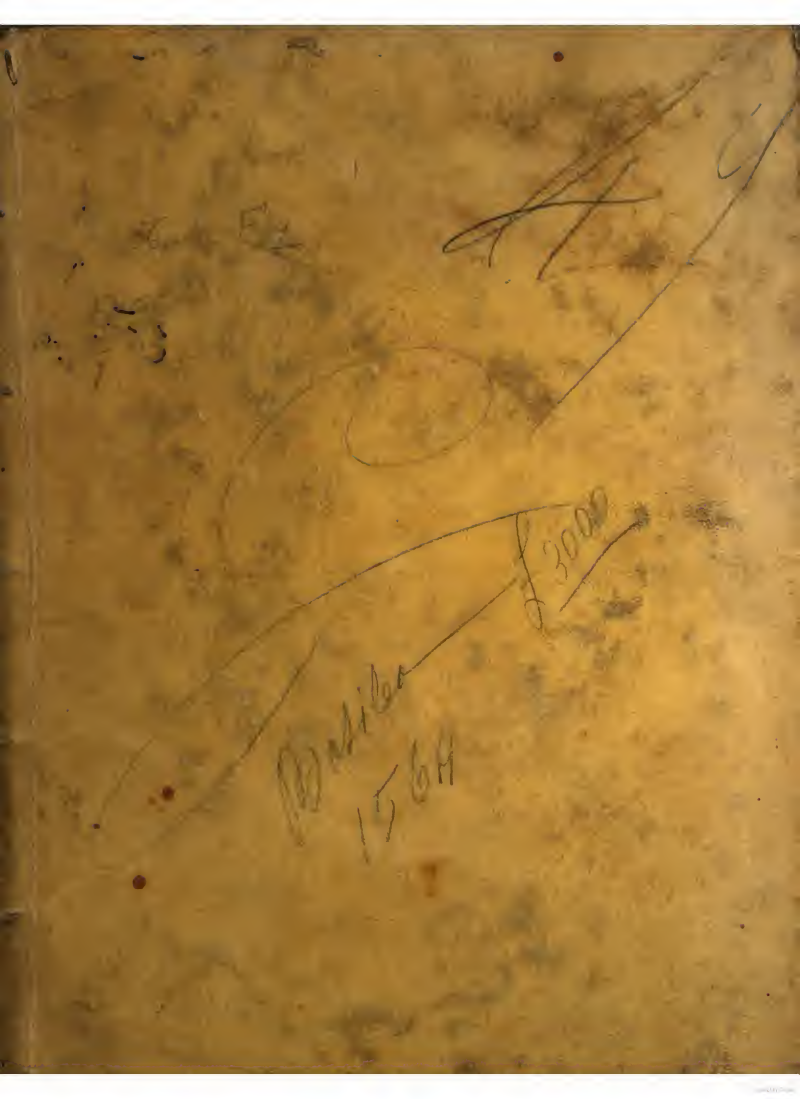

Tom. 2

Est Stæ Mariæ Tarfae

Emptus anno 1856

36.11. F.4

non posseduta nella
Nella edizione

OPERA
D. GREGORII
PAPAE, HVIVS NOMINIS PRIMI, COGNOMENTO MAGNI,

OMNIA QVAE EXTANT, ACCVRATISSIMA DILIgentia à mendis multis, vti lector facilè passim deprehendet, maximè in libris Epistolarum, repurgata: Quorum omnium elenchum pagina versa exhibebit.

Cum Indice duplici, altero rerum, uerborum, sententiarumq; : altero locorum S. scripturæ explicatorum: utroq; magna sedulitate conscripto.

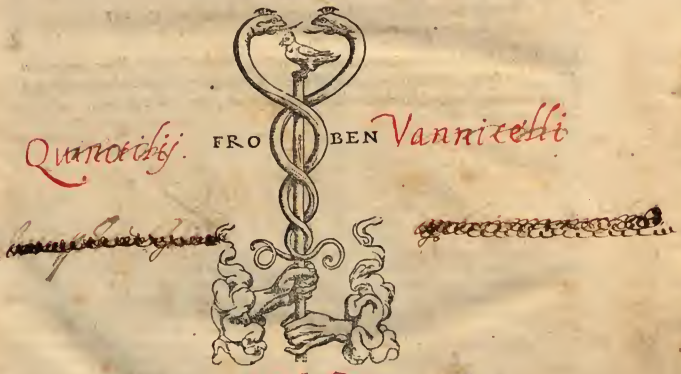

I. V. D.

BASILEAE, M. D. LXIIII.

CATALOGVS OPERVM
B. GREGORII MAGNI:

Primo tomo hæc insunt

Expositionum Moralium in B. Iob libri XXXV. *columna* 1
Curæ pastoralis partes tres 1225
Dialogorum libri quatuor 1325

In secundo tomo habentur hæc

Expositionis in Cantica canticorum lib. 1. *col.* 5
Homiliarum super Ezechielem lib. II. 64
Homiliæ quadraginta in Euangelia 317
Explanatio in septem Psalmos pœnitentiales 535
Epistolarum ex Registro Gregorij lib. XII. 639
B. Gregorij decreta tempore Mauricij, Tiberij, & Theodosij Auggg. 1187
Expositionum in primum librum Regum lib. VI. 1201

[illegible]ntiarum libros sex communicarat nobis bibliotheca Diui Leonhardi apud Basileam, quos penitius [illegible]ctos cum deprehendissemus ex eius Moralibus expositionibus de verbo ad verbum transscriptos [illegible]non temere omisimus, ne lectori eadem bis obtrudentes, fucum facere velle videremur.

DIVI GREGORII PRIMI.

COGNOMENTO MAGNI, VITA

EX DIVERSIS AVTORIBVS.

VITA DIVI GREGORII PAPAE ex Ioanne Stella sacerdote Veneto.

REGORIVS Magnus, Papa eius nominis primus, natione Romanus, patre Gordiano uiro senatorio, post Pelagium Pontificem sedit annis tredecim, mensibus sex, & diebus decē. Doctor quidem eruditissimus, humillimusq; atq; sanctissimus: qui primus omnium pontificum se seruum seruorum dei nominauit ac scripsit. Hic, ut dictum est, primò monachus & leuita existens, pontificale munus in multa rerum perturbatione constitutum, tandem inuitus suscepit: in quo sane ita uixit, ut usq; ad tempora nostra neminem ex successoribus habuerit parem, nedum superiorem, uel sanctitate uitæ, uel diligētia in rebus agendis, uel doctrina & scriptis. Ea propter merito terrestris angelus uocari promeruit. Hic itaq; suscepta dignitate, synodum apud sanctum Petrum uigintiquatuor episcoporum habuit, in qua quidem Gratiano testante, multa sustulit quę nocitura erant, & multa edidit quæ profectura fidei nostræ uidebantur: & præsertim quæ subiecta sunt, ordinauit: in ea quippe synodo primò quatuor concilia, scilicet Nicęnum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonēse decreto publico approbauit & confirmauit: necnon & quintum ueneratus est, ut habemus in Can. dist. v. c. sicut sancti Euangelij. Vetuit item eo in cōcilio, ut nullus bigamus ordinaretur presbyter. Mandauit præterea ultimam defunctī uoluntatem modis omnibus obseruari debere: xiij. q. i. c. uoluntas ultima. Vetuit itē monasteria monialium introire, & earum cōmatres fieri posse. Addidit denique quadragesimali tēiunio quatuor dies, primo uidelicet quartā, quintam, sextam feriam, & sabbatum, ut haberur de Consec. dist. v. c. Quadragesimam. Introitumq; missæ cum uno uersu alicuius psalmi ordinauit: eius etiam inuentum fuit, ut nouies Kyrie eleison diceret: & Alleluia, & Offertorium: ac post cōmunionem caneretur. Idem similiter in Canone addi, Diesq; nostros in sua pace disponat, mandauit: rursus in principio omniū horarum canonicarum, Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria patri dici debere. Supplicationesq; maiores propter pestē fedandā atq; stationes pro maiori parte instituit. Quid plura, omnē ecclesiasticī officij institutionē ipse sanctissimus pontifex instituit & approbauit. Ipse quoque adhuc monachus in Sicilia, sex monasteria ex paternis facultatibus ædificauit. Domum insuper suam Romæ religioni dedicauit. Ipse etiam Traianum Imperatorem ab inferno liberauit: pauperes præterea in domū paternam undiq; confluentes excepit, & in uita cibumq; ac potū semper ministrauit: fuit denique uir hic omni laude dignissimus, si uitā, si mores doctrinā q; inspicias, si solertiā tum in diuinis rebus, tū in humanis respicias: hic quoq; Anglos omnes & Visegothas hæreticos ad fidē Christi cōuertit, & ad unionem ueritatis reduxit. Confirmata denique hoc pacto ex omni parte ecclesia, sanctissimus hic Gregorius secundo Phocæ Imperatoris anno migrauit ad dominum, Cuius corpus in diui Petri basilica omnibus conlachryman tibus quarto Idus Martij sepultū fuit: atq; eo die eius natale celebratur. Eoq; mortuo sedes uacauit mensibus quinq; diebus nouem decim.

VITA DIVI GREGORII PAPAE EX PLATINA.

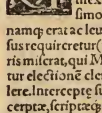

REGORIVS patria Romanus, patre Gordiano uiro senatorio: uno omnium consensu, inuitus etiam pontifex creatur anno domini sexcentesimo ac decimonono. Monachus namq; erat ac leuita. Is autē cum principis consensus requircretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauricium obsecrarent, ne paterer tur electionē cleri & populi Romani ea in re ualere. Intercepte sunt literæ à præfecto Vrbis ac discerptæ, scriptæq; aliæ quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem Imperator confirmaret. Quo nihil ei nunciari iucundius ac gratius potuit: cum secum familiariter dum Constantinopoli erat, Gregorius uixisset: filiumq; eius è fonte baptismatis leuasset. Remisit itaq; Mauricius nuncios, ac quidem properē, qui Gregorium confirmarent, cogerentq; hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaq; nō sibi ipsi, sed utilitati hominū, ac diuino honori consulens, quē certe ob religionē & pietatē rebus omnibus semper antetulerat, spretis opibus, posthabitis uoluptatibus, atq; omni ambitione & potentia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiēs, ita uixit, ut usq; ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem, uel sanctitate uitæ, uel diligētia in rebus agendis, uel doctrina & scriptis. Nam & librum De sacramentis composuit, & Antiphonarium, tam diurnum, quām nocturnum, & Commētarios in Ezechielem, in quadraginta euangelia: in Iob quoq;, ut dixi, allegorice ad mores & historiam respiciens, & librum quem Pastoralem appellauit, ad Ioannem

episcopum Rauennatem de ratione gubernãdæ ecclesiæ. Instituit præterea (ne quid ornatus & cõcentus inter sacrificandum deesset) ut antiphona canerenť: hæc uulgo Introitus uocant. Eius quoq; inuentũ est, ut nouies Kyrie eleison caneretur, & Alleluia, interpositis septuagesimę diebus usq; ad pascha. Cantatur etiam post Euangeliũ, post cum munionem suo mãdato. Idem quoq; in canonem redegit, Diesq; nostros in tua pace disponas. Præterea uero supplicatiões maiores (quas Græci Litanias uocant) primus instituit. Stationum quoq; magnam partẽ, maxime autẽ quę in basilica Petri habent, die natali Iesu Christi, in Epiphania, in dominica passione, in albis paschę, in Ascensione, in Pentecoste, natalibus Apostolorũ, in tertia dominica aduẽtus, in dedicatione eiusdem basilicæ, die festo sancti Andreę, in cathedra Petri, dum maior fit Litania, in sabbato quatuor tẽporũ. Quid plura de hoc sanctissimo uiro cõmemorẽ, cũ omnis institutio ecclesiastici officij, ueteris præsertim, ab eo sit inuenta & approbata: Quem quidem ordinem utinã sequeremur. Non abhorrerent modo à lectione officij uiri docti quemadmodũ faciunt, propter barbariẽ nescio quã illi latinitati additã. Ne uero ulla in re uir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodũ habuit apud sanctum Petrũ quatuor & uiginti episcoporũ, qua certe multa sustulit quę nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei nostrę uidebantur. Misit & uiros optimos in Britanniã, Augustinũ, Melitum, & Ioannẽ: cumq; his monachos quosdã probatissimæ uitæ, quoꝝ ũ monitis & prædicationibus fidei nostrę dogma Anglı tum primũ integre receperunt. Rediere etiam Gregorij opera Gothi ad unionẽ catholicę fidei. Sunt præterea qui scribant Gregorij dialogũ suũ de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam missse, cuius lectione præterocẽ & mitorum uiri sui Antharis animũ ad religionẽ & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona insignis, & fidei Christianæ studiosissima. Nam & basilicam beati Ioannis Baptistæ Modoetiæ ædificauit, quod oppidum decẽ milibus passuũ à Mediolano distat, & eandem ecclesiam prædijs ac uasis aureis ornauit. Ferunt eo tẽpore quo Hermichildus à patre Leuigildo Gothorũ rege interfectus est, quòd fidem catholicã cõtineretur, Iesu Christi tunicam, quæ sorte uni militũ obtigerat, inuẽtam esse apud urbem in Zaphat in area marmorea eo loci repositã: Thomæ Hierosolymitani episcopi, & Ioannis Constantinopolitani, ac Gregorij Antiochenj tempore. Interea uero Mauricius superatis in Hetruria & Campania Hexarco Romano duce, Longobardis in omnia uitia & omnẽ arrogantiã prolapsis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ asscriptus esset, nisi finita militia, aut mãcus & debilis ex uulnere factus, deo militare nõ posset. Hanc obrẽ motus Gregorius hominẽ admonet, ne eius religionẽ impugnet, cuius benignitate ex infima sorte hominũ, ad summũ gradum dignitatis peruenerat. Præterea uerò cum Ioannes Constãtinopolitanus episcopus habita Græcorũ synodo, seipsum œcomenicũ, id est uniuersalem patriarcham creasset, monuisseťq; Gregorij Mauricius, ut Ioanni obtemperaret: respõdit homo constantis ingenij & fidei, potestatẽ ligandi & soluendi Petro traditã, eiusq; successoribus, nõ episcopis Constãtinopolitanis: proinde desineret iram dei in sẽ concitare, dum seditiones studiosę nimiũ in eius ecclesia serit. Nequaquã uero his malis cõtentus Mauricius, reuocatis militibus suis, qui in Italia erant, Longobardos adhortatur, ut spretis fœderibus iam ictis, Romanos adoriantur. Quare Agilulphus ex Cisalpina mouens, uastatis longe ac late Hetruriæ agris qua iter faciebat, urbẽ Romam magnis illatis calamitatibus integrũ annum obsedit. Quo quidẽ tempore Seuerus Aquileiensis episcopus in hæresim prolapsus est, quæ multorũ malorũ seminariũ fuit. Nam Seuero mortuo, Aquileiensis ecclesia bifariã diuisa est: cum Agilulphus Lõgobardorũ rex Ioannẽ Aquileiẽsem, Gregorius Candianum Gradensem Forojulianis episcopos præfecisset. Agilulphus uero omissa spe portiunculæ urbis, obsidionẽ soluens, Mediolanum redijt: at Mauricius nõ spõte, sed coactę pœnitentia ductus, cũ Gregorio mitius agere cœpit, quòd intellexerat quendam monachi habitu indutum, strictum gladium in manu tenentẽ, in foro Constantinopolitano clamasse, Imperatorẽ breui gladio moriturum. Hoc idem eius somnio confirma uit, quo se, uxorẽ ac liberos cædi uidebat. Interim uero milites stipẽdijs suis defraudari, Phocã centurionem Imperatorẽ creant, & Mauricio otium cant, undeuigesimo imperij sui anno. At Gregorius exornatis quibuscunq; rebus potuit, basilicis Romanis, dedicataq; Gotthorum ecclesia, quę in Suburra est, Agathæ martyris nomine: Flauij Ricimerij uiri consularis opus (ut literę sue indicãt) paternam domũ in cliuo Scauri positã, non longe à circo maximo, in monasteriũ redegit. Quo in loco & hospites cõtinuo acciperbat, & pauperes undiq; cõfluentes, cibo & potu in uita retinebat. Vir certe omni laude dignus, si uitã, si mores, si doctrinam, si solertiam in rebus tum diuinis, tũ humanis inspicias. Neq; est cur patiamur Gregorij hac in re à quibusdam literarum ignaris potissimũ carpi, quòd suo mandato, ueterũ ædificia sint diruta, ne peregrini & aduenæ, ut ipsi fingunt, ad urbem religionis causa uenientes, posthabitis locis sacris, arcus triumphales & monumẽta ueterũ cum admiratione inspicerẽt. Absit hæc calumnia à tanto pontifice, Romano præsertim, cui certe post deum, patria quàm uita charior fuit. Multa profecto ex col lapsis ædificijs exedit uetustas, multa preterea demoliuntur homines ædificãdi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina, quæ tum in concauo fornicum, tum in coniuncturis marmorum quadratorũ ue lapidũ uidenť, nõ minus à Romanis q̃ à barbaris auellendi æris causa crediderim. In fornicibus emi quo leuior esset moles, dolias cũ numismatis collocabant: lapides uero quadratos æneis

æneis clauis firmabant. Factum id quo q; à Romanis dixi, si Epirotæ, Dalmatæ, Pannonij, & fex totius orbis terrarum huc missa, Romani appellari possunt. Gregorius autè cõfirmata omni ratione ecclesia dei, anno xiij. mense vi. die x. pontificatus sui mortẽ: Phocæ uerò imperatoris anno secũdo, sepeliturq; collachrymantibus omnibus in basilica Petri, ante secretariũ, quarto Idus Martij. Eius uero in morte mẽsibus quinq; diebus undeuigínti sedes Romana tum uacat.

VITA DIVI GREGORII EX HISTORIA VNIVERSALI

Fr. Ioannis Lazíardi Cœlestini excerpta.

Gregorius primus, natione Romanus, cœpit anno cccccxxvi. cuius assũptio gratiosa atq; miraculosa fuit. In cathedra Petri sedit annis xiij. cum dimidio, & diebus x. Hic primus Romanorum pontifi cum se seruũ seruorũ Dei scripsit. Antiphonas regulariter intonauit. Introitus in missa statuit, ad populum demulcendũ. Deinde Kyrie eleison nouies, à septuagesima usq; ad pascha tractus cantarí præcepit: & post prædicta euangeliũ & offertorium ordinauit. Statuit etiam ut oratio dominica decantaretur alta uoce, & ut semper in principijs horarũ Deus in adiutoriũ meũ intende, à presbytero dicatur. Hic in singulis Romanæ urbis ecclesiis, in remissionẽ peccatorum, stationes singulis diebus quadragesimæ ordinauit per fideles deuotione promptissima celebrandas. Et quia in dictis stationibus ipsarum institutor beatus Gregorius & plures in suo pontificio successores singulis easdigredientibus cõcessere indulgentias: unde annuatim dieb. quadragesimæ plebs frequentat Romana, consequi arbitrans pœnę debitæ ex fomite peccati relaxationẽ. Dictus etiam põtifex ne antiquæ idololatriæ semẽ de cætero præualeret, ima ginibus idolorũ capita & membra fecit generaliter amputari. Hic addidit in canone missæ, Diesq; nostros in tua pace disponas. Quanta gratia emicuerit, quãto scientiq; lumine prædictus fuerit, quãtum præsentibus & futuris exemplo operis & scripturis prodesse studuerit, mortalis lingua uix explicare posset. Eodem tempore tunica dominí incõsutilis in ciuitate Iaphat, nõ longe à Hierosolyma, Simonis Iudæi cõfessione inuenta, ab episcopis Gregorio Antiochiæ, Thoma Hierosolymitano, & Ioãne Cõstantinopolitano, Hierosolymas portata est. Eodem tempore apparuit in cœlo stel la cometa. Nata sunt eodem tempore prodigia in suburbio Byzantij, puer uidelicet quadrupes, & alter duos uertices habens. Eodem etiam tempore signũ sanguineũ in cœlo apparuisse uisum est, & quasi hastæ sanguineæ, & lux clarissima quasi per totam uidebatur noctem. Quædam mulier etiam infantẽ peperit sine oculis, sine manibus, qui à lumbis infrà erat sicut piscis. Sed & apud Ægyptum in Nilo, flumine apparuerunt duo animalia humanæ formæ. uir scilicet & mulier. Vir quidem erat pectorosus, & uultu terribilis, rufa coma, canis q; permixta, qui usq; ad lumbos cinctus monstrabatur & nudus: reliqua uero mẽbra corporis cooperiebat a quus. Mulier uero mammillas habebat, & fœmineum uultũ, cæsariemq; prolixam, & usq; ad horã nonã modo & forma prædictis se palàm cunctis uidere uolentibus ostenderabat. Eodẽ etiam tempore sol à meridie usq; ad meridiem minoratus est de tertia parte. Quo in tẽpore sanctus Lupus, qui patronus est contra morbũ caducum, ecclesiam regebat Senonẽ. Dicto etiam tẽpore beatus Gregorius misit Augustinũ cum Melito, & Ioãne in Angliã, qui regẽ Athabertũ una cum gente sua Christi baptismate insignierunt. Hoc refert expresse historia Amotini in gestis Francorum lib. iij. dicẽs q; beatus Gregorius quasi in sui pontificatus initio Augustinũ, Melitum, & Ioannem ad gentẽ destinauit Anglorũ, sue Britonũ, conuertendam: regiq; Francorũ & prælatis ecclesiarũ per quos tranitũ facere debebãt, suis præcepit literis, ut ipsos cõmendatos habẽtes dirigerẽt in agendis: quorum prædicatione Anglorũ plebs fidem suscepit orthodoxã: de quo beatus Gregorius in Moralibus faciẽs mentionẽ, sic dicit: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat, quàm barbarum frendere, iam diuinis in laudibus uerba cœpit Hebræa sonare. Ecce quondam timidus, iam substratus sanctorum pedibus seruit Oceanus. Et barbaros mores quos terreni principes do mare nequiuerunt ferro, pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus uerbis ligant: & qui ca tenas pugnãtiũ infideliũ nequaquã metuerat, iam nunc fidelis humilium uerba timet. Hoc autẽ Angliæ regnum qualiter originẽ sumpsit, referare lubet in lucem. Narrat quippe uetus Britannorũ hi storia, quòd Ascanius Æneæ Troiani filius, de filio suo Syluio neporẽ habuit nomine Brutũ, qui genitricẽ suam nascendo, & genitorẽ in uenando casu peremit. Cuius parricidij causa tam exosum eum parentibus suis reddidit, ut de Italia pulsus in Græciam fugeret, ubi exul cùm esset, tanta cœpit probitate pollere, ut confluentibus ad eum Troianis, qui ibi captiui habebantur, ducatũ eorum sortiretur: quorũ fretus multitudine, & animatus con filio, petijt à Pãdraso Græcorum rege libertatem eundi ad alias nationes. Rex autem ira permotus bello eos cõterere uoluit, sed nequaq; potuit. Nã uictoria Bruto à deo prospera prouenit, ut plurimos de exercitu regis interimeret: ipsumq; ex improuiso caperet, minas q; mortis ei intulit, nisi annueret rogatis. Exegit quippe ab eo filiam suam in cõiugem, auri & argenti copiã multam, naues, frumẽtũ, cęteraq; marino itineri necessaria. Quæsitis igitur ex regis imperio plus q; trecentis nauibus, & omniũ genere farre oneratis, Troianis auro & argento plurimo ditatis: Brutus filiam regis accepit, & salutato rege æquoreum iter aggressus est. Transierũt autẽ Africam & Mauritaniã, uenerunt q; ad littora Tyrrheni maris, ubi quatuor generationes gentis suæ exules inuenerunt cũ duce Corinæo: Quibus secum assũptis, direxerũt iter ad fines Aquitaniæ: ibi eis exortũ est cum Gallis

prælium grauissimum, quibus eo tempore reges decem præsidebant, in quo cõgressu apparuit indicibilis fortitudo Corinæi ducis, qui tam ualde percussit consularem uirum in summo capitis, ut eum dissecaret in duas partes toto corpore diusso. Nepos autem Bruti Turnus, & ipse fortissimus miles, qui solo gladio suo sexcentos ibi peremit, hostium gladijs occisus est, deditq; nomen Turoni ciuitati, quia in loco illo sepultus fuit. Fine dato illi certamini Brutus cum suis ad naues redijt, cœptum.q; iter aggressus, tandem ad insulam destinatam peruenit. Erat autem nomen insulæ illius Albion, & à solis inhabitabatur gigantibus, cum quibus certamen perfæpè habuerunt, quam insulam Brutus de suo nomine uocitauit Britanniam, homines.q; suos Britones, uel Britannos. Dux autem Corinæus terram quæ sorti suæ cesserat, Corinæam uocauit, quæ modo Cornubia, uel à cornu Britanniæ, uel ex prædicti nominis corruptione appellatur. Nunc autem de successione Bruti, & qualiter Saxones Angliam obtinuerunt, locutio lic exordiẽ: Porrò exactis xxiiij. annis ex quo insulam ingressi sunt, mortuus est Brutus relictis tribus filijs regni sui hæredibus, qui sepulto patre distribuerunt inter se regnum paternum, quilibet partem suam de nomine proprio appellantes. Primus cui nomẽ erat Lotrinus, mediam partem insulæ possedit, quæ postmodum Lotria est appellata. Secundus qui Camber dicebatur, accepit partem illam quæ pòst Cambria dicta est, & modò Gallia uocatur. Tertius cui nomen erat Albanactus, possedit terram quæ nũc Scotia dicitur, eiq; nomen dedit Albania. Regnauit autem Lotrinus decem annis, & mortuus est. Hi enim usq; ad Iulium Cæsarem Britanni libera uoluntate regnauerunt, sub cuius imperio Romanis tributarij facti sunt. Porrò tempore Marci Antonij Veri, instantia Luci Britanni rarum regis, per legatos Eleutherij Papæ mysteria Christianitatis susceperunt, in qua aliqui eorum usq; ad martyrij coronã perducti sunt. Orta enim persecutione sub Diocletia no Cæsare, licet fides defieret in pluribus, in alijs tamen frangi nec morte potuit. Sed postquã maximus tyrannus insulam Britanniæ militum præsidio euacuauit, irrucrunt Picti exteræq; barbaræ nationes, populumq; imbecillem & terrã totam cæde & præda uastare cœperunt. Actesset huic malo & aliud, quod rex Vertigerius ad sui tutamen hostiumq; impugnationem inuitauit gẽtem Saxonum adhuc Paganicam, quæ cum aliquando dire, strenue ac fortiter eos tutati fuissent, domi nandi cupidine illecti dignitates ciuiũ à rege petierunt, ut non iam opem ferre ciuibus, sed potius tyrãnidem exercere in eos liberius possent: quod Britanni præcauentes expulerunt eos: sed illi repulsi multipliciter redierunt, pacemq; simulantes penè uniuersos principes eorum fraudulenter occiderunt. Præualentes igitur, ad tempus ciuitates & castella occupauerunt, donec surgeret rex Aurelius Ambrosius, qui eorum ducem interfecit, ciuitates abstulit, eorumq; reliquias effugauit. Post Aurelium surrexit Vterpãdragon Aurelij frater, qui genuit Arcturũ regem inuictum atq; magnifi cum. Post istos, sex reges de eorum gente regnaue runt: & tunc præualentibus Anglis auxilio Africanorum aliarumq; gẽtium, Britones monarchiã insulæ & diadema regni perdiderunt, & alij quidem in minorem Britãniam, ubi eorum & genus & nomẽ permanet, alij uero in Galliam transfugerunt. Demum cum redirent, regnum obtinuerunt: sed non multo tempore pòst, urgente eos diuina ultione, per famem & mortalitatem insulam alienigenis gentibus inuadendam reliquerunt: & ab illo tempore Saxones, id est Angli, Angliã de eorum nomine nũcupatam, sub eorum dominio tenuerunt. Adhuc de catalogo regum Britanniæ habendus est sermo. Vnde anno primo Gratiani Imperatoris, & deinceps regnauit apud Britãnos Maximus annis xxiiij. & tunc Britannorum uires nimis ex hostium irruptionibus attenuatæ sunt: & quia à Romanis undiq; bello laborantibus nihil subsidij habere poterant, subtrahunt se ab eorum dominatione, & inito consilio direxerunt Londo niensem archiepiscopum ad regem minoris Britanniæ Ildroenum, ut eis succurreret: at ille tradidit fratrem suum Constantinũ eis cum grandi militum armatura: qui quidem Cõstantinus erectus fuit in regem, regnauitq; annis decem: habuit aũt tres filios, Constantem, qui monachus factus est: Aurelium Ambrosium, & Vterpandragon. Itaq; pòst alios annos uigintitres, quidam dicunt Anglos uenisse in Britanniam: scilicet anno domini quadringentesimo quadragesimo septimo, & Aurelium Ambrosiũ ibi regnare cœpisse. Sed uerius uidet eos multo antè uenisse, quam ille regnaret. Deinde post annos quadraginta quinq; ab anno præcnotato quidam asserunt infrium regni Anglorum: eorum in hac re multum dissonant historiæ. Itaq; Britanni non ualentes ulterius ferre uirtutem Anglorum, ut uicti concesserunt in ius & nomen eorum, & uocati sunt Anglici. Et primus rex de gente Anglorum Elli, secundus Telini altero mortuo succedendo regnauerunt annis septuaginta. Post hos tertius regnauit Edilbertus annis quinquaginta quinq;, post hunc Eadebal filius eius annis quatuordecim, cuius filius Caleobertus anno domini cccccexl. regnauit annis uigintiquinq;. Hinc in Anglia secundum Vincentium primus idola destruxit, & fidem Christi dilatauit. Post hũc filius eius Ebertus annis octo. Post hunc frater eius Lothere annis duodecim. Post illum Edrich biẽnio regnauit: quo mortuo externi gentium reges regnum Angliæ discindunt annis quatuor. Post hoc Vicredo filius Egberti Anglos ab illorum oppressione liberat, & super eos regnat annis triginta sex, postquam Edilbertus annis octo, scilicet usq; ad annum domini sexcẽtesimum trigesimum sextum. Adhuc autem regnum Anglorum annotare superseded eo, & ad historias eorum te remitto.

VITA DIVI GREGORII PAPAE, HVIVS NOMINIS primi, incerto autore.

REGORIVS urbe Romana, patre Gordiano, matre uero Syluia editus: nō solū de spectabili senatorū prosapia, uerū etiā religiosa, originē duxit. Nam Felix eiusdem apostolicæ sedis antistes, uir magnæ uirtutis, & ecclesiæ in Christo gloria, eius atauus fuit. Sed tamē hāc Gregorius tantæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decorauit. Deniq; ut pōst in protatulo claruit, nō sine magno quodā præsagio tale sortitus est nomē. Gregorius nanq; ex Græco eloquio in nostra lingua uigilās sonat. Re etenim uera uigilauit sibi, dum diuinis inhærendo præceptis, laudabiliter uixit. Vigilauit & fidelium populis, dum doctrinæ affluentis ingenio, eis quo tramite cœlestia scanderēt, patefecit. Disciplinis uero liberalib. ita à puero est institutus, ut quāuis eo tēpore florerent adhuc Romæ studia literarū, tamen nulli in urbe ipsa secūdus esse putaret. Inerat ei in parua adhuc ætate maturū iam studiū: adhærere scilicet maiorū dictis: & siquid dignū potuisset auditu percipere, non segniter obliuioni trade re, sed tenaci potius memoriæ cōmendare: haurie bat iam tunc tirbundo doctrinæ fluenta pectore, quæ pōst congruenti tempore mellito gutture eructaret. Hic in annis adolescentiæ (in quibus solet ea ætas uias seculi ingredi) deo cœpit deuotus existere: & ad supernæ uitæ patriam totis desiderijs anhelare. Sed dum diu longeq; conuersionis gratiam differret, & pōst quam cœlesti est afflatus desideri o, seculari habitu contegi melius putaret, uelletq; præsenti mundo quasi specietenus deseruire, cœperat multa contra eum ex eiusdem mundi cura succrescere: ut in eo non iam specie, sed (ut ipse de se asserit) retineretur & mēte. Tandē cum parentum iam obitu liberam disponendarum rerum suarum haberet facultatem, quod prius men te gestiebat, aperuit: quodq; iā in diuinis erat ob tutibus, humanis etiam usibus ostēdit. Mox etenim cūcta quæ habere potuit, ad pietatis opus distribuens, ut Christum pro nobis factum egenum egens ipse sequeretur, effecit. Sex deniq; in Sicilia monasteria construens, fratres illic Christo seruituros aggregauit. Septimum uerò intra urbis muros instituit, in quo & ipse postmodum regulari tramite multis sibi socitais fratribus sub abbatis imperio militauit. Quibus monasteriis tantum de reditibus prædiorū suorum delegauit, quantum posset illic commorantibus ad quotidianum uictum sufficere. Reliqua uero cum omni domo prædia uendidit, ac pauperibus erogauit. Nobilitatemq; illam quam ad seculum uidebatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriam dignitatis, diuina gratia largiente, conuertit. Et qui antè serico contextus ac gemmis micantibus solitus erat per urbes procedere trabeatus, pōst util contectus tegmine, ministrabat pauper ipse pauperibus. Etenim mutato repente seculi habitu, monasterium petijt, & ex huius mundi naufragio nudus euasit. In quo tanta perfectionis gratia cœpit conuersari, ut iam tūc in ipsis initijs in perfectorum posset numero deputari. Electus autem cōmuni fratrum concordia in abbatem, præesse non renuit. Inerat deniq; ei tanta abstinentia in cibis, uigilantia in orationibus, strenuitas in iciunijs, ut infirmato stomacho uix consistere posset. Sustinebat præterea assiduas corporis infirmitates: & maxime ea pulsabatur molestia, quam Græco eloquio medici syncopin uocant, cuius incommodis ita dolore uitalium cruciabatur, ut crebris interceptus anguſtijs, per singula penè horarum momenta ad exitum propinquaret. Qualis autem in monasterio fuerit, quámque laudabili studio uitam duxerit, ex ipsius posſimus uerbis colligere: quibus ipse in pontificatu iam positus, dum cum Petro suo diacono colloqueretur, ſlendo usus est dicens: Infelix quippe animus meus occupationis suę pulsatus uulnere: meminit qualis aliquādo in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta suberant: quantum rebus quæ uoluuntur eminebat: quòd nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat: quòd etiam retentus corpore, ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat: quòd mortem quoque (quæ penè cunctis pœna est) uidelicet ut ingressum uitæ, & labo ris sui præmium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis, secularium hominum negocia patitur: & pōst tam pulchram quietis suæ speciem, terreni actus puluere fœdatur. Perpendo itaque quod tolero, perpendo quod amiſi. Quumq; intueor illud quod perdidi, ſit hoc grauius qđ porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in naui mentis tempeſtatis ualidæ pro cellis illidor: & dum prioris uitę recolo, quasi pōst tergū reductis oculis, uiſo littore ſuſpiro. Quodq; adhuc grauius est, dum immenſis fluctibus turba tus feror, uix iam portum ualeo uidere quem reliqui. Hæc autem ipse de se, non profectum iactando uirtutum, sed deflendo potius defectum, referre consueuerat: quem semper se per pastoralem curam incurriſſe metuebat. Sed quamuis talia de se ex magnæ humilitatis intentione dixerit, nos tamen credere decet, nihil eum monasticæ perfectionis perdidiſſe occaſione curæ pastoralis, immo potiorem tunc sumpſiſſe profectum de labore conuerſionis multorum, quam de propriq; quondā quiete conuerſationis habuerit. Sed qua liter hic beatus uir ad diaconatus officium, et pōst ad pontificatus culmen ascenderit, subsequēs sermo declarabit. Denique cernens Romanus pontifex, qui tūc ecclesiæ præerat, uirtutum gradibus Gregoriū ad alta conscendere, eum à monasterio abstractum, ecclesiastici ordinis officio sublimauit, Leuitamq; septimum ad suum adiutorium assumpſit: nec multo pōst pro respōnsis ecclesiasticis ad urbē Constantinopolim Apocrisiariū dire-

xit. Nec tamẽ ille, quamuis in terreno cõuersare-
tur palatio, uitæ cœlestis intermisit propositũ. Se-
cuti sunt nanq; eũ multi ex monasterio fratres sui
germana deuincti charitate. Quod diuina factũ
dispensatione conspicit: ut eorũ uidelicet exẽplo,
ad orationis placidũ littus, quasi anchora fune re-
stringerẽtur: & dum causarũ seculariũ incessabili
pulsu fluctuaret, ad illorũ consortiũ uelut tutissi-
mum portus sinũ post terreni actus uolumina flu-
ctusq; æfugeret. Et li cet illud eum ministerii ex
monasterio abstracti ad pristinæ quietis uita, mu-
crone suę occupationis extinxerit, inter eos tamẽ
per studiosæ lectionis alloquiũ quotidianę aspira
tio compunctionis animabat. Horũ ergo consor
tio nõ solum à terrenis est munitus incursibus, ue-
rumetiã ad cœlestis uitæ exercitia magis magisq;
succẽsus. Tunc ab eisdẽ fratribus obnixe rogatus,
maximeq; à Leandro uenerabili uiro Hyspalensi
episcopo, qui pro caulis Visigothorũ legatus eo
tempore Constantinopolim aduenerat, cõpulsus
est ut librũ beati Iob multis inuolutũ mysteriis e-
nodaret. Nec ille negare potuit opus, quod sibi
charitate interuenięte amor fraternus multis utile
le imponebat futurũ. Sed eundẽ librũ quomodo
iuxta literã intelligẽdus, qualiter ad Christi eccle-
siæq; sacramenta referendus, quo sensu unicuiq; fi
delium sit aptandus, per trigintaquinq; librorũ se-
riem miranda ratione perdocuit: In quib. libris ita
de uirtutibus uitijsq; disseruit, ut nõ solis uideatur
eadẽ uerbis exponere, sed formis aliquo modo ui
sibilibus demonstrare. Vnde nõ est dubium eum
perfectionem ipsarum assecutũ esse uirtutũ, qua-
rum tã efficaciter intimare ualuit effectus. Qui cũ
adhuc esset in eadẽ regia urbe positus, nascentem
ibi nouam hæresim de statu resurrectionis, in ipso
quo exorta est initio sumante gratia catholicæ ue-
ritatis attriuit. Siquidẽ Eutychius eiusdẽ urbis epi
scopus corpus nostrũ dogmatizabat in illa resur-
rectionis gloria impalpabile uctis, aereq; subtilius
esse futurũ. Quod ille audiens & ratione ueritatis,
& exẽplo dominicæ resurrectionis, probauit hoc
dogma orthodoxæ fidei omnimodo esse contrariũ. Catholica etenim fides habet q; ipsum corpus
nostrũ in illa immortalitatis gloria sublimatũ, sub
tile quidem fit effectu spiritualis potẽtiæ: sed pal-
pabile per ueritatẽ naturæ: iuxta exemplũ domi-
nici corporis, de quo à mortuis suscitato, dixit ip-
se discipulis: Palpate & uidete: quia spiritus carnẽ
& ossa nõ habet, sicut me uidetis habere. In cuius
assertione fidei uenerabilis pater Gregorius inti-
tum contra nascentẽ hęresim laborare contendit:
tantaq; hanc instantia iuuante etiã pissimo Impe
ratore Tiberio Constantino ita cõminuit, ut nul-
lus exinde sit inuẽtus, qui eius resuscitator existẽ-
ret. Igitur postquã Romã uenerandus Leuita Gre
gorius regressus est, aliquanto interiecto tempo-
re, tanta inundatione Tyberis fluuius aluei suum
egressus est, atq; adeo inualuit, ut eius unda super
muros urbis influeret: atq; in ea maximas regiões
occuparet, ita ut plurima antiquarũ ædium monu
menta deijceret. Qua etiam aquarũ uiolẽtia, hor-
rea ecclesiæ subuersa sunt, in quibus nõ nulla mo-
diorum tritici milia perierunt. Tunc siquidẽ mul-
titudo serpentiũ, cum magno dracone in modum
trabis ualidæ per huius fluminis alueum in mare
descendit: sed & fossocatæ bestiæ inter salsos ma-
ris turbidi fluctus, in littore efectæ sunt. Subsecu-
ta est cuestigio clades, quam inguinariam uocãt.
Nam medio mense undecimo aduenięte, primũ
omniũ iuxta illud quod in Ezechiele legit, Á sanc-
tuario meo incipite. Pelagiũ papam perculit: &
sine mora extinxit. Quo defuncto tãta strages po
puli facta est, ut passim subtractis habitatoribus,
domus in urbe plurimæ uacuæ remanerent. Sed
quia ecclesia dei sine rectore esse non poterat, bea
tum Gregoriũ licet totis uiribus renitentẽ, plebs
tamen omnis elegit. Quem ille apicem attẽtius fu
gere tentans, sese omnino indignum tali honore
clamitabat: metuens certe ne mũdi gloria, quam
prius abiecerat, ei sub ecclesiastici colore regimi-
nis aliquo modo surrepere posset. Vnde factũ est,
ut epistolam ad Imperatorem Mauricium dirige-
ret, cuius filium ex sancto fonte susceperat, ad-
turans & multa prece deposcens, ne unquã assen-
sum populo præberet: ut se huius honoris gratia
sublimaret. Sed præfectus urbis Germanus uomi
ne, eius nuncium anticipauit: comprehensoq; ac
diruptis epistolis consensum quem populus fece-
rat Imperatori direxit. At ille gratias deo agens, p
amicitia diaconi, eo quòd locum ei deferendi ho-
noris ut cupierat reperisset: data ilico præceptio-
ne ipsum institui præcepit. Cumq; tẽpus instaret
ut benedicerẽtur, & clades populum deuastaret,
uerbũ ad plebem pro agenda pœnitentia hoc mo
do exorsus est: Oportet fratres dilectissimi, ut fla-
gella dei quæ metuere uentura debuimus, saltem
præsentia & experta timeamus. Conuersionis no
bis aditũ dolor aperiat, & cordis nostri duritiam
ipsa quam patimur pœna dissoluat. Vt enim Pro-
pheta teste prædictum est: Peruenit gladius usq;
ad animam. Ecce etenim cũcta plebs cœlestis iræ
mucrone percutitur, & repentina singuli cædę ua
stantur. Nec languor mortem præuenit: sed lan-
guoris moras, ut cernitis, mors ipsa præcurrit. Per-
cussus quisq; ante rapitur quàm ad lamenta pœni
tentiæ cõuertatur. Pensate ergo fratres, qualis ad
conspectum districti iudicis peruenit, cui non ua-
cat flere quod fecit. Habitatores quicq; non ex par
te subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus ua-
cuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspi-
ciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt.
Vnusquisq; ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta
confugiat, dum flere ante percussionem ua-
cat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid er-
rando commisimus. Et quod nequiter egimus,
flendo puniamus. Præueniamus faciẽ eius in
confessione, & sicut Propheta admonet: Leue-
mus corda nostra cum manibus ad dominum.
Quippe corda cum manibus leuare, est orationis
nostræ studium cum merito bonæ operationis eri
gere. Dat profectò, dat tremori nostro fiducią, qui
per prophetã clamat: Nolo mortẽ peccatoris, sed
ut

Eutychij error de corpore resurrectio-

Inundatio Romæ maxima, ad mortem Pelagij.

Gregorius creatur Pontifex Romanus.

Gregorij exordium.

ut conuertatur & uiuat. Nullus autē de iniquitatū suarum immanitate desperet. Veternosas nanq; Ninuitarū culpas triduana pœnitentia abstersit: & conuersus latro ultæ præmia etiā in ipsa senten tia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua animus corrigatur. Imminēte ergo tantæ animad uersionis gladio, nos importunis fletibus insistā mus. Eā nanq; ingrata esse hominib. importunitas solet, iudici ueritatis placet, quia pius ac misericors dominus uult à se precibus exigi: qui quantum meremur, non uult irasci. Hinc etenim
Psal. 49 per Psalmistam dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiā te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocātibus misereri desiderat, qui admonet ut inuocet. Proinde fratres charissimi, contrito corde, & correctis operibus, ab ipso feriæ quartæ diluculo ad septiformē litaniā deuota mēte cum lachrymis ueniamus: ut districtus iudex cum culpas nostras nos punire cōsideret: ipsam sententiā damnationis temperādo parcat. Hanc autem exhortationem beati Gregorij, ideo huic opusculo inserendā putauimus, ut à quanta perfectione prædicationis initiū sumpserit, monstraremus. Igitur dum magna multitudo sacerdotum, monachorum, diuersiq; sexus & ætatis, iuxta præceptionē beati Gregorij die constituta dominum rogatura uenisset, usq; adeò lues ipsa defecuisset, ut intra unius horæ spaciū, dum uoces plebs ad dominū supplicatiōis emitteret, octoginta homines ad terrā corruentes spiritū exhalarent. Sed nō destitit sacerdos tantus populo prædicare, ne ab oratione cessaret, donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret. Cumq; adhuc futurus antistes fugę latibuli præpararet, urbis sollicitudo & portis uigiliæ de putant: donec opportune & gloriose, ut ordo sacer exposcit, in eo diuina munia complerentur. Obtinet is à negociatoribus, ut in crate
S. Greg. sacerdotis Romā regit occultatus educeretur ab urbe, atq; ita latebris triduo se occuluit, donec illum ieiuniis & orationibus populus Romanus columna lucis tertia fuper eū nocte cœlitus emissa obtinuit: quæ nō par uo noctis spatio à summo cœli usq; ad eundem ipsum linea recta effulgēs quærentibus uotū opta bile demonstrauit. Sed & cuidam anachoritæ urbi cōtiguo angeli ascendētes & descendentes per præfatā columnā super illo uisi sunt. Qui mox fe
Vide Greg. de S. Greg. lix sacrum cōscipiens auspiciū, de ea quam uidit in somnis sanctus Iacob scala, ibidemq; domū domini, dixit fore rectorē domus dei, quæ est ecclesia: imō ipsum dei templū ibi est absconditū, exclamauit. Tandemq; electus ac dilectus domini inuenitur, capiſ, trahitur, & ad beati Petri apostoli basilicam ducitur: ibiq; ad pontificalis gratiæ officiū consecratus, Papa urbis efficit. Quo in tēpore cū à Ioāne Rauēnatis urbis episcopo reprehensus fuisset: eur à pastorali officio delitescendo se subducere uit tam idoneus uoluisset: hac occasione cōpulsus uolumē egregiū, quod Pastoralis cura appellatur, compoſuit: in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiæ regimē assumi, qualiter ipsi rectores uiuere, qua discretione singulas quasq; audientiū personas instruere, quāta cōsideratione propriā quotidie debeant fragilitatē pensare. Sed & homilias euangeliorū numero quadragin ta cōposuit: quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiā Dialogorū quatuor edidit, in quibus rogatu Petri diaconi sui, uirtutes sanctorū quos in Italia clariores nosse uel audire potuerat, ad exemplū uiuentiū posteris collegit, ut suæ in libris Expositionū suarū quibus sit usus tib. insudandum, edocuit: ita etiā de scripturis sanctorū, miraculisq; eorūdem claritas quāta sit, ostenderet. Primam quoq; & ultimā Ezechielis prophetę partes, quæ uidebantur obscuriores, per Homilias uigintiduas, quantū lucis intus habeāt, demōstrauit. Scripsit præterea super Prouerbia, super Cantica cāticorū, De prophetis, De libris Regū, De heptatico, & alia nō nulla: Epistolas cōplures, quæ singulatim cuncta edicere, breuitatis studio omisi. Quod eo magis miror, tot eum ac tāta cōdere uolumina potuisse, qui omni ferè iuuentutis suæ tempore, ut uerbis ipsius loquar, crebris uisceribus cruciabatur doloribus: horis momētisq; omnibus fracta stomachi uirtute fatiscebat. Lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat: frequens etiam eum gressiuum dolor uehementer afligebat. Verūm inter hæc dum sollicitus pensaret, quia scriptura testē, omnis filius qui recipitur, flagellatur: quo malis præsentibus durius deprimebatur, eo de æterna certius præsumptione respirabat. Fatigabat eum præterea de ordinādis ur bis uigilijs, ne ab hostibus caperetur, sollicitudo continua. Verebatur quoq; eius animus propter filiorum hincinde discrimina nunciata. Sed tamē ille inter tot & talia deprehensus incōmoda, nunquam o cio indulgebat, quin aut filiorum utilitati bus inseruiret, aut aliquid dignum ecclesiæ scribe ret, aut per contemplationis gratiam cœli secretis interesset. Deniq; cum de tota penè Italia Longobardorū gladios metuētes plurim i undiq; ad urbē Romanā confluerēt, solerti sime pro omnib. curā gerebat, et uniuersis cū uerbi pabulo corporis sub sidia miniſtrabat. Adeo eñ eius animū misericor diæ amor deuicerat, ut nō solū horū ōs, præsentes habebat necessitatib. occurreret, sed in super lōgē positis opē suæ largitatis impenderet: ita ut etiā in mōte Sinai dei famulis cōstitutis, quæcq; opportuna trāsmitteret. Nā alij quidē pōtifices cōstruēdis ornādisq; auro uel argēto ecclesiis operā dabant, hic autē & his insistebat, & quasi his omissis totus erga animarū lucra uacabat, & quicquid pecuniæ habere poterat, sedulus dispergere, & dare paupe ribus curabat, ut iustitia eius maneret in ſeculū ſeculi, & cornu eius exaltaretur in gloria: ita ut illud beati Iob ueraciter dicere posset: Benedictio perituri super me ueniebat, & cor uiduæ cōsolatus fum. Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes

opera compoſita à S. Greg.

Epp. quæ collata sunt hic inserta.

Regiminis animæ S. Greg. Et iterum iuuentus Ezech. viæ bella, cum pudenda immersa non cognoscens à semitis recta. Ezech. 1. & 10. exercitatione.

Miseriordia, ac pietas S. Greg.

Iob 29

pes claudo. Pater eram pauperũ, & causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Et pau-
tob 31 lo post: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecũ. Ad cuius pietatis & iustitiæ opus pertinet, quòd Anglorum gentem per prædicatores quos illuc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens, æternæ libertatis fecit esse participes. Etenim qui deo nostro fideliter adhæret, semper ex eius largifluo munere ad altiora cõscendit. Dum hic rex sanctus ardenti studio pro colligẽdis particulatim fidelium animabus satageret, donauit il lipius dominus, ut totam pariter Anglorum gentem conuerteret. Cuius conuersionis, ut putatur, factæ diuinitus hæc occasio fuit. Dum die quadã aduenientibus nuper mercatoribus multa uenalia in forum Romæ collata fuissent, multiq; ad emendum hincinde confluerent, contigit ut Gregorius antea quam pontificale decus nactus fuisset, cum cæteris aduenisset, ac uidisset inter alia pueros uenales positos, lacteicorporis, ac uenusti uultus, capillos quoq; præcipui candoris habentes. Quos cum aspiceret, interrogauit, ut aiunt, de qua regione uel terra essent allati. Dictumq; est, quia de Britannia insula, cuius incolæ tali omnes decore niterẽt. Rursus interrogauit, utrum in eadem insula Christiani essent, an paganorum erroribus implicati. Dictumq; est, paganos esse. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria, Proh dolor, inquit, quòd tam lucidi uultus homines tenebrarum autor possidet, tantaq; frontis pulchritudo gratia mentem ab internis gaudijs uacuã gestat. Rursus ergo interrogauit, quod esset uocabulum gentis illius. Responsum est, quòd Angli uocarentur. At ille: Bene, inquit: nam & angelicam habent faciem. Et tales angelorum in cœlis decet esse cohæredes. Quod haber, inquit, nomen illa prouincia, de qua isti sunt allati? Responsum est, quia Deiri uocarentur, id est prouinciales. At ille: Bene, inquit, Deiri, quia de ira eruti, & ad misericordiam Christi uocandi. Rex autem prouinciæ illius quo modo uocatur? Responsum est, quòd Adelle uocaretur. At ille alludens ad nomen ait: Ad laudem dei creatoris. Alleluia illis in partibus oportet cantari. Accedensq; ad Romanæ & Apostolicæ sedis antistitem, rogauit ut genti Anglorum in Britannia aliquot uerbi ministros, per quos ad Christum conuerterentur, mitteret: asserens et seipsum in hoc opus domino cooperante proficisci paratum esse, si tamen eidem apostolico Papæ hoc ut fieret placeret. Quod cum primò pontifex minime annueret, uicissitandem infatigabilibus eius precibus assensit. Qui ciuibus profectionis suę celans negocium, quandoquidẽ li id nouissent, nullo pacto acquieuissent. Quanto itaq; celeriter potuit, iter cum apostolica benedictione arripuit.

Hæc interea ad Romanorum ciuium ueniunt notitiam. Vnanimes itaq; tam urbici quàm suburbani proficiscẽti ad ecclesiam beati Petri Pelagio occurrunt, terribili conclamantes uoce: Hei uir apostolice, quid egisti? Sanctum Petrum offendisti. Romam detruxisti. Gregorium non tam dimisisti, quàm expulisti. Quibus põtisex motus, populum enim metuebat, Gregorium à profectione re uocauit. Verùm priusquam nuncij eum cõuenissent, trium dierum iter iam confecerat. Interea ut iter agentibus moris est, dum circa sextam horam in prato quodam socijs quibusdam quiescẽtibus, alijs autem illi assidentibus, uel quibuscũq; rebus oc cupatis resideret & legeret, uenit ad eum locusta, quæ prosiliens paginæ quam percurrebat insedit. Quam cernens Gregorius manſuete ibi quiescere, ad sodales uersus, Locusta, inquit, hæc dici potest, quasi loco sta. Sciatis, inquit, nos iter cœptũ non licere protendere. Verumtamen surgite, & iumenta sternite, ut quamdiu licuerit, quò tẽdimus properemus. Dum autem hæc mutuò confabularentur, apostolici nuncij equis sudantibus superuenerunt, epistolam traduni: qua perlecta, ita est, inquit, socij, ut prædixeram. Romam celeriter redibimus. Quod & factum est. Mox autem ut ipse pontificatus officio sunctus est, opus diu desideratum perfecit, alios quidem prædicatores mittẽs, sed ipse prædicationem ut fructificaret suis exhortationibus ac precibus seu muneribus fulciẽs. Denicq; direxit ad eandem insulam seruos dei Augustinum, Melitũ, & Ioannem cum alijs multis deũ timentibus monachis. Qui paucis diebus regem illũ qui in Capite morabat insulę, cum suo populo conuerterunt. Quibus deus faciendorum tantam miraculorum gratiam contulit, ut uerbum fidei quod ore prædicabãt, signorum efficacia con firmarent: ex quo factum est, ut paucis elabentibus annis cæteræ etiam insulæ, & ipsarum reges cum suis subiectis, ad Christi domini fidem accederent. De cuius gentis conuersione simul & miraculorum prodigijs, quæ ibidem fiebant, ita beatus Gregorius in Libris Moralibus perhibet, dicens: Ecce lingua Britannię, quæ nihil aliud nouerat quàm barbarum frendere, iamdudum in diuinis laudibus Hebreæ cœpit uerba resonare. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctiorum pedibus seruit Oceanus, eiusq; barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos per diuinam formidinẽ facerdotum ora simplicibus uerbis ligãt. Et qui cæteruas pugnantium insideles nequaquam metuerant, iam nunc fideles humilium linguas timent. Quia enim per ceptis cœlestibus uerbis, claresc̃tibus quoq; miraculis uirtus eis diuinæ cognitionis insundit ur, eiusdem diuinitatis terrore refrenantur, ut præue agere metuãt, ac torìs desiderijs ad æternitatis gratiam peruenire concupiscant. Quod totum ut hic non iteret, ita eidem beato Gregorio gratia diuina concessit, ut merito ab Anglorum populis debeat Apostolus appellari: quia etsi alijs nõ est apostolus, sed tamen illis est. Nam signaculum apostolatus eius ipsi sunt in domino. Si uero utrum aliquibus uir iste tanti meriti miraculis claruerit, superfluò quæritur

s. Greg. conuersio Anglorũ

Zelus pro id. ac s. Greg.

s. Greg. Anglorum pro fectus edocuit clerum.

s. Greg. in 2. pontificatus

Diuinum s. Greg. opus in hac conuersione.

s. Greg. Anglis Apostolus.

quæritur, cum luce clarius constet, quod is qui uirtutum signa suis meritis ualuit alijs quoq; Christo largiente acquirere, si exégisset opportunitas, facilius poterat hæc etiam ipse promereri. Sed ut & his qui cum ludæis signa uisibilia ad ostendendā sanctitatem expetunt, satisfactio non defit: & illis qui sanctorū exemplis ad meliora accēdi & prouehi quærunt, ædificatio prosit: quædam quæ per eum dominus ad excitandum & corroborādum nostræ mētis torporem, & fortè infidelitatem potius quàm ignorantiam, operatus sit, manifestare decreui. Materfamiliās quædā nobilis erat in hac ciuitate Romana, quæ religionis & deuotiōis studio oblationes facere, & die dominica ad ecclesiā deferre, summoq; pontifici ecclesiasticæ consuetudinis, & familiaritatis eiusdem gratia offerre solebat. Hæc ubi quadam die ex more ad cōmunicandum de manu apostolici in ordine suo accederet, illicq; pontifex partē dominici corporis porrexisset, dicens: Corpus domini nostri Iesu Christi prosit tibi in remissionē peccatorū, & uitam æternā: illa subrisit. Quod uir domini cernens, illi cōmunionem sacram retraxit: & separatim super altare reposuit, eamq; diacono seruandam usq; dum cunctі cōmunicassent fideles, tradidit. Expletis uero sacris mysterijs, interrogauit eam beatus Gregorius: Die rogo, dic quid cordi tuo immerserit, cum cōmunicatura risisti? At illa: Recognoui, inquit, portiunculā illam ex eadem oblatione fuisse, quā ego meis manibus feci, & tibi obtuli: & cum eam te intellexeram corpus domini appellasse, subrisi. Tunc sanctus domini pontifex sermonem exinde fecit ad populum: exhortatusq; est eum ut supplicīter dominū exorarent, quatenus ad multorum fidem corroborandam, carnis oculis ostenderet, quod infidelitas huius mulieris mentis oculis uidere, & fidei lumine conspicere debuisset. Quod cum fuisset oratū, ipse unà cum populo eademq; muliere ab oratione surrexit, & altare cunctis cernentibus, & sese ad cernendum cœleste spectaculum comprimentibus, corporalem palām reuelat, & uniuerso populo atq; ipsa muliere contuente, partem digiti auricularis sanguine cruentatā inuenit, ac mulieri dixit: Disce, inquā, ueritati uel modo contestanti credere: Panis quem ego do, caro mea est, & sanguis meus uere est potus. Sed præscius cōditor nostræ infirmitatis, ea potestate qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne sem per uirginis, operāte spiritu sancto, fabricauit: panem & uinum aqua mixtū, manente propria specie, in carnem & sanguinem suum ad catholicam precem ob reparationem nostram spiritus sui sanctificatione cōuertit. Indeq; uniuersos iussit diuinam precari potentiam, ut in formam pristinā sacrosanctum reformaret mysterium, quatenus mutieri ad sumendū fuisset possibile: quod & factum est. Vnde mulier post in sancta religione ac fide proficiens, participatione dominici sacramēti cōsecrata est. Et omnes qui uiderant, in diuino amore, & orthodoxa credulitate feruentius excreuerunt. Quidam quoq; nobilissimus secundum carnis prosapiam, & potentissimus iuxta regiam in suo modo magnificētiam, cum per internuncios familiaritatē apostolicæ sedis adeptus esset, & frequēti admonitione epistolari etiam à beato Gregorio tranfmissarum instructione erga dei & sanctorum cultū sufficienter fuisset imbutus: per strenuos uiros munera summo pontifici misit, petens sanctorum apostolorum ac martyrum sibi transmitti reliquias. Cuius legatos uir ipse apostolicus honorabiliter suscipiēs, aliquandiu eos secum habuit, atq; indefinenter sanctorum apostolorū memorias, ac mysteria martyrum circuiens, & more prisco pro huiusmodi negocio missas celebrans, cum expleuisset eorum celebrationes, quorū reliquiæ petebantur, particulatim eosdem pannos consecratos super quibus sancta celebrauerat, diuisit, & singulis singulatim buxetis imposuit. Mittitisq; eis sigillo suæ sanctæ autoritatis, petitoribus ui ecclesiastico tradidit. Qui debita cum uenerātione benedictionem petitam suscipientes, læto animo in uiam suā profecti sunt. Sed dum per aliquot dies regressionis suæ iter carperent, qui primus eorum habebatur, sodalibus curiose studiosq; se tanti itineris subisse laborem ait, cum nescirent quid precioſi domino suo referrent. Quare cōfractis apostolicæ dignitatis sigillis, uascula aperta sunt, & in singulis panni reperiæ sunt portiunculæ. Mox cum indignatione Romam regressi, archidiaconum adeunt conquerentes, Vt quid, inquiunt, dominus apostolicus adeo dominum nostrum uilipēdit, qui tantam gratiam se apud eum obtinuisse sperauerat, ut ei illudere, & nos dehonorationi, & offensioni suæ addicere uoluerit? Existimauimus siquidem nos ossa apostolorum uel martyrum hinc ferre, sicut decuerat tantū uirum, ut dominus noster est, à tanta nihilominus sede longa quæsita uia, & difficillimo satis itinere: & daræ sunt nobis panni modicæ portiunculæ: ac si huiusmodi panniculi genus apud nos nequiuisset inueniri. Nisi enim cauta sollicitudo subuenisset, ut quod gerebamus cognosceremus, sto lide ad dominum nostrum, nec sine periculo honoris & gratiæ eius redijssemus. Quos archidiacō nus modesta increpatione redarguit: cur in tanto opere præsumpserint ut apostolica sigilla corruperint, hortans eos redire, & quæ acceperant domino suo cum honore deferre. Sed hi nullatenus monitis eius acquiescentes, usq; ad domini Gregorij uenēre præsentiam: req; cōperta patientissime eorum tulit stultitiā, eosq; sacrosanctis missarum præcepit polennijs interesse. Deinde cū adlocum sui sermonis est uentū, suadet populo dei & sanctorum gratiā orare, quatenus in hac re digne tur sic suam potentiā patefacere, ut quid mereatur fides, euidentius minus creduli & etiā ignorātias possint cognoscere. Et data oratiōe accepit ab eo cultellū qui temerauerat signa, & super altare cor poris sancti Petri acceptam unam panni portiōnem per mediū pungēs secauit: ex qua statim sanguis

Mirandum opus sacrum Eucharistiæ Hostiam.

Miracula Dei per sanctos conferentia per sanctos relata.

guis decurrit, & omnem eandem particulam cruentauit. Videntes autem legati, omnes & populi stupendum & arcanum sacræ fidei miraculum, ceciderunt proni in terram, adorantes dominum, & dicentes: Mirabilis deus in sanctis suis: deus Israel ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus deus. Et facto silentio inter alia fidei documenta dixit ad eos beatus Gregorius, qui antea uenerandas reliquias parui duxerant: Scitote fratres, quia in consecratione corporis & sanguinis domini nostri IESV Christi: cũ ob sanctificationem reliquiarum in honorem apostolorum uel martyrum ipsius quibus specialiter assignabantur, super sacrosanctum altare libamina offerebam, semper illorũ sanguis hos pannos intrauit: qui effusus est pro nomine domini nostri Iesu Christi. Et ædificatis in fide cunctis qui uiderant: munitisq; iterum uasculis signo suo: incomparabilia munera uoti sui eis tradidit: qui cum gaudio reuersi hæc per ordinem domino suo nunciarũt: & sui desiderij compotem reddiderũt. Ille uero preciosa sanctorum patrocinia reuerẽter suscepit: & honorabiliter in loco uenerabili cõdidit: quo deus frequentiora quàm in sancti Petri ecclesia mira cula operari dignatur ad laudem & gloriam nominis sui usq; in hodiernum diem. Pater quoq; familiâs in urbe Roma ditissimus, sed religione ege nus erat. Hic non minus uitijs quàm rebus abundabat. Nam cum eius uxor ei dissipuisset: contra præceptum saluatoris nostri diuortiũ fecit. Res uero beatum Gregorium non latuit: quia & mali, & personarum magnitudo facile se prodidit. Huic itaq; beatus Gregorius suauissimis monitis, seu districti diuini examinis terroribus, studiosè, immo indesinenter persuadere contendit, ut uxorem in gratiam reciperet: à qua quoquo modo diuelli nisi morte, aut amborum consensu intercedente nequiret. Sed is diabolica prœuentus pertinacia monita eius spreuit: Quem beatus Gregorius apostolica autoritate ab ecclesia sub anathemate, nisi resipisceret, sequestrauit. Quam excõmunicationem parui pendens & ægre admodum ferens, & pecca ta peccatis accumulãs, duos magos pecuniis con ducit, ut in uirum apostolicum ad uindictam eius apodixem artis suæ exercerent. Qui cum faciem ignorarent, & quadam die ad processionẽ ex more pergeret beatus Gregorius, illi eminus secus transitum stantes sibi eum rogant insinuari. Quibus responsum est: Qui solus pontificali dignitate equitans præcedentem & subsequentem cuneum ecclesiasticorũ habet uirorum. Intuentes cum repente, equum illius maleficijs uexare ceperunt. Statimq; beatus Gregorius inuocato nomine do mini nostri Iesu Christi, & edito signo crucis ab equo proturbauit dæmonia: respiciensq; in partem mox ut magos est contemplatus, illi cæcati, & ab eisdem dæmonibus peruasi ceciderũt retrorsum. Vnde intellexit uir domini eorum id perpetratum nequitia: & cum iussisset eos adduci, interroganti rei ordinem prodiderunt: quibus respondit

Miracula Greg. in pugnando arte magica, ac mirum de malo magis homines cognoscit, et liberos reddit.

Cur pannicul illi consecrati sanguinem emitterent.

beatissimus pontifex: Perpetuo cæci esse debetis, ne uidentes ad confuetam peruersitatem redire tentetis. In nomine autẽ domini nostri Iesu Christi, operãte beato Petro liberi à uexatione dæmonum sitis. Qui confestim à dæmonibus emundati, & credentes fonte salutari perfusi sunt: ac permanente cæcitate damnati, iubente beato Gregorio de cætero stipe sunt ecclesiastica alitî. Sed & tyrannus quidam multam oppressionem cum pene importabili importunitate quieti ingerebat sanctæ Romanæ ecclesiæ, possessiones eiusdem & mancipia crudelissime deuastabat. Qua de re beati pontificis per interuncios admonitione corte petus, maiori exarsit insania: adeò ut urbem depopulãdam adiret. Cui aduenienti beatus Gregorius et eum alloqueretur occurrit. Tantamq; uim nutu diuino eius uerbis inesse expertus est, ut humiliter uiro apostolico satisfaceret, & se deinceps sibi subditũ, & sanctæ Romanæ ecclesiæ deuotum famulum spopondisset. Is deniq; postea usque ad exitum ægrotus uenerandi Papæ orationem poposcit: responsumq; accepit, quod ei dominus adhuc spacium pœnitentiæ largiretur: & cum plenius conualesceret, illis quibus nutritus fuerat cibis indulgere studeret. Qui iussis obtemperans conualuit, de cæteroq; fideliter uixit. Idem etiam perfectissimus & acceptabilis deo sacerdos cũ quadam die in forũ Traiani, quod opere mirifico constat esse extructum procederet, in quo memorabile illud comperit: quod cum idem orbis princeps in expeditionem, circumuallatus militum cuneis præiret: ibidem obuiam habuit uiduam senio simulq; dolore ac paupertate confectam: cuius lachrymis atq; uocibus sic compellatur: Princeps pijssime Traiane, ecce hic sunt homines qui mihi unicum filium, senectutis scilicet meæ baculũ, & omne solatium occiderunt: mecq; una cum eo uolentes occidere, dedignãtur etiam mihi pro eo rationem aliquam reddere. Cui ille festinanter, ut res exigebat, pertransiens: Cum rediero, inquit, dicito mihi, et faciam tibi omnem iustitiam. Tum illa: Domine, inquit, & si tu non redieris, ego quid faciam? Ad quam uocem substitit, & reos coram se adduci fecit. Necq; cum suggereretur à cunctis accelerari negociũ oportere, gressum à loco mouit, quousque uiduæ à fisco, quod iuridicis sanctionibus decretum est, persolui fecerit: demumq; supplicantium precibus & fletibus super facti sui pœnitentiam uiscerali clementia flexus, non tam potestate, quàm precatu & lenitate unctos prætorialibus catenis absoluit. Huius rei gratia cõpunctus uenerabilis pontifex cœpit lachrymosis gemitibus fecum inter uerba precantia, hæc siquidẽ prophetica & euangelica reuoluere oracula: Tu domine dixisti: Iudicate pupillo, defendite uiduam: & uenite, & arguite me. Dimittite, & dimittetur uobis: ne immemor sis queso (peccator & ego indignus sum) propter nomen gloriæ tuæ fidelissimæ promissionis tuæ in huius deuotissimi uiri facto. Peruenientesq; ad sepulchrũ beati Petri diutius

impiæ tyrannidem conuertit.

Tauina ab isfe ep. 4. Greg. nouo cit.

tius orauit & fleuit: atq; ueluti somno correptus in extasim raptus est. Quo per reuelationē se exauditum dicit: & ne ulterius iam talia de quoquā sine baptismate sacro defuncto præsumeret petere, promeruit castigari. Qua de re ab animis perse ctæ fidei & curiosis quædam ualeāt quæri, & plura ab his qui credunt ueritati fideliter dicenti: quę apud homines impossibilia sunt uel uidentur, facilia sunt apud Deum & salubria explanare, tutius tamē uidetur in hoc actu diuinæ pietatis & potestatis iudicium uenerari & à nemine discuti. Denique à Petro diacono fideli & religioso uiro, ac huic nostro patri sanctissimo pro suæ religionis & utilitatis merito ualde familiarissimo, fideliter post obitum eius nobis narratū didicimus: quòd cum idem uas electionis & habitaculū sancti spiritus uisionem ultimam prophetæ Ezechielis interpretaretur, ob pansum uelū inter ipsum & eum dem exceptorem tractatus sui, illo per interualla prolixius reticente, idem minister eius stilo perso rauit, & cuentu per foramen conspiciens, uidit co lumbam niue candidiorē super eius capite sedentem, rostrumq; ipsius ori diu tenere appositū, quę cùm se ab eiusdem ore amoueret, incipiebat sanctus pontifex loqui, & à notario graphium cæris imprimi. Cùm uerò reticeret sancti spiritus organum, minister eius oculum foraminis iterum appli cabat, eumq; ac si in oratione leuatis ad cœlū manibus simul & oculis, columbæ rostrum more solito conspicabatur ore suscipere. Quod tandē eodem spiritu reuelante pōtifex sanctus cognouit, & uehemētissimè tristis effectus interminatus est apostolica authoritate miraculi diuini in se perpetrati conscium, ne in uita sua id alicui quoquo modo patefaceret. Quod ille interim secretum custodiens, post obitū sanctissimi sacerdotis compulsus quorundam inuidia (qui obtrectabant uirum beatissimum præsumptionis tumore tanta ac talia de cœlestium arcanorum mysteriis fuisse locutum) hæc ita se per omnia uidisse fideliter reuelauit. Migrato nanq; ad dominum pontifice, cùm fames ualidissima non modo in præfata ciuitate Romana, uerùm & in omnibus circumregionibus fatis superq; grassaretur, & is qui ei in sede pōtificali successerat, horrea ecclesiæ ementibus frumēta aperiret, & illis quos beatus Gregorius per monasteria & xenodochia seu diaconias uel hospitalia stipendijs alendos ecclesiasticis ordinauerat claudaret, cœperunt omnes famis compellen te inopia apostolicas aures inquietare dicentes: Domine apostolice, quos pater noster decessor tuus sanctus Gregorius hactenus studuit pascere, tua sanctitas fame non sinat perire. Quorū uociferationem molestè ferens respondit: Si Gregorius ad famam suæ laudis cunctos populos curauit suscipere, nos omnes pascere non possumus, atq; ita uacuos fuit abire. Quæ uerba responsionis cùm sæpius ad se clamantibus iteratis retderet, apparuit ei per uisum beatus Gregorius tertiò, illumq; tertiò blande increpans super sua detractione, & ipsius tenacia, seu miserorū indigentia, admonuit atq; corripuit. Qui nec cor ad iussa flexit, nec ori ab obtrectatione adhibere custodiā uoluit, nec etiam manum ad largitatem extendit. Vnde illi quartò apparens beatus Gregorius hor ribiliter eum redarguit, & comminans, eum in ca pite percussit, cuius dolore uexatus paulo pòst defunctus est. Hæc breuiter de uita uel actibus beati Gregorij dicta sint. Cæterùm quandiu mūdi huius orbita uoluitur, eius laudabile meritum semper accipit incrementum, quia ipsius sine dubio gloriæ adscribitur, uel quia Angelorū ecclesia noua semper sobole foecundatur, uel quod illius do ctrinis per orbē uniuersum multi à peccatis elongati, ad Christi clementiam cōuertuntur, uel quod boni quicq; eius suasionibus inflāmati, cœlestem patriam desideranter inquirunt. Qui beatissimus pontifex postquam sedem Romanę & Apostoli cæ ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex, & diebus decem gloriosissimè rexit, ex hac luce subtractus, atq; ad æternam regni cœlestis sedem translatus est. Sepultus uerò est in ecclesia beati Petri apostoli ante secretarium, Quarto Idus Martias, aliquando in ipsis cum cęteris sanctæ ecclesiæ patroribus resurrecturus in gloria. Scriptumq; est in tumba ipsius Epitaphium huiusmodi:

Spiritus sanctus Spiritu relatu ipse uerba ori & Greg. for

S. Greg. suæ miracula nō curauit diuulgari.

S. Greg. ep. 6 lib. 4 ad eum scripsit. cum abbatem ageret.

EPITAPHIVM SANCTI GREGORII PAPAE.

VIpice terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere qd' ualeas uiuisficte deo.
Spiritus astra petit, letifnil iura nocebunt,
Cui uitæ alterius, mors magis ipsa uia est.
Pōtificis summi hoc claudūtur mēbra sepulchro,
Qui innumeris uixit semper ubiq; bonis.
Esurīem dapibus superauit, frigora ueste,
Atq; animas mōnitis texit ab hoste sacris.
Implebatq; actu quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum mystica uerba loquens.
Anglos ad Christum uertit pietate magistra
Acquirēs fideiq; agmina gēte noua. (gebas.
Hic labor, hoc studiū, hæc tibi cura, hoc pastor a-
Vt domino offerres plurima lucra gregis.
Hisq; Dei consul functus lætare triumphis:
Nam mercedem operum iam sine fine tenes.

SYMBOLVM DIVI GREGORII PAPAE

Credo in unum Deum patrem omnipotentem, & filiū, & spiritum sanctū, tres personas, unam substantiā. Patrem ingenitum, filium genitum. Spiritum uerò sanctum nec genitum, nec ingenitum, sed coæternum, de patre & filio procedentem. Cōfiteor unigenitum filium, consubstantialem, & sine tempore natum de patre, omnium uisibilium & inuisibilium cōditorem, lumen ex lumine, Deum uerum, de Deo uero, splendorem gloriæ, figurā substantiæ. Qui manens uerbum ante sæcula, perfectus homo creatus est iuxta finem seculorū. Conceptus & natus ex spiritu sancto, & Maria uirgine. Qui naturam nostram suscepit absq; peccato. Et sub Pontio Pilato crucifixus & sepultus, tertia die resurrexit à mortuis. Die autem quadragesimo ascendit in cœlum, sedet ad dextram patris. Vnde uenturus est iudicare uiuos & mortuos, posituras ante oculos omniū omnia occulta singulorū. Daturus sanctis perpetua præmia regni cœlestis, iniquis autem supplicia ignis æterni, innouaturusq; sæculum per ignem. Confiteor unam fidem, unum baptisma, unam Apostolicam & uniuersalē Ecclesiā, in qua sola possunt laxari peccata, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Amē.

MIRACVLVM DE INVENTIONE LIBRORVM MORALium B. Gregorij.

Eatus Gregorius Papa librum beati Iob, petente sancto Leandro Hispalensi Episcopo, exposuit, sicut in prologo Moralium patenter uideri potest, & ei expositū tradidit. Illeq; expositum eum in Hispaniam ad sedem Hispalensem detulit. Hispalensis autem ciuitas uulgari nomine Sybilia uocatur, & est metropolis Hispaniæ. Decedente ergo beato Leandro, sanctus Isidorus, germanus eius, doctor præcipuus, loco eius factus est archiepiscopus. Post cuius decessū, libri Moralium, quos beatus Leander attulerat, ita per negligentiam perditi sunt, ut in tota Hispania nō inuenirētur. Post aliquot ergo annos Cyndesindus rex Hispaniæ concilium triginta episcoporum in urbe Toletana congregauit, ubi querimonia facta de amissione Moralium, unanimi cō silio episcoporum, præfatus rex Tagionem Cæsaraugustanum episcopum Romam misit cum epistolis ad Papam, pro quærendis eisdem libris. Erat enim Tagio episcopus diuinę scripturę amator feruentissimus. Venit ergo Romam, præsentatisq; regalibus epistolis & muneribus, cùm de die in diem uideret petitionē suam à Papa differri, quasi præ multitudine aliorum librorū, illi quos quærebat, non possent in archiuo sedis Apostolicæ reperiri, ad ultimū postulauit, ut saltem sibi licentia daretur, una nocte integra in ecclesia beati Petri uigilandi & orandi. Qua accepta, cùm eni xius obsecraret Deū, ut iam iamq; sui itineris effectus prosperaretur, ecce circa mediam noctem in ipso orationis feruore persistens, uidit totā ecclesiam immenso lumine repleri. Deinde prospicit magnam reuerendorum uirorū, niueis uestibus indutorum, multitudinē, ianuam ecclesiæ ingredientē, & decenti ordine binos & binos ad altare sancti Petri tendentem. Cumq; nimio terrore perterritus, de loco in quo stabat, se mouere nō auderet, ecce uidit duos ex eis de cœtu illorū egressos ad se uenientes. Ex quibus unus dulciter salutans eum, percontatur quis esset, unde, & cur uenisset, & cur ea hora ibi uigilaret. Episcopo uerò ad singula respondēte, totamq; itineris sui & orationis causam referente, is qui aduenerat, digitū proten dens: In scrinio, inquit, illo quod cernis, continentur libri quos quæris. Tūc uerò episcopus fiducia assumpta: Obsecro, inquit, mi domine, ut mihi ser up tuo pandere digneris, quæ' nam sit illa quā cer no, tam præclara uirorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi quos præcedentes, secq; inuicem manu inserta uides complectentes, beati Apostoli sunt, Petrus & Paulus: Reliqui ue rò quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorum, huius Apostolicæ sedis pontifices. Et eodem ordine quo eos in episcopatu sunt secuti, etiam nunc eos sequūtur. Et sicut hanc Ecclesiam iusta fua dilexerunt, ita & nunc post obitum diligunt, & frequenter eam inuisere ueniunt. Tunc episcopus: Oro, inquit, mi domine, ut dicas mihi, quis' nam tu ipse sis. Ille respōdit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tanti itineris labore sustinuisti. Ideoq; nunc ueni, ut tuæ satisfaceret petitioni. Tunc episcopus inquit, Obsecro domine mi (si hic est) mihi dicas quis' nam istorum est beatus pater Augustinus, cuius libros nō minus q̄ tuos dilexi. Respondit: Beatum Augustinum uirum excellentissimū (de quo quæris) altior à nobis contenet locus. Hæc dixit, statimq; cum socio qui secū uenerat, ad cœtum aliorum redijt. Postea uidēte episcopo, omnes simul ad altare beati Petri reuerenter submissis capitibus inclinātes, eodem quo uenerant ordine, ianuam ecclesiæ repetierunt, & cum lumine quod prius uiderat recesserunt. Mane autem facto, præfatus episcopus domino Papæ cuncta quæ uiderat retulit. Sicq; acceptos & descriptos libros Moralium in Hispaniam repor tauit. Hancq; uisionem eis deinceps prænotari & præscribi instituit.

CLARISSIMO CONSVLTISSIMOQVE

VIRO, VVOLFGANGO VVAIDNERO, I. V. DOCTORI celeberrimo, Huldrichus Coccius Salutem.

VVM anno superiore tua humanitas ob certas easq; honestissimas rationes, Basileam uenisset, uir ornatissime, ex leui occasione, quæ singularis est ingenij tui gratia & suauitate, ad primũ statim occurrum, à me licet ignoto salutatus, de literis deq; doctrina religionis pie re ligioseq; cœpisti disserere, dum eo usq; decurreret oratio, ut de scriptorum ueterũ ac recentiorum monumentis disputares, non eo sane modo, quo hodie solent plerique, temere uel ire ſicientes, uel approbantes, quorum prima uix limina salutarunt: nec eo etiam quo quidam uetera nouis, aut contrà hæc illis, sine ulla ratione certa præferunt, personarum, seculorum ue tantum authoritate moti, perinde ac si domini spiritus suum opus & dona, quæ uaria sunt, non utrobiq; ex cruisset in humilibus æquè ac in summis. Voluit autem dominus iam inde ab initio reuelati sui Euãgelij uetæ & doctrinæ & Ecclesiæ testimonia lucere, quæ extant perquàm illustria ex lucubrationibus patrum recẽt torũ, Irenæi, Tertulliani, Basilij, Augustini ac similium, sicut & eorum qui posterioribus seculis ueritatis Christ stianæ ueręq; catholicæ professionem, ore scriptisq; faciunt testatam. Quorum omnium laboribus, fide & sedulitate ut fruimur omnes: ita & candidos æstimatores esse par est, eorum quæ quisq; profacultate spiritus, ad tabernaculi domini structuram contulit. Quam tu quidem, eximie uir, æquitatem iudicij, in censendis utriusq; temporis eruditorũ libris, ijsq; exquisite perlectis & cognitis præclare obseruas, memor interim Apostolici Canonis: Omnia probate dicentis, ac quod bonum est tenete. Is enim ut est ipsius spiritus: sic est necessariò Christianis omnibus perpetuoq; seruandus. Atq; utinam in eo exemplum tuum imitarentur quotquot sanctæ Theologiæ nomen dederunt, sic fieret: ut uberiores fructus inde referrent. Porro in ea quã dixi collatione inter cętera peruenti est & ad B. Gregorij cognomento Magni opera, quæ tum in manibus uersabã ob indicem cõcinnandum, effl agitantibus id typographis nostris, quorum opera uindicantur ab iniuria temporum, atq; conseruantur in usum posteritatis probati autho res. Atq; is tum noster labor tibi, sicut manifestus indicijs colligere potuimus arrisit plurimum, quòd sin gulari quadam animi inclinatione erga patrum lectionem afficiaris. Vnde maiori alacritate in hoc nostro iam tũ cœpto opere progressi ac te secundo quasi comite finem tandẽ consequuti sumus. Quare cũ iam euulgationis tẽpus instaret, manũ ultimã imposituro typographio iudicaui, tdq; te auspice, rerũ quę ab hoc authore traditur potissimarũ, summam, in certa quædam capita contrahendam & digerẽdam, quo studiosus lector totius Gregorianæ doctrinæ haberet imaginẽ uelut in synopsi cõprehensam: tum ut animaduerso in singulis authoris ordine spiritucq, expeditius minoreq; cũ offensa progredi legendo posset. Id enim cum ipsi utile tum tibi fore gratum arbitrabar. Vt autẽ principiõ de toto loquar opere, apparet B. Gregorũ diligentiæ & inexhaustis sudoribus iudiciũ acre ac pietatẽ summã cõiunxisse, ut qui religione mira in omnibus tendat ad uoluntatẽ Dei filijq; eius gloriã & electorũ salutem prouehendam: qui scopus uerus & unicus uiris Dei propositus est in omni actionũ genere. Vt tãto minus admirandũ sit, hunc inter Ecclesiæ quatuor Patres præcipuos, relictis plurimis, receptũ atq; ascitũ esse: quorũ etiãsi posteremus tempore, haud tamen doctrina pietateq; extitit. Constare enim uel huius lectione poterat, quàm multa præueniri ac caueri potuerint, quæ alioqui in Ecclesiã ingẽti innumerabiliũ animarum dispendio irrepserũt, quãuis ex eo ut & reliquis orthodoxis patribus quidã impietatũ & seductionũ prodigiosissimarũ patrocinia quæsiuerint. Sed quis nescit, & huius & similiũ opera retusas & labefactatas hæreses esse, & salutis fundamenta constitisse per illos sarta tecta, utcunq; per fragilitatem, & suos passi sint humanos errores. Habent masculã ecclesiasticãq; grauitatẽ, cum omniũ patrum scripta, tum maxime nostri huius. Neq; enim tractat quæstiones quales in nonnullis scolasticorũ reperias, friuolas & anales, sed pias atq; utiles genũq; habẽtes, qualis (ut ex insinitis unam atq; alteram deducã) de somnijs est tomo 1. columna 261. item de obstetricibus Aegyptiacis tomo eodem col. 585. Et ea quæ de iræ diuinæ potentia explicatur to. 1. col. 302. solet enim in problematis eiusmodi enarratione non rationibus è carnis sapientia, sed scripturæ authoritate deprõptis, fedulò inniti & inhærere. Oculos porrò ad ministerij sacri institutionẽ undequaq; intentos habet, ad quod ille nõ iniuria requirit doctos & exercitatos, at que cum primis eos, qui sint gregis exẽplaria, factoq; præstent quod docẽt: & doceant quod uiuãt, uti de Origene testatus est Eusebius, ne uerbũ, ut Tertullianus inquit, operationibus deficientibus erubescant. Iustitiã per fidẽ in Christum contingere sic opere toto docet, ut totus Christũ sapiat. Depingit aũt fidem non mortuã sed ornatã fructibus bonorum operum & efficacem, ut ramẽ fateamur interim, nos esse inutiles seruos, exigitq; non quæuis opera, quæ rationis insti nctu cõstituantur, uerũm ea tantũ quę à domino præcepta sunt, & ex scripturarũ hauriuntur oraculis. De redemptione nostra sic loquitur, ut ostendat nullum quantũuis sanctum eam peragere potuisse, cum deus mundã consummatãq; hostiã pro summa iustitia sua exegerit, unde Christus homõ factus mediatorq; Dei & hominũ cõstitutus, sanguinis sui interuentu nos ex potestate diaboli, mortis ac peccati liberauit, propterq; nostram iustitiam ut Paulus loquitur, resurrexit, nobis simul conresuscitatis collocatisq; in cœlestibus. Conciliat locos scripturæ in speciem pugnantes mira industria, quemadmodũ sunt illi qui recẽsentur lib. xiiij. expositionis Iob capite 29. de resurrectione carnis, & qui est 1. Corinth. 15. Caro & sanguis regnum Dei non

possidebunt, & simsles. Hæreticos prætereà refutat, Pelagiũ, Manichæum, Celestinum, ac alios, errores ipsorũ detegens. Tropos scripturæ lucide & copiose pãdit. Naturalia themata, & quæ ab humana sapientia sunt petita, ex Philosophia discutit. Locis communibus inhæret multis, ut est Fides, Charitas, Patiẽtia, quos sacrarũ literarũ autoritatibus digerit, ac illustrat exẽplis. Ac ut summatim dicã, non solũ susceptos libros exponit, uerũ & totius scripturæ considerationẽ depromit. cuius rei qui uelit gustum facere, inspiciat alterum nostrũ, qui est de locis scripturæ explicatis, indicẽ, cum nullus Bibliorum liber sit, ex quo non magnum locorũ numerum adducẽtũ interpretetur. Diximus in genere breuibus quæ tractãtur in toto authore, nunc ad partes ueniã, ex quibus primò occurrit Expositio Iob, cõtinens libros xxxv. nec tamen ab initio per libros & capita, ut hodie habetur: uerũ per Homilias tantũ distincta fuit, ueluti ipse testatur lib. 1. Epistolarum, 41. epistola: unde nobis ansa est præbita capitum alitер atq; hactenus distinguendorũ, nempe iuxta uniuscuiusq; propositionis tractationem, annotata nihil hominus in margine, in gratiam lectoris recepta sectione, ut loci ante hanc nostram diuisionẽ citati, eo facilius inueniantur. Adhibuit aũt in eo libro singularem quandã diligentiã, ut non tantũ genuinã sententiam secundum literã, uerũm & allegorias, interpretationẽ nominum Hebraicorũ, naturam rerũ figurarumq; ostendat. Nec una declaratione, quamlibet scripturæ consentanea, contentus, plerunque et diuersas adducit relinquens lectori iudiciũ ut potiorem eligat. Sequitur liber cui titulus est, de pastorali cura, quẽ composuit ab initio episcopatus sui, ut inquit Epistolarũ lib. iiij. epist. 90. sibiipsi proculdubio & aliis ad cõmendationẽ sedulitatis in tanto ministerio, quo maius, grauius, periculosiusq; nullum est. Enumerat aũt eius functiones uarias, uteroq; pastori tam necessarias, ut sine his nullus in domini uinea fructus sperari queat. Atq; utinam hic liber ab omnibus theologiæ tyronibus legatur: palmam enim inter reliquos, meo iudicio, facile obtinet. quod sensserunt & ueteres, qui eum ex Latino in Græcum sermonem transtulerunt. sed laudibus meis non eget, qui seipsum studioso lectori facile adprobabit & cõmendabit. De Dialogis in quibus patrum Italiæ miracula recensẽt, uix habeo quid pronunciem, nisi quòd Gregorij esse dubitem, adeo & genio, & serie orationis, grauitate, & industria distant à reliquis eius scriptis omnibus. Cantica Canticorum exponit quidem paucis, ut tamen nihil omittat quod ad uerum literæ intellectum faciat, cui & typicam adiecit explicationẽ, cum plurimis eruditis & perutilibus admonitionibus. Ezechielem Propheram plenũ figuris ac mysterijs, ex Aquilæ, Theodotionis, Symmachi ac Hieronymi translationib. fic enarrauit, (seruato eo modo quem in Iob habuit) ut uix habeat in ea re secundum: de Prophetia exorsus, quid sit, quæ tempora eius, quodq; interdum ipsi ritu Prophetico careant facti uates, docuit. Dein Christum & Ecclesiæ uestigauit mysteria. Apostolorum item picturam cum ipsorum quam ex domino hauserunt, doctrina ob oculos posuit, cuius magnã tum necessitatem tum utilitatẽ ostendit, ac simul quid illa in piorum cordibus efficiat aperit. Inmisceт his multa alia, ueluti de testamentorũ duorũ discrimine, quomodo uetus de nouo prophetarit, & hoc istius promissiones adimpleuerit exhibuerit q̃. De serie in super omnium sacri eloquij librorum, Legis, Prophetarum, Euãgelij ac Epistolarum cum similibus multis scitu admodum dignis. Non absoluit aũt hunc Prophetæ negotiorum multitudine rerũnisq; obrutus, quæ ab ipso indicantur in fine interpretationis, quòd tamen maxime dolendum est, præsertim cum reliquorum (scripsit etenim in omnes) annotationes interierint. Homiliæ Euangeliorum quadraginta, quæ dominicis diebus populo prælegun tur, cõtinent non solùm literæ, uerũm & optimarum rerum obseruationes cum seriis pijsq; adhortationibus, quæ partim per suos notarios domi exceptæ ac publicè recitatæ, partim uerò per ipsum pium patrem coram populo explicatæ fuerunt, ut ipse testatur in epistola ad Laurimitanum episcopum. His subiunguntur Psalmi pœnitẽtiales septem, fideli sanè & per quàm exquisita interpretatione. Apparet autem ipsum Gregorium hoc tempore fuisse & doctiorem & iudicij integrioris, multæ insuper lectionis: quippe quòd antea nullius scriptoris, hic uerò B. Augustini, Hieronymi ac aliorum mentionem faciat. qui uelit hoc ipsum cognoscere, legat ultimi Psalmi enarrationẽ. Epistolarũ liber magnus sanè, & qui multa eaq; uaria cõtinet, sed requirit lectorẽ circumspectũ ac prudentẽ, & qui nõ careat iudicio.

Regum primum librum duplici modo usq; ad unctionem Dauidis, eadem ratione qua Iobum & Ezechielem edisserit, quærens Christum, Ecclesiam, Synagogam, Gentium uocationem, & similia quibus mores iungit, ut aliorũ exẽplo ad pietatis studia prouocemur, à malis uerò abstterreamur. Atq; hæc de libris singulis. Habes uir ornatissime quid B. Gregorius in hoc uolumine doceat, habes & nostrę dictationis rationem: superest ut nostrum institutum boni consulas. Neq; enim dubium est nobis quin te patrono commendatior sit futura huiusce autoris lectio. Dominus dirigat uias uenerandæ senectutis tuæ in conspectu suo, ut quemadmodũ hic in pietate, sic olim uiuas in gloria apud redemptorem Iesum Christum cum electis omnibus. Vale. Basileæ ex Collegio nostro. Anno dominicæ incarnationis M. D. LI. Calendis Martij.

INDEX OPERVM BEATI GREGORII MAGNI, CONTINENS RERVM, VERBORVM, DICTORVM, SENTENTIARVMQVE OBseruationes: Vbi prior numerus tomum, posterior columnam, litera uerò columnæ regionem designat.

A

Aron ut diuinæ iræ resisterit tomo 1. collina 302.b

aaron duodecim lapides in pectore gerens quid signet to 1 col. 944.b

Abacuc ex Iudæa subleuatus in Chaldæa depositus est 1.1369.b

abacuc tesum deum credidit 2.1244.d

Abbas iniustè depositus restituatur tom. 2 1161.d

abbas Eusebius excommunicatur 2.1175.c

abbas quidam factus inuitus impetrat suculatum suarum ius 2.1052.b

abbas mortuus in sepulchro se uertit tom. 1 1405.d

abbas S. Medardi si peccarit, ut sit deponendus 2.1186.b nulli pecuniam numerare 2.1185.d

abbas per munera non est eligendus tom. 2 1130.c

abbas Augustudunēsis à sex Episcopis est examinandus cum remouendus est tom. 2 1131.d

abbas lapsus restituitur 2.1775.d

abbas Augustudunensis quomodo remouetur 2.1111.d

abbatem xenodochij Augustudunensis constituit rex Francie 2.1130.c

abbates duo electi ex dissensione 2.1073.b

abbates fieri nō debent, presbyteri, diaconi, clerici 2.753.d

prò Abbatis promotione non grauentur monasteria 2.896.d

Abbatissæ fieri non debent iuuenculæ tom. 2 754.c

Abdita sanctorum 2.1507.b

Abel fratri non restitit 1.124.c

abel membrum Christi 1.76.c

abel Christi mortem & in sacrificio, & in morte signauit 1.76.c

abel per charitatem Deo munera obtulit to. 1 348.b

abel, Esaias, & Ioannes idem prædicarūt temporibus diuersis 1.993.d

abel fieri non uolet quem Cain malitia nō exercet 2.148.b

abelis munera cur grata deo 1.744.d

Abest qui dilectionis uinculis nō inhæret to. 2 1089.b

Abiectus à se est qui uilis & humilis æstimatur 2.1614.d

abiecti cur uocentur ad cœnam Dei tom. 2 495.d

Abies quos designat 2.401.b

Abigail uiro suo Nabal ebrio culpam tacuit. 1 1281.d

Abijcere quid sit 2.1592.c

abijcit deus per superbiam 2.1614.d

Abnegare semetipsum ut fiat 1.1133.c & 2.462.b

Abner patris lucerna 1.1281.b & 2.1564.b

abner & Azabel discidium quid 1.1281.b

Abominabilis deo iustum opprimens, & iniustum laudans 1.586.b

Abortiui nomine quid signetur 1.124.b

abortiuos eterna requie non frui 1.92.d

Abrahæ sinus quis 2.526.c

in Abrahæ sinu positorum conditio tom. 1 1206.d

abraham duos filios habet 1.705.c

abraham coniugem sepeliens quid 1.203.d

Abraham in eiurem reuersus est 1.821.b

abraham uocat duitem epulonem, filium suum 2.527.c

abraham aues abigens quid notet 1.544.d

abraham fedit in sterquilinio 1.87.d

abraham despicibat seipsum ibid.

abraham profiteur se pulueren ac cinerem. 1 624.b

abraham diem domini uidebit 2.387.b

abraham prolis innumere pater cur factus. 1 348.b

abraham tres uidens, unum tantū adorauit. 2 387.b

abraham quid de suis diuitijs senserit tom. 1 369.b

abraham in cælulis habitans quid tom. 1 289.b

abraham peregrinus amicus factus deo tom. 1 124.b

abraham tribus angelis o ecurrens quid to. 1 341.b

abraham nihil obedientius 1.902.d

Absalon quomodo interpretetur patrem perfequens, quid notet ibid.

Abscondant uiri sancti opera sua cur tom. 2 1522.b.1436.d

abscondi deo nihil potest 2.823.b

Abscondatum tempestuis quid sit 1.861.c

Absentia urres non habet in dilectione tom. 2 1089.b

Absolutio peccatorum quomodo fiat tom. 2 1553.b

absolutio uera 2.432.d

Abstinentes tentari semper, uinci autem non possunt 2.1486.d

abstinentes pugnant cum gula 2.1479.d

abstinentes ut sint admonendi 1.1284.b

Abstinentiæ disereto habenda 1.1707.b

abstinentia quando uera sit 1.1236.d

abstinentia carnis pulchra uictoria tom. 2 1487.d

abstinentia carnis uitia ut extinguat tom. 1 707.d

abstinentia per tympanum significatur to. 2 887.c

abstinentia sola non laudanda 1.1285.c

abstinentia à concordia non est separanda. 1 1291.d

abstinentia violenta gulæ desideria reprimit. 1 1028.b

abstinentiæ fructus 2.1485.c

abstinentiæ uere probatio 2.1486.d

abstinentiæ exempla tria 2.1485.d

abstinentiā comitatur gloria uana 2.463.b

Abstinthio ebrius quis 1.220.c

Abundantia superbiæ uicina est 2.274.c uituperatur ibidem

Abundius quis 1.1306.d paraliticum curauit 1.1406.b

Abyssum inuocare quid sit tom. 1 919.b

abyssus phantasiæ altitudinem portat quid sit 1.308.d

abyssus corpora hominum tenebrosa signat 1 616.c

illic diabolum ligari quid ibidem

abyssi faciem conspringere 1.992.d

Academicorum error 1.1138.d

Accaron sterilis dicitur 2.1369.b

Accaronitæ quos signent 2.1350.d

accaronitarum clamor 2.1351.b

Accedendi ad deum conssilium dare, sanctissimum est 2.1548.a

Acceptio personarum non sit in examine cuipæ 2.1553.b

Accessus recessusq; dei à mente nostra nō cognoscitur 1.301.c

Accinctionis nocabulū angelis congruit to. 2 12.61.a

Accingimur quando 2.1261.c

Accipere aliquando auferre, & rapere signi ficat 1.1141.b

Accipiter singulis annis pennas abijcit tom. 1.1084.b electos notat 1.1047.b

corpus parnum habet sed multis pœnis repletum 1.1047

cur celerem uolatum habeat ibid.

accipitrem in Austro plumescere quid sit to. 1 1084.c

accipitrum domesticorū subsistrium, & natura 1.1084.b

Accubare inter terminos quid sit 1.120.d

Accusare seipsum & non corrigere nihil est. 2 1295.d

Accusantium persona est perdenda tom. 2 1151.c

Accusati ueritas semper inquirenda tom. 2 1160.a

accusato probatio non incumbit 2.838.c

Accusatio fernorum audienda non est tom. 2 1155.d

Acteuſator fratrum 1.31.d
Acedie vitium vt depellatur 2.1526.b
Achab vineam Nabothi abſtulit 2.1394.b
achab fidium prædixit eſt ibidem
achab dignus qui decipereturà malo ſpiritu. 1 41.b
achab ſæpe nolens peccauit 1.41.b
achab reprobus meruit ſententiæ reuocatio nem 2.169.c
Achias umbraculum fonat 2.1523.d
Achimaas fratris decor dicitur 2.1564.a
Achimas fratris reuelas interpretatur to. 2.1563.d quem nolet ibid.
Achitob frater meus bonus dicitur, et redem ptor ſignat 2.1524.d
Acquieſcere nolle idololatriæ confertur to. 2 1591.b
Acquirendum cum peccato nil eſt tom. 2 1137.d
Acta mala & bona ſunt abſcondenda tom. 2 331.c
Actio mala principiò delectat poſtmodum nociura 1.681.c
actio firmus que fraternis mentibus iungi po teſt per dilectionem 2.1402.d
actionem prauam locum habere ubi puniri deberet, grauat 2.781.c
actiones prauas rectè cognoſcimus cum ſu perna animmus 1.879.d
actiones noſtræ mus ſunt ſeruande tom. 2 284.d
actiones noſtræ in dei rebus occupari debẽt 2 1137.b
actiones noſtræ omnes iuſtæ ſint 1.652.a
actiones prædicantis quò dirigende ſint to. 2 1387.a
actiones huius ſeculi quotidie ad terminũ ten dunt 1.189.a
actiones bone lucreos habent in fine tom. 1.22.a diſcretionem requirunt 1.72.c iunipetro comparantur 1.684.a deuote ſimulari debent domino tom. 1.192.b terreni cõmodi occaſione examinantur 1.684.d
actiones noſtræ vite terminicõſequi debẽt 1.23.d præcunte gratia ex libero arbi trio ſubſequuntur 1.614.a
actiones noſtræ ponendæ ſunt & miſeriæ. 1.399.d dirigi debent ad dei gloriam 1 101.d
actionibus bonis nos ipſos non Deum iuua mus 1.523.c
actionis tempus primum eſt contemplationis extremum 1.206.a
actionis feruor recte diſpoſitus 2.1563.c
actionis humanæ virtus infirma eſt ad ablu endam culpam 1.267.a
actionum qualitas merita ordinum mutat. 1 130.c
actionum noſtrarum examen habeatur to. 2 644.d
Actiua vita frequens circa miniſtrium verſa tur 2.1562.d præparat ſibi æterna fat egendo ac miniſtrando ibidem cum contemplatiua in quo conueniat & differat 2.1562.b
actiua vita vniuerſalis eſt: contemplatiua mi nime 2.1561.b
actiua vita filia dicitur 2.1560.c
actiua vita ſepulchrum eſt 1.203.a ex multis operibus conficitur 2.1560.c cum præſenti ſeculo auſertur 2.1212.d
actiua vita prior eſt tempore contemplatiua 2 1561.b
actiuæ vitæ opera 2.211.d ſollicitudo ni mia prohibenda 2.1563.c
actiuæ vitæ typus 1.206.d
actiuæ vitæ filij bonorum operũ fructus ſunt 2 1232.c
Actuum omnium retributio agitur diſtricte 2 529.c
actibus conſidere nemo debet 2.123.c
Adæ liberum arbitrium fuit 1.118.c
adæ anima anſit in peccato mortua 2.832.a ut ſit mortua 2.890.c
adæ primum peccatum 1.118.c
adam & Eua quomodo ſimul creati ſint to. 1 1104.b
adam ſuam voluntatem ſequẽs eiectus eſt pa radiſo 1.1211.b
adam & Euam unuſquiſq; habet 2.590.d
adam culpã legens, poſteris miſit mortis ſen tentiam 2.643.c
adam cur interrogatus fuerit de peccato to. 1 746.a
adam ubi eſtus ſit intelligendum 2.1418.c
adam culpam ſuam in autorem reiecit tom. 1 111.c
adam tripliciter tentatus fuit 2.372.b
adam qua conditione in paradiſo cõditus fue rit 1.118.b in paradiſo nitr nõ fuit ex congreſſione 2.1205.d conditus non natus 1.97.d ſi non peccaſſet filios gehennæ haud genera.ret 1.123.d cum ſtare potuit noluit 1.249.d
adam præcepto conditoris reſiſtens proſtra tus eſt 1.292.d
adam homo, nõ filius hominis fuit 1.569.b
adam duos filios habuit 1.705.b
adam ius carnis ſubdite quando amiſit tom. 1 864.b
adam dormiens noſtrum ſilentium figuranit 1 1027.a
adam mortem conditus non accepit ſed ela tus factus 1.1040.d
adam poſt meridiem vocatus 2.597.a meridiem in ſe habuit ibid.
adam terra rubra interpretatur 1.621.c
adam cur inter arbores abſconſus inuenitur 1 1127.c
adam cur requiſitus ubi ſit 1.26.d
adam poſt culpam audacior extitit 1.116.b
adam in paradiſo cur poſitus 1.118.b
adam ſpiritualia magis quàm nos credebat. 1 1423.c
adam ſic fuit conditus ut eo manente tempo re decederent 1.826.c
adam lapſum habere non potuit 1.400.d
adam in quo peccarit 1.292.c
adam queſtuit umbram corporis poſtquam incurrit umbram mentis 2.596.d
adam per pœnitentiam ad ultam redijt to. 2.890.c cur pudenda texerit 1.864.b
adam per uoluntariam uitium in mortem a nimæ tractus 1.73.d
adam peccatum Chriſtum fecit incarnari.to. 2.1191.d & mori 1.732.d
adami panis in paradiſo 2.590.b
adami uitæ tendi non euolui potuit 1.313.c
adamo cur non licuerit arborem ſcientiæ tan gere 1.1211.d
Adamas quelis lapis 1.477.d
Adeodata religioſa 2.937.b
Adeptus arietum quid deſignet 2.1591.c
adeps ex abundanti cibo naſcitur 1.515.d
adipem arietum offerre 2.1591.c
adeps pinguedo eſt interna 2.1271.a
adipis nomine quid exprimat ibid.
Adhærens deo ſit unus ſpiritus 2.1461.c
Adhærere domino 2.1190.c
Adiutor noſter Chriſtus eſt 1.751.b
adiutores Dei quales ſint 2.1372.d
adiutores qui ſint nobis conquirendi tom. 2 466.c
adiutores Dei ſi ſimus 1.570.b
adiutores appellat Paulus diſcipulos ſuos.to. 2 1476.b
adiutores Dei qui ſint 2.1372.d
Adiutoria diuina ſperanda erant ſine præce untibus beneficijs 1.868.c
Adiuuamur à deo in letis ac aduerſis tom. 2 1254.b
Adiuuandi ſunt boni ſic ut tolerentur mali. 2.1489.a
Adiuuare ſi dominus nolit uincimur to.2 adiuuare uelle potentem elationis eſt, imbe cillem charitatis 1.570.a
adiuuare nequiquam peſſunt externa tom. 2 1497.a
Adminiſtratio actionum habet diuerſitatem perſonarum 2.1167.a
Admonere prauos quid pariat 1.344.b
admonitiones domini diuerſæ ſunt, iam ſer mones, iam facta 2.375.b
admonitionum modus docetur 1.1259.b
Adoleſcentia Hypocriſæ que ſit 1.491.b
adoleſcentia libidinem importat ibid.
adoleſcentis qualis ætatis pars 1.397.b in ſcriptura iuuentus nocatur 2.74.a & 1300.d
adoleſcentia bonis apta eſt operibus tom. 1 397.b
adoleſcentiæ peccata ut deſleamus 2.473.b
adoleſcẽtiæ uocabulum pro nouitate uitæ po nitur 1.798.c
Adoleſcentulæ quid notent 2.7.d
Adoptionis gratia per cognitionem unigeni ti contingit 1.762.b
Adoramus dominum cum nos ſubmittimus eius præceptis 2.1239.c
adorare aſcendenti quid ſit 2.1234.d
adorare dominum ſæpe ſe ſimulant reges to. 2 1599.d
adorare dominum quid ſit 2.1594.b
adorare dominũ in domo domini 2.1242.d
adorari imagines nullo modo debent tom. 2 1047.b
Adoranda eſt ſola trinitas 2.1047.c

adora-

Adorationem aliquando immolatio præcedit, aliquando sequitur 2.1235.c
Aduentus Christi ad iudicium qualis & effectus eius 1.581.c
Aduersa non deijciunt quem prospera nullis corrumpunt 1.1068.d
aduersa uentura qui non metuit, pasorem deserit 1.1071.c
aduersæ fœculi patientia ut superet 2.1137.b
aduersa quid pariant 1.13 .d
aduersa probant quæuis 1.31.c
aduersa proximorum tolerant prædicatores sancti 2.1488.d
aduersa cur subsequantur prospera 2.736.a
aduersa fœculi bene tolerant qui sola cœlestia amant 2.1450.b
aduersa uires cuiusque declarant 1.793.c
Aduersitas sanctos homines valentiores reddit 1.932.b
aduersitas cordis testis 1.272.b
aduersitas ac prosperitas semper sibi succedunt 1.447.c
aduersitas uirtutis probatio est 2.1001.a
aduersitatem tentationum homines æstimant iram 1.300.c
aduersis stibus afflicti superna præmia negligunt 1.470.a
aduersis stibus fractus non contemplatur à quo fractus sit 1.862.a
Aduersarij possunt dici adiutores 2.490.a
aduersarius noster in uia, est sermo dei to- mo 2 520.d
aduersarius testes audire debet 2 1156.c
Aduersans cœlestibus tartareis præparatur 2 1527.c
Aduersatur hostis nobis si bene agimus to- mo 2 1407.d
Adulantium linguæ amatores suos non comitantur ad iudicium 1.490.d
adulantium lingua auditorum animos necat 1 1333.d
Adulatio cibus tyranni 2.1396.c
adulatio ad tempus suscepta augetur 2.175.d
adulatio mentem uanitati intentam fatiat & confortat 2.1541.d
Adulatores scorpiones sunt 2.147.b
adulatores mortuos sepelire dicuntur to- mo 1 117.d
adulatorum conditiones 1.1064.b
adulatores dicuntur olei uenditores 2.358.a
signantur per canes lingentes 2.526.c
placere & laudando credunt 2.1586.a
adulatores apibus comparantur 2.147.c
Adulouualdus regina Longobardorum filius 2.1165.b
adulouualdo Vitaleria missa 2.1165.d
Adulter non prolem in cœitu sed uoluptatem querit 1.553.a
adulteri uerbi dei qui sint 1.553.a
Adulter à quatenus absoluta à domino 1.7.b
Adulteratio uerbi dei, quibus modis fiat to. 1 750.b
Adulterium hæresi comparatur 1.553.b
adulterium & fornicatio differunt 1.720.d
Aduocatus moriens futura prædixit to. 1 1440.b
aduocatus iustus causæ iniustas non suscipit 2 123.c
Ædificari quæ debent si destruatur, noxium est 2.994.b
Ædificij pondus uiridibus lignis non imponitur 2.985.c
Aedem Asium sonat 2.1556.b
Aegri ut sint consolandi 1.1272.b
ægri consideret quanti sit muneris molestia corporalis 1.1274.b
ægris meditanda sunt Christi supplicia ibid.
Aegritudo exasperanda non est 2.1140.c
ægritudo diutius premit propter prolixiora uitia 2.393 d
Aegyptij in mari rubro mortui quid signant 2 1069.d
Aegyptus tenebræ interpretatur 2.1576.b
ægyptus huius mundi speciē tenet 1.617.c
ægypti nomine accipitur lapsa multitudo à colorum felibus 2.1587.a
ægyptus muscarū multitudine percussa quid notet 1.617.c
Aemuls Annæ intentio est boni operis to- mo 2 1237.a
Aemulantur subditi pastoris reprobe facta 2 1394.d
æmulari bonum in bono debemus 2.1294.b
Aemulatio duobus modis accipitur 2.59.b
Aemulum uidebit Israel in uniuersis prosperis 2.1283.a
emulus in templo ibidem
Aequalitatem potius quàm discipulina feruare miter perseros est peccatū 1.1246.d
Aequitatis edulium 2.1294.d
æquitatis nomine Christus signatur 1.538.a
Aer ex cœli qualitate disponitur 1.119.b
aer respectu cœli infernus dicitur 1.449.a
aer quid designet 1 929.d
Aeramēta in Syracusis in ḡs Panormo distrahenda sunt 2.1177.b
Aerumnas terrenas non contemnit nisi qui se ad cœlestia exiendit 2.1259.b
Aes sententiam æternam figuras 1.500.a
perseuerantiam 1.1177.a
sonitum malorum cæteris metallis reddit 1 1276.a
æris nomine perfecutio exprimitur 1.980.d
aeris nomine insensibilium hominum corda signantur 1.220.b
Aetas uirilis tempus est dominicæ incarnationis 2 1283.c
ætas perfecta 2.1340.c
ætas nostra ad senū usq; robustior uiget, postes morbis deficit 1.1128.c
ætas uirilis tempus est administrandi sacerdotij 2.1295.a
ætates hominū 1.397.b
ætates nostræ uigiliæ tres habent 2.362.c
ætatis prouectioris homines ueteres quomodo uocarunt 2.395.c
ætatis partes 1.397.b
Æternæ bona amissa quando flebimus to- mo 2 1239.c
æterna patris ex pie uite actionibus præparatur 2.1284.c
æterna desiderans præsentibus non turbatur 1 363.d
æterna labore quæsita repente dantur oblationi 1.268.c
æternæ fine dei gratiane desiderare quidem possumus 2.956.a.
æterna cur minime creduntur 1.1423.b
æterna sunt ante nos, post nos temporalia 10. 2 88.a
æterna gaudia electi solum consequuntur to. 2 1263.b
æternam uitam ædificat nobis dominus to. 2 1284.c
Æternitas fuisse uel futurum esse non habet 1 119.d
æternitas præterita & futura conspicit to. 1 325.c
æternitatis conditiones 1.545.d
æternitas hominibus quando innotuerit to- mo 1 929.d
ad Æternitatem quomodo ducimur 1.40.a
æternitatis contemplatio cella uinaria dicitur 2.14 d
æternitatis præmia præstolantes, uires exadueruntiatibus sumunt 1.861.a
æternitatis scientia perfecta quando tribuitur 1.575.d
Aethan interpretatur fortis 1.1138.e
Aethiopiæ nomine quid accipiatur 1.626 b
Aetna mons monasterium habet 2.1016.c
Affectibus non mutatur deus 2.1580.d
Affectione ut utamur 2.1323.d
affectioni succumbentes non homines sed iumenta potius dicuntur 1 801 c
Affectus nostri terreni sunt 2.1513.a
affectus sanctorum etiam in uindicta magnus est 2.1605.b
Afflicti fideles à mundi inimicis 1.76.c
afflictis condolere debemus 2.1482.a
afflictis concomitantem iustitia fubuenitendum 2 663.d
Afflictio pœnitentiæ quādo sit idonea ad precata delenda 2 1377.d
afflictio in rebus coguitio non est grauis to- mo 2 1028.c
afflictio moderate Lebrymas exprimit, immoderata subducit 1.335.b
afflictio præsens si animum non conuertat imitum est pœnæ sequentis 2.1095.b
plerosq; crucist non emendat 1.211 c
afflictio malorum in bonos nulla est 1.860.a
afflictio uehemens cogit innoxios se fuerint noxios 2.1021.c
afflictio pro ueritate mentem de gaudio fatuo roborat 1.363 d
afflictione nostra murmurare non debemus 2 1022.a
afflictio ut consoletur iustos 1.218.d
afflictio electæ mētis est mucro diabolice tentationis 2.1507.d
afflictionem in sanctis non libenter æmulamur 2.1454.c
afflictiones ecclesiæ Christi sunt 1.71.b
afflictionis locus est uita præsens 1.879.c
utilitas 1.200.a
afflictionis onus pro criminis modo decernatur 2.1377.d
afflictionem tempore capilli abscindebantur 1.17.b
afflictionum maxima est conscientia delictorum 2.636.c
afflictorum diuersitas 1.584.c
Affligere ac damnare differunt 2.819.d

Affligi iuste, deus quē uult permit. 2.1022.a
affligitur prædicator de subditi perditione 10.2 1581.d
Affligentia tēporalis finem habet mortis terminum 2.976.a
Affluentibus rebus pene semper elatio socia est 1.876.a
Agabi prophetia 1 1212.d
Agag rex iremens quid figuret 2.1600.c
agag meditantem sine loquentem sonat to= mo 2 1577.d
agag pinguis quid notet 2.1599.d
quid eius interfectio 2.602.b
agag rex Amalech sensus carnalis est to= mo 2 1577.b
Agapiti papæ historia 1.1383
agapitus laudum & mutum curauit to= mo 1 1581.c
Ager despexit dominum suum 2.1101.c
Agathi episcopi historia 1 1467.d
Agentes omnia seruos inutiles nos esse fatemur 2.1412.c
Agere qui dissimilat etiam recte offerens peccat 1 72.d
Agere pro mundo accipitur 1.1126.b
ager prælati quis sit 2.1409.c
ager in saltu quid sit 2.1539.d
ager Iosue Bethsamite est amœnitas uite cōtemplatiue 2.1366.d
Agri bonorum 2.1396.d
agri cerasminis sunt uiuentes intellectus sacri eloquij 2.1335.d
agri nomine scripturæ latitudo signatur to= mo 1 548.b
agrorum solidatem loquendo aperire to= mo 2 1396.d
agros ifr delitarum tollet rex 2 1397.d
agrum præparato opere diligenter exercere 1.358.b
Agileus martyr 2.1097.d
Agilulfus Basilio iniuriam dixit 2.979.c
agilulfo gratias agit Gregorius de pace facta 2 943.e
agilulfus Longobardorum rex Padum transijt 2.195.d
Agnam offerre 1.1095.a
Agnetis commendatio 2.353.d
Agni paschalis caput pedes & intestina uorare, quid sit 2. 412.d
agnum quando offeramus 2.1380.a
agnū integrū offerre & diuisum 2.1379.d
agnus oblatus a Samuele qē figurat 2.1380.a & multa de agno ibidem
agnus lactens Christus est 2.1379.d
agnus comestus in paschate cur non debuerit efferri ex domo 1.1203.c
agnorum hædorumq; discretio 1.393.a
agnorum nomine uiri magnæ prudentiæ designantur 2.1572.c
Agnoëta esse negauit qui Nestorianus non fuit 2.1020.a
agnoitarum hæresis 2.1022.b refutata 2.1029.d
Agonotheta spiritualis certaminis 2.1304.b
Agrigentini territorij Iudæi cōuertuntur to= 2 913.d
Abias prædixit mala domui Hieroboam, & spiritum prophetiæ de præsenti & futuro habuit 2.67.c
Aion frater meus mœrens interpretatur to= mo 2 1543.a
Alas submittere quid 2.1330.a
alas in altum erigere, quid sit 1.1054.d
alas nostras ad Austrum expandere, quid sit 1 1084.d
Albuginem in oculo habere quid 1.1236.b
Aldebergæ regina Anglorum pia fuit to= mo 2 1084.d
aldebergæ regina Angliæ 2.1085.a
Aldiberrus rex Anglorum 2.1085.d
Allegoria ædificat quandoq; fidem 2.1325.c
allegoriæ rebus notis conficiuntur 2.5.a
Alexandrinæ ecclesiæ confuetudo 2.1843.a
Alienæ appetens suis priuatur 2.899.b
Alimenta iusta dant corpori pij uiri to= 2 1479.b
alimenta diuersa diuersis competunt to. 2 1433.d
alimentum animæ & corporis ibidem
Alloeutio doctoris semper est utilis 2.916.d
Allophyli qui puteum quem Isaac foderat terra replebant quid signent 1.532.d
allophylorum fortissimum uicit Dauid funda 2.1288.a
Alta feculi corruunt repente 2.1496.d
soueæ sunt 2.1448.a
spiritualibus uiris uitanda sunt ibidem
alta glorians quis loquatur 2.1259.d
alta uidere nequit qui non animi intentionē in sublimibus ponit 2.1433.c
alta quis amet 2.1001.d
Altare de terre domino facere quid sit 1.83.d
altare maneus accedere non debet 1.1235.a
altare nostrum dei est filius 2.583.c
altare dei est cor nostrum 1.842.b
altare dei quid sit 2.314.d de eodem ibid.
altare domini quod sit 2.1387.c
altare arcæ testamenti quid defig. 2.1279.c
altare fiunt peccatores 2.1546.b
altaria duo in lege quid designarint 2.315.b & 1546.b
alt triū S. Medardi administratio 2.1186.a
alteris ministri familiares domestici dei sunt 2 1385.d
altaris nomine compunctio cordis intelligitur 2.1546.b
Altilia unde dicta 2.508.c
Altitudo feculi quos in fua ambitione accipit, ad inferna deponit 2.1448.a
Amalech populus lambens dicitur & spiritū fornicationis signat 2.496.c & 1557.c
amalech captus quid signet 2.1578.a
amalech secundo perciti iussus quid sibi uelit 2.1567.d
quid Israeli ascendenti de Aegypto fecerit 2.1568.c
amalech non uincitur nisi congregatur exercitus 2.1557.d
Amalechite uiri qui sint 2.1571.a
amelechitæ puer in itinere lassus quid signet 2 1568.d
Amamus deum sicut patrem cum & nostros subditos amamus 2.1449.b
Amantes minime amare est culpa maxima 2 913.c
amanti longū est disponenti breue 1.449.b
Amare superiora lam sursum ire est 1.510.d
amare deum non possumus dum mundū amamus 2.1263.c
amari dominus se magis quām ea quæ condidit uult 1.510.c
amari æqualiter non possunt summa ac infima 1.590.c
amare quod sumus plus debemus quām ea quibus uiuimus 1.1053.b
amare non credita nemo potest 2.236.b
amare deum & proximum quid 2.2.47.d
Amatores mundi in puncto ad infernā defecdunt 2.1296.b
contra Amatores huius seculi 1.600.c
Amatur minus quām erubescitur 2.1196.b
Amantius contactu ægrotos curauit & alia multa 1.1431.b
de Amantio presbytero prouinciæ Tbu cia 1 1431.b
Amara qui non gustauit dulcia non meruit 2 437.c
Amaritudine inuolui, quid sit 1.100.a
amaritudines deus non loqui fed fcribere dicitur 1.396.d
amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguit fupplicia futura 1.321.d
ut in cordib. reproborū piorumq; 1.132.d
Ambigua consiliij indigent 2.1535.b
Ambitio fola ambitiosum ab ordinatione impedit 2.758.d
ambitio elati cordis retundenda 2.1161.b
ambitioni seruiunt duo hominum genera to= mo 1 680.d
uide Arrogantes Superbos & Elatos
Ambrosij uicarius à Longobardis electus to. 2 1042.d
ambrosij redditus ubi fuit 2.1042.d
ambrosius colitur Mediolani ibidem
Ambulantes in die uident plana & præcipitia 2.1465.b
Ambulare in uia uinearum, quid sit 1.555.d
ambulare ante faciem, & in præsenti to= mo 2 93.d
ambulare in hyeme 2.661.c
ambulare in uacuum 1.228.a
ambulare coram Christo, ut debeamus to= mo 2 1284.d
ambulare in rete, quid sit 1.228.d
Ambulat coram Christo quis 2.1297.d
Amicitia malorum uitanda 1 1293.b
Amici possunt dici qui perfequūtur 2.437.a
amicis omnia communicanda sunt 2.662.b
amicum prosperitas non indicat 1.221.a
amicus animæ custos dicitur 1.967.c & 2.437.d
amicus ueritatis est amator rectæ actionis to= mo 1 907.b
amicus dei dicitur quis ibidem
Aminadab spontaneus populi mei interpretatur 2.40.a & 1572.b
aminadab urbanum sonat & quid figuret 2 1612.d
Amittitur fine dolore quod est possessum fine amore 1.1052.d
Ammon populi mœroris sonat & quos fignet 2.1478.d.1556.b
Ammonitæ omnes cesi qui notēt 2.1488.a

Amor

Amor & spes sanctorum mentem ad superna eleuant 2.93.c
amor propinquorum debitus 1.230.b
amor pigras mentes ad opus excitat to. mo 1 205.a
amor propinquorum nimius 1.229.b
amor ex bonore procreatus solet 2.6.a
amor & potestas magnam cognationem habent 2.881.d
amor priuatus oculis claudit cordis 2.94.a
amor per autoritatem semper loquitur to. mo 2 882.a
amor supernus quando in nobis penetrat to. mo 2 1229.
amor dei conciliandus unicuiq; prohibet male agere 1.322.a
amor dei ad contemplatiuam proximi ad actiuum uitam perimet 2.253.a
amor excrescit in resurrectione 2.1259.b
amor terrenarum cælestium q; rerum simul esse non potest 1.590.c
amor electæ mentis 2.1460.d
amor perfidiæ tabernaculum est Antichristi 2 12.46.c
amor dei gignit amorem proximi 1.221.c
amor proximi nutrit amorem dei ibid.
amor interior uincit dolorē carnis 2.327.c
amor multiplicat inquisitionem 2.422.c
amor dei uinquam est ociosus 2.450.d
amoris uis cor perforat 1.67.d
amoris figura ubi posita est 2.1302.a
amare contemplationis reuelatur deus tomo 2 1308.c
amore qui leuitas aut gratia 2.1494.a
amor dei per timorem nascitur 1.221.c
amorem intimum qui non habet dominum non recte nouit 2.1309.a
amores dei ergo genus humanum in sacris reperimus 2.1296.a
Amorreus reprobam hominum partem designat 2.1385.a
Amos prophetæ spiritu caruit interdum tomo 1 60.b
amos armentarium fuit 2.1518.b
de Ampulla uitrea mirum 1.1372.b
Amygdali flore quid noteturr 1.1064.a
Ananebel dei gratia interpretatur 1.836.d
Ananias deo pecunias nouerat, quas subtraxit 2.661.d
Anastasius Romanæ ecclesiæ notarius fuit 1 1339.a
Anathema quid 1.715.b
anathematis uinculo non teneri qui necessitate cōpulsi anathematizatur 2.1069.b
Anatholij cura erga Sauinianum episcopum laudetur 2.915.a
Anchonitana urbs successa est 1.1337.c
anchonitanæ ecclesiæ episcopi tres in electione 2.1164.c
Ancillæ sanctorum 2.1397.d
ancillarum conditio 1.1148.d.a
ancillarū nomine qui intelligantur 1.472.a & 1412.a & plura alia ibidem
ancillarum mos absentē domina quis sit to. y 17.a
Andreas Achaiam conuertit 2.383.c
andreæ monachi perscriptas 2.1092.a
andreas episcopum abdicat mulieres à se to. 1 1386.d
andreas templum Apollinis, in diui Andreæ templum dedicauit ibidem
de Andrea Fundanæ ciuitatis episc. 1.1385.c
Angeli electi filij dei sunt 1.2.c.b
angeli & si ministerium suum expediant, tamen assistunt domino 2.481.c
angeli post incarnationem Christi non permisere se adorari 2.558.b
angeli unde uenient 1.25.b
angeli nobis comparati spiritus, ad deum autem corpora ibidem d
ut extent à deo non recedentes ab ipso to. 1 26.a
angeli hominibus præsunt 1.119.b
angeli electis auxilium pietatis impendunt 1 40.c
angeli nominantur filij dei 1.41.c
angeli præsulate non carent 1.167.a
angeli albi in ascensione 2.447.d
angeli nos docent quærere eterna 2.1263.b
non requirendum unde uenient 1.27.a
angeli soli dei uoluntati inseruunt ibidem
angeli electis ad adiutorium seruiunt 1.40.c
ad tempus corpora assumunt 1.939.d
semper spiritus at non angeli dicuntur to. 1 477.d
angeli nobis præcepta dederunt 1.396.d
angeli sanctificati sunt in unigen. 2.124.6.b
statum uitæ per potum superbiæ perdiderunt 2.1333.b
alij & alij pro negotiorū diuersitate mittuntur 2.478.a
angeli interni amoris uinculo deo iuncti to. 2 1261.a
angeli orbem portant 1.304.b
angeli ad Abrahæ meridie uenisse 1.25.b
angeli spiritus tantum 1.99.b
angeli apostatæ 1.78.d
angeli lapsi pœnitentiam agere nunquā possunt 2.1359 b
angeli de homo simul creati 1114.c
angeli accincti dicuntur 2.1261.a
angeli duo in sepulcro domini quid designarint 2.423.d
angeli hominibus præstantiores 1.1121.d
angeli creatoris potentiam plene non cōtemplantur 1.849.b
angeli auro obryzo comparantur 1.619.c
angeli prædicatores dicuntur 1.376 b
angeli certaminis sui quomodo peregunt to. 1 567.b
angeli in fine mundi colligent electos to. 2 1263.a
angeli cur sint conditi 1.829.c
angelis ut loquatur deus 1.28.a
angelis non pepercit dominus 2.1260.d
angelo lapso non est locus uenie 1.99.c
angelorum nomina interpretatur 2.478.a
angelorum spiritus robustius stare poterant quam homo 1.327.a
angelorum substantia mutabilis in seipsa to. 1 165.d
angelorum scientia 1.25.d
angelorum ministerio quamdiu indigeamus 2 1263.a
angelorum ascendere & descendere quid sit 1 28.b
angelorum uox qualis ibidem e
angelorum ordines nouem sunt 2.477.d & 1577.d
angelorum officia quæ sint 2.478.d
angelorum exercitus à dextra & sinistra dei 1.41.b
angelorum naturam superbia perculit to. 1 99.b
angelorum chori Christo nato consono ore concinnunt hymnum 1.907.d
angelorū pro dignitatibus distinctio 1.101.a
angelorum nomine sancti doctores intelliguntur 1.166.d
angelos iudicabimus 2.1383.d
angelos superat redemptor 2.1207.b
angelus mallitia sua cecidit 1.99.c
angelus apostata ut ligatus sit 1.102.d
in quo lapsus fuerit 1.292.c
angelus ad monumentum apparens quid notarit 2.1545.b
angelus angelum mittit interdum 2.481.c
Angelica natura à nostra distincta 1.25.d
angelicæ naturæ subtilitas ibidem e
angelici spiritus dei milites dicuntur to. 1 567.b
angelicus spiritus mortalis & immortalis est 1 98.d
Angere est stringere 2.1237.b
Anglī quando ad fidem conuersi 2.855.c
anglis aliquid concessum in consanguinitate 2 1180.c
anglorum gens in mundi angulo posita est 2 918.d
anglorum conuersio ad fidem per quem facta sit 2.1170.d
Angulus duos parietes complectitur to. 1 1272.a
Ani similiudo quid notet 2.1356.c & 1357.d
Anima peccatrix quando diem habet confessionis ad indulgentiæ 2.1377.d
anima inuisibilis est 1.1427.b
anima iusti cœlum dicitur 2.507.d
anima comparatur turturi 2.11.b
anima unde pulchrior est inde descendit to. 2 1002.a
anima humana immortalis & mortalis est 1 98.d
animæ fulgor ad Christi fulgorem nullus to. 2 9.c
anima utrog; testimonio tanquam alis portat ad superiora 2.1359.d
anima & si incorporea, localis tamen aliqua tenus 1.161.d
anima palmæ comparatur decenter tomo 2 53.c
anima sanctorum exuta corpore mox ad requiem deportem ducitur 1.1090.c
anima cuigilat in uera cognatione cum corpus obdormiscit in morte 1.595.b
anima sine delectatione esse nequit to. mo 1 590.c
anima sine gratia comparatur terræ sine aqua 2.629.c
anima requies est delectatio sponsi ut et eius 2 1428.b
anima illa apud deum preciosa est, quæ apud seipsam despecta fuerit 1.611.d
anim.s

animæ per fuam elationem cadit 2.1002.d
anima recta ſtat cum ſuperna deſiderat to- mo 2 460.b
anima tribus vegetatur naturis 2.535.d
anima queuis lunæ cõparari poteſt 2.48.b
anima quæ non baptiſmatis gratia renaſci- tur, tenetur reo 2.954.c
anima Dauidi comparatur 2.535.a
anima in corpore vita eſt carnis 2.244.c
anima per uirtutes ſicut corpus per oſſa ſu- ſtentatur 2.544.b
anima afficimur ad amorem 2.1256.c
anima peruerſa ſuam diem hic habet to- mo 2 519.c
anima cur remoueatur à re cui intendit to- mo 1 890.c
anima humana cum ſuis operibus compara- tur fœgeti & frumento 1.207.b
anima uehiculo non eget 1.1447.d
anima munda efficitur duabus uirtutibus to mo 2 28.c
anima ut dicatur comedere 1.137.c
anima inde punita unde delectata 1.811.d
anima deuota columbæ comparatur 2.17.a
anima amat amantem ſe 2.969.a
anima iuſti cœlum eſt 2.215.d
anima feſſa 1.126.c
anima in excelſo ſtare debet 1.1239.d
anima per ſenſus tanquam feneſtras reſpicit to.1 711.c
anima quæ caret uirtutib. debilis eſt 2.337.d
anima diu ſtare in uiſione ſublimi nequit to mo 2 1239.d
anime iuſtorum quatuor qualitatibus in com punctione afficitur 1.785.d
anima ſine amore non excolitur fructu mer- cedis æternæ 2.1482.b
anima cur corpore induta 1.318.c
anima ſurgit & uenit 2.18.b
anima fatidit omnia quæ per corpus ſentit to.2 7.a
animabus dicere ut requieſcant tempus mo- dicum, quid ſit 1.29.b
animæ ſanctorum ſunt reginæ 2.45.b
animæ in peccato mortuæ perducuntur ad tormenta à Sathana 2.1376.b
animæ origo in nobis an ſit à Deo an ab Adã to.2 954.b
anime iuſtorum in inferno ſine tormento re- tentæ fuerunt 1.448.a
animæ ſanctorum quo nunc exute & poſtea corporibus reſtitute peruenient 1.299.b
animæ bonæ fruges dei appellantur 2.171.b
animæ uidenti creatorem omnis creatura an guſta eſt 1.1377.c
animæ immortalitatẽ probat Gregorius ex ſanctorum miraculis 1.1428.d
animæ uir deus eſt 2.496.d
ani. egredientes corpora uiſæ ſunt 1.1429.a
animæ feneſtræ ſunt oculi noſtri 2.333.d
animæ intruitum cuſtodit dominus 2.206.a
animæ baſes ſunt intentiones ſuæ 1.953.a
animæ ſixum cum migrat ex carnis cladſtris to.1 254.d
animæ quedam cur in corpus remeant to- mo 1 1449.d
animæ electæ cibus quis ſit 2.1239.b
animæ pondus accipiunt 1.635.c
animæ præuæ dies 2.588.c
animæ uultus peccatum eſt 2.565.c
animæ noſtræ relinquentes habitationem ter venam quo abeant 1.447.d
animæ uoluntatem dei & futura non igno- rant 1.29.a
animæ ante reſtitutionem corporis nam in cœlum recipiantur 1.1439.b
animæ nomine menſis intentio ſignatur to- mo 1 262.c
animæ diuerſitas 1.162.a
animæ iuſtorum erant ex inferno liberandæ per Chriſtum 1.408.b
animæ iuſtorum probandæ ſicut aurum to- mo 1 539.c
animæ cibus eſt quotidie tribuendus 2.331.c
animã fiduciam habere in pulchritudine ſua quid ſit 2.1002.a
animam per patientiam poſſidere 1.147.d
animam præuam deus uſitat multis modis to.2 520.c
animam in conſpectu domini effundere quid ſit 2.1220.a
animam dura ad alta tollunt 2.561.b
animã in manibus portare quid ſit 1.392.a & 2.1256.d
animam unam in corporibus duobus fuiſſe to.2 246.d
animarum lucri ſtudium firmum habet ter- minum præfixum 2.976.a
animarum ſanctarum in morte dignitas to- mo 2 1517.a
animarum cura apud fideles prædicatores quid efficiat 2.1374.a
animarum lucra quærens omnia ſpirituali- ter agit 2.1418.c
animarum ſermo qualis 1.28.d
animarum paſtorem deſidem eſſe non opor- tet 2.1562.a
animarum utilitas omnibus amicitijs præpo nenda 2.1015.d
animarum uerbo à ipſa ſunt deſideria 1.28.d
animarum magnus clamor eſt deſiderii ma- gnum ibidem
animarum cauſa laborantibus concurendum eſt 2.1078.d
animarum curam ſuſcipiens dure ac aſpere uite eſſe debet 2.1565.b
animas electas uſitat dominus ex ſua bonita te 2.1236.c
Animalia ægra ſeparantur à ſanis to mo 2 183.b
animalia uentre à terra ſuſpenſa ſunt, appeti tus autem gule ad terram inclinantur to- mo 1 853.c
animalia agri quam libertatem habeant to- mo 1 356.c
animaliũ quatuor perfectiones à Chriſto ma nauerunt 2.79.d
animalium ſanctorum deſcriptio 2.81.d
animalia quatuor pennis ut utantur 2.93.b
animalium itio & reuerſio, quid ſit 2.99.b
animalia cunt & redeunt quod 1.360.c
animalium nomine accipiuntur qui terrenam mercedem requirunt 1.853.c
animalia diabolo immolare non conuenit to mo 2 1093.d
animalia quatuor denotant Euangeliſtas to- mo 2 106.c
animalium corpora oculis plena deſcribun- tur 2.114.
animalia ut ambulare die anim & eleuari to mo 2 115.b
animalium alæ ſunt uirtutes ſanctorum to- mo 2 124.c
Animi humani proprium 2.685.b
animi tui habiti ſolatium 1.59.c
animis concordibus quod longitudo itineris negat præſtet charitas 2.1056.b
animorum conſperſiones diuerſæ ſunt to- mo 1 203.d
animum inquietem ſecularia negocia red- dunt 1.1325.b
animum meſtum ſpes uel falſa etiam fouet to mo1 254.b
animus cur de loco moueatur 1.910.c
animus humanus quando in alto ſtet to- mo 1 188.a
animum quid rapiat 1.138.d
animus in uita monaſtica quietus 1.1325.b
animus uoluptuoſe multa appetit, neceſſa- ria putans 1.141.d
animus ſemper erigendus ad certamẽ aduer- ſarij 1.668.b
animus per prana colloquia ueteraſcit to- mo 2 1175.b
animus ſæpe ligatur in cernis delectationi- bus 2.1200.a
Anna iniuriam patienter ſuſtinuit 2.1238.c
anna ſterilis flenit, pariens exultauit to- mo 2 1242.c
anna negans aſcenſum, quid ſit 2.1225.b
anna preces multiplicans corã domino quid ſit 2.1217.d
anna ſurgens poſt cibum & potum quam ſi- gnificationem habeat 2.1215.b
anna exultans de nato filio quid ſignat to- mo 2 1242.b
anna uirilem ſexum petens à domino, quid ſit 2.1216.c
mane ſurgens quid 2.1222.a
anna ebria putata quid notet 2.1218.c
anna uouens nouaculam non aſcenſuram ſu- per caput filij quid notet 2.1217.a
anna ſtrix coram Heli, quid ſit 2.1229.b
anna cur obtinere meruerit quod poſcoſie- rat 1.1468.d
anna ſtens ardens contemplationis deſiderijs exprimit 2.1237.c
anna ſpirituales ſubditos ſignat 2.1238.b
anne dolor & mœror quo referantur to- mo 2 1220.a
anne pars una afflictionem eccleſiæ tempo- ralem notat 2.1213.b
anne nomine contemplatiua uita ſignatur to.2 1232.c
anna ſterilis eccleſiam primam notat to- mo 2.1209.d
anne pars una triſtis datur ydſit 2.1236.c
anne nomine ſancta eccleſia exprimitur to- mo 2 1219.d
anne ſterilitas obdurationem indæe ſignat to.2 1210.d
annam in conſpectu domini loqui aut animã effundere, quid ſit 2.1220.d
Anni hominis diſcrepãt ab æternitatis annis to.1

to.1 321.c
annus placabilis domini, quid sit 1.100.c.d
annus illuminationis nostre 1.110.d
annus redemptorum multitudinem signat to mo 1 100.c
Annona urbis Rome 2.1176.c
Anteceſſorum ſtatuta deſtruenda non ſunt to mo 2 1180.d
Antemurale muri eccleſie fuerunt prophete 2.210.c
Antichriſti præco eſt quicunq; ſe iniuerſalē nominat 2.888.c
antichriſti oſſa uelut fiſtule aris ſunt to mo 1 1112.c
antichriſti membra fuerunt etiam extra tribulationes 2.968.b
anti chriſtus uult coli dominicum diem to mo 2 1124.b
antichriſti iniquitas cum mundi ſtatu terminatur 1.461.a
antichriſti uenturam perditionem uidit Iob to.1 101.d
antichriſti teſtes 1.1111.b
antichriſti membra ſunt omnes iniqui to mo 1 422.d
antichriſti tabernaculum quid ſit 2.1246.c
antichriſti tyrannis 1.1108.b
antichriſti ambitio 1.460.c
antichriſtus in fine ſuperbia, non patietur ipſum argui 1.518.d
antichriſti prædicatores tedis comparantur 1 1161.d
antichriſto adherent ſapientes huius mundi to.1 1162.a
antichriſtus reproborū caput eſt 2.491.b
antichriſtus unde dicatur 1.1061.d
antichriſtus duobus modis ſeuit 1.1156.a
antichriſtus antrum ac latibulum eſt diaboli 1.919.d
antichriſtus nomen ſuum longe late; diffundere conetur 1.460.c
antichriſtus que ſit ordinaturus de ſabbato to.2 1124.a
quales eligat ſibi miniſtros 1.435.b
cedro comparatur 1.1107.a
antichriſtus & leo & inſidians dicitur to mo 1 1109.c
antichriſtus prodigia & miracula faciet to mo 1 1108.c
antichriſtus & locutione & exemplo nocet 1.1111.c
antichriſtus quomodo decipiet 1.1163.b
antichriſtum Enoch & Elias arguent to mo 1 518.d
antichriſtus in fine mundi adueniet 1.101.d
antich. aſſiſtos & duplices eligit 1.435.b
Antonius Campanie ſubdiaconus 2.937.c
Antonij monachi in morte uiſio 1.1460.c
Antiquorum geſta nobis prophetiæ ſunt to. 2 623.c
Ante ſanctos intrare quid ſit 2.1507.c
Antropomorphitarum hereſis 1.1097.d
Anuſtes quomodo erigendus 2.1611.a
anuſtes eccleſiarū quærendi ſunt 2.1512.c
anuſtis autoritas & increpatio tela ſunt 2.1600.c & 1607.c
Auſeris fluuius agros Lunenſes euertebat to mo 1 1387.d
Anxietatis uices tres 1.806.d
Aperis non conſilia ſed opem requirunt to mo 2 1535.b
Aperire oculos deo quid ſit 1.401.b
Apes mel componunt ex uerijs floribus to. 2 1449.d
apes mel in ore habent, in cauda aculeum to. 2 147.c
Aphrica languoribus ac mortalitate uaſtata 2.1003.c
Aphricani iudices multa contra dei timorem exercebant 2.1043.b
Apollinis ſanum Martini templum factum 1 1360.d
Apoſtate duobus modis ſunt 2.1421.a
Apoſtoli Chriſti, ſpiritus dona ad quid habuerint 1.61.b
apoſtoli oſtia ſunt eccleſie 1.957.a
apoſtoli prohibentur gaudere in miraculis 2 1083.a
apoſtoli eccleſie conſulunt 1.124.a
apoſtoli ſcientia diuina plus quàm prophete prædixit fuerunt 2.235.d
apoſtoli cur duodecim electi ſint 1.8.b & 1204.d
apoſtoli exultarunt eum pro Chriſto paterentur 1.1069.a
apoſtoli dicuntur lapides Sion 2.599.b
apoſtoli omnes aer fuerunt 1.930.a
apoſtoli magnificati pueritiæ bonum dimiſerunt 2.1274.b
apoſtoli cur ad gentes peruenerint ſua prædicatione 1.293.b
apoſtoli dicuntur pedes Chriſti 2.561.d
apoſtoli dicitur filij prophetarum 1.629.d
apoſtoli flagellati gaudebant 1.183.d
apoſtoli nouerant pluere & per miracula coruſcare 1.573.d
apoſtoli cœlorum nomine intelliguntur to. 2 576.d
apoſtoli porte ſunt interiores & exteriores 2 279.c
apoſtoli cur uocati ad Macedoniem & prohibiti ſint ire in Aſiam 1.945.a
apoſtoli angoſtati fuerunt exterius 1.973.c
ſucceſſerunt prophetis 1.899.b
ebrij crediti ſunt 2.1218.c
Chriſti magnalia locuti 2.1218.c
apoſtoli labia eccleſie dicti ſunt 1.475.c
apoſtoli cur prohibiti ſint Samaritanis prædicare 2.1239.a
apoſtoli accepto ſpiritu ſancto ornati ſint miraculis 1.578.d
apoſtoli per cruxa ſponſi deſignantur to mo 2 42.b
plus potuerunt per miracula, quàm poteſtates per iram 1.296.a cur iuſti fuerint expectare uirtutem ex alto 1.1299.c
literarum ignari cur fuerint 2.1082.d
ſtelle & nubes dicuntur 1.899.c
apoſtoli ante aduentum ſpiritus ſancti metuebant ſibi 2.1465.a
apoſtoli mira charitate induit ac uirtutibus illuſtrati ſunt uidem
apoſtolis ex duodecim cur unus reprobus fuerit ibid.c
apoſtolis prohibitum eſt ne in Ieſu nomine loquantur 2.1219.a
apoſt. aliora præcepta data ſunt 2.1234.c
apoſt. proponit Chriſtus ſatanam 2.1260.c
apoſtolorum cœtus, ut dei dicitur tomo 2 1279.a
apoſtolorum numerus cur implendus fuerit 1 1110.c
ante Apoſtolorum prædicationem totus mundus rebellis fere fuit 2.9.d
apoſtolorum humilitas 2.235.d
apoſtolorum pedes ſpecioſi fierēt 2.599.b
apoſtolorum ſacculus, pera, & calciamenta explicantur 2.377.a
apoſtolorum infirmitas tempore paſſionis 2 1249.c
apoſtolorum pedes cur loti ſint 2.645.b
apoſtolos in domo fratris primogenitū conuiuari, quid ſit 1.44.a
Apoſtolica eccleſie que communia habet to. 2 1167.a
apoſtolica ſedes præceptum tradit, ordinatis epiſcopis 2.1190.d
apoſtolice ſedis reuerentia 2.93.b
autoritas 2.1185.c
Apparet dominus electis quomodo 2.1318.a
Appetentes illicita denſit premuntur cogitationibus 2.120.c
Appetitui domi;ci quid ſit 1.110.c
appetitus laudis humane eſt latrunculus to. 1 308.a
appetitus gule refici appetit de infirma carne 2.1481.b
Appellationis Hieli honor nō ad laudem, ſed calliditatem refertur 2.1342.c
Aqua pro ſcientia prædicationis accipitur 1 379.a
aqua ligatur in nubibus, quid ſit 1.473.d
aqua in oleum conuerſa eſt miraculoſe to. 1 1417.b
aqua, peruasum ſcientiem denotat 1.636.a
aqua ſcripturarum ſacram deſignat 1.573.a
aqua maris in utre congregata 2.1071.c
aqua Chriſti ſitim omnem extinguit 2.32.b
aqua hauriri, diffluere non poterat tomo 1 1402.a
aque in ſacris diuerſa ſignificant 1.636.a
aque contradictionis, ſunt populi reſiſtentes 1.861.c & 573.d & 1203.a
aque de gelu currunt, quid ſit 1.922.c
aque niuis ſunt lamenta humilitatis tomo 1 317.c
aque exeuntes lapides, quid ſit 1.412.a
aquam hauurire 2.1377.c
aquam effundere in conſpectum domini to. 2 1377.c
aquarum nomine, angelorum chori deſignantur 2.150.c
aquarum diluuium multiplicitatem doctrinarum ſignat 2.547.b
aquas deo appendere, quid ſit 2.209.b
Aquila radios ſolis aſſicit 1.312.d
aquila multipliciter dicitur 1.1085.b
eius uiſus 1.1086.b
aquila in ſenectute calutium totius corporis acquirit 2.262.d
aquilæ nomine quid ſacra ſcriptura intelligat 1.1085.b
aquilam in arduis nidum ponere quid to. 1 1086.b

aquila significat peccatores 2.263.b
Aquilo nenius maligtum defignat ſpiritum to.2 931.a
aquilonis porta, gentilitas dicitur 2.285.c
facies eſt ſuggeſtio diaboli 1.597.b
aquilonis nomine torpor maligni ſpiritus ac cipitur 2.76.b
Arancæ telas texere 1.495.c
Arare in bone & aſino prohibemur to. mo 2 1.482.b
Aratores agrorum regis 2.1395.d
Arbitrio libero uitiato qd acciat 2.629.d
in Arbitrio libero bono eſt cõdiius 1.577.d
ex Arbitrio libero ad malum ducimur to. mo 1 437.d
arbitrium liberum electis in bono formatur to.1 1153.a
arbitrium liberum ſequitur gratiam præue nientem 1.534.e
Arbor portat in ramo humorem uitij quem traxit ex radice 2.1197.b
arbor reuiuiſcit ad fructum ex fœtore to. mo 2 459.a
arborum cortices mandere quid ſit 1.682.c
arborum cortices quid notent 1.677.b
arborum ſpecies ſæpe in fructu, non ſoliji re quiritur 2.1423.c
Arbuſta quæ tardius creſcunt, annoſa perdu rant 1.498.b
Arca teſtimenti 2.315.d
capita quid ſignet 2.1139.a
arca fub pellibus myſtice quid 2.185.c
arca d lapide aditutorij affortata quid ſit to. mo 2 1145.d
arca uacua eſt ſcientia ſine bona operatione to.2 1354.a
arca cum ſuis partibus explicatur myſtice to mo 1 1256.d
arca diluuij eccleſiæ typus fuit 2.511.b & 217.c
arca domini ſerebatur per uacca 2.501.d
arca dei in domum Aminadab ducta quid no tet & quibus commiterida. 2.1372.b
arcæ Noah in monte quieſcẽtis poſt diluuiũ ſignificatio 2.1070.d
arcæ debitum pro peccato reddendum eſt to mo 2 1354.b
arcæ dei pulchritudo extrinſeca ut ſit minis ſtro intuenda 2.1373.b
arcæ Noe menſura 2.237.c
ſignificatio 2.1070.c locus 2.1350.d reducitio 1.232.d & 2.501.d
aream dimittere quid ſit 2.136.c
ueſtibus portare, quid ſit 2.1256.a
aream Bethſamis pergere quid ſit 2.162.a & ſequenti circunducere quid 2.1349.d
aream domini afferre quid 2.1335.d
aream in Dagon portare quid ſit 2.1346.a
Archangeli angelis præſunt 1.119.b
archangeli ſummi nuntij dicuntur 2.477.d
Arcturi nomine Eccleſia uniuerſalis expri mitur 1.297.4.994.d
arcturi uocabulo gentes ſignantur 1.921.c
arcturi reuolutio ut ſiat 1.995.a
arcturum produxit deus primò, deinde orio nas, &c. 1.297.b
ab aquilone ſurgit 1.995.d nunquã mer giuur 1.297.4 ſeptem componitur ſtel lis 1.995.a nunquam occidit 1.993.b
Arcus ſemper tenſus debilitatur 1.952
arcus eccleſiæ quos colores cõmeat & quid deſignet 2.136.c
arcus inſidias figurat 1.663.a
arcum in manu tenere quid ſit 1.664.a
Area eccleſiam ſignat 1.1045.c
Areliateſes epiſcopi olim primates totius Gal liæ 2.819.a
eorum autoritas 2.1193.d
arelatenſis monaſterij priuilegium 2.992.d
Arena, maris eſt terminus myſtice quid to mo 1 296.b
arena grauior, dicitur hominis calamitas to mo 1 211.a
Arentiã quæ dicantur 1.1031.d
Argenti nomine quid accipiatur 1.178.d
argenti nomine eloquia ſacra accipiũtur to. 1 531.d.123.c
argentum ſanctum præ dicationem deſignat to.2 11.d
argentum ſcriptores diuini eloquij deſignant to.1 620.a
in dei laudibus impendere quid 2.1238.b
argentum innocentem diuidere quid ſit to mo 1 591.d
argentum ut nobis dominus multiplicet to mo 1 1296.b
argentum ſuperbiæ & inuidiæ feminarium eſt 2.602.c
Argucdi ſunt palã qui palã peccant 2.1183.b
Arguere minus eſt quam corripere 2.537.a
Ariane hereſeos damnatio 1.1409.c
Arianus epiſcopus Longobardorum ſuo er rori uoluit dedicare Pauli templum to mo 1 1409.a
arianus epiſcopus cæcitate percuſſus eſt ib.b
Arij dogma 1.1123.d
arius tres deos eſſe credidit 1.648.d
per Aritetem primus ordo ſacerdotum deſi gnatur 2.1004.b
arietes in gyro ponere, quid ſit 2.193.c
arietis nomine quid ſignatur 2.1545.d
Arimenenſis eccleſiæ deſtituta paſtore to mo 2 948.b
Ariolandi peccatum inobedientiæ dicitur to mo 1 1218.a
Arioli unde dicti ſint 2.1591.d
Arma lonathæ quid 2.1521.b
arma quid ſignificent 1.1002.b
arma doctorum 2.1408.b
tyrannorũ 2.1396.a fabricare ibid.b
arma ferrea, quid ſint 1.500.a
arma peccantium 1.337.b
cum Armis ad infernum deſcendere ibid.c
armorum fulgor quid 1.1002.b
Armati ab inermibus cur uicti 2.1517.c
Armatura piorum 1.240.c & 2.1408.b
Armiger lonathæ portans arma quid deſi gnet 2.1521.b
Armille quid demonſtrent 1.1011.b
Armi pars Pauli ſeruata quid notet to mo 2 1441.a
armum manducare, quid ſit 2.1440.d
armus pectoris quid ſignat ibid.a
Arnulphus Romam tendit 2.1174.a
arnulphi ſacramentum de pace ſeruanda to mo 2 979.b
Aromata uirtutes deſignant 2.33.a
aromata in pulueremredigere 1.23.a
Arrogans quomodo ſtruitur in humilitate 1 1100.d
arrogantiæ opus ut ſcientia uilipẽs eſt to mo 2 1612.a
arrogantibus graue eſt ſcientiam ſuam bre uitate loquendi conſtringere 1.871.c
arrogantes ſolam laudem querunt to mo 1 105.a
arrogantes plus arguunt quàm conſolentur to.1 780.a
uoces eccleſiæ ſibi dici diſſimulant to mo 1 771.b.c
arrogantes ſibi quando magni ſunt to mo 2 1444.b
arrogantes hæreticis ſunt iuniores 1.765.a & 768.c
arrogantes munerum dei capaces non ſunt to.2 1261.d
arrogantes quid eccleſiæ miſeriam nocent to mo 1 989.c
arrogantes prolatis laudibus animantur to mo 2 1541.d
arrogantes alios nihil ſcire, alios non beneſci uere iudicant 1.767.d
arrogantes uitam dolentium acrius examina ri uolunt 1.852.c
arrogantes ſalſi uere pernifcent 1.778.a
arrogantes nouerunt ſe æquales religuis ho minibus naſcendo ſed nõ uiuẽdo 1.779.b
cur teſtimonium coram hominibus quæ rant 1.872.c
arrogantes quid ſibi perſuadeant 1.367.a
arrogantes quid proprium habeant to mo 1 419.b
arrogantes nimium in uehendo multa men tiuntur 1.857.c
arrogantes uiſcera charitatis non habent to mo 1 853.a
arrogantes prudentibus ſtultitiæ uerba mi ſcent 1.778.c
arrogantium prædicandi modus 1.815.c
arrogantium fraus propria 1.849.c
arrogantium linguæ arcui perueſo ſimiles ſunt 1.932.c
arrogantium doctrinæ proprium 1.778.b
arrog.tumoris ſpecies quatuor 1.769.c
arrogantes corrigendi modus 1.893.d
Arrogantia roborat uitia 1.283.c
generatur de ſuperbia 1.1101.a
arrogantiæ repletioni ſpiritus dona addi ne querunt 2.1261.d
arrogantiæ ſpecies prima, ſecunda, tertia & , & quarta 1.769.a
Arrogare ſibi hominem quod non eſt, culpa grauis eſt 1.417.c
Artes liberales cur ſint diſcendæ to mo 2 1517.d
Artifices opera ſua prius incboant, poſtea co munt 2.1423.d
Artificum peritiam iudicare uolens perfecta opera reſpiciat 2.1424.a
Artus infirmos ſignant 1.433.c
Arundinetum uitam ſecularium notat to mo 1 1228.c

Arundo acuto agitata quid 2.1054.d
arundinis nomine quid signatur 2.335.d
Aruspices ut sint corrigendi 2.963.b
Ascendere usq; ad cœlos quid sit 2.305.c
ascendere superbo quid sit 2.1604.e
ascendere super occasum dominus dicitur to mo 2 375.d
Ascensionis sue tres habuit dominus to mo 2 447.e
Ascensor equi quis 1.1062.b
ascensoris nomine Deus dicitur 1.1055.e
Ascensus ad contemplationem 1.205.b
ascensus omnis in labore est 1.222.d
ascensus ad cœlum quomodo possibilis homini terrestri 1.907.d
ascensus dies sunt 2.1233.d
ascensus noster ordinatus 2.1428.e
Asine pascentes quid 1.52.d
asine onerantibus sese non resistunt feroci. to.1 53.a
asinæ Cis quid 2.1418.a
asinarum boum q; refectio 1.44.d
asinarum possessio quid signet 1.16.c
asinarum nomine qui accipiuntur 1.44.c
asinas possidere quid sit 1.16.c
inuenire 2.1428.c
asinas perdere 2.1437.a
asinas pereuntes quæsiuit dominus to.2 1418.a
Asinus signat amorem carnalem 2.1482.b
asini primogenita non permutare quid sit to.1 913.d
asini quid signant 2.1412.c
asini electorum 2.1397.d
asini nomine infideles accipiuntur 1.574.a
luxuria 1.226.b aperta negatio fornicationis accipitur 2.1572.a
Aspera refugiens ad modicum bono, asperioribus se subdit 2.1404.c
aspera res fit occasio mercedis 2.1026.d
Asperitatem uerbi euadere quid fit 1 197.d
Asperitum negligenter sepe 2.1234.b
asperitum nunc plus quod apprehendere alii quando 2.1365.b
Aspides ova parunt 1.494.c
aspidis caput quid designet 1.495.c
aspis subito suo ueneno occidit 1.495.c
aspis parnus est serpens 1.494.c
aspidum oua rumpere quid sit 1495.a
Assertiones ludæorū Ecclesiæ doctores pro nihilo ducunt 2.1337.c
Assumptio mutuina que sit 2.619.a
Assur regis nomine quid signetur 1.340.b
Assurgere mystice quid 1.58.a
Astra non sunt munda ut intelligendum to mo 1 259.a
astra matutina pro Angelis accipiuntur to mo 1 954.c
astrorum nominibus cur utatur scriptura to mo 1 296.c
Astrorum nomina à quibus inuenta ibidem
Athleta foris ut uincatur 1.342.b
athletarum corpora qualia 1.4.b
Atrium quid designat 1.945.b
Auari dicuntur esse inter cœlum & terram to.1 429.c
auari quomodo monendi 1.1288.d
super Auarum omnis dolor ruit 1.499.b
auarus quo pacto defatisionē quærat 1.88.b
auari qui sint 1.1035.a
Auaritia est idolorum seruitus & 2.853.d 983.b
auaritia quæ ultia proueheat 1.1082.c
auaritia quorum est 2.372.c
auaritia surrepit duobus modis 1.499.d
auaritia in Ecclesia Gregorij tempore maxime inualuit 2.593.d
auaritia quibus augetur 1.497.d
auaritia mater est uitiorum 1.479.d
auaritia uelut amphora est 1.478.c
auaritiæ impietatem semper tenet ibid.d
auaritia nulla esse debet in Ecclesia to.2 1076.b.c.d
auaritiæ domus ubi constructa 1.479.c
auaritiæ fructus 2.1404.c
detestatio 2.274.c medela 2. 1526.a rami 1.1082.c
auaritiæ proprietates 1.499.d
auaritiæ inquietudo 1.121.a
auaritiæ incommodum magnum 2.1079.b
auaritiam auget copia 1.498.d
Audaces iusti & timidi 2.1421.b
Audaciam Israelitarum cognoscimus quidē sed non negligimus 2.1393.c
Audite absconditum uerbum quid 2.155.a
audire nostrum quid sit 1.199.c
audire loquentem Deum quid 2.1328.a
audire Dei quid 1.1899.c
audire minoris laboris est quàm dicere to mo 1 154.a
audire uolētis est, sustinere nolentis 1.506.c
Audita breuiter latius pensare cur 2.1307.d
Auditores parualis semper exhortandis sunt to.1 1048.a
auditores reprobi quid faciant 2.1295.a
auditores uerè fortes 2.1302.a
auditores quidam quid faciant 2.1301.d
auditores Ecclesiæ ut sint instituendi to.2 1229.c
auditores perfectiores sunt uicini rectori suo to.2 1424.c
auditores qui contemnendi 2.1595.d
audit. qui cōueniēt ei doctoribus 2.1501.c
auditores hypocritæ quales 2.1397.c
auditores sanctificari quid sit 2.1622.d
auditores quid perpendere debent 2.493.b
auditorem electum quid oportet facere to mo 2 1405.d
auditoribus quomodo loquendū est 1.750.a
auditoris boni mores 2.83.d
auditoris studium 2.289.d
auditoris gratia etiam malis doctoribus bonus sermo detur 1.1039.d
auditorum mentes cyphi sunt 2.105.c
auditorum mentes comparantur chordis in cithara stratis 1.1257.d.1005.d
auditorum uerbi Dei diuersitas 1.666.a
auditores cognoscat pastor 2.1551.c
Auditus unde 2.884.b
auditus à usu quid differat 2.1338.d
Auerti Israel quid 2.1337.d
Augusta Helena uocata est 2.1146.d
Augustino Anglorum conuersori qui subjunt episcopi ac sacerdotes 2.1171.a
augustini libri filigo dicuntur 2.1025.c
B. Augustinus cum sorore sua noluit habitare 2.942.b
Auiditas diaboli 2.1412.d
Auis nomine Christus accipitur 1.608.d
auis ad uolatum nata quid signet 2.183.c
Aurē in tribulatione reuelare quid 2.880.d 883.d
aures acq; oculi cordis sunt spiritualium tantum 2.209.a
aures humanæ uerba iudicant sicut fornax to.2 857.b
aures cordis quid iudicent 2.209.a
auris sinistra quid notat 2.1312.b
auris dextera tinnitus 2.1313.c
auris subula perforata 2.86.d
aurium corporis tinnitus unde 2.1312.a
aurium meatus intolerabilis clamor qui to mo 2 1312.a
Auricula Samuelis quid designet 2.1429.b
Auri appellatione scriptura quid accipiat to.1 1181.d
auri nomine quid accipitur 1.732.d 2 351.b
auro ut nos diues dominus 1.1256.b
auro innocentia prælata 2.1001.b
aurum quando clerofcat 1.519.c
aurum quorum seminarium 2.602.c
aurū ab Aquilone uenire quid sit 1.930.d
aurū obrysum quid denotat 1.619.c.733.b
aurū ceteris metallis præeminet 1.1249.a 622.b
aurum uite uel sapientiæ claritatem signat 1 601.a
aurum ubi placet, ibi & ultimum 2.991.c
Aurora est mens iusti 1.554.c
aurora quid signat 1.104.c
aurorę ortus mystice quid 1.104.d
qualis 114
aurorę locum quis sit 1.964.d
Auster Iudeos signat 1.931.a
austri interiora quæ sint 1.299.a
austri nomine quid accipiatur 1.228.d 299.a
austri interiora sol frruentior tenet 1.921.c
Autoris uerba nullus reprehendere audeat 1 309.d
Auxilia ubi locum habeant 2.1535.a
auxilia diuina semper adsunt nobis to.2 1509.d
auxilio diuino opus habemus oēs 2.624.c
Axa filia Caleph quid signet 2.879 & 1.1414.d
Azabel quorum typum gesserit 1.1281.b
Azoti primordia gentilitatis signant to.2 1347.d

B

Abylon quid 2.188.d & 2.160.d
Babylonis filia cur uirgo dicatur 1188.d
babylonis nomine bulus mundi gloria dicitur 2.1182.a
babylonis felices quid 1.1131.b
babylonem uenire à Hierusalem quid sit to. 2 160.d
Babylonia omnes reprobi nocantur 1.151.d
babylonię ciues qui 1.618.c filij 151.d
babylonię rex est antiquus hostis 1.227.c
babylonium uenientes prophetæ libertatis est 2 161.b
Balaam 2.168.c

balaã quãdo cognouerit peccatii ſuũ 1.513.d
balaam quos figuret 1.1310.d
balaam quid correptum mutauerit 1.1274.d
Baldath ſimulator iuſtitiæ eſt 1.274.b
fortia dixit ſed non ſuo loco ibid.
baldath cur diuinã iuſtitiã laudarit 1.272.b
Balneum Ciceronis monaſterium 1.1331.c
Balthaſar cur non ſuerit Prophetes 1.387.c
Baptiſma quod profit 2.1087.c
baptiſma quantum valet apud nos 1.92.d
baptiſma tollit peccata & tamen alia ſuccedunt 2.1069.d
baptiſmatis myſterium funditus culpã tollit to. 2 1195.b
Baptiſmum Ioannis quale 2.395.c
non conuulit gratiem ibid.
Baptiſmus quales nos reddat 1.625.c
Baptizandi confuetudo apud Hiſp. 2.665.d
Baptizari à mortuo quid ſit 2.1069.d
Baptizati inuiti quid faciant 2.672.c
baptizati rebaptizandi non ſunt 2.702.c
baptizatos ubi presbyteri ungent & epiſcopi 2.752.d
Baptiſterium non ſit monaſteriis 2.740.d
Barba dominitatis ſignificatio 1.48.c
barbam radentes qui ſint 1.21.c
Barochel quid ſonat 1.767.c
Barbarorum gladij 2.898.d.1170.a
Barbatianus monachus 2.974.a
Baſes prophetas ſignant 1.946.b
baſes ſunt animæ intentiones 1.954.a
Baſsanis terræ princeps interpretatur to. 1 304.a
Baſilius in magicis opib. primꝰ fuit 1.1331.d
Rome eremitus 1.1332.d ſub habitu monachi, diabolus apparuit 1.1332.d
Beatitudo uera 2.542.d
beatitudo ſanctorum 2.1385.c
beatitudinis gloriam nunc uidere non poſſumus 1.114.c
Beati præteritorum meminerunt 1.130.b
beatos en culparum præteritarum tangat re cordatio 1.130.b
beatorum habitationes diuerſæ 1.338.a
beat. duplex eſt futura commutatio 2.610.d
Behemoth oſſa ſunt eius conſilia 1.1111.b 1116.c
behemoth belua interpretatur 1.1144.b
boni comparatur 1.1105.b
behemoth ceuda que ſit 1.1107.c
behemoth arguta conſilia 1.1117.a
Bella ſpiritualia 2.1478.b
bella carnis ualida & uiolenta 2.1569.d
bella non ſolum inſinuat paſtor, ſed & ipſe ſu ſcipit ea 2.1521.c
bella & ſeditiones differunt 2.485.a
bellum unde oritur 2.1535.c
bellum doctoris quod 2.1566.a
bellum noſtrum earo eſt 2.197.c
bellum deo pluere quid ſit 1.499.c
bellum de victoria oritur 1.87.c
bellum procul odorari quid ſit 2.1075.c
Bellica forma prædicatorib. ferũdaa. 1.1071.a
Benedictio in afflictione 2.50.c
benedictionem dare quid ſit. 2.1565.b
benedictionem dabit qui legem dedit ibid.
Benedicti uita & miracula 2.1351.b ad finem uſq; libri
Beneficium appetere an liceat 1.1230.c
beneficia & alia bona ut cognoſcãtur ex deo eſſe 2.695.c
Benewoli ut ſint admonendi 1.1268.d
Beniamin interpretatio 2.1429.d
Benigni animi exemplum Samuel 2.226.d
Benignitas ergo ſubiectos 2.1141.b
benignitatis exemplum 1.901.d & 2.580.d
Berſabea ſapientes deſignat 2.1317.b
berſabee interpretatio ibid.
berſabea legem literæ ſignificat 1.854
berſabee ad Dauid perductio quid ibid.
Beſtia montem tangens quid ſit 1.205.c 2.1295.c
beſtia agri quid ſit 1.1049.b
beſtias in herbis ludere quid ſit 1.1126.c
ad Bethchar nullus puenire poteſt 2.1382.c
bethchar quid ſignat 2.1382.b
bethchar interpretatio 2.1382.d
Bethel interpretatio 2.20.b.1385.d
bethel electorũ uniuerſam Eccleſiam ſignat 2 1386.b
Bethlehem interpretatio 2.342.d
Betheron domus tre dicitur 2.1516.b
Bethſamite percuſſi qui 2.1370.d
bethſamite qui dicantur 2.1365.a
Biblia intus & foris ſcripta 2.150.b
Bigamus facerdos nequi fieri 2.1128.d
Blandimenta ſathanæ comparantur rotis 2. 150.4.d
mundi deteſtantur ſancti 2.1538.d
Bona nõ inchoantes uſ ſus hortãdi 1.1316.a
bona dum in timore agimus non receſſimus à malo 2.15.b
bona quando cognoſcimus 1.56.b
bona plura in ſorum latent 2.1596.c
bona ſeculi ſtudet appetentur 2.1496.d
bona aliorum extollenda ſunt 2.1091.d
bona multa uidentur non bona 1.1345.d
bona alicui iniuſte ablata cui reddenda 2. 668.a
bona de ſeipſo dicere quõ liceat 1.467.b
bona quomodo amanda 2.1324.c
bona uera quibus feruantur 1.453.b
bona etiã que ſũt eaus eli requirũt 2.356.b
bona ſua pij manifeſtant 2.1436.a
bona que agimus nc ſcire debemus 1.307.c
bona potentum ſeculi 2.1599.d
bona mundi cum mundo deficiũt 2.1497.a
bona noſtra & ignorare & ſcire debemus 2 1463.d
bona alia ſumma, alia media 2.932.c
bona cur ſunt 1.1275.c
bona dei quibus bona 1.369.b
bonum ſapienter abſcõdi interdũ 2.1522.b
bonum uerè quod 2.1547.d
bonum quo muniuntur electi 2.1385.a
bonum quicquid iuſtum 2.1402.b
bonũ qui facere ſcit nec facit, peccat 1.591.d
bonum cõmune electis ac reprobis 2.1385.a
bonum cõmune gaudiũ noſtrũ ſit 2.1083.b
bonum operationis quis dat 2.1228.a
bonum quod citius perditur 1.329.a
bonum bene dicere 1.764.a
bonum ſimplenum uidetur 2.1172.a
bonum oſtendis ſcripturæ, facere dat domi nus 2.1324.b
boni omnes cur non tollantur ex mundo 1 1420.c
boni etiam exaſperant deum 2.149.c
boni ſoli ſunt in cœlo 2.510.b
boni quid habere debent 2.1046.d
boni quomodo perfecti 2.1065.b
boni quo atteruntur 1.463.d
boni ueraciter qui ſint 1.705.d
boni malum in lingua habent 1.492.b
boni in cælo an bonos cognoſcãt 1.1246.b
bonis concordia utilis eſt 1.1161.a
bonis cur detrahant mali 2.1066.a
bonorum cauſa iuſtitia eſt 1.886.d
bonorũ conſolatio eſt finis malorũ 1.714.d
bonorum uita ſemper erit 1.251.b
bonorum facta ac dicta cur ſepe diſplicent malis 2.142.a
bonorum aduerſa ſed non gaudia uidemus 1 975.d
bonorum uita quid 1.334.a
bonos cur dominus perducat ad imperia 2 1085.d
bonos labor preſens quid ſonet 1.363.b
bonum eſſe inter malos laudabile 1.5.a
bonus quis non eſt 2.510.b
qui perfecte bonus 2.147.d
Bonitas maxima 2.1391.d
Bonificij Terentinæ ciuitatis Epiſcopi uita ac miracula 1.1340.a
Bonoſiani hæretici quales 2.1087.c
Bores in primitu dicitur 2.1526.c
Bos quos ſignificet 1.1216.a 1.226.c 2. 264.a
bos triturans 2.1291.d
in Bouis primogenito operari quid 1.281.d
bouis nomine fideles accipiuntur 1.574.a
bouem in manu adducere quid ſit tomo 2. 2546.a
boues portantes mare æneum quos notent 1. 1243.c
boues arantes quid ſignant 1.52.d
boues in prædam tollere 2.1544.a
boues quomodo uſcuntur 2.1105.c
boues iudeos operarios deſignant 1.10.b
boues duos anie ſe quis habet 2.1482.a
boum quinque iuga, ſenſus repreſentant 2. 494.a
boum nomine bene operantes accipiuntur 1. 44.c
Brachiorũ nomine qd intelligatur 1.457.d 728.a
brachium exceſſum dicitur Antichriſti celſitudo 2.970.a
brachium domini filius dicitur 2.75.b
brachium cõtemptoris eſt fortitudo temporalis 2.1293.b
Britanniæ conuerſio ad fidem & 1082.c
Brucus quid 1.1166.a
Brunichildæ xenodochiũ extruxit 2.1130.b
eius pietas 1127.d
Buccella in rotunditate conficitur 3.1285.d
buccella panis eſt indefinitens delectamentum uitæ eternæ 2.1300.c
deſiderare debemus 1285.d
Buccina canere quid ſit 2.1502.d
Butyrum unde 1.496.b
Buxus quos deſignet 2.401.c
Buzi deſpectus interpretatur 2.74.a
Buzitis

Buxtis interpretatio 1.767.c
Byfi nomine quid intelligitur 1.1011.c
& 2.651.c

C

CAbellum Gregorius misit Eleusino 2. 1034.a
Cadauer unde 1.1090.d
cadauera diuitum qualia in sepulchris 1. 390.d
Cadentes quid docendi 2.1152.c
Cadere et ro quid sit 1.1062.b
cadere interdum & surgere iubemur 2. 140.a.b
cadere ac apertos oculos habere 1.925.b
Cecus quis 1.1235.b
ceci qui sunt 2.1538.b
ceci illuminati cur miraculum publicauerint 1.1341.c
ceco offendiculum ponere 1.1319.d
cecus quadriginta annis, curatus est 1. 1430.b
cecus liber sit à tributis 2.1006.b
cecus à deo illuminatus quid designet 2. 322.d
Cecitas Israelitarum 2.1278.a
cecitas in die 1.192.c
cecitas magna quæ est 2.1278.a
cecitas nobis congenita 1.113.d
Cesar tempore Gregorij causis sacerdotalibus se non immiscuit 2.758.d
cesari paruit Gregorius 2.764.a
Cain membrum fit Antichristi 1.968.c
cain cur filium suum primum Enoch uocarit 1 289.a
diuina uoce admoneri potuit, mutari non potuit 1.378.b
cain in terra fundamentum posuit 1.528.d
cain primus est natus 1.97.d
cur fratrem occidit 175.b
cain peccauit in spiritum sanctum 2.574.d
cur ciuitat& construxisse dicatur 1.179.b
caini munera cur non respexerit dominus 1. 744.d
caino inuidia quid noeuerit 1.1269.d
Caiphas prophetat 2.1460.a
quomodo de Abraham natus 1.988.a
Calami de hastili procedentes qui sint 2. 105.a
calami nomine præsicatores accipiuntur 1. 986.b
calamus quid designat 1.1128.b
calamus cui comparatur ibid.d
Calamitates præsentes qui sternât 2.1238.c
calamitates ad Orientis dextrâ surgere quid sit 1.692.a
calamitat humanæ ægre agnoscitur 1.210.d
Calcanei obstruatio quid 1.32.a.b
Calx quæ pars corporis 2.1390.d
calce ui repellant animalia 2.1280.c
Calciamenti nomine quid scriptura signet 1. 1177.a
calciamenta ecclesiæ 2.51.a
Caleph ac Iosue quid designarint 2.612.b
Caligo pro quo 1.109.b
caligo cæci cordis damnatur 2.1584.a
caliginis humanæ consolatio 1.309.a
Calliditas quomodo fallit 1.286.d
calliditas rectoris pia sit erga suos 2.1362.a

Calumniæ sanctorum vessabunt 1.195.a
Calumniatores qui sint uerè 1.860.c
Cameli quos signant 1.9.b.45.c
cameli quid signent 1.16.a & 54.b
cameli ruminant, sed non ungulam findunt 1. 9.b & 2.1571.d
cameli appellatio incarnationem notat 2. 1530.d
camelorum possessio quid notet 1.16.a
camelum glutire quid sit 1.9.a
camelus per foramen acus transit 1.1215.c
Candelabrum quid designat 1.1038.b
Canes gregis qui dicantur 1.674.c
canes muti non ualentes latrare 2.1303.a
canis uomens quid agat 1.1309.d
canum lingua sanat lungens 2.526.a
Canones transgredientes quomodo puniendi 2.760.a
Canterime maleficium puniendum 2.1169.c
Canticum canticorum quid obtineat 2.6.a.b
Capillorum nutritio quondam 1.37.b
capilli decisi quid notent 1.48.c 58.b & 2 470.b
capillorum domini significatio 1.48.c
capillus incisus non dolet 2.487.d
Capitis cincinnus quid sit 1.1051.b
caput pro mête ponitur 1.83.b & 2.319.d
caput Christus cur non noluerit esse suæmet bra 2 1180.a
caput est prima corporis pars 1.469.d
caput appellatur interdum corpus & contra 1.444.b
caput omnium sensuum ipsum possidet 1.61.c
caput quando mouemus 1.432.c
caput in Lapide ponere 1.158.b
caput inclinare uiris spiritualibus quid sit 2. 1453.c
caput nostrum diuinitas est 1.265.d
caput mentis quid signet 2.1417.b
Capparis quomodo dispiperat 1.1064.a
Capreæ caput adorare nolites, occisi sunt 1. 1408.b
capreæ ecclesiam designat 2.20.b
capreæ natura 2.1517.a
Capsellam cum uasis aureis de arca ponere quid sit 2.1368.b
Captiuus qui dicuntur 1.44.d
Captiuorum receptio 2.844.c
captiuus est homo ex delectatione 2.1200.b
Carbones quos notent 2.97.c
Cardines terræ quos possumus accipere 2. 1266.b & 1253.b
Cardinis ut nascatur 1.809.d
Carecti nomine qui intelliguntur 1.274.c
carecti natura 1.274.c & 275.b
Cariathiarim habitatores qui sint 2.1372.a
cariathiarim sonat ciuitatem eorum ibid.
Carmeli interpretatio 2.52.d 1583.a
Carmen quomodo accipiatur 2.151.b
carmen in nocte quid 1.862.b & 2.151.b
Carnales quæ attendant 2.1388 d
carnales multi in ecclesia 2.1401.d
carnales quomodo dignitatem diuinæ gratiæ repellant 2.1493.a
carnales motus ubi non habent requiem 2. 1502.c
carnales quomodo non attendunt damna interiora 2.1399.b
carnales cur non possint adiuuari 2.1392.d
carnales quis, à lumine rationis ceci sunt 2. 1389.d
carnalia sectantes quomodo perât 2.581.b
carnalia nostra destruimus cum ad celestia subleuamur 2.1436.d
carnalis nullus assumitur ad contemplationem 2.1235.d
carnalium doctorum præsumptio 2.1422.c
carnalium mentes mulieres uocantur 1.80.b
Carne qui labitur iumentorum appetitu prosternitur 1.863.b
in Carne non esse quid sit 1.502.c
carnem quomodo superarent 2.1481.a
carnem crudam petijt puer sacerdotis 2. 1270.d 1871.d
carnem cum uitijs & concupiscentijs crucifigere 1.1278.d
carnem quæ nutriunt 2.561.b
carnem hominis unde esse conditam uoluit Manichæus 1.326.b
carni spiritus cur dominari debet 2.1487.c
carnibus ac pelle uestiri quid sit 1.328.b
carnis motus non edomantur per omnia 2. 200.c
carnis & sanguinis nomine quæ signantur 1 67.d
carnis impetus ad quid impellat 2.96.a
carnis motus qui nô libêter feriât 2.1487.d 1486.d
carnis copula quare fieri debet 2.1197.d
carnis infirmitas quid faciat 1.266.c
carnis obedictia quâdo amissa est 2.1601.a
carnis cura quanta esse debet 1.341.d
carnis impetus quomodo ostendat se 2.96.b
carnis cura frenanda ut sit 1.341.b
carnis suggestio quid 1 118.d
carnis locus proprius quis 2.345.a
carnis crux 2.463.a
carnis desideria quis premit 3.1526.a
carnis cõmixtio uoluptatẽ gignit 2.1195.b
carnis delectatio ubi 1.942.a
carnis corruptioni seruire miseria est 1. 399.d & 798.c
carnis lex membra mouet 2.1487.c
carnis nomine discipuli intelliguntur 1. 475.a
carnis propagatio per semur est 2.202.b
carnis mortificatio 1.87.a
carnis imaginem tentatio est 1.266.c
caro ad confuetudinẽ nos restringit 1.338.a
caro quo deorsum premitur 1.160.b
caro quomodo castiganda 2.1420.c
caro quid sit 1.457.c
caro quæ magis domanda est 2.1589.c
caro dolorum causa est 2.1062.a
caro fœnum est & gloria eius sicut flos agri 1 562.d
caro quæ ratione spiritum trucidat 1.265.c
caro sola præsentia appetit 1.559.c
caro cur in pulueren redigatur 2.610.c
duobus modis accipitur in sacris 1.483.c
caro refurget 2.281.a
caro semper est caro 2.363.c
caro nostra post resurrectionẽ ad miseriam non redit amplius 2.1259.a
caro quæ occidit animam 2.1102.a

caro que opem conferre spiritui non potest 2 1363.c
caro spiritum nescit 2.455.c
caro quatenus fouenda est 2.1479.c
caro nostra post resurrectionem qualis erit 1 485.b
caro adiuuat nos in bono & malo 2.275.a
caro animæ uestis est 1.166.c
caro bona cogitationes cur gignere nequeat 1 559.c
caro sine anima delectari nequit 2.1200.a
Cartilago qualis sit 1.1112.d
Casdæ nomine qui signantur 1.470.a
Casernæ dicuntur cogitationes prauæ 10. 1 684.c
casernæ terræ quid signent 1.679.a
Causa quæuis diligenter inuestigãda 1.658.a
causa in genere eli, utilitas propria non attenditur 2.785.c
causæ dubiæ, ubi sunt determinandæ 2.837.b
causæ incertæ quomodo perscrutandæ sunt 2 1010.b
causis in dubijs ut se quis gerere debeat 10. 2 935.a
Cautela pietatis aduitorio non munita, infirma est 2.1016.a
Casibus subiectum quàm nihil sit 2.1137.b
ca, in quibus tanto maior est quanto illustrior 1 607.b
casus unius, est cautela alterius 2.823.b
casus magnorum grauiores sunt quàm minorum 2.56.b
casus humani intelligi nequeunt 1.998.c
casus iustorum qualis 2.1581.c
Casuri semper in præcipiti stant 1.779.c
Casta filia tob quid signet 1.1219.d
Castij Episcopi uita & transitus 2.1466.d
Castius Narnientis urbis episcopus qualis 2. 504.c
Castè uiuere uolentibus quid cauendum 2. 1572.b 1569.d
Castigat Deus quomodo 1.196.b
Castigatio præsens quid 1.729.d
castigationis diuinæ utilitas 1.195.c
castigationes iustorum quid docent 1.141.b
Castitas sine bono opere parua est 2.361.b
castitas carnis uera 1.221.b 730.c
castitas sine humilitate & contra non est 10. 1 713.d
castitatis exempla quid sint 2.1573.a
castitatis exemplum egregium 1.901.c & 2.226.c
Castra accedere post Solis occasum 1.330.b
castra quæ appellentur 2.128.b
castra ponit Israel iuxta aduitorij lapidem 2. 1334.a
castrorum medium transire quid 1.1299.a
Catephrygæ hæretici 2.1087.c
Catene obligationis quid sint 1.879.d
in Cathedra pestilentiæ sedere quid 1.1314.c
Catholici uiri prædicatio cõpletur 2.1319.b
Cedar interpretatio 2.9.b
Cedrina ligna & Cypressina incorruptibilia sunt 2.13.c
Cedrus, spina, myrtus cur in ecclesia poni dicantur 2.401.c
cedri in nomine quid in sacris literis accipiatur 1.1107.c & 2.490.d
cedrus serpentes reprimit & fugat 2.13.b
Celeritas commendatur 2.413.d
Celestini sententia refutatur 2.139.d
celestini ac Pelagij sententia ubi damnata 2. 947.a
Cella vinaria quid notet 2.14.d
Censura ecclesiastica pulchrè in rege Israelis adumbrata est 2.1477.c
censura sacra essi personas non accipere debet, tamen merita potest 2.1553.d
Centenarium numerus summã continet numerorũ 2.1514.d exquo constat 494.b
centenarius numerus perfectionem signat 1.1036.c & 2.474.d
centenarium annorum numerum attingentes perfectæ ætatis sunt 2.1340.c
per Centum metiri uitã aliorũ quid 2.259.d
Centurio à centenario dictus est 1.1195.d
centuriones spirituales 2.1406.d
centuriones regis qui sint 2.1395.c
Cerastes serpens cornutus 1.1062.a
Cerbonij episcopi miracula 1.1388.d
Cerebro comparatur sapientia 1.376.d
cerebrum per meatus quos sum diffonit unumquinq; sensuum 1.376.d
Certamen palestræ 1.4.b
certaminis locus quis sit 2.1535.c
Cerusarum significatione quid intelligatur 1. 1019.c
cernus parturiētes obseruare quid 1.1021.d
Cernui patres antiquos defignant 2.20.b
Cernix pinguis quid sit 1.423.c
cernicis nomine superbia signatur 1.390.c
cernix in lutum redigitur, quid sit ibid.
cernix tumorem temporalis gloriæ designat 2 1343.c
Cetus carcere constringitur, quid sit 1.259.a
ceti nomine quid signatur ibid.
Chalcedonense concilium 2.657.b
huic aduersatur epistola quædam 951.d
Chaldæi captiuantes interpretantur 2.74.c & feroces 1.456.b.138.b
chaldæi rapientes camelos quos notent 10. 1 456.c 554
chaldeorum turmæ, Pharisæos, Herodianos & Sadducæos designarunt 1.456.b & d
Chami nomine quid intelligatur 2.550.b & 549.d
Chananæus populus uitium signat 1.113.b
Charitinstum dona qui accipiant 2.1430.b
Charitas mater & custos omnium bonorum 2 856.c
charitas quàm sit uirtus mirabilis 2.858.b
charitas uera quæ sit & in quibus consistat 2 347.b
charitas Christi quid agat 1.17.a
charitas in episcoporum mentibus esse debet 2 1161.d
charitas probat nos dei discipulos esse 1. 742.a patiens est 1.1256.b cum nullo uitio conuenit 2.1503.c quem implet, accendit 1.203.d uirtutes profert 1.15.b
charitas cui rei similis 2.474.b
charitas à duobus præceptis incipit ad mumera se extendens 1.346.d flagellis turbatur 1.57.b
charitas magistra bonorum omnũ 2.988.b
charitas lata est 2.215.d
charitas ad quæ nos præparet 2.1238.c
charitas ne in nobis pereat quid agendum 1 832.a
charitas uera à quibus teneatur 1.240.d
charitas complectitur pacem 2.818.d commouet cor nostrum 2.1617.a
charitas locis diuidi non potest 2.1029.d
charitas nuptialis ueslis uocatur 2.511.d
charitas in duob, habetur præceptis 2.512.b
charitas est riuulus fluminis 1.495.d
charitas dei cum misericordia eadem est 1 345.c
non æmulatur 1.349.c
charitati nil longè est 2.1087.a
charitatis exempla enumerantur 1.348.a
charitatis uirtus in quo consistat 2.640.d uis 2.1227.a in electis diuersitas 1 348.b
charitatis probatio 2.436.d
charitatis solditas electionis signũ 2.250.c
charitatis sublimitatem quis non consequatur 2.1271.b
charitatis uis quõ nutricenda est 2.437.b
charitatem quæ extinguant 2.1157.b
Cherub interpretatio 1.1122.c & 2.107.d 574.d
super Cherubim dominus cur sedere dicatur 2 481.d
Childebertus Francorum rex 2.993.d
Chobar quid significet 2.74.c
Chrisma ex quibus conficiatur 2.12.c.d
CHRISTI posito fortis fidelibus fuit tentatio 1.47.b
christi naturam ubi licet cernere 2.1243.c
christi corpus cadauer uocatur 1.1090.d eius transfiguratio 1099.d
christi splendoris interni gloria ineffabilis est 2.1304.d
christi gloria eius est reformatio 2.690.c
christi excellentiæ pulchritudo 2.1207.a
christi incarnatio cui comparatur 2.202.d
christi sanguis quid 1.439.c
christi sequi quid sit 1.796.d
christi habitatio summo p dilectionẽ 2.1180.a
christi anima quid signet 1.76.b
christi uirtutes quales 2.1247.d
christi sanguis quid effecit 2.8.d
christi anima quomodo turbata 1.76.a
christi uirtutes 1.540.a
christi mors ad quid 1.191.d
mala quæ tulit enumerantur 1.1274.d
christi umbra quæ 2.14.b
christi misericordia quid 1.254.c
christi aduentus primus à secundo quid differat 1.581.c 380.c
christi cæci uestis 1.76.d
christi gratia quo pertineat 1.254.c
christi natiuitatem mirari, non inueri uelcemur 1.782.d
christi possessio crescens 1.43.c
christi diuina fortitudo ut nobis prosit 10. 1 538.b
christi humilitas 1.1195.a
christi operibus ut benedictum 1.43.b
christi conditio 1.796.a
misericordia 1.254.c
christi pedes ungere & osculari quando dicamur

cæmur 2.470.d
christi onus ut leue sit 2.246.d
christi discipulos quando timor inuasit 1. 475.a
christi splendorem uidentes cecidernnt 2. 12.47.b
christi nativitas signum fuit 2.603.b
christi humilitatem diabolus admiratur 1. 42.b
christi resurrectio quomodo innotuit 1.39.d
christi in carnatio 2.1088.c
christi & diaboli comperatio 1.1195.d
christi lex quæ 1.346.d
christi via & locus quit 1.635.c
christi substantia nullata quid sit 1.43.b
christi iniuriæ 2.1066.b
christi membra qualia 1.76.c
chr sti ergo nos compassio uera in quo consisterit 1.702.d
christi imaginẽ portare ut debeamus 2.80.d
christi corpus ut intrauerit per ianuas clausas 2.429.d
christi dignitas & excellentia 2.1206.d & sequentibus
christi aduentum qui desiderarunt 1.212.d
christo similis esse & non esse ut intelligendum sit 1.623.b
christo ut non similis in terra 1.42.b
christo inuisi quid 2.1370.c
christo adhærere mulieres in cruce 1.475.a
christo insarnato corda discordantia concordarunt 1.577.b
christo quæ offerenda 2.351.d
christum ecclesia quàm attente commendet 2 1245.d
christum deum factum 1.627.d
christum cur sequatur mundus 2.1250.b
christum qui tangane uersciter 1.78.b
christum quem Satan putarit esse 1.74.d
christum natum non autem nasci dicere posse nos 1.962.c
christum iudicem quæ comitabuntur 2.321.c
christum nosci uirum qui nouerant 1.1209.b
christum peccare potuisse Satan putauit 1. 41.c
christum natum omnia elementa testantur 2 349.c
christum se exinaniuisse, quid sit 1.42.c
christum interpellere pro nobis, quid sit 1. 751.d
christum alium expectant Iudæi 2.1333.d
christus de sacerdotali tribu parentes habuit 1 753.a
christus quomodo angelus nocatus 1.940.d
christus cur ignorantiam nostram suscepit 2 1031.c
christus quid fugerit, quid non 1.1033.d
christus ut adimpleret legem 2.2314.c
christus mediator dei & hominum 1.42.d
christus quos dimittit, quos non 2.64.c
christus homo etiam supra angelos factus est 2 198.c
christus qualis 2.39.d
christus quid secum detulit 1.210.b
christus antiquo hosti prælabit 2.1619.c
christus sicci arcum fortium 2.1249.b
christus per fenestras & cancellos prosiliit 2 16.d
christus nulli horæ subiectus 2.1030.d
christus in Sylo fuit 2.1212.a
christus omnes superauit 2.1245.b
christus cur flos dicatur 2.13.d
christus quorum regit corda 1.1196.a
christus qualis iudicando erit 2.434.b
christus angelis melior 2.1207.b
christus prius fuit sub domo quàm in domo 2 1382.d
christus cubat in meridie 1.1039.b
christus ut ad nos uenerit 1.795.d
christus cur incõmutabiliter uiuat 1.629.a
christus botrus 2.62.c
christus cur ante tricesimum annum prædicare noluerit 1.1299.c
christus quomodo deum timuit 1.7.b
christus exemplo suo nos docuit 1.1033.d
christus cur pauper factus sit 2.584.c
christus ostium est 1.178.b
christus ut dicatur nescire quedam 2.1030.b
christus carne deleuit peccata nostra 1.77.a
christus citrea quos occupatur ibid.c
christus cur uenit 1.320.b
christus oriens dicitur 1.11.b
christus quomodo prædicetur 2.1352.c
christus quomodo dei ac hominis filius 10. 2 1087.d
christus cur dijs fœdalium esse, alijs non fieri permiserit 2.1066.d
christus synagogæ aliquando apparebit 10. 50.d
christus ut det ac accipiat omnia ibid.b
christus homo fuit 1.1137.d
christus apostolis cur non omnia indicauit 2 1325.b
christus cur se humiliauerit 1.1194.d
christus peccatores suscipit 2.472.a
christus uir fuit 2.1205.d
christus una persona est cum congregatione bonorum 1.103.d
christus quotidie pro Ecclesia orat 2.585.d
christus altare nostrum est 2.583.c
lapis magnus est 2.1367.c
iudicandus est ex scripturis 2.1622.c
à malo singulariter recessit 1.422.d
fundamentum cui sit 2.946.b
christus quæ ecclesiæ retribuet 2.1213.d
christus in humanitate quid indiuit 1.578.d
christus quales elegerit sibi milites 1.1037.c
christus finis cur dicatur 2.535.c
in sacra scriptura cognoscitur 2.1210.b
est granum sinapis 1.633.d
semp tribulatur in suo corpore 2.587.d & 1.72.d
christus cur Herodem fugerit 2.1211.b
christus quomodo est 2.447.b
christus dei virtus & sapientia 1.377.c
christus de specula fuit 2.1208.d
christus quãdo lilia colligere dicitur 2.43.c
christus ex ecclesia una persona est 1.1208.b
christus ex matre mori, ex patre miraculis facere poterat 2.1030.d
christus in se unde pateretur non habuit 10. 2 1418.d
christus omnium scientiarum dominus est 2 1248.c
christus lampas 1.372.d
christus quo pacto elationẽ in discipulis reduerit 1 770.c
christus à ministro quid requirat 2.841.a
christus in quo creuerit & ioannes in quo minutus sit 2.397.c
christus mons fuit domus domini 2.198.d
christus inter omnes natus supra omnes exiuit 2.1208.d
christus non immutauit quod fuit, sed fuscepit quod non fuit 2.1087.d
christus quomodo patre minor 2.423.d
christus sius mundus fuit 1.401.d
christus cur illiteratos elegerit apostolos 10. 2 1082.d
christus suam incarnationem sine cessatione patri demonstrat 1.13.d
christus super mare ambulauit 2.1247.a
christus accedentes ad se reficit 2.1561.a
christus semetipsum à carnis fœ morte fuscitauit 1.48.a
christus cur lapis angularis dictus sit 10. 1 945.d
christus solennẽ immolauit hostiã 2.1223.d
christus collis domini dicitur 2.1456.d
christus in carne ueniens pleiades iunxit mystice quid? 1.696.c
christus uerus homo, & potens deus, post re surrectionẽ cognoscendus erat 2.1545.b
christus cur saltuam luto miscuerit aperiens sic cæco oculos 1.266.b
christus cur in asina sedens Hierusalem uenit 1.10.b
christus pro Apostolis patrẽ exorauit 1.12.d
christus quid angelis, quid hominib. 2.211.d
christus in solis uirtute resplẽdit 2.1247.b
christus per crucẽ omnes redemit 2.1440.b
christus adoruit & immolauit 2.1211.d
christus simplex ac rectus uenit 1.42.d
christus ducit non ad gaudia 2.1243.b
christus adeũ fuit 2.1221.d
christus quos uiuendo docuit, moriendo redemit 2.1211.d
christus carmen & uæ discipulis prædicauit 1.862.d
montes transtulit 1.293.b
christus quo pacto uenerit nostræ transgressionis culpas exitnguere 1.73.c
christus uerus est deus 2.1088.d
christus unde seruus dicitur 1.42.c
christus cunctum mundum redemit 2.955.c
christus per omnia resistit diabolo 2.1206.d
christus earnem ex fideli populo sumpsit 2. 1209.d
christus quomodo in nostris tenebris apparuit 1.997.c
christus frustra afflictus 1.74.d
christus fructificans dicitur 2.1209.c
christus linguam diaboli ligauit 1.1138.d
christus in quo non cubat, id negatur 2.10.b
christus & Ecclesia persona una est 2.585.b
christus in tardane baptizatus est 2.1152.b
christus est propitiatio nostra 2.617.c
christus Satanæ manus pertulit 1.75.b
christus in morte sua quid fecit 1.973.d
christus multos ab elatione cum moreretur eximxit 1.974.d
christus cur non angelus fed homo factus fit 1 100.d
christus diabolum in homo cepit 1.1134.d

christus cur quartum mortuum non suscitauerit 1.117.c
christus quorum iudex erit 2.12.49.d
christus murus dicitur 2.210.c
christus cur interdiu miraculis edendis, nocturna oratioñi uacarit 1.203.b
christus mors mortis 2.410.c
christus omnes in fide nascentes cur super-re dicatur 1.11.c
christus leo & leena dicitur 1.610.d
vulturis in nomine exprimitur 1.608.d
christus quomodo excellit omnia 1.621.c
christus lampas extitit 1.372.d
christus mortuus est sicut pater voluit to. 2 1212.d
christus cur post prædicationem discipulis pedes lauerit 1.13.b
christus quomodo ignorarit multa ibid.c
christus sacrificium deo immolat sine intermissione ibid.d
christus pellicanus & ryclicorax fuit to. 2 592.d
christus cum exultatione charitatis carnem nostram assumpsit 2.25.d
christus solus non regnat in cœlis 2.1082.b
christus tres mortuos in tribus locis suscitauit quid sit 1.117.c
christus non fruitra afflictus est 1.74.c
christus cum sit deus super omnia bonus factus est inter omnia 1.496.b
christus in conceptu unctus est 2.1088.c
christus statuit duobus ascendit in ciuitatem 2 1210.d
christus nasci noluit de infidelib. 2.1209.a
christus graue nihil nobis imponit 1.126.d
ecclesiæ aliquando adfuit & abfuit to. 2 1268.c
christus ut superbum hominem redimeret quid egit 1.7.c
christus quicquid præcepto dixit exemplo fecit ibidem
christus cur Herodi nõ reſponderit 1.749.d
christus manum suam in ambobus posuit 1 320.c
christus pijs præmium est 1.1215.a
christus apertis cœlis patrem exhibuit testem 2 1247.b
christus in agonia fictus cur prolixius oraverit 1.811.c
christus uerè dolens dicitur 1.42.b
christus cur mgemuerit 2.160.c
christus homo, leo, uitulus & aquila fuit 2. 90.b & 1.1086.d
christus de qua fuit tribu 1.481.b
christus cur manserit deuto oculus 1.750.d
christus contradictor ad culpam, amicus ad pœnam 1.320.c
christus manus dei dicitur in sacris 2.170.a
christus apparens in carne filios repperit to. 2 1209.d
christus omnia à patre accepit 1.75.d
christus post parietem stetit 2.205.b
christus cur noluerit rex fieri 1.1229.a
christus peccator affirmare esse 2 1272.a
CHRISTE ELEISON populus dicit 2 960.d
Christiani sine Christo nihil, per ipsum omnia possunt 2.985.a
christiani bono cessantes uix se excusabunt 2 390.b
christianis multi sunt nomine nõ fide 2.465.d
christiani cum Christo unum corpus sunt to. 2 1180.a
christiani recte orientales uocantur 1.11.b
christianorum desideria imperfecta terribilis dæmonibus non sunt 2.1381.b
christianos Christo ut adhærere conuenit 2.1180.a & 990.d
christianum quibus oportet iungi 2.1232.b
christianus qui fieri uult libertate donetur 2 843.a
christianus dei iudicium plus humanis uocibus tuetur 2.1179.a
Christos domini nõ debemus tãgere 2.1181.d
Chrysostomi mors imparata 2.359.c
Cibat nos deus uoluminæ sacro 2.155.a
Cibi concupiscentia, non cibus damnationis causa 1.1029.d
cibi carnis non sunt inordinatè appetendi 1 1286.b
cibo spirituali instante, exterior differat to. 2 1614.c
cibo sæpe non ad refectionem fed delectationem utimur 2.1234.b
cibus mentis quis 2.1544.c
cibus quibus immundus & quibus non sit 2 1196.d
cibus infulsus quis 1.216.b & 213.c
cibus uitæ nunquam tollitur à discubitu ecclesiæ 2.1251.c
cibus quomodo dandus est 2.1479.c
cibus confortat & potus exhilarat 2.1215.b
cibus cleclæ animæ 2.1270.c
Cicatrices quid 1.329.d
Cinerẽ sicu pane comedere quid sit 2.267.c
cinerum nomine quid accipiatur 1.438.c
Cincus possessor interpretatur 1.1086.c
Ciues cælestes qua uia ad deiusionem perue nerunt 2.1437.c
ciues Hierusalem angarise soluunt Babylonie 1.618.c
ciuili supernorũ numerus infinitus 1.567.a
Ciuilia officia ordinem & disciplinam à maioribus traditam seruant 2.1168.b
Ciuitas unde dicatur 2.550.d 424.a
ciuitas uota bum quid signet 1.550 d
ciuitas super montem condita quid notet to. 1 1026.d
ciuitas superna nõ eget luna uel sole 2.582.c
ciuitas spiritualis redemptoris fuit facta seri pura 2.1210.b
ciuitas est cohabitantium munimentum to. 2 1234.a
ciuitas sanctorum quæ 2.1372.a
ciuitatis pars extrema 2.1443.d
ciuitatis multitudinem contemnere quid sit 1.1034.b 1027.c
ciuitatis porta quid signetur 1.647.c
ciuitatem cœlestem inhabitant qui ab amore mundi separati sunt 2.1372.a
ciuitates desolatæ quæ sint 1.424.a
ciuitatum Philistinorum clamor quid significat 2.1352.b
Circuitus laboris anxietatem signat 1.27.b
Circulus dierum quid sit 1.1138.d & 2.1223.d 1240.c
Cithara quale instrumentum 2.1458.a
cithara cordæ, intentionem rectæ uitæ notant 1.706.d
cithara nomine quid intelligatur ibid.
cithara resurrectionis Dauid intonat to. 2 1459.d
cithara percutere 2.1459.b
Clamantes non semper audiuntur 1.589.c
Clamare prædicatores quid sit 2.1495.b
Clamor duplicier accipitur 2.585.d
clamor ultra auditus capacitatem tunnium reddit o 2.1312.a
clamor Samuelis 2.1379.d
clamor fecretus in corde est 1.752.a
Claritatem interne uisionis appetentes præmittant opera bona 2.1364.d
claritates spirituales 2.1236.b
Claudi qui sunt 2.1538.b & 1.655.b
Clauis apertionis sermo correptionis est to. 1 1240.d
clauis sancti Petri mirabile prodigium to. 2 880.d.c
clauium Petri potestas 2.772.b
Clerici non continentes uxores accipere poſſunt 2.1191.a
clerici quidam dum erant fruterunt sacerdotes facti ruebant 2.1587.b
clerici qui fieri nequeant 2.699.b
clerici contrahentes stipendia fus exterius accipiant 2.1191.a
clericis si quid superest pijs erogandum est ibid.b
clerici sub disciplina uitam cœlibdiani clericalem 2.779.c
clerici à laicis non debent conuenire 2.830.a
clericis dato precio negandum non est quod extremeis uenditur 2.1150.c
clericorũ appellatione qui ueniant 2.1154.b
clericorum importunitas in monasterio to. 2 840.d
clericorum maleficorum pœna 2.761.c.d
clericus laxans coronam sit anathema to. 2 1190.d
clericus à demone liberatur 1.1365.c
Clerus episcopo parere debet 2.1160.a
clerus accusat episcopum 2.945.d
Clibanus intrinsecus ardet 1 502.a
Cliuus qualis locus sit 2.1424.a
Coci sunt sacerdotes 2.1440.a
cocorum princeps uenter est 1.1284.d
Coccum bis tinctũ charitatẽ signat 2.230.b & 1.1011.c 203.d
Cocytos fluuius inferni quid notet 1.520.a
cocytus quorum sit luctus ibid.
Cœlestia defideria in sublimi sunt 2.1513.a
cœlestia qui nescit, loqui ea ut nota nequit to. 2 1466.b
cœlestia loquentes non feminant 2.1344.c
cœlestibus ut quis possit se totum exhibere 2 1239.a
Cœli cœcitas cur improbis dormiat 1.1010.a
cœli non sunt mundi in cõspectu dei 1.418.d
cœli quando simus 2.1267.b
cœli quãdo exiẽsi sint, mystice quid 1.295.b
cœli rationẽ in terra ponere quid sit 1.998.c
cœli dicuntur esse incurruti 1.1024.a
cœli appellatione quid intelligatur 1.352.b
cœlorum uirtutes quæ sint 2.819.c
cœlos

cælorum rationem narrare quando dominus dicatur 1.1009.b
cælorum tonitrua que sint 2.1267.d
cælorum nomine quid significetur tom. 1 295.d 912.c
cælorum nomine iusti intelliguntur 1.502.d
cælorum regnum cur simile dicatur terrenis rebus 2.353.d
cælum quotidie pœnitentibus aperitur to. 2 358.d
cælum & terra an sint transitura 1.563.b
cælum & terra igne purgabuntur ibid.c
cælum aer dicitur 1.53.d
cælum subuertit dominus 1.353.d
cælum mons frugifer est 2.1207.d
cælum ac infernum quando coarctentur 10. 1 354.d
cælum per uiam angustam quærendum est. 2 21.d
cælum defertum uocatur 2.475.d
cælum ecclesiæ uocatur electorum 1.1026.c
cælum uocati prædicatores recte 1.45.b
cælum quis ascendat 1.908.c
Cæna domini quibusdam interdicitur tom. 2 959.d
cœnam magnam fecit dominus 2.492.c.d
Cogitamus semper 1.558.d
Cogitanda bona cur ibidem
Cogitare prava peccare est 1.587.c
Cogitatio ligaculum motuum malorum to. 2 1603.a
cogitatio illicita fœdam reddit mentem to. 2 1265.a
cogitatio humana quæ sit 1.714.d
cogitatio nostra aridæ per uim spiritus fanti uiriditate 1.222.d
cogitatio immundorum ut uiteri possit to. 2 1579.c
cogitatio hominis radix est 1.424.d
cogitatio dei immutabilis est 1.542.a
cogitatio superbi uirtutibus non ditatur to. 2 424.c
cogitationes luxuriæ carbones sunt tom. 2 1602.d
cogitationes malæ qui cõmode diuidere possint 2.1603.c
cogitationes superfluæ pij uitare non possunt 2.1594.c
cogitationes malæ ad cor ulceriter ueniunt & fortiter compungunt 2.1503.b
cogitationes turpes non uitat qui bonestas in se non habet 2.1558.d
cogitationes altas dominus odit 2.442.d
cogitationes fundituc amputari nequaquam possunt 2.160.d
cogitationes turpes polue sunt 2.1570.c
cogitationi bonæ insidiantur mali spiritus. 2 1515.d
cogitationis bonorum finis 2.1516.b
cogitationis odium ut occludatur spiritibus malis ibid.a
cogitationis nostræ domus quæ sit 1.279.b
cogitationum bonorum turbæ sunt mœstæ species 2.1558.a
cogitationum malarum flamme ut dissipentur 2.1603.a
cogitationum tacito motu peccare possumus 1 39.a
cogitationum victoriam nemo sibi tribuat. 1 960.a
cogitationum examen 1.107.b
cogitationum discussio & operum retractatio 1.18.d
cogitationum turba quo recte signatur to. 1 17.a
cogitationum uitiosarum in uirtutes conuersio 1.90.d
cogitationibus densis premuntur qui aliquid in hoc mundo esse uident uolunt 1.120.d
cogitationum uexantium animos diuersitas. ibidem & sequenti
cogitationum tumultus somnijs æquiparantur 1.121.c
cogitatione ex prana homo non habet quod reprehendat 1.587.c
cogitationes uariæ, tentat iones allicimt to. 1 892.c
Cognatam nullus ducat 2.1192.b
Cognationes tribus Beniamin 2.1438.d
cognationis turpitudo reuelanda non est. 2 1192.c
Cognita non conflixis sed ope subleuantur. 2 1515.b
Cognitionẽ supernorum ut acquiramus ter dormire iubemur 2.1309.c
cognitio recta 1.805.d
cognitio eternorum ut comparetur 1.39.c
cognitionis secretorum dei impedimenta. to. 1 783.c
cognitio dei facies dicitur 1.800.b
cognitio dei per fidem sit 2.1308.c
cognitio peccati 2.1470.d
cognitio dei perfecta est uisio absoluta tom. 2 1207.c
cognitio conditoris beatorum tantum est. to. 2 1207.d
cognitio dei quomodo tenenda 2.1225.d
cognitio dei lumen est 2.619.d
cognitio lucis uere quam sit iucunda tom. 2 1452.c
Cognoscere deum per fidem est aliud quam per speciem 1.536.c
cognoscimus quæ 2.1275.c
Coinquinationes causa 2.1196.d
Colere uera fatis non est 2.1375.b
colitur doctor à fuis quando 2.1489.d
ad Collem domini uenire quid sit 2.1455.d
collem domini ubi inuenimus 2.1456.b
collis quid sit 2.1456.d.1515.d
collis aliud uis est montis 2.1455.c
collis filij dextræ est eterna cessiuido redemptoris 2.1513.d
Collo reclo contra deum currere 1.423.b
collo suspensa clauis, quæ continet de cauernis Petri contra omnia aduersa nos munit 2.1172.b
collum locutionem designat 2.1417.b
collum spose prædicatores designat 2.11.c
collum superbum exprimit 1.1169.d
Colubri nomine diabolus signatur 1.580.b
Columba simplicitatem indicat 1.3.d
columbæ natura 2.333.d
columbæ donum spiritus sancti designant. 2 518.d
columbæ cur resident iuxta aquas 2.40.c
columbarũ duo pulli quid notent 1.1095.b
columbarum oculi quid notent 2.12.d
columbas uendere qui dicantur 2.331.d
Columnæ nubis mysterium 1.48.d
columnæ cœli quid notent 1.576.d
Collyrio oculos inungere 1.1236.b
collyrium infirmatos oculos curat 1.174.c
Come capitis quid 2.53.d
comam facere succisa trunco quid sit tont. 1 405.d
Comedere librum a cum 2.167.d
comedere cum sanguine quid sit 2.1544.c
Commatrem si quis spiritalem in uxorem duxerit, sit anathema 2.1190.d
Commendatio paterna filij mentem accendit 2 1156.d
Cõminatio dei est terror adhuc sequetis supplicij 1.112.d
Commottimus innumerabilia peccata tom. 2 1504.d
Cõmunicare possumus tuto ægrota persona benedicente 2.1158.d
communicare non licet his qui excommunicatis communicant 2.851.a
Communione priuantur qui 2.838.d & 1504.d
communione priuatis in mortis periculo uiaticum non negetur 2.1150.a
Communiter inuentibus forma est Samuel. 2 1290.b
Compassio uera quæ sit 1.701.a
compassionem proximi obsidet plerunq; spes falsa 2.463.c
compassionis efficacia 1.701.c
Compati ex corde nonnunquã plus est quam dare 1 702.c
Compeles nostræ quæ sint 2.185.d
Complere debemus cum festinatione quæ nota sunt 2.1535.b
Compunctio duplex 2.1545.b
compunctionis diuersitas 2.315.b
in Compunctione non fauor fecit, sed fructus diuinæ placationis quæretur est to. 2 1377.c
compunctionis principalia quæ 1.1414.b
compunctionis gratia quando menti infunditur 2.1494.d
Computrescere quid sit 1329.d. 2.951.b
Conceptio natiuitat dicitur 1.978.c
Concipere dolorem quid sit 1.1239.d
Concilia sine odio et inuidia celebrandæ sunt. 2 639.b
concilia quatuor quos damnauerint hæreticos 2.767.a
concilia quatuor cõparantur euangelijs. to. 2 717.c
contra Cælilia quatuor qui loquitur, anathema sit 2.824.b
contra Concilia quinq; prima errantes excommunicentur 2.717.c
concilia debent cum maturitate celebrari. 2 639.b
concilia per Parochias habenda sunt tom. 2 986.b
conciliorum quatuor cum quinto præsantia 2 657.b
concilium Numidiæ peruersum 2.750.d
concilium bis in anno fieri debere constituunt patres 2.1183.c

concilium quales debeat personas habere. to. 2 682.d
Concionator ut honore fle & virtute audito res superare debet 2.651.a
concionator laudem non quærat ex doctrina 2 299.d
concionator in officio suo respiciat artiū hu manarum naturam 2.985.d
concionatores qui scientia tantum & non e timsum vitia uigilant, auditores occidunt to. 1 719.c
concionatores quando periculosi sunt tom. 1 1228.a
concionatores ex nouitijs fieri non debent. 2 818.a
cōcionatores dum quosdam corrigere uolūt quid obseruare debeant 1.817.b
concionatores quelia prædicare debeant. to. 1 573.b
concionatori adesse debet sanctitas uitæ & eruditio sapientiæ 2.1353.c
concionatori quæ iniungantur ab electoribus 2.1441.d
concionatoris locutio firmari debet in sacris literis 1.601.a
Concordia per solam patientiam conseruatur 1.728.d
concordia facta inter ecclesias & monasteria 2.936.c
concordia in nobis esse debet 2.1147.c
concordia, quanta sit virtus 2.1127.c
concordia culpas claudit 1.83.a
uide pacem
Concupiscentia cum mentem præuenerit, soboles pessimas nutrit 2.1571.b
cōcupiscentia secularis est una reprobæ mentis 2.1384.d
concupiscentiæ gignens peccatum est torentes producens sinum 2.1384.d
cōcupiscentia gignitur à diabolo 2.1556.b
concupiscentia inducit peccatum 2.1527.a & 1576.b
concupiscentia quando maior 2.1527.b
concupiscentia superati quidā putant se posse saluari in cōiugio 2.1571.d
concupiscentia parit peccatum 2.1576.b
concupiscentia repentina qui superantur ut sint docendi 1.1312.d
concupiscentia studiosa, tātum inquinat religiosum, quantum adulterum seculārem. 1 720.c
concupiscentia plus petit necessitate 274.d
concupiscentiæ recte conuenit nomen primatus 2.1526.c
concupiscentiæ seculares insidiantur tendentibus in regnum dei 2.1289.a
concupiscentias seculares sequi non debemus ibid.
concupiscentiæ prauitas sequitur intentem eam 2.1484.c
concupiscentiæ ardor per peccatum augmentatur 2.1527.b
concupiscentiæ seculares sunt in infimis to. 2 1513.a
concupiscentiam secularem quicunq; habet conformatur imagini spirituum malorum 2.1379.a
Concupiscunt multi corde quod refugiūt actione 2.1570.c
Concutit mentem aliquando contemplatio. 2 1311.d
concutitur affectus carnalis ut spiritualis uita reueletur 2.1533.b
Condemnandus sine iudicio nullus est tom. 2 1035.d
Condemnari potest pro multorum salute unus 2.1182.b
Conditor noster patrissimilis persimilis to. 2 389.c
conditor facturam suam non deserit tom. 1 971.a
conditor qui resistit pacis cōuentionem dissipat 1.292.c
conditorem maxime diligentes maxime dilguntur 2.1439.d
Conductores subinde mutandi non sunt to. 2 668.b
cōductoribus singulis equa una danda est ut inde aliquid quotannis reddant tom. 2. 1177.a
Confessio iccirco recipitur ut pœnitentiæ fructus subsequatur 2.1598.b
confessio deuota uox ualida est apud deum. 1 881.d
confessio uera quæ 1.272.b
salubris 2.1597.d
confessio quid præstat 2.525.d
confessio magni pōderis quam à ueritate nō separat dolor 2.372.b
confessio ui extorta nil ualet 1021.c & 1576.b
confessio qualis esse debet 2.1552.c
confessionem quæ sequi debent 2.1597.d
confessionis uox quæ despecta 1.272.b
confessionis exempla 2.118.a
confessionis ueræ signum, ubi sit possum. to. 2 1598.b
confessionis iusti & iniusti differentia tom. 1 392.d
confessionis uerę indicia 1.747.b
confessio est uia ad portā paradisi 2.220.a
Cōfitentibus possunt peccata dimitti per præcessores 2.1585.d
Confitentur alij uerbis magnis sua peccata alij minimis 2.1552.b
confiteri aduersum se quid sit 2.545.d
Confidunt multi peccando de dei misericordia 2.1315.b
confidere nostris actibus non debemus to. 2 123.c
uide credere
Confines nostri sunt electi priores 2.1362.b
de Cōfirmatis si dubium sit cōfirmandi sint. 2 1182.b
Confusio rerum, consilia nos docet 2.56.d
confusione sicut diploide induti 1.324.a
confusio uitatur cum non potestas, at æquitas dominatur 2.1181.b
confusio uitanda est in omnibus rebus tom. 2 995.c
confusio tuæ eorum 2.1244.d
Congregare in peccato erit expendere in domo 2.1082.a
congregatio debilis, uirtutis personam non dat 2.1607.c
Coniugati quo pacto ad uitam cœlestem tendant 1.8.b
coniugati coniugio obligati sunt 2.1575.b
coniugatorum uirtus 1.232.b
cōiugati uelut in rota circumeunt 2.1385.d
Coniugalis uita tertium tenet locum in ecclesia 2.1444.a
coniugalis uita à supplicijs secura est tom. 1 1303.d
Coniugis copula in honestate thalami roborāda est 2.1572.b
coniugem ex consanguinitate accipere incestus est 2.1182.c
coniuges cogitent nō quæ ab altero tolerāt, sed & quæ ab ipso tolerentur 1.1303.a
coniuges sic seipsis uti debent ut non ad meretricium obscœnitatem deflectant tom. 2 1575.c
coniuges ignem temperare per honestatem possunt 2.1576.b
cōiuges sic sibijpsis placeant ut non displiceant deo 1.1302.a
cōiugibus cur specialiter tribulatio ineffe diatur 1.413.d
in Coniugibus omnis obscœnitas damnatur. 2 1575.c
coniugibus coniugalis honestas imperanda est ibid.d
Coniugium quando diuidi possit & quando non 2.1068.b
coniugia celebrantes cur coniugatos conuenient 2.1193.c
coniugia prohibita 2.1190.a
coniugia sæpe rentes habent grauissima carnis prælia 2.1521.d
coniugia religionis causa non dissoluentur. 2 1068.a
coniugij admixtio non est iniquitas, sed uoluptas admixtionis 2.1197.c
coniugij iura quæ 1.303.a
coniugij obligati ut sint admonendi tom. 1 1302.a
coniugium nō nisi fornicationis causa dissoluitur 2.1074.c
coniugium culpa non est 2.1197.b
coniugium sanctum est 2.653.d
Connubij abstinentia prohibetur in lege to. 2 1272.d
cōnubiū honorabile esse debet ac thorus immaculatus 1.1573.c
Consanguinei usq; ad septimam lineam coniungantur 2.1180.c
de Consanguinitatis cōiunctione ad Augustinum scripta 2.1180.c
consanguinitatis gradus prohibiti tom. 2 1192.b
de Conscientia alterius non est temere iudicandum 1.6.c
conscientia leuis quæ concipit, leuior lingua prodit 1.146.a
conscientia nostra pulsatis uirtutibus turbatur 1.56.a
conscientia quid nobis prædicit 1.1100.b
conscientiæ pollutæ habet diuinum eloquium contra se 2.1509.d
conscientia semper remanet accusatrix to. 1 394.c
conscientia hominis dum turbatur, reparatur similitudo conditoris 2.476.d

conscientia delictorum est omnium afflictionum maxima 2.636.c
conscientia quem non accusat, liber est 10. 873.d
conscientiæ vulnus quando obducatur tom. 2 1354.c
Consecratum semel iudeis non est restituendum 2.958.d
Consensus in delectationē ut admittatur 10. 115.c
consensus peccati ut fiat 2.1199.b
Consilia bona ministrantes sacerdotes sumus 2 1548.d
consilia sacræ mentis subrepserunt uitæ actiuæ 2.1236.c
consilia ubi locum habeant 2.1535.d
consilia salubria maiorum 2.1391.c
consilia ubi sunt petenda 2.1535.c
consilia diuina ubi exposita & 1523.d
consilia mali spiritus ne uideamus reflere deum accipimus prius à domino 2.1381.c
consilia maiorum quàm sint reuerenda 10. 2 1393.d
consilia impiorum seruiunt deo 2.190.d
consilij conuiuium 1.17.d
consilij nomine quid signatur 1.377.d
consilij diuini cognitio quibus reueletur 10. 2 1317.c
consilio ut ut amur 2.1323.d
consilium graue 1.635.d
consilium alta mentis cogitatione cōprehenditur 2.1526.c
consilium dare stulto charitatis est 1.570.c
cōsilium cui fortitudinis robur deest, uile est 1 18.d
consilium ubi esse non potest 2.268.c
cōsilium prædicatorum alij cōtemnunt, alij perficiunt 2.1359.d
consilium diuinum dum deuitatur, impletur 1 190.d
consilium quid sit 1.377.d
consilia nostra uiribus nostris non tribuamus 1.56.d
consilia dei occulta super nos timenda sunt 2 329.c
consilium prædicatorum subditi gratò susci piunt animo 2.1484.d
Consiliarij mali cauendi sunt 2.804.c
Consilium dominum quando 2.1422.d
Consilum apud ueteres dignitas 2.327.d
Consulta sacri eloquij gratiam dare non possunt 2.1323.b
Consobrinum in uxorem ducēs sit analbema 2 1190.d
Consolenti quæ sint necessaria 1.71.b
Consolatio unde petenda est 1.38.d
consolatio inter flagella 2.999.d
consolatio in bonorum amissione 1.37.c
consolationis modus 1.431.c
consolationis ordo quis sit tenendus 1.70.d
Consortium impiorum fugiunt pij 2.541.d
Conspersio puluris ad quid 2.1339.c
in Conspectu domini stare 2.1269.a & 1496.d.b
in Conspectum domini duobus modis uenimus 1.392.a
in Conspectu dei stare desrunt parùm uiris fortioribus 2.1573.d
Conspicere domini quid 1.1038.d
Constantia superare nouit quod fecuit 10. 2 914.d
constantia dolores non sentire 1.36.c
constantiæ exemplum 1.901.c
Constantini mater Helena 2.1085.d
constantinus imperator Romanam rempub. ad fidem conuertit 2.1086.d
Constantij episcopi forma, statura & humilitas 1.1336.d
constantij Mansionarij ecclesiæ S. Stephani uita & miracula ibid.b
Constantinopolitana ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est 2.961.d
constantinopolitanum concilium damnauit Eunomium & Macedonium 2.657.b
Constantinopolis quales habuerit hæreticos 2 793.d
Constellationis uirtus in puncto est 2.350.c
Constitutio nouæ quæ 2.1154.d
Constuprari ussq; ad uerticē, quid sit. 1.841.d
Cōsummationis nostræ diem fecure expectat anima electa 2.1258.d
Consuetudo soror nostra est 1.448.c
consuetudo ex peccato inducitur 1.116.c
consuetudo bona uiri electi 2.587.b
consuetudo quæ non est contra fidem aut bonos mores, immota maneat 2.684.c
consuetudine quid sit sepe 2.995.d
Contagio carnis nostræ Christi carnis immaculata deleta 1.77.d
Contemnentes dominum erant ignobiles 10. 2 1292.d
Contemnunt mali audaciter quod boni audiunt 2.1499.d
Contemptor dei æmulum uidebit 2.1293.d
contemptores dei non recipiuntur in electorum gloriam ibid.a
contemptoris brachium & domus quæ sit ibid.b
contemptoris in domo senex nullus inuenitur ibid.d
de Contemptu seculi huius 2.883.b
contemptus subditorum auget meritum prælatorum 2.1189.b
Contemplatio quæ nobis mediocris est unde proceda t 1.266.d
contemplatio tribuitur cuilibet fatui tom. 2 249.b
contemplatio cœlestium non à nobis profici scitur 2.1233.d
contemplatio Christi umbra est 2.1523.b
contemplatio diuinitatis sensum tangit, non tem plene non reficit 1.266.b
contemplatio ne inflet, tentatio aggrauat. to. 2 209.b
contemplatio occulta per scripturā probanda est 2.1323.a
contemplatio in angelos fiat postquā à deo recedit 2.1240.a
contemplatio diuina quid 2.153.c & 202.d
contemplatio internæ lucis clarissima dies est 2.1537.d
contemplatio diuinorum requirit externorum quietem 1.159.a
contemplatio commotionem non sublimes 1 174.a
contemplatio dei nobis caliginosa & horrida 1.157.a
contemplatio quanta sit uirtus 2.1386.c
contemplatio duplex 2.251.c
à Contēplatione abstrcemur sæpe propter nostram negligentiam 2.1234.b
ad Contemplationem cur difficulter ascendamus 2.1234.b
contemplationem quærentibus aliiora sunt pandenda 2.1367.d
contemplationem trinitatis ieiunando recuperamus 2.1485.d
contemplationes pennis signantur tom. 1 207.a
contemplationi dediti delitias colligūt in uirtute humilitatis 2.1365.c
contemplationi fere collapsæ spei renouatio gaudium cibus est 2.1238.d
contemplationi modus statuendus tom. 1 203.d
contemplationi mens diu non uacat. 1.160.b
contemplationibus oportet deus adsit tom. 2 1367.b
contemplationis gratia datur omnibus 10. 2 249.b
contemplationis acies in gyrum concuitur. 2 1240.d
contemplationis lumen subiecti sæpe acquiunt, prælati amittunt 2.1303.c
contemplationis prouectus qualis esse debeat 2.1563.b
contemplationis oculus sæpe cōfunditur. to. 1 335.b
contemplationis superne est magna latitudo 2 1614.d
contemplationum diuisio 2.245.d
Contemplatiua uita dicitur filia tom. 2 1560.c
contemplatiua uita ab actiua ordiuntur tom. 2 1561.b
contemplatiua uita perpetuò durat tom. 2 212.d
contemplatiua uita cum actiua in quo conueniat & differat 2.1562.b
contemplatiua uita turbas multitudinis desecuit 2.1560.c.1561.b
contemplatiuæ uitæ speculationes 2.212.a
contemplatiuæ uitæ typus 1206.d
Contemplatores cur domus sus seruare queant 2 1367.c
Contemplatori perfectio nulla uxorum præponitur 2.1236.d
Contendere cum deo quid sit 1.292.a
contendere cum deo in iudicio quid sit to. 2 625.b
Contentionibus finis nullus est si iudicata differantur 2.1075.b
contentionibus ne deseruiret Gregorius, mauluit alieno intellectui cedere 2.507.c
in Contentionibus charitas mortem nō refert quæ 2.1005.b
Cōtigerunt omnia ueteribus in figura, scripta sunt autem propter nos 2.1393.c
Continences dum præterita carnis oblectamenta reuoluunt, erubescunt 2.1501.b
continentes experta seculi blandimēta despiciunt ibid.
contin-

continentes quo pacto viuant in mundo to. 1 8.b
continentes exemplo suo quid efficiunt to. 2 1501.b
Continentia secundum tenet locum in ecclesia 2.1444.d
continentiæ corporis, cordis est iungenda puritas 2.1380.b
Continentium excellentia 2.232.b & seq.
Conterimur aliquando à deo & aliquando à diabolo 1.217.c
Conteri facilè infima quæ 2.1555.d
Contritio maior non est quàm relicto creatore creaturam quærere 1.835.d
contritionis modus 1.109.d
contritio imporum 1.835.c
contritio peccatorum 2.315.b
Contronersia inter religiosa personas orta ut sit finienda 2.1126.c
contronersiæ in ecclesia sine mora sunt componendæ 2.1040.b
Contumelia illata probat qualis quisq; sit. to. 1 1337.b
Conualles ima pœnarum loca signant to. 1 223.d
Conuenticula humanæ cauëda sunt. 2.1175.b
Cõuentio Christi et Belial nulla est. 2.137.b.d
Conuersatio euangelij, comparatione legalis uitæ, finis iubilatus est 2.1272.d
conuersatio ad opera pertinet 2.1289.d
conuersatio bona locum nostrum est 2.1529.b
conuersatio secretior tentationum incendia non sentit 2.1450.b
conuersatio nostra in cœlis est 1.17.b
cõuersatio sanctorum spiritualis quibus pandatur 2.1433.d
cõuersationem spiritualem quam habent ecclesiæ maiorum locutione didicerunt to. 2 1470.c
conuersationis profectus 2.1289.d
conuersationis pulchritudo in nõnullis sacerdotibus veteraſcit 2.1403.d
conuersationis pie exempla quam utilitatẽ habeant 2.1288.c
cõuersationis electæ ordo rectus. 2.1462.b
conuersationis exempla sequi debent minores 2.1565.c
Conuersæ mentis profectus 2.1533 1535.c
Conuersa ad dominũ peccatores, non pereunt 2 1319.d
conuersi nuper magna tela amaritudinis patiuntur 2.1600.d
conuersi nuper uehementer pauẽt prælia tentationum 2.1378 d
conuersi quidam inuoluuntur priſtinis flagitiorum sordibus 2.1350.b
conuersis maximum episcopale sit solatium 2 937.b
conuersis retrahit dominus pœnam minitatam 2.1316.a
conuersorum lucrum dominus imputat doctori 2.1288.a
conuersorum tres modi sunt 1.808.b
conuersorũ diuersitas magna est 2.1536.d
conuersum uult deus iustitiam habere to. 2 1449.a
Conuersio Pauli pronerbium est facta peccatori 2.1469.a
conuersio peccatoris non in confessione consistit 2.1298.d
conuersio peccatorum multa indiget compassione prædicatorum 2.1530.d
conuersio securitatem parit 1.807.d
conuersio uera nõ in ore, sed corde accipitur 2.1298.d 1370.a
conuersio differtur ut conuersi diligantur. 1 1419.a
conuersio mentis, pars tertia est in pœnitente 2.1597.d
conuersio peccatorum ultimum tenet locum 2 1434.a
conuersio peccatoris quãdo valet 2.1537.a
conuersio nostra non ex nobis, sed ex deo est 2 124.d
conuersio flagitiosorum qualis 2.1528.a
conuersionem peccatorum quomodo expectat deus 2.1277.c
conuersionis uis 2.1259.a
cõuersionis celeritas oritur ex præcipitatione consilij 2.1414.b
cõuersionis adium dolor aperiat 2.1122.d
conuersionis uerus ordo 2.1495.c
Conuerti ad deum sine deo non possumus. to. 2 630.d
Conuertuntur prædicatorũ ministerio qui ne quidem fuerunt 2.1412.a
Conuitia illata quomodo bene tolerantus. to. 1 1020.a
conuiuia fere sine culpa celebrari nõ possunt 1 5.c
conuiuia iusta & iniusta 2.706.c & 707.b
conuiuis sunt plena loquacitatis 2.530.a
conuiuia quid efficiant 1.36.b
conuiuium Christi ultimum, cum septem discipulis fuit habitum 2.420.b
conuiuium dei cœna non prandium uocatur 2 493.d
Copbinus sterconin quid 1.458.d
Coquinæ fantasticum incendium 1.1361.c
Cor custodiendum sedulò 1.20.d & 1033.c
cor nostrum ad seruitium conditoris inflectere 2.1496.c
cor Apostolorum per spiritum immutatum in aliud 2.1465.d
cor si creator deserit, nullus inhabitator colit 1 47.b
cor in amoris ara ardeat 1.19.d
cor nostrum in medio nostri est 2.1375.b
cor nostrum quando nos derelinquat to. 2 1439.d
cor nostrum mare est 1.959.d
cor quando nos in petitione reprehendat to. 1 358.d
cor ecclesiæ quod sit 2.1218.d
cor quid 1.355.d
cor humile quid fugiat 1.740.b
cor sine disciplina superiorũ nõ appetit to. 1 443.d
cor carnale humiliatem respuit to. 2 464.d
cor deus destruit cum relinquit 1.377.d
cor consilium continet 2.1323.d
cor minus afflictum impatiens reddãtur to. 1 36.d
cor indurat dominus cum non liberat aboho duratione 2.1180.b
cor aliud immutare quid sit 2.1464.b
cor si in imitione corrumpitur, actum est de medietate & fine eius 1.22.b
cor & animæ sacram notant scripturam to. 2 1296.c
cor primò, pòst lingua custoditur 2 1516.b
cor iusti altare est domini 2.1387.c & cor stultorum distimile est semper to. 1 1283.d
cor lapideum quando dominus tollet to. 2 357.c
cor suum sancti uix inuenire possunt to. 2 1550.c
cor ut tenet dominus & ut diabolus to. 1 52.a
cor nostrum altare dei est 1.822.b
cor tergere ab illicitis cogitatione difficile est 1 841.a
cor omni custodia seruandum 2.1033.c
cor nostrũ amittimus in peccatis 2.1257.a
cor audens uerbum dei, est locus certaminis 2 1535.c
cor apud homines ex uerbis pensatur to. 1 857.b
cor intuetur dominus, homo faciem to. 2 1611.d
corda sua iusti possident 2.1256.d
corda excitat deus prædicatorum tom. 2 1495.b
corda Apostolorum spiritus sanctus in ebriatis uirtutem seperauit 2.1249.c
corda sanctorum quando tangit deus to. 2 1476.c
corda cum manibus leuare ad deum quid sit 2.1123.b 1.587.b
corda ea deum uident quæ nõ in uitia defecerunt 2.162.b
corda electorũ donis spiritus subiũ impleantur 2.1460.b
corda præparare domino 2.1375.c
corda reproborum quid proprij habeãt. to. 2 1399.a
corda cum manibus eleuare quid sit to. 1 587.b
corda prædicatorum ad docendum quid illuminat 2.1485.d
corda iustorum egre fertunt quod ſe examinare perfecte nequeunt 1.308.d
corda electorum docẽtur duplici eruditione 2 1306.b
corda utiliter uulnerata 1.196.c
corda arenita asu uirentia quæ sint to. 1 1039.b
corda nostra in luteis uasculis occlusa teneantur 1.622.d
corda sua reprobi non habent 2.1256.d
corda hominum quando cognoscantur to. 1 516.d
corda pœnitentium, fiunt locus dei 2.163.c
corda electorum plenitudine spiritus sancti inebriantur 2.1334.d
corde fugacius nihil 1.1277.c
corde simplici felicius nil 1.421.d
corde credere ad iustitiam quid sit. 2.1598.a
corde

vor de reiecto dominus verba fecit in testimonium 1.378.b
corde mundo existentes deum uidebunt to. 2 25.b
corde cogitamus ad deliberationem to. 2 1296.c
cordibus duris sine fructu prædicare grauis 1.1210.d
cordis immutatio non est minus miraculum quàm aeris perturbatio 2.1495.b
cordis ciuitas aliis manibus protegetur to. 2 1234.d
cordis oculus à malitiæ puluere purus seruandus est 1.22 c
cordis insensibilitas nō est uirtutis uera pondus 1.36.c
cordis dolorem confert exterminatio uirtutum 2.556.d
cordis risus in insipientia nascitur de lætitia fecuri tatis 1.287.a
cordis os cogitatio est 1.492.a
cordis anchora est pondus timoris 1.205.a
cordis tenebras discutit amor lucis 2.287.c
cordis tumultus quid 1.159.d
cordis foribus foris sensus præponi debet 1 19.d
cordis simplicitas dies est 2.588.a
cordis sanitas uita carnium 1.1270.d
cordis oculus ubi figendus sit 1.737.c
cordis durities pœna aperiat 2.1122.d
cordis contra tenebras quid quærendum sit. 2 951.b
cordis teslis aduersitas est 1.272
cordis & animæ præceptum 2.1297.a
cordium nostrorum commotiones magnæ duæ sunt 2.167.a
cordium reproborum profectus 2.1391.b
cordium aliorum cogitationes nobis ignotæ to. 1.6.c
Corinthij ad somnum uocantur 2.1322 b
corinthios eur ab initio ut perfectos laudarit Paulus & postea negarit 2.177.b
corinthiorum proteruiam ut Paulus correxerit 1.1265 d
Cornelij electionis, ante baptismum acceptæ sunt 2.269.d
cornelij conuersio 1.931.b
cornelius antequam fidelis esset pro bonis operibus meruit audiri 2.141.b
Cornu in deo exaltatum quid habeat to. 2 1257.a
cornu olei, unctis unt reges ueterum to. 2 1616.d
cornu telum est animalium 2.1606.b
cornu asinæ est potestas ecclesiæ 2.1242 d
cornu quid signat 1.1041.c & 1255.d
cornu oleo implere quid sit 2.1606.d & 1616.d
cornu nostrum in deo salutari exaltatum est 2 1241.a
cornu spiritualem cōuersationem doctoris signat 2.1607.a
cornu in naue gestare quid sit 1.1056.b
cornu patriarcharum & prophetarum to. 2 1243.b
cornu ecclesiæ hodie exaltatū est 2.1243.b
in Cornu electæ mentis intentio designatur 2 1257.a
cornu seruire quid sit 2.1606.c
Corona in capite quid sit 1.1470.a
corona non datur sine uictoria 2.110.d
coronas ante thronum domini mittere quid sit 1.741.c
Corpora nostra domus lutea 1.166.b
corpora mortuorum aliquando laudabantur 2 515.c
corpore quod non potest dilectionis simplicitatur brachijs 2.1096.b
corpori nostro curandi necessitas nunquam deest 1.268.d
corporis salus exercenda est ad salutem mentis 2.1282.b
corporis molestiæ salus cordis 1.1273.d
corporis nostri salus ægritudo est 1.267.d
corporis pars honorabilior 1.423.d
corporis cura assidua 1.127.c
corporis calor ab anno quinquagesimo frigescit 2.1254.d
corporis necessitati cibus dandus est, nō gulæ uitio 2.1479.c
corpus Christi nos omnes sumus 2.104.d
corpus quod corrumpitur aggrauat animam 1 259.d
corpus extenuat, qui amore cœlestium cor in flammat 2.1526.d
corpus domini iesuni uitiorum bene iumunt. 2 1262.b
corpus pontificis Romani sine uelamine ad sepulturam portandum 2.1183.d
corpus aggrauat animā & deprimit sensum multa cogitantem 1.574.d
corpus carnosum in splendorem uitæ cōmutare 2.1357.b
corpus hominis testa fragilis 1.65.c
corpus macerare & tamen honoribus anbelare dicit sit 1.278.d
uide carnem
Corporales delitiæ quam naturam habeant. 2 492.d
Corporeis rebus inhærere carnale est to. 2 1235.d
Correctio prauorum magnam requirit ariē. 1 433.a
correctio pro qualitate personarum temperanda est 1.431.d
correctio erga prauos excitat eos ad insaniam 1.344.c
correctio bonos ad obedientiam impellit.to. 1 344.c
correctio non fiat mente commota to. 2 1192.a
correctio uerborum cum non iuuat, separare oportet malos 2.1511.d
correctio ut transeat in crudelitatem to. 2 1045.d
correctio sit diligens non seuera 2.1045.d
correctione digna si quis neglexit, nisi uitio addit 2.1152.d
correctionem reprehensibilium nolle audire, grauis est 2.1141.a
correctionem resecandorum qui intermittit, committit ea 2.927.a
correctionis ordo quis 2.1045.d
correctionis primæ, secundæ, & tertiæ considerationes 2.777.b
correctionis modus in lapsis 2.1512.d
correctionis modum tradit magni doctores sæpe ob charitatem 1.350.c
correctionis conditiones 1.1247.b
Correcturus alios mundus à uitijs esse debet. 1.237.a & 2.1492.a
correcturus alium in malis prius ex uitabit. 2 1492.a
Correctis gratia non est negāda 2.1014.d
Corrigenda silentio prenere non est amoris. 2 1014.c
corrigendæ semper non sunt culpæ. to. 2 1477.b
Corrigere minores maiores ut debeant to. 2 1541.b
corrigere qui potest, nec facit facientis culpam habet 2.992.b
corriguntur difficulter proterui, & ut corrigantur 1.432.d
Correptio congruum tempus requirit to. 1 432.c
correptio huius uitæ manifestudinis est to. 2 536.d
correptio iustorum periculosa 1.142.b
correptio consistit in tribus 2.1409.c
correptio unius plures emendat 2.1185.b
correptio ergo iustos & iniustos subditos qualis 1.855.c
pro Correptione iniurias rependere iniquitatis summa 2.563.d
correptionem quæ electi appetant to. 1 218.c
correptionem boni charitatis ministerium putant 1.344.c
correptionis sermo clusis est apertionis to. 1 1240.d
correptionis asperitas 1.195.c
Correptori insurgunt praui 1.344.d
uide emend. increp. reprehensionem & correctionem
Corrigiam calciamenti soluere 2.340.d
Corruptio nostrum uitijs unde 2.1601.c
corruptionis farcina grauis 1.403.d
corruptionis uincula quæ 1.127.d & 128.b
corruptionis malum semel assumptum semper exercemus 1.960.a
de Corruptione ad gladium transire quid sit 1 787.d
Corruit iuste iudicio populi qui illi fuit causa perditionis 2.1405.a
corruunt in examine futuro qui 2.1505.d
corruunt inter magna opera sæpe qui to. 2 1287.d
Corui elusij pullorū nomine q̄d designetur. 1 1015.c
corui moralis expositio 1.1015.d
corui de torrentibus qui dicantur 1.609.d
coruorum pullis quomodo detur escā to. 2 1013.d
corunus in pullis quid repiciat 1.1016.b
Cosæ conjungunt uiscera 1.457.c
costurn nomine quid signetur ibid.
Credendum est de nobis quibus 2.1648.b
Creditores filios debitorum suorū tenere nō possunt 2 773.c
credi quid dicatur uide fides
creare

Creari quantum fit 1.184.c
creauit deus omnia simul 1.1103.d
Creata cuncta per quem 1.326.b
creata intelligere perfecte non possumus to. 1 156.d
creatæ omnia ex nihilo sunt facta 1.541.b
creatæ omnia principiis habuerunt 1.898.b
creatæ sunt res omnes quomodo 1.1103.d
Creatura irrationalis fluxa 1.162.b
creatura a creatori æquari nõ potest 1.567.d
creatura omnis angusta est creatori 1.125.b
creatura bona quæ fit 2.156.c
creatura uanitati est subiecta 1.128.c
creaturæ dei negligia quæ sint 1.852.b
creaturæ irrationales quatenus contra pios pugnent 1.182.d
creaturæ diuinitatis notitiam nobis proponunt 1.156.c
creaturæ humilitatis nos admonent 1.859.d
creaturis omnib predicandũ est 2.1557.b
creaturarum diuisio 1.185.d
Creator omnium, cuncta per seipsum tenet. 1 119.c
creator fructus terræ sublimis factus est to. 2 198.c
creator in diuinitate uideri non potest to. 1 662.d
creator omnium in parte non est quia ubiq; est 1.538.c
creator & ignis dicitur & cõsumẽs 2.98.a
uide conditorẽ, dominum, & deum
creatoris solius stare est 1.162.c
Crescere spiritualiter quid sit 2.1316.b
crescit quæ mens 2.1533.c
crescunt quidam & corruũt mox 2.1316.b
Crimen & peccatum quid differant 1.721.c
crimina quomodo recensentur 2.1558.b
crimina uitari, cauari nõ possunt 2.1547.a
criminis graue pœnã quomodo deponi possit 2.1494.d
Criminatores falsi puniendi sunt 2.717.a
Crimine si nix reconciliantur deo 2.1358.a
Crisorij mors 1.1453.d & deinceps
Crux lignum dicitur 1.404.a
crux in qua lignum dominice crucis et capilli Ioannis Baptiste fuerunt 2.1002.d
crux cum dolore & fide portanda 1.37.b
crux duobus tollitur modis 2.462.d
crucis utilitas 2.1055.c
crucem Iesu in angaria portare 1.278.d
crucem bãiulare quid sit 2.502.c
Cruciatum appetit mens iusti 1.217.d
Crudelitas sepe uulti uideri iustitia 1.773.b
Crudum comedunt iudei 2.1270.d
Crurum reuelatio in mente 1.189.d
Crystallum quomodo fit 2.120.b
Cubicula ingredi quid sit 1.115.c
Cubicularij Papæ quales esse debent 2.811.d
Cubiti thalamos mẽsuratos qui sint 2.221.b
Cubitus quid notat 1.1026.d
Culicem colare quid sit 1.9.d
Culmen humilitatem non docet 1.1233.d
culmen spirituale nõ nisi humiles recipit to. 2 1611.d
culmini ecclesiastico qui præficiendi sint diligenter inuestigetur 2.1489.b
Culmus farinam non facit quid sit 1.277.c
culmũ germen non habere quid mystice ibi. uide dignitatem & potentiam
Culpa cum defenditur geminatur 1.111.c
culpa quelibet animam polluit 1.359.d
culpa fauoribus nutrita incessanter crescit. 1 117.b
culpa nõ tantum ab opere sed & à cogitatio ne separanda 1.86.d
culpa ex consuetudine cognoscitur aliquam ex sorte 2.1551.d
culpa quæ facile in excẽlitrebitur 1.1228
culpa originalis mouet carnem 2.1601.b
culpa cum absconditur effugatur 1.1312.d
culpa quæuis tribus modis committitur to. 1 1309.b
culpa quo uberius fletur, eo altior meritatis cognitio attingitur 1.914.b
culpa patris filium non grauat 2.769.c
culpa cognita feriẽda est asperius 2.1548.d
culpa quæ magna 2.1239.c
culpa apud nos quantum ualere debet tom. 2 1014.d
culpa facile corrigitur cum erub. 1.1119.c
culpæ quæ eius dimittitur 1.351.d
culpa refecatur post cogitationem abscissam 2 1625.d
culpa bñani generis ubi absciditur 2.426.b
culpa quare despiciatur 1.834.c
culpa leuigari potest in uiris bene meritis to. 2 1553.b
culpa quando punienda 2.1548.d
culpa maxima 2.1391.d
culpæ grues in omnibus æqua asperitate nõ sunt insequende 2.1549.c
culpæ nõ solum obiurgande sed & insequen de sunt 2.1288.d
culpæ prime merito omnes eque ad eternũ interitum trahuntur 1.309.c
culpæ memoria crit in beatitudine 1.130.b
culpæ crescentis cæsis 1.524.d
culpæ quomodo emendande 2.1014.d
culpæ in usu animus debilius resistit 1.117.d
culpæ culpis feriuntur 1.836.d
culpæ consensus unde 1.113.d
culpam culpæ iungere quid 2.999.d
culpam occultam sequitur aperta percussio. 1 863.d
culpa sine increpatione non deserit deus to. 1 1201.d
culpas agnoscere ubi culpa nõ est, bone mentis est 2.1196.b
culpas sepe imminentes nõ uitamus, nec peractas agnoscimus 1.195.b
culpas quo pacto dimuneret deus 1.410.d
culpas primõ quæsti doctor, postea ferit to. 2 1513.d
culpas reprehendunt pastores ac simul uitia docent 2.1544.d
Cultui uestium actionis quoq; ornamẽta conuenire debent 2.989.b
Cunei Philistinorum tres quid figurent to. 2 1515.d
Cupilitus seua quid agat 2.1076.b
cupiditate obstipus deo adhærere nequit to. 2 983.b
cupiditates carnales restringenda 2.565.b
cupiditati ipsa celeritas tarda est 2.630.a
cupiditatibus liberi sunt sancti 1.121.d
cupiditatis uituperium 2.274.c
cupiditatum turbæ 120.d
Cura terrenarum rerum ingens est 1.54.c
cure presentium rerum ut sit habenda to. 1 341.d
cure aliene negligentia est magnum peccatum 2.1313.d
curam habere seculariũ quid faciat 1.748.d
cura aliorũ qui non debet sumere 1.774.d
Curialis mors 1.1445.c & deinceps
Curiositatis uitium graue est 2.494.b
Currus carnalium prælatorum 2.1394.b.c
currus tyrannorum 2.1396.d
currus decem unicuiq; electo in præsium deputatur 2.1503.d
Currum fabricare 2.1396.b
fabricant pij 2.1407.d
curru antiq pugnare cõsueuerũt 2.1406.c
Curforis officium 2.311.d
Cursus terram semper intuetur 2.460.c
Custodia folerti pensandum quid corde opere ue agamus 1.342.a
custodia dei opus habemus 1.267.b
Custodire per intentionem quid sit 1.540.c
Cutis nomine quid accipiatur 1.438.c
Cyathi quid signent 1.666.b
Cyneus possidens dicitur 2.1576.b
cyneus ab Amalech discedere iussus, quid significet ibid.c
Cypressus quid designet 213.c
Cypriani sententia de martyribus 2.705.c
Cypruc insula quæ 2.12.c
Cyriacus Constantinopolitanus episcopus. 2 965.d
Cyrilli duodecim capitula reprobata sunt to. 2 890.d
cyrillum in Apollinaris dogma incidisse to. 2 952.c

D

Dæmones prælia mouent contra nos in terra nostra 2.1516.d
dæmones cur mẽtem impugnant ut possint eis desistere 2.1504.b
dæmones putant fideles inferiores & minores 1.2521.d
dæmones ne nocere in futuro possint nunc sunt perimendi 2.1546.d
dæmones de omni malitia sua in æternum punientur 2.1410.c
dæmones in huius cæli terræq; medio uagantur 1.531.d
dæmonum ludus ubi sit 1.1126.c
dæmones in hoc mundo nil proprium possident 2.462.a
dæmones mortuos in peccato animas ad æterna tormenta perducunt 2.1376.b
dæmoniũ boues sunt occise 1.1093.d
dæmonum fraudes præterite ad fulgorem uite proficiunt 2.1357.c
dæmonum imitatio in homines 1.534.a
Dagon perdidit manus ac caput 2.1345.d & 1347.a
Dæmns maiora ad maiorem dolorem mẽtem concitant 1.4.d
damna minora timentes ecclesiæ ire damna incurrunt 1.223.c
damnorũ causa in terrenis est origo peccati 2 1082.b
damnum qui non metuit irascendi causam amisit

amisit 2.1526.b
Damnandi dū tolerantur sepe 2.517.c
Dānādus sine cognitiōe nullus est 2.724.b
Damnare ac affligere differrum 1.819.d
damnat deus per iustitiam nolens 2.1277.c
damnetur ne qui mox utero egressi moriūtur 1.92.d
Damnati sentient pondus summe æquitatis 1 338.d
damnati amicorum recordantur 1.554.c
damnati ubi 1.502.a
damnati posūt ne videre in cœlo beatos 1o. 2 1294.c
damnati fequaces suos secum in tormentis ui furi sunt 1.339.b
damnati hoīs domus est infernus 2.1293.c
damnatis nemo commiserebitur 1.99.d
damnatorum supplicia ordinem habent 1. 337.c 338.d
damnatorum dolor infinitus 1.497.b
damnatum nec scientia nec pœnæ quas habet erudiunt 2.1294.c
damnati se ignium tormētis nunquam carere agnoscunt 1.254.b
damnatorum animæ an cruciantur ante iudicium 1.1443.c 1448.d
damnati an ad saluatos transire uelint an cōtra 2.530.d
amnati semper uiuent & sine fine morientur 2.531.b & seq.
Damnationis malum leue creditur 1.210.d
damnationis dispar est qualitas 1.557.d
Damascus sanguineus interpretatur 2.52.b
Dan peccatorum ultam designat 2.1317.b
dan coluber in uia 1.1062.a
dan cerastes in semita ibidem
dan simplices designat 2.1317.b
Danda cuiq; danda sunt 1.1287.c
Dare quò pertineat 1.744.c
Datorem hilarem diligit dominus 1.1287.b & 2.1372.c
Daniel uir desideriorum dicitur 2.1560.a
danielis abstinentia 1.1020.d
daniel per charitatem leonum ora clausit 1o. 1 349.a
daniel continentium typus est 1.8.c & 1.232.b
daniel sapientia uigebat 1.618.b
daniel interpretatus est regis Babylonis somnium 2.66.a
Dauid manu fortis interpretatur 1.85.b 2.27.d & 535.a
dauid maledicendo mōibus Gelboe quid myrrhā egerit 1.93.c
dauid regni potētiam bene regebat 1.875.d
dauid prouisus ostenditur 2.1605.c
dauid lampas fuis fed contempta 370.c
dauid aquam de cisterna Bethlemitica bibere noluit 2.1001.b
dauid mons altus fuit 1.412.b
dauid in antecessore suo discere debuit quæ sugere 2.1391.c
dauid increpationem subditi humiliter audiuit 1.1251.d
dauid Aegyptium puerū cibo reficiens quid signet 1.168.d
Vrie uxorem auferens, quid sit typum domini gessit 1.593.c
uir perfectus fuit 2.1230.c
mala non reddidit 1.93.c in medio fratrum unctus quid notet 2.1617.c
dauid de se semper humilia sensit 1.1189.b
dauelem nolens occidere quos signet 1o. mo 1 1262.d
dauid in solario deambulans cuius typum gerat 1.854.d
dauid figuras redemptoris 2.1619.c
dauid pascens oues quos notet 2.1614.b
dauid Vrian ad mensam mocens quid 1.85.c
dauid in magnis uincere non potuit & uicit in paruis 2.1287.d
dauid cur à filio persequutus sit 2.1065.c
ire diuine reflitit 1.302.b
dauid per charitatem fugit 1.348.d
dauid cupiuit recipi in conspectum domini 2 1269.a
dauid cur toties repetat quod dominus exaudierit eum 1.152.d
dauid quib. uirtutib. præditus fuerit 1.122.c
dauid mortem pre gladio & fame elegit 1o. 2 1028.d
quam portionem sibi elegerit 2.1213.d
rufus erat 2.1614.d
dauide nihil misericordius 1.902.a
dauidi principatus nocuit 1.1229.c
dauidis facta memorabilia 2.535.a
dauidis pugna cum saltatione ante arcā conseruntur 1.933.c
dauidis humilitas ibid.b
Datius Mediolanē. epiſc. 1.1384.d & deinc.
Debiles qui sunt 1538.b
debilibus grauis non fuit Samuel 2.1491.b
debilis obligatus liber homo secūdum leges, tenetur non debet 2.772.d
Decalogi tota summa quo includ. 2.1573.b
decalogus quid continet 2.253.a
Decipientem ac deceptum nouit do. 1.381.b
Decimas rerum & dierum debemus deo offerre 2.373.d
Decipula unde dicta 1.456.b
Declinātes post asperitiā qui sint 2.1404.b
declinantes post bona temporis 2.1497.b
Declinare ad dexteram, quid sit 2.1363.c
Decor mūdanus uertetur in deformitatem 1o mo 2 1506.c
Dedicenda non est ecclesia que 2.1291.a
dedicenda sunt loca, erroribus quondam dicata in ecclesias 2.720.d
Dedicationis munus ante donationes imperiendum non est 2.1168.b
Defensio tuta puritas est 1.1270.d
Defensorum sagitte & clypei 1.1073.a
Defendendi sunt subditi non ſpol. 2.1473.d
Defendere quod ipsum esse non constat turpe esse 2.1037.a
Deficere à seipso quis cogitur si uelit deo appropinquare 2.462.d
deficere est lassescere 1.1541.d
Deficientium in fine bona non fuerūt à deo 2 1362.d
Defectiua qui appetit is occasum petit 1.17.b
Deformitatem nostram debemus obducere diuina claritate 2.1357.c
Defunctorum uoluntates non sunt cassandæ 2 752.d
Debonorationis manus nulli sacrorū mūneſtro inferenda 2.1181.d
delicta nostra signantur quæſi in sacculo 1o. 1 410.d
delicta præmio commendantur 2.991.c
delictum grauissima quæ sint 2.953.d
delicta portarum ex parcibus sicut ramisboris utilium radices 2.1197.c
del. quotidiana exhauriēda sunt. 2.1262.c
delictorum memores esse debemus 2.573.b
delictum sine ultione non manet 1.316.d
delictum quid sit 2.292.b
Delinquere sanctos hic possibile 2.92.d
Delinquentes in pastores delinquunt in dominum 2.1182.a
delinquentes grauiter cor nostrum non habemus 2.1257.a
delinquentium obstinationem digna seueritate confundere oportet 2.1288.b
delinquenti dominus non parcit ut intelligendum sit 1.316.c
delinquenti minime parcitur ibid.d
Delinquit sepe rector sepe etiam populus 2 1550.d
delinquunt aliqui plus ore quàm opere 1o. 1 1312.a
delinquunt qui de se mala negligenter opinari sinunt 1.1319.c
delinquitur audacius à subiectis si prælatoris infirmitas agnoscatur 2.1477.d
Delectabile omne difficile habetur & ciuò amittitur 2.1496.d
delectari uolentes in mundo in deo non possunt delectari 1.590.d
Delectationes uitande sunt 1.139.a
delectatio carnalis pœna peccati 2.569.d
delectatio hominis est moles 2.1200.b
delectatio peccati fit per carnem 2.1199.b
delectationes peccantium offerre quid sit 1o mo 2 1588.b
Deliberamus in corde que actuari fumus 1o. 2 1522.a
Deliberata intus, per opera postea sunt foris exponenda 2.1177.d
Delitie non inueniuntur in rebus cōditis sed deo 2.1237.d
delitiarum corporis & cordis distantia 1o. 2 492.a
delitijs affluentes quid faciant 1.532.b
Dementiæ genus primum 2.1029.b
Denario numero summa perfectionis exprimitur 1.9.d
denarius numerus pro perfectione semper accipitur 2.253.a & cur 1217.d 1374.b
Dentium nomine quid in sacris accipiatur 1o mo 1 391.a
dentiū nomine Apostoli signantur 1.475.c
Denudatio turpitudinis 1.189.a
Deponatur qui locum alterius inuadere non timet 2.693.a
Depositus iniuste est restituendus 2.648.c
Deprauare iudei non debent quod non recte intelligunt 2.1248.d
Deprecatio & oratio quid differāt 2.816.d
deprecatio nostra cur à conspectu iudicis interdum repellatur 1.305.a
Derogare cupientes sanctis uiris explorant carnalia 2.1468.c
Derogatio peruersorū nostræ uitæ approba-

tio 2.144.a
Derisio contra culpam nullum meritum habet 1.368.a
Descendere ad abyssos usq; 1.305.c
Descensus in voluptate est 1.222.d
Deserti ex regione uentus ueniens quid sit to mo 1 47.b
deserti regio est immundorũ spirituum multitudo derelicta 1.55.c
deserti regio quæ sit 1.47.b
deserti nõe infernum intelligitur 2.1517.b
desertum dominus in stagna aquarum posuit 2 400.c
Desideratibus superna nulla sunt temporalia 2.1099.b
Desiderare quid debeãt multi sunt qui nesciunt 2.492.c
Desiderio bona non differre sed fouere debemus 2.959.a
desideria bona ministrantur nobis per gratiam 2.1381.c
desideria terrena fortia sunt 2.188.b
desid. longa increpat uita brevis 2.464.a
desideria cum rebus crescunt 1.1124.d
desideria nostra ubi figenda 2.1099.b
desideriis carnalibus tẽtantur pij sed resistit mentis uirtute 2.1479.b
desiderium ex incremento studij sicut flamma crescit 2.1387.d
desiderium omne eum differtur pœna est to. 1 310.b
desiderium pertinens ad salutem animarum, sine dilatione est complendum 2.974.b
Desiderius diligit discipulum 2.1164.b
Desidia per torporem nascitur 1.316.a
pereãt discipulum 2.1168.c
Desidiosi est quandoq; ingenijs præditi sunt 1 182.c
Desperandum non est 1.980.a
Desperantium corda nubibus comparantur 1 256.c
Desperatio ubi non est 2.575.d
desperationis apertum iudicium 2.542.a
Despicienda sunt terrena cur 2.1497.c
Despicere temporalia nullus potest sine diuina gratia 2.1231.d
Despicientes suos pastores audiant quid filij Belial dicantur 2.1476.c
Despicitur à sanctis quid 2.1390.a
Despectus prophetæ magnam pœnam parit 2 1509.c
de Desponsata conuersa 2.877.a
Destinare in corde quid sit 2.1228.b
Destructio seruorum ecclesiæ pertinet ad dominum 2.1181.c
destructiones Christianus curare non debet 2 1064.b
detractionis manum in ecclesiæ ministrũ non mittatur 2.1181.c
DEI in auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur 1.418.a
dei latitudo & longitudo quæ sit 2.1353.b
dei filius imago patris est 1.165.a
dei laudare, quid sit 1 151.c
dei ficta indecusa uenerãda sunt 1.301.c
dei species est quid 1.72.b
dei discipulos esse quid probet 1.742.a
dei templum conscientia fidelis est 2.521.b
dei miracula usu nõ esse quotidiano 1.184.c
dei flare 149.b
dei iudicia uenerari debent 1.896.d
dei nescire quid 1.26.c
dei respicere quid 1.635.b
dei uerba sunt spe ipsius iudicia 1.304.a
dei iræ num quis resistere possit 1.302.c
dei interrogationi homo suffucere non potest respondendo 1.301.b
dei oculi cur sint super malos 2.572.d
dei stare est nulla mutatione uariari 2.162.d
dei ira nobis incomprehensibilis 1.138.b
dei seruitio applicare improbatos, quàm grue fit 2.1018.c
dei contritio quid in nobis efficiat 1.217.d
dei usio eterna non erit in terra 2.1207.d
dei testes qui sunt 1.333.c
dei gladius carnes comedit 1.592.c
dei ueltigia quæ 1.351.b
dei loqua est uerbum genuisse 1.782.c
dei iudicia super nos nalde occulte sunt to. 1 514.a
dei sermo qualis 1.27.c
dei omnipotentia annumeratur 1.527.b
dei misericordiæ locus quis 1.924.b
dei uindicta flatus dicitur 1 149.c
dei occulta consilia inquirere quid sit to. 1 301.d
dei opera quomodo discutienda 1.185.c
dei includere est clausa non aperire 1.378.c
dei terribilis locutio potestatem eius indicat 1 937.c
dei dura ac blanda locutio quid efficiat ibid.
dei à mẽte nostra recessus ut & accessus ingressus ratur 1.301.a
dei secreta quando non cognoscimus 1.783.c
dei iudicia quàm occulta 1.131.a
dei tentare, quid sit 4.942.d
dei mirabilia quæ sint 1.184.b
dei uirga lex erat 1.820.d
dei iudicia quàm sint inscrutabilia 1.998.c
dei uias intelligere, quid sit 1.843.c
quærere quid sit 269.c labia quæ 1. 345.b solium 1.936.d
dei opera secreta & publica 1.345.c
dei gloriã uidere iam non possumus 2.137.b
dei uenire, quid sit 1.28.c
dei iustitia 1.819.b
dei sententia quid ordinet 1.592.c
dei uocare, quid sit 1.295.b
dei filij qui 1.25.b
dei dictio communis est 2.219.c
dei consilio militant etiam quæ repugnant 1 192.c
dei sapere & dei sortiuido idem 1.577.c
dei furor præsentis ac futuri temporis qualis 1 408.d
dei esse quid 2.81.a
dei gressus qui 1.540.a
dei annorum numerus quis dicatur 1.898.c
dei oculos aperire, quid sit 1.401.b
dei uidere quid 1.638.d
dei amore aduersa tolerare quid confert ad to. 1 248.b
dei uia à timore incipitur 1.147.b
dei uox quomodo audiatur 1.910.d
dei manus uocatur filius eius 1.591.b
dei similiudo agnoscitur 2.1298.b
dei oculis omnia sunt aperta 2.1180.d
dei opertorium sancti dicuntur 2.611.d
dei locutiões cur dubiæ sint interdũ 2.141.c
dei consiliarij qui fuerint 1.474.b
dei opera quo laudare debemus 1.300.b
deo qui placuerit hominibus licet displiceat tristari tamen non debet 1.506.d
deo placere perfecte 1.347.d
coram Deo quis loquatur 1.750.b
deo quid laudabile sit 2.578.c
deo cur attribuantur noces humanarum passionum 1.698.b
deo quando loquamur 1.395.b
deo quis uere seruiat 2.85.c
deo in nouissimis abysli deambulare, quid sit 1 974.c
deo transitorie uti 1.31.c
deo placere sine fide est impossibile 1.52.d
in Deo misericordia summum est 2.598.c
deo non uariatur cursus temporis mutatione diei aut noctis 1.39.b
deo spiritum hominis & flatum ad se trahere, quid sit 1.820.b
à Deo recedatur duobus modis 2.141.a
deo qui adhærere uult cupiditatem abiiciat 2 983.b
deo niuentes, mundo sunt mortui 2.1536.b
deo adhærere 2.1461.c
deo dies una est æternitas sua 1.39.c
deos alienos uocat scriptura demonia quæ in simulachris habitant 2.1375.a
deos gentium filij Israel sæpe coluerunt to. 2 1599.c
deos alienos etiã hodie habemus 2.1375.b
deorum nomine qui accipiuntur 2.1524.d & 1358.c
deum arguere durum sonat 1 315.c
deus seruo dicere dimitte me quid sit 1.352.c
deus nemo diligit qui fratrem odit 2.1503.c
deum prouocare est de eius donis inter prouisores superbire 1.375.a
deum qui nesciunt dei etiam famulos falso reuerentur 2.387.b
deum ut uideamus sycomorum ascendere oportet 1.934
deum humanas res non curare multi putant 1 524.c
deum brachium habere & uoce tonare quid sit 1.1099.a
deum ex quibusdam donis cõspicimus quàm sit bonus 1.351.b
deum qui nõ timet in cæsum sperat 1.1150.c
deum uidemus hic in terris exstitutes to. 2 214.c
deum ad se introducere aut iubere recedere 1 5098.b
deum adiuuare, quid sit 1.570.b
deus cur furis dicatur 1.292.b
deus quibus se manifestet 1.1256.a
deus per unum colla subiectorũ deprimit to mo 2 1141.d
deus dilectis quid faciat 1.692.d
deus cur incarnatus sit 2.205.d
deus duobus modis dicitur 2.25.a
deus asperis se blandis non alloquitur uerbis 1 1134.c
deus ut cuncta simul condiderit 1.1104.a
deus quem amat 1.474.c

deus ad intelligendum se duas creaturas fece
rat 1.99.b
deus dexteram porrexit operibus manuum
suorum 1.410.b
deus loquentibus ut respondeat 1.395.b
deus cum immutabilis sit quo pacto irasci di
catur 1.390.c
de Deo dicitur quod ad corpus pertinet to.
2 1310.d
deus summum & simplex bonum 2.1294.d
deus maiestatem suam abscondit reprobis to.
2 1225.d
deus lux immutabilis 1.39.c
deus nulla forma circumscribitur 1.473.b
deus consiliarios quos ducat 1.381.c
deus ut voluntatem suam per angelos osten
dat 1.938.c
deus quando boni perfecte parcat 2.266.d
deus homini quomodo loquitur 2.1284.b
deus mundum per se regit 1.820.a
deus tendentem ad iustitiam in tentatione nõ
deserit 1.328.b
deus nobiscum iniuste nil agit 1.515.a
deus quomodo uocandus 2.1611.c
deus non aufert à iusto oculos 1.878.c
deus cur misericors & misserator dicatur to.
2 566.c
deus quando manifesta cognitione reperia
tur 1.351.c
deus cuius obliuiscitur 1.557.d
deus quando ex tenebris ad lumen exeat to.
1 385.b
deus an commoueatur 1.63.d
deus in nervo hominis pedẽ posuit 1.397.c
deus ut ipsus sit in patribus 1.629.b
deus confidentem in se liberabit misericordi
ter 2.1022.a
deus non plus tentat quàm ferre possumus to
mo 1 32.d
deus ordinat ut sibi creata cõueniãt 1.292.c
deus quare tempora comprehendit 1.545.c
deus maledicere dicitur 1.96.d
deus ut suos purget 2.938.d
deus quibus magnus 1.932.a
deus quibuldam iratus concessit que petebãt
2 625.c
deus benignus dator contemptorem iustæ fe
riit 2.1279.b
deus cogitationes nostras nouit 2.1180.d
deus homini immortalitatẽ pro peccato ab
stulit 2.1195.a
deus quo letatur 2.85.a
deus peccata pœnitentibus relaxat 1.410.d
cunctos præuenit 1.1152.b
nobis hostem nostrum detegit 1.531.a
deus sapientes in astutia comprehendit to
mo 1 191.c
deus misericors eum gentes traxit ludæosque
pulit 1.988.c
deus cur laudes suas indicet 1.589.a
deus uirtutẽ carnis humilians spiritum exal
tat 1.217.d
deus recordari proprie non dicitur 1.558.d
deus eur alios iniquos ferat alios perdat to.
1 149.a
deus ut hominem magnificarit 1.264.c
deus cur eruditis dicatur 1.640.b
deus quomodo diligendus 1.225.b
deus scitet omnia de nobis diffonit 1.515.a
deus quales elegerit ministros 1.1146.b
deus mutat tempora 2.1142.d
deus sustollit à quibus laudes accipit tomo
2 1282.a
deus nunc in nube nunc in igne uenire dici
tur 2.1318.b
deus utam nobis & misericordiam tribuit
1 328.d
deus cur quæsierit Satã unde venerit 1.26.c
deus quando fugit ignorantiam 1.245.d
deus ut ire sue moderamine dispẽset 2.71.b
deus est in omni loco 2.441.d
deus inæstimabilis memoratur, quid sit to.
1 898.c
deus cur quosdam flagellet 1.222.a
deus an Satanæ uerbis impellatur 1.63.d
deus offenditur si ad sacra ex fuore & pecu
nia quidam admittantur 2.733.d
deus misericors est & iustus 2.567.d
deus à corporibus hominum in se similitudi
nem trahit 1.1098.d & deinc.
deus eo magis ferit postea quo diutius expe
ctauit 2.1090.b
deus ubi non est per gratiam ibi est per iudi
cium 2.830.a
deus quid sit ibid.
deus quem saluet in extremo examine to.
1 134.b
deus uniuersa aquis irrigat, quid sit 1.185.c
deus omnia est 1.334.a
deus ratio est rationabilium creaturarum to
mo 1 1008.c
deus quibus sit in secreto 1.644.b
deus non irascitur 1.1100.a
deus cur permittat tentari electos 2.1504.c
deus uniuersitas, uias considerat & diuinme
rat gressus 1.715.c
deus cur dixerit, Ego sum qui sum 1.541.c
deus solus immutabilis est 1.418.d
deus hominem contrarium posuit eum pec
cassee 1.267.c
deus nisi tentamẽta leuaret nemo diaboli in
sidias portare posset 1.325.b
deus duobus modis uulneratlectos 1.196.b
deus sanctorum locus quietis 1.127.a
deus per animarum lucrum furientia apo
stolorum nota fatiauit 1.1012.b
deus quatuor modis loquitur diabolo 1.29.c
deus lux est 2.582.c
deus extrema terræ tenuis, quid sit 1.964.d
deus omnium rerum finem & considerat &
uidet 1.604.c
deus quæ requirere & quæ non dicatur to.
1 107.b
deus diluculò nos iustat 1.265.b
deus cur dissimulet audire uoces dolentium
1 468.c
deus sic colligit electos ut iudicet etiã repro
bos 1.987.b
deus omnipotens immolans deus exercituum
dicitur 2.1211.d
deus nunquam destitit operarios mittere in
uineam 2.289.d
deus eur solus immortalis à Paulo dictus sit
1 829.a
deus misericors & iustus est 2.1277.c
deus in sua altitudine inuestigabilis humanæ
ac angelicæ naturæ 1.351.d
deus quantus 1.352.b
deus qualiter cunctã iudicet 1.844.d
deus in quo delectatur 1.309.d
deus quando uindictam peccatoris exequi-
tur 1. 149.d
deus & nunc & postea ob delicta quosdam
perenit 1323.d
deus mirabiliter diuidit uirtutum dona to.
1 949.d
cur ignis dicatur 2.136.d
deus disciplina & misericordia adest suis to.
2 72.d
deus sententiam mutat consilium nunquam
1 528.d
deus quæ patribus dixit & nobis soluit dia
ßa esse 1.782.b
deum cur quidam non metuant 1.527.b
deus quo pacto uocet nos 1.472.c
deus se magis quàm quæ condidit uult amari
1 510.c
deus cõparat se rebus insensatis 1.1098.d
deus loquitur simplicibus 2.588.d
deus misereri nobis uult 2.1123.c
deus bonos per malorum perfectionem cue
bit ad meritum 1.565.d
deus filios rogauit 1.473.c
deus pater pluuie dicitur 1.587.a
deus in tentatione nos deserit 1.51.a
deus prius in nobis agit aliquid sine nobis to.
1 534.b
deus adiuuat illos qui suum curant negotium
2 1082.a
deus expectando ultr corrigere peccatores
1 265.b
deus presbytero cuidam apparet 1.1352.d
deus quæ corda inhabitet 2.162.b
deus per scripturas agnoscitur 2.1204.a
deus cognoscitur fide, reuelatur amore to.
2 1308.c
deus agit in cordibus hominum quod facit in
regionibus terrarum 2.166.a
deus quomodo peccantem præuenit 1.328.b
deus orphanorum gubernator ac protector
est 2.1058.b
deus longanimis at iustus iudex est 2.362.d
deus mœrentes sospitate erigit 1.189.b
deus cunctã excedit 2.244.a
deus nec dexterã nec sinistra concluditur to.
1 41.d
deus alia concedit iratus, propitius alia to.
1 192.a
deus timeri noluit sed quasi pater amari to.
1 320.d
deus quos elegit 2.495.b
deus factus est intercessor pius 2.1277.d
deus non iudicat bis in idipsum 1.598.d
deus quando sordibus nos intingere dicatur
1 318.b
deus res non consilium mutat 1.699.a
deus super mortuum septies ofeitat 1.321.c
deus cur locutus dicatur lob de turbine to.
1 937.b
deus per Christum agnoscitur 1.163.a
deus natur æ autor est non culpæ 1.988.a
deus hominem potentiæ suæ signaculum fecit
1 971.c
deus cur dissimiles in se similitudines trahat
to.1

to.1 1097.d
deus ut ira featur mentiauare 1.497.d
deus in eternum permanet 2.598.c
deus post eor relictum verba facit ad testimo
niam 2.378.b
deus parturiens loquitur 1.307.b
deus bonorum simplicitatem ac malorum astu
tiam superat 2.309.c
deus omnia per semetipsum tenet 1.119.c
deus cur hominem probet 1.265.b
deus non tacet in superficie 2.8.a
deus quibus modis cognoscatur 1.536.a
deus mirabilis in sanctis suis dicitur 2.1532.c
deus hominum cultos recte dicitur 1.267.b
deus ut animabus loquatur 1.29.b
deus equitate iustus magis tamen pius fuit to
mo 2 1315.d
deus se nobis varie proponit 1.155.d
deus quo magis iudebitur eo magis diligetur
1 833.a
deus intra & extra omnia 1.41.a
deus quare nobis per enigmata loquatur to
mo 2 5.a
deus dedit domum suam sabbato tantum edi
ficabat 1.1452.a
vide Cõditorem, Dominũ, & Creatorem
Deitatem quam salvator in se assumit operi
bus comprobavit 2.1247.a
Deuitare debemus in quibus cõfiuadimur to.
2 1496.b
Deuoti cum mulieribus habitare non debent
1 1385.b
Deuotio munda 2.1426.c
deuotio opere prior est 2.1381.b
deuotio que est in auditore ex defiderio ma
gna fit ex predicatione 2.1426.b
deuotio sanctificatur ad nocem predicatio
nis ibid.
deuotionis affectus paternis ampliatur admo
nitionibus 2.933.b
deuotionis affectus mentis est cibus tomo
2 1426.d
Dextra & sinistra dei quid 1.41.a
dextera vitam aternam defignat 2.15.b
dextera dei est aterne vite fortitudo to.
2 1438.d
dexter æ nomine quid accipiatur 1.410.b
ad Dexteram uerti, quid sit 1.539.b
pro Dextro aliquem habere 1.691.b
Dextralia quid fignificent 1.1011.b
Diabolus homines strauit in paradiso to.
2 1033.d
diabolus latronibus comparatur 2.1001.c
diabolus arbor pessima bonum fructum non
dedit 2.1209.d
diabolus ad que nos sæpe adigit 2.951.b
diabolus scuto constantiæ superandus to.
2 1114.b
diab. qua ratione praua suggerit 2.984.a
diabolus semper resistit bene agentibus tom.
1 1407.d
diabolus alijs leo alijs formica est 1.152.c
diabolus ijsdem uitijs impugnat athletas, qui
bus superat negligentes 2.1505.b
diabolus quando magis furit 2.1114.b
diabolus elementa cõcutere praualet 1.35.b
diabolus à summe essentiæ amore corruit to.
2 1246.d
diabolus cur maxime hodie seuiat 1.1168.d
diabolus eadem agit hodie que in paradiso
1 800.d
diabolus quos ante mortem latenter interci-
pit hos postea violenter rapit 1.1034.b
diabolus ut bona quib. adiuuat abstrahat de-
ad superbiam mentem adigit 2.1001.d
diabolus uitijs conuenientibus instituator bo
minibus 1.982.c
diabolus nos multipliciter impugnat 1.198.a
diabolus quando bene uincitur 2.1507.b
diabolus cũ reprob. una persona est 1.103.d
diabolus quid 2.365.b
diabolus dei feruos est fempiternus 1.1143.c
diabolus cur prudentia Christi potius quam
fortitudine dicatur percuffus 1.577.c
diabolus de dei utero processit 1.989.a
socios ac filios multos habet 1.444.c
inuidiam accendit semper 1.175.d
duos instigat ad pugnã, & unicuiq; astat.
2 488.d
bonorũ mentes etiam ingreditur 1.920.c
diabolus quot modis loquitur ad deũ 1.29.d
diabolus cur quando, à tentationibus remit
tat 1.86.a
per se nihil potest 1.31.d
quando maxime furit in fubditos 2.138.d
diabolus quos rapiat 2.977.d
diabolus qua re ftetuitur 1.38.d
diabolus per quos 1.67.c
diabolus tentando Christum confitentiam pe
netrare non potuit 1.43.b
diabolus que corda possideat 1.572.b
diabolus difficile exit Stephanum 1.1402.c
diabolus cuius conditionis fuerit 1.1121.b
diabolus quos non turbet 1.807.d
& 112.d
diabolus per occultas queriit irrumpere to.
2 1045
diabolus in nihilo essentia etiam morientis
subsistit 1.98.b
diabolus cum mentem Christi temerare non
potuit quid fecerit 1.311.b
diabolus sanctos hodie non possidet sed ten-
tat 1.580.d
diabolus ferientis uires sibi non tribuit 1.31.d
diabolus in quibus acesubsit nos 2.1056.b
diabolus non est formidandus 1.32.a
diabolus qualis exactor usuræ 1.128.d
diabolus ut à deo exeat 1.33.d
diabolus cur post baptisma demum Christi
tentarit 1.808.d
diabolus ut cogitationes & motus cordium
peruertat 1.53.a
diabolus quam uirtutem timet 2.127.b
diabolus non solum per se sed et per homines
pugnat 2.1529.b
diabolus ut tentet pios & impios 1.1154.d
diabolus iure perdidit cellitudinem suam to.
1 1188.c
diabolus quid persuadeat suis 1.1186.a
diabolus qualiter 1.115.c
diabolus alia nunc, alia in fine patietur to.
1 100.a
diabolus qualia somnia hominibus immittat
1 262.a
sub forma peregrini exinxit puerum to.
1 1345.b
diabolus cur domini malus spiritus dicatur
1 585.d
diabolus die nocteq; nos accusat 1.31.b
diabolus semper animas perdere conatur to.
2 1538.a
diabolus tentandi licentia accepta quid agat
1 86.b
interitus dicitur 1.458.c erit terribi-
lis in die exitus 2.522.d bestia terræ
1 199.c
diabolus mors dicitur 1385.b 2.446.d
diabolus in homo captus est 1.1135.d
diabolus cur lapsus 1.970.c
diabolus tintinabulum Romani fregit to.
1 1352.d
diaboli respondere domino, quid sit 1.29.c
diaboli ecclæ ut uincantur 1.38.d
diaboli suggestiones dulces fiunt 1.520.c
diaboli nomina ex astutia cognoscuntur to.
1 1145.a
diaboli peccatum irremissibile 1.327.a
diaboli calliditas in iniuriando lob calamita
tem suam 1.35.d
diaboli appetunt nos deponere de uite fubli
mitate 2.1378.c
diaboli astutiæ 1.1117.a
diaboli astutia in intuendis hominum mori-
bus 1.456.d
diab. uoluntas ininsta, potestas iusta 1.584.d
diaboli fortes dicuntur 2.1260.d
diaboli semen secundum boni operis fegetem
ne crescat 2.1014.d
astutia in decipiendo 2.984.b
diaboli dentes ac oculi qui sint 1.435.a
contritio qui in nobis efficiat 1.217.d
institiæ seruiunt bonis 1.542.b
diabolo in uno consentire periculosum to
mo 2 553.d
diabolum quo pacto uincerimus 1.538.a
diabolum corda hominum ingredi 2.890.d
Disconi uita, mores actusq; seruandi to.
2 1132.d
disconi in ecclesia Romana cantare non de-
bent 2.810.d
Diadema quid 2.25.c
Dicta que utilitatem non habent 1.387.c
dicta que expositione non indigent 1.855.d
dictis rectæ, procaces semper ex aduerso re-
spondent 1.343.d
Dicenda que sunt quadrifariam dicuntur to.
1 764.a
Dicendi modum qui appetit quid facere de-
beat 2.1518.a
Dicit recte q ordinate nouit tacere 1.1013.a
Diei appellatione quid fignatur 1.83.c
& 294.c
diei undecim horæ secundum ætates fuppu-
tantur 2.390.c
diem solennem domino conftituere 1.315.d
diem letum esse qualis locutio 2.1030.c
diem uacuus quis sit 1.1221.d
diem nomine actio queuis exprimitur to.
1 248.d
dies extremus perturbabit omnia 2.1142.d
dies crastinus diuine iuftificationis tempus est
2 1484.b
dies uirtutum spiritalium 2.1230.a
dies maledicti à quo myftice 1.98.d
dies

dies in nocte definit, quid fit 1.106.b
dies amara quæ fit 2.1295.d
dies dominicus unde 2.229.d
dies gratiæ 2.507.b
dies iudicij porta regni eſt 1.180.c
dies prefixi ſingulis nec augeri nec minui poſſunt 1.426.d
dies originem habet & finem 2.1429.c
dies hominis diſcrepat ab æter. die. 1.325.c
dies ſignorum 2.1495.c
dies domini qualis 1.231.d
dies mentis reprobæ ſunt delectationes malæ 2 1453.d
dies natiuitatis quid ſignet 107.c
dies pro peccati delectatione ſinitur 1.106.c
dies ſeptima ad operandum prohibita to. 2 1514.d
dies extremus 1.559.b
dies manſionis arcæ 2.1373.d
dies dimidiare, quid ſit 1.167.c
dies mentis quid 2.1542.d
dies antiqui qui 2.628.d
dies ſtatuti qui ſint 2.1210.b
dies tenebrarum, quid ſit 1.421.d
dies dei 2.545.c
dies uite qui ſint electis 2.1217.d
dies pro proſperis ponitur in ſacris 1.31.b
dies pro angelis ſumuntur 2.101.a
Diffidentiæ malum ut queat curari 2.621.d
Digitus Chriſti ſpiritus eſt 2.160.b
digitus dei quis 2.1574.c
digitum ori ſuperponere 1.507.b
Dignitatem generis humani perditam recuperauit Chriſtus 2.1564.a
dignitatem ambiunt innumeri 2.1454.d
dignitatem non pro ſe ſed pro alijs geſſit Samuel 2.1491.a
dignitatis meritum quid 2.1592.c
dignitatum diſcretio erit in uita futura to. 1 129.a
dignitatum inſulæ puluis ſunt 2.1265.c
Dijudicatio noſtri 1.86.c
Dilationis profectus in precibus audiendis 1 867.c
Dilectio plauſtrum animæ eſt 2.1559.d
dilectio dei nullis menſuræ conſtringitur to. 2 512.b
dilectio uera quæ ſit 2.513.a
dilectio munimentum uirtutum eſt 2.1572.c
dilectio quod ſignum 2.58.c
dilectio dei quid requirit 2.292.c
dilectio inimicorum quando uera ſit 1.42.a
dilectio proximi ad duo deriuatur 1.347.a
dilectio fraterna unũ cor unumq; habet animam 2.1078.a
dilectio uirtuti mortis comparatur 1.364.a
dilectio dei ac proximi per mammæ ſignificatur 2.30.d
dilectio dei per tria diſtinguitur 1.346.d
dilectiones radices ac rami 1.221.c
dilectionis uim quid probet 1.742.b
dilectionis diuinæ præceptum quid præcipiat 1.347.a
dilectionis gradus tres ſunt 2.1323.d
Diligere quod citò perit turpe eſt 2.328.b
diligere ac odiſſe ſimul poſſumus 2.501.a
diligere mundum totum non eſt 2.319.d
diligi non debet quod ſine concubitu to. mo 2 956.a
diligitur quandoq; proximus per odium to. 2 501.a
diligimus minime quos uidere nolumus to. 2 913.c
Diligens deum & proximum pulchritudinẽ dupliciem habet 2.12.d
diligens in uita manet 2.1439.c
diligentes ſumma non quieſcũt donec & con ſequantur 2.1426.b
diligentes deum, de quo gaudent 2.319.d
diligentibus deum omnia cooperantur in bonum 2.1504.c
Dilluculi nomine eccleſia electorum accipitur 1.963.b
dilluculo conſurgere, quid ſit 1 119.a
dilluculum quod 1.265.a
Dimenſiones diuinæ quomodo intelligantur 1 352.b
Dimicat doctor quomodo 2.1556.b
dimittere melius eſt quàm dare 1.744.c
Dimittere quid reſpiciat ibid.
dimitti eius eſt qui retinere poteſt 2.1475.b
dimittuntur peccata autoritate Apoſtolica 2 .1585.d
Dina quem typum gerat 1.1308.c
Dionyſij Areopagitæ ſententia de angelis to. 2 480.d
Diploidem quid uocemus 1.324.a
Diſciplina ſeruatur in ſecularibus officijs to. 2 1168.b
diſciplina erga fideles ut ſit exercenda to. 2 1131.d
diſciplina qua alios peccare probibemus coerceamus noſmetipſos 2.1540.c
diſciplina inordinata 2.1073.b
diſciplinæ proprietates 2.940.c
diſciplinæ falce prauа reſecanda 2.1152.d
diſciplinæ neglectus quid pariat 2.940.c
diſciplinæ diuinæ humana non addatur to. 2 1176.c
diſciplinam eccleſiaſticam tranſgredientes, puniendi ſunt 2.825.c
diſciplinam qui abijcit infelix eſt 2.994.c
Diſcipulus magiſtro loqui humiliter debet 1 143.a
diſcipuli obedientia exemplum eſt Samuel 2 1310.a & ſeq.
diſcipuli perfecti magiſtrorum ſuorum comodiuores ſunt 2.1476.d
diſcipulis ſuperborum ſimulationẽ lucis accipiunt 2.1542.d
diſcipuli electi mei quid 2.1516.a
diſcipuli electi paſtoris æquales non ſunt to. 2 1669.b
diſcipulos eruditos profequuntur curæ prædicatores 2.1369.b
diſcipulorum Chriſti mirabilis dignitas to. 2 431.c
diſcipulum eſſe oportet qui uult magiſter fieri 2.985.c
uide Auditores, Subdit. & Subiectos
Diſcordes ut ſint admonendi 1.129.b
diſcordes ſpirituales fieri non poſſunt ibid.c
diſcordes excluduntur à dei hereditate to. 2 926.a
Diſcordia malum maximum 2.128.a
diſcordia dolos patefacit 2.83.a
diſcordiæ locum nullum præbere debemus to mo 2 1147.b
diſcordiæ fomenta rector non gerat in mente 2.1445.d
diſcordia ex eccleſia pellenda eſt 2.1110.d
diſcordiæ fratrum quæ cauſa 1.5.b
diſcordiæ peccata quàm mala ſint 1.1292.b
diſcordiæ culpa quàm ſit grauis 1.1469.a
diſcordia inimica eſt deo 2.648.c
Diſcutere nolentes ſpiritualia, remouere debemus carnalia 2.1401.b
Diſcumbere noſtrum quid 2 562.a
Diſcretio ſit inter bonos & malos 2.1183.b
diſcretio in periurbatis cogitationibus ſola non ſuccumbit 1 54.b
diſcretionis ſolicitudo cam ceſſauerit quod ſit periculum 1.19.d
diſcretiones uirtutum 1.951.c
Diſpenſet propria bene quis 2.727.d
Diſpeuſatio in rebus eccleſiaſticis ubiq. præterquam in miniſtro ferri poteſt 2.1613.c
diſpenſationis rerum terrenarum difficultas 1 54.b
diſpenſationis præcepta ſunt in ſacris to. 2 1296.d
Diſplicere hominibus multi nolunt etiamſi incurrant dei minas 2.1511.b
diſpliceat noſtrum ſi dictum 2.1233.d
Diſponenda ſunt omnia prælatorum diſpoſitione 2.1528.c
diſponenda ſunt obſcura conſilio 2.1535.b
Diſponere ſpiritualia quis nequit 2.1442.b
Diſputare ad quid permet 1.388.b
diſputare cum deo, quid ſit ibid.a
Diſputationum iudaicarum ſubſannatio to. 2 1336.d
Diuare domini & pauperem facere quid to. 2 1262.c
Dines in inferno cur ſilius Abrahæ uocetur 1 82.c
Lazarum in ſinu Abrahæ uidit 1.120.a
dines cur timuerit fratrum damnationem to. 1 339.c
diuitum abuſus 1 369.b
dines in igne poſitus cur aquam ſuper linguam poſtulet 1.425.b
dines uere quis ſit 2.259.c
dines ac pauper ſimul in puluere dormient 1 516.d
dines cur dormierit nil ſecum auferret to. 1 594.d
diues apud Lucam 16 quid ſignat 1.841.d & 2.525.d
dines cur pro fratribus rogauerit 1.254.b
diuitem uelle fieri periculoſum eſt 1 1289.a
diuites cur de large facultate glorientur to. 2 1269.c
diuites praui humani generis ariſtæ ſunt to. 1 564.a
diuites multa portant in uia breui 2.274.d
diuites egre ſeruntur 1.91.b
diuites in ſacris literis qui dicantur 1.369.c
diuites iniqui non bona habent, ſed habẽtur ab ipſis 1.511.b
diuites praui buius mundi 1.563.d
diuitum imperfectio 1.595.c
diuitibus qui eccleſis pauperibus hiſtriones nutriunt, quid ſit dicendum 1.1288.a

diuites debent esse liberales 2.347.d
diuites aperiet oculos suos ad suppliciu, quos claudunt ad misericordiam 1.595.d
diuitibus timor est inferendus 1.1259.d
diuitum latera 1.423.d
diuitum nomine elatio superbiorum signatur 1 369.d
Diuitiæ mentis 2.181.d
diuitiæ cur fallaces 2.368.c
diuitiæ pinguedines sunt 1.423.c
diuitiæ cū humilitate baberi possūt 2.457.d
diuitiæ dolore acquīritur graui, sed gratiosi custodiantur 1.499.a
diuitijs confidendum non est 1.731.b
diuitiæ ueræ 2.368.c
diuitiæ terrenæ & spirituales quid differant 2 252.d
diuitiarum contemptus 2.462.a
diuitias mentis apud mortuos licet reperire 1 136.a
diuitiarum sine amore possessio 1 4.d
Diuersitas hominum unde 1.723.b
diuersitas uirtutū in una cōuersatiōe 237.d
Diuini bonitas quos respicit 2.1224.d
diuina facta quando uere explea. 1.300.a
diuina iudicia falce ac circulo exprimuntur 1 1139.c
diuinæ substantiæ præstantia 1.162.a
diuini iudicij occulta mensura est 1.957.b
diuinorum consiliorum rationes quærere nō debemus 1.844.b
Diuinitatis simplex natura 1.577.c
diuinitatis plenitudo habitat in Christo corporaliter 2.1248.d
diuinitatis splendor quando cernatur to. 2 1215.d
diuinitatis ortus ante & post non habet to. 1 963.a
diuinitatem Christi inuisibilem negantes operatiuentur 2.1245.d
Docere audent multi qui docendi uirtutē nō tenent 2.1566.d
docere cum imperio 1.776.d
Docendi uirtus ordo quis sit 1.777.b
Docentes quid obseruare debeant 1.591.a
Docentur pij duplici modo 2.1306.b
Docenti non tribuēdus auditorum profectus 2 451.e
docentium uita ardet 2.83.c
docentium sermo sic corrigat ut ædificet to. 1 1025.d
DOCTOR perfectus quis sit 2.1386.b
doctor cur eligitur 2.1446.b
doctor preces fundit pro suis fidelibus to. 2 1582.a
doctor uniuscuiusq; fortem tenens 2.1551.c
doctor currus & auriga dicitur 2.299.e
doctor electus utiliter præest omnibus subditis 2.1501.c
doctor perfectus quibus imuigilat 2.1226.c
doctor bonus non semper in pace est to. 2 1607.a
doctor lubricus quid agat cum corripitur to 2 1587.d
doctor quādo placeat hominibus 2.1278.c
doctor quæ proponit unde sumat 2.1386.b
doctor ex profectu aliorum, ad lucra aliorū consequenda succenditur 2.1546.d
doctor aliare unum ædificat domino to. 2 1546.d
doctor magnæ charitatis pinguedinem habere debet 2.1600.d
doctor electus meditatur cœlestia 2.1476.a
doctor ecclesiæ raro in publico, sæpe sit in secreto 2.1425.b
doctor quæ tradit possūt cum prodesse non innoiescere uult 2.186.b
doctor charitatis utrang; affectum in se habet 2.1482.b
doctor nolēs nos de lequeis educere magnos sumit labores 2.1557.a
doctor cum infirmis infirmari debet to. 2 1441.d
doctor prius debet bonum ostendere quod alios uult edocere 2.1529.c
doctor ex omni parte perfectus esse debet to. 2 1555.b
doctores zelo prædit esse debent 1.855.c
doctores abire possunt & redire cum uolunt 2 1475.b
doctores quibus stellis comparantur tomo 1 296.c
doctores ecclesiæ quomodo rugire dicantur 1 1023.b
doctores uocantur prophetæ 2.652.d
doctores excellentia dona habent 2.1559.d
doctores reprobi quæ dicunt non amant to. 2 1435.d
doctores electi sibimetipsis & suis non parcunt 2.1550.b
doctores ecclesiarum secreta aperiunt & futura reuelant 2.1456.b
doctores tribus uirtutibus sunt prædit to. 2 1559.c
doctores ecclesiæ cum tribus millibus uenūt contra hostes 2.1500.b
doctores ecclesiæ nec sine ultio sunt 1166.d
doctores strenue pugnantes & triumphantes tali antiæ uitia fugiunt 2.1522.a
doctores sancti continuo incessu boni operis feruant quæ prædicant 2.1459.b
doctores quæ occulta iterant, ut infundat eor dibus adiutorum 1 871.d
doctores lubrici in ministerio dii diuitem di non sunt 2.1583.c
doctores manc doceant 2.1329.c
doctores raro apparent in publico 2.1610.a
doctores noui narrant quod antiqui promiserant 2.1622.b
doctores electi semper sunt in aperto certaminis eampo 2.1522.a
doctores magni sæpe ob charitatem correctionem excedunt 1.350.a
doctores dicuntur uigiles 2.21.b
doctores antiqui uiderūt quæ gentes postmodum habuerunt 2.1269.d
doctores sancti sibi laterem sumunt, quid sit 854.c
doctores sancti e lementarij sunt 2.202.c.
doctores ecclesiæ cernæ uocantur 1.1018.d
doctores uitæ coccineæ comparātur 2.27.d
doctores uerī qui sint 1.1022.e
doctorem eogitare oportet quid, quātum & quando loquitur 2.1329.b
doctorem reprobum imitantes cum eo perebunt 2.1296.a
doctori est turpe cadere unde alios uult leuare 2.253.d
doctori promouendo comedere, quid sit to. 2 1441.b
doctoribus elatis sint exemplo spiritus lapsi 2 1260.c
doctoribus arrogantibus quid proprium sit 2 1582.b
doctoribus bonis sepe malus sermo datur ut reprobentur auditores 1.1040.a
doctoribus pijs qui credit accipiet quæ promiserunt 2.1332.d
doctoris gladius uerbum dei est 2.299.a
doctoris studium quando sit otiosum to. 2 1387.d
doctoris persona debet ornari magnis uirtutum fulgoribus 2.1614.d
doctoris uniuscuiusq; dies, qui sint 2.1385.b
doctoris mens spiritualis gratia est replenda 2 1445.a
Doctorum piorum ars in corrigēdo 1.818.d
doctorum linguam uita auditorum erudit et custodit 2.253.b
doctorum non est mortificare nec uiuificare 2 1264.a
doctorum allocutio uirorum utilis semper to mo 2 916.d
docti cum fallitur in religione indocti offendūtur 2.1371.a
doctus non est qui patiens non est 1.1266.b
uide Antistites, Sacerdotes, Prædicatores, Pastores, Concionatores, Episcopi, & Præpositos
Doctrina ecclesiæ idem publice sonat quod priuatim 1.242.a
doctrina uera elationis uitium fugit 1.776.c
doctrina redemptoris dulcis est & amena 1 1523.a
doctrina electi prædicatori quid 2.1465.b & 1589.a
doctrina congrua debet temporum momenta perpendere 1 1013.c
doctrina pastorum quid agat 2.1307.d
doctrinæ uerba pijs ad cor, impijs ad aures tantum perueniunt 1 377.b
doctrinæ fiducium subtrahit confitentis mala 1 776.d
doctrinæ iudex patientia est 2.299.c
doctrinæ iudaicæ semen adhuc remanet to. 2 1344.b
doctrinæ non sunt cuncta tempora cognita 1 1013.a
doctrinæ discipulo caute à prædicatore cauenda 1.1016.d
doctrinas multiplices uitare debemus to. 2 547.b
Dolere de obeuntibus nos oportet 2.1029.a
dolere inter dolores nescire 1.211.a
dolere pro mortuis qui debeant 2.987.b
Dolentem solari qui uult oportet condolere 1 70.a
dolentium nocem cur deus audire dissimulet 1 468.a
Dolor seruatus contra proximū occidit animam 1.359.d
dolor nullus in mētis præcipitatione 1.14.d
dolor cum sapientiæ incremento ibid.
dolor de bumo 1.182.d
dolores

dolores locum non habent ubi caro nõ fuerit 2 1062.a
dolores subiti 2.1344.a
dolores ultra quàm necesse est sentire, quid. 1 36.d
dolores seminare & metere quid sit 1.148.c
doloris uis salutis argumentum 1.195.c
doloris fructus quis sit 1.148.c
doloris uim in tentationibus mitigat æquitas ferientis 1.307.b
Dolium uacuum oleo impletum miraculose. 1 1372.c
Dominandi modus 1.723.c
Dominari aliis cor superbũ reddit 1.1229.b
dominari & principari differunt 2.478.d
dominatur solus altissimus ut alteri nõ subsit 1.969.b
Dominationũ cœlestium officium 2.478.d
Domini labor humanitas fuit 1.1158.b
domini ut sint admonendi 1.1263.b
domini terrarum sunt bonorandi exteriorib⁹ officijs 2.1477.a
domini oculi contemplantur bonos ac malos 1 26.b
domini ira quæ sit 1.667.c
domini uestimentum quod fuerit 1.48.a
domini maior & minor filius quis 1.44.a
domini manus filius dicitur 2.45.b
dominis assistentes quid deceat 2.787.d
dominorum officium 2.536.b
dominorum mala sæpe sunt toleranda tom. 2 1599.c
dominum timentes eius gloriam uidebũt to. 2 1235.b
dominum sciunt alij per reuelationem sermonis eius, alij non 2.1308.d
dominum multi comprimunt una tangit tantum 1.78.b
dominum transeundo cernere quid sit tom. 2 1563.b
dominus de domo Heli permutauit sententiã 2 1316.a
dominus ascendit super Cherubin quid sit to. 2 1225.a
dominus panis nomine exprimitur 1.790.c
dominus quem diligit castigat 1.598.b
dominus sol dicitur 1.280.c
dominus uoxta uerbum quando appareat to. 2 1319.a
dominus super oceãm ascendit 2.375.d
dominus graditur super fluctus maris tom. 1 295.d
dominus uoluntariã pluuiam hereditati suæ segregat 1.987.a
dominus uenit ad Samuelem & fletit quid sit. 2 1327.b
eruorum binnulus appellatur 2.471.c
quærendus dum inueniri potest 1.589.d
iudex uenturus 1.180.d
quando nos dimittat ad plangẽdum dolorem 1.335.d
dominus quem diligit castigat eum 2.1055.c
dominus quando nubes extendat 1.902.c
dominus in hac uita nõ reddit uoxta opus singulis 1.819.b
dominus ut loquit dicatur ad Sathan 1.27.d
quando pascatur 1.1039.d
ascendit à nobis 2.1371.b
peccatori ad horam parcit 1.329.c
requieuit die septimo 1.84 & cur ibid.
Dominico die à labore terreno essẽdũ est 2 1224.d
dominico die lauare possumus 2.1124.d
de Domo pastoris reprobi quis remaneat to. 2 1298.a
domos luteas habitare quid sit 1.166.d
domum pauperis confringere ac nudare to. 1 497.c
domum mentis quis bene ædificet 1.1078.d
domus domini æternam patriam designat. 2.1241.b 1284.c
domus ecclesiæ primitiuæ 2.1222.c
domus superborum 2.1604.b
domus ac tabernaculi quid differãt 1.1033.c
domus dei quid 2.521.b
domus sacerdotii quæ 2.1297.b
domus deserta quæ sint 1.424.b
domus gaudij ciuitatis exultantis quæ sit to. 1 569.a
domus nomine quid 1.256.c
domus domini nil noxium nihil etiam debet habere confusum 2.983.b
domus exasperans quid sit 1.142.c
domus solis, ciuitas est ecclesiæ 2.1356.c
domus domini sancta est ecclesia 2.1227.c
Dona cur uni omnia non dantur 2.164.d
dona pauperis panis nomine exprimuntur to. 1 790.c
dona spiritus duplicia 1.61.a
dona dei precio comparare aut uendere fœcinus est graue 2.983.d
dona quæ prædicatores boni accipiunt pro aliis multiplicant ea 2.1316.c
dona spiritalia pecipiuntur à paucis 2.400.b
dona dei quomodo possidenda 2.1420.b
dona spiritualia quomodo cumulantur in electis 2.1618.a
duas gratiæ nos per conatũ liberi arbitrij ad uirtutũ uictorias promouemus 2.1381.c
dona alia nos mutuunt alia ornant 1.385.d
dona nostra habemus à Christo 2.1410.d
dona cur dentur incertum est 1.301.a
dona quæuis nobis danda nõ sunt 2.1055.d
donis sublimioris fulti sunt repulsi 2.1312.a
donis dei flagellorum memoria est iungenda 1 69.c
de Donis magnis gaudendum ac timẽdum est 2 1082.d
donis permixtæ deus flagella ut omnia temporalia amarescant 2.1231.b
donis magnis prediti cauendi infidius diaboli 2.1001.c
donum quod ex accipientis mens non processu malum non est 2.1189.b
donorum mira in electis dispensatio 2.165.b
Donatus fœdium odicem restituit 1.1338.c
donati sanctum corpus 2.1162.a
Donatistæ rebaptizarunt 2.766.c
de Donatistis comprimendis 2.766.b
Dormire cum muliebrium sexualitis est bene sibus pollui 2.1275.b
dormire est in peccatis tacere 1.250.b
dormire præcipimur ter 2.1309.c
dormire in puluere quid sit 2.1416.c
dormire prædicatorem in templo quid sit to. 2 1322.a
dormire mori est 2.157.a
Draco quãdo uincitur cõuincitur 2.1480.d
draco monacho uisgo apparuit 1.1371.b
draconis cauda stellarum partem trahit mysticè quid 1.103.b
dracones malitiam signant 1.226.d
draconum nomine exprimuntur malitiosæ mentes 1.1047.d.
Dragmam mulierẽ perdere qã sit 2.476.b
Dubijs in rebus debemus eos consulere quos nouimus donis prædítos esse 2.1555.d
Dubitatio electis oritur ex uirtute humilitatis 2.1420.b
Ducere ad inferos quid 2.1264.d
ducimur extra nos quomodo 1.135.c
Dux impius quis sit 1.823.c
dux ciuilis & spiritualis 2.992.b
Dulcedo filiorum mundi uertitur in uermẽ 2 1506.c
Duritia humana ex prædicatiõe hominibus terrore conentitur nec amore subluitur. 2 1264.d
Durior Christo nullus fuit 2.1417.d
Durus quis sit 2.1402.d
duri sum⁹ magis quã misericordes 2.1621.d

E

Eoracensis ciuitas episcopus metropolitæ fuit 2.1170.d & deinc.
Ebrietas cor mutat 2.1228.c
Ebrius mentes reddunt pastores uerbo uitæ 2.1396
ebrius ebsynthio quis? 1.220.d
Ecce nomine quid intelligatur 1.897.d
Ecclesia ubi fundata sit 2.1227.c
ecclesia ad gaudia quomodo redit 2.1219.d
ecclesia res terrenas amissas cum augumẽto non recipiat 1.1192.d
ecclesia uias suæ charitate consumat 1.15.b
ecclesia appetit hic mala accipere 1.82.d
ecclesia unum corpus est 2.535.d
ecclesia ut moriatur 1.1222.d
ecclesia sub Christi nomine tolerat hostes to. 1 81.a
ecclesia usq; ad mundi finem durat 1.297.b
ecclesia Leæna dicitur 1.609.d
ecclesia similcoes parit 2.12 51.d
tentatur duobus modis 1.584.c
bonos paucos continet 2.512.a
ecclesia per Synagogam transiit, nõ uerò per transiit 1.610.b
ecclesia tribus uirtutibus munita esse debet. 2 29.b
ecclesia quos erudit docet præsentia contemnere 2.1224.c
ecclesia uias simplicitatis & rectitudinis timore inchoat 1.15.b
ecclesia distenditur per totum mundum to. 2 1243.d
ecclesia pacis tempore lilia, rosas belli habet. 2 490.c
ecclesia hortus existit 2.31.d
ecclesia contra uitia semper in acie est tom. 1 1046.b
ecclesia Romana caput est omnium reliquarum 2.594.a
ecclesiæ nostro perstatur 1.927.a
ecclesia multos intra se repugnantes habet. 1 177.d

ecclesia ebria est ex repletione spiritus tom. 2 1218.c
ecclesia de suo capite in cœlis existenti gloriatur 1.73.d
ecclesia sagena comparatur 2.354.d
ecclesia unum non bibit 2.1219.d
ecclesia reclemptoris est corpus 1.80.c
ecclesia sine macula & ruga 1.48.b
ecclesia quandiu custodierit filios suos tom. 2 1224.d
ecclesia cur decem uirginibus cōparetur to. 2 256.d
ecclesia ut agat cum Hæreticis 1.241.d
ecclesia diuersis electorum ministeriis utitur 2 1409.a
in Ecclesia uendi nihil debet 2.380.d
ecclesia orbis gloriam despexit 2.1219.c
ecclesia usq; in mundi finem posidebit pacē uitæ 2.1251.d
ecclesiæ minas contumelias & tormenta tulit 2.1214.a
ecclesia ut cuit diu alte prædicare 2.1225.b
ecclesia studet habere fapientiam ac patientiam 1.584.c
ecclesia locus uidentium dicitur 1.839.d
ecclesia uehementum iustitiæ tepore afflictionum amittit 1.469.c
ecclesia sacerdote priuari nō debet diu iuxta canones 2.689.a
ecclesia aurora dicitur 1.104.c
ecclesia iam multos tolerat hypocritas quos tentatio manifestat 1.1055.c
ecclesia producit homines fortes ac mundos 2 1216.d
ecclesia Christi corpus 1.1177.a
ecclesia humilitet innocētiæ & ueritatis fuæ uirtutem manifestat 2.1220.d
ecclesia sancta in perfectionibus proficit. 1 296.b
ecclesia prima filios non peperit 2.1209.d
ecclesiam pueri interdum relinquunt to. 2 1273.c
ecclesia uidens perire populum electum fleuit 2.1216.a
ecclesia Iudæorum perfidia repulsa ad gentes se rapiendas contulit 1.1012.d
ecclesia catholica toto terrarum in orbe est diffusa 1.576.b
ecclesia surrexit in altitudinem rectæ fidei et potestatis 2.12 52.d
ecclesia ducitur usq; in mundi finē 2.1332.b
ecclesia à prophetis præuisa est & in redemptoribus fide disposita 2.1231.c
ecclesia uiros perfectos habet 2.1370.c
ecclesia ob gentium conuersionem tumuit. 2 1242.b
ecclesia dolet ob paradisi gaudia amissa to. 2 1242.c
ecclesia pro lucrādis animabus & arumnas libenter sustinet 2.1242.c
ecclesia uerbum fidei gentibus prædicauit. 2 1224.b
ecclesiæ actiones suas non ostentat 1.84.d
ecclesia pro auditoribus acquirendis orat. 2 1229.c
ecclesia est oculus cæcorum & pes claudicantium 1.655.b
ecclesia ut uitia corrigat 2.1193.a
ecclesia ab hostibus suis ut castrorum acies timenda est 2.127.a
ecclesia quādo dolore suo prematur 1.433.c
ecclesiæ constituit nihil quod deum nō præordinasse nouerit 2.1605.d
ecclesia palmæ comparatur 1.660.a
ecclesia inter uerba libertatis custodiuit mendacium 2.1219.a
ecclesia ex uitæ uerbis soli deo placere desiderauit 2.1220.b
ecclesia sicut fumi uirgula ex aromatibus ascendit 1.23.d
ecclesia spiritualiter ebria credatur 2.1218.c
ecclesia Christum prophetarū dominum fatetur 1.624.a
ecclesia tres tantum portas habet 2.272.c
ecclesia ab Abel incepit 2.389.d
ecclesia bonos malosq; habet homines tom. 2 540.a
ecclesia primitiua ex duobus populis costituta est 2.602.a
ecclesia quosuis recipit reuerentiæ ad fidem 1 524.d
ecclesia qualiter doloris pōdus ferat 1.80.c
ecclesia cur antiquior sit suis aduersarijs to. 1 768.c
ecclesia Romana uniuersali ecclesiæ iura sua transmittit 2.1121.a
ecclesia aduersitatibus proficit 1.82.d
ecclesia dies suos non amittit 1.1222.c
ecclesia nō alba sed dealbata dicitur 1.528.b
ecclesia à fide catholica aberrare nequit to. 2 608.d
ecclesia recte iudus dicitur 1.559.d
ecclesia os dñi atatum habet cōtra Iudæos to. 2.1243.d 1244.a
ecclesiæ tres ordines 1.1115.a
ecclesiæ maxille quæ sint 1.436.a
ecclesiæ multæ unam signant 2.221.a
ecclesiæ statum qui custodiunt 2.423.a
ecclesiæ propositum ex diuino præsumitur iudicio 2.1226.a
ecclesiæ negocia quando deprimuntur tom. 2 1489.b
ecclesiæ ordo ultimus quis 2.2438.c
ecclesiæ passio quando incepit 2.223.d
ecclesiæ loca præcepta sunt discipline tom. 1 1043.a
ecclesiæ portæ 1.608.a
ecclesiæ sacculus turpibus lucris non inquietatur 2.668.b
ecclesiæ initia quæ latuit finis quotidie ostenditur 1.298.b
ecclesiæ bona quō respuere debeat 2.744.c
ecclesiæ tectum prædicatores sunt 2.168.a
ecclesiæ principes multa sunt consideratione eligendi 2.1471.d
ecclesiæ anima quæ 2.585.b
ecclesiæ redditur diuisio 2.1190.d
ecclesiæ principatum quis indigne gerit to. 2 1415.c
ecclesiæ uestimenta 1.927.b
ecclesiæ uiæ sacui et nolles laboriosæ quæ sint 1.248.b
ecclesiæ tota multitudo ad gaudium peruenit 2.1332.d
ecclesiæ nascentis initio ut fuit generalis conuersio sic & reconciliatio 2.1358.c
ecclesiæ tribus ut dari debeant 2.666.c
ecclesiæ cornu hodie erectum est 2.1245.b
ecclesiæ confessio de Christo 2.1206.d
ecclesiæ patientia 1.429.d
ecclesiæ unitas custodienda 2.866.c
ecclesiæ rectores principes uocantur tom. 1 121.b
ecclesiæ usus uarius fuit 2.921.b
ecclesiæ nascentes initio omnia cōmunia to. 2 1191.c
ecclesiæ membra quādo ad nihilum redigantur 1.433.c
ecclesiæ principia literarum ignara fuerunt. 2 11.b
ecclesiæ sapientia quando exercetur 1.584.c
ecclesiæ labia quæ 2.31.a
ecclesiæ doctores primi quales fuerint to. 2 1423.a
ecclesiam hæreticæ & falsa asserere æmulatur Iudæa 2.1218.a
extra Ecclesiam nulla salus est 1.452.a
ecclesiam in locum suum abire cum uitro suo quid sit 2.1273.c
ecclesi arum cōsuetudines diuersæ nō sunt improbandæ 2.1191.c
Ecclesiastes liber quare sic dicatur 1.1425.b
Ecclesiastes quid consideret 2.6.b
ecclesiastes concionatorem sonat 1.1425.b
Ecclesiastica officia quando secularia sunt. 2 983.b
ecclesiastica prærogatiua 2.709.b
ecclesiasticæ pecuniæ ut sit pauperibus distribuenda 2.1047.d
ecclesiasticæ res ut sint inquirendæ 2.1158.b
ecclesiasticæ cōtroversiæ ut sint finiendæ to. 2 1040.b
ecclesiasticæ dispositiones deferendæ nō sunt. 2 1388.a.b
ecclesiasticæ moderationi consentientis tom. 2 958.a
ecclesiastici ordines confundendi nō sunt to. 2 1168.b
ecclesiastici uigoris ordo ut confundatur to. 2 916.b
ecclesiastici ordinis dignitas ex simoniaca hæresi cadit 2.1148.b
ecclesiasticis in ordinibus sæua auri fames nō audiatur 2.1077.c
ecclesiastico proposito aduersatur iusta petitibus negare 2.1048.b
ecclesiasticum culmen consecendentes nō nouacti ex se regnant 2.1292.a
ecclesiasticus rigor si negligatur quid fiat to. 2 1168.c
ecclesiasticus ordo conseruandus est cum in secularibus id fiat 2.1181.b
Educi atem iustus sequitur 2.530.a
Edere quæ deus creauit culpa non est tom. 2 1068.c
Effrathæus est qui in terra fertili sterilis manet 2.1231.d
Effundere animam quid sit 2.1220.d
Egeni & pauperes intelligūtur Gentiles to. 2 1252.a
egeni rebus qui sint 2.1265.c
egenis quæ dantur patronis dantur 1.726.b
uide Pauperes & Paupertas
Elati uia superbia est 2.561.d
elati

electi ut sunt retundendi 1.1251.d
electi extolluntur laudibus 1.982.c
tacentibus aliis clamant 2.1543.d
electos quid comitatur 1.1282.b
elatum cor retundendum est 2.1161.b
vide Ambit. Arrog. & Superbos
Elatio profana animabus semper est aduersa 1147.c
2
elatio ut facile flectatur ad bonum 1.1283.a
elatio quò magis inflatur eo citius rumpitur. 888.d
2
elatio quomodo cauari poterit 2.1523.c
elatio omnis rumam habet 2.1121.d
elatio superborum quid sit 1.869.d
elatione deiectius nihil 1.1282.b
elationem fugit mens inter dona sublimia to. 1312.a
2
elationi honor non debetur 1.1259.d
elationis ultium fugiunt pastores strenuè pugnantes 2.1522.a
elationis ultium cupit nos quotidie 1.532.e
vide Arrog. & Ambitionem.
Elearar fricendo elephantem & eadē quos noxet 2.652.b
Eleazarum filius Aminadab fuit 2.1173.d
eleazarus cur sanctificatus 2.1172.c
eleazarus dei adiutor dicitur 2.1172.d
Electa mens conferrat se deo 2.1235.a
electæ menti quid fit timor 2.1235.b
Electio gentilium veneranda & non discutienda est 2.125.d
electio rectoris ecclesiæ multa requirit consideranda 2.1471.d
electio nostra quomodo facta 2.1252.a
electionis signum charitas est 2.250.c
electionis gloriam ut deprehendamus tom. 1084.b
2
electionis ministerij signa dantur 2.1447.b
Electi subditis uitæ præsentis egent 1.248.d
electi semper magna agūt nec magni esse uolunt 2.1444.c
electi quare deum procul conspiciant tom. 897.d
1
electi culpis fuis nunquam parcunt 1.392.d
electi quādo stent cor am domino 2.1471.b
electi quibus intenti 1.253.b
electi esti superbiant tamen non perpetuò. 420.e
1
electi spreculum lucis intuentur, uer am lucem autem non 2.1452.b
electi subtrahuntur mundi fine appropinquante 1.1420.b
electi frumenta dei 1.922.d
electi ad bonorem primatus uenisunt coacti. 1512.c
2
electi ante Christi aduentum pœnam fuè passi fuerunt 1.310.c
electi ad æternitatem mutantur duobus modis 1.446.b
electi peccata delent, sed quasi non deleta timent 2.1552.c
electi inter dona sua sublimia humiliatiē nō deferunt 2.1242.a
electi dei etiam à malis prædicatoribus admoniones suscipiunt 2.1294.b
electi prælirandi uirtutē habent & humilitatem timoris 2.1566.b
electi ad ædificationis commodum omnium deum uidētium exemplis edimuntur to. 2 1481.c
electi ad spiritualem scientiam uenitis per bumilitatem 1.1422.e
electi mens ut posita se uonere cœlestibus gaudijs 2.1238.d
electi cum laudantur putāt se omne bonum uitæ meritum perdidisse 2.1596.c
electi ut audient superna 2.1421.d
electi contra nos deiteles sunt 1.333.c
electi cum uincunt repellunt male in hostes suos 2.1410.c
electi cum promouentur pleno cornu ungun tur 2.1607.d
electi humilitatem & sublimitatem percipiunt 2.1264.d
electi dei mando desperati sunt 1.1618.c
electi culpas suas fletibus insequuntur tom. 257.c
1
electi cuiusq; uirtus 2.143.d
electi uinentes timent iudicem 1.1596.d
electi ad iustitiæ uigilias surgere conantur to. 250.b
1
electi ueloces sunt ad q; potentes 2.1408.c
electi cibum sapientiæ ut audiant 1.377.a
electi bona quæ habent abscondere & mani festare sciunt 2.1436.a
electi non omnes miracula faciunt 2.1083.a
electi ante Christi aduentum curfores in mundo fuerunt 1.311.d
electi sub humilitatis tegmine se abscondunt 269.d
1
electi post uirtutes tētari desiderā 1.250.c
electi cordis inuētionem non figunt in tēpus hoc 1.252.d
electi separantur à societate malorum tom. 1383.b
2
electi gratiam præuenientem sequuntur to. 1152.d
electi cum prædicationis hortamēta audiunt sequuntur ea 2.1377.d
electi cur sint in hoc mundo despecti 1.66.c
electi sunt terribiles hostibus occultis tom. 1406.d
2
electi impressam imaginem Christi habēt to. 1243.c
2
electi in charitate semper coniuncti sunt to. 128.b
2
electi ambulare debent cor am Christo tom. 1254.d
2
electi sacra semper munera offerunt deo to. 1300.b
2
electi in fiicem cadunt 2.140.d
electi esti multum proficiunt obedientes tamen manent 2.1301.d
electi in dextra futuri sunt 2.1585.c
electi cur in uita tuant 1.1141.c
electis uita præsens quid 1.207.c
electis omne quod perit non perit 1.979.b
electis uita dispar est 1.515.b
electis angeli ad adiutorium, sathan ad probationem feruit 1.40.e
electis cum foris extat corporis, intus uirtutis crescit 1.725.e
electis oculi ante casum patent 1.513.d
electis sæpe bonum est quod mali ordinātur restores 2.1430.d
electis grauis tormentum sensum reprehēsoris nescire 1.319.b
electorum præmium est dominus 2.1215.d
electorum humilium ordo inter choros angelorum excipitur 2.1294.b
electorum mites pueris sunt 2.1424.d
electorum uteri merito dispares 2.1211.a
electorum status in præsio 2.1378.d
electorum uita cur turbetur 2.788.d
electorum signum humilitas est 1.1196.d
electorum mala ut temperentur 1.32.d
electorum uirtutes solide euoland 1.1047.d
electorum fori in hac uita 1.370.d
electorum exemē quale esse debeat 2.1563.a
electorum proprium specimen 1.1189.d
electorum esse est in deo per iustitiam manere 2.1246.b
electus tria in se habet 2.1615.c
electus quisq; humilis est sed non sterilis to. 1614.b
2
vide Beatos, iust. Pios, Sanct. Fidel. & Bonos
Electri nomine quid intelligatur 1.939.d
electrum ut fiat ibid.
electrum ex auro & argēto est 2.78.a
Elementa sna in sinum pauperis abscondenda est 2.1062.b
elementa ut sit peccatori danda 1.1288.a
elementa danda est 2.882.d
elementa non est quod ex rebus illicitis detur 2.984.b & deinc.
elementa tergunt peccatorum maculas to. 506.b
2
elemosyna precium quando nos à culpa liberet 1.425.d
elemosynæ ex rapinis non suscipit deus to. 1.425.c & deinc.
elemosynam misericorditer dantes ut sua bortandi 1.1286.c
elemosynam ex præcepto facere & ex charitate differunt 2.1164.b
elemosynam facere post culpam quid sit to. 425.c
1
elemosynam ex superbia dare quid sit to. 247.b
2
Elementa absq; superno nutu non mouentur 35.b
1
Eleuberrius seruus dei 1.1413.c & deinc.
& 1414.a
Eloquia diuina est sunt cæporibus distincta, sensibus tamen unita sunt 2.107.b
eloquia diuina cum legēte crescunt 2.115.b
argēto comparantur 1.178.d
1
eloquia 1.285.b
sholis dicuntur 1.593.d
eloquia sacra aliū exquirēda sunt 2.1260.a
eloquia diuina eloquuntur & reprobi tom. 1421.c
2
eloquij sacri uirtus 2.1275.d
eloquio ui pro se quid fit 1323.b
eloquium aduersum se dimittere ibid.
vide Script. Sacras literas, Verbum dei
Eliab quos designet 2.1611.c
Eligit dominus de omni genere ad salutem. 1557.b
2
Eliphas interpretatio 1.81.c
Emphibalum Gregorius episcopo cuidā mit ut 2.1120.b
Enoch translatus est cum domino 2.124.c
enoch

enoch & Helias Antichristo occurrent. 10. 1.461.c & 2.185.d
enoch ascensus Christi figurauit ascensionem 2 473.d
enoch uixerit 1.124.c
septimus est in electa prole 1.289.b
per charitatē spiritualiter uixit 1.348.b
dedicatio dicitur 1.289.b.528.d
Engaddi fons interpretatur hœdi 2.12.d
Ensis nomine quid accipitur 2.1519.d
ensis usus 2.1520.a
Ephesina synodus damnauit Celestinum atq; Pelagium 2.947.d & Nestorium 2 657.b
Ephod lineum continētiæ eandorē designat 2 1287.c
ephod coram deo portare quid sit 2.1258.a
ephod quid designarit 2.1279.d
Episcopatum suscipere nō debet qui cōtinentiam seruare nequit 2.1028.a
episcopatum desiderantes, bonum opus desiderare, ut sit intelligendum 1.1232.d
Episcopi officium 1.1238.a
episcopi primitiua ecclesia ad martyrij tormenta ducebantur 1.1233.a
episcopi conditiones 2.639.b
episcopi uiolēter à suis locis expulsi, ab aliis suscipiantur 2 671.b
episcopus orphanorum & uiduarum curā habeat 2.672.d
episcopi si non fecerint officium emendandi sunt 2.1140.d
episcopi clerici impendant charitatem 10. 2 1150.b.d
episcopi institutio exemplum & uita magistra sit fidelitē 2.1187.a
episcopi captur in alterius cōsecrationē & munus desint 2.1192.c
episcopi ordinatio 2.717.d & deinceps
episcopi duodecim Lōdonēsi episcopo subesse debent 2.1170.d
episcopi bis in anno conuenire debebant ob censuram 2.752.b
episcopi indignatio, talis esse debeat tom. 2 747.c
episcopi non idonei quantū obsint 2.1631.c
episcopi non de una, sed pluribus possint eligi ecclesiis 2 1133.a
episcopi in causis forensibus non debent occupari 2.1012.a
episcopi uirtutes quibus emicāt à spiritu sancto accipiunt 2.1614.d
episcopi actiones quæ esse debeant 2.1139.d
hospitales esse debent 2.1057.a
episcopis iuris licitio seruanda est 2.1049.d
episcopis iura sua inuiolata seruāda sunt 10. 2 1091.c
in Episcopo alio ue officio sacro quid sit respiciendum 2.983.c
episcopos decet exēplatem seruare 2.1573.a
episcopo ordinando pontifex manum imponit 2.1188.d
episcopo antequam deponatur loco, quid sit faciendum 2.1152.c & deinceps
episcoporum fida præua non sunt oris gladio ferienda 2.1181.d
episcoporum Lindonie ac Eboracæ ciuitatū distinctio 2.1171.a
episcoporū causæ magna cum diligentia examinande sunt 2.959.a
episcopum oportet potentem esse in fermone 2.652.d
episcopum oportet bonum testimonium habere ab his qui foris sunt 2.1491.c
episcopum prophana tractare non cōuenit. 2 1076.a
episcopus propter infirmitatem dependentis non est 2.1072.d
episcopus ordinari sine episcopis non potest 2 1193.b
episcopus qualis esse debeat 2.650.b
episcopus quis fieri non debeat 1.1234.d
episcopus molestiam in se sentiens non procedat in publicum 2.1158.d
episcopus ob propriam iniuriam nullum excommunicet 2.704.d
episcopus in Ecclesia qualiter agere debeat. 2 1190.d
episcopus fieri non debet qui usurā amat. 2 1028.b
episcopus ut se gerere apud suos debeat 10. 2 742.d
episcopus qui uniuersalis dici uult, Antichristus est 2.888.c
episcopus eligēdus deo sit & hominibus gratus 2.724.a
episcopus uerborum correctione non uerbis uimeri debet 2.738.d
episcopus egrotus non mutat nec pollui debet benedictionem 2.1158.d
episcopus cogitet se cōmunis conditionis hominem esse 2.1617.d
episcopus uniuersalis uocari nemo debet 10. 2 793.b
episcopus ante electionē iudicādus 2.725.d uide Antiq. Sacerd. Pub. Doct. Præcat. & Rectores
Epistolæ diuersarum mentium 2.1046.b
epistolæ proprium 2.1037.a
epistola charitatis 2.998.d
epistolæ Pauli quando exepte sint exponendæ 2 1417.c
epistolæ subscriptiones habere debent 10. 2 1132.d
Epulæ delitiarum in solo cōditore inueniendæ sunt 2.1237.d
epulæ comitatur uoluptas 1.5.c
loquacitas ibid.
uide Conuiuium
Equus dei exultat audaciter 2.1069.b
equus dei quomodo ante faciem hostium superet 2.1080.a
equus dei quomodo dicatur terram forbere 2 1080.d
equi nomine quid intelligatur 2.1051.c
Erectio nostra unde 2.1509.b
erectionis ordo quis sit 1.461.c
Ereptorem minus diligit qui non periculū intelligit 2.103.a
Errantiam demonstraturus ipse errare nō debet 2.985.a
errantis patientiam qui præstat, nō est sine participione erroris 2.962.b
Errorem reprobantes rectum se amare ostendunt 2.978.a
Eruca toto pectore in terra repit 2.1166.a
Eruditiuntur sancti quando 2.1391.d
Eruditio secularis prodest prædicationi 10. 2 1518.b
eruditio diuinæ doctrinæ panis nomine exprimitur 2.790.d
eruditionis fuæ multi confidunt fœnebres insfa maiorum 2.1588.d
Eruditus ad maiorum exempla per humilitatem reducetur 2.1565.d
Eruere est euelli 2.1558.c
Esaias ultrò se ad ministerium obtulit tom. 1 1232.a
esaiæ scientia unde 2.1248.c
esaias propheticis alijs eloquentior extitit 10. 2 1518.b
esaias per charitatem superna mysteria penetrauit 1.349.a
Esau agricola quos signet 1.140.c
esau cur fratrem perlequutus sit 1.176.c
esau cur reprobatus fuerit 1.289.b.378.d
esau uenatio quid signet 1.140.b
Esca nos non commendat deo 1.1286.b
esca per quæ datur 1.904.d
Esse affirbitur deo 2.1258.c
Esbem fortem sonat 1.1138.c
Esta cur Adamo dormienti producta sit 10. 2 107.c
este ad uxorem Iob comparatio 1.68.d
esther imitatrix propinatrix 1.418.b
esther gula uitio decepta est 2.1478.a
esther per usum peccauit 1.712.b
Euangelistæ facies & pennæ habent 2.82.b
euāgeliste tres cur pauca de diuinitate Christi scripserint 2.1225.c
euangelistarum quatuor typus 1.1085.d
euāgelistarum libri quatuor salutis remedia continent 2.1431.d
euangelistæ si unquatuor sunt facies 2.82.b
EVANGELII operæ comparatione leges fortis fuerunt 2.1216.c
euangelij filij fortes ac mundi sunt. 2.1216.d
euangelium formidantes refugiet 1.670.c
euangelium annunciantes de euangelio uiuant 2.1291.c
euangelium prædicari debet creatura omni huic 2.1557.b
euangelij producis fructū uirilem 2.1216.d
euangelium doctoribus cur tollitur 2.187.d
Euangelere quid dicatur 1.355.b
Eucharistia quibus prodest nihil 2.1262.b
Eudoxij error per quos sublatus 2.918.b
Euellere quid sit 2.1558.c
Euersor est qui anteeſſorum statuta euertit. 2 1180.d
Eumorphium Stephanum secum uocauit monachum 2.1448.b
Eunuchi qui sunt 1.1306.c
spirituales 2.1411.b
eunuchi prælatorum carnalium 2.1397.c
Europæ calamitas 2.792.d
Euſebius senex & æger excommunicauit 10. 2 1178.b
euſebius Cæsariēsis quid scripserit 2.916.d
Exactor quis sit 1.1028.a
Examinis æqui quando sit doctor 2.1386.a
Examinatio subtilis peccatorum & Saulis. 2 1584.b
Exaudiri pro alijs orās qui mereatur 2.1382.c
excom-

Excommunicatio siue sit iusta siue sit iniusta timenda est 2.432.d
excommunicationis sententia quomodo facienda 2.704.d
Excommunicatis in mortis periculo corpus dandi est 2.960.d
de Excelso ueniunt prædicatores 2.1457.a
in Excelsum ascendere quid sit 2.1433.c
Excessus ut sint corrigendi 2.1014.d
Excusi sunt reprobi 2.1385.c
Exempla mela quantum nocent 1.860.d
exèpla prauorū dissipant uirtutes 2.1398.b
exempla ut possumus uitare 2.1507.b
exempla malorum quatenus nobis prosint. 2 1576.d
exempla antiquorum uitæ instabilitatē docēt 1 273.c
exempla aliena nos instituunt ad bonū perficiendum 1.738.b
exemplis patrum iuuamur 1.901.c
exempla prisciorū sunt remedia contra uitia. 2 1020.a
exempla patrum priorum ad patiēdum nos mouēant 1.950.c
exemplis dominus nos instituit 1.333.d
exemplo qui est aliis consuluturus rationem in pectore portet 1.1238.a
Exercitui qualis dux præfigatur 2.992.b
Exercitus cœli quid 1.40.d
exercitus instruendus est ex uirtutibus cōtra formtationem 2.155.d
exercituum dominus est Christus 2.1211.d
Exequiæ cœlestes habit⁹ Romulæ ancillæ dei 1 1435.a
Exhibemus nosmetipsos deo per obedientiam 2 1589.d
Exhortando quando doctor nihil proficit. 2 1492.a
Exhortatio facta tempore sanctorum prædicatorum 2.1351.d
exhortatio sancta quid efficiat 1.998.a
exhortationum forme 1.1258.a
Exilij causa ut sit examinanda 2.1161.c
Expectamus prosperā, formidamus aduersa. 1 250.c
Expositor sacræ scripturæ similis speculatori fabulæ 2.1202.b
expositores sacri Apostol. succedūt 1.899.d
Extalet putrefacere quid sit 2.1350.a
Exteriora ad interiora nos ducunt 1.858.b
Extollentes se manē, uerē deficiunt 2.1542.c
Extolli de dei gratia quibus contemnat tom. 2 1540.c
extolli de uictoria non debemus 2.1504.d
Extranei ut sint ad fidē perducendi 2.1133.b
extraneum quis sit 2.1239.b
In Extremis quidam ad deum redeūt 1.913.c
Ezechie cur sint addita anni quindecim to. 1.402.d & 528.c
ezechias quid præfiguravit 1.283.d
ezechias se ut iusticiarit in cogitatione to. 1 417.d
ezechie confessio qualis ibid.
Ezechiel sonat fortitudo dei 2.74.c
ezechiel quot annis prophetie librum absoluerit 2.196.d
ezechiel durus fibi & aliis fuit 2.1416.a
magistrorum speciē tenet 1.853.854.b

Fabri regis armoriū & curruū 2.1396.b
Fabricam metiri quid 1803.c
Faces quando non accenduntur 2.998.d
Facie omnes agnoscuntur 2.1413.c
facies nomine quid signetur 1.423.d
facies quis decor est 2.1615.a
faciem internam leuare quid sit 1.358.d
faciem elevatā macula inquinat mystice quid 1 358.d
facies dei accipere quid sit 1389.b
faciem ionathæ cernere 2.1531.b
faciem ad deum leuare quid sit 1.532.d
faciem fine macula posse leuare 1.359.b
faciem prædicatorum fugere conantur subditi 2.1413.d
facies hominis interna mens est 1.358.d
facies dei quid 2.1452.b
facies hominis quando immutetur 1.413.b
facies iræ damnationem notat 2.596.b
facies nostra interna in scriptura sacra uidetur 1 2.4.d
Facta nostra bona cur sint occultanda tom. 1 285.d
facta bona sic laudanda sunt ut imitantur to. 1 1269.d
Facultates trāsitoriæ stercora sunt eterna diligentibus 2.1265.c
Falcem in alienam messem mittere non debemus 2.1194.d.
falcis nomine diuinum iudicium dicitur to. 1 1159.c
Fallacem reprehendere licet cuiuis 1.564.c
fallaces uerbositati insistunt 2.1535.d
fallaces sic se regunt, ut profrant: & iusticiant, ut accusent 2.1585.b
Fallo possunt doctores ecclesiæ 2.1388.b
Fama sanctorum fluit sicut mel 2.1540.b
fama absentes facit præsentes 2.683.d
famam spiritualium uirorum detrahere cupidentes carnalis explorant 2.1468.c
Fames corporis & mentis 1.197.b
Famelici in scripturis qui sint saturati 1250.c
famelicorum natura 2.317.c
Familiam multam possidere quid sit 1.16.d
Familiares prælatorum incitant prælatos ad mala 2.1395.b
familiares dei qui sint 2.1225.b
Famuli prælatorum carnalium 2.1397.c
famulus bonus & fidelis quis sit 2.975.b
Fanum Apollinis in Casino monte 1.1250.d
Farinæ modij tres ab Anna oblati quid signēt 2 1227.d
Fasciculos ad comburendum ligare quid sit. 1 338.d
de Fato quid sentiendum 2.350.b
Fauces quid signant 1.242.c
Fauus mel nouum continet 2.1204.d
Fauni Græc incubi 1.226.c
Fauor humanus in iudicio non subsistit tom. 1 279.b
fauorem ex locutione quærentes, ubi mentiuntur 2.1583.c
fauores linguæ mentem blandiendo fordidāt 2 1265.c
fauorit auram recipientes fortia agunt tom. 2 1541.d

Fenenea Anna uehementer angens quid sit 2 1217.b
fœnenna uxor Helcanæ, secunda cur dicatur. 2 1210.d
doctores iudææ significat 2.1213.d
fœnennæ filij sunt mentiq; sacræ consilia tom. 2 1236.c
Ferri nomine fortitudo signatur 1.855.d
ferro cæteris metallis conciduntur 2.1112.d
ferrum in manubrio quid notet 1.735.d
ferrum in fornace quid 1.1276.b
de manubrio profitit quid sit 1350.d
de terra tollitur quid sit 1.603.c
Festa temporalia cuncta transeunt 2.434.d
Fici arbor humanam naturā signat 2.457.c
ficum dei decorticare 1.284.c
ficus defignat synagogam 2.1030.b
Fides omnia bona facit 1.52.c
fides catholica ecclesiæ uexillum 2.1337.d
fides unius cuiusq; saluat ipsum non alium to. 2 1623.d
fides pulsatur questionibus 1.57.b
fides operibus prior est 2.1205.b
fides uia est ad lucem ueram 2.324.d
fides patrum ueterum nonorumq; eadem est 2 333.c
fides quid sit 1.496.d.1427.d
fides signatur per funem 1.1138.b
fides animam custodit 2.951.d
fides sine operibus nil prodest 2.141.d & 974.b
fides primò gigni debet in corde nostro to. 1 52.c
fides noui testamenti per antiquum est confirmata 2.1319.d
fides grādibus ad perfectionem ducitur tom. 2 218.d
fides sine operib. mortua est. 1.561.d 995.c & 1133.d
fides quid, quarumq; rerum sit 2.433.b
fides actus nostros solidat 1.83.d
fides uerberibus non est exigenda 2.737.d
fides una cum sit, cur cōsuetudines ecclesiæ diuersæ sint 2.1191.c
fide carens iustus non est 2.577.c
fide mundantur corda nostra 1.203.c
in Fide nati robusti sunt 2.1223.a
fide prædicti membra sunt sacerdotis summi. 1 832.b
fidei prædicatio erecta est 2.1544.d
fidei ad cognitionē fulta prius, postea astuta collecta sunt 1.11.d
fidei rectitudo armare nos debet aduersus delitios 2.1143.c
fidei initia qualia fuerint 2.1320.d
fidei radix uirens manet etiamsi titubet interdum 2.977.d
ad Fidem ut sint conuertendi alieni ab ea to. 2 1133.b
fidem perdere quid sit 1.840.d
fidem fidelibus non habere est infidelitas manifesta 2.883.d
fidem patrum tenere eandemq; excercere debemus 2.1230.d
fidem tentatio sequitur 2.982.b
Fideles ueri qui sint 2.445.b
fideles pacem tenētes hostibus terribiles sunt 2 444.c

fidelet omnes membra sunt redemptoris to.
1 474.b
fideles primitiuæ ecclesiæ fuerūt operib. præ stantes 2.1320.d
fideles quod nunc audiūt percipient aliquan do 2.1332.c
fideles quæ audiuerūt per bona opera in cœ lum colloc ent 2.1303.b
fideles contristati sunt de percussione hereti corum 2.1371.c
fidelibus perfectio quietis promittitur 1.9.d
fidelibus in tentatione non deest dominus to.
2 1266.c
fidelibus correctio talis debetur qualem parē tes filijs exhibent 2.1191.d
fidei ūn non est uniformis æqualitas 2.1515.a
fidelium multitudo ex utroq; sexu colligitur 2 356.d
fidelium ordines plures sunt 2.1471.b
fidelium gregi æterna ac sublimia perficien da sunt 2.1612.b
fidelium in cordibus tres uirtutes manent to.
1 614.c
fidelium salus fidem operibus præmittit to.
2 1205.b
uide Beatos, Iustos, Pios & sanctos
Fiducia ubi locum habere indulgentiæ nō po test 2.1315.c
fiducia in aduersis nobis adesse debet tom.
2 273.b
Fieri quod quis sibi non uult alteri etiam nō faciat 1.247.a
Figuræ propter nos scriptæ sunt 2.1356.b
Filiæ in nomine mentes infirmorū accipiūtur 2 1396.b
Filij fermo, est patris ipsius 2.451.a
filij Sion 1.151.d
filij sanctorum mentium 2.1602.a
filij nobiles, quid notent 1.413.c
filij lob non luxuriosi 1.36.b
filij tres Annæ, perfectiores ecclesiæ designāt 2 1273.d
filij electorum sunt illi qui uirtutes eorū imi tantur 2.394.c
filij quando pereūt peccata parentū 1.512.d
filij fidelium ponūtur in curribus 2.1594.c
filium dei tuba a contemptis & Gētilitas pro meruit 2.1252.d
filium matrem ad inopiā redigere crudele est 2 1048.d
filiorum proprium 2.602.b
filiorum corda aduersa dulci funt profequen da charitate 2.1142.c
filiorum bonorum studiū crescit paterna ad monitione 2.1039.b
filius dei initium est 2.608.c
filius dei fons patens dicitur 2.288.d
filius dexteræ Christus est 2.1429.d
filij nō portabit iniquitatē patris 2.1294.d
filius dei perfectus homo est factus 2.1088.c
filius dexteræ Christus est 2.1513.c
filius est imago patris 1.165.a
filius stulti ambuisus dicitur 2.180.c
filius dei dicitur manus eius 1.591.c
filij & incarnationē dicitur angeli 2.940.d
filius prodigus 2.635.a
Fimbriæ aureæ quæ sint 2 1574.a
Fine quicquid conciuditur quām mihil est to.
2 1137.b
finem uniuersorū deus considerat 1.604.c
fines terræ sunt illi qui uitæ suæ ultima cū cul pa clauserunt 2.1267.d
fines Beniamin sunt regulæ scripturarum to.
2 1447.d
finem suum nemo cognoscit 2.517.b
Fingere componere significat 2.412.c
Firmamēti nomine duo intelligūtur 2.128.d
Firminus episcopus 2.1143.d. 1254.a
firminus episcopus Tuſtrie ab errore libera tus 2.1114.b
qui Flagellatur in proverbium vulgi ponitur
1 444.d
flagellari expetunt iusti 1.218.c
flagellatur quis etiam pro gratia 1.779.d
Flagella humana diuinis non sunt adjecten da
2 1175.c
flagella temporalia æternam quietem præpa rant 2.1137.c
flagella amoris indicia 2.938.d
flagella peccati quæ sint 1.443.c
flagella unde proficiscuntur 1.182.d
flagella quomodo æquanimiter feramus to.
1 350.c
flagella cur mala nominentur 1.69.a
flagella bonorum quid parant 1.543.d
flagella metuentes aut nihil facientes ut finē admonendi 1.1275.a
flagelli dolor temperatur cum culpa cognos scitur 1.350.b
flagella dei donorum memoria sunt unguen da 1.69.c
flagellum linguæ quantum malum 1.197.d
flagellū domini duobus modis emittitur to.
1 598.d
flagellū multos ad perēnē ducit uitā 2.509.a
flagellū purgationis aut probationis 1.195.d
uide Crucem & Afflictionem.
Flagitijs multis pollūitur & fecuri funt tamē
2 1510.b
Flamma ignis impiorum quæ sit 1.453.d
flamma utriusq; habuit & eodem momento non habuit 1.1461.c
Flare dei 1.149.b
flare nostrum ut fiat ibid.
Flere dolorem fuit quidam nō nolent 1.331.c
flere cum nolumus pro peccatis nostris nō ne cemus 2.1454.c
flere non flendo ut accidat 1.1302.d
ad Fletum per gaudia perueniter 2.525.d
Florentini archidiaconi senium & tenacitas
2 1164.c
Florentius orādo serpentes expulit 1.1395.d
florentius Benedicti æmulus & demceps 1.1359.c
Flores teneri fideles designant 2.15.a
flores diuersi diuersa olent 2.103.b
flores æternorū fructuum sunt opera sancto rum 2.1450.a
Fluctuum pericula 1.728.d
Fluminis torrens quis sit 1.496.b
fluminis riuuli dona sunt spiritus sancti to.
1 495.d
Focæ coronatio 2.1122.c
focæ ac Leoniæ imagines ubi reconditæ sint
2 1122.d
focæ ac Leoniæ imago Romā uenit ibid.
Focariæ sunt quæ in focis coquunt 2.1396.c
Fœcunditas carnis non est culpa ante dei ocu los 2.1194.d
fœcunditas spiritualis 1.15.c
fœcunditatem fobolis referuauit dominus bu mano generi 2.1195.a
Fœdat animam & corpus luxuria 2.1579.a
Fœdi sumus omnes 2.1370.b
Fœmineæ semen ubi contineatur 1.1106.c
fœminæ deo dicatæ monasterium exire nō de bent 2.751.d
fœminis quæ admonitio competat 1.1259.b
Fœnum bouis quid designet 1.222.d
fœnum est populus 2.363.c
Fons designat scripturam sacram 2.33.b
fons occultus est dei unigenitus inuisibilis to.
2 288.d
Formatio hominis in utero matris 2.282.c
Formidanda est uis diuina tantum 1.32.a
formidandum est in bonis accepiis 1.856.b
Formicari interius quid sit 1.835.c
Formicatio quantum peccatum sit 1.1304.c
formicatio ut curetur 2.1526.a
formicationi parcendum non est 2.1570.c
formicatio quo fœdior, eo magis occultuar è reprobis 2.1584.b
formicationem detestatur dominus 2.1568.a
in Formicationem præcipitat diabolus maxi mam partem hominum 2.1520.c
formicationis spiritus quē insuerit eum fron tist uirtutibus 2.1558.d
formicationis certamē quām magnum sit pa tet in Moyse pugnante cum Amalech to.
2 1569.a
formicationis pugna fortis ac uiolenta est to.
2 1568.c
formicationis blandimentū alliū est 2.1558.d
formicationis spiritum uirtus una non extin guit 2.1557.c
uide Scortationem, Adulterium, Libidinē, & Luxuriam.
Fortes esse oportet in dei seruitio qualescūq; simus in seculo 2.1538.c
fortes alios facit qui pane nutritus est tom.
2 1607.c
fortes robore multi sunt in ecclesia 2.1401.d
fortis uerē quis 1.147.c
Fortitudinis nostræ diuina iūgatur necessi tas est
2 1254.a
fortitudo nostra facile superatur 2.1254.b
fortitudo hominis omnis est infirma denatis comparatione 2.1246.d
fortitudo pertur bat a non ablata 1.59.d
fortitudo ascribitur deo 2.1259.a
fortitudo iustorum quæ sit 1.219.b
fortitudo reproborum quæ sit ibid.
fortitudo ex tentatione 1.59.d
fortitudo quando ostenditur 1.147.c
fortitudo sanctorum quæ sit 2.582.a
fortitudo in quo consistat 2.543.d
fortitudo sine consilio destruitur 1.18.a
fortitudo timore turbatur 1.55.d
fortitudinē habuerūt derisi patres 2.1209.b
fortitudinem quādo consequamur 2.1258.d
fortitudinem mutare quid sit 1.604.a
Fortunati episcopi Neapolitani zelus pro Christianis mācipijs 2.939.d. 1344.b
& demceps usq; ad 1348.
fouere

Foneas salientes uiros uidere 2.1465.c
Fracturam ligamen astringi quid sit tom. 1 1247.d
Fragilitatis sue qui maxime obliuiscantur. 1 65.d
Fragor tonitrui quid 1381.b
Franci Libertinum ante ipsos prostratum nō uident 1.1329.d
francorum reges magnam sacerdotibus impendunt dilectionem 2.989.d
francorum gens plus aliis felix 2.1127.d
Francis in Christiana religione superauit ceteras gentes 2.991.b
Frater nostrer Christus est 2.1564.c
frater fratrem adiuuās exaltabitur 2.956.a
frater defuncti fratris, uxorem accipiēs quid nocet 1.1231.d
fratrem relictum qui releuat Christum releuat 2.997.d
fratrem qui odit homicida est 1.552.c
fratres sumum omnes conditione & redemptione 2.1066.a
fratres duo possunt cum duabus contrahere sororibus 2.1192.b
fraires concordes filij Iob 1.5.b
fratris uxorē ducens sit anathema 2.1190.a
Fraudem in dei opere quis perpetret 1.316.d
fraus nascitur per priuatā dilectionē 1.316.d
fraus ae desidia in bonis operibus fugienda sunt 1.315.d
fraus tribus modis committitur 1.316.d
Frigus desiderium signat 1.548.d
frigus maliitiæ 1.25.d
Frigidiani factum 1.1388.d
Fronimianistarum error 2.1025.c
Fructum surfum facere quid sit 1.283.d
fructus terre absq; pecunia comedere quid sit 1.758.c
fructus multiplices produxit saluator tom. 2 1209.c
Fruges domini animæ bonæ sunt 2.171.b
frugum qualitates 1.754.b
Frumenta abscondere quid sit 1.1297.d
frumentum figurat spiritale opus 1.760.d
frum entum & palea in area quid 2.1383.b
frumentum uirga cedere quid sit 1.87.a
Fugere an liceat 1.1355.d
fugere de acie tudeo quid sit 2.1341.a
fugere ad tres urbes quid signarit 1.350.d
Fugientes ad ecclesias abducere nemo debet 2 1154.d
fugienti cum panibus occurrere quid sit to. 1 791.a
Fuga nostra ne byeme uel sabbatho fiat oratium 2.360.b
de Fulgentio episcopo Vticulano 1.1390.a & deinceps
Fulgur & splendor quid differant 1.500.d
fulgura quid sint 1.903.c
Fulgor usturum quis sit futurus 2.1256.a
fulgor meridianus in uespere quid sit 1.361.c
Fumus leui aura raptus euanescit 2.1025.b
Funda Ecclesiam figurat 1.1178.c
fundis monasterium extruitur 1.1327.c
Fundamentum, dominum in scriptura notat 1 944.b
fundamentum unde 1.884.a
Funis nomine quid scriptura intelligat tom. 1.382.a 1137.c
Funiculus linens prædicatio est subtilis tom. 2 203.b
Fur hortum Eundensis monasterij diripiebat 1 1331.a
fures uersi in operarios 1.1392.c
Furtum non per nōsti obscuritatē fedtenebras rationis excogitatum 2.1404.c
furtum occultum à uiolēto differt 2.1405.b
Furor præceps usitat'q; desperatur 2.747.c
furor animi ist reprimendus 1.174.a
furor impellit mentem ipuo non trahit desiderium 1.1266.a
furor iustū omne putat quod fecerit 2.1012.c
furor in deum non cadit 2.536.d
furoris nomē diuinitati nō cōpetit 1.408.a
Fuscinula in manu pueri qd signet 2.1271.a

G

Abas sublimis dicitur & 2.1372.b 1475.d
Gabaa Beniamin collem filij dextræ sonat to. 2 1343.c
Gabriel angelus in quibus negocijs mittatur 2 478.c
gabriel quid signat, & cur ad Mariam missus 2.478.a
Galaad interpretatio 1.1295.d.2.26.b
Galatas cur Paulus increpet durius 1.164.c
Galeā salutis assumere debet pius 2.1408.b
Galilea transmigrationem fidem sonat to. 2 405.d
Galgal scripturā sacrā designat & 1386.b
Galgala rotam sonat 2.1462.c
Galli nomine prædicatores accipiuntur to. 1 1003.d
galli natura 1.1322.c
Galla ulcere cancri in mamilla peressa to. 1 423.d
Gastrimargia gulæ motum sonat 2.1476.c
Gaudia externa sunt seruanda propter interna 2.1093.d
gaudia mentem rapiunt 2.868.d
gaudia seculi uana sunt 2.1496.d
gaudia impiorum insania est 1.189.c
gaudia eterna per afflictiones & mundi aduersitates sunt quærenda 2.1362.c
gaudia uitæ præsentis iusti sterora putant. 1 489.b
gaudij signa 2.1244.d
gaudium sanctorum à deo 1.189.b
gaudium Christi est uita nostra 2.475.c
uide Lætitiam
Gaudere impij in domino nesciunt 2.550.d
Gaza Persica lingua diuitias sonat 2.251.c
Gaza ciuitas inferni imago fuit 2.406.d
Gedeon ad prælium ueniens quid signat to. 1 1036.a
gedeon contra Madianitas & sequentes 1.1035.d
Gehenna quos recipiat 2.1252.c
gehenne ignis unus est 1.1457.d
gehenne ignis non ad consolationem sed tormentum lucet. 1.339.b
gehenne ignem lumen obscuritati iunctum habere patet ex tedis 1.340.a
Gelboe montibus male dixit Dauid 1.93.c
gelboe montes quid signant 1.93.d
gelboe decursus interpretatur ibid.
Gelu in aqua liquatur quid sit 1.922.c
gelu quid designat 1.987.c.989.a
Gementes est qui nō curat gemere 2.480.d
Gemini filius quis sit. 2.1438.c
Genealogia Helcane 2.1231.d
Generationes quæ licenter iungi possunt to. 2 1192.c
Genimina quid sint 1.721.d
Genium concursus ad fidem 2.1352.b
gentes uerbi cibum amplexæ sunt 1.178.c
gentes quando uocatæ 1.44.b
gentes gratium ex sola dei misericordia consecute sunt 1.924.c
gentes figurauit onager 1.212.c
gentes auidè hodie sacra bibunt 1.179.a
gētibus fidei mysteria creduntur 2.1256.a
gētium uocatio in dei consilio abscondita ab antiquo fuit 1.329.b
gētium deuotio primitiuæ ecclesiæ domus extitit 2.1222.c
Gētilis populus extra stabuli editus 1.212.c
gētilis populus in carcere fuit 2.1256.c
gentilis populus de puluere suscitatus & sterco rem erectus 2.1256.d
gentiles uocati sunt ligna syluæ 2.496.b
gentiles sitientes aquam uitæ consequuntur. 1 178.d
gentilium cordā pressa torpore diaboli, sunt iam repleta cheritate 1.572.c
gentilium in cordibus fuit mira conuenientia dei & principum 2.1349.b
exaltata est 2.1252.d
recte defolata est uocata 1.985.a
cognitionem sui cōditoris ignorauit 1.2.d
credidit incarnationis mysterium 1.383.c
Gētilitatē quibus ornet dominus 2.1252.c & deinceps
Germanus Capuanus in thermis animam Pafcalli inuenit 1.1456.a
Germen in ortu quid sit 1.281.a
germen domus quando aperiatur 1.503.d
germina arida, humanæ conditionis in Christo reuiescunt 2.1209.a
Gerontocomij lectisternia desunt 2.1171.d
Gesta antiquorum umbræ fuerūt 2.1248.a
Geth sonat torcular 2.1384.d
Getulia pisc atores non habet 2.750.d
Gibbum habere quid 1.1233.d
Giezi eum baculo figura Moysis 1.321.b
Gigantum nomine qui accipiantur 1.571.b
Gladij faciem fugere quid sit 1.486.a
gladij nomine uerbum dei accipitur tom. 2 1536.a
gladium à sanguine prohibere quid sit tom. 1 1298.a
gladium uniuscuiusq; ad proximum uertere, quid sit 2.1536.a
gladium uendita tunica emere 2.36.d
gladium habere & temere quid differant to. 1 664.b
gladius multiplicitier dicitur 1.1176.a & deinceps
gladius spiritus est uerbum dei 2.1408.b
Glarea uitam præsentem designat 1.684.d
glareæ fluminum lapilli sunt 1.520.b
glareæ cocyti quos signent 1.520.b
Glebæ quomodo cōpingi dicantur 1.1009.a

glebe iudee que fuerint 1.608.b
glebe quãdo in terra cõpacte sint 2.1010.d
glebarum nomine quid intelligatur 1.608.b
glebas post dominũ frangere qd sit 2.1501.a
glebe ex paluere quotidie dominus cõpingit 1 1010.d
Gloria mundi fugitiua dicitur 2.955.d
gloria cui uita nõ concordat ignobilis est to. 2 1252.d
gloria nostra incarnatio Christi est 2.25.d
gloria cordis reprimenda est 2.1083.b
que uitia pariat 1082.c
gloria mundi periculose est 1.1229.b
gloria Israelis rectius trãsire quãm petire dicitur 2.1345.c
gloria iudeorum omnis transiit ad gẽtes to. 2 1524.b
gloria ecclesie per orbem uniuersum est copiosa 2.1373.b
gloria dei aliter in semetipso & aliter in rebus factis 2.1177.c
gloria dei omnes egent 2.1376.e
gloria uniuscuiusq; iustitia est 1.469.c
gloria dei locus quis? 1.62.b
gloria temporalis breuitas 1.562.c
gloria uane proprium quid sit 1 429.b
gloriæ uane sectatores ut alios contemnant. 1 768.a
gloriam nihil esse quando sit pensandum to. 1 80.a
gloriam presentem quærites despectum meruunt 1363.d
gloriam deo dare quid sit 2.1358.a
gloriam habere in nobis ipsis quid sit tom. 2 1064.c
gloriã uitæ presentis querere grauis labor est 1.183.c
gloriam precedit humilitas 1.1281.d
Gloriofoi uarie comparat dominum infideli bus 2 1437.c
Glorificare quisq; debet deum in sua actione 2 1540.d
glorificare uolunt dominum quidam sed interim laudari 2.1541.a
glorificatur deus per predicatorem faciẽtem que habentur 2.1292.b
Glorificati gloria 2.1282.a
Glorificantes dominũ glorificat quoq; dominus 2.1281.d
Grabbati nomine quid accipiatur 1.788.a
grabbatum tollere & ire in domum quid sit 2. 1265.c
Gradientibus per deserta apparet dominus. 2 1318.b
Gradus ad cœlestia regna qui sint 2.268.a
gradui quindecim ad tẽplũ cur sint 2 1205.d
gradus porte ecclesie, sunt merita uirtutum 2 217.c
graduum distributio ecclesie unitatem seruat 1.898.c
graduũ ecclesie ordo et diffinitio 2.1444.d
Grandinis duritia præuorum uitam signat. 1 979.a
Granũ sinapis significat Christum 1.633.c
Gratia dei, homo uterq; bonũ exuit to. 1 1084.b
gratiam primam nullus meretur 1 1152.b
gratia quem non adiuuat is premitur mole-

sta corruptionis 2.8.b
gratia præuenit deus peccantem 1.534.b
gratia superna comparatur anno 1.100.c
gratiæ gratis date aliquando utiliter subtrahuntur 1.60.b
gratiæ remedium uertitur abutẽti in augmentum culpe 2.180.c
gratiæ gratis date diuersimodi traditur to. 1 803.d
gratiæ diuine largitatem nos accipere nõ uelemus 1.1236 b
gratiam uocantis quidam non solum respuunt sed & perfequuntur 2.509.b
gratiam dei contemnẽs punitione graui dignus est 2.504.d
gratiarum numerum qui non adipiscuntur. 2 1262.a
gratiarum dona quomodo possidemus tom. 2 1410.d
gratiarum diuisiones sunt 2.164 d
gratie gratis date aliquando dantur reprobis 2.250.c
gratias agere debemus & in aduersis & in prosperis 2.274.a
gratie sunt egende deo in cunctis aduersitatibus 2.1028.d
G egres clesiorum sunt turbe uirtuum spiritalium 2.1398.b
gregis nomine qui notentur 1.546.d
gregis piculis si sine pastore fuerit 2.677.a
gregis felicitas que sit 1.502.b
gregis animus unde frangatur 1.1250.a
grex pastoris uocem moresq; sequitur tom. 1 1231.a
grex dei ut gubernari debeat 2.821.a
Gregoria sanctimonialis effecta 1.1391.b
Gregorius Nazianzenus quid docuit tom. 1 1247.c
gregorius nõ inuli opus suum manifestari ante obitum suum 2.1106.a
gregorius colice laborauit molesta 2.701.b
gregorius quid à Hieronymo & Augustino distet in Regũ libro enarrando 2.1202.a
gregorius unde cum mensibus de lecto uix surgere potuit 2.1003.c
gregorius Regi ac regine Anglorum epistolã scribit 2.1108.d & 1cq.
gregorius quicquid utile quicquid pacificii probatur deliberat 2.112 9.d
gregorius filie regine Lõgobardorum tres annulos mittit 2.1165.d
gregorꝰ urgetur ut exponat Samsonis facta 2 1117.c
gregorio quid excitarit inuidiã 2.1121.d
gregorius petit ut pro eius munere fiat oratio fiat 2.621.a
gregorius uniuersalis dici non uult 2.918.d
gregorius sorores tres uirgines sacras habuit 2.514.d
gregorius inuocat Phocam imperatorẽ contra Longobardos 2.1146 b
gregorius approbat concilia quatuor iungẽs ea Euangelijs 2.657.b
gregorius subscribere noluit in pace facte de 2.979.c (1.1325.d
gregorius Petrum diaconum socium habuit.
gregorius in sinu ecclesie Romane nutritus est 2.1121.d

gregorius qua mente Ezechielem interpretatus sit 2.208.b
gregorius contradicit legi Cesaris 2. 741.d
gregorius podagra laborauit 2.950.c
quo tempore Papa fuerit 2.1052.b
montem mouit oratione 1.1338.c
dehortatur episcopum Constantinopolitanum ne uniuersalis uocetur 2.892 c
gregorius non uult Normi fed Maria uocari. 2 642.a
fatetur se Græca non nouisse 2.1092.b
gregorij epistola ad Phocam Augustum to. 2 1141.d
gregorij decretis qui subscripserint 2.1189.c
gregorij synodus 2.809.c
gregorij iudicium de libris S. Augustini to. 2 1026.c
gregorij tempore coronatus est Phocas tom. 2 1121.c
gregorij modestia in Regum libro exponendo 2.1201.d
gregorij pastoralis cure liber in Græcam linguam translatus est 2 1106.a
gregorij expositio in Iob non competit rudibus auditoribus 2.1106.a
gregorij disputatio cum Eutichio de refurrectione carnis 1.483.a
gregorij dolor lesus et nimius est 2.1024.d
gregorij tempore status miser Rome fuit to. 2 1122.d
gregorij oratio pro episcopo Mediolanensi buo eligendo 2.725.b
gregorio genium collocutio amabilis fuit to. 2 1146.c
gregorio effluum tempus contrarium fuit 2.474.a
gregorium pœnitet se ætatem suam confecisse tum 2.1157.c
gregorium fecuturi grauiora tempora uidebant 2.1125.d
gregorium fepe ardor cum dolore mualit 2 1056.c
Greffui appellatione qd accipiatur 1.715.b
greffus quid fignent 1.410.d
greffus dinumerat deus 1.410.c
greffus hominum qui dicantur 1.827.d
Gula ut curari poffit 2.1526.a
gula tempus concedit 2.1481.b
gule quot mala fecerit 1.1029.b
gule rami 1 1082.c
gule fpecies tres notantur in Heli filijs tom. 2 1287.a
gule dies eft delectatio corporeæ fatietatis. 2 1485.c
gule ultimum agmina uitiorum ad conflictum anime producit 2.1486.b
gule ultimum ferpenti fimile eft 2.1478.c & detinceps
Guloft quis, & unentris foliciti dine multis deprimuntur curis 2.1478.d
Gutturis appellatione prædicatio defignatur 2.554.b

H

Habendi anxietas nunq finitur 1.364.d
Habenti dabitur, ut fit intelligendum. 2 347.b
Habitaculum habemus ex deo 2.1384.a
habitaculum redemptoris quando effe poffi mus 2.981.a
habu

Habitere in excelsis est cor in cœlestibus po-
nere 1.1089.b
Habitatio nostra futura qualis 2.1240.b
Habitus monachi est contemptus mundi to.
2 1105.c
Halitus domini quis 1.473.a
Halleluia unde in Ecclesiam venerit 2.960.c
in Hæmo captus est diabolus 2.426.d
Hariolos si quis obseruet sit anathema tom.
2 1190.b
Hastam uibrare quid significet 1.1072.d
& 1179.d
Hastile candelabri ipsa Ecclesia est 1.105.e
Hæreditas domini inultitudo fidelium est to.
2 1446.b
hæreditatem domini quam cupit semper con
fiderent doctores 2.1446.c
Hæreses esse oportet 1.990.b
hæresis Monophysitarum 2.1120.b
hæresis Agnoitarum 2.1024.c
hæresis Origenis 2.1318.d
hæresis Gregorij tempore orta 2.899.b
hæresibus infecti præclari infectiue etiã ple-
bem 2.1276.a
hæresis Antiropomorphitarum 1.1097.c
Arij confutatio 5.1123.d
simoniaca est prima omnium 2.593.c
hæresis dicentium ecclesiam non esse genera
lem 2.607.d
hæresis Donatistarum 2.703.b
hæresis Nestoriana 2.793.d
hæresis inquisitio 2.818.d
hæresis Pelagiana 2.831.d
hæresis de defensu Christi ad inferos tom.
2 874.a
hæreticis qui maxime restiterunt 2.867.a
hæreticis illudunt qui superbiæ potu de cœlo
ceciderunt 2.1455.c
hæreticis amplitudo numeri sit incrementum
damnationis 1.275.a
hæretici ad prædam uigilant 1.548.a
hæretici de uerbis ecclesiæ terrena sentiũt
1 83.b
hæretici sub specie consulendi agunt negoci-
um seducendi 1.763.a
hæretici dum deum defendere nituntur offen
dunt ibid.
hæretici de deo log pacifice nesciũt 1.241.b
hæretici auboritate scripturæ non solidan-
tur 1.601.a
hæretici mala uera non inuenientes aduer-
sum bona fingunt quædam 1.415.c
hæretici sub blanditmentorum specie dolos
Ecclesiæ parant 1.83.c
hæretici pro hominibus interecessores uideri
uolunt 1.364.b
hæretici ea quæ Ecclesia recte agit ad tortitu
dinis uitium flectunt 1.196.a
hæretici à sanctæ Ecclesiæ gremio alieni exi-
stunt 1.546.c
hæretici iactant occultam sapientiã 1.163.b
hæretici mollia loquentes subinferunt aspera
1 145.c
hæretici in contumelias sanctorum erumpũt
1 84.b
hæretici ardentius appetiũt sapere 1.81.d
hæretici à terra Beniamin expulsi sunt tom.
2 1430.a
hæretici in sacris semper ieiunant 1.592.c
hæretici speculam dissipant 1.81.c
hæretici ab austro ueniunt quid sit 1.81.d
hæretici quomodo eosdem patres quos unc
ramer laudant 1.273.d
tinctis comparantur 1.594.b
onagri 1.547.d
hæretici uulgum pauperẽ spoliant 1.549.d
hæretici loquaces sunt 1.82.a
hæretici deum sibi imaginabiliter fingunt sæ
pe 1.154.b
hæretici Ecclesiæ afflictiones uidentes putãt
esse ex prauo professione 1.417.a
hæretici putãt deo iniuriam fieri si credamus
carnem assumpsisse 1.416.b
hæretici reuertentes ad Ecclesiam num sint
rebaptizandi 2.1087.b
hæretici humilitatem putant ueritatem ne-
gantes 1.416.a
hæretici non docent ea quæ deus loquitur pu
blice 1.154.b
hæretici nudis & esurientibus spicas tollunt
1 550.a
hæretici securi sunt 1.151.d
hæretici putant salutem esse extra Ecclesiam
1 452.d
hæretici scripturam rodunt 1.677.a
hæretici ad augmẽtum doloris Ecclesiæ sunt.
1 81.a
hæretici ascendentibus cellam insidiantur.
2 1456.d
hæretici amicorum nomen sustinent 1.82.c
hæretici incarnationis mysterium negare nõ
possunt 1.84.a
hæretici pulueri in cælum super capita spar
gunt quid sit 1.83.b
hæretici tenebras quærunt & lucem fugiunt
1 153.c
hæretici catholicos mutos diligunt, loquen-
tes oderunt 1.84.a
hæretici ipsius muneribus contra largitorẽ
pugnant 1.274.d
hæretici non docti esse sed uideri appetunt.
1 82.a
hæretici malis bona permiscent 1.144.a
hæretici quando doctos se credunt 1.525.d
hæretici ex pacis negotio rixæ inuẽtores fiũt
1 241.b
hæretici arietes dicuntur 1.120.4.a
tribulationes fidelium ex peccato esse pu
tant 1.466.c
quatenus uera loquantur 1.154.c
nõnunquã moralia quædã docẽt 1.273.c
hæretici quando uitrus infundunt 1.83.c
deum contemnunt 1.81.c
hæretici impij ac uiolenti dicuntur 1.592.a
hæretici cõticuere tẽpore Gregor. 2.946.d
hæretici ui instituendi sint 1.241.d
hæretici alij nobiles fuerunt 2.1371.a
hæreticorum ueftes 1.82.d (& deinc.
hæreticorum mos in probandis prauè dictis
1 388.d
hæreticorum syncretismus 1.82.b
actiones erga catholicos 1.84.a
substantia quæ 1.233.c
hæreticorũ animus erga Ecclesiã correptio-
nis tempore 1.272.b
hæreticorum cæcitas 1.82.d
hæreticorum imago amici Iob 1.177.c
hæreticorum sacrificia quando accepta sint
deo 1.764.c
hæreticorum nepotes 1.592.c
hæreticorum sermo non uenit 2.1319.4
hæreticorum ficta humilitas 1.83.c
Hebdomada septẽ impletur dieb. 2.1514.d
Hebetes conuertunt exẽpla aliorũ 1.1264.a
Hebræus transiens interpretatur 2.85.c
hebræi in astutia sua comprehensi 1.191.c
hebræi gentilem patrem habuerunt 2.285.d
uide Iudæos
Helcana immolans quid signet 2.1212.d
helcana tristis 2.1213.b
helcana uxorem Annam cognouit quid sit.
2 1222.d
helcana dominum nobis insinuat 2.1205.c
helcanæ cum tota familia ascensiquid notet
2 1225.b
helcanæ uxores duæ quid designẽt 2.1201.c
Helena mater fuit Constantini 2.1085.d
Heli mortuis filijs super sellã sedens quid sig
net 2.1340.d
heli Annam iubens digerere uinum quid no
tet 2.1219.d
heli acutè reprehendens et mansuetè admo-
nens quem notet 2.1276.c
carnales prælatos signat 2.1238.b
cæcus fuit 2.1303.c
nonsginta et octo annorũ fuit 2.1340.c
duo figurat 2.1228.d
meritis suis ad sacerdotium non uenit to.
2 1279.c
heli peccatum quantum fuerit cum nõ corri
puerit filios 2.1313.4
heli cur damnetur 2.1288.c
heli filios dormire cum mulieribus quid sit.
2 1275.c
heli os Annæ obseruans quid sit 2.1217.d
heli oculi deficere debebãt quid sit 2.1283.c
heli uere humilis non fuit 2.1315.4
& deinceps
heli primò Annæ contradixit postea in eius
deuotione sibi complacuit 2.1220.d
heli filios appellat quos diuinus sermo Belial
nominauit 2.1288.d
heli sacerdotis mors qd figurarit 2.1201.c
heli cur cum filijs percussus sit 1.1246.d
heli filij sunt Israelitæ secundum carnem to.
2 1269.d
heli persona doctores bonos ueteris testamen
ti signat 2.1273.b
heli persona uetus sacerdotium & antiquo-
rum patrũ doctrinam signat 2.1274.c
heli pro primitiarum esca fecelestos filios ho
norauit 2.1291.d
heli uisio cur non manifesta fuerit 2.1329.d
heli duo anni ad centum deficientes quid sig
nent 2.1540
heli Annam existimauit ebriam sicut Iudæi
Apostolos 2.1219.c
heli populum erudire debebat de reparatio-
ne in Christo 2.1279.d
heli sedens in sella legisperitos insinuat to.
2 1339.d
heli pœna terret præpositos inobedientes.
2 1201.c
heli duo filij capti quid designent 2.1330.b

heli magnas tenebras habuit 2.1303.d
heli cognita area captione de fella cadit to.
2 1342.d
heli moriens 2.1343.a
heli filij sacerdotes domini dicūtur & postea filij Belial 2.1212 .b
heli facies uniuscuiusq; institutoris ratio est ar birij 2.1286.b
heli quadraginta annis iudicauit Israel tom.
2 1343.d
heli uidebit emulum intra templum quid sit.
2 1282.d
heli peccauit in tribus 2.1280.a
heli uocem dei esse 2.1322.c
Helie humilitas 1.236.b
helie reprobum liberū cōtra Achab 1.235.a
helias spiritus presentia cognouit 1.164.a
& 265.c
helias derisit sacerdotes Baal 1.368.a
helias cœlum clausit & aperuit 2.1247.b
helias extitit unus auri excelsum 1.623.d
helias quò & sit assumptus 2.446.c
helias in deserto quadraginta dieb. abstinuit
2 373.b
helias excitabat iudeos ad fidem redemptoris 2.1275.c
helias ut maledixerit 1.97.a
helias ire dei restitit 1.302.b
uentorum est 1.1208.c
quemodo restituturus sit omnia 1 701.a
Helisæus cur per semetipsum Sunamitis filiū suscitauit 1.321.b
helisæus humilitas 1.236.a
helisæus ut confuderit toram 1.235.b
helisæus prophetie spiritu interdum caruit.
1 60.b
helisæus lignum deorsum mittens, ac ferrum attollens quem signet 1.735.a
helisæus quem spiritum habuit 2.68.d
Helius pius ut & sapientior ceteris 1.770.b
helius super be tacuit 1.770.c
helius suis sine operculo fuerat 1.772.a
helius typum arroganum tenet 1.815.d
Herba scientia atq; doctrina eterne uite to.
1.985.b & deinc.
herbe omnes excepto scripo sanctos notant.
1 280.d
herbe nomine in scriptura quid accipiatur.
1 985.b
herbarum nomine quid signetur 1.677.c
herbas mandere quid sit ibid.
Herculano caput post mortem unium est to.
1 2391.a
de Herculano Persustio episcopo 1.1391.a
Hermigildi Regis in morte miracula tom.
1 1411.b
Hercij natura 1.1271.a
hercij nomine impurus ac callidus intelligitur 1.127.a
Herodij corpus 1.1047.b
herodes et accipiter quid notent 1.1059.b
Herodes quid in Christo quesierit 1.749.d
herodes malè iurauit 2.1554.a
Hœdi quid 2.10.d
hœdos tres portare 2.1452.d
hœdum occidere 1.87.a
hœdus pro peccatis immolabatur antiquitus
2 12.d
Holocaustum totum incēsum dicitur 1.19.b
1095.b & 2.194.c
holocaustum combustum dicitur 2.1368.a
holocaustum dare quid sit 1.19.c
Homicida post mortem summi pontificis cur redeat ad patriam 2.107.c
homicida est qui fratrem odit 2.1489.a
homicida primo mane consurgit 1.552.a
Homicidium uoto & uoce 1.172.d
Homilie euangelice Gregorij in duas partes diuise sunt 2.317.d
Homo quām non sapiet 2.1494.c
homo sic ēdūtus ut natura damnate uictori non præualeret 2.1205.d
homo medium quiddam habet inter angelos & iumenta 1.1424.d
homo antiquus, uel nouus quis sit 2.156.c
homo perpendat qualem hostem habeat to.
1 1124.a
homo ex iustitia liber est 2.1200.b
homo ab humo dictus 1.418.b
homo in solo pane non uiuit 2.1433.d
homo deo nō compositus iustitiam percipit, compositus amittit 1.291.c
homo uitiosus corrigi nō potuit nisi per deū
1 795.d
homo sexto die factus est 2.459.b
homo per naturam 1.106.c
homo nescit qd desiderare debeat 2.492.b
homo quod explere nō potest tentat 1.292.d
homo aliquando deus dicitur 1.970.b
homo deo respondere nequit 1.301.c
homo ad quid conditus fuerit 1.256.c
homo omnis creatura est 1.186.a
homo malè agendo carcerem conscientie facit 1.378.b
homo ratione præferitur creatis reliquis to.
1 326.d
homo primò cæcus in mente fit 1.106.d
homo fugiendo lucem,oculos amisit 1 313.d
homo ad laborem nascitur 1.183.b
homo in tempore culpe est natus 1.97.d
homo deo seruire totus debet 2.1376.d
homo ex anima rationali habet unde uiuat in perpetuum 1.457.b
homo in libero arbitrio conditus fuerat to.
1 577.d
homo reductus ad ueniam sub disciplina melius uiuit 1 332.b
homo cœlum, infernum, terra ac mare dicitur 1.352.c
homo angelum adorauit 1.908.a
homo ad finem uitam quiescendo perucnit.
1 252.d
homo egens Christus est 1.606.b
homo captiuus est & liber 2.1200.b
homo hodie per augmenta uite ad finem tendit 1.313.d
homo uetus quid faciat 2.574.c
homo Christo cuncta debet 2.64.b
homo spiritus & caro 1.99.b
homo mutabiles fores intuitq; 1.400.d
homo ad quid conditus fuerit 1.249.d
homo externis ac internis uacare non potest
1 783.d
homo primus putredo secidus etiam uermis fuit 1.569.b
homo sine peccato inueniri nullus potuit to.
1 578.d
homo sine tentationibus uiuere non potest.
1 788.d
homo in homine cernit quid sit 1.201.b
homo similis est erga celestia puero in carcere nato 1.1423.c
homo ex delectatione captiuus est 2.1200.b
homo omnis aut est ciuis Hierusalem aut Babylonie 2.581.a
homo quo pacto punire alios debeat tom.
1 476.d
homo carcere circumdatur 1.258.d
ho. de omni creatura aliqd habet 2.444.d
homo homini non precat 2.568.c
homo ut sit in delictis natus 2.1197.c
homo opus habet auxilio spirituum dei to.
2 126.a
homo seruare potest quod est sine negligit penſare quod fuit 1.948.a
homo dimissus sibi quauis tēptatione rapitur
1 328.a
homo per infirmitatem nūcupatur 1.106.d
homo primus per conditionalem uirtute bo sti non restitit 2.1205.d
homo in peccatum lapsus perditur ac inuenitur 2.1418.c
homo in lapsis angelis discere debet quod timeat 2.1260.d
homo in peccato positus obliuiscitur mortis uitalis sue 1.820.d
homo peccando quantum amiserit 1.161.c
homo sit tardus ad iram 2.1002.c
homo insensatis animalibus longe est melior
1 156.c
homo quādo incedat peruia ueritatis 2.9.a
homo cunctis præferitur creatis 1.326.c
homo more floris procedit 1.400.b
homo solium est 1.396.b
homo animalibus non homini prelatus est.
1 1244.b
homo hostem suum timeat 2.1142.c
homo animalis non percipit ea que dei sunt.
2 1389.a
homo male dicere prohibetur 1.96.d
homo stipula dicitur 1.396.c
homo semper inferior scientia diuinitatis to.
2 1203.a
homini ignota est uis sua 1.136.b
homini cur deus misertus 1.99.c
hominis robur est anima ratiōalis 1.457.b
hominis dignitas fulget per imaginē 1 326.d
hominis poena quæ 1.399.d
hominis uirtus omnis debilis sine auxilio eō ditoris 2.1254.a
hominis principale mens est 1.83.b
hominis dignitas super ceteros animalia to.
2 596.c
hominis primi felicitas 2.555.e
hominis nobilitas amissa ut sit reparata to.
2 1205.d
hominis uita cur umbræ potius quām soli cō paretur 1.400.c
hominus dies & anni discrepant ab eternitate 1.325.c
hominis calamitas arens maris grauior to.
1 211.a
hominis creationem nescit Manicheus tom.
1 326.b
hominis

hominis uox cõmune est uocabulum omnib. nobis 2.425.d
hominis status carnalis 1.161.c
hominis bonum quod 1195.d
hominem quatenus deum magnificet 1.264.c
hominẽ ex puluere deũ reficere miru non est 2 435.a
hominũ finem suum latere eur uoluerit deus 1 420.d
homine infirmius nihil est 2.552.d
hoies quãdo esse incipiãt in honore 1.978.c
homines cur non facile spiritalia credant to. 1 1433.b
homines falluntur facile 1.1135.b
homines quando ad peccata rapiuntur tam. 1 106.d
homines sine crimine sed nõ sine peccato esse possunt 1.721.c
homines fluuio comparantur 1.1132.d
homines nascẽtes nemo cur miretur 1.184.c
homines ignoti ut non noti sint 1.91.d
homines natura sunt omnes æquales 1.723.a
homines puri in cœlo, mali in inferno, mixti in terris reperiuntur 2.510.b
homines praui coercendi sunt 2.903.b
homines angelorum naturas ut induere possint 2.479.c
homines cuncti cur displiceant deo excepto Christo 2.132.d
homines cuius gratia maledicant 1.96.d
homines omnes ad agnitionem ueritatis uult deus uenire 2.1557.b
homines cur ſæpe uenerentur 1.825.b
homines cuncti à uitiata origine descendunt 1 448.b
homines ubi probentur 1.601.c
homines profectus defectusq; suos non facile cognoscunt 1.831.c
homines conditione integri, culpa autem uitiati sunt 1.787.b
homines propter iuſtitiam diligendi sunt to. 2 1037.a
homines à diabolo nuſpiã tuti sunt 2.1033.d
homines ſimplices ægrelles sunt reſpectu sanctorum 2.1532.c
hominibus placere nihil est 2.1036.d
hominibus & mori & doctrinã Christi iuſt necessaria 2.1211.b
hominib. primis ſeductor primus oculos aperuit 1.158.a
hominibus poſterioribus quid naturaliter inſit & inditum 2.552.b
hominem & angelorum diſtinctio 1.23.d
hominum uita duplex est 1.1033.d
hominũ diuerſæ cõditiones unde ſint 1.818.c
hominum uerba ad deũ ſæpe ſunt opera tom. 1 304.d
quid proprium 1.746.c
hominum ſtatus ſubinde mutatur 2.1246.b
hominum propago in ramis ferũt amaritiã direm quam traxit ex radice 1.306.c
hominum nullus ſine peccãto excepto Chriſto 1.405.d
hominũ corda ingreditur Sathanas 2.890.d
Honor procedit ex timore 2.16.a
honor reproborum iuertetur in dedecus to: 2 1566.c
honor naſciturꝰ eauſa oneris 2.1472.c
honore creſcente etiam ſolicitudo proficere debet 2.817.a
honorẽ temporalem ſancti cõtemnunt 1.132.b
honorẽ ſuum alienis dare quid ſit 1.1272.d
honorem Eccleſiæ hodie pauci refugiunt to. 2 1473.a
honores ſæpe mutant mores 1.1229.b
honori huius mundi non eſt arridendum to. 2 640.c
honor malis exhibitus in eorum cõmutatur ruinam 2.642.b
honorem alienum præripere nemo debet to. 2 799.a
honores precio uenditi 2.1175.d
honores hominibus cur tribuamus 2.442.a
honores conſequuntur eum 1.571.d
honoris præmium quod 2.1077.c
Honorandus eſt dominus de iuſtis laboribus. 2 984.c
Honoratus 1.1327.b & deinc.
Horum ultimam cur deus noluerit nobis cognitam eſſe 2.363.b
Horror noctũrnæ uiſionis quis 1.156.d
Horti ſuperni ſponſi 2.159.a
hortus ſanctæ Eccleſiæ dicitur 2.31.d
hortus nucum corda ſunt ſanctorum 2.49.a
Hoſpites pauperes qui ſuſcipiãt Chriſtum ſuſcipit 2.416.b
de Hoſpitibus & pauperibus 2.711.d
hoſtes noſtri ualide fortes ſunt in bello to. 2 1503.d
hoſtes ut doctrina & patientia uincantur to. 1 73.b
hoſte uno ſuperato parant ſe pij cõtra alium 2 1505.d
hoſtes ſi cui in manus dantur is dicitur uidẽs deum 2.1530.c
hoſti quidam ſeruire, reſiſtere nõ uolunt to. 2 1566.d
hoſtibus innumeris multis eſt itineribus occurrendum 2.1125.d
hoſtibus aſtutis occurrẽdum eſt uia cautela 1 2.1527.d
hoſtibus armatis in occurſum quomodo pergamus 1.1078.b
hoſtis callidus diuerſos dolos parat 1.1079.c
hoſtis antiqui calliditas 1.90.d
hoſtis & quid & quando faciat intuetur to. 1 34.b
hoſtis hominũ uin ci nequit ſine deo 2.823.c
hoſtium occultorum multitudo & feritas to. 2 1503.a
Hoſtia uiuẽs eſt corpus domino afflictum to. 2 315.a
hoſtia ſolennis fuit de incomparabili eloquio ſingularis oblatio 2.1225.d
hoſtia mentis eſt cius deuotio 2.1426.b
hoſtis mundani 2.1426.d
hoſtia ſalutaris non omnibus ſalutem conferet etiamſi ſumatur 2.1262.b
hoſtiæ impiorum abominabiles 1.1291.a
hoſtiæ pellem detrahere quid ſit 1.23.b
hoſtiæ cauda cur iuſſa offerri 1.23.d
hoſtiæ artus in fruſta ſecare quid ſit 1.23.b
hoſtiæ fruſta ut oblata 1.330.c
hoſtiæ benedictionẽ qui expectãt 2.1427.a
hoſtiæ caput incẽdere & ea quæ circa iecur continentur quid ſit 1.330.c
hoſtiarum oblationibus mundantur pecceta 2 1426.c
Hiehabot quid ſignificet 2.1345.b
Hieremiæ ſcientia unde 2.1248.c
hieremiæ Anathotites fuit 2.1568.b
hieremias excelſum uas auri extitit 1.622.d
hieremias miniſterii oblatũ renuit 1.1232.a
Hieriebo lunam ſonat 2.322.d
Hieroboal ſacrificium quid myſtice 1.86.d
Hieroboam manus in uirũ dei extenſa aruit 1. 236.b
Hieroſolymam qui euertierunt 2.517.d
hieroſolymæ obſeſſio deſcripta 2.190.a
hieroſolyma euerſa ludæi per uniuerſum orbem translati 1.295.c
hieroſolymæ urbis obſeſſio et diſtinctio præ dicitur 2.190.a
Hieroſolymitarum ciues ſoluũt angarias Babilonæ quid ſit 1.618.b
Hieruſalem nomine patria eccleſiæ exprimitur 2.126.d
hieruſalem uiſionem pacis ſignat 1.1216.c 2 25.b
hieruſalem muri quid ſignificent 1.1028.d
hieruſalem eccleſiam deligat 2.44.a
hieruſalem quæ ſurſum eſt mater noſtra eſt 1 1240.b
hieruſalem ſterilis dicitur 2.1262.d
hieruſalem mater eſt electorum 2.1263.a
Hierzabel Antichriſtis operibus adhæſit to. 1 568.d
Hilarei ſit animus ſæpe inuitet de profectu uirtutũ ac contemplatione 2.1234.d
Hilaritas animum reficit 1.792.b
Hiſtoria cũ de una tantum perſona loquitur non abijcit nomini aliquid 2.1206.b
hiſtoria moralitatem docet 2.525.c
hiſtoria planior ſi ſit ac altior intellectus ꝗd ſiat 2.1205.d
hiſtoriæ aperta cognoſcere quid 1.12.c
Hiſtoriæ eccleſiæ corpus ſciſſum 2.1143.c
Humanum genus in parente primo putruit 2 954.d
humanum genus in parente primo ad imã cu carrit 1.314.b
humanum genus lumen recepit Chriſto aſſumente carnem 2.323.d
humanum genus cæcum eſt 2.322.d
humana conditio pulchrè exaltata eſt in dei filio 2.1517.d
humana uita tentatio eſt 1.243.d
humana ſapientia dum reluctatur comprehẽditur 1.190.d
humana natura captiua 2.1516.d
humanæ naturæ terra, eſt peregrinatio temporalis uita 2.1516.d
humanæ conditionis dignitas commendatur. 1 326.d
humanæ mentis proprietas 1.1452.b
humæ mutabilitatis miſeria quãta 1.267.c
humani generis cæcitas 1.300.c
humani generis ramus in radice putruit to. 1 568.d
humani generis miſeria poſt gaudia paradiſi 1.314.d
uide ſupra in Homine
humanitatis hiſtoriam tres Euãgeliſtæ de domino ſcripſerunt 2.1225.c

humanitatis ortus et ante et post bñt 1.963.a
humanitatem Christi assumptam credere, est
cárnes caprę comedere 2.1271.b
Humiles ex modo propriæ cõversationis ela-
ritatem accipiunt 2.1293.b
humiles electi cum deo in æterna gloria exul-
tant 2.1293.a
humiles à deo firmantur 1.194.d
humiles uerè qui 2.1614.b
humiles maiorũ imperia facere prompti sunt
2 1593.a
humilem esse in oculis suis, quid sit 2.1586.d
humilibus dat gratiam dominus 2.1263.d
Humilitas uirtutis est custos 2.341.a
uirtutum mater est 1.776.c & 1193.d
humil. quãdo in dei fernis apparet 2.698.c
humilitas lamenti est medicina peccati to.
1 81.b
humilitas sedem facit spiritui sancto tomo
2 1262.a
humilitatis uera testimonia 2.562.d
humilitas priorum locus est 1.81.b
humilitas lumen intelligẽtiæ aperit 1.843.b
humilitas cordã iudice cæteris uirtutibus præ
emmet 1.317.d
humilitas acquirit diuina munera 2.1470.d
humilitas uera quæ sit 2.1315.a
humilitas in rebus dubijt tenenda 2.188.d
humilitas cum pietate sit iuncta 1.725.d
humilitas falsa quæ sit 1.730.e
humilitati nostræ diuina iungatur necesse est
2 1254.a
humilitatis uirtus uitium omne enervat to.
1 283.c
humilitate sublimius nihil 1.1282.b
Humilitate nos ipsos debemus ex aliorũ infir-
mitate 1.1054.d
humiliari pro defectu uirtutis accipitur to.
2 1505.c
Humilia deo accepta sunt 1.777.c
humilium mentes quid proprij habeant to.
1 1420.c
humilium magna uirtus est 2.1616.d
Hur ignis interpretatur 2.472.b
Hus consiliator interpretatur 1.7.a
hus terra gentilium 1.2.d
Hyades unde nomen habeant 1.297.d
hyades quando oriantur ibidem
hyadum ortus imbres fert 1.298.a
Hyacinthi maryris reliquiæ 2.930.d
hyacinthi nomine quid notetur 1.1011.c
hyacinthus cœli speciem habet 2.266.c
Hydropicus morbus auaritiã signat 1.456.a
Hyemis nomine uitia præsens signatur to.
1 917.b
hypocrita correptus in contumeliãs surgit
1 275.a
hypocrita ubi requieſcit 1.490.d
hypocrita nec deum nec proximum diligit
1 495.d
hypocrita actiones bonas in superficie osten
dit 1.501.c
hypocrita in deo delectari nõ nalet 1.590.d
hypocrita uitæ potũ uertit sibi in veneni po-
culum 1.493.b
hypocrita piuritatis uerbum æstimat iaculum
1 275.c
hypocritã paratior est mori quàm corripi
1 275.b
hypocrita in laude est ueluti scirpus in flore
1 275.b
hypocrita corripi de sua prauitate dedigne-
tur 1.275.b
hypocrite sterquilinio similis 1.489.c
hypocrita uult scire non facere eloquia divi-
na 1.493.c
hypocrita in cunctis operibus quid speret
1 276.c
hypocrita sur iudicabitur 1.494.c
hypocrite cur sacræ eruditioni insistant to.
1 275.d
hypocrite pardis comparantur 2.30.d
hypocritæ gaudium ad instar puncti est to.
2 1296.b
hypocritæ domus est delectatio fauoris to.
1 279.b
hypocritæ scripi nomine intelliguntur to.
1 274.c
hypocritæ adolescentia est inchoatio praui-
tatis 1.491.b
hypocrite cibus quis sit 1.498.b
hypocritæ maligni uocantur 1.286.c
hypocritæ reprobati sunt 2.557.a
hypocritæ à uirtutibus ad uitia labuntur to.
1 275.d
hypocritæ spes cur non permaneat ibid.c
hypocritæ nec, hic nec, illic apparebunt in
fine 1.489.d
hypocritæ uita uiſio est phantasmatis to.
1 490.a
hypocritæ uno uitio superato mox superbi-
unt 1.153.a
hypocritæ similes fœcundis at neglectis uiti-
bus 1.277.b
hypocritæ operatuni laudes suas cogitãt, lau
dati animo uerſant 1.283.c
hypocritæ putant facta sua perdita si nemo
uideat 1.282.d
hypocritum principẽ cur dedit deus 1.845.c
hypocritarum uirus leuiter non agnoſcitur
2 1397.c
hypocritarum læus præda est 1.150.c
hypocritarum fiducia similis aranearum te-
lis 1.277.d
hypocritarũ uarietas tigridis nomine signa-
tur 1.150.b
hypocritarum studium quod sit 1.588.b
hypocritarum uita ab omnibus reprobati co-
gnoſcitur in fine 1.489.b
hypocritarum congregatio quæ sterilis to.
1 428.b
Hypocrisim aliquando boni pastores admit-
tunt 2.1599.b
hypocrisis struthionum nomine & imagine
figuratur 1.226.b
hypocrisis simulationem sonat 2.255.a
Hyssopus mundans 1.203.c
hyssopus qualis herba sit 2.570.d
Hystricæ sectæ homines redeũt ad Ecclesiam
2 977.d
hystricorum schisma 2.974.d

I

IAbes habitatores qui sint 2.1480.d
iabes exsiccatam sonat 2.1.478.c
iacere fere semper in malam partem accipi-
tur 2.1305.b
Iacob fœcundus prole, spiritu fœcundior to.
1 124.d
Iacob uno pede claudicãs quid signet 1.126.d
Iacob cur decorticarit uirgas amygdalinas
1 708.d
Iacob in itinere dormiens quid figuret to.
1 157.d
Iacob in domo habitans quos signet 1.140.a
Iacobo nihil laboriosus 1.901.b
Iacula malitiæ impiã iacii intentio 2.1260.d
Iacula domini quæ 2.100.d
Iacula dei in lumine ire quid sint 1.1002.4
Iamuarius episcopus uiolẽter de Ecclesia tra
ctus est 2.1154.b
Ibi epistola quid contineat 2.657.b
Ibi dictio quando proferatur 1.257.a
Ibices quæ uocantur 1.1018.b & 1019.c
Idola in fanis contenta destruũtur 2.1093.c
Idola Laban auaritiam signant 1.1034.d
Idolis uanis nusquam offerruntur sacrificia to
mo 2 1347.a
Idolorum cultores cõuertendi sunt 2.742.c
Idolum zeli quid sit 1.1051.d
uide Picturas & Imagines
Idololatria statum perditi in ueritatis cogni
tione 2.1346.b
Idololatria quid 2.1591.b
Idololatris peior ariolandi arte ibid.d
Idololatriæ caput est diabolus 2.1346.d
Idiotæ sunt qui cum cœlestia non uidens lumi
ne mentis carent 2.1538.b
Iechonias rex angularis lapidis imaginem te
nuit 1.947.d
Iecur incendere, quid sit 1.330.c
Ieiunia legis prophetiæ & Euangelioru com
mendantur 2.1488.d
Ieiunia quando intermittenda 2.1140.c
Ieiuniũ sacerdotis iussu imponatur 2.1377.d
Ieiunium ex propria deliberatione est suſci-
piendum 2.1307.c
Ieiuni uocantur ad comeſtionem 2.1427.a
Ieiuniũ triburgiense bella gulæ spiritus in-
fert 2.1479.a
Ieiunantibus periculosa est eruptio sanguinis
2 1140.c
Ietro arguit Moysem 2.1322.b
Ieſſe insulæ leuamen dicitur 2.1607.d
Ieſui plenicem siue desiderium meum sonat
1 2 1559.c (1244.a
IESVS pro deo habitus à iudeis fuit 2.
Ieſus ex plenitudine cornu unctus fuit to.
2 1620.b
Ieſus saluatorem significat 2.135.c
Ieſus nomen Christo competit 2.1244.4.b
Ieſus à quo spiritu ductus sit in desertum to.
2 371.d
Ieſum quem intelligant iudei 2.1244.c
uide Redempt. Christ. Dom. & Mediato-
rem
Ignis terrorem iudicij continet 2.1318.b
ignis infirmi ad quid luceat 1.339.b
ignis noſtri natura 1.337.a
ignis electis ad solatium ardet, reprobis con-
tra 1.339.d
ignis aura flante sit grandior 2 1078.d
ignis obscuritate cruciatus lumen ad tormen-
tum ferrat 1.339.d
ignis damnatorum lucem non habet 1.337.b
ignem

ignem de cœlo descendere, quid sit 1.1165.d
Ignobiles erunt deum contemnentes tomo 2 1282.b
Ignorantia est in nocte 2.1442.d
ignorantia sæpe peccatur 2.469.a
ignorantia nox est 1.11.d
ignorantiæ humanæ pelagus magnum est to. 2 1550.b
ignorantiæ cæcitas deiniro iudicio incuitur Iudæis 2.1340.d
Ignoscere debemus 2.1014.d
illicita perpetrans in iniquitate per actum is cet 2.1265.d
illudunt Iudæis qui potu superbiæ de cœlo ecciderunt 2.1455.c
Illustratus in die est 1.1442.d
imago dei & similitudo 2.1283.b
imago redemptoris in pijs luce 2.1243.c
imaginem dei agnoscimus in sacro eloquio 2 1298.b
imagines confringendæ non sunt 2.982.b
imagines habendæ sunt 2.955.b
imaginum inuentum non est nouum tomo 1 1046.d
vide Picturas & Idola
Imbecillem nõ timere quod fortis pauet, pre sumptio est ingens 2.942.b
imbecillem adiuuare charitatis est 1.570.d
Imber fortitudinis dei est prædicatio diuinitatis 1.917.d
Imitari nolle quod sumus turpe est tomo 2 1269.c
Imitator doctoris reprobi ducitur ad etatem uirilem 2.1295.d
Immanes qui sint 1.905.d
Immanes in multa uitia declinant ibidem
Immensum quod sine termino, quicquid finitur 1.232.d
Immobilis stare nequit qui diligit mobilia to. 1 276.d
Immolatio sacrificij hostiarum 1.330.c
immolatio hostiæ solennis, quid sit 2.1223.d
Immolare discendenti, quid sit 2.1234.d
Immundum nihil est quod cum gratiarum actione percipitur 2.1433.d
Immutatio omnis quasi mortis imitatio est to mo 1 828.d
Impatientia quanta culpa sit 1.1267.b
impatientia sæpe potestati amica est tomo 1 704.c
Impatientes ut sint eruditi 1.1266.d
impatientibus sæpe concedit dominus quod petunt 2.625.c
Imperare cum austeritate & potentia to. 1 776.c
Imperata perficiunt multi, imperare autem nequeunt 2.1476.a
Imperator simium iussit leonem fieri to. 2 642.d
Imperatores sacerdotibus honorem debent 2 790.b
Imperia tum fulgent cum fidei custodia habetur 2.859.d
imperia maiorum perfecta sunt humilitate seruanda 2.1463.d
imperio etiam minima si perficiantur uitam parant 2.1307.c
imperio subiectus alieno quid confideare debeat ibid.
Imperitia grauis est uelle meliorem docere 1 207.d
Impetigo ut corpus occupet 1.1236.d
Impietas ad infidelitatem pertinet 2.1775.b
Impietati iuncta est superbia & inanis gloria 1.1479.d
impietatem perpetuò representant Iudæi to. 2 1345.c
vide Iniquitatem & Malitiam
Impium occidere aut in scelere permittere nihil interest 2.1277.d
impius impium defendit 1.1160.d
impius proprie quis dicatur 1.839.d
impius & peccator ut differant ibid.
impius quis sit 1.588.c
impius à conditore consumitur 1.309.b
impij pars apud deum quæ sit 1.592.c
impij arctis comparantur 1.564.b
impij ut ad peccata consueta relabantur to. 1 224.b
impij scutis fusilibus comparantur tomo 1 1157.d
impij formidandi non sunt 2.1454.d
impij malefacta audiunt à suis doctoribus sed non confitentur 2.1510.b
impij lætitia transit ad pœnam 1.515.c
impij nomine diabolus signatur 1.311.d
impij in puncto ad infernu descendunt to. 1 508.d
impij in circuitu ambulant 1.27.b
impij interiora non appetunt ibidem
impij atq; iniqui distantia 1.588.d
impij nice patrie diligunt exilium 1.14.b
impij quando tacent 2.1266.d
impij scientiam uiarum domini nolunt to. 1 509.d
impij in tentationibus quiescunt 1.331.d
impij nequaquam ueritatis lucem appetunt 1 14.b
impij flagellatorum culpas metiuntur ex pœna 1.417.b
impiorum supplicia cur eterna 1.1458.d
impiorum corda nunc nõ sentiunt 1.1506.c
impiorum in hac uita felicitas 1.507.d
impiorum flamma ignis quæ sit 1.453.d
impiorum tentationes quales sint 1.89.d
impiorum oculi sunt carnis desideria to. 1 364.c
impijs insit mortui quia carnaliter nõ uiuit, uidentur 1.369.d
impijs ineſt in uita presenti lumen prosperitatis 1.453.d
vide Malos, Iniquos, & Reprobos.
Importunitas hominibus ingrata, at deo accepta est 2.1123.c
Impudentes ut sint admonendi 1.1264.b
Impuri ut sint curandi 1.1270.b
Improbi recta uident sed ea facere dissimulant 2.1231.b
Incantatores obseruans sit anathema tomo 2 1190.b
incantatores esse perſequendos 2.1075.c
Incarnationis modus 1.627.d
Incensum adolere, quid sit 2.1279.d
Incestus est abominabilis deo & bonis hominibus 2.1182.c
Incestus est coniugij nomine reputantur mimi me 2.1182 & deincept
Incognita uindicanda non sunt 1.1271.b
Inconstantes seipsos negligunt 1.1283.c
inconstantes ut sint admonendi 1.1283.c
Inconstantia ex leuitate generatur tomo 1 1283.d
Incorpoream rem corporea tenet 1.1443.b
Increpatio stimulus dicitur 2.1259.c
increpatio culpam detegit 1.1240.d
India mundum nobis signat 1.620.d
Indignatio tarda ac discreta timetur magis quàm precep 2.747.c
indignationem dei multi malunt incurrere quàm hominum 2.1315.b
Indignum indigne ejicientes digne indignionem accipiunt 2.1405.b
indignos promouere est illos deo preponere 2 1291.b
Indifferentiõs manus in unctos domini nullus mittat 2.1181.c
Indocti fastidientes se ad contemplationẽ deuiant 2.1364.d
Indulgentiæ culpa est 1.1303.c
indulgentia sine uitio non est 1.1116.b
Indulgetur minime quod est iniſtum & licet 2 1198.d
Indumenti mensura pro modo corporis tendatur 2.1288.d
Infantes ablactare 2.1224.b
infantes apud ueteres baptizati sunt tomo 2 665.d
infantes necessitatis tempore, baptizentur 2 1295.c
Infantia qualis pars ætatis 1.397.b
Infernum recte terra dicitur 1.336.b
infernum ut puniat ibidem
infernus lacus dicitur ibidem
Infernum ac cœlum quando coarctentur to. 1 354.d
infernum subuertit dominus 2.353.d
infernj nomine Satan signatur 2.572.d
infernj pœnas cur quida uideant 1.1449.d
Inferos qui attigerit nunquam ad lucem redit 1.336.d
ad inferos ducit ac reducit dominus tomo 2 1252.c
vide Gehennam
Infideles resurgunt omnes sed ad tormentum 1 877.d
infidelis sine fide non uiuit 1.1424.b
infideles Christum afficiunt contumelijs to. 1 193.d
infideles ad fidem ut perducantur tomo 2 662.d
Infirma immoderatius respicientes nequeunt attolli ad superna 2.1361.b
infirma nostra roborantur in resurrectionis gaudio 2.1259.d
infirma sanctorum sunt robusta 2.1482.c
infirmus quis prædicendus 1.1322.d
infirmus nalde est qui suam non cognoscit infirmitatem 2.803.b
infirmi robore accincti sunt 2 1161.d
infirmi etiam sunt in ecclesia 2.1273.d
infirmi ex flagellis aliorum culpas metiuntur 1.517.b
infirmi nalida tribulatione pulsati deficiunt 1 861.d

infirmi aecinguntur donec sterilis pariat to. 2 1263.d
infirmorum appellatio recte bestis spiritibus conuenit 2.1261.a
infirmorum nomine Apostoli accipiuntur to mo 2 1249.b
Infirmitas reformat que abijcit salus to. 1 1273.d
infirmitas carnis exponitur 2.1480.b
infirmitas multa nos cogit 2.1140.b
infirmitatis humane proprium 1.736.d
infirmitatem caro signat 1.474.d
infirmitatem nostram in fredis oneribus iuuat dominus 2.1254.b
Infusio summe mentem diuine dulcedinis ca pacem facit 2.1257.c
Ingenia res suas prestantes faciant ex commendatione 1202.d
Ingratis deus sua etiam dona non negat to. 1 529.b
in inguine ferire quid 1.19.d
inimicus humani generis quis sit 5.626.a
inimicus in malis non abscenditur 1.222.a
inimicis ultio dei exhibenda est 2.1169.c
inimici predicatorum qui sint 2.1538.d
inimici esse possunt qui tamen impij non sunt 1 742.c
inimici ecclesie tales sunt qui intelligendi to. 2 1243.d
inimici electe mentis 1.1257.d
inimici nostri in circuitu nostro sunt tomo 2 1446.d
inimicos nostros diligere iubemur tomo 2 1498.d
inter inimicos dei ambulare requirit magnā eautionem 2.1025.c
uide Hostem
Iniquum deus oratit & non nouit 1.381.a
iniquus post eum oculos aperit 1.513.d
iniquus duobus modis contenitur 1.837.b
iniquus fugiens arma irruit in aream tomo 1 500.a
iniqui uita quasi fumus est ante dei oculos to. 1 512.c
iniqui dies non dimidiant 1.167.c
iniqui semper afflictionem fidelis uidere dedignantur 1.554.b
iniqui os dilatant tam sed cōtrahens aliquando 1.193.d
iniqui tabernaculum caro est 1.502.b
iniqui ut rota ponuntur 1.555.b
iniqui quasi palee sunt 1.512.b
iniquis modus est positus 1.604.b
iniqui membra sunt diaboli 1.434.c
iniquorum corda pctre & scopuli dicuntur 2 1527.a
iniquorum gloria breuis 1.562.c
iniquorum confusio in iudicio quanta sit futura 1.288.e
iniquorum consilium quale 1.561.b
uide impios, Malos, & Reprobos
Iniquitas omnis apud dei secreta iudicia uoces habet 1.140.a
iniquitas omnis iuuitas non contra 1.355.b
iniquitas omnis mendacium est 1.584.b
iniquitas propria quibus nos penis liget to. 2 1313.e
iniquitas in magistratu ut fit corrigenda to. 2 1599.c
iniquitas ac peccatum quid differant tomo 1 395.c
iniquitatis loco scriptura ponit iutum to. 1 966.d
iniquitatis finis mors est 2.1357.b
iniquitatis initium est diabolus 2.1346.d
ad iniquitatis profunda deducuntur, qui pusillanimi deficiunt 2.1398.c
iniquitatem in funiculis uanitatis trahere to. 1 1137.c
iniquitatem quam quis cognouit, si fecerit, in execitatem cadit 2.1490.c
iniquitates nostras consideramtes aqua bauriemus 2.1377.c
uide Impietatem & Malitiam
Iniuriam illatam ut ferre possumus tomo 1 174.d
iniuriam contra ueritatem pertulisse lucrum est 2.1102.a
iniurias pro Christo pati in dignum nullus putet 2.1066.d
Iniusta petentibus nullus est tribuendus effectus 2.824.c
iniusta uerba in iusto rum sunt grauia tomo 1 270.d
iniusti cur effrenatis utantur uoluptatibus to mo 2 714.d
iniustum esse non potest iusto quod placuit to mo 1 844.c
Iniustitiam primum propinauit mulier to. 1 418.b
initium sicut nemo cognoscit sic nec exitum 1 978.a
innocens uere quis 1.31.a
innocens à creatore consumitur 1.309.b
innocentes cur affligantur 1.148.a
innocentes onium nomine signantur to: 1 1215.a
Innocentis non tempore sed ratione defenditur 1.851.b
innocētia uitæ reddit nos securos 2.1490.d
innocentie exemplum ibidem
innocentie exemplum Abel fuit 2.226.a
Inobedientia membrorum incepit cum pcc cato primo 2.1601.a
inobedientia mala agit, ac in illis triumphat 2 1582.c
inobedientia Adamum paradiso eiecit to. 2 1307.c
inobedientia detestabilis ostenditur tomo 2 1577.b
inobedientie radix est superbia 2.1530.b
inobedientie culpa quantum timeri debeat 2 1592.b
inobedientie malum quid pepererit tomo 2 1509.g
Inobedientes intuentur Adamum 2.1307.b
Inopes ut sint admonendi 1.1259.c
Inordinata deus nullo modo permittit to. 1 337.d
Inquilini domus dei qui fuerint 2.472.d
Insanse mentes cum placare possimus scandalizare non debemus 2.1066.c
Insidiantur omnibus nostris sensibus spiritus mali 2.1555.c
Insidie demonum nihil obsunt mortuis to. 2 1539.b
Inspiratio omnipotentis dat intelligentiam 1 169.b
Inspitorum nomine prophetæ sancti accipiuntur 1.609.c
Instructus exemplis & doctrinis de se non confidat 2.1569.b
instructus exemplis ad scripturas sublevatur 2 1565.d
intellectus animæ uox est 2.129.c
intellectus conuiuium 1.17.d
intellectus dies est 1.11.d
intellectus diuinitatis quid sit 2.1206.a
intellectus sine sapientia est inutilis 1.18.a
intellectus donū ut sit custodiendum 1.735.b
Intelligendi modum qui scire desiderat quid agere debeat 2.1518.a
Intelligentiæ donum cur sepe studiosis desit 1 182.c
intelligentiæ lumen superbia obscondit to. 1 843.b
Intelligere qui cupit qualis sit, intueatur tales qualis ipse non est 1.802.d
intentio electorum abscondita est 2.1429.c
intentio boni operis turbat quietem interne uisionis 2.1237.c
intentio bonorum operum quos laqueos habeat 1.20.c
intentionis bonæ uirtus est charitas dei to. 2 1227.d
Intercessor nullus est cum is qui ordinatus erat peccat 2.1289.d
intercessorem exigit qui se deo indignum facit 2.1298.a
Interiorum nomine signatur populus Iudaicus 1.921.c
Interitus hominis & iumenti ut sit idem to. 1 1425.b
Interrogare nostrum à deo 2.1199.e
Introitus nostri ad triclinium est amor to. 2 1439.c
Intueri non docet quod non licet concupiscere 1 772.b
Intumescentes grauius deprimuntur 1.88.d
Inuentur homo cum pœnitentiam agit to. 2 1418.d
Inuidia ossa putrefcunt 1.176.a
inuidia erga quos exerceatur 1.175.b
inuidia unde nascitur 1.607.a
inuidiæ pictura 1.175.c
inuidiæ remedium 1.176.b
Inuidi ut sint admonendi 1.1268.d
inuidis infelicius nihil 1.1269.c
Inuocantibus misereri nult dominus tomo 2 1123.c
Inuolui peccatores est pœnis æternis ligari 2 1575.d
Ioab quo pacto interfecerit Amasam tomo 1 492.c
Ioannes Baptista arundo non fuit 2.145.d
ioannes Baptista durus sibi & aliis fuit to. 2 1415.d
ioannes zona aurea cinctus fuit 1.713.a
ioannis Baptistæ mētis fortitudo 2.1064.d
ioannes cur plus quàm propheta fuerit to. 2 336.c
ioannes Baptista dominum ne fciuit tomo 2 1324.b
ioannes Baptista arundo non erat 2.235.d

ioannes Baptista quem spiritum habuit to. 2 66.d
ioannes cur negauerit se Heliam esse tomo 2 338.a
Ioannis Baptistæ uerba clauis erant 1.817.a
ioannes Baptista cur quæsierit an Christus esset Messias 2.335.a
Ioannis Baptistæ innocentia 1.66.b
Ioannes Baptista capite truncatus est 1.445.b & 2.1192.c
Ioannes Baptista uas auri excelsum exitiit to mo 1 623.d
Ioannes Baptista propheta fuit & non fuit 1436.d
Ioannes Baptista secutus est inspirationem diuinitatis 2.1286.c
Ioannes euangelista relicta sindone aufugit 2 1596.b
Ioan. euangelista dilectus Iesu fuit 2.1504.d
Ioannes cur in transformatione domini cecidit 2.1235.c
Aslam conuertit 2 383.c
Ioannes cur suum euangelium scripserit 2. 1225.c & deinceps
Ioannes Papa cæcum illuminauit 1.1383.a
Iob peccatorem se nouit esse usſum ex munere 1.394.a
Iob maledicendo diei suæ natiuitatis quid uoluerit 1.92.a
Iob & flagella & conuitia habuit 1 208.c
frustra & non frustra percussus 1.63.d
Iob tentatio à die cœpta 1.25.b
Iob amici cur sacrificia septem obtulerint to. 1 764.d
Iob electos duobus modis inuitat ad dominū 1 446.b
Iob cuius fortitudinis fuerit 1 706.a
Iob flagella sua ex donorum memoria solabatur 1.69.c
Iob lilium inter spinas 1.3.b
Iob nec loquens nec tacens deliquit 1.69.d
Iob coniugi sapientiam ministrauit 1.70.d
Iob prophetiæ spiritum habuit 1.337.d
Iob ab assyriis alienus fuit 1.4.c
Iob holocaustis deum placare studuit to. 1 315.b
Iob tentationum ordo 1.762.d
Iob cur plagis usq; ad sterquilinium sternitur 66.c
Iob nomen & uulnera redemptoris passionem signant 1.177.a
Iob eloquia trifariam sunt 1.463.c
Iob constans in confessione bonorū fuit 1.4.a
Iob cum Ioanne Baptista collatio 1.66.b
Iob tentatur per mulierem suam 1.67.a
terrenas res contempsit 1.374.b
Iob timidus non fuit 1.772.b
casus fuit ibidem
Iob nouerat quid deo quid proximo deberet 1 70.a
Iob amici intentionem sed discretionem non habuerunt 1.72.b
Iob mundus in bonis et alienus à malis 1.4.a
Iob deo soli sibiq; cognitus fuit 1.761.b
Iob amici an septem diebus cōtinuis federint in terra 1.71.c
Iob optando perire diem & noctē in quibus natus est quid uelit 1.106.c
Iob uerbis opposuit prudētiam, rebus uitem 1 762.c
Iob suæ uirtuti nil tribuit sed conditoris to. 1 725.b
Iob mulierem suam fubiectam non præposuit tam habuit 1.67.b
Iob deum esse & administrare humana fatetur 1.584.d
Iob bonorum coniugatorum forma 1.8.c
Iob diuitibus ditior 1.8.a
Iob uerba non ad solam historiam prolata to mo 1 214.a
Iob cur testa raserit sanies 1.65.c
Iob amici hæreticorum tenent speciem to. 1 272.b
Iob bonus inter malos fuit 1.3.a
Iob cur se abortiuum uteriisse optet 1.115.b
Iob in dolore cōstitutus uere philosophice regulas tenuit 1.36.d
Iob percussus nec uerbo nec cogitatione in deum peccauit 1.39.a
Iob sanctæ ecclesiæ speciem tenet 1.388.b
Iob quibus dolorem pœne temperet 1.98.d
Iob plani oribus uerbis inchoat 1.535.d
Iob amici plus iusto doluerunt 1.71.b
Iob uerba in intimis rimanda sunt 1.309.d
Iob tentatus & tribulationibus & suſtionibus 1.66.d
Iob foris putrescens intus sanus extitit ibid.
Iob charitatis præcepta & erga homines seruauit 1.37.b
Iob ministerium pietatis impendit 1.315.c
Iob largitatis beneficia impendit ibid.
Iob uidit in spiritu Manicheorum dogma to mo 1 326.b
Iob misericors fuit 1.726.c
Iob inter ueteres perfectus fuit 1.71.d
Iob Adam fortis fuit 1.68.b
Iob quanta humilitate loquitur 1.505.b
Iob humilitatis uirum tenuit 1.315.c
Iob gratiam hospitalitatis exhibuit ibid.
Iob quo tentationum ordine tentatus tomo 1 67.d
Iob dolens dicitur 1.177.a
Iob contra tormenta patientiam tenuit to. 1 451.a
Iob membrum sanctæ ecclesiæ 1.214.b
Iob amici cur per se sacrificare non potuerint 1.1202.a
Iob cuius sit prauis recta plantauit 1 591.b
Iob amicorum bona intentio 1.72.b
Iob iustus fuit ante flagella, iustior post to. 1 935.b
Iob percussus hymnum gloriæ dicit 138.c
quem repræsentet 1.7.a
cur percussus sit 1.443.a
Iob tentatio ad uictoriam ducitur 1.25.b
Iob uerba patientiæ limitem transire uidentur 1.208.c
Iob crucem suam deo disponente accidisse nouit 1.584.d
Iob ut dei flagellum defideret 1.218.a
Iob dolens interpretatur 1.7.d
Iob cur percussus sit 1.306.d
Iob cur non conditor sed redemptor dicat to. 1 480.b
Iob dolores ut susceperit 1.37.a
Iob negando requirit 1.324.d
Iob amici ut condoluerint 1.21.a
Iob mysterium resurrectionis colebat 1.6.a
Iob maledictio unde sit 1.97.a
Iob à murmure alienus 1.217.b
Iob tactus plaga gratias egit 1 208.c
Iob requirendo negat 1.325.b
Iob amici ut consolati sint eum 1.71.a
Iocūditas humanæ delectationis panis nomine exprimitur 1 791.d
Ionas ad prædicandum Niniuitis, ire recusauit 1.191.b
Ionas clamauit ad dominum et exauditus fuit 2 614.d
Ionas fugiens sorte deprehensus est tomo 2 1551.b
Ionathas quid designat 2.1540.c
ionathæ repens quid notet 2.1530.d
ionathæ, columbæ donum dicitur 2.1550.d
Iordanis defensio eorum interpretatur to. 1 1132.a & 1133.b
Iordanis defensio eorum interpretatur to. 2 1508.c
Iordanem transire, quid sit 1 508.c
Iosephus unde liberatus ex carcere 1.190.c
Iosephus cur à fratribus uenditus 1 175.c & 190.d
Iosephi reliquens pallium quid signet to. 1 49.a
Iosephi facinus fratrum dimisit & uindicauit 2 302.a
Iosephi per charitatem libenter seruiuit to. 1 348.c
Iosephus ciuis fuit Hierusalem 2.921.c
Iosephi ueuditio uenditionem Christi signauit 2.446.d
Iosephi pudicitia 1.1020.a
Iosephus nihil cassum 1.901.c
Iosue solem orationibus fixit 2.1247.b
Iosue in dubijs rebus sperauit de domini auxilio 2.226.d
Iosue nihil constantius 1.901.c
Iosue saluator dicitur 2.1566.c
Ira quæ uitia nutriat 1 1082.c
ira in uindicta animi rationem sequatur to. 2 1037.b
ira sacerdotis qualis esse debeat 2.380.b
ira dei multiplicatur nobis 1.334.a
ira ut uertatur in bonum usum 1.90.d & 175.a
ira muta quid pariat 1.135.a
ira ancilla iustitiæ sit 2.1037.b
ira sæpe putatur quod est gratia 1.138.b
ira silentio in odium uertitur 1 171.a
ira quām utilis sit 1.172.a
ira edomanda est 2.1037.b
ira per zelum oculum mentis turbat to. 1 174.b
ira sanctorum quām metienda sit 2.1482.c
ira per ultium stultos trucidat 1.175.a
ira ut uincatur — 2.1526.b
ira requiescit in sinu stulti 2.1516.b
ira conceditur & tamen non est bona to. 2 1197.c
ira ex zelo profecta moderāda est 1 174.a
ira linguæ 1 172.d
ira superbiæ uicina 1.90.d
ira ultum mittit 1.172.a
ira rationi famulari debet 2.174.d

tra aliquando oſtentanda non exhibenda eſt 2 1037.b & deinceps
tre dominum quæ ſit 1.120.d.2.1516.b
tre diuine poteſtas noſtra mente non comprehenditur 1.138.b
i æremcdium 1.173.c
tre diuine an reſiſtere quis poſſit 1.502.a
tram ſuſcerni iudicis quomodo accendamus 1 1020.c
tracundi ut ſint admonendi 1.279.d
tracundi ſæpe rectitudinis zelo falluntur to. 1 1280.a
tractidi cogitatione uiuptæ ſunt generationis 1.173.b
tracundi damnent perturbationem 1.1280.b
tracundorum uaricitas 1.173.c
trafcendum proximo 1.174.b
trafcitur deus minime nobis quantum meremur 2.1123.c
trafcuntur quidam ciuò & facilius ſedantur 1 173.c
trati cum præſunt iram ſæpe zelum putant 2 1280.a
tre in directum per uiam quæ ducit Beth ſamames, quid ſit 1363.b
tre eſt liberi hominis 2.1475.b
trriguum ſuperius & inferius 1.1415.a
Iris utriuſq; iudicij teſtis 2.136.c
iris arcus cœleſtis ibid.
Irriſio duplex 1.368.a
Iſac aperire uoluit recluſionẽ Eſau 1.378.d
Iſaac per charitatem uentura longe poſt uidit 1.548.c
Iſaac duos filios habuit 2.1065.b
Iſaac ſpiritum quem habuit 2.66.d
Iſaac ad immolandum ductus cur ipſe ligna portarit 2.1107.c
Iſaac unde dictus 1.341.d
Iſaac cœlum fuit 1 987.d
Iſaac in ſpiritu furtum uidit 1.1393.a
Iſaac caligantes oculi quid ſignẽt 2.1209.c
Iſaac puer ad Rebeccam miſſus quid ſignet 1 45.d
Iſaaco nihil patientium 1.901.b
Iſai ſeptem filij quid figurent 2.1623.d
Iſai ſalus domini uocatur 2.1607.c
Iſaiæ epiſcopus 2.1162.a
Iſboſeth cur morte inopinata extinctus to. 1 19.c
Iſboſeth uir confuſionis dicitur 1.20.d
Iſcheboth tráslationem gloriæ ſignificat to. mo 2 1524.b
Iſmael Nathanæ filius quos notet 1.21.c
ISRAEL requieſcet anno uiceſimo, quid ſit 2.1374.c
iſrael fugit & tamen ſemper nocere cupit to. 2 1338.d
iſrael proſperæ felicitates huius temporis intelliguntur 2.1283.d
iſrael petit regem 2.1339.d
iſrael terga uertit quia exijt 2.1334.d
iſrael reformatis gentibus eruditur 1.113.d
iſrael totus ſalutis fiet 2.1285.d
iſrael uidens deum ſonat 2.1374.d
iſrael dei uerbum in monte audire non potuit 1.24.d
iſrael delectos figurat 2.1385.d
iſrael optimæ quæ ſint 2.1437.c
iſraeli exire ad prælium ſecundum carnem, quid ſit 2.1333.d
iſraelis nomen recte attribuitur eccleſiæ to. 2 1423.d
iſraelem qui iudicent 2.1387.b
iſraelitæ nouerant ſcripturam ſed non eum quem promittebat 2.1269.d
iſraelitæ quòd dei uerbum audire non potuerunt, quid ſignet 1.24.d
iſraelitæ cum malignis ſpiritibus certamen ſe habere putant 2.1333.c
iſraelitæ hominem pro deo elegerunt to. 2 1492.d
iſraelitæ cur non mox ingreſſi ſint terrã ſanctam 2.11.a
iſraelitæ cur ceſſi ſunt à Beniamitis 1.466.a
iſraelitæ rege non opus habuerunt tomo 2 1492.c
iſraelitarum filiæ quæ 2.1409.a
iſraelitarum relictæ gentes quid ſignent to. 1 113.c
iſraelites regem petere cõtra dei uoluntatem magnæ fuit temeritatis 2.1393.a
iſraelitas cædi eſt à uita infidelitatis ſeparari 2 1335.a
iſraelitis cur terra Chanaan promiſſa to. 1 1301.a
iſraelitico populo præcepta mimora data ſunt 2.234.c
Italia uiros pfectos multos habuit 1.1326.b
italiæ clerici uaſa eccleſiæ in Sicilia uendiderunt 2.916.a
italiæ perſecutio ſignis quibuſdã oſtenſa fuit 2 319.b
Iter termini quod ſit 2.1516.c
Iubilatio quid ſit 1.954.d
Iubilum quid ſit 1.287.b 799.b
Iubilei requies 1.550.d
iubilæus annus ſeptem hebdomadibus conſummitur 1.8.a
Iude pœnitentia peior quàm peccatum fuit 1 378.b
iudas electus fuit ſed non bonus 2.1416.c
iudas apoſtolus ciuis fuit Babyloniæ tomo 2 921.c
iudæ noctẽ egreſſus non rediturus 1.25.d
iudæ membrum Antichriſti fuit 1.968.c
iudæa lucem expectauit ſed non uidit tomo 1 105.b
iudæa rerum regem cum noluerit Hypocriſim accepit 1.345.b
iudæa in proferendis uerbis legit panem dedit 1.606.d
de iudæa nonnulli prædicatorum miniſterio ad fidem perducti ſunt 2.1335.b
iudæa poſtulabit orari dominum proſe 2. 1284.d 1285.a
iudæa Letatur quòd eterna dei animaduerſione proijcitur 2.1214.b
iudæa uniuerſa eccleſiam deſignat tomo 2 1331.d
iudæa poſita fuit in medio gentium tomo 1 1039.a
iudæa quales glebæ habuerit 1.608.b
iudæa cur nihil habeat ex antiquis monumẽtis 2.1339.a
iudæa ſanctis non caruit 1.608.a
iudæa auroræ ortum non uidit 1.105.a
iudæa concupiſcẽdo uiſibilia perdidit inuiſibilis 1.712.c
iudæa humiliatæ eſt cum dei filium contemſerit 2.1252.d
iudæa ſunditus corruit 1.293.d
iudæa domus panis fuit 2.1619.b
iudæa repellitur diuino iudicio 2.1279.b
iudæa neg.uit incarnationis myſterium to. 2 383.c
iudæa primum deo credidit 1.988.b
iudææ mœnia ablata ac munitiones diſſipatæ 1 383.d
iudææ gentis plenitudo cur maxime reſiſtat aſſertionibus diuinis 2.1335.d
iudææ perditio 2.1215.d
iudæa repulſionem doctores quidem nouerant ſed non indicarunt 2.1329.d
iudææ nobiles ſunc interijſſe quid ſit 1.12.c
iudæam mortificat dominus 2.1252.b
iudæam ſeparat dominus à cognitione ueritatis ibid.
iudæam damnat dominus in perpetuum ibid.
iudæam ſpoliat dominus ſpiritualibus uiritutibus ibid.c
iudæi ante Chriſti incarnationem uer aces ſue runt 1.383.d
iudæi in deum peccauerunt 2.1276.d
iudæi nunc in erroribus dormientes excitabuntur per Heliam in fine mundi tomo 2 1275.c
iudæi aut ceſſi ſunt aut capti in euerſione urbis 2.1338.d
iudæi cur crediderint Chriſtum hominem to. 2 205.d
iudæi propter miracula Chriſtum interimere uoluerunt 1.921.d
iudæi Chriſto propinqui per carnẽ, noti per legem fuerunt 1.471.d
iudæi conuertentur in fine 2.50.c
iudæi ut baptizandi non ſunt 2.672.b
iudæi ſic proiecti ſunt ut non uideant, nec uidere poſſint 2.1321.a
iudæi cur nõ hortationibus & aſſertionibus manifeſtis credant ibidem
iudæi licet cæci rationis tamẽ participes ſunt 2 1278.d
iudæi primitiuos fructus non ferunt 1.93.d
iudæi conſenſerunt in mortem domini ne lucra emitterent 2.1281.c
iudæi obediunt potius hoſtis uoluntati quàm repugnent 2.1334.c
iudæi cæci ſunt duobus modis 2.1278.d
iudæi an ſint prorſus reiecti 1.50.a
iudæi ſaluatorem intelligunt patrem non filium 2.1244.d
iudæi putant ſe incomparabili ſcientia legis pollere 2.1336.d
iudæi cur à diuinitatis obſequio repulſi to. 1 178.b
iudæi umbra fuerunt diaboli 1.605.d
iudæi timore ſeruili obſequebantur deo to. 1 472.c
iudæi dominum uolunt qui deus non ſit to. 2 1465.d
iudæi cur non audiant ſcripturam monentiũ 2 1278.b
iudæi ſpiritum loquentem in ipſis amiſerunt 2 1524.c

iudei contrà redemptorem pugnant to= mo 2 1246.c
iudei arduam patrum cõuersationem & mi= raculorum offensionem ad elationem ha= buerunt 2.1246.d
iudei ueteres Iesum deum asseruerunt to. 2 1244.c
iudei cur maximas suæ bonæ amiserint to. 1 609.a
iudei uicti à prædicatoribus latibula errorũ repetunt 2.1338.a
iudei solo odio nolũt audire prædicationem 2 1622.c
iudei pertinaciter defendentes ueteres repel= lunt nouas 2.1356.a
iudei primò cognitionem dei habuerunt to. 2 1250.b
iudei Christiana mancipia non possidente to mo 2 990.d
iudei cur Christum occidere uoluerint to. 2 1212.c
iudei hereſium admiſtione uſq; in mundi fi= nem polluuntur 2.1276.c
iudei quatenus dij ſint 2.1337.b
iudeis nihil pro deſt patrum claritas to. 2 1337.c
iudei Romanis legibus uiuere permittuntur 2 1172.d
iudei eſi ſint repulſi, tamen non penitus ab= lati 2.1283.b
iudei audaciter reſpuunt Chriſtum cum mul= tos claros uiros habuerint 2.1245.b
iudei proſcripti ſunt genere & conditione 2.1282.b & ſequenter de iiſdem plura
iudeis emuntur ueſtes ad baptiſma 2.914.b
iudeis feſtiuitates perbibere non eſt utile 2. 1133.c & deinceps
iudeis uolentib. ad fidem uenire, eliquid pen ſi remittendum eſt 2.1177.a
iudeis cum mulieribus dormire, quid ſit to. 2 1275.b
iudeo de prælio uenire, quid ſit 2.1341.a
iudeorum perfidia eo maior quo minus ti= muit mina ecclefiæ 2.1331.a
iudeorum cæcitatem ſequuta eſt crudelitas 2 77.c
iudeorum cæcitas 1.293.c
iudeorum ſoboles ante Chriſti aduentum in lege floruerunt 2.178.b
iudeorum populo & mors & captiuitas po ſtea illata prædicta eſt 2.1338.b
iudeorum exilium ac perditio miſera to. 2 1338.d
iudeorũ malitia minor eſſet ſi nõ nouiſſent cum prodeſſe nollent 2.1270.b
iudeorum uerſutia in omni diſputatione ſu= peratur 2.1337.d
iudeorum guſtuor millia in pugna Philiſti= norum occiſa 2.1334.b
iudeorum excidium præcepit victoria do= ctorum 2.1338.d
iudeorum cæcitas unde prouenerit 2.76.d
iudeorum populus lapis caliginis fuit to. 1 604.d
iudeorum ſapientes non credentes iudicati ſunt 2.1344.b
iudeorum repulſio ratione non comprehen= ditur 3.1252.b
iudeorum interitus dignus eſt 2.1278.b
iudeorum doctores nequiores fuerunt popu lo 2.1524.b
iudeos repreſentatos per bouem 1.212.c
iudeos cur dominus tam diu ferat 1.193.c
iudeos quotidie ſcripturarum loquentem audi re nec ei credere æquum eſt 2.1278.b
iudaicæ diſputationes contemptibiles at triſti digne ſunt 2.1336.d
iudaici prædicatorii locus ſacra lex eſt to. 2 1321.a
iudaicus populus quãdo ſacræ ſcripturæ ſen= tentias intelligat 1.1015.c
iudaicus populus cur claudus ſit dictus to. 1 656.a
iudaicus populus legem uerbotenus habuit 1 178.c
iudaicus populus per infidelitatem ſubiectus eſt diabolo 2.1333.c
iudaicus populus ſeruus fuit 1.472.c
iudex non percutit ad perdendum 1.324.b
iudex uenturus ſulcem tenebat 1.1139.b
iudex in ſuiporem deductus 1.381.d
iudex internus mentem potius quàm uerba conſiderat 2.440.b
iudex futurus non gradus ſed operum merita approbabit 2.684.d
iudex internus exterioris uitæ teſtes nõ que= rit 1.279.a
iudicis potentia conentit nos 1.292.b
iudicem decet utrig; ſe parti accommodare 2 944.b
iudicem qui uiderit mox quicquid non fecit intelligit 1.802.b
iudices qui ſiant 1.912.b
iudices præſunt ut patres 2.1492.c
iudicum Aphricanorum violentia 2.1043.b
iudicibus aſſiſtentes quid deceat 2.787.d
iudicium futurum tremendum eſt 2.1142.c
iudicium futurum euaſurus ſeipſum iudicet 2 1055.d
iudicium futurum debemus nobis ob oculos ponere 1.829.d
iudicium quoddam deſiderant & reprobi 1 830.b
iudicium futurum ualde timendum eſt to. 2 434.c
iudicium extremum alios ad tormenta deſe= ret alios ad regnum cæleſte recipiet to. 1 834.c
iudicium extremum qui conſideratimet pie rimam 1.129.c
iudicium dei multi timent & tamen peccata agunt 2.1493.c
iudicium futurum magna formidine expaue ſcendum eſt 1.450.b
iudicium hominis ac dei diuerſum eſt to. 2 1611.d
iudicium dei timendum eſſe docet exemplum Moyſis 2.1083.d
iudicium extremum quale ſit futurum to. 1 377.d
iudicij dies repentinus erit 2.357.c
iudicij dies ſemper ante oculos ponendus eſt 2 321.c
iudicij ordo ordinatus 2.1548.d
iudicij perueri endi cauſa eſt munerum acce ptio 1404.d
iudicij ordo in rebus quid exigat 1.251.c
iudicia noſtrorum diſcedenti comparantur 1 752.c
iudicia diuina abyſſus multa ſunt 2.1312.c
iudicia dei perfrutari nõ debemus 2.1390.c
iudicia non peruerſit qui munera negligit to mo 2 1404.d
iudicia dei occulta ualde 1.131.d
iudicia humana uelocia diuina immutabilia 1 1318.b
iudicia cur ſint inſtituta 2.904.b
iudicia dari petimus in abſconditis 2.1551.d
iudicia ſubditorum à peſſimis per dei ſpiri tum ſunt 2 1378.d
iudicia duo ex una re exhibuit deus 2.529.b
iudicia dei abyſſi dicuntur 1.1186.d
iudicia dei ut profunda ſint 2.131.d
iudicare dei damnare eſt 1.1328.c
iudicare neſcit quiſquis perfecte didicerit o bedire 2.1306.d
iudicare de ſubditis digne nequeunt qui gra tiam aut odium ſequuntur 2.483.d
iudicare quando debeat doctor 2.1385.c
iudicare omnia poteſt ſpiritalis 2.1390.c
iudicans Iſraelem, quid ſit 2.1385.b
iudicandi à Laicis non ſunt facerdotes to. 2 1405.d
iudicatio proximi quàm procliuis & pericu loſa 1.88.b
iugum hominum multi ferunt qui tamẽ chri ſti nolunt ferre 1567.d
iugum Chriſti ſuaue 1.126.d
iugum eſt uerbum dei 2.620.d
iulianus Sabinenſi eccleſiæ præſuit 1.1334.d
iumenta ſcabie impetiginẽ; labor antia ſeps rantur ab aliis 2.1183.b
iumentorum nomine ſenſu pigriores intelle guntur 1.375.b
iunci nomine puſilli auditores euangelij acci piuntur 1.986.b
iuniperi radix auaritiam ſignat 1.678.a
iurare qui cauet periurare non poteſt to. 2 1554.a
iurare facile non debemus 2.1553.d
iurantes peruerſæ diſcreti eſſe debemus to. 2 1553.d
iuramenti forma 2.1110.a
iuramentum regis quod ſit 2.1540.c
uide infra iuſſurandum
ius regis Iſraelitarum cur ſit ſcriptum to. 2 1473.d
ius regis Iſraelitici quid notet tomo 1 1394.a
iuſta deo placent 1.18.c
iuſta qui petunt, eorum non eſt differenda pe titio 2.824.c
iuſtum iuſte exequi 1.308.b
iuſtum iuſtitiæ palmã amittere non uult deus 2 1449.a
iuſtum ante homines eſſe non ſecura lætitia eſt 1 1202.b
iuſtus in iudicio demonſtrabitur qualis fue= rit 1.371.b
iuſtus ſine fide nullus eſt 2.577.c
iuſtus ueſtitur ueſtimentis quæ parauit mise ſtus 593.c
iuſtus non eſt qui in dolore conſtitutus iuſtiti am deſerit 1.466.d
iuſtus

iustus uitam operando querit tamen non inuenit 1.309.a
iustus in turbine non conteritur 1.306.a
iustus cum putat se consumptū, ut lucifer ori
tur 1.362.a
iustus non est qui fide incarnationis caret to.
2 1246.c
iustus ab omni munere manus excutit to.
1 316.b
iusti pœnā putant quod peccatores uoluptatem estimant 1.965.b
iusti cœlum sunt 1.687.d
iusti progenies herbe terre comparatur to.
2 202.c
iusti simplicitate lampas dicitur 1.370.c
iusti securitas leoni comparatur 1.1069.b
iusti animam suam in uano non accipiunt to.
1 228.c
iusti flagella ad probationem suscipiunt to.
1 324.b
iusti fundamentum fides est 1.947.c
iusti uera gloria 2.1427.c
iusti mens est arca testimenti 1.142.a
iusti ut meriant futurum examen 1.255.c
iusti etiam bona habere possunt 2 527.a
iusti præuorsū sacta redarguentes confessunt
sue infirmitatis 1.389.a
iusti tentationes non timent sed expectant to.
1 251.d
iusti in quo sperent pro futuro examine to.
1 255.c
iusti quo pacto temporali utantur gladio to.
1 370.d
iusti in suis sactis non remunerationem quæruntur 1.280.d
iusti cur cadere permittantur 1.331.c
iusti in suis dictis sactisq; edificationem proximi querunt 1.392.a
iusti peregrinos & hospites se agnoscunt to.
1 289.a
iusti iniustorum tormenta conspicere possunt
2 531.c
iusti ad mundi pericula debiles sunt 1.220.d
iusti cur patenti aliquādo eripi ex afflictionibus 1.866.b
iusti purgantur cum iniusti seuiunt 1.692.b
iusti ut cōsiderent uitā præsentem 1.402.b
iusti fulgebunt sicut sol 2.1256.a
iusti in sapientia moriuntur 1.170.a
iusti malis oppressi amore bonorum sequentium solantur 1 288.d
iusti ut mortificati cupiant 1.134.b
iusti ab iniquis segregandi sunt 2.1184.a
iusti quando deregant bona sua 2.146.b
iusti cur aliquando misere occidantur to.
1 1438.d
iusti iusta indesinenter sacium & dura patiuntur 1.140.d
iusti felicitati iniquorum inuidere non debēt
1 715.d
iusti quid hic metuunt 1.288.d
iusti conuiuia non reddunt 1.431.c
iusti in scriptura uoluntatem dei querunt to.
1 540.d
iusti uictori comparantur 1.288.d
iustum te dei uincre 1.309.a
iustorum genera duo 2.898.d
iustorum hostes confusio indult 1.288.d
iustorum uita conspicienda est 1.802.b
iustorum semita quasi lux splendens procedit 2.998.c
iustorum dicta & sacta sæpe prophetæ sunt
1 754.d
iustorum mors à peccatis 2.1348.b
iustorum conuersatio in cœlis est 1.502.b
iustorum expectatio Christus est 1.448.d
iustorum solicitudo 1.540.c
iustorum uerba contra crimina prolata ad
crimen trahuntur 1.343.d
iustorum plantatio est duplex 1.405.a
iustorum os risu replebitur 1.287.a
iustorum simplicitas deridetur à mundi sapientibus 1.368.a
iustorum sapientia quæ ibid.c
iustorū uita per uigilias tentatione, per somnium illusione fatigatur 1.262.b
iustorum risus in iustitiate & fame 1.199.a
iustorum quidam temporalia relinquunt, quidam uerò non 1.263.a
iustorum fortitudo describitur 1.219.b
iustis exercitium uirtutis sola aduersa externa 1.307.a
iustis cur bona temporalia negentur declaratur similitudo 1.714.d
iustos timere debemus 2.144.c
iustos quid castiget 1.307.c
& 883.d
iustos se quidam comparatione putant to.
1 88.b
uide Sanctos, Beatos, Pios, Electos, Videlet, & Bonos
iustitia de electis uirtis æquatur 2.1312.c
iustitia diuina semper iuxta nos est tomo
2 1509.d
iustitia eleuat gentem 2.1089.d
iustitia nostra quem iuuet 1.859.c
iustitia nostra quæ dicatur 1.800.c
iustitia non est postponenda hominibus to.
1 1037.a
iustitia nostra si quæ est domini est 1.304.d
iustitia humana autori comparata minustitia est 1.567.d
iustitia falsa, quæ sit 1.730.d
iustitia in ipsa stabiles minime sum. 2.596.a
iustitiæ uestimento comparatur 1.469.c
iustitia muris à morte ibidem
iustitia amore sui diuertit 1.56.a
iustitia quomodo uere iustitia sit 2.84.c
iustitia humana coram deo est iniustitia to.
1 727
iustitia nostra diuinæ comparata est iniustitia 1.165.a
iustitia in iudicium uertitur 1.879.a
iustitiæ cultus silentium 1.238.b
iustitiæ uiuit qui iniquitati moritur 2.636.a
iustitiam multi defendūt ob nūmos 1.308.b
iustitiam sequi debet post tergum ira to.
2 1037.b
iustitiam referentes ab alto uirtutum monte cadunt 2.1508.c
iustificamur gratis 2.1376.c
iustificandum peruersum iustitiæ dimittitur, quàm compleatur 2.1554.a
iustificandum datum apud beati Petri corpus
2 1143.d
uide supra sacramentum
iuuant minime quæ à malo non permutant
1 859.c
iuuenes optimi 2.1397.d
iuuenes qui dicantur 1.648.a
iuuenibus qui assumuntur ad sacerdotium, quæ sint præcipienda 2.1403.d
iuuentus qualis ætatis pars 1.397.b
iuuentutis conflictio 2.320.a

L

LAban diaboli typum gessit 1.1034.c
Labia deus quando aperiat 1.345.b
labia ueracium multa sunt, quid sit 1383.b
labiorum nomine quid accipiatur 1.475.c
labijs delinquitur duobus modis 1.69.d
Laberitia etiam apud deum stant 1.402.b
Labor pastorum sit facilis ob mercedem futuram 2.1437.d
Laborantem consolari & puriter in labore persistere 1.135.a
laborantes reficiuntur in uita contemplatiua 2.1561.a
Lac ex carne eximitur 1.1119.d
Lac quid notet 1.327.c & 1120.b
Lac pusillorum Amalechitarum 2.1571.b
Lactare paruulos ecclesiæ, est pabulo scripturæ eos enutrire 2.1224.b
Lachryme spirituales ex feruore spiritu pro ducuntur 2.1454.c
Lachrymarum potū dat dominus 2.1355.a
Letitia spiritualis in qua mente non habitet
2 1526.b
letitiæ iuxta est uoluptas uide Gaudium
Læti ut sint castigandi 2.1260.d
læta fecuit euangelium repente 2.1496.d
letis luxuria timēda est 1.1261.a
Letis luxuriam proponit diabolus 1.982.b
Letanias septiformis 2.1123.c & seq.
Lagenam uini portare 2.1453.b
Laici non mox fieri episcopi debēt 2.990.a
laici ne facerdotes fiant 2.820.c
laici fiunt episcopi in Gallis 2.989.d
laicos repente fieri fecerdotes anathema sit
2 992.c
Lambere quorum sit 2.1557.c
Lamenta sine humilitate sunt quibuſdam to.
1 317.d
lamenta quædam fructum nō habēt 1.378.d
Lamæ nomine qui notentur 1.1160.d
Lampadis contemptæ structum tempus to.
1 371.b
lampades nostræ sunt opera bona 2.1064.c
Lana nascitur de carne corruptibili 1.753.a
lana simplicitatem signat 1.286.d
Lancea nomine prædicatorū acuta prouidentia accipitur 2.1519.d
Langueram præcurrit mors tempore Gregorij 2.1123.a
Lapis æditorij deus est 2.1383.c
Lapis angularis Christus est 1.246.d
lapis à monumento reuolutus quid designet
2 1545.b
lapis magnus redemptor intelligitur to.
2 1367.b
Lapis inter Sen & Mesphat præfixus quid
2 1283.b
lapidi quadrato cōparatur, qui in prosperitate non extollitur, &c. 2.293.b
lapides

lapides in sacris duobus modis accipiuntur 1 607.c
Lapidum nomine fortes in ecclesia intelliguntur 1.549.b
lapidum nomine qui accipiantur 1.199.d
Lapsus piorum cur indicentur 1.1140.d
lapsus aliorum sic intueamur ut uitemur to. 2 1509.b
lapsus humani ut sint 2.1193.c
Lapsi resurgere possunt 2.953.a
lapsi semel angeli nunquam saluantur to. 2 1319.a
Laqueum uenantium quis 1.197.d
laqueo in bonorum operum intentione uti 1 20.c
laqueos quosdam incurrere cernimus nec irretiri metuimus 2.1293.c
Largiri ex rapiis uolentes ut sunt corrigendi 1.1289.c
largiri nihil uolentes ut sunt infligendi ibid.
Latro uitæ præmia in morte confessionis emeruit 2.1123.b
latro in cruce qualis fuerit 1.614.c
latro in cruce quibus fuerit præditus uirtutibus 1.614.c
latronès dei sunt spiritus maligni 1.471.a
Laus iustoru duo præcepta magna habet to. 2 1544.a
laus nostra rum uirtutum fugienda est to. 2 739.c
laus hominum nulla ubi conscientia accusat 2 1033.a
Laus si non sit deuota est exigua 2.1241.b
laus magna est ab inimicis laudari 1.146.b
Laudis amor impertat quod uoluerit iudex negat 1.283.c
laudem trasitoriam quærentes deficium eli non habent eam 2.1541.d
Laudes si nobis dicatur, ad mentem recurredum est 2.1033.a
Laudes Christi & totius se non uno in ore capiunt 2.2076.a
laudes iustorum uerę sunt 2.1427.c
laudes moribus æquare quid sit 2.1542.b
Laudibus non flectuntur electi 2.1596.c
Laudator reprobus est qui quos laudat non imitatur 1.1406.d
Laudare debemus deum in tympano & choro 2.127.d
laudari uelle ut ad aliora conferendas non est bonum 2.1542.c
Laudatio fæudulenta 1.1146.d
Laurentij miracula in sepulcbro 2.764.d
Lazarus gentilem populum signat 1.843.d
lazarus adiutus interpretatur 2.526.c
lazarus non à mortuis sepultus 1.117.d
lazari sepultura an nescierit Christus to. 2 1031.b
Lęene prædam dominus quomodo captat to mo 1 1012.d
Lecti nomine quid accipiatur in sacris to. 1 788.a
lectorum multitudo missa Gerontocomium 2 1171.d
Lectionis sacræ utilitas 2.2254.a
Legalis uita animale præceptum habet to. 2 1272.d
Legati principũ ut sint accipiendi 2.943.b
Lenæ quindecim missæ Gerontocomium to. 2 1171.d
Lenticula parnum est ius 2.1445.b
Leo dominum & diabolum signat 2.2564.d
leo aperit oculis dormit 2.90.b
leo uirtute dominum signat 1.151.b
leonis rugitus fecerit asem uiri signat to. 1 149.d
leonum nomine dæmonia signantur 1.581.d
Leonida Focæ uxor 2.1122.c
Leontium exconsul qualis fuerit 2.921.d
Leprę morbus qualis 1.1144.b
Leprosi hæreticos exprimunt ibidem
Leuare corda cum manibus ad deũ 2.1127.b
LEVI assumptum sonat 2.312.a
Leuita assumptus dicitur 1.160.d
leuitæ assumpti interpretantur 2.1368.d
Leuiathan dicitur additamentum eorum 1. 102.b 2.426.d
leuiathan ut rectus & tortuosus 1.102.c
leuiathan additamentum hominum sonat to. 1 1136.d
leuiathan faciem egestas antecedit 1.1171.c
leuiathan dentes 1.1156.b
leuiathan contra se qui dicantur suscitare to. 1 112.b
leuiathan potest per irrisionem uocari to. 1 1136.d
leuiathan oris medium intrare 1.155.b
leuiathan sternatatio 1.1161.a
leuiathan dicitur regulus 1.1156.a
leuiathan luxuriæ sucibus cor Salomonis exusit 1.1167.c & deinceps
leuiathan potestatis subiicientur in fine mundi sapientiores 1.1181.a.b
leuiathan rex est super borum 1.1196.a
LEX diuinitatem Christi prædicat 1.85.b
lex, Psalmi, & prophetæ continent passionẽ, resurrectionemq; Christi 1.1280.d
lex Moysi comparatur hyemi 2.17.b
lex Moysi quid contineat 2.1456.b
lex & prophetia templi sunt postes tomo 2 1215.d
lex dei pro charitate accipitur 1.346.d
lex peccata iudicare, uerũ non auferre potuit 1.620.b
lex nos mortuos suscitare nõ potuit 1.321.b
lex Christi quæ 1.1266.d
lex Christi charitas est 1.1303.a
lex dei multiplex dicitur 1.348.a
lex à domino spiritalis est accepta 2.1336.d
lex regni Israelitici bifariam exponitur to. 2 1473.d & seq.
lex dicta populo scripta in libro & posita coram domino, quid sit 2.1474.b
legis operà comparatione euangelij infirma fuerunt 2.1216.c
legis sacramenta carnaliter exponuntur to. 2 1336.d
legis Christi initium 1.246.d
legis austeritas cornu acutius fuit 2.1620.b
legis scientiam carnaliter accipiunt iudæi to. 2 1336.b
legis decem præcepta dei sunt dicto scripta 2 1574.c
legis duritia umbra mortis fuit 1.38.c
legis præcepta mala dicuntur 1.958.c
legis litera insulsa 1.213.c
legis præcepta per figuram dicta seruatine queunt hodie 2.1124.b
legis plenitudo est charitas 1.1420.d
legis litera sil 1.213.b
legem cur de igne fumoq; descendens dederit 1 205.b
legem iudæi iuxta literam intelligentes moriuntur 2.1456.c
legem dare, quid sit 2.1565.b
Legisperiti extolluntur de doctrina tomo 1 319.c
Lia uitem actiuam signat 1.1206.c
lia laboriosa interpretatur 2.212.d
lia lippa sed fœcunda quid mystice 2.1206.c
lia laboriosa dicitur ibidem b
LIBANVS mons, sublimes ac odoriferas arbores habet 2.42.c
libanus deal batio interpretatur 2.29.d
libani ligna imputribilia 2.222.c
Liber claudendus est in redemptoris nostri narratione 2.1619.a
liber in ministerio prædicationis quis tomo 2 1443.a
libri non canonici cur editi sint 1.652.b
libri antiqui ad ueritatis affirmationem multum ualent 2.832.b
libri sacri nobis esse debẽt quasi uenæ argenti 1 601.a
librorum secularium eruditio nihil prodest spirituali conflictui 2.1517.d
librum in humero portare, quid sit 1.753.c
Liber à diabolo solus fuit Christus 2.137.c.b
liber qui dimittatur 1.1625.d
liber uite usso est à duenientis iudicis to. 1 802.b
liberum arbitrium in electis & reprobis to. 1 1153.d
Liberi originalis culpæ sunt peccata, cõcupiscentiæ & uitia 2.1601.b
liberi ex dendis non sunt 2.1036.b
liberi apud ueteres uenditi sunt 2.794.c
Libertas uiuendi tuta 2.1361.d
libertas nulla ubi culpa est 1.498.c
libertas ibi ubi spiritus domini ibid.
libertas concedatur per testamentum quibusdam 2.230.c
libertas tuenda est 2.1039.c
libertatis adipiscendæ potestas in nobis non est 2.1579.d
Liberari à peccatis nequeũt quibus peccata dominantur 2.1198.d
liberamur omnes à manu Philistim cõtra meritum 2.1376.c
liberamur nunquam semel damnati 1.336.c
Libertinus in oratione prostratus non cernitur 1.1329.c
libertinus puerum mortuum suscitat ibid.c
libertini mira patientia 1 1330.a
Libido ut ædificet 2.1588.a
libido nulle membris inerat ante peccatum primi hominis 2.1601.a
libido bona opera cuncta interficit tomo 2 1602.a
libido tendentibus ad summa, arma uoluptatis obijcit 2.1368.c
libido uincitur sicile cum omnis immunda cogitatio deuitatur 2.1579.c
libido more ignis succenditur 2.1602.d

libido ignis est 2.1570.c
libidinis bellum ut quis à se abscindere queat 2 1569.b
libidinis victoria facilis 2.1579.c
vide Fornicationem, Scortationem, Adulterium, & Luxuriam
Libidinosi cæci dicuntur propriè 2.1587.b
libidinosi corporis motus carbones sunt tomo 2 1602.d
Liberanda sunt fulta ac cogitata 1.827.d
Licita multa sunt quorũ actus fœdi inuenitur 2.1197.c
Licentia uitæ quando tutò ponit subiectis cõcedi. 2.1351.c
Lignum in panem mittere, quid sit 1.75.a & 404.a
lignum confringere, quid sit 1.735.b
lignum cedrinum nulla putredine deficit 10. 1 203.c
ligni nomine quid intelligatur 1.404.a
ligna pomifera quæ sint 1.282.b
lignorum præputia sufferre, quid sit ibid.
Ligonis nomine priuatæ uitæ studium repræsentatur 2.1518.c
Lilia de candelabro prodeuntia 2.805.b
lilia quid signent 2.819.d & 2.19.d
Lingua, quid sit 1.1277.c 1278.c
lingua aperiendi & claudendi 1.239.c
lingua maris quæ sit 1.1138.b
lingua quando bene dirigitur 2.180.d
lingue adulatium quomodo nocent 10. 1 1064.c
lingua iamua mentis est 1 27.d
lingua maledica non semper ferenda est 10. 2 145.b
In Lingua qui deficiunt manibus excedunt 2 1036.d
lingua nostra qualis erga quosuis esse debeat 2 987.c
lingue suuores puluis sunt 2.1265.c
linguam refrenare oportet, cor de munito 10 mo 2 1516.b
linguam munire per silentium, quid sit 10. 2 1555.d
linguam à superflua locutione frenare non possuni pij 2.1504.c
linguam nullus domare potest 1.1093.c
linguam qui non refrenat concordiam disipat 1.238.a
linguam frenant boni uiri 1.146.c.a
Linum de terra nascitur 1.753.a
linum subtilitatem signat 1.286.d
lini nomine sacerdotium Iudæorum exprimitur 1.1128.d
lippus quis dicatur 1.1236.a
LITERA tegit spiritũ sicut palea frumentum 2.5.d
litera occidit, spiritus uiuificat 2.1435.b
litere seculares in plano sunt 2.1518.a
litere foliue obseruantia quid 2.1275.c
litere intelligentia iungenda 2.1229.a
litere uita spiritus est 2.1436.b
per Literam ad allegoriam tendimus tomo 2 225.a
literam legens, accipit uiuificans & uiuificatam corpus 2.1436.b
Liuigil ius filium nec precę nec precio ad Arrianam hæresim perducere ponit tomo 2.1409.c & deinceps
Liuor uulneris est disciplina corporis 10. 1 785.c
liuoris ignis 1.54.a
Locus penes deum est 952.a
locus non admissi si desit spiritus 2.1498.a
locus subiter Bethebar 2.1382.b
locus est in ecclesia qui magnis præbet claustra est 2.1521.d
locus bostium humilis dicitur 2.1506.b
locum omnem Sathan penetrat 2.1033.d
locum alium præ dicatores pro se, alium pro subditis habent 2.1424.c
locum duplicem prædicatores habent 10. 2 1427.d
loca tria pastorum spiritalia 2.1427.d
loca quantumuis occulta sine dei gratia animam non saluant 2.865.c
loca dæmonum 2.1554.c
locorum amor propter bonas res est habendus 2.1191.c
Locusta inanem gloriam signat 1.1166.a
locusta gentilitatem designat 1.1061.a
locustæ iudæorum populum exprimunt 10. 1 1063.c
locustæ uocabulo adulantis lingua significatur 1.1064.b
locustarum salus & cessus in iudeis tomo 1 1063.d
locustas herbam comedere quid 1.1064.d
Locupletes ut sint admonendi 1.1259.c
Londonensis episcopus à synodo propria cõgregari debet 2.1170.d & 1171.a
Longeuitas 1.769.b
Longum non est quod tendit ut non sit 10. 1 232.a
Longo bordorum incursio durauit triginta annis 2.1146.b
Loquere domine non nisi ipso donante dicere possumus 2.1311.a
loqui uetera & alta 2 1259.d
loqui ad orationem pertinet 1.388.d
loqui de deo mentis quiete ac libere est 10. 2 180.d
loqui stulte contra deum, quid sit 1.39.b
loqui cum omnipotente, quid sit 2.1388.a
loqui deo, quid sit 1.395.b
loqui in faucibus, quid sit 1.777.d
loqui nostram ad deum 1.1199.c
quis Loquatur recte 2.160.d
loquitur dominus magnis & spiritualibus spiritualiter 2.1306.c
loquitur deus duobus modis 2.1322.d
loquimur superflua sepe 2.1234.b
loquuntur aliquando prædicatores plana, alia etiam aliquando 2.1427.d
Loquentes parua incruunt se 2.1344.c
loquentes multa ut auspicentur 1.856.d
loquentium quadrifaria uersetas 1.271.a
Locutio diuina duobus modis distinguitur tomo 1 937.d
locutio dei blanda ostendit dulcedinem eius 1 937.c
locutio incauta in errorem pertrahit 10. 1 1240.a
locutio nostra quo pacto fiat 1.27.d
locutio diuina ante iudicium interni examinis non probatur 2.1326.d
locutionis bonorum finis 2.1516.b
locutionis sapientium quis finis sit 1.771.c
locutionis simplicitas magna uirtus est 10. 1 778.a
locutionis uerbum ad audientium lucrũ spargatur 2.1239.c
locutiones suas patres scripturarum acceperunt à deo 2.1322.d
vide Sermones
Loquacitas nimis obest plurimum 1.1277.d
loquacitas ubi locum habet 2.530.d
Lora ecclesiæ sunt præcepta disciplinæ 10. 1 1043.d
Loth exiens de Sodoma cur in Segor declinet 2.1295.c
loth cruciatur aliorum impietate 2.3.b & deinceps
lothi domus à Sodomitis obsessa quid mysticè 2.194.b
Lubrici quando adorent dominum tomo 2 1599.d
lubrici quantum possint abs conduntur prædicatoribus 2.1587.c
LVCAS euangelista per uitulum designatus est 2.90.a
lucas euangelium auditu non uisu didicit 10. 1 1326.c
Lucerna extinguitur cum pastor moritur 10. 2 1305.d
lucerna qui nominatur nec uidet deridetur potius 2.1304.c
lucerna lumen est in testa, quid sit 1.454.b
lucerna impij quæ sit 1.511.c
lucernam ardere in nocte, quid sit 1.736.a
lucernam sub modio ponere ibid.
lucernam dei uidere nequit pastor carnalis 2 1304.d
lucernam ponere sub modio quid 1.1038.b
Lucifer oritur electis 1.997.d
lucifero iusti uita comparatur 1.362.a
Lucillus Balleime ciuitatis episcop. 2.959.c & 1007.b
Lucrum cum culpa esca est in laqueo tomo 1 456.c
lucra terrena quærentes non omnes post mus ritiam declinant 2.1408.b
Lucius ex alieno cõpendium nelle facere grauc est 2.956.c
luctus pascuntur electorum animæ 1.137.o
Lugendi nimis perditi non sunt 2.1605.b
Lugentes ut sint solendi 1.70.d
vide Tristari & Dolere
Lumbi animam representent 2.555.c
lumborum nomine quid accipitur tomo 2 134.d
lumbos cernis fucingere, quid sit 1.712.d
lumbos mentis fucingere quid 1.713.d
Lumen splendere in uiis iustorum 1.433.c
lumen rationis sunt oculi quos aperuit deus 2.1389.d
lumen est quod de lumine nascitur 2.1564.c
lumen dei, quid sit 1.567.c
luminis gratia generalis est bodie in ecclesia 2 1303.d
Luna in sacro eloquio pro quo ponitur 2. 323.d 1.737.d & 733.d
luna

lunæ proprium quid sit 1.738.a
Lupus mentes dilanians diabolus appellatur 2 365.b
Lupus quando dicatur super oues uenire to. 2 365.a
Lutū inhærere quid sit 1.1182.d
lutum quid signet 1.327.c
Lux nostra patria est æterna 2.554.c
lux occultæ uisionis datur pro retributione operationis 2.1365.a
lux quando adueniat 1.906.c
lux iusti dies est 2.1582.b
lux pro impijs occubuit 1.126.a
lux miseris datur quid sit 1.132.c
lux impiorum commutabitur in tenebras to. 2 1506.c
lux iustorum quæ sit 1.453.d
lucis diuinæ ostensio reprobos et fictos fugit 2 1317.d
lucis uia nobis insensibilis est 1.981.c
lucis cognitio per speculum excitat non satiat mentem 2.1452.c.d
lucis nomine iusti accipiuntur 1.575.d
lucis nomine prosperitas accipitur 1.132.b
lucem iustitiæ emittentes perduntur ac si nō essent 2.1418.c
ante Lucem surgere quid sit 1.282.c
lucem & tenebras contueri simul non possumus 1.40.b
luce intima frui non est nostri conaminis to. 2 1233.c
Lucēt in ecclesia qui scripturæ eruditione prædicti sunt & oleo charitatis 2.1564.d
luceat pastor super candelabrum per flammam uerbi 2.1616.d
Lucescere mane quid sit 2.1442.d
Luxuria perfecte domanda est in mente to. 2 1570.d
luxuria omnia bona ueluti gladius consumit 2 1602.b
luxuria duplex est 1.942.b
luxuria percutienda est in corpore & demolienda in corde 2.1568.a
luxuria in lumbis est 1.437.d
luxuria uiris in lumbis, fœminis in umbilico est 2.1361.a
luxuria in corde frenenda est 1.712.d
luxuria magis quam superbia uitatur to. 1 1141.d
luxuriæ uitia 1.1082.d
luxuriæ uitium primò uerbis percutitur doctoris 2.1567.c
luxuriæ malum quale sit 2.1558.d
luxuriæ crimen diffinitur 1.721.c
luxuriæ uis 1.120.d
uide Libidinem, Fornicationem, Adulterium, & Scortationem
Luxuriosi mens qualis sit 1.557.c

M
Macedonij hæresis 2.793.d
Machabæorum libri cur Gregorij non erant canonici 1.652.b
Madian interpretatio 1.1036.c
Magdalena citò credēs minus nobis profuit quàm Thomæ 2.444.d
magdalena fuit peccatrix in ciuitate tom. 2 878.d
magdalena putans Christum hortulanū non erranit 2.424.d
magdalenæ conuersio 2.422.b
Magister uelle fieri antequam discipulus fuerit periculosum est 2.985.a
magister esse nequit qui discipulus non fuit to mo 2 902.b
magistri formare uocem possunt imprimere minime 1.928.b
magistri uoluntas habenda est in promotione subiectī 2.1609.b
magistri ueri curam gerunt discipulorum to. 1 1050.d
magistris quidam discipuli caruerunt to. 1 1328.d
Magistratus sepe inordinatiū metum à subditis exigunt 1.822.d
magistratus cur sit datus 1.1244.d
magistratus quid attendere debeat 1.823.d
Magna quæ agimus laudabiliter celamus per humilitatem 2.1522.b
magna aginus tuus, cum ea non pandimus 2 1525.b
magna cum prorunnt minima eriguntur to. 2 1509.b
magnus est qui eterna concupiscit 1.176.c
magnus ante deum quis 2.1302.a
magni uiri cum cedunt communi iudicio tradendi sunt 2.1553.a
magni inter magna per iactantiam non apparent 2.1433.b
magni uiri à paruis uix cognoscuntur to. 2 1432.b
Magnificari ante deum non prodesti si pueri esse desistimus 2.1274.a
Magnus, humiliatem sonat 2.1500.d
Magron de fauce dicitur & 1523.a
Maiestas dei comprehendi nequit 2.1451.d
maiestatis speculatio à timore incipiat to. 2 1235.c
maiestatis pulchritudo concuiit mentem to. 2 1311.d
Maiorum uerba quidam probant antequam audiant 2.1547.c
Mala quæ pro peccatis patimur bona sunt 2 2.402.b
mala pro bonis rependere iniquitas summa 2 563.d
mala futura uidere non possunt israelitæ to. 2 1399.d
mala præuisa minus nocent 2.1187.b
mala sua non carent utilitate 2.884.b
mala laudantes ore plus quàm opere peccāt 1 1312.a
mala punica quid signant 1.12.41.c
mala coacernata perimere, diuisa tolerari possunt 1.32.d
mala abstergit liuor uulneris 1.1174.b
mala uitantur per timorem domini tomo 2 1498.b
mala opera ducunt nos ad æternum luctum 2 1556.c
mala magna patimur per primæ culpæ meritum 2.1192.a
mala comparatione peiorum mala esse desinunt 1.958.c
mala punica quando germinent 2.49.c
mala à propriis perpessa plus dolent to. mo 2 256.c
mala ab ignotis illata non tantū nocent quantum à notis 2.487.c
mala præsentia quos non corrigunt ad sequētia perducunt 1.324.d
mala quæ feruntur de personis non semper uel facile credenda sunt 2.873.a
mala perpetrata in dei memoriam non uenīunt si pœnitentia agatur 2.1384.d
mala præsentia cur nobis dura 1.361.a
mala quatenus creantur à domino 1.68.d
mala nulla sua natura subsistunt ibid.
malū latens de manifestis nascitur 2.1122.b
malum principium magnum est malum to. 2 1599.d
malum maledicerē 2.764.d
malum quod proficit uix corrigitur tomo 1 1170.d
malum grandē 2.1362.d
mali tum prædent cum dominus eos deserit 1 867.b
mali cum prouocari donis ad meliora debērent peiores fiunt 1.374.b
mali cur subitò corruant etsi diu toleruntur 2 189.d
mali boni iuncti prosunt illis 1.1055.d
mali uentosæ proferunt uerba 1.431.b
malis cur deus beneficiat 1.529.b
malis cur in hac uita bene fit 1.131.b
malis boni semper displicent 2.998.b
malis quid prosit bonos scire 2.142.d
malos bona inconsummata non saluant to. 1 1311.d
malorum societas purgatio bonorum est to. 2 1065.b
malus ad diem perditionis seruatur 1.517.c
malorum societas an uitanda sit 2.148.b
uide impios, Reprobos, & iniquos
Maledicere deo quid 1.13.b
maledicere sanctorum quatenus fiat 1.96.d
maledicere deo quid 1.20.b
Maledictum sacra scriptura approbat to. 1 96.c
maledictum liuore ibid.d
Maledictionis finis inspiciendus 1.97.a
Maledictorum passio 1.80.c
Malefici puniendi sunt 2.1187.b
Malefactum cauternum 2.1169.b
Malignari contra prophetas non debemus 2 1181.d
Malignos spiritus ascendere, quid sit to. 1505.c
Malitia tudeorum 2.593.a
Malitiæ ardor cor semper curuat 2.77.b
uide impietatem, & iniquitatem
Mancipia Christiana ad libertatē per ducantur à iudeis 2.729.c
mancipia empta sunt ad ecclesias 2.1050.d
Mandata dispensatoria 2.1296.d
mandata dei complentur seruiendo domino 2 1498.b
mandata dei gratia non sunt 2.1493.d
mandata seruantes non confunduntur to. 1 587.d
mandatum omne de sola est dilectione to. 2 436.b
Mandragora herba qualis 1.155.c
Mane quid dicatur 1.168.d

269.o 552.b
mane surgere quid sit mystice 2.1442.d
mare surgit ecclesia 2.1222.e
Manlin interpretatio 1.915.c
Manna quales cibus 1.186.c & 687.d
Manichæi dogma quale 1.326.a
& 1105.a
manichæus Moysen accusat 1.603.b
Manifestationes interni luminis sunt dies electæ mentis 2.1233.b
Mansuetudinem sequitur ira si indicia to. 2 504.d
manſuetudinis exemplum 1.901.c
& 2.226.c
manſuetudinis gratia erexit nos ad ſtatum uitæ 1.521.a
Manſueti ſepe torpeſcit diſſolutionis tedio 1 280.a
manſueti ut ſint admonendi 1.1279.a
manſuetæ affectionis verba 2.1276.b
Manue uiſo angelo pertimeſcit quid ſignet 1 159.c
manue uxor uiſo domino fit audax ibid.
Manus in uiſione eſt uirtus in contemplatione 2.198.b
manus domini eſt uirtus diuinæ poteſtatis to. 2 1347.c
manus Philiſtim, quid ſit 2.1376.b
manus plagæ eſt fortiudo percuſſionis to. 1 536.b
manus ſtringere, quid ſit 1.599.b
manus domini diuinæ ultionis eſt feueritas to mo 2 1494.b
manus imponendæ ſunt minime uſurariis amatoribus 2.1028.b
manus poteſtatem denotat 1.376.a
manus imponere incognitis non debemus to. 2 1023.c
manus non eſt citò imponenda epiſcopo to. 2 985.c
manus electi eſt poteſtas interne libertatis 2 1256.d
manibus deum exquirere, quid ſit 2.629.b
manum ad os porrigere, quid ſit 1.741.b
manum defigere apud extraneum 1.1261.d
manum ſuper os ponere quid 1.1093.c
per Manuum impoſitionem ſpiritus ſanctus datur 2.1087.c
Mara amaritudine plenam ſonat 2.999.a
Marcellinus, Anconitanæ ciuitatis epiſcopus 1 1317.c
marcellinus proconſul Dalmatiæ autor ſpoliatæ eccleſiæ 2.924.b
Marcius monachus de monte Marſico to. 1 1397.a & deinceps
MARCVS euangelium non uiſu ſed auditu didicit 1.1326.c
Mare ſeuiens nube indutitur quid ſit 955.d
mare ſubuertit dominus 1.353.d
mare diuiſum eſt uirga 2.1533.c
mare carcere circundatur, quid ſit 1.259.b
mare hoc ſeculum deſignat 2.577.a
& 1505.d
mare uitia corpora retinet, mortua ejicit to. 1 333.d
maris rubri tranſitus, figura fuit baptiſmatis 2 1069.a
maris liitus ſeculi finem deſignat 2.354.b
maris aquæ quaſi in utrem congregare to. 1 295.d
maris terminus poſitus arena 1.296.a
maris nomine peccatores intelliguntur to. 1 352.b
Margarita quando; in ſterquilinio latet to. 2 534.b
margaritæ bonæ emptor 2.1303.b
margaritæ ante porcos non ſpargende ſunt 1 1351.c
MARIA ſedens ad pedes domini quos ſignat 2 1561.c
maria ſoror Moyſi lepra percuſſa 2.1181.c
maria uirgo & ancilla & mater domini fuit 1.627.b 1088 & 1165.d
maria dignitate electionis ſuæ tranſcedit electarum creaturarum altitudinem to. 2 1208.b & deinceps
mariæ uirgini cur Gabriel miſſus ſit tomo 2 478.c
mariæ obumbratio explicatur 1.1127.b
quo pacto contigerit 1.597.d
mariæ Magdalenæ pœnitentia quanta fuerit 2 467.d
maria ſoror Lazari uitæ contemplatiuæ typus 1.206.d
Marius corporis ſui poteſtatem non habet 2 1068.d
Marſorum diuconorum tranſitus 1.1438.c
Martha & Maria duo uitæ genera notant to mo 2 84.d
Martyr uerus quis 1.601.c
martyrem non ſcit pœna ſed cauſa 2.705.c
martyres teſtes dicuntur 1.333.c
martyres debiles fieri non poſſunt 2.1502.a
martyres charitatè uidebant 2.59.d
martyrum geſta ab Euſebio Cæſarienſi Conſtantini tempore conſcripta ſunt tomo 2 916.d
martyrum pœnæ enumerantur 1.1108.c
Martyrij monachi deuotio 2.523.c
Martyrij duo genera ſunt 2.489.c
& 1.1407.c
Maſſhat ſpeculatio dicitur 2.1377.b
maſſhat contemplatores deſignat 2.1386.a
Mathematicorum ſententia de ſtellarum inclinationibus refutatur 2.350.b
mathemmeticorum ſuperſtitio 1.1138.d
MATHIAS apoſtolus ſorte inuentus eſt to mo 2 1551.b
duodecimum locum ſortitus 1.1110.c
Matrimonium duorum fratrum cum duabus ſororibus 2.1192.b
matrimonium quoddam unde non fecuta eſt ſoboles ibid.
matrimonium inter affinitate propinquos fieri nequit 2.1182.c
& 1192.d
matrimonium caſtum eſt 2.569.d
inſeparabile 2.754.d
matrimonij ultium in quo ſit 2.1197.b
matrimonij lex in Romana rep. 2.1192.b
matrimoniorum gradus uetiti uide Coniugium
Matrona ob carnis uitium à diabolo correpta 1.1344.d
MATTHAEVS neſciuit dominum to. 2 1325.c
matthæus de terra ſublatus 2.598.d
matthæi uocatio 1.1039.b
Mauricius imperator 2.1222.c
mauricius Auguſtus elecmoſynam miſit Romam 2.1008.b
mauricius & Tiberius quo tempore regnauerint 2.1052.b
Maurus ſuper aquam currens puerum eripuit 1.1158.c
Maximi martyrij reliquiæ 2.930.d
Maximinianus ciuitatis Syracuſanæ epiſcopus 1.1416.b
Mediatoris interceſſio ſi non eſſet, preces nos ſtare ſinerent 1.751.c
mediator dei & hominum 1.893.c
ſalutaris 2.575.b
uide redempt. Dominiu, Chriſtiu, & Ieſum
Medici boni officium 2.558.d
& 817.d
medici ut utantur recenti confectione to. 2 985.d
Medicamen in uulnus uertitur 1.268.b
Medicamenta peccatis oppoſita contraria ſunt 2.461.d
Medicina uitiorum 2.1525.d
Meditatione opus habet concionator tomo 2 1329.b
Mel ſuper faciem ægri, quid ſit 2.1539.d
& 1540.b
mel ſufficienter comedere, quid ſit 1.526.a
inuenire 525.d
Mellitus monachus præuidit diè mortis ſuæ 1 1441.d
Melchiſedec quid 2.1559.d
Membrum membri, quid ſit 1.1172.c
membra eccleſiæ putrida & puluerulenta to mo 1 251.d
membra eccleſiæ per charitatis duo præcepta ad gaudia ducuntur 2.1273.d
membra noſtra ſeruire debent iuſtitiæ to. 2 1357.b
membra deaurare 2.1357.a
membrorum corporis officia 1.657.b
membrorum augmentum aut minutionem non ſentimus in nobis 2.831.c
membra omnia unum ſiunt 1.1269.c
membra omnia ad nitium inclinant 2.555.d
Menas monachus ſolitarius 1.1406.d
Menates leuis epiſcopus fuit 2.994.e
Mendacium loqui ſepe præcipitationis eſt, magis citari uerò præuitatis 2.585.c
mendacium meditari nonnunquam peius eſt quàm loqui 2.585.c
mendacium omne iniquitas dicitur ibid.b
mendacia obſtetricum Ægyptiacarii an ſint peccata ibid.d
Mes miſera & perturbata in myſticis rebus explicandis parum valet 2.195.d
mens electa ut appetat æterna uidere tomo 2 1235.a
mens tuncta ſublimibus immolat hoſtiam ſolennem 2.1287.e
mens dei neſcia ad quemlibet ambitum ducitur 1.1166.b
mens bonis motibus ueluti greſſibus quibuſdam ad deum accedit 1.828.a
mens, quo purior eo aptior diuinæ infuſioni 2 1305.d

mens cum compungitur, debet et caro affligi
2 1377.c
mens nitens ad alia carnis cogitationibus dis
sipatur 1.1167.a
mens sepe sibi de se mentitur 1.1233.b
mens celestium amore capta horret terrena
2 1233.d
mens voluntatem continet 2.1323.d
mens lauetur ut fusurus in conspectu spectā
toris ardeat 1.1336.d
mens que laudibus extollitur ac derogatio
ne deijcitur arundo est 2.1455.a
mens impertita silentium poenam putat 10.
1 344.b
mens nostra ad aliud semper impellitur 10.
1 401.a
mens electa sepe in timorem non venit 10.
2 1239.d
mens peruersa & ad dissentiendum parata
quid faciat 1.289.a
mens cum se ad alta fabuleat nec at vitam ex
teriorem 1.262.c
mens secura in torporem laxatur 1.18.d
mens tanto libentius de mundo exit quanto
magis impelliur 2.1093.b
mentis vie sunt sensus exteriores 1.711.c
mens ea que cupiditate ligatur non est libe
ra in eligendo 725.c
mens fortis & caro infirma quibus fuerit ut
iuldant serpenti 2.1480.d
mens in dum fixa tentationum impetum de
spicit 1.1078.d
mens concussa quando spei partium attingat
1 898.b
mens recta confpicit at perficere nequit 10.
2 459.d
mens proiecta ab eternis cum flere non pos
test, leiunat. 2.1236.d
mens actionum rectrix est 2.116.d
mens hominis mare & quasi fluctus maris
1 406.b
mens humana leene capture comparatur
1 332.a
mens per ignorantiam tenebrosa est tomo
2 1442.d
mens prava semper est in laboribus 1.421.b
mens contemplari inchoans tarde ad gaudia
pertendit 2.1232.d
mes in culpe recordatione cōcutitur 1.331.d
mens nostra carnalis efficitur laxato vigore
spiritus 2.1393.b
mens nostra libenter extollitur 1.874.b
mens carnalis cur presentia diligat 1.252.b
mens facile extollitur 1.1245.b
mens extra rationis regulam nihil incipiat
2 1192.a
mens imperita ueritatis sententias grauiter
tolerat 1.344.b
mens humana inter diuina iudicia caligine
premitur 1.131.c
mens humana uix de intimis extrema cogno
scit 164.d
mens tribulationibus oppressa contra deum
non murmuret 2.1137.a
mens curas mundanas gerens pulueren por
tat in oculis 2.1232.d
mens tumultibus occupata ad superna nō at
tollitur 1.139.d
mentis intentio inter conuiuia torpescit 10.
1 36.b
mentis bone studia commendatione proficiu
unt 2.1078.d
mentis locus 1.890.b
mentis domina ratio est 1.17.a
cibus 1088.c & 2.1433.368.b
mentis conceptio & partus 2.1256.b
mentis usio stringitur cum in interna luce
non dilatatur 2.1237.b
mentis deuotio quando munda 2.1426.c
mentis loqui quid 2.1257.d
mentis nulnus sine putredine non est 10.
1 218.d
mentis custodia 1.344.a
cecitas 1.227.b
mentis vigor preest carnis motibus tomo
1 618.d
mentis que spiritu impleta est signa 1.1328.a
mentis edificium solidum in quibus consistat
1 55.c
mentis nostre miseria 1.263.b
mentis instabilitatis causa 1.890.c
mentis adius uirtute mutiendus est 1.20.a
menti querenti deum uere nil sufficit quam
deus 1.731.d
mentibus insundit deus gratiam 1.1365.c
menses sanctorum regionibus terre compa
rantur 2.1166.a
mentes hominum diabolus in fine mundi gra
uiut occupat 2.76.b
mentes duris deus terret 1.971.b
mentes hominum unde excelse facte sint 10.
2 87.b
mentes multis negocis distrahunt 1.1229.d
mentem sanctorum ad eterna que eleuant to
mo 2 92.b
mentem ociosam edit diabolus 2.951.d
mente qui extollitur uoluerum more fluble
uatur 1.863.b
mente concitata agendum nihil est 2.1012.b
uide Animus & Cor
Mense due uestibuli portarum sunt fides &
uita 2.291.d
Menses uacuos ducere, quid sit 1.248.a
menses pro angelicis ordinibus accipiuntur
1 101.a
per Menses quid intelligatur 1.1022.d
mensium nomina ecclesias electorum multi
plicatas notant 1.100.d
mensium nomine actionum finis innuitur 10.
1 248.d
Menstruum mulierib. egritudo est 2.1105.d
& 1196.b
Mensura mensurarum, quid sit 2.295.b
Mentiri nescire quis dicatur 1.26.d
Merces predicatorum summa est 2.1437.d
mercedem apud dominum acquirere studen
dum est summopere 1.1050.d
mercedem eternā cur paret nobis dominus
2 795.d
Mercenarius quis sit 10.2.364.d
& 365.b
mercenarij dies qui 1.247.b
Meridiei nomine exprimitur ardor uitiorū
2 10.c
Merita ex qualitate corporis stulti metium
tur 1.1336.d
meritum ex charitate uenit 2.1289.d
meritorum altitudo in electis non est equalis
2 1481.d
uide Opera
Meruli monachi instante morte uisio tomo
1 1460.c
Messis nomine quid signetur 1.460.a
& 923.a
messis sanctæ ecclesiæ 1.662.b
Metus fortitudinem docet 1.56.d
Michael significatio 2.478.a
Michol Dauid saltantem videbat 1.933.c
michol contemplativa uita signat 2.1550.d
& actiuum 2.1550.b
Millenarius numerus pro uniuersitate intele
ligitur 1.291.c
millenarius numerus omnes numeros perfe
cte continet 2.28.a
millenarius numerus pro ecclesiæ perfectio
ne ponitur 1.1708.a
millenarij numeri perfectio 1.1117.c
& 1218.b
millenarij numeri compositio 2.1500.a
Miles improuidus quis 792.d
miles dei qualis esse debeat 1.140.c
milites suos deus protegit ac uictores facit
2 1447.b
milites Gedeonis 1.1037.a
milites ecclesiæ quomodo proficiunt tomo
2 1514.c
militer Christi quomodo eligendi sint 10.
1 1566.c
militum laus summa quæ 2.1174.d
Militiæ celestis ordo 2.1181.c
militiæ appellatione quid accipiatur tomo
1 243.b
Mine maiorum ferende sunt humiliter 10.
2 1549.d
minarum effectus retrabit dominus tomo
2 1316.a
Minime etiam non sunt contemnenda 10.
2 3107.d
Minister dei quis sit 2.312.b
minister probandus est primò 2.985.b
minister sanctos imitari debet 2.1373.d
minister intuens arcam ad fecularem concu
piscentiam moritur 2.1373.b
ministri non decrunt usq; in mundi finem 10.
2 3327.d
ministri ecclesiæ uncti domini sunt 2.1181.c
ministri qui dei adiutores esse uolunt quales
esse debeant 2.1372.d
ministri personæ ministerium commendat to
mo 2 1273.d
ministri boni pauci sunt 2.1373.c
ministrum quærens quiescere non debet do
nec inueniat 2.1613.d
ministros dabit dominus semper 2.1332.a
Ministerium summi culminis possidēt qualis
sit 2.1534.c
ministerium uerbi commendat honor tomo
2 1472.d
ministerium inutile quod 2.1529.d
ministerium hominum non est ociosum 10.
2 1618.d
ministerium committere reprobis quid in
portet 2.1292.a
ministerium ecclesiæ nullus nisi exercitatus
F 3 subeat

subest 2.902.c
ministerium sacrum qui indignus accedit con demnatur 2.1295.b
ministerij munus quando sit acceptum deo to mo 2 1273.d
ministerij dignitatem non legitime habentes ignobiles sunt 2.1292.d
ministerio dicatus qualis esse debeat tomo 2 1534.b
ministerio se intrudentes imitantur Saul to. 2 1473.a
ministerio apti qui non sunt 2.1373.a
Ministrare domino est in laborem predicationis pergere 2.1319.d
ministrare domino ante faciem prepositorum 2 1286.b
ministrare quis recte possit 2.1296.c
Ministrantes domino qui sint 312.b
ministrans fideliter aliena monstrat quam bene ministret sua 2.1277.c
inde Doctores, Episcopos, Pastores, Conciunatores, & Sacerdotes
Minores non sunt premendi sed adiuuandi 2 1163.d
Mirabilia dei enumerantur 1.184.b & 185.b
Miraculum ex potestate factum 1 137.c
miraculum à deo est, quod sine homine fit tomo 2 1533.c
miraculum magnum Samuel perfecit to. 2 1495.a
in Mirsculis gloria propria fugienda est to. 2 1084.d
de Miraculis ut gaudere liceat 2.1082.d
miracula uetterum umbra fuerūt futurorum 2 1248.a
miracula per Moysen facta ad quid seruierint 2.1533.c
miracula ex falsorum reproborum ᵹ. fiunt ex diuersa mente 2.250.c
ex assiduitate tollescunt 2.455.d
miracula diuina admirantur sancti non seruantur 2.1522.c
miracula per agros fieri, quid sit ibid.
miracula fuerunt necessaria in exordio ecclesie 2.445.c
miracula diuina per studium considerari, nō per intellectum discuti debent 1.184.d
miracula fiunt dei virtute 2.1084.b
miracula Christi ultra ueritatem aliquid innuunt 2.322.d
miracula faciunt & reprobi 2.1084.d
miraculorum effectus 2.330.b
miraculorum ueteris testamenti cum Christo comparatio 2.1247.d
miraculorum splendores dies statuti sunt to. 2 1210.d
miraculorum hec sola est ratio, potentia sapientis 2.283.d
Missio in diuinis, quid sit 2.430.c
Misereri uolens proximo sibi prius misereatur 2.654.d
Misericordes ut sint admonendi 1.1286.c
Misericordia laudabilius in deo nihil est to. 2 578.c
misericordia falsa quæ sit 1.730.c
misericordia dei mira 2.1277.d
misericordia dei nos salust nihil aliud to. mo 1 267.b
misericordia per oleum exprimitur tomo 2 1445.d
misericordiæ tempora non sunt perdenda to mo 2 532.c
misericordie exempla 2.428.b
misericordie exemplum 1.901.d
misericordiæ semper disciplina tuta esse debet 1.1617.a
in Misericordiā dei peccare quā sit 2.1315.c
Miseri in sine colligent breuitatem temporis 1 223.d
Miseria hominis 1.399.d
miseria ad dolorem pertinet 1.336.d
miseriæ ex infirmitate naturæ uide Calamitates
Moab significatio 2.1556.b
Mobilia diligens immobilis stare nequit to. 1 276.d
Modestiæ exemplum est Dauid 2.227.c
Moenia nostra quæ sint 1.383.d
Morere est affectuosissime flere 2.1543.b
Mœror confessionis uocem excutiat tomo 1 257.d
mœroris uires tres sunt 1.866.d
mœroris nostri fordes ut per alios purgentur 2.1170.b
Mœrentes erigit deus sospitate 1.187.a
Mola asinaria quid 1.1204.d
mola superior & inferior, quid sit 1.1141.b
Mole terrena depressi redemptoris gloriam uidere non possumus 2.1466.b
Molle, quid sit 1.543.b
molles qui dicantur 2.1583.a
Molestia corporis salus est cordis 1.1227.d
molestijs cur affligamur 1.992.b
molestijs uite actiue fugere interdum debemus 2.1273.c
Monachus fugā moliens cruciatur 2.1062.d
monachus furtū facies à diabolo uexatus est 2.1062.d
monachus ut se gerere debeat 2.384.b
monachi certas horas ministrij habere debent 2.1425.c
monachi ad cōuertendum fusceptā ante biennium non tenuntur 2.1017.d
monachi fugitiui restituantur 2.1173.a
monachi causas forenses agere non debent to mo 2 680.b
monachi nesciunt tumultus seculi 2.1508
monachi aurum quærites mundum non desipiciunt 2 1105.c
monachi ad arborem suspensi canebant to. 1 1438.d
monachi unde sint dicti 2.1230 & seq.
monachorum uita moresq; antequam tonsu ventur probari debent 2.1017.d
Monasterium quid habere debeat in redditibus antequam conferetur 2.1041.d
monasterijs prouidendum est 2.1172.d
monasterij priuilegia uelle confundere grauis est 2.920.b
monasteria debent tueri ab episcopis tomo 2 1013.b
monasteria in dei laudibus occupari debent 1 1013.c
à Monasterijs que separanda non sunt to. 2 1014.b
Monialis per lactucæ morsum arrepta est à diabolo 1.1132.d
monialis sepulta in ecclesia seminūs apparuit 2.1462.d
monniales sunt subleuandæ in necessarijs to. 2 249.b
Monophysitæ hæretici ut in ecclesiam recipiantur 2.1087.d
monophysitarum error 2.1120.b
Mons excelsus Christum signat 2.198.b
montis Effraim nomine quid accipiatur to. 2 1207.d
montes dei summi & electi uiri sunt tomo 2 1312.c
montes in cor maris translati 1.293.b
Morari in umbra redemptoris 2.1523.b
Morbus elephantinus quis sit 1.1395.b
morbi animarum ut curari queant tomo 2 1526.a
Mores asperi ac blandi quibus iuncti sint to. 1 456.c
mores superborum 2.1.1476.d
mores doctoris sint similes scripturæ tomo 2 1470.d
morum meritis, non præmia naleant apud sa cerdotes 2.1148.b
morum dissimilitudo in hominibus 1.186.b
Mori mortalibue non est pati 2.1417.b
mori carne, non spiritu 1.1108.d
Mors inuidia diaboli intrauit in orbem to. 1 175.d
mors pœna peccati 1.269.c
mors carnis, umbra mortis animæ 1.384.c
mors solis quibuslem remedium fuit. tomo 2 1028.d
mors primogenita superbiæ signat 1.458.c
mors iustorum bonis in adiutorium est to. 2 487.b
mors duobus accidit modis 2.832.a
mortis dominij effectus 2.1211.d
mors in Christi morte obijt 2.1243.d
mors non metuenda est 1.908.b
mortis genera duo 2.1348.b
mortis cogitatio timidam reddit operationem 1.432.d
mortis hora crudelis erit 2.522.c
mortis genus in alterius mortis cōsideratione leuamen est 2.1028.d
mortis nomine diabolus signatur 1.605.c
mortis tempus cum sit incognitū antes oportet nos parare 2.363.d
mortis terminus ducit nos ad uitam æternam 2 1517.b
mortis nomen infirmi uel de pertimescunt to mo 1 407.c
mortis umbra obliuionem signat tomo 1 828.c
morti uiciniores timidiores sint 2.923.a
mortem propinauit serpēs Euah per gulæ uitium 2.1478.d
Mortuum corpore suscitare minus est quam mortuum animā 2.1400.b
mortui tres à Christo in diuersis locis suscitati, quid signent 1.117.c
mortui resurgent 2.281.d
mortui olim cum diuitijs obruebantur to. 1 136.a
mortui mortuos sepeliunt 2.117.d

mortui pro neficientibus accipiuntur 1.591.d
mortui spiritualiter 1.117.c
mortuorum corpora myrrha condiri solent ne putrefcant 2.12.a
pro Mortuis dolore apud gētes pietas, apud nos culpa est 2.987.b
Mortificare oportet nos nostra membra si ui uere ultimus 2.636.a
mortificare oportet passiones carnis si uolu mus peruenire ad cœlestia 2.1458.b
mortificat dominus quid sit 2.1252.b
Mortificatum esse et uiuificatum quid sit 10. 2 1263.d
Mortificatio corporis 2.1458.b
mortificatio nostri 1.135.c
mortificationem appetentes thesaurum effo dientibus comparantur 1.135.b
Mortuum illeecbroforum glutinum est cogi tatio 2.1603.a
MOYSES cur loeutus sit populo facie ue lata 612.b
moyses cum legem accepit quadraginta die bus ieiunauit 2.774.b
moyses quando diuinam uocem audierit 10. 1 733.d
moyses per charitatem pro populo orauit 1 348.c
moyses præesse & uoluit, & obediuit tom. 1 1232.b
moyses atollens manus uincit, demittens per dit . 1569.a
moyses spiritu plenus fuit 2.1606.d.
moyses famulus dei 2.1181.d
moyses auditur tacens 1.320.a
moyses mirando & excundo ex tabernacu lo quid notet 1.1243.d
moyses quando missus fit Israelem uoc.re. 1 860.a
moyses à populo uideri iudicari non potuit. 2 1467.b
moyses ut uiderit deum 2.1452.b
moyses ira deinire resistit 1.302.a
moyses ut humilis fuerit 1.236.c
moyses & Samuel cur citentur à Hieremia. 1 303.b
moyses mare diuisit 2.1247.a
moyses humani generis redemptor esse non potuit 1.620.b
moyses magistrum non habuit 1.1328.b
moyses cur supra petram steterit 1.1203.d
moyses plus in scientia quàm Abraham fuit 2 235.c
moysis manus ab Aarone & Hur sustentate quid significent 2.1427.c
moysis facies nitere non poterant Israelitæ 2 1247.b
moysi ultra splendor unde fuerit ibidem
moysi uirtutes unde fuerint ibid.c
Mulier recta docere nefcit 1.67.b
mulier uiro propinquii mortem & etiam ui tam 2.926.b
mulier exixs ab ecclesia non est arcenda 10. 2 1195.b
mulier uicina atq; subiecta 1.67.a
mulieres religiosæ indicis 2.533.b
mulieris nomine infirmitas intelligitur 10. 1 399.c
mulieres non nutriunt filios ob incontinenti am 2.1195.c
mulieres Amalechitæ quæ sint 2.1571.a
mulieres meretrices 2.1289.a
mulieribus sensus prauus nō sexus in uitio est 1 69.c
Multiloquium fallaciam generat 2.193.a
multiloquium quam pœnā habeat 1.1278.d
multiloquio nascantur ut sint instituendi tom. 1 1276.d
Mundus cur miserijs plenus sit 1.1421.b
mundus nō sua sapietia, dei uero uirtute con uertitur 2.1082.d
mundus multas miserias patitur ex sacerdo tum culpis 2.382.d
mundus ut Paulo crucifixus fuerit 1.133.b
mundus cōditus est sex diebus & sex etatib. consumetur 2.1415.c
mundus igne iudicij cremabitur 2.136.c
mundus mari comparatur dum impios retri net prior eijcit 1.131.d
mundus spiritum sanctum non accipit tom. 1 155.b
mundus cum non persistat diligendus non est 1 1302.d
mundus cum suis rebus contemnendus est 10. 2 883.b
mundi finem quæ signa sint præcessura 10. 2 1028.d
mundi mala cur nobis prædicta sint 2.318.d
mundi sints 1.1158.c
mundi descriptio nascēte domino cur descri pta 2.342.d
mundi flores 400.b
mundi destructionem qui lugeant 2.320.a
mundi sapientia quæ sit 1 368.b
mūdi fine urgēte largius superna fœcitas pro fuit 1.298.b
mundi mala sentit qui eius bona appetit 10. 1 183.d
mundi fructus ruina est 2.320.b
mundi actiones molæ comparantur 1 188.d
mundi bona dei dona sunt 2.1055.d
mundi ruinæ uoces eius sunt 2.329.d
mundi bona calamitates solatia sunt 10. 1 1300.b
mundi iter cur asperum sit 1.789.a
mundo mori ut ipsos cognoscūt 2.1264.b
mundo uiuimus cum mente in eum foris ua gamur 1.155.c
mundum cōtemnere perfectè pauci nouerūt præclatores 2.1403.c
mundum diligentes sanctorum exempla fer uenti sepe amore recipiunt 2.1540.a
mundus corde quis 2.1427.a
mundi si debet esse à uitijs qui aliorum culpas argui 1.1457.a
mundus non est qui lotus baptismate non fue rit 2.954.d
mundum est nihil infidelibus 2.1196.d
mundus omnia munda sunt ibid.
Mundutia sanctitatis per incrementa tempo porum creuit 2.1447.b
mundutiæ exemplum 2.226.b
mundutiam uer à imitemur nō autem appro bendimus 1 318.b
Munus acceptum non uertendum in uitium. 1 1020.c
munus à corde 1.316.b
munera Christo à Magis oblata quid signifi cent 2.151.d
munera celeriter data augent merita tom. 1 724.d
munera nostra quando placeant deo 1 83.d
munera carnalia debemus rectoribus ecclesi spi ritualibus 2.1477.a
munera quæ à domino accipimus 2.1258.c
munera diuina ut assequamur 2.1470.d
munera a propter offerentem placent to. 2 1000.d
munerum acceptio reprehēditur 2 1490.c
munerum accipiendorum causa est anarita. 2 1304.d
ex Muneris diuersitate mali à bono discernit. 2 166.c
munerum tria genera sunt 2.331.b
munerum acceptiones tres 1.316.b
vide Dona
Munitiones nostræ quæ sint 1.182.d
munitionum nostrarum earum nō habemus 2 1234.b
Murenulæ sanctam scripturam signant tom. 2 11.d
Murmurātes in persecutione iustitiam ferien tis accusant 1.165.b
Murmurare in probatione non debemus 10. 1 69.d
murmuramus cum iubemur opera diuersis etiam temporibus præstare 2 1306.d
Mus immundum est animal 2.1348.c
Musæ puellæ transitus 1.1435.d
Musca quid signent 1.617.c
Musica in luctu importuna 1.584.d
Mustappellatione sanctis spiritus fernor acci pitur 1.773.c
Mutabilitas mors quædam est 1.418.c
Myrrhā adhibere membris nostris debemus 2 12.b
Myrmicoleon quid 1.150.d 151.d
Mysteria diuina quomodo discutienda tom. 2 283.c.d
mysteriorum arcana qui discutere nouit, is cognoscit sermones domini 2.1309.b
mysteria quomodo loquuntur prophetæ 10. 2 1477.d

N

NAamas sonat decorem 1.81.d
Naaman syrus sanatus in Iordane tom. 1 235.b
Naasimterpretatur serpens 2.1478.c
naas Ammonites quid designet 2.1478.c & 1479.d
Nabuchodonosor cur in animal conuersus. 1 139.a
Nardus qualis herba sit 2.12.a
Narmas obsedit Arnulphum 2.1174.d
Nasci uoluit de fidelibus Christus 2.1209.a
nasci de Deo quid sit 2.1564.c
Nascentes in aquario pisc atores sunt tom. 2 350.c
Nasse iudei pœna 2.729.b
Nasus prædestinatos representat 2.51.b
Nasus fatuitatem designat 1.1041.b
narium uocabulo in scripturis quid significa tur 1.1065.d
narium nomine infidæ intelliguntur. tom. 1 1138.d

Nathan cur quæsierit ex Dauide iudicium 1 1760.c
nathan quàm humilis fuerit 1.1236.c
nathan per charitatem liberè regem peccantem increpauit 1.1348.d
Nathanael cur non venerit in Apostolorum numerum 1.1146.d
Natura est mater nostra 1.1448.c
natura diuina à mente sine affectu cernitur. 1.162.a & deinc.
natura diuina sola immutabilis est 1.160.a
natura nostra facta est extra naturam tom. 1 251.c
natura omnes homines æquales genuit tom. 1 723.a
naturæ necessitatique requirit ea sumēda sunt 1 1030.a
naturæ lapsæ status 2.537.d
Nazarei cur capillos alunt radantue 1.55 b
nazaræorum nomine qui designentur tomo 1 1119.d
Neapolitani populi dissensio 2.982.a
in Nebula dominum loqui quidā fit 1.1101.b
Necessitas non consilium sed auxilium requirit 2.1535.a
necessitas ferrum dicitur 1.499.d
necessitatibus fraternis compassione iungamur 2.1482.a
Negligentia nostra in corporis cordisq; cultodia 2.1234.b
Negocia secularia cur tolerenda 1.1249.d
negocijs terrenis est pax anteferenda tom. 2 936.c
Neophitus ueteribus & nouis quis sit tomo 2 985.b
neophitus 2.817.d & 818.d
neophiti fidei ut sint instituendi 2.1180.c & d
Nequitia timida est 1.421.d
nequitia hericio comparatur 1.1160.c
Nequissimi etiam patres inueniunt 2.1508.d
Ner, lucernam sonat 2.1564.b
Neruis compinguntur 1.328.c
nerui perplexi qui sint 1.1115.c
Nescire dominum Samuel simplicitatis præ-textu dicitur 2.1326.a
nescire ignorantia est, scire noluisse superbia 1.501.c 842.c
Nestorij hæresis 2.793.d & 1088.b & d
Nicænum concilium damnauit Arij dogma 2 657.b
Nidi nomine quid accipiatur 1.659.d
Nigri post candorem qui sint 1.1120.b
Nihilum, gentes signat 1.572.c
Niniuitæ 2. 1358.b & 1125.d
niniuitis subuertionis pœna prolata fuit to. 2 1315.d
Nix unde generetur 1.1119.d
nix de superioribus ruit 1.1223.c
nix unde fiat 1.916.b
niues ad terram de cœlestibus ueniunt mystice 1.916.c
Nobilitas carnis 2.1337.b 1172.a
parit quibusdam ignobilitatem mentis. 1 1369.a
Nobilem quid deceat 2.941.c
Nobis cum est qui per nos loquitur 2.1455.d
Nocturna pollutio 2.1198.c
nocturni timores qui sint 1.668.c
Noe præcepta dei præposuit utilitati fuæ to. 2 226.b
noe ebrius existens quid notet 1.847.b
noe rectorum figuram tenuit 2.232.b
noe mundo superstes fuit 1.12.a.c
Noemi pulchrum sonat 2.999.a
Nomen domini annunciare quid 2.605.a
nomine ut quis antecedit homines fi et anno rum claritate 2.1168.d
Nonnosus 1.1338.d
Nonus frater ab Anastasio mortem deprecatur est 1.1339.a
Notarij irrisores sunt 2.779.c
Nouacule nomine quid notatur 2.1217.a & deinc.
Nouati hæresis 2.1318.d
Nouercam in uxorem ducens sit anathema. 2.1190.d 1192.c
Nox nobis in lucem seruitur 1.265.c
nox pro quo ponitur 1.31.b & 98.c & 104.b & 106.c 248.d
nox solitaria quid 1.1294.a
noctis tenebræ laudare quid sit 1.101.c
Nubes tenorium dicuntur 1.905.c
nubes ad cursum flatus impellit 1.695.b
nubes protectionem miserationis exprimit 2 1318.b
nubium nomine prædicatores accipiuntur 1 573.a
Nuces perfectos designant 2.48.d
Nudum fugere quid sit 2.1596.b
Nuditas spiritualis 1.58.b
Nummi cur imagines habeant 2.1298.b
Numidiæ concilium quid statuit 2.750.d
Numismata ut examinentur 1.1163.d
Nuptiarum summa solidum ne excedat tom. 2 667.c
nuptias filio suo quādo dicatur dominus præparasse 2.508.a
nuptiarum domus dicitur sancta Ecclesia to. 2 511.c
Nurum in uxorem ducens sit anathema to. 2 1190.a
Nutrieris temporaliter fatiabitur in æternū 2 1098.d
Nycticorax qualis sit auis 2.591.c

O

Bab ut ad uitam ductus fuerit 1.1283.b
Obdurare eor 1.378.c
Obduratio in quo consistat 2.180.b
Obedire oportet deo magis quàm hominibus 2 1219.a
obedit deo nemo nisi innocens 1.1211.d
Obedientes iudicare nō nouerunt 2.1306.d
Obedientia quanta uirtus sit 1.1210.d
obedientia uictimis præponitur 1.1311.c
obedientia, deo est accepta oblatio nostra to. 2 1585.d
obedientia uincuntur mali spiritus tom. 2 1463.c
obedientia recuperat uitam 2.1307.a
obedientiæ exemplum insigne 1.901.a
obedientiæ electæ forma 2.1462.d
obedientiæ bonum omni luce cordis implere 2 1463.b
obedientiam deo debemus in omnibus tom. 2 157.b
præter Obedientiam quæ fiunt, nō sunt bolo causta & uictimæ 2.1589.d
obedientiam reipublicæ exhibere summa laus est 2.1174.d
Oblatio uera quæ sit 1.655.a
oblatio recta fine diuisione qualis 1.72.a
oblatio mortuorum est utilis 1.1464.d
oblatio recta est cum de radice iustitiæ procedit 1.655.a
oblatio quando iram non placat 1.744.d
oblationis carnes super mensas portare tom. 1 303.b
oblationes nostræ quando sint acceptæ deo. 2 1463.d
uide Sacrificia & Offerre
Obliuio extinguit memoriam 1.99.d
obliuio locum non habet in fincera dilectione 1089.b
obliuio mortis umbra est 1.828.d
Obryzum quid sit 1931.b
Obscura rebus patentibus permiscentur to. 1 944.a
Obsequia diuina quando bene exequantur. 2 1275.d
contra Obtrectationes 2.145.b
Obumbratio in sacris quid 1.1127.a
Occasum petit qui temporalia quærit 1.17.b
Occidit dominus & uiuere facit 2.1335.c
Occidentales coniugio sumunt propinquas. 2 1189.d
Otiosum uerbum quid sit 1.1278.c
Octonarius numerus quid designat 2.280.b & 46.b
Occulta reflicit deus 2.1400.c
Oculi nomine quid designetur 1.440.d
oculi carnei cum tempore prodeunt & claudantur 2.235.c
oculi lippi quales 1.1230.a
oculi sanctorum quid 2.1389.c
oculorum acies fumo faciatur 1.1164.b
oculos inclinare quid sit 1.534.a
Odium tenebrat conscientiam 1.176.d
odium proximi impedit orationis fructum. 1 205.b
Odor bonus ex uirtute est 1.479.d
Offerre debemus deo tria 2.1241.c
Offerens ex muneribus nō placet 2.1000.d uide supra Oblatio
Officij nouitas uniciuiq; grauis 2.811.d
Olei filius 1.647.b
Oleum in capite 1.58.c
oleum prædicationis gratiam designat tom. 1 1445.c
oleum à proximis petere quid sit 1.279.c
oleo ignis accenditur 2.1606.c
oleo caput regis ungebatur 2.1616.d
Olla fuccensa quæ sit 1.597.b
olle Ægypti quid significent 1.681.a
Onager agrestem asinum signat 1.212.c
onager quid significet 1.1025.b
onager cur liber dicatur 1.1025.b
onagri nomine quid signatur 1.212.c
onagri herba est interna refectio fidelium 1 215.d
onagri appellatione signantur qui in campo fidei constituti sunt 1.215.c
onagri herba quid 1.212.d
onagri habitatio quæ 1.547.d onagris

Onagris hæretici comparantur 1.547.d
Onera alterius quis portet 2.617.d
Opes quis det conservetq; 2.1137.b
Operari in primogenito bonis, quid sit to. 1 281.d
Operantes bona sine dilectionem 2.1473.b
operantis mentem Luæ humana sepe immutat 1.21.c
Operatio bona nocem habet nobis tacentibus 2 1062.b
operatio mala mortis umbra 1.385.b
operationes nostræ per fidem placent 1.83.d
Opus ex intentione pensandum est 1.1345.d
opus bonum sine castitate magnum non est 2 361.b
opus hominis vitium est 2.799.d
opus bonum foris nullum est quod in corde non sit 1.22.c
opus bonum animo conceptum mox perficiendum 2.697.d
opus sine humilitate non prædicatur tomo 2 1611.c
opus perversum omne mortuū est 2.1069.d
opus hominis indignum est ad pro mercēdā uitam eternam 2.1284.c
opera bona tempestiue manifestata deperiūt 1 281.c
opera bona sine fide nihil prosunt 2.1411.a
opera bona sine humilitate nihil sunt to. 2 341.d
opera dei minus sunt ipso 1.897.b
opera nostra non sunt ostentanda 1.283.d
opera nec pauca nec indiscussa sint 1.22.c
opera nullum extollant 1.980.d
opera exteriora seruabantur in ueteri Testamento 2.1196.c
opera sanctorum ad exemplum à nobis conspiciuntur 2.1522.d
opera nostra bona à nobis ignoranda sunt tomo 2 1463.d
opera fidei fortiora exhibuerunt patres nostri 2.1483.c
opera patrum & Christi conferuntur to. 2 1247.a
opera bona in uolitate bona seminari oportet 2.1563.d
opera bona penè cuncta ex cogitatione procedunt 1.358.b
opera bona uitæ præsentis sequitur retributio futura 1.197.a
opera bona quando iudici placeant 1.23.a
opera bona letitiam & fecuritatem menti gignunt 1.18.d
opera bona deo non adiuuante nunqua perficiemus 139.d
operis boni laborem gloria sequitur 1.186.d
operis boni uirtus que 2.422.b
operum bonorum radix quæ 2.886.a
operum bonorum structura consistit in quatuor uirtutibus 1.55.d
operum discretio est in uita præsenti to. 1 129.d
operum bonorum intentionē ut pollut diabolus 1.70.b
operum nostrorum uix exteriora facere possumus 2.503.c
operum malorum magnus est numerus to. 2 1556.c
operum Euangelij & legis comparatio to. 2 1216.c
operibus nostris iustis preces adijciende sunt 1 305.d
de Operibus nostris debemus sapientibus ac spiritualibus credere 2.1464.a
uide Merita
Opinione aliena proficimus 1.738.b
Oppressorum defensio qualis esse debeat to. 2 1025.c
Orare sine intermissione, quid sit 2.1238.d
orari dominum pro se qui petit nummum argenteum offert 2.1298.c
orandi modus 2.1400.c
orandum pro inimicis cur sit 1.1187.b
Orantes qui minime exaudiuntur 1.533.b
Oratio ad Christum 2.638.d
Oratio quo pacto fiat execrabilis 1.359.a
oratio uerum considerationie nostræ organum 1.19.a
oratio quæ sit pro inimicis deo est accepta. 1 303.b
oratione operatio & contra fulcitur tom. 1 587.a
oratio pauperibus communis 2.584.d
orationem ueram quis præstet 1.59.c
orationis uere uirtus quæ 2.440.a
oratio nostra qualis debeat esse 1.752.a
Oratio execrabilis quæ sit 1.533.b
orationi quatenus insistendum 2.323.d
oratio uirtutis pondus habent qualis sit to. 1 1154.b
oratio desistere haud debet 2.614.c
in Oratione quæ postulanda sint 1.510.c
oratio unicuiq; fideli competens 2.585.d
oratio inanis est quando 2.1074.d & 1401.d
oratio hominis quibus non sufficit, pietas redemptoris implenit 2.1277.d
uide Petit. & Preces.
orbis nomine Ecclesiæ subiecta fidelium multitudo designatur 2.1253.c
orbem portant Angeli 1304.b
orbem qui portent 1303.d
orbem puritura erat ecclesia uerbo 2.1219.c
Ordinatoribus in electione nihil suum relinquitur 2.1609.c
Ordinatio episcoporum quo fiat 2.1189.d
Ordo in supplicijs seruatur 2.337.d
ordo etiam seruandus est in rebus spiritualibus 2.995.c
ordinem religionis homo homini præbet to. 2 1618.b
ordines sacri uendi non debent 2.734.c
ordinum dignitatet pensande sunt 2.1302.a
ordinum in ecclesia distinctio 1.1010.d
ordinibus parendum est 2.818.d
ordinibus singulis gratiarum dona possunt tribui 2.1409.a
Organa referri possunt ad prædicationem redemptoris 2.1459.b
Orientem adire quid sit 1.539.a
Orientales prædiuites existunt 1.5.a
orientales Episcopi cum Cyrillo pacem habuerunt 2.952.d
orientales ecclesiæ quam sectentur fidem to. 2 951.c
orientales episcopi uenerantur synodū Chalcedonensem 2.951.a
Origenes sine uerbo dominum uidere voluit 2.1319.d & deinc.
Origenistarum error 186.b
Originalis culpa qualem edat factum to. 2 1501.b
Orionas cœlum edidit mystice quid 1.297.c & deinceps
Orphani suum uel amissio patre recipiant to. 2 1010.a
orphanorū gubernator ac protector est deus 2 1058.b
orphanis uiduisq; prospiciendum est tom. 2 678.d
Os quod mentitur occidit animam 2.756.d
os ditatetum super inimicos habere tom. 2 1257.d
os dei quid desygnet 1.911.c
ori parcentes dicuntur iudei 2.1524.c
os fortitudinem signat 1.474.d 262.c
Ossa uirtutes signant 2.537.d & 1789.c
ossa amatorum huius seculi quæ sint 1.515.d
ossibus compingi quid sit 1.328.c
Ossenna quid 2.1243.c
Oculari pedes redēptoris quid sit 2.470.d
Oculum dilectionis signum est 2.471.a
Ostium tabernaculi, littera est legis spiritalis. 2 1276.b
ostio clauso aliquid petere quid sit 1.752.b
ostia claudere mystice quid 1.115.c
ostia domus domini quæ sint 2.1229.d
Ova in pulmere dominus calefacit 1.1059.d
Ouis innocentiam signat 1.913.d
ouis morbosæ eijcienda est stabulo 2.1092.d
ouis Amalech quæ sit 2.1571.c
oues tollere in prædam quid sit 2.1543.d
oues nominantur electi omnes 2.1571.c
ouium possessio quid signet 1.15.d
oulum Christi pascua quæ sint 2.366.c
Ouile aduersus lupum fenitem præmunien dum est 2.1045.c
in Ouile ouium intrare per Christum tom. 2.392.b 946.b
Oza robustus domini interpretatur 1.142.c

P

Pabulum scripturæ docet nos erūas fugere 2.1239.b
Pacati ut sint admonendi 1.1291.b
Padus episcopi authoritate prohibitus nō in undatis amplius 1.1588.c
Palæstrica certaminata ut describi soleant to. 1 4.b
Palearum nomine carnalium uita signatur. 1 1105.b
Pali quos notent 1.1135.c
Pallium quibus concessum sit 2.901.d
pallij honor 2.1005.a
Paliurus ut nascatur 1.1130.d.
Palma terde proficit, sed diu in uiriditate subsistit 1.660.a
palma dulcissimos fructus gignit 2.53.c
palme victoriæ signum 2.250.b
palme species 1.660.c
palme proprium 1.661.b
palmam in fronte gerere 2.273.b 272.c
palmas æternas habebunt electi 2.1383.b
Palmiti comparantur peccatores tom. 2 938.d
palpe-

Palpebræ unde dictæ sint 1.439.a
palpebras dormitare quid 1.1262.a
Panis nomine quid accipiatur 1.421.d
panis multa significata habet 1.790.b
panis unus multis decem sufficit diebus to. 1 1418.a
panis nomine perfectionis doctrina accipitur 1607.b
panis triticeus erit nobis in vita futura tom. 2 1365.d
panem peccator cõcrus tus torquet 2.1299.d
panis nostersit verbum dei est 2.590.c
panem nostrum cum tamen non sit cur dicemus 1.800.c
panes tortos duos habere debet pastor tom. 2 1453.d
Panthaleon notarius 2.945.b
Papa à quesitibus initium ducere haud debet 2 643.b
papæ assessores enumerantur 2.1052.b
Papyri nomine quid accipiatur 1.435.c
Parabola quintupliciter dicitur 1.584.a
Paradisus hominis terra extitit 1.314.a
paradisi flamma cur versatilis dicta tom. 1 407.c
paradisi gaudia quomodo contingunt tom. 2 1243.b
paradisi quatuor flumina quid signent tom. 1 55.d
paradisi ostia diabolus aperuit 1.105.d
Parcere quid sit 2.1578.c
Parere debemus maioribus 2.818.d
Pares paribus sociantur in tormentis tom. 1 1449.b
Parentum correctio in liberos qualis tom. 2 1197.a
Partem à domino accipere quid sit 1.504.b
Parui pendenda nõ sunt quæ ad effectum usque non pertrahunt 1.86.d
Paruulus quis 1.75.b
paruulis ut loquatur dominus 2.1306.c
paruuli Amalechitarum qui sint 2.1571.a
paruuli humiles dicuntur 2.1432.b
paruulis dat gratiam dominus ibid.
Parua negligenda non sunt 1.355.d
Pascua nostra quando inueniamus 2.1171.c
Pascasti laus 1.1455.d
Passer hominem prudentem notat 2.591.d
Pastor ad magistrum vocatus ut se in eo gerere debeat 1.1237.b
pastor sic sit ut lapsi in eo bonum uideãt & iusti quoq; 2.1317.c
pastor quid cogitare debeat in suo munere. 2 923.d
pastor dicenda disponere debet 2.1329.b
vide Antistites Episcopos Sacerdotes Ministros Doctores & Concionatores
Patres ante Christum abortiui fuerunt tom. 1 124.c
patres ueteres à seipsis non sunt locuti tom. 2 1322.c
per Patres locutus est deus quæ uoluit ibid.
patres ante Christum non nati sed concepti. 1 25.a
patres plures fuerunt quàm Moyses memorari 1.124.d
patres saluatoris quales fuerint 2.1209.d
patres antiqui per scripturã loquuntur, non tem uerò aperire non ualent 2.1323.b
patres ueteris testamenti eadem fide saluati sunt qua noui 2.224.c
patres antiqui naues poma portantes fuerint 1 312.b
patres Ecclesiæ sequi debemus ubi à sacra doctrina non discordant 2.953.d
patres antiquis non tam reges hominũ quàm pastores pecorum fuerunt 1.725.b
patrum sanctorum statuta sunt tenenda to. 2 1181.d
patrum uirtutes quare nobis proponantur. 2 1141.c
patrum antiquorum gesta sunt nobis prophetiæ 2.623.a
patrum antiquorum cum nouis comparatio 2 1549.a
patribus primæ Ecclesiæ omnia cõmunia erant 2.1191.d
Patientia reddit etiam martyres 2.489.c
patientia fortitudinem sequitur 1.147.c
patientia radix custodis est omnium uirtutũ 2 488.a
patientia uera est quæ æmat quem portat to. 2 117.d
patientia difficulta est à Saluatore 1.1274.d
patientia ut sit muniendus animus 1.173.c
patientia custos conditionis nostræ est tom. 1 1267.a
patientiæ exempla 2.117.d
patientiæ uirtus in prosperis nunquam est. 1 392.c
patientiæ exempla 1.235.d
patientiam præstans erranti non eareet subsistentione 2.926.b
patientiam tenens animas possidet 2.147.d
Patiens uerè quis sit 1.392.c
patiens melior est arrogante 1.1266.c
patientibus necessitatem, subsidia prebere ecclesiastica debemus 2.941.d
Patimur nulla nisi quæ deo placent 1.38.c
patimur iusta 1.38.c
Patria æterna carebit strepitu 1.1179.c
patriæ futuræ locus qualis 1.299.b
Pauimentum deligunt fideles 2.252.b
PAVLVS quomodo exercitus idulatum odoratus sit 1.1076.b
paulus cur tentatus 1.1142.c
paulus lumen ut acciperet amisit 1.1159.b
paulus in ciuitate fuit 2.1425.a
paulus ui motus fui usq; ad cœlum se extulit. 2 1218.b
paulus propter superbiam audiuit uocem increpationis 2.484.d
paulus timebat repulsionem 1.977.a
paulus hominibus miles erat, tentorium deo 1 903.d
paulus nobiliorem de hostibus elegit victorem 2.1349.c
paulus dux bonorum mundum deseruit 1.133.b
paulus carmina in nocte prædicauit 1.862.b
paulus gelu fuit post uersus in equum tom. 1 922.c
paulus cur fugerit 1.1356.d
paulus nationum caput factus est 2.1469.a
paulus cunctus flagellis fuit 1.468.b
paulus uerè magister fuit gentium 2.2357.b
paulus quando sua bona opera recitarit to. 1 737.c
paulus cum cœlo infernum pertulit 1.1354.b
paulus per charitatem manus perfequẽtium humiliter pertulit 1.1349.b
paulus animam suam amando odcrat to. 2 501.c
paulus totum conuertit mundum 2.383.c
paulus quid perpessus sit 1.371.a
paulus cur Corinthios laudauit cum tamẽ postea increpauerit 2.177.b
paulus abst; terrore requieuit 2.363.d
paulus placebat deo & hominibus tom. 2 1278.d
paulus ut omnia omnibus factus sit 1.201.d
paulus in cursu fione cur ceciderit in facie 2 140.d
paulus cur Hierosolymam uenerit ad Petrũ 2 1448.c
paulus cur in tertium cœlum raptus tom. 2 1222.b
paulus amicorum Iobi uerba cur citet to. 1 143.c
paulus cur sua appellatus sit 2.296.a
paulus Apost. mane prædam rapuit, uespere spolia distribuit 1.593.d
paulus cur Timotheum non per miraculi sanitatem sed per Publij patrem 1.913.d
Paulus aquila fuit 1.1091.a
Paulus ad uiolatum natus fuerat 1.184.a
Paulus eor nouum accepit 2.1218.d
paulli epistolæ nunquam satis exposite sunt 2 1417.c
pauli fortis in infirmitas 1.1074.a
pauli uerbis clausi erant 1.817.b
pauli ale quatuor 2.92.d
pauli feruor propter Dianam Ephesiam to. 1 1070.a
pauli squamæ quid signent 1.1159.b
paulo nauis cordis in fluctibus mœris integra stetit 2.1001.d
Paulinus Nolanæ urbis episcopus 1.1180.d & 1381.d
Pauorem despicere & contemnere quis dicitur 1.1071.b
Pauper quis minime est 2.259.c
pauper spiritu quis est 2.1526.c
pauper de stercore erigi aptè dicitur tom. 2 1265.c
pauper uitiosus moneri non despici debet to. 2 522.d
pauper cum principibus sedet quid sit to. 2 1253.b
pauperi cum principibus sedere quid sit to. 2 1266.a
pauperem facit & ditat dominus quid sit to. 2 1252.c
pauperes rebus qui sint 2.1265.c
pauperes sunt qui uerbi thesauros non recondunt 2.1538.a
pauperes sunt electi quia bona æterna habẽt 2 1264.c
pauperes opprimuntur à maioribus in Sardinia 2.1026.d
pauperum utilitas grauari non debet tom. 2 1179.b
pauperum patientia in finem non peribit to. 2 491.a

pauperibus in Sicilia trecẽti solidi numerantur 2.1178.c
Paupertas non leuiter feritur 2.1521.d
paupertas macies est 1.423.c
paupertatis nomine humilitas signatur to. 1 547.c
paupertatem Christi amplectentes habent impugnationem cordis 2.1521.d
Pax reipub. à pace Ecclesiæ pendet 2.791.d
pax cõseruatur si nihil potestati, æquitati autem omniã 2.1180.b
pax reddit nos hæredes dei 2.926.a
pax nostra ex desiderio conditoris inchoatur 1.201.a
pax complectitur charitatem 2.818.d
pax nostra quando plena sit futura 1.201.b
pacis author deus 2.943.a
humilitatem docuit 2.1147.c
uide Concordiam
Pacificus doctorum ingressus 2.1610.b
pacifici dei hæredes sunt 2.926.a
Pecunia pro captiuis redimendis data reddi non debet 2.931.c
pecuniam dare nũmalarijs quid sit 2.346.c
Peccare in dei misericordiam non debemus 1 1140.c
peccare & de clementia præsumere quid to. 2 1315.c
peccare qui non metuit accendit in se peccandi desiderium 2.1527.b
peccamus per tria effrenatius 1.138.d
peccamus deo soli 2.568.c
Peccando incurrimus inimicitias dei to. 2 1445.d
Peccans terrendus, territus ad spem reducendus 2.1496.a
peccantes desperare non debent 1 1140.b
PECCATVM quod in nobis est semper se mouet 2.1487.b
peccatum quod caret uerecundia desperationem minatur 2.542.a
peccatum quod caret pœnitentia fit causa & pœna peccati 2.178.d
peccatum in ioribus quid 1.110.c
peccatum clamor est 2.544.d
spina dicitur 2.545.b
peccatum omne fundamento caret 1.884.a
peccatum ad mortem quod sit 2.1593.d
peccatum omne graue est 2.74.d
peccatum nullum dominus inultum relaxat 1 109.a
peccatum mors est 2.627.a
peccatum omne tribus impletur modis to. 1.841.c
peccatum ex peccato nascitur 1.226.a
peccatum sine uindicta non laxatur 1.316.d
peccatum inhabitans membra nostra mouet 2 1601.c
peccatum in confessione prodendũ, non augmentandum est 2.1552.b
peccatum cum uoce quid 1.1312.b
peccatum Adami omnes ligat qui non regenitisunt 1.91.d
peccati partium discretio est habenda to. 2 1189.b
peccati serum 2.129.c
peccati mater & nox quis sit 2.1601.a
peccati suggestio, delectatio, & cõsensus unde sint 2.1199.b
peccati iniquitas in manu, culpa uerò in ore est 1.358.a
pro Peccato cogitare, quid sit 2.1300.b
peccato nemo caret nisi solus deus 2.1547.a
peccato animus non semper consentit to. 2 1100.a
peccata uitare prima uirtus 1.195.b
peccata potentium occulta ut sint punienda 1 433.a
peccata subditorum ac præpositorum quantum sint connexa sibi 2.174.b
peccata rimãtur facile ante casum 2.1579.d
peccata fletibus diluta humilitatis æstimatione sunt cogitanda 2.1361.c
peccata plangimus cum pensare cœperimus 1 537.d
peccata grauiora grauiorem pœnam habent 1 497.d
peccata commissa plangenda sunt 2.1583.c
peccata manifesta ut sint reprehendenda to. 1 433.a
peccata in infimis sunt 2.1513.a
peccata parentum quando in filios redundẽt 1 512.d
peccata populi sacerdotum precibus delentur 2.1289.c
peccata nostra deo non nocent 1 858.a
peccata ex infirmitate spem non perdunt to. 1 741.d
peccata quæ dimittuntur occultantur tomo 2 1585.c
peccata confitentes corda conuertant to. 2 1597.d
peccata magna ex rebus minimis non sunt capienda 2.1178.d
peccata si deessent Christum uenisse nõ oportuisset 2.1391.d
peccata commissa sic sunt lugenda ne cauean tur futura 2.1370.c
peccata perpetrata corrigere uirtus secunda 1 195.b
ad Peccata non impellimur nisi cum spiritualia tentamenta suggeruntur 2.1266.d
peccata deplorantes in agone mortis an uitam inuenient 2.1299.a
peccata per quem nobis dimittantur to. 2 1084.c
peccata quædam grauiora sunt aliis 1.841.c
peccata declinare, dei munus est 2.1002.b
peccata originalia damnant nos 1.306.b
peccatorum commissio breuis est 2.1509.c
peccatorum correctio quem pugnam excitet 2 1527.d
peccatorum reliquiæ cur sanctis maneant to. 1 113.b
peccatis transactis non alia iungantur to. 1 111.c
peccatis etiam sanctos carere in hac uita est impossibile 2.543.a
peccatis non carent etiam electi 2.1262.c
uide Delicta, Excessus, Errores, & Culpæ
Peccator duabus uijs ingreditur terram to. 1 15.a
peccator cõuersus non requirat uberius pra uitatem 2.1369.c
peccator flagellandus est 1.541.c
peccator quacunq; hora conuertitur saluus erit 1.1267.c
peccator ac impius ut differant 1.839.d
peccator ubi consolationem quærere debeat 1 637.a
peccator quando intelligat se conuersum to. 2 1248.d
peccator hereticis comparatur 1.1271.a
peccatoris pœna est non uidere 2.1304.d
peccatoris mortem non uult dominus to. 2 1377.d
peccatori ad horam parcit dominus 1.329.c
peccatorem qui conuerterit, animam suam saluabit 1.651.a
peccatorem ad pœnitentiam impellere quantum miraculum sit 2.1495.b
peccatores reijcere non debemus 2.468.d
peccatores de criminum multitudine desperare non debent 2.1469.a
peccatores in peccato suo mortui nunquam saluantur 2.1319.c
peccatores ut saluos faceret dominus pati uoluit 2.1418.c
peccatoris cõuersio uera in quo consistat to. 2 1298.c
peccatores conuenire Mathæi quid sit to. 2 1377.c
peccatores à facie domini fugiunt 2.1496.b
peccatores quid sperent 1.365.b
cadauera sunt 1.1090.d
uix conuersi diliguntur maxime tomo 2 1419.d
proni sunt ad malum 2.1529.c
peccatores in quo sui sibi male cõsci in hoc & alios defendunt 1.1129.b
peccatores lactantes 1.112.b
peccatorum finis est mors 2.547.b
peccatorum conuersione alij peccatores fæpe obstupescunt 2.1532.d
peccatorum cõuersione accenduntur alij ad simile propositum ibidem
peccatorum animæ qui conuertere nituntur copulatur in charitate Christo 2.1449.c
peccatorum pœna ostenditur ex uita bonorũ 1 334.a
peccatorum iustitiæ mors 2.1348.b
peccatoribus pœnitentibus remittuntur peccata ut exempla indicant 2.428.b
peccatoribus quatenus sint manus porrigen de 2.1564.d
uide Reprob. Prauos, imp. Iniustos, et Procacer
Pedes nostri quando seruentur à Deo to. 2 1254.b
pedes sanctorũ fides & amor intellig. ibid.
pedes butyro lauantur, quid sit 2.645.d
pedes sanctorum seruare, quid sit 2.1266.c
pede imo innixi 1.126.d
pede fracto esse 1.1235.d
pedum utilitas 2.1253.d
pedum dominis nomine prædicatores intelliguntur 2.645.a
Pediũ nomine figurantur electi boni exemplis prædicti 2.1573.a
Pedicam in terris abscondere, quid sit to. 1 456.b
Pelagius primò damnauit nocabulum universale 2.964.a
pelagij

pelagij hæresis de anima Adami 2.832.a
pelagij sententia ac Celestini cur damnata sit 2 947.b
Pellis nomine quid figuretur 1.474.d
Pellicanus qualis auis sit 2.591.c
Penne columbe dexargentate 2.160.a
pennā uetustam proijcere quid sit 1.1084.d
PENTECOSTES solennitas est valde laudabilis 2.455.b
Percutit dominus & sanat 2.1355.c
Percutientem arguere quid 1.1091.c
Percussio sagittis exprimitur 1.211.b
percussionis fatisfactio est uolantes iustis contuderis 1.1297.a
percussiones dei sint nobis purgationis beneficia 2.1029.a
Perdi possunt qui emendari desiderantur, si non ordo adsit 2.1045.d
Perditionis nomine Satan signatur 1.572.a
perditionis sua lata est 1.1249.b
perditionis nostræ occasio quæ 1.1282.a
perditionis materia 2.940.d
perditionis indicium manifestum quod sit to. 1 867.a
Peregrinationis locus est blandus tamen tormentum est 2.1093.b
Perfectio nostra culpa non caret 1.141.a
perfectionis gradus in prædicatore tres to. 2 1467.a
perfectionis uirtutis certitudo 2.1437.b
perfectionem qui habuerint unde consequantur 2.79.c
PERFECTVS uerè quis 1.147.c
perfecti uiri ministrant in confpectu domini 2 1286.c
perfecti non sumus etiā si externa bona abijciamus 2.60.c
perfecti multi æstimantur qui imperfecti sunt 1 1434.b
Perfidia prius deseritur quàm ueritas prædicetur 2.1341.a
perfidiam inhabitant Iudæi 2.1246.c
Perire duobus dicitur modis 1.97.d
Persecutio tolerāda est eā sit utilis 2.884.b
persecutio probat Christianum 2.464.c
persecutio iudeorum triplex fuit 2.1271.a
Persecutores blandi 1.78.c
Perseuerātia undarum spumæ substernit to. 2 914.d
perseuerātia est operis boni uirtus 2.422.b
Persona magna sine humilitate deo nō placet 2 1274.a
personarum merita in examine electoris sunt respicienda 2.1553.a
personarum ordinē mutat qualitas morum. 1 1260.a
Pertinaces plus de se quàm sunt sentiunt to. 1 1283.c
Perturbari uita præfectorū ā nullo debet to. 2 1181.c
perturbationis ultimæ concussio 1.321.d
Peruersi sæpe recta cognoscunt & tamen de fpicunt 1.551.c
peruersi malum sub lingua habent 1.442.b
peruersorum locus quis sit 1.598.a
uide Praxis, Reprob. Imp. Damnat. Iniq. Prosc. & Iniustos
Pessulum claudere et aperire quid sit 2.38.b
Pestis magna in Aphrica 2.1028.c
Petentium uoces cur differat deus 1.697.b
Petitio sfracticrum pro rege, quare tantopere reprehendatur 2.1492.c
petitio quæ permittenda est 2.1126.a
petitioni bone consensus est ādue 2.1159.a
Petra lympidissima iustum signat 1.503.a
petra Christum signat 2.87.a
petra percussa aquam dedit 2.1533.d
petras ascendere sanctos, quid sit 2.1507.c
PETRVS est fuit 1.920.d
petrus cur sic lapsus sit ut negaueris Christū 2 405.c
petrus cuihore deo Ecclesiæ principatum tenuit 1.874.c
petrus in montem assumptus cū domino quid notet 2.1433.c
quando tentari permissus sit 1.809.a
primus pastor Ecclesiæ fuit 1.723.d
petrus optabat gloriæ uisionem semper to. 2 1311.b
petrus spiritum prophetiæ ex parte in præsenti habuit 2.68.d
petrus per charitatem minis principum resistit 1.240.b
petrus stans ad prunas à charitatis calore tor puerat 1.25.a
petrus increpationem Pauli libenter accepit 1 1251.d
petrus infirmus firmus fuit breui tempore to. 2 1249.c
petrus manfuetudinis doctor fuit 2.1067.b
petrus iudeam conuertit 2.383.c
petri humilitas 1.236.a
petri secundam epistolam quidam negant suā esse 2.256.a
petri conuersi iudei scandalum 2.925.a
petri manfuetudo explicatur 2.255.b
petro linteum quod apparuit quid notet to. 1 1147.d
petri nauis quid signet 1.573.c
petro totius Ecclesiæ cura commissa est to. 2 792.c
petro à domino sunt omnes creaturæ traditæ 2 975.d
Pharao diabolum signat 2.1359.b
pharaonis cor ut indurarit dominꝰ 1.990.b & 1054.c
Pharisæi in templo confessio qualis 1.417.d
pharisæi superbi cæci nominantur 2.1587.b
pharisæus cur absq; iustificatione descendérit de templo 1.769.d
Phialam in Solē effundere, quid fit 1.1180.d
Philastrij sententia 2.874.c
PHILOSOPHIA dei uera in quo consistat 1.36.c
philosophiæ utilitas ad sacras literas to. mo 2 2.1517.d
Philistæi obliuionem cœlestium exprimunt 2 1557.a
philistæi humiliati qui sint 2.1383.d
philistæos percutere, quid sit 2.1543.d
ad Philistæos descendere, quid sit 2.1518.a
Philistinorum Satrapæ hostes fuit piorum 2 1378.d
philistinorum statio egrediens quid signet to. mo 2 1520.d
philistinorum appellatione accipi possunt prædicatores 2 1334.d
Philistiim interpretatio 2.1333.b
Philistiim quando pugnent 2.1537.d
Philippus domum domini uidit, cognouit minime 2.1433.c
Phinees ira ex uirtute profecta 1.1274.c
phinees significatio 2.1534.c
Phreneticorum natura 2.1554.c
Pictura in ecclesia quid docesat 2.955.b
Pigredo ut dicatur sopor em immittere to. 1 1278.d
Pigmus à debitore accipere mystice quid to. 1 524.c
Pilatus membrum Satanæ 1.75.b
Pilosi nomine incubi signantur 1.226.a
Pinguedo nutrire folet ignem 2.1600.c
Pietas sine scientia inutilis est 1.18.b
pie. ordinata ac inordinata quæ sit 2.268.b
pietas cum humilitate sit iuncta 1.725.d
Pius etiam peccator dici potest 1.839.d
pij mundi finem appetunt 2.320.a
pij magnis donis prædi cur paruis careant 1 1393.c
pij per euāgelii nati quales existāt 2.1216.d
pij cur affligantur 1.66.a
pij cibum sumūt cum inter aduersa roborantur 2.1215.b
pij Christo adherere debent 2.983.a
pij sicut aurū in fornace probātur 2.1410.c
pij lapsibus proficiunt 1.53.c
pij cum à deo relinquuntur ruine dispendia non sentiunt 1.332.d
pij cur increpent malos 1.854.a
pij cum deridentur testem interiorem inuocant 1.367.d
pij rectæ uiæ iter ad superna patriam dirigunt 2.1289.d
pij ut se conformēt diuinæ uoluntati 1.619.d
piorum tentationes quales sint 1.89.a
piorum afflictiones Christi sunt 1.73.b
piorum bella diuersa sunt 2.1488.c
piorum flamma 1.454.a
piorum perfectio duo continet 2.1364.b
uide Sanct. Iust. Beat. Elect. Fidel. & Bonos
Piscatores subegerunt oratores 1.1148.d
Piscium esus pinnulis carentium cur interdictus 1.140.a
piscibus pennatis comparantur electorum animæ 2.460.d & 1.740.a
Placere deo in nostris operibus 1.315.d
placere debemus deo, nō hominib. 2.1036.d
placere deo & hominibus magnæ uirtutis est 2 1290.a
nemo potest 2.1025.b
Plagæ fraelitarum intensa 2.1558.d
plagæ duæ sunt 2.1531.d
plagæ iudeorum spirituales & carnales to. 2 1238.b
Planctus otiosus 2.1215.a
Plantare & rigare ædificare est 1.570.c
Plantatio iustorum duplex est 1.405.a
Plaustrum nouum est dilectio 2.1359.d
plaustri arcæ dei ligna quæ sint 2.1367.c
Plebis multitudo alios sapientes, simplices alios habet 2.1424.d
Pleiades unde dictæ sint 1.993.a
pleiades surgunt ab Oriente 1.995.d
pleni-

Plenitudinis ſpiritus ſignum 2.1462.b
Pluit dominus in deſerto manna 2.1533.c
Poculum etiam in bona ſignificatione ſumitur 2.1334.c
poculo cadentes qui intelliguntur 2.1334.c
Poenitere dei eſt diſplicere 2.1580.d
Poenitenti parcit dominus 1.316.d
& 2.359.b
Poenitentia ex nobis non eſt 2.630.d
poenitentia uirtus qualis 2.1262.d
poenitentia uera,tria habet 2.1597.d
poenitentiæ utilitas 1.1200.c
2 1262.d
poenitentiæ ſpiritus uehemẽs quid pariat to. 1 110.d
poenitentiam uere agere quid 2.1069.d
poenitentiam agere in ſtuilla & cinere tom. 1 1200.c
pœnæ preſentes ad quid nobis ſeruiant tom. 2 1055.b
pœnæ militant in nobis 1.334.c
poenam ſimilem ſubeunt doctor & auditor ſi colludent 2.1493.c
Pollutum extra caſtra ire quid ſit 1.330.a
pollutum in opere coram Deo quid ſit tom. 2 1196.d
Pompam mundi ſecura mens deſpiciat to. 2 1137.b
Pontificis uirtus plena eſſe debet 2.1616.d
pontifices ſpeculatores orbis ſunt 2.1185.c
pontifices debent corda regum ad ſacra prouocare 2.1131.c
pontifices puros eſſe decet 2.1610.d
Populus cur aquis comparetur 2.124.b
populus ſæpe ruit culpa miniſtrorũ 2.518.d
populi nomine quid deſignetur 1.889.b
& 1370.d
populorum appellatione gentes deſignantur 2 1349.b
Porta noſtra eſt aditus ad regnum 2.247.c
porta ad portam ire quid 1.1299.c
Poſſumus ſine deo nihil 2.1129.d
Poſtulantibus iuſta indulgere debemus tom. 2 1125.d
Potentem adiuuare elationis eſt 1.570.a
potentes huius ſeculi ut ſint arguendi tom. 1 1260.b
Poteſtas & amor magnam inuicem cognationem habent 2.881.d
poteſtas ſub rationem reſtringenda eſt tom. 2 1012.b
poteſtas diuina electos ſemper exhibarat to. 2 1384.b
poteſtas culminis mentis tempeſtas eſt tom. 1 1233.d
poteſtate quo pacto utendum 1.1339.c
uide Culmen & Dignitatem
Præceptum in quo penſari debeat 2.1307.a
præcepta paruulis pro uiribus proponenda ſunt 2.1287.d
præcepta charitatis aſpera ſunt carnalibus. 2 1494.b
uide Mandatum
Præcipiues ut ſint docendi 1.1278.d
Prædam inimicorum comedere 2.1542.d
Prædeſtinare dominũ facere eſt 2.1512.b
Prædeſtinata quæ non ſunt obtineri nequeũt 1 1340.d
Prædeſtinationem ſuam nullus intelligit aut cognoſcit 1.998.a
Prædicare uolentes ante tempus 1.1299.b
prædicare quando liceat inueni 2.73.c
Prædicando profunt multi qui conditori diſplicent per multa 2.1215.d
Prædicãda eſt ante omnia cœleſtis regni gloria 2.1458.b
Prædicator diuerſis utitur conſiliis ad ſananda uitia 2.1526.c
prædicator à ſacræ lectionis ſtudio non recedat 1.125.b
prædicator quo die inueniatur 2.1427.b
prædicator humilis miniſterio, ſublimis ſit uerbo 2.1261.d
prædicator dies habet tres 2.1467.a
prædicator doctrinæ ſuæ authoritatẽ ex ſcriptura habeat 2.1386.b
prædicator rex dicitur 2.1560.a
prædicator qualis eſſe debet 2.1617.d
prædicator quinus porta eſt 2.217.b
prædicator facundus ſine uitæ ſanctitate nihil eſt 2.1253.c
prædicator dues miſericors ſemper eſſe debet 2.1621.d
prædicator qui non diligitur nihil prodeſt 1 1252.a
prædicator quibus bonis ditari debeat tom. 2 1309.a
prædicatoris arrogantis forma 2.1541.d
prædicatoris electi profectus 2.1316.b
prædicatoris electi ordo 2.1473.c
prædicatoris domus 2.1438.a
prædicatori deus conuerſorum lucra multiplicat 2.1288.a
prædicatori clamare totam noctem quid ſit. 2 1582.a
prædicatori merces duplex debetur 2.377.d
prædicatores nulla iniuria ſunt afficiendi to. 2 1181.c
prædicatores monilibus comparãtur 2.11.c
prædicatores cœleſtia loquentes auditorum corda reficiunt 2.1433.d
prædicatores non ſolum ſcientiam uerbi,ſed & amorem accipiunt 2.1461.b
prædicatores cœli dicuntur 1.295.a
prædicatores electi montes uocantur tom. 1 293.a
prædicatores falſi eadem quæ ut ueri prædicant 2.47.c
prædicatores ſacerdotes ſunt & diuini tom. 2 1353.b
prædicatores loca diuerſa habẽt 2.1424.c
prædicatores unde lucem hauriant 2.1222.b
prædicatores angeli dicuntur 1.117.c
prædicatores ex ſe regnantes qui ſint tom. 2 1292.c
prædicatores Chriſti legatione & uice funguntur 2.1181.c
prædicatores noui ſua confirmant patrii authoritate 2.1320.b
prædicatorum interna & externa victoria 2 1488.d
prædicatorum conſolatio 1.1210.b
prædicatorum genera quatuor 2.1431.b
prædicatorum utriuſq; teſtamenti diſcrimen 2 1622.b
prædicatorum ſanctorum pars quæ ſit tom. 1 772.a
prædicatoribus ſuperbi auditores nõ offerũt munera 2.1477.b
uide Antiſt. Sacerd. Paſt. Cõcion. Epiſcop. Doctores & Miniſtros
Prædicatio ſanctorum ſolo charitatis ardore flammeſcit 1.58.c
prædicatio uera 2.1319.b
prædicatio noua quæ 2.737.d
prædicationis ordo 2.1458.c
in Prædicatione quid quærendum 2.1220.a
Præeſſe aliis timoris nobis ſit 2.1388.d
præeſſe nequiter quid ſit 2.1500.a
præeſſe nemo audeat qui ſubeſſe non didicit 1 1327.d
Præfecti populi quid debeant deo 1.758.d
Prægnans mulier baptizari poteſt 2.1195.c
Prælatio regum diuerſa admodum eſt à iudicum 2.1492.c
Prælatus prælatione ſua non lucrum ſuũ,ſed domini quærat 2.1446.b
prælati parum boni docebunt eum terrena tantùm quærunt 2.1303.d
prælati ſubiiciendi ſunt magiſterio perfectorum 2.1420.d
prælatorum reproborum exempla ſequi nõ debemus 2.1423.b
prælatorum minis erigimur aliquoi tepidi 2 1483.d
prælatorum carnalium tribuni & centuriones 2.1395.c
Prælium huius uitæ eternæ gloriæ victoriam præbet 2.1410.b
prælia magna uincunt pij,in leuioribus cadunt 2.1504.d
Præmia diuina cuſtodiuntur ſtrenue tomo 2 1367.c
Præordinata apud deum iam facta ſunt to. 1 1512.b
Præpoſitum agere confuſis temporibus locis in maioribus graue eſt 2.1026.c
Præſcire ut deus dicatur 1.697.d
Præſules eccleſiarum innumeri 2.1534.c
uide Antiſt. Sacerd. Paſt. Prædic. Concion. Epiſcop. Doctor. & Miniſtros
Præſumptio unde generetur 1.58.d
Præſumptores robuſtos ſe in domino credũt 1 142.c
Praui quando laudent diuinæ iuſtitiæ rectitudinem 2.271.d
praui dum foris ſurgunt intus cadunt tomo 2 642.b
uide Impios, Iniquos & Malos
praua accuſantes non deuitantes ut ſint eruendi 1.1311.d
Preces domino pro uirtutibus fundimus to. 1 19.b
preces importunæ deo accepte 2.1123.c
precibus alienis mundanus eſt qui proprijs nequit mundari 2.1298.d
uide Orationem & Petitionem
Pretium quo ſermo dei emitur quod ſit to. 2 1320.b
Priſcillianiſtarum hæreticorum ſentẽtia de hominis natiuitate 2.350.b
Probare ſeipſum,quid ſit 2.1262.c
Probatus uitæ deſpectui erit ſi pro muneribus præmia diſtribuuntur 2.1111.a

Probus malo bene utitur 1.1190.c
Proficere cupiētes bene electorum exempla colligamus 2.1449.d
Progenies obseruetur usq; ad septimam generationem 2.1282.c
Proijcere quid sit 2.1592.b
Proiecti in hac uita condemnantur in futura 2 1479.d
Prolatę per spiritus gratiam qualia sint to. 2 950.c
Promissiones redemptoris intellexerunt iudei earneliter 2.1343.d
Promouere inuitus nemo debet 2.648.b
Promouendi non sunt nec qui incipiunt nec qui quiescunt ab opere 2.1429.d
Pronum in terra iacere quid sit 2.1346.b
PROPHETA *quis* 1.387.c
prophetæ plana proferunt sed alta signant 2 1477.d
prophetæ officium 2 327.b
prophetæ cur interdum de seipsis loquātur, interdum de aliis 2.75.c
prophetarum humilitas 1.235 d
prophetarum pater quis 2.1.467.d
Prophetię tempora tria sunt 2.64.d & 65.c
prophetię spiritus prophetis nō semper adest 2.1388.c
prophetię ministrio peracto ad excelsum uenire quid sit, 2.1469.c
Prophetæ locutionis consuetudo 2.72.d
propheticus sermo sub nuncij nomine tom. 1 45.a
Propiciationis ianuam pulsant sancti magno eum precis affectu 2.1400.b
Propiciatorium incarnati dominj typus fuit 2 424.a
Proposītum malum difficulter reuocamus 2 1393.c
proposita mala prætermittēda potius quām implenda sunt 2.1554.b
Prospera cur subsequantur aduersa 2.736.a
prospera quid pariant 1.131.d
prospera seculi euanescunt repente tom. 2 1496.d
Prospicere futura laudabile est 2.1016.a
Prosunt ciues ciuibus & patres filijs tom. 2 1553.b
Proscītio dei utiliter nobis quandoq; subtrahitur 1.794.b
Proteruiut sint instruendi 1.1264.d
proteruj quando bene corrigantur 1.1265.a
Prouerbia exprimunt uitam moralem 2.6.a
Proximi cura gerenda est 1.1231.d
Prudentia simplicitati iunēta esse debet tom. 1 3.c
prudentiam habuerunt Christi patres tom. 2 1209.b
Pseudoprophetæ concubinis æquiparantur 2 46.d
Pudicitiæ corpora subiungantur nō sine magnis agonibus 2.1321.d
pudicitiæ amorem amplectentes, habent grauissima prælia carnis 2.1521.d
Pueris regnum ecclesiæ claudituꝝ à parentibus 1 1438.c
puerum dilaceratum Beneditus oratione resuscitauit 1.1362.a
pueri in sacris literis qui dicuntur 1.644.d
Puericia qualis pars ætatis 1.397.b
Puerperæ quādo liceat templum intrare to. 2 1195.b
Pugnare cum diabolo quidam possunt, sed non 1.1566.c
Pugna cum claudis cecis pauperibus et debilibus qualis sit 2.1538.b
pugna nostra cum dæmonibus est hominū cū angelis 2.1525.c
Pulli coruorum filij gentilium 1.1014.d
Pulsare quando dominus dicatur 2.361.d
Pulueris nomine cogitationes accipiuntur 1 459.b
pulueris nomine quid accipiatur 1.404.c 459.b & 81.b & 1264.d
Pupilli tutores habeant 2.667.d
Pusillanimes ut reducentur ad iter bene agendi 1.1265.b
pusillanimes in doloribus constituti esse non debemus 1.36.c
pusillanimes ut sint instruendi 1.1264.d
Puteus septimus est gratia septiformis spiritus 2.1317.b

Q

Quadragenarius numerus ad peccatores pertinet 2.1343.d
Quadragesima quare est abstinentiæ 40 *die rum* 1.608.b
Quadrigarum nomine qui designentur to. 2 1395.a
Quærere nos ipsos uix possumus 2.1550.b
Quare dicīo querela est admirationis tom. 2 1335.b
ad Quærēdū Thabor uenire qd sit 2.1465.c
Quies in prelatiōe non inuenitur 2.1562.a
Quiescere post dominum quid sit 2.1374.c
quiescere est bene in potestate esse 1.139.d
Quinarius numerus quos designet 2.1463.d
quinarij numeri mysterium 2.1531.d
Quinquagenarius numerus requiē designat 1 9.d

R

Rabsaces qualis uox sit 1.715.d
Rachel contemplatiuæ uitæ speciosa sitē signat 2.1447.d
Radere testa faniem quid sit 1.76.d & 86.c
Radix iusti 1.404.c
radicem deorsum mittere quid sit 1.283.a
radicem iuxta aquas aperiri 1.662.a
Raphael angelus in quibus negotijs mittatur 2 478.a
Rapinam culminis Ecclesiæ detestatur domi nus 2.1499.d
Raptoris uia auaritia est 1.561.d
rsptores ui sint corripiendi 1.1236.c
Ram, excelsus dicitur 1.767.d
Ramath adumplectionem prophetiæ designat 2 1221.d
Ratio erit reddenda in die iudicij de omni otioso uerbo 2.1506.b
ratio regit furorem 2.1012.a
rationem ex anima habemus 2.1577.b
rationem ira præire non debet 2.1037.b *uide Intellectum.*
rationem reddere oportebit præpositure no stræ 2.1490.d
rationes in diuinis quærere non debemus to. 2 1252.b
Reatus nostri dolor quando uere plangatur 1 336.a
reatum sine conuersione non derelinquit deus 1.1202.d
Rebecca ad Isaæ ueniens dorso cameli desilit a qua sponsa 1.9.d
Recedere à malo quid 1.15 b
recedituꝝ à domino duobus modis 2.141.a
Reconciliari appetentes patronos quærunt 2 536.c
Reconciliatio fratris ad alterum 2.464.d
reconciliatio criminosorum difficilis ostenditur 2.1358.a
Rector operationę sit præcipuus 1.1239.d
rector animarum uigilanti cura discernat ustia de uirtutes 1.1252.c
rectorū errores discutiet dominus 2.1302.b *uide Doct. Minist. Antistit. Sacerd. Prælicat. Pastores & Præsules.*
Rectio optima utilis potiꝰ quàm fratribus dominatur 1.875.d
Redemptio nostra per hominem fieri nō potuit 1.796.d
quatenus sit integra 2.1440.b
post mortem nulla 1.254.d
redemptionis nostræ argumentum fuit bonitas 1.1282.b
Redemptor in exitu uitæ protegit electos, impios uerò confringit 2.1383.a
redemptor propria peccata qua fleret, non habuit 2.1370.b
redemptor in igne apparebit impijs 2.1318.b *uide Christum, Dom. Iesꝰ & Mediat.*
Redemit omnes qui excellit omnes 2.1245.b
Redire ad ædificium post ægri exercitium quid sit 1.358.b
redire ad dominum conuenit peccatoribus, iustis non 2.1594.d
Reficere corpus iustum est, sed non ad libidinem 2.1479.c
refici debet mens cum corpore 2.1433.d
Regeneratio paulatim ad meliora erecsit to. 2 1535.c
Regere terrena qui rectè haud nouit tom. 2 791.d
Regnum quando bene regatur 2.1002.b
regnum Christi ecclesiam designat 2.1256.a
regnum cœlorum congregatio iustorum dicitur 2.507.d
regni culmina cur boni consequantur tom. 2 1085.d
regni cœlestis aditus omnibus æqualis est to. 2 269.c
regni porta est iudicij dies 1.180.c
Regio quam quærere debemus 2.351.d
Reginmis culmen ad quid susciipiendum to. 2 946.c
Regulam alijs tenere nescit qui sibi ipsi frānō seruat 2.1105.b
Regulus flatu consumitur 1.1165.a
Relaxande sunt pœnæ alienæ, ut relaxentur nostræ 1.545.b
Releuatur doctoris animus 2.1387.a
Religio floruit apud antiquos 2.1422.d
Remedia aduersus diaboli impugnationes 1 198.b *remissa*

videatur Dei iuste art. 527. a.

Remissionem peccatorũ nostrorum inuenie-
mus 2.1469.b
Renouamur insiliente spiritu 2.1460.d
Reparatio humani generis in Christo futura
erat 2.1279.d
Reparati mors 1.1444.d
Repleti prius qui sint 2.1250.b
Reprehensio corrigit iustos 1.344.b
Reprehensiones nostros ratione humili placa
re debemus 2.1067.d
Reprobo mens concupiscentiæ subdita chari
tate spoliatur 2.1537.b
reprobæ menti uidle placet quod cõcupiscit
2 1409.a
reprobi in iudãdo nec cauti nec discreti sunt
2 1554.a
reproborum falsam humilitatem accipiũt ali
quando prædicatores propter alios tom.
2 1599.b
reproborum uisio in nouissimis ad confusio-
nem 1.232.d
reprobos bona docere periculosum est tom.
2 1583.c
reprobis ascendere est de malo ad peiùs pro
ficere 2.1604.a
uide Malos Impios & Damnatos
Repugnare ariolandi arti cõfertur 2.1591.b
repugnare est ab imperantis uoluntate disce
dere 2.1591.d
Repulsio Iudæorum generalis est impleta to.
2 1332.d
patribus fuit cognita 2.1328.d
Repulsus est Saul quomodo 2.1509.c
Requies eterna præcijs carebit 2.1383.d
requiem suã ruram nullus terminus claudet to.
1 197.a
Res commendant locum nõ contra 2.1191.c
res inuisibiles uisibilibus præstantiores sunt
1 510.b
res apud seculi sapientes tanta habetur, quan
ta extollitur 2.1202.d
res esse habet 2.1530.b
res gratuitæ carens obiter est exponenda
1 769.a
res habita instanti fine corrũpitur 1.364.d
res ad auxilium promissa signis ruinam tom.
2 985.d
rei bonæ elatio in corde est uincẽda 1.774.a
Reipub. pax ab Ecclesiæ pace defendit tom.
2 791.d
reipublicæ utilitas in omnibus procuranda
2 1174.c
Resistere est instare forti oppugnatione to.
2 1568.c
resistere non possunt Iudæi prædicatoribus
2 1334.d
Resolutionis nostræ hora erit terribilis tom.
2 522.a
Respicimus quæ amamus 1.32.b
Respondere nostrum quid sit 1.395.b
respondere dei quot modis fiat 2.1548.b
Resurrectio Christi mentes nostras in tribu-
lationibus erigat 1.440.c
resurrectio carnis natiuitas est 1.114.d
resurrectionis gloriam sancti nondum intelli
gunt 1.114.d
resurrectionis prædicatio est iniuncta Ma
riæ Magdalenæ 2.1412.b
resurrectionis temporis notatio 1.1009.d
resurrectionis dies est octauus 1.6.b
Resurgens Christus corpus palpabile habu-
it 1.483.c
resurgentium status 1.1008.b
Retis nomine quid accipiatur 1.228.d
Reuelatur quibusdam uerbum ut ament non
prædicent 2.1309.a
Reuelata sunt patribus futura 2.1326.d
Reuelatio conditoris est immensitas lucis to.
2 1451.d
reuelatione occulta quãdo deus loquatur to.
2 1322.d
Reuerti prædicatoribus quid sit 2.1222.b
Rex primus Israelitarum superbus & inobe
diens fuit 2.1509.b
rex reprobus cur sit electus 2.1391.c
regem in furore dei dare 2.1431.c
regem esse aliquem non est mirum, sed talbo
licum esse 2.826.d
reges gentium domini sunt seruorum tom.
2 1036.b
reges præsunt ut arrogantes 2.1492.c
regum balteum dissoluit deus 1.382.a
regum liber suauis in superficie litteræ, altior
in typis 2.1203.d
regum historiæ utilitas 2.1201.d
regibus adhærere uiros prudentes multorũ
est solamen 2.1171.d
Rhinoceros quos designet 1.1041.c
rhinocerotis buxeus color quid in Paulo si-
gnificet 1.1058.d
Ridere dei quid 1.310.b.d
Risus corporis de lasciuia dissolutionis est
1 287.a
Robur humanæ cõditionis exaruit 2.1393.b
Robustos motus quando deponimus 1.891.d
Romanæ urbis facies sub Gregorio 2.261.d
romani codices ueriores sunt Græcis tom.
2 832.c
romanorum confuetudo cũ uiris misceremur
mulieribus 2.1197.b
Romulæ ancillæ dei transitus 1.1433.d
Romphea flammea ad paradisum posita fu-
it 1.407.c
Ros desuper ueniens, gratia dei est 1.662.b
Rota uitam obedientem signat 2.1462.c
rote nomine accipitur scriptura 2.102.b
Rubigo iram designat 2.280.c
Rubor faciei unde prouenias 2.1615.b
Rubra materia sæpe charitatis feruorẽ sig-
nat 2.1614.d
Rugæ ecclesiæ quæ sint 1.433.d
Rugitus cordis est gemitus magno cum do-
lore 2.556.c
rugitus fletum magni doloris insinuat tom.
2 1300.a
ante Ruinam exaltatur spiritus 1.1281.d
ruinæ Iudæorum causa fuerunt reprobi sa-
cerdotes 2.1277.d
Rupes euulsa per saltum miraculosum longi
us cecidit 1.1398.c
Rustici diaconi uigilantia & ignorantia to.
2 1164.c

S

Sabaa quos designet 2.1516.d
Saba rete interpretatur 1.228.d
Sabæi pueros gladio ferunt quid sit 1.44.d
SABBATVM Israelitici populi quid si-
gnet 1.617.c
sabbatum accipiti populus deum sequens to.
1 617.c
Sabellius trinitatem unam personam credi-
dit 1.648.d
Sabinus padum inundantem intra sinum dlue
um renocauit 1.1388.b
Sacci ac cinerũ nomine quid intelligatur to.
1 438.c
Sacerdos ut pater nomine ita affectu in ope-
re probari debet 2.704.c
sacerdos oleum habere debet 2.1445.a
sacerdos in suo ministerio quærat ea quæ
Christus quæsiuit 2.1446.c
sacerdotes precio comparati dei irum pro-
uocant non sedant 2.992.a
sacerdotes caput sunt fidelium 1.470.a
sacerdotes qui fieri nequeant 2.669.a
sacerdotum officium 1.382.b
sacerdotum electio quid habere debeat to.
2 983.d
sacerdotibus quid omnium difficillimum aut
onerosum 2.181.c
uide Antist. Prædic. Past. Cõcion. Episcop.
Doctor. Minist. & Rectores
Sacerdotalis dignitas aliis dignitatibus emi-
nentior est 2.994.d
sacerdotalis ordo si intus cadit, nec foris diu
stare poterit 2.817.b
Sacerdoti emulus est ut nouus ordo prædi-
catorum 2.1282.d
sacerd. dignitas cur sit in despectu 2.990.b
sacerdoti pondus graue est 2.709.d
Sacra eloquia bibenda aliquãdo, aliquando
edenda sunt 1.12.d
sacra historia nõ ex expositoris pondere est
manda est 2.1202.d
sacra uendere nemo debet 2.380.d
Sacra humano indagare studio est impossibi
le 2.1478.d
sacræ personæ ad iudicem ciuilem uocandæ
non sunt 2.1155.b
Sacris ordinib. personæ ex cõuersationis ho
nestate præficiendæ sunt 2.1291.b
Sacramenti uirtutem qui non percipiunt to.
2 1262.b
Sacramenta diuina apud gentes referuantur
2 1353.c
Sacramenta sumpta quib. prosint 2.1262.b
Sacramẽta exteriora quatenus prosint sacer-
dotibus 2.1430.d
Sacrificium deo offerre 1.430.c
Sacrificium ab holocausto quid differat tom.
2 194.c
Sacrificium populi quod est 2.1425.d
Sacrificium quando præstemus 2.286.d
Sacrificij amissi damna qui sustinet inuisibi-
penam habet 2.1282.d
Sacrificia in Christo cessarunt 2.1282.d
Sacrificia Iudæorum quid signarunt 1.959.a
Sacrificijs interesse uolentes sanctificandi eu
runt 2.1610.c
uide Oblatio
Sacrificium cum augmento non recipiatur
2 1192.a
Sadoch iustum sonat 2.312.a
Sadducæi spem resurrectionis ignorãt 1.4.c.d

Scuitis impiorum deludenda eſt 2.1608.b
Sagacitat erudite mentis 2.1480.b
Sagene quid notent 1.1148.b
Salius ex capite defluit in os 2.160.c
Saliue nomine ſapor contemplationis accipitur 1.226.a
Saliuſtris infructuoſa arbor eſt, uix tamen areſcit 1 1131.a
Salomon lapis aqua excauatus fuit 1.412.c
Salomon ſapientiam ſuam nocte acceperat, quia non perfueratur erat 1.25.b
Salomon pacificus dicitur 2.9.b
Salomoni lectulum facere quid ſit 2.23.d
Salomoni peperit dominus propter patrem Dauidem 2.1553.b
Salſugo accendere ſtim ſolet 1.1027.b
SALVATORIS uocem de patre non ſilio, ſi realite uolunt intelligi 2.1244.a
Saluos fieri omnes homines nulli Deus tom. 2 1557.b
Salus extra Eccleſiam nulla eſt 1.452.d
ſalus prius annunciãda fuit Iudæis, poſtea gẽtibus 1.606.c
ſalus rectè dicitur prælatus 2.1607.c
ſalus uitia tegit, dolor aperit 1.761.b
ſalutis bonum in quibuſdã inuenitur, de quibus alij deſperarant 2.1437.a
ſalutis rei ſit ſæpe cauſa periculi 2.985.d
Saluatoris eſt mediator dei & hominum to. 2 575.b
ſaluatoris dei quis 2.1244.d
ſaluatoris, Ieſus dicitur Hebraice 2.200.c
Saluatoſio ſanctorum utrorum 2.1453.c
Sama, audiens interpretatur 2.1612.b
Samarei mancipia emunt & circumcidunt 2 843.b
Samaritanus cuſtos interpretatur 2.386.b
ſamaritani ex parte legis uerba recipiunt 1 9.c
Sampſonis facta allegorice interpretaturus eſt Gregorius 2.1117.c
Sampſon redemptorem ſignauit 2.406.d
cui alimi mexilla quid denotarit 1.436.a
excecatus quid notet 1.227.c
SAMVEL forma eſſe debet communiter uiuentibus 2.1290.b
ſamuel miniſter in conſpectu domini quid de ſignet 2.1269.b
ſamuel in magno uirtutum culmine ſtetit to. 2 1491.c
ſamuel iudicauit filios Iſrael in Maſſphat to. 2 1377.d
ſamuel ephod accinctus forma fuit ſacerdotii gentilium 2.1272.d
ſamuel in amphora uini oblatus eſt tom. 2 1227.b
ſamuel filiorum conuerſatio explicatur myſtice 2.1404.d
ſamuel non ſolum ſcriptor ſed etiam prophe ta 2.1206.c
auarus non fuit 2.1422.b
placidum miniſterium deo exhibuit tom. 2 1269.d
ſonat nomen eius deus 2.1223.b
ſamuel puer uocatus à domino quid myſtice 2 1303.c
ſamuel ubiq; ſe oſtendit in humilitate tom. 2 1493.d
ſamuel idẽ deſiderauit quod Petrus in monte Thabor 2.1311.b.c & 1316.c & 1224.b
ſamuel ſubiectis exemplum eſt ut intueantur prælatos 2.1286.c
ſamuel uocatus nomine proprio quid deſignet 2.1310.d
ſamuel author librorum duorum regum to. 2 1203.c
ſamuel miniſtrans ante faciem Heli quid notet 2.1269.c
ſamuel filios bonos in iudices elegit 2.1388.c
ſamuel electis auditoribus eſt exemplũ ut obediant 2.1301.d
ſamuel ex parte ſpiritum prophetæ habuit de futuro 2.69.b
ſamuel oſculatur Saul quid ſit 2.1445.d
ſamuel inter primordia nouitatis ſuæ profecit 2.1273.d
ſamuel cur in Sylo ductus & oblatus ſit tom. 3 1227.d
ſamuel miniſtrauit domino & neſciuit eundem 2.1308.a
ſamuel trophæa potenter exhibuit eſt infirmus fuerit 2.1359.d
ſamuelis domus in Ramath erat 2.1387.a
ſamuelis innocentia 2.1490.b
ſamuelis filij iudices facti 2.1388.b
ſamuelis filij malitioſi ibid.
ſamuele nihil benignius 1.901.d
Sãcita apoſtolica ſemel authoritate nulla amplius egent confirmatione 2.993.c
Sanctificare purgare eſt 1610.c
Sanctificatio ducit in quietem 2.1259.a
ſanctificatio corporis 2.1610.d
Sanctificatem dare eſt ſanctificare 2.1551.b
Sanctus ſpiritꝰ ignis nomine notatur 2.97.d
ſancti noxios percutiẽt in ultimo iudicio to. 2 1531.c
ſanctus ut dominus nullus eſt 2.1245.c
ſancti unde moriẽdo deponiũtur, inde ad gaudia ſublemantur 2.1517.a
ſancti in ſecreto ſui filentij uenerandi, nõ inquietandi ſunt 2.1428.c
ſancti nullis contra ueritatem poteſtatib. parent 1234.d
ſancti ſecuritatem & ſuperbiam fugiunt to. 1 152.d
ſancti nullis tumultibus premuntur tom. 1 121.d
ſancti nihil agunt inconſulti 2.1419.b
ſancti cur ſuas laudes prædicent 1.589.b
ſancti in poteſtate conſtituti ut diſciplinã in ſtituant mentis 1.138.d
ſancti eternam lumen uidere cur nequeant 1 114.c
ſanctorum afflictiones cernimus, imitamur non libenter 2.1454.d
ſanctorum & uoces & uirtutes ſociantur 1 994.d
ſanctorum innocentia quid denunciet tom. 1 362.d
ſanctos uiros cernentes deberemus de pace noſtra inquirere 2.1640.b
ſanctis hic locus humilitatis eſt ut illic ſit ecſtitud. 1.879.c
ſanctis ante Chriſti aduentum graue id eſſe fuit ſalutorem non uidere 1.448.d
uide Beatos, Iuſt. Pios, Electi. Fidel. & Bonos
Sanctiſſimum quod ſit 2.1548.d
Sanctum canibus dandum nõ eſt 2.1351.c
Sanguis Chriſti reconciliat nos 2.1226.b
ſanguis Ieſu melius clamat Abelis 1.439.d
ſanguinis nomine culpa cenſetur 2.999.c
ſanguinis nomine quid notetur 1.438.b
Sanitas noſtra ægritudo eſt 1.267.d 268.d
ſanitas carnis curare debet ſanitatem mentis 1 1272.b
Sapere ſe ſolum qui eſtimat, oriri eam ſapientiam ſecum putas 1.367.d
Sapientia una, operationes multæ 1.376.d
ſapientia ſine intellectu minor eſt 1.18.d
ſapientiæ conuiuium 1.17.d
ſapientiam petere à ſtultis eſt præcipitare 2 1535.d
ſapientiam dei qui percipiant 1.618.a
uide Prudentiam
Sapientes ſuperbi dicuntur 2.1432.b
ſapientes ratiocinationiũ argumenta plerũq; conuertunt 1.1264.d
ſapientes cum ſalluntur ſimplices offenduntur 2.1871.d
uide Prudentes
Saphyrus angelos deſignat 1.621.d
ſaphyri lapides aerreum in ſe retinẽt colorem 1 607.d
ſaphyri lapides doctores noui teſtamenti nonnulli 1.621.d
Saponariorum moleſtia 2.1019.c
Sarculi uſus 2.1519.d
ſarculi ſignificatio ibid.
ſarculum tridens ibid.
Sardinię poſſeſſores affligũntur diuerſis oneribus 2.1157.d
Sardonyci lapides patres ueteris teſtamenti ſignant 1.621.d
Sartaginis nomine fixura accipitur 1.855.d
Satan ad probationem electis ſeruit 1.40.c
ſatan Chriſtum peccare poſſe exiſtimauit 1 43.c
ſatan terrã perambulat prorſus malitia gaudens 1.27.b
ſatan ut inter electos angelos ſuerit 1.26.a
uide Diab. Dæmon. Hoſtem antiquum & Spiritum ſuperbum
Satietas gignit anguſtiam 1.498.c.d
Satisfacere pro genere humano ſolus potuit deus 1.797.a
Satisfactio percuſſionis eſt uoluntas conditoris 1.1097.a
ſatisfactio deo debetur 2.924.c
Satrapæ Philiſtinorum prædicatores electi ſunt 2.1349.d
ſatrapæ quinq; Philiſtinorum quid deſignent 2 1369.d
Saturitas electorum extendit ſe in mundi ſinem 2.1262.d
SAVL in bono quod cœperat, non permanſit 2.1189.b
ſaul in regis electione domi deſciſcens quid notet 2.1473.a
ſaul principia bona habuit nec non perfecerauit 2.576.d
ſaul, petitionem ſonat 2.1500.d
Saul qa in corrigibilis iudicabatur obiectum eſt

est 2.1592.b
Saul audiens peccatum desendit id 2.1510.c
Saul prophetam spernens sprevit patrem & dominum 2.1580.b
Saul humilis regnum acquisuit, turgidus per didit 2.1586.d
Saul humilis & prudens fuit 2.1587.d
Saul carnali fortitudini relictus bella perdit 2 1399.c
Saul ut sit electus in regem 2.1489.b
Saul non plene unctus est 2.1444.b
Saul asinas quærens quos notet 2.1418.d
Saul aliquandiu populo profuit 2.1430.d
Saul adiurans populum ne comedat quid sig net 2.1538.d
Saul veniens de agro quid sit 2.1482.a
Saul hypocritas fictos insinuat 2.1594.b
Saul de reuersione ad patrem puerum confu luit 2.1419.b
Saul cur Dauid persequitur 2.1175.c
Saul dicitur electus 2.1402.c
Saul ueram non habuit pœnitentiam tom. 2 1597.c
Saul superborum mores insinuat 2.1593.b
Saul dum confitetur, honorari & non affli gi uult 2.1598.c
Saul multos reliquit socios 2.1598.d
Saul filij tres quid notent 2.1559.b
Sauli regnum non futurum erat diuturnum 2 1401.c.d
Saulis statura quam figuram habeat tom. 2 1416.d
Saxum Christum significat 2.1545.a
Scabies uiscerum seruorum ad cutem trahit 1 1236.b
Scala ad deum quæ sit 1.5.b
Scandalum poni iuxta iter quid sit 2.1516.c
Scandalum non est ponendum pro negligen tia boni operis 1.1319.d
Scandalum à Christianis pellatur 2.867.a
Scandala quando sint uitanda 2.114.a
Scelus non nisi magnum peccatum dicitur 2 1591.d
Schismatici ad Ecclesiam reuersi sua sponte 2 928.d
Schismatici ut sint admonendi 2.930.a
Schismaticus proximum non diligit 1.602.b
Scholasticos foror Benedicti orando pluuiam impetrauit 1.1375.c
Scire quæ sacimus compellimur omnes tom. 1 918.c
Scientes recta & rebelles existentes cogãtur prorsus 1.551.c
Scientia sacra per scientiam prophanam sub tilius eruditur 2.1517.d
scientia sine pietate nulla est 1.18.b
scientia inflat 1.278.b
scientiæ connuium 1.17.d
scientiæ sons deus est 2.482.a
Scientiam uocis habet spiritus in omnibus 2 1478.a
Scientiarum dominus est deus 2.1248.c uide Eloquia, Script. & Verbum dei
Scirpus nascitur cum flore 2.80.d
scirpus inter lapides commoratur 1.285.c
scirpi natura 1.274.c
scirpi nomine hypocritæ dicuntur 1.274.c
Scissura cui displicet, fanos se uelle texisse 2 978.d
Sclauorum gens intrat Italiam 2.1025.d
Scorpio non mordet à facie sed posteriorib. nocet 2.1467.b
Scriba doctus profert noua & uetera tom. 2 1228.d
Scribendæ fine sint nouæ 2.1203.d
Scriptura non est mortua tantum sed & in tellecta 2.1435.b
scriptura nunquam ex mensura tractatorum æstimanda est 2.1202.d
scriptura ideo non est uilipendenda, quia nõ subtiliter tractatur 2.1202.d
scriptura sacra sublimia tunc etiam uenera da sunt cum non intelliguntur 2.1203.b
scriptura sacra oculis mentis speculi quod dam 1.24.a
scriptura rem semel dictam pro confirmatio ne replicat 1.957.c
scriptura sacra stylus uastioris similitudinem gerit 2.1202.b
scriptura accommodat se capsui nostro tom. 1 296.c
scriptura sacra distincta est in quatuor par tes 2.106.c
scriptura mari similis dicitur 2.106.d
scripturæ literã exhibere potest ecclesia, bo num non 2.1228.a
scripturæ minima contemnenda non sunt to. 2 154.a
scripturæ historia aliud intimat aliud sonat 1 91.d
scripturæ sacræ dignitas 1.665.a
scripturæ expositiones auro confruntur ex quo uaria ornamenta parantur 2.745.b
scripturæ sacræ delitiæ 1.532.b
scripturæ diuinæ gradus est primus secularis doctrina 2.1813.b
scripturæ principia edidit Moyses 2.1518.b
scripturæ confuetudo cum aliquid orationi inserit 1.169.b
scripturæ partium ordo 2.108.c
scripturas ueteres sine doctore intelligere nõ possumus 2.1229.a uide Eloquia diuina, Sacras literas et Ver bum dei
Scriptores sacri dona spiritalia non confe runt 2.1324.a
Scutum uiri spiritualis est fides 2.1408.b
Scutum duobus modis utitur scriptura tom. 1 1157.c
Seboin capreæ nunquantur 2.1516.d & 1517.a
Seculum hoc sex diebus operatoris absolui tur 2.45.c
Seculum qui contemnere possunt 2.1448.b
Seculi alitudo est fouea potius 2.1448.a
Seculi amore uoluptatibus solui uacuum sed non laboriosum est 2.1248.b
Seculares homines rustici sunt 2.1419.d
Secundinus episcopus quinquagenarius inue nilib. desiderijs subiacere asserit 2.950.c
Securis usus 2.1518.d
Securitas nescit in quanto sit bello tentatio num 1.36.b
Securitas negligentiæ est mater & 2.878.c 1.807.d
Securitas malis labor est 2.363.b
Secreta dei nemo inquirere ualet 1.345.c
Secreta sua deus aperit suis familiaribus tom. 2 1317.c
Secreti sumus cum sensus nostros in dei timo re custodimus 2.1450.c
Secta histricorum 2.974.d
Secum esse aliquem quid sit 1.1355.b
Sedechias exoculatus quid signet 1.2237.c
Segetes metere mystice quid 2.1196.a
Selle plectiles 2.1106.d
Sem & Iaphet patris pudenda per charitatẽ operuerunt 1.348.b
Sennaar uallis est 1.479.d
Sennaar sector eorum dicitur ibid. in Semine cuncta simul latent 2.435.b
Semina mente correpta cur ad perfectionem peruenire nequeant 1.1021.b
Semita angustior est uia 1.551.d
Semita Christi humilitas, secularium superbia 1 527.d
Sen malignos spiritus notat 2.1383.b
Sen excussio dicitur 2.1383.a
Senarius numerus actiuum uitam designat 2 85.d
Senarius numerus pro perfectione ponitur 2 243.c
Senarij numeri per sectio 2.1415.d
Senum doctrina ablata est quid sit 1.383.b
Senibus ipsa salus sua ægritudo est 2.321.a
Seniores soliciti timidiq; esse debẽt 2.923.a
Senioribus honor debetur 2.1113.d
Sensus quinq; à cerebro uirtutem trahunt 1 376.c
Sensus corporis quinq; refrenare debent præ dicatores 2.1369.a
Sensuum omnium usus in capite 1.61.c
Sensuum quinq; uigore omne tempus pecca ti exprimitur 2.1531.d
Sententia quæuis quo plus sacris confirma tur, eo facilius creditur 2.953.c
Sententiam dicere in re dubia certam inde cens ualde est 2.1021.c
Sentium nomine quid intelligatur 1.679.a
Septimus dies cur in sabbatum datus 1.8.a
Septimus dies uesperam non habet 1.197.a
Septenarius numerus summã perfectionẽ sig nat 1.7.d & 85.d & 467.d
Septenarius numerus quid in sacris literis si gnificet 1.1206.b
Sepulchrum spirituale 1.135.c
Sepulchri nomine eterna quies signatur to. 1 207.a
Sequi deum quid sit 1.562.b
Serere in sacris pro uerba uite præcipere ac cipitur 1.719.b
Sermo semen est 1.778.c
Sermo dei cibus est animæ 2.1421.d
Sermo domini non omnibus reuelatur tom. 2 1308.d
Sermo de salute optimus est omniũ 2.1423.b
Sermo noster attendere debet quid cui quan do 1.822.b
Sermo regni est honorabilis pastoralis digni tas 2.1469.d
Sermo domini pretiosus allegorice quid tom. 2 1320.b
Sermo de dei uerbo sine charitate qualis sit 2 2.47.a

sermo dulcedinem non habet, quem uita re-
mordet 2.157.c
sermonem proijcere, quid sit 2.159.2.b
uide Locutiones
Serpens pectore & uentre repens quid no-
tet 1.713.b
serpentis uersutia pia est fraude superanda
2 1480.d
Seruire deo in ueritate ut possim 2.149.8.b
seruire domino in omni corde, quid sit to.
2 1496.c
seruire domino soli magnum est 2.1376.d
Seruus peccati fugit dominum, sed liber non
est 1.129.d
seruus eius efficitur aliquis à quo uincitur to.
2 1398.d
seruus noster est diabolus 2.1410.b
serui sanctorum 2.1397.d
seruorum conditio ancillarum melior est to.
1 1146.a
Seruuli patientia & mors 2.370.a
Seueri mirabilia 1.1349.b
Seueritatis iustæ sententia per clementiã tem-
peratur 2.1313.c
Sexagenarij numeri ratio 2.23.d
Sexcenti uiri cum Saul profecti, sortis Eccle-
sticæ operarios designant 2.1514.d
Sichimitæ à filijs Iacob occisi sunt 2.744.d
Signacula eius rebus addantur 1.967.a
Signum unum est in quo uehementer gaude-
re licet 2.1083.b
signa dantur uoluntate & orationc tomo
1 1373.b
signa signorum 2.1462.c
signi quibus agnoscimus nos unctos esse to.
2 1465.b
uide Miracula
Silentium eum superbia uitiosum 1.239.d
silentium tenuit Samuel 2.1314.a
silentium iustorum 1.140.d
silentium nostrum Adam dormiès quomodo
figurarit 1.1027.a
silentium indiscretum in errore relinquit to.
1 1240.b
silentij secretum quanta cura sit custodiendũ
2 1.1425.c
Silere, mystice quid sit 1.139.d
Silicis duritia fortitudinem signat 1.521.c
Simeon cum multis Israelitis desiderauit ui-
dere diem incarnationis 1.211.d
Simila legis sacrificium quid notarit to.
2 194.a
Simon Cyrenæus quos designet 1.278.c
Simon Magus Antichristi membrum fuit to.
1 968.c
Simon Magus maledictionem à Petro audi-
uit 1.97.a
Simoniacus indignus est sacerdotio 2.785.c
Simoniaca hæresis ab Apostolis damnata est
2 984.a
Simonia diaboli est plantatio 2.991.b
Simplices ut sint ex urandi 1.1270.b
simplices retusum aciem habent cordiũ suo-
rum 2.1519.b 1538.b
simplices bonum abscondere non debent to.
2 1522.b
simplicibus plana, non alta prædicanda sunt
1425.d
Simplicitas mansuetudinem signat 1.7.b
simplicitatis nocabuli usus 2.789.c
Simulachrum Dagon superstitionem idolola-
triæ signat 1.1346.a
simulachra sunt etiã opera praua 2.1375.b
simulachris manus sitis inhabitant demonis
2 1375.a
in Sinistra futuri sunt reprobi 2.1385.a
Sinus pro mente accipitur 1.746.d
Sion filij qui sint 1.151.d
sion speculatio dicitur 2.580.c 596.b
& 1.647.c
Soboles quibus defecit sua potentia pœna est
1 507.d
Societas superna qualis sit 2.1366.d
societas malorum incorrigibilium fugienda
est 2.148.b
Sociantur prædicatoribus tantum uiri tom.
2 1538.c
Sodoma ac Gomorrha cur igne ac sulphure
perierint 1.459.d
Sodomæ iniquitates 1.1029.c
Sodomam exire 2.1295.c
Sol reprobus quoq; est 2.1423.d
sol inclinans, nsiores efficit umbras tom.
2 597.d
Sol in fulgore quid sit 1.735.d
Solarium in alto est 2.1442.a
Solium dei sunt angelici spiritus 1.536.d
Solicitudo nimis operationum nostrarũ pro-
hibetur 2.1563.c 1449.c
Solicitudo sub mensura teneatur 1 1250.c
Soliudines construentes consules uocantur
1 122.b
Solus quis 2.1455.d
Solutionis et ligationis uires 2.452.a
Somnus tribus modis capitur in scripturis
1 157.c
somnus peccati 1.250.b
somno abutimur sæpe 2.1234.b
Somnis uigilantium 1.21.c
Sophar speculum dißipans sonat 1.81.c
sophar cur iob uerbo sum appellet 1.343.d
Sors uniuscuiusq; est propria conuersatio to.
2 1551.b
sortes spirituales ponere quid sit 2.1551.b
Sordida uascula ut purgari soleãt 2.1170.b
Sorores duas habuit Iacob & Dauidi non li-
cuit 2.1561.d
Species rerum corporeis sensibus ostendun-
tur ut mens eas concupiscat 2.1503.d
species hominis est alter homo 1.201.b
Speculari quid sit 2.1470.d
Speculator primò fidem, postea opera mecu-
cet 2.175.b
Speculator dicitur cui aliene rei cura cõmit-
titur 2.172.b
speculatoris officium ibid.
Speculationis ordo ex pauore sumat initium
2 1235.c
Speculam sibi statuere quid sit 1.1081.c
Spelunca nostra quæ sit 1.64.c
spelunce in ingressu stare quid sit 1.164.d
Sperat frustra quis 1.576.b
Sperantes timere debemus 1.1040.c
Spes ad alia subuebit 1.114.b
spes formidine concutitur 1.57.b
spes carnalium cur abominatio animæ dicatur
1 365.c
spes fides et charitas abscondunt nostrum cul-
pam 1.1350.d
spes in homine ponenda non est 2.610.a
spes seculi fuse est 2.210.a
spes infirma quomodo infirmetur 1.868.a
spes cœlestium mentem solidat 2.247.d
spem cœlestium terminus non consumit to.
1 203.c
Spherula uolubilis est prædicatio 2.105.a
Spicarum grana sunt uerba prophetarum
1 178.c
spicarum nomine patrum sententiæ accipiun-
tur 1.550.d
Spina diurior est ad pungendum 1.759.d
Spiritalis non fortitudinis sue oneri, sed pla-
na parualis præcipiat 1.2187.d
spiritales delitiæ quam habeant naturam to.
2 492.a
spirituales in spiritualibus gloriantur tom.
2 1444.b
spirituales utuntur carnalium uerbis tom.
1 296.d
spiritualibus ut loquatur dominus 2.1506.c
Spiritus cœrebulatus sacrificium est deo to.
1 703.d
spiritus dominum in carnem commissum ha-
bet 1.864.b
spiritus disciplinæ effugit fictum 2.1261.d
spiritus bonorum pennati sunt 1.534.d
spiritus quorum corda tangit eos reddit cæ-
lestes milites 2.1476.c
spiritus dona lege non constringuntur tom.
1 1327.d
spiritus consumens 1.87.b
spiritus idem & domini & malus dicitur to.
1 32.a
spiritus quo pacto attenuabitur 1.442.c
spiritus hominis spiritus elationis 1.211.c
spiritus hominis unde secundum Manichæos
1 326.b
spiritus prophetiæ non semper irradiat men-
tes 1.1368.a
spiritus dona duplicia sunt 1.61.a
spiritus gratia fugit superbos & fictos tom.
2 1618.c
spiritum innouare quid sit 2.574.b
spiritum dei nobis uerba dicere quid sit tom.
1 938.b
spiritu renouamur aliàs deficientes tom.
2 1460.d
spiritus maligni tentationibus ex omni par-
te mentem cingunt 1.471.a
spiritus immundi uerè captiuantes 1.44.d
spiritus maligni semper bene agentibus inui-
dent 2.1378.c
spiritus maligni socios ad mortem quærunt
1 324.d
spiritus mundi superbiendo à cœlesti gloria
ceciderunt 2.1260.c
spiritus mali excusiti sunt 2 1383.b
spiritus mali pro reprobis suggestione puni-
untur 2.1410.c
spiritus maligni in momento superbiæ dest-
gnantur 2.1376.b
spiritus maligni à statu gloriæ tumefcendo ce-
ciderunt ibidem
spiritus mali ab ante uenient 2.1555.d
spiri-

Spiritus maligni iure à nobis sunt alieni to. 2 186.b
Spiritus maligni terribiles dicuntur 1.501.a
Spiritus immundi in aere uagantur 1.53.d
Spiritus beati cadere nunquam ab æternitate possunt 2.1261.a
Spirituum malorum facies 2.1379.a
Spiritus superbiæ restitit dominus 2.1260.d
Spiritus malos afcendere quid fit 2.1378.c
Spiritibus infidiantibus dei iuuea in deserto ponitur 1.284.c
Spiritus sanctus uendendus non est 2.902.b
Spiritus sanctus cor quod replet eleuat to. 2 77.b
Spiritus sanctus ut mutauerit corda Apostolorum 2.1249.d
Spiritus sanctus recte robur dicitur ibid.b
Spiritus sanctus à Christo procedit 1.13.a
Spiritus sanctus cur in specie ignis apparuerit 2.452.b
Spiritus sanctus ad plantationem necessarius 1.379.b & deuneces
Splendor noster Christus est 2.1564.a
Spolia diuidere 1.593.d
Spondere pro amico, quid sit 1.1261.d
Sponsus perfecte diligi nequit nisi & proximus diligatur 2.55.a
Sponsæ virginalis gloria est aureus nexitus 2 1579.a
Sportæ piorum 2.1420.d
Stateræ nomine mediator dei & hominum signatur 1.717.c
Stateræ nomine Christus exprimitur tomo 1 210.b
Stannum ex arte compositum argenti speciē mentitur 1.1276.b
Standi robur in nullo est 2.1260.b
Statò quàm fedendo plus efficimus 2.1521.a
Stare sine deo non possumus 2.1267.a
Stare iusti est 2.1304.b
Stare est recta agere 1.923.a
Stare uirtutis est 2.1473.b
Statio Philistinorum in colle 2.1455.c
Statio Philistinorum est contrarietas hæreticorum 2.1456.d
Statio Philistinorum est robur malignorū spirituum 2.1527.d
Status nostri & dei discrimen 2.1246.b
Statuta prædecessorū nostrorum ne destruantur 2.1180.d.1181.b
Statuta nouæ quid ueteribus obsint 2.940.b
Staturæ nomine scientia accipitur 2.1611.c
Stellæ roris prædicatores sunt 1.987.a
stellarum claritate figurantur prædicatores 1 294.a
Stellio manibus nitens & habitans in domo regis quid signet 1.182.b
Stephanus cur stantem dominum in cœlo uiderit 2.447.c
Sterilem pascere quid 1.559.d
steriles sunt qui fide carent aut conuersatione bona 2.1169.b
steriles sunt qui bona opera non gunt to. 2 1384.c
sterilis nomine Hierusalem accipitur tomo 2 1262.d
Stilus ferreus dei sententiam signat 1.477.d
Stola prima quæ sit 1.406.a
Strutbio 1.705.d & 226.b
Strati nomine quid accipiatur 1.788.a
Studium animarum lucri firmum habet terminum præfixum 2.976.a
studio priuatæ uitæ eruditio seculari etiam prodest 2.1518.d
studia diuina humanis assequi impossibile est 2 1478.a
studia ex commendatione sicut ignis ex uento proficit 2.1078.d
Stultitia cor prudenter eruditur 1.56.c
Stultus sapientis sententiam non intelligit to. 1 815.d
stulti messis 183.b
stulti pulchritudini maledicere, quid sit to. 1 179.d
stulto consilium dare charitatis est 1.570.c
Stupidi sumus ad cœlestia bona 1.14.a
Suasionibus malignorum spiritus quæ mens resistere possit 2.1258.b
Subditus reprobus rectori carnali cibus electus est 2.1396.a
subditus prælatum esse peccantem non despiciat 2.1302.b
subdito fideli dormire, quid sit 2.1309.b
subditi magistrorum facta cum intuent ut rederant ad cor suum 2.1182.a
subditi ut sint admonendi 1 12.61.b
subditi non temere iudicare debent uitam prælatorum 1.846.c
subditorum ultia distimulāda sunt interdum 1 1252.d
Subesse qui fastidit superioribus, imitatur diabolum 1.970.a
Subiecti opus diuinitus inspiratum quando recte peragatur 2.1309.d
subiecti obedientiæ bonum intueantur to. 2 1306.b
subiecti fideles ea quæ semel audierunt rumminant diligenter 2.1303.b
uide Auditores, Discipulos & Subditos
Sublime quicquid est, uanum est 2.1496.d
sublime omne difficile habetur & citò amittitur ibid.
Subsannationē ut aquam bibere, quid sit to. 1 816.d
Subsidium uitæ præsentis panis nomine exprimitur 1.791.c
subsidia necessitatem patientibus præbenda sunt 2.941.d
Sudarium capitis in sepulchro inuentū quid significarit 2.409.b
Suites, sonat loquentem 1.81.d
Sulphur fomentum est ignis 1.459.c
Summorum uirorum ruina terret electorum intentionem 2.1312.c
Sunamites, ecclesiam signat 2.84.a
Superbia per oculos se ostendit 1.1191.a
Superbia uirtutes non gignit 1.236.b
Superbia odium generat 1.23.d
Superbia uitiorum regina est 1.1082.b
Superbia locus malorum est 1.81.b
Superbia inuetcrata difficulter deprehenditur 1.822.a
Superbia tauri appellatione sig. 1.226.b
Superbiæ disputatio, qualis quanta, &c. to. 1 1191.d
Superbiæ proprietas 1.479.b
Superbiæ tyrannus 1.121.b
uide Arrogantiam & Ambitionem
Superbus honoris culmen sibi deferri à fumis uiris cupit 2.1595.c
Superbi cum cogunt ur humilitatis uirtutem simulant 2.1593.b
Superbi confundantur ex respectu dominī to mo1 1101.a
uide Ambitiosos & Arrogantes
Superna desiderare est donum domini to. 2 1324.b
Superna prædicare qui debeant 2.1412.a
Superna laboris precio dus sunt quærenda to mo 2 1264.d
Sur, angustiam sonat 2.1576.b
Surani abbatis transitus 1.1438.b
Surani in æde terra tremuit ibid.c
Surdo maledicere quid 1.1319.d
Surgere ad laborem pertinet 2.1307.a
Susurrium occulti uerbi, quid sit 1.155.d
Sustinentiam perdere, quid sit 1.231.d
in Sylo mittere est ad legem Moysi recurrere 2.1335.d
Sylo, missum uel missionem signif. 2.1212.a
Sylo domum domini continebat 2.227.c
Synagoga sexum uirilem non pep. 2.1216.d
Synagoga ecclesiæ tormēta intulit 2.1214.c
Synagoga tres regentium ordines continuit 1 47.b
Synagogæ interitū doluit ecclesia 2.1214.c
Synagogæ filij pastum habuerunt fidei to. 2 1251.a
Synagogæ magistrū cur perierit 2.1343.c
Synagogæ in Panormitana ciuitate occupatæ fuerunt 2.957.d
Synodus tuſtiniani tempore facta 2.1165.c
Synodus Constantinopolitana damnatur to. 2 964.b
Synodum quinta de personis tantum, nō de fide egit 770.b
Synodus quæ Chalcedonensem sequuta est quid tractarit 2.951.d

T

TAbernaculum unius ciuiusq; Ifraelitæ est cor perfidiæ 2.1388.a
tabernaculum cur extruatur 1.288.b
Tacere plus quàm oportet non est bonum to. 1 1277.b
tacent quidam subiectorum pro custodia puritatis 2.1314.d
Tacens consumitur, quid sit 1.594.c
Taciti ui sint instituendi 1.1276.d
Tactus per totum corpus disperſus 1.61.c
Tædere mens nequit quæ cœlestia cogitat to. 2 1526.b
Talaris tunica actio est consummata 1.22.d
Talentum erogare quisq; pro uirili tenetur 2 337.d
talentum in terra abscondere 2.345.c
talentum in terra abscondere, quid sit ibid.
Tarditas bonorum desiderio non inpediat 2 1042.c
Tauri nomine ceruix superbiæ demonstratur 1.226.b
Tela peccati nec Paulus uitare potuit tomo 2 1504.d
Temperantia, quid sit 2.314.b
temperantia imperfecta in Iob 1.730.d

temperantiam habuerunt Christi patres to. 2 1209.b
Templum domino cur non extruxerit Dauid 2.584.c
templum dei quis ædificet 1.237.b
templum dei superna patria est 2.1292.d
templum Salomonis figura fuit ciuitatis supernæ 2.582.d
templum ostendere filijs Israel, quid sit to. 1 803.b
templum dei nos sumus 1.237.b
templi cultores qui sunt 2.310.c
Tempus redimere, quid sit 1.167.d
temporis natura quæ 1.92.a
temporū illorum nulla fit mentio que in usu nitate consumpsimus 2.1499.d
Tenebræ magnæ sunt si quis in die non uidit 2 1303.d
tenebræ tristitiam signant 1.454.b
tenebrarum utrum euanescit cum lux diuina adest 2.1484.d
Tentatis electis diuini auxilij splendor nitidus est ibid.b
Tentamenta omnia uincere est laboriosum uale 2.1428.d
Tētatio sit perfuasione & tribulat. 1.66.a
tentatio fortis uento uehementi comparatur 1 477.b
tentationis utilitas 1 57.d & 789.c
tentationum tempora quæ sint 1.34.a
tentationum dispensatio 1 132.d
tentationum genera duo 1.411.d
tentationibus in corde nascentibus fortiter resistendum est 1.718.d
Terga uertentes 2.1335.d
Ternarius numerus 2.1439.d
Terminus est quem uiuendo præterire non possumus 2.1582.d
terminū Beth famis qui sunt 2.1364.c
termini Israelis sunt cœli 2.1384.a
Terra ut communis sit, quæ profert communia esse debent 1.1289.d
terra mare q; in unum coarctantur 1.354.c
terra mater omnium 1.37.d
Terrore somnius miscet dominus 1.1134.c
terrores humani & gratiæ sumo sunt similes 2 1025.b
Testa seniem mundare 1.86.c
TESTAMENTVM *nouum ueteris est expositio* 2.108.b
testamentum nouum in ueteri latet per allegoriam 2.106.b
testamenti regula 1.652.d
test. uiuifq; mandata de dilectione 1.347.d
Testatoris uoluntas etiam inuitis hæredibus ad effectum perducatur 2.1010.c
Testis actionum nostrarum deus est inuocandus 2.1180.d
testes utilissimi nihil ualent 2.1156.a
testes dei qui sint 1.333.c
testium personæ perpendendæ sunt 2.1151.c
Testimonis script sunt uelut rotæ 2.1511.c
Thalami in ecclesia 2.219.d
Thamar filia Dauid, à fratre corrupta est to. 2 1505.d
Tharsis naues spirit. cōterit, quid sit 1.110.b
Theodori de Christo sententia 2.657.c
Theodorici regis Ariani mors 2.1444.b
Thema, sonat austrum 1.81.d 228.d
Thesaurus 1.134.c. & 979.c & 2.353.b
Thessalonicenses affliguntur Corcyræ inhabitatores 2.1163.c
THOMAE *apostoli incredulitas* 2.433.a
Iudæam conuertit 2.383.c
Throni 2.479.a.1.487.b
thronorum cœlestium officium 2.514.b
Thus quid signet 2.23.a. 28.b
Thymiama ex aromatibus compositum quid signet 1.22.d
Tibiam sonare 2.1459.b
Tigris uarietatis uitia signat 1.143.b
Timere quos debeamus 2.143.d
Timendum est studiose in uirtute 1.316.c
Timens deum recedit à malo 1.4.c
timenti deū bene erit in extremis 1.695.b
Timor impiorum præpostrus 1.223.c
timor prohibet peruerse agere tomo 1 322.a
timor sine reliquis uirtutib. damnosus 1.18.b
timoris magnitudo posſ usionem etiam incutiat 2.1235.c
timorem dei abijcientes, acriter obiurgandi sunt 2.1289.a
timore bona agere, quid sit 1 15.b
Tinnitus aurium mentis 2.1312.b
tinnitus aurium ex sonitu intolerabili procedit 2.1312.d
Tintinnabula quid designent 2.653.b
Titus manſuetioris spiritus fuit 1.1280.c
Tonitrui quicquid ferit interficit 2.1267.c
tonitrui nomine quid figuretur 1.982.d
tonitrua non fiunt in iudæa in messe tritici 2 1496.a
Topazius lapis preciosus quid significet to. 1 626.c
ad Tormentum singula male seruata uenüit 2 1290.c
tormenta futura qui metuant 2.1264.b
Torpentes quod latuit flentibus innotescat 1 258.a
Torrentem ad conuulles transire 1.222.c
Transitoria cogitantes uana agimus 1.355.b
Tremens signum dat se robore carere to. 2 1600.c
Trecentenarius numerus perfectam trinitatis cognitionem notat 1.797.a
Tria unum fieri possunt 2.1223.c
Tributa duplicia exigebantur in Aphrica to mo 2 1043.c
Tribulantes legere debent sacram scripturā 2 797.d
Tribulationis præmuncia est letitia fatietatis 1 34.b
Tribus dicitur cognatio siue cura 2.1407.a
tribus ecclesiarum 1.1472.a
Tribuni regis qui sint 2.1395.c
Tricenarius numerus ad fidei rectitudinem & studium bone operationis pertinet to. 2 1483.b
Trinitatis cōtemplationem manducādo per didimus 2.1485.d
trinitatis prædicatio 1.994.a
trinitatem cognouerūt & in ueteri testamento 2.233.b
Tristari pro mortuis diffidentiæ indicium to. 2 987.b
Tristitia ut uincatur 2.1526.b
uide Lugere & Dolere
Tristes ut sint cæſtigandi 1.1260.d
Triumphus prædicatorum ſignatur uictoria subditorum 2.1503.a
Tubæ argentea quid signarint 1.1067.b
Tum or superborum ac inobedientium to. 2 1580.a
Tumultus 1.618.d & 2.1340.b
Tunicam uendere ut gladius ematur 2.36.d
Turpitudinis opera multi cæcuent sed non lingua & cogitatione 2.1570.b
Turtur amiſſo socio non iungit se alteri to. 2 11.b
turtur quid designet 2.116.c
Tympanum de mortuis animalis corio tendi tur 2.1457.d
tympanum ferire 2.1459.b
Tyrannus quis dicatur 1.420.c
tyranni sine mendacio delendi sunt to. 2 1608.c
tyrannorum superbia 1.1044.c

V

Vacare deo, quid sit 1.139.d
Vacuum tuba ex infidelitatem signat to. 1 572.c
Vaccæ præcidatores signant 2.1360.a
uaccæ cum hyſopo offerendæ mystērium to. 1 201.c
uaccam maſtare, quid sit ibid.
Væ in ſacris pro æterno luctu ponitur to. 2 151.d
Vana dicuntur simulachra dæmonum to. 2 1496.c
uana sunt quæ transeunt 1.355.c
Vanitas ad iniquitatem labitur ibid.
uanitatis finis 1.335.b
Vas aureum quid designet 1.1011.b
uas fictile omne fragile est 1.1157.d
uasis aureis non pepercit dominus tomo 2 1260.d
uasa sacra uenandare non licet, pro redemptione autem captiuorum dare concedi tur 2.872.c
Vbers premere quid 1.709.c
Vecordia magna 1.277.a
Vene ſuſarri diuini que sint 2.155.c
Vendere opus uili precio quis dicatur to. 1 277.d
Venenum mors est homini, serpenti uita to. 1 68.d
Venia precibus exigenda est 2.1123.c
Venire domino est gratiæ præſentia corda electorum tangere 2.1310.b
uenire sapientiæ dei, quid sit 1.635.a
Venter refrixngendus 1.1025.d
uentris impluuies quæ mala trahat 1.1032.c
Ventus uehemens est tentatio fortis 1.47.b
Verbum dei sapientia est 1.473.d
uerbum quæ ratione caro factum 2.1087.d
uerbum audientium qualitati condescendit 1 186.d
uerbum in oratione iterare 1.1310.b
uerbum otiosum quod 1.238.b
uerbum iterare, quid sit 1.359.b
uerbi promiſsio est gaudium sine fine manſurum 2.1332.c
uerbi euangelici epulum 1.11.c

verbis Iudæorum non mouetur sancta ecclesia 2.1336.b
vide Eloquia, Sacræ literæ & Scriptura
Verbosus ut non iustificabitur 1.343.d
Verecundi ut sint docendi 1.1624.b
Veritas audita quibusdam nocuit 1.1270.b
veritas iuuare sufficit quos tuetur 2.1039.b
veritas plus valet quàm veritatis umbra to. 2 109.b
veritas superna docet quæ appetenda quæ fugè contemnenda sint 2.1257.d
veritas fulcirì fulsitatis auxilio non quærat 1 388.d
veritatis lumen afflictis reuelatur 1.906.c
veritatis fundamentum ut recte ponatur to. 1 591.a
veritatis via plana est 1.422.b
veritatis descensio humanitatis ascensio fuit 2 191.d
Vermes de carne nascentur mystice quid to. 1 516.c
vermium natura 1.557.b
Versutia prauorum pia fraude deludenda est 2 1608.b
Vesp. asianus intulit mortem & captiuitatem populo Iudæorum 2.1338.d
Vesper mundi aduersitatem signat 1.168.a
Vestibulum interius eternæ vitæ latitudinem designat 2.229.a
Vestimentum sanguine mixtum 1.318.c
vestimentum Samuelis fessum quid notet to. 2 1595.c
vestimentum operationem signat 1.548.d
vestimenta scindere, quid sit 1.58.a
Vestis decorem sacerdotes portare debuerunt coram domino 2.1470.a
vestis ex lino lanâq; contexta qualis tomo 1 286.d
vestes scindentes mystice 1.21.c
vestes Amalech sunt fœda inquinamenta luxuriæ 2.1579.a
vestibus preciosis uti peccatum est 2.336.b
Veterum gesta scripta sunt propter nos to. 2 1478.b
verba loquitur qui seculari verba omisis diuinis profert 2.1259.d
verba quæ sint 2.1248.a
Vetustas nostra quomodo renouari debeat 1 562.a
Vexatio ministrorum ecclesiæ pertinet ad Christum 2.1181.c
Via saluis Christus est 2.1340.a
via bona & recta quæ sit 2.1498.b
vie uite sunt afflictiones pœnitentiæ tomo 2 1300.d
vie iniquorum 1.561.d
viam salutis intrantes inimicos habent to. 2 633.d
Victor quis dicatur 1.517.d
Victoriarius numerus qd designet 2.1274.b
Victima pro redemptione nostra qualis esse debuerit 1.577.d
victimam offerre est uere fidei confessionem deo offerre 2.1270.b
victimas in profundum demergere tomo 2 1544.b
Victoria interna uera qua ratione comparetur 2.1487.d & seq.
victoria nostrorum hostium deo ascribenda est 2.1530.c
Victores comedere, quid sit 2.1538.d
Videre dominum fide nullus potest qui non fidem prædicatoribus adhibet 2.1332.a
Videri, quid sit 2.1422.c
Vidua sit sancta carne & spiritu 2.1573.c
vidua apostasiæ 2.1295.d
viduis et orphanis succurrendi est 2.675.a
Vigesimusquintus annus qd notet 1.774.b
Vigilare dicitur, mundanus uacantes 1.111.b
Vigilans ad aduentum domini quis sit to. 2 361.d
Villa terrenam substantiam significat to. 2 493.d
Vilia in scripturis scripta altius requirenda sunt 2.1256.b
Vincula Christi ut sint soluta 1.1032.d
vinculis ut ligetur anima 1.125.d
Vincitur facilius nihil quàm libido 2.1579.c
Vindicta peccati, pars tertia est in pœnitente 2.1597.d
vindicta flagitij datur in pœnis futuris sed ipse liberationis 2.1379.c
ad Vindictam res incognita nullum adigat 2 1150.c
Vinea Sodomorum 2.1409.d
vinea prælati quæ sit ibid.c
vineæ bonorum 2.1396.d.
vineam domini qui recte colant 2.390.d
vineas Israelitarum tollet rex 2.1397.a
Vinum bibentes & ebrietatem miscentes qui sint 2.1411.d
Violenti manus gentilitas crucifigens significatur 1.193.b
violentorum filij sunt hæreticorum sequaces 1 592
Vipera qualis serpens 1.494.c
uiperarum genimina, qui dicantur 2.397.d
Vir de Ramatha Sophim factus est de monte Effraim 2.1209.a
uir in se fixum roboris non habet 2.1267.a
uir cum uxore sua laborante meritum non coeat 2.1195.d
uir dei quis dicatur 1.1299.b
uir conuerti non potest absq; consensu uxoris 2.1074.c
uiri sancti quàdo uere sublimes sint 2.1372.a
uiri dei nobiles sunt 2.1420.a
uiri perfecti de domo solis sunt 2.1305.a
uiris quæ admonitio conueniat 1.1259.b
Virentia quæ dicantur 1.1031.d
Virga Ioseph quid notet 2.1552.d
uirga indignationis dei quæ sit 1.1170.c
uirga Aaron floruit undecim manentibus aridis 1.481.a
uirgam extendere, quid sit 2.1540.c
uirgam melle plenam ad os conuertere, quid sit 2.1540.d
Virgineo decori omnia cedunt 2.1573.d
Virginis in mente multæ sunt uirtutum claritates 2.1574.a
uirginè si quis raptam duxerit anathema sit 2 1150.b
uirginum institutor columbæ donum dicitur 2 1501.a
Virginitas primum tenet locum in ecclesia 2 1444.a
Virtus medicamentum est 1.1142.b
uirtus uirtuti suffragatur 1.18.a
uirtus cum indiget ete tenetur amittere to. 1 951.a
uirtus arcui comparatur 1.952.a
uirtus amoris affectionem continet tomo 2 1323.d
uirtus sine iustitia regi nequit 2.996.d
uirtutis exercitatio quanta cura sit intermittenda 1.952.b
uirtutes cur diuidat dominus 2.166.b
uirtutes diuersæ diuersis congruunt populis 2 61.d
uirtutes pascendæ sunt fide 1.52.c
uirtutes absconditæ dominus ne perdat eas to. 2 1613.b
uirtutes sine sapientia uirtutes non sunt to. 1 52.d
uirtutes spirituales in sublimi sunt 2.1413.a
uirtutes rectè admirari 2.1467.c
uirtutes delectos nos apud deum faciunt to. 1 18.d
uirtutes cur à iustis prædicentur 2.145.d
uirtutes ulcaria se ope subleuant 1.713.c
uirtutes singulæ ut paseant mentem 1.17.c
uirtutes eradicari nequeunt dum bona cogitatio adest 2.1516.a
uirtutes ex charitate oriuntur 1.15.b
ad Virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur 1.754.a
uirtutum dona homines æstimant gratiam 1 300.c
uirtutum munimentum 2.1372.c
uirtutum recto itineri inuitilur prædicator 2 1455.a
uirtutibus quidam crescunt, elatione corruiit 2 1316.b
uirtutibus quis polleat 1.730.b
Viribus propijs nemo se in altum tollit to. 1 184.d
Visio summa, iudicia dei & bonitatem miserricordiæ ostendit 2.1234.d
visio consummata est gentium iam impletæ vocatio 2.1221.d
visionis consummatæ appellatio conuenit ecclesiæ 2.1231.a
Visibilia per inuisibilia uidentur 1.1427.d
Visitare proximum corporaliter & spiritualiter 1.201.c
Vita ardens post culpam gratior deo quàm fecuritas torpescens 1.1307.b
uita carnalium cæno operis fœdi obruta est 2 1265.a
uita bominis tentatio est 1.44.d
uita aliena speculum est nostræ 1.231.b
uita præcedentium forma est sequentium to. 1 782.a
uita præsens eremus est 2.1059.a
uita æterna & præsens dextera ac sinistra designantur 2.1218.b
uita sublimis libera quando posit esse secura 2 1361.d
uita aliiori proficientibus infelius sit diebus 2.1378.c
uita præsens nox est 1.284.d
uita animæ deus est 2.591.a
uita iusti dies est 2.1439.c
uita hominis militia est 1.242.b
uitæ

uite future felicitat 2.638.a
uite ecclesiæ cupidus facile terrena relinquit 2 353.c
uite causas quis examinet 1.307.b
uite eternæ studium mundi gloria impedit 2 955.d
uite humanæ usu uetera fcimus 1.328.d
uite actiuæ plures inhærent, quàm contemplatiuæ 2.1560.c
uite finis considerandus est diligenter to. 1 335.a
uite huius alterationes cur fiant 2.736.a
uite spacia longiora cur deus impendat to. 1 561.b
uite nostræ miseria 1.399.d
uite actiuæ est per Christum 2.1226.b
uitam æternam ut promereamur non exigitur qualitas operis 2.1307.b
uitam carnis qui diligant 1.253.c
uitam æternam coegerunt ad mortem iudei 2 1338.d
uitam secretiorem agentes in diuina luce fulgimantur 2.1451.d
uitam reprobam laudantes roborant prauitatem 2.1396.d
Vitium uirtus sic creditur si fine metu peccatur 1.1280.a
uitium cum nobis dæmonum fraude fuggeritur euitare nobis debemus 2.1503.c
uitium uulnus est 1.1142.b
uitia peccatorũ quis doctor destruere queat 2 1531.a
uitia uirtutum specie tegunt se 1.89.c
blanda specie ad nos ueniunt ibid.
uitia fibijnuicem succedunt 2.193.b
uitia omnia subiuganda sunt 1.225.c
uitia quædam conspersionibus iuxta sunt to. 1 1261.a
uitia quæ latent in fine prodeunt 1.1182.b
uitia discussa cuius aduersitatis sunt ostendut 1 89.d
uitia latentia non curantur 2.1544.d
uitia nulla sunt si non sint spiritus mali to. 2 1504.b
uitiorum labem effugimus cum toto corde in beremus præceptis salutaribus 2.986.c
uitiorum declinatio præpostera 1.224.b
uitiorum turba innumerabilis, sequitur ad ducatum malorum spirituum 2.1504.a
uitijs laborantium omnes esti non ijsdem to. 1 88.b
Vituli tres in unam redigũtur 2.1228.c
uituli tres ab Anna oblati mystice quid to. 2 1226.c
uitulum offerre sine farina 2.1241.c
Vituperationis manus in ecclesias remittendo non est 2.1181.c
Vituperia si nobis dicantur ad montẽ recurrendum est 2.1033.d
ultuperia hominum nulla conscientia liberat 2 1033.b
Viuere bene non habet amplam uiam sed semitam 1.926.b
uiuere deo non possumus nisi seculum amare desistamus 2.1263.c
uiuere beate & uiuere essentialiter quid distferant 1.98.a
uiuere caute, quid sit 1.335.a
Viuentium bene ordines tres sunt 2.265.c
Viuendi bonus ordo quis 2.213.b
Viuificatio deo est ascribenda 2.1263.d
Viuificatum esse & mortificatum, quid sit 2 1263.d
Viuificat dominus, quid sit 2.1252.c
Viuentibus non mortuis affectus sunt impendendi 2.987.c
Vixisse nos illo tempore gaudeamus, quo innocenter uiximus 2.499.d
Vnctio Christi quæ sit per prædicatores to. 2 1619.d
unctio cui prosit 2.1444.d
unctionis Saulis & Dauidis discrimen to. 2 1445.b
unctionis sacramenta quando digne tribuantur 2.1616.c
unctionis signum 2.1499.d
Vngere ieſum, quid sit 2.1562.c
Vncti sumus in hoc mundo 1.128.b
Vnguentarie regis 2.1396.b
Vndenarius numerus quid signet 1.1110.c
Vnigenitus dei deus est 2.1246.b
unigenitus in morte patris consilium implentium est 2.2.c
Vnitatis numeri mysterium 1.1231.c
Vniuersitatis nomine homo signatur tomo 1 185.d
uniuersitatis ordo pulcher 1.119.c
uniuersitas finè magna ordinum differentia haud subsistit 2.818.d
Vocare dei excitare est per uim maioris gratie 2.1505.c
uocare domino est mentem ad augmentum gratie excitare 2.1310.b
uocari, quid sit 2.1422.c
uocat nos deus muneribus præueniendo to. 1 472.c
Volatilia præbuit deus concupiscentibus to. 2 1533.c
Voluptas lubrica tẽtat in prosperis 1.1020.b
uoluptas sine culpa non est in matrimonio 2 1197.b
Voluptuosorum uita nil nisi punctus est to. 1 508.d
uoluptuosorum interitus 1.701.d
Volumen uolens quod sit 1.494.d
Vomer trahitur præcultibus bobus 2.1518.c
Volunt as bona mater est operum bonorum 2 1563.d
uoluntas bona est quasi arbor 2.1498.b
Votis bonis aduersitas obiecta probatio uirtutis est 2.1001.d
uota mala quo citius impleri permittuntur, tanto celerius puniuntur 1.498.d
uota uouere & præstare non posse, quid sit 1 537.b
uota iustorum placabilia 2.1000.d
Vox domini cum non auditur manus eius ad ultionem extenditur 2.1494.c
uox Marci clamas in fede Petri 2.1024.c
Vrbes murate sunt mentes scripturis circumdate 2.1370.b
Vrias quos notet 1.85.d
Vrsus ouium pastor effectus est 1.1594.c
in Vsura pecunia nõ data recipitur 2.1346.d
Vteri nomine quid intelligatur 2.429.d
uterus dei quis 1.473.b
Vtilitatem etiam paucorum procurare debemus 2.408.a
Vulnera umltiplicantur sine causa 1.506.b
uulnere super uulnus conciditi, quid sit to. 1 438.a
Vulua conceptionis in peccato que 1.116.d
uulua ecclesiæ clausa 2.1213.a
uuluæ nomine cogitatio carnalis accipitur 1 955.b
Vultus iudicum opertus exitii erga Saluatorem 1.311.e
Vxor Iob Eua fuit 1.68.b
uxor conuerti nequit absq; consensu mariti 2 1074.e
uxores si qui subdiaconi habẽt ad sacra promoueri non debent 2.670.d

X

Xenodochiorũ præpositi quales esse deb eant 2.761.c

Z

Zchæus fycomorum ascendens quid no tet 1.934.c
Zebedei filij bonæ petitionis ignari fuerunt 2 1595.d
Zeli restitudinis exemplum 2.226.d
zelo rectitudinis iunctus sit charitatis affectus 2.1604.d
Zonam auream circa mãmillas habere quid 1 1182.d

FINIS.

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE

PASSIM A B. GREGORIO IN HOC uolumine expositorum, Index.

GENESIS I

REAVIT deus, &c. uocauitq; firmamentum tomo 1 928.d
Facta est lux factumq; est uespere 250.d
Germinet terra herbam uirentem 1.985.c
Protulit terra herbam uirentem, & afferentem semen iuxta genus suum, & c. 1.201.c
Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram 1.326.c
Masculum & fœminā creauit eos 1.110.4.b
2 Et requieuit die septimo 1.7.d
Iste sunt generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt 1.110.4.a
Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ to. 2 625
Posuit eum dominus in paradiso uoluptatis, ut operaretur & custodiret 1.652.c
Ex oī ligno paradisi comedite, &c. 1.121.d
In quacūq; die comederetis de ligno quod est in medio paradisi, aperientur oculi uestri 1526.d
Immisit dominus sopor in Adam 1.1027.a
Hoc nunc os ex ossibus meis 1.1027.a
3 Cur præcepit nobis deus ut non comederetis 1.800.d
In quacunq; die comederetis aperientur oculi uestri 1.158.a
Videt igitur mulier quod bonū esset 1.712.b
Tulit de fructu eius & comedit 1.158.a
Cum audissent uocem domini deambulantis in paradiso 1.939.b & 1127.c
Adam ubi est 1.126.d & 2.1413.c
Mulier quam dedisti mihi sociam ipsa mihi de ligno uitæ dedit 1.111.c 745.d
Serpens decepit me & comedi 1.745.d
Pectore & ventre repes 1.713.b 1284.d
Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ to mo 2 599.d
Ipsa obseruabit caput tuum & tu calcaneum eius 1.22.b
In doloribus paries 2.1195.b
Maledicta terra in opere tuo 1.96.d
Terra es, & in terram ibis 1.659.b
Et flammeum gladium atq; uersatilem to. 1 407.a
4 Abel quoq; obtulit de primog. 1.993.d
Respexit deus ad Abel & ad munera eius to. 1.774.d 2.1000.d
Iratusq; est Cain uehementer 1.175.b
Quare iratus es, & cur concidit uultus tuus 1 373.b
In foribus peccatum aderit tuum, sed sub te erit appetitus eius 1.110.c
Vox sanguinis Abel fratris tui clamat ad me de terra 1.439.d
Cain ædificauit ciuitatem 1.529.d
Et uocauit nomen eius ex nomine filij sui Enoch 1.289.a
6 Non permanebit spiritus meus in homine 1.483.d & 2.1577.c
Finis uniuersæ carnis uenit coram me 1.1421.a
Fac tibi arcam de lignis, bitumine linies extrinsecus 2.866.c
Arca trecentis in longitudine cubitis fiat, fenestra in latitudine 2.337.c
7 Aquæ inundauerunt arcam in sublime à terra 1.1203.c
9 Et terror uester ac tremor sit super cuncta animantia terræ 1.723.6.1244.b
Arcum meum ponam in nubibus 2.136.c
Bibendo, unum Noe inebriatus est 1.847.b
Faciesq; eorum auersæ erant 1.847.b
Maledictus Chanaan puer seruus erit fratribus suis 1.869.b
11 Cum profecisserentur de Oriente 2.581.b
Venite faciamus nobis ciuitatem & turrem eius ibid.
Venite descendamus & confundamus linguā eorum 1.28.a
12 Maledicem maledicentibus tibi 1.96.d
Semini tuo dabo terram hanc 1.1301.a
15 Et reputatum est ei ad iustitiam 2.777.c
Descenderūq; uolucres & abigebat eas, &c. 1 544.a
17 Infans octo dierū circuncidetur 2.280.c
18 Apparuerunt ei tres uiri, &c. 2.341.b
Clamor Sodomorum ac Gomorr eorum multiplicatus est & peccatum eorum aggrauatum est nimis 1.658.b & 1312.b
Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis 1 87 & 1198.c
19 Vimq; faciebāt Loth nebementissime, & iam proximum erat, &c. 1.194.b
Loth ardentem Sodomam fugit 1.1303.c
Deus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur, &c. 1.459.1452.d
Sol egressus est super terram & Loth ingressus est Segor 1.1303.c
Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas ut non subuertam urbem pro qua locutus es ibid.
22 Nunc cognoui quod timeas deū 1.717.a
Tulit ergo ligna holocausti Isaac 2.107.c
23 Sepeliuit Abraham uxorem in spelunca duplici 203.a
Ephron ab Abraham pro Saræ sepultura nihil uoluit accipere 2.956.c
24 Dixit q; ad seruum suum seniorē domus suæ 1.45.a
Rebecca ab Isaac uenīs dorso cameli deducitur 1.9.a
Inclinata iam die egressus in agro Isaac in camelos sedentes uidit 1.1215.b
25 Deprecatus Isaac pro uxore sua to. 1 1340.a
Factus est Esau uir gnarus uenandi & homo agricola, Iacob autem uir simplex habitat in tabernaculis 1.140.b
Accepto pane & lentis edulio co. 1.1029.c
Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione quam tulerat, &c. 1.175.c
26 Inuidentes ei Palestini omnes 1.532.a
Omnes puteos quos foderant serui patris sui obstruxerunt 1.532.a
Fodit alios puteos, quos foderāt serui patris, &c. 1.1067.c
27 Senuit autem Isaac & caligauerunt oculi eius 1.1209.c
Cumq; uenatu aliquid attuleris 2.103.a
Quos cum oblatos comedisset 2.706.c
Accessit ille ad patrem & palpato eo dixit 2 349.d
Benedixit itaq; Isaac Iacob 2.102.c
Det tibi deus de rore cœli & de pinguedine terræ 2.103.d
28 Tulit ergo de lapidibus & dormiuit in eodem loco, angelos quoq; ascendentes, &c. 1.157.d
Vidiq; in somnis scalam stantem super terram, &c. 1.1242.d & 2.654.b
Vere dominus est in isto loco & ego nesciebam 2.1308.b
29 Et uespere Lian filiam suam introduxit 2 212.d
Non ne pro Rachel seruiui tibi 1.206.b
Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores ante tradamus ad nuptias ibid.
30 Tollens Iacob uirgas populeas, uirides, & amygdalinas et ex platanis, ex parte decorticauit eas 1.732.d
31 Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ tuæ non fuerunt steriles 2.946.c
Qui assumptis fratribus perfecutus est eum 1 1034.c
Cur furatus es deos meos ibid.
Iuxta consuetudinem fœminarum accidit mihi 1.1035.b
32 Et ecce uir luctabatur cum eo usq; mane 2 213.d
Vidi dominum facie ad faciem 1.850.b
Ipse uerò claudicabat suo pede 1.126.d
33 Elenans autem oculos uidit uenientem Esau 1.289.b
34 Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius 1.1308.c
Trifemiq; blanditijs deliniuit 1.1308.d
Et ecce die tertio quoniam grauissimum uulnerum dolor est 2.742.d
Turbastis me & odiosum fecistis Chananæis ibid.
37 Fecitq; tunicam polymitam 1.23.c
Putabam nos ligare manipulos 1.190.b
Ecce somniator uenit ille, uenite occidamus eum 1.175.c
39 Quomodo ergo possum hoc malum facere 1.49.d
41 Vidit Pharao somnium 1.387.c
42 Meritò hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum 2.302.b
46 Descendit Iacob in Aegyptum in anima bus septuaginta 2.424.c
47 Accipite semina & serite agros tomo 1 202.b
49 Intrauit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta 1.71.c
Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti 2.592.b
Non deficies sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius 2.1401.d
Ascen-

Ifachar asinus fortis accubans inter terminos
1 10.d
Fiat Dan coluber in via Ceres: fis in semita, mordens ungulas equi 1.1061.d
Salutare expectabo tuum domine 1.1062.c
Benjamin lupus rapax mane comedet prædam, vespere dividet spolia 1.593.d

E Xodi 1 Beue ergo fecit dominus obstitit cibus 1.585.d
2 Qui fugiens de conspectu eius 1.783.d
3 Videbat quod rubus ardceret & nõ comburebatur 2.116.d
Transiens videbo visionem 1.518.a
Moyses accessit propius ut videret visum, etc.
2 116.a
uocauit eum de medio rubi 1.940.b
Sed ueni & mittam te ad Pharaonem, &c.
1 860.a
Ego sum qui sum, sic dices filijs Isr. 1.541.d
4 Obsecro domine non fum eloquens ab heri & nudiustertius 2.131.b
Ego obdurabo cor eius 1.378.c
5 Videat dominus & iudicet quoniam fetere fecistis odorem nostrum 1.682.a
Ego indurabo cor Pharaonis 2.180.b
6 Ego audiui gemitum filiorũ Isr. 1.860.d
7 Ego indurabo cor Pharaonis 1.105.4.c
8 Et uenit musca in domum Pharaonis et uniuersam terram Aegypti 1.617.c
Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino deo nostro 1.368.d
10 Veritus urens leuabat loculas, quæ ascẽderũt super terrã Aegypti 1.1064.b
12 Tollat unusquisque agnum per familias
2 287.a.b
Sument de sanguine agni, ac ponent super utrunq; postem, &c. 2.4.d 1270.d
in una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras 1.1203.c
Si quid reliquum fuerit igne comburetis to.
1 676.b
13 Primogenita asini permutabis oue to.
1 913.d
Cũ emisisset Pharao populum, &c. 1.808.d
dominus auẽ, &c. & per noctem in columna ignis 1.48.d & 2.405.d
14 Dominus pugnabit pro nobis & uos tacebitis 2.1082.b
Quid clamas ad me 1.752.a
Et erat nubes tenebrosa 1.48.d
Diuisaq; est aqua 1.1173.a
15 Quis similis tibi in dijs domine! quis similis tibi, gloriosus in sanctis 2.1467.c
tuit deus in Aegyptum ut redimeret sibi populum 1.903.b
16 Vinam mortui essemus per manum domini in Aegypto 1.687.a
Ecce ego pluam nobis de cœlo panes ibid.
Dixeruntq; adinuicem Manhu 1.915.c
Et sabbatizabit populus die septimo 1.617.c
17 Venit autem Amalec & pugnabat contra Israel 2.1568.c
Cumq; lenaret manus Moyses uincebat Israel ibid.
Aaron autem & Hur sustentabant manus eius 2.472.b
18 Solus illud non poteris sust. 2.1248.c
19 Estote parati in die tertiũ & ne appropinquetis uxoribus uestris 2.1198.d
mons Sinai fumabat eo quòd descendisset dominus in igne 1.205.b
Omnis qui tetigerit mortem, morte morietur ibidem
Moyses autem ascendit in montem ad dominum 1.163.d
Nõ poterit uulgus ascẽdere in montẽ 1.224.d
Descendẽs; Moyses ad populum, & omnia narrauit eis 2.183.d
20 Ego sum dominus deus tuus uisitans iniquitatem patrum in filios 1.512.d
Non mœchaberis 2.1216.d
Altare de terra facietis mihi 2.83.d
21 Si emeris seruũ Hebræum, sex annis seruiet tibi 2.85.b
Et erit ei seruus in seculum 2.86.c
Si quis aperuerit cisternam & foderit, &c.
1 573.d
22 Applica illum ad deos 2.125.790.b
Dijs non detrahes, & populi tui principi nõ maledices 2.1181.d
23 Si fuerit inter uos homo qui nocturno pollutus sit somnio, &c. 2.1198.c
24 Moyses ascendit, & dominus in montem descendit 1.163.d
25 Fecies quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arce ang. &c. 1.1256.d
Nec unquam extrahetur ab eis ibid.
Ponẽs; in arca testificationem quam dabo tibi ibid.
Parabis & acetabula & phialas 2337.b
Duos quoq; cherubin aureos & productiles
2 107.d
Cherubin aũt duo uersus uultibus sese inuicẽ intuẽtes in propiciatoriũ resp. 2.424.a
26 Tabernaculum uerò ita fiet, decem cortinas 2.266.a
Cocco bis tinctõ plumario facies opere to.
2 380.a
Facies & uelũ de hyacinthõ & purpura coc coq; bis tinctõ 1.848.a
Quibus quadraginta bases argenteas fundes
1 446.b
27 Facies et altare de lignis cethim 2.315.b
Columnas habebit quatuor cum basibus totidem 1.945.d
Decem cortinæ quæ haberent ansulas quinquagenas, &c. 2.266.b
28 Facient autem superhumerale de auro et hyacinthõ 2.651.c
Coccoq; bis tinctõ 2.230.b
Portabũt; Aaron nomina eorum 1.1238.a
Deorsum uerò quasi mala punica facies to.
2 653.c
Mixtis in medio tinimabulis ibidem
Et stringatur rationale annulis suis, ultra hya cinthi 1.1237.d
Ponẽs; in eo quatuor ordines lap. 1.944.a
Audiatur sonitus quando ingreditur uel egreditur sanctuarium 1.1241.a
29 Sanctificesbũq; & pectusculum confectum & armum 1.1239.a
Moyses caudam hostiæ in altari offerre præcipit 1.23.d
30 Facies quoq; altare ad adolendum to.
2 315.b
Sume tibi aromata & stacten, & onychem, galbanum & thus lucidissimum 1.22.d
31 Dedit quoq; dominus Moysi tabulas duas scriptas digito dei 2.1574.c
Sex annis seruient, septimo autem egredientur liberi 2.1431.b
32 Et fedit populus manducare & bibere, & surrexit ludere 1.5.a
Vade descende peccauit pop. tuus 1.672.4
Dimitte me ut irascatur furor meus ibid.
Et occidat unusquisq; fratrem 1.1238.d
33 Cum egredereturMoyses ad tabernaculũ, surgebat uniuersa plebs, &c. 2.206.d
Stabat unusquisq; in ostio papilionis 1.164.d
Nube in tabernaculum descendente, Israelitæ longinquo cernebant 1.164.d
Facies mea præcedet 1.1170.b
Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste, ut uideam te
1 629.b
Non enim uidebit me homo & uiuet ibid.
Noui te ex nomine 2.425.4.1310.c
Est locus penes me & stabis super petram 2.952.a & 1.839.d & 1203.d
Tunc uidebis posteriora mea ibid.
34 Nullus apud te innocens est 1.534.b
Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiam & quartam generationem
1 512.d
Posuit uelamen super faciem suam 1.612.b
1322.b 2.1287.d
35 Quicquid in cultũ tabernaculi & ad uestes sanctas necessarium erat 1.1011.d
37 Et uasa, &c. phialas & cyat. 1.666.b
38 Posuit & labrum eneum in quo lauarent Aaron & filij eius, &c. 2.379.c

L Euit. 1 Detractis pelle hostiæ, artus in fu sta consciendant 1.23.b
Caput atq; ea quæ ergà iecur sunt 1.330.c
Pro peccato offeratur turtur, &c. 2.116.c
Et reiorto ad collum capite ac rupto uulnere uel loco, &c. 1.191.d
2 Si fecile offeras, recte autem non diuidas peccas 2.175.b
3 Moyses caudam hostiæ in altari offerre præcepit 1.23.d
5 Retorquebit caput eius ad pectoralis to.
2 116.c
Offerat agnum de gregibus sine capram, ora bũq; pro eo sacerdos & pro peccato eius 1.1094.d
6 Ignis in altari semper ardebit, &c. 1
832.d & 1367.d
In sartagine oleo conspersa frigetoffereẽs; eam calidam, in odorem suauissimum domino sacerdos, &c. 2.194.d
7 Armus quoq; dexter de pacificorũ, &c.
2 651.b
Pectusculum enim eleuationis, &c. ibid.
11 Quicquid autem pennulas & squamas non habet non edatur 1.339.d
12 Ipsa uerò dicebus triginta tribus erit impura 2.1195.b
15 Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit 1.778.c
18 Turpitudinem patris tui non reuelabis
2 1192.c
19 Non maledices surdo nec cœcũ pones offendiculum 1.1319.d
quasi-

Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, &c. 1.282.b
Poma quæ germinant immunda erunt vobis ibidem
diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum 2.508.c
Statera iusta & æqua sint pondera 2.94.b
Non augurabimini nec observabitis somnia 1 261.c
21 Loquere ad Aaron: homo de semine tuo per familias, &c. 1.123.c
Si impetiginem in corpore, si berniosus, &c. 1 1235.d
Nec accedet ad ministerium si gibbus 2.460.c & 1.123.c
22 Ex quo egreditur semen quasi coitus, in mundus erit usq; ad vesperum 2.1197.c

NVmeri 6 Tunc Nazaræus radetur ad ostium 1.59.b
7 Cùm ingrederetur Moyses tab. 1.784.a
8 Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ to. 1 160.d
A viginti anno, annis & supra ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis to. 1 774.b
10 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles 1 1007.b
Noli nos relinquere, tu enim nosti 1.1283.a
Proficiscimur ad locum quem dominus datus est nobis, &c. ibidem
11 Quis dabit nobis ad vescendum carnes 1 687.a
Congrega mihi de senioribus septuaginta uiros 1.648.a
12 Erat Moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra 2.75.d
19 Præcipe filijs Israel ut adducãt ad te uaccam rufam, &c. 1.203.c
Væ quod non habuerit operculum nec ligatura desuper immundum erit 1.771.d
20 Ingressus Moyses & Aaron 1.784.a
22 Cernens asina angelum stantè 1.1274.d
Aperuitq; dominus os asinæ 1.894.c
Quid feci tibi cur percutis me ecce iam tertio 1.1274.a
Dixit auditor sermonum dei, qui nouit dominum altissimi, &c. 2.149.b
23 Moriatur anima mea, morte iustorum 1 1154.a
24 Qui cadens apertos habet oculos to. 1 840.b 925.b
Robustum quidem est habitaculum tuum to. 1 1086.c
26 Nulluq; remansit ex eis nisi Caleph to. 2 612.a
32 Precamur ut des nobis 1.906.a
Casas oulum fabricabimus & stabula ibid.

DEut. 1 Israel uerba dei in monte audire non potuit, sed, &c. 1.24.d
Nocte ossa dens uobis iter per ig. 2.405.a
Non uidebit quispiam Caleph 2.612.a
4 Deus tuus ignis consumens est 2.98.a
6 Diliges dominum deum tuum 1.221.c & 2.512.b
Diliges proximũ tuum sicut teipsum ibid.
Dominũ deum tuum adorabis & illi soli seruies 2.1047.b
10 Circumcidite præputia cordis uestri to. 1 942.c
11 Dabit pluuium terræ uestræ 1.666.d
13 Tentat uos dominus deus uester ut sciat si diligitis eum 1.942.d
14 Quæ habent pennulas & squamas to. 1 140.d
15 Non operaberis in primogenito bouis 1.281.d & 2.73.d
16 Non apparebis in conspectu domini uacuus 1.228.b
Iuste quod iustum est prosequeris 1.308.b
19 Si quis abierit cum amico simpliciter ad ꝑluam, ad ligna cædẽda 1.350.c.1286.a
22 Non arabis in boue simul & asino to. 1.10.d 2.1482.b
Non indues uestem ex lana linoq; contextam 1 286.d
23 Habebis locum extra castra, ad quẽ egre dieris ad exquisitia naturæ 1.1068.b
Per alienam messem transiens falcem mittere non debes 2.1194.d
24 Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem molam 1.1141.b
25 Boui trituranti non claudetur os to.1. 1216.a 1.1291.d
Vxorem fratris sine filijs defuncti, superstes frater accipiat, &c. 1.1231.a
32 Attende cœlum & loquer, &c. 1.45.c
Suxerunt mel de petra & oleum de firma petra 2.431.a
Ignis exarsit ab ira mea & ardebit usq; ad inferos deorsum 1.598.d
Deuorabitq; terrã cum germine suo 1.721.d
Ego retribuam in tẽpore ut labatur pes eorum 1.838.c
Ego occidam & ego uiuere faciã, percutiam & ego sanabo 1.196.b & 2.1355.c
Gladius meus manducabit carnes 1.592.b
Ex uinea Sodomorũ uinea eorum 2.1409.d
33 In dextera eius ignea lex 2.453.a
Qui dixerit patri suo & matri sue nescio uos, &c. 1.230.d
Ferrum & ex calciamentum eius 1 1177.a

IOsue 3 Terra quã percussit dominus uberrima regio est, &c. 1.905.d
5 Nostri es an aduersariorum 1.1155.a
6 Habitauit Chananeus in medio Ephraim tributarius 1.113.b
15 Axa filia Caleph sedens super asinũ suspirauit, &c. 1.1414.c.2.879.d
Dedit q; Caleph irriguum superius & irriguum inferius 1.1414.c
20 Mortuo summo pontifice tunc reuertetur ac ingredietur terram suam homicida 2 107.c

IVdic. 3 Hæ sunt gentes quas dominus de reliquit ut erudirent eos 1.113.c
Philistæos atq; Cananæos reliquit dominus in Israel 1.1393.d
Dimisitq; eos ut in ipsis ibid.
6 Hierobaal cum à paleis frumenta excute ret angelum uidit 1.86.d
7 Qui mutuo & lingua lambunt aquas to. 1 1035.d
13 Morte morietur quia uidimus dominum, &c. 1.159.c
15 Inuenitq; maxillam asini 1.436.d
16 Abijt quoq; in Gazã, & uidit ibi mulierem meretricem 2.406.d
Quod cum audijssent Philistiim, & percrebruisset ad eos intrasse Samson 2.406.d
Et clausum in carcere molere cœperunt to. 1 227.c
Multoq; plures interfecit moriens 1.973.d
20 Exire ultra debemus ad pugnam tomo 1 466.a

RVth 1 Nolite me uocare Noemi sed uocate me Mara 2.745.d
1 REg. 1 Vultusq; illius nõ sunt amplius in diuersa mutati 1.1154.d
2 Dominus iudicabit fines terræ 1.913.d
Audiuit omnia quæ faciebat filij sui 2.188.d
6 Tollentes duas uaccas quæ lactabant uitulos, iunxerunt ad plaustrum, &c. 1.230.d
Ibant in directum uaccæ per uiam quæ ducit Bethsamis, &c. 2.501.d
8 Absit à me hoc peccatum in domino, ut cessem orare pro uobis 2.226.d
15 Non ne cum paruulus esses in oculis tuis 1.611.d.1189.b & 2.341.c
Melior est obedientia quã victimæ 2.1211.d
16 Igitur quandocunq; spiritus domini malus accipiebat Saul, &c. 1.1260.b
17 Non possum sic incedere, quia non usum habeo, &c. 2.1287.d
Et infixus est lapis in fronte eius, & prœsuluit David 1.1178.d
18 Spiritus domini malus irruebat in Saul 1 324 585.d
Tenebatq; Saul lancem & misit eam 1.175.c
21 Si mundi sunt pueri maxime à mulieribus manducent 2.1198.b
24 Surrexit ergo David & præcidit oram chlamydis eius silenter 1.1262.d
30 Puer Aegyptius ego sum seruus uiri Amalechitæ 2.495.c
Inuenerũt uirum Aegyptium in agro & adduxerunt eum ad David 1.168.d
2 REg. 1 Montes Gelboe nec ros nec pluuia ueniat super uos 1.93.c
2. Recede à me noli me prosequi ne cõpellar confodere te in terram 1.1281.b
3 Ioab Amasæ mentum dextera tenuit, sed, &c. 1.492.c
4 Venientes filij Remmon Berochitæ Rechab & Bamaa, &c. 1.19.c
6 Extendit Oza manum ad arcam dei & tenuit eam 1.142.d
Et ludã & uilior fiam plus quàm factus sum eroó; 1.933.d
7. Non tu ædificabis mihi templũ, quia uir sanguinum es 1.237.b
Inuenit seruus eor fuum ut timeat 2.1550.c
11 David in solario deambulans Bersabee Vriæ concupiscit uxorem 1.84.d
12 Tu fecisti in abscondito ego uero faciam, &c. 1.1180.c
16 Nunquid pro his uerbis non occidetur Semei 1.78.d
Quid mihi & uobis filij Saruiæ, dimitte eum & maledicat 1.1019.d
3 REg. 2 Quia in uasis templi inter coronas & plectas, boues & leones, &c. 2.301.b
3 Apparuit autem dominus Salomoni per somnium nocte 2.1203.d

Tunc ueneruit duæ mulieres meretrices ad re Regin,& c. 265.c
Dormient oppressit eum 1.719.c
6 Domus autem cum ædificaretur , lapidi- bus dedolatis,& c. 1.1179.b
7 Et ibant sup duodecim bones 1.1243.c
In templi ministerio,in basibus tēpli sculpto- rio 2.380.c
8 Nebula impleuit domum domini, & non poterāt facerdotes ministrare 1.1000.b
10 Videns autem regina Saba omnem sapi- entiam Salomonis,& c. 2.630.b
13 Stetit leo iuxta asinum & nō comedit de eadauere 1.1439.d
19 Ecce dominus transit,& spiritus grandis & fortis subuertens montes 1.1164.a
Quod cum audisset Helias operuit uultum suum pallio,& c. ibid.
Sufficit mihi, tolle animam meam, neq; enim 1 636.d
Reliqui mihi septem milia uirorum qui non eurusauerunt genua ante Baal 1.1091.d
22 Vidi dominum sedentem super solium su um,& c. 1 40.d
4 Reg. 1 Si homo dei fum,descendat i- gnis de cælo, & consumat uos to. 1 97.d
2 Pater mi,pater mi,currus Israel & auri- ga eius 299.c
Et ascendit Helias per turbinem in cœlum o 2 1405.c.446.c
4 Et ecce creditor uenit,ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi 2.83.d
Giezi autem precesserat ante eos & posue- rat,& c. 1.321.b
6 Heu,heu,heu, domine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam 1.734.d
20 Ecce dies uenient & auferentur omnia quæ in domo tua sunt,& c. 1.284.a
diffpone domui tuæ,quia morieris & non ui- ues 1.402.d
Addam diebus tuis quindecim annos 1.528.c
25 Princeps cocorum destruxit muros Hie- rusalem 1.1284.d
1 Paralip. 11 Libauit eam domino to. 2 483.b
Absit à me ut sanguinem istorum bibam & libauit eam domino 2.1001.b
Num sanguinem istorum hominū bibam qui profecti sunt,& c. 2 1068.d
2 Paral. 4 Et ipsum mare duodecim bo ues 2.655.a
Thob. 4 Panem unum & uinum super se pulturam iusti constitue & noli,& c. 1 1288.a
Iob 1 Erat uir simplex & rectus tomo 2 453.c
5 Ego uidi stultū firma radice,& c. 628.b
Cuius messem famelicus comedit 2.298.d
6 Loquar in tribulatione spiritus mei to. 2 579.d
tentatio est uita hominis super terram to. 2 613.a
13 Animam meam porto in manibus meis 2 1256.d
Non apparebit in conspectu dei omnis hypo crita 2.557.a
16 Ecce enim in cœlo testis meus & con- scius meus in excelsis 2.144.d.1033.b
17 Cor eorum longe est à disciplina, pro- pterea non exaltabunt 2.528.d
18 Abscondita est in terra pedica eius,& c. 2 626.b
Habitent in tabernaculo eius sociꝰ eius, qui non est 2.1246.c
19 Pelli meæ, consumptis carnibus adhæsit os meum 2.589.b
20 Gaudium hypocritæ ad instar puncti to. 2 1396.b
25 Non est mundus in conspectu eius, nec, &c. 2.954.c
26 Ecce gigantes gemūt sub aquis 2.865.a & 1614.d
Spiritus eius ornauit cœlos 2.454.a
28 Semitam ignorauit auis 2.448.b
Et aquas appendit mensura 2.209.c
29 Oculus fui cæco, & pes claudo pater eā pauperum 2.146.c
30 Frater fui draconum & socius struthio- num 2.1525.c
Manum meam ponam super os meū 2.92.d
31 Si aduersum me terra mea clamat,& cum ipsa sulci eius deflens,& c. 2.378.c
Ignis est usq; ad perditionem germinans, & omnia eradicans uitia 2.1555.d
per singulos gradus meos pronūciabo illum 2 217.d.1327.a
35 Et non dixit, ubi est qui fecit me, qui de- dit carmina in nocte 2 101.c
38 Quis dedit gallo intelligentiam 1.1122.c
Auferetur ab impijs lux sua 2.1506.c
39 Vtiq; qui arguit deum debet & respon- dere illi 2.625.b
40 Absorbebit fluuium, & non mirabitur, &c. 2.443.d
Nunquid capies Leuiathan bamo 2 426.d
Aut armilla perforabis maxillam eius to- mo 2 427.b
In oculis quasi hamo capies eos 2.1480.d
Nunquid accipies cum seruum sempiternum 2 1410.b
Huic montes herbas ferunt 1.985.b
41 De naribus eius procedit fu. 1.1065.b
42 Insipienter locutus sum & quæ ultra mo dum 2.131.d
Psal. 1 Et in cathedra pestilentiæ non se- dit 1.1314.c
Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum 1.662.d 2.74.d
2 Reges eos in uirga ferrea 1.217.d
4 Irascimini & nolite peccare 1.174.b
5 Dirige in conspectu tuo uiā meā 1.1202.c
scuto bone uoluunt tue coronasti nos 1.1157
6 Domine ne in furore tuo arguas me, neq; 2 536.b.229.c
turbatus est præ ira oculus meus 1 174.b
Inueteraui inter omnes inimi. meos 1.662.d
7 Deus iudex iustus, fortis & longanimis 2 362.d
Arcum suum tetendit & parauit illum, &c. 1 663.c
8 Vt destruas inimicum & defensorem to. 1 389.b
Quoniam uidebo cœlos tuos opera digitorꝰ tuorum lunam,& c. 197.d
9 Qui exaltat me de portis mortis ut annū cicm omnes laudationes tuas 1.647.c
Aditor in opportunitatibus in tribulatione 1 867.d
Non in finem obliuio erit pauperis 2.490.d
Insidiatur in occulto quasi leo in cubili suo 1 1108.d
10 In domino confido quomodo dicitis ani- mæ transmigra,& c. 1.1125.b
dominus in templo sancto suo,dominus in cœ- lo sedes eius 2.1321.b
Palpebræ eius interrogant filios hominum 1 943.& 2.242.c
Pluit super peccatores laqueos,ignis & sul- phur,& c. 1.512.d
11 Propter miseriam pauperum nunc exur- gam dicit dominus 2.575.b
Eloquia domini eloquia casta, argētum igne examinatum 1.123.c
13 Dixit insipiens in corde suo non est deus 1 510.d
14 Elevatio manuum mearum sacrificium uespertinum 1 666.d
15 Dixi domino, deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges 1.523.c
Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hereditas mea est præclara mihi 1.1137.c
Notus mihi fecisti uias uitæ 2.619.c & 1300.d
16 Ego clamaui,quoniam exaudisti me to. 1 1199.d
Misericordias tuas qui salues iudicis 2 1103.& 2.261.a
Sub umbra alarum tuarum protege me to. 1 1098.c
Satiabor dum manifestabitur gloria tua to. 1 630.d
17 Diligā te domine uirtus mea 1 1103.b
Caligo sub pedibus eius & ascēdit super Che rubin & uolauit 1 574.d.2.122.c.d
Qui ambulat super pennas uentorum to. 1 635.c
Posuit tenebras latibulum suum 2.137.a
Tenebrosa aqua in nubibus aeris 1.900.b & 573.a
Præfulgore in cōspectu eius transierūt,gran do & carbones ignis 1.979.a
Qui perficit pedes meos quasi cerui tomo 1 861.b
Et in deo meo transgrediar murum ibid.
18 A summo cælo egressio eius 2 1208.d
In sole posuit tabernaculū suum, & ipse tan quam sponsus procedens de thalamo suo 2 508.b & 1180.c
Delicta quis intelligit 1.295.c
19 Memor sit omnis sacrificij tui & holo- causthum tuum pinguet fiat 2.287.b
Intrate portas eius in confessione, atria eius in hymnis confessionum 2.229.d
20 Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui 1.502.d.198.c
21 Deus meus per diem & nō exaudiā 1.867.d
Exaurit uelut testa uirtus mea 2.411.c
In conspectu eius procedunt uniuersi,qui de- scendunt in terram 2.281.d
Edent pauperes & saturabuntur 2.1421.d
22 Virga tua & baculus tuus ipsa consola- ta sunt me 1.671.d.12.47.c
Impinguasti in oleo caput meum 2.1234.c

Multa

23 Multæ tribulationes iustorum 2.564.a
Congregans quasi in utrem aquas maris to.
1 295.d
24 Respice in me, & miserere mei quia unicus & pauper sum ego 2.1264.c
Deus meus in te confido non erubescam, nec irrideant me inimici mei 2.503.a
25 Proba me domine & tenta me 1.32.d
Qui non accepit in vano animã suã 1.228.b
26 Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo 1.469.655.c
Vnam petij a domino, hanc requiram vt inhab. 1.122.a
Nunc autem exultauit caput meum super inimicos meos 2.217.a
Circuibo & immolabo in tabernaculo dei hostiam iubilationis 2.250.a
27 Tenebrosa aqua i nubib. aeris 2.244.c
Et medullis ossa illius irrigantur 1.515.d
29 Ego dixi in abundantia mea non mouebor in æternum 1.1324.a
Auertisti faciem tuam à me & factus sum contubatus ibid.
30 Statuisti in loco spatioso pedes meos to.
1 884.d
Infirmata est in paup. uirtus mea 1.1170.d
Abscondes eos in abscondito uultus tui, à conturbatione hominum 1.104.d.135.d
Ego dixi in pauore meo proiectus sum à uultu oculorum tuorum 1.615.c
turbatus est præ ira oculus meus, inueterauit inter omnes inimicos meos 2.1037.c
31 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c. 2.92.c
Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina 2.1354.b. & 1.677.d
Tu es mihi refugium à pressura quæ circumdedit me 1.862.b & 2.1355.a
Dixi pronunciabo aduersum me iniustitias meas domino, &c. 1.1309.c
Exurge domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ 2.281.b
32 Verbo domini cœli firmati sunt to. 2.
454.b 576.d
Et spiritui oris eius omnis uirtus eorum ibid.
Cõgregat sicut in utre aquas maris 1.641.b
33 Accedite ad eũ & illuminamini 1.631.a
Gustate & uidete quàm suauis est dominus 2 492.b
Diuites egauerunt & esurierunt 1.490.d
Venite filij, audite me, timorem domini docebo uos 2.1436.c
34 Domine deus uirtutum quis similis tibi 1 623.b
Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis 1.1127.c
Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tibi 1.159.c
Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricũ 1.655.c
36 Deficientes ut fumus deficient 2.642.b
Vidi impium exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani 1.517.d & 2.589.a
Nunc exaltauit caput meum super inimicos meos 585.b
Declina à malo & fac bonum 2.288.c
37 Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me 2.551.d
Cõputruerunt & detetioratæ sunt cicatrices mee 1.329.d
Rugiebam à gemitu cordis mei 2.1300
Quoniam iniquitatem meam annunciabo et cogitabo pro peccato meo 1.258
Cor meum dereliquit me 2.1439.a
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi 2.144.b
38 Posui ori meo custodiã dum cõsisteret peccator aduersum me obmutui, etc. 1.773.a
Vniuersa uanitas omnis homo uiuẽs 1.355.b
Quãquã in imagine dei ambulet homo ib.c & 748.c
39 Eduxit me de lacu miseriæ & de luto fecis 2.340.c
Annũciaui & locutus sum, multiplicati sunt 2 392.b & 1.836.c
40 Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius 1.260.d.788.c
Homo pacis meæ in quo sperabam, & qui edebat panes meos 2.487.c
Arcum conteret & confringet arma & scuta comburet igni 1.1157.d
41 Memor ero tui de terra Iordanis & Hermonim 1.1133.c
Abyssus abyssum inuocat in uoce cataractarum tuarum 1.919.a
In die mandabit dominus misericordiã suam & nocte decelarauit 793.b
43 Humiliasti nos in loco afflictionis to.1.
695.b.188.d 879.c
44 Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis 1 1128.b
Accingere gladio tuo circa femur tuum potentissime 2.135.a
Intende prospere procede, & regna, &c. 1
7.b
Vinxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis 2.1088.c
Dilexisti iustitiã et odisti iniquitatẽ 2.1298.c
Speciosus forma præ filijs hominũ 2 1207.a
Myrrha & Gutta & Casia à uestimẽtis tuis, &c. 1220.a
Omnis gloria eius filiæ regum ab intus ibid. & 284.d 2.1573.c
Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato 2.1573.c
Adorabũt eũ filiæ Tyri in munerib. 1.1213.d
Constitues eos principes super omnem terrã 2 1253.a
45 Transferentur montes in cor maris to. 1.606.c 293.b
Venite & uidete opera domini, etc. 2.329.c
Vacate & uidete, quoniam ego sum deus to.
1 139.d
Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei to.
2 33.d
46 Principes populorum congregati sunt cum deo Abraham 2.1339.d
47 Deus in gradibus eius dignoscetur dum suscipiet eam 2.217.d
In spiritu uehementi conteres naues Tharsis 1 110.a
48 Non dabit deo placationem suam, nec precium 1.1290.b
49 Deus manifeste ueniet deus noster, & nõ silebit 2.321.c
Aduocauit cælos sursum & terrã, ut discerneret populum suum 1.503.b
Peccatori autẽ dixit deus tu uerò odisti disciplinam & proiecisti 1.638.c
Intuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me 2.1123.c
Sacrificium laudis honorificauit me, & illic iter est 2.70.c
Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis usquequaq; 1.382.d
50 Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam 2.565.c
In iniquitate conceptus sum & in delictis peperit me mater mea 2.954.c.1197.b
Redde mihi lætitiam salutaris tui 2.1258.b
Cor contritum & humiliatum non despicies 1 1311.c
52 Vre renes meos 2.43.a
54 Ecce elongaui fugiẽs & mansi in solitudine 1.122.d & 2.621.a
Descendant in infernum uiuentes 1.591.d
Diuisi sunt ab ira uultus eius, & appropinquauit cor illius 2.899.c
Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos 1.167.c
55 Ipsi calcaneum meum obseruabunt to.
1 22.a
In me sunt dea uota tua quæ reddam Laudationes tibi 2.353.b
56 Vt cognoscamus in terra uiam tuam, in omnibus gentibus 2.310.b
57 Super eos ceciditignis & non uiderunt solem 1.337.b
Lætabitur iustus cum uiderit uindictam impiorum 1.593.c
Tu terribilis es et qs resistet tibi, & c. 1.397.a
Iudæam extendam calciamentum meum to
mo 2 340.c
61 Aditutor meus non emigrabo 2.161.a
62 Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea 2.253.a
63 Sagittæ paruulorũ factæ sunt plagæ eorum 1.1178.a
64 Ritos eius inebriãs multiplicas generationes eius in stillicidijs 2.168.d
65 Venite, & uidete opera domini quàm terribilis 2.131.d
66 Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes 2.1208.d
67 Voluntariam pluuiam segregabis deus hereditatis tuæ 1.987.a
Aethiopia præueniet eius deo 1.626.c
Exultent iusti in conspectu dei 2.1496.a
68 Quæ non rapui tunc exoluebã 1.74.a
Eripe me de luto ut non hæream 1.1182.c
Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua 1.848.d
69 Anima mea exultauit in domino, delectabitur super salutari meo 2.200.c
70 Denecessitatib. meis eripe me 1.681.d
71 Deus iudicium tuum regi dã 2.601.d
73 Tu dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluuios Ethan 1.1138.c
Signa nostra non uidimus iam non est propheta 2.1466.c
74 Dixi iniquis nolite inique agere, &c.
1 1131.c
75 Ibi confregit cornua, arcum, scutũ, gladium, & bellum 1.1157.c
Illuminans tu mirabilius à montibus æter-

nis 1.900.d
Dormitauerunt qui ascenderunt equos to. 1 1061.c
76 Negaui consolari animã meam 1.615.d
Memor fui dei & delectatus sum 1.616.a
Eternũ fagitte tue pertranseunt 1.983.c
77 Statuit aquas quasi in utre 1.219.b
Erit tempus eorum in eternum 1.98.a
Et memoratus est quia caro sunt 1.99.c
Conuersi sunt in arcum peruersum 1.932.c
Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum 1. 1524.a 284.a
Uisus fecit femi & ire suæ 838.b
78 Reddemus uicinis nostris septuplum in sinu eorum 1.746.d
79 Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis 2.1155.c.1107.d
80 Sumite psalmum & date tympanum to. 1 1147.c
Exaudiui te in abscondito tempesti. 1.861.c
82 Deus meus pone illos ut rotam & sicut stipulam 1.555.b & 2.642.b
uerbo domini cœli firmati sunt 2.1246.a
83 Concupiuit & defecit anima mea in atria domini 1.126.b.264.c
Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur 1 659.d
Beneditionem dabit qui legem dedit to. 2 1565.b
Ascensiones in corde eius disposuit in ualle lachrymarum 2.268.d
85 Letetur cor meum ut timeat 1 668.d
Iustitia tua sicut montes ei, iudicia tua abyssus multa 2.1312.c
Quitiment dominum sperent in domino to. 1 977.c
87 In me pertranseruntire tuæ & terrores tui conturbauerunt me 1.212.b
88 Misericordias tuas domine in eternum cantabo 1.139.a
Beatus populus qui scit iubilationẽ 1.799.c
89 Mane sicut herba transeat mane floreat & pertranseat 1.985.b
Quis nouit potestatem ire tue 1.136.b
Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator contra me 2.1419.b
90 Ipse liberabit me de laqueo uenantium, & a uerbo aspero 1.197.d
Et scapulis suis obumbrabit tibi 1.1098.a
91 Adhuc multiplicabuntur in senectã uberi & bene patientes 1.1214.b
92 Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem 2.1595.c
95 Tunc exultabunt omnia ligna siluarum ante faciem domini 2.496.b
Dominus regnauit, exultet terra, letetur insule multe 2.1607.d
Ignis ante eum præibit & in circuitu eius tempestas ualida 2.1218.b
Montes sicut cera fluxerunt 1.1185.c
97 Ergo iubilate deo omnis terra, cantate & psallite deo nostro in citthara tomo 2 1244.d
Viderunt omnes fines terræ salutare dei to. 2 1244.c
Cantate domino omnis terra commoueatur a facie eius 2.1352.c
100 Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine 2.307.d
Ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat 2.312.b
101 Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te ueniat 2.585.d
Cinerem sicut panem manducabam tomo 2 267.c
Potum meum cum fletu temperabã 1.835.b
Filij seruorum tuorũ habitabunt ibi t. 2.57.d
Mutabis ea & mutabuntur 1.663.c
102 Ipse enim scit figmentum nostrum to. 1 440.d
103 Confitiomen & decorem induisti, amicatus lumine sicut uestimento 1.1099.c
Extẽdens cœlum sicut pellem qui tegis aquis superiora eius 2.150.c.241.c
Qui ponit nubem ascensum suum 2.136.d
Qui facit angelos suos spiritus & ministros suos ignem urentem 1.476.b
Ascendunt montes & descendunt campi to. 1 1125.c
Emittit fontes in conuallibus 2.263.d
Montes excelsi cerui 1.1031.d
Posuisti tenebras & facta est nox in ipsa to. 1 920.d
Emitte spiritum tuum & creabuntur 1.986.d & 1248.d
104 Verbi quod mandauit in mille generationes 1.291.d.1218.b
Nolite tãgere Christos meos, &c. 2.1181.d
Qui emittis fontes in conuallibus 2.1265.c
106 Ascendunt usq; ad cœlos, & descendunt usq; ad abyssos 1.306.b
Effusa est contentio super principes eorum, & seduxerunt 1.648.c
Saluum me fac dextera tua 1.1300.d
108 Fiat oratio eius in peccatum 2.439.d
Excussus sum sicut locusta 1.1064.d
109 De torrẽte in uia bibit propterea exaltabit caput 1.480.a
110 Magna opera domini, exquisita in omnes uoluntates eius 1.192.d
Uirtutem operum suorum annunciabit populo suo 1.589.b
Initium sapientiæ timor domini 1.639.c
111 In memoria eterna erit iustus 1.390.c
Dispersit dedit pauperibus iustitia eius manet in eternum 1.129.d
114 Domine libera animam meam misericors & iustus deus noster 1.1277.c
Nõ repellet dominus plebem suam, quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ to. 1 1038.d
115 Ego dixi in excessu mentis mee, omnis homo mendax 1.748.d
Lapidem quem reprobauerunt edificantes, &c. 2.868.d
Hæc dies quam fecit dominus ibidem
Circumdederunt me ficut apes, & exarserũt sicut ignis in spinis 2.1147.b
Constituite diem solennem in confrequentationibus usq; ad cornu altaris 1.310.d
117 In Labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui 1.1365.c
In mandatis tuis exercebor, & considerabo uias tuas 1.562.d
Mirabilia testimonia tua, ideo seruata est ea anima mea 2.305.d
Rsuela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua ibidem
Cantabiles mihi erant iustificationes tue to. 2 307.d
Fines peccatorum circumplexi sunt me to. 1 1137.c
Deficit in salutare tuum anima mea 1.126.b
Latum mandatum tuum nimis 2.630.b
Incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaque 2.460.d
Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est 2.235.d
Declinate a me maligni, & scrutabor mandata dei mei 1.571.d
Os meum aperui, & attraxi spiritum to. 2 149.d
Fiat manus tua ut saluum me faciat 2.75.d
In eternum nõ obliuiscar iustificationes tuas 2 119.b
Supra dorsum meum fabri euauerunt peccatores 2.1072.a
119 Cum bit qui odersunt pacem eram pacificus 1.1293.c
120 Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum 2.206.a
Hierusalem que ædificatur 2.206.d
124 Qui confidunt in domino sicut mons Sion 1 1125.d
125 Conuerte domine captiuitatem nostrã sicut torrens in Austro 2.200.b
Uententes autem uenient in exultatione, portantes 1.228.b
126 Uanum est uobis ante lucem surgere 2 1329 c & 2.282.c
Surgite postquam sederitis ibidem
Cum dederit dilectis suis somnum: hæc est hæreditas domini 2.438.d
128 Supra dorsum meum fabricauerũt peccatores 1.429.d
Fiant sicut fenum ædificiorum, quod priusquam euellatur exaruit 1.276.b
129 De profundis clamaui ad te domine to. 2 614.c
130 Nec; ambulaui in magnis nec; in mirabilibus super me 1.950.b
131 De fructu uentris tui ponam super sedẽ tuam 2.1208.d
Pauperes eius saturabo panibus 1.790.d
136 In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra 1.1431.b
138 Mirabilis facta est scientia tua ex me 2 245.c
Et nox illuminatio mea in deliciis meis to. 1 532.d
Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius tomo 1 132.b
Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus 2.437.d
Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur 2.438.b
Non'ne qui te oderunt deus oderam illos, & super inimicos 2.114.b
139 Fines extenderunt in laqueum pedibus meis, iuxta iter scandalum posuerunt mi

In miseriã non subsistent 1.36.d
140 Oleum autem peccatoris impinguet ca
put meum mimine 2.368.a
Pone custodiã domine ori meo & ostium circumstantiæ labijs meis 1.239.c
143 Domine inclina cælos tuos & descende 1.1024.b
Portio mea domine viuentium sit 2.1213.a
144 Memoriam fuauitatis tuæ eructabunt 2 99.d
145 In illa die peribunt omnes cogitationes eorum 1.364.d
146 Humiliat autem peccatores vsq; ad terram 1.1202.b
147 Qui posuit fines tuos pacem & adipe frumenti satiat 2.1365.a
149 Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis 2.1292.a
Ad alligandos reges eorũ in cõpedib ser. ib.
150 Laudate eum in tympano & choro 10. 1.129.d & 2.117.d

PRotterb. 1 Fili mi, si te lactauerint peccatores ne acquiescas eis 1.117.b
Frustra iactatis rete ante oculos pennatorum 1 534.d
Ego quoq; in interitu vestro ridebo 1.310.b
Auersio parvulorum interficiet eos, & porta stultorum perdet illos 2.189.b
2 Si quæsieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam 1.135.b
Qui lætantur cum malefecerint & exultant in rebus pessimis 1.189.c
3 Honora dominum de tuis iustis laboribus 2 984.c
Longitudo dierum in dextra eius, in sinistra verò eius diuitiæ & gloria 1.1300.d
Dominus erit in latere tuo & custodiet pedem tuum ne capiaris 1.1080.b
Ex simplicibus formocinatio eius 1.1371.c
4 Iustorum semita quasi lux splendes procedit 2.97.d. 998.e
Palpebræ tuæ præcedant gressus 1.1279.d
Omni custodia serua cor tuum quia ex ipso vita procedit 1.651.c
5 Fili mi attende sapientiam meam & prudentiæ meæ inclina aurem 1.1277.a
Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli, ne forte 1.1272.d
Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui 2.1239.a. 2.1864.a
6 Fili mi si spopondi pro amico 1.1261.d
Fac ergo quod dico fili mi & temetipsum libera ibidem
Est via quæ videtur homini recta, nouissima eius ducunt ad mortem 1.136.c
7 Statimq; cam sequitur, quasi bos ductus ad victimam 2.264.b
8 Quiri aduersus clamito 1.942.a
9 Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem 1.1146.b
Immolauit victimas miscuit vinum, & proposuit mensam 1.576.b
Aquæ furtiuæ dulciores sunt 1.791.b
Panes occultos libenter edite ibidem
10 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter 1.1271.c
In multiloquio non deerit peccatũ 1.1278.b
11 Manus in manu non erit innocens malus 1 828.d
Qui abscondit frumenta mãe dicitur in populis 1.1297.d
Qui stultus est seruiet sapienti 1.693.b
Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua 1.1041.b
12 Cogitationes iustorum iudicia 1.652.c
Verte impios & non erunt 2.462.c
14 Vbi pluuimæ segetes, ibi maxima fortitudo bouum 2 870.a
In morte domini fiducia fortitudinis 1.147
Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium inuidia 1.176.a.1270.a
15 Cor stultorum dissimile erit 1.1283.d
Vir animosus parit rixas 1.172.b
Iter pigrorum quasi sepes spinarũ 1.1023.d
Via iustorum absq; offendiculo ibid.
Secura mens quasi iuge conuiuium 1.421.b
Vota iustorum placabilia 2.1000.d
16 Abominatio dei est omnis arrogans to. 1 1296.d
Anima laborantis Labor at sibi quia compulit eum os suum 2.253.c
Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium to. 2. 254.b & 1.1267.a
Cum simplicibus sermocinatio eius 2.582.a
17 Qui dinititt aquam caput est turgiorũ 1 238.a.1278.b
Oculi stultorum in finibus terræ 1.561.d
18 Qui mollis & dissolutus in opere suo fratri 1.1317.c
Frater fratrẽ adiuuãs exaltabitur 2.996.a
19 Doctrina viri per patientiam nosetur 2 299.c
Pigredo immittit soporem 1.1278.d
Anime dissolute immittit soporem ibid.
Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat 1.741.a 2.258.d
20 Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei to. 1 1279.b 2.88.c
Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumq; abominabile 2.94.b
Herediras ad quem festinatur à principio, in nouissimo 1.129.a
Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventis 1.266.a
Liuor vulnerã abstergit mala et plagæ in secretioribus ventris 1.785.c.1274.b
21 Vir qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur 1.571.c
Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis 1.123.b
Hostiæ impiorum abominabiles 1.1291.a
Vir obediens loquitur victorias 1.1211.b
22 Noli esse absidnus cum homine iracũdo ne discas semitas eius 1.172.b
Quis poterit habitare cum homine cuius spiritus facilis est ibidem
Ne transgrediaris terminos antiquos tomo 1 546.d
23 Si sederis ad mensam potentis sapienter attende quæ apponuntur tibi 2.1440.d
Noli esse in conuiuijs potatorum, nec; comedas cum eis carnes 1.477.a
Et cri quasi dormiẽs in medio mari 1.1313.b
Verberauerunt me sed non doluit, traxerunt me & ego non sensi 1.1313.b
24 Præpara foris opus tuum, & diligenter excerce agrum tuũ 1.1358.b & 1077.d
Per agrum hominis pigri transiui & per vineam viri stulti, &c. 1.694.c
25 Gloria regum celare verbum, & gloria dei est inuestigare sermonem 2.102.d
Acetum in nitro qui cantat carmina corde pessimo 2.151.c
Sicut vrbs patens, & absq; muro rum ambitu, ita vir qui nõ potest, &c. 1.1278.d
26 Canis reuersus ad suum vomitum, & iustus in uolutabro luti 1.1309.d
27 Sicus probetur in conflatorio & gẽtum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis 1.740.d
28 Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit 1.1069.b
Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis 1.171.c
Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit 1.747.a
Beatus homo qui semper est pauidus, qui verò mentis est dure 2.519.d
Qui festinat ditari, non erit innocens tom. 1 1289.a
Vnus scius, cinsis super semur suũ, propter timores nocturnos 1.668.a
29 Totum spiritum suum proferet stultus, sapiens autem differt 1.1267.b
30 Oculus qui subsannat patrem & qui dispicit partum matris fuæ 1 605.d
Regem locusta non habet 1.1064.b
Stellio manibus nititur & habitat in ædibus regis 1182.a
Tria sunt quæ bene gradiuntur & quartum quod feliciter incedit, &c. 1.1004.a
31 Aperi os tuum muto & causis omnium filiorum qui pertranseunt 1.513.b
Date ei de fructu manuum suarum & laudent eum in portis opera eius 1.180.c
Sindonem fecit & vendidit & cingulũ tradidit Chananeo 1.1147.d
Fortitudo & decor indumentum 2.582.a

ECcli 1 Vanitas vanitatum & omnia vanitas 2.1496.d
Ad locum de quo exeunt flumina, reuertitur ut iterum fluant 2 101.b
Eo quod in multa sapientia, &c. 2.165.a
2 Oculi sapientis in capite eius, stultus autem in tenebris ambulat 2.80.c
3 Tempus mittendi lapides, & tempus colligendi 1.1320.c
Tempus tacendi & tempus loquendi 1.339.b
Vnus est interitus hominum & iumentorum 1 1426.b
4 Funiculus triplex difficile rumpitur tom. 1 1117.d
Væ soli quia si ceciderit non est qui erigat eũ 2 1455.d
5 Auarus non implebitur pecunia & qui amat diuitias 1.1288.d
6 Omnis labor hominis in ore eius 2.527.a
7 Melius est iter ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij 1.91.b
Melior est pallens arrogante 1.1266.c
Ira in sinu stulti quiescit 1.172.a
Cuncta tentaui in sapientia & dixi, Sapiens

Quod oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec
in cor hominis ascendit 2.1255.d
55 Omnes sitientes venite ad aquas, & qui
1 178.d
Quare appendistis argentum & non in pani
bus 1.791.d
Querite dominū dū inueniri potest 1.589.d
Quomodo descēdit imber de cælo 2.609.b
Pro salute a nang; in ea aſcēdet abiet 1.597.c
56 Qui custodierint sabbata mea & lege-
rint que uolui 1.1306.c
Speculatores eius cęci 1.840.b
Canes muti non ualentes latrare 2.1303.d
Super quem requiescet spiritus meus, nisi ſu-
per humilem & quietum 2.1262.a
57 Iustus perit & nemo est qui recogitet to-
i 167.d
58 Clama ne cesses, sicut tuba exalta uocem
tuam 2.653.a
Quare uiri inanimus & nō respex. 2.625.c
Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas ue
stra 1 1285.c
Ecce ad lites & cōtentiones ieiunatis & per
cutitis pugno ibid.
Sustollā te super altitudines terre 1.1087.a
Os enim domini locutum est hęc 1.911.c
59 Ova aspidum ruperunt & telas aranee
texuerunt 1.494.d
60 Qui sunt isti qui ut nubes uolāt, & quasi
columbæ 1.711.d
61 Quidē unt anime tue incurrare ut tran
scamus 2.1506.d
Spiritꝰ domini super me eō quod unxerit me
&c. 1.100.c
63 Torcular calcaui solus, & de gentibus,
&c. 2.202.d
64 Cecidimus quasi folium uniuersi, & ini
quitates, &c. 1.395.c
65 Fuer centum annorum morietur, et pec
cator centum annorum maledictus erit
1.561.b & 2.922.d
66 Cælum mihi sedes est, terra autem pe
dum meorum 2.245.a 1.33.b
Super quē requiescet spiritꝰ meus, nisi super
humilem & quietum, &c. 1 172.c
Ecce dominus in igne uenet 1.937.c
Sic stabit semen uestrum & nomen uestrum
2 109.d
Et erit mensis ex mense & sabbatum ex sab
bato ibid.
Vermis eorum non morietur 2 116.d
Animas iustꝝ feder sapientię est 1.987.d

Hier. 1 A,4,4, domine deus ecce nescio lo-
qui, &c. 2.131.c
Ecce ego constituī te super gentes bodie ut e-
uellas & destruas, &c. 1.591.d
Oliam succen sam ego uideo, & faciem eius à
facie Aquilonis 1.597.b
2 Sanctā Israel domino, primitię frugū eius
2 171.b
Onager assuet' in solitudine in desiderio ani
mę suo attraxit uētū amoris sui 1.547.d
Tenentes legem mei & nesciebāt me 2.1327.b
Omnes qui deuorant eā, non deficient, in men
struis, &c. 2.289.a
Fuit quoq; Mempheos et Taphneos cōsupra
uerunt te uſq; aduerticem 1 3.31.a
3 Si dimiserit uir uxorem suam & illa rece
dens duxerit uirum alium 1.1205.c
Frons mulieris meretricis facta est tibi, &c. 2 542.a
Nūquid uidisti que fecerit aduersatrix Israel
2 188.d
Et uidit prevaricatrix soror eius Iuda, quia
pro eo quod mœchata esset, &c. 2.139.a
Probibite sunt stille pluuiarum & sermonis
imber non fuit 1.894.c
4 Ventrem meum doleo 2.155.b
5 Percussisti eos, & non doluerunt, attriuisti
eos, &c. 2.16.d
Posui arenam terminum mari præcepti sem
piternum, &c. 1.296.b
Dabo uobis pluuiam temporaneam et seroti
nam 1.666.d
6 Laborauī sustinens 2.220.a
8 Attendi & auscultaui, nemo quod bonum
est loquitur 2.473.a
Dum audiuit eā fremitus currrum et equorū
eius 2.1276.b
Immittā uobis serpentes regulos, quibus non
est incantatio 1.1178.b
Non assumat laudem & orationem pro eis,
&c. 2.439.d
9 Docuerūt linguam suam loqui mendacium,
&c. 1.1270.d
Ascendit mors per fenestras nostras in domos
nostras ingressa 1 711.d
11 Oliuam uberem, pulchram, fructiferam,
speciosam uocauit dominus nomen tuum
2 300.b
Ad uocē loquele grādis exercitꝰ ignis in ea ib.
Mittamus lignū in panē eius 1.404.c
12 Congrega cos quasi gregem ad uictimā,
&c. 1.917.c
13 Femina circumdabit uirum 2.1206.a
14 Onagri stetterunt in rupib. traxerūt uen
tos, quasi dracones, &c. 1.985.d
Quare sicut colonus futurus es in terra, &
quasi uiator declinans ad mandendum
1 472.b
15 Si steterit Moyses & Samuel coram me,
&c. 1 303.b
A facie manus tue solus sedebam, quoniā cō-
minatione repleti me 1.122.d
Si separaueris preciosum à uili quasi os meū
erit 1.611.c
17 Maledictus homo, qui confidit in homi-
ne, &c. 2.1244.c
Ne inferatis onera per portas uestras die sab
bati 2.1124.b
Peccatum Iude scriptū est stylo ferreo, in un
gue adamantino 1.477.d
20 Non recordabor eius, neq; loquar ultra
in nomine eius 1.772.d
Maledictus uir dixit patri meo, natus est tibi
masculus 1.91.c
23 Ecce ego ad prophetas qui furantur uer
ba mea unusquisq; à proximo suo 2.1183.c
25 Desertæ est fidā terra à facie ire colum
bæ, à facie furoris domini 1.1100.a
21 Anima que peccauerit ipsa morietur 2
Postquā conuertisti me egi pœni-
tentiā, & postquā ostendisti mihi 1.820.d
Statue tibi speculā, pone tibi amaritudines 1
Aedificabitur ciuitas domino à turre 1.1081.c
Ananehel usq; ad portā anguli 1.836.d
38 Extraxerunt Hieremiam funibus & ede
xerunt de lacu 1 833.d
39 Occidit rex Babylonis filios Sedechie in
Reblatha, &c. 1.227.c
41 Decem autem uiri reperti sunt inter eos,
qui dixerunt ad Ismael, &c. 1.21.d
48 Maledictus qui prohibet gladium suum
à sanguine 1.1298.a
Requiescit in fecibus suis 2.163.a
50 Quomodo cōfractus est & cōtritus mal
leus uniuerse terre 1.1179.b
51 Celix exercitus Babylon 1.1182.a
Curauimus Babylonem nec tamē est sanata 1

THren. 1 Plorans ploruit in (1275.d
nocte & lachrymæ eius in maxillis
Facti sunt hostes in cap. 1.20.d (cē 1.436.a
Viderunt eā hostes & deriserunt sabbata e-
ius 1.58.c
Omnis populus eius gemens & querēs panē
Vide domine & considera quia (1.791.d
factus sum uilis 1.791.d
O uos omnes qui transitis per uiam, attēdite
& uidete, &c. 1.518.d
Foris interficit gladius, & domi mors similis
est 1.88.d
Diuisiones aquarum deduxit oculus meus 2
Prophete tui uiderūt tibi falsa, & (587.c
stulta, nec aperiebāt tibi iniquitē tuā, &c.
Factus est dominus uelut inimicus (2.652.c
Ego uir uidens paupertatē me (1.383.d
am, in uirga indignationis eius 1.1150.c
Aggrauauit compedem meum 2.186.d
Pregit ad numerum dentes meos 1.391.b
Inebriauit me absynthio 1.219.d
Oppositi nubem ne trāseat oratio 1.956.a
Oculus meus depredatus est animam meam
1 712.d
Lapsa est in lacum uita mea 1.884.c
Reddes eis uicem domine iuxta opera manꝰ
um suarum, &c. 1.409.c
Dabis eis scutum cordis laborē tuū 1.1158.b
4 Quomodo obscuratum est aurum, mutatꝰ
tus est color optimus 1.608.d
Sed & Lamiæ nudauerunt mammam & lac
tauerunt catulos suos 1.649.c
Parnuli petierunt panem & non erat qui fra
geret 1.12.b
Canddiores Nazarei eius nive nitidiores la
cte 1.1119.d
Velociores sunt persecutores nostri aquilis
cæli 1.1085.c

BAruch 1 Ex ore suo loquebatur quasi le
gens, & ego scribebam 1.938.c

EZechiel 1 Et similitudo manus hominis
subtus pennas eorum erat 1.207.a
lunctæq; erant penne eorum unius ad alte-
rum 1.994.c
Cum fieret vox supra firmamentū, quod erat
supra caput eorum 1.1199.a
In circuitu & intus plena erant oculis tom.
2 1422.c
Similitudo autem vultus eorum facies homi-
nis, &c. 1.1085.d
Cum eleuarētur animalia de terra, eleuaban
tur pariter & rote 1 652.c
2 Filii hominis, inter medii sunt tecū, et cū seor
pionibus habitas 2.1025.c
Erāt in eo lamētationes et carmē et uæ 1.863.c

3 Et auditui post me uocem cõmotionis mag
ne, benedicite 1.804.b
Linguæ tuæ adhæserefacie palato tuo 2
Filii hominis sume tibi laterem, & (376.b
ponesem coràte, &c. 1.854.b 254.d
5 Tu filii hominis sume tibi gladium acutum
radentem, &c. 1.48.c
6 Contriui cor eorum fornicans & recedẽs
à me 1.835.c
8 Emissa similitudo manus apprehendit me
in circum capitis mei 1.1051.b
Filii hominis fode parietem. Et cum fodissem 1
853.a 1057.d
Et universa idola domus Israel depicta erant
in latere 1.1253.b
9 Ecce sex uiri ueniebant de uia portæ supe
rioris, &c. 1.752.d
10 Et omne corpus earum, & colla & ma
nus penne, &c. 1.643.d
Et splendor in circuitu eius & de medio eius
quasi species electri 1.939.d
13 Non ascendistis ex aduerso nec opposuis
tis murum pro domo Israel 1.1249.c.c
Prophetæ tui uiderũt tibi falsa & fulta, etc. 1
ibidem & 2.652.c
Ipse edificabat parietem, illi aũt linieb ant ei 1
Væ his qui consuunt pulullos sub om(586.c
ni cubito manus 1.1251.b 586.c
Mortificabant animas quæ nõ moriũtur 2
14 Vidit Noe, Daniel, & Iob 2. (431.d
Et si fuerunt tres uiri isti in medio te (232.b
ius Noe Daniel & Iob 1.1115.d
Filii hominis ostẽde domui Israel templum, 1
&c. 1.803.b
16 In die ortus tui, non est præcisus umbilĩ
cus tuus 1.1106.d
Perfecta eras in decore meo quem posueraꝫ su
per te, dicit dominus, etc. 1.1232.d
Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornĩ
cata es in nomine tuo 2.1001.d
17 Aquila grandis magnarum alarũ, &c. 2
Ego dominus humiliaui lignum (1.1056.c
sublime, & exaltaui humile 1.1.494.d
18 Omnis homo qui comederit suam acerbã 2
obstupescent dentes eius 1.791.b
In quacũq; die, uel hora peccator ẽs uertitur, 1
uiuet, & non morietur 2.1298.d
Nolo mortem peccatoris sed ut cõuertatur et 2
uiuat 2.1122.b
Quid est quod inter uos prouerbiũ ueritatis 1
20 Ego dedi eis præcepta non bona (512.d
22 Versa est mihi domus Israel (1.958.c
in scoriam, &c. 1.1276.d
23 Formicæ sunt in Aegypto in adolescen
tia sua, &c. 1.1106.b
24 Sanguis eius in medio eius est, super lym
pidissimã petrã effudit illũ, etc. 1.503.d
Multo labore sudatum est, & nõ exiuit, etc. 2
Quæ mea bis quæ conculcata (1.1276.b
pedibus uestris fuerant pasc.ete.1.760.d
28 Tu signaculum similitudinis dci plenus
sapientia & perfectus decore 1.1121.d
Tu Cherub extentus & protegens ibid.
Omnis lapis preciosus operimentum tuũ, Sar
dius & Topazius, &c. 1.1121.d
Tu Cherub extentus, & protegens in monte
sancto dei in medio lapidum ignitorũ 1
31 Cedri non fuerunt altiores (1122.c
illo in paradiso dei, etc. 1.1121.b
32 Quo pulchrior es descende, et dormi cũ
incircũcisis 1.797.c 323.c 2.1002.d
Ibi assur et omnis multitudo eius, et in circui
tu eius sepulchra illius 1.340.b
In circuitu illius sepulchra eius, omnes inter
fecti, &c. 1.519.d
Descenderunt in infernum cum armis suis 1
33 Quia quacunq; die tuitus peccas (337.b
uerti, eos iustitia eius in oblionne eriũ co
ram me 2.482.b
34 Quod fractum est nõ alligastis, & quod
abiectũ fuerat non reduxistis 1.1124.d
Pone olla, pone inquã et mitte in ea aquã, etc. 1
Cõgere ossa quæ i igne succẽdã ibi. (2.326.d
Cum ipsi sympidissimã, pastores ibunt, cũ ius
enita ueritatis ecce 1.1228.b
Vos aũt greges pascuæ meæ homines estis 1.
36 Tollam à uobis cor lapideũ & (301.e
dabo uobis cor carneum 1.1577.c
37 Vos autem cum austeritate et potẽtia im
perabatis eis 1.776.e
40 Et in manu uiri calamus sex cubitorũ et
palmo. 1.1026.d
Portæ ciuitatis in monte constitutæ usq; ibidũ
duobus cubitis inensuratur 2.512.e
Vide oculis tuis, et auribus tuis audi 2.1389.c
43 Ostende domui Israel templũ 1.803.b
44 Sacerdotes capus suum radant, neq; co
mam nutriãt 1.775.d 1350.c 655.c
47 Mensus est cubito mille et transiuxit me
per aquam usq; ad talos 1.756.a
D An. 4 Nonne hæc est Babylon quã ego
edificaui 1.139.a
Quia dominatur excelsis in regno hominũ 2
1141.d
7 Consideràbam cornua et ecce cornu alĩ
ud paruulum ortum est, &c. 1.1110.b
Thronus eius flamma ignis rota eius ignis ac
census 2.98.d
Milia milium ministrabant, et decies milies
centena milia assistebant ei 1.597.d
8 Et ego Daniel langui et ægrotaui per dies 2
131.c
Deiecit de fortitudine et de stellis et conculca
uit eas, et usq; ad principẽ, etc. 1.1109.c
Consurget rex impudens ibid.
Dolus in manu eius dirigetur 1.1169.b
10 Elangui & ægrotaui per dies plurimos 1
126.d
Audiui uocem uerborum eius et audiens iace
bam, etc. 1.754.d
Ego ueni propter sermones tuos, princeps au
tem regni Persarum, &c. 1.566.d
O See 2 Ecce ego septum uiã tuam spinis, 1
etc. 2.496.d 1.1169.c
Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ, 1
quia bene mihi erat, &c. 1.1169.c
Dedi eis frumentum, uinum et oleũ, et argen
tum 1.1295.c.a
4 Maledictum et mendacium et sanguis san
guinem tetigit 2.179.d 999.c 1.428.b
Peccata populi mei comedent 2.378.c
Et erit sicut populus, sic sacerdos 2.382.b
5 Dabo tibi regem in furore meo 1.845.d
Victimas demergebant in profundum 2
1544.b 91.d
Et restabat arrogantia Israel in faciẽ eius 1
1 864.d
7 Factus est Ephraim panis subcinericius,
&c. 1.1101.e 1.380.b
Comederunt alieni robur eius et ipse ignorã
uit 1.1171.c
8 Ipsi regnauerunt, et non ex me principes
extiterunt, etc. 1.1227.c et 1.1292.c
Culmus frans, nõ est in eo germẽ, etc. 1.277.b
10 Ephraim uitula docta diligere triturare
2.1438.d 1.688.c
13 Dabo eis reges in furore meo 2.1431.c
Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus infera
ne 1.408.c 2.410.c
14 Omnem auferr iniquitatem et accipe bo
num, & reddemus uitulos labiorum nos
strorum 2.1241.c
I Obel 1. Resiliuum eruce comedit locusta
et residuũ locustæ cẽdit bruch* 1.166.a
Expergescimini ebrij et flete ibid.
Posuit uineã meã in deserto, decorticauit eã
Sanctificate ieiunia 1.1285.d (1.1284.b
Computruerunt iumenta in stercore suo 2
1265.d 581.e 351.c
A Mos 1 Secuerunt pregnantes Galaad,
ad dilatandũ terminũ suũ 1.1295.d
4 Et sacrificate de fermẽtato laudẽ. 2.412.a
Plui super ciuitatem unam et super alterã nõ
plui, &c. 2.158.d
5 Et constituite in porta iudicũ 1.727.b
7 Vocauit dominus iudicium ad ignem, &
deuorabit abyssum multam, &c. tom.
1 1134.d
8 Mittam semen in terram, non famem pa
nis, nec; sium, &c. 2.154.b
9 Si celauerit se ab oculis meis in profundo
maris, &c. 2.631.b
I Ona 1 Surrexit Ionas ut fugeret in Thar
sis à facie domini, &c. 1.191.b
3 Quis scit si conuertatur et ignoscat deus 2
1158.a
M Ich. 1 Dilata caluitium sicut aquila 10.
2 262.d
3 Prophetæ tui seducunt populum meum 2
1217.b
4 Et uenies usq; Babylonem et ibi liberabe
ris 2.161.b
N Aum 1 Nõ iudicat deus in idipsum bis 1
598.d
2 Vbi est habitaculum leonum et pascua ca
tulorum leonum 2.262.c
A Bacuc 1 Ecce eius electa 2.1412.d
2 Super custodiam meã stabo 1.748.b
Iustus autem in fide sua uiuet 2.28.d
Dilatauit quasi infernus animã suã 1.886.b
Pedes eius stetterunt & mota est terra tom.
1 1209.d
Elevatus est sol, & luna stetit in ordine suo
2.448.e 1.568.b
In lumine iaculatiua ibant in splendore fulgu
ris armorum tuorum 2.100.d
Præcidisti in alienationem capita potẽtium,
mouebuntur in eis gentes 2.167.c
Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarũ
multarum 1.1182.c
Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas
multas 1.1062.c
Et introiuit tremor in ossa mea, et subtus me
turbata est uirtus mea 1.748.b
Super

Super excelsa statue me ut uincam in claritate ipsius 2.1254.c
4 Sta in excelso, & uide iucunditatem, quæ uenit tibi à deo tuo 2.1240.a
Sophon. 1 Diffeerunt omnes inuoluti argento 1.593.b
Ecce dies domini uenit magnus & horribilis, &c. 1.1271.d
3 Pastores tui lupi uespere non relinquentes in mane 2.1217.b
Ageo 1 Ponite corda uestra sup uias uestras, &c. 1.155.d
Qui mecedes cõgregauit misit eas in saccum pertusum 2.94.d & 1.1291.b
Zach. 1 Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me 1.940.b
Conuertimini ad me, & conuertar ad uos 2
2 Et ecce alius angelus egrediebà (630.d tur in occursum eius, & dixit ad eum currе, &c. 2.481.c
Quitengerit nos tanget pupillam oculi eius 1 1098.a
3 Et ipse indutus erat uestibus sordidis 1
Super lapidem unũ septẽ oculi sunt (1098.a
In die illa erit fons patens domus (1.996.c
Dauid in babitabit Hierusalẽ 2.622.c
5 Quid tu uides Zacharia? Et dixi: Ego uideo uolumen, &c. 1.493.d
Leua oculos tuos & uide. Quid est quod egreditur? &c. 1.478.b
Iniquitas in talentũ plumbi fedet 2.74.d
6 Orẽs est nomẽ eius 1.692.a. 2.1206.a
7 Cum ieiunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mẽse per hos, &c. 1.1286 & 374.b
Cum comeditis & bibitis nunquid nõ uobis, & uobismetipsis bibitis? 2.374.b
9 Deuorabunt, & subijcient lapidibus fundе 1.1178.c
12 Et erit qui offenderit ex eis in illa die, quasi Dauid, &c. 2.288.d
13 Et in illo die erit domus Dauid fons patẽs 2.878.b 288.d
14 Pedes eius steterunt, & commota est terra 2.163.b
Malach. 3 Ecce ego mittam angelum ante faciẽtuã, qui præparabit uiam tuam ante te 2.336.d
Non est mihi uoluntas in uobis & sacrificium non suscipiam de manu uestra 2.1269.b
Ab ortu solis usq; ad occasum ibidem
1 Machab. 6 Eleazar elephantem strauit sub quo eẽdere occubuit 1.652
Mat. 1 Iosias alii genuit Iechoniam (b 1 947.a
Et non cognouit eam donec peperit filiũ primogenitum 1.287.c
2 Cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, &c. 2.348.b
Qui consurgens accepit puerum & matrem ac fecessit in Aegyptum 2.1211.b
3 Omnis arbor quæ non facit fructũ bonũ excidetur, &c. 1.559.b
Et uidit spiritum dei descendentẽ 2.452.b
Vox clamantis in deserto, parate uiam domini 1.634.d
Locustas & mel siluestre edebat 1.1063.c
Potẽs est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ 1.607.c
Venit fortior me post me cuius non sum dignus, &c. 2.396.d
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit 1.1207.b 132.d
4 Tũc Iesus ductus est à spiritu in desertum ut tentaretur 1.808.a
In illo tempore: Ductus est Iesus in desertũ à spiritu, &c. 2.371.a
Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant 2.1206.d & 1.43.b
Statuit eum super pinnaculũ templi ibid.
Et ostendit ei omnia regna mundi ibid.
Non in solo pane uiuit homo, &c. 2.1433.d
Assumpsit eũ in montem excelsum seorsum 1
Et ecce angeli accesserunt & ministrabant ei 2134.a
In illo tempore: Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ uidit duos fratres, &c. 2332.a
Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam 2.357.b
5 Videns autem Iesus turbas ascẽdit in montem, & aperuit, &c. 2.183.a
Tunc aperuit os suum 1.472.d & 195.d
Beati pauperes spiritu 1.876.c
Beati qui lugent 2.565.a
Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt 2.1427.a 573.c
Beati pacifici: quoniam filij dei 1.1294.a.b
Vos estis sal terræ 2.383.a (& 2.976
Ad nihilum valet ultra nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus 2.1316.d
Neq; accendunt lucernam & ponũt eam sub modio, &c. 1.1038.b
Sic luceat lux uestra coram hominibus. 1.1319.a
Nolite putare quoniam ueni soluere (285.a legem aut prophetas, &c. 2.234.c
Qui soluerit unum de mãdatis istis minimis, &c. 1.638.c & 2.356.c
Qui dixerit fratri suo racha reus erit cõcilio &c. 1.715.d
Nolite iurare neq; per cœlum neq; per terrã, sit sermo uester est est, nõ non 2.1554.a
Si offers munus tuũ ad altare, &c. 1.128.a
Scriptum est, nõ adulterabis, ego autem dico uobis, omnis qui uiderit mulierẽ, &c. 1 712.d & 1216.d
Diligite inimicos uestros & benefacite his qui oderunt uos, &c. 1.1267.d
6 Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus ibid. & 1.285.a
Receperunt mercedem suam 1104.c
Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua 1.1287.b & 2.1523.a
Amen dico uobis, quia receperũt mercedem suam 1.276.d
Intra in cubiculum tuum & clauso ostio tuo ora patrem tuum 1.752.b
Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra 1o. 1.928.c
Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie 1
Et dimitte nobis debita nostra. 1.360.a (800.c
Ne nos inducas in tentationẽ 1.64.d 443.d
Lucerna corporis tui est oculus tuus, &c. 1.952.b 441.a
Si lumẽ quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt ibid.
Exterminant facies suas ut appareant hominibus ieiunantes 1.278.a
Nolite soliciti esse in crastinum 1.341.d
Nemo potest duobus dominis seruire 1.158.d & 2.1376.d
Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuũ. 2.1257.b
Melior est anima quàm esca 1.1288.b
Quærite primum regnum dei & iustitiã eius, & hæc omnia adijcientur uobis 1.510.c
7 Quid ait uides festucã in oculo fratris tui, &c. 1.1267.d
Hypocrita ejice primũ trabẽ de oculo tuo ib.
Omnis enim qui petit accipit 2.891.d
Quæ uultis ut faciant nobis homines, & uos eadem facite illis 1.201.d 347.a
Intrate per angustam portam 2.246.d
Angusta porta & arcta uia est 1.1452.b
Ex fructibus eorum cognoscetis 1.516.d
Nõne in nomine tuo prophetauimus 2.250.c
Nunquam noui uos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem 1.381.a
Erat enim docens sicut potestatem habẽs: nõ sicut scribæ & Pharisæi 1.777.a
8 Sequar te quocunq; ieris 2.204.b
Vulpes foueas habẽt, & uolucres cæli nidos, filius autem hominis, &c. 1.632.c
Permitte mihi priùs ire et sepelire patrẽ meũ
Sequere me, et dimitte mortuos fe (1.229.d pelire mortuos suos 2.324.b
Si cæcus nos, mitte nos in gregem porcorũ 1
9 Vade in domũ tuam 1.123.c (403.d
Vidit hominem sedentem in telonio 1.603.c
Accedens à tergo tetigit fimbriã 2.1496.b
Et electa turba, intrauit et tenuit manũ eius, &c. 1.618.a 617.d
Videte ne quis sciat. Abeuntes autẽ diffamauerũt eã per totã terrã illã 1.653.b 1341.c
Messis quidem multa operarij pauci, rogate dominum messis, &c. 1.923.a
10 Misit dominus Iesus duodecim discipulos suos, præcipiẽs eis et dicẽs, etc. 2.328.c
Estote prudentes sicut serpentes, & simplices, &c. 2.453.b & 1.1270.c
Cum tradunt uos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini 2.707.d
Nõ enim estis uos qui loquimini, sed spiritus, &c. 2.558.c
Nil operti est quod nõ reueletur 2.823.b
Quod dico uobis in tenebris dicite in lumine 1.234.c et 2.102.b
Quid putatis, quia pacẽ ueni mittere in terram? 1.1293.b
Non est discipulus super magistrum, nec seruus supra dominum 2.1182.a
Si patremfamilias Beelzebub uocauerũt, quanto magis domesticos eius 2.1065.d
Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, &c. 2.399.d
In uiam gentium non abieritis, et in ciuitates, etc. 2.1222.d
11 Cum audisset Ioannes in uinculis opera Christi, etc. 2.234.b
Tu es qui uenturus es, an alium expectamus 2 1.548.d 66.d
Quid existis in desertum uidere prophetam &c. 2.327.a
Quid existis in desertum uidere arundinem uento agitatam 2.1064.d
145.a et 1.1128.c
Ecce

Ecce qui mollibus ueſtiuntur in domibus regum ſunt ibidem
Si in Tyro & Sidone facte fuiſſent uirtutes, que facte ſunt in nobis, &c. 1.1200.c
Cõfiteor tibi pater cœli et terræ, quia abſcondiſti hæc à prudentibꝰ. 2.1335.c 1432.b
Ita pater quia ſic fuit placiũ ante te 1.844.c
Nemo nouit filiũ niſi pater, & patrem nemo nouit 2.1207.d
Qui habet aures audiendi audiat 2.1312.d
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &c. 2.1561.a et 1.1125.d 715.c
Tollite iugum meũ ſuper nos, & diſcite à me quia mitis ſum 1.688.d
Iugum meum enim ſuaue eſt & onus meum leue 2.1493.d 246.d
12 Omne uerbum otioſum quod locuti fuerint homines reddent de eo rationem to. 1.278.c & 2.315.d
Signum nõ dabitur, niſi ſignũ Ionę prophęte 1.1360.b
Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, &c. tom. 1 1129 b
Et ueniens inuenit eam uacantẽ & ſcopis mũdatam 2.142.d
In illo tempore: Loquente Ieſu ad turbas, ecce mater 2.326.d
13 Simile eſt regnum cœlorũ theſauro, &c.
Venerunt uolucres cœli & comẽ (2.352.c derunt 1.865.c
Sole autem orto, quia non habebant radicem aruerunt 1.1180.c
Fallacia diuitiarũ ſuffocat uerbum ſcięte 2
Aliud cecidit in terram bonam & (253.a dabat fructum, &c. 2.246.a
Qui ſeminatur eſt in ſpinis hic eſt qui uerbũ det audit 1.4.d
Colligite pro zizania & ligate ea in faſciculos, &c. 1.337.d & 1449.b
Simile eſt grano ſinapis quod acceptum homo miſit in hortum, &c. 1.633.d
Mittet filius hominis angelos ſuos & colligẽt de regno eius, &c. 2.465.a
Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare 1 1148.c
Simile factum eſt regnũ cœlorum homini qui ſeminauit bonũ ſemẽ in agro ſuo 2.150.a
Ideo omnis ſcriba doctus in regno (1523.d cœlorum ſimilis eſt homini patrifamiliãs 2 1228.d
14 Miſit & decollauit Ioannem in carcere
Date illis uos mãducare 1.904.c (1.66.c
15 Scis quia phariſæi audito uerbo hoc ſcandalizati ſunt 2.1114.a
Sinite illos cæci ſunt & duces cæcorũ 2.1033
Si cæcus cæco dux fuerit ambo in foueam cadunt 2.1422.c
Impleuerũt ſepte ſportas fragmẽtis 2.1420
Non quod intrat in os coinquinat hominẽ (d 2 1196.d
16 Abſit à te domine nõ erit tibi 1.78.d
Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã 2.792.c
Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam 2 608.d
Si quis uult uenire poſt me, &c. 2.461.a
Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, &c. 1.1289.b
Vade retrò ſatana, non enim ſapis ea quæ dei ſunt 2.1211.b
17 Helias uenturus eſt & reſtituet omnia 1 701.a
Vt non ſcandalizemus eos 2.1033.b 113.d
Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Helias 2 1215.d
Bonum eſt nos hic eſſe 2.1311.b 1233.d
Erant in timore exterriti ibid.
Et cum hæc audiſſent diſcipuli, procidérũt in faciem ſuam, &c. 2.1235.c
Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacuit 2.1207.b
14 Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt 1.1228.c
Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, &c. 1
Nonne relinquit nonaginta nouẽ (204.b in montibus 2.475.a
Angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem patris qui in cœlis eſt 1.630.c
Niſi conuerſi fuerius & efficiamini ſicut paruuli, &c. 2.1499.c
19 Non omnes capiũt uerbũ hoc 1.1306.d
Sunt eunuchi qui caſtrauerũt ſe propter regnum cœlorum 2.1411.b
Vade & uende omnia quæ habes & da pauperibus, &c. 1.878.a
Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, &c. 1.1215.b
In regeneratione cum ſederit filius hominis, in ſede maieſtatis ſuæ 1.114.d 371.c
Omnis qui reliquit domum uel fratres aut ſorores, aut patrem, aut matrem 2.259.b
20 Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamiliãs 2.388.d
Acceperũt & ipſi ſingulos denarios 1.1217
Poteſſis bibere calicem quem ego bibiturus. (d rus ſum 1.562.b & 2.437.c
Calicem meum bibetis, ſedere aũt ad dexterã meam, &c. 1.407.c
Si quis uult inter uos primus eſſe, erit omniũ minimus 2.805 d
21 Et adduxerunt aſinam & pullum & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, &c. 2.2418.a & 1.10.b
Alij cedebant ramos de arboribus 2.240.c
Benedictus qui uenit in nomine domini 2
Cathedram uẽdentiũ columbas euertit (240.c
22 Simile factũ eſt regnũ cœlorũ (2.822.b hominĩ regi, &c. 2.805.c
Ligatis pedibus eius & manibus mittite eum in tenebras exteriores 2.152.b 1304.d
Magiſter ſcimus quia uerax es 2.593.b
Væ nobis ſcribæ et phariſæi qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis 2.1277.b
diliges dominũ deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua 2 1323.d
23 Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt ſi cere nolite 2. 1576.d 1431.d 1181.c
Liquantes culicem, camelum autem glutientes 1.1215.d
Decimatis mentã, & aneth & cyminũ ibid.
Iudicium et miſericordiã & fidem hæc oportuit facere 2.298.a
Sepulchra dealbata foris ſpecioſa intus plena oſſibus mortuorum 1.1318.c
24 Orate ne fuga ueſtra fiat hyeme uel ſabbato 2.661.c 360.b
Dabunt ſigna magna & prodigia ita ut eleẽti in errorem inducantur, ſi fieri poteſt 2 141.d
Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro 1.1108.b
Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, electi 1.461.b
Tunc duo erunt in agro 1.1115.c
Tunc duo erunt in molã, tunc duo erunt in lecto ibidem
Venter domum ſeruí illius, in die qua nõ ſperat, & hora qua ignorat 1.1246.d
Vbicunq; fuerit corpus illic congregabuntur aquilæ 1.1090.d
Cœlum & terra tranſibũt, uerba autem mea non 1.563.c
Væ uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis 2.1212.c
25 Homo quidam fecit cœnã 2.1344.c
Et ſatiuæ uirgines in uaſis ſuis oleũ nõ ſumpſerunt 2.1064.c
Simile eſt regnum cœlorum decem uirginibus 2.355.d
Et ſatiuæ uirgines oleũ nõ ſumpſerũt 1.772.b
Date nobis de oleo veſtro, quia lãpades, etc. 1 279.c
Nouiſſime ueniunt & ſatiuæ uirgines dicẽtes, domine domine, &c. 1 589.d
Neſcio uos 2 1615.c
Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis 416.b & 1.523.c
Eſurui & non dediſtis mihi manducare, ſitiui & non dediſtis mihi potũ 1.1288.c
27 Inuenerunt hominem Cyrenæum uenientẽ de uilla & ſibi nomine Simoñ. etc. 1.278.d
Si rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce, & credimus ei 2.406.b
Scimus quia ſeductor ille dixit poſt tres dies reſurgam 2.1066.b
28 Erat aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix 2.404.d
Marci 2 Tolle grabbatum tuum & uade in domum tuam 2.185.c
3 Et ſeci ut eſſent duodecim cũ illo 1.120.d
Potens eſt deus de lapidib. ſuſcitare filios (d Abrahæ 1.988.b
4 Sic eſt regnum dei quẽadmodũ ſi iaciat homo ſemen in terrã & dormiat 2.218.b
Vltrò in terra fructificat, primũ herbam, deinde ſpicã, deinde plenũ frumentũ ibid.
5 Quis me tetigit? ait cum diſcipuli reſpondiſſent, &c. 1.689.a
Vade in domum tuam 1.256.c
6 Et diſcubuerunt in partes per centenos et quinquagenos 1.550.d
Pete à me quod uis & dabo tibi. Et iurauit 2 1554.d
Miſit binos & binos 1.1217.a
Si oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus tuum lucidum erit 2.112.b
7 Miſit digitos ſuos in auriculas, expuẽſq; tetigit linguam eius & ſolutum eſt uinculum linguæ 2.160.b
Nũ quod intrat in os, coinquinat hominem, &c. 2.1066.c
Scis quia phariſæi audito hoc uerbo ſcandalizati ſunt ibidem

Omnis plãtatio quam nõ plantauit pater me us ibid.
8 Misereor super turbã quia ecce iam,etc. 2.303.e & 1.11.c
9 Credo domine,ediuus incredulitãte me am 1.354.d & 2.18.a
Surde et mute spiritus, ego tibi præcipio exi ab eo,&c. 1.111.d. 1.91.d 369.d
Habete sal in vobis & pacẽ habete inter vos 1.124.d & 2.653.c
Et ne stimẽtes eius facta sunt cãdida 1.1099.d
bonum est nos hic esse 2.1311.b
10 Domino autem ceci fedentes iuxta viam clamauerunt 1.633.b
11 Adduxerunt eum,&c. & eum desu per fecerunt 2.240.c
Nondum erat tempus ficorum 2.1030.a
Ne ex te posthac quisquam fructũ in æternũ edat 2.1598.c
13 Surgent pseudochristi & pseudoprophe tæ, dabunt; signa magna, & prodigia 1 1164.c
Imo uidebunt filium hominis uenientem in nu be 2.1318.b
De die aũt illa & hora nemo scit & 1030.b
14 Accepto pane gratias egit 1.50.c
Væ uobis diuitibus qui habetis consolationẽ uestram 1.1259.d
Ille uerò relicta Sindone nudus aufugit tom. 2 159.b
16 Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt arom. 2.403.b.1562.c
Recumbentibus undecim discipulis apparuit eius Iesus,&c. 2.443.c
Euntes in uniuersum mũdum prædicate Euã gelium omni creaturæ 1.186.a 2.1557.b

LVc 1 Erãt iusti ambo ante deũ 1.1202.b
Et occultabat se mẽsib. quinq; 2.1463.d
In mense autem sexto missus est angelus Ga briel à Deo 2.478.a
Virtus altissimi obumbrabit tibi & quod ne cetur ex te sanctum uocabitur fi lius dei 1.1127.b 1.626.d
Ecce ancilla domini,fiat mihi secut dicis tom. 2 1088.b
Vnde ego dignus ut mater domini ueniat ad me ibid.
Ipse præcedet ante illũ i spiritu et uirtute Hẽ Depositi potẽtes de sedib. & (lic.2.339.a exaltauit humiles
Illuminare his qui in tenebris & umbra mor tis sedent 1.108.c
Benedicta tu in mulieribꝰ,et benedictꝰ fructus Erexit cornu saluti no (uctris tui.2.1202.d
bis in domo Dauid 2.1243.d 1620.d
Ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis 2
Tu quidem puer prophẽta altissimi (456.d uocaberis,&c. 2.1286.c & 1.635.d
Præbis ante faciẽ domini parare uias eius 1 635.d
2 Exijt edictũ à Cæs Augusto,&c.234.c.2.d
Et reclinauerunt eum in præsepio 1.213.d
Inuenietis infantem pannis involutum posi tum in præsepio 1.1042.c
Cum factus esset annorũ duodecim,remansit puer Iesus in Hierusalem 1.1259.d
Inuenerunt illum in templo sedentem in me dio doctorum 1.1299.d
Sedebat dominus in templo cum esset annorũ duodecim 2.73.c
3 Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæ lã fecuris ad radicẽ arboris (saris 2.394.b posita est 1.1290.c
Iesus autem erat triginta annorum cum inci peret prædicare 1.1299.d
4 Scimus quod fis sanctus dei 1.74.d
Dominũ deũ tuũ adorabis & illi soli seruies
5 Ascendit Iesus in nauiculã (2.1047.b Petri,& rogauit ut à terra educeretur
Ille autem sedebat in deserto & orabat 1.1203.b
6 Exijt in montem orare 1.954.a
Diligite inimicos uestros, & beneficite bis quibus oderunt uos 1.513.b
Dimittite & dimittetur uobis,date & dabi tur uobis 1.744.c
Hypocrita ejice primũ trabẽ de oculo tuo 1
7 Bece defunctus efferebatur,(i 1268.a lius unicus eius 2.591.b
Rogabat Iesum quidam Pharisæus ut manducaret cum illo 2.446.a
Et ferebat alabastrum 2.921.d
Stantiq; ad pedes eius à tergo 2.1496.b
Dimissa sunt ei peccata multa,quoniã dilexit multum 2.877.d
Quis putas est fidelis dispẽsator & prudens
8 Cũ turba plurima cõueniret (1.1322.a ad Iesum 2.367.c
Qui habet aures audiendi audiat 2.209.a
Si cujcis nos,mitte nos in gregẽ porcorũ 1
Reuertere primum in domum tuam, (31.d & narra quanta tibi fecerit deus 1.206.a
9 Si quis uult uenire post me ab- (536.d neget semetipsum 1.1133.c
Nemo mittens manum in aratrũ, & aspiciẽs retrò, aptus est regno dei 2.87.d
Zacheus cum uidere pre turba nihil posset, ascendit,&c. 1.934.c
Sine mortuos sepelire mortuos s. 1.117.656.d
Bonum est nos hic esse 2.1311.b
10 Designauit dominus Iesus et alios septua ginta duos,&c. 2.374.d
Nolite gaudere in hoc, sed potius gaudete et exultate 2.274.d 1083.a
Videbam Satanam quasi fulgur, de cælo ca dentẽ 2.1274.b 1260.c. & 1.770.a
Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientib. 1.905.b
Multi reges & prophetæ voluerunt uidere quæ uidetis 2.236.a
Infundens uinum & oleũ 1.671.d 1247.b
Martha satagebat circa frequens ministeriũ, Maria autem sedebat,&c. 2.1563.a
Martha Martha solicita es & turbaris erga plurima 1.205.d
11 Fiat uoluntas tua sicut in cælo & in ter ra 1.501.d
Et ne nos inducas in tentationem 1.443.d
Veni foras Lazare 1.746.b
Omne regnũ in seipsum diuisum non stabit 2
12 Quid faciam,quia non habeo (1180.d quò congregem fructus meos 1.498.d
Hac nocte repetent animã tuã à te 1.826.a
1.731.c & 597.a 25.a
Sint lumbi uestri præcincti et lucernæ arden tes 1.942.b & 2.360.c
Quis putas est dispensator fidelis & prudẽs
Ignem veni mittere in terram,& (1.1322.a quid volo nisi,&c. 2.452.c & 97.d &
Cũ audis cũ duersario tuo ad prin (77.d cipem,in uia 2.520.d
Melius est corpus quàm uestimẽtũ 1.1288.b
13 Arborem facite & bonã,&c. 2.456.c
Quis uestrum bouẽ aut asinum suum nõ sol uit in die sabbati,&c. 2.1124.c
Cũ ẽdite intrare per angustã portã 1.401.a
14 Homo quidã fecit cenã magnã 2.491.c
Exi citò im plateas, & in uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles,&c. 2.1538.a
Omnis qui se exaltat,humiliabitur,&c. to. 2.1001.d 1505.d
Si quis uenit ad me, & non odit patrem suũ & matrem,&c. 1.228.d & 2.499.d
Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possẽ det,&c. 2.461.d
15 Erant appropinquantes ad Iesum publi cani & peccatores,&c. 2.473.c
Aut quæ mulier habens drachmas decem & si perdiderit drach.unam ibid.& 1398.b
Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente,&c 1.77.b
Reuersus in se dixit:Quãti mercenarij in do mo patris mei abundant panib. 1.1355.b
Citò proferte stolam primam 1.406.a
16 Audiebant autem omnia hæc pharisæi, qui erant auari 1.456.a
Vos estis qui iustificatis uos coràm hominibus
Homo quidam erat diues,& in- (2.442.c duebatur purpura 2.524.c & 1.843.d
Erat autem pauper ibidem
Pater Abraham miserere mei & mitte Laza rum,ut intingat 1.596.a 425.b
Recepisti bona in uita tua 1.1301.c
Rogo te pater Abraham ut mittas eum in do mum patris mei,&c. 1.254.b
17 Occurrerunt Christo decem uiri leprosi
Vbicunq; fuerit corpus,illuc con- (1.144.b gregabuntur & aquilæ 1.1435.c
18 Ecce ascendimus Hierosolymã 2.322.d
Deus gratias ago tibi, nõ sum sicut cæteri ho minum 2.114.b
Deus propitius esto mihi 2.543.d
Ieiuno bis in sabbatho , decimas do omnium que possideo 1.651.d
Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur 2.1001.d
Cum appropinquaret Iesus Hierusalẽ,uidens ciuitatem,&c. 2.517.c
Negociamini dum uenio 2.709.d
Habenti dabitur & abundabit, ei autem qui non habet,&c. 2.53.b
Multi substmenta sua sternebant in uia et ela mabant dicentes,Osanna,benedictus qui, &c 2.240.b
21 In illo tempore dixit Iesus discipulis suis: cum audietis prelia,&c 2.485.b
In patientia uestra possidebitis animas uestras 2.147.d & 1267.d & 2.1065.b
Profecto hæc dum uidua duo era minuta 2.
In illo tempore,dixit Iesus discipulis (922.b I suis:Erunt signa in sole 2.318.b
22 Ego autem in medio uestri sum sicut qui mini

minſtrat 2.1304.d
Nunc autem qui habet tunicam vēdat eam et emat gladium 2.336.d
23 Si in vtridi ligno hæc faciāt in arido quid fiet 1.405.b
Nec interrogabat autem Herodes illum multis ſermonibus, &c. 1.749.d
At ipſe nihil illi reſpondebat 1.372.b
Pater ignoſce illis quia neſciunt quid faciunt 2 624.a
Hodie mecum eris in paradiſo 2.289.c
24 Et in huenerunt lapidem revolutum à monumento 2.1545.b
Et factum eſt dum mēte conſternate eſſent de hoc, ecce duo viri 1.39.d
Vos autem ſedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto 2.1249.b
Duo ex diſcipulis ieſu ibant ipſa die in caſtellum, &c. 414.a
Hæc ſunt verba quæ locut' ſum ad nos, cū adhuc eſſem vobiſcum, &c. 2.418.a
I Oban. 1 in principio erat verbum, & verbum erat apud deū, &c. 1.154.d
In propria venit & ſui eum non receperunt 1 471.d
Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri 2.150.c
Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis 2.1087.d
Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum 1.60.c
Non ſum prophecta 2.1436.d
Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi 2 66.d
Miſerunt iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & Leuites ad ioannem, &c. 2.338.d
Cum eſſes ſub ficu vidi 1.611.b
2 Quid mihi et tibi mulier nōdum venit hora mea 2.1030.d
Implete hydrias aqua 2.104.a
Cubebat ea nendentiū collūbat euertit 2.380.d
3 Spiritus ubi vult ſpirat & nocem eius audis, &c. 1.914.d
Illis oportet crefcere, me aūt minui 2.397.b
Nemo aſcendit in cœlum niſi qui de cœlo deſcendit 2.1088.a
Niſi quis renatus fuerit ex aqua et ſpiritu ſancto, &c. 2.954.c
Qui de cœlo uenit ſuper omnes eſt 2.1208.a
Qui habet ſponſam ſponſus eſt 2.396.d
4 Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur 2.441.a
5 Tolle grabbatum tuum & ande in domū tuam 2.1834.c
Ille erat lucerna ardens & lucens 2.171.c
6 Ieſus ergo cū cognouiſſet quia venturi eſſent, ut raperent eum, &c. 1.1229.c
Operamini me non quia vidiſtis ſignā, ſed quia manducaſtis ex panibus meis, &c. 1.791.c
Eum qui venit ad me non ejiciam foras, &c. 1 1211.b
Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcēdi &c. 2 1208.a
7 Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura fluminа de ventre, &c. 2.755.c
8 Qui ſine peccato eſt primus in illam lapidē mittat 1.7.b
Omnis qui peccat ſeruus eſt peccati 1.129.c
Ego ſum lux mundi 1.103.d
Si nos filius liberauerit uere liberi eſtis &c. 2 1579.d
Vos de hoc mūdo eſtis, ego autem nō ſum de hoc mundo 2.1208.d
9 Me oportet operari opera eius qui me miſit 2.549.d
Hoc cum dixiſſet expuit in terram & fecit lutum ex ſputo, &c. 1.266.b
Da gloriam deo, nos ſcimus quia hic homo peccator eſt 2.1272.a
Tu ſis diſcipulus eius 1.764.b
10 Qui intrat per oſtium paſtor eſt ouium 2 201.d
Qui non intrat per oſtium in ouile, ſed aſcendit alunde, fur eſt & latro 2.1071.a
Ego ſum oſtium ibid.
Per me ſi quis introierit ſaluabitur, &c. to. 2 206.a
Oues meæ ueniēt, et paſcua inuenīēt 2.1171.c
Hyems autem erat 1.24.d
Sicut nouit me pater & ego noſco patrem 2 1207.d
11 Ieſus infremuit ſpiritu & turbauit ſeipſum 1.76.a
Vbi poſuiſti eum 2.1038.b
Lazare ueni foras 1.746.b
Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit eis - 1.607.a
Expedit unū hominem mori pro populo, ut non tota gens pereat 1.764.b
12 Nunc princeps huius mundi eiicietur foras 1.580.d
Cum exaltatus fuero à terra omnia trahā ad meipſum 2.874.d
13 Cum diabolus iam miſiſſet in cor, ut traderet eum Iudas 2.1256.d
Scienſ Ieſus quia omnia dedit ei pater in manus 1.754.d
Qui lotus eſt non indiget niſi ut pedes lauet, ſed eſt totus mundus 2.1069.b
Nūc clarificatus eſt filius hominis 2.1596.d
In hoc ſcietur quia mei eſtis ſi diſcip. 2.1084.b
Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit 2.449.c 1302.c.983.a
Ego rogabo patrem & aliū paracletum dabit nobis 1.155.a
Pacem meam do uobis, pacem meā relinquo uobis 2.926.a
Iam non multa loquar uobiſcum: uenit enim princeps mundi huius 2.522.b
15 Hoc eſt præceptū meū ut diligatis inuicē, ſicut dilexi uos 2.415.d
Pater meus agricola eſt, et omnem palmitem in me non ferentem fructum 2.938.d
Si opera non feciſſem in eis peccatum non haberent 2.1207.a
Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ego præcipio uobis 1.907.c
16 Si ego non abiero, paracletus non ueniet 1 260.c
Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis 2.439.d
Palā de patre meo annunciabo uob. 2.618.c
Hæc locutus ſum uobis, ut in me pacē habeatis 1862.d
Venit hora cum iam nō in proueribijs loquar uobis 1.1008.d
Mūdus gaudebit, & uos lugebitis 2.1065.d
Iterum uidebo uos, et gaudebit cor ueſtrū ib.
17 Pater clarifica filiū tuum ut & filius tuus clarificet te 1.938.d
18 Quia frigus erat & ſtabāt ad prunas calefaciebat ſe 1.25.a
Abierunt retrorſum, & ceciderūt in terram 2 140.d
19 Non haberes in me poteſtatem ullam niſi tibi data eſſet deſuper 1.75.c
Ecce mater tua 2.1030.d
Inclinato capite tradidit ſpiritum 1.376.b
20 In illo tempore una ſabbati Maria Magdalena uenit mane 2.407.c
Tulerunt dominum de monumento, & neſcimus 1.71.d
Noli me tangere, nondum enim aſcēdi ad patrem 1 879
Cum ſerò eſſet una die ſabbatorum & fores eſſent cluſæ 2.1451.b
Maria ſtabat ad monumentum foris plorans 2 421.b
Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis 1.957.a
21 Manifeſtauit ſe iterum Ieſus diſcipulis ſuis 2.416.c
Simon Ioannis amas me? paſce oues meas to. 2 416.c
Cū ſenueris extendes manus tuas 1.1079.c
A Ct. 1 Quæ cæpit Ieſus facere & docere 2 211.a
Ecce duo viri ſteterunt iuxta illos in veſtibus albis 2.444.d
Conueſcens præcepit eis, ab Hieroſolymis ne diſcederent 2.444.a
Hic poſſidit agrum de mercede iniquitatis 1 318.d
2 Dū cōpleretur dies pētecoſtes 2.1451.c
Factum eſt repente de cœlo ſonus 2.1434.d
Cecidit ſpiritus domini ſuper eos 1.49.b
Alij autem irridentes dicebāt quia muſto pleni ſunt 2.1218.c
Ieſum Nazarænū virum approbatum à deo in uobis in uirtutibus 1.1316.d
Quem deus ſuſcitauit à mortuis 1.405.d
Pœnitentiam agite, et baptizetur unuſquiſq; veſtrum 2.1318.d
4 Vnum quippe eis cor erat & anima una 2 1230.d
7 Video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris 2.447 b.1213.c
8 Pecunia tua tecū ſit in pdītionē 2.1071.d
9 Et Saulus cecidit in terram 1.1062.b
Ceciderunt quaſi ſquamæ ab oculis eius tom. 1 1159.b
Ego ſum Ieſus Nazarenus quem tu perſequeris 1.1159.d
Aeneas ſanet te dominus Ieſus Chriſtus ſurge & ſterne tibi 1.778.c
10 Orationes tuæ & elemoſynæ aſcenderunt in conſpectum dei 2.2.89.a
Apparuit linteum in quo animalia lacebant 1 1147.d
Surge, & ipſe ego homo ſum 1.723.d
13 Quia indignos nos feciſtis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes 2.1321.b
14 Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei 2.1219.d

17 Genus ergo cum simus dei 1.688.d
20 Mudeus sum à sanguine omnium 2 174.c
21 Ego sum iesus Nazarenus quē tu perse-
queris 1.1317.d
Surge & ingredere ciuitatem & ibi dicetur
tibi quid te oporteat facere ibid.
23 De spe et resurrectione mortuorū ego iu-
dicor 1.1173.d 1295.d

ROm.1 iustus aūt ex fide viuit 2.28.d
Cum cognouissent deum, nō sicut deum
glorificauerunt 2.179.b
Feminæ eorum immutauerūt naturalem u-
sum 1.764.d
2 Ignoras quoniam benignitas dei ad pœni-
tentiam te adducit? secundum duritiam au
tem, &c. 2.180.b
Inter se inuicem cogitationum accusantium,
aut etiam defendentium 1.107.b
3 Est autē deus verax, omnis autē homo men
dax 2.568.d
5 Christus pro impijs mortuus est 1.126.a
Non regnet peccatum in uestro mortali cor-
pore 1.458.d
Humanum dico propter infirmitatem carnis
uestræ 1.660.d
Quem ergo fructum tunc habuistis in illis,
in quibus nunc erubescitis 1.9.b
7 Ita; tam nō ego operor illud sed quod in-
habitat in me peccatum 2.1601.b
Velle adiacet mihi perficere autem bonū nō
inuenio 1.991.d
Video aliam legem in membris meis, repu-
nantem legi mentis meæ 1.637.d
Non quod uolo bonum hoc ago, sed, &c. to.
2 1487.b
8 Qui in carne sunt, deo placere nō possunt
2 1069.c
Vos autem non estis in carne sed in spiritu
1 502.c
Heredes dei coheredes Christi 2.1564.d
Qui enim spiritu dei aguntur hi filij dei sunt
2 635.d
Si quis spiritum Christi non habet, hic nō est
eius 2.421.d
Ipse spiritus postulat pro nobis gemitib⁹ ine
narrabilibus 1.491.b
Vanitati enim subiecta est creatura non uo-
lens 1.128.d
Ipsa creatura liberabitur à seruitute corru-
ptionis 1.247.d
Diligentibus deum omnia cooperantur in bo-
num 2.1504.c
9 Quorum patres ex quibus Christus secun-
dum carnem qui est, super omnia deus to.
2 125.b
Qui est super omnia deus benedictus in secu
la 2.219.b
O homo tu quis es qui respondeas deo tom.
1.301.c & 2.1252.b
Nunquid dicet figmentū ei qui se finxit, quare
me fecisti sic 1.301.d
10 Finis legis Christus ad iustitiam credenti
2 236.d
Corde creditur ad iustitiam 2.1597.d
11 Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia
1.994.c
O altitudo diuitiarū sapientiæ dei 1.1265.c
Noli altum sapere sed time 2.1259.d
12 Vt exhibeatis corpora uestra hostiam ui
uentem 2.315.d
Si fieri potest, quod ex uobis est 1.1293.c
Quoniam ex ipso, & per ipsum & in ipso
sunt omnia 2.233.c
Ipsi gloria in secula seculorum amen ibid.
13 Vis non timere potestatem? bonum fac to.
2 1321.d
Nox præcessit, dies autem appropinquauit
2 963.d
Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs
1 341.a
14 Nemo nostrū sibi uiuit & nemo sibi mo-
ritur 2.312.d
Alius iudicat diem inter diē, alius iudicat om
nem diem 1.11.d
Qui non manducat manducantē non iudicet
2 707.c
15 Quecunq; scripta sunt, ad nostrā doctri
nam scripta sunt ibid.d
Salutate Priscam & Aquilam adiutores mē-
os 2.1476.b
Salutat uos Timotheus adiutor meus, Lucas
& Iason ibid.
1 COr. 1 Gratiæ ago deo meo semper
pro uobis in gratia dei quæ data
est uobis 2.176.d
Quis enim non cognouit mundus per sapien
tiam deum, &c. 1.962.d
Ego sum Pauli, ego Apollo, ego uerò Cephe
2 803.b
Qui factus est sapientia nobis à deo & iusti-
tia 1.538.d
Nos autem prædicamus Christum crucifixū,
iudeis quidem scandalum, gentibus autem
stultitiam 2.335.c
2 Nihil me iudicaui scire inter uos nisi Chri
stum iesum, &c. 2.151.a
3 Non potui uobis loqui tanquam spiritua-
libus 2.1439.b
Lac uobis potum dedi non escam 2.118.d
Cum sit inter uos zelus & contentio, nonne
carnales estis 1.106.d
Aditores dei sumus 1.570.b
Neq; qui plantat est aliquid neque qui rigat,
&c. ibid.
Vnusquisq; mercedem accipiet secundum su
um laborem 2.1428.d
Fundamentum aliud nemo potest ponere præ
ter id, &c. 2.946.b
Si quis superædificauerit super hoc fundā-
mento aurum, &c. 1.1455.b
Sapientia huius mūdi, stultitia est apud deum
1 380.d
Templū dei sanctū est quod estis uos 2.1321.d
Littera occidit, spiritꝰ aūt uiuificat 2.1435.b
Qui emunt tanquam non possidentes, & qui
utuntur hoc mundo, tanquam non utan-
tur 1.1300.c
4 Mihi pro minimo est ut à uobis iudicer,
aut ab humano die 1.160.a
Sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iu
dicat me, &c. ibid.
Sed neq; meipsum iudico: nihil enim mihi cō-
scius sum ibid.
Quid uultis, in uirga ueniā ad uos 2.655.d
6 Secularia igitur iudicia si habueritis, con
temptibiles qui sunt in Ecclesia, illos cōsti
tuite 1.1278.c
Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed san
ctificati estis 1.1311.d
Omnia mihi licēt, sed nō omnia expediūt, o-
mnia mihi licēt, sed ego sub nullius redigar
potestatem 1.139.b
Qui adhæret deo, unus spiritus est 2.1389.c
7 De quibus scripsistis mihi, bonū est homi
ni mulierem non tangere 1.1303.b
Propter fornicationes autem unusquisq; suā
uxorem habeat 2.658.d
Hoc autem dico secundum indulgentiam nō
secundum imperium 2.1198.d
Tribulationem tamen carnis habebunt hu-
iusmodi 1.413.d
Qui habent uxorem tanquam non habentes
sint, &c. 1.1302.c
Præterit enim figura huius mundi ibid.
Hoc ad utilitatem uestram dico, non, &c. to.
1 1304.c
Vt sit sancta carne & spiritu 2.1572.c
Circumcisio nihil prodest, &c. 2.1307.b
8 Scientia inflat, charitas autem ædificat
1 378.b
9 Factus sum iudeis tanquam iudeus, ut iu
deos lucrarer 1.201.d
Omnia omnibus factus sum ut omnes saluos
facerem ibid.
Castigo corpus meum, & in seruitutem redi
go 2.463.d
Qui Euangelium annunciat de Euangelio ui
uat, &c. 2.1217.c
10 Petra autem erat Christus 2.583.d
Neq; idololatræ efficiamini sicut quidam ex
ipsis, &c. 1.156.a
Fidelis deus qui nō patietur uos tētari supra,
&c. 1.325.a
In carne ambulantes non secundum carnē mi
litamus 258.c
Tentatio uos non apprehendat nisi humana
1 714.a
11 Probet seipsum homo, & sic de pane illo
edat, & de calice bibat 2.1262.c
Si nosmetipsos iudicaremus non utiq; iudica
remur 2.1055.d
12 Vos estis corpus Christi & membra de mē-
bro 1.1152.c
13 Si linguis hominum loquar & angelo-
rum, charitatem autem non habeam, &c.
1 1112.c
Si tradidero corpus meū ita ardeam, charita
tem autem non habuero, &c. 1.602.d
Charitas patiens est benigna, &c. 1.744.b
Videmus nunc per speculum in enigmate to.
2.1377.b 1207.c
Nolite pueri effici sensibus sed malitia parui
li estote 2.1499.c
15 Ego sum minimus Apostolorum, qui non
sum dignus, &c. 2.165.c
Plus illis omnibus laborau: Non autem ego,
&c. 2.139.c
Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius
1 484.a
Caro & sanguis regnū dei possidere non pos
sunt 1.483.c
Gratia dei sum id quod sum, &c. 1.662.c
Sicuti portauimus imaginem terreni, porte-
mus & imaginem eius qui de cælo descen
dit

dit 2.80.4
Secundus homo de cœlo cœlestis 2.120.8.4
Sicut in Adã omnes moriuntur, ita et in Christo omnes viuificabuntur 2.954.c
2 C Orinth. 1 Gloria nostra hæc est testimonii conscientiæ nostræ 2.284.d
Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij 1.874.d
Nunquid leuitate usus sum, aut quæ cogito secundum carnem cogito, &c. 1.1284.b
Qui dedit nobis pignus Spiritus 1.524.b
2 Cui aliquid donastis & ego in persona Christi 1.1136.d & 2.113.b
Christi bonus odor sumus deo 2.921.d
Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei 1.750.d
Sicut ex deo corã Deo loquimur 1.1296.d.
3 Vos in hoc ipsum diem cum legitur Moyses, &c. 1.311.c
4 Non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei 1.553.a
In quo quis audet, in insipientia dico, audeo, &c. 1.654.d
5 Si qua igitur in Christo noua creatura, etc. 2 156.c
Siue mente excedimus deo, siue sobrij sumus uobis 1.1242.d
6 Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ, &c. 2.1376.a
Per infamiam & bonam famam, ut seductores & uerasces 2.1066.a
Templum dei sanctum est, quod estis uos to. 2 1147.d
7 Nam cum uenimus in Macedoniam, &c. 1 1069.a
Foris pugnæ, intus timores 1.79.c
8 Seimus quia nihil est Idolum 1.101.c
9 Vnusquisq; prout destinauit in corde suo 2 1228.b
11 Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis 1.98.d
In labore, in ærumna, in uigiliis multis, &c. 1 101.c
In periculis fluminũ, periculis latronum, periculis, &c. 1.79.c
Quis infirmatur, & ego non infirmor? &c. 2 463.a
12 Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam prophetas, &c. 2.294.a
Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, &c. 1.588.d
Scio hominem raptum huiusq; ad tertium cœlii 2 1222.c
13 Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi uos probate 1.1075.c
14 Nullus ei similis i legislatorib. 1.894.d
G Al. 2 Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus 2.462.c
4 Filioli mei, quos iterũ parturio, donec formetur Christus in uobis 1.1023.c
Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, &c. 2.582.c
Sicut ei qui secundum carnem est, persequebatur eum, &c. 2.1065.b
Vos autem in carne non estis, sed in spiritus 1 483.d
5 Per charitatem seruite inuicem 1.949.b
Qui autem sunt Christi, carnem suam crucixerunt, &c. 1.278.d
In Christo Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, &c. 2.156.c
Inuicem onera uestra portate & sic adimplebitis legem Christi 1.1301.d
6 Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, &c. 1.1264.b
Alter alterius onera portate, et sic adimplebi tis legem Christi 2.617.d
Opus suum probet unusquisq; & sic in semet ipso gloriam habebit & non in altero to. 2 1064.b
Quæcunq; seminauerit homo, hæc & metet 2 612.b
Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem 2.1409.c
Mihi mundus crucifixus est & ego mundo 1.133 b & 630.a
E Phe. 1 Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo 1.1088.d
Supra omnem principatum & potestatem et uirtutem, &c. 2.478.d
3 Vt positis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, &c. 1.353.b
4 Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis 1.1291.c
Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, &c. 1.1267.d
Erit deus omnia in omnibus 2.1294.a
5 Redimentes tempus quoniam dies mali sunt 1.167.d
Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, nõ habentem maculam, &c. 1.696.c
6 Non est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem 2.1525.d
State ergo succincti lumbis in ueritate to. 2 1304.b
Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis 2.51.a
P Hilip. 1 Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum 2.220.c
Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, multo melius ibid.
Cupio dissolui & esse cum Christo 1.128.b
2 Superiores sibi inuicem arbitrantes to. 1 1189.d
Qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se æquale deo, &c. 2.1.42.c
Dominus exaltauit illum & dedit illi nomẽ, &c. 2.1207.b
Qui cum esset diues, pauper pro nobis factus est 2.584.c
In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis, &c. 2.1025.c
3 Vnum autem, quæ retro sunt oblitus tom. 2.1156.d 2.88.b
Nostra conuersatio in cœlis est, unde etiã saluatorem expectamus, &c. 2.81.b
4 Scio & humiliari, scio & abundare, ubique & in omnibus bonis, &c. 2.273.b
Scio manducare & esurire 2.1479.b
Non quæro datum sed requiro fructum to. 1.645.c 2.1217.c
1 T Hessalon. 2 Nec quærentes ab hominibus gloriã, neq; à uobis, neq; ab alijs, &c. 1.823.c
2 Volui uenire ad uos ego quidem Paulus, et semel & iterum, &c. 1.923.c
3 Nemo moueatur in tribulationibus istis, &c. 1 79.d
Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus ibi.
4 Nolumus autem uos ignorare fratres, de dormientibus, ut non contristemini to. 1.407.a 2.987.c
Dies domini sicut fur in nocte ita ueniet to. 1 231.d
5 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat 1 826.a
Sine intermissione orate 2.1238.c
2 T Hess. 1 Ita ut & nos ipsi in uobis gloriemur in Ecclesiis Dei pro patientia, &c. 1.141.b
2 Dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui 1.461.a
Vt reueletur in suo tempore 1.969.a
3 Si quis non obedit uerbo nostro, per epistolam hanc notate, &c. 1.1293.d
Et nolite ut inimicum existim are illum ibid.
C Ol. 1 Siue throni, siue dominationes, siue principatus 2.132.b
2 Ex quo totum corpus per nexus et cõiunctiones subministratũ, &c. 2.104.d
Quæ fant rationem quidem habentia sapientiæ, &c. 1.1285.c
Quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter 2.1248.d
3 Super omnia autem hæc charitatẽ habentes, &c. 1.961.c 2.1181.d
4 Orantes simul & pro nobis ut deus aperiat nobis ostium uerbi, &c. 1.984.b
Salutat uos Aristarchus cõsobrin⁹ Barnabæ, & Ioannes, &c. 2.1476.a
1 T Im. 2 Quia salua erit per filiorũ generationem 1.413.c
Docere autem mulieri non permitto 1.697.b
3 Si quis episcopatum desiderat, opus bonũ desiderat, &c. 1.1232.d
Oportet autem episcopũ irreprehensibilem esse 1.1232.d
Non neophytum ne superbiat 2.817.d
Apparuit angelis, prædicatũ est gẽtibus, etc. 1 1175.b
4 Precipe hæc & doce nemo adolescentiam tuam despiciat 2.74.a
Ne cui manum citò imposnas 2.985.b
Modico uino utere, propter stomachum, etc. 2 330.d
Seniorem te non increpaueris, sed admone ut patrem 2.922.c
6 Qui lucem habitat inaccessibilem, quem uidit nullus, etc. 1.631.a
Qui solus habet immortalitatem 1.829.d
Radix omnium malorum est cupiditas 1.678.d
Diuitibus huius seculi præcipe non superbe sapere 1.1259.d
2 T Im. 2 Laboro usq; ad uincula quasi male operans fed 1.103.d
Si cõpatimur et conregnabimus 2.1440.b
4 Insta oportune importune 1.1242.d
Non solum aũt mihi, sed et his qui diligũt aduentum eius 2.308.b
A D Titum 1 Qui confitentur se nosse deum, factis autem negãt 1.104.d
2 Vt exhiberet sibi gloriosam Eccl. 1.696.c

Heb. 1 Qui cum sit splendor glorie & figura substãtiæ eius port. 2.1207.b
4 Vivus est sermo dei, & efficax & penetrabilior 2.300.c
Compagum quog; & medullarum & discretor cogitationum 2.300.c
9 In qua urna aurea habens manna & virga Aaron & tabulæ 1.1243.c
10 Non deferentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis 1.134.d
Tanto magis quãto uidetitis appropinquan tem diem 1.125.a
11 Sine fide impossibile est placere deo tom. 1 52.d
Est autem fides sperandarum rerum substãtia 2.433.b
12 Deus noster ignis cõsumẽs est 2.452.b
Quem diligit dominus castigat, flagellat to. 2.918.d
Abrahã in cælis habitat 1.289.b
Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam 2.1072.b
Et sanguinis aspersionem melius loquentem quãm Abel 1.439.d
Iac. 1 Apud quem non est transmutatio, nec inclinationis obumbratio 1.418.d
Iracundia uirum non operatur 2.1002.c
Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum ibid.
2 Fides sine operibus mortua est 2.991.c
4 Quicunq; amicus huius seculi esse uoluerit, inimicus dei constituetur 2.551.d
5 Orate pro inuicem, ut salumini 2.835.b
1 Petri 1 Regenerauit nos in spem uiuam 1 203.c
Propter quod succincti lumbos mẽtis uestræ, sobrij 1.712.d
In quẽ desiderant angeli prospicere 1.630.c
Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam 2 1614.b
2 Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius 1.50.d
3 Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes 1.949.a
Parati semper ad satisfactionem omni poscẽti uos rationem, &c. 1.1257.b
4 Estote prudentes, & uigilate in orationibus ante omnia 2.121.c
Nemo uestrum patiatur quasi homicida, aut fur 1.80.c
5 Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam 2.1432.b
Seniores qui in uobis sunt obsecro cõsenior, &c. 1.1250.a
2 Petri 1 Ministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute scientiã 1.1284.d
In abhincntia aũt patientiam 1.1285.d
Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui 2.1207.b
2 Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniustitia 1.3.d
Canis reuersus ad suum uomitum, & suilota in uolutabrũ luti 1.1309
3 Qui uult omnes homines saluos fieri & ad agnitionẽ ueritatis uenire 2.1557.b
Sicut et charissimi frater noster Paul. 2.125.d
1 Ioan. 1 Omne quod in mundo est, concupiscentia est carnis 2.274.b
Quod uidimus & audiimus & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ tom. 2 1208.b
2 Qui se dicit nosse deum & mandata eius non custodit mendax est 2.313.d
Nolite diligere mundum neq; ea quæ in mundo sunt 1 590.d
Si quis diligit mundum non est charitas patris in eo 1.590.d
3 Similes ei erimus, quoniam uidebimus eũ sicuti est 2.81.a
Omnis qui natus ex deo est non peccat, quia generatio cœlestis seruat eum 2.1564.c
Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus 1.358.d
Cum apparuerit, similes ei erimus quoniã uidebimus eum sicuti est 1.623.b
4 Perfecta charitas foras mittit timorem 2 886.d
5 Mandata eius grauia nõ sunt 2.1493.d
Peccatum est ad mortem pro illo ne quis oret 1.556.d & 2.1593.d
Scimus quia filius dei uenit et dedit nobis sensum 2.1088.a
Vt cognoscamus uerum deum ibid.
Et simus in uero eius filio Iesu Christo ibid.
Apoc. 1 Zona aurea ad mammillas cinctus fuit 1.1182.a
2 Dabo illi calculum candidum & in calculo nomen nouum scriptum 1.633.d
Esto uigilans & confirma cætera quæ moritura erant 1.1317.c
3 Esto uigilans, & confirma cætera quæ mouitura erant 1.1317.c
Qui uicerit, faciam illum columnam templo dei mei 1.576.a
Vtinã frigidus esses aut calidus 1.1317.d
Suadeo tibi emere à me aurum ignotum 10. 1 123.c
Dicis quod dives sum & locuples 1.1171.a
Qui uicerit faciã eum sedere in throno meo 2.1265.b 879.a
Collyrio inũge oculos tuos, ut uideas 1.1236.
4 Et in circuitu sedis sedilia uigintiqua (b tuor, & super sedes, &c. 2.1439.c
Adorauerunt uiuentem in secula seculorum 1 741.c
5 Nemo inuentus est dignus, neq; in cœlo, neq; in terra 1.1457.c
6 Vidi subter altare animas interfectorum propter uerbum dei, &c. 1.28.c
Factus est sol ut saccus cilicinus 1294.d
Et date eis stolæ singulæ stolæ albæ 2.572.d
7 Et palmæ in manibus eorum 2.250.b
8 Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora 1.1028.c
9 Potestas equorum in ore & in caudis eorum erat 1.1156.d
10 Signa quæ locuta sunt septem tonitrua 1 298.b
11 Atrium quod foris templum est ejice foras & ne metiaris illud 1.943.b
12 Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius 1.1180.b
Proiectus est accusator fratrum nostrorũ qui accusabat illos, &c. 1.81
Væ terræ & mari, quia descẽdit diabolus ad uos 1.1168.d
Misit Draco caudam & traxit tertiam partem stellarum 1.103.b
13 Vidi alium bestiam ascendentẽ de terra, habentem duo cornua 1.1163.b
Ita ut ignem faciat de cœlo descendere ibid.
Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt inquinati 1.1306.c
14 Vidi, & ecce nubem candidam & super nubem sedentem similem, &c. 1.1139.b
Et canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa, &c. 1.1306.c
16 Quartus angelus effudit phialam suam in solem 1.1180.d
Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua ne nudus ambulet 1.58.c
19 Beati qui ad cœnam nuptiarum agni nuncati sunt 2.420.c
Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eũ in equis albis 1.1055.d
Habebat in uestimento suo et in femore scriptum 2.202.d
Vide ne feceris, cõseruus tuus sum & fratrũ tuorum 1.908.d
20 Vidi angelum descẽdentem de cœlo, habentem abyssi, &c. 1.102.d.117.d
Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima 1.458.d
Nunc enim draco in abyssο clausus tenetur 1 641.d
21 Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa uerò ciuitas aurũ mundũ 1.622.c
Erit cœlum nouum & terra nouus 1.563.c
Ipsa ciuitas aurum mundũ simile uitro mundo 1.1181.d
22 Stella splendida & matutina 1.997.a

FINIS.

REVERENDISSIMVS DOMINVS DOMINICVS, EPISCOpus Brixiēsis, summi pōtificis Sixti vicarius, hanc præfationem Moralium beati Gregorij Papæ inferuit.

SAnctus Iob exemplar patiētiæ, librum edidit, in quo dei prouidētiam magna ex parte nobis aperit: & quorundā hominum falsas de iudicijs dei opiniones refellit: qui plerunq; pœnas & huius mundi molestias atq; incōmoda, et ecōtra corporis et externa bona in causas referunt eis prorsus tamē incogni-
Psal. 25 tas, cum tamē propheta dicat: Iudicia dei abyssus
Psal. 72 multa. Et iterum de eisdem: Existimabā ut cognoscerem, hoc labor est ante me, donec intrē in sanctuarium dei, & intelligā in nouissimis eorū. Scripsit aūt metro, cuius mēsura in translatione obser-
Iob scripsit metro.
uari nō potuit. Multa namq; sunt uersuū genera,
Deut. 32 quibus prisci utebant, nobis incognita: ceu illud Deuteronomij canticū: Audite cœli quæ loquar: metro currit. et hoc similiter carmē ab eo loco: Pe-
Iob 5 reat dies in qua natus sum, usq; ad calcē fere operis hexametrum est. Ex & liquet nō poetas modo
Poetæ sacri gentilū, sed uates quoq; nostros numerosis uersibus usos, & eorum fuisse inuētores. Siquidē Moy-
Exod. 15 ses qui cecinit carmen illud, Cantemus domino, gloriose enim magnificatus est, et quod suprà memoratum est, eos omnes præcessit, quos Græci ue tustissimos putāt: Homerū scilicet & Hesiodum & ipsum Troianū bellum: & longē superior fuit Musæo, Orpheo, Mercurio, et Apolline, quemad modū Eusebius Cæsariēsis clarē iudicat. Non magnum aūt temporis decursum inter hos duos, scilicet Iob & Moysen autumant, qui recte conie-
Iob ante Moysen scripsit.
ctari existimant ab Esau Iob descēdisse, & ipsum-met historiam suam texuisse. Describit etiam hic prōpheta resurrectionē futuram omnib. alijs cla-
Iob 9 rius, dicēs: Scio quod redemptor meus uiuit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo deum saluatorem meū, quem ego ipse, non alius, uisurus sum. Diabolum etiam super omnes filios superbiæ regem, sub figuris Behemoth & Leuiathan, id est elephantis & piscis magni, siue serpentis marini, imitandis conditionibus, & multa alia: quæ legentibus eruditionē egregiā, & delectationem afferant. Hunc beatus Gregorius declarandum suscepit: cōmentariaq; in eū edidit: ut plurimū iuxta sensum tropologicū: in triginta & quinque libros distincta, tanta eloquētia, tanta copia, tanta sententiarū grauitate, ut qui sacris literis delectant, nihil fere habeant, in quo magis possint, quę ad mores & beatę uiuendū spectant, contēmplari: et idcirco Moralia appellata sunt. Eorū si autorem spectes, nō solum magnæ doctrinæ, sed & autoritatis tibi erunt: quippe qui inter præcipuos enumerat ecclesiæ doctores. Si uero eiusdē autoris sanctitatē & religionē contēplatus fueris, tūc pietatis speculum, frugalitatis exēplar, pœnitētię normam, beatę uiuendi regulā: & omnis uirtutis ornamēta reperies. Hæc cōmentaria, quia magni admodum erant uoluminis, nō facile haberi etiā à cupientibus poterant. Placuit aūt clemētissimo deo his nostris temporib. nouā artē docere homines, ut per impressionē characterū facillima esset scriptio librorū: adeo ut à tribus hominibus, solū tres menses laborantibus, per impressionē forma ta sint horum Moraliū trecēta uolumina: ad quæ tota eorum uita haud quaq; sufficeret, si digitis & calamo aut pēna scribenda forēt. Hac ipsa arte cū multa opera hominum generi utilia, in primis sacra, dehinc philosophorū, poetarum, oratorū, historicorum, grāmaticorum & iurisconsultorū formata sint: tum etiā nuper hæc Moralia Gregorij pontificis maximi et sanctissimi, ad quę habenda & legenda literarū studiosos cū maxime possum, exhortor: & siquid in me autoritatis, etiam admoneo, ne tanta dei beneficentia abutantur, tantami sacrarum scripturarum explanationem paruifaciant, tantam negligant disciplinam, quæ in codicē possunt paruo precio comparari.

SANCTISSIMI CELEBERRIMIQVE ECCLESIAE DOCTORIS Gregorij Papæ, ad Leandrum episcopum, in expositionem libri beati Iob, Epistola.

S. Greg. S. Ie nimirū seruum seruorū.

REuerendissimo atq; sanctissimo fratri suo Leandro coepiscopo Gregorius seruus seruorū dei. Dudū te frater beatissime in cōstantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic sedis apostolicæ responsa cōstringerent, & te illuc iniuncta pro causis fidei regis Visiligothorū legatio perduxisset, omne in tuis aurib. quod mihi de me displicebat, exposui: quoniā diu longeq; conuersionis gratiā distuli: & postęq; cœlestis fum desiderio afflatus, secularē habitum contemnere melius putaui. Aperiebat mi hi iam tunc de æternitatis amore quod quærerē: sed inolita me cōsuetudo deuinxerat, ne exteriorem cultū mutarē. Cumq; adhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specietenus deseruire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, ut in eo iam nō specie, sed quod est grauius, mente retinerer. Quę tandem cūcta solli cite fugiens, portū mōnasterij petij: et relictis quę mūdi sunt (ut frustra tunc credidi) ex huius mundi naufragio nudus euasi. Quia enim plerunq; na uem incaute religatā, etiam de sinu tutissimo litoris unda excutit, cum tēpestas excrescit: repēte me sub prætextu ecclesiastici ordinis, in causarum secularū pelago reperi: et quietē monasterij, quia habendo nō fortiter tenui, ꝙ strictē tenenda fuerit, perdēdo cognoui. Nam cū mihi ad percipiendum sacri altaris ministerū, obedientię uirtus opponitur: hoc sub ecclesiæ colore susceptū est: quod si inulte liceat, iterum fugiendo deflectatur. Post quæ nolenti mihi atq; renitēti (cum grauesset altaris ministeriū) pondus est curæ pastoralis iniunctum. Quod tanto nunc durius tolerō, quāto me

S. Greg. in uita sua non ignorans erat.

ei imparem esse sentiens, in nulla fiduciæ consola
tione respiro. Quia enim mũdi tam tepora, malis
crebrescentibus, nonnulla appropinquãte turbata
sunt, ipsi nos qui in ternis mysterijs deseruire cre-
dimur, curis exterioribꝰ implicamur: sicut en quo-
que tepore quo ad ministeriũ altaris accessi, hoc
de me ignorãte me actũ est, ut sacri ordinis põdus
acciperẽ: quatenus in terreno palatio liceꝯius ex-
cubarem. Vbi me scilicet multi ex monasterio fra
tres mei germana uinculi charitate secuti sunt, qđ
diuina factũ dispensatione cõspicio, ut eorũ sem-
per exemplo ad orationis placidũ littus quasi an-
choræ fune resistingerer, cum causarũ seculariũ in
cessabili impulsu fluctuarẽ. Ad illorũ quippe con
fortiũ uelut ad tutissimi portus sinũ, post terreni
actus uolumina fluctusqꝫ fugiebam: & licet illud
me ministeriũ ex monasterio abstractũ, à pristinꝫ
quietis uita mucrone suæ occupationis extinxe-
rat, inter eos tamẽ per studiosę lectionis alloquiũ
quotidianæ me aspiratio cõpunctiõis animabat.
Tũc eisdẽ fratrib. etiã cogẽte te placuit, sicut ipse
meministi, ut librũ beati Iob exponere importu-
na me petitione cõpellerent: & prout ueritas eius
infunderet, eis mysteria tantæ profunditatis ape-
rirẽ. Qui hoc quoqꝫ mihi in onere suæ petitionis
addiderũt, ut nõ solũ uerba historiæ per allegoria
rum sensus excuterẽ, sed allegoriarum sensus pro
tinus in exercitiũ moralitatis inclinarẽ: adhuc ali-
ud grauius adiun gentes, ut intellecta quæqꝫ testi
monijs cingerem, & prolata testimonia sũ implici
ta fortasse uiderentur, interpositione superadditę
expositionis enodarem.

Cap. II.

MOx uero ut in obscuro hoc opere ante nos
hactenus indiscusso, ad tãta me perrtali ac
talia cognoui, solo auditus põdere uictus (fateor)
lassatus q; succubui. Sed repẽte inter formidinem
deuotionemqꝫ deprehensus, cum in largitorẽ mu
neru oculos mẽtis attollerẽ, cũctatione posi-
ta, illico certus sat ẽdi: quia impossibile esse nõ po
terat, quod de fraternis mihi cordib. charitas im-
perabat. Fore quippe idoneũ me ad ista desperaui: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum
spẽ protinus crexi, per quẽ aperta est lingua mu
torum, qui linguas infantiũ facit disertas, qui im-
mensos brutosqꝫ asinę ruditus per sensatos huma
ni colloqui distinxit modos. Quid igitur mirũ, si
intellectũ stulto homini præbeat, qui ueritatẽ suã,
cum uoluerit, ctiã per ora iumentorũ narrat? Hu-
ius ergo robore cõsiderationis accinctus, aridita
tem meã ad indagandũ fontẽ tãtæ profunditatis
excitaui, et qtãuis eorũ quibus exponere cõpelle
bar, longe me uita trãscenderet, iniuriosum tamẽ
esse nõ credidi, si fluẽta usibus hominũ plumbi fi-
stula ministraret. Vnde mox eisdẽ eorã positis fra
tribus priora libri sub oculis dixi, & quia tempus
paulo uacãtius reperi, posteriora tractando dicta
ui. Cumqꝫ mihi spatia largiora supperenter, multa
augens, pauca subtrahens, atqꝫ ita ut inuenta sunt
nõnulla derelinquẽs, ea quæ me loquẽte excepta
sub oculis fuerãt, per libros emendando compo-

Sap. 10 Num. 22

Is. 35 Septuaginta.

sui: quia & cum postrema dictarem, quo stylo pri
ma dixeram, sollicitẽ attẽdi. Egi ergo ut & ea quę
locutus sum, studiosa emendatione transcurrens,
quasi ad similitudinẽ dictatus erigerem: et ea quę
dictaueram, non longe à colloquentis sermone
discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud at
trahitur, edita modo dissimili res nõ dissimilis for
maretur: quamuis tertiam huius operis partem ut
collo quẽdo protuli, penẽ ita dereliqui: quia cum
me fratres ad alia pertrahũt, hanc subtilius emen-
dari noluerunt. Quib. nimirum multa subentibus
dum parere modo per expositionis ministerium,
modo per contemplationis ascensum, modo per
moralitatis instrumentum uolui, opus hoc per tri
ginta quinqꝫ uolumina extẽsum in sex codicibus
explevi. Vnde & in eo sæpe quasi postponere or
dinẽ expositionis inueniorꝰ: & paulo diutius con
templationis latitudini ac moralitatis insudo. Sed
tamen quisquis de deo loquitur, curet necesse est,
ut quicquid audiẽtium mores instruit, rimetur: &
hunc rectum loquendi ordinẽ deputet, si cum op
portunitas ædificationis exigit, ab eo se quod lo-
qui cœperat, utiliter deriuet. Sacri enim tractator
eloquij morẽ fluminis debet imitari. Fluuius qp-
pe dum per alueum defluit, si ualles cõcauas ex la
tere cõtingit, in eas protinus sui impetus cursum
diuertit, cumqꝫ illas sufficienter impleuerit, repen
te se in alueum refundit. Sic nimirũ sic diuini ver-
bi esse tractator debet: ut cum de qualibet re disse
rit, si fortasse iuxta positam occasionem congrue
ædificationis inuenerit, quasi ad uicinam uallem
linguæ undas intorqueat, & cum subiectæ instru
ctionis campum sufficienter infuderit, ad sermo-
nis propositi alueum rccurrat.

Cap. III.

SCiendum uero est quòd quædã historica ex-
positione transcurrimus, & per allegoriã quę
dam typica inuestigatione perscrutamur, quædã
per sola allegoricæ moralitatis instrumenta discu
timus, nõnulla autem per cuncta simul sollicitius
exquirẽtes tripliciter indagamus. Nam primum
quidem fundamẽta historię ponimus, deinde per
significationem typicam in arcem fidei fabricam
mentis erigimus: ad extremum quoqꝫ per morali
tatis gratiam quasi superducto ædificium colore
uestimus. Vel certe quid ueritatis dicta, nisi refici
endæ mentis alimenta credenda sunt? Quæ mo-
dis alternantibus multipliciter disserendo, fercu-
lum ori offerimus, ut inuitati lectoris quasi conui
uæ nostri fastidium repellamus: qui dum sibi mul
ta oblata cõsiderat, quod elegãtius decernat assu
mat. Aliquando uero exponere aperta historiæ
uerba negligimus, ne tardius ad obscura uenia-
mus. Aliquando autem intelligi iuxta literam ne
queunt: quia superficietenus accepta, nequaquã
instructionem legentibus, sed errorem gignunt.
Ecce etenim dicitur: Sub quo curuantur qui por-
tant orbem. Et de tãto uiro quis nesciat quòd ne-
quaquam uanas poetarũ fabulas sequitur, ut mũ-
di molem subuehi gigãteo fudore suspicetur: qui
rursum pressus perculsioníb. dicit: Elegit suspen-
dium

Iob 9

Iob 7

dium anima mea, & mortē ossa mea. Et quis rectū sapiens, credat uirū tanti preconij (quē uidelicet cōstat ab æterno iudice præmia pro patiētiæ uirtute recipere) decreuisse inter uerbera suspēdio ut tā finire? Aliquādo etiā, ne fortasse intelligi iuxta literam debeāt, ipsa se uerba literæ impugnāt. Ait
Iob 3 nancq; Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictū est, cōceptus est homo. & paulo post subiecit: Occupet eā caligo, & inuoluat amaritudine. Atq; in eiusdē noctis maledictione subiungit: Sit nox illa solitaria. Qui nimirū natiuitatis dies ipso impulsu temporis euolutus, stare non poterat.

Cap. IIII.

QVo igitur pacto hunc inuoluit caligine opta bat, qui elapsus iā nō erat, & tamē si in natura rerū subsisteret, sentire amaritudinē nequaquā posset? Constat ergo q̄ nullo modo de die insensi bili dicit: qui sensu percuti amaritudinis optat. Et si conceptionis nox reliquis noctib. cōiuncta decesserat, quo pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ ut à lapsu tēporis figi non potuit, ita etiā nec à reliquarū noctiū cōiunctione separari. Qui rursum dicit: Vsquequo nō parcis mihi, nec dimittis
Iob 7 me ut glutiā saliuā ? & tamen paulo superius dixe
Iob 6 rat: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis aūt nescit saliuā facilius posse glutiri q̄ cibū? qui itaq; se sumere cibum denunciat, incredibile est ualde quo ordine
Iob 7 glutire posse saliuā negat. Atq; iterū dicit: Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? uel certe: Consūmere me uis peccatis adolescētiæ meæ? Et tamen alia respōsione subiungit: Nec enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. Quo ergo pacto à corde suo mininē in omni uita sua reprehēditur, qui peccasse se publica uoce testatur? Nec; enim simul unquam conueniunt culpa opus, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum uerba literæ dum collata sibi cōuenire nequeūt, aliud in se aliquid quod quærat ostendunt, ac si quibusdam uocibus dicant: Dum nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quærite: quod ordinatū fibi; congruens apud nos ualeat mtus inuenire. Aliquando aut ē qui uerba accipere historiæ iuxta literā negligit, oblatū sibi ueritatis lumē abscondit. Cumq; laboriose inuenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc quod foris sine difficultate
Iob 31 assequi poterat, amittit. Sāctus namq; uir dicit: Si negaui quod uolebāt pauperib. & oculos uiduæ expectare feci: si comedi buccellā meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si despexi prætereuntem, eo q̄ nō habuerit indumentū, & absq; operimento pauperem: si nō benedixerint mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearū calefactus est. Quæ uidelicet si ad allegoriæ sensum uiolenter inflectimus, cuncta eius misericordiæ facta uacuamus. Diuinus etenim sermo sicut mysterijs prudentes exercet, sic plerunq; superficie simplices refouet. Habet in publico unde paruulos nutriat, seruat in secreto unde mentes sublimiſ in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluuius (ut ita dixerim) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Vt ergo uniuscuiusque loci opportunitas postulat, ita se per studiū expositionis immutat, quatenus tāto uerius sensum diuinæ locutionis inueniat, quāto ut res quæq; exegerit, se per causarū species alternat. Quam uidelicet expositionē recensendā tuæ beatitudini (non quia uelut dignā debui, sed quia te perente memini promisisse) trāsmisi. In qua quicquid tua sanctitas tepidū inculcūq; repererit: tāto mihi celerrime indulgeat, quanto hoc me ægrū dicere non ignorat. Nā dum molestia corpus atterit, afflicta mēte etiā dicendi studia languescūt. Multa quippe anonrū iam curricula deuoluunt, q̄ crebris uiscerū dolorib. crueior, horis momentisq; omnib. fracta stomachi uirtute lassesco: lentis quidē, sed tamen cōtinuis febrib. anhelo. Inter quæ dum sollicitus pensō, quia scriptū est: Omnis filius qui à deo recipitur, flagellat: quo malis prænotib. durius deprimor, eo de æternis certius præsumptione respiro. Et fortasse hoc diuinæ prouidentiæ consiliū fuit, ut percussum sub percussis exponerem, & flagellati mentem melius per flagella sentirem.

Agger s. G. hec opera compositis

Informatores. S. G.

Heb. 12

Cap. V.

SEd tamen recte considerandū. liquet, quia ad uerſitatē nō modica laboris mei studijs in hoc molestia corporis obsistit, q̄ carnis uirtus cū locutionis ministerio exhibere uix sufficit, mēs digne nō potest intimare quod sentit. Quid nāq; est officiū corporis, nisi organū cordis? Et quāliber peritus sit cantandi artifex, explere artē non ualet, nisi ad hanc sibimet ministeria exteriora concordent: quia nimirū canticū quod docta manus imperat, quassata organa propriē nō resultāt: nec artem sta tus exprimit, si scissa rimis fistula stridet. Quanto itaq; grauius expositionis meæ qualitas premit: in qua dicēdi gratiā sic fractura organi dissipat, ut hanc peritiæ ars nulla cōponat? Quæso aūt ut huius operis dicta percurrēs, in his uerborū folia nō requiras: quia per sacra eloquia ab eorū tractatori bus infructuose loquacitatis leuitas studiose com pescit, dum in templo dei nemus plantari prohibetur. Et cūcti pro cludubio fcimus, qūia quoties in folijs male lætæ fegetis culmi proficiunt: minori plenitudine spicarū grana turgescunt. Vnde & ipsam artē loquēdi quā magisteria discīplinæ exteriores insinuāt, seruare despexi. Nam sicut huius quoq; epistolæ tenor enunciat, nō metacismi collisionē fugio, non barbarismi confusionē deuito, situs motusq; præpositionē casusq; seruare contemno, quia indignum uehementer existimo, ut uerbā cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neq; enim hæc ab ullis interpretibus in scripturæ sacræ autoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. Nouam uero translationem dissero, sed ut comprobationis causā exigit, nunc nouā, nunc ueterem per testimonia assumo: ut quia sedes apostolica (cui autore deo presideo) utraq; utitur, mei quoq; labor studij ex utraq; fulciatur.

Nemo in templo de plantari prohi. e. d.

Finis epistolæ.

PRAEFATIO DIVI GREGORII PAPAE IN EXPOSITIONEM beati Iob.

De quo stirpe, uel quo tempore fuerit Iob. Cap. I

IN ter multos sæpe quæritur quis libri Bi Iob scriptor habeatur. Et alij quidem Moysen, alij unumquemlibet ex prophetis scriptorem huius operis fuisse fusi spicantur. Quia enim in libro Geneseos lobab de stirpe Esau descēdisse, & Balæ filio Beor in regnū successīsse describit: hunc beatum iob longe ante Moysi tempora extitisse crediderunt, morē profecto sacri eloquij nescientes: quia in superioribus suis partib. solet breuiter longe post secutura perstringere, cum studet ad alia subtilius enuncianda properare. Vnde & illic lobab priusq̄ reges in Israel existerēt, fuisse memorat. Nequaq̄ ergo extitisse ante legē cognoscit, qui Israeliticorū iudicū tempore fuisse signatur. Quod dum quidā minus caute cōsiderant, Moysen gestorū illius quasi longe ante positi scriptorem putāt: ut uidelicet is qui potuit ad eruditionē nostrā legis præcepta edere, ipse credaī etiā ex gentilis uiri historia, uirtutis ad nos exēpla mādasse. Nōnulli uero, ut dictum est, scriptorē huius operis unumquēlibet ex prophetis arbitrant, asserētes q̄ nullus tā mystica dei uerba cognoscere potuit, nisi cuius mentē prophetię spiritus ad superna subleuauit. sed quis hę scripsērit, ualde superuacue quęritur: cum tamen autor libri spiritus sanctus fideliter credaī. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribēda dictauit. Ipse scripsit, qui & cūctus operis inspirator extitit, & per scribentis uocem imitanda ad nos eius facta trāsmisit. Si magni cuiusdā uiri suscepti epistolis legeremus uerba, eaq̄s quo calamo fuissent scripta quæreremus, ridiculum profecto esset, si non epistolarum autorem scire, sensumq̄ cognoscere, sed quali calamo earum uerba impressa fuerint, indagare studeremus. Cum ergo rem cognoscimus, eiusq̄ rei spiritum sanctū autorē tenemus, quia scriptorē quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes literas, de calamo perscrutamur? Arbitrari tamē uerius possumus, q̄ idem beatus Iob qui certamina spiritualis pugnæ sustinuit, etiā cōsummatæ suæ victoriæ gesta narrauit. Nec mouere debet q̄ in eodē libro dicit, dixit Iob, uel hæc atq̄ illa pertulit Iob. Moris enim scripturæ sacræ est, ut qui scribunt, sic de se in illa quasi de alijs loquantur. hinc est enim q̄d Moyses ait: Erat Moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabant in terra. Hinc loānes dicit: Hic est discipulus ille quem diligebat Iesus. Hinc Lucas ait, q̄ ambularēt duo ex discipulis in uia, Cleophas & alius. Quē profecto aliū dū sa Stu diose tacuit: ut (quidā dicunt) quid nisi seipsum fu isse mōstrauit? Scriptores igitur sacri eloquij, qui impulsu sancti spiritus agitanī, sic de se in illo testimoniū quasi de alijs proferūt. Spiritus ergo sanctus per Moysen loquutus est de Moyse. Spiritus sanctus per loannē loquutus est de Ioāne. Paulus quoq̄ quia nō ex seipso loquerēt, insinuat dicēs: An experimentū quęritis eius qui in me loquitur Christus? Hinc est q̄ angelus qui Moysi apparuisse describīt, modo angelus, modo dominus memorat. Angelus uidelicet, propter hoc q̄ exterius loquendo seruiebat: dominus aūt dicit, quia interius præsidēs, loquēdi efficaciā ministrabat. Cum ergo loquēs ab interiori regit, & per obsequiū an gelus, & per inspirationē dns nominat. Hinc Dauid ait: Attendite populemeus legē meā, inclinate aurem uestram in uerba oris mei. Nō enim lex Dauid, aut populus Dauid erat, sed personā eius ex quo loquebatur assumens, ipsius autoritate loquitur, cuius inspiratione replebat. Hoc quotidie fieri in ecclesia cerninus, si uigilanter intuemur. Nā stans in medio populi lector clamat: Ego sum deus Abrahā, deus Isaac, & deus Iacob. Et q̄ ipse deus sit, uere profecto nō dicit: nec tamē per hoc quod dicit, ueritatis regulā deserit: quia cui ministerīū lectione exhibet, eius dominiū uoce prędet dit. Itaq̄ scriptores sacri eloquij, quia repleti spiritu sancto super se trahunt, quasi extra semetipsos fiūt: & sic dei sentētias quasi de labijs, pferunt. Vnde & beatus Iob sancto spiritu afflatus, potuit sua gesta (quæ erāt uidelicet superne aspirationis dona) quasi nō sua scribere, quia eo alterius erāt quæ loquebatur, quo homo loquebaī quæ dei sunt: & eo alter quæ erant illius loquebatur, quo spiritus sanctus loquebatur quę hominis sunt.

Quōd ad confutandam impudentiam populi Christiani Iob homo gentilis introducitur. Cap. II

SEd etiā debemus ista postponere, & ad cōsideranda sacræ historiæ gesta properare. Omnis homo eo ipso quo homo est, sui intelligere debet autorē, cuius uoluntati tanto magis seruiat quāto de seipso nihil esse pensat. Ecce aūt eō dii deū cōsiderare negleximus, adhibita sunt præcepta. Præceptis quoq̄ obtēperare noluimus, adiunguntur exēplaria: ipsa quoq̄ imitari exempla declinauimus, quæ edidisse nobis positis sub lege consp icimus. Quia enim deus apertē quibusdā sub lege positis locutus est, quasi alienos nos ab eisdē præceptis aspicimus, quib. hęc specialiter locutus nō est. Vnde ad confutandā impudentiā nostrā gentilis homo ad exemplū deducī: ut quia obedire homo legi sub lege positus despicit, eius saltē cōparatione erubescat, qui sine lege legaliter uixit. Erranti igitur homini data est lex, errāti uero etiā sub lege adducitur testimoniū eorū qui extra legē sunt: ut quia cōditi, conditionis nostræ ordinem seruare noluimus, præceptis admoneremur: & qa præceptis obedire cōtempsimus, exēplis cōfunderemur: nec (ut dictū est) eorū exemplis quos lex astringeret, fed quos lex à peccato nulla cohiberet. Circūscripsit nos diuina prudentia, circūuenit excusationē nostrā, undiq̄ cōclusus est aditus tergiuersationis humanæ. Homo gentilis, homo sine lege, in medīū adducīt, ut eorū qui sub lege sunt, prauitas cō fundatur. Quod bene per prophetā ac breuiter dicitur: Erubesce Sidon, ait mare. In Sidone quippe figuratur stabilitas in lege positorū, in mari aūt uita gentiliū. Erubesce ergo Sidon, ait mare: quia ex uita gentiliū redarguīt uita sub lege positorū: atq̄ ex actione secularū cōfundīt uita religiosorum;

dum

dum illi etiã promittendo nõ seruãt, quæ in præceptis audiũt: & isti uiuendo ea cũstodiũt, in quibus
4 nequaq̃ mandatis legalibus astringunt. Qua ue ro autoritate liber iste sit præditus, ipsa sacrarũ pa
Ezech.14 ginarũ soliditas attestãt, dum per prophetã Ezechielẽ dicitur, q̃ tres solũmodo uiri liberent, Noe
Iob 1 scilicet, Daniel & Iob. Nec immerito inter Hebræorũ uitas in autoritatis reuerentiã uita iusti gentilis adducit: quia redemptor noster sicut ad redem
ptionẽ ludæorũ & gentiliũ uenit, ita utrorũq; uocibus, p̃phetari uoluit, ut per utrũq; populũ dicerẽt, qui pro utroq; populo quandoq; pateret. Vir
Iob 1 itaq; iste summis uirtutib. fultus, sibi notus erat & deo, qui si nõ flagellaret, á nobis nullatenus agnosceretur. Virtus quippe etiã p quietẽ se exercuit:
sed uirtutis opinio cõmota per flagella fragrauit; & qui quietus in seipso quod erat cõtinuit, cõmotus ad notitiã omniũ odorẽ fuæ fortitudinis aspersit. Sicut ẽm unguẽta nisi cõmota redolere latius
nesciũt, & sicut aromata fragrãtiã suã nõ nisi cũ in cẽdunitur expanduntur: ita sancti uiri inmc quod uirtutib. redolẽt, in tribulationib. innotescunt. Vnde
Matth.17 & recte in Euãgelio dicitur: Si habueritis fidẽ tan quã granũ sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & trãsibit. Granũ quippe sinapis nisi cõteratur, ne quaq̃ nisi uirtutis cius agnoscitur: nã nõ cõritus lene est, si uero cõteratur, inardescit, & qd̃ in se acerrimũ latebat ostẽdit. Sic unusquisq; uir sanctus
cũ nõ pulsatur, despicabilis ac lenis alpicit: si qua uero illũ tritura persecutionis opprimat, mox omne quod calidũ lapit ostendit: atq; in feruorẽ uirtutis uertitur, quicquid in illo antẽ despicabile infirmũq; uidebatur: quod q̃ in se per trãquillitatis tẽpora libẽs operuerat, exagitatus tribulationib. coactus innotescit. Vndebene per p̃phetã dicitur:
Psal.41 In die mãdauit dñs misericordiã suam, & in nocte declarauit. Misericordia enim dñi in die mãdatur, quia in trãquillo tẽpore cognoscẽdo percipitur: in nocte uero declaratur, quia donũ quod in tranquillitate sumitur, in tribulationib. manifestatur.

Quantis uirtutibus Iob claruerit. Cap. III

5 Sed subtilius perscrutandũ est, cur tot flagella pertulit, qui tantã uirtutẽ cũstodiã sine reprehẽsione seruauit. Humilitatẽ quippe habuit, quia
Virtutes Iob. Iob 31 & ipse testat: Si contẽpsi iudiciũ subire cum seruo meo & ancilla mea, cũ disceptaretẽ aduersum me. Hospitalitatẽ exhibuit, sicut ait: Foris non mansit peregrinus, ostiũ meum uiatori patuit. Discipline
Iob 29 uigorẽ tenuit, ut ipse indicat dicẽs: Principes cessabant loqui, & digitũ superponebãt ori suo. Man
Ibidem suetudinẽ in uigore cũstodiuit, sicut ipse fatẽtur dicẽs: Cumq̃ sederẽ quasi rex circũstante exercitu, erã tamẽ mœrentiũ cõsolator. Eleemosynarũ largi
Iob 31 tatẽ amplexatus est, ut infinuat dicẽs: Si comedi buccellã meã solus, & pupillus nõ comedit ex ea. Cum igitur omniũ mãdata uirtutũ perficeret, unũ ei deerat, ut etiam flagellatus agere gratias sciret.
Notum erat quia seruire deo inter dona nouerat, sed dignũ fuit ut distinctio seueritatis inquireret, utrum deuotus deo & inter flagella permaneret.

Pœna quippe interrogat, si quietus quis ueraciter amat. Quẽ hostis quidẽ ut deficeret petiuit, sed ut proficeret accepit. Fieri enim dñs benigne permisit, quod diabolus inique postulauit. Nã cũ dicitur illũ expetisse ut hostis cõsumeret, tẽrãdo egit ut eius merita augeret. Scriptũ quippe est: In omnib. his non peccauit Iob labijs suis. Et quidẽ quæ dãuerba respõsionũ illius imperitis lectorib. aspera resonãt, quia sanctorũ dicta pie intelligere (sic ut dicunt) ignorãt: & quia animũ dolentis & iusti in semetipsis assũmere nesciũt, ideo doloris uerba bene interpretari nõ possunt. Mentem quippe patientis bene pensare nouit cõdescensio passionis. Credunt ergo beatum Iob in suis sermonibus deli quisse, minus caute intuentes: quia si beati Iob respõsa redarguũt, falsam etiã de eo dñi sententiã fuisse testanẽ. Diabolo nãq; á dño dicitur: Cõsiderasti seruũ meũ Iob q̃ nõ sit ei similis super terrãe uir simplex & rectus ac timẽs deũ, & recedẽs á malo? Cui á diabolo mox respondetur: Nunquid gratis Iob colit deũ? Nonne tu uallasti eũ cuncta q̃ substantiã eius? Sed mitte manũ tuã & tange eũ: si nõ in faciẽ benedixerit tibi. Hostis itaq; in beato Iob uires suas exercuit, sed tamẽ cõtra deum certamẽ assumpsit. Inter deũ namq; & diabolũ beatus Iob in medio materia certaminis fuit. Quisquis ergo sanctũ uirũ inter flagella poſtulũ in dictis suis peccasse asserit, quid aliud q̃ deũ qui pro illo propoſuerat, excelſisse reprehẽdit? Ipse quippe in se tentati causam suscipere uoluit, qui eũ & ante flagella prætulit, & præseruẽs tentari per flagella permisit. Si ergo excelſisse lob dicit, laudator illius sucubuisse perhibetur: quãuis eum nullatenus deliquisse etiã dona testanẽ. Quis ẽm nesciat q̃ culpis nõ præmia sed pœnæ debeantur? Qui ergo dupli cia recipere quæ amiserat meruit, ex remuneratione edocuit, quia nequaquã uitium sed uirtus fuit omne quod dixit. Assertioni quoq; huic adhuc ad iungit, q̃ ipse pro amicis delinquentibus intercedit. In grauib. namq; peccatis quis positus, dũ suis premit, aliena nõ diluit. Mundus ergo ostenditur esse de se, qui emũdationem potuit obtinere pro alijs. Si uero hoc quibusdã displiceat, q̃ bona sua ipse narrauit: sciendũ est quia inter tot rerũ damna, inter tot corporis uulnera, inter tot pignorũ funera, amicis ad consolationẽ ueniẽtibus, & ad increpationẽ prorũpentibus, de uita sua desperare cogebat, & quẽ tot detrimẽta afflixerãt, cõtumelioſa insuper increpantiũ uerba feriebãt. Hi nãq; qui ad consolandũ ueneranr, dũ quasi iniuſtitiæ eius ex probrabãt, desperare eum de semetipso fundituscõpellebant. Quòd ergo bona sua ad mentẽ reuocat, nõ se per iactantiã eleuat: sed quasi collapsum inter uerba et uulnera ad spẽ animũ reformat. Grauis enim desperationis stimulo mẽs percutit, cum supernæ iræ tribulationib. premit, & foris lingua rũ opprobrijs urget. Beatus igitur lob tot dolorũ iaculatioe cõfoſſus, dũ labefactari per opprobria timuit, ad statum se fiduciæ ex anteacta uita confirmando reuocauit. Nequaquam ergo in iactantiæ

pœna quippe interrogat, si quietus quis ueraciter amat.

Quẽ hostis quidẽ ut deficeret petiuit, sed ut proficeret accepit.

Iob 1

Iob 1

Iob 1

tiæ uitium cecidit, quia contra internum despera
tionis impulsum per exteriora præconiorũ suorũ
uerba pugnauit, ut dũ bona quæ fecerat diceret,
nequaquã de bono quod præscierat desperaret.

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob
satan erexit. Caput VIII

7 SEd iam nunc ipsum ordinem tentationis eius
exequamur. Inimicus sæuiens, et uiri sanctissi
mi ualidissimũ pectus debellare cõtendens, cun-
ctas cõtra eum tentationũ machinas erexit: abstu
lit substantiã, interfecit filios, percussit corpus, in-
stigauit uxorẽ, amicos ad consolationẽ adduxit,
sed in asperitatẽ increpatiõis excitauit: aliũ quoq;
amicũ durius increpantẽ in extrema et acriori in-
uectione seruauit, ut saltẽ crebrius feriẽdo cor at-
tingeret, quod nouo uulnere semper iteraret. quia
enim in seculo potentẽ uidit, damnis substãtiæ eũ
moueri credidit, quẽ nõ cõcussum ex filiorũ mor-
te pulsauit. Videns aũt quia ad augmentũ diuinæ
laudis etiã ex uulnere creuit orbitatis, petiuit feri-
endam salutẽ corporis. Intuens etiã quia per dolo
rem corporis peruenire nequiuerat ad passionẽ
mẽtis, instigauit uxorẽ. Ciuitatẽ quippe quam ex
pugnare appetiuit, nimis munitã uidit, & idcirco
exterius tot plagas inferẽs, quasi foris exercitum
admouit: animũ uero uxoris in uerbis malæ per-
suasionis accendẽs, quasi intus ciuiũ corda corrup-
pit. Ex bellis enim exterioribus discimus, quid de
interioribus sentiamus. Inimicus namq; sæuiẽs, &
urbẽ exercitibus circũfusis uallãs, si cius munimi-
na inuicta conspexerit, ad alia se pugnandi argu-
menta conuertit, ut intus etiã quorundã ciuiũ cor
da corrũpat: quatenus cum extrinsecus impugna
tores admouerit, internos quoq; habeat adiuto-
res, atq; increscente belli foris certamine, de quo-
rum intus fide confidit, eorũ perfidia urbs destitu
ta capiat. Itaq; exterius quasi ariete cõstituto, mu-
rum ciuitatis istius tot ictibus perculit, quot uici-
bus aduersa nunciauit. Intus aũt quasi ciuiũ corda
corrupit, dũ fortia huius urbis munimina persua-
sione delitescre cõiugis studuit. Foris itaq; admou-
it impetũ belli, intus uenena cõsilij: ut tãto citius
urbẽ caperet, quanto eam interius exteriusq; tur-
baret. Quia aũt nõnunq; plus conturbãt uerba
8 q̃ uulnera, amicorũ se, ut dictum est, linguis arma
uit. Qui quidẽ quia seniores erãt, de eorum uerbis
minus fortasse dolere poterat. Heliu iunior subro
gatur, ut sanctũ pectus tanto acriori uulnere per-
cuteret, quãto cõtra illud ictus brachij ualidioris
excitaret. Ecce ad feriendũ inuictissimũ robur ini
micus sęuiẽs, quot tentationũ iacula inuenit: ecce
quot obsidionũ machinamenta circũposuit, ecce
quot percussionũ tela transmisit, sed in his omni-
bus mansit mens imperterrita, stetit ciuitas incon
cussa. Stud ent hostes cũ cõtra facie uenisset, alios
ex occulto transmittere, qui eo licentius pugnan-
tis latus ferìant, quo is qui pugnat, intentius ueni-
entes hostes contra faciem spectat.

Quanta fuerit patiẽtia Iob, & de diuersis percussio-
num generibus. Caput V

IGitur Iob in huius certaminis bello deprehen-
sus, suscepit dãna quasi hostes cõtra facie: sustì-
nuit uerba consolantiũ, quasi hostes ex latere: fed
in his omnib, circumacto grauitatis suæ clypeo,
ubiq; munitus astitit, undiq; uenientib. gladijs ui-
gilanter obuiauit: amissam substantiã tacite despi
cit, carnẽ in filijs mortuã æquanimiter dolet, in se
carnẽ percussam patiẽter tolerat, carnẽ in cõiuge
male suadentẽ sapiẽter docet. Super hæc amici in
asperã correptionẽ prosiliunt, & pro sedando do
lore ueniẽtes, uim doloris adiungũt. Omnia ergo
machinamẽta tentationũ sancto uiro uertunt in
augmẽta uirtutũ. Per uulnera quippe probat eius
patientia: per uerba uero exercet eius sapientia.
Vbiq; fortiter occurrit, quia & flagella robore, &
uerba ratione superauit. Amici uero eius qui ad
cõsolationẽ quidẽ uenĩut, sed usq; ad uerba incre
pationis excedunt, ignorãtia magis credendi sunt
9 q̃ malitia deliquisse. Neq; enim tãtũ uirtũ amicos
iniquos habuisse credendũ est, sed dum discerne-
re causas flagellorũ nequeũt, in culpã dilabuntur.

Percussionũ quippe diuersa sunt genera. Alia
namq; est percussio qua peccator percutit, ut sine
retractione puniat. alia qua peccator percutit, ut
corrigatur. alia qua nõnunq; quisq; percutit, non
ut præterita corrigat, sed ne uentura cõmittat. alia
qua plerũq; percutit, per quã nec præterita culpa
corrigit, nec futura prohibet: sed ut dũ inopinata
salus percussionẽ sequit, saluantis uirtus cognita
ardẽtius ametur: cumq; innoxius flagello atteriri,
ei per patientiã meritorũ summa cura cumuletur.
Aliquãdo eñ peccator percutitur, ut absq; retra-
ctatiõe puniatur, sicut periturę ludęę dicitur: Pla- Hier. 30
ga inimici percussi re, castigatione crudeli. Et rur-
sum: Quid clamas ad me super cõtritiõe tua? Insa Ibid.
nabilis ẽ dolor tuus. Aliquãdo percutit peccator Ioan. 5
ut corrigatur, sicut cuidã in euãgelio dicitur: Ecce
sanus factus es, iã noli peccare ne deterius aliquid
tibi cõtingat. Verba enim saluãtis indicãt, q̃a pec
cata præcedentia habiti uim doloris exigebãt. Ali
quando quisq; non pro præterita culpa dilũenda,
sed pro futura uitãda percutitur, quod aperte Pau
lus apostolus de semetipso testatur dicẽs: Ne ma- 2. Cor. 12
gnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi
stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me cola
phizet. Qui enim nõ ait, quia extulit: sed, ne extol
lat, aperte indicat q̃ percussĩõe illa ne eueniat cõ-
pescitur, nõ aũt q̃ uæ euenit culpa purgatur. Non
nunq; uero quisq; nec pro præterita, nec pro futu-
ra iniquitate percutitur, sed ut sola diuinæ uirtutis
potẽtia ex amputata percussione mõstretur. Vn-
de cum domino in Euangelio de cæco nato dice-
retur: Quis peccauit, hic an parẽtes eius, ut cæcus Ioan. 9
nasceretur? respõdit dominus dicẽs: Neq; hic pec
cauit, neq; parẽtes eius: sed ut manifestẽtur opera
dei. In qua manifestatiõe quid agitur, nisi ut ex fla
gello & meritorũ uirtus augeat, & cum nulla præ
terita iniquitas tergitur, magna de patientia forti
tudo generetur? Vnde beatus idem lob præfertur
prius uoce iudicis, et post manui cõmittitur tenta

toris

coris, quem post flagella deus dum remunerās familiarius alloquit, aperte quantū de uerbere creuerit indicat. Amici ergo beati iob dum percussionum genera distinguere nesciunt, percussum pro culpa crediderunt: & dum deum iustum in persecutione fua conātur asserere, beatū Iob com pulsi sunt de iniustitia reprobare, nesciētes uideli cet ideo flagellatū, ut pro flagello eius, diuinę gloriæ laus creĉeret, non aūt ut per flagella peccata, quæ nūquam cōmiserat, emendaret. Vnde & ad ueniam citius redeunt, quia ignorantia potius q̄ malitia peccauerunt. Quorum superbiam diuina iustitia eo uehementer humiliat, quo nequaq̄ illos ad suam gratiam, nisi per eum quem despexerant reformat. Valde quippe elata mens retunditur, si ipsi super quem se exaltauit, supponatur.

Quòd sancti quasi stellæ noctem uitæ præsentis illuminant. Caput VI.

SEd libet inter hæc mira diuinę dispensationis opera cernere, quomodo ad illuminandā noctem uitæ præsentis, astra quæq̄ suis uicib. in cœli faciem ueniant, quouscq̄ in finem noctis redemptor humani generis quasi aurea lucifer surgat. Nocturnū namq̄ spatium dum decedentiū succedentiumq̄ stellarum cursibus illustratur, magno cœli decore peragitur. Vt ergo noctis nostræ tenebras suo tēpore editus, uicissimq̄ permutatus stellarū radius tangeret, ad ostendendā innocentiam uenit Abel. Ad docendam actionis mundi tiam uenit Enoch. Ad insinuandam longanimitatem spei & operis uenit Noe. Ad manifestandam obedientiā uenit Abraham. Ad demonstrandam coniugalis uitæ castimoniam uenit Isaac. Ad insinuandam laboris tolerantiam uenit Iacob. Ad reprehendendā pro malo bonæ retributionis gratiam uenit Ioseph. Ad ostendendam mansuetudinē uenit Moyses. Ad informandam cōtra aduersa fidu ciam uenit Iosue. Ad ostendendam inter flagella patientiā uenit Iob. Ecce q̄ fulgētes stellas in cœlo cernimus, ut inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominū diuina dispensatio quot iustos exhibuit, quasi tot astra super peccantiū tenebras cœlū misit, quousq̄ uerus lucifer surgeret, qui æternum nobis mane nunciās, stellis cæteris clarius ex diuinitate radiaret. Quem electi omnes dum bene uiuendo præeunt, & rebus & uocib. prophetādo promiserūt. Nullus etenim iustus fuit, qui non eius per figurā nuncius extiterit. Dignū quippe erat ut in semetipsis bonum omnes ostenderēt, de quo & omnes boni essent, & quod prodesse omnibus scirēt. Vnde & sine cessatione promitti debuit, quod & sine æstimatione dabaē percipi, & sine fine retineri: ut simul omnia sęcula discerēt, quid in redēptione cōmuni seculorū finis exhiberet. Vnde & necesse fuit ut etiā beatus Iob qui tāta incarnationis eius mysteria protulit, eum quem uoce diceret, ex conuersatiōe signaret, & per ea quæ pertulit, quæ paſsuris esset ostenderet: tanto q̄ uerius passionis illius sacramēta prædiceret, quāto hæc nō loquendo tantūmodo, sed etiam patiendo prophetaret.

Sed quia redemptor uum se personā cum sancta ecclesia, quā assumpsit, exhibuit (de ipso enim dicitur: Qui est caput omnium nostrum & de ecclesia eius scriptum est: Corpus Christi, quod est ecclesia) quisquis eum in semetipso significat, modo hunc ex capite, modo ex corpore designat: ut non solum uocem capitis, sed etiam corporis teneat. Vnde & Esaias prophetæ eiusdē domini uerba exprimēs ait: Quasi sponso posuit mihi mitrā, & quasi sponsam ornauit me ornamēto. Quia igitur ipse est in capite spōsus, ipse est in corpore spōsa: necesse est ut cum nonnunq̄ aliquid de capite dicitur, sensim ac subito etiam ad uocē corporis deriuetur: & rursum cum de corpore aliquid dicitur, repente ad uocē capitis ascendatur. Beatus ergo Iob uenturi cum suo corpore typum redemptoris insinuat: uxor uero eius, quæ eum ad male dicendum prouocauit, uitam carnaliū designat: qui intra sanctam ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxtā sunt, eo per uitā duriùs premunt: quia dum quasi fideles uitari nō possunt, à fidelibus tanto deterius, quanto & intē rius tolerantur. Amici uero eius quia dum consulunt inuenhuntur, hæreticorū figuram exprimunt: qui sub specie consulendi, agunt negocium seducendi. Vnde & ad beatum iob quasi pro domino loquuntur, fed tamen à domino non approbanē: quia uidelicet omnes hæretici dum deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis apte & ab eodem sancto uiro dicit: Disputare cum deo cupio: prius uos ostendēs fabricatorēs mendaciꝫ, & cultores peruersorū dogmatū. Conſtat ergo eos hæreticorū typū errando gerere, quos sanctus uir re darguit cultui peruersorum dogmatū deseruire.

Quòd ex ipso nomine Iob, uel amicorum eius, uitę meritum uel actio designatur. Cap. VII.

OMnis uero hęreticus in eo quod deū defendere nititur, ueritati illius aduersatur: Psalmista attestante qui ait: Vt destruas inimicū & defensorē. Inimicus quippe & defensor est qui deū quē prædicat, nomine magis impugnat. Nam quia beatus Iob ueturi redemptoris speciem teneat, etiam nomine demōstrat. Iob quippe interpretatur dolēs. Quo nimirum dolore, uel mediatoris passio, uel sanctæ ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis uitæ fatigatione cruciatur. Amici quoq; eius ex uocabulo nominis, meritū suę indicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua, domini cōtēptus dicitur. Et quid aliud hæreticifaciūt, nisi q̄ falsa de deo sentiūt, eumq̄ superbiēdo contemnūt? Baldath interpretat uetustas sola. Bene autē omnes hæretici in his quæ de deo loquūtur, dum nō intentione recta, sed appetitione tēpora lis gloriæ uideri prædicatores appetunt, uetustas sola nominanē. Ad loquendū quippe nō zelo nouitatis, sed uitæ ueteris prauitate concitātur. Sophar quoq; Latino sermōe dicit dissipatio speculæ, uel speculatorē dissipans. Mentes namq; fidelium ad contemplanda superna fe erigunt, fed dum

Iob 12

Ephes. 1
Col. 1
Ephes. 5

Esaiæ 61

Iob 42

Iob 13

Psal. 8

dum hæreticorum uerba peruertere recta cõtem plantes appetunt, speculam dissipare conantur.

13 In tribus itaq; amicorũ Iob nominibus tres hæreticarũ mentium perditionis casus exprimũtur. Nisi enim deum contemnerent, nequaquã de eo peruersa sentirẽt: & nisi uetustatis praua uerba ela te loquẽdo contraherẽt, in nouæ uitæ intelligẽtia non errarẽt: & nisi in se speculationẽ bonorũ destruerẽt, nequaquã eos superna iustitia tam districto examine, pro uerborum suorum culpa reprobaret. Contemnendo igitur deum, in uetustate se retinent: sed in uetustate retinendo, prauis suis sermonibus speculationi rectorum nocent.

Quòd hæreticorum sacrificia deo accepta esse nõ possunt, nisi catholicis manibus offerãtur. Cap. VIII.

QVia uero nonnunq; hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi, ad unitatẽ sanctæ ecclesiæ redeunt, bene hoc ipsa amicorũ recõciliatione signatur. Pro quibus tamẽ beatus Iob exorare præcipitur, quia hæreticorũ sacrificia accepta deo esse nequeunt, nisi pro eis uniuersalis ecclesiæ manib. offerantur: ut eis meritis remediũ salutis inueniant, quam uerborũ iaculis impugnando feriebãt. Vnde & septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ spiritum confitentes accipiũt, quasi septẽ oblationibus expiantur. Apoc. 1 Hinc est quod in Ioãnis Apocalypsi per septem ecclesiarũ numerum uniuersalis ecclesia designatur. Hinc per Salomonẽ de sapiẽtia dicit: Sapientia ædificauit sibi domũ, excidit columnas septẽ. Ipso ergo sacrificiorum numero recõciliati hæretici, quid prius fuerint exprimũt, qui perfectioni septiformis gratiæ nõ nisi redeundo iungunt. Bene aũt tauros & arietes pro se obtulisse scribũtur. In tauro quippe ceruix superbiæ, in ariete autẽ ducatus gregum sequentiũ designatur. Quid est ergo pro eis tauros, arietesq; mactare, nisi eorũ ducatum superbum interficere, ut de se humilia sentiant, & post se corda innocẽtium non seducant. Ceruice enim tumenti ab ecclesiæ unitate resiliẽtes, & infirmos post se populos quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id est reuertantur ad ecclesiam, & septenario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia ut uniuersali ecclesiæ coniungãtur, humilitate interueniente interficiãt quicquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant.

Quòd hæretici arrogantes argui debent, licet pro eis sacrificium frequenter non possit offerri. Cap. IX.

PEr Heliu aũt qui rectis quidem sensibus loquitur, sed ad stulta elationis uerba deriuat, persona uniuscuiusq; arrogantis exprimitur. Multi namq; intra sanctam ecclesiam positi, recta quę sapiunt, recte proferre cõtemnunt. Vnde diuinæ increpationis uerbis arguitur, nec tamen pro illo sacrificium offertur: quia fidelis quidem est, sed tamen arrogãs: per ueritatem crudelitatis intus est, sed per tumoris sui obstaculum acceptabilis non est. Hunc ergo increpatio redarguit, sed sacrificiũ non reducit: quia in ea quidem fide est in qua esse debuit, sed superna hunc iustitia increpans pro su perfluis repellit. Vnde & bene Heliu Latino sermone dicitur, deus meus iste, uel dominus meus. Arrogãtes enim uiri intra sanctam ecclesiam positi, quamuis deum etatẽ uiuendo refugiant, eum tamen ueraciter credendo confitentur. Quid est enim deus meus iste, nomine dicere, nisi eum cui crediderit, aperta professione mõstrare? Vel quid est dominum dicere, nisi hunc & deum per diuinitatem credere, & dominũ ex incarnatione perhibere?

Quòd sicut Iob in præsenti duplicia, ita sanctæ ecclesiæ post huius uitæ pressuras duæ stolę in unitate ludæorum & gentium, & animæ & corporis incorruptione reddentur. Caput X.

BEne autem post damna rerũ, post funera pignorum, post cruciatus uulnerum, post certamina pugnasq; uerborum, duplici remuneratione subleuatur: quia nimirũ sancta ecclesia, adhuc etiam in hac uita posita, pro laboribus quos sustinet, duplicia munera recipit: cum susceptis plenè gentibus, in fine mundi ludæorũ etiam ad se corda conuertit. Hine enim scriptum est: Donec plenitudo gentiũ subintroiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Duplicia & postmodum recipiet: quia finito labore præsentis temporis, nõ solum ad animarum gaudium, sed etiam ad beatitudinem eorporum ascendit. Vnde bene per propheram dicitur: In terra sua duplicia possidebunt. Sancti quip pe in terra uiuentium duplicia possident, quia animirum beatitudine mentis simul & corporis gaudent. Vnde & Ioãnes in Apocalypsi, quia ante resurrectionem corporũ clamãtes sanctorũ animas uidit, accepisse eas stolas singulas aspexit, dicens: Et datæ sunt illis singulę stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicũ, donec impleretur numerus conseruorũ & fratrũ eorum. Ante resurrectionẽ quippe stolas singulas accepisse dicti sunt, quia sola adhuc mentis beatitudine perfruunt. Binas ergo accepturi sunt, quã do cum animarũ perfecto gaudio, etiam incorruptione corporũ uestientur. Recte autẽ afflictio quidem Beati Iob dicitur, sed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia sanctæ ecclesiæ in hac uita tribulatio cernitur, sed quãto hic tempore conterẽda atq; differenda sit, ignoratur. Vnde & ore ueritatis dicitur: Non est uestrũ nosse tẽpora uel momẽta, quæ pater posuit in sua potestate. Per hoc ergo quòd beati Iob passio dicitur, docemur quod experimẽto nouimus. Per hoc uero quãtitas temporis in passione reticetur, docemur quid nescire debeamus. In longum præfationis uerba protraximus, ut quasi totum breuiter perstringendo loqueremur. Sed quia ad loquẽdi initium diu loquendo peruenimus, debemus prius historiæ radicem figere, ut ualeamus mentẽ postmodum de allegoriarum fructu satiare.

BEATI GREGORII
MAGNI, PAPAE, EXPOSITIONIS
MORALIS IN BEATVM IOB, LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

IR ERAT In terra Hus, nomine Iob. Et erat uir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Nati que sunt ei septem filij, & tres filiæ. Et fuit possessio eius septem milia ouiũ, & tria milia camelorum. Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis. Eratq; uir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos, unusquisq; in die suo. Et mittentes uocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis. Cumq; in orbem trãsissent dies conuiuũ, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die quũ uenissent filij Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam satan. Cui dixit dominus: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitq; dominus ad eum: Nũquid considerasti seruum meum Iob, quòd nõ sit ei similis in terra: homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui respondens satan ait: Nunquid frustra timet Deũ? Nónne tu uallasti eum ac domum eius, uniuersamq; substantiã eius per circuitum? Operibus manuũ eius benedixi sti, & possessio eius creuit in terra: sed extẽde paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantũ in eum ne extendas manum tuã. Egressusq; est satan à facie domini. Cùm autem quadã die filij & filiæ eius comederẽt & biberent uinũ in domo fratris sui primogeniti, nuncius uenit ad Iob, qui diceret: Boues arabãt, & asinæ pascebantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tulerunt q; omnia & pueros percusserunt, gladio, & euasi ego solus, ut nunciarem tibi. Cumq; adhuc ille loqueretur, uenit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oues pueros q; consumpsit: & effugi ego solus ut nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente uenit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerũt eos: necnon & pueros persecuserunt gladio, & ego fugi solus ut nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus uescentibus & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti, repente uentus uehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt & effugi ego solus, ut nunciarem tibi. Tunc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adorauit & dixit: Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. In omnibus non peccauit Iob labijs suis, nec; stultum quid contra Deum locutus est.

MORALIS EXPOSITIONIS SANCTISSIMI PATRIS GREGORII MAGNI, Ecclesiæ doctoris celeberrimi, in B. Iob, super primo capite textus, Liber primus.

Quòd res immensi præconij sit, inter malos laudabiliter conuersari. *Caput I.*

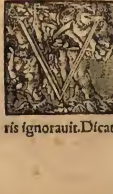

IR erat in terra Hus, nomine Iob.] Idcirco sanctus uir ubi habitauerit dicit: ut eius meritum uirtutis exprimat. Hus namque quis nescíat quòd sit terra gentium? Gentilitas autem eo obligata uitijs extitit, quo cognitionẽ sui conditoris ignorauit. Dicatur itaq; ubi habitauerit, ut hoc

a eius

eius laudibus proficiat, quòd bonus inter malos fuit. Neq; enim ualde laudabile est bonũ esse cum bonis: sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos bonũ non esse: ita im mensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse. Hinc est quod ipsdem beatus Iob subimet at testatur dicens: Frater sui draconũ, & socius struthionum. Hinc Petrus magnis Loth laudibus extulit: quia bonum inter reprobos inuenit, dicens: 2.Pet.2. Et iustum Loth oppressum à nephandorum iniusta conuersatione eripuit. A spectu enim & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in die animam iusti iniquis operibus cruciabant: Qui ni mirum cruciari non posset, nisi praua propinquorum opera & audiret & cerneret. Et tamen aspectu & auditu iustus dicitur: quia iniquorum uita, non delectando iusti aures atque oculos, sed fe- Phil.2. riendo tangebat. Hinc Paulus discipulus dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Pergami ec- Apoc.2. clesiæ dicitur: Scio ubi habitas, ubi sedes est saranæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Hinc sancta ecclesia sponsi uoce laudatur, Cant.2. cùm ei in amoris cantico dicit: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Bene ergo beatus Iob, memorata terra gentili, inter iniquos uixisse describitur: ut iuxta sponsi præconium inter spinas lilium creuisse monstretur. Vbi rectè mox subditur:

Quòd simplicitas sine uirtute, pro rectitudine habenda non sit. Cap. II.

SImplex & rectus.] Nonnulli nãq; ita sunt simplices, ut rectum quid sit ignorent: sed coueræ simplicitatis innocentiam deserunt, quo ad uir tutem rectitudinis non assurgunt: quia dum cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam inno centes persistere per simplicitatem possunt. Hinc Rom.16. est quod Paulus discipulos admonet dicens: Volo uos sapientes esse in bono: simplices autem in 1.Cor.14. malo. Hinc rursus dicit: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Hinc per semetipsam ueritas discipulis præcipit, dicens: Estote pru Matth.10. dentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraq; enim necessariò in admonitione coniunxit ut & simplicitatem columbæ astutia serpentis instrueret, & rursum serpentis astutiam columbæ Act.2. simplicitas temperaret. Hinc est quod sanctus spiritus præsentiam suam hominibus non in columba solummodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem uerò zelus indicatur. In columba ergo, & in igne sanctus spiritus ostenditur: quia quicunq; illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inseruiunt, ut contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Sequitur:

Quòd bona malis admixta, Deo accepta esse non possint. Cap. III.

TImens Deum, & recedens à malo.] Deum timere, est nulla quæ facienda sunt bona, præ- Eccl.7. terire. Vnde per Salomonem dicitur: Qui Deum timet, nihil negligit. Sed quia nonnulli sic bona quædam faciunt, ut tamen à quibusdam malis minime suspendantur: bene postquam timens Deum dicitur, recedens quoq; à malo perhibetur. Scriptum quippe est, Declina à malo, & fac bonum. Psal.36. Neq; enim bona accepta Deo sunt, quæ ante eius oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namq; per Salomonem dicitur: Qui in uno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus attestatur Eccl.7. dicens: Quicunq; totam legem seruauerit, offenderit aũt in uno, factus est omnium reus. Hinc Pau- Iacob.2. lus ait: Modicum fermentum totam massam corrumpit. Beatus igitur Iob ut ostendatur quàm 1.Cor.5. mundus in bonis extitit, soleret indicatur & alienus à malis fuit. Mos uerò esse narratium solet, ut cùm palæstræ certamẽ insinuãt, prius luctantium membra describãt, quàm latũ ualidúq; sit pectus, quàm sanum, quàm plenũ tumeant lacerti: quàm subter positus uenter, nec mole grauet, nec extenuatione debilitet, ut cũm prius aptos certamini artus ostenderint, tunc demum magnæ fortitudinis ictus narrent. Quia ergo athleta noster contra diabolum fuerat certaturus, quasi ante arenæ spectaculum facturus scriptor historię in athleta hoc spectatoribus uirtutes enumerãs, mentis membra describit, dicens: Erat ille uir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.] ut dum membrorũ positio magna cognoscitur, ex hac ipsa iam fortitudinis positione subsequens etiam uictoria præsnoscatur. Sequitur:

Quòd constans in amissione substantiæ & filiorum existit iob. Cap. IIII.

NAti.q; sunt ei septem filij & tres filiæ.] Sæpe ad auaritiam cor parentis illicit fœcunditas prolis. Eo enim ad ambitum congregandæ hæreditatis accenditur, quo multis hæredibus fœcundatur. Vt ergo beati Iob quàm sancta mens fuerit ostendatur: & iustus dicitur, & multæ prolis pater fuisse perhibetur. Qui in libri huius exordio deuotus sacrificijs offerẽdis asseritur: promptus autem largitatibus etiam post à semetipso memoratur. Pensemus ergo quanta fortitudine prædictus extitit: quem ad hæreditatis tenaciã, nec tot hæredum affectus inclinauit. Sequitur: Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum. Quingenta quoq; iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis.] Scimus quia ad maiorem dolorem mentem commouent damna maiora. Vt igitur ostendatur quantæ uirtutis extitit: multum fuisse dicitur quod patienter amisit. Nunquã quippe sine dolore amittitur, nisi quod sine amore possidetur. Itaq; dum substãtia magna describitur, & tamen paulo post patienter amissa perhibetur, quam sine dolore perdidit, constat quia sine amore possedit. Notandum quoque est, quod prius cordis diuitiæ, & post opes corporis describuntur. Solet etenim rerum abundãtia tanto magis à diuino timore mentem soluere, quanto magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, ltare in intimis fixa prohibetur. quod per semetipsam ueritas cùm parabolam seminantis exponeret, indicauit dicens: Qui semi- Matth.13. & Luc.8.
natus

natus est in spinis, hic est qui uerbum Dei audit, et sollicitudo ultius seculi, & fallacia diuitiarum suffocant uerbum, & sine fructu efficitur. Ecce beatus Iob & multa possidere dicitur, & paulo post diuinis sacrificijs instanter deseruire perhibetur. Consideremus ergo cuius sanctitatis iste uir fuerit, qui ad tam sedula Dei obsequia sic occupatus uacauit. Necdum præcepti uirtus emicuerat, quæ omnia relinqui præciperet, sed tamen beatus Iob eiusdem iam præceptionis uim in corde seruabat, quia nimirum substantiam suam mete reliquerat, quam sine delectatione possidebat. Erat] uir ille magnus inter omnes Orientales.] Orientales uiros esse prædiuites quis ignorat? Magnus uerò inter Orientales extitit, ac si aperte diceretur: quia & diuitibus ditior fuit. Et habent filij eius, & faciebant cõuiuia per domos, unusquisq; in die suo: & mittentes uocabant tres sorores suas ut comederent & biberent cum eis.] Solet inter fratres maior substantia, discordiæ fieri grauioris causa. O inestimabilem paternæ institutionis laudem. Et pater diues dicitur, & filij concordes asseruntur. Et dum diuidenda inter eos substantia aderat, cor da tamen omnium indiuisa charitas replebat.

Quòd conuiuia sine culpa celebrari non possunt: & pene epulas comitatur uoluptas. Cap. V.

CVmq; in orbem transissent dies cõuiuij, mittebat ad eos Iob & sanctificabat illos: surgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos.] Cùm dicitur, mittebat & sanctificabat illos, aperte demõstrat quid districtionis erga illos præ sens ageret, quib. absens sollicitudine nõ deesset. 5 Sed hoc nobis solerter intuendũ, quòd peractis diebus conuiuij purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari cõuiuia sine culpa uix possent, nouerit quia magna purgatione sacrificiorũ, diluendę sunt epulæ conuiuiorũ: & quicquid in semetipsis filij conuiuantes inquinauerant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippe sunt uitia quæ à conuiuijs aut separari uix possunt, aut certè nequaquam possunt. Penè enim semper epulas comitatur uoluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerũt ludere. Penè semper epulas loquacitas sequitur. Cumq; uenter reficitur, lingua defrenatur. Vnde rectè diues apud inferos quam appetere describitur, dicẽs: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret lin guam meã, quia crucior in hac flamma. Prius epulatus quotidie dicitur splendidè, & post aquã petere in lingua memoratur. Quia enim, ut diximus, inter epulas ualde defluere loquacitas solet, ex pœna indicat culpam: cùm eum quem epulatum quotidie splendidè ueritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi qui chordarũ harmoniam temperant, tanta hãc arte dispensant, ut plerunq; cùm una tangitur, longè alia ac multis interiacentibus posita chorda quatiatur: cumq; ista sonitum

Iob sit in regione Hus, quod Syri exponunt terram Damascenam.

ubi magna ibi habitabat Iob magna uirtus.

Volupius, et fœda ministra epulas.

Exod. 32

Luc. 16

A reddit, illa quæ in eodem cantu temperata est alijs impercussis tremit. Sic ergo in scriptura sacra plerunq; de uirtutibus, sicut de uitijs agitur, ut dum loquendo aliud insinuat, aliud tacendo innotescat.

Nihil enim contra diuitem de loquacitate memoratur, sed dum pœna in lingua dicitur: quæ in conuiuio inter alias grauior fuerit culpa monstratur. Cùm uerò septem, per singulos dies, fratres conuiuia facere describuntur, & peractis diebus conuiuij Iob septem sacrificia offerre perhibetur: aperte historia indicat, quòd beatus Iob octauo die sacrificium offerens, mysterium resurrectionis colebat. Dies nanq; qui nunc dominicus dicitur, à morte redemptoris est tertius, sed in ordine conditionis octauus, qui & primus in conditione est. Sed quia reuolutus septimum sequitur, octauus rectè numeratur. Qui ergo octauo die offerre septem sacrificia dicitur, plenus septiformis gratiæ spiritu pro spe resurrectionis domino deseruisse perhibetur. Vnde & Psal. pro octaua præscribitur, in quo gaudium de resurrectione nũciatur.

6 Iob octauus dominicã resurrectionem colebat.

7 Pſal. 6

Sed quia beati Iob filij tanta fuerant disciplina B bonæ institutionis accincti, ut neque per facta in conuiuijs, neque per uerba delinquerent, aperte monstratur cum subditur:

Quòd de alterius confidentia non sit temerè iudicandum. Cap. VI.

DIcebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.] Perfectos quippe esse in opere & sermone docuerat, pro quibus de sola pater cogitatione metuebat. Quia uerò de alienis cordibus iudicare temerè nõ debeamus, in sancti huius uirtutibus agnoscimus, qui non ait, quia benedixerunt Deum in cordibus suis: sed, ne forte benedixerint Deo in cordibus suis. Vnde bene per Paulum dicit: Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; ueniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quisquis enim in cogitatione arectitudine exorbitat, in tenebris peccat. Nos ergo tanto minus debemus aliena corda audacter reprehendere, quanto scimus quia uisus nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Sed in hac re solerter intuendum est, quanta pater feueritate potuit filiorum opera corrigere, qui tanta sollicitudine studuit corda mundare. Quid ad hæc rectores fidelium dicunt, qui discipulorum suorum uel aperta opera nesciunt? Quid in fua excusatione cogitãt, qui in commissis sibi nec uulnera actionum curant? Vt uerò huius sancti uiri operis etiã perseuerantia demonstretur, rectè subiungitur: Sic faciebat Iob cunctis diebus.] Scriptum quippe est: Qui perseuerauerit usq; in finẽ, hic saluus erit. In sacrificio igitur sancta actio, in cunctis autẽ diebus sacrificij, constantia sanctæ actionis ostenditur. Hæc breuiter historiam sequendo transeuntes, nunc ordo expositionis exigit, ut exordium repetentes allegoriarum iam secreta pandamus. Vir erat in terra Hus, nomine Iob.] Hæc per historiam facta tredimus, sed per allegoriam iam qualiter sint im-

Ioſe in expoſitione Iob.

8 Ioſe. 24. Matth. 10.

9 Pſal. 138. Ioſe. 24. Allegoria Expoſitio.

pleta,uideamus. Iob namq; ut diximus, interpretatur dolens, Hus uero consiliator. Quem ergo alium beatus Iob suo nomine exprimit, nisi eum
Esaiæ 53 de quo prophetа loquitur dicēs: Dolores nostros ipse portauit. Qui Hus terram inhabitat, quia in corde populi consiliatoris regnat. Paulus quippe
1. Cor. 1 ait: Christum Dei uirtutem & Dei sapientiā. Atq;
Prou. 1 hæc ipsa sapientia per Salomonem dicit: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus. Hus ergo terram inhabitat Iob: quia sapientia, quæ pro nobis passionis dolorem sustinuit, corda uitæ confitēs dedita, sibi met habitationem fecit. Et erat uir ille simplex & rectus.] In rectitudine iustitia in simplicitate autem mansuetudo signatur. Plerunque nos quum rectitudinem iustitiæ exequimur, mansuetudinem relinquimus, & quum mansuetudinem seruare cupimus, iustitiæ rectitudinem declinamus. Dominus autem in carne ueniens simplicitatem cum rectitudine tenuit, quia ne in māsuetudine districtionem iustitiæ, nec rursum in districtione iustitiæ uirtutem mansuetudinis amisit. Vnde quum quidam deducta adultera hunc tentare uoluissent, ut in culpam aut immansuetudinis aut iniustitiæ laberetur, ad utraq; respondit dicens: Qui sine peccato est uestrum, primus in illam lapidem mittat. Dat simplicitatem mansuetudinis, Qui sine peccato est uestrum. Dat zelum iustitiæ, Primus in illam lapidem mittat. Vnde & ei propheta dicit: In tende prospere, procede, & regna, propter ueritatem, & mansuetudinem, & iustitiam. Veritatem quippe exequens, mansuetudinem cum iustitia conseruauit, ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret. Sequitur: Ac timens Deum, & recedens à malo.]
Esaiæ 11 Scriptum est de illo: Et repleuit eum spiritus timoris domini. Incarnatus enim dominus in semetipso, omne quod nobis imperauit, ostendit, ut quod præcepto diceret, exemplo suaderet. Iuxta humanitatis ergo naturam redemptor noster Deum timuit, quia ut superbum hominem redimeret,
Ad mortem mentem pro illo humilem sumpsit. Cuius bene per hoc quod recedere à malo iob dicitur, et actio designatur. Ipse quippe recessit à malo, non quod faciendo contigit, sed quod inueniendo reproba uit: quia uetustam quam natus inuenit, humanæ conuersationis uitam deseruit, & nouam quam se cum detulit, sequacium moribus impressit.

Quòd septenarium numerum frequentissimè sacra scriptura pro perfectione ponere consueuit. Cap. VII.

NAtiq; sunt ei septem filij, & tres filiæ.] Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Vt enim humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt quòd idcireo perfectus sit, quia ex primo pari cōstat, & primo impari, ex primo qui diuidi potest, & primo qui diuidi non potest: certissimè sciimus, quod septenarium numerum scriptura sacra pro
Gen. 2 perfectione ponere consueuit. Vnde & septimo die dominū requieuisse ab operibus asserit. Hinc est etiam quod septimus dies in requiem hominibus, id est in sabbatum datus est. Hinc est quod ius bileus annus, in quo plena requies exprimitur, septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita nostræ adunationis summa impletur.

Nati sunt ergo ei septem filij.] Ad prædicandum scilicet uiriliter incedētes apostoli. Qui dum perfectionis præcepta peragunt, quasi superioris sexus fortitudinem in conuersatione tenuerunt. Hinc est em quòd perfectione septiformis gratiæ spiritus impleti sunt duodecim electi. A septenario quippe numero in duodenarii surgitur. Nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tēdit. siue em quatuor per tria, siue per quatuor tria ducantur, septē in duodecim uenit. Vnde & sancti apostoli quia sanctā trinitatē in quatuor mundi partibus prædicare mittebant, duodecim sunt electi, ut etiā numero perfectionē ostenderent, quam uita & uoce prædicarent. Natæ sunt & ei tres filiæ.] Quid in filiabus, nisi in firmiores fidelium plebes accipimus, fidem sanctæ trinitatis tenentes? Quæ & ipsa in perfectione operis nequaquam forti uirtute permanent, fidem tamen trinitatis cognitam constanter tenent. In septem ergo filijs ordo prædicantium, in tribus uero filiabus multitudo auditorum signat. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fidelium designari. Post filios quippe filiæ nominantur, quia post apostolorum conspectam fortitudinem, tres distinctiones fidelium in Ecclesiæ conuersatione se quutæ sunt, pastorum uidelicet, & continentium atq; coniugatorum. Vnde & Ezechiel propheta tres liberatos uiros audisse se asserit: Noe scilicet, Danielē & Iob. Quid enim per Noe (qui arcam in undis rexit) nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam uitæ populis præsunt, sanctam ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Quid per Danielem (cuius mira abstinentia describitur) nisi continentium uita figuratur, qui dum cuncta quæ mundi sunt deserunt, despectæ Babyloniæ alta mēte dominantur? Quid per Iob, nisi bonorum coniugatorum uita signatur, qui de rebus mundi quas possident, dum pia opera faciunt, quasi per terræ uiam ad cœlestem patriam tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fidelium distinctiones secutę sunt, rectè post filios tres filiæ natæ memorantur. Sequitur: Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum.] Quia fideles auditores ex uaria conuersatione collecti sunt, quod prius uniuersaliter memoratis filijs & filiabus dicitur, hoc distinctè postmodū appellatione animalium sub inserturn. Quid enim aliud in septem milibus ouium, nisi perfectam quorundam innocentiam exprimit, quæ ad perceptionem gratiæ ex legis pascuis uenit? Quid uerò in tribus milibus camelorum, nisi ad plenitudinem fidei ueniens, torta gentilium uitiositas designatur? In scriptura autem sacra aliquando cameli nomine ipse domi nus, aliquando autem populus gentilis exprimitur

A
B
C
D
1
13
14

tur. Cameli enim nomine dominus designatur, sic ut ab eodem domino Iudæis aduersantibus dicitur: Matth.23 Liquantes culicem, camelum autem glutientes. Culex enim susurrando uulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquauerunt ergo Iudæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelum uero glutierunt, quia eum qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere cla mando conati sunt. Rursus cameli nomine gen- Gen.24 tilitas designatur. Vnde & Rebecca ad Christum uniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia properans, in tortis uitiosisq; uitæ ueteris cõuersationibus inuenitur. Quæ uiso Isaac descendit, quia domino cognito, uitia sua gentilitas deseruit, & ab elatione celsitudinis, ima humilitatis petiuit. Quæ & uerecundata pallio uelatur, quia coram illo ex anteacta uita confunditur. Vnde & per Apostolum eisdem gentibus dicitur: Rom.6 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quia igitur per oues, Hebræos à pascuis legis ad fidem nescientes accipimus, nihil obstat ut per camelos, tortos moribus, atq; onustos idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex semetipsis sibi inuenerunt deos quos colerent, qua si à semetipsis eis onus in dorso excreuerat, quod portarent. Potest etiam per camelos (quia communia sunt animalia) Samaritanorum uita signari. Cameli namq; ruminant, sed nequaquam ungulam findunt. Samaritani quoque quasi rumi nant, quia ex parte legis uerba recipiunt: & quasi ungulam non findunt, quia eam pro parte contemnunt, qui etiam graue onus in dorso mentis tolerant, quia in omne quod faciunt, sine spe æternitatis elaborant: fidem quippe resurrectionis nescíunt. Et quid esse grauius atque onustius potest, quàm affectionem seculi prætereuntis perpetui, & nequaquam ad releuationem mentis, gaudia remunerationis sperare? Sed quia in carne do minus apparens, & Hebræorum populum perfectionis gratia impleuit, & Samaritanorum quoddam ad cognitionem fidei, mira opera ostendendo, perduxit: dicatur rectè de umbra quæ ueritatem exprimeret, quod & septem milia ouium, & camelorum tria milia possideret. Sequitur:

Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ.] Iam superius dictum est, quod in quinqua genario numero (qui septem hebdomadibus ac monade addita impletur) requies designatur: denario autem numero summa perfectionis exprimitur. Quia uerò fidelibus perfectio quietis promittitur, quasi quinquagenario decies ducto ad quingentesimum peruenitur. In scriptura autem sacra boum nomine aliquando hebetudo fatuorum, aliquando bene operantium uita designatur. Quia enim bouis nomine stultorum uecordia figuratur, rectè per Salomonem dicitur: Prou.7 Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad uictimam. Rursum quia boum nomine uita uniuscuiusq; operantis exprimitur, legis præcepta testan-

A tur, quæ per Moysen præcepit dicens: Non alliga Deut.25
bis os bouí trituranti. Quod apertè rursus dicitur: Matt.10
Dignus est operarius mercede sua. Asinorũ quoque nomine aliquãdo stultorum pigritia, aliquando immoderata petulantiũ luxuria, aliquãdo gentilium simplicitas designatur. Stultorum pigritia, asinorum appellatione figuratur, sicut per Moysen dicitur: Non arabis in boue simul & asino. Ac Deut.22
si diceret: Patuũ sapientibus in prædicatione non
socies, ne per eum qui implere rem non ualet, illi
qui præualet obsistas. Immoderata quoq; petulan
tium luxuria, asinorum appellatione exprimitur, ut propheta testatur, qui ait: Quorum carnes sunt Ezech.23
ut carnes asinorum. Asinorum rursus nomine sim
plicitas gentilis ostenditur. Vnde Hierusalem ten Matth.21
B dens dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid
est enim sedendo asinam Hierusalem uenire, nisi
gentilium simplicia corda possidendo, ea ad uisio
nem pacis regẽdo & præsidẽdo perducere: quod
uno & facili testimonio ostẽdit, qui ait per boues
Iudæi operarij, & per asinum gentiles populi desi
gnantur, cùm per prophetam dicitur: Cognouit
bos possessorem suum, & asinus præsepe domini
sui. Quis enim bos, nisi Iudaicus populus extitit,
cuius ceruicẽ iugum legis attriuit? Et quis asinus,
nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit
quasi brutũ animal, & nulla ratione renitens, quo
uoluit errore subtraxit? Bos ergo possessorem &
asinus domini præsepe cognouit, quia & Hebraicus populus Deum quem colebat, sed ignorabat,
C reperit, & gentilitas legis pabulũ quod non habe
bat accepit. Quod igitur superius nominatis outibus & camelis dicitur, hoc inferius in bobus & asinis replicatur. Habuit uerò & ante redemptoris aduentum Iudæa boues, quia ad prædicãdum missit operarios, quibus uoce ueritatis dicitur: Væ uo
bis hypocritæ, qui circumitis mare & aridam, ut Matt.23
facíatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, fa
citis eum filium gehẽnæ duplo quàm uos. Quos
graue iugum legis presserat, quia exteriora literæ
mandata tolerabant. Quibus ueritatis uoce dici-
tur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati Matt.11
estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum su
per uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis
corde. Quod ergo in Euangelio bene laboranti-
D bus requies promittitur, hoc est quod hic iuga bo
um quingenta memoratur. Quia qui redemptoris dominio colla subjiciunt, quò, nisi ad requiem
tendunt? Vnde & asinæ quingentæ perhiben 17
tur, quia uocatæ plebes gentiliũ, dum ad requiem peruenire desiderant, cuncta mandatorum onera libenter portant. Vnde bene quod hanc requiem populus gentilis appeteret, Iacob filios alloquẽs, prophetica hoc studuit uoce signare, dicens: Isa- Gen.49
char asinus fortis, accubans inter terminos, uidit requiem quod esset bona, & terrã quod optima, & suppossuit humerum ad portandum. Inter terminos nanq; accubare, est præstolato mundi fine requiescere: nihilq; de his quæ nunc in medio uersantur quærere, sed ultima desiderare. Fortisq; asinus requiem ac terram optimam uidet, quum sim

familia q dig. 18

1. Cor. 1

19

Zach. 6 oriuntur dig.

plex gentilitas idcirco se ad robur boni operis eri-
gít, quia ad æternæ uitæ patriam tendit. Quę & ad
portandū onus humerum supponit, quia confpec-
ta superna requíe, præceptis etiū grauibus in ope
ratione se subijcit, & quícquid intolerabile pusilla
animitas asserit, hoc ei leue ac facile spes remunera
tionis ostendit. Quia ergo ad æternam requiē pro
electorum parte Iudæa, gentilitas cōlligitur: re-
cte quingēta fuga boum, & quingentæ asinæ ha-
beri perhibentur. Sequitur: Ac familia multa ni
mis.] Quid est quod prius animalium similitudo
describitur, & familia in extremo memoratur, nisi
quod ad eognitionem fidei prius stulta mundi col
lecta sunt, ut postea astuta eius etiam uocarentur?
Paulo attestāte, qui ait: Non multi sapiētes secun-
dum carnem, non multi potentes, non multi nobi
les: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut con-
fundat sapientes. Ipsa nanque sanctæ Ecclesiæ
principia, literarum perhibentur ignara, ut uide-
licet cunctis prędicatoribus suis redemptor osten
deret, quod ad uitam credentes populos non ser-
mo sed causa suaderet. Sequitur: Erat uir ille
magnus inter omnes Orientales.] Quod redemi-
hiberur, qui ait: Et ecce uir oriens nomē eius. Om-
nes ergo qui in hoc oriente fide consistunt, rectè
orientales uocanī. Sed quia omnes homines tan-
tummodo homines sunt, ipse autem oriens Deus
& homo: rectè dicitur: Erat magnus inter om-
nes orientales.] Ae si aperte diceretur: Omnes
qui in fide Deo nascuntur, superat: quia non ut cæ
teros ado ptio, sed natura illum diuinitatis exaltat:
qui & si humanitate cæteris apparuit similis, diui-
nitate tamen manst super, omnia singularis.

A epulis ueritatis pascit. In die suo Paulus fecerat
conuiuium, cùm diceba: Beatiores erūt, si sic per-
mansérint, secundum meum consilium. De die 1. Cor. 7
suo unumquemq; admonebat cogitare, cùm dice-
ret: Vnusquisq; in suo sensu abundet. Sequitur: Rom. 14
Et mittentes uocabant tres sorores suas, ut come-
derent & biberent cum eis.] Sorores filij ad con-
uiuium uocant, quia infirmis auditoribus sancti
Apostoli refectionis supernæ gaudia prædicant,
eorumq; mentes, quia ueritatis pabulo seiunas
aspicunt, diuini eloquij epulis pascunt. Bene au-
tem dicitur: Vt comederent & biberent cum eis.

Scriptura enim sacra aliquando nobis est ci- 21
bus, aliquando potus. Cibus est in locis obscurio- Scriptura di-
ribus, quia quasi exponēdo frangitur, & manden- citur aliquando
do glutitur. Potus uerò est in locis apertioribus, cibus aliquando
quia ita forbetur sicut inuenitur. Cibum uidit pro potus.
pheta scripturam sacram, qui exponendo frange-
retur, cùm diceret: Paruuli petierunt panē, & non Thren. 4
erat qui frangeret: id est, infirmi quíq; scripturæ sa
crae ualentiores sententias petierunt exponendo
comminui, sed qui exponere debeat, non ualet in
uenirí. Potum uidit scripturam sacram propheta,
cùm diceret: Omnes sitientes uenite ad aquas. Si Esaiæ. 55
potus aperta mandata non essent, per semetipsam
ueritas non elamaret: Si quis sitit, ueniat ad me, & Ioan. 7
bibat. Quasi eibum & potum uidit propheta lu-
dææ defuisse, cùm diceret Nobiles eius interierūt Esaiæ. 5
fame, & multitudo eius siti exaruit. Paucorū quip
pe est, fortia & occulta cognoscere: multorum ue-
rò, hist oriæ aperta sentire. Idcirco ludææ nobiles
non liti fed fame interisse asserit, quia hi qui præ-
esse uidebantur, dum totos se exteriori intelligen-
tiæ dederant, quod de intimis discutiendo man-
derent, non habebant. Quia uerò sublimioribus
ab intellectu interno cadentibus, paruulorum in-
telligentia & in exterioribus exicecatur, rectè illic
adiungitur: Multitudo eius siti exaruit. Ac si a-
pertè diceret: Dum uulgus studium uitæ suæ de-
serit, fam nec fluenta historiæ exquirit. Et ta-
men occulta sacri eloquij mandata & aperta se in
tellexisse testantur, qui reprobanti se iudici con-
queruntes dicunt: Manducauimus & bibimus co
ram te. Quod apertè exponendo subiungunt: Et
in plateis nostris docuisti. Quia ergo sacra elo-
quia in locis obscurioribus exponendo frangun-
tur, in locis uero apertioribus, ita ut inuenta fue-
rint, potantur, rectè dicatur: Mittentes uocaba-
nt tres sorores suas, ut comederent & biberent
cum eis.] Ae si aperte diceretur: Infirmos quoſ-
que blanda ad se persuasione deducebant, qua-
tenus eorum mentes & magna per contempla-
tionem differentes pascerent, & parua per histo-
riam tradentes nutrirent. Sequitur:
Cumq; in orbem transissent dies cōiuiuij, mittebat 22
ad eos Iob, & sanctificabat illos: Consurgensq; di
lueulo, offerebat holocausta per singulos.] In or-
bem dies conuiuij transeunt, cùm prædicationis
ministeria peraguntur. Peractisq; conuiuijs holo
caustum Iob pro filijs obtulit: quia pro Apostolis
de prædicatione redeuntibus, patrē Christus re-
demptor

Matth. 14 Mar. 8
Ioan. 6
20
Rom. 14

Quid per allegoricum sensum, per conuiuium filiorum, & uocationē filiarum, intelligatur. Cap. VIII.

ET ibant filij eius, & faciebant cōuiuia per do
mos.] Filij facturi conuiuia per domos ibāt,
cùm prædicatores Apostoli in diuersis mundi re-
gionibus uirtutū epulas audientibus, quasi eden-
tibus ministrabant. Vnde & eisdem filijs de esu-
rientibus plebibus dicitur: Date illis uos mandu-
care. Et rursum: Dimittere eos ieiunos nolo, ne de
ficiāt in uia, id est, in prædicatione uestra uerbum
consolationis a ecipiant, ne à ueritatis pabulo ieiu
ni remanentes, in huius uitæ labore succumbant.
Hinc rursum eisdem filijs dicitur: Operamini non
cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æter-
nam. Quæ conuiuia quomodo exhiberentur,
adiungitur, quum protinus subinfertur: Vnus-
quisque in die suo.] Si ignorantiæ obscuritas sine
dubitatione, nox cordis est, intellectus non imme
rito dies uocatur. Vnde & per Paulum dicitur:
Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omn
nem diem. Ae si aperte dicat: Alius quædam non-
nullis intermissis intelligit, alius uero omnia intel
lectu possibilia, ita ut sunt uidenda, cognoscit. V-
nusquisque ergo filius in die suo conuiuium exhi-
bet, quia sanctus quisque prædicator iuxta men-
suram illuminatæ intelligentiæ, mentes audientiū

B

C

D

Quid per allegoricum sensum, per conuiuium filiorum, & uocationē filiarum, intelligatur. Cap. VIII.

ET ibant filij eius, & faciebant cōuiuia per do
mos.] Filij facturi conuiuia per domos ibāt,
cùm prædicatores Apostoli in diuersis mundi re-
gionibus uirtutū epulas audientibus, quasi eden-
tibus ministrabant. Vnde & eisdem filijs de esu-
rientibus plebibus dicitur: Date illis uos mandu-
care. Et rursum: Dimittere eos ieiunos nolo, ne de
ficiāt in uia, id est, in prædicatione uestra uerbum
consolationis a ecipiant, ne à ueritatis pabulo ieiu
ni remanentes, in huius uitæ labore succumbant.
Hinc rursum eisdem filijs dicitur: Operamini non
cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æter-
nam. Quæ conuiuia quomodo exhiberentur,
adiungitur, quum protinus subinfertur: Vnus-
quisque in die suo.] Si ignorantiæ obscuritas sine
dubitatione, nox cordis est, intellectus non imme
rito dies uocatur. Vnde & per Paulum dicitur:
Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omn
nem diem. Ae si aperte dicat: Alius quædam non-
nullis intermissis intelligit, alius uero omnia intel
lectu possibilia, ita ut sunt uidenda, cognoscit. V-
nusquisque ergo filius in die suo conuiuium exhi-
bet, quia sanctus quisque prædicator iuxta men-
suram illuminatæ intelligentiæ, mentes audientiū

Matth. 14 Mar. 8
Ioan. 6
20
Rom. 14

B

C

D

demptor exorauit. Bene autem mittendo sanctifi A
care dicitur, quia dum spiritum sanctum, qui à se
procedit, discipulorū cordibus tribuit: quicquid
eis culpę inesse potuit, emundauit. Rectęq; ad of-
ferenda holocausta diluculo consurgere perhibe
tur: quia per hoc ꝙ pro nobis intercessionis fuæ
petitionem obtulit, discussa erroris nocte, huma-
ne mentis tenebras illustrauit, ne quo peccati cō-
tagio ex ipsa prædicationis gratia mens in occul-
to polluatur, ne sibi quæ agit, tribuat: ne sibi tri-
buendo quæ agebat, amittat.

Quòd maledicere Deo sit de eius beneficio super-
bire. Cap. IX.

23 VNde rectè subiungitur: Dicebat enim: Ne
forte peccauerint filij mei, & benedixerint
Deo in cordibus suis.] Deo quippe benedicere, id B
est, maledicere, est de eius munere sibi gloriā præ-
bere. Vnde rectè sanctis Apostolis post prædica
tionem Dominus pedes lauit, ut videlicet apertè
monstraret quia plerunq; & in bono opere pecca
ti puluis cōtrahatur, & inde inquinentur uestigia
loquentium unde audientiū corda mundantur.
Nam sæpe nonnulli dum exhortationis uerba fa-
ciūt, quanquam teneāter, sese intrinsecus quia per
eos gratia* purgationis deriuatur, extollunt. Cūq; *el. Præ-*
uerbo aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere *lectionis*
pulueremalæ cogitationis sumunt. Quid ergo *Ioan. 13*
fuit post prædicationem pedes discipulorum laua
re, nisi post prædicationis gloriam cogitationum
pulueremtergere, gressusq; cordis ab interna ela-
tione mundare? Nec obstat ab omnimoda media C
toris scientia quod dicitur: Ne forte peccauerint.
el. locutio- Nam cuncta sciens, sed in semetipso* ignorātiam
nes fus nostram suscipiens, atq; dum suscipit docēs: non-
Not. nunquam quasi ex nostra dubitatione loquitur,
Luc. 18 sicut dicit: Filius hominis ueniens, putas inueniet
fidem super terram? Expletis ergo conuiuijs sacri
ficium pro filijs Iob offerēs dicebat: Ne forte pec-
cauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordib⁹
suis. Quia redemptor noster postq; prædicatores
suos à malis impugnantibus diluit: etiā inter bo-
na quæ egerant, & à tentationibus defendit.

Quòd omnibus diebus sacrificium Deo pro nobis filius
offerre non cessat. Cap. X.

24 SIc faciebat Iob cunctis diebus.] Cunctis die-
bus Iob sacrificium offerre non cessat, quia si-
ne intermissione pro nobis holocaustum redem-
ptor immolat, quisine cessatione patri suam pro
nobis incarnationem demōstrat. Ipsa quippe eius
incarnatio, nostrę emundationis oblatio est. Cūq;
se hominē ostendit, delicta hominis interueniens
diluit, & humanitatis suæ mysterio perenne sacri-
ficium immolat, quia & hęc sunt æterna quę mun
25 dat. Igitur quia in ipso expositionis exordio sic
personam beati Iob nunciare Dominū diximus:
ut designari per illum caput & corpus, id est, Chri
stum & Ecclesiam diceremus: postquā caput nō-
strum quomodo designatū credatur, ostendimus:
nunc corpus eius, quod nos sumus, quomodo ex-
primatur indicemus: ut quia audiuimus ex histo-
ria quod miremur, cognoscamus ex capite quod

credamus, cōsideremus nunc ex corpore quid ut-
uendo teneamus. In nobismetipsis nanq; debē-
mus transformare quod legimus, ut cūm per au-
ditum se animus excitat, ad operandum quod au-
dierat, uita concurrat.

Quòd bi quos inhabitat consilij spiritus, in præsentibus do-
lent, & ad æterna suspirant. Cap. XI.

VIr erat in terra Hus, nomine Iob.] Si Iob do 28
lens, & Hus consiliator dicitur, non immē-
rito per utraq; nomina electus quisq; figuratur:
quia nimirum consiliatorem animum inhabitat,
qui dolēs de præsentibus ad æterna festinat. Nam
sunt nonnulli qui uitam suam negligunt, & dum
transitoria appetunt, dum æterna uel non intelli-
gunt, uel intellecta cōtemnunt, nec dolorem sen-
tiunt, nec habere consilium sciunt. Cumq; super-
na quæ amiserunt, non cōsiderant, esse se (heu mi-
seri) in bonis fœlices putāt. Nequaquam enim ad
ueritatis lucem, cui conditi fuerant, mentis ocu-
los erigunt: nequaquam ad contemplationem pa
triæ æternæ desiderij aciem tendunt: sed semeti-
psos in his ad quæ proiecti sunt deseruīes, uice pa
triæ diligunt exilium quod patiuntur, & in cæcita
te quam tolerant, quali in claritate luminis, exul-
tant. At contra electorum mentes dum transito-
ria cuncta nulla esse conspiciunt, ad quæ sint con
ditæ exquirunt: cumq; eorum satisfactioni nihil
extra Deum sufficit, ipsa inquisitionis excitatio-
ne fatigata illorum cogitatio in conditoris suis spe
& contemplatione requiescit, supernis interseri
ciuibus appetit: & unusquisq; eorū adhuc in mun
do corpore positus, mente tamen extra mundum
surgit: ærumnam exilij quam tolerat, deplorat: &
ad sublimem patriam incessantibus se amoris sti-
mulis excitat. Cùm ergo dolens uidet quàm sit æ-
ternum quod perdidit, inuenit salubre consilium,
temporale hoc despicere quod percurrit: & quo
magis crescit consilij scientia ut peritura deserat,
eo augetur dolor, quòd necdum ad mansura per-
tingat. Vnde bene per Salomonē dicitur: Qui ad- Eccl. 1
dit scientiam, addit & dolorem. Qui enim scit iam
summa quę adhuc non habet, magis de infimis in
quibus retinetur, dolet. Rectè ergo in terra Hus,
habitare lob dicitur, quia in scientiæ consilio ele-
cti uniuscuiusq; dolens animus tenetur. Intuen-
dum quoq; est, quòd nullus dolor mentis sit in a-
ctione præcipitationis. Qui enim sine consilijs ui
uunt, qui seipsos rerum euentibus precipites dese
runt, nullo interim cogitationum dolore fatigan-
tur. Nam qui solerter in uitæ consilio figit mentē,
caute sese in omni actione circumspiciendo consi-
derat: & ne ex re, quæ agitur repentinus finis ad-
uersus ꝙ surripiat, hunc prius molliter posito pe-
de cogitationis palpat, pensat ne ab his quæ agen
da sunt, præpediat formido: ne in his quę differen
da sunt, præcipitatio impellat: ne praua per concu
piscentiam aperto bello superent, ne recta per in-
anem gloriam insidiando supplantent. Iob ergo
in terra Hus habitat, dum mens electi quo magis
per cōsilium uiuere nititur, eo angusti itineris do-
lore fatigatur. Sequitur:

a 4 Quòd

Quòd ſancta eccleſia ſimplicitatis & rectitudinis uias à timore incipit, & in charitate conſummat. Cap. XII.

27 Simplex & rectus ac timẽs Deum, & recedens à malo.] Quiſquis æternam patriam appetit, ſimplex proculdubio & rectus uiuit, ſimplex uidelicet opere, rectus fide, ſimplex in bonis, quæ inferius peragit: rectus in ſummis, quæ in intimis ſentit. Sunt nanq; nonnulli, qui in bonis quæ faciunt, ſimplices non ſunt: dum non in his retributio nem interius, ſed exterius fauorem quærunt. Vn- Eccl.2. de bene per quendam ſapientem dicitur: Væ peccatori terrã ingredienti duabus uijs. Duabus uijs peccator quippe terram ingreditur: quãdo & Dei eſt quod opere exhibet, & mundi, quod per cogitationẽ quærit. Bene autẽ dicitur: Timens Deum, & recedens à malo.] Quia ſancta electorum Eccleſia ſimplicitatis ſuæ & rectitudinis uias timore inchoat, ſed charitate conſummat: cui tunc eſt fundus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit iam nolle peccare. Cùm uerò adhuc timore bona agit, à malo penitus non receſſit: quia eo ipſo peccat, quòd peccare uellet, ſi peccare inultè potuiſſet. Recte ergo cùm timere Deum lob dicitur, recede re etiam à malo perhibetur: quia dum metum charitas ſequitur, ea quæ metu relinquitur etiam per 28 cogitationis propoſitũ culpa calcatur. Et quia ex timore unumquodq; uitium premitur, ex charitate autem uirtutes oriuntur, recte ſubiungitur:

Quòd ſecunditas ſpiritalis propter ſeptiformem ſpiritum in filijs ſeptem, & in tribus filiabus, fides, ſpes, & charitas intelligantur. Cap. XIII.

Cf. ſupr. 17 Hom. I. 5. verum ſ. hic, quæ, &c.

NAti ſunt ei ſeptem filij & tres filiæ.] Septem quippe filij nobis naſcuntur, cùm per conceptionem bonę cogitationis, ſancti ſpiritus ſeptem in nobis uirtutes oriuntur. Hanc nanq; internam prolem Propheta dinumerat, cùm ſpiritus mentẽ Eſa.11 fœcundat, dicens: Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Cùm ergo per aduentum ſpiritus ſancti, ſapientia, intellectus, conſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, ac timor Domini in animo unicuiq; noſtrũ gignitur: quaſi manſura poſteritas in mente propagatur, quæ ſuperna noſtræ nobilitatis genus eo ad uitam longius ſeruat, quò amori æternitatis ſociat. Sed habẽt in nobis ſeptem filij, tres proculdubio ſorores ſuas, quia quicquid uirile hi uirtutũ ſenſus faciunt, ſpei, fidei, charitatiq; cõiungũt. Necq; eã ad denarij perfectionẽ ſeptẽ filij peruenĩũt: niſi in fide, ſpe & charitate fuerit omne quod agunt. Quia uerò hanc præeuntiũ uirtutũ copiam multimoda bonorum operũ cogitatio ſequitur, recte ſubiungitur:

Quòd poſſeſſio ouium & aſinorum & camelorum, ſit ſubiugatio illorũ, quos aliquando uel formido diſſoluit, uel ſuperbia inflat, uel luxuria inquinat. Cap. XIIII.

ETfuit poſſeſſio eius ſeptem milia ouium & trĩa milia camelorum.] Seruata quippe ueritate hiſtoriæ imitari ſpiritaliter poſſumus, quod carnaliter audiuimus. Ouium enim ſeptem milia poſſidemus, cùm cogitationes innocuas perfectæ cordis mundiciã, intra noſmetipſos inquiſito ueritatis pabulo paſcimus. Eruntq; nobis in poſſeſſionem etiam tria milia camelorum, ſi omne quod in nobis altum ac tortuoſum eſt, rationi fidei ſubdiſ: & ſub cognitione trinitatis, ſponte in appetitu hu militatis inclinatur. Camelos quippe poſſidemus, ſi quod altum ſapimus, humiliter deponamus. Camelos proculdubio poſſidemus, cùm cogitationes noſtras ad infirmitatis fraternæ compaſſionẽ flectimus, & uiciſſim onera noſtra portantes, alienæ infirmitati cõpati cõdeſcendendo nouerimus. poſſunt etiam per camelos (qui ungulam nequaquam findunt, ſed tamen ruminant) terrenarum rerum bonæ diſpenſationes intelligi, quæ quia ha bent aliquid ſeculi & aliquid Dei, per cõmune eas neceſſe eſt animal deſignari. Necq; enim terrena di ſpenſatio (quamuis æternæ utilitati ſeruiat) ſine perturbatione mentis ualet exhiberi. Quia igi- 29 tur per hanc & ad præſens mens confunditur, & in perpetuum merces paratur, quaſi cõmune animal, & aliquid de lege habet, & aliquid nõ habet. Vngulã nanq; non findit: quia non ſe penitus anima ab omni terreno opere diſiungit: ſed tamen ruminat: quia bene diſpenſando temporalia, per certitudinis fiduciam, cœleſtia ſperat. Terrenæ igitur diſpenſationes quaſi camelorum more capite legi concordant, pede diſcrepant: quia & cœli ſunt illa, quæ iuſtè uiuentes appetunt: & huius mundi ſunt ea, in quibus opere uerſantur. Nos ergo cùm eaſdem terrenas cognitioni trinitatis diſpenſationes ſubdimus, quaſi camelos intra indiuiſibilẽ nu merum ſide poſſidemus. Sequitur: Quingenta 30 quoq; iuga boũ, & quingentæ aſinę.] Iuga boum in uſum noſtræ poſſeſſionis ſunt, dũ cõcordes uirtutes exarãt duritiã mentis. Quingẽtas quoq; aſinas poſſidemus, cùm laſciuiẽtes motus reſtringimus: & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, ſpiritali cordis dominatu refrenamus. Vel certè aſinas poſſidere, eſt cogitationes intra nos ſimplices regere. Quæ dũ in ſubtiliori intellectu currere nõ ualẽt: quo quaſi pigrius ambulant, eo fraterna one ra manſuetius portãt. Sunẽnanq; nõnulli qui dum alta nõ intelligunt, per exteriora cõuerſationis o pera ſe humilius premũt. Bene ergo per aſinas (pigrum quidẽ animal, ſed tamẽ portrandis oneribus deditum) ſimplices cogitationes accipimus: quia dum noſtrã plerunq; ignorantiã cognoſcimus, leuius onera aliena toleramus. Cumq; nos quaſi ſingularis ſapientię altitudo nõ eleuat, ad perſerendã alieni cordis inertiã mens ſe noſtra æquanimiter inclinat. Rectè aũt ſiue iuga boum, ſiue quingentæ aſinę referuntur: quia uel in hoc quòd prudenter ſapimus, uel in hoc quòd humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quaſi intra iubilei numerum tenemur. Sequitur:

Quòd multa familia, id eſt, multitudo cogitationum, ſit ſub mentis dominio reſtringenda. Cap. XV.

ACfamilia multa nimis.] Multam familiam nimis poſſidemus, cùm cogitationes innumeras ſub mentis dominatione reſtringimus, ne ipſa

ipſa ſui multitudine animum ſuperent, ne peruer A
ſo ordine diſcretionis noſtræ principatū calcent.
Et bene cogitationū turba multæ familiæ appella
tione ſignatur. Nam ſcimus quòd abſente domi
na ancillarum linguæ perſtrepunt, ſilentium de
ſeruunt, deputati operis officia negligunt, totumq;
ordinē ſibimet uiuendi confundunt. At ſi repen
te domina ueniat, mox perſtrepentes linguæ reti
cent, officia uniuſcuiuſq; operis repetunt: ſicq; ad
opus proprium ac ſi non receſſerint, reuertuntur.

Si igitur a domino mentis ad momentum ratio diſ
cedat, quaſi abſente domina cogitationum ſe cla
mor, uelut garrula ancillarum turba multiplicat.
Vt autem ratio ad mentem redierit, mox ſe confu
ſio tumultuoſa compeſcit, & quaſi ancillæ ſe ad
in'unctum opus tacitè reprimunt: dum cogitatio- B
nes protinus cauſis ſe proprijs ad utilitatem ſub
dunt. Poſſidemus ergo multam familiam, cùm re
cto iure innumeris cogitationibus rationis diſcre
tione dominamur. Quod nimirū cùm ſolerter agi
mus, iungi per eandem diſcretionem angelis co
namur. Vnde rectè ſubiungitur: Eratq; uir ille
magnus inter omnes Orientales.] Tunc nanq;
magni inter omnes Orientales efficimur, cùm eis
ſpiritibus qui Orientali luci inhærent, preſſa car
nalis corruptionis nebula, diſcretionis noſtræ ra
dijs, inquantū poſſibilitas ſuppetit, ſociamur. Vn-
de & per Paulū dicitur: Noſtra conuerſatio in cœ philip. 3.
lis eſt. Quiſquis temporalia ac defectiua ſequitur,
occaſum petit: quiſquis uero ſuperna deſiderat,
quia in Oriente habitet, demonſtrat. Magnus er- C
go non inter Occidentales, ſed inter Orientales
efficitur, qui non inter malorum actiones, ima &
fugitiua quærentiū, ſed inter choros proficere ſu-
pernorum ciuium conatur. Sequitur:

Quomodo ſingulæ uirtutes in ſuo die conuiuium fa-
ciunt. *Cap.* XVI.

32 Et ibant filij eius & faciebant conuiuium per
domos, unuſquiſq; in die ſuo.] Filij per do-
mos conuiuiū faciunt, dum uirtutes ſingulę, ſuxta
modum proprium, mentes paſcunt. Vnde bene
dicitur, unuſquiſq; in die ſuo. Dies enim uniuſcu-
iuſq; filij, eſt illuminatio uniuſcuiuſq; uirtutis. Vt
enim hæc ipſa dona breuiter ſeptiformis gratiæ re
plicem: alium diem habet ſapientia, alium intelle-
ctus, alium cōſilium, alium fortitudo, alium ſcien- D
tia, alium pietas, alium timor. Neq; enim hoc eſt ſa
pere quod intelligere: quia multi æterna quidem
ſapiunt, ſed intelligere nequaquā poſſunt. Sapien
tia ergo in die ſuo conuiuium facit: quia mentem
de æternorū ſpe & certitudine reficit. Intellectus
in die ſuo conuiuium parat: quia in eo quòd audi-
ta penetrat, refíciendo cor, tenebras eius illuſtrat.
Conſilium in die ſuo conuiuiū exhibet: quia dum
præcipitem eſſe prohibet, ratione animum replet.
Fortitudo in die ſuo cōuiuium agit: quia dum ad-
uerſa non metuit, trepidanti menti cibos cōfiden
tiæ apponit. Scientia in die ſuo conuiuium parat:
quia in uentre mentis ignorantiæ ieiunium ſupe-
rat. Pietas in die ſuo conuiuium exhibet: quia cor
dis uiſcera miſericordię operibus replet. Timor in

die ſuo cōuiuium facit: quia dum premit mentem
ne de præſentibus ſuperbiat, de futuris illam ſpei
cibo confortat. Sed illud in hoc filiorum cōuiuio
perſcrutandum uideo, quòd ſemetipſos inuicē pa
ſcunt. Valde enim ſingula uirtus quælibet deſti-
tuitur, ſi non una alij uirtus uirtuti ſuſtragetur. M
nor quippe eſt ſapientia, ſi intellectu careat, & ual
de inutilis intellectus eſt, ſi ex ſapientia non ſubſi
ſtat: quia cùm altiora ſine ſapientię pondere pene
trat, ſua illum leuitas grauius ruituram leuat. Vile
eſt conſilium, cui robur fortitudinis deeſt: Quia
quod tractando inuenit, carēs uiribus, uſq; ad per
fectionem operis non perducit. Et ualde fortitu-
do deſtruitur, niſi per cōſilium fulciatur: quia quo
plus ſe poſſe conſpicit, eo uirtus ſine rationis mo-
deramine deterius in præceps ruit. Nulla eſt ſcien
tia ſi utilitatem pietatis non habet: quia dum bo-
na cognita exequi negligit, ſeſe ad iudiciū arctius
ſtringit. Et ualde inutilis pietas, ſi ſcientiæ diſcre-
tione caret: quia dum nulla hanc ſcientia illumi-
nat, quomodo miſereatur, ignorat. Timor quoq;
ipſe niſi has etiam uirtutes habuerit, ad nullum o-
pus proculdubio bonæ actionis ſurgit: quia dum
ad cuncta trepidat, ipſa ſua formidine à bonis om
nibus torpens uacat. Quia ergo alternato miniſte
rio uirtus & uirtute reficitur, rectè dicitur quòd a-
pud ſe filij uiciſſim cōuiuantur. Cumq; una aliam
ſubleuando ſubleuat: quaſi per dies ſuos numero
ſa ſoboles paſcendo conuiuium parat. Sequitur:

Tres ſorores ad fratrum conuiuia uocantur, quando ſ.audent
uirtutes uirtutibus, & inuicem ſibi ſubſeruiunt ac
miniſtrant. *Cap.* XVII.

Et mittentes uocabant tres ſorores ſuas ut co 33 Iuxta S.S. ad ſtum
mederent & biberent cum eis.] Cùm uirtu- Iulian. 1. 4. cum duobus
tes noſtræ in omne quod agunt, ſpem, fidē & cha-
ritatem ciunt: quaſi operantes filij, tres ad conui-
uiū ſorores uocant: ut fides, ſpes, charitas, in opus
bonum gaudeant, quod unaquæq; uirtus admini
ſtrat. Quæ quaſi ex cibo uires accipiunt, dum bo-
nis operibus fidentiores fiunt, & dum poſt cibum
contemplationis rore infundi appetunt, quaſi ex
poculo ebriantur. Sed quid eſt quod in hac ui- 34 Virtutes ſpei, re
ta ſine quauis tenuiſſimi cōtagij inquinatione pe
ragatur? Nonnunquā nanq; ipſis bonis, quæ agi-
mus, ad deteriora propinquamus: quia dum læti
tiam menti pariunt, quandam etiam ſecuritatem
gignūt: dumq; mens ſecura redditur, in torporem
laxatur. Nonnunquam uero uirtutes aliquantula
elatione non polluunt: & tanto deteriores apud
Deum faciunt, quanto apud noſmetipſos tumi-
diores reddunt. Vnde bene ſubiungitur:

Quòd filios poſt conuiuium ſanctificare, eſt retractatio ope-
rum & diſcuſſio cogitationum. *Cap.* XVIII.

Cumq; in orbē tranſiſſet dies conuiuij, mit-
tebat Iob & ſanctificabat illos.] Peracto
quippe orbe dierum conuiuij mittere ad filios &
eos ſanctificare, eſt, poſt uirtutum ſenſum inten-
tionem cordis diſcere, & omne quod agitur di-
ſtricta retractationis diſcuſſione mundare: ne bo
na æſtimentur quæ mala ſunt, ne ſaltem uera-
citer bona putentur ſufficientia, cùm perfecta

non

non sunt. Sic enim mens plerũq; decipitur, ut aut
35 qualitate mali, aut boni quantitate fallatur. Sed
hos uirtutum sensus melius preces quàm discus-
siones inueniunt, nam ea quæ perscrutari in no-
bismetipsis plenius nitimur, sæpe uerius orando
quàm inuestigãdo penetramus. Cùm enim mens
per quandam compunctionis machinam ad alta
sustolluntur: omne quod ei de seipsa occurrit, sub
seipsa dijudicando certius contemplatur. Vnde
& rectè subiungitur:

Quòd holocaustum per singulos offerre, sit singularũ uirtu tum circumspecta & pura intentio. Cap. XIX.

COnsurgẽsq; diluculo, offerebat holocausta per singulos.] Diluculo nanq; cõsurgimus, cùm compunctionis luce perfusi humanitatis no-
B stræ noctem deserimus: & ad ueri luminis radios oculos mentis aperimus. Atq; holocaustũ per singulos filios offerimus, cùm pro unaquaq; uirtute Domino hostiam nostræ precis immolamus, ne sapientia eleuet: ne intellectus, dum subtiliter curritur, aberret: ne consilium, dum se multiplicat, confundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia, dum nouit & non diligit, inflet: ne pietas, dum se extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Cùm ergo pro unaquaq; uirtute, ut pura esse debeat, preces Domino fundimus: quid aliud quàm iuxta filiorum numerum holocaustum per singulos exhibemus? Ho-
C locaustum nanq; totũ incensum dicitur. Holocaustum igitur dare, est totam mentem igne compunctionis incendere, ut in ara amoris cor ardeat, & quasi delicta propriæ sobolis inquinamenta cogi-
36 tationis exurat. Sed hæc agere nesciunt, nisi hi qui priusquã cogitationes ad opus prodeãt, internos suos motus sollicite circumspicientes frenãt. Hæc cauere nesciunt, nisi hi qui uirili custodia munire mentẽ nouerunt. Vnde rectè inopinata morte extinctus Isboseth dicitur, quem & scriptura sacra, non in domo ostiarium, sed ostiariam habuisse testatur, dicens: Venientes filij Remmon Beroth-
†2.Reg.4 itæ Rechab & Banaa, ingressi sunt feruente die domũ Isboseth, qui dormiebat super stratũ suum meridie. Ingressi sunt autem domũ: & ostiaria domus purgans triticum, obdormiuit: fumentes spi-
D cas tritici, latẽter ingressi sunt, & percusserũt eum in inguine. Ostiaria triticum purgat, cùm mentis custodia discernẽdo, uirtutes à uitijs separat. Quæ si obdormierit, in mortem proprij domini sui insidiatores admittit: quia cùm discretionis sollicitudo cessauerit: ad interficiendum animũ maligni spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt: quia mox bonarũ cogitationũ germina auferunt, atq; in inguine feriunt: quia uirtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est uitam mentis, delectatione carnis perforare. Nequaq; uerò Isboseth iste hac morte succumberet: si non ad ingressum domus mulierem, id est, mollem custodiam ad mentis aditum deputasset. Fortis nanq; uirilisq; sensus præponi cordis fori-
A bus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vnde bene & Isboseth appellatus est, qui custode fœmina hostilibus gladijs nudatur. Isboseth quippe uir confusionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est: quia dum uirtutes se agere æstimat, subintrantia uitia nescientem necãt. Tota itaq; uirtute muniẽdus est aditus mentis, nequando eam insidiantes hostes penetrent to ramine neglectę cogitationis. Hinc Salomon ait:
Prouer. 3 Omni custodia serua cor tuũ, quoniã ex ipso uita procedit. Virtutes ergo quas agimus, dignũ est ut̃ summopere ab intentionis origine pręsemus, ne ex malo ortu prodeãt, etiãsi recta sunt quæ ostentãt.

Quanta sollicitudine abstinendum sit à malo opere, cùm etiã dijstricte serui Dei iudicentur de cognitione. Cap. XX.

VNde hic quoq; rectè subiungitur: Dicebat 37 enim: Ne forte peccauerint filij mei: & benedixerint Deo in cordibus suis.] Filij in cordibus maledicũt, cùm recta nostra opera non rectis cogitationibus prodeũt, cùm bona in aperto exe-
malum quod recta habere. sunt, sed in occulta noxia moliuntur. Deo quippe maledicunt, cùm mentes nostræ se de sæstimant habere, quod sunt. Deo maledicunt, cùm se & ab illo accepisse uires intelligunt: sed tamen de eius muneribus propriam laudem quærunt.

Sciendũ uerò est: q; bona nostra tribus modis 38
bona opera in parte? cur dicit, ne in bis & in tribus delinquamus antiquus hostis insequitur, ut uidelicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conspectu uitietur. Aliquando nanq; in bono opere intentionẽ polluit, ut omne quod in actione sequitur, eo purum mundumq; non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando uerò intentionẽ boni operis uitiare non præualet, sed in ipsa actiõe se quasi in itinere opponit, ut cùm per propositũ mẽtis securior quisq; egrediturr, subiuncto latẽter uitio, quasi ex insidijs perimatur. Aliquando uerò nec intentionem uitiat, nec in itinere supplantat: sed opus bonũ in fine actionis illaqueat: quantoq; uel à domo cordis, uel ab itinere operis longius recessisse se simulat, tãto ad decipiendũ corda hominũ consipcit, eorum desiderijs auram transitorij fauoris apponit, ut in his quæ rectè faciunt, ad appetenda ima, tortitudine intentionis inclinentur. Vnde rectè sub ludææ specie de unaquaq; anima miseræ intentionis laqueo capta, per Prophetã dicitur: Facti sunt hostes eius in capite. Thren. 1
Ac si apertè diceretur: Cùm bonũ opus non bonã intentiõe sumitur: huic aduersantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principãtur, tãtoq; eam plenius possidẽt, quanto & per initiũ dominantes tenent. Cùm uerò intentionẽ uitiare non præualent, in uia positos laqueos tegũt, ut in eo quod bene agitur, cor exaltans se ex latere ad uitiũ deriuet, quatenus quod inchoãs aliter proposuerat, in actione

actione lõge aliter quàm cœperat percurrat. Sepe enim bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quamuis quæsita nõ fuerat, tamen oblata delectat. Cuius delectatione cùm mens bene operantis resoluitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur. Sæpe se bene inchoatæ nostræ iustitiæ ex latere ira subiungit, & dum zelo rectitudinis immoderatius mentem tutbat cunctam quietis intimæ salutem sauciat. Sæpe grauitatẽ cordis quasi ex latere subiuncta tristitia sequitur, atq; omne opus quod mens bona intentione inchoat, hæc uclamine mœroris obumbrat. Quæ & nonnunq; tanto tardius repellitur, quãto & presſæ menti quasi serior famulatur. Sæpe se bono operi lætitia immoderata subiũgit, cumq; plus mẽtem quàm decet hilarescere exigit, ab actione bona omne põdus grauitatis repellit. Quia enim etiã bene inchoantibus subesſe in itinere laqueos Psalmista conſpexerat: rectè prophetico plenus spiritu dicebat: In uia hac qua ambulabam, absconderunt laqueũ mihi. Quod bene ac subtiliter Hieremias insinuat: qui dũ gesta foris referre studuit, quę intus apud nos metipsos gererentur indicauit, dicens: Venerunt octoginta uiri de Sychem, & de Sylo, & de Samaria, rasi barba, & scissis uestibus, squallentes: munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo domini. Egressus autem Ismael filius Nathaniæ in occursum eorum de mispha, incedens & plorans ibat. Cumq; occurriſſet eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliã filiũ Aicham. Qui cùm uenissent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Barbam quippe radũt, qui sibi de proprijs uitijs fiduciam subtrahunt. Vestes scindunt, qui sibimetipsis in exterioris decoris laceratione non parcunt. Oblaturi in domo domini thus & munera uenũt, qui exhibere se in Dei sacrificio orationem cum operibus pollicentur. Sed tamen si se in ipsa sanctæ deuotionis uia cautè circumspicere neſciunt: Ismael Nathaniæ filius in eorum occursum uenit: quia nimirum quiliber malignus spiritus, prioris sui satanæ uidelicet exemplo, in superbiæ errore generatus, se ad laqueum deceptionis opponit. Dequo & bene dicitur: Incedens & plorans ibat: quia & deuotas mentes interimere feriendo præualeat, semetipsum quasi sub uelamine uirtutis occultat: & dum cõcordare se uere lugentibus simulat: ad cordis intima securius admiſſus, hoc quod intus de uirtute latet, occidit. qui plerunq; se spondet ad altiora prouchere. unde & dixiſſe prohibetur: Venite ad Godoliam filium Aicham. Atq; dum maiora promittit, etiã minima subtrahit. Vnde & rectè dictum est: Qui cùm uenissent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Viros ergo ad offerenda Deo munera uenientes, in medio ciuitatis interficit: quia diuinis deditæ operibus mentes, nisi magna se circunspectione custodiant, hoste furripiente, dum deuotionis hostiam portant, in ipso itinere perdunt uitã. De cuius hostis manu non euaditur, nisi citius ad pœnitentiã recurratur. Vnde illic aptè subiungitur: Decem autem uiri reperti sunt inter eos: qui dixerunt ad

Ismael: Noli occidere nos: quia habemus in agro thesauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis: & nõ occidit eos. Thesaurus quippe in agro est ſpes in pœnitentia, quæ quia non cernitur, quaſi in terra cordis ſuffoſſa continetur. Qui ergo thesauros in agro habuere, seruati sunt: quia qui poſt incautelæ ſuæ uitium, ad lamenta pœnitentiæ redeunt, nec capti moriuntur. Cùm uerò antiquus hostis necp in exordio intentionis ferit, necp in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit. Quem tanto nequius obsidet, quanto solum sibi remansiſſe ad decipiendum uidet. Hos nanq; finiſuo laqueos oppolitos propheta cõſpexerat, cùm dicebat: Ipſi calcaneum meum obseruabũt. Quia enim in calcaneo finis eſt corporis, quid per hunc niſi terminus ſignatur actionis? Siue ergo maligni ſpiritus, ſiue prauí quíq; homines, illorum superbiæ ſequaces, calcaneũ obseruãt, cùm actionis bonæ finem uitiare desiderant. Vnde & eidem ſerpenti dicitur: Ipſa tuũ obseruabit caput, & tu calcaneum eius. Caput quippe ſerpentis obſcruare, eſt initia ſuggeſtionis eius aſpicere, & manu ſolli citæ conſiderationis à cordis aditu fundinis extirpare. Qui tamẽ cùm ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia etſi ſuggeſtione primã intentionem non peruetit, decipere in fine tendit. Si autem ſemel cor in intentione corrumpitur, ſequentis actionis medietas & terminus ab hoſte callido ſecurè poſſidetur: quoniã totam ſibi arborem fructus ferre cõſpicit, quam uenenẽ dente in radice uitiauit. Quia ergo ſumma cura uigilandum eſt, ne uel bonis operibus ſeruiens mens, reproba intentione polluatur, rectè dicitur: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis.] Acſi apertè diceretur: Nullum eſt bonum quod foris agitur: ſi non pro eo, intus ante Dei oculos, innocẽtiæ uictima in ara cordis immolatur. Tota itaq; uirtute perſpiciendus eſt ſinuius operis, ſi purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura ſeruandus eſt à malitiæ puluere oculus cordis, ne hoc quod in actione rectum hominibus oſtentat, apud ſemetipſum per uitiũ praue intentionis intorqueat. Curandum itaq; eſt, ne bona noſtra pauca ſint: curandum ne indiſcuſſa: ne aut pauca agentes, inueniamur ſteriles: aut indiſcuſſa relinquentes, uecordes. Neq; enim unaquæq; uerc uirtus eſt, ſi mixta aliis uirtutibus non eſt. Vnde rectè ad Moyſen dicitur: Sume tibi aromata & ſtactẽ & onychẽ, galbanũ quoq; boni odoris, & thus lucidiſſimũ, faciesq; thymiama compoſitũ opere unguẽtarij, mixtũ diligẽter & purũ. Thymiama quippe ex aromatibus cõpoſitũ facimus, cùm in altari boni operis, uirtutũ multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum ſit, quia quanto uirtus uirtuti iungit, tanto incenſum boni operis ſincerius exhibet. Vbi & bene ſubiungit: Cuíq; in tenuiſſimũ puluerẽ uniuerſa aromata contuderis: pones ex eo coram teſtimonij tabernaculo. In tenuiſſimũ puluerẽ aromata uniuerſa cõteri mus: cũ bona noſtra quaſi in pilo cordis, occulta diſcuſſiõe tũdimus, & ſi ueraciter bona ſint, ſubtiliter

A

B

C

D

Psal. 141.

Hier. 41.

Hier. 41.

Mor. ſcrutiny misericordiam.

2 al. animum.

Psal. 55.

Gen. 3.

Exo. 30.

Ibidem

liter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, eſt uirtutes recogitando terere, & uſq; ad
Ibidem ſubtilitatem occulti examinis reuocare. Et notandum q̃ de eodem puluere dicitur: Pones ex eo coram teſtimonio tabernaculo: quia tunc nimirũ bona noſtra ueraciter in conſpectu iudicis placent, cùm hæc mens ſubtilius recogitando conterit, & quaſi de aromatibus puluerem reddit, ne groſſum durumq; ſit bonum, quod agitur: ne ſi hoc arctare tractationis manus nõ cõminuat, odorẽ de ſe ſubtilius non aſpergat. Hinc eſt enim q̃ ſponſæ uirtus
Cant. 1. ſponſi uoce laudatur, cùm dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertũ, ſicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuerſi pulueris pigmẽtarij? Sancta quippe Eccleſia ſicut fumi uirgula ex aromatibus aſcendit: quia ex uitæ ſuæ uirtutibus in interni quotidie incenſi rectitudinẽ proficit, nec ſparſa per cogitationes deſluit, ſed ſeſe intra arcana cordis in rigoris uirga cõſtringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare ſemper ac retractare non deſinit: myrrham quidem & thus habet in opere, ſed puluerẽ in cogitatione. Hinc eſt quod de oblatoribus hoſtiæ ad Moyſen iterum dicitur:

40 Detracta pelle hoſtiæ artus in fruſta concidant.
Leuit. 1. Pellẽ nanq; hoſtiæ detrahimus, cùm à mentis noſtræ oculis ſuperficiẽ uirtutis amouemus. Guius artus in fruſta cõcidimus, cùm diſtinguentes ſubtili ter eius intima, mẽbratimq; cogitamus. Curandũ ergo eſt, ne cùm mala uincimus, bonis lasciuientibus ſupplantemur, ne fortaſſe fluxa prodeãt, ne incircũſpecta capiant, ne per errorẽ uiam deſerãt, ne per laſſitudinẽ fracta, anteacti laboris meritũ perdant. In cunctis enim uigilanter debet ſe mens circũſpicere: acto in ipſa circũſpectionis ſuæ prouidentia perſeuerare. Vnde & rectè ſubiungitur:

Quòd in unum bonum opere laboramus, ſi uſq; in finem non perſeueramus. Caput XXI.

41 Sic faciebat Iob cunctis diebus uitæ ſuæ.] Inceſſum quippe bonũ agitur, ſi ante terminum uitæ deſeratur: quia & fruſtra uelociter currit, qui prius quàm ad metas ueniat, deficit. Hinc eſt e-
Eccle. 2. nim quod de reprobis dicitur: Væ his qui perdiderũt ſuſtinentiam. Hinc electis ſuis ueritas dicit:
Luc. 22. Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationi-
Gen. 37. bus meis. Hinc Ioſeph qui inter fratres uſq; in finem iuſtus perſeuerauit deſcribitur: ſolus talarem
Tunica talaris ſignificat perſeuerantia. tunicam habuiſſe perhibetur. Nam quid eſt talaris tunica, niſi actio cõſummata? Quaſi enim protenſa tunica talũ corporis operit: cùm bona actio
Exod. 29. ante Dei oculos uſq; ad uitæ nos terminum tegit.
& Leuit. 3. Hinc eſt quòd per Moyſen caudam hoſtiæ in alta ri offerre præcipimur, ut uidelicet omne bonum quod incipimus, etiam perſeueranti fine complea mus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda ſunt, ut cùm malum pugnando repellitur, ipſa boni uictoria conſtantiæ manu teneatur. Hæc itaq; ſub intellectu triplici diximus, ut faſtidienti animæ uaria alimenta proponentes, aliquid quod eligendo ſumat offeramus. Hoc tamẽ magnopere petimus, ut qui ad ſpiritalem intelligentiam mentem ſubleuat, à uenerationẽ hiſtoriæ non recedat.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN B. IOB Lib. II. continuans moraliter primum Caput textus.

CAPVT I.

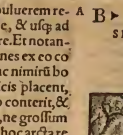

Criptura ſacra mentis oculis quaſi quoddam ſpeculũ op-
Scriptura ſacra ſpeculũ mentis interioris. ponitur: ut interna noſtra facies in ipſa uideaẽ. Ibi etenim fœda, ibi pulchra noſtra cognoſcimus. Ibi ſentimꝰ quantum proficimus, ibi, à profectu q̃ longè diſtamus. Narrat autem geſta ſanctorum: & ad imitationem cor
B da prouocat infirmorũ. Dum q̃ illorũ uictricia facta cõmemorat, contra uitiorũ prælia debilia noſtra cõfirmat, ſitq; uerbis illius ut eo mens minus
Victoria, et certamina inuicem inter certamina trepidet, quo ante ſe poſitos tot uirtutum fortium triumphos uidet. Nonnunquã uero non ſolum nobis eorum uirtutes aſſerit, ſed etiam caſus innoteſcit, ut & in uictoria fortiũ quid imitãdo arripere, & rurſum uideamus in lapſibus quid debeamus timere. Ecce enim Iob deſcribitur tentatione auctus, ſed Dauid tentatione proſtratus, ut & maiorũ uirtus ſpem noſtram foueat, & maiorũ caſus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes ſubleuãt, iſta metuentes premãt, & audientis animus illinc ſpei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus: nec temeritate ſuperbiat, quia formidine premitur: nec preſſus timore deſperet, quia ad ſpei fiduciam uirtutis exemplo roboratur.

Quòd Satan inter filios Dei aſſuit abſens præſenti, ſicut eæcus nõ uidens lumen à quo illuſtratur. Et quo ſancta ſcriptura ex qualitatibus aeris uel temporis, uel ex corporis ſitu, uel poſitione locorũ, ſines exprimat eſſe ſtudiũ, cauſarũ. Cap. II.

Vadã aũt die cùm ueniſſent filij Dei, ut aſſiſterent corã Domino, aſſuit inter eos etiã Satan.] Intueri libet quomodo ſacra eloquia in exordijs narrationum qualitates exprimant ter-
Hor. q. ſint myſteria minoſq; cauſarum. Aliquando nanq; à poſitione loci, aliquando à poſitione corporis, aliquando à *Gentis.* qualitate aeris, aliquando à qualitate temporis ſignanant, quid de uentura actione ſubijciant. A poſi-
Hor. ſtatus. & actus nomi tione quippe locorum diuina ſcriptura exprimit ſubſequentium merita finesq; cauſarũ, ſicut de Iſrael dicit: quia uerba Dei in monte audire non po-
Deut. 1. tuit, ſed præcepta in campeſtribus accepit: ſubſequentẽ nimirum infirmitatẽ populi indicans, qui aſcendere ad ſummã non ualuit, ſed ſemetipſum in infimis neglectè uiuendo laxauit. A poſitione corporis futura denunciat: ſicut in actibus apoſto
Act. 7. lorum Stephanus Ieſum, qui à dextris uirtutis Dei ſedet, ſtantem ſe uidiſſe manifeſtat. Stat e quippe adiuuantis eſt. Et rectè ſtare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res ſubſequẽs demonſtratur, ſicut Euangeliſta, cùm prædicante Domino, nullos tunc ex Iudæis creditu-
Ioan. 10. ros diceret, præmiſit dicens: Hyems autem erat.
Matth. 24. Scriptum nanq; eſt: Quoniã abundabit iniquitas, refrige-

refrigescet charitas multorum. Idcirco ergo hyemis curauit tempus exprimere, ut ineſſe auditorũ cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc eſt quod
Ioan.18 de negatuto Petro præmittitur: Quia frigus erat, & ſtans ad prunas calefaciebat ſe. Iam namq; intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorẽ præſentis uitæ, quaſi ad perfectorum prunas infirmitate æſtuante, recalebat. A qualitate quoq; temporis finis exprimitur actionis, ſicut nõ rediturus ad ueniam, ad traditiõis perfidiã nocte ludas exiſſe perhibetur, cũm egrediente illo ab Euangeliſta dicitur:
Ioan.13 Erat autem nox. Hinc enim & iniquo diuiti
Luc.12 dicitur: Hac nocte reperent animam tuam abs te. Anima quippe quę ad tenebras ducitur: nõ in die
3.Reg.3 repeti, ſed in nocte memoratur. Hinc eſt quod Sa-
Gen.18 lomon qui ſapientiam non perſeueraturus accepit, in ſomnis hanc & nocte accepiſſe deſcribitur.
Gen.19 Hinc eſt quod angeli ad Abrahã meridie ueniũt, puniturí autẽ Sodomam, ad eam uel pere uenisſe memorantur. Quia igitur beati lob tentatio ad uictoriã deducitur, à die cœpta perhibetur, cũm dicitur: Quadã autẽ die cũm uenisſent filij Dei ut aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiã ſatan, qui autẽ Dei filij, niſi electi angeli uocantur? De quibus cũm conſtet quod obtutibus maieſtatis inſer uiãt: ualde quærendũ eſt unde ueniãt, ut corã Domino aſſiſtãt. De his quippe uoce ueritatis dicit:
Matth.18 Angeli eorũ in cœlis ſemper uident faciẽ patris
Dan.7 mei, qui in cœlis eſt. De his prophetа ait: Milia mi-
lium miniſtrabant ei, & decies milies cẽtena mi-
lia aſſiſtebant ei. Si igitur ſemper uidẽt, & ſemper aſſiſtũt: uigilanti cura quærendũ eſt, unde ueniãt,
Heb.1 qui nunquam recedunt. Sed cũm de illis per Pa-
lum dicitur: Nõne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterũ miſſi, propter eos qui hæreditam capiũt ſalutis? per hoc quod miſſos cognoſcimus, unde ueniant inuenimus.
3 Sed ecce quæſtioni ſuę ſtionem iungimus, & quaſi dum anſam ſoluere nitimur, nodũ ligamus. Quomodo enim aut ſemper aſſiſtere, aut uidere ſemper faciem patris poſſunt, ſi ad miniſterũ exterius pro noſtra ſalute mittũtur? Quod tamẽ citius ſoluimus, ſi quæ ſubtilitatis ſit angelica natura penſamus. Neq; enim ſic à diuina uiſione foras exeunt, ut internæ cõtemplationis gaudijs priuentur: quia ſi cõditoris aſpectũ exeuntes amitterẽt, nec iacentes erigerẽ, nec ignorantibus uera nunciare poſſent, ſontemq; lucis quę egredientes ipſi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaq; eſt nunc natura angelica à naturę noſtrę cõditione diſtincta, quod nos & loco circumſcribimur, & cæcitatis ignorãtia coarctamur: Angelorũ uerò ſpiritus loco quidẽ circumſcripti ſunt, ſed tamẽ eorũ ſcientiæ longẽ ſuper nos incõparabiliter dilatanť. Interius quippe exterius q; ſcię dõ diffuſi ſunt, quia ipſum fontẽ ſcientiæ contemplantur. Quid enim de his quæ ſcięda ſunt, neſciũt, qui ſcientẽ omnia ſciunt? Eorũ itaq; ſcięntia cõparatione noſtræ ſcientiæ ualde dilatata eſt, ſed tamẽ cõparatione diuinæ ſcientiæ angusta: ſicut & ipſi illorũ ſpiritus, cõparatione quidẽ noſtrorũ corporũ, ſpiritus ſunt, ſed cõpa

A ratione ſummi & increatũ ſcripti ſpiritus, ſunt corpus. Et mittunť igiť & aſſiſtũt, quia per hoc quod circũſcripti ſunt, exeũt, & per hoc q; intus quoq; præſentes ſunt, aunq; recedũt. Et faciẽ ergo patris ſemper uidẽt. Et tamẽ ad nos ueniũt, quia & ad nos ſpiritali præſentia foras exeunt: & tamẽ ibi ſe, unde receſſerant, per internã contemplationẽ ſeruãt. Dicit ergo: Venerũt filij Dei ut aſſiſterẽt coram Domino, quia illuc ſpiritus conuerſione redũt, unde nulla mentis auerſione diſcedũt. Affuit inter eos etiã ſatan.] Valde quærendum eſt, quomodo inter electos angelos ſatan adeſſe poſſuerit, qui ab eorũ ſorte, exigente ſuperbia, dudũ dãnatus exſtiit. Sed rectẽ inter eos affuiſſe deſcribitur, quia etſi beatitudinẽ perdidit, naturã tamen eis ſimilẽ non amiſit: etſi meritis prægrauat, conditione naturæ ſubtilis attollitur. Inter Dei ergo filios corã Domino affuiſſe dicitur: quia eo intuitu quo omnipotẽs Deus cuncta ſpiritalia conſpicit: etiã ſatan in ordine naturæ ſubtiliorís uidet atteſtante ſcriptura, quæ dicit: Oculi Domini cõtemplantur malos & bonos. Sed hoc quod affuiſſe ſatan corã Domino dicit, in grauí nobis quæſtione uerſatur. Scriptũ quippe eſt: Beati mundo corde, quoniã ipſi Deũ uidebũt. Satan uerò qui mundo corde eſſe nõ poteſt: quomodo uidẽdo Domino affuiſſe poteſt? Sed intuendũ quia affuiſſe coram Domino, nõ autẽ uidiſſe Dominũ perhibetur. Venit quippe ut uideretur, nõ ut uideret. Ipſe in conſpectu Domini, non autẽ in conſpectu eius Domi nus affuit: ſicut ţcus cũm in ſole cõſiſtit, ipſe qui dem ſolis radijs perfunditur: ſed tamẽ lumen non uidet quo illuſtratur. Ita ergo etiam inter angelos in conſpectu Domini ſatan affuit, quia uis diuina quæ intuendo penetrat omnia, non ſe uidentem inmundum ſpiritũ, uidit: Quia enim & ipſa quæ Deũ fugiunt, latere nõ poſſunt, dum cuncta nuda ſunt ſuperno conſpectui, ſatan affuit abſens præſenti. Sequitur:

Quòd ueſcire Dei, reprobatur ſit. Cap. III.

CVi dixit Dominus: Vnde uenis? Quid eſt quod ueniẽtibus angelis electis nequaq; dicitur. Vnde uenitis: ſatan uerò unde ueniat, per contatur? Nõ enim requirimus niſi utiq; quæ neſcimus. Neſcire autẽ Dei reprobare eſt. unde quibuſdã in fine dicturus eſt: Neſcio uos unde ſitis. Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Sicut & neſcire mẽtiri, uir uerax dicit, qui labi per mendacĩũ dedignat: nõ quia ſi mẽtiri uelit, neſciat: ſed quod falſa loqui ueritatis amore cõtemnat. Quid eſt ergo ad ſatan dicere, unde uenis, niſi uias illius quaſi incognitas reprobare? Veritatis igiť lumen tenebras quas reprobat, ignorat: & ſatanæ itineră quia iudicãs damnat, dignũ eſt ut quaſi neſciẽs re quirat. Hinc eſt quod Adæ peccanti cõditoris uoce dicit: Adã ubi es? Necq; enim diuina potentia neſciebat, poſt culpã ſeruus ad quæ latẽbula fugerat: ſed quia lapſum uiditin culpa, iam ſub peccato uelut ab oculis ueritatis abſconditũ, quia tenebras erroris eius nõ approbat, quaſi ubi ſit peccator ignorat, eumq; & uocat & requirit, dicẽs: Adã

b ubi

Ioan.13 4 Luc.13 Gen.3

ubi es: Per hoc quod uocat, signũ dat, quia ad pœnitentiam reuocat. Per hoc quod requirit, apertè insinuat, quia peccatores iure dãnandos ignorat. Satan ergo dominus non uocat, sed tamẽ requirit dicens: Vnde uenis? quia nimirũ Deus apostatã spiritũ ad pœnitentiam nequaqʒ reuocat: sed uias superbiæ eius nesciens dãnat. Igitur dum satan de itinere suo discutitur, electi angeli requirendi unde ueniãt nõ sunt: quia eorũ uitæ tanto Deo notæ sunt, quãto & ipso autore peraguntur: dumq; soli eius uolũtati inseruiũt: eo esse incognite nequeũt, quo per approbationis oculũ ex ipso semper ante ipsum sunt. Sequitur: Respondens satan ait: Circuiui terrã & perambulaui eam.] Solet per gyrum circuitus, laboris anxietas designari. Satan ergo laborans terram circuiuit: quia quietus in cœli culmine stare cõtempsit. Cumq; se nõ transfudisse, sed perambulasse insinuat: quãto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuit: quia ab illo spiritalis potentię uolatu corruens, malitiæ suæ pressus grauedine, foras ad gyrũ laboris uenit. Hinc est ẽ quod & de eius membris per Psalmistam dicitur: In circuitu impi ambulãt: quia dum interiora nõ appetũt, in exteriorum labore fatigantur. Sequitur:

Quid sit quod ad satan Dominus loqui dicitur, uel quod satan Domino respondere perhibetur. Cap. IIII.

VNquid considerasti seruũ meum Iob, quod nõ sit ei similis in terra: uir simplex & rectus ac timens Deum, & recedẽs à malo?] Hoc quod diuina uoce beatus Iob simplex & rectus ac timens Deum & recedẽs à malo dicitur: quia subtiliter membratimq; supra expositimus, replicare quæ diximus deuitamus: ne dum discussa repetimus, tardius ad indiscussa ueniamus. Hoc ergo nobis est solerter intuendum, quid sit quod uel ad satan loqui Dominus dicitur, uel quod satan Domino respõdere perhibẽ. Discutiẽda quippe est, quænam sit ista locutio. Neq; enim uel à Domino (qui summus atq; incircũscriptus est spiritus) uel à satan (qui nulla est carnea natura uestitus) humano modo aereus flatus folle uentris attrahitur, ut per organum gutturis, uocis expressione reddatur. Sed dum naturæ inuisibili natura incomprehensibilis loquitur, dignum est ut mẽs nostra qualitatem corporeæ locutionis excedens, ad sublimes atq; incognitos modos locutionis intimæ suspendatur. Nos nanq;, ut ea quæ sentimus intrinsecus, extrinsecus exprimamus, hęc per organum gutturis, per sonum uocis ejicimus. Alienis quippe oculis intra secretum mẽtis quasi post parietem corporis stamus: sed cũm manifestare nostra mẽtis fos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur: ut quales sumus intrinsecus, ostendamus.] Spiritalis autem natura non ita est, quæ ex mente & corpore composita dupliciter non est. Sed rursus sciendum est, quia ipsa etiam natura incorporea cũm loqui dicitur, eius locutio nequaquam una atq; eadem qualitate formatur. Aliter enim loquitur Deus ad angelos, aliter angeli ad Deũ: aliter Deus ad sanctorũ animas, aliter sanctorum animæ ad Deũ: aliter Deus ad diabolũ, aliter diabolus ad Deũ. Nam quia spiritali naturæ ex corporea appositione nihil obstat: loquitur Deus ad angelos sanctos eo ipso, quo eorum cordibus occulta sua inuisibilia ostendit, ut quicquid agere debeant, in ipsa contemplatione ueritatis legant, ut uelut quædã præcepta uocis, sint ipsa gaudia contemplationis. Quasi enim audientibus dicitur, quod uidentibus inspiratur. Vnde cũm eorũ cordibus, Deus cõtra humanam superbiam, animad uersionem ultionis insunderet, dixit: Venite descendamus, & confundamus ibi linguam eorum. Dicitur eis qui adorãt, uenite, quia nimirum hoc ipsum nunquam à diuina cõtemplatione decrescere, in diuina contemplatione semper adcrescere est: & nunquam corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper uenire. Quibus & dicit: Descendamus & cõfundamus ibi linguã eorum. Ascendunt angeli in eo quod creatorem conspiciunt: Descendũt angeli in eo quod creaturã sese in illicitis erigentem, examine districtionis premunt. Dicere ergo Dei est: Descendamus & confundamus ibi linguã eorũ, in seipso eis hoc quod rectè agatur ostẽdere, & per uim internę uisionis, eorum mentibus exhibenda iudicia occultis motibus inspirare. Aliter loquuntur angeli ad Deũ sicut & per Ioannis Apocalypsim dicũt: Dignus est agnus qui occisus est, accipere uirtutem & diuinitatem & sapientiam. Vox nanq; angelorum est in laude conditoris ipsã admiratio intimæ contemplationis. Virtutis diuinæ miracula obstupuisse, dixisse est: quia excitatus cum reuerentia motus cordis, magnus est ad aures incircũscripti spiritus, clamor uocis. Quæ uox le quali per distincta uerba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis format. Deus ergo angelis loquitur: cũm eis uoluntas eius intima uidenda manifestatur. Angeli autem loquũtur Domino: cũm per hoc quod super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgũt. Aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ loquuntur ad Deum. Vnde & in Ioannis Apocalypsi surrexisse dicitur: Vidi subter altare animas interfectorum propter uerbum Dei, & propter testimoniũ quod habebant: & clamabant uoce magna, dicentes: Vsq; quo Domine sanctus & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Vbi illico adiungitur: Date sunt illis singulæ stolę albę, & dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorum & fratrũ eorum. Quid est enim animas uindictæ petitionem dicere, nisi diem extremum iudicij, & resurrectionem extinctorum corporum desiderare? Magnus quippe earum clamor, magnum est desiderium. Tanto enim quisq; minus clamat, quanto minus desiderat, & tanto maiorem uocem in aures circumscripti spiritus exprimit, quanto se in eius desiderium plenius fundit. Animarum igitur uerba, ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo no esset, Propheta

Pſal. 11

Gen. 11

Apoc. 5

Apoc. 6

pheta non diceret, Desiderium cordis eorum audiuit auris tua. Sed cùm aliter moueri soleat mens quę petit, aliter quæ petitur: & sanctorum animæ ita in interni secreti sinu Deo inhæreant, ut inhærendo requiescant: quomodo dicuntur petere, quas ab interna uoluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo dicuntur uindictam desiderare, quas & uoluntatē Dei certum est, & ea quæ futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ, ab ipso aliquid petere dicuntur, nō quòd quicquam desiderēt quod ab eius uoluntate, quem cernunt, discordat: sed quo Deo mente ardentius inhærēt eo etiam de ipso accipiūt, ut ab ipso petant quod eum facere uelle nouerunt. De ipso ergo bibunt quod ab ipso sitiūt: & modo nobis adhuc incomprehensibili, in hoc quod petendo esuriunt, præsciendo satiantur. Discordarent ergo à uoluntate conditoris, si quæ eum uident uelle non peterent eiq; minus inhærerēt, si uolentem dare, desiderio pigriori pulsarent. Quibus responsum diuinitus dicitur: Requiescite tempus adhuc modicum donec compleatur numerus conseruorū & fratrum uestrorum. Desiderātibus animabus, requiescite tempus adhuc modicū dicere, est, inter ardorem desiderij ex ipsa præscientia solatium consolationis aspirare: ut & animarum uox sit, hoc quod amantes desiderant: & respondentis Dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria cōfirmat. Rē spondere ergo eis est, ut collectionem fratrum expectare debeant: eorum membribus libenter expectādi moras infundere: ut cùm carnis resurrectionē appetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur.] Aliter Deus loquitur ad diabolum, aliter diabolus ad Deū. Loquī enim Dei est ad diabolū: uias eius ac negocia animaduersione occultæ districtionis increpare, sicut hic dicitur: Vnde uenis? Diabolū autem ei respondere, est omnipotenti maiestati eius posse nihil celare. Vnde hic ait: Circuiui terram & perambului eam. Quasi ēm dicere eius est quid egerit, scire quòd actus suos oculis illius occultare non possit. Sciendum uerò est quia sicut hoc loco discimus, quatuor modis loquitur Deus ad diabolum: tribus diabolus ad Deū. Quatuor modis loquitur Deus ad diabolum, quia & iniustas uias eius arguit, & electorum suorum contra illum iustitiam proponit, & tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando eum ne tentare audeat prohibet. Iniustas ēm uias eius redarguit: sicut iam dictū est: Vnde uenis?] Electorum suorum contra illum iustitiam proponit, cùm ait: Nunquid cōsideraſti seruū meum Iob: quòd nō sit ei similis super terram?] Tentandam eorum innocentiam concedendo permittit, sicut ait: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt.] Rursumq; eum à tentatione prohibet, cùm dicit: Tantum in eum ne extendas manum tuam.] Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum: cùm uel uias suas insinuat, uel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, uel tentandam eandem innocentiā postulat. Vias quippe suas insinuat qui ait: Circuiui terram & perambului eam. Electorum innocentiam accusat, qui dicit: Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu uallasti eum ac domum eius uniuersamq; substantiam eius per circuitū? Tentandam eandem innocentiā postulat, cùm dicit: Extende manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi. Sed dicere Dei est: Vnde uenis? sicut & supra insinuauimus, ui suæ iustitiæ itinera malitiæ eius increpare. Dicere Dei est: Nunquid consideraſti seruum meum Iob, quod non sit ei similis super terram? tales electos suos iustificando facere: qualibus nimirum apostata angelus possit inuidere. Dicere Dei est: Ecce uniuersa quæ habet in manu tua sunt: ad probationē fidelium, contra eos occulta ui iniquitatum illum suæ malitiæ relaxare. Dicere Dei est: Tantum in eum ne extendas manum tuam: ab immoderatæ tentationis impetu eum etiam permittendo restringere. Diabolī autem dicere est: Circuiui terram & perambului eam: fagacitatem suæ malitiæ inutilibilibus eius oculis occultare nō posse. Dicere diaboli est: Nunquid frustra Iob timet Deum: contra bonos intra cogitationum suarum latibula cōqueri: eorumq; profectibus inuidere, atq; inuidendo reprobationis rimas exquirere. Dicere diaboli est: Extende paululum manū tuam: & tange cuncta quæ possidet: ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus anhelare. Quo enim eorum tentationem inuidēs appetit, eo illorum quasi probationem deprecās petit. Quia igitur internarū locutionum modos succincte diximus: ad intermissum paululum expositionis ordinem reuertamur.

Qđ diabolus non contra Iob, sed contra Dominum certamen iniit. Cap. V.

NVnquid consideraſti seruum meum Iob, quòd nō sit simplex ei super terrā, uir simplex & rectus: ac timens Deum, & recedens à malo?] Præcedenti iam sermone tractatum est: quia diabolus non contra Iob, sed contra Deum certamen proposuit, materia uerò certaminis beatus Iob in me diū fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Iob inter flagella deliquisse, quod sentire nephas est, Deū dicimus in sua propositione uictoriam perdidisse. Nam ecce & in hoc loco intuendum est: quia non prius diabolus beatum Iob à Domino petit, sed eum Dominus in diaboli despectū laudauit. & nisi in sua iustitia permansurū nosset, non utiq; pro illo proponeret. Nec peritura in tentatione cōcederet, de qua ante tentationē, ex Dei laudibus, in tentatoris mente, inuidiæ fuerant faces excitatæ. Sed antiquus aduersarius cum quæ accusset mala, non inuenit: ipsa ad malum inflectere bona quęrit. Cumq; de operibus uincitur, ad accusandū uerba nostra perscrutatur. Cùm nec in uerbis accusationem reperit: intentionem cordis fuscare cōtendit, tanquam bona facta bono animo non fiant, & idcirco perpendi à iudice bona non debeāt. Quia enim fructus arboris esse & in æstu uirides conspiciq; quasi uermem ponere ad radicē quærit. Nam dicit: Nunquid frustra Iob timet

Deum? Nónne tu uallasti eum ac domũ eius, uniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.] Ac si apertè dicat: Qui tot bona in terra recipit: quid mirum est si pro eis se innocenter gerit? Innocẽs uerè esset, si bonus inter aduersa persisteret. Cur autem magnus dicitur, quę merces sui uniuscuiusq; operis tanta rerum multiplicitate comitatur? Astutus quippe aduersarius cùm sanctũ uirum inter prospera bene egisse considerat: reprobare apud iudicem per aduersa festinat. Vnde rectè in Apocalypsi uoce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectũ Dei nostri die ac nocte. Scriptura autem sacra sæpe diem pro prosperis, noctem autẽ pro aduersis ponere consueuit. In die ergo ac nocte accusare non definit: quia modo nos in prosperis, modo in aduersis accusabiles ostendere cõtendit. In die accusat, cùm prosperis male nos uti insinuat. In nocte accusat, cùm in aduersis nos non habere patientiã demonstrat. Beatum ergo Iob quía necdum flagella astigerant: quasi adhuc unde in nocte accusare possit omnino non habebat. Quia uerò in prosperis magna sanctitate uigueràt, pro eisdem prosperis bona illũ egisse simulabat uersuta assertione mentiens, quòd nõ ad usum domini substantiam possideret, sed ad usum substantiæ Dominum coleret. Sunt enim nonnulli qui ut fruantur Deo, dispensatorię utuntur hoc sęculo. Et sunt nonnulli qui ut fruantur hoc sęculo, transitorię uti uolunt Deo. Cùm ergo bona diuini muneris narrat, putat quòd fortis operarij facta leuiget: ut cuius uitam reprehendere de operibus non ualet, eius mentem quasi ex cogitationibus addicat mentiens quòd non amore domini, sed tẽporalis prosperitatis appetitione seruierit, omne quod innocuè exterius uixit. Vires ergo beati Iob nesciens, sed tamen unumquemq; aduersis probari uerius sciens, tentandum hunc expetit: ut qui per diem prosperitatis inoffenso gressu incesserat, saltem in nocte aduersitatis impingeret, & ante laudatoris sui oculos offensione impatientiæ prostratus iaceret. Vnde subiungit:

Apoc. 12 9

Quòd diabolus nihil possit nisi permissus.
Cap. VI.

SEd extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.] Cùm sanctum uirum satan tentare appetit, & tamen Domino ut manum suam extenderet debeat dicit ualde notandum est: quia feriendi uires nec ipse sibi tribuit, qui contra authorẽ omnium singulariter superbit. Scit namq; diabolus: quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit, quia nec per semetipsum in eo quod est spiritus existit. Hinc est quod in Euangelio expellendã de homine legio dicebat: Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui enim per semetipsum ire in porcos non poterat: quid mirum si sine authoris manu, sancti uiri domum contingere non ualebat? Sciendum uerò est: quia satanæ uoluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta: quia à semetipso uoluntatem habet, sed à Domino potestatem. Quod enim ipse facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non nisi iustè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul. Ecce unus idẽq; spiritus & Domini appellatur & malus: Domini uidelicet per licentiam potestatis iustæ, malus autẽ per desiderium uoluntatis iniustæ. Formidari ergo non debet, qui nihil nisi permissus ualet. Sola ergo uis illa timenda est quæ cùm hostem sæuire permiserit, ei ad usum iusti iudicij & iniusta illius uoluntas seruit. Paululum uerò manum postulat extendi, quia exteriora sunt quæ expetit conteri. Neq; enim satan facere se aliquid multum putat, nisi cùm in anima sauciat, ut ab illa patria feriens reuocet, à qua ipse longe telo superbiæ fuæ prostratus iacet. Sed quid est quod ait: Nisi in faciem benedixerit tibi?] Nos nempe quod amamus respicimus: quod uerò auersari uolumus, ab eo faciem declinamus. Quid itaq; Dei facies, nisi respectus eius gratiæ, perhibetur intelligi? Ait ergo: Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet nisi in faciem benedixerit tibi.] Ac si apertè dicat: Ea quæ dedisti subtrahe. nam si accepta perdideris, respectum gratię tuæ ablatis rebus temporalibus non requiret. Si enim ea quibus delectatur nõ habuerit, fauorem tuum etiam maledicendo contemnet. Cuius petitione callida nequaquam prouocata ueritas uincitur, sed ad deceptionem suam hosti conceditur quod fideli famulo ad augmentum muneris suffragetur. Vnde mox subditur:

A

B

C

D

1.Reg. 18

Luc. 8

10

Quomodo Deus tentari in quibusdam dat licentiam, in aliis uerò retinet & refrenat. Cap. VII.

ECce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Consideranda est in uerbis Domini dispensatio sanctæ pietatis, quomodo hostem nostrum permittit & retinet, relaxat & refrenat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligendum, sed ab aliis relinquit. Ecce uniuersa quæ habet in manu tua sunt: tantùm ne in eum extendas manum tuam. Substantiam prodit, sed tamen corpus protegit: quod quidem postmodum tentatori traditurus est, sed tamen non simul ad omnia relaxat hostem, ne un dique feriens frangat ciuem. Mala enim cùm multa electis eueniunt, mira cõditoris gratia ex tempore dispensantur: ut quæ coacernata perimerent, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis Deus qui nõ patiet uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiã exitũ ut possitis sustinere. Hinc Dauid ait: Proba me Domine & tenta me. Ac si apertè dicat: Prius ures inspice, & tunc ut ferre ualeam tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manũ tuam. Intelligi & aliter potest, quia fortè quidem pugnatorem suum Dominus nouerat, sed tamen diuidere ei certamina contra hostem uolebat: ut quam-

1.Cor. 10

Psal. 25

quãuis robusto bellatori uictoria in cunctis superaret, prius tamen de uno certamine hostis ad dominum uictus rediret: tuncq; ei aliud iterũ uincẽdo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilius uictor existeret, quo uictus hostis se contra illum iterum ad noua bella repararet. Sequitur:

Quòd Deus est intra omnia, & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia. Cap. VIII

12 EGreſſusq; eſt ſatan à facie domini.] Quid eſt quòd ſatan à facie domini egreſſus dicitur? Quò enim exitur ab eo qui ubiq; eſt? Hinc nanq; ait: Cœlum & terram ego impleo. Hinc eſt
Hier. 23 quòd ſapientia illius dicit: Gyrum cœli circumi-
Eccle. 24 ui ſola. Hinc de eius ſpiritu ſcriptum eſt: Spiritus
Sap. 1 domini repleuit orbem terrarum. Hinc eſt quod
Eſa. 6 dominus dicit iterum: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Hinc rurſum de eo ſcriptum eſt. Cœlum metitur palmo, &
Eſa. 40 omnem terram pugillo cõcludit. Sed quippe cui præſidet, interior & exterior manet. Cœlum palmo metiens & terram pugillo cõcludens, oſtenditur: quod ipſe ſit circũquaq; cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id nanq; quod interius concluditur, à concludente exterius cõtinetur. Per ſedem ergo cui præſidet, intelligitur eſſe interius ſuprac̃. Per pugillum quo continet, exterius ſubter c̃ ſignatur. Quia enim ipſe manet intra omnia, ipſe extra omnia: ipſe ſupra omnia, ipſe infra omnia, & ſuperior eſt per potentiam, & inferior per ſuſtentationem: exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem: ſurſum regens, deorſum cõtinens: extrà circumdans, interius penetrans, nec alia ex parte ſuperior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atq; alia manet interior: ſed unus idẽq; totus ubiq; præſidendo ſuſtinens, ſuſtinendo præſidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans. Vnde ſuperius preſidens, inde inferius ſuſtinens, & unde exterius ambiens, inde interius replens, ſine inquietudine ſuperius regens, ſine labore inferius ſuſtinẽs, interius ſine extenuatione penetrans, exterius ſine extẽſione circundãs. Eſt itaq; inferior et ſuperior ſine loco: eſt amplior ſine latitudine: eſt ſubtilior ſine extenuatione.

Quò igitur ab eo exitur, qui dum per molem corporis nuſquam eſt, per ineircumſcriptam ſubſtantiam nuſquam deeſt? Sed quamdiu ſatan preſſus maieſtatis potentia appetitum ſuæ malitiæ exercere non uáluit, quaſi ante faciem domini ſtetit.

13 A facie autem domini exijt, quia relaxatus diuinitùs ab internæ retentionis anguſtia, ad ſui deſiderij effectum uenit. A facie domini exijt, quia diu uinculis diſciplinæ religata quandoq; uoluntas noxia ad opus proceſſit. Cùm enim (ſicut dictum eſt) id quod uoluit, implere non ualuit, qua ſi ante faciem domini ſtetit, quia illum ab effectu malitiæ ſuperna diſpenſatio coarctauit. Sed à facie domini exijt, quia poteſtatem tentationis accipiens, ad malitiæ ſuæ uota peruenit. Sequitur:

Quòd coniuncti bus filijs Iob, ex ipſa conueſſatione diabolus tentandi occaſionem accepit, & quomodo de minoribus ad maiora paulatim progreditur. Cap. IX

CVm autem quadam die filij & filiæ eius cõmederent, & biberent uinum in domo fratris ſui primogeniti, nuncius uenit ad Iob, qui dicebat: Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percuſſerunt gladio, & ego euaſi ſolus ut nunciarem tibi.] Notandum quæ tempora tentationibus congruant. Tunc quippe diabolus tentandi tempus elegit, quãdo beati Iob filios in conuiuio inuenit. Neque enim ſolummodo intuetur hoſtis quid faciat, ſed etiam quando faciat. Nam quamuis poteſtatem acceperit, aptum tamen ad ſubuertionem tempus exquiſiuit, ut uidelicet nobis Deo diſpenſante proderetur, quia præuncuncia tribulationis eſt lætitia fatietatis. Intuendum uero eſt, quãm callide ipſa dãna quæ illata ſunt nunciantur. Non enim dicitur, boues à Sabæis ablati ſunt: ſed qui ablati ſunt, boues arabant: ut uidelicet memorato fructu operis, cauſa creſcat doloris. Vnde & apud Græcos non ſolum aſinæ, ſed aſinæ fœtæ raptæ referuntur: ut dum minima animalia audientis animum minus ex ſui qualitate percuterent, amplius ex fœcunditate uulneraret. Et quia eo magis aduerſa animum feriunt, quo cùm multa ſunt, etiam ſubita nunciantur, aucta eſt menſura gemituum, etiam per particulã nunciorum. Nam ſequitur: Cùm adhuc ille loqueretur, uenit alius & dixit. Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; cõſumpſit, & effugi ego ſolus ut nunciarẽ tibi.] Ne rebus perditis minorem audiẽti dolorem moueat: eius animum ad exercendum etiam ſpſis nunciorum uer bis inſtigat. Intuendum quippe eſt quàm callidè dicitur, ignis Dei, ac ſi apertè diceretur: Illius animaduerſionem hoſtines, quem tot hoſtijs placare uoluiſti: Illius iram toleras, cui quotidie ſeruiens inſudabas. Dum enim Deum cui ſeruiera tad uerſa intuliſſe indicat: læſo commemorat, in quo excedat: quatenus anteacta obſequia ad mentem reduceret, & fruſtra ſe ſeruiſſe æſtimans, in autho ris iniurĩam ſuperbiret. Pia etenim mens cùm ſe aduerſa ab hominibus perpeti conſpicit, in diuinæ gratiæ conſolationẽ requieſcit: cunq; tentatio num procellas increſcere extrinſecus uiderit, ſe ceſſum ſpei dominicæ appetens, intra conſcientiæ portum fugit. Vtuerò uerſutus hoſtis uno eo demq; tempore ſancti uiri robuſtiſſimum pectus, & humanis aduerſitatibus & diuina diſpenſatione concuteret, & prius Sabæos irruiſſe intulit, & mox ignem Dei de cœlo cecidiſſe nunciauit: ut quaſi omnem aditum conſolationis excluderet, dum & ipſum aduerſantem oſtẽderet, qui conſolari animum intra aduerſa potuiſſet: qua tenus dum ſe tentatus undiq; deſtitui atq; undiq; premi conſideret, in contumeliam tanto audacius, quanto & deſperatius erumpat. Sequitur:

Et adhuc loquēte illo, uenit alius & dixit: Chal A dæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos: & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus ut nunciarem tibi.]

Ecce iterum ne quid minus de humana aduersitate doluisset, Chaldæorum turmas irruisse denunciat: & ne illum minus desuper uenīēs aduersitas feriat, iteratam iram in aere demonstrat.

Nam sequitur: Loquebatur ille, & ecce alius in trauit & dixit: Filijs tuis & filiabus uescēbus, & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti, repente uentus uehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus: quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & B
15 effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Qui uno uulnere non prosternitur, idcirco bis terq; percutitur, ut usq; ad intima quandoq; feriatur. Nuncia ta itaq; fuerat aduersitas de Sabæis: nunciata diui na animaduersio per ignem de cœlo: nūciatur ab hominibus iterum camelorū raptus, cædesq; puerorū, & diuinæ indignationis ira repetitur, dum uentus irruens concussisse domus angulos, atq; extinxisse liberos indicatur. Quia enim notū est, quòd absq; superno nutu moueri elementa non possint, latenter infertur, quòd ipse contra illum elementa mouerit, qui moueri permisit: quamuis satan à domino semel accepta potestate ad usum suæ nequitiæ etiam elementa conetur e præualet.

Nec mouere debet si spiritus de summis proie- C cētus turbare in uentos aerem potuit: cūm nimirū conster, quia & damnatis in metallum, ad usum aqua & ignis seruit. Quæstium est igitur ut nunciarentur malæ: quæstium est ut multa: quæstium est ut subita. Sed cūm prius aduersa nūciauit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis membris uulnus inflixit: cùm uerò percussūm corferiendo repetijt, ut ad impatientiæ uerba cōpelleret, super uulnera uulnus irrogauit. Intuendum uerò est quàm callidè curauit hostis antiquus nō tam fractura rerum sancti uiri patientiam rumpere, quàm ipso ordine nunciorum. Qui studēs prius parua, & post nunciare maiora, in extremo filiorum mortem in tulit: ne ullis pater rei familiaris damna duceret, si illa iam orbatus audiret, & minus percuteret re D rum amissio præcognita morte filiorum: quia uidelicet nulla esset hæreditas, si illos prius subtraheret, qui seruabantur hæredes. Sed à minimis incipiens, in ultimum grauiori nunciauit, ut dum gradatim deteriora cognoscēret, in eius corde do loris locum omne uulnus inueniret. Notandum quàm callidè cor malorum pōdera & diuisa & subita nunciantur: ut & repēte & particulatim crescens, in audientis corde dolor sese ipse non capere ret, & tanto ardentius in blasphemiam accenderet, quanto subitis ac multiplicibus nuncijs in se angustius æstuaret.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum. Cap. X

16 IN domo fratris sui primogeniti.] Sed neq; hoc negligenter præterēundum puto: quòd fi- A lij in maioris fratris domo conuiuantur cùm pereunt. Dictum nanq; est superius, quod conuiuia peragi sine culpa uix possunt. Vt ergo nostra, nō illorum loquamur: sciendum nobis est, quia omne quod à minoribus uoluptuose agitur, maiorū disciplina colitur. Cùm uerò maiores ipsi uoluptati deseruīt: nimirum minoribus laxatur frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando & ipsi qui ius cōstrictionis accipiunt, sese uoluptatibus relaxant? Dum ergo in maioris fratris domo conuiuantur, perent: quia tunc contrà nos hostis uehementius uires accipit, quando & ipsos qui pro custodia disci B plinæ prælati sunt, uentri seruire cognoscit. Tanto enim licentius ad feriēdum occupat subditos: quanto & hi qui intercedere pro culpis poterāt, uoluptati uacant, Abfit autem ut tantī uiri filios per conuiuiorum studio, ingurgitando uentri uacasse suspicemur: sed tamen ueraciter nouimus, quia etli per disciplinæ quisq; custodiam necessitatis metas edendo non tranlit, accensa tamen mentis intentio inter conuiuia torpescit: & minus in quanto sit tentationē bello considerat, qui se per securitatem relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: quia antiquus hostis in minorum morte subuersionis aditum per negligentiam maiorum quærit. Sed quia quantis nunciorum iaculis sit percussus, agnouimus: uir sortis noster, qualis inter uulnera consistat audiamus. Sequitur:

Quòd Iob in eo quòd filios luxit, & Deum obtrauit, mansisse ostenditur quàm immobilis in Dei & proximi charitate exiterit. Cap. XI

TVnc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua: & tonso capite corruens in terram adorauit.]

Nonnulli magnæ constantiæ philosophiā putant, si disciplinæ asperitate correpti, ictus uerberum doloresq; non sentiant. Nōnulli uerò tam nimis percussionum flagella sentiunt, ut immodera to dolore commoti, etiam in excessu linguæ dila bātur. Sed quisquis ueram philosophiam nititur tenere: necesse est ut inter utraq; gradiatur. Non est enim pondus ueræ uirtutis, insensibilitas cordis, quia & ualde insana per stuporem membra sunt: quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus uirtutis custodiam deserit, qui dolorē uerberum ultra quām necesse est sentit: quia dum nimia afflictione cor tangitur, usq; ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit ut nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatē quip pe percussorum per prophetam dicitur: Percussi- Hier. 5
sti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatē per cussorum per Psalmistā dicitur: In miseriis nō sub Psal. 139
sistent. In miseriis nanq; subsisterent, si æquanimiter aduersa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruūt quasi inter illatas miserias sub sistendi constantiam perdunt. Beatus itaq; 17
Iob quia ueræ philosophiæ regulam tenuit: contra utraque mira se æquitatis arte seruauit: ut nec quasi

quasi dolorem non sentiens flagella sperneret: A
nec rursum ultra modum dolorem sentiens contra iudicium flagellantis insaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit: scidit uestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit. Quòd uestimenta scidit: quòd tonso capite in terram corruit: monstrat nimirū, quia flagelli dolorem sensit. Quòd uero additur, adorauit: aperte ostenditur, quia in dolore positus contra flagellantis iudicium non excessit. Nec omnino ergo non motus est, ne Deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursum omnino motus est, ne nimis dolēdo peccaret. Sed quia duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor & proximi: ut dilectionem proximi exolueret, impendit filijs Iu B
ctum: ne dilectionem Dei desereret, expleuit inter gemitus adorationem. Solent nonnulli in prosperis Deum diligere, in aduersis autem positi flagellantem minus amare. Beatus autē Iob per hoc quòd motus exterius exhibuit, ostendit quia flagella patris agnouit. Per hoc quòd adorando humilis mansit, ostendit quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset: non sentiens, in percussione corruit: ne autem se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit ut adoraret.

Nat. mentem negare non potest, quin dolorem in mente sentiat.

Mos autem ueterum fuit, ut quisquis speciem sui corporis capillos nutriendo seruaret, eos tempore afflictionis abscinderet: & rursum qui tranquillitatis tempore capillos abscinderet: eos in ostensione afflictionis nutriret. Beatus igitur Iob tran- C
quillitatis tempore capillos seruasse ostenditur: cùm ad doloris usum caput totondisse memoratur: quatenus cùm in cunctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum pœnitentiæ species diuersa fuscaret, sed iste exutus rebus, filijs orbatus, qui uestimēta scidit, qui caput totondit, qui in terram corruit, quid dicat audiamus.

Quòd in amissione externorum magna consolatio sit, considerare, quòd hæc temporalia nec aliquando habuimus, nec semper habebimus. Cap. XII

NVdus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc.] O quàm altæ sedi in terni consilij præsidet iste, qui scilli is uestibus in terra prostratus iacet. Quia enim iudicante domino cuncta amiserat, pro seruanda patientia illud tempus ad memoriam reduxit: quo necdum ista quæ perdidit habebat: ut dum intuetur quòd aliquando illa non habuit, dolorem temperet quòd amisit. Magna enim consolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere: quibus nos contigit res quas perdidimus non habuisse. Quia uero omnes nos terra genuit: hanc non im-
Eccl. 40 meritò matrē uocamus. Vnde scriptū est: Graue iugū super filios Adam à die exitus de uentre matris eorū, usq; in diem sepulturæ in matrem eorum omniū. Beatus igitur Iob ut patiēter lugeat quod hic amisit, uigilanter attendit qualis huc uenerit: ad augmentum autem seruandæ patientiæ, adhuc solertius inspicit, hinc qualis recedat, & dicit:

Quòd diabolus humilitate nostra sternitur, & patientia superatur. Caput XIII

NVdus egressus sum de utero matris meæ, 18
nudus reuertar illuc.] Ac si dicat: Nudum me huc intrantem terra protulit: nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Qui ergo accepta habui, sed reliquenda perdidi: quid proprium amisi? Quia uerò consolatio non solum ex consideratione conditionis exhibenda est: sed etiam ex iustitia conditoris: rectè subiungit:

Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est.] Sanctus uir tentante aduersario cuncta perdiderat: sed tamen sciens quia contrà se fatan tentandi uires nisi permitten te domino non habebat: non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit, sed dominus dedit, dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Si enim nos ab illo accepimus quibus in hac uita utimur: cur doleamus quod ipso iudicante exigimur, quo largiente fœneramur? Nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo reddendi tempore non constringitur: quādo uult exigit quod fœneratur. Vbi & bene subiungitur: Sicut domino placuit, ita factum est. Cùm enim in hac uita ea quæ nolumus patimur, necesse est ut ad cum qui iniustum uelle nihil potest, studia nostræ uoluntatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet, quod illo ordinante ergà nos agitur, cui non nisi iustum placet. C Si igitur iusta Deo placere scimus: pati autem nul la, nisi quæ domino placuerint possumus, iusta sunt cuncta quæ patimur, & ualde iniustum est, si de iusta passione murmuramus. Sed quia orator fortis quomodo assertionem partis suæ contra aduersarium allegauit, audiuimus, nunc quomodo in orationis suæ termino iudicem benedicendo laudet, audiamus. Sequitur: Sit nomen domini benedictum.] Ecce omne quod rectum sensit, domini benedictione concluſit, ut hinc aduersarius inspiciat, & ad pœnam suam uictus erubescat: quia ipse domino cōtumax etiam in beatitudine conditus extitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit. Intuendum 19
uerò est, quia hostis noster tot nos iaculis percutit, quot tentationibus affligit. Quotidie namque D
in acie stamus, quotidie tentationum eius tela excipimus. Sed & nos contra illum iacula mittimus, si confossi tribulationibus, humilia respondemus. Beatus igitur Iob percussus damno rerum, percussus morte filiorum: quia uim doloris uertit in laudem conditoris, dicens: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.] Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia strauit. Nec credamus quòd bellator noster accepit, & non insixit uulnera. Quot enim uoces patientiæ in Dei laudem percussus reddidit, quasi totin aduersarij pectore iacula intorsit, & acriora ualde quàm sustinuit inflixit. Afflictus enim terrena perdidit, sed afflictionem humiliter sustinēs, cœlestia multiplicauit. Sequit:

Quòd Iob percussus nec verbo nec cogitatione in Deum peccauit Cap. XIIII.

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis: neque stultum aliquid cõtra Deum locutus est. Quia tentationum tribulationibus deprehensi, etiam tacito cogitationum motu possumus non loquẽdo peccare: beato Iob & oris testimonium perhibetur & cordis. Prius enim dicitur, non peccauit Iob labijs suis: & tunc demum subditur: Neque stultum aliquid cõtra Deum locutus est. Qui enim stultum loquitur nõ est, culpam à lingua non pescuit: sed cùm præmittitur, non peccauit: constat quòd murmurationis vitium etiam à cogitatione refrinxit. Nec ergo peccauit, nec stultum locutus est: quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguam in cõtumaciam relaxauit. Stultè autem contra Deum loquitur, qui inter diuinæ animadueʀionis flagella posirus, iuʀtificare semet ipʀum conatur. Si enim innocẽtem ſe aſſerere ſuperbè audeat, quid aliud quàm iuʀtitiam ferientis accuſat? Hucuſq; nos uerba hiʀtoriæ tranſcurriſſe ſufficiat: ſam nunc ad indaganda allegoriæ myʀteria expoſitionis ſe ſermo conuertat.

Quòd Deus tempora ſine tempore intuetur: & in luce tenebras uidet: & diuerſa ordinans nõ eſt diuerſus. Cap. XV.

Allegoria. QVadam die cùm ueniſſent filij Dei ut aſſiſterent coram domino: affuit inter eos etiam ſatan. Diſcutiendum prius eſt: cur quadam die ſa-C ctum aliquid coram domino dicitur, cùm apud illum nequaquã curſus temporis mutatione diei noctiſq; uarietur. Neque enim in ea luce, quę ſine acceſſu ea quæ eligit illuʀtrat, & ſine receſſu ea quæ reſpuit deſerit, defectus mutabilitatis uenit: quia in ſemetipſa manẽdo immutabilis, mutabilia cuncta diſponit: ſicq; in ſe tranſcuntia cõdidit: ut apud ſe tranſire nequaquam poſſint: nec tempus intus in conſpectu eius deſluit, quod apud nos foris decurrit. Vnde ſit ut in æternitate eius ſixa maneant. Cur ergo apud eum dicitur quadam die, cui nimirum dies una eſt æternitas ſua? Quam uidelicet nec fine claudi, nec initio uidit aperiri pſalmiſta, cùm dicit: Melior eſt dies una in atrijs tuis ſuper milia. Sed cùm ſcriptura ſacra de temporaliter editis loquiſt, dignum eſt ut uerbis temporalibus uratur: quatenus condeſcendendo leuet: & dum de æternitate aliquid tẽporaliter narrat, aſſuetos temporalibus ſenſim ad æterna traiciat: ſecq; bene noſtris mẽtibus æternitas incognita, dum uerbis cognitis blanditur, infundat. Quid autem mirum ſi in ſacro eloquio incõmutabilitatem ſuam Deus præpropere humanæ mẽti non aperit: quando & reſurrectionis ſuæ ſolennitate celebrata, quibuſdam prouectionum acceſſibus innotuit incorruptionem corporis quod reſumpſit? Luca quippe atteſtãte didicimus: quòd quibuſdam ſe in monumento quærentibus prius angelos miſit: & rurſum diſcipulis in uia de ſe loquẽtibus ipſe quidem, ſed non cognoſcendus, apparuit: qui poſt exhortationis moras, cognoſcendũ ſe in panis fractione monſtrauit. Ad extremum A uerò repente ingrediens, non ſolum ſe cognoſcibilem, ſed etiam palpabilem præbuit. Quia enim infirma adhuc geſtabant corda diſcipuli: in cognitione tanti myʀterij, ita fuerant diuina diſpenſatio ne nutrienti, ut pauliſper aliquid quærentes inuenirent, inuenientes creſcerent, & creſcentes cognita robuʀtius tenerent. Quia igitur non repente, ſed cauſarum uerborumq; incrementis, quaſi quibuſdam ad æternitatem paſſibus ducimur: intus apud eum quadam die aliquid factum dicitur, qui ipſa quoq; tempora ſine tempore contuetur. An quia etiam ſatan affuit die quadam, dum hoc factum dicitur, indicare ſacra ſcriptura ſtuduit, quia in luce Deus tenebras uidit? Nos quippe uno eodemq; contuitu lucem & tenebras cõtrinon poſſumus, quia cùm in tenebris oculus fi- B gitur, lux fugatur, & cùm ad lucis ſe coruſcationem uerterit, tenebrarum umbra diſcedit. Illa autem uis quæ cuncta mutabilia immutabiliter uidet, quaſi in die ei ſatan affuit: quia apoſtatæ angeli tenebras ſine obſcuritate comprehendit. Nos (ut dictum eſt) uno eodemq; intuitu contemplatri non poſſumus, & quæ approbando eligimus, & quæ reprobando damnamus: quia cùm ad hãc animus uertitur, ab illa cogitatione ſeparaſ: cùm uerò ad illã reducit, ab hac cui inhæſit, remouet. Deus uerò qui ſine mutabilitate ſimul cuncta reſpicit, ſine diſtentione cõprehendit: uidelicet & bona quæ adiuuat, & mala quæ iudicat, & quæ aditu remunerat, & quæ iudicans damnat, in his quæ diuerſo diſponit ordine diuerſus nõ eſt. In die ergo ei ſatan affuiſſe deſcribit: quia lumen æternitatis eius nulla mutabilitatis ſuſcatione tangitur, in hoc quòd ei tenebræ præſentes ſunt, affuiſſe inter filios Dei dicitur: quia ea ui iuʀtitię immundus ſpiritus penetratur, qua uidelicet mundorum ſpirituum corda complentur: eoq; radio luminis iſte tranſigitur, quo illi ut luceant perfunduntur. Inter filios Dei affuit: quia ſi illi Deo ad electorum adiutorium, iſte ad probationem ſeruit. Inter filios Dei affuit: quia & ſi ab illis in hac uita laborantibus auxilium pietatis impenditur: iſte occultæ eius iuʀtitiæ neſciendo ſeruiens, miniʀterium exequi reprobationis conatur. Vnde bene in Libris Regum per prophetam dicitur:

Quòd ſancti angeli ad adiutorium electorum: ſatan uerò ad probationem, Deo ſeruiat. Cap. XVI.

VIdi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum: & exercitum cœli à dextris eius & à ſiniſtris, & dictum eſt: In quo decipiam Achab, ut aſcendat & cadat in Ramoth Galaathe? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egreſſus eſt unus, & dixit: Ego decipiã Achab: & dictũ eſt: In quo decipies? Qui reſpondit dicẽs: Egrediar, et ero ſpiritus mendax in ore omniũ prophetarũ eius. Quid enim ſolũ Dei, niſi angelicas poteſtates accipimus, quarum mentibus altius præſidens inferius cuncta diſponit? Et quid exercitus cœli, niſi miniʀtrantiũ angelorum multitudo deſcribitur? Quid eſt ergo quod exercitus cœli à dextris et ſiniſtris eius ſtare perhi-

1 Reg. 22

perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, ut etiam sit extra omnia: nec dextra nec sinistra concluditur. S ed dextra Dei, angelorum pars electa: sinistra autem Dei, pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrat Deo solummodo bonis qui adiuuent: sed etiam mali qui probent. Non solum qui à culpa redeuntes subleuent: sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod, coeli exercitus dicitur: angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aere nouimus, aues coeli nominamus. Et eisdem spiritibus Paulus dicit: Contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Quorũ caput enunciãs ait: Secundũ principem potestatis aeris huius. A dextera ergo Dei & sinistra angelorum exercitus stat, quia & uoluntas electorum spirituum diuinæ pietati cõcordat: & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens, iudicio distinctionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritus in medium prosiliss̃e describit: per quem Achab rex, exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire uoluisse, ut diceret: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius, sed quia Achab rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione damnari: quatenus qui sæpe uolens cecidera in culpam: quandoq; nolens caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, ut quos uolẽtes in peccati laqueo strangulãt, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris atque à sinistris Dei, exercitus cœli astitisse describit, hoc hic inter filios Dei satan astitisse perhibet. Ecce à dextris Dei steterunt angeli, qui nominatur filij Dei: ecce à sinistris angeli stant, quia affuit inter eos etiam satan. Sed quia allegoriæ mysteria indagare decreuimus, non inconuenienter accipimus quòd in die dominus satan uidit: quia uias eius in sapientiæ suæ incarnatione corripuit: quasi eum non uidisse, fuerit, tamdiu prauitatem illius in humani generis perditione tolerasse. Vnde & ei diuina uoce mox dicitur. Vnde uenis? In die satan requiritur de uijs suis: quia in luce manifestatæ sapientiæ occulti hostis insidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato domino diabolus increpatur: & à sua pestifera effrenatione corripitur: rectè subiungitur, Cui dixit dominus: Vnde uenis? Tunc enim satanæ uias requirendo arguit, cùm per mediatoris aduentum persuasionis eius nequitias reprimens increpauit. Nec immeritò in hoc die filij Dei coràm domino astitisse referuntur, quia uidelicet ad æternæ patriæ uocationem, electi omnes, luce sapientiæ se illustrante, collecti sunt. Quos quamuis incarnata sapientia aggregare effectu operis uenerat, diuinitati tamen illius iam per eius præscientiam intrinsecus assistebant. Sed quia de uijs suis antiquus hostis, redemptore ueniente, discutitur, quid dicat audiamus:

Quòd ab Adam usque ad aduentum Christi, satan nullum qui sibi plenè resisteret, reperit. Cap. XVII.

CIrcuiui terrã, & perambulaui eam.] Ab Adam quippe, ante aduẽtum domini, omnes poſt ſe gentium nationes traxit. Circuiuit terram & perambulauit: quia per corda gentium iniquitatis ſuę ueſtigia impreſſit. Cadens em à ſublimib. humanas mentes iure poſſedit, quia in culpæ ſuæ uinculo uolentes aſtrinxit: tanto q; latius in mũdo uagatus eſt, quanto à reatu illius quiſquam liber per omnia inuentus non eſt. Cui quaſi ex poteſtate mundum circuiſſe, eſt nullum hominẽ qui ſibi plenè reſiſteret inuenisſe. Sed iam ſatan redeat, id eſt, ab effectu ſuæ malitiæ uis illum diuina conſtringat: quia iam apparuit in carne, qui iſt peccati contagione, ex carnis nihil habeat infirmitate. Venit humilis, quem & ſuperbus hoſtis admiretur: quatenus qui fortia diuinitatis eius deſpexerat, etiam humanitatis eius infirma pertimeſcat. Vnde & mox ſignificatione mirſtica, contra eum ipſa humanitatis infirmitas obſtupeſcenda proponitur, ut dicatur: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob: quòd non ſit ei ſimilis in terra? Quòd Iob interpretẽt dolens, pauloante iam diximus. Dolens uerò ipſe ueraciter per figuram dicit: qui portare dolores noſtros prophetа atteſtante, perhibetur. Cui in terra ſimilis nõ eſt, quia omnis homo tantummodo homo eſt, ipſe autem Deus & homo. In terra ci ſimilis non eſt: quia etſi adoptiuus quiſque filius ad percipiendam diuinitatem proficit, nequaquam tamen ut Deus naturaliter eſſet, accipit. Qui bene etiam ſeruus dictus eſt, quia formam ſerui ſuſcipere dignatus eſt. Nec maieſtati iniuriam intulit aſſumpta humilitas carnis: quia & ut ſeruanda ſuſciperet, nec tamẽ habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate conſumpſit: quia etſi per Paulum dicit: Qui cùm in forma Dei eſſet, nõ rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiẽs: ei ſemetipſum exinaniuiſſe, eſt, ab inuiſibilitatis ſuæ magnitudine ſe uiſibilem demõſtraſſe, ut ſeruũ forma tegeret hoc quòd incircũſcripte omnia ex diuinitate penetraret. Dei autem ad ſatan per figuram dicere, eſt, nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob? unigenitum filium contra eum in forma ſeruã admirabilem demonſtrare. Eo enim ipſo quo illum tantæ uirtutis in carne innotuit: quaſi ſuperbienti aduerſario quod dolens conſideraret, ſ. dicauit. Sed quia bonum quod miraretur intulerat: reſtat, ut ad reprimendam eius ſuperbiam, uirtutes illius adhuc enumerando ſubiungat. Sequitur: Homo ſimplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo.] Venit nanque inter homines mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus: ad præbendum exemplum uitæ hominibus ſimplex, ad non parcendum uerò malignis ſpiritibus rectus, ad debellandam ſuperbiam timens Deum, ad detergendam uerò in electis ſuis uitæ immunditiam, recedens à malo. De ipſo enim per Eſaiam principaliter dicitur: Et replebit eum ſpiritus timoris domini. Et ipſe à malo ſingulariter receſſit, quia facta imitari noluit, quæ

A B C D 22 23 Eph. 6 Eph. 2 Eſaie 53 Philip. 2 Eſaie 11

quæ in hominibus inuenit: quoniam attestante Petro: Peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sequitur: Respondens satan ait: Nunquid frustra Iob timet Deum? Nónne tu uallasti eum ac domum eius, uniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.] Antiquus hostis redemptorē humani generis, debella torē suum in mundum uenisse cognouit: unde & per obsessum hominē in Euangelio dicitur: Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Qui tamē prius cùm hunc passibilem cerneret, & posse mortalia perpeti humanitatis uideret: omne quod de eius diuinitate suspicatus est, ei falsu superbiæ suæ in dubiū uenit. Nihil quippe nisi superbum sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, deum esse dubitauit. Vnde & ad tentationum se argumenta conuertit, dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quia igitur passibilē uidit, non Deum natum, sed Dei gratia custoditū credidit. Vnde & nunc inserre perhibetur: Nónne tu uallasti eum ac domum eius, uniuersamq; substantiā eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra. Eum quippe ac domum eius à Deo uallatam dicit, quia tentando eius conscientiam penetrare non potuit. Substantiam eius uallatam asserit, quia electos eius euadere non præsumit. Operibus manuum eius benedixisse Deum, & possessionem eius excrescere in terra queritur: quia scilicet tabescens uidet, quòd fides eius in notitiam hominum prædicantibus apostolis multiplicatur. Possessio quippe eius crescere dicitur, dum laborantibus prædicatoribus, fidelium quotidie numerus augetur. Hæc itaque satan Deo dixisse, est, talia inuidendo sensisse. Hæc satan Deo dixisse, est, de his tabescendo doluisse. Sequitur:

24 Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.] Quem enim tranquillitatis tempore, Dei gratia custoditum credidit, peccare posse per passionem putauit. Ac si apertè dicat: Interrogatus afflictionibus homo & peccator agnoscitur, qui in miraculis Deus putatur. Dixit ergo dominus ad satan. Ecce uniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Cùm sacram historiam sub figurali intellectu discutimus, satanæ manus non potestas, sed tentatio debet intelligi. Vniuersa itaque quæ habet, in manum tentantis dantur, & in eum tentationis manus extendi prohibetur: quod tamen fieri substantia amissa conceditur: quia nimirum prius Iudæa, quæ possessio eius fuerat, in infidelitate subiata est, & post eius caro patibulo crucis affixa. Qui igitur prius Iudæam aduersantem pertulit, & postea usq; ad crucem uenit: quasi prius habita amisit, & post in semetipso aduersantis nequitiā pertulit. Egressusq; est satan à facie domini.] Sicut & superius dictum est, satan à facie domini exijt, quia ad desiderij sui uota peruenit. Quasi enim ante ipsum erat, dum propter ipsum quod male

A sitiebat, implere non poterat. Cùm autem quadam die filij eius & filiæ comederent & biberent uinum in domo fratris sui primogeniti.] Beati Iob filios ac filias, uel Apostolorum ordinem, uel cunctorum fidelium multitudinem diximus designasse. Incarnatus autem dominus prius ex Iudæa ad fidem paucos elegit, & post tibi multitudinem populi gentilis aggregauit. Quis autem maior domini filius, nisi Iudaicus populus accipi debet, qui ei dudū datæ legis fuerat doctrina generatus: minor aūt gentilis populus, qui in mundi extremitate collectus est? Quia igitur eùm satan utilitati hominum nesciens deseruiret, & corruptis persecutorum cordibus, licentiam domini cæ passionis expeteret: sancti Apostoli necdum agregandam Deo gentilitatē nouerant, & soli Iudææ fidei arcana prædicabant, cùm satan exijsse è domino dicitur, filij & filiæ in domo fratris primo geniti conuiuari referuntur. Dictum quippe eis fuerat: In uiam gentium ne abieritis. Post mortem Matt. 10
B nanq; resurrectionemq; domini in gentium prædicationem conuersi sunt. Vnde & in suis actibus dicunt: Vobis oportebat loqui primum, uerbum Act. 13
C Dei, sed quia repulsistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ: ecce conuertimur ad gentes. Hi itaq; filij sponsi, de quibus & eiusdē uoce sponsi dicitur: Non ieiunabunt filij sponsi quamdiu Matt. 9
cum illis est sponsus: In domo fratris primogeniti conuiuantur, quia uidelicet adhuc Apostoli sacræ scripturæ delicijs, in solius Iudaici populi collectione, uescebantur. Nuncius uenit ad Iob, qui diceret.

Quòd simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascuntur. Cap. XVIII.

25 BOues arabant, & asinæ pascebant iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, ut nunciarem tibi.] Quid in figura per boues, quàm bene operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter uiuentes accipimus? Quæ bene iuxta boues pasci referuntur: quia mentes simplicium etiam cùm alta capere non possunt, eo magis uicinæ sunt, quo & fraterna bonæ suæ per charitatem credunt: cunq; inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniunctæ tardiores eorum intelligentia pascuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur. Et qui alij captiuantium nomine, nisi immundi spiritus designantur, qui cunctos quos sibi subijciunt, in infidelitatem captiuos ducunt? Qui & pueros gladio feriunt, quia eos tentationis suæ grauiter iaculis uulnerant, quos necdum iuuenilis constantia liberos uel robustos seruat. Qui bene quidem bona incipiunt, sed in ipsa adhuc inchoationis suæ teneritudine captiuantibus immundis spiritibus substernuntur. Quos gladio hostis percutit, quia æternitatis desperatione transfigit.

Quòd

Quòd uerbum Dei non pereat, etiam cùm non pericrint bi aduersus quos mala prædixit. Cap. XIX.

Nonnulli Pro phetarum tem.

NVnc ius uenit ad Iob.) Quid est autem hoc quòd nũcius uenit, qui diceret eo euasi solus? Quis est iste nuncius qui alijs pereuntibus solus euadit, nisi propheticus sermo, qui dum sunt mala omnia quæ prædixit quasi sanus ad dominũ solus redit? Dum enim uera dixisse de perditorũ casu cognoscitur: quasi inter mortuos uixisse mõstratur. Hinc est quòd ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia uidelicet ad despõsandam Ecclesiam domino, interpolita prophetia famulatur. Sabęis igitur irruentibus, solus puer qui nunciaret euasit: quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captiuitatem ducentibus sententia prophetica cõualuit, quæ eandem captiuitatẽ prænunciãs dicit: Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Prophetia ergo quasi saluatur, dum captiuitas quam prædixit ostenditur. Sequitur:

Gen. 24

Esaiæ 5

Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum corda subuertunt. Cap. XX.

CVmq; adhuc ille loqueret, uenit alter & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, et tactas oues, pueros q; consumpsit, & effugi ego solus ut nunciarem tibi.) Omnes qui prædicationis officiũ in synagoga tenuerũt, cœlum rectè uocati sunt, quia nimirũ sapere cœlestia credebantur. Vnde & Moses cũm sacerdotes ac populũ ad uerba suæ admonitionis excitaret, dixit: Attende cœlũ & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. Per cœlum uidelicet significans præpositorum ordinem, per terram uero subditorum plebẽ. Hoc igitur loco cœlum, sacerdotes uel pharisæos, uel legis doctores non inconuenienter accipimus, qui ante oculos hominum dum cœlestibus officijs inseruirent, quasi desuper lucere uidebant. Sed quia ipsi summopere in redemptoris nostri aduersitate cõmorisunt, quasi ignis de cœlo cecidit: dum ad decipiendum imperitum populum, ab his etiam qui uera docere putabantur flamma inuidiæ exarsit.

Deut. 32

Luc. 20

Ioan. 7

Testante quippe Euangelio nouimus, quòd doctrinæ ueritatis inuidentes oportunitatem dominicæ traditionis exquirebant, sed metuentes populum, quæ moliebantur innotescere non audebant. Hinc etiam in eo scriptum est, quòd dissuadendis populis dicũt: Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nõ nouit legem, maledicti sunt. Quid autem in ouibus atque in pueris nisi innocentes quosque, sed tamen adhuc infirmos, accipimus? Qui dum aduersitatem Pharisæorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concrematione consumpti sunt. Dicatur ergo: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues pueros q; cõsumpsit, id est, à præpositorum cordibus flamma inuidiæ corruit, & quicquid boni in plebibus oriebatur, incendit: quia dum mali præpositi suũ contra ueritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subuertunt. Vbi & bene adiungitur: Et effugi ego solus ut nunciarem tibi; quia dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum euadit sermo prophetiæ, qui ait: Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si aperte dicat: Malos non solum ignis per uindictam post crucian: sed nunc etiam per liuorem cremat: quia qui post puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semet ipsos afficiunt inuidiæ tormento. Puer ergo solus fugiens remeat: & igne perisse oues pueros q; denunciat, dum prophetia Iudaicum populum deserens, uera se dixisse manifestat, quæ ait: Zelus apprehendit populum ineruditum. Ac si aperte dicat: Dum uerba prophetarum discutere plebs noluit, sed credulitatem suam uerbis inuidentium dedit, zeli igne perijt: quia in alienæ inuidiæ se flãma concremauit. Sequitur: Sed & ille adhuc loquẽte, uenit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos & tulerũt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & effugi ego solus ut nunciarem tibi.) Quia Chaldæos feroces interpretari nouimus, qui alij Chaldæorum nomine delignentur, nisi persecutionis authores usq; ad apertos clamores malitiæ prorumpentes, cũm dicũt: Crucifige crucifige? Qui de semetipsis tres turmas faciũt, cùm se ad proponẽdas quæstiones domino Pharisæi, Herodiani & Sadducæi diuiserunt. Qui ore quidem sapiẽtiæ uicti sunt, sed quia stultos quosdam post se eos traxisse credendum est, factis turmis Camelos tulerunt. Vnusquisque nanq; eorum ordo in praua quæ sapuit insipientium corda corrupit, & dum persuadẽdo ad interitum pertraxit, quasi tortuosas mentes infirmantium ad captiuitatem duxit. Prædicẽte quippe in Samaria domino, multi ex Samaritanis fuerũt in possessionem eiusdem redemptoris nostri asciti. Sed nunquid ij qui pro septem uiris unius mulieris mortuis de resurrectionis desperatione dominum tentant, nequaquam conati sunt credentes Samaritanos à fide reducere, quos constat spem resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt, nonnulla contemnũt, quasi camelorum more uelut animal mundum ruminãt, sed ut immundum nequaquã ungulam findũt: quamuis & eos Cameli ruminantes, sed tamẽ ungulam non findentes indicãt, qui in ludæa iuxta literam historiam audierant, sed uirtutem eius spiritaliter discernere nesciebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt, dum Pharisęi, Herodiani & Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasione peruertunt. Simulq; pueros gladio ferũt, quia & si qui in populo uti sam ratione poterãt eis ipsi non uirtute rationis, sed potestatis autoritate contraibant: dum q; se quasi præpositos imitari à subditis uolunt, eli intelligere aliquid sequẽtes possunt: ex autoritate tamen suscepti reginimis eos ad perniciem pertrahunt. A quibus bene solus puer qui nunciet fugit: quia Pharisęis Herodianis atque Sadducæis iniqua patrantibus eos nimirum deferens propheticus sermo conuaiescit, qui ait: Et tenentes legem nescierunt me.

A

B

C

D

(Chaldæi feroces interpretati.

Luc. 23

camelus ruminat non findit ungulam. Sic Leuit. 11. Deut. 14. in spirituali sensu.

Hier. 2

Sequitur:

Quòd primogenitus fratersit Iudaicus populus, & domus quatuor angulorũ, Scribæ & Pharisæi & sacerdotes & seniores populi, & uentus à regione deserti, immundorũ spirituũ in sanctos cursus Cap. XXI.

28 ADhuc loquebatur ille, & ecce alius ĩtrauit & dixit: Filijs tuis & filiabus uestris & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti: repente uentus uehemens irruit à regione deserti: & concussit quatuor angulos domus. Quæ cor ruẽs oppressit liberos tuos: & mortui sunt.] Paulo ante iam diximus quòd filios & filias prædicantes apostolos & plebes subditas sentiamus, qui in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur: quia in habitatione adhuc Iudaici populi sacræ prædicationis delicijs uescebant. Repente autem uehemens uentus irruit à regione deserti. Regio deserti est cor infidelium, quod dum creator deserit nullus inhabitator colit. Ventus autẽ uehemens, quid aliud quàm tentatio foris accipitur? Ventus ergo uehemens à regione deserti irruit: quia in passione redemptoris nostri contra fideles eius, fortis tentatio à cordibus Iudæorum uenit. Potest etiam deserti regio, derelicta immundorum spirituum multitudo non inconuenienter intelligi. Aqua uentus uenit, & domum concutit: quia ab eis tentatio prodijt, & persecutorum corda commouit. Sed hæc domus in qua conuiuabantur filij: in quatuor angulis stabat. Tres enim regentium ordines in synagoga cognouimus: sacerdotum scilicet scribarum atq; seniorum populi. Quibus si & Pharisæos iungimus: quatuor in hac domo anguli o inuenimus. A regione igitur deserta uentus uenit, & quatuor angulos domus concutit: quia ab immundis spiritib. tentatio irruit, & mentes quatuor ordinum in malitia perfectionis excitauit. Quæ domus corruẽs oppressit liberos: quia dum Iudæa in crudelitatem dominicæ perfectionis cecidit: Apostolorum fidem desperationis formidine obruit. Teneri enim tantummodo magistrum uiderunt, & iam negantes per diuersa fugiebant. Et quamuis manus interna eorum spiritum in præscientia ad uitam tenuit: à uita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo autorem suum, Iudæa fœuiente, reliquerunt, quasi concussis angulis domo euersa necati sunt. Quid autem illo tempore de grege fidelium factum credimus, quo fugisse ipsos etiam arietes scimus: Sed inter hæc unus qui enunciet, euadit: quia conualuisse se sermo propheticus, qui hæc denunciauerat, ostendit dicens de persecutore populo: Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa: dicẽs de bonis prædicatoribus, sed tamẽ in passione fugientibus: Proximi mei à longe steterunt. Dicens de cunctis ualde formidantibus: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Sequitur:

Quòd plebs Iudaica & legis sacramenta à capite & corpore suo amissa sunt & scissa. Cap. XXII.

29 TVnc surrexit Iob, & scidit uestimenta sua.] Ruente domo, extinctis filijs, Iob surrexit: quia Iudæa in infidelitate perdita, prædicatorib. in pauore mortis cadentibus, redemptor humanĩ ge-

A neris semetipsum à carnis fœre morte suscitauit: quia quanto iudicio persecutores suos deseruerit, demonstrauit. Surgere quippe eius, est qua distinctione peccatores derelinquat ostendere: quasi enim iacere eius est, patienter mala tolerare. Surgit ergo cùm contra reprobos iudicio iustitiæ exerit. Vnde & rectè uestimenta scidisse perhibet. Quid enim uestimentum domini nisi synagoga extitit: quæ prophetis prædicantibus expectationi incarnationis illius adhæsit? Sicut enim his nunc uestitur à quibus diligitur, Paulo attestante qui ait: Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiã, non habentem maculam aut rugam. Quæ enim maculam aut rugam nõ habere dicitur: profectò uestis rationalis & peracti onẽ munda, & per spem tensa monstratur. Ita cùm incarnandum eum Iudæa credidit adhærendo, nihilominus uestis fuit. Sed quia expectatus uenit, ueniẽs noua docuit, docẽs mira exercuit, mira faciens, praua toleravit. Vestem qua indutus fuerat, scidit: dum in Iudæa alios ab infidelitate fustulit, alios in incredulitate derelinquit. Quid est igitur uestis scissa, nisi Iudæa in contrarijs sententijs diuisa? Si enim uestis eius scissa non esset, Euangelista non diceret, quòd prædicante dominõ contentio oriebatur in populo: ut alij dicerent bonus est: alij autem nõ, sed seducit turbas. Quasi scissa uestis illius fuit, quæ diuisa per sententias unitatem concordiæ perdidit, cùm & post refurrectionem suam quibusdam credituris apparuit, & quibusdam non credituris se abscondit. Sequitur:

C Et tonso capite corruens in terrã adorauit.] Quid per decisos capillos, nisi sacramentorũ substilitas: quid per caput, nisi summa sacerdotij dignitas designatur? Vnde & ad Ezechielem prophetam dicitur: Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum & barbam: ut uideliceet prophetæ facto, iudicium redemptoris exprimatur, qui in carne apparens caput rasit: quia à Iudaico sacerdotio præceptorum suorũ sacramenta abstulit. Barbam rasit: quia regnum Israeliticum deseruens, decorem uirtutis eius amputauit. Quid uerò hoc loco per terram, nisi homo peccator exprmit? Primo quippe peccanti homini dictũ est: Terra es, & in terram ibis. Terræ ergo nomine, peccatrix gentilitas designatur. Nam cùm iustam Iudæa se crederet constat quam reproba de gentilitate sentiret, Paulo attestante qui ait: Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Mediator igitur noster quasi detonso capite in terrã corruit: quia Iudæam deserens, dum sacramenta sua ab eius sacerdotio abstulit, ad notitiam gentium uenit. Capillos enim à capite rasit: quia sacramẽta legis ab illo suo primo sacerdotio sustulit: & in terrã corruit: quia saluandis fe peccatoribus dedit: dumq; eos qui sibi iusti uidebãtur, deseruit: hos qui se iniustos & fatebantur, & nouerant, assumpsit. Hinc ipse in Euangelio dicit: Ego in iudicium ueni in hunc mundum, ut qui non uident, uideãt: & qui uident, cæci fiant. Hinc & columna nubis quæ in eremo populum præibat, splendore ignis nõ in die, sed in nocte radiabat:

diabat: quia uidelicet redemptor noster fuæ conuersationis exemplo, ducatum sequentibus præstans, de iustitia sua confidentibus, nulla luce claruit: peccatorum uero suorum tenebras agnoscẽtibus, ignem sui amoris insulsit. Nec quòd corrue
Esaie 9 re lob dicitur, indignum mens hoc significationi redemptoris arbitretur. Scriptum namq; est: Verbum misit dominus in Iacob, & cecidit in Israel. Iacob quippe supplantator, Israel uerò uidens
Iacob supplantator Israel genuflexio. Deum dicit. Et quid per Iacob nisi Iudaicus populus, quid per Israel nisi gentilis populus designatur? Quia quem Iacob per carnis mortem supplantare studuit, hunc nimirum per oculos fidei gentilitas Deum uidit. Ad Iacob ergo missum uerbum, in Israel cecidit: quia eum quam ad se uenientem Iudaicus populus respuit, hunc repentè cõsitens B
populus gentilis inuenit. De sancto quoq; spiritu
Act.2 scriptum est: Cecidit spiritus domini super eos. Id circo autem uerbum domini uel spiritussanctus in sacra scriptura cadere dicit, ut inopinatus eius aduentus exprimatur. Quod enim ruit uel cadit, ad ima repentè uenit. Mediatori ergo in terram quasi corruisse, est nullis signis præcurrentibus in opinate ad gentes uenisse. Bene aũt dicitur quòd corruens adorauit: quia dum ipse humilitatẽ carnis suscepit, in se credentibus uota humilitatis in
fudit. Fecit enim, quia scri docuit: sicut & de eius
Rom.8 spiritu dicitur: Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Nec; em petit qui æqualis est, sed postulare dicitur: quia nimirum quos re C
pleucrit, postulãtes facit: quamuis hoc & in semet ipso redemptor noster ostẽdit: qui patrem etiam, dum passioni propinquaret, exorauit. Quid enim mirum, si in forma serui exorando se patri subdidit, in qua etiam manus peccantium usq; ad mortis extrema toleranit? Sequitur:

Quòd synagoga adultera pallio literæ retento, dum lega carnaliter uti uoluit, cõtempta est: & legislatorẽ cruminata, nudum abire permisit Cap. XXIII

31 NVdus egressus sum de utero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Redemptoris materiuxta carnẽ synagoga extitit, ex qua ad nos per corpus uisibilis processit. Sed hunc intra se tegmine literæ adopertum tenuit, dum ad spiritalẽ eius intelligentiã mentis oculos aperire neglexit. Hunc quia in carne humani corporis latentem uidere D
Deum noluit, quasi in diuinitate num conspicere contempsit. Sed nudus de utero matris exijt: quia à synagogæ carne prodiens conspicuus ad
Gen.29 gentes uenit. Quod bene Ioseph relicto pallio fugiente signatũ est. Dum enim mulier adultera ma
le illo uti uoluisset, relicto pallio fugit foras: quia dum synagoga dominum purum hominem credens, quasi adulterino complexu cõstringere uoluit: ipse tegmẽ literæ eius oculis reliquit, & ad cognoscẽdam diuinitatis suæ potentiã, conspicuum
1.Cor.3 se gentibus prębuit. Vnde & Paulus dixit: Vsque hodie dum legitur Moyses uelamen est positum super cor eorum: quia uidelicet adultera mulier apud semetipsam palliũ retinuit, & quem male tenebat, nudum amisit. Quia ergo à synagoga ue- A
niens, fidei gentium cõspicuus apparuit, ex utero matris nudus exijt. Sed nunquid hanc omnino deseruit? Et ubi est quod per Prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient? Vbi est quod scriptũ est: Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Rom.11 Israel saluus fieret? Erit ergo quandoque conspicuus, ut etiã synagogæ appareat. Erit in fine mundi proculdubio, quando gentis suæ reliquijs semetipsum, sicut est, dominus, innotescet. Vnde & bene hic dicitur: Nudus reuertar illuc.] Nudus quippe ad uterum matris reuertitur, cùm in mundi huius termino, qui in seculo factus homo despicitur, synagogæ suæ oculis Deus ante secula declaratur. Sequitur: Osee 11

Quòd solius Dei sit dare & auferre, & quòd redemptoris nostro nullum ex sorte carnis peccatum adhæsit. Cap. XXIIII

DOminus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.] Redemptor noster per hoc quòd Deus est, cũ patre dat omnia: per hoc uerò quod homo est, à patre accipit omnia. Dicatur igitur de Iudæa, cùm uenturum incarnationis eius misterium crederet: dominus dedit. Dicatur de Iudæa, cùm expectatam incarnationis eius præsentiam contempsisset, dominus abstulit. Data quippe est cùm per quosdam futura credidit, sed exigente merito suæ cæcitatis ablata est, cùm credita per quosdam uenerari contempsit. In se autem credentes edocet, ut in flagellis positi benedicere domino sciant, cùm subditur: Sicut domino placuit, ita factum est, sit nomẽ domini benedictum. Vnde & testãte Euangelio cùm appropinquare pas- Mar.14
sioni dicit, accepto pane gratias egisse perhibet. Gratias itaq; agit, qui flagella alienæ iniquitatis sustinet. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in persecutione benedicit: ut hinc uideli cet ostẽdat quid unusquisq; in flagello culpę propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: ut hinc ostendat quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit æqualis. Sequitur: In omnibus his nõ peccauit Iob, neq; stultũ aliquid contra Deum locutus est.] Quòd nec peccasse, nec stultum aliquid contra Deum locutus asserit: hoc de illo Petrus (sicut iam prædiximus) apertè testatur, dicẽs: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuẽtus est in 1.Pet.2
ore eius. Dolus quippe in ore quanto apud homines prudentius callet, tanto apud Deũ stultius de sipit, Paulo attestãte, qui ait: Sapientia huius mun 1.Cor.3.
di, stultitia est apud Deũ. Quia ergo dolus in ore eius nõ fuit, stultũ procul dubio nihil dixit. Hunc contra Deum, facerdotes & principes stulte locutum crediderunt, cùm interrogatus passionis tempore, Dei se filium testaret. Vnde & conquirentes dicunt: Quid adhuc egemus testibus? ecce ipsi Matth.26
audiuimus blasphemiam. Sed contra Deum nihil stultè dixit: qui uera loquens, hoc de se infidelibus etiam moriendo intulit, quod paulopost redemptis omnibus resurgendo monstrauit. Hæc 32

¶ Spiritus mali Mentes inquiet.

in ſignificationem noſtri capitis breuiter tractata tranſcurrimus, hunc ad ædificationem eius corporis, ea moraliter tractanda replicemus, ut quod actum foris narratur in opere, ſciamus quomodo intus agatur in mente. Nam cùm filij Dei aſſiſtunt coram Deo, inter eos quoq; aſſiſtit & ſatan: quia plerunque bonis noſtris cogitationibus, quæ in corde noſtro, aduentu ſpiritus ſancti operante, ſeminantur: antiquus ille callidè ſe interſerit, & ſubiungit inimicus: ut bene cogitata perturber, maleq; perturbata dilaniet. Sed nequaquam nos in tentatione deſerit, qui creauit. Nam hoſtem no ſtrum qui ſe contra nos in inſidijs contegit, illuſtratione ſui luminis nobis deprehenſibilem reddit: propter quod ei mox dicitur: Vnde uenis? Callidum nanque hoſtem requirere, eſt eius nobis inſidias declarare: ut quo eum ſubintrare ad cor cernimus, forti contra illum circumſpectione uigilemus. Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.] Satanæ terrā circuire, eſt carnalia corda perſcrutari, & unde occaſionem accuſationis inuenire poſſit, exquirere. Terram circuit: quia humana corda circumuenit, ut bona tollat, ut mala mentibus inſerat, ut inſerta cumulet, ut cumulata perficiat, ut perfectos in iniquitatibus ad pœnam ſocios acquirat. Et notandum quòd non tranſuolaſſe, ſed perambulaſſe ſe aſſerit: quia nimirum nequaquam quem tentat, ue lociter deſerit, ſed ubi molle cor inuenerit, ibi pedem miſeræ perſuaſionis figit, ut immorādo actionis prauæ ueſtigia imprimat, & ex ſuæ iniquitatis ſimilitudine, quos ualet, reprobos reddat. Sed contra hunc beatus Iob laudatur, & dicitur: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram: Vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.] Quem diuina inſpiratio contra hoſtem roborat: hunc quaſi in ſatanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe eius eſt, & prius bona concedere, & poſt conceſſa cuſtodire. Sed antiquus hoſtis eo contra bonos grauius ſæuit, quo uallari eos diuinæ protectionis munere conſpicit. Vnde & ſubiungens dicit: Nunquid fruſtra Iob timet Deum? Nonne tu uallaſti eum ac domum eius, uniuerſamq; ſubſtantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius bene dixiſti, & poſſeſſio illius creuit in terra.] Ac ſaperte dicat: Cur laudas eum quem protegendo roboras? Deſpecto enim me, dignus tuis laudibus homo eſſet, ſi ſuis contra me uiribus ſtaret. Vnde mox & malitioſè de homine expetit: quod tamen protector hominis benignè cōcedit. Nam ſubdit:

Quòd electi in tentatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis Deus conuertit in gloriam. Cap. XXV

SEd extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem benedixerit tibi.] Plerunque enim dum fœcunde uirtutum fructus reddimus: dum continua proſperitate poſſemus, aliquantulum mens erigitur: ut à ſemetipſa ſibi exiſtere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hoſtis malitioſè attrectare

Cur permittat Deus non tantū uulnerari ſatan.

Laudare Dei quale ſit.

A appetit: ſed hæc tentari Deus nō niſi benignè permittit: ut dum mens tentatione pulſata, in bonis de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis ſuæ debilitate cognita, in ſpe diuini adiutorij roboſtius ſoliderur. Fitq; mira diſpenſatione pietatis: ut unde malignus hoſtis cor tentat, ut interimat, inde miſericors cōditor hoc eruditat, ut uiuat. Vnde & bene ſubiungitur: Ecce uniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt tantùm in eum ne extendas manum tuam.] Ac ſi aperte dicat: Electi uniuſcuiuſq; bona ſic tibi tentāda exterius tribuo, ut tamē ipſe noueris, quia perſeuerantē mihi illum in mentis ratione conſeruo. Vbi & bene ſubditur: Egreſſusq; eſt ſatan à facie domini:] quia per hoc quòd uſque ad defectum cordis præualere nequaquam B permittitur, excluſus ab intimis exterius uagatur. Qui etiamſi uirtutem mentis plerunque turbat: eoipſo foris eſt, quo reſiſtente domino, uſquæ ad interitum, bonorum corda nō uulnerat. Intantum quippe contra illa ſæuire permittitur, inquantum neceſſe eſt ut tentationibus erudita ſoliderentur: neq; uæ agunt bona, ſuis uiribus tribuant, ne in ſecuritatis torpore ſe deſerant: & à formidinis accitione diſſoluant: ſed ad profectus ſui cuſtodiam tanto ſolertius inuigilent, quanto ſe contra aduerſarium ſtare ſemper in acie tentationum uident. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent uinum in domo fratris ſui primogeniti: nūcius uenit ad Iob qui diceret: Boues arabant: & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt C Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percuſſerunt gladio.] In electorum corde prior bonorum ſequentium ſapientia naſcitur, atq; hæc per donum ſpiritus quaſi primogenita proles profertur. Quæ profecto ſapientia, noſtra fides eſt, prophera atteſtante, qui ait: Niſi crediderit is, non intelligetis. Tunc enim uerè ad intelligendum ſapimus, cùm cunctis quæ conditor dicit credulitatis noſtræ fidem præbemus. In domo ergo fratris primogeniti conuiuantur filij, dum uirtutes reliquæ epulantur in fide. Quæ ſi non prima in corde noſtro gignitur: reliqua quæque eſſe bona non poſſunt, etiamſi bona uideātur. In domo fratris primogeniti, filij conuiuantur, dum uirtutes noſtræ in habita culo fidei, ſacri eloquij cibo ſatiantē. Scriptū quippe eſt, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Tūc D ergo uirtutes noſtræ ueras uitæ epulas ſumunt, cùm nutriri fidei ſacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti conuiuantur filij: quia niſi uirtutes reliquæ ſapientiæ epulis repletæ, ea quæ appetunt prudēter agant: uirtutes eſſe nequaquam poſſunt. Sed ecce dum bona quæ agimus, ſapientiæ epulis fideiq; paſcuntur: hoſtis noſter arantes boues & paſcentes aſinas ſubtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arantes boues, niſi grauiores noſtras cogitationes accipimus? Quæ dum cor ſtudioſa exercitatione conſiciunt, uberes profectuū fructus reddunt. Quid paſcentes intelligimus aſinas, niſi ſimplices motus cordis? Quos dum ſtudioſè à duplicitatis errore compeſcimus, quaſi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerunque hoſtis

Sapientia & fides.

Eſaie 6

Hebr. 11

hostis callidus cum graues cogitationes in corde A to magis corda hominū ascendere ad cœlestia in-
cōspicit,subintroducta eas uoluptatis delectatio- uidēt,quanto se à cœlestibus per dilationis suæ im-
ne corrumpit: & dum motus cordis simplices ui- munditiā proiectos uidēt. Quia ergo ab aeris po-
det, subtilia inuentionum acumina ostendit: ut testatibus contra cogitationū nostrarum mundi-
dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simpli- tiam flāma liuoris irruit, de cœlo ignis ad oues ue-
citas amittatur: & si suscp ad opus prauum pertra- nit. Sæpe em̄ mundas mentis nostræ cogitationes
hete non ualet, tentando tamen bonorum cogita- ardore libidinis accendunt, & quasi igne oues cō-
tionibus subrepens nocet, ut cùm turbare bona cremant, dum castos motus animi, luxuriæ tenta-
mentis agnoscitur, ea quasi fundituus abstulisse ui- tione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etsi
deatur. Possunt etiam per arantes boues, cogita- non faciente Deo, tamen permittente generatur.
tiones charitatis accipi: quibus prodesse alijs co- Et quia impulsu subito ipsas nonnunq; circunspe
namur, cùm fraterni cordis duritiam prædicando ctiones mentis obruūt, quasi custodes pueros gla
scindere cupimus. Potest etiam per asinas (quę dio occidūt. Sed tamē unus incolumis fugit, dum
nimirum sese onerantibus, nulla ferocitatis insa- omne quod mens patitur, perseuerans discretio
nia resistunt) patientiæ mansuetudo signari. Et subtiliter respicit, solacp mortis perfectum euadit,
sæpe hostis antiquus cùm uelle prodesse nos lo- B quia etiam perturbatis cogitationibus discretio
quendo alijs conspicit, in quodam torpore ocij non succumbit, ut damna sua animo renunciet: &
mentem mergit, ut alijs prodesse non libeat, e- quasi dominum ad lamentum uocet.
tiam cùm à propriis uacat. Arantes ergo boues
subtrahit, cùm cogitationes mentis, fraternæ u- *Quanta sit in rerum terrenarum dispensatione difficultas.*
tilitatis fructibus deditas, per submissum negli- Cap. XXVI
gentiæ torporem frangit. Et quamuis electorum
corda intra arcana suæ cogitationis inuigilent, & SEd illo adhuc loquente uenit alius, & dixit:
quid à tentatore sustineant, superantes pensent: Chaldæi fecerūt tres turmas, & inuaserunt ca-
eo tamen ipso malignus inimicus aliquid rapuisse melos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusse-
se gaudet, quo cogitationibus bonorum uel ad runt gladio, & effugi ego solus ut nunciarē tibi. 1
34 momentum prævalet. Sæpe autem cùm præ- Per camelos qui mundum aliquid habent dum ru-
paratam mentem ad tolerantiam uidet, quid ab minant, & immundum dum nequaquā ungulam
ea maximè diligatur, exquirit, & ibi scandali la- findunt, suprà iam diximus, bonas rerum tempo-
queos inserit, ut quo magis res quæque diligitur, ralium dispensationes intelligi, in quibus quo est
eo per eam facilius patientia turbetur. Et quidem C cura distensior, eo nobis multiplicius insidiat ini-
electorum corda ad se semper solicitè redeunt, micus. Omnis enim qui dispensandis terrenis 35
& semetipsa grauiter uel pro leui motu excessio- rebus præsidet, occulti hostis iaculis latius patet.
nis affligunt: & dum mota discunt quomodo sta- Nonnulla enim prouidens agere nititur, & sæpe
re debuerint, aliquando melius concussa solidan- dum cautus futura subtiliter præuidet, incautus
tur. Sed antiquus hostis, dum tolerantię cogitatio damna præsentia nequaquā uidet: sæpe dum præ-
nes uel ad momentum turbat, quasi abstulisse se sentibus inuigilat, ad instantia præuidenda dormi-
ab agro cordis asinas exultat. In his autē quæ age- tat: sæpe dum aliqua torpens agit, quæ utigilanter
re disponimus, rationali custodia quid quibusq; re agenda sunt, negligit: sæpe dum plus iusto uigilan
bus cōgruat, sollicitè pensamus. Sed plerunq; ho- tem se in actione exhibet, ipsa actionis suę inquie
stis dum subsita ad nos perturbatione tentationis tudine rebus subditis pęius nocet. Aliquando aūt
irruit, circumspectiones cordis inopinatè præue- linguę modum ponere nititur, sed onere dispensa-
niens, quasi ipsos custodes pueros gladio occidit. tionis exigente silere prohibet. Aliquando dum
Sed tamen unus fugit, qui alios periisse nunciet: nimia se censura restringit, tacet etiam quæ loqui
quia in eo quod mens ab hoste patit, rationis di- debuit. Aliquando ad inferēda necessaria dum se
scretio semper ad animum redit: & quasi solam se D latius relaxat, dicit etiam quæ loqui non debuit.
euasisse indicat, quæ apud semetipsam fortiter, Plærunq; autē tantis cogitationum uoluminibus
quicquid pertulerit, pensat. Alijs ergo pereūtibus implicatur, ut ipsa ferre uix ualeat, quę intra se pro
unus ad domū redit, dum turbata tentationis mo- uidus uerfat: & cum nil opere faciat, sub magno
tibus discretio ad conscientiā recurrit: ut quod re- cordis fui pondere uehementer insudat. Quia em̄
pentinis incursibus præoccupata mēs se perdidis- dura sunt quæ apud semetipsum intus patiē, quie-
se pensat, hoc compunctionis studio afflicta reci- tus foris ociosusq; lassatur. Plærunque enim quasi
piat. Cumq; adhuc ille loqueretur, uenit alter, & di uentura animus conspicit, rotamq; contra hæc in-
xit: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues pue- tentionem proponit, magnusq; ardor contentio-
rosq; cōsumpsit, & effugi ego solus ut nunciarem nis se inserit, sopor fugit, nox in diem uertitur: &
tibi. Quid per oues nisi cogitationum innocētia, cum quieta foris membra lectulus teneat, intus
quid per pueros, nisi bonorū cordium munditia magnis clamoribus in cordis foro litigatur. Et fit
designat? Cœlū uerò aerem dici pauloante iam di plerunq; ut nulla euentant quæ præuidentur, to-
ximus: unde et aues cœli nominamus. Et scimus taq; cogitatio illa quæ diu plena se intentione pa-
quòd immundi spiritus qui de cœlo æthereo lapsi rauerat, repente uacua quiescat. Tanto autem lon
sunt, in huius cœli terræq; medio uagant: qui tan- gius mens à necessarijs cessat, quanto inania la-
tius cogitat. Quia igitur dispensationis curam ma
ligni spiritus modo torpenti uel prœcipiti actione

feriũt: modo pigra uel immoderata locutione cõfundunt: penè aũt semper nimijs cogitationũ molibus premunt: tribus turmis Chaldęi camelos rapiunt. Quasi enim tres turmas cõtra camelos face re, est terrenarũ dispensationum studia modo illicito opere, modo superflua locutione, modo inordinata cogitatione uastare: ut dum se ad administranda exterius mens efficaciter extendere nititur, à sui considerationẽ separeẽ, & eo damna quæ de semetipsa patitur, nesciat, quo erga aliena fortiori studio quàm decet, elaborat. Recta aũt mens cũm curas dispensationis suscipit, quid sibi, quid proximis debeat, attendit: & nec per alienæ sollicitudinis immoderationem sua studia negligit, nec per suæ utilitatis uigilantiã aliena postponit. Sed tamẽ plerunq; dum ad utraq; solerter mẽs inuigilat, dum magnis, erga se & ea quæ sibi commissa sunt, circunspectionibus uacat, repentino turbata cuiusliber causæ emergentis articulo, sta in præceps rapit, ut ab ea subito cunctæ circunspectiones eius obruanẽ. Vnde & custodes camelorũ pueros, Chaldæi gladio feriunt: & tamen unus redit: quia inter hæc discretionis ratio mẽtis nostræ oculis occurrit, & sollicita sibimet anima, quid subito impulsu tentationis intrinsecus amittat intelligit.

Quòd hi qui iustitia, prudentia, fortitudine, & temperantia, aliisq; bonis spiritualibus præditi sunt, gratia Dei aliquãdo se utiliter subtrahat, ut qui de se præsumit, quàm in se sit infirmus, agnoscat. Cap. XXVII

ADhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus uescentibus & bibentibus uinum in domo fratris sui primogeniti, repentè uentus uehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus ut nunciarem tibi.] Sicut suprà iam diximus regio deserti est immundorum spirituum multitudo derelicta, quæ dum conditoris sui beatitudinem deseruit, quasi manum cui toris amisit: à qua uentus uehemens uenit, & domum subruit: quia ab immundis spiritibus fortis tentatio surrepit, & à tranquillitatis suę statu conscientiã euertit. In quatuor uerò angulis domus ista cõsistit: quia nimirum solidum mentis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia sustinet. In quatuor ergo angulis domus ista subsistit: quia in his quatuor uirtutibus tota boni operis structura consurgit. Vnde & quatuor paradisi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor uirtutibus cor infunditur: ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. Sed nonnunquã dum menti ignauia surrepit, prudentia fit cæcior: nam cùm fessa torpet, uentura nõ prouider. Nonnunquam dum nonnulla menti delectatio surrepit, temperantia nostra marcescit. In quantũ enim ad delectationem præsentium ducimur: intãtum minus ab illicitis temperamus. Nonnunquã sit timor cordi insinuat, & uires nostræ fortitudinis turbat, & eo minores contra aduersa existimus, quo quædam perdere immoderatius dilecta formidamus. Nonnunq; uerò amor suus se mentis ingerit, eamq; latenti motu à rectitudine iustitiæ diuertit: & quo se totã autori reddere negligit, eo in se iustitiæ iuri cõtradicit. Ventus ergo uehemẽs quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio occultis motibus quatuor uirtutes quatit: & quasi quassatis angulis domus obruit: dum pulsatis uirtutibus cõscientia turbatur. Intra hos aũt quatuor domus angulos filij conuiuant: quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quatuor uirtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigit, uirtutes cęteræ quasi quędã soboles seinuicẽ pascunt: Donum quippe spiritus, quod in subiectamente, ante alia prudentiã, temperantiã, fortitudinem, iustitiam format: eandem mentem ut contra singula quæq; tentamenta erudiat, in septẽ mox uirtutib. temperat, ut contra stultitiã, sapientiam: cõtra hebetudinẽ, intellectum: contra præcipitationẽ, consilium: contra timorẽ, fortitudinem: contra ignorantiam, scientiam: contra duritiam, pietatẽ: contra superbiam, deт timorem. Sed nonnunquam dum mens nostra tanti muneris plenitudine atq; ubertate fulcitur: cõtinua in his securitate perfruitur, à quo sibi hæc sint, obliuiscitur: sępe à se habere putat, quod nunquã sibi abesse consideraт. Vnde sit ut aliquando se hæc eadẽ gratia utiliter subtrahat, & præsumẽti menti quantum in se infirme tur, ostendat. Tunc enim uerè cognoscimus bona nostra unde sint: quando hæc quasi amittendo, sentimus quia à nobis seruari no possunt. Adhoc ſtacp intimandæ humilitatis magisterium, sit plerunq; ut irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiam nostrã feriat: ut turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, uel contra tentationem quomodo se præparet, ignoret. Sed hac ipsa stultitia eo prudenter eruditur: quia unde ad momentum desipit, eo pòst uerius quo & humilius sapit, & sapientia unde quasi amittitur, inde certius possidetur. Aliquando dum sublimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus imis & uilibus graui hebetudine pigrescit: ut repentè sibi etiam tima clausa uideat, qui pernix sum ma penetrabat. Sed hæc ipsa hebetudo intellectũ nobis dũ subtrahit, seruat: quia dũ ad momentum cor humiliat, uerius ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere consilij gratulate gaudemus, pulsante causæ emergentis articulo, præcipitatione subita rapimur, & qui nos semper disposite uixisse credidimus, repentè intima confusione uastamur: sed tamen eiusdẽ confusionis eruditione discimus, ne nostris uiribus confisa nostra tribuamus, & tanto maturius ad gratuitatem restringamur: quanto ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus hanc metus uehemens percutit: sed per hunc concussa discit cui tribuat, quòd in quibusdã fortiter stetit: & tanto pòst ualidius fortitudinem retinet, quanto hanc repentè irruente formidine, sibi tam quasi elapsam uidet. Aliquando dum magna nos scire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate torpesci-

torpescimus: sed quo ignorantia mentis oculus ad momentum claudit, eo pòst ad scientiã uerius aperitur: ut nimirum flagello suæ cæcitatis eruditus, scire ipsum à quo habeat, sciat. Aliquãdo dum religiosè se cuncta disponimus: dum pietatis uiscera plenè nos habere gratulamur: quadam mentis du ritia irruẽte percutimur: sed quasi obdurati cognoscimus cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas uerius uelut extincta recipit dum quasi amissa amplius amatur: Aliquando dum subiectum se diuinæ formidini animus gaudet, repentè superbia tentante rigescit: sed tamen ualde mox timens, quia non timet, ad humilitatem se iterum festinus inflectit, & tanto hanc solidius recipit, quanto eius uirtutis pondus quasi amittendo pensauit. Euersa igitur domo moriuntur filij: quia turbata in tentatione conscientia, ad utilitatem propriæ cognitionis raptim & in momẽto temporis
37 obruuntur genitæ in corde uirtutes. Qui profecto filij intus per spiritum uiuunt, dum exterius carne moriuntur: quia uidelicet uirtutes nostræ tentationis tempore etsi in momento turbatæ ab statu sui incolumitate deficiunt, per intentionis tamen perseuerantiam integrè in mentis radici subsiliunt. Cum quibus etiam tres sorores occumbunt: quia in corde nonnunquam per flagella turbatur charitas, per formidinem concutitur spes, per quæstiones pulsat fides. Sæpe enim quasi à conditoris amore torpescimus, dum ultra, quàm nobis congruere credimus flagello fatigamur. Sæpe dum plus quàm necesse est mens formidat, fiduciam sibimet spei debilitat. Sæpe dum immensis quæstionibus animus tenditur: perturbata fides quasi defectura fatigatur, Sed tamen uiuunt filiæ quæ domo concussa moriuntur: quia etsi intra conscientiam, spem fidem charitatemq; penè occumbere perturbatio ipsa renunciat: has tamen ante Dei oculos uiuas perseuerantia rectæ intentionis seruat. Vnde & puer qui hæc nunciet, solus euadit: quia mentis discretio etiam inter tentamẽta incolumnis permanet: Agitq; puer ut Iob filios fiendo recipiat: dum discretione nunciante dolẽs animus uires quas quasi amittere cœperat, pœnitendo conseruat. Mira autem hoc nobiscum dispensatione agitur: ut mens nostra culpæ nonnunquam pulsatione feriatur. Num esse se magnarum uirium homo crederet: si nullum unquam earundem uirium defectum intra mentis arcana sentiret. Sed dum tentatione irruente quatitur, & quasi ultra quàm sufficit, fatigatur: ei contra hostis sui insidias munimen humilitatis ostenditur: & unde se pertimescit eneruiter cadere, inde accipit fortiter stare. Tentatus autem non solum uires à quo accipiat, discit: sed quanta eas uigilantia seruet in celligit. Sæpe enim quem tentationis certamen superare non ualuit, sua deterius securitas strauit. Nam dum lassum se quisque in ocio remittit, dissoluram mentem corruptori prostituit: at si eum ex dispensatione superna pietatis, tentatio non repente uehementer irruens, sed temperato accessu eruditens pulsat: nimirum ad insidias prouidẽdas

A euigilat, ut contra hostem se in certamine cautius accingat. Vnde & bene subiungitur: Tunc surrexit Iob.] Sedere enim quiescentis est: assurgere decertantis. Auditis enim aduersis surgere, est expertis tentationibus mentem ad certamina robustius parare. Quibus nimirum tentationibus etiã discretio proficit: quia ut uirtutes à uitijs subtilius distinguat, agnoscit, Vnde & bene subiungitur: Scidit uestimẽta sua.] Vestimẽta scindimus, cùm discernendo opera nostra retractamus. Si enim 38
nos apud Deum opera nostra quasi uestimenta non tegerent, nequaquã uoce angelica diceretur: Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua, ne nudus ambulet, & uideant turpitudinẽ eius. Turpitudo enim nostra tunc cernitur, cùm uita reprehensibilis ante iustorum oculos in iudicio, nequa quam subsequentis boni operis tegmine uelatur. Sed quia cùm culpa tentamur, ad lamenta accendimur: atq; ipsis lamentis excitati, ad perspiciendam lucem iustitiæ subtilius oculos mentis aperimus, quasi in dolore uestimenta scindimus: quia ex fletu discretione crescente, cuncta quæ agimus, districtius irata manu iudicamus. Tunc omnis nostra elatio corruit, tunc cuncta ab animo cogitationum superfluitas cadit. Vnde & subditur: Et tonso capite corruens in terram adorauit.] Nam quid moraliter, per capillos, nisi defluentes animi cogitationes accipimus? Vnde & aliàs Ecclesiæ dicitur: Sicut uitta coccina labia tua sponsa, & eloquium tuum dulce. Vitta quippe crines capitis adstringit. Labia ergo sponsæ sicut uitta sunt: quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffusæ cogitationes ligantur, ne remissæ defluant, ne sese per illicita spargant, ne sparsæ cordis oculos deprimant: sed quali ad unam se intentionem colligant, dum uitta eas sanctæ prædicationis ligat. Quam rectè & coccineam asserit, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flammescit. Quid uerò per C coccineam afferit, quia principale uniuscuiusq; actionis est mens ipsa signatur? Vnde & aliàs dicitur: Et oleum de capite tuo non deficiat. Oleum quip pe in capite, est charitas in mẽte: & deficit oleum à capite, cùm charitas discedit à mente. Caput ergo tondere, est cogitationes superfluas à mente resecare. Et tonso capite in terram corruit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quàm in semetipso infirmus sit, humiliter agnoscit.

Difficile nãq; est quempiã magna agere, & apud 39
semetipsum de magnis actibus cogitationum fiduciam non habere. Eo ipso enim quo contra uitia fortiter uiuitur, cogitationum præsumptio in corde generat, & cùm mens foris culpam suã ualenter conterit, plerunq; apud semetipsam latenter intumescit, famq; sese magni alicuius meriti æstimat, nec se peccare in cogitatione suæ æstimationis putat. Ante districti autem iudicis oculos tanto deterius delinquitur, quanto culpa occultius, & penè incorrigibiliter perpetrat, et tanto ad uorandum latius patet fouea, quanto de semetipsa elatius gloriatur uita. Vnde (ut sæpe iam dixi-

mus) pia cõditoris dispẽsatione agit, ut dese cõsi dens anima dispẽsatoria tentatione pulsẽt: quatenus infirmata, quid sit, inueniat: & præsumptionis propriæ falsũ deponat. Mox ẽm ut tentatio mentem pulsauerit: omnis cogitationũ nostrarũ præsumptio, tumultuosq; cõquiescit. Mens ẽm cum sẽ in elationẽ erigit, quasi in tyrannidẽ eruinpit. Habet aũt tyrãnidis suę satellites, quos tenet subimet cogitationes suas. Sed si super tyrannũ hostis irruat: fauor mox satellitũ cessat. Intrante nanq; hoste, satellites fugiũt, eumq; territi declinant, quẽ in pace positi callida adulatione laudabant. Subductis ueró satellitibus, ante hostẽ solus remanet: quia rece dentib. elatis cogitationibus, perturbatus animus se solũmodo in tentatione uidet. Auditis ergo auditis caput tondeẽ, cùm tentationib. uehemẽter irruentib. a præsumptionis suæ cogitationib. mẽs nudaẽ. Quid est enim quòd Nazaræi capillos nutriũt: nisi quòd per uitã magnæ cõtinentię præsumptionũ cogitationes crescũt? Sed quid est q; deuotione cõpleta caput Nazaræus radere, capillosq; in igne sacrificij ponere iubeturnisi quòd tunc ad perfectionis summã pertingimus, cùm sic exterioratam uitã uincimus, ut etiã cogitationes superfluas ũ mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flãma eas diuini amoris incẽdere: ut totum cor in Dei amore ardeat: & cogitationes superfluas concremãs quasi Nazaræi capillos deuotionis perfectione cõsumat. Et notandũ quòd in terrã corrues adorauit. Ille enim uerã Deo orationem exhibet, qui semetipsum quia puluis sit humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Vnde & competẽter dicit: Nudus egressus sum de utero matris meæ: nudus reuertar illuc.] Ac si tentatus animus & infirmitatis suæ inopia deprehensus diceat. Nudum me in fide prima gratia genuit, nudum eadẽ gratia in assumptione saluabit. Est nanq; magnũ animi turbati solatium: ut pulsatus uirtijs, cùm se quasi nudari uirtutibus cõspicit, ad solã misericordiæ spem recurrat, & eo se nudari non sinat, quo se à uirtutibus humiliter nudum putat: qui etsi fortasse aliqua uirtute in tentatione detegit, infirmitatem tamẽ propriã agnoscens, ipsa melius humilitate ueſtitur. & ualde robustius quàm steterat facet, cùm sibi sine diuino adiutorio cessãt tribuere quod habet. Vnde & manum mox largitoris & iudicis humiliter agnoscit, dicens: Dominus dedit, dominus abstulit.] Ecce tentationibus eruditus creuit, qui & in uirtute habita largitatẽ dantis, & in perturbatione fortitudinis, potestatem tollentis agnoscit. Quæ tamen fortitudo non tollit, sed perturbata fatigat: quatenus concussa mens, dum se hanc tam tamq; quasi amittere trepidat, semper facta humilis nunquam perdat. Sicut domino placuit, ita factum est: sit nomẽ domini benedictum.] In hoc quòd interna perturbatione concutimur: dignum est ut ad conditoris iudicium recurramus, ut inde cor nostrũ adiutori nostro maiores laudes exhibeat: unde pulsatum uerius imbecillitatẽ suæ infirmitatis pensat. Bene

A aũt dicitur: In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis, nec stultũ aliquid contra Deum locutus est.] quia solerti cura custodire, dolẽs animus debet, ne cùm se intus tentatio stimulat, in uerba foras illicitæ locutionis erumpat, ne de probatione murmuret, & ignis qui lũcuelut aurũ concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ fauillam uertat.

Quòd prophetis sanctis & adest & abest spiritus prophetiæ. Cap. XXVIII.

4 1 NIhil uerò obstat si hoc quod de uirtutibus dixi mus: de his quæ in ostẽsione uirtutis dantur, donis sanctis spiritus sentiamus. Alij nanq; prophetię, alij genera linguarum, alij uirtutes curationum dantur. Sed quia dona licę ipsa nõ semper in mente eodem modo sunt, liquido ostẽditur, quòd ne se mens in præsumptione eleuet, aliquando utiliter subtrahuntur. Nam si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset: nimirũ Helisęus propheta non diceret: Dimitte eam, anima ẽm eius in amaritudine est, & dominus celauit à me uerbũ. Si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset, inquisitus Amos prophetа nõ diceret: Non sum prophetа, ubi & subdidit: Neq; filius prophetæ: sed armẽtarius puer ego sum, uellicans sycomoros. Quomodo aũt propheta non fuit, qui de futuris tot uera prædixit? Aut quomodo propheta fuit, si de ijs quæ in præsenti uera denegauit? Sed quia eadem hora qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritum deesse sensit, de semetipso testimoniũ ueraciter intulit, dicens: Non sum propheta. Qui tamen secutus adiunxit: Et nunc audi uerbũ domini: Hæc dicit dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metiet: & tu in terra polluta morieris. Quibus prophetæ uerbis aperte ostendit: quia dum de se illa loquerer, impletus est: & mox habere prophetandi spiritũ meruit, quia se prophetã non esse humiliter agnouit. Et si prophetæ spiritus prophetis tempẽ abesset. Dauid regi de templi se cõstructio ne cõsulenti, nequaq; Nathan propheta concederet, quod post paululũ negaret. Vnde bene & in Euangelio scriptũ est: Super quem uideris spiritũ descendentẽ, & manentem super eum, hic est qui baptizat. In cunctis nanq; fidelibus spiritus uenit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet: quia eius humanitatẽ nunq; deseruit, ex cuius diuinitate procedit. In illo igitur manet qui solus & omnia & semper potest. Nam fideles qui hunc accipiũt, cùm signorũ dona semper habere, ut uolunt, nõ possunt, hunc se accepisse quasi in transitus ostẽsione testanẽ. Sed cùm rursum de eodẽ spiritu ueritatis ore discipulis dicit: Apud uos manebit, & in uobis erit, quid est quòd diuina uoce mediatoris signum hoc, eadem sanctũ spiritus mansio declaratur, cùm dicitur: Super quem uideris spiritum descendentẽ & manentem super eum? Si igitur fuxta magistri uocem & in discipulis manet: quomodo iam singulare signum erit quod in mediatore permanet? Quod tamen citius cognoscimus, si dona eiusdem spiritus discernamus.

Quòd

Quòd sunt quædam dona Spiritussancti, sine quibus nemo ad uitam peruenit, & alia in præsenti uita ad subsidium temporalium necessitatum utilia.
Caput XXIX

42 ALia nanque sunt dona illius sine quibus ad uitam nequaquam pertingitur, alia quibus uitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. Manseruntq; nanque, humilitas, patientia, fides, spes, charitas, dona eius sunt: sed ea sine quibus ad uitã homines peruenire nequaquam possunt. Prophetiæ autem, uirtus curationum, generalinguarum, interpretatio sermonum, dona eius sunt: sed quæ uirtutis eius præsentiam pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus ad uitam peruenirí non potest, spiritussanctus siue in prædicatoribus suis, siue in electis omnibus semper manet: in illis autem quibus per ostensionem illius non nostra uita seruatur, sed aliorum quæritur, nequaquam semper in prædicatoribus permanet: quia semper quidem eorum cordi ad bene uiuendum præsidet, nec tamen per eos uirtutum signa semper ostendit: sed aliquando se is à signorum ostensionibus subtrahit, ut eo humilius uirtutes eius habeantur, quo habitæ teneri non possunt. Mediator autem Dei & hominum homo Christus Iesus in cunctis eum & semper & continuè habet præsentem: quia ex illo idem spiritus per substantiam profertur. Rectè ergo cùm in sanctis prædicatoribus maneat, in mediatore singulariter manere perhibet: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tantummodo tactus agnoscit, caput autem corporis, usum simul omnium quinq; sensuum possidet: ut uideat, audiat, gustet, odoretur, & tangat: ita membra superni capitis in quibusdam uirtutibus emineant: ipsum uerò caput in cunctis uirtutibus flagrat. Dissimiliter ergo spiritus in illo manet cui se ad uotum substantialiter exhibet, & à quo per naturam nunquam recedit. Dona uerò eius quibus ad uitam tenditur, sine periculo amitti non possunt: dona autem quibus uitæ sanctitas demonstratur, plærunque (ut dictum 4. est) sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant: in istis uerò ad tempus aliquando subtractis consoletur humilitas: quia ad electionem mentem fortasse subleuant. Cùm igitur concessa nobis uirtutum signa subtrahuntur, dicamus rectè: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Tunc enim uerè ostendimus, quia accepta rectè tentamus: cum profectò æquanimiter ad momentum sublata toleramus.

Libri secundi Moralium B. Gregorij finis.

A

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN B. IOB, Liber tertius. capitis secundi textus.

BEatus Iob ad mortem petitus in tentatione, ad uitam creuit exuberare: & antiquus hostis unde se bona eius æstimauit extinguere, inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse considerat, ad alia se tent ationum bella restaurat, & de sancto uiro mala adhuc impudenter sperat: quia bona malus credere non potest; uel experta. Ea autem quæ in prima eius percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur cùm dicitur. Cap. 1

B

ACtum est autẽ cùm quadã die uenissent filij Dei, & starẽt coram domino: uenisset quoq; satan inter eos, & staret in cõspectu eius, ut diceret dñs ad satan: Vnde uenis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad satan: Nunquid cõsiderasti seruum meum Iob, quod nõ sit ei similis in terra: uir simplex & rectus ac timens Deum, et recedens à malo, & adhuc retinens innocẽtiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tũc uidebis quòd in faciem be nedicat tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce in manu tua est: uerumtamen animam illius serua. Egressus igitur satan à facie domini, percussit Iob ulcere pessimo à planta pedis usq; ad uerticẽ eius: qui testa sanies radebat, sedẽs in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere: qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus. In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, uenerunt singuli de loco suo, Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim ut pariter uenientes uisitarent eum & consolarentur. Cumq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum. Et exclamantes plorauerunt: scissisq; uestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus &

ſeptẽ nocti bus, & nemo loquebatur ei uerbũ, Videbant eñ dolorẽ eſſe uehementem.

Et quia latius ſuprà diſſeruimus, melius ſilẽdo prꝛeterimus: ne dum ſæpius diſcuſſa repetimus, tardius ad indiſcuſſa ueniamus. Quãuis hoc qꝺ uoce domini ad ſatan dicitur: unde uenis? nequaq; æſtimo quòd ita ei ut prius dicaꝛ. Cùm eñ ab eo certamine in quo relaxatus fuerat, uictus redit: & un de uenit, requiritur, qui unde ueniat ſcitur, quid a liud q; infirmitas ſuperbiæ eius increpatur? acſi ei apertè diuina uox dicat: Ecce ab uno & in infirma carne poſito homine uinceris, qui te cõtra me autoꝛẽ omniũ erigere conaris. Vnde mox dñs cùm beati Iob bona ſicut prius diceret, hæc cum victoria & triumphis enumerãs adiungit: Et adhuc retinens innocentiam ſuam.] Acſi apertè dicat: Tu quidẽ exercuiſti malitiã: ſed ille innocentiam non amiſit: et unde te ꝓſtimaſti profectũ eius imminue re: inde cõpulſus es eius profectui deſeruire: quia mẽtis innocentiã quam glorioſe tenuit in trãquillitate, glorioſius ſeruauit in uerbere. Sequitur:

Quòd iuſti & fruſtra percutiuntur & non fruſtra: non fruſtra, quia augetur uitæ meritũ: fruſtra, quia in eis nõ punitur peccatum. Cap. II

TVa uũ commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra.] Cùm ſit Deus iuſtus & uerax: ualde quærendũ eſt, quomodo beatum lob fruſtra afflixiſſe ſe indicat. Quia eñ iuſtus eſt, fruſtra affligere nõ potuit. Sed rurſum quia uerax eſt: aliter non potuit dixiſſe q; fecit. Vt ergo iuſto & ueraci utraq; cõueniãt: quatenus & uera dicat, & iniuſta nõ faciat, cognoſcamus beatum lob & iuxta aliquid fruſtra, & rurſum iuxta aliquid nõ fruſtra percuſſum. Quia eñ iuſtus & uerax hæc de ſemetipſo aſſerit: oſtẽdamus & uerũ extitiſſe quod dixit, & rectum fuiſſe quod fecit. Neceſſe quippe erat ut ſanctus uir Deo ſoli ſibiq; cognitus, quãta uirtute polleret, ad imitandũ cũctis innoteſceret. Aperta nanq; alijs uirtutis exẽpla nõ daret, ſi ipſe ſine tẽtatione permaneret. Actũ eſt ergo ut uires eius cunctis imitandas ipſa uis percuſſionis oſtenderet & flagella proderent quod in tranquillitate latuiſſet. Sed eiſdẽ flagellis creuit uirtus patientiæ: atq; ex dolore uerberis, aucta eſt gloria remunerationis. Vt ergo in dicto domini ueritas, rectitudo aũt teneatur in facto: beatus lob & non fruſtra percutitur, quia augetur meritũ: & tamẽ fruſtra percutitur, quia nullũ punitur admiſſum. Fruſtra enim perculſus eſt, cui culpa non recidit: & non fruſtra percuſſus eſt, cui uirtutis meritum cumulatur, Sed quid eſt quod dicitur, commouiſti me aduerſus eum?] Nunquid ſatanæ uerbis ueritas accendit, ut in ſubditorum ſuorũ cruciatus inſtigetur? Quis hæc de Deo ſenſerit, quæ recto etiã homini indigna perpendit? Sed quia nos ferire niſi cõmoti neſcimus, ipſa diuina perculſio cõmotio uocat: & ad noſtra uerba diuina uoce deſcẽditur, ut eius factum ab homine uteunq; capiatur. Illa enim uis quæ abſq; neceſſitate omnia creauit, & ſine defectu omnibus præſidet, & ſine labore cuncta ſuſtẽtat, & ſine occupatione regit, etiam ſine commotione corrigit: ſicq; humanas mentes ad ea quæ uoluerit flagellis formatur: ut in diuerſitatis umbrã ad ſuæ incommutabilitatis luce non tranſeat. Sequitur: Reſpondens ſatan ait. Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: alioquin mitte manum tuã, & tange os eius & carnem, & tũc uidebis quòd in facie benedicat tibi.]

Antiquus hoſtis ex rebus exterioribus colligit quod beato uiro ad mentis crimẽ infligit. Pellem enim pro pelle dari aſſerit: quia ſæpe dum uenire ictum contra faciẽ cernimus, manũ palpebris opponimus, ut ab ictu oculos defendamus: & corpus uulneri obijcimus, ne in corpore teneriori uulneremur. Satan ergo hæc conſuetẽ fieri ſciens, dicit: Pellem pro pelle & cũcta quæ habet homo, dabit pro anima ſua. Acſi apertè dicat. Idcirco lob tot extra ſe flagella æquanimiter patiſ: quia pauet ne ipſe feriatur. Cura ergo carnis eſt quod damno affectuum carnaliũ motus non eſt, quia dum ſibimetipſi metuit, minus ſuorũ perculſiones ſentit. Vnde & mox eius carnẽ ferienda poſtulat, dicẽs: Mitte manum tuã, & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciẽ benedicat tibi.] Superius dixerat. Tange cũcta quæ poſſidet, & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Nunc quaſi prioris propoſitionis oblitus factus, de alijs alia poſtulat. Quod tamen rectè diuina diſpenſatione permittitur: quatenus altercator impudens uel ſæpe uictus obmutеſcat. Sequitur:

Quòd ſatan dicitur ſeruare quæ nõ permittitur tangere. Cap. III

DIxit ergo dominus ad ſatã. Ecce in manu tua eſt, uerũtamen animam illius ſerua.] Ecce iterum permiſſionem uerberis comitatur cuſtodia protectionis, & electum ſuum diuina diſpenſatio cuſtodiendo deſerit, deſerendo cuſtodit: alia illius prodit, alia protegit. Si enim totum lob deſereret in manu tanti aduerſarij, homo quid eſſet? In ipſa ergo iuſtitia permiſſionis permiſcetur quædam libra pietatis: quatenus in uno eodemq; certamine & ſeruus humilis ex oppreſſione proficiat, & hoſtis ſuperbiens ex permiſſione ſuccumbat: Manui itaque aduerſarij ſanctus uir traditur, ſed tamen in intimis adiutoris ſui manu retinetur. De illis quippe ouibus fuit, de quibus in Euangelio ipſa ueritas dicit: Non rapiet eas quiſquam de manu mea: & tamen expetenti hoſti dicitur: Ecce in manu tua eſt. Idem ergo in manu Dei, idẽ in manu eſt diaboli. Nam dicens: In manu tua eſt, cùm protinus adiũgit, ueruntamen animã illius ſerua: patenter pius adiutor innotuit: quia tenuit quem conceſſit, & dando nõ dedit, quem aduerſarij ſui faculis eſjciens abſcondit. Quid eſt autem hoc quod ad ſatan dicitur: Animam illius ſeruа? Quo enim pacto ille cuſtodit, qui cuſtodita ſemper irrumpere appetit? Sed ſeruare ſatan dicitur, irrumpere non audere: ſicut e contrario patrem in oratione poſtulamus dicẽtes: Ne nos inducas in tentationem. Neque enim in tentationem dominus inducit: qui ſemper à tentatione ſubditos miſericorditer protegit: ſed tamen in tentationem quaſi eius

eius inducere, est à tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum nõ inducit, cùm tentari nos ultra quàm possumus, non permittit. Sicut ergo dominus inducere nos in tentationẽ dicitur, si nos ab aduersario induci patiat: ita aduersarius seruare animã dicitur, cùm hãc tentando superare prohibet. Egressus igitur satan à facie domini.] Quomodo satan à facie domini exeat, ea quæ iam superius dicta sunt, manifestãt. Sequitur: Percussit iob ulcere pessimo, à planta pedis usq; ad uerticem eius.] Duobus semper modis flagella pensanda sunt: ut scilicet perpendantur aut qualia sint, aut quanta. Nam sæpe multa ex qualitate, sæpe grauia ex quantitate leuigantur: si uidelicet cùm multa sunt, nõ sint grauia: cùm uerò grauia, non sint multa. Vtrigitur ostendatur quomodo per asperitatẽ flagelli aduersarius contra sanctum uirum non solum per nequitiam qualitatis, sed etiam per pondus quãtitatis exarsit: ad demonstrãdam qualitatem dicitur, percussit eum ulcere pessimo: ad infinuandam uerò quãtitatem subiungitur: à planta pedis usq; ad uerticem: ut nímirum nihil in mente uacet à gloria, in cuius nil corpore uacat à pœna. Sequitur:

Quòd multi seculares dignitatibus præditi, uas fictile quod gestant, quàm cito sit conterendum non attendunt. Cap. IIII

QVi testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.] Vnde testa nisi ex luto conficitur? quid uerò est sanies corporis nisi lutum? Saniem ergo radere testa perhibetur, acsi aperte diceretur: Luto tergebat lutum. Pensabat quippe uir sanctus unde sumptum fuerat quod gestabat, & fragmento uasis fictilis confractum uas fictile radebat. Quo facto patenter ostenditur corpus suum quomodo sibi sanum subdidit, quod & percussum sic despiciens curauit: quam ille mollitiem sanẽ suæ carni concessit, qui non uestem, non digitos, sed testam etiam uulneribus admouit. Testa ergo radebat saniem: ut semetipsum & in fragmẽto considerans, etiam de exterione uulneris stimeret curã mentis. Quia uerò sæpe per ea quæ circa corpus sunt, animus inflat: & per hoc quod erga nos agitur, fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amouetur, (sicut nõnulli seculares cùm temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præsident, dum multorum obsequia sibi suppetere ad uotum uident: fragilitatem suam intueri negligunt, & uas fictile quod gestãt, quàm sit uelociter conterendum, obliuiscentes omnino non attendunt) beatus Iob ut considerationem suæ fragilitatis etiam ex circumstantibus traheret, & ante oculos suos uim suæ despectionis augeret, non qualibet in terra, quæ penè ubique munda reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus: ut ex terra assumpta quæ esset carnis substantia, bene proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, ut etiam ex loci fœtore caperet, quòd festinè corpus ad fœtorem rediret.

Quid sit quòd Deus in hoc seculo sic despicit, quos ante seculo sublimiter elegit. Cap. V

SEd ecce cùm beatus Iob tot rerũ damna sustinet, tot funeribus pignorum percussus dolet, tot uulnera tolerat, dum decurrẽtem saniem testa radit: dum per putredinẽ defluens in sterquilinio resider, intueri libet quid est quod omnipotens Deus quos sibi tã charos in æternũ conspicit, tam uehemẽter quasi despiciens affligit. Ecce aũt dum beati Iob uulnera cruciatusq; considero: repentè mentis oculos ad Ioannẽ reduco, & nõ sine grauissima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ spiritu intra matris uterũ impletus: atq; ut ita dixerim priusquã nasceretur renatus: ille amicus sponsi, ille quo inter natos mulierũ maior nemo surrexit: ille sic propheta, ut plus etiam quàm propheta, ab iniquis in carcerem mittit, & pro puella saltatu capite truncat, & uir tantæ feueritatis pro risu turpium moritur. Nunquid nam credimus aliquid fuisse, quod in eius uita illa sit despecta mors tergeret? Sed quando ille uel in cibo peccauit, qui locustas folummodo & mel siluestre edit? Quid Deo uel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuersatione sua offendere potuit, qui de eremo nõ recessit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus longè ab hominibus fuit? Quando illum uel silentij culpa attigit, qui ad seuenientes tam ue hementer increpauit, dicẽs: Genimina uiperarũ, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Quid est ergo quod Iob Dei testimonio præferri: & tamen plagis usque ad sterquilinium sternitur? Quid est quod Ioannes Dei uoce laudatur, & tamen pro remulenti uerbis in saltatricis præmium moritur? Quid est quod Deus omnipotens sic uehementer in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit, nisi hoc quod pietati fidelis patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia uidet quomodo remuneret in summis: & foras usq; ad despecta deijcit, quia intus usq; ad incomprehẽsibilia perducit? Hinc ergo unusquisq; colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat, quos amat. Aut quomodo seriẽt qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum uita premitur qui ipso iudice teste laudantur. Sequitur:

Quòd diabolus cùm nos tentat, antiquæ artis insidias repetit, & quia scit quemodo Adam decipi soleat, ad Euam recurrit, & quòd iustus sit in sterquilinio, qui iustus fuerat in paradiso. Caput VI

DIxit aũt illi uxor sua. Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Antiquus hostis humanũ genus duobus modis tenta re consueuit, ut uidelicet corda sanctiũ aut tribulationibus frangat, aut perfusa tribulationibus molliat. In utrisq; ergo cõtra beatũ Iob se uehemẽter exercuit. Nã prius patrifamiliãs intulit damna rerũ, orbauit patrẽ morte filiorũ: percussit in eo lumẽ putredine uulnerũ. Sed quia putrescentẽ foris, sanum adhuc interius stare cõspexit, & quẽ exterius nudum reddidit, hunc interius ditiorẽ fieri per exhibitam laudẽ cõditoris inuidit, callidè cogitãs pensat, quòd contra

contra se athleta Dei unde premitur, inde subleuat, ut ictus quo ad subtilia tentandi argumenta con-
uertitur. Nam antiquæ artis insidias repetit, & quia scit quomodo Adam decipi soleat, ad Euam recurrit. Beatum enim Iob inter tot rerum damna, inter tot percussionū uulnera, quasi in quadā uirtutum arce stare inuictum uidit. In alto quippe mentem fixerat: & idcirco hanc hostiles insidiæ irrumpere non ualebant. Quæritur ergo ab aduersario, in hanc arcem munitissimam quibus gradibus ascendatur. Vicina est autem uiro mulier, atque subiecta. Cor igitur mulieris tenuit: & quasi scalam quā ad cor uiri ascendere potuisset, inuenit. Occupauit animam coniugis, scalam matriti. Sed nihil adhuc præualuit: quia sanctus uir subiectam sibi mulierem, & non præpositam attendit: & recta loquens docuit, quam serpens ut perterſa loqueretur, instigauit. Dignum quippe erat ut fluxam mentem uirilis censura restringeret, cùm profecto & de ipso primo lapsu humani generis nosset, quod docere mulier recta nesciret.

1.Tim.2 Vnde benè & per Paulum dicitur: Docere autem mulieri non permitto. Quia nimirum aliquando cùm docuit, a sapientiæ æternitate separauit. Antiquus itaque hostis ab Adam in sterquilinio uicti-
+ 906 am perdidit, qui Adamum paradiso superauit: atque adiutricem suam mulierem dum ad uerba mala per suasionis accendit, ad doctrinam sanctæ eruditionis misit, & quæ excitara fuerat ut perderet, erudita est ne periret. Sic à nostris uiris fortibus hostis percutitur: ut sua ei etiam tela rapiantur. Vnde enim se exaggerare æstimat dolorem uulneris, inde ei contra semetipsum suggerit arma uirtutis. Ex uerbis autem malè persuadentis coniugis uigilanter debemus aspicere, quod antiquus aduersarius non solum per semetipsum, sed per eos etiam qui nobis adhærent, statum satagit nostræ mentis inclinare. Cùm enim cor nostrum sua persuasione non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit. Hinc enim scriptum

Eccle.32 est: A filijs tuis caue, & a domesticis tuis attende.
Hiero.9 Hinc per prophetam dicitur: Vniusquisq; se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non ha-
Matt.10 beat fiduciam. Hinc rursum scriptum est: Inimici hominis domestici eius. Callidus nanque aduersarius cùm à bonorum cordibus repelli se conspicit: eos qui ab illis uale diligūtur, exquirit: & per eorum uerba blandiens loquitur, qui plus cæteris amātur: ut dum uis amoris cor perforat, facilè per suasionis eius gladius ad intima rectitudinis munimina irrumpat. Post damna igitur rerum, post funera pignorum, post uulnera scissuras q; membrorum, antiquus hostis linguam mouit uxoris. Et notandum quo tempore uiri mentem studuit uirulento sermone corrumpere. Verba enim post uulnera intulit, ut nimirum cùm uis doloris ingraueſceret, facilè persuasionis suggestio peruer-
6 sa præualeret. Sed si ipsum subtiliter tentationis eius ordinem perpendimus, qua callidita-te fœuiat, inuenimus. Mouit nanque prius damna subſtantiæ, quæ & extra naturam profecto essent, & extra corpus. Subtraxit filios, quod iam extra naturam quidem non esset, sed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremum percussit & corpus. Sed quia uulneribus carnis ad mentis uulnus peruenire nō ualuit, etiam coniunctæ mulieris linguam quæsuit. Quia enim aperto certamine superari se doluit, de ore coniugis iaculum quasi de insidijs intorsit, quæ profecto diceret: Adhuc permanes in simplicitate tuæ benedic Deo, & morere.] Ecce tentando omnia abstulit, ecce tentando mulierem reliquit, & sancto uiro callide cuncta diripuit: sed ualde cal-
lidius adiutricem suam mulierem reseruauit, quæ dicat: Adhuc permanes in simplicitate tuâ?]

Verba sua Eua repetit. Nam quid est dicere: Simplicitatem desere, nisi obedientiam, pomum uetitum comedendo, contemne? Et quid est dicere: Benedic Deo, & morere: nisi transcendendo præceptum ultra quàm es conditus uiue? Sed Adam noster fortis in sterquilinio iacuit, qui in pradiso quondam debilis steterit: nam ilico ad malè suæ dentis uerba respondit dicens:

Quid sit quod Esaiæ 45. scriptū est: Ego dominus formans lucē, & creans tenebras, faciens pacē, & creans mala. Cap. VII

QVasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona accepimus de manu domini: mala quare non sustineamus?] Ecce ubiq; hostis frangitur, ubiq; superatur. Per cuncta tentatio num argumenta succubuit: quia & illud suū fami
C liare solatium etiam de muliere amisit. Inter hæc igitur sanctum uirum intueri liber, foris rebus uacuum, intrinsecus Deo plenum. Cùm Paulus apostolus in semetipso diuitias sapientiæ internæ contspiceret, secū ipsum exterius esse corruptibile corpus uideret, ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Ecce in beato Iob uas fictile scissuras uulnerum exterius sensit: sed hic thesaurus interius integer mansit. Foris enim per uulnera crepuit, sed indeficienter interius nascens thesaurus sapientiæ, per uerba sanctæ eruditionis emanauit, dicens: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?] Bona scilicet do na Dei uel temporalia uel æterna, mala autem flagella præsentia appellans, de quibus per prophe-
D tam dominus dicit: Ego dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. Neque enim mala, quæ nulla sua natura subsistunt, à domino creatur: sed creare se mala dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum format: ut ea ipsa & per dolorem quo feriunt, delinquentibus mala sint, & per naturam qua existunt, bona. Vnde & uenenum mors quidem est homini, sed tamen uita serpenti. Amore enim præsentium ab authoris nostri dilectione recessimus, & peruersa mens dum dilectioni creaturæ se subdidit à creatoris societate disiunxit. Ex his ergo ab autho re ferienda erat, quæ errās authori proſuerat: ut unde homo culpam non timuit superbus admittere, inde pœnam corrigendus inueniret: & tanto citius

2.Cor.4

Esaiæ 25

citius resipisceret ad illa quæ perdidit, quanto do-
loris plena esse conspiceret quæ quæ fuit. Vnde
& bene dicitur. Formans lucem, & creans tene-
bras: quia cùm per flagella exterius doloris tene-
bræ creantur, intus per eruditionem lux mentis
accenditur. Faciens pacem, & creans mala: quia
tunc nobis pax cum Deo redditur, cùm hæc quæ
bene sunt condita, fed malè concupita, in ea quæ
nobis mala sunt, flagella uertunt. Per culpā quip-
pe discordes Deo existimus, dignū ergo est ut ad
pacem illius per flagella redeamus: ut cum una-
quæq; res bene cōdita nobis in dolorem uertitur,
correcti mens ad authoris pacem humiliter refor
metur. Hæc itaque flagella beatus Iob mala nomi
nat: quia salutis & tranquillitatis bonum qua per-
turbatione feriant, pensat. Sed illud ualde in eius
uerbis intuendum est, contra persuasionem coniugis quanta cōsiderationis arte se colligat dicēs:

Si bona accepimus de manu domini, mala qua
re non sustineamus?] Magna quippe consola-
tio tribulationis est, si cùm aduersa patimur, au-
thoris nostri ad memoriā dona reuocemus. Nec
frangit quod ex dolore obuiat, si menti citius hoc
quod ex munere subleuat, occurrat. Hinc nanque
Eccles. 11 scriptum est: In die bonorum ne immemor sis ma
lorum, & in die malorum ne immemor sis bono-
rum. Quisquis enim dona percipit, sed donorum
tempore nequaquam etiam flagella pertimescit,
in elationem per lætitiam corruit. Quisquis autē
flagellis attenit, sed flagellorum tempore, nequa-
quam se ex donis quæ eum contigit accepisse, cō-
solatur, a statu mentis omnimoda desperatione
destruitur. Sic ergo utraque iungenda sunt: ut u-
num semper ex altero fulciatur: quatenus & fla-
gelli pœnam memoria temperet doni, & doni læ
titiam mordeat suspicio ac formido flagelli. San-
ctus ergo uir ut oppressam mentem inter uulnera
mulceat, in flagellorum doloribus blandimen
ta donorum pensat, dicens: Si bona suscepi-
mus de manu domini, mala quare non sustinea-
mus?] ubi & bene præmittit dicens: Locuta
es quasi una ex stultis mulieribus.] Quia enim
sensus prauæ uoluntatis mulieribus, non autem
sexus in uitio est: nequaquam ait: locuta es qua-
si una ex mulieribus, sed quasi ex ineptis mulie-
ribus, ut uidelicet ostendatur: quia quod prauum
sapit, accidentis stultitiæ, non autem conditæ sit
naturæ. Sequitur:

*Quòd sic ut iniusta dicere, ita iusta reticere, pec-
catum est.* Cap. VIII

Labijs peccare
duplex.

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis.]
Duobus modis labris delinquimus, cum aut in
iusta dicimus, aut iusta reticemus. Nam si aliquan
do & racere culpa non esset, propheta non dice-
Esaiæ 6 ret: Væ mihi quia tacui. Beatus igitur Iob in cun-
ctis quæ egit, labijs suis minimè peccauit: qa nec
contra ferientem superba dixit, nec contra sua-
dentem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec
tacens deliquit: quia & flagellanti patri gratias
reddidit, & malè suadenti coniugi doctrinæ sa-

A pientiam ministrauit. Quia enim sciuit quid de-
beret Deo, quid proximo: scilicet patientiam con
ditori, sapientiam coniugi: idcirco & hanc re-
darguendo docuit, & illum gratias agendo lau-
dauit. Quis autem nostrum si unum quodlibet
uulnus tantæ huius percussionis acciperet, non
mox ab intimis prostratus faceret? Ecce stratus
foris uulneribus carnis, erectus intrinsecus mu-
nimine permanet mentis, & sub semetipso omne
iaculum transuolare conspicit, quod in se exterius
districta manu fæuiens hostis figit. Vigilanter de-
prehendit iacula, modo uulneribus contra se à fa-
cie, modo uerbis quasi ex latere intorta. Et bella-
tor noster cir cunuallantium certaminum feruore
deprehensus, ubique patientiæ suæ clypeum op-
ponit: undiq; uenientibus spiculis obuiat, & per
B cuncta uirtutum latera circumspectam contra ir-
ruentia uulnera mentem roborat. Sed antiquus 8
hostis quo ualētius uincitur, eo adhuc ad insidias
ardentius instigatur. Nam quia uxor increpata ta-
cuit, protinus alios qui increpandi ad contume-
lias surgerent excitauit. Sicut enim damna rerum
studuit crebrius nunciando percutere, ita nume ro
bustum pectus fatagit uerborum contumelijs fæ-
pius feriendo penetrare. Sequitur:

*Quòd ubi uirtus discretionis perditur, intentio quæ initium
uirtutis habuit, finem accipit criminis.*
Cap. IX.

IGitur audientes tres amici Iob omne malum
quod accidisset ei, uenerūt singuli de loco suo:
C Eliphas Themanites, Baldath Suites, & Sophar
Naamathites. Condixerāt enim, ut pariter uenien
tes uisitarent eum, & consolarentur.] Quia ex
condicto ad afflicti consolationem ueniunt, & in
ter se & erga percussum quantę charitatis fuerint,
demonstratur. Quamuis & per hoc quod scriptura
eos tanti uiri amicos fuisse testatur: quia boni
studij & rectæ fuerint intentionis ostenditur. Sed
tamē hæc ipsa illorum intentio eis ad uerba pro-
rumpentibus, ante districti iudicis oculos subor-
ta indifferetione fuscatur. Sequitur:

Charitatem fuisse Iob
assumunt amici.

Quis ordo & modus in consolatione tenendus sit.
Cap. X.

CVnq; eleuassent procul oculos suos, non co
gnouerunt eum, & exclamantes plorauerę
runt, scissisq; uestibus sparserunt pulueren super
caput suum in cœlum.] Quia percussi spe-
ciem plaga mutauerat, amici plorantes exclamāt,
uestes scindunt, capita puluere aspergunt: ut cùm
mutatum ad quem uenerant, cernerent: ipsam e-
tiam consolatorum speciem spontaneus dolor
immutaret. Ordo quippe cōsolationis est, ut cùm
uolumus afflictum quempiam à mœrore suspen-
dere: studeamus prius mœrendo eius luctui con-
cordare. Dolentem nanque non potest consola-
ri, qui non concordat dolori: quia eo ipso quo à
mœrentis afflictione discrepat: minus ab illo re-
cipitur, à quo mentis qualitate separatur. Sed e-
moliri prius debet animus: ut afflicto congruat,
congruens inhæreat, inhærens trahat. Neque
enim

enim ferrum ferro coniungitur, si nō utrunq; exustione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, nisi prius eius duritia temperata molescat: ut quasi hoc ipsum fiat quod curatur, ut teneat. Sic nec iacentes erigimus, nisi à rigore nostri status inclinemur: quia dum rectitudo stantis à iacentis situ discrepat, cum cui condescendere negligit, nequaquam leuat Amici igitur beati Iob ut afflictum à dolore suspenderent, curauerunt necessariō simul dolere. Et cùm uulneratum illius corpus uiderent, studuerunt ipsi uestes scindere: & cùm immutatum conspicerent, studuerunt pulue re capita fœdare: quatenus afflictus uir tanto facilius eorum uerba reciperet, quanto in eis suum
9 aliquid de afflictione cognouisset. Sed inter hæc sciendum est, quia is qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori quem suscipit, ponat: ne non solum dolentem non mulceat, sed intemperatè dolens, afflicti animum ad pondus desperationis premat. Sic enim dolor noster mœrentium dolori iungendus est, ut per temperamentum subleuet, non autem per augmentum grauet. Vnde fortasse colligendum est, quòd amici beati Iob plusquàm necesse fuerat, in consolatione doluerūt: qui dum percussionem cernunt, sed percussi mentem nesciunt, ita in immensum luctum uersi sunt, ac si percussus uir tantæ fortitudinis, in plaga corporis etiam à corde cecidisset. Sequitur: Sederuntq; eum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei uerbum: uidebant enim dolorem e-
c ius esse uehementem.] Vtrum continuis septem diebus & septem noctibus cum afflicto Iob sederint, an certè diebus septem & noctibus totidem instantia ei crebræ uisitationis adhæserint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus agere dicimur, quamuis non eisdem diebus ad eam continuè uacemus. Sæpe uerò scriptura sacra sic totum pro parte, sicut pro toto partē ponere consueuit. Pro toto enim partem loquitur: sicut Iacob familiam describens dicit: Intrauit Iacob in Ægyptum cum animabus septuaginta. Quæ nimirum cùm animas memorat, cōstat, quia intrantium & corpora comprehendit. Rursum totum pro parte
1 insinuat: sicut ad monumentum Maria queritur, Ioan. 20 dicens: Tulerunt dominum de monumēto, & nescimus ubi posuerūt eum. Solum quippe corpus domini quæritura uenerat, & quasi totum simul dominum sublatum deplorat. An ergo & in hoc loco totum pro parte dicatur, incertum est. Sed tamen hoc quod diu tacuerunt, & quandoq; loquendo reprobati sunt: neglectè prætereundum non est. Sunt nanq; nonnulli qui & loqui præcipitanter incipiunt, & effrenatè cœpta, effrenatius exequuntur. Et sunt nonnulli qui tardè quidem loqui inchoant: sed semel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Iob dolorem uidentes diu tacuerunt: sed tardè inchoantes, indiscretè locuti sunt: quia parcere dolentinoluerunt. Tenuerunt linguam ne properè incīperet, sed incipientem semel nequaquam mo-

A derati sunt, ne se ex consolatione usque ad contumelias effrenarent. Et bona quidem intentione ad consolandum uenerāt: sed hoc quod pia mens Deo mundum obtulit, locutio præcipitata uitiauit. Scriptum quippe est: Si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccasti. Rectè nanque offertur, cùm recta intentione quid agitur. Sed rectè non diuiditur, si non hoc quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim rectè diuidere, est quælibet bona nostra studia sollicitè discernēdo pensare. Quod nimirum qui agere dissimulat, etiā rectè offerens peccat. Sæpe ergo & quod 10
bono studio gerimus, dum discernere cauté negligimus, quo iudicetur fine, nescimus: & nonnunquam hoc fit reatus criminis, quod putatur
B causa uirtutis. Quisquis autem amicorum beati Iob facta considerat: quàm pia ad eum intentione uenerint, non ignorat. Pensemus enim cuius claritatis fuerit, ad afflictum concorditer conuenisse: quanta uirtus longanimitatis extiterit, septem diebus & septem noctibus cum afflicto tacuisse: quæ humilitas, in terra tot diebus ac noctibus sedisse: quæ compassio, puluere capita conspersisse. Sed tamen inchoantes loqui, unde se æstimauerunt prærnium mercedis acquirere: inde eos contigit reatum reprehensionis inuenire: quia incautis sæpe ad peccati finem uertitur, etiam quod pro solo studio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdiderunt bonū, quod tanto labore mercati sunt. Et nisi diuina gratia offerre eos sacrificium pro suo reatu præcepisset, inde à domino iu
C stè puniri poterant, unde se placere domino mirabiliter æstimabant, inde iudici displicent, unde sibi quasi pro defensione iudicis per effrenationem placent. Idcirco uerò hæc dicimus, ut ad memoriam legentiū reuocemus, quatenus sollicitè quisque consideret, ea quæ malo uoto perpetrantur quāta dominus animaduersione puniat, si inchoata bono studio, sed negligentia indiscretionis ad mixta, tanta inuectione castigat. Quis non mercedis causam peregisse se crederet, si aut in defensione Dei quicquam contra proximum diceret: aut certè septem diebus ac noctibus pro proximi dolore tacuisset? Et tamen amici beati Iob hæc agentes, ad culpam laborando uenerunt: quia eon
D solationis quidem bonum quod agebant, nouerant: sed cum quāta agendum esset discretionis libra, nescierant. Vnde necesse est ut non solum in tuearmur quod agimus: sed etiam cum quanta discretione agamus. Primum quidem ne mala quoquo modo: postmodum uerò ne bona incauté faciamus. Ad quę nimirum bona sollicitè peragenda, propheta nos admonet, dicēs Maledictus ho- Hier. 48
mo qui facit opus Dei negligenter. Ad hoc uerò ista proficiunt: ut ante terribilis iudicis subtile atque incomprehensibile examen, non solùm mala quæ commisimus, sed ipsa etiam si qua in nobis sunt bene gesta, timeamus: quia sæpe in iusto iudicio culpa esse deprehenditur, quod uirtus ante iudicium putatur. Et unde expectatur pia merces operis, inde supplicium iustæ sequitur ultionis.

Quòd

Allegoria

Quòd hæc quæ supradicta sunt in persona Iob, allegoricè referuntur ad Christum. Caput XI

11 HÆc iuxta historiam breuiter tractata percurrimus: nunc ad allegoriarum mysterium uerba uertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de unitate capitis & corporis tractaremus, follicita intentione præmisimus quanta in eis sit compago charitatis: quia nimirum & domi nus multa adhuc per corpus, quod nos sumus patitur: & iam eius corpus, id est Ecclesia, de suo capite, uidelicet & domino, in cœlo gloriat: ita nũc passiones exprimi eiusdẽ capitis debent, ut ostendatur quàm multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tan-
† gerent: nequaquam pro afflictis membris perse-
Act. 9 cutori suo etiam de cœlo clamaret: Saule Saule, quid me persequeris? Si cruciatus nostri, eius pœ
Colos. 1 ne nõ essent: cõuersus afflictusq; Paulus minimè diceret: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui
Ephe. 2 capitis exaltatus dicit: Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant: sed pœnarum suarũ ponderibus pressus, ecce iam per gloriam capitis in cœlo residebat. Quia ergo in omnibus unicum caput & corpus nouimus, sic à persecutione capitis incipimus: ut subsequenter tamẽ ad corporis flagella ueniamus. Sed hoc quòd quadam die satan coram domino astitisse dicitur: quòd unde ueniat, percontatur: quòd bea
C tus lob magnis conditoris præconijs præfertur: quia iam sæpe discussimus, replicare deuitamus. Si enim diu mens rebus discussis inuoluitur, peruenire ad discussa præpeditur. Ibi ergo allegoriæ nunc initium ponimus, ubi post uerba sæpe repetita, adiunctum nouí aliquid scimus. Itaque ait:

Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra.] Si beatus lob redemptoris nostri in passione positi speciem tenet: quomodo à dominо ad satan dicitur: Cõmouisti me aduersus eum? Mediator quippe Dei & hominum homo Christus Iesus, ut culpas nostræ transgressionis extingueret: uenit mortalitatis nostræ flagella tollerare. Sed quia unius cum patre eiusdemq; naturæ
D est, quomodo per satan motum se aduersus eum pater asserit? eum constet quòd patris filijsq; concordiam nulla potestatis inæqualitas: nulla uoluntatis diuersitas interrumpat? Sed tamen idem qui patri est æqualis per diuinitatem: uenit propter nos ad flagella per carnem. Quę nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset. Et nisi primus homo delinqueret: secundus ad passionum probra minimè ueniret. Cùm ergo primus homo per satan à domino motus est, tunc est dominus in homine secundo commotus. Satan itaque ad huius afflictionem dominum tunc commouit, quando in paradiso primum hominem à iustitiæ culmine, in obedientiæ culpa, prostrauit. Nisi enim Adam primum per uoluntarium uitium in animæ mortem traxisset: Adam secundus sine uitio in carnis
A mortem uoluntariam non ueniret. Bene ergo ei etiam de redemptore nostro dicitur: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem illum frustra. Ac si apertius dicatur: Dum iste non sua, sed illius causa moritur: tunc me in huius afflictionẽ commouisti, cùm illum à me callida persuasione traxisti. De quo & bene additur, frustra. Frustra quippe afflictus est, qui & culpæ ultione pressus est, & culpæ contagio inquinatus non est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa nõ habuit, & tamen pœnam carnalium sine culpa suscepit. Hinc est enim quod per prophetam loquitur, dicens: Quæ nõ rapui, tunc exoluebã. Alius nãq; ad paradisum conditus, diuinæ potentię similitudinem superbè rapere uoluit: sed tamẽ culpas huius superbiæ sine culpa mediator exoluit. Hinc est quod patri quidã sapiẽs dicit: Cùm sis iustus, iuste omnia disponis: eum quoq; qui nõ debet puniri, condemnas. Sed pẽ landum est quomodo iustus sit, & omnia iuste disponat, si eum qui non debet puniri, condemnat. Mediator etenim noster punirí pro semetipso nõ debuit quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed si ipse indebitam mortem nõ susciperet, nunquã nos à debita morte liberaret. Pater ergo cum iustus sit iustum puniens, omnia iuste disponit: quia per hoc cuncta iustificat, quod eum qui sine peccato est, pro peccatoribus damnat: ut eo electa omnia ad culmen iustitiæ surgerẽt, quo is qui est super omnia, damna iniustitiæ nostræ sustineret. Quòd ergo illic dãnatus cùm nõ debeat, dicitur: hoc hic afflictus frustra, memoratur. Qui tamẽ iuxta semetipsum frustra afflictus est, iuxta uerò nostra acta non frustra. Rubigo quippe peccati purgari non potuit, nisi igne tormẽti. Venit itaq; sine uitio, qui se subiecit sponte tormento: ut debita nostræ iniquitati supplicia, eo reos suos iustè amitterent, quo hunc à semetipsis liberum iniustè tenuissent. Frustra ergo & non frustra afflictus est: quia in se qui dem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculam tersit: Respõdens satan
12 ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuã & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in facie benedicat tibi.] Malignus spiritus cùm redemptorem nostrum miraculis coruscare conspicit, clamat: Scimus quòd sit sanctus Dei. Qui Luc. 4.
hæc dicens, cognoscendo Dei filium pertimescit: sed tamen uim supernæ pietatis ignorans, dum passibilem considerat, hominẽ putans putat. Multos autem sub sanctitatis specie in pastorali positos loco didicerat, qui alieni ualde à uisceribus charitatis, pro minimo aliena damna pensabant. Hunc ergo quasi ex alijs colligens: quia subtractis multis superari non uidit: uisq; ad eius carnem per tactum passionis exarsit. Velut si diceret: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc uidebis quòd in faciem benedicat tibi. Ac si apertè dicat: Moueri ex his quæ extra se sunt, negligit: sed tunc ueraci-

d ter qui

ter qui sit, agnoscitur: si in ipso quod doleat, experiatur. Hæc per se satan cùm fieri appetit, non uerbis sed desiderijs dixit. Hæc per membra sua & uerbis & desiderijs intulit. Ipse quippe loquitur, cùm iuxta prophetæ uocem, eius sequaces dicunt: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentiū. Lignum quippe in panem mittere, est configendo eius corpori stipitem crucis adhibere: & uitam illius de terra uiuentium eradere se posse existimant: quem dum mortalem conspiciunt, finiri morte suspicantur. Dixit autem dominus ad satan: Ecce in manu tua est, uerumtamen animam illius serua.] Conditorem omnium satanæ manui traditum quis uel despiens credat? sed tamen edoctus ueritate, quis nesciat quòd eiusdem satanæ membra sunt omnes qui ei perueršè uiuendo iunguntur. Membrum quippe eius Pilatus extitit, qui usque ad mortis extremam uenientem in redemptionem nostram dominum non cognouit. Corpus autem eius principes sacerdotum exiterunt, qui redemptorem mundi à mundo repellere, usque ad crucem persequendo, conati sunt. Cùm ergo se pro nostra redemptione dominus membrorum satanæ manibus tradidit: quid aliud quàm eiusdem satanæ manum in se sæuire permisit, ut unde ipse exterius occumberet, inde nos exterius intrinsecùs liberaret? Si igitur satanæ manus, eius potestas accipitur, eius manu iuxta carnem pertulit, cuius potestatem corporis usque ad sputa, colaphos, flagella, crucem lanceamq; tolerauit. Vnde & Pilato, eius uidelicet corporis membro, ad passionem uenienti dicit: Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi data esset desuper. Sed tamen hanc potestatem quam contra se ei extrinsecus dederat, suis seruire iuoris intrinsecus compellebat. Pilatus enim uel satan (qui eiusdem Pilati caput extiterat) sub potestate illius super quem potestatem acceperat, te nebat: quia & superior ipse disposuerat hoc quod inferius accedens à perfectore tolerabat: ut cùm ex mala mente infidelium surgeret, ut illitati tamē electorum omnium ipsa quoque crudelitas deseruiret. Pie igitur disponebat intus, quod semetipsum pati nequiter permittebat foris. Hinc est enim quod de illo in cœna dicitur: Sciēs Iesus quia omnia dedit ei pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum uadit: surgit à cœna, & ponit uestimenta sua. Ecce in manus persequentium iturus, sciebat quòd in manu sua ipsos etiam persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se nouerat, constat quia & ipsos à quibus tenebatur, tenebat: ut ipse in se ad usum pietatis intorqueret, quicquid eorum contra se malitia permissa fœuiret. Dicatur ergo ei: Ecce in manu tua est, quia ad feriendam carnem fœuiens licentiam accepit, sed potestati illius nesciens deseruiit.

Animam uerò illius seruare præcipitur, non quòd hanc tentare prohibeatur, sed quòd hanc superare non possē conuincitur. Neque enim sicut nos, qui puri homines sumus, irruente fœpe tentatione concutimur: ita redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Hostis namque noster, etsi in excelsum montem eum quem permissus assumpsit, duxit: si dabo tibi omnia regna mundi perhibuit, si quasi in panes uertendos lapides ostendit: mentem tamen mediatoris Dei & hominum tentatione quassare non ualuit. Sic enim dignatus est hæc exterius cuncta susciperet: ut tamē mens eius interius diuinitati suæ inhærens inconcussa permaneret. Qui etsi quando turbatus spiritu insremuisse dicitur: ipse tamen diuinitus disponebat, quantum ipse humanitus turbaretur: qui immutabiliter omnibus præsidēs, & semetipsum mutabilem in satisfactione infirmitatis ostendit. Quisetus ergo in semetipso manēs, disposuit quicquid pro ostendenda humanitate quam susceperat, etiam turbulentus fecit. Quia uerò cùm rectè diligimus, nihil in rebus cōditis anima nostra charius amamus, & sicut animam nostram eos diligere dicimus, quibus amoris nostri exprimere pondus conamur: potest per eius animam, electorum uita signari. Et cùm satan ad feriendam redemptoris carnē permittitur, ab anima separatur: quia cùm corpus eius ad passionem accipit, electos eius à iure suæ potestatis amittit. Cunq; illius caro per crucem moritur, horum mens contra tentamenta solidatur. Dicatur ergo: Ecce in manu tua est, uerumtamen animam illius serua.] Acsi aperte audiat: Licentiam contra corpus eius accipe, & ab electis illius quos apud se ante fecula præsciens possidet, ius prauæ dominationis perde.

Egressus igitur satan à facie dominī, percussit lob ulcere pessimo, à planta pedis usq; ad uerticem.] Nullus in hac uita electorum uenit, qui non huius hostis aduersa sustinuit. Membra autē nostri redemptoris extiterunt, etiam qui ab ipso mundi exordio dum piè uiuūt, crudelia passi sunt. An non huius membrum Abel se esse perhibuit, qui cius mortē, de quo scriptum est: Sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, non solùm placens in sacrificio, sed etiam moriens taeendo signauit? Ab ipso itaque mundi exordio redemptoris nostri corpus expugnare satan conatus est. A planta ergo pedis usq; ad uerticem uulnus intulit, quia prius ab hominibus in choans, usq; ad ipsum caput Ecclesiæ fœuiēdo per uenit. Bene autem dicitur, testa saniem radebat. Quid enim aliud in manu domini testa est, nisi caro, ex nostræ substantiæ luto sumpta? Et enim testa igne solidatur. Caro autem dominī eo passione sua robustior extitit, quo per infirmitatem moriens, à morte sine infirmitate surrexit. Vnde rectè etiam per prophetam dicitur: Exaruit uelut testa uirtus mea. Sicut testa enim eius uirtus exaruit, quia susceptæ carnis infirmitatem passi onis suæ igne roborauit. Quid uerò per saniē nisi peccatum debet intelligi? Per carnem quippe & sanguinem solēt carnis peccata designari. Vnde per Psalmistam dicitur: Libera me de sanguinibus. Sanies itaq; putredo sanguinis est. Quid uerò accipimus saniem, nisi carnis peccata ex longa uetustate peiora? Vulnus itaque in saniem uertitur, cùm

Matt. 4

Hier. 11

Ioan. 18

B

Ioan. 19

C

Ioan. 13

D

Psal. 21

Psal. 59

cùm neglecta culpa usu deterius grauatur. Mediator itaq; Dei & hominum homo Christus Iesus, corpus suum manibus persequētium tradēs, faniem resta rasit: quia peccatum carne deleuit.

Rom. 8 Venit enim, sicut scriptum est, in similitudinem carnis peccati: ut de peccato damnaret peccatū. Dumq; hosti obijcit inno centiam carnis suæ, exersit contagia carnis nostræ: & ex qua nos captiuos inimicus tenuit, per illam nos liberos expiauit: quia quam nos instrumentum fecimus culpę, hæc nobis per mediatorem uersa est in arma iustitiæ. Testa ergo sanies raditur, cùm carne culpa superatur. Bene autem subditur: Sedens in sterquilinio.] Non in foro, in quo lex perstrepit: non in ædificio, quod se culmine in alta sustollit: sed in sterquilinio residet: quia uidelicet redemptor

1. Cor. 1 humani generis ad carnē ueniens, attestante Paulo, infirma mundi elegit, ut cōfunderet fortia. An non quasi ruentibus ædificijs in sterquilinio residet, qui relictis Iudęis superbientibus, in ea quam dudum abiecerat gentilitate requieuit? Extra habitaculum reperitur in uulnere, qui in eo quod Iudęam aduersantem pertulit, passionis dolorem a gente propria despectus sensit: Ioannes attestante, qui ait: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Sed quomodo sedens in sterquilinio conquiescat: hæc eadem de semetipsa ueritas dicat.

Luc. 15 Ait enim: Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitēriam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Ecce dolens in sterquilinio sedet, qui post perpetras culpas libenter corda pœnitentium possidet. An non quasi quoddam sterquilinium sunt corda pœnitentium, qui dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora, sese abijciendo coarcuāt? Percussus ergo Iob montem non petijt, sed in sterquilinio sedit: quia ad passionē redemptor ueniens, alta superborum corda deseruit, & in afflictorum cordiū humilitate requieuit. Quod tamen de se & priusquam incarnaretur, indicauit: cùm per prophetā dixit: Ar quem respiciam, nisi ad humilem & quietem & trementem sermones meos? Quis uerò consideret, is qui tot pia hominibus intulit, quot ab hominibus peruersa tolerauit? Quis consideret quanta nunc usq; tolerat, etiam cùm de cœlo super corda fidelium regnat? Ipse quippe quotidie patitur omnę quod à reprobis eius electi lacerantur. Et quamuis caput huius corporis, quod uidelicet nos sumus, iam sese super omnia liberum erexerit: reproborum tamen uulnera adhuc per suum, quod deorsum retinet, corpus sentit. Sed quid ista de infidelibus dicimus, cùm in ipsa quoq; Ecclesia multos carnalium, prauis moribus contra redemptoris uitam pugnare uidcamus? Sunt nanq; nonnulli qui hunc, quia gladijs non possūt, peruersis actibus insequuntur: quia dum sibi in Ecclesia uidēt deesse quod ambiunt, hostes bonorum fiunt, & non solum prauæ semetipsos actioni inserūt: sed etiam iustorum rectitudinem inflectere ad perA uersa molīuntur. Æterna quippe intueri negligunt, & appetitui temporalium mentis pusillanimitate succumbunt, tantoq; ab æternis altius corruunt, quanto bona temporalia esse quasi sola suspicantur. His iustorum simplicitas displicet, & cùm occasionem perturbationis inueniunt, suam eos arripere duplicitatem suadēt. Vnde hoc quoque congruit aptè quod subditur: Dixit autem illi uxor sua: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Cuius enim speciem malesuadens mulier tenuit, nisi quorumlibet carnalium in Ecclesiæ sinu positorū, qui quo uerbis professæ fidei intus sunt, eo bonos incorre ctis suis moribus peius premunt? Nam minus fortasse noceret, si non eos sancta Ecclesia intror sus admittens, usq; ad fidei cubile reciperet, quos dum per professām fidem recipit, sibi proculdubio penè ineuitabiles facit. Hinc est quod premē te turba, una redemptorem nostrum mulier tentat: unde & idem redemptor noster protinus dicit: Quis me tetigit? Cui cùm discipuli respondē rent: Turbæ te premunt & affligunt, & tu dicis: quis me tetigit? Ilico adiunxit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutem de me exisse.

Iob uxor typum gerit carnalium

Mar. 5

Multi ergo dominum comprimūt, & una tangit: quia carnales quisq; in Ecclesia eum premunt a quo longè sunt, & soli tangunt qui huic uehementer humiles adiunguntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnalium quo intus admittitur, eo grauius toleratur. Premit, & nō tangit: quia & importuna est per præsentiam, & absens per uitam. Nonnunquā enim prauis nos sermonibus, nonnunquam uerò solis peruersis moribus insequuntur. Suadent nanq; aliquando quæ tenent, aliquando uerò etsi non suadeant, præbere tamē iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala nos uel uerbis uel exemplis illiciunt profecto persecutores nostri sunt, à quibus tentationū certamina sumimus, quæ saltem in corde uincamus. Sciendum uerò est: quia carnales in Ecclesia aliquando metu, aliquando uerò audacia suadere peruersa contendunt: cunq; ipsi uel pusillanimitate uel elatione deficiunt: hæc iustorum cordibus infundere quasi ex dilectione molīuntur. Carnalem uidelicet mentem Petrus ante redemptoris mortem resurrectionemq; retinebat. Saruiæ filius carnali mente duci suo Dauid adiunctus inhæserat: sed tamen unus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magistri audiens dixit: Absit à te domine, nō erit tibi hoc. Hic uerò iniurias ducis non ferens ait: Nunquid pro his uerbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo domini? Sed illi mox dicitur: Redi post me satana: & hic cùm germano audiuit protinus: Quid mihi & uobis filij Saruiæ, cur efficiamini mihi hodie in satan? Malè itaq; suadentes angeli apostatæ appellatione censentur: qui uerbis blandis ad illicita, quasi diligentes, trahunt. Valde uerò deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine, sed elatione succumbūt: quorum spe-

15

Matth. 16

2. Reg. 16

cialiter beati Iob uxor figuram tenuit, quæ mari- A to suadere superba tentauit, dicens: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere. Simplicitatem in marito redarguit, quòd transitoria cuncta despiciens, puro corde sola æterna concupiscit. Ac si aperte dicat: Quid simpliciter æterna appetis, & sub malis præsentibus æquanimiter ingemiscis? Excedens æterna despice, & mala præsentia uel moriens euade.

16 Sed electi quique cùm prauа intus à carnalibus tolerant, quantam in se formam rectitudinis ostendant, discamus ex uerbis uulnerati & incolumis, fœdentis & erecti qui ait: Locuta es quasi una ex stultis mulieribus: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?]

Sancti uiri tribulationum bello deprehensi, B cum uno eodemq; tempore alios ferientes, alios fuadentes ferunt, illis opponunt scutum patientiæ, illis iacula intorquent doctrinæ: atq; adunquique pugnandi modum mira uirtutis arte se erigunt: quatenus & peruersa intus sapienter doceant, & foris fortiter aduersa contemnant: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insurgentes nanq; hostes patiendo despiciunt, insirmantes uerò ciues compatiendo ad salutem reducunt: illis resistunt, ne & alios subtrahant, illis medentur, ne uitam rectitudinis funditùs perdant.

Quòd ad exemplum apostoli Pauli, iusti positi in dolore tribulationis proprie, non deserunt curam utilitatis alienæ. Cap. XII

2.Cor.7 2.Cor.11 VIdeamus castrorum Dei militè, contra uttaque præliantem. Ait enim: Foris pugnæ, intus timores. Enumerat bella quæ extrinsecus tolerat, dicens: In periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In hoc autem bello quæ contra aduersarium spicula intorqueat, adiungit: In labore & ærumna, in uigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. Sed inter tot certamina depre hensus dicat: quanto uigiliarum munimine etiam castra custodiat. Nam protinus adiungit: Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Ecce in se bella fortiter suscepit, & tuendis se proximis misericorditer impendit. Narrat mala quæ patitur, subiungit bona quæ impartitur. Pensemus ergo cuius laboris sit, uno eodemq; tempore foris aduersa tolerare, intus infirma protegere. Foris pugnas patitur: quia uerberibus scinditur, catenis ligatur: intus metum tolerat, quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidat. Vnde & 1.Thes.3 eisdem scribit, dicens: Nemo moueatur in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Aliorum quippe casus in propria passio ne metuebat, ne dum discipuli ipsum afflictum pro fide uerberibus agnoscerẽt, fideles se esse pro fiteri recusarent. O immensa charitatis uiscera, de

Iustis animis proficientium & compatientium.

spicit quod ipse patitur, & curat ne quid præ- persuasionis discipuli in corde patiantur. Ipse in se contemnit uulnera corporis, & in alijs uulnera medetur cordis. Habent quippe hoc iusti proprium, ut in dolore positi tribulationis suæ, curam non deserant utilitatis alienæ: & cùm de se aduersa patientes dolent, alijs necessaria docentes prouident: & quasi percussi quidam magni medici ægrotant. Ipsi tolerant fissuras uulneris, & alijs proferunt medicamenta sanitatis. Valde autem minoris laboris est, aut docere cùm nihil tolerat: aut tolerare, cùm nihil docet. Vnde sancti uiri iad utraq; se soleriter extendunt, & cum tribulationibus fortasse seruntur, sic exteriora bella suscipiunt, ut sollicitè cogitent, ne proximorum interiora lacerentur. Sic sancti uiri fortiter in acie con sistũt, & illinc iaculis aduersantia pectora feriunt: hinc scuto postpositos debiles tuentur: atque ita utrobiq; uelocitate circumspectionis inuigilant: quatenus & ante se audaces confodiant: & post se trepidos à uulnere defendant. Quia igitur sancti uiri sic sciunt foris aduersa tolerare, ut intus etiam nouerint peruersa corrigere, dicatur rectè: Locuta es quasi una ex stultis mulieribus. Quia enim electis dicitur: Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, mẽtes carnalium quę fluxa Deo intentione deseruiunt, non immeritò mulieres uocantur. Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus? Ac si dicat: Si ad bo C na æterna tendimus, quid mirum si temporalia mala sustineamus? Hæc autem bona sollicitè Paulus inspexerat, quando illata æquanimiter mala tolerabat, dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis.] Sancti uiri cùm perfectionem intus foris; patiuntur, non solùm in Dei iniurijs minimè excedunt: sed neq; contra ipsos aduersarios contumeliosa uerba iaculãtur. Quod dux bonorum rectè Petrus admonet, dicens: Nemo uestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus. Maledicus enim patitur qui passionis suæ tempore, in sui saltem iniurijam persecutoris cohibet. Sed quia redemptoris corpus, sancta D nimirum Ecclesia, ita pondus dolorum portat: ut humilitatis modum per uerba non transeat: rectè de hoc dolente dicitur: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis: neq; stultum aliquid contra Deum locutus est. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod acciderat ei, uenerunt singuli de loco suo: Eliphas Themanites, & Baldad Suites, & Sophar Naamathites.] In præsentione huius operis diximus, quia amici beati Iob etsi bona intentione ad eum conuenerint: hæreticorum tamen idcirco speciem tenent: quia ad culpam indiscretè loquendo dilabuntur. Vnde & illis ab eodem beato Iob dicitur: Disputare cũ Deo cupio, priusquos ostendẽs fabricatores mendacij, & peruersorum cultores dogmatum.

Rom.8 1.Pet.4 17

Quòd

Quòd locus ſanctorum ſit humilitas, ſicut econtra reproborum locus ſuperbia Cap. XIII

SAncta itaq; Eccleſia omni hoc tempore peregrinationis ſuæ in afflictione conſtituta, dum uulnera ſuſtinet, dum membrorũ ſuorum lapſus dolet: inſuper alios ſub Chriſti nomine tolerat hoſtes Chriſti. Ad augmentum nanq; doloris eius, etiam hæretici in contentionem cõueniunt, eamq; quaſi quibuſdam iaculis, irrationabilibus uerbis transfigunt. Bene autem dicitur: Venerunt de loco ſuo.] Hæreticorum quippe locus ipſa ſuperbia eſt: quia niſi prius in corde intumeſcerent, ad prauæ aſſertionis certamina non conuenirent. Ita nanq; malorum locus eſt ſuperbia, ſicut eſt ecõtra humilitas locus bonorum. De quo loco per Salomonem dicitur: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris. Ac ſi apertè dicat: Si tentatoris ſpiritũ contra te in aliquo præualere conſideras: humilitatem pœnitentiæ non derelinquas. Qui quia locum noſtrum humilitatem pœnitentiæ dixerit: uerbis ſequentibus oſtendit, dicens: Quia curatio ceſſare faciet peccata maxima. Quid enim eſt aliud humilitas lamenti, niſi medicina peccati? Hæretici igitur de loco ſuo ueniunt: quia contra ſanctam Eccleſiam ex ſuperbia mouentur: quorũ peruerſa quoq; actio ex ipſa ſuorum nominum interpretatione colligitur. Dicuntur enim, Eliphas, Baldad, Sophar: & ſicut ſuperius diximus, Eliphas interpretatus eſt Dei contemptus. Niſi enim Deum contemnerẽt, nequaquam de eo perſa ſentirent. Baldad autem interpretatur uetuſtas ſola. Dum enim uerè uinci refugiunt, & perſuaſo ſtudio eſſe uictores quærũt, nouæ uitæ conuerſationẽ negligũt: & ex ſola uetuſtate eſt quod intendunt. Sophar uerò ſpeculam diſſipans interpretatur. Hi etenim qui in ſancta Eccleſia ſiti ſunt, redemptoris ſui myſteria fide uera humiliter contemplantur. Sed dum hæretici cùm falſis allegationibus ueniunt, ſpeculam diſſipant: quia eorum mentes quos ad ſe trahunt, ab intentione rectæ contemplationis inclinant.

Quòd tres amici Iob hæreticorum typum habeant, & ex ipſorum nominibus eorum actio & intentio exprimatur. Cap. XIIII

18 BEne autem loca de quibus ueniunt, congrua hæreticorum actibus deſcribuntur. Dicitur enim: Themanites, Suites, Naamathites. Thema nanq; interpretatur Auſter: Sui, loquens: Naama, decor. Auſtrum autem uentum calidum eſſe quis neſciat?

Hæretici igitur quia ardentius appetunt ſapere: quaſi pluſquam neceſſe eſt, ſtudent calere. Deſidia quippe corpori frigoris: & rurſum inquietudo immoderatæ curioſitatis, immoderato eõcordat calori. Quia ergo amplius quàm debẽt, calorem ſapientiæ percipere appetunt, ab Auſtro uenire referuntur. Ab hoc calore immoderatæ ſapientiæ, mentes fidelium Paulus temperare curauit, cùm dicebat: Non plus ſapere quàm oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem. Hinc eſt quod Dauid ualles ſalinarum percutit: quia uidelicet reprobi ſuæ diſtrictionis examine in his qui de illo praua ſentiunt: ſtultitiam immoderati ſaporis extinguit. Sui autem dicitur loquens. Calorem quippe non ut bene uiuant, ſed ut elatè loquantur, habere deſiderant. A Thema igitur & Sui, id eſt, à calore & loquacitate uenire referuntur, quia per hoc quod ſcripturarũ lectioni ſe ſtudioſos exhibent, ſolius uerbis loquacitatis, nõ autem uiſceribus charitatis calent. Naama uerò interpretatur decor: quia enim docti non eſſe, ſed uideri appetunt, ex eruditionis uerbis ſpeciem bene uiuentium ſumunt. Et per calorem loquacitatis in ſe imaginem oſtẽdunt decoris, ut eo per decorem linguæ peruerſa facilè perſuadeãt, quo fœditatem uitæ ſenſus calliditate occultant. Sed neque ipſa locorum nomina, inordinata ſunt narratione diſtincta. Prius enim Thema, poſtmodum Sui, ac deinde Naama ponitur: quia prius illos inordinatus calor accẽdit in corde: deinde nitor loquacitatis erigit, & tunc demum decoros hominibus hypocriſis oſtẽdit. Condixerant enim ut pariter uenientes uiſitarent eum & conſolarentur. Conſtunt enim ſibi hæretici quando praua quædam contra Eccleſiam concorditer ſentiunt, & in quibus à ueritate diſcrepant, ſibi in falſitate concordant. Omnes autem qui nos de æternitate erudiunt: quid aliud faciunt, niſi in peregrinationis noſtræ nos afflictione conſolantur? Hæretici autem quia ſanctam Eccleſiam ſua docere deſiderant, ad eam quaſi conſolantes appropinquant. Nec mirum quod qui aduerſantium formam exprimunt, nominantur amici, cùm ſpſi quoq; tradi tori dicitur: Amice ad quid ueniſti? Et diues qui in inferni igni exuritur, Abraham filius uocatur: quia etſi per nos mali corrigi negligunt, dignum tamen eſt ut à nobis nõ ex ſua nequitia, ſed ex noſtra benignitate amici nominentur. Cùmq; eleuaſſent procul oculos ſuos, nõ cognouerunt eũ.] Hæretici quiq; cùm ſanctæ Eccleſiæ facta conſiderant, oculos leuãt: quia ipſi uidelicet in imo poſiti ſunt, & cùm eius opera reſpiciũt, in alto ſunt ſita quæ cernunt, ſed tamen hanc in dolore poſitam, non cognoſcunt. Ipſa quippe appetit hic ma la recipere, ut poſſit ad æternæ remunerationis præmium purgata peruenire. Plærunq; proſpera metuit, & diſciplina eruditionis hilareſcit. Hæretici igitur quia pro magno præſentia appetunt, eam in uulneribus poſitam non cognoſcũt. Hoc nanq; quod in illa cernunt, in ſuorum cordium cognitione non relegunt. Cùm ergo hæc & aduerſitatibus proficit, ipſi ſuo ſtupori inhærent: quia per experimentum ignorant quæ uident.

Sciſſiſq; ueſtibus ſparſerunt puluerem ſuper caput ſuum in cœlum.] Sicut ueſtimenta Eccleſiæ cũctos fideles accipimus: Vnde & per prophetam dicitur: Omnibus his uelut ornamento ueſtieris: ſita hæreticorum ueſtes, ſunt omnes qui

eis concorditer inhærentes, illorum erroribus in-
uoluuntur. Habent uerò hæretici hoc proprium,
quòd in eo gradu in quo de Eccleſia exeunt, diu
ſtare non poſſunt: ſed ad deterſora quotidie ruũr,
& ſentiẽdo peiora, in multis ſe partibus ſcindunt:
atq; à ſemetipſis plærunq; longius cõfuſionis ſuæ
altercatione diſſiduntur. Quia ergo hos quos ſuæ
perfidiæ adiungunt, adhuc in multa diuiſione di-
laniant: dicatur rectè, q; amici qui ueniunt, ueſtes
rumpant. Ruptis aũt ueſtibus corpus oſtenditur:
quia ſæpe ſciſſis ſequacibus, malitia eorum cogi-
tationis aperitur, ut diſcordia dolos patefaciat, q̃s
grauis prius concordiæ culpa claudebat. Puluerẽ
uerò in cœlum ſuper capita ſpargunt. Quid uerò
per puluerem, niſi terrena intelligentia: quid per
caput, niſi hoc quod principale noſtrum eſt, mẽs
uidelicet, deſignatur? Quid per cœlum, niſi præ-
ceptum ſupernæ locutionis exprimitur? Puluerẽ
ergo ſuper caput in cœlum ſpargere, eſt ſeculari
intellectu mentem corrumpere, & de uerbis cœ-
leſtibus terrena ſentire. Diuina autem uerba plus
diſcutiunt plærunq; q̃ capiunt. Super capita igit̃
puluerẽ ſpargũt: quia in præceptis dei per terrenã
intelligẽtiã ultra ſuarũ mentiũ uires enituntur.

*Quid ſit quòd amici Iob ſeptem diebus cum eo ſedere in ter-
ra perhibentur. Caput XV*

SEderuntq; cum eo in terra ſeptem diebus &
ſeptem noctibus.] In die quæ uidemus, agno
ſcimus: in nocte aũt aut cęcitate nil cernimus, aut
dubietate caligamus. Per diem itaq; intelligentia,
per noctem ignorãtia deſignatur. Septenario uerò
numero ſumma uniuerſitatis exprimitur. Vn-
de & non amplius q̃ ſeptẽ diebus omne hoc tem
pus tranſitorium conſummatur. Quid eſt ergo q̃
amici Iob conſedere ei ſeptem diebus & ſeptem
noctibus referuntur, niſi quòd lætrici uel in his
in quibus uerum lumen intelligunt: uel in his in
quibus ignorantiæ tenebras patiuntur, quaſi inſir
manti ſanctæ Eccleſiæ ſe condeſcendere ſimulãt,
eiq; ſub blandimentorum ſpecie dolos deceptio-
nis parant? Et quamuis uel in his quę intelligunt,
uel in his quæ intelligere non poſſunt, elationis
typho turgidi, magnos ſe apud ſemetipſos æſti-
mant, nonnunq; tamen ſe Eccleſiæ ſanctæ ſpecie
tenus inclinãt, & dũ uerba molliunt, uirus infun-
dunt. In terra ergo conſedere, eſt aliquid de imagi
ne humilitatis oſtẽdere: ut dum humilia exhibẽt,
perſuadeant ſuperba quæ docent. Poteſt uerò
per terram ipſa etiam mediatoris incarnatio deſi-
gnari. Vnde & ad Iſrael dicitur: Altare de terra fa-
cietis mihi. Altare enim de terra domino facere,
eſt incarnationem mediatoris ſperare. Tunc quip
pe à Deo munus noſtrũ accipitur, quando in hoc
altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper dominicæ in-
carnationis fidem, poſtuerit quicquid operatur. In
altari ergo de terra oblatum munus ponimus, ſi
actus noſtros dominicæ incarnationis fide ſolida-
mus. Sed ſunt nõnulli hæretici qui factum media-
toris incarnationem non denegant: ſed aut de di-
uinitate aliter quàm eſt, æſtimant, aut in ipſa à no-
bis incarnationis qualitate diſcordant. Qui ergo
ueram nobiſcum incarnationẽ redemptoris per-
hibent, quaſi cum Iob in terra pariter ſedent. Sẽ-
ptem uerò diebus & ſeptem noctibus in terra cõ-
ſedere deſcribitur: quia uel in hoc quòd aliquid
de plenitudine ueritatis intelligunt, uel in hoc
quod ſuæ ſtultitiæ tenebris excæcantur, incarna-
tionis myſterium negare non poſſunt. Cum bea-
to ergo Iob in terra ſedere, eſt ueram redempto-
ris carnem cum ſancta Eccleſia credere. Aliquan-
do uerò hæretici contra nos etiam ſuppliciꝰ ſæ-
uiunt: aliquando nos ſolis uerbis inſequuntur: ali
quando quietos laceſſunt, aliquando ſi nos tacen
tes uideant, quieſcũt: & mutis amici ſunt, loquen
tibus aduerſantur. Vnde quia beatus Iob necdũ
ad illos aliquid differens dixerat, rectè ſubiungi-
tur: Et nemo loquebatur ei uerbum.] Tacen-
tes enim aduerſarios habemus, ſi ueræ fidei filios
prædicando generare negligimus. Si autem recta
loqui incipimus, graues mox contumelias ex eo-
rum reſponſione ſentimus, protinus in aduerſita-
tem proſiliunt: & contra nos in uocem doloris e-
rumpunt: quia uidelicet metuunt, ne corda quæ
in infimis põdus ſtultitiæ aggrauat: ad altum uox
rectè loquentis trahat. Quia ergo (ut diximus)
mutos nos aduerſarij diligunt, loquentes odiunt:
rectè apud tacentem lob dicitur: Nemo loqueba
tur ei uerbum. Nonnunquam tamen cũm per tor
porem inertiæ, fidelium corda conſiderant, erro-
ris ſemina ſpargere loquendo non ceſſant. Cum
uerò mentes bonorum uidẽt alta ſapere, & ad pa-
triam reditum quærere, de æruma huius exilij
ſtrenuè dolere, circunſpectione ſollicita linguam
frenant: quia uident quod contra corda dolen-
tium incaſſum loquentes citius obmuteſcunt. Vn
de & rectè cùm dicitur: Nemo loquebatur ei
uerbum, mox cauſa ſilentij ſubinfertur, cùm dici-
tur: Videbant enim dolorem eius eſſe uehemen-
tem. Cùm enim amoris Dei dolor uehemens cor-
da noſtra tranſfigit: paſſim praua loqui aduerſa-
rius metuit: quia uidet quòd intentam mentem la
ceſſens, non ſolùm ad peruerſitatem trahere non
ualet, ſed per excitatam ſorſitan ſapientiã & quos
tenuerat, perdit.

*Quòd nonnunquam res geſtæ in actione male ſint, in ſigni-
ficatione uerò uirtutem prophetiæ contineant: ſicut
in Dauid & uxore Uriæ accipitur.*

Caput XVI

SEd fortaſſe aliquos mouet nos hæc ita dixiſ-
ſe, quòd quæ bene ab amicis geſta ſunt, malè
ab hæreticis gerenda ſignificẽt. Sed ſic plærunq;
res quælibet per hiſtoriam uirtus eſt, per ſignifica
tionem culpa: ſicut aliquando res geſta, in facto
cauſa damnationis eſt, in ſcripto autem prophe-
tia uirtutis. Quod uerũ citius oſtendimus, ſi unũ
ſacræ ſcripturæ teſtimonium ad utraq; proban-
da proferamus. Quis nanq; audiens, non ſolũ fide
lium, ſed ipſorũ quoq; infidelium nõ omnimodo
deteſtetur, quòd Dauid in ſolario deambulans,
Berſabee Uriæ cõcupiſcit uxorem? Quem tamẽ
à prelio

Exod. 20

2. Reg. 11

à prelio reuertentem, ire ad domum admonet, pe des lauare. Qui protinus respondit dicens: Arca domini sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam? Quem Dauid ad mensam propriam suscepit, eiq; epistolas, per quas mori debeat, tradit. Cuius autem Dauid in solario deambulãs typum tenet, nisi eius de quo scriptum est: In sole posuit tabernaculum suum? Et quid est Bersabee ad seperducere, nisi legem literæ, carnali populo coniunctam, spiritali sibi intelle ctu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis, infusione spiritalis gratiæ, per secta nobis sapientia ministratur. Quem uero Vrias, nisi Iudaicum populum designat? Cuius nomen interpretatum dicitur, lux mea Dei. Iudaicus enim populus, quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriat. Sed huic Vriæ Dauid uxorem abstulit, sibiq; coniunxit: quia uidelicet manu fortis, quod Dauid dicitur, in carne redemptor apparens, dum de se spiritaliter loqui legem innotuit: per hoc quod iuxta literam tenebatur, hanc à Iudaico populo extraneã demonstrauit: sibiq; coniunxit: quia se per illam prædicari declarauit. Vriam tamen ad domum ire Dauid admonet, pedes lauare: quia incarnatus dominus ueniens Iudaico populo præcepit, ut ad consciẽtiam redeat, fordes operum sletibus tergat, spiritaliter legis mandata intelligat, & post tantam duritiam præceptorum, fontem baptismatis inueniens, ad aquam post laborem recurrat. Sed Vrias qui ait: arca domini esse sub pellibus meminit: respondit quod domum suã intrare non possit. Ac si Iudaicus populus dicat: Ego mandata Dei in sacrificijs carnalibus uideo, & redire ad consciẽntiã per spiritalem intelligentiã nõ requiro. Quasi ẽm arcam esse sub pellibus dicit, qui præcepta Dei nõ nisi ad exhibendum ministeriũ sacrificij carnalis intelligit. Hunc tamen etiã redire ad domũ nolentem, Dauid ad mensam uocat, quia quamuis Iudaicus populus ad consciẽntiã reuerti cõtemnat: ei tamen redemptor ueniens mandata spiritualia prædicat dicens: Si credertis Mosi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit: Legem itaq; Iudaicus populus tenet, quæ eius diuinitatem loquit: cui idẽ populus credere dedignat. Vnde & Vrias ad Ioab cum epistolis ex quibus occidi debeat, mittit: quia idem ipse Iudaicus populus legẽ portat, qua conuincente moriatur. Dum emm mandata legis retinẽs implere renititi: ipse nimirũ defert iudiciũ unde damnetur. Quid ergo per factũ istud, Dauid scelestius: quid Vria mũdius dici potest? Sed rursus per mysteriũ quid Dauid sanctius quid Vria infidelius inuenit: quando & ille per uitæ culpã, propheticæ signat innocentiã, & iste per uitæ innocentiã, in prophetia exprimit culpam? Non ergo incongrue per ea quæ bene ab amicis Iob gesta sunt, male ab hæreticis gerenda signantur: dum uirtus sacri eloquij sic transacta narrat, ut uentura exprimat: sic in facto rem approbat, ut ei in mysterio contradicat: sic gesta dãnat, ut hæc

Psal. 18

Ioan. 5

mysticè gerenda persuadeat. Igitur quia allegoriæ mysteria membratim cnodantes expleuimus: nunc moralitatis intelligentiam raptim tangentes exequamur. Ad obscuriora quippe dissolenda mens properat: etsi apertis diu intolluit clausa, ut dignum est, pulsare præpeditur. Sæpe antiquus hostis post quam menti nostræ tentationum certamen infixerit: ab ipso suo certamine ad tempus recedit. nõ ut illatæ malitiæ finem præbeat: sed ut corda quæ per quietem secura reddiderit, repente rediens facilius inopinatus irrumpat. Hinc est quòd ad tentandum beatum uirum iterum redit: eiusq; cruciatus expetit, quem tamen ei superna pietas retinendo cõcedit, dicens: Ecce in manu tua est, tantùm animã illius serua.] Sic quippe ille non deserit, ut custodiat: sic custodit, ut tamen permisso tentationis articulo, stati nobis nostræ infirmitatis ostendat. Qui mox à facie domini exijt: atq; à planta pedis usq; ad uerticem acceptum feriendo uulnerauit: quia nimirũ cum licentiam percipit, à minimis incipiens, atq; usque ad maiora peruenies, quasi omne corpus mẽtis illatis tentationib. lacerando transfigit. Sed tamen ad animã feriendo nõ peruenit: quia cũctis cogitationib. interior, inter ipsa uulnera delectationũ quæ suscipit, arcani propositi intentio resistit, ut quamuis delectatio mentẽ mordeat, delibe ratione tamẽ sanctæ rectitudinis usq; ad cõsensus mollitiem nõ insiectat. Debemus tamen per aspe ritatẽ pœnitẽtię, ipsa delectationũ uulnera tergere, censura districtiõis rigide, si quid fluxũ emanat in cogitatione mundare. Vnde bene mox subdit.

Quòd moralitter testa saniem radimus, cùm culpam à uoluntate, & actione mundamus. Et quid mysterij sacrificiũ Hierobaal contineat. Cap. XVII

QVi testa saniem radebat.] Quid ẽm per testam, nisi uigor districtiõis: quid per saniem, nisi fluxus illicitæ cogitationis accipit? Percussi ergo testa saniem radimus, cũ post pollutionẽ cogitationis illicitæ, nosmetipsos asperè dijudicãdo mundamus. Potest etiã testa fragilitas mortalitatis intelligi. Testa ergo saniem mundare, est mortalitatis cursum, fragilitatemq; pensare, & putredinem miseræ delectationis abstergere. Nam dum quisq; cõsiderat, q̃ citius caro ad pulucrẽ redeat: festinè superat hoc quod se de carne intus turpiter impugnat. Cũ ergo ex tentatione praua menti cogitatio influit: quasi ex uulnere sanies decurrit. Sed citius sanies tergit, si in cõsideratione nostra fragilitas quasi in manu testa tencat. Nec; enim paruipendenda sunt quę quamuis usq; ad effectũ nõ perrahũt, tamẽ illicitæ in mente uersant. Hinc est quòd quasi à uulneribꝰ redẽptor saniem radere uenerat, cùm dicebat: Audistis quia dictũ est antiquis: Non mœchaberis. Ego aũt dico uobis, q̃ si quis uiderit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Sanies itaq; tergitur, cùm culpa non solũ ab opere, sed etiã à cogitatione resecat. Hinc est q̃ Hierobaal cũ à paleis frumẽta excuteret, angelũ uidit, ad cuius imperiũ

A

B

C

D

ag. Tropologia

Dominus semper in ag. nunc in superiora, nunc in inferiora

Ex ea mirum q̃ ex tenta. ira, & ex ira delectat.

q̃ anima illicitis cogitationibus uulnerata, ea saepius ex tentatione praua mentis cogitatio influit.

Matth. 5

Iudic. 6

protinus hædum coxit, quem ſuper petram poſuit: & ſus carnis deſuper effudit, quæ angelus uir ga tetigit, eaq; ignis ex ipſo petra conſumpſit. Quid eſt enim frumentū uirga cędere, niſi rectitu dine iudicij à uitiorum paleis uirtutum grana ſeparare? Sed hæc agentibus angelus apparet: quia tanto magis dominus interiora denuntiat, quanto ſe ſtudioſius homines ab exterioribus purgāt. Qui occidi hædum præcipit, id eſt, omnem appetitū carnis noſtræ immolari, carnesq; ſuper petrā poni, & ius carnium deſuper fundi. Quem alium ſignat petra, niſi eum de quo per Paulum dicitur: 1. Cor. 10. Petra aūt erat Chriſtus: carnes ergo ſuper petram ponimus, cùm corpus noſtrum in Chriſti imitatione cruciamus. Ius etiā carnium deſuper fundit, qui in cōuerſatione Chriſti ipſas etiam à ſe carnales delectationes exinanit. Quaſi enim ius ex carne liquidum in petram funditur, quando mens à cogitationum carnalium fluxu uacuatur. Quæ ta men mox angelus uirga tangit: quia intentionem noſtram nequaquam poteſtas diuini adiutorij deſerit. De petra autem ignis exit, & ius carnes q; cō ſumit: quia afflatus à redemptore ſpiritus, tanta cor noſtrum flamma compunctionis concremat, ut omne quod in eo illicitum eſt & operis & cogitationis exurat. Quod ergo illic eſt in petram ius fundere, hoc eſt hic ſaniem teſta mundare. Perfecta enim mens ſolerter inuigilet: ut nō ſolùm peruerſa agere renuat, ſed omne etiam quod in ſe per
23 cogitationes turpiter liquatur, tergat. Sed ſæ pe de ipſa uictoria bellum oritur, ut cùm immunda cogitatio uincit, uictoris animus elatione pul ſetur. Sic ergo mentem neceſſe eſt per munditiam erigi: ut tamen ſollicitè debeat in humilitate ſubſterni.

Quòd in eo quòd tob in ſterquilinio ſedere dicitur, deſcribitur uera humilitatis conſideratio.

Cap. XVIII

VNde & cùm de ſancto uiro diceretur, teſta ſaniē radebat. protinus apertè ſubiungitur: Sedens in ſterquilinio.] In ſterquilinio quippe ſedere, eſt de ſe uilia quæpiā & abiecta ſentire. In ſterquilinio nobis q̄ppe ſedere, eſt ad ea quę illicè ę geſſimus, mētis oculos pœnitēdo reducere: ut cùm ante nos peccatorū ſtercora cernimus, oīe quod in animo de elatione ſurgit, inclinemus. In ſterquilinio ſedet, qui infirmitatē ſuā ſollicitus reſpicit, & ſeſe de bonis quæ per gratiā perceperit, non extollit. An nō in ſterquilinio apud ſe Abra Gen. 18 ham ſederat, qui dicebat: Loquar ad dominū meum, cū ſim puluis et cinis? Aperte eīm cernimus in quo ſe apud ſe loco poſuerat, qui puluerē ſe ac cinerem, etiā cū Deo loqueretur, æſtimabat. Si igitur ita ſe deſpicit qui uſq; ad honorē diuinæ collocutionis aſcēdit, ſollicita intentione penſandum eſt qua pœna illi feriēdi ſunt, qui & ad ſumma nō proficiunt: & tamen de minimis extollunt. Nam ſuperbi ſpiritu ſunt nonnulli qui cùm parua agunt, de ſemetipſis magna ſentiunt: in altū mētem ſubleuant, & prēire ſe cæteros uirtutum meritis putant. Hi nimirum apud ſe introrſus humilitatis ſterquilinium deſerunt, & elationis faſtigia aſcendunt: illum uidelicet imitātes, qui ſe primus apud ſe extulit, ſed eleuando proſtrauit: illum imitantes, qui accepta conditionis dignitate contentus non fuit, dicens: Eſa. 14 In cœlum conſcendam, ſuper aſtra cœli exaltabo ſolium meum. Vnde & ei malè coniuncta Babylonia, id eſt, confuſa multitudo peccantium dicit: Sedeo regina, & uidua non ſum. Quiſquis ergo Eſa. 47 introrſus intumeſcit, in altū ſe apud ſemetipſum ponit. Sed eo ſe grauius in infimis deprimit, quo de ſe infima ueraciter ſentire contemnit. Sunt uerò nonnulli qui nihil quidem uirtutis ſtudent age re, ſed tamen cùm alios peccare cōſpiciunt, iuſtos ſe in eorum comparatione ſuſpicātur. Neq; enim corda omnium, una uel ſimilis culpa tranſfigit. Hunc nanq; ſuperbia illaqueat, illum forſitan ira ſupplantat, hunc autem auaritia cruciat, illū uerò luxuria inflammat. Et plerunque contingit ut is quem ſuperbia deprimit, alium reſpiciat qualiter ira ſuccendat, & quia ſe non citius ira inſtigat, melior em ſe iracundo ſam reputat: atq; apud ſemetipſum quaſi de iuſtitia extollitur, quia penſare uitium negligit quo grauius tenetur. Plerunq; contingit is quem auaritia ſauciat, alium in luxuriæ uoragine merſum cernat: & quia ſe à pollutione carnali alienum reſpicit, quibus ipſe ſordibus ſpiritalis uitij intrinſecus polluitur, non attendit: dumq; in alio penſat malum quod ipſe non habet, in ſe negligit conſiderare quod habet: ſicq; fit ut dum ad aliena dijudicanda mens ducitur, proprij iudicij lumine priuetur, & eo durius contra aliena ſuperbiat, quo ſua negligentius ignorat.

At contra hi, qui ad alta uirtutum ſurgere uera 24
citer appetunt, cùm alienas culpas audiunt, mox ad cor proprias reducunt: & tanto rectius illas dijudicant, quanto uerius iſtas deplorāt. Qua igit electus quiſq; in infirmitatis ſuæ conſideratione ſe cōprimit, dicatur rectè quòd uir ſanctus in ſterquilinio dolens ſedet. Qui enim uerè ſe humiliat, continuæ conſiderationis oculo, quibus circumſeptus ſit delictorum ſordibus, proficiens penſat. Sciendum uerò eſt, quia plerunq; in proſperis im portuna tentatione mens tangitur. Sed tamen ali quando & aduerſa exterius patimur, & intus tentationis impulſu fatigamur, & ut carnem flagella crucient, & tamen ad mentem carnalis ſuggeſtio inundet. Vnde & bene poſt tot beati Iob uulnera, adhuc ſubiuncta ſunt etiā malè ſuadentis uxoris uerba, quæ ait: Adhuc permanes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & morere.] Vxor quippe malè ſuadens, eſt carnalis cogitatio mētem laceſſens. Sæpe enim (ut dictum eſt) & ſoris flagellis atteritur, & intus carnali ſuggeſtiōe fatigamur. Hinc eſt enim quod Hieremias deplorat dicens: Foris interſicit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Thren. 1 Foris eñ gladius interficit, cùm nos exterius ſeriens uindicta configit. Sed domi mors ſimilis eſt, quia & flagella quidem ſuſtinet, & tamen intus conſcientia à tentationis ſordibus munda nō eſt.

Hinc

Hinc Dauid ait: Fiant tanquã puluis ante faciem uenti, & angelus domini affligens eos. Qui enim in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante uenti faciem puluis eleuatur. Et cùm inter hæc diuina districtio percutit: quid aliud quàm angelus domini affligit? Sed hęc aliter aguntur à reprobis aliter ab electis. Illorum namque corda ita tentantur, ut consentiant: istorum uerò tentationes quidem suscipiunt, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur: etsi ad tempus, quod malè fugeritur, displiceat: sed postmodum per deliberatio nem libet. Illi uerò sic tentationum iacula excipiunt, ut semper resistendo fatigentur: etsi quãdo usque ad delectationẽ tẽtata mens rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis eruբescunt, & forti censura redarguunt: quicquid intra se exurgere carnale deprehendunt. Vnde & bene mox subiungitur:

Quòd sub uirtutis specie blanda ad nos facie uitia ueniunt: sed quid uenerit intus habeant, in fine ostendunt. Caput XIX

LOcuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu domini, mala qua re non sustineamus?] Dignum quippe est ut sancta mens, spiritali correptione comprimat, quicquid apud se carnale insolenter immurmurat, ne caro aut loquens aspera, ad impatientiam pertrahat, aut loquens blanda, ad libidinis fluxa dissoluat. Censura igitur uirilis, illicitæ cogitationis suggestionem redarguens, dissolutam turpitudinis mollitiem deprimat, dicens: Locuta es quasi una ex stultis mulieribus.] Et rursum cõsideratio munerum, cogitationis asperæ impatientiam refrenet, dicens: Si bona suscepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus?] Quisquis autem subigere uitia appetit, & ad æternã internæ retributionis culmina uerè intentionis gressibus tendit: quo magis uallari se uitiorum bello undique conspicit, eo se uirtutũ armis robustius accingit: & tanto minus facta metuit, quanto contra hæc uenientia fortiter pectus munit. Sed plerunque dum contra hoc tentationum bellum fulcirí magnis uirtutibus nitimur: quædã se nobis uitia, sub specie uirtutum tegunt, & quasi blanda ad nos facie ueniunt: sed cuius aduersitatis sint, discussa sentiuntur. Vnde & amici beati Iob quasi pro consolatione conueniunt: sed in contumelias erumpũt: quia insidiantia uitia uirtutum faciem sumũt, sed hostili nuectione nos feriũt. Nam sæpe immode rata ira, iustitia: & sæpe dissoluta remissio, misericordia uult uideri. Sæpe incautus timor humilitas, sæpe effrenata superbia appetit libertas apparere. Ad consolandũ ergo amici ueniũt, sed ad increpatiõis uerba dilabuntur: quia nimirũ uitia uirtutũ specie palliata, blanda quidẽ superficie inchoant: sed asperanos contrarietate perturbãt. Bene aũt dicitur: Condixerant enim sibi, ut pariter uenientes ustitarent eum.] Vitia quippe sibi sub uirtutum prætextu condicunt: quia sunt quædam uitia quæ aduersum nos inter se quadam conuenientia conIungũtur, sicut superbia & ira, & remissio & timor. Vicina nanq; est ira superbiæ, & remissio timori. Condicendo ergo ueniunt, quæ contra nos sibi ex quadam prauitatis cognatione sociantur.

Sed si ærumnam nostræ captiuitatis agnoscimus: si examore æternæ patriæ in intimis dolemus: uitia quæ malè lætis surrepunt, bene tristibus prævalere non possunt. Vnde & bene subditur: Cumq; eleuassent procul oculos suos, non agnouerunt eum.] Afflictos enim nos uitia minimè cognoscunt: quia triste cor mox ut pulsauerint, reprobata resiliunt: & quæ nos lætos quasi nouerant, quia penetrabant: mœrentes cognoscere nequeunt, quia ipso nostro rigore frangũtur. Sed antiquus hostis, quo in eis fortiter deprehendi se conspicit, eo illa sub uirtutũ imagine alitius abscondit. Vnde & subditur: & exclamantes plorauerũt, scissisq; uestibus sparserũt puluerẽ super caput suũ in cœlũ, & sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus.] Signatur enim pietas per ploratũ, discretio per scissionem uestium, affectus operum per puluerem capitũ, humilitas per sessionem. Aliquando enim quasi pium quid hostis insidians simulat, ut ad crudelitatis terminum deducat: sicut est, cùm plecti per disciplinam culpã prolibet, quatenus quę hic nõ reprimitur, igne gehennæ seriatur. Aliquando discretionis imaginem oculis obiicit: ut ad indiscretionis laqueos perducat: sicut est, cùm impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimentorũ quasi discrete concedimus, sed indiscretè contra nos bella camis excitamus. Aliquando affectum simulat bonotum operum, sed per hunc, inquietudinem irrogat laborum: sicut est, cùm quis quiescere nõ ualet, & quasi de ocio iudicari timet. Aliquando imaginem humilitatis ostẽdit, ut esse ciũ utilitatis subtrahat: sicut est, cùm quosdam, plusquam sunt, insirmos atq; inutiles sibimetipsis asserit, ut dum se inimis indignos considerant, res in quibus prodesse proximis poterant, ministrare pertimescant. Sed hæc uitia quæ sub uirtutum specie antiquus hostis occultat: ualde subtiliter manus cõpunctionis examinat. Qui enim ueraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæ ue nõ agenda sint, fortiter præuidet. Si enim nos uirtus compunctionis in intimis assicit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Vnde & subditur: Et nemo loquebatur ei uerbum, uidebant enim dolorem eius esse uehementem.] Si enim cor ueraciter dolet, linguam contra nos uitia non habent. Nam cùm plenè uita rectitudinis quæritur, superuacua suggestio prauitatis obturatur. Sæpe autẽ si forti nos studio contra uitiorum incentiua strinGimus: ipsa etiam uitia ad usum uirtutis immutamus. Nonnullos nanq; ira possidet, sed hanc, dum rationi subijcitur, in sancti zeli ministerium uertunt. Nonnullos superbia erigit, sed dum diuinæ formidini animũ inclinant, hanc ad defensionem iustitiæ in uocẽ libertæ autoritatis immutãt. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: sed dũ exercendis pijs operibus corpus subdũt, unde iniquitatis stimulos passi sunt, inde pietatis lucra mercantur.

Vnde

Vnde & bene idem beatus Iob poſt multa certa- A mina hoſtias pro amicis immolat. Quos enim per cõtentionẽ diu hoſtes pertulit, quãdoq; per ſacrificium eiues reddit: quia dum uitioſas quaſq; cogitationes ſubigendo in uirtutes uertimus: tentationum aduerſa ſtudia per intentionis hoſtiam, quaſi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tribus uoluminibus tripliciter diſſeruiſſe ſufficiat. In ipſo nanq; operis huius exordio uelut in molem naſcituræ arboris linguæ radicem fiximus: ut expoſitionis ramos poſtmodum, prout ſingula expetunt loca, ducamus.

B▸ GREGORII EX-

EXPOSITIONIS MORALIS IN BEA- B
tum Iob, *Liber quartus, deducens ſecundum caput ſinaliter, & tertium inchoatiue.*

CAPVT I

V I textum cõſiderat, & ſenſum ſacræ locutionis ignorat, non tam ſe eruditione inſtruit, quam ambiguitate confundit: quia nonnunquam ſibi literæ uerba contradicunt, ſed dum à ſemetipſis per contrarietatem differunt, lectorem ad intelligentiam ueritatis mittunt. Quid enim eſt quòd Salomon ait: Melius eſt Eccle. 7 c & bibere: & non longe poſt ſubijcit: Melius eſt fre ad domum luctus, q̃ ad domũ conuiuij? Cur luctum conuiuio prætulit, qui prius eſum potũq; laudauit? Si enim per electionem bonum eſt comedere & bibere, proculdubio melius eſſe debet ad domum gaudij, quàm ad domum lamenti pro perare. Hinc eſt quod iterum dicit: Lætare iuue- Eccl. 12 nis in adoleſcẽtia tua. Et paulo poſt adiũxit: Adoleſcẽtia & uoluptas uana ſunt. Quid eſt hoc quod uel prius reprehendenda præcipit, uel poſt præcepta reprehendit, niſi quòd ipſis literæ uerbis in nuit: ut qui difficultatem exterius patitur, ueritatis intelligentiam conſideret quam ſequatur? Quæ nimirum ueritatis intelligentia cùm per cordis humilitatem quæritur, aſſiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda neſcimus, ſed ſi familiari eis locutione coniungimur, uſu colloquij eorum etiam cogitationes indagamus: ita cùm in ſacro eloquio ſola hiſtoria aſpicitur: nihil aliud quàm facies uidetur: ſed ſi huic aſſiduo uſu coniungimur, eius nimirum mentem quaſi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facile in uerbis agnoſcimus, aliud eſſe quod intimãt, aliud quod ſonant. Tanto autẽ quiſq; notitiæ illius extraneus redditur, quanto in ſola eius ſuperficie ligatur. Sequitur:

Quòd hæc uerba ſecundum literam accipienda non ſunt. Cap. II

ECce enim quòd beatus Iob dici ſuo maledixiſſe deſcribitur, dicẽs: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, cõceptus eſt homo.] Si ſuperficietenus hiſtoria attendit quid his uerbis reprehenſibilius inuenitur? Quis autẽ neſciat diem in quo natus eſt, nequaquã tunc ſtare potuiſſe? Modus quippe eſt tẽporis, ut ſtatum non habeat manſionis. Quia eñ per uentura tendit ad eſſe, ſemper ex præteritis feſtinat non eſſe. Cur ergo uir tantus ei maledicereret rei, quam nequaquã ſubſiſtere non ignorauerat? Sed fortaſſe aliquis dicat, quòd ex eo pondus uirtutis eius aſpici tur: quia tribulatione cõmotus, illi rei maledictũ irrogat, quæ conſtat quòd miníme ſubſiſtat. Sed hoc citius perſpecta ratio deſtruit: quia ſi ſubſiſte batres cui maledicereret, pernicioſum maledictum intulit: ſi autẽ non ſubſiſtebat, ocioſum. Quiſquis uerò eius ſpiritu plenus eſt, qui ait: Omne uerbũ Matth. 12 ocioſum quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die iudicij: ita ocioſa admittere, ſicut etiã pernicioſa formidat. Cui adhuc ſententiæ adiungitur. Dies ille uertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & nõ ſit in recordatione, & non illuſtretur lumine, obſcurent eum tenebræ & umbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, nõ cõputetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. ſit nox illa ſolitaria, nec laude digna, expectet lucem, & non uideat: nec ortum ſurgentis aurorę. Dies qui elapſus curſu temporis ſcitur, cur uerti in tenebras dicitur? Et cùm cõſtaret quia non ſubſiſteret, cur optatur ut eum umbra mortis obſcuret? uel quem diem caligo occupet, quẽ implicatio amaritudinis non inuoluit? Aut quã noctem tenebroſus turbo poſſideat: quam nullus ſtatus tenet? Aut quomodo optatur fieri ſolitaria, quæ tranſeundo iam fuerat nulla? Aut lucem quomodo expectet, quæ & ſenſu caret, & in proprio ſtatu non permanet? Quibus adhuc uerbis ſubijcit:

Quòd quantum apud nos uidet aqua baptiſmatis, tantum apud ueteres uiduit uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus ſacrificium, uel pro tẽbrais circumciſionis myſterium. Cap. III

QVare non in uulua mortuus ſum, egreſſus ex utero non ſtatim periꝰ? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem.] Nunquid ſi egreſſus ex utero ſtatim perijſſet, retributionis meritũ ex hac ipſa perditione ſuſciperet? Nũquid æterna requie abortiui perfruũ tur? Quiſquis enim regenerationis unda non ſoluitur, reatus primi uinculis ligatus tenet. Quod uerò apud nos ualet aqua baptiſmatis, hoc egit apud ueteres uel pro paruulis ſola fides, uel pro maioribus uirtus ſacrificij, uel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circumciſionis. Nam quia unuſquiſq; cùm primi parentis culpa concipitur, propheta teſtatur, dicens: Ecce enim Pſal. 50 in iniquitatibus cõceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et quia is quem ſalutis unda non diluit, originalis culpæ ſupplicia non amittit, aperte per ſemetipſam ueritas perhibet, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto

Ioan.8 sancto,nõ habebit uitam æternam. Quid est ergo quod in uulua se mortuum fuisse desiderat, & potuisse se quiescere eiusdem mortis beneficijs sperat, dum constat quod nequaquam eum requies uitæ fuisceret, si à reatu illum originalis culpæ ne quaquam diuinæ cognitionis sacramenta liberassent? Qui adhuc cum quibus quiescere potuisset, adiungit dicens: Cùm regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines.] Quis ignoret quod reges terræ ac consules eo á solitudine longè sunt: quo innumeris obsequentium cuneis con stipant? uel quàm difficile hi ad requiem tendãt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus astringuntur? scriptura teste, quæ ait: Iudicium durissimum his qui præsunt, fiet. Vnde & in Euangelio ueritas dicit: Cui multum datũ est, multum quæretur ab eo. Qui adhuc quos in eadem requie socios habuisset, insinuat dicens: Aut cùm principibus, qui possidẽt aurum, & replent domos suas argento. Rarum ualde est ut aliqua possidẽt, ad requiem tendant, dum per semetipsam ueritas dicat: Difficile qui pecunias habent, intrabunt in regnum cœlorum. Nam qui hîc multiplicandis diuitijs inhiant, quæ alterius uitæ gaudia sperant? Quod tamen ut redemptor noster ualde rarum & ex solo diuino miraculo euenire posse monstrarat: apud homines, inquit, hoc impossibile est, apud Deum possibilia omnia sunt. Quia igitur uerba hæc in superficie á ratione discordant, ipsa iam litera indicat, quòd in eis sanctus uir iuxta literam nihil dicat. Sed si prius in sacro eloquio alia ledicta discutimus, hoc quod beati Iob ore prolatum est, subtilius indagmus. Quid est enim quòd Dauid qui retribuentibus sibi mala non reddidit, cum Saul & Ionatha bello occumberent, Gelboe montibus male dixit, dicens: Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia ueniat super uos, nec sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.

Quid sit Hieremias dixit: Maledictus uir qui dixit patri meo, natus est tibi masculus. Cap. IIII.

QVid est quod Hieremias cum prædicationem suam cerneret audientium difficultate prædpediri, maledixit dicens: Maledictus uir qui annunciauit patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus? Quid ergo montes Gelboe Saul moriente deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluuia caderet, & ab omni eos uiriditatis germine sententiæ sermo siccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decursus, per Saul autẽ unctum & mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur: nõ immeritò per Gelboe montes, superba Iudæorum corda signantur, quæ dum in huius mundi de siderijs defluunt, in Christi, id est, uncti se morte miscuerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur. De quibus & bene dicitur: ut agri primitiarum esse non possint. Superbæ quippe Hebræorum mentes primitiuos fructus non ferunt: quia in redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia rema nentes, primordia fidei sequi noluerunt. Sancta ecclesia in primicijs suis multitudine gentium fœcundata, uix in mundi fine ludæos quos in uenit, suscipit: & extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponit. De quib. nimirum reliquijs Isaias dicit: Si fuerit numerus filiorũ Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient. Possunt tamẽ idcirco Gelboe montes ore prophetæ maledici, ut dum fructus exarescente terra nõ oritur, possessores terræ sterilitatis damno seriãtur, quatenus ipsi maledictionis sententiam accipiant, qui apud se mortem regis suscipere, iniquitate sua exigente, meruissent. Sed quid est quòd á prophetamale dictionis sententiãm uir ille susceperit, qui natiuitatem illius patri nunciauit? Hoc nimirum tanto intrinsecus maiori mysterio plenum est, quanto extrinsecus humana ratione uacuũ. Nam si quod ex terius rationabile fortasse sonuisset, nequaq; nos ad studium interioris intellectus accenderet. Eo ergo nobis plenius aliquid intus innuit, quo foris rationabile nihil ostendit. Si emẽ ex matris suæ utero hoc in mundo prophe ta afflictõdus prodijt, natiuitatis eius nuncius quid deliquit? Sed quid per sona prophetæ fluctuantis, nisi per pœnæ meritũ ueniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrẽ illius, nisi iste de quo nascimur mundus exprimitur? Et quis est ille uir qui natiuitatem nostrã patri annunciat, nisi antiquus hostis? Qui cùm nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorũ mentes qui ex authoritate huius mundi præeminent, ad persuasionẽ nostræ deceptionis instigat. Cumq; nos agere infirma cõspexerit, ea quasi fortia fauoribus extollit, & quòd sit natus masculus loquitur, cùm corruptores ueritatis, per mẽdacium nos extitisse gratulatur. Patri ergo masculũ natum denunciat: quando huic mundo eum quẽ persuaserit factum innocentiæ corrupto rem demonstrat. Nam cùm cuilibet peccanti atq; superbiẽti dicit: Fecisti sicut uir, quid aliud quàm natus masculus in mundo perhibetur? Iure igitur uir qui masculũ natũ nunciat, maledicit, quia ipso eius nuncio reprobũ gaudium nostri corruptoris indicatur. His ergo scripturæ facræ maledictionibus discimus, quid apud beatũ Iob in uoce maledictionis inquiramus, ne quẽ Deus post uulnera & uerbera remunerat, lector uerba eius redargue renõ intelligẽs præsumat. Quia igit utcunq; hæc quæ in præfatione fuerant exquirenda distinximus, uerba iam historiæ differentes exequamur.

Tertium Caput Beati Iob.

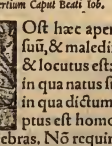

OSt hæc aperuit Iob os suũ, & maledixit diei suo, & locutus est: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Dies illa uertatur in tenebras. Nõ requirat eũ Deus desuper, & nõ illustret lumine. Obscurent eum tenebræ & umbra mortis, Occupet eum

Sap.6 Luce 12 Matt.19 2.Reg.1 Hier.20 Esaiæ 10

eum caligo, & inuoluatur amaritudine. No A ctem illā tenebrosus turbo possideat. Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathā. Obtenebrentur stellæ caliginе eius. Expectet lucē, & non uideat, nec ortum surgentis auroræ, quia nō conclusit ostia uentris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in uulua mortuus fum, egressus ex utero non statim perij? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem: & somno meo requiescerem cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines, aut cum principibus qui possidēt aurum, & replent domos suas argento, aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, uel qui concepti non uiderunt lucem. Ibi impij cessauerunt à tumultu & ibi requieuerunt fessi robore, & quondā uincti pariter sine molestia. Non audierunt uocē exactoris. Paruus & magnus ibi sunt, & seruus & liber à domino suo. Quare misero data est lux, & uita his qui in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, C & non uenit, quasi effodientes thesaurum: gaud entq; uehementer cùm inuenerint sepulchrum. Viro cuius abscondita est uia, & circūdedit eum Deus tenebris. Antequam comedo, suspiro, & quasi inundātes aquæ, sic rugitus meus, quia timor quem timebā euenit mihi, & quod uerebar accidit. Non ne dissimulaui? non ne silui? non ne quieui? Et uenit super me indignatio.

Iob ictis uerbis non maledixisse sentiendum. Cap. V.

POst hęc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo dicens: Pereat dies in qua natus sum.] Non est negligēdē disserendum quod dicitur, aperuit os suū. Scriptura enim sacra ex his quæ tenuiter præmittit, reuerenter expectanda indicat quę subiungit. Sicut enim clausa uasculi, quid intus habeāt ignoramus, aperto uerò ore uasculorum, quid intrinsecus contineatur agnoscimus: ita sanctorum corda quæ clauso ore occulta sunt, aperto ore detegunt: & cùm cogitationes detegūt, os aperire referunt, ut intēta mente quasi apertis uasculis quid intus cōtineant, festinemus cognoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Vnde & sublima præcepta domino in monte dicturo præmittit: Aperiens os suū dixit, quamuis illic & hoc accipi debeat, quia tūc os suū in præceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora prophetarū. Valde aūt solerter intuendū est quòd dicitur, post hæc, ut nimirū rei uirtus quæ agitur, ueraciter ex tempore sentiaē. Prius enim ualtitas rerum, extinctio pignorū, dolor uulnerū, persuasio coniugis, aduentus amicorū describit, qui scidisse uestes, exclamantesq; fleuisse, puluere capita con spersisse, & diu cōsidentes in terra tacuisse memorantur, ac deinde subiungit: Post hæc aperuit Iob os suū, & maledixit diei suo: ut ipso uidelicet narrationis ordine perpendaē, quia nequaquā maledictū per impatientiā protulit, qui ad maledictionis uocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, audito damno substantiæ, cognita morte filiorum, eum procul dubio ad maledictionē dolor excitaret. Sed tūc quid dixerit audiuimus. Ait nanq; Dñs dedit, dñs abstulit. Rursum: si ira motus malediceret, saltē percussus in corpore, uel male suasus à coniuge, male dictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit agnouimus. Ait nāq; Locuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu dñi, mala quare nō sustineamus? Post hæc uerò descritur, quia amici uenium, flent, consident, tacent, moxq; subiungit hoc, quòd diei suo maledixisse perhibetur. Nimis itaq; incongruū est, ut suspicemur eum nullo instigante, nullo pulsante, ex impatientia ad uocē maledictionis erumpere, quem nimirū nouimus inter damna rerum, mortēq; filiorum, inter uulnera corporis, inter uerba male suadentis uxoris, magna creatori præconia humili mente reddidisse. Patefecit ergo qua mente læc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiā percussus enarrauit. Neq; eīm postmodū percussus superbire potuit, quē &, in percussione dolor humilē ostendit. Sed cū certò nouimus quòd maledictū sacra scriptura, phibet, cur rectē aliquādo fieri dicimus, quod uetari eodem sacro eloquio nō ignoramus.

Quibus modis scriptura proferat maledictum.
Cap. VI.

SCiendū uerò est quòd scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud uidelicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictū profertur iudicio iustitiæ, aliter liuore uindictæ. Maledictū quippe iustitiæ iudicio, ipsi primo homini peccanti prolatū est, cùm audiuit: D Maledicta terra in opere tuo. Maledictū iudicio iustitię profert, cùm ad Abraham dicit: Maledicā maledicentibus tibi. Rursum quia maledictū non iudicio iustitiæ, sed liuore uindictæ promit, uoce Pauli apostoli prædicantis admonemur, qui ait: Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Neq; maledici regnū Dei possidebūt. Deus ergo maledicere dicit, & tamē maledicere homo prohibet, quia quod homo agit malitia uindictę, Deus non facit nisi examine & uirture iustitiæ. Cùm ergo sancti uiri maledictionis sententia proferunt, non ad hanc ex uoto ultionis, sed ex iustitia examinis erumpunt. Intus eīm subtile Dei iudiciū aspiciunt, & mala foris exurgētia quia maledicto debeāt ferire cognoscūt: & eo in maledicto nō peccāt, quo ab interno iudicio non discordant. Hinc est quod

Matt. 5

Gen. 3
Gen. 12
Rom. 12
6

Petrus

Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sen A
Act.8 tentiã maledictionis intorsit, dicens: Pecunia tua
tecum sit in perditionem. Qui enim nõ ait, est, sed
sit, non indicatiuo sed optatiuo modo se signauit
hęc dixisse. Hinc Helias duobus quinquagenarijs
4.Reg.1 ad se uenientibus dixit: Si homo Dei sum, descen
dat ignis de cœlo, & cõsumat uos. Quorum utro-
runcę sententia quanta seueritatis ratione conua-
luit, terminus causæ monstrauit. Nam & Simon
æterna perditione interijt, & duos quinquagena-
rios desuper ueniens flamma consumpsit. Virtus
ergo subsequens testificatur, qua mente maledi-
ctionis sententia promitur. Cum enim & maledi-
centis innocentia permanet, & tamẽ eum qui ma
ledicitur usq; ad interitũ maledictio absorbet, ex
utriusq; partis fine colligitur, quia ab uno & inti- B
mo iudice in reum sententia sumpta iaculatur. Igi
tur si subtiliter beati Iob uerba pensamus, non est
eius maledictio ex malitia delinquentis, sed ex re
ctitudine iudicis: non est ira cõmoti, sed doctrina
tranquilli. Qui enim tam recta maledicẽs intulit,
non perturbationis uitio succubuit, sed doctrinæ
magisterium impẽdit. Vidit quippe amicos cum
clamore flere, uidit uestes scindere, uidit puluere
capita consp ergere, uidit consideratione suæ per-
cussionis obmutescere: & uir sanctus insp exit, quia
hi qui prospera temporalia requirebant, ex com-
paratione mẽtis proprię, eum temporali fractum
aduersitate crediderant. Desp exit quòd transito-
ria afflictione percussum desperate non fleret, nisi C
ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis in-
ternæ subtraherent, & dum erumpit foras in uo-
cem doloris, uulneratis intus ostendit uirtutem
mediocritatis, dicens:

Quòd mutabilitatem huius transitoriæ uitæ in qua nati sumus, sanctus quisq; perire desiderat. Cap. VII

PEreat dies in qua natus sum.] Quid enim de
bet per diem natiuitatis, nisi omne hoc tem-
pus nostræ mortalitatis intelligi? quod quamdiu
nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione reti-
net, æternitatis nobis in cõmutabilitas non appa-
ret. Qui igitur diem iam æternitatis uidet, ægrè
diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum quia
non ait, pereat dies in qua cõditus sum, sed pereat
dies, in qua natus sum. In die quippe iustitiæ ho- D
mo est conditus, sed iam in tempore culpæ natus.
Ádam enim conditus, sed Cain primus est natus.
Quid est ergo, dicit natiuitatis maledicere, nisi a-
perte dicere, dies mutabilitatis pereat, & lumen
7 æternitatis erumpat? Sed quia perire duobus
modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus,
quando aliquid optamus ut non sit, & aliter per-
re dicimus, quãdo optamus ut male sit: hoc quod
de hoc die subditur: Obscuret eum caligo, & in-
uoluatur amaritudine, liquidò ostendit quia dies
iste non ita, ut non sit, sed ita perire optatur, ut ma
le sit, inuolui enim amaritudine non potest, quod
omnino perditum penitus non est. Hoc autem
tempus nostræ mutabilitatis non quandoq; ita pe
ritur um, id est, transiturũ est, ut male sit, sed ut pe-
nitus non sit, angelo in sacro eloquio attestante,

qui ait: Per uiuentem in secula, quia tempus iam Apoc.10
non erit. Nam etsi propheta dicit: Erit tempus eo- Psal.77
rum in æternum, quia per momenta tempus desi
cit, nomine temporis eorum defectum uocauit,
ostendens quòd sine fine omnimodo defectu de-
ficiunt, hi, qui á uisionis intimæ consolatione sepa
rãtur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus
non ita ut male sit, sed ita perit, ut non sit, quæren
dum est quid sit quod non ita ut non sit, sed ita pe
rire optatur, ut male sit. Humana enim anima seu
angelicus spiritus, ita immortalis est, ut mori pos- Nota de humana ima
sit, ita mortalis, ut mori non possit. Nam beate ui- ginatione.
uere, siue per uitium, siue per supplicium perdit.
Essentialiter autem uiuere, neq; per uitiũ, neq; per
suppliciũ, amittit. A qualitate enim uiuẽdi deficit,
sed omnimodo subsistendi interitũ nec moriens
sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter
mortalis est, & mortaliter immortalis.

*Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens E-
ritis dij, quasi transigurans se in angelum lucis,
humano generi peccatum tentando per-
suasit.* Cap. VIII

DVm igitur dies ut pereat optatur, & paulo
post in uoluẽdus amaritudine dicitur, quem
credamus quòd uir sanctus dici nomine exprime
re uoluit, nisi apostatam spiritum, qui in uiuendi
essentia etiam moriendo subsistitur? quem perditio
uitæ nõ subtrahit, quia in eterno dolore positum,
seruando mors immortalis extinguit. Qui iam á
beatitudinis gloria deiectus, adhuc optatur ut pe
reat, ut uidelicet retrusus dignis supplicijs, etiam
tentandi licentiam amittat.

*Quòd per diem dilectio peccati, per nostem uero cecitas
mentis, posita intelligi.* Cap. IX

IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera 8
incipit, sed in noctis tẽebras semper desinit,
quia ad aduersa perducit. Diem nancp se ostende-
bat cũm diceret: In quacunq; die comederitis ex
eo, aperiẽtur oculi uestri, & eritis sicut dij. Sed no
ctem intulit, cũm ad mortalitatis tenebras perdu-
xit. Dies itaq; est illata promissio meliorum, sed
nox est exhibita ipsa experientia calamitatũ. An-
tiquus hostis dies est, per naturam bene cõditus,
sed nox est per meritũ ad tenebras delapsus. Dies
est, cùm pollicendo bona, humanis aspectibus lu
cis se angelũ simulat, Paulo attestante qui ait: Ipse 2.Cor.11
enim satanas trãsfigurat se in angelum lucis. Sed
nox est cùm mentes consentientium errõris tene
bris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio
causam totius humani generis deflẽs, & nihil spe-
ciale omnimodo in speciali uulnere cogitans, re-
ducat ad animum originem culpæ, & considera-
tione iustitiæ, dolorẽ temperet pœnæ. Videat hu
manũ genus, unde & quò cecidit, & dicat: Pereat
dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est,
cõceptus est homo. Ac si apertè dicat: Pereat spes
ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex
promissione diuinitatis emicuit, sed nocte m se ex
hibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscu
rauit. Pereat antiquus hostis, qui lucẽ promissio-
nis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui

e quasi

quasi die n se blandiendo innotuit, sed usq; ad tenebrosam noctē ex impressa cordis cæcitate perdidit. Sequitur: Dies illa uertatur in tenebras.] Quasi lucet dies ista mētibus hominum, cum prauitatis eius persuasio prospera creditur, & qualis sit intrinsecus, non uidetur. Sed cum iniquitas illius sicut est agnoscit, dies falsę promissionis qua si quibusdā ante iudicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia uidelicet, qualis est ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies uertitur, quando aduersa intelligimus, etiam quæ prospera suadendo pollicentur. In tenebras dies uertitur, quādo antiquus hostis qualis est sæuiēs, talis à nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens, ne fictis prosperitatibus quasi ex die illumine illudat, et ueris miseriis ad peccati tenebras per trahat. Sequitur: Non requiratur eum Deus desuper, & non illustret lumine.] Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cūm uoluit per incarnationis suæ mysterium, etiā perdita bona reparauit. Duas uerò ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicā uidelicet & humanam. utranq; uerò superbia perculit, atq; ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed una tegmē carnis habuit, alia uerò nihil infirmū de carne gestauit. Angelus nāq; solummodo spiritus, homo uerò & spiritus est & caro. Misertus ergo creator ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetua tione culpæ, ex infirmitate aliquid cōstat habuisse: et eo amplius debuit apostatā angelum repellere, quo cū à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmū ex carne gestauit. Vnde & rectè Psalmista cū misertū redemptorē hominibus diceret, ipsam quoq; causam misericordię expressit, dicēs:

Quòd ideo misertus est homini, quia cum caro esset, ex infirmitate peccauit. Caput X

Pſal.77 ET memoratus est, quia caro sunt. Ac si diceret: Quo eorū infirma uidit, eo districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit. Quia nimirū angelus sua malitia cecidit, hominē uerò aliena prostrauit. Quia ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ, redemptoris aduētu reducitur, apostata uerò angelus ad restaurationis lucem nulla spe ueniæ, nulla conuersionis emendatione, reuocatur, dicatur rec-
tè: Non requiratur eum Deus desuper, & nō illustret lumine.] Ac si apertè diceretur: Quia ipse tenebras intulit, to leret sine fine quod fecit, nec unquam lumē pristini status recipiat: quia hoc etiam non suasus amisit. Sequitur: Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.] Per umbram mortis, obliuio debet intelligi, quia sicut mors interimit uitam, ita obliuio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ obliuioni tradit, umbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: Obscurent eum tenebræ & umbra mortis, id est, sic eum erroris sui cæcitas obruat, ut nequaq; ulterius ad lucē pœnitentię per diuini respectus memoriam resurgat. Sequitur: Occupet eum caligo, & inuoluat amaritudine.] Antiquus hostis nequitiæ suæ uinculis astrictius, aliud est quod nunc patit, aliud quod in sine patietur. Quia enim à lucis intimæ ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine inuoluitur, quia ex merito spontaneę caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimæ perdidit, quid est quod ante extremum supplicium toleratr? Occupet eum caligo. Subiungatur etiam quæ illum pœna subsequēs etiam sine termino deuastat: Inuoluatur amaritudine. Omne quippe quod inuoluitur est, finem suum quasi nusquā indicat, quia sicut nō ostendit quo incipit, ita non detegit quo desistit. Inuoluit ergo amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbiæ eius supplicia non solū omnimoda, sed etiam infinita præparantur. Quę uide licet eius pœna tūc initiū accipit, cū districtius ad extremū iudicij iudex uenit. Vnde bene subdit:

Quid per annum, diem, mensemq; intelligatur, & quid item sit, annum domini placabilem prædicari. Cap. XI

NOctem illam tenebrosus turbo possidet.] Scriptū quippe est: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in cōspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum à conspectu districtii iudicis ad æterna supplicia, pauenda illa tēpestas rapit. Turbine ergo nox ista possidet, quia superba eius cęcitas districta animaduersione percutitur. Sequitur: Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.] Annū prædicationem superæ gratiæ non inconuenienter accipimus, quia sicut in anno cōgestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia uirtutū multiplex uita completur. Potest per annū etiam multitudo intelligi redemptorum, quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorū omnium illa electorum innumerabilis uniuersitas explet. Hunc nanq; annum perfectę multitudinis Esaias prædicat, dicens: Spiritus domini super me, eo q; unxerit me. Ad annunciandū mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, ut prædicarem annū placabilem domini. Annus enim placabilis domini prædicatur, cùm futura plebs fidelium, ueritatis lumine illustranda prędicit. Quid uerò per dies, nisi singulæ quæq; electorum mentes, quid per menses, nisi multiplicitæ eorum Ecclesię, quæ unam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox nō computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus, quia antiquus hostis superbiæ suæ tenebris pressus, aduentum quidē redemptoris conspicit, sed nequaq; ad uenia eius electis redit. Hinc enim scriptū est: Nusq; enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehēdit.

Quòd Christus non angelus sed homo factus est. Hoc enim fieri debuit quod redemit. Cap. XII

IDcirco nanq; redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit quod redemit, ut & perditum angelum non

A

B

C

D

Annus placabilis dominj.

Esa.61

Pſal.49

Hebr.2

Augmentatio mēnium christi.

Annus placabilis dominj.

Annus non ponitur in plurali.

Annus dominj placabilis.

Annus dominj placabilis.

non apprehendendo desereret, & hominem in se A est Arabicoꝝ sermone deriuata, de electis eius an-
11 metipso apprehendendo repararet. Possunt gelis memoratur. De his nanq; dicitur:
etiam dies hi qui in interna luce permanent ange- *Quòd sancti angeli diabolo quòd diuinitatem homini promi-*
lici spiritus, menses autem, eorum ordines & di- *serit exprobrét, quorum potestati substratus, et ad pro-*
gnitates intelligi. Singuli em quiq; spiritus quia *bandum electos excitatur, & religatur ne ex-*
lucent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam digni *tinguat infirmos.* Cap. XIII
tatibus distinguuntur, ut alij throni, alij dominatio-
nes, alij principatus, alij potestates sint, pro hac ip- Maledicant ei qui maledicunt diei.] Diem
sa distributione agminum, mẽses uocantur. Sed se quippe iste superbiens spiritus ostentare
quia antiquus hostis nequaq; ad meritũ lucis, ne- etiam angelicis potestatibus uoluit, cùm se super
quaquam ad ordinem supernorum agminum re- cæteros quasi in potentia diuinitatis extollẽs, tot
ducitur, nec in diebus anni, nec in mensibus nu- post se ad interitũ legiones traxit. Sed hi nimirum
meratur. Sic quippe illum perpetratæ cæcitas tu- qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cùm
perbiæ grauat, ut ultra ad illa claritatis intimę su- errori eius nõ ctem ineſſe conſpicerent, diem indicat,
perna agmina nõ redeat. Nequaq; iam ſtantibus B eruntur: qui nũc nobis doli eius tenebras indicãt,
lucis dignitatibus admiſcetur, quia tenebrarũ ſua & q̃ ſit illius deſpicibda ficta claritas, demõſtrãt.
rum merito ſemper ad ima deprimitur. Qui quia Dicatur ergo de tenebroſa nocte, quæ humanæ
ab illa patriæ cœleſtis frequentia exors in perpe- infirmitatis oculos claudit: Maledicant ei qñ ma
tuũ permanet, recte adhuc ſubiungitur: Sit nox ledicunt diei, id eſt, illi electi ſpiritus erroris eius
illa ſolitaria, nec laude digna.] Nox illa ſolita- tenebras damnandas denuncient, qui magnitudi
ria efficitur, quia diſtinctione perpetua à frequen nem claritatis illius iam ab exordio fictam uidẽt.
tia patriæ ſupernæ ſeparatur. Quod tamen intelli- Bene autem ſubditur: Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.] Leuiathan quippe interpretatus di-
gi & aliter poteſt, ut uideliceꝫ hominem quem citur additamentum eorum. Quorum ſcilicet niſi
ſibi ſocium ad perditionem ſecerat amittat, & ſo- hominum. Recte autem additamentũ eorum di-
lus cum ſuo corpore hoſtis pereat, dum multos citur, quia poſtq; primam culpam mala ſuggeſtio
quos deſtruxerat, redemptoris gratia reformat. ne intulit, hanc quotidie augere grauioribus per-
Solitaria ergo nox efficitur, cùm ſublatis eis qui ſuaſionibus non deſiſtit. Vel certe per exprobra-
electi ſunt, ſolus hoſtis antiquus æternis gehen- tionem Leuiathan uocatus eſt, id eſt, additamen-
næ ignibus mancipatur. Bene autem dicitur: Nec C tum hominum dictus. Eos nanq; in paradiſo im-
laude digna.] Cùm enim humanum genus erro- mortales reperit, ſed diuinitatẽ immortalibus pro
ris tenebris preſſum, deos lapides crederet, per mittendo, quaſi eis aliquid ultra q̃ erãt ſe addere
hoc quòd idolis ſeruiebat, quid aliud quàm ſeduc- ſpopondit. Sed dum blandẽ non habita ſe datum
toris ſui facta laudabat? Vnde per apoſtolũ Pau ſe ſuſcitare Leuiathan. Leuiathan ſerpentẽ uectẽ, ſuper Leuiathan
2. Cor. 8 lum bene dicitur: Scimus quia nihil eſt idolũ, ſed perhibuit, callide & habita ſubtraxit. Vnde & eũ
quæ immolant gentes, dæmonijs immolant. Qui dem Leuiathan ita propheta deſcribit dicens: Su Eſa 27
ergo idolorum uenerationi ſubſtrati ſunt, quid a- ſpendit. Sed dum blandẽ non habita ſe datum
liud quàm nocti is tenebras laudauerunt? Sed ec- ſerpentem tortuoſum. Leuiathan quippe iſte in
ce iam cernimus quia nox illa non eſſe laude di- eo quòd ſe addere homini ſpopõdit, tortuoſis ad
gna cognoſcit, cùm iam à redempto humano ge- eum ſinibus irrepſit, quia dum falſo impoſſibilia
gna cognoſcit, idolorum uenerario reprobatur: & nox ſolita- promiſit, uerè & poſſibilia ſuſtulit. Quẽrẽdum 12
ria relinquitur, quia cum damnato apoſtata ſpiri- uerò nobis eſt, cur qui ſerpentem dixerat, tortuo-
tu ad tormenta non ſtur. Sequitur: Maledicãt ſumq; illico ſubiungens, interpoſuit uectẽ: niſi for
ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Le tè quod in ſerpẽtis tortitudine fluxa mollities, in
uiathan.] In translatione ueteri ita non dicitur, uectẽ autem eſt duritiæ rigiditas. Vt ergo hunc et
ſed maledicat eam qui male dixit diem, qui captu durum ſignaret & mollem, & uectem nominat et
rus eſt grandem cetum. Quibus uerbis aperte o- D ſerpentẽ. Durus quippe eſt per malitiam, mollis
ſtenditur, quòd à ſancto uiro in fine mundi uentu per blandimẽta. Vectis ergo dicitur, quia uſq; ad
ra antichriſti perditio præuidetur. Malignus nãq; necem percutit, ſerpẽs autem, quia ſe per inſidias
ſpiritus qui per meritum nox eſt, diem ſe in mun- molliter inſundit, Sed hunc Leuiathã electi ange
di fine imulat, cùm ſe quaſi Deum hominibus o- lorum ſpiritus, nunc in puteo abyſſi clauſum pre-
ſtentat, cum claritatẽ ſibi diuinitatis fallaciter tri- munt. Vnde ſcriptũ eſt: Vidi angelum deſcenden Apoc. 20
buit, et ſupra omne ſe quod Deus uel dicit uel co tem de cœlo, habentẽ clauem abyſſi et catenã ma
litur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui male gnam in manu ſua, & apprehẽdit draconẽ ſerpen
dicit diem, quia ille nunc eius malitiam deſtruit, tem antiquũ, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligauit
qui illuſtratione aduentus ſui tunc etiam poten- eũ per annos mille, & miſit eum in abyſſum. Quẽ
tiã eius fortudinis extinguet. Vnde & bene ſub- tamen in mundi fine ad pertiora certamina reuo
iungitur: Qui capturus eſt grandẽ cetũ.] Huius cant, & totum contra nos in ſuis uiribus relaxant.
enim ceti fortitudo in aquis capitur, quia antiquũ Vnde illic rurſum ſcriptũ eſt: Cum cõpleti fuerint Ibidem
hoſtis uerſutia baptiſmi ſacramẽto ſuperatur. Sed mille anni, ſoluetur ſatanas. Illic enim apoſtata an-
quod translatione ueteri de auctore omnium di- gelus qui ita conditus fuerat ut angelorũ cæteris
citur, hoc trãslatione hac, quę ad nos ex Hebrẽo legionibus emineret, ita ſuperbiendo ſuccubuit,

ut nũc ſtantium angelorum dictioni ſubſtratus ſit, quatenus uel nunc ad utilitatẽ noſtram eis miniſtrãtibus religatus lateat, uel tunc ad probationẽ noſtrã eis relaxantibus totis ſe ſuis contra nos uiribus ſolutus exerceat. Quia igitur hi electi ſpiritus ſuperbum apoſtatam comprimunt, qui humiles hunc ſequi noluerunt, ipſisq; adminiſtrãtibus diſponitur, ut ad intentionẽ aperti certaminis deſtruendus funditus quandoq; reuocetur, dicat̃ re ctè: Qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan. Quia tamen hoſtis callidus ad aperta bella ne dum ſuſcitatus eſt, quomodo quorundam mentes nox iſta nunc latenter obſcuret, inſinuat. Sequitur:

Quòd hypocritæ qui quaſi ſtellæ in nocte uidentur, erroris ſui caligine ſæpe eis obſcurentur, ut etiam foris in actione confundantur. Cap. XIIII

13 OBtenebrentur ſtellæ caligine eius.] In ſcriptura ſacra ſtellarum nomine aliquãdo ſan ctorum iuſtitia, quæ in huius uitæ tenebris lucet, aliquãdo uerò hypocritarum ficẽto demonſtrat, qui bona quæ faciunt ad percipiendas laudes hominibus oſtendunt. Si enim rectè uiuentes, ſtellæ non eſſent, nequaq; Paulus diſcipulis diceret: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mũdo. Rurſum ſi inter eos qui recta agere uidentur, quidam de actione ſua retributionem fauoris humani non quæreret, ne quaq; ſtellas Ioannes ruere à cœleſtibus uideret, dicẽs: Miſit draco caudam, & traxit tertiam partem ſtellarum. Draconis enim cauda ſtellarũ pars trahitur: quia extrema perſuaſione antichriſti qui dam qui uidentur lucere, rapiẽtur. Stellas nanq; in terram trahere, eſt eos qui uidentur ſtudio uitæ cœleſtis inhærere, ex amore terrena iniquitate erroris inuoluere. Sunt nanq; nonnulli qui ante humanos oculos uelut magnis operibus lucent, ſed quia hęc ipſa opera à mundo corde non prodeũt, capti in occultis cogitationibus, noctis huius tenebris obſcurantur. Qui ſæpe ea quæ mundo cor de non faciunt, etiam opera amittunt. Quia ergo nox prælualere permittitur, quando & inter bona opera cordis intentio minime mundatur, dicatur rectè: Obſcurentur ſtellæ caligine eius, id eſt, eos qui ante humanos oculos quaſi bonis operibus ſplendent, malitia antiqui hoſtis obſcurare præua leat, & hoc quod ante humana iudicia ſumpſerãt, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obſcurantur, cùm eorum uita aperto errore confunditur, ut nimirum tales etiam foris in actione appareãt, quales apud ſemetipſos intus diuino pa rẽte iudicio non formidãt. Sequitur: Expectet lucem & non uideat, nec ortum ſurgentis aurorę.

14 In Euangelio ueritas dicit: Ego ſum lux mundi. Sicut autem idem redemptor noſter una perſona eſt cum congregatione bonorum, ipſe nanq; caput eſt corporis, et nos huius capitis corpus: ita an tíquus hoſtis una perſona eſt cũ cuncta collectione reproborũ, quia ipſe eis ad iniquitatẽ quaſi caput præeminet, illi autẽ dum ad ꝑ perſuaſa deſeruiunt, uelut ſubiunctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte, id eſt, antiquo hoſte dicitur, dignũ eſt ut ad corpus eius, id eſt, ad iniquos quoſq; deriuetur. Quia igitur redemptor noſter humani generis lux eſt, quid eſt quod de hac nocte dicitur: Expectet lucẽ & non uideat: niſi quòd ſunt nonnulli qui fidem quam operibus deſtruũt, tenere ſe ſermonibus oſtendunt? De quibus per Paulum dicitur: Qui cõfitentur ſe noſſe Deum, actis autem negant. Hi nimirũ aut praua ſunt quæ faciunt, aut recta opera non recto corde ſectãtur. Non enim de ſuis operibus retributiones perpetuas, ſed tranſitorios fauores quærunt, & tamen quia quaſi ſanctos laudari ſe audiunt, eſſe ſe ueraciter ſanctos arbitrant̃, & quanto ſe ex multorum æſtimatione irreprehenſibiles putant, tanto diem diſtricti iudicij ſecurius expectant. De quibus be ne per prophetã dicitur: Væ deſideranti bus diem domini. Quibus beatus Iob ſe debitam ſententiam profert. prædicentis ſtudio, non optantis uoto dicens: Expectet lucẽ, & non uideat.] Nox quippe illa, ille uidelicet tenebroſus hoſtis, in mẽbris ſuis lucem expectat, & nõ uidebit: quia uel hi qui fidem ſine operibus retinent, cum pro eadem fide in extremo iudicio ſaluari ſe poſſe confidunt, ſpes eorum fruſtrabitur, quia hanc male uiuẽdo demo liti ſunt, quã confitendo tenuerunt. uel hi qui pro humana laude in bona actione ſe exhibent, incaſſum à ueniẽte iudice retributionẽ bonorũ operũ ſperant, quia dum hęc in oſtentationẽ faciunt laudis, iam præmium ab humano ore receperunt, ueritate atteſtante, quæ ait: Amen dico uobis, receperũt mercedem ſuam. Vbi & bene ſubiungitur:

Nec ortum ſurgentis auroræ.] Aurora quippe Eccleſia dicitur, quæ à peccatorũ ſuorũ tenebris ad lucem iuſtitiæ permutatur. Vnde & hanc ſponſus in Canticorũ cantico miratur, dicens: Quæ eſt iſta quę progredit quaſi aurora conſurgens: Quaſi aurora quippe electorũ ſurgit Eccleſia, quæ praua ritatis priſtinæ tenebras deſerit, & ſeſe in nouã luminis fulgorem cõuertit. In illa igitur luce quæ in diſtricti iudicis aduentu monſtratur, corpus damnati hoſtis ortum ſurgentis auroræ nõ uidet: quia cùm diſtricti⁹ tus iudex ad retributionẽ ueneri t, iniquus quiſq; ſuorũ caligine meritorũ preſſus, quanta claritate ſancta Eccleſia in intimũ lumẽ cordis ſurgat, ignorat. Tunc nanq; electorũ mens in altũ rapitur, ut diuinitatis radijs illuſtretur, & quo eius reſpectu perfunditur, eo ultra ſe gratia coruſcante ſubleuatur. Tunc ſancta Eccleſia plena aurora fit, cùm mortalitatis atq; ignorantiæ ſuæ tenebras funditus amittit. In iudicio ergo adhuc aurora eſt, ſed in regno dies, quia etſi iam cum reſtauratione corporũ uidere lumen in iudicio inchoat, eius tamen uiſum plenius in regno conſummat. Ortus itaq; auroræ, eſt exordium clareſcentis Eccleſiæ, quem uidere nequeunt reprobi, quia à conſpectu diſtricti iudicis malorũ ſuorum pondere preſſi ad tenebras perrahuntur. Vnde rectè per prophetã dicitur: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Hinc eſt quod de hac aurora per Pſalmũ dicitur: Abſcondes eos in abſcondito uultus tuſ, à cõturbatione hominũ. Electius enim quiſq; in iudicio

per

ad Tit. 1

Amos 5

Phil. 2

Apoc. 12

Matth. 6

Cant. 6

Pſal. 30

per internum uisum in uultu diuinitatis abscondi A quiesceret: & quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Penſat nanq; de quo loquitur, & perpendit quòd prauo ſpiritui quaſi lucra nobis dediſſe fuerat, ſi damna non intuliſſet. Sic nos de latronibus loquimur, quia captiuis ſuis donant uitam, ſi non abſtulerint. Liber hæc ab inchoatione repetere, atq; ex eo quod in uſu præſentis uitæ recognoſcimus, moraliter retractare. Beatus Iob conſiderans, poſtq; à mentis ſtatu ſuccubuit, genus humanum, quanta in rebus proſperis fiducia ſubleuetur, uel quanta ex aduerſis perturbatione frangatur, ad illum quẽ habere in paradiſo potuit incom mutabilitatis ſtatũ, mente recurrit, & mortalitatis lapſum per proſpera & aduerſa uariantẽ, ſi deſpicabilem cerneret, maledicendo declarauit, dicẽs:

Quid ſit quòd tob dic in qua natus eſt, perire optat, & noctem in qua eſt conceptus: & cur homo in die dicatur naſci, in nocte uerò concipi. Caput XV

PEreat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo.] Quaſi dies quædam eſt, cùm mũdi huius proſperitas arridet. Sed dies iſte in noctem deſinit, quia ſæpe temporalis proſperitas ad tribulationis tenebras perdicit. Hũc proſperitatis diem propheta deſpexerat, cùm dicebat: Diẽ hominis non concupiui, tu ſcis. Hier. 17
Hanc tribulationis noctem poſtremo incarnatio nis ſuę tempore paſſurum ſe dominus nunciabat, cùm per Pſalmiſtã quaſi ex præterito diceret: Vſque ad noctem increpuerũt me renes mei. Poteſt autem per diem, peccati delectatio, per noctẽ uerò cæcitas mentis intelligi, per quam ſe homo patitur in culpę perpetratione proſterni. Optat igitur perire diem, ut omne quod blandiri culpa cer nitur, uigore iuſtitię interueniẽte deſtruatur. Optat etiam perire noctem, ut quod cæcata mens etiam per conſenſum perpetrat, animadueꝛſione pœnitentiæ extinguat. Sed quærẽdum nobis eſt, cur in die homo natus dicitur, in nocte cõceptus? Scriptura ſacra tribus modis hominem appellat, ſcilicet aliquando per naturam, aliquãdo per culpam, aliquando per infirmitatem. Homo quippe per naturam dicitur, ſicut ſcriptũ eſt: Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã. Homo per culpam, ſicut ſcriptũ eſt: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes, uos autem ſicut homines moriemini. Ac ſi apertè dicat: Sicut delinquentes obbitis. Vnde & apoſtolus Paulus ait: Cùm ſit inter uos zelus & cõtentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Ac ſi apertè dicat: Qui diſcordes mentes ducitis, nonne adhuc ex reprehenſibili humanitate peccatis? Homo per infirmitatem dicitur, ſicut ſcriptum eſt: Maledictus homo qui ſpem ſuã ponit in homine. Ac ſi aperte diceret, in infirmitate. Homo ergo in die naſcitur, ſed in nocte concipitur, quia nequaq; ad delectationẽ peccati rapit, niſi prius per uoluntarias mentis tenebras infirmetur. Antea enim cęcus in mente fit, & poſtmodum ſe reprobæ delectationi ſubſternit. Dicat ergo: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictũ eſt, cõceptus eſt homo, id eſt,

pereat delectatio quæ in culpam hominẽ rapuit, A pereat in carne nẽtis infirmitas, quæ eum usq; ad tenebras praui consensus excęcauit. Homo enim dum blandimenta delectationis cauté non perspicit, etiam in noctem nequissimæ perpetrationis ruit. Solerter ergo vigilandũ est, ut cũm blandiri culpa inchoat, ad quantũ interitũ mens trahatur, agnoscat. Vnde & aptè subditur: Dies illa uerta tur in tenebras.] Dies quippe in tenebras uertit, cùm culpa in ipso delectationis exordio ad quem perditionis finẽ rapiat, uidetur. In tenebras ergo diem uertimus, cũ nosmetipsos districtè punientes, ipsa delectationis prauæ blandimenta per districta pœnitentiæ lamẽta cruciamus, & cũm flendo insequimur, quicquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisq; cogitationes in iudicio exquiri subtiliter non ignorat, Rom. 2 Paulo attestãte, qui ait: Inter se inuicẽ cogitationũ accusantiũ aut etiã defendentiũ, semetipsum intror sus discutiens, ante iudiciũ uehemẽter examinat, ut districtus iudex eo iam tranquillus ueniat, quò reatũ suum quem discutere appetit, iam pro culpa punitum cernit. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd à nobis non requirat Deus quæ per pœnitentiam constat esse demissa. Cap. XVI

18 NOn requirat eum Deus desuper.] Requirit deus quæ iudicãdo discutit, nõ requirit quę ignoscendo in suo iam iudicio impunita derelinquit. Hic itaq; dies, id est, hæc peccati delectatio à domino nõ requiritur, si animaduersione spontanea punitur, Paulo attestante qui ait: Si nosmetipsos diiudicaremus, nõ utiq; à domino iudicaremur. Deo ergo diem nostrũ requirere, est contra mẽtem nostram subtiliter in iudicio, emne quod de culpa gratulamur admissum indagare. In qua scilicet requisitione, illum tunc seuerius percutit, quem sibi nunc mollius pepercisse deprehendit. Bene autem sequitur: Et non illustret lumine.] In iudicio nanq; dominus apparens, omne quod tunc redarguit, lumine illustrat. Quasi enim sub quadã obscuritate tegitur, quicquid tũc in memoria iudicis non reuocatur. Scriptũ quippe est: Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestãtur. Quasi quędã tenebræ peccata pœnitentiũ absconduntur, de quib. per prophetã dicitur. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt D peccata. Quia ergo omne quod tegit, uelut in tenebris occultatur, in die extremi iudicij non illustratur lumine, quod nõ discutitur ultione. Actus nanq; nostros, quos tũc iustè punire noluerit, ipsa sibi aliquo modo sciẽs diuina misericordia absc̃dit. In lumine uerò est endit, quicquid tunc in eos spectu omniũ demonstratur. Hic ergo dies uertatur in tenebras, ut uidelicet omne quod delinquimus, nos per pœnitentiã feriamus. Hunc diem do minus non requirat, & lumine non illustret, ut sci licet nobis culpã nostrã ferientibus, ipse hanc extremi iudicij animaduersione non increpet. Ipse autẽ iudex ueniturus est, qui cuncta penetret, cuncta perstringat. Qui quia ubiq; est, locus quo fu19 giatur, non est. Sed quia correctionis nostræ flectibus placatur, ſolus ab illo locũ fugæ inuenit, qui post perpetratam culpam nunc se in pœnitentia abscondit. Vnde & aptè adhuc de hoc delectationis die subiungitur:

Quòd æternalis delectationis diem tenebræ fletuum, et pœnitentiæ lamẽta, et recordatio mœroris obscurent. Cap. XVII

OBscurent eum tenebræ & umbra mortis.] Diem profectò tenebræ obscurant, quãdo delectationẽ mentis inflicta pœnitentiæ lamenta transuerberant. Possunt etiã per tenebras occulta iudicia designari. In luce nanq; quod uidemus agnoscimus, in tenebris uerò aut omnino nihil cernimus, aut incerto usu caligamus. Occulta nanq; iudicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perscrutari nequaq; possunt. Vnde & de deo scriptũ est: Posuit tenebras latibu lũ suũ. Et quia absolui non meremur agnoscimus, sed præuenière nos diuina gratia per eius iudicia occulta liberamur. Dicẽ igit tenebræ obscurãt, cũ flendũ nostræ delectationis gaudiũ, ab illo iustæ animaduersionis radio, inscrutabilia eius iudicia misericorditer occultant. Vnde & aptè subiungitur: Et umbra mortis.] In scriptura cñ sacra um 20 bra mortis aliquãdo obliuio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis, obliuio mẽtis accipit, quia, ut & superius diximus, sicut mors hoc quod inter ficit, agit ut non sit in uita, ita & obliuio hoc quod c intercipit, agit ut non sit in memoria. Vnde & rectè quia Ioãnes Hebręorũ populo eum cuius obliti fuerãt Deum prædicare ueniẽbat, per Zachariã dicit: Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedẽt. In umbra enim mortis sedere, est à diuini amoris notitia in obliuio e latescere. Vmbra mortis imitatio antiqui hostis accipit. Ipse em quia mortẽ intulit, mors uo eatur: Ioanne attestante, qui ait: Et nomen illi mors. Per umbrã igit mortis, eius imitatio designat, quia sicut ũbra iuxta qualitatẽ corporis ducitur, ita actiones iniquorũ de specie imitationis eius exprimunt. Vnde & rectè Esaias eũ gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatiõe defecisse, eosq; ad ueri solis or tum resurgere, quæ certò futura considerat, quasi ex prætertis narrat, dicẽs: Sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta est eis. Vmbra em mortis, mors carnis accipitur: quia sicut ueramors est, qua anima separat à deo, ita umbra mortis est, qua caro separat ab anima. Vnde rectè uoce martyrũ per prophetã dicitur: Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos umbra mortis. Quos enim constat nõ spiritu, sed sola carne mori, nequaquã se uera morte, sed umbra mortis dicunt operiri.

Quid est ergo ꝙ beatus Iob, ad obscurandũ diem prauæ delectationis, postulat umbrã mortis, nisi ꝙ ad delẽda peccata ante dei oculos, dei & homi num mediatorẽ requirit, qui solã pro nobis mortem carnis susciperet, & ueram mortẽ delinquentiũ per umbrã fuæ mortis deleret? Ad nos quippe uenit, qui in mortẽ spiritus carnisq; tenebamur: unã ad nos suã mortẽ detulit, et quas nostras quas

reperit

Ephe. 5

Psal. 31

Cor. 11

Rom. 2

Psal. 17

Luc. 1

Apoc. 6

Esa. 9

Psal. 43

Not. ✠ Fri.

reperit soluit. Si enim ipse utramq; receiperet, nos
à nulla liberaret. Sed unam misericorditer accepit
& iustè utramq; damnauit. Simplam suam duplæ
nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Vnde & non immeritò uno die in sepulchro
& duabus noctibus iacuit, quia uidelicet lucem
suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis
adiunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem earnis suscepit, umbram mortis pertulit, & à Deo ocu-
lis culpam quam fecimus abscondit. Dicatur igitur, rectè: Obscurent eum tenebræ & umbra mor-
tis. As si apertè diceretur: Ille ueniat, qui ut à mor-
21 te carnis & spiritus debitores eripiat, mortem car-
nis non debens soluat. Sed quia nullum pec-
catum dominus inultũ relaxat: aut enim nos hoc
flendo in semetipsis, aut ipse iudicando referuat, re
stat ut ad emendationem suam semper mens soler
ter inuigilet. In quo ergo sibi quisq; misericordi-
ter, subueniri desiderat, hoc necesse est ut confitẽs
tergat. Vnde & apertè subiungitur: Occeuet
eum caligo.] Quia enim caligine oculus confun-
ditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confu-
sio, caligo nominatur. Nam sicut caligo nebulosa
congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis
cogitationibus obnubilat mentem. De qua per
Eccles 4 quendam dicitur: Est confusio adducẽs gloriam.
Cùm enim ad mentem male gesta pœnitendo re-
ducimus, grauimox mœrore confundimur. Per-
strepit in animo turba cogitationum, mœror con
terit, anxietas deuastat, in ærumnam mens uerti-
tur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur.
Hæc nanq; caligo confusionis eorum mentem sa
lubriter oppresserat, quibus Apostolus dicebat:
Eph. 6 Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in qui
bus nunc erubescitis? Hunc ergo peccati diem ca
ligo occupet, id est, blandimentum nequitiæ, affli
ctio pœnitentiæ digno mœrore perturbet. Vnde
& apte subiungitur: Inuoluatur amaritudine.]
Dies enim amaritudine inuoluitur, cùm ad cogni
tionem mente redeunte, peccati blandimenta
cruciatus pœnitentiæ sequitur. Diem amaritudi-
ne inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudiũ,
quę supplicia sequantur aspeximus, & asperis hoc
fletibus circumdamus. quia enim hoc quod inuol
uitur, ex latere omnis partis operitur, inuoluit dies
amaritudine opratur, quatenus quæ mala ineor-
rectis imminent, ex omni parte quisq; conspiciat,
& uoluptatis suæ lasciuiam tristitiæ lamentis ter-
gat. Sed si diem, quam peccati delectationem di-
ximus, tot impeti precibus audiuimus, ut uidelicet circumdantes fletus expiẽt, quicquid delecta
tus per negligentiam animus deliquit, quanta ani
maduersione pœnitentiæ huius diei nox ferienda
est, uidelicet ipse iam consensus ad culpam? Sicut
enim minoris culpæ est, cùm earnaliter mẽs in de
lectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ
per spiritum reluctatur: ita grauioris & plenę ne-
quitiæ est, ad peccati illecebram non solum dele-
ctatione pertrahi, sed etiam consensu famulari.
Tanto igitur arctiori manu pœnitentiæ mens à
pollutione tergenda est, quãto se per consensum

A conspicit sordidius inquinatã. Vnde & aptè subiungitur: Noctem illam tenebrosus turbo possi-
deat.] Quasi enim quidam turbo tempestatis, est
eõcitatus spiritus mœroris. Nam dum peccatum
quisq; quod fecit intelligit, dum prauitatis suæ ne
quitiam subtiliter pensat, mœrore mentem obnu
bilat, & quasi coneussõ serenæ lætitiæ aere, omnẽ
in se tranquillitatẽ cordis pœnitẽtię turbine deua
stat. Nisi enim recognoscẽtem se animum iste tur
bo contereret, nequaquam prophera dixisset: In Psal. 47
spiritu uehementi conteres naues Tharsis. Thar- 22
sis quippe exploratio gaudij dicitur. Sed cùm
uehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat,
omnem in ea explorationem reprehensibilis gau
dij perturbat, ut nihil ei iam nisi flere libeat, nihil
B nisi quod se terrere possit attendat. Ponit nanq;
ante oculos illinc districtionem iustitiæ, hinc me-
ritum culpæ, considerat quo suppliciõ digna sit, si
parcentis pietas desit, quæ per lamentã præsentia
ab æterna eruere pœna cõsueuit. Spiritus ergo ue
hemens Tharsis naues conterit, cùm uis compun
ctionis ualida mentes nostras huic mundo, quasi
mari deditas, salubri terrore cõfundit. Dicit ergo:
Noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est,
perpetratiõnem culpæ, non blandimenta securæ
quietis foueant, sed pię fæuiens amaritudo pœni-
tentię irrũpat. Sciendum uerò est, quia cùm pec-
cata inpunita relinquimus, ànoctẽ possidemus:
C cùm uerò hæc animaduersione pœnitẽtiæ plecti
mus, nimirum nos nocti quam fecimus posside-
mus. Sed tunc peccatũ cordis sub iuris nostri pos-
sessionẽ redueitur, si cùm incipit reprimat. Vnde
& diuina uoce Cain praua cogitanti dicitur: In fo Gen 4
ribus peccatum ruum aderit, sed sub te erit appeti
tus eius, & tu dominaberis illius. In foribus quip-
pe peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsat.
Cuius appetitus subter est, eiq; homo dominatur,
si cordis nequitia inspecta eitius prematur, & pri
usquam ad duritiam crescat, reluctanti mẽti subi-
gatur. Vt ergo delictum suum eitius animus sen-
tiat, & culpæ tyrannidem sub iure suo pœniten-
do restringat, dicatur rectè: Noctem illam te-
nebrosus turbo possideat.] Ae si aperte dicatur:
Ne capiua mẽs culpæ seruiat, culpam à pœniten
tia liberam nõ relinquat. Et quia quod flendo in-
sequimur, nequaquam nobis à uero iudice hoc
obijci certe speramus, bene subditur:

Quòd à uero iudice nequaquam nobis ultra obijciatur, quod hic in nobis flendo insecuti sumus. Cap. XVIII

NOn computeẽ in diebus anni, nec numeret
in mensibus.] Illuminationis nostræ annus
tunc perficit, quando apparẽte æterno iudice, san
ctæ ecclesiæ peregrinationis suæ uita completur.
Tunc laboris sui remunerationẽ recipit, cũ ecple
to hoc belli tempore ad patriam redit. unde bene
per prophetam dicit: Benedices coronæ anni be- Psal. 64
nignitatis tuæ. Quasi enim corona anni benedi-
citur, cùm finito laboris rẽpore uirtutum remune
ratio confertur. Dies uerò huius anni sunt singulę
quęq; uirtutes; mẽses aũt multiplicia factauirtutũ.

Sed ecce cùm per fiduciam mens erigitur, ut spe- A ret quod ueniente iudice de uirtutibus remunere tur, occurrunt eius memoriæ etiam mala quę gessit, & ualde formidat ne districtus iudex qui uenit ut uirtutes remuneret, etiam ea quæ illicitè gesta sunt examinans subtiliter penset, ne cùm annum complet, etiam noctem numeret. Dicat itaq; de hac nocte: Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mẽsibus.] Ac si districtum iudicem exoret, dicens: Cum expleto sanctæ Ecclesiæ tempore extremo te examini manifestas, sic dona quę contulisti remunera, ut mala quæ cõmissimus non requiras. Si enim nox illa in diebus anni computatur, omne quod egimus, ex prauitatis nostræ æstimatione confunditur. Et dies uirtutum iam nõ lucent, si hos in conspectu tuo annumerata no- B
23 strę noctis tenebrosa confusio obscuret. Sed si de nocte nostra moueri tunc inquisitionem nolumus, magnopere nunc curandum est, ut nos in eius discussione uigilemus, ne quælibet nobis cul pa impunita remaneat, ne mens peruersa quæ fecit, defendere audeat, & defendendo nequitiæ ne quitiam adiungat. Vnde & bene subditur:

Quòd non relinquit peccatum solum, sed congeminat qui quod male agit defendit, & quòd à radice Adam ramus iste erroris hucusq; in genere humano pullulat. Cap. XIX

SIt nox illa solitaria, nec laude digna.] Sunt nõ nulli qui nõ solum nequaquam defleut quod faciunt, sed etiam laudare & defendere non desinunt. Et ne mirum dum defenditur, culpa gemina tur. Contra quod rectè per quendam dicitur: Pec- + Eccles 2
casti, non adijcias iterum. Peccatum quippe peccato adijcit, qui malè gesta etiam defendit, & nocte illam solitariam non relinquit, qui culpę suę tenebris etiam patrocinia defensionis adiungit. Hinc est quod primus homo de erroris sui nocte requisitus, eandem noctem esse solitariam noluit, quia dum requisitione ad pœnitentiã uocaretur, + Genes 3
ei admiricula excusationis adiunxit, dicens: Mulier quam dedisti mihi socią, dedit mihi de ligno, & comedi: scilicet excessus sui uitium in autorem latenter intorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquẽdi præbuisti, qui mulierem dedisti. Hinc est quod huius erroris ramus in humano genere ex illa nunc usq; radice protrahitur, ut quod male agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Ac si apertè exoret, dicens: Culpa quam fecimus, sola remaneat, ne dum laudatur & defenditur, in conspectu nos nostri iudicis multiplicius adstringat. Peccare qui dem non debuimus, sed utinam alia non iungentes, uel ea quæ fecimus, sola deseramus. Sed inter hæc sciendum est, quia ille culpam suam uerac- C
ciet er insequitur, qui iam ad amorem præsentis secu li nullo appetitu prosperitatis instigatur, qui huius mundi blandimẽta quam sint fraudulenta consideret, fauoresq; eius quasi qualdam persecutiones pensat. Vnde & bene subditur:

Quid sit quod dicitur, Maledicãt ei, qui maledicunt diei, et quod illi transactas culpas uerè puniunt, qui seductoris insidias in ipsa suggestione deprehendunt. Caput XX

MAledicant ei qui maledicunt diei.] Ac si a- 1
pertè dicat: Illi huius noctis tenebras uerè pœnitẽdo ferãnt, qui iam lucem prosperitatis seculi despicientes calcãt. Si enim diem lętitiam delectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur: Maledicãt ei qui maledicunt diei. quia animitus illi ueraciter mala trãsacta per animaduersionẽ pœnitentiæ corrigunt, qui iam ad bona fallentia, nulla delectatione rapiunt. Nã quos adhuc noxia alia delectãt, falsum est quod cernit, quia perpetrata alia deplorant. Si aũt, ut supra dictũ est, nocte, sug gestionẽ callidã antiqui hostis accipimus, illi maledicere nocti intelligendi sunt, qui diei maledicũt, quia scilicet illi trãsactas culpas uerè puniũt, qui maligni seductoris insidias in ipsa suggestiõe blanda deprehendunt. Bene autem subditur:

Quòd diabolum contra se fusciteant, qui ea quæ mundi sunt, mente contemnunt, & ea quæ Dei sunt, plena intentione desiderant. Cap. XXI

QVi parati sunt fusciture Leuiathan.] Omnes 24
enim qui ea quæ mundi sunt, mente calcãt, & ea quæ Dei sunt, plena intẽtione desiderãt, Leuiathan contra se fusciteant, quia eius malitiam instigatione suæ conuersationis inflammant. Nam qui eius uoluntati subiecti sunt, quasi quieto ab illo iure possidentur, & superbus eorum rex quasi quadam securitate perfruitur, dum eorum cordibus ineoncussa potestate dominatur. Sed cùm uniuscuiusq; spiritus ad cõditoris sui desideriũ recalescit, cùm torporẽ negligẽtiæ deserit, & frigus insensibilitatis pristinæ igne sancti amoris accẽdit, cũ libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoste seruus erubescit: quia idẽ hostis se cõsiderat despici, quia uias Dei uidet apprehẽdi, dolet cõtra se captum reniti, & mox zelo accendit, mox ad certamen mouetur, mox ad tẽtationes innumeras contra rebellantẽ mentem se excitat, atq; in omni arte laceration is instigat, ut tentationũ iacula intorquẽdo cõpodiat cor, quod dudũ quieto iure possi debat. Quasi dormiẽbat quippe, dũ sopitus in pra uo corde quiescebat: sed excitatur in prouocatione certaminis, cùm ius amiserit peruersæ dominationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parati sunt fusciture Leuiathan, id est his se cõtra pecca tum fortiter in iudicio districtionis erigant, qui in suis tentationibus excitare antiquũ aduersarium nõ formidãt. Scriptũ namq; est: Fili accedẽs ad ser Eccle. 2
uirtutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animã tuã ad tẽtationẽ. Quisquis enim accingi in diuino sermone properat, quid aliud q̃ se cõtra antiqui aduersarij certamẽ parat, ut liber in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyrãno in captiuitate seruiebat? Sed in eo ipso q̃ mens contra hostem accingit, q̃ alia uitia subigit, alijs reluctat, ali quando de culpa aliquid, quod tamen non ualde noceat, remanere permittitur. Et sæpe mens quæ aduersa multa & fortia superat, unum in se & fortasse

tasse minimum, quamuis magna intentione inuigilet, nō expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur, ne ex omni parte iurtutibus splendens, in elatione subleuetur, ut dum in se paruum quid reprehensibile uidet, & tamen hoc subigere non ualet, nequaquam sibi sed authori uictoriam tribuat in his quæ subigere fortiter ualet. Vnde & bene subiungitur:

A

Quòd sancti nolentes aliquat peccati reliquiæ trahant, & quòd ad erudiendum ipsi electi tributarius in medio Ephraim relinquatur Chananæus. Cap. XXII

OBtenebrentur stellæ caliginе eius.] Stellæ quippe huius noctis caligine obtenebrantur, quando & hi qui magnis iam uirtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent, ut etiam magna uitæ claritate luceāt, & tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahāt. Quod ad hoc, sicut dictū est, agitur, ut mens proficiens ad uirtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboreē, & inde uerius in bonis luceat, unde eam etiam nolentem, parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo precepta reprommissionis terra partiretur, Ephraim, tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus tributarius dicit, sicut scriptū est: Habitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Quid enim Chananæus, gentilis ui delicet populus, nisi uitium significat? Et sæpe magnis uirtutibus terram promissionis ingredimur, quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia, uitia quędam parua retinemus, qua si Chananæum uiuere in terra nostra cōcedimus. qui tamē nobis tributarius efficit, quia hoc ipsum uitium quod subigere non possumus, ad usum no stræ utilitatis humiliter retorquemus, ut eo de semens & in summis uilia sentiat, quo suis uirib. etiā parua quæ appetit non expugnat. Vnde & bene rursum scriptum est: Hæ sunt gētes quas dominus dereliquit, ut eruditet in eis Israelē. Ad hoc nanq; quædam minima uitia nostra retinētur, ut sese no stra intentio sollicitām in certamine semper exerceat, & eo de uictoria nō superbiat, quo uiuere in se hostes cōspicit, à quibus ad uincī formidat. Israel ergo reseruatis gentibus eruditur, quando in quibuldam minimis uitijs elatio uirtutis nostræ comprimit, & in paruis sibi resistentibus discit, q ex semaiora non subigit. Hoc tamē quod dicitur: Obtenebrent stellæ caligine eius, intelligi & aliter potest. Nox quippe illa, cōsensus uidelicet ad culpam, quæ ad nos primi parētis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate perculit, ut omnis homo in huius uitæ exilio, cæcitatis suæ tenebris pressus, quātalibet ui ad æternitatis lumē intēderit, penetrare nō possit. Post pœnā nanq; donati peccatores nascimur, atq; ad hāc uitā cū mortis nostræ meritō uenimus, & cūm ad superne lucis radiū aciē mētis erigimus, ipsa in firmitatis nostræ obscuritate caligamus. Et quidē multi in hac infirmitate carnis tāta uirtute robora ti sunt, ut resplēdere mūdo quasi stellę potuissent.

Multi in tenebris uitę præsentis, dum superiora de se excępla exhibēt, astrorū more nobis desuper lucent: sed quātalibet corusc atione operis fulgeant, quātolibet sīe ígne cōpunctionis accēdāt: nimirū constat, quia dum corruptibili adhuc carne grauati sunt, æternū lumē sicut est, uidere nequaq; possunt. dicat ergo: Obtenebrenē stellę caligine eius: id est, etiā illi in cōtęplatione sua, antiquæ noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirū cōstat q humano generi in huius uitæ caligine uirtutū suarū iam radios expandāt: quia & si mēte iam ad summa exiliūt, adhuc tamē in īnfimis prīmę culpę pondere grauanē, Vnde si ut et foris excępa lucis uelut astra prębeāt, sed tñ intus usq; ad fixę uisiōis certitudinē pressi noctis caligine nō ascēdant. Sępe aūt ita mēs accendīt, ut quāuis in carne sit posita, in Deū tamen omni subiugata carnali cogitatione rapiat: nec tamē Deū sicut est cōspicit, quia hanc nimirū, sicut dictū est, in carne corruptibili pondus prīmę dānationis premit. Sæpe etiā ita ut est, se absorberi desiderat, ut ętērnā uitam, si possīt fieri, sine interuētu corporeæ mortis attingat. Vnde apost. Paul. cū ardenter internā lucē quęreret, sed tamē utcunq; exteriorīs mortis damna formidaret, ait: Quādiu sumus in hoc habitaculo īngemiscim⁹ grauati, eo q nolum⁹ expoliari, sed superuestiri, ut absorbeat quod mortale est à uita. Sancti igīt uiri uidere uerū mane appetūt, & si conce dat, etiā cum corpore illud attingere lucis intimæ secretū uolūt. Sed quātolibet ardore intentionis exiliūt, adhuc antiqua nox aggrauat, & corruptibilis huius carnis oculos, quos hostis callidus ad cōcupiscentiā aperuit, iustus iudex à contuitu interni sui fulgoris premit. Vnde & bene subditur.

B

C

Quòd quantalibet uirtute sancti nunc fulgeant, resurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt, quam expectant. Cap. XXIII

EXpectet lucē & nō uideat, nec ortū surgentis aurorę.] Quantalibet nanq; intētione ad huc peregrina mēs fatagat, uidere lucē æternā sicut est nō ualet, quia hāc ei dānationis fuę cæcitas abscondit. Ortus uero aurore, est illa noua natiuitas resurrectionis, qua sancta ecclesia etiam carne suscitata oritur ad contemplandum lumen æternitatis. Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio quasi quædam natiuitas non esset, de ea ueritas non dixisset: In regeneratione cūm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ. Esse ergo hanc ortam uidit, quam regenerationem uocauit. Sed quantalibet uirtute electi nunc fulgeant, quæ erit illa nouę natiuitatis gloria, penetrare nequeūt, quia tunc cum carne ad contemplandum æternitatis lumē ascendunt. Vnde & Apostolus Paulus ait: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Dicat ergo: Expectet lucē, & non uideat, nec ortum surgentis aurorę: quia spontaneo uitio tenebrata nostra infirmitas, nisi prius per mortem pœnę fuę debitum soluat, claritatem lucis internæ non penetrat. Sequitur:

D

Quòd

Quòd iustitia exigit, ut ea inuiti patiamur, quæ ex arbitrio & sponte uolentes fecimus. Cap. XXIIII

QVia non cõclusit ostia uẽtris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.] Sicut & superius dictũ est, nõ conclusit, dicit aperuit, & non abstulit, irrogauit. Hæc itaq; nox, uidelicet culpa, ostia uentris aperuit, quia concepto ad peccatũ homini desideria concupiscentiæ carnalis reseruait. Ostia quippe uentris, sunt desideria cõcupiscentiæ carnalis, de quibus per prophetã dicitur: Intra in cubicula tua, & claude ostia tua. Cubicula quippe ingredimur, cũ secreta mentis nostræ intramus. Ostia aũt claudimus, cùm desideria illicita coercemus. Hæc itaq; concupiscentiæ carnalis ostia dum cõsensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Vnde etiã nũc sub mortalitatis pondere gemimus, quãuis ad hanc arbitrio nostro uenerimus, quia & iudicij sic iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur: Quare non in uuulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus?] absit nos credere, quod beatus iob tanta spiritus scientia præditus, tanta interni iudicis attestatione laudatus, abortiuum se optet interfisse. Sed quia, sicut etiam per remunerationẽ cognoscit, intus habet restem sue fortitudinis, intus pensanda sunt eius pondera locutionis.

Quòd peccatum quatuor modis in corde, & quatuor consummatur in opere. Cap. XXV

27 QVatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde nanq; suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetrat. Fit enim suggestio per aduersariũ, delectatio per carnẽ, consensus per spiritũ, defensionis audacia per elationẽ. Culpa enim quæ terrere mẽtem debuit, extollit, & deiciendo eleuat, sed grauius eleuando supplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens suasit. Eua delectata est, Adam consensit, qui etiam requisitus, confiteri culpã per audaciã noluit. Hoc uerò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latẽter fugerit. Eua delectata est, quia carnalis sensus ad uerba serpentis mox se delectationi substernit. Consensum uerò Adam mulieri præpositus præbuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus, Adam confiteri culpam noluit, quia uidelicet spiritus quo peccando à ueritate disiungitur, eo in ruinæ suę audacia nequius obdurat. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namq; latens culpa agitur, post modum uerò etiam ante oculos hominũ sine confusione reatus aperitur, dehinc & in confuetudinem ducitur, ad extremum uerò uel falsæ spei seductionibus, uel obstinationi miserę desperationis enutritur. Hos itaq; peccati modos, qui uel in corde latenter fiunt, uel patẽter opere perpetrantur, beatus iob considerat, & humanum genus in quot peccatorum gradibus lapsum sit, deplorat, dicens: Quare non in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Prima enim uulua conceptionis, fuit lingua malæ suggestionis. Sed peccator in uulua moreretur, si moriturum se homo in ipsa suggestione cognosceret. Quitamen ex utero egressus est, quia post quam in peccato eum suggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Post egressionem uerò exceptus est genibus, quia cùm ad delectationem carnis prodijt, nimirum culpam per consensionem spiritus, subiectis cunctis sensibus, quasi suppositis genibus consummauit. Sed genibus exceptus, etiã uberibus est lactatus. In consensu enim culpæ addictis spiritus sensibus, multa cassæ fiduciæ argumenta subsecuta sunt, quæ natam in peccato animam, uiruleto lacte nutrierunt, & nea spera mortis supplicia metueret, hanc blandis ex cusationibus fouerunt. Vnde & primus homo post culpam audacior extitit, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Qui quidem per timorem semetipsum absconsurus fugerat, sed tamen requisitus innotuit quantum etiam timens timebat. Quum enim ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur: timor ex tumore est, non ex humilitate, Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Sed his, sicut dictum est, quatuor modis culpa ut in corde agitur, etiam opere perpetratur. Ait enim: Quare non in uulua mortuus sum? Vulua quippe peccantis, est homini culpa latens, quæ occultè peccatorem concipit, & reatum suum adhuc in tenebris absconditE. Egressus ex utero non statim perij? A uulua de utero exitur, cùm peccator quæ in occulto comni serit, hæc etiam in aperto committere non erubescit. Quasi enim ab occultationis suæ uulua processerant, de quibus prophe ta dicebat: Et peccatũ suum sicut Sodoma prędicauerunt, nec abscondere runt. Quare exceptus genibus?] Quia nimirum peccator, cùm iam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem, etiã adminiculis pessimæ confuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fouetur ut crescat, dum culpa cõsuetudinis firmatur ut uigeat. Cur lactatus uberibus?] Quia dum prodire culpa in usum cœperit, nimirum se uel falsa spe diuinæ misericordiæ, uel aperta miseria desperationis pascit, ut eo nequaquã ad correctionem redeat, quo uel factorem suum, pium sibi inordinatè simulat, uel hoc quod fecit, inordinatè formidat. Beatus igit̃ uir humani generis lapsus aspicit, & quibus præcipitijs mersum sit in fo ueam iniquitatis intendit, dicẽs: Quare nõ in uulua mortuus sum? id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur à carnis uita mortificare me uoluit? Egressus ex utero nõ statim perij? id est, postẽ ad apertam iniquitatem exij, cur me tunc saltẽ perdi tum nõ cognouit? Perisset quippe in suo iudicio, si se

seperditum cognouisset. Quare exceptus genbus'id est etiam post apertā culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, ut ualentio rem ad nequitias redderet, & prauis me usibus sustinēs foueret: Cur lactatus uberibus: id est postquam in culpæ consuetudinē ueni, cur me ad atrocioré nequitiā, uel falsæ spei seductā, uel lacte misæ desperationis enutriuit: Cū enim culpa in usum uenerit, ei tam animus etiam si appetat, debilius resistit: quia quot uicibus prauæ frequentationis assuetudo ingerit, quasi tot uinculis ad mentem ligatur.

29 Vnde fit ut cū eruis animus cūm solui non ualet, ad quæ dam se solatia falsæ consolationis inclinet, quatenus ueniarum iudicem tantæ sibi miserecordiæ spondeat, ut eos etiam quos arguendos inuenerit, penitus nō occidat. Cui rei hoc etiam accidit, quod ei multorū similium lingua consentit, cūm multi etiam malē gesta laudibus exaggerant. Vnde fit ut inesistanter crescat culpa, fautoribus nutrita. Curari autē uulnus neglegitur, quod dignū præmio laudis udetur. Vnde bene per Salomonem dicitur: Fili mi, si te lacīauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cūm uel perpetranda mala blandimentis inferūt, uel perpetrata fautoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalm. dicitur: Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ sue, & cū iniqua egerit iniquus benedicitur: Sciēdum quoq; est quod tres illi modi peccantium iuxta delcenlus sui ordinem facilius corriguntur, quartus uerò iste difficilius emendatur. Vnde & redemptor noster puellam in domo, iuuenē extra portam, in sepulcrō autem Lazarū suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas usq; ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperiē. Sepulturæ uerò agere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiā usu cōsuetudinis pressus grauat. Sed hos ad uitam miseratus reuocat, quia plerūq; diuina gratia nō solūm in occultis, sed etiā in apertis iniquitatibus mortuos, & mole prauæ cōsuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum uerò mortuū redēptor noster nuncīate discipulo agnoscit, nec tamē suscitat, quia ualde difficile est, ut is quē post usum malæ consuetudinis etiā ad ultimū adulantiū linguæ excipiunt, à mētis sua morte reuocet. De quo & bene dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos. Mortui eñ mortuos sepeliunt, cūm peccatores peccatorem fauoribus premūt. Quid est enim aliud peccare, q̄ occumbere, & sepelire? q̄s absconderet Sed qui peccantē laudibus prosequunt, extinctū sub uerborū fuorum aggere abscondunt. Erat autē & Lazarus mortuus, sed tamē nō à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & eius mortē uiuificatori nuncīabāt. unde & protinus ad lucē redijt, quia cū in peccato animus moriē, citius ad uitā reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes uiuūt. Aliquando autē, sicut & superius dictum est, falsa spes mentē non intercipit, sed hāc deterior desperatio configit, quę dum omnē spem ueniæ fundit in-

A terimit, erroris lacte animam uberius nutrit.

Primi hominis si non peccasset, qualis fuisse condicio. Cap. XXVI

COnsideret igiē sanctus uir post primā culpā quanta deterius homo mala cōmisit, postq; paradisum perdidit, usq; ad quāta huius exilij præ rupta descēdit, & dicat: Quare nō in uulua mortuus sumꝰ] id est, cū serpētis suggestio peccatorē me cōciperet, tūc utinā quæ me mors sequeretur, agnouissem, ne usq; ad delectationē suggestio raperet, & morti arctius ligaret. Egressus ex utero nō statim perijrᵉ si dicat: Vtinam ad exteriorem delectationē exiēs, quod interiore lumine priuabar, agnouissem, & saltē in ipsa delectatione occumberē, ne per consensum mors acrius pūmret. Cur exceptus genibus'] Ac si dicat: Vtinā minime me cōsensus subiectis prauitati sensibus excepisset, ne ipsū me consensio ad audaciā deterius raperet. Cur lactatus uberibus'] Ac si dicat: Vtinā blādiri saltē mihi post mala perpetrata noluissem, ne tanto me culpę nequius astringerē, quanto me in illa mollius foueré. His itaq; reprehensionis suæ rum uocib. in parēte primo se peccasse rēdargūit. Sed si ad ærumnā huius exilij nequaq; homo peccādo descēderet, dicat qua perfruī quiete potuisset. Sequitur. Nunc enim dormiēs silerē, & somno meo requiescerē.] Ad hoc quippe in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad cōditoris sui obedientiā uinculis charitatis astringeret, ad cælestis angelorum patriā quandoq; sine carnis morte trāsiret. Sic nanq; est immortalis conditus, ut tamē si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est cōditus, ut si nō peccaret, etiā nō mori posset: atq; ex merito liberi arbitrij beatitudine illius regionis attingeret, in qua uel peccare uel mori nō posset. Vbi igitur post redeptionis tēpus, carnis morte interposita, electi transeūt, illuc proculdubio parētes primi sine cōditionis sue statu perstitissent, etiā sine mortis corporū trāsferri potuissent. Dormiēs igitur silerēt, & somno suo homo requiescerēt, dum ad eternæ requiē patriæ ducētus, quasi secessum quendam à clamore hoc humanæ infirmitatis inuenirēt. Post peccatū namq; quasi clamans uigilat, qui contentionē carnis propriæ repugnās portat. hoc quietis silentiū iā homo cōditus habuit: cum contra hostē suū liberū uoluntatis arbitriū accepit. Cui qui sua sponte succubuit, mox de se quod cōtra se perpetrarerꝰ, inuenit: mox in certamine infirmitatis tumultus reperit: & quāuis in pacis silētio ab autore fuerat cōditus, hosti tamē spōte substratus clamores de pugna toleraūt. Ipsa enim carnis fuggestio quasi quidā clamor est contra quietē mentis, quā ante transgressionē homo non sensit: quia nimirū quod de infirmitate posset tolerate nō habuit. Postq; uerò se spōte holti subdidit, astrictus culpæ suæ uinculis in quibusdam ei etiam nolens seruit, & clamores in mēte patitur, cūm caro spiritui reluctatur. An non clamores intrinseco audiebat, qui prauæ contra se legis uerba tolerabat, dicēs: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem

centē in legem peccati, quę est in membris meis? Contempletur ergo uir sanctus in quanta cordis pace quiesceret, si serpētis uerba suscipere homo noluisset, & dicat: Nunc eē dormiens silerem, & somno meo requiescerē: id est, intra mentis secretum ad conditoris contemplationē secederē, nisi me extra me tentationū tumultibus cōsensus primæ culpæ prodidisset. Huius aūt quietis gaudijs cū quibus etiā socijs perfrueretur, adiungit dicēs:

Quòd per reges & consules sanctos uelut angelos intelligi, cum quibus homo conuenisset ab initio, nisi ipse onus peccati uoluntarie sumpsisset. Cap. XXVII

31 CVm regibus & consulibus terræ.] Rebus insensibilibus discimus quid de sensibilibus atq; intelligibilibus sentiamus. Terra nanq; aere fœcundatur, aer autem ex cœli qualitate disponi tur. Sic iumentis homines, hominibus angeli, archangeli uerò angelis præsunt. Nam quòd iumentis homines præsint, & usu cernimus, & uerbis Psal. 8 Psalmistæ docemur, qui ait: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi. Quia uerò hominibus angeli præ Dan. 10 sint, per prophetam testatur angelus dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi. Quod uerò angeli à superiorum angelorū potestatibus dispen- Zach. 2 sentur, Zacharias propheta perhibet, qui ait: Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre & loquere ad puerum istum, dicens: Absq; muro habitabitur Hierusalem. Sic enim in ipsis officijs sanctorum spirituum nequaquam potestates summæ minimas disponerent, nullo modo hoc q̄d homini diceret angelus ab angelo cognouisset. Quia igitur cunctorum conditor omnia per semetipsum tenet, & tamen ad distinguendum pulchræ uniuersitatis ordinem, alia alijs dispensantibus regit: non immeritò reges angelorum spiritus accipimus, qui quo authori omnium familiarius seruiunt, eo subiecta potius regunt. Cum regibus ergo dormiret, quia nimirum tam cum angelis homo quiesceret, si persuasoris linguam sequi noluisset. Qui bene etiam consules uocantur, quia spiritali reipublicæ consulūt, dum nos sibi ad regnum socios iungūt. Bene consules uocantur, quia dum ipsis nunciantibus uoluntatem conditoris agnoscimus, in eis proculdubio cōsultum ab hac angustia nostræ tribulationis in 32 uenimus. Sed quia beatus Iob sancto æternitatis spiritu impletur, & fuisse uel futurum esse æternitas non habet, cui nimirum neque præterita transeunt, neq; quæ futura sunt ueniunt, quia cuncta per præsens uidet: potest futuros prædicatores Ecclesiæ in præsentia spiritus contēplari, qui postquām de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spacia, sicut antiqui patres à cœlestis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe ut à carnis colligatione exeunt, in cœlesti sede quiescunt. Paulo attestante qui ait: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationē ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. Prius

A autem quàm redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam qui cœlestis patriæ uias sectati sunt, post egressum carnis, infernī claustra tenuerunt: non ut pœna quasi peccatores plecteret, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio mediatoris aduenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Vnde iuxta eiusdem redemptoris nostri testimonium, dives qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahæ requiescere Lazarum cōtem- Luc. 16
platur. Qui profecto si adhuc in imis non essent, hos ille in tormētis positus non uideret. Vnde & idem redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, ut suos qui ei inhæserant, ad cœlestia reduceat. Sed quò nunc homo
B redemptus ascendit, illuc profecto si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret. Consideret ergo uir sanctus, quia si no peccasset, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod prædicatores sanctos post redemptionem necesse est cum magno labore peruenire. et cum quibus iam nunc quiesceret, insinuet dicens: Cum regibus & consulibus terræ. Reges quippe sunt sancti 33
prædicatores ecclesię, qui & commissos sibi rectè disponere, & sua bene regere corpora sciunt: quia dum desiderium motus in se temperant, super subiectas cogitationes lege uirtutis regnant. Qui bene etiam terræ consules uocantur. Reges enim sunt, quia sibimetipsis præsidēt: terræ autem consules, quia extinctis peccatoribus, uitæ præbent
C consultum. Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt: terræ aūt sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suæ consilium ad cœlestia pertrahunt. An terrę consul non erat qui dicebat: De uirginibus autem præceptum domini non ha- 1. Cor. 7
beo, consilium autem do: Et iterum: Beatior erit, si sic permanserit, secundum consilium meum. Bene autem subditur:

Quòd serui tranquillos animas habeant, filij uero mundi huius denſis cogitationum tumultibus in corde ſuccurrant. Cap. XXVIII

QVi ædificant sibi solitudines.] Omnes enim qui uel illicita appetunt, uel in hoc mundo uidere aliquid uolunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumq; desiderium turbas intra se excitant, prostratam mentem pedemiserę frequētationis calcant. Alius nanq; luxuriæ subdit, atq; ante mētis oculos schemata turpium perpetrationum fingit: & cùm esse ēius non tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quæritur, & concussus enerui ter animus, hinc inde & sollicitus & cæcatus, occasionem nequissimæ expletionis rimatur. Mens itaq; hęc quasi quendam populum patitur, quæ insolenti cogitationum tumultu uastat. Alius, iræ se domino strauit, & quid in corde, nisi iurgia etiam quę desunt peragit? Hic sæpe præsentes nō uidet, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert & recipit, receptis autem durius respondet, & cùm qui obuiet nullus assit, magnis clamoribus rixas in corde componit

componit. Turbam itaq; hic intus sustinet, quem pondus uehemens inflammatæ cogitationis premit. Aliusiuri se auaritiæ tradit, & falsidiens propria, aliena concupiscit. Hic plerunq; concupita adipisci non ualens, diem quidem in ocium, nocte uerò in cogitationem uertat: torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione: consilia multiplicat, & sinum mentis cogitationum inuentionibus latius expandit: peruenire ad concupita satagit, atq; ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus quærit. Qui mox ut in causa aliquid subtile inuenisse se æstimat, iam se obtinuisse quod concupierat exultat: iam quid etiam adeptæ rei adiungat, excogitat, atq; ut in meliori statu debeat excoli, pertractat. Quam quia iam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit, mox insidias inuidentiu considerat, & quid contra se iurgij moueatur pensat, & exquirit quid respondeat, & cum rem nullam teneat, iam in defensione rei quam appetit, uacuus litigator elaborat. Quamuis enim nihil de concupita re ceperit, habet tamen in corde iam fructum concupiscentiæ, laborem rixæ. Grauitaq; populo premitur, qui instigantis auaritiæ tumultu uastatur. Alius se tyrānidi superbiæ subijcit, & cor miserum, dum contra homines erigit, ultio substernit. Honorum sublimium insulas appetit, exaltari successibus exquirit, totumq; quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit, iam quasi tribunali præsidet, iam sibi parere obsequia subiectorum uidet, iam cæteris eminet, iam alijs mala irrogat, alijs quæ irrogauerint recompensat. Iam apud semetipsum stipatus cuneis ad publicū procedit, iam quibus obsequijs fulciatur conspicit, qui tamen hęc cogitans solus repetit: iam alia concalcat, alia subleuat: iam de conculcatis satisfacit odijs, iam de subleuatis recipit fauores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid aliud iste ęs somnium uigilans uidet? Qui ergo tot rerum causas quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natas ex desiderijs turbas portat. Alius iam illicita refugit, sed tamē bonis mundi carere pertimescit: concella tenere appetit, uideri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops sit in domo, ne despectus in publico. Exquirit quid sibi sufficiat, qui necessitas subiectorum petat, atq; ut sufficiēter iura patronatus subditis expleat, patronos quærit quibus ipse famuletur: sed dum his familiariter iungitur, eorum proculdubio causis implicatur, quibus sæpe cōsentit in illicitis, & mala quæ propter semetipsum non appetit, committit propter alia quę nō derelinquit. Nam sæpe dum honorem suum in hoc mundo imminuī trepidat, ea apud maiores personas approbat, quæ per proprium iudicium damnat. Is dum sollicite cogitat quid patronis debeat, quid subiectis, quid sibi augeat, quid affectibus prosit, quasi tanta frequētia turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur. 34 At contrā sancti uiri, qui nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in cor de tumultibus premuntur: omnes quippe inordi-

Hoc magnopere considerandum est. Quoniam mens humana non nisi unum amat.

A natos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctæ considerationis eijciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam nanq; æternam patriam appetunt, & quia nulla huius mundi diliguntmagna mentis trāquillitate perfruuntur. Vnde & rectè dicitur: Qui ædificant sibi solitudines.] Solitudines quippe ædificare, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & una intentione æternæ patriæ, in amorem intimę quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: Vnam petij à domino, hanc requiram, ut inhabitē in domo domini omnibus diebus uitæ meæ? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam uidelicet solitudinem semetipsum contulerat, ubi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo incompetens nihil amaret. A tumultu rerum corporaliū magnum quendam secessum petierat quietam mentem, in qua tanto purius Deum cernaret, quanto hunc cum se solo solum inueniret. Bene autem hi qui sibi solitudines construunt, etiam consules uocantur: quia sic in se solitudinem mentis ędificant, ut tamē in quo præualent, alijs per charitatem consulere minimè desistant. Hunc ergo quē modo prætulimus consulem, paulo subtilius perpendamus, quomodo ad præbenda uitæ sublimioris exempla, subiectis populorum cuncis, uirtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionem boni pro malo de semetipso fatetur dicens: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Ad dilectionem conditoris excitandam insinuat dicēs: Mihi autem adhærere deo, bonum est. Ad formam sanctę humilitatis imprimendam secreta cordis sui indicat dicens: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Ad imitandam zeli rectitudinē exemplo suo nos excitat dicens: Nōnne qui oderunt te domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. Ad æternæ nobis patriæ desiderium succendendum, uitę præsentis longitudinem deplorat, dicēs: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Largitate nimirum consulatus emicuit, qui exemplo cōuersationis propriæ tot nobis uirtutum calculos sparsit. Sed iste alijs consulens, quomodo sibi etiam solitudinem ædificet, narrat. Ait enim: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Fugiens se elongat, quia à turba desideriorum temporaliū in altam Dei contemplationē se subleuat. Manet uerò in solitudine, quia perseuerat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine domino Hiere mias ait: A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione repleti me. Facies qppe manus Dei, est illa percussio iusti iudicij, qua superbientem hominem à paradiso repulit, & in hac cęcitate præsentis exilij in clusit. Comminatio uerò eius, est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minæ terrificant, quia per experimentum iu-

quæ sibi solitudines ædificat.

Psal. 26

Psal. 7

Psal. 72

Psal. 120

Psal. 138

Psal. 119

35

Hier. 15

dicij tam nos & pœna præsentis exilij perculit: & A si peccare non desisti mus, æternis adhuc supplicijs addicit. Cõsideret ergo uir sanctus, proiectus huc, unde homo ceciderit, atq; hunc post ista peccantem, quo adhuc iustitia iudicantis rapit, & cum ictas à se desideriorum temporalium turbas eijciat, sec; in magna mentis solitudine absc õdat, dicens: A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam cõminatione repleti me. Ac si aperte dicat. Dum considero quid iam per iudicij experimentum patior, à tumultu desideriorum temporalium trepidus mẽtis secessum peto, quia & adhuc illa aerius quæ minaris, æterna supplicia formido. Bene ergo de regibus atq; cõsulibus dicitur: Qui ædificant sibi solitudines.] Quia hi qui & bene seregere, & consulere alijs sciunt: quoniam præsentari interim illi intimæ quieti non possunt, hane apud semetipsos per studium tranquillæ mentis imitantur. Sequitur: Cum principibus qui possident aurũ, & replent domos suas argento.] Quos alios principes, nisi sanctæ Ecclesiæ rectores uocat, quos indesinenter in loco prædicatorum præcedentium diuina dispensatio subrogat? De quibus eidẽ Ecclesiæ Psalmista ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram. Quid uerò aurum nisi sapientiam appellat: de qua per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Aurum nempe sapientiam uidit, quam thesaurum uocauit, quæ & rectè auri appellatione signatur: quia sicut auro temporalia, ita sapientia bona æterna C mercantur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam Laodiciæ ecclesiæ ab angelo diceretur: Suadeo tibi emere à me aurũ ignitum. Aurum quippe emimus, cùm accepturi sapientiam, prius obedientiam præbemus. Ad quem uidelicet contractum bene nos quidã sapiens excitat, dicens: Concupisti sapiẽtiam, serua mandata: & dominus præbebit illam tibi. Quid autem per domos, nisi conscientiæ designantur? Vnde sanato cuidam dicitur: Vade in domum tuã. Ac si aperte audiat: Post exterius miraculum ad conscientiam reuertere: et qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum, nisi diuina eloquia figurantur? de quibus per Psalmistam dicitur: Eloquia domini eloquia casta, argentum igne D examinatum. Eloquium domini argentum igne examinatum dicitur: quia sermo Dei si in corde Rgitur, tribulationibus probatur. Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, quæcũ futura sunt colligat, & quos lõgè post futura secula gigneret, laxato mẽtis sinu cõprehendat, & magna admiratione cõsideret: cum quibus electis sine labore in æternitate quiescret, si per appetitum superbiæ nemo peccasset, & dicat: Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerẽ cum regibus & consulibus terræ: qui ædificant sibi solitudines, aut cum principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento.] Quia enim si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret: sed hi qui nunc per redemptionem saluandi sunt, soli ab illo electi nascerentur, eosdem electos aspiciat, at que cum eis quomodo quiescere potuisset, intendat. Videat sanctos Apostolos sic susceptam Ecclesiam regere, ut ei prædicationis uerbo non desinant consultum præbere, eosq; reges & consules appellet. Videat post hos rectores in eorum loco exurgere, qui & sapienter uiuendo aurum possideant, & alijs recta prædicando, argento sacræ locutionis enitescant, eosq; principes repletis conscientiarum domibus auro & argento diuites me moret. Sed quia aliquando prophetico spiritu ine quaquam sufficit, ut uentura præuideat, nisi cordi prophetantis etiam præterita & antiqua repræsentet, sanctus uir infra supraq; oculos aperit, & non solùm uentura conspicit, sed etiã transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adiungit: B

Quòd primi seculi patres abortiuos dicat, quia præter pauca, quos Moyses scripsit, maxima pars nobis humani generis occultatur. Cap. XXIX

AVt sicut abortiuum absconditum non subsisteremus, uel qui concepti non uiderunt lucem.] Abortiuum, qui ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultat. Quos ergo sanctus uir alios abortiuos uocat, eũ quibus se quiescere potuisse considerat: nisi electos quosq; , qui ab ipso mundi primordio ante redemptionis tempus exorti sunt: & tamen huic mundo semetipsos mortificare curauerunt? Qui conscriptæ legis tabulas non habentes, quasi in utero mortui sunt: quia auctorem suum naturali lege timuerunt: & cùm uenturum mediatorem crederent, studuerũt summopere mortificandis uoluptatibus, etiã quę scripto non acceperant præcepta seruare. Tempus itaq; illud quod iuxta mundi initiũ mortuos huic seculo patres nostros protulit, quasi abortiui uteri fuit. Ibi nanque Abel, qui occidenti fe Gen. 4
fratri restituisse non legitur, Ibi Enoch, qui talem se Gen. 5.
exhibuit ut ambulaturus cum domino transferre tur. Ibi Noe, qui per hoc quod diuino examini placuit, immundo mundo superstes fuit. Ibi Abrahã, Gen. 9
qui dum peregrinus est seculo, factus est amicus Gen. 17
Deo. Ibi Isaac, qui caligantibus carnis oculis, per Gen. 27
ætatem quidem præsentia non uidit, sed per uirtutem prophetici spiritus, in futuris etiã seculis magna uidendi luce radiauit. Ibi Iacob, qui iram fra- Gen. 28
tris humiliter fugit, clementer edomuit: qui prole quidem fœcundus extitit, sed tamen spiritus ubertate fœcundior, eandem prolem sub prophetiæ suæ uinculis adstrinxit. Bene autem abortiuum hoc absconditum dicitur, quia à mundi primordijs dum quosdam paucos Moyses scribente cognoscimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neq; enim tot iustos solummodo usq; ad acceptam legem extitisse credendum est, quot Moyses breuissima descriptione perstrinxit. quia ergo à mundi primordio ædita multitudo bonorum, ex magna parte notitiæ nostræ subtrahitur: absconditum hoc abortiuum uocatur. Quod & nõ subsistitisse dicitur: quia enumeratis paucis, eorum

rum frequentia nullo apud nos memoriæ scripto
37 retinetur. Rectè uerò additur: Vel qui concepti non uiderunt lucem.] Hi nanq; qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, autori suo eiusdem legis sunt admonitione concepti: sed tamen cõcepti minimè lucem uiderunt, quia ad aduentum incarnationis dominicę, quamuis hanc fideliter crederent, peruenire nequiuerunt. Incar-
Ioan. 8 natus quippe dominus dicit: Ego sum lux mundi.
Mat. 13 Atq; ipsa lux ait: Multi prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt. Concepti igitur non uiderũt lucem: quia ad spem uenturi mediatoris, apertis prophetarum uocibus excitati, nequaquam potuerunt cernere eius incarnationem. In his itaq; cõceptus interior formam fi
B dei æ didit: sed hanc usq; ad apertam uisionem diuinæ præsentię nõ perduxit: quia prius hos à mundo mors interueniens rapuit, quàm manifesta ueritas mundum illustrauit.
38 Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, manu cordis cuncta labentia ad memoriam adstrinxit: & quia angusta est omnis creatura creatori, per eundem spiritum qui nihil ex se, uel iuxta se aliud, nisi semper esse habet, omne quod erit, quod præterijt, conspicit: ac infra supraq; mentis oculum tendit, & uenientia uel transacta considerans, ad æternum esse medullitus inardescit, dicens: Nunc enim dormiẽs surgam. Nunc quippe præsentis est temporis. Et quid est stantem semper in præsenti quietem quærere, nisi ad illud cui nihil uenit, nihil prægerit, gau
C dium æternitatis anhelare? Quod nimirum ueritas, semper esse suum ut nobis utcũq; infunderet, Moyse mediante insinuat, dicẽs: Ego sum qui sum.
Exod. 3 Et dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Sed ecce quia labentia conspicit, quia semper præsens gaudium quærit, quia uêtuæ lucis memorat, quia electorum eius ordines enumerans pensat, ipsam iam nobis apertius quietem huius lucis insinuet, & quid apud illam quotidie de prauorum conuersatione agitur, uerbis manifestioribus demõstret.

Quòd in luce quæ Deus est, nec est tumultus cõcupiscentiarũ, nec labor peccati, sed mũditia mẽtis, et pacifica quies. Cap. XXX

39 IBi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.] Paulo antè iam diximus, quia corda peccãtium per hoc quod strepitus de
D sideriorum possident, grauis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce quam concepti minimè uiderunt, à tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum mediatoris ad uentum, quem patres in lege positi diu præstolati sunt, ad uitæ suæ requiem populi gentiles inue-
Rom. 11 nerunt: Paulo attestante, qui ait: Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est. In hac itaque luce impij à tumultu cessant, dum per uersorum mentes ueritate cognita laboriosa mundi desideria fugiunt, & tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An non ad cessatio-
Matth. 11 nem uocat lux ipsa, quæ ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quid enim graue mentis nostræ ceruicibus imponit, qui uitari omne desiderium quod perturbat præcipit? Quid graue subiectis iubet, qui declinare laboriosa mundi huius itinera admonet? Attestante autem Paulo Apostolo, Christus pro impijs mortuus est. Sed id-
Rom. 5 circo dignata est pro impijs lux ipsa occumbere, ne impij in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo uir sanctus, quòd lux per incarnationis fuæ mysterium ex graui labore impios eripit, dum ab eorum cordibus desideria prauitatis tergit: contempletur quòd cõuersi quique quietem quam percipere in æternitate delidere rant, hic iam per trãquillitatem mentis degustãt, & dicat: Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.] Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui uerò in autoris sui amore roborãtur, quo magis in concupita Dei fortitudine conualescunt, eo à propria uirtute deficiunt. & quo robustius æterna appetunt, eo à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: Defecit in salu- Psal. 118
tare tuũ anima mea. In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderãs, à carnis sam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursum dicit: Concupiuit, & defecit anima mea in a- Psal. 83
tria domini. Qui nimirum cùm dẽ ceret, concupiuit, rectè subdidit: Et defecit. Quia ualde minor est diuinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accẽditur, dignum profecto est ut ab hoc temporalitatis amore lassetur, ut tanto frigescat ab studio seculi, quãto surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum etiam plenè derelinquit: & eo funditus tẽporalibus moritur, quo ad supernam uitam altius afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat: Ani- Cantic
ma mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est? Quia nimirum mens dum occultæ loquutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorberetur desiderio liquatur, inde se apud semetipsam fessam inuenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem quam conseendit. Hinc prophetæ cùm uisionem Dei se conspexisse diceret, adiungit: Elangui & ægrotaui per dies Dan. 8
plurimos, quia cùm ad uirtutem Dei mẽs adstringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Hinc 40
Iacob qui angelum tenuit, uno mox pede claudi- Gen. 32
cauit, quia qui uerò amore sublimia respicit, iam in hoc mundo duplicibus incedere desiderijs nescit. Vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur: & necesse est ut alius marcescat, quia mentis uirtute crescente, oportet procul dubio ut carnis fortitudo torpescat. Beatus igitur Iob alta fidelium corda respiciat, atq; perpendat quem finum intimæ quietis inueniunt, dum à uitiorum pro prijs in Deum proficiendo lassantur, & dicat: Ibi

requieuerunt fessi robore. Ac si apertè insinuet dicens: Illic requies lucis remunerat, quos hic interius recreans profectus fatigat. Nec mouere debet, quòd lucem nominans, nequaquam subdit in hac, sed ibi. Quam enim continere electos conspicit, quasi locum nostrum hanc esse deprehendit. Vnde Psalmista cùm incommutabilitatem æternitatis aspiceret, dicens: Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient: hunc electorum locum esse denunciat, subdés: Filij seruorum tuorum habitabunt ibi. Deus enim qui sine situ omnia continet, nobis ad se uenientibus locus non localis mana net. Ad quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in hac uita mentis nostræ tranquillitas, quanta fuerit perturbatio uidemus: quia & si iam iusti in prauorum comparatione quieti sunt, in æstimatione tamē quietis intimæ omnimodo quieti nō sunt. Vnde & bene subditur: Et quondam uincti pariter sine molestia.] Iustos enim, quamuis nullus desideriorum carnalium tumultus possideat, duris tamen uinculis eos in hac uita positos, suæ molestia corruptionis ligat. Scriptum quippe est: Corpus quod corrumpitur, agrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Eo itaq; ipso quo adhuc mortales sunt, corruptionis suæ pondere grauantur, & adstricti molestia uincti sunt: quia in illa adhuc libertate uitæ incorruptibilis non exurgunt. Aliud nanq; de mente, aliud de corpore tolerant: & contra semet ipsos quotidie interno certamine desudant. An non duro molestiæ uinculo ligantur, quorum nimirum mens sine labore in ignorantia soluitur, & non nisi cum studio laboris eruditur? Quę coacta erigitur, libens iacet, ab infimis uix leuatur: & tamen eleuata protinus labitur, semetipsam laborio se uincendo superna conspicit, sed reuerberata lumen quod se irradiauerat refugit. An nō duro molestiæ uinculo ligantur, quos cùm accensus spiritus ad sinum pacis intimæ pleno desiderio pertrahat, feruente certamine caro perturbat? Quæ & si iam ante faciem uelut ex aduerso acie erecta non obuiat, adhuc tamē à mentis dorso quasi captiua submurmurat, & quamuis timendo, sed tamē turpi strepitu in corde speciem pulchræ quietis fœdat. Electi igitur & si ualenter omnia superāt, cùm securitatem pacis internæ desiderant, grauis eis est molestia, adhuc habere quod uincat. Quibus exceptis, etiam ea uincula sustinent, quæ grauis exterius necessitas adstringit. Efurire quippe, sitire, lacessere, uincula corruptionis sunt: quæ fessi cer soluí nequeunt, nisi cùm in illam immortalitatis gloriam nostra mortalitas permutatur. Replemus etenim refectionib. corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua uegetatione succumbat. Adiumentis hoc uestium tegimus, ne frigus interimat: & quæsita adiumenta proijcimus, ne calor exurat. Tot igitur diuersitatibus occurrētes, quid agimus, nisi corruptibilitati seruimus, ut saltem

A multiplicitas impensi obsequij corpus sustineat quod anxietas infirmæ mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim subiecta est creatura non uolens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati quippe creatura nō uolēs subditur: quia homo qui ingenitæ constantiæ statum uolēs deseruit, pressus iustè mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suę corruptioni seruit. Sed creatura hæc tunc à seruitute corruptionis eripitur, cùm ad filiorum Dei gloriam incorrupta resurgendo subleuatur. Hic itaq; electi molestia uincti sunt, quia adhuc corruptionis suæ pœna de primuntur. Sed quū corruptibili carne exuimur, quasi ab ijs quibus nunc adstringimur, molestiæ uinculis relaxamur. Præsentari nanq; iam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione prępedimur. Iure ergo uincti dicimur, quia adhuc incessum nostri desiderij ad Deum liberum nō habemus. Vnde bene Paulus æterna desiderans, sed tamen adhuc corruptionis suæ farcinam portans, uinctus clamat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Dissolui enim non quærerer, nisi se proculdubio uinctum uideret. Hæc autem uincula quia certissimè rumpenda in resurrectione consperarat, iam quasi rupta gaudebat propheta cū diceret: Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Contēpletur itaq; sanctus uir, quòd conuersos peccatores lux interna recipiat, & dicat: Ibi impij cessauerunt à tumultu. Contemplatur quòd sancti uiri desiderij exercitatione fatigati, altius in illo intimo sinu requiescant, & dicat: Et ibi requieuerunt fessi robore. Contempletur quòd cuncti sinpul corruptionis suæ uinculis absoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perueniant, & dicat: Et quondam uincti pariter sine molestia.] Bene autem dicitur, quondam uincti: quia dum illa semper præsens lætitia cernitur, omne quod erit & defluit, quasi præteritū iam uidetur. Dum enim rerum finis attenditur, omne quod præterit, quasi iam fuisse pensatur. Sed omnes hi quos illuc quies interna suscipiet, hic in terra quin egerint, narret. Sequitur:

Quòd diabolus exactor intelligatur, & quòd in paruis & magnis, seruis & liberis, secundum distinctionem meritorum accipienda sit in retributione sanctorum, distinctio dignitatum. Caput XXXI

NOn exaudierunt uocem exactoris.] Quis alius debet nomine exactoris intelligi, nisi importunus ille persuasor, qui humano generi semel deceptionis nummum cōtulit, & adhuc quotidie expetere mortis debitum non desistit: qui in paradiso homini peccanti pecuniam commodauit: sed iniquitate crescente, hanc quotidie cum usuris exigit? De quo exactore in Euangelio ueritas dicit: Et iudex tradet te exactori. Huius igitur exactoris uox, est tentatio miseræ suggestionis. Audimus autem uocem exactoris, cùm eius tentatione pulsamur, sed non exaudimus, si pulsanti resistimus

Rom. 8

Phil. 1

Psal. 115

Luc. 12

resistimus. Audit enim qui tentationem sentit: ex audit uerò qui tentationi consentit. Dicatur itaq; de iustis: Non exaudierunt uocem exactoris: quoniam suggestionem eius & si audiunt, quia tentantur, non exaudiunt, quia consentire contemnunt.

42 Sed quia quod ualde mẽs amat, etiam in sermone lepius repliçat, beatus Iob qui interne pacis fre quentiam diligens conspicit, descriptioni eius ite rum inserit, dicens: Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à domino suo.] Quia in hac uita nobis est discretio operũ, erit in illa proculdubio discretio dignitatũ: ut quo hic alius aliũ meritò superat, illic alius aliũ retributione transcẽdat. unde Ioan.14 in Euangelio ueritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tãta uis amoris in illa pace nos sociat: ut quod in se quisq; non acceperit, hoc se ac cepisse in alio exultet. Vnde & non quælaborantes in uinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multæ sunt: & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamuis nõ una sit omnibus sublimitas uitæ. Paruum & magnum in hac luce conspexerat, qui ex Psal.138 uoce capitis dicebat: Imperfectum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentẽ. Paruum & magnum conspexerat, cùm dicebat: Benedixit omnes timentes se dominus, pusillos cùm Psal.130 maioribus. Bene autem subditur: Et seruus liber à Ioan.8 domino suo. Scriptum quippe est: Omnis qui peccat, seruus est peccati: quia nimirum quisquis se prauo desiderio subijcit, inquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cùm iniquitati quæ nos cepe rat reluctamur, cùm consuetudini uiolenter resistimus, & desideria peruersa calcantes, contra hãc ius nobis libertatis ingenitæ uindicamus, quum culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lauamus. Plerunq; autem sam mens quidem quod se peruersè egisse meminit, deplorat: iam praue acta non solùm deserit, sed amaris mis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum quæ egit reminiscitur, grauiter iudicij pauore terretur. Iam se perfectè conuertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spẽ formidinemq; sollicita trepidat: quia iudex iustus ueniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet ignorat. Nam quàm praua commiserit meminit, sed an commissa dignè fleuerit nescit, ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerunq; culpam iam ueritas relaxat, sed mens adflicta adhuc de uenia, dum ualde sibi est sollicita, formidat. Seruus ergo hic iam fugit dominum, sed liber non est, quia peccatum suum homo iam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de eius retributione pertimescit. Ibi ergo seruus à domino liber erit, ubi iã de peccati uenia dubietas nõ erit. Ibi iam securam mentem culpę suę memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de eius indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui me moria tangitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de uenia quam accepit, si interueniente obliuione transactæ nequitiæ, pœnæ se esse debitorẽ nescit? Neq; enim neglectè prætereundum est quod Psalmista ait: Misericordias tuas domine in æternum cantabo. Psal.88 Quomodo enim Dei misericordias in æternũ cãtat, qui se fuisse miserũ ignorat? Et si miseriæ trãsactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursum quærendum est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nũc tristium læti reminiscimur, ita tunc transactæ nequitiæ sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerunq; enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus, & quo ægros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius lætitiæ adstringat: ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico uerius intelligat, & eo magis acceptam salutem diligat, quo molestię meminit quam euasit. In illa itaque lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nũc in luce positi, sine ulla cordis caligine animo tenebras uidemus: quia & si obscurũ est quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, non de passione cæcitatis. Et in æternum ergo laudes misericordię largitori nostro referimus & nequaquam miseria conscientię grauamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & nunquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatib. polluat, et semper erit quod hęc ad laudem liberatoris accędat. Quia ergo internę lucis requies sic in se magnos subleuat, ut tamen paruulos non derelinquat, dicatur rectè: Paruus & magnus ibi sunt.] Quia autem sic ibi conuersi peccatoris animus culpæ suæ memoria tangitur, ut tamen nulla eiusdem memorię confusione deprimatur, congruè subiungitur: Et seruus liber à domino suo.

Libri quarti Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATum Iob, Liber quintus, continuãs tertium caput usq; in finem, & quartum inchoans.

Quid sit quòd in hac uita nonnunquam bonis male sit, et malis bene. Cap. I

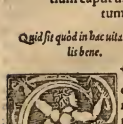

VM ualde occulta sint iudicia diuina, cur in hac uita nõ nunquam bonis sit male, & malis bene: tunc occultiora sunt, cũ & bonis hic bene est, & malis male. nam cùm bonis hic male est, & malis bene, hoc fortassẽ deprehenditur, quia & boni si qua deliquerunt, hic recipiunt, ut ab æterna plenius damnatione liberentur: & mali bona quę pro hac uita faciunt, hic inueniũt, ut ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Vnde et ardenti in inferno diuiti dicitur: Memento fili, quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. At cum bonis hic bene est, & malis male, incertum ualde est, utrum boni idcirco bona accipiant, ut prouocati ad aliquid melius crescãt, an iusto latentiq; iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, ut à præmijs uitæ sequentis inanescant: & utrum malos idcirco aduersa feriant, ut ab æternis supplicijs corrigendo defendant, an hic eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis suæ caligine humana mens premitur: sancti uiri cùm sibi suppetere prosperа huius mundi conspiciunt: patrida suspicione rurbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant, timent ne quod diuina iustitia latens in eis uulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cùm uerò taciti cogitant quòd nec bona agunt, nisi ut soli domino placeant, nec in ipsa affluentia prosperitatis exultant: minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt, sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpeditant, ægrè ferunt: & molestè præsentis uitæ blandimenta tolerant, quia per hæc se utcunque tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor quàm despectio occupat, et magis prosperitatis fulcimitas, quàm necessitatis aduersitas grauat. Per hanc nanq; nonnunquam cùm homo exterius premitur, ad concupiscenda quæ intus sunt, liberius relaxatur. Per illam uerò animus dum nititur parere cogitur, à desiderij sui cursu retinet. Vnde sit ut sancti uiri magis in hoc mundo prospera quàm aduersa formident. Sciũt nanque quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia sæpe sic hanc clandestina cogitatio decipit, ut quomodo permuteur, ignoret. Pensant autem quæ sint interna bona quæ cupiunt: & quæ sciunt, quàm nihil sit omne quod blandum ac temporaliter arridet: cunctaq; huius mũdi prospera mens eorum eo ægrè tolerat, quo supernæ felicitatis est amore fauciata, tanto magis in præsentis dulcedinis aspernatione erigitur, quanto hanc conspicit, quia furtiuè sibi internæ gloriæ despectu blanditur. Vnde & beatus Iob cùm supernam requiem cõtemplarus diceret: Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à domino suo, illico adiungit:

Quòd sancti uiri ad patriam redire desiderantes, peregrinationis huius claritatem, & gloriam temporalis honoris contemnunt. Cap. II

QVare data est misero lux? In scriptura sacra nonnunquam lucis appellatione prosperitas, noctis autem nomine, huius mundi aduersitas designatur. Vnde & bene per Psalmistam dicitur. Sicut renebræ eius, ita & lumen eius. Quia enim sancti uiri ita prosperitatem seculi despicientes calcant, sicut aduersitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem mundi sibi & aduersa & prospera substinentes dicunt: Sicut renebræ eius, ita & lumen eius. Ac si apertè dicant: Sicut intentionis nostræ fortitudinem, eius tristia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt. Sed quia hæc (ut diximus) bonorum mentem etiam cùm non subleuant, perturbant: sancti uiri, qui se in huius exilij arumna miseros cognoscunt, claresc ere in eius prosperitate refugiunt. Unde bene nunc dicitur: Quare data est misero lux? Lux enim miseris datur, quando hi qui sublimia contemplantes, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem tranlitoriæ prosperitatis accipiunt. Et cùm ualde desleant, quia tardè ad patriam redeunt, tolerare in super honoris onera compellunrur. Amor eos æternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. qui dum cogitant quæ sint quæ in infimis tenent, & quæ sint quę de sublimibus non uident, quæ sint quæ in terra fulciunt, quæ autem de cœlestibus perdideruntt, pro sperita tis suæ mœrore mordentur: quia & si uidẽt nequaquam ab ea se funditùs opprimi, pensant tamen sollicitè cogitationem suam in amore domini, & in eius dispensatione partiri. unde bene cùm dicit: Quare data est misero lux? protinus adiũgit:

Quòd sicut in hoc fœdo sancti nil appetunt, ita etiam amaritudinem eius non ferentes, hoc optant ut nulla eius obligatione teneantur. Cap. III

ETuita his qui in amaritudine animæ sunt.] In amaritudine quippe animę sunt omnes electi, qui uel punire flendo non desinũt quæ deliquerũt, uel graui se mœrore affligunt, quia longe huc à facie cõditoris proiecti, adhuc in æterne patrię gaudijs non sunt. De quorum corde bene per Salomonẽ dicit: Cor quod nouit amaritudinem animæ suę, in gaudijs illius non miscebitur extraneus. In amaritudine nanq; sunt & corda reprobrorum: quia ipsis etiam prauis suis desiderijs afflictiguntur: sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant, sponte sua excæcati non possiunt.

possunt. At contrà cor bonorum amaritudinem suam nouit: quia ærumnã exilij in qua proiectum laceratur, intelligit: & quàm sint tranquilla quæ perdidit, quàm confusa in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaricatum cor, ad gaudium suum quan doq; reducitur: atq; in eius gaudio extraneus non miscetur: quia is qui nunc ab hoc mœrore cordis foras se per desideria seculi ejicit: seclusus tunc ab illa intima eius solennitate remanebit. Hinc atq; qui in amaritudine animę sunt, mori mundo funditus concupiscunt: ut sicut in seculo ipsi nihil appetũt, ita iam à seculo nulla obligatione teneãtur. Et ple runq; contingit, ut iam homo mundum mẽte no tẽcat, sed tamẽ mundus hominem occupationi bus astringat: & ipse quidẽ mundo iam mortuus est: sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim uiuus adhuc mundus cum conspicit, dum alio intentum, in suis actibus rapere cõtendit. Vn de bene Paulus cùm & ipse seculum perfectè despiceret: & talem se factum uideret, quòd iam hoc seculum concupiscere omnino non posset: ruptis huius uitæ uinculis liber dicit: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo iam mortuum non amabat. Sed & seipsum mundo crucifixerat: quia talẽ se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Si enim uno in loco sint mortuus & uiuens: etsi mortuus uiuũ non uidet, uiuus tamen mortuũ uidet. Si uerò utrq; mortui sint, alter alterum nequaquã uidet. Ita qui iam mundum non amat, fed tamen ab illo uel non uolens amatur: etsi ipse uelut mortuus mundum non uidet, hunc tamen mundus adhuc non mortuus uidet. Si uerò nec ipse in amore mundum retinet, nec rursum à mundi amore retinetur, uicissim sibi utriq; extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriã quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebatur: & se mundo, & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Quod quia nulli appetunt, sed tamen usq; ad culmen extinctionis omnimodo non assurgunt, recte gementes dicũt: Quare data est misero lux, & uita his qui in amaritudine animæ sunt? Vita quippe amaricatis datur: cum huius mundi gloria tristibus gementibusq; tribuitur. In qua nimirum uitæ pœna se ualidissimi timoris afficiunt: quia etsi ipsi mundum non tenent, adhuc tamẽ tales esse se metuunt, qui à mundo teneantur: quia nisi ei quantulumcunq; uiuerent, hos ad usum suum proculdubio non amaret. Mare enim, uiura corpora in semetipso retinet: nam mortua extra se protinus expellit. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio nonnulli sancti qui in hoc mundo mortificare se appetunt, præesse in regimine uel occupari iniunctis honoribus compelluntur: & unde locupletiores fiunt, se deteriores existimant. Caput IIII

QVi expectant mortem, & non uenit.] Desiderant quippe mortificare se funditus: atq; ab omni uita gloriæ rẽporalis extinguere: A sed occultis sæpe Dei iudicijs, uel præesse in regimine, uel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atq; inter hæc mortificationẽ plenissimam indesinenter expectãt. Sed expectata mors nõ uenit: quia eorũ usus temporali gloriæ etiã nolens ui uit. Quam tamẽ pro diuino amore tolerant: & intus quidẽ seruant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedãt, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Mira enim diuinitatis pietate agitur: cùm is qui perfecto cordẽ ad contemplationem tendit, humanis ministerijs occupatur: ut & multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat: & quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen B perfectior assurgat. Nonnunquam etenim uiri 3 sancti unde desideriorum suorum detrimenta tolerant: inde maiora lucra cõuersis alijs reportant: quia dum eis uacare, ut appetunt, non licet: rapere secum alios quibus admisceruntur libet. Fit ergo mira dispositione pietatis, ut unde se destructiores æstimant, inde locupletiores ad cœlestis patrię constructionem surgant. Nonnunquam uerò idcirco ad concepta deliderianimẽ peruenitur, ut ipsa interueniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilarentur: & quæ extenuari fortassẽ impleta poterant, magna dispositione agitur, ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt, ut iam perfectè, si liceat, conditoris sui faciem contemplentur. Sed eorũ desiderium differtur, ut proficiat: & tarditatis suæ sinu nutritur, ut crescat. Vnde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelans clamat: In lectulo meo per noctem quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum, & non inueni. Absconditi se sponsus cum quærit, ut non inuentus ardentius quæratur: & differtur quærẽs sponsa, ne inueniat: ut tarditate sua capacior reddita, multiplicius quãdoq; inueniat, quod quęrebat. Vnde beatus Iob cũ diceret: Expectant mortem, & non uenit: ut hoc ipsum quærentium desiderium subtilius expleret, illico adiungit:

Quòd thesaurus noster cognitio sit: & quasi sepelchrum, contemplatio diuina, in qua mens unquãdo crucifixa quiescit. Caput V

QVasi effodientes thesaurum.] Omnes nãq; qui fodiendo thesaurum quærunt: cùm fodere altius cœperint, ad laborem infatisabilẽ ardescunt: quia quo se thesauro absconditо tam tamq; appropinquare æstimant, eo in effodiendo enixius laborant. Qui igitur plenè mortificationem suam appetunt: quasi effodientes thesaurum quærunt: quia quanto fiunt uicinìores ad finem, tanto se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt: sed magis ad usum laboris crescunt: quia quo iam præmia propinquiora considerant, eo in opere delectabilius exudant. Vnde bene Paulus quibusdam absconditum æternæ patriæ thesaurum quærentibus, dicit: Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, &

tanto magis, quanto uideritis appropinquantem diem. Laborantem quippe cõsolari, est, pariter in labore persistere: quia subleuatio est laboris, uilitatio collaborãtis; sicut cum in itinere comes iungitur, uia quidem non abstrahitur: sed tamen de societate comitis leuatur labor itineris. Dum itaque Paulus consolantes se in laboribus quæreret, adiunxit dicens: Tanto magis, quãto uideritis appropinquantem diem. Ac si diceret: Eo labor crescat, quo ipsa iam præmia laboris appropinquãt, uelut si aperte dicat: Thesaurũ quæritis, sed eo fodere ardentius debetis: quo sam iuxta quæ ritum aurum fodiendo peruenitis. Quamuis hoc quod dicitur: Expectant mortẽ, & non uenit, quasi effodientes thesaurum: intelligi & aliter potest. Quia enim perfectè mori mũdo non possumus, nisi intra mentis nostræ inuisibilia à uisibilibus abscondamur: rectè hi qui mortificationem suam appetunt: thesaurũ effodientibus comparantur. Mundo enim per inuisibilem sapientiam morimur: de qua per Salomonẽ dicitur: Si quæsieris illam quasi pecuniam: & sicut thesauros effoderis eam. Sapientia quippe in rerum superficie non iacet: quia in inuisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram contingentes, sapientiam apprehendimus: si relictis uisibilibus, in inuisibilib. abscondamur: si hic hãc cor effodiẽtes quærimus, ut omne quod terrenum mens cogitat, à semetipsa, manu sanctæ discretionis ejiciat: & thesaurum uirtutis qui se latebat, agnoscat. Facile enim in se thesaurum quæsitum inuenit: si eam quę se malè presserat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Quia autẽ quæsitam mortem sicut thesaurum dicit, rectè subiungit: Gaudent; quæ uehementer cùm inuenerint se pulchrum. Sicut enim sepulchrum locus est, quo abscondit corpus: ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est mentis, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo uiuimus, cùm mente in eum foris uagamur: sed mortui in sepulchro abscõdimur, cùm mortificati exterius, in secreto internæ contemplationis celamur. Sancti igitur uiri ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilisũ curarum, à clamore perstrepentium perturbationũ: semetipsos sacri uerbi gladio mortificare non desinunt: atq; intus ante Dei faciẽ in sinu mentis abscondunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito uultus tui, à conturbatione hominum. Quod quamuis perfectè postmodum fiat: etiam nunc ex magna parte agitur, cùm à temporalium desideriorum tumultibus, delectatione in interiora rapiuntur: ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione lacereẽ. Hinc est quòd Paulus per cõtemplationem mortuos, & quasi in sepulchro absconditos discipulos uiderat, quibus dicebat: Mortui enim estis, & uita uestra abscõdita est, cũ Christo in Deo. Qui ergo mortem quærit, gaudet dum sepulchrum inuenit: quia qui mortificare se appetit, ualde ad inuentam requiem cõtemplationis hilarescit: ut extinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris absondat. Si uerò ad hoc quòd thesaurus effo di dicitur, etiã sepulchri inuentio subinfertur: hoc necesse est ut intentio nostra conspiciat, quòd antiqui suos mortuos cum diuitijs obruebant. Qui igitur thesaurum quærit, gaudet cùm sepulchrum inuenerit: quia sapientiam perquirentes, cùm sacræ scripturæ paginas uoluimus: cũ exempla precedentium patrum perscrutamur: quasi ex sepulchro gaudium sumimus, & mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum diuitijs requiescũt. Sepulchro ergo diues efficit, qui per exẽpla iustorũ in eõtemplationis uirtute subleuatur. Sed cùm requirens dicat: Quare data est mísero lux: cur hoc ipsum requirere præsumat, insinuat, dicẽs:

Quòd hoc ipsum quod rectè nos agere credimus, utrum in districti iudicis examine rectum sit, ignoramus. Cap. VI

VIro cuius abscondita est uia, & circumdedit eum Deus tenebris.] Viro enim uia sua abscondita est: quia etsi iam in qua sit uitæ qualitate consideret: adhuc tamen ad quem finem tendat, ignorat. Etsi iam superna appetit: etsi plenis hæc deliderijs quærit, adhuc tamen si in eisdem desiderijs permaneat, nescit. Peccata quippe deserentes ad iustitiã tenuimus: & unde uenimus, nouimus: sed quo peruenimus, ignoramus. Quid hesterna die fuimus, scimus: sed quid cõtingat craſtina nos esse, nescimus. Viro ergo uia sua abscondita est: quia sic pedem ponit operis: ut tamen præuidere nequeat exitũ consummationis eius. Est & alia uiæ nostræ abscõsio: quia nonnunq; ea ipsa quæ rectè nos agere credimus, an in districti iudicis examine recta sint, ignoramus. Sæpe enim sicut & longè superius diximus, opus nostrum causa damnationis est, quod profectus putatur esse uirtutis. Sæpe unde placari iudex creditur, inde ad iracendum placidus instigatur: Salomone attestante, qui ait: Est uia quæ uidetur homini recta: nouissima autem eius ducunt ad mortem. Vnde sancti uiri cùm mala superant, sua etiam bene gesta formidant: ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis, sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauati, dijudicare bona subtiliter nesciunt: & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt: hæc ipsa in se nonnunquam & quæ approbant metuunt: & tota quidem mente interna desiderant: sed tamen de incertitudine operum trepidi, quo gradiuntur, ignorant. Vnde bene postquam dictum est: Quare data est mísero luxẽ adiungitur: Viro cuius abscondita est uia. Ac si dicatur: Cur huius uitæ successus appetit, qui sub qua sit æstimatione iudicis iter sui operis, nescit? Bene autem subditur: Et circumdedit eum Deus tenebris, Tenebris nanq; homo circumdatur: quia quamuis cœlesti deliderio feruceat: quid de semetipso sit dispositũ intrinsecus, ignorat. Et ualde metuit, ne quid sibi in iudicio obuiet: quod se de se nunc in deside rio

Ibidem

Prou. 2

Psalm. 30

Coloss. 3

A

B

C

D

Est & alia 4

Prou. 14

rio boni feruoris latet. Tenebris homo circumdatur: quia ignorantiæ suæ caligine premitur. An tenebris circumdatus non est: qui plerunq; præterito-
rum non nieminit, futura non inuenit, præsentia uix cognoscit? Tenebris circumdatum se quidam sapiens uiderat, cùm dicebat: Quæ in prospectu sunt, uix inuenimus cum labore: & quæ in cœlis sunt, quis inuestigabit? His se tenebris prophe
ta circumdatũ uidit, cùm dispositionis intimæ penetrare interna nõ potuit, dicẽs: Posuit tenebras latibulum suum. Autor enim noster quia nobis in hoc exilium deiectis, lucem suæ uisionis abstulit: esse nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo absconditi. Quas nimirum cæcitatis nostræ tenebras cum studiose cõspicimus: mentem ad lamenta prouocamus. Flet enim cæcitatem quam foris patitur: si humiliter meminit, quòd in interioribus lumine priuetur. Cumq; tenebras quibus circumdatur, respicit: splẽdoris intimi ardenti se desiderio affligit: omnicp intentionis adnisu semetipsam concutit: & supernam lucem quam condita deseruit, repulsa quærit. Vnde fit plerunq; ut in ipsis pijs fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: & mens quæ in torpore prius cæca iacuerat: ad inspectionem fulgoris intimi suspirijs uegetata conualescat. Vnde bene sequitur:

Sap. 9

Psal. 17

Quòd fletu suo anima pascitur: & dum gemitu pœnitentiæ afficitur, cõsolationis diuinæ refectione saziatur. Cap. VII

ANtecp comedam, suspiro.] Comedere nãq; est animæ supernæ lucis cõtemplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, qui prius gemitibus tribulationis afficitur: & postmodum contemplationis refectione saziatur. Nisi enim suspiret, non comedit: quia qui se in hoc exilio per desiderioru cœlestiũ lamenta non humiliat, æternæ patriæ gaudia non degustat. Aueritatis enim pabulo sesuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suspirat autem qui comedit, quia quos ueritatis amor afficit, etiam refectio cõtemplationis pascit. Suspirans propheta comedebat, cùm diceret: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes. Luctu enim suo anima pascit, cùm ad superna gaudia flendo subleuatur: & intus quidem doloris sui gemitũ tolerat: sed eo refectionis pabulum percipit, quo uis amoris per lachrymas emanat. Vnde & eadem uim lachrymarũ adhuc beatus Iob prosequitur, subdens: Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.] Aquæ cùm inundant, cum impetu ueniunt: & crescentibus multipliciter uoluminibus intumescũt. Electi uerò dum mentis suæ oculis diuina iudicia opponunt: dum de occulta super se sententia trepidant: dum se ad Deum per uenire posse confidunt, sed tamen ne non perueniant metuunt: dum prætcritorũ suorum recolunt quæ deflent: dum quæ sibi adhuc futura sunt, quia nescíunt pertimescunt: quasi quædam in eis aqua rum more uolumina colliguntur: quę in mœroris rugitus quasi in subiecta littora desluunt. Vir igit sanctus uidit, quanta sint in lamentis pœnitentiæ uolumina cogitationum: et ipsas mœroris undas inundantes aquas uocauit, dicẽs: Et quasi inundãtes aquæ, sic rugitus meus. Nõnunq; uerò iusti, sicut & paulò superius diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidant: ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, cõtinuis lamentis uacant. Quos cùm diuina subito flagella corripiũt, autoris sui gratiam se offendisse suspicatur: quia uel infirmitatibus præpediti, uel amaritudinibus pressi, ad impendẽda proximis pia opera non assurgũt. Et cor in lamentum uertitur: quia corpus à deuotionis suæ ministerio retardatur. Cumq; se mercedem non augere cõsiderant: etiam transacta opera displicuisse formidant. Vnde etiam beatus Iob cùm rugitũ suum quasi inundantes aquas diceret, ilico adiunxit: Quia timor quę timebam, euenit mihi: & quod uereba accidit. Iusti igitur uiri dolent & pauent, & magnis se lamẽtis cruciãt, quia deseri formidant: & quamuis de correptione sua gaudeant, eorũ tamen trepidam mentẽ correptio ipsa perturbat: ne malum quod tolerant, non pia percussio disciplinæ sit, sed animaduersio iusta uin dictæ. Quod bene Psalmista cõsiderans ait: Quis nouit potestatẽ iræ tuæ? Potestas quippe diuinæ iræ nostra non potest mente cõprehẽdi: quia cius dispensatio, obscuris supernos dispositionibus, sępe unde æstimæ deserere, inde nos recipit: & unde nos recipere creditur, inde derelinquit: ut plerunq; hoc hat gratia, quod ira dicitur: & hoc aliquando ira sit, quod gratia putat. Nõnullos enim flagella corrigũt: nõnullos ad impatientiæ uesaniã perducũt: & alios prospera quia demulcẽt, ab insania mitigant: alios quia eleuant, funditus ab omni spe conuersionis eradicant. Cunctos autẽ uitia ad ima pertrahũt: sed tamẽ quidam eo ab his facilius redeunt, quod se in eis corruisse altius erubescunt. Et semper uirtutes ad superna subleuant: sed non nunq; quidam dum tumorẽ de uirtutibus concipiunt, per ipsum tramitẽ ascẽsionis cadunt. Quia ergo potestas diuinę iræ minimè cognoscit: in cũctis necesse est ut sine cessatione tímeat. Sequitur:

Psal. 41

Quòd bi qui in regimine conslituti sunt, districte cogitare debent ut gloriam suæ dignitatis dissimulent: & quòd non omnis eis licèat: ergo ad loquẽdum aut iudicandũ præcipites, intra semetipsos quantũ possunt à cupiditatis tumultibus ad contemplationis quietem confugiant. Cap. VIII

NOnne dissimulauit nõnne siluit nõnne quieuit? & uenit super me indignatio.] Quãuis quolibet in loco positi, cõgitãdo, loquendo, agendo peccemus: tunc tamen per tria hæc animus effrenatius rapitur, cùm mundi huius prosperitate subleuatur. Nam cùm præire se potestate cæteros cõspicit, alta de se elatè cogitans sentit. Et cùm autoritati uocis à nullo resilitur, lingua licentius per abrupta defrenat. Cumq; facere quod libet licet: sustẽ sibi omne æstimat licere quod libet. Sed sancti uiri cùm mũdi huius potestate fulciuntur: tanto sub maiorem mentis disciplinam se redigunt, quanto sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita quasi licentius sciunt. Cor nanq; à consideranda sua gloria reprimũt: linguã ab immoderata locutione

Mandatis dominica

locutione restringunt, opus ab inquietudinis ua- A non edantur. Pisces nanq; qui habent pennulas,
6 gatione custodiunt. Sæpe enim qui in potesta- saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electo
te sunt, ea quæ recte faciunt, quia elatè cogitant, rum corpore quasi pisces transeūt, qui in eo quòd
amittunt: dumq; se ad cuncta utiles æstimāt, etiam imis deseruiunt, aliquando ad superna conscende-
impensæ utilitatis sibi meritum damnāt. Vt enim re mentis saltibus sciunt: ne semper in profundis
cuiuslibet facta digniora sint: necesse est ut ei a- curarum lateant, & nulla eos amoris summi quasi
pud se semper indigna uideātur: ne eadem bona liberi aeris aura cōtingat. Qui ergo rebus tempo-
actio agentis cor subleuet: & subleuando plus au- ralibus occupant, tunc bene exteriora dispōnūt,
torem de elatione deijciat, quàm ipsos forte qui- cùm sollicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaq;
bus impenditur iuuat: Hinc est enim q; rex Baby foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud
loniæ, dum elata mente apud se tacitus uolueret semetipsos intus in trāquillitatis sinu requiescūt.
Dan.4 dicens: Nonne hæc est Babylon, quam ego ædifi- Prauæ etenim mentes temporalium rerum 7
cauí? in irrationale animal protinus uersus est. multus intra semetipsas uersare nō cessānt, etiam
Quod enim factus fuerat perdidit: quia humiliter cum uacant. In cogitatione enim seruant depicta
noluit dissimulare quod fecit. Et quia elatione co quæ amant: & quamuis nihil exterius faciāt, apud
gitationis se super homines extulit: ipsum quē cō B semetipsas tamen sub pondere inquietę quietis e-
munem cum hominibus habuit sensum hominis, laborant. Quibus si earundem rerum administra
amisit. Sæpe uerò qui in potestate sunt, ad subie- tio præbeatur, semetipsas funditùs deserunt: & fu
ctorū passim cōtumelias erumpunt: & hoc quod gitiua hæc temporalia per intentionis cursum, cō
uigilantes regimini seruiunt, per linguæ procacita- tinuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ au-
tem perdunt: minori scilicet formidine iudicis tem mentes hæc, & cùm desunt, non quærunt: &
uerba pensantes: quia qui sine causa fratri, fatue, grauiter etiam cùm adsunt, ferunt, quia per exte-
Matth.5 dixerit, gehennæ se ignibus addicit. Sæpe hi qui riorum curam à se exire pertimescunt. Quod be- Gen.25
in potestate sunt, dū sese à licitis retinere nescīunt, ne illa duorum fratrum uita signatur, de quibus
ad illicita opera & inquieta dilabūtur. Solus enim scriptum est: Factus est Esau uir gnarus uenandi,
in illicitis non cadit, qui se aliquādo & à licitis cau & homo agricola. Iacob autem uir simplex habi-
te restringit. Qua uidelicet constrictiōe religatū tat in tabernaculis. Vel sicut in alia translatione,
1.Cor.6 bene se Paulus insinuat dicens: Omnia mihi licēt, dicitur, habitat domi. Quid enim per uenationē
sed non omnia expediunt. Atq; ut exipsa religa- Esau, nisi eorū uita figuratur, qui in exterioribus
tione ostenderet in quanta se mentis libertate di- C uoluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiam
lataret, illico adiunxit: Omnia mihi licent, sed ego agricola esse scribitur: quia amatores huius sęculi,
sub nullius redigar potestatē. Cùm enim mens cō tanto magis exteriora colunt, quāto interiora sua
cepta desideria sequitur, seruire rebus cōuincitur, inculta derelinquūt. Iacob uerò uir simplex in ta-
quarum amore superatur. Sed Paulus cui cuncta bernaculis uel in domo habitare perhibetur: quia
licent, sub nullius potestatē se redigit: quia seme- nimirum omnes qui in curis exterioribus spargi
ipsum etiam à licitis restringendo, ea quæ delecta refugiunt, simplices in cogitatione, atq; in consci-
ta premerent, despecta transcendit. Beatus igitur entiæ suæ habitatione consistunt. In tabernaculis
Iob, ut nos eruditat qualis in potestate fuit, innote enim aut in domo habitare, est se intra mentis se-
scit dicens: Nonne dissimulaui? Potestas nāq; creta restringere: & nequaquam exterius per de-
cùm habetur, & cogitanda est ad utilitatē, & dissi- sideria dissipare, ne dum ad multa foris inhiant, à
mulanda propter tumorem: quatenus is qui ea u- semetipsis alienati cogitationibus recedant. Di-
titur, & ut prodesse debeat, posse se sciat: & ut ex- cat igitur probatus uir, & exercitatus in prospe-
tolli non debeat, posse se nesciat. Qualis uerò in ris: Nonne dissimulaui: Nonne filui: Nonne quie
ore fuerit, adiunxit dicens: Nonne siluí? Qua- ui? Vt enim suprà diximus, sancti uiri cùm eis
lis erga illicita opera, adhuc subiecit: Nōne quie D transitoria prosperitas arridet, fauorem mundi
uí? Potest autem silere & quiescere, adhuc subti quasi nescientes, dissimulant: & forti gressu in-
lius perscrutari. Silere nanq; est, mentem à terre- terius hoc, unde exterius subleuantur, calcant. Si-
norum desideriorum uoce restringere. Vis enim lent autem, quia nullis prauæ actionis clamori-
magni clamoris est tumultus cordis. Quiescunt bus perstrepunt. Omnis nanq; iniquitas apud se-
quoq; qui bene in potestate sunt: cùm terrenarum creta Dei iudicia, habet uoces suas. Vnde scriptū
actionū strepitus pro diuino amore intermitten- est: Clamor Sodomorum & Gomorræorum mul Gen.18
do postponunt: ne dum ima indesinēter occupāt, tiplicatus est. Quiescunt uerò, cùm non solū nul-
cor funditùs à summis cadat. Sciūt enim quia ne- lo cupiditatum temporalium turbulento appetu
quaq; mens ad superna attollitur: si curarū tumul- ra spiuntur, uerumetiam curis præsentis uitę ne-
tibus cōtinuè in infimis occupatur. Quid enim de cessarijs immoderatius occupari refugiunt. Sed
Deo occupata obtineat, quę de illo apprehēdere hæc agentes, paterna adhuc flagella sentiūt: ut tā-
aliquid etiam uacans laborat: Bene aūt per Psal- to perfectiores ad hereditatē ueniant, quanto eos
Psal.45 mistam dicitur: Vacate & uidete, quoniā ego sum spiritaliter piè feriens disciplina, quotidie etiā de
Deus. Quia qui uacare Deo negligit, suo sibi iudi minimis purgat. Iusta itaq; indesinēter faciunt, &
cio lumen eius uisionis abscondit. Hinc etiam per assiduè dura patiūt: quia sæpe ipsa iustitia nostra,
Leuit.11 Moysen dicit, ut pisces qui pennulas nō habent, ad examē diuinę iustitię deducta iniquitatis est: & fordet

sordet in distinctione iudicis, quod in estimatione A
1.Cor.4 fulget operatis. Vnde Paulus cum diceret: Nihil
mihi conscius sum, protinus adiunxit: Sed non in
hoc iustificatus sum. Qui causam mox, cur non sit
iustificatus, insinuans, ait: Qui autem iudicat me,
dominus est. Ac si dicat: Idcirco in eo quòd nihil
mihi conscius sum, iustificatum me abnego: quia
ab eo qui me iudicat, examinari me subtilius scio.
8 Dissimulanda ergo sunt quæ exterius fauent:
reprimenda quæ interius perstrepunt, declinanda
quæ quasi necessaria inuoluunt: & tamẽ in his om
nibus adhuc districti examinis flagella metuẽda:
quia & ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi
hanc seuerus iudex in subtili lance examinis mise
ricorditer penset. Bene autem subditur:

Quant a manent peccantes supplicia, si tam valida districtio in hac vita iustos non affligat. Cap. IX

ET uenit super me indignatio.] Magna quip
pe arte doctrinæ dicturus uerbera, innotuit
recte facta, ut hinc unusquisq; cõsideret, quæ pec
cantes postmodum supplicia maneãt, si etiam iu
stos tam valida hic flagella castigat. Hinc est enim
1.Pet.4 quod Petrus ait: Tempus est ut iudicium incipiat
de domo Dei. Et si iustus uix saluabitur, impius et
peccator ubi parebit? Hinc Paulus cùm multa in
2.Thess.1 Thessalonicensiũ laudẽ dixisset, protinus adiun
xit: Ita ut et nosipsi in uobis gloricmur in Ecclesijs
Dei: pro patientia uestra & fide, in omnibus perse
quutionibus uestris & tribulationibus, quas susti
netis, in exemplum iusti iudicij Dei. Ac si diceret: B
Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis: quid
aliud quàm iusti Dei iudicij exempla datis? quia
ex uestra pœna colligendum est, quomodo seriat
quibus irascitur, si sic uos affligi patitur, in quibus
lætatur: aut quomodo illos percussurus est, qui
bus iustum iudicium exhibet: si etiam uos sic cru
ciat, quos piè redarguens fouet:

Quòd uerba uel facta sanctorum melis sæpe displiceant, quia eorum intentionem non intelligunt, & quid sit quòd Oza leuites arcam erigens sententiam mortis accepit. Cap. X

9 PRima igitur Iob locutione terminata, uicis
sim se amici qui cõsolaturi piè uenerant, eius
increpationi subsicuunt, dumq; ad cõtentionis uer
ba prosiliunt, eam pro qua uenerant, causam pie
tatis amittunt. Qui quidem non praua hoc inten D
tione faciunt, sed quamuis affectum percussõ exhi
beant: percussum tamen non nisi pro iniquitate
crediderunt: dumq; intentionem bonam nequaq;
locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio
in transgressionis uitium uertitur. Pensandũ nan
que fuerat, cui & quando loquerent. Iustus quip
pe erat ad quem uenerant, & diuinis uerberibus
tinctus. Ex anteacta ergo eius uita, debuerunt ea,
quæ intelligere non ualebant, illius uerba perpen
dere, & ex flagellis præsentibus non illum redar
guere, sed de sua uita formidare: sæpe flagellato iu
sto, non quasi ratio cinando erigere, sed flendo so
ciare: ut nequaq; se eorũ scientia per uerba ostẽ
deret, sed loqui rectè linguam consolantium ma
gistri dolor eruditet. Qui etsi qua forsitan diuersa

sentirent, dignum profecto erat, ut hæc humiliter
dicerẽt, ne percusso uulnera per immoderata uer
ba cumularent. Sæpe enim quia intelligi non ua
lent, deterioribus displicent, uel facta, uel dicta
meliorum: sed eo ab eis non temerè reprehenden
da sunt, quo apprehendi ueraciter nequaquã pos
sunt. Sæpe aliquid à maioribus dispensatorie agi
tur uel præcipitur, quod à minoribus error puta
tur. Sæpe multa à fortibus dicuntur, quæ infirmi
idcirco dijudicant, quia ignorant. Quod bene bo 2.Reg.6
bus calcitrantibus inclinata illa testamentiarca si
gnauit: quam quia casuram credens, leuites erige
re uoluit, mox sententiam mortis accepit. Quid 10
est nanq; mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ ge
stata à bobus calcitrantibus inclinatur: quia non
nunquam etiam qui bene præest, dum subiectoB
rum populorũ confusione concutitur, ad dispen
sationis condescensionem ex sola dilectione per
mouetur. Sed in hoc quod dispẽsatorie agitur, in
clinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis.
Vnde & nonnulli subditi contra hanc, manũ re
prehensionis mittunt, sed à uita protinus ipsa sua
temeritate deficiunt. Leuites ergo quasi adiuuãs,
manum extendit, sed delinquens uitam perdidit:
quia dum infirmi quiq; fortium facta corripiunt,
ipsa uiuentium sorte reprobantur. Aliquando e
tiam sancti uiri quædam minima condescenden
tes dicunt, aliquando uerò summa cõtemplantes
proferunt: dumq; uim uel condescensionis uel al
titudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehen
dunt. Et quid est iustũ de sua condescensione uel
le corrigere, nisi inclinatam arcam superba repre
hẽsionis manu releuare? Quid est iustum de inco
gnita locutione reprehendere, nisi mortũ eius for
titudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit uitã,
qui arcam Dei tumidè subleuat: quia nequaquam
quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi
de se prius meliora sensisset. Vnde rectè & leuites
idem Oza dicitur, quod uidelicet robustus domi
ni interpretatur: quia præsumptores quicq, nisi au
dacimente robustos se in domino crederent, ne
quaquam meliorum facta uel dicta uelut infirma
iudicarent. Amici igitur Iob, dum contra eũ qua
si in Dei defensionem prosiliunt, diuini præcepti
regulam superbientes excedunt. Cùm uerò quæ
dam facta meliorum deterioribus displicent, ne
quaquam hoc quod mentem mouet, reticendum
est, sed cum magna humilitate proferẽdum: qua
tenus intentio piè sentientis, eo uerè seruet formã
rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et
liberè ergo dicẽda sunt quæ sentimus, & ualde hu
militer promẽda quæ dicimus: ne & quæ rectè in
tẽdimus, hæc elatè proferẽdo nõ recta faciamus.
Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat:
sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc
humilius satagebat, dicẽs: Rogo aũt uos fratres ut Heb.13
sufferatis uerbum solatij. etenim perpaucis scripsi
uobis. Ephesijs quoq; Mileti ua ledicẽs afflictis ac
gementibus, humilitatẽ suam ad memoriã reuo
cat, dicens: Vigilate, memoria retinentes, quoniã Act.20
per triennium nocte ac die nõ cessaui cũ lachrymis,
monens

Not. ubi & bonum male ab eo iudicari.

quãto mouet debeat in uerbis imponere sibi finem, ut ibi recta in fine sint, ubi non recta in fine non sunt. uel aut. quãto diligenter mouere debeat quod recte sentit

monens unumquęq; uestrum. Eisdem rursum per
Ephes.4 epistolam dicit: Obsecro uos fratres, ego uinctus
in domino, ut dignè ambuletis uocatione, qua uo-
cati estis. Hinc ergo colligat, si quando aliquid re-
cte sentit, quăta humilitate debeat magistro loqui
discipulus: si ipse magister gētium in his quę cum
auctoritate prædicat, tam submisse discipulos ro-
gat. Hinc unusquisq; colligat, eis à quibus bene ui-
uēdi exempla percepit: hoc quod bene intelligit,
quàm humiliter dicat: si Paulus illis humili se uo-
ce subdidit, quos ad uitam ipse suscitauit: Eliphas
aūt qui primus amicorum loquitur, quamuis ad
cōsolandum pferatur uenerat: humilitatem tamen
locutionis deserens, regulam consolationis ignō-
rat. Qui dum loquendi custodiam negligit, usque
ad afflicti contumelias excedit, dicens: Tigris B
perijt, eo quòd non haberet prędam. Rugitus leo
nis & uox leænæ, & dentes catulorum leonū disso
pati sunt.] Beatū uidelicet Iob nomine Tigridis,
quasi uitio uarietatis notans: per leonis rugitum
eiusdem uiri terrorem: per leęnæ uocem, loquacis
tatem coniugis: per dissipatos uerò dentes catulo
rum leonum, destructam filiorum edacitatem &
audaciam signans. Vnde & bene amicorum sen-
sum, qui in tumida se correptione extulit, senten-
tia diuina reprehendit, dicens: Non estis locuti eo
Iob 42 ram me rectū, sicut seruus meus Iob. Sed quæ-
rendum uideo cur Paulus illorum sententijs tan-
ta autoritate utitur, si hæc eorum sententiæ domi-
nica reprehēsione cassantur? Eliphas quippe uer-
ba sunt, quę Corinthijs intulit dicens, sicut scriptū C
1.Cor.3 est: Comprehendam sapientes in astutia eorum.
Quomodo ergo quasi praua respuemus, quę Pau
lus ex autoritate astruit? aut quomodo attestatio
ne Pauli rectà putabimus, quę per semetipsum do
minus non rectà definuit? Sed utraq; hæc citius,
quam non sint diuersa cognoscimus, si eiusdē do-
minicæ sententiæ uerba subtilius pensamus: quia
nimirum cùm diceret: Non estis locuti coram me
rectum, illico adiunxit: Sicus seruus meus Iob. Li-
quet ergo, quia quædam in eorū dictis recta sunt,
sed melioris comparatione superātur. Nam inter
alia quę irrationabiliter dicunt, multas ad beatum
Iob fortes sententias proferunt, sed comparatæ di
ctis fortioribus, uim fortitudinis amittunt. Mira
sunt autem multa quę dicunt, nisi in sancti uiri ad- D
uersitatem dicerentur. In semetipsis igitur magna
sunt, sed quia iustum uirum transfigere appetunt,
eiusdem magnitudinis pondus perdunt: quia &
quamlibet fortè frustra iaculum mittitur, ut dura
saxa feriantur. Eo nanq; obtusum longius resilit,
quo intortum fortius uenit. Igitur amicorum Iob
dicta, licet in quibusdam uale sint fortia, cùm ta-
men sancti uiri fortem uitam feriunt, cunctum sui
acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in
semetipsis magna sunt, sed cōtra beatum Iob nul-
lo modo assumi debuerunt: & Paulus hæc ex uir-
tute pensans, in autoritate proferat: & iudex quia
incautè prolata sunt, ex personæ qualitate repre-
hendat. Sed quia eosdem amicos beati Iob, hære-
ticorū tenere speciem superius diximus: nunc eo-

A rum uerba quomodo hæreticis congruant, inda-
gemus. Nam quędam ualde rectè sentiunt, sed ta-
men inter hæc ad peruersa dilabunt. Habēt quip- hæreticus
pe hoc hæretici proprium, ut malis bona permi- 2 ars
scēant, quatenus facilè sensui audientis illudant. 3
Si enim semper praua dicerent, citius in sua praui
tate cogniti, quod uellent, minimè persuaderent.
Rursum, si semper recta sentirent, profectò hære-
tici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad utraque
deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis
mala ut recipiantur abscondunt: sicut qui uenęni
poculū porrigit, ora poculi dulcedine mellis tan-
git: dumq; hoc quod dulce est, primo attactu delī
batur: etiam illud quod est mortiferum, indubitan
ter absorbetur. Itaq; hæretici permiscent recta per
uersis, ut ostēdendo bona, auditores ad se trahāt:
& exhibendo mala, latenti eos peste corrumpāt.
Aliquando tamen prædicatione sanctæ Ecclesiæ
atq; exhortatione correcti, ab hac sensus sui diuer
sitate saluantur. Vnde & amici Iob reconciliatio-
nis suæ sacrificiū eiusdem sancti uiri manibus offe-
runt, atq; ad superni iudicis gratiam, uel * adducti al. addicti
reuocantur. Quos bene in Euangelio illa decē le- Luc.17
prosorum mundatio designat. In lepra quippe &
pars cutis in fulgorem ducitur, & pars in colore
sano retinetur. Leprosi itaq; hæreticos exprimūt,
qui dum rectis praua permiscent, colorem sanum
maculis aspergunt. Vnde & bene ut saluentur, cla
mant: Iesu præceptor. Quia enim in eius uerbis se
errasse significant, hunc saluandi præceptorem hu
militer uocant: cumq; ad cognitionem præcepto-
ris redeunt, mox ad formam salutis recurrūt. Sed
quia in amicorum dictis præfationem expositio-
nis paulò longius duximus, ipsa iam eorum uerba
subtiliter pensemus. Sequitur:

Caput quartum beati Iob.

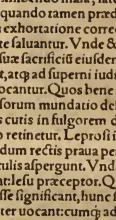

Espondens autē Eliphas
Themanites dixit: Si cœ-
perimus loqui tibi, forsi-
tan moleste accipies. Sed
conceptum sermonē te-
nere quis poterit? Ecce
docuisti multos, & ma-
nus lassas roborasti. Vacillantes confirma-
uerūt sermones tui, & genua trementia cō-
fortasti. Nūc aūt uenit super te plaga, et de-
fecisti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi est
timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, &
perfectio uiarū tuarū? Recordare obsecro
te, quis unq; innocens perijt, aut quādo re-
cti deleti sunt? Quin potius uidi eos qui o-
perantur iniquitatem, et seminant dolores,
& metunt eos, flante Deo perisse, & spiritu
iræ eius esse consumptos. Rugitus leonis,
& uox leænæ, & dentes catulorū leonū cō-
triti sunt. Tigris perijt, eo q; non haberet
prædam

consolatorius. Iob 6

prædam, & catuli leonis dissipati sunt. Por rò ad me dictum est uerbum absconditum, & quasi furtiuè susceptū auris mea uenas su surrij eius. In horrore uisionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ, Stetit quidam cuius non agnoscebam uultum, imago coram oculis meis, & uocem quasi auræ lenis audiui: Nunquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit uir? Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, cõsumuntur uelut à tinea: De mane usq; ad uesperā succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

A

De tribus generibus locutionum. Cap. XI

12 RElpondens autem Eliphas Themanites, dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies.] Iam superius dicta sunt, quæ his uocabulorum interpretationibus exprimātur. Quia ergo festinè ad indiscussa tendimus, prolata replicare deuitamus. Hoc itaq; est solerter intuēdum, quòd hi qui hæreticorū speciem tenēt, loqui molliter inchoant, dicentes: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies. Exalperare quippe hæretici auditores suos in exordio locutionis suę meminerunt, ne utigilanter audiantur, eorumq; ualde tristitiam declinant, ut negligentiam capiant. Et pla nè semper blanda sunt quæ ptoponūt, sed aspera quæ prosequendo subinferūt. Vnde & nunc amici Iob à reuerētia manſuetæ locutionis incipiunt, sed usq; ad iacula asperrimę inuectionis erumpūt: quia & radices spinarum molles sunt, sed tamen ex ipsa sua mollitie proferunt, unde pungunt. Sequitur: Sed conceptum sermonem quis tenere poterit? Tria sunt hominum genera, quæ gradatim ductis à se qualitatibus dilabent. Sunt nanq; alij qui & ad loquendum praua concipiunt, & à locutione sua nulla silentij grauitate retrenantur. Et sunt alij qui cùm praua cõcipiunt, magno sesilentij uigore restringunt. Et sunt nonnulli qui uirtutum usu roborati, usq; ad eam celsitudinem pro uehuntur, ut ad loquendum ne in corde quidem peruersa concipiant, quæ silentio compescant. Eliphas itaq; ex quo sit ordine, ostenditur, qui conceptum sermonē tenere se nō posse testatur. Qua in re & illud innotuit, quòd se loquendo offensurum nouit. Neq; enim retinere uerba quæ non potest, uellet, nisi per hæc se uulnera inferre prænosceret. Boni enim uiri freno consilij retinent præcipitationē uerbi, & cautè considerāt, ne relaxantes linguæ lasciuiā, auditorum cõscientiam incauta locutione transfigant. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquā, caput est iurgiorū. Aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effrenatur. Sed dimisſor aquæ, caput iurgiorum efficitur: quia per linguæ incontinētiam, discordiæ origo propinatur. Igitur sicut prauī, in sensu leues sunt, ita in locutione præcipites, & retinere pertractan do negligunt, quæ loquantur: sed quod leuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit. Vnde nunc Eliphas ex suo experimento colligit, quod desperate de omnibus sentit, dicēs: Sed conceptum sermonē tenere quis poterit? Sequitur:

B

Quòd hæretici uel peruersi dum bona iustorū referunt, ea quæ probant, quantum possunt peruertunt. Cap. XII

FEcce docuisti plurimos, & manus lassas robo rasti, uacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia cõfortasti.] Si ipsius histo rię textus aspicit, magna est lectoris utilitas, quòd ab amicis iurgantibus, in beatum Iob p[illegible] tione uitiorum, uirtutum præconia pro[illegible] runtur. Nunquam quippe est tam robustum uitæ testimonium, quām cum ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur. Pensemus autem cuius celsitudinis ille uir fuerit, qui indoctos docens, lassos roborans, uacillantes cõfirmās, inter curas domus, inter multiplicia rerum custodiam, inter affectus pignorum, inter studia tot laborum, eruditionis se cæteris impendit. Et illa quidem occupatus exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinæ militauit. Temporalia regendo dispouit, æterna prædicando nunciauit, uitæ rectitudinem, & agendo uidentibus ostendit, & loquendo audentibus ingessit. Sed siue hæretici, seu peruersi quilibet, cùm bona iustorum referunt, hæc in argumentum criminis inflectunt. Inde nanq; Eliphas contra Iob tam iob occasionem obiurgationis colligit, unde laudauda narrauit. Nam sequitur: Nunc autem uenit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. [Peruersi quicq; duobus modis bonorū uitam impetūt: quia aut praua eos dicere asserūt, aut recta non seruare, quæ dicūt. Vnde & beatus Iob inferius ab amicis suis de locutione reprehen ditur: nunc autem recta dixisse, sed hæc non obser uasse laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum locutio, modo actio reprobatur: quatenus aut reprehensa lingua taceat, aut eiusdē linguæ fœx addūcata testimonio in crimine uita succumbat. Et notandum quod prius laudes linguæ inserunt, & postmodum de uitæ infirmitate conqueruntur. Iniqui etenim, ne publicè prauī uideantur, loquūtur aliquando bona de iustis, quæ esse iam cognita & alijs nouerunt. Sed sicut prędiximus, hæc: ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt: & credendum sibi in contrarijs, ex eo quòd & prospera locuebantur, ostendunt: tantoq; mala quasi uerius insinuant, quanto & bona quasi deuote laudabāt. Ad usum ergo introquēt criminis, uoces fauorist dum iustorum uitam inde post grauius uulnerāt,

C

D

unde hanc paulò ante speciem tenus defendebant. A Sæpe autem eorum bona quæ prius habita despiciunt: hæc postmodū quasi perdita mirantur. Vnde & Eliphas sancti uiri uirtutes, quia amissas asserit, enumerando subiungit, dicens:

De quatuor gradibus uirtutum, quibus sancti Iob uita distinguitur. Cap. XIII

VBi est timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio uiarum tuarum? Quæ nimirum cuncta ei sententiæ subrogat, quam præmisit, dicens: Nunc autē uenit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. Omnia ergo simul interisse asserit, in eo quòd beatum Iob turba tum flagello reprehendit. Sed intuendū ualde est, B quia quamuis incōuenienter eum increpet, congruenter tamē ordines uirtutum narrat. Quatuor quippe gradibus uitā beati Iob uirtutes enumerādo distinxit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiā, & patientiæ perfectionem iunxit. In uia etenim Dei a timore incipit, ut ad fortitudinem ueniat. Nam sicut in uia seculi audacia fortitudinem, ita in uia Dei audacia debilitatē parit: & sicut in uia seculi timor debilitatē, ita in uia Dei timor fortitudinem gignit: Salomone attestāte, qui ait: In timore domini, fiducia fortitudinis. Timori quippe domini inesse, fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tanto uolentius terrores rerum temporaliū despicit, quanto se autori earundem ueracius per formidinē subdit: Quę in C timore domini cōstituta, non inuenit extrà quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium iungitur, potestatę quadam supra omnia subleuatur. Fortitudo aūt, non nisi in aduersitate ostenditur, unde & mox post fortitudinē patientia subrogatur. Tanto enim quisq; se ad fortitudinē profecisse uerius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se cōualuit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quod ferre contra rietatem nō ualet, pusillanimitatis suæ gladio con fossus iacet. Quia uerò perfectio de patientia, nascitur: statim post patientiā, uiarum perfectio subsequitur. 24 Ille enim uere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi, impatiens nō est. Nam qui alienam imperfectionem ferre nō ualens, patientiam deserit: ipse sibi testis est, quòd perfectę D necdum proficit. Hinc in Euangelio ueritas dicit: Lucæ 21 In patientia uestra possidebitis animas uestras. Quid est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus uiuere, cunctis mentis motibus ex uirtutis arce dominari? Qui igitur patientiā tenet, animam possidet: quia inde cōtra aduersa omnia fortis efficitur, unde sibi & seipsum uincendo dominatur. Et quo se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit: quia cùm in suis se uoluptatibus superat, sese ad contraria inuictum parat. Sed quia Eliphas inuehendo corripuit, nunc aliqua uelut exhortando subiungit, dicens:

Quòd sancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam perueniendo seruantur. Cap. XIIII

REcordare obsecro, quis unquā innocens periit, aut quando recti deleti sunt? Siue hæretici, quorum amicos beati Iob tenere speciē diximus, siue peruersi quilibet, quàm inordinatē rederguuntur, tam reprehensibiliter exhortantur. Ait nanq; Quis unquā innocēs periit, aut quando recti deleti sunt? Sæpe quippe hic & innocētes pereunt, & recti funditus delent, sed tamen ad æternam gloria pereundo seruant. Si enim nullus in- Isaiæ 57 nocens periret, propheta nō diceret: Iustus perit, & nemo est qui recogitet. Si rectos Deus prouidendo nō raperet, nequaq; de iusto Sapientia dixisset: Raptus est, ne malitia mutaret intellectū illius. Sap. 4 Si iustos animas duersio nulla percuteret, Petrus minimè præeuncianet, dicens: Tempus est ut 1. Pet. 4 incipiat iudiciū de domo Dei. Illi uerò ueraciter recti sunt, qui amore supernæ patriæ, ad cuncta presentis uitæ aduersa præparant. Nam qui pro æternis bonis, mala hic perpeti metuūt, uidelicet recti non sunt. Sed Eliphas uel rectos deleri, uel innocentes hic perire nō æstimat: quia sæpe hi qui non spe cœlestis gloriæ, sed pro terrena Deo retributione deseruiūt: ipsi sibimet fingunt quod quærūt, & docere præsumentes, cùm terrenā fecuritatem prædicāt, cunctis suis laboribus ostendūt quid amāt. Sequit: Quin potius uidi eos qui operanē iniquitatē, & seminant dolores, & metūt eos, flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse cōsumptos.

Quare Deus in hoc mundo quorundam mala distrikte peracuit, aliorum inulta permittit. Cap. XV

DOlores seminare, est fraudulenta dicere: do- 15
lores autem metere, est dicendo præualere. Vel certè dolores seminant, qui peruersa agunt, dolores metunt, cùm de eadem peruersitate punīunt. Fructus quippe doloris est retributio damnationis. Sed cùm protinus subinfertur, quia qui dolores seminant & metunt, flante Deo pereunt, & iræ eius spiritu consūmuntur: hoc loco doloris messio, non iam pœna, sed adhuc perfectio iniquitatis ostēditur: quia ex diuinæ iræ spiritu, eiusdem messionis pœna subrogatur. Seminant ergo hic dolores & metunt, quia iniqua sunt quæ faciunt, & ipsa iniquitate prosperātur: sicut de iniquo per Psalmū dicitur: Polluuntur uiæ eius in omni tem- Psal. 9 pore: auferuntur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorum suorum dominabitur. De quo paulo pòst subditur: Sub lingua eius labor & dolor. Dolores itaq; seminat, cùm peruersa agit: dolores metit, cùm ex eisdem peruersitatibus temporaliter excrescit. Quomodo ergo flante Deo pereūt, qui plerūq; diu hic subsistere, & iustis felicius permittuntur? Hinc nanq; de illis iterum per Psalmistam dicitur: In laboribus hominum non sunt, & cum Psal. 72 hominibus non flagellabuntur. Hinc Hieremias ait: Quare uia impiorum prosperatur? Quia enim Hierem. 12 sicut scriptum est: Dominus patiens redditor est: sæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: non nunquam uerò concitę percutit: quia pusillanimi tati innocentium consolando concurrit. Aliquan do ergo omnipotēs Deus diu præualere iniquos patitur

patitur, ut iustorum mundus uita purgetur. Aliquando uerò iniustos celeriter trucidat, eorumq; interitu innocentiu corda cõfirmat. Si enim nunc omnes male agentes percuteret, extremum iudicium quibus exhiberet? Si autẽ nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nonnunquam ergo iniquos ferit, ut ostẽdat, quia insulta mala non deserit. Nonnunq; uerò iniquos diu tolerat, ut cõsiderantibus insinuet, ad quod eos iudiciũ referuet. Hæc itaq; sententia dilationis iniquorũ, si non cum fine præsentis seculi de cũctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio ueritatis uirtute uacuatur. Sed tunc uera erit, cùm iam iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortasse modo intelligi rectius potest, quoniã nec innocẽs perit, nec rectus deleꝫ: quia etli carne hic atteritur, in cõspectu æterni iudicis uera salute reparaꝫ. Et qui seminant dolores & metunt, sciante Deo pereunt: quia quãto hic altius peruerse agẽdo proficiũt, tanto durius subsequẽti damnatione feriunt. Sed cùm eidem sententiæ præmittit. Recordare, uidelicet patet, quia transacta res ad memorem reducitur, non aũt futura nunciatur. Tunc ergo Eliphas uerius diceret, si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animaduersione credidisset. Sed hoc quòd flare Deus dicit, urget ut subtilius discernatur. Nos quippe cùm flamus, aerem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tractũ hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in uindictæ retributione dicit, quia ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium cõcipit, & ab interno consilio extrorsus sententiã emittit. Quasi flante Deo ab exterioribus aliquid introrsum trahit, quando foris mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit. Et rursum, quasi flante Deo ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu consilij, exterius iudicium damnationis insertur. Bene itaq; dicitur, quòd qui dolores seminãt, flante Deo pereunt: quia unde foris peruersa faciunt, inde ab intimis rectè feriunꝫ. Vel certè cùm flare Deus dicit, quia & statim iræ eius spiritus subinfertur, appellatione flatus illius potest ipsa eius animaduersio designari. Nos quippe cùm irascimur, flatu furoris inflammamur. Vt ergo uindictam cogitans, dominus demonstraretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipse in natura sua mutabilitatis uicissitudinem recipiat: sed quòd post longam patientiam quandoq; uindictam peccatoris exequit, is qui in semetipso tran quillus est, pereuntibus turbulẽtus uidetur. Mens quippe reproba, quia aduersum suis actibus iudicem cõspicit, quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu proprio ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admouit, aperte increpationis uerba subiungit, dicẽs: Rugitus leonis, & uox leænæ, & dentes catulorũ leonum contriti sunt.] Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, ut pauloante præmisimus, feueritatem uiri? Quid uocem leænæ, nisi loquacitatem coniugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi eã cta tem prolis? Quia enim filij conuiuantes extincti sunt, dentium expressione signantur. Quę cuncta dum contrita Eliphas rigidus exultat, quasi iure damnata denunciat. Cuius adhuc duritiam increpationis ingeminat, cùm subiungit:

Quòd Tigridis nomine hypocritarum uarietas, & rapacitas exprimatur, quibus quasi præda est iustorum sibi laus uendicata. Cap. XVI

TIgris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum dissipati sunt.] Quem enim nomine Tigridis, nisi beatum Iob nota uarietatis signat, uel aspersum maculis simulationis? Omnis nanq; simulator in eo quòd uidetur rectus appetit, mundum se per omnia non ostendit: quia dum uirtutes quasdam per hypocrisim assumit, & occultè semetipsum uitijs subijcit, quædam latentia uitia repente in faciem erumpunt, & superductæ simulationis, quasi uisionis corium, ex admixtione sua uarium ostendunt, ut plerũq; sit mirum cur homo qui tantis uirtutibus pollere cernit, etiam tam reprobis actibus inquinetur. Sed nimirũ omnis hypocrita Tigris est: quia dum mundus color de simulatione ducitur, uitiorum nigredine interrumpente uariatur. Sæpe enim dum de castitatis munditia extollitur, forde auaritiæ fœdatur. Sæpe dum de uirtute largitatis speciosus ostenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum castitatis atq; largitatis decore ueſtitur, uelut ex zelo iustitiæ, crudelitatis atrocitate fuscatur. Sæpe largitate, castitate, pietate ex pulchra uisione induit, sed interfusa obscuritate superbiæ notatur. Sicq; fit ut intermixtis uitijs, dum mundam in se speciem hypocrita nõ ostendit, quasi unum colorem Tigris, habere nequaquam possit. Quæ uidelicet Tigris rapit quædam, quia humani sibi fauoris usurpat gloriam. Quia enim rapta laude extollitur, quasi præda satiatur. Bene autem hypocritarũ laus præda dicitur. Præda quippe est cùm alienã uiolenter auferuntur. Omnis autem hypocrita, quia uitam iustitiæ simulans, iustorum sibi laudem arripit, alienum profectò est, quod tollit. Eliphas itaq; qui beatum Iob incõlumitatis suæ tempore laudanda egisse cognouit, percussione subsequente, illum hæc tenuisse per hypochrisim credidit, dicẽs: Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam. Ac si aperte dicat: Varietas tuæ simulationis extincta est, quia & adulatio laudis ablata est: & iam tua hypocrisis prædam non habet, quia percussa diuinitus humanis fauoribus caret. Translatione autem septuaginta interpretum nequaquam Tigris dicitur, sed Myrmicoleon perijt, eo quòd non haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum ualde est animal, formicis aduersum, quod se sub pulueꝛe abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasq; consumit. Myrmicoleon autem Latinè dicitur, uel formicarum leo, uel certè expressius, formica pariter & leo. Rectè autẽ formica & leo nominatur: quia siue uolatilibus seu quibuslibet alijs minutis animalibus formica est,

ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo deuo-
rat, sed ab illis quasi formica deuoratur. Cùm igit
Eliphas dicit: Myrmicoleon perijt, quid in beato
Iob sub Myrmicoleontis nomine, nisi pauorem
& audaciam reprehendit? Ac si apertè dicat: Non
iniustè percussus es: quia contra erectos timidus,
contra subditos audax fuisti: Ac si apertius dicat.
Contra asturos formido te pressit, contra simpli-
ces temeritas inflauit. Sed iam Myrmicoleō præ-
dam non habet, quia tumida tua elatio dum uer-
beribus premitur, ab aliena læsione prohibetur.
Sed quia amicos beati Iob, tenere hæreticorum
speciem diximus: urget necessariò, ut hæc eadem
Eliphas uerba quomodo etiam typicè sentienda
sint, intimemus.

Quòd regnū diaboli, & gloria huius mundi, & concupiscentia carnis in seruis Dei contrita sint. Cap. XVII

RVgitus leonis & uox leænæ, & dentes catu-
lorum leonum contriti sunt.] Quia natura
uniuscuiusq; rei ex diuersitate componitur, in fa-
cro eloquio per rem quamliber licitè diuersa figu
rantur. Habet quippe leo uirtutem, habet & fœuiti-
am. Virtute ergo dominum, fœuitia diabolum
signat. Hinc enim de domino dicitur: Vicit leo de
tribu Iuda, radix Dauid. Hinc de diabolo scriptū
est: Aduersarius uester, sicut leo rugiens, circuit
quærens quem deuoret. Leænæ autem nomine
aliquando sancta Ecclesia, aliquando Babylonia
designatur. Pro eo enim quod contra aduersa au-
dax est, leæna Ecclesia dicitur: sicut eiusdem beati
Iob uocibus approbatur, qui derelictam ab Eccle
sia Iudæam iudicans, ait: Non calcauerunt eam fi-
lij insultorum, nec pertransibit per eam leæna. Ali-
quando uerò leænæ nomine huius mundi ciuitas,
id est, Babylonia exprimitur, quæ contra uitam
innocentium immaniratæ crudelitatis effrenatur,
quæ antiquo hosti, quasi fœuissimo leōni sociata,
peruersæ persuasionis eius semina concipit, & re-
probos ex se filios ad similitudinē illius quasi cru-
deles catulos gignit. Catuli autem leonū sunt qui-
libet reprobi, ad iniquam uitam, malignorum spi-
rituū errore generati, qui & simul omnes uniuer-
sam mundi ciuitatem quam prædiximus, Babylo-
niam faciunt: & ramē ipsdem singuli Babylonię fi-
lij, quasi non leæna, sed leænæ catuli uocantur. Si-
cut enim Sion tota simul Ecclesia dicitur, filij au-
tem Sion sanctorum quicq; singuli memorantur:
ita & filij Babylonię singuli quicq; reproborum, &
eadem Babylonia simul omnes reprobi uocātur.

Sed sancti uiri quandiu in hac uita sunt, semet-
ipsos sollicita circumspectione custodiunt: ne leo
circumiens insidiādo surrepat, id est, antiquus hos-
tis sub aliqua imagine uirtutis occidat: ne leænæ
uox auribus obstrepat, id est, ne Babylonis gloria
sensum ab amore patriæ cœlestis auertat: ne catu-
lorum leonum dentes mordeant, id est, ne repro-
borum persuasio in corde conualescat. At contrà
hæretici iam quasi de sanctitate securi sunt, quia
uitæ suæ meritis cuncta se superasse suspicantur.

A Vnde & nunc dicitur: Rugitus leonis, & uox leę-
næ, & dentes catulorum leonum contriti sunt. Ac
si diceretur: Nos ideo nōnullis flagellis atterimur,
quia & uirtutem antiqui hostis, & cupiditatē ter-
renę gloriæ, & insationem reproborum hominum
uitæ meritis superādo calcamus. Vnde adhuc sub
ditur: Tigris perijt, eo quòd non haberet præ-
dam, & catuli leonum dissipati sunt.] Hunc uoca
bulo Tigris repetit, quem leonis appellatione
signauit. Satan quippe & propter fœuitiam leo dī
citur, & propter multiformis astutiæ uarietatem,
non incongruè Tigris uocatur. Modo enim se si- Tigris, Varietas
cut est perditus, humanis sensibus obsicit, modo
quasi angelum lucis ostēdit. Modo stultorū men-
tibus blandiendo persuadet, modo ad culpam ter
rendo pertrahit. Modo suadere uitia apertè nitī-
tur, modo suis in suggestionibus sub uirtutis spe-
cie palliatur. Hæc itaque belua quæ tanta uarieta
te respergitur, iure Tigris uocaf, quæ apud septua
ginta interpretes, ut prędixi sumus, Myrmicoleon
dicitur. Quòd, uidelicet animal absconsum pulue
re, formicas, ut diximus, frumenta gestantes inter-
ficit: quia nimirum apostata angelus in terram de
cœlo proiectus: iustorum mentes quæ bonorum
sibi operum refectionem præparant, in ipso actio
nis itinere obsidet: cunq; eas per insidias superat,
quasi formicas frumenta gestantes improuisus ne
cat. Recte autem Myrmicoleon, id est, leo & for-
mica dicitur: formicis enim, ut diximus, leo est, uo
latilibus formica: quia nimirum antiquus hostis,
sicut coniūra consentientes fortis est, ita contra re-
sistentes debilis. Si enī eius suggestionibus assēti-
mus præbetur, quasi leo tolerari nequaquā potest:
si autem relisitur, quasi formica atteritur. Alijs et
go leo est, alijs formica: quia crudelitatē illius car-
nales mentes uix tolerant, spiritales uerò infirmi-
tatem illius pede uirtutis calcant. Hæretici igitur,
quia de sanctitatis præsumptione superbiūt, quasi
exultantes dicūt: Myrmicoleon, uel certè Tigris,
perijt, eo quòd non haberet prædam. Ac si aperte
dicant: Vetustus aduersarius in nobis prædā non
habet, quia quantum ad nostra studia iam uictus
iacet. Idcirco autem Myrmicoleontis appellatione,
uel Tigridis repetitur, qui iam contrito leonis
rugitu fuerat designatus: quia quicquid per gau-
dium dicitur, sæpe replicatur. Voces quippe inge
minat animus cum exultat. Vnde & ueraci lętitia
Psalmista crebro repetit hoc, quòd se exauditum
esse recognouit, dicens: Exaudiuit dominus uo- Psal. 6
cem fletus mei: exaudiuit dominus deprecationē
meam, dominus orationem meam suscepit. Sed 18
sancti uiri cùm de quibuslam se uitijs ereptos hi-
larescunt, magno se metu etiam in ipsa exultatio-
ne cōcutiunt, quia etsi iam de cuiuslibet procella
tempestatis erepti sunt, esse tamen se adhuc in in-
certi maris dubijs fluctibus sciunt: & sic spe exul-
tant, ut pauore trepipent: sic pauore trepidant, ut
spei fiducia exultent. Vnde per eundem Psalmi-
stam dicitur: Seruite domino in timore, & exulta- Psal. 2
te ei cum tremore. At contrà hi qui de specie san-
ctitatis

Mor. Diff. Timor exultationis, et tremefactio.

ctitatis intumescẽt, cùm unum quodlibet uitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, & quasi de uitę sue perfectione gloriantur: & pro eo quòd fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt, iam quia in mari nauigent, obliuiscuntur: magnos se in omnibus æstimant, & uicisse se antiquũ hostem fundituis putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Vnde & subditur:

Quòd hæretici & hypocritæ noua & inaudita promittunt, ut in admirationem sui simplices conuertant: neq; ea quæ loquũtur, ad ædificationẽ, sed ad ostentationẽ scientię suæ proferunt. Cap. XVIII

PORrò ad me dictum est uerbũ absconditum.] Verbum absconditum hæretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quandam prædicationis suæ reuerentiam obducant. Vnde & latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio tanto sancta, quanto & occulta uideatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æstimentur. Occulta uel noua semper exquirunt: quæ dum alij nesciũt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Quam occultam, ut diximus, insinuant: quia scilicet ut admirationem ostendere ualeãt, hanc se latenter percepisse cõfirmant. Vnde apud Salomonem hæreticorum species mulier tenens, dicit: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Vnde hic quoq; subditur: Et quasi furtiue suscepit auris mea uenas susurrij eius.] Furtiuè susurrij uenas percipiunt: quia socialis scientiæ gratiam deferentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur: domino attestante, qui ait: Qui non intrat per ostiũ in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Venas itaq; diuinę furtiue suscipit, qui ad percipiendam uirtutis eius notitiam deserto publicæ prædicationis otio, prauæ intelligentiæ rimas quærit. Quia uerò fur & latro qui intrat aliunde, tenebras diligit, & claritatem luminis perhorrescit, recte subiungitur: In horrore uisionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines. Sæpe hæretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt, quia quę proferunt, uera non sunt. In nocturna quippe uisione dubiè cernitur. Rimas ergo susurrij in pauore nocturnæ uisionis se percepisse asserunt: qui ut ea quæ docent, alta alijs ostendant, uix ea se capere posse denuncíant. Sed hinc colligendum est quomodo audientibus certa esse poterunt, quæ ipsi dubiè uiderunt. Miro ergo ordine cùm alta loquentes prosluunt, in patefactione stultitiæ, ipsis suæ altitudinis uocibus ligantur. Quantum uerò de singularitate sapientiæ eleuantur, ostenditur cùm protinus subditur: Quando solet sopor occupare homines.] Ac si apertè ab hæreticis diceretur: Cùm homines inserius dormiũt, nos ad perspicienda superna uigilamus, quia ea nobis nota sunt, ad quæ uidelicet cognoscenda cæterorũ hominum corda torpentia non assurgunt. Ac si aper tius dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorũ hominũ sensus dormit. Nõnunq; uerò cùm hoc despiciãb auditore quod dicunt conspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicũt. Vnde & subditur: Pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Quia eñ de doctrinæ suæ altitudine miri uideri appetũt, quasi pertimescunt quæ fingũt: & cùm minoris laboris sit aut dire quàm dicere, ad ea proferenda audaces sunt, quæ scilicet astruũt, quia ipsi uix audire potuerũt. Vnde adhuc subditur: Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meę: stetit quidã cuius non agnoscebam uultũ.] Vt incõpre hensibilia se cognouisse indicent, non stetisse, sed transisse corã se spiritũ narrant, & uultum se uidisse incognitum simulant: ut esse se ei cognitos qui ab humana mente cognosci non ualet, ostendant. Vbi adhuc subditur: Imago corã oculis meis, & uocem quasi aurę lenis audiui.] Sępe hæretici Deum sibi imaginabiliter fingunt, quę intueri spiritaliter nequeunt, eiusq; uocem quasi aurę lenis audire se perhibent: quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se ęteris familiariores gaudent. Non eñ ea docent quę Deus publicè loquit, sed quę eorum auri quasi latenter aspirantur. Hęc igitur diximus, ut quid sub hæreticorũ specie in Eliphas sermonibus sentiendum sit, intimemus. Sed quia amici beati Iob, tanti uiri amici nõ essent, nisi manifestè aliquid ex ueritate didicissent, qui quàuis in sententijs correptionis errant, in ueritatis tamẽ cognitione nõ titubant: hęc eadẽ paulo superius uerba replicemus, ut subtilius discernamus quomodo ea quę de perceptione ueritatis dicuntur, à recte sentientibus proferri ueraciter possint.

Nonnunq; uerò hæretici uera quędam & subtilia loquuntur, non quòd hęc diuinitus ipsi percipiant: sed quòd ex sanctę Ecclesię contentione dũ dicerunt, neq; hęc ad profectũ conscientię, sed ad scientię ostẽtationem trahunt. Vnde sit plerunq;, ut alta sciendo dicãt, sed uiuendo quę dicunt, nesciant. Siue igitur ex hæreticorum specie, uidelicet non uitã scientię, sed uerba tenentium, seu ex persona certè amicorum beati Iob, qui de cognitione ueritatis potuerunt procul dubio percipiendo experiri, quod studuerũt docendo eloqui, hęc eadem quę trãscurrimus, subtilius dicta disseramus: ut dum sollicitè Eliphas sermo discutitur, quantę scientię fuerit demonstretur, quamuis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui cõmune bonum sibi specialiter arrogauit. Ait nanq:

Quòd uerbum absconditum inuisibilis Dei filius sit, cuius subtilitatem mens spiritu sancto afflata rapitur & occultæ agnoscit. Cap. XIX

PORrò ad me dictũ est uerbum absconditum.] Verbum quippe absconditum, inuisibilis filius uocatur: de quo Ioannes ait: In principio erat uerbum. Quod ipse quoq; absconditum insinuat, dum subiũgit: Et uerbũ erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Sed hoc uerbum absconditum electorum

ctorum mentibus dicitur, cùm potestas unigeniti filij credentibus manifestatur. Potest etiam per uerbum absconditus, alloc utio intimæ aspirationis intelligi: de qua Ioannes dicit: Vnctio eius docet uos de omnibus. Quæ nimirum aspiratio humanam mentẽ tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderijs inflam mat: ut nihil ei iam, nisi quæ superna sunt libeat: & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione, cõtemnat. Absconditum ergo uerbum audire, est locutionẽ sancti spiritus corde cõcipere. Quæ profecto sciri nõ potest, nisi à quo haberi potest. Vnde & ueritatis uoce de hac abscondita locutione dicitur: Ego rogabo patrẽ, & alium paracletũ dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum: spiritũ ueritatis, quẽ mundus non potest accipere. Sicut etiã idem paracletus post mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso inuisibilis est: ita omnẽ quem repleuerit, ad desideranda inuisibilia accendit. Et quoniã mundana corda sola uisibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda inuisibilia non assurgit. Seculares eẽ mentes quanto se foris per desideria dilatant, tanto ad receptionem illius sinum cordis angustant. Et quoniã ualde in humano genere pauci sunt, quia à desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptionẽ sancti spiritus ipsa hac purgatione dilatant, uerbum hoc absconditum dicitur: quia illud à quibusdã proculdubio in corde percipitur, quod à maxima hominũ parte nescitur. Vel certe hæc ipsa assiatio sancti spiritus uerbum absconditũ est, quia sentiri potest, sed strepitu locutionis exprimi nõ potest. Cùm igitur diuina aspiratio sine strepitu mentẽ subleuat, uerbum absconditum auditur, quia sermo sancti spiritus in aure cordis silenter sonat. Vnde & subditur:

Quòd multis modis ad aurem nostræ intelligentiæ Deus uenit: & quòd quando nobis de diuinitatis natura per contemplationem aliquid insinuat, nequaquam nobis loquitur, sed quasi susurrat. Cap. XX

ET quasi furtiuè suscepit auris mea uenas susurrij eius.] Venas superni susurrij, auris cordis furtiuè suscepit: quia subtilitatẽ locutionis intimæ, afflata mens, & raptim & occultè cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus desiderijs abscondat, & interna nõ penetrat. Occultatur autem ut audiat, & auditur ut occulterur: quia & subtracta à uisibilibus, inuisibilia conspicit: & repleta inuisibilibus, uisibilia perfectè cõtemnit. Notandũ uerò, quòd nõ ait: Quasi furtiuè suscepit auris mea susurrium eius, sed uenas susurrij eius. Susurrium quippe occulti uerbi, est hæc ipsa locutio aspirationis internæ. Venæ autem susurrij dicuntur causarum origines, quibus hęc ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim uenas susurrij sui aperit, cùm nobis Deus latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem uenit. Aliquando eñ nos amore, aliquando terrore compungit: aliquando præsentia quàm nulla sint ostendit, & ad æterna dilA genda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, ut post temporalia uilescant. Aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos usq; ut alie nis etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena nostris obtutibus obijcit, & compunctos mirabiliter à nostra prauitate nos corrigit. Venas itaque diuini susurrij furtiuè audire, est occultos diuinę aspirationis modos tenuiter & latenter cognoscere. Quãuis adhuc uel susurrium, uel uenas susurrij intelligere aliter ualeamus. Qui enim susurrat, o occultè loquitur: & uocem non exprimit, sed imitatur. Nos ergo quoũq; carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem diuiB næ potentiæ, sicut in se incõmutabilis manet, uidemus: quia acies infirmitatis nostræ non sustinet hoc quod de eius æternitatis radio super nos into lerabiliter fulget. Cùm ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat: quia etsi se plenè non intimat, quiddã tamen de se humanæ menti manifestat. Tunc autem nequaquam iam susurrat, sed loquitur, cùm eius nobis species certa reuelatur. Hinc est enim quod in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo uobis. Hinc Ioannes ait: Videbimus eum sicuti est. Hinc Paulus dicit: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Nunc autem diuinum susurrium tot ad nos uenas habet, quot creatis operibus ipsa diuinitas præsidet. Dum enim quæ sunt cuncta creata cernimus, in creatoris admiratione subleuamur. Nam sicut aqua leniter fluens, rimata per uenas quæritur, ut augeatur: tanto q; se latius fundit, quanto uenas aperiores inueneri: ita nos dum studiosè diuinitatis notitiam ex creaturæ eius consideratione colligimus, quasi susurrij ad nos uenas illius aperimus: quia per hoc quod factũ cernimus, uirtutem creatoris admiramur: & per ea quæ sunt in publico, illud ad nos emanet quod latet in occulto. Quasi enim per quendam ad nos sonitum erumpit, dum consideranda nobis sua opera ostendit; in quo semetipsum utcunq; indicat. dum quàm sit incomprehensibilis, manifestat. Quia igitur consideratem dignè non possumus, non eius uocem, sed uix susurrium audimus: plenè enim perpendere, neq; ipsa quæ sunt creata, sufficimus. Re C tè autẽ dicitur: Quasi furtiuè suscepit auris mea uenas susurrij eius. Proiecti quippe à paradisi gaudijs, & cæcitatis pœna mulcati, uix susurrij uenas apprehendimus, quia ipsa quoq; mira eius o pera raptim tenuiterq; pensamus. Sciendum uerò 21 est, quia quanto uirtutem illius mens subleuata consideret, tanto eius rectitudinem repressa formidat, Vnde & rectè subiungitur:

Quòd anima in nocte huius uitæ contemplans Deum, ad magnitudinis illius imborresc at aspectum. Cap. XXI

IN horrore uisionis noctur næ.] Horror noctur næ uisionis, est pauor occultæ cõtemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata quæ sunt æterna considerat, eo de factis temporalibus grauius

grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream
uerius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse
quod super se intermicat conspicit: sicq; fit, ut illu-
minata plus metuat, quia magis aspicit a ueritatis
regula per quanta discordat: eamq; grauí formi-
dine suus ipse profectus quatit, quæ prius quasi
secura nihil uidebat. Quamuis quantalibet uirtu-
te proficerit, non iam manifestum aliquid de æ-
ternitate comprehendit, sed adhuc sub cuiusdam
caligine imaginationis conspicit. Vnde & hæc ea
dem uisio nocturna dicitur: In nocte quippe, si-
cut & superius diximus, dubiè, in die autem con-
stanter uidemus. Quia igitur ad contemplandum
interni solis radium, nubes sese nostræ corruptio-
nis interserit, nec ad infirmos nostræ mentis ocu-
los, illud sicut est incommutabile lumen erumpit:
adhuc Deũ quasi in nocturna uisione cernimus,
cùm proculdubio sub incerta contemplatione ea
ligamus. Sed quamuis extremum de illo aliquid
mens cõcipere it, in consideratione tamẽ eius ma-
gnitudinis inhorrescit, & magis metuit: quia ipsis
contemplationis eius uestigijs se imparem sentit,
atq; ad se relapsa, eum arctius diligit: cuius miram
dulcedinem ferre nõ ualens, uix hanc sub incerta
uisione gustauit. Sed quia ad huius subleuationis
culmen minimè pertingitur, nisi prius desideriorum
carnalium importunè perstrepens turba re-
primatur, rectè subiungitur:

Quibus modis sacra scriptura somnum accipiat, & quid sit quòd Iacob lapide ad caput posito dormiens scalam cælo inhærentem, & dominum scalæ innixum, & angelos ascendentes & descendentes uidit. Cap. XXII

QVando solet so|por occupare homines.] Quisquis ea quę mundi sunt, agere appetit, quasi uigilat: quisquis uerò internam quie-
tem quærens, huius mundi strepitum fugit uelut
obdormiscit. Sed prius sciendũ est, quia in scriptu-
ra sacra figuratè positus, tribus modis somnus ac-
cipitur. aliquando em somno mors carnis, aliquã-
do torpor negligentiæ, aliquando uerò exprimit,
calcatis terrenis desideriis, quies uitæ. Somni nãq;
uel dormitionis nomine, carnis mors intimat, si-
cut Paulus ait: Nolo uos ignorare fratres de dor-
mientibus. Et paulo post: Ita & Deus eos qui dor-
mierũt per Iesum adducet cum eo. Somno rursum
torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodẽ Pau
lo dicitur: Hora est iam nos de somno surgere. Et
rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Somno
quoq; calcatis carnis desideriis uitæ quies figura-
tur: sicut sponsæ uoce in Canticis Canticorũ dici-
tur: Ego dormio, & cor meũ uigilat: quia uidelicet
sancta mens quo se à strepitu temporalis concupi
scentiæ comprimit, eo uerius interna cognoscit,
& tanto alacrius ad intimã uigilat, quanto se ab ex
teriori inquietudine occultat. Quod bene per la-
cob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput
lapidem posuit, & obdormiuit: à terra scalam cœ-
lo inhærentem, innixum scalæ Deum, ascendẽtes
quoque & descendentes angelos uidit. In itinere

A quippe dormire, est in hoc præsentis uitæ transitu
à rerũ temporaliũ amore quiescere. In itinere dor-
mire, est in dierũ labentiũ cursu ab appetitu uisibi
liũ mentis oculos claudere, quos primis hominí-
bus seductor aperuit, qui dixit: Scit enim Deus, Gen.3
quòd in quocunq; die comederitis ex eo, aperien
tur oculi uestri. Vnde & paulo pòst subdit: Tulit
de fructu illius, & comedit, deditq; uiro suo, quí &
comedit, & aperti sunt oculi amborũ. Culpa quip
pe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocen
tia clausos tenebat. Angelos uerò ascendentes &
descendẽtes cernere, est ciues supernæ patriæ cõ-
templari: uel quanto amore autori suo semetipsos
transcendendo inhæreant, uel quanta cõpassione
charitatis nostris infirmitatibus condescendãt. Et
notandũ est ualde, quòd ille dormiẽs angelos non
spicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirũ ipse
ab exterioribus operibus cessans, interna pene-
trat, qui intẽta mente, quę principale est hominis,
imitationẽ sui redemptoris obseruat. Caput quip
pe in lapide ponere, est mente Christo inhærere.
Qui em à præsentis uitæ actione remoti sunt, sed
ad superna nullo amore rapiuntur, dormire pos-
sunt: sed uidere angelos nequaq; possunt, quia ca-
put in lapide tenere cõtemnunt. Sunt nanq; nõ
nulli qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nul
lis uirtutibus exercentur. Hi nimirum torpore nõ
studio dormiũt, & idcirco interna nõ conspiciũt:
C quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt.
quibus plerunq; contingit, ut quanto securius ab
externis actionibus cessant, tanto latius immun-
de in se cogitationis strepitum per otium congeˢ-
rant. Vnde sub ludæ specie per prophetam tor-
pens ocio anima desletur, cùm dicitur: Viderunt Thren. 1
eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Præcepto
etenim legis ab exteriori parte in sabbato cessãt.
Hostes ergo sabbata uidentes irrideˢnt, cùm malí-
gni spiritus ipsa uacationis ocia ad cogitationes il
licitas pertrahũt: ut unaquęq; reproba anima quo
remota ab externis actionibus seruire Deo credi-
tur, eo magis eorũ tyrannidi illicita cogitando fa-
mulet. Sancti autẽ uiri qui à mundi operibus non
torpore, sed uirtute sopiunt, laboriosius dormiũt,
D quam uigilare potuerũt: quia in eo quod actiones
huius seculi deserentes superant, robusto cõflictu
quotidie cõtra semetipsos pugnant, ne mens per
negligentiam torpeat: ne subacta ocio ad deside-
ria immunda frigescat, ne ipsis bonis desideriis
plus iusto inferueat, ne sub discretionis specie si-
bimet parcendo, à perfectione langueˢscat. Agit
hæc, & ab huius mundi inquieta concupiscentia
se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum stre
pitum deserit, & per quietis studium uirtutibus in
tenta, uigilans dormit. Neque enim ad contem-
planda interna perducitur, nisi ab his quæ exte-
rius implicant, studiosè subtrahatur. Hinc est e-
nim quod per semetipsam ueritas dicit: Nemo po Matt. 6
test duobus dominis seruire. Hinc Paulus ait: Ne- 2. Tim. 2
mo militãs Deo, implicat se negocijs secularibus,
ut placeat cui se probauit. Hinc per prophetã do-

Psal. 45 minus admonens, dicit: Vacate & uidete, quoniam ego sum Deus. Quia igitur nequaquam notitia interna conspicitur, nisi ab externa implicatione cesletur, recte nunc uerbi absconditi & diuini susurri tempus exprimitur, cum dicitur: In horrore uisionis nocturne, quando solet sopor oc cupare homines: quia nimirum mens nostra nullo modo ad uim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiose prius a terrenorum desideriorum tumultu sopiatur. Sed humanus animus quadã fuæ contemplationis machina subleuatus, quo super se altiora conspicit, eo in semetipso terribilius con tremescit. Vnde & aptè subditur:

Quòd cùm mens ad cœlestia secreta se subleuat, totum humanæ uirtutis robur contremiscit: & quid sit quòd Manue angelo uiso timet, & uxor eius non timet. Cap. XXIII

PAuor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Quid per ossa, nisi fortia facta signantur? De quibus & per prophetam dicitur: Dominus custodit omnia ossa eorum. Et fæpe ea quæ agunt homines, esse alicuius momenti æstimant, quia districtionis intimæ quàm sit subtile iudicium, ignorant. Sed cùm per contemplationem rapti, superna conspiciunt, ab ipsa aliquo modo præsumptionis suæ securitate liquescunt, & tanto magis in diuino conspectu trepidant, quan to nec bona sua digna eius examine, quem conspiciunt, pensant. Hinc est enim quòd is qui fortia operando profecerat, per spiritum subleuatus clamabat: Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi? Ac si diceret: Carnes meæ uetbanon habent: quia infirma mea apud te funditus silent. Ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicũt: quia ipsa quoque quæ esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt. Hinc est eñ quod Manue uiso angelo pertimescens, dicit: Morte moriemur, quia uidimus dominum. Quem uxor protinus consolatur, dicens: Si dominus nos uellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset. Quid est hoc quod ad uisionem angeli uir fit timidus, & mulier audax: nisi quòd nobis quoties cœlestia demonstrantur, spiritus quidem pauore se concutit, fed tamẽ spes præsumit? Inde nanque spes ad maiora audenda sese erigit, unde turbatur spiritus: quia ea quæ superna sunt, prior uidet. Quia igitur cùm altiora secretorum cœlestium subleuata mens conspicit, cuncta humanarum uirium soliditas contremiscit, rectè nunc dicitur: Pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Ac si aperte diceretur: Subtilitatis intimæ arcana percipiens, unde me apud me fortem credidi, ante conspectum iudicis inde titubaui. Districtionem quippe diuinæ iustitiæ contemplantes, etiam de ipsis operibus iure pertimescimus, quæ nos fortia egisse putabamus. Ducta nanque ad internam regulam nostra rectitudo, si districtum iudicium inuenit, multis tortitudinum suarum spinibus in intimam rectitudinem impingit. Vnde

A bene Paulus cùm & uirtutum ossa habere se cerneret, & tamen sub districto examine hæc eadem 1.Cor. 4
eius ossa trepidarent, ait: Mihi pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque meipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum. Sed quia auditis uenis diuini susurrij, hæc eadem eius ossa contremuerunt, ilico adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. As si diceret: Recta egisse me recolo, attamen de meritis nõ præsumo: quia ad eius examen uita nostra ducitur, sub quo nostræ fortitudi nis & ossa turbantur. Sed cùm mens in contemplatione suspenditur, cùm carnis angustiam superans, per speculationis uim de liberatæ aliquid in
B timæ securitatis rimatur, stare diu super semetipsam non potest: quia & si hanc spiritus ad summa uehit, caro tamen ipso adhuc corruptionis suę pondere deorsum premit. Vnde & subditur:
Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.] Nobis præsentibus spiritus transit, quando inuisibilia cognoscimus, & tamen hæc non solidè, sed raptim uidemus. Neque enim in suauitate contemplationis intimæ diu mens figitur, quia ad semetipsam immensitate luminis reuerberata reuocat. Cunq; internam duledinem degustat, amore æstuat, iræ super semetipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, & magna uirtute proficiens, uidet quia uidere non possit hoc quod ardenter diligit: nec tam ardenter diligeret, nisi aliquatenus uideret. Non ergo stat, sed transit spiritus: quia super
C nam lucem nostra nobis contemplatio & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus absconditet. Et quia in hac uita quantalibet uirtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis suæ stimulum sentit: Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat Sap. 9
animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: rectè subditur:

Quid sit quòd Leuitarũ pili iuxta sunt radi, nõ euelli. Cap. XXIIII

INhorruerunt pili carnis meæ.] Pili etenim carnis sunt quælibet superflua humanæ corruptionis. Pili carnis sunt uitę uetercis cogitationes, quas sic à mente abscindimus, ut de amissione earũ nul lo dolore fatigemur. Bene autem per Moysen dicitur: Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ. Leui Num. 8
tas quippe assumptus uocatur. Oportet ergo Leuitas omnes pilos carnis radere: quia is qui in obsequijs diuinis assumit, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mũdus apparere, ne illi citas cogitationes mens proferat, & pulchrã animæ speciẽ quasi pilis fruticantibus deformem reddat. Sed quãtalibet, ut diximus: quempiam uirtus sanctæ conuersationis euexerit, adhuc tamẽ ei de uetustate uitæ nascitur quod toleretur. Vnde & ipsi Leuitarum pili radi præcepti sunt, non euelli. Rasis etenim pilis in carne radices remanent, & crescunt ut iterum radantur: quia magno quidem studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt, sed tamẽ amputari fundituus nequaquam possunt.

Semper

Sempér enim caro superflua generat, quæ semper A spiritus ferro sollicitudinis recidat. Sed tamē hæc in nobis nunc lubrillus conspicimus, cùm specula tionis alta penetramus. Vnde rectè nunc dicitur: Cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt
34 pilli carnis meæ. Humana etenim mens in contemplationis arce subleuata, tanto semetipsam durius de superfluis crucíat, quāto nimis subtile conspicit esse quod amat. Et cùm pulchrum intuetur hoc quod super se appetit, districtè iudicat quicquid mse infirmum prius tranquillè tolerabat.

Transeunte ergo spiritu, pilli pertimescūt: quia ad te compunctionis uim, cogitationes superfluæ fugiunt, ut nihil fluxum, nihil iam remissum liberat, B quia adstrictam mentem etiam contra semetipsam uisitationis intimæ feueritas inflamat. Cunctq; hoc quod in corde illicitum nascitur, continua districtione rescat: sit plerunq; ut uegetata mens paulo altius radio suæ speculationis inhæreat, & penè figat spiritum qui transibat. Nec tamen hæc ipsa contemplationis mora diuinitatis plenè uim aperit, quia eius immensitas humanas uires anteas subleuatasq; transcendit. unde & bene subditur:

Quòd si homo non peccasset, ita carne futurus esset spiritalis, qui peccando se fecit esse carnalis, atq; uisibilibus immersus, ad inuisibilia non assurgit. Cap. XXV

SEtetit quidam, cuius non agnoscebā uultum. C Quidam nanq; non dicimus, nisi de eo utique quem exprimere aut nolumus, aut non ualemus. Sed qua mente hoc loco dicitur quidā, uidelicet exponitur cùm protinus subinfertur: Cuius non agnoscebam uultum. Humana quippe anima, primorum hominum uitio à paradisi gaudijs expulsa, lucē inuisibilium perdidit, & totam se in amorem uisibilium fudit: tantoq; ab interna speculatione cæcata est, quanto foras deformiter sparsa: unde sit ut nulla nouerit, nisi ea quæ corporeis oculis, ut ita dixerim, palpando cognoscit. Homo enim qui si præceptum seruare uoluisset, etiam carne spiritalis futurus erat: peccādo factus est etiam mente carnalis, ut sola cogitet quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est cœli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumq; D rerum uisibiliū, quas indesinenter intuetur, in quibus dum totā se delectata mens projicit ab interna intelligentiæ subtilitate grosseseit: & quia famerigere ad summa se nō ualet, in his infirma libenter iacet. Cùm uerò miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum ualde est si ad cognitionem suam, repressa corporalis specie, anima perducat, ut semetipsam sine corporea imagine cogitet, & cogitando se, uiam sibi usq; ad considerandam æternitatis substantiam paret. Cap. XXVI

25 HOc autem modo quasi quondam scalam sibi exhibet semetipsam, per quam ab exterioribus ascendendo in se transeat, & ase in autorem tendat. Cum enim corporeas imagines deserit, in semetipsam mens ueniens, nō modicum ascendit. Sed quamuis incorporea sit anima, quia tamē corpori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur, quę carnali loco detinetur. quæ dum obliuiscitur, cognoscit incognita, meminit obliuioni mandata: hilarescit post tristia, adscitur post lætā: ipsa sui diuersitate indicat, quantum à substantia æternæ incommutabilitatis natura distat: quæ semper ut est, idē est: ubiq; præsens, ubiq; inuisibilis, ubiq; tota, ubiq; neq; prehensibilis: per inhiantē mentem sine aspectu cernitur, sine uoce auditur, sine motu suscipitur, sine cōrpore tangit, sine loco retinctur. Hanc nimirum substantiam cùm animus cogitat, assuetus rebus corporalibus, diuersarum imaginum phantasmata sustinet. Quæ dum ab intentionis suæ oculis obigit manu discretionis, postponens ei omnia, sam hanc aliquatenus conspicit. Quam si needum quid sit apprehēdit, agno uit certe quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cùm diuinitatis essentiā rimatur, rectè dicitur: Stetit quidam cuius non agnoscebam uultum. Bene autem dictum est, Stetit. Omnis quippe creatura quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, nō stare habet, sed defluere. Rationalis uerò creatura eo ipso quo ad imaginem creatoris condita est, ne ad nihilum trāseat figitur: Irrationalis autem neq; quā figitur, sed donec uisionis suæ ministerio uniuersitatis speciem impleat, transeundo tradatur. Nam & si cœlum & terra post in æternū permanēt, in semetipsis tamē nunc ad nihilum properāt, sed pro eorum usu qui bus seruiunt, in melius mutanda perseuerant. Stare ergo, solius creatoris est, per quem cunctā non transeunte transeunt, & in quo aliquā ne transeāt retinent. Vnde & redēptor noster, quia diuinitatis eius status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis ad nos ueniens creatus natus, mortuus, sepultus, resurgens, atq; ad cœlestia rediens, quasi trāseundo monstrauit. Quod bene per Euāgelium illuminato cæco innotuit, cui transiens audiendum præbuit, sed stans oculos reparauit. Per hu manitatis quippe dispensationem transite habet, per diuinitatis uerò potentiam, qua ubiq; præsens est, stare. Voces igitur cæcitatis nostræ dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo misereī: stans autem lucē reparat, quia instirmitatis nostræ tenebras ex uirtute diuinitatis illustrat. Bene ergo postēa dictum est, Cùm spiritus me præsente pertransiret, subditur Stetit quidam cuius nō agnoscebam uultū. Ac si aperte diceret: Eum quem per transitū sensi, nō transire deprehēdi. Ipse est ergo qui trāsit, ipse qui stat. Tranlit enim, quia teneri cognitus non ualet. Stat autē, quia inquantū cognoscit, incōmutabilis apparet. Quia igit raptim is qui semper idem est, cernit, simul Deus & transiens & stans uidet. Vel certe stare eius, est nulla mutatione uariari, sicut ad Moysen dicitur: Ego sum qui sum. Et sicut hunc Iacobus insinuat, dicens: Apud quem nō est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Quia uerò quisquis sam aliquid de contemplatione æternitatis apprehendit, hanc per coæternam eius speciem

Mattheus Marcus

Matth. 20

Exod. 3

Iacob. 1

A creauit ad se & se ad Deum.

ciem conspicit, rectè subiungitur: Imago coram oculis meis.] Imago quippe patris, filius est: sicut de condito homine Moyses insinuat, dicens: Creauit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. Et sicut per expressionem sapientiæ de Dei filio quidam sapiens dicit: Candor est enim lucis æternæ. Et sicut Paulus ait: Qui cùm sit splendor gloriæ, ac figura substantiæ eius. Cùm ergo æternitas eius cernitur, prout infirmitatis nostræ possibilitas admittit, imago eius, mentis nostræ oculis antefertur: quia cùm uerè in patrem tendimus, hunc quantum accipimus, per suam imaginem, id est, per filium uidemus: & per eam speciem quæ de ipso sine initio nata est, eum aliquo modo cernere qui nec cœpit nec desinet, conamur. Vnde & hæc eadem ueritas in Euangelio dicit: Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Bene autem subditur:

Gen. 1
Sap. 7
Heb. 1
Verbum. Et ymago. & figura substantiæ eius.
Ioan. 14

Quòd per auram lenem spiritus sanctus accipiatur, cuius præsentiã ex subtilitate sua Helias agnouit; unde in libro Regum, non in spiritu grandi & forti, neq; in cõmotione, neq; in igne, sed in sibilo auræ tenuis transitũ domini intellexit. Cap. XXVII

ET uocem quasi auræ lenis audiui.] Quid enim per uocem auræ lenis, nisi cognitio spiritus sancti designatur? Qui de patre procedens, & de eo quod est filij accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis insunditur. Qui tamen super Apostolos ueniẽs, per exteriorem sonum tanquam per uehementẽ spiritum demonstratur, cùm dicitur: Factus est repentè de cœlo sonus tanquam ad uenientis spiritus uehementis. Sanctus enim spiritus cùm se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu uehementis spiritus, & uoce auræ lenis exprimitur: quia uidelicet ueniens, & uehemens est & lenis. Lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci utcunq; ualeat, nostris sensibus temperat. Vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, aduentu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminãdo perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Vox ergo Dei quasi auræ lenis auditur, quia in hac adhuc uita positis contemplatoribus suis, nequaquã se diuinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostræ oculis, claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene ipsa legis acceptione signatur, cùm dicitur: quia Moyses ascendit, & dominus in montem descendit.

Act. 2
Exod. 24

26 Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascendimus, ut ad ea quæ ultra infirmitatem nostram sunt uidenda subleuemur. Sed in hanc dominus descendit, quia nobis multum proficientibus, parum de se aliquid sensibus nostris aperit, si tamen dici illo uel parũ uel aliquando potest, qui unus semper & idem permanẽs, intelligi partiliter nõ potest, & tamẽ à suis fidelibus partici pari dicitur, cùm in eius substãtia pars nullatenus admittatur. Sed quia hîc exprimere perfecto sermone nõ possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantiæ imbecillitate prępediti, eum aliqua

A tenus balbutiẽdo resonamus. Quia uerò & in magna contemplatione subleuati, subtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, sacræ historiæ uerbis ostẽditur, cùm de cognitione Dei prophetæ nobilis Helias edocetur. Cui cùm transiturum ante eum se dominus promitteret, dicẽs: Ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum, ilico adiunxit: Non in spiritu dominus. Et post spiritum commotio, non in commotione dominus. Et post cõmotionem ignis, non in igne dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Spiritus quippe ante dominum euertit mõtes, & petras conterit: quia pauor qui ex aduentu eius irruit, & altitudinem cordis nostri deijcit, & duritiã

B liquefacit. Sed spiritui commotionis & igni non ineſſe dominus dicitur, esse uerò in sibilo auræ tenuis nõ negatur: quia nimirum mens cùm in contemplationis sublimitate suspenditur, quicquid perfectè conspicere prędalet, Deus non est. Cùm uerò subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substãtia ęternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cùm sapo rem incircumscriptæ ueritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo uerum est quod de Deo cognoscimus, cùm plene nos aliquid de illo cognoscere nõ posse sentimus. Vnde bene illic subditur: Quod cùm audisset Helias, operuit uultum suum pallio, & ingressus stetit in ostio speluncæ. Post auræ tenuis sibilum, uultum suum

C propheta pallio operuit, quia in ipsa subtilissima contẽplatione ueritatis, quanta ignorantia homo contegatur agnoscit. Vultui nanq; pallium super inducere, est ne altiora mens quærere audeat, hanc ex consideratione propriæ infirmitatis uelare, ut nequaq; intelligentiæ oculos ultra se præcipitanter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere nõ ualet, reuerẽter claudat. Qui hæc agens, in speluncæ ostio stetisse describit. Quid nãq; spelunca nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex uetustate retinemur? Sed cùm aliquid precipere de cognitione diuinitatis incipimus, quasi iam in speluncæ nostræ ostio stamus. Quia em progredi perfectè nõ possumus, ad cognitionem tamen ueritatis inhiantes, iam aliquid de libertatis aura

D captamus. In ingressu ergo speluncæ stare, est represso nostræ corruptionis obstaculo, ad cognitionem ueritatis incipere exire. Vnde & nube in tabernaculum descendente, Israelitę è longinquo cernẽtes, in papilionum suorum ostijs stetisse memorantur: quia hi qui aduentum diuinitatis utcunq; concipiunt, quasi iam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantalibet se uirtute tetenderit, uix de intimis extrema cognoscit, rectè nunc dicitur: Et uocem quasi auræ lenis audiui. Sed quoniam quum de se saltem parum nobis diuina cognitio exhibet, infirmitatis nostræ ignorantiam perfectè docet: qui uocem auræ lenis audiuit, dicat quæ ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur:

Exod. 33

Quòd

Quòd qui de flagello Dei murmurant, iustitiam ferientis accusant. Caput XXVIII

NVnquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit uir?] Humana iustitia diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio polita tenebrat. Quid ergo Eliphas raptus in cōtemplatione cognouit, nili quòd iustificari homo Dei comparatione non possit? Recta nanq; credimus quæ exterius operamur, sed cùm minime interna cognoscimus, quasi in solis radio politi caligamus. Cùm uerò illa utcunq; percipimus, ista nō utcunq; iudicamus, quia tanto quisq; subtilius de tenebris iudicat, quanto ei uerius clari tas lucis constat. Qui cnim lucē uidet, scit quid de tenebris æstimet. Nam qui candorē lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. Bene aūt sub ditur: Aut factore suo purior erit uir?] Quisquis de persecutione murmurat, quid aliud quàm iusti tiam ferientis accusat? Puriorem ergo uir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat, eumq; sibi procul dubio postponit, cuius iudiciū de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo reprehendere non audeat iudicē culpæ, hunc humiliter cogitet autorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non afflīgit. Quod tunc Eliphas didicit, cùm uocem quasi auræ lenis audiuit. In cōsideratione nanq; diuinæ magnitudi nis discit, quàm humiliter in sua animaduersione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimiter tolerat, quia plene intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Male enim sc rectum putat, qui regulā summæ rectitudinis ignorat. Et læpe lignum rectum creditur, si ad regulam nō ducatur: sed cùm regulæ iungitur, per quantam tortitudinem tumescit inuenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbat. Eliphas itaque quia superna cōspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit, & quam uis beatum lob non rectè redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, omnem creaturæ modum rectè describit dicens:

Quòd Deus angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio qui manere nollent, ruerent, & maioris meriti fierent qui mutabilitatis suæ conditionē voluntatis stationefixissent. Cap. XXIX

27 ECce qui seruiunt ei, nō sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem, quāto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?

Natura angelica & si contemplationi autoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet, eo ipso tamen quo creatura est, in semetipsa ulcisslitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem nō esse. Vnaquæq; enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit moueri, quæ ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum subsistantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab autore condita, nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituū bonam, sed mutabilem condidit, ut & qui permanere nolent, ruerent, & qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quāto ex arbitrio starent: & co maioris apud Deum meriti fierent, quo mutabilitatis suæ motum, uoluntatis stationefixissent. Quia ergo ipsa quoq; natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam uidelicet mutabilitatem uicit per hoc quod ei qui semper idē est, uinculis amoris alligatur, rectè nunc dicitur: Ecce qui seruiunt ei sunt stabiles.] Atq; eiusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cùm de apostatis spiritibus subinfertur: Et in angelis suis reperit prauitatem.] Ex quorum comparatione bene calus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cùm ilico subnectit: Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea?] Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Et rursum: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum nō manufactam. Terrenum quoque fundamentum, est substantia carnis. Quod in se sollicitè Psalmista conspexerat, quum dicebat: Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ. Tinea autem de ueste nascitur, & eandem uestem de qua oritur, orīendo corrumpit. Quasi quædam uerò uestis animæ caro est, sed hæc nimirum uestis habet tineam suam: quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim quadam sua tinea uestis nostra consumitur, cùm caro corruptibilis tentationem gignit, & per hanc ad interitum peruenit. Velut à tinea homo consumitur, quum de se oritur, unde conteratur. Ac si apertè dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur, qua te meritate se hominis in bono permanere constanter existimāt, quos in eo quòd intelle ctus ad summa cuchit, carnalis infirmitas aggrauans præpedit: ut per corruptionis uitium in semetipsis habeant, unde ab intima nouitate ueterascant?

Possunt quoq; per angelos sancti doctores intelligi, sicut per prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirūt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. qui quantalibet uirtute fulgeant, esse omnino sine cuspa nequeūt, cùm iter præsentis illecebrosum uitæ gradiūtur, quia eorum nimirum grellus tangitur, aut luto illiciti operis, aut puluere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac uita carnis exultant. Hanc domum luteā Paulus contemperat habitare, quum dicebat: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Dicat ergo: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit

A
B
C
D
2. Cor. 4
2. Cor. 5
Psal. 138
28 Mal. 2
Philip. 3

reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terreno habent fundamentum, conſumentur uelut à tinea?] Ac ſi apertè dicat: Si præſentis uitæ uiam illi ſine contagione tranſire nequeunt, qui æterna cogitantes ſe contra tempo ralia accingunt, quæ detrimenta illi ſuſtinent, qui eſſe ſe in carnalis habitationis uoluptatibus gaudent? Qui enim ſeruiunt ei, non ſunt ſtabiles, quia quum mens ad alta nititur, carnis ſuæ cogitatione diſſipatur: ita ut ſæpe animus dum intimis inhiat, dum ſola cœleſtia expectat, ſubita carnali delectatione perculſus, à ſemetipſo ſciſſus iaceat: & qui ſe infirmitatis ſuæ moleſtias ſuperaſſe gaudebat, repentino uulnere proſtratus gemat. Prauitas ergo & in angelis reperitur, dum ipſos quoq; qui ue ritatem nunciant, nonnunquam ſurreptio uitæ fallacis grauat. Si ergo hi etiam mundi huius iniquitate teriuntur, quos contra eum ſancta intentio erigit, quibus ictibus illi penetrantur, quos ante eius iacula, ipſa infirmitatis ſuæ delectatio ſternit, qui bene uelut à tinea conſumi deſcribuntur. Tinea quippe damnum facit, & ſonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna ſua conſiderare negligunt, integritatem quaſi neſcientes perdunt. Amittunt nanque à corde innocentiam, ab ore ueritatem, à carne continentiam, & per acceſſum temporis [a] ab ætate uitam. Sed hæc ſe indeſinenter amittere nequaquam cõſpiciunt, dum toto deſiderio curis temporalibus occupantur.

[a] æternam uitam

Quaſi ergo à tinea conſumuntur, quia ſine ſonitu, culpæ morſum tolerant, dum quanta detrimenta uitæ & innocentiæ patiantur, ignorant. Vnde & bene ſubditur: De mane uſq; ad ueſperam ſuccidentur.] A mane uſq; ad ueſperam peccator ſtecti ditur, dum à uitæ ſuæ exordio uſque ad terminum iniquitatis perpetratione uulneratur. Omni nãq; tempore reprobi per augmentum malitiæ contra ſe ictus ingeminant, quibus ſuccidi in profundum ruant. De quibus bene per Pſalmiſtam dicitur: Viri ſanguinum & doloſi nõ dimidiabunt dies ſuos. Dies quippe dimidiare, eſt tempus uitæ male in uoluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta diuidere, atq; hoc ad bonum uſum partiendo reparare. Sed iniqui dies ſuos nequaquam dimidiant, quia peruerſam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet, dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Tempus quippe redimimus, quando anteactam uitam, quam ſciſcitiendo perdidimus, bendo reparamus. Sequitur: Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.] Nullus uidelicet eorum qui à mane uſq; ad ueſperam ſuccidenᷣ. Nullus intelligit uel eorum qui pereũt, uel eorum qui perditos mores pereuntium imitãtur. Vnde aliàs ſcriptum eſt: Iuſtus perit, & nemo eſt qui recogitet in corde ſuo, & uiri miſericordiæ colliguntur, quia non eſt qui intelligat. Iniqui ergo dum ſola temporalia appetunt, & quæ bona electis in æternum maneant, ſcire contemnunt, dum iuſtorum afflictionem conſpiciunt, ſed quæ ſit afflictionis retributio non agnoſcunt, actionis ſuæ pedem in profundum porrigunt, quia à luce intelligentiæ ſponte ſuo oculos claudunt. Multis enim mali uoluptatibus decepti, dum quę uident, temporaliter diligunt, à ſemetipſis alienati nõ uident, ubi in æternũ ruunt. Poteſt etiã mane proſperitas, ueſpere huius mundi aduerſitas deſignari. De mane ergo uſq; ad ueſperam reprobi ſuccidũtur, quia & per proſpera laſciuientes depereũt, & per aduerſa impatiẽtes ad inſaniã exurgunt. Quos de mane uſq; ad ueſperam nequaq; culpa ſuccideret, ſi uel proſpera fomentũ crederent, uel aduerſa ſectione ſui uulneris æſtimarent. Sed quia nequaq; ſic humani generis multitudo deſeritur, ut cuncta ad interitum tendere permittat, ſunt nonnulli qui præſentis uitæ oblectamenta deſpiciunt, etiã cùm aſſunt, tranſitoria eſſe cõſiderant, atq; hæc ex amore æternitatis calcant. Cumq; in hoc primo gradu iu dicij greſſus ſuos ponũt, uegetiores ad altiora per ueniunt, ut cũcta temporalia non ſolũ quia citius ſunt amittenda, deſpiciant, ſed his inhærere nõ appetant, etiam ſi æterna eſſe potuiſſent, & à pulchrę conditis amorẽ ſubtrahunt, quia in ipſum autorẽ pulchritudinis cordis paſſibus tendunt. Et ſunt nonnulli qui bona uitæ præſentis diligunt, ſed tamen hæc nullatenus aſſequunt: qui rebus temporalibus totis deſiderijs inhiant, mundi gloriã quærunt, ſed adipiſci nequaq; poſſunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundũ pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam ſæpe contingit, ut ipſis ſuis aduerſitatib. fracti ad mentẽ redeant, & in ſemetipſis preuerſi conſiderent, quàm ſint inania quæ trebant, ſeſq; pro tam ſtulto deſiderio protinus ad lamentũ uertãt, & tanto ualentius æterna deſiderent, quan to ſe ſtultius laboraſſe pro temporalibus dolent. Vnde benè deſcriptis reprobis ſubditur:

Quòd eos quos mundus hic deſpicit, Deus eligit, & quid ſit quòd puer Amalechitæ dux Dauid in perfectione bo ſtium efficitur. Cap. XXX

QVi autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.] Quos alios reliquos, niſi huius mundi deſpectos accipimus: quos dum præſens ſeculũ ad nullius gloriæ uſum eligit, quaſi minimos in dignoſcẽ derelinquit. Sed mundi reliquos auferre dominus dicit, quia deſpectos huius ſeculi eligere dignat: Paulo atteſtante, qui ait: Non multi ſapiẽtes ſecun dum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut cõfundat fortia. Quod bene in libris Regũ, Ægyptio puero in uia laſſeſcente ſignatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deſerit. Dauid uerò inuenit, cibo reficit, ducem ſui itineris facit: Amalechitam perſequitur, epulãtem reperit, & funditùs extinguit. Quid eſt enim, quòd Ægyptius Amalechitæ puer in itinere laſſatur, niſi quòd amator præſentis ſeculi peccati ſui nigredine opertus, ſæpe ab eodẽ ſeculo infirmus deſpectuſq; relinquitur, ut cum eo currere nequaq; ualeat, ſed fractus aduerſitate torpeſcat: ſed hũc Dauid inuenit, quia redẽptor noſter ueraciter manu fortis, nonnunq; quos deſpectos à mũdi gloria reperit, in ſuũ amorem

1. Cor. 1

1. Reg. 30

rem conuertit. Cibo pa scit, quia uerbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non uoluit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignũ mundus deserùit, non solùm conuersus in suam mentem dominum recipit, sed prædicando hunc etiam usq; ad aliena corda perducit. Quo uidelicet duce Dauid conuiuantem Amalechitam inuenit & extinguit, quia ipsis prædicatoribus Christus mundi lætitiam destruit, quos mũdus habere comites desiexit. Quia igitur plerunq; quos mundus relinquit, dominus eligit, rectè nunc dicitur: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis.

Sequitur: Morientur, & non in sapientia.] Quid est quod superius reproborum interitũ protulit, dicens: quia nullus intelligit, in ęternum peribunt: & de electis Dei ilico adiunxit: qui reliqui fuerint, auferẽtur ex eis, & hoc protinus quod eisdem electis non conueniat, dicens subdidit: Morientur, & non in sapientia. Si enim à reprobis diuinitùs auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ scripturæ consuetudo est, ut cũm aliquid narrat, interpolita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat. Nam postquã dixit: Et quia nullus est qui intelligat, in æternum peribunt: electorum mox sortem subintulit, dicens: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Et rursum sententiæ suæ oculũ, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adiunxit: Morientur, & non in sapientia. Ac si diceret: Hi quos dixi, quia nõ intelligentes in æternum peribunt, proculdubio nõ in sapientia morientur. Sed hunc esse nõnunquam morem sacri eloquij melius ostendimus, si ex eo aliquam huius rei similitudinẽ proferamus. Paulus nanq; apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesię officijs admoneret, ne quos fortè ad sacros ordines inordinatè proueheret, dixit: Manus citò nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatẽ eius corporis protinus uerba conuertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico uino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimq; subiungit, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem & subsequũtur. Quid ergo ad illud pertinet quod ab infirmo aquã bibi prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorundam hominũ manifestisq; subiunxit: nisi quod interpolita de eius infirmitate sententia, ad hoc in extremo redijt, q superius dixit: Manus citò nemini imposueris, neq; cõmunicaueris peccatis alienis. Vt em hæc eadẽ peccata quãta sollicitudine perquirẽda esset ostenderet: interpolita contra infirmitatis molestiã discretionis admonitione, protinus intulit, q in alijs patefecerẽt, in alijs latertẽt, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: quorundam autem & subsequuntur. Sicut ergo per hanc sentẽtiam nõ eisdem uerbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subiunxit: sed ad illud redijt quod superius intermittendo narrauit, ita hoc loco Eliphas cùm de electis diceret: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, ilico adiungens: Morientur, & non in sapientia: ad illud protinus recurrit quod superius de reprobis protulit, dicẽs: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quòd ad uitam inuisibilem per uisibilem mortem tendunt. De quibus bene nunc dicitur: Morientur, & non in sapientia. Ac si apertè diceretur: Morientur quidem & sapientiam pariter fugiunt, sed sapiẽtiam penitus deserunt, mortis autem laqueos nõ euadunt. Et quia quandoq; morituri uiuere moriendo potuerãt, dum mortem, quæ proculdubio uẽtura est, metuunt, & uitam simul & sapiẽtiam perdunt. At contra iusti in sapientia moriuntur, quia mortem quam deuitare funditùs nequeunt, cùm pro ueritate imminet, differre contemnunt, eámque dum æquanimiter ferunt, pœnam propagínis uertunt in instrumentum uirtutis: ut inde debeat uita recipi: unde per primæ culpæ meritum cogit finiri. Sed quia Eliphas hæc cõtra iniquos ueraciter protulit, beatum Iob reprehensibilem æstimans, de falsu se sapientiæ inflauit. Vnde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisionis uerba subiungit, dicens:

Caput quintum beati Iob.

VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorũ conuertere. Virum stultum interficit ira cundia, & paruulum occidit inuidia. Ego uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè fiẽt filij eius à salute, & conterentur in porta: & non erit qui eripiat. Cuius messem famelici comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit: de humo nõ egredietur dolor. Homo nascitur ad laborem, & auis ad uolatum. Quamobrẽ ego deprecabor dominũ: & ad Deum ponã eloquium meum. Qui facit magna et inscrutabilia, & mirabilia absq; numero. Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis uniuersa. Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospita te. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in no

ćte,ſic palpabunt in meridie. Porrò ſaluum faciet egenũ à gladio oris eorum, & de manu uiolẽti pauperem. Et erit egeno ſpes, iniquitas autem contrahet os ſuum. Beatus homo qui corripitur à domino. Increpationem ergo dominę reprobes, quia ipſe uulnerat & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt. In ſex tribulationib. liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ abſconderis, & nõ timebis calamitatem cùm uenerit. In uaſtitate & fame ridebis, & beſtias terrę nõ formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & beſtię terrę pacificæ erũt tibi. Et ſcies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & uiſitans ſpeciem tuã non peccabis. Et ſcies quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua quaſi herba terræ. Ingredieris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo. Ecce hoc, ut inueſtigauimus, ita eſt, quod auditum mente pertracta.

Quantum peccatum ſit ira, quod etiam homicidio comparatur: & quomodo compeſci debeat. Cap. XXXI

VOca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat.] Cæ ni potens enim Deus ſępe eius peccem in per turbatione deſerit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Vnde ſcripium eſt: Qui auertit aurem ſuam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vocare autem noſtrum, eſt humili Deũ prece depoſcere: reſpondere uerò Dei, eſt effectũ precibus præbere Ait ergo: Voca ſi eſt qui tibi reſpondeat. Ac ſi apertè dicat. Quantum libet afflictus clames, Deum tibi reſpondentem non habes, quia uox in tribulatione eum non inuenit, quem mens in tranquillitate contempſit. Vbi ad huc deridendo ſubiũgit: Et ad aliquem ſanctorum conuertere.] Ac ſi deſpiciens dicat: Sanctos quoq; inuenire in afflictione adiutores non uales, quos habere ſocios in hilaritate noluiſti. Qui polt irriſionem protinus ſententiam ſubdit, dicens: Virum ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.] Quæ nimirum ſententia uera eſſet, ſi illata contra tanti uiri patientiam non fuiſſet. Sed nos penſemus quod dicitur: quamuis ab auditoris ſui uirtute elidatur, ut oſtẽdamus quàm rectum eſt quod promitur, ſi nõ in beatum Iob iniuſtè promeretur, cùm ſcriptum ſit: Tu autem domine cum tranquillitate iudicas. Sciendum nobis magnopere eſt, quia quotiens turbulentos motus animi ſub maniuetudinis uirtute reſtringimus, ad ſimilitudinem redire conditoris conamur. Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſſamq; perturbat, ut ſibimetipſi non congruat, ac uim intimæ ſimilitudinis amittat. Quanta ergo ſit iracundiæ culpa penſemus, per quam dum manſuetudo amittitur, ſupernæ imaginis ſimilitudo uitiatur. Per iram ſapientia perditur: ut quid, quo' ue ordine agendum ſit, omnino neſciatur, ſicut ſcriptũ eſt: Ira in ſinu ſtulti requieſcit. quia nimirum intelligentiæ lucem ſui turbabit, cum mentem permouendo confundit. Per iram uita amittitur, etſi ſapientia teneri uideatur, ſicut ſcriptum eſt: Ira pẽrdit etiam prudentes quia ſcilicet confuſus animus nequaquam exper, etiam ſi quid intelligere prudẽter ualet. Per iram ſuſtitia relinquitur, ſicut ſcriptum eſt: Ira uiri iuſtitiam deinõ operatur: quia dum perturbata mẽs iudicium ſuæ rationis exaſperat, omne quod furor ſuggerit, rectũ putat. Per iram gratia uitæ ſocialis amittitur, ſicut ſcriptum eſt: Noli eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalũ animæ tuæ. Et idem. Quis poterit habitare cũ homine, cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcẽdum? Quia quiſq; ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt ut beſtialiter ſolus uiuat. Per iram concordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir animoſus parit rixas, & uir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effudit, quia etiã malos quos incaute ad diſcordiã prouocat, peiores facit. Per iram lux ueritatis amittitur, ſicut ſcriptum eſt: Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram: quia cùm mẽti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuę cognitionis abſcondit. Per iram ſancti ſpiritus ſplẽdor excluditur, quo contra, iuxta uetuſtã translationẽ ſcriptum eſt: Super quẽ requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilẽ et quietum & trementẽ ſermones meos? Cùm enim humilẽ cẽteret: quietum protinus adiunxit. Si ergo ira quietẽ mẽtis ſubtrahit, ſuam ſancto ſpiritui habitationẽ claudit, cuius receſſiõe in mus uacuus, ad apertam mox inſaniam ducitur, & uſq; ad ſuperficiẽ ab intimo cogitationũ fundamẽto diſſipatur. Nam iræ ſuæ ſtimulis accẽtus cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. Lingua quidẽ clamorẽ format, ſed ſenſus quid loquat ignorat. In quo itaq; iſte ab abreptus longẽ eſt, qui actionis ſuæ conſcius nõ eſt? unde fit plærũq; ut uſq; ad manus ira proſiliat, & quo ratio longius recedit, audacior exurgat, ſeq; ipſum animus retinere non ualet, quia factus eſt poteſtatis alienæ: & eo furor membra foris in ictibus exercet, quo intus ipſam mẽbrorum dominã mẽtem captiuam tenet. Aliquando autem manus nõ exerit, ſed in maledictionis iaculũ linguã uertit. Fratris nanq; interitum precibus expoſcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipſe peruerſus homo facere uel metuit uel erubeſcit. Fitq; ut uoto & uoce homicidium peragat, etiam cum à læſione proximi manibus ceſſat. Aliquando ira perturbato animo quaſi ex iudicio ſilentium indicit, & quo ſe foras per linguam non exprimit, intus deterius igneſcit, ut iratus quiſq; collocutionẽ ſuã proximo ſubtrahat, & nil dicendo quàm ſit acuerius

Pſal. 54

Prou. 26

Ecd. 7

Iac. 1

B

Prou. 22

C

Eſa. 66

D

Eccl. 12

uersus dicat. Et nonnunq; hæc silétij seueritas per disciplinæ dispensationem geritur: ita tamen sollicite in intimis discretionis forma teneatur. Nonnunquam uerò dum accensus animus à consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus à proximi dilectione separatur, & acriores stimuli ad mentem ueniunt, cauſæq; quæ grauius exasperant oriuntur, atq; in irati oculo festuca in trabem uertitur, dum ira in odium permutatur. Plærunq; ira per silétium clausa intra mẽtem uehemẽtius æstuat, & clamosas tacita uoces format, uerba sibi quibus exasperetur obijcit: & qua si in cauſæ examine posita durius exasperata respondet, quod Salomon breuiter insinuat, dicẽs: Prouer. 21 Præstolatio impiorum furor. Sicq; fit ut perturbatus animus maiorẽ strepitum sui silentij sentiat eumq; grauius clausa iræ flamma consumat. Vndebene ante nos quidam sapiẽs dixit: Cogitationes iracũdi uiperæ sunt generationis, mẽtem co-
32 medunt matrẽ suam. Sciendum uerò est quòd nõnullos ira citius accẽdit, facilius deserit. Nonnullos uerò tarde quidẽ commouet, sed diutius tenet. Alij nanq; accẽlis calamis similes dum uocibus perstrepunt, quasi quosdam accẽsionis suę sonitus reddunt, citius quidẽ flammam faciunt, sed protinus in fauilla frigescunt. Alij autẽ lignis grauioribus durioribusq; non dispares, accensionẽ tardè suscipiunt: sed tamẽ accẽsi semel difficilius extinguuntur, & quia se tardius in asperitatẽ concitant, furoris sui diutius ignẽ seruant. Alij autẽ, quod est nequius, & citius iracundię flammas accipiunt, & tardius deponunt. Nonulli uerò has & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò lector agnoscit, quia & ad trãquillitatis bonum ultimus plusquã primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat. Sed quid prodeſt quòd iracũdia quo modo mẽtem teneat dicimus, si non etiam qualiter cõpesci debeat exprimamus? Duobus enim modis fracta possidere animum ira deseuit. Primus quippe est ut mẽs sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati poteſt contumelias proponat: quatenus redẽptoris sui probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ nimirum uenientia tanto fortius excipit, quanto se cautius ex præscientia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoſte dormiens inuenitur: eumq; citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per sollicitudinẽ prænotat, hoſtiles incursus quasi in insidijs uigilans expectat: & inde ad uictoriam ualenter accingitur, unde nescit deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari: ut semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patiẽtiæ munitus, & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid nõ acceſ-
rit, lucrũ putet. Secũdus aũt seruãdæ mãsuetudinis modus est, ut cùm alienos excessus aspicimus, nostra quib. in alijs excellim. delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nostra excusat aliena. Patienter nanq; illatam iniuriã tolerat, qui pie meminit quòd fortaſſe adhuc habeat in quo debeat ipſe tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua cuiq; ad mentem culpa reuocatur, quia erubescit sibi peccata nõ parcere, qui uel Deo uel proximo
33 sæpe se recolit parcenda peccaſſe. Sed inter hæc tolerter sciendum est, quòd alia est ira quam impatientia excitat, alia quam zelus iuſtitiæ format. Illa ex uitio, hæc ex uirtute generatur. Si eñ nulla ira ex uirtute surgeret, diuinæ animaduersionis impetum Phinees per gladium non placaſſet. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter ſupernæ ultionis excitauit. Nam quo contra subditorum uitia repuit, eo contra illum districtio æterni rectoris exarsit. De hac ira per Psalmiſtam dicitur: Iraſcimini, & nolite peccare. Quod nimirũ non rectè intelligunt, qui irasci nos nobis tantũmodo, non etiam proximis de iniquẽtibus uolunt. Si enim sic proximos ut nos amare præcipimur, reſtat ut sic eorum erratibus, sicut nostris uitijs iraſcamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per triſtitiam ultus, corrigitur animus delinquẽtis. De hac iterũ Psalmiſta ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Ira quippe per uitiũ oculũ mentis excęcat, ira autem per zelum turbat: quia quum ſaltem recti emulatione concutitur, ea quæ niſi tranquillo corde percipi non poteſt, contemplatio diſſipatur. Ipſe nanq; zelus rectitudinis, quia inquietudine mẽtem agitat, eius mox aciem obſcurat, ut altiora in commotione non uideat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius ad aliare ducitur, unde ad tempus ne uideat reuerberatur. Nam ipſa recti æmulatio æterna poſt paululũ in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: et unde mens turbatur ne uideat, inde proficit ut ad uidendum uerius clare ſcat, ſicut infirmanti oculo cùm col'yrium immittitur, lux penitus negatur: ſed inde eam poſt paululum ueraciter recipit, unde hanc ad tempus ſalubriter amittit. Nunquam uerò cõmotioni contemplatio iungitur, nec præualet mens perturbata cõſpicere, ad quod uix tranquilla ualet inhiare: quia nec Solis radius cernit, cùm cõmotæ nubes cœli faciem obducunt, nec turbatus ſons inſpicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè oſtendit: quia quo eius unda palpitat, eo in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat. Sed cùm per zelum animus mouet, curandũ ſumopere eſt, ut nec hæc eadem quæ inſtrumento uirtutis aſſumitur, mẽtti ira dominetur, nec quaſi domina præeat, ſed ut ancilla ad obſequium parata, à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra uitia erigit, cùm ſubdita rationi famulatur. Nam quãtumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem uicerit, rationi protinus ſeruire contẽnit, & tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiæ uitium uirtutem putat. Vnde neceſſe est ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium

Iracundia mala.

tranſeat, ſed in ultione peccati tempus modum cꝫ conſideran, ſurgentẽ animi perturbationẽ ſubtilius retractãdo reſtringat, animoſitatẽ reprimat, & motus ſeruidos ſub equitate diſponat, ut eo fiat iuſtior ultor alienus, quo prius extitit uictor ſuus, quatenus ſic culpas delinquentiũ corrigat, ut antè ipſe qui corrigit, per patientiã creſcat, ut feruorem ſuum tranſſcendendo dijudicet, ne intẽperanter excitatus ipſo zelo rectitudinis, longẽ à rectitudi ne aberret. Quia uerò ſicut diximus, etiã laudãda boni æmulatio mentis oculũ turbat, rectè nũc dicitur: Virum ſtultum interficit ira cundia.] Ac ſi apertè diceretur: Ira per zelum ſapiẽtes turbat, ira uerò per uitium ſtultos trucidat, quia illa ſub ratione reſtringitur, hæc uerò irrationabiliter deuictæ menti dominatur. Bene autem ſubditur:

Quomodo inuidia cognoſcitur. Cap. XXXII

ET paruulum occidit inuidia.] Inuidere enim nõ poſſumus, niſi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo eſt qui liuore occiditur, quia ipſe ſibi teſtimoniũ perhibet, quòd eo minor ſit cuius inuidia torquetur. Hinc eſt quòd hoſtis callidus primo homini inuidioſo ſurripuit, quia amiſſa beatitudine, minorẽ ſe immortalitate illius agnouit. Hinc eſt quod Cain ad perpetrandũ fratricidium corruit: quia deſpecto ſuo ſacrificio, prælatum ſibi infremuit, cuius Deus hoſtiã accepit, & quẽ meliorẽ ſe eſſe exhorruit, ne utcunq; eſſet, amputauit. Hinc Eſau ad perſecutionem fratris exarſit, quia primogenitorũ benedictione perdita, quã tamẽ pro eſu lẽticulę ipſe uen diderat, minorẽ ſe eo quẽ naſcẽdo præbat, ingemuit. Hinc Ioſeph fratres ſui Hiſmaelitis trãſeuntibus, uẽdi erunt: quia cognito reuelationis myſterio, ne ſe fieret melior, eius profectib. obuiare conati ſunt. Hinc Saul Dauid ſubditum lanceã in torquẽdo perſequitur, quia quẽ magnis quotidie augeri uirtutũ ſucceſſib. ſenſit, ultra ſe excreſcere expauit. Paruulus itaq; eſt qui inuidia occiditur: quia niſi ipſe inferior exiſteret, de bono alterius nõ doleret. Sed inter hæc ſciẽdum eſt, quia quãuis per omnẽ uitiũ quod perpetrat, humano cordi antiquus hoſtis uirus infundit, in hac tamẽ nequitia, tota ſua uiſcera ſerpens cõcutit, & imprimẽdæ malitiæ peſtẽ mouit. De quo nimirũ ſcriptũ eſt: Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Nam cùm deuiciũ cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoq; exteriora indicant, cꝫ grauiter animũ ueſania inſtigat. Color quippe pallore afficit, oculi deprimunt, mẽs accẽdit, & mẽbra frigeſcunt, hit in cogitatione rabies, in dẽtibus ſtridor: cunq; in latebris cordis creſcẽs abſconditur odiũ, dolore cecõ tenebrat cõſcientiam uulnus incluſum. Nil lætum de propriis libet, quia rabieſcẽtem mẽtem ſua pœna lauciat, quẽ ſceleritas torquet aliena, quantocq; extranei operis in altũ fabrica ducit, tãto ſub damnẽ mẽtis liuidæ profundius ſuffodit: ut quo alij ad meliora properãt, eo ipſo deterius ruãt, qua ruina uidelicet etiã illud deſtruit, quod in aliis actibus perfecto opere ſurrexiſſe putabatur. Nã in uidia cũ mẽtem tabefecerit, cũcta quæ inueneris bene geſta cõſumit. Vnde bene per Salomonẽ dicitur: Vita carniũ ſanitas cordis, putredo oſſiũ inuidia. Quid ẽm per uitã carnis, niſi infirma quędã actenera, & quid per oſſa, niſi fortia acta ſignantur? Et pleriq; cõtingit ut quidã cum uera cordis innocẽtia, in nõnullis ſuis actibus infirmi uide antur, quidã uerò ſam quædã ante humanos oculos robuſta exerceãt, ſed tamẽ erga aliorũ bona, in tus inuidiæ peſtilẽtia latẽter tabeſcãt. Bene ergo dicitur: Vita carniũ ſanitas cordis: quia ſi mẽtis in nocẽtia cuſtoditur, etiã ſi qua foris infirma ſunt, quandoq; roborantẽ. Et rectè ſubditur: Putredo oſſiũ inuidia: quia per liuoris uitiũ, ante Dei oculos percũt, etiã fortia acta uirtutũ. Oſſa quippe per in uidiam putreſcere, eſt quædã etiã robuſta deperire. Sed cũt hæc de inuidia dicimus, ſi nõ etiã quæliter eruatur intimemus? Difficilẽ nãq; eſt ut hoc alteri nõ inuideat ꝗd, adipiſci alter exoptat: quia quicquidrẽ poraliter percipit, tãto ſit minus ſingulis, quãto diuidit in multis: & idcirco deſideratis mẽtẽ liuor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditus alter accipiẽs admit, aut à quãtitate reſtringit. Qui ergo liuoris peſte plene carere deſiderat, illã hæreditatẽ diligat, quam cohæredũ numerus nõ anguſtat, quę & omnibus una eſt, & ſin gulis tota: quæ tãto largior eſſe oſtẽditur, quanto ad hanc percipientiũ multitudo dilatat. Imminutio ergo liuoris eſt affectus ſurgẽs internæ dulcedinis, & plena mors eius, eſt perfectus amor æternitatis. Nã cùm mẽs ab eius rei appetitu retrahit, quæ accipientiũ numero partit, tãto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius ſua dãna pertimeſcit. Quæ ſi perfectè in amore cœleſtis patriæ rapit, et plenè etiã in proximi dilectiõe ſine omni inuidia ſolidat: quia cũ nulla terrena deſiderat, nihil eſt quod eius erga proximũ charitati cõtradicat. Quæ nimirũ charitas quid eſt aliud cꝫ mẽtis oculus, qui ſi terreni amoris puluere tangit, ab internæ lucis mox intuitu læſus reuerberatur. Quia autem paruulus eſt qui terrena diligit, magnus qui æterna cõcupiſcit, potẽſt etiã ſic nõ inconuenienter intelligi. Paruulum occidit inuidia, quoniam huius peſtis languore non moritur, niſi qui adhuc in deſiderijs infirmatur.

A

B

C

D

Libri quinti Moralium ſancti Gregorij finis.

B▸ GREGORII LIB▸ VI. CONTINVANS MORALITER quintum caput lob.

Quid per nomẽ lob & uulnera eius, quæ à plãtæ pedis uſq; ad uerticem pertulit, quid item per uxorẽ eius delictionẽ ſuadere conantem, quidq; per amicos conſolatores accipiatur, breuiter recapitulatur. Caput I

ERuana hiſtoriæ ueritate, beati Iob dicta amicorũ cꝫ illius, myſtica propoſui interpretatione diſcutere, quia cũ eis uera ſcientibus liquet quòd redemptorem mundi totis ſuis allegationibus curat ſancta ſcriptura promittere, cumq; per electos

electos omnes, ut per eius scilicet mẽbra, studuit designare. Vnde & idẽ B. Iob latino eloquio dolens dicit: ut per eius & nomẽ & vulnera, redemptoris nostri passio designet, de quo propheta ait: Esa.53 Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Cui tẽtator ablatis omnibus, et seruos & liberos occidit, quia nõ solũ Iudaicũ populum ex timore seruientẽ, sed ipsos quoq; apostolos in suo amore regneratos, passiones eius tẽpore telo perfidiæ perculit. Vulneribus beati Iob corpus atteritur: quia redẽptor noster cõfigi clauis in crucis patibulo nõ dedignatur. A planta autẽ pedis, usq; ad uerticẽ uulnera suscepit, quia sanctam Ecclesiã, quæ corpus eius est, nõ solũm per extrema & ultima, sed usq; ad summa mẽbra persecutione fœuiẽs tentator afflixit. Vnde etiã Paulus dixit: Cõplebo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea. Cui suadere uxor ad maledicendum nititur, quia carnales quiq; intra sanctã Ecclesiam adiutores callidi tẽtatoris existunt. Quæ enim eum ad maledicendũ prouocat, uitã carnalium designat: qui, ut suprà diximus, tam intra sanctam Ecclesiã incorrectis moribꝰ positi, quo per fidem bonis iuxta sunt, eo per uitã durius premũt. Quia eñ quasi fideles uitari nequeũt, à fidelibus tanto deterius, quãto & interius toleranẽ. Amici uerò illius qui quasi ad cõsolandum uenitur, fed ad uerba asperæ inuectionis excedũt, hæreticorũ spẽciem tenẽt, qui cũ cõtra bonos deũ defendere nituntur, offendũt. Hæc itaq; superius latius dicta, nũc breuiter studui ex mystica designatione succingere, ut lector meus ex ipsa hac replicatione memineritme in hoc opere spiritali intellectui de seruire, & tamẽ cum utilitatis ipsius usus postulat, subtiliter quoq; studeo historiæ uerba discutere: cum uerò necesse est, simul utrunq; cõplector, ut spiritales fructus allegoria generet, quos tamẽ ex radice historiæ ueritas producit. Amicos uerò bea ti Iob, quos hæreticorũ spẽciẽ tenere diximus, in dictis suis nequaq; per omnia reprobamus, quia dum per supernã sententiã cõtra eos dicit: Non estis locuti corã mẽ rectũ, & protinus subdit: Sicut seruus meus Iob: profectò liquet, quia nõ omnino desperitur, quod ex melioris cõparatione reprobatur. In reprehẽsione quippe eius incautè dilabũtur, fed tamẽ quia tãti uiri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Vnde & sicut superius diximus, eorũ uerbis etiã Paulus utitur, & hæc in assertionis suæ adiutoriũ assumẽs, prolata ex ueritate testatur. quæ tamẽ ueritas rectè reprehẽdit: quia quãlibet fortis sentẽtia cõtra sanctum uirũ proferri nõ debuit. Possunt ergo my stice Eliphas uerba gerere, quibus ad beatum Iob loquitur, dicens:

Quòd stultus fuerit iudæorum populus, qui præsentẽ dominũ in carne spreuit, et filij eius sint qui perfidiã eius imitãtur. Cap. II

EGo uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.] Stultus quippe iudeorum populus extitit, quia ipsam in carne præsentiam æternæ sapiẽtiæ spreuit. Qui quasi firma radice cõualuit, quia electorũ uitã tẽporaliter extũ guendo superauit. Sed hunc Eliphas maledicẽdo despicit: quia perfidiæ illius prædicatione generantur. Qui scilicet à salute lõgè sunt, quia etiã tẽporalem uitã sine afflictione percipiũt, æterna grauius ultione feriẽtur, sicut de eisdem filijs illius dominus dicit: Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridã, ut faciatis unum proselytum, & cũm fuerit factus, facitis eum filium gehẽnæ duplo quàm uos. Sequitur: Et cõterentur in porta, & nõ erit qui eripiat.] Quis alius portæ nomine, nisi mediator Dei & hominum debet intelligi, qui ait: Ego sum ostiũ, per me si quis introierit, saluabitur? Filij igitur huius stulti extra portã proficiũt, & in porta cõterũtur: quia prauæ iudæorũ soboles ante mediatoris aduentũ, in legis obseruatione floruerũt: sed in ipsa redẽptoris nostri præsentia, à diuinitatis obsequio, perfidiæ suæ meritis repulsi ceciderũt. Quos nimirũ nõ est qui eripiat: quia scilicet dũ ipsum redemptorẽ extinguere perfequẽdo conati sunt, oblatæ sibi remediũ ereptionis abscideruñt, de quo bene subditur: Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus.] Huius eñ stulti messis fuerat sacri feges eloquij. Quædã nãq; spicarũ grana, sunt uerba, pphetarũ quæ stultus habuit, fed nõ comedit: quia Iudaicus populus legẽ qdẽ uerbotenus tenuit, fed per fatuitatis fastidiũ ab eius intellectu ieiunauit. Huius ergo stulti messem famelicus comedit, quia nimirũ gẽtilis populus uerba legis intelligẽdo edit, ad quæ plebs Iudaica fine intellectu laborauit. Hõs famelicos fidei, dominus præuidit, cũm per Euangelistã dixit: Beati qui esuriũt & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabũtur. De his famelicis Anna prophetãte dicitur: Repleti prius pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt. Sed quia messem perdidit, rectè subiũgitur, qualiter etiã ipse stultus perit, cũ dicitur: Et ipsum rapiet armatus. Antiquus hostis Iudaicũ populũ armatus rapuit, quia in eo uitã fidei fraudulenter suggestionis iaculis extinxit: ut unde se inhærere deo crederet, inde eius ordinationi repugnaret. Quod profecto discipulos suos ueritas præmonet, dicẽs: Venit hora, ut omnis qui interficit uos arbitretur obsequium se præstare Deo. Sequitur:

Quid sit quòd aliquis uelox ingenio, quæ intelligit contẽnit, et alius tardus et hebes uix tandem multo labore assequitur, quod cùm intellexerit, operatur. Cap. III

ETbibentes stitientes diuitias eius.] Huius stulti diuitias stitientes bibũt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Iudaicus populus in superbiæ ostentatione possederat, cõuertæ gentilium mentes irrigantur. Vnde & eisdem per prophetam dicitur: Omnes stitientes uenite ad aquas, & qui nõ habetis argentum, properate. Quia enim argenti uocabulo eloquia diuina signantur, Psalmista testatur, dicẽs: Eloquia domini eloquia castra, argẽ-

tum ígne examinatũ. Qui ergo argentum nõ habent, ad aquas uocantur, quia nimirum gẽtilitas. quæ scripturæ facræ præcepta non acceperat, facri eloquij inundatione fatiatur, quam tanto nitè auidius potat, quanto hanc diu ficca fitiebat. Eadem ergo diuina eloquia & messes & diuitiæ uocãtur: messes, quia ieiunam mentẽ reficiunt, diuitiæ uerò, quia magna nos morum uenustate cõponunt. Eadẽ & comedi dicuntur & bibi, quia ni mirum dum quædam in eis obscura sunt, quæ nõ nisi interpretata intelligimus, hæc quasi mandẽdo glutimus: dum quædam uerò ad intelligẽdum facilia ita sumimus ut inueniuus, ea quasi nõ mãsa bibimus, quia non fracta forbemus. Hæc sub ĩ tellectu mystico breui locutione transcurrimus, ne quid forsitã præterisse uideamur. Sed quia beatíssimi amici esse non possent, nisi in quibusdam quoq; magna morum honestate fulgerẽt, restat ut in eorum uerbis uirtutẽ sensuum moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus discutitur, cuius doctrinæ fuerint, ostẽdatur.

Quid sit maledicere pulchritudinem stulti. Cap. IIII

EGo uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.] Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore solidat. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra construxisse dicit: ut aperte monstraretur, quia ipse in terra fundamẽtum posuit, qui à soliditate cœlestis patriæ alienus fuit. Quasi firma radice stultus attollitur, quando hic tẽporali prosperitate fulcit, ut omne quod appetit assequat, aduersa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione prævaleat, benè agẽtibus ex autoritate contradicat, ad maiora commoda ex peiori semper actione perueniat, ut undeuiam uitæ deserti, inde ad tẽpus fœlicior uiuat. Sed cũ malos florere infirmi cõspiciunt, tremidãt: & apud semetipsos peccãtiũ prosperitate turbati, intus in grestibus mẽtis nutant. Quorũ profectò specie sumpsit Psal 72 Psalmista, cũ diceret: Mei au tẽ pene moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, ga zelaui in peccatoribus, pacẽ peccatorum uidẽs. Cùm uerò eorum gloriã fortes aspiciũt, protinus quæ post gloriam pœna sequat, attẽdunt: & alta intus cogitatione despiciunt hoc quod foris superbi fastu uacuæ inflationis intumescũt. Bene ergo dicit: Ego uidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est eius gloriã ex considerata dãnatione iudicare, quia eo atrocius in tormẽtis obruit, quo altius in peccatis eleuat, quia cùm transit quod extollitur, permanet quod punit. Qui honorat in uia, in perutione damnabitur. Et quasi per amœna prata in carcere perueniũt, qui per præsentis uitæ prospera ad interitum tẽdit. Notãdum uerò quod cũ stulti pulchritudini maledixisse se diceret, protinus addidit, statim. Mos nanq; humanæ & infirmæ mẽtis est, ut cùm earum rerum quas respicit, qualitate uarietur, sæpe eius iudicium cũ ipsa præsentis rei specie ducat, & iuxta hoc quod aspicit, intẽtio illius sensusq; formetur. Nam plerũq; non nulli dum quorundam gloriã cernũt, eiusdẽ gloriæ aspectib. delectãt, ac magnum aliquid æstimant, secq; ut talia mereant, exoptant. Cùm uerò gloriosos quosq; aut deiectos subito, aut fustẽ etiam moriẽtes aspiciũt, quia humana gloria omnimodo nihil sit, cùm gemitu faterur: ita ut protinus dicant: Ecce quàm nihil est homo. Qui hoc nimirum rectius dicerẽt, si cũ in gloria hominẽ cernerẽt, tunc eius intrinsecum cogitantes, transeuntẽ potẽtiam nihil esse sensissent. Tunc quippe est humana elatio pẽsanda, quàm nihil sit, cùm sese super cæteros successibus extollit. Tunc cõsideranda est quo cursu fœlicitas transuolet, cùm ante humanos oculos quasi permanẽs polleat. Nã gloriam moriturí nihil esse, in ipsa iam morte pẽsare infirmi quilibet possunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hanc & ipsã ad mortẽ sequentes amant. Bene itaq; dicitur: Ego uidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Ac si aperte diceret: Contra stulti pulchritudinẽ, morãm in maledictione non habui: quia cùm hanc cernerem, simul etiam pœnam sequentẽ uidi. Nõ enim statim maledicerẽ, si qua me gloriæ illius delectatio renuisset, sed sine tarditate maledixi: quia supplicia mansura conspicẽs, eius potẽtiam sine dubitatione reprobaui. Sed quia iniqui quicq; quo plus in hoc mundo proficiunt, plures secum ad interitum trahunt, rectè subditur: Longe fiant filij eius à salute.] Filij quippe huius stulti sunt, qui in ambitione huius seculi, ex eius imitatione, nascuntur, qui profectò tanto à salute longius fiunt, quanto in perpetratione nequitiæ nulla infirmitate feriuntur. De quibus bene additur.

Dies iudicij porta regni. Cap. V

ET contenentur in porta, & non erit qui eripiat.] Nã sicut urbis aditus porta dicitur: ita est dies iudicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus ad cœlestis patriæ gloriam intratur.

Vnde & hunc diem cùm ad retributionẽ sanctæ Ecclesiæ Salomon appropinquare conspiceret, dixit: Nobilis in portis uir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Vir quippe est Ecclesiæ humani generis redemptor, qui in portis se nobilẽm ostendit: qui despectus prius in contumelijs extitit, sed in ingressu regni sublimis apparebit. Qui cum terræ senatoribus resident: quia iudicij sententiam cum sanctis eiusdem Ecclesiæ prædicatoribus decernet, sicut & ipse in Euangelio dicit: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel. Quod Esaias quoq; longè ante prænuncians ait: Dominus ad iudiciũ ueniet cũ senioribus populi sui. De his portis Salomon iterũ dicit: Date ei de fructu manuũ suarum, & laudent eã in portis opera eius. Tũc quippe sancta Ecclesia de fructu manuũ suarũ accipit: cùm eam ad percipiẽda cœlestia, laboris sui retributio attollit. Tunc eã sua opera in portis laudãt, quando eius membris in ipso regni aditu dicitur:

Esuriui

diffinitio sapientiæ. Gaudet bonitate.

Sapientia non delectatur.

1. Ioannis 2. Qui cupiunt in mundo.

Psal. 72

Matth. 19

Esa. 3

Prou. 31

Prou. 13

Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me. Filij igit huius stulti ante portam elati sunt: sed in porta conterentur, quia amatores huius seculi in præsenti uita superbiunt: sed in ipso regni aditu æterna animaduersione ferium tur. Bene autem subditur: Et non erit qui eripiat. Illos quippe ueritas ab æterna aduersitate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non ualet eripi: quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adiutorium non inuenient ereptorem. Sequitur: Cuius messem famelicus comedet.] Habet enim stultus messem, quando ini quus quisq; donum rectæ intelligentiæ accipit: scripturæ sacræ sententijs docetur, bona loquitur, sed tamen nullo modo hoc quod dicit operatur: uerba dei prosert, nec tamẽ diligẽ audẽdo exaggerat, uiuendo calcat. Quia ergo stultus iste recte & intelligit & dicit, sed tamen hęc operando non amat, messem habendo ecsunat. Quam nimirum famelicus comedit, quia is qui ad Deũ sanctis desiderijs anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit, & dum doctoris prauitatem recta prædicatione reficitur, quid aliud quam stulti fruge saturatur? An nõ famelicos suos ueritas ut stulti messem comederent admonebat, cũm per desiderija sancta flagrantibus, de Pharisæis præcepit, dicens: Quæ dicunt facite, iuxta opera uerò eorum, nolite facere. Ac si apertè diceret: Verbi messem loquendo excolunt, sed hanc male uiuendo minimè conseruant. Vestram ergo famem messis ista reficiat: quia uobis hanc per fatuitatis suæ fastidium seruant. Bene autem subditur: Et ipsum rapiet armatus.] Antiquus nanq; hostis quasi inermis uincitur, cùm mala aperta suggerens humanę menti, bona omnia simul destruere conatur. Sed armatus uenit, quãdo bona alia intacta deferens, latenter alia corrumpit. Nam sæpe quosdam in intellectu non tentat, eisq; in sacri eloquij meditatione non obuiat, sed tamen eorum uitam in operatione supplantat, qui dum de scientiæ uirtute laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt: cunctq; in fauoris delectationem animus ducitur, uitæ suæ uulnera non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapuit, quẽ fraude tectus in alia deseres, ex alia parte superauit. Sequitur: Et bibent sitientes diuitias eius.] Sæpe stultus habet interni liquoris fontem, sed non bibit: quia ingenium quidem intelligentiæ accipit, sed tamen ueritatis sententias cognoscere legendo contemnit, scit quia intelligere studendo prqualeat, sed ab omni doctrinæ studio fastidiosus cessat. Diuitiæ quoq; mentis, sunt uerba sacræ locutionis: sed has diuitias stultus oculis aspicit, & in ornamenti sui usum minimè assumit, quia uerba legis audiens, magna quidem esse cõsiderat: sed ad comprehendenda hæc nullo studio amoris elaborat. At contra alius sitim habet, ingenium non habet. amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, sensus hebetudo contra dicit, & sæpe hoc in diuinæ legis eruditione quandoq; studendo intelligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit. Huius ergo stulti diuitias sitientes bibunt, dum præcepta dei quę ingenioſi fastidientes nescíunt, hebetes amantes assequuntur. In his nimirum tenebras hebetudinis illustrat oculus amoris: nam hoc tardioribus sitis aperit, quod uelocioribus fastidium claudit. Qui & idcirco ad intellligentiæ alta perueniunt, quia agere quæ intellexerunt, uel minima nulla contemnunt, & dum sensum manibus adiuuant, sese ultra altitudinem ingeniosorum leuãt. Vnde bene per Salomonem dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Plerunq; enim aues quæ ad uolatum penna subleuat, in uepribus resident: & stellio, qui ad uolatũ pennas non habet, nitens manibus, regis ædificiũ tenet: quia nimirum sæpe ingenioſi quiq; dum negligentia torpent, in prauis actionib. remanẽt, & simplices quos ingenij penna nõ adiuuat, ad obtinẽda æterni regni mœnia uirtus operationis leuat. Stellio ergo dum manibus nitit, in regis ædibus moratur: quia illo simplex per intentionem recti operis peruenit, quo ingenioſus minimè ascendit. Sed his auditis, quæstio nostro cordi suboritur: cur uel negligenti, intelligentiæ donum tribuatur, uel studioſus quisq; sensus sui tarditate præpediatur? Ad quam citius respondetur, dum protinus subditur: Nihil in terra sine causa fit.] Idcirco enim sæpe & desidioſus ingenium accipit, ut ingenioſus de negligẽtia iustius puniatur: quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studioſus tarditate intellligentiæ premitur, ut eo maiora premia retributionis inueniat, quo magis in studio inuentionis elaborat. Nihil ergo in terra est sine causa, quando & studioſo tarditas ad præmium proficit, & desidioſo uelocitas ad supplicium crescit. Ad intelligenda autem quæ recta sunt, aliquando laboris studio, aliquando uerò dolore percussionis erudimur. Vnde cùm dictũ sit: Nihil in terra sine causa fit, aptè protinus additur:

Quòd non ex elementis huius mundi, sed ex nobis est causa per quam meritò flagellamur.

Caput VI

ET de humo non egredietur dolor.] Dolor nanq; quasi de humo egreditur, cùm homo ad Dei imaginem conditus, de rebus insensibilibus flagellatur. Sed quia per oculta merita mentium, aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur, quoniam sensus nostri malitia exigit, ut à rebus insensibilibus feriatur. Ecce enim cernimus quòd ad correptionem nostram, expectatus imber arente terra suspenditur, & caliginoſus aer inardescẽte sole siccatur, mare procellis tumescentibus sæuit, & alios ad transmeãdum susceptos intercipit, alijs desiderati iteꝛ erecta in cumulum unda interdicit, terra non solùm germina fœcũditatis imminuit, sed etiã semina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis,

patenter aspicitur hoc quod quidā sapiens de do
Sap. 5 mino testatur, dicens: Et pugnabit cum illo orbis
terrarum contra insensatos. Orbis quippe terrarū
cum domino contra insensatos pugnat, quando
in pœna delinquentiū, & elementorum aduersi-
tas militat. Sed tamen de humo dolor non egre-
ditur: quia res quælibet insensibilis ad afflictionē
nostram stimulo nostræ actionis excitatur. De
humo dolor non egreditur: quia nequaquam poe
na de ea nascitur creatura, quæ percutit: sed de ea
proculdubio quæ peccando uim percussionis ex
torsit. Sed curandum magnopere est, ut cūm in
rebus exterioribus pōdere doloris afficimur, spe
ad superna tendamus, quatenus eo mens ad alta
perueniat, quos nos exterior pœna castigat. Vn-
de & apte subiungitur:

Quòd amatores huius mundi, & in hoc seculo, & in futuro, laboribus deputati sunt: ferui uerò Dei hinc mente auolantes, sub se habent omnia quæ contemnunt. Cap. VII

HOmo ad laborem nascitur, & auis ad uola-
tum.] Ad laborem quippe nascitur homo,
quia nimirum is qui accepta est pręditus ratione,
considerat quòd ualde sibi sit impossibile, ut hæc
peregrinationis suę tempora sine gemitu euadat:
Vnde bene Paulus cūm tribulationes suas disci-
1. Thess. 2 pulis enumeraret, adiunxit: Ipsi enim scitis, quòd
in hoc positi sumus. Sed in eo ꝙ caro flagellis affi
citur, mens ad appetenda altiora subleuatur, Pau-
2. Cor. 4 lo rursus attestante, qui ait: Et licet is qui foris est
noster homo corrūpatur, tamen is qui intus est, re
nouatur de die in diem. Homo ergo ad laborem
nascitur, & auis ad uolatū: quia inde mens ad sum
ma euolat, unde caro in infimis durius laborat.
Potest quoq; appellatione hominis carnalium ui
1. Cor. 3 ta signari. Vnde & Paulus ait: Cùm enim sit inter
uos zelus & cōtentio, nonne carnales estis? Qui-
bus paulopost subiecit dicens: Nonne homines
estis? In hac itaq; uita homo ad laborem nascitur:
quia carnalis quisq; cùm transeuntia appetit, desi
deriorum suorū se pondere affligit. Grauis quip-
pe labor est, hanc ipsām præsentis uitæ gloriam
quærere, quæsitam quandoq; percipere, & perce
ptam cū omni circūspectione custodire. Grauis
labor est, hoc eum magna fatigatione apprehen-
dere, quod is qui apprehendit, nouerit diu stare
non posse. Sancti autem uiri, quia transeuntia nō
amant, non solūm nulla temporalium desideriō-
rum pondera tolerant, sed & siqua aduersa con-
surgunt, in ipsis suis pressuris & languoribus non
Aſſumm 5 laborant. Quid enim flagellis durius? & tamen
de flagellatis apostolis scriptū est: Ibant apostoli
gaudentes à cōspectu concilij: quoniam digni ha
biti sunt pro nomine Iesu cōtumeliam pati. Quid
ergo eorum mentibus labor est, quibus & pœna
uerberum labor non est? Homo ergo ad laborem
nascitur: quia ille huius mundi ueraciter mala sen
tit, qui eius bona inhiantes appetit. Nam cuius
mens ad alta suspenditur, sub ipsa est quicquid
6 exterius contra ipsām mouetur. Bene itaque
subditur: Et auis ad uolatum.] Quia tanto ani-

A mus à laboris afflictione se subtrahit, quanto per
spē ad summa sustollit. An non quasi auis, Paulus
ad uolatum natus fuerat, qui tot aduersa sustinens
dicebat: Nostra autem cōuersatio in cœlis est. Et *Phil. 3*
rursum: Scimus quoniam si terrestris domus no- *2. Cor. 5*
stra huius habitationis dissoluatur, quòd ædifica-
tionem habemus ex deo, domū non manufactam
æternam in cœlis. Velut auis ergo in ia transcen-
derat, quēm adhuc corpore in terra demorantem,
iam in sublimib. spei penna subleuabat. Sed quia
nullus suis uiribus ualet sese in alta sustollere: ut
cùm à uisibilibus affligitur, in inuisibilia subleue-
tur, rectè mox subditur: Quamobrem ergo de-
precabor dominum, & ad deum ponā eloquium
meum.] Ac si aperte diceret. Illum rogo, per quē
B hæc tribui scio. Si enim hoc per se habere se cre-
deret, deprecari dīm non indigeret. Sequitur:
Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia abs-
que numero.] Quis omnipotentis dei mirabilia
perscrutari sufficiat, ꝙ cuncta ex nihilo creauit,
quòd ipsa mundi fabrica mira potentiæ uirtute di
sposita sit, & super aera cœlum suspenditur, & su-
per aby ssum terra libratur, quòd ex rebus inuisibi
libus ac uisibilibus omnis hæc uniuersitas existi-
terit, quòd hominem fecerit, ut ita dixerim, in breui col
ligens mundum alterū, sed rationalem: quòd hūc
ex anima & carne cōstituēs, inuestigabili uirtutis
dispositiōe permiscuit spiritū et lutū? Ex his itaq;
aliud nouimus, aliud & sumus: sed tamē mirari ne
gligimus, quia ea quæ incomprehensibili indaga
C tione mira sunt, humanis oculis usu uiluerūt. Vn-
de fit ut si mortuus homo suscitet in admiratiōe
omnes exiliat, & quotidie homo qui non erat, na
scitur, & nemo miratur: cùm proculdubio omni-
bus constet, quia plus sit creari quod non erat, ꝙ
reparari quod erat. Quia arida Aaron uirga flo-
ruit, cuncti mirati sunt, & quotidie ex arente terra
arbor producit, uirtusq; pulueris in lignū uertit
et nemo mirat. Quia quinq; panibus quinq; milia
hominū saturati sunt, creuisse escas sub dentibus
cuncti mirati sunt: quotidie sparsa grana seminū,
plenitudine multiplicanī spicarū, & nemo mira-
tur. Aquam semel in uinum permutatam uiden-
tes cuncti mirati sunt: quotidie humor terræ in ra
dicem uitis attractus, per botrum in uinum uer-
titur, & nemo miratur. Mira itaq; sunt omnia quę
D mirari homines negligunt: qui ad cōsiderandum,
ut prædiximus, usu torpescunt. Bene autem cum
diceret: Qui facit magna:] adiunxit statim: Et
inscrutabilia.] Minus enim fuerat magna facere,
si tamen ea quæ facta sunt, perscrutari potuissent.
Rectè autem subditur:

Quòd diuina miracula considerari quidem debent per studium, nec tamen discuti per intellectum. Cap. VIII

ET mirabilia absque numero.] quia minoris
esset magnitudinis, si qui inscrutabilia con-
didit, pauca fecisset. Sed inter hæc sciendum est,
quia diuina miracula & semper debent cōsiderari
per studiū, & nunquā discuti per intellectū. Sæpe
nanq;

nanq; humanus sensus, dum quarundam rerū ra- A
tionem quærens nō inuenit, in dubitationis se uo
raginē mergit. Vnde sit ut nōnulli homines mor-
tuorum corpora in puluerem redacta considerēt,
dumq; resurrectionis uim colligere ex ratione nō
possunt, hæc ad statum pristinum redire posse de-
sperant. Mira igit quæ ex fide credenda sunt, per-
scrutanda per rationem non sunt, quia si hæc no-
stris oculis ratio expanderet, mira non essent. Sed
cùm in his fortasse animus titubat, necesse est ut
ea quæ per usum nouit, nec tamen per rationem
colligit, ad memoriam reducat, quatenus rei simi-
lis argumento fidem roboret, quā labefactari sua
sagacitate deprehendit. Considerato quippe hu-
manæ carnis puluere, quorundam mens concus-
sa desperat, quando puluis ad earnem redeat, & B
rediuiuum corpus per membrorum lineamen-
ta componat: quando illa terræ ariditas per ui-
uentia membra uitidescat, ac sese per eorum spe-
cies formasq; distinguat. Hoc nimirum per ratio-
nem comprehendi nō potest, sed tamen credi per
exemplum facilè potest. Quis enim ab uno grano
seminis, immensam surgere arborē crederet, nisi
certum hoc per experimentum teneret? Intanta
nanq; unius grani paritate, & nulla sui dissimi-
litudine, ubi latet ligni duritia, & ligno tenerior
medulla, asperitas corticis, uiriditas radicis, sapor
fructuum, suauitas odorum, diuersitas colorum,
molicies foliorum: & tamen quia hoc per experi C
mentum nouimus, ex uno grano seminis prodire
omnia non dubitamus. Quid ergo est difficilè, ut
puluis in membra redeat, dum conditoris poten-
tiam quotidie cernimus, qui ex grano ligna mira
biliter, & adhuc mirabilius fructus ex lignis crea-
t? Dicat ergo: Qui facit magna & inscrutabilia,
& mirabilia absq; numero: quia diuinorum ope-
rum magnitudo, nec ex qualitate ualet discuti,
nec ex quantitate numerari. Vnde & adhuc sub-
ditur: Qui dat pluuiam super faciem terræ, & ir-
rigat aquis uniuersa. Qui ponit humiles in sub-
limi, & mœrentes erigit sospitate.] Quia amicos
beati iob eruditos eius societate credimus, neces-
se est ut hæc Eliphath uerba mysticè disseramus.
Omnipotens enim Deus terræ pluuiam tribuit,
cùm arentia corda gentilium, superna gratia præ- D
7 dicationis infundit. Et aquis uniuersa irrigat,
quia sterilitatem perditi hominis repletione spiri
tus ad fructificationem format, sicut per semet-
Ioan. 4 ipsum ueritas dicit: Qui biberit ex aqua quā ego
dabo ei, non sitiet in æternū. Vniuersitatis autem
nomine homo signatur, quia in ipso & uera spe-
cies, & magna communio uniuersitatis ostendi-
tur. Omne nanq; quod est, aut est & non uiuit: aut
est & uiuit, sed nequaquā sentit: aut est, & uiuit, &
sentit, sed non intelligit, nec discernit: aut est, ui-
uit, & sentit, & intelligit, & discernit. Sunt nanq;
lapides, nec tamen uiuūt. Sunt arbusta: uiuūt quī-
dem, nec tamen sentiunt. Herbarum quoq; atque
1. Cor. 15 arborum uita uiditas uocatur, sicut per Paulum
de seminibus dicitur: Insipiens tu, quod seminas
non uiuificatur, nisi prius moriatur. Sunt bruta a-

nimalia, uiuunt & sentiunt, nec tamen intelligit, Homo cur homo nominatus appellatur
aut discernunt. Sunt angeli, uiuunt & sentiunt, & 3
intelligendo discernunt. Homo itaq; quia habet
commune esse cum lapidibus, uiuere cum arbori
bus, sentire cum animalibus, discernere cum an-
gelis, rectè nomine uniuersitatis exprimitur, in
quo iuxta aliquid ipsa uniuersitas tenetur. Vnde
& discipulis ueritas dicit: Euntes in mundum uni Mar. 16
uersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.
Omnem uidelicet creaturam solum intelligi ho-
minem uoluit, cui commune aliquid cum omni-
bus creauit: quāuis hoc loco uniuersa intelligi &
aliter possunt. Sancti enim spiritus gratia cùm si-
bi diuites subijcit, pauperes non repellit: cùm for
tes humiliat, uenire ad se debiles non recusat: cū
nobiles colligit, simul & ignobiles apprehendit:
cùm sapientes suscipit, imperitorum stultitiā non
contemnit. Vniuersa ergo Deus aquis irrigat, qui
dono sancti spiritus, ex omni genere hominum
ad suam cognitionem uocat.

Quòd iuxta morum diuersitatem, uim sui sermonis format Deus in singulis. Cap. IX

POssunt autem uniuersorum nomine, ipsę mo Matt. 16.
rum dissimilitudines designari. Alius nanq;
elatione erigitur, alius pōdere timoris inclinatur,
alius libidine æstuat, alius auaritia anhelat, alius re
missione se deijcit, alius ira feruescit. Sed per do-
ctrinam sacri eloquij, dum superbo humilitas tri-
buitur, timido confidentia præbetur, luxuriosus
per castitatis studium ab immūditia tergitur, auā-
rus per continentiam ab ambitionis æstu tempe-
ratur, remissus zeli rectitudine erigitur, iracun-
dus à præcipitationis suæ excitatione refrenatur,
uniuersa Deus aquis irrigat: quia uim suī sermonis
in singulis iuxta morum diuersitatem format, ut
hoc eius eloquio quisque inueniat, per quod uir-
tutis necessariæ germen ferat. Vnde per quendā
sapientem de mannæ dulcedine dicitur: Panem de Sapi. 16
cœlo præstitisti illis sine labore, omne
delectamentum in se habentem, atque omnis sa-
poris suauitatem. Manna quippe omne delecta-
mentum atq; omnis saporis suauitatē in se habuit,
quod uidelicet in ore spiritalium iuxta uolunta-
tem edentium saporem dedit: quia diuinus sermo
& omnibus congruens, & à semetipso non discre
pans, qualitati audientium condescendit, quē dū
electus quisque utiliter, iuxta modum suum intel
ligit, quali acceptum manna in uoluntarium sapo
rem uertit. Et quia laborem boni operis gloria se-
quitur retributionis, post aquarum irrigationem
rectè subiungitur

Quòd hi qui pro amore Dei modo se contemnunt, sublimes cum Deo iudices uenient. Cap. X

QVi ponit humiles in sublimi, & mœrentes eri
git sospitate.] In sublimi humiles ponūtur:
quia hi qui nūc p dei amore despecti sunt, tūc cū
deo iudices uenient, sicut hoc quod pauloante dixi
mus ei sē humilib. ueritas pollicet, dicēs: Vos qui Matth. 19.
secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius
hois in sede maiestatis suæ, sedebitis et uos super
duode-

duodecim sedes, iudicātes duodecim tribus Isra-
el. Tunc mœrētes dñs sospitate erigit, quia hi qui
eius desiderijs accensi, prospera fugiunt, aduersa
patiunt, cruciatus persequentiū tolerāt, secq; ipsos
per lamenta castigāt, tanto sublimiorē tūc sospita
tem recipiūt, quanto nūc cunctis mundi gaudijs
deuotē moriunt. Hinc etenim per Salomonem
Prou. 24 dicitur: Cor quod nouit amaritudinē animæ suæ,
in gaudio eius non miscebit extraneus. Humana
etenim mens animæ suæ amaritudinē scit, cū æter
næ patriæ desiderijs accensa, peregrinationis suæ
pœnā flendo cognoscit: sed in eius gaudio extra-
neus non miscebit, quia qui nūc à mœrore cōpun
ctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiā conso
lationis nō est. Hinc est quod in Euāgelio ueritas
Ioan. 6 dicit, Amen amen dico uobis, quia plorabitis &
flebitis uos, mūdus aūt gaudebit, uos aūt cōtrista
Ibidem bimini, sed tristitia uestra uertet in gaudiū. Et rur-
sum: Vos igit nūc quidē tristitiā habetis, iterū aūt
uidebo uos, & gaudebit cor uestrū, & gaudiū ue-
strū nemo auferet a uobis. Sospitate ergodñs mœ
rentes erigere dicit: quia, pse afflictos rēporaliter,
uera salute cōsolat. Quod tamē de electis dei etiā
in hac uita nihil obstat intelligi. In sublimi quippe
humiles ponunt, quia cūm se ex humilitate sub-
sternunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia
transeunt, cunctq; in indignos in omnib. æstimant,
rectæ cogitationis examine huius mundi gloriā
transcendentes calcant: Videamus humilem Pau
2. Cor. 1 lum cūm discipulis dicit: Non enim nosmetipsos
prædicamus, sed Iesum Christū dñm nostrū, nos
aūt seruos uestros per Christū. Videamus hūc hu-
1. Cor. 6 Ephes. 2 milem in sublimi iam positū dicentem: An nescī-
tis quia angelos iudicabimus? & rursum: Conresu
scitauit & cōsedere nos fecit in cœlestib. Fortasse
hunc exterius tūc catena religabat, mente tamen
in sublimib. positus fuerat, quia iam per spei fuæ
certitudinē in cœlestibus sedebat. Sancti itaq; uiri
foris despecti sunt, & uelut indigi omnia tolerant,
sed dignos se fupernis sedibus confidentes, æter-
nitatis gloriā cū certitudine expectāt: cunctq; labo-
rant foris aduersitate persecutionis, ad munitā re-
currunt intrinsecus arcem mentis, & inde cuncta
sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporali-
ter etiam femetipsos cernunt, minas non metuūt,
quia & tormenta patiendo contemnūt. Hinc em
Prou. 28 per Salomonem dicit: Iustus quasi leo confidens
Prou. 12 absq; terrore erit. Hinc ab eo scriptū est iterū: Nō
cōtristabit iustū, quicquid ei acciderit. Quia em re
cti quicq; in alto intentionis suæ uertice siti sunt,
dū mortē moriēdo nō sentiūt, miro modo eos re-
proborū iacula & feriūt, & non cōtingūt. In subli
mi ergo humiles sunt positi: quia unde se in omni
bus despiciūt, inde contra omnia securiores fiunt.

Quid sit quod scriptum est in Esaia, descende, sede in puluere uirgo filia Babylonis. Cap. XI

Esa. 46 QVo contra rectè sub Babylonis specie per
prophetā menti reprobæ dicit: Descende,
sede in puluere uirgo filia Babylonis, sede in ter-
ra, non est solium filiæ Chaldæorū. Hoc enim lo-
co humana mens uirgo non incorrupta (ut arbi-
A tror) dicitur, sed incōcunda. Et quia Babylon cō-
fusio interpretatur, rectè incōcunda mens Baby-
lonis filia uocatur: quę in eo q; nequaq; bona ope
ra germinat, dum nullo ordine rectę uitæ cōponi
tur, quasi cōfusione matre generat. Sin aūt uirgo
nō incōcunda dicitur, sed incorrupta, post quam
statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cumu-
lum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpatio
nem dicitur diuina uoce, descende. in alto quip-
pe humanus animus stat, quando supernis retri-
butionibus inhiat: sed ab hoc statu descēdit, cùm
turpiter uictus, sese defluentibus mundi deside-
B rijs subijcit. Cui bene mox additur, sede in pulue-
re. Descendens enim in puluere residet, quia cœ-
lestia deserens, terrenis cogitationibus aspersus,
in ínfimis uilescit. Vbi adhuc ingeminando sub-
iungitur: Sede in terra. Ac si aperte exprobrās di-
cat: Quia cœlesti conuersatione nolui sti te erige-
re, sub temetipso prostratus in terrenis actib. hu-
miliare. Vnde & necessariò protinus additur: Nō
est solium filiæ Chaldæorum. Chaldæi nanque fe-
roces interpretantur. Valde autem feroces sunt,
qui uoluptates proprias sequentes, nec suis parce-
re mortibus sciūt. Ferocia sunt terrena desideria,
quæ non solùm contra præcepta conditoris, sed
sæpe etiam contra percussionum uerbera, duram
atq; insensibilem mentem reddunt. Sed filia fero-
cium solium non habet: quia mens quę ad amorē
mundi ex prauis desiderijs nascitur, atq; eiūdē de-
siderijs obduratur, in eo quòd se terrenis concupi
scētijs subijcit, sedem iudicij amittit: nullicę apud
se solio præsidet, quia examine discretionis caret,
& quasi à iudicij sui sessione repellit, quia per ex-
teriores concupiscentias uagatur. Liquet, enim q;
mens quæ intus consilij sedem perdiderit, foras se
per delideria innumerabiliter spargit. Et quia age
re intellecta dissimulat, cæcatur etiam rectè, ut
nescíat quod agat: & sæpe iusto iudicio in sua uo
luntate relinqu tur, & sub ea quæ anxie appetit, la
borioſa mundi ministeria relaxatur. Vnde
aptè illic subditur: Quia ultra nō uocaberis mol-
lis & tenera, tolle molam, & mole farinam. Con-
stat nimirum quòd teneræ suæ filiæ parentes par-
cunt, nec duris atq; seruilibus hanc operibus affli-
gunt. Omnipotēs ergo Deus quasi terrenā filiam
uocat, quando dilectam uniuscuiusq; animā, à la-
borioſis huius mudi seruitijs reuocat, ne dum ex-
teriorib⁹ actionibus afficitur, ab internis delide
rijs obduretur. Sed Chaldæorū filia mollis & te-
nera non uocatur, quia mens prauis deliderijs de
dita, in eo quod anxiè appetit, huius seculi labo-
re relinquitur, ut foris mundo uelut ancilla ser-
uiat, quæ intus Deum ut filia nequaquā amat. Vn
de & molam tollere, ac farinam molere iubetur.
Mola in gyrum ducitur, & farina profertur. Vna
quæque autem mundi huius actio mola est, quæ
dum multas curas congerit, humanas mētes qua-
si per gyrum uertit: atq; ex se quasi farinam pro-
rijcit, quia seducto corde, semper minutissimas
cogitationes gignit. Nonnunq; uerò qui quie-
tus alicuius esse meriti creditur, positus in qua-
libet

libet actione denudatur, unde illic protinus subinferturi: Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. In administratione quippe operis turpitudo denudaf, dum nullis mens abiectaq; in actiois ostentatione cognoscitur, quæ quieta prius magna putabatur. Flumen rũ mens discooperit, quãdo opus, quod ignorabatur, ostendit. Crura reuelat, quia quibus desideriorum passibus, lucris mundi inhiet, manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones huius seculi quæ quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit, dumq; alias relinquit, alias assequitur, quasi de flumine semper ad flumẽ tendit. Hęc paucis per excessum diximus, ut mens à solio sanctæ inretionis excussa, quo iaceat monstraremus: quia si ad ea quæ super ipsam sunt, inhiare cessauerit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis æternitatis ligatur. Bene ergo dicitur: Qui ponit humiles in sublimi.] Atq; apte subiungitur: Et mœrentes erigit sospitate.] Sæpe in hoc mundo etiam lætꝰ qui libet erecti sunt, dum de ipsa gloria suæ prosperitatis intumescunt. Sed mœrentes dominus sospitate erigit: quia afflictos suos ad gloriam ueræ lætitiæ soliditate sustollit. Sospitate quippe, non insania erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in Deum firma gratulantur. Nonnulli enim (sicut diximus) & iniquitates perpetrãt, & gaudere non
Prou. 2 cessant. de quibus per Salomonem dicitur: Qui
Eccle. 8 lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus
pessimis. Et rursum: Sunt impij qui ita sunt securi, ac si iustorum facta habeant. Hi nimirum non sospitate erigũtur, sed insania: quia superbiunt cùm affligi debuerunt, & inde miseri in exultatione defluunt, unde à bonis flenitu phreneticorum uidelicet sensibus similes, qui insaniam qua prævalent, uirtutem putant, qui ex morbo esse nesciunt hoc quod amplius sanis possunt, & quasi creuisse se uiribus æstimant, dum ad uitæ terminum per augmenta languoris appropinquãt: qui quia rationis sensum non habent, flent, & rident, & tanto se in magna exultatione dilatant, quanto et insensibiles malum quod patiuntur, ignorant. Sospitate ergo dominus mœrentes erigit: quia electorum mens non de præsentis uitæ insania, sed de certitudine æternæ salutis hilarescit. Vnde apte mox de hac ipsa pravorum destructione subiungit: Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperãt. Reproborum mentes peruersis cogitationibus semper inuigilant, sed plerunq; eis superna dispositio obuiat: & quamuis prauitatem consilij nec fracti aduersitatibus corrigant, tamen ne contra bonos prævaleat, eorũ uires refrenat. Quos contra miro iudicio agit, ut effectu quidem praui operis careant, & tamen iustæ sententiæ iudicis reos conscientia addicat. Quòd ergo mala cogitãt, quid ipsi faciant ostendunt: quòd uerò mala implere nequeunt, hi contra quos cogitauerant, defenduntur. Vnde & adhuc bene subditur:

A *Quòd humana cõsilia in eo quòd Dei cõsilio nituntur resistere, obsequitur, ut de fratribꝰ Ioseph legitur, & de Saul, et de Ionæ, & de Iudeis Christi nomen extinguere uolentib. Cap. XII*

QVi comprehendit sapientes in astutia eorũ, consilia prauorũ dissipat.] Sæpe enim nonnulli humana sapientia insflati, dum desiderijs suis diuina iudicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur, & quo ad uotum suum uim supernæ dispositionis intorqueãt, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt, fed inde uoluntatem Dei peraguntꝰ unde hanc immutare cõtendunt, atq; omnipotentis Dei cõsilio dum resistere niτuntur, obsequunt: quia sæpe & hoc eius dispositioni aptè militat, B quod ei per humanum studium friuole resultat. Sapientes ergo dominus in ipsa eorũ astutia comprehendit, quando eius consilijs humana facta etiam tunc congruè seruiunt, cùm resistunt. Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gestarum rerum exempla proferamus. Ioseph somniũ uiderat quòd suo manipulo, fratrũ eius semanipuli prosternebant: somnium uiderat quòd sol & luna se cùm reliquis stellis adorabãt. Quę quia puré fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ dominationis inuidia, pauorq; percussit. Cunq; hunc ad se uenire conspicerent, malitia fœuientes dixerunt: Ecce somniator uenit ille, uenite occidamus eum, & uideamus quid illi proderint somnia sua. Cunq; se eius dominio: subijci metuunt, C somniatorem in puteũ deponunt, eumq; Hismaelitis transeuntibus uendunt: qui in Ægyptũ ductus, seruituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Ægypto prælatus est: per superum uerò sapientiam prouidus frumẽta congessit, & futuro periculo necessitatis obuiauit. Cũq; in orbem fames irruit, de alimentorum præparatione sollicitus Iacob, filios suos in Ægyptũ misit: qui frumentorum dispensationi præpositũ Ioseph nescientes inueniũt, atq; ut mererentꝰ alimenta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terrã ceruicib. adorare. Pensemus ergo gestę rei ordinem, pensemus quomodo sapientes D in ipsa sua astutia uis diuina comprehendat. Ideo ab eis uenditus fuerat Ioseph, ne adoraretur, sed ideo est adoratus, quia uenditus Astutè nanq; aliquid agere auſi sunt, ut Dei consiliũ mutaret, sed diuino iudicio, quod declinare conati sunt, reniteꝰ tendo seruierunt. Inde quippe coacti sunt Deiuo luntatem peragere, unde hanc moliti sunt astutè commutare. Sic lic diuinũ consiliũ dum deuitat, implet: sic humana sapientia dum reluctat, cõpe hendit. Timuerũ fratres ne Ioseph super eos excresceret, sed hoc quod diuinitus disposituꝰ fuerat, cauẽdo factũ est ut eueniret. Humana ergo sapientia in seipsa cõprehensa est, quę uolũtati dei unde per intentionẽ restitit, inde eius implet ioni militauit. Sic Saul dũ Dauid subiectũ quotidiano suc- 13
cresceret uirtutũ successũ cõspiceret, suã ei in cõiugiũ filiã spopõdit, atq; in eius dotẽ, cẽtũ dari ab eo

Phili-

Philistinorum præputia petijt, ut cùm prouocatus miles ultra se excrescere quæreret, inimicorū gladijs traditus uitam finiret, sicut scriptum est: 1.Reg.18 Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantum centum præputia Philistinorum, ut fiat uliso de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philistinorum, sed Dauid dispositionis intimæ fauore roboratus, centum se dare perhibuit, & ducenta præputia reportauit. Cuius nimirum operis Saul argumento superatus, superna prouidentia in sapientiæ suæ est consilio deprehensus: quia unde succrescentis militis uitam se extinguere credidit, uirtutis eius gloriam inde cumulauit. Sed quia nonnunquam astutè se aliquid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientem deducere, & quomodo in internis consilijs astutia moralium comprehendatur, demonstrare. Prudenter quippe Ionas sapere uoluit, cū Ion.4.1 ad prædicandam Niniuitarum pœnitentiam missus, quia electis gentibus ludæam deserere timuit, prædicationis officium implere recusauit. Nauim petijt, fugere Tharsis elegit, sed protinus tempestas exoritur, fors mittitur, ut uidelicet cognoscatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in cui pa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto sorbente repentè deuoratur, atq; illue gestâte belua peruenit, quò ire spontè contemplit. Ecce fugitiuum Dei tempestas inuenit, sors ligat, mare fu scipit, belua includit, & quia autori suo obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus car cere portatur. Iubente Deo ministrare homo prophetiā noluit, aspirante deo belua prophetam uo muit. Comprehendit ergo dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc in usum suæ uoluntatis redigit, per quod sibi uoluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiam, ut uideamus quid prouidendo prohi Ion.12 buit, aut quid prohibēdo prouocauit. Certè cùm ad redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, ciim sacerdotes populi, inuidiæ fa cibus acc ensi, mundum post eū ire cernerent, ut proclamarent dicentes: Videtis quia nihil profici mus, ecce mundus totus post eum abijt: ut ab illo uim tantæ cōfusionis absciderēt, finire eius po Ion.11 tentiam morte conati sunt, dicentes: Expedit ut unus homo moriatur, & nō tota gens pereat. Sed redemptoris mors ad coniunctionē sui corporis, id est, Ecclesiæ ualuit, nō ad separationem. Vnde & per legem turturi uel columbæ (in figura nostri sacrificij) secari guttur præcipitur, & nō penitus abscindi, ut & post mortem corpori caput inhæreat, quia uidelicet mediator Dei & hominum, id est, caput omniū nostrum, & ueræ mundationis hostia unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis uerius inhæsit. Post sectionem ergo, caput turturis suo corpori inhæret, quia Christū ab Ecclesia nec mors interueniens diuidit. Persecutores igitur peregerūt hoc quod pernicioſè moliti sunt, intulerunt mortem, ut ab eo abscinderent fidelitū deuotionem, sed inde fides creuit, unde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cunq;

A se æstimant eius miracula persequendo absciṅde re, hæc nimirum compulsi sunt nescièndo dilatare. Comprehendit ergo dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc ad pietatis suæ obsequium redigit, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Iustus nanque & misericors mortalium acta disponēs, alia cō cedit propitius, alia per mittit iratus, atq; ea quæ permittit, sic tolerat, ut hæc in sui cōsilij usum uertat. Cuius nimirum 14 sit ut & quod sine uolūtate Dei agit uolūtati Dei contrariū nō fit, quia dū in bonū suum mala facta uertunt, eius cōsilio militant etiā quæ eius cōsilio repugnant. Hinc enim per Psalmistam dicit: Ma- Psal.110 gna opera domini, exquisita in omnes uoluntates eius. Sic quippe eius opera magna sunt, ut per B omne quod ab hominibus agitur, eius uoluntas exquiratur. Nam sæpe inde perficitur, unde repelli putabatur. Hinc rursum dicitur: Omnia quęcunq; Psal.134 uoluit dñs fecit in cœlo & in terra. Hinc Salomō ait: Non est sapiētia, nō est prudentia, nō est cōsi- Prou.21 lium cōtra dñm. Restat ergo ut in cunctis quę agimus, uim supernæ uoluntatis inquiramus, cui uidelicet cognitæ, debet nostra actio deuotè famulari, & quasi ducem sui itineris prosequi, ne ei etiam nolens seruiat, si hāc superbiens declinat. Virtuti enim uis superni consilij nequaquam potest, sed magna sibi uirtute hanc temperat, qui se sub eius nutibus refrenat, eiusq; se ponderi leuigat, qui hanc subiectō cordis humero uolens portat. Sed quia persecutorum superius memoriam fecimus, qualiter etiam ea quæ subiecta sunt, eorum C cæcitati congruant, ostendamus. Sequitur:

Quòd exemplo Loth, contra uiam iusti, accusationis editum non inueniunt peccatores. Cap. XXIII

PEr diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.] Per diem tenebras incurrūt, quia in ipsa ueritatis præsentia perfidiæ errore cæcati sunt. Clarè quippe per diē cernitur, per nocte uerò nostra acies obscuratur. Per secutores igitur redemptoris nostri, dum diuinæ uirtutis miracula cernerent, & tamen de eius diuinitate dubitarent, in die tenebras passi sunt, quia uisum in luce perdiderunt. Hinc est quòd eos ipsa lux admonet dicens: Ambulate dum lucem habe Ioan.12 tis, ne uos tenebræ comprehēdant. Hinc est quod de ludæa dicitur: Occidit ei sol cū adhuc esset dies. Hier.15 Hinc est quod uocem pœnitentium in se prophe ta iterum sumit, dicens. Impegimus meridie quasi Esa.59 in tenebris, in caligine sis quali mortui. Hinc iterū dicit: Custos quid de nocte custos quid de nocte? Esaiæ 21 Dixit custos. Venit mane & nox. De nocte etenim custos uenit, quia humani generis protector, & manifestus in carne apparuit, & tamen hunc pressa perfidię suæ tenebris ludæa minimè cognouit. Vbi bene ex uoce custodis additur: Venit ma ne & nox, quia per eius præsentiam & nouus lux mundo inclaruit, & tamen in corde infidelium uetusta cæcitas remansit. Bene autem dicitur: 15

Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.] Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis nō ui demus. Iudæi autē aperta eius miracula uiderant, & adhuc

& adhuc eſt quaſi palpates quærebat, cũ diceret:
Ioan.10 Quouſq; animã noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm. Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, & tamen in cordis ſui tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabãt. Quorũ nimirum cæcitas ad crudelitatem, crudelitas etiãuſq; ad aperta opera perſecutiõis exarſit. Sed redemptor humani generis, perſecutorum ſuorum manibus diu teneri nõ potuit. Vnde & protinus ſubditur: Porrò ſaluum faciet egenum de gladio oris eorũ, & de manu uiolenti pauperem.] Ipſe quippe eſte pauper eſt, de quo per Paulum dicitur: Pro
2.Cor.8 pter nos egenus factus eſt, cũ diues eſſet. Et quia ludæa accuſando dominum tradiderũt, quem tradidum gentiles crucifixerunt, poteſt per oris gladium accuſantium ludæorum lingua ſignari, de
Pſal.56 quibus per Pſalmiſtã dicitur: Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus. Qui Euangelio etiam teſte clamauerunt:
Luc.23 Crucifige, crucifige eum. Per uiolenti uerò manum, ipſa crucifigens gentilitas exprimi poteſt, quæ in redemptoris morte, Hebræorum uoces opere impleuit. Deus itaq; hunc pauperẽ & de uiolenti manu & de oris gladio ſaluum fecit, quia uidelicet redemptor noſter & uires gẽtilium, & linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit, ſed ex diuinitatis ſuæ potentia reſurgẽdo ſuperauit. Quia uidelicet reſurrectione quid aliud agitur, niſi ut ad ſpem uitæ ſubſequẽtis infirmitas noſtra roboretur? Vnde & bene mox ſubditur: Et erit egeno ſpes.] Erepto quippe paupere, ege nus ad ſpem reducitur, quia humilis fidelium populus redemptore moriente, pauore concutitur, ſed reſurgente ſolidatur. Ipſos nanque primos hu ius populi pauperes, electos uidelicet prædicatores, uita eius mors perculit, ſed reſurrectio oſtenſa reparauit. Saluato ergo paupere, ſpem egenus recipit, quia reſurgente in carne domino, fidelis quiſque ad æternæ uitæ fiduciam cõualeſcit. Sed ecce iam in manifeſta oſtẽſione ueritas uenit, iam carnis mortem pertulit, eamq; reſurgendo deſtruxit, iam reſurrectionem gloria aſcenſionis honora uit: & tamen Hebræorum lingua adhuc eum contumelijs laceſſere non deſinit, quos nimirũ æquanimiter tolerat, ut alios tolerando conuertat, atq; alios minimè conuerſos quandoq; diſtrictius feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrenatione uanæ ſuę loquacitatis obmuteſcet, cũ uenire eum iuſtum iudicem uiderit, quem tunc iniuſtè iudicauit. Vnde & bene ſubditur: Iniquitas autem contrahet os ſuum.] Os enim ſuum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis redemptorẽ, lingua infideliũ cõtumelijs laceſſere nequaquam ceſſat. Sed tunc os contrahit, cùm hoc quod non uult per ſtudium, per ſupplicium claudit, quod tamen bene accipi etiam de conuerſis perſecutoribus poteſt. Saluato enim paupere, dũ egenus ad ſpem redit, contractio ore iniquitas obmuteſcit, quia reſurrectionis eius clareſcente miraculo, dũ copioſa multitudo infidelium credidit, à redemptoris ſui iniurijs contumelijſq; ceſſauit. Os enim
A ſuum ad quod Deũ deridendo aperuit, iam formi dando contraxit. Libet hæc moraliter, poſtpoſita ludæorum ſignificatione, tranſcurrere, atq; à prauis generaliter quomodo agantur indagare. Iniquorum quippe hominum mentes cùm quædam à proximis bene geſta conſpiciunt, in extenſo liuoris ſui oculeo torquentur, & grauem malitiæ ſuę pœnam ſuſtinent, cùm bona in alijs tabeſcentes uident. Rectè itaq; dicitur: Per diem incurrent tenebras.] Quia mens eorum cùm de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obſcuratur, quia ſæpe in proximis dũ bona aperta cõſpiciuntur, ſi qua mala lateant inueſtigant, & ſollicitis inquiſitionibus laborant, ſi quid fortè quod accuſare poſſint inueniant. Sana quidẽ membra cõſpiciunt, ſed clauſis cõtra oculis uulnus palpantes quærũt. Vnde & bene ſubditur: Et quaſi in nocte
B ſic palpabũt in meridie.] Dies boni operis in proximo exterius lucet, ſed quaſi in nocte palpat, qa liuoris ſui intus tenebras tolerãt. Peruenire ad ali qua quæ reprehendant ſatagunt, detractionis adi tum quærunt, ſed quia hunc inuenire nõ ualent, cæci exterius circũeunt. Quod bene exprimitur, cùm Loth protegẽtibus angelis, in domo eius Sodomitę oſtiũ nõ inuenerũt, ſicut ſcriptũ eſt: Vimq; faciebant Loth uehementiſſimè, & iam proximũ erat ut frangerẽt fores, & miſcrũt manũ uiri, & introduxerũt ad ſe Loth, clauſerũtq; oſtiũ, et eos qui erant foris perculſerũt cæcitate, à minimo uſq; ad
C maximũ, ita ut oſtium inuenire nõ poſſent. Quid eſt quod malis aduerſantibus intra domũ Loth re ducitur & munitur, niſi q; iuſtus quiſq; dum prauorũ inſidias ſuſtinet, ad mentem reuertit, & imperterritus manet? Sodomitæ autẽ uiri in domo Loth oſtium inuenire nequeũt, quia corruptores mentiũ contra uitã iuſti nullũ accuſationis aditũ deprehendunt. Percuſſi enim cæcitate quaſi domum circumeũt, quia inuidẽtes facta dictaq; perſcrutanſ. Sed quia eis de uita iuſti fortis undiq; ac laudabilis actio obuiat, errantes nihil aliud quàm pariẽtẽ palpant. Bene ergo dicit: Quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie: quia dum bonum quod uident accuſare nequeunt, cæcati malitia, malum quod non uident, ad accuſationẽ quærunt. Vnde rectè ſubiungit: Porrò ſaluũ faciet egenũ de gladio oris eorum, & de manu uiolenti pauperem.]
D Pauper quippe eſt, quiſquis à pud ſemetipſum ela tus non eſt. Vnde & per Euangeliũ ueritas dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnũ cœlorum. Duobus autem modis ad culpam unuſ quiſq; pertrahitur, aut enim delectatione perducit, aut terrore ſuperat. Gladius nanque oris, eſt iniquitas perſuaſionis: manus autem uiolenti, eſt aduerſitas poteſtatis. Sed quia ueraciter humilis, qui hoc loco pauperuocat, quo nulla huius mundi proſpera appetit, eo au denter etiã aduerſa contemnit, rectè dicitur: Saluum faciet egenũ de gladio oris eorũ, & de manu uiolenti pauperẽ. Aeſt aperte diceret: Sic in ſe deus mẽtes humilium ſolidat, ut eas ad perpetrandã nequitiã nec blandimẽta ſuaſionũ pertrahãt, nec dolores ſuppliciorum

i frangant

16 Sensus moralis.

17 Iniquitas.

Genes.19

Matth.5

Nullum malum ingreditur nisi per ianuam.

frangãt. Spes quippe in æternitatem animum erigit, & ideirco nulla mala exterius quæ tolerat sentit. Vnde & subditur: Et erit egeno spes.] Ad cuius spei videlicet fructum cùm pauper peruenerit, omnis elatus obmutescit. Vnde & adhuc subditur: Iniquitas autem contrahet os suum.] Nunc enim malus bonis derogat, & recta quæ agerenegligit, hæc in alijs obtrectando lacerare nõ cessat. Sed tũc iniquitas os suum contrahit, cũ iustis quã ta fuppetat gloria retributionis agnoscit. Tunc enim ei loqui contra bonos non uacat, quia malorum suorum digna retributione, linguam tormenta ligant. Vnde bene Anna prophetante dicitur: Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescẽt. Sed ut electus quisq; æternã supplicia euadat, & [illegible]nem gloriam pau- B per assecutus, debet hic assiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio ualeat purgatus inueniri. Ipso nã que infirmitatis nostræ pondere decorium quotidie ducimur, nisi nitra manu artificis per subuentionis flagella releuemur. Vnde & subditur: Beatus homo qui corripitur à domino.] Prima uirtus est, ne perperrari debeant, sed uitare peccata: Secunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed plerunq; culpas non solum imminentes minimè uitamus, uerum etiam nec commissas agnoscimus. Et peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerunq; diuini munetis largitate, ut culpam pœna subsequatur, & flagella oculos delinquentes aperiant, quos inter uitia securitas cæcabat. Torpens C quippe animus percussione tangit, ut excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis securus per didit, afflictus cõsideret quo iacet. Hinc itaq; ipsa asperitas correptionis, origo fit luminis. Vnde & Ephe. 5 per Paulum dicitur: Omne quod arguitur, à lumine manifestatur: argumentum enim salutis, est uisa Eccle. 10 doloris. Hinc est enim quod Salomon ait: Curatio cessare faciet peccata maxima. Hinc iterum dicit: Quem enim dominus diligit, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc uoce angelica dominus ad Ioannem loquitur dicens: Ego Apoc. 3 quos amo, redarguo & castigo. Hinc Paulus ait: Heb. 12 Omnis autem disciplina in præsenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddituſtitiæ. Quamuis ergo conuenire simul nequeant dolor & beatitudo, rectè tamen nunc dicitur: Beatus homo qui corripitur à domino, quia per hoc quòd peccator dolore correptionis premit, quan doq; ad beatitudinem, quæ sine interuentu doloris est, eruditur. Sequitur:

Quibus modis uulnerat Deus, quos ad salutem reducere curat. Caput XIIII

INcrepationem ergo domini reprobes.] Quisquis pro culpa percutit, sed in querela suæ per cussionis eleuatur, increpationem domini reprobat, quia hanc iniuste se perpeti accusat. Qui autẽ non pro purgatione criminis, sed & pro fortitudinis probatione feriuntur, cùm causas suæ percussionis inquirunt, nequaquam increpationem domini reprobare dicendi sunt: quia in semetipsis ea A stigando fatagunt inuenire quod nescíunt. Vnde & Beatus Iob ad libertatis uerba, inter percussionis uerbera erumpens, tanto de se rectius iudicia ferientis interrogat, quanto in semetipso uerius causas persecutionis ignorat. Eliphas itaq; quia hunc percussum nõ probationis examine, sed pur gationis æstimauit, dum libere inter flagella loqueretur, reprobasse dei increpationem credidit. Quem etiam aptè hæreticorum tenere speciem diximus, qui omne quod à sancta Ecclesia rectè agitur, apud iudicium suum semper ad uitium tortitudinis inflectunt. Quia uerò bona intentione ad loquendum ducitur, sed non curat discernere cui loquatur, adhuc supernæ dispensationis moderamina prædicando subiungit, dicens: Quia ipse uulnerat & medetur, percutit & manus eius sanabunt.] Duobus modis omnipotens deus uulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem reuocat, cùm electos suos affligit exterius, ut interius uiuant. Vnde per Moysen quoq; loquitur dicens: Ego occidam, & ego uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo. Occidit enim ut uiuificet, percutit ut sanet: quia idcirco foris uerbera admouet, ut intus uulnera delictorũ curet. Aliquando autẽ etiam si flagella exterius cessare uidentur, intus uulnera infligit, quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia ter roris sui iaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra malè sana sunt, cùm nullo dei amore sauciãtur, cũ peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cùm ergà infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu sanguescunt: Sed uulnerant ut sanẽtur, quia amoris sui spiculis mentes deus insensibiles percutit, moxq; eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde & sponsa in Canticis Canticorũ dicit: Vulnerata charitate ego sum. Malè ẽm sana anima, atq; in huius exilij statu cæca securitate prostrata, nec uidebat deum, nec uidere requirebat: percussa aũt charitatis eius spiculis, uulnerãt in in timis affectu pietatis, ardet desiderio contẽplatio nis, & miro modo uiuificat ex uulnere, quæ prius mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat, et iã uide re desiderat quẽ fugiebat. Percussione ergo ad salutẽ reducit, quæ ad securitatẽ quietis intimæ, amoris sui pertur batione reuocat. Sed cũ sauciata mens anhelare in deũ cœperit, cùm cuncta mũdi huius blandimẽta despiciens, ad supernã se patriã per desideriũ tendit, ad tentationẽ ei protinus uertitur, quicquid amicum prius in seculo blandimque putabatur. Nam qui peccantem amare cõsueuerant, rectè uiuentem crudeliter impugnant. Et erectus in Deum animus, carnis suæ bella tolerat, in qua prius uirijs seruiens, delectabiliter iacebat: uoluptates priscæ ad memoriam redeunt, & contradicentem mentem grauí certamine affligunt. Sed quia dum transitorio labore atteritur, à perpetuo dolore liberamur, aptè subiungitur:

Quòd

Quòd in præsenti uita electos suos non permittit Deus tentari, supra id quod possunt, donec huius uitæ septimana cõpleta, nulla eos deinceps tentatio tangat. Cap. XV

IN sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.] Quid enim senario numero quem septimus sequitur, nisi præsentis uitæ operatio decursus? signatur? Sexto quippe die omnia perficiens, hominem condidit, & septimo die Deus requieuit, qui scilicet septimus ueſperam non habet, quia subsequentẽ requiem nul lus tam terminus claudit. Perfectis ergo omnib. re quies sequit, quia post bona uitæ præsentis opera, retributio æternæ quietis inuenit. In sex itaq; nos tribulationibus dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per patientiæ pietatis eruditionem præsentis uitæ labore nos atterit, sed in aduentu iudicij à uerbere abscondit, ut tanto tunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nũc nos flagella durius secant. Qui aptè mox mala uitæ præsentis, & adiutoria supernæ protectionis enumerans subdit: In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.] Sicut fames carnis, est subtractum subsidiũ corporis, ita & fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per propheram dicitur: Emittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed famẽ audiendi uerbum domini. Et quia humanã mentem cùm diuina allocutio defecit, contra eam carnis tentatio inualescit, aptè subiungit: Et in bello de manu gladij. Bellum quippe patimur, cùm carnis nostræ tentationibus impugnamur, de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: Obumbrasti super caput meum in die belli. Quia igitur reprobi dum fame uerbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos dominus & in fame à morte eripit, & in bello à gladio abscondit: quia eorum mentes dum uerbi sui pabulo reficit, contra tenta tiones corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli qui etsi ex diuino eloquio ab interna fame reficiunt, si tamen contra tentationes corporis, cõtinentiæ uirtute fulciunt, adhuc tamen percutiũt humanis detractionibus metuũt, & sæpe dum linguarũ facula formidant, peccati se laqueo strangulant. Vnde & aptè subdit: A flagellõ linguæ abscõderis.] Flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ. Flagello linguæ bonos feriũt, qui eorum opera irridendo perequuntur. Sæpe enim lingua à bono opere dum uituperat reuocat, & quasi flagellum se exerit, quia dorsum timidę mentis cædit. Hoc flagellum linguæ, electorum mentibus insidiari propheta conspexerat, cùm supernum adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit me de laqueo uenantium, & à uerbo aspero. Venantes enim nihil aliud quàm carnem quærunt. Sed à uenantiũ laqueo, atq; ab aspero uerbo eripimur, quando & insidias carnalium, & irrisionũ probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorũ uerba sunt, quę bonis nostris itineribus aduersanſ. Sed aspẽritatem uerbi euadere, est irrisiones detrahentium dissimulãdo calcare. Sancta ergo anima à flagello linguę abscõditur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias de tractiõis sentit. Sed sunt nõnulli qui sam derogantium uerba despiciunt, iã irrisiones pro nihilo attendunt, adhuc tamẽ pœnas corporis cruciatusq; pertimescunt. Antiquus nanq; aduersarius ut à recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat, & tentationẽ nostrã modo uerbi fame, modo carnis certamine, modo flagello sermonis, modo calamitate perfectionis aggreditur. Sed quia perfectus quisq; cùm in semetipso uitia uicerit, sita tim mentẽ etiã contra uulnera passionis accingit, aptè subiungitur: Et non timebis calamitatem cùm uenerit.] Sancti emi uiri quia cõtra multiformem aduersariũ se pugnare conſiderant, semetipsos in certamine mu[illegible]ter parant. Habent cm contra famem, diuini uerbi pabulum: contra belli gladium, cõtinentiæ scutum: contra flagellum linguæ, protectionem patientiæ: contra exteioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium. Vnde mirũ modo agitur, ut quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspecti Dei milites uirtutibus ditiores fiant. Et quia electi quisq; dum præsentis uitæ certamina fortiter tolerant, in terrore sibi uenturi iudicij securitatem parant, rectè subiungitur:

Quòd dãnatis nulla humanitate cõpatiẽtur electi, et sic solidi erũt, ut ultrà nec timore nec dolore ullo affici possint. Cap. XVI

INuastitate & fame ridebis.] Tunc quippe reprobi uastitatẽ famemq; passuri sunt, cùm damnati in extremo iudicio ab æterni panis usione se parãtur. Scriptum nanq; est: Tollatur impius, ne uideat gloriã dei. Et per semetipsum dñs dicit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descẽdi. Simul ergo eos uastitas famesq; cruciat, qui nõ solũ foris tormẽta sentiũt, sed intus etiã inedię pestę moriũtur. Vastat igitur gehenna, quia cõcremat: fames interficit, quia suã illis faciem redemptor abscondit. Bene nanq; retributionem interius exteriusq; recipiunt: quia & cogitando miseri, & operando deliquerunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Pones eos in clibanum ignis in tẽpore uultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Quod enim ab igne deuoratur, ab exteriori parte accenditur. Clibanus uerò interius inflammatur. In tempore ego uultus domini, iniusti omnes, ut clibanus ponuntur, & ab igne deuorantur: quia apparente iudice, cùm à uisione illius eorũ multitudo repellitur, & intus per desideriũ ardet conscientia, & foris carnẽ cruciat gehenna. Poteſt etiã flagellũ linguæ, sententia ultimæ animaduersionis intelligi, qua districtus iudex reprobis dicet. Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Iustus ergo à flagello linguæ, atq; à calamitate ueniente abscõditur, quia in tanta districtione sententiæ, blanda tunc iudicis uoce refouetur cùm dicitur: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & uisitastis me: in

Amos 6

Psal. 139

Psal. 90

A

B

C

D

Psal. 20

Matth. 25

Nota. mg. ubi hoc inuenitur in textum. Ignatius James Tit. Ephesiorũ Magdeburg. Centuriatores.

carcere eram, & uenistis ad me. Quibus præmittitur: Venite benedicti patris mei, possidete paratũ uobis regnum à constitutione mundi. In iustitate ergo & fame iustus ridebit: quia cùm iniquos omnes extrema ultio percutit, ipse de gloria dignæ retributionis hilarescit. Nec damnatis iam tunc ex humanitate compatit, quia diuinæ iustitię per speciem inhærens, inconcusso districtionis intimæ ui gore solidatur. Erectas nanq; in claritate supernæ rectitudinis electorũ mentes nulla misericordia afficit, quia has à miseriis altitudo beatitudinis alienas reddit. Vnde bene per Psalmistã dicit: Videbunt iusti & timebũt, & super eum ridebunt & dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suũ. Iniquos eñ iustitiæ nec uident & metuũt, tunc uisuri sunt & ridebunt. Quia enim modo ad eorum labi imitationem possunt, hic habent formidinem. Quia uerò damnatis tunc prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Æterno itaque supplicio deditis, non esse miserendum, in ipsa qua beati sunt, iustitia iudicantis legunt: qui, quod suspicari fas non est, qualitatẽ sibi perceptæ felicitatis imminuunt, si in regno positi uolunt, quod implere nequaquã possunt. Sed quisquis ad uitæ præcepta se dirigit, priusquam præmia æterna percipiat, hic iam initia securitatę in perpetuum securitatis degustat, ut antiquum hostem nõ metuat, & interueniente mortis articulo, uiolentos eius impetus nullatenus perhorrescat. Iustis nanq; intimin retributionis, est ipsa plerunq; in obitu securitas mentis. Vnde & rectè subiungitur: Et bestiam terræ non formidabis. Callidus quippe aduersarius bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas, uiolentia crudelitatis efferãt. Quos enim uiuentes blandiendo decipit, mortuos fœuiens rapit. Quo contra de electorum Ecclesia per prophetã dominus pollicet, dicens: Mala bestia nõ transibit per eam. Illi igitur terræ bestiã morientes timent, qui conditoris sui potentiam uiuentes non timent. Sancti igitur uiri, quia diuinæ se formidini medullitus subdunt, omne in aduentu aduersarij pondus timoris abiiciunt. Hinc est enim quòd Psalmista dominum exorat, dicens: Ne quando rapiat ut leo animam. Hinc rursus ait: Exaudi Deus orationem meam cùm deprecor, à timore inimici cripe animam meam. Viuentes quippe perfecti timent iudicem, ne morientes metuant accusatorem. Bene ergo dicitur: Et bestiam terræ non formidabis. Ac si apertè diceretur: Quia à blandiente modo hoste non uinceris, hunc fœuientem postmodum non timebis. Sed cùm bene uiuitur, ualde cauendum est, ne mens despectis cæteris de gloria singularitatis eleuetur. Vnde aptè ad memoriam bonum sociale reducitur, cùm protinus subinfertur: Sed cum lapidibus regionum pactum tuum. Quasi distinctę in mundo regiones sunt Ecclesiæ gentium, quæ in una fide politæ, morum linguarumq; diuersitate diuiduntur. Quid ergo per regionum lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus? Quibus primi instructoris uoce dicitur: Vos autem tanq; lapides uiui superædificamini. De quibus sanctæ Ecclesiæ dominus per prophetã pollicetur, dicẽs: Ecce ego sternam per ordinẽ lapides tuos. Qui igitur rectè uiuit, pacto se cum lapidibus regionũ iungit, quia in eo quòd mundi desideria superat, uitam suã procul dubio ad sanctorum præcedentium imitationẽ ligat. Sed cùm à mundi dilectione disiungit, malorum spiritui impugnationes crescunt, quæ tamen quo magis in mœrore quenq; atterũt, eo conditori humilius subdũt. Vnde & subiungit: Et bestiæ terræ pacificæ erunt tibi. Notandũ prius est, quòd nõ ait pacatæ, sed pacificæ: uidelicet nõ quia pacẽ habent, sed quia pacem faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiantẽ affligũt, sed afflicta mens tanto magis ad æternam patriã reditũ diligit, quãto in hoc ærumnoso exilio laboriosius uiuit: & uerius se gratiæ sui adiutoris humiliat, cùm cõtra se insidias hostiũ actriores pensat. Terræ ergo bestiæ electis pacificæ fiunt, quia maligni spiritus cùm bonorum corda aduersantes deprimunt, hęc nolentes ad amorem domi ni impellunt. Inde ergo cum Deo robusti or pax oritur, unde nobis ab aduersarijs durior pugna generat. Possunt etiã per terræ bestias, motus carnis intelligi, qui dum mentẽ nostrã irrationabilia suadendo lacessunt, contra nos bestialiter insurgunt. Sed cùm cor diuina sub lege deprimitur, etiam carnis incentiua detumescunt: ut etsi tentando submurmurant, nequaq; tamen usq; ad effectũ operum, quasi ad aperti morsus rabiem exurgant. Quis enim adhuc in hac corruptibili carne subsistens, has terræ bestias plenè edomat, cùm ille ad tertium cœlum raptus egregius prædicator dicat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Sed aliud est has bestias in campo operis sęuientes aspicere, aliud intra cordis cauearn frementes tenere. Redactæ nanque intra claustra contentionæ, etsi adhuc tentando rugiunt, usque ad morsum tamẽ, ut diximus, actionis illicitæ non excedunt. Pacificæ itaque sunt terræ bestiæ, quia motus carnis etsi per desideria palpitant, aperta nos tamen contradictione operis non impugnant. Quamuis per ipsum quòd pacificæ dicuntur, etiam id quod de malignis spiritibus diximus, non inconuenienter accipitur. Motus etenim carnis pacẽ nobis cum Deo facit, cùm tentando contradicunt. Nam iustimens in eo quod ad superna dirigitur, ex corruptibili carne graui bello fatigatur. Quæ si quando à desiderijs cœlestibus, huius mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipso bello suæ tentationis impellitur, ut illud toto corde diligat, quod cõtradictio nulla perturbat. Vnde sit ut quietem intimam ad memoriam reuocet, & carnis suæ illecebras fugiens, ad illã pleno amore suspiret. Consideranda eñ ex tentatione unusquisq; compellit, unde uel ex quo cecidit, qui postẽ Dei pacem deseruit, rixam sibi contra se exurgere ex semetipso sentit: et tũc uerius uidet de secura Dei dilectione quid perdidit, quia ad se dilapsus, suam in se cõtumeliam

Psal. 51 B

Confessus est dominum ac deinde per Emperatorem. Orc.

21 C

Psal. 55 D

Psal. 7
Psal. 63

1. Pet. 2

Isaiæ 54

Rom. 7

ciunt, quia motus carnis, dum nos tentādo laceſſunt, ad amorem quietis intimæ impellunt. Bene autem ſubditur: Et ſcias quòd pacem habeat tabernaculum tuum.] In ſcriptura ſacra aliter pax plena dicit, atq; aliter inchoata. Inchoatam quippe pacem ueritas diſcipulis dederat, cùm dicebat: Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Et plenam Simeon deſiderauerat, cùm exorauit, dicens: Nunc dimittis ſeruū tuum domine, ſecundum uerbum tuum in pace. Pax enim noſtra ex deſiderio conditoris inchoatur, ex manifeſta autem uiſione perficitur. Plena quippe tūc erit, cùm mens noſtra nec ignorantia cæcatur, nec carnis ſuę impugnatione concutitur. Sed quia eius exordia tangemus, cùm uel mentē deo, uel carnē mēti ſubiugamus, tabernaculum iuſti habere pacem dicitur: quia uidelicet eius corpus quod mēte inhabitatur, à peruerſis deſideriorum motibus prius inquietatum, nunc ſub iuſtitiæ diſpoſitione refrenatur. Sed quid prodeſt per continentiā carnē reſtringere, ſi mens per ſecompaſſionem neſciat in proximi amore dilatare? Nulla nanq; eſt caſtitas carnis, quam nō cōmendat ſuauitas mētis. Vnde poſt pacem tabernaculi aptē ſubiungitur: Et uiſitans ſpeciem tuā, nō peccabis.] Species quippe hominis eſt alter homo. Rectē em ſpecies noſtra dicit proximus noſter, quia in illo cernimus quid ipſi ſumus. Corporali em uiſitatione, ad proximū greſſuum acceſſu uenimus, ſpirituali uerō, nō greſſu ſed affectu ducimur. Speciem ergo ſuā uiſitat, quiſquis ad Deum quem ſibi ſimilem per naturā conſpicit, paſſibus amoris tendit: ut in altero ſua conſideransꝫ, ſe ſeipſo colligat qualiter infirmitati alterius cōdeſcendat. Speciem ſuā uiſitat, qui ut in ſe alterū reficiat, ſe in altero peſat. Hinc nan que per Moſen ueritas cùm geſtat deſcribere, gerenda ſignabat dicens: Protulit terra herbā uirentem, & afferentē ſemen iuxta genus ſuū, lignumq; faciens fructū, & habens unumquodq; ſemen ſecundum ſpeciem ſuam: Lignū quippe ſecundum ſpeciem ſuam ſemen producit, cùm mens noſtra ex ſui conſideratione ſe in alterum colligit, & recti operis germen parit. Hinc quidā ſapiens dicit: Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Hinc in Euangelio dominus dicit: Quę uultis ut faciāt uobis homines, & uos eadem facite illis. Ac ſi apertè diceret: Speciem ueſtram in altero uiſitate, atq; ex uobiſmetipſis agnoſcite, quid uos oporteat alijs exhibere. Hinc Paulus ait: Factus ſum ludæis tanquam ludæus, ut ludæos lucrarer: & his qui ſub lege erant, quaſi ſub lege eſſem, cùm ipſe non eſſem ſub lege, ut eos qui ſub lege erāt, lucrifacerem: & his qui ſine lege ſunt, quaſi ſine lege eſſem, cùm ſi ne lege Dei nō eſſem, ſed ſub lege eſſem Chriſti. Et paulò poſt: Omnibus omnia factus ſum, ut oēs ſaluos facerem. Neq; enim egregius prædicator, ut quaſi ludæus fieret, ad perfidiā erupit: neq; ut quaſi ſub lege eſſet, ad carnale ſacrificium rediit: neque ut omnibus omnia fieret, ſimplicitatē mentis in erroris uarietatem cōmutauit: ſed cōdeſcendo appropinquat infidelibus, non cadendo: ut uidelicet ſingulos in ſe ſuſcipiens, & ſe in ſingulos transfiguráns, compatiendo colligeret, ſi ita ipſe ut illi eſſet, quid impendi ſibi ab alijs rectè uo luiſſet: & tāto uerius unicuiq; erranti cōcurreret, quanto ſalutis eius modum ex propria conſidera tione didiciſſet. Bene ergo dicitur: Et uiſitans ſpeciem tuam non peccabis: quia tunc peccatum ple nè uincitur, cùm ex ſua ſimilitudine unuſquiſque perpendit, quomodo in proximi dilectione dilatetur. Cùm uerò à uitijs caro reſtringit, cùm mēs uirtutibus exercetur, reſtat ut loquendo quiſq; doceat uitā alios, quam moribus ſeruat. Ille nanq; uberes fructus prædicationis colligit, qui ſemina bonæ operationis præmittit. Vnde poſt pacem tabernaculi & ſpeciei noſtræ uiſitationem, rectè ſubiungitur. Et ſcies quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua ſicut herba terræ.] Poſt pacem quippe tabernaculi, poſt ſpeciei noſtræ uiſitationem, ſemen iuſti multiplex ſurgit: quia nimirum poſt membrorum macerationem, ac morū magnitudinem, tanto ei fœcundius prædicationis uerbū tribuitur, quanto hoc in eius pectore perfecti operis exaratione præuenitur. Ille nanq; bene loquendi facundiam accipit, qui ſinū cordis ad perfectē uiuendi ſtudia extendit. Nec conſcientia loquentem prępedit, cùm uita linguā antecedit. Hinc eſt quòd Ægyptij ſeruitio publico Ioſeph diſpenſante ſubiecti, cùm iuri regis ſemetipſos tradentes humiliant, frumenta etiam ad ſemen reportant. Frugem quippe ad eſum etiā liberi accipimus, cùm & ſacro eloquio paſcimur, et tamen ad quædā quæ in hoc mūdo appetimus, in noſtris uoluptatib. uacamus. Sed ſerui facti, & ad ſemen frumenta percipimus: quia dum plenè deo ſubdimur, etiā uerbo prædicationis replemur. Et quoniā magna proles fidelium ſequitur, cùm ſancta prædicatio prærogat, poſt multiplicitatē ſemi nis rectè ſubiungit: Et progenies tua ſicut herba terræ. Iluſtri progenies herbæ terræ comparat: quia qui de eius imitatione naſcit, dum arentem uitæ præſentis gloriam deſerit, ſpe interna uirideſcit. Vel certè iuſti progenies ſicut herba oritur, quia dum uiuendo monſtrat quod prædicando aſſerit, multitudo ſequentiū innumerabilis exurgit. Sed quiſquis tam terrena deſideria deſpicit, quiſquis ſe peractiuę uitæ opera extendit, nequa quam ei ſufficit magna exterius agere, niſi etiam per cōtemplationem ualeat interna penetrare. Vnde & aptè protinus ſubinfertur:

Quid eſt quòd Abraham coniugem thorum eius ſepulchro duplici ſepelit: & quid ſit quòd per Moyſen cum hyſſopo lignoq; cedrino uascea mactari præcipitur. Cap. XVII

INgredieris in abundātia ſepulchrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo.] Quid enim ſepulchri nomine, niſi cōtemplatiua uita ſignatur: quæ nos quaſi ab hoc mundo mortuos ſe pelit, dum à terrenis deſideriis ſuſceptos in intimis abſcondit? Ab exteriori quippe uita, mortui, etiam ſepulti per contemplationem fuerant, quibus

bus Paulus dicebat: Mortui enim estis, & uita ue-
25 stra abscondita est cum Christo in deo. Actiua
quoq; uita sepulchrum est, quia à prauis nos ope-
ribus mortuos tegit: sed cõtemplatiua perfectius
sepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditus
diuidit. Quisquis ergo iam in se cõtumelias carnis
cõmouit, superest ut mentem per studia sanctę o-
perationis exerceat, & quisquis iam mentem per
sancta opera dilatat, superest ut hanc usq; ad secre
ta intimæ contemplationis studia extendat. Neq;
enim perfectius prædicator est, qui uel propter cõ-
templationis studium operanda negligit, uel pro
pter operationis instantiam contemplanda post
ponit. Hinc est enim quod Abrahã coniugę mor
tuam in sepulchro duplici sepelit, quia nimirũ per
fectus quisq; prædicator extinctã à præsentis uitę
desideriis animã suã, sub bonæ operationis regimi
ne & contemplationis abscondit, ut à carnali con
cupiscentia, sub actiua cõtemplatiuaq; uita quasi
insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sen
tiens, mortaliter uiuebat. Hinc est quod humani
generis redemptor per diem miracula in urbibus
exhibet, & ad orationis studium in monte pernoc
tat: ut perfectis uidelicet prædicatoribus innuat,
quatenus nec actiuã uitam amore speculationis
funditus deserant, nec cõtemplationis gaudia pe-
nitus operationis nimietate cõtemnant: sed quie-
ti contemplantes sorbeant, quod occupati erga
proximos loquentes refundãt. Speculando quip
pe in dei amorem surgitur, sed prædicando ad pro
ximi utilitatem redítur. Vnde apud Moysen dum
in sacrificio, uacca mactatur, offerri cum hysopo li
gnoq; cedrino bis tinctus coccus præcipitur. Vac
cam quippe mactamus, cùm carnẽ à lasciuia suæ
uoluptatis extinguimus, quã cum hysopo lignoq;
cedrino ac cocco offerimus: quia cum maceratio
ne carnis, sacrificium fidei, spei & charitatis ado-
lemus. Hysopus quippe interna nostra mundare
consueuit. Et per Petrum dicitur: Fide mundans
Act.15 corda eorum. Lignum cedrinum nulla putredi-
ne deficit: quia spem cœlestium terminus non
1.Pet.1 consumit. Vnde & per Petrum dicitur: Regene-
rauit nos in spem uiuam, per resurrectionem Iesu
Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibi-
lem & incontaminatã & immarcescibilem. Coc-
cus uerò rubro colore flammescit: quia quem im-
plet charitas, incendit. Vnde & in Euangelio ueri
Luc.12 tas dicit: Ignem ueni mittere in terram. Sed bis tin
ctus coccus offerri præcipit: ut uidelicet ante in-
terni iudicis oculos, charitas nostra, dei & proxi-
mi dilectione colæretur: quatenus conuersa mẽs
nec sic pro amore Dei quietem diligat, ut curam
proximi utilitatemq; postponat: nec sic pro amo-
re proximi occupationi inseruiat, ut quietem fun-
ditus deserens, ignem in se superni amoris extin-
guat. Quisquis ergo semetipsum Deo iam sacrifi-
cio obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est,
ut non solùm ad operationis se latitudinẽ, uerum
26 etiam ad culmina cõtemplationis extendat. Sed
inter hęc magnopere sciendum est, quia ualde in-
ter se diuersæ sunt cõsperiones animorum. Non-

A nulli nanq; hominum ita ociosæ mentis sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis in-
choatione succumbant: & nonnulla ita inquieti
sunt, ut si uacationem laboris habuerint, grauius
laborent, quia tãto deteriores cordis tumultus to
lerant, quanto eis sic sentius ad cogitationes uacat.
Vnde necesse est ut nec quieta mens ad exercita-
tionem se immoderati operis dilatat, nec iniquie-
ta ad studium contemplationis angustet. Sæpe
enim qui contemplari Deum quieti poterant, oc
cupationibus pressi ceciderunt, & sæpe qui occu
pati bene humanis ufibus uiuerẽt, gladio sue quie
tis extincti sunt. Hinc nanq; est quòd nonnulli in
quieti spiritus, dum plus exquirunt contemplan-
do quàm capiunt, usq; ad peruersa dogmata erum
punt: & dum ueritatis discipuli esse humiliter ne-
gligunt, magistri errorũ fiũt. Hinc per semetipsam
ueritas dicit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, Matth.18
erue eum & proijce abs te. Bonũ est tibi cum uno
oculo in uitam intrare, q̃m duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis. Duæ quippe uitæ, actiua uidelicet & contemplatiua, cum conseruantur
in mente, quasi duo oculi habẽt in facie. Dexter
nanq; oculus uita contemplatiua est, siniſter actiua. Sed sunt nonnulli, ut diximus, qui discretè in-
uerí summa & spiritalia nequaquã possunt, & ta
men alta contemplationis assumunt, atq; idcirco
in perfidię foueã, intellectus prauí errore delabun
tur. Hos itaq; cõtemplatiua uita ultra uires assum
pta, cogit à ueritate cadere: quos in statu fuę rectí
tudinis humiliter poterat sola actiua custodire.
Quibus rectè hoc quod præfati sumus, ueritas di-
cit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eũ et
proijce abs te. Bonũ tibi est cum uno oculo in uitã
intrare, q̃ duos oculos habentem mitti in gehen-
nam ignis. Ac si apertè diceret: Cùm ad contem-
platiuam uitam idonea discretione nõ sufficis, so-
lam securius actiuã tene. Cunq; in hoc quod pro
magno eligis, deficis, eo cõtenius esto, quod pro
minimo attendis: ut si per contemplatiuam uitam
ueritatis agnitione compelleris cadere, regnum
cœlorũ per solam actiuã ualeas saltem luscus in-
trare. Hinc rursum dicit: Qui scandalizauerit unũ
de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut sus-
pendatur mola asinaria in collo eius, & demerga
tur in profundum maris: Quid per mare, nisi sęcu-
lum: quid per molam asinariam, nisi actio terrena
signatur? Quæ dum colla mentis per stulta deside
ria cõstringit, hanc in laboris circuitũ mittit. Sunt
itaq; nonnulli qui dum terrenas actiones deserũt
et ad contemplationis studia, humilitate postposi
ta, ultra intelligentiæ uires surgunt, non solùm se
in errorem deijciunt, sed infirmos quoq; à gremio unitatis diuidunt. Qui ergo unũ de minimis
scandalizat, melius illi fuerat alligata collo mola
asinaria in mare proijci: quia nimirũ peruersę mẽ
ti expedibilius esse potuisset, ut occupata mundo
terrena negotia ageret, quàm per contẽplationis
studia ad multorũ perniciẽ uacaret. Rursum nisi
quibusdam mentibus contẽplatiua uita potius cũ
actiua congueret, nequaquam per Psalmistam
dominus

Psal. 45 27 dominus diceret: Vacate & uidete quia ego sum Deus. Sed inter hæc sciendum est, quia sæpe & pigras mētes amor ad opus excitat, & inquietas in cōtemplatione timor refrenat. Anchora enim cordis est pondus timoris, & plerunq; fluctu cogitationum quatitur, sed per disciplinę suæ uincu la retinetur, neq; hoc tempestas suæ inquietudinis ad naufragium pertrahit, quia in diuini amoris littore perfecta charitas astringit. Vnde necesse est ut quisquis ad contemplationis studia properat, semetipsum prius subtiliter interroget quātum amat. Machina quippe mentis est uis amoris, quę hanc dum à mundo extrahit, in alta fustol lit. Prius ergo discutiat si summa inquirēs diligit, si diligēs timet, si nouit incognita aut amando cōprehendere, aut nō comprehēsa timendo uenera ri. In contemplatione etenim mētem si amor non excitat, tēporis sui torpor obscurat: si timor nō agrauat, lenius hāc per inania ad nebulam erroris leuat: & cùm clausa ei secretorū ianua tardius aperitur, ab ea longius ipsa sua præsumptione repellitur: quia irrumpere appetit hoc quod non in ueniens quærit, cunq; superba mēs errorē pro ueritate percipit, quo quasi intus gressum porrigit, foras tēdit. Hinc est enim quòd legem daturus do Exod. 19 minus, in igne fumoq; descēdit: quia & humiles per claritatem suæ ostēsionis illuminat, & superbos oculos per caliginem erroris obscurat. Prius igitur mens ab appetitu gloriæ temporis, atque abomni carnalis concupiscētiæ delectatione tergenda est, & tunc ad arcem contēplationis erigēda. Vnde & cùm lex accipitur, populus à monte prohibetur, ut uidelicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderāt, considerare sublimia non præsumant. Vnde & rectè dicitur: Si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Bestia enim montem tangit, cùm mens irrationabilibus desideriis subdita, ad contemplationis alta se erigit, sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinēs, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmē perfectionis apprehēdere nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in cam po operis per exercitium probent, ut sollicitè sciant si nulla iam mala proximis irrogant: si irrogata à proximis, æquanimiter portant: si obiectis tēporalibus bonis nequa quam mens lætitia soluitur, si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendant si eum ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quòd spiritalia rimantur, nequa quam secum rerum temporalium umbras trahūt, uel fortasse tractas, manu discretionis abigunt: si incircumscriptum lumen uidere cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo quod super se contingere appetunt, uincunt quod sunt. Vnde rectè nunc dicitur:

28 Ingredieris in abundantia sepulchrum.] Vir quippe perfectus in abundantia sepulchrum ingreditur, quia prius actiuæ uitæ opera congregat, & postmodum carnis sensum, per contemplationem mortuum huic mundo, funditus occultat. Vnde & aptè subditur: Sicut infertur aA ceruus in tempore suo.] Actionis nanq; tempus primum est, contemplationis extremum. Vnde necesse est, ut perfectus quisque prius uirtutibus mentem exerceat, atq; hanc postmodum in horreum quietis condat. Hinc est enim quòd is quę Luc. 8 legio dæmonum domino iubente dereliquit, ad saluatoris sui pedes residet, uerba doctrinæ percipit, & de regione sua simul discedere cum salutis autore concupiscit: sed tamen & ipsa quæ salutem contulit ueritas dicit: Reuertere primùm in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus. Cùm enim quamlibet parum de diuina cognitione percipimus, redire ad humana iam nolumus, & proximorū necessitatibus onerari recusamus, quietem contemplationis quærimus: nihilq; aliud, nisi hoc quod sine labore reficit animū, amamus. Sed sanatos nos ueritas ad domū mittit, narrare quæ nobis cum acta sunt præcipit: ut uidelicet mēs prius desudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem.

Quid sit quod Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit. Cap. XVIII

Hinc est quòd Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit, eiq; dicitur: Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores ante tradamus ad nuptias quàm maiores. Rachel nanq; uisum principium: Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem, nisi contemplatiua: quid per Liā, nisi actiua uita signatur? In contemplatione quip Genes. 29. pe principium, quod Deus est, quærītur: in operatione autem sub graui necessitatum fasce laboratur. Vnde & Rachel pulchra, sed sterilis, Lia autem lippa est, sed fœcunda: quia nimirum mens cùm contemplando ocia appetit, plus uidet, sed minus deo filios generat: cùm uerò ad laborem prædicationis se dirigit, minus uidet, sed amplius parit. Post Liæ ergo amplexus ad Rachelem Iacob peruenit, quia perfectus quisque antè actiuæ uitæ ad fœcūditatē iungitur, & post cōtemplatiuę adrequiē copulat. Quia enim contēplatiua uita minor quidē tēpore, sed mērito maior est quam actiua, facti Euāgelij uerbis ostēditur, in quo duæ mulieres diuersa egisse referuntur. Maria quippe redēptoris nostri uerba audiēs, ad pedes illius resid debat, Martha autē corporalibus ministerijs insistebat. Cunq; cōtra Mariæ ociū Martha quereretur, audiuit: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unū est necessariū. Maria optimā partē elegit, quę nō auferetur ab ea. Quid enim per Mariā quæ uerba domini residēs audiebat, nisi contēplatiua uita exprimitur? Quid per Martha exterioribus obsequijs occupatā, nisi actiua uita signat? Sed Martha cura nō reprehenditur, Mariæ uerò etiā laudatur: quia magna sunt actiuæ uitæ merita, sed contēplatiuæ potiora. Vnde nec auferri unquā Mariæ pars dicitur: quia actiuæ uitæ opera cum corpore transeunt, contēplatiuæ autē gaudia melius ex fine conualescunt. Quod bene ac breuiter Ezechiel prophetа expromit, cùm uolātia animalia contēplatus ait: Et si-

Exod.1 militudo manus hominis subtus pẽnas eorum erat. Quid enim per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes, sese in cœlestibus librãt? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cùm in proximi amore se dilatant, bona quæ prædicant, etiam corporaliter administrant. Sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera uirtute contemplationis uincunt. Poteſt etiam per ſepulchrũ non solùm in hac uita nostra contemplatio, sed quies æterna & intimæ retributionis intelligi: in qua tanto uerius quiescitur, quãto in nobis corruptionis uita perfectius necatur. In abundantia ergo sepulchrum ingreditur, qui post congestã uitæ præsentis spem, mutabilitati suæ plene mortuus, in secreto ueri luminis occultat. Vnde & per Psal.30 Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito uultus tui, à conturbatione hominum. Quod bene etiã comparatio adiuncta commẽdat, cùm dicitur: Sicut infertur aceruus in tẽpore suo. Frumẽtum quippe in segete Sole tangitur, quia in hac uita, humana anima respectu superni luminis illustratur, pluuias percipit, quia ueritatis eloquio pinguescit: uentis cõcutitur, quia tentationibus exercetur: & secum crescẽtes paleas portat, quia nequiorem contra se quotidie uitã peccantium tolerat: atq; ad areã deductum triturationis pondere premit, ut à palearum cõnexione soluatur: quia mẽs nostra cœlesti disciplinę supposita, dum correctionis flagella percipit, à societate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horreũ ducitur: quia foris remanẽtibus reprobis, electa anima ad supernæ mansionis gaudia æterna subleuatur. Bene ergo dicit: Ingredieris in abundãtia sepulchrum, sicut infertur aceruus in tẽpore suo: quia dum post afflictionẽ iusti præmia patriæ cœlestis inueniũt, quasi post pressuras ad horreũ grana deferunt, & in alieno quidẽ tẽpore percussiones sentiunt, sed in suo à percussione requiescũt. Electis quippe alienum tẽpus est uita præsens, unde & Ioan.9 quibusdã adhuc infidelibus ueritas dicit: Tẽpus meum nõdum aduenit, tempus autẽ uestrum semper est paratum. Et rursum: Hæc est hora uestra, Luc.22 & potestas tenebrarum. Sepulchrum ergo in tẽpore suo sicut frumenti aceruus ingredit, quia ille æternam requiẽ percipit, qui prius hic ut ab ex urendis paleis liber sit, disciplinæ pressuras sentit. Eliphas uerò quia & in locutionis suæ serie tabernaculum, lapides, bestias, semẽ, herbas, sepulchrumq; nominauit, quòd nõ hæc iuxta literam dixerit, ipse innuit, qui post cuncta illico subiungit: Ecce hoc ut inuestigauimus ita est. Liquet profectò quòd in his uerbis nihil ab eo iuxta superficiẽ dicit, quia nimirum ante faciẽ nõ sacet, quod inuestigat. Quid ergo hæc inuestigasse se indicat, nisi quia q̃ in uerbis exterioribus interiora quæsierit, demõstrat. Sed post cũcta ad stultitiam iactantiæ peruenit, quia protinus subdit:

Quod auditum mẽte pertracta.] Quantalibet doctrina mens polleat, grauis eius imperitia est, A uelle docere meliorem. Vnde & ea quæ ab amicis rectè prolata sunt, ab interno arbitro nõ recta iudicantur. In eo nanq; uim suæ rectitudinis amittunt, quo auditori non cõgruunt, quia & medicamina uires perdunt, cùm sanis membris apponũtur. In omne ergo quod dicitur, necesse est ut causa, tempus & persona pensetur, si uerba sententiæ ueritas roboret, si hanc tempus cõgruum postulet, si & ueritatem sententiæ, & cõgruentiam temporis, personæque qualitas non impugnet. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem quẽ feriat conspicit. Malè nanq; arcus ualidi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens, ciuẽ ferit.

Libri sexti Moralium sancti Gregorij finis.

B GREGORII PAPAE
IN BEATVM IOB SVPER-CAput sextum, Liber septimus.

CAPVT I

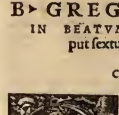

Vorundam mentes plus flagella, quàm cõuitia cruciant, quorundã uerò plus cõuitia quàm flagella castigãt. Nam sæpe contra nos quibuslibet pœnis durius tormẽta uerborum sæuiunt, cunctq; nos ad defensionem erigunt, in impati C entiam sternunt. Vnde beato Iob ne deesse tentatio ulla potuisset, nõ solum hunc flagella desuper seriunt, sed grauiora plagis amicorum colloquia affligunt: ut sancti uiri anima hinc inde pulsata, ad motum iracundiæ & elationis erumperet, & quicquid mundè uixerat, per contumaciam superbæ locutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias retulit, lacessitus uerbis recta respondit, & percussus innotescit, quàm pro minimo salutem carnis habuerit. Loquens quoq; indicat, quam sapiens tacebat. Sed quædã eius uerbis admixta sunt, quæ apud humana iudicia patientiæ limitẽ transire uideantur, quæ nos uerè intelligimus, si superni sententiam iudicis in eorum examinatione pensamus. Ipse quippe beatum Iob & prius contra aduersarium prætulit dicens: Vidisti seruum meum Iob, quòd non sit similis ei super terrã: uir D simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo: Ipse post probationem amicos eius redarguit, dicẽs: Nõ estis locuti corã me rectum, sicut seruus meus Iob: restat ergo, ut cùm mẽs in B. Iob sermonib. fluctuat, eorũ pondus ex eiusdẽ historiæ initio ac fine perpendat. Ab æterno enim iudice nec casurus laudari potuit, nec lapsus præferri. Si igit in ambiguitatis tẽpestate deprehensi, prima huius historiæ & postrema cõspicimus, nauis cordis, considerationis suæ funibus, quasi à prora & puppi restringitur, ne in erroris faxum perducatur. Nullis ergo ignorantiæ nostræ procellis obruimur, si tranquillum supernæ sententiæ littus tenemus. Ecce enim dicit, quod quæstione non modi-

ca lecto-

calectoris animũ moueat, Sed qs hoc non rectũ dicere audeat, quod in Dei auribus rectũ sonat.

Caput sextum beati Iob.

REspondens autem Iob dixit. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quã patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & uerba mea dolore sunt plena, quia sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritũ meũ, & terrores domini militant contra me. Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum, q̃d non est sale conditũ? Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortẽ? Animæ enim esurienti etiã amara dulcia esse uidentur. Quæ prius nolebat tãgere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt: Quis det ut ueniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi deus, & qui cœpit, ipse me conterat? Soluat manũ suã, & succidat me, & hęc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore nõ parcat, nec contradicã sermonibus sancti. Quę est enim fortitudo mea ut sustineã, aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ecce nõ est auxilium mihi in me, & necessarij quoq; mei recesserũt à me. Qui tollit ab amico suo misericordiã, timorem domini derelinquit. Fratres mei præterierũt me, sicut torrẽs qui raptim trãsit in cõuallibus. Qui timẽt pruinã, irruet super eos nix. Tẽpore quo fuerint dissipati, peribũt: & ut incaluerint, soluẽtur de loco suo. Inuolutæ sunt semitæ gressuum corũ, ambulabunt in uacuũ, & peribunt. Cõsiderate semitas Theman, itinera Saba, & expectate paulisper. Confusi sunt, quia speraui. Venerũt quoq; usq; ad me, & pudore cooperti sunt. Nũc ueni stis, & modo uidẽtes plagã meã timetis. Nũquid dixi, afferte mihi, & de substãtia uestra donate mihi, uel liberate me de manu hostis, et de manu robustorũ eruite me? Docete me & ego tacebo, & si quid fortè ignoraui, instruite me. Quare detraxistis sermonib. ueritatis, cùm è uobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandũ tantũ eloquia conc innatis, & inuentũ uerbũ profertis. Super pupillũ irruistis, & subuertere nitimini amicũ uestrum. Verũ tamẽ quod cœpistis, explete. Præbete aurẽ, & uidete an mẽtiar. Respõdete obsecro absq; cõtẽtione, & loquẽtes id quod iustum est iudicate. Et nõ inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

Quòd statera nomine Christus accipiatur, qui in se calamitatem nostrum & peccata appendit Cap. II

VTinam appenderẽtur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quã patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Quis alius statera nomine, nisi deus & hominũ mediator exprimitur? qui ad pensandũ uitæ nostræ meritũ uenit, ac secum iustitiã simul & misericordiam detulit, sed misericordiæ lance præponderans, culpas nostras parcendo leuigauit. In manu etenim patris, quasi statera miri libramẽ nis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed grauis ponderis calamitatẽ moriẽdo innouuit, & apud misericordiam suam deus leuc esse peccatum relaxando mõstrauit. Ergo per ueram pœnitentiã, quãuis multa & grauissima sint peccata, per misericordiã dei facile relaxantur: & apud misericordiã suã leue esse peccatũ, quod relaxatur, monstrauit, qui hoc primùm gratiæ contulit, quia pœnã nostrã nobis cognoscibilẽ fecit. Homo nanq; ad contẽplandũ autorẽ conditus, sed exigẽtib. meritis ab internis gaudijs deiectus in ærumnã corruptionis ruens, cæcitatẽ exilij sustinẽs, culpæ suæ supplicia & tolerabat & nesciebat, ita ut exilij patriam crederet, & sic sub corruptiõis põdere, quasi in salutis libertate gauderet. Sed is quẽ intus homo reliquerat, assumpta carne foris apparuit deus, cunct̃ se exterius præbuit, expulsum foras hominẽ ad interiora reuocauit, ut iam damna sua uideat, iam pœnam suæ cæcitatis ingemiscat. Calamitas ergo hominis in statera grauis apparuit, quia malum quod pertulit, nõ nisi in præsentia redemptoris agnouit. Lucẽ quippe nescies, dãnationis suæ tenebras uoluptuosè tolerabat, sed postẽ̃ uidit quod diligeret, intellexit etiã quod doleret, & graue sensit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amisit. Virgil sanctus collo quẽtis amici sentẽtijs à clausſtris silẽtij excussus, & ꝓphetici spiritꝰ affluẽtia repletus, dicat sua, dicat humani generis uoce: Vtinã appenderẽtur peccata mea quibus iram meui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hęc grauior appareret. ac si apertè diceret: Dãnationis nostræ malum leue crediꝫ, quia necdũ cognita redẽptoris equsitate pensaũ. Sed utinã ueniat, & ærumnã tanti exilij misericordiæ suæ lãce suspẽdat, & quid post exiliũ requiramꝰ, edoceat. Si em innotescit quod amisimꝰ, graue esse insinuat quod toleramꝰ. Benè autẽ hæc eadẽ peregrinationis nostræ calamitas maris arenæ cõparatur. Arena em maris, undarũ æstu

A

B

C

D

statera, quid significet.

a

æſtu exterius impellitur, quia & delinquens homo quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra ſe ab intimis exiuit. Magni autē arena maris eſt ponderis, ſed calamitas hominis arena maris grauior dicitur, quia dura fuiſſe pœna oſtenditur, dum per miſericordem iudicem, culpa quæ leuigatur agnoſcitur. Et quia quiſquis gratiam redemptoris agnoſcit, quiſquis reditum ad patriam diligit, eruditus ſub pondere peregrinationis gemit, poſt ſtateræ deſiderium rectè ſubiungitur:

Vnde & uerba mea dolore ſunt plena. Qui peregrinationem pro patria diligit, dolore etiam inter dolores neſcit. Iuſti autem uerba dolore plena ſunt, quia quouſque præſentia tolerat, ad alia loquendo ſuſpirat, omne quod peccans pertulit, conſpicit: utq; ad ſtatum beatitudinis redeat, ſollicite iudicia quibus affligitur penſat. Vnde ſubditur: Quia ſagittæ domini in me ſunt.] Sagittarum quippe nomine, aliquando prædicationis uerba, aliquando animaduerſionis ſententiæ deſignantur. Prædicationis nanque eloquia ſagittis exprimuntur, quia in eo quòd uitia feriunt, mala uiuentium corda transfigunt. De his ſagittis ait nienti redemptori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentiſſimè, populi ſub te cadent in corde. De quo Eſaias dicit: Mittam ex eis qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, in Libyam, tenentes ſagittam, in Italiam & Græciam. Rurſum ſagittis animaduerſiõis percuſſio deſignatur, ſicut ioas regi per Heliſeum dicitur: Iace ſagittã. Quo faciente ait: Percuties Syriam, dõnec conſumas eam. Vir igitur ſanctus, quia gregis peregrinationis ſuæ ærumnam reſpicit, quia ſub percuſſionibus dominicæ animaduerſionis ingemiſcit, dicat:

Quòd ſerui Dei in hoc mundo lugeant, & perciſſiones diuinæ mentem ne intumeſcat compungant, & ex his quæ tolerat, futura formidet. Caput III

VNde & uerba mea dolore ſunt plena, quia ſagittæ domini in me ſunt.] Ac ſi aperte diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, ſed ſub iudicio poſitus doleo, quia uim percuſſionis agnoſco. Plærique autem ſunt quos tormenta cruciant, ſed non emendant. Quos contra apte ſubiungitur: Quarum indignatio ebibit ſpiritum meum.] Quid enim ſpiritus hominis, niſi ſpiritus ela tionis? Sagittæ autem domini ſpiritum hominis ebibunt, cùm ſupernæ animaduerſionis ſententiæ afflictam mentem ab elatione compeſcunt. Sagittæ domini ſpiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus, introrſus trahunt. Epotatus nanq; Dauid ſpiritus ſuæ, tunc dicebat: In deficiendo in me ſpiritum meum, tu cognouiſti ſemitas meas. Et rurſum: Negauit conſolari animam meam, mem or fui dei, & delectatus ſum, exercitatus ſum, & defecit pauliſper ſpiritus meus. Sagittarum ergo indignatio iuſti ſpiritum ebibit, quia ſuperna ſententiæ electos quos in peccatis inueniunt, dum uulnerant immutant, ut duritiam ſuam transfixa mens deſerat, atque ex ſalutifero uulnere ſanguis confeſſionis currat. Pẽſant nanq; unde uel quò lapſi ſunt, penſant à quanta beatitudine, ad quæ corruptionis ſuæ tormenta ceciderunt, & non ſolùm gemunt in his quæ ſuſtinent, ſed inſuper metuunt hoc quod diſtrictus iudex delinquentibus de gehennæ ignibus minatur, Vnde rectè ſubiungitur: Et terrores domini militant contra me.] Iuſtorum mens nõ ſolùm perpendit quod tolerat, ſed etiam pauet quod reſtat: uidet qualia in hac uita patiẽ, metuit ne poſt hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cæci tatis exilio à paradiſo gaudijs cecidit, timet ne cũ exilium relinquitur, mors æterna ſubſequat. Iam ergo ſententiam tolerat in pœna, ſed minas adhuc uenturi iudicis formidat ex culpa. Hinc Pſalmiſta ait: In me pertranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis poſtquam iræ pertranſeunt, etiam errores conturbant: quia ſam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna ultione formidamus. Vir igitur ſanctus perpendens mala quæ tolerat, dicat: Sagittæ domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum. Sed grauiora in perpetuum metuens, adiungat: Et terrores militant cõtra me. Ac ſi aperte diceret: Percuſſus quidem de præſentibus doleo, ſed hoc in dolore fit grauius: quia & in pœna poſitus, adhuc ſupplicia æterna pertimeſco. Sed quia iam ſtaterę interuentum deliderat, iam mala in quibus humanum genus ceciditpenſat: quamuis in gẽtili natione poſitus, munere tamen prophetici ſpiritus plenus, quo ardore redemptoris aduentum uel gentilitas uel iudęa ſitiat, uerbis ſequentibus demonſtrat, dicens.

Quòd onagri et boues nomine gentilis et iudaicus populus accipiatur, quorum clamor expectatio intelligitur. Cap. IIII

VNquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum ſteterit?] Quid nanq; per onagrum, id eſt, agreſtem aſinum, niſi gentilis populus deſignatur? quem ſicut natura extra ſtabula diſciplinæ edidit, ita uagus in uoluptatum ſuarum campo permanſit. Quid per bouem, niſi plebs Iudaica ſignificatur? quæ iugo ſupernæ dominationis ſuppoſita: ad ſpem proſelytos colligens, per corda quæ ualuit, uomerem legis traxit. Sed beati Iob uita atteſtante cognoſcimus, ut expectaſſe redemptoris aduentum, multos etiã gentiles credamus. Et nalcente domino, Simeone in ſpiritu in templum ueniente, didicimus quanto deſiderio ex plebe Iſraelitica ſanctiuiri incarnationis eius my ſterium uidere cupierunt. Vnde & per eundem redẽptorẽ diſcipulis dicitur: Dico uobis, q̃ multi iuſti & prophetæ deſiderauerunt uidere quæ uidetis, & nõ uiderunt. Herba ergo onagri, & fœnũ bouis, eſt hæc ipſa mediatoris incarnatio, per quam ſimul gentilitas & Iudæa ſatiatur. Quia enim per prophetam dicitur: Omnis caro fœnum, uniuerſitatis cõditor ex noſtra ſubſtantia carnem ſumens, fœnũ fieri uoluit, ne noſtra in perpetuũ caro fœnum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cùm gẽtilis populus gratiam diuinę incarnationis accepit. Tunc bos uacuũ præſepe

non

non habuit, cùm plebi Iudaicę eius carnem expe A
ctanti lex exhibuit, quę diu expectatum prophe
tauit. Vnde & natus dominus in præsepe ponitur,
ut uidelicet signaretur, quia sancta animalia quæ
ieiuna diu apud legem inuẽta sunt, incarnationis
eius fœno satiarentur. Præsepe enim natus imple-
uit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium
Ioan. 6 præbuit, dicens: Qui comedit carnẽ meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.
Sed quia diu & electorum gentilium uota dilata
sunt, & ex Hebraico populo sancti quiq; lon-
go tempore redemptionem suam expectando ge
muerunt, bene beatus iob prophetiæ mysteria e-
narrans, ex utraq; natione causa afflictionis insi-
nuat, dicens: Nunquid rugiet onager cùm habue
rit herbam, aut mugiet bos cùm antè præsepe ple
num fuerit? Ac si aperte dicat: Idcirco gentilitas
gemit, quia eam necdum redemptoris sui gratia
reficit: atq; ideo Iudæa mugitus dilatat, quia legẽ
tenens, sed legis autorem non uidens, stans ante
præsepe ieiunat. Quæ nimirum lex, quia ante me-
diatoris aduẽtum nequaquam spiritaliter, sed ear
naliter tenebatur, rectè subiungitur:

Quòd insulsum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit. Cap. V

Vt poterit comedi insulsum, quod non est
sale conditum?] In lege sal literæ, est in-
telligẽtiæ uirtus occultę. Quisquis ergo obseq̃is
carnalibus intentus, hanc intelligere spiritaliter
noluit, quid aliud quàm insulsum cibum come-
dit? Sed hoc cibo sal cognita ueritas misit, cùm la
terę in lege saporem occultæ intelligẽtiæ docuit,
Ioan. 5 dicens: Si crederitis Moysi, crederetis utiq; & mi-
Matth. 5 hi, de me enim ille scripsit. Et rursum: Habete sal
in uobis, & pacem habete inter uos. Sed quia an-
te mediatoris aduentum, Iudæa legem carnaliter
tenuit, præceptis eius dura iubentibus gentilitas
subdi recusauit. Insulsum ergo cibum comedere
noluit, quæ prius quam spiritus condimẽtum per-
ciperet, seruare uim literæ expauit. Quis namque
gentilium hoc quod illic præcipitur ferret, filio-
rum carnẽ pro obsequio religionis incidere, ue-
borum culpas morte rescarere? Vnde & bene sub
ditur adhuc: Aut gustare aliquis poterit, quod gu-
statum affert mortem?] Lex nanque carnaliter
degustata mortem detulit, quia commissa delin-
quentium dura animaduersione destrinxit. Mor-
tem detulit, quia & per præceptum culpam inno-
tuit, & hanc per gratiam non deleuit, Paulo atte-
Heb. 7 stante, qui ait: Nihil ad perfectũ perduxit lex. Et
Rom. 7 rursum: Lex quidem sancta, & mandatum sanctũ
& iustum & bonum. Et paulopost: Peccatum ut
appareat peccatum, per bonum mihi operatum
est mortem. Ad Christum uerò conuersa gentili-
tas, quia hũc signari per uarias legis intelligit, an-
gustata desiderijs suis, eum quem uehemẽter dili-
git, inter præcepta carnalia spiritaliter requirit:

Quòd iusti quicquid sibi in hac uita amarum est, dulce reputant, & quod affligit, requiem putant. Cap. VI

VNde & ex uoce mox Ecclesiæ per prophe- 5
tiæ spiritum subditur: Quæ prius tange
re nolebat anima mea, nunc per angustia cibi mei
sunt. Valde nanq; in errorem labitur, qui beati
iob uerba ad solam prolata historiam suspicatur. Vir enim sanctus, & tot conditoris sui præco-
nijs fultus, quid magnum, uel potius quid uerum
diceret, si insulsum cibum comedi non posse di-
xisset? Aut quis eius esui mortifera alimenta ob-
tulerat ut subiungat: Aut potest aliquis gustare,
quod gustatum affert mortem? Quæ si de amico-
rum eius colloquijs dicta sentimus, ab intellectu
hoc sententia subiuncta compescimur, qua ait:
Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ
angustia cibi mei sunt. Absit enim ne uir sanctus
in status sui incolumitate constitutus, amicorum
suorum aliquando dicta desperit: qui, sicut ip-
so attestante post discimus, & seruis humilis fuit.
Verba ergo eius à nysterijs non uacant: quæ, si-
cut ex fine historiæ discimus, & internus arbiter
laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta vene-
ratione usq; ad mundi extrema decurrerent, si in-
tellectu mystico grauia non fuissent. Beatus igi-
tur Iob quia membrum sanctæ est Ecclesiæ, eius
etiam loquatur ex uoce dicens: Quæ prius tange
re nolebat anima mea, nũc præ angustia cibi mei
sunt: quia nimirum amoris sui æstibus anxia cibũ
scripturæ ueteris conuersa gentilitas esurit, quem
dudum superba despexit. Quæ tamen & Iudææ
uocibus congruunt, si paulo consideratius disse-
C rantur. Ipsa quippe ex eruditione legis, ex unius
dei cognitione sal habuit, & tanquam animalia
bruta despexit. Sed quia societatem gentilium ad
semetipsam recipere, præceptis legis erudita con
tempserat: quid aliud quàm insulsum cibum fu-
mere fastidiebat? Diuina quippe sententia propo Exod. 23
sita morte uetuerat, ne plebs Israelitica fœdus cũ
alienigenis iungeret, & uitam sanctæ religionis
inquinaret. Vnde & subdit: Aut gustare aliquis
potest, quod gustatum affert mortem? Sed quia
ad redemptoris fidem hæc eadem Iudæa ex ele-
ctorum parte conuersa est, lucem quam cogno-
uerat, prædicare per sanctos Apostolos suæ pro-
lis infidelibus fatagebat. Eius autem prædicatio-
nis obsequium Hebræorum superbia repulit. Vn-
D de mox ad collectionem gentium exhortationis
suæ uerba declinauit, sicut & per eosdem Aposto
los dicitur: Vobis oportebat primum loqui uer- Act. 13
bum Dei, sed quoniã repulistis illud, & indignos
uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad
gentes. Vnde hoc quoq; loco aptè subiungitur,
Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ
angustia cibi mei sunt. Iudæa quippe uitam gen-
tilium dedignata, eam dudum quasi tangere no-
luit, cuius societatem recipere spreuit: sed ad re-
demptoris gratiã ueniens, ab Israeliticis infidelibus repulsa, dum per sanctos Apostolos ad colle
ctionẽ se gentilium dilatat, quasi hoc in cibum e-
suriẽs accepit, quod indignum prius fastidiosa de
spexit. Predicationis enim suę angustias pertulit,

quæ

quæ apud Hebræos despici quod loquebatur, uidit. Sed præ angustia cibos quos dudum contem pserat, comedit: quia repulsa iudæorũ duritia, gentiles suscipere populos quos despexerat, concupiuit. Quia igitur hęc figuraliter diximus, restat nũc ut moraliter inquiramus. Vir sanctus redemptoris aduentum sub statęrate appellatione desideras, dum per se eloquium aperit, nos ad uiuendi studium erudit: dum sua narrat, quædam nostra indicat: dum de se quæ recognoscamus insinuat, nos ad spem trepidos infirmosq; confirmat. Iam quippe per fidem mediatoris uiuimus: & tamen ad huc pro expurgatione uitiorum, dura animad uersiõis intimæ flagella sustinemus. Vnde & post statęrae desiderium subdit: Quia sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.] Sed ecce, ut superius dictum est, & diuinæ correptionis percussione configimur, & tamen adhuc illud est grauius, quod de terrore uenturi iudicis ex æterna animaduersione formidamus. Vnde protinus subinfertur: Et terrores domini militant contra me.] Debet tamen à metu & dolore animus excuti, & ad sola æternæ patriæ desideria extendi. Tunc enim nobilitatem nostræ regenerationis ostendimus, si eum ut patrem diligimus, quem nunc seruili mente ut dominum formidamus. Vnde per Paulum dicitur: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Pondus itaque formidinis mens electi postponat, in uirtute se amoris exerceat, renouationis suæ dignitatem desideret, ad conditoris sui speciem anhelet: quem quousque cõspicere non ualet, æternitatem eius necesse est, id est, intimum cibum suum, esuriens expectet. Vnde & apte subditur.

6 Nunquid rugiet onager, cùm habuerit herbam, aut mugiet bos, cùm ante præsepe plenum steterit?] Qui alij onagri appellatione signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullius officij loris ligantur? Vel quos bouis significatio exprimit, nili hos quos intra sanctam Ecclesiam ad prædicationis officium, suscepti ordinis iugũ premit? Herba uerò onagri & pabulum bouis, est interna refectio populi fidelis. Alij nanq; more bouis intra Ecclesiam suscepti officij loris tenẽ tur: Alij more onagri, sacri ordinis stabulis nesciunt, & in campo propriæ uoluntatis degũt. Sed cùm quis ex uita seculari internæ uisionis desiderio æstuat, cùm refectionis intimæ pabulum concupiscit, cùm iesunum se in peregrinationis huius cæcitate cõsideras, quibus ualet fletibus reficit: quasi herbam non inueniens onager rugit. Alius quoq; necessitatem suscepti ordinis tolerat, in labore prædicationis exudat, & per æternam sam contemplationem refici appetit, sed quia redemptoris sui speciem necdum conspicit, quasi bos ad præsepe uacuum ligatus gemit. Quia enim longè ab interna sapientia positi, æternæ hæreditatis non cernimus uiriditatem, uelut bruta animalia à desiderata herba iesunamus. De qua nimirum herba redemptoris uoce dicitur: Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Sed plerunq; quod esse amantibus grauius solet, sanctis bonorum studijs, malorum uita contradicit, & cùm mens ad cœleste desiderium rapitur, bene cœpta intentio interrũpentibus stultorum uerbis ac moribus reuerbera tur, ita ut quæ iam per contemplationis adnisum ad summa euoluerat, ad expugnandam prauorum stultitiam sese in infimis contra certamina accingat. Vnde & subditur: Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?] Verba quippe moresq; carnalium, quasi cibum seno stris mentibus ingerunt, ut in delectationis uentre rapiantur. Sed electus quisq; insulsum cibum non comedit, quia prauorum dicta factaq; dijudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad esum mentium inferri insula prohibuit, cùm discipulis dixit. Sermo uester semper in gratia sale sit conditus. Et Psalmista quoq; uerba reproborum, in cordis ore insulsa sapuerunt, cùm dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita ut lex tua domine. Sæpe autem carnalium uerba dum se importunè nostris auribus ingerunt, in corde bellum intentionis gignunt, & quauis hæc & ratio relpuat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus uincitur, quod foris cum autoritate dijudicatur. Vnde necesse est, ut nec ad aures ueniat quod mens à cogitationis aditu uigilans repellat. Sancti igitur uiri cùm æternitatis desiderijs anhelant, in tantam altitudinem uitæ se subleuãt, ut audire iam quæ mundi sunt, graue sibi ac depri mens pondus credant. Valde nanq; insolens atq; intolerabile æstimant, quicquid illud non sonat quod intus amant. Sed sæpe mens iam per desideriũ ad sublimia rapitur, iam sunditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore ueritatis, ad perferẽdos præsentis uitæ cruciatus accingitur, iam superna appetit, iam in infimis stulta cõtemnit, sed necdũ se ad perferendæ aduersitatis tolerantiam dirigit. Vnde & subditur: Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?] Durum quippe est appetere quod crucíat, sequi quod uitã fugat. Sed plerunq; mens iusti ad tantum se uirtutis culmen extendit, ut & apud se in internæ rationis arce præsideat, & quorundam foris stultitiam tolerando conuertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur eorum necesse est, ut infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cùm uerò alienæ infirmitati compatimur, ualentius à nostra roboramur, ut amore futurorum mens ad præsentia aduersa se præparet, & cruciatus cõporis quos timebat expectet. Auctus nanque desideriis cœlestibus angustatur, cunq; æternæ patriæ quanta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis uitæ amaritudines ardenter amat. Vnde post insulsi cibi fastidium, post impossibilem mortis gustum, rectè subiungitur:

Quid

Quòd electi quum in aliquo se offendisse nouerint, & nulla eis pro male gestis irrogatur aduersa, timent ne in æternum gratia deserat, quos in præsenti uita nulla mali sui retributio castigat. Cap. VII

QVæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.] Mens enim iusti proficiens, quę prius dum sola propria curaret, ferre aliena fastidiebat, & quæ minus alienis com patiens, conualescere contra aduersa nõ poterat: cùm ad toleranda proximi infirma se attrahit, ad aduersa superanda cõualescit, ita ut pro amore ueritatis, præsentis uitæ cruciatus tanto pòst fortius appetat, quanto prius infirma fugiebat. Inclinatio ne nanq; sua erigitur, attractione tenditur, compassione roboratur: cunq; in amorem proximi se dilatat, quasi ex meditatione collígit, quanta forti tudine in autorem surgat. Charitas nanque quia nos ad uim compassionis humiliat, altius in culmine contemplationis leuat: & multiplicata tam maioribus deliderijs æstuat, iam peruenire ad uitam spiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat. Quod ergo prius tangere nolebat, hoc pòst præ angustia comedit, qui desideria sua uix capiens, & ipsas quas dudum timuerat, iam pro amore cœlestis patriæ pœnas amat. Si enim mens in Deum forti intentione dirigitur, quícquid sibi in hac uita amarum fit, dulce æstimat: omne quod ad fligit, requiem putat: transire & per mortem appetit, ut obtinere plenius uitam possit, funditùs extingui in intimis desiderat, quo uerius ad summa consecndat. Sed hæc de cuiusliber anima, hæc de beati Iob mente mentior, nisi ipse subiũgat: Quis der ut ueniat petitio mea, et quod expecto tribuat mihi Deus, & qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.] Sed hæc fortasse per contumaciam expetit, fortasse in eo quòd se perfectè extingui desiderat, iniustitiã ferientis accusat. Absit hoc Nam qua mente id ex perat, uerbis sequentibus demonstrat, dicẽs: Nec contradicam sermonibus sancti.] Nequaquã ergo de iniustitia percutientis murmurat, qui percussorem suum & inter uerbera sanctum uocat. Scien dum uerò, quia aliquãdo nos aduersarius, aliquan do autem conterit Deus. Ex cõtritione autem aduersarij, à uirtute deficimus: per contritionem uerò domini fracti, à uitijs in uirtute roboramur. hãc contritionem propheta prosperat, quum dicebat: Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli conteres eos. In uirga nos ferrea dominus regit & conterit, quia dispensationis suæ forti rectitudine quum nos interius reficit, exterius affligit. Nam quo uirtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Vnde hæc eadem contritio figuli casi comparatur, sicut & per Paulum dicitur: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Qui simul contritionem & regimen exprimens ait: Licet is qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.

Sanctus igitur uir, qui appropinquare Deo etiam per flagella desiderat, per spiritum humilitatis dicat: Qui cœpit, ipse me conterat.] Plerunq; enim uitiorum cõtritionem in nobis agere dominus inchoat, sed cùm mens ex ipso exordio profectus extollitur, cunq; se iam quasi de uirtutibus erigit, fœuienti contra se aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonæ inchoationis inuenerit, confringit: tantoq; se uehemẽtius in eius contractione exhibet, quan to & grauius, quia uel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teste Euangelio, uoce ueritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus im mundus qui solus exijt, cum spiritibus septem redit. Ne ergo pòst diuinæ corruptionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad uirtutum contractionem trahat, sanctus uir congruè exorat, dicens: Qui cœpit, ipse me conterat. Ac si apertè dicat: hoc quod in me exorsus est, perficere seriendo nõ desinat, ne desertũ me aduersario ad contritionem tradat. Vnde & aptè subditur: Soluat manum suam, & succidat me.] Sæpe nanque fiducia longæ prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cunq; nos extolli conditor conspicit, sed amorem suum erga nos per uerbera nõ exercet, quasi ad ferienda nostra uitia manum ligatam tenet. An non affectus sui manum ligauerat, quum peccanti populo dicebat: Iam non irascar tibi. &, Zelus meus recessit à te? Soluere ergo manum suam dicitur, quum exercet affectum. Rectè autem subiungitur: Et succidat me. Quum enim securos nos ac de uirtutum affluentia elatos repentinus uel flagelli dolor, uel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab statu sui uertice, mentis nostræ elatio succisa cadit, ut de semetipsa nihil audeat, fed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum leuantis quærat. Hinc est, quòd sancti uiri cùm de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prosperа ipsa pertimescunt, tentari appetũt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus & dolor eruditat, ne in hac peregrinationis uita, hoste ex insidijs erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me domine, & tenta me. Hinc iterum dicit: Ergo ad flagella paratus sum. Quia enim uiri sancti mẽtis suæ corruptionis uulnus sine putredine nõ esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, ut aperto uulnere uirus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Vnde & adhuc subditur: Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.] Electi quíque quum perpetrasse se illicita nouerunt, sed perseuerantes inueniunt, quia nulla pro illis aduersa perpessi sunt, in immensæ formidinis terrore tabescunt, pauore æstuant, finistris agitati suspicionibus laborãt: ne in æternum se gratia deserat, quos in præsenti uita mali sui retributio nulla castigat: timent, ne ultio quæ suspenditur, grauior in fine seruetur: ferirí paterna correptione desiderant & dolorem uulneris medicamina salutis putant. Rectè ergo nunc dicitur: Hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat. Ac si aperte dice-

retur: Quia ideo hic quibusdam parcit, ut eos in perpetuum feriat, ideo ne hic feriat non parcendo, ut in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolor, quia corruptionis humanę putredinem sciens, ad spem salutis ex uulnere certus reddor. Quod quia non tumenti, sed humili mēte edidit, subiungendo, ut prædiximus, patefacit, dicens: Nec contradicam sermonibus sancti.] Plerunq; ad nos uerba Dei non sunt dictorum sonitus, sed effectus operationum. In eo enim nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur lob sermonibus Dei contradiceret, si de eius percussionibus murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat indicat, qui (sicut iam diximus) quem ferientem tolerat, sanctum uocat. Sequitur:

Quòd sit fortitudo iustorū, & quid reproborū. Cap. VIII

9 QVæ est enim fortitudo mea, ut sustinea, aut quis finis meus, ut patienter agam?] Sciendum quod alia iustorum, atque alia est fortitudo reproborum. Iustorum quippe fortitudo, est carnem uincere, propriis uoluntatibus contraire, delectationē uitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum uerò fortitudo, est transitoria fine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec ab aduersitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum uitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum uitam non solum uerbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo desiderij defectu perpetrare. Hinc est quod per Psalmistam dicitur ad electos: Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, omnes qui speratis in domino. Hinc per prophetam reprobis dicitur: Væ qui potētes estis ad potandum uinum, & uiri fortes ad miscendam ebrietatem. Hinc per Salomonem dicitur, quod sancti quiq; sine ulla debilitate desiderij internam requiem cōtemplantur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israel. Hinc Psalmista contra reprobos in passione positi uoce redemptoris insinuat, dicēs: Ecce occupauerunt animam meam, & irruerunt in me fortes. Quām bene utranq; fortitudinē Esaias cōplexus est, dicens: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinē. Qui enim nequaq; sument, sed mutabunt dixit: profecto patenter innotuit, aliam esse quæ proponit, & aliam quę inchoat. An non etiā reprobi fortes sunt, qui ad præsentis uitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, periculis se audenter obijciunt, pro lucris cōtumelias libenter ferūt, ab appetitus sui libidine nulla uicti contrarietate resiliunt, percussionibus durescunt, & mala mundi toleraī pro mundo, eiusq; (ut uita dixerim) gaudia quærentes perdunt, nec tamē hæc perdendo fatigatur. Vnde & bene ex humani generis uoce per Hieremiā dicitur: Inebriauit me absynthio. Ebrius quippe quod patū nescit. Absynthio ergo

A febrius est, qui præ amore præsentis seculi, à sensu rationis alienus, dum quicquid pro mundo sustinet leue deputat, laboris amaritudinē quam tolerat ignorat: quia nimirū dele ctabiliter ad cuncta iducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contra uir iustus ad mundi pericula pro mundo roleranda esse debilis studet, finem suū conspici, uita præsens quām sit transitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, cuius intrinsecus delectatione uicit. Beatus igitur lob præsentis uitæ ad uerſitatibus pressus, dicat ex sua, dicat ex omnium uoce iustorū: Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? Ac si aperte insinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in eius desiderio fortis
B non sum. Dum enim præsentis uitæ finē conspicio, cur pondus crucis atus eius patior, cuius appetitum calco? Et quia iniustū quiq, ut diximus, tanto fortius labores illius perferūt, quanto auidius eius delectatione pascuntur, rectè mox eandem reproborum fortitudinem subdit, dicens:

Quòd nonnulli reprobi ex percussione sicut lapides indurantur, alij uerò in percussione consoni, resonant sine correptione. Cap. IX

NEc fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.] Quid hoc loco ęre aclapidibus, nisi insensibilium hominum corda signantur? Qui sępe & sictus accipiunt, & tamē nulla disciplinę per cussione mollescūt. Quo contra electis per prophetā pollicente domino dicitur: Tollam à uobis cor lapideum, & dabo uobis cor carneum. Paulus quoq; ait: Si linguis hominū loquar & angelorū, charitatem aūt non habeā, fa ctus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniēs. Scimus autē quoniam percussi lapides clarum sonum reddere nequeūt, æs uerò cum percutitur, canorus ualde sonitus ex eius percussione formaī. Quod quia ut lapides uita caret, sensum in sonitu non habet. Et sunt nonnulli qui lapidibus similes ita ad pietatis præcepta durueršit, ut cùm eos percussio superne animaduersionis examinat, nequaquam sonitum humilis confessionis reddāt. Quidam uerò à metallo æris in nullo discrepātes, cùm flagella supernæ percussionis accipiunt, pię confessionis sonitū emittunt. Sed quia humilitatis uoces ex corde nō proferunt, ad statum salutis reducti, ne sciunt quod promiserunt. Illi ergo more lapidum percussi, nec uoces habentisti aūt in nullo æris imitationem fugiunt, qui in percussione positi, bona quæ nō sentiunt loquuntur. Illi uenerationem ferientis & uerbera denegant, isti pollicētes quod non implent, sine uita clamant. Vir igit sanctus reproborū duritiam inter uerbera fugiens dicat: Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ac si aperte fateatur dicens: Reproborum similitudinē sub disciplinæ uerbere fugio. quia nec more lapidū ita obdurui, ut sub percussionis stimulo à ministerio confessionis obmutescā: nec rursus quasi æs uocē confessionis resono, & sensum uocis ignoro. Sed quia ad percussionem

Psal.30
Esaiæ 5
Cant.3
Psal.58
Esa.40
Thren.3

nem reprobi debiliter fortes sunt, electi aũ tualen ter infirmi: beatus Iob dum fortẽ se per insaniam nõ esse asserit, fortẽ se per statũ salutis innotescit.

11 Vnde ergo hanc eandẽ fortitudinẽ perceperit patenter insinuet, ne si sibi uires quas habet arroget, potenter ad mortẽ currat. Plerunq; eñ uirtus habita deterius quàm si deesset, interficit: quia dũ ad sui confidentiã mentẽ erigit, hanc elationis gladio trãsfigit. Cunq; eam quali roborãdo uiuificat, eleuando necat, ad interitum uidelicet pertrahit, quã per spem propriã ab internæ fortitudinis fidu cia euellit. Sed quia beatus Iob & uirtute pollet, et in semetipso fiduciam non habet, atq; (ut ita dixerim) uires infirmus habet, apte subiungit dicẽs: Ec ce non est auxiliũ mihi in me.] Patet iam ad cutis spẽ percussũ animus recurrat, cũm in se sibi auxiliũ esse denegat. Sed quia infirmũ se in semetipso insinuat, ad maioris adhuc fortitudinis meritũ, quomodo etiã à proximis destituat̃ adiungit: Necessarij quoq; mei recesserũt à me.] Sed ecce despectus exterius, intus solio iudicij præsidet. Nã cũm dere lictũ se asserit, protinus ad sententiã erumpit, dicẽs:

De ordine charitatis, & quòd in prosperitate dilectio nix agnoscatur. Cap. X

QVi tollit ab amico suo misericordiam, timo rem domini derelinquit.] Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designaꝛ? qui eo fidelius nobis iungit̃, quo percepto nunc à nobis boni operis exemplo, ad obtinendã póst æternã patriam ueraciter auxiliat̃. Quia autẽ duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor, & proximi: per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorẽ proximi amor Dei nutritur. Nã qui amare Deum negligit, profectò diligere proximũ nescit, & tunc plenius in dilectione Dei profi ctimus, si in eiusdẽ dilectionis gremio prius proximi charitate* ligamur. Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legẽ domini Deut. 6 nus: Diliges proximũ tuum sicut teipsum: præmisit dicens: Diliges dominũ Deum tuum: ut scilicet sit dicens: Diliges dominũ Deum tuum: ut scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem si gneret, quatenus per ramos postmodũ dilectio fraterna germinaret. Et rursum quia amor Dei ex proximi amore coalescit, testat̃ Ioannes, qui inre 1. Ioan. 4 pat dicens: Qui nõ diligit fratrem suum quem uidet, Deum quẽ non uidet, quomodo potest̃ diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in esse cum crescendo permutat̃. Sæpe ue rõ omnipotens Deus ut quantũ quisq; à charitate eius ac proximi longe sit, uel in ea quantum profecerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans: alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cum quosdã temporaliter deserit, in quorundam cordibus quę mala latent ostendit. Nam plerunq; ipsi nos miseros insequunt, qui felices sine cõparatione coluerunt. Cũm enim quis positus in prosperitate diligit, incertum uale est utrũ prosperitas an persona diligat. Amissio aũt felicitatis interrogat uim dilectionis. Vnde bene quidam sapiẽs Eccles. 12 dicit: Non agnoscit in bonis amicus, & nõ abscõdit in malis inimicus. Nec prosperitas quippe ami cum indicat, nec aduersitas inimicũ cælat: quia & ille sæpe prosperitatis nostræ reuerẽtia tegitur, & iste ex confidẽtia aduersitatis aperitur. Vir igitur iustus in flagellis positus dicat: Qui tollit ab amico suo misericordiã, timorẽ domini derelinquit: quia nimirũ qui ex aduersitate proximũ despicit, aperte conuincit quòd hunc in prosperis nõ amauit. Et cũm omnipotẽs Deus ideo flagello quosdã crucíet, ut & percussos eruditat, & nõ percussis ob casionẽ boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionẽ à se uirtutis repellit: & tanto se nequius contra autorem erigit, quanto hunc nec piũm in salute propria, nec iustũ in alieno uulnere agnoscit. Intruendum uerò quòd beatus Iob sic sua loquit̃, ut totius quoq; electi populi per eum uita signet̃. Quia enim eiusdem populi membrum est, cũm uera quæ ipsa patitur narrat, ea etiã quæ sustinet ille denunciat, dicẽs: Fratres mei præterierunt me sicut torrẽs, qui raptim transit in cõuallibus.] Reproborũ mens quia sola præsentia diligit, plerunq; nunc tanto aliena exístit à uerbere, quanto póst extranea remanet ab hæreditate, & superba iustos despicit, quos paterna misericorditer seueritas affligit. Sæpe uerò reprobi eandẽ fidem qua uiuimus retinẽt, eiusdẽ fidei sacramenta percipiunt, eiusdem religionis unitate continentur, sed tamẽ compassionis uiscera nescíunt, charitati uim qua in Deum flagramus & proximum nõ agnoscunt. Rectè ergo & fratres & prætereuntes uocantur, quia ex uno matris gremio nobiscum per fidẽ pro deũt, sed in uno charitatis studio erga Deũ & proximum non figuntur. Vnde etiã aptè torrenti qui raptim transit in cõuallibus comparanꝛ. Torrens nanq; ex montanis in ima defluit, & collectus hye malibus pluuijs, æstiuis solibus arescit. Qui enim terrena diligũt, & spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus ualles petũt, quos tamẽ hyems præsentis uitæ multiplicat, sed æstas ueturi iudicij exiccat, quia cùm sol supernæ districtionis incanduerit, reproborũ lætitiã in ariditatẽ uertit. Bene aũt dicitur: Raptim transit in cõuallibus. Torrentem quippe ad cõualles raptim transire, est prauorum mẽtes ad ima desideria sine ullo obstaculo ac difficultate descendere. Omnis enim ascensus in labore est, descensus in uoluptate, quia per ardnã sum gressus ad superiora tenditur, per remissionẽ uerò ad inferiora declinatur. Ad montis enim uerticem saxum subuehere magni laboris est, idemq; à summis ad ima dimittere labor nõ est. Sine mora uidelicet prorui t, qui magnis conatib. ad summa peruenit. Longo studio seges serit̃, sole atq; imbre diutino nutritur, sed tamen una & subita scintilla cõsumitur. Et paulisper ædificia ad alta proficiũt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor in aere per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. quia igitur ascensus in labore est, descensus in uoluptate, rectè nunc dicit: Fratres mei præterierunt me sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.] Quod tamen sentiri & aliter potest. Si enim con-

valles ima pœnarũ loca intelligimus, in ſuſti quiq; ſicut torrens raptim ad conualles tranſeunt, quia in hac uita quam totis deſiderijs appetunt, diu ſtare nequaquã poſſunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quaſi tot quotidie greſſibus ad finẽ tendũt. Augeri ſibi optant tempora, ſed quia cõceſſa ſubſiſtere nequeunt, quot augmenta uiuendi percipiunt, diu uiuendi ſpacia totidẽ perdunt. Momenta ergo temporum quo ſequũtur fugiunt, quo accipiunt amittunt. Raptim itaq; ad conualles tranſeunt, qui in longum quidem uoluptatum deſideria pertrahunt, ſed ad inferni clauſtra repentẽ perducunt. Quia enim hoc etiam tempus quod quaſi bet longeuitate extenſum eſt, ſi fine clauditur, ſon gum nõ eſt, ex fine miſeri collegerunt breue fuiſſe, quod amittendo tenuerunt. Vnde bene & per Eccleſ.11 Salomonẽ dicitur: Simulatis annis uixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorũ, qui cũm uenerint, uanitatis arguẽtur præterita. Stulta etenim mens cũm multum repentẽ inuenerit, quod nequaq; præterit, æternitatẽ eius tolerando intelligit, quia quod præterire potuit, uanũ fuit. Sciendum uerõ eſt, quòd plerig; agere recta deſiderant, ſed ſunt nonnulla quæ infirmis eorum mentibus ex præſenti uita contradicunt, cunq; aduerſa in infimis perpeti metuunt, in ſupernũ iudicij rectitudine offendunt. Vnde rectè ſubiungitur:

Quòd hi qui temporalium damnorum metu ueritatem, uel iuſtitiam, uel cæteras uirtutes prætermittunt, cœleſtis iræ uim dictam incurrunt. Cap. XI

QVi timent pruinam, irruet ſuper eos nix.] Pruina quippe inferius gelatur, nix autẽ de ſuperioribus ruit. Et ſæpe nonnulli dum tempora ſua aduerſa pertimeſcunt, diſtrictioni ſe æternæ animaduerſionis obijciunt. De quibus bene per Pſal.13 Pſalmiſtam dicitur: Illic trepidauerunt timore, ubi nõ erat timor. Iſte nanq; ueritatẽ iam liberè defendere appetit, ſed tamen in ipſo ſuo appetitu trepidus indignationẽ poteſtatis humanę pertimeſcit, cunq; in terra hominem contra ueritatem pauet, eiuſdem ueritatis iram cœlitus ſuſtinet. Ille peccatorum ſuorum conſcius, ea quæ poſſidet, indigẽti bus iam largiri deſiderat, ſed tamen ne datis rebus egeat ipſe ſe mordat. Cunq; carnis ſubſidia reſeruãdo trepidus præparat, ab alimentis miſericordiæ animam necat. Et cũm pati in terra inopiam metuit, æternam ſibi abundantiam ſupernę refectionis abſcindit. Rectè ergo dicitur: Qui timẽt pruinam, irruet ſuper eos nix. Quia quaſi conculcãda in infimis metuunt, à ſummis metuẽda patiuntur, & cũm tranſire nolunt quod calcare poterant, iudicium de ſupernis accipiunt, quod tolerare nequaquam poſſunt. Sed hæc agentes, mundi gloriam temporaliter obtinent. Quid autem tempore uocationis ſuę facturi ſint, cũm cuncta ſimul pauidi deſerunt, quæ hic cum graui timore ſeruauerunt? Vnde & aperte ſubditur: Tempore quo fuerint diſſipati, peribunt.] Quos enim preſentis uitæ ſollicitudo ordinat, amiſſio diſſipat; & tunc etiã exterius pereunt, qui intus dudum ætẽrna negligendo perierunt. De quibus rectè additur: Et ut incaluerint, ſoluent de loco ſuo.] Iniquus enim quiſq; cũm incaluerit, de loco ſuo ſoluet, quia iudicio intimæ diſtrictionis appropinquãs, cum iam per cognitionẽ penè feruere cœperit, ab ea cui dudum inhæſerat carnis ſuæ delectatione ſeparatur. Hinc eſt eñ quod per prophetã de reprobis dicitur: Et Eſaiæ 28 tantummodo ſola uexatio intellectum dabit auditui: quia uidelicet æterna nõ intelligunt, niſi cũm pro temporalibus iam ſine emendatione puniuntur, tunc mens æſtuat, & infructuoſæ pœnitentiæ ſe ignibus inflãmat, duci ad ſupplicium timet, præſentem uitam ex deſiderio retinet: ſed de loco ſuo ſoluitur, quia oblectamenta carnis deſerens, eius B duritia per ſupplicium liquatur. Sed quia iniqui omnes quid abſtractionis ſuæ tempore patiantur audiuimus, adhuc aliqua quibus in libertatis ſuæ ſpacio implicantur, audiamus. Sequitur:

Quòd peccatum ex peccato naſcatur, mira & ſubtilis diſpoſitio, & quid ſit quod per Eſaiam dicitur: Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum. Cap. XII

INuoluræ ſunt ſemitę greſſuum eorum.] Omne quod inuoluitur, in ſemetipſum replicatur. Et ſunt nõ nulli qui ſeducentibus uitijs obuiare quaſi tota intẽtione deliberant, ſed irruente tentationis 14 articulo in deliberationis propoſito nõ perdurãt. Alius nanque prauo uſu ſuperbiæ inflatus, cũm magna eſſe præmia humilitatis conſiderat, aduerſum ſemetipſum ſe erigit, & quaſi tumorem turgidi faſtus deponit, exhibere ſe quibuslibet cõtumelijs humilẽ promittit: ſed cũm repẽte hunc unius ſtillicidij uerbi pulſauerit, ad conſuetã protinus elationẽ redit, ſicq; ad tumorẽ ducit, ut nequaq; quia ſit humilitatis bonum concupiſcerat, recordet. Alius auaritia æſtuans, augendis facultatibus anhelatis cũm præterire omnia uideatur conſpicit, uagantẽ per concupiſcentias mentẽ figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tantũmodo ſub magni mo deraminis freno poſſidere: ſed cũm repẽte fuerint oculis oblata quæ placẽt, in ambitione protinus mens anhelat, ſemetipſam non capit, adipiſcendi hæc occaſionem quærit, & oblita continentię quã ſecum pepigerat, cogitationum ſe ſtimulis per de D ſideria acquiſitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam conſuetudine captus tene tur, quanta autem caſtitatis ſit munditia, cõſpicit, & à carne uinci turpe deprehẽdit. Reſtringere ergo uoluptatum fluxa deliberat, & reſultare cõſue tudini quaſi totis ſe uiribus parat. Sed uel obiecta oculis ſpecie, uel ad memoriam reducta, cũm ſubiecta tentatione concutiũ, protinus à priſtina præparatione diſſipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis iaculo con foſſus iacet, ſicq; eum luxuria eneruem ſuperat, ac ſi nulla contra eam intentionis arma præparaſſet. Alius uerò ira cundiæ flammis accenditur, eiuſq; ſtimulis ad inferendas proximis cõtumelias effrenatur. Cũm uerò nulla furoris animã occaſio pulſat, quãta ſit manſuetudinis uirtus, quanta patientiæ

tiæ altitudo considerat, secꝫ etiam contra contumelias patienter parat, sed cùm parua quælibet cõmotionis occasio nascitur, repentè ad uoces & contumelias medullitus inflammatur, ita utnõ solum ad memoriam patientia promissa nõ redeat, sed & semetipsam mens & ea quæ loquitur conuitia non agnoscat. Cunꝫ furori plenè satisfecerit, quasi posit exercitium in tranquillitatem redit: & tunc se ad silẽtij claustra recolligit, cùm linguæ non patientia sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur uel serò post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præflentis dextera, sed campi terminus coercet. Bene ergo de reprobis dicitur: Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala replicantur, & quasi extra se tensi, ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiũt, sed à malis nequaquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti propriis, sed sine necessitate: esse casti, sed sine macerationecorporis: esse patientes, sed sine contumeliis uolunt: cunꝫ adipiſci uirtutes quærunt, sed labores uirtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nescium, & triumphare in urbibus de bello concupiscunt?

Quamuis hoc quòd eorum semitæ inuolutæ memorantur, adhuc intelligi & aliter possit. Sæpe nanque nonnulli contra quædam se uitia uehementer accingunt, sed quædam subigere negligunt: cunꝫ se contra ista non erigunt, & illa contra se reparant quę subegerunt. Alius nanque iam carnem à luxuria edomuit, sed tamen adhuc mentem ab auaritia non refrenauit: cùnque se in mundo pro exercenda auaritia retinet, cunꝫ à terrenis actibus non recedit, erumpente occasionis articulo, etiam in luxuriam labitur, quam iam subegisse uidebatur. Alius auaritiæ æstum uicit, sed ne quaquam uim luxuriæ subdidit, cunꝫ explendæ luxuriæ precium præparat, fugo quoque auaritiæ quam dudum edomuit, cordis ceruicem subdit. Alius rebellantem iam impatientiam strauit, sed inanem gloriam necdum uicit: & cùm se per hanc mundi honoribus inserit, confixus cauſarum ſtimulis, ad impatientiam captus redit: cunꝫ inanis gloria ad defensionem sui animum erigit, & illam uictus tolerat quam superauit. Alius iam inanem gloriam subdidit, sed tamen impatientiam necdum strauit: & cùm multa resistentibus per impatientiam minatur, erubescens non implere quod loquitur, sub inanis gloriæ iugum reuocatur: & hoc uictus per aliud tolerat, quod plenè se uicisse gaudebat. Sic ergo uicaria fugitiuum suum uitia retinent, & quasi iam amissum sub dominij sui iure recipiunt, atque ad uindictam sibi uicissim tradunt. Peruersis itaq; inuolutæ sunt gressuum semitæ, quia & si deuicta una nequitia pedem leuant, regnante tamen altera, hunc in ea etiam quam de uicerant, implicant. Aliquando uerò inuolutis gressuum semitis, & nulla culpa deuincitur, & alia per aliam perpetratur. Nam sæpe furto, negationis fallacia fungitur, & sæpe culpa fallaciæ, periurij reatu cumulatur. Sæpe quodlibet uitium imputenti præsumptione committitur, & sæpe (quod omni culpa fit grauius) etiam de commisso uitio superbitur. Nam quamuis de uirtute nasci elatio soleat, nonnunquam tamen stultæ mens de perpetrata se nequitia exaltat. Sed cùm culpa culpæ adiungitur, quid aliud quàm inuolutis semitis atque innodatis uinculis prauorum gressus ligantur? Vnde bene contra peruersam mentem sub Iudææ specie per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia onocẽtauris, & pilosus clamabit alter ad alterum. Quid nanꝫ per dracones, nisi malitia: quid uerò struthionum nomine, nisi hypocrisis delingnatur? Struthio quippe uolandi speciem habet, sed usum uolandi non habet: quia & hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere uitam sanctitatis ignorat. In peruersa igitur mẽte draco cubat, & struthio pascitur: quia & latens malitia callidè tegitur, & intuentium oculis simulatio bonitatis antefertur. Quid uerò onocentaurorum nomine, nisi & lubrici figurantur & elati? Græco quippe eloquio onos asinus dicitur, & appellatione asini luxuria designatur, prophetaq; attestante, qui ait: Vt carnes asinorum, carnes eorum. Tauri autem uocabulo, ceruix superbiæ demonstratur, sicut uoce dominica de Iudæis superbientibus per Psalmistam dicitur: Tauri pingues obsederunt me. Onocentauri ergo sunt, qui subiecti luxuriæ uitijs, inde ceruicem erigunt, unde humiliari debuerant. Qui carnis fuæ uoluptati bus seruientes, expulsa longè uerecundia, non solum se amittere rectitudinem non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudẽt. Onocentauris autem dæmonia occurrũt, quia maligni spiritus ualde eis ad uotum deseruiunt, quos de his gaudere conspiciunt, quæ flere debeurunt. Vbi apte subiungitur: Et pilosus clamabit alter ad alterum. Qui nanque alij pilosi appellatione figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini uerò incubos uocant: quorum nimirum forma ab humana effigie incipit, fel bestiali extremitate terminat. Pilosi ergo nomine, cuiuslibet peccati asperitas designat, quod & si quãdo quasi ab obtentu ratio nis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus tendit, & quasi homo in bestiam desinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans, usq; ad irrationabilem effectum trahit. Nam sæpe edendi delectatio seruit gulæ, & seruire se simulat indigẽtiæ naturæ, cunꝫ uentrem ingluuie extendit, membra in luxuriam erigit. Pilosus autem alter ad alterum clamat, cùm perpetrata nequitia, ad aliam perpetrandam malitiam prouocat, & quasi quadam cogitationis uoce, commissa iam culpa, culpam adhuc quæ committatur inuitat. Sæpe nanque (ut diximus) gula dicit: Si abundanti alimento corpus nõ reficis, in nullo utili labore subsistis. Cunꝫ mentem per desideria carnis accenderit, mox quoꝫ luxuria uerba propitiæ suggestionis facit, dicens: Si misereri Deus homines corporaliter

nollet, membra ipsa coeundi apta usibus non fe-
cisset. Cumq; hæc quasi ex ratione suggerit, men-
tem ad libidinum ellrenationem trahit. Quę sæpe
deprehensa, patrocinium mox fallacię & negatio
nis inquirit, reamq; se esse non æstimat, si mentien
do uitam defendat. Pilosus ergo alter ad alterum
clamat, quando sub aliqua ratiocinādi specie, per-
uersam mentem culpa subsequens ex occasione
culpæ præcedentis illaqueat. Cunq; hanc pecca-
ta dura atq; aspera deprimunt, quali conuocati in
ea concorditer pilosi dominantur: sicq; fit, ut sem-
per se grestiuum semitæ deterius inuoluant, dum
mentem reprobam culpa per cupam ligat.

Quòd peccati confuetudine mens cæcata nesciat quò uadat, & libenter illecebris se subdat, quod exemplo Sampsonis & Sedechiæ probatur. Cap. XIII

16 SEd inter hæc sciendum est, quòd aliquando
prius oculus intellectus obtunditur, & post-
modum captus animus per exteriora delideria ua
gatur: ut cæca mens quò ducitur nesciat, & carnis
suæ illecebris sese libēter subdat. Aliquando uerò
prius desideria carnis ebulliunt, & post longum
usum illiciti operis, oculum cordis claudūt. Nam
sæpe mens recta cernit nec tamen audenter con-
tra peruersa se erigit: & renitēs uincitur, dum hoc
ipsum quod agit dijudicans, carnis suæ delectatio
ne superatur. Quia enim plerunque prius oculus
contemplationis amittitur, & post per carnis deli
deria huius mundi laboribus animus subiugatur,
testatur Sampson ab Allophylis captus, qui post-
quam oculos perdidit, ad molam deputatus est:
quia nimirum maligni spiritus postquā tentatio-
num stimulis intus aciem contemplationis effo-
diunt, foras in circuitum laborum mittunt. Rur-
sum, quia sæpe & recta operatio exterius perdit-
ur, & tamen adhuc rationis lumē in corde retine-
tur, propheta Hieremias insinuat, qui dum Sede-
chiæ captiuitatē narrat, ordinē captiuitatis inter-
næ denunciat, dicēs: Occidit rex Babylonis filios
Sedechiæ in Reblatha in oculis eius, & omnes
nobiles Iuda occidit rex Babylonis, oculos quo-
que Sedechiæ eruit. Rex Babylonis est antiquus
hostis, possessor intimæ confusionis, qui prius fi-
lios antc intuētis oculos trucidat: quia sæpe sibi bo
na opera interficit, ut hæc se amittere ipse qui ca-
ptus est, dolēs cernat. Nam bona plerunq; gignit
animus, & tamen carnis suæ delectationibus uic-
tus, bona quę genuit, amans perdit, & quæ patiē
damna consideret, nec tamē uirtutis brachiū con-
tra regem Babylonis leuat. Sed dum uidēs nequi-
tiæ perpetrationē percutitur, ad hoc quandoque
peccati usu perducitur, ut ipso quoque rationis lu
mine priuet. Vnde Babylonis rex, extinctis prius
filijs, Sedechiæ oculos eruit, quia malignus spiri-
tus subductis prius bonis operibus, post & intel-
ligentiæ lumen tollit. Quod Rectè Sedechias in
Reblatha patitur, Reblatha quippe multa hęc in-
terpretatur. Ei enim quandoque & lumen ratio-
nis claudit, qui prauo usu ex iniquitatis suæ mul-
17 titudine grauatur. Quoquo autem modo cul-

pa prodeat, uel quibuslibet occasionibus erum-
pat, reproborum tamen semitæ semper inuolutæ
sunt, ut prauis cōcupiscētijs dediti, aut bona nulla
appetāt, aut appetentes infirmo desiderio, ad hæc
nequaq; mentis liberos gressus tendāt. Recta cīm
aut non incipiunt, aut in ipso fracti itinere ad hæc
minimè pertingunt. Vnde fit plerunq; ut ad morē
suū lassati redeant, seq; ab intētione animi in car
nis uoluptatibus sternāt, sola quæ transeunt cogi-
tent, nulla quæ secum permaneāt curent. Vnde &
aptè subdit: Ambulabunt in uacuō & peribunt.]
In uacuō quippe ambulāt, qui nihil secum de fru-
ctu sui laboris portāt. Alius nanq; adipiscēdis ho-
noribus exudat, alius multiplicandis facultatibus
æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed
quia cuncta hęc quisq; moriens deserit, labores in
uacuum perdidit, quia secum ante iudicē nihil tu-
lit. Quo contra bene per legē dicitur: Non appare Deut. 16
bis in conspectu domini uacuus. Qui cēi promere-
ndæ uitæ meritū de bene agendo non prouidet,
in conspectu domini uacuus apparet. Hinc de iu-
stis per Psalmistā dicitur: Venientes autē uenient in Psal. 125
exultatione, portātes manipulos suos. Ad examē
quippe iudicij portantes manipulos uenīunt, qui
in semetipsis recta opera quibus uitā mereantur,
ostendūt. Hinc de unoquoq; electo Psalmista ite-
rum dicit: Qui nō accepit in uano animam suam. Psal. 45
In uano nanq; animam suam accipit, qui sola præ-
sentia cogitans, quæ sequanē in perpetuo non at-
tendit. In uano animā suam accipit, qui eius uitam
negligēs, ei curā carnis anteponit, sed animā suam
fusti in uano nō accipiūt, quia intentione cōtinua
ad eius utilitatē referunt quicquid corporaliter o-
perantē, quatenus & transeunte opere, operis cau-
sa non transeat, quæ uitæ præmia polt uitā parat.
Sed hæc curare reprobi negligunt: quia profectò
ambulātes in uacuum, uitā sequentes fugiūt, inue
nientes perdūt. Melius uerò à præuorū imitatione
cōspeximur, si eorū damna ex fine pensamus. Vn
de bene etiam cum exhortatione subiungitur:

*Quòd trepidè conuersantium illaqueata intentio in se-
culi huius turbine attendenda sit, & ex alterius damno
correptis, firmiter in Deum proficere debeamus, & quid
sit quòd utilis domi reclusis uacce trahentes plaustrum,
cui arca est imposita, ibant in directum per uiam quæ
ducit in Bethsamis.* Cap. XIIII

COnsideratæ semitas Theman, itinera Saba,
& expectate paulisper.] Theman quippe
Auster, Saba autem rete interpretatur. Quid hic
per Austrum, qui afflata teporibus membra dis-
soluit, nisi fluxa uitiendi remissio: quid per rete,
nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim
dissoluta mente ea quæ terrena sunt appetunt, nec
gressū libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordi-
natis conatibus ligant, cuncq; se fluxis conuersa-
tionis suæ actibus implicant, quasi remansuros in
retis uinculis pedes ponunt. Vt enim paulo supe-
rius quosdam ad deuicta iam culpas retrahi per
aperta quædam & non deuicta uitia diximus: ita
nōnulli ad ea quæ reliquerant, redeunt per quædā

quæ

quæ uel honestatis nomine, uel laudis honore pal liantur. Nam sunt plerique qui iam aliena nō appe-
tunt, atq; ab huius mundi iurgijs inchoatæ quietis
amore diuiduntur, eruditi sacris eloquijs sitiunt,
uacare supernis contemplationibus cōcupiscunt,
nec tamen perfecta animi libertate curā rerū fami
liarium deserunt, cui sæpe dum licitē seruiunt, etiā
illicitis huius mundi iurgijs implicātur, cunq; ter-
renas res studioſē tueri desiderāt, cordis requiem
deserunt, quam quærebant, & cūm subſtantia fugi
entes continua prouisione protegitur, conceptus
in animo diuinæ scientiæ sermo diſſipatur: quia
iuxta ueritatis sententiam, obortum semen spinæ
oprimunt, cūm uerbū Dei à memoria importunæ
terrenarum rerum sollicitudines expellunt. Diſſo
lutis itaq; gressibus in rete ambulāt, qui dum mun
dum perfectē non deserunt, semetipſos gradien-
do obligant ne gradiantur. Et sunt plerique qui non
solum aliena non apetunt: uerumetiam cuncta
quæ poſſederant, in mundo derelinquunt, semet-
ipſos deſpiciunt, nullam præsentis uitæ gloriā re-
quirunt, ab huius mundi ſe actibus ſeparant, & pe
nè quicquid proſperitatis arriſerit, calcant. Sed ta-
men adhuc uinculo carnalis cognationis obliga-
ti, dum amori propinquitatis indiſcretē deseruiūt,
ad ea ſæpe per affectum cognationū redeunt, quę
iam & cum proprio deſpectu subegerant. Cunq;
pluſquam neceſſe eſt, carnis propinquos diligūt,
retracti exterius à cordis parēte diuiduntur. Nam
ſæpe quoſdam uidemus (quantū ad proprium ſtu
dium ſpectat) iam præsentis uitæ deſideria non
habere, mundū & opere & profeſſione reliquiſſe:
ſed tamen pro inordinatis affectibus propinquo-
rum, prætoria irrumpere, terrenarum rerum iur-
gijs uacare, libertatem intimæ quietis relinquere,
& mundi ſtudia in ſe iam dudum deſtructa repara
re. Quo itaq; iſti niſi in rete ambulant, quos à præ-
ſenti ſeculo in choata iam uitæ perfectio ſolucrat,
ſed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat?
Qui enim diſtricto ſtudio, & non diſſolutis greſſi
bus æternæ ſponſionis præmium ſequuntur, ſicut
semetipſos pro diuino amore deſpiciunt, ſic cun-
cta quibus ſe ſentiunt præpediri, poſtponunt: &
cūm pro Deo neceſſe eſt, ut quibus ualēt cunctis
inſeruiant, pro Deo priuata obſequia etiam pro-
pinquis negāt. Hinc eſt enim quòd quidam cūm
dicerat: Permitte mihi priùs ire & ſepelire patrem
meum, protinus ex ore ueritatis audiuit: Sine ut
mortui ſepeliant mortuos ſuos, tu autem uade, &
annuncia regnum Dei. Qua in re notandum eſt,
quia electus diſcipulus dum à parentis ſepultura
compeſcitur, hoc deuotum quenq; exhibere pa-
tri mortuo ex affectu carnali propter dominum
non licet, quod propter dominum & exteris de-
bet. Hinc rurſum ueritas dicit: Si quis uenit ad
me, & non odit patrem ſuum & matrem, & uxo-
rem, & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem &
animā ſuam, nō poteſt meus eſſe diſcipulus. Quo
in loco uidelicet dum propinquorum odio, ani-
mæ quoq; noſtræ odium ſubinfertur, patenter oſ-
tenditur, quia ſic propinquos, ſicut noſmetipſos
odio habere præcipimur, ut hos ad æterna rapien
tes, eorumq; carnalem gratiā cūm præpedit poſt
ponentes, diſcamus temperata eos diſcretionis ar
te & conuenienter diligere, & ſalubriter odio ha-
bere, quatenus ſic ſciat per amorem odium ſurge-
re, ut ualeamus eos uerius per odium amare. Hinc
rurſum per Moyſen dicitur: Qui dixerit patri ſuo
& matri ſuæ, neſcio uos, & fratribus ſuis, ignoro
illos, & neſcierunt filios ſuos: hi cuſtodierunt elo-
quium tuum & pactum tuum, & ſeruauerunt iudi
cia tua. Ille enim ſcitre dominum familiarius appe-
tit, qui præ amore pietatis neſcire deſiderat, quos
carnaliter ſciuit. Grauiet enim damno ſcientia di-
uina minuitur, ſi cum carnis notitia partitur. Extra
cognatos ergo quiſque ae proximos debet fieri, ſi
uult parenti omnium uerius iungi: quatenus eoſ-
dem quos propter Deum uiriliter negligit, tanto
ſolidius diligat, quanto in eis affectum ſolubilem
copulæ carnalis ignorat. Debemus quidē & tem
poraliter his quibus uicinius iungimur, plus cæte
ris proderre, quia & ſtamma admotis rebus incen
dium porrigit, ſed hoc ipſum priùs ubi naſcitur in
cendit. Debemus copulam terrenæ cognationis
agnoſcere, ſed tamē hanc cūm curſum mentis præ
pedit, ignorare: quatenus fidelis animus diuino
ſtudio acceſſus, nec ea quæ ibi ſunt in infimis cō-
iuncta, deſpiciat, & hęc apud ſemetipſum rectè or
dinans, ſummorum amore tranſcendat. Solerti er
go cura prouidendum eſt, ne carnis gratia ſurre-
pat, atq; à recto itinere cordis greſſum deflectat,
ne uim ſuperni amoris impediat, & ſurgentē men
tem ſuperimpoſito pondere deorſum premat. Sic
etenim quiſq; propinquorum debet neceſſitati-
bus compati, ut tamen per compaſſionem non ſi-
nat uim ſuæ intentionis impediri: ut affectus qui-
dem mentis uiſcera repleat, ſed tamen à ſpiritali
propoſito nō auertat. Neq; enim ſancti uiri ad im-
pendenda neceſſaria propinquos carnis non dili-
gunt, ſed amore ſpiritaliū ipſam in ſe dilectionem
uincunt: quatenus ſic eam diſcretionis moderami
ne temperent, ut per hanc in paruo ſaltem ac mi-
nimo à recto itinere non declinent. Quos bene
nobis per ſignificationem uaccæ innuunt, quæ
ſub arca domini ad montana tendentes, affectu
ſimul & rigido ſenſu gradiuntur, ſicut ſcriptum
eſt: Tollentes duas uaccas quæ lactabant uitulos,
iunxerunt ad plauſtrum, uitulosq; earum clauſe-
runt domi, & poſuerunt arcam Dei ſuper plau-
ſtrum. Et paulopoſt: Ibant in directum uaccæ per
uiam quæ ducit Bethſamis, & itinere uno gradie-
bantur, pergentes & mugientes, & non declinan-
tes neq; ad dextram, neq; ad ſiniſtram. Ecce enim
reclusis domi uitulis, uaccæ quæ ſub arca domini
plauſtro religantur, gemunt & pergunt, dant ab
intimis mugitus, & tamen ab itinere non demutāt
greſſus. Amorem quidem per compaſſionem ſen
tiunt, ſed colla poſterius, non deflectūt. Sic ſic ne-
ceſſe eſt ut incedere debeant, qui ſacræ legis iugo
ſupposiri, iam per internam ſcientiam Dei arcam
portant: quatenus per hoc quòd propinquorum
neceſſitatibus cō dolent, à cœpto rectitudinis iti-

Deut. 33

Matt. 8

18
Luce 21

2. Reg. 6

n re non declinent. Bethsamis quippe domus Solis dicitur. Area ergo dominisuperpositaBethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternę lucis habitaculum propinquare. Sed rectę uere Bethsamis tendimus, cùm uiâ rectitudinis gradientes, ad uicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Quorum nimirum gratia mentę nostrâ tenere debet, sed reflectere non debet: ne hæc eadẽ mens aut si affectu non tangitur, dura sit, aut
19 plus tacta, si inflectitẽ, remissa. Intueri libet beatum lob, in quo diuini timoris iugo colla cordis attriuerat sub, quanto discretionis moderamine diuinæ scientiæ arcam portat. Amissis nanq; utriusmugit, quia audita morte filiorum, in terrâ tonso capite corruit: sed recto ramen itinere mugiens graditur, quia os eius in gemitu ad Dei laudes aperit, cùm dominus dicit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Sed indiscretæ mentes hanc uiuendi regulâ nescisunt, & quo uias Dei dissoluto appetunt, eo ad mundi itinera stultè replicantur. Rectè igitur sanctus uir post Theman semitas Saba itinera memorat, quia quos Auster reprobi teporis soluerit, hos nimirum rete impiorũ tenet. Bene autem prauorum facta describens, cõsiderare hæc amonet: quia peruersa agendo diligimus, sed hæc uisa in alijs dijudicamus, & quæ in nobis minus dijudicanda credimus, quam sint turpia, in aliorum actibus cognoscimus, siscitsit, ut ad semetipsum mens redeat, & agere quod reprehẽdit erubescat. Quasi enim à speculo fœda facies displicet, cùm mens à uita simili in se ipsa quod auersè uidet. Ait ergo: Considerate semitas Themã, itinera Saba, & expectate pauliſper.] Ac si aperte diceret: Damna alieni teporis attendite, & tunc spem de æternis firmius sumitis, si recto cordis oculo quod in alijs displiceat, uideris.
20 Bene aũt dicitur: Expectate pauliſper. Sæpe etenim dum præsentis uitæ breuitas quasi diu perseueratura diligitur, ab æterna spæ animus frangitur, & delectatus præsentibus, desperationis suæ caligine reuerberatur. Cunq; longum putat quod ad uiuendi sibi spatium restat, repentè uitam deserens, æterna mala inuenit, quę uitare iam nequeat. Hinc est enim quod per quendam sapientem dicitur: Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Sustinentiam uidelicet perdunt, qui dum diu se immorari uisibilibus æstimant, spem inuisibilium derelinquunt. Cunq; mens in præsentibus figitur, uita terminatur, & repentè ad supplicia improuisa peruenitur, quæ decepti suis præsumptionibus, aut nunquã se contingere, aut tarde credidertit. Hinc ueritas dicit: Vigilate itaq;, quia nescitis diem neque horam. Hinc rursum scriptum est: Dies domini sicut fur in nocte, ita ueniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè cõspicitur, furi in nocte comparatur. Tanto igitur debet quasi semper ueniens metui, quanto a nobis non ualent uentura præsciri. Vnde & sancti uiri quia breuitatem uitæ indefinenter aspiciunt, quasi quo tidie morientes uiuũt: & tanto se solidius mansuris præparant, quanto & nulla esse transitoria sem
A per ex fine pensant. Hinc quippe Psalmista uelocicursu fugere uitam peccatoris aspiciens, ait: Pu- Psal. 36
sillum adhuc, & non erit peccator. Hinc iterum dicit: Homo sicut fœnum dies eius. Hinc Esaias ait: Psal. 102
Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius sicut flos Esa. 40
agri. Hinc mentes præsumentium Iacobus corripit, dicens: Quæ est uita nostra? Vapor est ad modicum parens. Rectè ergo dicitur: Expectate pauliſper: quia & immensum est quod sine termino sequitur, & parum est quicquid finitur. Longum quippe nobis uideri nõ debet, quod cursu sui tempo-
B ris tendit ut non sit: quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua quæ differunt, impellunt: atque unde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Bene autem beatus Iob post quam breuitatem præsentis uitæ despiciens intulit, contra iniquos protinus in uoce omnium electorum surgit, dicens: Confusi sunt, quia speraui.] Cùm bonis mala reprobi ingerunt, si hos à spe intima labe factari conspiciunt, effectu deceptionis hilarescunt. Lucrum nanq; maximum, erroris sui propagationem depurant: quia habere se ad perditionem socios exultãt. Cùm uerò bonorum spes interius figitur: & nequaquam malis exterioribus ad ima reclinatur: prauorum mentem confusio oc-
C cupat: quia dum peruenire ad afflictorum intima nequeunt, incassum se existere crudeles erubescunt. Sanctus igitur uir dicat ex uoce sua: dicat ex uniuersalis Ecclesiæ afflictę, gementisq; constantia, quæ inter aduersa reproborum, supernæ retributionis gaudium sine ullo mentis defectu desiderat, atq; ad uitam moriendo perdurat: Confusi sunt, quia speraui. Ac si aperte dicat: Quia duris persecutionibus reprobi uim mei rigoris non emolliunt, erubescentes pro culdubio laborem suę crudelitatis perdunt. Vnde & mox uenturæ retributionis bona, quasi iam præsentia conspicit: & qui reatus in iudicio reprobos maneat, attendit subdens: Venerunt quoq; usq; ad me, & pudore cooperti sunt.] Vsque ad sanctam quippe Ecclesiam in die iudicij reprobi uenium: quia usque ad eius tunc conspiciendam gloriam perducuntur: ut ad maiora tunc reatus sui supplicia, repulsi uideant quod perdiderunt. Tunc uerò iniquos
D pudor cooperit: cùm eos in conspectu iudicis testis conscientia addicit. Tunc iudex exterius cernitur, sed accusator interius toleratur. Tunc omnis ante oculos culpa reducitur: & mens super ge hennæ incendia, suo grauius igne cruciatur. De quibus rectè per prophetam dicitur: Domine exaltetur manus tua, ut non uideant, uideant & confundãtur. Intellectum quippe reproborum nunc merita obscurant: sed tunc cognitio reatus illuminat, ut & modo sequenda non uideant: & tunc ea postquam amiserint, cernant. Nunc quippe æterna intelligere negligunt, uel appetere intellecta contemnunt: sed tunc ea intelligentes procul dubio desiderantesq; conspiciunt, cùm desiderata assequi nequaquam possint. Quæ etiam 21
beati Iob uerba amicis eius specialiter cõgruunt:

qui

qui duris obiurgationibus sancti uiri animũ labefactare conabantur. Ait enim: Confusi sunt, quia speraui. Ac si apertè diceret: Dum me stultis increpationibus ad desperationẽ flectere nequeũt: ipsi temeritatis suæ insania confunduntur. Venerunt quoq; usq; ad me, & pudore cooperti sunt. Ac si dicat: Videntes corporis uulnera, sed mentis cõstantiam nescientes, dum me de iniustitia increpare audisunt, usq; ad me necdum uenerunt: sed dura me inuectione pulsantes, dum stare animum inter ad uersa deprehẽdunt, quasi ad me uenientes erubescunt. Eo enim ad me ueniunt, quo me in intimis agnoscunt: ibiq; eos pudor cooperit, ubi me stantem fortiter exterior iactura non tangit. Sunt uerõ nonnulli qui timere Deũ nesciunt, nisi cùm uel in se experta, uel in alijs cognita aduersitate terrentur: quos prosperа per audaciam eleuant, contraria per infirmitatẽ turbant. Ex quorum scilicet numero amicos suos esse beatus iob redarguit, cùm protinus subdit dicẽs: Nunc uenistis, & modo uidentes plagam meã, timetis.] Ac si apertè dicat: Ego tunc Deum timui, cùm fultus prosperis, flagellorum detrimenta non sensi: uos autem quia ex amore Deum non metuitis, ex sola eum uerberis percussione formidatis. Sequitur: Numquid dixi, afferte mihi, & de substantia uestra donate mihi: uel liberate me de manu hostis, & de manu robustorũ eruite me.] Si ad personam sanctæ Ecclesiæ hæc uerba referũtur: quia amicos beati Iob hæretici corum terre speciem diximus: rectè se asserit eorum subtilitatia non indigere. Hæretici eorum quippe substantia, carnalis sapientia nõ inconuenienter accipitur: qua dum peruerse fulciunt, quasi in uerbis se diuites ostẽdunt: quã eo sancta Ecclesia non quærit, quo hanc spiritali intellectu transcendit. Sæpe uerò hæretici cùm peruersa de fide asserunt, nonnulla contra antiquum hostem subtilia de carnis tentationibus loquũtur. Nam nonnunquam eo in se quasi sana membra operationis ostendunt: quo in fide uulnerati serpentis morsu in capite tenentur. Sed sancta Ecclesia audire ab his subtilia de tentationibus non uult: quia dum uera quædam de conuersatione asserunt, ad falsa perfidiæ perducunt. Vnde rectè nunc subditur: Nunquid dixi, afferte mihi: & de substantia uestra donate mihi, uel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? Manum quippe pro hostis, satanæ fortitudinẽ uocat: & manum robustorum, uires malignorũ spirituũ appellat. Quos idcirco robustos memorat: quia dum ab sque carnis infirmitate sunt conditi, prauis eorũ admissibus imbecillitas adiuncta non obuiat. Hoc uerò quod subdit: Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignorauí, instruite me.] sub cuius distinctionis libramine pendeat, incertũ uidetur: utrum ad hoc subiunctũ sit quod intulerat: Nũquid dixi: an certè subiuncta à superioribus sententia promaꝰ, quasi per increpationẽ dicatur: Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignorauí, instruite me. Quod tamen utriq; distinctioni conuenit: quia ab intellectus sani tramite per neutram recedit. Sed quia

A hæc in transcursu per allegoriam diximus, restat ut moraliter historiæ uerba perscrutemur.

Quanta sit fecuritas seruorũ Dei, & in reprehẽdendis ultijs sine personarũ acceptione autoritas: & quòd sanctus quisq; prudentiã & uires & opes carnalium contemnat. Cap. XV

B Eatus Iob damna rerum pertulerat: malignorum spirituum percussionibus traditus, dolores uulnerum sentiebat: sed sapientẽ Dei stultitiã diligẽs, stultam mundi sapientiã mentis despectu calcauerat. Igit contra mundi diuites pauperes: contra potestates & potentes oppressus, cõtra sapientes stultus dicitur. Tria respõdit, quia nec pauper eorũ substantiã: nec oppressus adiutorium contra robustos, nec stultus doctrinam sapietiæ carnalis quærit. Sanctus etem uir quia mente super semetipsum rapitur: & pauper inopia nõ angustatur, & oppressus nihil patitur: & uoluntarie stultus carnalem sapientiã non miratur. Hinc est em quòd oppressus Paulus pauper dicit: Aporiamur, sed non desperamur: persecutionẽ patimur, sed non derelinquimur: deijcimur, sed non perimus. Hinc est quòd sapientiã sanctæ stultitiæ insinuãs, ait: Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus: ut cõfundat sapientes. Et, Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo: stultus fiat, ut sit sapiens. Hinc est quòd gloriam oppressionis, & diuitias desideraræ paupertatis aperiens dicit: Quasi morientes, & ecce uiimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper aũt gaudentes: sicut egẽtes, multos autem locupletãtes: tanq; nihil habẽtes, & omnia possidentes. Libet inter hęc oculos mentis attollere: & electos Dei exterius oppressos quantæ intrinsecus arcí præfideant, uidere: cuncta quippe quæ foris eminent, oculti eorum obtutibus per despectum iacent. Nã super se interius rapti, in alto animum figunt: & quæq; in hac uita patiuntur, quasi longè infra labentia atque à se aliena conspiciunt: atq; ut ita dixerim, dum mente extra carnẽ fieri de certant, pènè ipsa quæ tolerant, ignorant. In horũ profecto oculis quicquid temporaliter eminet, altum nõ est: nam uelut in magni uertice mõtis siti, præsentis uitæ gaudia plenè despiciunt: seq; ipsos per spiritalem celsitudinẽ transcendentes, subiecta sibimet intus uident, quæcunq; per carnalem gloriam foris tument. Vnde & nullis contra ueritatem potestatibus parcunt: sed quos attolli per elationẽ conspiciunt, per spiritus autoritatem premunt. Hinc est quòd ad desertum Moyses uenies, Ægypti regem ex autoritate aggreditur: dicens: Hæc dicit dominus Deus Hebræorum: Vsq; quo non uis subijci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Cui dum plagis pressus Pharao dicet: Ite, sacrificate Deo uestro in terra ista: acta protinus autoritate respondit: Non potest ita fieri. Abominationes Ægyptiorum immolabimus domino Deo nostro? Hinc est quòd peccantem regem, Nathan aggreditur: cui prius similitudinem perpetratæ prauaricationis obijciens: eumq; reum per propriũ iudicij uocem tenẽs, protinus adiunxit dicens: Tu es ille uir qui fecisti hãc rem

22

Saluianus sanctus.

1.Cor.4

1.Cor.3

2.Cor.6

Hier. Epistola ad Sunniam & Fretelam.

Exod.10

Exod.8

2.Reg.12

rem. Hinc eſt quòd uir Dei ad deſtruendam idolo latriam, Samariã miſſus, Hieroboam regem ſuper altare thura iacentẽ, non regem ueritus, non formidine mortis preſſus, cõtra altare intrepidus au-
3.Reg.13 toritatem liberæ uocis exercuit, dicens: Altare altare, hæc dicit dominus Deus: Ecce filius naſcetur domui Dauid, Ioſias nomine: & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorũ. Hinc eſt quòd Achab ſuperbus idolorũ ſeruitio ſubactus: cùm increpare
3.Reg.18 Heliã præſumeret, dicẽs: Tu ne es ille uir qui conturbas Iſrael? Helias protinus ſuperbi regis ſtultitiam, obiurgationis libera autoritate percuſſit, dicens: Non ego turbaui Iſrael: ſed tu & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata domini, & ſecuti eſtis Baalim. Hinc eſt ꝙ Heliſeus uerã magiſtri celſitudinẽ ſequens: Ioram filiũ Achab ad ſe cum Ioſaphat rege uenientẽ ex reatu perfidiæ cõfudit, dicens: Quid mihi & tibi eſt? uade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Viuit dominus exercituũ, in
4.Reg.3 cuius cõſpectu ſto: quòd ſi non uultũ Ioſaphat regis Iudæ erubeſcerẽ: nec attendiſſem quidẽ te, nec
4.Reg.5 reſpexiſſem. Hinc eſt quòd idẽ uir, Naaman ad ſe cum equis et curribus uenientẽ, ante oſtiũ domus ſixit: & talentorũ copia ac ueſtiũ fulto non occurrit: nõ ianuam domus aperuit: ſed ut lauari ſepties in Iordane debuiſſet, per nuncium iuſſit. Vnde & idem Naaman iratus recedebat, dicens: Putabam quòd egrederer ad me, & ſtans inuocaret nomen Dei ſui. Hinc eſt quòd Petrus, cùm eum ſacerdotes ac principes etiam per flagella ſequentes, in no
Act.4 mine Ieſu loqui prohiberẽt: cum magna protinus autoritate reſpondit, dicens: Si iuſtum eſt in conſpectu Dei uos potius audire quàm Deum, iudicate. Non enim poſſumus quæ uidimus & audiui mus, nõ loqui. Hinc eſt quòd Paulus cùm reſiſtentem ſibi ueritatẽ ſacerdotum principẽ cerneret,
Act.23 eumq; miniſter illius alapa percuſſiſſet, non maledictũ perturbatus intulit: ſed repletus ſpiritu ſancto, libera uoce prophetauit, dicens: Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem: & cõtra legem iubes me percuti? Hinc eſt quòd Stephanus contra uim perſequentium autoritatem uocis exercere, nec moriturus
Act.7 expauit, dicens: Dura ceruice & incircumciſi cor
23 de & auribus: uos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis ſicut patres ueſtri, & uos. Sed quia ſanctũ uiri ad uerba tantæ altitudinis zelo ueritatis, non autem uitio elationis exiliunt, ipſi patenter indicãt, qui ſuperbis dictis ſanctorũ alijs & quanta humilitate polleant: & erga eos quos redarguũt, quanta charitate ferueãt, manifeſtãt. Superbia quippe odium genera t: humilitas amorẽ. Verba itaq; quæ amor exaſperat, profectò ex fonte humilitatis emanant. Quomodo ergo Stephanus proferre increpationem per elationẽ potuit: qui pro eiſdem quos increpauerat, ad deteriora creſcẽtibus, ſecq; lapidantibus, flexis genibus orauit dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatũ? Quomodo Paulus contra gentis ſuæ ſacerdotẽ ac principem aſperitatis
2.Cor.4 uerba ſuperbiens intulit: qui humilitate ſe etiã diſcipulorum ſeruitio ſubſternit, dicens: Non enim

A noſmetipſos prædicamus: ſed dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum: nos autem ſeruos ueſtros per Chriſtum: Quomodo Petrus per elationem principibus reſtitit: quorũ errori compatiẽs, reatum uelut excuſat, dicẽs: Scio quia per ignorantiam feciſtis: Act.3
ſicut & principes ueſtri? Deus autẽ qui prænunciauit per os omniũ prophetarũ pati Chriſtũ ſuũ, impleuit ſic. Quos ad uitam miſericorditer trahit, dicens: Pœnitemini igitur & conuertimini, ut deleantur peccata ueſtra. Quomodo Heliſeus uide- Ibidem
re Naaman ex elatione noluit: qui non ſolũ ſe con ſpici, ſed teneri etiam à muliere permiſit? de qua ſcriptũ eſt: Cùm ueniſſet ad uirũ Dei in montẽ, ap 4.Reg.4
prehendit pedes eius: & acceſſit Giezi ut amouere eam: & ait uir Dei: Dimitte eam: anima eñ eius in amaritudine eſt. Quomodo Helias ſuperbo
B regi increpationis uerba per tumorem intulit: qui ante eius currũ humiliter cucurrit? ſicut ſcriptũ eſt: Accinctisq; lumbis currebat ante Achab. Quo- 3.Reg.18
modo uir Dei Hieroboam præſentiã ex elatione deſpexit: qui arentẽ dexteram eius ſaluti priſtinæ protinus ex pœtate reparauit? ſicut ſcriptum eſt: Cunq; audiſſet rex ſermonẽ hominis Dei quẽ in- 3.Reg.13
clamauerat cõtra altare in Bethel: extendit manũ ſuam de altari, dicens: Apprehendite eum, & exaruit manus eius. Et paulopoſt: Orauit uir Dei faciẽ domini: & reuerſa eſt manus regis ad eum: & facta eſt ſicut prius fuerat. Quia enim ſuperbia gignere uirtutes neſcit: quãta ex humilitate prodijt
C uox increpationis, oſtendit, quam ſigna comitantur. Quomodo Nathan contra Dauid regem per uerba increpationis tumuit: qui cùm increpanda culpa deeſſet, in terrã ſe in conſpectu eius pronus ſtrauit? ſicut ſcriptũ eſt: Nunciauerunt regi dicen- 2.Reg.12
tes: Adeſt Nathan propheta. Cũq; introiſſet ante Exod.18
conſpectũ regis, adorauit eũ pronus in terra. Quomodo Moyſes regi Ægyptio liberè reſiſtẽs, eum deſpicere potuit: qui Deo familiariter colloquẽs, ſequentẽ ſe lethro cognatũ ſuũ humilis adorauit? Cuius etiã conſilio tantam obedientiã præbuit: ut poſt ſecreta Dei colloquia, magnũ lucrũ inde duceret, quod foris ab ore hominis audiret. Et alijs 24
ergo ſanctorũ factis diſcimus quid de alijs penſare debeamus. Sancti etenim uiri nec ex elatione ſunt liberi, nec ex timore ſubmiſſi: ſed cùm rectitudo eos ad libertatẽ uocis erigit, conſideratio infirmitatis propriæ in humilitate cuſtodit. Culpas quippe delinquẽtium etſi ex alto increpantes feriunt, ſemetipſos tamen apud ſe ſubtilius iudicantes, quaſi in abiectis ponunt: & quo praua in alijs inſequuntur, eo ad reprimendos ſe atrociores redeunt, rurſusq; quo ſibimet meliora agentibus ne quaquam parcunt: eo uigilantius aliena facta reprehendunt. Quid enim de humana potentia mirari exterius poterunt, qui ſemetipſos quoq; deſpiciunt, etiam cùm intimè penè iam arcem ſublimitatis apprehendunt? Idcirco ergo bene foris di iudicant altitudinẽ terrenæ celſitudinis: quia intus oculum non grauat pondus tumoris. Vnde & beatus Iob cùm in amicis dura loquentibus terrenam prudentiam, uires, ſubſtantiamq; deſpiceret, dicens

dicens: Nunquid dixi, afferte mihi, & de substantia uestra donate mihi: uel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? Docete me & ego tacebo: & si quid forte ignoraui, instruite me.] quid de seipso sentiat, paulo inferius manifestat, dicens: Super pupillum irruitis.] Luce itaque clarius patet quantæ se infirmitatis consp̃iciat, quem pupillum uocat. Sequitur:

Quòd mundus debet esse à uitijs, qui aliorum culpas arguit. Cap. XVI

QVare detraxistis sermonibus ueritatis: cùm è uobis nullus sit qui possit me arguere?] Mundus ipse esse à uitijs debet, qui curat aliena corrigere: ut terrena nō cogitet, ut deliciis infimis non sit cumbat: quatenus tanto perspicacius alijs fugiēda uideat, quanto hęc ipse per scientiam & uitam uerius declinat: quia nequaq̃ purè maculam in membro considerat oculus, quē puluis grauat: & superiectas sordes tergere non ualet manus, quæ lutū tenet. Quod iuxta antiquę translationis seriem, bene ad Dauid erga exteriora bella laborantem, per significationem diuina uox innuit cùm dicit: Non tu ædificabis mihi templum, quia uir sanguinum es. Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atq̃ instituendis proximorum mentibus uacat: Templum quippe Dei nos sumus, qui ad ueram uitam ex eius inhabitatione construimur: Paulo attestante, qui ait: Templum Dei sanctū est, quod estis uos. Sed uir sanguinum templū Deo ædificare prohibet, quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit: necesse est ut instruę spiritaliter mentes proximorū erubescat. Bene ergo dicitur: Quare detraxistis sermonibus ueritatis, cùm è uobis nullus sit qui me possit arguere? Ac si apertè diceretur: Quia temeritate audita reprehenditis: qui percutionis meæ causas ignorates, adhuc reprehensibilia profertis? Sequitur:

De ocioso & inordinato uerbo. Cap. XVII

ADincrepandū tantùm eloquia cōcinnatis, & inuentū uerba profertis.] Duo sunt genera locutionū importuna ualde & noxia generi humano. Vnum quod curat etiam peruersa laudare: Aliud quod studet semper etiā rectа corripere. Illud deorsum cum fluuio ducitur: hoc uerò contra fluenta ueritatis obseruare & alueum conaē. Illud metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiā ex fauoribus captat: hoc irā ut ex certamine ostendaē exagitat. Illud in promptu subiacet, hoc semper è diuerso tumet. Ex huius ergo qualitate beatus Iob amicos suos fuisse redarguit, cùm dicit: Ad increpandū tantùm eloquia cōcinnatis. Sed unde usq̃ ad iniustæ increpationis audaciam peruenię, protinus innotuit cùm subiunxit: Et in uentū uerba profertis. In uentū enim uerba proferre, est ociosa dicere. Nam sæpe dum ab ociosis uerbis nequaq̃ lingua compescitur: ad temeritatē quoq; stultę increpationis effrenat. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus, delidiosa mens in foueæ lapsus impellitur. Nam dum ociosa uerba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: ut prius loqui aliena libeat, & postmodū detractionibus eorum uitā, de quibus loquiſ, lingua mordeat: quandoq; aūt usq; ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum seminanſ stimuli, oriuntur rixæ, accendunſ faces odiorum, pax tota extinguitur cordiū. Vnde bene per Salomonē dicitur: Qui dimittit aquam, caput est iurgiorū. Aquam quippe dimitterre, est linguā in fluxum eloquij relaxare. Quo cōtra & in bonam partē asserit dicens: Aqua profunda, uerba ex ore uiri. Qui ergo dimittit aquam, caput est iurgiorū: quia qui linguā non refrenat, concordiā dissipat. Vnde ediuersō scriptū est: Qui imponit stulti silentiū, iras mitigat. Quia aūt multiloquio quisque seruiens, rectitudinē iustitiæ tenere nō possit: testatur propheta qui ait: Vir linguosus non dirigetur super terram. Hinc Salomon iterum dicit: In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Esaias ait: Cultus iustitię silentiū: uidelicet indicans, quia mentis iustitia desolatur, quando ab immoderata locutione nō parcitur. Hinc Iacobus dicit: Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum: huius uana est religio. Hinc rursum ait: Sit omnis homo uelox ad audiendum: tardus autem ad loquendum. Hinc iterum adiungit: Lingua inquietū malum, plena ueneno mortifero. Hinc per semetipsam nos ueritas admonet dicens: Omne uerbū ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo ratione in die iudicij. Ociosum quippe uerbum est, quod aut ratione iustę necessitatis: aut intentione pię utilitatis caret. Si ergo ratio de ocioso sermone exigitur, pensandū ualde est quæ pœna illud multiloquiū sequatur, in quo etiā per superbię uerba peccatur. Sciendū quoq; est, quòd ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per noxia uerba dilabuntur. Humana etenim mens, aquę more, & circumclusa ad superiora colligit, quia illud repetit unde descendit: & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim superuacuis uerbis à silentij sui cenſura dissipatur: quasi tot riuis extra se diſcitur. Vnde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit: quia per multiloquiū exterius sparsa, uim intimæ consideration is amittit. Totam igitur se insidiantis hostis uulneribus detegit: quia nulla se munitione custodiæ circumcludit. Vnde scriptum est: Sicut urbs patens & absq; murorum ampitu: ita uir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Quia enim murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cùm se per uerba extra semetipsam effęcit, apertā se aduersario ostendit: quam tanto ille fine labore superat, quanto & hęc eadem quæ uincitur, contra semetipsam per multiloquiū pugnat. Sed inter hęc scīēdum est, quia cum pauore nimio à locutione restringimur: interdum pluſq; necesse est, intra claſtra silentij coarctamur: & dum lingua uitia incautè fugimus, occultè deterioribus implicamur. Nā sæpe dum ab eloquio immoderatè compescimur, graue multiloquiū in corde toleramus: ut eo plus cogitationes in mente seruēāt, quo illas uiolenta custodia indiscreti silētij angustat: & plerūq; tāto latius

Pro. 27 25
Psal. 139
Prouer. 10
Esaie 32
Iacob. 1
Ibidem
Iacob. 3
Matth. 12
Pro. 25

latius defluunt, quanto ſe eſſe ſecuriùs æſtimant, quia foris à reprehenſoribus non uidentur. Vnde mens nonnunq; in ſuperbiã attollitur, eosq; quos loquentes audit, quaſi infirmos cõſpicit. Cunq; os corporis claudit, quantũ ſe uitijs ſuperbiendo aperiat, non agnoſcit. Linguã etenim premit, cogitationẽ erigit, & cùm ſe per negligentiam minimè conſiderat: tanto apud ſe cunctos liberius, quãto
26 & ſecretius accuſat. Plerunq; autẽ nimis taciti cùm nonnulla inſuſta patiunt: eo in acriorem dolorẽ prodeunt, quo ea quæ ſuſtinent, nõ loquunt. Nam ſi illatas moleſtias lingua tranquille diceret, à conſciẽtia dolor emanaret: uulnera enim clauſa plus cruciant: quia cùm putredo quæ intrinſecus feruet, eiſcitur, ad ſalutẽ dolor aperit. Plerunq; nimis taciti dum quorundã mala reſpiciunt, & tamẽ in ſilentio linguam premunt: quaſi cõſpectis uulneribus uſum medicaminis ſubtrahũt: & eo mortis autores fiunt, quo uirus quod poterant eijcere loquendo, noluerunt: unde & immoderatũ ſilentium ſi culpa non eſſet, propheta non diceret: Væ
Eſaiæ 6 mihi quia tacui. Quid ergo inter hæc niſi ſtudioſe lingua ſub magni moderaminis liberatione frenãda eſt: non inſolubiliter obliganda, ne aut laxata in uitium defluat, aut reſtricta etiã ab utilitate torpeſcat? Hinc nãq; per quendam ſapientẽ dicitur:
Eccleſ. 20 Sapiens tacebit uſq; ad tempus, ut nimirũ cùm op portunum cõſideret: poſtpoſita cenſura ſilentij, loquendo quæ congruunt, in uſum ſe utilitatis impendat. Hinc Salomon ait: Tempus tacẽdi, & tem
Eccleſ. 3 pus loquendi. Diſcretè quippe uiciſſitudinũ penſanda ſunt tempora: ne aut cùm reſtringi lingua debet, per uerba ſe inutiliter ſoluat: aut cum loqui utiliter poteſt, ſemetipſam pigrè reſtringat. Quod bene Pſalmiſta conſideràs breui poſtulatione cõ-
Pſalm 40 plexus eſt, dicens: Pone domine cuſtodiam ori meo: & oſtium circumſtantiæ labijs meis. Oſtium nanq; aperitur & claudit. Qui ergo ori ſuo nequa quam ponì obſtaculum, ſed oſtium petijt, aperte docuit quòd & per diſciplinam retineri lingua debeat, & ex neceſſitate laxari: quatenus os diſcretũ & congruo tempore uox aperiat, & rurſum congruo taciturnitas claudat. Quod quia uel amici beati Iob, uel omnes hæretici, quorum hi ſpeciem tenent, ſeruare neſciunt, in uentum uerba proferre perhibentur: quia nimirum dicta quæ diſcretionis pondus non ſolidat, aura leuitatis portat.

A infirmitatis ſe perpẽdat, inſinuat, quem pupillum uocat. Quia uerò ab amore recedere charitas etiam læſa neſcit, & ſubuerti uelle ſe queritur: & tamen amicum ſe eſſe teſtatur. Cuius uerba, ut ſæpe iam diximus, ſic eidem ſpecialiter congruunt: ut tamẽ per hæc ex prophetico ſpiritu etiam ſententia fidelis populi, ex uoce Eccleſię uniuerſalis, exprimatur: qui hæreticorum contrarietatem tolerans, & infirmum ſe per humilitatem conſpiciẽs: & tamen à ſeruandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Eccleſiæ populus, quia mortui patris eſt filius, pupillus non incongruè dicitur: Cuius reſurgentis uitam iam quidem per fidem ſequitur, ſed necdum per ſpeciẽ contemplatur. Super pupillum uerò hæretici irruũt: cùm humiliatem fidelis populi importunis fallìq; allegationibus affligunt. Et tamen amicus eſt quem nituntur euertere: quia fidelis Dei populus ipſos quoq; quos perſequẽtes tolerat, amando non deſinit ad ueritatem uocare. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia ſancti uiri nec ſuſtinere falſa per infirmitatem metuunt, nec læſi unquam à ueritate conticeſcunt. Vnde & ſubditur: Veruntamen quod cœpiſtis, explete. Præbete aurẽ, & uidete an mentiar.] Qui enim aduerſa perpeti non timet, dicat: Veruntamen quod cœpiſtis, explete. Qui uerò ipſis ſuis perſecutoribus ueritatis prædicamentra non ſubtrahit, adiũgat: Præbete aurẽ, & uidete an mentiar. Ac ſi apertè dicat: Nec ante illatas moleſtias trepido: nec ingratis auditoribus correptionis adiutorium abſcondo: quia & malis preſſus ex
C erceor, & ipſis meis perſecutoribus benignè impenſus creſco. Mens quippe ſanctorũ in hoc tentationũ prælio & munita patientiæ clypeo, & gladijs amoris accincta: ad perferẽda mala fumit fortitudinem: & ad rependenda bona exercet benignitatem: quatenus & odiorum tela potenter excipiat, & amoris facula ualenter reddat. Nequaq; quippe ad bella armatus pergit: qui aut clypeum ſumens, gladijs non utitur: aut utens gladijs, clypeo non munitur. Vnde & miles Dei, aduerſitatis bel
D lo deprehenſus, & ſcutum patientiæ debet anteſerre, ne pereat: & ad prædicandum promptus amoris inſerre facula, ut uincat. Cuius armaturæ ſummam Paulus breuiter inſinuat, dicẽs: Charitas patiens eſt, benigna eſt. Cùm uerò unum ex utroq; deſuerit, charitas nõ eſt, ſi uidelicet malos aut abſque benignitate tolerans non amat: aut rurſum ſe ſe line patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Vt ergo à nobis charitas uera teneatur: neceſſe eſt quatenus & benignitati patientia, & rurſum patientiæ benignitas ſuffragetur: ut magnum quoddam in corde noſtro ædificium conſtruens, & benignitatis arcem patientia ſolidet: & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Beatus igitur Iob promptus ad patientiam dicat: Veruntamen quod cœpiſtis, explete: benignitate prædi tus adiumgat: Præbete aurẽ, & uidete an mentiar. Quia uero ſancta Eccleſia ex magiſterio humilitatis inſtituta, recta quæ errantibus dicit, non quaſi ex autoritate præcipit, ſed ratione perſuadet, bene

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM Iob, Liber octauus ſextum continuans finaliter caput, & ſeptimum incipiens.

Quòd uerè humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis exercent benignitatem. Cap. 1

PRæcedenti iam libello tractauimus quòd beatus Iob uim nobis humilitatis ſuæ innoteſcit, dicens: Super pupillũ irruitis: & ſubuertere nitimini amicum ueſtrum.] Quantę nanq;

bene nunc dicitur: Videte an mentiar. Ac si aperte dicat: Ea quæ assero, nequaquam mihi ex autoritate credite: sed an uera sint, ex ratione pensate. Quæ & si quando dicit quod ratione comprehendi nō ualet: ne de occultis humana ratio quęri debeat, rationabiliter suadet.

Quòd scientia tumida in inquisitionibus suis non ueritatem inquirat sed gloriam. Ideoq; contendunt superbi ut uincant: non ut discant. Caput 11

SEd sæpe hæretici dum occasionem ratiocinationis accipiunt: ad iurgia contentionis effrenantur. Vnde & aptè mox subditur: Respondete quæso absq; contentione.] Neq; enim hæretici inquisitionibus suis ueritatem conātur assequi, sed uictores uideri. Cumq; se foris ostendi sapientes appetunt: intus per stultitiam elationis suæ uinculis ligantur. Vnde fit ut contentionum certamina exquirāt: & de deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant: atq; ex pacis negocio rixæ inuentores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: Si quis autē uidetur esse contentiosus: nos talem cō suetudinem non habemus, neq; Ecclesia dei. Rectè autem subditur: Et loquētes id quod iustum est, iudicate.] Is nanq; qui loquitur, dum de uerbis suis auditoris sententiam expectat: quasi eius iudicio supponitur, à quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare quod dicit: quatenus inter cor & linguam æquus quidam discretus q; arbiter sedeat: subtiliter pensans si recta uerba cor offerat: quæ utiliter suscipiēs, ad auditorum iudicium lingua perducat. Beatus igitur Iob sua cōtra amicos agens: sed contra hæreticos nostra denuncians, præcipitationē loquentium reprehendat: atq; ad eorum mentem uerba recolat dicens: Loquentes id quod iustum est iudicate. Ac si apertè diceret: Si in eo quòd ad nos per egressum locutionis exitis, reprehēdi nō uultis, intus iustitiæ libram tenete: ut tanto foris quod dicitur, ex ueritatis pondere placeat, quanto hic interius trutina discretionis pensat. Et quia hi erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare prius propria sciunt, postquā dixit: Loquentes id quod iustum est iudicate, aptè mox subdit:

Et nō inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia personabit.] Ac si apertè diceret: Si subtilius uestra perpenditis, uerius aliena pensatis: & cum rectum cœperit esse quod dicitis, iustum cognoscetis quod auditis. Nequaquam quippe mea uobis lingua stultitiā resonat, si à uestra cōscientia non procedat. Sic sancta Ecclesia studet prius assertiones hostium falsas ostendere: & tunc prædicamenta ueritatis aperire: quia cùm recta se tenere æstimant, recta quæ audiunt, contumaciter impugnant. Antè ergo necesse est ut errorem suum hæretici sentiant, ne auditæ ueritati contradicant: quia & si camporum sentes arator uomeris scissione nō eruit: terra accepta semina insegetes non producit. Et cùm putredinem medicus uulneris apertione non eiscit: nequaquam in loco putredinis sana caro coalescit. Prius ergo peruersa destruens, dicat: Loquentes id quod iustum est iudicate, post autem recta adiungens insinuet. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia personabit. Solent autem hæretici alia apertè dicere, alia occultè sentire. Per linguam quippe aperta locutio, per fauces uerò occulta tractatio designatur. Sancta ergo Ecclesia nec in lingua iniquitas: nec stultitia in faucibus resonat: quia ea quæ per publicam locutionē prædicat, etiam per intimam fidem seruat: nec in aperto aliud docet, atq; in occultis aliud retinet: sed & quod sentit, loquendo docet: & quod loquitur, uiuendo custodit: ac de sapientiæ superne cōuiuio quicquid per linguam prædicationis emanat: hoc per fauces tacitæ expectationis degustat. Sed beatus Iob, unum scilicet membrum uniuersalis Ecclesiæ, sua insinuans, atq; electorū omnium corda manifestās, omne quod sentit aperiat: ut mentis eius rectitudinem attestatio locutionis innotescat. Sequitur:

Caput septimum beati Iob.

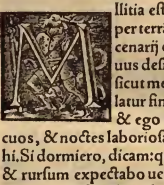

Militia est uita hominis super terrā: & sicut dies mercenarij dies eius. Sicut cernuus desiderat umbram: et sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumerauit mihi. Si dormiero, dicam: quando cōsurgam? & rursum expectabo uesperā, & replebor doloribus usq; ad tenebras. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris. Cutis mea aruit, & contracta est. Dies mei uelocius transierunt, quàm à texente tela succiditur: & consumpti sunt absq; ulla spe. Memento quia uentus est uita mea: & non reuertetur oculus meus ut uideat bona: nec aspiciet me uisus hominis. Oculi tui in me, & non subsistam. Sicut consumitur nubes & pertransit: sic qui descēdit ad inferos, nō ascēdet, nec reuertetur ultra in domū suam: neq; cognoscet eũamplius locus eius. Qua propter & ego nō parcam ori meo, loquar in tribulatiõe spiritus mei, cōfabulabor cũ amaritudine animę meę. Nũquid mare ego sum aut cetus: quia circumdedisti me carcere? Si dixero, cōsolabitur me lectulus meus: & releuabor loquēs mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, & per uisiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperaui. Nequaquam ultra iam uiuam. Parce mihi domine; nihil enim sunt dies mei.

Quid est homo quia magnificas eum: aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo: & subito probas illum. Vsquequo nō parcis mihi: nec dimittis me ut glutiam saliuam meam? Peccaui. Quid faciam tibi ô custos hominum? Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Cur non tollis peccatum meū: & quare non aufers iniquitatē meam? Ecce nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

Quòd uita hominis utilis oppressa, ad cœleste desiderū tendere non ualet: & aliquando donis spiritalibus prædita, ex occasione uirtutum deterius peccat. Caput III

Militia est uita hominis super terram.] Hoc in loco translatione ueteri nequaquā militia uita hominis nuncupatur, sed tentatio. Sed si utriusq; uerbi sensus aspicitur: diuersum quidē est quod exterius resonat: sed unū eundemq; concorditer intellectum format. Quid enim nisi pugna contra malignos spiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellationem militiæ, nisi cōtra hostes exercitium delignatur? Tentatio itaq; ipsa militia est: quia dum contra malignorū spirituum insidias uigilat: in bellorum procinctu proculdubio exudat. Notandum uerò quòd hæc eadem uita hominis, non tentationem habere dicitur: sed ipsa tentatio esse perhibetur. Sponte quippe à sta tu conditionis lapsa: & corruptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit: hoc est iam facta quod tolerat. Quia enim statum mentis inclinata deseruit, quid in se nisi motum uarietatis inuenit? Vnde nunc & si ad summa appetenda se erigit: mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit. Vult in contemplatione stare, sed non ualet. Cogitationis gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus enerua. Quæ nimirū mutabilitatis suæ onera quia uolens expetijt, nolens portat. Quietus homo possidere carnem potuit: si bene ab autore conditus, possideri uoluisset. Cunctq; se erigere contra conditorem studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inferto infirmitatis uitio nascimur: & quali nobiscum hostem deducimus, quem cum labore superamus. Ipsa ergo hominis uita tentatio est, cui ex semetipsa nascitur unde perimat. Quæ etsi semper ex uirtute succidit, quod ex infirmitate generat: semper tamen ex infirmitate generat, quod ex uirtute succidat. Sic itaq; humana uita tentatio est: ut etsi iam ab iniquitatis perpetratione compescatur: in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria: modo seductionis caligine: modo intentionis suæ interruptione suscetur. Alius nanq; à luxuria carnem iam retinens: sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: quia quæ uolens fecit, horum inuitus meminit: & pœnam sustinet, quod uoluptatem putauit. Quia uerò ad deuictam culpam retrahi metuit: uentrem mire abstinentię uigore restringit, uultusq; ex abstinentia pallescit: cunctq; in facie pallor aspicitur, reuerēda ab hominibus uita laudatur: moxq; inanis gloria ad abstinentis animum cum uerbis fauoris uenit, quam concussa mens dum subijcere non ualet, eum per quem uenerat, tergere à facie pallorē quærit: sicq; fit ut infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinētiæ fugiens, iretū per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinētiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans: toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit: cunctq; superbientes quosdam uspq; ad oppressionem innocentium erumpere conspicit: zeli excitatione succensus, postponere aliquatenus cogitur quod decruit, uim rectitudinis exerit: prauisq; non mansuetudine, sed autoritate contradicit. Vnde plerunq; fit, ut aut humilitatis studio zelum rectitudinis de serat: aut rursum zelo rectitudinis turbet humilitatis studium, quod tenebat. Cunctq; seruari simul & zeli autoritas & propositionis humilitas non possit: sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus reddit: ita ut uehemēter ambigat, ne apud se cultum animum, aut superbia se autoritatem zeli insinuet: aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta fit fallaciæ culpa cōsiderans, mu nire se arce ueritatis decernit: ut ex ore eius iam falsus sermo non prodeat, sese; fundituś amenda cū transgressione disungat. Sed fit plerunq; ut cū uerum dicitur, ipsa proximi gratia ut cunctę ingerere alteri læsionem metuit, ad hoc quod dudum presserat fallaciæ uitium, quasi ex studio pietatis redit: sicq; fit ut etsi malitia mentem non teneat, in ea tamen ueritatis radium umbra mendacij obscuret. Vnde & sæpe quia percontatus quisq; conticeserce non ualet: aut falsum dicens suam mentem trucidat: aut uera loquens proximi uitā graua. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere: atq; hanc in secreta quietis intimę securitate collocare: sed in ipso suæ orationis ascensu, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phantasmate reuerberatur: atq; ad intuendā lucē mentis oculus tenditur, sed ex corporeo usu, surgentibus terrenarū rerum imaginibus obscuratur. Vnde fit plerunq; ut intendentis animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationem deserens, desidia torpeat: aut si diu in oratione permanserit, ante oculos eius obortarū imaginū caligo densescat:

Bene ergo dicitur: Tentatio est uita hominis super terram: quando ibi quoq; reatum defectionis inuenit, ubi se profectum comprehendere ascensionis putauit: & inde mens cōfunditur, unde surgere à confusione nitebatur: ut per hoc ad semetipsam diuerberata redeat, per quod semetipsam iam collecta & coadunata transiibat. Iste ab eruditione diuinę legis alienus, ignorantia sua deprimitur, ne quid obtinēdæ salutis operetur. Ille diuinæ legis

legis scientia præditus, dum sibi præ cæteris gaudet intellectum suppetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dilatat: & inde in Dei iudicio cęteris deterior exhibetur, unde clarior cæteris ad tempus ostenditur. Hunc quia uirtutū dona non subleuant, etiam uiam sim plicem rectitudinis declinat: & uelut extraneum se à cœlesti munere deputans, eo quasi securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percepit. Illum prophetiæ spiritus replet, ad præscientiam subleuat: eiq; uentura quæq; quasi iam presentia ostendit. Sed dum sæpe & in multis super semetipsum tollitur, ut futura ueraciter con templetur: mens in sui cõfidentiam deducta, eum qui haberi sempet non potest, semper sibi adesse proplietiæ spiritū æstimat: cunq; omne quod sen serit, prophetiam putat, quia sibi hãc & cũm non habet tribuit, & inquantum habere potuit, amittit. Sicq; fit ut inde post aliorum merita tristis redeat: unde æstimationem omnium lętus præbat. Tentatio est ergo uita hominis super terram: quę aut aliena à uirtutibus ad cœleste præmium surgere non ualet, aut ditata donis spiritalib. aliquan
6 do deterius ex occasione uirtutum ruit. Quia au tem paulo superius hoc esse tentationẽ quod militiam diximus: sciendum summopere est, quòd quiddã nobis appellatione militię amplius quàm nomine rẽtationis innuitur. Hoc nanq; nostro intellectui expressione militię augetur, quod nimirum per militiam ad finẽ quotidie tenditur, cunq; per ordinem militię locus crescit, tota simul homi num militia deficit. Militia ergo est uita hominis super terram: quia sicut et superius diximus, unusquisq; dum quotidie ad uitæ terminum per temporum augmentum tendit, augendo uitam uiue re definit. Dies quippe expectãtur ut ueniant: sed
7 cùm ad augmẽtum uitę ueniunt: iam ab augmento uitæ subtrahuntur: quia & itinerantis gressus dum in anteriora proficit, quod restat iter decrescit. Vita ergo nostra militia est: quæ quo ad augmẽtum ducitur, eo ut non sit finitur. Bene igitur dicitur: Militia est uita hominis super terram: quia dum per spacia temporum crescere appetit, ad eo rum spatium quod perdendo colligit, crescendo pertransit. Vnde & aptè quoq; ipse militiæ cursus exprimitur, cùm protinus subinfertur: Et sicut dies mercenarij dies eius.] Dies suos mercenarius euoluit citius exoptat: ut ad laboris sui præmium sine tarditate perueniat. Dies itaq; hominis uera & æterna sapientis, recte mercenarij diebus comparantur: quia præsentẽ uitam, uitam non patriam, militiam non palmam deputat: & eo se ab esse longius à præmio conspicit, quo tardius ad finem uenit. Consideranda quoq; est quòd mercenarius in alienis laboribus exudat: sed tamẽ sibi præmium proprium præparat. Vocę autẽ redem-
Ioan. 15 ptoris nostri dicitur. Regnũ meum non est de hoc mundo. Omnes ergo qui spe cœlestium prædĩti, exercitio uitę præsentis attritum: in alieno laboramus. Nã sæpe & reprobis seruire cogimur: mundo, quæ mundi sunt reddere coarctamur: & alie-

A no quidẽ labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus: & per hoc peruenimus ad propria, quòd purè ministramus aliena. Quo contra quibusdã ueritas dicit: Si in alieno fideles non fuistis: quod uestrum est, quis credet uobis? Luc. 16 7 Scien dum quoq; est quòd mercenarius sollicitè curat inspicere: ne unquam dies uacuus labatur ab ope re: & expectatus finis temporis, ne inanis ueniat ad remunerationem. In laboris nanq; studio conspicit: quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cùm opus crescit: præmij fiducia proficit, cùm uerò opus torpuerit, spes à remuneratio ne lassescit. Vnde & electus quisq; uitã suam quasi mercenarij dies pensans: tanto fidentius spe ten dit ad præmium, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementum. Qui sit decursus præsentis temporis pensat: dies cum operibus numerat, ne à labore uacua transeant uitę momenta, formidat. Aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore
B refouetur: quia subsequentis uitæ præmijs tanto se remunerari largius conspicit, quanto pro amore illius quotidianis se mortibus uerius impendit. Hinc nanq; est quòd ciues supernæ patriæ, condi tori eius, Psalmistæ uocibus dicũt: Propter te mor Psal. 43 tificamur tota die. Hinc Paulus ait: Quotidie mo 1. Cor. 15 ror propter gloriam uestrã fratres. Hinc iterũ dicit: Ob quam causam hæc patior, sed non confun 2. Tim. 1 dor: scio enim cui credidi, & certus sum: quia potens est depositum meum seruare in illum diem.
C Sancti igitur uiri quot labores nunc ueritati com mendantes exhibent, tot iam remunerationis suę pignora, intra spei cubiculum clausa tenent. Sed grauius nunc sentitur æstus in opere: ut quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd sancti uiri ex conscientia bone uite, fidenter expectant premium retributionis eterne. Cap. IIII

SIcut seruus desiderat umbram: & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enũmerauit mihi.] Vmbram quippe seruo desiderare: est post tentationis æstum, sudoremq; operis, æterni refrigerij requiẽ quærere. Hanc nanq; umbram seruus ille desiderauerat, qui dicebat: Sitiuit Psal. 41
D anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciẽ dei? Et rursum: Heu Psal. 119 me, quia incolatus meus prolõgatus est. Qui qua si à labore agri æstum fugiens: atq; ad obtinẽdam requiem refrigerij, tegmen quærens, iterum dicit: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usq; Psal. 41 ad domum Dei. Hanc umbram comprehendere Paulus anhelabat: desiderium habens dissolui, & Philip. 1 cum Christo esse. Ad hanc umbram ex desiderij iam perfectione peruenerant qui dicebant: Nos Matt. 20 qui portauimus pondus diei & æstus. Bene autẽ qui desiderare umbram dicitur, seruus uocatur: quia electus quisq; quousq; infirmitatis conditione constringitur: sub dominantis corruptionis iu go quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cùm à corruptione exutus fuerit: tũc sibimet ipsi liber & tranquillus innotescit. Vnde & rectè

Rom. 8 etiam per Paulum dicitur: Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Electos enim nūc pœna corruptionis aggrauat: sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantū ad præsentis necessitatis pondera, nunc in Dei filijs de libertate nihil ostenditur: tantum uerò ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorū Dei gloriam uertit: quia unita deo per spiritū, quasi hoc ipsum quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur. Sed quia adhuc umbrā desiderat, seruus est: quia quousq; æstum tentationū tolerat, iugum miserę conditionis portat: Vbi aptè subditur:

Quòd spes remunerationis, alleuiet pondus laboris. Cap. V

ET sicut mercenarius præstolatur finem operis sui.] Mercenarius etenim cùm facienda opera conspicit: mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit, cùm uerò lassescẽ tem animum, ad cõsiderandum operis præmium reuocat, uigorem mox animi ad exercitium laboris reformat: & quod graue perpendit ex opere, leue exstimat ex remuneratione. Sic electi quique dum mundi huius aduersa patiuntur: cùm in hone states, cõtumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerāt, esse grauia quibus exercentur pensant: sed cùm mentis oculum ad æternæ patrię contiene rationem tendunt: ex comparatione præmij, cẽ sit C leue quod patiuntur, inueniunt. Quod enim ualde esse importabile ex dolore ostenditur: conside
2. Cor. 11 ratione prouida ex remuneratione leuigat. Hinc est quod Paulus semper leipso robustior contra aduersa erigitur: quia nimirū finem sui operis sicut mercenarius præstolatur. Graue nanq; quod sustinet æstimat: sed leue hoc per præmij consideratione m pensat. Ipse quippe cẽ sit graue quod patitur indicat: qui in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepit: qui ter uirgis cæsus, semel lapidatus est: ter naufragium passus, nocte & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminū, latronum, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in solitudine, D in mari, in fallis fratrib. pertulit: qui in labore et ærumna & ieiunijs multis, in fame & siti, in frigore et nuditate laborauit, qui foris pugnas, intus timores sustinuit: qui ultra uires grauatum se asserit
2. Cor. 1 dicens: Supra modum grauati sumus supra uirtutem: ita ut tæderet nos etiam uiuere. Sed quomodo remunerationis linteo sudores tāti laboris tergat, ipse denunciat dicens: Non sunt condignæ
Rom. 8 passiones huius temporis ad futuram gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Finẽ itaq; operis quasi mercenarius præstolatur, qui dum profectum remunerationis considerat, uile æstimat quod penè deficiens laborat. Aptè autem subditur: Sic & ego habui mēses uacuos: & noctes laboriosas enumerauī mihi.] Electi quippe conditori rerum seruiunt: & sæpe rerum inopia coangustantur, per amo A rem deo inhærent: & tamen uitæ præsentis subsidijs egent. Qui igitur per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi cõpendijs menses uacuos ducunt. Noctes quoq; laboriosas tolerāt: quia aduersitatū tenebras non solū usq; ad inopiā: sed sæpe ad corporis usq; cruciatū portant. Desp ectum nanq; egestatēq; perpeti, laboriosum bonis mentibus non est, sed cum usq; ad afflictionē carnis aduersitas uertitur, labor proculdubio ex dolore
§ sentitur. Potest etiam non incõuenienter intelligi, q; sanctus quisq; menses uacuos sicut mercenarius ducit, quia laborē sam sustinet, sed præmiū necdum tenet: hoc tolerat, illud expectat. Noctes uerò laboriosas enumerat: quia aduersitates sibi præsentis temporis sese in uirtutibus exercendo
B coaceruat. Nam si proficere in mēte non appetit: minus fortasse aspera, quę mundi sunt, sentit. Quę tamen sententia si ad uocem sanctæ Ecclesiæ dicitur: intellectus eius paulo subtilius indagatur. Ipsa quippe uacuos menses habet: quę in infirmis suis membris terrenas actiones absq; uitę præmio desluentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas enumerat: quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. In hac etenim uita quædam laborio sa sunt, quędam uacua, quædam uerò uacua simul & laboriosa. Amore quippe conditoris, præsentis uitę tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed uacuū non est. Amore autē seculi uoluptatibus solui: uacuū quidē est, sed non laboriosum. Amore uerò eiusdem seculi aduersa aliqua pati: et uacuū simul est & laboriosum: quia ex aduersitate mens afficitur: & remunerationis præmio non repletur. In his itaq; sancta Ecclesia qui in ea tam positi, adhuc uoluptatibus defluūt: & proinde frustu boni operis non ditantur, menses uacuos ducit: quia uitæ tempora sine retributionis munere expendit. In his uerò qui ęternis desiderijs dediti, mundi huius aduersa patiuntur, laboriosas noctes enumerat: quia tribulationū tenebras quasi in caligine uitæ præsentis portat. In his autem qui & transeuntē mundū diligunt: & tamen eius contra rietate fatigantur: simul menses uacuos & noctes laboriosas tolerat: quia eorū uitā & retributio sub sequens nulla remunerat: & præsens tribulatio an gustat. Rectè autē nequaq; dies, sed in eis menses uacuos habere se perhibet. Mensis quippe nomine, dierū collectio & summa signatur. Per diem et go unaquæq; actio exprimi potuit: per menses autem, actionū finis innuitur. Et sæpe cū in hoc mundo aliquid agimus: intenta spei alacritate suspensi, hoc ipsum quod agimus, uacuū non putamus: sed positę ad actionū terminū peruenimus, nō obtinētes quod appetimus, laborasse nos in uacuum dolemus. Non solū igitur dies, sed & menses uacuos ducimus: cū nos in terrenis actibus sine fructu laborasse, non ex actionum principio, sed fine pensamus. Cùm enim labores nostros aduersitas sequitur, quasi uitæ nostræ uacui menses arguuntur: quia ex cõpletione actionū agnoscitur cẽ frustra in actionibus sudabatur. Sed quia in sacro eloquio nonnunq; nox pro ignoratia ponitur: Paulo attestante

attestante, qui uentura uita sciētibus discipulis dicit: Omnes uos filij lucis estis, & filij diei, non sumus noctis neq; tenebrarū: quibus præmisit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanq; fur cōprehēdat: poteſt hoc in loco ex eorū persona, uox sanctę Ecclesię accipi: qui post ignorantiæ fuę caliginē, ad amorē rectitudinis redeūt: & ueritatis radijs illustrati, fletibus diluunt quod errauerunt. Illuminatus etenim quisq; respicit, & turpe fuerit, quod pro prēsentis uitæ amore laborauit. In eis ergo sancta Ecclesia in quibus ad ut tam reuertitur, laborē suū æstuanti seruo, & desideranti finē mercenario cōparat, dicens: Sicut seruus desiderat umbrā: & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses uacuos, & noctes laboriosas enumerauí mihi.] In cōparatione etenim duo sunt quæ prēmisit: in expressione etiā fatigationis duo protinus subdidit. Ad æstuantē quippe mēses uacuos reddidit: quia quo magis æternū refrigerium queritur: eo magis conspicitur & uacuē pro uita ista laborat. Ad præstolantem uerò laboriosas noctes subintulit: quia quo magis ex termino operis præmiū quod assequamur inspicimus: eo magis ingemiscimus diu nos necsisse quod quæreremus. Vnde & ipsa pœnitentis cura uigilanter exprimitur: ut laboriosas noctes enumerasse diceretur: quia quanto uerius ad deum reuertimur, tanto subtilius labores quos per ignorantiā in hoc mundo pertulimus, dolendo pēsamus. Nā quo unicuiq; plus dulce fit quod de æternis delectat: eo magis ei graue ostenditur: quod pro præsentiū amore tolerat. Si uerò ad solam historiam sequentia uerba pensantur: per hęc proculdubio animus dolentis exprimitur: qualiter per diuersos motus desideria mœstitiæ impellente uariaꝛ. Nam subditur: Si dormiero, dicam, quando consurgam? Et rursum expectabo uesperam.] In nocte quippe dies quæritur: in die uesperā desideraꝛ: quia nimirū dolor non permittit pla cere quę assunt. Cūq; mentē per experimentū prę sentiū afficit: semper hanc, quasi cōsolante desidério, ad alia per expectationē rēdit. Sed quia & afflicta mens per appetitū ducit: & tamē dolor eius etiā seductus deseriꝛis non finit, recte subiungit:

Replebor doloriꝛ. usq; ad tenebras.] Causa aūt eiusdē doloris exprimit, cū protinus subinferturꝛ:

Quòd uita carnalium, & cogitationum puluere, & operum putredine inquinatur. Cap. VI

INduta est caro mea putredine, & sordibus pul ueris. Cutis mea aruit, & cōtracta est.] Sed hęc subtilius cōgruētiusq; disserimus: si ad præmissæ expositionis ordinē redeamus. Somno nanq; tor por ocij, surrectione aut̄ exercitatio actionis exprimitur. Vesperæ quoq; nomine, quia somno cōgruit, rursus ocij desiderio figuraꝛ. Sancta uerò Ecclesia quousq; uitā corruptionis ducit: fliere mutabilitatis suæ damna non desinit. Ad hoc nanq; homo conditus fueraꝛ: ut stante mente, in arcē se cōtemplationis erigeret: & nulla hunc corruptio à cōditoris sui amore declinaret. Sed in eo q; ab ingenita stanti soliditate uolūtatis pedē ad culpam mouit: à dilectione conditoris in semetipso proti nus cecidit. Amorē uerò dei, uerā scilicet stationis arcem deserēs: nec in se consistere potuit: quia lubricę mutabilitatis impulsu, infra se per corruptio nem proruens: etiā à semetipso disceſſit. Qui nūc quia cōditionis suę soliditate nō figitur, alternan tis semper desiderij motu uariaꝛur: ut & quietus actionē desideret, & occupatus ad ociū anhelet. Quia enim fixa mens stare cū potuit noluit: stare iam non ualet, etiā cū uult. Conditoris quippe sui cōtemplationē deserens: salutis suæ fortitudinem perdidit: & quolibet posita, semper egra aliū locū quærit. Varietatē ergo humanę mentis exprimēs dicat: Si dormiero, dicā, quando cōsurgā? Et rursum expectabo uesperam. Ac si aperte diceret: Nihil perceptum menti sufficit: quia ipsum qui uerè sufficere potuit, amisit. In somno nanq; surrectionē desidero, in surrectione uesperā expecto: quia & quietus exercitiū actionis appeto, & exercitatus ociū quietis quæro. Quod tamē intelligi & aliter poteſt. Dormire nanq; est in peccatis iacere. Si enim somni appellatione culpa designata non esset, nequaq; Paulus discipulis diceret: Euigilate iusti, & nolite peccare. Vnde & auditorē suū admonet dicens: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Et rursum: Hora est iam nos de somno surgere. Vnde & Salomon peccantē increpat dicens: Vsquequo piger dormis? Electus igit̄ quisq; cū peccati somno premit̄, ad iustitię uigilias exurgere conatur: sed sępe cùm surrexerit, ipsa se extolli uirtutū magnitudine sentit. Vnde & rētari se prædentis uitæ aduersitatibus post uirtutes desideraꝛ: ne peius ex uirtutū confidentia cadat. Si enim seruari se melius per tētationem nō cognosceret, nequaq; Psalmista diceret: Proba me domine, & tenta me. Bene ergo nūc dicitur: Si dormiero, dicā, quādo cōsurgā? et rursum expectabo uesperam: quia & in peccati somno, lumen iustitiæ quæritur: & cū uirtutū prosperа mentem eleuāt, aduersitas aduersitas desideraꝛ: ut prosecto animus cū uirtutū suarū gaudio plus q̄ debet attollit: per cōtrariꝛetatē prędentis uitæ ædito mœrore soliderur. Vnde & nequaq: Formidabo uesperā, dicit, sed expectabo. Expectamus etenim prosperа: formidamus aduersa. Vir igitur sanctus uesperā expectat, quia cū exerceri hūc tribulatione necesse est, ipsa ei fit aduersitas prosperа. Poteſt uesperę nomine, etiā peccati tentatio designari: quæ sępe tanto acrius mentē lacessit, quanto et eandem mentē spiritus ad superna altius euehit. Nequaq; enim sic in uita per exercitationē iustitiæ, peccatū deleritur: ut in eade iustitia incōcusse maneaꝛ: quia etli iam à cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat: ipsa tamē culpa quæ repellit, cogitationis nostræ foribus astans, ut sibi aperiat, pulsaꝛ. Quod Moyses quoq; spiritaliter innuit, cū facta corporaliter temporū momenta narrauit, dicēs: Facta est lux, atq; paulo post subijciens: Factū est uespere. Creator quippe omniū, humanæ culpæ præscius, tunc expressiꝛ in tēpore, quod nunc uerisaꝛ in mēte, Lux quippe ad uesperū ducit̄ quia

nox & ignorantia. 1. Thess. 5

Iuuenilibus exercit.

Gregorius quinto pro Iuliano.

1. Cor. 15

Ephes 5

Rom. 13

Prou. 24

Psal. 25

Gen. 1

nimirū lucē rectitudinis, umbra sequitur tentatio nis. Sed quia electorū lux tentatione nō extinguitur: nequaq; nox, sed uespera facta perhibet: quia nimirū sæpe tentatio in corde electorū lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit: & quasi ad palorem trepidationis pertrahit, sed funditus nō extinguit. Electi ergo post somnū surrectionē appetunt: post surrectionē uesperā præstolantur: quia & de peccato ad iustitiæ lumē euigilant: & in ipso iustitiæ lumine positi, semper se contra illecebras tentationū parant, quas nimirū non timēt, sed expectant: quia utilitati suæ rectitudinis, etiā tenta menta proficere non ignorant. Quantalibet autē contra corruptionē suā uirtute cōtenderint: habe re integrā salutē nequeunt, quousq; dies presentis uitæ finiatur. Vnde & subditur: Et replebor dolōribus usq; ad tenebras.] Modo nanq; aduersa ir ruūt: modo ipsa quoq; prosperа callida hilaritate blanditūtur. Modo surgentia uitia bellū carnis excitāt: modo deuicta animū ad elationē uocāt. Bonorū igitur uita usq; ad tenebras doloribus repletur: quia quousq; tempus corruptionis agitur, interna externaq; afflictione cōcutitur: & salutis securitatē non inuenit, nisi cū die sunditus tentationis relinquit. Vnde bene & hæc eadē dolorū causa protinus subinfertur, cum dicitur. Indura est caro mea putredine, & sordibus puluеris.] Venim paulo superius diximus: soliditatē ingenitam uoluntariè homo deseruit, & sese in corruptionis uoraginē mersit, unde nunc uel per immūda opera labitur: uel per cogitationes illicitas fœdatur. Vt enim ita dixerim: culpæ suæ pœnaliter subdita, ipsa iam natura nostra facta est extra naturā: & remissa usq; ad peruersa opera ducitur: restricta autem peruersorū operū importuna cogitatione fuscatur. Per expletionē ergo actionis illicitæ, carnē putredo afficit: per leuitatē uerō cogitationis improbæ, quali ante oculos puluis surgit. Cōsentiendo uitijs putredine atterimur: uitiorū uerō imagines in corde tolerando, sordibus puluеris fœdamur. Ait ergo: Induta est caro mea putredine, & sordibus puluеris.] Ac si aperтè diceret: Carnalē uitā quā patior, aut tabes lubricę operationis polluit, aut ex uitiorū memoria caligo miserę cogitationis premit. Quod tamē si ex uoce Ecclesię uniuersalis accipimus, aliquando hanc proculdubio carnis putredine, aliquando aūt grauari sordibus puluеris inuenimus. Multi quippe in ea sunt, qui dum amori carnis inseruiunt, fœtore luxurię cum putrescūt. Et sunt nonnulli qui à uoluptate quidē carnis abstinēt: sed tamē tota mente in terrenis actibus iacent. Dicat ergo sanctа Ecclesia unius membri sui uocibus: dicat quid de utroq; genere hominū tolerat: Induta est caro mea putredine, & sordibus puluеris: ac si aperтè insinuet dicēs: Sunt pleriq; qui nihil per fidē membra sunt, sed tamē sana uel munda per actionē non sunt: quia aut uitā desiderijs turpibus ad corruptionis putredinē de fluunt: aut terrenis actibus dediti, puluere terrenę cupiditatis conspergunt. In illis enim quod lubri cos tolero, carnē uidelicet putrescentē gemo: in istis aūt quos terrena quærentes patior, quid aliud q̄m fœdata puluere membra porto? Vnde & aptè simul de utrisq; subiūgit: Cutis mea aruit, & cōtracta est.] In sanctæ quippe Ecclesię corpore hi qui solis exterioribus curis inseruiūt, cōgruè cutis uo cantur. Quę nimirū cutis aresc endo attrahit, quia mentes carnalium dum præsentia diligunt, & quasi iuxtā posita cōcupiscunt, ad futura tendi per longanimitatē nolūt. Qui dum internæ spei pinguedinē negligūt, ut attrahant arefiūt: quia si eorū cor da desperatio nō siccaret: nequaq; æstus hæc pusillanimitatis attraheret. Hāc nanq; attractionē Psalmista formidauerat, cū siccitatē mentis metuēs dicebat: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animā replet: cū hāc cōtra præsentiū desideriorū æstū superne spei infusio refouet. Cutis ergo arescēs attrahit, cō cor rebus exterioribus deditū, atq; ex desperatiōe siccatū, in autoris sui amorē non tendit, sed in semet ipso, ut ita dixerim, rugosa cogitatione replicat. Pensandū uerō est q̄ carnales mentes idcirco præsentia diligunt: quia uita carnis quam fugitiua sit, minimè perpendunt. Nam si uelocitatē transitus eius aspicerēt: hanc etiam prosperantem minimè amarent. Sancta autē Ecclesia in electis suis quotidie quantus sit rebus exterioribus cursus cōspicit: & idcirco in intimis pedem sollicitæ intentionis figit. Vnde & aptè subditur:

Quod uita carnalis non incongruè telæ comparatur, quæ cū consummata fuerit, cōplicata succiditur. Cap. VII

Dies mei uelocius transierunt, q̄s à texente tela succidit.] Cōgrua ualde similitudine tempus carnis, telæ comparatur: quia licut tela filis, sic uita mortalis diebus. Singulis proficit: sed quo ad augmentū proficit, eo ad incisionē tendit: quia sicut & superius diximus, cum tempora percepta pertereunt, uentura breuianē: & de uniuersо uitæ spatio eo fuit pauciora quæ ueniunt, quo multa funt quæ transierunt. Tela quippe infra supraq; ligata, duobus lignis innectit ut texat: sed quo inferius texta inuoluit, eo superius texēda deplicat: & unde se ad augmētū multiplicat, inde sit minus quod restat. Sic nimirū uitæ nostræ tempora & trālacta quasi inferius inuoluimus, & uentura à superiori deplicamus: qa quo plus fiūt pretерita, minus esse incipiūt futura. Sed quia nec tela ad expressionē nostri tēporis sufficit, nā eius quoq; festinationē, uitæ nostræ uelocitas trālit, rectè nunc dicit: Dies mei uelocius trālierūt, q̄s à texēte tela succidit. Tela quippe tarditatē profectus habet: uita aūt præsens morā defectus nō habet. In illa quoq; cū labore rātis manus figit, adueūtus terminus elōgat, in ista uerō quia tēpus semper desinēs indesinēter cōsumimus: ad finē nostri itineris etiā quiescendo peruenimus: & per cursum nostri trālitus, etiā dormientes simus. Electi igit quia præsentis uitę mōmēta decurrere sub festinatione cōspiciunt: nequaq; in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intētione figūt. Vnde & aptè protinus subdit: Et cōsumpti sunt absq; ullaspe.] Reproborū mēs erga dies uitę præsentis tāto amore cōstringit: ut sic semper hic

appetant

appetant uiuere: quatenus ſi ualeant, uiuendi cur ſum deſiderãt nunq̃ finire. Cogitare quippe ucntura deſpiciunt, ſpem totam in rebus tranſeũtibus ponunt: habere nulla niſi quæ præteruent concupiſcunt. Cunq̃ nimis tranſeuntia cogitãt, & manſura nullatenus ſperant: ſic cæcitate inſenſibili cordis oculus claudit, ut æternę lucí nullatenus intendatur. Vnde fit ut ſæpe iam corpus molestia quatiat, & uicina mors uitutẽ uitalis ſpiritus incidat: nec tamen curare quæ mundi ſunt deſinãt. Iamq̃ eos ultor ad iudicium perstrahit, & tamẽ ipſi ordinatione ſollicita rebus tranſeuntibus occupati, ní hil aliud cogitant, niſi in hoc mundo adhuc quaſi ter uiuant. Relinquendo omnia quaſi poſſidẽdo diſponunt: quia ſpes uiuendi non frangitur, etiam cùm uita terminatur. Iam ad iudicium trahuntur per ſententiã: & tamen adhuc habendis rebus inhærent per curam. Dura enim mente abeſſe mors longè creditur, etiam cùm ſentiẽ. Sicq̃ à carne anima ſoluitur, ut erga preſentia immoderato amore ſe retinens, cùm ad æternum ſupplicium ducitur, hoc ipſum quoq; neſciat quò ducatur: & deferens quæ amare cum termino noluit, repentè ſine termino inuenit, quæ nunquam prævidit. At contrà electorũ mens ad æternitatis intentionẽ tenditur, etiam cùm preſens eam feliciter uita comitat. Magna carnis ſalute utitur: nec tamẽ eius fiducia animus retardatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit, & quaſi præſentem hanc quotidie conſpicit. Quia enim uita indefinẽter labi, ſpes ei uiuen di ſunditus amputatur. Bene ergo de diebus præteruntibus dicitur: Cõſumpti ſunt abſq; ulla ſpe. Ac ſi apertè diceretur: Mentis fiducíam in preſenti uita nõ poſuit: quia omne quod præterit, calcando deſpreuit. Vnde & mox aptè ſubditur:

Quòd ad exhibenda recta opera, exuta carne anima nõ recurrat: & quòd Deus poſt mortẽ nõ liberat, quos ante mortem gratia ad ueniam non reformat. Cap. VIII

MEmento quia uentus eſt uita mea.] Hi tenim uitam carnis quaſi permanentem diligunt, qui quanta ſit uitæ ſequẽtis æternitas nõ attendũt: cunq̃ ſoliditatẽ perennitatis nõ conſiderant, exilium patriã, tenebras lumẽ, curſum ſtationem putãt: quia qui maiora neſciunt, iudicare de minimis nequaq̃ poſſunt. ordo quippe iudicij exigit, ut quod examinare nitimur, tranſcẽdamus. Si enim præeſſe rebus omnibus animus nõ ualet, ne quaq̃ de his certa à quibus uincitur uidet. Idcirco itaq; mẽs reproba preſentis uitæ curſum eſtimare nõ ſufficit, quia admiratiõ illius ex amore ſuccubit. Sãcti aũt uiri qui ad ęterna cor eleuãt, q̃ breue ſit quod fine claudit penſant, & eorũ ſenſibus uile ſcit quod præterit: quo intellectu radiante interlu cet quod acceptũ nunq̃ recedit. Cunq̃ infinitatẽ perennitatis aſpiciunt, nequaq̃ iã pro magno deſiderãt quicquid finis anguſtat. Sed ſubleuata mẽs extra temporum terminos ducitur, etiam cum carne in tempore tenetur: & tanto altius ſinienda deſpicit, quanto uerius infinita cognoſcit. Sed hęc ipſa humanæ breuitatis cõſideratio, auctori noſtro magnæ uirtutis oblatio eſt. Vnde & rectũ nõe cũ deprecatione immolatio eiusdẽ uirtutis offertur, cùm dicit: Memento quia uentus eſt uita mea.] Ac ſi apertè diceret: Tranſeuntem uelociter beni gnus reſpice: quia tanto à te uideri miſericordius debeo, quãto ipſe à cõſideratione breuitatis mcæ oculos nõ aucrto. Sed quia dum tempus uite præſentis abſcinditur, ad operationem promerendæ uenię ulterius nõ reditur, rectè ſubiungitur: Nec reuertet oculus meus ut uideat bona.] Ad uidenda bona extinctí oculus non reuertit: quia ad exhibenda recta opera exuta carne anima nõ recurrit. Hinc eſt q̃ diues quem inferni flamma cruciabat, quia ſemetipſum reparare operãdo nõ poſſe agnouerat: nequaq̃ iam ſibi, ſed relictis fratribus prodeſſe ſatagebat, dicẽs: Rogo te pater Abrahã ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinq; fratres, ut teſtetẽ illis, ne & ipſi ueniãt in locum hunc tormentorũ. Solet nanq; mœſtum animum ſpes uel falſa fouere. Sed ut pœnã ſuã reprobi grauius ſentiant, ſpem de uenia amittũt. Vnde flammis ultricibus traditus, non ſibi, ut diximus, ſed opitulari fratribus concupiuit: quia nunquã ſe ignium carere tormentis, adiuncto deſperationis ſupplicio agnouit. Hinc Salomon ait: Quodcũq; potcſt manꝰ tua facere, inſtãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Nequaquã ergo ad uidenda bona oculus reuertetur, quia retributionem ſuam mens inueniens, ad operationis uſum nullatenus reuocat. Quia igitur fugit omne quod cernit, & manſura ſunt quæ ſequũtur, bene beatus Iob uno uerſu utraq; cõplexus eſt dicẽs: Memẽto quia uẽtus eſt uita mea, nec reuertet oculus meus ut uideat bona.] Curſum quippe præſentiũ contemplatus ait: Memento quia uẽtus eſt uita mea. Æternitatem uerò ſequentium conſiderans, adſunxit: Nec reuertetur oculus meus ut uideat bona. Vbi aptè quoq; uniuerſi humani generis à redemptionis munere deſtituti uocem protinus ſumit, dicens: Nec aſpiciet me uiſus hominis.] Viſus quippe hominis, eſt miſericordia redẽptoris, quæ inſenſibilitatis noſtræ duritiam cùm reſpicit emollit. Vnde teſte quoq; Euangelio dicitur: Reſpexit dominus Petrum, & recordatus eſt Petrus uerbi quod dixerat Ieſus, & egreſſus foras, ſle uit amarè. Exutam uerò carne animam nequaquã iam uiſus hominis aſpicit, quia poſt mortem non liberat, quam ante mortem gratia ad ueniam non reformat. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc Pſalmiſta ait: Quoniam in ſecula miſericordia eius. Quia nimirum quem nequaquam modo miſericordia eripit, ſola poſt præſens ſeculum iuſtitia addicit. Hinc Salomon ait: Quia lignum inquocunque loco ceciderit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem, ibi erit: quia cùm humani caſus tempore, ſiue ſanctus, ſiue malignus ſpiritus egredientem animam clauſtra carnis, acceperit in æternum ſecum ſine ulla permutatione retinebit, ut nec exaltata ad ſuppliciũ proruat, nec mer-

sa eternis suppliciis ultra ad remedium ereptionis ascendat. Vir igitur sanctus humani generis damna cõsiderans, quòd à presenti seculo sine redemptoris cognitione subtrahitur, atq; in eternis ignibus irreparabiliter sepelit, & eius uocem in se suscipiẽs, dicat: Nec aspiciet me uisus hominis, quia nimirum redemptoris gratia quem nunc intuetur ut corrigat, tunc respicit ut ab interitu abscondat. In iudicium quippe dominus ueniẽs, peccatorem uidet ut feriat, sed nõ uidet ut ad largiendam salutis gratiã recognoscat: culpas examinat, & uitam pereuntiũ ignorat. Vnde sanctus uir cùm se post præsentẽ uitam respectu hominis uideri nõ posse fateretur, aptè mox subdidit:

Quòd secũdum Dei districtam iustitiam etiam qui sancti uidentur, macula peccati non carent, Cap. IX

OCuli tui in me, & nõ subsistam.] Ac si aperte diceret: Districtus ad iudicium ueniens, & ad saluandum nõ uides, & ad feriendum uides: quia quem in præsenti uita dispensationis tuæ misseratione non respicis, respiciendo postmodũ per iustitiam extinguis. Nunc enim peccator quisque Deum non metuit, & uiuit: blasphemat, & profitetur, quia scilicet misericors creator quẽ expectando uult corrigere, aspiciendo non uult punire, sicut scriptum est: Dissimulans peccata hominum, propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cùm respicitur, non subsistit, quia cùm districtus iudex merita subtiliter inquirit, reus ad tormẽta nõ sufficit. Quamuis hoc etiam uoci iustorum congruit, quorum mens semper sollicita uenturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum cautè considerant ante quantum iudicem stabũt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quãto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprij oneris, & contra hęc exaggerant bona gratiæ conditoris. Considerant prauaquàm districtè iudicet, bona opera q̃ subtiliter penset, & perituros se absq; ambiguitate præsciunt, si remota pietate iudicẽtur: quia hoc ipsum quoq; quod iustè uidemur uiuere, culpa est, si uitam nostram cùm iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat. Hinc enim in hoc eodem libro scriptum est: Astra non sunt mũda in conspectu eius: quia apud eũ districtè iudicati, ipsi quoq; maculas inquinationis habẽt, qui per munditiam sanctitatis lucẽt. Bene ergo dicit: Oculi tui in me, & nõ subsistam. Ac si aperte iusti uoce diceretur: Si subtili examinatione discutior, ad perserẽdum iudicium non assurgo, quia ad pœnã uitã nõ sufficit, si hanc immanitas iustæ retributionis premit. Bene aũt eiusdem humani generis & culpa breuiter, & pœna surrogatur, cùm protinus subditur:

Quòd quem semel culpa ad interitum pertrahit, misericordia ad ueniam non reducit. Cap. X

14 SIcut consumitur nubes & pertrãsit, sic qui descendit ad inferos, nõ ascendet.] Nubes quid pe ad altiora suspẽditur, sed densata uento impellitur ut currat, calore autem solis dissipatur ut euanescat. Sic nimirum corda sunt hominũ, quæ per

A acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant, impulsa autem maligni spiritus flatu, prauis desideriorum suorum motibus huc illucq; pertrahũtur, sed districto respectu superni iudicis quasi solis ea lore liquefiũt, & semel locis pœnalibus tradita, ad operationis usum ultra non redeunt. Vir igit sanctus elationis cursum, defectumq; humani generis exprimens dicat: Sicut cõsumitur nubes & pertranlit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet. Ac si aperte loquereture dicens: In altum currẽdo deficit, qui superbiendo ad interitum tẽdit: quem si semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia ulterius ad uenia non reducit. Vnde & adhuc subditur: Nec reuertetur ultra in domũ suam.] Sicut domus est corporis habitaculum corporale, ita u-
B nicuiq; mẽti hoc domus sit, quod ex desiderio in habitare consueuit. Ad domum igitur suam nõ reuertitur, quia semel quisq; æternis suppliciis tradi tus, ad hoc iã ubi amore inhæserat, nullatenus reuocat. Potest etiã inferni nomine, peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistã dicit: In inferno autem quis confitebit tibi? Vnde rursum scriptũ est: Impius cùm in profundum uenerit pec
C catorũ, cõtemnit. Quisquis aũt impietati succumbit, uitam profectò iustitiæ morièdo derelinquit. Qui uerò etiam post peccatũ mole desperationis obruitur: quid aliud q̃ post mortẽ in inferni supplicio sepelit? Bene ergo dicitur: Sicut cõsumitur nubes & pertransit, sic qui descẽdit ad inferos, nõ ascendet. Quia plerunq; cũ perturbatione nequitiæ etiã desperatio sociat, & uia iã reuersionis abscinditur. Rectè autem corda desperantium nubibus comparantur, quia et caligine erroris obscura sunt, & peccatorũ multiplicitate condensa, sed cõsumpta pertrãseũt, quia celeritate extremi iudicij irradiata dissipanẽ. Solet etiã domus, inhabitatio cordis intelligi. Vnde sanaro cuidam dicit: Vade
D in domum tuã: quia nimirũ dignum est ut peccator post ueniã ad mentem suam redeat, ne iterum quo iustè feriatur admittat. Sed qui ad infernũ de scenderit, ad domũ suã ulterius non ascendit: quia eum quẽ desperatio obruit, à cordis sui habitaculo foras mittit: & redire introrsus nõ ualet, quia fusus exterius, ad dexteriora quotidiè impulsus cadit. Ad contẽplandũ quippe creatorẽ homo cõditus fuerat, ut eius semper speciẽ quæreret, atq; in soliditate illius amoris habitaret, sed extra se per inobedientiã missus, mẽtis suę loco perdidit, quia tenebrosis itineribus sparsus, ab inhabitatione ueriluminis elongauit. Vnde & aptè adhuc subdit:

Neq; cognoscet eum amplius locus eius.] Locus quippe hominis, sed non localis, ipse scilicet conditor extitit, qui hunc ut in semetipso consiste ret creauit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cùm seductoria uerba audiens, à conditoris amore discessit. Sed cùm omnipotẽs Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, ut ita dixerim, fugitiui sui uestigia subsequẽs ad retinendum quem amiserit hominem, locus uenit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, Deum laudans Psalmista nõ diceret:

Filij

Psal.101 Filij seruorũ tuorum habitabunt ibi. Ibi enim non dicimus, nisi cùm locum specialiter designamus. Sed sunt clerici qui etiam post perceptum redemptoris auxilium, ad desperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia misericordię contemnunt. Rectè ergo de damnato homine dicitur: Neq; cognoscet eum amplius locus eius, quia à conditore suo tãto tũc districtius in iudicio non cognoscit, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona reuocatur. Vnde & notandum summopere est, quòd nõ ait: Neq; cognoscet amplius locum suum, sed ait: Neque cognoscet eũ amplius locus eius. Dum enim cognitio non hominí, sed loco tribuitur, patenter ipse conditor loci nomine designat, qui districtus ad examen ultimum ueniens, in iniquitate duran-
Luc.13 tibus dicit: Nescio uos unde sitis. Sed electi quicq; quod districtè reprobos repelli cõsiderant, eo semetipsos quotidie à perpetratę nequitię sordibus sollicitius purgant. Cunctę perituros alios frigescre à uitæ amore conspiciunt, studioseſe ad pœnitentiæ lamenta succendunt. Vnde & aptè subdit: Quapropter et ego nõ parcam ori meo.] Ori etenim suo non parcit, qui confiteri malum quod fecit, non erubescit. In laborę quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratæ iniquitatis oculpare. Sed iustus ori suo non parcit, quia iram iudicis districti præueniens uerbis contra se propriæ
Psal.94 confessionis facuit. Hinc Psalmista ait: Præueniamus faciem eius in confessione. Hinc per Salomo
Prou.26 nem dicitur: Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam cõsequetur. Hinc rursum scriptum
Prou.19 est: Iustus in principio accusator est sui. Sed nequaquam ad confessionem os panditur, nisi cùm considerationę districti iudicij per pauorem spiritus angustatur. Vnde & aptè mox subditur:

De utilitate confessionis & pœnitentiæ. Cap. XI

LOquar in tribulatione spiritus mei.] Tribulatio quippe spiritus linguam cõmouet, ut reatum prauæ operis uox confessionis impugnet. Sciendum quoq; est, quia sæpe & reprobi peccata cõfitentur, sed deflere cõtemnunt. Electi autem culpas suas quas uocibus confessionis aperiũt, districtæ animæ uersionis fletib. insequunt. Vnde beatus Iob bene postq; se ori suo nõ parcere spoponderat, tribulationẽ mox spiritus subdidit. Ac si apertè fateret, dicẽs: Sic reatũ lingua loquit, ut nequaquã expers à mœroris stimulo per alia spiritus ua getur, sed culpas loquens, uulnus aperio. Culpas uerò ad correptionem cogitans, salutem uulneris ex medicamine mœroris quæro. Qui enim mala quidem quæ perpetrauit insinuat, sed flere quę in sinuauerit recusat, quasi subducta ueste uulnus detegit, sed torpente mente medicamentum uulneri non apponit. Confessionis igitur uocem solus ne cesse est ut mœror excutiat, ne uulnus proditũ, sed neglectũ, quo licentius iã per humanã notitiã tangitur, deterius putrescat. Quo cõtra Psalmista plagam cordis nõ solũ detexerat, sed detectæ etiã me
Psal.37 dicamentũ mœroris adhibebat, dicens: Iniquitatẽ meam ego pronũciabo, & cogitabo pro peccato meo. Pronunciãdo enim occultũ uulnus detegit, cogitãdo autẽ quid aliud ẽt medicamentũ uulneri apponit? Sed afflictæ menti & sua sollicitè dã- 16
na cogitãti, rixa pro semetipsa oritur cõtra semetipsam. Nam cùm se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat. unde & aptè mox subditur: Confabulabor cum amaritudine animæ meę.] Pauore nanq; diuini iudicij afflicti, dum quædam male gesta plãgimus, ipsa ui nostrę amaritudinis ad discutiendos nos uigilantius excitati, alia in nobis etiam quæ amplius desleamus inuenimus. Nam sæpe quod torpentes latuit, flentibus subtilius innotescit, & afflicta mens certius inuenit malum quod fecerat & nesciebat, eiq; rixa sua uerius aperit, quãtũ à ueritatis pace deuiauit, quia reatũ suum cuius secura non meminit, hunc in se cõmota deprehendit. Succrescens quippe amaritudo pœnitentiæ uerecundanti cordi impor tunè ingerit illicita quę cõmisit, dictum cõtra hęc iudicem ostendit, suppliciorum minas incutit, pauore animam ferit, pudore cõfundit, motus illicitos increpat, quietẽ noxiæ securitatis turbat, quæ ei cõditor bona contulit, quæ ipse bonis illius mala respondit enumerat, quòd mirẽ ab eo cõditus, quòd gratuito nutritus, quòd rationis substãtia in conditione ditatus est, quòd conditoris gratia uocatus, quòd sequi ipsę & uocatus noluit, quòd uocãtis misericordia nec furdũ hunc renitentẽq; despexit, q; illuminatus donis, q; sua sponte prauis actibus etiã post dona cæcatus est, q; à cæcitatis suę errorib. paternæ sollicitudinis flagellis expiatus, q; à flagellorũ doloribus ad salutis gaudia misericordiæ medicamento reductus est, q; quibusdam culpis & si nõ grauibus subditus, peccare tamẽ & inter flagella nõ desinit, q; peccatorẽ suum superna gratia nec cõtempta dereliquit. Cùm igit̃ afflictam mentem modo per replicationẽ donorum Dei, modo per imprœperia actionis suę tãta feuoritate increpat, habet in corde iustorũ amaritudo animæ linguã suã, quæ tanto eis subtilius loquit, quanto & interius audit. Vnde & nequaq; dicit: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, sed confabulabor cũ amaritudine animæ meæ: quia uis doloris quæ peccata singula reputãs, torpentem animũ ad lamẽta excitat, quasi ad eũ urba cõfabulationis format, in quibus semetipsum correctus in uenìat, & ad suã cuſtodiã sollicitior exurgat. Dicat itaq; uir iustus ex uoce sua, & sanctæ ecclesiæ typũ tenẽs, dicat ex nostra: Confabulabor cũ amaritudine animę meę. Ac si apertius insinuet dicẽs: Intus cõtra me cum cordis mei dolore colloquor, & foris me à uerbere iudicis abscondo. Sed mens pœnitentię doloribus pressa, & in semetipsa constringitur, atq; à cũctis delectationibus carnis fortiter cogitatione separatur, ad summa proficere appetit, & tamẽ adhuc de corruptione corporis con tradictionẽ sentit. Vnde & aptè mox subdit: Nunquid mare sum ego aut cetus, qui circũdedisti me carcere? Carcere homo circumdat, quia plerũq; & uirtutum profectibus ad alta exurgere nititur, &

& tamen carnis suæ corruptione præpeditur. qua
Psal. 141 bene exui Psalmista deprecatur, dicens: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo. Quid uerò appellatione maris nisi corda carnalium tumidis cogitationibus fluctuosa: quid aũt ceti nomine, nisi antiquus hostis exprimitur? qui dum mẽtes secularium possidendo penetrat, qua si in eorum lubrica cogitatione natat. Sed cetus carcere cõstringitur, quia malignus spiritus in inferioribus deiectus, ne ad cœlestia euolare præ-
2. Pet. 2 leat, pœnę suæ pondere coarctatur, Petro attestante, qui ait: Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rupentibus inferni detractos in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reseruari. Cetus carcere constringit, quia tentare bonos quantum desiderat prohibet. Carcere quoq; mare circumdatur, quia carnalium mentiũ tumida insanaq; desideria ad peragenda mala quæ appetunt, impossibilitatis suæ angustia grauantur. Sæpe enim dominari melioribus concupiscunt, sed tamen eis diuino iudicio cuncta mirabiliter disponente sub strati sunt. Nocere bonis elati desiderãt, & tamen subiecti ab eis solatia sperant. Pro explendis uoluptatibus carnis, longæuitatem uitæ præsentis cupiunt, sed tamen ab ea sub celeritate rapiuntur.
Psal. 77 De quibus bene per Psalmistam dicitur: Statuit aquas quasi in utre. Aquę quippe in utre sunt, cùm lubrica eorum desideria, quia operis effectum nõ inueniunt, sub carnali corde deprimuntur. Cetus ergo ac mare circumdatione premitur carceris, quia uel malignus spiritus, uel sequaces illius, in quorum se mentibus colligit, atque in eis undas tumentium cogitationum uoluit, ut implere mala quæ appetunt, nequeant, superna eos districtio angustat.

Quid iusti desiderio pacis eternæ iuuant, si carceris huius egredi angustias concupiscunt. Cap. XII.

17 SAncti autem uiri quo mundiori eorde cœlestium arcana considerant, auctis ad hæc quotidie ardoribus anhelant. Ibi iam plenè satiari desiderãt, unde adhuc parum aliquid ore contemplationis degustant. Perfectè cupiunt carnis stimulum subdere, nihil in cogitatione illicitum de eius iam corruptione tolerare, sed quia scriptum est:
2. Cor. 9 Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, intentione sam quidem ultra semetipsos eminent, sed tamen adhuc infirmitatis suæ incertis motib. subditi, corruptionis suæ se carere clausos dolent. Ait ergo: Nunquid mare sum ego, aut cetus, qui circumdedisti me carcere?] Ac si apertè diceret: Mare uel cetus, iniqui uidelicet, eorumq; auctor malignus spiritus, quia effrenari ad solam perpetrandæ iniquitatis licentiam appetunt, rectè pœnæ suæ carcere constringuntur. Ego autem quia sum æternitatis tuæ libertatem desidero, cur adhuc meæ carcere corruptionis premor? Quod tamen nec à iustis superbè requiritur, quia amore ueritatis accensi, infirmitatis suæ angustias transgredi perfectè concupiscunt. Nec ab

A autore iustorum iniustè disponitur, quia electorum suorum uota differens crucíat, crucians purgat, ut ad percipiendũ quod desiderant, quãdoq; meliùs ex dilatione conualescant. Electi autem quouscp ab intima quiete differuntur, ad cor suum redeunt, ibiq; à carnis suæ tumultib. absconsi, qua si amœnissimum secretum petunt. Sed in eo sæpe tentationis aculeos sentiunt, carnis incentiua patiuntur, & ibi grauissimos labores inueniunt, ubi magnam requiem à labore quæsierant. Vnde sanctus uir post insinuatum corruptionis suæ carcerem, ad quietam cordis patriam redire festinans, qui eandem rixam & in intimis inuenit, quam ab exterioribus fugit, protinus subdit dicens:

B *Quòd cùm ad silentium mentis nostræ reuertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur, & quàm subtilia sint iudicia diuina, metuentes, quasi in lectuli requie somnij usione turbamur.* Cap. XIII

SI dixero, consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per uisiones horrore concuties.] In sacro nanq; eloquio lectulus, cubile uel stratum, secretum solet cordis intelligi. Hinc est enim quòd sub uniuscuiusq; animæ specie sponsa occultis stimulis sancti amoris excitata, in Cãti cis Cãticorũ dicit: In lectulo meo per noctes quæ Cant. 3 fiui quem diligit anima mea. In lectulo quippe & per noctem dilectus quæritur: quia nimirum inuisibilis conditoris species, repressa omni corporeæ
C uisionis imagine, in cubili cordis inuenitur. Vnde & eisdem suis dilectoribus ueritas dicit: Regnum Dei intra uos est. Et rursum: Si ego nõ abie Luc. 17 ro, paracletus non uenìet. Ac si aperte diceret: Si Ioan. 16 ab intentionis uestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum uos inuisibilem, per consolatorem spiritum nõ perduco. Hinc de iustis per Psalmistam dicitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: quia scilicet cùm mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cùm carnis ab exterioribus pugna nõ fuerit. Nam quouscp caro illicit, quia quasi nostræ domus paries quatitur, etiam cubile turbatur. Vnde & rectè per eundem Psalmistam dicitur: Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius: quia
D dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mẽtis cubile cõfundit. Quid uerò hoc loco somnia uel uisiones accipimus, nisi imaginationes ultimi districtiq; examinis? quod iam utcũq; per timorem cernimus, sed tñ ut est ut raciter nõ uidemus. Sancti itaq; uiri, ut diximus, ad cordis secreta semper redeũt, cũ ab hoc mũdo uel ultra uotum prosperа, uel ultra uires aduersa patiuntur, atq; externis laboribus fessi, quasi stratum uel lectulum cubilia mentis petunt. Sed dum qui busdã imaginationibus cogitationũ, q̃ sint subtilia diuina iudicia conspiciunt, quasi in ipsa stratus sui requie, somnij uisione turbantur. Contem plantur enim quàm districtus iudex ueniat, qui dum ui immensæ magnitudinis cordium secreta

illu-

illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pen
sant quanta illa sit uerecundia, in conspectu tunc
totius humani generis, angelorum omniū, archan
gelorumq; confundi. Perpendunt qui post confu
sionem cruciatus maneat, cùm & reatus animum
immortaliter morientem, & indesinēter deficien-
tem carnem gehēna consumat. Cum itaq; tam pa
uida imaginatione mens quatiē, quid aliud quàm
in stratu tristē somnium uidetur? Dicat ergo: Si di
xero, cōsolabitur me lectulus meus, & releuabor
loquēs mecum in stratu meo, terrebis me per som
nia, & per uisiones horrore concuties. Ac si aper-
te fateatur dicens: Si exteriora fugiens, intror sus
redeo, & utcunq; requiescere in cordis cubiculo
concupisco, ibi mihi dum districtionis tuæ, con-
templationem obijcis, uehementer me per ipsas
meæ prouidentiæ imaginationes terres. Bene au-
tem dicitur: Et releuabor loquēs mecum in stratu
meo, quia nimirum cùm ad mentis nostræ silen-
tium sefellī reuertimur, quasi in stratu colloquētes,
occulta intra nos cogitationum uerba uersamus.
Sed hæc ipsa nostra collocutio in pauorem uertī-
tur, quia ex illa uehemētius intellectus nobis, qui
terrorem districti iudicis innotescat, in mente ape
S 1 ritur. Ne quis uerō hæc studeat iuxta literam
perscrutari, exquirēdum magnopere est, quot mo
dis tangant animum imagines somniorum. Ali-
quando nanq; somnia uērtis plenitudine uel ina-
nitate, aliquando uerō illusione, aliquando cogita
tione simul & illusione, aliquando reuelatione, ali
quando autem cogitatione simul & reuelatione
generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes
experimento cognoscimus, subiuncta autem qua
tuor, in sacræ scripturæ paginis inuenimus. Som-
nia etenim nisi plerunq; ab occulto hoste per illu-
sionem fierent, nequaquam uir hoc sapiēs indica-
ret, dicens: Multos errare fecerunt somnia & illu-
siones uanę. Vel certē. Non augurabimini, nec ob
seruabitis somnia. Quibus profectō uerbis, cuius
sint detestationis ostendit, quæ augurijs coniun-
guntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione si-
mul & illusione procederēt, Salomon minimē di
xisset: Multas curas sequīt somnia. Et nisi aliquā
do somnia ex mysterio reuelatiōis orirent, Ioseph
præferendū se fratribus per somnium nō uideret:
nec Mariæ sponsum ut ablato puero in Ægyptū
fugeret, per somnia angelus admoneret. Rursum
nisi aliquādo somnia cogitatione simul & reuela-
tione procederēt, nequaq; Daniel propheta Na-
buchodonosor uisionē disserens, à radice cogita-
tionis inchoasset, dicens: Tu rex cogitare cœpisti
in stratu tuo quid esset futurū post hęc, & qui reue
lat mysteria, ostendit tibi quę uentura sunt. Et pau
lo post subiungit dicēs: Videbas, & ecce quasi sta
tua una grandis, statua illa magna & statura subli
mis stabat contra te. Daniel itaq; dum somnii &
implendū reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit
cogitatione manifestat, patēter ostendit: quia hoc
plerūq; ex cogitatione simul & reuelatione gene
rat. Sed nimirū cùm somnia tot rerū qualitatibus
alternēt, tanto eis credi difficilius debet, quāto &

A ex quo impulsu ueniant, facilius nō elucet. Sæpe
nanq; malignus spiritus his quos amore uitę præ
sentis uigilantes intercipit, prospera etiā dormien
tibus promittit, & quos formidare aduersa consi-
derat, eis hæc durius somnij imaginibus intentat:
quatenus indiscretā mentē diuersa qualitate affi-
cat, eamq; aut spe subleuans, aut deprimens timo
re confundat. Sæpe autē etiā sanctorū corda affice-
re somnijs nitit, ut ab intentione cogitationis soli
dæ ad tempus saltē momētumq; deruenī, quāuis
ipsi protinus animū ab illusionis imaginatione di
scutiant. Sed hostis insidiās quo eos uigilantes mi
nimē superat, eo dormientes grauius impugnat.
Quem tamen hæc malignē agere superna dispen
B satio benignē permittit, ne in electorū cordibus
ipse saltē a passionis præmio somnus uacet. Bene
ergo rectori omnium dicit: Si dixero, cōsolabitur
me lectulus meus, & releuabor loquens mecū in
stratu meo, terrebis me per somnia, & per uisiōes
horrore concucies: quia nimirū Deus mirabiliter
cuncta dispensat, & ipse facit quod malignus spiri
tus iniuste facere appetit, qui hoc fieri non nisi iu-
stē permittit. Sed quia iustorū uita & per uigilias
tentatione quatiē, & per somniū illusione fatigat,
foris corruptiōis suę molestias tolerat, intus apud
semetipsam grauiter illicitas cogitationes portat.
Sed quid est quod faciat, ut pedē cordis à tot scan
dalorū laqueis euellat: Ecce beatus uir quāta un-
diq; pressus sit perturbatiōe cognoumus: sed ad
C consilium cōtra hanc inueniat, audiamus. Sequī.

Quòd suspendium sanctorum sit extollì ad cœlestia, & mors eorum, terrenæ fortitudinis mortificatio. Cap. XIIII

QVamobrē elegit suspendium anima mea, & mortē ossa mea.] Quid per animam, nisi mentis intētio, quid per ossa nisi carnis fortitudo designatur? Omne autē quod suspenditur, p-culdubio ab imis eleuat. Anima ergo suspendiū eligit, ut ossa moriant: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem uitę exterioris necat. Sancti enim uiri certissimē sciūt, quia habere in hac uita requiem nequaq; possunt, & idcirco suspendium eligunt, quia nimirū desidē ria terrena deserentes ad alta animum tollunt. Su spensi autem mortem suis ossibus inferunt, quia amore supernæ patriæ in uirtutū studijs accēcti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, uinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quomodo animā suam Paulus suspenderat, qui dicebat: Vi- Gal. 2
uo autem iam non ego, uiuit uerō in me Christus. Et rursum: Desiderū habeo dissolui, & esse cum Phil. 1
Christo. Et: Mihi uiuere Christus est, & mori lu-
crum. Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriā reuocans, quasi quædam in se ossa numerabat, di-
cens: Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pha Phil. 3
risæus, secundum æmulationem persequens eccle
siam dei. Sed suspendio animæ quia hæc in se ossa interfecit, protinus asserit qui subiungit: Sed quæ Phil. 3
mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter
Christum detrimenta. Quæ adhuc ossa in semet-
ipso insinuat uehementius extincta: cùm subdit:

Propter

Eccle. 34
Leuit. 19

Eccl. 5

Gen. 37
Mat. 2

Dan. 2

Propter quem omnium detrimentum feci, & arbitror ut stercora. Mortuis uerò ossib. quàm examinis pẽdeat, ostendit, qui iiicò subiungit, dicẽs: Vt Christum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens meam iustitiam quę ex lege est, sed eã quę ex fide est Iesu Christi. Sed quia collatis eius testimoniis Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati fumus, nunc beatum Iob si plenus eo dem spiritu, extrioris uitæ concupiscentiam fugiat, ostendamus. Sequitur:

Quòd desperatio sanctorum, sit terrenarum abdicatio uoluptatum. Cap. XV

29 DEsperaui, nequaquam ultra iam uiuam.] Sunt nonnulli iustorum, qui sic cœlestia appetunt, ut tamen à terrenorum spe minimè frangantur. Largita diuinitùs patrimonia ad necessitatis subsidium possidẽt, honores sibi temporaliter impensos retinent, aliena non ambiunt, suis licitè uruntur. Qui tamen ab eisdem rebus quas habẽt, alieni sunt, quia ad hæc ipsa quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquũt: qui rebus se habitis nudant: gloria honoris exspoliant: qui internorum desidio ne per assiduitatem se amici mœroris afficiũt, ha bere de exterioribus consolationem nolunt, qui internis gaudijs dum mente appropiant, uitam in se funditùs corporeæ delectationis necant. Ta
Col. 3 libus nanq; per Paulum dicitur: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo. Horum uocem Psalmista expresserat, cùm di
Psal. 83 cebat: Cõcupiscit & deficit anima mea in atria do mini. Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui iam quidem cœlestia appetunt, sed adhuc tamen à terrenorũ delectationibus minimè lassiant. Con cupiscit uerò & in atrio dei deficit, qui cùm æterna desiderat, in amore temporalium non perdu
Psal. 118 rat. Hinc Psalmista iterum dicit: Defecit in salutari tuo anima mea. Hinc per semetipsum ueritas ad
Luc. 14 monet, dicens: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, nõ potest meus esse di scipulus. Horum igitur numero sanctus uir diuisa à terrenis desiderijs mẽte, se inserit, qui ait: Desperaui, nequaquam ultra iam uiuam. Iusti quippe de sperare, est præsentis uitę bona, eternitatis electione deserere, mansura quærere, & in rebus temporalibus fiducìam non habere. Qui hæc agens, nequaquam se ultra uiuere asserit, quia uidelicet uiuificatrice morte quotidie à uita se passionis occidit. Abiit enim ne uir sanctus de diuinæ misericor diæ largitate desperet, ne gressum cordis à profectu intimi itineris subtrahat, ne amorem condito ris deserens, quasi à duce destitutus in uia remaneat, & confossus gladio latrocinantis desperationis ruat. Sed ne eius dicta ad nostri intellectus arbitrium uideamur uiolenter inflectere, debemus ex posterioribus præmissa pensare. Quo enim sensu hæc dixerit, ipse protinus indicat, qui subiungit:

A

B

C

D

Quòd in breuitate huius uitæ magnificatur homo dono uirtutum. Caput XVI

PArce mihi domine, nihil eñ sunt dies mei.] Neq; enim duo hæc uerba sibi conueniũt, de speraui, & parce: nam qui desperat, nequaq; iam si bi parci postulat, & qui adhuc sibi parci desiderat, profectò minimè desperat. Aliundè ergo est q̃ desperat, aliundè uerò q̃ parci sibi sanctus uir postulat: quia nimirũ dum bona uitæ transeuntis per desperationẽ deserit, ad obtinẽda quæ permanẽt, in spe robustior exurgit. Desperãdo itaq; melius ad spem ueniæ ducit, quia eo certius uẽtura appetit, quo præsentia ueius & ex desperatione derelinquit. Et notandũ q̃ uim nobis sui cordis insinuãs, unam quidem de se sententiã protulit, sed hãc tertiò insinuando replicauit. Quod enim superius dixerat: Elegit suspendiũ anima mea, hoc replicans addidit: Desperaui, atq; eterna concupiscendo, & temporalia postponendo, hoc postremo intulit: Parce mihi: & quod superius dixit, mortem ossa mea, hoc nimirũ subdidit, nequaq; ultra iam uiuã. Hoc quoq; ultimo protulit: Nihil enim sunt dies mei. Bene autem dies suos nihil esse considerat, quia, ut paulo superius fæpe iam diximus, sancti uiri q̃ uerius summa cognoscunt, eo sublimius terrena despiciunt: & idcireo præsentis uitæ dies nihil esse conspiciunt, quia illuminatæ mẽtis oculos in considerationẽ æternitatis figũt. De qua dũ ad se redeunt, quid se esse nisi puluerẽ agnoscunt, & infirmitatis suę conscij, districtè iudicari metuunt? Cunq; uim tanti uigoris aspiciunt, trepidãt examinari quod sunt. Vnde & adhuc aptè subiungit: Quid est homo quia magnificas eũ, aut quid apponis erga eum cor tuum?] Hominẽ Deus magnificat, quia largitate ratiõis ditat, infusione gratiæ uisitat, honore collatæ uirtutis exaltat. Cunq; per semetipsum nihil sit, esse tamen eum cognitio nis suæ participem, benignitatis munere cõcedit. Sed erga eundem magnificatũ hominẽ cor suum dominus apponit: quia post dona iudicium exerit, merita subtiliter pẽsat, uitæ pondera uehemen ter examinat, & tanto ab eo post districtius pœnas exigit, quanto hunc impensо munere largius præuenit. Vir igitur sanctus immensitatem superiæ maiestatis aspiciat, atq; ad infirmitatem propriam considerationis oculum reducat. Videat, quia caro capere nõ ualet hoc quod de semetipsa ueritas per spiritum sanctum docet. Videat, quia etiam subleuatus hominis spiritus iudicium tolerare nõ sufficit, quod Deus sub examine districtę retributionis intendat, & dicat: Quid est homo, quia magnificas eũ, aut quid apponis erga eũ cor tuum? Ac si apertè clamet, dicens: Magnificatur homo spiritali munere, sed tamen caro est: & uias eius post munera districtè consideras, sed tamen si remota pietate iudicetur, pondus quod de tua subtilitate imminet, ferre nec subleuatus ad iustitiam spiritus ualet: quia & si hunc ultra se tua dona dilatant, ad inquisitionem tamen tui districti examinis sua eũ infirmitas angustat. Vnde & adhuc aptè subiungitur:

Quòd

Quòd Deus uisitat hominem cùm in uirtutibus proficit, & probat eum aliquando, cùm recedendo concuti tentatione permittit. Cap. XVII

VIsitas eum diluculo, & subito probas illū.] Quis nostrum nescit quia diluculum dicitur, cùm iam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cùm perpetratione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem uertitur, cùm erroris nostri obscuritas, ueritatis cognitione irradiatur. Nox in lucem uertitur, cùm corda nostra iustitiæ fulgor il luminat, quæ cæcitas culpæ deprimebat. Hoc diluculū discipulorum mentibus orirī Paulus aspe-
Rom.13 xerat, cùm dicebat: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Diluculo ergo nos dominus uisitat, quia erroris nostri tenebras, luce suæ cognitionis illustrat, contemplationis munere subleuat, in arcem uirtutis exaltat. Sed notandum quod Deus post quam diluculo uisitat, subito hominem probat, quia & accedendo corda nostra ad uirtutes prouehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post uirtutum munera, nulla tentatione concutitur, has le habere animus ex semetipso gloriatur. Vt ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, qua Salomon & diuinitus accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eandem sapientiam, meretricum statim pulsatus quæstione memorat. Mox enim ut tantæ reuelationis gratiam accepit, certamē tur pium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cùm mentem nostram concessis uirtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quæ subleuata immensō munere exultat, etiam tentatione pul-
3.Reg.19 sata, quid sit, inuenīat. Sic & Helias uisitatus diluculo, sermone cœlos aperuit, & tamē probatus subito, infirmus per deserta fugiēs, unam mulierem
2.Cor.12 expauit. Sic Paulus ad tertium cœlum raptus ducitur, paradisi penetrans secreta considerat: & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cuius in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Diluculō ergo Deus hominē uisitat, sed subito post uisitationem probat, quia & collato munere subleuat, & obstractō ad paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eousq; proculdubio patimur, quo deterſa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Vnde & adhuc apte subditur:

Quòd in hac uita saporem dulcedinis diuinæ gustamus, sed satiari uisi in regno beatitudinis illa omnino non possimus. Cap. XVIII

21 VSquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam saliuam meam?] Saliua in os ex capite delabitur, ab ore uerò ad uentrem deducitur cùm glutitur. Quid itaq; est caput nostrum, nisi diuinitas? per quam existēdi principium sumi-
A mus, ut creatura simus: Paulo attestante, qui ait: 1.Cor.11
Caput uiri Christus, caput autem Christi Deus. Quid autem uenter noster est nisi mens? quę dum cibum suum supernum uidelicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omniū membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquādo mentem nomine uentris exprimerent, Salomon utiq; non dixisset: Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. Qui ani- Prou.20
mi um dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Quid ergo saliuæ nomine, nisi sapor intimæ contemplationis accipitur? quæ ad os à capite defluit, quia de claritate conditoris adhuc in hac uita nos positos, uix gustus reuelationis tan
B gitˢ? Vnde & redemptor noster ueniens saliuā lu- Mar.8
to miscuit, & cæcinati oculos reparauit, quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum refor mat. Nā quia à paradisi gaudijs expulsum, in hoc iam exilio natura ædidit, quasi à natiuitate homo sine oculis processit. Sed sicut sanctus uir insinuat, hæc saliua ad os quidem labitur, ut uerò ad uentrem usque perueniat, non glutitur: quia diuinitatis cōtemplatio sensum tangit, sed plenēmen tem non reficit: quoniam perfectē animus consipi cere non ualet, quod adhuc quia caligo corruptio nis præpedit, raptim uidet. Ecce enim electorum mens iam terrena desideria subijcit, iam cuncta
C quæ considerat præterire, transcendit, iam ab exteriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bo na inuisibilia rimatur, atque hæc agens, plerunq; in dulcedinem supernæ contemplationis rapitur: iamq; de intimis aliquid quasi per caliginem conspicit, & ardenti desiderio intereſſe spiritalibus angelorū ministerijs contatur, gustu incircunscripti luminis pascitur: & ultra se euecta, ad semetipsum relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, inhærere diu luci non ualet, quam raptim uidet. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendentem se animam retrahit, atque ad cogitanda ima ac necessaria suspirantem reducit. Saliua ergo ex capite defluens os tangit, sed ad uentrem minimē peruenit: quia liquore superneꝫ contemplationis iam quidem in-
D tellectus noster infunditur, sed nequaquam mens plenē satiatur. In ore etenim gustus est, in uentre satietas. Saliuam utique glutire non possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur, quod adhuc ex tenuitate gustamus. Sed quia hoc ipsum quod utcunque iam super nos cognoscimus ex pietate parcentis est, quòd uerò hoc percipere perfectē non possumus, adhuc ex pœna uetustæ damnationis, rectè nunc dicit: Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam saliuam meam? Ac si apertè diceretur: Tunc hominī plenē parcis, cùm hunc ad perfectionem tuæ cōtemplationis admiſeris: ut claritatem tuam raptus interius uideat, & eum carnis suæ corruptio exterius non repellat. Tunc permittis ut sa-

liuam glutiam, cùm me sapore tuæ claritatis usq; ad abundantiam satietatis infuderis, ut nequaq; iam per indigentiam gustu oris esuriam, sed in te solidatus, irrigato mentis uentre subsistã. Sed qui promereri uult bonum quod expetit, debet malum confiteri quod fecit. Sequitur:

Quòd nisi misericordia Dei subueniat, qui per nos cecidimus, nostris resurgere uirtutibus non ualeamus. Cap. XIX

PEccaui: quid faciam tibi ô custos hominũ? Ecce fatetur malum quod fecit, sed bonum quod Deo in recompensationem debeat offerre non inuenit, quia ad abluẽdam culpam quælibet humanæ actionis iustitia infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foueat, & nõ iustitia rectè iudicantis premat. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Melior est misericordia tua super uitam, quia quãlibet uideatur innocens, apud districtum tamen iudicem nostra nos uita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat. Vel certè cùm dicitur: Quid faciam tibi? patenter ostenditur, quia hæc ipsa bona quæ agere præcipimur, non præceptori, sed nobis prosunt. Vnde rursum per Psalmistam dicitur: Quoniam bonorum meorum non indiges. Humilitas autem nostræ destitutionis exprimitur, cùm Deus hominum custos uocatur, quia si eius nos custodia minimè protegit, ante occulti hostis insidias, nostræ sollicitudinis oculus uigilãs dormit, Psalmista rursus attestante, qui ait: Nisi dominus custodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui custodiunt eam. Per nos nanque cecidimus, sed nostris re surgere uiribus non ualemus. Culpa nos uolunta tis propriæ semel strauit, sed pœna culpæ deterius quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem resurgere studiorũ conatibus nitimur, sed meritorum pondere grauamur. Vnde & aptè subditur:

Quanta sit miseria mutabilitatis humanæ. Cap. XX

22 QVare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Tunc sibi contrariũ Deus hominẽ posuit, cùm homo Deũ peccando dereliquit. Serpentis quippe persuasionibus captus, hostis eius extitit, cuius præcepta cõtempsit. Iustus uerò conditor hunc sibi contrarium posuit, quia inimicũ ex elatione deputauit. Sed hæc ipsa contrarietas culpæ, facta est hominipondus pœnæ, ut corruptioni suæ malè liber seruiat, qui bene seruus de incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quippe humilitatis arcem deserens, ad infirmitatis iugum superbiendo pervenit, & ceruicem cordis erigẽdo suppposuit, quia qui subesse diuinis iussionibus noluit sub suis se necessitatibus strauit. Quod melius ostendimus, si ea quæ deiectus sustinet, & prius carnis, & post pondera mentis exprimamus. Vt enim taceamus hoc quòd dolores tolerat, quòd febrib. anhelat, sua quadam ægritudine constringitur. Ipsa hæc nostri corporis, quæ salus uocatur, ægritudo est. Nam ocio tabescit, opere deficit: inedia deficiens, cibo reficitur ut subsistat: refectiõe lassescens, abstinẽtia releuatur ut uigeat: aqua perfunditur, ne arescat: linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liquefiat: labore uegetatur, ne quiete torpeat: quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat: fatigatur uigiliis, somno reparatur: oppressa somno, uigiliis excutitur, ne sua pestis quite te lasset: uestibus regitur, ne frigoris aduersitate penetretur: quæsito calore deficiens, auraru flatu refouetur. Cunq; inde molestias inuenit, unde ut are molestias quæsiuit, male sauciata, ut ita dixerim, de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusq; doloribus ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nun quam deest. Quot enim solatia ad usuendi usum quærimus, quasi tot nostræ egritudini medicamentis obuiamus. Sed ipsum quoq; medicamen in uulnus uertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærẽtes, ex eo grauius deficimus, quod prouidè ad refectionem paramus. Sic nimi rum debuit præsumptio corripi, sic superbia sterni. Quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce desluẽs quotidie portamus lutum. Ipsa quoque mens nostra à secreti interioris securo gaudio exclusa, modo spe decipitur, modo pauore uexatur, modo dolore deiicitur, modo falsa hilaritate releuatur: trãsitoria pertinaciter diligit, eorũq; amissione incessanter afferit, quia & incessanter cursu rapiente permutatur. Rebus autẽ mutabilibus subdita, & à semetipsa uariatur. Nã quærens quod non habet, anxia percipit: Cunq; hoc habere cœperit, tædet hanc percepisse quod quæsiuit. Amat fæpe quod despexerat, despicit quod amauerat. Cum labore quæ æterna sunt discit, sed horum repente obliuiscitur, si laborare desierit. Diu quærit ut parum quid de summis inuentat, sed ad confucta citius relabens, nec parum in his quæ in uenerit perseuerat. Eruditi appetens, uix suam ignorantiam superat, sed erudita, grauius cõtra sci entiæ gloriam pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrannidem subijcit, sed tamen adhuc intus culpæ suæ imaginem tolerat, cuius sam foris opera uincendo restrinxit. In autoris sui inquisitione se erigit, sed reuerteratam hanc, corporearum rerum amica caligo confundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat, intueri uult, & non ualet. Requirit mirè, quod sibi respondere non sufficit, & sub eo ignara deficit, quod prudẽter requirit. Am plam se simul & angustam considerans, qualem se ueraciter æstimet ignorat: quia si ampla non esset, nequaquam tam inuestigãda requireret: Et rursum si angusta non esset, hoc ipsum saltẽ quod ipsa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis. Quia dum repulsus homo, & à carne molestias, & à mente quæstiones tolerat, graue nimi rum pondus semetipsum portat. Vndiq; languoribus premitur, undiq; infirmitatibus urgetur, ut qui relicto deo, se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inueniret, inuentumq; se fugere quæreret: sed autore contempto, quo se fugeret, non haberet. Cuius

infirmitatis pōdera bene quidam sapiens contẽ-
Eccl. 40 platus, ait: Graue iugum super filios Adam, a die exitus de uentre matris eorum. usque ad diem sepulturæ in matrem omnium. Beatus autem Iob ista considerans, & quare ita ordinata sint ingemi scens, non iustitiam redarguit, sed misericordiam inquirit, ut percontando ipse humiliter pulset, quod parcendo diuina pietas immutat. Ac si aperte dicat: Cur quasi contrarium tibi hominem despicis, qui certus scio, quia perire ipsum quem despicere crederis, non uis? Vnde bene adhuc & humilitatem consessionis exprimit, & uocem liberæ inquisitionis adiungit, dicens:
32 Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?] Quibus profecto uerbis quid aliud quàm desiderium præstolati mediatoris in-
Ioan. 1 suitur: de quo Ioannes ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vel certe ab humano genere tunc peccatum plenè tollitur, cùm per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutatur. Esse nanq; a culpa liberi nequaquam possumus, quousque in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gratiam uel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatem suam auferri sunditus sperat. Vnde mox & pœnam præuaricationis culpæ, quam ex origine meruit, & iudicium quod ex propria actione pertimescit, adiungens subdit:

Quòd præsens mors sit pœna peccati, & in iudicio sibi peccatore secundum districtionem operum ratio exigatur, non subsistit, nec habet quid respondeat iudici. Cap. XXI

ECce nunc in puluere dormiã, & si mane me quæsieris, non subsistam.] Peccanti primo
Gen. 3 homini dictum est: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quæ in aduentu iudicis apertis cogitationibus quasi post noctis tenebras demonstrabitur. De quo nimirum mane per Psalmistam dicitur: Mane astabo tibi & uidebo. Quærere autem Dei, est hominem subtili interrogatione discutere, & districte discutiendo iudicare. Beatus igitur Iob humanæ deiectionis damna considerans, uideat quia & præsentis sam pœna premitur, & adhuc de futuris grauius urgetur, Et dicat: Ecce nunc in puluere dormiam, & si mane me quæsieris, nõ subsistam. Ac si apertius deploret, dicens: In præsenti quidem mortem sam carnis patior, & tamen adhuc de futuro iudicio grauiorem morte, districtionis tuæ sententiam, pertimesco. Interitum pro culpa sustineo, sed adhuc ad iudicium ueniens, culpas restitui & post interitum formido. Ex teriorem ergo mortem considerans, dicat: Ecce nunc in puluere dormiam: interiorem metuens adiungat: Et si mane me quæsieris, non subsistam. Quantalibet enim iustitia polleant, nequaquam sibi ad innocentiam uel electi sufficiunt, si in iudicio districtè requirantur. Sed hoc nunc ad solatium suæ ereptionis inuenfunt, quòd nequaquam se posse sufficere humiliter sciunt. sub humilitatis ergo tegmine à gladio se tantæ animaduersionis

A abscondunt, & quo terrorem uenturi iudicis præstolantes cõtinuo timore trepidant, eo indesinen ter agitur, ut paratiores fiant. Sequitur:

Caput octauum beati Iob.

REspondens autem Bal- 24
dath Suites, dixit: Vsque quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui? Nunquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Etiam si filij tui peccauerunt, & dimisit eos
B in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad deum, & omnipotentẽ fueris deprecatus, si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ, intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniã sicut umbra dies nostri sunt super terram. Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferet
C eloquia. Nũquid uirere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic uiæ omniũ qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit. Non ei placebit uecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suã, & nõ stabit, fulciet eam, & nõ consurget. Humectus uidetur antequam ueniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur. Super aceruũ petrarũ radices eius densabuntur, & inter lapides cõmorabitur. Si absorbuerit eum de loco
D suo, negabit eum, & dicet: Nõ noui te. Hęc est enim lætitia uiæ eius, ut rursum de terra alij germinentur. Deus nõ proiçiet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur cõfusione, & tabernaculum impiorum non subsistet.

Caput XXII

REspondens autem Baldath Suites ait: Vsq; quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui?] Iniustis semper grauia sunt uerba iustorum, & quæ ad ædificationem prolata audiunt, hæc quasi superimpositum pondus ferunt. Quod de se aperte Baldath Suites indicat, dicẽs:

Vsq; quo loqueris talia? Qui enim usq; quo dicit: quia ædificationis uerba iam portare non possit, ostendit. Sed cùm corrigi iniqui despiciunt, bene prolata criminatur: Vnde & protinus subiungit: Et spiritus multiplex sermonis oris tui. Cùm multiplicitas in sermone reprehenditur, esse proculdubio intelligentiæ grauitas in sensu denegatur.

Vis quippe summa loquentium, quadrifaria qualitate distinguitur. Nam sunt nonnulli quos sentiendi simul ac dicendi amplitudo dilatat, & sunt nonulli quos sentiendi simul & dicẽdi inopia angustat. Sunt nõnulli qui efficaciam dicẽdi habẽt, sed acumen sentiendi non habent. Et sunt nõnulli qui acumine sentiendi subnixi sunt, sed ex inopia locutionis obmutescunt. Hoc nanq; in hominibus cernimus, quod in rebus sæpe insensibilibus uidemus. Nam plærunq; & abundans aqua ab intimis ducitur, & largis in superficiem meatibus deriuatur. Plærunq; angusta in imimis latet, & progrediendi rimas difficulter inueniens, foras angustior exudat. Plærunq; minima in abscõditis oritur, cunq; patenter qua exeat inuenit, ex largo foramine tenuis procedit, magnicq; se meatus dilatant, fed non est quod fundant. Plerunque uerò ampla in abscõditis surgit, sed angultis pressa meatibus tenuissima prosluit. Sic itaq; in aliis os patens emanat, quod largus ingenij fons minístrat. In aliis intellectum nec sensus porrigit, nec lingua fundit. In aliis os quidem ad loquendum patet, sed ad reddendum parata à sensu lingua nisil accipit. In aliis uerò largus sentiendi fons à cor de exuberat, sed hunc quasi meatus tenuis impar lingua coangustat. In quibus nimirum quatuor dicendi qualitatibus, sola crimini tertia subiacet, quæ hoc sibi per locutionem arripit, ad quod per ingenium non assurgit. Nam prima laudanda est, quæ utroq; ualenter pollet. Secunda miseranda, quæ utroq; humiliter carer. Quarta adiuuanda, quæ explere quod sentit non ualet. Tertia uerò despicienda atq; reprimenda, quæ dum sermone se erigit, sensu iacet: quæ membris inflatione tumentibus similis, ad aures audientium uasta, sed uacua procedit. Quod nũc Baldath beato Iob certamen intorquet, dicens: Spiritus multiplex sermonis oris tui. Qui enim multiplicitatẽ sermonis ori tribuit, profecto cordis inopiã reprehendit. Ac si apertè dicat: Abundantia spiritus in sermone oris attollitis: sed sensus indigentia coangustaris.

25 Prauj autem cùm recta reprehendunt, ne ipsi quæ iusta sunt nescire uideãtur, nota omnibus bona quæ audiendo didicerunt, quasi incognita proferunt. Vnde & Baldath protinus adiungit:

Nunquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Hæc beatus Iob nec loquens negauerat, nec reticens ignorabat. Sed procaces quisq; ut diximus, etiãno ta iactanter proferunt, ut loquendo docti uideantur. Contemnunt moderatè conticescere, ne credantur ex imperitia tacuisse. Sciendum uerò est, quia tunc diuinæ iustitiæ rectitudinem laudant, cùm se ad gaudiũ incolumitas subleuat, & alios

A flagella castigant, cùm se conspiciunt rerum prosperitate perfrui, alios aduersitate fatigari. Nam dum peruersè agunt, sed tamen se rectos arbitrantur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi suis meritis credunt, eoq; colligunt quòd Deus infuste non iudicat, quòd quasi iustos se aduersitas nulla contristat. Sed si eorum uitam quamlibet breuiter uis supernæ correptionis attigerit, pulsati protinus consilium diuini examinis increpant, quod pauló antè incolumes admirando præferebant, iustumq; esse iudicium quod suis moribus aduersatur, negant, & dum in æquitate disputant, ad resultationis uerba prosiliunt, & correpti quia deliquerint, grauius delinquunt. Vnde bene etiam per Psalmistam contra peccatoris

B confessionem dicitur: Confitebitur tibi cùm benefeceris ei. Despecta quippe uox cõfessionis est quam format iocunditas prosperitatis. Sola autẽ confessio habet magni meritum ponderis, quam à ueritatis rectitudine nequaquam separat uis doloris, quam usque ad iudicium uocis exacuit aduersitas testis cordis. Non ergo miũm quod Baldath diuinam iustitiam laudat, qui nihil aduersi ab eadem iustitia tolerat. Sed quia amicos beati Iob, hæreticorum tenere speciem diximus, libet ut paucis, quomodo Baldath uerba hæreticorum surreptionibus congruant, demonstremus. Hi quippe dum sanctam Ecclesiam temporali corripit animaduersione cõspiciunt, audacius in iactan-

C tiam peruersæ prædicationis intumescunt, & superni examinis rectitudinem prætendentes, proesperari se ex meritis asserunt, illam uerò assigi dignis retributionibus attestantur, & uerbis blandientibus surreptionis aditum protinus inter dolores quærunt, atq; aliorum uitam exprobrantes, alioum mortibus feriunt, ac si illi iam iuste defuncti sint, qui de deo credere digna noluerunt. Vnde Baldath Suites postquam diuinam iustitiam protulit, illico subiungit: Etiam si filij tui peccauerunt ei, & demisit eos in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus: si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ. Ac si afflictis catholicis errorum prædicatores dicant: Vitæ uestræ prouidete, & quàm peruersa tenegatis, ex eorum qui inter uos defuncti sunt damnatione cognoscite: quia conditori omnium nisi perfidia uestra displiceret, nequaquã à uobis tam numerosos populos, interita sæuiente, subtraheret. Ait enim: Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ. Quasi apertè diceret: In iniquitatis suæ manu dimissi sunt, qui uitam nostræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus. Quia enim 26
se hæretici tenere luccm ueritatis æstimant, sanctam Ecclesiam quasi in erroris nocte positam, ad diluculum ueritatis uocant, quatenus & per cognitionẽ Dei, quasi per diluculum surgat, & per precem pœnitentiæ præterita diluat. Si mundus &

Psal. 48

dus & rectus inesseris.] Mundus uidelicet in co gitatione, rectus in opere. Statim euigilabit ad te.] Ac si aperte dicat: Quia is qui nunc tribulationibus tuis uirtutem suæ protectionis non exerit, quasi ab adiutorio errantis dormit. Et paucatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.] Id est, præsentis uitæ contrarietates amouet, & tranquillitatis protinus securitatẽ præbet. Quia enim pertuersi quiq; tẽporale gaudium singulare æstimant, diuinæ remunerationis bonum quod ipsi anxiè ambiunt, hoc alijs pro magno pollicentur. Vnde plærunq; fit ut aut amissa recuperari spondeant, aut ad maiora adhuc præsentis uitæ præmia, audi torum suorum animos extendant. Quod patẽter Baldath exprimit, cùm protinus adiungit:

Intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.] Si uerò habitaculum iustitiæ, consilium mentis uocat, afflictis catholicis errorum magistri pacatum iustitiæ habitaculum promittunt, quia si eos ad sua pertrahũt, profectò à cõtentione cõticescunt. Nanq; hi qui pertrahi ad peruersa potuerunt, tãto iam trãquillius temporali pace quieti sunt, quãto longius ab æterna separãtur. Opes quoq; intelligentiæ se sequentibus crescere spondent. Vnde & subditur:

Intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.] Sed quia eorum uerbis non facile creditur, quoniam sæpe uita contemptibilis demonstratur, antiquorum patrum sententias proferunt, earumq; rectitudinem in argumentum sui erroris inflectunt. Vnde & subditur:

Quòd antiquorum patrum exempla, ad insinuandã transitoriæ huius uitæ instabilitatem, intuenda sunt. Cap. XXIII

INterroga enim generationẽ pristinam, diligenter inuestiga patrum memoriam.] Generationem pristinam, ac patrum memoriam nequaquã uideri, sed inuestigari admonẽt, quia hoc in ea no lunt conspici, quod liquidò cunctis patet. Nonnunquam uerò more bonorum, quædam moraliter docent, & qualiter ex præteritis præsentia colligantur insinuãt: atq; ex his quæ iam à nostris oculis pertranseundo subtracta sunt, quàm nulla sint quæ uidentur demonstrant. Vnde & adhuc subditur: Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.] Generatio itaq; pristina interroganda proponitur, ut transire tempus uitæ præsentis ficut umbra monstretur: quia uidelicet si ea quæ erant & iam transacta sunt, ad memoriam reducimus, patenter cognoscimus quàm celeriter hoc quoq; fugiat quod tenemus. Sæpe uerò hæretici eosdem nobilium patres quos ueneramur laudant, sed intellectu deprauato, ipsis nos eorũ laudibus impugnant. Vnde & adhuc subditur:

Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.] Notandum quòd superius dixerat: Spiritus multiplex sermonis oris tui, nunc uerò reductis ad memoriam patribus dicit: De corde suo proferent eloquia. Ac si uitam sanctæ Ecclesiæ hæretici detestantes dicant. Multiplicitatem spiritus in ore habes, in corde non habes. Sed illi contra te audiendi sunt, qui uerba ex corde proferentes, recta uiuendo docuerunt. Sæpe autem praui dum suæ uitium tortitudinis ignorant, audenter aliorum, rectitudinem lacerant. Cunq; contra bonos sibi autoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ nõ uidendo sed audiendo didicerunt, aut ea alijs mala mentientes ingerunt, quæ ipsi committũt. Sed cùm ea bona proferunt, quæ seruare contemnũt, sciendum est quia plerunq; ueritas sic per ora auersariorum sonat, ut eorum linguam mouens, uitam seriat, quatenus culmẽ rectitudinis loquentes & ignorantes, ipsi sibi & uerbis iudices, & factis accusatores fiant. Vnde Baldath mira quidẽ contra hypocritas subdit, sed mucrone uerbi se impetit, quia simulator iustitiæ nisi ex aliquantulo ipse esset, docere iustum nequaquam tanta temeritate præsumeret. Et quidem fortia sunt ualdeque dicit, sed hæc stultis, non autem sapientibus prauis, non recto dicere debuit: quia & uecordẽ se asserit, qui hortis sitientibus, in flumine aquam fundit. Sed interim postponẽtes cui dicitur, pensemus subtiliter quid dicat, ut nos prolata instruant, quanuis meritum sui autoris impugnent. Sequitur:

Quòd sanctorum bona quia uera sunt permanent, hypocritarum uerò bona, quia falsa sunt, nõ perseuerant: et quòd superbi correctionis impatientes sunt. Cap. XXIIII

NVnquid uiuere potest scirpus absq; humore, aut crescere carectum sine aquæ?] Cui Baldath scirpum uel carectum cõparet, ipse protinus aperit, cùm subiungit. Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: sic uitæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.] Scirpi ergo uel carecti nomine, hypocritæ uitam signat, quæ specie quidem uiriditatis habet, sed ad humanos usus fructum utilitatis non habet, quæ sterilitate operis arida permanens, solo sanctitatis colore uiridescit. Sed neq; sine humore scirpus, neq; sine aqua carectum proficit, quia hypocritarum uita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit, sed in cunctis quæ agit, exteriores laudes appetens, à fructu perceptæ infusionis ina nescit. Sæpe nanq; mira signorum opera faciunt, ab obsessis corporibus spiritus pellunt, & per prophetiæ donum, uentura quęq; sciendo præueniunt, sed tamen à largitore tot munerum, cogitationis intentione diuisi sunt: quia per eius dona, non eius gloriam, sed proprios fauores quærunt: cunq; per accepta dona in sua laude se eleuant, ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem superbiunt, unde ei am plius humiles esse debuerunt. Sed eo postmodũ eos districtior sententia percutit, quo nunc superna bonitas & ingratos largius infundit. Fitq; eis

amplitudo m uneris, incrementum damnationis, A quia irrigati fructum non ferunt, sed sub uiriditatis colore uacui in altum crescũt. Quos bene per
Mat.7 Euangelium ueritas exprimit, dicens: Multi dicent mihi in illo die, domine domine, nõnne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquã noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Scirpus igitur uel carectum absq; humore uel aqua non uiuit, quia nimirum hypocritæ non nisi ex superno munere uiriditatem bonæ operationis accipiunt. Sed quia hanc in usum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidem uirides, sed tamen inanes crescunt. Bene autem subditur:
Cũ adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante B omnes herbas aresc it.] Scirpus in flore, est hypocrita in laude. Acutis uerò angulis surgens carectum manu nõ carpitur, quia exasperatis per arrogantiam sensibus, de prauitate sua hypocrita corripi dedignatur. In flore suo manum carpentis incidit, quia in laude hypocrita positus, ne hũc quisquam corripere audeat, asperitate sua protinus uitam corripientis secat. Sanctus nanq; esse non appetit, sed uocari: & cũ fortasse corripit, quasi in opinionis gloria detrunc atur. Deprehensum se in prauitate irascitur, loqui sibi redarguentem prohibet, quia uelut in occulto uulnere tactus dolet. Qualis imperitis innoruit, talis uult ab omnibus æstimari, & paratior est mori quàm eor C ripi. Redargutione deterior redditur, quia quasi diræ percussionis æstimat iaculum, puritatis uerbum. Vnde exasperatus protinus in contumelias surgit, & quæ mala exaggeret cõtra uitam correptoris, inquirit. Demonstrare longè incomparabiliter reum reprehensorem suum desiderat, ut in nocentem se non suis actibus sed alienis criminibus ostendat, ita ut sæpe homo redargutionis aliquid se dixisse pœniteat, & quasi à carpentis manu, sic à corripientis animo quidam, ut ita dixerim, sanguis mœroris currat. Vnde bene per Salo
Prou.9 monem dicitur: Noli arguere derisorem, ne oderit te. Nec enim iusto timẽdum est, ne derisor cũ corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium, peior fiat. Inter hæc sciendum est, quod iu D storum bona, quia ex corde incipiunt, usq; ad præsentis uitæ terminum crescunt. Hypocritarum uerò opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe ante deficiunt, quàm præsens uita finiat.
Nam plerunq; studio sacræ eruditionis instituit, & quia hanc non præparandis meritis, sed promerendis fauoribus inquirit, statim ut iudicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam transitorij profectus assequuntur, tota mente seculartibus curis inseruiunt, atq; à sacra funditus eruditione uacuantur, & agendo post indicant, quantum temporalia diligant, quia sola prius æterna prædicabant. Plerunq; autem assumptę speciem maturitatis ostendunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentiæ uirtute decorantur. Sed cùm per hæc quæsiti culmẽ honoris attigerint, cunctis sibi iam reuerentia à cunctis impenditur, protinus se in lasciuiam uoluptatis fundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi teltes sunt, qui hæc citò dimiserunt. Nonnunquam uerò aliqui quæ possident tribuunt, atq; indigentibus cuncta largiuntur, sed tamen ante uitæ terminum, auaritiæ prurigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri uidebantur, & pertinaci post crudelitate ambiunt, quod ficta prius pietate reliquerunt. Vnde & rectè nunc dicitur: Cũ adhuc sit in flore, nec carpat manu, ante omnes herbas aresc it. 28
Iuxta carnem quippe & iusti herba sunt, prophetæ attestante, qui ait: Omnis caro fœnum. Sed Esa.40 ante omnes herbas aresc ere scirpus dicitur, quia iustis in bono suo permanentibus, à uiriditate assumptæ rectitudinis hypocritarum uita siccatur. Arescunt herbæ etiam reliquæ, quia iustorum opera cum carnis uita deficiunt. Sed herbarum aridi tatem scirpus præuenit, quia priusquam de carne hypocrita transeat, ea quæ in se ostenderat, uirtutum facta derelinquit, De quibus etiam bene per Psalmistam dicitur: Fiant sicut fœnum æ- Psal.128 dificiorum, quod priusquam euellatur, exaruit. Fœnum quippe ædificẽ in alto nascit, sed nequaquam pinguis radice solidatur, quia & hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnũ & non euulsum citius aresc it, quia uidelicet hypocrita & in præsenti adhuc uita subsistit, & iam sanctitatis opera quasi uiriditatis speciem amittit. Quia enim sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse. Sed Baldath, sicut prædiximus, cui scirpum uel carectum comparet illico aperit, cùm subiungit: Sic uæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit. Quid enim in cunctis suis operibus hypocrita sperat, ni si honoris reuerentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, sanctus ab omnibus uocari? Sed permanere spes hypocritæ non ualet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ fine fine possidetur, sed cùm transitorijs fauoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, ueritate attestante, quæ ait: Amẽ dico uobis, quia Matth.6 receperunt mercedem suam. Sed hæc spes recipiendæ mercedis diu teneri non potest, quia pro ostẽsis operibus honor tribuitur, sed uita ad terminum urgetur: laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tempora festinant: & quia nequaquam animus in æternitatis amore radicatur, cum ipsis profecto rebus quas diligit labitur. Nemo nanq; ualet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui enim transeuntia amplectitur, eo ipso ad cursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Dicat ergo: Et spes hypocritæ peribit, quia humana laus quam magnis laboribus appetit, impulsa temporum momentis decurrit. Bene autem subditur:

Quòd

Quòd nulli precio opus magnum uẽdit, qui ideò in laboribus continentiæ feruit, ut laus ei ab hominibus impendatur, & cùm tempus retributionis aduenerit, hæc quæ modo placet insania, in tormentis positis displicebit. Cap. XXV

NOn ei placebit uecordia sua.] Magna quip pe uecordia est, laboriosa agere, & auræ laudis inhiare, forti o pere præceptis cœlestibus insere uire, sed terrenæ retributionis præmiũ quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro uirtute quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni meriti uilis precio uenalem portat. Vnde cœli regnũ mereri potuit, inde numũ transitorij sermonis quærit. Vili ergo precio opus uendit, quia magna impen
29 dit, sed minima recipit. Quibus itaq; hypocrite similes, nisi fœcũdis & neglectis uitibus existũt quæ per ubertatem fructũ proferunt, sed nequaq; B per studium à terra subleuanẽ. Quod pingues palmites germinant, errantes bestiæ concũcant, & quo hoc uberius aspiciunt, proiectum in infimis, auidius consumunt: quia nimirum hypocritarum opera dum clara monstrant, qua pinguia prodeunt, sed dũ humanas laudes appetũt, quasi in terra deserunt. Quæ huius mundi bestiæ, maligni sci licet spiritus comedunt, quia hæc ad usum perditionis inflectunt, tanto q; ardentius rapiũt, quãto & magna clarius innotescũt. Vnde bene per pro
+ 8 phetam dicit: Culmus stans, nõ est in eo germen, & non faciet farinã, quòd etsi fecerit, alieni comedent eam. Culmus quippe germen nõ habet, cùm C uita meritis uirtutum caret. Farinam culmus non facit, cùm is qui in præsenti seculo proficit, nisi subtilitatis intelligit, nullũ boni operis fructum reddit. Sed sæpe & cùm fecerit farinã, hanc alieni comedũt, quia & cùm bona opera hypocrita ostendunt, de his malignorũ spirituũ uota satiantur. Qui enim per hæc placere deo nõ appetunt, nequaq; agri dominũ, sed alienos pascunt. Fœcundo itaq; hypocrita & neglecto palmiti similis, seruare fructum non ualet, quia botrus boni operis in terra iacet. Sed tamen hac ipsa uecordia sua pascitur, + quia pro bono opere à cunctis honoratur, cæteris præeminet, subiectas hominum mentes tenet, maioribus locis attollitur, fauoribus nutrit. Hæc uerò ei sua uecordia placet interim, sed non place bit, quia cùm retributionis tempus aduenerit, in D pœna displiceat, quòd uecors fuit. Tũc se stultæ egisse intelliget, cùm pro delectatione laudis, sententiã diuinæ correptionis acceperit. Tunc seuecordem fuisse considerat, cùm se pro temporali quam percepit gloria, perpetua tormenta castigant. Tunc ueram scientiam supplicia aperiunt: quia per hæc profecto colligit, nihil fuisse omnia quæ transire potuerunt. Vnde & rectè subditur:

Quòd ad flatum mortis quasi ad uenti uehementis impetum hypocritarum textura rumpatur, & bi qui crucem in angaria portant, Christo non commoriantur. Cap. XXVI

ET sicut tela aranearum fiducia eius.] Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis similis dicitur, quia omne quod ob obtinendam gloriam exudant, uentus uitæ mortalis dissipat. Nam

A quoniã æterna non quærunt, bona tẽporalia cum tempore amittũt. Pensandũ quoq; est quòd filaranearæ per ordinẽ ducũt, quia sua hypocritę quasi sub discretione opera disponũt. Aranearũ tela studiosè texit, sed subito uenti flatu dissipatur: quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit, & dũ in appetitu laudis opus deficit, quasi in uentũ labor euanescit. Sępe nanq; & usq; ad præsentis uitæ terminũ, hypocritarũ facta perdurant, sed quia per hęc autoris laudẽ non quærũt, bona ante Dei oculos nunquam fuerunt. Plærunq; em̃, ut prædiximus, særæ legis eruditione fulciunt, doctrinæ uerba proferũt: omne quod sentiunt, testimonijs accingũt: nec tamen per hęc uitã audientiũ, sed proprios fauores quærũt: quia nec proferre alia nouerunt, nisi quæ auditorũ cor da ad rependendas laudes excitent, non aũt ad la 30
chrymas accendant. Mens quippe cõcupiscen tijs exterioribus occupata, igne diuini a moris nõ talet, & idcirco ad supernum desideriũ inflamma re auditores suos nequeũt uerba, quæ frigido cor de proferunt. Neq; enim res quæ in seipsa non arserit, aliud accendit. Vnde fit plerunq; ut hypocri tarum dicta & audientes non eruditi, & eosdem ipsos qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores reddant. Attestante em̃ Paulo, scientia inflat, cha- 1. Cor. 8
ritas uerò ædificat. Quem enim charitas ædificando nõ erigit, scientia inflando peruertit. Plærunq; se hypocritæ mira abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis uitam fundi tùs in carne uiuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiant, ut pene quotidie mo
2 rientes uiuant. Sed ad hæc humanos oculos quæ-
runt, admirationis gloriam expetunt, ueritate at-
testante, quæ ait: Exterminant faciẽs suas, ut appa Matt. 6
reant hominib. ieiunantes. Nam ora pallescũt, cor pus debilitate quatiũ, pectus interrumpẽtibus suspiritijs urgẽt. Sed inter hæc, ab ore proximorũ ser mo admirationis quærit, nihilq; tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitat. Quos nimirũ bene Simõ ille significat, qui dominicæ passionis tempore in angaria crucem portabat, de quo scri + Matt. 27
ptum est: Inuenerũt hominem Cyrenæũ, uenientem obuiam sibi, nomine Simonem: hũc angariæuerunt ut tolleret crucem Iesu. Quod enim per angariã agimus, nõ hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quãm necesse est intentione tolerare. An non Iesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum domini, carnem 31
+ omat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Gal. 5
Vnde & Simõ idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo uiuit. Quo contra, per Paulum bene ex electis dicitur: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cũ uitijs & concupiscentijs. Cum uitijs quippe & concupiscentijs carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat,

crucem carni intulit,sed mundo per concupiscen tiam peius uiuit,quia & sæpe per sanctitatis imaginem,locū regiminis indignus assequitur:quem nisi aliquid in se uirtutis ostenderet,nullo percipe re labore mereretur.Sed transit quod delectabiliter obtinet, & pœnaliter, quod sequitur, manet. Sanctitatis nunc fiducia in ore hominū ponit:sed cùm internus iudex secreta cordis examinat, testes uitæ exterius non quærit. Bene ergo dicitur: Sicut tela aranearum fiducia eius,quia apparente cordis teste,præterit omne ḡd exterius de humano fauore cōfidit.Vnde & adhuc apte subiungit.

Quod instabilis sit domus quæ Christū non habet in fundamēto, et quid sit quòd fatuæ uirgines oleū mendicāt. Cap. XXVII

INnitetur super domū suam,& non stabit.] Sicut domus exterioris cōuersatiōis, est ædificiū ḡd inhabitat corpus:ita domus nostræ cogitationis,est res quælibet quā per dilectionē inhabitat animus. Omne quippe quod diligimus, quasi in hoc quiescentes habitamus. Vnde Paulus quia in supernis cor fixerat,in terra quidā positus, sed tamen à terra extraneus, dicebat: Nostra conuersatio in cœlis est. Mens itaq; hypocritæ nihil aliud in omne quod agit,nisi opinionis suæ gloriam cogitat,nec curat quo pōst per meritum ducitur,sed quid interim dicatur. Domus ergo eius, est delectatio fauoris,quam quasi quietus inhabitat:quia per cuncta sua opera ad hanc se intra animum reclinat. Sed stare domus hæc non ualet, quia laus cùm uita præterit, & humanus fauor in iudicio non subsistit. Vnde & fatuæ uirgines quæ oleum in uasis non sumpserant,quia in alienis scilicet uocibus gloriā, & non in suis cōscientijs habebant, turbatæ per sponsi præsentiam dicūt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Oleum quippe à proximis petere,est gloriam boni operis, à testimonio alieni oris implorare. Mens etenim uacua: cùm cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse inuenerit, testimoniū foris quærit. Ac si apertè fatuæ uirgines dicant: Cùm nos repelli sine retributione conspicitis,dicite in nostro opere quid uidistis. Sed frustra tunc hypocrita super hanc domū laudis innitit, quia nihil ei in iudicio attestatio humana suffragat, quia eam dem laudem quā pōst in testimoniū exigit, prius in munere recepit. Vel certè super domum suam hypocrita innitit, cùm uanis fauoribus deceptus, quasi de fiducia sanctitatis eleuat. Multa quippe hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam uerò bona in publico. Cunctę ex bonis patentibus laudes recipiunt, ab occultis malis cōsiderationis oculos auertūt,talesq; se æstimant,quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Vnde sit plerunq; ut ad supernum quoq; iudicium cum fiducia ueniant,quia tales se apud internum arbitrum credunt,quales ab hominibus foris habebantur. Sed stare domus hypocritæ non ualet:quia in terrore districti examinis, omnis anteactæ fiducia sanctitatis cadit. Cunctę sibi oris alieni testimonia deesse cognouerit,ad sua se opera enumerāda cō uertit. Vnde & adhuc subditur: Fulciet eam,& non cōsurget.] Hoc nanq; quod per se stare non ualet, fulcitur ut stet: quia cùm uitā suam hypocrita labefactari in iudicio cōspicit, hāc fulcire do stature operum enumeratione cōtendit. An nō laudis suæ habitaculum hinc inde fulciunt, qui acta sua, ut præfati sumus,in iudicio enumerantes dicunt: Domine domine,nonne in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dæmonia eiecim⁹, et in nomine tuo uirtutes multas fecimus: Sed domus laudis tot allegationibus fulta,minimè consurgit,quia protinus iudex dicit: Nunquam nouī uos,discedite à me qui operamini iniquitatem. Et sciendum est, quia hoc quod surgit, ab infimis ad superiora se erigit. Domus ergo hypocritæ surge re non ualet,quia per omne quod iuxta præcepta cœlestia agere potuit, à terra nunquam animum leuauit.Iure igitur tunc nequaquam ad præmium retributionis erigitur, quia per hoc quod nūc exhibet,in appetitu temporalis gloriæ iacet.

Quòd illaceſcente ſole iuſtitiæ,ſicci erunt & aridi hypocritæ,qui uirides uidentur & humecti. Cap. XXVIII

SEd quia uita hypocritæ scirpi appellatione signata, qualiter in iudicio reprobetur audiuimus: priusquam districtus iudex appareat, qualis ab hominibus habeatur audiamus. Sequitur:

Humectus uidetur scirpus antequam ueniat sol.] Sæpe in sacro eloquio dominus,Solis appellatione figuratur,sicut per prophetā dicitur: Vobis autem qui timetis nomen domini, orietur sol iustitiæ: & sicut repulsi in iudicio impij dicere in sapientiæ libro describuntur: Errauimus à uia ueritatis,& lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol nō est ortus nobis. Ante solem igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquam diuina districtio in iudicio candeat,omnis hypocrita infusum se sanctitatis gratia ostēdat:quali uirens aspicitur, quia iustus æstimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet, à cūctis ueneratio defertur, opinio laudis extenditur. Scirpus itaque iste in nocte humidus est, sole autem ueniente siccatur: quia nimirum hypocrita in tenebris uitæ præsentis, sanctus ab omnibus creditur, sed cùm districtus iudex uenerit, quàm sit iniquus apparebit. Dicat ergo: Humectus uidetur, antequam ueniat sol, quia uirētem se nunc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc diuini iudicij arescet. Sequitur: Et in ortu suo, germen eius egredit.] Herba quælibet nascendo prius à terra producitur, aura & æstibus tangitur, sole ac pluuijs nutritur, & tunc demum ad proferendum sui seminis germen aperitur. Scirpus uerò cum flore suo nascitur, moxq; dum à terra surgit, qui secum seminis germen producit. Bene ergo per herbas reliquas sanctus quilibet, per scirpum uerò hypocrita delignatur: quia iusti uiri priusquam in opere sanctæ conuersationis oriunt, huius uitæ hyemem tolerant, eosq; grauiū persecutionū æstus fatigant. Sed cùm recta faciunt, nequaq; hic suæ rectitudinis remunerationem quærūt. Cùm uerò à præ-

A

B

C

Phil.3

Matth.25

D

32

33

Sol.10 Matth.4

Sap.5

præsentis mundi laboribus exeunt, ad æternã patriam uenientes, expectata retributione perfruun tur. At contrà hypocrita, quia mox ut in bono opere nascitur, præsentis mundi recipere gloriã cognatur, quasi scirpi more cũ germine oritur. Qui pro eo qđ bene uiuere incipit, quærit statim, ut à cunctis honoretur. Germen itaq; in ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæpe nanq; nonnulli apertè prauitatis uias deserũt, sanctitatis habitũ sumunt, moxq; ut prima lumina bene uiuendi cõtigerint, obliti qui fuerint, affligi iam per pœnitentiam de consummatis nequitijs nolunt, laudari añ de inchoata iustitia appetunt, præsule exteris etiã melioribus cõcupiscunt. Quos plærunq; dum suxta uotum præsens prosperitas sequitur, multo quàm prius fuerant, de sanctitatis habitu peiores fiunt. Nã rebus multiplicib. occupati, atq; ipsa occupatione cõfũ, non solũ perpetrata minimè deplorant, sed adhuc quæ deplorentur exaggerant.

Quid sit non operari in primogenito bouis, & lignorum auferre præputia. Cap. XXIX

34 QVi enim mundũ deserunt, ad exteriora officia prouchi non debent, nisi per humilitatẽ diutius in eiusdem mundi contemptu solidentur. Citius nanq; bona depereunt, quę hominibus ante tempus innotescunt, quia & arbusta plantata, priusquam lixa radice coalescant, si manus coneu tiens tangit, arescit. At si in altum radix figitur, et terræ humoribus conspersa solidatur, hæc & manus impellit, sed non lædit: hæc & uentorum flatus inflectendo concutiũt, sed non euertunt. Ne ergo eruatur uita cœpti operis, diutinè æ robustę in alto humilitatis figenda est radix cordis: ut cũ ab humano ore, detractionis aura uel fauoris flauerit, etsi in quamlibet partem utrũq; incurũat, animum funditùs non euellat, sed ad statum suum protinus post inflectionẽ redeat, si apud se fortis in radice perdurat. Quid in rebus excrescentibus parieteſurgente robustius: Qui tamen si dũ conſtruitur, impellatur, ſtatim ſine labore deſtruitur. Si autem per ſpatium tẽporis ab humore ſuo exiccari permittitur, ſæpe & arietum ictibus minimè quaſſatur. Sic ſic uidelicet bona noſtra & in tempeſtiue manifeſtata deperunt, & diutius occultata ſolidatur: quia humanæ occupationis manus cũm ineſpiẽtem conuerſationis noſtræ uitam cõtigerit, quaſi rectẽm parietem impellit, eamq; facilè deſtruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ nõ amiſit. Cũm uero in longa quietis ſuæ adiectione ſe animus comprimit, quaſi more exiccati parietis, contra ictus obdureſcit, & conſractum protinus reſilit, omne quod ſolidum impactum fuerit. Hinc eſt quòd uitam inchoãtium Deut. 25 Moyſes humanis occupationibus exerceri prohibuit, dicens: Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouiũ. In primogenito quippe bouis operari, eſt bonæ cõuerſationis primordia, in exereitio publicæ actionis offendere. Ouium quippe primogenita tondere, eſt ab oceultationis ſuæ tegmine, humanis oculis inchoãtia bona opera noſtra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemur, atq; à primogenitis ouiũ detondẽdis cõpeſcimur, quia eſt quid robuſtũ incipimus, exercere hoc in aperto citius nõ debemus: Et cũm uita noſtra ſimplex quid atq; innocuũ inchoat, dignũ eſt, ut ſecreti ſui uelamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quaſi ſub ducto uellere oſtendat. Ad ſola ergo diuina ſacrificia bouũ primogenita ouiumq; proficiant, ut quicquid forte, ſimplex, innocuũq; incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis, in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tanto libentius accipit, quãto & ab hominib. occultatũ, nulla laudis appetitione maculãt. Sæpe autẽ nouæ cõuerſationis primordia adhuc ex carnali uita ſunt cõmixta, & idcirco innotescere citius nõ debent, ne cùm laudanẽ bona quæ placẽt, deceptus laude ſua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latent. Vnde rectè rurſum per Moſen dicit: Quando ingreſſi fueritis terrã, quã Leuit. 19 ego daturus ſum uobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorũ. Poma quę germinant, immũda erũt uobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera, ſunt opera uirtutib. fœcunda. Præputia itaq; lignorũ auferimus, cùm de ipſa inchoationis infirmitate ſuſpecti, primordia noſtrorũ operum nõ approbamus. Poma aũt quę germinant, immũda dueimus, noſtris; eſibus nõ aptamus: quia cùm primordia boni laudanẽ operis, dignũ eſt ut hoc animũ non paſcat operantis, ne dũ accepta laus ſuauiter carpit, fructus operis intẽpeſtiuè comedãt. Qui ergo inchoatę uirtutis, ab humano ore laudem receperit, quaſi plantati ligni antę tempus pomũ comedit. Hinc per Pſalmi Pſal. 126 ſtam uetitas dicit: Vanũ eſt uobis ante lucem ſurgere, ſurgite poſtq; ſederitis. Ante lucem quippe ſurgere, eſt prius ęſp claritas æternæ retributionis appareat, in præſentis uitæ nocte gaudere. Sederi dum ergo prius eſt, ut pòſt rectè ſurgamus: quia quiſquis nunc ſeſe ſponte non humiliat, ne quaquam hunc ſequẽs gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucẽ ſurgere, hoc hic hypocritę in ortu eſt ger men, pferre: quia humanas laudes deſiderans, ubi ad opus bonũ naſcẽr, ibi mox expetit, ut gloriã retributionis aſſequar. An nõ in ortu ſuo hi germen protulerant, de quibus ueritas dicebat: Amãt pri- Mat. 12 mos diſcubitus in cõuiuijs, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & uocari homi nibus Rabbi? Pro eo ergo quòd bene agere incipiunt, quaſi honorẽ cõſequi ab hominib. conant: quaſi ſcirpi more ab ortu ſuo cum germine exurgunt. Hi nimirũ cùm rectа operari appetũt, prius mente ſollicita eiuſdem operis ſui teſtes quęrunt, & taeita cogitatione pertractãt, ſi ſunt qui gerenda uideant, ſi dignè hæc eloqui, qui uiderint, poſſint. Si uero eorũ facta nullũ fortaſſe hominũ contingat aſpiçere, hæ ſe proculdubio æſtimãt perdidiſſe, & interni arbitri oculos quaſi abſentes de putant: quia ab eo uiſcem ſui operis recipere in poſterum recuſant. Et quoniam cùm rectum quod hypocrita egerit, uideri à multis quærit, bene adhuc de hoc ſcirpo ſubiungitur: Super acerũum petrarum

petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.] Quid enim radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt. sicut & de uerbi semine per prophetam dicitur: Et hoc quod saluatū fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructū uerò sursum facere, est per efficaciā operis, rectā quæ cogitauit ostendere. Lapidū uerò nomine in sacra scriptura homines designant: sicut sanctæ Ecclesiæ per Esaiam dicitur: Ponā iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos. Qui eosdem lapides quid dixisset, aperuit cùm subiungit: Vniuersos filios tuos doctos à domino. Et sicut admonente Petro apostolo dicitur: Et uos tanquā lapides uiui superædificamini domus spiritales. Hoc itaque loco quia lapides dicti sunt, sed tamen uiui minimè dicuntur, nuda appellatione lapidū permisti possunt reprobi & electi figurari.

Quòd in suam destructionem laborant, qui nuncijs regis Babylonis bona quæ agunt, quasi diuinas congregatas ostendunt. Caput XXX

Circpus itaq; iste qui inter lapides commorat, super aceruum petrarum radices denfat, quia omnis hypocrita cogitationes suas in exquirēda hominū admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocrite faciunt: quia occultis cogitationibus laudes hominū requirunt, quasi radices seirpi in aceruum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudari autem has secum taciti in cogitationibus uersant. Gaudent se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cunq; inflati fauoribus apud semetipsos intumescunt, sæpe miranf taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quoddie semetipsis altiores cupiūt, ac miris inuentionibus in opere excrescunt, quia sicut uirtus humilitatis omne uitiū eneruat, sic arrogāntia roborat. Cogit nanque mentem iuuenescere, & contra ætates ualere, quia & ꝺ negat uigor ualetudinis amor imperat laudis. Vnde & factis suis, ut dixímus, arbitros inquirunt. Si uerò eorū operi testes deesse contingat, narrant ipsi quæ gesserint. Cunque efferri fauoribus cœperint, sæpe eisdem suis operibus quæ egisse se referūt, mentiendo aliquid adiungunt. Cùm uerò & uera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt, quia quælibet remunerāti fauoribus, ab eorū intima retributione uacuant. In eo enim quòd bona sua patefaciunt, ostendunt mali gnis spiritibus, quasi insidiantibus hostibus, quæ prædentur. Quorū profecto uitam illa cunctis notissima Ezechiæ culpa figurauit, quòd postquam una prece, & sub unius noctis spacio, centū octoginta quinque milia hostiū angelo feriente prostrauit: postquam occasui proximū, ad altiora cœli spacia solem reduxit: postquā uitā propinquantē sam termino coarctatam, in tempora longiora protelauit: susceptis Babylonici regis nuncijs, bona omnia quæ possidebat ostendit: sed prophetæ

A uoce protinus audiuit: Ecce dies uenient, & auferent omnia quę in domo tua sunt, in Babylonem: non relinquet quicquā, dicit dominus. Sic sic nimirum hypocrite postquā magnis uirtutibus excrescunt, quia cauere malignorū spirituū insidias negligunt, & cælari in eisdem uirtutibus nolunt, bona sua ostendendo, hostium faciunt: & proden tes subitò amittūt, quicquid diutius studēres operantur. Hinc per Psalmistā dicitur: Tradidit in captiuitatē uirtutes eorū, & pulchritudines eorū in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo arrogātiū, inimici manibus tradit: quia omne bonum quod per concupiscentiā laudis ostenditur, occulti aduersarij furi mancipatur. Hostes nanq; ad rapinam prouocat, qui suas eorum notitiæ diuitias denudat. Quousq; enim ab æternę patrię ciuitate distinguimur, per latronū insidiantiū iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, absondat necesse est bona quę portat. O miseri qui affectantes laudes hominū, in semetipsis dissipant fructus laborum, cunq; se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cùm ad iactantiam prouocant, eorū, sicut diximus, opera captiuantes denudant. Vnde sub cuiusdā gentis specie, antiquorum hostiū malitiā signans, per prophetam ueritas dicit: Posuit uineā meā in deserto, decorticauit ficum meam, nudās expoliauit eam, albi facti sunt rami eius: Insidiantibus quippe spiritibus, Dei uinea in deserto ponit, cùm plena fructibus anima, humanæ laudis cupiditati diffipat. Ficū dei gens ista decorticat, quia feductam mentem, in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad ostentationem perstrahit, tegmen ei humilitatis tollit: eamq; nudans expoliat, quia quousq; in bonis suis ablcondit, quasi propriū tegminis cortice uestit. Cùm uerò mens hoc quod egerit, uidet ab alijs concupisci, quasi expoliata ficus eum qui se texerat corti cem amisit. Vbi aptè subdit: Albi facti sunt rami eius, quia ostensa humanis oculis eius opera candescunt, de sanctitate nomen sumitur, cùm recta actio diuulgatur. Sed quoniam subducto cortice rami ficí huius aresc̄ūt, folerter intuendū est: quia facta arrogantium humanis oculis ostensa, unde placere appetūt, inde siccanf. Mens itaq; quę per iactantiam proditur, decorticata rectè ficus uocatur: quia & candida est per hoc quòd tegmine corticis nudaf. Intus ergo sunt seruanda quæ agimus, si ab interno arbitro uicè recipere nostri opetis expectamus. Hinc est em ꝺ per Euangeliū ueritas dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: ut sit eleemosyna tua in abscōdito, & pater tuus qui uiꝺet in abscondito reddet tibi. Hinc est quod de electoru Ecclesia per Psalmistā dicit: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est, testimoniū conscientiæ nostrę. Filia quippe regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritalium principum prædicatione generata, gloriā intus habet: quia hoc quod agit, in ostentationis iactantia non habet. Gloriam suam

Paulus

4.Reg.20

Psal.77

Tobet.2

Psal.44

2.Cor.1

Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia
A
fauores oris alieni non appetens, uitæ suæ gaudia
extra semetipsum ponere ignorat. Occultãda sunt
ergo quæ agimus, ne hæc in huius uitæ itinere in-
caute portantes, latrõ cinantium spirituum incur-
38 sione perdamus. Et tamen ueritas dicit: Vide-
Matth. 5 ant opera uestra bona, & glorificent patrem ue-
strum qui in cœlis est. Sed aliud est profectò, cùm
in ostensione operis, gloria quæritur largitoris, a-
liud cùm laus priuata concupiscitur de dono lar-
gientis. Vnde & rursus in Euangelio hæc eadem
Videm ueritas dicit: Attendite, ne iustitiam uestram fa-
cia tis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Opus
ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cor-
dis prius examinatione pensandum est, per eius-
dem ostensionis studium quid quæratur. Si enim
B
dantis gloriam quærimus, etiã publica nostra ope
ra, in cõspectu illius occulta seruamus. Si uerò per
hęc nostrã laudẽ concupiscimus, foras ab eius cõ
spectu iam fusa sunt, etiãsi à multis ignoretur. Sed
ualde perfectorum est, sic ostensa opere, autoris
gloriã quærere, ut de illata laude priuata nesciant
exultatione gaudere. Tunc solùm nanq; innoxiè
hominibus laudabile opus ostendit, cum per de-
spectũ mentis ueraciter laus impensa calcat. Quã
quia infirmi quiq; perfectè contemnendo non su
Not. perant, restare necesse est, ut bonũ hoc quod ope-
rantur abscondãt. Sæpe enim ab ipso ostensionis
exordio, propriã laudem quærũt, sæpe uerò in o-
stensione operis, autoris patefacere gloriã cupiũt,
sed excepti fauoribus, in laudis proprię cupiditã-
tem rapiuntur, cunq; semetipsos dũdicare inte-
rius negligũt, sparsi exterius ignorant quod agũt,
eorumq; opus suæ elationi militãt, atq; hoc se im-
pendere obsequio largitoris putãt. Scirpus ergo
inter lapides cõmoratur, quia ibi hypocrita stat,
ubi mentis suę intentionem solidat. Nam cùm at-
testationem percipere multorũ ambit, quasi in la-
pidũ collectione subsistit. Sed iste hypocrita qui
scirpi appellatione signatur, cùm corpus abstinẽ-
tia domat, cùm largiendo quę possidet, studio pie
tatis exudat, cùm notitia sacræ legis eruditẽ, cùm
uerbo prædicationis utitur: quis hũc tanta plenũ
largitate cõspiciens, à gratia æstimet largitoris a-
lienum? Et tamen superna dispensatio largiẽ huic
dona operis, & sortem denegat hæreditatis, ope-
D
randi munera cumulat, et tamen uitam operantis
ignorat: quia cùm perceptum munus ad laudem
propriã trahitur, in cõspectu lucis intimæ umbra
elationis obscurat. Vnde & bene subdit: Si ab-
sorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet:
Non noui te.] De loco suo hypocrita absorbet,
cùm à præsentis uitæ fauoribꝰ. morte interueniẽte
separatur. Sed hũc absorptum internus arbiter
negat, seq; eum nescire denunciat, quia simulato-
ris uitam iustè reprobando ueritas ignorat, nec re
cognoscit eius bona quæ egit, quia hæc ex recta
intentione non protulit. Vnde & fatuis uirginib.
Matth. 25 in iudicũ ueniens dicit: Amen dico uobis, nescio
uos. In quibus dum mentis corruptionem cõsidę
rat, carnis etiam incorruptionẽ damnat. Sed uti-
A
nam hypocritis sua perditio sola sufficeret, & ne-
quaquam peruersa eorum studia ardẽter alios ad
uitam duplicitatis instigarent. Hoc nanq; uniuꝰ-
cuiuscp proprium esse solet, ut qualis ipse fuerit, ta
les sibi coiungat & alios uelit, diuerlitatem uitę re
fugiat, atque hoc imitandũ imprimat quod amat.
Vnde & apud hypocritarum sensum simplicitas,
omnis in crimine est. Apertas quippe mẽtes dijudi-
cant, & puritatẽ cordis, hebetudinẽ appellant,
omnescp quos sibi adhærere cupiunt, à limplicita
tis itinere diuertũt, & quasi expulsa insipiẽtia eos
erudisse se æstimãt, in quibus puritatem mentis,
id est, artem sapientiæ debellant. Quia uerò 39
non solùm ex sua peruersitate hypocrita, sed ad-
iuncta etiam sequacium perditione reprobatur,
postcp nõ cognosci à iudice dicit: rectè protinus
subinferꝰ. Hæc est emptio lætitia uię eius: ut rursum
de terra alij germinẽtur.] Ac si apertè diceretꝰ: Ve
niente iudice nequaq; cognoscitur, sed multiplici
ter supplicia recipit, quia eo latius in sua iniquita-
te lætatus est: quo & in alijs mala propagauit. Cui
enim hic non sufficit iniquitas propria, torqueat
illic necesse est, etiã ex merito reatus alieni. Nunc
itaq; simulatores gaudeant, & humana iudicia se
obtinuisse gloriẽtur. Despiciatur iustorũ simpli
citas: atq; à calliditate perfectionis fatuitas uocetur.
Cui desp ectus simplicium transit: citius duplicũ
gloria percurrit. Vnde & apte subiungitur:

Quòd ferui Dei quorum uita nunc æstimatur insania: in nouissimo ridebunt quando introibunt in gaudium domini sui. Cap. XXXI

C
DEus nõ proficiet simplicẽ: nec porriget ma-
nũ malignis.] Quia nimirũ districtus in iudi
cio apparens, & despectũ simplicitũ glorificando
erigit, & malignorũ gloriam reprobando confrin
git. Maligni emuocãt hypocritę: qui bona nõ be
ne faciũt, & recta q̃ agere uidẽt, sub studio lau-
dis operanꝰ. Manũ uerò cui porrigimus, hũc uide
licet à imis eleuamus. Malignis ergo deus manũ
non porrigit: quia quærẽtes terrenã gloriã in imo
derelinquit, & quãlibet recta uideant esse quæ a-
gunt, bona sũ ad gaudia superna nõ prouehit. Vel cer
te ideo maligni appellanꝰ hypocritæ, quia beni-
gnitatẽ erga proximos ostẽdunt, & dolos suę ini
quitatis operiunt. Per omne nanq; ꝺ quel faciunt,
D
uel loquũtur, simplicitatẽ exterius exhibẽt, sed sub-
tilitate interius duplicitatis callẽt, puritatẽ super-
ficie simulãt, sed semper malitiã sub specie purita-
tis occultãt. Quos cõtra bene per Moysen dicit:
Nõ indues uestẽ ex lana, linoq; cõtextã. Per lanã Deut. 22
quippe simplicitas, per linum uerò subtilitas desi
gnatur: Et nimirũ uestis quæ ex lana linoq; consi-
citur, linum interius cælat, lanam in superficie de-
monstrat. Vestem ergo ex lana linoq; contextam
induit, qui in locutione uel actione qua utitur, in-
tus subtilitatem malitiæ operit, & simplicitatem
foris innocẽtiæ ostendit. Quia enim sub puritatis
imagine deprehendi callidꝰ as nõ ualet, quasi sub
lanæ grassitudine linũ latet. Bene aũt post repro-
borum supplicia, iustorũ remuneratio demonstra
tur, cùm protinus subditur: Donec impleatur

os

os tuum risu, & labia tua iubilo.] Os quippe iusto rum tunc risu replebitur, cùm eorum corda finitis peregrinationum fletibus, æternæ lætitiæ exultatione satiabuntur. De hoc risu discipulis ueritas dicit: Mundus gaudebit, uos autē contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Et rursum: Videbo uos, & gaudebit cor uestrū, & gaudiū ue strum nemo tollet à uobis. De hoc risu sanctæ ecclesiæ Salomon ait: Ridebit in die nouissimo. De hoc iterū dicit: Timenti dominū, bene erit in extremis. Non autem tunc risus erit corporis, sed risus cordis. Risus enim nunc corporis de lasciuia dissolutionis: nam risus cordis tunc de lætitia nascetur securitatis: Cùm ergo electi homines implentur gaudio manifestæ cōtemplationis: quasi ad hilaritatem risus exiliūt in ore mentis. Iubilum uerò dicimus, cùm tantam lætitiā corde concipimus, quantam sermonis efficacia non explemus, & tamen mente exultatio hoc quod sermone nō explicat, ore sonat. Bene autem os risu impleri dicit: & labia iubilo: quia in illa æterna patria, cùm iustorū mens in exultationem rapitur, lingua in cantum laudis eleuatur. Qui quoniam tantum ui dent, quantum dicere non ualent, in risu iubilant: quia non explendo resonant quod amant. Donec autem dicitur, non quòd omnipotens Deus eoufq; malignos non subleuet, quousq; electos su os in iubilationis gaudia assumat: ac si pōst à pœna eripiat, quos antè in culpa deserēs damnat: sed quòd hoc nequaquā uel ante iudiciū faciat, cùm dubiū hominibus uideri possit an fiat. Nam postelectorum suorum iubilum quia malignis manum non porrigat, ex ipsa iam districtione ultimi examinis constat. Sic nanq; & per Psalmistam dicitur: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorum: Non quòd à dextris domini nequaquam dominus sedeat, postq; inimicos illius feriens, eius potestati subiternit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet, & priusquā rebellium suorū corda conculcet. In qua nimirum constat, quia subiectis hostibus sine fine & posterius regnat: sicut per Euangeliū de Mariæ sponso dicitur: Et non cognouit eam donec peperit filiū suum primogenitum: non quòd hanc post natiui tatem Dei cognouerit: sed quòd nequaquā illam contigit, etiam cùm cōditoris sui matrem esse nesciuit. Nam quia eam cōtingere nequaquā ualuit, postquam redemptionis nostræ ex eius utero celebrari mysterium agnouit, de illo profecto tempore necesse erat ut Euangelista testimonium ferret, de quo propter Ioseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic itaq; nunc dicitur: Deus non proficiet simplicem, nec porriget manum malignis, do nec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Ac si aperte diceretur: Vitam simplicium nec ante iu dicium deserit, & malignorum mentes percutere deserendo nec priusquam appareat prætermittit: nam quia sine fine reprobos cruciet, & electi eius in perpetuum possēt apparuerit, regnent, profecto dubium non est. Sequitur:

Quòd in die iudicij reprobi erubescent, quum in illa mundi ruina quam uane laborauerint, tunc demum intelligent. Cap. XXXII

QVi oderunt te, induentur confusione.] Iustorum hostes in extremo examine confusio induit, quia cùm transacta mala redūdare sibi ante oculos mētis aspexerint, suus eos undiq; rea tus deprimens uestit. Ad pœnam hi quippe tunc factorum suorū memoriā tolerāt, qui nunc quasi à sensu rationis extranei gaudentes peccāt. Ibi uident quantum debuerint fugere quod amauerūt, ibi conspiciunt q̄ lugubre fuerit, quod nunc in culpa gratulantur. Tunc animum reatus obnubilat, & recordationis suæ iaculis ipsa se conscientia impugnat. Quis igit̄ digne penset iniquorū confusio quanta tunc erit, quando & foris æternus iudex cernit, & intus ante oculos culpa uersat? Qui ad hæc idcirco peruenīunt, quia sola hic transeun tia dilexerunt. Vnde & apte mox subdit: Et tabernaculum impiorum non subsistet.] Tabernaculum quippe constructū, ut ab æstu corpus & frigore defendatur. Quid itaq; hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur, per quā super se reprobi castra multiplicant, ut se à præsentis uitæ necessitatibus quasi ab æstu & imbribus defendant? Honoribus nanq; excrescere ambiunt, ne despecti uideantur. Terrena ag gregando exaggerant, ne inopię frigore tabescāt. Contemnunt curare quod despiciunt: & tota intentione satagunt, ne quid in præsentibus desit. Student nomen dilatare, ne lateāt, & si cuncta ad desiderium suppetant, munitos se in omnibus & felices putant. Vbi ergo mentis habitationem construunt, ibi proculdubio tabernacula fixerūt. Aduersa impatienter perferunt, remisse in prosperis lætantur. Sola quæ assunt cogitant, nec ad affectum cœlestis patriæ ulla recordatione respirant. Gaudent sibi suppetere bona quæ cupiunt, atq; ubi carne requiescunt, ibi & mentem extinguendo sepeliunt: quia secularis curæ telo trucidati, ter renarum rerum aggerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc semper interius per cogitationem portant. At contra iusti nec oblata bona hic pro magno suscipiunt, nec illata mala uallde pertimescūt: sed cum bonis præsentibus, utuntur, uentura mala metuunt, & cùm de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur: sicq; temporali refouentur subsidio, sicut uiator in stabulo utiq; lecto, paufat, & recedere festinat, quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente. Nonnunquā uerò & aduersa perpeti appetūt, in transitoris prosperari refugiūt, ne delectatione itineris, à patriæ peruentione sequestrentur, ne grestium cordis in uia peregrinationis figant, & quandoq; ad conspectum cœlestis patriæ sine mora perueniant. Gaudent despici, nec dolent se necessitatibus affligi. Qui ergo contra præsentia se aduersa non muniunt, quasi contra æstus & pluuias habere tabernaculum nolūt. Vnde & Petrus iure reprehenditur, quia nec dum mētis perfectione roboratus, ueritatis claritate

toan. 16 Ibidem Prou. 31 Eccl. 1

Psal. 109 Matth. 1

Matth. 17

tate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Iusti itaq; hic se construere negligunt, ubi pere grinos se & hospites nouerūt. Quia enim in prorsijs gaudere desiderāt, esse in alieno felices recusant. Iniusti aūt quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate diuisi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quòd ab ipso humanæ conditionis exordio, in electa prole Enoch septimus nascitur: Hinc est quòd Cain primum filium suum Enoch uocat, atq; ex eius nomine ciuitatē quam condidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui ergo se in primordijs dedicant, quia in hac uita, quæ ante est, cordis radicem plantant: ut hic ad uotū floreant, & à sequenti patria funditus arescāt. Ex iustis uerò Enoch septimus oritur, quia eorū uitæ festa dedicatione in fine seruāt. Hinc est quòd attestante Paulo, Abraham in casulis habitat, quia habentē fundamenta ciuitatem quam supernus artifex cōstruxit, expectat. Hinc est quòd Iacob greges ouiū sequens humiliter graditur, atq; huic Esau obuiā ueniens, tumultu multiplicis comitatus eleuat: quia timitū & electi hic elationem nō habent, & in bonis carnis reprobi læti tumēt. Hinc ad Israel dominus dicit: Si elegeris unū de populo terræ & constitueris principem super te, non faciet sibi equos & equites. Et tamen primus rex ab eodē populo electus, repentè ut culmen potestatis attigit, tria milia sibimet equites elegit, in elationem protinus prodijt, ad ædificationem percepti culminis erupit, quia foris restringere sub æqualitate non poterat, quod intus animus super cæteros tumebat. Quasi munitum sibi diues ille tabernaculum construxerat, qui dicebat: Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, comede, & bibe, & epulare. Sed quia eius tabernaculum in ueritatis fundamento nō subsistit, ilico audiuit: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te: quæ aūt parasti, cuius erunt? Bene ergo dicitur: Tabernaculum impiorum non subsistet, quia uitæ fugientis amatores, dum studiosē se in præsentibus construunt, repentè ad æternam pœnam rapiuntur.

B. GREGORII MORALIVM IN CAPVT NONVM Sancti Iob, liber nonus.

Cap. I

IPeruersæ mentes si semel ad studium cōtrarietatis eruperint, siue prauum siue rectum quid à contradicētibus audiāt, aduersis hoc responsionibus impugnāt, quia cum persona per contrarietatem displicet, necrecta quæ protulerit placēt. At contrà bonorum corda, quibus in odium non uenit persona, sed culpa, sic peruersa dijudicant, ut quæ recta dicuntur, assumant. Discernendis quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri residēt, & sic malè prolata respuunt, ut tamen approbent quæ ex ueritate cognoscunt. Solet nanq; A interspinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, ut dum spina tollitur, spica nutrita tur: quatenus qui studet eradicare quod pungit, nouerit seruare quod reficit. Vnde & beatus Iob, quia Baldath Suites rectè per inquisitionem dixerat: Nunquid dominus supplātat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est: quia uera in hypochritas robustāque protulerat, bene hæc & contra prauos generaliter prolata conspiciēs, studium propriæ defensionis caleat, atq; audita protinus approbat, dicens:

Libri Iob caput nonum.

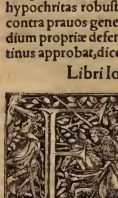

TRespondēs Iob, ait: Verè scioquòd ita sit B & quòd nō iustificetur homo cōpositus Deo. Si uoluerit cōtendere cū eo non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacē habuit? Qui trāstulit montes, & nescierūt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius cōcutiuntur. Qu præcipit Soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extēdit cœlos solus, & gradi tur super fluctus maris. Qui facit arcturū & oriona & interiora Austri. Qui facit magna & incōprehensibilia & mirabilia, quorum nō est numerus. Si uenerit ad me, non uidebo eum: si abierit, nō intelligam. Si repentè interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest: cur ita facis? Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbē. Quantus ergo sum ego ut respondeā ei, & loquar uerbis meis cum eo? Qui etiā si habuero quippiam iustum, C D non respondebo: sed meum iudicē deprecabor. Et cùm inuocantem me exaudierit, nō credo quòd audierit uocem meā. In turbine enim conteret me, & multiplicabit uulnera mea, etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur, robustissimus est. Si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me uoluero, os meū condemnabit me. Si innocens fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea: & tædebit me uitæ meæ. Vnū

est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel: & non de pœnis innocentium rideat. Terra data est in manus impij, uultum iudicum eius operit. Quòd si nō ille est, quis ergo est? Dies mei uelociores fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila uolans ad escā. Cùm dixero: Nequaqȝ ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui? Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut mundissimæ manus meæ. tamen sordibus intinges me: & abominabuntur me uestimenta mea. Neqȝ enim uiro qui similis mei est respondebo, nec qui mecū in iudicio ex æquo possit audiri. Non est qui utrūqȝ ualeat arguere, & ponere manum suā in ambobus. Auferat à me uirgam suam, & pauor eius nō me terreat. Loquar, & non timebo eum. Nec enim possūm metuens respondere.

Quòd qui de uitæ perfectione se erigit, nec initium sibi habere ostendit. Cap. II.

VEre scio quòd ita sit, & quòd nō iustificabitur homo cōpositus Deo.] Homo quippe Deo non compositus, iustitiā percepit, compositus amittit: quia quisquis se autori bonorū comparat, bono se quòd acceperat priuat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignū est erectus inde destruar. Sanctus aūt uir, quia omne uirtutis nostræ meritū esse uitium conspicit, si ab interno arbitro districtè iudicetur, rectè subiungit: Si uoluerit contendere cum eo, nō poterit respondere ei unum pro mille.] In scriptura sancta mille narius numerus pro uniuersitate solet intelligi. Hinc etenim Psalmista ait: Verbi quod mandauit in mille generationes: cùm profectò cōstet quòd ab ipso mundi exordio usqȝ ad redēptoris aduentum, per Euangelistam nō amplius quàm septuagintaseptē propagines numerētur. Quid ergo in millenario numero, nisi ad proferendā nouam sobolem, perfecta uniuersitas præscitæ generationis exprimit? Hinc & per Ioannem dicitur: Et regnabunt cum eo mille annis, quia uidelicet regnū sanctę Ecclesiæ, uniuersitatis perfectione solidat. Quia uerò monas decies multiplicata in denariū ducitur: denarius per semetipsum ductus in centenarium dilatat, qui rursus per denarium ductus in millenarium tendit, cùm ab uno incipimus, ut ad millenariū ueniamus, quòd hoc loco unius appellatione, nisi bene uiuendi initium, quid millenarij

A numeri amplitudine, nisi eiusdem bonæ uitæ perfectio designatur: Cum Deo autē contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriā suæ uirtutis arrogare. Sed sanctus uir conspiciat, quia & qui summa sam dona perceptis, si de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat amittit, & dicat: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille. Qui enim cum autore contendit, unum pro mille respondere nō sufficit: quia qui de perfectione se erigit, habere se bene utūcȝ nec initium ostendit. Vnum nancȝ pro mille respondere non possumus: quia cùm de bonæ uitæ perfectione ex tollimur, hāc nos nec inchoasse monstramus. Sed tunc de nostra infirmitate uerius conc utimur, si quàm sit immensa potentia iudicis, consideramus.

B pensamus. Vnde & subditur: Sapiens corde est, & fortis robore.] Quid mirum si conditorem sapientium, sapientem dicimus, quem ipsam esse sapientiam scimus? Et quid mirum quòd fortē esse memorat, quem ipsam esse fortitudinem nullus ignorat? Sed sanctus uir duobus uerbis in laudē autoris prolatis, aliquid nobis intimat, unde nos ad cognitionem nostram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur: quia occulta nostra subtiliter agnoscit: & esse fortis adiungitur, quia ualenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis, quia sapiens: nec uitari, quia fortis est, ualet. Nunc ut sapiens omnia inuisibilis aspicit: tunc ut fortis sine ullo obstaculo quos reprobat punit. Qui hoc quoqȝ hic fortī sapientia ordinat, ut humana mens

C cùm contra autorem se eleuat, ipsa se sua elatione confundat. Vnde & subditur: Quis restitit ei, & pacem habuit?] Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipse ut creata sibimet cōueniant ordinat. In quo ergo conditori resistitur, pacis conuentio dissiparur: quia ordinata esse nequeunt, quæ superni moderaminis dispositionem perdunt. Quæ enim subiecta Deo, in trāquillitate persistere nequeūt, ipsa se sibimet dimissa confundunt: quia in se pacem non inueniunt, cui uenienti desuper in autore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus patitur: quia per naturæ suæ inquietudinem foris uagatur. Sic primus humani generis parens, quia autoris præcepto restitit, carnis protinus cōtumeliam sensit: & quia subesse conditori per obedientiam noluit, sub semetipso prostratus, & pacem corporis protinus amisit. Bene ergo dicitur: Quis restitit ei & pacem habuit? quia peruersa mens unde se contra autorem erigit, inde se in semetipsa confundit. Resistere autem Deo dicimur, cùm repugnare eius dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas in-

D commutabili eius sententiæ obuiat, sed tamen quod exepere non ualet, tentat. Nam sæpe humana infirmitas occultè uim dispositionis agnoscit, & tamen hanc mutare si ualeat appetit. Contraire satagit, sed ipso se gladio contradictionis frangit. Ordini interno renititur, sed suis uiribus conatibus ligatur. Habere ergo pacem resistens non potest: quia dum superbia confusio sequitur, quòd stulte per cul-

per culpam geritur, hoc in agētis pœnam mirabiliter ordinatur: Sed uir sanctus uirtute prophetici spiritus plenus, cùm confusionem generaliter humanæ superbiæ cōspicit, ad speciale malum proti nus plebis Israeliticæ oculos mentis tendit, & quę pœna elatos omnes maneat, ex unius gentis interitu ostendit. Nam repente subiungit, dicens: Qui transtulit montes, & nescierunt hi, quos subuertit in furore suo.] In scriptura sacra sæpe montium nomine, prædicantium altitudo designatur. De quibus per Psalmistam dicitur: Suscipiāt montes pacem populo tuo. Electi quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritō montes uocantur: quia per uitæ suæ cellitudinem ima terrenorum deserunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes uetitas transtulit, cùm prædicatores sanctos àludæę obduratione subtraxit. Vnde rectè etiam per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in cor maris. In cor enim maris montes translati sunt, cùm prædicantes Apostoli à Iudæę perfidia repulsi, ad intellectum gentilium uenerūt. Vnde ipsi quoq; in suis actibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed hanc eandem translationem montium hi ipsi nescierunt, qui in domini furore subuersi sunt, quia cùm de suis finibus Hebræi Apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quòd prædicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis, iusta animaduersione percussi, tanto intelligentiæ errore cæcati sunt, ut quòd lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed repulsis Apostolis, à Romano protinus principe Tito Iudæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa, dissipatur. Vnde & translatis montibus recte subiungitur. Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.] De loco quippe suo terra commota est: cùm plebs Israelitica de Iudæę finibus eiusla, nimirum colla gentibus subdidit, quia subdi autori recusauit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes & principes legis doctores atque pharisæos ruitura eius fabricæ structura surrexit. In ipsis nanque lite ræ ædificium tenuit, & tranquillitatis suæ tempore, sacrificium carnalium quasi super impositæ fabricę onera portauit. Sed translatis montibus, columnæ concussæ sunt: quia subductis à Iudæa Apostolis, nec ipsi uiuere in illa permissi sunt, qui ab illa uitæ prędicatores expulerunt. Dignum quipper erat, ut terrenam patriam subacti perderent, cuius amore nequaquam ueriti sunt cœlestis patriæ milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus, Iudæa funditus corruit, & iusto iudicantis examine, in erroris sui tenebris mentis oculos clausit. Vnde & adhuc subditur:

Quòd propter malitiam subditorum subtrahatur lux prædicationis, & claudat Deus ora sanctorū doctorū. Cap. III

QVi præcepit Soli, & non orit: & stellas claudit quasi sub signaculo.] Aliquando nanq; in sacro eloquio Solis nomine, prædicatorum claritas designat: sicut per Ioannem dicit: Factus est sol ut saccus cilicinus. In extremo quippe tempore Sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens uita prædicantiū ante reprobrū oculos aspera & despecta monstratur. Qui stellarū quoq; claritate figurantur, quia dum rectà peccatoribus prædicant, tenebras nostræ nocti is illustrāt. Vnde & subtractis prædicatoribus, per prophetam dicitur: Prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Quia uerò sol per diem fulget, stellæ obscuritatem noctis strā diant, & plerunq; in sacro eloquio diei appellatio ne æterna patria, noctis autem nomine, præsens uita signatur: prædicatores sancti, ut sol nostris oculis fiunt, cùm contemplationem nobis uerę lucis aperiunt: & uelut stellæ in tenebris lucēt, cùm per actiuam uitam profuturis necessitatibus nostris terrena disponunt. Quasi in die ut Sol coruscant, cùm ad cōtemplandam internæ claritatis patriā, mentis nostræ aciem subleuant: & quasi stellæ in nocte respiendent: quia & cùm terrena agunt, offensurum famiamq; nostri operis pedē, exemplo suæ rectitudinis dirigunt. Sed quia expulsis prædicatoribus, non fuit qui plebi Iudaicę in perfidię suæ nocte remanenti, uel claritatem cōtemplatio nis ostenderet, uel actiuę uitæ lumen aperiret: ueritas quippe, quę hanc repulsa deseruit, subtracto prædicationis lumine, meritò suæ prauitatis excæ cauit, rectè dicitur: Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo. Oriri quippe ei Solem noluit, à qua prædicantium animum diuertit. Et quasi sub signaculo stellas clausit, qui dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorū mentibus cœleste lumē abscondit. Pensandum uerò est, quia idcirco aliquid sub signaculo claudimus: ut hoc cùm tempus congruit, ad medium proferamus. Et sacro eloquio attestāte didicimus: quòd Iudæa quæ nunc deseritur, ad finum fidei in fine colligatur. Hinc nanq; per Esaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient. Hinc Paulus ait: Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Qui igitur prædicatores suos nunc Iudææ oculis subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi sub signalo stellas clausit, ut absconsis prius, & pòst coruscātibus astrorū spiritalium radijs noctem perfidiæ suæ, & nunc repulsa non uideat, & tunc illuminata deprehendat. Hinc est quòd duo illi prædicatores eximij dilata morte subtracti sunt, ut ad prædicationis usum in fine reuocentur. De quibus per Ioannem dicitur: Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu domini terræ astantes. Quorum unum in Euangelio per semetipsam ueritas pollicetur dicens: Helias uenturus est, & restituet omnia. Quasi ergo sub signaculo stellæ clausæ sunt, quæ & nunc occultantur ne appareant, & pòst ut prodesse ualeant, apparebunt. Sed tamen plebs Israelitica, quæ ubertim in fine colligitur, in ipsis sanctæ Ecclesię exordijs crudeliter obdurat. Nam prædicatores ueritatis renuit, uerba adiutorij spreuit. Quod tamen mira autoris dispensatio-

ne agitur, ut nimirum prædicantium gloria quæ recepta in uno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulſa dilateтur. Vnde & aptè mox ſubditur.

Quòd cœli extenſi ſunt, quando dilatatum eſt Euangelium, & diffuſa prædicatio in orbem terrarum. Cap. IIII

QVi extendit cœlos ſolus.] Quid nanq; cœlorũ nomine, niſi hæc eadem cœleſtis prædicantium uiſta deſignatur? De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Ipſi igitur cœli, ipſi ſol eſſe memorãtur. Cœli ſcilicet, quia intercedẽdo protegunt. Sol autem: quia prædicando uim luminis oſtendunt. Commota igitur terra cœli extenſi ſunt, quia cùm ludæa ad uim perſecutionis inſremuit, Apoſtolorum uitam dominus in cunctarum gentium cognitionem dilatauit. Et dum illa per iudicium in mundum captiua diſpergitur, illi ubiq; per gratiam in honore tenduntur. Anguſti quippe cœli fuerant, cùm una plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum noſſet, ſi in ſolius Iſraelitici populi prædicatione remanſiſſet? Quis Pauli uirtutes agnoſceret, niſi hũc ludæa ad noſtram notitiam perſequẽdo tranſmiſiſſet? Ecce iam qui plagis & contumelijs ab Iſraelitica plebe repulſi ſunt, per mundi fines honorantur. Solus ergo dominus cœlos tetendit, qui ſecreti mira diſpoſatione conſilij, prædicatores ſuos unde permiſit in una gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari. Sed necp ipſa hæc præſenti dedita mũdo gentilitas, cùm culpas eius Apoſtolorum lingua corripuit, uerba uiſtæ libenter accepit. nam protinus in elatione cõtradictionis intumuit, atq; ad crudelitatẽ ſe perſecutionis excitauit. Sed quæ prædicationis uerbis contraſtre nititur, ſignorum citius admiratione temperatur. Vnde & aptè quo que in autoris laudem ſubiungitur

Quòd pauperes Chriſti, huius mundi poteſtates in miraculorum uirtute calcauerunt. Cap. V

ETgraditur ſuper ſtuctus maris.] Quid enim maris nomine, niſi in bonorum nece ſæuiens mundi huius amaritudo ſignatur? De quo & Pſalmiſta dicit: Congregãs quaſi in utrẽ aquas maris. Aquas etenim maris quaſi in utrem dominus con gregat, cùm miro moderamine cuncta diſponens in ſuis clauſas cordibus carnalium minas frenat. Super ſtuctus ergo maris dominus graditur: quia cùm ſe procellæ perſecutionis erigunt, mira culorum eius obſtupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ ueſaniæ mitigat, quaſi erectas in cumulo undas calcat. Nam cùm morem ſuum gentilitas deſtrui nouæ conuerſationis prædicationes conſpiceret: cùm mundi huius diuites elationi ſuæ cõtraire uiderent facta pauperũ: cùm ſapientes ſeculi aduerſari ſibi imperitorũ uerba penſarent, in perſecutionis protinus tempeſtatem turmuerunt. Sed qui uerborum aduerſitate commoti, ad perſecutionis procellas inſiliunt, ſignorum, ut diximus, admiratione temperantur. Tot ergo in his ſtuctibus dominus greſſus poſuit, quot ſuperbis perſecutoribus miracula oſtendit. Vnde bene rurſum per Pſalmiſtam dicit: Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelſis dominus: quia contra electorum uitam ad perſecutionis undas mundus ſe mirabiliter extulit, ſed has ſupernorũ conditor, ſub eleuata uirtute prædicantium miras bilius ſtrauit. miniſtros etenim ſuos plus oſtendit poſſe per miracula, quàm poteſtates terrenas quæ tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam dominus exteriora narrãs, interiora denuncians, dicit. Poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit, & cum mouebuntur, & non poterunt, & intumeſcent fluctus eius, & non tranlibunt illum. Arenam quippe dominus mari terminum poſuit: quia ad frangendam mundi gloriam, abiectos & pauperes elegit. Cuius nimirum maris fluctus intumeſcunt: cùm poteſtates ſeculi ad commotionem perſecutionis exiliunt. Sed tranſire arenam nequeũt: quia deſpectorum miraculis & humilitate franguntur. Sed dum mare ſæuit, dum per inſanias ſuæ fluctus erigitur, quia tamen uirtutis intimæ oſtenſione calcatur, ſancta Eccleſia proficit, atque ad ſtatum ſui ordinis per temporum incrementa conſurgit. Vnde & aptè mox ſubditur:

Quòd fundata in fide Chriſti Eccleſia, in hyeme infidelitatis contra perſecutorum procellas, primò martyres, deinde doctores effuſerunt: quibus poſt laborum preſſuras in interioribus Auſtri, id eſt, ſecreto cœleſtis patriæ ſinu, præparata eſt ab æterno cum angelis ſanctis hereditas. Cap. VI

QVi facit Arcturum & oriona & hyadas, & interiora Auſtri.] Nequaq; ſermo ueritatis uanas Heſiodi, Arati & Callimachi fabulas ſequiſ, ut arcturum nominans, extremã ſtellarum ſeptẽ caudam urſæ ſuſpicetur, & quaſi Orion gladium teneat, amator inſanus. Hæc quippe aſtrorũ nomina, à cultoribus ſapientiæ carnalis inuenta ſunt, ſed ſcriptura ſacra idcirco eiſdem uocabulis utitur: ut res quas inſinuare appetit, notitia uſitatę appellationis exprimantur. Nam ſi aſtra quæ uelle t perignota nobis nomina diceret: homo pro quo hæc eadem ſcriptura facta eſt, neſciret procludubio quid audiret. Sic igitur in ſacro eloquio ſapientes Dei ſermonem trahunt à ſapientibus ſeculi, ſicut in eo ſermone pro utilitate hominis, uocem in ſe humanæ paſſionis ipſe conditor hominum ſumit Deus, ut uidelicet dicat: Pœnitet me feciſſe hominem ſuper terrã: cùm profecto conſtet quia is qui cuncta priùs quàm ueniant cõſpicit, nequaquam poſtquam aliquid fecerit, pœnitendo reſpiſcat. Quid ergo mirum ſi ſpiritales uiri utuntur uerbis carnalium, quando ipſe ineffabilis & creator omnium ſpiritus, ut ad intellectum ſuum carnem per trahat, in ſeipſo carnis ſermonem format? In ſcriptura igitur ſacra dum nota aſtrorum nomina audimus, de quibus aſtris ſermo mouetur, agnoſcimus. Cùm uerò quæ enarrentur aſtra perpendimus, reſtat ut ex eorum motibus ad ſpiritalis intelligentiæ arcana ſurgamus. Neq; enim ſuxta literam

teram mirum aliquid dicitur, quòd Deus arcturum, orionas, & hyadas fecit, de quo nimirum cõstat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse nõ fecerit. Sed sanctus uir hæc fecisse Deum dicit: per quæ signari proprie ea quæ spiritaliter geruntur, intelligit. Quid nanq; arcturi nomine, qui in cœli axe constitutus, septem stellarum radijs fulget, nisi Ecclesia uniuersalis exprimitur, quæ in Ioannis Apocalypsi per septem Ecclesias septẽq; candelabra figuratur? Quæ dum dona in se septiformis gratiæ spiritus continet, claritatem summæ uirtutis irradians, quasi ab axe ueritatis lucet.

7 Pensandum quoque est quòd arcturus semper uersatur, & nunquam mergitur: quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen usq; ad mundi terminum sine defectu perdurat. Sæpe nanque eam reprobi, quia usque ad internitionem persecuti sunt, quasi hanc se funditus extinxisse crediderunt: sed eo multiplicius ad statum sui profectus redit, quo inter manus persequentium moriendo laborauit. Arcturus ergo dum uersatur erigitur: quia tunc sancta Ecclesia ualentius in ueritate reficitur, cùm ardentius pro ueritate fatigatur. Vnde apte quoque post arcturum protinus orionas subdit. Oriones quippe in ipso pondere temporis hyemalis oriuntur: suo quoque ortu tempestates excitant, & maria terrasq; pertutbant. Quid igitur post arcturum per orionas, nisi martyres designantur? Qui dum sanctam Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt, pondus persequentium, molestiasq; passuri, ad cœli faciem quasi in hyeme uenerunt. His etenim natis, mare terrãque turbata est: quia dum gentilitas mores suos destrui, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem non solum iracundos ac turbidos, sed etiam placidos erexit. Ex orionibus itaque hyems inhorruit: quia clarescente sanctorum constantia, frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitauit. Orionas ergo cœlum ædidit, cùm sancta ecclesia martyres milit. Qui dum loqui recta rudibus auditoribus sunt, omne pondus ex frigoris aduersitate pertuletunt. Bene autem protinus hyadas subdit, quæ uirescente uerno ad cœlestiacem prodeunt, & cùm iam sol caloris sui ueres exerit, ostenduntur. Illius quippe signi initijs inhærent, quod sapientes seculi, Taurum uocant, ex quo augeri sol incipit, atque ad extenden da diei spacia feruentior exurgit. Qui itaque post orionas hyadum nomine, nisi doctores sanctæ Ecclesiæ designantur? Qui subductis martyrihus, eo iam tempore ad mundi notitiam uenerũt, quo fideles clarius elucet, & repressa infidelitatis hyeme, altius per corda fidelium sol ueritatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctæ Ecclesiæ orti sunt. cùm ei iam per credulitatis uernum lucidior annus aperitur. Nec immeritò doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio hyetos pluuia uocatur, & hyades nomen à pluuijs acceperunt,

A quia ortæ proculdubio imbres ferunt. Bene ergò hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum uniuersalis Ecclesiæ, quasi in cœli faciem deducti, super arentem terram humani pectoris, sanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis sermo pluuia non esset, Moyses minimè dixisset: Expectetur sicut pluuia eloquium meum: & nequaquam per Esaiam ueritas diceret: Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem, atque hoc quod paulò ante protulimus, Quamobrem prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Dum ergo hyades cum pluuijs ueniunt, ad cœli spatia altiora sol ducitur: quia apparente doctorum scientia, dum mens nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cùm lumen ætheris ignescit, quia uberius frugem boni operis reddimus, dum per sacræ eruditionis flammam, in corde clarius ardemus. Dumq; per eos diebus singulis magis magisq; scientia cœlestis ostenditur, quasi interni nobis luminis uernum tempus aperitur: ut nouus Sol nostris mentibus rutilet, & eorum uerbis nobis cognitus, sepso quotidie clarior micet. Vrgente etenim mundi fine, superna scientia proficit, & largius cum tempore excrescit. Hinc nanque per Danielem dicitur: Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Hinc Ioanni in prioris parte reuelationis angelus dicit: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua. Cui tamen in eiusdem reuelationis termino præcepit, dicens: Ne signaueris uerba prophetiæ libri huius. Pars quippe reuelationis anterior signari præcipitur, terminus, prohibetur: quia quicquid in sanctæ Ecclesiæ initijs latuit, finis quotidie ostenditur. Nonnulli uerò à Græca litera: quæ y dicitur: hyadas nuncupatas arbitrãtur. Quod si ita est, significationi quam diximus, contrarium non est. Doctores enim his stellis non inconuenienter expressi sunt, quæ à literis nomẽ trahunt. Sed quamuis hyades ab eiusdem literæ uisione non discrepent, certum tamen est, quia hyetos imber dicitur, eo quòd exortæ pluuias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostræ ordinem contemplatus admiretur, atque admirans exclamet, dicens: Qui extendit cœlos solus: & graditur super fluctus maris, qui facit arcturum & orionas & hyadas. Extensis etenim cœlis, dominus formauit arcturum, quia fixi horiorem deductis Apostolis, in cœlesti conuersatione fundauit Ecclesiam. Formato quoque arcturo, fecit orionas, quia roborata fide uniuersalis Ecclesiæ, contra procellas mundi ædidit martyres. Ædifis quoque orionibus protulit hyadas, quia conualescentibus contra aduersa martyribus, ad insundendam aridi tatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaq; sunt astrorum spiritalium ordines, qui dum summis uirtutibus eminent, semper ex superni s lucent. Sed post ista quid restat, nisi ut sancta Ecclesia laboris sui fructum recipiens, ad uidenda supernæ patriæ interna perueniat? Vnde & aptè, quia dixit: Qui facit arcturum & orionas & hyadas

B

C

D

Deut. 32

Dan. 12

Apoc. 10

9 das, protinus addidit, & interiora Austri. Quid
nāq; in hoc loco Austri nomine, nisi feruor sancti
spiritus designat? Quo dum repletus quisq; fuerit,
Cantica ad amorē patriæ spiritalis ignescit. Vnde & sponsa uoce in Canticorum Canticis dicitur: Surge Aquilo & ueni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Austro quippe ueniente, Aquilo surgens recedit, cùm aduentu sancti spiritus expulsus antiquus hostis, qui in torpore nientem constrinxerat, deserit. Atq; hortum sponsi Auster perflat, ut aromata defluāt, quia nimirum dum sancta m Ecclesiam donorum suorum uirtutibus spiritus ueritatis impleuerit, ab ea longè latèq; odores boni operis spargit. Interiora ergo Austri, sunt occulti illi angelorum ordines, & secretissimi patriæ cœlestis sinus, quos implet calor spiritus sancti. Illuc quippe sanctorum animæ, & nunc corporibus exutæ, & postea corporibus restituræ perueniunt, & quasi in Austri abditis occultātur. Ibi per diem quasi in meridiano tempore, ardentius solis ignis accenditur, quia conditoris claritas mortalitatis nostræ iam pressa caligine, manifestius uidetur, & uelut sphæræ radius ad spatia altiora se eleuat: quia de semetipsa nos ueritas subtilius illustrat. Ibi lumen intimæ cōtemplationis sine interueniente cernitur umbra mutabilitatis, ibi calor summi luminis sine ulla obscuritate corporis, ibi inuisibiles angelorum chorī quasi astra in abditis emicant, quæ eo nunc ab hominibus uideri nequeūt, quo flamma ueri luminis altius perfundun tur. Valde itaq; mirum est quòd missis Apostolis C dominus cœlos terendit, quòd temperatis persecutionū tumoribus maris fluctus gradiens repressit, quòd solidata Ecclesia arcturum statuit, quòd roboratis cōtra aduersa martyribus orionas misit, quòd repletis in tranquillitate doctoribus hyadas præbuit: sed post hæc ualde est admirabile quòd sinum nobis cœlestis patriæ quasi interiora Austri præparauit. Pulchrum est ho comne, quod quasi in cœli facie de diuina dispensatione cernit, sed longè illud & incomparabiliter pulchrius ad quod inuisibiliter peruenitur. Vnde bene iterum
Canti 4 sponsus in sponsæ suæ laudibus dicit: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Pulchram narrat, & pulchram replicat: quia alia est ei D pulchritudo morum in qua nunc cernitur, atq; alia pulchritudo præmiorum, in qua tunc per conditoris sui speciem subleuabitur. Cuius membra, uidelicet omnes electi, quia ad cuncta simpliciter incedunt, eius oculi columbarum uocantur, qui magna luce irradiant, quia & signorum miraculis coruscāt. Sed quantum est omne hoc miraculum quod uideri nunc potest? illud de internis miraculum est mirabilius, quod nunc uideri non potest. De quo illic aptè subditur: Absq; eo quod intrinsecus latet. Magna quippe est gloria aperti operis, sed longè incomparabilis occultæ remunerationis. Quod ergo per beatum Iob astrorum nomine, hoc Salomonis uocibus oculorum appellatione signatur: & quod per Salomonem dicitur: Absq; eo quod intrinsecus latet, hoc nobis beatus Iob intimat, cùm Austri interiora commendat. Sed ecce uir sanctus exteriora nominans, interiora considerans, apperta narrans, occulta penetrās, omne quod interius exterius q; agitur, dicere conaf: sed opera summę magnitudinis quando explicet lingua carnis? Vnde & aptè mox hæc eadem opera melius definiendo cōprehendit dicēs:

Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, quorū non est numerus.] Diuinæ fortitudinis facta tūc uerius explemus, cùm hæc nos explere nō posse cognoscimus, tūc facundius loquimur, cum ab his obstupescendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera habet defectus noster, quā sufficienter exerat linguam suam, ut quæ conprehendere idoneè non ualet, hæc idoneè mutus laudet. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Laudate eum Psal 150 in potentatibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille quippe dominum secundum multitudinem magnitudinis eius laudat, qui se sufficūbere in eius laudis expletione considerat. Dicat ergo: Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, quorum non est numerus: uidelicet magna uirtute, inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Diuina ergo opera quæ explere dicendo nō potuit, facundius deficiendo definiuit. Sed in cōsideratione rerū cur longè extra nos ducimur, qui hoc ipsum quoq; quod erga nos agitur, ignoramus? Vnde & aptè subiungit.

Quòd exigentibus peccatis ita cæcum est genus humanum, ut sæpe quod donum est gratiæ, iram putet: & quod ira est, gratiam æstimet. Cap. VII

SI uenerit ad me, non uidebo eum: & si abierit, non intelligā eum.] Secluſum quippe ab internis gaudijs genus humanū, exigēte culpa meritis oculos perdidit: & quo meritorū suorum passibus graditur, nescit. Sæpe enim gratiæ est donum, quod iram deputat: & sæpe diuinæ districtionis ira est, quod gratiam deputat. Nam plerunq; gratiam æstimat dona uirtutū, & tamen de eisdem donis elatus corruit. Plerunq; uelut ira metuit aduersa tentationū, & tamē eisdem tentationibus pressus, ad uirtutū custodiā cautior exurgit. Quis enī Deo se propinquare nō erit timens, cùm supernis excrescere se muneribus agnoscit, cùm uel prophetiæ donum, uel doctrinæ magisterii percipit, uel ad exercendam curationum gratiam cōualescit? Et tamen sæpe mens dum de uirtutis suæ securitate resoluitur, insidiante aduersario inopinatæ culpæ reo perforatur. Et inde à Deo in æternum longè fit, unde ei ad tempus sine cautelæ custodia propinquauit. Et quis se derelictū à diuina iam 11 gratia non deputet, cùm post experimentū mundi tiæ, lacessiri se carnis tentationibus uidet, inhonesta ad animū congeri, & ante cogitationis oculos, nonnulla improba, & immunda uersari? Et tamen cùm fatigāt ista hec superāt, nequaq; per pollutionem trucidant, sed per humilitatē seruantur infirmū se animus in rētatione deprehēdens, torū se ad diuinitatis adiutorium cōferat, & sui fiduciā funditus

funditus amittat. Sicq; fit, ut inde altius Deo infræ A reat, unde se à Deo profundius cecidisse suspirabat. Accessus igitur recessusq; Dei, à mente nostra minimè cognoscitur, quousq; rerum alternatium finis ignoratur: quia & de tentatione incertū est, utrum probet an trucidet: & de donis nequaquā deprehenditur, utrum hic defertos remuneret: an in uia nutriant, ut ad patriam perducāt. Homo ergo ab internis gaudijs semel expulsus, clausas contra se ianuas secreti spiritalis aspiciat, atq; ad semet ipsum foras profectus in carne gemat, & cæcitatis suæ damna considerās, dicat: Si uenerit ad me, nō uidebo eum: & si abierit, non intelligam. Ae si apertè deploret, dicens: Postquam semel sponte oculos perdidi, quoniā quæritæ noctis cæcitatem patior, nec ortum iam, nec occasum Solis agnosco. Et tamen homo qui infirmitatis pœna premitur, & cæcitatis suæ caligine grauatur, ad supernæ lucis iudicium properat, ut suorum actuum rationem reddat. Vnde & mox subditur:

Quòd magna superbia sit, in iudicijs diuinis rationem quærere. Cap. VIII

SI repentè interroget, quis respondebit eis?] Repentè Deus interrogat, cùm nos ad districtionem sui examinis inopinatos uocat. Sed interrogationi illius homo respondere nō sufficit: quia si remota tunc pietate discutiē, in illo examine etiā iustorū uita succumbit. Vel certè interrogat, cùm duris nos percussionibus pulsat: ut cùm mens nostra magna de se in tranquillitate æstimat: semetipsam ueraciter qualis sit, in perturbatione deprehendat. Et plerunq; quoniā percutitur gemit, sed respondere nō sufficit, quia & ipsa ei percussionis suæ aduersitas displicet: sed tamē semetipsum homo considerans tacet, & diuina iudicia discutere metuit, qui esse se puluerem agnoscit. Vnde & per Rom. 9 Paulum dicit: O homo tu qui es qui respondeas Deo? Respondere Deo nō posse cōuincitur, qui homo nominat: quia per hoc quod de homo sum prtus est, iudicia superna discutere dignus non est. Vnde hic quoq; aptè subiungit: Vel quis ei dicere poterit, cur ita facis?] Autoris facta semper indi scussa ueneranda sunt, quia iniusta nequaquā esse B possunt. Ratione quippe de occulto eius consilio quærere, nihil est aliud quā contra eius consilium superbire. Cùm ergo factorū causa nō deprehenditur, restat ut sub factis illius cum humilitate taceatur: quia nequaq; sufficit sensus carnis, ut secreta penetret maiestatis. Qui ergo in factis Dei rationem nō uidet, infirmitatē suam considerās, cur nō uideat rationē uidet. Vnde & per Paulum quoq; subsequenter adungit: Numquid dicet figmentū Rom. 9 ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Quo ein se cernit figmentū diuini operis, eo semetipsum redarguit, ne contra manū resultet operantis: quia qui benignè quod nō erat, fecit: quod est, iniustè non deserit. Ad semetipsam ergo in percussione mens redeat, & quod apprehendere nō ualet, non requirat: ne si diuinæ iræ causa discutit, amplius discussa prouocetur: & quam placare humilitas poterat, C inextinguibiliter superbia accendat. Vnde aptè quoq; de hac eadem ira protinus subditur.

Quomodo uerum sit, quòd nullus iræ Dei resistat, cùm patens sit, quòd Moyses & multi alij restiterint. Cap. IX

DEus cuius resistere iræ nemo potest, & sub quo curuanī qui portant orbē.] Mirū ualde est, quòd iræ Dei nullū posse resistere dicitur, cùm multos indignationi supernæ animaduersionis obuiasse, eloquia diuina testentur. An nō iræ Dei Moyses restitit, qui pro cadente populo erectus, ipsum supernæ percussionis impetū, mortis suę oblatione restrinxit, dicēs: Dimitte illis hāc noxā: Exod. 32 aliòqui dele me de libro tuo quē scripsisti? An nō B Num. 16 iræ Dei Aaron restitit, cùm inter uiuentes ac mortuos thuribulum sumpsit, atque animaduersionis ignem, inceñsi fumo temperauit? An nō Phinees Num. 25 iræ Dei restitit, qui luxuriātes cùm alienigenis, in ipso coitu trucidās, zelū suū diuinæ indignationi obtulit, & furorē gladio plaeauit? An nō iræ Dei Dauid restitit, qui angelo ferientis se offerens, placationis gratiā & ante tempus propositū exegit? An nō Helias iræ Dei restitit, qui longo iam tempore terra arente, subductas de cœlo pluuias uerbo reuocauit? Quomodo ergo diuinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cùm multos sæpe restitisse exemplis existentibus demonstrat? Sed si subtiliter & hæc beati Iob eloquia, & illorū facta pensamus: & uerū cognoscimus, quia diuinę iræ nō resistitur: & uerū, quia multi sæpe restiterunt. Om- 12 nes etem sancti qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, ut contra impetum percussionis eius oppo nantur: atq;, ut ita dixerim, cum ipso se erigūt contra ipsum, eoq; diuina uis sibi opponit secū: quia in eo quod aduersum fœuitiis iram foris obtinēt, intus eos gratia irascentis fouet: & famulantes interius leuat, quos quasi aduersantes exterius tolerat. Portat ergo contradictionē deprecantium quā aspirat, & uelut nolenti opponitur, quod ab ipso ut fiat, imperatur. Moysi enim dicit: Dimitte me ut irascat furor meus contra eos, & deleā eos, faciamq; te in gentē magnam. Quid est seruo dice re, dimitte me, nisi deprecādi ausum præbere? Ae si aperte ei diceretur: Pensa, quantum apud me ualeas, & cognosce, quia obtinere poteris quicquid pro populo exoras. Quod quia hac mente agitur, ità tum uenia subiuncta testatur. Cùm uerò superna indignatio esse, ut ita dixerim, medullitus mouet: hanc oppositio humana non retinet: nec se utiliter cuiuslibet deprecatio obijcit, cùm semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim quod Moyses qui reatū totius plebis apud Deum suis precibus tersit, dumq; se obicem obtulit, diuinę iracundiæ uim placauit: ad petram Oreb ueniens, & pro aquæ exhibitione diffidēs, repromissionis terram ingredi, domino irascente non potuit. Et sæpe hac de re affligit, sæpe desiderio se excitante turbat, & displicitę ultionis iracūdiam repellere à semetipso nō ualuit, qui hāc uolente domino & à populo amouit. Hinc Dauid, 2. Reg. 24 qui à prostrata plebe postmodū angeli gladiū pre

ce compescuit: prius plorans & eiulans, nudis pedibus filium fugit: & quousq; perpetrati facinoris ultionẽ ad plenum reciperet, iram Dei pro semet-
3.Reg.17 ipso temperare nequaquam ualuit. Hinc Helias, ut sicut homo parum aliquid quasi de diuina animaduersione sentiret: qui uerbo cœlos aperuit, ante indignationem mulieris territus per deserta fugit: & pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat alijs per interuentionem. Iræ Dei igitur & resisti ualet, quando ipse qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non ualet, quando se & ad ulciscendum excitat: & ipse precem quæ ei funditur, non aspirat. Hinc ad Hie
Hiere.7 remiam dicitur: Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam te, in tempore clamoris eo-
Hiere.14.5 rum ad me. Et rursum: Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Qua in re quæri utiliter potest, cur relictis tot antiquioribus patribus, ad effundendam precem Moyses & Samuel tantũmodo præstantius elegantiusq; nominantur? Quod ramen facile agnoscimus, si eius, qua diligere & inimicos præcipitur, charitatis merita pensamus.

13 Conditoris nanque auribus maxime illa oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Vnde & per semetipsam ueritas
Luc.6 dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Et rursum: Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus alterum. Cum uerò patrum priorum facta sacro eloquio describente reuoluimus, Moysen & Samuelem exoraſſe pro aduersantibus inuenimus. Vnus quippe eorum sæuientis populi persecutiones fugit, & tamen pro uita sui persecutoris interuenit. Alter ex principatu populi deiectus, ipsis suis aduersarijs dicit: Absit à me hoc peccatum in domino, quo minus cessem orare pro uobis. Quid est ergo in difficultate deprecandi, Moysen & Samuelem deducere, nisi apertius indicare: quia eius ira, neque illi si astarent, obsisterent: qui idcirco pro amicis interuenire citius possent, quia apud hunc intercedere & pro inimicis solerent? Hinc ad eam
Hiere.30 dum ludæam dicitur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rursum: Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. Vir igitur sanctus aspiciat: quia nullus interuentu diuina ira restringitur, cùm implacabiliter excitatur, & dicat: Deus cuius resistere iræ nemo potest. Quod bene & ad specialem intellectum ducimus, si eiusdem plebis Israeliticæ damna pensamus, quã redemptor per dispensationis suæ mysterium ostensus, superbientem deseruit: atque ad cognitionis suæ gratiam gentes uocauit. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd pondere diuino omnes curuantur, & nec ipsi perfecti uiri qui mundum regunt, nec ipsi angeli diuinitatis eius immensitatem comprehendant. Cap. X

SVb quo curuantur qui portant orbem.] Ipsi etenim orbem portant, qui curam præsentis A seculi tolerant. Tantorum quippe pondera unusquisq; sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Vnde & terræ princeps nõ incongruè Græco eloquio Basileus dicitur. Laos enim populus interpretatur. Basileus igitur basis laou uocaẽ, quod Latina uidelicet lingua basis populi dicit: quia uidelicet ipse super se populũ sustinet, qui motus illius, potestatis pondere fixus regit. Quò enim subiectorum suorum onera tolerat, eo quasi superpositã columnam basis portat. Beatus igitur Iob uirtute prophetici spiritus plenus, aspiciat quòd ludæa deseritur: atq; ad diuinitatis cultũ gentium principes inclinant, & dicat: Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur, qui portãt orbem. Ac si apertè fateatur dicens: Et subiectos quondam districtè deseris, & erectas potestates gentium misericorditer flectis. Quamuis 14
per hoc quod dicitur: Sub quo curuantur qui portant orbem, possint & angelicæ uirtutes intelligi. Ipsi enim orbem portãt, qui regendi mundi curas administrant, Paulo attestante, qui ait: Nonne Heb.1
omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriũ missi propter eos qui hæreditatem capiũt salutis? Ait ergo: Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur qui portant orbem.] Ac si humilitatem omnis creaturæ conspiciat, & tremefactus dicat: Quis infirmorũ hominum tuis nutibus obuiet, cuius se fortitudini & uirtutes angelicę inclinant? Vel certè quoniã cùm curuamur, superio
C ra non cernimus: erecti esse nos intelligimus. Sed qui orbem portãt, sub Deo curui sunt: quia dissimilitatis eius celsitudinem quamuis subleuati uideant, nec uirtutes tamẽ angelicæ cõprehendunt. Quam uir iustus præ infirmitate nõ penetrans: sed hanc utcunq; ex subiectis summorũ spirituum ministerijs pensans, ad cõsideratione se propriam sollicita humilitate recolligit, sibiq; coram se præ potestate supernæ magnitudinis uilescit, dicens: Quãtus ergo ego sum ut respõ deam ei, & loquar uerbis meis cum eo? Ac si apertè dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit, quæ carne nõ premitur: qua mente de eius ego iudicijs disputo, qui pondere corruptionis angustor? Sicut aũt sæpe ad nos uerba Dei sunt iudicia illius, quę nostro
D rum actuum sententiã loquuntur: ita uerba nostra ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui uerbi suis homo non ualet, qui apud subtile eius iudicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Vnde & aptè subditur:

Quòd ex iustitia nõ in nobis sed in domino gloriandũ est. Cap. XI

QVi citã si habuero quippiam iustum, nõ respõdebo, sed meũ iudicẽ deprecabor.] Vt eni sæpe diximus: Omnis humana iustitia, iniustitia esse conuincit, si districte iudicetur. Prece ergo posit iustitiã indiget, ut quę succumbere dissuasa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Quæ cùm plenè à perfectionibus habeãt, haberi de illa quippiã dicitur: quia mens humana & cõprehensa uix peragit, & ualde extrema sunt quæ com prehen-

prehendit. Dicat ergo: Qui etiam si habuero quip-
piam iustum, no respondebo, sed meum iudicem
deprecabor. Velut, si apertius fateatur, dicens: Et
si ad opus iustutis excreuero, ad uitam non ex me
ritis, sed ex uenia conualescо. Preci itaq; inniten-
dum est, cùm recta agimus: ut omne quod iuste
15 uiuimus, ex humilitate condiamus. Sed plerun-
que ipsa nostra deprecatio tam multis tentatio-
nibus quatitur, ut penè à conspectu iudicis repul-
sa uideatur: & sæpe hanc creator miseticors respi-
cit: sed quia illibatam se ut uult exercere non ualet,
super se iudicium reprobationis pauet. Vnde &
subditur: Et cùm inuocantem me exaudierit, nõ
credo quod audierit uocem meam.] Plerunque
etenim mens diuini amoris igne accenditur, atq; B
ad intuenda cœlestia & arcana subleuatur. Ad
summa iam rapitur, & perfecto desiderio compun
cta, ab infimis alienatur: sed tentatione tentatione
percussa, quæ intentione sorti erecta in Deum fue
rat, obortis cogitationibus transfixa curuatur: ita
ut semetipsam discernere nequeat, atque inter ui-
tia uirtutesq; deprehensa, ex qua parte fit ualen-
tior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque per-
ducitur, ut miretur quomodo tam summa com-
prehendat, quam cogitatio illicita polluit. Et rur-
sum: Quomodo illicitas cogitationes recipiat,
quam super se ualide feruor spiritus rapit. Quos
alternantes cog tationum motus in animo bene
Psal. 106 Psalmista intuens, ait: Ascendunt usque ad cœ-
los, & descendunt usque ad abyssos. Vsque ad cœ C
los quippe ascendimus, cùm summa penetramus:
sed ad abyssos usque descendimus, cùm repente
à contemplationis culmine per turpia tentamen-
ta deijcimur. Motus itaque animi dum inter uota
& uitia alternant, nimirum sibi certitudinem ex-
auditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: Et
cùm inuocantem me exaudierit, non credo quod
audierit uocem meam: quia mens ex ipsa sua mu-
tabilitate fit trepida: & per hoc quod nolens pati-
tur, repulsam se abiectam ipsa suspicat. Libet intue-
ri uir sanctus quanta se subtilitate dijudicat, ne
quid in illo diuina iudicia reprehendant. Infirmi-
tatem nanq; suam intuens, ait:

Quòd sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur. Cap. XII

QUantus ego sum qui respondeam ei, & lo-
quar uerbis meis cum eo?] De iustitiæ suæ
meritis non confidens, sed ad solam se spem po-
stulationis conferens, subdit: Qui etiam si habue-
ro quippiam iustum, non respondebo, sed meum
iudicem deprecabor. Sed de ipsa quoq; postula-
tione pauidus adiungit. Et cùm inuocantem me
exaudierit, nõ credo quod audierit uocem meam.
Cur tanta circumspectione trepidat, cur tanta sol-
licitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in
extrema districtione conlideratd, & uim discussio-
nis illius non ferens: omne quod gerit, esse sibi
insufficiens pensat? Vnde & protinus subdit:

16 In turbine enim conteret me. Peccator quis-
que in turbine atteritur, qui erectus in tranquil- A
litate ut debatur; quia quem diu superna longa-
nimitas tolerat, extrema iudicij seueritas necat:
quæ rectè turbo dicitur, quia in elementorum
commotione reuelatur, Psalmista attestante, qui Psal. 49
ait: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non si-
lebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circui-
tu eius tempestas ualida. Vnde & prophera quo-
que alius dicit: Dominus in tempestate & turbi- Nam. 1
ne uiæ eius. In quo nimirum turbine idcirco iu-
stus nequaquam conteritur, quia semper hic sol-
licitè metuit, ne conteratur. Perpendit nanq; ad-
huc in præsentis uitæ æthere constitutus, huma-
nis actibus exactor operum quàm districtus ap-
pareat: qui quosdam tunc reatu culpæ originalis
adstrictos, etiam sine operibus damnat. Vnde rec-
tè uir sanctus ex humani generis uoce, protinus
adiungit: Et multiplicabit uulnera mea, etiam
sine causa.] Nonnulli etenim prius à præsenti
luce subtrahuntur, quàm ad proferenda bona ma
la ue merita actiuæ uitæ, perueniant. Quos quia
à culpa originis, sacramenta salutis non liberant:
& hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormen
ta peruenisunt. Quibus unum uulnus est, corru-
ptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia
post mortem quoq; æterna mors sequit, occulto
eis iustoq; iudicio, etiam sine causa uulnera multi-
plicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt,
qui nihil ex propria uoluntate peccauerunt. Hinc
nanq; scriptum est: Non est mundus in conspectu
C eius, nec unius diei infans super terram. Hinc per
semetipsam ueritas dicit: Nisi quis renatus fuerit Ioan. 3
ex aqua & spiritu sancto, non poterit introire in re-
gnũ Dei. Hinc Paulus ait: Eramus natura filij iræ, Ephes. 2
licut & cæteri. Qui itaq; nullum proprium adiun-
gens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in
illo extremo examine, quantum ad humani sen-
sus æstimationem, nisi sine causa uulneratur? Sed
tamen sub diuina districtione iustum est, ut pro-
pago mortalis, uelut infructuosa arbor, & in ra-
mis seruet amaritudinem quam traxit ex radice.
Ait ergo: In turbine enim conteret me, & multi-
plicabit uulnera mea, etiam sine causa. Ac si aper-
tè humani generis damna considerans dicat: Di-
strictus iudex qua eos animaduersione trucidat,
quos culpa propriæ actionis damnat, si & illos in
D æternum percutit, quos reatus arbitrij non addi-
cit? Quæ nimirum dicta, nec à beato iob discrepa
re specialiter cognoscimus, si hæc quàm uere pro-
lata sunt, indagamus. Semetipsum nanq; subuliter
pensans, atq; in omni actione dijudicans: superne
districtionis uim quanta sollicitudine pertime-
scat, insinuat dicens: In turbine enim conteret me.
Ac si aperte dicat: Idcirco hunc semper & in tran-
quillitate timeo: quia per flagella qualis in turbi-
ne ueniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & me
tuens præuidit, & præuidens pertulit. Vnde sub-
iungit: Et multiplicabit uulnera mea etiam sine
causa. Vt enim sæpe iam diximus, nequaquã bea-
tus iob percussus est, ut in eo percussio uitium ter
geret, sed ut meritũ augeret. Vulneratum se itaq;
sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod
de il-

de ſſo ueritas in occulto teſtatur, dicēs: Commo- A
uiſti me aduerſus eum, ut abſligerem eum fruſtra.
Vir ergo ſanctus ſuperbe non dicit, quod uera cer-
tet dicit: nec per hæc uerba à rectitudine diſcre-
pat, per quæ à iudice nō diſcordat, qui eorundem
protinus uulnerum continuatione exprimit, cùm
ſubiungit: Non concedit quieſcere ſpiritū meum,
17,7 & implet me amaritudinibus. Sæpe iuſtis ex-
ercitium uirtutis eſt, ſola exterius aduerſa tolera-
re. Sed ut eorū uires certamen plenæ probationis
erudiat, hos nonnunq; & foris tormenta lacerant,
& intus tentamenta caſtigāt. Vnde uir ſanctus im
pietum ſe amaritudinibus aſſerit: quia eùm flagel-
la exterius tolerat, illud eſt grauius quod de tenta
tione aduerſarij in intimis portat. Sed inter hæc
mitigat uim doloris, conſiderata æquitas & potē- B
tia ferientis. Vnde ſubiungit: Si fortitudo quæritur,
robuſtiſſimus eſt: ſi æquitas iudicij, nemo pro
me audet teſtimonium dicere.] Ille quippe uitæ
cauſas examinat, qui has per alienum teſtimonii
non explorat: quia qui diſtricte quandoq; oſten-
ditur illator pœnę, ipſe diu tacitus extitit teſtis cul
pæ. Hinc enim per prophetā dicitur: Ego ſum iu-
Hiere. 29 dex & teſtis. Hinc rurſum ait: Tacui, ſemper fiui,
Eſaiæ 42 patiēs fui, ſicut parturiēs loquar. Parturiens nanq;
cum dolore eijcit, quod diu in abditis cum ponde
re portauit. Poſt longum ergo ſilētium, ſicut par-
turiēs, dominus loquitur: quia quod apud ſe nunc
tacitus tolerat, in ultione quandoq; iudicij quaſi
cum dolore manifeſtat. Sed requirendū nobis eſt,
iſte uir iuſtus, ſi pro eo teſtimonium dicere quiſq; C
præſumeret, nunquid hunc à reatu liberaret? Et ſi
huic alius teſtimonium nō impendit, nunquid ad
proferendum pro ſe teſtimonium ſaltem ipſe con
ualeſcit? Sequitur: Si iuſtificare me uoluero, os
meum condemnabit me: ſi innocentem oſtende-
ro, parium me comprobabit.] Ac ſi aperte dicat:
Quid de alijs loquar, qui ipſe de me teſtimonium
ferre non ualeo? Sed quia innocentiæ tuæ teſtifi-
cari non ſufficis, nunquid hoc ipſum quia inno-
centiam habeas ſcis? Subdit:

Quanta ſit homini in ſui cogitatione difficultas, & quod re-
ſta quæ agimus, ſciendo neſcire debeamus. Cap. XIII

TEtiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit
anima mea.] Plerunque ſi ſcimus bona quæ D
agimus, ad elationem ducimur: ſi neſcimus, mini-
me ſeruamus. Quis enim aut de uirtutis ſuæ con-
ſcientia nō quantulumcunq; ſuperbiat? Aut quis
rurſum bonum in ſe cuſtodiat, quod ignorat? Sed
contra utrq; quid ſupereſt, niſi ut recta quæ agi-
mus, ſciendo neſciamus: ut hæc & recta æſtime-
mus, & minima: quatenus & ad cuſtodiam ſenſifi-
cet animum ſcientia rectitudinis, & in tumorem
28 non eleuet æſtimatio minorationis? Sed ſunt
nonnulla quæ ſciri à nobis facile nequeunt, etiam
cùm geruntur. Nam ſæpe recto ſtudio contra de-
linquentiū culpas accendimur: & cùm ultra æqui
tatis metas per iram rapimur, hoc zelum iuſtæ di-
ſtrictionis æſtimamus. Sæpe officium prædicatio
nis aſſumimus: ut per hoc fraternæ utilitati ſeruia-
mus: ſed niſi placeamus cui loquimur: nequaq; li-
benter accipitur quod prædicamus. Cunq; place-
re mens utiliter ſtudet, ad amorem laudis propriæ
turpiter defluit, & quæ à captiuitate uitiorū alios
curabat eruere, ipſa ſuis fauoribus incipit captiua
ſeruire. Quaſi latrunculus quippe eſt appetitus
laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex
latere ſungitur, ut ex occultis educto gladio gra-
dientium uita trucidet. Cunq; propoſitæ utilitatis
intentio ad ſtudia priuata deducit: horrendo mo-
do unum idemq; opus culpa peragit, quod uirtus
inchoauit. Sæpe & ab ipſis exordijs aliud cogita-
tio expetit, aliud actio oſtēdit. Sæpe ſe fidelem 19
ſibi, nec ipſa cogitatio exhibet, quia aliud ante o-
culos mentis uerſat, & longè ad aliud ex intentio-
ne feſtinat. Nam plerunq; nonnulli terrena præmia
appetunt, & iuſtitiam defendunt: ſecq; innocentes
æſtimant, & eſſe defenſores rectitudinis exultant.
Quibus ſi ſpes nummi ſubtrahiſ, à defenſione pro
tinus iuſtitiæ ceſſatur: & tamē defenſores iuſtitiæ
ſe cogitant, ſibiq; ſe rectos aſſerunt, qui nequaquā
rectitudinem, ſed nummos quærūt. Contra quos
bene per Moyſen dicitur: Iniuſtè quod iuſtum eſt, Deut. 16
exequeris. Iniuſtè quippe quod iuſtū eſt, exequiſ,
qui ad defenſionē iuſtitiæ, non uirtutis æmulatio-
ne, ſed amore præmij temporalis excitaſ. Iniuſtè
quod iuſtum eſt, exequiſ, qui ipſam quam preten-
dit iuſtitiam uænundare minimè ueretur. Iuſtè er-
go iuſtum exequi, eſt in aſſertione iuſtitiæ eandē
ipſam iuſtitiam quærere. Sæpe recta agimus, &
nequaquam præmia, nequaquam laudes ab ho-
minibus expectamus: ſed tamen mens in ſui fidu-
ciam erecta, his à quibus nihil expetit, placere cō-
temnit, eorum iudicia deſpicit, ſecq; malè liberam
per abrupta elationis rapit: & inde ſub uitio peius
obruitur unde quaſi deuictus uitijs nullis ſe appe-
titionibus ſubiacere gloriatur. Sæpe dum noſmet
ipſos plus iuſto diſcutimus, de ipſo diſcretionis
ſtudio indiſcretius erramus, & mentis noſtræ a-
cies quo plus cernere nititur, obſcuratur: quia &
qui importunè Solis radios aſpicit, tenebreſcit:
& inde nihil uidere compellitur, unde uidere am-
plius conatur. Quia igitur ab inquiſitione noſtra
torpentes nos omnino neſcimus, aut ſi ſubtili nos
diſcutione requirimus, plærunq; inter uitia uirtu-
teſq; caligamus: rectè nunc dicitur: Etiam ſi
ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.]

Ac ſi aperte diceretur: Conditoris contra me
iudicia qua temeritate redarguo, qui ipſum me ex
infirmitatis caligine ignoro? Vnde bene per pro-
phetam dicitur: Dedit abyſſus uocem ſuam ab Abac. 3
altitudine phantaſiæ ſuæ. Abyſſus quippe phan-
taſiæ altitudinem portat, cùm humanus animus,
immenſa cogitatione caliginoſus, ſemetipſum e-
tiam diſcutiendo non penetrat. Sed ab hac alti-
tudine uocem dare, eſt: quia dum ſe deprehen-
dere non poteſt, cogitur in admirationem conſur
gere: ut eo perſcrutari non audeat, quod ſuper ſe
ipſum eſt: quo incomprehenſibiliter ſe ſuam ipſe co
gitans, non ualet inuenire quod eſt. Sed iuſtorum
corda, quia ad perfectum ſe examinare nequeūt,

ægre

ægre hoc exſilium ęgritatis ſuſerunt. Vnde & bene ſubditur: Et tædebit me uitæ meæ.] Tædet iuſtum uiuere, quia & operando uitam non deſinit quærere: & ramen eiuſdem uitę ſuæ meritum non ualet inuenire. Librā quippe examinis à ſinu intimæ æquitatis trahit, & inde in ſe erga effectum inuentionis deficit, unde ſuper ſe raptus ad uim inquiſitionis excreſcit. Sed eſt conſolatio noſtræ caligīnis, reducta ad animum iuſta & incomprehenſibilis potentia conditoris: quæ & iniquos ſine ultione non deſerit, & rectorum ſuſtitiam incomprehenſibilitatis immēſitate tranſcendit. Vnde & apte ſubiungitur.

Quòd iudicium diuinū nec peccat or nec iuſtus effugiat, & quod quantalibet iuſti ſimplicitas fuerit, ipſa diuinæ magnitudinis ſimplicitate ſuperetur. Cap. XIIII

VNum eſt quod locutus ſum, & innocentem & impium ipſe conſumit.] Innocens à creatore conſumitur: quia quantalibet eius ſimplicitas fuerit, diuinæ magnitudinis ſimplicitate deuoratur. Quāuis enim ſimplicitatem ſtudioſe ſeruemus, ex conſideratione tamen intimæ puritatis oſtenditur, quòd hęc ipſa quam agimus, ſimplicitas non ſit. Impius quoq; à conditore conſumitur, quia Deo cuncta mirabiliter ordinante, ipſius ſuis uerſutijs eius impietas ligatur. Nam inde ſe ſuppliciſs & neſciens implicat, unde ſe aliquid facere ſcienter exultat. Quia igitur omnipotēs Deus & bonorum innocentiam ſimplicitatemq; ſuperat, & malorum aſtutiam penetrans damnat, recte nunc dicitur: Vnum eſt quod locutus ſum, & innocentem & impium ipſe conſumit. Ac ſi aperte diceretur: Hoc apud me uerbum cogitationis protuli: quia nec innoceṅs, ſi ſtrictē diiudicetur, apparebo: nec impius ſi apud me latere uoluero, à ſuperni examinis acumine abſcondor: quoniam diſtrictus iudex cuncta comprehendens, occultamalitiæ mirabiliter penetrat, & ſuis hanc inuentionibus bene ordinans damnat. Vel certē & innocentem & impium ipſe cōſumere dicitur: quia quamuis in meritis uitæ diuiſi ſint, primæ tamen culpę meritò æque ad carnis interitum pertrahun-
Eccleſ. 2 tur. Vnde & per Salomonem dicitur: Moritur do ctus ſimiliter ut indoctus. Et rurſum: Cuncta ſubiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta ſunt, & in terram pariter reuertuntur. Sequitur:

Quòd eum ſancti à preſſuris liberari deſiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur. Cap. XV

SI flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat.] Quis hæc non per ſuperbiam prolata crederet, niſi ſententiam iudicis audiret, qui ait: Non eſtis locuti corā me rectum, ſicut ſeruus meus Iob? reſtat ergo ut nullus autoris uerba reprehēdere audeat, quæ cōſtat quia iudex
20 laudat. Sed tāto in intimis iuis cautius ſubtiliusq; timanda ſunt, quanto durius foris ſonant. Virtem ſanctus humani generis damna conſideras, A unde & quo uenerint penſans, quòd homo pollicente aduerſario, boni malíq; ſcientiam appetens ſcire, perdidit etiā ſemetipſum, ita ut ueraciter dicat: Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ignorabit anima mea: quod poſt expulſionis pœnā flagella quoq; corruptionis ſuſtinet, & adhuc ad carnis uel certē ad mentis interitum etiā poſt tormentum tendit, ut rectē dicat: Et innocentē & impium ipſe conſumit: mediatoris contra hę gratiā requirit, dicens: Si flagellat, occidat ſemel. Nos eñ quia & à Deo mente receſſimus, & carne ad pulueren redimus, pœna duplæ mortis adſtringimur. Sed uenit ad nos qui pro nobis ſola carne moreret, qui ſimplā ſuam duplæ noſtræ iungeret, & nos ab utraq; mor
B te liberaret. De qua per Paulum dicitur: Quòd aũ Rom. 6 mortuus eſt pro peccato, mortuus eſt ſemel. Damna ergo uir ſanctus noſtræ corruptionis aſpiciat, & unam quæ duas noſtras deſtruat, mortē mediatoris quærat, atq; hāc deſiderās dicat: Si flagellat, occidat ſemel Sed ecce quaſi humilitatē renuitur, quod protinus ſubinfertur: Et nō de pœnis innocentum rideat. Quod tamē ualde humillimū ſine difficultate cognoſcimus, ſi humili hoc mēte penſamus. Cunctis etenim liquet, quòd omne deſiderium pœna eſt, eúm diſſertur: Salomone quoq; at teſtante, qui ait: Spes quæ differtur, affligit animā. Prou. 13
Ridere aũt Dei, eſt humanæ nolle afflictioni miſereri. Vnde per Salomonē rurſum dominus repro + bis in culpa durantibus dicit: Ego quoq; in interi- Prouerb. 1
tu ueſtro ridebo, id eſt, afflictioni ueſtræ nulla pie
C rate cōpatiar. Ante redemptoris igit̄ aduentum, pœnam ſuam electi omnes habuerunt: quia æſtuante deſiderio, incarnationis eius myſterijs uidere cupierunt: ipſo atteſtante, qui ait: Multi, dico uo- Luc. 10
bis, iuſti & prophetæ uoluerūt uidere quæ uos uidetis, & nō uiderunt. Pœnæ itaq; innocentū, ſunt deſideria iuſtorum. Quouſq; ergo electorum ſuorum uota dominus non compatiens diſtulit, quid aliud quàm innocentum pœnas riſit. Itaq; uir ſanctus uenturi redemptoris dona conſiderans, & uotorum ſuorum dilationem grauiter tolerans dicat: Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœ-
nis innocentum rideat. Ac ſi aperte exoret, dicēs: Quia uita noſtra quotidie flagello uindictæ pro
D culpa atteritur: ille iam ueniat, qui pro nobis ſemel ſine culpa moriatur: ut de innocētum pœnis Deus ultra non rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appareat, in cuius ſe deſideriſs mens noſtra caſtigat.

Vel certē ſi riſum Dei, eius lætitam appellat: de 21
innocētum pœnis ridere dominus dicit, quia quo à nobis ardentius quæritur, eo de nobis ſuauius lætatur. Quaſi quoddā quippe ei ex pœna gaudium facimus, cùm per ſanctā deſideria pro eius nos amore caſtigamus. Hinc Pſalmiſta ait: Conſtituite + Pſal. 117
diem ſolennem in confrequentationibus, uſq; ad cornu altaris. Solennē nanq; domino diem in confrequentationibus cōſtituit, quiſquis ſe aſſiduè in eius deſiderio affligit. Qui nimirum ſolennitatis dies uſq; ad altaris cornu tendi præcipit: quia tam diu neceſſe eſt ut quiſq; ſe afficiat, quouſq; ad ſuperni ſacrificij altitudinem, id eſt, ad æterna gaudia per-

dia pertingat. Iuſtus igitur uir, quia impleri deſide rium ſuum appetit, non differri, humiliter dicit: Non de pœnis innocentum rideat. Ac ſi diceret: Vota noſtra libenter accipiens ultra non differat, ſed oſtendendo exhibeat eum, qui nos in ſua expectatione caſtigat. Quia uerò eum ſpecialiter beatus lob occidi ſemel petiuit, qui carnis ſolius mortem in mundo pro nobis fine tolerauit: protinus aperit, qui ipſum quoq; ordinem eius paſſionis adiungit, dicens: Terra data eſt in manus impij, uultum iudicium eius operit.] Quid nanque terræ nomine, niſi caro exprimitur? Quis appellatione impij, niſi diabolus deſignatur? Huius impij manus fuerunt hi qui in redemptoris noſtri mortegraſſati ſunt. Terra itaque data eſt in manus impij, quia antiquus hoſtis redemptoris mentem corrumpere per ſe tentando non ualuit: ſed eius carnem per ſuos ſatellites ad triduum permiſſus extinxit, & diſpenſationem ſupernæ pietatis neſciens, ex hac ipſa permiſſione ſeruiuit. Tribus enim redemptorẽ noſtrum tentationibus pulſans, cor Dei temerare nõ ualuit. Sed ludæ mentem ad mortem carnis eius excitauit, cuncq; ei cohortem atque à Pontificibus & Phariſæis miniſtros tradidit, nimirũ iſte impius manus ad terram tetendit. Huius terræ iudices, ſacerdotes & principes, Pilatus atq; illuſores milites fuerunt. Iſte itaq; impius uultum iudicium eius operuit, quia corda perſequentium ne autorẽ ſuum cognoſcerent, malitiæ nubilo uelauit. Vnde & per Paulum dicitur: Vſq; in hodiernum diem cum legitur Moyſes, uelamẽ eſt poſitum ſuper cor eorum. Qui rurſus ait: Si enim cognouiſſent, nunquam dominũ gloriæ crucifixiſſent. Vultus ergo iudicium opertus extitit, quia mens perſequẽtium eum quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnouit. Quia uerò antiquus hoſtis cum iniquis omnibus una perſona eſt: ſic plerunque ſcriptura ſacra de iniquorum capite, id eſt, diabolo loquitur: ut repente ad eius corpus, id eſt, ad ſequaces illius deriuetur.

Poteſt ergo nomine impij, infidelis ac perſecutor populus deſignari, cui & hoc congruit omnino quod ſubditur: Quòd ſi non ille eſt: quis ergo eſt?] Ac ſi apertè diceretur: Quis unquam impius eſſe putandus eſt, ſi ille populus qui ipſam pietatem perſequutus eſt, impius non eſt? Sed conſiderata uir ſanctus ludaicæ plebis perfidia, ad ſemetipſum mentis oculos reuocat: dolet quòd uidere nequeat quem amat: mœrore afficitur, quia ex præſenti mundo antè ſubtrahitur, quàm ſalus mundi reueletur. Vnde & ſubdit:

Quòd antiqui patres fuerint quaſi portatores pomorum, prænunciantes Chriſtum, & odorem Euangelij futuris gentibus porrigentes. Cap. XVI

Dles mei uelociores fuerunt curſore, fugerũt, & non uiderunt bonum.] Curſoris quippe officium eſt ſecutura nunciare. Omnes igitur electi, qui ante aduentum redemptoris orti ſunt, quia hunc aut audiendo tantummodo, aut etiam loquendo nunciarunt, quidam quaſi in mundo curſores fuerunt. Sed quia ante præſtolatum redemptoris tempus ſe ſubtrahi præuident, tranſire ſe curſore uelocius dolent: dieſque ſuos eſſe breues ingemiſcunt, quia uſque ad uidendam redemptoris lucem minimè tenduntur. Vnde aptè dicitur: Fugerunt, & non uiderunt bonum. Omnia quæ creata ſunt, bona ſunt: Moyſe atteſtante, qui ait: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Sed hoc ſolum bonum principaliter bonũ eſt, per quod hæc omnia bona ſunt, quæ bona non principaliter exiſtunt. De quo bono ueritas per Euangelium dicit: Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Quia igitur antiquorum patrum prius dies finiti ſunt, quàm mundo Deus in carne monſtraretur, rectè nunc de eiſdem diebus dicitur: Fugerunt, & non uiderunt bonum. Ac ſi apertè diceretur: Ante expectatum tempus elapſi ſunt, qui ad redemptoris præſentiam peruenire nequiuerunt. Vnde & adhuc ſubditur: Pertranſierunt quaſi naues poma portantes.] Hi qui poma deferentes maria tranſmeant: ipſi quidem fructuum odore perfruuntur, ſed eorundem fructuum aliis cibos ferunt. Quid igitur antiqui patres, niſi naues poma portantes extiterunt? Qui diuinæ incarnationis myſterium prophetantes, ipſi quidem ſpei odore potiti ſunt, ſed nobis fructum de eiuſdem ſpei perfectione detulerunt. Quod enim illi expectãdo odorati ſunt, hoc nos cernendo & percipiendo ſatiamur: Vnde & redemptor eiſdem diſcipulis dicit: Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introiſtis. Quorum uidelicet dies comparantur nauibus: quia decurrunt. Et rectè poma portantibus: quia electos omnes quos ante redemptoris præſentiam geſtauerunt: per prophetiæ ualuerunt ſpiritum expectatione refouere, non autem manifeſta exhibitione reficere. Vel certè, quia naues cùm poma portant, hæc paleis admiſcent, ut ad terras illæſa perducant: rectè patrum præcedentium dies deſcribuntur nauibus poma portantibus ſimiles, quia antiquorum dicta, in eo quod myſteria ſpiritalis uitæ denunciant, per interſuſam hæc hiſtoriæ ſtipulam ſeruant, & opertum nobis fructum ſpiritus deferunt, cùm carnalia loquuntur. Sæpe nanque dum quædam narrant propria, ad diuinitatis eleuantur arcana. Qui crebro etiam cùm altitudinem diuinitatis aſpiciunt, ad incarnationis eius myſterium repentè funduntur. Vnde adhuc aptè ſubiungitur: Sicut aquila uolans ad eſcam.] Moris quippe eſt aquilæ, ut irreuerberata acie radios ſolis aſpiciat: ſed cùm refectionis indigentia urgetur, eandem oculorum aciem quam radijs ſolis intinxerat, ad reſpectum cadaueris inclinat: & quamuis ad alta euolet, pro ſumendis tamen carnibus terram petit. Sic uidelicet ſic antiqui patres fuerunt, qui inquantum humanitatis infirmitas admittebat, creatoris lucem erecta mente contemplati ſunt: ſed incarnandum hunc in mundi fine præſcientes, quaſi à ſolis radijs ad terram oculos deflexerunt. Et quaſi de ſummis ad ima ueniunt, dum hunc Deum ſupra omnia, & homi-

2.Cor.3
2.Cor.2
22
Gen.1
Luc.18
loan.4
23

& hominem infra omnia agnoscunt. Quem pro humano genere dum passurum moriturumq; conspiciunt, qua scilicet morte semetipsos reficiendo atq; reformari ad uitam nouerunt, quasi more aquilæ post cōtemplatos solis radios in cadauere escam quærunt. Libet spectare aquilā solis radios intuētem, quæ ait: Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Sed ab alto uolatu celsitudinis ad terras ueniat, escam cadaueris inferius inquirat. Paulò post etenim subdidit, dicens: Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Et rursum: Et homo est, & quis cognoscet eum? Sub leuata ergo in diuinitate mēs iusti, cum dispensationis gratiam ex eius carne cōsiderat, quasi à sum mis repente ut aquila ad escam uolat. Sed ecce ille Israeliticus populus immensō dudum prophetiæ spiritu infusus, eiusdem prophetię dona perdidit: atq; in ea fide quā præuidendo nunciauerat, non permansit, & se redemptoris præsentiā negando repulit, quam cunctis se sequentibus prænuncian do declarauit. Vnde & aptè protinus per cōpassionem ad eorum quoq; duritiam sermo conuertitur, atq; ab eis quomodo prophetiæ gratia subtra hatur indicatur. Nam subditur: Cùm dixero, ne quaquā ita loquar, cōmuto faciem meam, & dolo retorqueor.] Plebs quippe ludaica loqui ut prius noluit, quę eum quē prędixerat negauit. Sed cum mutata facie, torquetur dolore, quia dum interni sui hominis aspectum, quo agnosci à cōditore potuerat, fœditate perfidiæ polluit, à præsentibus malis incipiēs, sub æterna ultione se damnauit. Quasi enim commutata facie ab autore non cognoscitur, quæ perdita bonæ conscientiæ fide reprobatur. Sed nimirum restat ut supplicium dolor torqueat, quā suus nō cognoscēs conditor ignorat. Quia igitur hæc sub redemptoris nostri significatione transcurrimus, nunc moraliter discutien do replicemus. Dies mei uelociores fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum.] Sicut se pe iam diximus, sic primus homo cōditus fuit, ut per augmenta temporū tendi posset eius uita tan tummodo, nō euolui: sed quia sponte ad culpam decidit, quo attigit uetitum, perculit discursum, quē nunc homo præsentis uitæ desiderio oppressus, indesinenter & tolerat & optat. Ne enim finiatur, uiuere appetit: sed per augmenta uitæ quotidie ad finem tendit. Nec deprehendi ualet, incrementa temporum cū nulla sint, nisi cùm repente transacta finiuntur, quę uenientia longa uidebantur.

24 Vir igitur sanctus statum suæ cōditionis aspiciat, & ex humani generis uoce damna decursus ingemiscat, dicens: Dies mei uelociores fuerunt cursore: fugerunt, & non uiderunt bonum.] Ac si aperte dicat: Ad hoc homo conditus fuit, ut bonū quod Deus est, uidere potuisset: sed quia stare ad lucem noluit, fugiēdo oculos amisit: quia quo per culpam cœpit ad ima decurrere, cō secum cęcitatem pertulit, ne intimū lumen uideret. De quibus adhuc diebus aptè subiungitur: Pertransierunt quasi naues pōna portantes.] Naues cùm poma portant, fructus terrę uidelicet per fluctus ferunt,

A Terra uerò hominis paradisus extitit, quæ hīc incōcussum tenere potuit, si per innocentiam stare uoluisset. Sed quia ad mutabilitatis undas per cul pam cecidit, ad præsentis uitæ maria post terram uenit. Poma etiam terræ huius fuerūt mandati sermo, concessa possibilitas operis, naturę indita intelligentia cōditoris. Sed hæc poma quæ edere in terra renuimus, per maria tam portamus: quia con cessa bona tot munerū in concussi custodire in paradiso noluimus, et seruare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum aura uitæ præsentis impellimur, mutabilitatis nostræ fluctu fati gamus: sed quia per crucis mysterium ad ingenita naturæ bona restringimur, quasi per lignū poma portamus. Quod tamen intelligi & aliter potest. Naues etenim cùm poma portant, fuauitate odoris habent, sed grauitatem ponderis non habēt: & humanū genus à paradisi gaudijs expulsum, uim contemplationis perdidit, robur conditæ fortitudinis amisit: cunctą ad superna repetenda se erigit, fragrat quidē odore memoriæ, sed dignè nō exerit pondus uitæ. Pomorum ergo odoribus repletur, & tamen huc illucq; leuiter mentis nostræ nauis impellitur: quia & paradisi celsitudinem cùm odoris recordatione meminimus, & importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. unde: & aptè subiungit: Sicut aquila uolans ad escā.] 25 Aquila etenim alto ualde uolatu suspendit, et anisu prępeti ad æthera libraī, sed per appetitū uentris terras expetit, seseq; à sublimibus repēte deor sum fundit. Sic sic humanum genus in parte primo ad ima de sublimibus corruit. Quod nimirum cōditionis fuę dignitas in rationis celsitudine qua si in aeris libertate suspenderat: sed quia cōtra prę ceptum, cibum uetitū contigit, per uentris concupiscentiā ad terras uenit, & quasi post uolatū carnibus pasciť, quia illa libera cōtemplationis inspiracula, perdidit, & deorsum corporeis uoluptatibus lætatur. Sicut ergo uolās ad escam, dies nostri uelociter transeunt: quia quo ima petimus, eo subsistere in uita prohibemur. Sed cùm hęc antemeB tis oculos cōtinua cogitatione reuoluimus, duris tacīti quæstionib. urgemur, cur omnipotens deus condidit quem peritur ū esse præciuit: cur is qui summe potens & summe bonus est, nequaq; uoluit hominem talem facere, qui perire nō posset? C Cùm uerò hæc tacita mēs interrogat, pauet ne ipso interrogatiōis ausu in superbia erumpat, seq; humiliter comprimit, & cogitationes suas restringit. Sed eo grauius affligitur, quo inter mala quæ sustinet, etiam de cōditionis suę abscondito intellectu cruciatur. Vnde hic quoq; aptè subiūgitur: Cùm dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor.] Nequaq; quippe nos ita debere loqui dicimus, cùm nostræ infirmitatis modum ex inquisitione transeuntes, nosmetipsos pauore reprehendimus, et superne reuerentiæ consideratione refrenamus. In qua refrenatione scilicet mētis nostræ facies cōmutatur: quia quæ prius non capiens audenter summa requirebat, infirmitatem suam postmodum agnoscēs, ue

D

Nota quomodum & quare in hac uita non conuenit

nerari inchoat quod ignorat. Sed in ipſa commutatione dolor eſt, quia ualde affligitur, quoniã primæ culpæ meritõ ad intelligenda ea quæ de ipſa ſunt cæcatur. Quæ patitur, iuſta eſſe cõſiderat. Patuet ne in dolore per licẽtiam locutionis excedat. Ori ſilẽtium indicit, ſed tacitus dolor eo ipſo quo reſtringitur, augetur. Dicat ergo: Cùm dixero, ne quaquam ita loquar, commuto faciem meã, & dolore torqueor. Quia tunc grauius plærunq; affligimur, cùm quaſi per conſolationis ſtudiũ, afflictionis noſtræ nobis conamur mala leuigare. Sed quiſquis ſam ſubtiliter parentis primi dãnatione propagata, humani generis damna cõſideret, ſupereſt ut his adiungere propria metuat. Vnde uir ſanctus poſtquam communia intulit, repentè ſpecialia ſubiungit dicens:

Quantum timere debeat qui ſcienter peccat, cùm Iob tantis uirtutũ teſtimonijs approbatur, ſua opera uereatur, & quòd fraus tribus modis committatur. Cap. XVII

VEreba mea omnia opera mea, ſciẽs quia nõ parceres delinquenti.] Quæ beatus Iob opera exercuit, ſacrę huius hiſtorię textus oſtẽdit. Holocauſtis quippe multiplicibus autorẽ placare ſtuduit, quia iuxta filiorũ numerũ, ut ſcriptũ eſt, conſurgens diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos, eosq; non ſolum ab immundis actibus, ſed à praua quoq; cogitatione mundabat. De quo ſcriptura teſte perhibeẽ. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, et benedixerint deo in cordibus ſuis. Affectum ergo cõpaſſionis exercuit: quia ipſe de ſe amicorũ queſtionibus exactus, dicit: Flebam quondã ſuper eo qui afflictus erat. Miniſterium pietatis impendit qui ait: Oculus fui cęco, et pes claudo. Caſtitatis munditiã in corde cuſtodiuit, qui obteſtando ſe aperit, dicẽs: Si decęptũ eſt cor meum ſuper muliere. Humilitatis culmẽ medullitus tenuit, qui dicit: Si cõtempſi iudiciũ ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea, cùm diſceptarẽt aduerſum me. Beneficia largitatis impendit, qui ait: Si comedi buccellam meam ſolus, & nõ comedit pupillus ex ea. Et rurſum: Si nõ benedixerunt mihi latera eius, et de uelleribus ouium mearũ calefactus eſt. Gratiã hoſpitalitatis exhibuit, qui dicit: Foris non manſit peregrinus, oſtium meũ uiatori patuit. Et inter hęc ad uirtutum cumulum per excellentiorẽ uiam charitatis, & inimicos dilexit, qui ait: Si gauiſus ſum ad ruinã eius qui me oderat. Et rurſum: Nõ enim dedi ad peccandũ guttur meum, ut experetẽ maledicens animã eius. Quid ergo uir ſanctus ſua opera uerebatur, qui illa ſemper exhibuit, ex quibus placari deus erga iniquita-
tes ſolet? Quid ergo eſt, quòd mira opera faciens, hæc ipſa etiam ueretur pauẽs, cùm dicit: Verebar omnia opera mea, niſi quòd in ſancti uiri actibus uerbisq; colligimus, ut ſi placere deo ueraciter cupimus, poſtquam peruerſa ſubigimus, ipſa in nobis etiam bene geſta timeamus. Duo quippe ſunt quæ in bonis operibus neceſſe eſt ut ſtudioſe formidenẽ, delidia uidelicet & fraus. Vnde & per prophetã apud uetuſtã translationẽ dicit. Maledi-

A ctus omnis qui facit opus dei fraudulenter & deſidioſe. Sed ſciendum magnopere eſt, quia deſidia per torporẽ naſcitur, fraus per priuatã dilectionẽ. Illam nanq; minor Dei amor exaggerat, hanc aũt male mentẽ poſſidens, propriusamor creat. Fraudẽ quippe in Dei opere perpetrat, quiſquis ſemet ipſum inordinatè diligẽs, per hoc ꝙd rectè egerit ad remunerationis trãſitoria bona feſtinat. Scien dum quoq; eſt, ꝙ tribus modis fraus ipſa commit
titur, quia per hanc proculdubio aut tacita cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut res quælibet exterior deſiderat. Quo contra rectè de iuſto per
B prophetã dicitur: Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere. Quia enim nõ ſolum fraus in acceptione pecuniæ eſt, munus proculdubio unum non eſt. Tres uerò ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude deſtinatur. Munus nanq; à corde eſt, captata gratia à cogitatiõe. Munus ab ore, eſt gloria per fauorẽ. Munus ex manu, eſt prẽmiũ per dationem. Sed iuſtus quiſq; ab omni munere manus excutit: quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere donationẽ quærit. Solus ergo in dei opere fraudẽ nõ facit, qui cùm ad ſtudia bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei prę
mia, nec ad laudis uerba, nec ad humani iudicij gratiã anhelat. Ipſa igitur bona noſtra, quia inſidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, niſi ſollicito quotidiẽ timore muniant, per ſanctũ uirum nũc rectè dicitur: Verebar omnia opera mea. Ac
C ſi humſli confeſſione diceretur: Quæ apertè egerim, uideo: ſed quid in his latẽter pertulerim, ígno-
ro. Sæpe enim bona noſtra latrocinãti fraude 27.
peruntq; quia rectis ſe noſtris actibus cõcupiſcentia terrenæ ſubiungũt. Sæpe deſidia interueniẽte deficiũt, quia à feruore quo cœpta ſunt, frigeſcẽte amore tabeſcũt. Quia ergo culpæ ſurreptio uel in ipſo uirtutis actu uix uincit: quid ad ſecuritatẽ ſupereſt, niſi ut ſtudioſe ſemper & in uirtute timeatur? Sed poſt hęc ualde ſerpuloſum cordis obiicit, quod ſubiungit: Sciens ꝙ nõ parceres delinquenti.] Si enim delinquenti nõ parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus nemo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquen
ti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, nequaquam ſam delinquentes ſumus. Sed quid eſt
D quod Petrus cùm negat reſpici, et redemptoris negati reſpectu ad lachrymas uocat? Quid ꝙ Paulus cùm redemptoris nomen in terra conareẽt extinguere, eius uerba de cœlo meruit audire? Sed tamen culpa in utroq; punira eſt: quia & de Petro teſte Euangelio ſcriptum eſt: Recordatus eſt Pe- Luc. 22
tri uerbi Ieſu quod dixerat: & egreſſus foras, fleuit amarè. Et de Paulo hæc eadem quę hunc uoca uit, uerũtas dicit: Ego oſtendam ei, quãta eũ opor Act. 9
teat pro nomine meo pati. Delinquẽti ergo domi nus nequaquam parcit, quia delictum ſine ultione non deſerit. Aut enim ipſe hõe homo in ſe pœnitẽs punit, aut hoc Deus cum homine uindicãs percutit. Nequaquã igitur peccato parcitur, quia nullatenus ſine uindicta laxatur. Sic Dauid audi-

E Pſal. 33

26

1

tẽ

re poſt confeſſionem meruit: Dominus tranſtulit peccatum tuum. Et tamẽ multis póſt cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetra uerat exoluit. ſic nos ſalutis unda à culpa primi pa rentis abſoluimur, ſed tamen reatum eiuſdem cul pæ diluentes, abſoluti quoq; adhuc carnaliter obi mus. Bene ergo dicitur: Sciens q; non parceres de linquẽti, quia delicta noſtra ſiue per nos, ſiue per ſemetipſum reſecat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim ſuis iniquitatum maculas ſtudet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non uult uindicare. Sed ſæpe mens dum plus iuſto tre pidat, dum pauore quatitur, dum ſiniſtris ſuſpicio nibus urgetur, træcket hanc uiuere, quæ ſe ad uitam uel per labores ambigit peruenire. Vnde & ſubſe quenter adiungitur:

Quòd ſancti uiri ita inceri ſint, ut cõfidant: ita confidunt, ut tamen ex ſecuritate non torpeant. Cap. XVIII

SI autẽ & ſic impius ſum, quare fruſtra labora uiſ? Si enim remota pietate diſcutimur, opus noſtrum pœna dignum eſt, quod remunerari præ miſſe præſtolamur. Vir igitur ſanctus ſub occulto iudicio trepidãs dicit: Si autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Non q; hũc laboraſſe pœ nitet, ſed q; incertus eſſe de præmijs, & inter labo res dolet. Sciẽdum uerò eſt, q; uiri ſancti ita incerti ſunt ut confidant, atq; ita confidunt, ut tamẽ ex ſecuritate nõ torpeant. Quia ergo plærunq; mẽs & impenſa rectis actibus trepidat: reſtat ut poſtq; bonum opus agitur, lachrymæ expiationis exqui rantur, quatenus ad æterna præmia meritum recti operis ſubuehat humilitas poſtulationis.

Quòd quantalibet munditia ſancti fulgeant, tamen ex hoc corpore quod corrumpitur in quo ſunt, abominabiles ſe iu dicant, & ex conceptiſcentiarum ſordibus, ſine quibus non ſunt, immundos ſe reputant. Cap. XIX

28 SEd tamen ſciendum eſt, quia mundos nos ad perfectum reddere uel uita uel lachrymę non ualent, quouſq; nos mortalitas noſtræ corruptio nis tenet. Vnde & aptè ſubiungitur: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſſimę manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abo minabuntur me ueſtimenta mea.] Aquæ enim ni uis, ſunt lamenta humilitatis. Quę profectò humi litas, quia ante diſtrictũ iudicis oculos cæteris uir tutibus præeminet, quaſi per magni meriti colo rem candet. Sunt nanq; nonnulli qui lamẽta ha bent, ſed humilitatẽ nõ habent, quia afflicti plan gunt: ſed tamen in ipſis fletibus uel contra proxi morũ uitam ſuperbiunt, uel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirũ aquas habẽt, ſed ni uis aquas nõ habent: & mundi eſſe nequeũt: quia humilitatis fletibus minimè lauantur. Aquis autẽ ni uis à culpa ſe lauerat, qui cõfidenter dicebat: Cor contritum & humiliatũ Deus nõ ſpernit. Qui eñ lamentis affligunt, ſed murmurãdo rebelles ſunt, mentem quidem conterunt, ſed humiliati cõtem nunt. Quamuis aquæ niuis intelligi & aliter poſ ſint. Aqua enim ſontis & fluminis ex terra oritur, aqua uero niuis ex aere proruit, & ſunt plęriq; qui

A per orationum lamenta ſe cruciant, ſed tamen tõ tis lamentorum laboribus ad ſola terrena deſide ria exudant: compunguntur in precibus, ſed felici tatis tranſitoriæ gaudia requirunt. Hos ſtaq; niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis uenit. Quaſi enim ex terræ aqua perfuſi ſunt, qui pro ter renis bonis in precibus cõpunguñt. Quiuerò id circo plorant, quoniam præmia æterna deſiderãt, aqua niuis hos diluit, quia cœleſtis compunctio infundit. Nam cùm perennem patriam per lamen ta appetunt, eiusq; accenſi deſiderijs plangunt, à ſummis accipiũt unde mundentur. Per manus autẽ quid aliud quàm opera deſignanſ. Vnde quibuſ dam per prophetam dicitur: Manus ueſtræ ſanguine plenæ ſunt, id eſt, opere crudelitatis. Notãdum uerò, quòd uir ſanctus non ait: Fulſerint mundiſſi mę manus meę, ſed uelut mũdiſſimę manus meę: quia quouſq; pœna corruptionis adſtringimur, quamlibet rectis operibus inſudemus uera mun ditiam nequaquam apprehẽdimus, ſed imitamur.

B Vnde & aptè ſubiungitur: Tamen ſordibus intin ges me.] Deus nos ſordibus intingere dicitur, in tinctos ſordibus demonſtrare: quia quanto ad il lum uerius per bona opera ſurgimus, tanto ſubti liùs uitę noſtræ ſordes agnoſcimus, quibus ab eius mũditia diſcordamus. Ait ergo: Si lotus fuero qua ſi aquis niuis, & fulſerint uelut mundiſſimæ ma nus meæ, tamen ſordibus intinges me. Aeſi aper rẽ dicat: Quamuis lamentis ſupernæ cõpunctio nis infundar, quamuis per ſtudia rectæ operatio

C nis exercear, in tua tamen munditia uideo, quia mundus non ſum. Intentam quippe deo animam, ipſa adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiusq; a moris pulchritudinẽ obſcœnis & illicitis cogita tionum motibus ſordeat. Vnde & ſubditur: Et abominabuntur me ueſtimẽta mea.] Quid enim ueſtimẽti nomine, niſi hoc terrenum corpus ex primitur, quo induta anima tegitur, ne in ſubtilita tis ſuæ ſubſtantia nuda uideatur? Hinc etenim Sa lomon ait: Omni tempore ſint ueſtimẽta tua can dida, id eſt, mẽbra corporis à ſordidis actib. mun da. Hinc Eſaías ait: Veſtimentum mixtum ſanguĩ ne erit in combuſtionem. Sanguine quippe ueſti mentum miſcere, eſt deſideriis carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirũ ſe pollui Pſalmiſta for midauerat, cùm dicebat: Libera me de ſanguinib. Deus, Deus ſalutis meę. Hinc uoce angeli ad Ioã nem dicit: Habes pauca nomina in Sardis, q; non inquinauerũt ueſtimenta ſua. More aũt ſacri eloquij ueſtimenta noſtra nos abominari referuntur, quia abominabiles reddũt: ſicut per Petrũ quoq; de Iuda dicitur: Hic poſſedit agrum de mercede iniquitatis. Neq; enim emptum precio ſanguinis, agrum figuli Iudas poſſidere potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimẽ criminoſiori in ſe protinus morte mulctauit: ſed poſſedit dictũ eſt, poſſidere fecit. Ita hoc loco: Abominabuntur me ueſtimenta mea dicitur, abominabilem faciẽt, quia nimirum dum contra mentem membra ſu perbiũt, dum ſanctũ deſiderij ſtudia, tentationum ſuarum tumultibus interrumpũt, in ipſo certami

D

ne posita anima agnoscit, quantum adhuc à diuinitate despicitur, quæ corruptionem suam plenè appetens transire, sed non ualens, fœdo puluere cogitationis inquinatur. Hanc uestimentorum abominationẽ senserat qui dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantẽ legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Hæc etiam uestimẽta in quibus perfectè placere nõ poterat, quãdoq; melius sensa mendata, deponere festinè cupiebat, dicẽs: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat ergo uir iustus: Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut mundissimæ manus meæ, tũ sordibus intinges me, & abominabunt me uestimenta mea. quia quantũlibet ad summa ex cõpunctione contẽplationis ascenderit, quantũlibet in opere se per exercitium laboris accinxerit, indignũ tamẽ adhuc aliquid de corpore mortis sentit, & abominabile se esse cõsiderat in multis, quæ de pondere corruptionis portat.

Rom. 7.

ibidem

Quòd graue tormentum sit in cordibus electorum, quòd sensum sui reprehensoris non intelligunt. Cap. XX

30 CVi hoc quoq; sit grauius, quòd sæpe neque hoc intelligit, unde delinquit. Flagella suscipit, sed districtio iudici quid in semetipsis quidue mi nus displiceat, nõ agnoscit. Vnde & subdit: Nec enim uiro qui similis mei est respõdebo, nec; qui mecũ in iudicio ex æquo possit audiri.] Dũ cum quolibet in iudicio ex æquo cõtendimus: & quid contra nos dicatur, agnoscimus: & in his quæ dicimus, audimur: & quo obiecta patenter apprehendimus, eo audẽter ad proposita respõdemus: quia ergo inuisibilis iudex quæ facimus uidet, quasi au dit quæ dicimus: sed quia id quẽ dei displicet nequaq; plenè cognoscimus, quasi quid ipse dicit ignoramus. Vir igitur sanctus uestimẽtorũ suorũ abominationẽ considerãs, eo amplius timet, quo audiri in iudicio ex æquo non ualet: quia quouscq; corruptionis suę põdere premit, hoc in sua grauí pœna tolerat, q& sensum suí reprehẽsoris ignorat. Ac si aperte dicat: In hoc ex æquo nõ audior, quia & parẽt cũcta quæ facio, & tamẽ ipse nescio per quanta reprehendor. Sequitur: Non est qui utrunq; ualeat arguere, & ponere manũ suã in ambobus.] Durũ sonat, ut quærat qui deum arguat, sed durũ nõ erit, si recurrat ad memoriã quod ipse per aliũ propheta dicit, per Esaiam quippe admonet dicens: Quiescite agere peruersè, discite bene facere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam: & uenite & arguite me, dicit dominus. Ei nanq; quẽ arguimus, rationis autoritate contraimus. Et quid est q& dominus agere sancta nos admonẽs adiungit: Venite & arguite me: nisi q& aperte insinuat, quantã bonis actibus fiduciã præstat. Ac si parẽter dicat: Recta agite, & animaduersionis meæ motibus nõdũ per deprecationis gemitũ, sed per fiduciã autoritatis ob uiate. hinc etiã Ioannes dicit: Si cor nostrũ nõ reprehenderit nos, fiduciã habemus ad deũ. Hinc est q& Moyses, quia placet seruiens, audiri tacens, cùm li-

A

Rom. 7.

Esa. 1

B

Ioan. 3

lenti dicit: Quid clamas ad me? Hinc est quòd ira Exod. 14
fcentem retinet, cùm audit: Dimitte me, ut irascat Exod. 32
furor meus contra populum istum. Hinc est q& arguentem dominus nõ habuisse se quẽrit, cùm per prophetam dicit: Quæsiui uirum qui interponeret sepem, & staret oppositus cõtra me, ne dissipa rem eam, & nõ inueni. Hinc est q& grauiter Esaias deplorat dicẽs: Omnes nos cecidim⁹ quasi foliũ, Esa. 64
& iniquitates nostræ quasi uentus abstulerũt nos: non est qui inuocet nomen tuum, qui consurgat & teneat te. Sed posſunt rectè quilibet per acceptæ * pœnitẽtiæ meritũ aliquãdo præsentis morti bus animaduersionis obuiare, non aũt ualẽ uirtute propria ab humano genere sũpplicia fecuturæ mortis expellere. Vir igitur sanctus humanum genus consideret quod defluxit, æternæ mortis dãna conspiciat, cui nimirũ cõstat quia nequaq; iustitia humana cõtradicat: uideat q& peruersè nomo deliquerit, uideat q& districtè conditor contra hominẽ irascatur, & mediatorem Dei & hominis, Deum & hominem requirat.

C

D

Ezech. 22

d. innocenti.

Quòd Christus ad eos Deo patri placandos nouus homo uenerit, contradictor ad culpã, amicus ad pœnã. Cap. XXI

QVem quia lõgè pòst uenturũ cõsiderat, de plorans dicat: Non est qui utrũq; ualeat arguere, & ponere manũ suã in ambobus.] Redẽptor q̃ppe humani generis, mediator dei et hominis per carnẽ factus, quia iustus in hominib. solus apparuit, & tamẽ ad pœnã culpæ etiam sine culpa peruenit, & hominẽ redarguit ne delinquere t, & Deo obstitit ne ferret: exempla innocẽtiæ præbuit, pœnã malitiæ suscepit. Patiendo ergo utrumq; arguit, qui & culpã hominis per iustitiam aspirãdo corripuit, & irãiudicis moriẽdo tẽperauit: atq; in utrusq; manũ posuit, quia & exẽpla hominibus quæ imitarent præbuit, & deo in se opera quibus erga homines placaret ostẽdit. Nullus quippe ante hũc extitit, qui sic pro alienis reatib. intercederet, ut propriis nõ haberet. Æterne igit̃ morti tãto quis in alijs obuiare nõ poterat, quãto hunc reatus de propriis astringebat. Venit itaque nouus homo ad homines, contradictor ad culpã, amicus ad pœnã: mira monstrauit, crudelia pertulit. Manum ergo suã in ambobus posuit, quia unde reum rectè docuit, inde iratum iudicẽ placauit. Qui hoc quoq; ipsis suis miraculis mirabilius prebuit, quia corda delinquẽtium manſuetudine potius & terrore correxit. Vnde & subditur:

31

Quòd à timore legis in libertatem Euangelij antiqui sancti transire optabant: et quid sit quod Helias nõ per Giesu, sed per ipsum Sunamitis filium susciteuit. Cap. XXII

AVerat à me uirgã suã, & pauor eius nõ me terreat.] Per legẽ quippe uirgã Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hęc uel illa fecerit, morte moriat. Sed incarnatus uirgã abstulit, quia uias uitæ per manſuetudinẽ ostẽdit. Vnde ei per Psalmistam dicit: Intẽde prosperè, procede & regna: propter ueritatẽ & manſuetudinẽ & iustitiã. Time ri quippe quasi deus noluit, sed quasi pater ut amaretur inspirauit. Quod liquidò Paulus dicit: Non enim

Psal. 44

Rom. 8

enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timo re, sed accepistis spiritū adoptionis filiorū, in quo clamamus, abba pater. Vnde hic quoq; aptè subiungitur: Loquar, & non timebo eum: neq; enim possum metuens respondere.) Vir etenim sanctus quia humani generis redemptor venire mitè cōspicit, non metuit ad dominum: sed affectū ad patrem sumit, & timorē despicit, quia per adoptionis gratiam ad amorē surgit. Hinc Ioannes ait: Timor nō est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorē. Hinc Zacharias dicit: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorū liberati seruiamus illi. A peccati igitur morte timor nos suscitare non ualuit, sed ad statum uitæ aspirata mansuetudinis gratia erexit. Quod bene in Heliseo Sunamitis filiū suscitante signat: qui cum baculo puerum mittens, extincto filio uitam minimè reddidit: per semetipsum uerò ueniēs, seseq; super mortuum sternens, atq; ad eius membra se colligens, huc illucq; deambulans, & in ore mortui septies aspirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per ministerium compassionis animauit. Autor quippe humani generis Deus quasi mortuum puerum doluit, cùm extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum uirgam misit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non ualuit, quia Paulo attestante: Nihil ad perfectum duxit lex. Ipse autem per semetipsum ueniens, & super cadauer se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui membra se collīgit: quia cùm in forma Dei esset, nō rapinam arbitratus est esse se æqualē deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuētus ut homo. Huc illucq; ambulat, quia & Iudææ iuxta & longè positas gentes uocat. Super mortuū septies oscitat, quia per apertionē diuini muneris, gratię septiformis spiritū in peccati more sacentibus aspirat. Moxq; uiuens erigitur, quia is quem terroris uirga suscitare non potuit, per amoris spiritū puer ad uitam redijt. Dicat itaq; beatus Iob ex sua, dicat ex uoce humani generis: Auferat à me uirgam suam, & pauor eius non me terreat: loquar, & non timebo eum. Vbi aptè subiungit: Neq; enim possum metuens respondere. Respondere quippe cuilibet dicimur, cùm factis illius digna opera repensamus. Deo ergo respondere, est donis eius precedentibus, nostra obsequia reddere. Vnde & psalmi quidam in quibus sancta operatio imitanda proponitur, ad respondendum scripti prænotātur. Rectum itaq; deus hominem condidit, eumq; ad peruersa defluentē cum longanimitate tolerauit. Quotidie culpas aspicit, & tamen uiuendi spacia non citius abscindit: donat largiē benignitate sua, et erga malos utiq; patiēria sua. Respondere homo tot beneficijs debet, sed tamē respondere metuēs, non ualet: quia humani generis cōditorē qui adhuc seruiliter formidat, procul dubio non amat. Nam tunc solum deo uera obsequia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciā nō timemus, cùm nos ad bona opera affectus nō metus dirigit, cùm malum nostræ mentī iam non placet, etiam si licet. Nam qui à peruersitatis opere ex timore perstringitur, peruersa libenter ageret, si liceret. Nequaquā ergo ueraciter rectus est, qui adhuc à prauitatis desiderio liber non est. Bene itaq; dicit: Neq; enim possum metuens respondere: quia uera obsequia Deo nō reddimus, si ex timore mandatis illius, & nō potius ex amore seruimus. Sed cùm mētī nostræ eius dulcedinis amor accenditur, omne desiderium præsentis uitę leuigatur, in cædium delectatio uertit̄, atq; hanc cum mœrore mens tolerat, cui uicta prius reprobo amore seruiebat. Vnde & aptè subditur:

1. Ioan. 4
Luc. 11
4. Reg. 4
Heb. 7
Phil. 2

Beati Iob caput decimum.

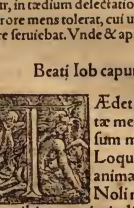

33 Ædet animam meam ui tæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meū. Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo: Noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices? Nunquid bonum tibi uidetur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues? Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris, & scias quia nihil impium fecerim? cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerūt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me? Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in pulucrem redigas me. Nonne sicut lac me mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus uestisti me, ossibus & neruis cōpegisti me. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & uisitatio tua custodiuit spiritū meū. Licet hæc cæles in corde tuo, tamen scio quia uniuersorum memineris. Si peccaui, & ad horā pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, uæ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Et propter superbiam quasi leænam capies me, rediuersus crucias mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militāt in me. Quare de uulua eduxisti me? qui utinam consumptus essem, ne oculus me uideret.

Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte ergo me ut plagam paululum dolore meum, antequam uadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra morris, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Quòd sanctis præsens uita uilescit, cùm conditoris dulcedinem senserint: & quanto plus ei propinquant, tanto se amplius accusant. Caput XXIII

TÆdet animam meam uitæ meæ.] Sed cùm præsens uita uilescere, cùm conditoris amor dulcescere cœperit, sese contra se animus accédit, ut accusare se de culpis debeat, in quibus se ante supernorum notitiam defendebat. Vnde adhuc recte subiungit: Dimittam aduersum me eloquium meum.] Quasi pro se eloquio suo utitur, qui prauas quæ gellit, defendere excusationibus conatur. Sed aduersum se eloquium dimittit, qui accusare in se hoc incipit quod erruit. Sæpe uerò & cùm delinquimus, ea quoq; quæ agimus dijudicamus. Accusat mẽs ipsa quod perpetrat, sed quia hoc ex desiderio minimè deserit, erubescit cõsteri quod fecit. Cùm uerò toto iã iudicio carnis delectationem premit, audaci uoce in accusationis suæ confessione se erigit: Vnde rectè nunc dicitur: Dimittam aduersum me eloquium meum: quia fortis mẽs relaxare cõpta se uerba detestationis inchoat, quæ apud semetipsam prius infirmè uerecundata rettinebat. Sed sunt nonnulli qui apertis uocibus culpas fatentur, sed tamen in confessione gemere nesciunt, & lugenda gaudentes dicunt. Vnde & adhuc apertè subiungitur:

Quòd iram Dei amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguat. Caput XXIIII

LOquar in amaritudine animæ meę.] Qui culpas suas deretstando loquitur, restat ut has in amaritudine animę loquatur: ut hæc ipsa amaritu do puniat, quicquid lingua per mentis iudicium accusat. Sciendũ uerò est, quia ex pœna pœnitentiæ quam sibi irrogat, aliquatenus securitatẽ percipit, atq; ad interrogationẽ superni iudicis fidẽtior exurgit, ut semetipsum subtilius inueniat, & erga se quæq; quomodo disponantur agnoscat. Vnde & protinus addit: Dicam Deo, noli me cõdemnare. Indica mihi, cur me ita iudices.] Qui peccatorẽ se in amaritudine animæ asserit, quid deo aliud q̃m ne condemnet dicit? quia amaritudo præsentis pœnitentię extinguit suppliciꝫ sequẽtis iræ. Duobus aũt modis in hac uita hominẽ Deus iudicat: quia aut per mala præsentia irrogare sam tormẽta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis præsentibus extinguit. Nisi em delictis exigentibus iustus iudex & nunc & postmodum quosdã percuteret, Iudas Apostolus minimè dixisset: Secundo eos qui non crediderũt perdidit. Et de iniquis Psalmista nõ diceret: Induanẽ sicut diploide cõfusione sua. Diploidẽ quippe duplũ uestimentum dicimus. Cõfusione ergo sicut diploide induti sunt, qui iuxta reatus sui meritũ, & temporali & perpetua animaduersione feriunẽ. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Nã quos præsentia mala nõ corrigũt, ad sequẽtia perducũt. Si aũt nequaq; quoldã pœna præsens à supplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixisset: Cùm iudicamur à domino, corripimur: ut nõ cum hoc mũdo damnemur. Hinc uoce angelica ad Ioannẽ dicit: Ego quos amo redarguo & castigo. Hinc etiam scriptũ est: Quẽ diligit dominus, castigat: flagellat aũt omnẽ filium quem recipit. Sæpe ergo mens iusti ut magis secura sit, altius trepidat, & cùm flagellis cingit, superni iudicij incertitudine turbatẽ. Pauet ne initium sequẽtis damnationis sit omne quod patit: & per cogitationẽ interrogat iudicẽ, qui de uitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed uitę uirtus cùm ad oculos mentis redit, quasi consolatio à iudice respondet: quia nequaq; ad perdendũ percutit, quem in actionis innocentia seriẽdo custodit. Bene itaq; nunc dicat: Indica mihi, cur me ita iudices.] Ac si apertè dicetur: Quia flagellando me iudicas, ostende quòd ad iudicium per flagella securũ reddas. Quod tamen intelligi & aliter potest. Nam plerũq; uir iustus flagella ad probationẽ percipit, et uitam suam subtilissima inquisitione discutiens, quãuis se peccatorem & sentiat & fateatur: quo qua tamen ipse culpa percutiꝫ, minimè cognoscit: atq; eo magis in percussione trepidat, quo causas fuę per cussionis ignorat. Petit ut semetipsum sibi iudex indicet, quatenus quod ille animaduertendo percutit, hoc in se fiendo & ipse castiget. Scit nanq; æquissimus iudex iniustę quenq; nostrũ nullo modo affligit, & magno metu concutitur: quia & dolet in uerbere, & deprehẽdere in se perfectè nõ ualet quod deploret. Vnde adhuc subditur:

Quòd consilium diaboli totum sit in perditione generis humani. Caput XXV

NVnquid bonum tibi uidetur si calumnieris et opprimas pauperẽ, opus manuũ tuarum, & consilium impiorũ adiuues?] Hoc nimirũ sic per interrogationẽ dicitur, ut negetur. Ac si apertè diceretur: Tu qui summè bonus es, nouę quia bonũ non æstimas, ut pauperem per calumniã premas. Et scio ergo quia non est iniustum quod patior, et eo magis doleo, quo causas iustitiæ ignoro. Notã dum uerò q̃ nõ ait ut opprimas innocentem, sed pauperem. Qui enim districtioni iudicis nequaq; innocentiam, sed paupertatem suam obijcit, non iam de uita audaciam arripit: sed q̃ se infirmũ conspiciat, ostendit. Vbi & congruè subiungit: Opus manuum tuarum. Ac si apertè dicat: Impiè opprimere non potes, quem te fecisse gratuitò recordaris. Bene autem subditur: Et consilium impiorum adiuues? Quos nanque hoc loco impios, nisi malignos spiritus uocat? Qui cùm redire ipsi ad uitam nequeunt, crudeliter socios ad mortem quęrũt. Quorum nimirum consilium fuit, ut beatum

tum Iob diuina conceptio tangeret: ut qui in tranquillitate iustus extiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium dominus non adiuuit: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit, animam negauit. Hoc indelinenter contra bonos consiliū maligni spiritus ineunt: ut hi quos seruire Deo innocue in tranquillitate conspicit, uexati aduersitatibus, ad uoraginem culpę rapian tur. Sed eorū consiliū acumē destruitur, quia pius conditor cūm uiribus flagella moderatur, ne uirtu tem pœna transeat, & per æstutiā fortiū, humana infirmitas excedat. Vnde & bene per Paulum dicitur: Fidelis aūt Deus, qui non patiet uos tentari 1.Cor.10
supra quam potestis, sed faciet cum tentatione etiā prouentū, ut possitis sustinere. Nisi em misericors Deus cum uiribus tentamēta modificet, nullus profectō est qui malignorum spirituū insidias non corruens portet: quia si mensuram iudex tentationibus non prębet, eo ipso protinus stantem deijcit, quo ultra uires onera imponit. Sic aūt beatus Iob negando requisiuit ista quæ protulit: sicut & requirēdo negat ea quæ slico subiungit, dicens:

Quōd ante omne tempus, qui semper est, in præsentia sibi cuncta conspiciat. Cap. XXVI

NVnquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nūquid sicut dies hominis, dies tui? & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim? Oculi carnei facta temporum non nisi in tempore agnoscūt: quia & ipsi ad uidendum cum tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, & humanus uisus quodlibet opus sequitur, non præ currit: quia uix existentia aspicit, & uentura nullo modo agnoscit. Dies quoq; & anni hominis ā diebus & annis discrepant æternitatis: quia ut ram nostram quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas deuorat. Cuius nimirum immensitas quia ultra citraq; super nos tenditur, sine inchoatione & termi no eius æternum esse dilatatur: eiq; nec transacta prætereunt, nec adhuc uentura, quasi quæ non appareant, desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspicit, cunq; aspiciēdo possit & ante non tenditur, nulla intuitus mutatione uariatur. Dicat ergo: Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut uidet homo, & tu uidebis? Nūquid sicut dies hominis, dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatē meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim? Ac si humiliter requirens diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfecte & ante tēpora scisti? Cur culpas meas uerberibus interrogas, quē per æternitatis tuæ potentiā nec priusquā conderes, ignoras? Cuius nimirum potentiæ mox pondus exprimit, cūm subiungit: Cūm sit nemo qui de manu tua possit eruere.] Ac si apertē dicat: Quid tibi restat nisi parcere, cuius uirtuti nullus uallet obuiare? Quo ēm nemo est qui animaduersionē tuā ex merito suæ uirtutis retineat, eo à se facilius tua pietas exigit, ut parcat: quia aūt nos in delictis concepti, in iniquitatibus æditi, aut noxię praua perpetramus, aut incautè etiam recta agendo delinquimus, districtus iudex unde nobis fiat placabilis, non habemus. Sed cūm nostrum opus eius obtutibus dignū exhibere non possīmus: restat ut ad placationem illius sua et opus offeramus. Vnde & subdit:

Manich eorum error destruitur, & dignitas conditionis humanæ commendatur. Cap. XXVII

MAnus tuæ fecerūt me, & plasmauerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Ac si et humiliter dicat: Quia sub iusto examine dignū non est tua placatione quod feci, pen sa misericorditer ne pereat quod fecisti. Quibus etiā uerbis peruersum Manichæi dogma destruit, qui duo esse principia mentiens, à Deo spiritū à sa tana uero carnē conditam asserere conat. Sanctus etēm uir prophetici spiritus gratia plenus, longè pōst uentura considerat, & errorū genimina præuidens calcat dicēs: Manus tuę plasmauerunt me, & fecerūt me totum in circuitu. Qui ēm & plasma tum se & factū totū in circuitu à Deo asserit, tene brarū gentē, nec in spiritu suo aliquid nec in carne deselinquit. Nam plasmatū se propter internā hominis imaginē retulit: factum uero totū in circuitu, in eo quōd ex carnis constat indumēto memorauit. Notandū uerō est: quia per hoc quōd se plasmatū Dei manibus asserit, misericordiæ iudicis, dignitatē fuæ conditionis opponit. Quamuis ēm per coæternum patri uerbū cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostendit quan tum cunctis animalibus, quantūrebus uel cœlestibus, sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe dixit & facta sunt. Cūm uerō face re hominem decernit, hoc quod reuerenter pensandum est premittit, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram. Neq; enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est: Fiat, & factum est: neq; ut aquę uolatilia, sic terra hominem protulit: sed priusquā faceret, faciamus dicitur: ut uidelicet quia rationalis natura condebat, quasi cum consilio facta uideretur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in utrute spiritus uitalis erigitur, ut scilicet non per iussionis uocem, sed per dignitatē operationis existeret, qui ad conditoris imaginē fiebat. Quod igitur per conditionē homo elegantius in terra creaturis cæteris accepit, hoc in flagello positus pietati sui opificis opponit, dicens: Manus tuæ plasmauerunt me, & fecerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Ac si apertè dicat: Cur tantā ustitate despicis, quem cum tanta dignitate conditi disti? Et quem ratione rebus cęteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamē hæc eadem nostra dignitas fulget per imaginē, & longè distat à beatitudinis perfectione per carnem, quia dum spiritus miscetur pulueri, quodammodo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatē beatus Iob pietati iudicis objcit, cūm subiungit:

Quōd homo ad ueniam peruenit, cum irremissibile sit peccatum diaboli. Cap. XXVIII

MEmento quæso q̃ sicut lutum feceris me.] Angelorũ spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt: quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis cõmixtio non tenebat. Homo uerò idcirco post culpã ueniam meruit: quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset accepit. Vnde & apud rẽspectũ iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis, sicut per Psalmistam dicitur: Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et multiplicauit ut auerteret iram suã ab eis, & non accendit omnẽ iram suam, & rememoratus est quia caro sunt. Vt lutũ ergo homo factus est: quia de limo est ad conditionem sumptus. Lutum quippe fit, cùm se aqua terræ conspergit. Sicut lutum itaq; homo est cõditus: quia quali aqua infundit puluerem, cùm anima rigat carnẽ. Quod sanctus uir bene pietati iudicis obijcit, cùm postulans dicit: Memento quæso q̃ sicut lutum feceris me. Ac si apertè dicat: Infirmitatem carnis cõsidera, & reatũ iniquitatis laxa. Vbi aptè quoq; mors eiusdem carnis adiungitur, cùm protinus subinfertur: Et in puluerem deduces me.] Ac si patenter postulet, dicens: Memento quæso quòd per carnem à terra uenio, & per eius interitum ad terram tendo. Materiam itaq; originis, & pœnam finis aspice, & culpæ citius transeuntis parce.

Psal. 77

Quomodo Deus hominem plasmat, plasmatum uiuificat, uiuificatum custodit: & quomodo hæc quæ hic de exteriori homine dicuntur, exteriori congruere possint. Cap. XXIX.

37 SEd quia qualitatem protulit hominis cõditi, nunc subiungit ordinem propagati, dicens: Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseũ me coagulasti? Pelle & carnibus uestisti me, ossibus & neruis conpegisti me.] Plasmatus quippe homo sicut lutum factus est, propagatus autem & sicut lac mulgetur semine, & sicut caseus coagulatur in carne. Carnibus & pelle induit: ossibus neruisq; solidatur. Per lutum ergo, primæ conditionis qualitas, per lac uerò, sequentis ordo cõceptionis exprimitur: quia per coagulationis incrementa ducitur, ut pauliper in osse roboretur. Sed angusta deilaus est descriptio creati corporis, nisi etiam subsequenter exprimatur mira aspiratio uiuificationis. Vnde & subditur: Vitam & misericordiam tribuisti mihi.] Sed incaſſum nobis bona conditor tribuit, si non omne quod tribuit, ipse custodit. Sequitur: Et uisitatio tua custodiuit spiritũ meum.] Hæc autem quæ de exteriori homine diximus, etiam interiori quemadmodum possint cõgruere, libet ut breuiter replicãdo monstremus: Memento quæso quòd sicut lutum feceris me.] Sicut lutum quippe homo noster inte:ior existit: quia sancti spiritus gratia terrenæ menti infunditur, ut ad intellectũ sui conditoris erigatur. Humana nanq; cogitatio quæ peccati sui sterilitate aruit, per uim sancti spiritus quasi irrigata terra uiridescit. Sed sæpe dum percepti superni doni uirtutibus sine interruptione utimur: ad priuatam fiduciam usu cõtinuæ prosperitatis eleuamur: unde fit plærũq; ut

A idem qui subleuauerat, parumper spiritus deserat: quatenus ipsum sibi hominẽ ostendat. Quod sanctus uir protinus exprimit, cùm subiungit: Et in puluerem deduces me.] Quia cùm per subtractionem spiritus, mens aliquantulum in tẽtatione deseritur, quasi ab humore pristino terra siccatur: ut infirmitatem suam derelictus sentiat, & sine infusione supernæ gratiæ, quãtum homo aruit, agnoscat. Qui aptè quoq; reduci ad puluerem dicitur: quia dimissus sibi, cuiuslibet tentationis ãtra patratur. Sed dum relicti concutimur: ea quæ assiduè cognouimus, subtilius iam dona cogitamus. Vnde subiungit: Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Mens etenim nostra cùm per sancti spiritus gratiam ab usu uetustæ cõuersationis abstrahitur, sicut lac mulgetur: quia in quadam nouæ * inchoationis teneritudine & subtilitate formatur. Sicut caseus coagulatur: quia in cõstipatione pinguescẽtis cogitationis astringitur, ut nequaquã iam per desiderii diffluat, sed in uno amore se colligens, ad solidam reformationẽ surgat. Plærunq; uerò cõtra hæc eadem rudimenta spiritalia, ex usu ueteri caro submurmurat, & B mens bella tolerat ex homine quem foris portat. Vnde subiungit: Pellibus & carne uestisti me.] Pelle quippe & carnibus interior homo uestitur: quia in eo quòd ad superna erigitur, carnalium motuum obsidione uallatur. Sed tendentẽ ad iustitiam nequaquam in tentatione conditor deserit, quia per infusionem gratiæ etiam peccantem præuenit: sed subleuatam mẽtem & ad bella exterius laxat, & interius roborat. Vnde adhuc aptè subiungitur: Ossibus & neruis compegisti me.] Carnibus & pelle uestimur, sed ossibus neruisq; compingimur: quia etsi tentatione foris irruente concutimur, intus tamen nos conditoris manus roborat, ne frangamur. Carnis itaq; motibus nos humiliat ad dona, sed per ossa uirtutum roborat contra tentamenta. Ait ergo: Carne & pelle uestisti me, ossibus & neruis compegisti me. Ac si apertè dicat: Foris me ad probationem deseris: sed tamen intus ne peream, uirtutibus astringẽdo custodis. Qui idcirco nobis bene uiuendi rectitudinem tribuit, quia benignè præterita quæ deliquimus, parcit. Vnde & adhuc aptè subiungitur: Vitam & misericordiam tribuisti mihi.] Vita quippe tribuitur, cùm malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed uita sine misericordia accipi nequaquam ualet: quia ad obtinenda dominus iustitiæ bona nõ adiuuat, si prius misericorditer anteactas nequitias non relaxat. Vel certè uitã nobis & misericordiam tribuit: quia ea qua nos misericordia ad bene uiuendum præuenit, etiam subsequente custodit. Nisi enim misericordiam subroget, seruari non ualet uita quam præbet. Ipso quippe quotidie usu humanæ uitæ ueteresc imus: & exterioris hominis impulsu, cogitatiõe lubrica ab interioribus eximus. Et nisi nos superna uisitatio uel ad amorẽ cõpungendo uiuificet, uel ad timorẽ flagellando reſtauret, repẽtino lapsu mens funditus tota destruitur, quæ longo uirtutis studio innouata

C

D

uidebatur

d. coagulationis.

uidebatur. Vnde subditur: Et uisitatio tua custodiuit spiritum meum.] Humanum quippe spiritum uisitatio superna custodit, cum hunc uirtutibus dicatit, uel flagello percutere, uel compungere amore non desinit. Nã si dona præstat, sed hũc cõtinuè restaurando non subleuat, citius bonum perditur, quod nõ à largitẽ custoditur. Sed ecce uir sanctus dum se humiliter agnoscit, cõferenda generaliter diuinę misericordiæ secreta apprehendit: cunctę infirmitatem suam ueraciter fatetur, repentè ad cognoscendam uacationẽ gentium sublimiter rapitur. Nam protinus subditur:

Quòd uocatio gentium, ab antiquo in Dei consilio abscondita sit. Caput XXX

LIcet hæc cæles in corde tuo, tamen scio quia uniuersorum meminer is.] Ac si apertè dicat: Cur de me trepido, qui & uniuersas gentes quia colligas, scio: Quod tamẽ in corde cęlas: quia hoc adhuc aperto sermone non indicas. Sed qui uniuersorum reminiscer is, me proculdubio de uenia certum facis. Sciendum uerò est, quia in quibusdã factis & * certi de uenia reddimur, & post perpetraras culpas ad absolutiõis nostrę fiduciã correctione & pœnitentia subsequente roboramur, perpetratæ tamen nostræ nequitiæ adhuc memoria tangimur, & cogitatione illicita auersi nolentesq; pulsamur. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd peccata preterita etiam cùm per pœnitentiam ablata fuerint, importuna cogitatio recurrens nobis perducat ad mentem. Et quid sit quòd per Moysen homo nocturno pollutu in somnio, extra castra egredi iubetur, et non reuerti permittitur, nisi lotus aqua post solis occasum. Cap. XXXI

SI peccaui, & ad horam pepercisti mihi, curab iquitate mea mũdum me esse non pateris?] Ad horã dominus peccatori parcit, cùm reatum culpæ cõcellis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur: quia uolenies quidem culpam fecimus, sed nonnunq; nolentes eius memoriam cum delectatione toleramus. Sæpe nanq; hoc quod à conspectu iam iudicis fletu interueniente deletum est, ad animum redit, & deuicta culpa ad delectationẽ rursus inserpere nititur, atq; in antiquo certamine rediuiua pulsatione reparatur: ita ut quod prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodũ uertet in mente. Quod caute ille cõspicere athleta spiritalis nouerat, qui dicebat: Computruerunt & deterioraueruẽt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Quid nãq; cicatrices, nisi sanationes sunt uulnerum? Laxatas ergo nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata iam peccatorum uulnera, rursus in tentationem serpere, atq; ex eorũ suggestionibus post surgere. Cuius pœnitentiæ, fœtorem culpę & rerum, dolorẽq; sentire. Quia uidelicet in rę & nihil foris opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur: dũ tricto q; se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Vnde bene per Moysen dicit: Si fuerit inter uos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredieꝰ extra castra, & non reuertetur priusquã ad uesperum lauetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra. Nocturnum quippe est somniũ tentatio occulta, per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur: quod tamẽ corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollut, egredi extra castra præcipitur: quia uidelicet dignum est, ut qui immunda cogitatione polluitur, indignũ se cunctorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despiciat. Polluitur ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem, sese ex continentium comparatione despicere. Qui ad uesperum lauatur aqua, cùm defectũ suum conspiciens ad pœnitentiæ lamenta cõuertitur, ut fletibus abluat omne quod in animo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum solis ad castra redeat: quia defecturę tentationis ardore, necesse est, ut tierum fiducíam erga societatem bonorum sumat. Post aquæ quippe lauationem, occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentię, frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fidelium merita præsumẽda reparatur: ut iam se à cæteris longè esse non æstimet, qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hęc scien dum est, quòd idcirco nonnunquam impulsu illicitæ cogitationis affligimur: quia in quibusdã ueręnæ conuersationis actibus (quamuis licitis) libenter occupamur. Cunctę uel in minimis terrenę actiõ per delideriũ tangitur: crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur. Vnde & sacerdos legis, membra hostię per frusta concisa, caput itaq; ea quæ ergà ecur sunt, subetur ignibus cremare: pedes uerò atque intestina hostiæ, prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cùm uitã nostrã cultui diuino dedicamus. Qui membra hostiæ per frusta concisa super ignẽ ponimus, cùm uitæ nostræ opera uir tutibus distinguentes immolamus. Caput atque ea quæ ſuxta iecur continentur, incendimus, cùm in sensu nostro quo omne corpus regitur, atq; in occultis desideriis flamma diuini amoris ardemus. Et tamen præcipitur, ut pedes atq; intestina hostiæ lauentur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis uerò stercora gestantur: quia plærunque iam ex desiderio in ęternitatem succendimur, iam toto deuotionis sensu ad appetitum nostræ mortificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenũ præ infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quæ iam infirmitate, illicita in corde toleramus. Cunctę cogitationes nostras immunda tentatio inquinat: quod aliud quàm intestina nostræ hostiæ, stercus portant? Sed ut comburi debeant, lauentur: quia nimirum necesse est ut immundas cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificii supernus amor incendat. Et quicquid mẽs uel de in experto certamine, uel de cõuersationis pristinę memoria patitur, lauetur ut tãto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assi-

A

B

C

D

! 39 al. sine eris

Psal. 37 47

Deut. 23

Leuit. 1

ei assistere cœperit, nil terrenum secum uel lubricum in ara suæ orationis imponit. Vir igitur sanctus humanæ mentis damna cõspiciat, quòd plerunq; se cogitatione illicita inquinat: & postq; rea tũ operis iudex relaxat, & sua plorans, nostra quę ploremus aperiat, dicẽs: Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundũ me esse nõ pateris?] Ac si apertè dicat: Si culpam ueniã absoluit, cur hanc & à memoria non deterisit?

Quòd uiri sancti in præsenti uita tentationũ miseria afficiuntur, impij uero non relinquantur, sed quiescant in eis. Cap. XXXII

41 SÆpe autem ita mens in culpæ recordatione concutitur: ut ad perpetrationem illius longè grauius quàm prius, quando capta fuerat, urgeatur: & deprehensa trepidet, secq; ipsam uarijs motibus impulsa perturbat: metuit quidem ne uincatur tentationibus, sed resistẽs, hoc ipsum quod lõgo labore certaminis affligitur, perhorrescit. Vnde & aptè subiungit: Et si impius fuero, uæ mihi est: & si iustus, nõ leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.] Impius nanq; uæ habet, iustus miseriam: quia & æterna damnatio reprobum sequitur, & electus quisq; doloribus transitoriæ aduersitatis expiatur. Impius caput leuat, sed elatus euã dere uę quod sequitur, nõ ualet. Iustus labore sui certaminis afflictus, caput leuare non sinitur: sed pressus à perpetua afflictione liberat. Ille se in uoluptatibus erigit: sed supplicijs se quentibus mergit. Iste se in dolore deprimit, sed tamen à pondere æternę animaduersionis absconditur. Consideret ergo uir sanctus q; aut renitens homo uitijs, præsenti labore afficitur: aut succumbens, perpetuæ afflictioni mãcipatur, & dicat. Et si impius fuero, uæ mihi est: & si iustus, nõ leuabo caput: saturatus afflictiõe & miseria.] Ac si apertè deploret, dicẽs: Aut substratus carnis desideriis, supplicio æterno subijcior: aut repugnãs illicitis motibus, pœna præsenti crucior: qa à labore certaminis liber nõ sum.

Quòd aliquando iusti ne de sua iustitia intumescant, cadere permittuntur. Caput XXXIII

SEd superna dispẽsatio idcirco nos tota sibi intentione seruiẽtes, carnis nostrę permittit impugnationibus concuti, ne mens nostra in superbiam audeat præsumptione suæ securitatis eleuari, ut dum pulsata trepidat, in solo autoris adiutorio spei pedẽ robustius figat. Vnde & adhuc aptè subiungitur: Et propter superbiã, quasi leænam capies me.] Leæna cum escam catulis exquirit, in hianter in foueã captionis ruit. Sicut enim ex quibusdam regionibus fertur, fit in eius itinere fouea, in quam pecus deponitur, ut illuc se eius appetitu proijcere leæna prouocetur: quæ angusta simul et alta præparatur, ut in eam ruere ambiendo ualeat, sed hanc faliendo nullo modo euadat. Alia quoq; fouea quæ priori cohæreat, effoditur: quæ tamen ei in qua pecus est, extremæ partis apertione conjungitur: in qua nimirum cauea ponitur, ut leæna corruens, quia desuper terroribus urgetur, cùm quasi in secretiori parte foueæ occultare se appetit, caueã uolens intret; cuius iam fœuitia nequaq; pertimescitur, quia clausa in cauea leuatur. Quæ enim sua spõte in foueã corruit, ad superiores pates circumsepta uecti bus redit. Sic sic nimirũ humana mens capta est, quæ in libertate arbitrij con dita, dum nutrire desideria carnis appetiuit: quasi leæna catulis escam quæsiuit, atq; in deceptionis suæ foueam cecidit, quæ suadente antiquo hoste, ad eibum prohibitum manum intendit: sed in foueã protinus cauea m inuenit, quia sponte ad mortem ueniens, corruptionis suæ mox carcerem pertulit. Sed cùm multa agere conatur, & non ualet: eiusdem corruptionis suæ obstaculis quasi cauea uectibus ligatur, atq; ad auras liberas gratia interueniente reducitur. Iam quidem eam in quam ceciderat damnationis foueam euasit: quia fecuturę mortis supplicium, manu redemptoris adiuta, ad ueniam redeundo superauit. Sed tamen coarctata cauea m totaliter: quia superna quoq; disciplinæ nexibus cingitur, ne per carnis desideria uagetur. Quæ ergo sponte sua in foueam cecidit, ad auras liberas clausa redit: quia & per libertatem arbitrij in culpam corruit, & tamen hanc à suis motibus, conditoris gratia coactam nolẽtem cõstringit. Post foueam itaq; cauea m patitur, quæ erepta ex æterno supplicio, à prauę uoluntatis motibus, sub cœlestis artificis dispẽsatione religatur. Rectè igitur dicitur: Et propter superbiam, quasi leænã capies me: quia & liber homo per culpã sibi mortem intulit, & reductus ad uentã, sub disciplina melius clausus uiuit. Quasi leæna ergo propter superbiã captus est: quia inde nunc eum disciplina suæ corruptionis deprimit, unde transgressionem præcepti non timens, audacter in foueam saltum dedit.

Sed si parumper obtutus mentis à culpa primi parẽtis auertimus, nos adhuc quotidie ut leænam capi per uitium elationis inuenimus. Sæpe nanq; homo acceptis uirtutibus in audaciã suæ præsumptionis erigitur: sed mira dispensatione pietatis, ante eius oculos res quælibet in quam corruat, ordinatur. Dumq; per culpam aliquid appetit, quid aliud quàm prædã in foueã cõspicit? Sua sponte inhians cadit, sed suis surgere uiribus nõ ualet. Qui cùm se nihil ex se esse considerat, discit procul dubio cuius adiutorium requirat. Quem tamẽ superna miseratio captũ quasi à foueã euehit: quia hunc infirmitate cognita ad ueniam reducit. Leænæ itaq; more, propter superbiã ad superiores pates in cauea remeat, qui cùm de uirtute extollitur, lapsus ad desideria in humilitate religat. Quia enim prius propria præsumptione perierat, mira pietate agitur, ut infirmitatis suę iam notitia clausus uiuat. Quod quia sanctus uir crebrò accidere hominibus conspicit, nostri in se periculi uoce fumit: ut cùm eius fletus agnoscimus, quæ in nobis sunt flenda, discamus. Sed cùm mentẽ nostra elatio erigit, summi à nobis protinus compunctio amoris recedit: cùm uerò superna nos gratia uisitat, statim per lachrymas ad sua desideria instigat. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd sancti uiri cùm à Deo relinquuntur, ruinæ suæ dispendia non sentiunt: cùm uerò uisitans reuerti-

tur

tur ad eos Deus, mirabili cruciatu cõpunctionis semetipsos, quales fuerant, discutiunt. Cap. XXXIIII

RAuerfus cp mirabiliter me crucias.] Cùm ab autore relinquimur, nec ipsa ullatenus destitutionis nostræ damna sentimus. Quo enim longẽnos conditor deserit, eo mens nostra insensibilius obdurescit, nulla quæ Dei sunt, diligit: nequa quam superna concupiscit: & quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorsum iacet, ac miserando modo fit quotidie tanto securior, quanto peior: cunq; unde sit lapsa, nõ meminit, & supplicia secutura non metuit, quantum lugenda sit, nescit. At si afflatu sancti spiritus tangitur, ad considerationem protinus suæ perditionis euigilat: in cœlestium inquisitione se excutit: amoris summi æstibus inardescit: quæ se circumprimunt, damna considerat: & plorat proficiẽs, quæ prius læta torpebat. Bene ergo cõditori dicitur: Reuerfusq; mirabiliter me crucias: quia omnipotẽs Deus unde mentem nostram usticãs, ad amorem sum erigit, inde hanc per lachrymas grauius affligit. Ac ita aperte dicat: Relinquendo me nequaquam afficis: quia insensibilem reddis: sed cùm reuerteris, crucias: quia dum te insinuas, mihi me, quãm sim lugendus, demonstras. Vnde nequaq; se pœnaliter, sed mirabiliter asserit cruciari: quia dum per fletũ mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pœnam gaudens miratur: & libet affici, quia afflictio ne sua se conspicit ad alta subleuari. Sæpe autem cùm nos à sancti desiderij exercitatione torpescere superna pietas cernit, exempla se sequentiũ nostris obtutibus obijcit, ut mens per ocium remissa, quo in alijs uigilantiam profectus cõsiderat, eo in se pigritudinem torporis erubescat. Vnde & recte subiungitur:

Quòd electi cõtra nos testes Dei sunt, ut qui negligimus præcepta, ex aduersis confundamur per sanctorum exemplis. Caput XXXV

INstauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuã, & pœnæ militãt in me.] Testes enim dei sunt, qui per exercitium sancti operis testãtur quæ electos secutura sint præmia ueritatis. Vnde hos quoq; quos pro ueritate passos agnoscimus, Græco eloquio martyres, id est, testes uocamus. Apoc. 2 Et per Ioannem uoce angelica dominus dicit: In diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos. Sed testes suos contra nos dominus instaurat, cum electorum uitam prauitati nostræ contrariam, ad arguendos nos instruendosq; multiplicat. Cõtra nos ergo testes illius instauran tur: quia cuncta quæ agunt, studijs nostræ prauitatis aduersa sunt. Vnde & sermo ueritatis aduersarius uocat: cùm mediatoris uoce per Euãgelium Mat. 5 dicitur: Esto cõsentiens aduersario tuo cito, dum es cum illo in uia. Atq; de hoc eodem redemptore reprobi persequentes dicunt: Contrarius est operibus nostris. Et paulò post: Dissimilis est alijs uita illius. Testes itaq; suos cõtra nos dominus instaurat: quia bona quæ facere ipsi negligimus, hæc ad correptionẽ nostram, fieri ab alijs demonstrat: ut qui præceptis non accẽdimur, saltem exemplis excitemur: atque in appetitu rectitudinis nil sibi mens nostra difficile æstimet, quod perfectè peragi ab alijs uidet. Et fit plerunq; ut cùm alienæ uitæ bona conspicimus, nostra sollicitius damna timeamus: & eo patescat quanto pòst pondere ani maduersionis impetimur, quo nunc à bonorũ moribus longè discrepamus. Vnde & testium instaurationem memorata, protinus aptè subiungitur: Et multiplicas iram tuã.] Eo nobis multiplicari ira Dei dicitur, quo esse multiplex indicatur: quia ex ipsa nunc bonorum uita & labore cognoscimus, si emẽdari dum tempus est, nolumus, quanta pòst animaduersione feriamur. Electos quippe dei cer nim & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, districtius iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si hic sic cruciat quos amat. Petro attestante, qui ait: Tempus est ut iudi 1. Pet. 4 cium incipiat de domo dei: si autẽ primũ à nobis, quis finis eorũ, qui non credunt Dei Euangelio? Omnipotẽs igitur Deus cùm cõtra nos testes instaurat, iræ multiplicat: quia quo bonorũ uitæ nostris oculis obijcit, eo prauitatis perpetratæ duritiam qua districtione in iudicio percutiat, ostẽdit. Nam cùm solis se sequẽtibus dona exaggerat, torpentes iam quia reliquerit, demonstrat. Cùm bona ergo in alijs cernimus, ualde necesse est ut & exultationẽ nostræ formidini, & formidinẽ nostræ exultatiõi misceamus, quatenus et de alienis profectib. charitas gaudeat, & de suis infirmitatibus conscientia cõstricta contremiscat. Sed cùm fraterno profectu reficimur, cùm districtionẽ superuenterni iudicis ex ipso nostro torpore pensamus, quid restat nisi ut ad discutiẽdũ se animus reddeat, et quicquid in se reprobum, quicquid prauũ deprehendit, affligat? Vnde & aptè subiungitur: Et pœnæ militãt in me.] Cõsideratis quippe Dei testibus, pœnæ in nobis militant: quia dum nitran da illorũ facta conspicimus, uitã nostram, quæ ex eorum nobis cõparatione displicet, studiosa afflictione cruciamus, ut quicquid in nobis polluerũt opera, diluant lamenta: & si quid adhuc culpa delectatiõis inquinat, pœna meroris tergat. Beatus igitur Iob: quia uitã patrum præcedentiũ conspicit, qd in se gemere debeat, subtilius agnoscit. Sed magni doloris magisterio, dum sua plangit, ad lamenta nos instruit: ut quo uirtutes in alijs cernimus, eo apud districtum iudicem nostra follicitè delicta timeamus. Sequitur:

Quòd cùm peccatum animã pulsat, ſ breuitas delectationis aſpiciatur, non multum iuuat. Cap. XXXVI

QVare de uulua eduxiſti me? Qui utinam conſumptus eſſem, ne oculus me uideret.] Quod nimirũ prima oratione iam protulit, dicẽs: Quare nõ in uulua mortuus sum? Qui hoc quoq; quod hic adijcit subdẽs: Fuiſſem quaſi non eſſem, de utero translatus ad tumulum: illic uerbis alijs non aliter ad sungit, dicens: Sicut abortiuum abscõditum non subsisterem, uel qui concepti non uiderunt lucem.] Quia ueró hæc superius latè digeſſimus, pro uitando lectoris faſtidio, expoſita explicare declinamus. Sequiſ ergo:

Nunquid

44 Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Cautum se ac sollicitum uiuere ostēdit, qui breuitatem præsentis uitæ considerans, non eius usum, sed terminum conspicit: ut ex fine colligat, nihil esse quod transiens delectat. Hinc nāq; Eccle.11 per Salomonē dicitur: Si annis multis uixerit homo, & in his omnibus lętatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cùm uenerint, uanitatis arguentur pręterita. Hinc Eccl.7 rursum scriptū est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Igitur cùm culpa animum tentat, mens necesse est ut breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad uiuacem mortem iniquitas rapiat, cùm constet quòd ad terminum citius mortalis uita pręcurrat. Sed sæpe oculus contemplationis nostrę confun B ditur, dum dolor noster flagellis crebrescentibus aggrauatur.

Quòd peccatum cui ex consuetudine obligati sumus, flendo dolere non possimus, nisi pietatis superne respectu compungamur. Caput XXXVII

LIbet præsentis uitæ exilium gemere, sed præ ipsa afflictione mens non ualet damna suæ ęcitatis æstimare: unde protinus subdit: Dimitte ergo me ut plāgam paululum dolorē meum.] Sicut enim moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit: qui afflicti mentem deuorans, sensum doloris tollit. Vir igitur sanctus ferit plusquam sufficit, pertimescit, dicens: Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum. C Ac si aperte dicat: Flagella tuæ percussionis tempera: ut moderatis doloribus, æstimare mala quę patior, flendo conualescam. Quod tamen intelligi & aliter potest. Sæpe nanq; peccator iniquitatis suæ uinculis ita cōstringitur, ut pondus quidē peccatorum toleret: sed tamen quia tolerat, ignoret. Sæpe autem si cognoscat, quanto reatu premitur, erumpere in lachrymas conatur: & nō potest: ut hunc in se mente libera, & conuersatione integra perse quatur. Flere ergo dolorē suum non uaret, qui & iniquitatis suæ reatum considerat: & tamen præ terrenæ occupationis pondere, hunc & gemere nequaquam uacat. Flere dolorem suum non ualet, qui præ quidem consuetudini contraire nititur: sed tamē adhuc succrescentibus de D siderijs carnis grauatur. Huius doloris præsentia Psal.37 prophetæ mentem cruciauerat, cùm dicebat: Dolor meus contra me est semper, quoniam iniquita tem meam ego pronūciabo, & cogitabo pro peccato meo. Sed solutis iniquitatis uinculis, dimis Psal.115 sum se nouerat qui exultabat, dicēs: Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Tunc igitur ad plangendum dolorem nos dominus dimittit, cùm & mala nobis quæ fecimus, demonstrat: atq; ad hæc eadem flenda quæ cognoscimus, adiuuat. Culpas oculis obijcit, & pia manu gratiæ, uincula cordis soluit: ut ad uacationem pœnitentiæ mens nostra se erigat, & carnis soluta cōpedibus, in autorem suum libera gressum amoris tendat.

Plærunq; etenim uitam nostram ipsi reprehendimus, sed tamē libenter agimus hoc quod in nobis rectè reprobamus. Ad iustitiam spiritus nos erigit, ad cōsuetudinem caro restringit. Amori suo mens renititur, sed protinus delectata captiuatur. Bene itaq; dicitur: Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] Quia nisi à reatu culpæ quo nos ligauimus, misericorditer dimittamur, perfectè flere nō possumus hoc quòd in nobis ipsis cōtra nos metipsos dolemus. Sed nunc uexaciter reatus nostri dolor plāgitur, cùm tenebrosa illa inferni retributio intento timore prævidetur. Vnde aptè subiungitur:

Quòd pœne infernales nec transitorie sint, nec fantastice, sed solide & perpetue. Caput XXXVIII

ANtequam uadam et non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine.] Quid enim terræ tenebrosæ nomine, nisi terra tartari claustra signantur? Quę æterno mortis caligo operit, quia damnatos quoscp in perpetuū à uitæ luce disiungit. Nec immerito infernus terra dicitur: quia quicūq; ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: Generatio prætерit, Eccl.1 & generatio aduenit, terra uerò in æternum stat. Rectè igitur inferni claustra, tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna transitoria, uel fantastica imaginatio ne cruciant: sed ultione solida perpetuæ damnationi seruant. Quæ aliquando tamen laci appella tione signantur: propheta attestante, qui ait: Por- Ezech.16 tauerunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicit, quia hos quos semel ceperit, semper fluctuantes et tre pidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autem uir siue sua siue humani generis uoce dimitti se postulat antequam uadat, non quia ad terrā tenebrosam qui culpam deflet iturus est: sed quia ad hanc proculdubio qui plangere negligit, uadit: sicuti debitori suo creditor dicit: Solue debi tum, priusquam pro debito constringaris, qui tamen non cōstringitur, si quod debet soluere, non moriatur. Vbi et rectè subdit: Non reuertar. Quia nequaquam ultrà misericordia parcentis liberat: quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicis dānat. Quæ adhuc subtilius loca describitur. 46 dicitur: Terram miseriæ & tenebrarum.] Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos à uerò lumine, intus cæcitas obscurat. Quamuis miserię & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem miseriæ, sed tenebrarum non est, quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamē adhuc in ea per cō uersionis gratiam ad lucem redimus: ueritate suadente, quæ ait: Ambulate dum lucem habetis, ne Ioan.12 uos tenebrę comprehendant. Illa uero simul miseriæ & tenebrarum terra est: quia quisquis ad toleranda eius mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subiungitur

iungitur: Vbi umbra mortis, & nullus ordo.] Sicut mors exterior ab anima diuidit carnem: ita mors interior à Deo separat animam. Vmbra ergo mortis est obscuritas diuisionis: quia damnatus quisque cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura uerò ignis est, ut ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum ultrix illa flamma uitiorum, concremationem habet, & lumen non habet. Hinc est enim quod reprobis ueritas dicit: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quorum rursum omnium corpus in unius personæ significãs dicit: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellit, nequaquã mitti in tenebras diceret. Hinc etiã Psalmista ait: Super eos cecidit ignis, & nõ uiderunt solem. Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorat, à uisione ueri luminis cæcat: ut & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret: quatenus qui autori suo corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur, & utrobique pœnas sentiant, qui dum hic uiuerẽt, prauis suis delectationibus ex utroq; seruiebant. Vnde bene per prophetam dicitur: Descenderunt in infernum cum armis suis. Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus peruersa desideria quę concipiunt, exequuntur. Vnde recte per Paulum dicitur. Nec; exhibea tis membra uestra arma iniquitatis peccato. Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris quibus desideria uoluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormẽta tolerare: ut tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra iustitiam iustè iudicantis pugnant.

Matt. 25
Matt. 22
Psal. 57
Ezech. 32
Rom. 6

Quomodo supplicia damnatorũ ex iustitia iudicis ordinem habeant, in eis sit qui ex patiuntur confusionẽ. Cap. XXXIX

47 MIrum uerò est ualde quod dicitur: Vbi nullus ordo. Nec; enim omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse nullo modo uel tormenta permittit: quia ipsa quoq; supplicia quę ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo nanq; in supplicijs ordo non erit, dum damnatum quenq; iuxta modum criminis, rectibutio sequitur ultionis? Hinc quippe scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantũ exaltauit se, & in deliciis fuit: tantùm date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modum culpę, pœna distinguitur: constat nimirum quòd in supplicijs ordo seruatur. Et nisi tormentorum summam, meritorum acta derimerent, nequaquam iudex ueniens dicturus se messoribus esse perhibet: Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Si enim nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur comburenda zizania in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare, est hos qui æterno igni trahendi sunt, pares paribus sociare: ut quos similis culpa inquinat, par etiã pœna constringat: & qui nequaquã dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormẽto crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio subleuat, quosq; non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis angustet afflictio, & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succẽdit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate uirtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennę ignibus subijcit disparilitas criminis. Quæ uidelicet gehenna quamuis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademq; qualitate succẽdit. Nam sicut uno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo uno ordine omnes æstuamus: quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiã pondus caloris: sic damnatis & una est gehenna quæ afficit, & tamẽ non una omnes qualitate cõburit: quia quod hic agit dispar uoluntas corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorũ. Quo modo ergo nullus in esse ordo supplicijs dicitur, in quibus profectò quisq; iuxta modũ culpæ cruciatur? Sed sanctus uir postquam umbram mortis intulit, quanta sit cõfusio in damnatorum mente subiungit: quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per iustitiam ueniunt, ordinata proculdubio in corde morientium nõ sunt. Vt enim pau lò superius diximus, dum damnatur quisque foris flamma succenditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore positus, exterius interiusq; confunditur, ut sua deterius cõfusione crucietur. Repulsus ergo ordo in supplicio non erit: quia in eorum morte atrocius ipsa confusio mentis sæuit. Quam tamen mira potentia iudicantis æquitas ordinat, ut pœna animam quasi inordinata confundat. Vel certè abesse ordo supplicijs dicitur: quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus, propria qualitas non seruatur. Vnde & prorinus subinfertur: Et sempiternus horror inhabitat.]

In huius uitæ tormẽtis timor dolorem habet, dolor timorem nõ habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cùm patitiam cœperit, quod metuebat. Infernum uerò & umbra mortis obscurat, & sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in supplicijs dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pauore feriunt: ut & quod timent tolerẽt, & rursum quod tolerãt, sine cessatione pertimescãt. De his etenim scriptũ est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma quæ succendit, illuminat: illic, ut superius uerbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obscurat. Hic metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor angustiat. Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic uidelicet à damnatis fenitri pondus summæ æquitatis debet: ut quí à uoluntate conditoris nequaquã sunt ueriti discrepare dum uiuerent, in eorum quan-

Matth. 13
Isaiæ 66

doq; interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiã tormenta diſcordent: quatenus quo ſe impugnant, cruciatus augeant, & cùm uarie prodeunt, multipliciter ſentiantur. Quæ tamẽ ſupplicia in ſe demerſos & ultra uires cruciant, & in eis uitæ ſubſidium extinguendo ſeruãt: ut ſic uitã terminus puniat, quatenus ſemper ſine termino cruciatus uiuat, qui & ad finẽ per tormẽta properat, & ſine fine deficiẽs durat. Fit ergo miſeris mors ſine mórte: finis ſine fine: defectus ſine defectu: qui & mors uiuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quia igitur & mors perimit, & nõ extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit: quantum per noctiam præſentis uitæ colligitur, ſupplicia ordinem non habent, quæ non ſuam per omnia qualitatem tenent, quamuis illic ignis & ad conſolationem non lucet, & tamẽ ut magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam ſequaces quoque ſuos ſecum in tormento reprobi flamma illuſtrante uiſuri ſunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum uitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipſorum quoque eos interitus in augmentum ſuæ damnationis affligat. Quod profectò Euangelio teſtante colligimus, in quo ueritate nunciante, dũes ille quem contigit ad æterna incendij tormenta deſcendere, quin que fratrum deſcribitur meminiſſe, qui Abraham petijt, ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque uenientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris ſui cumulum, propinquorum ab ſentium memini: conſtat procul dubio quia eos, ad augmentum ſupplicij, pauloposit potuit etiam præſentes uidere. Quid autẽ mirum ſi ſecum quoque reprobos aſpiciat cremari, qui ad doloris ſui cumulum, eum quem deſperat, in ſinu Abrahæ Lazarũ uidit? Si ergo ei ut pœna creſceret, & uir electus apparuit: cur non credendum ſit quòd uidere in ſupplicio eos etiam quos contra Deum dilexerat, poſſit? Qua ex re colligitur, quòd eos quos inordinatè nunc reprobi diligunt: miro iudicij ordine, ſecum tunc in tormentis uidebunt: ut pœnam propriæ punitionis exaggeret illa autori præpoſita carnalis cognatio, pari ante oculos ultione damnata. Ignis itaq; qui in obſcuritate cruciat, credendum eſt quia lumen ad tormentum ſeruat. Quod ſi approbare teſtimonijs in ſua expreſſione non poſſumus: ſupereſt ut è diuerſo doceamus. Tres quippe Hebræę gentis pueri, per Chaldæi regis imperium ſuccenſis camini ignibus, ligatis manibus, pedibuſque proiecti ſunt, quos tamen cùm idem rex in camini incendio mi ſeratus exploraret, illæſis ueſtibus deambulantes uidit. Vbi apertè colligitur: quia mira diſpoſitione cõditoris, ignis qualitas in diuerſa uirtute temperata, & ueſtimenta nõ attigit, & uincula incendit, ſanctiſq; uiris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad ſolatium, & tamen ardere ad ſupplicium neſcit: ita è diuerſo gehennæ flamma reprobis & nequaquam lucet ad conſolationis gratiam, & tamen lucet ad pœnam, ut damnatorum oculis ignis ſupplicij & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, dilecti qualiter crucientur, oſtendat. Quid autem mirum ſi gehennæ ignem credimus habere ſupplicium ſimul obſcuritatis & luminis: quando experimento nouimus: quia & tædarum flamma lucet obſcurè? Tunc edax flamma comburit quos nunc carnalis delectatio polluit, tunc infinite patens inferni baratrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat: atq; qui quolibet exuitio hic uolun tatem callidi perſuaſoris expleuerunt, tunc cum duce ſuo reprobi ad tormenta perueniunt.

Et quamuis angelorum atque hominum longè ſit natura diſſimilis, una tamen pœna implicat, quos unus in crimine reatus ligat. Quod bene ac breuiter inſinuat prophetа, qui ait: Ibi Aſſur & omnis multitudo eius: & incircuitu eius ſepulchra illius. Quis nanq; Aſſur ſuperbi regis nomine, niſi ille per elationem cadens antiquus hoſtis exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cuncta ſua multitudine ad inferni clauſtra deſcendit. Sepulchra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem actius pertulit, quàm is qui conditorem ſuum deſpiciens, uitam reliquit? Quem uidelicet mortuum cum humana cor da ſuſcipiunt, eius proculdubio ſepulchra fiunt. Sed in circuitu illius ſepulchra eius ſunt: quia in quorum ſe mentibus nunc per deſideria ſepelit, hos ſibi poſt modum per tormenta coniungit. Et quoniam nunc in ſemetipſis reprobi malignos ſpiritus illicita perpetrando ſuſcipiunt, tunc ſepulchra cum mortuis ardebunt.

Quòd nihil prodeſt quæ maneant peccatores tormenta cognoſcere, niſi ad hoc demus operam, ut poſſimus euadere. Cap. XL

ECce quæ maneat damnatos pœna cognouimus: & inſtruente nos ſacro eloquio, quantus in damnatione ignis, quanta in igne obſcuritas, quantusq; in obſcuritate pauor ſit, nullatenus ambigimus. Sed quid prodeſt iſta præneſſe, ſi non contingat euadere? Tota ergo intentione curandum eſt, ut cùm uacationis tempus accipimus, bene uiuendi ſtudio, malorum ultricia tormenta fugiamus. Hinc quippe per Salomonem dicitur; Quodcunque poteſt manus tua facere, infranter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos, quo tu properas. Hinc Eſaias ait: Quærite dominũ dum inueniri poteſt, inuocate eum, dum propè eſt. Hinc Paubus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc rurſum ait: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

Sed plerunque ſe ad uſam rectitudinis animus accendit, torporem diſcutit, tantòque in cœleſtibus deſiderio rapitur: ut penè nil ex eo inferius re manſiſſe uideatur. Et tamen cùm ad carnis curam reducitur, ſine qua præſentis uitæ uia nullo modo expletur, ita hunc inferius depreſſum tenet, ac ſi adhuc de ſummis nulla contigiſſet. Auditis uerbis co-

Luc. 16

Dan. 3

Eccleſ. 9

Eſaiæ 55

2. Cor. 6

Gal. 6

bis cœlestis oraculi, in amorem patriæ cœlestis erigitur: sed resurgente præsentis uitæ studio, sub terrenæ curæ aggere sepelitur, atque in terra cordis nequaquam iupernæ spei semen proficit: quia cogitationis infimæ spina densescit. Quam uidelicet spinam per semetipsam ueritas manu sanctæ
Matt. 6 exhortationis eradicat, dicens: Nolite solliciti esse in crastinum. Contra hanc quoque per Pau-
Rom. 13 lum dicitur: Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Sed in his nimirum ducis ac militis uerbis agnoscimus: quia tunc ab ea mortifero uulnere animus pungitur, cùm in ea mensura æquitatis non tenetur. Neque enim adhuc mortali in carne uiuentibus, funditùs cura carnis absciditur: sed ut discrete animo seruiat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse ueritas in crastinum prohibet, habere utcunq; curam in præsentibus non negat, quam tendi ad tempus quod sequitur, uetat. Et nimirum Paulus cùm carnis curam fieri in concupiscentia non sinit, proculdubio in necessitate concedit. Discretione ergo magni moderaminis carnis cura frenanda est, ut seruiat, & minimè principetur, ne quasi domina animum uincat: sed subacta mentis dominio, quasi ancilla famuletur: ut iussa assit atque ad nutum cordis repulsa dissiliat: ut uix à tergo sanctæ cogitationis appareat, & nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat. Quod bene nobis historia sacræ
Gen. 37 lectionis innuitur, cùm Abraham tribus angelis occurrisse memoratur. Ipse quippe uenientibus extra ostium occurrit, Sara uero post ostium stetit: quia uidelicet ut uir ac dominus domus spiritalis, noster scilicet intellectus debet in cognitione trinitatis, clausura carnis excedere, & quasi habitationis infimæ fanuam exire: cura autem carnis ut fœmina foris non appareat, & uideri sactanter erubescat: ut quasi post tergum uiri sit sub discretione spiritus, solis necessarijs intenta, nequaquam sciat procaciter detegi, sed uerecundè moderari. Cui tamen fœpe cùm dicitur ut de se minimè præsumat, sed totam se in diuinæ spei fiduciam transferat, desp icit, & cessante studio, adesse sibi uitæ subsidia posse diffidit. Vnde & hæc eadem Sara promissiones Dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus fœcundatur, & quæ in iuuentute uigens fœcundari non potuit, annis fracta senilibus, utero marcescente concepit: quia cùm cura carnis sui confidentiam habere defierit, contra spem ex diuina promissione accipit, quod habitura se ex humana ratione dubitauit. Vnde & bene Isaac, id est risus dicitur, qui generatur: quia cùm supernæ spei fiduciam concipit: quid mens nostra aliud quàm gaudium parit? Curandum itaque est ne aut necessitatis metas cura carnis transeat, aut in eo quod moderatè exequitur, de se præsumat. Sæpe uero animus fallitur, ut quod uoluptuosè appetit, necessarium suspicetur: quatenus omne quodlibet, uitæ debitam utilitatem putet. Et sæpe quia effectus prouidentiam sequitur, in sui fiduciam mens leuatur. Cùmque sibi adesse quod deesse cæteris uiderit, cogitatione tacita de magnitudine suæ prouisionis hilarescit, tantóque iam à uera prouisione longè fit, quanto ipsam quoque elationem quam patitur, nescit. Vnde solerti semper custodiæ intentione pensandum est uel quid opere agimus, uel quid corde uersamus, ne aut mentem præpediens, foris se terrenæ cura multiplicet, aut saltem de eius moderamine intus se cogitatio exaltet, ut cùm diuina iudicia temporali circumspectione metuimus, sempiterni supplicia horroris euadamus.

A

B

C

D

Libri noni Moralium sancti Gregorij finis.

B. GREGORII IN VNDECIMVM CAPVT TEXTus beati Iob, Liber decimus.

Caput 1

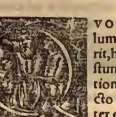

VOTIES In arenæ spectaculum fortis athleta descenderit, hi qui impares uiribus existunt, ut cissim se ei expugnatione subijciunt: & uno ictu contra hunc protinus alter erigitur: atque hoc subacto, alius surrogatur: ut luctantis uires quandoq; molliores inueniant, quas ipsa sua crebrescens uictoria fatigat: quatenus cùm nouus quisque congreditur, is qui uinci uirium qualitate non ualet, personarum saltem mutatione superetur. Sic sicin hoc hominum angelorumq; spectaculo beatus Iob fortis athleta prodijit, quantúmque contra mutationes aduersantium ualeat, continuatione indefessi roboris ostendit. Cui primus se Eliphas, secundus autem Baldath obijcit, atque ad extremum se Sophar in eius expugnatione supponit, qui ad inferendos ictus totis se conatibus erigunt: sed tamen ad feriendam altitudinem robusti pectoris non pertingunt. Ipsa quippe eorum uerba patenter insinuant, quòd ictus in auras luctant: quia cùm sanctum uirum non rectè redarguunt, expressa in uacuum uerba percussionis perdunt. Quod liquidò ostenditur, cùm Sophar Naamathitis respondens à contumelijs inchoatur, qui ait:

Beati Iob caput undecimum

RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit: Nunquid qui multa loquitur, nõ audiet: aut uir uerbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, & cum cæteros irriseris, à

nullo confutaberis: Dixisti enim: Purus est sermo meus: & mundus sum in conspectu tuo. Atqui utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo quàm meretur iniquitas tua. Forsitan uestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum omnipotentem reperies. Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari. Si subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit: quis contradicet ei, uel quis dicere ei potest, cur ita facis? Ipse enim nouit hominum uanitatem, & uidens iniquitatem nonne considerat? Vir uanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia: tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Miseriæ quoque obliuiscēris, & quasi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis: & quasi meridianus fulgor consurget tibi ad uesperam. Et cùm te consumptum putaueris, orieris ut lucifer, & habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies. Requiescēs, & nō erit qui te exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis: & spes illorum, abominatio animæ.

Quòd rectè dictis semper procaces ex aduerso respondeant. *Cap. II*

NVnquid qui multa loquitur, nonne & ipse audiet? aut uir uerbosus iustificabitur? Mos esse procacium solet, ut rectè dictis semper è diuerso respondeant, ne li ad prolata consentiant, inferiores esse uideantur. Quibus iusti uerba qualibet pauca fonuerint, multa sunt: quia quo eorum uitia resecant, auditum grauant. Vnde & ad crimen trahitur hoc quod recta prædicatione contra crimina profertur. Ipsum quippe qui ex ueritate fortes sententias dixerat, Sophar redarguens, uerbosum uocat: quia cùm ab ore iustorum sapientia culpas increpat, stultorum auribus superfluitas loquacitatis sonat. Prauí nanque nil rectum nisi quod ipsi senserint, putant: & iustorum uerba eo otiosa æstimant, quo suis hæc sensibus inueniunt diuersa. Nec fallacem quidem Sophar sententiam protulit, quòd uir uerbosus iustificari nequaquam possit: quia dum quisque per uerba diffluit, perdita grauitate silentij, mentis custodiam amittit. Hinc quippe scriptum est: *Esaiæ 32* Cultus iustitiæ, silentium. Hinc Salomon ait: *Prou. 25* Sicut urbs patens & absq; murorum ambitu, ita uir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Hinc rursum dicit: In multiloquio peccatū *Prou. 10* non deerit. Hinc Psalmista testatur dicens: Vir lin- *Psal. 139* guosus non dirigetur super terram. Sed uirtus uerè scientiæ perditur, quæ sub discretionis custodia non profertur. Certum itaq; est quòd uerbosus iustificari uir nequeat. Sed bonum benè non dicitur: quia non intendit cui dicatur. Vera quippe contra malos sententia, si bonorum rectitudinem impetit, uim suam perdit, & eo retusa resilit, quo illud est fortè quod ferit.

Quòd iusti ex reprehensione corrigantur, superbi verò ad defensionis suæ insaniam erigantur *Cap. III*

QVia autem prauí audire bona patienter nequeunt: & cùm uitæ emendationem negligunt, ad uerba se responsionis accingunt: aperte Sophar insinuat, qui subiungit: Tibi soli tacebunt homines, & cùm cæteros irriseris, à nullo confutaberis? Imperita mens, ut diximus, ueri tatis sententias grauiter tolerat, & silentium pœnam putat: atq; omne quod rectè dicitur, dedecus suæ irrisionis arbitratur: quia cùm uera uox, prauorum se auribus admouet, memoriā culpa mordet, & in redargutione uitiorum, quo intus cognitione mens tangit, foris ad studiū contradictionis excitatur. Ferre uocē non ualet: quia tacta in ulnere sui reatus dolet, & per hoc quod generaliter contra peruersos dicitur, se impeti specialiter suspicatur. Quod enim intus egisse se meminit, audire foris erubescit. Vnde mox se ad defensionem præparat, ut reatus sui uerecundiā per uerba prauæ refutationis tegat. Sicut enim recti de quibusdam quæ ab eis non rectè gesta sunt, correptionis uocem, ministerium charitatis æstimant: sic peruersi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad obedientiam sternunt, isti ad insaniam suæ defensionis eriguntur. Illi correptionis adiutorij, uitæ suæ patrocinium deputant, per quod dum præsentis uitij culpa corripitur, uenturi iudicis tra temperatur. Isti cùm se impeti redargutione conspiciunt, gladium percussionis credunt: quia dum per correptionis uocem culpa deregitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iusti per Salomonem dicit ueritas: Doce iu- *Prouer. 9* stum, & festinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam despicit dicens: Qui erudit derisorem, ipse sibi facit iniuriam. Nam fit plerunque ut cùm correpta in se mala defendere nequeunt, ex uerecundia peiores fiant, ac sic in sua defensione superbiant, ut quædam uitia contra uitam corripientis exquirant, & eo se criminosos non æstiment, si crimina & alijs imponant. Qui cùm uera inuenire nequeunt, fingunt: ut ipsi quoque habeant, quod non impari iustitia increpare uideātur. Vnde & Sophar quia quasi irrideri se per increpationem

nem doluit, protinus mentiendo subiungit:

Dixisti enim, purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.] Qui beati Iob dictorum meminit, quàm falso hoc uoci illius impingatur, agnoscit. Quomodo enim mundum se dicere potuit, qui ait: Si iustificare me uoluero, os meum condemnabit me. Sed habet hoc prauorum malitia: ut cùm uera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris utitur, si fallis uocibus & uita corripientis inquietur.

4. Sciendum uerò est quòd plerunque peruersi uerbotenus bona optant, ut mala esse quæ in præsentibus habentur, ostendant: & quasi fauentes prospera expetunt, ut benigni uideantur. Vnde & Sophar protinus subiicit, dicens: Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.] Ipse quippe sibi homo loquitur, cùm per hoc quod sentit, nequaquam diuinitatis spiritu à carnalis prudentiæ intellectu separatur, cùm caro sensum exerit, & mentem quasi ad intelligentiam prouocans, foras mittit. Vnde & adhuc Petro terrena sapienti ueritas dicit: Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Cui tamen recta confitenti dicit. r: Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Quid autem Dei labia, nisi iudicia eius accipimus? Clausis nanque labijs uox premitur, & sensus tacentis ignoratur: apertis autem, sermo dum promitur, animus loquentis innuitur. Labia itaque sua Deus aperit, cùm uoluntatem suam hominibus per aperta iudicia ostendit. Quasi enim referato ore loquitur, cùm remota obscuritate dispositionis intimæ, renuit occultare quod uult. Nam uelut clausis labijs sensum nobis suum non indicat, cùm per occulta iudicia cur quid faciat, cælat. Sophar itaque beatum Iob, ut de carnali intellectu redarguat, secp ipsum quantæ sit benignitatis ostendat: ea bona optat, quæ & cùm habentur, ignorat, di cens:

Matt. 16
Marc. 8
Luc. 8

Quòd secreta sapientiæ Dei, nullus inquirendo ualet inuenire, & quòd charitas Dei cum misericordia eadem sit: quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit. Cap. IIII

ATque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.] Ac si patenter dicat: Imperitiæ tuæ potius quàm pœnæ compatior: quia sola carnis prudentia præditum, à ueritatis te spiritu uacuum agnosco. Si enim Dei iudicia occulta cognoscerem, tam procaces contra illum sententias non sonares. Et quia omnipotens Deus cùm ad considerandа nos sua iudicia subleuat, ignorantiæ nostræ protinus cæcitatem fugat: quæ apertis eius labijs, ad nos eruditio prodeat, protinus adiungendo manifestat, dicens: Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex sit lex eius.] Publica sapientiæ supernæ sunt opera, cùm omnipotens Deus regit quos creat, perficit bona quæ inchoat, & aspirando adiuuat, quos uisitationis suæ lumine illustrat. Cunctis etenim liquet, quia quos gratis condidit, benignè disponit. Et cùm spiritalia dona largitur: ipse perficit quod ipse ex munere suæ benignitatis inchoauit. Secreta uerò sapientiæ supernæ sunt opera, cùm Deus quos creauit, deserit: cùm bona quæ præueniendo cœperat, nequaquam prosequendo consummat, cùm claritate nos suæ illustrationis illuminat: & tamen permissis carnis tentationibus tenebris cæcitatis pulsat, cùm dona quæ contulit, minimè custodit, cùm & mentis nostræ ad se desideria excitat, & tamen occulto iudicio, difficultate nos nostræ imbecillitatis angustat. Quæ nimirum secreta eius sapientiæ pauci ualent inquirere, sed nullus inuenire: quia quod super nos de nobis ab immortali sapientia non finiuste disponitur, iustum profectò est ut à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspicere, utcunq; iam incomprehensibilitatis eius est potentiam uidere: quia etsi in ipsa consiliorum eius inquisitione deficimus, deficiendo tamen uerius discimus quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, cùm dicebat: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Qui superius etiam ex ipsa inquisitione lassescens, sed tamen ad cognitionē infirmitatis propriæ lassescendo prosiciens, prædixit dicens: O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non ualens, ad infirmitatis suæ cognitionem redijt, atque ad eruditionem se propriam deficiendo reuocauit, ut ita dicam, secreta sapientiæ non inueniens inuenit: quia cùm ad superna consilia requirenda lassescseret, didicit ut humilius timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei uerius humilitas iunxit. Sophar itaque & per scientiæ studium peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus: quia ipse grauitatem non habet, meliori optat quod habet, dicens: Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: ut ostenderet tibi secreta sapientiæ.] Qui eam quoque qua se super amicum pollere æstimat, optando sapien tiam ostentat: cùm protinus subdit: Et quod multiplex sit lex eius.] Quid hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas debet? per quam semper in mente leguntur præcepta uitæ qualiter in actione teneantur. De hac etenim lege ueritatis uoce dicit: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicē. De hac Paulus ait: Plenitudo legis est dilectio. De hac itē rum dicit: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi. Lex etenim Christi quid congruētius intelligi quam charitas potest? Quā tunc uere perficimus, cùm fraterna onera ex amore toleramus. Sed hæc eadem lex multiplex dicit: quia studiosa sollicitudine charitas ad cuncta uirtutum facta dilatat. Quæ à duobus quidem præceptis incipit: sed se ad innumera extendit. Huius nanque legis initium, dilectio Dei est & proximi.

Nigra sum sed formosa. Cant. 1

Rom. 11

Ioan. 15
Rom. 13

Galat. 6

Sed Dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum est quod diuinus sermo cùm Deum diligi præcipit, non solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subiungit, ex toto: ut uidelicet qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm & per quendam iustum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, uide ne tu alteri facias. Et per semetipsam ueritas dicit: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Quibus duobus scilicet utriusq; testamenti mandatis, per unum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: ut malum quod pati non uult quisque non faciens, cesset à nocendi opere: & rursum bonum quod sibi fieri appetit: impendens, erga utilitatem se proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum sollicita intentione cogitantur, cor ad innumera uirtutum ministeria tenditur: ne uel ad inferenda quæ non debet, desiderijs inquieta mens ferueat: uel erga exhibenda quæ debet, ocio resoluta torpescat. Nam cùm cauet alteri facere quod nequaquam uult ab altero ipsa tolerare, sollicita se intentione circunspicit, ne superbia eleuet: & usque ad despectum proximi, animum deijciens exaltet, ne ambitio cogitationem dilaniet: cunctq; hanc ad appetenda aliena dilatat, angustet: ne cor luxuria polluat, & subiectum desiderijs per illicita corrumpat: ne ira exasperet, & usq; ad proferendam contumeliam inflammet: ne inuidia mordeat, & alienis fœlicitatibus æmula, sua se face consumat: ne immoderatè linguam loquacitas pertrahat, eámque usque ad lasciuiam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os usque ad iaculum maledictionis irritet. Rursum cùm cogitat ut ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirum ut malis bona, & bonis meliora respondeat: ut erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat: ut malitiæ peste languentibus, gratiam benignitatis impendat: ut discordes pace uniat, & concordes ad concupiscentiam ueræ pacis accingat: ut indigentibus necessaria tribuat: ut errantibus uiam rectitudinem ostendat: ut afflictos uerbo & compassione mulceat: ut accensos in huius mundi desiderijs increpatione restinguat: ut minas potentum ratiocinatione mitiget: ut oppressorum angustias, quanta præualet ope leuet, ut foris resistentibus opponat patientiam: ut intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam: ut erga errata subditorum sic mansuetudo zelum temperet, quatenus à iustitiæ studio non eneruet: sic ad ultionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo transeendat: ut ingratos beneficijs ad amorem prouocet: ut gratos quosque ministerijs in amore feruet: ut proximorum mala cùm corrigere non ualet, taceat: utque cùm corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat: ut sic ea quæ facet, toleret, ne tamen in animo uirus doloris occultet: ut sic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam à iure rectitudinis exceedat: ut cuncta proximis quæ præualet impendat, sed hæc impendendo non tumeat: ut sic in bonis quæ exhibet, tumoris præcipitium pauca t, ne tamen à boni exercitio torpescat: ut sic quæ possidet, tribuat: quatenus quanta sit largitas remunerantis, attendat, nec cùm terrena largitur, suam plusquam necesse est inopiam pertimescat, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen tristitia obscuret. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur: quia nimirum cùm una eadémque sit charitas, si mentem plenè cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuersitatem breuiter exprimimus, si in electis singulis bona illius restringendo numeremus. Hæc nanque primum per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando toleruit. Hæc Enoch & inter homines spiritaliter uiuere docuit, & ad sublimem uitam ab hominibus etiam corporaliter abstraxit. Hæc Noe despectis omnibus, solum Deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricam studio longi laboris exercuit, & mundo superstitem pio opere exercendo seruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter uerenda patris erubuit, & superiecto dorsis pallio quæ non uidebat, abscondit. Hæc Abrahæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc pro his innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Isaac mentem quem semper ad mundi tiam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad uidenda longè post uentura dilatauit. Hæc Iacob compulit & amissum bonum filium medullitus gemere, & prauorum filiorum præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Ioseph docuit à fratribus uenundatum, libet tate animi infracta seruitium perpeti, & eisdem post fratribus mente non elata principari. Hæc Moyses delinquente populo & usq; ad petitionem mortis in precibus strauit: & usq; ad interfectionem populi per zeli studium erexit: ut & pro pereunte plebe sese morti obiceret, & contra peccantem protinus uice domini irascentis sæuiret. Hæc Phinees brachium in ultionem peccantium erexit: ut arrepto gladio coeuntes transfigeret, & iram domini iratus placaret. Hæc Iosue exploratorem docuit: ut & prius contra falsiloquos ciues ueritatem uerbo defenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel & principatu humilem præbuit, & integrum in deiectione seruauit: qui cùm persequentem se plebē diligeret, ipse sibi testimonium extitit, quia culmen ex quo deiectus est, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate commonit ad fugā, & pietate repleuit ad ueniam: qui persecutorem suum & timendo fugit ut domi num, & tamen cùm potestatem feriendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem regem in auctoritatem liberæ increpationis fustulit, & cùm regis culpa deesset, in petitione humiliter strauit. Hæc per Esaiam nuditatem

Thob. 4 Matt. 7

Gen. 4 Gen. 5 Gen. 7 Gen. 9 Gen. 22 Gen. 27 Gen. 37 Gen. 42 Exod. 32 Num. 25 Iosue 9 1. Reg. 3 1. Reg. 24 2. Reg. 21

tatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali uelamine, superna mysteria penetra
4.Reg.2 uit. Hæc Heliam: quia feruoris zelo uiuere spirita
liter docuit, ad uitam quoque & corporaliter abstraxit. Hæc Helisæum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter im
Hiere.42 pleuit. Per hanc Hieremias ne in Ægyptum populus descenderet, restitit: sed tamē & inobedientes diligens, quod descendi prohibuit, & ipse de
Ezech.8 scendit. Hæc Ezechielē, quia prius à terrenis desiderijs sustulit, post per cincinnum capitis in aere
Dan.14 librauit. Hęc in Daniele: quia à regijs dapibus gulam compescuit, ei & clurientium ora leonum
Dan.3 clausit. Hæc tribus pueris: quia in tranquillitate positis incendia uitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace temperauit. Hæc
Act.15 in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circunciſione submouenda, minorum uerba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circuncisionis negocio longē se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergo
8 ista lex Dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis se uarijs non uariata coniungit. Cuius nimirum legis multi-
1.Cor.13 plicitatem bene Paulus enumerat dicens: Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, nō est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna uero est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quod in præsenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cūm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat: quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quo ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hic tranlitorie pollidet, uelut aliena negligit: cūm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur: quia & iniurijs lacessita, ad nullos se ultionis iuæ motus excitat: cūm pro magnis laboribus maiora post præmia expectat. Non cogitat malū: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, uersare in animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nēc de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem ueritati: quia ut se cæteros diligens, per hoc quod rectum in alijs conspicit, quali de augmento proprij profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ contra uniuscuiusq; culpæ faculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine semper occurrit: ut quia antiquus hostis uaria circunfusione nos oblidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem si sollicita cōsideratione pensamus, autori nostro quantum quotidie delinquamus, agnoscimus. Si aūt culpas perpendimus, profectò æquanimiter flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatientiam proruit, cūm suo se iudicio cōscientia addicit. Vnde Sophar quid diceret, scienssed cui diceret, nesciens: postq; præmisit dicens: Vt ostenderet tibi secreta sapientię & quòd multiplex sit lex eius, protinus adiungit:

Quòd sæpe magnis doctoribus contingit ut nimia charitate feruentes, modum correctionis excedant, & quid sit quòd per Mosen dicitur: Qui cæsu ferro de manubrio lapso nolens hominem occiderit, ad unam ieuitiarum urbium confugiat. Cap. V

ET intellígeres quòd multo minora exigaris à Deo, quàm merctur iniquitas tua. Dolor quippe, ut diximus, flagelli temperaſ, cùm culpa cognoscit: quia tanto quisq; patientius ferramen tum medici tolerat, quanto putridū conspicit esse quod secat. Qui igitur multiplicitatē legis intelligit, cuncta patiſ, quę quàm sint minora perpēdit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoscit, afflictionis pœna leuigaſ. Sed inter hæc sciendum est quia sine magna iniquitate non fuerit quod Sophar urium iustum usq; ad obiectionem iniquitatis increpauit. Vnde & eorum audaciam ueritas iuste redarguit, sed benignè ad gratiā reduxit: quia apud misericordem iudicem nequaq; sine uenia culpa relinquit, cùm per seruorē zeli ex eius amo re peccatur. Sæpe nanq; magnis hoc doctoribus mirandisq; contingit: ut quo alta charitate feruēt, eo modum correctionis exaggerent, & lingua ali quid quod nō debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammat. Sed uerbum prolatæ cōtumeliæ tanto citius parcitur, quanto & ex qua radice prodeat, pensatur. Vnde & per Moysen dominus præcepit dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiet, & uiuet: ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris ſtimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiam animam eius: Ad siluam quippe cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra conuertimur: & simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentium uitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cùm sese increpatio plusquam necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrum de manubrio prosilit, cùm de correptione sermo durior excedit: & amicum percutiens occidit: quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nanque mens repentè ad odium proruit, si hanc immoderata increpatio ne plusquam debuit, addicit. Sed is qui incautè ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus uiuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuertus, in unitate sacramenti sub spe, fide & charitate ab-

sconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur: eumq; extincti proximus & cùm inuenerit, nõ occidit: quia cùm districtus iudex uenerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo proculdubio uindictã de culpæ reatu nõ expetit, quem sub eius uenia spes, fides & charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaq; ma litiæ studio perpetratur. Vnde & Sophar iniquũ uocat, quem superna sententia laudauerat, nec tamen à uenia reprobatus excluditur, quia ad uerba contumeliæ, diuini amoris zelo permouetur. Qui pro eo quòd beati Iob merita non agnouerit, ex imperita adhuc irrisione subiungit, dicens:

Quòd in quibusdam doni suis, quasi ex uestigijs bonitatis conspicimus Deum. Cap. VI

FOrsitan uestigia Dei comprehendes, & usq; ad perfectum omnipotẽtem reperies.] Quid Dei uestigia, nisi benignitatẽ illius uisitationis uocat? Quibus nimirum progredi ad superna prouocamur, cùm eius spiritus afflatu tãgimur: & extra carnis angustias subleuati, per amorem agnoscimus contemplandam autoris nostri speciẽ, quam sequamur. Nam cùm mentem nostram spiritalis patriæ amor inflammat, quasi sequẽtibus iter insinuat, & subiecto cordi uelut quoddam uestigium Dei gradientis imprimitur: ut ab eo rectis cogitationum gressibus uia uitæ teneatur. Quem enim nec dum cernimus, restat necesse est ut per uestigia sui amoris indagemus: quatenus usq; ad contemplationis speciem quãdoq; mens ueniat, quã nunc quasi à tergo subsequens, per sanctæ desideria explorat. Hæc Psalmista autoris nostri uestigia bene sequi nouerat, cùm dicebat: Adhæsit anima
Psal. 62 mea post te. Quem reperire quoq; usq; ad uisionẽ suæ celsitudinis fatagebat, cùm dicebat: Sitiuit ani
Psal. 41 ma mea ad Deum fontem uiuum, quãdo ueniam & apparebo ante faciem Dei? Tunc quippe cognitione manifesta omnipotens Deus reperitur, cùm mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptis nobis in diuinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc aũt à carnali cogitatione animum infusione spiritus gratia subleuat, & in contemptũ rerum transeuntiũ exaltat, totumq; mens quod appetebat in infimis, despicit: atq; ad superna desideria ignescit, & cõtemplationis suæ uiextra carnẽ tollitur, quæ corruptionis suæ pondere adhuc in carne retinetur. Incircumscripti luminis iubar intueri conatur, & nõ ualet, quod infirmitate pressus animus & nequaq; penetrat, & tamen repulsus amat. Iam nanq; de se conditor per quod ametur, ostendit, sed uisionis suæ speciem amantibus subtrahit. Sola ergo eius uestigia conspicientes gradimur, qui hunc per donorum suorũ signa sequimur, quem necdum uidemus.

Quòd Deus in naturæ suæ altitudine, humanæ simul atq; angelicæ subtilitati sit inuestigabilis. Cap. VII

QVæ nimirũ uestigia comprehendi nequeũt: quia unde, ubi, quibusue modis ueniãt eius spiritus dona, nescimus: ueritate attestante, quæ
Ioan. 3 ait: Spiritus ubi uult, spirat, & uocem eius audis, & nescis unde ueniat aut quò uadat. In retributionis autem culmine reperiri omnipotens per contemplationis speciem poteſt, sed ramen ad perfectum nõ poteſt: quia etsi hũc in claritate sua quandoq; conspicimus, non tamen eius essentiam plene cõtuemur. Angelica etenim uel humana mens cùm ad incircumscriptum lumen inhiat, eoipso se quo est creatura, coangustat: & super se quidẽ per prouectum tendit, sed tamen eius fulgorem comprehendere nec dilatata sufficit: qui & tranſcẽdendo & portando omnia & implendo cõcludit. Vnde & adhuc subditur: Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognosces?
B Longior terra mẽsura eius, & latior mari.] Quod Deus cœlo excelsior, inferno profundior, terra longior, mariq; latior esse describitur: tanto spiritaliter debet intelligi, quanto de eo quicquam nefas est fixta corporea lineamenta sentire. Sed cœlo est excelsior: quia incircunscriptione sui spiritus cuncta transcendit. Inferno profundior: quia tran scendendo subuehit. Terra longior: quia creaturę modum perennitate suæ æternitatis excedit. Mari latior: quia rerum temporaliũ fluctus sic regens possidet, ut hos sub omnimoda potentiæ suæ præsentia coangustando circundet. Quamuis possint
C & cœli appellatione angeli, & inferni uocabulo dæmonia lignari, per terram uero iusti homines, per mare autẽ peccatores intelligi. Excelsior itaq; est cœlo: quia ipsi quoq; electi spiritus, uisionem tantæ celsitudinis perfectè nõ penetrant. Profundior inferno est: quia malignorũ spirituũ astutias longè subtilius quàm ipsi putauerãt, iudicãs damnat. Terra longior: quia longanimitatem nostram patiẽtia diuinę longanimitatis exuperat, quæ nos & peccantes tolerat, & cõuersos ad præmia remunerationis expectat. Mari latior: quia ubiq; facta peccantium, retributionis suæ præsentia occupat, ut cùm nõ præsens per speciem cernitur, præsens per iudicium sentiatur. Cuncta tamẽ ad solum referri hominẽ possunt, ut ipse sit cœlum: cùm sam per desiderii summis inhæret. Ipse infernus: cùm tentationum suarum caligine perturbatus in infimis iacet. Ipse terra: quia in bono opere fixe spei
D ubertate fructificat. Ipse mare: quia in quibusdam trepidus quatitur: & aura suæ mutabilitatis agitatur. Sed cœlo est excelsior Deus: quia potẽtię eius magnitudine uincimur, etiam cùm super nos met ipsos eleuamur. Inferno profundior: quia nimirũ plus indicat, qũ ipse se humanus animus in tẽtationibus inuestigat. Terra longior: quia fructus uitæ quos in fine retribuit, nequaquã nunc uel spes nostra comprehẽdit. Mari latior: quia humana mens fluctuans, multa de his quę uentura sunt, conijcit: sed cùm iam cernere quæ æstimauerat cœperit, angustam se fuisse in sua æstimatione cognoscit.

Excelsior igit̃ cœlo sit, cùm ipsa in eum nostra 11
contemplatio deficit. Vnde & Psalmista cor in altum posuerat: sed necdum se eum cõtigisse sentiebat, dicens: Mirabilis facta est scientia tua ex me, *Psal. 138*
confortata est, nec potero ad eam. Inferno profundiorẽ nouerat, qui semetipsum discutiens, sed eius subtiliora

subtiliora iudicia pertimescens, dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, dominus est. Longiorem terra uiderat, cum minora ei esse humanæ mentis uota pensabat, dicens: Qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus. Latiorem mari consp exerat, qui timendo pensabat: quia nequaquam mens humana immensitatem districtionis eius agnosceret, quantumlibet inquirendo fluctuaret, dicens: Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Cuius benè potentiam egregius nobis doctor insinuat, cùm breuiter narrat: Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Habet quippe Deus latitudinem: quia dilectionem suam usque ad collectionem perseuerantium tendit. Habet longitudinem: quia ad uitæ patriam nos longaminiter tolerando perducit. Habet sublimitatem: quia ipsorum quoq; intelligentiam, qui recepti in supernam fuerint congregationem, transcendit. Habet profundum: quia damnatis inferius districtionis suæ iudicium incomprehensibiliter exerit. Quæ scilicet quatuor nobis in hac uita positis singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem non solum nostram intelligentiam, sed etiam uota superando, & profunditatem suam exhibet, occultos & illicitos congitationum motus districtè iudicando. Sed eius celsitudo & profunditas quàm sit inuestigabilis, nullus agnoscit: nisi qui uel contemplatione ad summa prouehi, uel occultis motibus resistens, tentationum cœperit importunitate turbari. Vnde & beato Iob dicitur: Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognosces? Ac si aperte despecto diceretur: Profunditatem eius atq; excellentiam quando tu cognoscere sufficis, qui uel uirtute ad summa euehi, uel temetipsum re prehendere in tentationibus nescis? Sequitur:

Quòd cœlum, & infernus, & mare, & terra coarctantur in unum, cùm una eademq; mens & Deum per contemplationem intuetur: & ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, & quasi à tertio cœlo elapsa, lege membrorum & limulo carnis fluctuans agitatur Cap. VIII

SI subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit, quis contradicere ei? uel quis dicere ei potest, cur ita facis?] Subuertit dominus cœlum, cùm terribili & occulta dispensatione, humanæ contemplationis celsitudinem destruit. Subuertit infernum, cùm cuiuslibet mentem in suis tentationibus pauidam, cadere etiam ad deteriora permittit. Subuertit teram, cùm fructificationem boni operis aduersis irruentibus intercidit. Subuertit mare, cùm fluctuationem nostræ titubationis emergente subito pauore confundit: Dubietate quippe sua cor anxium, hoc ipsum quia titubat, ualde formidat, & quasi mare subuertitur, cùm ipsa in Deum nostra trepidatio, consideratoeius iudicij terrore, turbatur. Quia igitur, quo- A modo cœlum uel infernus, terra uel mare subuertitur, breuiter diximus: nunc aliquantulum laboriosius restat, ut hæc qualiter in unum coarctari ualeant demonstremus. Sæpe nanque contingit, utad summa iam mentem spiritus eleuet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cúnque ad contemplanda cœlestia animus ducitur, obiectis actionis illicitæ imaginibus reuerberatur. Nam carnis repentè hunc stimulus sauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Cœlum ergo simul infernusq; coarctatur, cùm unam eandémque mentem & subleuatio contemplationis illuminat, & importunitas tentationis obscurat: ut & uideat intendendo quod appetat, & succumbendo in cogitatione, B toleret quod erubescat. De cœlo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In unum ergo cœlum infernúsque redigitur, cùm mens quæ iam lucem patriæ supernæ considerat, etiam de carnis bello tenebras occultæ tentationis portat. Certè iam Paulus tertij cœli culmen ascenderat, iam paradisi secreta cognouerat, & tamen adhuc carnis bella tollerans gemebat, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem Rom. 7
legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Quid ergo in huius tanti prædicatoris pectore, nisi cœlum, Deus, infernúmque coarctauerat, qui & uisionis intimæ iam lumen acceperat, & tamen adhuc tenebras de carne tolerabat? Super se uideratC quod lætus appeteret, in se cernebat quod metuens doleret. Iam cœlestis patriæ lux irradiauerat, fed adhuc tentationis obscuritas animum con fundebat. Cum cœlo ergo infernum pertulit: quia & illuminatum securitas erexit, & tentatum gemitus strauit. Et sæpe contingit ut fides in mente sam uigeat, sed tamen ex parte aliquantula in dubietate contabescat: quamuis & certa se à uisibilibus eleuet, & ex quibusdam se incerta perturbet. Nam plerunque ad æterna appetenda se erigit, & subortis cogitationum stimulis agitara, sibimetipsi contradicit. In unum ergo terra 13
mareq; coarctatur, cùm unam eandémque mentem, & certitudo solidæ fidei roborat, & tamen ex aliquàtula mutabilitate perfidiæ, aura dubietaD tis uerlat. An non in suo pectore coarctari terram mareq; cognouerat, qui & per fidem sperans, & per infidelitatem fluctuans, dicebat: Credo domi Mat. 9
ne, adiuua incredulitatem meam? Quid itaq; est, quòd & se credere asserit, & adiuuari in se incredulitatem quærit, nisi quòd coarctari in suis cogitationibus terram cum mari deprehenderat: qui & exorare certus iam per fidem cœperat, & adhuc incertus undas perfidiæ ex incredulitate tolerabat? Quod tamẽ occulta fieri dispensatione per mittitur: ut cùm mens iam surgere ad rectitudinem cœperit, prauitatis suæ reliquijs impugnet: quatenus hæc ipsa impugnatio aut resistentem, exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Rectè itaq; nunc dicitur: Si subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit, quis cõtradicet ei? uel quis dicere

dicere ei poteſt, cur ita facis? quia nimirum diuinum iudicium nec aduerſitate ualet imminui, nec inquiſitione cognoſci, cùm uel uirtutes quas tribuerat, ſubtrahit: uel has omnino non adimens, uitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe nanque in elationem cor attollitur, cùm lætis ſucceſſibus in uirtute roboratè ſed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conſpicit, ſe ſibi hominè oſtendèdo derelinquit: ut eius mens derelicta quid ſit, inueniat: quæ male in ſe ſecura gaudebat. Vnde cùm ſubuerti omnia, uel in unũ coarctari dicerentur, protinus addit:

Quòd ex uitijs uitia naſcantur, & qui minima negligit, paulatim cadit. Cap. IX

IPſe enim nouit hominum uanitatem, & uidens iniquitatem nõne conſideratè.] Ac ſi præmiſſa patefaciendo ſubiungeret, dicens: Quia tolerando ſuccreſcere uitia conſpicit, iudicando donа confundit. Rectus uerò in diſcretione ordo ſeruatur, cùm prius noſci uanitas, & poſt conſiderari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas uanitas, non tamen omnis uanitas eſſe iniquitas ſolet. Vana nanque agimus, quoties tranſitoria cogitamus. Vnde & euaneſcere dicitur, quod repente ab intuentium oculis aufertur. Hinc Pſalmiſta ait: Vniuerſa uanitas omnis homo uiuens, quoniam per hoc quòd uiuendo ad interitum tendit, rectè quidem uanitas dicitur: ſed nequaquam rectè etiam iniquitas appellatur: quia etſi de pœna eſt culpæ quod deficit: non tamen hoc ipſum culpa eſt, quod à uita percurrit. Vana ſunt itaque quæ tranſeunt. Vnde & per Salomonem dicitur. Eccleſ. 1 Omnia uanitas. Aptè autem poſt uanitatem protinus iniquitas ſubinferꝛ: quia dum per quædam tranſitoria ducimur, in quibuſdam noxiè ligamur; cunctꝰ mens incommutabilitatis ſtatum non tenet, à ſemetipſa defluens, ad uitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ aſſuetæ rebus mutabilibus dũ ex alijs ad alia ſemper impellitur, ſuborientibus culpis inquinatur. Poteſt 14 tamen & uanitas culpa intelligi, & iniquitatis nomine, reatus grauior demonſtrari. Si enim aliquãdo uanitas culpa non eſſet, Pſalmiſta non diceret: Pſal. 38 Quanquam in imagine Dei ambulet homo, tamen uanè cõturbatur. Thеſaurizat, & ignorat cui congreget ea: quia quamuis trinitatis imaginem in natura ſeruemus, uanis tamẽ delectationis motibus perturbati, in conuerſatione noſtra deliquimus, ut modis nos ſemper alternantibus cupido concutiat, merus frãgat, lætitia mulceat, dolor affligat. Ex uanitate ergo, ut & ſuperius dictum eſt, ad iniquitatem ducimur, cùm prius per leuia delicta deflectimus, ut uſu cuncta leuigante, nequaquam poſt committere eſtã grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua otioſa uerba negligit, more inolitæ remiſſionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus inſaniam proditur: cunctꝰ mens ſubigere delectationem carnis renuit, plerunqꝫ & ad perfidiæ uoraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis Iſraeliticæ damna conſpiciens, ut imminentia ab auditoribus mala compeſceret, curauit ex ordine tranſacta narrare, dicens: Neq; idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere. Eſus quippe potuscꝫ ad luſum impulit, luſus ad idololatriam traxit: quia ſi uanitatis culpa nequaquam caute compeſcitur, ab ini quitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone atteſtante, qui ait: Qui modica ſpernit, paulatim decidit. Si enim curare parua negligimus in ſenſibiliter ſeducti, audenter etiam maiora perpetramus. Et notandum quòd non uideri, ſed conſiderari iniquitas dicitur: Studioſius quippe conſpicimus, quæ conſideramus. Deus itaque hominum uanitatem nouit, iniquitatẽ conſiderat: quia nec minora delicta inulta deſerit, & ad maiora ferienda ſeſe intentius accingit. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur: uanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amiſſo mox lumine, tanto ſe altius per tumorem erigit, quanto & iniquitatis capta laqueis, à ueritate longius recedit. Vnde & apte quoqꝫ quò uanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit, cùm repentè ſubiungit:

Quòd diuina miſeratio, quaſi domeſticum animal loris aduerſitatum electos plerunq; ligat, ne per deſideriorũ ſiluam effreni libertate diſcurrant. Cap. X

VIr uanus in ſuperbiam erigitur.] Vanitatis quippe finis eſt, ut cum peccato mentẽ fauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus ſui reatus oblita, quæ amiſiſſe ſe innocentiam nõ dolet, iuſto excæcata iudicio, ſimul & humilitatẽ per dat. Et ſit plerunque ut prauis deſideriis ſeruiens, à iugo ſe diuini timoris excutiat, & quaſi in malorũ perpetratione iam libera, omne quod uoluptas ſuggerit, impleре cõtendat. Vnde cùm uir uanus ſe erigere in ſuperbiam dicitur, ſilico ſubinferꝛur:

Et quaſi pullum onagri ſe liberũ natum putat.] Per pullum quippe onagri, omne agreſtiũ genus exprimitur, quod naturæ dimiſſum motibus loris dominantiũ non tenetur. Agri nanq; animalia libertatẽ habent, & ire appetunt, & quieſcere cùm laſſantur. Et quamuis inſenſatis animalibus homo longè ſit melior: hoc tamen plerunqꝫ homini nõ licet, quod brutis animalibus licet. Quæ enim ad aliud minimè ſeruantur, eorum motus procul dubio nequaqꝫ ſub diſciplina reſtringitur. Homo autem quia ad ſequentem uitam ducitur, neceſſe profectò eſt, ut in cunctis ſuis motibus, ſub diſpoſitione diſciplinæ religetur, & quaſi domeſticum animal loris uinctum ſeruiat, atqꝫ æternis diſpoſitionibus reſtrictum uiuat. Qui ergo impleре cuncta quæ deſiderat, per effrenatã libertatem quęrit, quid aliud quàm pullo onagri eſſe ſimilis conuincitur: ut diſciplinæ hunc loris non teneant, ſed audenter uagus per ſiluam deſideriorum currat? Sæpe autem diuina miſeratio quos prodire in effrenationem illicitæ libertatis conſpicit, obiectione proſperæ aduerſitatis frãgit: quatenus eliſi diſcat, quàm

quàm reproba erectione tumuerant: ut iam flagel-
li experimentis edomiti, quasi iumenta domeſti-
ca præceptorum loris mentis colla ſubijciant, &
uitæ præſentis itinere ad nutum præſidentis per-
gant. Quibus bene loris ligatum ſe nouerat, qui
Pſal. 72 dicebat: Vt iumentum factus ſum apud te, & ego
ſemper tecum. Vnde & ſæuus ille perſecutor ab
agro perfidæ uoluptatis ad domũ fidei reductus,
Act. 6 rectoris ſui calcaribus punctus audiebat: Durum
eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Reſtat ergo ut
ſi eſſe iam ſimiles pullo onagri nolumus, in cũctis
quæ appetimus, nutum prius intimæ diſpenſatio-
nis exquiramus: ut mens noſtra in omne quod ni-
titur, ſuperni regiminis loro teneatur, & inde ma-
gis uota ſua ad uitã impleat, unde uitæ ſuæ ſtudia
& contra propriam uoluntatem calcat. Multa So
phar fortia protulit, ſed quòd meliori ſe hęc loqui
tur, neſcit. Vnde adhuc increpando ſubiungit: Tu
autem firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum ma
nus tuas.] Firmari cor non hoc loco per uirtutem
dicitur, ſed per inſenſibilitatem. Omnis nanque a-
nimus qui diſtrictionis intimæ conſiderationi ſe
ſubijcit, ex eius protinus timore molleſcit, eumq;
ſagitta diuinę formidinis penetrat: quia infirma ui
ſcera per humilitatem geſtat. Quiſquis autem per
tinacia inſenſibilitatis obdureſcit, quaſi cor firmat
ne hoc iacula timoris ſuperni confodiant. Vnde
Ezech. 36 quibuſdam per prophetam dominus miſericordi
ter dicit: Tollam à uobis cor lapideũ, & dabo uo-
bis cor carneũ. Cor quippe lapideum tollit, cùm
à nobis ſuperbię duritiã ſubtrahit: & cor carneum
tribuit, cum eandem protinus noſtram duritiam
ad ſenſibilitatem uertit. Per manus uerò, ut ſæpe
crebrò docuimus, opera deſignantur. Cùm culpa
igitur manus ad Deum expandere: eſt cõtra largi
toris gratiã de uirtute operũ ſuperbire. Qui enim
in conſpectu æterni iudicis loquẽs ſibi bona quæ
facit, tribuit: ad Deũ manus ſuperbiens tendit. Sic
profectò contra electos reprobi, ſic contra catho-
licos hæretici ſemper effrenantur: ut cum obiur-
gare facta nequeunt, bonos reprehendere de fa-
ctorum elatione moliantur: quatenus eos quos re
darguere ex infirmitate actionis nõ ualent, ex cri-
mine tumoris accuſent. Vnde & ea bona quæ ex-
terius fiunt nequaquã bona eſſe iam cenſent, quæ
quaſi perſtudiũ turgidæ cogitationis exhibentur:
qui ſemper humilitate tumẽtes increpãt, & quod
dictis ſuis ſemetipſos feriunt, ignorãt. Sed quia ſu
ſtum uirum Sophar hactenus reprehendẽdo cor-
ripuit, nunc uelut docendo ſubiungit:

*Quòd in oratione faciem abſque timore leuamus, cùm tales nos poſt orationem exhibemus, quales per orationis tem-
pus iudici apparere optamus. Et quòd contemplatiua uita ſta
bilitatem perdiſſe dicenda non eſt, etiam ſi aliquando defi-
ciat, cùm ſemper id quod amittit, inquirat.* Cap. XI

16 SI iniquitatem quæ eſt in manu tua, abſtuleris à
te: & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſti-
tia, tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula,
& eris ſtabilis, & non timebis.] Omne peccã-
tum aut ſola cogitatione committitur, aut cogi-
A tatione ſimul & opere perpetrat. Iniquitas ergo
in manu eſt, culpa in opere. Iniuſtitia uerò in ta-
bernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe no-
ſtra tabernaculum non incongruè uocatur, in qua
apud noſmetipſos abſcondimur, cùm foris in ope
re non uidemur. Sophar itaque quia iuſti uiri ami
cus eſt, nouit quid dicat: ſed quia iuſtum increpat
hæreticorum tenẽs ſpeciem, proferre rectè etiam
quæ nouit, ignorat. Sed nos calcantes hoc quòd
ab eo tumidè dicitur, penſemus eius uerba quàm
uera ſint ſi rectè dicerentur. Prius enim à manu
iniquitatem ſubtrahi, & poſt à tabernaculo admo
net iniuſtitiam abſcindi: quia quiſquis iam praua
à ſe opera exterius reſecat, neceſſe profectò eſt ut
B ad ſemetipſum rediens, ſolerter ſeſe in mentis in-
tentione diſcernat, ne culpa quam iam in actio-
ne non habet, adhuc in cogitatione perduret. Vn
de bene etiam per Salomonem dicitur: Præ- Prou. 24
para foris opus tuum, & diligenter exerce agrum
tuum: ut poſtea ædifices domum tuam. Quid nan
que eſt præparato opere, agrum diligenter exte-
rius exercere, niſi euulſis iniquitatis ſentibus, a-
ctionẽ noſtram ad frugẽ retributionis excolere.
Et quid eſt poſt agri exercitium, ad ædificium do-
mus redire, niſi quòd plerunque ex bonis operi-
bus dicimus: quantum uitæ mundi iam in cogita-
tione conſtruamus? Pene cuncta nanque bona
opera ex cogitatione prodeunt. Sed ſunt non-
nulla cogitationis acumina quę ex operatione na
ſcuntur. Nam ſicut ab animo opus ſumitur, ita rur
ſus ab opere animus eruditur. Mens quippe diui-
ni amoris exordia capiẽs, imperat bona quę fiant.
Sed poſtquam fieri imperata cœperint, ipſis ſuis
exercitata actionibus diſcit, cùm imperare bona
inchoauerat, quantum minus uidebat. Foris ergo
ager excolitur, ut domus poſtmodum cõſtruatur:
quia plerunq; ab exteriori opere uidemus, quan-
tam ſubtilitatem rectitudinis in corde teneamus.
Quem bene Sophar ſeruare ordinẽ ſtuduit, cum
prius auferri iniquitatem à manibus, & poſt à
tabernaculo iniuſtitiam dixit: quia nequaquam
plenè animus in cogitatione erigitur, quando ad-
huc ab eo extrinſecus in opere erratur. Quæ 17
ſi perfectè duo hæc tergimus, ad Deum ſtatim ſi-
ne macula faciem leuamus. Intema quippe facies
D hominis, mens eſt: in qua nimirum recognoſci-
mur, ut ab autore noſtro diligamur. Quam ſcili-
cet faciem leuare, eſt in Deo animum per ſtudiũ
orationis attollere. Sed eleuatam faciem macu-
la inquinat, ſi intendentem mentem reatus ſui con
ſcientia accuſat: quia ab ſpei fiducia protinus fran
gitur, ſi intenta precibus, necdum deuictæ culpæ
memoria mordetur. Difficile nanque accipere
ſe poſſe quod appetit, quæ profectò reminiſcí-
tur nolle ſe adhuc facere, quod diuinitus audiuit.
Hinc per Ioannem dicitur: Si cor noſtrum non re 1. Ioan. 3
prehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum,
& quicquid petierimus, ab eo accipiemus. Hinc
Salomon ait: Qui auertit aurem ſuam ne audiat le Prou. 28
gem, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nos
in petitione reprehẽdit, cùm reſiſtere ſe præceptis
eius

eius quem poſtulat, meminit: & oratio ſit execrabilis, cùm à cenſura auritor legis: quia dignum profectò eſt ut ab eius beneficijs ſit quiſq; extraneus, cuius nimirum iuſſionibus nō uult eſſe ſubiectus. Quia in re hoc eſt ſalubre remediū, ut cùm ſe mens ex memoria culpæ reprehēdit: hoc prius in oratione defleat quod errauit: quatenus eum error is macula fletibus tergitur, in petitione ſua cor dis facies ab autore munda uideatur. Sed curandū nimis, ne ad hoc rurſus proruat, quod ſe mundaſſe fletibus exultat: ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conſpectu iuſti iudicis ipſa etiā lamenta leuigentur. Solerter quippe debemus
Eccleſ. 7 meminiſſe quod dicitur: Ne iteres uerbum in oratione tua. Quo uidelicet dicto uir ſapiens nequaquam nos prohibet ſæpe ueniam petere, ſed culpas iterare. Ac ſi apertè dicat: Cùm malè geſta de fleueris, nequaquā rurſus facias quod in precibus iterum plangas. Vt ergo ad precem facies ſine macula leuet, ante orationis ſemper tempora debet ſollicitè conſpici, quicquid poteſt in oratione reprobari: talemq; ſe mens cùm ab oratione ceſſar, exhibere feſtinet, qualis apparere iudici in ſpō orationis tempore exoptat. Sæpe nanq; immunda quædam uel illicita in animo uerſamus, quorties à precibus uacamus. Sed cùm ſe mens ad ſtudium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libēter prius o cioſa premebatur: & quaſi iam faciem anima ad Deum leuare non ſufficit, quia in ſe nimirum inquinata mente, maculas polluтæ cogitationis erubeſcit. Sæpe cuis mundi libenter occupamur. Cūnque poſt hæc ſtudio orationis intēdimus, nequaquam ſe mens ad cœleſtia erigit: quia pondus hanc terrenæ ſolli citudinis in profundum merſit: & in prece facies munda non oſtenditur, quia cogitationis inſimæ
18 luto maculatur. Nonnunq; uerò cor à cunctis excutimus, & ab illicitis motibus etiā cùm à prece uacat, prohibemus: ſed tamen quia nos culpas rapius committimus, aliena pigrius delicta relaxamus, & quo peccare noſter animus ſollicitius metuit, eo diſtrictius hoc quod in ſe ab alio delinquitur, abhorreſcit. Vnde fit ut eo inueniat quiſq; tardior ad ueniā, quo proficiēdo factus eſt cautus ad culpā: & qui ipſe excedere in alterum metuit, hoc quod in ſe exceditur, puniri durius exquirit. Sed quid hæc doloris macula reperiri deteriùs poteſt, quę in conſpectu iudicis charitatem nō inquinat, ſed necat? Vitam quippe animæ quælibet culpa polluit, ſeruatus uerò contra proximū dolor occidit. Mente nanq; ut gladius figitur, & mucrone illius ipſa uiſcerum occulta perforātur. Qui ſcilicet à transfixo corde ſi prius nō educitur, nihil in precibus diuinæ opis obtinetur: quia & uulnerati membris imponi ſalutis medicamina nequeunt,
Matt. 6 niſi ferrum à uulnere antè ſubtrahatur. Hinc eſt enim quòd per ſemetipſam ueritas dicit: Niſi remiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater ueſter qui in cœlis eſt, remittet uobis peccata ueſtra.
Ibidem Hinc admonet dicens: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus alterum. Hinc

A rurſum ait: Date, & dabitur uobis: dimittite, & di- Luc. 6
mittetur uobis. Hinc contra inſtitutionem poſtulationis, conditionem poſuit pietatis, dicens: Di- Matt. 6
mitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ut profectò bonum quod à Deo compuncti petimus, hoc primùm cum proximo conuerſi faciamus. Tunc igitur uerè ſine macula faciem leuamus, cùm nec nos prohibita mala committimus, nec ea quę in nos à proximis commiſſa ſunt, ex proprio zelo retinemus. Graui nanque mens noſtra orationis ſuæ tempore confuſio ne deprimitur, ſi hanc aut ſua adhuc operatio inquinat, aut alienæ malitiæ ſeruatus dolor accuſat. Quæ duo quiſq; dum terſerit, ad ea quæ ſubnexa ſunt, protinus liber exurgit. Et eris ſtabilis, & non
B timebis.] Quia nimirum tanto minus iudicem tre pidat, quanto in bonis actibus ſolidius ſtat. Timo rem quippe ſuperat, qui ſtabilitatem ſeruat: quia dum ſollicitus ſtudet peragere quod manſuetę conditor imperat: ſecurus etiam cogitat, quod ter ribiliter intentat. Sciendū præterea eſt quòd nonnulla bona ſunt ad quæ indefeſſi perſiſtimus: & rurſum nonnulla ſunt à quibus continuè deſiſtentes labimur, atq; ad hæc magnis conatibus per interualla temporū reformamur. In actiua etenī uita ſine defectu mens figitur: à cō templatiua au- 19
tem infirmitatis ſuæ pondere uictа laſſat. Illa quippe tanto firmius durat, quāto ad uicina ſe erga uti litatem proximi dilatat. Hæc tanto celerius labi tur, quanto & carnis clauſtra tranſgrediens, ſuper
C ſemetipſam ire conatur. Illa per plana ſe dirigit, & ideirco pedem operis robuſtius figit. Hæc autem quo ſuper ſe alta appetit, ad ſe eo citius feſſa deſecēdit. Quod bene ac breuiter Ezechiel inſinuat, cùm eorum quæ uiderat motus animalium narrat, dicens: Non reuertebantur cùm incederent. Ezech. 1
Ac pauloposſt ſubijcit adiungens: Et animalia ibant & reuertebātur. Sanctа quippe animalia ali quando uadunt, & minimè redeunt: aliquando uadunt, & protinus reuertuntur: quia electorum mentes cùm per collatā ſibi actiuæ uitæ gratiam erroris uias deſerūt, redire ad mala mundi neſciūt, quæ reliquerunt: cùm uerò per contemplationis aciem, ab hac ſe eadem actiua uita ſuſpendunt, eunt & redeunt: quia per hoc quòd diu peſiſtere
D minimè in contemplatione ſufficiunt, ſeſe iterum ad operationem ſumunt: ut in his quæ ſibi iuxta ſunt, ſe exercendo refoueant, & ſuper ſe rurſum ſurgere contemplando conualeſcant. Sed dum hæc eadem contemplatio more debito per temporū interualla repetitur, indeficienter proculdubio & in eius ſoliditate perſiſtitur: quia etſi infirmitatis ſuæ pondere ſuperata mens deficit: hanc tamen iterum continuis conatibus reparata comprehendit. Nec ſtabilitatem ſuam in ea perdidiſſe dicenda eſt, à qua & ſi ſemper deficit, hanc & cùm perdideriſ, ſemper inquirit. Sequitur:

Quòd poſt tentationes huius ſeculi in quibus conſumpti uidentur electi, quaſi ſol repentè à tenebris erumpant. Cap. XI.

Miſeriæ

Miſeriæ quoq; obliuiſceris, & quaſi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis.] Mala uitæ preſentis tanto durius animus ſentit, quanto pęſare bonum quod ſequitur, negligit: & quia non uult præmia conſiderare, quæ reſtant, gratia æſtimat eſſe quæ tolerat. Vnde & contra flagelli ictum, cogitatio cæca conqueritur, & quaſi infini ta calamitas creditur, quæ diebus curſu labentib. quotidie finitur. At ſi ſemel quiſq; ad ęterna ſe erigat, atq; in his quæ incõmutabiliter permanent, oculum cordis figat, prope nihil eſſe hoc cõſpicit, quicquid ad finem currit. Præſentis uitæ aduerſa tolerat: ſed quaſi nihil eſſe oñe quod labitur, pensat. Quo eñ ſe internis gaudijs robuſtius inſerit, eo minus externis dolores ſentit. Vnde Sophar nequaquam ueritus auſu temerario docere melio rem, exhortatur ad iuſtitiam, et demonſtrat quàm nulla iuſti oculis uideatur pœna. Ac ſi aperiè dicat: Si deguſtas gaudiũ quod intus permanet, leue ſit protinus omne quod foris dolet. Bene autẽ præſentis uitæ miſerias aquis prætereuntibus cõparat: quia calamitas tranſiens, electi mentem ne quaq; ui concuſſionis obruit: ſed tantũ tactu mœroris mſundit. Nam madet quidem per cruorem uulneris, ſed à ſuæ cernitudine non frangit ſalutis.

Sæpe aũt non ſolùm flagella atterunt, ſed in uniuſcuiuſq; iuſti animo malignorũ quoq; ſpiritũ tentamenta graſſant, ut exterius ex percuſſio ne doleat, & intus aliquatenus ex tentatione frigeſcat. Sed nequaq; gratia deſerit: quæ quo nos durius ex diſpenſatione percutit, eo amplius ex pietate cuſtodit. Nã cùm tenebreſcere per tẽtatio nem cœperit, ſeſe iterum lux interna ſuccędit. Vn de & ſubditur: Et quaſi meridianus fulgor conſurgit tibi ad ueſperum.] Fulgor quippe meridia nus in ueſpere, eſt uirtutis renouatio in tentatione, ut repentino charitatis feruore mens uigeat, quæ iam iamq; lumẽ ſibi gratię occubuiſſe formidabat. Quod adhuc Sophar ſubtilius aperit, cùm ſubiungit: Et cùm te cõſumptũ putaueris, oriẽris ut lucifer.] Sæpe nanq; tot tentamenta nos obſident, ut ipſa nos eorum numeroſitas penè ad lapſum deſperationis inclinet. Vnde plærũq; cùm mens in tædiũ uertitur, uix ipſa uirtutis ſuæ damna conſideret, & tota dolens quaſi iam & à ſenſu doloris aliena frangitur, & enumerare non ualet, quanto cogitationũ tumultu uaſtatur. Ruituram ſe per momẽta cõſpicit, eiq; ne arma repugnationis arripiat, grauius mœror ipſe cõtradicit. Circũductus ꝙlibet oculos obſcuritas obſidet, & cùm uiſum tenebræ ſemper impediant, mœſta mens nihil aliud quàm tenebras uidet. Sed apud miſeri cordem iudicẽ ſæpe hæc ipſa quę ad niſum quoq; orationis aggrauat, pro nobis ſubtilius triſtitia exorat. Nam tunc mœroris noſtri caliginem cõditor conſpicit, & ſubtractũ luminis radios refundit: ita ut erecta protinus per dona mens uigeat, quam pauloante decertantia uita ſuperbæ calce deprimebãt. Mox torporis pondus diſcutit atq; ad cõtemplationis lumen poſt turbationis ſuæ tenebras erumpit. Mox in gaudiũ profectus attollitur: quæ inter tentamenta peius cadere ex deſperatione cogebaſ. Sine cogitationis certamine præſentia deſpicit, ſine dubitatiõis obſtaculo de uentura retributione cõſidit. Iuſtus ergo cùm ſe conſumptum putauerit, ut lucifer oritur: quia mox ut tenebreſcere tentationum caligine cœperit, ad lucem gratię reformatur, & in ſeipſo monſtrat diem iuſtitiæ, qui eaſurus pauloantè timuit noctem cul pæ. Rectè aũt lucifero, iuſti uita cõparatur. Sicut quippe præcurrẽs lucifer nunciat. Et quid no bis ſanctorũ innocentia, niſi ſequentis iudicis ela ritatem clamat? In eorum nanq; admiratione con ſpicimus, quid de maieſtate ueri luminis æſtimemus. Necdum redemptoris noſtri potentiam uidemus, ſed tamen uirtutum illius in electorũ ſuorum moribus admiramur. Quia ſgitur bonorum uita in conſideratione ſua oculis noſtris uim ueritatis obijcit, clarus ad nos lucifer ante ſolẽ uenit. Sciendum uerò eſt quòd hæc quæ ex tentationũ ſpiritaliũ aduerſitate diſcuſſimus, ſuxta exteriora quoq; mala nil obſtat intelligi. Sanctí etenim utri quia ſumma medullitus diligunt, in infimis dura patiuntur: ſed in fine gaudij lumen inueniunt, quod habere in hoc ſpatio præcurrentis uitæ contemnunt. Vnde nunc per Sophar dicitur: Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad ueſperum.] Peccatoris enim lumen in die, eſt obſcuritas in ueſpere: quia in præſentis uitæ felicitate attollitur: ſed aduerſitatis tenebris in fine deuoratur. Iuſto autem meridianus fulgor ad ueſperum ſurgit: quia quanta ſibi claritas maneat, cùm iam occumbere cœperit, agnoſcit. Hinc nanq; ſcriptum eſt: Timenti Deum, bene erit in extremis. Hinc per Pſalmiſtã dicitur: Cùm dederit dilectis ſuis ſomnũ, hæc eſt hæreditatis dominí. Qui in huius quoq; uitæ adhuc certamine poſitus, cùm ſe conſumptum putauerit, ut lucifer oritur: quia foris cadens, intus innouatur: & quo magis exterius aduerſa tolerat, eo uberius uirtutum lumine interius coruſcat: Paulo atteſtante, qui ait: Sed licet is qui foris eſt noſter homo corrumpitur, tamen is qui intus eſt, renouatur de die in diẽ. Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Et notandum eſt quòd nequaquam cùm conſumptus fuerit: ſed cùm te conſumptum putaueris dicit: quia & quod uidemus, in dubietate eſt, & quod ſperamus, in certitudine. Vnde & idem Paulus non ſe conſumptum nouerat, ſed putabat, qui & in aduerſa tribulationũ corruens, ut lucifer reſplendebat, dicens: Quaſi morientes, & ecce uiuimus: quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autẽ locupletantes. Sciendum quoq; eſt quòd bonorum mens quo durior a pro ueritate tolerat, eo æternitatis præmia certius ſperat. Vnde & aptè ſubditur: Et habebis fiduciam, proposita tibi ſpe.] Tanto nanq; ſpes in deũ ſolidior ſurgit, quãto pro ſſlo quiſq; grauiora pertulerit: quia nequaquã retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia

tribulatione seminatur. Hinc etenim per Psalmi-
Psal. 125 stam dicitur: Euntes ibant & flebant, mittentes se-
mina sua: uenientes autem uenient in exultatione
2. Tim. 2 portátes manipulos suos. Hinc Paulus ait: Si cõ-
morimur, & conuiuemus: si sustinemus, & conre-
Act. 14 gnabimus. Hinc discipulos admonet dicens: Per
multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ
Apoc. 7 Dei. Hinc sanctorũ gloriam Ioannis angelus in-
dicans ait: Hi sunt qui uenerunt de tribulatione
magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt
eas in sanguine agni. Quia igitur nũc per tribula-
tionẽ feritur, ut post gaudij fructus metaꝫ, tanto
maior fiducia mentẽ roborat, quãto hanc fortior
pro ueritate afflictio angustat. Vnde aptè proti-
nus adiungitur: Et desolsus securus dormies.] Si-
cut enim malis præsens securitas labor est, ita bo-
nis præsens labor perpetuam securitatem parit.
Vnde & desolsum se securum dormire iam noue-
2. Tim. 4 rat, qui dicebat: Ego enim iam delibor, & tempus
meæ resolutionis instat: bonum certamen certa-
ui, cursum cõsummaui, fidẽ seruaui, de reliquo re-
posita mihi est corona iustitiæ, quam reddet mihi
dominus in die illa iustus iudex. Quia enim con-
tra mala transeũtia sine defectu certauerat: de mã
suris nimirum gaudijs sine dubietate præsumebat.
Quanuis desolsus & aliter intelligi potest. Sæpe
nanq; rebus transitorijs occupati, pensare negli-
gimus per quanta peccamus: sed si reducto con-
siderationis oculo, à sinu cordis terrenę cogitatio
nis aper excutitur, quicquid in mente latebat, in-
uenitur. Vnde sancti uiri animorum suorum late-
bras perscrutari non desinunt, sesęq; subtiliter in-
dagantes, terrenarum rerum curas abijciunt: &
essolsis plenę cogitationibus, cũm nullo se reatu
criminis morderi deprehendunt, uelut in statu
cordis apud se securi requiescunt. Latere quoque
ab huius mundi actibus appetũt, semper sua con-
siderant: & cùm loro regiminis minimè consttrin
guntur, iudicare quæ aliena sunt, recusant. Desol-
si ergo securi dormiunt: quia dum sua intima uigi
lanter penetrant, à laboriosis se huius mundi one-
ribus sub quietis ocio occultant. Vnde & adhuc
subditur: Requiesces, & non erit qui te exter-
reat.] Quisquis enim præsentem gloriam quæ-
rit, profectò despectum metuit. Qui semper ad
lucra inhiat, semper uidelicet damna formidat.
Cuius enim perceptione refícitur, eius rei procul
dubio & amissione sauciat: & quo obligatus mu
tabilibus ac perituris inhęret: eo longè in infirmis
ab arce securitatis iacet. At cõtra quisquis in solo
eternitatis desiderio figit, nec prosperitate attol-
litur, nec aduersitate quassaꝫ: dũ nil habet in mun
do quod appetat, nihil est quod de mundo perti-
mescat. Hinc etenim Salomon ait: Non contrista
Prou. 12 bit iustum quicquid ei acciderit. Hinc iterum di-
Prou. 16 cit: Iustus quasi leo cõfidens absq; terrore erit. Be-
ne itaque nunc dicitur: Requiesces, & nõ erit qui
te exterreat. Quia tanto quisq; à se plenius pauorẽ
qui ex mundo est, abijcit: quanto in semetipso ue-
rius cõcupiscentiam mundi uincit. An non absq;
terrore qui ex mũdo est, Paulus in corde requie-

A uerat, qui dicebat: Certus sum enim quia neque
mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq;
instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitu-
do, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos
separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu do
mino nostro. Cuius uidelicet fortitudo charitatis
uera sanctę Ecclesiæ uoce laudatur, cùm per Can
tica Canticorũ dicit: Valida est ut mors dilectio. Cant. 8
Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur: quia
nimirum mentem quam semel ceperit à delecta-
tione mundi, funditus occidit: & tãto hanc ualen
tius in autoritatem erigit, quanto & insensibilem
contra terrores reddit. Sed inter hęc sciendũ est, 23
quòd prauí cùm recta prædicãt, ualde difficilè est
ut ad hoc quod taciti ambiũt, non erũpant. Vnde
B & Sophar protinus adiungit: Et deprecabũtur fa
ciem tuã pluriml.] Neq; enim iusti uiri ideirco se
per innocentię itinera arcta custodiunt, ut ab alijs
exorentur. Sed siue hæretici seu peruersi quilibet,
per hoc quod inter homines quasi innocenter ui-
uunt, uideri intercessores pro hominibus uolunt,
& cùm sancta loquẽtes insinuant, quod ipsi appe
tunt, hoc alijs pro magno pollicentur: dumq; cœ-
lestia prædicãt, in suis repętę sponsionibus ostẽ-
dunt, quod amant. Sed ne diu terrena pollicendo
pateſcant quod sunt, ad uerba rectitudinis citius
recurrunt. Vnde mox subditur:

*Quòd in æterna miseria, nullus sit impijs effugium. Et quod ab-
ominatio sit sanctorũ, delectatio peccatorum.* Cap. XIII

C Oculi autem impiorum deficient, & effugiũ
peribit ab eis.] Quòd oculorũ nomine ue-
ra intentio exprimatur, per Euangelium ueritas
attestatur, dicens: Si oculus tuus fuerit simplex, to Mat. 6
tum corpus tuũ lucidum erit: quia uidelicet si o-
perationem nostram intentio munda pręuenerit,
quamlibet aliter hominibus uideaꝫ, interni tamẽ
iudicis oculis mundũ subsequentis actionis cor-
pus ostendit. Oculi ergo impiorũ, intentiones sunt
in eis carnaliũ desideriorũ. Qui idcirco deficiunt:
quia æterna negligunt, & sola semper transitoria
præstolãtur. Adipisci quippe terrenã gloriã cogi-
tant multiplicari rebus temporalibus exoptant,
ad mortem quotidie cursu rerũ labentiũ tendunt:
sed cogitare mortalia mortaliter nesciunt. Carnis
D uita per momẽta deficit, & tamen carnale deside-
rium crescit. Res habita instãti fine corripit, & ha
bendi anxietas nõ finitur. Sed cùm mors impios
subtrahit, eorum profecto desideria cum uita ter-
minantur. Quorum scilicet oculi tunc superna ul
tione deficiunt: quia suo hic iudicio à terrena defi
cere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos
à iucunditate pristina claudi Psalmista conspexe- Psal. 145
rat, cùm dicebat: In illa die peribunt omnes cogi-
tationes eorum: quia æterna mala nunquam cogi
tata reperiunt, & subitò amittunt bona tempora-
lia, quæ diu tractando tenuerunt. A quibus & om
ne effugium perit: quia eorum malitia ab animad
uersione districti iudicis quò se ualeat occultare,
non inuenit. Nam nunc iniqui cùm tristia aliqua
uel aduersa patiuntur, effugij, latebras inueniunt:
quia

quía ad uoluptatem protinus desideriorũ carnalium recurrunt. Ne enim paupertas cruciet, diuitijs animum demulcent. Ne despectus proximorum deprimat, sese dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus atteritur, ante positis epularum diuersitatibus nutritur. Si quo animus mœstitiæ impulsu deijcitur, mox per interposita iocorum blandimenta releuatur. Tot ergo his habent effugia, quot sibi præparant delectamẽta. Sed quandoq; ab eis effugium perit: quia eorũ mens amissis omnibus, se solimmodo & iudicem conspicit. Tunc uoluptas subtrahitur, sed uoluptatis culpa seruatur, & tenentẽ miseri pereundo discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quousq; corporaliter uiuunt quærere nocitura non desinunt. Vnde adhuc subditur: Et spes illorum abominatio animæ.] Quid hic peccator totis cogitationib. sperat, nisi ut potestate cæteros transeat: cũctos rerũ multiplicitate transcẽdat: aduersantes dominãdo subijciat: obsequentibus mirandus innotescat: iræ ad uotũ satisfaciat: benignũ se cũm laudatur, ostẽdat: quicquid gula appetit, offerat, ad hoc q̃d uoluptas imperat, operis expletiõe cõcurrat? Bene ergo spes illorũ abominatio animę dicit: quia ea quę carnales ambiũt, spiritales quiq; iudicio rectitudinis auerſantur. Nam quod peccatores uoluptatẽ estimãt hoc iusti proculdubio pœnã putãt. Abominatio est igit animę, spes prauorũ, quia nimirũ spiritus desticit, ubi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutrit: illã blãda refouẽt, hanc aspera exercent: illa delectationib. pascit, hęc amaritudinib⁹ uegetat. Et sicut carnẽ dura sauciãt, sic spiritũ mollia necãt: sicuti illã laboriosa interimũt, ita hũc delectabilia extinguunt. Spes itaque carnaliũ, abominatio animæ dicit: quia inde in perpetuũ spiritus interit, unde ad tẽpus caro suauiter uiuit. Sed hæc Sophar rectẽ diceret, nisi beatus Iob cuncta largius etiam usuendo prædicasset. At postquam sanctiorẽ monere de uita nitit, doctiorẽq; se erudire sapientię magisterio conat, ipse dẽctorũ suorũ pondus leuigat, qui indiscretiõe interposita, oñe quod loquit, destruit: quia liquorẽ scientię pleno uasculo superfundit. Sic nanq; ab indiscretis opes scientiæ, sicut a stultis sæpe opes corporalis substantiæ possidentur. Nonnulli enim qui rerum terenarũ multiplicitate subnixi sunt, aliquãdo multa & habentibus tribuunt: ut ipsi cunctis hæc largius habere uideantur: Ita peruersi cũm uera sapiunt, recta quædã etiam rectioribus loquuntur: non ut alios audientes doceant, sed ut ipsi quãta doctrina polleant, innotescant. Præire se quippe sapientia cunctos æstimant, & idcirco nihil se cuilibet dicere, ultra mensuras suę magnitudinis putant. Sic prauj quilibet, si omnes hęretici superba uoce meliores docere non metunt: quia omnes se inferiores arbitrantur. Sed sancta Ecclesia, elatos quosq; ab æstimatiõis suę culmine reuocat, & discretiõis manu ad æqualitatis compagem reformat. Vnde beatus Iob qui eiusdẽ sanctæ Ecclesiæ membrũ est, uidẽs q̃ amicorũ mens per uerba, platæ eruditionis intumuit, illico respondit dicens:

A

B

C

D

Caput duodecimum textus beati Iob,

ET espondens autem Iob dixit: Ergo uos estis soli homines, & uobiscum oritur sapientia? Et mihi est cor sicut uobis, nec inferior uestri sum. Quis enim hæc quæ nostis, ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego: inuocabit Deũ, & exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas, lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonũm, & audacter prouocant Deũ, cũm ipse dederit omnia in manus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, & uolatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, et respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit? In cuius manu anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ carnis hominis. Nonne auris, uerba dijudicat, & fauces comedẽtis, saporem? In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligẽtiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Si cõtinuerit aquas, omnia siccabũtur: & si emiserit eas, subuertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. Baltheum ergũm dissoluit, & præcingit funẽ renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat. Cõmutans labiũ ueraciũm, & doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerãt releuat. Qui reuelat profunda de tenebris: & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gẽtes, et perdit eas: & subuersas in integrum restituit. Qui immutat cor principũ populi terræ: & decipit eos, ut frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris: & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

Caput XIIII

ERgo uos estis soli homines, & uobiscum oritur sapientia? Quisquis se præſerre omnes ratione æstimat, quid iste aliud quàm solũ se esse ho

minē exultat? Et ſæpe cōtingit, ut cùm per tumorem mens in altū ducit, in deſpectu omniū, ſui admiratione ſubleuetur. In cogitatione etenim propriȝ fauores oriūtur: ſubiȝ de ſingularitate ſapientiæ blanditur. Ipſe fatuitas penſat ea quæ audiuit, ac uerba quæ profert: & miratur ſua, ridet aliena. Qui ergo ſolum ſe ſapere æſtimat, quid aliud quàm hanc eandem ſecum oriri ſapientiā putat? Nam quam adeſſe alijs abnuit, ſoli ſibi hanc tribuens, profectò intra tēpora fuæ breuitatis claudit. Penſandum uerò eſt, uir ſanctus quanta diſcretione utitur: ut amicorum ſuperbientium arrogantia comprimat, cùm protinus adiūngit. Et mi hi eſt cor ſicut & uobis, nec inferior ueſtri ſum.]

Quis enim neſciat, quātum beati Iob uita atq; ſcientia amicorum eius ſcientiam excedat? Sed ut eorum ſuperbiam corrigat, eſſe ſe inferiorem negat, & ne ſuæ humilitatis limitem tranſeat, eſſe ſe ſuperiorem tacet: nec præferendo ſe, ſed conferendo indicat, quod de ſe hi qui ſibi longē ſunt impares, diſceant: ut dum ſponte inflectitur ſapiētia quę eminet, nequaquam ſe contra uires erigat ſcientia quæ facet. Quos bene mox ad æqualitatis ſenſum reuocat: quia tumere ualde quaſi de ſingulari tate magnitudinis penſat, cùm ſubſequenter adiungit: Quis enim hæc quæ noſtis ignorat.] Ac ſi apertè dicat: Cùm cūctis ſint nota quæ dicitis, de dictorum ſcientia ſingulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantiū ad æqualitatis cōmunionē reuocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinæ nūc ſententias erumpit: ut amici eius humiliati, priùs diſcerēt ueritatis pondera, quàm reuerenter audirent. Sequitur:

Quòd uiri uirtutum cùm deridentur ab impijs, ad teſtē conſcientiæ Deum concurrant, in quo gloriantur. Cap. XV

26 QVi deridetur ab amico ſuo, ſicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum.] Sæpe enim infirma mens cùm de bonis actibus aura humani fauoris excipitur, ad gaudia exteriora deriuatur: ut poſt ponat quod intus appetit, & in hoc liberter reſoluta faceat, quod foris audit: ita ut beatam non tam fieri quàm dici ſe gaudeat. Cunctę laudis ſuæ uocibus inhiat, quod eſſe cœperat, relinquit. Inde ergo à deo diſiungitur, unde in deo laudandus uidebatur. Nonnunquam uerò recto operi animus conſtanter innititur, & ramen humanis irriſionibus urgetur: miranda agit, & opprobria recipit, & qui exire foras per laudes potuit, repulſus contumelijs, ad ſemetipſum redit: & eo ſeipſum intus robuſtius in deo ſolidat, quo foris non inuenir in quo requieſcat. Tota enim ſpes in autorem figitur, & inter irriſionum conuitia ſolus interior teſtis imploratur: atque afflicti animus ſit deo tanto proximus, quanto & à gratia humani fauoris alienus, in precem protinus funditur: & preſſus exterius, ad penetranda quæ intus ſunt, mundius liquatur: Bene itaq; nūc dicitur: Qui deridetur ab amico ſuo, ſicut ego, inuocabit Deū, & exaudiet eum: quia bonorum menti dum praui exprobrant, oſtendunt quem ſuorum actuum teſtem quærant. Quæ dum compuncta ſeſe in precibus accingit: inde intra ſe ſuperna exauditioni iungitur, unde extra ſe ab humana laude ſeparatur. Notandum uerò quàm prouidē interpontur, ſicut ego: quia ſunt nonnulli quos & humanæ irriſiones deprimunt, & tamē diuinis auribus exaudibiles nō ſunt. Nam cùm deriſio contra cul pam naſcitur, profectò nullum uirtutis meritum in deriſione generat. Baal etenim ſacerdotes clamoſis hunc uocibus implorantes, deriſi ab Helia fuerant, cùm dicebat. Clamate uoce maſori, Deus enim ueſter eſt, & forſitan loquitur, aut in diuerſo rio eſt. Sed hæc eius irriſio ad uirtutis uſum non fuit, quia per culpæ meritum fuit. Prouidē ergo nunc dicitur: Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum: Quia illū facit humana deriſio deo proximum, quem ab humanis prauitatibus uitæ innocentia ſeruat alienum. Sequitur:

De ſapientia ſanctorum, & prudentia filiorum huius ſeculi. Caput XVI

DEridetur eñ iuſti ſimpliciſtas.] Huius mundi ſapientia, eſt cor machinationib. tegere, ſenſum uerbis uelare, quæ falſa ſunt, uera oſtendere, quæ uera ſunt, falſa demonſtrare. Hæc nimirū prudentia uſu à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris precio diſcitur: hanc qui ſciunt, cæteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubiecti & timidi in alijs mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, inquitatis nomine palliata diligit, dum mentis peruerſitas, urbanitas uocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ uanitate gaudere: irrogata ab alijs mala multiplicius reddere: cùm uires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere, cùm uirtutis poſſibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam nō ualent, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contra ſapientia iuſtorū, eſt nil per oſtenſionē fingere, ſenſum uerbis aperire: uera ut ſunt diligere, falſa deuitare, bona gratis exhibere, mala liberius tolerare ꝙ facere: nullā iniuriæ ultionē quærere, pro ueritate contumeliam lucrū putare. Sed hæc iuſtorū ſimplicitas deridetur: quia ab huius mundi ſapientibus puritatis uirtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio ſtultū putatur, & quicquid in opere ueritas approbat, carnali ſapientiæ fatuum ſonat. Quid nanq; ſtultius uidetur mundo, quàm mentem uerbis oſtendere, nil calida machinatione ſimulare, nullas iniurijs contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, poſſeſſa relinquere, rapienti non reſiſtere, percutienti maxillam alteram præbere? Vnde bene huius mundi delectoribus ille egregius Dei ſapiens dicit: Abominationes Ægyptorum immolabimus domino deo noſtro? Oues quippe Ægyptij edere dedignantur: ſed quod abominantur Ægyptij, hoc Iſraelitæ deo offerūt: quia ſimplicitatem con ſcientię quā iniuſti quiq; uelut inſimā abiectamq; deſpiciunt, hāc iuſti in uirtutis ſacrificij uertunt, & excolentes recti puritatem ac manſuetudinem

deo-

Exo. 8

Deo immolant, quã abominantes reprobos fatui tatem putant. Quæ nimirum iusti simplicitas bre uiter, sed sufficienter exprimitur, cùm protinus subinfertur:

Quòd iustorũ simplicitas, apud se intus quasi lampas fulgeat, et superborũ fastus eorũ humiliatem contemnat. Cap. XVII

28 LAmpas contempta apud cogitationes diuitum.] Quid hoc loco significatur nomine diuitum, nisi elatio superborum: qui ueniunt iudicis rectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tument? Nam sunt nõnulli quos census per tumorem non elatis, sed misericordiæ opera exaltant. Et sunt nonnulli qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, ueras Dei diuitias nõ requirunt, atq; æternã patriam non amãt: quia hoc sibi sufficere quòd rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta ẽm quæ Deus cõdidit, bona sunt: sed qui bonis male utiẽ, profecto agit, ut quasi per edacitatis ingluuiem, eo quo uiuere debuit, pane moriaẽ. Pauper ad requiẽ Lazarus uenerat, superbum uerò diuitẽ tormẽta cruciabant. Sed tamen diues Abrahã fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat: qui tamen autori suo colloquens dicit: Loquar ad Deum meum, cùm sim puluis & cinis? Quid itaq; iste diuitias suas æstimare nouerat, qui semetipsum puluerem cineremq; pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent, qui de eo quoq; earum uidelicet possessore, tam abiecta sentiret? Atq; iterum sunt nonnulli quibus & res terrenæ non suppetunt, & tamen apud se per fastum tumoris erigũtur. Hos & census ad ostensionem potentiæ minimè subuehit, & tamẽ morum proteruia inter reprobos diuites addicit. Quoscunq; ergo sequentis uitæ amor non humiliat: hoc in loco sacer sermo diuites appellat: quia in iudicij quoque ultione non discrepant, utrum rebus, an solis moribus intumescant. Qui cùm uitam simplicium in mundo humilem abiectamq; despiciunt, elatis protinus despectibus irridentur. Nequaquam quisq; his hoc exterius adesse considerat, ad quod ipsi totibus conatibus anhelant. Quasi stultos ergo despiciunt, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi utiq; uel habendo uel solummodo amando miranẽ: & quasi mortuos deputant, quos nequaq; secũ uiuere carnaliter pensant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur, à terrenis mẽtibus profecto omni modo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculũ redemptoris signat, cum ab immundo spiritu hominem liberat, de quo nimirum scriptũ est: Clamans & multum discerpens eum, exijt ab eo, et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit. Velut mortuus quippe ostenditur, qui à maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis iam terrena desideria subegit, uitã in se carnalis cõuer sationis extinguit, & mũdo mortuus apparet, quia possessore prauo qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicũt, quia qui spiritaliter uiuere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur extinctũ funditus arbitrant.

Sed quia ipsi quoq; derisores simplicium, Christianitatis nomine censentur, reuerentia religionis pressi, exhibere malum publicæ irrisionis erubescunt. Vnde fit ut apud se timidi tacentesq; deprehendãt, quos abiectos ualde atq; infirmos per simplicitatem putant. Bene ergo dicitur: Lampas cõtempta apud cogitationes diuitũ.] Quia superbi quiq; dum pensare bona sequẽtia, ut superius dixi mus, nesciunt: penè nihil esse æstimant, quem nõ uident habere quod amant. Sæpe nanq; cõtingit ut electus quisq; qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur, non hũc rerum abundantia fulciat, non dignitatem gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis uestium pompa comptum: à cunctis uerò despicabilis cernitur, & huius mundi gloria indignus æstimatur: fed tamen ante occulti iudicis oculos uirtutibus emicat, uitæ meritis coruscat, honorari metuit, despici non refugit, corpus continentia afficit, sola in animo dilectione pinguescit, mentem semper ad patientiã præparat, & erectus pro iustitia, de perceptis contumelijs exultat, afflictis ex corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de proprijs lætatur, sacri uerbi pabula, in mente sollicitus ruminat, & inquisitus quodlibet eloqui duplicitèr ignorat. Bene itaq; iusti simplicitas, & lampas esse dicitur, & cõtempta. Lampas, quia interius lucet, & contempta, quia exterius non lucet. Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris. Lucet ergo & despicitur, qui flagrans uirtutibus, abiectus æstimatur. Mentes quippe carnalium pensare bona non ualent, nisi quæ carnaliter uident. Hinc est quòd Dauid sanctũ pater ipse despexerat, quem prophetæ Samuelis oculis præsentare recusabat. Quiad unctionis gratiam dum septem filios deduxisset, à propheta requisitus an numerũ sobolis explesset, cum magna despectione respondit: Est adhuc puer paruulus qui pascit oues. Quo deducto & electo protinus audiuit: Homo uidet in facie, Deus autẽ intuetur cor. Lampas ergo Dauid per innocentiam fuerat, fed tamen ualde contempta: quia exteriora cernentibus nõ lucebat. Scien dum uerò est quòd iustus quisq; aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit si habet, ut honori suo liber emineat, ne electus delectatione succũbat. Hinc enim est quòd ille prædicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliauerat, qui dicebat: Non usi sumus hac potestate, cùm possimus oneri esse, ut Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio uestrum. Eius uerò auditoribus nimirum tumor diuitum adhuc in corde remanserat, cùm dicebant: Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. Quem enim talia dicere posse cognouerant, secum communiter uiuere non posse iudicabant. Cunq; eum & humilem uidendo cernerẽt,

& altũ ſermone penſarent, ſua eos elatio compu- A
lit, ut quem per ſcripta timuerant, per præſentiæ
uerba deſpicerent. Quid igitur Paulus niſi con-
tempta lampas apud cogitationes diuitum fuit,
quia unde magiſterium humilitatis exhibuit, in-
de à rudibus diſcipulis ſuperbiæ contumelias re-
cepit? Horrendo etenim modo languor ſuper-
bientium unde detumeſcere debuit, excreuit,
dum mens elata carnalium hoc quaſi dedignabi-
le repulit, quod magiſter imitabile oſtendit. An
contempta lampas non erat, qui tot uirtutibus e-
micans, tanta à perſecutoribus aduerſa tolerabat?
Legatiõe in catena fungitur, eiuſq; uincula in o-
mni prætorio manifeſtantur, uirgis cæditur, mul-
tisq; ex genere, ex gentibus, periculis urgetur, la-
pidibus Lyſtris tunditur, pedibus extra urbem tra-
hitur, quia extinctus æſtimat. Sed uſque quo lam
pas iſta contemnitur, uſque quo, deſpicabilis habe
tur? Nunquid non fulgorem ſuũ nullatenus exce-
rit, & nunquã quanta claritate candeat oſtendit?
Oſtendit plane. Nam cũm lampas contempta a-
pud cogitationes diuitum diceretur, protinus ad-
ditur: Parata ad tempus ſtatutum.] Statutum
quippe contemptæ lampadis tempus, eſt extre-
mi iudicij prædeſtinatus dies, quo iuſtus quiſque
qui nunc deſpicitur, quanta poteſtate fulgeat, de-
30 monſtratur. Tunc enim cum Deo iudices ueni
unt, qui nunc pro deo iniuſtè iudicantur. Tũc eo-
rum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc ma
nus perſequentium durius anguſtat. Tunc repro- C
borũ oculis pateſcet quòd cœleſti poteſtate ſub-
nixi ſunt, qui terrena omnia ſponte reliquerunt.
Matth. 19 Vnde electis ueritas dicit: Vos qui ſecuti eſtis me
in regeneratione, cũ ſederit filius hominis in ſede
maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper duodecim ſe
des, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Necẽ enim
pluſquam duodecim iudices illa interni cõſeſſus
curia non habebit, ſed nimirum duodenario nu-
mero quantitas uniuerſitatis exprimit: quia quiſ-
quis ſtimulo diuini amoris excitatus, hic poſſeſſa
reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciarię po
teſtatis obtinebit, ut ſimul tunc iudex cum iudice
ueniat, qui nunc conſideratione iudicij, ſeſe ſpon-
tanea paupertate caſtigat. Hinc eſt enim quod de
ſanctæ Eccleſiæ ſponſo per Salomonem dicitur: D
Prou. 31 Nobilis in portis uir eius, quando ſederit cum ſe-
Eſa. 3 natoribus terræ. Hinc Eſaias ait: Dominus ad iu-
dicium ueniet cum ſenioribus populi ſui. Hinc eoſ-
dem ſeniores ueritas non iam famulos, ſed ami-
Ioan. 15 cos denunciat, dicens: Non iam dicam uos ſer-
uos: ſed amicos meos. Quos nimirum Pſalmiſta
Pſal. 138 intuens ait: Mihi autem nimis honorati ſunt a-
mici tui Deus. Quorum dum eſſe titudinem cordis
aſpiceret, mundi gloriã qua calce calcarent, proti
nus addidit: Nimis cõfortatus eſt principatus eo-
rum. Ac ne paucos eſſe crederemus, quos profice
re uſq; ad ſummã tantę perfectionis agnoſcimus,
ilico adiunxit. Dinumerabo eos, & ſuper arenam
multiplicabuntur. Quot itaq; nunc pro amore ue
ritatis ſeſe libenter humiliant, tot tunc in iudicio
lampades coruſcant. Dicatur igiſ recte: Lampas

contempta apud cogitationes diuitum, parata ad
tempus ſtatutum. Quia uniuſcuiuſq; iuſti anima
uelut abiecta contemnitur, cum degens inferius
gloriam non habet, ſed admirabilis cernitur, dum
deſuper fulget. Libet inter hęc ad redẽptoris uias,
mentis oculos tollere, ſenſimq; à membris ad ca-
put peruenire. Ipſe enim nobis lampas ueraciter
extitit, qui pro redemptione noſtra in cruce mo-
riens, tenebroſis noſtris mentib. lucem per lignũ
fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari con-
ſpexerat, cũm dicebat: Erat lux uera, quæ illumi- Ioan. 1
nat omnem hominem, &c. Quã tamen apud cogi
tationes diuitũ contemptã uidit, cũm paulopoſt
ſubdit: In propria uenit, & ſui eum nõ receperũt. Ibidem
Huius lampadis flammas Herodes explorare uo
B luit, cũm eius miracula uidere cõcupiuit, ſicut ſcri
ptum eſt: Erat enim ex multo tempore cupiẽs ui Luc. 24
dere eum, eo quòd audiſſet multa de illo, & ſpera
bat ſignum aliquod uidere ab eo fieri. Sed lampas
hæc ante eius oculos nullo radio lucis emicuit:
quia ei qui ſe non pie, ſed curioſe quæſierat, nihil
de ſe mirabile oſtendit. Inquiſitus quippe redem-
ptor tacuit, expectatus miracula exhibere cõtem
pſit, ſeſeq; apud ſe in occultis retinẽs, eos quos ex
teriora quærere comperit, ingrato foris reliquit:
magis eligens aperte à ſuperbientibus deſpici, q̃
à non credentib. uacua uoce laudari. Vnde & pro
tinus lampas iſta contempta eſt, ſicut illic ſubdit:
Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo,
C & illuſit indutũ ueſte alba. Sed contempta lam 31
pas quæ in terra irriſiones tolerat, de cœlo luci-
dius per iudicium coruſcat. Vnde hic aptè ſubiun
gitur: Parata ad tempus ſtatutũ.] De quo uide
licet tempore per Pſalmiſtam dicitur: Cũm ac- Pſal. 74
cepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Hinc in E-
uangelio per ſemetipſam ueritas denũciat, dicẽs:
Tempus meum nondum aduenit. Hinc Petrus Ioan. 7
ait: Quem oportet cœlum ſuſcipere, uſq; ad tem- Act. 3
pora reſtitutionis. Lampas ergo quę nũc contem
nitur, ad ſtatutũ tempus uentura præparat: quia
ipſe peccata in die ultimo iudicat, qui nunc pec-
cantiũ deriſiones portat. Et tãto tũc durius diſtri-
ctic nem exerit, quãto nũc uocandis peccatorib.
ſuam leuius patientiam ſternit. Qui enim diu con
uertendos expectat, non conuerſos ſine retracta
tione cruciat. Quod per prophetã ſcilicet breui-
ter inſinuat, dicens: Tacui, ſemper ſilui, patiẽs fui, Eſa. 42
ſicut parturiens loquar. Vt em iam prædiximus,
parturiens cum dolore eijcit hoc quod in intimis
tempore longo geſtauit. Qui ergo ſemper ſiluit, ſi
cut parturiẽs loquit: quia ueturus iudex, qui ſine
ultione diu facta hominũ pertulit, quandoq; cum
feruore examinis, quaſi cũ dolore mentis, quantæ
animaduerſionis ſententiam intus ſeruauerit, o-
ſtendit. Nemo igitur hanc lampadẽ cũm latet, de-
ſpiciat, ne contemptores ſuos cum de cœlo fulſe-
rit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad ueniã, tũc
proculdubio ardebit ad pœnã. Quia ergo per ſu-
pernam gratiã uocationis tẽpus accipimus, dum
adhuc licẽtia ſupereſt, eius iram, qui ubiq; eſt, mo
res in melius cõmutando, fugiamus. Solũ quippe

animad-

animaduersio illa nō inuenit, quem correctio abscondit. Hæc nos largiēte domino in duobus sam corporibus transcurrisse sufficiat. Quia enim sacri libri sequenta mysteriorū uirtutibus extensa, cōplecti breuiter exponēdo nō possumus, ea necesse est ut aliis uoluminibus referuemus, quatenus lector tāto feruentior ad legendi studium redeat, quanto ex lectionis quoq; intercisione respirat.

Finit liber decimus Moralium sancti Gregorij, & totius operis pars secūda: nam quinq; primi libri partem primam explent.

LIBER VNDECIMVS

TOTIVS OPERIS, TERTIAM INchoans partem moralis expositionis sancti Gregorij papæ, quo continuatur textus capitis duodecimi beati Iob.

Caput I

VANVIS in prolixo opere esse culpabilis stili mutabilitas non debet, ne quis tamē me ex locutionis meę immutatione reprehendat, in Epistola libris præmissa causam reddidi, cur tertiam huius operis partem ad aliarum usq; similitudinem minimē emēdando perduxi. Quibus scilicet exclusis, hoc quoq; additur, quod ab eo uersu quo dicitur: Abundant tabernacula prædonum, eiusdem partis expositio incipit, & usq; ad hoc quod scriptū est: Dulcedo eorum uermis, disserendo pertingit. Quæ nimirū tam multa sunt ut in uno corpore comprehēdi non possent, nisi sub magna breuitate dicerētur: Qui ergo ab aliis actib⁹ uacat, legat cætera multipliciter dicta. Qui uerò ad studiosē legendum nō uacat, huius partis ei breuitas placeat, in qua nō tam quæ sentimus dicimus, quām ea quæ sunt dicenda signamus, ligitur quoniam in ea multa, sicut me loquente excepta sunt, ita dereliqui: immutationem styli lector meus æquanimiter accipe, quia & sæpe eosdem cibos edentibus, diuersitas placet coctionis. Sed quoties partes singulas ad legendum sumis, redi cere semper ad memoriam eam quam proposui causæ originē studie, quia & per beatum Iob, qui dolens dicitur, passiones domini eiusq; corporis, id est, sanctæ Ecclesiæ designantur, & amici eius hæreticorum tenent speciem: qui, ut sæpe iam diximus, Deum dum defendere nituntur, offendunt. Qui dum fictē consulunt, sanctorum mētem fortiter affligunt, nec tamen per cūcta quæ loquuntur, à ueritatis cognitione despiunt, sed plærunq; & stultis prudentiam, & fictis uera permiscent, ut dum ex ueritate aliquid prærogant, facile ad falsitatem trahant. Vnde amici quoq; beati Iob modo despicabilia, modo autem mira sunt quæ loquuntur, quæ tamen sanctus uir aliquando reprobando conuincit, aliquando uerò approbando suscipit, atq; ad usum rectitudinis pertrahit etiam quæ ab eis recta, sed non rectè proferuntur. Itaq; inopiam suam despicientes despicit, atq; in sterquilinio corpore positus, in quanto uirtutum culmine apud se sedeat, ostēdit: cùm nil esse præsentis uitæ diuitias memorat, quas abūdare & reprobis narrat, dicens:

Quòd aliud est quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus habet permittit. Cap. II

ABundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deū, cùm ipse dederit omnia in manibus eorum.] Facilè est hominē tunc diuitias despicere cùm habet, difficilè uerò est eas cùm nō habet, utiles æstimare. Vnde patenter ostenditur quantus cōtemptus terrenarum rerum in beati Iob cogitatione fuerit, qui tunc dicit nulla esse quæ abundant reprobis, quando omnia amisit. Ait ergo: Abundant tabernacula prædonū, & audacter prouocant Deum, quia plærunq; malis eo magis contra Deum superbiunt, quo ab eius largitate & cōtra meritum ditantur, & qui prouocari bonis ad meliora debuerant, donis peiores fiunt. Sed intelligēdum nobis est, quomodo prædones appellentur, dum protinus additur:

Cùm ipse dederit omnia in manibus eorum.] Si enim prædones sunt, uiolenter abstulerunt. Et dubium nō est, quia uiolentorum non sit adiutor Deus. Quomodo igitur ipse dat, quod hi qui prædones sunt, nequiter tollunt? Sed sciendum est, quia aliud est quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi finit. Nam quod prædones peruersè faciunt, hoc dispensator æquissimus fieri non nisi iustè permittit, ut & is qui rapere finitur, cæcatus mente culpam augeat, & is qui rapinam patitur, sam in eiusdem rapinæ damno pro alia quam antè perpetrauit culpa feliatur. Ecce enim quidam in montis fauce constituras insidiatur itinerantibus, sed is qui iter agit, iniqua fortassè quædam aliquando perpetrauit, eiq; omnipotēs Deus malum suum in præsenti uita retribuens, atq; hunc insidiatoris manibus tradens, uel spoliari rebus, uel etiam interire permittit. Quod ergo prædo iniustè appetijt, hoc æquissimus iudex iustè fieri permisit, ut & ille rectè peret quod iniustè fecerat, & iste grauius quandoq; feriatur, per cuius nequissimam uoluntatē, culpam omnipotens Deus in alterum iustè usus cauit. Ille purgatur qui opprimitur, in isto reatus augetur qui opprimit: ut uel de profundo nequitiæ quandoq; ad pœnitentiam redeat, uel nō rectè uertens, tanto grauius æterna damnatione feriatur, quanto diu est in sua iniquitate toleratus. Cū illo ergo misericorditer agitur ut peccatum finiat, cum isto districtè ut multiplicet, nisi ad pœnitentiam recurrat. In illo mala purgātur, dum uim sustinet, in isto cumulanē, dum facit. Omnipotens itaq; Deus quod fieri prohibet, iustū est ut fieri sinat, ut unde nūc expectat, & nō cōuersos diu tolerat, quādoq; inde plus feriat. Bene ergo dicit: Abūdāt tabernacula prædonū, & audacter, puocāt

Deum, cùm ipſe dederit omnia in manibus eorũ, quia quod iniqui tollunt, eis hoc ipſe dat, qui illis ad rapinam poſſet reſiſtere, ſi miſereri uoluiſſet. Quod tamen intelligi de rebus quoq; ſpiritalibus
2 poteſt. Nam plærunq; nonnulli doctrinæ dona percipiunt, ſed ex eiſdem donis intumeſcunt, & magni præ cæteris uideri uolunt. Atq; omnipo tentẽ deũ prouocare, eſt de eius donis inter proximos ſuperbire. Qui etiam prædones non imme ritò uocantur, quia dum loquuntur quæ non faciunt, in uſum locutionis ſuæ uerba ſuſtorum tollunt. Sed quia hæc ipſa uerba ſuperna eis gratia tribuit, quorum tamen uitam in prauis moribus relinquit, per ſemetipſos quidem prædones ſunt, ſed tamen bona quę habent, diuinitùs acceperũt. Sequitur: Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, uolatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & reſpondebit tibi, & narrabunt piſces maris.] Quid per iumenta niſi ſenſu pigriores, quid per cœli uolatilia, niſi ſumma atq; ſublimia ſapientes intelligere debemus? De iumentis quippe, id eſt, ſenſu pigrioribus ſcriptum eſt:
Pſal. 67 Animalia tua habitabunt in ea. Et quia ſublimia ſapientes, in uerbis noſtri redemptoris euolant, ſcriptum eſt: Ita ut uolucres cœli ueniant, & habitent in ramis eius. Quid uero per terram, niſi terrena ſapientes? Vnde & primo homini cœleſtia deſerenti dictum eſt: Terra es, & in terram
Gen. 3 ibis. Quid per piſces maris, niſi curioſos huius ſeculi debemus accipere? de quibus Pſalmiſta ait:
Pſal. 7 Piſces maris, qui perambulant ſemitas maris Qui in magnis rerum inquiſitionibus quaſi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquiſita doceant, adiungit dicẽs: Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit?] Ac ſi aperte dicat: Siue ſenſu tardiores, ſeu ſublimia ſapientes, ſiue terrenis actibus deditos, ſeu huius mundi occupatos inquiſitionibus requiras, cũcta hæc creatorem omniũ deum fatentur, & de poteſtate eius concorditer ſentiunt, quamuis ſub ea non concorditer uiuant. Quod enim iuſtus quiſq; etiam uiuendo loquitur, hoc iniuſtus plærunq; de deo uel ſola uoce compellitur fateri, fitq; ut mali, autori omnium, cui operibus reſiſtunt, atteſtatiõe famu lentur: quia quem impugnare moribus auſi ſunt, creatorem omnium negare nõ poſſunt. Quod tamen intelligi etiam iuxta ſolam ſpeciem literæ utiliter poteſt, quia omnis reſpecta creatura quaſi dat uocem atteſtationis propriæ, ipſam quam habet ſpeciem ſuam. Iumenta uel uolatilia, terrã uel piſces requirimus, dum conſideramus quæ nobis concorditer reſpondent, quòd cuncta dominus fecerit, quia dum noſtris oculis ſuas ſpecies ingerunt, ſe ſemetipſis non eſſe teſtantur. Eo ipſo enim quòd creata ſunt, per oſtenſam ſpeciem creatori ſuo quaſi uocem confeſſionis reddunt: qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant adminiſtrari diſpoſuit. Vnde ſubditur:

Quòd ſpiritus aliquando pro ſubſtantia animæ, aliquando pro efficientia ſpirituli ponatur. Cap. III

A

B

C

D

IN cuius manu anima omnis uiuentis, & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis.] Per manũ quippe poteſtas exprimitur. Anima igitur omnis uiuentis & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis, in eius poteſtate eſt à quo eſt, ut ipſe prouideat qualiter ſit, qui præſtitit eſſe quod non fuit. Poteſt uerò per animam omnis uiuentis, ſumentorum uita ſignari. Omnipotens autem Deus iumentorũ animam uſq; ad corporeos ſenſus uiuificat, hominũ uerò ſpiritum uſq; ad ſpiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu eſt anima omnis uiuentis, & ſpiritus uniuerſæ carnis hominis, dum & in illo hoc præſtat animæ ut uiuificet carnem, & in iſto ad hoc uiuificat animam, ut ad intelligendam perueniat æternitatem. Sciendum uerò eſt, quia in ſacro eloquio ſpiritus hominis duobus modis poni cõſueuit. Aliquando nanq; ſpiritus pro anima, aliquando pro effectu ſpiritali ponitur. Pro anima nanq; ſpiritus dicitur, ſicut de noſtro capite
Ioan. 19 ſcriptum eſt: Inclinato capite tradidit ſpiritum. Si enim aliud ſpiritum quàm animam Euangeliſta diceret, exeunte utiq; ſpiritu, anima remanſiſſet. Pro effectu quoq; ſpiritali ſpiritus dicitur, ſicut ſcriptum eſt: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & mi
Pſ. 103 niſtros ſuos ignem urentem. Angeli quippe, id eſt, nuncij, in ſacro eloquio nonnunquam prædicatores uocãtur, ſicut per prophetam dicitur: La-
Mala. 2 bia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. Omnipotẽs ergo deus angelos ſuos ſpiritus facit, quia prædicatores ſuos ſpirituales efficit. Hoc autem loco anima omnis uiuẽtis ipſa cor poris uita ſignatur, ſpiritu uniuerſæ carnis hominis, effectus intelligentiæ ſpiritalis exprimitur. Sequitur:

Quòd electi, cibi diuini ſentiunt ſaporem, reprobi uerò ſonum eius audiunt, ſed corde frigido qualiter ſapiat, neſciunt. Caput IIII

NOnne auris uerba dijudicat, & fauces come dentis, ſaporem?] Penè nullum latet quod quinq; ſenſus corporis noſtri, uidelicet uiſus auditus, guſtus, odoratus, & tactus, in omne quod ſentiunt atq; diſcernunt, uirtutem diſcretionis & ſenſus à cerebro trahunt. Et cùm unus ſit iudex ſenſus cerebri qui intrinſecus præſidet, per meatus tamen proprios ſenſus quinq; diſcernit, Deo mira operante, ut neq; oculus audiat, neq; auris uideat, neq; os olfaciat, neq; naris guſtet, neq; manus odoretur. Et cùm per unum ſenſum cerebri omnia diſponantur, quilibet tamen horum ſenſus aliud facere non poteſt, præter id quod ex diſpoſitione conditoris accepit. Ex iſtis ergo corporalibus exterioribus, interiora & ſpiritalia colligenda ſunt, ut per id quod in nobis publicũ eſt, tranſire debeamus ad ſecretum, quod in nobis eſt & noſmetipſos latet. Intuẽdũ quippe eſt, quia
4 cùm una ſit ſapiẽtia, alium minus, alium magis in habitat, alij hoc, alij illud præſtat, & quaſi cerebri more, nobiſmetipſis uelut quibuſdã ſenſibus utiſ, ut ęjus ipſa ſibimet nunq; ſit diſſimilis, per nos ta

men

men diuersa & dissimilia semper operetur, quate nus iste sapientiæ, ille scientiæ donum percipiat, iste generalinguarum, ille gratiam curationū habeat. Sed in his uerbis beati Iob, quibus ait: Auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporē: etiam de electis ac reprobis aliquid uidet innuere: quia uerba sapientiæ quæ reprobi audiunt, ele cti non solum audiunt, sed etiam gustant, ut eis in corde sapiat, quod reproborum non mētibus, sed solummodo auribus sonat. Aliud nanq; est nomi natum cibum audire solummodo, aliud uerò etiã gustare. Electi itaq; cibum sapientiæ sic audiunt, ut degustent, quia hoc quod audiunt, eis per amo rem medullitus sapit. Reproborum uerò scientia uſq; ad cogitationem sonitus tenditur, ut quidem ustrutes audiant, sed tamē corde frigido qualiter sapiant, ignorent. Quibus uidelicet uerbis beatus Iob amicorum suorum imperitiam, & eorum qui de doctrina sapientiæ inflantur, arrogantiã repro bat: quia aliud est de deo aliquid scire, aliud uerò hoc quod cognoscitur, fauce intelligentiæ gusta re. Rectè ergo dicitur: Nónne auris uerba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? Ac si apertè arrogantibus diceretur: Doctrinæ uerba quę uo bis uſq; ad aurem ueniunt, mihi etiam per saporē intimum intelligentiæ fauces tangunt. Quia uerò infirma ætas etiam cùm rectè sapit, ad prædicã dum non debet incautè prosilire, subditur:

In antiquis est sapientia, & in multo tẽpore pru dentia.] Illa enim dicta in sapientiæ radice solida ta sunt, quæ per uiuendi usum, etiam actuum experimẽto conualescunt. Sed quia multis & longior uita tribuitur, & sapientiæ gratia non confertur, rectè adhuc in cuius iudicio ipsa dona pendeant, demonstratur, dum subditur: Apud ipsum est sapiẽtia & fortitudo, ipse habet consiliũ & intellig entiam.] Hæc non incongruè de unigenito sunimi patris accipimus, ut ipsum esse Dei sapientiam & fortitudinem sentiamus. Nam Paulus quoq; nostro intellectui attestatur, dicens Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam, qui apud ipsum semper est, quia in principio erat uerbum, et uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ. Habebat Deus consilium & intelligẽtiam: consiliũ uidelicet, quia disponit sua: intelligentiam, quia cognoscit nostra. Potest quoq; consiliũ nomine, ipsa occulti iudicij mora signari, ut quod alij quando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed ut damnationis eorum sentẽtia, quæ pro agenda pœnitentia differtur, quasi tarda ex consilio prodire uideatur. Quod ergo foris quãdoq; aperta sentẽtia indicat, hoc apud omnipotentẽ dominum ante secula in consilio latebat. Sequitur:

1.Cor.1
Ioan.1

Quòd illos includat Deus quibus non aperit, & illos destruat quos relinquit. Cap. V

SI destruxerit, nemo est qui ædificet, si inclauserit hominem, nullus est qui aperiat.] Omnipotens deus humanũ cor destruit, cùm relinquit: ædificat, dum replet. Neq; enim humanam mentem debellando destruit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Vnde plerunq; fit ut cùm audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non repletur, incaſsum exterius à prædicatore moueatur, quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aſpirat uerba quæ audiuntur. Hinc propheta ait: Nisi dominus ædificauerit domum, in uanũ laborant qui ædificant eam. Hinc Salomon dicit: Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit. Nec mirum si à corde reprobo prædicator minimè auditur, dum nõnunquam ipse quoq; dominus in his quę loquitur, reſistentium moribus impugnat. Hinc eſt eñ quòd Cain & diuina uoce admoneri potuit, & mutari nõ potuit, quia exigente culpa malitiæ, fam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad re ſtimonium uerba faciẽbat. Bene autem subditur: Si incluſerit hominẽ, nullus eſt qui aperiat, quia omnis homo per id quod maleagit, quid ſibi aliud quàm cõscientiæ ſuæ carcerem facit? ut hunc animi reatus premat, etiam ſi nemo exterius accuſet. Qui cùm iudicante Deo in malitiæ ſuæ cæcita te relinquitur, quaſi intra ſemetipſum clauditur, ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè meretur. Nam ſæpe nonnulli à prauis actibus exire cupiunt, ſed quia eorundẽ actuum pondere premuntur, in malæ conſuetudinis carcere incluſi, à ſemetipſis exire non poſſunt. Et quidã culpas proprias punire cupientes, hoc quod rectè ſe agere æſtimãt, in grauiores culpas uertunt, ſtatq; modo miſerabili, ut quod exitum putãt, hoc incluſionem inueniant. Sic uidelicet reprobus ludas cùm mortem ſibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis ſupplicia peruenit, & peius de peccato pœnituit quàm peccauit. Dicatur ergo: Si incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat, quia ſi eut nemo obſiſtit largitati uocantis, ſta nullus obuiat iuſtitiæ relinquentis. Includere itaq; Dei, eſt claudis non aperire. Vnde & ad Moyſen dicitur de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iuſtitiam dicitur Deus, quando cor re probum per gratiam non emollit. Recludit itaq; hominẽ quem in ſuorum operum tenebris relinquit. Quaſi enim aperire hanc incluſionem cum Iſaac primogenito filio uoluit, cùm hunc fratri præponere benedicẽdo conatus eſt. Sed filiũ quem pater uoluit, dominus reprobauit, & quẽ dominus uoluit, pater etiam nolendo benedixit, ut qui primogenita fratri pro eſca uendiderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquiſſet: qui terrena ambiens, fugitiua ſequens, hæreditare cupiens benedictionem, reprobatus eſt. Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam: quia uidelicet fructum non habent lamenta, quæ ſtudent cum gemitu deſide rare peritura. Aperire itaq; Iſaac nec filio potuit, quem Deus omnipotens iuſto iudicio in ſuæ carcere malitiæ incluſit.

Sequitur:

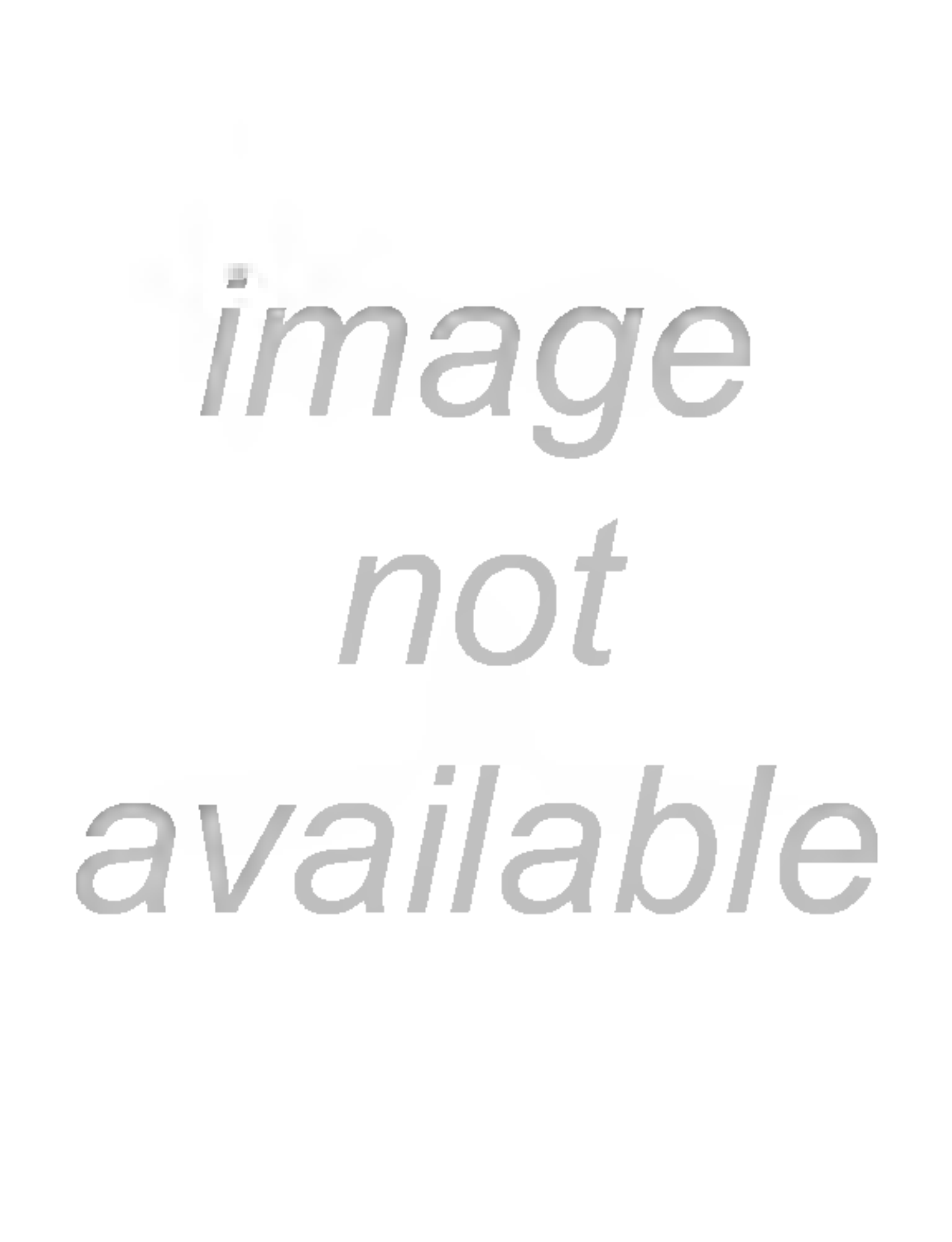
image
not
available

IPse nouit & decipientẽ, & eum qui decipitur. Adducit cõsiliarios in stultum finẽ, & iudices in stuporẽ.] Cùm omnis qui proximũ suum decipere conatur, iniquus sit, & iniquis ueritas dicat:
Mat.7 Nunquam noui uos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ, qualiter hoc in loco dicitur, quia domin⁹ decipientẽ nouit: Sed quia scire dei, aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare, & scit iniquum, quia cognoscendo iudicat: Nec enim iniquum quempiam iudicasset, si nequaquã cognouisset: & tamẽ iniquũ nescit, quia eius facta nõ approbat. Et nouit ergo, quia deprehendit: & nõ nouit, quia hunc in suæ sapiẽtiæ spe cie nõ recognoscit. sicut de ueteri quolibet uiro dicitur, quia falsitatẽ nescitat: nõ quia cùm uel ab alijs falsum dicit, hoc reprehendere ignorat, sed eandem ipsam fallaciam & scit in examine, & nescit in amore, ut uidelicet ipse hanc non agat, quã actam ab alijs damnat. Et hi plerunq; ut nonnulli insidijs uacantes, alienæ uitæ peruersitatis suæ laqueos tendant: & cùm quis nescíens, eisdem laqueis capi conspicitur, utrum hęc diuinitus uidentur, fortasse dubitatur, miranturq; homines si hęc Deus uideat, cur fieri permittat: sed ipse nouit decipientẽ, & eum qui decipitur. Nouit enim decipientem: quia plerunq; anteriora eius mala cõspicit, & hunc iusto iudicio cadere etiã in alia pec cata permittit. Nouit decipiẽtẽ: quia in manu suorum operum dimissum hunc, ut ad peiora proruat
Apoc.22 deserit, sicut scriptum est: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Nouit quoq; & eum qui decipitur, quia sæpe committunt homines mala quæ sciunt, & idcirco permittuntur decipi, ut cadant in mala etiam quæ nesciunt. Quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando uerò ad ultionis iustium fieri solet. Adducit autem consiliarios in stultum finẽ, cùm etiam bonum quodlibet nõ bona intentione faciunt, sed ad temporalis muneris retributionem tendunt: Si enim ipse summi patris unigenitus, quia per hoc quod factus est homo, æterna nunciauit, magni consilij angelus est uocatus: rectè consiliarios prædicatores accipimus, qui suis auditoribus consilium uitæ præbẽt. Sed cùm prædicator quisq; ideo æterna prædicat, ut temporalia lucra consequatur, profectò in stultum finem deducitur: quia illuc per laborem tẽdit, unde per mentis rectitudinem fugere debuit.

Quòd qui de castimonia superbiunt, nonnunquã Deo dispensante, in immunditiã carnis cadere permittantur. Cap. VIII

9 BEne autem subditur: Et iudices in stuporem.] Omnes enim qui examinandis aliorum moribus præsunt, rectè iudices uocantur. Sed cùm is qui præest, subiectorum uitam nequaquã sollicitè discutit, nec quem qualiter corrigat agnoscit, in stuporem iudex deductus est: quia qui iudicare malè acta debuit, nequaquam ea quæ iudicanda sunt, deprehendit. Sequitur:

Balteum regum dissoluit, & præcingit funes reorum.] Qui membrorum suorũ motus benè regere sciunt, non immeritò reges uocantur. Sed cùm de ipsa continentia elatione mens tangitur, plerunq; omnipotẽs Deus eius superbiam deserens, hanc in immunditiam operis cadere permittit. Regum itaq; balteum dissoluit, quando in his qui bene regere sua membra uidebantur, propter elationis culpam, castitatis in eis cingulum destruit. Quid uerò in fine accipitur nisi peccatum? sicut per Salomonem dicit: Iniquitates suæ Prou.5 capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringit. Et quia in renibus carnis delectatio principatur, districtus conscientiarum iudex, qui regum balteum dissoluit, fune præcingit renes eorum, quatenus dissoluto castitatis cingulo, scilicet eorum membris delectatio peccati dominetur: ut quos in occulto superbia inquinat, quàm sint detestabiles, etiam in publico ostendat. Sequit.

Quòd apud Deum sine gloriis sint, qui de prælatione sua ab hominibus gloriam quærunt. Cap. IX

DVcit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat.] Magna sacerdotis gloria est rectitudo subditorum. Vnde bene egregius prædicator discipulis dicit: Quæ enim est nostra spes aut 1.Thess.2
gaudium, aut corona gloriæ? nõne uos ante dominum? Sed cùm sacerdotes uitam discipulorum negligunt, & nullum de eorum profectibus ante dominum fructum ferunt, quid aliud quàm inglorij ducuntur? quia ante districtum iudicem nimirum gloriam tunc non inueniunt, quam modo in subditorum suorum moribus prædicationis studio non exquirunt. Bene autem dicitur: Et optimates supplantat.] Quia cùm mentem regentium iusto iudicio deserit, hæc interna retributionis præmium non requirit, & in eo supplantatur quo fallitur, ut pro æterna gloria de principatu temporali gratuletur. Supplantantur igitur optimates, quia dum uera cœlestis patriæ præmia negligunt, in suis huc uoluptatibus cadunt. Sequitur: Commutans labium ueracium, & doctrinam senum auferens.] Cùm sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per prophetam dicitur: Peccatori autẽ dixit deus: Quare Psal.49
tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meũ per os tuũ? Vnde etiã deprecaꝰ dicẽs: Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis usquequaq;. Perpendit nãq; quod omnipotẽs Deus, ueritatis uerbum faciẽtibus tribuit, & nõ facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo nõ auferri petijt, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsiuit? ac si apertè diceret: A bono opere errare me non sinas, ne dum amitto ordinẽ bene uiuendi, rectitudinẽ perdã loquẽdi. Et plerunq; doctor 10
qui docere audet quod negligit agere, eũ desierit bona loq; quæ operari cõtẽplit, docere subiectos incipit prauа quę agitur iusto omnipotẽtis dei iudicio, in bono iam nec lingua habeat, qui habere bonã uitã recusat, quatenus cũ mẽs eius terrenarũ rerũ amore incẽdit, de terrenis reb. semper loquatur. Vnde in Euãgelio ueritas dicit: Ex abũdantia Mat.12
cordis

cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Hinc etiam Ioannes ait: Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur. Bene ergo dicitur: Commutans labium ueracium, & doctrinam senum aufferes: quia hi qui prius cœlestia prædicando ueraces erant, dum temporalia diligentes, ad terrena corruunt, labium ueracium cõ murat ur, & senum doctrina tollitur: quia diligẽtes temporalia, priorum suorum præcepta minimè sequuntur, ut locum regiminis quasi ad fructũ uoluptatis teneãt, nõ ad usum laboris. Quod tamen apertius de ludæis ualet intelligi, qui ante incarnationem domini ueraces fuerunt, quia hũc uenturum esse crediderunt atq; nunciauerũt: sed postquam in carne apparuit, hunc esse negauerunt. Labium itaque ueracium mutatum est: quia quem uẽturum dixerant, negauerunt præsentem. Et doctrina senum ablata est, quia nequaquam ea credendo secuti sunt, quæ patres suos prædixisse meminerunt. Vnde etiam Helia uenĩẽte promittitur quòd reducat corda filiorum ad patres eorũ: ut doctrina senum quæ nunc à ludæorum corde ablata est, tunc miserãte domino redeat, quando hoc intelligere de domino cœperint filij, ꝗd prædicauerunt patres. Sin uerò senes eosdem quoq; ludęos accipimus, qui fuadente perfidia, ueritatis uerbo contraire conati sunt, doctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex gentibus uidelicet cetiuuencula accepit, quæ per Psalmistam dicit: Super seniores intellexi. Quam quía operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit ostendit, dum protinus subdit, dicens: Quía mandata tua exquisiui. Quía enim studuit operãdo implere quod didicit, accepit intelligere quod docuerat. Vnde adhuc aptè subditur: Effundit despectionem super principes, & eos qui opprẽsi fuerant, releuat.] Cùm enim ludæorum populus in legis mandato permaneret, & cuncta gentilitas nulla Dei præcepta cognosceret, & illi per fidem principari uidebantur, & isti in profundo pressi iacuerunt per infidelitatem. Sed cùm incarnationis dominicæ mysterium ludæa negauit, gentilitas credidit, & principes in despectionem cecidere unt, & hi qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in ueræ fidei libertatem leuati sunt. Hunc uerò Israelitarum casum longè antè Hieremias intuens ait: Factus est dominus uelut inimicus, præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius. Mœnia autem in urbibus pro ornamento sunt, munitiones uerò in defensionem. Et alia sunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina, genera linguarum, curationum uirtus, quasi quædã mœnia mentis sunt. Quæ etsi quisq; non habeat, stare munitus per fidem et iustitiam potest, quam uis ornatus uirtutũ altitudine minimè esse uideatur. Spes uerò fides & charitas, non nostra mœnia sed munitiones sunt, quæ si habere negligimus, hostilibus insidijs patemus. De ludæa ergo quia prophetiam atq; doctrinã, uel miraculorum signa abstulit, mœnia præcipitauit. Quía uerò spẽ, fidem, atq; charitatẽ propter eius duritiam auferri permisit, munitiones eius dissipare studuit. Rectus uerò ordo seruat? est, ut prius mœnia, & post munitiones dissipatæ dicerentẽ: quía cùm peccatrix anima relinquit, prius ab ea uirtutum dona quæ ad manifestationẽ spiritus data sunt, & postmodum spei, fidei, atq; charitatis fundamẽta destruuntur. Quæ cuncta dominus à perfidis ablata, gẽtilitati tribuit, atq; ex his quæ infidelibus abstulit, mentes fidelium ornauit: unde scriptũ est: Et speciei domus diuidere spolia. Cùm enim uirtutum spolia à ludæis abstulit, domui cordis gentilium quam per fidẽ inhabitare dignatus est, speciem donorũ dedit. Quod uidelicet gestum est, cùm uerba Dei, ludæorum populus ad solam litteram, quę occidit, acciperet, & conuersa gentilitas per spiritum, qui uiuificat, penetraret. Vnde mox subditur:

Quòd mira Dei dispensatione agitur, ut omnis in hac uita habeantur incerta, ne quis de accepta gratia intumescat, uel de peccatorum immanitate desperet. Cap. X

QVi reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.] Cùm enim quæq; mystica de occultis prophetarum uerbis à credentibus agnoscuntur, quid aliud quàm profunda de tenebris reuelantur? Vnde ipsa quoq; ueritas discipulis in parabolis loquens ait: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine. Cùm enim mysticos allegoriarum nodos per explanationẽ soluimus, in lumine dicimus quod in tenebris audiuimus. Vmbra aũt mortis erat legis duritia, quę unumquẽq; peccantẽ morte corporis puniri sanciebat. Sed postquam redemptor noster asperitatem legalis sanctionis per manſuetudinẽ temperauit, nec iam pro culpa mortẽ carnis inferri constituit, sed mors spiritus quantum timẽda esset indicauit, in lucẽ procul dubio umbram mortis protuxit. Ista enim mors in qua caro separatur ab anima, umbra illius mortis est, in qua anima separatur à deo. In lucẽ ergo umbra mortis producitur, cùm intellecta morte spiritus, mors carnis minimè timetur. Quod tamẽ & aliter intelligi potest. Principes etenim non immeritò uocãtur, qui magno consilij iudicio suis cogitationibus semper principant, omnesq; stultos motus potestate sapientiæ comprimunt. Sed sæpe contingit ut in occulto animus de ipsa sua sapiẽtia in elationis fastum subleuetur, & sub eis uitijs corruat, de quibus se uictorem fuisse gaudebat. Rectè ergo dicitur: Effundit despectionem super principes.]

Sed quia nonnunquam hi qui in uitijs iacere uidentur, ad pœnitentiæ lamenta currunt, secq; contra culpas quibus subiacebant erigunt, aptè subiungitur: Et eos qui oppressi fuerant, releuat.] Nonnulli enim superno illustrati munere, aspiciunt in quanta peccatorũ fuorum turpitudine iacent, factiorum maculas lachrymis lauãt, et sub se postmodum carnis suæ motus deprimũt, à quibus antè premebanẽ. Quod nimirum magna

omni-

A B C D 1 Ioan. 4 Mala. 4 Psal. 118 Thren. 2 11

omnipotētis Dei dispensatiõe agitur, ut uidelicet in hac uita omnia habeantur incerta, & nullus ex habita caſtitate ſuperbiat: quia effundit deſpectiõ nem ſuper principes. Nullus ex uitiorum ſuorum depreſſione deſperet: quia eos qui oppreſſi fuerant, releuat. Et quoniam cùm hæc agũtur, ex occultis Dei cõſiliis ſuper unumquemq; ſententia aperta producitur, rectè ſubiungitur: Et reuelat profunda de tenebris.] Profunda enim de tenebris dominus reuelat, quando apertam ſententiã ex occultis ſuis conſiliis indicat, ut de unoquoq; quæ ſentiat, oſtendat. Quia enim uidet nunc creator omnia, & ipſe in cõſiliis non uidetur, rectè de Pſal.17 illo per Pſalmiſtam dicitur: Poſuit tenebras latibulum ſuũ. Sed quaſi de iſtis tenebris ad lumen exit, quãdo quid de uniuſcuiuſq; actibus ſentiat, oſtendit Et quia eũ is qui peccatorũ ſuorũ pondere premebat, ad rectitudinis ſtatũ ducitur, prius ipſam mortem conſpicit, in qua et deficere conſueuerat, & hanc conſiderare neſciebat, rectè additur: Et producit in lucẽ umbram mortis.] Vmbra enim mortis eſt praua operatio, quę de imitatione antiqui hoſtis, quaſi de corporis lineamentis exprimitur. De quo etiã ſub cuiuſdã ſignificatione dicit: Apoc.6 Et nomẽ illi mors. Et plærunq; eius maligna cogitatio mentes hominũ latet, atq; per hoc q; neſcit, amplius prægrauat. Vmbra ergo mortis in lucẽ producitur, dum ſanctorũ mẽtibus maligna operatio antiqui hoſtis, ut deſtrui poſſit, aperit. Sequitur:

Quòd beatus Iob prophetiæ ſpiritu intellexit uocationem gentium, & reprobationem Iudæorum. Cap. XI

13 Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & ſubuerſas in integrũ reſtituit.] Intelligi fortaſſe datur, quoniã gentes dominus multiplicat & perdit: quia naſcuntur quotidie morituri. Et ſubuerſas in integrũ reſtituit, quia reſurgent qui fuerint mortui. Quod tamẽ melius accipimus, ſi hoc qua liter in earum mente agitur, ſentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit, quia eas & per fœcũditatem ſobolis extendit, et tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed ſubuerſas in integrum reſtituit: quia quas in infidelitatis caſu reliquerat, quãdoq; ad fidei ſtatum reducit. Quibus uidelicet in mentis integritatem reſtitutis, antiquus ille populus qui fidelis Deo eſſe uidebatur, reprobatus, cor de repulſus eſt, ut ſua perfidia deceptus, contra ipſum poſt in ſurgeret quem antè prædicauit. Sequitur. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, ut fruſtra incedant per inuium. Pal pabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.] Cor enim principũ terræ immutatum eſt, cùm in Iudæa ſummi ſacerdotes & ſeniores populi, illi conabantur ſuo conſilio obſiſtere, quem prius uenturum eſſe prædicabant. Cuiꝰ eius nomen perſequendo molirentur extinguere, decepti ſua malitia, incedere per inuium fruſtra conabãtur, quia crudelitati eorum patere uia non poterat, contra autorem omnium. Miracula cernebant uirtute terrebantur, ſed credere renuentes, adhuc ſigna quærebant, cùm dicerent: Quod ergo tu facis lignũ, ut uideamus & credamus tibi quod operaris? Bene itaq; dicitur: Palpabunt quaſi in tenebris, et non in luce. Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quaſi in tenebris palpat: quia quod tangit, nõ uidet. Omnis uerò qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur. Et quia aliquando oſtendebantur credere, cùm dicerent: Niſi eſſet hic à deo, non poterat facere quicquã: aliquando uerò hunc à deo eſſe negabãt, cùm deſpicientes dicerent: Nõnne hic eſt fabri filius: nõnne Mat.6 mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioſeph & Simon & Iudas, & ſorores eius nõnne omnes apud nos ſunt? rectè ſubiungitur: Et errare eos faciet quaſi ebrios. Videbant quippe 14 eum & ſuſcitare mortuos, & tamẽ eſſe mortalem. Quis nõ crederet Deum, quem conſpiciebant ſuſcitare mortuum? Sed rurſum cùm hũc mortalem conſpicerent, deſpiciebant credere hunc eſſe immortalem deum. Per hoc ergo quòd omnipotens deus talem ſe eorum oculis exhibuit, qui poſſet et diuina oſtendere, & humana pati, errare eos quaſi ebrios fecit: ut eorum ſuperbia quæ incarnationis eius myſterium deſpicere maluit quàm ſequi, & contra humanitatem eius ſe extolleret, & intus lucentem deitatis eius potentiam miraretur. Quę cuncta quia beati Iob oculis præſentia per prophetiæ ſpiritum facta ſunt, rectè ſubiungitur:

Caput decimumtertium beati Iob.

Ecce omnia hæc uidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi ſingula. Secundum ſcientiam ueſtrã & ego noui, nec inferior ueſtri ſum. Sed tamẽ ad omnipotentẽ loquar, & diſputare cum deo cupio. prius uos oſtẽdens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum. Atq; utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes. Audite ergo correctiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite. Nunquid Deus indiget ueſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quẽ celare nihil poteſt, aut decipietur, ut homo, ueſtris fraudulentis? Iſpſe uos arguet, quoniam in abſcondito faciem eius accipitis. Statim ut ſe commouerit, turbabit uos, & terror eius irruet ſuper uos. Memoria ueſtra cõparabitur cineri, et redigentur in lutum ceruices ueſtræ. Tacete pauliſper, ut loquar quodcũq; mihi mẽs ſuggeſſerit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Veruntamẽ uias meas in conſpectu

spectu eius arguã, et ipse erit saluator meus. A Non enim ueniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus uestris. Si fuero iudicatus, scio q̃ iustus inueniar. Quis est qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens cõsumor? Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar. Manum tuam longè fac à me, & formido tua nõ me terreat. Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu respõde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea & delicta ostẽde mihi. Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod uento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccã perse queris? Scribis enim contra me amaritudines, & cõsumere me uis peccatis adolescentiæ meę. Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & uestigia pedum meorum cõsiderasti. Qui quasi putredo cõsumendus sum, & quasi uestimentum quod comeditur à tinea.

Quòd cùm aliquid ostenditur, cuius intellectus non tribuitur, prophetia non est. Caput XII

ECce omnia.] In illo enim ea quæ secutura erant, uidebat assistentia, cui nec futura uenirunt, nec præterita discedunt, sed cuncta simul ante eius oculos assistunt. Et quia ea ipsa quæ uentura erãt, alia esse uidit in operibus, alia in dictis, rectè subiungitur: Et uidit oculus meus, & audiuit auris mea.] Sed utilitatem dicta nõ habent, si intellectu carent. Vnde apertè subditur: Et intellexi singula.] Cùm enim aliquid ostenditur uel auditur, ii intellectus nõ tribuitur, prophetia minimè est. Vidit nanq; Pharao per somnium quæ erant Ægypto uentura, sed quia nequiuit intelligere quod uidit, propheta non fuit. Sic aspexit Balthasar rex articulum manus scribentis in pariete, sed prophetа non fuit, quia intellectum rei quam uiderat, non accepit. Vt igitur beatus Iob prophetiæ spiritum se habere testetur, non solùm uidisse se & audisse, sed etiã intellexisse omnia asserit. De quo intellectu, quia nõ extollitur, subiuncta eius uerba testantur, cùm ait: Secundum scientiam uestrã & ego noui, nec inferior uestri sum.] Quibus uidelicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum longè uitam sanctè uiuendo transcenderat. Nam & secundum eorum scientiam se nosse cõfirmat: qui scien do cœlestia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoq; spiritum transibat. Sequitur:

Quòd loqui cum Deo, sit orare humiliter: disputare autem, ex conscientiæ confidentia, pro meritis posituræ audaciæ. Cap. XIII

SEd tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum deo cupio.] Cum omnipotente loquimur, dum eius misericordiã deprecamur. Cum eo uerò disputamus, dum nos illius iustitię cõsum gẽtes, facta nostra subtili indagatiõe discutimus. Vel certè cum deo disputare, est eum qui hic eius præceptis paruit, cum illo postmodum ad iudicandos populos iudicẽ uenire, sicut cuncta relinquẽtibus prædicatoribus dicitur: Vos qui secuti estis me in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super duodecim thronos, iudicãtes duodecim tribus Israel. Vnde & per Esaiam dominus dicit: Eripite iniuriam accipientẽ, iudicate pupillo, & iustificate uiduam, & uenite disputemus. Rectum quippe est, ut cum deo de populis in iudicio disputẽt, qui ad uerba dei, præsens seculum perfectè derelinquũt. Loqui ergo ad orationem, disputare ad iudicium pertinet. Vir igitur sanctus modo ad omnipotentem loquitur, ut cum omnipotente postmodum disputet: quia ille eum deo postmodum iudex uenit, qui hìc ei modo in prece familiaris exiterit. Sed sancta Ecclesia, cuius sæpe iam beatũ iob speciem tenere prædiximus, non soldm tunc de iniquis iudicat, cùm ultimi iudicij dies aduenerit: sed nunc etiam de cunctis prauè agentibus uel stultè sentientibus iudicare non cessat. Vnde subditur:

Matth. 19

Esa. 1

Prius uos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.] Quibus uide licet uerbis apertè ostendit, quòd amici eius quasi ex hæreticorum specie, sancti uiri iudicijs aduersantur. Liquet enim quia catholicorũ figurã non teneant, qui cultores peruersorũ dogmatũ uocantur. Qua in re hoc quoq; oportet intendi, q̃ mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur. Vbi enim non dolosa locutio, sed sensus ueritatis est, quasi munita moles non ex fabrica, sed ex natura consurgit. Sequitur: Atq; utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.] Sicut clausa ianua, in domo quæ intus membra lateant ignorat, sic plerunq; stultus si tacuerit, utrum sapiens sit an stultus, absconditur: si tamen nulla alia opera prodeant, quæ sensum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur uir amicos suos aspiciens uelle apparere quod non erat, eos ad tacendum admonuit, ne possent apparere quod erãt. Vnde & per Salomonem dicitur: Stultus si tacuerit, sapiens putabitur. Sed quia stultus cùm loquitur, per hoc quòd sua infert, sapientium uerba pensare non sufficit, rectè adhuc postẽ silentiũ induxit, adiungit: Audite ergo correptiones meas, & iudiciũ labiorum meorum attendite.] Bene autem prius correptionem, et postmodum iudicium intulit: quia nisi per correptionẽ prius tumor stultri deprimat, nequaquam per intelligentiam iudicium iusti cognosci tur. Sequitur: Nũquid deus indiget uestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Deus mendacio non eget: quia ueritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem quia ea quæ prauè de deo intelligunt, ex ueritate tueri non possũnt: quasi

Gen. 14

Dan. 5

Prou. 17

quasi ad probādum radium luminis,umbram fal- A ditur: Statim ut se cōmouerit,turbabit uos,& ter 17
sitatis requirunt. Et pro eo dolos loquūtur, dum ror eius irruet super uos.] Cùm sit naturę incōmu
infirmas mētes in intellectu illius stulta seductio- tabilis omnipotens deus,in ira iudicij perturbabi
ne decipiunt. Sequitur: Nunquid faciem eius lis non est.Sed humano uerbo motus dei, dicitur
accipitis,& pro deo iudicare nitimini?] Stulti cū ipsa rectitudinis eius districtio,qua humana pra
prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia re uitas terrorum. Iusti autē uiri ante deum metuunt, cū
prehensibilia esse uidentur, fuæq; imperitiæ atq; eius contra eos ira moueatur:& ne cōmotum sen
infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis iudi- tiant, tranquillū timent. At cōtrā peruersi tūc eam
16 cant, quanto sua profundius ignorāt. At cōtrā ferirī pertimescunt, cùm feriuntur: eosq; tunc ter
iusti cùm prauorum facta red arguunt, semper suę ror eius à somno suo torporis exsuscitat, cùm uin
infirmitatis conscij, eos etsi exterius sæuiendo, ta dicta perturbat. Vnde & per prophetā dicitur: Et Esa.28
men interius compatiendo reprehendunt: quia tātum sola uexatio intellectū dabit auditui. Cùm
illius soliuseſt peccata hominū sine cōpassione di enim de præceptis Dei contemptis atq; despectis
scutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat uerberari per uindictā cœperint,tunc intelligunt
peccare. Quia igitur amici beati Iob, ita eius facta quod audierunt. Et Psal. ait: Cùm occideret eos, Psal.77
reprehenderant, ac si in se ipsi reprehensibile nihil B tunc inquirebant eum. Bene itaq; dicitur: Statim
haberent, rectè nūc dicitur: Nunquid faciem eius ut se cōmouerit, turbabit uos, & terror eius irruet
accipitis, et pro deo iudicare nitimini? Faciē quip super uos: quia reprobis cordibus non timor re
pe eius accipere, est autoritatē illius in iudicio su quiem, sed pœna timorem parit. Sequitur:
mere, & quasi pro deo iudicare nititur, qui cū in
firma quæq; in altero reprehendit, apud se intror *Quòd superborum gloria in fine luto & cineri com-*
ius per compassionē non infirmatur. Sequitur: *paretur.* Caput XIIII

Aut placebit ei quem celare nihil poteſt, aut de- MEmoria uestra comparabitur cineri.] Om
cipietur, ut homo, uestris fraudulētijs?] Fraudem nes qui cogitatione terrena huic seculo cō
deo hæretici exhibent, quia ea astruunt quæ ne formantur, per omne quod agunt, huic mundo re
quaq; ipsi pro quo loquuntur placēt, eumq; dum linquere sui memoriā conantur. Alij bellorū titu
quasi defendere nituntur, offendunt, dum in aduer lis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij disertis do
sitate eius corruunt, cui uidentur ex prædicatione ctrinarū secularium libris instanter elaborant, sibiq;
Psal.9 famulari. Vnde & per Psalmistam dicitur: Vt de memoriæ nomē ædificant. Sed cùm ipsa ad finem
struas inimicum & defensorem. Omnis quippe C celerius uita percurrat, quid in ea fixum stabit,
hæreticus omnipotenti deo inimicus & defensor quando & ipsa celeriter mobilis pertransit? Aura Psal.1
est, quia unde hūc quasi defendere nititur, inde ue etenim cinerē rapit, sicut scriptū est: Non sic impij
ritati illius aduersatur. Quia aūt latere deum nihil nō sic, sed tanq; puluis quē proiicit ventus à facie
poteſt, hoc in eis indicat, quod intus sentiunt, non terræ. Rectè ergo stultorū memoria cineri cōpa
quod famulari foris uidentur. Quia igitur eorum raturr: quia illic ponitur, ubi ab aura rapiat. Quan
fraudulentijs Deus ut homo nō fallitur, rectè sub tumlibet etenim quisq; pro facienda gloria sui no
iungitur: Ipse uos arguet, quoniam in abscondito minis elaboret, memoriā suam quasi cinerem po
facie eius accipitis. Statim ut se cōmouerit, tur nit, qui hāc citius uentus mortalitatis rapit. Quo
babit uos & terror eius irruet super uos.] Hoc contrà de iusto scriptū est: In memoria æterna erit Psal.111
quod in abscondito accipi asserit faciem dei, duo iustus. Eo ipso enī quo facta sua soliis dei oculis
bus modis ualet intelligi. Sunt nanq; nōnulli qui imprimit, nomē suæ memoriæ in æternitate figit.
& ueritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa Sequitur: Et redigentur in lutū ceruices uestræ.]
sunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim uinci ui Sicut per oculū uisus, sic per ceruicē solet superbia
deantur, & cognoscūt ueritatē interius, & tamen designari. Ceruix itaq; in lutū redigitur, cùm
hanc exterius impugnant. Vnde & nunc bene di- D superbus quisq; humiliatur in morte, & elata caro
citur: Ipse uos arguet, quoniā in abscōdito facien tabescit in putredine. Intueamur enim qualia in se
eius accipitis. Ac si aperte diceretur: Tanto magis pulchris iaceant diuitū cadauera, quæ illa in extin
de falsitate apud eum estis reprehensibiles, quan cta carne sit imago mortis, quæ tabes corruptionis,
to & apud uosmetipsos quod uerū est uidetis. Et & certè ipsi erant qui extollebant honoribus
sunt nonnulli qui quando ad mentem redeunt, habitis rebus tumebant, despiciebant cæteros, &
dei iustitiā & rectitudinē contemplantur, & oran quasi solos se esse gaudebant: & dum non perpen
do ac flendo contremiscunt: sed postū cōtempla derent quo tendebant, nesciebant quid erāt. Sed
tionis hora trāserit, sic audaces ad iniquitates re in lutū ceruix redacta est: quia despectū iacent in
deunt, ac si post dorsum eius positi, à iustitiæ eius putredine, qui tumebāt in uanitate. In lutū ceruix
lumine minime uideantur. Hi itaq; apud se in ab redigitur, quia quantū carnis potentia ualeat, ta
scondito quasi corporaliter uidentē accipiunt fa bes corruptionis probat. Sequitur: Tacete pau
ciem dei: quia ei & cùm præsentes fiunt, blandiun lisper, ut loquar quodcunq; mihi mens suggesse
tur fletibus, & cùm quasi à conspectu illius rece rit.] Sensū carnis locutos indicat, quos idcirco ad
dunt, moribus detrahūt. Qui tāto amplius de ma silentiū restringit, ut ea quæ illi mens suggesserit
lis suis feriendi sunt, quanto & in occulto cogita dicat: Ac si aperte dicat: Non ego carnaliter, sed
tionis, recta dei iudicia cognoscunt. Vnde & sub- spiritaliter loquor, quia per sensum spiritus audio,
quę per ministeriū corporis pfero. Vnde mox ad

alta conscendit, sęc; in mysterijs eleuat, et increpa tionē quam protulerat, ad mystica uerba permutat, dicens:

Quòd sancti uiri carnes suas dentibus lacerant, cùm internis sensibus carnalia opera sua discutiunt. Cap. XV

18 QVare lacero carnes meas dentibus meis, & animā meam porto in manibus meis?] In scriptura sacra dentes aliquādo sancti prædicatores: aliquādo uerò interni accipi sensus solent. De sanctis ēm prædicatoribus sponsæ dictū
Cant. 4 est: Dentes tui sicut greges tonsarū, quę ascēderūt de lauacro. Vnde & uni eorū ostēsis in figura gen
Act. 10 tibus dicitur: Macta & manduca, id est, uetustatē earū cōtere, & in corpus Ecclesiæ uidelicet in tua membra conuerte. Rursum quia dentes, interiores sensus accipi solent: Hieremias propheta testa
Thren. 3 tur dicēs: Fregit ad numerū dentes meos. Per dentes etenim cibus frāgitur, ut glutiatur. Vnde non immeritò in dentibus inter nos sensus accipimus qui singula quæ cogitant, quasi mandunt & cum minuunt, atq; ad uentrem memoriæ transmittūt. Quos propheta ad numerū fractos dicit: quia iuxta mensurā uniuscuiusq; peccati, intelligētiæ cæcitas generat in sensibus, & secundū q̄ quisq; egit exterius, in eo obstupescit, quod de internis atq; inuisibilibus intelligere potuit. Vnde rectè etiam
Ezech. 18 & Hier. 31 scriptū est: Omnis homo qui comederit uuā acerbā, obstupescēt dētes eius. Quid nāq; uua acerba, nisi peccatum est? Vua quippe acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis uitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tē pus comedere festinat. Qui igitur uuam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt: quia qui præsentis mūdi delectatione pascitur, interni eius sensus ligantur, ut iam spiritalia mandere, id est, intelligere nequeant: quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt. Et dū peccato anima pascitur, panē iustitiæ edere nō ualet: quoniā ligati dentes ex peccati consuetudine, iustū quod intus sapit, edere nequaq; possunt. Hoc igit loco quia dētes, ut prædiximus, internos sensus accipimus, consideremus magnopere quid agere iusti soleant, debemus. Qui plerunq; si qua in se quamlibet leuiter carnalia esse deprehēdunt, hæc in internis sensibus retractantes, uehemēter in semetipsis insequuntur, afflictione se conterunt, magnisq; cruciatibus uel minima in se praua dijudicant, atq; hæc per pœnitētiam damnāt. Quod idcirco agunt, ut in conspectu æterni iudicis & ipsi inueniri, inquantū est possibile, irreprehensibiles debeant: & hi qui eos lic se iudicare consp iciunt, emendare semetipsos à culpis grauioribus inarde scant. Quod uidelicet beatus Iob, corā amicis suis temporalē gloriā tenentibus, & transeuntia bona laudantibus, fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscēdam utilitatē flagelli sui perducere non ualebat: ut scilicet pēsare possent, q̄ non solū prospera omnipotens Deus tribueret, sed nonnunq; etiā aduersa propitius irrogaret. Vnde bene nūc dicit: Quare lacero carnes meas dētibus meis?]

A Ac si apertè dicat: Cur internis sensibus carnalia si qua fuerint in me facta discutio, si meis spectatoribus prodesse nō possum? Vbi & aptè subditur:

Quòd sancti uiri animam suam in manibus portāt, cùm bonorum operum exempla proximis ostendunt. Cap. XVI

19 ET animam meam porto in manibus meis?] Animam in manibus portare, est intentionē cordis in operatione ostendere. Habent nāq; hoc iusti proprium, ut in omne quod dicunt, atq; omne quod agunt, non solùm profectum suum, sed etiam proximorum ædificationem quærant. Et aliquando in quibusdam semetipsos dijudicant, ut pigros auditores ad cōsiderandos semetipsos reuocent. Aliquando bona opera ostendunt, ut spectatores eorum erubescant non imitari quod uident. Nam scriptū est: Videāt uestra bona opera, Mat. 5
& glorificent patrē uestrū qui est in cœlis. Qui igitur intentionē suam per opera insinuat, animam suā in manibus portat. Sed cùm iustus quisq; nec se dijudicando, nec bona opera ostendendo, utilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit, ad uerba doloris redit. Vnde rectè nunc dicit: Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?] Id est, cur uel me districtè corā hominibus dijudico, uel quid appetam in opere ostendo: si utilitati proximorū, nec mala dijudicando, nec bona ostendendo proficio? Sed tamen iusti etiam cùm hæc dicunt, nunquam à præbendo proximis bono exemplo deficiunt. Vnde adhuc coram amicis suis beatus Iob uirtutem patientiæ exhibens & ostendens, ait:

Quòd uirtus patientiæ non in prosperis, sed in aduersis agnoscatur. Cap. XVII

ETiam si occiderit me, in ipso sperabo.] Nun quam est patiētiæ uirtus in prosperis. Ille au tem uerè est patiens, qui & aduersis atteritur, & tamen ab spei suæ rectitudine non curuatur. De reprobis nanq; sensu scriptū est: Confitebitur tibi, Psal. 48
cū benefeceris ei. In hoc itaq; mēs iusta ab iniusta discernitur: q̄ omnipotentis dei laudē & inter aduersa confitetur, q̄ non cē rebus frangī, non cum casu gloriæ exteriorꝭ eadit: sed in hoc magis qua lis cum rebus fuerit demonstrat: quę & sine rebus robustior stat. Sequitur: Veruātamen uias meas in cōspectu eius arguam: & ipse erit saluator meus.] Cùm Paulus apostolus dicat: Si nosmetipsos 1. Cor. 11
dijudicaremus: non utiq; iudicaremur: eo tunc do minus saluator inuenit: quo nunc pro timore dei peccatū nostrū à nobismetipsis redarguit. Vnde electi quiq; culpis suis nunq; scisit parcere, ut possint culparū iudicē placatū inuenire. Et uerè eum postmodū inuenire saluatorē credunt, quē districtè modo iudicē metuūt. Nam qui sibi nūc in culpa parcit, ei postmodū in pœna nō parcitur. Dicit ergo: Veruntamē uias meas in cōspectu eius arguam. Quæ uerò utilitas de hac argutione sequatur, adiūgat: Et ipse erit saluator meus. Sequitur:

Quòd hypocritæ dum hominum iudicia quærunt, diuino se iudicio nō exhibent: nec ante Deum uenit, cuius uitam Deus moreiq; contemnit: & quòd duobus modis sancti in conspectu Dei ueniunt. Caput XVIII

Non

NOn eẽ ueniet in cõspectu eius omnis hypocrita.] Cùm cõstet q̃ iudex ueniẽs agnos ad dexterã, hœdos uerò ad sinistrã ponat: qua nũc ratione dicit: in cõspectu eius hypocrita nõ esse uentur: qui scilicet si inter hœdos erit, ad sinistrã iudicis apparebit? Sed sciendũ est q̃ duobus modis in cõspectu domini uenimus. Vno quidẽ quo hic peccata nostra subtiliter perpendẽtes, in eius nos cõspectu punimus: & flẽdo dijudicamus. Nã quoties cõditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in cõspectu illius stamus. Vnde rectè per uirum Dei Heliã dicit: Viuit dñs Deus Israel, in cuius cõspectu sto. Alio quoq; modo in cõspectu domini uenimus, cùm in extremo iudicio ante tribunal eius astiterimus. Hypocrita igit̃ per exactã ultimũ, ante cõspectum iudicis uenit: sed quia modo culpas suas consideranter ac deflere dissimulat: in cõspectu domini uenire recusat. Sicut enim iusti uiri cũ districtione uenturi iudicis cõtẽplant: peccata sua ad memoriã reducũt: deflẽt: quæ cõmiserũt: et districtè se iudicãt ne iudicent: ita hypocrita quo exterius hominibus placent, eo se interius aspicere negligũt: totosq; se in uerbis proximorũ fundũt: & sanctos se esse æstimãt: quia sic se haberi ab hominibus pensant. Cũq; mentẽ per uerba suæ laudis sparserint: nunq̃ hanc ad cognitionẽ reducũt culpæ: nunq̃ cõsiderant ubi internũ iudicẽ offendãt: nihil de eius districtiõe metuũt: quia sic se placuisse ei, sicut hominibus credũt. Qui si terrorẽ eius ad mentẽ reducerẽt: hoc ipsum quod in mala intentione positi placẽt hominibus, plus timerẽt. Bene itaq; dicit: Nõ enim ueniet in cõspectu eius omnis hypocrita: quia districtionẽ Dei ante oculos nõ ponit, dum placere humanis oculis cõcupiscit. Qui si mentẽ suã discutiẽs, semetipsum in conspectu Dei ponere: profectò iam hypocrita non esset. Sequit: Audite sermonẽ meũ: & ænigmata percipite auribus uestris.] Per hoc q̃ ænigmata nominat: figuratas se habere locutiones demonstrat. Vnde aptè quoq; uoce fidelis populi subdit:

Quòd sancti etsi hoc agant, quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt, ut non labantur in cogitatione. Cap. XIX

SI fuero iudicatus, scio quia iustus inueniar.] Quod ab eiusdẽ etiã beati Iob persona nõ discrepat: quando hoc ipse foris de seipso loquitur: quod de illo ueritas hosti eius interius dixerat: Vidisti seruũ meũ Iob, q̃ nõ sit ei similis super terrã? Et quidẽ idẽ uir ualde est inferius quod de se memorat, q̃ quod de illo dominus dixerat. Aliud est ẽm iustum esse, aliud est ei similẽ non esse. Humiliter igit̃ de semetipso sensit: qui dum iustus sine cõparatione extitit: nõ se præ cæteris, sed iustũ tantũmodo inuenire posse memorauit. Hoc tamẽ in eius uerbis uidẽs haberẽ quæstionis, quod qui superius dixit: Vias meas in cõspectu eius arguã: & inferius dicit: Cõsumere me uis peccatis adolescẽtiæ meæ: & peccata sua subtiliter agnoscẽs, adhuc longè inferius adiungit: Signasti quasi in sacculo delicta mea, nunc ait: Si fuero iudicatus, scio quia iustus inueniar. Neq; ẽm simul conuenire queunt peccata & iustitia. Sed sanctus uir sibi iniquitatẽ tribuẽs, & omnipotẽti domino purgationẽ suam: & peccatorẽ se cognoscit ex se, & iustũ se factum nõ ignorat ex munere. Qui in recto quoq; opere positus, ex abundãti gratia meruit flagella sustinere. Iamq; se in iudicio iustũ inueniri gaudet: qui se ante iudicium percussũ uidet. Vnde & cùm longè pòst dicat: Signasti quasi in saculo delicta mea, statim subdit: Sed curasti iniquitatẽ meam. Qui ergo iustũ inueniri se in iudicio memorat: nequaq̃ se iustè flagellatũ negat: quãuis flagello eius dominus non peccata studuit tergere, sed merita augere. Sequitur: Quis est qui iudicet mecum? ueniat.] Sancti uiri ita se in operibus suis Deo autore custodiũt, ut omnino unde accusenẽ, exterius nõ inueniat: interius uerò in cogitationibus suis tanta se cautela circũspiciunt: ut si fieri ualeat, semper irreprehẽsibiles interni iudicis oculis assistãt. Sed quãtum agere possũt, ne exterius labantur in opere, tantũ interius agere nequaq̃ possũt, ut nunq̃ labanẽ in cogitatione. Humana enim conscientia eo ipso quo ab intimis recedit, semper in lubrico est. Vnde fit ut etiã sancti uiri frequẽter labanẽ in cor de. Beatus ergo Iob tam uoce sua, q̃ uoce electorũ loquens, dicat: Quis est q̃ iudicet mecũ? ueniat. Quia ẽm in exterioribus actibus unde reprehẽdatur nõ habet: liberè accusatorẽ quærit. Quia uerò etiã iustorũ corda semetipsa nõ unq̃ de stulta cogitatione reprehẽdunt: propter hoc fortasse subditur: Quare tacẽs cõsumor? Tacẽs ẽm cõsumit, qui de stulta se cogitatione reprehendẽs, apud semetipsum dente cõscientiæ mordeẽ. Ac si apertè dicat: sic uixi ut accusatorẽ exterius nullũ timerẽ: ut nam sic uixissem, ut intra memetipsum accusatricem cõscientiã non haberẽ. Tacẽs enim cõsumit, qui intus in se inuenit unde uratur. Sequit: Duo tantũ ne facias mihi: & tunc à facie tua nõ abscondar.] Hoc loco quid Dei sacrẽ, nisi animadueriõnẽ debemus accipere? In qua dũ peccata respicit, punit. A qua uidelicet nullus etiã iustus absc̃ dit: si duo q̃ postulat, nõ admoueanẽ, de quib. subdit:

Quòd sancti patres ad eam legem uenire desiderabant, in qua non timore seruirent, sed amore. Cap. XX

MAnum tuã lõge fac à me, & formido tua nõ me terreat.] In quib. uidelicet duobus quid aliud per prophetiæ uocẽ, q̃ tempus gratiæ & redẽptionis inquirit? Lex nanq; sub percussione ultionis populũ renuit: ut quisquis sub illa peccaret, protinus morte puniretr. Nec plebs Israelitica ex amore domino, sed ex timore seruiebat. Nunq̃ uerò impleri iustitia per timorẽ potest: quia iuxta Ioannẽ uocẽ, perfecta charitas foras mittit timorẽ. Et Paulus quoq; adoptionis filios cõsolat, dicẽs: Non accepistis spiritũ seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritũ adoptionis filiorũ, in quo clamamus, abba pater. Ex uoce igit̃ generis humani, legalis percussionis duritiã transire cõupiscens, atq; à formidine peruenire ad dilectionẽ appetẽs, quæ duo à se omnipotẽs Deus lõgè faciat exorat, dicẽs: Manum tuã longè fac à me: & formido tua nõ me terreat, id est, percussionis duritiã remoue

ame, formidinis pondus tolle: sed irradiante gratia dilectionis, spiritum securitatis infunde: quia si longe à perceptione & formidine non fuero: scio quia à districtione tui examinis non abscondar: quoniã in conspectu tuo iustus esse non ualet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit. Vnde & ipsam conditoris sui præsentiã, quasi familiariter ac corporaliter quærit: ut per hanc & audiat quod ignorat, & in his audiatur quę nouit. Nam protinus adiungit: Voca me, & respondebo tibi: aut certè loquar: & tu responde mihi. Qui dum humanis oculis per assũptam carnẽ apparuit: sua hominibus peccata aperuit, quæ & perpetrabant & nesciebant. Vnde subditur:

Quòd à luce ueritatis in tantæ ignorantiæ tenebras corruerimus, ut nosipsos ignoremus. Cap. XXI

QVantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.] Quamuis uocare ac respõdere intelligi & aliter possit. Vocare cũ dei, est nos amãdo & eligendo respicere. Respõdere aũt nostrũ, est amore illius bonis operibus parere. Vbi aptè additur. Aut certè loquar, & tu respõde mihi. Loquimur nanq; cùm eius faciem per desiderium postulamus. Respondet uerò deus loquentibus, cùm nobis se amantibus apparet. Sed quia quisquis æternitatis desiderio anhelat: semetipsum subtiliter reprehendens, facta sua discutit: & ne quid in illo sit, in quo autoris sui faciẽ offendat quærit, rectè subiũgit: Quantas habeo iniquitates & peccata: scelera mea & delicta ostẽde mihi. Iste in hac uita iustorũ labor est: ut semetipsos inueniant: & inuenientes, flendo atq; corrigendo ad meliora perducãt. Et quòuis inter iniquitatẽ atq; peccatũ nihil distare perhibeat lo-
1. Ioan. 3 annes Apostolus, qui ait: Iniquitas peccatũ est: ipso tamẽ usu loquẽdi plus iniquitas q̃ peccatũ sonat: & omnis se homo liberè peccatorẽ fateatur: ini-
23 quũ uerò dicere nõnunq; erubescit. Inter scelera uerò & delicta hoc distat, q̃ scelus eriã põdus peccati trãsit: delictũ uerò pondus peccati non trãsit: quia & cùm offerri sacrificiũ per legẽ iubeatur: nimirũ præcipit sicut pro peccato, ita etiã pro delicto. Et nonnunq; scelus in opere est: delictũ uerò plerunq; in sola cogitatione. Vnde & per Psalmi-
Psal. 18 stam dicit: Delicta quis intelligit? Quia uidelicet peccata operis tãto citius cognoscunt, quãto exterius uidentẽ: peccata uerò cogitationis eo ad intelligendũ difficilia sunt, quo inuisibiliter perpetrant. Quisquis igit æternitatis desiderio anxius, apparere uenturo iudici desiderat mundus, tanto se subtilius nũc examinat, quanto nimirũ cogitat, ut tũc terrori illius liber assistat, & ostẽdi sibi exoratubi displiceat: ut hoc in se per pœnitentiã puniat, seq; hic dijudicãs inuidicabilis fiat. Sed inter hęc intueri necesse est, quanta peregrinationis nostræ pœna nos percutit, qui in eã cæcitatẽ uenimus ut nosipsos ignoremus. Perpetramus mala, nec tamẽ hęc celerius deprehẽdimus uel perpetrata excluſa quippe mẽs à luce ueritatis, nil in se nisi tenebras inuenit, & plerũq; in peccati foueã pedẽ porrigit, & nescit. Q̃d nimirũ de sola exilij sui cęcitate patit: A quia ab illuminatione domini repulsa, & semetipsam uidere perdidit, quę autoris sui faciẽ no amauit. Vnde & subdit: Cur faciẽ tuã abscõdis, & arbitraris me inimicũ tuũ? Humanũ genus contẽpla tionẽ lucis intimę habuit in paradiso: sed sibimetipsi placẽs, quo à se recessit, fumẽ cõditoris perdidit, eiusq; faciẽ declinãdo ad ligna paradisi fugit: quia post culpã uidere me uerebat, quẽ amare consueuerat. Sed ecce post culpã uenit in pœnã: ex pœna aũt ad amorẽ redit: quia q̃s fuerit culpę fructus inueniat: atq; illã facit quam timuit in culpa, excita tus requirit ex pœna: ut iã caligine cęcitatis suę fugiat, atq; hoc ipsum q̃ autorẽ suũ nõ uidet, grauiter perhorreſcat. Quo uidelicet desiderio cõpunctus sanctus uir clamat: Cur faciẽ tuã abscõdis, &
B arbitraris me inimicũ tuũ: quia si ut amicũ aspice res, tuę me uisionis lumine nõ priuares. Qui mobilitatẽ quoq; cordis humani subsequens adiungit:

Quòd rectè homo solitò cõparetur, qui tentationibus suis, quasi uentorum flatibus agitatur. Cap. XXII

COntra solitũ quod uẽto rapiẽ ostendis potentiã tuã, & stipulã siccã persequeris? Quid est enim homo nisi solitũ, qui uidelicet in paradiso ab arbore ceciditq̃ uidẽ nisi solitũ, qui tẽtatiõis uento rapiẽ, & desideriorũ flatibus leuaẽ? Mẽs 24
quippe humana quot tentationes patiẽ, quasi tot flatibus mouẽ. Hanc cẽ plerunq; ira perturbat: cùm recedit ira succedit inepta lætitia. Luxurię stimulis urget, æstu auaritiæ longe latẽ ad ambiendã quę terrena sunt rendit. Aliquãdo hanc superbia eleuat, aliquãdo uerò inordinatus timor in intimis deponit. Quia ergo rot tentationũ flatib. leuatur & ducit, rectè solio homo cõparatur. Vnde bene quoq; per Esaiã dicit: Cecidimus quasi soliũ uniuersi: & iniquitates nostræ quasi uentus abstu- Esa. 64
lerũt nos. Quasi uẽtus q̃ppe nos iniquitas abstulit: quia nullo fixos uirtutis põdere in uanã elatiõ nẽ leuauit. Bene aũt post solitũ etiam stipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in conditione, folium à semetipso factus est in tentatione: sed post stipula apparuit in delectione. Quia enim de alto cecidit: solium: quia uerò per carnem terræ proximus fuit, etiã cùm stare uidebatur, stipula esse memoratur. Sed quia uiriditatem intimi amoris perdidit, iam stipula sicca est. Consideret itaq; uir sanctus, & homo quamæ uilitatis sit, & Deus quantę districtionis, & dicat: Contra solium quod uento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris? Ac si apertè deploret dicẽs: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem fic infirmũ esse in tentatione cognoscis. Sequitur:

Quòd peccata nostra Deus scribere dicitur, cùm ea uel diuitius punit, uel retinet puniendo. Cap. XXIII

SCribis enim contra me amaritudines.] Quia somne quod loquimur trãsit, quod uerò scribimus manet: deus nõ loqui sed scribere amaritudines dicitur: cùm diu super nos eius flagella perdurant. Semel quippe peccãti homini dictũ est: Terra es, & in terrã ibis. Et sæpe apparẽtes angeli hominib. prę cepta dederũt. Moyles legislator per districtionẽ peccata coercuit. Ipse unigenit⁹ summi patris

patris ad nos redimẽdos uenit: moriẽdo mortem absorbuit: uitã perpetuã denũciauit nobis, quam ostẽdit in se. Sed tamẽ illa quę in paradiso data est de morte carnis nostrę sententia, ab ipso initio generis humani, usq; ad finẽ seculi non mutat. Quis est eñ homo qui uiuit, & nõ uidebit mortẽ? ꝺ̃ benerursum Psalmista innatus ait: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tũc ira tua. Quia uidelicet pecãti in paradiso homini frat̃ semel de mortalitate carnis nostrę sententiã fixit: quę nũc & usq; ad ultimũ mutari nullo modo ualebit. Dicat ergo: Scribis contra me amaritudines. Vbi adhuc subditur:

Psal. 57

Quòd gr uia stit in confessu Dei peccata iuuenum & senum: si & iusti sic metuunt qui in adolescentia teneriudine deliquerunt. Cap. XXIIII

25 ET consumere me uis peccatis adolescentiæ meæ.] Ecce uir iustus quia in iuuẽtute sua se peccasse nõ inuenit, adolescẽtię facta pertimescit. Sed sciendũ est, quia sicut in corpore, ita sunt etiã incrementa ætatis in mẽte. Prima q̃pe hoĩs ætas infantia est, cũ etsi innocẽter uiuit, nescit tamẽ fari innocentiã quã habet. Ac deinde pueritia sequit: in qua iã ualet dicere quod uult: cui succedit adolescẽtia, quę uidelicet prima est ætas in operatiõe, quã iuuẽtus segt̃, scilicet apta fortitudini: ac postmodũ senectus, etiã per tẽpus iã cõgrua maturitati. Quia igit̃ primũ ętatẽ aptã bonis actibus adolescentiã diximus: & iusti uiri cùm in magna mẽtis maturitate proficiũt, nõnunq̃ ad memoriã actionũ suarũ ini tiũ reducũt: fecq; tantũ de suis primordijs repræhendit, quantũ ex grauitate mẽtis altius profecerũt: quia eo indiscretos se fuisse inueniũt, ꝙ discretionis artẽ postmodũ plenius cõsequunt: recte nunc per sanctũ uiri uocẽ, adolescẽtiæ pecca ta formidant. Quod si ad ipsam literam est tenendum, hinc considerandum est, quantũ sint grauia peccata iuuenum & senum: si & illud sic iusti metuũt, quod in infirma ætate deliquerũt. Sequitur:

Quòd per hominis in nervo ponitur, cum prava eius intentio disbricto iudicio punien da ligatur. Cap. XXV

POsuisti in nervo pedẽ meũ, & obseruasti oẽs semitas meas, & uestigia pedũ meorũ cõsiderasti.] In nervo deꝰ pedẽ hominis posuit, quia pro uitatẽ illius fortidistrictionis suæ sententia ligauit. cuius oẽs semitas obseruat, quia subtiliter singula eius quæq; dijudicat. Semita etem̃ angustior solet esse q̃ uia. Quia aũ uias actiones, nõ immerito semitas ipsas actionũ cogitationes accipimus. Deus itaq; omnes semitas obseruat: quia in singulis quibusq; nostris actib. etiã cogitatiões pẽsat. Et uestigia pedũ cõsiderat: quia intentiões nostrorũ operũ directę ponãt examinat: ne & hoc ꝺ̃ bonũ agit, nõ recto deliderio agat. Possunt quoq; per pedũ uestigia, quæ dã male acta signari, nã pes in corpore, est uestigiũ in uia. Et plærũq; dũ quæda praua agimus, intuenrib. hoc fratribus exemplũ malum præbemus: & quasi insl̃ex o extra uiã pede, sequentibus uestigia distorta relinquimus: dũ per nostra opera ad scandalũ aliena corda prouocamus. Val de aũt laborio sum est custodire ne mala homo faccre audeat, ne in bonis actibus per intentiõẽ cũbet: & inter recta opera sinist̃ra eũ cogitatio illudat. Quæ tñ cuncta omnipot ens Deus subtiliter examinat: atq; in iudicio singula repensat. Sed qñ homo qui carnis suæ infirmitate cõstringitur, contra cuncta ualeat subtiliter assurgere: atq; incõcussa cogitatiõe rectitudinẽ tenere? Vndeapte subditur: Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi uestimentũ quod comeditur a tinea.] Sicut enim uestimentũ ã de se ex orta tinea comedit: ita homo in semetipso habet putredinẽ, de qua consumatur: atq; hoc est, quod est, unde consumatur ut nõ sit. Quod intelligi & aliter potest, si ex uoce tentati hominis dicatur: Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi uestimentũ quod comedit a tinea. Homo eñ quasi putredo consumitur, dum carnis suæ corruptione cõteritur. Cui quia immunda tẽtatio nõ aliunde, sed a semetipso nascit: more tineę carnẽ tentatio, quasi uestẽ de qua exiit consumit. In semetipso quippe habet homo unde tenteť. Quasi ergo tinea uestẽ cõsumit, quę ex uestẽ eadẽ processit. Sciẽdũ quoq; ꝙ tinea sine sonitu perforat uestimentũ, & plærunq; cogitatio ita trãsfigit mentẽ, ut niens ipsa nõ sentiat, nisi postq̃ fuerit eius aculeo transfixa. Bene ergo dicitur ꝙ homo tanquã uestimentum a tinea consumitur: quia nonnunq̃ tentationum nostrarũ uulnera nõ agnoscimus, nisi postquam ab eis confossi in men te fuerimus. Quam uidelicet infirmitatẽ nostram bene adhuc sanctus uir considerans, adiungit:

Caput decimumquartum textus beati Iob.

HOmo natus de muliere, breui uiuẽs tẽpore, repletur multis miseriis, ꝙ quasi flos egreditur & cõteritur, & fugit uelut umbra, & nunq̃ in eodẽ statu permanet. Et dignũ ducis super hui usce modi aperire oculos tuos, & adducere eũ tecũ in iudiciũ? Quis potest facere mundũ de immundo concepti ũ semine? Nonne tu qui solus es? Breues dies hominis sunt, numerus mẽsiũ eius apud te est: Constituisti terminos eius, ꝙ prẽteriri non poterũt. Recede ergo paululũ ab eo ut quiescat, donec optata ueniat sicut mercenarij dies eius. Lignũ habet spẽ. Si pcisum fuerit, rursum uiresci et, et rami eius pullulãt: si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit trũcus illius, ad odorẽ aquę germinabit: & faciet comã quasi cũ primũ plantatũ est. homo uerò cũ mortuus fuerit, et nudatus, atq; consumptus, ubi quæso est? quo modo fi recedãt aquę de mari, et fluuius uacuefactus arescat, sic homo cùm dormierit. nõ resurget. Donec atterat̃ cœlũ, nõ euigilabit, nec cõsurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et ab

ſecõdas me donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tepus in q̃ recorderis mei.
Putas ne mortuus homo rurſum uiuat? cunctis dieb. quib. nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me, & ego reſpõdebo tibi. Operi manuũ tuarũ porrigес dexterã. Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis. Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti iniquitatẽ meã. Mons cadẽs defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo. lapides excauant aquæ, & alluuiõe paulatim terra cõſumitur: & homines ergo ſimiliter perdes. Roboraſti eũ paululũ, ut in perpetuũ trãſiret. Immutabis faciẽ eius, & emittes eũ. Siue nobiles fuerint filij eius ſiue ignobiles, non intelliget. attamẽ caro eius dum uiuet, dolebit: & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

A quos formidamus: q̃ plerũq; inimicis ſic cõſiden ter quaſi amicis loquimur: & nonnunq̃ pura uerba proximorum, & multum nos fortaſſe diligentium, quaſi uerba ſuſcipimus inimicorũ: & qui fallit nunq̃ uel fallere uolumus, ex cautela noſtra gratuius erramus: quid itaq̃ hoc niſi humanæ uitæ miſeria eſt? Quòd amiſſa cœleſtis patria repulſus homo delectat exilio, grauat curis, & tamen cogita re diſſimulat q̃ graue ſit, quia multa cogitatur: q̃ priuatus eſt interno lumine, & tamen in hac uita diu uult perpeti cæcitatẽ ſuam: quid hoc aliud q̃ de pœna noſtra nata miſeria eſt? Sed quamuis diu hic ſtare deſideret, ipſo tamen curſu mortalis uitæ impellit ut egrediat. Vnde uir ſanctus rectè ſubB ſungit: Qui quaſi flos egreditur & conteritur: & fugit uelut umbra, & nunquã in eodem ſtatu permanet. Quaſi flos etenim egreditur, quia nitet 27 in carne: ſed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim ſunt nati homines in mundo, niſi quidã flores in cãpo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinẽ mũdi præſentis, & ecce qua ſi tot floribus, quot hominib. plenus eſt. Vita itaq̃ in carne, flos in fœno eſt. Vnde bene per Pſalmiſtam dicit: Homo ſicut fœnũ dies eius, et flos agri, Pſal. 102
ita florebit. Eſaias quoq; ait: Omnis caro fœnũ, & Eſa. 40
omnis gloria eius ſicut flos agri. Homo etenim more floris procedit ex occulto, & ſubitò apparet in publico: qui ſtatim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos uiriditas oſtendit, C ſed ariditas pulueris ab aſpectibus retrahit. Quaſi flos apparuimus qui nõ eramus: quaſi flos areſcimus, qui temporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortẽ: rectè adiungit: Et fugit uelut umbra, & nunquã in eodem ſtatu permanet.] Sed cùm ſol quoq; indefinenter curſum ſuum peragat: nunquamq̃ ſe in ſtabilitate figat: cur curſus uitæ hominis umbræ potius quàm ſoli comparãt, niſi quia amiſſo amore conditoris, calorem cordis perdidit, & in ſolo iniquitatis ſuæ frigore remanſit? Quia iuxta ueritatis uocem: Abundabit iniquitas, & refrigeſcet Matth. 24
charitas multorum. Qui igitur in amore dei, cordis calorem non habet: nec tamen uitam quam diligit tenet: ſcilicet uelut umbra fugit. Vnde rectè quoq; de illo ſcriptũ eſt: quia ſecutus eſt umbram.
D Bene autem dicitur: Et nunquam in eodem ſtatu permanet: quia dum infantia ad pueritiã, pueritia ad adoleſcentiã, adoleſcentia ad iuuentutẽ, iuuentus ad ſenectutem, ſenectus tranſit ad mortem: in curſu uitæ præſentis ipſis ſuis augmentis ad detrimenta impellitur: & inde ſemper deficit, unde ſe proficere in ſpatiũ uitæ credit. Fixũ etenim ſtatũ hic habere nõ poſſumus, ubi tranſituri uenimus: atq; hoc ipſum noſtrũ uiuere, quotidie à uita trãſire eſt. Quẽ uidelicet lapſum primus homo ante culpam habere nõ potuit, quia tẽpora eo ſtãte tranſiebãt. Sed poſtẽ deliquit, in quod ſe quaſi lubrico tem poralitatis poſuit: & q̃ cibũ comedit uetitũ, ſtatus ſui protinus inuenit defectũ. Quã tamẽ mutabilitatẽ nõ ſolũ exterius, ſed interius quoq; homo patiẽ, dũ ad meliora opera exurgere conat. Mẽ-

Humanæ uitæ breuitatẽ & calamitatẽ deſcribit. Cap. XXVI

26 HOmo natus de muliere, breui uiuẽs tẽpore, repleẽ multis miſeriis.] In ſacro eloquio mu
lier aut pro ſexu ponit, aut pro infirmitate. Pro ſexu quippe, ſicut ſcriptũ eſt: Miſit deus filiũ ſuũ fa-
Gal. 4 ctum ex muliere, factum ſub lege. Pro infirmitate
Eccl. 42 uerò, ſicut per quẽdam ſapientẽ dicit: Melior eſt iniquitas uiri, q̃ bene faciẽs mulier. Vir eñ, fortis
quilibet & diſcretus uocat: mulier uerò mẽs infirma uel indiſcreta accipit. Et ſæpe cõtingit, ut etiã diſcretus quiſq; ſubitò labat in culpam: atq; indiſcretus alius & infirmus bonã exhibeat operationem. Sed is qui indiſcretus atq; infirmus eſt: nonnunquam de eo quod bene egerit, amplius eleuatur, atque grauius in culpam cadit: diſcretus uerò quiſq; ex eo quod malè ſe egiſſe intelligit, ad diſtrictionis regulã arctius ſe reducit: & inde altius ad iuſtitiã proficit, unde ad tempus à iuſtitia cecidiſſe uidebatur. Qua in re rectè dicit: Melior eſt iniquitas uiri, q̃ bene faciẽs mulier: quia nonnunq̃ etiã culpa fortiũ, occaſio uirtutis ſit: & uirtus infirmorum, occaſio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine quid niſi infirmitas deſignat, cùm dicit: Homo natus de muliere? Acſi apertius dicat: Quid in ſe habebit fortitudinis, qui natus eſt ex infirmitate? Breui uiuens tempore, repleẽ multis miſeriis.] Ecce uiri ſancti uocibus, pœna hominis bre uiter eſt expreſſa: quia & anguſtiaẽ ad uitam, & dilatat ad miſeriã. Si enim ſubtiliter conſideret, omne quod hic agit, pœna & miſeria eſt. Ipſi etenim corruptioni carnis ſeruire ad neceſſaria atq; conceſſa, miſeria eſt: ut contra frigus ueſtimenta, contra famẽ alimenta, contra æſtum frigora requiran tur. Quòd multa cautela cuſtodit ſalus corporis, q̃ etiã cuſtodita amittit, amiſſa cum graui labore reparatur: & tamen reparata in dubio ſemper eſt: quid hoc aliud q̃ mortalis uitæ miſeria eſt? Quòd amamus amicos, ſuſpecti ne offendi ualeãt: formidamus inimicos, atq; ſecuri de eis nõ ſumus utiq;,

etenim

enim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quàm est: & nisi in statu suo arcta custodię disciplina tenearur, semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stante deseruit, statū quem habere potuit, amisit. Vnde nunc cùm ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cùm uerò ab intentione ascendendi resoluitur, sine labore ad ima reducitur. 28 Quia enim in ascensu labor est, in descensu ocium: intraturos per angustam portam dominus admonet, dicens: Contendite intrare per angustam portam. Dicturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, contendite: quia nisi mentis contentio feruear, unda mundi non uincitur, per quam anima semper ad ima reuocatur. Quia igitur homo uelut flos nascitur & cōteritur: quia sicut umbra fugit, atq; in statu suo nunquam permanet, quid in hac considerationē subiungat, audiamus. Sequitur: Et dignū ducis super huiusce modi aperire oculos tuos & adducere eum tecum in iudicium? Considerauit quippe superius & omnipotentis Dei potentiam, & infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & Deum, pensauit quis cum quo ad iudiciū ueniat. Vidit hinc hominem, inde conditorem, id est puluerē & Deū, & rectè ait: Et dignū ducis super huiusce modi aperire oculos tuos: Omnipotēti deo oculos aperire, est iudicia exercere, quē ferat uidere. Nam quasi clausis oculis non uult aspicere, quē non uult ferire. unde mox de ipso quoq; iudicio adiūgit: Adducere eum tecum in iudiciū? Sed quia contemplatus est ad iudiciū uenientem deum, rursum considerat infirmitatem suam. Videt quia mundus per semetipsum esse non possit, qui ut esse possit, de immunditia proceſſit, atque subiungit: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nōnne tu qui solus es? Is qui per se solus est mundus, mundare præualet immundā. Homo enim in corruptibili carne uiuens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirū eas traxit ab origine. Ipse quippe propter delectationem carnis eis conceptio, immunditia est. Vnde & Psalmista ait: Ecce enim in iniquitatibus cōceptus sum, et in delictis peperit me mater mea. Hinc est ergo quod plerunq; tentatur & nolens. Hinc est q̄ immunda quędam in mente patiſ, quāuis ex iudicio reluctēt: quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur uincere quod est. Quiſquis autem occultæ tentationis motus, atq; immunditiam cogitationis euiterit, nequaq̄ sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo iam ad locum munditiæ mente peruenit: conceptionis suæ uitiam respiciat per quam uenit: atq; inde colligat, quia ex sua uirtute non habet munditiā uiuendi, cui de immunditia factū est initium subsistendi. Potest uerò hoc in loco intelligi, quia beatus Iob incarnationem redemptoris intuitus, solum uidit in mundo hominē de immundo semine non esse conceptum: qui sic in mundum uenit ex uirgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neq; enim ex uiro & fœmina, sed ex sancto spiritu & Maria uirgine processit. Solus ergo in carne sua uere mundus extitit, qui delectatiō carnis tāgi nō potuit: quia nec per carnalem hue delectationem uenit.

Psal. 50

Luc. 13

B▸ GREGORII MORALIVM LIBER DVODECIMVS, continuans decimumquartū caput textus beati Iob.

Caput I

MOs iustorū est tanto solicitius præsentē uitam quàm fit fugitiua cogitare, quāto studiosius nouerint cœlestis patrię bona æterna perpędere. Ex his em quæ manentia intus aspiciūt, foris fugam rerū labentiū sub tilius attendunt. Vnde beatus Iob cùm de lapsu humani tēporis sententiā protulisset, dicens: Homo natus de muliere, breui uiuēs tempore, & rursum: Et fugit uelut umbra, & nunquā in eodem statu permanet adhuc de breuitate uitæ eius adiungit: Breues dies hominis sunt, nec merus mēsū eius apud te est. Hoc etenim apud nos uelut non esse considerat, quod tanta uelocitate transcurrit. Quia uerò apud omnipotentem Deū etiā labentia stant, apud eū esse numerū nostrorū mensium perhibet. Vel certè in diebus breuitas tēporis, in mensibus uerò quasi multiplicata dierū spatia designantur. Nobis ergo breues dies sunt. Sed quia uita nostra pōst tēditur, apud Deū numerus nostrorū mensium esse memoratur. Vnde & per Salomonem dicitur: Longitudo dierū in dextera eius. Sequitur:

Pron. 3

Quid sit quod Ezechię quindecim anni sunt additi ad uitam, cùm ei per Esaiam dictum sit: Morieris tu, & non uiues,

Cap. 11

CONstituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.] Nulla quę in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio ueniunt. Nam cuncta deus secutura prę sciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Statutum quippe iam homini est, uel quantum hunc mundi prosperitas fouerit, uel quantum aduersitas feriat, ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoque est quantum in ipsa uita mortali temporaliter uiuat. Nam & sanā nos quindecim Ezechiæ regi ad uitam additos omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc eum præscíuit esse moriturum. Qua in re quæſtio oritur, quomodo ei per prophetam dicatur: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non uiues: cui cùm mortis sententia dicta est, protinus ad eius lachrymas est uita addita. Sed per prophetam dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur: per largitatem uerò misericordiæ, illo eum tempore

4. Reg. 20

tempore ad mortem diſtulit, quod ante ſecula ipſe preſciuit. nec prophetæ igit̃ fallax, quia tẽpus mortis innotuit, quo uir ille mori merebatur, nec dominica ſtatuta conuulſa ſunt, quia ut ex largita te dei anni uitæ creſcerent, hoc quoq; ante ſecula præſixum fuit: atq; ſpatium uitæ quod inopinate
2 foris eſt additũ, ſine augmento in præſcientia fuit intus ſtatutum. Bene ergo dicitur: Conſtituiſti terminos eius qui præteriri nõ poterũt.] Quod tamen intelligi etiam iuxta ſpiritũ ualet: quia non nunc̃ in uirtutibus proficere conamur, & quædã dona percipimus, à quibuſdã uerò repulſi in imis iacemus. Nemo enim eſt, qui tantum uirtutis apprehendat, quantum deſiderat: quia omnipotens Deus interiora diſcernens, ipſis ſpiritalibus profectibus modum ponit: ut ex hoc homo quod apprehendere conatur & non ualet, in illis ſe non eleuet quæ ualet. Vnde ille quoq; egregius prædicator, qui raptus ad tertium cœlum fuerat, paradiſi ſi arcana penetrauerat, eſſe poſt reuelationẽ tranquillus atq; intentatus non ualebat. Sed quia omnipotẽs deus terminos conſtituit homini qui præteriri non poterũt, & eleuauit hunc ad cognoſcẽda ſublimia: & reduxit iterum ad infirma tolerãda, ut modi ſui menſuram aſpiciens, dum ſecurita tem comprehendere conaretur & non poſſet: ne per elationem extra ſe iret: per humilitatem coge retur intra ſuos ſemper terminos redire. Sequit:

Quòd ſancti quaſi mercenarij in laboribus huius mundi gemunt, & ad retributionis ſuæ denarium ſuſpirant. Cap. III

REcede paululũ ab eo ut quieſcat, donec optata ueniat ſicut mercenarij dies eius.] Hoc loco recede dicit, uim flagelli amoue. Quis em̃ ualet deo recedẽte requieſcere, cũ ſolus ipſe ſit requies & à quo quiſq; quanto longè fuerit, ſit tanto & in quietus? Itaq; ſi recede ab eo dicitur, ut intelligas feriendo. Apte autem ſubiungitur: Donec optata ueniat ſicut mercenarij dies eius. Mercenarius quanto longè eſt à ſine operis, tanto & à retributiõe mercedis. Ita uir quiſq; ſanctus in hac uita positus, dum longè ſe eſſe ab exitu uitæ præſentis cõſpicit, longè ſe eſſe ab æternis gaudijs gemit. Quid eſt ergo dicere. Recede paululũ ab eo ut quieſcat: niſi iam flagella uitæ præſentis ſubtrahe, & bona æternæ quietis oſtende. Vnde etiã de ipſa quiete addit: Donec optata ueniat ſicut mercenarij dies eius. Tunc nanq; homini optata ſicut mercenarij dies eius uenit, quando æternã requiem pro recõpenſatione ſui laboris acceperit. Quantũ uerò ad præſentis uitæ ſpeciem ſpectat, adhuc beatus Iob humanum genus multis miſerijs repletum, cũ ſit deſpectum inſinuat, quantumq; ipſa inſenſibilia ipſum præire uideantur narrat, cùm dicit:

Quòd ſanctorum mors in nobis per exemplum iuſtificat. Cap. IIII

LIgnum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum uireſcit, & rami eius pullulant: ſi ſenuerit radix eius in terra, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorẽ aquæ germinabit, & faciet co-

A mam quaſi cùm primum plantatum eſt. homo uero cùm mortuus fuerit & nudatus atq; conſumptus, ubi quæſo eſt?] Sed quia hoc iuxta literam patet, debemus ſenſum ad interiora reducere, & qualiter hæc iuxta ſpiritum intelligi debeant, perſcrutari. In ſcriptura etenim ſacra ligni nomine ali quando crux, aliquando uir iuſtus, aut etiam iniuſtus, aliquando uerò incarnata dei ſapientia figuratur: Crux etenim ligno ſignatur, cùm dicit: Mit tamus lignum in panem eius. Lignum quippe in panem mittere, eſt dominico corpori crucem adhibere. Rursum ligni nomine uir iuſtus aut etiam iniuſtus exprimitur: ſicut per prophetam dominus dicit: Ego dominus humiliaui lignum ſublime, & exaltaui lignũ humile. Quia iuxta eiuſdem ueritatis uocem: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, et qui ſe humiliat exaltabitur. Salomon quoq; ait: Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem: in quocunque loco ceciderit, ibi erit. In die etenim mortis ſuæ iuſtus ad Auſtrum cadit, peccator ad Aquilonem: quia & iuſtus per feruorem ſpiritus ad gaudia ducitur, & peccator cum apoſtata angelo, qui dixit: Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, in frigido ſuo corde reprobatur. Rursum per lignum incarnata dei ſapientia figuratur: ſicut de ea ſcriptũ eſt: Lignum uitæ eſt his qui apprehenderit eam: & ſicut ipſa B Sapientia dicit: Si in uiridi ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Hoc itaque loco cùm lignum præfertur homini, C quid homo niſi carnalis quiſq; accipitur? Et quid ligni nomine, niſi iuſti uniuſcuiuſque uita deſignatur? Lignum etenim habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum uireſcit: quia cùm in morte paſſionis pro ueritate iuſtus afficitur, in æternæ uitæ uiriditate recuperatur. Et qui hic uirebat per fidem, illic uireſcit per ſpeciẽ. Et rami eius pullulãt: quia plærunq; ex paſſione iuſti, fideles quiq; ad amorẽ cœleſtis patriæ, multiplicantur, & uiriditatem uitæ ſpiritalis accipiunt, dum hic pro deo fortiter egiſſe gratulantur. Sequitur: Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorẽ aquæ germinabit, & faciet comam quaſi cũ primũ plantatũ eſt.] Quid radix iuſti, niſi ſancta prædicatio: quia ab ipſa oritur, & in ipſa D ſubſiſtit. & quid terræ uel pulueris nomine, niſi peccator accipitur? cui uoce conditoris dicitur: Terra es, & in terrã ibis. Vel certè ſicut habet noſtra translatio, Puluis es, & in puluerem reuerteris. Iuſti igitur radix in terra ſeneſcit, & in puluere trũcus emoritur: quia apud corda prauorum, eius prædicatio deſpecta, cunctis cõtemptibus effœta creditur. Et in puluere truncus emorit̃: quia inter manus perſequentium corpus illius exanimatur. Iuxta Sapientiæ etenim uocẽ: Viſi ſunt oculis inſipientium mori, & æſtimata eſt afflictio exitus illorum. Sed iſte cuius radix in terra ſenuit, & in puluere truncus mortuus eſt, ad odorem aquæ germinat, quia per aſſlatum ſancti ſpiritus, in electorum cordibus exemplo ſui operis germen uirtutis facit. Aquæ etenim appellatione nonnunq; ſancti ſpiritus irrigatio deſignari ſolet, ſicut ſcriptum

Hier. 12

Ezec. 17

Luc. 14

Eccl. 11

Eſa. 14

Prou. 3

Luc. 23

Gen. 3

Sap. 3

Ioan. 4 Ioan. 7 ptũ est: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat, qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Et faciet comani quasi cùm primum plantatum est.] Succisõ trunco comam facere, est extincto corporaliter iusto, ipsõ suæ passionis exemplo multorum corda susciտare, & ex fide recta uiriditatem ueritatis ostendere. Bene autem dicitur: Quasi cùm primum plantatum est. Omne quod hic à iustis agitur, secunda plantatio est: quia prima uidelicet plantatio non opere iustorum, sed in præscientia conditoris est. Et quia cuncta quæ agunt electi, sicut prius interius conspiciuntur atq; disponuntur, ita postmodum exterius perficiũtur, bene dicitur: Faciet comam quasi cùm primum plantatum est, id est, uiriditatem suam ostendit in effectu operis, quam prius habuit in præscientia conditoris.

4 Potest etiam radix iusti, ipsa natura humanitatis intelligi, ex qua subsistit. quæ uidelicet radix senescit in terra, cùm natura carnis deficit in puluerem redacta. Cuius in puluere truncus emoritur: quia extinctum corpus à sua specie diffipatur: sed ad odorem aquæ germinat, quia per aduentum sancti spiritus resurgit. Et faciet comã quasi cùm primum plantatum est, quia ad illam speciẽ redit, ad quam percipiẽdam creatus fuerat, si in paradiso positus, peccare nolusset. quod fortasse etiam de domino ipso, scilicet bonorum omnium capite, ualet intelligi: iuxta hoc utiq; quod prædiximus, quia de semetipso ait: Si in uiridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Se enim lignum uiride, & nos lignũ aridum dixit: quia ipse in se uim diuinitatis habuit, nos uerò qui puri homines sumus, lignũ aridum, appellamur. habet ergo lignum spem, si precisum fuerit, quia rursum uirescit: quoniã & si occidi per passionem potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad uitæ uiriditatem uenit. Huius rami pullulant, quia resurrectione illius multiplicati, longè lateq; fideles creuerunt. Huius radix in terra quasi senuit, quia etius prædicatio Iudæorum perfidiæ despecta fuit. Et in puluere truncus emortuus est: quia in corde perfequentium, quod perfidiæ suæ uento leuabatur, contemptibilis & despectus est habitus: quia carne potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinauit, quia per uirtutem dei, extincta caro illius ad uitam redijt, iuxta quod scriptũ est: Act. 2 Quẽ Deus suscitauit à mortuis. Quia enim Deus trinitas est, extinctam carnem unigeniti filij sancta trinitas, id est pater & idẽ filius & spiritus sanctus resuscitauit. Et fecit comã quasi cùm primum plantatum est: quia illa Apostolorũ debilitas quę in morte illius expauit & negauit, & negando arguit: per resurrectionis eius gloriam rursus ad fidem uiruit. In cuius ligni comparatione quid omnis homo nisi puluis est? Vnde & subdit:

3 Homo uerò cùm mortuus fuerit, & nudatus atq; consumptus, ubi quęso est?] Nullus homo sine peccato est, nisi ille qui in hunc mundum non uenit ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipsa amissione iustitiæ morimur: concessa prius in para-

A nis subsequente consumimur. Homo itaq; peccator moritur in culpa, nudatur à iustitia, cõsumitur in pœna. Hanc nuditatẽ peccatoris filij tegere dignatus est pater, qui eo redeunte dixit: Cito pro- Luc. 15 ferte stolam primã. Prima quippe stola, est uestis innocẽtię, quam homo bene cõditus accepit, male à serpente persuasus perdidit. Contra hanc rursum nuditatẽ dicitur: Beatus qui uigilat, & custo- Apoc. 16 dit uestimenta sua, ne nudus ambulet. Vestimenta quippe custodimus, cùm præcepta innocentiæ seruamus in mẽte: ut cùm nos iudici culpa nudat, ad amissam redeuntes innocentiam pœnitẽtia operiat. Bene autẽ dicit: Vbi quęso est? quia peccator homo illic stare noluit, ubi cõditus fuit: hic ue rò ubi cecidit, diu esse prohibetur. Patriam uolens perdidit: à peregrinatione uerò sua quam diligit, inuitè expellit. Vbi ergo est qui in eius amore nõ est, ubi uerum esse est? Sequitur: Quomodo si re B cedant aquæ de mari, & fluuius uacuefactus arescat, sic homo cùm dormierit, non resurget.] Maremens hominis, & quasi fluctus maris, sunt cogitationes mentis, quæ aliquando per trã tumescũt, per gratiam tranquillæ fiunt, per odium cum amaritudine defluunt. Sed cùm homo moritur, aquæ maris recedunt, quia iuxta Psalmistæ uocem: In Psal. 145 illa die peribunt omnes cogitationes eorũ. Et rursum de moriente scriptum est: Amor quoq; & o- Eccl. 9 dium simul peribunt. Aresciտ ergo fluuius uacuefactus: quia subducta anima uacuũ remanet corpus. Quasi enim alueus fluminis uacuus, est corpus ex anime. Qua in re uigilanter intuendum est: quia uita præsens, uidelicet quousq; anima moratur in corpore, mari comparatur & fluuio. Aqua enim maris amara est, fluminis dulcis. Et quia hic uiuentes modo quibusdam amaritudinibus afficimur, modo autem dulcedine tranquilli ac mites inuenimur, præsentis uitæ decursus comparatione exprimitur maris & fluminis.

Quòd nisi prius elementa ardore solmantur, resurrectio mortuorum non sit. Cap. V

SEd in his durũ ualde uidet esse quod subdit: 6
Si homo cùm dormierit, non resurget.] Cur itaq; laboramus, si in resurrectionis retributione nõ rendimus? Quomodo autem dicit: non resurget, cùm scriptũ sit: Omnes quidem resurgemus, 1. Cor. 15 sed nõ omnes immutabimur? Et rursum: Si in hac uita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Et per semetipsam ueritas dicit: Oẽs qui in monumentis sunt, Ioan. 5 audient uocem eius, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionẽ uitæ. Sed subiuncta sententia indicat, quæ discretio in præmissa lateat. Nam subditur: Donec atteratur cœlum non euigilabit, nec consurget de somno suo.] Liquet enim quia non resurget, scilicet donec atteraտ cœli: quia nisi mũdi huius finis aduenerit, humanũ genus à somno mortis ad uitã nõ euigilabit. Nõ ergo quia omnino nõ resurgat, sed quia ante cõtritionẽ cœli hu manũ genus minimè resurgat, insinuat. Notandũ ẽq; est, cur postẽq; superius hominẽ mortuũ dixit,

inferius

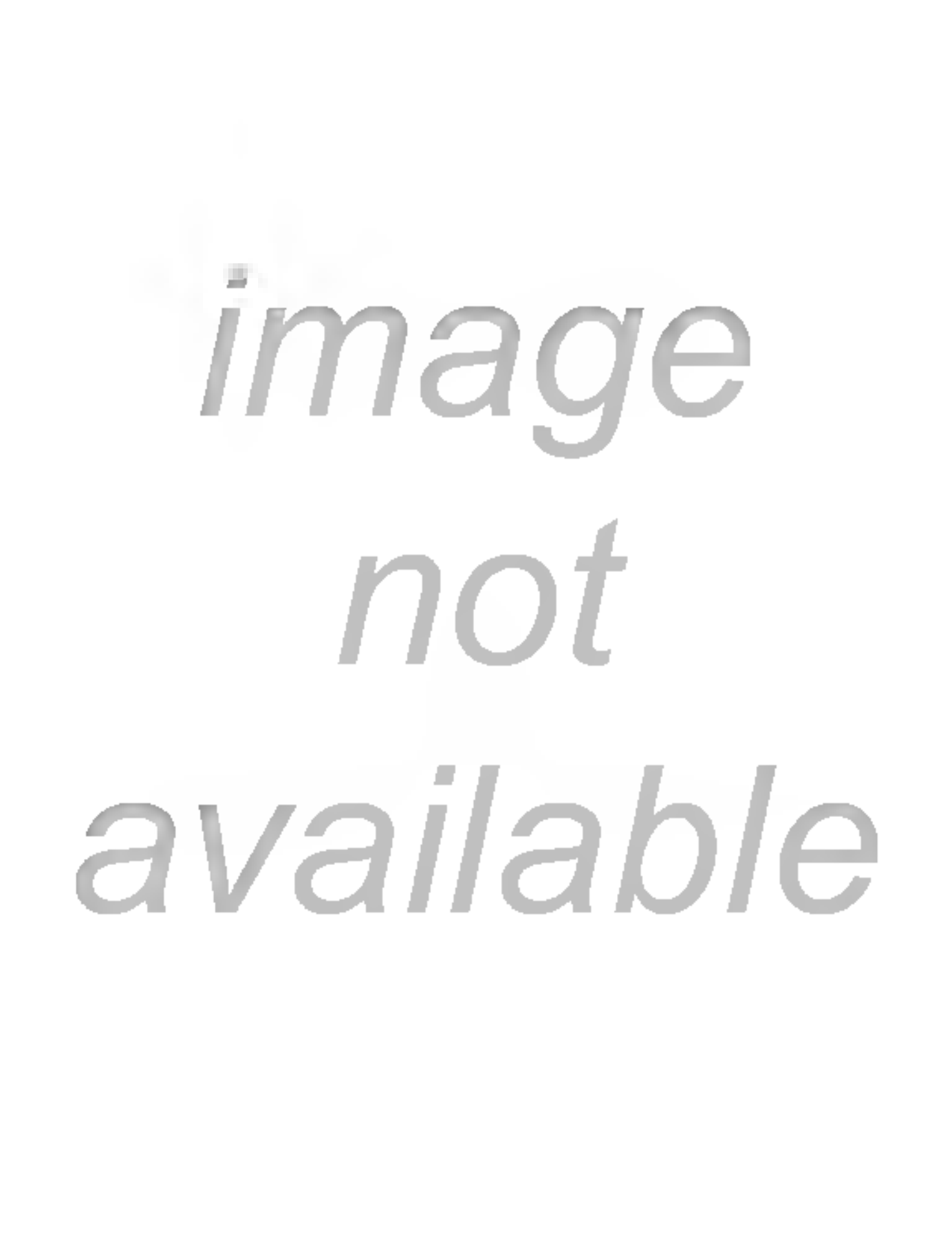
image
not
available

sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahãt. Quod nimirũ dum faciunt, exemplum nostri capitis sequunt. Passioni quippe dominus propinquãs, infirmantiũ in se uocem sumpsit dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: eorumq; timorem, ut abstraheret suscepit: & rursus per obedientiam uim fortitudinis ostendens, ait: Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu: ut cùm hoc imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, ut uoluntas conditoris nostri contra uoluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam à fortibus infirmitatis uerba suscipienda sunt: ut per eorum post prædicamenta fortia, infirmorum cor da gratius roborẽtur. Vnde beatus Iob cùm quasi dubitantis uerba protulit, dicens: Putas ne mortuus homo rursum uiuat? ilico sententiam suæ cer titudinis adiunxit, qua ait:

Certitudinẽ suã de resurrectione sanctus Iob indicat, qui immutationẽ suam tanto desiderio expectat. Cap. IX

9 CVnctis diebus quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea.] Qui itaq; immutationẽ suam tanto desiderio expectat, quàm sit de resurrectione certus insinuat: & cursum uitæ præsentis quantum despiciat innotescit, quia hũc militiam appellat. Per militiam quippe semper ad finem tenditur, & quotidie cõclusionis terminus expectat. Cursum itaq; uitæ huius despicit, & statum soliditatis requirit, qui per hoc quod mutabiliter militat, ad immutationem sui am peruenire festinat. Iusto quippe in hac uita sarcina suæ corruptionis onerosa est, quod utgiliæ defatigant. Somnus quæritur, ut ugiliarũ labor atq; anxietas temperetur: sed nonnunquam etiam somnus occidit. Fames corpus atterit, atq; ut eius necessitas repellatur, cibi requiruntur: sed sæpe & cibi grauãt, qui ad repellendum debilitatis grauamen quæsiti fuerant. Grauis itaq; est sarcina corruptionis, quæ nisi ita grauis esset, Paulus nequaquam diceret: Vanitati creatura subiecta est, nõ uolens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc. Sanctus ergo uir incorruptionis statum desideransdicat: Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. In qua immutatione quid agatur, adiungit:

Quòd tunc uocanti Deo respondeat, quando in incorruptione similis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non aperte respondet. Cap. X

VOcabis me, & ego respondebo tibi.] Respondere cuilibet dicimur, cùm eius factis congrua ad uicem opera reddimus. In illa igitur commutatione uocat dominus, & respondet homo: quia ante incorrupti claritatem, incorruptus homo ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousque subditi corruptioni sumus, autori nostro minimè respõdemus: quia dum corruptio ab incorruptione longè est, similitudo apta nostræ responsioni nõ est. De illa uerò immutatione scriptũ est: Cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniã uidebimus eũ sicuti est. Tunc ergo uocãti Deo uaciter respondemus, quando ad sumimæ incorruptiõis iustium incorruptibiles surgimus. Et quia hoc percipere creatura ex semetipsa non ualet, sed solius omnipotẽtis Dei dono agit, ut ad tantã incorruptionis gloriã permutet, rectè subiungit:

Quòd humana natura nisi Dei gratia erigatur, per se non consurgit. Cap. XI

OPer manuum tuarum porriges dexteram.] Ac si apertè dicat: Idcirco creatura corrupti bilis perfistere ad incorruptionẽ poterit, quia tuæ potestatis manu erigitur, et tui respectus gratia ut perfistat tenetur. Humana nanq; creatura eo ipso quòd creatura est, in semetipsa habet sub se defluere: sed a cõditore suo homo accepit, ut & super se contẽplatione rapiat, & in semetipso in incorruptione teneat. Creatura ergo ne sub se defluat, sed in incorruptione perfistat, ad incorruptibilitatis statũ autoris sui dextera leuat. Potest quoq; dextera nomine, filius designari: quia omnia per ipsum facta sunt. Operi igit manuum suarũ porrexit omnipotẽs Deus dexterã sua, quia ut abiectũ atq; in infimis iacens ad summa erigeret genus humanũ, incarnatum ad hoc unigenitũ misit. Ex cuius nobis incarnatione datum est, ut qui uoluntate propria in corruptionẽ cecidimus, uocanti nos Deo quandoq; ad incorruptionis gloriam, respondere ualeamus. Qua in re largitatẽ diuinę misericordiæ pensare quis ualeat, quòd ad tantam perducit gloriam, hominẽ post culpam? Pensat Deus malæ, quę facimus, & tamen per benignitatis suæ gratiã ea misericorditer relaxat. Vnde & subditur:

Quòd omnia nostra opera quasi in sacculo signillata sunt: quandiu non pœnitemus, donec excutiantur in iudicio: & quòd ea quæ hic pœnituimus, nequaquam Deus in ultimo examine iudicat. Cap. XII

TV quidem gressus meos dinumerasti, sed parcis peccatis meis.] Gressus meos dinumerat cùm singula quę nostra opera propter retributionem signat. Quid enim in gressibus, nisi unaquęq; nostra actio designat? Omnipotens itaq; Deus & gressus dinumerat, & peccatis parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiã in peccantibus conspicit, sed tamẽ hanc præueniente gratia ad pœnitentiam emolit. Culpas ergo dinumerat, cùm nosipsos ad singula quæ fecimus, deflenda conuertit: quas misericorditer relaxat: quia dum eas nos punimus, ipse nequaquã in extremo examine iudicat, Paulo attestante, qui ait: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; dijudicaremur. Vnde & adhuc subdit: Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatẽ mea.] Signãtur quasi in sacculo delicta nostra, quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interueniente diluamus, in secreto iudiciorum Dei sub quadã occultatione seruatur: ut quandoq; etiã

desigillo secreti extat ad publicum iudicij. Vnde
Deut. 32 etiam per Moysen dicitur: Nonne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis. Cùm uerò pro malis quæ iecimus, disciplinæ flagella attetimur, & hæc per pœnitentiã deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio puniendo reseruat. Signat igit delicta, quia ea hic subtiliter attendit ut seriat, curat uerò, quia hæc per flagellum funditùs relaxat. unde iniquitatem quoq; lapides persecutoris sui quem in terra prostrauerat, signando curauit, cùm de illo ad Ananiam
Act. 9 dixit: Vas electionis mihi est iste, ut portet nomẽ meum coram gentibus & regibus & filijs Israel. Ego enim ostẽdam illi, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Cui enim adhuc pro transactis excessibus uenturas passiones minatur: profectò hoc quod deliquerat, in corde signatum tenebat. Sed proculdubio delicta eius signãdo curauerat, quẽ uas electionis uocabat. Vel certè peccata nostra signanẽ in sæculo cũ mala quæ fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid nanq; est cor hominis, nisi sæculus Dei? Vbi dum studiosè eos spicimus per quanta deliquimus, peccata nostra quasi in Dei sæculo signata portamus. An nõ per eum suum Dauid signatum tenebat in sæculo,
Psal. 50 qui dicebat: Iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum corã me est semper? Et quia culpas quas nos intuendo & pœnitendo cognoscimus, pius nobis conditor relaxat, rectè post signata in sæculo delicta, subiungitur: Sed curasti iniquitatem meam. Ac si aperè dicat: Quæ modo signas ut pœnitendo uideam, agis procul dubio ne in retributione uideantur. Sequitur:

Quòd quibusdã subitis & repentinis tentationibus excellentes uiri, qui quasi montes sunt, aliquando ruant: & alij nonnulli leuis & mollibus blandimentis, quasi aquæ fluxu cõtinuo excauantibus fortè propositum mentis usq; in luxuriam sibi permittente Deo dissoluantur. Cap. XIII

MOns cadens defluit, & saxum transferẽ de loco suo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumit: & homines ergo similiter perdes. Hoc crebro agitur, ut cadentibus rupibus, saxum ad loca alia transferatur: ut aquæ lapides excauent, & paulatim terra alluuioni bus cõsumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est quod intertur: Et homines ergo similiter perdes. Quid est enim hoc quod cadenti monti, & saxo translato, quod excauato lapidi, & per alluuionem terræ consumptæ perditio humana comparatur, nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia duo sunt genera tentationũ? Vnũ quod in mente etiam iusti hominis per repentinũ euentum agitur, quatenus sic subito tentetur, ut hunc inopinato prouentu concutiat & prosternat, casumq; suum non nisi postquam ceciderit uideat. Aliud uerò quod paulatim uenit in mentem, & resistentem animum lenibus suggestionibus inficit: & omnes in eo uires iustitiæ non nimietate ira, sed alliditate consumit. Quia ergo alia est tentatio, quæ iustos plerunq; subita inuasione prosternit, dicatur: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo: id est, mens sancta, cuius locus iustitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tẽtatio quæ se cordi homini leniter infundit, omnemq; duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: Lapides excauant aquæ, quia uidelicet duritiam mẽtis absorbent affidua & mollia blandimenta libidinis, & lentum atque subtile uitium corrumpit durum & fortè propositum mentis. Vnde subditur:

Et alluuione paulatim terra consumitur.] Sic 12
ut emin insensate aqua paulatim terra consumitur: sic leniter sirrepente uitio, mens etiam fortis absorbetur. Vnde bene subiungitur: Et homines ergo similiter perdes.] id est, quia cùm tentationem iusto iudicio eius menti, qui stare in alto cernitur, repentè dominari permittis, cadere ac defluere montem facis, & cùm uoluntas ad uitium commutatur, quasi ad locum alium transfertur saxum. Cùm uerò tentationem lentam atque subtilem, sed tamẽ assiduam: eorum qui fortes esse creduntur, prætulere mentibus finis: quasi lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: quia nimirũ suggestione leni subacta mentis duritia mollit. Videamus, Dauid ille quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria prophe- 1. Reg. 11
tico spiritu ualuit contemplari: sed aspicianus quãm subito casu defluxit, qui dum in solario deambulans, alienã coniugem cõcupiuit et abstulit: eiusq; uirum cum damno sui exercitus interemit, repentino casu mons ceciderit, cùm mens illa mysteriis cœlestibus assueta, inopinata tentatione deuicta est: tamq; immanissimæ turpitudini subacta. Saxum itaq; de loco translatum est, cùm prophetæ animus à prophetię mysterijs exclusus, ad cogitandas turpitudines uenit. Videamus etiam qualiter lapides excauãt aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur. Salomon quippe immoderato 3. Reg. 11
usu atque assiduitate mulierum ad hoc perductus est, ut templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus, idolis construere templa non timuit. Sicq; factum est, ut ab affidua carnis petulantia, usq; ad mentis perfidiam peruenirẽt. Quid itaq; aliud quàm aquæ excauarunt lapidem: & alluuione paulatim terra consumpta est? Quia surrepente pauliser infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit. Considereat ergo beatus Iob utrasq; tentationes, uel subitam & immensam, uel lentam atque longiorem: conlideret casus hominum, & ex his quæ exterius accidunt, rapiat interius contemplationem, dicens: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur, & homines ergo similiter perdes, id est. Sieut hæc sensibilia modò subito corruunt, modò pauliser infusa aquarum mollitie consumuntur: ita etiam eum quem rationabilem cõdidisti, uel subita tentatione deijcis, uel longa ac lenta consumi permittis. Atq; mox eandem

rationabilem creaturam uerbis sequētibus explicat, dicens: Roborasti eum paululum, ut in perpetuum trāsiret.] Paululum roboratus est homo: quia hic uiuendi uires ad modicum accepit, ut in perpetuum transeat, ubi eius uitam terminus non concludat. Sed in hac breuitate ubi roboratus est, colligat unde in perpetuitate inueniat uel ut semper gaudeat, uel ut suscepta supplicia non euadat. Qui pro eo quod paululū roboratus est, ut in perpetuum transeat, aperte mox subditur:

Quòd sanctorum animæ quæ intus charitatem Dei uident, quod extra est non ignorant: carnalium uerò animæ, utrum filij, uel cætera quæ maximè amauerūt, bene uel male se habeant, nesciunt. Cap. XIIII

IMmutabis faciē eius, & emittes eum.] Facies hominis immutatur, cùm eius species morte attritur. Emittitur uerò, quia ab his quæ uolens tenuit, transire ad æterna cogit nolens: dumq; ad illa perducit hæc quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Vnde & additur:

13 Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.] Sicut enim hi qui adhuc uiuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeātur, ignorant: ita mortui uitam in carne uiuētium post eos qualiter disponatur nesciunt: quia & uita spiritus, longè est à uita carnis: & sicut corporea atq; incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum nō est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem uidēt, nullo modo credendum est quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quiq; quia amorem præcipuū filijs impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic uehementer amauerunt: ut siue nobiles, siue ignobiles sint filij nesciant, quorū eos semper cura fatigabat. quod tamē si intelligi spiritaliter debet, nō incongruè filiorum nomine, opera designantur:

1.Tim.2 sicut de muliere Paulus dicit: Quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur. Nobiles ergo sunt filij, recta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis quæ surrepunt, eius acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur, incertū est. Siue itaq; nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget: quia subtili examine discussa, utrum approbentur eius opera an reprobentur, ignorat. Et hic ergo homo in dolore laboris est positus, & illuc ducitur in timore suspicionis. Vnde adhuc de ipso præsentis uitæ labore subiungitur:

Attamen caro eius dum uiuit dolebit, & anima eius super semetipso lugebit.] De coniugibus Paulus dicit:

1.Cor.7 Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Sed tribulationem carnis hic pati possunt etiam iam qui spiritaliter uiuūt. Cur ergo inesse coniugibus carnis tribulatio quasi specialiter dicitur, quæ etiam à uita spiritalium longè nō est, nisi quòd hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiūt, qui carnis uoluptatibus delectantur? Bene autem dicitur: Et anima eius super semetipso lugebit: quia quisquis gaudere in se appetit, eo ipso iam in luctu est, quo à uera lætitia recessit. Vera quippe lætitia mentis, creator est. Dignum itaque est, ut in se semper homo mœrores inueniat, qui derelicto creatore, in se gaudium quærebat. Sequitur:

Caput decimumquintum beati Iob:

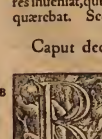

EFspondēs autem Eliphas Themanites, dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in uentum loquens, & implebit ardore stomachum suū? Arguis uerbis eum qui nō est æqualis tibi: & loqueris quod tibi non expedit. Quantū inte est, euacuasti timorē: & tulisti preces corā Deo. Docuit em iniquitas tua ōs tuū: & imitaris linguā blasphemantium. Condemnabit te os tuum, & nō ego: & labia tua respondebūt tibi. Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus: quid intelligis quod nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis: multo uetustiores quàm patres tui. Nunquid grande est ut consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibēt. Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Quid est homo ut immaculatus sit: & ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis: & cœli nō sunt mundi in conspectu eius: quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quod uidi narrabo tibi. Sapientes confitentur: & non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem: circumspectans undiq; gladium. Cùm se mouerit ad quærendum

panem, nouit quòd paratus sit in manu ce- A redarguant, ut iusti esse uideantur: & fit plerunq;
ius tenebrarum dies. Terrebit eum tribula- ut ad aperta contumeliarum uerba perueniant.
tio, & angustia uallabit eum: sicut regem Vnde adhuc subditur: Docuit enim iniquitas
qui præparatur ad prælium. Tetendit e- tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantiũ.]
nim aduersus Deum manum suam, & con- Iniquitas os docet, quando ex mala uita concipi-
tra omnipotentem roboratus est. Cucurrit tur, quod peius dicatur. Quia autem beatus Iob
aduersus eum erecto collo, & pingui cer- tanto in ore liber fuerat, quanto iustus in opere,
uice armatus est. Operuit faciem eius cras- ab amicis suis hæreticorum typum tenentibus, &
situdo, & de lateribus eius aruina depẽdet: de iniqua uita, & de audaci ore reprehenditur, ut
Habitabit in ciuitatibus desolatis, & in do- dicatur: Docuit enim iniquitas tua os tuum. Ac
mibus desertis, quæ in tumulos sunt redac- si apertè ei diceretur: Quod peruersè loqueris, ex
tæ. Non ditabitur, nec perseuerabit sub- peruersiore didicisti uita. Sæpe uerò hæretici dum
stantia eius, nec mittet in terram radicem quasi uenerantur Deum, eius mysteriis contradi-
suam. Non recedet de tenebris. Ramos e- cunt: & humilitatem putant, si ueritatem dene-
ius arefaciet flamma, & auferetur spiritus gant. Sunt nanque nonnulli qui Deo se iniuriam
oris eius ab eo. Non credat frustra errore irrogare existimant, si eum ueram carnem assum-
deceptus, quòd aliquo precio redimendus B psisse fateantur, aut si hunc ueraciter pro nobis
sit. Antequam dies eius impleantur, peri- carne mori potuisse crediderint. Cunq; Deo qua-
bit, & manus eius arescent. Lædetur quasi si plus honoris conantur tribuere, coguntur lau-
uinea in primo flore botrus eius, & quasi des ueras bonitatis illius negare. Quid enim est
oliua projiciens florem suum. Congrega- in charitatis suæ laude potentius, quàm ut illa si-
tio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuo- bi pro nobis digna ad susceptionem assumptione
rabit tabernacula eorum, qui munera li- faceret, quæ ci uidentur indigna? Sancta autem
benter accipiunt. Concepit dolorem, & Ecclesia ueram carnem, ueram mortem illius cos
peperit iniquitatem, & uterus eius præpa- fitetur, sed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo
rat dolos. contumeliam creditur. Vnde nunc dicitur: Et imi
taris linguam blasphemantium. Cui si quid in hoc
mundo aduersitatis euenerit, hoc ei contingere
ex ipsa hac iniuria suæ confessionis dicunt. Vn-
de adhuc subditur: Condemnabit te os tuum,
C & non ego, & labia tua respondebunt tibi.] Quia
enim ex errore confessionis existimant mala ad-
uersitatis erumpere, labia sua ei asserunt respon-
dere, ut culpa eloquij sit causa flagelli. Ali- 15
quando uerò eam comprimere quasi ratiocinan-
tes uolunt. Vnde Eliphas beatum Iob reprehen-
dere quasi ex ratione conatur, dicens: Nunquid
primus homo tu natus es, & ante colles forma-
tus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te
erit eius sapientia?] Ac si uerbis apertioribus di-
cat: Qui de æterno loqueris, pensa quia tempora-
lis es. qui de eius sapientia disputas, pensa quia
eius consilium ignoras. Sed quia ad hoc hæretici
uerba dominicæ defensionis assumunt, ut docti
esse uideantur, & dum diuinã gloriam defendere
uidentur, suam scientiam hominibus innotescit,
ipsa hoc Eliphas subiuncta uerba testantur, quilo
qui quidem de sapientia Dei cœpit, sed statim ad
suam elationem cecidit, dicens: Quid nosti quod
ignoremus, quid intelligis quod nescimus?]
Quæ uidelicet dicta patenter ostendunt, ex qua
mentis elatione prodeat, quicquid quasi ad domi
nicam defensionem sonat. Sequitur: Et senes
antiqui sunt in nobis, multo uetustiores quàm pa
tres tui.] Quia omnes hæretici à sua uniuersali
Ecclesia sunt egressi, testatur Ioannes, qui ait: Ex 1. Ioan. 2
nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Sed ut
ea quæ asserunt, commendare multis mentibus
hominum, quasi de antiquitate possint, antiquos
patres se habere testantur: atq; ipsos doctores Ec-
clesiæ, suæ professionis magistros dicunt. Cunq;
præsentes

Quòd cùm peruersi uera mala contra bonos non inue-
niunt, ficta fingunt, ut alijs derogando, ipsi iusti ui-
deantur. Cap. XV

14 RESpondens autem Eliphas Themanites, di-
xit: Nunquid sapiens respondebit quasi in
uentum loquens, & implebit ardore stomachum
suum?] Crebro iam diximus beatum Iob typum
sanctæ uniuersalis Ecclesiæ, amicos uerò illius hæ
reticorum speciem tenere: qui quasi ex defensio-
ne domini, occasione stultæ locutionis inueniũt,
& contumeliosa contra bonos uerba iaculantur.
Quibus cuncta quæ à fidelibus sentiuntur, quasi
in uentum prolata displicent. Vnde nunc dicitur:
Nunquid sapiens respõdebit quasi in uentum lo- D
quens? Nec bonorum uerba dicta rationis, sed sti
mulos furoris existimant. Vnde & subditur: Et
implebit ardore stomachum suum. Quia ea etiam
quæ se sciunt contumelioſe dicere, studeant sem-
per, ut dictum est, ex domini defensione palliare.
Vnde Eliphas subdit: Arguis uerbis eum qui
non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi nõ ex
pedit.] Nullum uerò existimant timorem domi-
ni habere, nisi cum quem potuerint ad suæ con-
fessionis stultitiã trahere. Vnde adiungit: Quan-
tum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces
coram Deo.] Tulisti dicitur, ab tulisti: ac si apertè
dicat: De tua iustitia præsumens, creatoris tui gra-
tiam despicis deprecari. Cùm enim uera mala hæ-
retici contra bonos non inueniunt, fingunt quæ

præsentes prædicatores despiciunt, de antiquorum patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: ut ea quæ ipsi dicunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur: quatenus hoc, quod rectitudine adstruere non ualent, quasi ex illorum auctoritate confirment. Quia uerò scriptum est:

Heb.12 Quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit, sæpe sancta Ecclesia mulris in hoc uita aduersitatibus laborat, & reproborum uita tanto sine flagello dimittit, quanto ad nulla præmia seruatur. Sed afflictiones sanctæ Ecclesiæ uidentes hæretici, eam despiciunt, & tot illam flagellis atteri, ex prauæ professionis meritò suspicantur. Vnde adhuc subditur: Nunquid grande est, ut consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibent.] Ac si patenter dicat: Si professionem fidei corrigeres, iamdudum consolationem à flagellis habere potuisses. Sequitur: Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?] Sæpe iustorum mens ita ad altiora contemplanda suspenditur, ut exterius eorum facies obstupuisse uideatur. Sed quia hanc contemplationis uim in occulto agere hæretici ignorant, hoc à iustis & recta sapientibus fieri magis per hypochrisim, quàm per ueritatem putant: quia hoc quod ipsi habere nequeunt, ineſſe ueraciter alijs non suspicantur. Sequitur:

Quòd sæpe iustorum & iniustorum similia sint uerba & opera, intentio tamen diuersa. Nota in sequentibus hæresim Manicheorum. Cap. XVI

16 QVid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?] Plerunq; iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri: quod beatus Iob fecerat, quem post iustitiam flagella deprimebant: sed cùm eorum dicta iniusti audiunt, hæc per elationem potius quàm per ueritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus uerba iustorum pensant, & dici humiliter posse uerba bona non existimant. Sicut enim grauis culpa est, sibi huc hominem arrogare quod non est: sic plerunq; culpa nulla est, si humiliter bonum dicat quod est. Vnde sæpe contingit, ut iusti & iniusti habeant uerba similia, sed tamen semper cor longè dissimile: & ex quibus dictis dominus ab iniustis offendi tur, in eisdem quoq; à iustis placatur. Nam Pha-

Luc.18 risæus ingressus templum dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: sed iustificatus magis publicanus, quàm ille exijt. Ezechias quoque rex cùm molestia corporis afflictus, ad extremitatem peruenisset uitæ, in oratio-

Esaiæ 38 ne compunctus dixit: Obsecro domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in ueritate & in corde perfecto. Nec tamen dominus hanc confessionem perfectionis eius despexit, aut renuit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Pharisæus se iustificauit in opere, & Ezechias iustum asseruit etiam in cogitatione, atque unde ille offendit, inde iste dominum placauit:

A Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens Deus singulorum uerba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur. Vnde beatus Iob cùm sua opera protulit, contra Deum nullo modo tumuit, quia ea quæ ueraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis, uera aliqua permiscere: & amici beati Iob quamuis in reprehensione eius omni modo fallantur, possunt tamen & quædam uera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphas sententiam Paulus Apostolus minimè prò tulisset, dicens: Apprehendit sapientes in astutia eorum. Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra

B beatum Iob rectè non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus uitium indiscretionis, & discutiamus uires rectitudinis. Sequitur: Quid est homo, ut immaculatus sit?] Eo enim ipso quod dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse ualet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Vbi additur: Et ut iustus appareat natus de muliere.] Primam quippe uiro iniustitiam mulier propinauit in paradiso. Quomodo ergo iustus apparebit, qui de illa natus est quæ in

C iustitiæ propinatrix extitit? Sequitur:

Quòd sancti qui propter excellentiam uitæ, cœli dicuntur, ex semetipsis ante districtum Dei iudicium, ad perfectũ munda esse non possunt. Cap. XVII

17 ECce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cœli nõ sunt mundi in conspectu eius.] Hoc cœlorum nomine repetit, quod sanctorum prius appellatione signauit. Nam de eisdem sanctis scriptum est: Cœli enarrant gloriam Dei. Qui per na-

Psal.18 turam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent, sed dum immutabili ueritati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cunq; ad hanc toto affectu se tenent quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti, uincant hoc quod in semetipsis mutabiles extiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quæ dam est? quæ dum rem quamlibet in aliam immutat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse quod non erat. Et de autore omnũ scriptum est: Qui so-

1.Tim.6 lus habet immutabilitatẽ, qua uidelicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscurarer fuerẽ, si hãc per alias uicissitudines permutarer: sed quia in Deo mutabilitas non uenit, nulla eius lumẽ umbra uicissitudinis intercidit. Bene aũt dicitur: Cœli non

Iob 15 sunt mundi in cõspectu eius: quia per semetipsos ante districtum Dei iudicũ hec ipsi esse mundi ad perfectũ possunt, qui mundi tiæ prædicatores fiũt, Ioanne attestante, qui ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Si igitur

1.Ioan.1 inter sanctos nemo immutabilis est, & cœli in conspectu eius non sunt mundi, qui apud se de iustitiæ opere præsumat? Vnde & subditur:

Quòd quasi aquas homo iniquitatem bibit, cùm sine timoris obstaculo peccatum deglutit. Cap. XVIII

QVanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem.] Qui immaculatũ prius hominẽ & iustum per se posse esse negauerat, hunc abominabilem & inutilẽ appellat: abominabilem scilicet propter immundi-tiam maculæ, inutilem uerò propter iniustitiã imperfectæ uitæ. Qui tamẽ abominabilis & inutilis intelligi & aliter potest. Aliquando enim homo peruersius quædam rectè agere uidetur, sed per ea quæ iniqua sunt, etiam ea quæ eius recta sunt, destruuntur. Et quia multum Deo displicent mala, neq; illa placent quæ uidentur bona. Qui ergo in malis suis Deo abominabilis est, in bonis est inutilis: quia dum se per praua opera Deo execrabilem exhibet, nec illud de eo quod rectum uidetur placet. Bene autem dicitur: Qui bibit quasi aquas iniquitatem. Hoc nanq; quod comeditur, eum mora glutitur, quia mandiẽdo glutiatur. Quod autem bibitur, tanto ad glutiendum moram non habet, quanto nullam &ad mandendum neceſſitatẽ habet. Culpa ergo quia *a stulto homine sine ulla re tractatione perpetratur, quasi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita sine timore facit, quasi potum iniustitiæ sine obstaculo glutit. Sequitur:

al. ab iniusto.

18 Ostendam tibi, & audi me: quod uidi, narrabo tibi.] Habent hoc omnes arrogantes proprii, ut cùm rectum quid uel parum senserint, in usum hoc elationis inflectãt, atq; unde per intellectum sibimetipsis altiores fiãt, inde per tumorem in foueam elationis cadant, secq; doctiores existiment, reuerentiam sibi amelioribus exigant, & docere sanctiores quasi ex autoritate cõtendant. Vnde nunc dicitur: Ostendam tibi, & audi me. Et quia cum minore autoritate docet is, qui audita, quàm is qui ea quæ uiderit loquit, ut fortiorẽ sibimet autoritatem Eliphas arroget, dicit: Quod uidi narrabo tibi. Quia uerò nonnunquam hæreticí de damnatis suis patribus confundũtur, & tamen eorũ sententias quasi cum autoritate ad medium proferũt, ex quorum stultitia iure reprobantur: rectè ipsa hæreticorum audacia subinfertur, cùm dicitur: Sapientes confitentur, & non absconduntur patres suos.] In quorũ & laudem prosiliunt, & eos uelut solos Ecclesiæ præfuisse gloriantur. Vnde adhuc subditur: Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos.] Sõlis suis patribus datam terram existimãt, quia solos errorum suorũ magistros rexisse ueraciter Ecclesiam putãt. Quis uerò alienus, nisi apostata angelus uocatur? Vnde & per Psalmistã de cunctis simul ma-

Psal. 53

lignis spiritibus dicit: Quoniã alieni insurrexerũt in me, & fortes quæsierunt animã meam. Hæretici igitur quia doctorũ suorum eorda apostatæ angelo existimãt non fuisse subiecta, trãsisse per eos alienum denegãt. Cui uideliceat alieno per unum quenquã transire, est iniquas in eorde eius cogitationes immittere. Vnde & per prophetæ uocẽ de malignis spiritibus cõgregantẽ animã dicitur: Et

A dixerunt animę meæ, incuruare ut trãseamus. Sed Eliphas Themanites quia quædã narraturus audiri uult, quamuis multa quæ dicenda sunt sciat, sed quia beato Iob dieẽda non erãt nescit: audiamus sententias quas certa beatũ Iob protulit. Nec enim debemus cui, sed solũ pensare quid dixit. Sequit:

Esaie 51

Quòd sancti etsi ad horam insolescant, nequaquam tamen in superbia perseuerant. Cap. XIX.

CVnctis diebus suis impius superbit.] Solẽt etiam electi in quibusdam suis cogitationibus atq; actibus superbire. Sed qui electi sunt cunctis diebus suis superbire non possũt: quia prius q̃ uitam finiant, ad humilitatis metum ab electione corda cõmutant. Impius uerò diebus suis omnibus superbit, quia sic uitam terminat, ut ab elatione minimẽ receedat. Circumspicit quod tempo ralíter floret, & pensare negligit quo in æternam ducitur: In hac uita carnis fiduciam ponit, eaq; diu permanere existimat, quæ ad præsens tenet. Solidatur in elatione animus, in despectum adducitur omnis propinquus: quãm repentina mors surrepat, nunquam considerat: quãm sit eius incerta felicitas, nunquam pensat. Qui si ineertitudinem sua gacis uitæ conspiceret, ineerta pro certo nequaq; teneret. Vnde & bene subditur:

B

Quòd Deus non attendat quantum quisq; faciat, sed quantum uelit. Et quòd ideo finem nostrum latere nos uoluit, ut semper ad mortem parati simus. Cap. XX

ET numerus annorum incertus est tyrannidis eius.] Superbire enim minimẽ debuisset, etiam si annorum suorum numerum certum habere potuisset, ut sciens quantum uiuueret, præsciret quando se ab elatione remoueret. At postq; præsens uita semper ineerta est, tanto semper mors surripiens timeri debet, quanto nunq; præuideri ualet. Bene aũt superbiam impij, tyrannidem uocat. Propriè enim tyrannus dicit, qui in cõmuni republica non iure principat. Sed sciendũ est, quia omnis superbus iuxta modũ proprii tyrannidem exercet. Nam quòd nonnunq; aliius in republica, hoc est per aeceptã dignitatis potentiam, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latẽtem nequitiã hoc exerceet apud se in cogitatione sua. Nec intuetur dominus quantum quisq; mali ualeat facere, sed quantũ uelit. Et cùm deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus: quia & si exterius non affligit proximos, intrinsecus tamẽ habere potestatem appetit ut affligat. Et quia omnipotens Deus corda pensat, iam in eius oculis impius egit quod cogitauit. Ad hoc autẽ conditor noster latere nos uoluit finem nostrum, ut dum ineerti fumus quan do moriamur, semper ad mortem parati inueniamur. Vnde rectè postq; dictũ est: Cunctis diebus suis impius superbit, adiungit: Et numerus annorum ineertus est tyrannidis eius. Ac si apertè diceret: Cur quasi de certo extollit, cuius uita sub pœna incertitudinis tenetur? Sed omnipotens Deus prauè agentibus non solum uentura supplicia reseruat, sed eorum corda hic etiam ubi delinquunt,

C

D

19

pœnis

pœnis implicat, ut eo ipso quo peccãt, semetipsos feriant, ut semper trepidi semperq; suspecti mala ab aliis pati metuant, quæ se aliis fecisse meminerunt. Vnde adhuc de hoc impio subditur:

Quòd reprobi non tantũ ad futura supplicia reseruãtur, sed iam hic eorũ corda conscientiæ igne torquentur. Cap. XXI

26 SOnitus terroris semper in auribus illius, & cũ pax sit, ille insidias suspicatur.] Nil autem sim plici corde fœlicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab aliis formîdet. Habet em quasi arcem quandam fortitudinis simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Vnde bene per Salomonem dicitur: In timore domini, fiducia fortitudinis. Qui rursum ait: Secura mens, quasi iuge conuiuium. Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contrà mens praua semper est in laboribus, quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit ne hæc sibi ab aliis inferantur. Et quicquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit undiq; suspecta, undiq; trepida. Omnis qui ad memoriam uenit, exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas securitatis deest, huic proculdubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit, ut illi qui libet proximus suus simpliciter loquatur, nil aduersum cogitet. Sed cùm pax sit, ille insidias suspicatur, quia qui semper doloſe agit, simpliciter erga se agi nõ æstimat. Et quia scri

Prou. 18 ptum est: Impius cùm in profundũ uenerit peccatorum, contemnit: inuolutus iniquitatis suæ tenebris, iam de luce desperat. Vnde sequitur: Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucẽ, circumspectans undique gladium.] Quia dum ferirí se undiq; insidijs credit, salute desperata, semper 20 ad nequitiã excrescit. Aliquando uerò iste peruersus etiam superna iudicia attendit, & super se hæc euenire metuit. Sed cùm stipendiũ uitæ præsentis quærit, hæc eadem iudicia quæ metuere cœperat, auaritiæ deuictus insania contemnit. Et qui dem mori se posse in peccato existimat, sed tamen à peccato non cessat. Vnde & subditur: Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd para tus sit in manu eius tenebrarum dies.] Panis etenim, stipendium uitæ præsentis, tenebrarum uerò dies, tempus ultionis accipitur. In actu itaq; suo aliquando iste peruersus iram superni iudicis perpendit præsentẽ, sed à malo nõ auertitur, ut etiam ipsa quoq; ab eius interitu ualeat auerti. Accusante se autem conscientia ferirí metuit, sed tamẽ sem per auget quo feriatur. Contemnit reditum suum, desperat uenisam, superbit in culpa, sed ramen testem suæ nequitiæ intus habet timorem. Et quamuis praua uideatur foris audaciter agere, de his tamen apud semetipsum cogit trepidare. Vnde scri

Sap. 17 ptum est: Cùm enim sit timida nequitia, dat testimoniũ condemnationi, quia cùm illicita quisquis perpetrat, pauet quod facit: & apertus damnationis testis, est ipse timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non uincitur quod timetur. De quo & adhuc subdit: Terrebit eum tribulatio, & angustia uallabit eum, sicut regẽ qui præparatur ad prælium.] In omne quod iniquus agit, tribulatione & angustia uallatur, quia cor eius anxietate & suspicione cõfunditur. Alius occultè appetit ui aliena diripere, qui laborat in cogitationibus ne deprehendi ualeat. Alius relicta ueritate mentiri deliberat, ut audiẽtium animum fallat. Sed quantus labor est follicitè custodire, ne ipsa eius fallacia deprehendi queat? Ponit quisp ea ante oculos quid sibi à ueritatem scientibus responderi possit, & cũ magno cogitatu pertractat, quomodo per argumẽta falsitatis, documẽta ueritatis exuperet. Hinc inde se circumtegit, & contra hoc ubi deprehendi potuerit, ueritati similem responsionem quærit: qui si uelit uerum dicere, utiq; sine labore potuisset. Plana quippe ueritatis uia, et graue est iter mendacij. Vnde & per prophetam dicitur: Docuerunt enim linguã suam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laborauerunt. Bene ergo dicit: Terrebit eum tribulatio, & angustia uallabit eum, quia apud semetipsum in labore timoris deficit, qui securitatis sociam uiam ueritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad prælia comparatur, quia in eo ipso malo quod agit, & terret, & festinat, & ex conscientia trepidat, & ex delide rio anhelat, metuit & superbit, paueſcit suspicionibus, & mentẽ per audaciam erigit. Sciendum quoq; est, quia rex qui præparatur ad prælia, si de hoste suspectus est, ut eundem quoq; quem ducit exercitũ metuat, ne labefactetur, ne destitutione militũ, ia culis pateat inimicorũ. Iniquus ergo angustia uallatur, sicut rex qui præparat ad prelium: quia uidelicet falsa agens, falsa loquens, formidat, ne suos amitat milites, id est argumenta falsitatis, & ueritatis iaculis pateat, si ei fortasse defuerit quod ex fallacia opponat. Sed quamuis animus trepideꝛ, quamuis conscientia accuset, cupiditate tamẽ sua iniquus uincitur, & suppresso pauore, audaciam de iniquitatibus sumit. Et sæpe etiã ultionem mentí proposita, se contra Deũ erigit, quelibet ab eo aduersa perpeti deliberat, dũmodo hic, dum ualet, omne quod placet agat. Vnde & subditur:

Quòd hi cõtra Deum manũ tendunt, qui mala agentes Deum contemnunt: & pingui contra eum cernice armantur, qui ex opulentia rerum secularium inflati, quasi ex pinguedine uitæ præsentis contra creatorem se erigunt. Cap. XXII

TEtendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruicẽ armatus est.] Hæc de ipso iniquorũ capite, scilicet antichristo, apertius sentiunt, qui cõtra Deũ manum erigens, roborari dicitur, quia paruo tem pore permittit exaltari, ut cùm ad modicum gloriari finitur, eo in perpetuũ atrocius puniatur. Sed quia eius membra sunt omnes iniqui, hoc quod in fine mundi ille tunc singulariter actурus est unus, uideamus modo qualiter à malis agatur singulis. Sunt nanq; nõnulli, qui & si qua aliquando agere contra omnipotentis Dei iudicium nituntur, ipsa

impossibilitate explende quæ uoluntatis fracti, ad semetipsos respiciunt, atq; ad eum quem contemnere uoluerant, cõuertuntur: & qui discedere longè poterãt, si quod uellent implere ualuissent, per hoc aliquando saluantur, quia quod nequiter uoluerunt, implere nequiuerũt. Vnde ad se reducti, cuius sint conditionis aspiciunt, & plangũt se contraria ueritati uoluisse. Et sunt nonnulli qui hoc quod peruersè contra Deum appetunt, iusto Dei iudicio, implere nequius permittũtur. Et cùm eos malitia accendit, potentia roborat, tanto iam semetipsos in errore cognoscere nequeunt, quanto in rebus affluentibus extra se semper per potentiam trahuntur. De quorum nunc intentione dicitur: Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.] Contra Deum quippe manum tendere, est in operatione praua, despectis Dei iudicijs, perseuerare. Et quia tunc magis irascit Deus, quando permittit impleri quod ualtem concipi in cogitatione nõ debuit, contra omnipotentẽ iniquus iste roboratur: quia prosperari in mala sua actione permittitur, quatenus & peruersa faciat, & tamẽ fœliciter uiuat. De quo adhuc subditur. Cucurrit aduersus eum erecto collo.] Erecto collo contra Deum currere, est ea quæ creatori displicent, cum audacia perpetrare. De quo rectè dicitur: Cucurrit, id est, in malo opere obstaculum de aduersitate non habuit. De quo adhuc additur: Et pingui ceruice armatus est.] Pinguis ceruix est opulenta superbia, affluentibus rebus quasi multis carnibus fulta. Potẽs igit̃ iniquus pingui ceruice contra Deũ armatur, quia rebus temporalibus tumens, contra præcepta ueritatis, quasi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas, nisi quædam macies, & quid rerum abundantia, nisi pinguedo est uitæ præsentis? Pingui ergo ceruice se contra Deũ erigit, qui tẽporalem abundantiam in superbiam assumit. Habent enim hoc potẽtes & iniqui proprium, ut fallacibus diuitijs occupati ueras Dei opes negligãt, & quanto minus quod uerum est inquirunt, tanto amplius falsis diuitijs extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum quia occupat, excæcat. Vnde adhuc aptè subiungitur: Operuit faciem eius crassitudo.] Visus quippe in facie est in qua & prima corporis honorabilior pars est. Non ergo immeritò mentis intentio per faciẽ designatur, quam quolibet uertimus, illuc uidemus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terre narum rerum abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante Dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggrauat. Quibus tamẽ nec solum sufficit ut ipsi superbiant, nisi & hi qui eis coniuncti sunt de eorũ pinguedine etiã ipsi glorientur. Nam sunt nõnulli qui patronis maioribus adiuti superbiũt, & de eorum potentia contra inopes extolluntur. Vnde & adhuc subditur: Et de lateribus eius aruina dependet.] Quia aruina pinguedo carnis est, & latera dicere druitũ solemus hos quos eis coniunctos cernimus, aruina de eius lateribus dependet: quia

A quisquis potenti & iniquo adhæret, ipse quoq; de eius potentia uelut ex pinguedine rerum tumet, ut patroni peruersi iniquitatẽ sequens Deum non timeat: quos ualet & quantum ualet pauperes affligat: de gloria temporali cor eleuet. Cùm ergo talis est qui iniquo potẽti adhæret, de eius profecto latere aruina dependet. De quibus adhuc subditur:

Habitabit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.] Quia enim à conuersatione conuentiũ ciuitas appellatur, ciuitates desolatæ sunt ipsi obsequentium cunei peruersorum, quorum clamoribus peruersus iste laudat, cùm ad praua opera per nequitiam rapitur. Vnde scriptũ est: Laudatur peccator in desiderio animæ suæ, & qui iniqua agit benedicitur: Domus uerò desertæ, sunt cogitationes pravæ, quas iniquus iste inhabitat, quia per omne quod agit, iniquorum hominũ placere cogitationibus appetit. Quæ ciuitates desolatæ, & domus desertæ rectè nominantur: quia nisi omnipotens Deus talium conuersationes cogitationesq; præcedenti bus eorum culpis relinqueret, ad grauiora perpetranda minimè peruenirent. Bene autem dicitur: Quæ in tumulos sunt redactæ. Ruentia nanq; do morum atq; ciuitatum ædificia tumulos faciunt, quoniã dum prauj quiq; confusis actionibus sibimetipsis ad peruersa opera sunguntur, ostendunt procludubio quia de ædificio uitæ ceciderũt. Sequitur: Non habitabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam.] Quòd hic, non habitabitur, dictum est: in quibusdam codicibus reperi, non ditabit: sed sensus non discrepat, quamuis à se sermo discordet. Ille enim uirtutibus ditatur, cuius mentẽ inhabitat omnipotens Deus. Sed quia superbi cogitatio ab autoris sui gratia non inhabitat, profectò per hoc uirtutibus non ditatur. Propter hoc ergo quòd interius est uacuus, dicatur, nõ inhabitabitur: propter hoc uerò quòd transitorium foris tumet, rectè subiungitur: Nec perseuerabit substantia eius. Ac si aperte dicat: Hoc quod habere uidetur exterius, transit: & illud quod transire nõ poterat, interius non habet. Vnde & aptè subiungitur: Nec mittet in terram radicẽ suam.] Quòd si de hac terra dictum accipimus, liquet procludubio, quia arbor quæ in terra radicem nõ habet, uel tenuissimis cõmota flatibus cadit. Et superbus quisq; dum contra omnipotentem dominum roboratur, dum currit erecto collo, & pingui ceruice contra autorem erigitur, stare quasi arbor uidetur. Sed status eius sine radice est: quia uelut ad lenem flatum, sic ad motum occultæ sententiæ uita eius eruitur. Sin uerò hoc loco terram, æternæ uitæ retributionem accipimus, de qua propheta ait: Portio mea in terra uiuentium, iniquus iste in terram radicem suam non mittit, quia nunquam ad æternæ uitæ desiderium, cordis sui cogitationes plantat. Quod enim radix arbori, hoc unicuiq; hominum cogitatio sua est: quia in hoc quod exterius uidet, per illud tenet quod exterius nõ uidetur. Vnde & per prophetã dicitur: Mittit radicẽ deorsum, & faciet fructum

B

Psal. 9

C

12

D

Psal. 141

24

Esaie 37

fructum sursum. Cùm enim cogitationē nostram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, ut retributionis fructum superius faciamus. Sequitur: Non recedet de tenebris.] Si superbus iste à culpa ad iustitiam redire voluisset, de tenebris recederet. Sed quia luceam iustitiæ nō quærit, de tenebris non recedit. Cuius etiam exemplo hi qui ei adhærent, in terrenis profectibus ambitum, auaritię facibus accenduntur, desiderioru carnalium ignibus uruntur. Vnde & subditur: Ramos eius arefacit flamma.] Si enim sibi quosdam æternā patriam quærētes adiungeret, ramos in se uirides haberet. Sed quia ipsi quoq; qui ei coniuncti sunt, terrenis desiderijs æstuant, dum desideriorum flamma, clientium cius animos accendit, scilicet ramos eius arefacit, ut fructum boni operis non ferant, quia ad appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene autem subditur: Et auferetur spiritu oris sui.] Superbus etenim quisq; quo in hac uita plus ualet, eo sibi linguæ frena audacius relaxat, ut loquatur peruersa quęlibet, nullumq; de uerbis suis metuat, istos cōtumelijs feriat, illos maledictionibus iaculetur. Nonnunquā uerò in blasphemiam contra cōditorem rapitur, sicut de talibus per Psalmistam dicitur: Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorū transiuit super terram. Vnde & diues in igne positus, stillari sibi aquā ex digito Lazari in linguā postulat. Qua ex re intelligit, quia ubi amplius peccauerat, ibi atrocius ardebat. Rectè ergo nunc dicitur: Et auferetur spiritu oris sui: quia eo percussionis sententiam accepit, quo oris sui spiritum sub diuina formidine non restrinxit. Sequit:

Psal. 72

Luc. 16

Quòd eleemosynæ ex rapinis pauperum, uel ex aliis malis operibus contractæ non suscipiat Deus. Et qui in his diuites sunt, nullo precio redimantur. Cap. XXIII.

NOn credit frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimēdus sit.] Quotiens post culpam eleemosynas facimus, quasi pro prauis actibus precium damus. Vnde & per prophetam de eo qui hæc nō agit, dicitur: Non dabit Deo propitiationem suam, nec precium redemptionis animæ suæ. Nonnunquam uerò diuites elati, inferiores opprimunt, & aliena rapiunt: & tamen quasi quædam alijs largiunt: & cùm multos deprimāt, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt, & pro iniquitatibus quas nunquam deserunt, dare precium uidentur. Sed tunc eleemosynæ precium nos à culpis liberat, cùm perpetrata plangimus, & abdicamus. Nam qui & semper peccare uult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra precium tribuit, quia non redimit animam quam à uitijs non compescit. Vnde nunc dicit: Non credat frustra errore deceptus quòd aliquo precio redimendus sit. Quia eleemosyna superbi diuitis eū redimere non ualet, quam perpetrata simul rapina pauperis ante Dei oculos ascendere nō permittit. Quod fortassē intelligi aliter potest, quia sæpe superbi diuites cùm eleemosynā tribuunt, non hanc pro æternæ uitæ desiderio, sed pro extenden-

Psal. 48

A da uita temporali largiuntur, mortem se posse differre donationibus credunt. Sed non credat frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus sit, quia obtinere ex impensō munere non ualet, ut finem debitum euadat, cuius etiam nequitia intercidit uitam. Vnde & subditur: Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius aresecent.] Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia nec augeri possunt, nec minui: nihil contingat ut ita præsciant, ut aut eum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentū dierum meruit impensione lachrymarum: & sicut de peruersis scriptū est: Indisciplinatis obuiat mors. Sed sæpe iniquus quāuis in occulta Dei præscientia longa uitæ eius tem-
B pora non sint prædestinata, ipse tamen quia carna liter uiuere appetit, longos animo dies proponit. Et quia ad illud tempus peruenire nō ualet quod expectat, quasi antequam dies illius impleatur, perit. Quod tamē intelligere & aliter possumus. Pleruncq; enim quosdam cernimus & peruersè agere, & uitę ad senectutem ultimā peruenire. Quomodo enim dicitur: Antequam dies eius impleantur, peribit: cùm in quibusdam sæpe uideamus, quia ætate longa iam membra deficiunt, & tamen prauitatem suam eorum desideria exequi non desistunt? Sunt nancq; nonnulli qui post ultam perditam, ad semetipsos redeunt, & accusante se conscientia, peruersa itinera relinquunt, cōmutant opera, antiquæ fuæ prauitati cōtradicunt, terrenas
C actiones fugiunt, desideria superna sectantur, sed priusquam in eisdem sanctis desiderijs solidentur, per torporem mentis ad ea quæ dijudicare cœperant, redeunt: atque ad mala quæ fugere disposuerant, recurrunt. Quia enim sæpe contingit ut pro utilitate multorum, etiam sancti uiri exterioribus actibus seruiant, & populorum gubernationibus occupentur, hoc infirmi aspicientes, & per uetustam adhuc superbiam quærentes imitari, exterioribus se actionibus inserunt: sed quanto ad eas nō eruditi spiritaliter ueniunt, tanto eas carnaliter exequuntur. Nisi enim prius cor longo studio, & diutina cōuersatione in desiderijs cœlestibus consuescat, cùm ad exteriora agenda refunditur, ab
D omni statu boni operis eradicat. Vnde rectè quo que de hoc iniquo dicitur. Antequam dies eius impleantur, peribit.] Quia & si quid boni fortassē cœpit agere, priusquā in eo per longitudinem temporis consuescat, ad exteriora relabitur, & peruertè deserit, quæ rectè inchoasse uidebatur. Vnde & aptè subditur: Et manus eius aresecent.] Quia dum exterioribus actibus intempestiuè inuoluitur, ab omni nimirum bona operatione sic catur. Vnde adhuc bene subditur:

Quòd hypocritæ ideo aridi & infœcundi sunt in conspectu Dei, quia cor à bonitatibus operis sui congregant. Cap. XXIIII.

LÆdetur quasi uinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florē suum. Congregatio eni hypocritæ sterilis.] Notandū quòd sic de hoc iniquo generaliter loquitur, ut tamē di-

tinus

uinus sermo ad specialem eius nequitiam deriue-
tur. Qui enim dicens: Lædetur quasi uinea in pri-
mo flore botrus eius, & quasi oliua proficiens flo-
rem suum, protinus subdit: Congregatio enim hy
pocritæ sterilis, patenter indicat, quia in hoc iní-
quo reprobationis sententiam contra eius hypo-
26 crisin ferat. Sed nũc pensandum nobis est, qua-
liter hypocrita sicut uinea in primo flore, uel sicut
oliua florem proficiens lædatur. Si florentem ui-
neam per inæqualitatem aeris immoderatum fri-
gus attigerit, protinus ab omni humore uiridita-
tis arefacit. Et funt nonulli qui poſt peruerſa itine
ra, ſanctas uias ſectari appetunt, ſed priuſquam in
eis, ut diximus, deſideria bona roborent, quædam
illos præſentis ſeculi proſperitas accipit, quæ eos
rebus exterioribus implicat, & eorum mentem
dum à calore intimi amoris retrahit, quaſi ex fri-
gore extinguit, & quicquid in eis de uirtutum flo
re apparere uidebatur, interficit. In terrenis quip-
pe actibus ualde frigeſcit animus, ſi nec dum ſue-
rit per intima bona ſoliditatus. Vnde neceſſe eſt ut
loca maiora uel exteriora opera quæ humanis
ſunt neceſſitatibus profutura, illi exercenda ſuſci
piant, qui hæc diiudicare atq; ſub ſemetipſi preme
re ex uirtute intima nouerunt. Nam cũm infirmus
quiſq; uel ad locum regiminis, uel ad exteriora a-
genda trahit, quo quaſi extra ſe dicit, eradicatur:
quia & arbor quæ radices in altum prius nõ mit-
tit, citius uentorũ impetu ſternitur. Si ſe ad altum
uertice extollit, eo citius ad ima corruit, quo altius
in aere ſine radicibus excreuit. Nonnunq; uerò
florentẽ uineam nõ frigus, ſed æſtus arefacit. Cũq;
immoderato calore tangit, diſcuſſo flore botrus
tabeſcit. Et plerunq; contingit, ut hi qui ad bona
opera recta intentione non ueniunt, cùm placere
ſe hominibus uident, ad exercenda hæc eadem o-
pera uehementius accendantur, humanis placitu
ra oculis agere anxiè ſtudeant, & quaſi in ſancto
ſtudio ferueſcant. Quid itaq; iſtos, niſi in flore æ-
ſtus cõtingit, quos humanæ laudis appetitio à fru
ctu alienos facit? Vnde & bene ſubditur: Et quaſi
oliua proijciens florem ſuum. Oliua quippe cùm
in flore eſt, ſi immoderata nebula tangitur, à ple-
nitudine fructũ uacuatur. Et quotiens inchoan-
tes quiq; bona opera, laudari ab aſpicientibus cœ
perint, atq; in ſuis laudibus delectari, fit caligo in-
telligentiæ in cogitatione, utſam diſcernere ne-
queant qua intentione quid faciant, & fructũ per-
dant operis, uelut ex nebula fauoris. Vnde bene
Cant. 7 per Salomonẽ dicitur: Mane ſurgamus ad uineas,
uideamus ſi floruit uinea, ſi flores fructus partu-
riunt. Florent quippe uineæ, cùm mentes fidelium
bona opera proponunt. Sed fructus non parturi,
ſi ab eo quod propoſuerint, aliquibus uitiis errori-
27 bus infirmantur. Non ergo intuendum eſt ſi ui-
neæ floreãt, ſed ſi flores ad partum fructuum con-
ualeſcant, quia mirum nõ eſt ſi quis bona inchoet,
ſed ualde mirabile eſt, ſi intentione recta in bono
opere perduret. Vnde ſit plerunq; ut ſi in bono o-
pere recta intentio non tenetur, etiam ipſum hoc
opus quod bonũ creditur, amittatur. Nam quoſ-

A dam ſæpe uidimus terrenaquæ poſſederant reli-
quiſſe, & nil iam tranſitorium quærere, nullis pro
hac uita iurgijs immiſceri. Cùm itaq; hoc in ſe fide
lis anima oſtẽdit, quaſi oliua florem protulit. Sed
cùm quidã ex talibus rurſus ceperint mundi glo-
riam quam contempſerant quærere, & terrenis re
bus quas ſpreuiſſe uidebantur, inſatiabiliter inhia
re, uacare iurgijs, proximorũ læſiones exquirere,
nimirum proiecit oliua florem quem propoſuit:
quia rudimẽta boni ſtudij ad perfecta opera non
perduxit. Sed ſciendũ eſt, quia hæc ſemper eis eue
niunt, qui Deum puro ac ſimplici ſtudio non ſe-
quuntur. Vnde rectè ſubditur: Congregatio eñ
hypocritæ ſterilis. Cœpta enim bona non amitte-
ret, ſi hypocrita nõ fuiſſet. Congregant uerò & hy
B pocritæ bona opera, ſed eorũ ſterilis eſt ipſa con-
gregatio, quia per hoc quod agunt, ſi uctum reci-
pere in æterna retributione nõ appetunt. Fœcun-
di ac uirides in ſuis operibus, humanis oculis ui-
dentur: ſed in conſpectu occulti iudicis, infœcun-
di & aridi apparent. Sæpe uerò æſtu auaritiæ ac-
cenſi, eo maiora de ſe opera humanis oculis oſten
dunt, quo ampliora ſibi ab hominibus offerri mu-
nera appetunt. Vnde adhuc ſubditur:

Quid ſit munus ab ore & à munu percipere. Cap. XXV

ET ignis deuorabit tabernacula eorũ, qui mu-
nera libenter accipiunt.] Sicut enim corpus
in tabernaculo, ſic mens habitat in cogitatione.
Sed ignis tabernacula deuorat, cùm ęſtus auaritię
cogitationes deuaſtat. Et ſit plerunq; ut hypocri-
C ta aurũ uel quæq; bona corporalia ab hominibus
accipere conteminat, ſed quia hæc non accipit, ma
iores ab eis recipere laudes quærat, & ſortaſſe mu
nus ſe accepiſſe non æſtimat, quia bona corpora-
lia recipere recuſat. Vnde ſciendum eſt, quia ali-
quando munus à manu, aliquãdo uerò ab ore por
rigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex ma-
nu dedit. Qui autem uerbum laudis impendit, mu
nus ab ore protulit. Hypocrita itaq; etſi exteriora
dona quæ terrenę forſitan neceſſitati congruunt,
accipere recuſat, plus eſt quod ſibi retribui appe-
tit, cùm ultra meritum laudari deſideras, munus
ab ore quærit. Et quia in ipſo laudis appetitu ni-
mio cor ardore ſuccẽditur, dicatur rectè: Et ignis
deuorabit tabernacula eorum, qui munera liben-
D ter accipiunt. Sin uerò eorum tabernacula, cor 28
pora debemus accipere, in quibus illorum animę
habitãt, ignis eorũ tabernacula deuorat, quia qui
hic in mente ardent igne auaritiæ, illic etiã in car-
ne concremãtur ignibus gehennæ. Et quia mens
hypocritæ nunq; uacat à militię cogitatione, nam
ſiue terrena quæq; ſeu laudẽ apperat, hæc aliis in-
uidet quæ ſibi tribui anhelat: & tanto cæteros o-
ſtendere peruerſos molitur, quanto uideri ſanc-
tior omnibus appetit, ut ex eo quòd alij deſpica-
biles ſiunt, ipſe reuerentior ſemper appareat. Vn-
de fit ut de opinione proximi ante humana iudi-
cia, linguæ ſuæ laqueos prætendat, ut eorum qui-
bus placere appetit, ſolus æſtimationẽ capiat. Vn
de & ſequitur: Concepit dolorem, & peperit
iniquitatẽ, & uterus eius præparat dolos.] Dolo-
rem

rem quippe cõcipit, cùm peruersa cogitat. Iniquitatem parit, cùm explere cœperit quod cogitauit. Inuidendo dolorẽ concipit, derogando iniquitatem parit. Grauis quippe est iniquitas, quando is qui peruersus est, ostendere alios peruersos molitur, ut inde ipse quasi sanctus appareat, quòd alios sanctos nõ esse docuerit. Sciendum uerò quòd in sacro eloquio, uentris uel uteri nomine mens solet intelligi. Hinc est eñ quod per Salomonem dicitur. Lucerna domini spiraculũ hominis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. Lux enim gratiæ quæ desuper uenit, spiraculũ homini præstat ad uitam. Quæ uidelicet lux omnia secreta uentris inuestigare dicitur, quia occulta mentis pẽnetrat, ut ea quæ de seipsa latebant animã, ante eius oculos flẽda reducat. Hinc Hieremias ait: Ventrẽ meum uentem meũ doleo. Qui ut uentrẽ suum quid dixisset ostenderet, adiunxit. Sensus cordis mei turbati sunt. Ventri itaq; nomine, rectè mens accipitur, quia sicut proles in utero concipit, sic cogitatio in mente generatur, & sicut in uentre cibi, ita continenẽ in mente cogitationes. Vterus itaq; hypocritæ præparat dolos, quia tanto semper maiorem malitiã contra proximos in mente concipit, quãto solus præ omnibus uideri innocẽtior quærit. Hęc idcirco Eliphas protulit, quia beatum Iob tanto percussum uerbere propter hypocrisin putauit. Sed eius uerba esti multis congrũt, ab ipso solo aliena sunt, pro quo solo dicebantur: quia sanctus uir nihil in suis actibus duplicitatis habuit, quẽ testis ueritas de cordis simplicitate laudauit.

Prou. 20

Hier. 4

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIB. XIII. EXponens moraliter duo capita textus beati Iob, scilicet decimumsextum & decimumseptimum.

Caput I

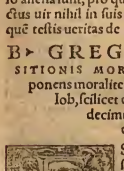

1 Sæ hoc peruersorũ proprium solet, quòd sua mala per contuitum bonis ingerantur, priusquam de eis ipsi ueraciter accusentur, & dum metuunt increpari de his quæ faciunt ad uerbera iustis hęc facere testantur. Sancti autẽ uiri patienter audiunt etiam quæ nunq; fecisse meminerunt, quamuis ea mala quę sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata, & cùm eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tolerant, quatenus si fructum conuersionis eorum consequi non ualent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Vnde & sancta Ecclesia Dauid prophetæ uocibus dicit: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: quia uidelicet dum hæreticos uel quoslibet reprobos quos corrigere non ualet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat. Beatus itaq; Iob uidens Eliphas amicum suum multa contra se de hypocrisi conquerentem, qui ex consolationis uerbo ad amaritudinem increpationis A eruperat, & simulatus consolator apparebat, per patientiam suam typum seruat Ecclesiæ, quæ nouit talia audiendo tolerare, & cùm eius sermo admittitur, ratiocinando destruere, & dicit:

Psal. 128

Caput decimumsextum beati Iob.

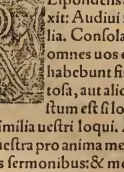

Respondens autem Iob dixit: Audiui frequenter talia. Consolatores onerosi omnes uos estis. Nũquid habebunt finẽ uerba uentosa, aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Potera ego similia uestri loqui. Atq; utinã esset anima uestra pro anima mea. Consolarer & ego uos sermonibus: & mouerem caput meum super uos. Roborarẽ uos ore meo, & mouerẽ labia mea, quasi parcens uobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, & si tacuero, non recedet à me. Nunc aũt oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, & exprobantes percusserunt maxillam meã: satiati sunt pœnis meis. Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorũ me tradidit. Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum. Tenuit ceruicem, meam confregit me, & posuit me sibi quasi in signũ. Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos. Non pepercit, & effudit in terram uiscera mea. Concidit me uulnere super uulnus, irruit in me quasi gigas. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnẽ meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ cùm haberem mundas ad Deum preces. Terra, ne operias sanguinem meum, nec; inueniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei. Ad Deũ stillat oculus meus. Atq; utinam sic iudicaretur uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breues anni transeunt & semitam per quam nõ reuertar, ambulo.

Caput 11

AVdiui frequenter talia.] Electi quippe frequenter aliena mala quaſi ſua audiunt, et ab his eis crimẽ impingitur, à quibus crimina impiũcta perpetrant. Hac autẽ reſponſione beatus lob ſiluit Eccleſiæ tempus ſignificat, quo oppreſſa ab aduerſarijs, temporali eorũ potentia quaſi deiecta creditur. Vnde ſequit: Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis. Siue enim hæretici ſeu praui quilibet, cùm laborare bonos in aduerſitate cõſpiciũt, in eo quòd illos conſolari appetunt, mala eis perſuadere conant. Vnde nõ immerito bonorũ mẽtibus onerosa fit eorũ conſolatio, quia inter uerba dulcedinis, uirus propinare cupiũt erroris, et dum dictis lenibus dolores quaſi leuigãt, peccati onus imponere feſtinant. Sed electi uiri etiã cùm temporali gloria priuantur, interni gloriã iudicij non amittunt. Nam ſciunt & foris aduerſa perpeti, & tamẽ interius infracti, recta ſine pauore defendere. Vnde ſubiungit: Nunquid habebunt finẽ uerba uentoſa?] Ventoſa enim uerba ſunt, quæ inflationi temporali potius ꝙ rectitudini ſeruiũt. Sæpe autẽ mali etiam bona dicunt, ſed quia bene non dicunt, uentoſa uerba proferunt. Nam dicta eorum & ſi quando ſana ſunt per ſententiã, inflata tamen ſunt per elationẽ. In hoc uerò quod dictum eſt: Conſolatores oneroſi omnes uos eſtis: quid aliud beati Iob magiſterio docemur, niſi ut quiſq; perpendere ſollicitè ſciat, ne luctus tempore, uerba increpationis inferat? Si enim ſunt quædam quæ increpariri ue debeant, in afflictione poſtponẽda ſunt, ne conſolator increpando dolorem augeat, quem lenire propoſuerat. Sequit: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris?] Mali uiri cùm alijs ſibi ſimilibus conuitioſa uerba proferũt, eo citius obmuteſcunt, quo de ſe talia mox audiunt, qualia ſuis auditoribus dicunt. Cùm autẽ bonos uiros per conuitioſa uerba faciunt, nil eis moleſtiæ ex conuitio naſcitur, quia cõtra tacentes loquuntur, nec compellunt ut audire quod ſunt, quia iuſti conuitia non reddunt, etiam dum cogũtur audire quod non ſunt. Bene ergo dicitur: Aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris? As ſi ei aperte diceretur: Eo plus loqueris, quo ãme moleſtum aliquid de tua actione non audis. Vnde & ſubditur:

Quòd pro qualitate perſonarum temperanda ſit correctio doctorum. Cap. III

POteram & ego ſimilia ueſtri loqui.] Narrat iuſtus quid facere potuit, ſed ne iuſtitiam deſeret, quod facere potuit, declinat. Sequit: Atq; utinam eſſet anima ueſtra pro anima mea, conſolarer & ego uos ſermonibus, & mouerem caput meum ſuper uos. Roborarem uos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens uobis.] Aliquando neceſſe eſt ut prauis mẽtibus quæ humana præ dicatione corrigi nequeunt, diuina flagella optari benignè debeant. Quod cùm magno ſit amoris ſtudio, uidelicet non errantis pœna, ſed correptio quæritur, & oratio potius ꝙ maledictio eſſe monſtratur. In his autẽ uerbis hoc beatus Iob monſtratur intendere, ut amici qui dolori illius per charitatem compati neſciebant, ab experimento diſcerẽt, alienæ afflictioni qualiter miſereri debuiſſent, atq; edomiti doloribus à ſua paſſione traherent, conſolationem alijs qualiter inferrent, & tunc ſalubrius intrinſecus uiuerent, cùm aliquid extrinſecus de infirmitate ſentirẽt. Notandum quòd non ait: Vtinam eſſet anima mea pro anima ueſtra, ſed utinã eſſet anima ueſtra pro anima mea, quia profecto ſibi maledíceret, ſi ſe illis fieri ſimilem optaret. Illis uerò meliora uoluit, quos ſibi fieri ſimiles quæſiuit. Conſolamur uerò prauos in flagello cõſtitutos, cùm de exteriore percuſſione interiorem in eis conualeſcere ſalutem indicamus. Caput 3 etiam mouemus, cùm mentẽ, quæ principale noſtrum eſt, ad compaſſionẽ inflectimus. Eosq; inter flagella roboramus, cùm doloris eorũ uim uer bis mitibus lenimus. Sunt nanq; nõnulli qui dum interna neſciunt, de malis exterioribus deſperabi liter affligũtur, de quibus per Pſalmiſtam dicitur: Pſal. 139 In miſerijs non ſubſiſtẽt. Ille etenim bene nouit in exterioribus miſerijs ſubſiſtere, qui ſcit ſemper de ſpe interna gaudere. Quòd uerò non ait parcens, ſed quaſi parcens uobis, nequaq; hoc negligenter prætereundum puto: quia ſancta Eccleſia diſcipli mæ uigorem cum permixtione manſuetudinis ſer uans, aliquando malis & quaſi parcens non parcit, aliquando uerò & quaſi non parcens parcit. Quod melius oſtendimus, ſi ipſa quæ plerũq; accidunt, proferamus. Ponamus itaque ante oculos mentis, duos prauos intra ſanctam Eccleſiam eſſe cõſtitutos, quorum ſit unus potens & proteruus, alter mitis & ſubditus. Si qua miti & ſubdito culpa ſurripuerit, hanc protinus increpando prædicator inſequitur & corripit, eumq; corripiendo à culpa liberat, atq; ad uiã rectitudinis reformat. Quid itaq; huic niſi nõ parcens pepercit? quia dum correptionis uerbum non diſtulit, citius hunc à culpa liberauit. Liberè enim arguens nõ pepercit, ſed in eo quòd correxit, pepercit. At contrà potens et proteruus, cùm aliquid perpetraſſe cognoſcitur, tempus quærit ut de malo quod fecit increpetur. Niſi enim prædicator ſuſtineat quando proferre congruè correptionem poſſit, auget in eo malum quod inſequitur. Sæpe enim contingit, ut talis ſit, qui nulla increpationis uerba ſuſcipiat. Quid itaq; in huius culpa prædicatori agendum eſt, niſi ut in ſermone admonitionis quem pro cõmuni ſalute omnium auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales cum perpetraſſe cõſiderat, qui & præſto eſt, & de ſe ſolo adhuc argui non poteſt, ne deterior fiat? Et cùm generaliter contra culpam inuectio intendit, correptionis uerbũ libenter ad mentẽ ducitur, quia potens prauus ignorat, quòd ſibi hoc ſpecialiter dicatur. Quid itaq; iſti prædicator ſuus niſi parcens minimè pepercit? cui & ſpecialiter correptionis uerba nõ intulit, & tamẽ uul nus illius ſub communi admonitione percuſſit. Vnde ſit plerunque, ut eo uehementius perpetra tam culpam lugeat, quo reatũ ſuum & cum ſe per cuſſum ſentiat, neſciri putat, Magna itaq; prædicationis 4

dicationis arte agendum eſt,ut qui ex aperta cor-
reptione deteriores ſiunt,quodam temperamẽto
correptionis ad ſalutem redeant. Vnde etiã Pau-
2.Cor.12 lus dicit: Quæ putamus ignobiliora membra eſſe
corporis,his honorem abundantiorem circumda
mus,& inhoneſta noſtra abundantiorẽ honeſta-
tem habent, honeſta autem noſtra nullius egent.
Sicut enim inhoneſta membra in corpore,ita qui
dam ſunt intra ſanctam Eccleſiam potẽtes & pro
terui. Quidum aperta inuectione feriri nequeũt,
quaſi honore tegminis uelãtur. Sed hæc de occul
tis potentium delictis loquimur. Nam quando &
aliꝭ cognoſcentibus peccant, aliꝭ etiam cogno-
ſcentibus increpandi ſunt: ne ſi prædicator tacet,
culpam approbaſſe uideatur, atq; hæc creſcens in
exemplum ueniat,quam paſtoris lingua nõ ſecat.
Sancta ergo Eccleſia, cũm per prædicatores ſuos
quędam facta malorũ ſub diſpenſatione inuectio
nis increpat,labia quaſi parcẽs mouet, ſed tamen
parcẽdo non parcit,quia ab inuectione culpæ ge
neraliter non tacet,quam ſpecialiter tacet. Sequi-
tur: Sed quid agam? Si locutus fuero,non quie-
ſcet dolor meus, & ſi tacuero,non recedet à me.]
Hoc perſonæ beati Iob qualiter congruat, nullus
ignorat. Sed ſi ad ſanctæ Eccleſiæ typum trahatur,
hæc & cũm loquiſſe, dolor minimẽ quieſcit, quan-
do locutione ſua peruerſos minimẽ corrigi cõſpi
cit. Et cũ tacet, dolor minimẽ recedit, quia etſi ad-
uerſa conticuerit, hoc ipſum amplius quod tacet
gemit, quia ſe tacente, peruerſorum culpas excre
icere conſpicit. Sequitur:

Quanta aduerſitatum tempore à ſuis & fictis fratribus patiantur electi. Caput IIII

NVnc autem oppreſſit me dolor meus, & in-
nihilum redacti ſunt omnes artus mei.] Do
lore ſuo ſancta Eccleſia premitur, quando in ma-
litia ſua creſcentes peruerſos intuetur. Et quia dum
pravi creſcunt,etiam infirmi qui in ea ſunt, ad ſe-
quenda ſtudia prauitatis irritantur, recte additur:
Et ad nihilum redacti ſunt omnes artus mei. Sicut
enim per oſſa fortes,ſic per artus, infirmi quiq; de
ſignari ſolent. Membra ergo Eccleſiæ ad nihilum
rediguntur, quãdo ex imitatione prauorũ in hoc
mundo creſcentium, infirmi quiq; deterius infir-
mantur. Videntes etenim fœlicitatem malorum,
ſæpe ab ipſo fidei ſtatu delabuntur, bona tempo-
ralia appetunt, & ueluti in nihilum rediguntꝰ: quia
dum manentem dei eſſentiam deſerunt, diligẽtes
tranſitoria, quaſi ad nõ eſſe tendunt. Bene autem
dicitur: Nunc autẽ oppreſſit me dolor meus: quia
uidelicet tẽpus doloris Eccleſię modo eſt, & tem-
pus gaudij poſtmodum ſequetur. Sæpe uerõ con
tingit ut ſancta Eccleſia non ſolũm infideles atq;
extra poſitos aduerſarios toleret, ſed eorũ quoq;
infidias atq; aduerſitatem uix ferat, quos intus ha
5 ber. Vnde beati uiri uoce aptẽ mox ſubditur: Et
rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. [Quid
per rugas, niſi duplicitas deſignatur? Rugæ itaq;
ſunt ſanctę Eccleſiæ, omnes quiin ea dupliciter ut
uunt, qui fidem uocibus clamant, operibus dene-
gant. Hi nimirum pacis tempore, quia huius mun
di poteſtatibus eandem fidem honori eſſe conſpi
ciunt, fideles ſe eſſe mentiuntur. Sed cũm ſanctam
Eccleſiam ſubita aduerſitatis procella turbaue-
rit, illico oſtendunt quid in perfida mente moliun
tur. Has autẽ rugas in electis ſuis ſancta Eccleſia
non habet, quia uidelicet neſciunt aliud de ſe fo-
ris oſtendere, & intus aliud habere. Vnde recte e-
gregius prædicator dicit: Vt exhiberet ipſe ſibi Tit.2
glorioſam Eccleſiam, non habẽtem maculam aut
rugam. Maculam quippe & rugam nõ habet que
& turpitudine operis, & duplicitate ſermonis ca-
ret. Sed quia nunc intra ſinum fidei multos etiam
reprobos tenet, cũm tempus perſecutionis exarſe
rit, ipſos hoſtes patitur, quos predicationis uerbis
alere antè uidebatur. Dicat ergo: Rugæ meæ teſti
monium dicunt cõtra mẽ, id eſt, ipſi me inſequen
do increpant, quinunc in meo corpore poſiti, du-
plicitatis ſuæ in ſe malitiam nõ emendant. Vnde
bene adhuc ſub ditur: Et ſuſcitatur falſiloquus
aduerſus faciem meam, cõtradicens mihi. [Etiam
pacis ſuę tẽpore ſancta Eccleſia falſiloquium pa-
titur, dum ſunt in ea multi qui de æternitatis pro-
miſſione diffidunt, & ramen ſe fideles eſſe menti-
untur. Qui dum prædicationi eius apertè contra-
dicere non præſumunt, falſiloquium non contra
ficit, ſed quaſi poſt dorſum patitur. Sed cũm ma-
litiæ tempus eruperit, iſi qui nunc metuens dero-
gat, ad contradicendũ ante faciem uenit, quia uer
bis uerę fidei, apertis uocibus obſiſtit. Sciendũ ue
rò eſt, quia cũm hæc à carnalibus patimur, nõ tam
ipſi ſunt qui in noſtra morte ſæuiunt, quàm mali-
gnus ſpiritus, qui eorũ mẽtibus principatur, ſicut
per Paulum dicitur: Nõ eſt nobis colluctatio ad- Ephe.6
uerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus princi-
pes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tene-
brarũ harum. Vnde cũm hic quoq; de falſiloquio
loqueretur, aptè mox ad deſcribendum eius falſi-
loquij principem, uerba conuertit, dicens:

Quòd ſicut pauperes ſpiritu & ſimplices ad prædicandum Chriſtus elegit, ita aſtutos & duplices antichriſtus ad falſi-tatis prædicationem aſſumit. Caput V

COllegit furorem ſuum in me: & comminans 6
mihi, infremuit contra me dentibus ſuis, ho
ſtis meus terribilib. oculis me intuitus eſt.] Quid
aliud omnes iniqui ẽ, membra ſunt diaboli? Ipſe
itaq; per eos agit, quicquid in eorum cordibus ut
agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc
diabolus contra ſanctam Eccleſiam furorem, ſed
ſparſus eius furor eſt, quia occultas tẽtationes per
ſingulos mouet. Cũm uerò contra eam in aperta
perſecutione proruperit, furorẽ ſuum in eam col-
ligit, quia in afflictione illius tota ſe intentione cõ
ſtringit. Membra autem eius hoc pacis tempore
idcirco contra electos collectum furorem nõ ha-
bent: quia malitiam ſuam minus ſe ſentiunt poſſe
implere quàm uolunt. Cũm uerò ſibi ſuppetere li
cẽtiam prauitatis aſpexerint, tanto hanc audacius
feriunt, quanto & contra illa exunanimitate glo-
merantur. Recte itaq; nunc dicitur: Collegit fu-
rorẽ ſuum in me. Cuius adhuc furor ut latius ex-
t ponatur

ponatur, dicitur: Et cõminans mihi, infremuit cõtra me dentibus suis. De quo & subditur: Hostis meus terribilib. oculis me intuitus est.] Ille quippe antiquus hostis Ecclesiæ, cõtra hanc dentibus fremit, eamq; terribilibus oculis intuetur, quia per alios crudelia exercet, & per alios quæ exerceat prouidet. Dentes nanq; huius hostis, sunt bonorũ persecutores atq; carnifices, qui eius membra laniant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt. Oculi uerò huius hostis, sunt hi qui contra eam prouident mala quæ faciant, suisq; consilijs persecutorum eius crudelitates inflammant. Antiquus ergo eius aduersarius fremit contra eã dentibus suis, dum per crudeles reprobos in ea insequitur uitam bonorũ. Intuetur hanc terribilibus oculis, quia prauorum cõsilijs non cessat mala exquirere, in quibus hanc semper deterius affligat. Nam sicut incarnata ueritas in prædicatione sua pauperes idiotas et simplices elegit: sic ecõtrario damnatus ille homo quem in fine mundi apostata angelus assumit, ad prædicãdam falsitatẽ suam, astutos ac duplices, atq; huius mundi scientia habentes electurus est. Vnde & per Esaiam dicitur:

Esa. 18 7 Væ terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Æthiopiæ, quę mittit in mari legatos & in uasis papyri super aquas. Terra quippe cui uæ dicit, ille principaliter homo damnatus est, qui alarum cymbalum uocatur: quia hi qui per superbiam in altitudinẽ cogitationis euolant, eundem peruersum hominem prædicando sonant. Quæ scilicet terra rectè trans flumina. Æthiopiæ esse perhibetur: Æthiopia etenim nigrum populum mittit, & omnem hominem mundus iste quia peccatorem profert, quasi nigrum Æthiopia populum parit. Sed terra cui uæ dicitur, trans flumina Æthiopiæ esse perhibet, quia damnatus ille homo tanta immensitate iniquus est, ut omnium peccantiũ peccata transcendat. Qui mittit in mare legatos, quia prædicatores suos in seculum spargit. De quibus rectè subditur qualiter mittantur, dum dicitur: In uasis papyri super aquas. Ex papyro quippe charta est. Quid itaq; per papyrum, nisi secularis scientia designatur? Vasa ergo papyri sunt corda doctorum secularium. In uasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est prædicatione suam in sapientum carnalium sensibus ponere, & defluentes ad culpã populos uocare. Qui ergo illic per uasa papyri, ipsi hic quia carnaliter uident, per oculos designantur. De quibus & adhuc subditur: Aperuerunt super me ora sua exprobrantes.] Ora sua reprobi exprobrantes aperiunt, cùm & erroris sui mala prædicare non metuunt, & prædicamẽta rectę fidei irrident. De quibus scientibus est, quia illos præcipuè in sancta Ecclesia persequuntur, quos multis conspiciunt esse profuturos, qui uitam carnaliũ uerbo correptionis conterũt, eosq; in Ecclesiæ corpore spiritaliter uertũt. Vnde & subditur:

Quòd Christi maxillam peruerit, qui ueritatis persequitur prædicatores, & doctrinæ Euangelicæ contradicit, & de nariis pressoris Ecclesiæ. Caput VI

A Pereuisserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.] Maxilla quippe Ecclesiæ, sancti prædicatores sunt, sicut sub ludææ specie per Hieremiã dicitur: Plorans ploraui in nocte, & lachry- Thren. 1
mæ eius in maxillis eius: quia in aduersitate Ecclesiæ illi amplius plangunt, qui uitam carnaliũ confringere prædicando nouerunt. Per ipsos quippe sancta Eccle sia iniquos à uitijs conterit, & quasi glutiens in sua membra cõuertit. Vnde ipsi quoq; primo prædicatori uelut maxillę Ecclesię dicitur: 8
Occide & manduca. Hinc est etiã quòd Sam- Iudic. 15
son maxillam asini tenuit, & hostes perimit, quia redemptor noster simplicitatem atq; patientiam prædicantium, suæ manu uirtutis tenens, à uitijs suis carnales interfecit. Et maxilla in terram profecta post modum aquas fudit, quia data morti prædicatorum corpora, magna populis monstrauere miracula. Maxillã ergo Ecclesiæ peruersi seriunt, cùm bonos prædicatores insequunt. Et quia tunc reprobi grande se aliquid fecisse æstimant, cùm uitam prædicatorum necant, post percussionẽ maxillę aptè subiungitur: Satiati sunt pœnis meis.] Illa quippe eos pœna fatiat, quæ mentem Ecclesiæ præcipuè castigat. Sequitur: Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorũ me tradidit. Electorum populus apud iniquum concluditur, cùm eius caro antiquis hostis persecutionibus temporaliter datur: Qui non spiritui sed manibus impiorũ tradi tur, quia quo hunc in mente capere nequeunt, eo contra carnem illius crudelius inardescũt. Sed sanctus Ecclesiæ populus cũ aduersa perpeti grauiter cœperit, & infirmos suos conspexerit ad deteriora delabi, pacis suę tempora ad mentem reuocat, quando fideles suos prædicationis suæ opulentia pascebat. Vnde aptè subiungitur: Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum.] In eo quòd se repentè contritum asserùit, infirmorum mentem improuisam designauit. Qui dum mala quæ uictura sunt præuidere nescíũt, tanto eis grauiora fiunt, quanto ab eis inopinata tolerantur. Firmis autem mẽtibus repente aduersa non ueniunt, quia priusquam ueniant, præuidentur. Quod tamen nunc quoq; sancta Ecclesia in quibusdam retro labentibus patitur, qui post doctrinæ opulentiam, subitis aliquãdo uitijs conteruntur, ut sic in quibusdam malis corruant, ac si uerbi pabulum nunquam habuissent. Sequitur: Tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit sibi quasi in signum.] Sicut in malis ceruix superbiam, sic in bonis libertatis erectionem signat. Vnde nonnunq; ipsa quoq; superbia pro erectionis autoritatis ponitur, sicut per prophetam dominus sanctæ Ecclesiæ polliceus dicit: Ponam te Esa. 60
in superbiam seculorũ. Et quia persecutionis tempore infirmi quidam uera quæ sentiunt, prædicare liberè non præsumunt, rectè de hoc hoste dicitur: Tenuit ceruicem meam, confregit me. For 9
tasse autem hi ceruicis appellatione signati sunt, qui pacis eius tempore plus quàm decet erigunter, & sub occasione defendendæ rectitudinis, ustio deseruunt elationis. Qui persecutionis tempore

pore idcirco aduerſa plus ſentiunt, quia de proſpe A
ris extolluntur. De quibus bene dicitur: Tenuit
ceruicem meam, confregit me.] Id eſt, elationem
quã in infirmis habui, diſtrictione ſuæ percuſſio-
nis inclinauit. Et poſuit ſibi quaſi in ſignum.]
Conſtat nimirum quia idcirco ſignum ponitur, ut
ſa gittarum emiſſione feriatur. Fidelis itaq; popu-
lus in ſignum hoſti ſuo eſt poſitus, quia eum ſem-
per ſuis ictibus impetit, eumq; ſuis perſecutioni-
bus affligit. Qui enim in hac uita aſſidua mala to-
leraret, uelut in ſignũ poſitus, ictus excipit ferien-
tis. Vnde & prædicator egregius cùm perſecutio-
num mala toleraret, atq; ſub perſecutione aduerſa
riorum gemeret, teneram diſcipulorum mentem
1.Theſſ.3 de ſuis afflictionibus cõſolans ait: Ipſi enim ſcitis
quòd in hoc poſiti ſumus. Ac ſi eis aperte dicat: B
Quid in hoc tẽpore uulnera noſtra miramini, qui
ſi æterna gaudia quæritis, huc ad hoc uenimus,
ut feriamur? Sequitur: Circumdedit me lanceis
ſuis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit,
& effudit in terram uiſcera mea.] Hæc iuxta lite-
ram beato Iob congruere poſſe uidebanꝰ, per hoc
quod dicitur: Circundedit me lanceis ſuis, cõuul-
nerauit lumbos meos, non pepercit, niſi ſubdere-
tur quod de eo minimè ſcriptũ legitur, effudit in
terram uiſcera mea. Ex qua re neceſſe eſt ut dum
hæc iuxta literam inuenire non poſſumus, ea quę
in uerbis eius ſecundũ hiſtoriam ſonant, iuxta ſpi
ritum inquiramus. Sancta Eccleſia lanceis ab ho-
ſte iuo circumdatur, quando in membris ſuis ab C
impugnatore callido tentationum iaculis impeti
tur. Bene autem circumdari lanceis dicimur, quia
antiquus hoſtis tentationis ſuæ uulnere ab omni
parte nos impetit. Sæpe enim dum gula reſtringi
tur ut libido ſubigatur, inanis glorię aculeus men
tem pulſat. Si autem corpus abſtinentiæ afflictio-
ne non atteritur, cõra mentem libidinis flamma
ſe excitat. Sępe dum ſeruare parſimoniã nitimur,
ad tenaciam labimur. Et ſæpe dum poſſeſſa effuſe
tribuimus, ad auaricię ducimur, quia rurſum col-
ligere quærimus quod tribuamus. Dum ergo an-
tiqui hoſtis iacula ubiq; nos impetunt, recte nunc
dicitur: Circumdedit me lanceis ſuis. Et quia om-
ne peccatum hoſtis quidem callidus ſuadet, ſi nos
eius ſuaſionibus conſentiendo perpetramus, aptè D
ſubiungitur: Conuulnerauit lumbos meos.] In
lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & is qui cupie-
bat uoluptatem libidinis à corde extinguere, præ
1.Pet.1 dicauit dicens: Succinẽti lumbos mentis ueſtræ.
Cùm ergo antiquus hoſtis fidelẽ populum ad lu-
xuriam pertrahit, hunc proculdubio in lumbis fe-
rit. Vbi notandum quoq; eſt quòd non ait uulne-
rauit, ſed cõuulnerauit lumbos meos. Sicut enim
loqui aliquando unius eſt, colloqui uerò duorum
uel fortaſſe multorũ: ſic antiquus hoſtis quia non
ad culpam ſine noſtra uoluntate nõ rapit, ne qua-
quam lumbos noſtros uulnerare, ſed conuulnera
re dicitur: quia hoc quod nobis ille male ſuggerit,
nos ſequẽtes ex uoluntate propria implemus, &
quaſi eum ipſo nos pariter uulneramus, quia ad
perpetrandum malum ex libero ſimul arbitrio du
cimur. Sequi: Non pepercit.] Ac ſi dicat, non
deſtitit. Et effudit in terram uiſcera mea.[Quid 10
aliud ſanctæ Eccleſiæ uiſcera debemus accipere,
niſi eorum mentes qui eius quædã in ſe myſteria
continent, qui ad intima ſacramenta deſeruiunt?
Sed antiquus aduerſarius cùm fideles quoſdã qui
interioribus ſacramentis deſeruire uidebantur, ad
ſecularia negocia pertrahit, eius proculdubio uiſ-
cera in terrã fundit: quia illos in rebus infimis eõ
culcat, qui prius in occultis ac ſpiritalib. actibus
latebant. Sequitur: Concidit me uulnere ſuper
uulnus.] In infirmis ſuis ſancta Eccleſia uulnere
ſuper uulnus concidítur, quando peccatum pec-
cato additur, ut culpa uehementius exaggeretur.
Quem enim auaritia pertrahitad rapinam, rapina
ducit ad fallaciam, ut perpetrata culpa ex fallitate
etiam defendatur: quid iſte niſi ſuper uulnus con-
ciſus eſt uulnere? Vnde bene quoq; per prophe-
tam dicitur: Maledictum & mendacium & homi Oſee 4
cidium & furtum & adulterium inundauerunt, &
ſanguis ſanguinẽ tetigit. Solet enim ſanguinis no
mine ſignari peccatum. Vnde is qui à peccatis li-
berari deſiderat, per pœnitentiam clamat: Libera Pſal.50
me de ſanguinibus. Sanguis ergo ſanguinem tan
git, cùm culpa culpam cumulauerit. Et quia cùm
uulnus uulneri additur, uires contra nos antiqui
hoſtis uehementius excreſcũt, rectè ſubiungitur:
Irruit in me quaſi gigas.] Facile quippe inimico
reſiſtitur, ſi nõ ei uel in multis lapſibus uel in uno
diutius cõſentiatur. Sin uerò eius ſuaſionibus ani
ma ſubeſſe conſueuerit, quanto ſe ei crebrius ſub-
iecit, tanto eum ſibi intolerabiliorẽ facit, ut ei re-
luctari non ualeat: quia nimirum malignus auctor
ſarcus contra hanc ex praua cõſuetudine deuictã,
quaſi more gigantis pugnat. Sed tamen plerunq;
ſancta Eccleſia etiã poſt perpetratas culpas, men-
tes fidelium ad pœnitentiam reuocat, & peccata
operis uirtute ſpontaneę afflictionis mũdat. Vn-
de bene ſubditur: Saccum conſui ſuper cutem
meam, & operui cinere carnem meam.] Quid in
ſacco & cinere niſi pœnitẽtia, quid in cute & car-
ne niſi peccatũ carnis debet intelligi? Cùm ergo
quidam poſt lapſum carnis ad pœnitẽtiã redeũt,
quaſi ſaccus ſuper cutem cõſuitur, & cinere caro
operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegi
tur, ne in diſtricti iudicis examine ad ultionem ui
deatur. Infirma autẽ membra ſua ſancta Eccleſia
cùm à peccatis retrahit, atq; ad pœnitentiæ reme
dia ducit, hæc proculdubio fletibus adiuuat, ut ad
recipiẽdã autoris ſui gratiã cõualeſcãt, & per for-
tes plãgit quod nõ fecit, quod in mẽbris ſuis debi
libus quaſi ipſa fecit. Vnde bene adhuc ſubditur:

Quòd prælati ſanctæ Eccleſiæ ſubditorũ peccata quaſi pro-
pria plangunt, & dum uiderint aliquos pœnitentes, aliquos
in malis perſeuerantes, iudicia diuina mirantur. Cap. VII

FAcies mea intumuit fletu.] Facies quippe 11
ſanctæ Eccleſiæ ſunt hi qui in locis regiminũ
poſiti, apparẽt primi, ut ex eorum ſpecie ſit honor
fidelis populi, etiam ſi quid in corpore lateat defor
me. Qui nimirum prælati plebibus plangunt cul-

pas insirmantiũ, secꝰ sic de alienis lapsibus, ac si de A enim in carne mori uidebatur, nequaꝙ deus esse
proprijs affligũt. Et sæpe dum quosdam uident ad credebatur. Vnde hic apte subditur:
ueniam post culpas redire, quosdam in iniquitate
persistere, occulta omnipotẽtis dei iudicia mirantur, sed penetrare nequeunt. Obstupescunt enim
quę non intelligunt. Vnde & apte subditur: Et
palpebræ meæ caligauerunt.] Palpebræ enim recte appellati sunt, qui ad præuidenda pedum itinera uigilant. Sed quia occulta dei iudicia nec prę
positi uigilantes intelligunt, palpebræ sanctæ Ecclesiæ caligant. Sed ut sæpe iam me dixisse memini, beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typũ tenens, modo
uoce corporis, modo autem uoce capitis utitur,
& dum membris eius loquitur, repente ad uerba
capitis leuatur. Vnde hic quoꝙ subiungitur:

Quòd sanguis Christi melius loquitur quàm Abel: quia sanguis Abel ultionẽ, sanguis uerò Iesu ueniam impetrat. Cap. VIII

HÆc passus sum absꝙ iniquitate manus meę, cũm haberẽ mundas ad deũ preces,] Absꝙ iniquitate enim manus sux pertulit, qui peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, & tamẽ dolorem crucis pro nostra redemptione toleravit. Qui solus pre omnibus mundas ad deũ preces habuit: quia et in ipso dolore passionis pro persecutoribus orauit, dicens: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Quid enim dici, quid cogitari in prece mundius potest, cũ cum & illis misericordia intercessionis tribuitur, à quibus tolerarur dolor? Vnde factum est, ut redemptoris nostri sanguinẽ, quem persecutores sæuientes fuderant, postmodũ credentes biberent, cumꝙ esse dei filiũ prędicarent. De quo uidelicet sanguine apte subiungitur: Terra, ne operias sanguinẽ meum, nec inueniat in te latendi locũ clamor meus.] Peccan
Gen. 3 ti homini dictũ est. Terra es, & in terrã ibis. Quæ scilicet terra redẽptoris nostri sanguinẽ non absondit: quia unusquisꝙ peccator redẽptionis sux preciũ sumens confiteturac laudat, & quibus uaiet proximis innotescit. Terra etiã sanguinẽ eius non operuit: quia sancta Ecclesia redẽptionis sux mysteriũ in cunctis iam mundi partibus prædica-
12 uit. Notãdum quod subditur: Neꝙ inueniat in te latendi locũ clamor meus Ipse enim sanguis redemptionis qui sumitur, clamor nostri redempto-
Heb. 12 ris est. Vnde etiã Paulus dicit: Et sanguinis asper- D sionẽ melius loquẽtẽ ꝙ Abel. De sanguine Abel
Gen. 4 dictũ fuerat: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Sed sanguis Iesu melius loquit quàm Abel: quia sanguis Abel mortẽ fratricidæ fratris petijt, sanguis aũt domini uitã persecutoribus impetrauit. Vt ergo in nobis sacramentũ dominicæ passionis non sit ociosum, debemus imitari quod sumimus, & prædicare cæteris quod ueneramur. Locum enim latẽdi clamor eius in nobis inuenit, si hoc quod mens credidit, lingua tacet. Sed ne in nobis clamor eius lateat, restat ut unusquisꝙ iuxta modulum suum, uiuisficationis suæ mysteriũ proximis innotescat. Libet mentis oculos ad dominicæ passionis horam reducere, cũm ludæi persequentes sæuirent, discipuli timẽtes fugerent. Qui

Quòd testis filij sit pater & conscius: quia in omni trinitatis opere unum consilium est, & una uoluntas. Cap. IX

ECce emi in cœlo testis meus, & cõscius meus in excelsis.] Cũm enim filius labefactaretur in terra, erat ei testis in cœlo. Testis quippe filij pa- Ioan. 5
ter est, de quo ipse in Euangelio dicit: Et qui misit
me pater, ipse testimoniũ perhibet de me. Qui recte etiam cõscius dicitur: quia una uoluntate, uno cõsilio pater cum filio semper operatur. Cuius etiã testis est, quia nemo nouit filiũ nisi pater. Tunc ergo in cœlo testem, & conscium in excelsis habuit: quando hi qui eum morientẽ in carne cernebãt, B
diuinitatis eius potentiã considerare nesciebant. Et cũm ignorarent homines, in morte tamen me diatoris dei & hominũ nouerat qui cum ipso operabatur pater. Quod fortasse etiam ad uocem eius corporis referri ualet. Sancta nanꝙ ecclesia id- 13
circo aduersa uitę præsentis tolerat, ut hanc superna gratia ad præmia æterna perducat. Carnis fuit mortẽ despicit, quia ad resurrectionis gloriam intendit. Et transitoria sunt quæ patit, perpetua quę præstolatur. De quibus nimirum bonis perpetuis dubitetẽ non habet, quia fidele iam testimoniũ redemptoris sui gloriã tenet. Carnis quippe eius resurrectionẽ mente conspicit, atꝙ ad spem fortiter cõualescit: quia quod in suo uidet iam factum
capite, sperat ut eius quoꝙ corpore, quod uidelicet ipsa est, absꝙ dubitetæ secuturũ. Quam scili- C
cet Ecclesiã Psalmista cõspicies in perpetua perfectione manſuram, sub appellatione lunæ defcribit. dicens: Luna perfecta in æternũ. Quę quia ad Psal. 88
nostri promissionis spem dominica resurrectio roborat, rectè subiũxit: Et testis in cœlo fidelis: quia ut de sua resurrectione non trepidet, iam eum in cœlo qui resurrexit à mortuis, testem habet. Fidelis itaqꝙ populus eum aduersa patitur, cũm duris tribulationibus fatigatur, ad spem sequentis gloriæ mentẽ erigat, & de redemptoris sui resurrectione confidens dicat: Ecce enim in cœlo testis meus, et conscius meus in excelsis. Qui rectè conscius dicitur, quia naturã nostrã non solũm creando nouit, sed etiam assumendo. Scire enim eius, est nostra
susceptisse. Vnde etiã per Psalmistã dicitur: Ipse e- D Psal. 102
nim scit figmentũ nostrũ. Quid emi mirũ si figmentum nostrũ dicatur specialiter scire, dum conslet nihil esse quod nesciat? Sed figmentũ nostrũ scire eius, est hoc in seipso ex pietate susceptisse. Quę tamen uox cum beato Iob congruere nobis etiã singulis potest. Omnis enim qui ex eo quod agit, humanas laudes appetit, testem in terra quærit. Qui autem de actibus suis omnipotẽti deo placere festinat, testem in se cœlo habere cõsiderat. Et sæpe cõtingit, ut ipsa quoꝙ in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui testem in cœlo habet, reprehensiones hominũ metuere non debet. Vnde adhuc subditur: Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. Quid 14
enim per oculum, nisi cordis intentio designatur?
sicut

Matt. 6 sicut scriptum est: Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidū erit. Quia cum bona intentione quid agitur, eius intentionis actio apud Deum minime subsistit. Cùm ergo uerbosi amici sunt, id est, cùm & ipsi derogant, qui in fide socian tur, ad Deum necesse est ut oculus stilę, quatenus nostra intentio tota in amoris intimi compunctione defluat, & tanto subtilius se ad interiora erigat, quāto per exteriora opprobria repulsa, intus redire cogitur, ne foras euanescat. Sequitur: Atque utinam sic iudicaret uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.] Peccatores quidem nos esse semper agnoscimus, igitur tamen sæpe in flagello positi, pro quo magis peccato flagellemur, ignoramus: & nosipsos subtili inquisitione discutimus, ut si quo modo possimus, causam percussionis nostræ inuestigare ualeamus. Quæ dum plerunq; nos latet, fit nobis oneri cæcitas nostra, & de eo quod patimur, plus dolemus. Quisquis uerò cum collega suo ad iudicium accedit, & quod sentit dicit, & quicquid contradicitur, agnoscit: & quòd uoluerit, pulsat: et nouit unde pulsat. Qui em diuina animaduersione percutit, dum nouit quidē quia uapulat, sed cur uapulet ignorat, quasi dicit ipse quod sentit, sed quid contra se dicitur, nescit: quia ipse quidē ingemiscit in uerbere, sed Deus aperte non declarat pro qua eū feriat ultione. Itaq; nunc dicitur: Atq; utinā sic fu dicaret uir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.] Ac si aperte diceretur: Sicut in omni quod dico audior, sic omne quod de me dicit, audirem. Quod tamē in hac uita fieri nullatenus potest: quia magna est interpositio oculis cordis nostri ad contemplandā subtilitatem Dei, ipsa uidelicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebimur eum à quo nunc subtiliter intuemur, cùm hac infirmitate depositā, ad contemplationis internæ gratiā uenerimus, de qua Pau-
2. Cor. 1 lus dicit: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Vnde beatus Iob uidens eandem cognitionē plenissimè hic perfici nullatenus posse, de cæcitate quidem uitæ præsentis gemit, sed tamen fede eius breuitate cōsolatur, dicens: Ecce enim breues anni transeunt, & semitā per quam non reuertar, ambulo.] Omne quod transit, breue est: etiam si tardius terminari uideat. In mortis autem semita per quam non reuertimur, ambulamus: non quò ad uitam carnis minimè resurgendo reducimur, sed quòd ad labores huius uitæ mortalis, uel ad conquirenda laboribus præmia iterum nō uenimus.

A cuiusuis manus pugnet contra me. Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea nō exaltabuntur. Prædam pollicetur socijs: & oculi filiorū eius deficient. Pofuit me quasi in prouerbiū uulgi, & exemplū sum coram eis. Caligauit ad indignationē oculus meus & membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Stupebāt iusti super hoc: & innocens contra hypocritā suscitabitur. Et tenebit iustus uiam suam, & mundis manibus addet fortitudinem. Igitur omnes uos conuertimini & uenite, & nō inueniam in uobis ullum sapientem. Dies mei transierunt, cogi- B tationes meæ dissipatæ sunt, torquētes cor meum. Noctem uerterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est: & in tenebris straui lectulum meū. Putredini dixi, pater meus es, mater mea, & soror mea uermibus. Vbi est ergo nunc præstolatio mea: & patientiam meam quis considerat? In profundissimum infernum descendet omnia mea. Putásne saltem ibi erit, requies mihi?

Quòd timore iudicij, quanto finem suum magis propinquare eo gnoscit electi, eo semetipsos terribilium discutiunt. Cap. 2.

C Spiritus meus attenuabitur.] Attenuatur spi- 15
ritus timore iudicij, quia electorum mentes quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo ad discutiēdas semetipsas terribilius contremiscunt, & si quas in se carnales unquam cogitationes inueniūt, pœnitentiæ ardore cōsumunt, nec cogitationes suas dilatari carnaliter uoluptate permittunt, quia eo semetipsas diiudicantes subtilius feriunt, quo districtum iudicem præstolantur uicinum. Vnde fit ut propinquum sibi semper exitum suspicētur. Nam reproborum mentes id circo multa nequiter agunt, quia hic se uiuere diu tius arbitrātur. Iustorum ergo attenuatur spiritus, sed crassescit iniquorū. Quo enim per elationem tument, eo attenuationem spiritus non habent. Iu- D sti uerò dum breuitatem suæ uitæ considerant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Vnde & subditur: Dies mei breuiabuntur, & solum mihi supereſt sepulchrum.] Qui enim considerat qualis erit in morte, semper sit timidus in operatione, atq; unde in oculis suis fam quasi nō uiuit, inde ue raciter in oculis sui conditoris uiuit. Nil quo tran seat appetit, cunctis presentis uitæ desiderijs contradicit, & penè mortuum se considerat, quia moriturū minimè ignorat. Perfecta enim uita est mortis imitatio, quam dum iusti sollicitè peragūt, cul parum laqueos euadunt. Vnde scriptum est: In o- Eccles. 7
mnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Vnde & beatus Iob quia dies suos cōsiderat breuiari, & solum sibi su-

Caput decimumseptimum beati Iob

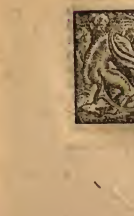

Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabūtur: & solum mihi supereſt sepulchrū. Non peccaui, & in amaritudinibus morabitur oculus meus. Libera me, et pone me iuxta te:

peresse sepulchrum penſat, aptè ſubiungit: Non peccauit, et in amaritudinib. moraſ oculis meus.] Aeſi aperte dicat: Culpam non feci, & flagella ſuſcepi. Sed hac in re animum mouet, quia in multis ſe huius hiſtoriæ locis peccaſſe confitetur, qua ratione peccaſſe ſe nunc abneget? Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccauit ut flagella mereretur, nec tamen eſſe ſine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, ſed pro gratia augenda percuſſus eſt, iudex ipſe teſtatur, qui laudat & ferit. Et rurſum quia ſine peccato non fuerit, nec ipſe negat, qui à iudice laudatur, atq; ideo laudaſ, quia non negat. Sed credo quòd melius hæc uerba diſcutimus, ſi dicta ex uoce capitis ſentiamus. Redemptor etenim noſter ad 16
ereptionem noſtram ueniens, & non peccauit, & amaritudinem pertulit, quia pœnam culpę noſtrę ſine culpa ſua ſuſcepit, de cuius uoce ſubdit: Libera me, & pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet cõtra me. Ipſe etenim non peccauit in cogitatione uel opere, ipſe in amaritudine moratus eſt per paſſionem, ipſe liberatus eſt per reſurrectionem, ipſe iuxta patrem poſitus eſt per aſcenſionem, quia profectus in cœlum ſedet ad dexteram Dei. Et quia poſt aſcenſionis eius gloriam lucæ in diſcipulorum eius perſecutione commota eſt, rectè nũc dicitur: Et cuiuſuis manus pugnet contra me.] Tunc quippe in membris illius furor perſequentiũ ſęuiſt, cũ cõtra fidei ium uitã flamma crudelitatis exarſit. Sed quo irent iniqui, aut quid agerẽt, dum is quę perſequebantur in terra, iam ſedebat in cœlo? De quibus adhuc ſubditur:

Quòd reproborum corpus ſub diſciplina ſit, mens uerò procul. Caput XI

COr eorũ longè feciſti à diſciplina.] Si enim diſciplinę cuſtodiam noſſent, & nequaquã redemptoris noſtri præcepta contemnerent, ipſa eos carnis ſuæ mortalitas ad amorem uitæ immortalis excitaſſet. Hoc ipſum nanq;, in hac uita, corruptionis nos eſſe ſubiectos, iam de flagello diſciplinæ eſt. Æſtu enim & frigore, fame liticq; turbari, morbis affici, quandoq; etiã extingui, quid ſunt hæc aliud, quàm flagella peccati? Sed ſunt nonnulli qui & flagella tolerant, & tamen mentem ad flagellantis metum minimè reformant. Vnde recte nunc dicitur: Cor eorum longè feciſti à diſciplina.] Quia etſi corpus ſub diſciplina eſt, cor ſub diſciplina non eſt: dum & flagellatur quiſque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Ne que ita hoc dicitur, ac ſi omnipotẽs & miſericors Deus longè cor hominis à diſciplina faciat, ſed q ſpõte delapſum, ibi remanere ubi cecidit iudicam do permittat: ſicut et in oratione quoq; dicimus: Mat. 6 Et ne nos inducas in tentationẽ, id eſt, induci mi- Luc. 10 nimè permittas. Sequitur: Propterea non exaltabuntur.] Cor enim ſi ſub diſciplina eſſet, ſuperiora appeteret: adipiſcendis bonis tranſeuntibus non inhiaret. Quorũ igitur cor ſub diſciplina non eſt, rectè de illis dicitur: Propterea non exaltabun tur: quia dum in infimis uoluptatibus dimiſſi, terA rena bona ſemper deſiderant, cor ad ſuperna gaudia nunquam leuant. Exaltarentur quippe, ſi mentem ad ſpem patriæ cœleſtis erigerẽt. Sed qui per diſciplinam cuſtodire uitam minimè ſtudent, ſed ex deſiderio in imis iacẽt: &, quod eſt grauius, facendo ſe etigunt, quia de rebus tranſitoriis extol luntur. Extolli autem poſſunt, ſed exaltari nequeunt, & inde profundius in imo ſunt, unde ſe apud ſe altiores fiunt. Cor itaq; quod ſine diſciplina eſt, exaltari non ualet, quia humana mens ſicut malè eleuata in infimis premitur, ſic bene preſſa in ſublimibus leuatur. Sequitur:

Quòd ſocij diaboli ſint apoſtatæ angeli, qui cũ eo corruerũt: filij uerò, qui per dilectionem ab eo gignuntur. Cap. XII

B PRædam pollicetur ſocijs, & oculi filiorũ eius deficiẽt.] Poſtquam de multitudine iniquorum, id eſt, de antiqui hoſtis corpore, beatus Iob ſententiam protulit, mox ad ipſum eorum principem, id eſt, caput omnium perditorum ſententiam uertit, atq; à plurali numero ad ſingularem redit. 17

Ita quippe unum corpus ſunt diabolus & omnes iniqui, ut plærunq; nomine capitis cenſeatur corpus, & nomine corporis appelleſ caput. Nam capitis nomine cenſetur corpus, cùm de peruerſo homine dicit: Ex uobis unus diabolus eſt. Et rurſum nomine corporis appellaſ caput, cùm de ipſo apoſtata angelo dicit: Inimicus homo hoc fecit. Mat. 13
Iſte igitur princeps omnium peruerſorũ alios ſocios habet, atq; alios filios. Qui nanq; ſunt eius ſocij, niſi apoſtatæ angeli, qui cum eo de cœleſtis patriæ ſede eciderunt? Vel quos alios filios habet, niſi peruerſos homines, qui de eius praua perſuaſione in malitiæ operatione generantur? Vnde etiam ueritatis uoce inſidelibus dicitur: Vos ex pa Ioan. 8
tre diabolo eſtis. Peruerſus itaq; iſte autor erroris prædam ſocijs pollicetur, quia malignis ſpiritibus prauorũ promittit animas in eorum fine rapiendas. Et oculi filiorum eius deficient.] Quia dum intẽtiones hominum ad ſola terrena ſperanda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non poſſunt. Neq; enim ualet amoris prauiintentio permanere, quãdo & hoc quod amat, ipſumq; qui amat, conſtat ſub celeritate deficere. Poſſunt quoq; & per ſocios fortaſſe intelligi crudeliſſimi quiq; & omni malitia iam repleti, per filios uerò hi qui adhuc deceptorijs promiſſionibus illuſi, augendæ prauitati nutriuntur: ut illos ſam uelut ex meritò malitiæ diabolus quaſi ſocios habeat, qui iam non habent in perditione quo creſcant, iſtos autem quaſi filios, quos promiſſionibus lactat ut ad peiora proficiant. Sed oculi filiorum eius deficient, quia prauorum intentiones cadunt, cùm omne quod hic appetunt, deſerunt: & illic quod doleant, ſine fine patiuntur. Sequitur: Poſuit me quaſi in prouerbium uulgi, & exemplum ſum coram eis.] Hæc beatus Iob dicat ex ſe, dicat ex uocibus omnium electorum. Omnis quippe qui flagello percutiẽ, quaſi in prouerbiũ poniẽ uulgi, quia ſtultus quiſq; dum cuiquã maledicere appetit, ex illius ſimilitudine maledictionẽ ſumit, quẽ percuſſum

percussum temporaliter uidet, eamq; pœnam suo optat aduersario, quam euenisse conspicit iusto. Sicq; fit, ut non rectè sapientibus, in exemplum deducatur rectus, dum & pœna iusti esse damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria, nulla spe fidei præuidetur. Sequitur:

Quòd iusti cùm uidens sanctorum innocentiam à peccatoribus opprimi, iudicia Dei miratur, ad quorum secreta non penetrant. Cap. XIII

18 CAligauit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.] Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoq; qui in dominico corpore, id est, in Ecclesia lumẽ ueritatis habent, dum se diutius à prauis despici ac dedignari conspiciunt, de occulti iudicij admiratione turbantur, & secretum dei penetrare nequeunt, cur prælauere peruersi contra bonorum innocentiam permittuntur. Quis etenim non obstupescat, cùm Herodias apud tremulentum regẽ saltatu filiæ obtinet, ut caput amici sponsi, prophetæ, & plus quàm prophetæ, ante ora conuiuantium in disco deferatur? Sed cùm iusti ad indignationem caligant, infirmi plærunque usque ad infidelitatem corruunt. Vnde subditur:

Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.] Membrorum quippe nomine, teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum peruersos prosperari florere, iustos q; cruciari, ad hoc nonnun quam perueniunt, ut se bona uel inchoasse pœniteant, atque ita ad agenda mala citius reuedunt, ac si eorum uitæ nocuerit bonum quod inchoauerunt. Hoc autem quod ait: Caligauit ad indignationem oculus meus, uerbis planioribus aperit, adiungens:

Quòd contra hypocritas sancti suscitantur, cùm eorum gloriem honoreuiq; contemnunt, et ad fola bona cœlestia mentẽ erigũt, quæ sibi cũ malis cõmunia esse nõ possunt. Cap. XIIII

STupebunt iusti super hoc, & innocẽs contra hypocritam suscitabitur.] Hoc loco innocẽs necdum perfectus iustus accipitur, qui bona adhuc inchoans, & si nocere alijs nõ nouit, perfecta tamen ipse agere nequaquam ualet. Et quia corda paruuloruin, dum peruersos florere in præsentiuita conspiciũt, inuidiæ facibus succenduntur: tanto enim quisq; plus inuidet alijs bona præsentia, quanto ea ipse minus cõtẽpserit. Nam quod haberi ab omnibus nõ ualet simul totum, huic de sit quod alter habuerit. Succenditur uerò contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris in uidet etiam qui nulli nocere solet. Sin uerò hoc in loco innocens quilibet in bono perfectus accipitur, contra hypocritam innocens suscitatur, quando hunc & florere conspicit, & tamen cũ suo eum flore contemnit: & prædicando quæ recta sunt, tanto eum despiciendum cæteris esse denunciat. quanto eũ conspicit illa anxiè quærere, quæ cum eo diu nõ ualeant permanere. In quo adhuc sensu

19 subiungitur: Et tenebit iustus uiam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.] Consideratoquippe hypocrita, iustus uiã suam tenet, quia dum illum ex peruersa uoluntate obtinere ea quę mundi nõ sunt intuetur, ipse ad amorem cœlestiũ robustius stringitur: sciens quia bonis desideriis præmia æterna non deerunt, dum & prauis & du plicibus cordibus bona temporalia non negant. Qua ex re mundis quoq; manibus addit fortitudinem: quia conspiciens peruersos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera prouehit ad perfectionem, & tãto altius temporalia despicit, quanto hæc abundare etiam malis cernit. Quàm enim sint despicienda considerat, quę deus omnipotẽs etiam peruersis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc conditor aduersarijs suis tribueret. Vnde & indignum sibi esse perpendit, ut illa bona apperat, quæ abundare conspicit & malis, sed ad percipienda cœlestia mentem suã dirigit, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt. Igitur post quã exteriores profectus malorum, bonorum uerò interiores intuitus, exhortationis uerba protulit, dicens: Igitur uos omnes conuertimini & uenite.] Quæ uidelicet exhortatiõis uerba propriè ad electos format, quos ad ęternitatem uocat. Qui duobus modis inuitantur, scilicet, ut conuertantur, & ueniant: conuertantur nimirum fide, ueniãt opere. Vel certè conuertantur deserendo mala, & ueniãt bona faciendo, sicut scriptum est: Declina à malo, & fac bonum. Mirandum uerò quod subditur: Et non in ueniã in uobis ullũ sapientẽ.] Quid est quòd eos ad sapientiam uocat, & tamen optat ne illos sapientes inueniat, nisi quòd ad ueram sapientiam uenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiduciã decipiuntur? de quibus scriptum est: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobis metipsis prudentes: Et quibus rursum dicitur: Nolite prudẽtes esse apud uosmetipsos. Vnde idem prædicator egregius hos quos carnaliter sapientes iudicant, ut sapientiam ueram perciperẽt, prius fieri stultos quærebat, dicens: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Et per semetipsam ueritas dicit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti, hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quia ergo hi qui apud semetipsos sapientes sunt, ad ueram sapientiam peruenire non possunt, rectè beatus iob conuersionem auditorum desiderans, exoptat ne in eis ullum sapiẽtem inueniat. Ac si eis aperte dicat: Stulti esse apud uosmetipsos discite, ut in deo uere sapientes esse ualeatis. Sequitur:

Quòd cogitationes sanctorũ siue in lucris animarum, siue in dispensatione rerũ temporalium torqueant corda eorũ, quia alternantibus prosperitatibus & in nocte timent ne rnant, & in die sospecti sunt ne præsumant. Cap. XV

DIes mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquẽtes cor meum.] Sancta ele ctorum Ecclesia per diurna & nocturna tempora conspicit uitæ suæ spatia transire, quia nocte in ad uersitatibus, diem uerò in prosperitatibus habere consueuit. Quasi enim lux ei orii ex trãquillitate

pacis, et nox ex dolore persecutionis. Sed cū post A quietis otia ad excrescētis cōtra se persecutionis laborē redit, dies suos transire testatur. In quibus tamen diebus solet tanto grauioribus curis premi, quanto à se de ipsa tranquillitate pacis subtiliores iudice rationes cogitat exquiri. In tranquillitate enim pacis modo animarum lucra cogitat, modo terrenarum rerum dispensationes curat. Quæ uidelicet terrenorum actuum dispensationes tanto bonis mentibus grauiores sunt, quanto earum in tuitu ab intuendis cœlestibus uel ad modicum auelluntur. Vnde bene beatus Iob siue sua siue uoce uniuersalis Ecclesiæ, postquam dies suos transisse testatur, ilico subiunxit: Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquētes cor meum.] Quia dum bonis mentibus temporalis felicitas transit, etiam B cura eis terrenæ dispensationis subtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere uidebatur. Dum enim erectæ semper esse ad percipienda cœlestia appetunt, eo ipso quo aliquando ex dispensatione terrena ad ima cogitanda descendunt, torqueri se sentiunt. Vnde fit ut ipsa quoque aduersitas persecutionis uertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptam quietem cordis. Vnde & aptè subditur: Noctem uerterunt in diem.] Dissipatæ etenim cogitationes noctem in diem uertunt, quia nonnunquam iustis amplius placet ex aduersitate mala perpeti, quàm ex prosperitate terrenæ dispensationis cura fatigari. Sed quia nouerunt cautius & aduersa transire, & prospera C rursus illuescere, aptè subiungitur: Et rursum post tenebras spero lucem.] Lux enim post tenebras speratur, quia uel post noctem uitæ præsentis æternum lumen percipitur, uel ita hic aduersitas atq; prosperitas alternant, ut sibi succedere uicissim non desinant: Vnde fit ut in luce nox in su spicione sit, & in nocte lux in præsumptione, sicut scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. Sed ecce quia autoris nostri gratia redempti sumus, hoc sam cœlestis muneris habemus, ut cùm à carnis nostræ inhabitatione subtrahimur, mox ad cœlestia præmia ducamur: quia dū conditor ac redemptor noster claustra inferni penetrās, electorum exinde animas reduxit, nos illō ire non patitur, unde sam alios descendendo libe rauit. Hi uerò qui ante eius aduentū in hunc mundum uenerūt, quantam liberi iustitiæ uirtutem haberent, ex corporibus eductí in sinu cœlestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille uenerat qui inferni claustra sua descensio ne solueret, & iustorum animas in perpetua sam sede collocaret. Vnde beatus Iob & afflictionem sentiēs, & adhuc differri retributionem iustorum sciens, aptè subiungit:

Quòd sancti licet ad infernum post mortem ab Adam usq; ad Christum descenderint, ibi tamen quasi in lectulo quieuerint, solas tenebras pro pœna habentes, & hoc eis summum tormentum erat, quòd expectatum saluatorem nondum uiderant. Cap. XVI

SI sustinuero, infernus domus mea est, & in te- 21
nebris strauī lectulum meū.] Priores etenim sancti & sustinere aduersa poterant, & tamē è cōr poribus educti, adhuc ab inferni locis liberari nō poterant, quia necdum uenerat qui illue sine culpa descenderet, ut eos qui ibi tenebantur ex culpa liberaret. Tunc uerò homo suum lectulum in tenebris strauit, quando lucem iustitiæ persuasori callido cōsentiēdo deseruit. Et quia in ipsis quoq; inferni locis sustorum animæ sine tormento tene bantur, ut & pro originali culpa adhuc illuc descenderent, & tamen ex proprijs actibus supplicium non haberēt, quasi in tenebris lectulum stra uisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Grauc etenim tædium electis fuit, post solutionē carnis, adhuc speciem non uidere creatoris. Quod tę dium non immeritò beatus Iob tenebras uocat. Sed quia hoc ex pœna infirmitatis uenit, rectè eandem mox infirmitatem subdit, dicens:

Quòd natura corrupta & prauæ consuetudo uermes concupiscentiarum in nobis generant, & ex putredine huius carnis huiusmodi soboles oriatur. Cap. XVII

PVtredini dixi, Patermeus es, mater mea, & 4
soror mea uermibus.] Quid est hoc quod dixit putredini, patermeus es, nisi quod omnis homo ab origine sam uitiata descendit? Vnde & ad ditur: Mater mea & soror mea uermibus: quia uidelicet & ab ipsa putredine, & cum ipsa in hunc mundum uenimus. Quantum enim ad materiam corruptibilis carnis, mater nostra ac soror uermes sunt, quia & de putredine procelissimus, & cū putredine uenimus, quam portamus. Quod si intelligi spiritaliter potest, & mater natura: & consuetudo non immeritò soror uocatur, quia ab illa cum ista sumus. Quæ uidelicet mater & soror uermes sunt, quia ex natura corruptibili & consuetudine peruersa cogimur, ut quasi quibusdam uermibus, sic inquietis cogitationibus in mēte fatigemur. Carnis enim natura uitiata, & consuetudo peruersa, quia innumeras curas in corde infirmitatis nostræ generant, bene mater & soror uermes uocantur. Mordent enim animū curæ, dum inquietant. Non enim cessant iusti uiri uel sollicitè cogitare & pertractare quid agant, uel prouidè inspicere quò post præsentē uitā ducēdi sunt. quia ergo tūc electi ante aduentū dominī & in labore uitæ præsentis se esse cernebāt, & tamē post præsentē uitā necdū cœlestia bona percipere, multis cogitationib. uerebant: expectabāt eīm gratiā redēptoris sui, nec tñ ad eam poterāt in carne uiuēdo peruenire. Vnde & aptè subdit: Vbi est ergo nūc præstolatio mea?] Quæ esse potuit præstolatio iustorū, nisi iustus & iustificans deus? quia ad pœnas humani generis spōte descēderet, & capti uos mortis, iustitiæ sue uirtute liberaret: huius eīm præsentiā minimè cessabāt intēta cogitatiōe præstolari, quā quādoq; esse uenturā nouerāt, sed uenire citius quærebāt. unde nō ait: Vbi est ergo præstolatio mea? sed ait: Vbi est ergo nūc præstolatio mea? Dum enim addit nūc, ostēdit quia quod 22
quandoq;

quandoque uenturum erat, ucnire citius desiderabat. Sequitur: Et patientiam meam quis considerat? Expressit desiderium quo festinat in carne positus redimi, & ab inferis ad superna reuocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit perpendere, ut scirent de præsentis uitæ laboribus, uel de subsequenti post mortem dilatione cogitare. Quod utrumq; iusti ante aduentū redemptoris nostri se perpeti dolebant. Vnde & recte dicitur: Et patientiam meam quis considerat? Et quidem non deest qui patientiam consideret, sed cùm citius non exaudit, quasi minus considerare Deus dicitur. Ipsa enim humani generis quæ uersit in mundi fine redemptio, ab his qui à mundi initio præcesserunt, tarda credebatur: quia lon- B go temporis spatio à cœlestium remuneratione Luc. 10 distuncti sunt, ueritate attestante, quæ ait: Multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt. Itaq; quod nunc dicitur: Patientiam meam quis considerat? ardentis desiderij uota panduntur. Neq; enim, ut prædiximus, sanctorum patientiam non considerat Deus: sed qua si non considerare dicitur, ad uotum desiderij minus citius apparere, & in prolixiora tempora dispensationis suæ gratiam differre. Dicat ergo: Patientiam meam quis considerat? quia quod dispo nenti breue est, longum est amanti. Vnde adhuc dilationis suæ damna considerans, hoc quod iam prædixerat, repetit: & descensurus ad ima, uocem doloris ingeminat, dicens: In profundissimum C infernum descendent omnia mea.] Cùm constet quòd apud inferos iusti non in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu teneretur, magna nobis oboritur quæstio, quidnam sit quod beatus Iob asserit dicens: In profundissimum infernum descendent omnia mea. Qui & si ante aduentum mediatoris Dei & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum descensurus non erat. An ipsa superiora loca inferi, profundissimum infernum uocat? Quia uidelicet quantum ad sublimitatem cœli, iam huius aeris spatium non immeritò dici infernus potest. Vnde cùm apostatæ angeli à cœlestibus sedibus in hoc caliginoso aere sint demersi, 2. Pet. 2 Petrus Apostolus dicit: Angelis peccantibus nō D pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reseruari. Si itaq; quantum ad celsitudinem cœli, aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundus potest: quantum uerò ad eiusdem terræ altitudinem, & illa loca inferi, quæ superiora sunt alijs receptaculis infernj, hoc loco non incongrue inferni profundissimi appellatione signantur: quia quod aer ad cœlum, terra ad acrem, hoc est ille superior infernorum sinus 23 ad terram. Sed mirum ualde est quod adiungit: Descendent omnia mea. Cùm enim sola anima descensura esset ad inferni loca, quid est quod sanctus uir illuc perhibet omnia sua descendere, nisi quòd tibi se esse totum uidit, ubi pondus suæ A remunerationis intelligit? Quia hoc quod ex se insensibile in terra deseritur, quousque ad incorruptionem resurrectionis redeat, se esse non sentit. Omnia itaq; sua in infernum profundissimum de scensura perhibet, quò solam suam animam descensurā uidet, quia ibi totus est, ubi sentire possit quod recipere. Vel certè in infernum omnia eius descendunt: quia laborum omnium retributio, adhuc in sola inferni quiete recipi præstolabatur. Et quasi illuc descendit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis suæ ex omnibus inuenit. Vnde etiam ipsa quies præstolata subsungitur, cùm dicit subinfertur: Putas ne saltem ibi erit requies mihi?] In quibus nimirum uerbis & innotescit quod desiderat, & tamen esse se adhuc de suscipienda requie dubium, designat, ne cuius sancta opera tot flagella secuta sunt, occulto iudicio superni iudicis, post flagella temporalia etiam mansura tormenta sequerentur. Qua in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum sam de requie æterna securus sit, si de ea adhuc & ille trepidat, cuius uirtutis præconia & ipse iudex qui percutit, clamat. Si enim iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi parebunt? Beatus enim Iob ad requiem se post flagella peruenturum nouerat: sed ut nostra timore corda concuteret, ipse iusus est de æternæ quietis retributione dubitare, cùm dicit: Putas ne ut nos uidelicet per pendamus quāta debemus formidine uenturum iudicium semper expauescere, quando & ille qui à iudice laudatus est, adhuc de retributione iudicij in suis uocibus securus non est.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATUM Iob Liber decimus quartus.

Caput 1

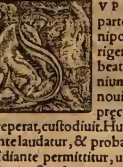

VPERIORI huius operis parte tractauimus, quòd omnipotens deus ut mētes corrigeret sub lege positorum, beati Iob uitam ad testimonium adduxit, qui legem nō nouit, & tamen tenuit, qui præcepta uitę quę scripto nō acceperat, custodiuit. Huius prius actio deo attestante laudatur, & probari postmodum diabolo insidiante permittitur, ut per tentamenta tribulationis ostenderet, quantum prius in tranquillitate profecisset. Huius uitam inimicus generis humani more suo improbus, & laudari deo attestante cognouit, & tamē ad tentandum expetijt. Quem cùm tot damnis rerū, tot orbitatibus percussum sternere nequiuisset, uxorem ei in stimulum malæ suasionis excitauit: ut saltem per familiaria uerba corrumperet, quem per rot sternere nunclorum tormenta minimè ualeret. Sed quum adiutorio fœminæ, quod contra Adam prius in paradiso obtinuit, contra hunc secundum in ster-

quilinio

quilinto positū,roborari non potuit,ad alia se tendit argumenta conuertit: ut amicos eius quasi consolantes adduceret, & tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret, quatenus eum cuius patientiam flagella non uicerat, inter flagella saltem aspera uerba superarēt. Sed inimicus callidē insidians, fraudem quam contra sanctum uirum parauerat, pertulit: quia sancto uiro quot occasiones perditionis intulit, tot causas uictoriæ ministrauit. Contra tormenta quippe patientiam,contra uerba sapientiam tenuit: quia & dolores uerberum æquanimiter sustinuit, & stultitiam malē suadentium sapienter frenauit. Sed quia in ipsis passionibus doctisq; loquutionibus sanctæ Ecclesiæ typum tenet,amicis eius,ut sæpe iam diximus,quædam recta, & quædam stulta loquentibus,non immeritō hæretici figurantur:qui pro eo quōd sancto uiro amici sunt, multa de reprobis recta dicunt:sed pro eo quōd speciem hæreticorum tenēt, plærunq; in oris sui excessu dilabuntur, & uerborum suorū iaculis sancti uiri pectus feriunt, sed cōtra mentē inexpugnabilē ipsa sua percussione fatigant. Nos igitur subtili debemus discretione distinguere, & quid sit in eorum uerbis quod uerē de reprobis sentiunt, & quid quod contra beatum Iob fatuum sonant.

Caput decimumoctauum beati Iob.

RESpondens autem Baldath Suites, dixit: Vsq; ad quem finem uerba iactabis? Intellige prius: & sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta,& sordiumus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius,& lucerna quæ super eum est extinguetur. Arctabuntur gressus uirtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Vndique terrebunt eum formidines,& inuoluent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius,& calcet super eum quasi rex interius. Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eū de luce in tenebras, & de urbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo,nec ullæ reliquiæ in regionibus eius,in die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat Deum.

B *Quōd superbi cùm se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt. Cap. 11*

RESpondens autem Baldath Suites, dixit: Vsque ad quem finem uerba iactabis? Intellige prius, & sic loquamur.] Omnes hæretici sanctam Ecclesiam in quibusdam incognitis superbire putant, quæ dam uerō nec intelligere suspicantur. Vnde Baldath Suites beatum Iob quasi in superbiam astruit erupisse, quem fatetur uerba iactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat; qui beatum Iob loqui quæ non intelligeret, putabat. Et quia omnes hæretici in æstimatione sua à sancta se Ecclesia despici conqueruntur, apte subiungitur: Quare reputati sumus ut iumenta,& sordiumus coram te?] Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur etenim se despici, qui bonorum mores despicere consueuerunt. Et quia in his quæ comprehendi ualent ratione, contra hæreticos ostēdit Ecclesia rationabile nō esse quod astruūt, æstimari se ab eius iudicio uelut iumenta suspicantur. Ex qua despectus sui suspicione protinus ad dedignationem prosiliunt, atque ad eiusdem Ecclesiæ contumelias excitantur. Vnde subditur: Quid perdis animam tuam in furore tuo?] Hæretici uel zelum rectitudinis,uel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non uirtutis pondus, sed insaniam furoris æstimant. Quo furore uidelicet perire fidelium animas arbitrantur, quia inde interire Ecclesiæ uitam credunt, unde eam contra se inferuere conspiciunt.

D Sequitur: Nunquid propter te derelinquetur terra?] Se enim ubiq; Deum colere, se totū mundum existimant occupasse. Quid est ergo dicere: Nunquid propter te derelinquetur terra,nisi hoc quod sæpe fidelibus dicunt, quia hoc est uerum quod uos dicitis, omnis à deo terra derelicta est, quam iam præ multitudine nos tenemus. Sancta autem unius salis Ecclesia prædicat, saluari ueraciter nisi intra se non posse, asserens quōd omnes qui extra ipsam sunt, minimē saluabuntur. At contrà hæretici, qui etiam extra ipsam saluari se posse confidunt, in quolibet loco sibi diuinum adiutorium adesse profitentur. Vnde dicunt: Nunquid propter te derelinquetur terra: id est, ut quisquis extra te fuerit, minimē saluetur?

Vnde

Vnde etiam subditur: Et transferentur rupes de loco suo.] Hæretici rupes uocant eos, quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profectò se habere gloriatur. Cùm uerò sancta ecclesia peruersos quosq; prædicatores intra sinum rectæ fidei colligere studet, quid aliud quàm de locis proprijs rupes mouet, ut intra eam recta sentientes humiliter iaceant, qui in peruersis suis sensibus prius rigidi stabant? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, & propter eius uocem rupes de loco proprio transferri renituntur: quia uidelicet nolunt ut ad eam uenientes, uera humiliter sentiant hi, qui apud eos elatis sensibus falsa sapiebant.

A suas per multiplicia blandimenta seculi amplius inflammat. Ignis autem si flammam non habet, ne quaquam fuso lumine splendet. Flamma itaque ignis, eius est decor uel potestas exterior, quæ de interno eius ardore procedit: quia quod anxiè in hoc mundo adipisci desiderat, plerunq; ad cumulum perditionis suæ obtinet: & siue in potestate culminis, siue in diuitijs multiplicatur, quasi per exteriorē gloriam lucet. Sed non splendebit flamma ignis eius, cùm in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cùm gloria exterior ab interno eius ardore separatur. Habent enim & iusti flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendeat, quia uidelicet eorum

Quòd & bona malis, & mala bonis in hac uita indifferenter eueniunt: in uita uer ò eterna sola uera bona bonis, & uera mala malis seruantur. Cap. III

B desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum uerò flamma minimè splendet, quia per hoc quod mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde & sequitur: Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.] Si Plærunq; tristitiam tenebras accipimus, nō immeritò lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit, quia in eius conscientia, quā malè inhabitat gaudium quod de temporalibus rebus fuerat, deficit. Vnde & aptè subiungitur: Et lucerna quæ super eum est, extinguetur.] Vt enim de usu multorum loquar, lucerna lumen in testa est, lumen uerò in testa est gaudium in carne. Lucerna ergo quæ super eum est extinguitur: quia cùm malorum suo-

3 PLerunq; uerò hæretici cùm quosdam in sancta ecclesia, uel inopia, uel flagellis laborātes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiā iustitiæ extollunt, & quicquid aduersum fidelib. euenisse conspiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant: nescientes nimirum quia actionum meritum præsentis uitæ qualitas nullatenus probat. Nam plærunq; & bona malis, & mala bonis eueniunt, pro eo quod & uera bona bonis, & uera mala malis in æterna retributione seruantur. Baldath itaque typum hæreticorum de prosperitate uitæ præsentis sese extollentium tenens, aduersus beati Iob flagella, quasi ex eorum uoce contra iustorum opprobria insiliatur, ac diserte quidem contra impios disputat, sed quām peruersè cōtra iustum talia dicat ignorat: nam subiecit dicens: Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?] Hæc si in præsentis uitæ definitione denunciat, fallitur: quia plærunq; & impijs inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis absc̄ondunt. Sin uerò ad hoc eius sermo dirigitur, ut ostendat quid in suo fine patiantur, ueraciter dicitur: Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Quod si dici de impio rectè potuit, contra sanctum tamen uirum in flagello constitutum dici non debuit. Sed nos uires brachiorum illius in suis sententijs perpendentes, pensemus quām ualidè iacula intorquet, & desinamus aspicere intorquendo quem impetit, nimirum scientes quia frustratis ictibus lapidem feriat. Dicat ergo:

Quòd unusquisque reproborum flammam propriam habeat in corde illius concupiscentiæ, à qua abstrahitur & illicitur. Cap. IIII

C rum retributio impium sequitur, in eius mēte gaudium carnale dissipatur. Bene autem de lucerna hac non dicitur, quæ apud eum est, sed quæ super eum est: quia iniquorum mentem terrena gaudia possident, sicq; eam in uoluptatibus absorbent, ut super ipsam sint, non apud ipsam. Iusti autem etiā cùm prosperitatem uitæ præsentis habent, eam sub sem etipsis premere nouerunt, ut hoc quod apud se in bonis hilarescūt, grauitatis cōsilio transeant, & uirtutis regimine excedant. Lucerna ergo impij quæ super eum est, extinguitur, quia ciuius eius gaudium deficit, quod eum totum in hac uita possēdit. Et qui nunc malè se in uoluptatibus dilatat, eum pōst in supplicijs pœna coangustat. Vnde adhuc subditur: Arctabuntur gressus uirtutis eius.] Nunc enim quasi totiens uirtutis suæ

D gressus exerit, quotiens potestatis suæ uiolentias exercet. Sed gressus uirtutis eius arctabūtur, quia uires malitiæ illius quas nunc in uoluptate sua ex hibet, postmodum pœna constringit. Sequitur:

Quòd sapientes huius seculi in proprium sensum precipites ruunt. Cap. V

4 Et lucerna quæ super

NOnne lux impij extinguetur?] Quia habēt & impij lucem suam, prosperitatē scilicet uitæ præsentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitiuæ uitæ prosperitas cum ipsa citius uita termina tur, ubi aptè subditur: Nec splendebit flamma ignis eius. Omnis nanq; impius habēt flammam ignia propri, quem in corde suo ex feruore desideriorum temporaliū accendit, dum modò istis modò illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes

Et prætipitabit eum consiliū suum.] Habet nunc consilium omnis iniquus presentia appetere, æterna deserere, iniusta agere, iusta deride re: sed cùm iudex iustorum iniustorumq; uenerit, suo unusquisq; consilio præcipitat, quia per hoc quod hic appetere prauis cogitationibus elegit, in æterni supplicij tenebras mergitur. quem enim hic gloria temporalis extollit, illic fine termino pœna premit. Qui hic in uoluptate lætatus est, illic perpetua ultione cruciatur. Et sit plærunque ut ipsa

ut in ipsa huius mundi prosperitas, quæ ab impijs A inhiantes appetitur, eorum gressus ita obliget, ut etiã cùm ad bona opera uoluerint redire, uix possint: quia recta agere non ualent, cùm huius mundi amatoribus displiceret timent. Vnde agitur, ut per gloriam, quam impius ex peccato assequitur, eius adhuc peccata amplius multiplicentur: quod bene Baldath exprimit cùm subiungit:

Quòd dignitas ad quam ambitiosè cum culpa peruenitur, sine culpa relinqui non possit. Caput VI

IMmittit enim in rete pedem suum, & in maculis eius ambulat.] Qui pedes in rete mittit, non cũ uoluerit ejicit. Sic qui in peccatis se deijcit, non mox ut uoluerit surgit, & qui in maculis retis ambulat, gressus suos ambulãdo implicat, & cùm ex B pedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Sæpe nanq; contingit, ut quis huius mundi delectatione persuasus, in eo ad honoris gloriam pertingat, ut ad desideriorũ suorum effectũ perueniat, & peruenisse se ad hoc quod expetijt lætatur. Sed quia bona mundi non habita, in amore sunt, & plerunq; habita uilescunt, percipiendo di scat, quam sit uile quod expetijt. Vnde reuocatus ad mentem exquirit, qualiter sine culpa fugiat, quod se cum culpa conspicit adeptum: sed ipsa eum dignitas quæ implicauit tenet, & sine culpis alijs fugere non ualet hoc, ubi non sine culpis peruenit. Immisit ergo in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat, quia cùm expedire nititur, tunc ueraciter conspicit quàm duris nexi- C bus tenetur. Neque enim uerè obligationem nostram cognoscimus, nisi cùm euadere nitẽtes, qua 5 si leuare pedes conamur. Vnde & hãc eandem obligationem apte subiungit: Tenebitur planta illius laqueo.] Quia uidelicet stringitur finis in peccato. Et quia hostis generis humani, cùm unusquisq; uitam in culpa obligat, ad eius mortem anxius anhelat, recte subiungitur: Et exardescet contra eum sitis.] Antiquus quippe noster inimicus, cùm in peccato uitam illaqueat, sitit: ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen & aliter intelligi potest. Nam peruersa mens cùm in peccatum se uenisse conspicit, quadam cogitationis superficie euadere peccati laqueos quærit, sed uel terrores uel opprobria hominum timẽs, eligit in D ęternum mori, quàm ad tempus aliquid aduersitatis perpeti. Vnde totũ se uitijs iuserit, quibus iam se femel obligatum sentit. Cuius ergo usq; ad finẽ uita in culpa constringitur, eius planta laqueo tenetur. Sed quia se quo malis obligatum pensat, eo se suo reditu desperat, ipsa iã desperatione acrius ad huius mundi concupiscentias æstuat, fit desideriorum feruor in mente, & peccatis præcedentibus irretitus animus, ad maiora etiã delicta succenditur. Vnde & subditur: Et exardescet contra eum sitis.] In eius quippe animo contra eum si tis exardescit, quia quo agere peruersa consueuit, eo ad ebibenda mala uehementer accenditur. Impio quippe sitire, est huius mundi bona concupiscere. Vnde & redemptor noster ante Phariſęi do

mum hydropicum curat: & cùm cõtra auaritiam disputaret, scriptum est: Audiebant autem omnia Luc. 16 hæc Phariſęi, qui erant auari, & deridebant illum. Quid est ergo quòd ante Phariſæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius sitit: & omnis amarus ex potu sitim multipli cat, quia cùm ea quæ appetit adeptus fuerit, ad ap petenda alia amplius & amplius anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit. Sequitur:

Quòd honor temporalis, & amor lucri, & cetera huiusmodi, quasi esca sunt in laqueo, quibus cùm appropinquauerit improuidè errans captus tenetur. Et quòd sit quedam affinitas uitiorum & morum, secundum quam deceptiones suas diabolus optime considerat. Cap. VII

ABscondita est in terra pedica eius, et decipu 6 la illius super semitam.] In terra pedica absconditur, cùm culpa sub terrenis commodis occultatur. Inimicus quippe insidians ostendit humanæ menti in terreno lucro quid appetat, & occultat peccati laqueum, ut eius animam stringat: quatenus uideat quid est quod concupiscere ualeat, & tamen nequaquam uideat, in quo culpę la queo pedem ponat. Decipula uerò à decipiendo uocata est. Et tũc ab antiquo hoste super semitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur, quæ uidelicet nõ facilè decideret, si uideri potuisset. Sic quippe decipula ponitur, ut dum esca ostenditur, ne quaquam ipsa à transeunte uideatur. Quasi esca quippe in laqueo est, lucrum cum culpa, & huius mundi prosperitas cum iniquitate. Dum itaq; à concupiscente lucrum appetit, quasi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non uidetur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, diuitiæ, salus & uita temporalis, quæ mens infirma dum quasi escam uidet, & decipulam non uidet, per escam quam uidens appetit, in culpa constringitur quæ nõ uidetur. Existunt etẽ nim qualitates morum, quæ certis uitijs sunt uicinæ. Nam mores asperi, aut crudelitati, aut superbiæ solent esse coniunctĩ: mores autem blandi, & quàm deceat paulo amplius lætiores, nõnunquam luxuriæ & dissolutioni. Intuetur ergo inimicus ge neris humani uniuscuiusque mores, cui uitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quę co gnoscit facilius inclinari mentem: ut blandis ac le tis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam uanam gloriam: asperis uerò mentibus iram, superbiam, uel crudelitatẽ proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi esse semitam mẽtis conspicit: quia illic periculum deceptionis inserit, ubi uiam esse inuene rit propinquę cogitationis. Et quia peruersus homo omne quod facit, etiam pati metuit: atq; hoc sibi ab omnibus fieri æstimat, quod ipse omnib. quibus ualet, parat, rectè sequitur: Vndicq; terrebũt eum formidines.] Tales enim cõtra se omnes esse suspicatur, qualis ipse esse contra omnes nititur.

Quæ

Quæ nimirum formidines quid in eius actione fa
ciant, subinfertur, cùm dicitur: Et inuoluent pe-
7 des eius.] Pedes quippe si inuoluti fuerint,
gressus liberos habere nō possunt, & nullum car-
pere iter ualent: quia sua eos inuolumenta reti-
nent. Praua itaque desideria ad pessimam actio-
nem trahunt, sed pessima actio restringit in formi
dine. Quę uidelicet formidō inuoluit pedes, ne in
rectam exire ualeant actionem. Et sæpe contin-
git, ut idcirco quisq; bonus esse metuat, ne hoc à
prauis ipse patiatur, quod se bonis feciſſe remini-
scitur: dumq; hoc parti quod fecit metuit, undiq;
territus, undique suspectus, quasi pedes inuolu-
tos habet: qui timore irretitus, nil liberè agere
prælatet, quia in bono opere quasi inde gressum
perdidit, unde ad mala quæ concupierat excel-
sit. Sequitur: Attenuetur fame robur eius, &
inedia inuadat costas illius.] Scripturæ sacræ mo
re, optare uidetur, quod futurum præuidet, scili-
cet non maledicentis animo, sed prędicentis. Om
nis itaque homo quia ex anima et carne consistit,
quasi ex robore & infirmitate compositus est. Ex
ea enim parte qua spiritus rationalis est conditus,
non incongruè dicitur robustus: ex ea uerò qua
carnalis, infirmus est. Robur ergo est hominis a-
nima rationalis, quæ impugnantibus uitijs resi-
stere pertinaciē ualet. Unde & superius per bea-
tum Iob dictum est: Roborasti eum paululum,
ut in perpetuum pertransiret. Ex rationali quip-
pe anima habet homo ut in perpetuum uiuat. Hu
ius ergo iniqui robur fame attenuatur, quia eius
anima nulla interni cibi refectione pascitur. De
qua scilicet fame Deus per prophetam loquitur:
Amos 8 Emittam famem in terram, non famem panis, ne-
que sitim aquæ, sed audiendi uerbum domini. Be
ne autem subditur: Et inedia inuadat costas illius.
Costæ enim uiscera constringunt, ut latentia in-
trinsecus earum soliditate muniantur. Costæ ergo
uniuscuiusque sunt sensus animi, qui latentes co-
gitationes muniunt. Inedia igitur inuadit costas,
quando omni spiritali refectione subtracta, sen-
sus mentis deficiunt, & cogitationes suas regere
uel tueri nō possunt. Inedia inuadit iniqui costas:
quia fames interna sensus mentis extenuat, ut co-
gitationes suas nullatenus regant. Nam dum sen
sus mentis obtusi fuerint, cogitationes ad exte-
riora prodeunt, & quasi costis infirmantibus, ea
quæ in occulto sana latere potuerant, foras uisce-
ra funduntur. Unde fit ut cogitationibus exte-
rius sparsis, exterioris gloriæ specie deceptus ap-
petat animus nihil diligatq;, nisi quod pulchrum
foris uiderit. Contra quem adhuc aptè subiungit:

Quòd primogenita mors, sit superbia. Et quòd multi diuites possent habere fine culpa opes & gloriam, si hæc cum humilitate haberent. Cap. VIII

8 DEuoret pulchritudinem cutis eius, & con-
sumat brachia illius primogenita mors.]
Pulchritudo cutis est gloria temporalis, quæ dum
foris concupiscitur, quasi species in cute retine-
tur. Brachiorum uerò nomine non incongruè o-
pera designantur, quia corporale opus brachijs
agitur. Quid autem mors nisi peccatum est, quod
ab anteriore uita animam occidit? unde scriptum
est: Beatus & sanctus, qui habet partem in resur- Apoc. 20
rectione prima, quia ille pōst in carne feliciter re
surget, qui in hac uita positus, à mentis suæ mor-
te resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non in-
congruè primogenita mors, superbia ualet intel-
ligi, quia scriptum est: Initium omnis peccati, su- Eccl. 10
perbia. Pulchritudinem igitur cutis eius, & bra-
chia illius primogenita mors deuorat: quia ini-
qui gloriam uel operationem, superbia supplan-
tat. Potuit enim etiam in hac uita sine culpa glo-
riosus existere, si superbus minimè fuisset: potuit
autoris sui iudicio, quibusdam suis operibus cum
mendari, nisi hæc ipsa opera ante eius oculos ela-
tio supplantaret. Sæpe enim quosdam diuites ui-
demus, qui opes & gloriam habere sine culpa po
tuissent, si hæc habere eum humilitate uoluissent.
Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, de-
dignantur cæteros, omnemq; uitæ suæ fiduciam
in ipsa abundantia rerum ponunt. Unde & qui-
dam diues dicebat: Anima habes multa bona re- Luc. 12
posita in annos plurimos, requiesce, comede, bi
be, epulare. Quas cogitationes dum supernus iu-
dex aspicit, de ipsa hac eum sua fiducia euellit. Un
de hic quoq; aptè subditur:

Quòd possunt esse corda sanctorum sine regno peccati, licèt sine peccato non possint. Cap. IX

EVellatur de tabernaculo suo fiducia eius &
calcet super eum quasi rex interitus.] Hoc
loco interitus nomine, ipse hostis generis huma-
ni, qui interitum intulit, designatur: qui per suum
quendam satellitem exprimitur, de quo ad Io-
annem dicitur: Nomen illi mors. Iste itaque in- Apoc. 8
teritus, in die exitus quasi rex super impium cal-
cat: quia quem prius blandis persuasionibus de-
cepit, ad extremum usolentis nexibus ad supplici-
um rapit: tantoq; eum durius deprimit, quanto
in prauis actibus uehementius astringit. Qui hic
quoque reprobi mentem dum possidet, calcat:
quia quoties eam delectationibus pressit, quasi
toties super eam pedes suæ tyrannicæ dominatio-
nis posuit. Si uerò interitus nomine non aper- 9
tè diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo
contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimi-
rum interitus quasi rex calcat mentem, cùm eam
non resistentem possidet. non enim potest in hac
uita homini posito, tentatio deesse peccati: sed a-
liud est peccato tentanti resistere, aliud dominan
ti seruire. Iniquus autem quisque, quia resistere
peccati suasionibus nescit, subiugari autem eius
dominio non pertimescit, recte de eo dicitur: Cal
cet super eum quasi rex interitus. Huius quippe
interitus regnum à discipulorum cordibus repel- Rom. 6
lebat Apostolus, cùm dicebat: Non regnet pec-
catum in uestro mortali corpore. Non enim ait,
non sit, sed non regnet: quia non esse non potest,
non autem regnare in cordibus bonorum potest.
Quia ergo cùm quælibet culpa cor iniqui pulsa-

uerit, resistens illud non inuenit, sed suo dominio substernit, dicatur recte: Euellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. De tabernaculo suo ergo fiducia eius euellitur, quando peruersus quisque, qui multa sibi ad uotum in hac uita parauerat, repentina mors de diffipatur. Et calcat super eum quasi rex interitus, quia uel hic ultijs premit, uel mortis suæ tempore per hoc quòd ad supplicia rapitur, potestati dæmonice subiugatur. Quod ideirco ita in reproborum mentibus agitur: quia & cùm occasio perpetrandi peccati deest, desiderium cogitationes eorum cordibus nullatenus desunt. Et cùm semper diabolum sequantur in opere, ualde tamen se illi obligant in cogitatione. Prius ergo culpa in cogitatione est, postmodum uerò in opere. Vnde filiæ Babylon dicitur: Descende, sede in puluere uirgo filia Babylon, sede in terra. Esa. 47

Cùm enim semper puluis terra sit, non tamen terra semper est puluis. Quid ergo per puluerem, ni si cogitationes debemus accipere? Quæ dum importunè ac silenter in mente euolant, eius oculos exæcant. Et quid per terram, nisi terrena actio designatur? Et quia reproborum mens prius ad praua cogitanda deijcitur, & postmodum ad facienda: recte filiæ Babylon, quæ ab internæ rectitudinis iudicio descendit, per ferientem sententiam dicitur, ut prius in puluere, & post in terra sedeat: quia nisi se in cogitatione prosterneret, in mala opere non inhæsisset. Sequitur:

Quòd peccatum congruè incendio sulphuris compareatur, quòd fœtet & ardet. Cap. X.

HAbitent in tabernaculo illius socij eius qui non est.] Id est, in mente eius, apostatæ angeli per cogitationes nequissimas conuersentur, eius uidelicet socij, qui ideirco iam non est, quia à summa essentia recessit, & per hoc quotidie excrescente defectu quasi ad non esse tendit, quo sæmel ab eo qui uere est cecidit: qui rectè quoq; nõ esse dicitur, quia bene esse perdidit, quamuis naturæ essentiam non amisit. Adhuc tamen eadem iniqui cogitationes subtilius exprimens subiungit, dicens: Aspergatur in habitaculo eius sulphur.] Sulphur quid aliud quàm fomentum ignis est? Quod tamen sic ignem nutrit, ut fœtorem grauissimum exhalet. Quid itaq; in sulphure nisi peccatum carnis accipimus? quod dum peruersis cogitationibus quasi quibusdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat, & dum fœtoris sui nebulam in mente reproba dilatat, contra eam flammis subsequentibus quasi nutrimenta subministrat. Nam quia per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij historia testatur, quæ contra Sodomam ignem ac sulphur pluisse dominum narrat. Qui cùm carnis eius scelera punire decreuisset, in ipsa qualitate ultionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad peruersa desideria ex carnis fœtore arsetant, dignum fuit ut simul igne & sulphure perirent: quatenus ex iusta pœna discerẽt, ex iniusto desiderio quid A feciſſent. Hoc ergo in tabernaculo iniqui sulphur aspergitur, quotiens peruersa carnis delectatio in eius mente dominatur. Quem quia indefinenter prauæ cogitationes possident, eumq; ferre bonio operis fructum uetant, rectè subiungitur:

Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius.] Quid nanq; radicum nomine, quæ in occulto sitæ sunt, & germen in apertum ferũt, nisi cogitationes accipimus? quæ dum non uidentur in corde, uisibilia opera producũt? Vnde & messis nomine eadem aperta operatio signatur, quæ uidelicet ex latenti radice producitur. Et quia omnis iniquus prius in cogitationibus tẽtationum arescit, & postea à bonis actibus deficit, rectè per Baldath dicitur: Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Quia dum prauus quisque cogitationes suas in infimis rebus ponit, & sempiternæ uiriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quàm radices suas deorsum siccari permittit? Cuius sursum messis atteritur: quia omnis eius operatio à superno iudicio quasi nihilum deputatur, etiam si ante humanos oculos bona uideatur. In imo itaque radices sunt, & superius messis: quia hic prius bonas cogitationes mittimus, ut quandoq; bonorum opetum fructum percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quisque cùm bonas cogitationes deserit, & ad ea quæ sunt exterius semetipsum fundit, deorsum siccantur radices eius. Sursum uerò messis eius atteritur: quia qui hic sterilis persistit, post hanc uitam ad nulla præmia uocatur. Sequitur:

De Antichristi damnatione, & de persecutione quam facturus est, & de morte Enoch & Heliæ. Cap. XI

MEmoria illius pereat de terra, & non celebretur nomẽ eius in plateis.] Intuendum est nobis, quia sic Baldath Suites de unoquoq; ini quo loquit, ut latẽter ad caput omniũ iniquorum eius uerba uertantur. Caput quippe iniquorum diabolus est. Ipse quippe in ultimis temporibus illud uas perditionis ingressus, quod Antichristus uocabitur, qui nomen suum longè lateq; diffundere conatur. Quod nunc unusquisque imitatur, cùm de memoria terreni nominis gloriam laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sic ergo hæc uerba intelligantur de unoquoque iniquo, ut referri quoq; debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicat itaque: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Plateæ quippe appellatione Græca, à latitudine sunt uocatæ. Memoriam uerò suam in terra statuere Antichristus conatur, cùm in terrena gloria appetit, si esset possibile, in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrari gaudet, cùm longè lateq; operationem iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc eius iniquitas non finitur extolli, dicatur: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis: id est, citius laudem terrenæ potestatis amittat, & omne gaudium sui nominis perdat, quod longè

B

C

D

10

11

Gen. 19

longè lateq; in breui temporis prosperitate diffu derat. Sequitur: Expellet eum de luce in tenebras.] De luce ad tenebras ducitur, cùm de honore uitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Vnde & apertius subditur: Et de orbe transferet eum.] De orbe quippe transfertur, cùm superno apparente iudice, de hoc mundo tollitur, in quo peruersè gloriatur. Qui pro eo quòd cum omnibus sequacibus suis, fine mũdi interueniente, damnabitur: rectè subiungitur: Non erit semen eius neq; progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius.] Scriptum quippe est: Quia dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Dum ergo eius iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies eius in populo suo non relinquet: quia & ipse & eius populus cũ eo ad supplicium pariter urget: & omnes iniqui qui de eius peruersa persuasione in prauis actionibus nati sunt, illustratione aduẽtus domini, æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Ac nulla eius progenies in mundo remanet: quia districtus iudex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit.

Quòd uerò hæc aperte de Antichristo intelligi debeant, demonstratur cùm subditur: In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.] Tanta enim tunc contra nos iniquitate effrenabitur, ut etiam electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde scriptum est: Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quod uidelicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc uerò contra eum certamen iustitiæ, & nouissimi electi habere narrãtur & primi: quia scilicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt: & illi etiã qui à prioribus mundi partibus processerunt, Enoch scilicet & Helias ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius sęuitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. huius uires in tantam potestatem laxatas, nouissimi obstupescunt, & primi metuunt: quia licet iuxta hoc quòd spiritu superbiæ subleuatur, omnẽ tem poralem eius potestatem despiciunt: iuxta hoc tamen, quod ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa quæ fortiter tolerant, supplicia perhorrescunt: ira ut in eis uno eodemq; tempore & constantia ex uirtute sit, & pauor ex carne: quia & si electi sunt, ut tormentis uinci nequeant: per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuunt tormenta, quæ uincunt. Dicatur ergo: In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror: quia uidelicet tanta tunc signa monstraturus, & crudelia ac dura facturus est, ut ad stuporem perducat, quos in fine mũdi inuenerit, & priores patres qui in eius expugnationem seruati sunt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, uel de ipso iniquorum capite multa narrauit, generali mox definitione subiungit: Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat deum.] Superius enim dixerat: Expellet eum de luce ad tenebras, & de orbe trãsferet eum. Cuius cùm mala subiungeret, adiunxit: Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum: uidelicet indicans, quia is qui nũc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula peruenit, quãdo eum sua iniquitas in supplicia demergit: & locum suum quandoq; inuenit tenebras, qui dum hic de falsa gauderet luce iustitiæ, locum tenebat alienum. Peruersi enim in omne quod per simulationem faciunt, nomen gloriæ sustorum quasi locum occupare alienum nituntur. Sed ad locum suum tunc peruenitur, cùm iniquitatis suæ meritò, perpetuò igne cruciantur. Hic nanq; per omne quod agunt, percipiendę laudis desiderio seruiunt: & per imaginem bonorum operum, sinum mentis ad auaritiam extẽdunt. Eat igitur nunc iniquus, & multis apparatibus tumidus, sua hic habitacula construat, nomen gloriæ extendat, rura multiplicet, seq; abundantibus opibus delectet: cũ uerò ad supplicia æterna peruenerit, perfectè cognoscet, quia hæc sunt tabernacula iniqui, et iste locus eius qui ignorat deum. Rectè uerò hæc Baldath dixerat, sed cui diceret. ignorabat. Vehementer autem iustum cor assistitur, quando contra illud sententiæ ex iniusta æstimatione proferuntur. Vnde beatus Iob protinus respondit, dicens:

Caput decimumnonum textus beati Iob.

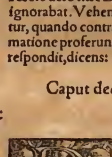

Espondens autem Iob, dixit: Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? En decies confunditis me, & non erubescitis opprimẽtes me. Nempe et si ignorauí, mecum erit ignorantia mea. At uos cõtra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo uim patiẽs, & nemo audiet. Vociferabor, & nõ est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique, & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum. Simul uenerunt latrones eius, & fecerunt sibi uiam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me pro-

pinqui mei, qui me nouerant, obliti sunt mei. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum. Seruum meum uocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei. Stulti quoque despiciebant me, & cùm ab eis recedissem: detrahebant mihi. Abominati me sunt quondam cõsiliarij mei, & quem maximè diligebam, auersatus est me. Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meũ, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos: miseremini mei, miseremini mei, saltem uos amici mei, quia manus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? Quis mihi hoc tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, uel cele sculpantur in silice? Scio enim quòd redẽptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum. Quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis, persequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.

A sum: quia & in eo grauiter laborauit, quòd frustra increpatus est: & in eo confusionẽ perrulit, quòd uerba doctrinæ non audientibus dixit. Itaq; cùm audiens taceret: & cùm loquens non audiretur, ipse laborẽ pertulit: qui & tacendo patiẽter: & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem sensit. Vnde & superius dicit: Quid agam? Si locutus fuero, non quiescit dolor meus: & si tacuero, non recedit à me. Sin uerò ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc uerba referimus, liquet quod magnũ eius est gaudium, seruare decalogi præcepta. Sed hanc peruersi decies confundũt, quia per omne quod peccant prauis suis moribus, decalogi præcepta relinquunt, & toties bonis confusionem faciunt, B quoties in suis actibus diuinis uocibus obsistunt. Sequitur: Et non erubescitis opprimẽtes me.] Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta subita malitia inuitat, sed tamen humana uerecundia reuocat. Et plerumque per hoc quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum iudicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter Deum qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerũt? In quibus sit, ut mala maiora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorem uerecũdiam, interiorem culpam. Et sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt: atq; C omne malum quod appetunt, audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta uerecundia retardat, sicut & de quodam iniquo iudice dicitur: Deum non timebat, & hominem non uere- Luc.18
batur. Hinc est etiam quod de quibusdam impudenti fronte peccãtibus dictum est: Et peccatum Esa.3
suum quasi Sodoma prædicauerunt. Plærunq; ergo tales sunt aduersarij sanctæ Ecclesiæ, qui à perpetrandis malis, nec timore domini, nec hominũ pudore refrenantur. quibus bene per beatum Iob dicitur: Et non erubescitis opprimentes: quia & si pruuum fuit mala uoluisse, peius est malè appetita non erubescere. Sequitur: Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea.] Habent hoc hæretici proprium, ut de inani scientię fuxe arrogantia inflentur: & rectè credentium simplicitatem sæpe derideant, & nullius esse meriti iuitam humilium ducant. At contrà sancta Ecclesia 14
in omne quod ueraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne scientia infletur, ne in requisitione occultorum tumeat: & perscrutari aliqua quæ ultra uires sunt illius, præsumat. Vtilius etenim studet nescire, quæ perscrutari non ualet, q̃ audaciter definire quæ nescit. Scriptum quippe est: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bo Prou.25
num: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Dulcedo etenim mellis, si plus quàm necesse est, sumitur: unde delectatur os, inde ulta comedentis necatur. Dulcis quoque est requisitio maiestatis: sed qui plus hanc scrutari appetit, quàm humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc eius gloria opprimit: quia uelut immodera-

Caput XII

VSquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? Sancti uiri eloquia, ut sæpe iam diximus, aliquando ex persona propria, aliquãdo uerò ex uoce capitis, aliquãdo aũt ex typo sunt unius ecclesiæ sentienda. Valde uerò affligitur anima iustorum, quãdo illi contra bonos districtis sententias intorquent, qui bene uiuere ignorant: & ex uoce sibi iustitiam uendicant, quam moribus impugnant. Vnde amicis beati Iob, ut sæpe iam diximus, hæreticorum typum tenentibus, rectè ab eodem respondetur: D

Vsquequo affligitis animã meam, & atteritis me sermonibus? Atteruntur enim boni sermonibus iniquorum, quando contra eos illi in uerbis tument, qui aut in peruersa fide, aut in prauis moribus iacent. Sequitur: En decies confunditis me.] Numeratis uicibus locutionum amicorum Iob, adhuc nisi quinquies locutos eos cognoscimus: sed propter hoc quod ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quin quies ipse respondit, decies se perhibet esse confu

tẽmel ſumptum, perſcrutãtis ſenſum dum non ea pitur, rumpit. Nobiſcum uerò eſſe dicitur, quod pro nobis eſt. Et rurſum, non nobiſcum eſſe dicitur, quod contra nos eſt. Quia ergo ſcientia ſua hæreticiſ cor inflat: fideles autem cognitio ignorantiæ ſuæ humiliat, dicat beatus Iob uoce ſua, dicat etiam confeſſione uniuerſalis Eccleſiæ: Nempe & ſi ignoraui, mecum erit ignorantia mea. Ac ſi aperte hæreticis dicatur: Omnis ueſtra ſcientia uobiſcum non eſt: quia contra uos eſt, dum ſtulta elatione uos erigit. Mea uerò ignorantia mecum eſt, quia pro me eſt: quoniam dum perſcrutari de deo aliquid ſuperbè non audeo, in ueritate me humiliter ſeruo. Et quia hæc ipſa hæreticiſ quæ ſcire quærunt, ad uſum ſolius elationis arripiunt: ut contra fideles & humiles doctiſ uideantur: rectè ſubiungitur:

Quòd prius mundandi ſunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: & quid ſit quòd omnis Iſrael cùm ad ulciſcendũ ſcelus Beniamin iubente domino aſcendiſſet, ſemel & iterum ceſſus eſt, & ſic demum tertiò victor extitit. Cap. XIIII

A Tuos contra me erigimini.] Sed hæc fortaſſe melius uerba perpendimus, ſi ipſis ſpecialiter amicis beati Iob quemadmodum congruant, demõſtremus. Ipſe etenim percuſſum iuſtum uidentes, ad ſua intima redire debuerũt: & nequaquam beatum Iob uerbis increpationis premere, ſed ſe deſſere: quia ſi ſic percuſſus fuerat, qui non ſeruiebat, qua ultione feriri merebantur, qui non ſtia ſeruierant? Quibus bene dicitur: At uos cõtra me erigimini. Ac ſi ei is apertius dicatur: Qui erigi cõtra uoſmetipſos, ex mea percuſſione debuiſtis.

Ordo quippe erectionis in bono iſte eſt, ut primum contra nos, poſtmodum contra malos erigamur. Nam qui cõtra bonos erigitur, per ſuperbiam inflatur. Cõtra noſmetipſos enim erigimur, quando mala propria recognoſcentes, diſtrictia noſmetipſos pœnitentiæ ultione ferimus, quãdo nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimẽtis inclinamus. qui ſi diſtrictè prius noſtra in nobis mala inſequimur, iuſtum quoq; eſt, ut etiam contra aliena mala utiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguẽdo ſuperemus. Sed hãc ere ctionem malã neſciunt, quia ſe relinquunt, & bonos impetũt. Sibi ſe intra conſcientiã ſuam mollitie blandæ adulationis inclinant, & contra bonorum uitam diſtrictione profperitatis erigunt. Vn de amicis beati Iob in eius flagello tumentibus re ctè nunc dicit: At uos contra me erigimini, id eſt, uoſmetipſos redarguendos relinquitis, & me diſtrictis ſententijs increpatis. qui enim ſemetipſum prius non iudicat, quid in alio rectũ iudicet, ignorat. Et ſi nouit fortaſſe per auditum quòd rectè iu dicare debeat, rectè tamen iudicare aliena merita non ualet, cui conſcientia innocẽtiæ propriq; nullam iudicij regulam præbet. Hinc eſt enim quòd inſidiantibus quibuſdam, & puniendam adulte-
Ioan.8 ram deducẽtibus dicitur: Qui ſine peccato eſt ue-ſtrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ſibant, & ſua reliquerãt. Reuocantur itaq; intus ad conſcientiam, ut prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt quòd cùm tribus Beniamin in carnis ſce lere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſrael ulciſci ini quitatem uoluit, ſed tamẽ ſemel & iterum in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto aũt domino ſi ad ulciſcẽdum ire debuiſſent, iuſſum eſt. qui iuxta diuinæ uocis imperiũ perrexit, & ſemel, & ſecundo perdidit, & tunc demum peccatricẽ tribum ualde feriens penè funditùs extinxit. Quid eſt quòd in ultionẽ ſceleris inflammaſ, & tamen prius ipſe proſternitur, niſi q prius ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpæ feriunt: ut ipſi iam mundi per ultionem ueniant, qui aliorũ uitia corrigere feſtinant. Vnde neceſſe eſt, ut cùm contra nos ultio diuini examinis ceſſat, noſtra ſeipſam cõſcientia reprehendat: atq; ad lamenta poe nitentiæ ipſa ſe cõtra ſemetipſam erigat, nec contra bonos elata & ſibi humilis, ſed cõtra ſe rigida ſit, bonis uerò omnibus ſubmiſſa. Superbis ergo corripientibus rectè nunc dicit: At uos cõtra me erigimini, & argutiis me opprobrijs meis.] Omnes elati graue eſſe opprobrium deputãt ma la temporalia: & tãto unumquemq; eſſe à deo deſpectum credunt, quanto hunc afflictũ perculſſio nis flagello conſpiciũt. Nil etenim in moribus, nil in actibus quærunt: ſed quoslibet in hac uita percuſſos uiderint, eſſe iã diuino iudicio dãnatos arbitrantur. Vnde bene nunc beati Iob uoce dicit: Et arguitis me opprobrijs meis: quia hi qui eſt iuſtum ante flagella nouerant, iniuſtum eſſe ex ipſa iam ſua percuſſione iudicabant. Vnde & ſæpe hæretici, quia affligi quoſdã intra ſanctam eccleſiam uident: ſcriptum quippe de deo eſt: Flagellat om- Heb.12 nem filium quem recipit: tribulationes fidelium nõ niſi ex peccato eſſe ſuſpicantur, ſecq; ideo iuſtos credunt, quia in præuitatis ſuæ ſenſu dimiſſi, ſine flagello duruerunt. Sequitur:

Quòd ideo non iuſto Dei iudicio ſe dicat afflictũ, quia apud ſe afflictionis cauſam nõ inuenerit: non attendens flagello meritã augeri, non peccata puniri. Cap. XIIII

S Altem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me.] O cẽ durum ſonat uox iuſti uerberibus afflicti: quam tamẽ nõ elatio, ſed dolor expreſſit. Sed iuſtus nõ eſt, qui iuſtitiam in dolore deſerit. Beatus autẽ Iob, quia mite cor habuit, nec in dura uoce peccauit. Nam ſi hunc peccaſſe in hac uoce dicimus, impleſſe diabolum adſtruimus quod propoſuit, dicens: Tange os eius & carnem, ſi non in faciem benedixerit tibi. Cuius ſtaq; quæſtio oritur, ſi etenim non peccauit in eo quod dicit: Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me: Deum, quod dici nefas eſt, iniuſtè egiſſe aliquid conſentimus. Si uerò peccauit, diabolus de illo quod promiſit exhibuit. Adſtruendum eſt igitur, quia & Deus rectè circa beatum Iob egerit: & tamen beatus Iob ex eo quod dicit ſe non iuſto Dei iudicio afflictum, mentitus nõ ſit: & antiquus hoſtis in eo quod de

beati uiri promiserat culpa, mēritus sit. Nonnun-
quam nanq; ideo praua credunt uerba bonorū,
quia interiori sua intelligētia minimè pensantur.
Beatus enim lob uitam suam attēderat, & ea quę
patiebatur, flagella pensabat, & uidebat æquum
nō esse, ut ad talem uitam talia flagella reciperet.
Et cùm dicit nō æquo se iudicio afflictum, hoc li-
bera uoce locutus est, quod in secreto suo domi-
nus de illo aduersario eius dixerat: Commouisti
me aduersus eum, ut afflige rē eum frustra. Quod
enim dicit Deus, quia frustra beatum lob afflixe-
rit, hoc rursum beatus lob asserit, quia non æquo
iudicio à domino sit afflictus. In quo itaque pec-
cauit, qui à sententia autoris sui in nullo discre-
17 pauit? Sed fortasse aliquis dicat, id nos de no-
bis bonum dicere, quod de nobis in occulto iu-
dex dixerit, sine peccato esse nō posse. nam quem
iustus iudex laudat, esse hunc iure laudabilem nō
dubitatur. At uerò si se ipse laudauerit, iam eius
iustitia laude digna esse non creditur. Quod uide
licet rectè dicitur: si quod iudex iustus per æquā
sententiam perhibet, hoc de se is de quo agitur,
præsumat pōst dicere per elationem mentem. Nam
si ipse quoque in humili cogitatione permanens,
exigente causa uel dolore, bona de se ueracia di-
xerit, intantum à iustitia non recessit, inquantum
à ueritate nullo modo discrepauit. Vnde Paulus
quoq; Apostolus multa de se fortia pro discipulo
rum suorum ædificatione narrauit: sed hæc nar-
rando minimè deliquit: quia à ueritatis tramite,
& attestatione certa, & corde humili nō recessit. C
Iustam itaq; beatus lob uitam suam sentiens, di-
cat non se esse iusto iudicio afflictum. Nec peccat
in hac uoce, in qua nō discrepat ab autore: quia
is quem Deus frustra percussit, ipse quoq; semet-
ipsum asserit, non iusto iudicio afflictum. Sed rur-
sus alia quæstio oritur, quam iam in huius operis
meminisexordio solutam: cùm omnipotens deus
frustra nil faciat, cur beatum lob frustra se affli-
xisse testetur? Iustus enim conditor noster tot uer
beribus in beatum lob, non uitia illius curauit ex
tinguere, sed merita augere. Æquum ergo fuit
quod fecit per augmentum boni meriti: non ta-
men uidebatur æquum, quòd causas credebatur
punire peccati. Beatus autem lob peccata sua il-
lis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & D
idcirco non æquum iudicium uocat, qui uitam
suam cum flagellis examinat. Ergo si uita & fla-
gella pensantur, nō æquum fuit quod beatus lob,
sicut dixi, per tam districtionis sibi fieri credidit.
Si uerò misericordia iudicis attenditur, quia per
pœnam iusti uiri uitæ eius merita cumulantur, æ-
quum uel potius misericors iudicium fuit. Igitur
& uera lob dixit, dum uitam cum flagello pensa-
uit: & Deus non iniusto iudicio lob afflixit: quia
merita ex flagello cumulauit: & diabolus quod
promiserat, non impleuit: quia beatus lob inter
uerba quæ durum sonant, à uera sententia & men-
te humili non recessit. Sed hæc afflicti uerba mi-
nus fortasse intelligimus, nisi sententiam iudicis
cognoscamus. Qui cùm inter utraq; partes sen- A
tentiam daret, dicit amicis lob: Non estis locuti
coram me rectum, sicut seruus meus lob. Quis er
go stulta mente beatum lob in locutione sua pec
casse fateatur, dum ipsa uoce iudicis rectè locu-
tus asseritur? Quam quidem uocem si ad perso-
nam sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis eius mē
bris non incongruè aptamus, quæ persecutionis
eius tempore dum & merita illius & flagella con
siderant, quia iniustos florere conspiciunt, & iu-
stos interire: hoc iustum esse nullatenus suspican
tur. Bene autem beati uiri uoce subditur:

Et flagellis suis me cinxerit.] Aliud quippe 18
est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis namque
percutimur, cùm consolationem & in doloribus
ex rebus alijs habemus. Nam cùm tanta nos af-
flictio deprimit, ut ex nullius rei consolatione re-
spirare animus possit, non iam flagellis solummo
do ferimur, sed etiam cingimur: quia tribulatio-
num uerbere ex omni parte circumdamur. Cin-
ctus enim flagellis Paulus fuerat, cùm dicebat:
Foris pugnæ, intus timores. Cinctus flagellis fue- 2. Cor. 7
rat, cùm dicebat: In periculis ex genere, periculis 2. Cor. 11
ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in so-
litudine, & cæt. quæ ita enumerat, ut nusquam se
habuisse requiem ostendat. Sancta uerò Ecclesia
cùm tribulationum suarum flagellis cingitur, in
ea infirmi quiq; in pusillanimitatis casu redigun-
tur: ita ut se eo iam * desperatos existimet, quo al. desperet
exaudiri se tardius uident. Rectè adhuc etiam ex
eorum typo sancti uiri uoce subiungitur: Ecce
clamabo uim patiens, & nemo audiet: uociferа-
bor, & non est qui iudicet.] Omnipotens Deus
quid nobis profuturum esse ualeat sciens, dissi-
mulat exaudiri dolentium uocem, ut augeat uti-
litatem, ut purgetur uita per pœnā, & quietis tran
quillitas quæ hic inueniri non ualet, alibi quærat.
Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli etiam
fidelium ignorant. Ex quorū etiam persona nunc
dicitur: Ecce clamabo uim patiens, & nemo exau
diet: uociferabor, & non est qui iudicet. Non est
enim qui iudicet dicitur, quādo iudicare dissimu-
lat ipse qui est, quia causam nostram contra aduer
sarij, præter eū qui iudicet nō est. Nec tamen hoc
sine iudicio est, quòd iudicij differtur: quia cùm
hæc beatus lob diceret, & sancti uiri merita, & ad
uersarij pœna crescebat. Hoc ipsum ergo iudi-
cij differre iudicis est. Sed aliud est quod iustè in-
trinsecus disponit deus, aliud quod foris flagellis
attritus experit animus. Vnde adhuc de ipsa uer-
berum depressione subiungit:

Quòd electi nonnunquā ignorantia uel infirmitate peccant, sed ad emissam iustitiam per pœnitentiā redeunt. Cap. XV

SEmitam meam circumsepsit, & transire non
possum, & in calle meo tenebras posuit.] Circu-
mseptam uepribus semitā suam uidit, cùm tran
sire ad securitatem cupiens, euadere flagella non
potuit. Et quia se percuti aspexit, nec tamen per-
cussione dignam uitam in semetipso reperit, qua-
si in calle cordis, ignorātiæ suæ tenebras inuenit:
qui cur ita flagellaret, penetrare nō potuit. Quod

ad

ad infirma quoq; membra ſanctæ Eccleſiæ nõ in-
cõgruè referẽ, quãdo per hoc quod prauè ſe egiſ-
ſe meminerunt, à bono quoq; opere retardantur,
& ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc
fortia aggredi non præſumunt. Timent enim ma-
gna bona incipere, qui ſe in ſuis actibus infirmos
eſſe meminerunt. Et cùm plærunq; etiam bonum
quod eligant neſciũt, quaſi in calle ſuo poſitas te-
nebras perhorreſcunt. Nam ſæpe ita de ſuo opere
ſit animus incertus: ut ignoret omnino quid uiſ-
tus, quid culpa ſit. In calle ergo ſuo tenebras inue
nit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere de-
19 beat neſcit. Quid igitur ſæpe infirmitate, non-
nunq; uerò ignorãtia peccatur, ex infirmantibus
membris dicitur: Semitam meam circumſepſiſt, & B
trãſire nõ poſſum. Ex eis uerò qui ad ipſum opus
bonum quod eligãt caligant, ſubditur: Et in calle
meo tenebras poſuit. Ex pœna etenim culpæ eſt,
ui dere bonũ quod agere debeat, & tamen imple-
re nõ poſſe: et rurſum, ex grauiori pœna culpę eſt,
quod agere debeat, nec uidere. Vnde et cõtra hęc
Pſal. 26 utra; Pſalmiſtæ uoce dicitur: Dominus illumina
tio mea, & ſalus mea, quem timebor? Contra igno
rantiæ enim tenebras illuminatio, contra infirmi-
tatem uero ſalus eſt dominus, quando & oſtendit
quid debeat ad agendum appeti, & ufires præbet,
ut quod oſtenderit, poſſit impleri. Sequitur:

Quòd corona à capite abſtrahitur, cùm à præpoſitis bona ſpiritualia negliguntur. Caput XVI

SPoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam C
de capite meo.] Quòd cuncta hæc beati uiri
in afflictione poſiti perſonæ conueniant, dubium
non eſt. Sed quia hiſtorię uerba patent, iuxta lite-
ram expoſitione nõ indigẽt. Oportet ergo ut per
ſenſus debeant myſticos inueſtigari. Ait nanq;
Spoliauit me gloria mea. Gloria quippe uniuſcu-
iuſq; iuſtitia eſt. Sicut uerò ueſtimentum tegit à fri
gore, ita iuſtitia munit à morte. Vnde non immere
ritò iuſtitia ueſtimẽto comparatur, cùm per pro-
Pſal. 131 phetam dicitur: Sacerdotes tui induantur iuſtitia.
Quia uerò afflictionis ſuæ tempore hoc ſuſtitiæ
ueſtimentum, quod apud Deum protegit, ſancta
Eccleſia in membris ſuis infirmãtibus amittit, di-
catur rectè: Spoliauit me gloria mea, id eſt, iuſti-
tia ab infirmis ablata eſt, quę ab eis auferri nõ poſ
ſet, ſi medullitus inhæſiſſet. Sed idcirco tolli po- D
tuit, quia more ueſtimẽti exterius adhæſit. Qua in
re præmendũ eſt, quomodo ſanctæ Eccleſiæ mem
bra dici ualeant, qui potuerunt iuſtitiam perdere,
quam tenere uidebantur. Sed ſciendum eſt, quòd
plærunq; à membris eius infirmantibus ſuſtitia ad
tempus amittitur: ſed cùm per cognitionem cul-
pæ poſtmodum ad pœnitentiam redeunt, ſeſe ad
eandem iuſtitiam quam perdiderãt, fortius quàm
credebatur adſtringunt. Vbi adhuc ſubditur: Et
abſtulit coronam de capite meo: Sicut caput cor
poris prima pars eſt, ita principale interioris ho-
minis mens eſt. Corona uerò uictoriæ præmium
eſt, quod deſuper ponitur: ut qui certauerat, remu
neretur. Quia ergo multi aduerſitatibus preſſi, mi
nimè in certamine perdurant, in eis ſancta Eccle- A
ſia quaſi coronam de capite amittit. Corona quip
pe in capite, eſt ſuperna remuneratio in mente. Et
ſunt plerique qui dum aduerſitatibus efflĩguntur, ſu
perna præmia cogitare negligunt, & ad perfectio
nem uictoriæ peruenire non poſſunt. In his itaq;
corona de capite auſertur, quia ſupernum & ſpiri
tale præmiũ de mentis cogitatione tollitur, ut ex-
teriora eam tranquilla appetant: & æterna præmia
quæ cogitare conſueuerant, non requirant. Vel
certè caput fidelium nõ immeritò ſacerdotes ac-
cipimus, qui pars membrorũ domini prima ſunt.
Vnde & per prophetam, caput & cauda extermi
nari dicitur: ubi uidelicet & capitis nomine ſacer-
dotes, & caudæ appellatione prophetæ reprobi
deſignãtur. Corona ergo de capite auferitur, cùm
ſupernæ remunerationis præmia etiam ipſi defe-
rũt, qui in hoc Eccleſiæ corpore præeſſe uideban
tur. Et plerũq; ducibus cadentibus, latius ſuccum
bit exercitus, qui ſequebaẽ. Vnde mox poſt dam-
na maiorum, de multimoda labefactatione Eccle
ſiæ ſubſecutus adiunxit: Deſtruxit me undiq; 20
& pereo: & quaſi auulſæ arbori abſtulit ſpẽ meã.]
Quaſi undiq; enim Eccleſia deſtruitur, atq; in in-
firmis membris deperit, quãdo ipſa quæ uideban
tur fortia, corruunt: quando corona de capite ab-
ſtrahitur, id eſt, quando æterna præmia etiam à
præpoſitis negliguntur. Bene autem de infirmis
cadentibus ſubditur: Et quaſi auulſæ arbori abſtu
lit ſpem meam. Arbor quippe uento impellitur,
ut cadat. Et quę mĩnæ terrẽt, ut ad iniuſtitiam cor
ruat: quid aliud quàm arbor ſtatum uenti pertulit,
& ſtatum ſuæ rectitudinis amiſit? Quaſi enim ex
uento ſpem perdidit, qui præuorũ minis ac perſua
ſionibus deuictus, æterna quæ ſperabat præmia
reliquit. Et quia plerũq; contingit, ut pœnas quis
metuens iuſtitiã deſeratur: ſit iudicãte deo, ut etiã iu
ſtitiã deſerens, pœnas quas timuit, non euadat, &
quiſ; mentis interitum minimè timuit, etiã carnis
mala tolerat, quæ timebat. Vnde adhuc ſubditur:

Quòd quì perſuaſione flagelli ſuperatur, non quaſi filius, ſed quaſi hoſtis feritur. Caput XVII

IRatus eſt contra me furor eius, et ſic me habuit
quaſi hoſtem ſuum.] Prędicatore quippe egre
gio atteſtante didicimus: quia fidelis eſt deus, qui 1. Cor. 10
non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus
ferre: ſed faciet cum tentatione prouentũ, ut poſſi
mus ſuſtinere. Per prophetam quoq; dominus di
cit: Plaga inimici percuſſi te, caſtigatione crudeli. Hier. 30
Qui ergo ita percutitur, ut uires illius à percuſſio
ne ſuperẽtur, non hunc dominus iam quaſi filium
per diſciplinam, ſed quaſi hoſtem per iram ferit.
Cùm ergo uirtutẽ noſtræ patientiæ flagella tran-
ſeunt, ualde metuendum eſt ne peccatis noſtris e-
xigẽtibus, non iam quaſi filij à patre, ſed quaſi ho-
ſtes à domino feriamur. Et quia ſit plerũq; ut etiã
maligni ſpiritus afflictorum cordibus multa ſua-
deant: atq; inter flagella quæ exterius feriunt, co-
gitationes noxias in mentibus fundant, poſt furo
rem domini rectè ſubiungitur:

Quòd diaboli, latrones Dei dicuntur: ideo latrones, quia ſemper nocendi uoluntatem habent: ideo Dei, quia etiam

in hoc quod malè uolunt, diuinæ seruiunt uoluntati, quæ per eorum ministerium iustè homines uel punit uel damnat.

Caput XVIII

SImul uenerunt latrones eius, & fecerunt sibi uiam per me.] Latrones nanq; eius, maligni sunt spiritus, qui exquirendis hominũ moribus occupantur. Qui uiam sibi in afflictorũ cordibus faciunt, quando inter, aduersa quæ exterius tolerantur, cogitationes quoq; prauas immittere non desistunt. De quibus adhuc dicitur: Et obsederunt in gyro tabernaculũ meũ.] In gyro enim tabernaculũ obsident, quando ex omni latere suis tentationibus mentẽ cingunt. Quam modo lugere de temporalibus, modo desperare de æternis, modo in impatientiã ruere, atq; in Deum blasphemiæ uerba iaculari, pessima suggestione persuadent. Quæ tamen uerba, ut iam prædiximus, beato Iob etiam iuxta historiam congruunt: qui dum mala quę pertulit, ante oculos cõgessit: non quasi corrigendũ filiũ, sed quasi hostẽ percussũm se esse iudicauit. Per quẽ sibi etiã latrones eius uiam fecerunt, quia maligni contra eum spiritus licentiam percussionis acceperunt. Cuius in gyro tabernaculũ obsederunt: quia sublatis rebus et filijs, etiam
21 corpus eius omne uulneribus attriuerunt. Sed mirum ualde est, cũ latrones diceret: cur addidit eius, ut uidelicet eosdem latrones Dei essẽ mẽstra ret. Qua in re, si uoluntas ac potestas malignorum spirituũ discernaꝫ, cur latrones dei dicantur, aperitur. Maligni quippe spiritus, ad nocendũ nos in cessabiliter anhelant: sed cũm prauã uoluntatẽ ex semetip̃sis habeant, potestatẽ tamẽ nocendi non habẽt, nisi eos uoluntas summa permittat. Et cũm ipsi quidẽ iniuste nos lędere appetunt, quemlibet tamen lædere, non nisi iuste à domino permittun tur. Quia ergo in eis uoluntas iniusta est, & potestas iusta: & latrones dicuntur, & dei, ut ex ipsis sit quod interre mala iniuste desiderant, & ex deo, q̃ desiderata iuste eõsummant. Sed quia, ut sępe iam diximus, sanctus uir positus in dolore pœnarum, modo suis, modo Ecclesię, modo redemptoris nostri uocibus utitur: & plærunq; sic sua narrat, ut tamen per typum ea quæ sunt sanctæ Ecclesiæ ac redẽptoris nostri proferat: post posita paulisper cura historiæ, in his quæ subiungit, qualiter redẽptoris nostri uocibus cõgruat, demõstremus. Sequitur:

Allegoricè ad Christum & synagogam deseruntur sequentia.

Caput XIX

FRatres meos lõgè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.] Hoc melius ostendimus, si Ioannis ad me-
Ioan. 1 dium testimonium proferimus, qui ait: In propria uenit, & sui eum non receperũt. Ab eo quippe fratres longè facti sunt, & noti recesserũt: quẽ tenentes legẽ, prophetarę Hebrææ nouerant, & præsentẽ minimè recognoscebãt. Vnde rectè dicit: Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei. Iudæi etenim propinqui per carnẽ, noti per legis institutionẽ, quasi obliti sunt quẽ prophetauerãt, dum eum & incarnandũ uerA bis legis canerent, & incarnatũ uerbis perfidię ne garent. Sequitur: Inquilini domus meæ & ancillæ, sicut alienum habuerunt me.] Inquilini domus dei fuerũt sacerdotes, quorũ origo in dei seruitio deputata iam per officiũ in conditione tenebatur. Ancillæ autẽ non immeritò intelliguntur leuitarũ animæ, ad fœcteta tabernaculi, quasi ad interiora cubiculi familiarius seruientes. Dicat ergo de sacerdotibus sedula cura seruientibus, dicat de Leuitis ad interiora domus dei obsequẽtibus: Inquilini domus meæ & ancillæ, sicut alienũ habuerunt me: quia incarnatũ dominum quem dudum per legis uerba prædixerant, cognoscere ac uenerari noluerũt. Qui adhuc apertius, & ab eorũ peruersa uoluntate non sit cognitus, manifestat, cùm subdit: Et quasi peregrinus fui in oculis eorũ.] Redẽptor etenim noster dum à synagoga cognitus non est, in domo sua quasi peregrinus exstitit. Quod aperte prophęta testatur, dicens: Quare sicut colonus futurus es in terra, & quasi uiator declinans ad manẽdum? Quia enim ut dominus auditus nõ est: non possessor agri, sed colonus est creditus. Qui quasi uiator ad manendũ tãtummodo declinauit: quia paucos ex iudęa abstulit, & ad uocationem gentium pergens, iter cœptum peregit. Peregrinus ergo in eorũ oculis fuit: quia dum sola quæ uidere poterant, cogitabant: non ualuerunt intelligere in domino, quod uidere non poterant. Dum enim despiciunt carnem uisibilem, non per ueniunt ad inuisibilem maiestatẽ. Dicatur igitur rectè: Et quasi peregrinus fuit in oculis eorũ. De quo adhuc populo aptè subiungitur: Seruum meum uocaui, & non respondit.] Quid enim ludaicus populus nisi seruus fuit, qui non amore filij obsequebat' domino, sed timore seruili? Quo contra nobis per Paulum dicitur: Non accepistis spiri
Rom. 8 tum seruitutis iterũ in timore, sed spiritũ adoptionis filiorũ, in quo clamamus, abba pater. Hãc igit seruũ uocauit dominus, quia collatis muneribus quasi emisisse eũ uocibus ad fe ducere studuit. Sed nõ respõdit, quia digna opera donis eius reddere cõtempsit. Vocat nos ẽm deus, cũ muneribus prę uenit: respõdemus u erõ uocationi eius, cũ dignè iuxta percepta munera deseruim⁹. Quia ergo tot muneribus ludaicũ populũ pręuenit, dicat: Seruũ meũ uocaui. Sed quia etiam post tot eum munera cõtempsit, subiungat: Et non respõdit. Sequitur:

Quòd multiphariè olim Deus locutus est patribus in prophetis, nouissimè ore proprio locutus est. Cap. XX

ORe proprio deprecabar illum.] Ac si aper- 22
tius diceret: Ego ille qui ante incarnationẽ meam tot ei præcepta faciẽda per prophetarum oram andaueram: incarnatus ad eum ueniens, ore eũ proprio deprecabar. Vnde & Matthæus, cùm præcepta ab eo dari in monte describeret, ait: A- Matt. 5
periens os suum dixit. Ac si patenter dicat: Tunc os suum aperuit, qui prius aperuerat ora prophetarum. Hinc est etiam quod de illo ab sponsa præsentiam eius desideranter dicitur: Osculetur me Cant. 1
osculo oris sui. Sancta quippe Ecclesia quot præcepta

cepta ex eius prædicatione cognouit, quasi tot oris eius oscula accepit. Bene autem dicitur, deprecabar: quia in carne monstratus dum mandata uitæ humiliter dixit, quasi superbientem seruum ut uiueret, rogauit. Vbi & apte subditur:

Quòd halitus Christi odor sit carnis eius. Cap. XXI

HAlitum meum exhorruit uxor mea.] Quid uxor domini, nisi synagoga accipitur, in legis fœdere, carnali ei intelligentia subiecta: Halitus uerò ex carne est. Sed infidelis populus carnẽ domini carnaliter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitũ ergo eius uxor exhorruit: quia synagoga eum quem uidebat hominẽ, deum credere expauit. Cunq; ab eius ore uerba corporaliter audiret: in eo intelligere diuinitatis arcana recusauit, & creatorem non esse credidit, quẽ crea tum uidit. Carnis ergo halitum carnalis uxor exhorruit, quæ carnalibus sensibus dedita, incarnationis eius mysterium non agnouit. Sequitur:

Quomodo Deus cùm spiritus sit, membra corporalia habere dicitur. Caput XXII

ET orabam filios uteri mei.] In deo qui corporis forma non circumscribitur: membra corporis, id est, manus, oculus, uterus ita nominãtur, ut ex membrorum uocabulis, effectus eius potentiæ designẽt. Oculos quippe habere dicitur: quia cuncta uidet. Manus habere describitur, quia cuncta operatur. In utero autẽ proles concipitur, quę in hac uita profertur. Quid ergo uterum Dei, nisi eius consilium debemus accipere, in quo ante secula per prædestinationem concepti sumus, ita ut creati per secula producamur. Deus ergo qui manet ante secula, uteri sui filios orauit: qa eos quos potenter per diuinitatem condidit, incarnatus ue niẽs humiliter rogauit. Sed quia in ipsa carne quę apparuit, ab eorũ æstimatione despectus est, subiungitur: Stulti quoq; despiciẽbãt me.] Sapientibus à ueritatis fide cadentibus, rectè de stultis quoq; additur: quia dum dominum Pharisęi ac le gisperiti despicerent, eorum incredulitatẽ etiam populi turba secuta est: quę in eo quòd hominem uidit, redemptoris mundi prædicamenta despexit. Nam sæpe stultorũ nomine hi qui sunt in plebe pauperes, designanť. Vnde & per Hieremiam dicitur: Dixi, forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes uiam domini, & iudicium Dei sui. Relictis autem mundi sapientibus atq; diuitibus, redemptor noster quærere pauperes, & stultos uenerat. Vnde nunc quasi in augmentum doloris dicitur: Stulti quoq; despiciebant me. Ac si apertè dicere tur: Ipsi etiam despexerunt, pro quibus sanandis stultitiam prædicationis assumpsi. Scriptum quip pe est: Quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Verbum quippe dei, sapientia est: sed stultitia huius sapientię dicta est caro uerbiũt quia carnales quiq; per carnis suæ prudentiã pertingere non ualebãt ad sapientiam dei: per stultitiam prædicationis, id est, per incarnationem uerbi sanarentur. Ait ergo: Stulti quoq; despiciebant me. Ac si aperte dicere-

A tur: Et ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus æstimari ueritus non sum. Et quia Iudæorũ plebs cùm miracula nostri redemptoris cerneret: hunc ex signis honorabat, dicens: Hic est Christus: cùm uerò humanitatis eius infirma conspiceret, eum creatorem credere dedignabatur, dicẽs: Non, sed seducit turbas: rectè subiungitur: Et cùm ab eis recessissem, detrahebant mihi.] Quasi accedebat quippe ad corda populorũ dominus, cùm eis miracula demonstraret: & quasi recedebat, cùm nul la signa ostenderet. Sed recedenti domino detrahebant, cùm à miraculis quiescenti prębere fidem nolebant. Sed quid mirum eum perpeti ista à pie bibus, cùm ipsi quoq; qui legis doctores esse uide bantur, qui eum uerbis propheticis incarnandum

B esse perhibebant, & incarnatum uiderũt, & ab eo tamen perfidię interruptione diuisi sunt? De quibus subditur: Abominati sunt me quondã con- 23
siliarij mei: & quem maximè diligebam, auersatus est me. Cunctis liquet: quia Deus consiliarijs non eget, qui ipsis quoq; consiliarijs hominum sapientiæ consilium præbet. De quo etiam scriptum est: Quis cognouit sensum domini, aut quis eius consiliarius fuit? Sed quemadmodũ cùm panis uel ue stimentum egenti tribuitur: hoc se dominus acce pisse testatur: ita cùm nescienti cuilibet rectũ con silium datur, hoc ipse accipit, cuius ille membrum est qui eruditur. Omnes etenim fideles mẽbra no

C stri redemptoris sumus: & sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pascitur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium suuatur. Scribæ itaq; & le gisdoctores qui eruditę populos ad uitam cõsueuerant, quid aliud & futuri redemptoris cõsiliarij fuerunt? Qui tamen dum incarnatũ dominũ con- Esa. 40. &
spicerent, consilijs suis multos ab eius fide diuisse- Rom. 11.
runt, quamuis prius ad credendũ incarnationis eius mysterium per prophetarũ uerba multos docuisse uiderent. Et quia ille apud Deũ magis in a more est, qui ad eius amorem plurimos trahit: adhuc de eodẽ legisdoctorũ atq; Phariſæorũ ordine subditur: Et quem maximè diligebã, auersatus est me. Ipse enim ordo suadente perfidia, à fide uerita tis auersus est, qui prius in labore prædicatiõis seuiens, maximè diligebat: quẽ non solũ ad non cre

D dendũ, sed usq; ad persequẽdũ quoq; dominũ populorũ turba secuta est, et usq; ad passionẽ illius sę uitię facibus accẽsa. In qua uidelicet passiõe discipulorũ corda turbata sunt. Vnde & nũc subditur:

Quòd allegoricè passionis tempore adhærente Christo secu infirmiori fugerunt apostoli: et dubitantibus de resurrectione discipuli, tantùm in eis supererent labia sermonis. Cap. XXIII

PElli meę cõsumptis carnib. adhæsit os meũ.] In osse fortitudo, in carnibus uerò infirmitas corporalis designatur. Quia igitur Christus & Ecclesia una persona est: quid per os, nisi ipse dominus designatur? Quid per carnem, nisi discipuli, qui passionis eius tempore infirma sapuerũt? Per pellem uerò quæ exterior carne manet in corpore, quid nisi illæ sanctæ fœminæ figurant, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus domi

no mi-

no miniſterijs ſeruiebant? Nam cùm eius diſcipu
li quamuis necdum firmi ueritatis fidem populis
prædicarent, oſſi ſuo inhærebant carnes. Et cùm
ſanctæ mulieres ea quæ neceſſaria erant, exterio-
ra præpararent, quaſi pellis exterius manebant in
corpore. Sed cùm ad crucis horã uentum eſt, eius
diſcipulos grauis ex perſecutione ludæorũ timor
inualit: fugerũt ſinguli, mulieres adhæſerũt. Quaſi
ergo conſumpta carne, os domini pelli ſuæ adhæ
ſit: quia fortitudo eius, paſſionis tempore fugien-
tibus diſcipulis, iuxta ſe mulieres inuenit. Stetit e-
quidem aliquandiu Petrus, ſed tamẽ poſt terrimus
negauit. Stetit etiam Ioannes, cui ipſo crucis tem-
Ioan. 19 pore dictum eſt: Ecce mater tua. Sed perſeuerare
minimè potuit: quia de ipſo quoq; ſcriptum eſt, q;
adoleſcens quidã ſequebat illũ amictus ſyndone
Mat. 14 ſuper nudo, & tenuerunt eum: at ille relicta ſyn-
done, nudus profugit ab eis. Qui etſi poſt, ut ue-
ra redemptoris ſui audiret, ad horã crucis rediit,
prius tamen territus fugit. Mulieres autẽ non ſo-
lùm non timuiſſe neq; fugiſſe, ſed etiã uſq; ad ſe-
pulchrũ ſtetiſſe memorant. Dicat ergo: Pelli meę
cõſumptis carnibus adhæſit os meum. Hoc eſt, hi
qui meæ fortitudini propinquius inhærere debue
rant, paſſionis meæ tẽpore timore cõſumpti ſunt:
& eas quas ad exteriora miniſteria poſui, in paſ-
ſione mea ſine formidine inhærere mihi fideliter
inueni. Vbi & apertè ſubintelligit, quòd hæc uer
24 ba per myſterij dicantur, dum ſequitur: Et de-
relicta ſunt rantũmodo labia circa dentes meos.]
Quid enim circa dentes aliud q; labia habemus,
etiã ſi nulla flagella patiamur? Sed quid per labia,
niſi locutio: quid per dentes, niſi ſanctiã apoſtoli
deſignantur? Qui in hoc Eccleſię corpore idcirco
ſunt poſiti, ut uitam carnalium correptione mor-
deant, eamq; à ſuæ pertinaciæ duritia cõfringant.
Vnde & eidem primo apoſtolorum, quaſi denti
Act. 10 in eius corpore poſito dicitur: Macta, & mãduca.
Sed quia paſſionis eius tempore, iſti dentes præ ti
more mortis amiſerũt morſum correptionis, ami-
ſerunt fiduciã roboris, amiſerũt efficaciam omnĩ-
modæ operationis: ira ut duo ex illis ambulantes,
poſt eius mortẽ ac reſurrectionẽ in uia loqueren-
Luc. 24 tur & dicerẽt: Nos ſperabamus quia ipſe eſſet re-
dẽpturus Iſrael: rectè nunc dicitur: Et derelicta
ſunt tantummodo labia circa dentes meos. Confa
bulabant adhuc de illo, ſed iam in illo minimè cre
debãt. Tantummodo ergo labia circa dentes eius
remanſerant: quia uirtutẽ bonæ operationis ami-
ſerant, & ſola de illo confabulationis uerba retine
bant. Perdiderant morſum correptionis, & habe-
bant motum locutionis. Labia itaq; rãtummodo
circa dentes relicta ſunt, quia adhuc quidem con
fabulari nouerãt: ſed prædicare iam eum, aut mor
dere inſidelium uitia formidabant. Peracti itaq;
his quæ in uoce capitis dixit, ad propria beatus
Iob uerba reuertitur, dicens: Miſereminí mei, mi
ſereminí mei, ſaltẽ uos amici mei, quia manus do-
mini tetigit me.] Hoc habere ſolet proprii mens
piorum, q; cùm iniuſta ab aduerſarijs patitur, non
tam ad iram, q; ad preces mouetur: ut ſi moderari

A eorum prauitas placidè ualeat, plus deprecari eli-
gant quàm iraſci. Vnde rectè nunc dicitur: Miſe-
remini mei, miſereminí mei, ſaltem uos amicimei,
quia manus domini tetigit me. Ecce eos à quibus
ſe per contumelias affligi conſideràt, amicos uo-
cat: quia bonis mentibus etiam ipſa fiunt proſpe-
ra, quæ uidentur aduerſa. Nam peruerſi quiq; bo-
norum dulcedine aut conuertuntur ut redeant: &
eo ipſo amici ſunt, quo boni ſiunt: aut in malitia
perſeuerant: & in hoc quoq; etiam nolentes amĩ-
ci ſunt: quia ſi qua bonorũ delicta ſunt, ea ſuis per
ſecutionibus etiam neſciẽtes purgãt. Notandum
quoq; quòd eis quæ ſecretò apud deũ geſta ſunt,
beati uiri in publico uerba concordant. A ſaran
quippe perculſus fuerat: nec tamẽ perculſionem
B ſuam ſatanæ tribuit, ſed tactũ ſe manu domini ap-
pellat, ſicut ipſe quoq; ſatan dixerat: Mitte ma-
num tuam, & tange eos eius & carnem, ſi non in fa
cie benedixerit tibi. Sciebat quippe uir ſanctus,
quia & per hoc ipſum quod peruerſa uoluntate
cõtra ſe ſatan egerat, poteſtatem non à ſemetipſo,
ſed à domino habebat. Sequitur:

Quòd ſuperbi rectores ita infirmos affligunt, quaſi ipſi de
infirmitate nihil habeant: & quòd diuina manu afflictis nõ
tam increpatio, quàm conſolatio debeatur. Cap. XXIIII

25 QVare perſequimini me ſicut deus, & carnĩ-
bus meis ſaturamini?] Nõ abhorret à locu
tiõe pietatis, q; à Deo ſe perhibet perſequi;
Eſt nãq; perſecutor bonus, ſicut de ſemetipſo ore
C prophetico dominus dicit: Detrahentem occulte Pſal. 100
aduerſus proximũ ſuum, hunc perſequebar. Cùm
uerò ſanctus quiſq; flagellari permittitur, ſcit q;
perſecutionem contra commiſſa uitia ex interna
diſpenſatione patiatur. Crudeles autem perſecu-
torum mentes, cùm poteſtatem feriendi appetũt,
contra bonorũ uitam non ſtudio purgationis, ſed
liuoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faci-
unt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed
dum una cauſa cum Deo, etiam per eos agitur:
non tamen uoluntas una in eadem cauſa ſeruatur: quia cùm omnipotens Deus amando pura-
tionem exhibet, iniuſtorũ prauitas fœtendo ma-
litiã exercet. Quod ergo dicitur: Quare perſequi-
mini me ſicut deus: ad exteriorem hoc perculſio-
D nem retulit, non ad intimam intentionẽ: quia etſi
hoc agunt exterius, quod deus agi diſpoſuit: non
tamen hoc quod deus, in ſua actione appetunt, ut
boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi &
aliter poteſt. Tanto enim omnipotẽs deus iuſtius
aliena uitia percutit, quanto in ſemetipſo nihil ha
bet uitiorũ. Homines uerò cùm per diſciplinam
alios feriunt, ſic alienam infirmitatẽ debent percu
tere, ut etiam ad ſuam nouerint oculos reuocare:
ut ex ſemetipſis conſiderent, quantũ alijs ferendo
parcant, cũ ſe quoq; ipſos dignos perculſionibus
non ignorant. Itaq; nunc dicitur: Quare perſequi-
mini me ſicut deus: A c ſi apertè diceret: Ira me ex
infirmitatibus meis affligitis, ac ſi ipſi more dei de
infirmitate nihil habeatis. Vnde cõſideràdũ eſt, q;
ſi qui fortaſſe ſint qui aſperitate correptionis indi
geant

geant: tunc eis dura correptio à nobis admouēda A
est, cùm dei manus cessat à uerbere. Cùm uerò superna flagella insunt: non à nobis tam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem iungimus, percussionē percussioni societ. Bene autem subditur: Et carnibus meis saturaminis.] Quorum mens proximorum pœnas esurit: saturari proculdubio alienis carnibus quærit. Seiendum quoq; est, quia hi etiam qui alienæ uitæ detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturātur. Vnde per Salomonē dicitur:
Prou.23 Noli esse in cōuiuijs potatorū, neq; comedas cum eis qui carnes ad uescendū cōferunt. Carnes quippe ad uescendū conferre, est in collocutione deo gationis uicissim proximorū uitia dicere. De quorum illic pœna mox subditur: Quia uacantes po- B
tibus, & dantes symbolum cōsumentur, & uestie tur pannis dormitatio. Potibus uacant, qui de opprobrio alienæ uitæ se decbriant. Symbolū uerò dare, est, sicut unusquisq; solet pro parte sua cibos ad uescendum, ita in confabulatione detractionis uerba conferre. Sed uacantes potibus, & dantes symbolum consumentur: quia sicut scriptum est: omnis detractor eradicabitur. Vestietur aūt pannis dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua inuenit, quē hic ad
26 alienæ uitæ exquirenda crimina, detractionis furæ languor occupauit. Sed tot dura quæ beatus lob sustinet, dignum non est, ut per silentiū transeant, eaq; à notitia hominū ignorātiæ obscuritas tegat. C
Tanti quippe æ dificari ad seruandam patientiam ualent, quanti implente se superna gratia eius patientiæ facta cognouerint. Vnde & idem beatus lob in exemplum uult perrahi flagella quæ sentit, qui statim subiungit, dicens:

Quōd per plumbi laminā, iudæorū corda accipiātur, in quibus lex scripta diuinitās citò deleri potuit. Per silicē uerò gētiles, in quib. lex magno labore sculpta perseuerat. Cap. XXV

QVis mihi tribuat, ut scribanē sermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, uel celte sculpantur in silice?] Cuncta quę beatus lob pertulit, quia forti patrum sententia edoctus grauis ille iudęorū populus agnouit, stylo ferreo & plumbi lamina scripta D
sunt. Quia uerò hæc etiam dura gentilium corda cognoscrūt, quid ea in silice sculpta uidemus? Et notandū, quia in plumbo quod scribitur, ipsa metalli mollitie citius deletur: in silice uerò tardius quidem ualent literæ imprimi, sed difficilius dele ri. Non ergo immeritò per plumbi laminā Iudæa exprimitur: quæ præcepta dei & sine labore percepit, & cū celeritate perdidit. Rectè per silicem gentilitas figuratur, quę uerba sacri eloqui uix cu stodienda suscipere potuit, sed ramen fortiter susceptа seruauit. Per stylum uerò ferreū, quid aliud q̄ fortis dei sententia designatur? Vnde per pro-
Hier.17 phetam dicitur: Peccatum Iudę scriptum est, stylo ferreo in ungue adamātino. In ungue finis est cor poris. Ita uero lapis durus est adamas, ut ferro nō ualeat secari. Per stylum uerò ferreū fortis senten- A
tia: per unguē uerò adamantiū finis signat æternus. Peccatū itaq; Iudæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Iudęorū per fortem dei sententiā in fine seruatur infinito. Rectè quoq; per plumbi laminā eos accipimus quos auaritiæ pondus grauat, quibus per increpantem
Psal.4 prophetā dicitur: Filij hominū usq; quo graui cordes? Per plumbū nanq; cuius natura grauis est pondēris, peccatum auaritiæ specialiter designatur: quod mentem quam infecerit, ita grauem reddit, ut ad petenda sublimia attolli nequaq; possit.

Quid sit quod in Zacharia scripti sit de talento plumbi, & massa plumbea missa in eos amphoræ, super quā sedebat impietas, et de duabus mulieribus alas habentib. Cap. XXVI

HInc enim in Zacharia scriptū est: Leua oculos tuos, & uide. Quid est hoc quod egredi- Zach.5
tur? & dixit: Quid nam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. & dixit: Hæc est oculus eorū in uniuersa terra. Et ecce talentū plumbi portabatur, 27
& ecce mulier una sedens in medio amphoræ, & dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius. Quid de hac uisione amphoræ & mulieris & plūbi, ut latius quid cognouisset, ostēderet: adhuc secutus adiunxit: Et leuaui oculos meos, & uidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & hab ebant alas quasi alas mīui, & leuauerūt ampboram inter terram & cœlum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quò istæ deferūt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Quod prophetæ testimoniū inutiliter pro documēto plumbi protulimus, si non etiam repetētes exponamus. Ait enim: Leua oculos, & uide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixit: Quid nam est? Et ait: Hęc est amphora egrediens. Volens deus prophetę ostendere humanum genus, ex qua ab eo maxime culpa dilabaſ: per imaginem amphoræ quasi patens os auaritię designa uit. Auaritia quippe uelut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertum tenet. Et dixit: Hæc est oculus eorum in uniuersa terra. Multos obtusi sen sus homines cernimus, & tamen eos in malis actibus astutos uidemus: propheta quoq; attestante, qui ait: Sapiētes sunt ut faciant mala, bene autem Hierr.4
facere nescīunt. Hi itaq; sensu torpent: sed in his quæ appetunt, auaritiæ stimulis excitantur: & qui ad bona uidenda cæci sunt, excitantibus premijs ad peragēda mala uigilantes fiunt. Vnde rectè de hac eadem auaritia dicitur: Hæc est oculus eorum in uniuersa terra. Ecce talentum plumbi portabatur. Quid est talentum plumbi, nisi ex eadem auaritia pondus peccati? Et ecce mulier una sedēs in medio amphoræ. Quam mulierē ne fortassis quę essēt dubitare possimus, ilico angelus innotuit. Nam illic mox sequitur: Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ. Impietas in medio amphoræ proijcitur: quia nimirū in auaritia semper impietas tenet. Et misit massam plūbi in os eius. Massa plūbi in os mulieris mittit: qa scilicet impietas auaritiæ, peccati sui pōdere grauat.

Si enim

Si enim ad ea quæ deorsum sunt, non ambiret, er-
28 ga deũ ac proximos ímpia nequaq; exísteret. Et
leuaui oculos meos, & uidi: & ecce duæ mulieres
egrediẽtes, & spiritus in alis earum. Quid aliud in
his duabus mulieribus accepimus, nisi duo princi
palia uitia, superbiam uidelicet et gloriã inanem:
quæ ímpietati abſq; ulla dubitatione coniuncta
sunt. Quæ & in alis suis spiritum habere narrãtur,
quia ín actionibus suis satanæ uolũtati deseruiũt.
Ipsum quippe propheta spiritum appellat: de quo
Salomon ait: Si spiritus potestatẽ habentis ascen-
derit super te, locum tuum ne dimíseris. Et de quo
Matt. 12 in Euangelio dominus dicit: Cùm ímmundus spi
ritus exierit ab homine: ambulat per loca aréda &
inaquosa, Spíritus ín alis earum est: quia superbia
& inanis gloria per omne quod agunt, satanæ uo-
luntati famulant. Et habebant alas, quasi alas mil-
ui. Miluus semper naturæ ſtudet insidiari pullorũ.
Istæ ergo mulieres alas habent, quasi alas mílui:
quia actiones earum diabolo sunt proculdubio
símiles, qui insidiatur semper uitæ paruulorum. Et
leuauerunt amphoram inter cœlum & terram. Su
perbia & uanagloria habent hoc propriũ: ut eum
quem infecerint, in cogitatione sua super cæteros
homines extollant: & modo per ambitũ rerũ, mo
do per desiderium dignitatũ, quẽ semel captum
tenuerint, quasi in honoris altitudinem eleuent.
Qui autem inter cœlum & terram est, & ima dese
rit, & superiora minimè attingit. Leuant ergo istę
mulieres amphoram inter cœlum & terram, quia
superbia & inanis gloria mentem per auaritiã ho
noris captam ita eleuant: ut quoslibet proximos
despiciẽtes, quasi ima deserant, & alta gloriantes
petant. Sed tales quicq; dum superbiũt, & eos men
te transeunt cùm quibus sunt, & superioribus ciui
bus mínimè iunguntur: Amphora ergo leuata in
ter terram & cœlum dicitur: quia auari quicq; per
superbiam atq; inanem gloriã & proximos iuxta
se despiciũt: & superiora quę ultra ipsos sunt, nul-
latenus apprehendunt. Inter terrã itaq; & cœlum
feruntur: quia nec æqualitatẽ fraternitatis ín infí-
mis per. charitatem tenẽt, nec tamen summa per-
tíngere sese extollẽdo prę ualent. Et dixi ad angelum
qui loquebatur in me: Quo ístæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus
in terra Sennaar. Eidem ámphoræ ædificatur do
mus in terra Sennaar. Sennaar quippe fœtor eorũ
dicitur. Et sicut bonus odor ex uirtute est: Paulo
2. Cor. 2 attestante qui ait: Odorem notitię suæ manifestat
per nos ín omni loco, quia Christi bonus odor sumus deo: ita ecõtrario fœtor ex uitio. Radix enim
est omnium malorum cupiditas. Et quia quodli-
bet malum per auaritiam gignitur, dignum est ut
domus auaritiæ ín fœtore constructur. Sciendum
quoq; est, q; Sennaar latissima uallis est, ín qua tur
ris à superbiẽtibus ædificari cœperat, quę lingua-
rũ facta diuersitate destructa est. Quæ scilicet tur-
ris Babylon dicta est: pro ipsa uidelicet confusio
ne mentium atq; linguarũ. Nec immeritò ibi aua-
ritiæ amphora ponitur, ubi Babylon, id est, confu
sio ædificatur: quia dum per auaritiam & ímpieta
tem certũ est omnia mala exurgere, rectè hæc ipsa
auaritia atq; ímpietas ín confusione perhíbentur
habitare. Hæc paucis per excessũm dixímus, ut
peccati pondus exprími per plumbi laminã mon
straremus. Quæ tamẽ beati Iob uerba sanctę quo
que Ecclesiæ cõgruunt, quæ duo sacri eloquij tes-
tamẽta cuſtodiens, quasi secundò sermones suos
scríbi expetit, dicẽs: Quis mihi tribuat, ut scríben-
tur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in li
bro? Quæ quia forti sententia modo per pondus
auaritiæ grauibus, modo autem duris cordibus lo
quitur, stylo ferreo in plumbi lamína, uel celte ín
silíce scribit. Sed iure beatum lob redemptoris no
stri eiusq; Ecclesiæ uti uocibus dicímus, ſi quid de
eodem redemptore nostro quod apertè loquitur,
inuenimus. Quo etenim pacto credendum est: 29
quia ex eo aliquid per figuram insinuat, si eum no
bis apertis uocibus non demõstrat? Sed iam quid
de eo sentiat aperiat, omnesq; nobis ambages cogi
tationum tollat. Sequitur: Scio enim q; redem
ptor meus uiuit.] Qui enim non ait conditor, sed
redemptor: apertè eum denunciat, qui postq; om
nia creauit: ut nos de captiuitate redimeret, inter
nos incarnatus apparuit, suaq; passiõe nos à per-
petua morte liberauit. Et notandũ quanta fide se
in uirtute eius diuinitatis adstringat. de quo per
Paulum dicitur: Quia etsi crucifixus est ex infirmi 2. Cor. 13
tate, sed uiuit ex uirtute dei. Ait nanq; : Scio enim
q; redemptor meus uiuit. Ac si apertis uocibus di
cat: Infidelis quisq; illum flagellatũ, derisum, pal-
mis cæsum, corona spinea coronatum, ſputis illi-
tum, crucifixũ, mortuũ nouerit: ego illũ post mor
tem uiuere certa fide credo, libera uoce profiteor:
quia redemptor meus uiuit, qui inter ímpiorũ ma
nus occubuit. Sed quid beate lob per resurrectio-
nem illíus, etiam de tuæ carnis resurrectione con-
fidis, aperta quæso uoce profitere. Sequitur:

Quòd multi puri homines quales nos sumus, cum Christo surrexerunt, ne de resurrectione nostra ulla dubitatio haberetur, & quòd resurrectionem nostram etiam in elementis suis mundus imitatur. Cap. XXVII

ET ín nouíssimo die de terra surrecturꝰ sum.] Quia uidelicet resurrectionem quam ín se o-
stendit, in nobis etiam quandoq; facturus est. Re-
surrectionẽ quippe quam ín se ostẽdit, nobis pro
mísit: quia sui capitis gloriã sequuntur membra.
Redemptor ergo noster suscepit mortem, ne mo
ri timeremus. Ostendit resurrectionẽ, ut nos resur
gere posse cõfidamus. Vnde & cordem mortem
non plusquã triduanam esse uoluit, ne si in illo re-
surrectio differretur, ín nobis omni modo despe-
raretur. Quod bene de illo per prophetã dicitur: Psal. 109
De torrente in uia bibit, propterea exaltabit ca-
put. Quasi enim de quodam flumine nostræ pas-
sionis nõ in mansione bibere, sed in uia dignatus
est: quia mortem trãsitorię, id est, ad triduum con-
tigit, atq; in ea morte quam contigit, nequaquam
sicut nos usq; ad finem seculi remansit.

Quòd uirga Leui quæ floruit reliquis aridis permanentibus, Christus sit: qui primitiæ dormientium surrexit, reliquorũ resurrectione in fine mundi dilata. Cap. XXVIII

Dum

DVm ergo die tertio resurrexit: quid in eius corpore, id est, Ecclesia sequatur, ostendit.
Exemplo quippe mõstrauit, quod promisit in præmio: ut sicut ipsũm resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos per mortẽ carnis usq; ad finẽ mundi remanemus in puluere: ille autem die tertia ab ariditate mortis uiruit, ut diuinitatis suæ nobis potentiã ipsa in nouatione suę carnis ostenderet. Quod bene per Moysen uirgis duodecim in tabernaculo politis demonstrat. Nam cùm Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, despiceretur: nec digna tribus quæ offerret holocaustа crederetur: duodecim uirgæ, iuxta duodecim tribus in tabernaculo poni præceptæ sunt: & ecce uirga Leui uiruit, & quicquid uirtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo uidelicet signo quid innuitur, nisi quod omnes qui usq; ad finem mundi sacemus in morte, quasi uirgę reliquę in ariditate remanemus? Sed cunctis uirgis in ariditate remanentibus, uirga Leui ad florem redijt: quia corpus domini, ueri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron rectè sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria redemptor noster qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstrat. Ecce ergo iam uirga Aaron post ariditatem floret: sed uirgæ duo decim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidem corpus domini post mortem uiuit, sed nostra adhuc corpora usq; ad finem mundi à resurrectionis gloria differuntur. Vnde cauẽ hanc eandem dilationem intulit, dicens: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum.] Habemus ergo spem resurrectionis nostræ consideratа gloria capitis nostri. Sed ne quis uel cogitatione tacita forsitan dicat, quòd idcirco ille resurrexit à morte: quia unus idemq; Deus & homo mortem quam ex humanitate patitur, ex diuinitate superauit: nos uerò qui puri homines sumus, à mortis surgere damnatione non possumus: rectè in resurrectionis eius tempore etiam multorum sanctorum corpora resurrexerũt: ut & in se nobis exemplum ostenderet: & de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret: quatenus cùm se homo desperaret peri-
pere quod in se ostenderat Deus homo: hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factũ cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt uerò nonnulli qui considerantes quòd spiritus à carne soluitur: quòd caro in putredinem uertitur, quòd putredo in puluerem redigitur, quòd puluis ita in elementa soluitur, ut nequaq; ab humanis oculis uideatur, resurrectionem fieri posse desperent: & dum arida ossa inspiciunt, hæc uestiri carnibus, rursumq; ad uitã uiridescere posse diffidant. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certè hanc tenere ex ratione debeuerant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionem nostram in elemẽtis suis mundus imitat? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris, ea quæ aspiciebatur, subtralitur: & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis suppressa iterũ nocte reparatur. Per momenta quoq; temporum cernimus arbusta uiriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare: & ecce subitò quasi ex arescenti ligno uelut quadam resurrectione uenientе uidemus folia erumpere, fructũ grandescere, & totã arborẽ rediuiuo decore uestiri. Indesinenter cernimus p̃fatua arborũ semina terræ humoribus commendari: ex quibus non longè posit aspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaq; proferre. Consideremus ergo paruũ cuiuslibet arboris semen quod in teram iacitur, ut arbor ex illo producat: & comprehendamus, si possumus, ubi in illa tanta breuitate seminis, tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit: ubi lignũ, ubi cortex, ubi uiriditas foliorum, ubi ubertas fructuũ. Nunquid nam in semine tale aliquid uidebatur cùm in terram iaceretur? Et tamen occulto rerũ omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in siccitate eius ubertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem, uel à nostris oculis in elementis redactum, cùm uult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere.
Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia redemptoris. Venit nanque conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem: ut qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hanc ex eius adiutorio & exemplo teneremus. Dicat igit̃ beatus Iob: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum. Et quisquis resurrectionis in se uirtutem fieri posse desperat, uerba in gentilitate positi uiri fidelis erubescat, & pensẽt quan to pœnæ sit pondere seriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionem domini cognouit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc domini Iesu sperabat esse faciendam. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen eiusdem resurrectionis exquiro. Credo nanque, quia resurrecturus sim, sed uolo ut audiã qualis. Sciendum quippe mihi est, utrum in quodam alio subtili fortasse uel aereo, an in eo quo moriar corpore resurgam. Sed si in aereo corpore surrexero, iam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est uera resurrectio, si uera esse non poterit caro? Apertè ergo ratio suggerit: quia si uera caro non fuerit, proculdubio resurrectio uera non erit. Nec enim rectè resurrectio dici potest, ubi non resurgit quod cecidit. Sed has nobis beatę iob dubietatis nebulas tollę: quia per acceptam sanctę spiritus gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis cœpisti: apertè indica, si caro nostra ueraciter resurgat. Sequitur:

Qualiter Eutician de resurrectione senserit, & quomodo per Gregorium presente Tiberio Augusto conuictus sit & correctus. Caput XXIX

ETerrum circumdabor pelle mea. Dum aperte pellis dicitur: omnis dubitatio ueræ resurrectionis auferr: quia sicut Euticius Cõstãtino politanæ urbis episcopus scripsit corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, uentis aereq; subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrũ subtile quidẽ per effectũ spiritalis potentię, sed palpabile per ueritatẽ naturæ. Vnde etiã redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus & latus, palpanda ossa carnemq; præbuit, dicens: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Qui cùm eidẽ Euticio in Constãtinopolitana urbe posito, hoc Euãgelicæ ueritatis testimoniũ protulissem, ait: Idcirco domi nus hoc fecit, ut dubitationẽ resurrectionis suę de discipulorũ cordibus amoueret. Cui inquã: Mira est res ualde quam astruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorũ corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quam ut hoc nobis de eius uera carne dubiũ fiat, per quod discipuli eius ad fidẽ ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse astruit quod ostẽdit, un de fides discipulis eius confirmata est, inde nostra destruit. Qui adiungebat etiã, dicens: Corpus palpabile habuit quod ostendit: sed post confirmata corda palpantiũ, omne illud in domino quod pari potuit, in subtilitatẽ est aliquã redactum. Ad Rom.6 hæc ipse respondi, dicẽs: Scriptum est: Christus resurgens à mortuis, iam nõ moritur, mors illi ultra non dominabit. Si quid ergo in eius corpore post resurrectionẽ potuit immutari: cõtra ueridicã Pauli sententiam, post resurrectionẽ dominus redijt in mortẽ. Quod quis dicere uel stultus præsumat, nisi qui ueram carnis eius resurrectionẽ denegat? 1.Cor.15 Tunc mihi obiecit, dicens: Cùm scriptum sit: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, quã ratione credendũ est resurgere ueraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atq; aliter iuxta culpã uel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam, sicut scriGen.2 ptum est. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de Ioan.1 carne mea: &, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro uerò iuxta culpam, sicut scriGen.6 ptũ est: Non permanebit in hominibus istis spiriPsal.77 tus meus, eo quod sunt caro. Et sicut Psal. ait: Memoratus est, quia caro sunt: spiritus uadens, & nõ Gal.4 rediens. Vnde & discipulis Paulus dicebat: Vos aũtem carne non estis, sed in spiritu. Neq; enim in carne nõ erant, quibus epistolas trãsmittebat, sed quia passiones carnalium desideriorum uicerant, iam liberi per uirtutem spiritus in carne nõ erant. Quod ergo Paulus Apostolus dicit: Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnem uult secundum culpam intelligi, nõ carnem secundum naturam. Vnde & mox quia carnem secundum culpam diceret: ostẽdit subdens: Neq; corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo

Luce 24

A cœlestis regni gloria caro secũdum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit, quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus dictis idem Eutician cons- 32
sentire se protinus respondit, sed tamẽ adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello quem de resurrectione scripserat: Pauli quoque Apostoli testimonium indiderat, dicentis: Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi 1.Cor.15
prius moriatur: & quod seminas, nõ corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum. Hoc nímirum ostendere festinans, quia caro uel impalpabilis uel ipsa non erit: dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est seminari dixerit. Sed ad hæc ei tius respondetur: Nam Paulus Apostolus dicens: Non
B corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, hoc insinuat quod uidemus: quia granum cum culmo & soliis nascitur, quod sine culmo & soliis seminatur. Ille itaq; in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse quod erat, sed adesse quod non erat: iste autem dum uerum corpus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat. Tunc ita que de hac re in longa contentione perducti, grauissima à nobis cœpimus simulatione resilire, cũ piæ memoriæ Tiberius Constantinus imperator secretò me & illum suscipiens: quid inter nos discordiæ uersaretur agnouit, & utriusq; partis allegationem pensans, eundem librum quem de re-
C surrectione scripserat: suis quoq; allegationibus destruens, deliberauit ut flammis cremari debuisset. A quo ut egressi sumus, me ægritudo ualida, eundem uerò Euticium ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo: quia penè nullus erat qui eius dicta sequeretur, dissimulauit cœpta persequi, ne in fauillas uiderer uerba iaculari. Dũ tamen adhuc uiueret, & ego ualidissimis febribus ægrotarem, quícunq; noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, ut eorum relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat, dicens: Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, sicut ipsi fatebantur, omnino prius negare consueuerat. Sed nos ista postponentes, in beati Iob sermonibus subtiliter exquiramus,
D si uera erit resurrectio: uerumq; corpus in resurrectione. Ecce enim iam de spe resurrectionis 33
dubitare non possumus, dum ait: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Dubietatem quoq; de reparatione uera corporis abstulit, qui ait: Et rursum circumdabor pelle mea. Qui adhuc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit:

Et in carne mea uidebo Deum. Ecce resurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur uocibus. Quid ergo remanet unde possit mens nostra dubitare? Si itaque iste uir sanctus ante effectum resurrectionis dominicæ, reducendam carnem in integro statu credidit, qui erit reatus nostræ dubitationis, si uera carnis resurrectio, nec post exemplum creditur redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus palpabile non erit,

profe-

profecto alius surgit quàm moritur, quod dictu nephas est credere, quia ego morior, & alius resurgat? Vnde quæso te beate Iob subiunge quæ sentis, & huius nobis quæstionis scrupulum tolle. Sequitur:

Quòd post resurrectionem caro nostra & eadem futura sit per naturam, & diuersa per gloriam. Cap. XXX

QVem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.] Si enim, sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed inuisibilis corporis subtilitas caro uocabitur: quàuis substantia carnis non sit, profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Iob hanc eis sententiam ueridica uoce destruit, qui ait: Quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei cõspecturi sunt, & non alius. Nos autem beati Iob fidem sequentes, & redemptoris nostri post resurrectionẽ corpus palpabile ueraciter credẽtes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram, & eandem & diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per ueritatem, diuersamq; per potentiam. Erit itaque spiritalis, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia nõ amittet essentiam ueracis naturæ. Sed sanctus uir eandem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adiungit. Sequitur: Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Nil nos habere certius credimus, quàm hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, quia uera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia uenturum diem resurrectionis innouit, iam nunc seù uoce sua, seu typo sanctæ & unuuersalis Ecclesiæ prauorum facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. Nam protinus subdit: Quare ergo nunc dicitis persequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.] Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit: sequenti autem ex diuino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum, & radicẽ uerbi inueniamus contra eum? Peruersi quilibet quia malo studio bene prolata audiunt, & in lingua iusti accusationis aditum inuenire appetunt, quid aliud quàm contra eum uerbi radicem quærunt, ex qua uidelicet loquendi originem sumant, & ramos prauè loquacitatis in accusatione dilatent? Sed uir sanctus cùm à prauis talia sustinet, nõ contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & malè cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, dicens: Fugite ergo a facie gladij, quia ultor iniquitatũ gladius est: & scitote esse iudicium.] Omnis qui peruersa agit: eo ipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt puniẽda, nõ ageret. Nam sunt plærique qui extremum esse iudicium uerbotenus sciunt, sed peruersè agendo testant quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat ut debet, necdum cognouit cum quanto turbine terroris aduenìat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem utique timendo præcaueret. Faciem quoque gladij fugere, est animaduersionis districtæ sententiam prius quam appareat placare. Vitari namq; terror iudicis non nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cùm uerò in illo tremendo examine sederit, & uideri potest, & placari iam non potest: quia facta prauorum quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est nunc timere iudicem, cùm necdum iudicium exercet, cùm diu mala sustinet, cùm adhuc mala tolerat quæ uidet: ne cùm semel manum in retributione ultionis excusserit, tanto in iudicio districtius feriat, quanto ante iudicium diutius expectat.

Libri decimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

B▸ GREGORII MORALIVM LIBER DECIMVSQVINTUS, exponens consequenter duo capita textus sancti Iob: incipiendo à capite uigesimo.

REspondens autem Sophar Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ uariè suc cedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Doctrinã quam arguis, audiã: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit: & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usq; ad cœlũ superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquiliniũ in fine perdetur: & qui eum uiderant, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur: transiet sicut uisio nocturna. Oculus qui eum uiderat, non uidebit, neq; ultra intuebitur eum locus suus. Filij eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, & nõ derelinquet illud, & cælabit in gutture suo. Panis eius in utero illius uertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias quas deuorauit, euomet: & de uentre illius extrahet eas Deus. Caput aspidũ suget: & occidet eum lingua uiperæ. Nõ uideat riuulos fluminis torrẽtis mellis & butyri. Luet quę fecit omnia, nec

nia, nec tamen consumetur. Iuxta multitudinē adinuentionum suarū sic & sustinebit, quoniam confringēs nudauit pauperis domum, rapuit & non ædificauit eam: nec est satiatus uenter eius. Et cùm habuerit quæ concupierat, possidere nō poterit. Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cùm satiatus fuerit, arctabitur: æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Vtinā impleatur uenter eius, ut emittat in eum iram furoris sui: & pluat super illū bellum suū. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcū æreū. Gladius deductus & egrediens de uagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadēt & ueniēt super eum horribiles, omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius. Deuorabit eum ignis qui nō succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabūt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas uerborū eius à domino.

Caput I

VIa amici beati Iob nequaquam per uersi esse poterunt, Sophar Naamathitis uerba testantur, qui de ore eius terrorem uenturi iudicij audiēs, protinus adiungit: Idcirco cogitationes meæ uariæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.] Ac si ei apertis uocibus dicat: Quia extremi iudicij terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto se quippe animus amplius in cogitatione dilatat, quanto illud esse terribile quod imminet pensat. Et in diuersa mens rapitur, quando modo mala quæ egit, modo bona quæ agere neglexit, modo reprehensibilia in quibus est, modo recta quæ sibi adhuc deesse conspicit, sollicito pauore perpendit. Sed amici beati Iob cum assiduitate uitæ illius edocti bene uiuere nouerint, pensare tamen subtiliter Dei iudicia nescientes, mala hic iustorum quempiam posse recipere non credebant. Vnde & eundem sanctum uirum iniquum esse suspicati sunt, quem flagellatum uiderūt, atq; ex hac suspicione agebatur, ut in eius quoq; increpationem dilaberentur: ad quam tamē increpationem quasi sub quadam reuerentia descendunt. Vnde Sophar subijcit, dicens: Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.] Ac si aperte dicat: Tua quidem uerba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meæ intelligentiæ discerno. Nam qui dicentis uerba despiciunt, doctrinam eius non ad adiutorium, sed ad occasionem certaminis sumunt: ut audita potius iudicent quàm sequantur. His itaque sub quodam moderamine præmissis, in apertam iam beati uiri exprobrationem prosilit, cùm subiungit:

Quòd quicquid inter initia & finē claudit̃, breue sit: & quòd in articulo mortis hypocritæ gloria euanescat. Cap. II

HOc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.]

Liquet nunc quia suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beati iob redargutionibus insiectit. Quem em prius iusta agere, & postmodum pœnas tolerare conspexit, omne in illo hypocrisim æstimat fuisse quod uidit, quia uidelicet à iusto Deo iustum famulum affligi posse non credidit. Sed nos eadem eius sententias quas non rectè rectas protulit, sollicita intentione pensantes exequamur: & contemnentes, quod falsum contra beatum Iob loquitur, intueamur quàm uera dicat, si hæc contra impios loqueretur. Ait itaq; Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit. Dicturus breuitatem uitæ præsentis, cordis oculum ad exordiū reduxit originis: ut ex anteactis colligat, quā nulla sunt, quæ uidentur aliqua esse dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exortu usque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quàm breue fuerit uidemus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi constitutum, usq; ad hodiernum diem uitam ducere, hodie tamen eandem uitam quam quasi longam ducere uidebat, finire: ecce finis adest, præterita iam nulla sunt, quia cuncta transierūt. Futurum in hoc mundo nihil est, quia nullam ad uitam uel breuissimum restat momentum. Vbi est ergo longum tempus quod inter initium finemq; deprehēdimus, ita consumitur, ac si nec breue unquam fuisset? Impij itaq; quia præsentem uitam diligunt, in ea procul dubio elati pereūpere laudem quærunt. Linguæ fauoribus extolluntur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam uidelicet laudem longa esse existimant, dum assequuntur: sed breuem intelligunt fuisse, dum amittunt. In fine quippe eis ostēditur, quàm nihil fuerit quod amauerunt. Vnde rectè contra eosdem impios dicitur: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit. Vbi aptè subiungitur:

Et gaudium hypocritæ ad instar puncti.]

Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, & intus quem exhibere minimè formidat, ab omnibus honoratur, eiq; sanctitatis gloria defertur ab his qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere nequeunt. Vnde sit ut gaudeat in prima sessione, hilaresca in primo recubitu, insletur in prima salutatione, eleuetur in reuerenti uoce obsequētium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut uoce quoque ueritatis de talibus dicitur: Omnia uerò opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias suas. Amant autem primos re-

Matth. 23

mos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Sed hoc eorum gaudiũ æternitati comparatum, quid erit quando irruente mortis articulo, ita cõsumitur, ac si omnino nõ fuerit? Cuius nimirum gaudij lætitia pertræsijt, & pœna permanet, & cum res amittitur, causa durat. Bene autem dicitur: Gaudium hypocritæ ad instar puncti. In puncto enim stylus mox, ut ponitur, leuatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur. Gaudium itaq; hypocritæ ad simi litudinem puncti est, quia apparet ad momẽtum, sed disparet imperpetuum, & sicut stylus in puncto, dum ponitur, leuatur, sic hypocrita præsentis uitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo subditur:

A

Quòd huius seculi gloriam electi reputant sicut stercus, & quod nõ ex æstimatione humana, sed ex diuino iudicio quisque sit sanctus. Caput III

B

Si ascẽderit usq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdeẽ.] Superbia hypocritæ usq; ad cœlum ascendere dicitur: quando eius elatio cœlestẽ agere uitam uidetur. Cuius etiam caput quasi nubes tangit, quando principa lis pars, uidelicet intellectus illius, sanctorum præcedẽtium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinium in fine perdetur, quia in morte sua cùm ad tormenta ducitur, stercoribus uitiorum plenus, à malignis spiritibus cõculcatur. Gaudia etenim uitę præsentis, quæ iniustè æstimãt magna bona, iusti stercora deputãt. Vnde scriptũ est: De stercora boum lapidatus est piger. Is ergo qui deum sequi noluerit, ab amore æternæ uitæ pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ iusti uiri uelut stercora contemnunt. Qui ergo ex terrenarum rerum percussione attenitur, quid aliud quam ad boum stercore lapidatur? Et rectè hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum temporalem gloriam habere appetit, modo per cogitationem apud semetipsum tumet, modo eandem gloriam alijs inuidet, eamq; alios ueraciter habentes irridet. Quot ergo uitijs plenus est, quasi tot stercoribus in conspectu æterni iudicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: Si ascenderit usq; ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinium in fine perdetur.] Qui etsi cœlestem uitam se agere simulat, etsi intellectum suum esse similẽ ueris prædicatoribus ostentat, quasi sterquilinij tamen in fine perdetur, quia mens illius pro uitiorum suorum fœtore damnabitur.

3

Ecclꝛ 22

C

Sequitur: Et qui eum uiderant, dicẽt: Vbi est?] Plærunq; hypocritarum uita etiã ab omnibus reprobain fine cognoscitur: ut signis iam apertioribus, qui fuerint oĩtẽdantur. Qui ergo hunc elatum uiderunt, de extinctõ dicent: Vbi est? Quia neque hic ubi elatus fuerat apparet, neq; in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius breuitate uitæ adhuc aptè subiungitur:

Quòd sanctitas hypocritarum, somniantium similitudinem habeat, in quibus est ostensio phantasmatis, non certitudo uirtutis. Caput IIII

D

Velut somnium auolans nõ inuenietur, transiet sicut uisio nocturna.] Quid est uita hypocritæ, nisi quædã uisio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex ueritate? Vnde rectè quoq; somnio cõparatur, quia ab eo omnis laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe nanq; in nocturna uisione, nonnulli paupe res, factos se diuites admirantur, deferri sibi honores aspiciunt, diuitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinẽ uestium, abundantiam ciborum sibimet adesse considerãt, gaudent se euasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repentè cùm euigilant, inueniunt quàm falsum fuerit quod gaudebãt, eosq; euigilasse pœnitet: quia uigilantes inopia uera tenet. Sic hypocritarum mentes dum aliud est quod agunt, atq; aliud quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominum multis melioribus præferũtur, & cùm intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demonstrant. Cùm ab hominibus immoderatè laudantur, tales se esse quoq; apud deũ existimant, quales se gaudent hominibus innotuisse. Vnde fit ut etiam æternæ uitæ percepturos se præmia præsumant, & qui hic de humanis fauoribus exultant, illic se habituros requiẽ omnino non dubitẽt. Sed inter hæc occulta uocationis horã surrepit: & cùm carnis oculos claudunt, mentis aperiũt, mox q; ut supplicia æterna receperint, ibi uident, quia uirtutum æstimatione diuites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur:

Transiet uelut uisio nocturna.] Quia hoc quod se ad momentum diuitem humanis æstimationibus uidet: de ostensione est phantasmatis, non de soliditate uirtutis. Nam cùm mens eius in morte carnis euigilat, cognoscit pro culdubio, quia fauores circa se hominum dormiens uidebat. Sequitur:

Quòd locus hypocritæ sit cor adulantium, & quòd uitia adoleſcentiæ eius, cum eo in pulueren deuentant, cùm usq; ad mortem in iniquitate perseuerant. Caput V

Oculus qui eum uiderat, non uidebit: neq; ultrà eum intuebitur locus suus.] Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quip pe requiescit, ubi fauores inuenerit. Oculus ergo qui eum uiderat, nõ uidebit: quia subtractus mente, stultis amatoribus suis absconditur: qui eũ con sueuerant admirando conspicere. Nec ultrà eum locus suus intuebitur, quia linguæ adulantiũ hũc ad iudicium fauoribus non sequuntur. Sed tamẽ quousq; uiuit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui prauitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generatim simulationem. De quibus hic aptè subditur: Filij eius atterentur egestate.] Scriptum est: In maliuolam animam, non introibit sapientia. Et per Psalmistam dicitur: Diuites egueruntꝛ

Sapien. 1

Psal. 33

& esurierunt. Si enim de exteriori fame egestas eorum, & esuries diceretur, profectò diuites non essent, qui pane corporis indigerēt. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes sunt, & diuites pariter & egentes esse memorantur: quia uidelicet pane sapientiæ satiari minimè merentur. Filij itaq; huius hypocritæ atteruntur egestate, quia hi qui in hypocrisi ex eius imitatiõe nascuntur, dum ueritatis soliditatem non tenent, in cor-
4 dis egestate deficiunt. Et manus illius redent ei dolorem suum. Quid per manus nisi opera designantur? Manus itaq; illius ei dolorem reddent: quia damnationem iustam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem nõ dabunt, sed reddent dicitur: quia peruersæ eius actiones æternũ ei supplicium quasi quoddam debitum soluent. Sed prius quàm ad æterna supplicia perueniat, qualem se hic exhibeat, plenius adiungat.

Sequitur: Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.] Origo prauæ inchoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisq; cœperit: usu sam deterius in hoc quod inchouauerat excrescit. Quid itaq; adolescentia huius hypocritæ, nisi inchoatio prauitatis est? In adolescentia quippe sam libido feruescere inchoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet: cùm appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddũt, & quasi in os-
Prov.22 sa conuertunt. Hoc enim quod malè cœpit, pe-ius quotidie per consuetudinem roborat. Dicatur itaq; ossa eius impleburtur uitijs adolescentiæ eius: quia duræ in eo prauitatum consuetudines à uitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis. Vnde scriptum est in prouerbijs: Adolescẽs iuxta uiam suam, etiam cùm senuerit, nõ recedet ab ea. Quæ nimirum ossa cum eo in puluere dormient, quia eousq; in illo iniquæ consuetudines perdurant: quo hunc ad mortis puluerem pertrahant. Cum eo enim in puluere ossa uel uitia dormire, est usq; ad puluerem eum non deserere, id est, usque ad mortem ab iniquitate minimè cessare. Tenent igitur illum prauæ cõsuetudines quæ semel cœperunt, atq; quotidie duriores existunt. Et cũ illo in puluere dormiunt, quia non nisi cum eius uita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter possunt.

5 Habet nanq; hypocrita nonnunquam fortè ac ualidum aliquid in operatione, fed dum multa bona se simulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Vnde bene nunc dicitur:

Ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius.] Quia cùm leuis ac mobilis multa puerliter facit. etiam in ijs quæ fortia egerit, in uitio mollescit. Quæ uidelicet eius ossa cum eo in puluere dormient, quia scilicet sicut puluis, est omnis simulatio illa quam agit: ita & in illo si quid habet ualidum, omni soliditate uacuatur: ut per uirtutis arrogantiam hoc quoq; perdat, quod in eo potuit esse uirtutis. Ossa ergo cum eo in puluere dormire, est cum prauis eius actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur: Cũ enim dulce fuerit in ore eius malum, absconder illud sub lingua sua.] In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei est iniquitas suauis in mente. Os quippe cordis, cogitatio est: de qua scriptum est: Labia Psal.11 dolosa, in corde & corde locuta sunt mala. Sed hoc malum quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua eius absconditur, quia asperitas malitiæ quæ latet in mente, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum nanq; in lingua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ prauitatis aperiret. Sed sicut plærique iusti orum, cùm quosdam agere peruersè conspiciunt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ sponsi uoce dicit: Mel & lac sub lingua tua. Qui Cant.4 enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriũt, & tamen inter uerba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi uidelicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda et dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoueri. Ita peruersi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus peruersa moliuntur. Hinc est enim quod Ioab Ama- 2.Reg.3 sæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens, eius uiscera effudit. Dextera quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoq; eorum capite scriptum est: Sub lingua eius labor Psal.9 & dolor. Qui enim non aperte mala quæ cogitat ostendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita subditur:

Quòd peccatores abscondentes peccata sua, parcant sibi: & quòd scientia legis de qua gloriantur, non uiuificet eos: sed animam tanquam uenenum inficiat. caput VII

PArcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.] Malo enim quod diligit parcit: quia non hoc in semetipsum pœnitendo persequitur. Vnde & additur: Non derelinquet illud. Si enim uellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeret. Sed hoc celat in gutture, quia lic seruat in cogitatione, ut nunquam proferat in uoce. Sequitur: Panis eius in utero illius, uertetur in fel aspidum intrinsecus.]

Quod panis in utero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis eius in utero illius uertetur in fel aspidum intrinsecus: quia satietas transitoriæ delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem uertetur: & fel aspidum, id est, malignorum spirituum, persuasio fuisse cognoscitur: quod hic laus gloriæ esse credebatur. Tunc enim iniqui uident quòd antiqui

tiqui serpentis ueneno infecti sunt, dum flammis ultricibus traditi: cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaq; iste aliud in ore sapit, sed aliud in utero: quia transitoriæ delectationis lætitia dulcis est, cum hic quasi mandẽdo agitur: sed amarescit in utero: quia peracta lætitia deglutitur ad pœnam. Vel certè quia panis, scripturæ sacræ intelligentia nõ inconuenienter accipit, quæ mentem reficit, eiq; boni operis uires præbet, & plerunque hypocrita etiam sacri eloquij eruditi mysterijs ſtudet: non tamẽ ut ex eis dem uitæ, sed ut cæteris homĩnibus quàm sit doctus appareat, paniseius in utero illius in fel aspidum intrinsecus uertet: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, uitæ potum conuertit sibi in uenenĩ poculum, & inde reprobus moritur, unde ad uitam eruditi uidebatur. Neque hoc autem inconuenienter accipitur, quòd nonnunquam hypocrita dum doctrinę uerbo ad ostensionem studet, diuino iudicio cæcatus, hocipsum uerbum prauè intelligit, quod malè quærit. Cùm in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidũ sic inselix de pane moriatur: & in doctrina sua mortem inuenit: quia in uerbis uitæ, uitã minimè quæsiuit: Sæpe uerò euenit ut diuinæ admonitionis eloquia etiam rectè hypocrita intelligat: quia in opere nequaquam seruat, Iræ etiã prius quàm præsentis uitæ curſum finiat, amittat: ut perdat scire, quod scienda noluit agere. Vnde & subditur:

Quòd hypocritæ in reprobum ſenſum iuſtè tradantur: & quia contemnunt ſitem, quæ dicuntur, ad ultimum nec dicuntur, nec faciunt. Cap. VII

DIuitias quas deuorauit, euomet, & de uentre illius extrahet eas deus.] Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamẽ facere. Vult doctè loqui, nec uiuere. Pro eo ergo quòd nõ agit quæ nouit, etiam hoc quod nouit amittit: ut quia scientiæ ſuæ puram operationẽ non sociat, cõtempta puritate boni operis, & scientiã perdat Diuitias igitur sacræ legis quas legendo deuorauit, obliuiſcendo euomit: easq; de uentre illius deus extrahit: quia quod obseruare noluit, iusto iudicio de eius memoria euellit: ne præcepta dei saltem in lingua teneat, quæ non seruauit in uita. Vnde per prophetam dicit: Peccatori autẽ dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quæ etiam uerba doctrinæ si quando contingat, ut hypocrita usq; ad finem uideatur in ore retinere, inde magis damnabitur: unde bono dei munere etiã malus minimè priuatur. Scriptum quippe est: Memoria retinẽtibus mandata eius, ut faciant ea. Qui ergo mandata illius memoria retinet, sed nequa quam facit, hic in doctrinæ uerbis sententias quibus damnetur tenet.

Quid ſit quòd Zacharias uolumen uolans uidit, cuius longitudo uiginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat. Caput VIII

HIac quippe in Zacharia scriptum est: Quid tu uides Zacharia? Et dixi: Ego uideo uolumen uolans, longitudo eius uiginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorũ. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem unĩuersæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Quid nanq; est uolumen uolans nisi scriptura saera? Quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ leuat intentionem, quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere, id est, conculcare deuitamus.

Quæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem uerò uiginti habere perhibetur, quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniã pro bono nostro, & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, ueritate attestante, quæ ait: Si quis reliquerit domum aut agros, &c. centuplum in hoc seculo recipiet, & in futuro uitam æternam possidebit. Centenarius quippe numerus decemplicato denario sit perfectus. Hic itaq; centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil quærit: Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc uolumen per uiginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, quia illa uel scire nolunt, uel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc uolumine dicitur: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem unĩuersæ terræ. Et cur maledictio dicatur adiungit: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Hypocrita igitur: quia secundũ uerba legis quæ nouit, uiuere cõtemnit, & de doctrina fauores quærit, fur iudicabit: quia per hoc quòd iusta loquitur, laudem sibi uitæ iustorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

Quòd qui ſuggeſtionem diaboli, quaſi leniter ab initio ſuadentis libenter accipit, poſtmodum captus ueneno tentationis uiolentæ necatur. Caput IX

CAput aspidum suget, & occidet eum lingua uiperæ. Aspis paruus est serpens, uipera uerò prolixioris est corporis: & aspides oua gignũt, atq; ex ouis eorum filij procreantur: uiperę autem cùm conceperint, filij earum in uentre exeuunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum uentribus procedunt. Vnde & uipera, eo quòd ui pariat, nominatur. Vipera itaq; sic nascitur ut uiolenter exeat, & cum matris suæ extinctione producatur. Quid ergo per aspides paruos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominũ parua prius persuasione surrepunt. Quid uerò per linguam uiperæ, nisi uiolenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surrepit: postmodum uerò etiam uiolenter trahit. Caput itaque aspidum sugit: quia initium suggestionis occultæ paruum prius in corde nascitur, sed occidit eum lingua uiperæ: quia postmodum capta mens ueneno uiolentę tentationis necatur. Primùm subtilibus consiliis ad eor hominis immundi spiritus loquunt, qui dũ leniter persuadẽt, quasi uenenũ aspidum fundunt. Vnde scriptũ est: Oua aspidum ruperunt, & telas aranęæ texuerũt.

dominus subere: carnis enim uirginitas nequaq̃ A æterna tolerare. Vnde & subditur: Et cùm habuerit quæ concuperat, possidere non poterit.] Maioris quippe iracundiæ est, cùm hoc tribuit quod male desiderat, at cp̃ inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoq; obtinuit, quod Deo irasceute non cupiuit. Vnde & per Psalmistam dicitur: cùm escam carnis malè populus desiderasse perhibetur: Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit plurimos eorum. Solent nanque tardius apparere diuina iudicia, cùm præpediuntur, ne impleri debeãt mala uota. Nam quanto citius malum uotum impleri permittitur: plerunq; tanto celerius punitur. Vnde ergo hypocrita festinè multiplicatur ut potens sit, inde agi cum celeritate ne sit: quia & arbusta quæ tardius crescunt, annosa perdurant: & quæ in temporis breuitate proficiunt, celerius arescunt: & quasi cùm festinare esse, tendunt ad nõ esse. Sequitur: Nec remanſit de cibo eius.] Cibus eius, est omne hoc quod peruersò desiderio cõcupiuit. Sed percusso hypocrita, de cibo suo nil remanet, quia cùm ipse ad æterna supplicia ducitur, à cunctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Vnde adhuc subditur: Propterea nihil permanebit de bonis eius.] Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quę habuerat tolleret. Sed quia omnia ambiens, timere iudicem noluit, ex hac uita subtractus, ad iudicem nudus uadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quòd in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem uita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scriptum est: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Eripe- C runq; peruersæ menti, ipsa sua culpa fit pœna. Vnde & rectè subiungitur:

Psal. 77

Quòd auaritia ex copia non extinguitur, sed augetur, & quòd ea quæ auaris Deus ad tempus habere permittit, postmodum subtrahit, ut iam hæc ultio incipiat à uitijs, quæ perficietur in mortuis. Cap. XIII

CVm satiatus fuerit, arctabitur.] Prius quippe anhelar per auaritiam concupita congregare. Et cùm quasi in quodã uentre auaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Diuitis enim cuiusdam uberes fru- *Luc. 12*
ctus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: Quid faciã, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hæc faciam. Destruam horrea mea, & maiora ædificabo. Qui ergo ex abundãtia coangustatus dicebat: Quid faciam, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot uoris appetijt, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autè uota completa sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus diues quid faciat ignorat. O angustia ex fatietate nata. De ubertate agri, angustatur animus auari. Dicens nanq; quid faciam, profectò indicat: quia uotorum suorum affectibus pressus, sub quo dam rerum fasce laborabat. Bene ergo dicitur: Cùm satiatus fuerit, arctabitur: quia mens auari quæ

prius

Quòd licet omnium damnatorum immanis sint tormenta, grauius tamẽ puniuntur adnuento res malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitauerunt, quorum exempla in alijs reprobis non inuenerunt. Cap. IX

20 IVxta multitudinẽ adinuentionum suarum, sic & sustinebit.] Nõ enim inueniret iniquitatem nouam, nisi & quæreret, & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento eius nimietas malæ cogitationis: & dolorem recipit dignę retributionis. Et quamuis damnatorum omnium sit dolor infinitus, grauiora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoq; desiderijs inuenerunt. Sed quia Sophar huius hypocritę intulit pœnam, protinus adiungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam de qua omnes oriuntur. Scriptũ quippe est: *1. Tim. 6* Radix omnium malorum est cupiditas. Cui ergo cupiditas dominari dicitur: subiectus proculdu- C bio malis omnibus demonstratur. Nam subiũgit:

Quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit & nõ ædificauit eam: nec est satiatus uenter eius.] Domũ pauperis cõfringit & nudat, qui eum quem per potentiam conterit, spoliare quoq; per auaritiam non erubescit. Rapit eam & non ædificat. Ac si apertè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus nanque in iudicio dominus dicturus est reprobis: Esurijui, & *Matt. 25* non dedistis mihi mauducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & nõ operuistis me, &c. Ex qua culpa subiungitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur tanta pœna mulctatur, qui non dedisse D sua conuincitur, qua pœna feriendus est, qui rediarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo & non ædificauit eam, quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: Nec est satiatus uenter eius.] Venter quippe iniqui auaritia est, quia in ipso colligitur, quicquid peruerso desiderio glutitur. Liquet uerò quia auaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cùm ligna quæ consumat acceperit, accrescit: & unde uidetur ad momentum flamma comprimi, inde paulopòst cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cùm auaræ menti uehementer irascitur: prius ei permittit ad uotum cuncta supperere, & postrea per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia

prius ex abundantia requiem quæsierat, post ad custodiam grauius laborabat. Vnde hic quoq; ad huc subditur: Æstuabit, & omnis dolor irruet in eum.] Prius nanq; dolorem habuit in ipsa suę con cupiscentiæ fatigatione, qualiter concupita rapere t, quomodo alia blandimẽtis alia terroribus auferret: at post ad quisitis rebus peruenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum graui labore meminit acquisitũ. Hinc inde insidiatores metuit, atq; se hoc perperi quod ipse fecit alijs pertimescit. Formidat potentiorẽ alterum, ne hunc sultineat violentum: pauperẽ uerò cùm cõspicit, suspicatur furem. Ipsa quoq; quæ congesta sunt, curat magnopere ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam consumanf. In his itaq; omnibus, quia timor ipse pœna est, tanta insœlix patitur, quanta pati timet Post hoc quoq; ad gehẽnam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor fu per eum irruit, quem & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum uerò cura custodiæ, & illic quandoq; pœna ultionis cremat. Mira aũt est securitas cordis aliena non quærere: sed unusquisq; iusq; diei uictu contentum manere. Ex qua uideli cet securitate etiã perennis requies nascitur, quia abona & tranquilla cogitatione ad gaudia æterna transitur. Quo cõtra reprobi & hic fatigant in desiderijs, & illic in tormentis, eisq; de labore cogitationis, labor doloris nascit, dum ab æstu auaritiæ trahunt ad ignem gehennæ. Et quia ut supra iam diximus, sæpe peruersus quisq; quanto citius peruenit ad desiderium, tanto facilius rapitur ad tormentũ, optando subiungitur. Vtinam impleat uenter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.] Super hunc hypocritam bellum suũ dominus pluit, cùm iudiciorum suorum gladijs eius opera percutit. Bellum nanq; Deo pluere, est iniqui uitã districtis sententijs desuper ad interitũ urgere. Bellum Deo pluere, est superbientia contra se corda percutere, & mentẽ aridam quasi quibusdã guttis pluuiæ densescentibus, iudiciorum suorum iaculis ferire: ut cùm iam ad iudiciũ rapitur, modo meminerit quia malè concupiuit, & concupita peius congregare studuit, modo doleat quòd congregata deserit, quandoq; aũt & ultionis ignem sentiat, quem ne bene uiuerer, præuidere contempsit. Sequitur:

Quòd qui præsentes necessitates, quæ sunt quasi arma ferrea, metuentes, multa per auaritiam rapiunt, arcum æneum diuinæ ultionis incurrunt. Cap. XIIII

FVgiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.] Sciendũ quòd auaritia aliquando per elationem surrepit, aliquando uerò per timorem. Sunt nanq; nõnulli qui dum potiores uideri appetunt ad alienarũ rerum ambitum succẽduntur. Et sunt nonnulli qui dum sibi subsidiorũ necessaria deesse timent, mentẽ ad auaritiã relaxant, & aliena ambiunt, cùm sua sibi sufficere nõ posse suspicantur. Omnis uerò necessitas nõ incongruè ferrũ uocatur, quia uitam inopis mœroris uulnere cruciat, sicut de eius quoq; necessitatibus scriptũ est, qui à fratribus uenditus afflictiã uitam ducebat: Ferrum pertransiuit animã eius. Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates uitæ præsentis, quæ duræ premunt, & uitam inopis infequuntur? Ferrum quippe ærugo cõsumit, æs aũt consumere difficilius solet. Ferro ergo necessitas præsens quæ transitoria est: ære aũt sentẽtia æterna figuratur. Et quia iudicium supernum ab iniqui mente non attenditur, iustè arcui cõparatur, quoniã uelut ex insidijs percutit, dum illud ís qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcum æreum, quia dum præsentes necessitates metuens, multa per auaritiã rapit, extremi iudicij districtis se percussionibus anteponit. Et cùm fugit arma ferrea, ab arcus æreiſagittis inuenit: quia mala tẽporalia stultè præcauens sententia æterna percutitur. Quid enim hic inopiæ duritiam cum culpa fugit: illic perpetuitatem iustę ultionis inuenit. Sed priusquam ad iudicium rapiatur, adhuc quæ iniquus iste hic operetur, insinuat. Sequitur: 13

Quòd qui diabolo tentanti consentit, de uagina cogitationis educitur per suggestiones, & ultro egreditur per libertatem uoluntatem. Cap. XV

EDuctus & egrediens de uagina sua, & fulgurans in amaritudine sua.] Iniquus iste insidiatur deprædationibus proximorũ, sed dum praua in cogitatione machinat, quasi adhuc gladius in uagina est: dum uerò malũ quod cogitauit, iniquè perficit, de uagina sua egredit: quia de occultatione cogitationis sue per iniquitatẽ malæ operationis aperit. Ostendit in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum quòd ait: Eductus & egredies de uagina sua, eductus scilicet per seductorẽ, egredies uerò per propriã uoluntatẽ. Nam is qui ducitur, ducentem procul dubio sequitur: qui aũt egreditur, secundum suam pergere uoluntatem uidetur. Qui ergo ad mala quæq; opera, & ab antiquo hoste trahitur, & tamen suo libero arbitrio in eorum desiderijs obligatur, de uagina sua eductus & egrediens dicitur: quoniam hoc quòd ex praua cogitatione exit ad pessimã operationem, & illius est spiritus qui suggessit, & eius nequitiæ qui ex propria uoluntate consensit. Cuius adhuc potentiæ terror ostenditur, cùm protinus subinfertur. Et fulgurans in amaritudine sua.] Fulgur quippe cùm repẽte desuper uenit, cum terrore ante oculos claresci t, claritatẽ ostendit, & anteposita percutit. Sic sic uidelicet iniquus cùm gloriã uitæ præsentis assumpserit, unde in hoc mundo per potentiã clarus ostendit, inde agitur ut in ultimo feriat. Quasi fulgurare iniqui est, in huius uitæ honore claresc ere. Sed quia splendor gloriæ illius æternis gehennæ supplicijs mancipat, rectè nunc dicitur: Fulgurans in amaritudine sua. Qui enim modo quasi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde post supplicia in perpetuum sustinet. Et quidem de quodam diuite scriptum est: quia epulabatur quotidie splendidè. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nonnunquam quippe splendor

Psal. 194

Luc. 16

splendor sine percussione est, fulguris uerò nomi- A
ne splendor exprimitur cum percussione. Qui ita
que in potestate positus alijs nocet, non incon-
grue fulgurans, dicitur: quia unde ipse contra bo-
nos quasi exluce gloriæ extollit, inde bonorum
uita cruciatur. Sequitur:

Quòd horribiles diaboli dicuntur, qui uadunt & ueniunt, dum uitia uitijs occurrentia, adinuicem sibi in corde captiuo succedunt. Cap. XVI

VAdent & uenient super eum horribiles.] Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis uidelicet mentibus pauendi atque fugiendi? Et quia ijdem maligni spiritus certis quibusq; uitijs singuli obsequi sunt credendi: cum peruersus iste alia quidē uitia ad momentum deferre uidetur, sed alia agere incipit, super hunc profectò horribiles uadunt & ueniunt: quia peruersi mentē etsi alia mala deserūt alia occupāt. Sæpe nanq; uideas iniquū in terrena potestate cō stitutum, grauí furore cōmoueri, quicquid ira sug gesserit exequi: & cum furor abcesserit, mox eius mentē luxuria deuastat: cum luxuria ad tēpus intermittitur, elatio protinus quasi de cōtinentia in eius cogitatione subrogat, atq; ut à cæteris timea tur, appetit uideri terribilis. Sed cùm res exigit ut loqui quid humiliter debeat, quasi postposito terrore superbiæ, remissa locutione blandit, & cùm superbus uideri desierit, duplex efficit non pertimescit. In cuius ergo mentē uitia uitijs succedunt B
rectè de eo dicitur: Vadent & uenient super eum horribiles, quia quot uitijs decedentibus & succedentibus premit, tot malignis spiritibus eius animus quasi euntibus ac redeuntibus deuastat. Sed hæc quę agit, extrinsecus per partes prodeūt: nam menti eius simul omnia mala colligantur. Vnde & subditur: Omnes tenebræ abscōditæ sunt in occultis eius.] Quamuis enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quædam tamē in eo malorum operum tenebræ apparent: sed tamē mi nus prodit in opere, quàm in eius latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis eius absconditæ dicuntur, quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inserre proximis appetit.

Quòd ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est in quo qui in carne & anima peccauerunt, in utroque arderunt. Cap. XVII D

14 SEd mens ista sic reproba qua ultione sit ferienda subiungit. Sequitur: Deuorabit eum ignis qui non succendetur.] Miro ualde modo paucis uerbis expressus est ignis gehennæ. Ignis nanq; corporeus, ut esse ignis ualeat, corporeis indiget fomentis. Qui cùm necesse est ut seruetur, per congesta ligna proculdubio nutrit: nec ualet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. At contrà gehennæ ignis cùm sit incorporeus, & in se missos re probos corporaliter exurat, nec studio humano succendit, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore nō caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur:

Deuorabit eum ignis qui nō succendet, quia omnipotētis iustitia futurorū præscia, ab ipsa mundi origine gehennę ignē creauit, qui in pœna reproborū esse semel inciperet: sed ardorē suum etiā sine lignis nunq; finiret. Sciendū uerò est quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccauerūt, illic in anima pariter & carne cruciant. Unde per Psalmistam dicitur: Ponet eos ut clibanum ignis, in tempore uultus tui: dominus in ira sua eō turbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nāque intrinsecus ardet, is uerò qui ab igne deuoratur, ab exteriori incipit parte cō cremari. Vt ergo sacra eloquia, ardere & exterius & interius reprobos, demonstrarent, eos & ab igne deuorari, & sicut clibanum poni testantur, ut per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeāt in mente. Vnde hic quoque cùm de hoc impio dicerētur: Deuorabit eum ignis qui non succendetur, protinus de eius spiritu additur: *Psal. 20*

Quòd amatores huius uitæ, et hic de corpore nolētes educun tur, & in inferno in corpore tenentur inuiti. Cap. XVIII

AFfligetur relictus in tabernaculo suo.] Infqui enim tabernaculū caro est, quia ipsam lętus inhabitat, & si fit possibile, optat ut eam nun quā relinquat. Iustè uerò quia gauditū suum in spe cœlestiū ponunt, eorumq; cōuersatio in cœlis est, cùm adhuc in carne sunt, quasi in carne iam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascunt. Vnde & quibusdā dicit: Vos autē non estis in carne. sed in spiritu. Neq; eīn in carne non erant, qui per magistri epistolas exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi iam non in carne esse, est de amore carnaliū nihil habere. At contrà iniquus iste, quia omne gaudiū suum in carnali uita posuit, in tabernaculo carnis habitauit. Quā uidelicet carnē cùm in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit. Tuncabea educi appetit: tūc eius tormēta euadere, si ualeat, quæritt: tūc incipit uelle uitare quod amauit. Sed quia eandē carnem Deo præposuit, iudicātę Deo agit, ut ex ea amplius in igne crucieť. Hic itaq; eam relinquere nō uult, & tamē ab ea abstrahit: illic eam relinquere appetit, et tamē in ea propter supplicia seruat. Ad augmētum itaq; tormēti, & hic de corpore nolens educ tur, & illic in corpore tenet inuitus. Quia ergo eius spiritus carnē quam sibi male amando præposuit, euadere in tormento uolet & non ualet, rectè nunc dicitur: Affligetur relictus in tabernaculo suo.] De cuius acculatione mox dicitur: C

Quòd hypocritarū mala quæ modo uidentur abscondita & angelis & hominibus in fine patebunt. Cap. XIX

REuelabūt cœli iniquitatē eius, & terra cō sur- 15
get aduersus eū.] Quid per cœlos, nisi iustos: & quid per terrā, nisi peccatores accipimus? Vnde & in dominica oratione petimus: Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra: ut uidelicet uoluntas nostri cōditoris sicut in omnibus iustis perficitur, ita & in omnibus quoq; peccatoribus implea tur. De iustis quoq; scriptum est: Cœli enarrant gloriā Dei. Et peccanti homini sententia inferturq; *Matt. 6. Luc. 11 Psal. 18*

qua dicitur: Terra es, & in terram ibis. Huius itaq; impij ad illud terribile iudicium deducti, reuelant cœli iniquitatem, & terra cõsurgit aduersus eum, ut qui hic nec bonis unquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine, & iustorum uita & peccatorum pariter accuset. Et grauius quidem est, si quis iustis potius quàm peccatoribus
Ezech. 24 noceat. Vnde per propheram dicitur: Sanguis eius in medio eius est, super lympidissimam petram effudit illum, non effudit illum super terram, ut possit operiri puluere. Per terram uidelicet & puluerem peccatores, per petram uerò lympidissimam iustum signans, qui grauibus peccatorum contagijs non exasperatur. Sanguis ergo super lympidissimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione iustæ animæ grassatur. Cùm ergo sit grauius iustos, quàm iniustè iniustos affligere, multo tamen est grauius & iustis pariter & iniustis nocere. Quia ergo hic iniquis, & iustis pariter nocuit & iniustis, in accusatione condemnationis reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum, quia & illis obstitit, qui cœlestia, & eos pressit, qui ima sapuerunt. Possunt verò per terram non solum peccatores & reprobi, sed & hi qui terrenis actibus occupati, eleemosynarum & lachrymarum ope ad æternam uitam peruenìunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur: cùm uenire dominus
Psal. 49 ad iudicium nunciaretur: Aduocauit cœlos sursum & terram, ut discerneret populum suum. Cœlos quippe sursum aduocat, cùm hi qui sua omnia relinquentes, cõuersationem cœlestis uitæ tenuerunt, ad consecendum in iudicio uocantur, atque cum eo iudices ueniunt. Terra etiam sursum uocatur, cum hi qui terrenis actibus obligati fuerãt: in eis tamen plus cœlestia quàm terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: Hospes eram, & collegi-
Matth. 2 stis me: nudus, & operuistis me. Hypocritæ itaq; huius, cœli iniquitatem reuelant, atque aduersus eum terra consurgit: dum & hi qui cum Deo iudices ueniunt, & hi qui per iudicium liberantur, praui tatis illius testes existunt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis eius absconditur, & si quidem acta illius modo hominibus per duplicitatem multa celantur: sed in damnationis die quicquid in eo intrinsecus latebat, ostenditur.
16 Vnde aptè subiungitur: Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Tunc germen domus illius aperitur, cùm omne malum quod in conscientia illius nascebatur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ manet occultum, quia etsi bona in imagine apparet eius operatio, sed latet intentio. Aliud est nanq; quod agit, aliud quod intendit. Sed cùm aduenìente iudice, uniuscuiusq; conscientia ad testimoniũ fue-
Rom. 2 rit deducta: unde scriptum est: Cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus: in hoc hypocritæ germen domus aperit: quia in eius mente cogitatio peruersa detegitur. Et in die furoris Dei detrahit: quia ostensa ira iudicis, flammis ultricibus traditus, ab eius cõspectu separatur. Qui

A enim summa cogitare dum uiuerent noluit, peccatorum suorum pondere depressus, à facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem consideratiudex & tolerat, atque ad conuersionem singulos, quia dies patientiæ, & nec dum est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia uindictæ tempore raptus ad supplicia, ab æterni iudicis uultu separatur. Sequitur:

Quòd sancti partem suam non à domino, sed ipsum dominum accipiunt, peccatores verò quia extra Deum partem
B *quærunt, partem suam ignem inueniunt.* Cap. XX.

HÆc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas uerborum eius à domino.] Si enim bene agere in hac positus uita uoluisset, partem apud dominum cœlestis regni consortium haberet. Sed quia prauis subdi desiderijs elegit, partem suam à domino in tormentis inuenit, quia eiusdem domini participare gratiam non quæsiuit. Bene autem dicitur: Et hæreditas uerborum eius à domino. Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro uerbis quæ malè dixerat, minimè iudicaretur. Sed cùm districta Dei omnipotentis iustitia supplicium à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis
C mala usque ad uerborum retributionem reddit, ut qui de magnis malis debitores sunt, suppliciis traditi, etiam nouissimum quadrantem soluant. Illis enim minima parcuntur, qui maiora in sedistrictè mala defleuerunt. Nam quos magna premunt, etiam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem uiri non partem à domino accipere, sed partem suam ipsum dominum habere desiderant. Vnde propheta deprecatur dicens: Portio mea dominus. Iniquus uerò quia por- *Psal. 118*
tionem suam habere ipsum dominum non quæsiuit, partem suam extra dominum ignem inuenit, ut ab eius facie excluſus, quia gaudere in ipso non appetit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Iob uitam ferret, existimans, quòd is qui à domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum uidit, Deo displiciſſe credidit. Sed amici beati Iob etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agentes, aspicunt sub flagellis gemere, eos exi stimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt, quòd affligi uerbere diuino conspiciunt, uidelicet nescientes, quia multæ tribulationes iustorum: & flagellat omnem filium quem recipit. Sed beatus Iob more sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ, quæ à peruersis uerborum iacula æquanimiter tolerat, & cùm superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate subiunxit, dicens:

Caput

Caput uigesimum primum, textus sancti Iob.

RESpondens autē Iob, dixit: Audite quęso sermones meos: et agite pœnitentiā. Sustinete me, ut ego loquar, & pōst mea, si uidebitur, uerba ridete. Nunquid contra hominem disputatio mea est: ut meritō nō debeam contristari? Attendite me & obstupescite, & superponite digitum ori uestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & cōcutit carnem meam tremor. Quare ergo impij uiuunt, subleuati sunt, cōfortatiq; diuitijs? Semē eorum permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt, & pacatæ: & non est uirga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: uacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egre diuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducūt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descēdunt. Qui dixerūt deo: Recede à nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, ut seruiamus ei? Et quid nobis prodest si orauerimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu corū bona sua, consilium impiorum longè sit à me. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciē uenti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Deus seruabit filijs illius dolorē patris, & cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore omnipotētis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua pōst se? Et si numerus mensiū eius dimidietur: nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus & sanus diues & felix: uiscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur. Alius uerò moritur in amaritudine animę suę absq; ullis opibus: & tamen simul in pulue re dormient, & uermes operient eos. Certè noui cogitationes uestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum? Interrogate quēlibet de uiatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diē furoris ducetur. Quis arguet coram eo uiam eius, & quæ fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum uigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti: & post se omnem hominem trahit: & ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio uestra repugnare ostensa sit ueritati?

Quod boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt. Cap. XXI

ADite quæso sermones meos: & agite pœnitentiam.] Qui enim cùm diceret: audite, addidit, quæso, cum quanta humilitate loquatur insinuat: dum contra se superbientes rogat, ut eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem uiri dum intra uniuersalem Ecclesiam non solùm docere recta, sed etiam peruersa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Vnde & subditur: Sustinete me, ut & ego loquar: & pōst mea si uidebitur, uerba ridete.] Boni etenim cùm loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut uidelicet aut sibi & auditoribus suis: aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse non possunt. Cùm enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus prosunt. Cùm uerò ab auditoribus deridentur, sibi proculdubio profuerunt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus Iob ut sibi & suis auditoribus prosit, dicat: Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. Vt autē ipse quod debet, exoluat, etiam si auditoribus prodesse nō ualeat, adiungit: Sustinete me, ut & ego loquar: & pōst mea, si uidebitur, uerba ridete. Et notandum, quia dum subiungeret: agite pœnitentiam, præmisit, audite: cùm uerò subderet: pōst mea, si uidebit, uerba ridete: præmisit, sustinete me. Audire quippe uolentis est, sustinere nolentis. Amici ergo eius si docere appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia uidelicet superbis mentibus pondus graue est oneris, doctrina humilitatis. Sequitur:

Quòd Iob quia inter flagella Deo displicuisse se credidit, ideo tristabatur. Et quòd qui Deo placet, licet hominibus displiceat, non est unde contristetur. Caput XXII

NVnquid cōtra hominē disputatio mea est, ut meritō nō debeā cōtristari?] Omnis qui deo placēs, hominib. displicet: causas tristitię nullas habet. Qui autē aut hominib. placēs, deo displicet, aut simul deo & hominib. displicere se credit: si hunc tristitia non afficit, à uirtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Iob displicuisse deo interflagella se credidit: & idcirco animum ad tristitiam reuocauit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de uitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam cōtristari debuisset: sed quia per flagella præsentia an

ceps factus de anteacta uita fuerat: in flagello tristitiam iure requirebat. Vnde etiam subdit: Attendite me & obstupescite.] id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc recte infert dicens: Et superponite digitum ori uestro.] Ac si apertè dicat: Scientes bona quæ egi, & considerantes mala quę patior: uos metipsos etiam ad uerborū culpa cōpescite: atq; in meis percussionibus uestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæq; discernimus, non incongruè per digitum discretio designatur.

Psal. 143 Vnde & per Psalmistam dicitur: Benedictus dominus deus, qui docet manus meas ad prelium: et digitos meos ad bellum. Per manus uidelicet opera tionem, per digitos uerò discretionem signans.

18 Digitus ergo ori superponitur, cùm per discretionem lingua refrenatur: ne per hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitum ori uestro, id est, locutioni uestræ discretionis uirtutem adiungite: ut per hæc quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus sint dicēda, uideatis. Sequitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor.] Quia beatus Iob actuū suorū oblitus non fuerat, extrema locutio eius ostendit. Qua ex re hoc quod ab eo nunc amicis dicitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor: constat nimirum quòd per irrisionem dicatur. Ac si apertè diceretur: Si me aliquid hypocritæ habuisse meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremisco. Carnem uerò suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet cōcuti, id est, infirmitatem operis ultionis pauore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impij, in quibus beati Iob potentiā momordit, asseruit: sanctus uir contra eius dicta subiungit, dicens:

Felicitatis huius uitæ enumerat gaudia. Cap. XXIII

QVare ergo impij uiuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs?] Nisi enim eos patientia diuina toleraret, nequaquā diu uitā in peccatis ducerent. Subleuanē nanq; diuitijs, cùm esse potētes incipiūt: confortanē uerò, cùm diu in hac uita subsistere permittunē. Quos enim subsistantia eleuat, in fuæ fastu potentiæ dierū longitudo confortat. Vel certè subleuati & confortati referunē: quia subleuanē honoribus, cōfortanē rebus. Sed sunt plerique qui & honoribus subleuati, & diuitijs confortati, ea quæ in hac concupiscunt uita acceptiunt: successione aūt sobolis priuanē. Istis nimirum ipsa sua potentia pœna est, cùm & magnā se habere hæreditatem considerant: & hæredes non habent quibus relinquant. Quid itaq; prodest si assint omnia: & desint filij qui successores fiant? Sequitur: Semen eorum permanet coram eis.] In augmentum magnæ felicitatis, cum magno patrimonio danē & hæredes: ac nequa necessitas saltem tēporalis, ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorū semine dicit: Permanet coram eis. Quid aūt si filij dati sunt, sed ipsi stultitiæ seruuntur? Sic in eis genus extinguit, sicut parentū sterilitate extingui timebat. Sequitur,

A Propinquiorū turba & neporū in cōspectu eorū.] Ecce adest uita, assunt honores & diuitiæ, assunt filij, assunt nepotes. Quid siqua mentem intestina cogitatio exurat, & securitatis gaudia domesti ca rixa transuerberet? Quæ est mundi huius felicitas, si læta non est? Sequitur: Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est uirga Dei super illos.] Securæ & pacatæ sunt: quia peccātes uiuūt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: & tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperātur audiuimus, in agris quoq; quæ prosperitas arrideat, uideamus. Sequitur: Bos eorū concepit, & nō abortiuit: uacca peperit, & nō est priuata fœtu suo.

B Vulgaris locutionis usus est, ut bouem masculū, & uaccam fœminā uocent: sed literaturæ locutio bouem cōmunis generis appellat. Vnde nunc dicitur: Bos eorū cōcepit, & nō abortiuit: uacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Dominis gregū prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens concipit: secunda, si cōceptus ad partum uenit: tertia aūt si hoc quod partū est, per nutrimēta ad proiectum ducatur. Vt ergo tota simul adesse impijs demonstraret, eorū greges beatus Iob asserit concepisse, & nō abortisse: peperisse, & fœtu proprio non esse priuatos. Minor aūt est felicitas, si cùm greges crescūt, custodes quoq; gregū non proficiunt. Vnde & ad fœcunditatem gregū, mox fœcunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur: Egrediuntur quasi greges paruuli eorū: & infantes eorum exultant lusibus.] Vt sicut maiora ad habendum concessa sunt: ita multi germinēt ad custodiendū. Sed quia dixit: Exultant lusibus, ipsum quo que infantum lusum in domo iniquorū ne uilem ualde esse crederemus, subiungens ait: Tenent tympanum & citharam: & gaudent ad sonitū organi.] Ac si patenter dicat: Cùm domini honoribus & rebus tument, subiecti in iudicris actibus gaudent. Sed ō beate uir, quid tam multa nobis de iniquorum uoluptatibus narras? Iam diu est q in eorum descriptione loqueris, post multa breuiter distingue quæ sentis. Sequitur:

C

Quicquid temporale est, subitum est: & ad instar puncti momentaneum. Cap. XXIIII

DVcunt in bonis dies suos: & in puncto ad infera descendunt.] Ecce beate uir eorū gaudia diu narraueras: quomodo nūc asseris quòd in puncto ad infernā descēdant, nisi quòd omnis lōgitudo temporis uitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur? Cùm enim ad extremum quisq; perducitur, de præterito iam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt, in futuro nil habet: quia inius horæ momenta non restant. Vita ergo quæ sic angustari potuit, punctus fuit. Vt enim præcisimus, in puncto stylum ponimus & leuamus. Quali ergo in puncto uitam tetigit, qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoq; intelligi: q̄ sæpe hi qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur: ut nec flere ante mortē liceat quæ peccauerūt. Sed quia nonnunq; etiam

D

19

etiã uita iustorũ subito fine terminaꝛ: melius illud accipimus, si hoc de eorum temporali uita sentiamus: quia quicquid tranſire potuit, fubitum fuit. Amicis autem beati Iob, qui idcirco hunc iniuſtũ eſſe crediderunt: quia flagellatum uiderunt, recte eiuſdem ſanctiuiri uoce de iniquorũ flore & perditione oſtenſum eſt: quia præſentis uitæ proſperitas innocentiæ teſtis non eſt: quia multi ad peren nem uitam per flagella redeunt: & plærique ad infinita ſupplicia perducendi ſine flagello moriũtur. De quibus adhuc ſubditur:

Quòd ideo perueri Deo dicunt: Recede à nobis: quia eius doctrinam & regulam charitatis continent. Cap. XXV

QVi dixerunt deo, recede à nobis.] Hæc uerbis dicere uel ſtulti minimè præſumunt: ſed tamen perueri omnes deo, recede, nõ uerbis ſed moribus, dicunt: Qui enim illa agunt quæ Deus omnipotens prohibet: quid aliud faciunt cũ ſuum animũ cõtra omnipotentẽ claudunt? Sicut enim eius præcepta cogitare, eum ad ſe introducere eſt: ita eius mandatis obſiſtere, eum à cordis inhabitatione repellere eſt. Dicunt ergo: Recede à nobis: qui ei ad ſe aditũ præbere recuſant, eumq; prauis actibus impugnant: etiamſi uerbis laudare uideantur. Dicunt etiã: Scientiã uiarum tuarũ nolumus: eo ipſo quo eius ſcientiã apprehendere cõ temnunt. Sunt nanq; nõnulli qui ex eo quod ueri
Luc. 12 tas dicit: Seruus qui non cognouit uoluntatẽ domini ſui, & facit digna plagis, uapulabit paucis: et ſeruus ſciens uoluntatẽ domini ſui, & non faciens iuxta eam, uapulabit multis: nolunt ſcire quod facient, & quaſi minus ſe uapulaturos exiſtimant, ſi neſciant quid operari debeãt. Sed aliud eſt neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe: Neſcit nanq; qui apprehendere uult & non ualet. Qui autem ut neſciat, aurem à uoce ueritatis auertit, iſte nõ neſciens, fed
20 contemptor addicitur. Via autem Dei pax, uia Dei humilitas, uia Dei patientia eſt. Sed quia hęc omnia iniqui deſpiciunt, dicunt: Scientiam uiarũ tuarum nolumus. Dum enim in præſenti uita ſuperbiunt: dum honoribus inflantur: dum etiam ſi non habent, appetunt: uias Dei in ſua cogitatio ne cõtemnunt. Quia enim uia Dei in hac uita humilitas fuit: ipſe hic Deus dominus redemptor noſter ad probra, ad contumelias, ad paſſionem uenit: & aduerſa huius mundi æquanimiter pertulit, proſpera fortiter uitauit: ut & proſpera doceret æternæ uitæ appeti, & aduerſa præſentis uitæ non formidari. Sed quia iniqui gloriam uitæ præſentis appetunt, ignominiam fugiunt: dicere memorantur: Scientiam uiarum tuarũ nolumus. Scire quippe nolunt, quod facere cõtemnunt. Quorum adhuc uerba ſubduntur, cùm dicitur:

Quòd ſi inuiſibilia uiſibilibus in ordine creaturarũ præſtat: quanto ergo magis inuiſibilis omnium uiſibilium & inuiſibilium conditor, omnia ſuperat. Cap. XXVI

QVis eſt omnipotẽs ut ſeruiamus ei?] Mens enim hominis malè exterius fuſa: ſic in rebus corporeis ſparſa eſt, ut neq; ad ſemetipſam intus redeat, neq; eũ q eſt inuiſibilis, cogita-

A re ſufficiat. Vnde carnales uiri iuſſa ſpiritalia contemnentes: deũ quia corporaliter nõ uident, quan doq; ad hoc peruenĩũt, ut etiã nõ eſſe ſuſpiceãt. Vnde ſcriptũ eſt: Dixit inſipiẽs in corde ſuo, non eſt Deus. Vnde nunc quoq; dicit: Quis eſt omni- *Pſal. 13*
potens ut ſeruiamus ei? Plerunq; enim plus appetunt homines ſeruire hominibꝰ. quos corporaliter uidẽt, q̃ ſeruire deo quẽ nõ uident. Perõne enim quod faciunt, ad finẽ oculorũ tendunt: & quia in deũ oculos corporis tendere non poſſunt, eiobſequia præbere uel deſpiciunt, uel ſi cooperiũt, fatiganꝰ. Eſſe em, ſicut dictũ eſt, nõ creditur, quẽ corporaliter nõ intuenꝰ. Qui ſi autorẽ omniũ deũ hu
B militer quæreret, id ꝺ nõ uideret eſſe, ea re quæ uideret melius, in ſemetipſis inuenirẽt. Ipſi q̃ppe ex a nima inuiſibili & corpore uiſibili ſubſiſtunt: & ſi hoc ab eis quod nõ uidetur abſtrahitur, ſlico corruit quod uidetur. Et patẽt quidẽ carnis oculi: ſed uidere quicquã uel ſentire non poſſunt. Senſus ui ſionis perijt: quia habitator receſſit, & domus carnis remanet uacua: quia abſceſſit illę inuiſibilis ſpiritus, qui per eius reſpicere feneſtras ſolebat. Quia ergo rebus uiſibilibus inuiſibilia præſtantio ra ſunt, carnales quicq; ex ſemetipſis pẽſare debe runt: atq; per hanc, ut ita dixerim, ſcalam conſide rationis tendere in Deum: quia eo eſt, quo inuiſibilis permanet: & eo ſummus permanet, quo cõprehendi nequaquam poteſt. Sunt uerõ nonnulli
C qui Deum & eſſe, & incomprehenſibilem eſſe nõ ambigunt: qui tamen ab eo non ipſum, ſed dona exteriora quærunt. Quæ cùm ei ſeruientibus deeſſe conſpiciunt, ipſi ſeruire contemnunt. De quo rum adhuc uerbis adiungitur:

Quæ in oratione poſtulanda ſint & quomodo. Cap. XXVII

ET quid nobis prodeſt ſi orauerimus illum?] Cùm deus in oratione nõ quærit, citius in oratione animus laſſat: quia cùm illa quiſq; poſtulat, quæ fortaſſe iuxta occultũ iudiciũ deus tribue re recuſat: ipſe quoq; uenit in faſtidiũ, qui nõ uult dare quod amat. Sed ſe magis dominus cõ ea quæ condidit uult amari, æterna potius cõ terrena poſ-
D tulari: ſicut ſcriptũ eſt: Quærite primũ regnũ dei *Matt. 6*
& iuſtitiã eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Qui enim non ait ꝺabuntur, ſed adijcientur: profecto indicat aliud eſſe quod principaliter ꝺatur, aliud quod ſuperaꝺꝺitur. Quia em nobis in intentione æternitas, in uſu uerõ temporalitas eſſe debet: & illud datur, & hoc nimirũ ex abundanti ſuperaꝺꝺitur. Et tamen ſæpe homines dum bona tẽporalia poſtulant, æterna uerõ præmia nõ requirũt, petũt quod adijciũ, & illud non deſiderãt ubi adijciat. Nec lucrum ſuæ eſſe petitionis depũtãt, ſi hic ſint tẽpora liter pauperes, & illic beatitudine diuites in ęternum uiuãt: ſed ſolis, ut dictũ eſt, uiſibilibꝰ. intenti, labore poſtulationis renuunt inuiſibilia mercari. Qui ſi ſuperna quæreret, iam cũ fructu laborẽ exhiberent: quia cũmens in precibus ad autoris ſui ſpeciem anhelat, diutinis deſideriis inflammata, ſupernis coniungit: ab inferioribus ſeparat: amore ſeruoris ſui ſe aperit ut capiat: & capiẽs inflãmat: & ſuperiora amare iam ſurſum ire eſt, dumq; ma-

gno desiderio ad cœlestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quærit deguſtat. Sequitur:

Quòd ſanctis habeant in manu bona temporalia qui ita ut res poſſidet, ſed ari animo tribuunt: reprobi uerò nõ tam ea habent, quam ab eis capti mente tenentur. Cap. XXVIII

21 VErum tamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium eorum longè ſit à me.] Bona in manu habet, qui deſpiciendo temporalia ſub dominio mentis premit. Nam quiſquis ea nimiè diligit, ſe magis illis quàm ſibi ipſa ſupponit. Multi etenim ſuſtorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus & honoribus fulti: habere multa ui debantur: quorum mentem quia eorum quæ adeſſe rãt delectatio nimia nõ poſſi debat bona illorũ in manu erãt: quia poteſtati animi ſubiecta teneban tur. At contra iniqui ita ſe totis deſiderijs in exteriorum rerum appetitionibus fundunt: ut nõ magis ipſa habita teneant: ſed ab his quæ habent, captiua mẽte teneantur. Quia igitur non ſunt in manu eorum bona ſua, rectè ſubiungitur: Conſilium eorum longè ſit à me. Quid nanq; eſt iniquorum conſilium, niſi terrenam gloriã quærere æternam neglig ere: ſalutem temporalem cum damno interiori appetere: & dolores tranſitorios ad æternos gemitus commutare? Vir igitur ſanctus has iniquorum cogitationes inuens aſperneſ, & dicat: Conſilium eorum longè ſit à me. Quia nimirũ eſſe bonum incomparabiliter uidet: ad breue tempus eligit hic ſub flagello gemere, quàm æternæ ultionis ſupplicia tolerare. Sed neq; in hac uita hi qui in ea proſperari appetũt, continuè proſperantur. Nam plerunq; eorum gaudia, ſuborti gemitus in terrumpunt. Vnde & ſubditur:

Quòd lucerna carnalium extinguitur, quoties diuitijs uel honoribus uel gloria priuantur. Cap. XXIX

QVoties lucerna eorum extinguetur.] Sæpe impius lucernam ſuam, filiorum uitam ælti mat: ſed cum filius qui nimiè amatur, ſubtrahitur: lucerna impij quę uidebatur extincta eſt. Sæpe impius præſentis honoris gloriam lucernã putat: ſed dum ſublata dignitate deijcitur, lucerna extincta eſt, quæ ei ſuxta deſiderũ lucebat. Sæpe impius opes terrenæ ſubſtantiæ adeſſe ſibi, quaſi magnam luminis lucernã putat: ſed cum irruente damno diuitias quas plus ſe amabat, perdiderit: quid iſte aliud q̃ lucernam in cuius lumine gaude bat amiſit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neq; hic ubi ſolidari uult, poteſt continuè lætari. Nam quoties lucerna impiorum extinguet: et ſuperueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris ſui. Inundatio impijs ſuperueniet, cùm dolorum fluctus ex aliqua aduerſitate patiuntur. Omnipotẽs enim deus cùm ſe deſpici: & in terrena uidet concupiſcentia lætari: hoc quoq; doloribus percurit, quod ſibi uidet in cogitatione impij præferri. Bene autem dicitur: Et dolores diuidet furoris.] Qui enim eternos doloresimpio per retributionẽ ſeruat: & aliquãdo eius mentem etiam temporali dolore trãſuerberat, quia hic quoq; & illic percutit, furoris ſui ſuper impium dolores diuidit. Neq; enim pœna præſens quę iniuſti animũ à prauis deſiderijs non immutat, ab eternis ſuppliciis liberat. Vnde per Pſalmiſtam dicit: Pluit ſuper peccatores laqueos: ignis, ſulphur & ſpiritus procella rum, pars calicis eorum. Dicẽdo etenim laqueos ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator qui non corrigitur, ad æterna ſupplicia uocatur, eoſdem dolores non ſam totum calicem, ſed partem calicis dixit: quia uidelicet eorum paſſio hic quidem per dolores incipitur: ſed in ultione perpetua conſummatur. De quorum adhuc fine ſubiungitur: *Pſal.* 10

Quòd reproborum uita fauille & palee compa retur. Caput XXX

ERunt ſicut paleæ ante faciem uenti: & ſicut fauilla quam turbo diſpergit.] Iniquus cùm in poteſtate conſpicit: cùm ualde in o ppreſſionibus & uiolentijs effrenatur, ab infirmorum cogitationibus grauis nimium, & quaſi ſin hoc mundo radicatus æſtimatur. Sed cum diſtricti iudicis ſententia uenerit, omnes iniqui quaſi paleæ ante uentum erunt: quia, ut ita dicam, iræ flatu ſubito leuantur atq; aſportant ad ignẽ: quos hic in ſuis quondam præiudicijs quaſi duri ponderis ſuperiacentem molem indigentium lachrymæ mouere non poterãt. Et ad rapientis iudicij manus leues ſunt: qui per iniuſtitiam proximis graues fuerunt. Et ſi cut fauilla quam turbo diſpergit.] Ante omnipotẽtis dei oculos iniqui uita fauilla eſt: quia exiſtere aſſi parat ad momentũ uiridis, ab eius tamen iudicio iam conſumpta cernitur: quia conſumptioni eſt æternæ deputata. Hanc fauillam turbo diſpergit: quia Deus manifeſtus uenier: Deus noſter: & non ſilebit. Ignis in cõſpectu eius ardebit: & in circuitu eius tẽpeſtas ualida. Huius enim tẽpeſtatis turbine ab æterni cõſpectu iudicis iniqui rapiunt: & qui hic mentẽ deſiderio peruerſo ſolidauerãt, ibi paleæ & fauillæ uidebunt: quia eos ad æterna ſup plicia turbo rapiens aſportat. Sequitur: 22

Quòd peccata patrum redundant in filios uſq; ad tertiam & quartam progeniem. Cap. XXXI

DEus ſeruabit filijs ſſiius dolorẽ patris: & cùm reddiderit, tunc ſciet.] Scriptum nouimus: Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiã et quartã generationẽ. Et rurſum ſcriptũ eſt: Quid eſt quòd inter uos parabolã uertitis in prouerbium iſtud in terra Iſrael, dicentes: Patres comederunt uuam acerbam: & dentes filiorum obſtupeſcunt? Viuo ego dicit dominus Deus: ſi erit uobis ultra parabola hæc in prouerbium in Iſrael. Ecce omnes animæ meæ ſunt: ut anima patris, ita & anima filij mea eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. In utraq; igitur hac ſententia dum diſſimilis ſenſus inuenitur, auditoris animus ut diſcretionis uiam ſubtiliter requirat inſtruitur. Peccatum quippe originale à patẽtibus trahimus: & niſi per gratiam baptiſmatis ſoluamur, etiam parentum peccata portamus: quia unum adhuc uideliceet eũ illis ſumus. Reddit ergo peccata parentũ in Exo. 20 *Ezech.* 18

filios,

filios, dum pro culpa parentis, ex originali pecca
to anima polluitur prolis. Et rursum nõ reddit pa
rẽtum peccata in filios: quia cùm ab originali cul
pa per baptismum liberamur: iam non parentum
culpas, sed quas ipsi cõmittimus, habemus. Quod
tamen intelligi etiam aliter potest: quia quisquis
praui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex
eius delicto constringitur. Quisquis autem paren
tis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto
illius grauatur. Vnde fit ut iniquus filius iniqui pa
tris non solum sua. quæ addidit, sed etiã patris pec
cata persoluat: cum uitijs patris, quibus iratũ do-
minum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam
adiungere non formidat. Et iustum est ut qui sub
districto iudice uias parentis iniqui non timet imi
tari: cogatur in uita præsenti etiam culpas parenti
tis iniqui persoluere. Vnde & illic dictum est: Ani
ma patris mea est, & anima filij mea est. Anima
quæ peccauerit, ipsa morietur: quia in carne non-
nunquã filij etiã ex patris peccato perimunt. De
leto autem originali peccato, ex parentum nequi
tia in anima non tenent. Quid enim est ꝙ paruuli
filij plerunq; à dæmonib. arripiunt, nisi ꝙ caro filij
ex patris pœna mulctat? In semetipso enim percu
tit pater iniquus: et percussi ois uim sentire cõtem
nit. Plerunq; percutit in filijs, ut acrius uratur: &
dolor patris carni filiorum redditur, quatenus per
filiorũ pœnas mens patris iniqui puniatur. Cùm
uerò non paruuli sed iam prouectiores filij ex pa-
rentum culpa feriuntur, quid aliud apertè datur
intelligi, nisi ꝙ illorum etiam pœnas iuunt, quo-
rum facta secuti sunt? Vnde & rectè dicitur: Vsq;
ad tertiam & quartã progeniẽ. Quia enim usq; ad
tertiam & quartam progeniem, eam quã imitan-
tur filij parentum uitã possunt uidere: usq; ad eos
ultio exrẽdit, qui uiderũt quod malè sequerẽtur.

23 Et quia impiorum oculos culpa claudit, sed in
extremum pœna aperit, rectè subiungitur. Et
cùm reddiderit, tunc sciet. Nescit enim impius
mala quæ fecit, nisi cùm pro eisdem malis puniri
tam cœperit. Vnde & per prophetam dicitur:
Et tantummodo sola uexatio intellectum dabit
auditui. Tunc nanq; intelligit quod audiuit, cùm
se iam pro contemptu uexari doluerit. Hinc per
Num. 23 Balaam de semetipso dicitur: Dixit homo cuius
obturatus est oculus: dixit auditor sermonum
Dei, qui uisionem omnipotentis intuitus est, qui
cadet: & sic aperientur oculi eius. Consilium
quippe contra Israelitas præbuit: sed pòst in pœ-
na uidit quid prius ex culpa cõmiserit. Electi au-
tem quia nec peccare debeant præuident: eis ui-
delicet oculi ante casum patent. Iniquus uerò post
casum oculos aperit: quoniã post culpam iam in
pœna sua conspicit: quia malum debuit uitare ꝙd
fecit. De cuius inutili iam tunc sententia subinfer
tur: Videbunt oculi eius interfectionem suam: &
de furore omnipotentis bibet. Qui si in hac uita
positus, culpam suam uidere uoluisset, de omnipo
tentis postmodum furore nõ biberet. Sed qui hic
auertit oculos à respectu criminis, illic declinare
non ualet sententiã damnatiõis. Sæpe uerò hi qui

A supplicia ęterna nõ metuũt, prauа agere pro tem-
porali saltem percussione pertimescunt. Sed sunt
nonnulli qui ita in iniquitate durauerunt: ut nec in
ipsis metuant feriri quæ amãt, dũmodo quæ per-
uersè cogitauerint expleant. Vnde hoc in loco de
iniqui huius obduratione subiungit: Quid enim
ad eum pertinet de domo sua post se: aut si nume-
rus mensium eius dimidietur? Neq; enim sic de-
bemus accipere: ut iniquus iste post ea quàm dam
natus æternis supplicijs fuerit, de domo sua, id est,
cognatis quos reliquerit, minimè cogitabit: cùm
per semetipsam ueritas dicat: quia diues qui in in-
B ferno sepultus fuerat, de quinq; fratribus quos re Luc. 16
liquerat, etiam in supplicio positus curã gerebat.
Omnis nanq; peccator prudens erit in pœna, qui
stultus fuit in culpa: qui ibi ĩã dolore constrictus
ad rationem oculos aperit, quos hic uoluptati de
ditus clausit: & pœna torquente exigitur ut sapiat
qui hic excæcante se superbia delipiebat. Cui ta-
men sua sapientia iam tũc minimè proderit: quia
hoc ubi operari iuxta sapientiam debuit, tempus
amisit. Pro summo hic nanq; bono cõcupiscit ger
men generis habere: domum familia & opibus re
plere, & diu in hac carnis corruptione uiuere. Sed
si fortasse aliquid ad eius desiderium ueniat: quod
tamen obtinere non possit, nisi cũ offensione con
ditoris: eius animus ad paululũ perturbatus cogi-
tat: quia si hoc egerit hic unde offensam sui condi
toris incurrat: in domo, in filijs, in uita percutitur.
C Sed superbia sua protinus instigatus obdurescit:
& quãlibet in domo & quãlibet in uita percussio
nem sentiat nequaq; curat, dũmodo quę cogitaue
rit expleat: & quouscq; uiuit, uoluptates suas perfi-
cere nõ desistit. Ecce enim domus eius pro culpa
percutit: sed ꝙd ad eũ pertinet de domo sua post
se? Ecce pro ultiõe prauі operis ea quę esse potuit
uitæ longitudo breuiatur: sed quid ad eum perti-
net si numerus dierũ eius dimidietur? Et in hoc er
go se peccator contra Deum erigit, ubi Deus om
nipotens eius erectionem frangit: & nec illata
percussio mentẽ humiliat, quam in deliberatione
contra dominum obstinatio obdurat. Et notan-
dum ꝙ grauis culpæ reatus sit, & pœnam pro cul
pa menti proponere: & tamen nec tormenti me-
tu sub iugo conditoris ceruicem cordis inclinare.

Quòd secreta dei iudicia nemo ad plenũ intelligat. Ca. XXXII

D SEd ecce cùm hæc audimus, cordi nostro quę- 24
stio oritur: cur omnipotẽs & misericors Deus
in tantam cęcitatẽ cadere rationẽ mẽtis humanæ
permiserit. Ne uerò quisquã ultra ꝙd debet occul-
ta dei iudicia discutere presumat, rectè subiungit:
Nunquid deũ quisquã docebit scientiã, qui excel-
sos iudicat? Cum de his quæ de nobis agunt am
bigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa con-
spicere: & eam quæ de nostra nobis incertitudine
surrexerat, cogitationis querelã placare. Ecce eñ
quòd electos ad uitam flagella reuocant: & ma-
lis actibus reprobos nec flagella cõpescunt, omni
potẽtis dei iudicia super nos ualde occulta sunt, et
iniusta nõ sunt. Sed si tendamus oculũ mẽtis ad su
periora, in illis aspicimus quia de nobis quid iuste

conqueri non habemus. Omnipotens enim deus angelorum merita diseernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere cõstituit: alios sponte lapsos à statu suæ celsitudinis, in æternæ damnationis ultione prostrauit. Nobiscũ igit' iniustè nil agit, qui & subtiliorẽ nobis naturã iustè iudicauit. Dicat ergo: Nunquid deũ quispiã docebit scientiam, qui excelsus iudicat? Qui eñ super nos mira facit, conſtat proeuldubio quía de nobis ſeienter omnia diſponit. His itaq; præmiſſis adiungit, ubí humanus animꝰ in requiſitiõe fatigat. Nã ſubdit: Iſte morit' robuſtus & ſanus, diues & felix, uiſcera eius plena ſunt adipe: & medullis oſſa illius irrigãtur: alius uerò moritur in amaritudine animæ ſuæ abſq; ullis opibus.] Iſta cũ ita ſint, quis omnipotẽtis dei ſecreta diſcutiat, cur hæc ita eſſe permittat? Sed electis & reprobis uita quidem diſpar eſt: carnis autem in morte corruptio diſpar nõ eſt. Vnde ſubiungitur: Et tamen ſimul in puluere dormient & uermes operient eos.] Quid ergo mirum ſi proſperitate uel aduerſitate præſentis ſeculi diſſimiliter ad momentum currunt: qui per corruptionem carnis ad terram ſimiliter redeunt? Illa eſt ergo ſolummodo uita cogitanda: in qua cum reſurrectione carnis ad finem diſſimilem pertingitur retributionis. Quæ eſt enim iniquis ſalus aut robur, qui adeps & diuitiæ: dum totum hic cum celeritate relinquitur: & illic retributio quæ nunquam relinqui poſſit, inuenitur: Sicut autem huius iniquí lætitia trãſit ad pœnam, ita afflicti innocentis pœna tranſit ad lætitiam. Nec diuitiæ ergo debẽt mẽtẽ extollere, nec inopia perturbare. Vnde beat' Iob inter dãna rerũ nulla admittit ad animũ dãna cogitationũ: ſed ad eos qui ſe in percuſſione deſpiciunt, redarguẽdo ſubiungit dicens:

Quòd hæretici de ſanctis ſentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à Deo niſi propter peccata exiſtimant: et quòd uermis terrenæ ſollicitudinis non rodat iuſtum, qui deuorat impium. Caput XXXIII

CErtè nouí cogitationes ueſtras, & ſentẽtias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis: & ubi tabernacula impiorum? Impium enim crediderant, quem ablatis rebus temporaliter deſtructum uidebãt. Sed ſanctus uir tanto eos alta conſideratione diiudicat, quanto inter damna quę pertulerat, infracta rectitudine ſtabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiſerat quẽ interius amabat? Hoc ue rò quod dicit: Simul in puluere dormient, & uermes operient eos: ſi quis forſitan accipere per alle goriam uelit, explere breuiter poſſumus: ſi de iniquo hoc diuite ea quæ ſunt iam dicta replicemus. Dicitur nanq; uiſcera eius plena ſunt adipe. Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur: quæ impinguat mentem diuitis, dũ eleuat animus ſuperbientis. Superbia quippe cordis, quaſi cucdã pinguedo eſt craſſitu dinis: Vnde quia plærique ex abundantia peccata perpetrãt, per prophetã dicit: Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorũ. Sequit: Et medullis oſſa illius irriganť. Amatores huius ſeculi quaſi oſſa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum poſſident. Sed ſi in exteriori dignitate deſint terrenæ & domeſticæ diuitiæ, quantum ad iudicium ſuum, oſſa quidem habent, ſed medullas in oſſib. non habent. Quia ergo ſic iſte amator huius ſeculi exteriori poteſtate fulciturꝰ ut etiam interiori terrenæ domus abundantia ſaginetur, dicitur: Et medullis oſſa illius irrigantur. Vel certè oſſa ſunt huius diuitis prauæ & duræ conſuetudines: medullæ uerò in oſſibus, ſunt ipſa deſideria maleuolendi: quæ neq; ex prauitatis ſatisfactione ſatiantur. Quæ medullæ quaſi oſſa irrigant, cùm praua deſideria peruerſas cõſuetudines ſuas in uoluptatum delectatione conſeruant.

Quòd peccatores hoc ſcíet in pœnis, quòd exercetati in ſuperbia dum uiuerent ſcire nolebant: ſed quia tempus operandi iũc nõ erit, nihil eis hæc ſcientia proderit. Cap. XXXIIII

ET ſunt nonnulli quí in hoc mũdo diuitias nõ habent, ſed habere cõcupíſcunt, elati eſſe appetunt, quamuis in hoc mundo quod cupíut, obtinere nõ poſſint: & cùm nullis rebus uel honoribus fulti ſunt, per mala tamen deſideria in conſpectu interni iudicis reos conſcientia addicit. Talis etenim quiſq; plerunq; ideo affligitur, quia diteſcere ac ſuperbire non præualet. De quo & ſubditur: Alius uerò moritur in amaritudine animę ſuę abſq; ullis opibus: Ecce unde diues ſuperbo corde & inaniter gaudet, inde pauperalius ſuperbo corde inanius affligit. Bene autem de utriſq; ſubiungitur: Et tamen ſimul in puluere dormient: & uermes operiẽt eos. In puluere enim dormire, eſt in terrenis deſideriis oculos mentis claudere. Vnde unicuiq; peccãti & in culpa ſua dormiẽti dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Vermes uerò, qui de carne naſcunť, eos ſimul operiũt: quia ſiue diuitis ſiue pauperis ſuperbi ętus animũ curæ earnales premũt. In rebus etenim terrenis pauper & diues reprobus, quãuis nõ pari proſperitate fulciant, pari tamen anxietate turbanť: quia quod ille iam cũ metu habet, iſte cum anxietate appetit: & quia habere nõ ualet, dolet. Dicat ergo. Simul in puluere dormiẽnt, & uermes operient eos: quía etſi nõ ſimul rebus temporalib. ſubleuanť, ſimul tamen in eura rerum temporaliũ mentis torpore ſopiunť. Simulq; eos uermes operiũt: quia uel iſtũ ut concupíta habeat, uel illũ ne habita amittat, carnales cogitationes premũt. Beatus aũt Iob qui nec habitis rebus elatus fuerat: nec amiſſas cum anxietate requirebat: quia nullis exterioris dãni cogitationib. mordebať, eum uermes cordis nõ operuerãt. Et quia in terrena cura mentẽ ſuã non deiecerat, nequaq; in puluere dormiebat. Sequitur: Certè nouí cogitationes ueſtras & ſentẽtias cõtra me iniquas.] Cùm ſcriptum ſit: Quis ſcit hominũ quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? quia ratione nũc dicit: Certè nouí cogitationes ueſtras? Sed tunc ſpiritus hominis ignorať ab altero, cùm uerbis uel operibus nõ demonſtratur. Nam cùm ſcriptum ſit: Ex fructibus eorũ cognoſcetis eos: perhoc

A

B

C

D

25

26

Ephes. 5

Pſal. 27

1. Cor. 2

Mat. 7

per hoc quod foris agitur, quicquid intus latet, aperitur. Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Quomodo in aquis resplendent uultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Proinde beatus Iob cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adiunxit: Et sententias contra me iniquas: ut ex patentire ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, inuenisset. Vnde ipsa quoque eorum iniquas sententias adiungit, dicens:

Prou. 17

Quòd impij in hoc seculo sibi tabernacula figant, & domus & principatus constituant: sancti uerò, uiatores dicuntur, & pertranseunt, nec in hoc mundo radices sui amoris figere dignantur. Caput XXXV

Delicijs enim. Vbi est domus Principis, & ubi tabernacula impiorum? infirmi quicq; qui in hoc mundo florere appetunt: & sicut magna mala, sic flagella pertimescunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex pœna metiuntur. Quos enim percussos cernunt, Deo displicuisse suspicant. Vnde amici beati Iob quem percussum uiderunt, impium fuisse crediderũt: uidelicet æstimantes quia si impius non fuisset, eius tabernacula permanerent. Sed ista non cogita, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: qui in præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit: qui trãsire ad æternam patriam perfectis desiderijs nescit. Vnde bene subiungitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis: quia in eis perditionis seruatur malus, & ad idem furoris ducitur. Sæpe etenim diu diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia præscita condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim uidet ad quam damnationis foueam tendant: hoc eis pro nihilo esse existimat, quòd hic peruersi relinquen da multiplicant. Sed quisquis præsentis uitæ gloriam diligit, magnam esse fœlicitatem deputat hic secundum uotum florere: quamuis cogatur postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quod iniquus floret, qui iam gressum cordis ab amore præsentis seculi amouit. Vnde rectè cùm de subsequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: Interrogate quemlibet de uiatoribus: & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Viator quippe dicitur, qui præsentem uitam, uiam sibi esse, & non patriam attendit: qui in dilectione præteuntis seculi cor figere despicit: qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna peruenire cõcupiscit. Qui enim in hac uita uiator esse non appetit, huius uitæ prospera minimè contemnit: & ea quæ ipse desiderat, cùm abundare aliijs uiderit, mirat. Vnde Dauid propheta quo niam à dilectione præsentis seculi iam corde transierat, iniqui gloriam describens dicebat: Vidi impium super exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc iure despexit, dicens: Transiui, & ecce non erat. Esset quippe aliquid in eius æstimatione impius, si ipse ab hoc seculo per intentionem minimè transisset. Sed is qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quàm nihil esset apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscit. Hinc Moyses cùm supernæ cõtemplationis gloriam quæreret, dixit: Transiẽs uidebo uisionẽ. Nisi enim gressum cordis à securi amore remouisset, ne quaq; intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias propheta luctum cordis sui considerari deposcẽs, ait: O uos omnes qui transitis per uiam, attendite & uidete, si est dolor sicut dolor meus. Qui enim præsentem uitam non quasi uiam transeunt; sed quasi patriam attendũt, luctum cordis electorum considerare nescíunt. Illos ergo ut dolorem suum considerent exquirit: quos in hoc mundo contigit animum non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur: Aperi os tuum muto: & causis omnium filiorum qui pertranseunt. Muti enim dicuntur qui prædicatorum uerbis cõtradicendo minimè resistunt. Qui etiam pertranseuntes sunt: quia intentionem mentis in amore uitæ præsentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis seruatur, & ad diem furoris dicitur: hoc non nisi qui est uiator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, quæ iniquo seruãtur supplicia non deprehendit. De quo adhuc subditur:

Exod. 3

Thren. 1

Prou. 31

Quòd antichristum in fine seculi Deus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui. Cap. XXXVI

Quis arguet coram eo uiam eius: & quæ fecit, quis reddet illi? Sæpe malus indignationẽ conditoris sui quam in æternũ passurus est, & in hac quoq; uita positus experitur: dum prosperitatẽ quam amat amittit, & aduersitatem quam formidat inuenit. Et quamuis increpari de suis praui tatibus à iustorum lingua etiam in prosperis ualeat: scimus tamẽ quòd cùm facta sua per uersum quẽq; deijciunt, iustorum increpatio conualescit. Qua autẽ ratione nunc dicitur: Quis arguet coram eo uiam eius, dum etiam iustis tacentibus hoc quoq; notum sit: quia toties hic iniqui uia arguitur, quoties eius prosperitas interuenien te aduersitate turbatur? Sed beati Iob dum de omnibus malorum corpore loquerẽt, subitò ad omnium iniquorũ caput uerba conuertit. Vidit enim quòd in fine mundi satan hominẽ egrediẽs, quem sacra scriptura antichristũ appellat: tanta elatione extollit: tanta uirtute principatur: tantis signis & prodigijs in sanctitatis ostensione eleuat: ut arguí ab homine eius facta non ualeant: quia cum pote state terroris adiungit etiam signa ostensæ sanctitatis, & ait: Quis arguet coram eo uiam eius? Quis uidelicet hominum illum increpare audeat: cuius uisum ferre pertimescit? Sed tamen eius uiam non solum Helias & Enoch, qui in eius exprobrationem ad medium seducuntur: sed etiam omnes electi arguunt dum contemnunt, dum uirtute mentis eius malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex diuina gratia & nõ suis uiribus facit, rectè nunc dicitur: Quis arguet corã eo uiam eius? Quis etenim nisi

Deus, cuius adiutorio electi ut resistere ualeãt sui A
ciuntur? Aliquando enim in scriptura sacra cum
interrogando quis ponitur, omnipotens designa-
Gen. 49 tur. Vnde scriptum est: Quis suscitabit eum? De
Gal. 1 quo per Paulum dicitur: Quem Deus suscitauit à
mortuis. In eo ergo quòd sancti uiri eius iniquita-
ti contradicunt, non ipsi sunt qui uiam eius argu-
unt: sed ille est ex cuius gratia confortantur. Et
quia præsentia eius qua in homine uenturus est,
multo atrocior in persecutione erit, quàm nunc
cùm minimè cernitur: quia specialiter adhuc illo
uasesuo proprio non gestatur: bene dictum est:
Coram eo. Multi enim nũc uias antichristi dijudi-
cantes corripiunt, sed hoc quasi in eius absentia fa
ciunt: dum illum arguũt, quem adhuc specialiter
non intuentur. Cùm uerò in illo damnando homi B
ne uenerit, quisquis eius præsentiæ resistit: coram
eo uiam eius arguit, cuius uires & cõspicit & con
temnit. Vel certè uiã eius arguere, est, psperitatẽ
cursus eius æterno supplicio interueniente turba
re. Quod quia solus dominus propria uirtute fa-
2. Thes. 2 cturus est: de quo scriptum est: Quem dominus
Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustra-
tione aduentus sui, rectè dicitur: Quis arguet co-
ram eo uiam eius? Vnde & sequitur: Et quæ fe
cit, quis reddet illi? Quis nimirũ nisi dominus?
Qui solus illo perdito homini quę fecit reddet, dũ
potestatem eius tam ualidam per aduẽtum suum
æterna dãnatione contriuerit. Sed elatus iste prin
ceps malorum, in hac uita quamdiu est positus,
quid agat audiamus. Sequitur:

Quòd congeries mortuorum sit multiuido peccantium: in quorum mentibus, quasi in sepulchris suis, satan uigilat. Caput XXXVII. B

29 IPse ad sepulchra ducetur: & in congerie mor-
tuorum uigilabit.] Quia sepulchra mortuos te
gũt: quid aliud per sepulchra, quàm reproborum
corda signantur: in quibus extinctæ à uita beati-
tudinis animæ uelut in sepulchris latent? Iniquus
ergo iste ad sepulchra ducetur: quia in prauorum
cordibus recipietur: quoniam soli eum illi susci-
piunt, in quibus mortuæ à deo animæ reperiunt.
De quo rectè etiã dum eius supplicia describun-
Ezec. 32 tur, per prophetã dicitur: In circuitu illius sepul- D
chra eius, omnes interfecti, & qui ceciderunt gla-
dio. Illi quippe in inferno iuxta ipsum sunt: in qui
bus idẽ malignus spiritus mortuus iacet. Qui iniq-
uitatis eius gladio percussi ceciderũt. Vnde scri
Psal. 143 ptum est: Qui liberasti Dauid seruũ tuum de gla-
dio maligno. Rectè autem dicitur. Et in congerie
mortuorum uigilabit: quia nunc in congregatio-
nẽ peccantium astutiæ suæ insidias exerit. Pro eo
autem quia in mundo raritas bonorũ est, & mul-
titudo malorum: rectè mortuorum congeries no
minatur: ut ipsa iniquorum multitudo signe-
Matt. 7 tur. Lata enim uia est, quæ ducit ad perditio-
nem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam. Sa-
tanæ itaq; in congerie mortuorum uigilare, est in
reproborum cordibus malitiæ suæ astutias exer-
cere. De quo adhuc subditur:

Quòd diaboli suggestiones dulces sunt his, quos amor huius mundi uoluit in profundum damnationis. Caput XXXVIII.

DVlcis fuit glareis cocyti.] Græca lingua co
cytus luctus dicitur: qui tamen luctus fœmi
narum uel quorumlibet infirmantium solet intel-
ligi. Sapiẽtes uerò huius seculi à luce ueritatis ex-
clusi, quasi umbras quasdam ueritatis inquisitio-
ne tenere conati sunt. Vnde cocyton fluuium cur
rere apud inferos putauerunt: uidelicet designan
tes, quod hi qui digna doloribus opera faciunt, in
infernum ad luctum decurrunt. Sed nos despicia-
mus umbram carnalis sapientiæ, qui iam de ueri-
tate lucem tenemus: & cognoscamus uoce beati
uiri cocyton luctum infirmantium dici. Scriptum
quippe est: Viriliter agite, & confortetur cor ue- Psal. 30
strum. Qui enim in deo confortati renuunt, ad lu
ctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas ue
rò lapillos fluminum appellare cõsueuimus: quos
aqua defluẽs trahit. Quid ergo per glareas cocyti,
nisi reprobi designantur, qui suis uoluptatibus
dediti, quasi semper à flumine ad ima detrahũtur?
Qui enim contra uoluptates huius seculi stare for
titer nolunt, glareæ cocyti fiunt: quia suis quoti-
die lapsibus ad luctum tẽdunt: ut in ęternum pœ
lugeant, qui modo se in suis uoluptatibus dele-
ctabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum
uas illum reprobum hominem ingressus, dum do
na peruersis tribuit, dum eos in hoc mundo ho-
C noribus extollit, dum eorum oculis prodigia o-
stendit, dum fluxæ mentes hunc in suis prodigijs
admirantur & sequuntur, bene de eo dicitur: Dul
cis fuit glareis cocyti. Cùm enim hunc electi de-
spiciunt, cùm mentis calce contemnunt, illi eum
sequentes diligunt, qui uelut aqua uoluptatis ad
perpetuum luctum trahuntur, qui per terrenam
concupiscentiam more glareæ quotidianis lapsi-
bus ad ima dilabuntur. Alijs nanq; gustum suæ
dulcedinis per superbiam: alijs per auaritiã: alijs
per inuidiam: alijs per fallaciam: alijs per luxuriã
porrigit: & ad quãta uitiorum genera pertrahit,
quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. Nã cum
aliquid superbum in mentem persuadet, fit dulce
quod dicit: quia uideri prælatus cæteris hominĩ
D bus peruersus appetit. Dum menti auaritiã infun
dere molitur, fit dulce quod occultè loquit: quia
per abundantiam necessitas uitatur. Dum aliquid
de inuidia suggerit, fit dulce quod dicit: quia per-
uersa mens dum alium decrescere uiderit, exultat
se eo minorẽ minimè uideri. Cùm aliquid de fal-
lacia persuadet, fit dulce quod suggerit: quia eo-
ipso quo fallit cæteros, prudẽs uidetur sibi. Cùm
luxuriam deceptæ mẽti loquit, fit dulce quod sua
det: quia in uoluptate animum resoluit. Quot er-
go uitia carnalis cordibus inserit, quasi tot potus
suæ eis dulcedinis porrigit. Quam tamẽ, ut prædi
xi, eius dulcedinẽ non percipiũt, nisi qui præsen-
tibus uoluptatibus dediti, ad perpetuũ luctũ tra-
huntur. Bene ergo dicitur: Dulcis fuit glareis co-
cyti: quia amarus est electis, & suauis est reprobis.

Illos

Illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:

Quòd diabolus ab initio mũdi multo plures ante se traxit, quàm finis mundi habeat, cùm antichristus uenerit. Cap. XXXIX

30 ET post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles.] Hoc loco homo, humana sapiẽs dicitur. Sed cùm plus sint omnes quàm innumerabiles, quærendum est nobis, cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur, nisi quòd antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales inuenerit, sub suæ iugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie à carnalibus operę ad uitam multi renocantur: atq; ad statũ iustitiæ alij per breuem, alij uerò per longam pœnitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cùm fallitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cùm uerò coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit: post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absq; retractatione subijciunt. Sed sicut præfati sumus: quia plus est omnem hominem quàm innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, & post in augmento innumerabiles subijciuntur? Ratio nanq; expetit, ut prius quod minus est, & post in augmento quod plus est dicere tur. Sed sciendum quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse quàm omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio omnes quos in studijs uitæ carnalis inuenerit, iugo suæ dominationis astringit. Ante se uerò innumerabiles traxit: quia per quinque milia & ad huc amplius annorum curricula, quamuis carnales omnes trahere minimè potuit: multa tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quàm omnes quos in tam breui tempore rapiendos inuenerit. Bene ergo dicitur: Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles: quia & tunc minus tollit, cùm omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cùm corda omnium inuadit. Hæc beatus Iob, quia contra iniquorũ principem mirè disseruit, qui in hac uita extolli permittitur, sed in aduentu domini de structur: de se patenter ostendit, quia flagella dominica non ex offensione susceperit: quoniam si iniquus quisq; in hac uita permittitur prosperari, necesse est ut electus dei debeat sub flagelli freno retineri. Ex qua re amicos arguit dicens: Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio uestra repugnare ostensa sit ueritati.] Amici beati Iob eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus ueritati contraibant. Cúmque hunc hypocritam uel impium dicerent, per hoc quòd ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio pœnam iusti uulneribus afflicti. Nam sanctorum mentes quia ueritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quãto enim graue mendacij esse crimẽ aspiciunt, tanto hoc non solum in se, sed etiam in alijs oderũt.

B▸ GREGORII MORALIVM CAPVT VIGESIMVMSECundum textus libri beati Iob: principium uerò libri decimisexti expositionis in eundem librum.

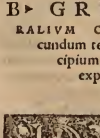

ESpondens autẽ Eliphas Themanites dixit: Nunquid deo cõparari potest homo, etiã cùm perfectæ fuerit sciẽtiæ? Quid prodest Deo si iustus fueris: aut quid ei cõfers si immaculata fuerit uita tua? Nunquid timẽs arguet te: & ueniet tecum in iudiciũ, & nõ propter malitiã tuam plurimã, et infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorũ sine causa: et nudos spoliasti uestibus. Aquã lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti uacuas: & lacertos pupillorũ contriuisti. Propterea circundatus es laqueis: & conturbat te formido subito. Et putabas tenebras te non uisurũ: & impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quòd deus excelsior cœlo sit, & super stellarum uerticẽ sublimetur? Et dicis: Quid enim nouit Deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat: & circa cardines cœli per ambulat. Nũquid semitam seculorũ custodire cupis, quã calcauerunt uiri iniqui: qui sublati sunt ante tempus suum: & fluuius subuertit fundamentum eorum? Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil possit facere omnipotẽs, æstimabant eum: cùm ille implesset domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit à me. Videbunt iusti, & lætabuntur: & innocens subsannabit eos. Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis? Acquiesce igitur ei: & habeto pacem, et per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex oreillius legem, pone sermones eius in cor de tuo. Si reuersus fueris ad omnipotẽtem, ædifica-

ædificaberis: & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem: & pro silice torrentes aureos. Eritq; omnipotens contra hostes tuos, & argentū coaceruabitur tibi. Tunc super omnipotētem delicijs afflues: & eleuabis ad deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te: & uota tua reddes. Decernes rem, & ueniet tibi, & in uijs tuis splendebit lumen. Qui ēm humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Saluabitur innocens: saluabitur autem munditia manuum suarum.

Quòd iustitia nostra non indigeat Deus. *Caput* I

VI contra ueritatis uerba in allegatione deficiunt: sæpe etiam nota replicāt, ne tacendo uicti uideantur. Vnde Eliphas beati Iob sermonibus pressus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim. Nunquid Deo cōparari potest homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ? In comparatione enim Dei scientia nostra ignorantia est. Ex Dei nanq; participatione sapimus: non comparatione. Quid ergo mirum cùm illud quasi per doctrinam dicitur: quod scīri potuit etiam si taceretur? Qui adhuc Dei potentiā quasi defendendo subiungit: Quid prodest Deo si iustus fueris: aut quid ei confers, si immaculata fuerit uita tua? In omni quippe quod bene agimus, nosmetipsos, non autem Deum iuuamus. Vnde & per Psalmistam dicitur: Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. Ipse enim uere nobis dominus: quia & utiq; Deus est: qui bono non indiget seruientis: sed bonitatem confert quam recipit: ut oblata bonitas non ipsi, sed prius accipientibus, & post reddentibus prosit. Nam etsi in iudicio dominus ueniens dicit: Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: mira hoc pietate loquitur ex suorū compassiōe membrorū. Et ipse nos per hoc quòd caput nostrum est, adiuuat: qui per nostra bona opera in suis membris adiuuatur. Adhuc adiungit Eliphas quod nullus ignorat, dicens: Nunquid timens arguet te: & ueniet tecum ad iudicium? Quis hoc uel despiens sentiat, quod dominus ex timore nos arguat: & ex metu iudicium contra nos suum proponat? Sed qui uerba sua metiri nesciunt, proculdubio ad ociosa dicta dilabuntur. In quibus si se minimè reprehenduntcitatim ad noxia & contumeliosa uerba prosiliunt. Vnde Eliphas qui ociosa intulit, ad contumeliosa protinus uerba prorupit, dicens: Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas. Ecce à torpenti corde ad uerba uenit ociosa: ab ociosis autem uerbis per crimen fallaciæ & contumelias exarsit. Isti quippe sunt casus culpæ crescentis, ut lingua cùm non restringitur, nequaquam ubi cecideritiaceat: sed semper ad deteriora descendat. Ea uerò quæ subiuncta sunt, quia ualde iuxta historiam patent, exponenda ad literam non sunt. Sed quia amicos beati Iob hæreticorum speciem tenere diximus, ipsum uerò significationem sanctæ Ecclesiæ gerere, iam nunc Eliphas uerba quomodo hæreticorum falsitati congruant, demonstremus. Nam sequitur:

Quid sit quod per Moysen *iubetur, ut ante solis occasum debitori fratri pignus restituatur.* *Cap.* II

A Bstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa: & nudos spoliasti uestibus. Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terrā: & potentissimus obtinebas eam. In scriptura sacra pignoris appellatione aliquando dona spiritussancti, aliquando uerò signatur confessio peccati. Pignus nanq; accipitur donum spiritussancti: sicut per Paulum dicitur: Qui dedit nobis pignus spiritus. Ad hoc enim pignus accipimus, ut de promissione quæ nobis fit, certitudinē teneamus. Donum ergo sanctispiritus pignus dicitur: quia per hoc nostra anima ad interioris spei certa tudinem roboratur. Rursum pignoris nomine, peccati confessio solet intelligi: sicut in lege scriptum est: Cùm debet tibi quippiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. Frater etenim noster debitor nobis efficitur: cùm quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita uocamus. Vnde peccatori seruo dicitur: Omne debitum dimisi tibi. Et in dominica oratione quotidie precamur: Dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui in nos peccasse cognoscitur, peccati eius sam confessionem tenemus: per quam relaxare peccatum quod in nos perpetratum est postulamus. Qui enim peccatum quod commisit fatetur, & ueniam petit: sam quasi pro debito pignus dedit. Quo nimirum pignus ante solis occasum reddere iubemur: quia priusquam in nobis per dolorem cordis sol iustitiæ occidat, debemus ei confessionem ueniæ reddere, à quo confessionē accipimus culpæ: ut qui se deliquisse in nos meminit, à nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit. Quia ergo sancta Ecclesia quosliber ab hæreticis ad ueritatem fidei reuertētes recipit, prius ut confiteri erroris sui culpam debeāt persuadet: quasi sub hæreticorū specie per Eliphas dicit: Abstulisti ēm pignus fratrū tuorū sine causa, idest, ab his qui à nobis ad te ueniūt, inutiliter confessionē erroris exegisti. Si uerò, ut prædiximus, pignus sancti spiritus dona sentiamus, hæretici sanctam Ecclesiam fratrum suorum pignus dicunt abstulisse:

Psal. 15

Matt. 25

Exo. 22

Matt. 18

Mat. 6

lisse: quia eos qui ad illam ueniunt, dona spiritalia suspicantur amittere. Vnde & sequitur:

Quòd hæretici in catholica Ecclesia panem sanæ doctrinæ, & uestimenta disciplinæ negant esse, apud se esse affirmant, ideòq; catholicis insultant. Cap. III

ET nudos spoliasti uestibus.] Eos quos hæretici peruersis prædicationibus trahũt, præcepta doctrinæ suæ quasi quædam uestimenta habere existimant: & tamdiu illos uestitos putant, quamdiu hæc quæ ipsi prædicauerunt, ab illis seruari considerant: ex quibus cùm quidam ad sanctam Ecclesiam redeunt, eos protinus doctrinæ uestimenta perdidisse suspicantur. Sed cùm nudus exploriari nequeat, quærendum nobis est: quomodo prius nudi, et post spoliati memorantur? Sed sciendum est quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eo ipso quo duplicitatis in se tegumen tam nõ habet, nudus est. Et sunt nõnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, sed tamẽ doctrinæ eorum dogmata peruersa suscipiunt. Hi nimirũ & ex sua puritate nudi sunt: & qua si ex eorum prædicatione uestiuntur. Et quia tales quicq; facilè ad sanctã Ecclesiã redeũt, eo quòd duplicitatis malitia non utuntur, eos hæretici nudos fatentur, quos ab ea dicunt uestibus expoliatos: quia simplices quoscq; pigros, atcq; hebetes putant, quos praua sua dogmata perdidisse cõsiderant. Sequitur: Aquam lasso nõ dedisti: & esurienti subtraxisti panem.] Hæretici quoq; quo ueritatis soliditatem nõ tenent, eo nonnunquam studentut loquaciores appareant: & cõtra catholicorum fidem quasi de doctrinæ scientia gloriantur. Cunctos quos aspiciunt, prauis ad se trahere sermonibus quærunt: & unde sibi alios ad interitum sociant, inde se agere aliquid uiuaciter putãt. Eos uerò lassos dicimus, qui sub huius seculi onere laborioso fatigantur. Vnde & per semetipsam ueritas dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Hæretici igitur, quia sua dogmata prædicare nõ cessant, sanctam Ecclesiam quasi de imperitia irridentes, dicentes: Aquam lasso nõ dedisti: & esurienti panem subtraxisti. Se enim aquam lasso dare existimãt, cùm quibusdam sub terreno fasce laborantibus siti poculum erroris præbent. Et panem se esurientibus nõ subtraxisse suspicantur: quia etiam de inuisibilibus atcq; incomprehensibilibus requisiti, cum suaperba audacia respondent. Et tunc se doctos præomnibus credunt, cùm loqui de incognitis infœlicius præsumunt. Sancta uerò Ecclesia dum quæpiam uidet esurire, quod ei non prosit accipere: aut si ita sunt sibi cognita, modestè supprimit: aut si adhuc uidentur incognita, humiliter fatetur: eosq; ad ordinatæ humilitatis sensum reuocat, cũ per suum illis prædicatorem dicit: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatẽ. Et rursum: Noli altum sapere, sed time. Atcq; iterum: Altiora te ne quæsieris: & fortiora te ne scrutatus fueris. Et rursum: Mel inuenisti: comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud. Mel quippe inuenire, est sancti intellectus dulcedinem degustare. Quod tunc sufficienter comeditur, quando nostra intelligentia iuxta mẽsuram sensus sub moderamine tenet. Nam satiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quàm capit, & illud perdit unde potuit nutriri. Quia ergo sancta Ecclesia ab infirmis mentibus prohibet alta perscrutari, beato Iob dicitur: Esurienti subtraxisti panem. Et quia eius quoq; magnitudini hæretici inuident, quòd in fide uera populos uni uersaliter tenet, cùm terrenæ prosperitatis tempus inueniunt, cõtra eam in superbis uocibus exeũdunt: & exprobrantes aperiunt, quantum prius eius potentiæ latenter inuidebant. Nam sequitur: In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam.] Ac si patenter dicant: Quòd in prædicatione tua terram uniuersaliter occupasti, potentia fortitudinis, nõ ratio ueritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem eius tenere conspiciunt, hoc quod ei à populis creditur, non uirtutem rectitudinis, sed causam secularis potẽtiæ esse suspicantur. Sequitur: Viduas dimisisti uacuas: & lacertos pupillorum comminuisti.] Plebes quæ hæreticis prædicantibus sunt subiectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina peruersa concipiunt, eisq; in sua damnatione sociãtur. Sed cùm sancta Ecclesia ipsos errorum prædicatores uel ratione uictos ad se suscipituel studio peruertatis sobduratos sub disciplinę suę uinculare strin git: destituti hæretici cùm remanere apud se plebes sine prædicatoribus uident: quia aliud à fide sancta Ecclesia quàm uiduas uacuas relictas dolent. Et quia subtractis hæreticorum magistris, eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quæ si lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesia esse cõqueruntur. Vel certè quia sancta Ecclesia dũ quosdam ab hæreticis uenientes suscipit: liquet nimirum quòd pristino eorum errori contradireit. Nam sunt nonnulli qui ita uirginitati carnis studentut ut nuptias damnent: & sunt nonnulli qui ita abstinentiam laudant, ut fumentes alimẽta necessaria detestentur. De quibus per Paulum dicitur, Prohibentium nubere: iubentium abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiẽdum cum gratiarum actione fidelibus. Quia ergo eos à carnali intentione suæ superstitionis reuocat: hæretici cum hos aspiciunt aliter uiuere quàm docuerunt: lacertos eorum ab operatione quam prius tenuerãt, comminutos esse ab Ecclesia detestantur. Vnde & in hoc tempore disciplinæ si quid ei aduersitatis euenerit, hoc euenisse ex digna peccatorum retributione suspicantur. Nam subditur: Propterea circundatus es laqueis: & cõturbat te formido subita.] Illum formido subita conturbat, qui considerare negligit quid ex districtione iudicis ueniẽtis immineat. Quia ergo fidelem populũ hæreticorum culpis perfidiæ oppressum credunt, circumdatum laqueis aceusant. Et quia existimant quòd futura nõ præuideat, in percussione sua hunc subita formidine cõturbatum putãt. Qui adhuc insultantes adiungũt: Et

putabas

A B C D 1.Tim.4 Mat.11 Rom.12 Rom.11 Eccl.3 Prou.25

putabas te tenebras non uisurum: & impetu aqua rum inundantium non oppressum iri.] Ac si aperte dicat: Securitatem pacis in spe tibi proposueras: & idcirco de præsumptione tua quasi de luce gaudebas: nec te unquam opprimi tribulationibus existimasti. Sed ecce dum superuenientibus malis affligeris: an sint recta quæ tenes, ipsę quæ te opprimunt tribulationum tenebræ ostendunt. Quas uidelicet tribulationes Eliphas aquis inundantibus comparat: quia dum aliæ super alias irruunt, quasi aquis tumentibus undæ undas sequuntur. Sequitur: An cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit: & super stellarum uertices sublimetur? & dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginẽ iudicat. Nubes latibulum eius: nec nostra considerat: & circa cardines cœli perambulat.] Sunt plærique ita hebetes, ut formidare nesciant, nisi quod corporaliter uident. Vnde fit, ut Deum non metuant, quem uidere non possunt. Hæretici autem quia se esse sapientes arbitrantur: uerba contra catholicos irrisionis proferunt: atque ab eis illum non timeri suspicantur, quem uidere corporaliter nequeunt: ut quasi per torporem sensus autorem suum existimẽt, quia cœlo excelsior est, & super stellarum uertices sublimatur, ex longinquo uidere non posse: & quia inter nos & cœlestem sedem partes aereæ intersunt: quasi in nube latens per caliginem iudicet: & superioribus intentus, minus ima perpendat: & dum cœli cardines ambiendo constringit, inferiora non uideat. Sed quis de deo ista uel despiens suspicetur? Qui nimirum cùm sit semper omnipotens, tic intendit omnibus, ut assit singulis: sic adest singulis, ut simul omnibus nunquam desit. Nam & si quosdam peccantes deserit: eisdem tamen ipsis adest per iudicium, quibus deesse cernitur per adiumentum. Sic itaq; exteriora circundat, ut interiora impleat: sic interiora implet, ut exteriora circundet: sic summa regit, ut ima non deserat: sic imis præsens est, ut à superioribus non recedat: sic latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non ualeat à cognoscentis æstimatione: sic adest, ut uideri nequeat: sic uideri non ualet, ut tamen eius præsentiam ipsa sua iudicia testentur: sic se nobis intelligẽdum præbet, ut tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet: & rursum sic caligine nos ignorantiæ reprimit, ut tamen menti nostræ radijs suæ claritatis in termicet: quatenus & subleuata quippiã uideat, & reuerberata cõ tremiscat: & quia eum sicuti est uideri nõ potest, aliquatenus uidendo cognoscat. Sed hæ hæretici sanctam ecclesiam scire nõ æstimant: quia stulto iudicio solos se esse sapientes putant. Ex quorũ adhuc typo subiũgit: Nunquid semitam seculorũ custodire cupis: quam calcauerunt uiri iniqui?] Sicut semita redemptoris nostri humilitas, ita semita seculorum superbia. Seculorum itaque semitam uiri iniqui calcant: quia per huius uitæ desideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis subditur:

Deus mutat sententiã, consiliũ uerò immobile manet. Cap. IIII

Vi sublati sunt ante tempus suũ: & fluuius subuertit fundamẽtum eorum.] Cùm tempus uitę à diuina nobis præscięti̇a sit procul dubio præfixum: quærendum ualde est, qua ratione nunc dicit: quòd iniqui ex præsenti seculo ante tempus proprium subtrahantur? Omnipotens enim Deus & si plærunq; mutat sententiam, consilium nunquã. Eo ergo tempore ex hac uita quisque subtrahitur, quo ex diuina potẽtia ante tempora præscitur. Sed sciẽndum quia creans & ordinans nos omnipotẽs Deus iuxta singulorum merita, disponit & terminum: ut uel malus ille breui ter uiuat, ne multis bene agẽtibus noceat: uel bonus iste diutius in hac uita subsistat, ut multis boni operis adiutor existat: uel rursum malus longius differatin uita, ut praua adhuc opera augeat, ex quorum tẽtatione purgati iusti uerius uiuant: uel bonus citius subtrahatur, ne si hic diu uixerit, eius innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamẽ quia benignitas Dei est, peccatoribus spatiũ pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora nõ ad fructum pœnitentiæ, sed ad usum iniquitatis uertunt, quod à diuina misericordia mereri poterant, amittunt. Quamuis omnipotens Deus illud tempus uniuscuiusq; ad mortem præsciat, quo eius uita terminatur: nec alio in tempore quisquã mori potuit, nisi ipso quo moriẽ. Nam si Ezechiæ anni additi ad uitam quindecim memorãtur: tempus quidem uitæ creuit ab illo termino, quo mori ipse merebatur. Nam diuina dispositio eius tempus tunc præciuit: quo hunc postmodum ex præsenti uita subtraxit. Cùm ergo ita sit, qd est quod dicitur: quia iniqui sublati sunt ante tẽpus suum, nisi quòd omnes qui præsentem uitam diligunt, longiora sibi eiusdem uitæ spatia promittũt? Sed cùm eos mors superueniẽs à presenti uita subtrahit, eorum uitæ spatia quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueuerant, intercidit. De quibus rectè dicitur: Et fluuius subuertit fundamentum eorum.

Quòd reprobi in hac uita ciuitates ædificant, & delectationem suæ sollennia dedicationem: sancti uerò dedicationem sabbati sui expectant. Cap. V

INiqui enim dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiua esse nõ intuentur: mẽtem in amore presentis uitæ figunt: & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamẽtum construunt: quia in terrenis rebus per desiderium solidantur. Sic primus in terra Cain ciuitatem cõstruxisse describit: qui uidelicet peregrinus apertè monstratur: quia ipse in terra fundamẽtum posuit, qui à soliditate æternę patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe à summis, fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatiõe collocauit. Vnde & in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum uerò progenie Enoch septimus fuisse memoratur: quia uidelicet reprobi in hac uita quæ antè est, semetipsos ædificãdo dedicant: electi uerò ædifica-

diuina inuidentia

ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est, in septimo tempore expectãt. Videas nãq; plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc uitam requirere. Quid itaq; isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nasci tur: quia sui dedicationem gaudij, in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapsu ipsa præsentis uitæ mortalitas decurrit: atq; reproborum dedicationem eosdem reprobos subtrahendo destruit: recte de iniquis dicitur, Et fluuius subuertit fundamẽtum eorum: id est, ipse cursus mutabilitatis statum in eis subruit peruersæ constructionis. Sequitur: Qui dicebant Deo, Recede à nobis.] Hæc etiam beatum Iob dixisse quis ambigat? Sed quæ in eius dictis exposuimus, propter legentis falsitidum replicare deuitamus. Sequitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum.] In his quoq; sermo, & non sententia immutatur. Nam quod per beatum Iob dictum est: Quis est omnipotẽs ut seruiamus ei? hoc per Eliphas dicitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum. Sequitur:

7 Cum ille implesset domos eorum bonis.] Malorum domos Dominus bonis implet: quia etiam ingratis sua dona non denegat: ut aut benignitatem conditoris erubescant, & ad bonitatem rede ant: aut redire omnimodo contemnentes, inde illic grauius puniãtur, unde hic et bonis Dei largioribus mala redditerunt: ut duriora eos tunc supplicia puniant, quorũ hic malitiam nec dona uicerunt. Sequitur: Quorum sententia procul sit à me.] Hoc etiam per beatum Iob dictum est. Ait nanq; Quorum cõsilium longe sit à me, quamuis aliud sententia, atq; aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphas longe se à malorũ sententia, beatus uerò Iob à consilio optauit: constat nimirum, quia iste malorũ uerbis, ille uerò etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Quòd iusti in hac uita in peccatis reproborũ tabescũt, adhuc de suo fine incerti, posthodiũ uerò iam nõ habentes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, unãq; erit eis cum iudice & districtio & uoluntas. Caput VI.

VIdebunt iusti, & lætabuntur, & innocẽs subsannabit eos.] Iusti cùm hic iniustos errare cõspiciũt, de errore pereuntiũ lætari nõ possunt. Si enim gaudẽt erroribus, iusti nõ sunt. Rursum si per insultationem lætantur, eo quòd tales non sunt, quales alios esse conspiciũt, omnino superbi sunt. Vnde & Phariseus iustificationẽ perdidit: quia publicani meritis gaudendo se prætulit, dicens: Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominũ, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus. Rursum si dicimus quòd perfecto gaudio exultare iusti possunt de morte prauorũ: quale est in hoc mundo gaudium de ultione peccantium, in quo adhuc incerta est uita iustorum? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nunc iniustos iusti, & de eorum nequitia tabescunt. Cumq; eos perire conspiciunt, de sua quoq; uita suspecti fiunt. Quando ergo uidebunt iusti iniquorũ interitum & lætabuntur, nisi cùm districto iudici perfecta iam securitate exultationis inhęserint, cũ in illo extremo examine illorum damnationem conspiciunt, & de se iam quod metuant non habebunt? Nunc itaq; reprobos aspiciunt et gemunt, tunc aspiciunt & subsannant: quia eos exultando cõspiciunt, quos modo nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu uident pro iniquitate morientes. Vnde per hoc quod subditur: quia de damnatione eorũ ulti ma dicatur, ostenditur. nam protinus subinfertur:

Quòd gloria peccatorum succidetur in fine, & ipsas carnis reliquiæ quas in sepulchro deseruerat, anima rursum accipiet, ut pariter flãma gehẽne corpus et animã affligat. Cap. VII.

NOn ne succisa est erectio eorũ, & reliquias eorum deuorauit ignis?] Hic nanq; iniqui erecti sunt: quia hic prauis actionib. extollunt, quia & peruersè agunt, & tamen pro peruersis actibus minimè feriunt. Peccant & florẽt, peccata augent, & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cùm uel à præsenti uita ad interitum, uel à conspectu æterni iudicis ad æternum gehennę incendium pertrahuntur. Qui etsi hic mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoq; in resurrectione recipiunt, ut cum carne ardeant, in qua peccauerũt. Sicut enim eorum culpa in mente fuit & corpore, ita eorũ pœna in anima erit pariter & carne. Quia ergo nec hoc eis erit à tormento liberum, quod hic mortuũ relinquũt, rectè nunc dicitur: Reliquias eorum deuorabit ignis. Sequitur: Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.] Culpa superbiæ est, docere meliorem. Quàm sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ prauè sentiũt, quasi docere catholicos præsumũt. Tũc enim eos putãt Deo acquiescere, si illos contigerit eorũ peruersitatibus cõsentire. Et acquiescentibus pacem promittunt: quia contra eos qui sibi consentiunt, iam iurgari desiũnt. Fructus autem optimos sibi consentientibus polliceñ: quia eos solos bona opera agere existimãt, quos ad sua dogmata se trahere exultant. Quibus & hoc congruit quod adiungit: Suscipe ex ore illius legem. Quia ea quæ ipsi sentiũt, ex ore Dei procedere suspicãtur. Et pone sermones eius in corde tuo: ac si aperte astruat, dicens: Quos nunc uspiã ore, & non in corde tenuisti. Quia enim eorum peruersa dogmata respuit, non eum uerba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminanť. Vnde quasi subquadam specie dulcedinis infundunt uirus pestiferæ persuasionis, ut uerba Dei Ecclesiã in corde suo ponere admoneant. Quæ si unquam à corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audirent. Sequitur: Si reuersus fuerit ad omnipotentem,

ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.] Fidelem populum hæretici à Deo di A
scessisse existimãt: quia eum suis prædicationibus
resistentem uident. Quem cũm malis præsentibus
afflictum conspiciunt, quasi per admonitionẽ ad
conditoris gratiam trahere conãtur, dicẽtes: Si re-
uersus fueris ad omnipotentẽ, ædificaberis. Ac si
apertè dicant: Quia nostris dogmatibus resistẽdo
à Domino recessisti, ideirco à iustitiæ ædificatiõe
destructus es. Tabernaculũ uerò aliquãdo accipi
mus habitaculũ corporis, aliquãdo uerò habitacu
lũ cordis. Nã sicut anima habitamus in corpore,
ita per cogitationes habitamus in mente. Iniqui-
tas ergo in tabernaculo mentis, est peruersa inten
tio in studio cogitationis. Iniquitas aũt in taberna
culo corporis, per expletionẽ operis actio carna- B
lis. Eliphas itaq; quia amicus beati uiri extitit, quę
dã uera sentiens, & tamen in his in quibus à rec-
tudine deuiat, hæreticorũ speciẽ tenens, beatũ Iob
ex uirturibus flagellatũ nesciens, errasse credidit,
quem percussũm uidit, eiçs; reuersus ad omnipo
tentem fuerit, pollicetur dicens: Longe facies ini-
quitatem à tabernaculo tuo. ac si parenter dicat:
Quisquis ad Deum post errata reuertitur, in cogi
tatione simul & in opere mundatur. Sequitur:

Quòd infirmi sanante Deo ita conualescant, ut postmodum doctrinæ claritate effulgeant. Cap. VIII.

9 DAbit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.] Quid per terram, nisi infirmitas a- C
ctionis: quid per duritiam silicis, nisi fortitudo si-
gnatur? quid per torrentes aureos, nisi doctrinã
intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem
Deus ad se conuersis pro terra dat siliceꝫ: quia ꝑ
infirmã actione fortitudinem tribuit robusti ope-
ris. Dat etiam pro silice torrẽtes aureos: quia pro
robusto opere doctrinam multiplicat claræ præ-
dicationis, ut peccator quisq; conuersus, & ex in-
firmo fortis existere ualeat, & in sua fortitudine
uscq; ad proferenda uerba intimæ claritatis exur-
gat, quatenus in eo & infirmitas actionis in qua
uelut terra soluitur, bene uiuendi fortitudine foli-
detur, & rursus cùm sensus ex uita trahitur, ex ipsa
fortitudine torrentes aurei defluant: quia in ore
bene uiuentium doctrinæ claritas inundat. Se-
quitur: Eritq; omnipotens contra hostes tuos, & D
argentum coacervabitur tibi.] Quos magis alios
hostes patimur quàm malignos spiritus? Qui in
nostris nos cogitationibus obsident, ut ciuitatem
ualeant nostræ mentis irrumpere, eamq; sub sui iu
go dominij captam tenere. Argenti autem nomi-
ne, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui
Psal. 11 ait: Eloquia Domini eloquia casta, argẽtum igne
examinatum. Et sæpe cùm eloquijs sacris intendi-
mus, malignorum spiritum insidias grauius tole-
ramus: quia menti nostræ terrenarum cogitatio-
num puluerem aspergunt, ut intentionis nostræ
oculos à luce intimæ uisionis obscurent. Quod ni
Psal. 118 mirum Psalmista pertulerat, cùm dicebat: Declinate à me maligni, et scrutabor mandata Dei mei.
uidelicet patenter insinuans: quia mandata Dei

perscrutari nõ poterat, cùm malignorũ spiritum
insidias in mẽte tolerabat. Quod etiã in Isaac ope Gen. 26
re sub Allophylorũ prauitate cognoscimus desi-
gnari, qui puteos quos Isaac foderat, terræ conge-
rie replebãt. Hos enim nos nimirum puteos fodi-
mus, cũ in Scripturæ sacræ abditis sensibus alta pe
netramus. Quos tamẽ occultè replent Allophyli,
quãdo nobis ad alta tẽdentibus, immũdi spiritus
terrenas cogitationes ingerũt, & quasi inuentam
diuinæ scientiæ aquã tollunt. Sed quia nemo hos
hostes sua uirtute superat, per Eliphas dicit: Eritq;
omnipotens cõtra hostes tuos, & argentũ coacer
uabitur tibi. Ac si apertè diceretur: Dũ malignos
spiritus Dominus sua à te uirtute repulerit, diuini
ntus eloquij talentũ lucidũ excrescit. Sequitur:

Quòd diuinibus affluunt multiplices intellectus, qui in Scripturis sanctis discernere sciunt. Cap. IX.

TVnc super omnipotentem deliciis affluesꝫ.] 10
Super omnipotentem deliciis affluere, est in
amore illius Scripturæ sacræ epulis satiari. In cuius
nimirum uerbis tot delicias inuenimus, quot ad
profectum nostrum intelligentiæ diuersitates ac-
cipimus, ut modò nuda nos pascat historia, modò
sub textu literæ uelata medullitùs nos reficiat mo
ralis allegoria, modò ad altiora suspendat cõtem-
platio, in præsentis uitæ tenebris iam de lumine
æternitatis intermicans. Et sciendum q; quisquis
deliciis affluit, in quadam sui remissione soluitur,
atq; à laboris studio quasi ex lassitudine relaxa-
tur: quia nimirum anima, cùm internis deliciis ab
undare cœperit, terrenis iam operibus incubare
minimè consentit, sed amore conditoris capta, &
sua captiuitate iam libera, ad contemplandã eius
speciem deficiendo suspirat, & quasi lassescendo
conualescit: quia dum sordida onera portare iam
non ualet, ad illum per quietem properat quẽ in-
tus amat. Hinc etiam in admiratione sponsæ scri- Cant. 8
ptum est: Quę est ista quæ ascendit de deserto de-
liciis affluens? Quia nimirum sancta Ecclesia nisi
uerborũ Dei deliciis afflueret, de deserto uitę præ
sentis ascendere ad superiora non posset. Delicijs
ergo affluit, & ascendit: quia dum mysticis intelli-
gentijs pascitur, ad superna quotidiè contemplan
da subleuatur. Hinc etiam Psalmista ait: Et nox il- Psal. 138
luminatio mea in deliciis meis: quia dum per in-
tellectum mysticũ studiosa mens reficitur, iam in
ea uitæ præsentis obscuritas fulgore diei subsę-
quentis illuminatur, ut etiam in luũs corruptio-
nis caligine in intellectũ illius uis futuri luminis
erumpat, & uerborum deliciis pasta præguſtãdo
discat, quid de pabulo ueritatis esturiat. Sequitur:

Et leuabis ad Deum faciem tuam.] Ad Deũ fa
ciem leuare, est cor ad sublimia inuestiganda at-
tollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita
per interiorem imaginem Deo notia tq; conspica
biles sumus. Cũ uero reatu culpæ deprimimur, ad
Deum leuare cordis nostri faciem uereмur. Dum
enim nulla bonorum operum cõfidentia fulcitur,
intueri summa mens trepidat: quia ipsa se consci-
entia accusat. Cùm uerò iam pœnitẽtiæ lamentis

culpa

culpa diluitur, & sic perpetrata plangunt, ut plangenda minime perpetrentur, magna menti fiducia nascit, & ad cõspicie da supernæ retributiõis gaudia cordis nostri facies leuatur. Sed hæc Eliphas rectè dicerat, si infirmũ moneret. Cùm uerò iustũ uirũ propter flagella despicit, quid aliud q̃ uerba scientiæ nescientes fundit? Quæ nimirũ dicta si ad hæreticorũ typum ducimus, ipsi falsis promissionibus ad Deũ nos faciem leuare pollicentur. Ac si fideli populo patenter dicant: Quamdiu prædicationẽ nostram nõ sequeris, cor in infimis premis. Quia uerò Eliphas beatũ Iob ad Deũ reuerti admonuit, à quo uidelicet idẽ uir beatus nunquã recesserat, adhuc pollicẽdo subiungit: Rogabis eum, & exaudiet te. Rogant quippe Dominum, sed exaudiri minimè meretur, qui iubẽtis Domini præ
Prou. 15 cepta contemnunt. Vnde scriptum est: Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quanditu ergo Eliphas beatũ Iob nõ exaudiri credidit, hunc nimirũ in suo opere errasse iudicauit. Vnde & adhuc subdit:
11 Et uota tua reddes.] Qui uota uouit, sed hæc præ infirmitate
Cur uolenti bonũ posse subtrahatur soluere non ualet, ei ex peccati pœna agitur, ut uolenti bonũ posse subtrahatur. Cùm uerò in cõspectu intimi iudicis ea quæ obstitit culpa detergitur, fit protinus ut uotũ possibilitas sequatur. Sequitur: Decernes rẽ, & ueniet tibi.] Hoc esse proprium infirmantiũ iudicium solet, ut tanto quempiam existiment iustũ, quanto hunc adipisci conCur bona in fitis subtrahãtur, tribuantur iniustis spiciunt omne quod appetit: cùm tu dilecte nouerimus nonnunquam bona terrena iustis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur iniustis: quia & desperatis ægris medici quicquid poposcerint, dari præcipiunt, & eis quos reduci posse ad salutẽ præuident, quę appetunt dari contradicunt. Sed si dicta hæc Eliphas de bonis spiritalibus intulit, sciẽdũ quòd res decernitur & uenit, cùm uirtus quæ ex desiderio appetitur, largiente Deo etiam effectu prosperatur. Vnde & adhuc subditur:

Quòd apud Deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis. Cap. X.

ET in uijs tuis splendebit lumen.] In uijs quippe iustorum lumen splendere, est per mira opera uirtutũ signa sue claritatis aspergere, ut quocunq; pertinentiones pergunt, ab intuentiũ cordibus peccati noctem excutiant, & exemplo sui operis in eis iustitiæ lumen fundant. Sed quantali bet sit iustitia operis, apud internũ iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mẽtis. Vnde & subditur:
Luc. 14 Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur.] Quæ ni mirum sententia à ueritatis ore non discrepat, dicentis: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui
Prou. 18 se humiliat, exaltabitur. Vnde & per Salomonẽ dicitur: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorietur, humiliatur. Rectè autem dicitur: Qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur: quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostensio esse in oculis soleat. Hinc enim scriptum est: Et oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso superbientium capite dicitur: Omne sublime uidet. Hinc de illa quæ ei per infidelitatem adhæsit, scriptũ est: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altũ surrectæ. Oculos ergo inclinare, est nullum respiciendo despicere, sed se minorem atq; imparem cunctis quos aspicit, æstimare. Saluabitur itaq; qui oculos inclinat: quia qui falsum superbiæ uerticem deserit, ueritatis altitudinem ascendit. Sequitur: Saluabitur innocens, saluabitur autem munditia manuũ suarum.] Quę scilicet sententia si de cœlestis regni retributione promittitur, ueritate fulcitur: quia cùm de Deo scriptum sit, Qui reddit unicuiq; secundum opera eius: illum in extremo examine iustitia æterni
Rom. 2 iudicis saluat, quem hic eius pietas ab immunditia operibus liberat. Sin uerò ad hoc saluari quisque hic munditia manuum suarum creditur, ut suis uiribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia si sit pœna gratia nocentem non præuenit, nunquam profectò inueniet quem remuneret innocentem. Vnde ueridici Moysis uoce dicitur: Nullus ẽ absque te per se innocẽs est. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoq; nostro libero arbitrio, bonum quod iam ap perimus, agat nobiscum: quod tamen per impensam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas, ut innocẽtes faciat, præuenit,
C Paulus ait: Gratia autem Dei sum id quod sum. Et quia eãdem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit: Et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Quidum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autem ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Non enim diceret Mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Nõ ego. Vt uerò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demõstraret, adiũxit: Sed gratia Dei mecum. Munditia itaq; manuum suarum innocens saluabitur: quia qui hic præuenitur dono, ut innocens fiat, cùm ad iudicium ducitur, ex merito remuneratur. Quæ cũcta Eliphas, sicut prædictum
D est, esti rectè protulit, cui tamen proferret ignorauit: quia docere meliorem non debuit, sed audire. Quæ tamen omnia per typum, hæreticorum promissionibus congruunt: qui cùm fideles quosque in præsenti uita afflictos inueniunt, eos ex culpa perfidiæ percussos arbitrantur, eisq; si sua dogma ta sequantur, salutem innocentiæ per bonorum operum munditiam promittunt. Sed mens fidelium tanto eos altius despicit, quanto illos innocentiam non uidet habere quam pollicentur. Vn
Prou. 2 de bene per Salomonem dicitur: Frustra sactatur rete ante oculos pennatorum. Pennati quippe sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per speueritatis euolant, apposita prauorum hominum deceptionis retiacula declinant. Sequitur:

Pſ. 1. 17
Iob. 41
Prou. 30

Typus hæreticorum.

Nota errorẽ

Exo. 34

Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis

1. Cor. 15

ibidem

Caput uigesimum tertium beati Iob.

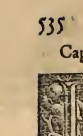

Espõdens autem Iob ait: Nunc quoq; in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meũ. Quis mihi tribuat ut cognoscã & inueniã illũ, & ueniã usq; ad soliũ eius? Ponã corã eo iudiciũ, & os meũ replebo increpationib. ut sciam uerba quæ mihi respondeat, & intelligã quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, perueniet ad uictoriam iudicium meum. Si ad Orientem iero, non apparet. Si ad Occidentem, non intelligam eum. Si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me uertam ad dexteram, nõ uidebo illum. Ipse uerò scit uiam meã, & probabit me quasi aurum quod per ignẽ transit. Vestigia eius secutus est pes meus, uiam eius custodiui, & nõ declinaui ex ea. A mandatis labioru eius non recessi, & in sinu meo abscondi uerba oris eius. Ipse enim fecit, & nemo auertere potest cogitationẽ eius, & anima eius quodcunq; uoluit hoc fecit. Cùm expleuerit in me uoluntatẽ suã, & alia multa similia præstò sunt ei. Et idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor. Deus molliuit cor meũ, & omnipotens conturbauit me. Non enim periit propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

Quòd iusti quanto plus in hoc mundo laborant, tanto amplius contemplari Deum desiderant. Cap. XI.

Respondens autem Iob dixit: Nunc quoq; in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitũ meum. Iam Moyse suo beatus Iob planioribus uerbis inchoat, sed dicta sua alta mysterij prosecutione consummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum consolatione debuerat: sed quia consolatio ad blandimẽta fallaciæ erupit, afflicti dolor inhorruit. Quia enim Eliphas spondere conuerso meliora non timuit, quasi exnoxio medicamine uulnus creuit. Vnderectè dicitur: Nunc quoq; in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum: quia uidelicet inordinatæ consolationis intentio, percussionẽ quam minuere debuit, multiplicauit. In quibus nimirũ uerbis per typum sanctæ Ecclesiæ etiam fidelium dolor exprimit, qui eo amplius gemit, quo malos blandiri conspiciunt, qui iuxta Pauli uocem: Per dulces sermones & benedictiones seducũt corda innocentium. Quæ etiã uerba ad considerandam subtilius mentem fidelium rectè referuntur. Qui esse sine amaritudine nesciunt, etiã si in hoc mundo prosperari uideantur. Quibus cùm aduersitas euenit, eum quem inuenit, ingeminat dolorẽ. Vnde rectè dicitur: Nunc quoq;. Iut apertè monstretur: quia electorum mens sine amaritudine & in prosperitate nõ fuerit. Bene autem dicitur: Et manus plagæ meæ aggrauata est super gemitũ meũ. Manus quippe plagæ est fortitudo percussionis. Primã nanq; percussionẽ si nam electi considerãt: quia à conditoris sui uisione diuisi sunt: quia nequaq; illuminationis intimæ claritate perfruũtur, sed in præsentis uitæ exilio quasi in cæcitatis loco relegati gemunt. Semper ergo habẽt in hac manus plagæ gemitum suum. Sed cùm adhuc etiã aduersa in hac uita accidunt, manus plagæ eorũ etiã super gemitũ grauatur. Erat enim plagæ gemitus etiã cùm præsentis uitæ aduersa deessent. Sed amaritudo primæ percussionis, ex tentatione crescit aduersitatis. Dicit ergo: Et manus plagæ meæ aggrauata est super gemitũ meũ: quia inditũ quẽq; in hac uita aduersitas nõ lętũ perculit, sed in eo dolorẽ uulneris multiplicauit. Fit tamẽ mito omnipotẽtis Dei moderamine, ut eũ in hoc mũdo mẽs iusti aduersitatib. plus laborat, autoris sui cõtẽplandam faciẽ amplius sitiat. Vnde hic aptè subiũgit:

Quòd electi dum Deum cognoscunt per fidem, desiderent uidere per speciem: & cùm fidei oculis eum præsentem angelis quasi in solio suo intuentur, inueniunt apud ipsum causas rationabiles et iustas quæ extrinsecus uidetur iniustè. Ca. XII.

Quis mihi tribuat, ut cognoscã & inueniam illũ, & ueniã usq; ad soliũ eius? Electus quisque nisi Deũ cognouisset, utiq; nõ amaret. Sed aliud est cognoscere per fidẽ, atq; aliud per speciẽ: aliud inuenire per credulitatẽ, aliud per cõtemplationẽ. Ex qua re agit, ut electi omnes eum quẽ fide cognouerũt, uidere quoq; per speciẽ ãhelent. Cuius amore flagrantes æstuant: quia eius dulcedinis suauitatẽ iam in ipsa suæ fidei certitudine degustãt. Quod bene ille in Geraseno regione sanatus à dæmonibus designat, qui uult abire cũ Iesu: sed ei à magistro saluris dicitur, Redi in domum tuã, & narra quãta tibi fecerit Deus. Amanti enim adhuc dilatio imponit, ut ex dilati amoris desiderio, meritũ retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in sua cellitudine manet occultus, ut et quiddam mõstrando de se, occulta nos inspiratione in suo amore succendat, & tamẽ in abscondendo manifestatis suæ gloriam, amoris sui uim per æstũ desiderij augeat. Nisi enim sanctus uir uidere hunc in sua maiestate quæreret, nõ utiq; subinferret: Et ueniam usq; ad soliũ eius. Quid nanq; est soliũ Dei, nisi illi angelici spiritus, qui Scriptura teste, throni uocati sunt? Qui ergo usq; ad solium Dei uenire uult, quid aliud ẽ interesse angelicis spiritibus cõcupiscit; ut nulla iam defectiua temporũ mõẽta sustineat,

A Rom. 16. 18

B

C

D Luc. 8. 39

sustineat, sed ad permanentem gloriam in cõtemplatione æternitatis exurgat. Quæ tamẽ uerba etiã in hac uita positis iustis cõueniunt. Nam cùm cõtra uotum suum atq; desiderium quodlibet agi cõspiciunt, ad occulta Dei iudicia recurrunt, ut in eis uideant quia inordinate intus non dispon̄tur, quod inordinatum foris currere uidetur. Cùm enim præsidentem angelicis spiritibus creatorem omnium, fidei oculis cõtemplantur, ad eius nimirum solium ueniunt. Et quia cõsiderant quoniam is qui mirẽ angelos regit iniustè homines non dispon̄it, profectò inueniunt causales rationes & iustæ sint, dum ipsę causæ extrinsecus uideantur iniustæ: dumq; id humiliter faciunt, semetipsos sæpe in sua uoluntate reprehendunt, sua in se nonnunquam uota dijudicant, dũ meliora esse ea quæ dispon̄t cõditor, pẽsant. Vnde bene adhuc subdit:

A Mens etenim quãlibet iusti, si ab omnipotẽte Domino districtè iudicat, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum uerbis hoc quoq; intelligendũ est, q̃ sanctus uir dũ Dei fortitudinẽ deuitat, quid eius aliud q̃ infirmitatem desiderat? Et scriptũ est: Quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus. Vnde & protinus adiũgit: Proponet equitatẽ contra me, & peruenient ad uictoriã iudicium meũ. Quis enim alius nisi mediator Dei & hominum homo Christus Iesus æquitatis nomine desig-
B natur? de quo scriptũ est: Qui factus est sapiẽtia nobis a Deo, & iustitia. Quæ scilicet iustitia dũ in hunc mundum contra uias peccatorũ uenit, antiquũ hostẽ uincimus, à quo capti tenebamur. Dicat ergo: Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suę mole me premat: proponat æquitatẽ cõtra me, et peruenient ad uictoriã iudiciũ meũ: id est, ad rederguendas uias meas incarnatũ filiũ mittat, & tunc insidiantẽ aduersarũ per absolutionis meę iudiciũ uictor excludã. Si enim in diuinitatis fortitudine sic unigenitus filius inuisibilis maneret, utnil de nostra infirmitate susciperet, infirmus homo ad eũ inuenire accessum gratiæ quando potuisset? Cõsiderat̃ quippe pondus eius magnitudinis opprimeret potius q̃ iuuaret. Sed fortis super omnia, apparuit infirmus inter omnia, ut dum nobis ex assumpta infirmitate cõgruere, ad permanentẽ nos suã fortitudinẽ eleuaret. In altitudine enim sua diuinitas à nobis utpote paruulis apprehẽdi non potuerat, sed struait se hominibus per † humilitatẽ, & quasi in iacẽtẽ ascendimus: surrexit, & leuati sumus. Vnde hoc quoq; mox subdit̃, per quod diuinitas inuisibilis atq; incõprehensibilis demõstret̃. Nam sequitur:

C *dicit, humanitatem*

1. Cor. 1

Ibidem

D

Quòd qui subtile Dei iudicium intuetur, amaritudine pœnitentiæ seipsum persequitur. Cap. XIII.

POnã corã eo iudiciũ, & os meũ replebo increpationibus.] Corã Deo iudiciũ ponere, est intra secretũ mẽtis per fidei cõtemplationẽ ad tremendũ examen maiestatis illius, oculos nostræ cõsideratiõis aperire, quid peccator homo mereatur attendere, & occultus nũc & tacitus iudex q̃ terribilis pòst appareat cõsiderare. Ex qua re agitur ut ad cognitionẽ sui anima subtilius reuocẽt, et quo occultũ iudicẽ fuũ magis terribilẽ uideat, eo de suis actibus formidolosius angustẽt. Anxiè trepidat, culpas suas lamẽtis insequit, pœnitẽdo increpat, qualẽ fuisse se meminit. Vndenunc quoq; pòst quã dictũ est: Ponã corã eo iudiciũ, re ctè subiungit: Os meũ replebo increpationibus. Qui enim sibi in cõspectu Dei iudicũ ponit, os suũ increpationibus replet: quia dũ subtile examen tremendi cõtra se iudicis cõtemplatur, amarę se pœnitentiæ inuectione persequitur. Sæpe autẽ dum culpas nostras pensare negligimus, quæ earum re prehensio in iudicio sequatur, ignoramus: dũ uerò eas pœnitendo persequimur, quid nobis de eis iudex in suo examine dicere possit, inuenimus. Vnde adhuc aptè subiungit: Vt sciã uerba quæ mihi respondeat, & intelligã quid loquaꝛ mihi.] Tũc enim culpas plangimus, cùm pensare cœperimus. Sed tũc subtilius pensamus, cùm sollicitius plangimus, atq; ex lamentis in corde nostro pleni us nascũr, quid peccatibus diuina districtio minatur, quæ erunt illa reproborũ impropeꝛia, qui terꝛor, quæ implacabilis maiestatis animaduersio. Tãta em tũc Dominus reprobis iratus dicit, quanta eos pati ex æquitate permiserit. Quæ nimirum uerba animaduersionis illius, iusti dũmodo sollicitè metuũt, euadũt. Sed qs in illo examine inueniri iustus ualeat, si secũdũ iuæ fortitudinis maiestatẽ, uitã hominũ discutiat Deus? Aptè ergo subiũgit:

Quòd nihil nobis fortitudo diuina prodesset, nisi nobis per assumptam humanitatem congrueret. Cap. XIIII.

NOlo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.]

ubiq; totus est, et cernens cuncta nõ cernitur, tãto magis metuẽdus est, quãto inuisibilis permanẽs, de nostris actibus quãdo & quid decernat ignora tur. Quæ tamen uerba intelligi & aliter possunt. Ad orientẽ quippe imus, cũ mentẽ in cõsideratione maiestatis eius attollimus. Sed nõ apparet: quia qualis in natura sua est, à cogitatione mortali uideri non præualet. Si ad occidentem, non intelligam eum. Ad occidentem imus, cũm subleuatum in Deo cordis oculum, sed ipsa immensita te luminis reuerberatum, ad nosmetipsos reducimus, & lassati discimus ualde super nos esse quod quærebamus, nostramq; mortalitatem cõsideran tes, indignos nos adhuc esse deprehendimus, qui immortalem uidere ualeamus. Si ad siniſtrã, quid agam? Non apprehendam eum. Ad siniſtram ire, est peccatorum delectationibus consentire. Et ni mirum constat, quia Deum apprehẽdere non ualet, qui adhuc in delectatione peccati per siniſtrã iacet. Si me uertam ad dexteram, non uidebo illum. In dexteram proculdubio uertitur, qui de uirtutibus eleuatur. Sed Deum uidere nõ ualet, qui priuata lætitia de bonis actibus gaudet: quia in eo cordis oculum tumor elationis premit. Vnde be-
Deut.17 ne aliàs dicitur: Non declines ad dexteram aut ad siniſtram. In quibus cunctis plerunq; se anima discutit, nec tamen plenè deprehẽdere se metipsam ualet. Vnde hic apte subdit: Ipse ueró scit uiam meam.] ac si patenter dicat: Ego me & districtè discutio, & perfectè scire non possum: & tamen ille quem uidere non ualeo, uidet subtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: Et probabit me quasi aurum quod per ignem transit.] Aurum in fornace ad naturæ suæ claritatem proficit, dum sordes amittit. Quasi aurum ergo quod per ignem trãsit, probatur animæ iustorum, quibus exustione tribulationis & subtrahuntur uitia, & merita augentur. Nec elationis fuit, q; sanctus uir in tribulatione se positũ auro cõparauit: quia qui Dei uoce iustus ante flagella dictus est, non idcirco tentari permissus est, ut in eo uitia purgarentur, sed ut merita cresce rent. Aurum uerò igne purgatur. Minus ergo de se æstimauit ipse quam erat, dum tribulationi traditus, purgari se credidit, qui purgandum in se aliquid non habebat. Sciẽdum uerò est, quia quamuis de se humilia sentiat animus iustorũ, ea tamen quæ agunt, quãm sint recta conspiciunt, sed de eorum rectitudine nõ præsumunt. Vnde adhuc subditur: Vestigia eius secutus est pes meus. Viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. Amanda tis labiorũ eius non recessi, & in sinu meo abscondi uerba oris eius.] Sed in his omnibus an se esse aliquid existimet, uideamus. Sequitur:

Quòd solus Deus principaliter & immobiliter est, de quo per Moysen dictũ est, Qui est, misit me ad uos. Cap. XVI.

IPse enim solus est.] Qua sententia subiuncta ostendit: quia in tot bonis quę egerat, nil esse se credidit. Sed hæc ipsa superius uerba repetẽtes, ut possumus perstringamus. Vestigia eius secutus est pes meus. Quasi quidam nãq; gressus Dei sunt quas cernimus operationes eius, quibus bonus quisq; malusq; regitur, quibus iusti insuſtiq; suis ordinibus disponuntur, quibus & subiecẽtus quisque ad meliora quotidie ducit, & aduersus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirũ gressibus, ppheta dicebat: Visi sunt gressus tui Deus. Nos itaq; cùm uirtutem longanimitatis atq; pietatis eius intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quàm gressuũ eius uestigia sequimur? quia extrema quæ dã eius operationis imitamur. Hæc enim patris sui uestigia ueritas admonebat imitari, cũ diceret: Orate pro persequentibus & calumniãtibus uos, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suũ oriri facit super malos et bonos. Potest tamen beatus Iob qui certa fide dixerat, Scio q; redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, sic in futura operatione incarnandæ sapientię intendere, sicut nos eiusdem sapientiæ iam præterita opera per fidem uidemus, q; mediator Dei & hominũ benignus ad tribuendũ, humilis ad sustinendũ, patiens ad exemplũ præbendũ fuerit. Cuius nimirũ uitam dum beatus Iob superno spiritu repletus, sollicita intentione conspiceret, futurã manſuetudinis illius humilitatẽ præuidens, quasi ad exemplũ sibi proposituũ recurrit, ut quicquid in hac uita ageres, ad imitationis illius uestigia ligaret, quatenus qui occultæ dispositionis eius sublimia uidere nõ poterat, quasi in terra conspiciens ad imitationem eius uestigia teneret. De quibus eius uestigijs per Petrum dicitur: Christus passus est pro nobis, uobis reliquẽs exemplũ, ut sequamini uestigia eius. De quo adhuc subditur: Viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.] Custodit etenim & non declinat, qui hoc ubi intendit operatur. Custodire quippe per intentionem, est non declinare per operationem. Hæc nanq; est sollicitudo iusti nõ, ut actus suos quotidie iuxta uias ueritatis examinent, & eas sibi in regulã proponentes, à rectitudinis carũ tramite nõ declinẽt. Super semetipsos quippe quotidie ire contẽdunt, & q; in uirtutum uerticem proueluntur, cauta reprehensione dijudicant quicquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos, & totos se illò festinãt trahere, ubi se inueniunt ex parte peruenisse. Sequit: Amandatis labiorũ eius non recessi.] Sicut bene obsequentes famuli dominorũ suorum uultibus semper intenti sunt, ut ea quæ præceperint, festinè audiant & implere contendant: sic iustorũ mentes per intentionẽ suam omnipotenti Domino assistũt, atq; in scriptura eius quasi os eius intuenẽ ut quia per eã Deus loquit omne qđ uult, tãto à uoluntate eius nõ discrepẽt, quãto eandẽ uoluntatẽ illius in eius eloquio agnoscunt. Vnde fit, ut eius uerba nõ per eorũ aures superuacuè transeant, sed hæc in suis cordib. figãt. Vnde hic subdit: Et in sinu meo abscõdi uerba oris eius.] In sinu etenim cordis uerba oris eius abscõdimus, quãdo mandatã illius nõ trãsitoriè, sed implẽdo opere audimus. Hinc est q; de ipsa matre uirgine scriptum est: Maria aũt conseruabat omnia uerba hæc, cõferens in corde

Luc. 2

corde suo. Quæ nimirũ uerba & cũm ad operatio nem prodeunt, in sinu cordis absconsa latẽt, si per hoc quod foris agit, intus agentis animus non ele uatur. Nã cũm conceptus sermo ad opus ducitur, si per hoc humana laus quæritur, sermo Dei in si nu mentis proculdubio non occultatur. Sed nosse uelim beate uir, cur te tanta intentione examines, 18 cur tanta follicitudine astringas. Sequit: Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius.] Nunquid namq; non sunt angeli & homines, cœlũ & terra, aer & maria, cũcta uolatilia, quadrupedia, atq; reptantia? Et certe scriptum est: Gen. 1 Creauit, ut essent omnia. Cũm ergo in rerũ natura tam multa sint, cur beati uiri uoce nunc dicit: Ipse enim solus est? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse, aliud mutabiliter, atq; aliud immutabiliter esse. Sunt enim hęc omnia, sed principaliter nõ sunt: quia in semetipsis minimẽ subsistunt, & nisi gubernantis manu teneant, esse nequaq; possunt. Cuncta namq; in illo subsistunt, a quo creata sunt, nec ea quæ uiuunt, sibimetipsis uitã tribuunt, neq; ea quæ mouentur & non uiuunt, suis nunbus ad motũ ducuntur: sed ille cuncta mouet, qui quædã uiuificat, quædã uerò non uiuificata in extremã est sentiã mirè ordinans seruat. Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumq; essentia rursum ad nihilũ tenderet, nisi eam author omniũ regiminis manu retineret. Omnia itaq; quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moueri, sed in tantũ subsistunt, in quantũ ut esse debeant acceperũt: in tantum mouentur, in quantum occulto instinctu disponuntur. Ecce enim peccator flagellandus est de rebus humanis. Arescit in eius laboribus terra, concutitur in eius naufragijs mare, ignescit in eius fudoribus aer, obtenebrescit contra eum inundationibus cœlum, inardescunt in eius oppressionibus homines, mouẽtur in eius aduersitate & angelicæ uirtutes. Nunquid nam hæc quæ inanimata, uel quæ uiuentia diximus, suis instinctionibus, & non magis diuinis impulsionibus agitantur? Quicquid est itaq; quod exterius sæuit, per hoc ille intuendus est qui hoc interius disponit. In omni igitur causa solus ipse intuendus est, qui princi- Exod. 3 paliter est. qui etiã ad Moysen dicit: Ego sum qui sum. Sic dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Cũm itaq; flagellamur per ea quæ uidemus, illum debemus sollicitè metuere, quẽ non uidemus. Vir itaq; sanctus despiciat quicquid exterius terret, quicquid per essentiã suam nisi regeretur, ad nihilum tenderet, & mẽtis oculo suppressis omnibus intueatur unũ, in cuius essentiæ comparatione esse nostrum nõ esse est, & dicat: Ipse enim solus est. de cuius mox immutabilitate apte subiungitur:

Quòd sententiam Dei licet quidam deprecando auerterint, hoc ipsum erat apud eius clementiam, ut sic fieri posset.
Caput XVII.

ET nemo auertere potest cogitationẽ eius.] Sicut enim immutabilis natura est, ita immutabilis cogitatione. Cogitationẽ quippe eius nullus auertit: quia nemo resistere occultis eius iudiciis præualet. Nam & si fieri posse quidam qui deprecationibus suis eius cogitationẽ auertisse uidean tur, ita fuit eius interna cogitatio, ut sententiam illius auertere deprecando potuissent, & ab eo acceperẽt quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: Et nemo auertere poterit cogitationẽ eius: quia semel fixa iudicia mutari nequaquã possunt. Vnde scriptũ est: Præceptũ posuit, & non præteribit. Et rursum: Cœlũ & terra transibunt, uerba autẽ mea non transibunt. Et rursum: Non enim cogitationes meæ, sicut cogitationes uestræ: neq; uiæ meæ, sicut uiæ uestræ. Cũm ergo exterius mutari uidetur sententia, interius consilium nõ mutatur: quia de unaquaq; re imminutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur. Sequitur:

Quòd etiã quæ cõtra uoluntatẽ Dei fieri uidentur, uoluntati eius non obsistũt. Et quòd eo ordine uolũtas peruersa diabolũ in hoc etiã quòd sanctorũ seruiat, ut purget eos. Ca. XVIII.

ET tanima eius quodcunq; uoluit hoc fecit.] Cùm sit cunctis corporibus exterior, cũctis mẽtibus interior Deus, ea ipsa uis eius qua omnia penetrat, cunctaq; disponit, anima illius appellat. Cuius uidelicet uoluntati nec illa obsistunt quæ contra uoluntatẽ illius fieri uidentur: quia ad hoc nonnunq; permittit fieri etiã quod non præcipit, ut per hoc illud certius impleat quod subet. Apostatæ quippe angeli peruersa uoluntas est, sed tamen a Deo mirabiliter ordinat, ut ipse quoq; eius insidiæ utilitati bonorum seruiant, quos purgant dum tentant. Sic itaq; eius anima quodcunq; uoluit hoc fecit, ut inde quoq; uoluntatem suam impleat unde uoluntati illius repugnari uidebatur. Terreatur ergo uir iustus, & tantæ maiestatis pondus consideransa, infirmũ se esse deprehẽdat. Sed inter uerba hæc percũctari libet, ac dicere: O beate Iob inter tot flagella positus, cur adhuc aduersa formidas? Iam tribulationibus cingeris, iam innumeris afflictionibus angustaris. Malum timeri debet, quod necdum susceptũ est: tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce uir iustus nostris inquisitionibus satisfacies adiungit: Cùm expleuerit in me uolũtatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.] ac si apertè dicat: Iam perpendo quæ patior, sed adhuc formido quæ pati possum. Expletenim in me uoluntatem suam: quia multis me persecutionibus affligit. Sed multa similia præstò sunt ei: quia si ferire cogitat, adhuc intuenti ubi plaga crescat. Hinc itaq; pensandum est quãm pauidus ante flagellum fuit, qui etiam percussus adhuc metuit ne feriatur. Incomprehẽsibilem quippe uim ei inesse considerans & potestatis & examinis, esse uir iustus noluit nec de flagello securus. Vnde adhuc metuẽs adiungit: Et dicit ero à facie eius turbatus sum, & considerans eũ timore sollicitor.] Bene a facie Domini turbatur, qui terrorem maiestatis illius cordis sui obturibus proponit, & eius rectitudinis pauore cõcutitur, dum se reddendis rationibus conspicit idoneum non esse, si districtè iudicetur. Rectè autem dicitur: Et cõsiderans eũ, timore sollicitor: quia diuinæ an-

maduersionis uim cõsiderat, minimè quisq; cõsiderat, minime formidat, & tanto magis in hac uita quasi securus est, quanto à cõsideratione interne districtionis alienus. Semper etenim iusti uiri ad cordis secretariũ redeũt, uim occultę districtionis intuentur, maiestatis intime iudicio assistunt, ut eo magis quandoq; securi sint, quo hic q; diu uiuerẽt, securi esse noluerũt. Nam malorũ mentes cũ renuũt cõsiderare quod timeãt, ad hoc quãdoq; gaudentes peruenĩũt, quod timẽtes nullo modo euadãt. Sed ecce de beato Iob nouimus, q; crebris Dei sacrificijs dedit us, q; hospitalitatibus, q; indigentiũ pauperũ impẽsius, q; suis etiã subditis humilis, q; si bi aduersantib; benignus fuit, & tamẽ tot flagella susceꝑit, nec iam securus extitit inter flagella: sed adhuc metuit, adhuc diuinę districtionis uim considerans contremiscit. Quid nũc itaq; miseri, quid peccatores dicemus, si sic timet qui sic egit? Sed tanti timoris pondus an à semetipso habeat, inno
20 tescat. Sequit: Deus molliuit cor meũ, & omnipotẽs conturbauit me.] Ex diuino munere cor iusti molliri dicit: quia superni iudicij timore penetrat. Molle est enim quod penetrari potest, durum quod penetrari nõ potest. Vnde per Salomo
Prou. 28 nem dicit: Beatus homo qui semper est pauidus, qui uerò mẽtis est durę, corruet in malũ. Virtutem ergo sue fortitudinis non sibi, sed authori tribuit, qui ait: Deus molliuit cor meũ, & omnipotens cõ turbauit me. Non autẽ secura, sed perturbata sunt corda bonorũ: quia dũ futuri examinis põdus cõsiderant, quietẽ hic habere non appetũt, securitatem suam districtionis intime cõsideratione perturbant. Qui tamen inter ipsa timoris supplicia se pe animũ reuocant ad dona, & ut semetipsos con solatione refoueant, inter hoc quod metuunt, reducunt oculum ad bona quę acceperunt, ut spes subleuet, quem timor premit. Vnde & sequitur:

Quòd in corda iustorum in ipso orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt, & eas polluunt. Cap. XIX.

NOn enim periꝰ propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.] Ille enim in flagello positus, à salute corporis propter imminentes tenebras perit, qui idcirco pro transactis percutitꝰ, ut à futuris supplicijs absc̃ondatur. Flagella quippe bonorũ aut uitia perpetrata purgant, aut ea quę poterant perpetrari futura deuitant. Beatus aũt Iob quia in flagello positus, nec à peccatis præcedentibus purgabat, nec ab imminentibus tegebat, sed eius tantũmodo in flagello uirtus augebatur, fiducialiter dicit: Non enim peꝰ propter imminentes tenebras, nec faciẽ meam operuit caligo. Qui enim semper diuinæ formidinis pondus aspexit, eius cordis faciem caligo pec cati nõ operuit. Et is quem supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras nõ amisit. Et notandum quod ipse priora denuncians, nequaq; ait: Faciem meam non tetigit, sed non operuit caligo. Sæpe enim etiam corda iustorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt: sed dum A citius manu sanctæ discretionis abigũtur, festinẽ agitur ne cordis faciẽ caligo operiat, quæ hanc ex illicita delectatione tangebat. Nam sæpe in ipso orationis sacrificio importunè se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere uel maculare ualeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Vnde Abraham cùm ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aues pertulit, quas studiosè, ne oblatum sacrificiũ raperẽt, abegit. Sic nos cùm in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immũdis hoc uolucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiãt quod mẽs nostra offerre se Domino utiliter sperat. Sequitur: Gen. 15

Caput uigesimum quartum textus beati Iob.

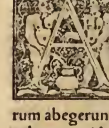

B omnipotente non sunt 21
absc̃ondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius. Alij terminos transtulerũt, di ripuerũt greges, & pauerunt eos. Asinũ pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem uiduæ. Subuerterunt pauperum uiam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediũtur ad opus suum, uigilantesq; ad prędam præ parant panem liberis. Agrum non suum demetunt, & uineam eius quem ui oppressérant, uindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimẽtum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes uelamen, amplexantur lapides. Vim fecerũt deprædantes pupillos, & uulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absq; uestitu & esurientibus tulerunt spicas. Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem uerò erit quasi fur. Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me uidebit oculus, & operiet uultum suum. Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Le-

uis

uis est super faciē aquæ. Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uias uinearū. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & usq; ad inferos peccatum illius. Obliuiscatur eius misericordia. Dulcedo illius uermes. Non sit in recordatione, sed conteratur sicut lignum infructuosum. Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & uiduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet uitæ suæ. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia: oculi autem eius sunt in uijs illius. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere an te Deum uerba mea?

Quòd omnipotentem Deum fideles quiq; & sciunt per fidem, & nesciunt per speciem. Magnoq; moderamine attendendū est, in naturæ circumscriptione non plus sapere quàm oportet sapere. Cap. XX.

A B omnipotente non sunt abscondita tēpora: qui aūt nouerunt eum, ignorant dies illius.] Quid dies Dei, nisi ipsa eius æternitas appellantur? quæ nonnunq; unius diei pronunciatione exprimitur, sicut scriptū est: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Nonnunq; uerò pro sua longitudine, dierū multorū appellatione signatur, de quibus scriptū est: In seculū seculi anni tui. Nos itaq; intra tempora uoluimur, per hoc q̄ creatura sumus: Deus aūt quia creator est omniū, æternitate sua tempora nostra cōprehendit. Ait ergo: Ab omnipotente non sunt abscondita tempora: qui aūt nouerunt eū, ignorāt dies illius. Quia ipse quidem nostra cōprehensibiliter cōspicit, nos aūt ea quæ eius sunt cōprehendere nullatenus ualemus. Sed natura Dei cùm simplex sit, mirandum ualde cur dicit: Qui nouerūt eū, ignorāt dies illius. Nec enī aliud ipse, atq; aliud dies eius sunt. Deus nāq; hoc est quod habet. Æternitatē quippe habet, sed ipse est æternitas. Iucem habet, sed lux sua ipse est. claritatē habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere. quid est itaq; dicere, Qui nouerūt eū, ignorāt dies illius: nisi quia & qui cognoscunt eū, adhuc nesciunt: nam & qui iam eū fide tenent, adhuc per speciē ignorant. Et cùm ipse sibi sit æternitas, quē ueraciter credimus qualiter tamen sit ipsa eius æternitas, ignoramus. In hoc namq; quod de diuinæ naturæ potentia audimus, ea nonnunq; cogitare consueuimus, quæ per experientiā scimus. Omne enim quod cœpit & desinit, initio & fine concluditur. Quòd si mora aliquantula differt ut finiatur, longū diciturin qua uidelicet longinquitate cùm quisq; mentis oculos reducit retrò per memoriā, tendit antè per expectationē, quasi per spatiū temporis dilatat in mente. Cumq; audit æternitatē Dei, humano more intendēti animo longa uitæ spatia proponit, in quibus metiatur semper & quid abit retrò quod retineat in memoria, & quid antè restat, quod expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatē necdū cognouimus. Ibi quippe est quod nec initio incipit, nec fine terminatur, ubi nec expectatur quod ueniet, necp; percurrit quod debeat recordari, sed est unum quod semper esse est. Quod & si nos & angeli cū initio esse uidere incipimus, esse tamē hoc fine initio uidemus, ubi sic semper fine fine esse est, ut nunquā se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicētur quæ sunt, & longa fiant. Nā & si per prophetiæ spiritū dictū est: Domine qui regnas in æternū, & in seculū, & adhuc: more sacri eloquij, humano modo spiritus hominibus est locutus, ut ibi adhuc diceret, ubi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas non habet, quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, ut pars alia succedat, sed totū simul esse est, & nil deest quod cernat: in qua omne quod est, animus uidet, & tardum non esse, & longū esse. Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis uidere aliquid q̄ uidemus. Dicatur igitur rectè: Qui aūt nouerunt eum, ignorāt dies illius: quia & si iam Deū per fidē nouimus, qualiter tamē sit eius æternitas sine præterito ante secula, sine futuro post secula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, nō uidemus. Beatus itaq; lob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno se scientiæ freno moderatur, ne plus sapiat q̄ oportet sapere, & dies Dei nō posse comprehēdi testificans, ad hæreticorū mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, & quod capere utcunq; non possunt, perfectè se scire gloriantur. Nam sequitur:

Quòd hæretici patrum institua transgrediuntur, & actiuos uitos à ministerio sanctorum auertunt. Cap. XXI.

A Lij terminos transtulerunt, diripuerūt greges, & pauerunt eos.] Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat, qui à sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existūt? Ipsi enim terminos trāsferunt: quia constitutiones patrum præuaricando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Qui greges diripiunt & pascunt: quia imperitos quosq; peruersis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Nam quòd grege nomine imperiti populi designentur, sponsi uerba testantur, qui sponsam suam alloquitur, dicens: Nisi cognoueris te ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregū. id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene uiuendo cognoueris, à cōspectu meæ cō templationis egredere, & imperitorū uitam imita te populorum. Sequitur: Asinum pullorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem uiduæ.] Quos hoc loco pupillos accipimus nisi electos

ctos Dei, in mentis teneritudine positos, qui magna fidei gratia nutriuntur, & patris sui iam pro se mortui faciem necdum uident. Et sunt plerique in Ecclesia, qui quosdam conspiciunt cœlestia appetere, terrena omnia despectui habere, quamuis ipsi in huius mundi laboribus insudent, eis tamen quos ad cœlestia anhelare conspiciunt, de rebus quas in hoc mundo possident, huius uitæ adiutorium ferunt. Et quamuis ipsi agere spiritalia nequeant, ad summa tamen tendentibus ibenter sub fidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est, qui terrenis actibus deseruiens, deportat onera ubibus hominum. Et sæpe cùm hæretici quemlibet talē à sanctæ Ecclesiæ gremio auertunt, quasi pupillorum asinum abigunt: quia cùm hunc ad perfidiam suam pertrahūt, à ministerio bonorum repellunt. Quæ autem uidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occisi uiri sui interim uisione priuata est? Bos autē huius est uiduæ, unusquisq; prædicator. Et sæpe contingit ut hæretici peruersis suis dogmatibus ipsos etiam qui prædicatores uidebantur, trahant. Bouem ergo uiduæ auferūt, cùm de sancta Ecclesia etiam prædicantē tollunt. Vbi rectè est adiunctū: Pro pignore. Pignus nāq; cùm tollitur, aliud quidem est quod tenetur, sed tamen adhuc aliud quæritur. Et plerun ꝙ hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant, ut eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos uiduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicabat rapitur, ut alij sequantur. Ex cuius ruina plerunq; agitur, ut li quoq; sanctæ Ecclesiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus præditi, mites atq; humiles esse uidebantur. Vnde & subditur: Subuerterunt pauperum uiam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.] Pauperta tis namq; nomine, sæpe humilitas designari solet. Et nonnunquam hi qui mansueti atq; humiles uidentur, si seruare discretionem nescīūt, exemplis aliorum cadunt. Sunt uerò nonnulli hæretici, qui populis admisceri fugiunt, sed secessum uitæ secretioris petunt, qui plerunque eos quos inueniunt, eo amplius peste suæ persuasionis inficiunt, quo qua si ex uitæ meritis reuerentiores uidentur. De quibus subditur:

> *Quòd hæretici, ut sanctiores æstimentur, solitariam sibi uitam eligunt: ex sanctorum uerbis suo sensu exponentes, atq; ditioribus suis panem prębent erroris.* Cap. XXII.

23 A Lij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum.] Onager enim agrestis est asinus. Et rectè hoc in loco onagris comparātur hæretici: quia in suis uoluntatibus dimissi, à uinculis
Hier. 2 sunt fidei & rationis alieni. Vnde scriptum est: Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suę attraxit uentum amoris sui. Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui discipline uirtute non excolit, ibi habitat ubi fructus non est. Qui in desiderio animę suę uentum amoris sui attrahit: quia ea quæ ex desiderio scientię in mente concipit, inflare prędalent, non

A ædificare. Contra quos dicitur: Scientia inflat, charitas uerò ædificat. Vnde hic quoque congrue infertur: Egrediuntur ad opus suum. Nō enim Deo, sed suū opus peragunt, dum non rectā dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est: Ambulans in uia immaculata, hic mihi ministrabat. Qui ergo non in uia immaculata ambulat, sibi magis q̄ Domino ministrat. Sequitur: Vigilantes ad prædam præparāt panem liberis.] Ad prędam uigilant, qui uerba iustorum ad sensum proprium semper rapere conātur, ut per hęc peruersis filijs panem erroris parent. De quo uis delicet pane apud Salomonem uerbis mulieris, prauitatis hæreticæ typum gerentis, dicitur: Aquæ furtiuę dulciores sunt, & panis absconditus
B suauior. Sequitur: Agrum non suum demetunt, & uineam eius quem ui oppresserant, uindemiant.] Potest agri nomine, Scripturę latitudo signari, quam hæretici non suam demetunt: quia ex ea sententias longè à suis sensibus diuersas tollunt. Quę uinęę quoque appellatione exprimitur, quia per ueritatis sententias botros uirtutum profert. Cuius uinęę dominum, id est Scripturę sacrę conditorem, quasi ui opprimūt: quia eius sensum in uerbis sacri eloquij inflectere uiolenter conantur, qui dicit: Seruire me fecisti in peccatis tuis, prębuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Et eandem uineam uindemiant, qui ex ea sententiarum botros pro suę intelligentię intentione coacerunt. Potest agri uel uinęę nomine, uniuer
C sa Ecclesia designari, quam peruersi prędicatores demetunt, & authorem eius in membris suis opprimendo uindemiant: quia creatoris nostri gratiam persequentes, dum quosdam de illa quasi racēmi uidebantur rapiunt, quid aliud quàm spicas uel botros animarum tollunt? De quibus adhuc subditur: Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.] Sicut uestimenta corpus, sic bona opera protegunt animam. Vnde cuidam dicitur: Beatus qui uigilat, & custodit uestimenta sua, ne nudus ambulet. Hęretici itaque cùm in quorundam mentibus bona opera destruunt, nimirum uelamina indumentorum tollunt. Bene autem dicitur: Quibus non est operimentum in frigore. Operi-
D mentum quippe ad iustitiam pertinet, frigus ad culpam. Et sunt nonnulli qui in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdam uerò recta opera sequuntur. Qui ergo ex alijs actibus delinquit, atq; ex alijs iustitiam peragit, quid iste nisi in frigore uestitur? Et alget & tegitur: quia ex alio opere fetuescit ad iustitiam, & ex alio frigescit ad culpam. Sed cùm hęretici bona opera talibus subtrahunt, agunt ne in frigore habeāt quo uestiantur. Rectè ergo dicitur: Nudos dimittūt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentū in frigore: ut uidelicet solum culpę frigus interimat, quos calor alterius operis ex parte aliqua tegebat.

Ps. d. 109

Ad prędam uigilant hęretici

Prou. 9

Esa. 43

Apoc. 16

Ibidem

Potest uerò per frigus desiderium, per uestimētū operatio signari. Et sunt plerique qui adhuc peruersis desiderijs æstuant, sed contra se spiritaliter de- 24

certantes,

certantes, rectis sibi operibus repugnant: & bonis actibus tegunt hoc quod sinistrū sibi resultare per tentationē sentiunt. Hi itaq; unde mala desiderant, inde agent: unde autē bona operantur, inde uestiti sunt. Cùm uerò hæretici peruersis allegatio nibus rectæ fidei eis opera subtrahunt, quid agūt, nisi ut hi qui adhuc desideriorum carnalium frigo ra sentiunt, sine bonorū actuū uestimento moriantur? Sequitur: Quos imbres montiū rigant. & non habentes uelamē, amplexantur lapides.] Imbres montiū sunt uerba doctorū. De quibus mon
Psal.120 tibus uoce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Leuaui oculos meos ad montes. Hos itaq; imbres montiū rigant, quia sanctorū patrū fluenta satiant. Velamē aūt, ut iam prædiximus, boni operis tegmē accipi
mus, quo quisq; tegitur, ut ante omnipotētis Dei
Psal.31 oculos, prauitatis eius fœditas operiat. Vnde scriptū est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Quos aūt lapidū nomine, nisi fortes in sancta Ecclesia uiros accipimus? quibus per primū pastorē dicitur: Et tibi dabo tibi lapides uiui superædificabimini. Hi itaq; qui de nullo suo opere confidunt, & ad sanctorum martyrum protectionem currunt, atq; ad sacra eorum corpora fletibus insistūt, promereri se ueniam eis intercedentibus dispereātur. Quid ergo isti in hac humilitate faciūt, nisi quia bonæ actionis uelamē non habent, lapides amplexantur? Sequitur:

Descriptio persecutionis, quam in membris suis sancta Ecclesia ab hæreticis patitur. Cap. XXIII.

VIm fecerunt depræ dantes pupillos, & uulgum pauperem spoliauerūt.] Cùm prosperitatem uitæ prædentis hæretici non habent, infirmis mentibus uerbis blandioribꝰ peruersa persuadēt. Si qua uerò illis prosperitas temporis præsentis arrisērit, etiam uiolenter trahere quos præualent, non desistunt. Pupillorum itaq; nomine designantur hi qui adhuc sunt teneri intra sanctam Ecclesiam constituti, quorum mitam misericors pater moriendo seruauit: qui ad bonam iam intentionem deducti sunt, sed adhuc in bonis actibus nulla uirtute roborantur. Hæretici igitur depræ dantes pupillos uim faciunt: quia contra infirmas fidelium mētes, uerborū & operū uiolentia grassantur. Vulgus autem pauper, est populus indoctus: qui si uerę sapientiæ diuitias haberet, uestimentum suæ fidei nequaquā amitteret. Quasi quidam quippe intra sanctam Ecclesiam senatores sunt uiri doctiores: qui cùm scientiā in corde multiplicant, ueris apud se diuitijs abundant. Sed hæretici uulgum pauper & spoliant: quia dum doctos non præualent, indoctos quoscp̄ uelamine fidei prædicatione pestifera denudant. Sequitur:

25 Nudis & incedentibus absq; uestitu, & esurientibus rulerunt spicas.] Quod ait nudis, hoc replicat absq; uestitu: sed aliud est nudū esse, aliud nudum incedere. Omnis enim qui nec bona nec mala operatur, nudus est & ociosus: qui autē mala agit, nudus incedit: quia sine uelamine boni operis per iter prauitatis pergit. Sunt uerò nonnulli qui ma-

A lum suæ nequitiæ cognoscentes, fatiari pane iustitiæ festinant, percipere sacri eloquij dicta desiderant. qui quoties patrum sententias pro ædificādis mētibus in cogitatione uersant, quasi de bona segete spicas portant. Hæretici igitur nudis & incedentibus absq; uestitu, & esurientibus spicas tollunt: quia suæ quidā ociosi sint, & in nullis se bonis exerceant, seu per iter impudicitiæ absq; uelamine boni operis pergāt, etiam si quando iam ad pœnitentiā redire cupiunt, & pabulum tierbi concupiscunt, eis esurientibus spicas tollunt: quia in eorum mente pernicioſis persuasionibus patrum sententiā destruunt. Nec immeritò spicas signare patrū sententias dicimus, quia sæpe dum per figurata eloquia proferunt, ab eis tegmē literæ quasi aristarum paleas subtrahimus, ut medullā spiritus reficiamur. Sequitur: Inter aceruos eorū meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.] Omnes qui sanctā Ecclesiam persequunt, quid aliud q̄ torcular calcant? quod diuina agi dispositione permittitur, ut animarum botri in spiritale uinum defluant, quæ carne corruptibili exuтæ, ad regna cœlestia uelut in apothecam currant. Nam iniusti dum fustos deprimunt, quasi botros sub pedibus mitunt. Compressi autem botri ad superni conuiui satietatē exuberāt, qui prius quasi in huius æ-
B ris libertate pēdebāt. Vnde Dauid prophetа sanctæ Ecclesiæ afflictionē conspiciēs, psalmum pro torcularibus scribit. Sed omnes qui uitā fidelium persequunt, calcant & sitiunt: quia agendo crude
C lia ferociores fiunt, & impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiūt grauiora facere, quo sam grauia fecerūt. Hæretici aūt cùm per se potestatē persecutionis non habēt, huius seculi potētes commouent, eorumq; mētes ad persequendum trahunt, & qui bus ualent persuasionibus accendunt. Quos cùm crudelia agere contra catholicorum uitam cōspiciunt, quasi in ipso fōlis feruore requiescunt. Bene ergo nunc dicitur: Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt: quia eorum se multitudini adiungunt, quos sam uident grauia agere, & adhuc sitire grauiora. Quorum feruor dum eorum desideria satiat, in eorū actibus, quasi in meridie quiescunt. Sequitur: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.] Quia ciuitates à con
D uentibus populis appellantur, nō immeritò ciuitatum nomine ueræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ, unā catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer uiuunt. Hanc itaq; 26
in Euangelio Dominus conuiuantiū populorum etiam per locorum distinctionem cōcordiam designauit, cùm satiaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turmas uel centenos Matt. 5
discumbere præcepit: ut uidelicet turba fidelium Mar. 5
escam suam & locis distinctis, & moribus con- Luc. 9
iunctā perciperet. Iubilæi quippe requies quin- Ioan.
quagenarij numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis duetur, ut ad centenarium perducatur. quia ergo prius à malo quiescitur operę, ut pōst anima plenius quiescat in cogitatione, alr

quinqua-

quinquageni, alij aũt centeni discumbũt: quoniã A
sunt nonnulli qui iam à prauis actibus habent requiẽ operis, & sunt nonnulli qui à peruersis cogitationibus habent iam requiẽ mentis. Hæretici igitur quia peruersis sæpe huius mũdi potentibus adhærentes, bonorũ sociale uitã atq; concordiam perfequuntur, recte nũc dicitur: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere. Quos recte beatus Iob memorat uiros, quia illos magis hæretici extinguere ambiũt, qui perfectis gressibus per uiã Dei nõ flexe & eneruiter, sed uiriliter currunt. Qui cũm unus perfidiæ ingeri in parvulorũ fideliũ mente cõ spiciũt, semper ad clamorẽ & gemitus redeũt. Vn de & recte dicit: Et anima uulneratorũ clamabit, & Deus inultũ abire nõ patiẽ. Vulnerat quippe anima iustorũ, cũm fides turbatur infirmorũ, qui- B
bus iam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu tabescere. Sed Deus inultũ abire nõ patitur: quia etsi iusto ordine iniustũ aliquid fieri iustè permittit, inultũ tamen abire non finit iniustũ quod iustè fieri permisit: quia & per reproborũ iniustitiã quasdam quas inesse considerat culpas percutit electorum, & tamen æterna iustitia ferire non negligit iniustitiam ferientium. Sequitur:

Quòd hæretici qui bona quæ intelligunt, malè interpretando peruertunt, & facere contemnunt, postmodum ita dantur in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt, nec hoc ipsum intelligunt, quòd male agunt.

Caput XXIIII.

IPsi fuerunt rebelles lumini.] Plerunq; peruer- C
si & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & tamen sequi desiciunt quę cognoscunt. Lumini ergo rebelles sunt, quia sua desideria sequendo, bonum desiciunt quod nouerunt. Qui ergo nõ per ignorantiam, sed per superbiam delinquunt, elationis suæ scutum iaculis ueritatis obiciunt, ne salubriter in corde ferianẽ. Ex qua uidelicet eorum superbia agitur, ut quia nolunt facere quæ cognoscunt, nec cognoscant iam bona quæ faciant, sed sua eos cæcitas à ueritatis lumine funditùs excludat. Vnde & aptè subditur: Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius.] Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum cæcan-
Rom. 1 tur ut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: Quia D
cum cognouissent Deũ, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. De quibus paulo pòst addit ur: Tradidit illos Deus in reprobũ sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt quem cognouerant, reprobo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nescirent iam pensare mala quæ faciebant. Bene au-
27 tem dicitur: Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Angustior quippe est semita quàm uia. Qui autem bona manifestiora agere contemnũt, nequaquam ad subtiliora intelligenda peruenient. Expectauit aũt omnipotens Deus ut per eius semitas pergerent: sed utinam per eas uel reuerti uoluissent, ut uitæ itinera quæ noluerunt per innocentiam, saltem per pœnitentiam tenerent. Qua in re quanta sint misericordiæ iuscerA ra Dei omnipotentis ostenditur, qui eos quos à se discedentes aspicit, ut reuertantur quærit. Vnde post enumeratas culpas delinquentium, synagogam per uocem prophetiam reuocat, dicens: Er- Hier. 3
go saltem amodò uoca me, pater meus, dux uirginitatis meæ tu es. Sequitur:

Quòd qui in fraterno odio sunt, homicidæ dicantur.

Caput XXV.

MAne primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem, per noctem uerò erit quasi fur.] Cùm homicida in nece proximorũ per noctũrnum maximè silentium soleat grassari, cur hoc in loco mane primo consurgere ad interficiendum egenum & pauperem dicitur, in nocte uerò quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis uerbis literæ dum sibi non congruunt, ad indaganda spiritus secreta reuocamur. In Scriptura sacra mane ali quando aduentus dominicæ incarnationis, aliquando aduentus iam terribilis & districti iudicis, aliquando uerò præsentis uitæ prosperitas poni consueuit. Mane etenim aduentus dominicæ incarnationis extitit, sicut Propheta dicit: Venit Esaiæ 21
mane & nox: quia & nouæ lucis primordia in redẽptoris præsentia fulserunt, & tamẽ à persecutorũ cordib. perfidiæ suæ tenebræ non sunt deterſæ. Rursum per mane aduentus iudicis designat. Vn de per Psalmistam dicitur: In matutinis interficie- Psal. 100
bam omnes peccatores terræ. Sicut & electorum quoq; personam exprimẽs, ait: Mane astabo tibi, Psal. 5
& uidebo. Rursum per mane præsentis uitæ prosperitas designatur, sicut per Salomonem dicitur: Eccles. 10
Væ tibi terra, cuius rex est puer, & cuius principes mane comedunt. Quia enim mane primum diei tempus est, & uesperæ extremum, nequaquã reficiendi sumus de huius uitæ prosperitate quæ præuenit, sed de his quæ in fine diei, id est, in mun di termino sequuntur. Mane ergo comedunt, qui de huius mundi prosperitatibus extolluntur, & dum præsentia uehementer curant, futura non cogitant. Omnis enim qui odit fratrem suum, homi- 1. Ioan. 3
cida est. Mane itaq; primo consurgit homicida, quia in præsentis uitæ gloria peruersus quisq; erigitur, & illorum uitam deprimit, qui dum sequentem gloriam sitiunt, quasi fatiari in uespere exqui runt. Prauus etenim quisq; in hoc mundo dignitatem transitoriæ potestatis arripiẽs, tanto se acrius ad peragenda mala dilatat, quanto per charitatis uisc era nullum amat. Quotiens enim cogitationibus contra bonos sæuit, totiens innocentium uitam interimit. Qui si disponẽte Deo subitò gloriã acceptæ potestatis amiserit, locum mutat, sed mẽtem nõ mutat: quia ad hoc protinus dilabit, quod subinfertur: Per noctem uerò erit quasi fur.] 28
In nocte quippe tribulatiõis atq; deiectionis suæ, & si exerere crudelitatis manum non ualet, eis tamen quos præualere conspicit, consilia peruersitatis præbet. Huc illucq; discurrit, & quæq; potestatis in bonorum læsionem suggerit. Qui rectè quasi fur dicitur, quia in ipsis suis peruersis consiliis me tuit ne deprehendatur. Qui ergo contra egenum

&

& pauperē mane homicida est, per nocte quasi furabsconditur: quia peruersus quisq; qui in prosperitate uitæ præsentis humilium uitam deprimēdo interimit, in aduersitate atq; deiectione positus, per inopia cōsilia latenter lædit, atq; id quod per se explere non ualet, adhærendo huius mundi potentibus exercet. Sequitur: Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me uidebit oculus.] Hoc etiam iuxta literam nil obstat intelligi: quia qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras exquirit. Sed quia contra hæreticos sententia promitur, dignum est ut hoc quod dicitur, 2.Cor.4 mystice sentiatur. Nam Paulus ait: Non enim sumus sicut plurimi adulterātes uerbum Dei. Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed uoluptatē quærit. Et peruersus quisq; ac uanæ gloriæ seruiens, recte adulteri uerbū Dei dicitur: quia per sacrū eloquiū non Deo filios gignere, sed suā scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, tolupitati magis q̄ generationi operam impendit. Vbi & aptē subditur: Nō me uidebit oculus. quia adulterium quod in mente agitur, ualde est difficile ut ab humano usu penetretur. Quod peruersa mens tanto securius perpetrat, quanto se ab hominibus uideri nō metuit quos erubescat. Sciendum quoq; est, quia sicut is qui adulterium facit, carnem alienæ coniugis sibi illicitè coniūngit: ita omnes hæretici cum fidelem animam in suo errore rapiunt, quasi confugem alienā tollunt: quia uidelicet mens Deo spiritaliter inhærens, & ei quāsi in quodam amoris thalamo cōiuncta, cum peruersis persuasionibus ad prauitatem dogmatis perducitur, quasi aliena coniunx à corruptore maculatur. Bene aūtē subditur: Et operiet uultum suum.] Ideirco faciem suam adulter operit, ne cognoscatur. Omnis aūtem qui sentiendo uel agendo nequiter uiuit, uultum suū operit: quia ad hoc peruersitate dogmatis uel operis tendit, ut ab omnipotente Deo in iudicio recognosci non possit. Vnde quibusdam in Matth.7 fine dicturus est: Nunquam noui uos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Quid autem ultus cordis humani est, nisi similitudo Dei? Quem uidelicet uultum peruersus operit, ut cognosci ne queat, cum uitam suam uel malis actibus, uel perfidiæ errore cōfundit. Sed talis quisq; cum prospe ritate uitæ præsentis iustos fulciri cōspicit, eis peruersa suadere minimè præsumit: si qua uerò illos procella aduersitatis inuenerit, ad uerba protinus pestiferæ persuasionis erumpit. Vnde & subditur: Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.] Quid namq; hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ designantur, in quibus habitamus, cum tractando quid agimus? Vnde cuidam sanato dicitur: Vade Luc.8 in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit: id est à peccati iam uitio securus ad conscientiā reuertere, & in uocem prædicationis excitare. Iusti itaq; cùm in præsenti seculo die prosperitatis clarescunt, eis errorum magistri peruersa suadere metuunt. Sed consilia exquirunt, deiectionem prosperitatis eorū summopere præstolantur, ut aduersitatis tenebris eorum mentes suadendo perfodiant, quibus prosperē uigentibus peruersa loqui minimè audebant. quos mox in aduersitate ut uiderint, exurgūt, & nō nisi ex peccati merito talia illos perpeti asserunt, quia solam præsentis uitæ gloriam diligētes, flagellum damnationem credunt. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes exipsa eorum corrumpere aduersitate moliuntur. Bene aūtem dicitur: Sicut in die condixerant sibi. quia etiam iustos conspicerent prosperitatis luce clarūisse, quo niam loqui non poterant, ad maligna sōlummodo contra eos consilia uacabant. Siue autem 29 hæretici siue peruersi quilibet, cùm iustos in deiectione conspiciunt, gaudent: cùm uerò eos ad regendæ potestatis uiderint culmen erumpere, per turbantur, metuunt, afflictionibus tabescunt. Vnde & subditur: Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Iniqui semper afflictionem fidelium expectant, eosq; in tribulatione uidere desiderant. Et in tenebris domos perfodiūt, dum eor innocentium, sed tamen infirmorum, de iectionis tempore pessima collocutione corrumpunt. Sed plerunq; cōtingit ut dum bonos quosq; in deiectione conspiciunt, subitò occulta dispensatione diuina iustus quisq; spiritum qui uidebatur oppressus, aliqua seculi potestate fulciatur, eiq; prosperitas uitæ præsentis arrideat, quæ prius aduersitatis tenebræ premebant. Quam nimirum prospe ritatē illius cùm peruersi conspiciūt, sicut dictum est, perturbantur. Mox enim ad corda sua redeūt, ante mentis oculos reuocant quicquid se perueresse egisse meminerunt, uindicari in se omne uitium formidant: & utide lucet ille qui potestatem suscepit, inde peruersus quisq; qui corrigi metuit, in tristitia tenebrescit. Bene ergo dicitur: Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Aurora quippe mēs iusti est, quę peccati sui tenebras deserens, ad lucem iam erumpit æternitatis, sicut de sancta quoq; Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ Can.6 progreditur quasi aurora consurgēs? Quo igitur iustus quisq; iustitiæ luce irradians, in præsenti uita honoribus sublimatur, eo ante peruersiorū oculos tenebræ mortis fiūt: quia qui peruersa se egisse meminerunt, corrigi pertimescūt. Semper namq; desiderant in suis prauitatibus relaxari, incorrecti uiuere, & de culpa gaudium habere. Quorum ipsa lethalis lætitia cōuenienter exprimitur, cùm protinus subinfertur: Et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Peruersa etenim mente gaudēnt in facinoribus, per culpam suam quotidie ad supplicium trahuntur, & securi sunt. Vnde & per Salomonē dicitur: Sunt impij qui ita securi sunt, quasi Eccl.8 iustorum facta habeant. De quibus rursum scriptum est: Qui lætātur cùm male fecerint, & exul- Pron.2 tant in rebus pessimis. Sic itaq; in tenebris quasi in luce ambulant: quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos lux iustitiæ circūfundat. Vel certe quia tenebræ uitam præsentē non inconuenienter exprimunt, in qua alienæ conscientię non uidentur.

Lux uerò nostra, patria æterna est: in qua dum uul tus aspicimus, corda in nobis nostra uicissim uide mus. Iniqui autem quia uitam præsentem iam dili gunt, atq; hæc exili temporis comple ctuntur, ac si iam in patria regnent, recte dicitur: Sic in tenebris quasi in luce ambulant: quia sic in præsenti cæcita te læti sunt, ac si iam æternæ patriæ luce perfruan
30 tur. Sequitur: Leuis est super faciem aquæ.] A plurali numero ad singularem redit: quia ple runq; unus mala inchoat, & imitando multi subse quuntur. Sed eius principaliter culpa est, qui per uersis sequentibus exempla præbuit iniquitatis. Vnde ad illum redit crebrò sententia, qui author extitit in culpa. Aquæ autè superficies huc illuc q; aura impellitur, & nulla stabilitate solidata passim mouetur. Iniqui igitur mens plus quàm aquæ su- B perficies leuis est: quia quælibet hanc aura tentationis attigerit, sine tarditate aliqua retractatiõis trahit. Si enim cor fluxum cuiuslibet peruersi cogitamus, quid aliud quàm in uento positam aquæ superficiem cernimus? Nunc namq; illum aura fit perbiæ impellit, nunc aura luxuriæ, nunc aura in uidiæ, nunc aura fallaciæ perstrahit. Super faciem ergo aquæ leuis est is, quem quilibet erroris uen tus cùm uenerit impellit. Vnde bene quoq; per
Psal. 82 Psalmistam dicitur: Deus meus pone illos ut rotã, & sicut stipulam ante faciem uenti. Vt rota quip pe ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris missi, dum ea quæ antè sunt negligunt, & ea quæ dese renda sunt sequuntur, ex posterioribus eleuantur, & in anterioribus cadunt. Qui rectè quoq; stipu- C læ ante faciem uenti comparantur: quia irruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt ratione gratuitatis, eleuantur ut corruant, & sæpe eo se ali cuius meriti existere æstimant, quo eos in alta fla tus erroris portat. Sequitur:

Quòd hæretici quia nec in fide Ecclesiæ, nec in uia charita tis ambulant, etsi ab hominibus ad tempus uidentur benedi cti, ipsi tamen maledictione eterna damnãtur. Cap. XXVI.

MAledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uiam uinearum.] Quisquis in uita præ senti recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidẽ in aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hæ reditatis perpetuæ consummatur. Quisquis uerò peruersa agit, & tamen prospera recipit, secq; à ma lis actibus nec donorum largitate compescit, pro sperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Vnde rectè nunc dicitur: Maledicta sit pars eius in terra. Quia etsi ad tem pus benedicitur, in reatu tamen maledictionis te netur. De quo & aptè subditur: Nec ambulet per uiam uinearum. Via namq; uinearum, est rectitu do Ecclesiarum. Qui a in re siue hæreticum siue car nalem quempiam nil obstat intelligi, quia uia uinearum, id est rectitudo Ecclesiarum amittitur, dum uel fides recta, uel rectitudo iustitiæ non te netur. Ille namque per uiam uinearum ambulat, qui sanctæ uniuersalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque à fidei, neque à bonorum actuum rectitudine declinat. In uia quippe uinearum am- A bulare, est sanctæ Ecclesiæ patres uelut dependentes botros aspicere, quorum uerbis dum intendit in labore itineris, amore debriatur æternitatis. Sequitur:

Quòd quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, & ultra modum frigidi, ita cùm calefacere incipiunt, nimij sunt, nec in aliquo habent mensuram. Cap. XXVII.

A Dnimium calorem transeat ab aquis niui um.] Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit. Vnde scriptum est: Sicut frigidam facit cisterna aquã, *Hier. 6* sic frigidam fecit malitiam suam. Quo contrà charitas calor est: quia uidelicet mẽtem accendit quam replet. De quo calore scriptũ est: Abun- *Matth. 24* dabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Et sunt nonnulli qui dum iniquitatem suarum frigora declinant, ad ueram fidem uel ad sanctitatis habitum ueniũt. Sed quia plus quàm necesse est de suis sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt, perscrutari uolunt, ut ratione magis in Deo quàm fide teneantur. Quia uerò humana mens perscrutari non ualet diuina secreta: omne quod ratione perscrutari non possunt, credere contemnunt, & per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. Hi itaq; cùm necdũ crederent, uel adhuc ad iniquitatis opera uacarent, aquæ niuium fuerunt. Sed cùm carnalia facta deferentes, in fide ad quam perducti sunt, plus appetunt perscrutari quàm capiunt: amplius pro fecto calent, quàm calere debuerunt. Bene ergo *Prophetæ nõ* de hoc peruerso quolibet prophetantis duntaxat *optat mala* sententia, non optantis dicitur: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium. ac si aperte dicerẽtur: Qui humiliter sub disciplinæ uinculo non restringitur, ab infidelitate sua, uel peruersi operis frigore, per immoderatam sapientiam in errorem labitur. Vnde bene quoque egregius prædicator discipulorum suorum cordibus hunc exquisitæ sapientiæ nimium calorem deuitãs, ait: Non plus *Rom. 12* sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ne fortasse nimius calor interimeret, quos prius aquæ niuium, id est, infidelitas uel torpentium actionum frigora morituros tenebant. Et quia ualde difficile est, ut is qui se sapientem æsti- D mat, mentem ad humilitatẽ reducat, & recta prædicantibus credat, sensumq; suæ peruersitatis abij ciat, rectè subiungitur:

Quòd peccatum usq; ad inferos ducitur, quod ante mortem per pœnitentiam non emendatur. Cap. XXVIII.

ETusq; ad inferos peccatũ illius.] Peccatum quippe usq; ad inferos ducitur, quod ante finem uitæ præsentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. De quo uidelicet pecca- *1. Ioan. 5* to per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mor- *31* tem, non pro illo dico ut roget quis. Peccatum *Peccatum ad mortem* namq; ad mortem, est peccatum usq; ad mortem: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius uenia frustra postulatur. De quo adhuc subditur: Oblitus est cur eius misericordia.] Omni- *Peccatũ usq; ad inferos ducitur*

potentis

potentis Dei misericordia obliuisci eius dicit, qui omnipotētis Dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eū nunc iustū nō timet, postea inuenire non ualet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui ueræ fidei prædicamenta deserit, sed etiam qui in fide recta positus carnaliter uiuit: quia ultio æternæ animaduersionis non euaditur, utrum in fide, an in opere peccetur. nam etsi damnationis dispar est qualitas, culpæ tamen quæ nequaquam per pœnitentiam tergitur, nulla absolutionis suppetit facultas. Sequitur:

A

Quòd carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit uermem doloris, & tota carnalis uoluptas ad putredinem fœtoris feliuat. Cap. XX IX.

DVlcedo illius uermis.] Qui in hoc appetit mundo prosperari, cæteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum cura seculatis in delectatione est, & quies in labore. Valde eternim fatigatur, si desit cura seculi qua fatigetur. Quia autem naturæ est uermium, momentis singulis incessanter moueri, non immeritò signatur nomine uermium inquietudo cogitationum. Per uerſæ itaq; mentis dulcedo uermis est: quia inde delectabiliter pascitur, unde per inquietudinem incessanter agitatur. Potest quoque apertius uermis nomine caro designari. Vnde & superius dicitur: Homo putredo, & filius hominis uermis. Luxuriosi igitur cuiuslibet atq; carnis uoluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cùm dicitur: Dulcedo illius uermis. Quid namq; caro, nisi putredo ac uermis? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quàm uermē amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem uermibus potest? Caro itaq; cùm concupiscitur, pensetur quis sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomādum desiderium carnalium appetitum ualet, quàm ut unusquisq; hoc quod uiuum diligit, quale sit mortuum penset. Considerata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur: quia cùm illicitè caro concupiscitur, rabes desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur: Dulcedo illius uermis: quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorem pr . dinis anhelat. Hæc, sicut in huius partis terti . itio promissūm memini, sub bre uitate tran . rri: ut ea quæ in hoc opere sequuntur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulante Deo latius disserantur.

Quies in labore, & fastigatio in quiete

Naturæ est uermium, in assiduo motu incessanter uersari

B

C

D

Libri decimisexti Moralium sancti Gregorij, tertiæ partis Operis totius finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER DECIMUSSEPTIMUS, continuans textum capitis XXIIII. sancti Iob.

Caput I.

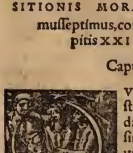

VOTIENS in sancti uiri historia per nouū uolumē eno dare mysterium typicę expositionis aggredimur, opportet ut ex eiusdem uiri uel nomine uel passione significationem mysticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorū more, dum superscriptionē tituli in ipsa postis fronte præfigimus, quia cuius est domus agnoscitur, securius intretur. Crebrò aūt dixisse me memini, quoniā beatus Iob passiones redemptoris nostri, eiusq; corporis, id est sanctæ Ecclesię, & passione sua signauit, & nomine. Iob quippe inter pretaī dolens. Et quis alius in hoc dolēte figuraī, nisi is de quo scriptū est: Verē lāguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit? De quo rursum dicit: Liuore eius sanati sumus. Amici uerò eius, hæreticorū speciē tenent, qui, ut sæpe iam diximus, Deū dum defendere nituntˉ, offendunt. Sanctus ergo uir per uulnera & uerba sic loquaī sua, ut etiā nostra significet, & plerūq; per prophetiæ spiritū uentura narret, præsentia transcendat: nonnunquāuerò sic de præsentibus disserat, ut de futuris retiecēat. Cognita itaq; discretionis huius custodia, cū immutatione uocis illius nostra quoque intelligentia alternet: ut tanto uerius eius sensibus congruat, quāto se & eum eius uocibus immutat. Verbis itaq; præcedētibus sanctus uir per dissertas prudentiæ arte sententias iniqui cuiuslibet culpas protulit, & quàm sit damnanda eius actio expressit. De cuius pœna mox subnēcit, dicēs:

1

Esa. 54

ibidem

Quòd malorum uitam in eo uidet Deus, quòd iudicat in eo quòd non miseretur, ignorat. Cap. II.

NOn sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum. Jn recordationem enim conditoris non reducitur, quisquis usq; ad finem uitæ uitijs subiugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, proculdubio ab iniquitate reuocaret. Eius quippe merita exigunt, ut funditus ab authoris recordatione deleatur. Sciēdum uerò est, quòd recordari Deus nequaquam propriè dicitur. Qui enim obliuiscī non potest, quo pacto recordari potest? sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem quo rum obliuiscimur, elongamur: humano usū & recordari Deus dicitur, cùm dona tribuit: & obliuiscī, cùm in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat, cuncta sine intermissionis alternatione considerat, & recordatur bonorū, quorū tamen nunqȝ obliuiscitur: & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per iudicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen

nunquam deseruit, & quasi nequaquam malos respicit: quorum tamen facta considerat, sed super
Psal.15 Psal.33 hæc damnationis iudicium in ultimis seruat. Hinc enim scriptum est: Oculi Domini contemplantur bonos & malos. Hinc per Psalmistam dicit: Vultus Domini super facientes malæ ut perdat de terra memoriam eorum. Considerat igitur quos puniat, sed eosdem ipsos ante non uidit, quos nescit.
Matth.7 Nam quibusdam in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Miro igitur modo prauorum uitam & intuetur & obliuiscitur: quia quos per districtionē sententiæ iudicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat. Qui quoniam in eius recordationem non ueniunt, quasi infructuosum lignum ex eius iudicio conteruntur. Terra quippe eos temporali sumptu aluit, prædicationis desuper pluuia
Matth.3 infudit. Sed quia eorum uita nequaquam fructum boni operis protulit, iratus hanc agricola abscidit: ut iuxta ueritatis sententiam locum non occupet, quem tenere alius ad fructum ualet. De hoc infructuoso ligno per Ioannem dicitur: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Hoc autem loco ut æterna reprobi supplicia designentur, nequaquam lignum dicitur abscondi, sed conteri: quia uidelicet reprobos mors quidem carnis abscindit, sed pœna subsequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cùm à præsenti uita separatur. Sed in gehenna conteritur, cùm perpetua damnatione cruciatur. Vir autem sanctus, quia districtam peruersi pœnam protulit, protinus ad culpam recurrit: ut ex iniustitiæ immensitate edoceat, quòd tanta eius damnatio non sit iniusta. Sequitur:

A tur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere, nec in ultimis ualet. A uigore enim iam proprio deficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere nō desistit: tamq; à pristino robore lassata, pene ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annisu reprobo obtinere tēporalia conatur. Agere iam peruersa sufficit, sed tamē cogitare uel quæ non agit, nequaq; desistit. Rectè ergo non solum sterilis, sed etiam non parīs dicitur: quia suo sensu, ut diximus, ad bonæ cogitationis prolem, nec cùm infirmata fuerit, fœtatur. Quod tamē intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Vnusquisq; enim prædicator erroris, dum plebē extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profectò
B & ei usum sui laboris impendit, quæ spiritales fructus nequaquam reddit. Bene autem uiduæ non facit, quia uidelicet sanctæ uniuersāli Ecclesiæ, cuius uir aduersa mortis pertulit, uiuere ac deseruire cōtemnit. Viduæ enim benefacere, est in eius quę mortuī uiri sui amore conteritur, consolatione laborare. Vnde & Psalmistæ uoce eadē hæc uidua, Psal.68 sciliceī sanctā Ecclesia, queritur dicens: Consolatem me quæsiui, & non inueni. Tunc solum quippe consolantem inuenit, cùm ex ea morte, quam uir eius pertulit, multos intra semetipsam surgere ad uitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris, huius mundi diuitibus iungitur, qui pro eo quòd terrenis occupationibus incubant, dictorum deprehendere astutias ignorant, & cùm potentes ef
C se exterius ambiunt, peruersæ prædicationis laqueo sine labore capiuntur. Vnde & subditur:

Quòd reprobi infructuosam carnē in huius mūdi deliciis enutriunt, & animā Christo marito uiduā contēnunt. Cap. III.

PAuit enim sterilem, & quæ non parit, & uiduæ bene non fecit.] Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? quæ dum sola præsentia appetit, bona gignere cogitationes nescit. Quæ autem uidua, nisi anima nuncupatur? quam quia fidi conditor coniungere uoluit, ad thalamum utei uirginalis uenit, Psalmista attestante, qui ait: Et
Psal.18 ipse tanquam sponsus, procedēs de thalamo suo. Quæ rectè uidua dicitur: quia eius uir pro ea mortem pertulit, & nunc in cœli penetralibus ab eius oculis occultus, quasi in parte alteritus regionis uti
2 uit. Iniquus ergo sterilem pascit, & uiduæ bene facere negligit: quia carnis desideriis seruiens, curam animæ uitamq; contemnit. Tota namq; intentione omnicq; studio cogitat, quomodo sine ullis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ uitam despicit, quæ uel in morte, uel in beatitudine proculdubio in perpetuum uiuit. Rectè autem cùm dicere tur: Pauit sterilem, protinus adiungitur: Et quæ non parit. Quasdam namq; ex sacra historia fœminas nouimus steriles extitisse, & tamē in tempore extremo peperisse. Caro autem non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dici-

D tur: quia suo fructui non studet, & tamen ad alios ex sua doctrina non nascitur. Vnusquisq; enim prædicator erroris, dum plebē extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profectò sterilem & eam quæ pārere non ualet pascit

Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non cu
Tit. 1 stodit, mẽdax est. Hinc Paulus ait: Confitentur se
nosse Deum, factis autem negãt. Hinc Iacobus di
Iac. 2 cit: Fides sine operibus mortua est. Sed inter hæc
conditor mira dispensatione consilij & culpas re-
spicit, & uiuendi tempora impendit: ut longiora
temporalis uitæ spatia, aut conuersõ fiant in adiu-
torium muneris, aut non conuersõ ad augmen-
tum damnationis. Vnde adhuc subditur:

Quòd multũ timere debẽt hi quos ad pœnitentiã Deus expe ctat, & quòd contemptus clemẽtiæ prouocat ira. Cap. VIII.

DEdit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abu-
titur eo in superbiã.] Quisquis delinquit &
uiuit, idcirco hunc diuina dispensatio in æquitate
tolerat, ut ab iniquitate cõpescat. Sed qui diutius
tolerat ur, nec tamen ab iniquitate compescit, mu
nus quidem supernæ patiẽtiæ percipit, sed reatus
sui uinculis ex ipso se munere arctius astringit. nã
quia accepta pœnitentiæ tempora diuertit ad cul
pam, districtus in ultimis iudex impẽta argumen-
ta misericordiæ cõuertit ad pœnam. Hinc namq;
Rom. 2 per Paulum dicitur: An ignoras quia patiẽtia Dei
ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum
duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas ti-
bi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei,
Esa. 56 Hinc Esaias ait: Puer centum annorum morietur,
& peccator centum annorum maledictus erit. ac
si apertè nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri
in longum trahitur, ut à factis puerilibus corriga-
tur: sed si à peccati perpetratione nec tẽporis lon-
gin quitate compescitur, hæc ipsa uitæ longinqui
tas quam per misericordiam accepit, ei ad cumu-
lum maledictiõis crescit. unde necesse est, ut cũm
nos diutius expectari conspicimus, ipsa prærogã
tæ pietatis tempora, quasi damnationis argumen
ta timeamus, ne ex clementia iudicis crescat sup-
plicium peccatoris, & unde quisq; erípi à morte
poterat, inde grauius ad mortem tendat. Quod id
circo plerunq; agitur, quia nequaquam à præsenti
bus mẽtis oculus separatur. Considerare nãq; pec
cator redẽptoris uias negligit, & idcirco in suis iti
nerib. sine cessatiõe ueteratur. Vnde & subditur:

Quòd peccatores non uias Dei, sed suas suspiciunt. Cap. V.

4 OCuli enim eius sunt in uijs illius.] Vias enim
suas peccator intuetur: quia sola cogitare, so
la cernere nititur, quæ sibi ad commodum tempo
Phil. 2 rale suffragentur. Hinc étenim Paulus dicit: Om-
1. Cor. 11 nes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.
Via namq; elati, superbia: uia raptoris, auaritia:
uia est lubrici, concupiscẽtia carnalis. In uijs ergo
suis iniquus quisq; oculos deprimit: quia solis ui-
tijs ut per hæc animo satisfaciant, intendit. Vnde
Prou. 17 per Salomonem dicitur: Oculi stultorũ in finibus
terræ: quia hoc solum tota cordis intentione con-
spiciunt, per quod ad finem terreni desiderij per-
ducantur. Nequaquam uerõ suæ cõsiderationis
obtutum in terra peccator figeret, si ad sanctia sui
redemptoris itinera nientis oculos leuaret. Vnde
Eccl. 2 per Salomonem rursum dicitur: Oculi sapiẽtis in
A capite eius: quia à uidelicet sapiens quisq; illum to-
ta intentione considerat, cuius se membrum esse
per fidem pensat. Has namq; humanæ cõuersatio
nis uias uidere contemperat, qui dicebat: In man Psal. 118
datis tuis exercebor, & considerabo uias tuas. ac
si aperte spondeat, dicens: Quæ mea sunt, iam ui-
dere refugio: quia per imitationis tuæ uiã pergere
conuertionis gressibus inardesco. Qui enim præ-
senti iam mundo contradicit, amoris excitatione
continua, redemptoris sui uias cordis oculis obij- Viæ redemptoris
cit, ut mens prõspera fugiat, ad aduersa præparet;
nihil quod dẽmuleat appetat, nihil quod deterre-
re creditur, pertimescat, mœrorẽ gaudium depu-
tet, præsentis uitæ gaudia, damna mœroris putet,
abiectionis detrimenta nõ timeat, sed per hæc ma
nentis gloriæ locum quærat. Has etenim uias fe-
quentium mõstrabat oculis ueritas, cũm dicebat:
Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ad has uias tu- Ioan. 12
mentia discipulorũ corda reuocabat, cũm locum
sam gloriæ quærerẽt, fed eiusdem gloriæ iter signo
rarẽrit, dicens: Poteſtis bibere calicem quem ego Matth. 20
bibiturus sum? Confessionis quippe illius cel situ-
dinem à dextris sinistrisq; quæsierant, fed quanta
ad hanc esset itinẽris angustia non uidebant. Vn-
de & eorum mox oculis imitandus passionis ca-
lix obijcitur, ut uidelicet si ad sublimitatis gaudia
tenderẽt, prius uiam humilitatis inuenirent. Quia
igitur considerare peccator uias Dei negligit, sed
solis in quibus carnaliter delectetur intẽdit, rectè
nunc dicitur: Oculi enim eius sunt in uijs illius.
c Sequitur: Eleuati sunt ad modicum, & nõ subsi-
stent.] Iniquorum gloria cũm plerunq; in antio-
rum multitudinem tenditur, ab infirmorum men-
tibus esse longa & quasi stabilis æstimat. Sed cũm
repentinus hanc finis intercipit, breuem procul-
dubio fuisse redarguit, quoniam determinans in-
notescit: quia quod præterire potuit, modicũ fuit.
Eleuant ergo ad modicum, & minimè subsistunt:
quia eo ipso quo uideri alti appetũt, à uera Dei es-
sentia longè per elationẽ fiunt. Subsistere etenim
nequeunt, quia ab æternæ essentiæ soliditate diui
duntur, atq; hanc primam ruinam tolerant, quia
per priuatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc
enim per Psalmistam dicit: Deiecisti eos cum alle Psal. 72
uarentur, quia eo intrinsecus corruunt, quo malè
extrinsecus surgunt. Hanc breuitatem gloriæ 5
temporalis aspiciẽs, iterum dicit: Vidi impium su Psal. 36
perexaltatum, & eleuatum super cedros Libani:
transiui, & ecce non erat. Hinc iterũ ait: Pusillum ibidem
adhuc & non erit peccator. Hinc Iacobus dicit: Iac. 4
Quę est enim uita uestra? Vapor est ad modicum
parens. Hinc propheta breuitatem gloriæ carnã-
lis pensans, denunciat dicens: Omnis caro fœnũ, Esa. 40
& omnis gloria eius sicut flos fœni. Iniquorum
quippe potentia fœni floribus comparatur: quia
nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit: dum a-
pud se extollitur, repentino intercepta fine termi-
natur. Sic namq; auarum flatu in altum stipula ra
pitur, sed casu cõcito ad ima reuocatur. Sic ad nu-
bila fumus attollitur, sed repẽte in nihilum tume-
scendo dissipat. Sic ab infimis nebula densescen-

do se erigit: sed exortus hanc solis radius, ac si non fuerit ablatus, sic in herbarum superficie nocturni roris humor aspergitur, sed diurni luminis subito calore siccatur. Sic spumosæ aquarum bullæ in choanitibus pluuijs excitatæ, ab intimis certatim prodeunt, sed eo celerius diruptæ depereunt, quo inflatæ citius extenduntur. Cumq; excrescunt ut appareant, crescendo peragunt ne subsistant. De ini quis igitur tẽporalis gloriæ elatione tumentibus, sed tamen nulla in hac soliditate durantibus, dicatur rectè: Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. De quibus adhuc subdit: Et humiliabuntur sicut omnia, & auferẽtur.] Sic prouectus esse contemplationis debet, ut ex paucis ad multa, ex multis ad omnia consideranda rapiatur, quatenus gradatim educta proficiat, & transitoria omnia comprehendendo dijudicãs, ipsa pene incompte hensibiliter excrescat. Vnde sanctus uir cùm prauorum gloriam defectumq; discuteret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit, dicens: Humiliabuntur sicut omnia, & auferentur. Omnia profectò terrena. ac si apertè dicat: Stare ullo modo nequeunt, quia ipsa quoq; fugiũt quibus innituntur, dumq; temporalia diligũt, cum his ex temporis uolubilitate percurrunt. Sed quæri potest cùm per Salomonem dicitur: Generatio præterit, & generatio aduenit: terra uerò in æternum stat: cur beatus Iob omnia humiliari asserat, & auferri? Quod tamen facile discutimus, si terra & cœlum uel qualiter transeat, uel qualiter maneat, distinguamus. Vtraq; namq; hæc per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namq; per Paulum dicitur: Præterijt enim figura huius mundi. Hinc per semetipsam ueritas dicit: Cœlum & terra trãsibunt, uerba autem mea non transibunt. Hinc ad Ioannem angelica uoce perhibetur: Erit cœlum nouum, & terra noua. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Cœlum igitur & terra & transit & erit: quia & ab ea quã nũc habet specie per ignẽ tergitur, & tamen in sua sem per natura seruatur. Vnde per Psalmistam dicit: Mutabis ea, & mutabuntur. Quam quidem ultimam commutationem suam ipsis nobis nunc ultissimi dinibus nunciant: quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra à sua specie, hyemali ariditate deficit, uernali humore uiridescit. Cœlum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. hinc ergo fidelis quisque colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem resci, quæ constat nunc assiduè uelut ex defectu reparari.

Ecclꝛ.1

Quæstio

Responsio

Col.7

Matth.24

Apoc.21

Psal.101

Quòd in die iudicij impijs quasi aristis proiectis in ignem, iustitiæ sanctorum quantus fit candor patebit. Cap. VI.

6 INter hæc igitur uir sanctus cùm prauorum cursum conspicit, quanta quandoq; animaduersione deficiant, innotescit, dum protinus subdit: Et sicut summitates spicarum conterentur.] Spicarum quippe summitates, aristæ sunt. aristæ autem coniunctæ in spica prodeunt, sed crescendo paulisper à se hirsutæ & rigidæ diffunguntur. Sic nimirum sic ad huius mundi gloriam praui diuites furgunt. Naturæ enim sibi communione coniuncti sunt, sed contra se uicissim crescendo diuiduntur. Alius quippe alium despicit, & alter in alterũ inuidiæ facibus ignescit. qui ergo ex tumore mentis à charitate unitatis se separãt, quasi aristarum more contra se rigidi stant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, nisi aristas quasdam generis humani? qui dum contra se superbiunt, sed bonorum uitam unanimiter affligunt: aduersum se quidem diuisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta prosiliunt, grana latent: quia & reproborum potentia eminet, & electorum gloria nõ apparet. Illi se honorum fascibus ostendunt, isti in humilitate se deprimũt. Sed trituræ tempus aduenit, quod & aristarum rigiditatẽ frangat, & solida grana nõ conterat. Tunc quippe superbia iniquorum cõminuitur, tunc electorũ uita quanta integritate fulgeat declaratur: quia cùm iniusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur ut grana appareant, quæ latebant. Cumq; aristæ frangunt, granorum candor ostenditur: quia iniquis insupplicia æternacadentibus, sanctorum iustitia quanta ueritate candeat, demonstratur. Vnde rectè quoq; per Iohannem dicitur: Cuius uẽtilabrum in manu sua est, & permundabit aream suã: & triticum quidem recõdet in horrea sua, paleas autem comburet igni inextinguibili. Beatus igitur Iob prauorum elatio quanta animaduersione frangatur aspiciat, eosq; aristis pereuntibus comparãs dicat: Sicut spicarũ summitates conterent: quia nimirum rigiditas superborũ trituræ ultimæ fortitudine frangitur, quę nunc electorum uitæ despiciens eleuat. Sequitur:

Matth.3

Luc.3

Quòd sit indignum & iniustum, ut sanctis fit in aliquo offendant, à malè uiuentibus increpentur. Cap. VII.

QVod si non ita est, quis me arguere poterit esse mẽtitum, & ponere ante Deum uerba mea?] Si ita non est ut loquiꝰ, profectò de falsitate hũc omnes arguere possumt. Cur ergo dicit: Et si nõ ita est, quis me arguere poterit esse mẽtitum: dum scilicet nouerimus quòd fallacem cuilibet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatiõe discutimus, & sint recta quæ protulit, citius inueniemus. Iustus namq; & si quid unquã delinquẽdo loquitur, dignum nõ est ut ab iniustis & prauè uiuentibus iudicet. Vnde sanctus uir amicorũ superbiã deprimẽs, non solũ si ita est, uerumetiã si non est ut protulit, nequaq; se reprehendi posse confidit: quia nimirũ illi rectè redarguere falsa possunt, qui falsa agere nescirunt. Nam correptionis ausum cõtra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter uiuũt. ait ergo: Quod si ita nõ est, quis me poterit arguere esse mẽtitũ? ac si apertè diceret: Ita sunt cuncta ut protuli: quæ tamen si ita nõ essent, à uobis redargui nequaquam possem: quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non ualetis. Vbi & aptè subditur: Et ponere ante Deũ uerba mea. Quisquis eñ dicta

dicta fallacia ueraciter reprehẽdit, audita cogitãs, aut hæc ex regula ueritatis pensans, uerba ante Deũ ponit: quia apud se in cõspectu ueritatis examinat, qd foris cõtra fallaciã decernat. Ante Deũ quippe uerba ponere, est cõsiderato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir autem sanctus ab amicis superbientibus uerba sua ante Deum poni posse non æstimat. ac si aperte dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante iudicẽ non ualetis, quia eius uobis faciem peccantes absconditis. Quod ramẽ & ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quæ cũm de infirmis suis ab hæreticorũ irrisione reprehẽditur, ipsam irrisionis eorũ astutiã dedignatur: quia tolerabilius Deo est, ut in infirmitate quis at que ignorantia cum humilitate iaceat, quàm cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus uir multa contra eos prouidit, qui fugitiua potestate superbiunt, & uentosis honoribus intumescunt: Baldath Suites ex eius correptione proficiens, apud quem uera sit potentia agnoscit, dicens.

A

Caput uigesimum quintum beati Iob.

RESpondens autẽ Baldath Suites dixit: Potestas & terror apud eũ est, qui facit cõcordiam in sublimibus suis. Nunquid est numerus militũ illius? Et super quẽ nõ surget lumẽ illius? Nũquid iustificari põt homo cõparatus Deo: aut apparere mũdus natus de muliere? Ecce luna etiã nõ splẽdet, & stellæ nõ sunt mũdæ in cõspectu eius; quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis?

Quòd angeli præpositi gentibus inter se nõ dissident, dũ pro meritis singulorũ, quisq; sui ministerij opus implet, in quibus uolunt ati diuine obsequũtur. Cap. VIII.

7 POtestas & terror apud Deũ est, qui facit concordiam in sublimibus suis.] Ac si aperte dicat: Solus corda mortaliũ ueraciter terret, qui ex diuinitatis suæ potentia ueraciter hæc possidet. Humana enim potẽtia quem terrorẽ incutit, quæ iure eiusdem potentiæ quando carcat nescit? Recte autem dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis: quia multa sibimet inferius dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinẽ currunt. & ex internæ pacis causa agit, ut sæpe ea quę sunt exterius, sine pace disponantur. Nam bonos omnipotẽs Deus ad meritum prouehit, cũm contra eorum uitã malos sęuire permittit. Atq; in cordia componuntur summa, dum cõfunduntur infima: quia inde in cœlestibus electos suos ange lorum choris sociat, unde in terrenis & infimis re proborum mentes suis nutibus aduersantes portat. Sed inter hęc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Dan.10 Danieli dicit: Ego ueni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarũ restitit mihi uiginti & uno diebus: & ecce Michael unus dẽ principibus primis, uenit in adiutorũ mihi. Et paulo post: Nunc reuertar ut prælier aduersum principẽ Persarũ. Cũm enim egrederer, apparuit princeps Græcorum aduenientis. Quos itaq; alios principes gentiũ, nisi angelos appellat, qui sibi relinqui se euenti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoq; angelicos spiritus prælianti certamen agitur, qui semper conspectui ueritatis assistũt? Sed quia certa angelorũ ministeria dispensandis singulis quibusq; gentibus sunt prælata, cũ subiectorũ mores aduersum se uicissim præpositorũ spirituũ opem merentur, ipsi qui præsunt spiritus, contra se uenire referuntur. Is nanq; angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Israeliticis populi in Persida cõstitutis prælatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Iudææ terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde & ab hoc eodem angelo paulo pòst Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps uester. De quo & hoc quod premisimus dicit: Et ecce Michael unus de principibus primis uenit in adiutorũ mihi. Qui dum nequaq; simul esse, sed uenire in adiutorium dicitur: aperte ei populo prælatus agnoscit, qui captiuus in alia parte tenebat. Quid est ergo angelũ dicere, Ego ueni propter sermones tuos: princeps autẽ regni Persarum restitit mihi: nisi sua subditis opera nunciare? ac si aperte dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Israeliticus populus à iugo suæ captiuitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarum domino purgari debeat: unde ereptionẽ illius, Persarum princeps mihi iure contradicat, quamuis preces tuas eorũ quoq; lachrymæ qui in Iudæa relicti sunt, adiuuent. Vnde hoc quoq; diximus quod subiũgit: Michael princeps uester uenit in adiutorium mihi. Cumq; ut aduersus principem Persarum prælietur, egreditur: Græcorum sibi princeps adueniens apparet. Qua re innuitur quòd aduersum Græcos quoque aliquid Iudæa commiserat, quòrum profecto causa ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces angelus exaudit, sed Persarum princeps resistit: quia etsi iam uita iusti deprecãtis ereptionem populi exigit, eiusdem tamen populi adhuc uita contradicit, ut quia necdum hi qui in captiuitatẽ fuerant dolẽti, plenè purgati sunt: iure eis adhuc Persæ dominentur. Michael adiutat, sed Græcorum princeps ad præsium uenit: quia mereri quidem ueniam tam longa oppressorum captiuitas potuerat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoq; qd in Græcos deliquerant, obuiabat. Recte ergo dicitur, quòd contra se angeli ueniunt, quia subiectarum sibi gentium uicũlim merita contradicũt. Nam sublimes spiritus eisdem gẽtibus principantes nequaquam pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iuste iudicantes examinant. Cũq; uniuscuiusq; gentis uel culpa uel iustitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, eiusdem gentis præpositus uel obtinuisse in certamine, uel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium una

B

C

D

uictoria est sui super se opificis uoluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non ualent, nunc uolunt. Bene ergo dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis. Sequitur:

Quòd sancti angeli cōtra diabolum potestatiuè decertāt: & quæcunq; contra eum appetunt, possunt. Cap. IX.

NVnquid est numerus militum eius? In cognitione humanæ rationis supernorum spirituū numerus nō est: quia quāta sit illa frequētia inuisibilis exercitus, nescit. De quo per Danielem dicitur: Milia milii ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. Supernorū ciuiū numerus infinitus & definitus exprimitur: ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quamuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quæ dam hominibus nunciandā non exeunt. Ministrant uerò hi, qui ad explenda officia nunciorū ueniunt, sed tamē ipsi quoq; contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, q̄ hi qui principaliter assistunt: assistentium numerus quasi definitus, ministrantium uerò infinitus ostenditur. Angelicos uerò spiritus rectè Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aereas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragūt: quia quicquid agendo cōtra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. De hac nanq; militia, nascēte rege nostro scriptū est: Subitò facta est cū angelo multitudo militiæ cœlestis. Cui tamen militiæ electorum quoq; hominum numerus iungitur, qui per sublimem mentis desiderii, à terrenæ conuersationis seruitute liberantur. De quibus per Paulū dicit: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularib. Qui licet nūc pauci appareant, in inuisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex cōparatione prauorum pauci sunt, in cōgregationis suæ frequētia metiri nequaq; possunt. Quia uerò eorundem militū uirtus non proprijs uiribus, sed superna gratiæ infusione roboratur, rectè subiungitur: Et super quem non surget lumen illius.] Lumen quippe Dei, est gratia præueniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita cōsurgeret, perfectò mens nostra in peccatorum suorū tenebris obscura remaneret. Vnde & subditur:

Quòd quandiu sumus in corpore huius mortis, à peccato immunes esse non possumus. Cap. X.

NVnquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Versus iste superius à beato Iob dicitur: & nunc in eius exprobratione replicat. Omnis nanq; uir iustus, Dei illustratione iustus est, non comparatione. Humana quippe iustitia authori cōparata, iniustitia est: quia etsi in ipsa sui conditione homo perfectissimus, creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad grauiora defectus pondera, accessit & culpa, quā serpens insidians intulit, & mulier infirmata persualit. Vnde nūc quia homo per mulierem culpæ subditā nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ uiriditate minimè subsistit. Vnde rectè nūc dicitur: Nūquid iustificari potest homo cōparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ac si aperte diceretur: Ne contra authorem suum homo superbiat, consideret unde huc uenit, & intelligat quid sit. Sed ecce nōnulli per donum spiritus adiuti, contra infirmitatē suæ carnis eriguntur, uirtutibus emicant, signorū quoq; miraculis coruscāt, nullus tamen est qui fine culpa uitā transeat, quoūsq; carnem corruptiōis portat. Vnde adhuc subditur: Ecce etiam luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.] Quid per lunam, nisi cūcta simul Ecclesia: quid per stellas, nisi singulorum bene uiuentium animæ designantur: qui inter prauorū hominum cōuersationes, dum magnis uirtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent? Vnde per Paulum quoq; discipulis dicitur: Inter quos luceatis sicut luminaria in mūdo. Quia enim sancta Ecclesia lunę appellatione exprimitur, propheta testatur, dicens: Elcuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. Eleuato enim sole, in suo ordine luna statuitur: quia ascēdente ad cœlos Domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis authoritate roboratur. Et quia stellarū nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens: Stella enim à stella differt in claritate. Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quia nec sancta Ecclesia uirtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc præuenientis gratiæ dona perfundant, nec singulorum bene uiuentiū mentes à peccatorū maculis mundæ sunt, si remota pietate iudicētur: quia apud districti iudicis oculos, sua unumquenq; corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parcentis tergat. Electorū quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc compede infirmitatis tenetur: & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quoufq; corruptione carnis astringitur, eius uinculis etiā cùm non uult ligatur. Hinc itaq; colligat, quanto peccatorum pondere pressi sint, qui contra hæc decertare negligunt, si plenè culpam nec illi superant, qui contra hanc uiriliter pugnant. Vnde & positq; dictū est: Ecce enim luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius, protinus additur: Quanto magis homo putredo, & filius hominis uermis? ac si apertè diceret: Si ipsi quoq; esse sine contagio non ualēt, qui inter præsentis uitæ tenebras uirtutibus lucent: quāto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter uiuunt? Si à peccato esse liberi nequeunt, qui iā in cœlestibus desiderijs cōuersant: quę peccatorū pōdera tolerāt, qui carnis fuę uoluptatib. dedicti, adhuc putredinis iugū portāt? Hinc Petrus ait: Si iustus uix saluabit, impius & peccator ubi parebunt? Hinc per Esaiā dicit: Super humū populi mei spinæ & uepres ascēdent, quanto magis super omnē domū gaudij ciuitatis exultantis? Humū quippe populi sui Dominus electorū omnium

Dan. 7

Angelici spiritus milites Dei dicitur

Luc. 2

2. Tim. 2

Phil. 2

Abac. 3

9

1. Cor. 15

1. Pet. 4

Esa. 32

omnium mērem uocat, super quam spinas ac uepres ascēdere perlubet: quia nec ipsam quoq; esse absq; punctionibus uitiorum uidet. Domus uerò gaudij ciuitatis exultantis, est mens prauorū, quæ dum uentura supplicia conspiceret negligit, in carnis uoluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi mei spinæ & uepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij ciuitatis exultantis? ac si apertè dicat: Si & illorum mentem uitia deprimūt, qui se pro cœlestis patriæ desiderio afflīgūt: quibus culpis substrati sunt, qui sine ulla formidine sese in carnis uo luptare derelinquunt? Notandum uerò in sermone suo quantum Baldath ordinē conditionis nostræ tenuit & natiuitatis, qui hominē non uermē, sed putredinem: filium uerò hominis uermem uocat. Primus nanq; humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodijt, non solum homo, sed filius quoq; hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ita ex putredine nascit uermis. Vnde rectè homo putredo, filius uerò hominis uermis uocatur. Primus quippe homo putredo, non uermis: quia etsi per mortem putruit, non tamē ex putredine per natiuitatem uenit. Qui autem hominis est filius, uermis dicitur: quia fam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Igitur quia amicorū uerba finita sunt: beatus Iob altiori acumini prosecutionis innititur, eiusq; dicta tam sunt ualida quàm extrema: quia & sic ualis esse luris peritorum solet, ut argumentum quo aduersarijs suis eminere se prędident, ad prosecutionis conclusionem seruent.

A

B

C

Caput uigesimumsextum beati Iob.

Respondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? nūquid imbecillis, & susten tas brachiū eius qui non est fortis? Cui dedisti consiliū? Forsitan illi qui non habet sapiētiā: & prudentiā tuā ostēdisti plurimā. Quē docere uoluisti? Nonne eum qui fecit spiramentū? Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cū eis. Nudus est infernus corā illo: et nullū est operimentū perditioni. Qui extendit aquilonē super uacuū: & appendit terram super nihilū. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet uultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usq; dū finiantur lux & tenebræ. Columnæ cœli cōtremiscunt & pauent ad nutum eius. In fortitudine illius repentè maria congregata sunt: & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornauit cœlos: & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruā stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

D

Caput xr.

Respondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & susten tas brachiū eius qui non est fortis? Adiuuare imbecillē, charitatis est: adiuuare potentē uelle, elationis. Quia igitur amici eius hæreticorū speciē tenentes, quasi adiuuantes Deum, sapientiā suam ostendere conabantur, iuste Baldath reprehēditur, ut dicatur: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustētas brachium eius qui non est fortis? ac si aperte dicat: Dum eum iuuare niteris, sub cuius magnitudi ne succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc scīendum est q; plerunq; etiā Deū, qui uidelicet imbecillis non est, humiliter agētes adiuuamus. Vnde & per Paulum dicitur: Adiutores enim Dei sumus. Nam cùm eī quem ipse per internā gratiam infundit, nos exhortationis uoce cōcurrimus, hoc quod ille per Spiritū sanctū agit intrinsecus, nos exterius ministerio uocis adiuuamus: & tunc solū nostra exhortatio ad perfectionē ducitur, cùm in corde Deus fuerit qui adiuuetur. Vnde & aliàs dicit: Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementū dat Deus. Plantare quippe & rigare, adiuuare est. Quod utrunq; uacuū erit ministeriū, si in corde Deus nō dat incrementū. Sed qui de sensu suo alta sapiūt, esse humiliter Dei adiutores nolūt, quia dū se Deo utiles esse æstimant, à fructu se utilitatis alienant. Vnde & ueritatis uoce discipulis dicitur: Cū feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus: qd debuimus facere, fecimus. Sequitur: Cui dedisti cōsilium, forsitan illi qui non habet sapientiā? Dare stulto cōsilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare uerò ipsi sapientiæ, peruersitatis. Et quia hi quos tenere hæreticorū speciem diximus, per locutionē suam ostentationi potius q̄ utilitati seruiebāt, rectè adhuc cōtra Baldath subditur: Et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Omnis cui prudentia recta est, plurima non est: quia iuxta Pauli uocē, non plus appetit sapere q̄ oportet sapere. Cui uerò est plurima, nō est recta: quia dum ultra modum tenditur, in quolibet late re culpę declinatur. Prudentiam uerò suam plurimam ostendunt, qui uideri præ aliis prudentiores appetunt. Vnde sit plerunq;, ut cùm moderatè sapere nesciunt, etiā fatua loquātur. Pro qua re ipse adhuc excelsus prudentię subiungitur, ut dicatur: Quem docere uoluisti? nonne eum qui fecit spiramentum? Per spiramentum uiuimus, per prudentiam sapientes sumus. Prius autem nostrum est uiuere, postmodum sapere: quia aut sapientes esse ua leamus, prius agitur ut simus. Qui ergo uitam dedit, ipse proculdubio & prudentiam cōtulit. Baldath autem quia beatum Iob flagellatū pro culpa credidit;

Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruā stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cū eis. Nudus est infernus corā illo: et nullū est operimentū perditioni. Qui extendit aquilonē super uacuū: & appendit terram super nihilū. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet uultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usq; dū finiantur lux & tenebræ. Columnæ cœli cōtremiscunt & pauent ad nutum eius. In fortitudine illius repentè maria congregata sunt: & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornauit cœlos: & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruā stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

1. Cor. 3

ibidem

Luce 17

Rom. 12

tredidit, occultum Dei iudicium, quod humiliter A ne sociantur. Ipsa autē occupatio secularis dignitatē tanto facilioribus uitijs premitur, quanto ma
veneran debuit, superba nisus est temeritate pene trare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius iudicium non intelligēdo iudicauit. Ipsi se per prudentiam prætulit, à quo uiuendi spiraculum accepit, ac si plus ipso esset sapiens, à quo habebat ut esset. Sed quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pauca in superborum correptione protulit, quos tenere hæreticorum species non ignora uit, sicut superius dixit: Disputare cū Deo cupio, prius uos ostēdens fabricatores mendaciī, & cultores peruersorū dogmatū: repente se ad doctrinā erigit, & contra elatorum imperitiam, scientię suę latitudinem per sententias expandit, dicens:

Quòd potētes huius seculi quasi gigātes ex propria superbia cōfundantur, & ideo magis suppositi sunt, unde tumidè appetunt multis præesse. Cap. XII.

10 ECce gigantes gemunt sub aquis.] Dignum quippe erat, ut per increpationē prius tumorem sapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam postmodum ad plena mysteriꝰ uerba transiret. Gigantes enim, uel apostatas angelos, uel superbos quosq; homines, nil obstat intelligi. Hinc Esa.26 enim per prophetam dicitur: Mortui non uiuent, gigantes non resurgent. Quos nanq; mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiunt, appellat? Illi autem non uiuunt, quia peccando uitam iustitię perdiderunt. Isti etiā resurgere post mortem nequeunt, quia post culpam suam inflati per superbiam, ad pœnitentiā remedia non recurrunt. Hinc cur- Prou.21 sum scriptum est: Vir qui errauerit à uia doctrinæ, in cœtu gigātum cōmorabitur: quia quisquis iter rectitudinis deserit, quorū se numero nisi superborum spirituum iungit? Bene autem contra elatos dicitur: Ecce gigantes gemunt sub aquis. ac si aperte diceretur: Cur de scientia homo superbiat, cum ignorantię abyssus & ipsos superbissimos an gelorum spiritus premat? Si autem gigantū nomine, potēres huius seculi designantur, in aquis pos- Apoc.17 sunt populi figurari, Ioanne attestante, qui ait: Aquæ enim sunt populi. Bene autem contra superbientem dicitur: Ecce gigātes gemunt sub aquis. quia elati omnes dum in hac uita assequi honorū D celsitudinē cupiunt, sub ponderibus populorū gemunt. Nam quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauioribus onerat, eisq; ipsis populis mente & cogitatione supponit, quibus superponitur dignitate. Et bene his uerbis ac breuiter indicat, quia omnis superbia eo ipso in imo facet, quo in alta se erigit, ut inde magis cunctis supposita sit, unde cunctis expetit superesse. Homo quippe in sublimibus eleuatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit. Hi autem qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cum eis laborem etiā tolerant ponderis, dum pariter gloriā affectant honoris. Vnde cùm diceret: Ecce gigantes gemunt sub aquis, protinus adiunxit: Et qui habitāt cum eis. ac si dicat: Pariter gemunt, qui eorum gloriæ ex delectatio-

ximis curis grauatur. Humanus nanq; animus uidere & deuitare peccata utinam uraleat uel quietus. Quia ergo uidit desideratas rerū celsitudines absq; peccatis ministrari non posse: & quia diuinę iræ non absconditur quicquid illicitum perpetratur, aptè secutus adiunxit: Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.] Heb.4 Quod Paulus apostolus quoq; ait: Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Inferni uerò & perditionis nomine, diabolum omnesq; damnationis eius socios designauit. Quis uero ille sit, corā quo infernus est nudus, sequitur dicens:

B *Quòd iustè Deus diaboli potestatē super corda uacua extēdat: & ūem ex gratia, cui uult, misereatur.* Cap. XIII.

QVi extendit Aquilonē super uacuū.] Aquilōis nomine, in sacro eloquio appellari dia bolus solet, qui ut corporis frigore gentiū corda cōstringeret, dixit: Sedebo in monte testamēti, in lateribus Aquilonis. Qui super uacuū extendit: quia illa corda possidet, quæ diuini amoris gratia nō replentur. Sed tamē omnipotenti Deo Esa.14 suppetit, etiam uasa diaboli cunctis uirtutibus uacua suæ gratię munere implere, in eisq; diuini ↑amoris soliditatem ponere, quos nulla cōspicit rectitudinis actione roborari. Vnde aptè subiungitur: Et appēdit terram super nihili.] Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur, quę C dum uerba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: Audiat terra uerba ex ore meo, expectetur sicut pluuia eloquium meum. Et quid per nihilū, nisi gentiles populi designantur? De quibus per prophetam dicitur: Omnes gētes uelut nihilum & inane Esa.40 reputatæ sunt. In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod prius uacuum ab Aquilone tenebatur: quia illa corda gentilitū repleta sunt charitate Dei, quæ præsta prius fuerant torpore diaboli. Potest ue- 11
rō & per hoc uacuum ludææ infidelitas, & per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus ludææ pereuntis casum aspiciat, & gentilitatis merita ad ueniam redeuntis cernat, ac dicat: Qui extēdit Aquilonem super uacuum, & appēdit terram super nihil. Nā quia ludæorū corda fide uacua, diabolo sunt subdita, extēdit Aquilonem super uacuum. Quia uerō nullis exīstētibus meri↑s, sicut dictum est: Pro Psal.55 nihilo saluos facies eos, super gētes Dominus fun dauit Ecclesiā suam, quæ per prophetam nihilum sunt uocatæ, aptè secutus adiunxit: Appendit terram super nihili. Hoc uerò quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexit. Ait enim:

Quòd secundum capacitatem audientium contemperare se debeat lingua doctorum. Et quid sit quod in lege scripsit ei, quòd qui foderit cisternam & non operuerit eam, si ceciderit in eam bos uel asinus, dominus cisterne reddet pretium iumentorum. Cap. XIIII.

QVi ligat aquas in nubibus suis, ut nō erumpāt pariter deorsum.] Quid hoc loco aquæ, nisi

nisi scientiã: quid nubes, nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro eloquio aliquãdo aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui
Prov.17 ait: Aqua profunda uerba ex ore uiri, & torrẽs redundans fons sapientię. Aqua signari scientiã Da
Psal.17 uid prophetа testatur, dicens: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est occulta scientia in prophetis, qui ante aduentũ Domini dũ occultis sacramentis grauidi, mysteria immensa gestarent, intuentiũ oculis, eorũ intelligentia caligabat. Nubium uerò nomine quid hoc in loco aliud, quàm prædicatores sancti, id est Apostoli designãtur, qui per mundi partes circumquaq; transmissi, & uerbis nouerãt pluere, et miraculis coruscare? Quos Esaias pro-
Esa.60 pheta longè ante intuẽs, dixit: Qui sunt isti qui ut nubes uolant? Quia igitur ipse prophetico ple B nus spiritu, in hac locutione sua ad laudẽ Dei inicia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet eius ordinẽ ab Apostolorũ prædicatione narrare, qui curauerunt summopere rudibus populis plana, & capabilia, non summa atq; ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quę hic aquę nomine designatur, ut hauriebant corde, ita ore funderẽt, immensitate eius auditores suos opprimerent potiũs q; rigarent. Vnde religata intrinseca sciẽtia, ut nõ pariter deorsum erumperet, aut tores suos distillatione uerborũ nutriens, nubes illa loqueba-
1.Cor.3 tur, dicens: Non potui loqui uobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanq; paruulis in Christo lac uobis potũ dedi, non escam. Quis enim fere potuisset, si raptus ad tertiũ cœlũ, raptus in paradisum, etiã arcana uerba audiens, quę loqui homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cuius non uirtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantũ carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ huius immensitas emanasset? Vt uerò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foueantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant patriter deorsum: quia doctorũ prædicationẽ temperat, ut auditorum infirmitas, doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in Euangelio mystica
Luc.5 descriptione narratur, dum dicitur: Ascẽdit Iesus in nauiculam Petri, et rogauit ut à terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis. Per nauem Petri, quid aliud quàm cõmissa Petro Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis conflu entibus prædiceret, eam à terra paululum reduci iubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra præcipit remoueri, profectò significans prædicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cœlestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaq; ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sen-
12 tire ualet, docere prohibetur. Nam plerunq; si auditorũ cor uerbi immensitate corrumpitur, lingua docentiũ indiscretionis pœna mulctatur. Vn-
Exod.21 de scriptum est: Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritq; bos uel asinus in eam, dominus cisternę reddet precium iu- A mentorũ. Quid est enim aperire cisternã, nisi intellectu ualido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid aũt per bouẽ & asinũ, mundũ scilicet, & immundã animal, nisi fidelis quisq; & infidelis accipi? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos uel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio iã alta intelligit, sublimes sensus corã nõ capacibus per silentiũ tegat, ne per scandalũ mentis, aut fidẽ paruulũ, aut infidelẽ qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim iumentorũ debet preciũ: quia illud scilicet admissilẽ conuincit, unde ad agendã pœnitentiã reus tenetur. Quisquis nãq; ad alta sciẽtiæ fluẽta perueniens, cùm hæc apud bruta audientiũ cordа non cõtexerit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalũ siue mũda seu mens immũda capiatur. Operienda est itaq; cisterna: quia coram paruulis mẽtibus tegenda est alta scientia, ne unde cœr docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur igitur rectè: Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum. Pariter nanq; aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia, ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, & nil fibi cum proficientibus reseruaret. Dignũ quippe est ut qui prædicat, audiẽtis modum cõsideret: quatenus ipsa prædicatio cũ auditoris sui incremẽtis crescat. Sic quippe agere unusquisque prædicator debet, sicut cum illo diuinitus agitur, ut nequaq; cũcta quæ sentit, infirmis infinuet: C quia & quousq; ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt cunctа non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantũ cognoscit, quia & ipse de supernis mysteriis cognoscere nõ ualet quãta sunt. Hinc est enim q; Paulus apostolus, postq; mysteriis cœlestibus interfuit, dicit: Vi 1.Cor.13
demus nũc per speculum in ænigmate, tũc autem facie ad faciem. Vnde & continuè hic sequitur:

Quòd in hac uita gloria Dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondum uidetur. Cap. XV.

QVi tenet uultũ sibi sui, & expandit super illud nebulã suã. In uultu siquidem cognitio demonstrari. Solij ergo eius uultus tenetur: quia à nobis in hac uita regni eius gloria, nõ quan-
D ta intrinseca habetur agnoscitur. Super quod rectè expandi nebula dicitur: quia sicut est illa cœlestis regni gloria, nõ uidetur. Nam corpus quod Sap.9
corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Auidendo ergo eo nebula aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantiæ obscuritate caligamus. Vnde recte per Psalmistam dicitur: Caligo sub pedibus e- Psal.17
ius, & ascendit super Cherubin, & uolauit, uolauit super pennas uentorum, & posuit tenebras latibulum suum. Caligo nanque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubin, & uolauit. Cherubin quippe plenitudo scientię dicit. Proinde super plenitudinẽ scientiæ ascendisse perhibet, & uolasse: quia maiestatis eius

eius celsitudinē scientia nulla comprehendit. Volauit igitur, quia longē in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volauit super pennas uentorū, quia scientiam transcendit animarum. Qui posuit tenebras latibulū suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne à nobis modò in æterna & intima claritate uideatur. Vnde ei & in Canticis canticorū à sponsa dicitur: Fugē dilecte mi, fuge. Fugit nos, dicimus, quoties mēti nostræ id quod rēminisci uolumus, non occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod reminisci uolumus, memoria nō tenemus. Sancta ergo Ecclesia post resurrectionē mortem ac resurrectionē Domini, ascensionēq descrī bit, clamat ei prophetico plena spiritu: Fuge dilecte mi, fuge. ac si diceret: Tu qui ex carne cōprehensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligentiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incōprehensibilis permane. Tenet ergo uultum solij sui, qui maiestatis suæ potentiam mortalibus abscondit. Sed si eius solium angelicas uirtutes accipimus, ipsis quippe uelut sedi regiæ præsidet, sui nobis solij uultum tenet: quia quādiu in hac mortali carne subsistimus, quæ, quantaq; sint illa angelorū ministeria, non uidemus. Et expandit super illud nebulam suam, quia proculdubio & cor nostrum ad quærendum subleuat: & tamen occulta moderatione agitur, ut ipsa requisitionis suæ immensitate reprimatur. Vnde scriptum est: Dedit abyssus uocem suam, ab altitudine phantasiæ suę. Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur, dum altitudine cōsiderationis in requisitionibus suis eo ipso quo latius extenditur, angustatur. Vel certe, quia solium Dei ipsi nos sumus, uultum solij sui nō immeritò tenere dicitur, dum nostra scientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod solium suum nebulā Deus aspergere dicitur: quia inuisibilis manēs, occulta super nos iudicia exerit, ut & fiat in prōptis quod uidere possimus: & tamē origo facti lateat in abditis, ut cur fiat, nescire debeamus. Vnde et aptè subdit:

Cant. 8 13

Psal. 17 12

Isai. 3

Quòd nulli eternitatis scientia tribuatur, quandiu uita hec transitoria agitur. *Cap. XVI.*

TErminū circumdedit aquis, usq; dum finiantur lux & tenebræ.] Quia plerunq; in sacro eloquio, ut suprà diximus, aquarū nomine populi designantur, aquas Dominus termino circūdat: quia humani generis ita scientiam moderatur, ut quousq; uicissitudines alternantiū tēporū transeant, perfectè ad cognitionē claritatis intimæ non pertingat. Sin uerò lucis nomine iustos accipimus, tenebrarū uerò appellatione peccatores: unde & Paulus dicit: Eratis aliquādo tenebræ, nunc autē lux in Domino: hoc ipsum quod diximus, sentiri nil obstat: quia perfecta æternitatis scientia nil tribuit, quousq; cursus iustorū, iniustorumq; finiat. Sed quia mirū nō est carnales populos super nā nescire, sanctus uir in eiusdē diuinæ potentiæ admiratione se erigit: & cp ipsam quoq; angelorū, perfectorūq; hominū scientiā trāseat, intuet dicēs:

Ephe. 5

Quòd electi, et ipsi angeli maiestatem diuinam quem assiduè uident, contremiscunt, non timore, sed admiratione. *Caput XVII.*

COlumnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.] Quid aliud columnas cœli, q uel sanctos angelos uel summos Ecclesiæ prædicatores appellat? Super quos in cœlestibus crescens uniuersalis spiritalis fabricæ structura surrexit: sicut aliàs sancta Scriptura testatur, dicēs: Qui uicerit, faciam illū columnam in templo Dei mei. Nam quisquis in Dei opere recta intētione firma tur, columna in structura fabricæ spiritalis erigit: ut in hoc tēplo quod est Ecclesia, positus, & utilitati sit & decori. Eos uerò lob columnas cœli, quos Apostolus columnas uocat Ecclesiæ, dicēs: Petrus, & Iacobus, & Ioannes qui uidebantur columnæ esse, dextras dederūt mihi. Possumus etiā columnas cœli, & ipsas Ecclesias non inconuenienter accipere, quæ multæ unam catholicam faciunt, toto terrarum orbe diffusam. Vnde & septem Ecclesijs scribit Iōānes apostolus, ut unā catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de Domino nouimus dixisse Salomonē: Sapientia ædificauit sibi domū, excidit columnas septem. Qui ut se id de septem Ecclesijs dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsa, diligenter inseruit, dicens: Immolauit uictimas, miscuit uinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, ueniat ad me. Immolauit enim Dominus uictimas, seipsum offerēdo prō nobis. Miscuit uinum, præceptorū suorum poculum exnarratione historica, & intelligentia spiritali contemperans. Vnde aliàs dictum est: Calix inmanu Domini, uini meri, plenus est mixto. Et posuit mēsam, id est Scripturā sacram: quæ fessōs ad se, atq; à seculi oneribus uenientes, pane uerbi nos reficit, & cōtra aduersarios sua refectione nos roborat. Vnde & aliàs ab Ecclesia dicit: Posuisti in cōspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Misit ancillas suas, Apostolorū uidelicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut uocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis: quia dum æternā uitam denuncīant, ad alta nos mœnia supernæ ciuitatis leuant: quæ profectò mœnia, nisi humiles non ascēdūt. Vnde illic ab eadem Sapiētia subditur: Si quis est paruulus, ueniat ad me. ac si apertè diceat: Quisquis se apud se magnūm æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius pertingitur, quanto uniuscuiusq; mēs apud se uerius humiliatur. Sed quantalibet quisque uirtute proficiat, quantalibet scientia exerciscat, penetrare non sufficit, quō nos conditor moderamine iudiciorum regit. Dicat ergo: Columnæ cœli cōtremiscunt, & pauēt ad nutum eius. Quia in plerisq; nec ipsi pertingere ad uoluntatis eius celsitudinē præualent, qui eiusdē uoluntatis præmia denunciātes uidēt. Quod, sicut superius diximus, de sanctis quoq; angelis nil obstat intelligi: qa ipsę quoque uirtutes cœlestiū, quæ hūc sine cessatione cōspiciunt, in ipsa sua cōtemplatione cōtremiscunt.

Psal. 74

Psal. 22

Ibidem

Prou. 9

Galat. 2

Apoc. 3

Cant. 8 14

Sed

Tremor cœlestiũ uirtutum non timoris est, sed admirationis

Sed idem tremor ne eisdem pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis. Quia uerò quantus pauor sit admirationis eius intulit, nunc ordinẽ nostræ salutis narrat. Sequitur:

A

Quòd incarnato Domino secularium corda cõcorditer credi derunt: et superbum diabolum sapientia, nõ uirtute superatus est: quonam dum eum in quẽ nihil habebat, iniuste appetijt, quem iure tenebat, amisit. Cap. XVIII.

Mare præsens sæculũ

IN fortitudine illius repente maria congregata sunt, & prudentia eius percussit superbum.] Quid aliud maris nomine, quàm præsens sæculũ designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diuersis cogitationum fluctibus intumescunt: qui elatione superbiæ concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersante se unda colliditur? Sed iam in fortitudine illius maria congregata sunt: quia incarnato Domino, discordantia secularium corda cõcorditer credunt. Iam Petrus in mari ambulat: quia nimirũ Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: ut rectè etiam in Euangelio huius mundi mansuetudinem figuraueret, quòd procellosa maris aqua Domini pedib. pressa tumore calcata est. Sed quõnam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: Et prudentia eius percussit superbum. Quis hic superbus alius appellat, nisi ille qui dixit: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo? Et de quo uoce Dei dicitur: Qui factus est ut nullũ timeret, & ipse est rex super omnes filios superbiæ. De quo etiam huic sententiæ Dauid propheta concordat, dicens: Tu humiliasti, sicut uulneratũ, superbũ. Sed quamuis simplici naturæ diuinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia quæ diuinitatis essentia est: uigilanter tamen intuendum puto, q̃ uir iste prophetico plenus spiritu, superbũ diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, q̃ fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia eius percussit superbum. Nam quamuis, sicut dictum est, propter naturam simplicẽ Dei fortitudo sapiẽtia sit: Dominus tamen diabolum, quantũ ad faciem speciat, nõ uirtute, sed ratione superauit. Ipse nãq; diabolus in illa nos parẽtis primi radice supplantãs, fub captiuitate iura, quasi iustè tenuit hominẽ, qui libero arbitrio cõditus, ei iniusta suadenti consensit. Ad uitam nanq; conditus in libertate propriæ uoluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa: sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium. Sed quale sacrificiũ poterat pro absoluendis hominib. inueniri? Nec̃ etenim iustum fuit, ut pro rationali homine brutorum animalium uictimæ cæderentur. Vnde ait Apostolus: Necesse est ergo exemplaria cœlestiũ his mũdari, ipsa aũt cœlestia melioribus hostijs q̃ istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est, pro homine dignæ uictimæ non fuerunt: requirendus erat homo qui pro hominib. offerri debuisset, ut pro

Incarnato Domino, discordantia corda concorditer credunt.

Prudentia Christus per cussit superbum

Esa.14

Iob.41

Psal.88

B

Hebr.9

C

rationali peccante rationalis hostia macta retur. Sed quid, q̃ homo sine peccato inueniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quãdo nos à peccato mũdare potuisset, si ipsa hostia peccati contagione non careret? Inquinata quippe inquinatos mũdare nõ potuisset. Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: ut uerò à peccatis mũdaret hominẽ, homo, & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati cõmixtione descẽderet? Proinde uenit propter nos in uterum uirginis filius Dei, ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, nõ culpa. Fecit pro nobis sacrificiũ, corpus suũ exhibuit pro peccatorib. uictimã sine peccato, quæ & humanitate mori, & iustitia mũdare potuisset. Hunc ergo cũm post baptisma uidit antiquus hostis, mox tẽtationibus impetijt, & per diuersos aditus ad interiora eius molitus irrepere, uictus est, atq; ipsa inexpugnabilis mẽtis eius integritate prostratus. Sed quia ad interiora nõ ualuit, ad eius sẽ exteriora conuertit: ut quia mentis uirtute uictus est, eũ quem decipere tentatione nõ ualuit, carnis saltẽ uideretur mortẽ superare: atq; ut ante nos dictum est, permissus est in illud quod ex nobis mortalib. mediator acceperat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi ex omni parte deuictus est: & unde accepit exterius potestatem Dominicæ carnis occidendæ, inde dete rior potestas eius qua nos tenebat, occisa est. Ipse nanq; interius uictus est, dũ quasi uicit exterius: & qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in nobis ius mortis amisit: quia per satellites suos eius carnẽ perimendã appetẽtã, in quo nil ex culpæ debito inuenit. Dominus ergo noster, p nobis mortem soluit indebitam, ut nobis mors debita nõ ocert. Bene itaq; dictũ est: Prudẽtia eius percussit superbũ: quia antiquus hostis pet̃ excessum præsumptionis suę eũ etiam perdidit, quẽ iniquę personationis lege possedit: & dũ audaciter eũ in quo nihil sibi competebat, appetit: iure illũ quę quasi iustè tenebat, amisit. Prudentia itaq;, non uirtute percussus est, qui dum ad tentandũ Deum soluit, ab homine possidendo reliquit: ut inde eũ qui sub ipso erat, perderet, unde eum illo qui super ipsum est, congredi præsumpsisset. Occiso aũt carne Domino, quæ prædicatores eius uirtutum gloria sit secuta narratur, cũm subditur:

D

Quòd Apostoli accepto Spiritu sancto, ornati sunt miraculis, & cõstanter obedire Deo magis quàm hominibus pararti fuerint. Cap. XIX.

SPiritus eius ornauit cœlos.] Quos cœlos, nisi eos de quibus scriptũ est: Cœli enarrant gloriã Dei? Quos tũc ornauit spiritus, cum repleuit. Quod Luca referẽte didicimus, qui ait: Factus est repente de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus uehementis, & replcuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquã ignis, sediq; super singulos eorũ. Et repleti sunt oẽs Spiritu sancto, & cœperunt loqui uarijs linguis, put Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta uirtutis,

Psal.18

Actu.2

B quos

quos immensa ante possederat fœditas timoris. A
De negatione Petri Scimus enim quòd ille Apostolorũ, id est, cœlorũ primus, ante acceptã huius spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, uitã negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate custusquam, sed unius mancipij sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirẽte tentatus. Rursusq; ut talis sexus infirmitas, etiam officij sui desectione uile esseret, non ab ancilla tantummodo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ec ce quàm uilis est ad tentandum persona requisita: ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret, qui nec ante uocem ostiariæ ancil-
16 læ subsistêret. Sed iam hic paulo ante timidus, qualis post aduentũ spiritus extiterit, uideamus. B
De eius fortitudine & constantia Certè Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac principes quãta Dominũ autoritate prædicauit. Nam cùm facto miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotũ principes, seniores ac scribæ in Apostolorum persecutionem concurrerent, eos in medio statuentes: in qua uirtute miraculum fecerint, percunctari curauerũt. Quibus repletus Spiritu sancto Petrus dixit: Principes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus est factus: notũ sit omnib. uobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat corãuo bis saluus. Cumq; erga hæc persequẽtiũ furor excresceret, eosq; sacerdotes ac principes Iesum præ C
Actu. 4 dicare prohiberẽt, cõtra irã principũ qua autorita te Petrus excreuerit, indicatur, cùm illic protinus subdit: Petrus uerò & Apostoli dixerũt: Obedire oportet Deo magis quàm hominib. Sed cùm autoritatem prædicantium, resistentiũ præcepta nõ premerent, ad flagella perueniũt. Nam subditur: Tunc principes sacerdotũ cæsis denũciauerũt, ne loquerent in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Sed quia Apostolorũ uirtutẽ premere nec flagella ualuerũt, patenter ostendit cùm protinus subinferẽs: Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur. Omni autem die in templo & circa domos non ceſſabant docentes & euangelizantes Christum Iesum. Ecce ille paulo ante timidus, iam linguis loquit, coruscat miraculis, insidelitatem sacerdotũ ac principũ libera uoce increpat, ad prædicandũ Iesum exemplum autoritatis cæteris præstat: ne in nomine eius loqui debeat, uerberibus prohibeẽ, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulo antè requirentium uerba timuerat: & qui ancillæ uires requisitus expauit, uires principum cæsus premit. Sancti enim spiritus iam uirtute solidatus, huius mũdi altitudines libertatis calce deprimebat: ut in imo esse decerneret, quicquid con
17 tra creatoris gratiam altum tumeret. Hæc sunt ornamenta cœlorum, hæc sunt dona spiritus, quę diuersis manifestari uirtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere diuisas, Paulus enumerat dicens: Alij quidem per spiritum datur sermo 1. Cor. 12
sapientiæ, alij autẽ sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutũ, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonũ. Quæ mox generali diffinitione concludens, ait: Hæc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus, diuidens
singulis prout uult. De his etiam cœlis in Psalmo Psal. 32
dictum est: Verbo Domini cœli firmati sunt. De his quoq; ornamentis spiritus subditur: Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Bene itaq; dicitur: Spiritus eius ornauit cœlos: quia prædicatores sancti nisi promissa paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis Apostolis uirtutum gratia decoratis, uitæ prædicatio contra infidelium corda conualuit: & antiquus hostis obsessas infidelium mentes prædicatorum uoce ibus expulsus reliquit, post ornamenta cœlorum aperè subiungitur:

Quòd mediante manu diuina antiquus hostis à peccatorũ cordibus, quasi de cauernis suis eiectus est. Cap. XX.

ET obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.] Quis enim colubri appellatur nomine, nisi antiquus hostis & lubricus & tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De quo per prophetam dicit: Leuiathan Esa. 27
serpentem, uec tem tortuosum. Qui idcirco lòqui serpentis ore permissus est, ut ex ipso uase eius homo cognosceret, qualis esset qui intus habitaret. Serpens quippe non solum tortuosus est, sed etiã lubricus. Qui ergo in rectitudine ueritatis nõ stetit, tortuosum animal intrauit. Quia igit suggestioni eius, si primò non resistitur, repentè totus ad interiora cordis dum non sentitur, illabitur: uerba ad hominem per animal lubricum fecit. Cauernæ uerò huius colubri, corda fuerant iniquorũ. Quæ quia ad prauitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requieuit. Sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de propriis cauernis expulsus est: quia dum nobis diuina gratia me
detur, is qui nos tenuerat antiquus à nobis hostis
ejcit, sicut in carnata ueritas dicit: Nunc princeps Ioan. 12
huius mundi ejcietur foràs. Vnde iam nunc fanD
ctos omnes non tuendo possidet, sed tentãdo persequitur. Nam qui non in eis intrinsecus regnat, cõtra eos pugnat extrinsecus: & quia intus domi nium perdidit, bella molitur foris. Ille enim eum de carnalibus hominũ cordibus expulit, qui propter homines ad incarnationem uenit: dumq; cor da infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. Vnde rectè per prophetam dicit: Delectabit infans ab ubere super foramine aspi- Esa. 11
dis: & in cauernã reguli qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non nocebunt, & nõ occident in uniuerso monte sancto meo. Quẽ nanq; infantem ab ubere, uel eum qui ablactatus fuerit, nisi Deũ appellat? Quid uerò foramine aspidis & cauernis reguli, nisi corda signauit iniquorũ? Quia
antiquus

antiquus hostis dum totum in se corũ consensum cõtulit, quasi in foramine proprio colubertortuo sus, sinus astutiæ colligẽdo glomerauit. Quem & aspidis nomine appellat occultè sæuientem, & reguli aperte ferientem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atq; aspidis misit, quando iniquorum corda diuina potestate tenuit: & com prehẽsum exinde aspidem uel regulum, id est, captiuum diabolum traxit: ut in monte sancto eius, quæ est Ecclesia, electis fidelib. nõ noceret. Hinc namq; in Cãticis canticorũ sponso uenienti dicit: Cant. 4 Coronaberis de capite Amana, de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonũ. Quid aliud leonum nomine, q̃ dæmonia designantur, qui ira cõtra nos atrocissimæ crudelitatis insæuiũt? Et quia peccatores ad fidem uocati sunt, quorũ quõdam corda, leonũ cubilia fuerunt, dum uicisse mortem Dominus eorũ confessione creditur, quasi de leo num cubilibus coronatur. Remuneratio quippe uictoriæ corona est. Toties ergo ei coronã fideles osterunt, quoties hunc uicisse mortem ex resurrectione cõstentur. Leo ergo de cubilibus suis pellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cauernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam uictus à fidelium cordibus exit, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnauit. Rece in paucis breuibusq; sententijs sanctus uir aduersus Dominici ordinem retulit, pondera expressit: quid ex eius incarnatione fieri potuit, admirando narrauit.

Quãm terribilis erit Deus in iudicio, qui etiam cùm iudican dus uenit, una uoce suos persecutores strauit: et quãta sit eius ira, cuius intolerabilis est etiam mansuetudo. Cap. XXI.

18 SEd qui mira fecit in humilitate uenientis, considerari non potest, cum quanto terrore uenturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi aduentus illius pensari, & conspici in tantum potuit, in quantũ ad redimendos carnales ueniens, diuinitatis suæ magnitudiem carnalib. oculis temperauit. Quis uerò eius celsitudinis terorem ferat, cùm secundi aduentus potentia per ignem iudicij exercẽs, in potestatis suæ maiestate canduerit? Vnde uir sanctus aduentũ illius narrat primũ, sed lassatur ad secundũ, dicẽs: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cùm uix paruã D stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Quid hoc loco uiarum nomine, nisi actiones Domini appel Esa. 55 lat? Vnde & per prophetam Dominus dicit: Nõ enim sunt uiæ meæ sicut uiæ uestræ. Aduẽtum ergo Domini narrãs, uias Dei ex parte retulerat: qa alia eius actio fuit qua nos condidit, alia qua rede mit. Et tacq; quæ de Domini actione narrauit, extremi iudicij cõparatione leuigans, ait: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Quod & paruam stillam sermonum eius appellat: quia quicquid altum, quicquid terribile in hac uita positũ, de eius consideratione cognoscimus ex immensitate cœlestium secretorum, uelut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: Et quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri? A] Ac si aperte dicat: Si humilitatis eius admiranda uix scrimus: horrendum atque terribilem maiestatis eius aduentum, qua uirtute tolerabimus? Hunc tonitruum aduentus illius etiam Psalmista insinuat, di Psal. 49 cens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. Hũc Sophonias prophe ta denũciat, dicẽs: Iuxtà est dies Domini magnus, Sopho. 1 iuxtà & uelox nimis. Vox diei Domini amara, tri bulabit ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulatio nis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies turbæ & clangoris. Terrorẽ ergo districtè examinis, quem Sophonias tubam, beatus uerò Iob tonitruũ appellat: Iohel quoq; considerans, ait: Con Iohel. 2 turbent omnes habitatores terræ: quia uenit dies Domini: quia propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis ualde, & quis sustinebit eũ? Sed q̃ incomprehẽsibilis sit atq; inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione uenturus est: bene utcunq; perpendimus, si primi aduentus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte redimeret, mori Dominus uenit, & defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasq; tolerauit. Qui priusquam ad crucis patibulum perueniret, teneri, conspui, illudi, & alapis cædi se pertulit. Ecce ad quãta propter nos uenire probra cõsensit: & tamen priusquã se teneri per C mitteret, persecutores suos requisuit, dicẽs: Quẽ Ioan. 18 quæritis? Cui illicò respondẽrunt: Iesum Nazarenum. Quibus cùm repentè diceret: Ego sum: uocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram strauit. Quid ergo facturus est cùm iudicaturus uenerit, qui una uoce hostes suos perculit, etiam cùm iudicandus uenit? Quod est illud iudicium quod immortalis exerit, qui in una uoce non potuit ferri moriturus? Quis cius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Conside ret ergo uir sanctus, & dicat: Cùm uix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

D ▸ GREGORII MORALIVM LIBER DECIMVS-OCTAVVS.

Caput I.

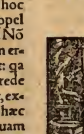

LEcturq; in sacro eloquio sic nõ nulla mystica describunt, ut tñ iuxta narrationẽ historicã, plata uidcanť. Sed sæpe dicta talia in eadẽ historica narratiõe permixta sunt, per quę superficies historiæ cũcta cas sef: quę dũ nil historicũ resonat, aliud in eis inquirere lectorẽ cogũt. His em dictis quę aperta credimus, cùm interiecta aliqua obscurius inucnimus, quasi qbusdã stimulis pũgimur: ut ad aliqua altius

intellígenda uigilemus, & obscurius prolata sentiamus, ea etiã quæ aperte dicta putauimus. Cùm ergo beatus Iob de sermõe Domini, & de magnitudine conitrui loqueretur, eisdem uerbis protinus subinfertur.

Vigesimumseptimum caput Textus beati Iob.

1 DIdit quoq; Iob assumens parabolã suã, & dixit: Viuit Deus qui abstulit iudiciũ meũ, & omnipotens, qui ad amaritudinẽ adduxit animã meã: quia donec supereſt halitus in me, & ſpiritus Dei in narib. meis, nõ loquẽtur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mẽdaciũ. Abſit à me ut iuſtos uos eſſe iudicem. Donec deficiam, non recedã ab innocẽtia mea. Iuſtificationẽ meã quã cœpi, tenere nõ deſeram. Neq; enim reprehẽdit me cor meũ in omni uita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduerſarius meus quaſi iniquus. Quæ eſt enim ſpes hypocritæ, ſi auarè rapiat, & nõ liberet Deus animã eius? Nunquid Deus audiet clamorẽ eius, cũ uenerit ſuper eũ anguſtia? Aut poterit in omnipotẽte delectari, et inuocare Deum omni tempore? Docebo uos per manũ Dei, quæ omnipotens habeat, nec abſcondã. Ecce uos oẽs noſtis: & quid ſine cauſa uana loquimini? Hæc eſt pars hominis impij apud Deũ, & hæreditas uiolentorũ, quã ab omnipotẽte ſuſcipiẽt. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erũt, & nepotes eius nõ ſaturabũtur pane. Qui reliqui fuerint ex eo ſepelientur in interitu, & uiduæ illius nõ plorabũt. Si cõportauerit quaſi terrã argentũ, & ſicut lutũ præparauerit ueſtimẽta: præparabit quidem, ſed iuſtus ueſtietur illis, & argentum innocẽs diuidet. Ædificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit umbraculum. Diues cum dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Apprehẽdet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. Tollet eum uentus urẽs, & auferet, & uelut turbo rapiet eum de loco ſuo. Emittet ſuper eum, & non parcet. De manu eius fugiens, fugiet: ſtringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſuper illum, intuens locum eius.

A *Caput* II.

ADdidit quoq; Iob aſſumens parabolam ſuam, & ait.] Quo profectò uerſu oſtenditur huius ſanctiſſimi uiri dicta quàm myſticè ſint prolata: dũ parabola, id eſt, ſimilitudo aſſumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem uel ſimilitudinem loquitur. Abſit enim ne hoc loco parabolam illud muſicæ organum ſentiamus. Neq; enim fas eſt credere, quòd in afflictione pœnarum muſicis uteretur, cum per ſcripturã ſuam ueritas dicat: Muſica in luctu importuna narratio Eccleſ.22 eſt. Nominata ergo parabola, ex textu ipſo loquẽte ſam diſcimus, ne iuxta textum tantũmodo eius uerba penſemus. Ad eam itaq; ſimilitudinem cuncta trahenda ſunt, quæ figurate Eccleſia deſignat. B Et in ipſo quidem locutionis exordio dicta aperte prolata ſunt, ſed ſubiunctis obſcurioribꝰ, implicantur. Nam plana ut ſolet, locutione inchoat: ſed uerba ſua per myſticos ſenſus grauida narratione conſummat. itaq; ait:

Quòd ſancti contra uerba detrahentiũ, utuntur ſapiẽtia: contra perſecutorum gladios, patientia. Cap. III.

VIuit Deus qui abſtulit iudicium meũ, & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.] Quibus nimirũ uerbis beatus Iob & ſua narrat, & ſanctæ Eccleſiæ tempora afflictæ ſignificat, in quibus aperta infidelium peruicacia premitur, & perſecutionis amaritudine perturbatur. Duobus nanq; modis Eccleſia tentari ab aduerſarijs ſolet: ut uidelicet perſecutionem aut uiet bis patiatur, aut gladijs. Sancta uerò Eccleſia ſum mopere habere ſapientiam & patientiam ſtudet. Sed exercetur eius ſapientia cùm tentatur uerbis, & exercetur eius patientia cùm tentatur gladijs. Nũc uerò de ea perſecutione loquitur, in qua non gladijs, ſed falſis aſſertionibus laceſſit. Multos enim nouimus, qui cum in hac uita aliqua aduerſa patiuntur, Deum eſſe non credunt. Nõnulli uerò Deum eſſe æſtimãt, ſed res humanas minimè curare. De illis quippe per Dauid dicitur: Dixit inſipiẽs Pſal.13 in corde ſuo, nõ eſt Deus. Iſti uerò apud ſe dicunt: Pſal.27 Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? Et rurſus: Et dixerũt, non uidebit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Vir ergo iſte ſanctæ Eccleſiæ D typum geſtans, in ipſa afflictionis ſuæ amaritudine conſtitutus, contra utroſque reſpondit. Nam quia eſſentiam uita habet, mors nõ habet, ut Deũ eſſe fateretur, ait: Viuit Deus. ut uerò eum res humanas curare perhiberet, ſubdidit: Qui abſtulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam. Iſta etenim quæ patitur, non caſu ſe perpeti, ſed Deo omnia diſponente teſtatur: nec tentatori ſuo amaritudinis ſuæ poteſtatem tribuit, ſed authori. Scit nanq; quia diabolus licet afflictionem iuſtorum ſemper appetat: tamen ſi ab authore noſtro poteſtatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus cõualeſcit. Vnde & omnis uoluntas diaboli iniuſta eſt, & tamẽ permittẽte Deo omnis poteſtas iuſta. Exſe emẽ tẽtare quoslibet iniuſtè appetit, ſed eos qui tentãdi ſunt, prout tentandi

tentandi sunt, non nisi tentari Deus iustè permit-
2 tit. Vnde etiam in libris Regum, de diabolo
1.Reg.18 scriptū est: Quia spiritus Domini malus irruebat
in Saul. Vbi iustè quærit: si Domini, cur malus: &
si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus uerbis
cōprehēsa est potestas iusta in diabolo, & uolun-
tas iniusta. Nā & ipse dicit̄ spiritus malus, per ne-
quissimā uolūtatē: & idē spiritus Domini, per ac-
ceptā iustissimā potestatē. Bene ergo dicit̄: Viuit
Deus, qui abstulit iudiciū meū: & omnipotēs qui
ad amaritudinē adduxit animā meā: quia etsi ho-
stis ſeuit, qui ferire appetit, creator tamē est qui eū
ad aliquid præualere permittit. Sed quia sanctus
uir ad aliquid inuocata Dei uita se cōstrinxit: audi
amus quid sese cōstringēdo subiungit. Sequitur:

Quòd illud genus mendacij in quo quis uitam præstādo men tiatur, facillimè relaxari credendum sit: & de mendacio obsti tricum Aegypti. Cap. III.

QVia donec supereſt halitus in me, & ſpiri-
tus Dei in naribus meis: nō loquenē labia
mea iniquitatē, nec lingua mea meditabit̄
mendaciū.] Quod prius iniquitatē, hoc postmo-
dū repetens, mendaciū dicit. Nā & omne mendā-
cium iniquitas est, & omnis iniquitas mendā-
ciū: quia, pfectò ab æquitate discrepat, quicquid
à ueritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui:
& postmodū subdit, meditari: magna distātia est.
Nonnunq; enim peius est mendaciū meditari, q̄m
loqui. Nam loqui plerūq; precipitationis est, me-
ditari uerò studiosæ prauitatis. Et quis ignoret in
quanta distantia culpa distinguit̄: utrum præcipi-
tatione aliquis, an studio mentiatur? Sed uir san-
ctus, ut perfectè adhæreat ueritati, nec studio ſe
perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summope-
re enim cauendum est omne mendacium: quā-
uis nonnunq; sit aliquod mendacij genus culpæ
leuioris, si quisq̄ uitā præſtando mentiē. Sed quia
Sapien.1 scriptū est: Os quod mentiē, occidit animam: &,
Psal.5 Perdes omnes qui loquunē mendaciū: hoc quoq;
mendacij genus perfectiuiri summopere fugiūt,
ut nec uita cuiuslibet per eorū fallaciam defenda-
tur: ne ſuæ animæ noceant, dū præſtare uitā carni
nituntur alienæ. quanq; hoc ipſum peccati genus
facillimè credimus relaxari. Nam ſi quælibet cul-
pa ſequenti ſolet pia operatione purgari, quanto
magis hæc facillimè abſtergitur, quam mater boni
operis pietas ipſa comitatur? Nōnulli uerò de
Exod.1 obſtetricum fallacia conantur aſſerere hoc men-
dacij genus non eſſe peccatum: maximè quòd il-
lis mentientibus ſcriptum eſt: quia ædificauit illis
Dominus domos. In qua magis recompēſatione
cognoſcitur, quid mēdacij culpa mereatur. Nam
benignitatis earum merces, quæ eis in æterna po-
tuit uita retribui: pro admiſſa culpa mendacij, in
terrenā eſt recompenſatione declinata: ut in uita
ſua quam mentiendo tueri uoluerunt, ea quæ fece
runt bona reciperēt: & ulterius quod expectarēt,
mercedis ſuæ præmium non haberent. Nam ſi ſub
tiliter perpendatur, amore uitæ præſentis mentī-
tæ ſunt, non intentione mercedis. Parcēdo quip-
pe conatæ ſunt infantium uitam tegere, mentien-
do ſuam. Et licet in teſtamēnto ueteri nōnulla poſ
ſint talia reperiri, petē nunq; tamen hoc uel tale
genus mēdacij à perfectis admiſſum, ſtudioſius ibi
lector inueniet: quāuis mēdaciū quandā fecere
ueritatis imaginē uideat, & ſub ueteri ſcriptū te-
ſtamēto minoris culpæ eſſe potuit, in quo per tau
rorū hircorūq; uictimas, ſacrificiū non fuit ipſa ue
ritas, ſed umbra ueritatis. Nam in teſtamēto nouo
præceptis altioribus manifeſtata per carnē uerita
te proficimus: iuſtumq; eſt, ut facta quædā quæ in
illo populo umbræ ueritatis deſeruierant, deſera-
mus. Si quis uerò per teſtamentū uetus uult ſuū
tueri mēdaciū, quia minus illic quibuſdā fortaſſe
nocuerit: dicat neceſſe eſt, rerum alienarū raptum
& retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic conce-
ſſa ſunt, ſibi nocere non poſſe. Quæ omnia cun-
ctis liquet, quanta animadueriō e ueritas inſequi
tur, quę nobis iam ſignificatiō is ſuę umbra poſt-
poſita, in uera carne declaratur. Sed quia ſanctus
uir nec loqui ſe, nec meditari mendaciū ſpondet:
hæc ipſa in quibus ueritati congruit, exequendo
ſubiungit: Abſit à me, ut iuſtos uos eſſe iudicem.
Donec deficiam, non recedā ab innocentia mea.]
Ab innocētia quippe recederet, ſi bona de malis
æſtimaret: Salomone atteſtāte, qui ait: Qui iuſtifi
cat impium, & qui condemnat iuſtum, uterq; abo
minabilis eſt ante Deum. Sunt nāq; nonnulli qui
dum malè facta hominum laudibus efferunt, au-
gent quæ increpare debuerūt. Hinc ēm per ꝓphe
tam dicitur: Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni
cubito manus, & faciunt ceruicalia ſub capite uni
uerſæ ætatis. Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut
mollius quieſcatur. Quiſquis ergo malè ag̃tibus
adulatur, pulvillum ſub capite uel cubito facentis
ponit: ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea ful-
tus laudibus molliter quieſcat. Hinc rurſum ſcri-
ptum eſt: Ipſe ædificabat parietem, illi autem linie
bant eū. Parietis quippe nomine peccati duritia
deſignatur. Ædificare ergo parietem, eſt contra ſe
quempiā obſtacula peccati cōſtruere. Sed pariē-
tem liniunt, qui peccata perpetrātibus adulanē: ut
quod illi peruerſe agentes ædificāt, ipſi adulantes
quaſi nitidū reddāt. Sed ſanctus uir, ſicut mala de
bonis nō æſtimat, ita iudicare bona de malis recu
ſat, dicens: Abſit à me ut iuſtos uos iudicē. donec
deficiā, non recedā ab innocentia mea. Vbi apte
ſubiungit: Iuſtificationē meā quam cœpi, tenere
non deſerā.] Cœptam nāq; iuſtificationē deſere-
ret, ſi in peccantiū laudē declinaret. Sed quia tunc
uerius à peccatis alienis abſtimus, cū prius nos à
ꝓprijs cuſtodimus: cur de eis peccare pertimeſcat,
rationis cauſam inſinuat, cùm ſubiungit:

Quòd ſanctos cor ſuum non reprehendit, quos peccati con-ſenſus non accuſat. Cap. V.

NEque enim reprehendit me cor meum in o-
mni uita mea.] Ac ſi apertè dicat: Pro uo-
bis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in
ꝓprijs formidaui. Sciendū uerò eſt, quòd quiſ-
quis à ꝓceptis Dominicis diſcordat opere, quo-

tiens ea audit, à corde suo reprehendit atq; cõsum A quus, nõ tamen omnis iniquus est impius. Impius
ditur: quia id quod non fecerit, memorat. Nam in nanq; pro infideli ponit, id est, à pietate religionis
quo se erraste considerat, ipsa se latenter conscien alienus. Iniquus uerò dicitur, qui prauitate operis
tia accusat. Vnde Dauid propheta deprecatur, di ab æquitate discordat, uel si fortasse Christiane fi-
Psal. 118 cens: Tune non confundar dum respicio omnia dei nomen portat. Beati igit Iob uoce typica, San-
mandata tua. Grauiter nanq; unusquisq; confun cta Ecclesia, quia alios rectæ fidei cõtradictes to
ditur, quãdo mandata Dei uel legẽdo uel audien lerat, impiũ se habere fatet inimicũ. Quia uerò ali
do respicit, quæ uiuendo contemplit. Hinc enim os sub prætextu fidei intus positos in prauis operi
1. Ioan. 3 Ioannis uoce dicitur: Si cor nostrũ non reprehen bus patit, iniquũ suũ aduersariũ detestat. Si aũt si
derit nos, fiduciã habemus ad Deum: & quicquid cut & quasi oportet magis, ut, p similitudine posi
petierimus ab eo, accipiemus. ac si diceret: Si id tum sentiamus: sancta Ecclesia eos quos uiuentes
quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtine carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorũ
bimus. Valde nanq; apud Deũ utraq; hæc sibi ne notat. Intus quippe eminimicus est, qui fidelẽ se dũ
cessariò cõgruunt, ut & oratione operatio, & ope affirmat uocibus, moribus negat. Et quia eum uel ut
Thren. 3 ratiõe fuleiatur oratio. Hinc enim Hieremias ait: infidelem æstimat, qui illã specietenus intus posi
Scrutemur uias nostras, & quæramus & reuerta- B tus uitio prauæ actionis impugnat: rectè dicit: Si
mur ad Dominũ. Leuemus corda nostra cum ma cut impius inimicus meus, & aduersarius meus
nibus ad Deũ in cœlos. Vias etenim nostras scru quasi iniquus. ac si aperte diceat: A me etiã fide di
tari, est cogitationũ interna discutere. Corda uerò screpat, qui mihi opere nõ conеordat. Sequitur:
cum manibus leuat, qui orationem suam operi
bus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissi
mulat: cor leuat, & manus nõ leuat. Quisquis ue- *Quòd sancti non per hypocrisim suorum hominum rapiũt, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant.* Cap. VII.

rõ operatur & non orat: manus leuat, & cor nõ le
uat. Iuxta ergo Ioannis uocem, tunc cor fiduciam
in oratiõe accipit, cũ sibi uitæ prauitas nulla con
tradicit. De qua rectè fiducia à sancto uiro nunc
dicitur: Neq; enim reprehendit me cor meum in
omni uita mea. ac si aperte dicat: Nequaquam se
fecisse reminiscitur, unde in suis precibus confun-
4 datur. Sed quæri potest quo pacto à corde suo
reprehendi se denegat, qui se peccasse superius ac C
cusat, dicẽs: Peccaui: quid faciã tibi ô custos homi
num? Vel certè: Si iustificare me uoluero, os meũ
condemnabit me. Sed sciendũ est, quòd sunt pec
cata quæ à iustis uitari possunt, & sunt nõnulla quę
etiã à iustis uitari non possunt. Cuius enim cor in
hac corruptibili carne cõsistens, in finistra cogita
tione non labit, uel si ueçe ad eõsensus foueã non
mergat? Et tamen hæc ipsa prauacogitare, pecca
re est. Sed dum cogitationi resistit, ãeofusione sua
animus liberat. Mens ergo iustorũ, etsi libera est à
peruersa opere, aliquando tamen corruit in per-
uersa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur:
quia saltem in cogitatione declinatur: & tamen
unde semetipsam postmodum flendo reprehen-
dat, non habet: quia antè reparat, quàm per con-
sensum cadat. Rectè ergo is qui peccatorẽ se con-
fessus est, nequaq; se à suo corde reprehendi con-
fitetur: quia etsi qua illicita fortasse cogitãdo de-
fuit unquam rectitudini, forti tamen mentis certa
mine restitit cogitationi. Sequitur:

Quòd sancti pessimorũ consortia exterantur. Cap. VI.

SIcut impius inimicus meus, & aduersarius me
us quasi iniquus.] In sacro eloquio, sicut &
quasi aliquando nõ pro similitudine ponit, sed, p
Ioan. 1 ueritate. Vnde est illud: Vidimus gloriã eius, glo
riam quasi unigeniti à patre. Vnde & hic quoque,
sicut & quasi pro affirmatione potius cũ pro simi
litudine dictũ uidẽ. Inter impiũ uerò & iniquum
hoc dis[illegible]nẽ solet: quia omnis impius ini-

Væ emspes est hypocritæ, si aurã rapiat, &
nõ liberet Deus animã eius.] Hypocrita q
Latina lingua dicit simulator, iustus esse nõ appe
tit, sed uideri. Et idcireo aurus raptor est: quia dũ
iniquè agens desiderat & sanctitate uenerari, lau
dẽ uitæ rapit alienæ. Studiũ uerò esse hypocritarũ
solet, ut & quod sunt, supprimãt: & hoc quod non
sunt, esse se hominib. innotescãt: quatenus mẽsura
suã per æstimationẽ transeat, & præire se cæteros
actionis nomine ostẽdant. Refugiũt uideri quod
sunt, & ante oculos hominũ superducta quadam
innocentiæ honestate se uestiunt. Vnde rectè per
Euangelii uoce nostri redemptoris increpant, cũ
eis dicit: Væ uobis hypocritæ, quia similes facti Matth. 23
estis sepulchris dealbatis: quæ foris quidẽ apparẽt Luc. 11.
hominib. speciosa, intus uerò sunt plena ossibus
mortuorũ, & omni spurcitia. ita & uos foris quidẽ
apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis
auaritia & iniquitate. Quo cõtrà oês ueraciter san 5
cti, nõ solũ gloriã supra modũ suum omnino non
appetũt: sed etiã hoc ipsum uideri refugiũt, quod
esse meruerũt. Vnde ille prædicator egregius ue-
D ritatis, cõtra pseudoapostolos loquẽs, dum uirtu-
tes eximias operationis suæ pro discipulorum e-
ruditione narraret, dum tot se pericula toleraſſe
coaeruata perfectione describeret: & post hæc
usq; ad tertiũ cœlũ, rursumq; in paradisum raptũ
se esse memoraret, ubi tãta cognoscere potuisset,
quanta loqui omnino nõ posset: erat de se adhuc
fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana
laude alta se cõsideratione tẽperãs, subdit: Parco 2. Cor. 12
autem, ne quis me existimet supra id quod uidet
in me, aut audit aliquid ex me. Habebat ergo ad-
huc dicendũ de se aliquid, qui parcit dicere: sed e-
git utrunq; doctor egregius, ut & loquendo quæ
egerat, discipulos instrueret, & tacendo se se intra
humilitatis limitẽ custoditet. Nimis nãq; esset in-
gratus, si de se discipulis tota retineret: & fortasse
nimis

nimis incautus, si de se tota uel discipulis proderet: sed mirabiliter, ut dictū est, egit utrunq; : ut loquendo erudiret uitā audientiū, & tacendo custodiret suam. Sciendū uero est, q̄ sancti uiri quoties de se aliquid sequētibus innotescunt, morē creatoris sui imitātur. Nā Deus qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur, per Scripturā sacram laudes suas loquit: non quia ipse eis indiget, qui proficere laudibus nescit: sed dum suā nobis magnitudinē narrat, nostrā ad se imperitiam subleuat: & bona sua loquendo nos edocet, quē omnino homo nō cognoscereet, si de se tacere uoluisset. Idcirco ergo laudes suas indicat, ut udeamus eum audiētes cognoscere, cognoscētes amare, amātes sequi, sequētes adipisci, adipiscētes uerō eius uisione perfrui.

Psal. 110 Vnde Psal. ait: Virtutē operum suorū annuncia- B bit populo suo, ut det illis hereditatē gentium. ac si apertē dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, ut eū qui audierit, donis diuersis. Morem ergo sui creatoris imitantes sancti uiri, nonnunq; quædā de se ut audiētes instruant, non utiq; proficiant, manifestāt: & tamē in his alta se cōsideratione custodiūt, ne dum alios à terrena intentione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione mergant. Quorū plerunq; dicta imitant hypocritæ, sed dictorum sensum penitus ignorant: quia q̄ iusti agunt ad utilitatē proximi, hoc ipsi faciūt ad extentionem nominis sui. Sanctus autē uir hypocritas intuens, nequaquā gloriā futurā appetere, sed cupere præsentē tenere, ait: Quæ enim spes est hypocritæ: quia dum præsentia diligit, futura mi- C

Rom. 8 nime sperat. Scriptū nanq; est: Quod enim uidet quis, quid sperat? Idcirco ergo ab hypocrita ad æterna præmia per spē minimē tenditur: quia quod aliò quærendū fuerat, hic se tenere gloriat. Cuius quia culpa prolata est, etiā pœna subiungit, cùm protinus subinfertur: Nūquid clamorē eius audiet Deus, cùm uenerit super illū angustiæ?] Clamorē eius angustiæ tempore Deus nō audit, quia trāquillitatis tēpore in præceptis suis ipse claman

Prou. 28 tem Dominū nō audiuit. Scriptū quippe est: Qui auertit aurem suam ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis. Sanctus ita q̄uir intuens, quia omnes qui nunc operari rectā cōtemnūt, extremo se tempore ad petitionis uerba conuertunt, dicit: Nunquid clamorē eius audiet Deus? Quib. profectò D

Matth. 25 uerbis, uocibus nostri redemptoris obsequit, qui ait: Nouissimè uenitē & fatuæ uirgines dicentes: Domine domine, aperi nobis. Et rēpōdetur eis: Amen dico uobis, nescio uos: quia tanto magna tunc exercet seueritas, quāto nunc maior misericordia prorogat: & districtè tunc iudiciū non correctis exerit, qui pietatē nunc delinquentibus patienter impendit. Hinc etenim propheta ait: Quæ-

Esa. 55 rite Dominū dum inueniri potest, inuocate eū dū propè est. Modò enim nō uidet, & propè est: tunc uidebit, & propè non erit. Necdū in iudicio appa-

ruit: & si quærit, inuenitur. Nā miro modo eum in iudicio apparuerit, & uideri potest, & non potest

6 inueniri. Hinc Salomon sapientia refert, & suauiter blandiente, & terribiliter iudicātē, dicēs: Sapientia foris prædicat, in plateis dat uocē suā. Cuius uocē quoq; insinuat, subdens: Vsq; quo parui li diligitis infantiā, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiā? Conuertimini ad correctionē meam: en proferam uobis spiritū meum, & ostendam uerba mea. En uidimus qualibus uerbis expressa est dulcedo uocantis. Videamus nunc quibus insinuatur modis seueritas increpantis, ut in fine quādoq; se exerceat districtio punientis. Quia uocaui, inquit, & renuistis: extendi manū meam, & nō fuit qui aspiceret: despexistis omne cōsiliū meum, & increpationes meas neglexistis. Dicat iam qualiter seriat, quos ad se nullatenus reuertentes tanta longanimitate sustentat. Ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo cùm uobis q̄ timebatis aduenerit, cū irruerit repēntina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiā: mane cōsurgent, & non inuenient me. Ore itaq; sapientissimi Salomonis cuncta de superno iudicio diligenter expressa sunt: quia & prius dulciter uocat, & postmodū terribiliter increpat, & ad extremū irretractabiliter damnat. Bene ergo dicitur: Nunquid clamorē eius audiet Deus, quādo uenerit super illum angustia? Quia nimirū omnis hypocrita tunc remediū in clamore nō inuenit, qui nunc tempus congruum clamoris perdit. De cuius adhuc prauitate subiungitur:

Quòd qui in hoc mundo delectatur, in Deo delectationem habere non possit. Cap. VIII.

AVt poterit in omnipotente delectari?] Qui enim terrenarum rerum amore uincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione animā nunq; potest. Nā aut infimis delectatur, aut summis; & quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad infima: quātoq; acriore cura inardescit ad infima, tāto rēpore dānabili frigescit à summis. Vtraq; enim simul & æqualiter amari non possunt. Vnde Ioannes apostolus sciens inter spinas amorū secularium, supernæ charitatis mestem germinare nō posse, priusquā æterni amoris semina proferat, de audientiū cordibus sanctā uerbi manu, amorū se- 1. Ioan. 2

cularium spinas eradicat, dicens: Nolite diligere mū dum, neq; ea quæ in mūdo sunt. Mox & subiungit: Quia si quis diligit mundū, nō est charitas patris in eo. ac si apertè dicat: Vtrique se amores in uno corde nō capiūt, nec in eo seges supernæ charitatis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectationis necāt. Atq; illas ex hac infima delectatione nascentes enumerat punctiones, dicēs: Quia omnē quod in mundo est, cōcupiscentia carnis est, & cō cupiscentia oculorū, & superbia uitæ: quæ nō est ex patre, sed ex mundo est: & mundus trāsit & cō cupiscentia eius. Delectari ergo in Deo hypocrita nō ualet: quia in eius mēte desideria supernā nō prodeunt, quā profectò spinę terreni amoris premunt. De quo aptè subditur: Et inuocare Deū in omni tempore?] Tunc quippe hypocrita Deū

inuocat, cùm hunc terrenarum rerũ tribulatio angustat. Nam cùm in hoc seculo effectum quæsitæ fœlicitatis inuenerit, authorẽ qui hanc ipsam fœlicitatem tribuit, non requirit. Quia uerò, ut prædiximus, esse ars docentium debet, ut in auditorum suorum mẽtibus prius studeant peruersa destruere, & postmodum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda nõ ca-
Hier. 1 piant: unde ad Hieremiã dicitur: Ecce constitui te hodie super gẽtes & regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Prius itaq; iubetur ut destruat, & postmodum ædificet: prius ut euellat, & postmodum plantet: quia nequaquam rectæ ueritatis fundamentum ponitur, nisi prius erroris fabrica destruatur. B. Iob postquam causas uniuersalis Ecclesiæ, amicorum suo-
B rum dictis quasi contra hæreticorum uerba respõdit, eorumq; elationẽ multimoda responsione destruxit, iam docere se perhibet: ut uidelicet aperte uideatur in his quæ subdidit, recta plantare: in his uerò quæ præmisit, euulsisse peruersa. Sequitur:

Quòd superbi sibi attribuunt quod sapiunt, sancti uerò totum Deo asscribunt. Cap. IX.

DOcebo uos per manũ Dei quæ omnipotens habeat, nec abscondam.] Sic beatus Iob loquitur uerbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nã sancta Ecclesia docens, in quantũ cognoscere expedit, nihil ueritatis absconditur. Quia enim manus Dei uocatur filius, omnia quippe per ipsum facta sunt, per manum Dei docere se perhibet eos quos
C in propria sapientia remanere fatuos uidet. ac si aperte dicat: Ego ex me aliquid nescio: sed quicquid de ueritate sentio, hoc ex eiusdem ueritatis largitate comprehendo. Vos idcirco recta non sapitis: quia hanc eandem uestram sapientiam non Dei manui, sed uobismetipsis datis. Nam hostes sanctæ Ecclesiæ si quid ueri aliquando sentiũt, id propriis uiribus tribuunt: & tanto magis se priuãt superna sapientia, quanto illã quasi ex suo ingenio habere priuatam uolunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suum, ut recte quidẽ aliqua sciant, sed ex ipsa hac scientia obligatiores ad pœnã
7 Iohn. 7 sunt. Vnde aptè subditur: Ecce uos omnes nostis: & quid sine causa uana loquiminin? Scriptum
Luc. 12 D est: Seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & non paruit, & non fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis.
Luc. 4 Rursumq; scriptum est: Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatũ est illi. Ad maioris ergo culpæ cumulũ hostes suos sancta Ecclesia perhibet, & scire quod sequi debeant, & sequi nolle
Psal. 54 quod sciant. De quibus aliàs dictum est: Descendant in infernum uiuentes. Viui sunt qui sentiunt quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaq; qui non sentiunt, pro nescientibus uiuentes uerò qui sentiunt, pro sciẽtibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descendere, est sciẽtes sentientesq; peccare. Sequitur:

A *Quòd hæretici & successores eorum iudicium Dei euadere nõ possunt: quibus in errore suo sepultis, gaudent hi quos illi corrumpunt, cùm ad uiam ueritatis reducuntur.* Cap. X.

HÆc est pars hominis impij apud Deũ, & hæreditas uiolentorum quam ab omnipotẽte suscipient.] Quam profectò partem hæreditatẽq; protinus insinuat, cùm subiungit: Si multiplicauerit filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.] Non absurde impij uocantur hæretici, qui per errorem prauã dogmatis à cognitiõe sunt ueritatis alieni, quos sequẽti uerbo etiã uiolẽtos appellat: quippe qui Scripturę sacræ sententias rectã dogmata continentes, ad intellectũ prauũ conantur uiolenter inflectere. Violenti ergo sunt, etsi non rebus hominũ, certè sensibus præceptorũ. Filij aũt uiolentorum sunt sequaces hæreticorũ, qui dum eorũ errori consentiunt, quasi ex eorũ prædicatione generanẽ. Sed multiplicati gladio erunt: quia quãuis modò immensa multitudine in perdita libertate succrescũt, uentri tamen iudicis sententia feriunẽ. Vnde per Moysen Dominus dicit: Gladius meus mãducabit carnes. Dei enim gladius carnes comedit: quia in extremo iudicio eius sententia eos qui carnaliter sapiunt, occidit. Qua in re quærendũ est, cur dicatur q̃ hanc partẽ atq; hæreditatẽ suam praui ab omni potente percipiunt? Sed rectè consideranti bus liquet: quia cesi à seipsis habuerunt iniustè agere, si pernæ tamẽ æquitati suppetit, iniustè actã uitã eis dicare: ut diuina sententia ordinet in pœnã, quos
C inordinata sua actio traxit ad culpam. De quibus aptè subiungitur: Et nepotes eius nõ saturabuntur pane.] Nepotes quippe hæreticorum sunt qui de errantiũ filiorũ prædicatione nascuntur. Quos nequaquam panis satiat: quia dum in sacri uerbi pabulo plus quærunt sentire quàm capiunt, semper à ueritatis cognitione ieiunant: & prædicamẽta doctrinæ quæ studẽt ad quæstionẽ quærere, habere non ualent ad refectionẽ. Quia uerò nonnulli ex eisdẽ hæreticis sancta Ecclesia colligit, nõnullos in malitia sua pertinaces relinquit, protinus additur: Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu.] Ex eo uidelicet hæreticorum populo derelicti sepelũtur in interitu: quia dũ ad lucem ueritatis nõ redeũt, profectò in pœna perpe-
D tua intelligẽtia tertena deprimũtur. Et quia nonnunq; dum autor errantiũ plebiũ rapitur ad pœnam, seductæ plebes reformantur ad ueritatis scientiam: & cũ ad uerã cognitionẽ redeũt subditi, cũ ad æterna supplicia peruenĩũt qui malè fuerãt prælati: aptè subiungit: Et uidue illius nõ plorabũt.] Quas uiduas eius accipimus, nisi subiectas plebes morte illius fœliciter destitutas? Quia fæpe, ut dictum est, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur, subiectæ plebes illius ad cognitionis ueræ gratiã reuertunt. His enim plebibus per uersus prædicator quasi maritus præfuit: quia malè eis coniunctus inhærẽdo corruptor mentis. Ne quaquã ergo uiduæ uel destitutę plorãt: quia mortę prauidoctoris uiam ueritatis inueniunt, ex cuius interitu affligi posse uidebantur. Vel certè nõ plorant

plorant uidue: quia in suo errore remanentes, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant, consolantur. Sequitur:

Quòd catholici hæreticos eisdem authoritatibus quas protulerunt, superant, & quasi Golium proprio gladio detruncant.
Caput XL.

8 SI comportauerit sicut terram argentum, & sicut lutum præparauerit uestimenta: præparabit quidem, sed iustus uestietur illis, & argentum innocens diuidet.] Argentum intelligi sacri eloquii claritas solet, sicut aliàs dicit: Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Et quia nonnulli eloquium Dei non interius per exhibitionem, sed exterius per ostensionem habere concupiscunt: idcirco per prophetam dicitur: Dispersierunt omnes inuoluri argento: hi nimirũ, qui eloquio Dei non interiori relectione se replent, sed exteriori ostensione se uestiunt. Vnde & horũ argentum, id est, hæreticorum eloquium terræ cõparatur: quia de Scriptura sacra ut aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant uestimenta: quia fluxe & inquinabiliter ea quibus se tueri uolũt, Scripturæ sacræ contexunt testimonia. Præparabit quidem, sed iustus uestietur illis: quia uir recta fide plenus, quæ sanctis solet ad iustitiã deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris eius pertinaciam inde conuincit. Cõtra nos nanq; dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde uincantur. Vnde & Dauid typũ Domini, Golias uerò hæreticorũ superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos uerbis aperimus. Golias quippe cum gladio, Dauid uerò cum pera pastorali uenit ad prælium. Sed eundem Goliam Dauid superans, suo gladio occidit. Quod nos quoq; agimus, qui promissa Dauid mẽbra ex eius fieri dignatione meruimus. Nam cùm superbientes hæreticos & sacræ Scripturæ sententias deferentes, eisdem uerbis atq; sententijs quas proferunt, uincimus, quasi elatum Goliã suo gladio detruncamus. Iustus ergo uestitur eis uestimentis quæ præparat iniustus: quia uir sanctus eisdem sententijs ad ueritatem utitur, quibus se peruersus quisq; doctum ostendere contra ueritatem conatur: Et argentum innocẽs diuidet.] Argentũ innocentem diuidere, est eloquia Domini minutè discretèq; exponere, & unicuiq; quid dignè congruat coaptare. Nam eloquium Domini quod hic argentum uel uestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmista testatur per comparationem, dicens: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quæ spolia idcirco uocata sunt: quia ad fidem Domini gẽtilitate transeunte, ludei sacris eloquijs quibus indurati fuerant, exuuntur. De hac quoq; argenti uel spoliorum diuisione aliàs dicitur: Beniamin lupus rapax: manè comedet prædam, uespere diuidet spolia. Quibus profectò dictis Paulus apostolus designatur, de Beniamin stirpe progenitus, qui mane prædã comedit: quia in primordijs suæ fidei quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia diuisit: quia fidelis postmodũ factus, sacra eloquia exponendo distribuit. Quamuis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi & aliter potest. Hæretici nanq;, ut facilè ualeãt peruersa suadere, dictis suis quædam recta permiscent, ut animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex peruersis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana in sanã q; locutione uariantur: bene in Euangelio decem leprosorum sunt specie designati, quorum colori sano dum uitiosus cancer aspergitur, immoderato candore fœdantur. Vnde admonemur nõ plus sapere & oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Qui etiã quia nec Deũ diligunt, de quo male sentiũt: nec proximũ à quo diuiduntur, decalogi præceptis aduersi sunt, atq; ideo ad deprecãdum Dominum decem ueniunt. Pro eo autem quòd sanis insana miscuerunt, colorris diuersitate uariãtur. Sed quia in eius præceptis offenderant, id illũ unde offenderant uocant, dicẽtes: Iesu præceptor: unde & mox curari meruerũt. Ergo quia uir catholicus quæ ab eis rectè uel quæ prauè sentiuntur, intelligit: argentum innocens diuidit, id est, quæ ab eis salubriter, uel quæ pestifere fuerint dicta, discernit. Sequitur: Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.] Tinea sibi domum corrumpendo ædificat. Nec meliori potuit comparatione hereticus demonstrari, qui locum fuæ perfidiæ, non nisi in mentibus quas corruperit, facit: qui etiam sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Sponder quippe eis refrigerii quietis æternæ, sed uerba eius foliditatem non habẽt, quia plenitudine ueritatis carent. Vnde subiungitur: Et sicut custos fecit umbraculũ.] Vmbraculum nanq; ceu stodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur: & promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hãc uitam nulla tenus inuenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu uniuersalis Ecclesiæ, potentum seculi patrociniis fulciuntur, eisq; diuites protectio ne atq; administratione quanta præualent opitularinon cessant: ipse etiam quilibet diues contra conditorem suũ rebus temporalibus intumescẽs, sancti uiri nume sententia tangitur, atq; ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorũ omnium diffinitionem sermo deriuatur, cùm subditur: Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.] Cui nimirum sententiæ Psalmista concinens dicit: Turbati sunt omnes insipientes corde: dormierunt somnũ suũ, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Vt enim in fua manu diuites post mortem quicquam inuenant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut cũ defeceritis, recipiãt uos in æterna tabernacula.

Quòd præsentes diuitiæ somno comparantur, quæ subitò marcescunt: & quòd superbi in nouissimo ad inopiam redacti, impellente diabolo quasi uento urente à fornace uitiorum impelluntur in incendia tormentorum. Cap. XLI.

Dites

Psal. 11

Sapho. 1

Psal. 118

Gen. 49

Luc. 17

Rom. 12

Luc. 16

Psal. 75

Dlues cùm dormierit, nihil secũ auferet.] Res suas cùm moreretur, secũ tolleret, si ad peten tis uocẽ cùm uiueret, sibi tulisset. Nam terrena om nia quæ seruando amittimus, largiẽdo seruamus: patrimoniumq; nostrũ retentum perditur, manet erogatũ. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriẽdo deserimus, aut illæ nos uiuentes quasi deserunt pereundo. Agendũ ergo nobis est, ut res absolutè perituras, in non perentẽ cogamus trãsire mercedem. Sed
10 mirãdum ualde est quod dicitur: Cùm dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Vt dormiamus quippe, oculos claudimus, & euigilãtes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima consitat & corpore, cùm uniùs rei somnus dicitur, alterius uigiliæ demonstrantur: quia cùm corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in uera cognitione. Et dormit ergo dies, & oculos aperit: quia cùm carne moritur, eius anima uidere cœpit, quod prouidere contempsit. Tunc profectò in uera cognitione euigilat, tunc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se uacuam inuenit, quæ plenam rebus præ cæteris se hominibus esse lætabatur. Dormit, & nihil secum aufert: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamuis hic omnia pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseq; super cæteros extollat, glorietur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoq; tempus ut euigilet: & tunc cognoscat quàm uacuũ fuerit, quod in somno tenuerat. Sepe nãq; contingit dormienti inopi, ut se per somniũ diuitem uideat, atq; ex eisdẽ rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, iamq; dedignari quærat à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repentè euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem, uel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis ponde re, & inopiæ suæ angustijs premitur: & eo peius, quo ad tempus breuissimum, uel uacuè diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites: sed paupertatem suam euigilantes inueniunt, quia ni hil secum ad illud iudicium quod permaneat, ferunt: & quanto nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum grauius ingemiscunt. Dicat ergo: Aperiet oculos suos, & nihil inueniet: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiam clausos tenebat. Aperit oculos suos, & pietatis fructum non inuenit, quos hic clausos tenuit cùm uiueret. Tardè quoque illi oculos aperiunt, qui teste Sapientia,
Sap. 5 damnationis suæ tẽpore dicturi referuntur: Quid nobis profuit superbia, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius percurrens. Vilia & fugitiua fuisse quæ tenuerant, iam amissa cognoscunt: quæ quamdiu aderant, stultis corum cordibus magna & mansura uidebantur. Serò diues aperuit oculos, quando Lazarum requie-

A scentem uidit, quem iacentem ante ianuam uidere contempsit. Intellexit ibi quod hic facere no luit: in damnatione sua cognoscere compulsus est quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnouit. De quo adhuc subditur: Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.] Videamus nunc inopiam ardentis diuitis, cuius tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: Pater Abraham mi- Luc. 16
serere mei: & mitte Lazarum, ut intinget extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus uerbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore una tunc ad sufficientiam refrigerij a-
B quæ stilla requiratur: sed quòd is qui de abundantia peccauerit, illic æstuanti nimis cremetur inopia. Videmus enim in uerbis diuitis ex subtilissimo Dei iudicio, quàm digna tali culpæ pœna respondeat. Agente nanq; inopia, illic usq; ad minima petenda compulsus est, qui hic agente tenacia usq; ad minima negãda peruenit. Quid retribui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquæ petijt, qui micas panis negauit. Apprehendit eum quasi aqua inopia. Non immeritò aquæ tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat, qui fuscepto in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Vnde per propheram quoq; humani generis uoce dicitur: Lapsa est in Thren. 3
lacum uita mea. Ereptorum uerò exultatione cantatur: Domine Deus meus clamaui ad te, & salua- Psal. 29
C sti me. Domine abstraxisti à inferis animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum. No- 11
cte opprimet eum tempestas.] Quid hoc loco nocẽtem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis uerò nomine, iudicij turbinem designat. Quod etiam Psal. testatur, dicens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non Psal. 49
silebit: ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida. De qua tempestate etiam Sapientia per Salomonem dicit: Ego quoq; Prov. 1
in interitu uestro ridebo, & subsannabo cum uobis quod timebatis aduenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingrue rit. Et quia ipsa uenturi exitus ignorantia nox uocatur, nocte opprimit eum tempestas: id est, turbo eum diuini iudicij dum ignorat apprehendit.
D Hinc est nanq; quod per semetipsam Veritas dicit: Si sciret pater familiãs qua hora fur ueniret, ui- Matth. 24
gilaret utiq;, & non sineret perfodi domum suam. Et uos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Hinc etiam contra malum seruum dicitur: Si autem dixerit malus seruus il- ibidem
le in corde suo, Moram facit Dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cum ebrijs: ueniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat. Hinc Paulus discipulis dicit: Vos au- 1. Thess. 5
tem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim uos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. Hinc superbienti diuiti Dei

uoce

Luc.12 uoce dicitur: Stulte, hac nocte animam tuam repe
tunt à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? No-
cte animam reddere pethibetur, qui mortem non
prouidens, in tenebris cordis abstrahitur. Ait er-
go: Nocte opprimet eum tempestas. Quia enim nō
uult agere bona quæ uidet, deprehenditur interi-
tus sui tempestate quam nō uidet. De quo adhuc
subditur: Tollet eum uentus urens, & auferet.]
Quis hoc loco uentus urens, nisi malignus spiri-
tus uocatur, qui desideriorū flammas in corde ex-
citat, ut ad æternitatem suppliciorum trahat? Per-
uersum ergo quemlibet uentus urens tollere dici-
tur: quia insidiator malignus spiritus, qui uiuētem
quemq; accendit ad uitia, morientem trahit ad tor
menta. Nam quia uentus urens immūdus spiritus
solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terre
na desideria iniquorum corda succendit: Hiere-
Hier.1 mias propheta testatur, dicens: Ollam succensam
ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis. Olla
nanq; succensa est cor humanum, secularium cura
rum ardoribus, desideriorumq; anxietatibus fer-
uens: quæ à facie Aquilonis succenditur, id est,
diabolī suggestionibus inflammatur. Ipse enim
Esa.14 uocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: Sedebo
in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, asce-
dam super altitudinem nubium. Ab huius igitur
urentis uenti, uniuscuiusq; electi mens adustione
temperatur: quando in eauitiorum feruor extin-
guitur, & desideriorum carnalium flamma frige-
scit. Vnde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudi-
Can.2 bus læta clamat: Sub umbra illius quem desidera-
ueram sedi. De huius ardoris temperie ei per Esai-
am promittente Dominus dicitur: Pro faliunca a-
scendet abies, & pro urtica crescet myrtus. Pro fa-
liunca nanq; in ea ascendit abies, dum in sanctorū
corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitu
do superna ex contemplationis exoritur. Vrtica ue-
rō ignitę omnino naturæ est. Myrtus autem tem-
peraturæ fertur esse uirtutis. Pro urtica igitur cre-
scit myrtus, cum iustorum mentes à prurigine &
ardore uitiorum, ad cogitationum temperiē tran-
quillitatemq; perueniunt, dum sam terrena non
appetunt, dum flammas carnis desideriis cœlesti-
12 bus extinguunt. Propter hoc quoq; mentis re-
Luc.1 frigerium cœlitus datum Mariæ dicitur: Virtus
Marie ob- altissimi obumbrabit tibi. Quamuis hac in re per
umbratio obumbrationis uocabulum, incarnandi Dei utra
que potuit natura signari. Vmbra enim à lumine
formatur, & corpore. Dominus autem per diuini
tatem lumen est: qui mediante anima, in eius ute-
rō fieri dignatus est per humanitatē corpus. Quia
ergo incorporeum lumen in eius erat utero cor-
porandum, ei quæ incorporeum concepit ad cor
pus, dicitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi: id
est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeū
lumen diuinitatis. Sed iam de iniquo quolibet
quod cœpimus, exequamur. Tollit ergo eum uen
tus urens: quia uidelicet malignus spiritus eum
quē nunc succenderit igne peruersæ concupisce
tiæ, rapit postmodum ad flammas gehennę. Se
quitur: Et uelut turbo rapiet eum de loco suo.]

A Locus peruersorum est temporalis uitæ delectā
tio, & carnis uoluptas. Quasi turbine igitur unus-
quisq; de loco suo rapitur, cùm à cunctis suis dele
ctationibus extremo termitus die separatur. De
quo extremo die aptè mox subditur

Quòd Deus cùm sanctos flagellat, pareit eis: reproborum uē rò flagella præsentia, sunt initia tormentorum. Cap. XIII.

EMittet super eum, & non parcet.] Peccato-
rem Deus quotiēs feriendo corrigit, ad hoc
flagellum emittit, ut parcat. Cùm uerò eius uitam
in peccato permanentem feriendo concludit, fla-
gellum emittit, sed nequaquam parcit. Qui enim
flagellum emisit ut parceret, ad hoc emittit quan-
do; ut non parcat. In hac nāq; uita Dominus tan
to magis studet, ut parcat, quanto magis expectā-
do flagellat: sicut ipse uoce angeli ad Ioannem ait:
Ego quos amo, arguo & castigo. Et sicut alibi dici Apoc.3
tur: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat au- Heb.12
tem omnem filium quem recipit. Econtrà autem
de flagello damnationis scriptum est: In operibus Psal.91
manuum tuarum comprehensus est peccator. De
quo per Hieremiam Dominus dicit: dum incorri
gibiliter delinquentes populos uidet, quos non
tam sub disciplina filios, sed sub districta percussio
ne hostes intuetur: Plaga inimici percussi te, casti- Hier.30
gatione crudeli. Et quod hic dicitur: Non parcet,
ibi quoq; uerbis aljs declaratur: Quid clamas su-
per contritione tuæ insanabilis est dolor tuus. Vn
de hoc semper electi prouident, ut antè ad iusti-
am redeant, quàm sese ira iudicis inextinguibi-
liter accendat, ne ultimo flagello deprehensi si-
mul eis finiatur uita cum culpa. Flagellum nanq;
tunc diluer culpam, cùm mutauerit uitam. Nam
cuius mores non mutat, non expiat actiones. Om Omnis diui
nis ergo diuina percussio, aut purgatio in nobis na percussio
uitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. aut est purga
Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, di tio in nobis
ctum est: Qui fingis dolorem in præcepto. Qui uitæ præ
a flagellatur iniquus, & corrigitur: audire præ sentis, aut ini
ceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præ tium pœnæ
cepto fingitur ei qui à malis operibus quasi præ- subsequentis
cepti usce, dolore cohibetur. De his uerò quos
damnant flagella & non liberant, dicitur: Percus- Hier.5
sisti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renue-
runt accipere disciplinam. His flagella ab hac ui-
ta inchoant, & in æterna percussione perdurant.
Vnde per Moysen Dominus dicit: Ignis exarsit Deut.32
ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum.
Quantum ad præsentem etenim percussionem
spectat, rectè dicitur: Ignis exarsit ab ira mea. Quā
tum uerò ad æternam damnationem, aptè mox
subditur: Et ardebit usque ad inferos deorsum.
Licet à quibusdam dici soleat illud quod scri-
ptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum. Qui Nahum 1
tamen hoc quod per prophetam de iniquis dici-
tur, non attendunt: Et dupliciter contrito con-
tere eos. & quod alias scriptum est: Iesus populum Hier.7
de terra Ægypti saluans: secundò eos qui non Iud.1
crediderunt, perdidit. Quibus tamen si consen-
sum præbemus, quamlibet culpam bis ferire non
posse:

posse: hoc ex peccato percussis atque in peccato suo morientibus debet æstimari: quia eorum percussio hic cœpta, illic perficitur: ut incorrectis unum flagellū sit quod temporaliter incipit, sed in æternis supplicijs consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, iam præsentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormentorum. Emittet ergo super eum, & non parcet.

13 Sequitur: De manu eius fugiens fugiet.] Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ prauitatem corrigit actionis. Vel certe quia in sacro eloquio manus operatio solet intelligi, de manu percussi fugit, qui dum prauiinteritum conspicit, uias prauitatis relinquit. Vnde adhuc subditur: Stringet super eum manus suas.] Manus quippe stringere, est uitæ suæ opera in rectitudine confirma-
Heb.12 re. Vnde etiam Paulus ait: Remissas manus & dissoluta genua erigite. Dum itaq; alienum interitū conspiciunt, reuocantur ad cor, ut recogitent sui: & unde alius ad tormenta ducitur, à tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas: quia conspexit in aliena pœna quid timeat, & dum delinquentem sic percussum conspicit, dissoluta sua opera, iustitiæ rigore cōstringit. Sicq; fit ut qui iniquus uiuens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens à culpa reuocet terrore tormēti. Quod etiam pro-
Psal.57 uenire bonis Psalmista testatur, dicens: Lætabitur iustus cùm uiderit uindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In peccatorum morientium sanguine iusti lauantur manus: quia dum eorum pœna conspicitur, conspicientis uita mundatur. Sequitur: Et sibilabit super illum, intuens locum eius.] Quid in sibilo, nisi intentio admirationis exprimitur? Si uerò in sibilo alia fortasse significatio quæritur, moriente pecca tore, hi qui interitum eius aspiciunt, os in sibilo stringunt: dum ad ea quæ contemplerant, uerba spiritalia conuertuntur: utiam credere & prædica re incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam sit plerunq; ut infirmorum animus eo magis de auditu ueritatis trepidet, quo florere cōtemptores ueritatis uidet. Sed dum iusta ultio iniustos subtrahit, alios à prauita-
Prou.21 te compescit. Vnde per Salomonem dicitur: Multato pestilente, sapientior erit parvulus. Virgitur sanctus postquam potentum pœnas, qui extollunturin seculo, sufficienter expleuit: rursus ad hæreticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio, uerba conuertit.

A & uniuersorum finem ipse considerat. Lapidem quoq; caliginis & umbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios. Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igni subuersa est. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos uultu ris. Non calcauerunt eam filij insti torum, nec pertransiuit per eam leæna. Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes. In petris riuos excidit, & omne preciosum uidit oculus eius. Profunda quoq; fluuiorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem. Sapientia uerò ubi inuenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Nō est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonyco precioſisimo, uel sapphiro. Non adæquabitur ei aurum uel uitrum, nec commutabuntur pro ea uasa auri excelsa & eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis: non adæquabitur ei topazium de Aethiopia, nec tincturæ mundisimæ componentur. Vnde ergo sapientia uenit, & quis est locus intelligētiæ? Abscondita est ab oculis omnium uiuentium, uolucres quoq; cœli latet. Perditio & mors dixerūt: Auribus nostris audiuimus famam eius. Deus intelligit uiam eius, & ipse nouit locum illius. Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cœlo sunt, respicit. Qui fecit uentis pondus, & aquas appendit mensura. Quando ponebat pluuijs legem, & uiam procellis sonantibus: tunc uidit illam, & narrauit, & præparauit, & inuestigauit, & dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo, in telligentia.

B

C

D

Textus beati Iob caput uigesimumoctauum.

Quòd hæretici de sanctis libris assertionum suarū principia assumunt, sed miscent mendacia. Et quòd frustra extra unitatē Ecclesiæ quasi pro Ecclesiæ pœnas patiātur: cùm martyriū nō faciat pœna, sed causa nec eloquentia proficere potest aliquis fulgore uirtutis, qui non inseritur in officina charitatis. Cap. XLIIII.

HAbet argentum uenarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur.] In argento 14

gento eloquium, in auro uitæ uel sapientię claritas designari solet. Et quia hęretici sic de eloquij sui nitore superbiunt: ut nulla sacrorum librorum authoritate sol identur, qui libri ad loquẽdum nobis quasi quędam argenti uenę sunt: quia de ipsis locutionis nostrę originem trahimus, eos ad facere authoritatis paginas uocat: ut si uere loqui desiderent, inde sumere debeant quid loquantur. Et ait: Habet argentum uenarum suarum principia. ac si apertè dicat: Qui ad uerę predicationis uerba se preparat, necesse est ut causarum origines à sacris paginis sumat: ut omne quod loquitur, ad diuinę authoritatis fundamentum reuocet, atq; in eo edificium locutionis suę firmet. Vt enim prędiximus, sępe hęretici dum sua studẽt peruersa astruere, ea proferunt quę profectò in sacrorum librorum paginis non tenentur. Vnde & discipulum suum prędicator egregius admonet, dicens:

1.Tim.6 O Timothee, depositum custodi, deuitãs prophanas uocum nouitates: quia dum laudari hęretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi nouą quędam proferũt, quę in antiquorum patrum libris ueteribus non tenentur: sicq; fit ut dum uident sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitię semina spargant. Bene autem subditur:

Et auro locus est in quo conflatur.] Ac si aperte dicat: Vera fidelium sapientia, cui uniuersalis Ecclesia locus est, tribulationem uobis perseuerantibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis uestrę igne purgatur. Vnde

Prou.17 scriptum est: In igne probatur aurum & argentum, homines uerò receptabiles in camino humiliationis. Quo in loco potest hoc quoq; conuenienter intelligi, ut de sua hæretici increpari stulta passione uideantur. Nam sæpe pro Iesu Christi, domini ac redemptoris nostri nomine multa patiun tur, sesęq; eisdem passionibus eius fieri martyres sperant. Quibus sancti uiri uoce nunc dicitur: Auro locus est in quo cõflatur. Nam iuxta hoc quod iam & ante nos dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo conflatur. Quid itaq; ad hæc hæretici dicitis? Cõflari per afflictionem carnis, uel etiam per martyrium uultis: sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris uoce dicitur: Auro locus est in quo conflatur. Hunc ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem qua aurum aptè purgari ualeat, inuenite. Vna est Ecclesia in qua qui conflari uoluerit, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purHier.6 gari. Dicat Hieremias, dicat quomodo conflationis uestræ ignis omni uirtute sit uacuus: Frustra conflauit conflator. Malitiæ enim eorum nõ sunt consumptæ. Ecce ignis exterius conflans, & duræ passionis admouet pœnam, & tamen erroris non excoquit culpam, & tormenta crudelium dat pœnarum, & bonorum non facit incrementa meritorum. Huius etiam conflationis ignis qui

A extra catholicam toleratur Ecclesiã, quàm nullius omninò iuris tita sit, Paulus apostolus insinuat, dicens: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, 1.Cor.13 charitatem autem nõ habeam, nihil mihi prodest.

Alij quippe praua de Deo sentiunt, alij recta 15
de authore tenent: sed unitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti uerò schismatis per petrationę diuisi sunt. Vnde & in ista prima parte decalogi utrarunq; partium culpæ reprimuntur, eum diuina uoce dicitur: Diliges Dominum Deũ Deut.6
tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
tota uirtute tua. Atq; mox subditur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profectò quia Deum non diligit. Qui uerò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ unitate diuisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac unitate matris Ecclesiæ siue per hæresin de Deo peruersa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo diuiditur, charitatis huius gratia priuatur: de qua hoc quod præmisimus, Paulus dicit: Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autẽ non habeam, nihil mi hi prodest. ac si apertè uoce diceret: Extra locum suũ conflationis mihi ignis adhibitus, tormento me cruciat, mundatione non purgat. Hũc omnes sanctæ pacis amatores, summo studio locũ quærunt, hunc quærentes inueniunt, hunc inuenientes tenent: fcitẽtes, peccatorũ remissio uel ubi uel quã do uel qualibus detur. Vbi quippe, nisi in Ecclesię
C matris sinu? Quando, nisi ante uenturi exitus diẽ? 2.Cor.6
Quia ecce nũc tempus acceptabile, ecce nũc dies Esa.55
salutis: &, Quærite Dominũ dum inuenìri potest, inuocate eum dum prope est. Qualibus, nisi conuersis, qui ad paruulorum imitationẽ, magistra hu Matth.19
militate formantur? quibus dicitur: Sinite paruulos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorum: &, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut Matth.18
D paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Quòd reprobi dum seruos Dei præditos uirtutibus uident: quia de præsentibus non possunt, de præteritis eos accusant. Caput XV.

QVia ergo non nisi in catholica Ecclesia uera martyres fiunt, dicit recte: Auro locus est in quo conflat. quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis: nisi, ut ita dicã, prius hic arserit in officina charitatis. Pensandum præterea est quòd occulto consilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordijs suis innocentes custodiens, usq; ad uirtutum prouehit culmen: ut ætate crescente, simul in eis proficiat & annorum numerositas, & celsitudo meritorum. Alios uerò in exordijs suis deserens, scaturientibus uitijs; ire per abrupta permittit. Plerunq; tamen etiam eos respicit, & ad sequendum se, sancti amoris igne succendit: atq; inolitas in eorum cordibus prurigines uitiorum uertit in feruorem uirtutum, & eo magis ignescunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quo magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ: sicut sæpe contigit, ut in pugnæ certami

C ne mi-

ne miles ante ducis sui oculos constituta, hostili A
uirtuti turpiter cedat, & enerui ter præbens terga
feriatur: qui tamen hoc ipsum quod turpiter cessit
erubescens, ante ducis sui oculos, maiores ex ipsa
uerecundia uires sumit: tantaq; post fortia exercet
quantis & præsentę gloriæ uirtutis peragat, & pre
teritæ ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo nō-
nunquam quidā in Dei seruitio ex anteacta acrius
debilitate roborantur, eosq; ad custodienda man-
data & futurorū trahit desiderium, & impellit me
moria præteritorum: ut hinc ad uentura amor pro
uocet, illinc de præteritis uerecundia instiget.

16 Quos tamen aduersarij Ecclesiæ dum summis B
præditos uirtutibus uiderint, eisq; in præsenti uita
unde derogēt quāinuenire nequaquā possint,
accusare illos de præteritis moliuntur, sicut Moy-
sen nostrū Manichæus impetit, in quo sequentiū
uirtutū gratiam, transacti homicidij conatur culpa
fœdare. In quo nō attendit postmodū quàm pa
tiens ad sustinendū, sed prius q̄m præceps ad ferien
dū fuerit. Talibus ergo aduersarijs beatus Iob sub
tilissima consideratione obuiās, postquam dixit:
Habet argentum uenarum suarū principia, & au-
rolocus est, in quo conflatur, aptè subditur:

*Quòd cōtemni non debeat, qui se à terrenis occasionibus se-
parauit.* Cap. XVI.

FErum de terra tollitur.] Solent hæretici de iu
stitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atq; o-
pera sua ostentationis inflatione iactare: nosq; ini
quos, ut diximus, aut esse aut fuisse criminantur.
Per humillimam ergo cōfessionem & ueracē de-
fensionē contra eos uir sanctus loquitur, dicens:
Ferrum de terra tollitur. ac si aperte dicat: Fortes
uiri qui acutissimis linguarū gladijs in hac acie de
fendendæ fidei ferrum fiūt, aliquando terra in in-
fimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homi-
Gen.3 ni dictum est: Terra es, & in terrā ibis. Sed de terra
ferrum tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesię,
à terrena quā prius tenuit, actione se paratur. Non
ergo in eo debet despici quicquid fuit, qui iam cœ
pit esse, quod non fuit. An non Matthæus in terra
inuentus est, qui terrenis negocijs implicatus telo
nij usibus seruiebat? Sed de terra sublatus in forti-
tudinē ferri conualuit: cuius uidelicet lingua qua-
si acutissimo gladio, Euangelij administratione C
Dominus infidelium corda transfixit, & qui infir
mus prius despectus q̄fuerat per terrena negocia,
fortis postmodum factus est ad cœlestia prædica-
menta. Vnde adhuc subiungitur:

*Quòd corda dura cùm diuini amoris igne tacta fuerint liquę
fiūt, & quæ credere noluerāt prædicare incipiūt.* Ca. XVII.

ETlapis solutus calore, in æs uertitur.] Tunc
lapis calore solui tur, cùm cor durū, atq; à diui
ni amoris igne frigidum, eodē diuini amoris igne
tangitur, & in feruore spiritus liquatur: ut ad sequen
tem utiam desiderium, ardeat, quam prius
audiens, insensibilis manebat. Ex quo ardore scili
cet & emollitur ad amorem, & roboratur ad ope-
rationē: ut sicut prius durus fuerat in amore secu-
li, ita se postmodum fortem exerat in amore Dei, A
& quod antè audire renuebat, iam & credere &
prædicare incipiat. Lapis ergo solutus calore, 17
in æs uertitur: quia dura mēs superni amoris igne
liquefacta, ad uerā fortitudinē cōmutatur: ut pec-
cator qui prius insensibilis extiterat, postmodū &
per authoritatē fortis, & per prædicationem sono
rus fiat. Quod bene per Esaiam dicitur: Qui confi Esa.40
dunt in Domino, mutabunt fortitudinē. Fortitu-
dinem mutamus, cùm conuersi tanta uirtute præ-
sens seculum fugimus, quanta hoc antè quærebā-
mus. Quia autem malè ab aduersarijs catholicorū
moribus anteacta uita reputatur, rectè subditur:

Tempus posuit tenebris, & uniuersorum finem
ipse constituerat.] Ipse posuit tempus tenebris, ini-
quis uidelicet modū, quo iniqui esse desistant. Vn
de eis per Apostolum dicit: Eratis aliquādo tene- Ephe.5
bræ, nunc autem lux in Domino. Sicut alijs quoq;
discipulis idem doctor egregius dicit: Nox præ- Rom.13
cessit, dies aūt appropinquauit. Abiciamus ergo
opera tenebrarū, & induamus nos arma lucis: sic
ut in die honestè ambulemus. Vnde & in Canti- Can.6
cis canticorū Ecclesia ueniente dicitur: Quæ est ista
quæ progreditur quasi aurora consurgens? Ap-
tè enim Ecclesia auroræ comparata describitur,
quæ per cognitionem fidei, à peccatorum suorū
tenebris in clara luce iustitiæ cōmutatur. Tempus
ergo posuit tenebris, & uniuersorum finē ipse cō-
siderat. Vniuersorum nomine, & electos uoluit et
reprobos comprehendi. Nam bona faciens & or-
dinans Deus, mala uerò non faciēs, sed ab iniquis
facta ne inordinatè eueniant, ipse disponens, con
sideratæ uniuersorum finē, & patienter tolerat om-
nia, atq; intuetur electorum terminū, quòd ex ma
lo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reprobo-
rum finē, quòd de malo opere dignum se trahan-
tur ad supplicium. Videt finem persequentis Sau- Act.9
li, quo prostratus dicetur: Domine, quid me uis fa
cere? Videt finē quasi obsequentis discipuli, quòd
pro cōmisso scelere guttur laqueo stringeret, sęp
& peccantem puniret, & deterius puniendo deci
peret. Videt Niniuitas delinquentes, sed conside-
rauit finem delinquentium pœnitentia correcto-
rum. Videt quoq; Sodomam delinquentem, sed
consideratis finē ardoris luxuriæ, ignē gehennæ.
D Videt gentilitatis finē, quòd possessa iniquitatum
tenebris, quando q; fidei luce claresceret. Videt
etiam ludææ terminum, quòd ab ea luce fidei quā
tenebat, obduratæ perfidiæ se tenebris cæcaret.
Vnde adhuc congruè subditur:

*Quòd inter sanctos & reprobos ignis diuinus in iudicio di-
uidet.* Cap. XVIII.

LApidem quoq; caliginis & umbram mortis
diuidit torrēs à populo peregrinante.] Quid
durus ille persidia Iudæorū populus, qui authorē
uitæ per fidem uidere noluit, quē per prophetiam
prædixit, nisi lapis caliginis fuit: quia & crudelita-
te durus extitit, & infidelitate nebulosus? Qui a-
lso quoq; uocabulo umbra mortis dicit. Vmbra
quippe talis exprimitur, qualia eius rei de qua tra-
hitur,

hitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus uocatur? De quo per quandā
Apoc.6 ministri sui significationem dicitur: Et nomen illi mors. Cuius ille populus umbra extitit: quia iniquitatem illius sequens, eius in se imaginem expressit. Quid uerō torrentis nomine, nisi ille à cōspectu tremendi iudicis per ultimum examen egrediens, atq; electos & reprobos diuidens ignis
Dan.7 uocatur? unde per prophetā dicitur: Fluuius ignis ante rapidusq; egrediebatur à facie eius.

Quōd tudæa quæ apud se panem legis habuerat, & quæ regibus claruerat & prophetis, quasi sapphiris & glebis aureis: quia mortem & resurrectionem Christi credere noluit, igne inuidiæ succensa, fundituis perijt. Cap. XIX.

18 QVis autē in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorū currens, habere se patriam nouit in cœlestibus, & tanto magis se illic sperat inuenire propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaq; est populus, omnium numerus electorū, qui hanc uitam quoddam sibi exilium deputātes,
Heb.11 ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terrā. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoq; Apostolus tolerabat,
2.Cor.5 cum diceret: Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Per fidē enim ambulamus, & nō per speciem. Huius peregrinationis ærumnam sa
Phil.1 tagebat euadere, cùm dicebat: Desiderium habeo dissolui, & cum Christo esse. Et rursum: Mihi uiue re Christus est, & mori lucrum. Huius peregrinationis pondus graue sentiebat Psalmista, cùm di
Psal.119 ceret: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Ab hac eripi quanto cyus anhelabat, cùm supernis desiderijs flagrans diceret:
Psal.41 Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciē Dei? Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis uoluptatibus desigunt. Dum enim sola quæ sunt uisibilia diligunt, profectō inuisibilia uel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exterius sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac uita uterq; populus currit, sed non simul ad perpetua
Prou.30 perueniunt: quia lapidem caliginis & umbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante. ac si aperte dicat: Eos quos modo uel infidelitas excæcat, uel crudelitas obdurat: flāmarum fluuius à cōspectu æterni iudicis exiens, ab electorū tunc populo separat: ut tunc à bonis ignis districti examinis diuidat, quos nunc in suis concupiscentijs tenebræ uitiorū excæcant. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctæ prædicationis intelligi: iuxta id quod per Salomonem dicitur: Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partū matris suæ, effodiant illum corui de torrentibus. Peruersi quippe dum diuina iudicia reprehendūt, subsannant patrem. Et quilibet hæretici dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ, fœcunditatemq; illius deridendo contemnunt, quid aliud quàm pertum matris despiciunt? Quam non immeritō eorum quoq; matrē dicimus, quia de ipsa exeūt, qui contra ipsam loquuntur: loquendo attestātur, qui ait:
1.Ioan.2 A nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscū. Corui uerō de torrentibus ueniūt, cùm prædicatores uiri ad defensionē sanctæ Ecclesiæ, à sacrorum libro rum fluentis procedunt. Qui etiā recte corui uocati sunt: quia nequaquā de iustitiæ luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam, peccatorū in se nigredinē confitentur. Vnde etiam ab electorū Ecclesia dicitur: Nigra sum, sed formosa. Et Ioannes ait:
Can.1 Si dixerimus, quia peccatū nō habemus, nosipsos
1.Ioan.1 seducimus. Qui uidelicet corui subsannantis oculum effodiunt: quia prauorū ac pertinaciam homi num intentionē uincunt. Ex hoc itaq; testimonio si hic quoq; torrens prædicatio debet intelligi, lapidem caliginis & umbrā mortis diuidit torrens à populo peregrināte: quia sanctorū prædicatio obduratas mentes reproborū deserit, & ad pia humi liū se corda cōuertit. Vnde adhuc subditur: Eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.]
19 Quis hoc loco alius accipit egens homo, nisi ille de quo per Paulū dicit: Qui propter nos egenus
2.Cor.8 factus est, cùm diues esset? Cuius uidelicet egētis hominis pedes, sancti prædicatores fuerunt, per quorū præsentiam gentilitatē circuiens, mundum perambulauit unusquisq. De quibus per prophetā dicit: Et in mambulabo in eis. An pes eius nō erat,
Ephes.6 cui tentus in compedibus dicebat: Pro quo legatione fungor in catena? Sed corū qui umbra mortis & lapis caliginis exciterunt, pes hominis egentis oblitus est: quia in ipso initio nascētis Ecclesiæ, dum sancti Apostoli cœlorū regnum ludæ prædicare uoluissent: uidētes ꝙ eis nihil omnino proficerent, ad prædicandū gentibus defluxerunt, sicut ipsi in suis actibus dicūt: Vobis oportebat pri
Act.13 mùm loqui uerbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. De quibus & per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in cor maris:
Psal.45 quia repulsi sunt à ludæa Apostoli, in hoc gēlilatis salum translati sunt. Qui sunt ergo qui immensa duritia pro obscuritate cordis, quasi quidam lapis caliginis, & umbra mortis à peregrinante sanctorū populo diuiduntur, nisi hi quos pes egentis hominis est oblitus: id est, quos prædicatores Domini, uidelicet per humilitatē pauperis, pro super biæ suæ tumore reliquerunt, eorumq; omnino oblitisunt, dum prædicationis suæ semina ad solam fructificationem gentium transtulerūt? Quos recte quoq; & inuios uocat: quia dum in infidelitate sua obdurati sunt, uerbis uitæ ad cor uiam præbere noluerunt. Sed ludæa hæc quæ sic obduruit, uel qualis dudum fuerit, uel quid pōst pertulerit, audiamus. Sequitur: Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est.] Panem ludæa dare confueuerat, quæ legis uerba proferebat. Quam uidelicet legem, quia intelligere iam reprobi atq; explanare non poterant, propheta

Hieremias in lamentis deplorat, dicens: Paruuli petierũt panem, & qui frangeret eis, non erat. Sed hæc terra in loco suo igne subuersa est: quia fidei ium signa conspiciens, inuidiæ se face concremauit. Quia enim semper inuidia de superbia nasci solet, in loco suo igne perijt: quæ ideirco arsit inuidia, quia superbiam non reliquit. Terra ergo quæ prius panem habuit, post igne subuersa est: quoniam synagoga quæ mandata Dei per legem protulit, nascentem Ecclesiam persequens, inuidiæ se igne cõsumpsit. An non æmulationis suæ facibus ardebat, cùm redemptoris nostri signa conspici- Ioan. 11 ens, per quosdã suos dicere: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit: uel certè, Videtis quia nihil proficimus, ecce totus mundus post eũ uadit? Videbant unde conuerti debuerant, atque exinde peruersiores fiebant. Quærebant extinguere, quem cernebant mortuos uiuificare. In ore tenebant legem, sed legis persequebantur auctorem. Terra ergo de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est: quia Iudæa in semetipsa & prius habuit legem quæ reficeret, & post inuidiam quæ cõcremaret. De cuius adhuc descriptione subiungitur: Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Auget reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis. Nam uniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto priusquã caderet, maioris potuit esse uirtutis. Dicatur ergo de Iudæa, dicatur quid fuerit, & præcedentium magnitudo uirtutum crescat ad cumulum sequentium delictorum. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorum ac fortium mentes accipimus? In Scriptura etenim sæpe aliquando lapides in malo, aliquando uerò in bono accipi solent. Nam cùm lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapides corda signantur. Vnde Matth. 3 & per Ioannem dicitur: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Qui uidelicet nomine lapidum corda gentilium designat, dura tũc atq; insensibilia per infidelitatem. Et per prophe- Ezech. 11 tam Dominus pollicetur dicens: Auferam cor lapideum de carne uestra, & dabo uobis cor carneum. Rursum per lapides, mentes fortium designa- 1. Pet. 2 ri solent. Vnde & per Petrum sanctis dicitur: Et uos tanquã lapides uiui superædificamini domus spirituales. Et per propheram Dominus uenienti Esa. 54 Ecclesiæ pollicetur, dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, uniuersos filios tuos doctos à Domino. Straut nanq; in illa per ordinem lapides: quia in ea sanctas animas meritorum diuersitate distinxit. Fundauit eam in sapphiris, qui scilicet lapides, coloris aerei in se similitudinem tenent: quia robur Ecclesiæ in animabus cœlestia appetentibus solidatur. Et quoniam iaspis uiridis est coloris, iaspidem propugnacula eius posuit: quia illi contra aduersarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione obiecti sunt, qui internis desideriis

A uirentes, nulla temporis reproba ariditate marcescunt. Portas uerò eius posuit in lapides sculptos. Hi quippe portæ sunt Ecclesiæ, per quorũ uitam atq; doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etiam quod magnis operib. pollent, & id quod loquentes asserunt, uiuentes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim uita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur, quod egerunt. Vbi omnem quoq; sanctorum numerum genera li collectione concludens, subdidit: Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Et tanquam si audiẽtes ista peteremus, ut hos lapides quos diceret, indicaret, adiunxit dicens: Vniuersos filios tuos doctos à Domino. Quia igitur de Iudæa nũquam sanctæ animæ quæ cœlestem uitam ducerent, defuerunt, dicitur: Locus sapphiri lapides eius. Et quia magna uitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adiungitur: Et glebæ illius aurum. Quid per glebas, nisi collectiones singulorum or dinum ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & puluere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi, ex mortis debito se puluerem esse ueraci cognitione confessi sunt, dum uitæ uirtute clarescerent, quasi aureæ in illa glebæ iacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratię in professionis & operis unanimitate tenuerunt. Dicat ergo: Et glebæ illius aurum, quia in ea multitudo C spiritalium tanto maiori uirtute claruit, quanto se in Deum ac proximum maiori unanimitate constrinxit. Sed hoc aurum perfidię est postmodum tenebris obscuratum. Cuius profectò nigredinẽ Hieremias propheta intuẽs deplorat, dicẽs: Quo- Thren. 4 modo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus? Aurum nanq; obscuratum est: quia in eis antiquus ille fidei atq; innocentiæ splendor, irruente perfidia, malitię se nocte suffecit. Quia igit quid fuit, audiamus: locus scilicet sapphiri lapides eius, & glebę illius aurum: nunc iam dilectus ille Deo populus, cur tanta hęc bona perdiderit, audiamus. Sequitur: Semitam ignoraui- 22 uis, nec intuitus est oculos uulturis.] Quis hoc loco auis nomine, nisi ille signatur, qui corpus D carneum quod assumpsit, ascendendo ad ęthera libravit? Qui aptè quoq; etiam uulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum uolat, si iacens cadauer conspicit, ad eũm se cadaueris deponit, & plerunq; hic in morte capit, dum ad mortuum animal de summis uenit. Rectè ergo mediator Dei & hominum, redemptor noster uulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine diuinitatis suę, quasi quodam uolatu sublimi cadauer mortalitatis nostrę conspexit in infimis, & sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petit, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, inuenit. Sed huius uulturis oculus fuit ipsa intentio nostrę resurrectionis: qui ipse ad triduũ mortuus, ab ęterna nos morte libera

uit. Ille ergo perfidus ludææ populus mortalem A uidit, sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Conspexit quidem ulturem, sed oculos uulturis non aspexit. Qui dum humilitatis eius uias quibus nos ad alta subleuauit, consideratè noluit, semitam auis ignorauit. Neq; enim pensare studuit, quòd eius nos humilitas leuaret ad cœlestia: & mortis eius intentio reformaret ad uitam. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculos uulturis: quia etsi uidit eum quem in morte tenuit, uidere noluit quanta uitæ nostræ gloria de eius morte sequeretur. Vnde & ad crudelitatem quoq; persecutionis exarsit, uerba uitæ recipere renuit: prædicatores regni cœlorum prohibendo, fœuiendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi ludæam ad quam missi fuerant deserentes, in gentilitatis collectionẽ dispersi sunt. Vnde adhuc subditur:

Quòd Apostolis & successoribus eorum quasi Ecclesiasticis negociatoribus à Iudæa repulsis, ad gentes, quasi silices duros, manus prædicationis conuersa est. Cap. XX.

NOn calcauerunt eam filij institorũ, nec pertransiuit per eam leæna.] In cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis uerò negociatores inuenimus. Ex qua re colligi ualet, quòd hoc in loco pro negociatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negociatores dicimus, pro eo quòd exercẽdo operi insistunt. Sed uterq; sermo licet in uoce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes C qui fidelium mores instituunt, spiritale negocium gerunt: ut cùm prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem & opera recta percipiant, si Prou. 31 cut de sancta Ecclesia scriptum est: Sindonem fecit, & uendidit: de qua & paulo post illic dicitur: Vidit quòd bona est negociatio eius. Qui hoc loco institores, nisi prophetæ sancti uocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituere curauerunt prophetando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur, qui ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati. De quibus Ecclesiæ per Psalmistam Psal. 44 dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed quia repulsi Apostoli à synagogæ finibus sunt egressi, D rectè nunc dicitur: Non calcauerunt eam filij institorum. Calcarent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti eiusdem synagogæ uitia calce uirtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorũ uitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcauerũt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoq; ab eius uocatione cessauerunt. Per quam uidelicet 22 synagogam leæna non pertransiit: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Iudææ populum diutius occupauit. Rectè autem Ecclesia leæna nuncupatur: quia malè uiuentes in uitijs, ore sanctæ prædicationis interfecit. Vnde & ipsi primo pastori quasi huius leænæ ori dicitur: Macta & manduca. Act. 10 Quod mactatur quippe, à uita occiditur: id uerò quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca dicitur, id est, à peccato eos in quo uiuunt interfice: & à semetipsis illos in tua membra conuerte. Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini: ipse etiam Dominus Iacob uoce leo uocatur exse, leæna uocatur ex corpore, dum ei sub Iudæ specie dicitur: Ad Gen. 49 prædam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Hæc igitur leæna nequaquam dicitur: quia per Iudæam transiit, sed non pertransiit. Apostolis nanq; prædicantibus prius ex illa tria milia, postmodum quinq; milia crediderunt. Ecclesia itaque per synagogam transiit, sed non pertransiit: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelem populum à perfidia funditus non extinxit. Sed quod sæpe iam diximus, repulsa ab infidelitate Iudæorum, deflexit ad uocationem gentium. Vnde adhuc de eadem leæna dicitur: Ad filicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes.] Manum quippe ad filicem extendit: quia ad duritiam gentium suæ brachium prædicationis misit. Vnde & idem beatus Iob passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescendam, dicit: Scribantur hæc stilo ferreo in plumbi lamina, uel celte sculpantur in silice. Quid uerò hoc in loco montes nisi huius seculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in altum tument? De quibus Psalmista ait: Tange Psal. 143 montes, & fumigabunt. Sed montes à radicibus sunt euersi: quia prædicante sancta Ecclesia, summæ huius seculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium cogitationes sunt intimæ & superborum. Et à radicibus montes cadunt: quia ad colendum Deum, potestates seculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Rectè etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quod intus non cernitur, erumpit quod uidetur foris. Vnde & in bonam partem per prophetam dicitur: Emittet id quod saluatum Esa. 43 fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. ac si apertè diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur. Dicat ergo: Ad filicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes: quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petit, superborum altitudinem funditus strauit. Quia uerò eos quos à cogitationibus terrenis euacuat, donis cœlestibus replet, & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: In petris riuos excidit.] id est, In duris gentilium cordibus fluuios prædicationis aperuit, sicut per prophetam quoque de iri- Psal. 106 gando dicitur aridi tate gentilium: Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Atque in Euangelio promittit Dominus, dicens: Qui credit in me, sicut dicit

Scriptura, flumina aquæ uiuę de uentre eius fluẽt. Quod promissum tunc audiuimus, etiam nũc cõpletum uidemus. Ecce enim in sanctis prædicatoribus, & non ex Iudæa progenitis, per cunctã Ecclesiam in toto orbe diffusiam, fluenta cœlestium mandatorum ubertim manant ore gentilitũ. Quia enim in petris riuos aperuit, ex duris quoq; cordibus fluuius sanctæ prædicationis emanauit. Se quitur: Et omne preciosum uidit oculus eius.] Sciendum magnopere est: quia tanto unaquæq; anima fit preciosior ante oculos Dei, quanto præ amore ueritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: Nónne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput te constituì in tribubus Israel? ac si aperte diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Vnde & per prophetam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes. Tanto ergo fit quisq; uilior Deo, quãto preciosior sibi: tanto pre cioſior Deo, quanto propter eum uilior sibi: quia humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Om ne itaq; preciosum uidit oculus eius. In Scriptura sacra uidere Dei, aliquando pro eligere ponitur, sicut in Euangelio scriptum est: Cùm esset sub ficu, uidi te: id est, positum te sub umbra legis elegi. Vidit ergo preciosum: quia humilia elegit. Infirma enim mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Vidit preciosum, cùm humanam animam de se abiectam sapientiæ gratiæ suæ illustratione respexit. De qua uidelicet anima per prophetam dicitur: Si separueris preciosum à uili, quasi os meum eris. Vilis quippe Deo est mundus præsens, preciosa uerò ei est anima humana. Qui ergo preciosum à uili separat, quasi os Domini uocatur: quia per eum Deus uerba sua exerit, qui ab amore præsentis seculi, loquendo quæ potest, humanam animam euellit. Et quia testamenti noui doctores ad hoc usq; perducti sunt, ut occultas quoq; allegoriarum caligines in ueteri testamento rimentur, rectè subditur:

Quòd populus Christianus, in fluuijs legis & prophetarum, truculente Christo, scrutatus sit profundos intellectus, & produxerit in lucem quæ Moyses uelata facie absconderat.

Caput XXI.

PRofunda quoq; fluuiorũ scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.] Quid nanq; hic aliud flumina, nisi antiquorum patrum dicta nuncupantur? Quis enim pensare sufficiat, quàm uehemens fluuius dum legem conderet, ex pectore Moysi erupit? quàm uehemens fluuius ex Dauid corde defluxit? quanta à Salomonis ore atq; omnium prophetarum fluminum fluenta manarunt? Sed horum fluminum Iudæa speciem tenuit, dum literæ superficiem seruans, eorum profunda nescíuit. Nos uerò qui ueniente Domino in eius interna spiritalia quærimus, eorũ profunda rimamur. Quod ipse Dominus facere dicitur: quia id nos ipso donante præualemus. Per nos ergo, qui non literam quæ occidit, sed spiritum qui uiuificat, sequimur: profunda fluuiorum Dominus scrutatur, & absconditа in lucem producit: quia dicta legis quæ caligosa nimis historia obscurat, nunc expositio spiritalis illuminat. Vnde & loquens in parabolis per Euãgelium ueritas discipulis præcepit, dicens: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Aperte nanq; dicta exponentium fecerũt nobis esse iam conspicuas sententias antiquorum patrum. Vnde Esaias prophetа plana sanctæ Ecclesiæ expositionis uerba conspiciens, & non allegoriarum tenebris obscura, exclamauit dicẽs: Locus fluuiorum riui latissimi patentes. Testamẽti enim ueteris dicta quasi anguli & clausi riui fuerãt, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constringebant. At cõtrà doctrina sanctæ Ecclesiæ riui & lati & patentes sunt: quia eius dicta & inuenientibus multa sunt, & quærẽtibus plana. Ait ergo: Profunda fluuiorũ scrutatus est, & absconditа produxit in lucem. Quia dum suis expositoribus intelligentiæ spiritum infundit, antiquas prophetantiũ obscuritates aperuit. Et hoc iam sanctæ Ecclesiæ per spiritum agnoscit, quod sy nagoga prius per literam intelligere omnino non ualuit. Vnde & Moyses cùm populo loqueretur, faciem uelabat: ut uidelicet designaret quòd ille Iudæorum populus legis uerba cognosceret, sed eiusdem claritatem legis omnimodo non uideret. Vnde rectè per Paulum dicitur: Vsq; in hodiernũ diem cùm legitur Moyses, uelamen est positum super cor eorum. Sed quia dicta Dei nullatenus sine eius sapientia penetrantur: nisi enim qui spiritum eius acceperit, eius nullo modo uerba cognoscit: sanctus uir de inuestiganda eadem Dei sapientia uerba subiungit, dicens:

Quòd nihil Deo dignè recompensari possit, cuius gratia est, quòd inuẽtus à nobis, et quòd passus est pro nobis. Ca. XXII.

SApientia uerò ubi inuenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Nõ est mecũ. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appẽdetur argẽtum in cõmutatione eius.] Notandũ prius est, quòd duo sibi proposuit, & duo subdidit re spondẽdo. Ad id nanq; quod superius dixit: Sapientia uerò ubi inuenit, & quis est locus intelligentiæ? sic uersus respondit: Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Nõ est mecũ. Ad id uerò q̃ dixerat: Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium: inferiorẽ uersum reddidit, dicens: Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentũ in cõmutatione eius. Ad utraq; ergo respondit, sed augendo quod obiecerat, non soluendo. Cùm sapientiæ nanq; locum quereret, ac deinde inferius responderet, Abyssus dicit, nõ est in me: nõ ubi esset, sed ubi non esset, in dicauit. Rursus cùm ab homine eius precium dicere ignorari, atq; ad hoc inferius redderet, Nõ dabit aurũ obryzum pro ea: nõ quid esset eius precium, sed quid nõ esset, ostẽdit. Cunctis autẽ liquet, quòd

quòd neque hæc humana sapientia uel teneri loco, uel emi diuitijs potest. Sed uir sanctus mysticis sensibus plenus, ad alia nos intelligenda transmittit, ut non creatam sed creantem sapientiam requiramus. Nam nisi in uerbis istis allegoriarum secreta rimemur, ea utique quæ sequuntur, omnino sunt digna despectu, si ex sola historica narratione pensentur. Paulo post nanq; dicit: Non adæquabitur ei aurum uel uitrum. Et cùm, sicut nouimus, uitrum longè atque dissimiliter auro sit uilius: cur post auri nomen, metalli utique pretiosi, pro immensa laude uitrum quo que dixit sapientiæ non æquari? Ipsa ergo literæ difficultate compellimur, ut ad sententias horum uerborum mysticas uigilemus. Vir itaque sanctus quam sapien-
1. Cor. 1 tiam contemplatur, nisi eam de qua Paulus apostolus dicit: Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam? De qua per Salomonem scriptum est: Sa-
Prou. 9 pientia ædificauit sibi domum. & de qua Psal-
Psal. 103 ista ait: Omnia in sapientia fecisti. Huius nimirum sapientiæ homo precium nescit: quia nihil dignum æstimationi illius inuenit. Nõ autem hoc sapientiæ precium & esse dicitur, & nesciri: sed idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquendi ge nere, quo in angustijs quisque deprehensus, cùm remedium subuentionis non inuenit, fateri solet: quia quid faciat, nescit. Huius ergo sapientiæ precium nescire, est digni operis meritum, quo illam percipiat, non inuenire. Ad hoc nanq; precium damus, ut eius uice rem quam appetimus, possimus
Rom. 11 redebeamus. Quid autem nos dedimus, ut hanc sapientiam, quæ Christus est, percipere mereamur? Gratia quippe redempti sumus. Illa nanq; sola opera male uiuendo dedimus, quibus si iusta retributio seruaretur, non Christus, sed supplicia redderentur. Sed aliud homo per iustitiam meruit: illud per gratiam accepit. Testatur Paulus, pri-
1. Tim. 1 usquam mens illius semen gratuitæ ueritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris: Qui prius, inquit, fui blasphemus & persecutor & cõtumelioſus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Testatur pro
Rom. 5 qualibus Christus mori dignatus est: Cùm adhuc, inquit, peccatores essemus, secundum tempus Christus pro impijs mortuus est. Qui ergo uenien-
te sapientia impij inuenti sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam mereremur? Huius itaque sapientiæ homo precium nescit: quia quisquis à brutis animalibus ratio nis intellectu discretus est, quoniam quòd suis meritis non sit saluatus, intelligit: nihil se dedisse boni operis ut ad fidem ueniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendum sapientiam precium dare, est cognoscendum Deum actionis suæ mercede
Rom. 11 peruenire. Non esse huius sapientiæ precium cognouerat, qui dicebat: Quis prior dedit illi, & re-
Ephe. 2 tribuetur ei? Hinc iterum scriptum est: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Hinc de semetipso iterum loquitur, di-
1. Cor. 15 cens: Gratia Dei sum id quod sum. Ex huius ni-

A mirum aspiratione gratiæ, quia uirtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc uitam retributio æterna respondeat, illicò adiecit: Et gratia eius in me uacua non fuit. Sed sunt 25
nonnulli qui saluos se suis uiribus exultant, suisq; præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profectò assertio inuenitur sibimetipsi contraria: quia dum & innocentes se asserũt, & redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen euacuant. Omnis nanque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captiuitate liberatur. Vnde ergo quilibet iste redemptus est, si prius non fuit sub culpa captiuus? Liquet itaque, quia multum
B despit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non ut uenìat, inuenit: sed postquam uenerit, facit: atq; & ad indignam mentem ueniẽs Deus dignam sibi exhibet ueniendo, & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc solum inuenerat, quod puniret.

Quòd latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidẽ, spẽ, & charitatem. Cap. XXIII.

LIbet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de fauce ascendit crucem, de cruce paradisum. Intueamur qualis ad patibulum uenerit, & à patibulo qualis abscessit. Venit reus fraterno sanguine, uenit cruentus, sed interna gratia est mutatus in cruce: & ille qui mortem
C fratri intulit, moriẽtis Domini uitam prædicauit, dicens: Memento mei Domine, dũ ueneris in re- Luce 23
gnum tuum. In cruce claui manus eius pedesq; ligauerant, nihil q; in eo à pœnis liberum nisi cor & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum inuenit, ut iuxta hoc quod scriptum est: Corde creditur ad iustitiam, Rom. 10
ore confiteretur ad salutem. In corde autem fidelium tres summopere manere uirtutes testatur Apostolus, dicens: Nunc autem manent fides, spes, 1. Cor. 13
charitas. Quas cunctas subita repletus gratia, & accepit latro, & seruauit in cruce. Fidem nanque habuit, qui regnaturum Dominũ credidit, quem secum pariter morientem uidit. Spem habuit, qui regni eius adstrum postulauit, dicens: Memento
D mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Charitatem quoque in morte sua uiuaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit, & ei uitam quam non cognouerat, prædicauit, dicens: Neque tu times Deũ, qui in eadem es damnatiõe, & nos quidem iustè: nam digna factis recipimus: hic uerò nihil mali gessit. Ille qui talis ad crucẽ uenit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quẽ uidebat secum humana infirmitate morientem, quãdo negabant Apostoli eum, quẽ miracula uiderant diuina uirtute facientem. Sed hi qui saluari hominẽ proprijs uiribus 26
astruunt, eandem confessionem hominis ab ipsius esse hominis uirtute suspicantur. Quod si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: Confes- Psal. 110
sio & magnificẽtia opus eius. Ab eo itaq; accipi-

mus recta confiteri, à quo nobis & magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus, quo hanc sapientiam percipere mereremur: dicatur rectè: Nescit homo precium eius. quoniam quisquis iam ratione utitur, tanto altius sub huius sapientiæ intellectu se despicit, quãto eiusdem sapientiæ uerius interna cognoscit, ut indignum se ad hanc peruenisse uideat, per quam gratuitò agitur, ut dignus fiat. De qua bene mox subditur:

Quòd qui huius mundi suauitatibus se exponunt, & inter blandimenta uoluptatum uersantur, ab intellectu sapientiæ & cognitione diuina penitus alieni sunt. Caput XXIIII.

NEc inuenitur in terra suauiter uiuentium.] Quid hoc in loco terræ signatur nomine, nisi anima humana? De qua Psalmista dicit: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Hæc autem sapientia inueniri in terra suauiter uiuentium non ualet: quia quisquis adhuc huius uitæ uoluptatibus pascitur, ab æterne sapientię intellectu separatur. Nam si ueré saperet, expulsus ab internis gaudijs, de ea in quam cecidit, exilij sui cæcitate lugeret. Hinc nanque per Salomonem dicitur: Qui apponit scientiam, apponit & dolorem: quia quanto plus homo cœperit scire quid perdidit, tãto plus lugere incipit corruptionis suæ sentcntiam quam inuenit. Considerat nanque unde quò lapsus est: quòd à paradisi gaudijs ad ærumnas uitæ præsentis, ab angelorum societatibus uenit ad curas necessitatum: pensat in quot iam periculis iacet, quí prius sine periculo stare contempsit: luget exilium quod damnatus patiſ, & suspirat ad cœlestis gloriæ statum, quo perfrui securus posset, si peccare noluisset. Quod bene Psalmista considerans ait: Ego dixi in pauore meo, proiectus sum à uultu oculorum tuorum. Contemplatus quippe interna gaudia uisionis Dei & socialem frequentiam angelorum perfistentium, reduxit oculos ad ima: ut dit quó faceret qui ad hoc cõditus fuerat, ut in cœlestibus stare potuisset: pensauit ubi esset, & quó deesset, ingemuit: proiectumq; se à uultu oculorum Dei doluit: quia in comparatione lucis intimæ, grauiores senserat exilij sui tenebras quas toleraba. Hinc est quòd ad animum suum ex præsenti uita nullius gratiæ consolationem admittit, dicens: Negaui consolari animam meã. Nam plerunque huius seculi diuites solent mentis tędio affecti, bona temporaliter accepta conspicere, & tristitiam delinire. Cùm enim mœrore quodam se tangi sentiunt, equos aspiciunt, auri argentiq; sui uascula contemplantur, prædia circumeunt. Cùm per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrorem uincunt. Vnde eis & in Euangelio ueritas dicit: Væ uobis diuitibus, qui hic habetis consolationem uestram. Sed sanctus uir qui hoc luget, quia ab æternis gaudijs cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens: Negaui consolari animam meam. ac si aperte dicat: Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tanquam si nos audientes ista diceremus: Quid igitur quæris, qui consolari in his quæ mundi sunt, renuis? silicò adiecit: Memor fui Dei, & delectatus sum. ac si aperte dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refouet, autoris autem mei quem adhuc uidere non ualeo, uel sola memoria delectat. Hæc est igitur amaritudo sapientium: quia dum spe in alta erecti sunt, nullis hic gaudijs animum sternunt. Hinc enim scriptum est: Cor sapientium, ubi tristitia est: & cor stultorum, ubi lætitia. Hinc Iacobus dicit: Miseri estote, & lugete & plorate, & risus uester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Hinc per semetipsam ueritas attestatur dicens: Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur. Inueniri ergo sapientia in eorum terra non potest, qui suauiter uiuunt: quia tanto uerius stulti sunt, quanto maiora perdentes, in minimis lætantur. Hinc Petrus eandem prauorum stultitiam reprehendit, dicens: Voluptatem existimantes diei delicias coinquinationis & maculæ. Hinc Salomon ait: Risum deputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Dicat itaq; uir sanctus de sapientia: Nec inuenitur in terra suauiter uiuentium: quia nimirum qui in hoc mundo suauiter uiuunt, ita adhuc stulti sunt, ut hoc ipsum quoque nesciant, unde ceciderunt. Sequitur:

Quòd filij huius seculi dum carnaliter sapientes esse appetũt, Deum in se esse nequaquam ostendunt: quia duplicium & fictorum corda quasi abyssus sint, & amarat & inquietas animas Spiritus sanctus minimè inhabitat. Caput XXV.

AByssus dicit, non est in me.] Quid hoc loco abyssum nisi corda hominũ uocat? quæ & per lapsum fluida, & per duplicitatis sunt caliginem tenebrosa. Quæ nimirum abyssus non esse in se hanc sapientiam profitetur: quia iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit, stultam se ad spiritalia ostendit. Nam quia teste Paulo, sapientia huius mundi stultitia est apud Deum: tanto quisque amplius intus stultus fit, quanto conatur exterius sapiens uideri. De hac abysso per Ioannem dicitur: Vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit in abyssum, & clausit, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Millenario etenim numero non quantitatem temporis, sed uniuersitatem qua regnat Ecclesia, designauit. Antiquus autem serpens ligatus catena in abyssum mittitur: quia relegatus à bonorum cordibus, apud reprobrorum mentes reclusus eis atrocius dominatur. Qui paulò post quoque de puteo abyssi educi describitur: quia de iniquorum cordibus, nunc occultè sæuientib. tunc accepta cõtra Ecclesiam potestate, in uim apertæ persecutiõis erumpet. Hæc itaq; abyssus

A

Psal. 142

B

Eccle. 1

C

Psal. 30

27

D

Psal. 76

Luc. 6

Psal. 76

Eccles. 2

Iaco. 4

Matth. 5

2. Pet. 2

Eccle. 2

1. Cor. 15

abyssus in qua nunc diabolus seruatur occultus, A
non esse in se sapiẽtiam dicit: quia alienã se à uera
sapientia intiquis operibus ostendit. Dum enim
malitiam quisq; tegit in corde, ore autem blandi-
menta exhibet, dum cogitationes suas duplicita-
te obnubilat, dum puritatis uerba quasi fatuitatẽ
deuitat, dum uias simplicis innocentiæ declinat,
quasi habere abyssus Dei sapiẽtiã recusat. Et quia
huic mundo mẽtes deditæ, præsentis uitæ curis &
sollicitudinibus perturbantur: & idcirco eiusdem
sapientiæ tranquillitate perfrui nequaquam pos-
sunt, rectè subiungitur: Et mare loquitur, non
est mecum.] Quid enim maris nomine, nisi secu-
larium mẽtium amara inquietudo signatur? Quæ
dum se uicissim inimicitijs impetunt, quasi aduer
santes se undę collidunt. Rectè etenim mare uita B
secularium dicitur: quia dum procellosis actionũ
motibus concitatur, ab internæ sapientiæ quiete
atq; stabilitate dissungitur. Quo contrà bene per
Esa. 66 prophetam dicitur: Super quem requiescet spiri-
tus meus, nisi super humilem & quietum & tre-
mentem sermones meos? A terrenis autem men-
tibus tãto longius spiritus fugit, quanto apud has
quietem non inuenit. Hinc est enim quod de qui
Psal. 13 busdam per Psalmistam dicitur: Contritio & infe
licitas in uijs eorum, & uiam pacis nõ cognoue-
runt. A qua nimirum contritione perturbationis
Matth. 11 nos Dominus reuocat, dicens: Venite ad me om-
nes qui laboratis & onerati estis, & ego uos refi-
ciam: tollite iugum meum super uos, & discite à
me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis C
requiem animabus uestris. Quid enim in hac uita
laboriosius, quàm terrenis desideriis æstuare? aut
quid hic quietius, & huius seculi nihil appetere?
28 Hinc est q; Israeliticus populus custodiam sab-
Exod. 16 bati accepit in munere: hinc ecõtrà est Ægyptus
muscarum multitudine percussa. Populus nanq;
qui Deum sequitur, accipit sabbatum, id est, requi
em mentis: ut nullo in hac uita desideriorũ carna-
liũ appetitu fatigetur. Ægyptus uerò quæ huius
mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca e-
nim nimis insolens & inquietum animal est. In
qua quid aliud, quàm insolentes curæ desideriorũ
carnalium designantur? Vnde aliàs dicitur: Mu-
scæ morientes perdunt suauitatem unguẽti: quia
cogitationes superfluæ quæ assidue in animo car D
nalia cogitante & nascẽtur & deficiunt, eam sua-
uitatem qua unusquisq; intrinsecus per spiritum
unctus est, perdũt: quoniam integritate eius per-
frui non permittũt. Ægyptus ergo muscis percu-
titur: quia eorum corda qui terrenam uitam dili-
gunt, dum desideriorum suorum inquietudini-
bus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad
ima depressa sunt: ut ad quietis intimæ desideri-
um non leuentur. Vnde cùm mira ope pietatis
ad cor ucritas uenit, prius ab eo cogitationũ car-
nalium æstus emeit, & post in eo uirtutum dona di
sponit. Quod bene nobis sacra Euangelij histo-
ria innuit, in qua dum ad resuscitandã filiam prin-
cipis inuitatus Dominus duceretur, protinus ad-
Matth. 9 ditur: Et cùm ejecta esset turba, intrauit: & tenu-

it manum eius, & surrexit puella. Foràs ergo tur- A
ba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non prius à
secretioribus cordis expellitur importuna secu-
larium multitudo curarum, anima quæ intrinse-
cus iacet mortua, non resurgit. Nam dum se per
innumeras terrenorũ desideriorum cogitationes
spargit, ad considerationem sui sese nullatenus
colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus ha
bitare sapientiam non posse cognoscens, ait: Et
mare loquitur, non est mecum. Nullus quippe
eam plenè recipit, nisi qui ab omni se abstrahere
actionum carnalium fluctuatione contendit. Vn
de & aliàs dicitur: Sapientiam scribe in tempore Eccle. 38
oci, & qui minoratur actu, ipse percipiet eam.
Et rursum: Vacate & uidete, quoniam ego sum Psal. 45
Deus. Sed quid est quòd plerosque antiquo- 29
rum patrum nouimus hanc sapientiam & intrin-
secus uituciter tenuisse, & curas mundi extrin-
secus solenniter ministrasse? An perceptione hu
ius sapientiæ ioseph priuatum dicimus, qui famis
tempore totius Ægypti curas suscipiens, non so-
lum Ægyptijs alimenta præbuit, sed uitam quo-
que exterorum aduenientium ministerij sui ar-
te seruauit? An ab hac sapientia Daniel alienus
extitit, qui à Chaldæorum rege in Babylonia prin
ceps magistratuum effectus, tanto maioribus cu-
ris occupatus est, quanto & sublimiori dignitate
omnibus prælatus? Cùm igitur constet plerun-
que etiam bonos non terreno studio terrenis cu-
ris implicari: patenteq; agnoscimus, quia sic non-
nunquam ciues Hierusalem angarias soluunt Ba
bylonię, sieut sæpe ciues Babyloniæ impendunt
angarias Hierusalem. Nam sunt nõnulli qui ucr-
bum uitæ pro sola sapientiæ ostentatione prædi-
cant, eleemosynarum operam pro appetitu uanæ
gloriæ subministrant. Et quidem Hierusalem ui-
dentur esse quæ agunt, sed tamen Babyloniæ ci-
ues sunt. Sicitaq; aliquando contingit, ut qui so-
lam cœlestem patriam diligunt, terrenæ patriæ
curis subiacere uideantur. Quorum tamen mini-
sterium à prauorum operibus plerunque in actu,
nonnunquam uerò ante supernum iudicem in so
la cogitatione discernitur. Pleni quippe supernæ
sapientia discernunt qualiter debeant & ad aliud
uacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupa
ri: ut si forte occulta Dei ordinatione aliquid eis
nõ appetentibus de huius seculi curis imponatur,
cedant Deo quem diligunt: & præ amore eius in-
trinsecus solam illius desiderent uisionem, præ ti-
more uerò eius impositam sibi extrinsecus humi-
liter expleant actionem: ut & uacare Deo appe-
tãt ex gratia dilectionis, & rursum curas superim-
positas ex conditione expleant scrututis. Cunq;
occupationes extrinsecus perstrepunt, intrinse-
cus in amore pacatissima quies tenetur, atque oc
cupationem tumultus exterius perstrepentis, di-
spensat interius præsidens iudex ratio, & tranquil
lo moderamine ea quæ circa se minus sunt tran-
quilla, disponit. Sicut enim uigor mentis frenan-
dis preest motibus carnis, sic sæpe superimpositos
tumultus occupationis bene regit amor quietis:

quia

quia exteriores curæ si perueršo amore non appe A
tuntur, non confuso sed ordinato animo ministra
ri queunt. Sancti etenim uiri nequaquam eas ap-
petunt, sed occulto ordine sibi superimpositas ge
munt: & quamuis illas per meliorem intentionē
fugiant, tamen per subditam mentem portant.
Quas quidem summopere, si liceat, uitare festi-
nant: sed timētes occultas dispensationes Dei, te-
nent quod fugiunt, & exercent quod uitant. In-
trant enim ad cor suum, & ibi consulunt quid ue-
lit occulta uoluntas Dei: sese ęq; subditos debere esse
summis ordinationibus cognoscentes, humiliant
ceruicem cordis sugo diuinæ dispēsationis. Quis-
quis uerō talis est, quilibet tumultus uersentur ex
trinsecus, nunq; ad eius interiora peruenīūt. Itaq;
agitur ut aliud intrinsecus uoto, aliud extrinsecus
teneatur officio, & hac sapientia non iā turbulen-
ta atq; confusa, sed tranquilla corda repleanť. Be-
ne ergo de ea dicitur: Quia abyssus dicit, nō est in
me, & mare loquitur, non est mecum. ac si aperte
diceretur: Perturbatæ mentes secularium eo ipso
clamant, quoniam a uera sapientia longē diuisæ
sunt, quo quietæ non sunt. Quia uerō hæc Dei sa-
pientia manens cum patre ante secula, incarnāda
erat in fine seculorū, ut ad redimendū genus hu-
manū, nō sanctos angelos, nō iustos homines mit
teret, sed in manifestione uisionis per semetipsam
ueniret, recte subiungitur:

Cur ad redimendum hominem non misit Deus angelum, sed ipse uenit. Cap. XXVI.

NOn dabitur aurum obryzum pro ea.] Quid
nanq; per aurum obryzum, nisi sancti angeli
delignātur? Qui recte & aurum uocātur, & obry-
sum: aurum, quia fulgent claritate iustitiæ: obry
sum, quia nullum habuerūt unquā cōtagium cul-
pæ. Homines uerō iusti quādiu in hac carne cor-
ruptibili mortaliter uiuunt, aurū quidem esse pos-
sunt, obryzum omnino non possunt: quia corpus
Sap.9 quod corrumpitur, aggrauat animā, & deprimit
terrena inhabitatio sensum multa cogitātem. Nā
quātus in hac uita ex magnæ iustitiæ claritate re-
splendeant, nequaquā tame ad purū peccatorum
sordibus carēt: Ioannę apostolo attestante, qui di-
1.Ioan.1 cit: Si dixerimus quia peccatū nō habemus, nos-
metipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. D
Iacob.3 & affirmāte Iacobo qui afstruit, dicēs: In multis ēm
offendimus omnes. Propheta etiam deprecante,
Psal.142 qui ait: Ne intres in iudicium cum seruo tuo: quia
nō iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuēs. Au
rū ergo obryzum illi nūcupātur, qui in ea qua cō-
diti sunt innocētia perdurātes, & fulgēt claritate
iustitiæ, & nullis uel minimis maculātur sordibus
30 culpæ. Sed quia pro hac sapientia nullus angelo-
rum redemptor humani generis mittēdus fuit,
ne quis spem in his, quos in adiutorio hominum
sæpe apparuisse dicimus, angelis poneret, dictum
est: Nō dabitur aurum obryzum pro ea. ac si aper-
tè diceretur: Per semetipsam sapiētia manifestabi-
tur, ut humanum genus a culpa redimatur. Nullus
uice eius angelus mittitur: quia per creatorē ne-
cesse est ut creatura liberetur. Vnde & in Euāge-
lio Dominus dicit: Si uos filius liberauerit, uere li
beri eritis. Sed uir sanctus spiritu eiusdem sapien-
tiæ repletus, quosdam in Iudæa prædixit non esse
defuturos, qui spem in legislatore ponerent, &
suæ salutis auctorem Moysen putarent: sicut &
cuidam sanato male dicentes dicunt: Tu discipu- Ioan. 9
lus es eius: nos enim Moysi discipuli sumus. Vn-
de adhuc congrue subinfertur: Nec appendetur
argentum in commutatione eius.] Quia enim
argento sæpe eloquia diuina signantur, possunt
argenti uocabulo etiam eiusdem eloquii scripto-
res intelligi, quorum uita inter turbas hominum
resplenduit luce uirtutum. Sed quia lex peccata
B indicare potuit, nō auferre: non quisquā ueterum
patrū, non legislator Moyses humani generis re-
demptor extitit. Argētum ergo in commutatio-
ne huius sapientiæ non appenditur: quia quili-
bet sancti esse potuerūt, in comparatione unigeni-
ti filij nullius meriti fuisse pēsantur: qui nisi hu-
ius sapientiæ seruos se cognoscerent, sancti nul-
latenus fuissent. Ad hoc quippe illi missi sunt, ut
in cordibus hominum uiam huic sapientiæ præ-
dicando præpararent, nec ut pro ea, sed per eam
subiectos populos regerēt. Quia em certum erat
quòd per accessum temporū, deficiētis seculi lan-
guores excrescerēt, actū est ut eterna Dei sapiētia
C in fine seculorum per semetipsam ueniret ad gran
dem hunc & nimiæ infirmitatis ægrotum, id est,
per totum mundum iacens lāguidum genus hu-
manum: ut transmissis prius prædicatoribus, qua
si quibusdam uisitatoribus, tāto postmodum ma-
ior fieret potentia medici, quanto magis morbus
creuisset ægroti. Quia uerō nullus uice eius ad sal
uandos nos mittitur, dicatur recte: Nec appende-
tur argentum in commutatione eius: quoniam ui
ta iustorum prædicantium quantalibet sanctita-
tis luce polleat, aduentum nobis superne sanctita
tis per suam præsentiam non commutat. Sed fue-
re multi gentilium, qui mundi huius sapientum
disciplinis dediti, ea quæ sunt inter homines ho-
nesta seruarent, & saluandos seruata honestate se
crederent, nec iam mediatorem Dei & hominum
quærerent, cùm quasi sufficientem sibi philoso-
phorum doctrinam tenerent. In quorum despe-
D ctu mox subditur:

Quòd sapientia huius seculi quæ tincta est coloribus rhetorum, Christo comparata nihil sit: & nulla philosophiæ honestas ad salutem sine Christo proficiat. Caput XXVII.

NOn conferetur tinctis Indiæ coloribus.]
Quid enim per Indiam quæ nigrum popu-
lum mittit, nisi hic mundus accipitur? in quo uita
hominum per culpam obscura generatur. Tincti
autem colores Indiæ, sunt huius mundi sapientes:
qui quamuis per infidelitatem, & plerunq; per a-
ctionem fœdi sunt, ante humanos tamen oculos
superinductę honestatis colore fucantur. Sed co-
æterna Dei sapiētia tinctis Indiæ colorib. nō con-
ferť: quia quisquis hanc ueraciter intelligit, ab his
hominibus

hominibus quos mundus sapientes coluit, quàm longè distet, agnoscit. Ipsaq; eius mandatorum uerba ab huius mundi sapientibus differunt: qui dum intendunt eloquentiæ, eorum dicta quasi pulchra apparent specie & fucatione tincturæ, & cùm uirtute rerum careãt, aliud se esse quàm sunt, uerborum compositionibus quasi superdictis coloribus mentiuntur. At contrà doctrina sapientiæ & prædicatione pulchra est, & pura ueritate conspicua, nec aliud se per fallaciam prætendit ex terius, & aliud reseruat interius, neq; in dictis suis pulchra uideri appetit nitore sermonis, sed integritate ueritatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non confertur tinctis Indiæ coloribus: quia dum fucata eloquentiæ ornamenta nõ habet, qua si uestis sine tinctura placet. Quam fucationem
1. Cor. 2 tincturæ bene Paulus despexerat, cum dicebat: Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus. Malebat quippe hanc sapientiam sola puritate ueritatis ostendere, non autem eloquij tinctione fucare. Sequitur: Nec lapidi sardonyco precioſiſſimo uel sapphiro. Sardonycum uel sapphirum lapides preciosos esse quis nesciat? Et dum multi alij precioſi ſint lapides, qui longè istos æstimatione magnitudinis antecellant, cur sapphirus uel sardonycus potiſſimùm precioſus nominatus est, cùm uterq; lapis iste aliorum lapidum comparatione uiliſſimus ſit? niſi ut eos lapides qui precioſi deſcribuntur, dum precioſos non esse cognoscimus, in eorum intelligentia aliud exquiramus. Sardonycus quippe terræ rubræ ſimilitudinem tenet: sapphirus uerò aeream habet speciem. Possunt ergo in sardonyco per terram rubram homines, in sapphiro autem per aeream uiſionem angeli deſignari. Nam cum rubræ terræ speciem lapis sardonycus habeat, non immeritò hominem designat: quia &
Adam Adam qui primus est conditus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo quod dicit, quia hæc sapientia lapidi sardonyco uel sapphiro non confertur: niſi eo is qui est Dei uirtus & Dei sapientia, mediator scilicet Dei & hominum homo Chriſtus Iesus, tãta magnitudine excellat omnia, ut ei nec in terra primi homines, nec in cœlo
Pſal. 88 angeli cõparentur? Vnde & per Psalmistam dicitur: Quis in nubib. æquabitur Domino, aut quis
31 similis erit Deo inter filios Dei? Possunt autẽ per sardonycũ lapidem patres restamenti ueteris, per sapphirũ uerò prædicatores exprimi testamenti noui. Illi quippe quãuis magnam iustitiæ uitã tenerent, cæsalitamen propagini seruiebant. Quia igitur constat quòd quæda terrena agerent, non immeritò per sardonycum lapidem, qui, ut prædiximus, terræ rubræ tenet speciem, deſignantur. Per sapphirum uerò qui ætherei est coloris, testamenti noui congruè prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis desideria post ponẽtes, cœleſtia sola sectati sunt. Vnde & prophetæ cõſpiciẽs cuncta carnis desideria sanctos Apostolos spirita
Pſal. 60 li ardore transcendere, admiratus ait: Qui sunt hi qui ut nubes uolãt? ac ſi apertè dicat: Nos per ter

A ram gradimur, qui adhuc coniugijs implicamur, & propagandæ ſoboli opera carnis impendimus: iſti uerò in terra non ambulant, sed ut nubes uolant, qui dum cœleſtia appetunt, de terrenis desiderijs nihil tangunt. Ait ergo: Quia Dei sapiẽtia sardonyco uel sapphiro lapidi non confertur, ac ſi patenter inſinuet dicens: Et qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quiſquam nec in nouis patribus æquatur: quia ex deitate habet quod in humanitate quenquam ſimilem nõ habet. Vnde adhuc ſubditur: Non adæquabitur ei aurũ uel
B uitrum. Quis hoc ſanum ſapiens iuxta literã ſentire dignetur? Vitrũ quippe, ut ſuperius diximus, auro longè est uilius, & postquam dictũ est, quòd aurum huic ſapientiæ non adæquatur, adhuc qua ſi crescendo ſubiungitur: quòd ei quoq; nec uitrũ poſſit æquari. Sed ipſa nos litera ab hiſtorico intellectu deficiens, ad indagandum allegoriæ myſterium mittit. Auri nanq; metallum nouimus potiori metallis omnib. claritate fulgere. Vitri quoq; natura est, ut extrinſecus uiſu pura, intrinſecus per ſpicuitate perluceat. In alio metallo quicquid intrinſecus continetur, abſcondit: in uitro uerò qui libet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonſtratur: atq;, ut ita dixerim, omnis liquor in uitreo uaſculo clauſus patet. Quid ergo aliud in auro uel uitro accipimus, niſi illam ſupernam patriam, illam beatorum ciuium ſocietatem, quorum corda ſibi inuicem & claritate fulgent,
C & puritate translucẽt? Quam Ioannes in Apoca- Apoc. 21
lypſi conſpexerat, cum dicebat: Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide: ipſa uerò ciuitas auru mundum, ſimilis uitro mũdo. Quia enim ſanctorũ omnes ſumma in ea beatitudinis claritate fulgebunt, inſtructa auro dicitur. Et quoniam ipſa eorum claritas uiciſſim ſibi in alternis cordibus patet, & cùm unuſquiſq; uiuſque uultus attenditur, ſimul & conſcientia penetratur: hoc ipſum aurum uitro mundo ſimile esse memoratur. Ibi quippe unuſquiſq; mentem ab alterius oculis, mẽbrorum corpulentia non abſcondet, ſed patebit animus: patebit corporalibus oculis ipſa etiam corporis harmonia, ſicq; unuſquiſq; tunc erit conſpicabilis alteri, ſicut nunc esse non potest conſpi
D cabilis ſibi. Nunc autem corda noſtra quan- 32
diu in hac uita ſumus, quia ab altero in alterum uideri non possunt, non intra uitrea, ſed intra lutea uaſcula concluduntur: cui ſcilicet luto per paſſionem mentis inhærere Propheta formidabat, cùm dicerет: Eripe me de luto, ut non inhæream. Pſal. 68
Quod nimirum habitaculum corporum Paulus 2. Cor. 5
domum terreſtrem nominat, dicens: Scimus quo niam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. In hac itaque terreſtri domo quouſque uiuimus, ipſum (ut ita dicam) corruptionis noſtræ parietem mentis oculis nullatenus penetramus, & uiciſſim in alijs uidere occulta non poſſumus. Vnde ſancta Eccleſia ſponſi ſui ſpeciem uidere in diuinitate deſiderans, nec tamen ualens: quia æterni-

æternitatis illius formam quam intueri concupierat, ab eius oculis assumpta humanitas abscon-
Cant. 2 debat: in Canticis canticorum mœrens dicit: En ipse stat post parietem nostrū. ac si aperte dicat: Ego hunc in diuinitatis sux iam specie uidere desidero, sed adhuc à uisione illius per assumptę carnis pariete excludor. Quousq; itaq; in hac corruptibili carne uiuimus, cogitationes nostras in al
1. Cor. 2 terutrum nō uidemus. Vnde rursum per eundem Paulum dicitur: Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Et rur-
1. Cor. 4 sum: Nolite iudicare ante tempus, donec ueniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Illa itaq; ci uitas quæ sua uicissim singulis corda manifestat, ex auro dicitur similis uitro mundo: ut designeur auro clara, uitro perspicua. Sed quamuis in ea sancti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicui
Psal. 34 tate transluceant, ei tamen sapientiæ de cuius imagine habent omne quod sunt, æquari nō possunt. Bene ergo dicitur: Nō adæquabitur ei aurum uel uitrum. Ad hoc enim sancti omnes ad illa gaudia æterna perueniunt, ut esse Deo similes possint, si-
1. Ioan. 3 cut scriptū est: Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et tamen scriptum est: Domine Deus uirtutum quis similis tibi? Et iterum: Aut quis erit similis Deo inter filios Dei? Vnde ergo similes, & unde non similes, nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspiciendo quippe æternitatem Dei, sit eis ut æterni sint, et dum uisionis eius donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur quod uident. Et similes ergo sunt, quia beati fiunt: & tamen creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quandam Dei similitudinem, quia non habent finem: & tamen in circumscripti æqualitatem non habent, qui habent circumscriptionem. Dicatur igitur recte: Non adæquabitur ei aurum uel uitrum, quia quantalibet sancti claritate & perspicuitate fulgeant: aliud est hominesse sapientes in Deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam profectò sapientiam ille ueraciter agnouit, qui mediatori Dei & hominum aliquem comparare sanctorum minimę
93 præsumpsit. Vnde & subditur: Nec commutabuntur pro eo uasa auri excelsa & eminentia.]
Excelsum quippe uas auri Helias extitit, excelsum uas auri Hieremias, excelsa atque eminentia auri uasa priores patres fuere. Sed hæc Dei sapien
tia, ut & carnali nos conuersatione redimeret, apparuit in carne, & qui illam ueraciter non agnouit, mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum unum esse ex prophetis putauit, quem electorum oculi fide tenuerunt Deū, cùm
Matth. 16 uiderent hominem. Vnde ab eo sanctis discipulis dicitur: Quem dicunt homines esse filium hominis? Cui cùm protinus responderent: Alij Ioannem Baptistam, alij Heliam, alij uerò Hieremiam, aut unū ex prophetis: de suo mox sensu requiruntur: Vos aūt quē me esse dicitis? Cui protinus

A Petrus totius Ecclesiæ uoce respondēs, ait: Tu es Christus filius Dei uiui. Quia igit iuxta Pauli uocem, Christū nouimus Dei uirtutē & Dei sapien- 1. Cor. 1
tiam, Petrus pro hac sapientia uasa auri excelsa & eminentia commutare noluit: quia de illa non aliud quàm erat, intellexit. Magnum quippe, ut dictum est, uas auri Ioannes: magnum uas auri Helias uel Hieremias fuit. Sed quisquis eundē Deū quemlibet eorum esse crediderit, uas auri excelsum & eminens pro sapientia commutauit. Ecclesia uerò pro hac sapientia uasa auri excelsa & eminentia non commutat: quia Christum filium Dei non unum esse prophetarum, sed unum prophetarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se uenisse sapientiam uidens, noluit se in illis aureis uasis figere, sed in eam studuit fide certissima pertranire. Vnde in Canticis canticorum dicit: Inue- Cant. 3
nerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea, uidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inueni quē diligit anima mea. Quos enim uigiles qui custodiunt ciuitatem, nisi priores patres uel prophetas accipimus: qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis uoce uigilare? Sed cùm redemptorem suū Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus figere noluit, cùm dixit: Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Illum quippe inuenire non potest, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filium unūquemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inuentos uigiles sancta Ecclesia transiit, quæ prophetarum Dominum unumquemlibet ex Prophetis credere cōtempsit. Dicatur ergo: Nec commutabuntur pro ea uasa auri excelsa & eminentia: quia electi quicq; sanctorum uitam & ueneranter ex sublimitate, & tamen non suscipiunt ad errorem. Quos enim puros homines esse sciūt, Deo homini omnino non cōferunt. Vnde adhuc subditur: Nec commemorabuntur in comparatione eius.] Omnes enim supernæ patriæ electi, sancti quidem & iusti sunt: sed participatione sapientiæ, non comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparati? Lumē autē, sapientia: lumen & serui sapientiæ uocari solent. Sed illa lumen il-
D luminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum est: Erat lux uera quæ illuminat omnem homi- Ioan. 1
nem uenientem in hunc mundum. Istis autem tantummodo dicitur: Vos estis lux mundi. Iusti- Matth. 5
tia quidem sapientia, iustitia & serui sapientiæ nuncupantur: sed ista iustitia iustificans, isti autem iustitia iustificata. De Deo quippe qui sapientia est, dicitur: Vt sit ipse iustus & iustificans. Isti ue- Rom. 3
rò dicunt: Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. 1. Cor. 5
Aliter ergo uenerandum est lumen illuminās, aliter lumen illuminatum: aliter iustitia iustificās, aliter iustitia iustificata. Sapientia uerò est, & sa- 34
pire: nec habet aliud esse, aliud sapere: serui autem sapientiæ esse quidem sapientes possunt, nec tamen hoc habent esse quod sapere: nam esse possunt, & sapientes non esse. Habet uitam sapientia,

tia, sed nō aliud habet, & aliud est: quippe cui hoc est esse quod uiuere. Serui autē sapientiæ cùm habent uitā, aliud sunt, & aliud habent: quippe quibus non est hoc ipsum esse quod uiuere: nam possunt iuxta aliquid esse, nec uiuere. Aliud quippe illis est esse, aliud uiuere: quia in ipso parente primo essentiam habuere per initium, uitam per accessum: quoniam prius de terra factus est homo, & postmodum, sicut scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculū uitæ, & factus est homo in ani Gen. 2
mam uiuentē. Sapientia uerò habet essentiam, habet uitā: sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde incōmutabiliter uiuit: quia nō ex accidēti, sed essentialiter uiuit. Sola ergo cū patre & sancto spiritu ueraciter est: cuius essentię cōparatū esse nostrum non esse est. Huic si cōiūgimur, sumus, uiuimus, sapimus: huic si comparamur, nec sapimus, nec uiuimus, omnino nec sumus. Hinc est q̄ sancti omnes quando in Dei uisione proficiunt, quanto magis diuinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusq̄ quippe legitur quòd Abraham cinerem & puluerem se esse professus est, nisi cùm habere Dei meruit collocutionē. Ait Gen. 18
enim: Loquar ad Dominū meum, cùm sim puluis & cinis. Esse enim se aliquem fortasse crederet, si ueracem essentiā quæ super ipsum est, minimè sensisset. At uerò ubi ad immutabilem contemplandum super se raptus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum uideret illū, nil se esse nisi puluerem uidit. Hinc est etiam quòd prophetare pletus eadem sapientia, exclamat: Memento Domine quòd puluis sumus. Qui rursus eiusdem incōmutabilitatem essentiæ contemplatus, ait: Om
nes sicut uestimentū ueterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Hinc ad Moysen Ps. 101
dicitur: Ego sum qui sum: & dices filijs Israel: Qui Exod. 3
est, misit me ad uos. Solus quippe ueraciter est, qui solus incōmutabiliter permanet. Nam omne quod modò sic & modò aliter est, iuxtā non esse est. Permanere enim in statu suo non potest. Atq; aliquo modo ad nō esse itur, dum ab eo quod fuerat, semper ad aliud per momenta temporum ducitur. Vt ergo in participatione illius essentiæ aliquid sumus, cognoscamus nosmetipsos: quia propēnihil sumus. Bene itaq; dicitur: Nec cōmorabuntur in comparatione eius: quia uasa auri excelsa & eminentia, quæ ex participatione sapientiæ nobis ueneranda sunt, in cōparatione sapientiæ etiam memoranda non sunt. Quia uerò hæc sapientia humanis cordibus latenter infunditur, sicut de sancto Spiritu quoq; dictū est: Spiritus ubi Ioan. 3
uult, spirat: & uocem eius audis, & nescis unde ue niat, aut quò uadat: idcirco subiungitur: Trahitur enim sapientia de occultis.] De occultis sapiētia trahitur: quia cùm sit inuisibilis, non nisi inuisibiliter inuenitur. Quæ rectè quoq; trahi dicit: quia sicut flarum trahimus, ut corpus uiuat: sic ab intimis sapientiæ spiritus ducitur, ut ad uitam anima
subsistat. Vnde Psalmista ait: Os meum aperui, & Ps. 118
attraxi spiritū. Quæ nimirū sapiētia, humana car-

ne cum anima rationali susceepta, dum ab intimis A
apparuisset in promptu, mundus hīc quia auctorem suum inuisibilem uidere non potuit, quē uisibilem conspexit hominem, eum quoq; & inuisibilem agnouit Deum. Cōuersa est ab infidelitatis suæ tenebris, superba prius fua auersione gentilitas, ostensus signis atq; prodigijs creuit fides, propagata autem fide, in ueneratione omniū sanctæ Ecclesiæ culmen emicuit. Cui cùm deessent aperti aduersarij, tentari cœpit à suis. Nā multæ quoque in ea hæreses exortæ, contra eam duri certāminis bella parauerūt. Exercenda quippe est hoc tempore per laborem, quæ sequenti tendit ad remunerationē. Qua ex re factum est, ut in ea nonnulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominū hominem Christum Iesum, purum hominē creatum dicerent, sed gratia deificatū: tantumq; ei sanctitatis tribuerent, quantū de sanctis cæteris, eius uidelicet famulis, agnouissent. Quos beatus Iob prophetiæ spiritu afflatus, sententiæ suæ definitio- B
ne redarguit, dicens: Non adæquabitur ei topa- 35
zium de Æthiopia.] Quid per Æthiopiam nisi præsentem mundum accipimus? quæ coloris nigredine designat peccatorū populum, fœditatēq; meritorum. Aliquando uerò Æthiopiæ nomine specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis prius nigra peccatis. Quā uenīēte Domino Abacuc prophetæ uidit timore perterritam, & ait: Tabernacula Æthiopum expauescent, tabernacula C
terræ Madian. Dauid quoq; ꝓpheta uidēs quòd ad ludæam redimēdā ueniret Dominus: sed antè gentilitas crederet, & postmodū ludæa sequeret, sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium in- Rom. 11
troiret, & sic omnis Israel saluus fieret, dicit: Æthi Ps. 67
opia præueniet manus eius Deo: id est, Priusquā ludæa credat, saluandam se offert omnipotēti Dominō peccatis nigra gentilitas. Topazius uerò pre cioſus lapis est: & quia Græca lingua pan omne di citur, pro eo q; omni colore resplender, topazium quasi topandium uocatur. Dum uerò in Deū cōuersa gentilitas credidit, ex ea multi ita sunt dono spiritus locupletati, ut quasi multis coloribus, sic multis uirtutibus luceāt. Sed ne acceptis quisquā uirtutibus extollatur, à sancto uiro nunc dicitur: Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. ac si aperte dicat: Nullus sanctorū quibuslibet uirtu D
tibus plenus, ex ista tamen nigredine mundi colle ctus, æquari ei poterit de quo scriptum est: Quod Luc. 1
nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Nos quippe etsi sancti efficimur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut cum propheta dicamus: Ecce Ps. 50
enim in iniquitatibus cōceptus sum, & in peccatis peperit me mater mea. Ille autē solus ueraciter sanctus natus est, qui ut ipsam conditionē naturæ corruptibilis uinceret, ex cōmixtione carnalis copulæ conceptus non est. Huic se sapientiæ quasi quoddam topazium de Æthiopia æquari uoluit, cum quidā hæresiarches dixit: Non inuideo Christo Deo facto, quoniā si uolo, & ipse possum fieri. Qui Iesum Christum Dominum nostrum nō per

mysterium conceptionis, sed per profectum gratiæ Deū putauit, peruersa allegatione astruens eū purū hominem natum, sed ut Deus esset, per merita profecisse: atq; ob hoc æstimans & se & quoslibet alios posse ei coæquari, quifilij Dei per gratiā fiūt: non intelligens, non attendēs, quia nō adæquabitur ei topazium de Æthiopia. Aliud est enim natos homines gratiā adoptionis accipere, aliud unum singulariter per diuinitatis potētiam Deum ex ipso conceptu prodijsse. Nec æquari potest gloria unigeniti habita per naturam, alijs ac-
36 cepta per gratiam. Mediator quippe Dei atq; hominum homo Christus Iesus, non, sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in deitate est. Non purus homo conceptus atq; editus, pōst per meritum ut Deus esset, accepit: sed nunciante angelo, & adueniente spiritu, mox uerbum in utero, mox intra uterum uerbum caro, & manēte incōmutabili essentia, quæ ei est cū patre & cū sancto spiritu cœterna, assumpsit intra uirginea uiscera: unde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula, temporalis posset esse in fine seculorum: ut per ineffabile sacramentū, conceptu sancto, & partu inuiolabili, secundum ueritatem utriusq; naturæ, eadem uirgo & ancilla Domini esset & mater. Sic quippe ei ab Elizabeth di-
Luc. 1 cit: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Et ipsa uirgo cōcipiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secūdum uerbū tuū. Et quamuis ipse aliud ex patre, aliud ex uirgine, non tamē alius ex patre, alius ex uirgine: sed ipse est æternus ex patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est, ipse speciosus forma præ filijs
Esa. 53 hominū per diuinitatē, & ipse de quo dictū est: Vidimus eum, & non erat aspectus, & nō est species ei nec decor, per humanitatē. Ipse ante secula de patre sine matre: ipse in fine seculorū de matre sine patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor tēpli: ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraq; & in utraq; natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarū distinctione geminatus. Sed quia non hæc tractanda suscepimus, ad exponendi ordinem redeamus. Notandum nobis est q̄ sanctus mir ut lōgè distare ab hac sapientia angelos demōstraret, dicit: Non dabitur aurū obryzum pro ea. Qui ut antiquos etiā
37 patres sacri eloquij tractatores inferiores ostenderet, adiunxit: Nec appendetur argentum in commutatione eius. Vt philosophorū quoq; sapientiā huic monstraret longè subesse, intulit: Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: atq; subiunxit: Nec lapidi sardonyco pretiosissimo uel sapphiro. Vt in illa quoq; superna ciuitate nullū peruenire ad æqualitatem unigeniti demōstraret, addidit: Non adæquabitur ei aurum uel uitrum. Vt prophetas quoq; ei subesse ostenderet, adiunxit: Nec cōmutabuntur pro ea uasa auri excelsa & eminētia, nec cōmemorabūtur in comparatione eius. Trahitur enim sapientia de occultis. Ad extremum uerò ut ipsos quoq; in Ecclesia hæreticos increparet, qui à gentiliratis errore uenientes, fidem quam perci-

A piunt, per superbiam scindunt, addidit: Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. ac si patenter insinuet, dicēs: Hi qui ex peccati nigredine ad conuersionē ueniunt, æquari Deo [homini] omnino non possunt, quamuis multis colorū uirtutibus refulgēre uideantur. Quorum ut superbia refutetur, apte subiungitur: Nec tinctura mundissimæ componentur. Tinctura enim mundissimæ uocantur hi qui uacriter sunt humiles, & ueraciter sancti: qui sciūt quidem quia ex semetipsis uirtutum speciem non habent: sed hanc ex dono gratiæ de supernæ uenientis tenent. Tincti enim non essent, si sanctitatē naturaliter habuissent. Sed mundissimæ tinctura sunt: quia humiliter custodiunt
B superuenientem in se uirtutum gratiam quam acceperunt. Hinc est enim quòd sponsi uoce de sancta Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ ascendit de- Cant. 6
albata? Quia enim sancta Ecclesia cœlestē uitam naturaliter non habet, sed superueniente spiritu pulchritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur. Et notandum quòd superius cùm dixisset, Non conferetur tinctis Indiæ coloribus: eosdem colores non intulit mundos. Hoc uerò in loco ut tinctura ueracium uirtutum ab illa philosophorum fucatione distingueret, tinc turas dicens, addidit mundissimas. Tinctura enim mundissimæ rectè nominantur hi qui prius per praua opera fœdi fuerant, superueniente tamen spiritu, nitore gratiæ uestiuntē: ut longè aliud apparcant esse q̄ erant. Vnde etiā baptisma, id est tinctio dicitur ipsa nostra in aquam desertio. Tingimur quippe, & qui prius indecori eramus defor
C mitate uitiorum, accepta fide reddimur pulchri gratia & ornamento uirtutum. Sequitur:

Quòd quādiu moraliter uiuitur, per quasdā imagines, nō in propria natura potest uideri Deus. Cap. XXVIII.

VNde ergo sapientia uenit, & quis est locus intelligētiæ? Abscondita est ab oculis omnium uiuentiū.] Pensandū magnopere est quod à sancto uiro requiritur, unde sapientia ueniat. Ab eo etenim uenit à quo orta est. Sed quia ab inuisibili & cœterno patre nascit, eius uia occulta est. Vnde & per prophetam dicitur: Generationem Esa. 53
illius quis enarrabit? Locus uerò intelligentiæ eius est mens humana, quam hęc Dei sapiētia dum repleuerit, sanctam facit. Quia ergo & inuisibilis est de quo prodijt, & incertum nobis est in cuius mente intellecta requiescat, rectè nunc dicitur: Vnde ergo sapientia uenit, & quis est locus intelligentiæ? Sed hoc uale merum est quod protius subinfertur: Abscōdita est ab oculis omnium 37
uiuentium.] Sapientia quippe quæ Deus est, si omnium uiuentium oculis occulta esset, hanc procul dubio sanctorum nemo uidisset. Sed ecce huic sententiæ Ioannem audio concordantem, qui ait: 1. Ioan. 4
Deum nemo uidit unquam. Rursumq; cùm testamenti ueteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, Deum uidisse cognosco. Vidit quippe Iacob Dominū, q̄ ait: Vidi Do- Gen. 32
minū facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Vidit

Exod.33 Vidit Moyses Deum, de quo scriptum est: Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suū. Vidit idem Iob Dominum, qui dicit: Auditu auris audiui te, nunc aūt oculus meus uidet te. Vidit Esaias Dominū, qui ait: Anno quo mortuus est rex Ozias, uidi Dominum sedentem supèr solium excelsum & eleua-
Isa.6 3.Reg.12 tum. Vidit Michæas Dominū, qui ait: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnē exercitum cœli assistētem ei à dextris & à sinistris. Quid est ergo quòd tot testamenti ueteris patres Deum se uidisse testati sunt, & tamē de hac sapientia quæ Deus est, dicitur: Abscōdita est ab oculis omnium uiuentium: & Ioannes ait: Deum nemo uidit unquam. nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia quādiu hic mortaliter uiuitur, uideri per B quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ fuæ speciem non potest: ut anima gratia spiritus afflata, per figuras quasdam Deū uideat, sed ad ipsam uim eius essentiæ nō pertingat. Hinc est enim quòd Iacob qui Deū se uidisse testatur, hunc nō nisi in angelo uidit. Hinc est quòd Moyses qui cum Deo facie ad faciem loquebatur, sicut loqui
Exod.33 solet homo cum amico suo, ei inter ipsa uerba suæ locutionis dicit: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestè, ut uideā te. Certè enim si Deus non erat cum quo loqueba tur, Ostēde mihi Deum diceret: & nō, Ostēde temetipsum. Si autē Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat Deum uidere quē uidebat? Sed ex hac eius petitiōe colligitur: quia C eum sitiebat per incircumscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quem iam cœperat per quasdam imagines uidere: ut sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis uisionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et uiderunt ergo patres testamēti ueteris Dominum, & tamē iuxta Ioannis uocem: Deum nemo uidit unquā. & iuxta beati Iob sententiam: Sapientia quæ Deus est, abscōdita est ab oculis omnium uiuētium: quia in hac mortali carne consistētibus & uideri potuit per quasdam circumscriptas imagines: & uideri non potuit per incircumscriptum
38 lumē æternitatis. Sin uerò à quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne uiuentibus, sed tamen inæstimabili uirtute crescentibus, quodam D contemplationis acumine æterna Dei claritas uideri, hoc quoq; à beati Iob sententia non abhorret, qui ait: Abscōdita est ab oculis omniū uiuētium. quoniam quisquis sapiētiam, quæ Deus est, uidet: huic uitæ fundituś moritur, ne iam eius amore teneatur. Nullus quippe eam uidit, qui adhuc carna liter uiuit: quia nemo potest Deum simul amplecti, & seculū. Qui enim Deum uidet, eo ipso mori tur, quo uel intentione cordis uel effectu operis ab huius uitæ delectationibus tota mente separatur. Vnde adhuc ad eundem quoq; Moysen dici-
Ibidem tur: Non enim uidebit me homo, & uiuet. ac si aperte diceretur: Nullus unquā Deū spiritaliter uidet, & mundo carnaliter uiuit. Vnde Paulus quoque apostolus qui adhuc Dei inuisibilia, sicut ipse A testatur, ex parte cognouerat, iam huic mundo to tum se mortuū esse perhibebat, dicēs: Mihi mun- Galat.6
dus crucifixus est, & ego mundo. Sicut enim iam lōgè superius diximus, nō sufficit ut dicerem, Mundo crucifixus sum: nisi etiā prǽmitteret, Mihi mundus crucifixus est: ut non solūm mūdo mortuum, sed etiam muridum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum iam mundus appeteret. Si enim duo fortassē in uno loco sint, quorum unus uiuus, alter uerò sit mortuus, etsi mortuus uitientē non uidet, uiuus tamē mortuum uidet. Prædicator autem Dei ut ostenderet, quia per abiectionem qua se humiliando deiecerat, talis iam factus esset, ut nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, nō solū ait se mundo crucifixum, ut ipse mundi gloriam quam appeteret, tanquam mortuus nō uideret: sed etiā mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate deiecerat, ut & ipse mundus tanquam ad eū mortuus, Paulum humilem atq; despectum iam uidere nequaquā posset. Sciendum uerò est quòd fuere nonnulli qui Deum dicerēt etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè uideri. Quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neq; enim illi simplici & incōmutabili essentiæ aliud est claritas, & aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoq; ostēderet, ipse pollicetur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligā eum, & manifestabo meipsum illi. ac si patenter dicat: Qui in uestra me cernitis, restat ut in mea me natura uideatis. Hinc rursus ait: Beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum uide- Matth.5
bunt. Hinc Paulus dicit: Nunc uidemus per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Sed quia de Deo per primum 39
Ecclesiæ prædicatorem dicitur: In quē desiderant 1.Pet.1
angeli prospicere: sunt nonnulli qui nequaquam Deum uidere uel angelos suspicantur: & tamē dictum per ueritatis sententiam scimus: Angeli eo- Matth.18
rum in cœlis semper uident faciem patris mei qui in cœlis est. Nunquid ergo aliud ueritas, aliud prædicator insonat ueritatis? Sed si sententia utraque
D conferturi: quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deū quippe angeli & uident, & uidere desiderant, & sitiunt intueri, & intuētur. Si enim sic uidere desiderant ut effectu sui desiderij minimè perfruantur, desiderium sine fructu anxietatē habet, & anxietas pœnam. Beati uerò angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt: quia nunquam simul pœna & beatitudo cōueniunt. Rursum cūm eos dicimus Dei uisione satiari, quia & Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua: con- Psal.16
siderandum nobis est quoniam satietatē soleat fastidium subsequi. Vt ergo rectè sibi utraq; conueniant, dicat ueritas, Quia semper uidēt: dicat prædicator egregius, Quia semper uidere desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati

desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur: & satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoq; & nos erimus quando ad ipsum fontem uitæ uenerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atq; satietas. Sed lõgè abest ab ista siti necessitas, longè à satietate fastidium: quia & sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum, ipsumq; erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis huius tenebras, accessa eius luce gaudeamus. Sed cùm eius lucẽ dicimus
1. Tim. 6 accessam, obsistit animo quod Paulus dicit: Qui lucem habitat inaccessibilem, quem uidit nullus hominum, sed nec uidere potest. Et rursum audio
Psal. 33 quod Psalmista ait: Accedite ad eum, & illuminamini. Quomodo ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucem qua illuminari possumus, non uidemus? Si uerò accedendo ad eum ipsam qua illuminamur, lucem uidemus: quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est quòd inaccessibilem dixit, sed omni homini, sed humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores, humanitatis nomine notare solet. Vnde idem Apostolus quibusdam discordanti-
1. Cor. 3 bus dicit: Cùm enim sit inter uos zelus & con-
2. Cor. 2 tentio, nonne carnales estis, & secũdum hominẽ ambulatis? Quibus paulo pòst subiicit: Nonne homines estis? Et unde aliàs testimoniũ protulit, quòd oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et cum hoc hominibus dixisset abscondi tũ, mox subdidit: Nobis autẽ reuelauit Deus per spiritum suum: ipsum se ab hominis uocatione discernens, qui raptus supra hominem diuina iam saperet. Ita etiam hoc loco cùm lucẽ Dei inaccessibilem perhiberet, ut ostenderet quibus, subdidit: Quem uidit nullus hominum, sed nec uidere potest. more suo homines uocans omnes humana sapientes: quia qui diuina sapiunt, uidelicet supra homines sunt. Videbimus igitur Deum, si per cœlestem conuersationẽ supra homines esse mereamur. Nec tamen ita uidebimus sicut uidet ipse seipsum. Lõgè quippe dispariter uidet creator se, quàm uidet creatura creatorẽ. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus figitur cõtemplationis: quia eo ipso pondere circumscri
40 bimur, quo creatura sumus. Sed profectò non ita cõspicimus Deum sicut ipse conspicit se, sicut nõ ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam uisio nostra uel requies erit, utcunq; simílis uisioni uel requiei illius: sed æqualis non erit. Ne enim iaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos subleuat, atq; à nobis ad illum erigimur intuendum, rapticq; intentione cordis & dulcedine cõtemplationis, aliquo modo à nobis imus in ipsum: & iam hoc ipsum ire nostrũ minus est requiescere, & tamen sic ire perfectè requiescere est. Et perfecta ergo requies est, qua Deus eternitur, & tamẽ adæquanda nõ est requiei illius: quia non à se in alium transit, ut quiescat. Est itaq; requies, ut ita dicam, simílis atq; dissimílis: quia quod illius requies est, hoc nostra imitatiõ æternitatis. Nec exortes sumus eius quẽ imitari possumus: qa & uidẽtes participamur, & participãtes imitamur. Quę nimirũ uisio nũc fide in cognitione, sed tũc in specie perficit, qñ coæternã Deo sapientiã ꝙ modo per ora prædicatiõ quasi per decurrẽtia flumina sumimus, in ipso suo fõtebiberimus.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XIX.

continuens caput vigesimumoctauum textus beati Iob.

Caput I.

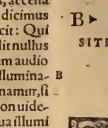

Vidmus si æterna Dei sapientia cõspici nõ ualet, quando ipsa quoq; inuisibilia quę per eã cõdita sunt, humanis oculis comprehẽdi nõ possunt? In rebus ergo creatis di scimus creatorẽ omniũ quãta humilitate ueneremur: ut in hac uita usurpare sibi de omnipotẽtis Dei specie mẽs humana nil audeat, quod solũ electis suis præmiũ in subsequẽti remuneratione seruat. Vnde bene pòst ꝙ dictũ est: Abscondita est ab oculis omniũ uiuentiũ, illicò subinfert: Volucres quoq; cœli latet. In Scriptura eñ sacra uolucres aliquando in malo, aliquando in bono danẽ intelligi. Per uolucres quippe nonnunq; potestates aeriæ designant, bonorũ studia subuertẽs. Vnde ueritatis uoce dicit: Quoniã semẽ quod secus uiã cecidit, ue- Matth. 13
nerũt uolucres, & comederũt illud: quia nimirum maligni spiritus humanas mẽtes obsidẽtes, dũ cogitationes noxias ingerũt, uerbũ uitæ à memoria euellunt. Hinc rursum cuídã diuiti superba sapien
ti dicit: Vulpes foueas habẽt, & uolucres cœli ni- Matth. 8
dos: filius aũt hominis non habet ubi caput suum reclinet. Vulpes ualde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis uel specubus se abscondunt: cumq; apparuerint, nunq; rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt. Volucres uerò, ut nouimus, alto uolatu se in aera subleuant. Nomine ergo uolucrum, doloſa atq; fraudulenta: nomine autem uolucrum, hæc eadem superbia dæmonia designant. Ac si dicat: Fraudulenta & elata dæmonia in corde uestro, id est, in cogitatione superbiæ inueniũt habitationem suam: filius autem hominis ubi caput suum reclinet nõ habet: id est, humilitas mea requiẽ in superba mente uestra non inuenit. Quasi enim quodam uolatu uolucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: In cœlum Esa. 14
conscendam, super astra cœli exaltabo solium meũ, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinẽ nubium, & ero similis altissimo. Ecce quàm alta superbè uolando petijt. Quem etiam uolatũ & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe uolãdo quasi super se ire cõ-

nan

nati sunt, quando eis dictum est, ut gustarẽt, & essent sicut dij. Cumq; similitudinẽ diuinitatis appetunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriẽdo non iissent, si super terram humiliter stare uoluissent. At cõtra in bono uolucres poni solẽt, sicut in Euangelio Dominus cum similitudinẽ regni cœlestis ex grano sinapis denunciat, dixit: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & uolucres cœli requieuerũt in ramis eius. Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum nanq; fuit, cùm moreretur: arbor, cũ resurgeret. Granum per humilitatẽ carnis, arbor per potẽtiam maiestatis. Granum, quia uidimus eum, & non erat aspectus: arbor autem, quia speciosus forma præ filijs hominum. Huius arboris rami sancti prædicatores sunt. Et uidemus, quàm late tendantur. Quid enim de eis dicitur? In omnẽ terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorũ. In istis ramis uolucres requiescunt: quia sanctæ animæ quæ quibusdam uirtutum pẽnis à terrena cogitatione se subleuãt, in eorum dictis atq; consolationibus ab huius uitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco postquam de sapiẽtia dictum est: Abscondita est ab oculis omnium uiuẽtium: rectè subiungitur: Volucres quoq; cœli latet. quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ eius potẽtiam ipli quoq; uidẽdo non penetrant, qui iam per meritum sanctæ contemplationis uolant. Vbi aptè subiungitur:

Quòd maligni spiritus famam tantum de Deo per Scripturas sanctas & miracula audiunt, sed de eius sapientia nihil intelligunt. Cap. II.

PErditio & mors dixerunt, Auribus nostris au diuimus famã eius.] Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? Qui inuẽtores mortis & perditionis existerũt, sicut de ipso eorũ principe sub ministri eius specie per Ioannẽ dicitur: Et nomẽ illi mors. Cui subiecti oẽs superbi spiritus, de hac sapiẽtia, quæ Deus est, dicũt: Auribus nostris audiuimus famã eius: quia ni mirũ uisionẽ illius plena beatitudine habere nequiuerũt. Videre quippe perfectè coæternã Deo sapiẽtiã, hoc est quod habere. Vnde ad Ioannẽ de munere uincẽtis dicitur: Dabo illi calculum candidũ, & in calculo nomẽ nouũ scriptũ, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim uita scire aliquid uel uidere possumus, etiam quod non accipimus habere. Nomẽ uerò nouum in calculo scriptũ, id est, in æterno præmio notitiam Dei humanis mẽtibus inuiolatam scire nemo potest, nisi qui hanc etiam acceperit habere. Quia itaq;, ut diximus, uidere Deũ, hoc est qd' habere: ideo inquit spiritus hanc sapientiã non uidẽt: quia repulsi per superbiã nequaquã eam habere potuerũt. Ad lucẽ quippe eius clauserũt oculos cordis, superfusis eius radijs repugnantes, sicut intelligi etiam de eisdẽ malignis spiritibus potest, quod scriptũ est

A Ipsi rebelles fuerunt lumini. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eandẽ sapiẽtiã non uidisse, est & eius potentiam ex uirtute illius cognouisse, & tamẽ sub ea humiliter stare noluisse. Vnde & ueritatis uoce de ipso malignorũ spiritum capite dicitur: Ille homicida erat ab initio, *Ioan. 8* & in ueritate non steterit. Sequitur:

Quòd soliùs Dei est scire seipsum, & quos prædestinauerit, & ad quos ueniat, & in quibus quiescat. Cap. III.

DEus intelligit uiam eius, & ipse nouit locum illius.] Hæc coæterna Deo sapientia aliter uiam habet, atq; aliter locum. Locum uerò, si quis intelligit non localem. Nam teneri corporaliter non potest Deus: sed, ut dictũ est, locus intelligitur non localis. Locus sapiẽtiæ pater est, locus patris sapientia, sicut ipsa sapiẽtia attestante dicitur: Ego in patre, & pater in me. Aliter ergo ipsa sa- *Ioan. 14* pientia habet uiam, atq; aliter locũ. Viam per hu- 3 manitatis transitum, locum uerò per stationem diuinitatis. Inde enim non transit, unde æterna est: sed inde transit, unde propter nos apparuit temporalis. Sic nãq; in Euangelio scriptum est: Quia egrẽ *Mar. 10* diens ab Hiericho Dominus transibat. Duo autẽ cæci sedentes iuxta uiam, clamauerunt dicentes: Domine miserere nostri, fili Dauid. Ad quorũ uocẽ, sicut illic scriptũ est, stetit Iesus, & lumen reddidit. Quid est autẽ transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quòd per humanitatem suam nobis misertus est, qui per diuinitatis suæ potentiam, à nobis mẽtis nostræ tenebras excludit? Qui enim propter nos natus & passus est, qui resurrexit, ascẽdit in cœlum, quasi transit Iesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans eos tetigit, & illuminauit: quia non sicut illa dispensatio tẽporalis, ita uerbi æternitas transit, quæ in se mãnens innouat omnia. Stare enim Dei, est incõmutabili cogitatiõe mutabilia cũcta disponere. Qui ergo clamorem petẽtium transiens audiuit, stans lumen reddidit: quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde hã bere mutabilitatis trãsitũ nescit. Quia igitur quan do per carnem apparet hominibus incertũ fuit, rectè nũc dicitur: Deus intelligit uiam eius, & ipse nouit locũ illius. ac si aperte diceretur: Humanę cogitationi occulta sunt, uel quando per carnẽ ad homines sapientia uenĭat, uel quomodo apud patrẽ inuisibilis, etiam cũm foris apparuerit, persistat. Quamuis hoc intelligi & aliter potest. Nam uia eius non incongruenter accipitur hoc ipsum quod uenit ad cor, sesecq; nobis intrinsecus infundit. Locus uerò eius sit eor, ad quod ueniens permanet. De hac quippe uia illius dicitur: Vox cla- *Matth. 3* mantis in deserto, parate uiam Domino: id est, in corde uestro uenienti sapientiæ aditum reserate, sicut alijs dicitur: Iter facite ei, qui ascendit super *Psal. 67* occasum. Super occasum fuit ascẽdere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superasse. Ait ergo: Et qui ascendit super occasum, iter facite: id est, resurgẽti Domino in uestris cordibus per fidẽ uiam præbete. Hinc Ioanni per spiritum dicitur

Isa. 1 Præibis ante faciē Domini parare uias eius. Quisquis etenim prædicando à sordibus uitiorum cor da audientiū mundat, uenienti sapientiæ uiā prepa rat. Habet ergo uiam ista sapientia, habet & locū.
Ioan. 14 Vitā qua uenit, locum quo manet, sicut ipsa ait: Si quis diligit me, sermonē meum seruabit: & pater meus diliget eū, & ad eū ueniemus, & mansionē apud eū faciemus. Via est igitur qua uenit, locus quo manet. Sed quādo uenit quę ubiq; est? Venire est sapientiæ, per illuminationē mētis nostræ, indicare præsentiā maiestatis suæ. Et quia hominib. incertum est, uel in cuius corde ueniat, uel in quo postq; uenerit, permanendo requiescat, rectè nūc dicit: Deus intelligit uia eius, & ipse nouit locū illius: quia solius diuinę uisionis est cernere, uel quibus modis intellectus sapientiæ ad cor hominis ue B niat, uel cuius mens intellectū uitæ quē perceperit, mortiferis cogitationibus nō amittat. Et quia hæc eadē sapientia per humanitatis gratiā manifestata, in cūctis mūdi partibus, electorū fuerat corda repletura, rectè subdit: Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quę sub cœlo sunt, respicit.
Respicere quippe Dei, est ea quæ amissa ac perdita fuerant, ad suā gratiam reformare. Vnde scriptū
Prou. 20 est: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malū intuitu suo. Respiciendo nanq; leuitatis nostræ mala coercuit, & magna metica maturitatis dedit. Vnde adhuc subditur:

Quòd animus uagus & mobiles, diuina gratia uirtute confirmatię & stabilitate iustitię stabilit, & aliquando ne extollantur, reprimit tentationibus, quos sublimat uirtutibus. Caput IIII. C

QVi fecit uentis pondus.] Velocitate enim ac ✝ subtilitate uētorum in Scriptura sacra
al. sublimitate. solent animæ designari, sicut per Psalmistā
Psal. 17 de Deo dicit: Qui ambulat super pennas uētorū, id est, qui transgredit uirtutes animarū. Fecit ergo uentis pondus: quia dū superna sapientia replet animas, eas maturitate indita graues reddit: non il
Psal. 4 la grauitate qua dicitur: Filij hominū usq; quo gra ui corde? Aliud nanq; est grauē esse per cōsilium, aliud per peccatū: aliud est grauem esse per constantiam, aliud per culpam. Ista enim grauitas pōdus habet oneris, illa uirtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, ut ab intentione Dei non iā leui motu D dissiliant, sed in eū fixa constātiæ grauitate consistant. Adhuc ille populus leuiter mouebatur, de
Esa. 57 quo per prophetā dicitur: Abijt uagus in uiā cordis sui: uiam eius uidi, & dimisi eum. Graue autem consiliū cordis omnē incōstantiā uagationis expellit. Et quoniā sunt animæ quæ leui motu nunc ista, nunc illa desiderent: omnipotens Deus quia ipsas leues fluctuationes mentiū non leuiter pensat, uagationē cordis relinquendo d̄judicat. Sed cūm per gratiam respicit uagā mentē, in cōsilij stabilitatem figit. Rectè ergo nunc dicitur: Qui fecit uentis pondus: quia cūm leues motus animi misē ricorditer dignat aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatē format. Vel certè uentis pondus facere, est concessam hic electis de uirtutibus A gloriam permixta infirmitate tēperare. Vnde & subditur: Et aquas appendit mensura.] Aquæ in Scriptura sacra aliquādo Spiritū sanctū, aliquando scientiā sacrā, aliquando scientiā prauā, aliquā do tribulationem, aliquando desluētes populos, aliquando mentes bonorum fidei prædicamenta sequentium, designare solent. Per aquam quippe sancti Spiritus infusio designatur, sicut in Euange lio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, Ioan. 7 flumina de uētre eius fluent aquæ uiuæ. Vbi Euāgelista secutus adiunxit: Hoc autem dixit de spiri tu quem accepturi erant credentes in eum. Rursum per aquam sacra scientia designatur, sicut dicitur: Aqua sapientiæ salutaris potabit eos. Per a Eccle. 15 quam quoq; prauæ scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier quæ typum hæreseos tenet, callidis suasionibus blanditur, dicens: Aquæ Prou. 9 furtiuæ dulciores sunt. Aquarum etiam nomine nonnunq; solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistam dicitur: Saluum me fac deus, quoniā Psal. 68 intrauerunt aquæ usq; ad animā meam. Per aquā populi designantur, sicut per Ioannem dicitur: A- Apoc. 17 quæ uerò sunt populi. Per aquā quoq; non solum fluxus decurrētium populorum, sed etiam bonorum mentes fidei prædicamenta sequentium, designantur, sicut prophęta ait: Beati qui seminatis Esa. 32 super omnes aquas. Et per Psalmistā dicitur: Vox Psal. 28 Domini super aquas. Hoc ergo in loco, qd aquarum nomine nisi electorum corda signantur, quæ per intellectum sapientiæ, auditum iam supernæ uocis acceperunt: De quibus rectè dicitur:

Cur ipsi sancti qui ad summa rapiuntur, tentationibus reprimuntur. Caput V.

ET aquas appendit mēsura.] Quia sancti ipsi 5
qui sancto subleuante Spiritu ad summa rapti untur, quanāiu in hac uita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: ut nequaquam tantum proficere ualeant, quā tum uolunt: sed ne extollantur superbia, fit in eis ipsarum quædam mensura uirtutū. Hinc est enim 3. Reg. 19
quòd Helias dum tot uirtutibus in alta profecis set, quadam mensura susp̄sus est, dū lesabel postmodum quamuis reginam, tamen mulierculā fugit. Perpendo quippe hunc mirę uirtutis uirum, ignem de cœlo trahere, & secundò quinquagenarios cum suis omnibus petitione subdita concremare, uerbo cœlos à pluuijs claudere, uerbo cœlos ad pluuias aperire, suscitantem mortuos, uentura quoq; prænoscere: & ecce rursus animo occurrit, quo pauore ante unum mulierculam fugerit. Cōsidero uirū timore perculsum, de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiēdo uitare. Quære bat enim mortem Ibidem dum fugeret, dicens: Sufficit mihi, tolle animam meā: neq; enim melior sum quām patres mei. Vnde ergo sic potens, ut tot illas uirtutes faciat ? unde sic infirmus, ut ita fœminam pertimescat: nisi quia aquæ appenduntur mensura: ut ipsi sancti Dei homines & multum ualeant per potētiam Dei, & rursum quadā mensura moderati sint per infirmitatem

tatem suã? In illis uirtutibus Helias quid de Deo
acceperat, in istis infirmitatibus quid de se ciſſe po-
terat agnoſcebat. Illa potentia uirtus fuit, iſta infir-
mitas cuſtos uirtutis. In illis uirtutibus oſtẽdebat,
quid acceperat: in iſtis infirmitatib, hoc quod ac-
ceperat cuſtodiebat. In miraculis monſtrabat He-
lias, in infirmitatibus ſeruabatur. Sic Paulum ui-
deo fluminum & latronum, ciuitatis & ſolitudi-
nis, maris ac terræ pericula ſuſtinentẽ, frenantem
ieiunijs ac uigilijs corpus, ſuſtinentem frigoris &
nuditatis ærumnã, ad Eccleſiarum cuſtodiam ui-
gilanter ſe ac paſtoraliter exerentem, ad tertium
cœlum raptum, rurſumq; eum in paradiſum ra-
ptum, & audiſſe arcana uerba quæ non licet homi
ni loqui: & tamen ſatanæ angelo ad tentandum
conceditur, orat ut eximi debeat, & non exaudit.
Cuius cũm ipſa initia cõuerſionis aſpicio, perpen
do quòd ei ſuperna pietas cœlos aperit, ſeſeq; illi
Ieſus de ſublimib. oſtendit. Qui lumẽ corporis ad
tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum ac-
cepit. Ad Ananiam mittitur, uas electionis voca-
tur: & tamen de ciuitate eadem quam poſt uiſio-
nem Ieſu ingreſſus fuerat, fugiens recedit, ſicut ip
ſe teſtatur, dicẽs: Damaſci præpoſitus gẽtis Are-
thę regis cuſtodiebat ciuitatem Damaſcenorum,
ut me comprehenderet: & per feneſtram in ſpor-
ta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus e-
ius. Cui licenter dicam: O Paule in cœlo iã Ieſum
conſpicis, & in terra adhuc hominem fugis? In pa
radiſum ducteris, ſecreta Dei uerba agnoſcis, & ad
huc à ſatanæ angelo tentaris? Vnde ſic fortis ut ad
cœleſtia rapiaris: unde ſic infirmus, ut in terra ho-
minem fugias, & adhuc à ſatanæ angelo aduerſa
toleres: niſi quia ipſe qui te ſubleuat, rurſum ſubti-
liſſima te menſura moderatur: ut & in miraculis
tuis nobis præcices uirtutem Dei, & rurſum in ti-
more tuo reminiſci nos faciasinfirmitatis noſtræ.
Quæ tamen infirmitas ne in deſperationem nos
pertrahat, cũm pulſat, dum de infirmitate tua Do
minum rogares, quia auditus non es, nobis quoq;
locutus es quid audiſti: Sufficit tibi gratia mea:
nam uirtus in infirmitate perficitur. Aperta
ergo uoce Dei oſtenditur, quia cuſtos eſt uirtutis
infirmitas. Tunc quippe bene interius cuſtodi-
mur, cũm per diſpenſationẽ Dei tolerabiliter ten-
tamur exterius, aliquando ab utilijs, aliquando preſ-
ſuris. Nam eis quoq; quos uiros nouimus fuiſſe
uirtutum, tentationes atq; certamina non deſue-
re utiorum. Hinc eſt enim quòd ad conſolationẽ
noſtram idem prædicator egregius de ſe quædam
talia prodere dignatur, dicens: Video aliam le-
gem in membris meis, repugnantem legi mentis
meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati,
quæ eſt in membris meis. Ad ima quippe pertra-
hit caro, ne extollat ſpiritus: & ad alta ſuſtollit ſpi-
ritus, ne proſternat caro. Spiritus leuat, ne iaceа-
mus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex
ſummis. Si non ſubleuante ſpiritu nos caro tenta-
ret, perfectione proculdubio tentationis ſuæ in
ima deiceret. Rurſum uerò ſi non tentante carne
ad ſumma nos ſpiritus ſubleuaret, in ſuperbiæ ca-

ſu ipſa nos peſus ſubleuatione proſterneret. Sed
ſit certo moderamine, ut dum unuſquiſq; ſanctõ-
rum iam quidem interius ad ſumma rapitur, ſed
adhuc tentatur exterius, nec deſperationis la-
pſum, nec elationis incurrat: quoniam nec tenta-
tio exterior culpam perficit, quia interior inten-
tio ſurſum trahit: nec rurſum interior in ſuperbi-
am eleuat, quia tentatio exterior humiliat dum
grauat. Sicq; magno ordine cognoſcimus, in inte
riori profectu quid accipimus, in exteriori defe-
ctu quid ſumus. Et miro modo agitur, ut nec de
uirtute quiſquam extolli debeat, nec de tentatio-
ne deſperare: quia dum ſpiritus trahit, & caro re-
trahit, ſubtiliſſimo iudicij interni moderamine,
infra ſumma, & ſupra infima in quodam medio a-
nima libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appen
dit menſura. Sequitur: Quando ponebat plu
uijs legem, & uiam procellis ſonantibus, tunc ui-
dit illam, & enarrauit, & præparauit, & inueſtiga
uit. Solent per pluuias prædicantium dicta ſi-
gnari. Vnde per Moyſen dicitur: Expectetur ſi-
cut pluuia eloquium meum, Quorum uidelicet
uerba cũm blandè perſuadent, pluuiæ ſunt: cũm
uerò terribilia de uenturo iudicio intonant, ſonan
tes procellæ. Et notandum quòd pluuijs lex poni
tur: ut uia procellis ſonantibus aperiaſ. Lex quip-
pe eſt ipſis prædicatoribus poſita, ut uiuendo im-
pleant quod loquendo ſuadere feſtinant. Nam lo
quendi authoritas perditur, quando uox opere
non adiuuatur. Hinc enim per Pſalmiſtam dici-
tur: Peccatori autẽ dixit Deus: Quare tu enarras
iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Tu uerò odiſti diſciplinam, & proiecí-
ſti ſermones meos poſt te. Sermones etenim Dei
poſt ſe prædicator proiicit, cũm hoc quod dicit,
facere contemnit. Quando autem dictis eius al-
ter obediat, dum ipſe reſpuit opere quod præ-
dicat uoce, & diſſimulat obedire quod narrat? De
iſta prædicationis lege ſcriptum eſt: Qui ſoluerit
unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic
homines, minimus uocabitur in regno cœlorum.
Qui autem fecerit & docuerit ſic, magnus uoca-
bitur in regno cœlorum. Regnum cœlorum, ui-
delicet Eccleſiam præſentem appellat, de qua ſcri
ptum eſt: Et colligent de regno eius omnia ſcan-
dala. In ſuperno etenim regno ſcandala quæ ex
eo colligi debẽant, non habentur. Qui ergo ſoluit
opere, & ſic docet uoce: in iſto regno cœlorum e-
rit minimus, in illo nec minimus. Viam autem pro
cellis ſonantibus poſuit, cum prædicatoribus ſuis
ad corda hominum terrore uenturi iudicij per-
cuſſa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, ut
poſtmodum uia pandatur: quia illa uox cor au-
dientis penetrat, quæ hoc quod ſonuerit, opere
conſeruat. Tunc autem cũm legem pluuijs, &
uiam procellis ſonantibus ponceret, hanc ſapi-
entiam Deus uidit, enarrauit, præparauit, & inue-
ſtigauit. Vſitata ſacri eloquij locutione uidere
Dei dicitur, uidere nos facere, ſicut iuſto uiro Do
mino dicit: Nunc cognoui quòd timeas Deum.
Et Iſraelitæ præmonentur: Tentat uos Dominus

Deus uester,ut sciat si diligitis eum: id est, ut scire uos faciat. Tunc ergo cùm legẽ pluuijs poneret, hoc est mandatum custodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapientiam uideri & enarrari à prædicatoribus, præparari & inuestigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene uiuẽdo in diem iudicij propitiam parat. Et notãdum quòd de ea quatuor dicta sunt. Ait enim: Vidit, enarrauit, præparauit, inuestigauit. Vidit namq; quia species est: enarrauit, quia uerbum: præparauit, quia remediũ: inuestigauit, quia ocultum. Sed hoc quod æterna Dei sapientia species patris & uerbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namq; intelligat uel uerbum sine tempore, uel speciẽ sine circumscriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognoscerer in se. Vnde aptè subditur:

Quòd in eo sapientiam Domini se habere potest homo cognoscere, si timeat Deum: & quem in sua natura non intelligit, in se quodammodo cognoscit. Cap. VI.

ET dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo, intelligentia.] ac si aperte diceret: Ad temetipsum homo reuertere, cordis tui secreta perscrutare. Si Deum te timere deprehendis, profectò constat quia hac sapientia plenus es. Quam si adhuc cognoscere nõ potes quid sit in se, iam cognoscis interim quid sit in te. Quę enim apud se ab angelis metuitur, apud te timor Domini uocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertum non est. Hinc etiam per Psalmistam dicitur: Initium sapientiæ timor Domini: quia tũc penetrare cor inchoat, cùm hoc extremi iudicij pauore perturbat. Ad paruita temigitur nostram diuinus sermo se attrahit: sicut cùm pater cum paruulo filio loquit, ut ab eo possit intelligi, sponte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audiuimus quid sit in nobis, cùm dicitur: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia. Sed quia ille ueraciter uim diuini timoris intelligit, qui se à cunctis prauis operibus custodit, rectè dicitur: Et recedere à malo, intelligentia. Ea igitur quæ sequũtur, quia prophetiæ spiritu plena sunt, ipsa sacræ historię uerba testant, cùm dicitur:

A nipotẽs mecũ, & in circuitu meo pueri mei. Quãdo lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quãdo procedebam ad portam ciuitatis, & in platea para bant catedram mihi. Videbant me iuuenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus uidens testimonium reddebat mihi, eo quòd liberassem pauperem uociferantem, & pupillũ cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me ueniebat, & cor uiduæ cõsolatus sum. Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Dicebamq;, in nidulo meo moriar: & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messiõe mea. Gloria mea sem per innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant, expectabant sententiã, & intenti tacebant ad cõsilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquiũ meũ. Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux uultus mei non cadebat in terram. Si uoluissem ire ad eos, sedebam primus. cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

B

C

Psal. 110

Caput uigesimumnonum beati Iob.

Caput VII.

D

S

AD didit quoq; Iob assumẽs parabolam suam, & dixit: Quis mihi tribuat ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me? Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumẽ eius ambulabã in tenebris. Sicut fui in diebus adolescentiæ meę, quãdo secretò Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat om-

ADdidit quoq; Iob assumens parabolã suã.] Quia enim parabola similitudo nominat, aperte cõstat quòd per exteriorum uerborum formam, mysteria loquitur, qui ad loquendum parabolam assumpsisse memoratur. Cùm etenim sua narrat, quæcunq; sint sanctæ Ecclesiæ uentura de nunciat: & per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa patiatur. Nonnunquam uerò sic suæ historiæ uerba permiscet, ut nil allegoricum insonet: nonnunquam uerò sic suos dolores loquitur, ac si ex uoce dolentis Ecclesiæ loquatur. In hac uerò ultima sui parte sermonis, ultimum tempus designat Ecclesiæ: quando aduersarios suos, id est carnales quoq; uel hæreticos atq; gentiles, quos nunc studet sapientiæ authoritate cõprimere, effrenata iactantia elatos cogitur irrisa tolerare. Vnde in hoc

quoq;

quoq; sermone dicitur: Nunc autem deridentme iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Et ipsa ordinis ratio expoſeit, ut per uerba beati Iob ultima, extremiſanctæ Eccleſiæ deſignentur dies, quando perſecutione creſcente, apertas hæreticorum uoces tolerare compellitur, cùm motus cordis ſuſ, quos nunc intra cogitationum ſinus contegunt, tunc in uoce manifeſtati erroris aperiunt. Nunc enim, ſicut per Ioannem dicitur, draco in abyſſo clauſus tenetur: quia diabolica malitia in eorum ſubdolis cordibus occultatur. Sed ſicut illic ſcriptum eſt: Educetur draco de puteo abyſſi: quia quod modò præ timore tegitur, tunc cõtra Eccleſiam publicè de iniquorũ cordibus omne ſerpentinum uirus aperitur. Nunc enim abſcondit ſe ſub blandiente lingua fæuiens conſcientia, & malitia calliditatis, quaſi quadam ſe tegit abyſſo ſimulationis: nunc Dominus, ſicut Pſalmiſtæ uoce dicitur: Cõgregat ſicut in utre aquas maris. Vter quippe, carnalis eſt cogitatio. Aquæ ergo maris in utre congregatæ ſunt, cùm amaritudo peruerſæ mentis non erumpit exterius in uocem prauæ libertatis. Veniet profectò tempus, quando contra hanc peruerſi atq; carnales aperta uoce prædicẽt, quod nunc occulta cogitatione moliuntur. Veniet tempus, quando catholicam Eccleſiam non ſolum in iuſtis uocibus, ſed etiam crudelibus plagis premãt. Ab aduerſarijs namq; ſuis duobus modis Eccleſia perſecutionem patitur, ſcilicet aut uerbis, aut gladijs. Sed cùm uerbis perſecutionem ſuſtinet, exercet eius ſapientia: cum uero gladijs, exercetur eius patientia. Sed uerborũ perſecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus, cùm ipſi hæretici linguis nobis ſubdolis & falſa humilitate blandiũtur. Perſecutiones uerò gladiorum iuxta finem mundi ſecuturæ ſunt: ut grana cœleſtibus horreis recondenda, tanto uerius à peccatorum paleis exuantur, quanto acrius affliguntur. Tunc electi omnes qui in illa fuerint tribulatione comprehenſi, reminiſcuntur horum temporum, in quibus nunc Eccleſia fidei pacem tenet, & ſuperba hæreticorum colla comprimit, non potentatu culminis, ſed iugo rationis. Reminiſcuntur noſtri, qui quietæ fidei tempora ducimus: qui etſi in bellis coarctamur gentium, non tamen in dictis expugnamur patrum. Beatus ergo Iob ſanctæ Eccleſiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustijs inuenitur: & tamen noſtræ, ut dixi, quietis reminiſcitur: ſua tranſacta narrat, & alijs uentura denunciat, dicens:

Tantæ tribulationes Eccleſiæ in fine mundi uenturæ, per ſpiritum prophetiæ ſanctus Iob præuidit, ut comparatione earum, huius temporis preſſuræ deſiderari non immeritò uideantur. Cap. VIII.

QVis mihi tribuat, ut ſim iuxta menſes priſtinos?] Multa enim talia ſancta Eccleſia doloribus preſſa dictura eſt. Tantis quippe illam futuram eſt tribulationibus angustiari, ut hæc tempora cum magno ſuſpirio deſideret, quæ nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per uocem beati Iob: Quis mihi tribuat, ut ſim iuxta menſes priſtinos? Quia enim ſtatutus dierum numerus, menſes uocãtur: quid aliud nomine ſignat menſum, niſi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in menſibus, ſubtrahuntur: quia & in hoc tempore ſancta Eccleſia dum ueritatis luce ſplendentes animas colligit, in intimis abſcondit. Aliquãdo etiam menſis pro perfectione ponitur, ſicut prophęta ait: Erit menſis ex menſe: perfectio uidelicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Reminiſcatur ergo perfectionis priſtinæ, reducat ad memoriam quanta prædicatione ſua collectis animabus reportabat lucra, & anguſtata tribulationibus dicat: Quis mihi tribuat, ut ſim iuxta menſes priſtinos? In quibus profectò menſibus qualis fuerit, ẽnumerando ſubiungit, dicens: Secundum dies quibus Deus cuſtodiebat me, quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.] Tunc quippe uidet ex ſe, perſecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nunc ut mater intra pacis ſinum parut los fouet, & intra tranquillas fidei cunas continet: quia admixti fortibus, ipſa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc uerò tales multi caſuri ſunt, & per uiſcera charitatis, quicquid in damno parũlorũ ſuſtinet, ſe perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorum etenim damna ad corda fortium per cõ paſſionem tranſeunt. Vnde per Paulum dicitur: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror? Tanto enim quiſq; per fectus eſt, quanto perfectè ſentit dolores alienos. Vnde ſancta Eccleſia infirmis tunc cadentibus anguſtata, cùm horum reminiſcitur temporum, iure dictura eſt: Secundum dies quibus Deus cuſtodiebat me: quia ſe tunc in illis æſtimat cadere, quæ ſe nunc in iſtis reſpicit cuſtodiri. Bene autem dicitur: Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Lucernæ enim nomine, lumen ſignatur ſacræ Scripturæ, de qua ipſe Eccleſiæ paſtor dicit: Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus ueſtris. Et Pſalmiſta ait: Lucerna pedibus meis uerbum tuum Domine. Quia autẽ principale noſtrum mens eſt, appellatione capitis mens uocatur. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: Impinguaſti in oleo caput meum. ac ſi apertè dicat: Charitatis pinguedine repleſti mentem meam. Nunc ergo lucerna ſuper caput Eccleſiæ ſplendet: quia ſacra eloquia tenebras noſtræ mentis irradiant, ut in hoc caliginoſo uitæ præſentis loco, dum uerborum Dei lucem percipimus, quæ ſunt agenda, uideamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat: quoniam ſancta uniuerſalis Eccleſia etſi aliena ſit occulta cogitationis nõ penetrat, quia quaſi facie non cognoſcit in nocte: tamen ponit greſſus boni operis directa lumine ſuperna locutionis. Sequitur:

Reminiſ-

A B C D

Apoc. 20

Pſal. 32

2. Cor. 11

2. Pet. 1

Pſal. 118

Eſa. 66

Reminiscitur ecclesia foecunditatis suæ, quam in primo tempore habuit, quamuis circa mundi finem maxima prædicationis uirtute roboretur. Cap. IX.

SIcut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.] Sicut uniuscuiusq; hominis, sic sanctæ Ecclesiæ ætas de scribitur. Paruula quippe tunc erat, cùm à natiuitate recens uerbum uitæ prædicare non poterat.

Can. 8 Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra paruula est, & ubera non habet: quia nimirum sancta Ecclesia prius quàm proficeret per incrementa uirtutis, infirmis quibusq; auditoribus præbere non potuit ubera prædicationis. Adulta uerò Ecclesia dicitur, quando Dei uerbo copulata, sancto repleta spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, cõuertendo parit. De hac eius ætate Do

Can. 1 mino dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te. Vniuersæ quippe Ecclesiæ, quæ unam catholicam faciunt, adolescentulæ uocantur: non iam uetustæ per culpam, sed nouellæ per gratiam: nõ senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ fœcunditatem. Tunc ergo cùm in diebus illius Ecclesia quasi quodam senio debilitata, per prædicationem pærere filios non ualet: reminiscitur fœcunditatis antiquæ, dicens: Sicut fui in diebus adolescẽtiæ meæ. Quamuis post eosdem dies quibus deprimitur, iam tamen circa ipsum finem temporũ, grandi prædicationis uirtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus, omnem Israeliticum populum, qui tunc inuentus fuerit, in fidei signũ

Rom. 11 trahit. Scriptum quippe est: Donec plenitudo gẽtium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Sed ante illa tempora erunt dies, in quibus ab aduersa rijs paululum uidebitur oppressa, cùm & horum dierum reminiscitur, dicens: Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in ta

10 bernaculo meo. Quid hoc loco tabernaculũ, nisi habitationem mentis accipimus? Quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secretò illi Deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse

Psal. 13 oculos uiderat, qui dicebat: Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Exteriora namq; opera patent oculis hominum: longè uerò incomparabiliter interiores ac subtilissimę cogitationes

Heb. 4 nostræ patent oculis Dei. Omnia enim, sicut scriptum est, nuda & aperta sunt oculis eius. Et sæpe in exteriori opere ante oculos hominum inordinatè apparere metuimus: & in interiori cogitatione illius respectum non metuimus, quem uidentem omnia non uidemus. Multo enim magis intrinsecus Deo, quàm extrinsecus hominibus conspicabiles sumus. Vnde & sancti omnes foris se in tusc; circumspiciunt, & uel reprehendendos se exterius, uel iniquos se interius uideri inuisibiliter timent. Hinc est quòd animalia quæ per prophetã

Ezech. 10 uidentur, in circuitu & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honestè disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti uerò omnes quia & exteriora sua circumspiciunt, ubi bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua uigilanter attendunt, quia sese irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibentur: magisq; se quo Deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psalmistam quoq; de sancta Ecclesia dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, iure de ea subdidit: In fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus: ut & pulchra sibi intus sit, & alijs foris, & se prouehens per internam gloriam, & alios eruditos per exteriora operum exempla. Beatus igitur lob dicat ex se, dicat ex persona uniuersalis Ecclesiæ:

Psal. 44

Quando secretò Deus erat in tabernaculo meo. Vt enim demonstret quantum intus profecerit, se secretò Deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Vt etiam ostendat rectitudinis opera quantũ extrinsecus custodiuit, adiungit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Omnes enim qui diuina præcepta metuunt, Dei tabernacula fiunt. Vnde, ut suprà iam diximus, per semetipsam ueritas dicit de eo qui illius mandata custodit: Ego & pater meus ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quo contra per uersi quicq; dum interna non appetunt, in suis se cogitationibus foràs fundunt. Vnde eis per prophetam dicitur: Redite præuaricatores ad cor. & rursum: Væ qui cogitatis inutile. In actionibus quippe suis uerentur homines, quos corporaliter uident: & Deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non uident. Quo contrà in laude iusti dicitur, dum Ægypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret: Quia inuisibilem tanquam uidens sustinuit. Peruersum quippe terrę principem quasi non uidit, quem ab oculis sui cordis abiecit. Regem uerò inuisibilem tanquam uidens sustinuit: quia ab eius timoris intuitu, mentis oculos non deflexit. Sancta itaq; Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cùm multos à Deo conspicit praua cogitatione discedere, uidet profectò mentis eorum habitaculum discedẽte Deo uacuum remanere, & iure deplorans, dicit: Quan do secretò Deus erat in habitaculo meo. Quibus uerbis non immeritò etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed uideri. His uidelicet Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat: quia illos uerè fideles respicit, quos ad uidendi uitam corde pleno permanere cognoscit. Quæ iusta exteriorem quoque uigoris sui rectitudinem dicit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.] Pueri scilicet uocantur, qui cœlestibus mandatis inseruiunt. Vnde per prophetã Dominus dicit: Ecce ego & pueri mei, quos mihi dedit Deus. Et rursus in Euangelio: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Nunc ergo in circuitu eius sunt pueri: quia in cunctis fere gentibus reperiuntur, qui cœlestia mandata custodiunt.

Esa. 46

Psal. 44

Esa. 8

Ioan. 21

stodiunt, & spiritalis disciplinæ regulis obsequun A tur. Qui profectò tunc ad obsequium pueri deerunt, quando prauí quí reperti fuerint, spiritalia eius mandata contemnunt. Sequitur:

Quòd tunc Ecclesia pedes prædicatorũ butyro laubat, cùm beatorũ operum pinguedine & obedientiæ adipe collestis doctrinæ pulueremeis detergebat. Cap. X.

QVando lauabã pedes meos butyro.] Quia Christum & Ecclesiam unam esse personam credrò iam diximus, illum uidelicet huius corporis caput, hanc aũt illius capitis corpus: aliter hæc uerba iuxta uocem capitis accipi, atq; aliter iuxta uocem corporis debent. Quos ergo pedes Domini, nisi sanctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: Et ambulabo in eis. Butyro ergo pedes B lauantur: quia prædicatores sancti bonorum operum pinguedine replẽtur. Etenim, ut suprà iam diximus, uix ipsa prædicatio sine aliquo trãsitur admisso. Nam quilibet prædicãs, aut ad quantulamcunq; indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad quantulamcunq; gloriam, si ab audientibus uenerãr. Vnde & Apostolis pedes loti sunt, ut à quã libet paruo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi à quodam itinere collecto puluere mũ-
Luc. 3 darent. Et beatus Iacobus dicit: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Et paulo pòst: In multis eñ offendimus omnes. Pedes ergo lauantur butyro: quia pinguedine boni operis infunditur atq; mundãr collectus puluis de gloria prædicationis. Vel certè butyro pedes lauantur, dum sanctis prædica C toribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, & quos fatigat iniunctus prędicationis labor, exhibita a discipulis pinguedo boni operis fouet: non quod ideo prędicent ut alantur, sed ideo alantur ut prædicent: id est ut prædicare fubsistant, nõ ut in intentionem sumendi uictus transeat actio prædicationis, sed ad utilitatem prædicationis dẽ seruiant ministeria sustentationis. Vnde a bonis prædicatoribus non causa uictus prædicatio impenditur, sed causa prędicationis accipitur uictus. Et quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed conferentium gaudere mercede. Vnde per Paulũ
Phil. 4 dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum. D Datũ quippe est res ipsa quæ impenditur: fructus ueró dari est, si benigna mẽte futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum Apostolus mercede potius quam munere pascebatur, nequaquã datum, sed fructum se quærere fatetur. Vnde & subdidit protinus dicens: Ha-
Ibidem beo autem omnia, & abundo. Butyro ergo lauantur pedes, cùm prædicatores sancti, ut diximus, ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum bonis operibus fouentur. Fessos namq; pedes butyro unxerat ille qui audiebat: Viscera sanctorũ requieucrũt per te, frater. Hoc butyro unctus fuerat
2. Tim. 1 pes qui in catena tenebatur, dicens: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. Si ergo ex uoce capitis hæc uerba pẽsamus, recte pẽ des, sicut dictũ est, prædicatores accipimus. Si 12 aut ẽ sentire ista ex uoce solius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum operum ministri: qui dum ad usus necessarios ea quæ sunt exterius exercent, per extremum ministerium uelut pedes terræ inhærent. Sed debent hi qui præsunt, qui doctrinę studio inuigilãt, solerti cura occupatorum corda requirere, eisq; eam quã ipsi uacando percipiunt, crebræ admonitionis uoce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in uno corpore inuicem prosemembra sollicita sunt, sicut illorum ministerijs nostra extrema fulciũtur: ita necesse est ut nostris studijs illorũ interiora repleantur. Quando igitur sancti doctores quibusdam ad externa ministeria deditis, unctionẽ Dominicæ incarnationis prædicant, butyro eloquij pedes lauant. Solent etiã pedes ipsa itineris asperitate lacerari. Vnde & omnino difficile est in terrenis actionibus huius uitæ iter agere, & nulla exla bore itineris uulnera fustinere. Cùm ergo uigilantes præpositi auditores suos curis exterioribus intentos ad cor reuocant, ut quę inter ipsa licita opera admiserint mala cognoscant, & quæ cognouerint, defleant, pedes butyro laũãt: quia eorum uulneribus pœnitentiæ unguenta subministrant. Re ministcatur igitur tunc Ecclesia uehementer afflicta, quomodo pacis suæ tempore per exhortationis uerbum membra in se etiam extrema mundabat, & dicat: Quando lauabam pedes meos butyro. Quod de beato Iob admirabiliter libet intueri, qui inter tot curas rerum, inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorum, subiectis suis quamlibet extremis, bona sequentis uitæ prędica batur eos de cœlestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera deseruirent. Quid ad hæc nos episcopi dicimus, qui cõmissis nobis uerbum uitæ impendere non curamus, quando coniugatũ uirum pro hibere non ualuit a butyro prædicationis, uel secularis habitus, uel magnæ occupatio facultatis.

Quòd petra riuus olei fundebat, cùm corda discipulorũ Spiritus sancti unctione Christus implebat. Cap. XI.

SEd seruata ueritate historiæ, ad sanctæ Ecclesiæ iam uerba redeamus, quæ per beatum Iob, id est per os membri sui loquitur, quanta sint quæ tempore extremo patietur, cùm transactorũ suorum reminiscitur, ut per eam uidelicet uerbi pinguedine operantium uita lauaretur. Quæ ipsam quoq; prædicatorum suorum uigilantiam plenius exequens, subdit: Et petra fundebat mihi riuos olei.] Quia petræ nomine Christus accipitur, præ
1. Cor. 10 dicator egregius fatetur, dicens: Petra autem erat Christus. Quæ uidelicet petra nunc ad usum sanctæ Ecclesiæ olei riuos fundit: quia in ea loquens Dominus prædicamenta unctionis intimæ emanat. De hac petra olei riuus exit, liber Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, & liber Ioannis. In diuersis huius mũdi partibꝰ quot prædicamenta edidit, tot petra hęc per ora Apostolorũ omniũ olei riuos fudit, toties adhuc de petra hac olei riuus funditur, quoties

quoties à sancto Spiritu ungendis mentibus audi A
torum, ea quæ in libris ueteribus de Christo dicta
sunt, explanantur. Et iuxta uocantur olei: quia de-
currunt & ungunt. In quibus quisquis tingitur,
13 quisquis ungitur, interius impinguatur. De
Psal.62 qua animirum pinguedine Psalmista ait: Sicut ad-
pe & pinguedine repleatur anima mea. Potest no
mine olei, ipsa sancti Spiritus unctio designari, de
Esa.10 qua per prophetam dicitur: Computrescit iugum
à facie olei. Iugum quippe à facie olei computre-
scit: quia dum sancti Spiritus gratia ungimur, à ea
ptiuitatis nostræ seruitute liberamur: dum cp ma-
ligni spiritus dominatio superba repellitur, fugũ
conteritur, quo libertatis nostræ colla premeban-
Esa.5 tur. De hoc rursus oleo scriptum est: Vinea facta
est dilecto meo in cornu filio olei. Filius quippe B
olei, fidelis populus dicitur, qui ad fidem Dei in-
terna sancti Spiritus unctione generatur. Multis
ergo tunc sancta Ecclesia tribulationibus depres-
sa, dona spiritus, & mira quæ nunc habet prædica
menta, ad memoriam reuocet, & suum silentium
deploret, dicens: Petra fundebat mihi riuos olei.
Quibus uerbis congruè subijcit: Quando pro-
cedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabãt
mihi cathedram. Videbant me iuuenes, & absc5-
debantur: & senes assurgentes stabant Principes
cessabant loqui, & digitũ superponebant ori suo.
Vocẽ suam cohibebant duces, & lingua eorũ gut
turi suo adhærebat.] Mos ueterum fuit, ut senio-
res in porta consisterent, & causas introeuntium
iudicarẽt, quatenus tanto esset pacificus urbis po C
pulus, quanto ad hanc discordes ingredi non lice
ret Sed nos sacram historiam uenerantes, hæc e-
gisse beatum Iob pro cultu iustitiæ certum tene-
mus, atq; ad indaganda allegoriæ mysteria ducĩ-
mur. Quid ergo per ciuitatis portam, nisi bona
quæq; actio designatur, per quam anima ad con-
uentum regni cœlestis ingreditur? Vnde & pro-
Psal.9 pheta ait: Qui exaltas me de portis mortis, ut an-
nunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ
Sion. Portæ quippe mortis, sunt actiones prauæ,
quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion spe-
culatio dicitur, portas Sion, actiones bonas accĩ-
pimus, per quas supernam patriam ingredimur,
ut regis nostri gloriam contemplemur. Quid ue-
rò per cathedram, nisi magisterij authoritas desi- D
gnatur? Græca autem lingua platea pro latitudi-
ne dicitur. Nunc ergo sancta Ecclesia ad ciuitatis
portam procedit: quia ut aditũ cœlestis regni per
cipiat, in sanctis se actionibus exerit. Cui in platea
paratur cathedra: quia in magnæ authoritatis lati-
tudine sui magisterij exhibet libertatem. Quæ e-
nim recta quæ sentit, publica uoce prædicat, qua-
si in platea super cathedrã sedet, cũ nullum de
sua prædicatione metuit, nullius pressa terroribus
se sub silentio abscondit. An non in publico
ad docendum præsidet, quam simul & sentiendi
ueritas, & docẽdi potestas fulsit? Sed cũm ad por
tam procederet, & in platea super cathedram se-
deret, quid à leuibus, quidue à grauibus audiretur
adiungit, dicẽs: Videbant me iuuenes, & absc5-
debantur: & senes assurgentes stabant. Si historiæ
intendimus, quæ dixit credimus: si allegoriæ, quæ
prædixit uidemus. Iuuenes namq; dici solent qui
nulla consilij grauitate fulciuntur. Senes uerò nõ
eos Scriptura sacra uocare cõsueuit, qui sola quan
titate temporum, sed morũ grandæuitate maturi
sunt. Vnde per quendam sapientem dicitur: Sene Sap.4
ctus enim uenerabilis est, non diuturna, neq; nu-
mero annorum computata. Cani autem sunt sen-
sus hominis, & ætas senectutis uita immaculata.
Vnde rectè quoq; Dominus ad Moysen dicit: Cõ
grega mihi septuaginta uiros de senioribus Israel,
quos tu nosti quòd senes populi sunt. In quibus
quid aliud quam senectus cordis requiritur, cũm
tales subentur eligi, qui senes esse sciunt? Si enim
senectus in eis corporis quæreretur, à tantis scirĩ
poterãt à quantis uideri. Dum uerò dicitur: Quos
tu nosti quòd senes populi sunt, profectò liquet,
quia senectus mentis, non corporis eligenda nun
ciatur. Sanctam ergo Ecclesiam uident nunc 14
iuuenes & absconduntur, senes uerò ei assurgen-
tes assistunt: quia uigorem eius atq; rectitudinem
immaturi formidant, grandæui glorificant. Leues
quippe sunt qui fugiunt, graues uerò atq; perfecti
hanc uitæ suæ meritis assurgendo uenerantur. Di
sciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfe
cti reprehendunt. Vident ergo hanc iuuenes, &
absconduntur: quia deprehendi in suis occultis
actibus metuunt. Senes uerò assurgentes stant:
quia perfecti quicp ex humilitate indicant, quan
tum in bona operatione profecerunt. Sed quia
hæc de suis loquitur, narret quoq; qualiter ab ex-
teris timeatur. Principes cessabant loqui, & di-
gitum superponebant ori suo. Vocem suam cohi
bebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhæ-
rebat.] Qui hoc loco alij duces intelligi uel prin-
cipes possunt, nisi hæreticæ prauitatis authores?
De quibus per Psalmistam dicitur: Effusa est con- Psal.106
tentio super principes eorum, & seduxerunt eos
in inuio, & non in uia. Ipsi etenim dum dispensa-
tionem Dei peruersè interpretari non metuunt,
profectò plebes subditas non in eam uiam quæ
Christus est, sed in inuium trahunt. Super quos
rectè quoq; effusa contentio dicitur: quia suis si-
bi uicissim allegationibus contradicunt. Arius
quippe tres personas in diuinitate suscipiens, tres
etiam deos credidit. Quem contra Sabellius unũ
Deum suscipiens, unam credidit esse personam. In
ter quos sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ
tramitem indeclinabiliter tenẽs, & unum Deum
prædicans, tres personas contra Sabellium asse-
rit, & tres personas asserẽs, unũ Deũ cõtra Arium
confitetur. Quia aũt in sacro eloquio Manichęus
uirginitatem laudari comperit, coniugia damna-
uit. At contrà Iouinianus quia concedi coniugia
cognouit, uirginitatis munditiam despexit. Vn-
de fit ut semper hæreticis peruersa intelligentia
confusis, uicissim sibi eorum nequitia & in culpa
concordet, & in sententia discrepet. At contra san-
cta Ecclesia per medias utrarumq; partium lites,
ordinata pace graditur, & sic sicit superiora bona
suscipere,

susc̃ipere, ut nouerit etiam inferioria uenerari, quã tenus nec summa æquet infimis, nec rursum ima despiciat, cùm summa ueneratur. Nunc ergo hæreticarum plebium principes, authoritatem sanctæ Ecclesiæ perpendentes cessant loqui, & quasi ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis non ratione uocis se reprimi, sed uirtutis manu significant. Vocem suam duces cohibent: quia animirum hi qui post se errantes populos trahere conantur, ne loqui peruersa nunc audeant, & authoritatis frenantur põdere, & uirtute rationis. Quorum lingua suo gutturi adhæret: quia etsi peruersa loqui libera uoce non audeant, intus tamen apud se contegũt cuncta, quæ contra ueram fidem proponere falsa moliuntur. Horum ergo temporum, sequenti tribulatione deprehensa, reminiscens Ecclesia deplorat, dicens: Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam duces cohibebant, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. ac si apertè dicat: Cùm prædicare mihi uoce publica licuit, omnis qui meæ ueritati nõ fuit subiectus, expauit. Illo namque tempore cùm sancta Ecclesia ex aduersitate premitur, prauis quibusq; prædicatoribus licentia
15 locutionis datur. Quod longè antè Hieremias intuens ait: Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos. Quid namq; lamias nisi hæreticos appellat, humanam quidem faciem, sed beluina per impietatem corda gestantes? qui tũ mammam nudant, cùm errorem suum liberè prædicant. Tunc catulos lactant: quia malè sequaces parunulorum animas dum peruersa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. Sequitur:

Quòd rectoribus Ecclesiæ summopere attendendũ est, quòd in disciplinæ rigore mansueti sint. Cap. XII.

AVris audiens beatificabat me, & oculus uidẽs testimoniũ reddebat mihi.] Dum beatificari se ab audientibus, ibiq; testimoniũ reddi à uidentibus fatetur, beatus Iob qualis in sermone, qualis in opere fuerit, ostenditur. Neq; enim aut in opere iam perfectus est, cui adhuc linguæ prauitas contradicit: aut in sermone laudabilis, qui hoc quod loquitur, opere non ostendit. Vt igitur beatus Iob amicorũ suorum increpationibus exactus, utraq; se habuisse perhibeat, sese & audientibus & uidentibus ueneratioñi fuisse manifestat. Quod si ad uocem sanctæ Ecclesiæ referamus, ille eius uerba beatificat, qui ea quæ audierit, opere cõsummat. Ille enim testimoniũ reddit, qui exemplis uitæ illius bene uiuendo respondet. Sanctam etenim Ecclesiam ille ueraciter uidet, cuius testatur uita quia uidet. Ad hoc namq; bonorum intra eam rectitudo cernitur, ut quicq; hanc uiderint, à suis prauitatibus corrigant. Necdũ ergo intra sanctam Ecclesiam uidet bonos, qui non est emendatus à malis. Sed unde ei testimoniũ reddatur, ostenditur cùm subiungit: Eo quòd liberassem pau-
A perem uociferantem, & pupillum cui nõ erat adiutor. Benedictio perituri super me ueniebat, & cor uiduæ consolatus sum.] Magnæ misericordiæ ista sunt opera, liberare uociferantem pauperem, pupillo adiutorium ministrare, perituram eripere, cor uiduæ consolari. Superius enim dictum est quid exhibuit per doctrinã. Ait namq;: Auris audiẽs beatificabat me. Nunc autem narrat quæ per misericordiam impendit, dicẽs: Eo quòd liberassem pauperem uociferantem, & pupillum cui nõ erat adiutor. Vox quippe cum opere sibi necessariò concordat. Hæc beatus Iob & exhibuit subditis, & tamen per sanctam Ecclesiam exhibenda signauit. Quæ utrumq; nunc inceßabiliter exercet, ut uidelicet filios suos & loquendo pascat, & defendendo protegat, quatenus & per uerba bonos
B satiet, & per patrocinia tueatur à malis. Bene autem scriptum est: Germinet terra herbam uirentẽ & facientem semen, & lignum fructiferum faciẽs fructum iuxta genus suum. Quod sic ueraciter factum, ut significaret faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quæ & uerbi nos pabulo reficit, & patrocinij umbraculo custodit, quæ & loquendo pascit, & opitulando protegit: ut nõ solum herbam refectionis proferat, sed & in fructu operis, arborem protectionis. Perpendendum quoq; uideo his qui plebium gubernationibus præsunt, quod superius dicens: Videbant me iuuenes, & abscondebantur: nunc adstruit: Cor uiduæ cõsolatus sum. Quanta discipliña reginiis, ut ante eum iuuenes absconda ntur: quanta mansuetudo pietatis, ut per eum uiduarum corda consolentur. Sunt namq; nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittãt: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti iura reginiis. Vnde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ uigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ, quatenus nec à cõpassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt, nec disciplinæ uigorem molliant, cùm infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinę uigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet uigorem, & sic alterũ commendetur ex altero, ut nec uigor sit rigidus, nec
D mansuetudo dissoluta. Hæc autem quæ supra diximus pietatis opera, sanctæ Ecclesiæ & corporaliter exhibet, & spiritaliter exhibere non cessat. nam pauperem uociferantẽ liberat, cùm peccatori ueniam deprecãti, eas quas commiserat culpas relaxat. De talibus quippe pauperibus dicit: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et talium pauperum clamor est, Psalmistæ uoce dicentium: Citò nos anticipet misericordia tua: quia pauperes facti sumus nimis. Pupillũ uerò cui non est adiutor liberat, dum unusquisq; mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinum currẽs, in ea exhortationis adiutorium inuenit, qui iam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine, fidelis quisq; etiã propter mortẽ boni patris intelligi, cuius ad tempus

Matth. 5

Psal. 78

uisione destitutus est, quamuis solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eā uenit, cùm peccatoris interitū præuenit, & cùm sanctis exhortationibus à culpę fouea reducit. Vnde scri
Luc. 5 ptum est: Qui conuerti fecerit peccatorē ab errore uię suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinē peccatorum. Si enim magnæ mercedis est à morte eripere carnē quandoq; moriturā: quanti est meriti à morte animam liberare, in cœlesti patria sine fine uicturam? Cor aūt uiduæ con solatur, dum fideli cuiq; animę qui æternas Domini retributiones narrat, quasi uiri sui bona ad memoriā reuocat. Cui quia spiritualiter anima iunctа est, eo mortuo uidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ uocibus ex eius resurrectione refouet. Magnam ergo consolationē cor uiduæ suscipit, quādo fide- B lis anima in uerbis Ecclesiæ de aduentu illius aliquid cui spiritaliter est cōiuncta, cognoscit. Sequitur: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimento.] Vestimento utiq; cùm uestimur, ex omni parte circundamur. Ille ergo iustitia sicut uestimento uestitur, qui se undiq; bono opere protegit, & nullam partē actionis suæ peccato nudam relinquit. nam qui in aliis actionibus iustus est, in aliis iniustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit: nec iam bona sunt opera quæ subortis aliis prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salo
Eccl. 9 monem dicitur: Qui in uno offenderit, multa bo-
Iac. 2 na perdet. Hinc Iacobus dicit: Quicunq; totam legem seruauerit, offendat aūt in uno, factus est omnium reus. Quam uidelicet sententiam suam ipse C diligenter exposuit, cùm subiunxit: Qui enim dixit, Nō mœchaberis, dixit &, Nō occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es trā-
17 gressor legis. Cordis ergo oculis circumquaq; prorectis, undiq; nobis adhibenda custodia est.
Prov. 4 Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita procedit. Dicturus enim custodia, præmisit omni: ut uidelicet unusquisq; hinc inde diligenter inspiciat, & quam diu in hac uita est, contra spiritales inimicos in acie se positū sciat, nec mercedē quam per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hostis fores obstruat, & aliunde aditū pandat. Si qua etenim ciuitas cōtra insidiantes inimicos magno ualleturagere, fortibus cingatur muris, ex omni D parte insomni muniatur custodia: unum uerò in ea foramē tantūmodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui undiq; exclusus uidebat. Pharisęus nāq; ille qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mētis suæ quāta munitione uallauerit, audiamus:
Luc. 18 Ieiuno, inquit, bis in sabbato, decimas do omniū quæ possideo. Qui præmisit: Gratias ago tibi, magna certè munimina adhibuit. Sed uideamus ubi insidiāu hosti immunitum foramē reliquit: Quia non sum sicut publicanus iste. Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quā fruſtra per ieiuniū & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cætera, cùm locus unus de quo hosti pateat aditus, munitus nō est. Gratias

A rectè egit, sed peruersè se super publicanum extulit. Ciuitatē cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo & largiēdo seruauit. Victa est per abstinentiam gula, destructa uentris inguines, superata est largitate tenacia, auaritia depressa. quibus hoc laboribus actum credimus? Sed ô quot labores uno uitio percussi ceciderunt, quanta bona unius culpæ gladio sunt perempta! Vnde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire: ne si mentem eleuant, bona non sint, quæ non authori militant, sed elationi.

Quòd qui uitia superant, cùm de uictoria sua superbiunt, ipso hoste super se ruente intereunt. Cap. XIII.

DE qua re non inordinatè agimus, si ex libris licet non canonicis, sed tamē ad ædificationem Ecclesiæ aditis, testimonium proferamus. Eleazar namq; in prælio elephantem feriens stra- 1. Mac. 6
uit, sed sub ipso quem extinxit occubuit. Quos ergo iste significat quem fra victoria oppressit, nisi eos qui uitia superant, sed sub ipsa quæ subiecerūt superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit moriē, qui de culpa quam superat eleuatur. Penſandū ergo magnopere est: quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt non cauent. Perit omne quod agit, si nō sollicitè in humilitate custodit. Vnde bene quoq; de ipso primo parēte dicit: Posuit eum Dominus in para Gen. 2
diso uoluptatis, ut operaret & custodiret. Operaf quippe qui agit bonū quod præcipit, sed quod operatus fuerit, nō custodit, cui hoc subrepit quod prohibet. Beatus igit lob quia ex omni parte bono se opere texerat, dicat: Iustitia indutus sum, & uestiui me sicut uestimēto, ubi protinus subdidit:

Et diademate iudicio meo.] Iustorū iudicia re- 18
ctè diademati comparant: quia per magni operis gloriā ad retributionis ducūt coronā. Quæ nimirum iudicia secum quotidie introrsus agunt: quid Deo, quid proximo debeant, foleter aſpiciūt, atq; ad agenda bona se uehemēter accendūt, & de per petratis malis districtè redarguunt. Vnde bene quoq; per Salomonē dicit: Cogitationes iustorū Prov. 12
iudicia. Iusti quippe ab omni strepitu seculari ad corda sua redeūt, ibiq; ascendunt tribunal mentis, atq; ante oculos se & proximū statuunt, dedicant ad mediū regulam testamēti, qua dicit: Quæ vul- Matth. 7
tis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis. Transferunt in se personā proximi, & sollicitè attendunt, quid sibi si ita essent, fieri uel nō fieri iustè uoluissent: sicq; districto iure atque iudicio causam suā & proximi iuxta tabulas diuinæ legis in foro cordis examinant. Bene ergo dicit: Cogitationes iustorum iudicia: quia ipse eorū intimus motus cordis quasi quædā libra est iudiciariæ potestatis. Quibus peractis, quia retributionem inferius nō requirunt, rectè eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiore parte corporis ponitur. Iustorum ergo iudicium diadema dicitur: quia per hoc non in terrenis & infimis, sed sursum remunerari concupiscūt. Sequit:

Quòd

Quòd in proferenda sententia nihil perperam agendum sit, ne quælibet temerè dicta indiscussa & impertita reddamus.
Caput XIIII.

OCulus fui cæco, & pes claudo. Pater erã pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Inter hæc lectoris animus forsitan quærat, cur beatus Iob suas tam subtiliter uirtutes enumeret. Sanctorũ quippe uirorum est, bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Vnde per semetipsam
Matth.6 ueritas dicit: Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Hinc est etiam quòd duos cæcos iuxta uiam sedentes
Matth.9 illuminans præcepit dicens: Videte ne quis sciat. De quibus ilicò scriptum est: Abeuntes diffamauerunt eum per totam terram illam. Sed quærendum nobis est, quid sit hoc quòd ipse omnipotẽs, cui hoc est uelle quod posse, & tacerí uirtutes suas uoluit, & tamẽ ab his qui illuminati sunt, quasi inuitus indicatur: nisi quòd seruis suis se sequẽtibus exemplum dedit, ut ipsi quidem uirtutes suas occultare desiderent, & tamen ut alij eorum exẽplo proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua occultando seipsos custodiant: sed dum prodũtur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur: & eorum occultatio sit custodia propria, eorũq; publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia
Matth.5 scriptum est: Neq; accendunt lucernam, & ponũt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Ali quando sanctí uiri & coram hominibus compellũtur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eum finem omnia referentes, ut non ipsi eisdem operibus, sed pater eorum qui in cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prędicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum uita nescitur. Compelluntur ergo uitam suam dicere, ut auditorum suorum ualeant uitam mutare. Et facta sua referunt, ut uenerationi sint: uenerarí appetunt, ut reuerenter audiantur. Scri-
Ezech.1 ptum quippe est: Cùm eleuarẽtur animalia de terra, eleuabanẽ pariter & rotæ: quia uidelicet cũ auditorum mentes prædicantium uitam suspiciunt, necessariò utiq; etiam uim prædicationis admirã-
19 tur. Hinc est ergo quòd prædicatores boni & honorem propter elationem fugiant, & honorarí tamen propter imitationem uelint. Sic nimirum Paulus apostolus discipulis loquẽs & honorem fugit, & tamen quantum esset honorandus osten-
1.Thess.2 dit. Nam cùm Thessalonicensibus diceret: Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: secutus adiunxit: Neque quærentes ab hominibus gloriam, neq; a uobis, neq; ab alijs, cùm possimus oneri uobis esse ut Christi Apostoli, sed
2.Cor.4 facti sumus paruuli in medio uestrũm. Rursus Corinthijs, honorem fugiens, dicit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Domi-

A num nostrum, nos autem seruos uestros per Iesum Christum. Quos tamen uidens falsorum Apostolorum persuasionibus à uerę fidei tramite deuiare, eis se summopere quantum esset uenerandus ostendit, dicens: In quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego. Hebræi sunt, & ego, Israelitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiẽs dico, plus ego. Quibus etiam subiungit: quòd et quoque terrei cœlis secreta paterint, quòd raptus etiam paradisi arcana penetrauit. Eece honorem fugiens, seruum se discipulorum prædicat: ecce honorem pro utilitate audientium quærens, falsis Apostolis uitæ suæ merita superponit. Egit quippe doctor egregius, ut dum ipse qualis esse
B agnoscitur, & uita & lingua malè prædicantium eius comparatione uileseret: illos uidelicet cõmendaret, si se abseonderet, cumq; se non ostenderet, errori locum dediſſet. Miro igitur modo & humilitatis exhibet gratiam, & utilitatis quærit incrementum, ut & seruum se discipulorum prædicet, & aduersarijs potiorem demonstret. Ostendit discipulis quid humilitatis acceperit: ostendit aduersarijs, quid sublimitatis. Innotescit discipulis, qualis apud se maneat in cogitatione: innotescit aduersarijs, qualis foris appareat in operatione. Sancti ergo uiri cùm coguntur bona narrare quæ faciunt, nõ elationi seruiunt, sed utilitati. Vnde beatus Iob amicis suis se iniuste increpãtibus, atque idcirco nescientibus bona sua, loquendo a-
C perit, ut nimirum discerent, nõ contra eius uitam increpantes erigi, sed hanc tacẽtes imitari, quam uis, ut suprà iam diximus, hunc ad memoriam facta sua reducere, iniuicta ab increpantibus desperatio compellebat. Nam inter tot dolores uulneris & uerba desperationis, cùm bona quæ fecit narrat, quasi collapsum uerbis & uerberibus ad spem animum reformat. Dicat ergo bona quæ fecit, ut non cogatur inter tot mala de se desperare quæ audit. Oculus fui cæco, & pes claudo. Cùm sancti operis exempla pensamus, intuendum nobis prius est q̃ recte narrandi ordo seruetur, ut an
D te iustitiæ, & post misericordiæ opera describantur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ iusta: ut collatus in proximis riuus misericordiæ, de iustitiæ fonte ducatur.

Nam multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed iniustitiæ facta non deserunt. Qui si ueraciter proximis misericordiam facere studeret, sibijpsis prius debuerant iustè uiuendo misereri. Vnde scriptum est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Qui ergo misereri uult proximo, à se trahat necesse est originem miserẽdi. Scriptum namque est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc iniuste uiuendo sit impius sibimetipsi? Vnde per quendam sapientem dicitur: Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam ut indigentibus plenè exterius ualeat impendi, duo sibi necessaria congruunt: id est homo qui præbeat, & res quæ præ-

beatur. Sed longè incomparabiliter melior est ho mo quàm res. Qui itaq; indigenti proximo exteriorem subſtantiam præbet, ſed uitam ſuam à nequitia nõ cuſtodit, rem ſuam Deo tribuit, & ſe pecato. Hoc quod minus eſt, obtulit author: & hoc quod maius eſt, ſeruauit ſuiquitati. Bene itaq; per beatum Iob priùs dicitur: Iuſtitia indutus ſum, & ueſtiuí me ſicut ueſtimento, & ſicut diademate iudicio meo. Ac deinde ſubiungitur: Oculus fui cæco, & pes claudo. Quia tunc eſt apud Deum obla tio ueræ rectitudinis, cùm de radice iuſtitiæ profudunt rami pietatis. Sed quia in ipſo miſericordiæ opere plus ſolet apud internum iudicem animus penſari quàm factum, notandum quòd cæci oculum fuiſſe ſe aſſerit, pedem claudi. Hæc etenim dicens, profectò indicat quia & illi per ſemetipſum manum præbuerat, & hunc portando ſuſtinebat. Ex quare colligit, ſuper egenos ac debiles quantum miſericordiæ illius uiſcera fundebantur. Vnde & ſubditur: Pater eram pauperum. Quæ uidelicet uerba ſi ad uocem ſanctæ Eccleſiæ typica interpretatiõe referamus, ipſa eſt oculus cæco, quia per uerbum lucet: ipſa pes claudo, quia per adiutorium continet. Cæcos enim prædicando illumi nat, claudos uerò opitulando ſuſtentat. Cæcus quippe eſt, qui adhuc quò pergat non uidet. Claudus autem eſt, qui non poteſt ire quò uidet. Crebrò namque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, ut uel neſciat homo quid uelle debeat, uel non omne quod uoluerit poſſit.

Pſal. 25 Quo contrà rectè per Pſalmiſtam dicitur: Dominus illuminatio mea & ſalus mea. Quia enim Do minus & ſcientiam & uirtutem præbet, & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem

Pſal. 24 ſalus uocatur. hinc etiam de iniquis dicitur: Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricum, ut ſcilicet per tenebras quò ire debent non uideant: qui etſi recta uiderent, in eis tamen per lubricum ſtare non poſſent. Iſti itaque per lubricum inter bona claudicant; illi per tenebras quæ bona ſequantur ignorant. Sancta itaque Eccleſia extremis tribulationibus deprehenſa, antiquorum reminiſcitur temporum, quando & docendo illuminare conſueuerat, & adiurando firmare, & præcedentis membri ſui ore loquitur, dicẽs: Oculus fui cæco, & pes

21 claudo. Quæ quia duos in ſe populos collegit, Iudaicum ſcilicet atq; Gentilem, rectè etiam poteſt cæco Gentilis, claudo autem Iudaicus populus deſignari. Gentilis quippe quaſi oculos nõ habuit: quia non recepta lege nõ uidit quò ire debuiſſet. At contrà Iudaicus habens oculos, claudus fuit: quia legem quidem ſciendo tenuit, ſed in ea greſſum recti operis non tetẽdit. Si enim Gentilis populus cæcus minimè fuiſſet, prophetanon

Eſa. 9 dicceret: Populus qui ſedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Rurſum ſi Iſraeliticus populus à bono opere minimè claudicaſſet, nequaquam uo

Pſal. 17 ce Domini Pſalmiſta dixiſſet: Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur: quia ſanum greſſum in operatione nõ habuit, quippe qui utrocq; pede uti noluit, dum unum teſtamẽtum recepit, aliud ſpreuit. Quem cùm ad ſe uenientem ſancta Eccleſia ſuſcipit, quia ei tam uetus teuenti, & nouum teſtamentum inſerit, ad dirigendos greſſus illius quaſi alterum pedem iungit. Qui fidelis ſanctæ Eccleſiæ populus adhuc rectè ſubiũgit: Pater eram pauperum: quia uidelicet humiles qui pauperes ſpiritu dicti ſunt, ex eius prædicatione generantur. Sed oportet ut in his omnibus ipſa hiſtoriæ ſubtiliter uerba penſemus. ait enim: Pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. Plerunq; enim multa homines pauperibus largiuntur, non quia eoſdem pauperes diligunt, ſed quia ſi minimè tribuant, iram iudicij ſuperni formidant: qui ſi Deum non metuerent, quę habent dare noluiſſent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus eſt, ut qui adhuc proximum ſicut ſe neſcit diligere, iam tamen incipiat iudicia ſuperna formidare. Quia igitur aliud eſt bonum opus ex præcepto, aliud uerò etiam ex affectu facere: ſanctus uir ut mentem nobis ſuæ operationis inſinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronũ ſe uel proximum uel adiutorem pauperum, ſed patrem fuiſſe teſtatur: quia nimirum magno charitatis officio ſtudium miſericordiæ uertit in affectum naturæ, ut eos quaſi filios cerneret per amorem, quibus quaſi pater præerat per protectionem. Quia igitur uis miſericordiæ illius naturam fuerat imitata, patrem ſe pauperum fuiſſe commemorat. Vbi etiam ſubdit: Et cauſam quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. In quibus uidelicet uerbis penſanda ſunt omnia quàm diſtinctè narrentur, quòd nulla ab eo merces prætermittitur. Iuſtus quippe eſt in actionibus ſuis, pius in infirmitatibus proximorum, ſtrenuus in negocijs pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, neceſſe eſt ut ad omnem ſe cauſam ſecuturæ mercedis extẽdat. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui Deũ timet, nihil negligit. Hinc etiam Paulus ait: Ad omne opus bonum parati. Sed inter hæc ſciendũ eſt, quia aliquando in actionibus noſtris minora bona prætermittenda ſunt pro utilitate maiorum. Nam quis ignoret eſſe boni operis meritum, mortuum ſepelire? Et tamen cuidam qui ad ſepeliendum patrem ſe dimitti popoſcerat, dictum eſt: Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem uade & annuncia regnũ Dei. Poſtponendum namq; erat obſequium huius miniſterij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, iſto autem anima mortuos ad uitam reſuſcitaret. Per prophetam quoq; primatibus ſynagogæ dicitur: Quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo. Et tamen Paulus apoſtolus dicit: Contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. Auditores etenim ſuos ad uirtutem ſapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoq; indagandamyſteria ſuccendebat, dicens: Æmulamini ſpiritalia, magis autem ut prophetetis. Sed quia ſpiritalia dona non capetet, ſi terrena eos negocia

Eccl. 7
2. Tim. 3
Luc. 9
Eſa. 1
1. Cor. 6
1. Cor. 12

gocia depressissent, longè antè præmisit, dicens: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. ac si apertè dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum uirtutibus pollent, ipsi de terrenis negocijs iudicent, quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur. quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes uocat, cùm dicit: Sic non est sapiens inter uos quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam pereqperunt? qui autem spiritalibus donis ditati sunt, profectò terrenis non debent negocijs implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati uale-
22 ant bonis superioribus deseruire. Sed curandum magnopere est, ut hi qui donis spiritualibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negocia funditus deserant, sed hæc alijs quibus dignum est tractanda committant. Vnde Moyses quoq; ad populum uiros pro se septuaginta constituit, ut quanto se ab exterioribus causis absconderet, tanto ardentius interna penetraret. Sicq; fit ut summi uiri magis ad spiritalia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant: & rursum uiri in Ecclesia ultimi sine bono opere non uiuant, dum in rebus exterioribus inueniunt recta quæ agant. Sancta quippe Ecclesia sic constat unitate fidelium, sicut corpus nostrum unitū est compage membrorum. Alia namq; sunt membra in corpore quæ intuendæ luci deseruiunt, alia quæ à terreno actu minimè disiunguntur. Oculus quippe luci intenditur, & ne cęcari ualeat, à pulue re custoditur. Pes uerò tunc suum officium rectè peragit, cùm suscipiendum terræ puluerem non refugit. Quæ tamen corporis membra uicissim sibi sua officia impartiendo copulantur, ut pes oculis currat, & oculus pedi prospiciat. Sic itaq; sic sanctæ Ecclesiæ membra debent & officio esse distincta, & charitate coniuncta, ut summi uiri eorū uitæ prouideant, qui in terrenis negocijs uacant: quatenus uelut ad lumen oculorum pes ambulet, & rursum quicquid terrenis negocijs implicati agunt, hoc ad maiorum utilitatem referant, ut pes cuius uia prospicitur, non sibi tantummodo, sed etiam oculis gradiatur. Dum itaq; sibi inuicem alterna administratione conueniunt, miro modo agitur, ut quia electi quicq; uicissim sibimet impendendo quod ualent faciunt, eorum fiant opera etiam quæ facere non possunt. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm proximum causis exterioribus qui aptè deseruiant desunt, debēt hi quoq; qui spiritalibus donis pleni sunt, eorum infirmitatibus condescendere, terrenisq; illorum necessitatibus in quantum decenter ualeant, charitatis condescēsione seruire. Nec tædere animum debet, si sensus eius contemplationi spiritalium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis quasi minoratus inflectitur, quando illud uerbū per quod constat omnis creatura, ut prodesset hominibus, assumpta humanitate uoluit paulo minus ab angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum creator hominum & angelorū, formam hominis propter hominē susceperit? Nec tamen minoratur sensus, cùm sic attrahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat, quanto humilius pro amore conditoris nec inferiora cōtemnit. Quid indignum nobis uel difficile est, si supra infraq; animum ducimus, qui eadē manu corporis lauamus faciē, qua etiam calceamus pedem? Beatus igitur lob quia cùm magna ageret, minima non despexit, dicat: Et causam quam 23 nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Qua in re notandum uideo, ne ad proferendam sententiā unquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne palsim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si autoris nostri subtilius facta pēsamus. Ipse quippe ut nos à præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait: Clamor Sodomorū & Gomorreorū multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam & uidebo, utrum clamorē qui uenit ad me, opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Omnipotens itaq; Dominus & omnia sciens, cur ante probationē quasi dubitat, nisi ut grauitatis nobis exemplum proponat, ne mala homi num antè præsumamus credere cū probare? Et ecce per angelos ad cognoscenda mala descendit, moxq; facinorosos percutit: atq; ille patriēs, ille mi tis, ille de quo scriptum est: Tu autem Domine cū tranquillitate iudicas: ille de quo scriptum est rursum: Dominus patiens est redditor, in tanto crimi ne inuolutos inueniens, quasi patientiam præter misit, & diem extremi iudicij expectare ad uindictam noluit, sed eos igne iudicij ante iudicij diem præuenit. Ecce malum quasi cum difficultate credidit cùm audiuit, & tamen sine tarditate percussit, cùm uerum agnoscendo reperit: ut nobis uidelicet daret exemplū, quòd maiora crimina & tarde credenda sunt cùm audiuntur, & citius punienda sunt cùm ueraciter agnoscūtur. Huius ergo diligentiæ beatus lob sollicitudinem gerens, ait: Et causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Quæ scilicet uerba etiam per uocem Ecclesiæ ad interpretationem typicam possumus non inconuenienter referre. Ipsa quippe per electos suos cum mala carnalium iudicat, hoc quod nescit inuestigat: quia mala quæ nescit operando, inuestigat per iudicium corrigendo. Sancta itaq; Ecclesia cùm iniustorum fuerit ad tēpus improbitate compressa, reminiscitur dicens: Causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabā. ac si apertè dicat: Mala quæ in electis meis agendo non noueram, in iniquis hominibus districtè iudicando plectebam. Et quia nunc uirtute prædicationis suæ diabolum conterit, atq; ex eius ore uniuscuiusque quem susceperit animam rapit. Sequitur:

Quòd dentibus diaboli prædam eripiat, qui ab errore uel malitia aliquem prædicando conuertit. Cap. XV.

COnterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.] O qualem de ore diaboli prædam tulit, quando ipsum raptor Saulum conuertẽtẽ rapuit, quando adhuc spirãs minarum, acceptis epistolis pergebat Damascum, & dum persequendo fideles, congregaret plebẽ diabolo, cognoscendo fidẽ ipse aggregatus est Christo. Totiesex iniqui dentibus Ecclesia prædam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando diripuit. Quis namq; iniquus uersus dici potest q̃ diabolus? cuius molas conterimus, quoties disserendo contra eius insidias, occulta illius machinamẽta monstramus, ac sic de eius dẽtibus prædam tollimus: quia mentem quam iam ad peccatũ frangendo momorderat, ad salutem uitæ conuertendo reuocamus. Per molas quippe occultæ eius insidiæ, per dentes uerò aperta iam culpæ perpetratio demonstratur. De quibus nimirum molis ac dentibus per Psalmistam scriptum est: Deus uerò cõteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus. Sed sanctus uir antesse asserit molas conterere, ut post de dentibus illius prædam potuisset auferre: quia tunc ueraciter prædam de eius dentibus tollimus, cùm prius molas illius conterere scimus. Prius enim necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, ut auditoris nostri animum ualeamus postmodum ab aperto lapsu reuocare. Huius iniqui molas ipse summus pastor Ecclesiæ prædicando cõterebat, cùm diceret: Sobrij estote, & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Contra hunc leonem sancta Ecclesia quia eius insidias cõspicit, fidei caulas munit. Cuius toties molas frangit, quoties hæreticorum argumenta destruit: toties q; ab eius dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando cõuertit. Et quia plerique iustorum tunc erunt qui se Ecclesiasticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros esse crediderũt, beatus Iob dum sua narrat, uoces quoq; iustorum sequentium indicat, dicens:

Quòd sancta Ecclesia filios suos in nido pacis nutriat.
Caput XVI.

DIcebam q̃: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.] Quid hoc loco per nidi nomẽ exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua unusquisq; infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido sic in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutriret, Psalmista non diceret: Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos. Iam quippe domum inuenit sibi passer: quia æternum cœli habitaculũ noster redemptor intrauit. Et turtur inuenit nidum: quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus utitur, & uelut nidũ sibi, id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescẽtes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore se ad superna migrare, id est à nido euolare crediderunt, eorum uox beati Iob uoce prænuntiat, cùm ait: Dicebam q̃, In nidulo meo moriar. Quia uerò hoc ipsum sibi pacis otiũ ex multorum dierum longitudine promittebant, rectè subiungit, dicens: Et sicut palma multiplicabo dies.] Palma enim tardè proficit, sed diu in uiriditate subsistit. Cum multis autẽ difficultatibus sancta Ecclesia ad fidei statum uenit, & pro collectio ne plurimorum in eiusdem fidei gloria diuinus stare concupiscit. Sicut palma ergo multiplicare se dies credidit, quæ emergente subitæ tentationis articulo, pacis suæ gratiã & tardè à fidelibus adeptam, & citius ab infidelibus interceptam dolet.

Nec immeritò iustorũ uita palmæ comparatur: quia scilicet palma inferius raciu aspera est, & qua si aridis corticibus obuoluta: superius uerò, & uiuis & fructibus pulchra: inferius corticum suarum involutionibus angustat, sed superius amplitudine pulchræ uiriditatis expandit. Sic quippe est electorum uita, despecta inferius, superius pulchra: in imo ista quasi multis corticibus obuoluit, dum innumeris tribulationibus angustatur: in summo uerò illa quasi pulchræ uiriditatis solas amplitudi ne retributionis expandit. Habet quidẽ aliud palma, quo à cunctis arborũ generibus differt. Omnis namq; arbor in suo robore iuxta terram uasta subsistit, sed crescẽdo superius angustat, & quãto pauliper sublimior, tanto in altũ subtilior redditur. Palma uerò minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit: & quæ tenuis ab imis proficit, uasti or ad summa succrescit. Quib. itaq; alia arbusta nisi terrenis mẽtibus inueniunt esse similia, inferius uasta, superius angustat quia nimirũ omnes huius seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus debiles. Nã pro tẽporali gloria usq; ad mortẽ desudare appetunt, & pro spe perpetua, ne parũ quidẽ in labore subsistũt. Pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cœlesti mercede uel tenuissimi uerbi ferre contumelias recusant: terreno iudici toro etiã die assistere fortes sunt, in oratione uerò corã Domino uel unius horæ momento lassant. Sæpe nuditatẽ, deiectionẽ, famẽ pro acquirendis diuitijs atq; honoribus tolerãt, & earũ rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinanter superna autem laboriosè quærere tanto magis dissimulant, quanto ea tribui tardius putant. Hi itaq; quasi aliarũ arborũ more deorsum uasti sunt, sursum angusti: quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum designatur proficiens uita iustorũ, qui ne quaquam sunt in terrenis studijs fortes, & in cœlestibus debiles: sed longius atq; distãtius studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. Nam cùm quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: Humanũ dico, propter infirmitatẽ carnis uestræ: sicut enim exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatẽ, ita

nunc

Psal. 57

1. Pet. 5

Psal. 83

Rom. 6

nunc exhibete mẽbra uestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ: eorũ proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertius diceret: Si nequaq; amplius potestis, saltẽ tales estote in fructu bonorũ operũ, quales fuistis dudum in actione uitiorũ: ne debiliores uos habeat sancta libertas charitatis, quàm in carne ualidos habuit usus terrenæ uoluptatis. Sunt uerò nonnulli qui cùm cœlestia appetũt, atq; huius mundi noxia facta derelinquũt, ab inchoatione sua quotidiè in constantiæ pusilla nimitate deficiunt. Quibus hos nisi arbustis reliquis similes dixerim, qui nequaq; tales superius surgunt, quales inferius oriunt? Hi quippe ad cõuersionẽ ueniẽtes, non tales quales cœperũt perseuerant, & quasi more arborũ, inchoatione uasti sunt, sed tenues crescunt: quia paulisper per augmenta temporũ patiuntur detrimẽta uirtutũ. Sensim quippe in eis desideria superna langue scunt, & qui robusta ac fortia proposuerant, debilia atq; infirma cõsummant, dumq; ætatis augmẽto proficiunt, quasi flexibiles crescunt. Palma uerò, sicut dictũ est, uastior in summitate est ꝙ̃ esse cœperit ex radice: quia sæpe electorũ cõuersio plus sinsendo peragit, ꝙ̃ proponit inchoando, & si tepidius prima inchoat, feruentius extrema consummat: uidelicet semper inchoare se æstimat, & idcirco infatigabilis in nouitate perdurat. Hãc scilicet iustorũ constantiam Propheta intuens ait: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinẽ suã, assument pennas ut aquilæ, current & non laborabũt, ambulabunt & non deficient. Mutant quippe fortitudinẽ: quia fortes studeunt esse in spirituali opere, qui dudum fuerant fortes in carne. Assumunt autem pennas ut aquilæ: quia cõtemplando uolant. Currunt & non laborant: quia uelocibus magna celeritate prædicant. Ambulant & non deficiunt: quia intellectus sui uelocitatẽ retinent, ut tardioribus cõdescendant. In cunctis uerò bona quę accipiunt, quanto aliis libenter accommodãt, tanto ipsi incõmutabiles in nouitate perdurant, & qui tenues à radice inchoationis exeunt, fortes in culminis perfectione conualescunt. Dicat itaq; beatus Iob ex persona sua, dicat ex uoce sanctæ Ecclesiæ his quos pacis tempore ad se conuersos habuerat, atq; in bonis moribus perseueraturos credebat: Dicebãq;, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Quasi eñ palmã multiplicare se dies credidit, quæ mentes fideliũ ad extremum usq; robustiores exurgere putabat. Cùm enim multorũ corda persecutionibus cœperint laſſata mollescere, dolet iam in se quasi ad debilitatẽ tendere, quos mirabat fortia proposuisse. Et quia mente semper spiritali scientiæ intendit, recte subiungit: Radix mea aperta est secus aquas.] Iuxta aquas enim radix aperitur, quando ad percipiendã ueritatis fluenta latenter cogitatio mentis expãditur. Vt enim in superiori libro iam diximus, solet in sacro eloquio radicis nomine, occulta cogitatio designari. Radicẽ igit̃ nostrã secus aquas aperimus, cùm infusioni intimæ cogitationẽ tacti cordis intendimus. Quę scilicet uerba si ad uoces sanctæ Ecclesiæ ducimus, radix illius ipsa debet incarnatio redemptoris intelligi: quæ iuxta aquas aperta est, dum Deus inuisibilis per assumptionẽ humanitatis sue patuit aspectibus uisionis nostræ. Creator quippe qui in diuinitate uideri non poterat, assumpsit à nobis unde uideret à nobis. Radix ergo secus aquas aperitur: quia author humani generis per humanitatẽ suam hominibus demonstratur. Vnde rectè quoq; per Psalmistam dicitur: Et erit tanq; lignũ quod plantatũ est secus decursus aquarum. Decursus quippe aquarũ sunt quotidiani transitus deficientiũ populorũ. Et de semetipsa ueritas dicit: Si in ligno uiridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Lignũ ergo secus decursus aquarum, est qui fructibus actionis & protectionem sui nobis umbraculi proferẽs, apparuit creator in carne, ut humanum genus per resurrectionẽ robustè figeret, quod per defectũ quotidie ibat in mortem. Sequitur: Et ros morabitur in messione mea.] Subaudis, dicebam. Messio enim sanctæ Ecclesiæ non incuncupienter accipitur, cùm perfectæ animæ corporibus abstractæ, uelut maturæ segetes à terra decisæ, ad cœlestia horrea demigrant. quod quia non nostra uirtute, sed cœlesti gratia largiente agitur, bene ait: Et ros morabitur in messione mea. Ros nãq; desuper cadit, messis de eorsum colligitur. Ergo ros morabitur in messione: quia gratia desuper uenieñs agit, ut dignissimus qui de inferioribus colligamur. Ipsa quippe nos desuper infundente, fructum bonorum operũ ferimus. Vnde rectè quoq; per Paulũ dicitur: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me uacua non fuit. Si enim queratur quid sit ros desuper ueniens, ait: Gratia Dei sum id quod sum. Si intueamur messem sub rore creſcentẽ, ait: Et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laborraui. Sequitur: Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.] Subaudis, dicebam. Superiori quippe sententię coniungitur, quod locutione cõtinua subinferẽ, cùm ait: Dicebam ꝙ̃, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. ac deinde subiungitur: Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabit̃, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Cũctis uera scientibus liquet, quòd ad uetustam ustam uitia pertinent, uirtutes ad nouam. Hinc enim Paulus dicit: Exuentes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum. Hinc rursus ait: Vetus homo noster simul crucifixus est. Hinc Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: Intuerateruī inter omnes inimicos meos. A ꝙ ueruore etenim mentis uel inter spiritales inimicos, uel inter carnales quosq; proximos, ipso aliquo modo uſuendi usu ueteraſcimus, & assumpre nouitatis spe ciem fuſcamus. A qua tamen uetuſtate quotidie ſtudio circumſpectionis inuigilamus, orando, legendo, bene uiuendo renouamur: quia uita noſtra dum lachrymis lauatur, bonis operibus exerceſ, ſanctis meditationibus tẽditur, ad nouitateni

suam sine cessatione reparaſ. Beatus igitur Iob ſic
ſua narrat, ut noſtra ſignificet: quia ſancta Eccle-
ſia cùm fideles ſuos cõſpicit ad uitę ueteris culpas
redire, eos quos nouitatẽ mẽtis intuetur perdere,
cogitur plorare. Prædicator quippe egregius di-
1. Theſſ. 2 ſcipulis ſuis dicit: Quæ eſt enim noſtra ſpes aut gau-
dium aut corona gloriæ? Nonne uos ante Domi-
num? Sancta ergo Eccleſia quaſi amiſſam gloriã
deplorat, cùm fideles ſuos ad uitã ueterẽ redire cõ
ſiderat. Ait enim: Dicebã, gloria mea ſemper in no-
uabitur: quia eos quos in ſe nouæ uitæ militare
28 credidit, uetuſtis deſiderijs ſeruire cognoſcit. Ar
cus autẽ nomine in ſacro eloquio aliquando ma-
lorũ inſidiæ, aliquando dies iudicij, aliquando ue
rò ipſa eadẽ ſacra eloquia deſignantur. Per arcum
quippe inſidiæ figurantur, ſicut per Pſalmiſtã dici
Pſal. 63 tur: Intẽderũt arcũ ſuũ, rem amarã. Per arcũ quoq;
dies extremi iudicij deſignatur, ſicut per eundem
Pſal. 59 rurſum Pſalmiſtã dicitur: Oſtendiſti populo tuo
dura, potaſti nos uino cõpunctionis. Dediſti me-
tuẽtibus te ſignificationẽ, ut fugiant à facie arcus.
In arcu enim quanto lõgè trahitur chorda, tãto de
eo diſtrictior exit ſagitta. Sic nimirũ ſic extremi tu
dicij dies quanto longè differtur ut ueniat, tanto
cùm uenerit, de illo diſtrictior ſententia procedit.
Ideirco autẽ diuerſis nunc cladibus percutimur,
ut his correcti, paratiores tũc inueniri ualeamus.
Vnde illic præmiſſum eſt: Oſtendiſti populo tuo
dura, flagella uidelicet ſeculi quę ſecuturũ grauius
iudicij diem præcurrunt. Potaſti nos uino cõpun
ctionis, ut terrena gaudia in lachrymas uerterent-
C tur. Dediſti metuentibus te ſignificationẽ, ut fu-
giant à facie arcus. ac ſi diceret: Hoc tempus miſe
ricordiæ eſt, illud tempus iudicij erit. Per iſta ergo
huius temporis flagella ſignificas, quomodo tũc
percuſſurus es quãdo non parcens iudicas, qui ſic
diſtrictè modò percutis quando parcis. Aliquan-
do autẽ per arcũ etiã ſacra Scriptura ſignatur. Ipſã
quippe arcus eſt Eccleſiæ, ipſa arcus eſt Domini,
de qua ad corda hominũ ſicut ferientes ſagitte, ſic
terrẽtes ſententię uenium. Vnde rectè quoq; per
Pſal. 7 Pſalmiſtã dicitur: Arcũ ſuũ tetendit & paravit il-
lum, & in ipſo paravit uaſa mortis, ſagittas ſuas ar
dentibus effecit. Arcũ nãq; ſuũ Dominus terẽdit:
quia cunctis peccatoribus per Scripturã ſacrã mi
nas exhibuit. In quo arcu ſcilicet uaſa mortis præ-
D paravit: quia ſecundum eloquij ſui ſententiam, eos
qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In
quo etiã ſagittas ſuas ardẽtibus effecit, quia in eos
quos per terrorẽ corrigit, accẽſas uerborũ ſuorũ ſen-
tentias emittit. De hoc prædicatorũ arcu per Eſaiã di
Eſa. 7 citur: Cum ſagittis & arcu egrediuntur illuc: quia
nimirũ ſancti Apoſtoli ad ferienda gẽtium uitæ du
ritiã cũ diſtrictis uerborũ ſpiculis uenerunt. Quid
igit hoc in loco arcus nomine, niſi ſacrũ eloquiũ
debet intelligi? In corda etenim teſtamẽti nouũ,
in cornu uerò teſtamenti ueteris accipitur. In arcu
autẽ dũ chorda trahitur, cornu curuatur. Sic in hõe
eodem ſacro eloquio dum teſtamenti nouũ legi-
tur, durities teſtamenti ueteris emollitur. Ad eius
nanq; ſpiritalia & blanda præcepta illius literæ ſe

A rigor inclinat: quia teſtamenti nouum dum quaſi
quodam bonę operationis brachio trahitur, in te-
ſtamẽto ueteri ſeueritatis iura flectuntur. Nec in-
decenter dicimus chordam teſtamẽto nouo con-
gruere, quod de incarnatione Dominica certũ eſt
extitiſſe. Quaſi ergo chorda trahiẽ, & cornua cur-
uantur: quia dum in teſtamento nouo incarnatio
mediatoris agnoſcitur, ad ſpiritalẽ intelligentiã ri
gor teſtamenti ueteris inclinat. Ait igitur ſanctus
uir: Dicebã, gloria mea ſemper innouabitur, & ar
cus meus in manu mea inſtaurabitur. Arcus in ma-
nu, eſt Scriptura ſacra in operatione. In manu ete-
nim arcum tenet, qui diuina eloquia quæ intelle-
ctu cognoſcit, operatione perficit. Inſtauratur er-
go arcus in manu, dum quiſquid in ſacro eloquio
B ſtudendo cognoſcitur, uiuendo completur. Hinc
etiam Salomon dũ fortes ſpiritalis pugnæ deſcri-
beret bellatores, ait: Omnes tenentes gladios, & Cant. 4
ad bella doctiſſimi. Quid nanq; in diuina ſcriptu-
ra per gladiũ figuretur, Paulus aperuit, dicẽs: Et gla- Epheſ. 6
diũ ſpiritus, quod eſt uerbũ Dei. Salomon autẽ 29
nõ ait: Omnes habẽtes gladios, ſed tenẽtes: quia
uidelicet uerbũ Dei nõ eſt mirabile ſolummodo
ſcire, ſed facere. Habet quippe, ſed non tenet gla-
dium, qui diuinũ quidẽ eloquiũ nouit, ſed ſecun-
dum illud uiuere negligit. Et doctus eſſe ad bella
iam non uellet, qui ſpiritalẽ quẽ habet gladiũ mi-
nirẽ exercet. Nam reſiſtere tentationibus omni-
no non ſufficit, qui hũc uerbi Dei tenere gladium
malè uiuẽdo poſt ponit. Sancta itaq; Eccleſia quæ
ſubſequenti perſecutione deprimitur, malorũ ab-
undantiã & bonorũ inopiã penſans, beati Iob uo-
cibus damna ſua prænunciat, dicens: Dicebam ẽ,
in nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplica-
bo dies. Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros
morabitur in meſſione mea. Gloria mea ſemper
innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaura
bitur. Quæ uidelicet cuncta cõſiderans, ne quaq;
ſpe caſſa fallebat. Nam perfecti quiq; multos nũc
eius conſpiciunt adiutores, ſed penſant proculdu
bio quòd emergẽte perſecutionis articulo, ex his
plerique hoſtes illius fiunt, qui eſſe pacis tẽpore e-
ius ciues uidentur. Non autẽ de omnibus ita deſpe
rant: ſed tamen plerunq; cõtingit, ut hi de quibus
malorẽ fidei fiducia habuerant, ſpſi eiuſdem fidei
hoſtes atrociores fiant: ut eos tunc uideant cõtra
ſacra eloquia agere, ex quorũ ſe operatione credi
derant hæc eadem ſacra eloquia ad prædicationis
gratiam reſtaurare. Quæ tamen tempora iam nũc
inchoaſſe ingemiſcimus, cùm multos intra Eccle
ſiã poſitos cernimus, qui aut nolunt operari quod
intelligũt, aut hoc ipſum quoq; ſacrũ eloquiũ in-
telligere ac noſſe contemnunt. A ueritate etenim
auertentes auditus, ad fabulas cõuertuntur, dum
omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt Ieſu
Chriſti. Scripta Dei ubiq; reperta opponunt ocu
lis, ſed hęc cognoſcere homines dedignant. Penè
nullus querit ſcire quod credidit. Multitudo ergo
bonorum præcedentium arcum ſuum deſtrui do-
lebat, quę ſacrum eloquium reſtaurari ſemper per
ſtudium ſubſequentium credebat.

B. Gre-

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XX.

continuans reliqua capitis uigesimino ni textus beati Iob.

Caput I.

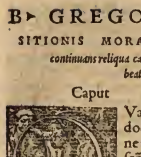

VAmuis omnẽ sciẽtiam atq; doctrinã Scriptura sacra sine aliqua comparatiõe transcẽdat, ut taceam quòd uera prædicat, quòd ad cœlestem patriam uocat, quòd à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legẽtis immutat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, & paruulis humili sermone blandit: quòd nec sic clausa est ut pauescí debeat, nec sic patet ut uilescat: quòd usu fastidium tollit, & tanto amplius di ligitur, quanto amplius meditatur: quòd legentis animũ humilibus uerbis adiuuat, sublimibus sensibus leuat: quòd aliquo modo cum legẽtibus cre scit: quòd à rudibus sic tolerabis, quasi recognoscitur, & tamen doctis semper noua reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atq; doctrinas ipso etiam locutionis fugmore transcendit: quia uno eodemq; sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit præterita dicere, ut eo ipso nouerit futura prædicare, & non immutato dicẽdi ordine, eisdem ipsis sermonibus nouit & anteacta describere, & agenda nunciare: sicut hæc eadẽ beati Iob uerba sunt, qui dum sua dicit, nostra prædicit, dumq; lamenta propria per sermonem indicat, sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim: Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebãt, & super illos stillabat eloquiũ meũ. Expectabant me sicut pluuiã, & os suũ aperiebant quasi ad imbrẽ serotinũ. Hanc etenim apud beatũ Iob fuisse subiectorum reuerẽtiam, indubitanter creditmus. Sed sicut iam sæpe diximus, sancta Ecclesia hæreticorũ uel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporũ, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus audiitur, & aduersariorũ fuorũ proteruiã deploratus, dicit:

Quante reuerentiæ Iob fuerit apud auditores suos, & quan te discretionis in sermonibus proferendis. Cap. II.

QVi me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consiliũ meum.] Ac si aperte dicat: Non ut hi proteruí ac tumidi, qui dũ ueritatis uerba fuscípere renuunt, prædicationis meæ sentẽtias quasi docẽdo præcurrunt. Cuius nunc discipuli intenti ad eius consilium tacent: quia uerba eius non audent impugnare, sed credere. Vt enim proficere ex ipsis possint, ea pro, culdubio non iudicaturi, sed securturi audiunt. De quibus recte subiungit: Verbis meis addere nihil audebãt. quia nimirum hæretici cùm contra hanc libertate pessima fuerint effrenati, dictis eius adA dere aliquid præsumunt, cùm prædicamentorũm eius rectitudinẽ quasi emendare moliuntur. Quę adhuc de bonis auditoribus subdit: Et super illos stillabat eloquium meum.] In hac stillatione eloquij, quid aliud quàm mensura prædicationis accipitur? quia oportet ut exhortatiõis gratia singulis iuxta capacitatẽ ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: Verbis meis addere nihil audebant: reuerentia laudatur audientium. Per hoc uerò quod subditur: Et super illos stillabat eloquiũ meum: indicatur dispẽsatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet perspicere, ne plus studeat, quàm ab audiente capiatur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audictium semetipsum contrahendo descẽdere: ne dum paruis sublimia,
B & idcirco non profutura loquitur, se magis cures ostendere, quàm auditoribus prodesse. Iubente 2
autem Domino non solum phialæ ad mensam ta- Exod. 37
bernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio: quid uerò per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini & phialę præparãtur, & cyathi: quia ui delicet in doctrina sacri eloquij non solum exhibenda sunt magna & arcana quæ deebriant, sed etiam parua & subtilia quę, quasi per gustum notitiam præstant. Huius ergo discretiõis mæ dispensationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa tẽporibus, reminiscatur, & dicat: Super illos stillabat eloquiũ meũ. Vbi aptè quoq; subiungitur: Expectabant me sicut pluuiam, &
C os suum aperiebãt quasi ad imbrem serotinum.] Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluuiã sustinemus: cùm uera humilitate ariditatẽ nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Vnde Deo rectè per Psalmistã dicitur: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. His do ctri- Psal. 142
nę fluentis insundi prophera nos admoner, dicẽs: Sitiẽtes uenite ad aquas. Qui dum in extrema par Esa. 55
te iam seculi uerba sanctæ prædicationis accipímus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperímus. Nam si os in corde nõ esset, Psalmista nõ diceret: Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt Psal. 11
mala. Os igitur cordis quia uerbis intendimus ultimæ prædicationis, hoc uelut serotinis aperímus fluentis. Quæ nimirũ prædicatio ex eius ad nos sa
D crificio prodijt, qui per Psalmistã dicit: Eleuatio Psal. 14
manuũ mearũ sacrificiũ uespertinũ. Quia enim redemptor noster iuxta mundi finẽ uim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificiũ uespertinum dedit. De hoc imbre serotino aliàs scriptum est: Dabo uobis pluuiam temporaneam & Hier. 3
serotinam. Temporaneã quippe pluuiam dedit: quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit. Serotinam quoq; pluuiam tribuit: quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysteriũ fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ora cordis audientiũ uelut ex imbre serotino infundit. Sequitur:

Quòd prælatum quisq; ea circa subditos suos debet uti censura, ut eis pro tempore sic se grauem exhibeat, ut non reddat odiosum, sic hilarem, ut nõ facist uilem. Cap. III.

Si quando

SI quando ridebãd eos, non credebant, & lux uultus mei non cadebat in terram.] Hæc si iuxta historiæ uerba percipimus, credi necesse est q̃ uir sanctus talem se exhibuerit subditis, ut etiã ridens timeri potuisset. Sed cùm superius patrẽ se pauperũ, uiduarũ uerò consolatorẽ fuisse perhibet, magna ualde discretione res indiget, quomodo in tãto terrore regiminis, tãta quoq; affuerit lenitas & manfuetudo pictatis. Sine magna em benignitatis lenitate nõ fuit hoc, q̃ se patrẽ pauperũ, & uiduarũ consolatorẽ dicit. Sed rursum sine magna feueritate nõ potuit etiã ridẽs timeri. Qua in re quid aliud docemur, nisi q̃ talis debet esse dispẽsatio regiminis: ut is qui præest, ea se cirea subditos mensura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari: ut eũ nec nimia lætitia uilem reddat, nec immoderata seueritas odiosum. Sæpe enim subiectos frangimus, dũ plus iusto uigorẽ iustitiæ tenemus. Qui profectò uigoriã iustitiæ nõ erit, si se sub iusto moderamine non custodit. Et sæpe à disciplinæ metu resoluimus subditos, si nostro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dũ nos quasi licenter lætos aspiciunt, audacter ipsi ad illicita resoluunt. Sed ut rectoris uultus etiam lætus debeat timeri, necesse est ut ipse uultũ sui conditoris sine cessatione timeat. Illi etenim menti difficile de lętitia creditur, quæ q̃ se pro amore Domini cõtinuè affligat, à subditis sciatur. Qui enim incessanti æstu spiritalis desiderij sua perna appetit, ualde de ea in dubium uenit hoc quod aliquando ante homines hilaresceit. Vnde et idem beatus Iob nõ longè pòst dicturus est: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum. Sic quippe metuebat iudicem suum, quasi imminẽtes impetus fluctuum, iam iamq; morituros. Cuius ergo ita mentem mœror diuini timoris infuderat, rectè hilaritati illius subditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cuius cor in timore conditoris nouerant quàm cõtinua mœstitia tenebat. Hoc quoq; iuxta historiã nõ inconuenienter accipitur, quod protinus subinfert:

Quòd sanctorum lux in terrenorum desideriis non est, quorum couerſatio in cœlis eſt. *Cap. IIII.*

ET lux uultus mei nõ cadebat in terrã.] Scriptum quippe est: Oculi stultorum in finibus terræ. Rursumq; per eũdem Salomonem dicitur: Oculi sapiẽtis in capite eius. Paulus quoq; ait: Caput uiri Christus. Oculi ergo sapientis in capite eius sunt, dum redemptoris sui semper opera quæ imitari debeat, contemplatur. Lux ergo uultus eius in terrã non cecidit: quia ea quæ terrena sunt, per concupiscentiã non alpexit. Sed quia superficiem historiæ sub breuitate discussimus: quid in his intellectiu mystico lateat, perdendamus. Vnã esse personã Christum & Ecclesiam, plerunq; iam diximus: & sæpe uox capitis ad uocem corporis, sæpe uox corporis ad uocem capitis transit. Qui enim sunt in carne una, nil obstat ut conueniant etiam in uoce una. Dicat ergo uoce capitis de ele ctis suis, dicat Ecclesia: Si quãdo ridebam ad eos, non credebãt. Ridere etenim Dei, est sanctorum uias profequenti fauore prosperari: sicut de his quoq; per ſum dicitur, quos in hoc ſeculo fœlicitatis blandimenta comitãtur: Arriſit illis tempus. Vnde econtrà ira appellat Dominꝰ, à bonis actionibus infirmari: sicut ſcriptum eſt: Ne quãdo iraſcat Dominus, & pereatis de uia iuſta. Si igit iraſci Dominus perhibetur, cùm uſam iuſtitiæ homines perdũt: rectè arridere Dominus dicitur, cùm bona noſtra opera fauor gratiæ ſupernæ comitaſ.

Quòd graue peccatum ſit incauta ſecuritas: et ualde utile ſit, etiam cùm ſtamus, formidare ruinam. *Caput V.*

SEd electi quiq; quandiu in hac uita sunt, ſecuritatis ſibi confidentiam non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta ſuſpecti, oculti hoſtis inſidias metuũt: qui etiam tentationę ceſſante, uel ſola grauiter ſuſpicione turbantur. Nam ſæpe multis graue periculum incauta ſecuritas fuit: ut callidi hoſtis inſidias non tentati, ſed iam proſtrati cognoſcerent. Vigilandum quippe ſemper eſt, ut mens continuè ſollicita nunq; relaxetur intentione ſuperna: ne laboriosa deſerens, in cogitationibus fluxis, quaſi in quibuſdam molibus ſtramentis iacens, uenienti corruptori diabolo mens ſe reſoluta proſtituat. Semper uerò eſt ad certamen aduerſarij erigendus animus: ſemper contra occultas inſidias cautela prouidenda. Hinc etenim Abacuc propheta ait: Super cuſtodiã meã ſtabo. Hinc rurſum ſcriptũ eſt: Statue tibi ſpeculã: pone tibi amaritudines, qui euangelizas Sion. Hinc per Salomonẽ dicitur: Beatus uir qui ſemper eſt pauidus: qui autẽ mentis eſt diurę, corruet in malum. Hinc iterũ dicit: Vniuſcuiuſq; enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos. Nocturni quippe timores ſunt inſidiæ tẽtationis occultæ. Enſis autem ſuper femur, eſt cuſtodia uigilans, carnis illeecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id eſt, occulta & repentina tentatio ſubrepat: ſemper neceſſe eſt ut femur noſtrũ ſuperpoſitus cuſtodiæ enſis premat. Sancti etenim uiri ſic de ſpe certi ſunt, ut tamen ſemper ſint de tentatione ſuſpecti: quippe quibus dicitur: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: ut & de ſpe exultatio, & de ſuſpicione naſcatur tremor. Quorum uoce iterum Pſalmiſta ait: Lætetur cor meũ ut timeat nomen tuum. Quã in re notandum q̃ non ait: Lætetur ut ſecurũ ſit: ſed, Lætetur ut timeat. Meminerunt nanq; quamuis eorum actio proſperet, quia adhuc in hac uita ſunt: de qua per eundem lob dicitur: Tentatio eſt uita humana ſuper terram. Meminerunt rurſum quod ſcriptũ eſt: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Meminerũt & metuunt: & certitudinem ſibi in ſe promittere non præſumunt: ſed poſiti inter gaudium ſpei, & tentationis metum, confidũt & timent, confortantur & titubant, certificantur & ſuſpecti ſunt. Bene ergo per uocem electi mem bri ſub figura noſtri capitis dicitur: Si quando ridebã ad eos, non credebãt mihi: quia redemptori

noſtro

Ecclę. 2
2. Cor. 11

Pſal. 2

Abac. 2
Hier. 31

Pron. 28

Pſal. 2

Pſal. 85

Sap. 9

nostro quasi arridenti non credimus: dum multis iam eius donis testantibus & gratiam fauoris eius accipimus: & tamen adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus qualiter Paulo & arridet iam per supernam gratiā: & ipse adhuc quasi non credit per suspicionis metū. Iam è cœlo illi Dominus loquēs, ciusq; interius oculos aperiens, exterius claudens, potentiā suæ maiestatis ostendebat: iā de eo Ananiæ dixerat: Vas electionis mihi est: iam ad tertium cœlū super ferraptus fuerat: iā in paradisum ductus, arcana uerba quæ dicere non posset audierat: & tamē adhuc timidus dicit: Castigo corpus meū, & in seruitutē redigo: ne forte aliis prædicans, ipse reprobus effi ciar. Ecce arridēti sibi diuinę gratię iam credit per spem: & necdum tamen credit per securitatē. Iam quia bene hęc uerba redemptoris nostri uocibus cōgruunt: etiam subiuncta testantur, cùm dicitur: Et lux uultus mei non cadebat in terrā. Quid nāq; terra nisi peccator uocatur: cui prima sententia dictum est: Terra es, & in terram ibis: Lux ergo uultus Domini in terram nequaquā cadit: quia uisionis eius claritas peccatoribus nō apparet. Scriptū nāq; est: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo iudicio ueniens, claritatē maiestatis suæ peccatoribus aperiret. Quòd si hæc uerba ex sanctæ Ecclesiæ uoce susc̄ipimus, non incōgruē intelligere potemus, lucem uultus eius in terram non cadere: quia occupatis in terrenis actionibus, uetat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, ne dum incapabili ia audiūt, prædicationis uerbis quibus subleuari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa corporea quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: & dū lippientibus oculis claritati solis intendit, plerunq; eis cæcitas ex luce generat. Sancta itaq; Ecclesia oppressa persecutionis tempore, memor autē prætetitæ dilectionis suæ dicat: Lux uultus mei non cadebat in terrā. Sed quia ex eius capite hæc uerba intelligere cœpimus, in ipso adhuc qđ sequitur exequamur. Nam subditur:

Actus eius in corde nostro gratuitus est: & appetitus eius desiderij, in cogitatione nostra æqualis cęteris desiderijs non est. Sequitur:

Quòd prædicator circumstantem Ecclesiæ exitum quem regit, diuinarum promissionum authoritatibus debeat consolari. Cap. VII.

CVmq; sederē quasi rex circūstante exercitu: erā tamē mœrentiū consolator.] Quasi rex Dominus sedet in corde: quia circūstrepentes regit animorū motus in nostra cogitatione. In mēte quippe quā inhabitat, dū torpētia excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accensa moderat, emol litrigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diuersitate cogitationū quasi quidā illum exercitus circūstat. Siue certē quasi rex sedet circūstante exercitu: qa præsidentē illū mentibus electorū circūstat turba uirtutū. Qui etiā mœrentiū cōsolator est, ex ea pmissione qua dicit: Beati qui lugent, quoniā ipsi cōsolabunt. & rursus: Ieterū uidebo uos, & gaudebit cor uestrū: & gaudiū uestrū nemo tollet à uobis. Ea uerò quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nil obstat si ad uocē quoq; eiusdē Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorū quasi rex præsidet, quē fideliū suorū turba circumstat. Quæ scilicet multitudo fideliū rectè quoq; exercitus dicit: quia in procinctu bonorū operū indesinēter quotidie cōtra tērationū bella præparat. Corda quoque mœrentiū sancta Ecclesia consolat, dum per C præsentis peregrinationis ærumnas afflictas mentes electorū pensat: & has æternæ patriæ promissione lætificat. Considerat etiam quòd cogitationes fidelium diuino sint timore percussæ: & quos de Deo conspicit districta audisse ut timeant, agit quoq; quatenus & manſuetudinem pietatis eius audiant ut præsumant. Sic nāq; sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & iustitia redemptoris in prædicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incautè de misericordia cōfidant, nec desperatę iustitiā timeant. Nam uerbis sui capitis formidantes refouet, dicens: Nolite timere pusillus grex: quia complacuit patri uestro dare uobis regnū. Atq; ieterū præsumentes terret, cùm dicit: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationē. Rursum formidantes refouet, dicēs: Caudete, quia no D mina uestra scripta sunt in cœlo. Sed in semetipsis præsumētes deterret, cùm ait: Videbā satanā sicut fulgur de cœlo cadentē. Formidātes refouet, cùm dicit: Oues meæ uocē meā audiūt: & ego cognosco eas, & sequunt me: & ego uitā æternā do eis: & non peribunt in æternū: & nō rapiet eas quisquā de manu mea. Sed in semetipsis præsumētes deterret, dicens: Dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorē inducātur, si fieri potest, etiam electi. Formidantes refouet, dicens: Qui perseuerauerit usq; in finē, hic saluus erit. Præsumentes deterret, dicēs: Cùm uenerit filius hominis, putas inueniet fidē in terra: Metuētes refouet, cùm latroni dicit: Hodie mecū eris in paradiso. Sed terret præsumētes, dū Iudas ex Apostolatus gloria in tartarū labitur. De quo per sententiæ diffinitionem dicitur:

Duodecim

Quòd in eorū cordibus qui carnē animæ præponunt, Christus non primum locum habeat, sed ultimum. Cap. VI.

SI uoluissem ire ad eos, sedebā primus.] Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorū. p. culdubio cogitationibus Christus nō primus, sed ultimus sedet. Sed electi quicq; quia ea præ omnibus quæ æterna sunt, cogitant, & posteriori cura ac minima si qua sunt temporalia disponunt, quibus & magistra uoce ueritatis dicitur: Quęrite primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis: in eorū corde Dominus primus sedet. Vbi aptè prætmittit: Si uoluissem ire ad eos. Quia enim, sicut scriptum est, omnia operatur secundum consilium uoluntatis suæ, non secūdum nostrum meritum: sed quia ipse ita ut uult, uisitatiōe sua nos Dominus illustrat. Itaq; & cùm uult, uenit: & cùm uenerit, primus sedet: quia & aduē-

Luc. 12

Luc. 22

Luc. 10

Ibidem

Ioan. 10

Matth. 24

Ibidem

Luc. 23

Ioan. 6 Duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus est. Formidantem refouet, cùm dicit: Si dimiserit
Luc. 16 uir uxorem suam, & recedès ab eo duxerit uirum
Hier. 3 alterum, nunquid reuertetur ad eam ultrà? Nunquid non contaminata & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis: tamè reuertere ad me, dicit Dominus. Sed præ
Hier. 30 sumentem deterret, cùm dicit: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Formi-
Hier. 3 dantem refouet, dicens: Ergo saltem amodò uoca me, pater meus: dux uirginitatis meæ tu es. Sed
Ezech. 16 præsumentem deterret, dicens: Pater tuus Amorrhæus: & mater tua Cethea. Formidantem refo-
Hier. 3 uet, cum ait: Reuertere aduersatrix Israel: & non auertam faciem meam à uobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus: & non irascar in perpetuum. Sed præsumentem deterret, cùm prophetam suũ
Hier. 7 ab intercessione prohibet, dicens: Non assumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint coràm me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum.

Quòd in prælatis ecclesiæ sese complecti debeant & affectus misericordiæ & districtio disciplinæ. Cap. VIII.

SAncta itaq; Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiæ benignitate subleuat, & de iudicij districtione perturbat: quatenus in prædicatione sua dum bene utrunq; permiscet, electi eius nec de exhibita iustitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperẽt. Sed hoc quod ait: Cùm sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamẽ mœrentium consolator: sciendum nobis est quòd ualde lectorẽ ædificare etiã iuxta historiam poterit, si perpẽdat quomodo boni rectoribus mixta sit & regendi authoritas, & benignitas cõsolandi. Ait enim: Cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu: ecce authoritas regiminis. Eram tamen mœrentium consolator: ecce mi-
6 nisterium pietatis. Disciplina enim uel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inelle rectoribus debẽt & iustè consolans misericordia, & piè seuiens
Luc. 10 disciplina. Hinc est quòd semiuiui illius uulneribus qui à Samaritano in stabulũ ductus est, & uinum adhibetur & oleum: ut per uinum mordeatur uulnera, per oleum foueãtur: quatenus unusquisq; qui sanãdis uulneribus præest, in uino mor sum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per uinum mundentur putrida, per oleum sananda foueantur. Miscenda est ergo lenitas cum seueritate, faciendumq; quoddam ex utraq; temperamentum: ut neq; multa asperitate exulcerentur subditi: neq; nimia benignitate soluãtur. Hoc nimirũ illa tabernaculi arca significat: in qua cum tabulis uirga simul ac manna est: quia cũ Scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est
Psal. 22 uirga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiã Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga etenim percutimur: & baculo sustẽtamur. Si ergo est districtio uirgæ quę se-

A riat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq; amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæuiens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum seueritate sociatam. Videamus amantem pie, & distrìctè sæuientẽ. Certè cùm Israelitícus populus ante Dei oculos pene insuperabilem contraxisset offensam, ita ut eius rector audiret: Desceude, peccauit Exod. 32
populus tuus: ac si ei diuina uox diceret: Qui in ta li peccato lapsus est, tam meus nõ est: atq; subiungeret: Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnã: sisse semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetũ Dei iracẽtis opponens ait: Aut
B dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Pensemus ergo quibus uisceribus eundem populum amauit: pro cuius uita de libro uitæ deleri se petiit. Sed tamẽ iste qui tanto eius populi amore constringitur, cõtra eius culpas pensemus quãto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, nẽ deleretur, culpæ ueniam obtinuit, ad eundem populum ueniens ait: Ponat ur gladium suum super femur suum, ite & redite de porta usq; ad portã per medium castrorum: et occidat unusquisq; fratrem
C & amicum & proximum suum. Ceciderunt q; in die illo quasi uiginti tria milia hominum. Ecce qui uitam omnium etiam cum sua morte petijt, paucorum uitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, ut eos quos di uinitùs ferirì timuerat, ipse iudicij gladio ferret. Sic amauit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est quòs amauit, ut eos etiam Domino parcẽte prosterneret. Vtrobiq; legatus fortis, utrobiq; media tor admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris sæuiens culpam feriendo consumpsit. Sucurrit citius omnibus ofẽsa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suũ citius exaudiuit agẽtẽ pro populo: quia uidit quid
D super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrunq; Moyses miscuit: ut nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoq; iuxta utrãq; uirtutem dicitur: Cumq; sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Sedere quippe circumstante exercitu, uigòr est ac disciplina regiminis: mœrentium uerò corda cõsolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, ut expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat: sancta Ecclesia ab aduersarijs suis extremis temporibus pressa, reminiscit transacti iuris regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cuius uidelicet disciplina & misericordia tunc à leuibus irridetur. Vnde & subditur:

Caput

Caput trigesimum textus beati Iob.

Vnc autem deridentme iuniores tempore, quorū non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum uirtus manuū mihi erat pro nihilo: & uita ipsa putabatur indigni. Egestate & fame steriles: qui rodebāt in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebāt herbas & arborū cortices: radix iuniperorū erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapiētes, cum singula repererissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, uel super glaream. Qui inter huiusce modi lætabantur: & esse sub sentibus delicias computabant. Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. Nūc in eorum cāticum uersus sum: & factus sum eis in prouerbium. Abominātur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam consputere nō uerētur. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me: & frenum posuit in os meum. Ad dextram Oriētis calamitates meæ ilicò surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: & oppresserūt quasi fluctibus semitis suis. Dissipauerūt itinera mea: insidiati sunt mihi, & præualuerunt: & non fuit qui ferret auxilium. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me: & ad meas miserias deuoluti sunt. Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi uentus desiderium meum: & uelut nubes pertransijt salus mea. Nunc autē in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, nō dormiunt. In multitudine eorum consumitur uestimentum meum: & quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem: & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. Eleuasti me, & quasi super uentum ponens elisisti me ualidè. Scio quia morti trades me: ubi constituta est domus omni uiuenti. Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuā: & si corruerint, ipse sal-

A uabis. Flebam quondam super eo qui afflictus erat: & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & uenerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Interiora mea efferbuerunt absq; ulla requie, præuenerunt me dies afflictionis. Mœrens incedebam: sine furore consurgēs in turba clamabam. Frater fui draconum: & socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me: & aruerūt ossa mea præ caumate. Versa est in luctum cithara mea: & organum meum in uocem flentium.

Quòd hæreticorum derisio nullius est inter patres authoritatis Cap. IX.

NVnc autem deridentme iuniores tēpore. 7
Omnes hæretici ætati uniuersalis Ecclesiæ comparati, iuniores tempore congruè uocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis: Vnde rectè quoq; per Ioannem dicitur: A nobis exierunt, sed non erāt ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum. Iuniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident: cum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinæ eius uerba despiciunt, de quibus adhuc subditur: Quorū non dignabar patres ponere eū canibus gregis mei. Quis est grex sanctæ Ecclesiæ, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes uocantur, nisi doctores sancti: qui eorūdem fidelium custodes existerunt? Qui dū pro Domino suo diurnis nocturnisq; uigilijs intenti clamauerūt: magnos, ur ira dixerim, latratus prædicationis dederunt. De quibus eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicit: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus reuocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canū Ecclesiæ ex inimicis prodit: quia conuersos gētiles Dominus erigit prædicatores facit. Vnde ludęorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerūt, increpante Propheta reprehenditur, qui ait: Canes muti, non ualentes latrare. Parres uerò hæreticorum, dicimus eos uidelicet quos hæresiarchas uocamus: de quorum peruersa prædicatiōe, id est, locutionis semine, sequentes sunt populi in errore gēnerati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum patres ponere dedignatur: quia inuentores erroris dijudicando respuit, eosq; intellectueros patres numerare contemnit. Qui etsi quoldam uiti sunt à gentilitatis errore reuocasse, quorundam mores ad honestā agenda docuisse: pro eo tamen quòd de Deo rectā non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit: quia cum rectis prædicatoribus non asscribit. Liquet enim quòd Arrius, Fotinus, Macedonius, Nestorius, Eutychius, Dioscorus, Seuerus, multiq; his similes docēdo arcē suadēdo conati sunt patres uideri: sed errores eorū sancta uniuersalis Ecclesia districta seueritate dijudicās, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos

eiusdem gregis unitatem dissipantes damnat. De quibus uoce Pauli Ephesijs dicit: Scio quia post discessum meum ingredientur ad uos lupi graues, non parcentes gregi. Et quia nonnunquam hæretici quãto magis in perfidiæ errorẽ dilabuntur, tãto amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita ut agere præ cæteris magna uideantur: sancta uniuersalis Ecclesia cuncta eorum opera despicit, quæ ex authoritate fidei non prodire perpendit. Vnde rectè quoq; beati Iob uoce subiungit: Quorum uirtus manuum erat mihi pro nihilo: & uita ipsa putabantur indigni.] Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed uirtus manuum hæreticorum sanctæ Ecclesiæ pro nihilo ducitur: quia nullius esse meriti conspicit uera fide perdita quicquid operantur. Charitatem quippe Dei & proximi deserũt, qui & de Deo falsa sentiunt, & à proximis iurgando diuiduntur. Sed uirtutẽ manuum sine charitate testatur prædicator egregius non ualere, qui ait: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & si tradidero corpus meum ut ardeã, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Nonnunquam uerò hæretici signa quoq; ac miracula faciunt: sed ut hic præmia afflictionis suæ, abstinentiæq; recipiant, uidelicet laudes quas quærunt. Vnde & redemptoris uoce dicitur: Multi mihi dicent in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tũc confitebor illis: quia non noui uos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus charitatis humilitas, non autem debeãt uirtutum signa uenerari? Vnde nunc sancta Ecclesia etiam si qua fiant hæreticorum miracula despicit: quia hæc sanctitatis specimẽ nõ esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unũquenq; ut se diligere: de Deo aũt uera cognoscere, de proximo uerò meliora quàm de semetipso sentire. Nã quia uera uirtus in amore est, non autem in ostensione miraculi: ueritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Qui enim nõ ait, In hoc cognoscetur quia mei discipuli estis, si signa feceritis: sed ait, Si dilectionem habueritis ad inuicem: apertè indicat, quia ueros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donum fraternæ dilectionis. Quam uidelicet dilectionem quia omnes hæretici habere refugiunt, dum abuniuersalis Ecclesiæ unitate diuiduntur, iure de eis dicitur: Quorum uirtus manuum erat mihi pro nihilo. Et quia ad eadem signa quæ exhibent, nulla humilitate concordant, rectè subditur: Et uita ipsa putabantur indigni. Vel certè omnes hæreticos sancta Ecclesia uita ipsa fatetur indignos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomẽ Christi. De quibus adhuc subditur:

Act. 20

Matth. 7

Ioan. 13

A

B

C

D

EGestate & fame steriles:] Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei student perscrutari quàm capiunt, fame sua steriles fiunt. Necq; enim ea quærũt ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam seruent, longanimitatem exhibeãt: sed ea solummodo, quę eos doctos atq; loquaces demõstrent: illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi uideantur. Plerunq; enim audacter de natura diuinitatis tractant, cùm semetipsos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant, ex quibus bonæ uitæ germina non producant. Vltra se quippe sunt quæ perscrutantur: dumq; ad hoc tendunt quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt ex quibus eruditi potuerant. Quam bene eorum audaciam prædicator egregius refrenat, dicens: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc Salomon ait: Prudentiæ tuæ pone modum. Hinc rursum dicit: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne fortè saturatus euomas illud. Dulcedinem quippe spiritalis intelligentiæ, qui ultrà quàm capit comedere appetit, etiã quod comederat euomit: quia dum summa intelligere ultra uires quærit, etiam quæ bene intellexerat amittit. Hinc rursum dicit: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimitur à gloria. Gloria quippe inuisibilis conditoris, quæ moderatè inquisita nos erigit, ultra uires perscrutata premit. Itaq; hæretici quia de subtilitate intelligentiæ quanto amplius repleri ambiunt, tanto amplius inanescunt, bene de eis dicitur: Egestate & fame steriles. Immoderatis namq; ausibus cognitionis supernæ scientiam quo plus appetunt, plus amittunt. At contrà hi qui in sancta Ecclesia ueraciter sunt humiles, & ueraciter docti, norũt de secretis cœlestibus & quædam considerata intelligere, & quædam nõ intellecta uenerari: ut & quæ intelligunt, uenerãter teneãt; & quæ necdum intelligunt, humiliter expectent. Vnde nobis per Moysen dicitur: Vt comedentes agnum, quicquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus. Agnum quippe comedimus, cum multa Dominicæ humanitatis intelligendo recondimus in uentrem mentis. Ex quo quædam nobis remanent quæ comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant quæ intelligi nequaquam possunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui reseruamus. Quæ plerunq; humilitas ea etiam electorum sensibus aperit, quæ ad intelligendum impossibilia esse uidebantur. Nam per uersæ hæreticorum mentes dum sibi superbè intellectum tribuunt, quasi certas dare sententias etiam de incognitis præsumunt, unde fit ut ipsa eos elatio quæ intus apud semetipsos eleuat, à ueritate foràs repellat: uixq; in dictis Dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Vnde hîc quoq; subditur:

Rom. 12

Prou. 23

Prou. 25

9

Exod. 12

Quòd hæretici quo de Deo plus uolunt sapere, eo plus amittunt. Cap. 26.

Quòd

Quòd hæretici ad medullã Scripturæ sacræ non perueniant, sed corticem eius rodant: & uix exteriora eius agnoscant.
Caput XI.

QVi rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria: & mandebant herbas & arborum cortices.] Rodi solet quod come dí nõ potest. Hæretici autẽ quia Scripturam sacrã intelligere sua uirtute moliunt, eã, pculdubio apprehẽdere nequaq; possunt: quã dũ nõ intelligũt, quasi nõ edũt. Et quia per supernã gratiã nõ aduti hanc comedere nequeũt, quasi quibusdã illam nisibus rodunt. Exterius quippe illã contrectant, cùm quídem conantur: sed non ad eius ínteriora perueníunt. Qui quía ab unìuersalis Ecclesiæ soci
erate disiuncti sunt: non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinẽ quia prædicatores falsi sequaces suos trahe-
Matth. 24 rent, longè antè ueritas præmonuit, dicẽs: Si dixerint uobis: ecce in deserto est, nolite exire. Qui rectè perhibent calamitate & miseria squalidi: quía & morum sunt pernicíe, & sensuum prauitate de spécti. Qui herbas quoq; & arborũ cortices mandunt: quia elationis fúræ obice repulsi, in sacro eloquío magna & íntima perc ípere nequeũt: sed uix in íllo quædam tenera & exteriora cognoscunt. Per herbas quippe dicta planiora: per arborũ cortices patrum eloquia exteriora signantur. Qui ergo ea scire appetũt, ex quibus docti nequaquam sint, sed esse uideantur: dum in sacris uoluminibus uim charitatis erga Deum ac proximum medullitus non exquirunt, quasi herba uel cortice pascun tur: quia uel íma uel exteriora sunt, quæ mentes superbientium nutriunt. Vel certè herbas mandere, est de Scriptura sacra minima prę cepta seruare, maiora contemnere. Quos bene ueritas increpat,
Matth. 23 dicens: Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cuminum: & reliquístis quæ grauiora sunt legis. Qui arborũ quoq; cortices mandunt: quia sunt nõnulli qui in sacris uoluminibus solam literæ superficiem uenerantur, nec quícquam de spíritali intellectu custo díunt: cum nihil in uerbis Dei amplíus nisi hoc quod exterius audierint, esse suspícantur. Quos tamen in cunctis erroribus suis ínanis gloriæ appetitus possídet, eosq; honoris ambitus captiuos tenet: & plerunq; per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quàm terrena lucra appetunt. De quibus per
Rom. 16 Paulum dicitur: Huiusmodi enim Christo Domi-
Phil. 3 nõ non seruiunt, sed suo uentri. Vnde rectè quoq; subiungitur:

Quòd hæreticorum intentio in auaritia sit: de cuius radice punctiones peccatorum nascuntur. *Cap.* XII.

ET radix iuniperorum erat cibus eorum.] Arbor namq; iuníperi pro folijs punctiones habet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spínis símilia contrectantem pungere ualeant. Spína uero est omne peccatum: quía dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mẽtem. Vnde ísPsal. 31 stiuoce & pœnitentia dicitur: Conuersus sum in ærumna mea, dũ cõfringí spína: quía scilicet mẽ-

A ad lamentũ uertítur, ut peccati punctío pœnitendo frangatur. In translatione uerò alia non confringi spína perhíbetur: quod uidelícet ab eodem sensu non dissonat: quía pœnitentis animus ad luctum ducítur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retínetur. Quíd ergo per radicem iuníperi, nisi auaritia designatur, ex qua peccatorum om-
nium spínæ producuntur? De qua per Paulum dí- 1. Tim. 6
citur: Radix omnium malorum est cupiditas. Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patẽter producit in opere. Quas uidelicet punctiones ab hac radice surgentes statim prædicator egregius ínsinuat, cùm subdit: Quam quídam appetẽtes errauerunt à fide, &
B inseruerunt se dolorib. multis. Qui enim multos dolores dixit, quasi nascentes ínnotuit ex hac radice punctiones. In iuníperis ergo peccata: ín radi ce uerò iuníperorum quíd aliud quàm auaritiam, id est materiam intelligímus peccatorum? Quía igitur plerunque hæretici sola ín uerbis suis exteriora lucra sectantur: nec ignorant quía peruersa astruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt, dum sumptus percípere quasi doctorum uolunt: bene de eis sancti uiri nunc uoce dicítur, Et radix iuniperorum erat cibus eorũ: quía dum totis mentis fúræ sensibus auaritiã cogitant, quasi eo alimen to uescuntur, de quo nasci pro cultu dubio peccatorum sequentium punctiones solent. Qui ſi quando ín sacro eloquio quædam quasi prudenter inueníunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse
C assertionibus suspícantur: mox miseris auditoribus suis quorum non animas sed substantias appetunt, hæc uociferantes aspergunt. Vnde congruè subínfertur:

Quòd hæretici de humilitate sanctæ Scripturæ aliqua testimonia extorquetes, quasi uictores exclamãt: & ubi deest ad thoritatis occasio, quæ malè sentiunt, clanculò persuadent.
Caput XIII.

QVi de conuallibus ísta rapiẽtes, cum síngula reperíssent, ad ea cũ clamore currebãt.] De cõuallibus illa rapiunt: quía hæc de humílibus dictis patrum, superbo spíritu colligunt, quæ dum pro suis se partibus sínueníssegloriant, ad ea cũ clamoribus currunt: quía uidelicet omne
D quod sentiũt, appetitu laudis ad aures hominum díffamare conantur. Sequitur: In desertis habitábamus torrentiũ, & in cauernis terræ, uel super glaream.] Torrentes dícimus ríuos qui aquis hyemalibus colligũntur: quía certis etiam temporibus arescunt. Iure ítaq; ínuentores peruersorum dogmatum torrentes uocantur: quía à calore charitatis frígidi, quasi in torpore temporis hyemalis excre scunt: quia non perpetua plenitudine profluunt, sed catholicorum allegationibus quasi æstiuis solibus exíccantur. Et quidem ínuentores peruersorũ dogmatum contra sanctam Ecclesiam exorti, feruore iam ueritatis extíncti sunt: sed tamẽ eorum discípuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac defendere non desístunt. Hi ergo qui íllorũ sequuntẽ errores, in desertis torrentiũ habitãt: id est in eorũ

prædicatione confidunt, quorum eloquia catholi A
corum iam responsione & rationacione siccata
11 sunt. Quid uerò aliud cauernas terræ q̃ occultas
hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim
hæretici inter se clandestinis conuenticulis coe-
unt: ut errori suo reuerentiam, quã ex ratione non
ualent, præbeant ex occultatione: & infirmis ani
mabus prauitatis sermo tanto reuetendus appa-
Prou. 9 reat, quanto secretus. Vnde apud Salomonẽ mu-
lier ex typo hæreseos dicit: Aquæ furtiuæ dulcio-
res sunt, & panis absconditus suauior. Quæ occul
ta scilicet prædicamenta detestatur ueritas dicẽs:
Matth. 24 Si quis uobis dixerit: ecce hic est Christus, aut ec-
ce illic, nolite credere. Et rursum: Si dixerint uo-
bis: ecce in deserto est, nolite exire: ecce in pene- B
tralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab
oriente, & paret usq; in occidentem: ita erit & ad-
uentus filij hominis. Hoc itaq; illic in penetralib.
quod hic dicitur in cauernis. In cauernis ergo hæ-
retici habitant: quia plerunq; errorem suum secre
tis prædicationibus occultant: ut quo se doctiori-
bus prudentioribus q; non indicant, eo ad seuehe
mentius imperitos trahant. Vnde bene etiam sub
infertur: Vel super glareã.] Glaream quippe illos
minutissimos lapides dicimus, quos aqua pluuia
lis trahit. Doctores igitur peruersorum dogmatũ
super glarcam habitant: quia illas hominum men
tes trahũt, quæ nulla grauitatis stabilitate solidan
tur: quas uelut de loco semper ad locum flumina
errorum ducunt. Vnde & prædicator egregius cũ C
auditores suos nõ reperualiter duci, sed forti cupe-
ret grauitate solidari, admonuit dicens: Vt iã non
simus paruuli fluctuãtes, nec circũferamur omni
uento doctrinæ. Sancta itaq; Ecclesia ab aduersa-
rijs ad modicũ depressa, cũ sibi audaces errantium
mẽtes insultare cõspexerit: quæ eorũ conuersatio
fuerit, ad memoriã reducit, dicẽs: In desertis habi-
tant torrẽtis: & in cauernis terræ, uel super glareã.
Quia em eorum peruersa prædicatio amisso igne
charitatis ex frigore mẽtis conualuit, profectò in
torrentiũ desertis habitauit. Quia uerò aperta &
libera nõ fuit, in cauernis latuit. Quia aũt plebem
nõ fixã sed mobilẽ tenuit: non super petrã, sed su-
per glareã mansit. De quibus adhuc subditur:

Quòd hæretici delicias æstimant, cum errori suo quos deci-
piunt associant. Cap. XIIII.

QVi itaq; huiusce modi lętabãtur: & esse sub
sentibus delicias computabant.] Quid no-
mine sentiũ, nisi eas quas iã suprà diximus,
punctiões peccatorũ intelligimus? Quia aũt per-
uersæ mentes gaudent in iniquitatibus quas flere
debuerunt: omnes hæretici tanto se inani lætitia
extollunt, quanto magis ad peiora conualescunt,
atq; esse sub sentibus delicias deputant: quia inde
peruersam mentem ad gaudium subleuant, unde
spinas peccatorũ portãt. Nam si quãdo ad errorẽ
suum ualuerint quempiã trahere, sese per lętitiam
iactant: atq; unde sibi peccata quotidie etiã alios
perdendo congregant, inde se esse quasi duces ad
iustitiã exultant. Bene ergo dicitur: Qui inter hu-
fuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus, delici-
as cõputabãt. Trahũt em quos ualẽt ad perditio-
nẽ suã: & se sub peccatis esse, uel culpis culpas ad-
dere nõ credunt: sed uirtutũ opulentiã cumulare.

Quòd imitatores reproborum filij eorum dicantur stulti,
quia erronei: ignobiles, quia à generositate ecclesti immu-
nes. Cap. XV.

FIlij stultorum & ignobilium: & in terra peni-
tus non parentes.] Eorum uidelicet filij, qui
fuerunt errorum magistri. Filij igit dicuntur, non
de eorum semine, sed de imitatione generati: qui
docendo peruersa, stulti fuerunt per ignorantiam
uiuendo nequiter, ignobiles per actionẽ. Qui re-
demptori nostro nulla sapietiæ, nulla uitę cogna-
tione coniuncti sunt. De quo Salomonis uoce in
laude sanctæ Ecclesiæ dicitur: Nobilis in portis Prou. 31
uir eius. Hi itaq; quia peruersa errantiũ exempla
secuti sunt, filij stultorũ & ignobilium esse memo
rantur. Rectè autẽ subiũgitur: Et in terra penitus
non parentes. Quia dum hic uideri aliquid appe-
tunt, nimirum à terra uiuentium exortes fiũt. Sed
hoc quod in hæreticorum typo diximus: omnino
nil obstat si etiam de peruersis atque carnalibus,
quamuis in recta fide positis, sentiamus. Neque
em sancta electorũ Ecclesia solos sibi aduersarios
deputat, qui ab eius fide positi extrà dissentiũt, sed
eos quoq; qui uitam illius malè uiuendo interius
premunt. Contempletur igitur ærumna irruentiũ
aduersitatis afflictã, quomodo prosperitatis suæ
tempore, iniquorum & intra se uiuentiũ prauita-
te grauata sit. Contempletur quòd exigentibus
meritis quorundam non iniustè in illa uita turba-
ta sit omnium, & dicat: Qui rodebant in solitudi-
ne: squalentes calamitate & miseria.] Sicut in pri-
ma huius operis parte præfatus sum: per uirtutem
contemplationis nonnunquam solet intelligi so-
litudo mentis. Sed hoc in loco cum solitudo per
obiurgationẽ dicitur: quid aliud quàm boni de-
stituto demonstratur? Vnde & sub Iudææ typo
Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens: Thren. 1
Quomodo sedet sola ciuitas plena populo? Sed
cum per beatum Iob de prauis dicitur: Rodebãt Psal. 72
in solitudine: libet intueri hoc etiã quod per Psal-
mistam dictum est: Inimici eius terram lingent.
D Duo quippe sunt genera hominum ambitioni 12
suæ seruientium: unum uidelicet quod semper ad
auaritiã blandimẽtis utitur linguę, aliud uerò quod
aperta ui intendit rapinæ. Nam rodimur 'm ali-
quid exterius forti adnisu atterimus. I if em
quando hoc quod edi facile non potest, ... pressa
linguæ lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub
specie fidei prauè uiuentes, qui aliena appetunt,
sed ea quæ appetunt rapere nequaquam possunt:
blandis enim sermonibus, & quasi mollitie dulce
dinis concupita abstrahere conantur: quid aliud
quàm terram lingunt? quia terrena quæq; quę uir-
tute nequeunt auferre, mollitie linguæ moliũtur.
Qui uerò in hoc mundo aliqua poterãte fusturi
sunt, & concupiscentes aliena, blandiri quidem
ex fraude despiciunt, quia etiam iniusto robore
possunt

possunt implere quod uolunt: hi hoc quod appe- A
tunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propin-
quorum uitam fortitudine uirili uelut adnisu den
tium demoliunt. Conspiciat itaq; sancta Ecclesia,
ueras diuitias æternæ patriæ: conspiciat frequen-
tiam supernorum ciuium: conspiciat in electis fu-
is cultum mentis, & innumerabilium dona uirtu-
tum: atq; ab eis ad prauorū uitā omni bono destī-
tutam, mentis oculum reuocet: & ex illorum com
parationeuideat, qualiter ista cunctis uirtutibus
sit uacua: quia superna deseruit, & infima concu-
piuit. Videat quomodo plerunque id quod appe
tit, si fortasse præualeat, etiam uiolenter rapit. Vi-
deat tales se quasi intra se positos diu toleasse: at-
que ex eorum culpis usq; ad bonorum quoq; pe- B
ricula ac detrimēta peruenisse, & dicat: Qui rode
bant in solitudine. ac si aperte conqueratur di-
cens: Aliena etiam uiolenter rapiendo non rode-
rent, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac uacui
à uirtutum cultura remanerent. Bene autem eorū
qualitatem explicat dicens: Squalentes calamita
te & miseria. Ægra nanque caro si studiose curari
negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate
deterius grauatur: & dum calamitati ægritudinis
negligentię miseria additur, grauior molestia ob-
orto squalore toleratur. Natura igitur humana be
ne condita, sed ad infirmitatem uitio propriæ uo-
luntatis lapsa in calamitatem cecidit: quia pressa
innumeris necessitatibus, nihil in hac uita nisi un-
de aff ligeretur, inuenit. Sed cum eisdem naturæ C
nostræ necessitatibus plerunq; pulsquam expedit
deseruimus, mentisq; curam negligimus, ex mise-
ria negligentiæ, infirmitati nostræ addimus squa-
lorem culpæ. Necessitates nanq; naturales hoc
habere ualde periculosum solent, quod sępe in eis
minimè discernitur, quid circa illas per utilitatis
studium, & quid per uoluptatis uitiū agatur. Cre-
brò enim occasione seductionis inuenta, dum ne
cessitati debita reddimus, uoluptatis uitio deser-
uimus, & infirmitatis uelamine ante discretionis
oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub pa-
trocinio explendæ utilitatis occultat. Infirmita-
tem uerò naturæ nostræ per negligentiam relaxa
re, nihil est aliud quàm calamitati miseriam adde-
re, ac uitiorum squalorem ex eadem miseria mul- D
tiplicare. Vnde sancti uiri in omne quod agunt,
studiosissima intentione discernunt, ne quid plus
ab eis naturę suę infirmitas quàm sibi debetur exi
gat: ne sub necessitatis tegmine in eis uitium uo-
luptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, ali-
ud ex tentationis suggestione sustinent: & quasi
quidam rectissimi arbitri inter necessitatem uo-
luptatemq; constituti, hanc cōsolando subleuant,
illam premendo frenant. Vnde sit, ut & si infirmi-
tatis suæ calamitatem tolerent: tamen ad squalo-
rem miseriæ per negligentiam non descendant.
Hocipsum enim esse in calamitate, est necessita-
tes naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmi-
tate sustinere. Quas uidelicet necessitates cupie-
Psal. 70 bat euadere qui dicebat: De necessitatibus meis
eripe me. Sciebat enim plerunq; uoluptatum cul-
pas ex necessitatum occasiōe prorumpere: & ne
quid sponte illicitum admitteret, hocipsum fata-
gebat euelli quod nolens ex radice tolerabat. At
contrà prauì gaudent in his corruptionis suæ ne-
cessitatibus: quia nimirum eas ad usum uoluptatū
retorquent. Cùm em̄ reficiendis cibo corporibus
naturæ seruiūt: per delectationē gulæ, in uoluptā
tis ingluuiē distendunt. Cùm tegendis mēbris ue
stimenta quærūt, non solū quę tegant, sed etiā quę
extollant experunt: & contra torporē frigoris nō
solum quæ per pinguedinē muniant, sed etiā quæ
per mollitiē delectent: nō solum quæ per mollitī-
em tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem
oculos seducant. Necessitatis igitur causam in u-
sum uoluptatis uertere, quid est aliud q̄ calamita
ti suæ squalorem miserię sociare? Pressa itaq; tēpo
re aduersitatis Ecclesia, reminiscatur eorū ex quo
rum merito talia sustinet, & dicat: Qui rodebant
in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Ca
lamitate scilicet non squalerēt, si in istis necessīta-
tibus uoluptatum miseriam non superadderent.
Quas uidelicet necessitates ex parentis primi cul
pa meruimus. Hi uerò qui calamitati suæ miseri-
am adiungunt: ex cruciatu pœnæ ad augmenta
prorumpunt culpæ. Sed utinam tales cum ad me
lius permutari despiciunt: ita peruersa agerent, ut
non ea etiam alijs propinarēt. Vtinam illis mors
sua sola sufficeret: & non uirulentis persuasioni-
bus alienam etiam uitam necarēt. Inuident enim
alios esse quod nō sunt: dolēt alios adipisci quod
perdunt. Nam si qua fortè in aliorum actibus exo
riri bona conspiciunt: mox ea manu pestiferæ ex
probrationis cuellune. Vnde & sequitur: Et 13
mandebant herbas & arborum cortices.] Quid
enim per herbas nisi tenera ac terræ proxima be-
ne inchoantium uitæ & quid per arborum cortī-
ces nisi exteriora opera eorum qui iam sublimia
appetunt, designantur? Prauì nanq; cùm rectā in-
cipientes aspiciunt, aut ridendo, aut quasi con su-
lendo cōradicunt. Cùm uerò iam quosdam pen-
sant ad summa proficere: quia eorum profectus
fundituis dissipare nequeūt, à quibusdam illos su-
is operibus diuertunt. Herbas itaq; eis & arborū
cortices mandere, est, uel studia bene inchoantiū
uel operationes quorundam iam more arborum
ad superiora tendentium, pestiferis persuasioni-
bus quasi quibusdam malitiæ fuæ dentibus dissi-
pare. Herbas mandunt reprobi, cùm infirmorum
initia irridendo consumunt. Arborum quoq; cor
tices mandunt, cùm manu peruersi consilij à uita
rectè credētium, tegmen bonorum operum sub-
trahunt. Hos aūt in quibusdam actibus uelut ar-
bores expoliant, illos uerò uelut herbas (quia de-
spicientes trahunt) quasi quæ caleant comedunt.
Quorundam iam fortitudinem in alta resurgen-
tem ex parte demoliunt, quorūdam uerò teneri-
tudinem adhuc in imis positam penitus conte-
runt. Dicat igitur: Mandebant herbas & arborū
cortices: quia prauis irrisionib. in nōnullis exteri
ora opera, in nōnullis aūt per spem uirentia corda
dissipabant. Vel certè herbas mandere, est leuia

quædā ac tenera de antiquis patrib. imitari. Arbo A rum uerò cortices edere, eſt eorū opera ſuperficie tenus agere, ſed intentionē rectā in eiſdē operib. nō tenere. Sunt em̄ nōnulli, qui dū præſentis mun di gloriam eiuſdē mundi actionibus adipiſci non poſſunt, ſpeciem ſanctitatis appetunt, habitū uenerationis ſumūt, imitatores antiquorum patrum uideri concupiſcunt: & quædam quidem parua ac leuia peragunt, ſed eorum fortia & quæ ex ſolius charitatis radice prodeunt, imitari cōtemnunt. Hi uidelicet herbas edūt: quia magna negligunt, & cuilibus ſatiantur. Plerunq; tamen etiam quædā quaſi robuſtiora opera exercent: ſed intentionem rectam in eiſdem operibus non tenent. Quibus profectò arborum cortices mandere, eſt exterio- res electorum actus aſſumere: & intētionem bo- B nam in bonis actibus non habere. Dum enim pro humana laude recta opera exquirunt: ſed imitari cor rectē operātium negligunt, ex ſolis arborum corticibus replentur. Toto nanq; deſiderio præſentis uitæ gloriam uel abundantiam quærunt. Vnde & rectè ſubiungitur: Et radix iuniperorum erat cibus eorum.] Intus enim quamuis per fidem poſiti, dum plerunque auaritiæ cogitationibus ſeruiunt, quaſi illud comedunt unde in extremo uitę ſuppliciorum aſpera proferuntur. Qui dum frugem diuini eloqui nō concupiſcunt, fed ad rerum temporalium ambitum ſeruiunt: nequa quam pane tritici, ſed radice iuniperi ſatiantur. Ipſa quippe eos ab imis atque inſimis oborta occupant, quæ illos more iuniperi poſtmodum ex C duritia tribulationū uelut ex aſperitate foliorum pungant. Contemnentes nanq; Deum hic, minime ſentiunt quantum ſit malum quod agunt. Ad huc enim iuniperi radicem comedunt: ſed huius radicis quām ſint rami aſperi, non attendunt: quia nimirum praua actio modò quaſi ex radice delectat in culpa, ſed poſtmodum quaſi ex ramis pungit in pœna. Vbi & bene ſubiungitur: Qui de con uallibus iſta rapientes, cum ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant.] In comparatione uidelicet ſupernorum, omnis præſens uita cōuallis eſt. Hi autem quia ſublimia montium, id eſt fortia acta ſanctorum contemplari neſciunt: ſemper in obliectatione infima quaſi in conuallibus conuer ſantur: & dum quodlibet lucrum uel paruī ſtipen D dij inueniunt, cum clamore currunt: quia hoc abſtrahere etiam iurgando moliuntur. In conualle enim repertis ſingulis cū clamore currere, eſt ſubortis cauſarū occaſionibus etiā pro parua ſtipe liti gare. Plerunq; autē quę de ſanctū bona actio oſtentat, oborta terreni cōmodi occaſio examinat. Videas nanq; nonnullos iam ſublimia agere, iam in abſtinentiæ, iam in doctrinæ opere patrum præcedentium exempla ſectari: ſed cùm repentè præſentis uitæ lucrum, quaſi fructum conuallis inuenerint, ad hoc cum clamore currunt: quia quaſi di rupta ad illud ſuperductæ ſanctitatis tranquillita 14 te proſiliunt. Poſſunt quoq; per herbas atq; arborum cortices non ſolum, ut prædictum eſt, bonorum opera, ſed in hac uita cōſolationes ac proſperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens Deus electos ſuos cùm donis interioribus ditat, exterioribus etiam honoribus ſubleuat. Cunq; eos præ rendo cæteris honorabiles reddit, latius imitabiles oſtendit: & nōnunquam prauī eorum quidem uitam deſpiciunt, ſed felicitatem in hoc mundo aſſequi concupiſcunt. Quia igitur blādimenta hic tranlitoriæ conſolationis quærunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus ſuis exteriorem eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus ſoli auaritiæ tota intentione deſeruiunt, radice iuniperi replentur. Quæ cuncta de conuallibus rapiunt: quia ex amore huius infimæ & corruptibilis uitæ immenſis cupiditatibus inardeſcunt. Et cum ſingula rapiunt, ad ea cum clamoribus currunt: quia uidelicet ſanctorum patrum quorum merita adipiſci non quærūt, loca eorū atq; regimina appetendo ſæpe ſatagunt: & cum tranquillè nequeūt, hęc plerūq; aſſequi, etiam diruptа concordiæ pace moliūtur. Qui pro eo quòd longè à patrum prędecentium actio ne diſiuncti ſunt, rectè ſubiūgit: In deſertis habitabant torrentiū: & in cauernis terrę, uel ſuper glare am.] In bona etenim parte rectè torrētes, ſanctos prædicatores accipimus: qui dū in præſenti uita di uinis nobis eloquiis influunt, aquarum multitudi ne quaſi in hyeme colliguntur. Qui & æſtiuo ſole adueniente ſe ſubtrahūt: quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare ceſſabunt. Horū torrentium deſerta, ſunt uitæ temporalis commoda. Ea nanq; deſerunt, & ad lucra ſe cœleſtia adipiſcenda conuertunt. Cunctа autem hæc torrens ille reli querat, qui dicebat: Propter quē omnia detrimen Phil. 4 tum feci, & arbitror ut ſtercora. Sed quia prauorū mentes ea in hac uita adipiſci appetunt, quæ deſpicientes iuſti derelinquunt, in deſertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quę ſanctis indigna ſunt, ipſi percipere pro magno cōcupiſcunt. Cauernæ autem terræ, ſunt cogitationes prauę, in quib. ſe ab humanis oculis abſcondūt. Prauī quippe ut ſunt, ab hominibus uideri refugiunt: dumq; aliud quàm ſunt ſimulant, ſeſe in conſcientię ſuæ latibulis quaſi in cauernis occultant. Qui cuncta hæc nō agerēt, niſi de æterna & ſolida uita deſperarēt, niſi in hoc incerto tēporalitatis animū figerent. Vnde bene ſubditur: Vel ſuper glareā. Glarea nanq; eſt uita præſens, quæ indeſinēter ad terminum ſuum ipſo defectu mutabilitatis, quaſi impulſu fluminis ducitur. Super glaream itaq; habitare, eſt fluxui uitę præſentis inhęrere: & ibi intentionē ponere, ubi greſſum nequeat fixē ſtādo ſolidare. Eſt aliud in glarea quod nequaquā debeat raeendo prætereiri: quia cum pes in eius ſuperficie ponitur, ipſa eius uolubilitate labitur, atq; ad ima deuoluitur. Cui uidelicet rei in nullo diſcrepat uita prauorū: quia cum pro amore mundi aliqua ſtudent licita atq; honeſta agere, quaſi planū in ſuperficie pedē ponūt, ſed repēdē pes ad ima labiſ: quia eorū actio dū plura ſemper appetit, uſq; ad iniqua & illicita deſcēdit. Cum ergo ſancta Ecclęſia huius rēporis cōtraria tolerat, ad uitā carnalium

lium, quos aduersos sibi etiam in prosperis susti- A
nuit, per memoriā recurrat, & quorū merito hæc
patiatur, agnoscat dicēs: In desertis habitabāt tor-
rentiū, & in cauernis terræ, uel super glareā. Quia
enim patrū doctrinis destituti sunt, in desertis tor-
rentium: quia in occultis se cogitationibus tegūt,
in cauernis terræ: quia ucrò in præsentis seculi mo-
bilitate intētionem suā figere appetunt, super gla-
ream habitare referunt. Sed utinā tales, quia pec-
cata nolunt impugnare ērantia, flendo tergerēt
uel cōmissa: utinam mala sua saltem perpetrata co
gnoscerent, atq; sterili siculneæ cophinum sterco
ris, id est, infructuosæ mēti pinguedinem lamen-
15 tationis admouerent. Sed habet hoc plerunq;
humanus animus proprium, q̄ mox ut in culpam
labitur, à sui adhuc longius cognitione separetur. B
Hoc ipsum nanq; malū quod agit, mēti se obicem
ante oculum rationis interserit. Vnde fit ut anima
prius uoluntatis tenebris obsessa, postmodū bo-
num iam nec quod quærat agnoscat. Quāto enim
magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona
quæ perdit. Lux quippe ueritatis quia subtiliter
reproborum culpas examinat: quo habita negligi
tur, eo permittit districtus iudex ut nec amissa re-
quiratur: & cum ab actu repellitur, fugit à sensu: ut
cuius quasi facies in opere contemnitur, eius per
recordationem iam nec terga uideantur. Hinc i-
taq; est q̄ reprobi subiectis flendis sceleribus gau-
Pron.2 dent, de quibus per Salomonē dicitur: Qui lætan
tur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis.
Hinc est q̄ lachrymarū causas tripudiantes pera- C
gunt. Hinc est q̄ mortis suæ negocia ridentes exe
quuntur. Vnde hic quoq; apte subiungitur:

Quòd peccatores flagitiorum confuetudinem, quæ utiq; enim-
mam crebris punctionibus cruentant & lacerant, delicio sam
putant. Cap. XVI.

QVi inter huiusce modi lætabātur: & esse sub
sentibus delicias computabāt.] Inter huius-
cemodi lætantur: quia nimirum attendūt transito
ria quæ percipiūt, & intueri negligunt permanen
tia bona quæ perdunt. Cumq; amore temporaliū
flagrant, ueram lætitiam uolētes ignorant. Quam
si studiosè cognoscere quærerēt, q̄s fleda sunt gau-
dia quæ appetūt, uiderent. Sed dum meliora scire
cōtemnunt, sola sibi uelut summa eligūt, quæ uisi- D
biliter oculis fugaci seductione blādiuntur. Visi-
bilia scilicet sequētes cor figunt: & tanto extrinse
cus gaudent, quanto recordationē sui intrinsecus
nō habent. Misecentur tamen eorum gaudijs ple-
runq; tribulationes: atq; ex rebus ipsis ex quibus
superbiunt, flagellantur. Neq; enim sine grauibus
curarū molestijs possunt tēporalia quæ appetunt,
uel non habita quærere, uel quæsita seruare: inter
æquales præstantiorem gloriam appetere: à mino
ribus reuerentiā plusquā oportet exigere, & mi-
nus q̄ debent eandē minoribus exhibere: plerūq;
potentiā per iniustitiam ostendere: semper praua
agere: & tamen ne opinionē prauitatis habeant,
formidolosè custodire. Hæc profectò omnia misē
ros pungunt: sed easdē punctiones ipso rerū tem-

poralium uicti amore non sentiūt. Vnde & rectè
nunc dicitur: Et esse sub sentibus delicias comput-
tabant: quia peccatorū delectationibus pressi, ex
affectu uitæ præsentis quàm sint aspera quæ patiū
tur, ignorant. Lætantur itaq; sub sentibus: quia re-
bus quidē temporalibus gaudent: sed tamen dum
dispensare sine tribulatione eadē temporalia non
ualent, ea cura punguntur miseri qua premuntur.
Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias æsti-
mant: quia & dura quidē ex præsentis uitæ amore
tolerant: & tamen affectu nimiæ cupiditatis obli-
gati, laborem eiusdē tolerantiæ uoluptatē putant.
Vnde rectè Hieremias totius in se humanæ cōuer
sationis speciē sumens, per lamentum queritur di
cens: Inebriauit me absynthio. Vt enim in superio *Thren.3*
ri sam parte prædiximus, ebrius quisq; quod pati-
tur nescit. Qui ucrò absynthio inebriatur, & hoc
quod sumpsit amarum est: & tamen non intelligit
eandem amaritudinē qua repletur. Humanū igi-
tur genus recto Dei iudicio in uoluptatibus suis si
bi dimissum, atq; per easdē uoluptates spontaneis
tribulationibus traditū, absynthio est ebriū: quia
& amara sunt quæ pro huius uitæ amore tolera-
& tamen eandem amaritudinem cæcitate cupidi-
tatis quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mun-
di enim gloriam sitiens, dum multas pro ea tribu-
lationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia
hoc nimis inhiantes sumpsit, eiusdē amaritudinis
malum discernere iam præ ipsa ebrietate non suffi
cit. Amant enim peruersi homines pro huius 16
mundi gloria ctiam tribulationes, cūctisq; pro ea
sudoribus libenter seruiunt, & grauium laborū iu
go deuotissimè colla submittunt. Quod bene sub
Ephraim specie Oseæ prophetāte describitur, qui
ait: Ephraim uitula docta diligere triturā. Vitu- *Osee 10*
la enim triturāe laboribus assueta, relaxata plerūq;
ad eundem laboris usum etiam non compulsa re-
uertitur. Ira prauorum mens huius mundi seruitijs
dedita, & rerum temporaliū fatigationibus assue-
ta, etiā si sibi liberè uacare liceat, subesse tamē ter-
renis sudoribus festinat, & usu miseræ cōuersatio-
nis triturā laboris quærit: ut à iugo mundanæ ser-
uitutis cessāre non libeat, etiam si liceat. Quod ui-
delicet iugum Dominus à discipulorum ceruice *Luc.11*
subleuans, cum dicit: Attendite uobis ne forte gra
uentur corda uestra in crapula & ebrietate: ilico
adiunxit: Et in curis huius uitæ: & superueniat ili *Matth.11*
uos repētina dies illa. Et rursus: Venite ad me om
nes qui laboratis & oncrati estis: & ego reficiam
uos. Tollite iugum meū super uos: & discite à me,
quia mitis sum, & humilis corde. Quid est enim
Dominum mitem se in magisterio atq; humilē di-
cere: nisi relictis exercendæ clationis difficultati-
bus, plana quædam bene uiuendi itinera demon-
strare? Sed quia prauorum mentes plus per aspe-
ra elationis, quàm per blanda humilitatis ac man-
suetudinis delectantur: esse sub sentibus delicias
deputant. Dura enim præ amore seculi quasi quæ
dam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dū in
hac uita rerū culmina apprehēdere conātur. Cel-
sationem Dominus à mundi laboribus imperat,

sanctæ quietis dulcedinem persuadet: & tamen A uesana iniquorum mens plus se assequi aspera catenaliter, & tenere blanda spiritaliter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine
Exod.16 pascitur. Quod apertè in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit: qui dum refectionē mannæ desuper perciperet, ab Ægypto ollas carniū, pepones, porros cepasq; concupiuit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ, si uae sapiens, ad refectionem interioris uitæ, bene uacatibus desuper data? Et quid per ollas carnium, nisi carnalia opera uitæ, in tribulationum laboribus quasi igni bus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimiē, quæ plerūq; qui comedunt lachrymas emittunt, nisi difficultas uitæ præsentis, quæ à dilectoribus B suis & non sine luctu agitur, & tamen cum lachrymis amatur? Manna igitur deferentes, cum peponibus ac carnib. porros cepasq; quæ ierunt: quia uidelicet peruertæ mentes dulcia per gratiā quietis dona despiciunt: & pro carnalibus uoluptatibus laboriosa huius uitæ itinera etiam lachrymis plena concupiscunt: contemnunt habere ubi spiritaliter gaudeant, desiderant appetunt ubi & carnaliter gemant. Horum itaq; uæcordiam uerisdica uoce Iob reprehendat: quia nimirum peruersio iudicio, pertur bata tranquillis, dura lenibus, aspera mitibus, transitoria æternis, suspecta securis anteponunt. Horum uæcordiæ sancta Ecclesia re cordetur, cum suis extrinsecus aduersitatib. premitur, quos intra se uelut fideles continuit: sed eo- C rum utam aduersantem fidei diu tolerauit, & dicat: Qui inter huiusce modi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant: quia nimirum ma la quæ agunt, ex iniquorum præcedentium prauitate didicerunt. Vnde & rectè subiungitur:

17 Filij stultorum & ignobilium.] Sciendum nobis est quòd alij intra sanctam Ecclesiam uocantur stulti, sed tamē nobiles: alij uerò stulti, & ignobiles. Stulti nanq; dicuntur, sed esse ignobiles nequeunt: qui carnis prudētiam cōtemnentes, prosuturam sibi stultitiam appetunt: & ad nobilitatē internæ prolis, uirtutis nobilitate subleuātur: qui stultam sapientiam mundi despiciunt, & sapientē Dei stultitiam concupiscūt. Scriptum quippe est:
1.Cor.1 Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. D Hanc nos stultitiam Paulus comprehendere admonet, dicens: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Hanc stultitiā qui perfectè secuti sunt, uoce sapiētiæ audire meruerunt: Vos qui secuti estis me, in regene
Matth.19 ratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ: sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius, quàm sua deferere? Et quid in æternitate nobilius, quàm cum Deo iudices uenire? Horum scilicet iudicium nobilitas Salomone attestante memoratur: cum
Prou.31 hoc quod iam præfatus fum dicit: Nobilis in portis uir eius, quādo sederit cum senatoribus terræ.

Valde quippe nobiles considerat quos senatores uocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cū cognitioni cōditoris per spiritum iunctus dicebat: Genus ergo cum simus Dei, nō debemus æsti- Act.17
mare auro uel argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationi hominis diuinum esse simile. Genus uidelicet Dei dicimur: nō ex eius natura æditi, sed per spiritum illius & uoluntariè conditi, & adoptiuè recreati. Tanto ergo ad hāc nobilitatem quisq; erigitur: quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renouatur. At contrà sunt stulti & ignobiles, qui dum supernam sapiētiam semetipsos sequentes fugiunt, in sua ignorantia quasi in abiectæ prolis uilitate sopiuntur. Quo enim id ad quod conditi sunt, non intelligunt: eo etiam cognationem acceptæ per imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt ergo & ignobiles, quos ab æternæ hæreditatis consortio repellit seruitus mētis. Scriptū quippe est: Om- Ioan.8
nis qui facit peccatum, seruus est peccati. Et uoce egregij prædicatoris dicitur: Sapiētia huius mun- 1.Cor.3
di, stultitia est apud Deum. Qui ergo dum terrena saperent, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles fuerunt. Quorum dumpleriq; actus imitantur, filij stultorum & ignobilium sunt: dumq; eos sensibus ac moribus sequuntur, stulti sunt, quia ueram sapientiam non intelligūt: & ignobiles, quia nulla spiritus libertate renouantur. Sed hi quamuis iniquorum actus exerceant: plerunq; tamen in hac uita occupant loca iustorum, atq; eorum se filios æstimāt, quorum per honoris cōcupiscētiam officia exterius administrāt. Quos sancta Ecclesia per correptionem ad cognitionem sui reuocatur uidelicet in prauis desideriis positi, quorum sint filij attendant. Nō enim eorum sunt filij, quorum loca tenent: sed quorum opera exercent. Dicatur igitur rectè: Filij stultorum & ignobilium. Vbi aptè subiungitur: Et in terra penitus non parentes.] Sicut enim pleriq; in terra sunt, & à cognitione hominum abiectione uilitatis suæ, quasi quadam superductione uelaminis abscondūtur: ita sunt nonnulli in Ecclesia, qui dum abiectionis se prauorum operum subdunt, diuino conspectui noti non sunt. Quibus & quādoq; dicendum est: Amen dico uobis, nescio Matth.25
uos. Esse ergo in terra & apparere, est in fide recta per uirtutem operis nobilitatem mentis ostendere. Esse uerò in terra, & penitus non apparere, est in Ecclesia quidem per fidem consistere: sed nil dignum fidei in opere demonstrare. Hi itaq; intra sanctam Ecclesiam diuinitatis oculis & uidentur per iudicium, & tamen per bonæ uitæ meritum non uidentur: quia ea quæ confitendo tenent, uiuendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: Cō ad Tit.1
fitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hi in sancta Ecclesia fidem quam tenere se asserunt, premunt potius quàm uenerātur: dū sua magis illius nomine, quām eius adipiscī lucra concupiscunt.

Electi ergo dum seruare fidei meritū rectis ope 18
ribus curant, ad authoris sui notitiā etiam inter re proborū tumultus appropinquāt, Quod bene in

Euangelio

Euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante
Luc.8 signatum est: de qua cùm Dominus diceret: Quis me tetigit? Petrus ratio cinando respondit: Turbę te comprimunt & affligunt: & dicis, quis me tetigit? Sed audire causas ueræ rationis meruit, cùm ei Dominus dixit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutē exijsse de me. Ecce turbæ premebant Dominum: sed tamē sola tetigit quæ ad illum humiliter uenit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi ueritatē cognoscendo premunt, quam bene uiuendo tangere negligunt. Premunt
Eccl.4 & longè sunt: quia diuinam notitiam professi uocibus sequuntur, moribus fugiunt. Premūt inquā: sed longè sunt: quia eidem fidei quam loquendo astrumunt, agendo malè contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominū tangendo non tangunt, ita nonnulli uidenē à Domino etiam cum non uidentur: quia occultis eius obtutibus & ad damnationis supplicii apparent, & ad electionis meritum non apparent. Dicatur igitur recte: Et in terra penitus non parentes: quia etsi illos specietenus Ecclesia tenuit: eos tamen in tra illam conditos quasi nō uidit quos ignorauit. Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem uerbotenus tenent: quia eandem fidem florere generali ter uident. Sed cùm repentina contra illam procel la aduersitatis oboritur, mox ab ea negatione publica diffunguntur: & quicquid prius quasi uenerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridētes pugnant. Vnde aptè subditur:

Quòd hereticorum opprobria & cōtemptus ad patientiam sanctorum cooperantur in bonum: & frenum silentij oporte re imponi, ubi prædicatio uidetur contineri. Cap. XVII.

NVnc in eorum cantieum uersus sum: & factus sum eis prouerbium.] Quibus uidelicet uerbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publicè à reprobis irridetur: quando iniquis cæcientibus, in opprobrium fides, & ueritas erit in crimē. Tāto quippe despectior unusquisq; erit, quanto iustior esse potuerit: tanto abominabilis, quanto laudabilis. Sancta itaq; electorū Ecclesia afflictionis tempore prouerbium prauis efficitur: quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumūt. Quo enim transitoriam mortem uident, sed permanentem uitam non uident: tanto magis deridē do mala præsentia fugiunt, quanto per intellectū intrinsecus ad bona permanentia non pertingūt. Sed ea quæ subiuncta sunt, quia obscurioribus sententijs implicata non sunt, debemus sub breui tate transcurrere: ut ad ea in quibus laborandum est, ualeamus citius peruenire. Sequitur: Abominantur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere non ucrentur.] Longè à sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui, non passibus gressum, sed qualitatibus morum: longè fugiunt non loco, sed merito: dum crescente superbia, aperta eam exprobratione contemnunt. Faciem nanq; eius conspuere, est non tantum in absentia bonis detrahere, sed unumquenq; iustum etiā in præsentia confutare. Quos tunc prauè dum aperte irridēdo despiciunt, in eorum contumelijs fluxa uerba quasi defluētes saliuas emittunt. Sed scit sancta 19
Ecclesia in passionibus crescere, atq; inter opprobria honorabilem uitam tenere: scit nec aduersis deijci, nec de prosperis gloriari: nouit contra prospera mentē suam in deiectione sternere: nouit cō tra aduersa animum ad spem superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiæ redēptoris, scit mala sua iustitię tribuere iudicis: q & bona illo largiente habeat, & mala illo permittente patiatur. Vnde & mox de Domino subiungit dicens: Pharetrā enim suam aperuit, & afflixit me.] Quid per pharetrā Dei, nisi occultū cōsilium designatur? Sagittā uerò de pharetra Dominus iacit, quando de occulto consilio apertā sententiā emittit. Quia enim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex cau sa flagellū ueniat, ignoramus. Cùm uerò post flagella, uitæ correctio sequitur: etiam ipsa cōsilij uirtus aperitur. Pharetra enim clausa, est consiliū occultū. Sed aperta pharetra affligimur, quando per id quod post flagellū sequitur, quo consilio flagel lamur uidemus. Cū peccata Dominus uidet, & ta men manū ad uindictā non cōmouet, quasi clausam pharetrā tenet. Sed seriendo indicat, quantū ei in nobis displiceit hoc quod diu uidendo tolerauit. Sancta itaq; electorū Ecclesia tribulationibus pressa dicat: Pharetram enim suā aperuit, & afflixit me. Quæ aduersarioū uoces insolentes sustinens, dū cernit quòd eius prædicatio non admitti
C tur, quorundā duritiā deferens, prædicationis suæ uerba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ad exhortationis suæ uocē deteriores exsistere, magis eligit tacere. Cumq; indignos qui audiant conspicit, prædicationē suam obducto silentio astringit. Vnde aptè subiungit: Et frenū posuit in os meum.] Frenum sibi apud quosdā positum cognouerāt, qui dicebant: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Frenum silentij sibi sū perimpositum sancti uiri apud dura reproborum corda conspiciūt, qui per propheram dicūt: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra alie, nā? Frenum poni etiam Paulus admonuit, qui di-
D scipulo præcepit, dicens: Hæreticum post primā & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus. Sancti quippe doctores plerunq; alta consideratione, relictentium cordā consp iciunt, & dum ea derelicta diuinitus uident, afflicti gementes q; conticescunt. An non aliquando frenum Salomon doctoribus imponit, qui dicit: Noli arguere deriſorem, ne oderit te? Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia cōtra nos insurgere deriſoris odia formidamus: non iam lucra Dei, sed nostra quærimus. Qua in re scię dum est, quòd nonunquam cùm redarguunę prauitates, deteriores existunt. Ipsis ergo & nō nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Vnde necesse est, ut aliquando tolere,

mus

Ecclesiæ 19
Act.13
Psal.136
ad Tit.3
Prou.9

mus tacendo quòd sunt, quatenus in nobis discæ-
A uidendo quòd non sunt. Quia igitur sancta Eccle-
sia quæ uerba sua semper per charitatem exerit,
ea etiam nonnunquam ex charitate restringit, di-
cat: Frenum posuit in os meum. ac si aperte fatea-
tur dicens: Quia in quibusdam profectum non ui-
di prædicationis, ab eis impetum temperaui, ut ui
tam meam saltem per patientiam discerent, cùm
uerba mea admittere per oblatam prædicationē
20 nollent. Sed plus nobis hoc plerunq; in tribu-
lationibus dolet, quòd eas ab illis patimur, in
quibus germano amore confidebamus. Vnde &
subditur:

Quòd nonnunquam qui in Ecclesia sub nomine Christi mili-
tant, Christi in eadem nomen impugnant. Cap. XVIII.

AD dextram Orientis calamitates meæ ilico
surrexerunt.] Ad sinistram quippe calami-
tates surgerent, si à quibuslibet extra religionem
positis, & apertè Christū negantibus, persecutio-
nis aduersa sustineret. Cùm uerò ab aliquibus qua
si fidelibus tentationem cruciamētorum patitur,
quasi ad dextram illi calamitates oriuntur: quia
hi qui sub Christi nomine militant, Christi in ea
nomen impugnant. Ipso enim locutionis usu, pro
dextro habere dicimur, quod pro magno pensa-
mus, pro sinistro uerò id quod despicimus: quod
Zach. 3 Zacharias aperte insinuat, dicens: Et ostendit mi-
hi Iesum sacerdotem magnum, stantem coram an
gelo Domini, & Satan stabat à dextris eius, ut ad-
uersaretur ei. Qui ut patentius hoc quod præmi-
sit ostenderet, secutus adiunxit: Et dixit Dominus
ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, qui ele-
git Hierusalē. Nunquid non est iste torris erutus
de igne? Et Iesus indutus erat uestibus sordidis.
Sordidis ēm uestibus Iesus indutus erat: quia quā
uis alienus ab omni peccato, tamen in similitudi-
ne uenit carnis peccati. Cui uenienti Satan à de-
xtris stetit. Pro magno nanq; Dominus Iudaicum
populū, & pro nihilo gentes habere uidebat. Sed
postquam incarnatus apparuit, gētilitas quæ pro
sinistro habita fuerat, credidit: Iudaicus uerò po-
pulus ad perfidiam declinauit. Satan ergo illi à
dextris stetit: quia illum ei populū rapuit, qui du-
dum dilectus fuit. Sed quia ipse Iudaicus popu-
lus modò perditus, in fine est quandoq; credituru-
s, Propheta testante, qui ait: Reliquiæ saluæ fi-
ent: Satan à dextris suis Dominus remouit, dicēs:
Increpet Dominus in te Satan: & eiusdem populi
liberationem indicans, subdit: Qui elegit Hieru-
salem. Qui nimirum populus quia ad gehēnæ in-
cendia perfidia duce desluebat, sed dum ad fidem
reducitur, ab eodem æterni ignis incendio libe-
ratur, statim de eo illic subditur: Nunquid nō est
iste torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro de-
xtra plebs Iudaica, ita hoc in loco dextræ uocabu-
Matth. 25 lo, fidelis populus sanctæ Ecclesiæ designatur. Vn
de & uenturus iudex hœdos ad sinistram, agnos
ad dextram ponit. Sed cùm sanctam Ecclesiā ad-
uersitatis tempore ipsi quoq; lacessunt, qui fideles
esse uidebantur, ei proculdubio calamitates ad

A dextram surgunt. Bene autem hæc ipsa dextra 21
Orientis uocatur. De ipso quippe eiusdem capite
scriptum est: Oriens est nomen eius. Nam quia ab Zach. 6
Oriente lux surgit, recte Oriens dicitur, cuius iu-
stitiæ lumine, nostræ iustitiæ nox illustratur. Ad
Orientis ergo dextram calamitates surgunt: quia
hi quoq; ad perfectionem prosiliunt, qui electa
membra redemptoris nostri esse credebantur. Iu-
xta quam uidelicet calamitates rectè ilico asserit
surgere: quia dum non erant extranei qui perse-
quuntur, ab eis reperitè mala & ilico fiunt. Si ue-
rò dextra, hi qui ueraciter fideles sunt, appellan-
tur, calamitates ad dextram Orientis surgunt: quia e-
rumpente persecutionis articulo, crudeles prauo-
rum impetus iusti patiuntur. Sequitur:

B *Quòd dum maligni spiritus uel peruersi homines extrema*
Ecclesiæ membra persequuntur, uidetur Deus non ferre au-
xilium, cùm statim non eripit: cùm eos quos amat, aliquan-
do militer derelinquat. Cap. XIX.

PEdes meos subuerterunt, & oppressērūt qua
si fluctibus semitis suis.] Quid per pedes Ec-
clesiæ, nisi extrema illius membra signātur? Quæ
dum ad opera terrena deseruiunt, tanto celerius
ab aduersarijs falli possunt, quanto sublimia mi-
nus intelligunt. Hos itaque pedes aduersarij sub-
uertunt, uidelicet cùm extrema membra illius ad
sui dogmatis errorem trahunt. Subuersi pedes ui-
am tenere nequeunt, cùm infirmi quiq; persecuto
rum suorum uel promissionibus persuasi, uel mi-
nis territi, uel cruciatib. fracti, ab itinere recto de-
C uiant. Bene autem aduersariorum semitæ fluctib.
comparantur cùm dicitur: Et oppresserunt quasi
fluctibus semitis suis: quia scilicet uita prauorum
insolenti inquietudine molesta, ab obruēdam, ut
ita dixerim, nauem cordis quasi tempestas illabi-
tur. De qua uidelicet tempestate per Salomonem
dicitur: Quasi tempestas transiens non erit impi- Prou. 10
us. Cùm ergo infirmus quisq; peruersos florere con-
spicit, hunc in peruersitatis pelagus unda miseræ
imitationis mergit. Sequitur: Dissipauerunt
itinera mea, insidiati sunt mihi, & præualuerunt,
& non fuit qui ferret auxilium.] Dicat hæc bea-
tus Iob de malignis spiritib. uidelicet hostibus oc-
cultis: dicat uniuersa Ecclesia de prauis persecuto
D ribus, scilicet aduersarijs apertis. Ipsi quippe eius
itinera dissipant, cùm in quorundam infirmorum
mentibus, ueritatis uias callida persuasione per-
turbant. Ipsi insidiantes præualent, cùm eos quos
aperte ad malum trahere nequeunt, bona simu-
lando peruertunt. Sed mirum ualde quod sub-
iecit: Non fuit qui ferret auxilium: dum de diuī-
no adiutorio Psalmista clamet: Adiutor in oppor- Psal. 9
tunitatibus, in tribulatione. Et, Sperent in te qui
nouerunt nomen tuum, quoniā non derelinques
quærentes te Domine. Et cùm rursum scriptum
est: Quis sperauit in Domino, & confusus est: per- Eccl. 2
mansit in mandatis eius, & derelictus est? Et:
Quis inuocauit illum, & despexit eum? Qua ita-
que ratione nunc dicitur: Non fuit qui ferret au-
xilium: nisi quia omnipotens Deus eos quos inæ-
ternum

termum diligit, aliquãdo ad tempus relinquit. Vn
Esa.54 de scriptum est: Ad pũctum in modico dereliqui
te, & in miserationibus magnis congregabo te. In
momento indignationis abscondi faciem meam
parumper à te, & in misericordia sempiterna mi-
Psal.118 sertus sum tui. Hinc etiam Psalmista deprecabit,
dicens: Nõ me derelinquas usquequaq; Derelin-
qui igitur se, sed ad modicum posse utiliter nouer-
rat, qui ne usquequaq; relinqueretur, petebat. San
ctos etenim suos Dominus ueniẽdo adiuuat, de-
relinquendo probat, donis firmat, tribulationi-
Eccl.4 bus tentat. Vnde rectè quoq; per quendam sapi-
entem dicitur: In primis elegit eum, timorẽ & me
tum & probationem inducet super illum, & exu-
ciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, do-
nec tẽtet illum in cogitationibus illius. Iusti quip-
pe animam gratia uocat, tentatio interrogat. Et
omniporẽs Deus electorum suorum aduersarios
temporaliter permittit excrescere, ut per malorũ
sæuitiam purgetur uita bonorum. Nunquã quip-
pe Dominus aduersus bonos eos sæuire permitte
ret, nisi etiam quantum prodesset uideret. Nam
dum iniusti sæuiunt, iusti purgantur, & utilitati in
nocentium militat uita prauorum, dum hanc &
premẽdo humiliat, & humiliando semper ad me-
lius format. Vnde rectè quoq; per Salomonem di
Prou.11 citur: Qui stultus est, seruiet sapienti. Et tamen fæ-
pe conspicimus sapientes subesse, stultos uerò ar-
cem dominij tenere: sapientes seruiliter obsequi,
stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo
igitur definitione diuinæ sententiæ sapienti stul-
tus seruit, dum plerunq; hunc iure temporalis do-
minij comprimat? Sed sciendum est: quia contra
sapientis uitam dum stultus præminens terrorẽ
potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat,
contumelijs lacerat, profectò hunc ab omni uitio
rum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapien
ti etiam dominando seruit, quem ad melioré sta-
tum premendo prouehit. Sic nonnunquam pu-
pillis dominis ad disciplinæ magisteriũ seruí præ-
sunt, terrent, premunt, seruiunt, & tamen esse seruí
nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati
sunt, ut proficientibus dominis etiam seriendo fa-
mulentur. Quia igitur mala reproborum bonos
dum cruciant purgãt, utilitati iustorum militat e-
tiam potestas iniquorũ. Sed plerunq; iusti tribula
tione deprehẽsi, tardam manum subueniẽtis æsti-
mant, cùm se persequẽtium immanitas paulo lon
gius angustat. Et cõcita quidem sunt ereptoris re-
media, sed hoc quod ab ereptore citius agitur, do-
lori tardiũ uidetur. Cumq; adesse postulationi auxi
lium quæritur, si uocem non statim sequitur, quia
desit æstimatur. Vnde nũc dicitur: Et non fuit qui
ferret auxilium. Qua uidelicet in uoce ipsa uis pas
sionis exprimitur, qui supernum auxilium etsi ad-
est quantum ad ordinatam prouidentiam protec-
toris, deesse tamen creditur quantum ad concita
tam patientis. Sequitur:

Quòd miseriæ errantium sancti suæ reputant, cùm eorum cor da rupto fidei muro persuasione heretica uident dissipata.

Caput xx.

A

B

C

D

QVasi rupto muro & aperta ianua irruerunt 22
super me, & ad meas miserias deuoluti sũt.] Quid hoc loco muri nomine, nisi redemptor hu-
mani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ec-
clesiæ ædificatione per Prophetam dicitur: Pone Esa.26
tur in ea murus & antemurale. Ipse enim nobis
murus est, qui ad corda nostra pertingere mali-
gnorum spiritũ cursum uetat. Qui nostræ quoq;
fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se
per carnem ostenderet, prædicatores sui mysterij
prophetas misit. Rectè quippe antemuralis nomi
ne uocantur: quia dum subsequentem prædicaue
runt Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed
quasi murus rumpitur, cùm prauorum persuasio-
nibus fides quæ in redemptore nostro est, in quo-
rundam corde dissipatur. Cumq; peruersis in hac
uita potestas tribuitur, quid aliud quàm ianua er-
roris aperitur? Quasi rupto ergo muro & aperta
ianua super bonos irruunt mali, cùm accepta tem
poraliter potestate, peruersi ipsa quoq; in quorun
dam corde destruere munimina fidei conantur.
De quibus aptè dicitur: Et ad meas miserias de-
uoluti sunt: quia uidelicet prius ad suas. Nisi enim
peruersè uiuendo, ad suas antè miserias caderent,
nequaquam ad eas postmodum & alios suaderẽt.
Sed post suas reprobi & ad nostras miserias deuol
uuntur, quando ad eamala in quibus iam ipsi im-
plicati sunt, etiam quosdam nobis unitos trahunt.
Potest quoq; intelligi muri nomine, munitio di-
sciplinæ, Salomone attestante, qui ait: Per agrum Prou.24
hominis pigri transiui, & per uineam uiri stulti: &
ecce totum repleuerant urticæ, operuerant super-
ficiem eius spinæ, & macería lapidum destructa e-
rat. Per agrum enim hominis pigri, atq; per uineã
uiri stulti transire, est cuiuslibet uitam negligen-
tis inspicere, eiusq; opera considerare. Quam urti-
cæ uel spinæ replent: quia in corde negligentium
prurientia terrena desideria, & punctiones pullu
lant uitiorum, quippe quia scriptum est: In deside
riis est omnis otiosus. Macería lapidum destructa
erat: id est, disciplina patrum ab eius corde dissolu
ta. Nam quia destructam maceriam lapidum,
dissolutam esse disciplinam uidit, protinus illic se-
cutus adiunxit: Quod cùm uidissem, posui in cor-
de meo, & exemplo didici disciplinam. Quasi ru-
pto ergo muro hostis ingreditur, cùm uel mali-
gnorum spirituum uel prauorum hominum per-
suasione callida disciplinæ munimina in corde dis
sipantur. Sed cùm eiusdem disciplinæ uigor in
corde reproborum soluitur, ante eorum oculos
cuncta bonorum opera despectui habentur, ni-
hilq; esse æstimant, quicquid de uirtutibus electo-
rum uident. Vnde & subditur: Redactus sum
in nihilum.] Apud æstimationem quippe malorũ
in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi
summa diligunt, bona temporalia non tenemus.
Despectis nanq; supernis promissionib. terrena
desiderãt: etsi quãdo in eorũ mente aliquid de ap-
petitu æternitatis oritur, suborta citius transitoria
delectatione dissipatur. Vnde & statim subiungi-
tur: Abstulit quasi uentus desiderium meum.]

Fidelis

Fidelis quippe populus se pati denunciat, quòd eos quos diligit pati dolet. Ventus ergo desiderium tollit, cùm res quælibet transitoria æternitatis appetitum destruit. Vnde adhuc congruè subinfertur: Et uelut nubes pertrãsijt salus mea. Nubes quippe in alto eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit. Sic nimirum sic sunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celsi tudinem degere uidentur, sed ad cursum uitæ quo tidie quasi quibusdã mortalitatis suæ flatibus impelluntur. Salus ergo ut nubes trãsit: quia peruersorum gloria quæ alta est, fixa non est: sed expletis desideriis actibusq; infirmantium, ad electorum uocem sermo cõuertitur, cùm protinus subinfertur: Nunc autem in memetipsõ marcescit anima mea, & possidẽt me dies afflictionis.] Electorum quippe anima nunc marcescit, quia in illa postmodum æterna exultatione uiridescit. Modò eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ
Eccl. 1 post sequũtur. Scriptum quippe est: Timenti Deum bene erit in extremis. Et rursum de Ecclesia
Prov. 31 dicitur: Ridebit in die nouissimo. Nũc enim tempus afflictionis est bonis, ut sequatur eos exultatio quandoq; sine tempore. Hinc ab eis aliàs dicitur: Humiliasti nos in loco afflictiõis. Locus nanque afflictionis est uita præsens. Iusti ergo hic, id est, in loco afflictionis humiliati sunt: quia in æter nauita, id est, in loco gaudij sublimantur. Cùm uerò marcescere animã dicimus, rectè etiam præmisit, In memetipso: quia in nobismetipsis quidem afficimur, sed in Deo mens nostra refouetur: tanto[c] à uiriditate gaudij longè fit, quanto adhuc ab authoris repulsa lumine ad se redit. Tunc uerò ad ueræ lætitiæ uiriditatem peruenit, quando per æternæ contemplationis gratiam subleuata etiam semetipsam transit. Sed hæc quæ allegorica indagatione transcurrimus, oportet ut per omnia etiã iuxta historiam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc aperta esse legentibus non ignoro. Diebus autem perfectionis ultimæ, quia multi qui pereunt, & pauci sunt qui saluantur: idcirco uir sanctus passionis suæ tempore & pauca de bonis, & multa de peruersis loquit. Vnde & mox ad eorum personam qui corruunt, uerba cõuertit, sicq; sua insinuat, ut audientibus possint congruere quæ narrat. Nam sequitur:

> *Quòd in nocte tribulationum huius seculi, etiam qui perfecti uidebantur, & quasi ossa cærnãtium, aliquando lassitudine succumbant, & sanctorum infestatione maligni spiritus nunquam quiescant.* Cap. XXI.

23 NOcte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.] Si ipsi historiæ intendimus, patet causa: quoniam sancti uiri corpus per sinus ulcerum scaturiens uermiũ multitudo lacerabat. Si uerò allegoriæ mysterium perscrutamur, quid per ossa nisi fortes quiq; in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? Qui quasi suo robore membra continent, dum mores infirmantium stabiliter portant. Sed cùm tribulationis ultimæ contra eã feruor excreuerit, in nocte os illius [A] perforatur doloribus: quia nonnunquam tormentis uicti, etiam ipsi ad perfidiam defluunt, qui ad fidem alios tenere uidebantur. Ait ergo: Nocte os meum perforatur doloribus. ac si aperte dicat: Tribulationis tenebris pressi, ita afflictione tenebrantur, ut & ipsi qui in me habebant uigorem fortitudinis, quasi iam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: Et qui me comedũt, non dormiunt: quia maligni spiritus qui carnales quosq; de Ecclesia consumunt, tanto magis quiescere à tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere grauantur. Sed persecutores sanctæ Ecclesiæ quia ualde peruersi sunt, esse[nt] utinam pauci. Sequitur:

> *Quòd immensitate percussionum sancti qui Christo quasi uestimentum adhærent, uicti tormentis deficient, & constrictio capitio libertas prædicationis suffocata extinguetur.* Caput XXII.

IN multitudine eorum consumitur uestimentũ meũ, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.] Si historiæ intendimus, quid aliud uestimentum beati Iob quàm eius corpus accipimus? cuius uidelicet uestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Iuxta allegoriæ uerò mysterium, uestimentum est sanctæ Ecclesiæ, fidelium uita. Nam sicut tota simul Ecclesia uestimentum Christi, ita fideles quiq; eiusdem Ecclesiæ uestimenta deputant. Si enim sancta Ecclesia uestimentum Christi non esset, Paulus profectò non diceret: Vt exhiberet Ephes. 5
[c] sibi gloriosam Ecclesiam, non habẽtem maculam Tit. 2
neq; rugam: id est, nec per peccatum habentẽ maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per iustitiam munda est, & per simplicem intentionem tensa. Quæ igitur ablata est ne habeat maculã, tensa est ne habeat rugam, utiq; uestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dicitur: sic indumentum sunt Ecclesiæ, singulorum animæ quæ ab errore conuersæ eandem Ecclesiã credendo, eamq; fideliter inhærendo circundant. De quibus eidẽ Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: Viuo ego, quia omnibus his uelut orna Esa. 49
mento uestieris. Sed cùm procella fœtæ persecutionis oboritur, plerique fidelium ab eius amore se parantur, qui ei sedulo inhærere uidebantur. Dicat ergo: In multitudine eorum consumitur uestimentum meum: quia dum multi sunt qui crucIãt, destruuntur plurimi qui ei connexione amoris inhærebant. Bene autem subditur: Et quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Tunicæ quippe capitium collum circundat induentis. Collum uerò si stringitur, uocis usus & uitalis flatus necatur. Sanctam ergo Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicæ constringunt: quia in ea persecutionibus suis uitam fidei, & prædicationis uocem extinguere conantur. Hoc quippe conari persecutores eius specialiter solent, ut ab ea ante omnia uerbum prædicationis tollant. Vnde & hi qui sanctæ fidei primordijs resistebant, cæsis Apostolis denunciabant, dicentes: Præcipiendo præcepimus uobis Act. 5
ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Hierusalem

rusalem doctrina uestra. Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitio tunicæ cinxerant, qui constrictis prædicatoribus uelut eius collum prementes in ea claudere iter uocis uolebant. Sed electi quique persecutionis suæ tempore paratiores sunt mori quam tacere. Qui dum in morte temporaliter coruunt, à stultis quibusque & carnalibus despecti ac uiles æstimantur: quia cùm uidere reprobi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneant, quos carnaliter extingui conspiciunt, infelices arbitrantur. Vnde & subditur: Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri.] In reproborum quippe iudicio sancta electorum Ecclesia luto comparatur: quia temporaliter conculcata despicitur. Fauillæ assimilatur & cineri: quia dum bona eius interiora non uident, ad sola hanc mala peruenisse æstimant quæ in ea exhiberi corporaliter uident. Fidelis tamen electorum populus cùm multos ex se cadere conspicit: optat, si obtinere ualeat, aduersitatis suæ tempora mutari. Huius quia oratio differtur, gemitus augetur. Vnde
24 adhuc subditur: Clamo ad te, & non exaudis: sto, & non respicis me.] Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desideriis clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua uidet in tribulationibus uota differri. Alto namq; consilio omnipotès Deus cùm sancti eius aduersariorum persecutionibus comprimuntur, cumq; assiduis ut liberètur interpellationibus clamant, differre solet uoces petentium, ut merita patientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meri-
c tum, quo citius non exaudiuntur ad uotum. Vn-
Psal. 21 de alias scriptū est: Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, & nocte. Atq; ipsa utilitas de exaudiēdi mora mox subdit, cùm illic protinus subinfertur: Et non ad insipientiam mihi. Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quòd postulata tardè percipiunt, ut ex dilatione crescat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus uerò cùm intèditur, eius in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cœlestia tanto fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor urget ad uocem, & cùm dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus utribus despecti reprobentur. Sequitur:

Quòd impropriè Deus dicatur zelare, & irasci, & pœnitere, & misereri, & cætera huiusmodi: & quòd crudelis dicatur tunc cùm districtè peccata ulciscitur. Cap. XXIII.

MVtatus es mihi in crudelē, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.] Lōgè ab hac sententia uetusta trāslatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduersariis ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc noua translatio ex Hebræo nobis Arabicoq; eloquio cuncta uerius transfudisse perhibetur, credendū est quicquid in ea dicitur: & oportet ut uerba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. In Scriptura sacra cū de Deo
A aliquid indignum dicit, mouetur legētis animus, uelut si aliquando de Deo aliquid indignū dicat. Penè omne quippe quod de Deo dicit, eo ipso iā indignū est, quod potuit dici. Nam cuius laudi nō sufficit obstupescens cōscientia, quando sufficiet loquens lingua? Sanctus ergo spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quā sint ineffabilia summa etiam uerba diuina, his uerbis nō nunquā de Deo utitur, quæ apud homines habentur in uitio, ut ex his quæ indigna uidentē hominibus, & tamē dicunt de Deo, admoneatur scire homines q; nec illa iam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putant. Deo: Dicitur enim Deus zelans, sicut scriptū est: Domi Exod. 34
nus zelotes nomen eius. Dicitur iratus, unde scri-
B ptū est: Iratus est Dominus cōtra Israel. Dicit De- Num. 11
us pœnitens, sicut scriptū est: Pœnitet me fecisse Gen. 6
hominē super terrā. Et rursus: Pœnitet me q; con- 1. Reg. 15
stituerim Saul regē in Israel. Dicitur misericors, sicut scriptū est: Misericors & miserator Dominus, Psal. 85
patiens & multū misericors. Dicitur præscius, sicut de illo ait Apostolus: Quos præscierit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: dum Rom. 8
nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec propriè misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hęc nanq; omnia ab humanis in illū qualitatibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis uerba descendit, ut quasi quibusdam nobis gradibus factis, & iuxta nos positis, per ea quæ nobis uicina conspicimus, ad summa eius ascendere quandoq; ua-
C leamus. Zelare enim dicit, qui cū cruciatu mentis castitatē custodit uxoris. Irasci dicitur, qui seruore animi cōtra puniendū uitiū accendit. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, & econtrā mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietatē ad proximū promouetur. Misericordia autē à mīsero corde uocata est, eo q; unusquisq; intueat quempiam miserum, atq; ei compatiens, dum dolore animi tāgitur, ipse cor miserum facit ut eum à miseria liberet cui intēdit. Præscire dicit, qui unā quanq; rem antequam ueniat uidet, & id quod futurū est, priusquam præsens fiat, præuidet. Deus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitatē nostra nullo mētis cruciatu tāgitur? Quomodo
D irascitur qui in ulciscēdis uitijs nostris, nulla perturbatione animi commouetur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor nūquam miserū habet? Quomodo est præscius, dum nulla nisi quæ futura sunt, præsciantur? Et scimus quia Deo futurū nihil est, ante cuius oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non ueniunt, quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in eius prospectu præstò est, & omne quod præsens est, scire potest potius q; præscire. Et tamē dicitur zelans, dicitur irata, dicitur pœnitēs, dicitur misericors, dicitur præscius: ut quia castitatē animæ uniuscuiusq; custodit, humano modo zelans uocetur, quamuis mentis cruciatu non tangatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quamuis nulla animi perturbatio

ne moueat. Et quia ipse immutabilis id quod uoluerit mutat, pœnitere dicitur, quamuis rem mutet, consilium nō mutet. Cùm miseriæ nostræ subuenit, misericors uocatur, quamuis miseris subueniat, & cor miserū nunquā habeat. Et quia ea quæ nobis futura sunt uidet, quæ tamē ipsi semper præsto sunt, præscius dicitur, quamuis nequaquam futurum præuideat, quod præsens uidet. Nam & quæcq; sunt, non ab æternitate eius ideo uidentur quia sunt, sed ideo sunt quia uidentur. Dum ergo ad uerba mutabilitatis nostræ descenditur, ex eis quibusdam gradibus factis ascēdat qui potest ad incommutabilitatem Dei, ut uideat sine zelo zelantem, sine ira irascentem, sine dolore & pœnitentia pœnitentem, sine misero corde misericordem, sine præuisionibus præscientē. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in ipsis simul existere nō possunt, illi simul omnia assistunt, nihilq; in illo præterit quod transit: quia in æternitate eius modo quodam incomprehensibili, cuncta uolumina seculorum trāseuntia manēt, currentia stant. Sicut ergo accipimus sine zelo zelantem, sine ira irascentē, ita á sancto Iob etiam sine crudelitate, dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui districtē feriendo non parcit, ut uidelicet hoc loco crudelis districtē feriēs possit intelligi, & ulciscendæ culpæ non parcēs. Vnde Esaias quoq; cùm uideret ultimi iudicij diem non iam cum uenia sed cum districtione esse uenturum, ait: Ecce dies Domini ueniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furoris; eius, ad deponendam terram in solitudine, & peccatores eius conterendos de ea. Sanctus igitur uir ut hanc eam dem crudelitatem sibi potius assereret congruere posse cū Deo, ait: Mutatus es mihi in crudelem ac si aperte diceat: Qui in teipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare à persecutione nō finis, crudelis uideris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quo niam in Deo nec crudelitas nec mutabilitas unquā uenit, dum Mihi dicit, q; in semetipso Deum nec crudelem nec mutabilē sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quædam prospera & aduersa uariantur, in eo q; nos mutamur, quasi eius circa nos mutatum animum suspicamur. Ipse uerò in se incommutabilis permanens, aliter atq; aliter in cogitatione sentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux solis cùm nequaq; esse tibimet ipsi dissimilis, infirmis aspera, sanis autem oculis lenis uidetur: eorum uidelicet immutatione, non sua. Vnde ut prædiximus dicens: Mutatus es, adiunxit Mihi: ut ipsa hæc crudelitas atq; mutatio, non sit in qualitate iudicis, sed mente patientis. Quod uerbis quoq; aliis retexit dicēs: Et in dutritia manus tuæ aduersaris mihi.] Manus etenim Dei dura creditur, cùm uoluntati nostræ contraria, hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur, & flagella ingeminat, cùm dolentis animæ clementiam expectat. Quæ tamen iuxta allegoriæ mysterium, bene sanctæ Ecclesiæ uerbis congruunt ex uocibus infirmorū, qui plerunq; se plus ferire æstimant q̄m mereri putant, & quasi crudelitatem arbitrantur iudicis, districtionem æquissimam sectionis: quia & cùm uulnus ægri medicinali ferramēto absciditur, medicus crudelis uocatur, qui tamen per secantis manus duritiam adiuuatur uulneri, sed concordat saluti. Sequitur:

Quòd quasi super uentum fundati repentè sternuntur, qui transitoriorū bonorū successionibus delectātur. Ca. XXIIII.

FEliciter me, & quasi super uentum ponens, [Felicissimè me ualidè.] Quia præsentis uitæ gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur, uelut eleuatus super uentum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur, quando ad hoc sibi sum hunc fugitiuæ ſœlicitatis aura subleuat, ut repentè deterius in infimis sternat. Quia enim sancta Ecclesia cunctis in honore est, infirmi quisq; in ea qui transitorijs successibus lætantur, quò nisi sit per uentum positi uidētur eleuati? quia subsequēte persecutionis tempore, dum prosperitatis aura pertransiit, eorum protinus eleuatio corruit, & repentè cadentes discunt, quia eleuati prius in uentum sederunt. Quæ uidelicet uerba etiam sancti uiri personæ specialiter congruunt, non ad id quod erat, sed ad id quod esse uidebatur. Neq; enim mentem illius prosperitas fugitiua leuauerat, quā inter tot rerum affluentias, miro semper uirtutis pondere premebat. sed iuxta hoc quod uideri ex terius potuit, qui in suis humilis, in alienis oculis eleuatus fuit, & quasi super uentum positus, elisus est ualidè: quia rebus exterioribus fultus, unde æstimabatur surgere, uidebatur inde cecidisse. Quē uidelicet casum sanctus uir in mente nō pertulit: quia nulla aduersitas deijcit, quē prosperitas nulla corrumpit. Qui enim ueritati inhæret, uanitati nullo modo succumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foràs mutabiliter agitur, ad arcem mentis minimè pertingit. Sequitur:

Quòd sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligunt, qui de resurrectione sua confidunt: qui & si aliquando peccant, per pœnitentiam reformantur. Caput XXV.

SCio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni uiuenti.] In superiori huius operis parte tractatum est, q̄ ante aduētū Domini ad inferni receptacula etiam iusti descenderunt, quāuis nō in supplicijs, sed in requie seruarentē. Quod nūc testimonijs edocere negligimus: quia id iam sufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni uiuēti: rectè beato Iob etiam iuxta historiam cōgruit, dum nimirū cōstat, quia an te redemptoris gratiā, ad inferni claustra etiam iusti descenderēt. Ipsa quippe inferni receptio, domus omnium uiuentium dicitur: quia nullus huc uenit qui ante mediatoris aduentum non illuc ipsa corruptionis suæ cōditione perträsijt. Nullus huc uenit, qui ad carnis mortem eiusdē corruptionis suæ

nis sue gressibus nō tetēdit. De qua uidelicet mor
Psal.88 te per Psalmistam dicitur: Quis est homo qui uiuit, & nō uidebit mortem? Nam etsi ad cœlum raptus Helias esse perhibetur, mortē tamen distulit,
Matth.17 nō euasit. de ipso quippe ore ueritatis dicitur: Helias quidem uenturus est, & restituet omnia. Venit enim restituturus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitū soluat. Quæ tamē sancti uiri sententia iuxta allegoriæ mysteriū, sanctæ Ecclesiæ uocibus ex persona congruit infirmorū, qui fidem uerbotenus tenent, sed contra præcepta fidei suis desideriis famulantur. Ait etenim: Scio quia morti trades me, ubi cōstituta domus est omni uiuenti. Quia enim multos in se uoluptatibus deditos conspicit, eorum q̄ iam interitum præcit, penſat q̄ in uita uitæ præsentis suis quidem desidē rijs seruiunt, sed tamen ad mortis domū peruenīūt omnes qui in ea carnaliter uiuunt. Sunt uerō non nulli qui in uoluptatū suarum foueam corruūt, sed tamē per lamenta pœnitentiæ ab imis citius pedē reducunt, quos supernæ pertussionis uerbera ad eruditionem potius q̄ ad extinctionem secāt. Ex quibus aptē subiungitur: Verūtamen nō ad consumptionem eorū emittis manū tuam, & si corruerint, ipse saluabis. In quibus profectō uerbis hoc solerter debet intelligi, q̄ B. Iob dum sua narrat, in se alios transfigurat. Velut enim de se specialiter dicebat: Ele aulti me, & quasi super uentum ponēs elisisti me ualidē: scio quia morti trades me, ubi cō stituta est domus omni uiuenti. & tamē non de se, sed de alijs adiungit: Verūtamen non ad consumptionem eorum emittis manū tuam. Dum enim de se loquens ratiocinando causas de alijs subdit, q̄ multorum personas in se significet, ostēdit. Ma num itaq; suā Dominus ad consumptionem peccantium non emittit, cūm feriendo à peccatis corripit: & corruentes saluat, dum cadentes ad culpā in salutē corporis uulnerat, ut prostrati exterius, interius surgant: quatenus facentes corpore, ad interiorem statum redeant, qui stantes exterius, ab statu mentis iacebant. Sequitur:

Quòd compassio quam afflictioni proximorum debemus, nō tam sit in largitione exteriorum quàm in mentis affectu: quia extra nos sunt quæ damus, affectus autem intus ex nobis.

Caput XXVI.

FLebam quondā super eum qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Quāuis uera compassio est passioni proximi ex largitate concurrere, nonnunquā tamen cūm exteriora quæq; abundē ad largiendū suppetunt, celerius dantis manus dationem inuenit, q̄ animus dolorem. Vnde scire necesse est, quia ille perfectē tribuit, qui cū eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animū sumit: ut prius in se dolētis passionem transferat, & tunc contra dolorē illius per mi nisterium cō currat. Nam sæpe, ut prædiximus, largitorē muneris, rerū facit abundantia, & non uirtus compassionis. Qui enim afflicto perfectē cōpatitur, plerūq; & hoc indigēti tribuit, in quo ipse qui dederit angustatur. Et tūc plena est cordis nostri cōpassio, cūm malū inopiæ pro eximo susci pere nō metuimus, ut illum à passione liberemus. Quā uidelicet pietatis formā mediator noīs Dei & hominū dedit. Qui cū posset nobis etiā nō moriendo cōcurrere, subuenire tamē mortēdo hominibus uoluit: quia nos uidelicet minus amasset, ni si & uulnera nostra susciperet, nec uim nobis suæ dilectionis ostēderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tēpus ipse sustineret. Patsibiles quippe mor tales sēp nos reperit, & qui nos exīstere fecit ex nihilo, reuocare uidelicet etiā sine sua morte potuit à passione. Sed ut quanta esset uirtus cōpassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos uoluit: ut in semetipso tēporaliter mortē susci peret, quā à nobis in perpetuū fugaret. An nō diuinitatis suæ dignitas nobis inuisibilis permanens, miris nos potuit uirtutib. ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo, forās apparere dignatus est pauper Deus. Vnde & prædicator egre
2 7 gius ut ad largitatis gratiā uiscera nostræ cōpassionis accenderet, dixit: Propter nos egenus factus
2.Cor.8 est, cūm diues esset. Qui etiā dicit: Nō ut alijs sit re missio, uobis autem tribulatio: hæc proculdubio cōdescendendo infirmis intulit, quoniā quibusdā inopiam ferre non ualentibus, tolerabilius est minus tribuere, q̄ post largitatē suam ex inopiæ angustia murmurare. Nā ut ad magna largiendi studia audientiū mentes accenderet, paulo pōst intulit, dicens: Hoc autē dico. Qui parcē seminat, parcē & metet. Plus ergo nōnunquā esse dicimus cōpati ex corde q̄ dare: quia quisquis perfectē indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona uolūtas uinceret, eisdem prædicator egregius discipulis non dixisset: Qui nō solū facere, sed & uelle cœpistis ab anno priori. Facile quippe est in bono opere obedire etiam uolentē. Sed hæc magna in discipulis uirtus extiterat, eos bonū quod illis præceptū est, & ante uoluisse. Quia itaq; uir sanctus apud omnipotentem Deū, aliquando malus datū nouerat meritis esse q̄ muneris, dicat: Flebam quondā super eo qui afflictus erat, & cōpatiebatur anima mea pauperi. Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui aūt flctū & compassionē proximo tribuit, ei aliquid etiā de semetipso dedit. Idcirco aūt plus compassionē q̄ datū dicimus, quia rem quamlibet plerunq; dat etiā qui nō compatitur, nunquā aūt qui uere cōpatitur, quod necessarium proximo cōspicit, negat. Quæ nimirū sententia bene quoq; sanctæ Ecclesiæ uocibus cōgruit, quæ dum afflictos quosq; per lamēta pœnitentiæ conspicit, suos ei oratione cōtinua fletus iungit, et totiens egeno cōpatitur, quotiēs mēti uirtutibus nudatæ, interuentionis suæ precibus opitulatur. Super afflictū quippe cōpatiētes plangimus, quā do aliena dāna nostra deputamus, & culpas delin quentiū nostris mundare fletibus nitimur. Quod uidelicet agentes, plus plerunq; nobis q̄ his pro quibus agitur subuenimus: quia apud intimum arbitrum & gratiam charitatis aspirantem, cōmissa

quæq; perfectè diluit propria, qui purè plägit alie-
na. Perfectionis igitur ultimæ sancta Ecclesia tri-
bulatione deprehensa, reducat ad memoriã pacis
tempore bona quæ gessit, dicẽs: Flebam quondã
super eo qui afflictus erat, & compatiebatur ani-
ma mea pauperi. Quæ internæ lucis gaudia æter-
na desideràs, sed tamẽ adhuc dilata, quia malis ex
terioribus premitur, sancti uiri uocibus adiungat:

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis quos per charitatis gratiã qua
si uiscera sua antè gestauerat, persecutionis impetum ferat.
Caput XXVII.

EXpectabam bona, & uenerũt mihi mala: præ
stolabar lucẽ, & ruperunt tenebræ.] Fidelis
eñ populus expectat bona, sed mala suscipit, præ
stolatur lucẽ, & tenebras incurrit: quia per remu-
nerationis gratiã interesse iam iamq; angelorũ se
gaudijs sperat, & tamẽ hic diutius dilatus, manus
persequentium tolerat, & qui se quantocyus æsti-
matæternæ lucis retributione perfrui, hic adhuc
cõpellitur persecutorũ suorũ tenebras pati. Quæ
uidelicet mala persequentium minus dolerent, si
ab infidelibus aduerfarijs cõsurgerent. Sed eo
deterius mentem electorum cruciant, quo ab illis
ueniunt de quibus bona præsumebant. Vnde ad-
huc subditur: Interiora mea efferbuerunt absq;
ulla requie.] Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora ef
feruescere, est ipsos quoq; quos per amorem fidei
uelut uiscera antè gestauerat, in persecutionis a-
trocitate tolerare. Qui secreta prius illius cogno-
scentes, quanto sciunt ubi magis doleat, tanto de
terius ab afflictione eius minimè quiescũt. Quos
tamen & pacis fuæ tẽpore grauiter tolerat, quia
suis prædicationibus eorũ mores contrarios pen-
sat. Gemit enim cùm eorũ uitam sibi dissimilem
conspicit. De quibus & aptè subiungitur: Præ
uenerũt me dies afflictionis, Scit nanq; sancta ele-
ctorũ Ecclesia q; persecutione ultima mala multa
passura sit, sed hanc afflictionis suæ dies præueni-
unt: quia malorum uitã intra se grauiter etiã tẽpo-
re pacis portat. Nam quãuis diebus ultimis aper-
ta infidelitũ persecutio sequatur, hanc tamẽ & pri-
usquam appareat, hi qui in ea uerbotenus fideles
sunt, prauis moribus antecurrunt. Sequitur:

Quòd sancti in culmine honoris, statum custodiunt humili-
tatis, & potestati semper amica sit impatientia, mansuetè to-
lerant ipsos quos ex officio suo increpant. Cap. XVIII.

MOrens incedebam, sine furore cõsurgens
in turba clamaui.] Notandũ sollicitè iuxta
historiã uideo, q; sanctus uir qui paulo superius di
xit: Eleuasti me, inferius adiungit: Mœrẽs incede-
bã. Miro enim ordine, uno eodẽq; tẽpore cõueni-
re in actibus bonorũ solet, & foris honor culmi-
nis, & intus afflictæ mœror humilitatis. Vnde san
ctus quoq; uir eleuatus rebus & honoribus, mœ-
rens incedebat: quia etsi hunc prælatũ hominib.
gloria potestatis ostẽderat, interius tamen mœro
re suo secretũ sacrificiũ Domino cõtriti cordis of-
ferebat. Sacrificiũ quippe Deo est spiritus cõtribu
latus. Sciunt aũt electi quicq; cõsideratione intima

A contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnà-
re. Qui si ad exteriorẽ felicitatem suã cor apponeret, iustũ profectò non essent. Sed quia hor huma
nũ non potest de ipsis prosperitatibus rerũ quan-
tulacunq; gloria nullo modo tentari, cõtra ipsam
prosperitatẽ suam sancti uiri intrinsecus dimicãt.
Nõ dico in elatione, sed ne in eius saltẽ amore suc
cumbant. Cui ualde succubuisse est, captiuã men-
tem eius desiderijs subdidisse. Quis aũt terrena sa-
piens, temporalia amplectens, beatũ lob inter tot
prosperalætũ nõ crederet, cùm ei suppeteret salus
corporis, uita filiorũ, incolumitas familiæ, integri-
tas gregũ? Sed quia in his omnibus nõ gaudebat,
ipse sibi testis est, qui ait: Mœrens incedebã. San-
cto enim uiro adhuc in hac peregrinatione posi-
B to, omne quod sine uisione Dei abundat, inopia
est: quia cùm sibi omnia electi adesse uident, ge-
munt quòd omniũ author ẽ non uident, eisq; totũ
hoc minus est, quia adhuc species unius deest:
sicq; eos foris exaltat gratia supernæ dispensatio-
nis, ut tamẽ intus sub disciplina teneat mœror ma
gistræ charitatis. Per quã uidelicet discũt, ut de his
quæ exterius accipiunt, apud semetipsos semper
amplius humilientur, mentẽ sub iugo teneant di-
sciplinæ, nunquã ex potestatis licentia ad impati-
entiam erumpãt. Vnde & aptè subiungitur: Sine
furore consurgẽs in turba clamaui.] Sæpe nãq;
seditiosorũ tumultus hominũ, præpositorum suo
rum mentẽ laceſſunt, fuicq; ordinis limitẽ inordina
tis motibus excedunt. Et plerunq; qui præsunt ni-
C si in ore cordis Spiritus sancti freno teneanẽ, in ira
cæ retributionis atrocitatẽ prosiliunt, quantumcq;
prælalent agere, tantũ in sibi subditis æstimant li-
cere. Amica etenim potestati penè semper impati
entia est, eiq; etiam malè subiectæ imperat, quia
quod ipsa sentit, potestas exequitur. Sed sancti uti
ri plus se interius patientiæ iugo subijciunt quã fo
ris hominibus præsunt, & eo ueriorem principatũ
foris exhibent, quo humiliorẽ Deo intrinsecus fa
mulatum tenent: atq; idcirco sæpe plus quoslam
tolerant, quos se de eis ulcisci amplius possunt: ac
ne unquã ad illicita transeant, plerunq; nolũt pro
se exequi etiã quod licet, subiectorũ strepitus suf-
ferunt, per amorem increpant, quos per mansue-
tudinem portant. Vndenũc rectè dicitur: Sine fu-
D rore consurgens in turba clamaui: quia nimirũ bo
ni contra tumultus insolentium clamorem habẽt,
& furorem non habent, quoniam eos quos clemẽ
ter tolerant, docere nõ cessant. Sed hæc quæ iuxta
historiam de uno diximus, iuxta allegoriam ne-
cesse est ut de diuersis electis Ecclesiæ sentiamus,
Ipsa quippe in electis suis etiam per prosperа in-
cedit mœrens, quia nil sibi uerè prosperum depu-
tat, quousq; bonum quod singulariter quærit, ap-
prehendat. Fideles quippe illius temporali quidẽ
pace perfruuntur, sed perpetuè suspirant, hono-
rantur, & afflicti sunt: quia plerunq; ibi uidentur
in culmine, ubi ciues nõ sunt. Ipsa etiã in turba si-
ne furore cõsurgit, & clamat: quia prauorũ uitam
studio rectæ æmulationis, non autem uesania fu-
roris insequitur, fraternitatẽ & amat, sæuit & tran-

quilla

Psal. 50

quilla est, quatenus infirmos suos corrigat ex æ- A
mulatione, foueat ex pietate. Sequitur:

Quòd uerè sancti sunt, qui inter malos conuersari innocenter possunt. Cap. XXIX.

FRater fui draconum, & socius struthionum.] Quid draconū nomine nisi malitiosorū homi num uita signatur? De quibus & per prophetā dicitur: Traxerunt uentum quasi dracones. Peruersi etenim quiq; uentū quasi dracones trahunt, cùm malitiosa superbia inflantur. Qui aūt struthionum appellatione intelligi, nisi simulatores solēt? Struthio etenim pennas habet, & uolatum non habet: quia simulatores quiq; speciem sanctitatis habēt, sed uirtutē sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed à terra minimè pē- B
na uirtutis leuat. Electus itaq; sanctæ Ecclesiæ populus quia pacis suæ tempore intra se quoſdā malitiosos ac simulatores patitur, dicat: Frater fui dra conū, & socius struthionū. Quod beati quoq; Iob uocibus specialiter congruit, qui ad culmen ma-
29 gnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nullus quippe perfectus est, qui inter proximorū mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala nō tolerat, ipse libi per impatientiā telūs est, quia à boni plenitudine lōgè distat. Abel quippe esse renuit, quē Cain malitia non exercet. Sic in trā C
tura areæ grana sub paleis premūt, sic flores inter spinas prodeunt, & rosa quæ redolet, crescit cū spina quæ pungit. Duos nanq; filios habuit primus homo, sed unus electus, alter reprobus fuit. Tres quoq; filios Noe arca continuit, sed duobus in hu militate perſistētibus, unus ad patris irrisiōnē ruit. Duos Abrahā filios habuit, sed unus innocēs, alius uerò fratris persecutor fuit. Duos quoq; Isaac filios habuit, unus in humilitate seruatus, alter uerò & priusquā nasceretur, reprobatus est. Duodecim Iacob filios genuit, sed ex his unus per innocentiā uenditus, cæteri verò per malitiā uenditores fratris fuerunt. Duodecim quoq; Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerent, unus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic nāq; iusto peccator cū malitia iungit, sicut in fornace auro palea cū igne sociat, ut quo ardeat palea, purgetur aurū. Hi ergo ueraciter boni sunt, D
quī in bonitate perſistere etiam inter malos possunt. Hinc etiā sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ dicit:
Can.2 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.
Ezech.2 Hinc ad Ezechielē Dominus dicit: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecū, & cū scorpioni bus habitas. Hinc Petrus uitā B. Loth glorificat,
2.Pet.2 dicens: Et iustum Loth, oppressum à nefandorum iniusta cōuersatione eripuit. Aſpectu enim & auditu iustus erat, habitās apud eos, qui quotidie animam iusti iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum uitam glorificat, & glorificando
Phil.2 confirmat, dicēs: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, uerbum uitæ continentes. Hinc Ioannes per
Apoc.2 angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicēs: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Beatus igitur Iob ut ostendat cuius fortitudinis fuerit, insinuet cum quibus utxit, dicens: Frater fui draconum, & socius struthionū. Quia minus esset quòd ipse bona ageret, nisi & ad bonitatis suæ cumulum, ab aliis mala toleraret. Sequitur:

Quòd sancti in apostatatione reproborū tabescunt, & deniegrantur, & arescūt, dū zeli sui ardore torquētur. Ca. XXX.

CVtis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.] Hæc iuxta historiā pensare negligimus, quia uideliceet sermonis uirtus patet ex pœna passionis. Sed quia, ut sæpe iam diximus, plerunq; B. Iob sic narrat gesta, ut gerenTbren.3
da prænunciet, bene hoc sanctæ Ecclesiæ uocibus congruit, quæ dolorē persecutionis ultimæ in infirmis grauiter sentit. Cumq; ab illa alij pereūt, ualētiores quiq; mœrore crucian̄t. Exterior quippe causa eius est terrena dispensatio: interior uerò, cu ra cœlestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deseruiūt: per ossa uerò fortes eius figurati sunt, in quibus corporis tilius tota cōpago solidatur. Quia igit aut prouocati muneribus, aut persecutionib. afflicti, multi in ea ab statu fidei infirmi cadūt, eāq; ipsi postquam ceciderunt persequuntur: quid aliud quā cutis suę nigredinē patiť, ut in ipsis postmodū fœda appareat, in quibus prius pulchra uidebať? Dū enim hi qui prius exteriora bene dispensare cōsueuerant, contra electos Dei postmodū sæuiunt, quasi cutis Ecclesiæ anteactæ iustitiæ colorē perdidit, qui ad nigredinē iniquitatis uenit. Quod Hieremias etiā sub præcipui metalli specie deplorat, dicēs: QuoThren.4
modo obscuratū est aurū, mutatus est color optimus? Peruersi ergo dū ab eius sacramētis excunt, plerunq; inter reprobos locū honoris sumūnt, ut ipsi contra sanctā Ecclesiā ex authoritate seuiant, qui hanc atrocius quasi sciendo cōtemnūt. Vnde & cùm diceret: Cutis mea denigrata est: addidit, Super me: quia hos quos prius ad decorē iustitiæ quasi cādidos habuit, pòst deterius nigros portat. Sed cùm cutis ad nigredinē uertitur, fortes qui in illa sunt zelo fidei cōtabescunt. Vnde apte subiungit: Et ossa mea aruerunt præ caumate. Sic nanq; & priori tempore os fortissimi sanctæ Ecclesiæ, quadam ariditate tędi Paulus æstuabat, cum quibusdam cadentibus diceret: Quis infirmatur, & e- 2.Cor.11
go nō infirmor? Quis scādalizat, & ego nō uror? Cutis ergo denigratur, & ossa præ caumate aresc̄unt: quia dum infirmi ad iniquitatem prosiliūt, fortes quiq; zeli sui igne cruciantur. Sequitur:

Quòd abstinentia & doctrina sanctorum in luctum eis uertatur, cùm se ab eis contemni uident, quibus uerbo & exemplo prodesse studebant. Cap. XXXI.

VErsa est in luctū cithara mea, & organū meū 30
in uocem flentiū.] Quia organum per fistulas, & cithara per chordas sonat, potest per citharam rectā operatio, per organū uerò sanctā prædicatio designari. Per fistulas quippe organi, ora prę dicātiū, per chordas uerò citharæ, intentionē re-

ctē uiuentium nō inconuenienter accipimus. Quæ dum ad uitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quasi extenuata chorda in cithara per intuitium admirationē sonat. Siecatur etenim chorda ut congruum in cithara cantū reddat, quia & sancti uiri castigant corpus suum, & seruituti subiiciunt, atq; ab infimis ad superiora tendunt. Pensandū quoq; est quòd chorda in cithara si minus tenditur, non sonat: si amplius, raucum sonat: quia nimirum uirtus abstinentiæ aut omnino nulla est, si tantum quisq; corpus nō edomat, quantum ualet: aut ualde inordinata est, si corpus atterit plusquā ualet. Per abstinētiam quippe carnis uitia sunt extinguenda, nō caro: & tanto quisq; sibimet debet mo deramine præesse, ut & ad culpā caro non superbiat, & tamen ad affectum rectitudinis in operatione subsistat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quanta arte magisterij fidelitū animas uelut in cithara chordas tensas, alias amplius tendendo extenuat, atq; alias à tensione sua relaxando cōseruat. Alijs etenim dicit: Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs. Et rursus ait: Mortificate mēbra uestra quæ sunt super terrā. Et tamen prædicatori charissimo scribit, dicens: Noli adhuc aquam bibere, sed modico uino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Illas ergo chordas at tenuando tendit, ne non tensæ omnimodo non sonent: hanc uerò à tensione temperat, ne dum plus tenditur, minus sonet: siue autem sancti prædicatores in Ecclesia, seu quilibet simplices & abstinētes, prout uires accipiunt, in ea proximis suis cantrium bonæ exhortationis reddunt. Nam & prudentes quiq; ad prædicationis fructum solerter in uigilant, atq; ut alios ad uitam pertrahāt, sono magnæ persuasionis elaborant, & qui in ea tardioris ingenij uidentur, ex ipso suæ uitæ merito in quantum se posse conspexerint, exhortationis erga alios authoritatem sumunt, atq; ad cœlestē patriā quos ualent trahere non desistunt. Sed sancta Ecclesia extremis persecutionibus pressa, cùm uerba sua à reprobis contemni cōsiderat, amoris sui gratiam ad sola lamenta format: quia nimirum defleti, quos exhortando trahere non ualet. Dicat ergo: Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium. ac si apertè fateatur dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios parua more citharæ, per alios uerò more organi magna & sonora prædicabam: sed nunc uersa est in luctum cithara, & organum in uocem flentium uersum est: quia dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt, deploro. Hæc per quosdā sancta Ecclesia in fine factura est, hęc per quosdam in suis iam exordijs fecit. Primus quippe martyr Stephanus Iudæis persequentibus prodesse prædicando conatus est, quos tamen post uerba prædicationis, dum uideret ad iaciendos lapides conuolasse, fixis genibus orabat, dicens: Domine Iesu, ne statuas illis hoc peccatum. Quid ergo huic qui diu & parua & magna narrauerat, nisi iam fire citharæ atq; organi cantus silebat, atq; in luctū uersa fuerant: quia eos quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie sancta Ecclesia agere non desistit, quæ prædicationis uerbum penè ubiq; conticuisse iam conspicit. Alij nanq; loqui dissimulant, alij recta audire contemnunt. Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conspicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentiū: quia electus quisq; quo sanctæ prædicationis uox siluit, damna Ecclesiæ grauius plangit. Hucusq; B. Iob descripsit mala quæ pertulit, hoc uerò ex loco incipit narrare subtilius bona quę fecit. Sed doloris uerba historica atq; allegorica expositione transcurrimus, uirtutū uerò opera ex magna parte iuxta soliusq; historiæ textum tenemus, ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, ucritatem forte asse operis uacuare uideamur.

Rom. 13

Col. 3

1. Tim. 5

A

B

C

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMUS-PRIMVS.

Quid sit quòd Iacob uirgas populeas & amygdalinas de corticauit, & in canalibus in quibus greges bibebant, posuit. Cap. I.

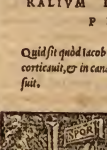

NEtlectus sacri eloquij inter textum & mysterium tanta est librationę pensandus, ut utriusq; partis lanee modera ta, hunc neq; nimiæ discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor ineuriæ uacuū relinquat. Multæ quippe eius sententiæ tanta allegoriarum coneeptione sunt grauidæ, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam priuetur. Nonnullæ uerò ita exterioribus præceptis inseruiunt, ut si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inueniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur, abscondat. Vnde bene quoq; narratio historica per significationem dicitur: Tollens Iacob uirgas populeas uirides & amygdalinas & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractisq; cortieibus, in his quæ spoliata fuerant candor apparuit, illæ uerò quæ integræ erant, uirides permanserunt, atq; in hunc modum color effectus est uarius. Vbi & subditur: Posuitq; eas in canalibus in quibus effundebat aqua, ut cùm uenissent greges ad bibendum, ante oculos haberent uirgas, & in aspectu earum concíperent. Factumq; est ut in ipso calore coitus ouea intuerentur uirgas, & parerent maculosa & uaria, & diuerso colore respersa. Quid est enim uirgas uirides amygdalinas atq; ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum uitas atq; sententias in exemplum populis præbere? Quę nimirum quia iuxta rationis examē rectę sunt, uirgę nominant.

Gen. 30

D

Quibus

Quibus ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ expoliantur, intimus candor appareat: & ex parte corticem seruat, ut sicut fuerant exterius, in uiridi tate permaneant: uariusq; uirgarum color efficiĩ, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante cõsiderationis enim nostræ oculos, præcedentium patrũ sententiæ, quasi uirgæ uariæ ponuntur. In quibus dum plerunq; intellectum literæ fugimus, quasi corticem subtrahimus: & dum plerunq; intellectum literæ sequimur, quasi corticem reseruamus. Dumq; ab ipsis cortex literæ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ uirentia exempla monstrantur. Quas bene Iacob in aquæ canalibus posuit, quia & redem ptor noster in libris eas sacræ scientiæ quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes artes cum ouibus coeunt: quia rationales nostri spiritus dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibusq; actionibus permiscentur, ut tales fœtus operum procreent, qualia exempla præceden tium in uocibus præceptorum uidẽt, & diuersum colorẽ proles boni operis habeat: quia & nõnunquam subtracta literæ cortice, acutius interna cõsideratur, & seruato nonnunquam historiæ tegmine, bene se in exterioribus format. Nam quia diuinæ sententiæ aliquando interius rimãdæ sunt, aliquando exterius obseruandæ, per Salomonem quoque dicitur: Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, ex primit butyrum: & qui uehementer emungit, elicit sanguinem. Vbera quippe fortiter premimus, cum uerba sacri eloquij subtili intellectu pensamus: qua pressione dum lac quærimus, butyrum inuenimus: quia dũ nutriti uel tenui intellectu quærimus, uberiore internæ pinguedinis ungimur. Quod tamen nec nimiẽ nec semper agendum est, ne dũ lac quæritur ab uberibus, sanguis sequatur. Plericq; etenim quidã dum uerba sacri eloquij plusquam debent discutiunt, in carnalem intellectum cadũt. Sanguinem quippe elicit, qui uehementer emungit: quia carnale efficiẽ hoc quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Vnde necesse est ut beati Iob opera, quæ inter increpantiũ amicorũ uerba ideirco narrat, ne afflicta mens illius in desperatione deficiat, iuxta pondus historiæ perscrutemur: ne si hæc animus plusquã necesse est spiritaliter inuestiget, auerborum eius uberibus sanguis nobis pro lacte respondeat. Si quãdo uerõ quędã mystica in suorũ operũ narratione permiscet, ad hæc necesse est ut mens cõcita redeat, ad quæ hãc ipse ut daĩ intelligi ordo loquentis uocat. Nã sanctus uir postq; ea quæ sibi per flagellũ dñi fuerãt inflicta narrauit, nũc per ordinem ꝓprias enumerãdo uirtutes qualis ante flagellũ fuerit innotescit, sic uitę suę historiã texens, ut ei perrarũ aliquid qđ allegorice intelligi possit interserat: quatenus & ex magna parte historica sint quæ memorat, & tamen aliquãdo per hæc eadem ad spiritalẽ intelligentiã cõsurgat. Qua itaq; fortitudine ab omni lapsu exteriõra sua custodiæ interioris disciplina cõtrinxerit, insinuat dicens:

A

B

C

D

Caput trigesimumprimũ textus B. Iob.

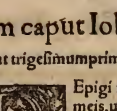

Epigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem qui dem de uirgine. Quã eñ partẽ haberet in me Deus desuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelsis? Nunquid nõ perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiã? Nonne ipse cõsiderat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatẽ meam. Si declinauit gressus meus de uia, & si secutus est oculus meus cor meũ, & si in manibus meis adhæsit macula: seraĩ, & alius comedat: & progenies mea eradicetur. Si deceptũ est cor meũ super muliere, et si ad ostiũ inimici mei insidiatus sum: scortum alterius sit uxor mea, & super illam incuruentur alij. Hoc enim nephas est, & iniquitas maxima. Ignis est usq; ad perditionẽ deuorans, & omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. Quid enim faciã cum surrexerit ad iudicandum Deus, & cũ quæsierit, quid respon debo illi? Nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formauit mein uulua unus? Si negaui quod uolebant pauperibus, & oculos uiduæ expectare feci. Si comedi bucellam meam solus, & nõ comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. Si despexi prætereuntẽ eo quòd non haberet indumentũ, & absq; operimento pauperẽ. Si non bene dixerũt mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearum calefactus est. Si leuaui super pupillũ manum meam, etiam cum uiderem me in porta superiorem: humerus meus à iũctura sua cadat, & brachium meũ cum ossibus suis confringatur. Sẽper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deũ, & pondus eius ferre non potui. Si putaui aurũ robur meum, & obryso dixi, fiducia mea. Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si uidi Solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, et lætatũ est in abscõdito cor meum, & oscu-

latus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio cõtra Deum altissimum. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccãdum guttur meum, ut expeterem maledicẽs animam eius. Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & cælaui in sinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinem simiam, & despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illũ, & circundem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principio offeram eum: si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius defient: si fructus eius comedi absq; pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oria tur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Quòd serui Dei non solum ad munditiam carnis, sed etiam ex proposito & pacto ad puritatem cordis operam dare debeant. *Cap. II.*

2 PEpigi fœdus cũ oculis meis ut ne cogitarem quidem de uirgine.] Cùm sit inuisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangi, nisi quòd inhærens corpori, quasi quędam egrediendi foramina eiusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus & tactus quasi quædam uiæ mentis sunt quibus foràs ueniat, & ea quæ extra eius sunt substantiã, cõcupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæq; anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Hieremias ait: Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Mors quippe per fenestras ascendit, & domũ ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia ueniẽs habitaculũ intrat mentis. Quo contrà hoc quod ſam sæpe diximus de iustis, per Esaiam dicitur: Qui sunt hi qui ut nubes uolant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iusti nanq; uolare ut nubes dicti sunt, quia à terrenis contagijs subleuantur: & quasi columbæ ad fenestras suas tunc, quia per sensus corporis exteriora quæq; intentione non respiciũt rapacitatis, eosq; foràs non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis uerò per has corporis fenestras incautè exterius respicit, plerunq; in delectationem peccati, etiam nolens rapit, atq; obligatus desiderijs, incipit uelle quod noluit. Præceps quippe anima dum antè

A non prouidet ne incautè uideat quod cõcupiscat, cæca pòst incipit desiderare quod uidit. Vnde & prophetę mẽs quę subleuata sæpe mysteriijs interpositis intereratur, quia alienã cõiugẽ incautè uidit, obtenebrata postmodum sibimet illicitè coniunxit. Sanctus aũt uir qui acceptis corporis sensib. uelut subiectis ministris quidã æquissimus iudex præest, culpas conspicit anteq; ueniant, & uelut insidianti morti fenestras corporis claudit, dicens: Pepigi fœdus cũ oculis meis, ut ne cogitarẽ quidem de uirgine. Vt em̃ cogitationes cordis castè seruare potuisset, fœdus cũ oculis pepigit, ne prius incautè aspiceret, quod postmodũ inuitus amaret. Valde nanq; est graue quod caro deorsum trahit, & semel species formæ cordi per oculos illigata, uix magni luctaminis manu soluit. Ne ergo quædam lubrica in cogitatiõe uersemus, prouidendũ nobis est quia intueri nõ decet quod nõ licet con cupisci. Vt em̃ munda mens in cogitatione seruetur, à lasciuia uoluptatis furæ deprimendi sunt oculi, quasi quidã raptores ad culpã. Neq; em̃ Eua ſignum uetitũ cõtigisset, nisi hoc prius incautè con spiceret. Scriptũ quippe est: Vidit mulier q̃ bonũ esset lignũ ad uescendum, & pulchrũ oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit. Hinc ergo pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita uisum restringere nos q̃ mortaliter uiuimus, si & mater uiuentiũ per oculos ad mortẽ uenit. Hinc etiã sub ludræ uoce que exteriora uidendo concupiscens, bona interiora perdiderat, prophetа dicit: Oculus meus deprędatus est animã meã. cõcupiscẽdo em̃ uisibilia, inuisibiles uirtutes amisit. Quæ ergo interiorẽ fructum per exteriorẽ uisum prodidit, per oculũ corporis pertulit prædã cordis. Vnde nobis ad custodiendã cordis munditiã, exteriorũ quoq; sensuũ disciplina seruãda est. Nã quantalibet uirtute mens polleat, quantalibet grauitate uigeat: carnales tamen sensus puerile quiddã exterius perstrepunt: & nisi interioris grauitatis põdere, & quasi iuuenili quodã uigore refrenent, ad fluxa quæq; & leuia mẽtẽ enerue trahũt. Videamus ígit quomodo beatus Iob id quod in eo fluxũ ac puerile caro sapere potuit, iuuenili sapientiæ uigore restrinxit. Ait em̃: Pepigi fœdus cũ oculis meis. Et quia non in re actione tantũmodo, sed & cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adiunxit: Vt ne cogitarẽ quidẽ de uirgine. Sciebat nimirũ luxuriã esse in corde re frenandã, sciebat per sancti Spiritus donum, q̃ re demptor noster ueniens, legis præcepta tranſcendere t, & ab electis suis non solũ luxuriã carnis, sed etiã cordis aboleret, dicens: Scriptum est, Non adulterabis. ego autem dico uobis, quoniã omnis qui uiderit mulierem ad concupiscẽdum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Per Moysen quippe luxuria perpetrata, per autorẽ uerò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim q̃ discipulis primus ecclesiæ pastor dicit: Propter quod succincti lumbos mentis uestræ, sobrij perfectè sperate in eã quæ offertur uobis gratiã. Lumbos em̃ carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrenare

2. Reg. 11

Gen. 3

Thren. 3

Matth. 5

1. Pet. 1

refrenare. Lumbos autem mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est q̃ angelus qui Ioannem alloquitur, zona aurea super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim testamenti noui munditia etiam cordis luxuriam frenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus uenit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, nõ iam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum uerò luxuriæ aut cogitatione perpetra tur, aut opere. Callidus nanq; aduersarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur. Vnde & serpẽti à Domino dicitur: Pectore & uentre repes. Serpẽs uidelicet uentre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita usq; ad expletionẽ operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos quos in opere luxuriæ non ualet, polluit in cogitatione. Alius itaq; luxuriam iam perpetrat actione, huic serpẽs repit ex uentre. Alius aũt perpetrandam uersat mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationẽ ad explenda opera perueniritur, recte serpens prius pectore, & postmodum repere uentre describitur.

Quòd uirtutes inuicẽ se coplectũtur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid ualet. Cap. III.

VNde beatus Iob quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, una custodia serpentis pectus uentremq; superauit, dicẽs: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quàm eiusdem æ ſe munditię autorem repellit? Vnde & beatus Iob protinus subdit: Quam enim partẽ Deus haberet in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Ac si apertè dicat: Si mẽtem in cogitatione polluero, eius qui mũditiæ autor est, esse hæreditas nequaq; possum. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe uirtutes in conspectu cõditoris sui uicaria ope se subleuant, & quia una uirtus sine alia uel nulla est omnino uel minima, uicissim sua coniunctione fulciantur. Si enim uel castitatem humilitas deserat, uel humilitatem castitas relinquat, apud autorem humilitatis & munditiæ prodesse quid præualet uel superba castitas, uel humilitas inquinata? Sanctus igitur uir ut ab autore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens dicat: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quã enim partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? ac si apertè fateatur dicens: Habere me possessionem suam cœlorũ condítor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desiderijs tabescit. Sed inter hæc sciendum est aliud esse quod animus de tentatione carnis patitur, aliud uerò cum per consensum delectationibus obligatur. Plerunq; enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur: plerũq; autẽ cũm peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium uoluit. Et nimirum mẽtem nequaquam cogitatio immũda inquinat cùm pulsat, sed cùm hãc sibi per delectationem subiungit. Hinc etenim prædicator egregius dicit: Tentatio uos nõ apprehendat, nisi humana. Humana quip pe tentatio est, qua plerunq; in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnunquam & illicita ad animũ ueniant, ho cutiq; in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam uerò dæmoniaca est, & nõ humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterũ dicit: Nõ regnet peccatũ in uestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore nõ esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse nõ potest. Hoc ipsum nanq; ei de peccato tẽtari peccatum est, quo quia quandiu uiuimus perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plenè nõ potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit: ut appetitus illicitus & si plerunq; bonis nostris cogitationibus occultè se quasi furinserit, saltem si regnerit, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: Pepigi fœdus cũ oculis meis, ut ne cogitarem quidẽ de uirgine: nequaquã uult intelligi quia eius animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam hunc ex consensu superauit. Nam uelut integerrimam possessionem Dei, mentẽ suam contra aduersarij depræda tionem uendicat, qui protinus adiungit: Quã em partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelsis? ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subiaceo, sed autori unde seruio, si ei integrũ à consensu culpæ animum non defendo? Sequitur:

Quòd iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi uerò qui in laboribus hominũ modò non sunt, æterno ad themate condemnantur. Cap. IIII.

NVnquid non perditio est iniquo, & alienatio operãtibus iniquitatem? O quãta consolatio ægrotis, & quantus mœror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt, quod euadunt, leue existimant quicquid aduersum in hac uita patiunt. Eant ergò nunc reprobi, & delectationũ suarũ desideria cõpleãt: in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortẽ male uiuentes amauerunt. Transitorio aũt hic uerbere affligant electi, ut à prauitate flagella corrigãt, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat. Nunc etenim flagellat iustus, & uerbere disciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium præparatur. In suis autem uoluptatibus relaxatur iniustus, quia tanto ei temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis uoluptatibus utitur, quia & uituli qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquũtur. At contrà iustus à delectationis transitoriæ iocunditate restringitur, quia & nimirum

A

B

C

D

Cap. 3

3

4

1. Cor. 10

nimirum uitulus ad laboris usum uitæ deputatus sub fugo retinetur. Negantur electis in hac usta bona terrena: quia & egris quibus spes uiuendi est, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt, con ceduntur. Dantur autem reprobis bona quæ in hac uita appetit: quia & desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur. Perpendant igitur iusti quæ sint mala quę iniquos manent, & nequaquam eorum felicitati inuideant quæ percurrit. Quid est enim quòd de eorum gaudijs admiretur, quan do & ipsi per iter asperum ad salutis patriã, & illi quasi per amœna prata ad foueam tendũt? Dicat ergo uir sanctus: Nũquid nõ perditio est iniquo, & alienatio operãtibus iniquitatem? Quòd uidelicet & alienationis uerbum durius sonaret, si hoc interpres in suæ linguæ uoce tenuisset. Quod em apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cùm ab hæreditate districti iudicis se anathema esse conspiciunt: quia hic eum peruersis moribus con tempserunt. Floreant iniqui, à flore æternæ hæreditatis alieni. Iusti uerò semetipsos solerter inspiciant, & in cũctis actionibus suis à Domino seuideri pertimescant. Vnde & apte mox subditur:

Nõnne ipse considerat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?] Quid uiarum nomine, nisi actiones denunciat? Hinc enim per Hieremiam dicitur: Bonas facite uias uestras & studia uestra. Quid uerò gressuum appellatione, nisi uel motus mentiũ, uel profectus accipimus meritorum? Quibus profectò gressib. ad semetipsum nos ueritas uocat, dicẽs: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Ad se quippe uenire nos Dominus præcipit, nimirum nõ gressibus corporis, sed profectibus cordis. Ipse nanq; ait: Veniet hora quando neq; in monte hoc neq; in Hierosolymis adorabitis patrem. Et paulo pòst: Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorẽt eum. In corde ergo esse gressus insinuat, quando & ut ueniamus uocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire, denunciat. Sic autem Dominus uniuscuiusq; conspicerat uias, sic dinumerat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes eius iudicio, ac uerba tenuissima quæ apud nos usu uiluerunt, indiscussa remaneant. Hinc enim dicit: Qui iracitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha quippe in Hebræo eloquio uox indignantis est, quæ quidem animum iracentis ostendit, nec tamen plenum uerbum iracundiæ exprimit. Prius ira reprehenditur sine uoce, postmodum uerò ira cum uoce, sed necdum pleno uerbo formata: ad extremum quoq; cùm dicitur fatue, ira redarguitur, quæ cum excessu uocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum quòd in ira perhibet reum esse iudicio, in uoce iræ quod est racha, reum concilio, in uerbo uocis quod est fatue, reũ gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ creuit ordo sententię, quia in iudicio adhuc causa discutitur, in cõcilio aũt iam causæ sententia definitur. In gehenna uerò ignis ea quæ de concilio egredi tur sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus subtili examine gressus enumerat, ira sine uoce iudicio, ira in uoce concilio, ira uerò in uoce atq; sermone gehennæ ignibus man cipatur. Hanc subtilitatẽ cõsideration is eius prophe ta aspexerat, cùm dicebat: Fortissime, magne, potens exercituum nomen tibi, magnus cõcilio, incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super omnes uias filiorum Adam, ut reddas unicuiq; secundum uias suas, & secundum fructũ adinuentionũ manuum eius. Sic easdem uias Dominus subtili examinatione cõsiderat, ut in unoquoq; nostrũm nec ea quæ remuneret bona prætereat, nec mala quæ uidelicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est enim quòd angelum Ecclesię Pergami, & in quibusdam laudat, & in quibusdam redarguit, dicens: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & nõ negasti fidem meam. Et paulo pòst: Sed habeo aduersum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam. Hinc angelo Thyatiræ dicitur: Noui opera tua & charitatem tuam, & fidem, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua nouissima plura prioribus: sed habeo aduersum te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel quæ se dicit propheten, docere, & seducere seruos meos, & fornicari, & manducare idolothytum. Ecce bona memorat, nec tamen resecanda mala sine pœnitentia relaxat: quia scilicet sic singulorum uias considerat, sic gressus enumerans pensat, ut subtili examine perpendat, uel quantum quisque ad bona proficiat, uel quantum ad mala deuians suis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum quod bonæ uitę studijs augetur, plerunq; mali admixtione retrahitur: & bonũ quod animus operando construit, hoc alia perpe trando peruertit. Vnde sancti uiri tanto se subtilius in cogitatione cõstringunt, quanto à superno iudice districtius considerari cõspiciunt. Mętem quippe discutiũt, inuenire si qua deliquerint, quæ runt, ut tanto fiant irreprehẽsibiles iudici, quanto semetipsos quotidie & sine cessatione reprehendunt: nec tamen hac de re iam gaudia securitatis sumunt, quia ab illo se uideri considerant, qui in eis & illa uidet quę uidere ipsi in semetipsis non ualent. Et quidem beatus Iob perfectionis ui tam inter ueteres tenuit, sed quia eius intentio ad redemptoris aduentum prophetico spiritu erumpit in illius præceptis, pensat ipse quàm multa de perfectione minus habeat. Vnde & subdit: Si am bulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.

Quòd sancti uiri utrum amore an odio digni sint, non satis intelligunt, sed reueleri sibi à Deo utrum simpliciter an aliter ambulent, humiliter postulant. Cap. V.

SCire Deus dicitur, scire nos facere, ustrato nostræ locutionis modo, qui lætum diem dici-

mus

mus ex quo contingit ut lætemur. Hinc est enim quòd ad Abraham Dominus dicit: Nunc cognoui quòd timeas Deum. Neq; enim creator tempo rum quicquam cognouit ex tempore, sed eogno scere eius est, ex cuiuslibet causæ emergentis ar ticulo nobis cognitionem præbere. Quis uerò sta teræ nomine, nisi mediator Dei & hominum desi gnatur? In quo æqua lance omnia merita nostra pensantur, & in cuius præceptis agnoscimus quid in nostra uita minus habeamus. In hac autem sta tera appendimur, quotiens ad uitæ eius exempla prouocamur. Hinc nanq; scriptum est: Christus pro nobis passus est, uobis relinquès exemplum, ut sequamini uestigia eius qui peccatum non fe- 1.Pet.1 cit, nec inuētus est dolus in ore eius. Qui cum male diceretur, non maledicebat: dum pateretur, nō Hebr.12 comminabatur. Hinc per Paulum dicitur: Per patientiā curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Ad hoc itaq; Dominus apparuit in carne, ut humanam uitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet. Cùm ergo nulla in se beatus Iob iure redarguenda reperit, ad excedentem omnia redemptoris ui tam mentis oculos tendit, ut in illa cognoscat ipse quid minus habeat, cùm dicit: Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem me am. ac si apertè dicat: Si qua unquam leuiter, si qua perniciosè perpetraui, Dei & hominū media tor apparuit, ut in eius uita cognoscam, an ego ue raciter simplex fuerim. Qui enim, ut diximus, suo rum temporum uitos exeesserat, mediatorē Dei & hominum quærebat, ut in illo pensatus agnoscerer, si uitam simplicem uerè tenuisset. Dicat ergo: Appēdat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Quod est, scire me faciat. ac si patenter fateatur dicens: Quantum ad humanæ uitæ modū, nulla in me reprehēdenda fam uideo: sed nisi mediator Dei & hominū cū subtilioris uitæ præceptis appareat, quantum adluc à uera simplicitate discrepem non cognosco. Rectus uerò ordo seruaē, si prius in uanitate, & postmodū pes in dolo festinalle dicatur. Vanitas quippe ad leuitatem, dolus uerò ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerunq; ad quædam post malitiosa peruenisunt, quia prius leuia non deelinant. Sequitur:

7 Si declinauit gressus meus de uia.] Totiens gressus de uia declinat, quotiens nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris. Quasi uerò tot gressus extra uiam ponimus, quot peruersis desideriis ab cœlestis uitæ delectatione separamur. Vt enim præfati sumus, adhuc carnis corruptibilis pondere grauati, nequaq; ualemus sic uiuere, ut nulla nos possit culpæ delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud consentientem animum perimi. Sanctiautē uiri tanto uigilantiori se circunspectione custodiūt, quanto se pulsari sinistris motibus uel transitoriæ delectationis dedignantur. Vnde & adhuc subdit:

A

Quanta sollicitudine sancti cor suum custodiant, & exterio ra membra ab illicito tactu uel aspectu auertant. Cap. VI.

SI secutus est oculus meus cor meum.] Ecce iterum per interioris uigoris custodiā, ad exteriorū membrorum discīplinam redit, ut si quid fortasse cor illicitum concupiscerat, pressus discīplinæ magisterio oculus uidere recusaret. Sicut sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nōnunquam concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus oculos deseruire. Nam plerunq; res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non em, ut exempli causa fam diximus, Dauid Vriæ coniugem ideo studiosè respexit, quia concupierat, sed potius ideo cōcupiuit, quia incaute respexit. Fit uerò rectæ retributionis examine, ut qui exteriori negligenter utitur oculo, interiori non injustè cæcetur. Sæpe autem intrinsecus concupiscentia dominatur, & illecebratus animus ad usus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisq; uoluptatibus oculos seruire compellit, atq;, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitatis. Vnde sanctiuiri cùm siniſtra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne prauæ cogitationis uisio lenocinata famuleē. Quæ si unquā subtiliter custodiri negligit, cogitatiōis immūditia, prinus ad operationem transit. Vnde & mox subditur:

B

C

Quòd nisi festinè resistatur tentationi nascenti in corde, subi to ita roboratur, ut ipsum mētem membrorum dominam te neat captiuam. Cap. VII.

ET si in manibus meis adhæsit macula.] Sanctus ergo uir sciens, quòd plerunq; prauæ cogitatio per oculos uenīat ad mentem, paulo superius dixit: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Perpendens etiam quòd nonnunquam in mente oritur, fed hujc obortæ oculi peruersè famulantur, ait: Si secutus est oculus meus cor meum, ac si apertè dicat: Nec passim uidere uolui quæ concupiscerem, nec uidendo unquam secutus sum quæ concupiui. Dicat ergo, Si secutus est oculus meus cor meum: quia & si quid unquam illicitum mens eius, ut uidelicet humana, concepit, altioris discīplinæ magisterio constrictus, se per illicita ducere, sibiq; famulari oculus noluit. Pensemus ad hæc conscientias nostras & quanti culminis uir iste fuerit, ex nostri cordis deiectione uideamus. Ecce si qua illicita aliquando cogitauit: quia ea citius inter arcana cordis gladio sancti uigoris extinxit, peruenire illa usq; ad opera non permisit. Vnde ut præmissimus, illicò subiūgit: Et si in manib. meis adhæsit macula. Quomodo em macula in manibus, fd est culpa in actionib. inhæreret, quā censura discipliné nō finebat in cogitatiōe proficere? Neq; em culpa ad opus, pdire permittit, si intus ubi nascit extinguaē. Si aūt tentatiōi in corde nascēti festinē

D

non

non resistitur, hac eadem qua nutritur mora robo-
ratur, & existens foris in operibus, uinci uix præ-
ualet, quia ipsam intus membrorum dominã men-
tem captiuam tenet. Quia uerò uir sanctus supe-
riora omnia sub conditione intulit, si hæc unquã
perpetrauerit, sententia se maledictionis astrin-
git, dicens:

Quòd doctor Ecclesiæ si aliter docet quàm uiuat, ipso ieiu-
no, aliius quod fœminatiũ est comedit, & sæpe quod gignit ue-
bo, occidit exemplo. Et de iudicio Salomonis, in quo mulier
quæ filium suffocauerat, ab ea cuius filius uiuebat, subtilissi-
mo examine distincta. Cap. VIII.

SEram, & alius comedat, & progenies mea e-
radicetur.] More sacri eloquij serere dicimus,
Esa.32 uerba uitæ prædicare. Hinc etenim prophetaait:
Beati qui seminatis super omnes aquas. Sanctæ
quippe Ecclesiæ prædicatores super omnes aquas
seminare conspexit, quia cunctis late populis uer
ba uitæ quasi cœlestis panis grana tradiderũt. Co-
medere autẽ est bonis operibus satiari. Vnde per
Ioan. 4 semetipsam ueritas dicit: Meus cibus est, ut facia
uoluntatem eius qui misit me. Si ergo ea quæ pro
tulit, facere prætermisit, ait: Seram, & alius come-
dat. ac si apertè dicat: Quod os meum loquitur,
non ego sed alter operaꝛ. Prædicator quippe qui
à suis uocibus morib. discrepat, ieiunus fit, quod
alius manducet: quia suo semine ipse non pasci-
tur, quando à uerbi sui rectitudine praua actio-
B ne uacuatur. Et quia plerunq; discipuli incaſ-
sum bona audiunt, cùm ex magistri uita, operum
exemplo destruuntur, rectè subiungitur: Et pro-
genies mea eradicetur. Doctoris enim progenies
eradicatur, quando is qui per uerbum nascitur,
per exemplum necatur: quia quem lingua uigi-
3.Reg.3 lans gignit, uitæ negligentia occidit. Neq; enim
torpenti nobis est mente transeundum, quod a-
pud Salomonem mulier quem uigilans lactare
consueuerat, dormiens interemit: quia nimirum
magistri uigilantes quidem scientia, sed uita dor-
mientes, auditores suos quos per uigilias prædi-
cationis nutriunt, dum quod dicunt facere negli-
gunt, per somnũ torporis occidunt, & negligen-
do opprimunt, quos alere uerborum lacte uide-
bantur. Vnde plerunq; dum ipsi reprehensibili-
ter uiuunt, & habere discipulos uitæ laudabilis
D neqeunt, alienos sibi attrahere conantur: quate-
nus dum bonos se habere sequaces ostendunt,
apud iudicia hominum excusent mala quæ agũt,
& quasi per subditorum uitam mortiferam tegãt
negligentiam. Vnde illic mulier filium quia ex-
tinxit propriũ, quæ suit alienum. Sed tamen ue-
ram matrem Salomonis gladius inuenit: quia ui-
delicet cuius fructus uitat, uel cuius interea, ex-
tremo examine ira districti iudicis demonstrat.
Vbi & illud est solerter intuendum, quòd uiuens
filius prius diuidi præcipitur, ut soli postmodum
matri reddatur: quia in hac uita quasi partiri con-
ceditur uita discipuli, dum ex illa nonnunquam
alter apud Deum meritum, alter uerò apud homi
nes laudem habere permittitur. Sed falsa mater
A eum quem non genuit, occidi non metuit: quia ar
rogantes magistri & charitatis ignari, si plenissi-
mum nomen laudis ex alienis discipulis consequi
nequeunt, eorum uitam crudeliter insequuntur.
Inuidiæ enim face succensi, nolunt alijs uiuere,
quos se conspiciunt non posse possidere. Vnde
illic peruersa mulier clamat: Nec meus sit, nec istius.
ut enim diximus, quos sibi obsequi non uident
ad gloriam temporalem, eos alijs inuident uiue-
re per ueritatem. Vera autẽ mater satagit, ut eius
filius saltẽ apud extraneum sit ut uiuat. quia con-
cedunt ueraces magistri ut ex eorum discipulis a-
lij quidem magisterij laudem habeant, si tamen
integritatem uitæ ijdem discipuli non amittant.
Per quæ pietatis uiscera hæc eadem uera mater a-
gnoscitur, quia omne magisterij in examine cha-
ritatis approbatur: & sola recipere totum meruit
quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi
pro eo quòd ex bonis discipulis suis nõ solum a-
lijs laudem non inuident, sed utilitatem eis etiam
profectus exorant, ipsi & integros & uiuentes fi-
lios recipiunt, quando in supremo examine ex eo
rum uita perfectæ retributionis gaudia cõsequun
tur. Hæc paucis per excessum diximus, ut auditoꝛ
rum progenies per doctorum negligentiam qua-
liter extinguitur, monstraremus: quia quisquis iu-
xta hoc quod loquitur non uiuit, quos uerbo ge-
nuit, à stabilitate rectitudinis opere euellit. Sed
beatus Iob quos prædicatione uigilans edidit, ne-
quaquam actione dormiens extinxit, atq; ideo fi-
C denter dicit: Si quo minus prædicta compleui, se
ram, & alius comedet, & progenies mea eradice-
tur. Qui adhuc se de iniquitatione prauiꝛ operis di
scutiens, subdit: Si deceptum est cor meum su-
per mulierẽ, & si ad hostium inimici mei insidia-
tus sum.]

Quòd in sacro ordine constitutos, ita studiosa concupiscen-
tia, sicut seculares adulterij inquinat culpa: et quòd scelus lu-
xuriæ omnia bona opera exuscat, & uirtutum omnium plan
taria eradicat. Cap. IX.

QVamuis nõnunquam à reatu adulterij ne- 9
quaquã discrepet culpa fornicationis, cùm
ueritas dicat: Qui uiderit mulierẽ ad cõcu- Matth. 5
piscendum eã, iã mœchatus est eam in corde suo.
Quia enim Græco uerbo mœchus adulter dici-
tur, cùm nõ aliena cõiunx, sed mulier uideri pro-
hibetur, aperte ueritas ostendit, quia etiam solo
uisu cùm turpiter uel inuprota cõcupiscitur, adul-
terium perpetratur. Quod tamen plerunq; ex lo- c
co uel ordine eõcupiscentis discernitur: quia scili-
cet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscen
tia, sicut illũ adulterij inquinat culpa. In personis
tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguit-
tur reatus, in quib. fornicationis culpa quia ab a-
dulterij reatu discernitur, prædicatoris egregij lin
gua testatur: quæ inter cætera asserit, dicens: Neq; 1.Cor.6
fornicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri re-
gnum Dei possidebunt. Quod enim discũctæ reatui
sententiæ subdit, quàm ualde à se dissideat o-
stendit. Per hoc ergo quod dicitur: Si deceptum

est

est cor meum super muliere, neq; cogitasse uir san
ctus de fornicationis macula demõstrat. Per hoc
autem quod subiicit: Et si ad ostium inimici mei
insidiatus sum, patenter innotescit q; à reatu adul-
terij liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat:
Quid de se mirum sanctus uir asserit, si non solum
ab adulterij crimine, uerumetiam à fornicationis
inquinatione se liberum seruauit? Hæc autem par
ui pendimus, si uirtutũ eius tempora minime pen
samus. Necdum enim ad restrictionem carnis, re
uelatæ gratiæ districtior censura processerat, quæ
non solam corporis, sed & cordis lasciuiam repre
hendit. Necdum multorũ cõtinentium castitatis
bona imitanda prodierant, & tamen beatus Iob
exempla mundítiæ quæ non acceperat, tradebat.
A multis autem nunc etiam post prohibitionem
Dei, carnis immũditia perpetratur. Hinc ergo col
ligendum est, cum quanta culpa nunc etiam post
præceptũ in grauibus delinquitur, cum tanta lau-
de antè à grauibus abstinebatur. Qui si hoc unq;
fecerit, eandem culpam uerti sibi expetit in pœ
nam, dicens: Seortum sit alterius uxor mea, &
super illam incuruentur alij.] Et quia plerũq; hoc
quod faciendo non perpendimus q; graue sit, pa-
tiendo pensamus, eiusdem uim facinoris quod se
pati si reus sit, debere denunciat, exprimendo ma
nifestat dicẽs: Hoc enim nefas est, & iniquitas ma
xima, ignis est usq; ad perditionẽ deuorãs, & om
nia eradicans genimina.] Hoc inter peccatũ dif-
fert & crimen, q; omne crimen peccatũ est, non ta
men omne peccatũ crimen est. Et in hac uita mul-
ti sine crimine, nullus uerò esse sine peccatis ualet.
Vnde & prædicator sanctus cùm uirum dignum
gratiâ sacerdotali scriberet, nequaq; dixit, Si quis
sine peccato: sed, Si quis sine crimine est. Quis ue
rò esse sine peccato ualeat, cùm Ioannes dicat: Si
dixerimus quia peccatum nõ habemus, nosmet-
ipsos seducimus, & ueritas in nobis nõ est? In qua
uidelicet peccatorũ & criminũ distinctione pen-
sandum est, quia nonnulla peccata animam pol-
luunt quam crimina extinguũt. Vnde beatus Iob
crimen luxuriæ diffiniẽs ait: Ignis est usq; ad per-
ditionẽ deuorãs: quia nimirũ reatus huius facino
ris non solum usq; ad inquinationẽ maculat, sed
usq; ad perditionẽ uorat. Et quia quamlibet alia
fuerint bona opera, si luxurię scelus non abluitur,
immẽsitate huius criminis obruuntur, secutus ad-
iunxit: Et omnia eradicans genimina. Genimina
quippe sunt animæ operationes bonæ. Cui tamẽ
si peruerso ordine caro dominatur, igne luxuriæ
omnia bene prolata concrematur. Nulla quippe
ante omnipotentis Dei oculos iustitiæ pietatisq;
sunt opera, quæ corruptionis contagio monstran
tur immunda. Quid enim prodest si pię quisq; ne-
cessitati compatitur proximi, quãdo impię in se-
metipso destruit habitationẽ Dei? Si ergo per cor
dis mundítiam, libidinis flamma nõ extinguitur,
incassum quælibet uirtutes oriunt, sicut per Moy
sen dicitur: Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usq;
ad inferos deorsum, comedet terram & nascentia
eius. Ignis quippe terram atq; eius nascẽtia come-

A dit, cùm libido carnẽ atq; per hanc omnia bene a-
cta consumit. Nam quicquid procedit ex fruge re
ctitudinis, hoc nimirum cõcremat flamma corru
ptionis. Dicat ergo: Ignis est usq; ad perditionem
deuorans, & omnia eradicans genimina: quia si
corruptionis malo non resistitur, & illa proculdu
bio pereunt, quæ bona uidebant. Sed solent non-
nullos ad humilitatẽ uitia sternere, atq; ad tumo-
rem mentis, uirtutes eleuare. Querendum ergo
nobis est, si beatus Iob in tanta castitatis mũditia
etiam humilis fuit? Sed sanctus uir cùm alta uirtu
tum teneat, quàm de se humilia sentiat, repentè a-
perit, cùm subiungit: Si cõtempsi iudicium subire
cum seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarent
aduersum me.] Qui enim iudicari cum seruis an-
cillisq; non renuit, liquidò indicat q; contra nul-
lum unquam proximum apud se tumidus fuit. In-
ter hæc autẽ libet intueri, uitam suam in omnibus
quanta uir sanctus discretione custodiuit. Non e-
nim longè superius dixit: Videbãt me iuuenes, &
abscondebant, & senes assurgentes stabant, prin-
cipes cessabant loqui, & digitum superponebant
ori suo, uocem suam cohibebant duces, & lingua
eorum gutturi suo adhærebat. Nunc uerò ait:

*Quòd sublimibus uiris multũ prosit ad custodiam humilita-
tis cõsiderata æqualitas humanæ cõditionis. Et quòd homo
à principio nõ hominib. sed animalib. prælatus est. Cap. X.*

SI contempsi iudicium subire cum seruo meo
& ancilla mea, cũ disceptarẽt aduersum me.]
Quis dignè cõsiderare ualeat huius uiri tam sub-
limia uirtutũ moderamina? In quo tanta est autho
ritas regiminis, ut ad silentiũ restringantur duces:
tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad iudicium ue
nire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro mo
do in potestate principibus potentior, in certami
ne seruis æqualis: in cœtu principum memor regi
minis, in certamine famulorũ memor cõditionis.
Se quippe sub uero domino famulum conspicit,
ideoq; cordis altitudine se super famulos non ex-
tollit. Vnde & protinus subdit: Quid enim faciã
cùm surrexerit ad iudicandũ Deus, & cùm quęsie
rit, quid respondebo illi?] Qui uenturũ iudicẽ co
gitat, indesinenter quotidie rationum suarum in
melius causas parat: quia dum æternũ Dominum
timore cordis intuetur, sura temporalis dominij
super subiectos moderari cõpellitur. Perpẽdit e-
nim nil esse q; temporaliter præesse cæteris, quãdo
illi ad reddendam rationẽ subest, qui sine fine do-
minatur. Sępe nanq; transitoria potestas animum
per abrupta elationis rapit. Et quia eo quisq; ex-
tollitur, quo se esse super alios uidet, illum oportet
qui super se est semper aspiciat, ut eius metu qui
supra omnia est, crescẽtè intrinsecus animi tumo-
rem premat. Intueatur enim qui sub ipso sint, sed
cõsideret sub quo ipse sit, ut ex cõsideratione ueri
domini, decrescat tumor falsę dominationis. Vn-
de beatus Iob quia eius iudiciũ, qui super omnia
est, metuit: hic ad temporale iudiciũ famulis æqua
lis uenit, dicens: Si contempsi iudiciũ subire cum
seruo meo & ancilla mea, cum disceptarẽt aduer-

sum me. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus, & cùm quæsierit, quid respõdebo illi? Qui ut semper cor in humilitate deprimat, ne quaq; in eisdem famulis cõspicit: quòd sibi status est dispar, sed quòd natura cõmunis. Vnde etiam
11 subdit: Nunquid non in utero fecit me qui & illum operatus est, & formauit in uulua unus? Potentibus uiris magna est uirtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes nãq; homines natura æquales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdã prælati uideamur. Si igitur hoc à mente deprimimus quod temporaliter accessit, inuenimus citius quod naturaliter sumus. Plerũq; enim se animo accepta potestas obsicit, cumq; timidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Si enim apud semetipsum mens descendit de uertice culminis, citius planitiem inuenit naturalis æqualitatis. Nã, ut præfati sumus, omnes homines natura æquales genuit, sed uariante meritorũ ordine, alios alijs dispẽsatio occulta posuit. Ipsa autem diuersitas quę accessit ex uitio, rectè est diuinis iudicijs ordinata, ut quia omnis homo iter uitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autẽ uiri cùm præsunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatẽ conditionis attẽdunt: nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim q; antiqui patres nostri, nõ tam reges hominũ, q; pastores pecorũ fuisse memorãtur. Et cùm Noe Dominus filijsq; eius dicerec
Gen. 9 ret: Crescite & multiplicamini & implete terram, subdit: Et terror uester ac tremor sit super cuncta animalia terræ. Nõ eñ ait, Sit super homines qui futuri sunt: sed, Sit super cũcta animalia terræ. Homo quippe animalibus irrationalibus, nõ autem cæteris hominibus natura prælatus est: & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab homine timeatur: quia cõtra naturã superbire est, ab æquali uelle timeri. quamuis plerunq; à subditis etiã sancti uiri timeri appetunt, sed quando ab eisdẽ subditis Deũ minimè timeri deprehendunt: ut humana fastu formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidãt. Nequaq; ergo præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorũ iustitiam quærunt. In eo enim q; metum sibi à peruersè uiuentibus exigunt, d
quasi non hominibus sed brutis animalibus domi nantur: quasi uidelicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debeant formidini iacere substrati. Cùm uerò deest uitiũ quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent: & non solũ ab eis metui, sed etiam plus q; necesse est honorari refugiunt. Neq; enim leue se perpeti damnũ humilitatis credũt, si ab eis pro merito fortasse ordinis pluris æstiment. Hinc est enim q; primus pastor Ecclesiæ, cùm adorante se Cornelio super se sibi honorẽ uideret oblatũ, ad æqualitatẽ conditionis suæ citius recurrit, dicens:
Act. 10 Surge, & ipse ego homo sum. Quis enim nescìat q; coditori suo homo debeat, & non homini prosterni? Quia ergo humiliari sibi plus q; debuit, p. A ximũ uidit, ne ultra humanitatis metas mens intumesceret, esse se hominẽ recognouit, quatenus illati sibi honoris elationẽ frangeret, ex cõsideratæqualitate conditionis. Hinc ũ Ioanne angelus adoratus creaturã se esse cognouit, dicẽs: Videne feceris, conseruus tuus sum & fratrũ tuorũ. Hinc Apoc. 19 & 22. propheta cùm ad uidenda sublimia rapitur, filius hominis uocatur: ut ductus ad cœlestia, hominẽ se esse meminerit. Ac si eum diuina uox uerbis apertioribus admoneat, dicẽs: Memento quid sis, ne de his ad quæ raperis extollaris, sed altitudinẽ reuelationis tempera memoria cõditionis. Ex eo ergo colligendũ est, quanta cõmunis naturæ memoria in corde deprimi debeat terrenę potestatis
B tumor, si ex humanitatis uocabulo agitur, ne cogitationis elatio ex secretis cœlestibus generet. Cuius uidelicet humanitatis bene beatus Iob semper recordationẽ tenuit, qui ait: Nunquid non in utero fecit me qui & illũ operatus est, & formauit in uulua unus? ac si apertè diceat: Cur nõ æquè debeamus in cuiuslibet negocij iudicio discuti, qui per cõditoris potẽtiã sumus æqualiter factiꝰ? Sed quia castitatis eius atq; humilitatis acta cognouimus, nũc liberalitatis opera cognoscamus. Sequitur:

Quòd bi qui claritatẽ Dei habẽt, secũdũ facultatis suæ mẽsurã pauperibus spiritu, qui nõ ex desiderio, sed ex necessitate postulant, nihil negare debent. Cap. XI.

SI negauí quod uolebãt pauperibus, & oculos 12
uiduæ expectare feci.] Per hæc dicta uir sanctus ostenditur, non solum ad inopiã pauperibus, sed etiam ad habẽdi desiderii deseruisse. Sed quid si ipsa uellent pauperes, quæ fortasse accipere nõ expediret? An quia in Scriptura sacra dici paupes humiles solent, ea sola æstimandi sunt accipere pauperes, quæ humiles petũt? Et proculdubio oportet ut incũctanter detur quidquid cum uera humilitate requirit, id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulat. Nam ualde superbire est extra metas inopię aliquid desiderare. Vnde & superbè petẽtibus dicitur: Petitis & non accipitis, eo q; malè petatis. Quia ergo illi sunt ueraciter pauperes qui inflati per superbiæ spiritũ nõ sunt, quos aperte ueritas exprimit, cùm dicit: Beati pauperes spiritu: rectè nunc per sanctũ uirũ dicitur: Si negaui quod uolebant pauperibus: quoniam qui ea uolunt quæ profectò liquet quòd eis non expediunt, eo ipso quòd superbiæ abundant spiritu, iam pauperes non sunt. Sed beatus Iob dũ pauperes humiles appellat, quicquid ab eo accipere pauper uoluit, non negauit: quia ueraciter quisq; humilis quod non potuit obtinere nec uoluit. Sed cùm largitatẽ mentis suæ indicat, quia ad uotum se pauperibus concurrisse manifestat, necesse est ut quæramus ne lumen misericordiæ dationis tarditate fulcauerit. Vnde subiũgit: Et oculos uiduæ expectare feci. Petentẽ se uiduã expectare noluit, ut non solum ex munere, sed ex celeritate quoq; muneris bonorũ operũ merita augeret. Vnde aliàs scriptũ est: Ne dicas amico tuo, uade & reuertere, & cras dabo tibi, cũ statim possis Matth. 5 Prou. 3
dare

dare. Sed nõnulli solent exterius multa largiri, cõmunis aũt uitæ gratiã repellẽtes, habere pauperes socios in domestica cõuersatione refugiũt. Vnde beatus Iob ut non solũ se insinuet exterius multa præbuisse, fed apud se quoq; inopes etiã in domestica conuersatione recepisse, protinus adiungit:

Quòd seruii Dei cum pupillis & uiduis subsidia tẽporalia & mẽsam debeant habere communem. Cap. XII.

13 SI comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.] Scilicet pietati se præiudicium facere æstimãs, si solus comederet quod Dominus omniũ cõmuniter creasset. Quæ profectò cõmunio cõuersationis esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vnde sanctus uir non quemlibet, sed ad manducandum socium pupillum se habuisse perhibet: fed tanta hæc pietatis ui fcera, utrum à semetipso habuerit, an cõditoris sui gratia sit consecutus, innoteſcit. Sequitur:

Quòd sancti non sibi, fed conditori suo tribuant, si quid boni habeant. Cap. XIII.

QVia ab infantia mea creuit mecũ miſeratio, & de utero matris meæ egreſſa eſt mecũ.] Miſeratio etenim etſi eius fuerit arbitrij ut cũ ipſo proficeret, liquet tamen quia eius arbitrij non fuit, ut cũ ipſo de utero exiret. Cõſtat ergo qa ſuæ uirtuti nil tribuit, qui profectò teſtatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur quod à conditore habuiſſe ſe intimat, liquet procul dubio quia ad laudem conditoris narrat, indicãs ab ipſo ſe accepiſſe ut pius eſſet, à quo accepit ut eſſet: quia ſicut ſuo opere in utero cõditus non fuit, ita nec ſua uirtute ab utero pius fuit. Sed penſandũ nobis eſt, qꝫ aſſerit, Creuit mecũ. Nonnulli enim quo ad ætatẽ creſcunt, ab innocentia decreſcunt. Electis uerò cum foris ætas corporis, intus, ſi dici liceat, creſcit ætas uirtutis. Sequitur:

Quòd opera miſericordiæ cũ benignitate et hilaritate debeãt fieri: quia qui ſuſtu elationis aliquid dat, amplius ex cõtẽptu culpã quàm ex munere meretur mercedem. Cap. XIIII.

SI deſpexi prætereuntẽ, eo quòd non habuerit indumentũ, & abſq; operimento pauperem, ſi non benedixerunt mihi latera eius, & de uelleri bus ouium mearum calefactus eſt.] Quòd paupe rem non deſpexit, uirtutẽ humilitatis exhibuit: qꝫ autem operuit, pietatis. Dux quippe iſtæ uirtutes ita ſibimet eſſe cõnexæ debent, ut uiſcario ſemper opere fulciantur, quatenus nec humilitas cũm ueneratur proximũ, largitatis gratiã deſerat, nec pietas cũm largitur, intumeſcat. Erga indigẽtiã itaq; proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cũm indigentẽ rebus neceſſarijs naturæ tuæ conſortem uideris, nec per impietatem delinas tegere, nec per ſuperbiam negligas uenerari quem regis. Nam ſunt nõnulli qui mox ut ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, poſt dona largiuri in eos prius contumelioſa uerba iacu lantur. Qui etſi rebus miniſteriũm pietatis perficiunt, uerbis tamen gratiam humilitatis perdunt, A ita ut plerunq; uideatur: quia illatæ iam iniuriæ ſatisfactionem ſoluunt, cũm poſt cõtumelias dona largiuntur. Nec magni eſt operis qꝫ poſtulata tribuunt, quia ipſo donationis ſuæ munere, uix eundem exceſſum ſermonis tegunt. Quibus bene per Eccleſiaſticũ librũ dicitur: Omni dato non des tri Eccle.18
ſtitiã uerbi mali. Et rurſum: Adde uerbũ ſuper datum bonũ, & utraq; cum homine iuſtificato: uidelicet ut datum exhiberi debeat per pietatẽ, & bonum uerbũ tribui per humilitatẽ. At contrà alij egenos fratres non ſtudent rebus fulcire cũm poſſint, fed blandis tãtum ſermonibus fouere. Quos uehementer Iacobi prædicatio ſanctæ reprehendit, dicens: Si autem frater aut ſoror nudi ſunt, & Iacob.2
B indigẽt uictu quotidiano, dicat aũt aliquis ex uobis illis: Ite in pace, caleſtaminini & ſaturamini: non dederitis aũt eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid uobis proderit? Quos Ioannes quoq; apoſtolus admonet, dicẽs: Filioli mei, non diligamus uerbo 1.Ioan.3
nec lingua, ſed opere & ueritate. Dilectio nãq; noſtra ſemper exhibenda eſt & ueneratione ſermonis, & miniſterio largitatis. Multũ uerò ad edo- 14
mandam dantis ſuperbiã ualet, ſi cũm terrena tribuit, uerba ſollicitẽ magiſtri cœleſtis pẽſet, qꝫ ait: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut Luc.16
cũm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio penſare debemus: quia patronis potius munera offerimus, cũ egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur:
C Veſtra abundantia illorũ inopiã ſuppleat, ut & il- 2.Cor.8
lorum abundantia ueſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Vt uidelicet ſollicitè perpendamus, quia eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoq; uidebimus: & qui abundantes aſpicimus, ſi largiri negligimus, quandoq; inopes erimus. Qui itaq; nũc temporale ſubſidium pauperi tribuit, ab eo poſtmodũ perpetua recepturus, ut ita dicam, quaſi ad frugẽ terrã excolit, quæ quod acceperit, uberius reddit. Reſtat ergo ut nunc̃ elatio ſurgat ex munere, quãdo uidelicet diues ex eo cꝫ pauperi tribuit, agit ut in perpetuũ pauper non ſit. Beatus igitur Iob ut diligenter oſtenderet, humilitas atq; miſericordia quanta in eo fuerit conſideratio ne ſociata, ait: Si deſpexi prætereuntẽ, eo cꝫ nõ ha-
D buerit indumentũ, & abſq; operimento pauperẽ, ſi non benedixerunt mihi latera eius, & de uelleri bus ouium mearũ calefactus eſt. ac ſi aperte dicer et: In amore proximi uno eodemq; ordine, & ſuperbiæ uitium & impietatis premens, prætereun tem quempiã & humiliter aſpiciens non deſpexi, & miſericorditer caleſeci. Quiſquis eñ ſuper eũ cui aliquid tribuit, faſtu ſe elationis extollit, maio rem culpã intrinſecus ſuperbiendo peragit, quàm extrinſecus largiẽdo mercedẽ: fitq; ipſe bonis interioribus nudus, cũm nudum deſpicit ueſtiens, eoq; agit ut ſeipſo deterior fiat, quo ſe indigenti proximo meliorẽ putat. Minus quippe inops eſt qui ueſtẽ non habet, cꝫ qui humilitatẽ. Vnde neceſſe eſt ut cũm naturæ noſtræ conſortes exteriora non habere conſpicimus, cꝫ multa nobis deſint

bona interiora pensemus, quatenus sese super in-
opes cogitatio nostra non eleuet, cùm soleret ui-
deri quia nos tanto uerius, quanto & interius indi
gentes simus. Et quia sunt nonnulli qui pietatis
suæ uiscera tendere uſq; ad incognitos nesciunt,
sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint
miserentur, apud quos nimirū plus familiaritas q̃
natura ualet, dum quibusdam neceſſaria non quia
homines, sed quia noti sunt largiuntur, bene nūc
per beatū Iob dicitur: Si despexi prætereuntē, eo
quòd nō haburerit indumentū. Ignoto enim proxi
mo misertū se indicat, quē prætereuntem uocat:
quia uidelicet apud piam mentem plus natura ua
let, q̃ notitia. Nā & unusquiſq; qui indiget, eo ipſo
quo homo eſt, ei iam incognitus nō eſt. Sequitur:

Quòd ſancti in proprijs cauſis ius habentes cum inferioribꝰ. perſonis, grauari ſe etiã iniuſtè aliquãdo patiũtur. Ca. XV.

SI leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam
cùm uiderem me in porta ſuperiorem.] Mos
apud ueteres fuit, ut ad portam ſeniores ſederent,
qui certantiũ iurgia iudiciaria examinatione diſ-
cernerent, quatenus urbem in qua cõ corditer o-
porteret uiuere, diſcordes minimè intrarent. Vn-
Amos 5 de & per prophetã Dominus dicit: Conſtituite in
porta iudicium. Hoc itaq; loco quid portæ nomi-
ne exprimitur, niſi id quod agebatur in porta? Si-
cut enim pugnare caſtra dicimus, pro eo, q̃ pugna
tur ex caſtris: ita iudicium quod in porta agi con-
ſueuerat, porta nominatur. In porta ergo ſe ſuper-
riorem uidet, qui ſe melioris partis eſſe in iudicio
æquitatis merito cõſpicit. Beatus igitur Iob quia
nec tunc cõtra pupillum manum exercuit, cùm ſe
etiam per iuſtitiæ meritum porẽtiorẽ uidit, nobis
timoris regulã inſinuans, dicit: Si leuaui ſuper pu-
pillum manum meam, cùm uiderẽ me in porta ſu-
periorem. ac ſi parẽter dicat: Neq; tunc utilitatis
meæ negocia uirtute contra pupillum exeq̃ui uo
lui, quãdo me in iudicio etiam ex iuſtitia potiorẽ
25 uidi. Sancti etenim uiri quando cum perſonis
minoribus cõtentionũ negocia ſubeunt, dum gra
uare uel in minimis timent, ipſi contra iuſtitiã gra
uari nequaq; refugiunt. Sciũt quippe quia omnis
humana iuſtitia iniuſtitia eſſe deprehenditur, ſi di
uinitùs diſtrictè iudicẽt. Vnde hoc quod ſibi cõ-
petit, cauent uehemẽter exigere, ne eorum actus
ſupernam rectitudinem contingat ſubtiliter exa-
minare. Sed ut inueniri iuſti in diuino examine
ualeant, plerunq; apud humana iudicia grauari ſe
iniuſtè patiuntur. Beatus autem Iob uitæ ſuæ celſi
tudinem narrans, & multa ſunt & mira quæ dixit.
Sed quia plerunq; humana mens renuit bona cre
dere, quæ neſcit operari, maledicti ſibi ſentẽtiam
protinus ſubijcit, ſi qua horum quæ dixerat, opere
non impleuit, dicens:

Quòd bonũ cõcordiæ per patientiã conſeruetur, ſine qua ſo cialis uita nõ perſeueratꝰ & quòd quãdo per diſcordiã homi nes diſſidẽt, quaſi membra à corpore cadant. Cap. XVI.

HVmerus meus à iunctura ſua cadat, & bra-
chium meum cũ oſſibus ſuis conteratur.]

A Quia operatio corporea per humerũ ac brachiũ
agitur: bona quæ ore protulit, ſi opere non impleuit, cadere ſibi humerũ, & cõteri brachiũ exoptat.
ac ſi apertè dicat: Si ea quæ dixi, operari renuit, ipſum quod mihi ad operãdum datum eſt corporis
membrum, perdam: ut uidelicet cadat à corpore,
quod exercere nolui ad utilitatẽ. Si uerò hæc ma-
ledicti ſententia ad ſpiritalem eſt intelligentiã re-
ferẽda, liquet profectò q̃ brachiũ corpori per hu-
merũ iungit: & ſicut per brachiũ bona operatio,
ita per humerũ ſocialis uitæ coniunctio deſignat.
Vnde propheta quoq; intruens ſanctos uniuerſa-
lis Eccleſiæ populos Deo concorditer ſeruituros,
ait: Et ſeruient ei in humero uno. In eo ergo quod *Sopho. 3*
B dicit: Si leuaui ſuper pupillum manũ meam, cùm
uiderem me in porta ſuperiorẽ: miram uirtutẽ pa-
tientiæ ſeruaſſe ſe aſſerit, qui grauari ſe à perſonis
minimis, nec contra hoc quod ſibi iuſtè compete
re poterat, declinauit. Quod tamẽ ſi minimè feece-
rit, adiungit: Humerus meus à iunctura ſua ca-
dat.] Quia nimirum qui patientiã ſeruare cõtem
nit, ſocialem uitam citius per impatientiam deſe-
rit. A iunctura etenim humerus cadit, cùm aduer-
ſitatis aliquid ferre animus non ualens, fraternam
cõcordiam relinquit: & quaſi membrũ ſeparatum
à corpore: cum is qui operari bona poterat, à bo-
norum omnium abſcinditur unitate. Neq; e-
nim unũ ſeruari cõcordia niſi per ſolam patientiã
ualet. Crebrò nanq; in humana actione naſcitur,
C unde mentes hominũ uiciſſim à ſua unitate ac di-
lectione ſeparẽtur: & niſi ad aduerſa toleranda ſe
animus præparet, proculdubiò humerus corpo-
ri non inhæret. Hinc etenim Paulus ait: Inuicem *Galat. 6*
onera ueſtra portate, & ſic adimplebitis legẽ Chri
ſti. Hinc per ſemetipſam ueritas dicit: In patientia
ueſtra poſſidebitis animas ueſtras. Recte autem *16*
humero cadente ſubiungitur: Et brachiũ meum
cum oſſibus ſuis cõteratur: quia nimirum cuncta
noſtra operatio cũ quibuslibet uideatur eſſe fulta
uirtutibus, ſoluitur, niſi per charitatis uinculũ pa-
tientia conſeruetur. Sua enim bona perdit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Feruore quippe
iracundi ſpiritus læſus quiſq; à dilectiõe reſilit, &
cùm ſe exterius grauari non tolerat, intus ſe pera-
miſſum lumẽ charitatis obſcurat: nec uidet ſã quò
tendat pedẽ boni operis, qui oculũ perdidit dile-
ctionis. Sed ſancti uiri humerus à iunctura ſua nõ
cadit: quia uidelicet eius dilectio à ſocialis uitæ cõ
cordia per impatientiã nõ recedit. Eſus q; brachiũ
minimè frangit: quia omnis eius operatio in con
iunctiõe humeri, id eſt, in charitatis cõnexiõe cu-
ſtodit. Sed qa cõſideratiõe bona hæc tãta egerit,
atq; à malis omnib. ſeſe abſtinuerit, adiũgit dicẽs:

Quantum ſancti, & unde, præſentium tribulationum fluctus tantum metuant. Cap. XVII.

SEmper enim quaſi tumẽtes ſuper me fluctus
timui Deum, & põdus eius ferre non potui.]
Apauore tantæ ſimilitudinis penſemus, ſi poſſi-
mus, quanta in ſancto uiro fuerit uis timoris. Fluctus etenim cũ tumentes deſuper imminent, cũq;
eam

eam quam deferunt mortẽ minanẽ, nulla tunc na- A uigãtibus rerũ cura temporaliũ, nulla carnis dele ctatio ad mentem reducitur: ea ipsa quoq; ex nauí proijciunt pro quibus longa nauigia sumpserũt, cunctæ res in despectũ mentis uenĩunt, amore uí uendi. Quasi ergo tumẽtes super se fluctus Deum metuit: qui dum uerã uitã desiderat, omnia despíc it quæ hic possidentes portat. Nam uelut tempe state deprehẽsi pondus nauis abijcimus, quando ab oppressa mente desideria terrena remouemus. Fitq; ut subleuata nauis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirũ curæ quæ in hac uita deprimunt, mentẽ in profundum trahunt. Quæ uidelicet mens tanto altius inter tentationũ fluctus attollitur, quanto sollícitius ab huius seculi cogitatione uacuauit. Est uerò & aliud, quod de maris cõ- B cussione debeat solerter intueri. Tẽpestas quippe cùm oritur, prius lenes undæ, & postmodũ uolumina maiora cõcitantur, ad extremũ fluctus se in alta erigunt, & nauigantes quoscp ipsa sua altitudi ne subuertunt. Sic nimirũ extrema illa properat, quę uniuersum mundũ subruat tẽpestas animarũ. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdã undis sua nobis exordia ostẽdit, & quanto ad finem quotidie propinquiores efficimur, tãto grauiora irruere tribulationũ uolumina uídemus. Ad extre mũ uerò cõmotis omnibus elementis, superuení ens iude finẽ omniũ apportat: quía uidelicet tũc tempestas fluctus in cœlũ leuat. Vnde & dicitur:

Kggai 2 Adhuc modicũ, & ego mouebo nõ solũ terrã, sed etiã cœlũ. Quã scilicet tẽpestatẽ quía sanctí uiri ui C gílanter aspiciũt, quasi tumẽtes super se quotidie fluctus expauescũt, atcp ex his tribulationíb. quæ mundũ ferũt, præuident quæ sequanẽ. Bene autẽ subdítur: Et pondus eius ferre non potuí. quoniã qui extremi iudicij aduentũ intenta mente considerat, profectò uidet quia tantus pauor imminet, quantũ non solũ tunc uidere, sed se etiã nunc præuidere pertimescat. Cõsideratione nanq; tanti terroris metu animus palpítat, & intẽtionis suę oculos declinãs, intueri quod præuidet recusat. Bene ergo dicitur: Et pondus eius ferre non potuí. quia cùm supernæ maiestatis uim ad iudicíũ uenientis, terrorẽcp tanti examinis cõsiderando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiẽs, sese expauescit inuenire. Sed inter hæc pensandum D est, quia beatus Iob ista de se loquatur laudatus & flagellatus. Si igitur saltem ad meritorum profectum ita percussus est qui sic timuit, quomodo ferendus est qui cõtemnit? Quomodo depressura sunt Dei iudicia eos, qui se eleuãt, si & illos ad tẽpus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formídant? Quomodo pondus Dei poterit ferre qui despícit, si hoc & ille in uerbere pertulit, qui per ti morẽ præuidit? Vnde summopere formidandum nobis est illud tantæ districtionis examen. Cõstat autem quia in hac uita cùm percutit, si percussionem correctio sequitur, disciplina patris est, non ira iudicis: amor corrigentis est, nõ districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti uerbere, iudicia æterna pẽsanda sunt. Hinc etenim perpẽdere sum- A mopere debemus, quomodo ferat illa quæ repro bat, si ferri modò uix ualet eius ira quæ purgat.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XXII.

continuens caput trigesimumprimum textus beati Iob.

Caput I.

Vod antè sæpe iam dictũ est, hoc me crebrò repetere one rosum non est, quia & prædi cator egregius dícit: Eadẽ uo bis scribere mihi quidẽ non pigrum, uobis autẽ necessãrium. Beatus Iob idcirco gestas uirtutes narrat, quía inter increpatiõis uerba & percussionis uerbera deprehẽsus, à spei fiducia mentẽ suã labefactari cõsiderat. Multa quippe & egísse se mala ab increpatibus amícis audierat, & ne uerbis pariter & flagellis pressã in desperationem mens corruat, hãc per suarum uirtutũ memoriã ad spem reformat, ut nequacp se debeat in calamitate desícere, quæ trãquillitatis suæ tẽpore se meminerat tam sublímia egísse. Quía igitur intentionis eius causam dixímus, restat ut auditas uirtutes illius subtiliter perpendamus. Hoc autẽ primũ scíendũ est, quía quísquis uirtute aliqua pollere creditur, tũc ueraciter pollet, cũ uitijs ex aliqua parte non subiacet. Nam si ex alio uitijs subditur, nec hoc est solidũ ubi sítare putabatur. Vnaquæq; enim uirtus tanto minor est, quanto desũt cæteræ. Nam sæpe quosdã pudi cos quidem uidísse nos contigit, sed nõ humiles: quosdã uerò quasi humiles, sed nõ misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequacp iustos: quosdam uerò quasi iustos, sed in se potius quàm in Domino cõfidentes. Et certũ est quía nec castitas in eius corde uera est, cui humilitas deest: quíp pe quía superbia se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, à diuino recedit amore. Nec humilitas uera est, cui misericordia iun cta non est: nec debet humilitas dici, quæ ad compassiõnẽ fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec mi sericordia uera est, quæ à rectitudine iustitiæ exístit aliena: quía quæ potest per iniustitiam pollui, pescit proculdubio sibimetipsi misereri. Nec iustí tia uera est quæ fiduciam suam non in conditore omniũ, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinẽ peruertit. Vna itaq; uirtus sine aliis aut omnino nulla est, aut imperfecta. Vt enim, sicut quibusdã uisum est, de primis quatuor uirtutibus loquar, prudentia, tẽperantia, fortitudo atque iustitia: tanto perfectæ sunt singulæ, quanto uicissim sibimet coniunctæ. Dissunctę au tem perfectæ esse nequacp possunt: quia nec prudentia uera est, quę iusta, temperans, & fortis non est: nec perfecta tẽperãtia, quę fortis, iusta, & prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec uera iustitia, quæ

prudens, fortis, & temperans non est. Beatus itaq; Iob q non unam sine alia, sed coniunctas in se uirtutes habuerit, enumerando singulas innotescit. nam bona pudicitiæ insinuās dicit: Si deceptū est cor meū super muliere. Atq ut eidē pudicitiæ demonstraret humilitatis gratiā nullatenus defuisse, post cætera subiungit: Si cōtempsi iudiciū subire cū seruo meo. Qui ut humilitati suæ ostēderet misericordiā fuisse coniunctā, paulo pōst dicit: Si ne gauī quod uolebāt pauperibus. Atq ut misericor diā suā ostēderet de iustitiæ radice descēdere, paulo superius præmisit dicēs: Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus. Atq ut monstraret q̄ fuerit ad cuncta pauidus, & ad omnia circūspectus, inferius asserit dicens: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Dominū. Qui scilicet in prosperis positus, atq; abundātia rerum fultus, si spem aut in suis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profectò iustus non esset. Sed quando iste uir sanctus in se spem posuit qui apertè dicit: Ecce non est auxilium mihi in me.

Quòd non in desfluentibus diuitijs, sed in Deo qui stat in æternum, confidendum sit. Cap. II

2 QVid ergo nūc supereſt, nisi ut ipſas quoq; diuitias quæ me possideret innotescat? Ait cīn: Si putaui aurū robur meū, & obryso dixi, fiducia mea.] Obryſum dicimus obrude aurū. Sanctus ergo uir nec aurū robur, nec ſibi esse obryſum, id est, rudis auri molē fiduciā credidit: quia ſpē atq; delectationē ſuā in ſolius gratia conditoris figēs, neq; de quātitate auri, neq; de ſpecie pec cati. De creatore quippe deſperātē fuerat, ſpem in creatura poſuiſſe. In rebus aūt dubijs ſpem fixe
Luc. 12 rat diues ille, qui dicebat: Anima, habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Sed hunc ſuperna uox increpat, dicens: Stulte, hac nocte animā tuā repetunt à te, quæ aūt parasti, cuius erūt? Eadem eīn nocte ſublatus eſt, qui in rerū ſibi abundantia multa tēpora fuerat præſtolatus: ut ſcilicet qui in longū ſibi ſub ſidia colligendo proſpiceret, ſubſequentē diē uel unū minimē uideret. Quaſi in aquis enim deſluentibus fundamentū ponere, eſt in rebus labentibus ſpei fiduciā uelle ſolidare. Stāte enim in perpetuū Deo, trāſeunt omnia. Quid ergo ab ſtāſeunt fugere D eſt, niſi tranſeuntibus rebus inhærere? Quis nanq; unq̄ decurrentiū fluminū uorticibus raptus, manere ipſe fixus potuit, deorſum unda deſluente? Quiſquis ergo deſluere deuitat, ſupereſt ut quod deſluit fugiat, ne per hoc q̄ amat, in hoc cogat peruenire quod uitat. Qui eīn rebus labentibus inhæret, illō uidelicet trahit, quō rēdit quod tenet. Prius itaq; curandū eſt, ne quis tēporalia diligat, ac deinde in eiſdē tēporalib. quæ nō ad delectationē ſibi, ſed ad uſum retinet, fiduciā ponat: quoniā cōiunctus decurrēribus, mox ſtatū ſuum animus perdit. Nam uitæ præſentis fluctus trahit quē leuat: & ualde demens eſt qui in unda uoluitur, & plantā figere conatur. Sed ſunt pleriq; qui etſi in rebus trāſeūtibus ſiduciā nequaquā ponūt, A cū tamē ſibimet ad uſus neceſſarios abūdē aſſunt, mēte tacita lætanť. Qua in re dubium nō eſt, quia tāto quiſq; minus dolet q̄ deſint ęterna, quāto magis gaudet q̄ aſſint tēporalia: & qui minus dolet q̄ deſint tēporalia, certius expectat ut aſſint æterna. Hoc itaq; de terrenis rebus gaudiū beatus Iob nō ſe habuiſſe teſtificās ſubiūgit, dicēs: Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.] Sancti quippe uiri in huius peregrinationis ęrumna, quoniā eā quā appetūt ad- 3
huc creatoris ſui ſpeciē cōtēplari minimē ſinunť, omnē præſentis uitæ copiā, inopiā deputant: quia uidelicet nil extra Deū ſufficit mēti, quæ ueraciter Deū quærit, & plerūq; eis ipſa ſua abundantia fit uehemēter onerоſa: quia hoc ipſum grauiter toB lerant, q̄ feſtinātes ad patriā in itinere multa portāt. Vnde fit ut hæc cū indigētib. proximis deuotē partiantur, quatenus dū iumit iſte quod nō habet, deponat ille quod amplius habebat: nec conuiator uacuus ambulet, nec eū quem retardare in uia poterat, nimium onus grauet. Electi ergo de multa abundantia minimē lætanť, quā uidelicet pro amore cœleſtis patrimonij aut largiendo diſpergunt, aut deſpiciēdo deſerunt. Sequiť: Si uidi ſolē cùm fulgeret, & lunā incedentē clarē, & lætatū eſt in abſcondito cor meū, & oſculatus ſum manū meā ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio cōtra Deū altiſſimum.] Incertū nō eſt q̄ utC q̄ hęc luminaria humanis miniſterijs deputata cœli militiæ uocanť. In quorū cultū multos nouimus, ſcriptura teſte, cecidiſſe, ſicut ſcriptū eſt: A- 4.Reg.17
doraueruť uniuerſam militiā cœli. Et quia Sol & Luna aliter uideнť ad uſum, aliter ad ueneratiōnē: eo more quo à cultoribus ſuis uenerari ſolent. Solē & Lunā beatus Iob nequaq̄ uidiſſe ſe perhibet, nec lætatū fuiſſe cor ſuū, nec oſculatū manum ore ſuo. In quā uidelicet oſculatione, quid aliud q̄ gratia ueneratiōis exprimiť? Qđ ſi feciſſet unq̄, hoc iniquitatē maximā & Dei negatiōnē ocuat. Sed poſtq̄ tāta de ſe locis ſuperioribus uirtuti culmina narrauit, quid nunc mirum memorat, ſi Solē ac Lunā non ſe adoraſſe manifeſtat? Vnde pensandum eſt quòd poſtq̄ in auro nō habuiſſe fiduciam, nec in multis diuitijs lætatum ſe fuiſſe teſtatur, adhuc ad ſublimiora ducitur, ut tanto nos magis eruditat, quāto de ſe aliqua ſubtilius narrat. Ait enim: Si uidi ſolem cùm fulgeret & lunā incedentem clarē, & lętatum eſt in abſcondito cor meum. Quid hoc in loco uidere dicitur, niſi deſideranter intueri? Vnde Pſalmiſta ait: Iniquitatem ſi cōſpe- Pſal.65
xi in corde meo, non exaudiat Deus. Quę nimirū iniquitas in ore exprimi non poſſet, ſi non cōſpiceret in corde. Sed aliud eſt uidere per iudicium, aliud per appetitum. Beatus ergo lob fulgentem Solem & clarē incedentē Lunam nequaq̄ uidiſſe ſe perhibet, ut ſe demonſtret præſentis lucis ſpeciem non appetiſſe. Ac ſi poſt deſpectum terrenæ ſuæ abundantiæ, paręter inſinuet: Quid dicā: quia nequaq̄ in auro lętatus ſum, qui in ipſa quoq; luce corporea delectatus nō ſum? Sācti eīn uiri poſtq̄ oīa prę ſētis uitę oblectamēta deſpiciūt, præ illius

lucis

lucis interne dulcedine, ab hac exteriori animum luce quasi à tenebris auertūt: multumq; secum intrinsecus contendunt, ne huius lucis quæ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Lux quippe uisibilis si incaute diligitur, à luce inuisibili cor cæcatur: quia quanto extra se inhians animus funditur, tanto amplius in internis obturibus reuerberatur. Vnde solertes quique corporeis sensibus nimis ad exteriora dilabantur, continuo studio in tramentē suam occulta custodiæ disciplina se colligunt: ut tanto magis inueniātur interius integri, quanto minus sunt exteriùs fusi. Hoc enim uigore disciplinæ intra mentis suæ se arcana cōstrinxerat, qui exterioris uitæ appetitū fugiens, dicebat:

Iuuer. 17 Diem hominis non cōcupiui, tu scis. Quod ergo apud prophetā dicitur: Diem hominis non cōcupiui, tu scis: hoc de semetipso beatus Iob uerbis aliis asserit, qui fulgentem Solē & Lunā incedentē clarē non uiderit, atq; ex his in cordis ab ditis læta tus non sit: quia nimirum gaudere non poterat de his, quæ per delectationis desideriū non uidebat.

4 Si uerò cuncta hæc quæ iuxta historiā tractādo discurrimus, per allegoriæ quoq; mysteria per scrutemur, quid hoc in loco aurū accipimus, nisi præclari intellectus ingenium, quid obryzum, nisi humanā mentē? quæ dum ignē amoris excoquit, semper in se seruat claritatē pulchritudinis quotidiana innouatione feruoris. Nescit enim mēs per torporem ueterascere, quæ studet per desiderium

Ephes. 4 semper inchoare. Hinc namq; per Paulū dicit: Renouamini spiritu mentis uestræ. Hinc Psalmista qui ad perfectionis iam culmen peruenerat, quasi inchoās, dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia uidelicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, ualde ne cesse est ut ea inchoare nos quotidie eredamus, nec abhorret à rationis ordine, q; auro dicimus ingenium designari: quia sicut in ornamento aurū suppo nitur, ut gemmarū desuper ordo disponat, ita clara sanctorū ingenia diuinis muneribus humiliter substernuntur, & distincta super se gratiarū dona percipiunt. Et nisi quid simile aurū cum sapientia

Eccl. 20. haberet, quidā sapiens minimè dixisset: Sapientia

C 41 absconsa & thesaurus inuisus, quæ utilitas in utrisq; quæ Sancti aūt uiri robur suū non deputant: quia quantolibet ingenio fulgeant, nihil se esse ex suis uiribus pensant. Et cùm sentire omnia ualēter possunt, prius intelligere semetipsos cupiunt, quatenus lumen ingenij more solis prius illustret locū in quo oritur, & postmodū cætera ad quæ procedendo dilatet: ne si intendendo cognoscēdis alijs semetipsos nesciant, ibi solis radius ubi oritur obtenebrescat. Ingenij itaq; uirtutem ad cognoscendam propriam infirmitatē dirigūt, atq; ex infirmitatis suæ melius cognitione conualescūt. Aurum ergo robur non creditur, si in accepto ingenio fi-

Prou. 3 ducia non haberur. Quod bene Salomon admonens ait: Habe fiduciā in Domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Dicat ergo: Si putaui aurū robur meum: & obryso dixi, fiducia mea. ac si apertè fateatur, dicens: Nec quæ ueraciter intellexi, meo ingenio tribui: nec menti propriæ, si qua egisse me bona contigit, hæc principaliter deputaui. Qui adhuc subtilius humilitatē nobis sui cordis insinuans, adiungit dicens:

Quid sit quòd filijs prophetarum ligna cædentibus, ferrum de manubrio lapsum disparuit, quod Heliseo lignum aquis immergente reuersum est. Cap. III.

SI lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea.] Quid multas diuitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia acumina consiliorum? Quæ quærentis manus inuenit, cùm hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon sapientiæ diuitias contemplatus ait: Corona sapientium diuitiæ eorum. Qui quia diuitias non metalla terrena, sed prudentiam nominat, ilico per contrarietatem subdit: Fatuitas stultorum imprudentia. Si e- Prou. 14
nim coronam sapientium terrenas diuitias diceret, procul dubio fatuitatem stultorum, pauperta tem potius quàm imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum diuitias quia prudentiam dixerit, indicauit. Has in se Paulus scientiæ diuitias contemplatus, & contemplationem suam considera- 2. Cor. 4
tione humanæ fragilitatis humilians, ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Multas itaq; apud nos diuitias reperimus, cùm dona abundantis intelligentiæ, sacra eloquia inuestigando percipimus, atq; in his plura, nec tamen si bimet diuersa sentimus. Non est autem secura lætitia, in diuinis paginis uel fortia uel multa cogno scere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quanto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Vnde in Euan Luc. 12
gelio ueritas dicit: Cui multū datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerūt multum, plus repetent ab eo. Deputemus igitur intel- 5
ligentiam datam quasi pecuniam mutuam: quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere: & plerunq; eadem intelligentiæ accepta pecunia cùm ad usuras auditoribus datur, amittitur, nisi cautè tribuatur. Neq; enim negligēter intuendum est, in Regum uolumine, quòd prophetarū filij cùm in Iordane ligna cæderēt, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in materia, est donū intellectus in corde. Ligna uerò per hoc cædere, est prauè agētes increpare. quod nonnunq; dum fluxè agitur, dum lapsus uanę gloriæ in accepta eadē sapientia non uitatur, ferrū in aqua perditur: quia ex dissoluto opere intelligentia fatuæ. Quā profectò intelligētiam ad hoc nouimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Vnde rectè is qui ferrum amisse- 4. Reg. 6
rat, clamabat: Heu heu heu Domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia furtiua uanæ gloriæ culpa surrepit, ad cor uelociter redeant, & quicquid in se ante dilecti iudicis oculos dānabile inuenīūt, lachrymis insequanē. Qui flen

tes non solum cautè inspiciunt mala quæ commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quanto ex neglectis bonis quæ agere poterant debitores tenentur. Rectè ergo qui terram perdidit, clamabat: Heu heu heu, & hoc ipsum mutuo acceperam. ac si dicat: Illud per dissolutionem negligentiæ perdidi, quod ut per bona opera redderem, ex gratia cõditoris accepi. Sed nunquam Deus mentem deserit, quæ in peccatis se uexariter agnoscit. unde & mox Heliseus ueniens, lignum deorsum mittit, & ferrum in superficiem attollit: quia uidelicet redemptor nos ster piè nos respiciens, cor peccatoris humiliat, & ei quam amiserat intelligentiam reformat, lignũ mergit, & ferrum releuat: quia cor affligit, & scientiam reparat. Vnde bene alia translatione dicitur, quòd confregit lignum atq; iactauit, & sic ferrum fusuit. Lignum namq; confringere, est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima iactare, est elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atq; illico ferrum ad superficiẽ redit: quia ad usum exercitationis pristinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, uix cum tot difficultatibus custoditur, curãdum quippe est, ne ocio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, uitio elationis euanescat. Sancti uiri minimè exultant, cum cognoscunt quæ faciant: sed cùm faciunt quæ cognouerant, & si intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen considerant debitum operis: ut uidelicet actione perfoluant, quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namq; est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo redderc debeat non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti prouidentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur uiri iusti in his quæ uigilanter intelligunt, secura lætitia non extollun tur, dicatur rectè: Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea: ac si apertè diceretur: Nequaquam me in eo locuple. tem ex iustitia credidi, quo recta quæ agere debui etiam multa cognoui: nec intelligentia cor extulit, quia illud cõsideratio debitæ operationis pressit. Sciendum uerò est quòd plerunq; contingit ut cùm intelligentiæ altitudo percipitur, circa semetipsum animus ualde sollicitus ab elationis lapsu teneatur. Sed cùm mira quę intelligit, etiam operari cœperit, eo ipso nonnunquam quo foràs ostenditur, labitur, atq; in suis actibus se cæteros præire gloriatur. Beatum igitur Iob sicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoq; ante humanos oculos miræ operationis eleuauit. Vnde & aptè subiungit:

Quòd sancti nec de bono opere, nec de fama, nec coram hominibus, nec in conscientia gloriantur. Cap. IIII.

SI uidi solem cùm fulgeret.] Sol quippe in fulgore, est bonum opus in manifestatione. Scriptum namq; est: Luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificẽt patrem uestrum qui in cœlis est. Et rursum: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes. Quod enim hoc in loco fulgente sole, in Euangelio lucernis ardentibus delignatur. Bonum quippe opus cùm in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cùm uerò in Ecclesia resplendet, sol fulget in die. Bonum opus si adhuc tale est quod soli ma limirentur, lucerna uidelicet in nocte est: si autẽ ita proficit ut mirari à bonis ac perfectioribus possit, nimirũ sol est in die. Bonũ opus cùm per actiuam uitã in corporibus lucet, quasi lucernæ more lumen ex testa resplendet. Cùm uerò per solã uitam tutem mentis in contemplatione attollitur, quasi more solis de cœlo ueniens lux uidetur. Quia igitur multa beatus Iob hospitalitatis ac misericordiæ de se bona narrauerat, quæ profectò tãto adhuc minima, quanto & corporaliter nouerat gesta, ad uirtutũ spiritaliũ culmẽ mentis oculum reuocans, perfectionis suæ meminit: & lucẽ exemplorum quam de se alijs tribuit, solem uocauit.

Quòd electi in malis præteritis sæpius oculos mentis figunt, quàm in bonis quæ agunt: & soli bona sua non uident, quæ alijs ad exemplum uidenda præbent. Cap. V.

SVnt uerò nonnulli, qui cùm bona aliqua faci unt, iniquitatũ suarũ protinus obliuiscũnt, & cordis oculum in cõsideratione bonorũ operum quæ exhibent figunt: atq; eo se iam sanctos existimant, quo inter bona quæ agunt, malorũ suorum, in quibus & fortasse adhuc implicati sunt, memoriã declinant. Qui scilicet si districtionẽ iudicij uigilanter attenderent, plus de malis suis metuerẽt q̃ de imperfectis bonis exultarent: plus inspicerent q̃ de his quæ adhuc eis agẽda sunt debitores tenentur, q̃ quòd operãtes quædã, iam debiti pars tem soluunt. Neq; enim absolutus est debitor qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad brauiũ uictoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi uelociter currit, si iuxta metas ueniens, in hoc quod est reliquum deficit. Nec ad quælibet destinata loca pergẽtibus in cho ãdo prodesset longũ iter carpere, si non etiã totũ ualerent cõsummare. Qui ergo æternã uitã quærimus, quid aliud q̃ quædã itinera agimus, per quę ad patriã festinamus? Sed quid prodest quòd carpimus multa, si ea quæ ad perue niendũ restãt, negligimus relinquere? More itaq; uiatorũ, nequaq; debemus aspicere quantũ iam iter egimus, sed quantũ superest ut peragamus: ut paulisper fiat præteritũ, quod indefinenter & timidè adhuc attẽditur futurũ. Amplius igitur debemus inspicere quæ bona necdũ fecimus, quàm ea quæ iã nos feciſſe gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas propriũ: ut plus ei intueri libeat quod sibi in se placet, q̃ quod sibi in se displiceat. Æger quippe oculus cordis, dum laborare in cõsideratione sua metuit, quasi quoddã strati delectationis in animo ubi molliter iaceat requirit: atq; idcirco quæ cõmoda de peractis bonis sit assecutus intelligit: sed quæ dãna de neglectis pariẽ, nescit. Plerũq; enim hoc uitio tenrant etiã electi. Plerũq; eorum

eorum cordi suggeritur, ut bona quæq; quæ fece-
runt, ad animū reuocent, & securitatis iam lætitia
exultent. Sed si uerè electi sunt, ab eo in quo sibi
placent, mentis oculos diuertunt, omnem in se de
peractis bonis lætitiā deprimunt: & de his quæ se
minus egisse intelligunt, tristitiā requirunt, indi-
gnos se æstimant, & penè soli bona sua non uidēt,
quæ in se uidenda omnibus ad exemplū prębent.
Hinc est quòd Paulus dū expleta in se bona post-
poneret, & sola adhuc reliqua quæ essent explen
Phil. 3 da cogitaret, dixit: Ego me non arbitror apprehē
disse. Hinc est quòd ut posset se de bonis quæ age
bat humiliare, studebat ad animum præterita ma-
la reducere, dicens: Qui prius fui blasphemus, &
7 persecutor, & contumeliosus. Qui & si aliquā
do dixit: Bonū certamen certaui, cursum consum
maui, fidem seruaui: intuendum summopere est,
quia eo illud tempore intulit, quo iam ex corpo-
re discessurum se esse cognouit. Ibi quippe præmi
2. Tim. 4 um sit, dicens: Ego enim iam delibor, & tempus meæ
resolutionis instat. Tunc ergo ad memoriā perfe-
ctionē reduxit operis, cùm iam præuidit ad largi-
tatis spaciū minimè subesse tempus operationis.
Sicut enim dum uiuimus, debemus bona nostra à
memoria repellere ne extollāt: ita appropinquan
te exitu, plerunq; ea ad memoriam iustè reuoca-
mus, ut uidelicet fiduciā præbeant, & desperatum
timorem premant. Qui & si Corinthijs bona sua
enumerando narrauit, illos cōfirmare studuit, nō
se ostendere. Nam quia eadem bona non in se at-
tenderet, patefacta tribulatione propriæ tentatio
nis edocuit, qua expressè subiūxit: Propter quod
placeo mihi in infirmitatibus meis. Vt ergo disci-
pulos instrueret, de se summa referebat: ut uerò
se in humilitate custodiret, considerationis ocu-
lum non in uirtutibus suis, sed in infirmitatibus fi-
xerat. Habent itaq; proprium sancti uiri, ut bona
quidē quæ agunt, uideant: & tamen cùm peregē-
rint, ab eorū memoria oculos auertant. Vnde re-
ctè per beatū Iob dicitur: Si uidi solē cùm fulge-
ret. ac si aperte diceret: Opus meū etiam cùm alijs
exemplorum lucem tribueret, ad præsumptionis
gratiam non attēdi: quia dum de eo exēplū timui,
ab intuendo eo oculos auerti. Sequitur: Et
lunam incedentem clarè.] Post præmissum solē,
aptè quoq; incedētem clarè lunam subdidit: quia
uidelicet post opus bonū fama laudabilis sequit̄,
per quam celebre nomē in hac præsentis uitæ no-
cte possidetur. Si enim uerum est, quod quidam
putant, illustrationem lunam per occultum circu
lum à radio solis accipere, ut possit lucem noctur
nis curribus exhibere: ab huius significationis or-
dine hæc quoq; suspicio nō abhorret. Fama quip-
pe à bono opere uires accipit, & fauoris gratiam
quasi claritatem luminis aspergit. Est & aliud in
luna, quod per similitudinem bonam spargenti fa
mæ conuenit. Lux namq; eius etiam in tenebra-
rum tempore iter ambulantibus ostendit: quia &
dum de aliena uita lux laudis emicat, alios ad e-
xercēda bona opera illustrat. Cumq; illius opinio
clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere

A exemplī lumen præbetur. Sed nonnunquā opus
quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo
desiderio in animo formatur. Nam infirmæ men-
tes cùm bona de alijs audiunt, aliquando se ad o-
perationem rectam non amore uirtutis, sed dele-
ctatione laudis accendūt. Et profectò liquet: quia
sicut naturæ solis est ut quæq; attigerit, accendat
& siccet: ita lunaris ignis est propriū, ut quicquid
contigerit exurat quidem, sed exurendo humidū
reddat. Ad uitam igitur bonam alios pro amore
Dei affectus recti operis, alios uerò amor laudis
inflammat. Sed cùm recti operis affectu accendi-
mur, quasi per ignem solis à uitiorum humore sic-
camur. Eūm uerò quem ad opus bonum laudis a-
mor prouocat, cōcupita fama quasi luna attingit,
B quia uidelicet eius animū & accendit & resoluit.
Accendit, scilicet ad exercitiū operis: resoluit ue-
rò ad concupiscentiam fauoris. Plerunq; tamē ad
exercenda bona opera, aliena nos utiliter exem-
pla persuadent. Et cùm mente humili opinionis
alienæ bona suscipimus, nostra uel ad melius bo-
na producimus, uel ad bonū mala permutamus.
Cumq; nos de uita proximi famæ splendor irradi
at, mens nostra, ut prædiximus, quæ ad obtinen-
dum uirtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine
gressus ponit. Sed sicut ex aliena opinione profi-
cimus, sic plerunq; si famæ nostræ laudibus inhia
mus, à uirtute uacuamur: quia cùm delectatur ani
mus in hoc quod de se extrinsecus haberi conside
rat, illud obliuiscitur ad quod introrsus anhela-
C bat. Quia igitur sanctum uirum intelligentia 9
scientiæ non corrumpit, de multis diuitijs gaude-
re despexit. Quia uerò eum magnitudo operis nō
inflauit, solem fulgentē non uidit. Quia aūt illum
nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunā mi
nimè attēdit. Sunt enim nonnulli qui eo in elatio-
nem corrunt, quo per subtilem intelligentiā, uel
quæ non faciunt bona, cognoscunt. Hi nimirum
super multis diuitijs lætantur, quām quælibet sum
ma intelligendo reperiūt, atq; in elatione ipsis in-
uentionibus corrumpuntur. Sunt uerò nonnulli
quos intelligentia quidem non eleuat, sed exhibi
ta operatio exaltat. Qui dum actiones suas resp̄i
ciunt, apud mentem suam sibi cæteros dedignan-
do postponunt. Hi uidelicet etsi in multis diuitijs
D non gaudent, solem tamen fulgentem uidēt: quia
de sola boni operis magnitudine quasi alios desp̄i
ciendo tument. Et sunt nonnulli quos nec opera
tio propria extollit: sed cū laudari ab hominibus
pro hac eadem bona operatione cœperint, ipsis
hominū fautoribus deuicti, quasi magnos se quod-
dā in fua cogitatione cōspiciūt, atq; à cordis custo
dia dissoluunt. hi profectò etsi fulgentē solē uide
re noluerūt, lunā tamē clarè incedentē respiciunt:
quia inter huius uitæ tenebras dum in opinionis
fuæ claritate animum defigunt, humilitatis gratiā
quasi ex nocturno lumine amittunt: & intuentes
lunā, se non uidēt, qui semetipsos nescire incipiūt
dū mētis oculos in transitoriū fauorē figūt. sic aūt
profectus est hominū, sicut incrementa esse cōspi
cimus arbustorū. Vis quippe futuræ arboris prius

in

in semine est, postmodū in ortu, atq; ad extremū producitur in ramis. Sic nimirum sic uniuscuiusq; uirtus succrescit operātis. Seminatur namq; in intelligentia, oritur in operatione, atq; ad ultimum conualescit usq; ad profectus magni latitudinem. Sed cūm quēlibet sua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. Cūm uerò post operationem bonam elationis peste eorum pitur, quasi iam orta siccatur. Cùm autem neq; intelligētia neq; operatio corrumpit, sed excrescente magnitudine, dum fauor laudantium sequitur, atq; ab statu suo bene operantis animum euertit: linguarum uentos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creuerat, tempestas famæ radicitùs euulsit. Quo eñ arbor altius ad superiora surrexerit, eo uentorum uim uehemētius sentit: quia quo plus quisq; in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in semine est, metuendum est, ne ipsa scientiæ cognitione putrefiat. Si iam ad uitigultum prodijt, curandum est, ne hanc manus elationis tangat, atq; à uiriditate fuæ actionis arefaciat. Si autem ualenti robore iam ad alta se subleuat: ualde formidandum est, ne hanc admotæ laudis uentus grauior radicitùs euellat. Sed inter hæc sciendum est, quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerunq; miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionib. lacerari permittimur: ut cùm nos uox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor fæpe quæ unius uenti impulsu ita impellitur, ut penè iam erui posse uideatur, alterius è diuerso uenientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & illa arbor altè radicata, quasi inter aduersantes uentos fixa steterat, quæ dicebat: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Sæpe enim laus bene agentis auribus insolēter admota, dum foris sermonibus perstrepit, intus quandam menti tacitam elationis tempestatem gignit: ut hoc quod animus de humanis fauoribus gaudet, non facile exterius ostendat, sed tamen corruptionis uim non tenuiter interius sentiat. Et sunt nonnulli, quos ita laus inflat, ut usq; ad uerba elationis pertrahat. Quidam uerò, ut prædiximus, hoc ipsum patefacere quòd eleuantur, erubescunt, atq; auditis suis præconijs extollūtur: sed tamen usq; ad elationis uerba non exeunt, & gaudere se in talibus non ostendunt. Vnde beatus Iob, quia nouerat arrogantem se non solum nullo modo in uerbis, sed etiam in cogitatione quoq; tacita minimè fuisse, postquā dixit: Si uidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè, illico subdidit: Et lætatum est in abscondito cor meum. Qua uidelicet attestatione quid nobis innuit, nisi quòd nobis magno metu & circumspectione opus est, ne mens nostra unquam de suis laudibus uel tacita lætetur? Quisquis enim quasi claritatem lunæ, famæ suæ magnitudinem conspicit, sibi in occulto mentis gaudium facit: cui iste nisi authori se prætulit, cuius dono ut bene operaretur, percepit, & tamen in eius munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare cōuincitur, cuius præconijs lætatur. Quamuis nonnunquam etiam sancti uiri de bona sua opinione gaudeant: sed cùm per hanc ad meliora proficere audiētes pensant, non iam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud est fauores quærere, & aliud de profectibus exultare. Qua in re necesse est, ut cùm audiētium utilitati nòn proficit, mentē nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Cùm enim humanæ linguæ attestatione laudamur, occulta pulsatione requirimur, quid de nobisipsis sentiamus, ut in hoc humiles permaneamus. Superba etenim mēs etiā cùm de se falsa bona dicunt exultat: quia non apud Deū qualiter uiuat, sed apud homines qualiter innotescat excogitat. Iudiciū enim de se omnipotentis Dei despiciēs, & solùmodo hominū quærens, inter auditas laudes extollit: & quę hoc solū quæ fierat, quasi de brauio operis lætat. At cōtrà, si cor ueraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minimè recognoscit: & quia falsa dicunt, metuit: aut certè si adesse ea sibi ueraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perdita, quo hæc cōsiderat hominibus diuulgata: paueteq; uehemēter ne spes futuri muneris in mercedem permuteť transitorij fauoris. Qua ex re agit, ut electorū animus magno laudū suarū igne crucietur, atq; ab omni torporis sui rubigine mœrore cogitationis excoquat. Cauta enim cōsideratiōe trepidat, ne aut de his in quib. laudat, & non sunt, maius Dei iudiciū inueniat: aut de his in quib. laudatur & sunt, cōpetens præmiū perdat. Vnde plerunq; fit, ut licut iniustus ex laude sua polluiť, ita uir iustus audita sua laude purgetur. Nā dū bona quæ egit, ab hominib. proferri cognoscit: subtile cōtra se, ut dictum est, extremi iudicij examē metuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit: & quicquid illic ineſt reprehēſibile, corrigit. Cum enim bona sua innouisse formidat, subtilitatē secuturi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pauet namq; si saltē talis Deo non ostendit, qualis ab hominib. putat: & neq; contēnere est ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Ia enim de bonis suis quasi retributionē sibi factā æstimat, nisi eis & alia quæ ab hominib. nescīunt, adiungat. Vnde bene per Salomonē dicit: Sicut probat in cōflatorio argentū, & in fornace aurū, ita probat homo ore laudantis. Argentū quippe uel aurū si reprobū est, igne cōsumitur: si probū uerò, igne declarat. Sic nimirū est & sensus operantis. Nā qualis sit in eo q; laudat, ostēditur. Si enim se auditis suis laudib. extollit, quid iste aliud q; aurum uel argentū reprobum fuit, quē uidelicet fornax linguæ consumpsit? Si aūt fauores suos audiens, ad superni iudicij consideratiōnem redit, ac ne de his apud occultū arbitrum gra uetur metuit: quasi ex purgationis igne ad magni tudinē claritatis excrescit: & unde incendiū trepidationis sustinct, inde clarius fulget. Bigitur Iob, ga ne quaq; de operatiōe se prætulit, sed eter dicit:

Si

a
b
c
2. Cor. 6
d
Prou. 27

Si uidi solem cum fulgeret. Quia uerò hunc à iudi A
cij interioris intuitu fama laudabilis non diuertit,
adiungit: Et lunam ineedẽtem clarè. Quia autem
opinionis suæ gratia animum deiecit, nec tacita
cogitatione permisit, protinus subdidit: Et si læta
10 tum est in abscondito cor meum. Et quia ple-
runque inconsiderata mens, dum transitorio fauori
non renititur, ad hoc usq; pertrahitur, ut laudet ip-
sa quod facit, conditioni quæ præmissa est, qua
dicitur: Si lætatum est in abscondito cor meum,
congruè subinfertur: Et osculatus sum manum
meam ore meo. Per manum quippe operatio, per
os autem locutio designatur: sicut per Salomonẽ
Prou. 19 dicitur: Abscondit piger manum suam sub axilla
sua, & laborat si ad os suum porrigat eam. Pigro
labor est manum suam ad os porrigere: quia defi- B
diosus quisq; prædicator hoc nullt operari quod di
cit. Manum quippe ad os porrigere, est uoci suæ
opere concordare. Manum ergo suam osculatur
ore suo, qui laudat quod facit, & testimonio pro-
priæ locutionis sibi uirtutem tribuit operis. Qua
in re quis despicitur, nisi is qui ipsa operandi mu-
nera largitur? Vnde bene per egregium prædica-
torem dicitur: Quid autem habes quod non acce
pisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non
acceperis? Sancti autem uiri sciunt post primi pa-
rentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, &
non uirtute propria, sed præveniente superna gra
tia ad meliora se uota uel opera commutatos: &
quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali
propagine sentiunt meritum: quicquid uerò in se C
boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscũt do
num: eique accepto munere debitores fiunt, qui
& præveniendo dedit eis bonum uelle quod no-
luerant, & subsequendo concessit bonum posse
Apoc. 4 quod uolũt. Vnde bene per Ioannem dicitur: Ado-
rauerunt uiuentem in secula seculorum, mitten-
tes coronas suas ante thronum Domini. Coronas
nanq; suas ante thronum Domini mittere, est cer
taminum suorum uictorias non sibi tribuere: sed
authori, ut ad illum referant gloriam laudis, à quo
se sciunt uires accepisse certaminis. Beatus ergo
Iob, quia sic bona quæ operatus est, narrat: ut ta-
men hæc suæ operationi nõ tribuat, sed ad author
ris laudem recurrat, manum suam ore suo oscula-
tũ fuisse se denegat, ac si patenter dicat: Ego mea D
opera tanquam mea non profero: quia authoris
sui gratiam negare conuincitur, quisquis sibi tri-
buit quod operat. Vnde & protinus subdit: Quæ
est iniquitas maxima, & negatio contra Deum al
tissimum. Liquet etenim, quia illum negat, cuius
despecta gratia, sibi uires boni operis arrogat.
quod rectè quoq; & infirmitas maxima uocatur:
quoniam omne peccatũ quod ex infirmitate est,
spem nequaquã perdit, quia à superno iudice ue-
niam requirit. Præsumptio autẽ uirtutis propriæ,
tanto grauius in desperatione est, quanto longius
ab humilitate. Cumq; uires sibi tribuit operis, ad
adiutorium non recurrit authoris: fitq; ut eo gra-
uius peccator pereat, quo & ipsum hoc quia est
peccator ignorat. Sequitur:

Quòd summa sit perfectio charitatis, diligere inimicos; & de eorum profectu gaudere, & de ruina dolere.

Caput VI.

SIgauisus sum ad ruinam eius qui me oderat,
& exultaui quòd inuenisset eum malũ. Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia
charitatis probat. Hinc est enim quod per semet-
ipsam ueritas dicit: In hoc cognoscẽt omnes, quia Ioan. 13
mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad in
uicem. Quæ nimirum dilectio si cor nostrum ue-
raciter repleat, duobus modis ostendi solet: scilicet
si & amicos in Deo, & inimicos diligimus pro-
pter Deũ. Sed sciẽdũ est: quia inimici dilectio tũc
ueraciter custoditur, cũm nec de profectu adduci
mur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in di-
lectionis imagine erga inimicum animus fallitur,
seq; hunc diligere æstimat, si eius uitæ contrarius
non existat. Sed dilectionis uim, occultè & vera-
citer, aut profectus inimici, aut casus interrogat.
Hac etenim de re ad plenũ semetipsam mens ho-
minis nescit, nisi eum quem sibi aduersarium cre-
dit, in defectu uel profectu mutasse modũ sui sta-
tus inuenerit. Si enim de prosperitate addicitur,
& de calamitate se odientis lætatur: constat quia
non amat quem non uult esse meliorem: eumq; e-
tiam stantem uoto persequitur, quẽ cecidisse gra-
tulatur. Sed inter hæc sciendum est, quia eue- 11
nire plerunq; solet, ut non amissa charitate, & ini-
mici nos ruina lætiscet, & rursum eius gloria sine
inuidiæ culpa contristet: cũm & ruente eo, quos-
dam bene erigi credimus: & proficiente illo, ple-
rosq; iniuste opprimi formidamus. Qua in re men
tem nostrã, nec eius fam defectus erigit, nec eius
profectus addicit, si recta nostra cogitatio, non
quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, at-
tendit. Sed ad hæc seruanda ualde est necessarium
subtilissimæ discretionis examen: ne cũm nostra
odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alie
næ. Si enim de inimici morte gaudendum omni-
no non esset, Psalmista non diceret: Lætabitur iu- Psal. 57
stus cũm uiderit uindictam impiorum. Sed aliud
est impium, aliud uerò inimicum perpeti. Nam
sunt plerique inimici, qui nõ sunt impi: & sunt nõ-
nulli impij, qui nobis spectaliter non uidenturini
mici. Humana aũt mens omnem inimicum quem
tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia eius
culpas apud cogitationem suam suor accusator
exaggerat. Quibuslibet uerò flagitijs prematur,
minus iniquus creditur, si aduersarius minimè sen
titur. Qua in re diserendum est, aliud esse quod
nobis, aliud uerò quod sibi & ceteris noster inimi
cus nocet. Nam si alijs bonus est, sine nostra forsi-
tan culpa esse non potest nobis malus: nec omni-
no iam de eius ruina gaudendum est, cuius nos so
los certum est aduersa tolerasse. Cùm uerò noster
ac multorũ hostis perimitur, de ereptione proxi-
morũ potius q; de inimici interitu necesse est, ut
animus lætet. Oporter namq; ut pereũte aduersa-
rio subtiliter pẽsare debeamus, & quid debemus
ruinæ peccatoris, & quid iustitiæ ferẽtis. Nã cùm
peruersum quẽq; omnipotẽs percutit: & cõdolen
dum

dum est miseriæ pereuntis, & congaudendum iustitiæ iudicis: ut nobis & in luctu sit pœna morientis proximi, & rursus in gaudium veniat exhibita æquitas iudicātis Dei: quatenus nec pereunti homini existamus aduersarij, nec iudicāti Deo inueniamur ingrati. Beatus igitur Iob, quia cuncta in aduersitate odia perfectè calcauit, dicat: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum: qui uidelicet & inimicum diligens, dum aduersario ruenti condoluit, in malis illius ipse ad bonum creuit, ut inde iste ad benignitatem cresceret, unde illum mala quæ merebatur inuenissent. Quia uerò sæpe non nulli eos quos sibi aduersarios æstimant, maledictione feriunt, quoniam uirtute nequaquam possunt: in quibus patenter apparet, quæ mala si possent facerent, qui ea quæ facere nequeunt, imprecari minimè desistunt: beatus Iob ostendens se à culpa etiam maledictionis alienum, secutus adiunxit: Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius.] Peccaret quippe, si hoc optaret à Deo fieri, quod ipse facere uel omnino nō posset: uel si posset, minimè deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum uolunt, nisi quod ipsi facere aut nequeunt, aut erubescunt? Mortem namq; aduersario exoptāt, quam & si possunt, inferre metuūt: ne aut perpetrati homicidij rei teneantur, aut iniqui appareant, etiam cùm sint. Quid est ergo Deo dicere: Occide quē odi, nisi apertis ei uocibus clamare: Hoc fac meo aduersario quod me in illum facere nec peccatorem decet? In quibus profectò uerbis pēsandum nobis est, ubi iste uir legerat: Diligite inimicos uestros. Et ubi legerat: Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Sed exterius nō audita supernæ gratiæ præcepta seruabat, quia hæc in mente illius sancti spiritus afflatus scribebat. Cui tamen minus esset, quòd positos extrà dilegeret, nisi & interius uiuentes, secumq; quotidie conuersantes, etiam familiares aduersarios tolerat. Vnde subiungit:

Quòd sancti uiri multos ex domestici suis, exoptatores mortis suæ æquanimiter tolerant. Cap. VII.

SI non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur?] Quæ nimirum sententia potest quoq; per mysterium ex uoce redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt: uel ludæi scilicet persequētes, uel Gentiles credentes: quia & illi moliti sunt corpus illius quasi consumendo extinguere: & isti esurientem mentem suam desiderant quotidianæ immolationis sacrificio de eius carnibus satiare. Sed nunc solius historiæ uirtutem sequentes, pensemus quanta fortitudine sancti uiri animus extrà intraq; solicitus ad omnia paratur. qui si iniustè agentibus aut unquam per silentium cederet, aut per rectitudinem non contrairet, professiò aduersarios non habuisset. Sed in eo quòd uias uitæ tenuit, exoptatores sue mortis inuenit. Foris patentes aduersarios pertulit, intus latētes. Minor est autem uirtus certaminis, foris quempiam uidere mala quæ superet, & intus quod toleret nō habere. Perfectæ autem magnitudinis laus est aduersa perpeti: & exterius fortiter, & interius clemēter. Nam sunt non nulla quæ in ipsa quoque familiarium conuersatione corrigi nequeunt, sine culpa corrigētis: atq; ideo cùm uel corrigentem inquinant, uel omnimodo hęc agentem grauant, magna magisterij ars te dissimulanda sunt, ipsaq; hac dissimulatione toleranda. Quæ contra nos illata citius à corde laxamus, si nostra circa proximos errata cognoscimus. Vnde bene quoq; per Salomonem dicitur: Cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia, quia & tu crebrò maledixisti alijs. Dum enim pensamus quales erga alios fuimus, esse circa nos tales alios minus dolemus: quia aliena iniustitia in nobis uindicat, quod in se iustè nostra conscientia accusat. Sequitur:

Quante hospitalitatis sanctus Iob fuit, cuius ostium patens peregrino & uiatori inuenit. Cap. VIII.

FOris non mansit peregrinus, ostium meum uiatori patuit.] Quia teste Paulo, charitas patiens & benigna describitur: per patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoq; bona misericorditer impendit sua. Vnde beatus Iob & patienter domesticos maledictes pertulit, & uiatores atq; peregrinos apud se benignè suscepit: illis morū exempla tribuens, istis exteriorum ope concurrens: illis per mansuetudinē non concitus ad irascendum, istis per misericordiam ad subueniendum paratus. Vir etenim sanctus redemptorem generis humani per prophetiæ spiritum intuens, prædicamēta quoq; illius in opere seruabat: quibus nos admonet, dicens: Dimittite, & dimittetur uobis: date, & dabitur uobis. Dare namq; ad res pertinet, quas exterius habemus: dimittere autē ad relaxandum dolorē quem interius ex aliena culpa contrahimus. Sed sciendū, quia qui omnino dimittit & non dat, etsi non plenè operatus est, meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui autem dat, & minimè dimittit, omnino misericordiā nullā facit: quia ab omnipotēte Deo munus ex manu non accipit, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim prius debet animus qui eleemosynā præbet: quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaq; malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est: quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Vnde scriptum est: Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera eius nō respexit. Nec; etenim sacrum eloquium dicit: Respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit: sed prius ait, Quia respexit ad Abel: ac deinde subiūxit: Et ad

A

B Ecd. 7

C

Luc. 6

1. Pet. 3

D

12

1. Cor. 13

Gen. 4

ad munera eius. Et rursum dicit, Quia nō respexit ad Cain: ac deinde subdidit, Nec ad munera eius. Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namq; ad eum legitur Dñs respexisse qui dabat, quàm ad illa quę data A
bat. Vnde bene beatus Iob dicturus nobis in hoc spiritalitatis gratia largitatē suā, prius circa aduersarios protulit patientiā & benignitatē suā: quòd de ruina nō exultauit inimici, q; uerbis maledicis persecutores suos non impetrit, q; sæuiētes intrin secus æquanimiter tolerauit, & tunc demū hospitalitatis suæ munificentiā protulit: ut audito scili cet narrationis eius ordine discamus, quia exteriora munera ex interna cordis mūditia cōdiunt: ut uirtutum eius cōtextio lectorē doceat, qualis B
apud se esse debeat, cùm exteriora bona alijs subministrat. Sed quis se inter tanta uirtutū culmina sanctū esse nō crederet? quis nō utcunq; ipsis tot meritis tentaret: ut si quando ut homo delinqueret, delictū suum hominib. nollet innotescì: & leue esse crederet, si quid in minimis peccaret, culpam q; suā mallet silentio tenere q; uoce cōfessionis aperire? Sæpe namq; contingit, ut elatus uitiis animus, dū multa bona in æstimatione proximorū de se spargi cognouerit, agnosci nō uelit, si quid est quod reprehēsibiliter facit. Quas uidelicet erroris tenebras idcirco mēs tolerat, quia cor dis oculum tumor grauat. Vnde beatus Iob inter tot eximia facta uirtutū, qui tā summus extitit in operatiōe, ut demōstraret q; humilis fuerit in mē C
te, protinus adiūxit: Si abscōdi quasi homo pecca tum meū, & cælaui in sinu meo iniquitatē meam.

Quòd quasi homo abscōdit peccatū, qui ad imitationē primi hominis uel erubescit cōfiteri quod malè fecit, uel defendit. Ca. I X.

13 HÆc sunt namq; ueræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemq; cognoscere, & cognitā uoce confessionis aperire. At contrà usitatum humani generis uitium est, & latendo peccatum cōmittere, & cōmissum negando abscondere & conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hęc augmēta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namq; ille dum lignum uetitum contigisset, abscōdit se à facie Dominī inter ligna para D
disi. In qua abscōsione, scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur. Qui cùm argueretur à Domino, quòd de ligno uetito contigisset, ilico respondit:
Gen. 3. Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi. Ipsa quoque mulier inquisita respondit, dicēs: Serpens decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerāt, ut peccatū quod transgrediendo cōmiserant, confitendo delerent. Vnde & serpens ille persuasor, qui non erat reuocandus ad ueniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaq; homo ubi esset, ut perpetratā culpam respiceret, & confitendo cognosceret, q; longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhìbere sibimet utriq; defensionis solatia, q; confessionis ele-
gerūt. Cumq; excusare peccatū uoluit uir per mulierem, mulier per serpentem: auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: obliquè Adam Dominū tangens, quòd ipse peccati eorum actor extiterit, qui mulierē fecit: & Eua culpam ad Dominum re ferens, qui serpentē in paradiso posuisset. Qui ēm ore diaboli fallentis audierāt: Eritis sicut dñ: quia Deo esse similes in diuinitate nequiuerūt, ad erroris sui cumulum Deum sibi facere similem in culpa conati sunt. Sic ergo reatum suum dum defendere moliuntur: addiderunt, ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quàm fuerat perpetrata. Vnde nunc quoq; humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt: ut cùm de uitio suo quisq; arguitur, sub defensionum uerba quasi sub
B quædam se arborum folia abscondat: & uelut ad quædam excusationis suę opaca secreta faciē con ditoris fugiat, dum non uult cognosci quod fecit. In qua uidelicet occultatione non se Domino, sed Dominū abscondit sibi. Agit quippe ne omnia ut dentem uideat, non aūt ne ipse uideat. Quo cōtrà cuiq; peccatori sam exordium illuminationis est, humilitas confessionis: quia sibimetipsi iam parcere renuit, qui malum non erubescit fateri quod fecit: & qui defendendo accusari potuit, accusando se celerrimè defendit. Vnde & mortuo Lazaro, qui mole magna premebat, nequaquā dicitur: Reuiuiscere: sed, Veni forās. Ex qua fcilicet resurrę ctione, quæ gesta in illius est corpore, signat qualiter nos resuscitemur in corde, cū uidelicet mortuo dicit: Veni forās: ut nimirū homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis iam sepultus, quia intra conscientiā suam abscōsus facet per nequitiā, à semetipso forās exeat per confessionem. Mortuo enim, Veni foras dicit: ut ab excusatione atq; occultatione peccati ad accu
sationem suam ore proprio exire prouocet. Vnde Dauid propheta ab illa tanti mole facinoris re 2. Reg. 12.
uiuiscēs: ad uocem Domini quasi forās exijt, dum per Nathan correptus, qđ fecerat accusauit. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere uehementer excreuit, bene beatus Iob cùm dicer: Si abscōdi peccatū meum, interposuit: Quasi homo. Hominis quippe esse proprium conspicit, quod ex parentis ueteris imitatione descēdit. Vbi apte subditur:

Quòd perfectæ humilitatis iudicium sit, peccata & ultrò accusare, & alijs accusantibus non negare. Cap. X.

14 ET cælaui in sinu meo iniquitatē meam. Scriptura etenim sacra plerunq; sinū ponere promente consueuit: sicut uoce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidē coniuncti sunt, fed uita disiuncti, per Psalmista dicit: Redde Psal. 78.
uicinis nostris septuplum in sinu eorū. ac si apertè diceret: In mente tua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sæuientes operantur: ut dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfectè punsantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem cælare, est hanc in con scientię latibulis occultare, nec per confessionem

detegere, sed per defensionem uelare. Quo cõtra
Iac. 5 Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata ue
Prou. 28 stra, & orate pro inuicem ut saluemini. Salomon
quoq; ait: Qui abscondit scelera sua, nõ dirigetur:
qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea, mi-
sericordiam consequetur. Sed inter hęc scindum
est, quòd plerunq; homines & culpas cõfitentur,
& humiles nõ sunt. Nam multos nouimus, qui ar
guente nullo, peccatores se esse confitentur: cùm
uerò de culpa sua fuerint fortasse correpti, defen-
sionis patrociniũ quærunt, ne peccatores esse ui-
deantur. Qui sĩ tunc cùm id sponte dicunt, pecca-
tores se esse ueraci humilitate cognoscerent: cùm
arguuntur ab alijs, esse se quod confessi fuerãt, nõ
negarẽt. Qua in re indicia ueræ confessionis sunt,
si cum quisq; se peccatorem dicit, id de se dicenti
etiam alteri non contradicit. Nam quia scriptum
Prou. 18 est: Iustus in principio accusator est sui: nõ magis
peccator, sed iustus uideri appetit, cùm peccatorẽ
se quisq; nullo arguente confitetur: sed confessio-
nis ueritatem probat, cùm alter malum quod feci
mus increpat. quod si superbè defendimus, liquet
quia peccatores nos ex nobis fictè dicebamus. un
de summoperè curandũ est, ut mala quæ fecimus
& sponte fateamur, & ĩ æque alijs arguentibus non
negemus. Superbiæ quippe uitiũ est, ut quod de
se fateri quisq; quasi sua sponte dignãtur, hoc sibi
dici ab alijs dedignetur. Beatus itaq; Iob quantæ
fuerit humilitatis ostendit, qui se & inter aduersa-
rios nouerat uiuere, & tamen non uerebat culpas
uoce confessionis aperire. Sed notandũ, quòd su-
perius uirtutes suas loquitur, inferius peccatũ fa-
retur. Hinc enim liquidò demonstrat, quãm uera
de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis.
Modò uirtutes suas indicat, modò culpam: quia
& perpetrauerit peccatum, & non tacuerit, mani
festat. Vnde certissimè apparet quantæ munditię
in omnipotẽtis Dei oculis fuerit, qui & uitam ma
la ne committeret: & tamen quæ eum committe-
re contigit, hominibus non abscondit: quatenus
ei & iustitiæ sit gloria, declinasse peccatum, & iu-
stitiæ custodia, quod non potuit declinare, prodi-
disse. Videatur uir iste cuilibet magnus in uirtutĩ-
bus suis, mihi certè sublimis apparet, etiam ĩ pec
catis suis. Mirenẽ eo qui uolunt castitatis con-
tinentiam, mirentur integritatem iustitiæ, miren-
tur uiscera pietatis: ego ĩ eo non minus admiror
confessionẽ humillimam peccatorum, quàm tot
sublimia gesta uirtutum. Scio enim quòd per infir
mitatis uerecundiam plerunq; grauioris est certa-
minis commissa peccata prodere, quàm non ad-
missa uitare: & unumquodq; malum quamuis ro-
bustius uitetur, tamen humilius proditur. Beatus
ergo Iob qui tot magnis operibus fultus confiteri
culpam non erubuit, ostendit in uirtutibus quàm
humilis fuit. Sed quia ex humilitate uera secura
semper authoritas nascitur: ut tanto foris nil me-
tuat, quanto ad rerum culmina animus per elatio-
nis desiderium non anhelat, expressa confessione
peccati, rectè subiungitur: Si expauí ad multi-
tudinem nimiam, & despectio propinquorũ ter-

A ruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ho-
stiũ.] Magna est securitas cordis, nil concupiscen
tiæ habere seculare. Nam si ad terrena adipiscen-
da cor inhiat, securum tranquillumq; esse nullate-
nus potest: quia aut non habita concupiscit ut ha
beat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in ad-
uersis sperat prosperа, in prosperis formidat ad-
uersa: huc illucq; quasi quibusdam fluctibus uol-
uitur, ac per modos uarios rerum alternantiũ mu-
tabilitate uersatur. Si uerò semel in appetitio- 15
ne supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur,
minus rerum temporalium perturbatione uexa-
tur. A cunctis quippe externis motibus eandem
intentionẽ suam, quasi quendam secretissimum
secessum petit: ibiq; incommutabiliter inhærens,
B & mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tran-
quillitate quietis suæ in mundo extra mundum
est. Excedit profectò ima omnia intentione sum-
morum: & cunctis rebus quas non appetit, liber-
tate quadam se supereſſe sentit, nec tempestatem
rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur
foris: quia terrena omnia quæ cõcupita opprime
re mentem poterant, despecta subteriacent. Vn-
de bene per prophetam dicitur: Statue tibi specu- Hier. 31
lam, ut dum quisq; speculatur summa, superemi-
neat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit: Super cu- Abacuc 2
stodiam meam stabo. Stat quippe super custodiã
suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis desidę
rijs non succumbit, sed supereminet: ut dum sem-
per stantem appetit æternitatem, infra se sit ei om
C ne quod transit. Tamen quia sanctus uir quantali
bet uirtute profecerit, eum in hac uita positum ad
huc extrinsecus carnis infirmitas premit, ut scri-
ptum est: Quanquam in imagine Dei ambulet ho Psal. 38
mo, tamen uanè conturbatur: plerunq; agitur, ut
& turbetur exterius, & imperturbabilis duret in-
terius: & quod uanè conturbari potest, de infirmi
tate carnis sit, quãuis in imagine Dei ambulet de
uirtute mentis: quatenus & roboretur intus diui-
no adiutorio, & tamen adhuc foris sarcina prema
tur humana. Vnde bene Abacuc iterum unã sen-
tentiam protulit ad utraq; seruientem. Ait enim:
Et intrauit tremor in ossa mea, & subtus me tur-
bata est uirtus mea. Ac si diceret: Non mea uirtus
est, in qua superius raptus imperturbabilis ma-
D neo: sed meæ infirmitatis est, in qua inferius tur-
bor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse
sub se perturbabilis: quia super se ascenderat, in
quantum rapiebatur ad summa: & sub semetipso
erat, in quantũ adhuc reliquias trahebat in infima.
Ipse super se imperturbabilis est, quia in Dei iam
contemplationem transierat: ipse sub se perturba
bilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo re
manebat. Huic sententiæ Dauid propheta conci- Psal. 115
nens, ait: Ego dixi in excessu mentis meæ, omnis
homo mendax. Cui responderi potest: Si omnis,
& tu. Falsaq; iam erit sententia quam mendax ip-
se protulisti. Si uerò ipse nõ es mendax, uera iam
sententia non erit: quia dum tu uerax es, non om-
nis homo cognoscitur mendax. Sed notandũ est,
quod præmittitur: Ego dixi in excessu mẽtis meæ.

Per

Per excessum ergo mētis, etiā semetipsum trāsijt, cùm de hominis qualitate definiuit: ac si patenter dicat: De falsitate omniū hominum inde uerā sententiam protuli, unde ego ipse super hominē sui. In tantum uerò & ipse mendax, in quantū homo: in tantum aūt omnino nō mendax, in quantū per excessum mētis super hominem. Sic itaq; sic perfecti omnes, quamuis adhuc aliquid turbulentum de infirmitate carnis tolerant, tam tamen intrinsecus tranquillissimo secreto perfruuntur per contemplationem mentis: ut quicquid acciderit exterius, in nullo turbet interius. Vnde beatus Iob securitatem in se esse mentis ostendens, postquam de se tot uirtutum prædicamenta protulit, hoc quod præmissimus secutus adiunxit:

Quòd sancti eos nō timeant, à quibus nihil expectant: & contempti à proximis cum omni patientia sustinentes, ad contumelias nec uerbum reddunt. Cap. XI.

16 SI expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium.] Ac si apertius dicat: Turbatis contra me extrinsecus aliis, ipse in me intrinsecus imperturbabilis mansi. Quid nāq; in hoc loco ostium, nisi os debemus accipere? Per hoc quippe quasi egredimur, dum uerbis quibus possumus, secreta nostri cordis aperimus: & quales intus manemus in conscientia, tales forās egredimur per linguam. Sunt uerò nonnulli qui omnino despici metuunt, ac ne uiles fortasse iudicentur, sapientes uideri appetūt. Hi coguntur ostium egredi: quia pulsati contumeliis, cū magni apud se lateāt, loquentes denunciāt. Dum cū per impatientiam uicti, quædā de se quæ nesciebanī, produnt, tanquā per oris ostium egrediuntur. Vnde beatus Iob dicturus, q̄ oris ostium nō fuisset egressus, bene præmisit, Tacui: quia uidelicet impatientia tutabatus, à domo cōscientię exisset, si tacere nescisset.

Quòd exemplo Domini, ibi de doctrinæ cœlesti silendū est, ubi auditores non ad ædificationem, sed ad curiositatem conueniunt. Cap. XII.

SAncti etenim uiri in commotionis tentatione semetipsos ostendere omnio refugiunt, & cum audientibus prodesse nequeunt, etiam de spici tacentes uolunt, ne de sapientiæ suæ ostentatione glorienī. Cumq; aliquid dicunt prudenter, non quęrunt gloriam suam, sed auditorum uitam: cùm uerò conspiciunt, quia auditorum uitam loquendo lucrari non possunt, tacendo absconduntscientiam suam. Ad imitandum quippe uiam Domini, quasi ad quoddam nobis propositū signum currimus. Ipse eñ, quia Herodē uidit nō profectū quærere, sed signa uel scientiā uelle mirari, requisitus ab eo tacuit: & quia constanter tacuit, ab eo
Luc. 23 irrisus exiuit. Scriptum namq; est: Herodes aūt uisō Iesu, gauisus est ualde: erat eñ cupiens ex multo tempore uidere eum, eo q̄ audiret multa de illo, & sperabat signum aliquod uidere ab eo fieri. Vbi subditur: Interrogabat aut illum multis sermonibus: at ipse nihil respondebat. Tacens uerò Dominus quam sit despectus ostēditur, cum illic protinus subinfertur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit. Quod uidelicet factum oportet nos audiētes discere: ut quoties auditores nostri nostra uolūt quasi laudanda cognoscere, non aūt sua peruersa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio eorum Deiloquimur, & illorum culpa q̄ que erat, esse non desinat: & nostra quæ non erat, fiat. Dicat fortasse aliquis: 17
Vnde nouimus quo corde quis audiat? Sed multa sunt quę audientis animū prodūt: maximē si audi tores nostri & semper laudant quod audiunt, & nunq̄ quod laudāt sequunt. Hanc inanē loquēdi gloriā prædicator egregius fugerat, cùm dicebat:
Nō enim sumus sicut plurimi, adulterantes uerbū 2. Cor. 2
Dei: sed ex sinceritate sicut ex Deo coram Deo in
Christo loquimur. Adulterari nāq; uerbū Dei, est aut aliter de illo sentire q̄ est, aut ex eo nō spiritales fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Ex sinceritate uerò loqui, est nil in eloquio extrā q̄ oporteat quærere. Sicut ex Deo aūt loquiī, qui scit nō se à se habere, sed ex eo accepisse quod dicit. Corā Deo uerò loquiī, qui in omni quod dicit, nō humanos fauores appetit, sed omnipotētis Dei præsentiæ intendit: nō suā, sed autoris gloriā requirit. Qui aūt scit quidē ex eo se acce pisse quod dicit, & tamē dicēdo propriam gloriā quærit: sicut ex Deo loquiī, sed nō corā Deo: quia eum quē cordi nō proponit cùm prædicat, quasi absentē putat. Sed sancti uiri & ex Deo loquunt, & corā Deo: quia ab eo se sciūt habere q̄ dicunt, & ipsum suis sermonib. adesse iudicē adiutoremq; considerāt. Vnde fit, ut cùm se à proximis despici agnoscūt, suaq; dicta uitæ audientiū nō prodesse, abscondant quantæ uirtutis sint: ne si secretū cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanē gloriam prorumpat. Beatus igitur Iob inter obstinatas mentes nō appetēs ex uirtutis suæ patefactione clarescere, ait: Si despectio propinquorum terruit me, & nō magis tacui, nec egressus sum ostiū. Qui enim per humilitatē solidus, nequaq̄ despici timuit: hunc ut forās lingua ejiceret, impatientia non euicit. Vbi bene præmittit: Si expaui ad multitudinem nimiam: ut cuius constantiæ fuerit, agnoscatur, quia uidelicet nequaquam terret exterius numerus hominum, quem non deuastat interius turba uitiorum. In hac etenim uita qui nulla prosperа appetit, nulla procul dubio aduersa pertimescit. Quæ scilicet uerba si ad intellectum mysticum pertrahimus, in eis citius operationem nostri redemptoris inuenimus. Ipse quippe ad multitudinem nimiam non expauit, qui persecutores suos cum gladijs & fustibus uenientes, una tantum responsione perculit, dicens: Ego sum. Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis supplicijs liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus nō est: qui sub ipsa iam hora passionis cùm humanitatis infirma pareretur, diuinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei & hominū quasi egredi ostium fuisset: si cum teneretur uti homo maiestatis suę potentiam uoluisset ostendere:

& per diuinitatis magnitudinem, susceptæ carnis infirma transire. Vt aũt apertius homo mori posset, Deus mãsit occultus: quia si cognouissent, nũquam Dominũ gloriæ crucifixissent. Non est ergo egressus ostium, qui & requisitus à Pilato, tacuit: arcp inter persecutorũ manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resti tuendus noluit demonstrare quod erat. Vnde etiam per Psalmistã dicitur: Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum, & nõ egrediebar. Cũm enim despiceretur, quia homo uidebatur, egressus esset, si occultam maiestatem suam ostentare uoluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam absc̃o dit: in eo quòd persecutoribus suis incognitus manfit, ad eos minimè exiuit. Qui tamen ad electos exit: quia diuinitatis suæ suauitatem quærentibus aperit. Vnde ei per prophetam dicitur: Exiſti in salutẽ populi tui, ut saluos facias Christos tuos. Sequitur:

4. Cor. 2

Psal. 87

Abac. 3

Quòd efficaciores uoces in auribus Dei habeãt desideria sancta, quàm uerba clamorosa. Cap. XIII.

18 QVis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meũ omnipotẽs audiat?] Sanctus uir posteaquam tot uirtutũ suarum sublimia gesta narrauit, sciens quòd suis meritis ad summa peruenire nequeat, adiutorem quærit. Et quem, nimirum nisi unigenitũ Dei filium cõtemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantẽ dum suscepit adiuuit? Ipse quippe adiuuit hominem factus homo: ut quia puro homini uia redeundi nõ patebat ad Deũ, uia redeundi fieret per hominẽ Deũ. Longè quippe distabamus à iusto & immortali, nos mortales & iniusti. Sed inter & immortalẽ iustum, & nos mortales iniustos apparuit mediator Dei & hominũ, mortalis & iustus, qui & mortẽ habet cum hominibus, & iustitiã cũ Deo: ut quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso uno iungeret ima cum summis: atcp ex eo nobis uia redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Iob per totius Ecclesiæ significationẽ loquens, mediatorem requirit. qui cùm dixisset: Quis mihi tribuat adiutorẽ, aptè subdidit: Vt desiderium meum omni porẽs audiat.] Sciebat quippe quòd ad requiem liberationis æternæ, humanæ preces nisi per aduocatum suum audiri nõ possent. De quo per Iohannem apostolum dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris aũt tantũ, sed etiã pro totius mundi. De quo Paulus apostolus dicit: Christus Iesus qui mortuus est pro nobis, imò qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiã interpellat pro nobis. Vnigenito enim filio pro homine interpellare, est apud eoæternũ patrem seipsum homine demõstrare: eicp pro humana natura rogasse, est eandem naturam in diuinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus nõ uoce, sed miseratione: quia quod damnari in electis noluit, suscepiẽdo liberauit. Adiutor ego quærit, ut desideriũ exaudiat: quia nisi pro nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure Dei proculdubio nostrarũ precũ uoces silerent. Notandum quoq; est, cp nequaqs dicitur preces, sed desideriũ meum omnipotens audiat. Vera quippe postulatio non in oris est uocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores nanq; uoces apud sæcretissimas aures Dei nõ faciunt uerba nostra, sed desideria. Æternã etenim uitã si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamãtes tacemus. Si uerò de sideramus ex corde, etiã cùm ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est cp in eremo populus uocibus perstrepit, & Moyses âstrepitu uerborũ taeet: & tamen silens aure diuinæ pietatis auditur cùm dicit: Quid clamas ad me? Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui adhuc ad humanas aures non peruenit, & tamen auditũ cõditoris replet. Hinc est cp Anna ad templum pergens, ore quidem tacuit, & tamẽ tot fusi desiderij uoces emisit. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo ora patrẽ tuum in absc̃ondito: & pater tuus qui uidet in absc̃ondito, reddet tibi. Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacente ore in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et uox auditur in absc̃ondito, cùm per sancta desideria silenter clamatur. Vnde rectè quoq; per Psalmistam dicit: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorũ audiuit auris tua. Sed beatus Iob quem sibi in exaudiẽdo desiderio adiutorem quærat, subiunctis uerbis aperit, dicens: Et libi scribat ipse qui iudicat.] Quia enim timenti adhuc populo lex est transmissa per seruum: dilatis gentibus uerò filijs Euãgelij gratia est collata per Dominũ, qui ad redemptionẽ nostrã ueniens, nouum nobis testamentũ cõdidit: sed de eiusdẽ nos testamenti mandato discutiens, quandoq; etiã iudex uenit: necessarium non est ut per expositionẽ claresc̃at: quia librum scribit ipse qui iudicat. Ipsa enim per se ueritas dicit: Pater nõ iudicat quẽq;, sed omne iudicium dedit filio. Erit ergo tũc autor iudicij, qui nunc est conditor libri: ut tunc districtus exigat, quod modò mãsuetus iubet. Sic nãq; quotidie conspicimus, cp magistri pueris elementa literarum blandientes imponũt, sed hæc ab eis fæuientes exigunt: & quæ dant cum mansuetudine, cum uerbere requirunt. Blanda namq; nũc sonant eloquij diuini mandata, sed erunt aspera in exactione sentienda. Mansueta modò est admonitio uocantis, sed tunc districta uẽtura est iustitia iudicis: eo q; certũ est, quia nihil uel minimi mandati fine discussione prætereat. quo uidelicet constat, quia librum scripsit ipse qui iudicat. Quẽ scilicet librum noui testamenti, quia ipse per se humani generis redemptor in extremo conderet, bene Ezechiel propheta denunciat, dicẽs: Ecce sex uiri uenientes de uia portæ superioris quæ respicit ad aquilonem, & uniusc̃uiusc̃q; uas interitus in manu eius. Vir quoq; unus in medio eorum uestitus lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius. Quid namq; aliud in sex uiris uenientibus, nisi sex ætatis humani generis designant? qui de uia portæ

A

B

C

D

1. Ioan. 2

Rom. 8.

19

Ioan. 5.

Ezech. 9

æ superioris ueniunt: quia à conditione paradisi, sicut ab ingressu mundi, à superiorib. generationi bus euoluunt. Quæ porta ad aquilonem respicit: quia uidelicet mens humani generis uitijs aperta, nisi calore charitatis deserēs, torporē mētis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinē non exisset. Et unusquisq; uas interitus in manu eius: quia umaquæq; generatio singulis quibusq; ætatibus euoluta, ante redēptoris aduentū in sua operatione habuit, unde pœnā damnationis sumpsit. Vir quoq; unus in medio eorū uestitus lineis: quia redemptor noster etiā de facerdotali tribu iuxta cat nē parētes habere dignatus, uestitus lineis uenire perhibeē. Vel certe quia linū de terra, nō aūt sicut lana de corruptibili carne nascit: quia indumentū sui corporis ex matre uirgine, nō aūt ex corruptio ne cōmixtionis sumpsit, profectò ad nos uestitus lineis uenit. Et atramentariū scriptoris ad renes eius. In renibus posterior pars corporis est. Et quia ipse Dominus postq; pro nobis mortuus est, & resurrexit, & ascēdit in cœlū: tunc testamentū nouū per Apostolos scripsit, uir iste atramentariū ad renes habuit. Qui em scripturā testamēti noui postquā decessit condidit, atramentariū quasi à tergo portauit. Hoc ergo atramentariū uiro lineis uelli to inhærere consideat, qui dicit: Et librū scribat ipse qui iudicat. Sed cur beate Iob ab eo qui iudex est, librum scribi desideras? Sequitur:

Quòd noui testamenti librū antiqui sancti legere desiderabant, in quo est & doctrina perfectorū operum, & certitudo præmij post completionem præceptorum. Cap. XIIII.

20 VT in humero meo portē illū, & circumdem illum quasi coronā mihi.] Librū quippe in humero portare, est scripturā sacrā operādo persi cere. Et notandū q̄ ordinatē describit, & prius in humero portare, & postmodum sicut corona circūdari: quia uidelicet sacri eloquij mandata, si modò bene portant in opere, post nobis coronam uictoriæ exhibēt in retributiōe. Beatus aūt Iob cur scribi librū à iudice postulat, qui ad testamenti nouī peruenire tempora non ualebat? Sed sicut sæpe iā dictū est, electorū uocibus utit, atq; ex eorū significatione postulat, quod profuturū eis per om nia præuidebat. Ipse nāq; per spiritū hunc apud se librū iam dudū tenebat, quē per gratiā aspiratiōis acceperat, & uiuēdo cognoscere, & præuidendo nunciare. Sed inter hæc sciendū est, quia cū eiusdē sacri eloquij præcepta cogitamus, cumq; mentē à uitæ corruptibilis amore diuertimus, quasi quibusdā cordis pallibus ad interiora properamus. Nemo aūt infima deserēs, repētē fit summus: quia ad obtinendū perfectionis meritū dum quotidiē mēs in altū ducit, adhuc proculdubio uelut ascensionis cuiusdā gradibus peruenit. unde hic quoq; aptè subiungit: Per singulos gradus meos pronunciabo illū.] De his quippe meritorū gradibus
Psal. 83. per Psalmistā dicit: Ambulabunt de uirtute in uirtutē. De his iterū sanctā Ecclesiā contēplatus, ait: Deus in gradibus eius dinoscit, dum suscipiet eā. Neq; enim, sicut dictum est, repētē ad summa per

A uenitur, sed ad uirtutū celsitudinē per incremēta mens ducit. Hinc nanq; est, q̄ propheta idē iterū dicit: Exercitatus sum, & defecit pauliſper spiritus meus. Quid est itaq; q̄d ait, Spiritus meus, nisi spiritus hominis, uidelicet spiritus elationis? Et quia per occultā grapā ad amorē Dei temperata desuper mēsura proficimus, quāto in nobis quoti die de Dei spiritu uirtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus errotis quia nō à nobis sua bitò penitus amputatur, bene pauliſper defecisse perhibetur. Tunc uerò in Deo plene proficimus, cùm à nobisipsis funditus defecerimus. Hæ itaq; crescentiū mensuræ uirtutum sancti uiri uocibus gradus dicunt. Electus etenim quisq; à rudimenti
B modū & fortia conualescit. Quod aperte in Euangelio demonstrat ueritas dicēs: Sic est regnū Dei, Mar. 4
quemadmodū si iaciat homo sementē in terram, & dormiat: & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille. Cuius nimirū seminis incrementa denuncians, adiungit: Vltrò enim terra fructificat primùm herbam, deinde spicam, deinde plenū frumentū in spica. Cuius profectus quoq; etiā finem subrogat dicens: Et cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniā uenit tempus messis. Ecce ueritatis uoce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait enim: Primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. An nō herba Mar. 14
adhuc tunc fuerat Pettus, cùm ab ancillæ ore subi
C tò unius flatu sermonis inflexus est: iam quidem per deuotionem uiridis, sed adhuc per infirmitatē tener? Plenum uerò frumentum in spica inuentus est, quando perſequētibus principibus resistebat Act. 5
Plenus uerò frumentū in spica inuentus est, quando in tritura perſecutionis tot uerbera pertulit: & tamen nequaquā palearum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Pauliſper quippe in unaquaq; anima, ut ita dicam, internæ gratiæ humor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo ergo quemlibet proximum, cùm adhuc herbam uidet, de frumento desperet. Ab herbarum quippe foliis, quę huc illuc q̄ molliter desluunt, surgen
tia frugum grana solidantur. Bene autem Da- 21
D niel propheta loquente ad se Domino, dum posi- Dan. 10
tionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc meritorum incrementa signauit. Ait enim: Audiui uocem uerborū eius, & audiens iacebam consternatus super faciem meam, uultusq; meus hærebat terræ. & ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuū mearum & dixit ad me: Daniel uir desideriorū, intellige uerba quę ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim missus sum ad te. Cumq; dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, & ait ad me: Noli metuere. Quam uidelicet positionē sui corporis, dum uerba intrinsecus loquētis audiret, nequaq; nobis tanta cura exprimeret, si à mysterijs uacare cognouisset. In scriptura enim sacra iusti uiri nō solum quod dicūt prophetia est, sed etiam plerunq;

quod agunt. Vir itaq; sanctus internis mysteriis plenus, per positionem quoq; corporis exprimit uirtute uocis: & per hoc q; primũ in terra prostratus iacuit, ac per hoc q; se postmodũ in manũ sua rum articulis & in genibus erexit: per hoc quod ad extremũ erectus quidem, sed tremẽs conistit, in semetipso nobis omnẽ ordinẽ nostri profectus innotescit. Verba enim Dei in terra iacentes audi mus, cũm in peccatis positi, terrenę pollutioni cõ iuncti, sanctorũ uoce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua & su per manuũ nostrarũ articulos erigimur: quia à terrenis contagijs recedentes, quasi iam ab infimis uentrem leuamus. Sicut enim totus terrę inhæret qui consternatus iacet: ita qui in genib. & manuũ suarum articulis incuruatur, inchoante profectu ex magna iam parte à terrà suspenditur. Ad extremum uerò uoce dominica erecti quidem, sed tremẽtes assistimus, cũm à terrenis desiderijs perfectè subleuati, uerba Dei quo plenius cognoscimus, plus timemus. Adhuc eñ quasi in terra iacet, qui ad cœlestia erigi terrenorũ desiderijs negligit. Quasi subleuatus aũt adhuc manibus & genibus incumbit: qui quædam iam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus nõ contradicit. Iam verò ad uerba Dei erectus assistit, qui perfectè mentem ad sublimia erigit, & per immunda desiderią incuriuari contemnit. Bene aũt trementem se stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ quo plus ad illud proficit, amplius formida tur. Vbi aptè diuina uoce subiungit: Noli metuere: quia cũ plus ipsi quod timeamus agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & cõtemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in charitatẽ: ut quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus, & cõtemptu quandoq; & timore post posito, solo ei amore iungamur. Paulisper enim etiam timorem eius di scimus, cuius solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdã gradibus profectus nostri, mentis pedem prius per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatẽ ad alta amore leuamus: ut ab eo quo quisq; tumet reprimatur ut timeat: & ab eo quod tam metuit, subleuetur ut præsumat. Hos autem uirtutum gradus non magni laboris est prędere, cũm ab una ad alterã trãsitur. Sed subtilissima disputatione res indiget, cùm mens pensare nititur, in una eademq; uirtute quibus profectus sui gradibus eleuetur. Vt enim prima elementa uirtutum, fidem scilicet & sapientiã loquar, obtineri singula perfectè nequeũt, nisi ad hæc distinctis ordinatisq; modis quasi quibusdã gradibus ascendamus. Ipsa enim fides quæ ad bona alia capessenda nos imbuit, plerunq; in exordijs suis & nutat, & solida est, & iam certissime habetur: & tamen de eius fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namq; eius prius accipit, ut in nobis postmodum perfectè compleatur. Si enim certo gradu in credẽtis mẽte nõ proficeret, requisitus in Euangelio pater sanandi pueri nõ dixisset: Credo Domine, adiuua incredulitatẽ meã. A

Adhuc ergo ascendebat ad fidem quã iam perce perat, qui uno eodemq; tẽpore clamabat se etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, q; redemptori nostro à discipulis dicitur: Auge nobis fidem: ut quæ iam accepta per initiũ fuerat, quasi per augmẽta graduũ ad perfectionẽ ueniret. Ipsa quoq; sapiẽtia quæ esse bonorum operũ solet magistra, anhelãti mẽti per incremen ta tribuitur: ut ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendaã. Quod bene Ezechiel propheta figurata narratione denũciat, qui de eo uiro quem in excelso monte uiderat, narrat dicẽs: Mensus est cubitos mille, & transiuxit me per a- Ezec. 47
quam usq; ad talos. Rursumq; mensus est mille, & transiuxit me per aquã usq; ad genua. Et mensus est mille, & transiuxit me per aquã usq; ad renes. Et mensus est mille, & transiuxit me per torrentẽ quem nõ potuĩ pertransire: quoniã intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transua dari. Quid nanq; millenario numero, nisi collati muneris plenitudo signatur? Vir itaq; qui apparuit, mille cubitos metitur, & propheta per aquas usq; ad talos ducitur: quia redemptor noster cùm nobis ad se conuersis boni exordij plenitudinem tribuit, dono spiritalis sapientiæ, prima nostri operis uestigia infundit. Aquam quippe usq; ad talos uenire, est iam nos per acceptam sapientiam desideratæ rectitudinis uestigia tenere. Qui rursum mille metitur, & propheta usq; ad genua per aquã ducitur: quia cùm boni operis plenitudo tribuit, ad hoc usq; nostra sapientia augetur, ut in prauis iam actibus minimè flectatur. Hinc namque per Hebr. 12
Paulum dicitur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedib. uestris. Aqua ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta sapientia, perfectè ad boni operis rectitudinem stringit. Qui iterum metitur mille, & propheta per aquam usque ad renes ducitur: quia uidelicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnẽ quoq;, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit. Nisi eñ carnis delectatio esset in renibus, Psal-
misita minimè dixisset: Vre renes meos & cor meum. Aqua igitur ad renes uenit, cùm dulcedo sapientiæ, etiam incentiua carnis interimit: ut ea quæ urere mentem poterãt, delectationis incendia frigescant. Qui adhuc mensus est mille, torrentẽ ui delicet quem propheta pertransire nõ potuit: de quo etiã dicit: Quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Percepta namq; perfectione operis, ad cõtemplationem uenitur. In qua scilicet contemplatione dum mens in altũ ducitur, subleuata uidet in Deo: quia non potest penetrare quod uidet: & quasi tangit aquam torrentis quam pertransire nõ ualet: quia & intuet speculando quod libeat, & tamen hoc ipsum perfectè nõ ualet intueri qd libet. Propheta ergo quãdoq; ad aquã peruenit quã nõ pertrãsit: quia ad cõtemplationẽ sapiẽtię cũ ad extremũ ducimur, ipsa eius immẽsitas quæ ex se hominem subleuat

22

subleuat ad se, humano animo plenam cognitionē negatur hanc & tangendo amet, & tamen nequaq̄ per transeundo penetret. Beatus igitur Iob hæc incrementa uirtutum, quia distincte hominibus superno munere tribui cōspexit, gradus uocauit: quoniam per ipsa ascēditur, ut ad cœlestia ob tinenda ueniatur. Sacri itaq; libri, id est, diuini eloquij memoriam faciēs dicit: Per singulos gradus meos pronunciabo illum: quia nimirū ille ad doctrinam Dei ueraciter ascēdit, qui ad obtinēdam hāc gradibus sanctæ operationis eruperit. Et quasi per singulos gradus suos librum pronūciat, qui percepisse se suis scientia non per uerba tantummodo, sed etiā per opera demōstrat. Vnde adhuc subdit: Et quasi principi offerā eum. Omne enim quod offerimus, in manibus tenemus. Veniēti ergo ad iudicij principi libru offerre, est uerba præceptorum illius in actione tenuisse. Sequitur:

Quòd aduersus præpositos Ecclesiæ terra clamat cum sulcis suis, quando deesse sibi doctrinæ seminarium subdit: cōqueruntur, uel cùm cis à prælatis peccati exempla monstrantur. Caput XV.

23 SI aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflēt: & si fructus eius comedi absque pecunia, & animā agricolarū eius afflixi: pro frumēto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Quid est clamare terrā, deflere sulcos, & fructus proprios emendo comedere? Cui unquam necesse est sua emere? Quis clamantē audiuit terram? Quis sulcos deflētes uidit? Et cum sulci terræ semper ex terra sint, quid est ergo pronunciatione distincta & clamasse terra, & sulci eius cum ea de flesse denegātur? Cùm enim nihil sit aliud sulcus terræ q̄ terra, magnæ distinctionis ratione nō caret, dum subiungit: Et cū ea sulci eius deflent. Qua uidelicet in re, quia ordo historiæ deficit, sese nobis intellectus mysticus, quasi apertis iam foribus, ostendit. ac si patenter clamet: Quia rationem literæ defecisse cognoscitis, nimirū resistat, ut ad me sine dubitatione redeatis. Omnis enim qui uel priuato iure domesticam familiam regit, uel pro utilitate cōmuni fidelibus plebibus præest: in hoc q̄ iuxta regiminis in cōmissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quàm terrā incolendam tenet? Ad hoc quippe diuina dispensatione cæteris unusquisq; præponitur, ut subiectorū animus quasi subacta terra prædicationis illius semine fœcūdetur. Sed terra contra possessorem clamat: si cōtra eum qui sibi præest, aliquid iniustū, uel priuata domus, uel sancta Ecclesia murmurat. Clamare quippe terrā est, contra regentis iniustitiā rationabiliter subiectos dolere. ubi rectè subiungitur: Et cum ea sulci eius deflent. Terra enim etiam nullis operibus exculta, plerūq; ad usum hominis aliquod alimētum profert, exarata uerò fruges ad satietatem parit. Et sunt nonnulli qui nullo lectionis, nullo exhortationis uomere prosciſſi, quædā bona, quam uis minima, tamē ex semetipsis proferūt, quasi terra necdū exarata. Sunt uerò nōnulli qui ad audiēdum semper, atq; retinendū sanctis prædicationibus ac meditationibus intenti, à priori mētis duritia, quasi quodā linguę uomere scissi, semina exhortationis accipiunt, & fruges boni operis per suos uoluntarię afflictionis reddunt. Sepe uerò contingit, ut hi qui præsunt, iniusta aliqua faciāt: fitq; ut ipsi subiectis noceant, qui prodesse debuerant. Quę dum rudes quisq; cōspiciunt, cōmoti cō tra rectorē murmurant, nec tamē ualde proximis per cōpassionē dolent. Cùm uerò hi qui iam aratro lectionis attriti sunt, atq; ad frugē boni operis exculti, grauari uel in minimis innocentes aspiciunt, per cōpassionē protinus ad lamēta uertunt: quia uelut sua plangūt ea quę proximi iniustè patiuntur. Perfecti nāq; cùm semper de spiritalibus moueantur, tanto sciunt de alienis corporalibus damnis ingemiscere, quanto iam edocti sunt non dolere de suis. Omnis ergo qui præest, si peruersa in subditis exercet, cōtra hunc terra clamat, & sulci deflent: quia cōtra eius iniustitiā rudes quidem populi in murmurationis uocibus erumpunt: sed perfecti quiq; pro prauo eius opere se in fletibus affligunt: quodq; imperiti clamant & dolent, hoc probatioris uitę subiecti deflent & tacent. Cum clamāte ergo terra sulcos plāgere, est per hoc unde multitudo fideliū iuste cōtra rectorē queritur, uberioris uitæ homines ad lamēta peruenire. Sulci itaq; & ex terra sunt, & tamē a terræ uocabulo distinguuntur: quia hi qui in sancta Ecclesia mentem suā labore sanctę meditationis excolunt, cæteris fidelibus tanto meliores sunt, quāto per acceptā semina fœcundiores operi fruges reddūt. Et sunt nōnulli qui sanctis plebibus prælati, uitæ quidem strīpēdia ex Ecclesiastica largitate consequuntur, sed exhortationis ministeria debita non impēdunt. Cōtra quos adhuc exemplū sancti uiri rectè subiungit, cum ab eo prorinus subinferturi:

Quòd absque pecunia fructus Ecclesiæ comedit, qui Ecclesiastica commoda accipiens, prædicationis debitum non impendit. Caput XVI.

SI fructus eius comedi absq; pecunia.] Fructus etenim terræ absq; pecunia comedere, est ex Ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prædicationis preciū non præbere. De qua uidelicet prædicatione authoris uoce dicitur: Oportuit te committere pecuniam meam nummularijs: & ueniēs ego recepissem utiq; quod meum erat cum usura. Terrę igit fructus absq; pecunia comedit, qui Ecclesiastica cōmoda ad usum corporis percipit, sed exhortationis ministeriū populo non impendit. Quid ad hæc nos pastores dicimus, qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus, sed alimenta Ecclesiastica muti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori: sed non impēdimus quod subiectorum debemus cordi. Ecce uir sanctus rot in hoc seculo pignoribus obstrictus, inter occupationes innumeras, liber ad studium prædicationis fuit. Qui fructus terræ nunquam sine pecunia comedit: quia nimirum subditis uerbum bonæ admonitionis reddidit, à quib. fructus corporeę seruitutis accepit Hoc nāq; debet omnipotenti Deo omnis qui præsest populo,

Matt. 25

hoc qui multis, hoc qui pauciorib⁹ præest: ut sic debita ministeria à subditis exigat, quatenus subditis ipse etiã quid semper admonitionis debeat, sollicitus attendat. Omnes nanq; qui sub dispensatione conditoris uicario nobis ministerio iungimur, sub uno ac uero domino: quid nobis aliud ni si inuicem seruí sumus? Cùm igitur is qui subest, seruit ad obsequium: restat proculdubio, ut is qui præst, seruiat ad uerbum. Cùm is qui subest, iussis obtemperat: oportet ut is qui præst, curam sollicitudinis ac pietatis impendat. Sicq; fit, ut dum studiose nunc seruire nobis inuicem per charitatem nitimur, quãdoq; cũ uero domino cõmuni exultatione dominemur. Sed sunt nonnulli qui in eo quòd officium prædicationis exhibẽt, aliis inuident bonum quod habent, atq; ideo iam uerace ter non habent. Quibus rectè per Iacobũ dicitur: Iacob.3 Quòd si zelum amarum habetis in ter uos, & contentiones sunt in cordibus uestris: non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Vnde hic quoq; cùm dictum est: Si fructus eius comedi absq; pecunia: rectè subiungitur: Et animam agricolarum eius afflixi. Agricolæ quippe huius terræ sunt hi qui minori loco positi, quo ualent zelo, quãto possunt opere, ad eruditionem sanctæ Ecclesiæ in prædicationis gratia cooperantur. Quos uidelicet terræ huius agricolas hoc est non affligere, eorum laboribus non inuidere: ne rector Ecclesiæ dum soli sibi ius prædicationis uendicat, etiam aliis rectè prædicantibus inuidia se mordente cõtradicat. Pia etenim pasto rum mens, quia non propriam gloriam, sed authoris quærit, ab omnibus uult adiuuari quod agit. Fidelis nanq; prædicator optat, si fieri ualeat, ut ueritatem quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonẽt. Vnde cùm Iosue duobus in castris remanentibus atq; prohetantibus uelle obsistere, Num.11 rectè per Moysen dicitur: Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis dominus spiritum suum? Propherare quippe omnes uoluit, qui bonum quod habuit, aliis non inuidit. Quia igitur beatus Iob cuncta hęc suspensa intulit: & si ea minimẽ fecerit, sententia se maledictionis adstringit. Sequitur:

Quòd contra negligentes præpositos, non immeritò à subditis murmuratur. Cap. XVII.

PRo frumẽto oriat mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Ac si apertè dicat: Si iniustũ quid erga subditos gessi: si exegi debita, & ipse quod debui, non impendi: si exercitationem boni operis aliis inuidi: pro bonis quæ in æternum reficiũt, retribuantur mihi in iudicio mala quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, & pro hordeo spina oritur, cũ in retributione ultima, de qua remuneratio laboris quæritur, punctio doloris inuenitur. Et notandum, quòd sicut à frumẽto hordeum dissitat, quamuis utrunq; reficiat: sic à tribulo spina, quamuis sit utrunq; quod pungat: quia tribulus mollior, & ad pungendum semper durior est spina. Ait ergo: Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. ac si patẽter dicat: Egisse quidem & magna me bona & minima scio: sed si non ita est, pro bonis magnis mala minima, & pro bonis minimis mihi respõde ant mala maiora. Quæuis hoc intelligi & aliter potest. In frumẽto quippe spiritale opus quod mentem reficit: in hordeo autem terrenarum rerum dispẽsatio figuratur. In qua sæpe dum seruire infirmis atq; carnalibus cogimur, quasi fua iumentis alimenta præparamus, atq; ipse nostrorum usus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione paleaꝝ. Et pleruncq; contingit ut rector qui præest, dum iniustã cõra subditos exercet, dum nullo bonos blandimento refouet, dum quod grauius est, bene operantes quoscq; ex inuidia affligit, etiã quædam bona aliquando faciat, ac si frumẽtum serat, sesecq; in dispensandis terrenis rebus nonnunq; in auaritiæ studio, pro utilitate carnalium misceat: & sic eiusdem laboris fructum uelut messem hordei expectet. Sed subiecti quicq; pro eo quòd in maximis grauantur, gaudere in eius bonis minimis nequeunt: quia nec hoc opus corã Deo placet quod alteriusoperis iniustitia polluit: nec ipsa terrenarũ rerum dispensatio pro utilitate subditorum suscipi creditur, quãdo is qui præest, anhelare per auaritiam uidetur. Vnde fit ut ad ipsa etiã pauca bona quæ fieri inter multa mala cõsiderant, non laudes, sed gemitus reddant, atq; infirmãtes murmurent: dum perpendunt puri operis non esse quod uident. Ait ergo: Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent: si fructus eius comedi absq; pecunia, & animam agricolarũ eius afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. ac si apertè dicat: Si magna quę debui, sollicitè non feci, punctiones murmuris à subiectis recipiam, etiam de bono quod feci. Sinegle xerim exhibere quod foueat, iustè in querelã pro siliens eorũ lingua me pungat. Qua in re semper sollicita consideratione pensandum est, ne aut hi qui præsunt, exempla mali operis subiectis præbeant, eorumq; uitam quæ gladio prauitatis extinguant: aut hi qui alieno regimini subiacent, facilè iudicare audeant facta rectorũ: atq; per hoc quod de his qui sibi prælati sunt, murmurant, nõ humano, sed ei qui cuncta disponit, diuino ordini contradicant. Illis nanq; dicit: Oues meæ his quæ cõculcata pedibus uestris fuerunt pascebant, & quę pedes uestri turbauerãt, hęc bibebãt. Oues enim turbata pedibus bibunt, cùm subiecti ea ad exemplum usuendi appetunt, quæ prælati quicq; prauo opere peruertunt. At contrà à prælatis hi audiũt: Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur uestrum, sed contra Dominũ. Qui enim contra superpositam sibi potestatẽ murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem homini potestatẽ dedit. Tandem beati Iob plenas mystica uirtute sententias, in quibus contra amicorum uerba respõdit, Deo largiẽte digessimus: nunc superest ut ad Heliu uerba ueniamus, quæ tanto grauiori circumspectione pensanda sunt, quanto & per iuuentutis audaciã spiritu feruentiore proferuntur.

Ezech.24

Quartæ partis finis.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER trigesimustertius, & totius operis pars quinta.

Caput I.

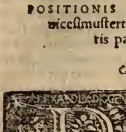

RAfationem huius operis totiens necessario repeto, quotiēs hoc in distinctione uoluminum locutionis meæ pausatione succido: ut cùm legendi exordiū sumitur, prius ipsa memoriæ lectionis causa renouet, & tanto robustius surgat doctrinæ ædificium, quanto ex consideratæ causæ origine studiosius ponitur in mente fundamentum. Beatus Iob Deo soli sibiq; cognitus, in tranquillitate ad nostram noticiam perducēdus, tactus est uerbere, ut odorem suarum uirium tanto latius spargeret, quanto more aromatum melius ex incēsione fragraret. Nouerat in bonis piè subditos regere, & amalis se districtè custodire. Nouerat bene uti rebus habitis: sed nesciebamus si patiens permaneret ablatis. Nouerat quotidiana Deo pro sanis pignonb. sacrificia soluere: sed incertum erat si ei gratiarum sacrificium & orbatus immolaret. Ne quid ergo uitij salus tegeret, dignum fuit ut hoc dolor aperiret. Data itaque est contra sanctum uirum hosti callido tentandi licentia. Qui dum bona eius multis cognita interimere appetit, etiam bonum patientiæ quod latebat ostendit: & quem se angustare persequendo credidit, flagellis auctum & in exemplo dilatauit. Nec sine graui arte exercuit licentiam quam accepit. Nam combussit greges, extinxit familias, obruit hæredes, percussit salutem corporis, & ad intorquendum grauioris tentationis iaculum, singulam seruauit uxoris, quatenus sancti uiri fortē ac solidum pectus & per damna rerum dolore sterneret, & per uerba coniugis maledictione perforaret. Sed quot uulnera sæuiens intulit, tot sancto uiro nesciens uictorias ministrauit. Nam fidelis Dei famulus, uno eodemq; tempore inter uulnera & uerba deprehensus, & dolentem carnem æquanimiter pertulit, & despientem coniugem prudenter increpauit. Antiquus itaque hostis, quia uinci se in domesticis doluit, protinus extera requisiuit. Amicos nanq; eius de locis singulis, quali pro exercenda charitate commouit, eorumq; ora sub specie consolationis aperuit: sed per hæc iacula increpationis intorsit, quæ eo durius cor securè audientis infigerent, quo interosa sensæ & non seruatæ charitatis tenebras improuisè uulnerarent. Post hos quoq; ad contumelias etiam Heliu iunior excitatur, ut tranquillitatem tantæ manſuetudinis saltem dedignata leuitas perturbaret ætatis. Sed contra tot antiqui hostis machinas stetit inuicta constantia: stetit æquanimitas infracta. Nam uno eodemq; tempore uerbis aduersantibus oppositi prudentiam, rebus ultam. Nemo igitur sanctum uirum quamuis de illo aperte post flagella scripta sit: In omnibus his non peccauit Iob labijs suis: saltem postmodum in contentione amicorum æstimet inter uerba de liquisse. Satan quippe tentationē illius expetijt, sed Deus qui hūc laudauerat, in seipso eius intentionē certaminis accepit. Quisquis ergo beatum Iob deliquisse in suis sermonibus queritur, quid aliud quàm Deum qui pro illo prosuit, perdidisse confitetur? Quia uerò antiqui patres fructiferis arboribus similes, non solum pulchri sunt per speciem, sed etiā utiles per ubertatem: sic eorum uita pensanda est, ut eum miramur quæ sit uiriditas in historia, inuentamus & quanta sit ubertas in allegoria: quatenus cùm blandum est quod in foliis redolet, cognoscamus & quàm dulce sit quod in fructibus sapit. Nullus quippe suipernæ adoptionis gratiam habuit, nisi qui hanc per cognitionem unigeniti accepit. Dignum itaq; est ut ipse in eorum uita & lingua resplendeat, qui eos ut resplendere mereantur illustrat. Nam cùm in tenebris lucernæ lumen accenditur, prius lucerna eadem quæ uideri cætera efficit uidetur. Vnde necesse est ut sit uere intendimus illuminata cernere, studeamus mentis oculos ad ipsum illuminans lumen aperire. Quod & in eisdem beati Iob sermonibus etiam remotis allegoriarum umbris, quasi depressis altæ noctis tenebris coruscì more perträſeuntis intermicat, cùm dicitur: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in carne mea uidebo Deum. Hoc nimirum in nocte historię Paulus lumen inuenerat, cùm dicebat: Omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra: petra autem erat Christus. Si igitur redemptoris speciem petra tenuit, cur non figuram illius beatus Iob insinuet, qui eum quem uoce prætulit, etiam passione signauit? Vnde & non immeritò, Iob uidelicet dolens dicitur: quia illius in se imaginem exprimit, de quo per Esaiam longè antè annunciatur, quòd dolores nostros ipse portauit. Sciendum quoque est, quòd redemptor noster unam se personam cum sancta Ecclesia quam assumpsit exhibuit. De ipso enim dicitur: Qui est caput, Christus. Rursumq; de eius Ecclesia scriptum est: Et corpus Christi, quod est Ecclesia. Beatus igitur Iob qui mediatoris typum eo uerius tenuit, quo passionem illius non loquendo tantummodo, sed etiam patiendo prophetauit, cùm in dictis factisq; suis expressioni redemptoris inniteſur, repentè ad significationem corporis aliquando deriuatur: ut quo Christum & Ecclesiam unam personam credimus, hoc etiam unius personæ actibus significari uideamus. Vxor uerò eius quæ eum ad maledicendum prouocat, quid aliud quàm prauitatem carnalium signat? Qui intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, eo durius

A

B

C

1.Cor.10

D

Esa.53

Ephe.2

Col.1

durius uitam fidelium,quo uicinius premūt: quia dum uitari à fidelibus quasi fideles nequeunt, tan
2 to grauius, quanto & interius tolerantur. Amicueró eius qui quasi dum cōsulunt inuehuntur, hæreticorum figuram exprimunt, qui sub specie consulendi, agunt negocium seducendi. Vnde & ad beatum Iob dum pro domino uerba faciunt, à domino reprobantur: quia uidelicet omnes hæretici dum Deum defendere nituntur, offendūt. Vnde eis aptè & ab eodē uiro sancto dicitur: Disputare cum Deo cupio, prius uos ostendens fabrica tores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum. Constat ergo eos hæreticorum typum gerere, quos sanctus uir redarguit cultui peruersorum dogmatum deseruire. Quia igitur Iob interpretatur dolens, quo nimirū dolore uel mediatoris passio, uel sanctæ Ecclesiæ labor exprimit, quæ multiplici præsentis uitæ fatigatione cruciatur, amici quoq; eius ex uocabulo nominis meritum suę indicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua dicitur Dei contēptus. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quòd dum falsa de Deo sentiūt, eum superbiendo cōtemnunt? Baldath interpretatur uetustas sola. Bene autē omnes hæretici in his quæ de domino loquuntur, dum non intentione recta, sed appetitione temporalis gloriæ uideri prædicatores appetunt, uetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo nouę hominis, sed uitæ ueteris prauitate cōcitantur. Sophar quoq; Latino sermone dicitur dissipario speculę, uel speculatio
C nem dissipans. Mentes nanq; fidelium ad cōtemplanda superna se erigunt, sed dum hæreticorum uerba peruertere recta contemplantes appetunt, speculam dissipare conantur. In tribus itaq; amicorum Iob nominibus, tres in hæreticis perditionum casus exprimuntur. Nisi enim Deum cōtemnerent, nequaq; de illo peruersa sentirent: & nisi uetustatem contraherent, in nouæ uitæ intelligentia non errarent: & nisi speculationem bonorum destruerēt, nequaq; eos superna iudicia tam districto examine pro uerborum suorum culpa reprobarent. Contemnendo igitur Deum, in uetustate se retinent: sed in uetustate se retinēdo, prauis suis sermonibus speculationi rectorum nocent. Post hos quoq; Heliu iunior in beati lob exprobratiōe subiungit, ex cuius persona uidelicet species quo
D rundam doctorum fidelium, sed tamen arrogantium designatur. Cuius uerba non facilè intelligimus, nisi ea ex subsequēti dominica correptione pensemus. Ait nāq; de illo Dominus: Quis est iste inuoluens sentētias sermonibus imperitis? Cùm uerò dicit sententias, sed non addit protinus quales, uult proculdubio bonas intelligi. Nam cùm sententiæ nominantur, nisi etiam malè dicantur, malæ sentiri nō possunt. In bono enim semper sen
tentias accipimus, quæ sine reprobationis adiectione ponuntur, sicut scriptum est: Sapientior fibi uidetur piger, septem uiris loquentibus sententias. Quòd uerò dicitur, quia eius sententiæ impe
ritis sermonibus inuoluuntur, hoc summopere ostenditur: quia ab eo cum elatiōis fatuitate profe-

A runtur. Magna quippe in eo imperitia est, humili ter dicere ne'c. re quod dicit: & ueritatis sensibus elationis uerba miscere. Omne enim quod dicitur, quadripertita potest qualitate distingui: si aut mala malè, aut bona bene, aut mala bene, aut bona malè dicantur. Malè enim malum dicitur, cùm res peruersa fuadetur, sicut scriptum est: Benedic Deo, & morere. Bonū bene dicitur, cùm rectè rec- 3
ta prædicantur, sicut Ioannes ait: Agite pœnitēMatt.3.
tiam, appropinquauit enim regnū cœlorum. Malum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco uitium exprimit, ut reprobetur, sicut Paulus ait:
Fœminę eorum immutauerunt naturalem usum,Rom.1
in eum qui est cōtra naturam. Quo loco execranda quoq; uirorum facinora subdidit: sed honestè inhonesta narrauit, ut multos ad honestatis formā inhonesta narrādo reuocaret. Malè autē bonum dicitur, cùm rectum aliquid recto studio nō proferrur, sicut illuminato cæco pharisæi dixisse perhibētur: Tu es discipulus eius. Quod maledictioIoan.9
nis utiq; dixerunt studio, non orationis uoto. Vel sicut Caiphas ait: Expedit unum hominem mori Ioan.11
pro populo, ut non tota gens pereat. Bonū quippe, sed non bene locutus est: quia dum crudelitatem necis appetijt, redemptionis gratiam prophetauit. Hoc igitur modo Heliu quoq; dicere non bene bona reprehenditur: quia in his quæ ueraciter loquitur, arrogāter inflatur. Qui in eo speciem arrogantium signat, quo per sensum rectitudinis in tumoris uerba se eleuat. Sed quid est quòd tres
C amicos recōciliari per septē sacrificia diuina uox præcipit, Heliu uero sub unius tantummodo sententiæ increpatione derelinquit: nisi quòd nonnunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi, ad unitatem sanctę Ecclesiæ redeunt: Quod bene ipsa amicorū recōciliatione signatur, pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur: quia ni mirum hæreticorū sacrificia accepta Deo esse nō possunt, nisi pro eis uniuersalis Ecclesiæ manibus offerantur: ut eius meritis remedium salutis inueniant, quam uerborum suorum iaculis impugnādo seriebant. Vnde & septē pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ spiritum confitentes accipiūt, quasi septem oblatiōnibus expiantur. Hinc in Ioannis Apocalypsi per Apoc.1
D septenarium Ecclesiarum numerum, uniuersalis Ecclesia designat. Hinc per Salomonē de sapiētia dicitur: Sapientia ædificauit sibi domū, excidit co Prouer.9
lumnas septem. Ipso ergo sacrificiorū numero re conciliati hæretici, quid prius fuerint exprimunt, qui perfectioni septiformis gratiæ nō nisi redeūdo iungunt. Bene aūt tauros pro se & arietes obtulisse describūtur. In tauro quippe ceruix superbiæ, in ariete autem ducatus gregum sequentium designatur. Quid itaq; est pro eis tauros arietesq; mactare, nisi eorum superbum ducatum interfice re: ut de se humilia sentiant, & post se corda innocentium iam nō seducant? Ceruice enim tumenti ab Ecclesiæ unitate resilierant, & infirmos post se populos, quasi sequētes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id est reuertantur

ad Eccle-

ad Ecclesiam,& septenario sacrificio tauros,& arietes machandos offerant:quia ut uniuersali Ecclesię contungantur,humilitate interueniente interficiāt quicquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant. Heliu uerò per quem uanæ gloriæ amatores signati sunt, etiam intra sanctam Ecclesiam cōstituti,qui ea quæ recte sentiunt, humiliter proferre contemnunt, nequaquam per sacrificium reconciliari præcipitur: quia arrogantes quidem,sed tamē fideles, pro eo quòd iam intus sunt, per septem sacrificia reuocari non possunt. Quos tamē sub Heliu specie sententia diuina redarguit,atq; in eis non ueritatis sententias,sed elationis mentem ac uerba tumida reprehēdit. Quæ nimirum reprehensio quid aliud signat, nisi quòd eos intrà positos superne districtionis increpatio, uel per flagellum corrigit,uel per iustum examen sibimetipsis relinquit? Tales quippe intra sanctā Ecclesiam recta quidem prædicāt, sed tamē Deo iudice audire meruntur aduersa:quia per ea bona quę non propria proferunt,non authoris sui gloriam,sed propriam laudem quærunt. Vnde hoc quoq; cauté pensandum est,quod diuina uoce de Heliu dicitur:Quis est iste? Prima quippe exprobratio,est talis interrogatio. Nam quis est iste nō dicimus, nisi de eo utiq; quem nescimus. Nescire autem Dei, reprobare est:unde quibusdam quos reprobat,in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogante requirere, quis est iste, nisi apertè dicere: Ego arrogantes nescio, id est, eorum uitam in sapientię meæ uirtute non approbo:quia laudibus humanis dum inflantur, à uera gloria æternæ retributionis inanescunt. Cuius dū sententias minimè respuit, sed tamen eum ipsum qui illas protulit reprehendit, quasi aperte insinuat dicens:Noui quæ dicit,sed ignoro qui dicit: quia ueraciter prolata approbo, sed eum qui de bonis quæ profert extollitur,non agnosco. Vt ue rò apertius ostendamus in elationis iactantia Heliu quàm turpiter defluat,formam prius ostendere boni prędicatoris debemus, quatenus ex statu huius rectitudinis, monstretur liquidò tortitudo quàm praua sit incuruationis. Sanctæ uniuersalis Ecclesiæ spiritalis quisque prædicator, in cunctis quæ dicit,solerti cura se inspicit: ne in eo quòd recta prædicat, uitio se elationis extollat, ne uita à lingua discordet: ne pacem quam in Ecclesia annunciat,in seipso dum benedicit, & malè uiuit,amittat. Sed studet summopere contra maledicos rumores aduersantium, & defendere loquendo quod uiuit, & ornare uiuendo quod dicit. Nec in his omnibus suam, sed authoris gloriam quærit: atq; omnem sapientiæ gratiam quam ut loqueretur accipit:non suis sę æstimat meritis, sed eorum intercessionibus pro quibus loquitur accepisse. Sicq; dum se infrà deijcit, superest,quia suæ nimirum magis mercedi proficit: eo quòd bona quæ exercere prævalet,alienis meritis reddit. Indignū se omnibus iudicat, etiam cùm dignius cunctis uiuat. Scit enim quòd bona quæ innotescunt homi

A nibus,sine periculo esse uix possunt. Et quamuis sapientem se esse sentiat: uellet tamen esse sapiēs, nón uideri,atq; hoc sibi omnimodo quod loquēdo,patur pertimescit, & si liceat, tacere appetit, dum esse multis tutius silentiū cernit:eosq; se fœliciores putat, quos intra sanctam Ecclesiam locus inferior per silētium occultat: & tamen ut sanctam Ecclesiam defendat, quia ad loquendum ui claritatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit: sed ex magno desiderio ociū taciturnitatis quærit. Hoc seruat uoto: illud exercet ministerio. Hanc autem dicendi formulam arrogantes ignorant. Neq; enim loquuntur quia causæ eueniunt,sed causas euenire appetunt ut loquantur. Quorum nunc Heliu speciem signat, qui in locutione sua immensō se uitio elationis exaltat. Igitur finitis beati Iob sermonibus subditur:

B

Caput trigesimumsecundum beati Iob.

Miserunt autem tres uiri isti respondere Iob, eo quòd iustus sibi uideretur. Et iratus indignatusq; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram. Iratus est autem aduersum Iob,eo quòd iustum se esse diceret corā Deo. Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eo quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo quòd seniores essent qui loquebātur. Cùm autem uidisset quòd tres respōdere non potuissent,iratus est uehementer. Respōdęsq; Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore,uos autem antiquiores. Idcirco demissō capite ueritus sum indicare uobis meam sententiā. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur: & annorū multitudo doceret sapientiam. Sed ut uideo, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt lō gæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: audite me,& ostendam uobis etiam ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones uestros: audiui prudentiam uestram. Donec disceptaretis sermonibus uestris, & donec putabam uos ali quid dicere,cōsiderabā. Sed ut uideo,non est qui arguere possit Iob: & respōdere ex uobis sermonib.eius. Ne fortè dicatis:inuenimus sapiētiā:Deus proiecit eū:nō homo.

C

D

Nihil

Iac. 13.

Nihil locutus est mihi, & ego non secundũ sermones uestros respõdebo illi. Extimuerunt, nec respõderunt ultrà, abstulerunt q̃ à se eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec respõderunt ultrà: respondebo & ego partem meã, & ostendam scientiam meam. Plenus enim sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uenter meus quasi mustũ absq; spiraculo, quod lagunculas nouas dirũpit. Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam uiri, & Deum homini nõ æquabo. Nescio enim quanditu subsistam: & si post modicum tollat me factor meus.

Quòd nomen Heliu & loci & cognationis eius intentionem ipsius denotant. Caput II.

5 OMiserunt autem tres uiri isti respõdere Iob, eo quòd iustus sibi uideretur.] Hoc quod de eo dicitur, Eo quòd iustus sibi uideretur, sacræ huius scriptor historiæ ad amicorum iudicium retulit, non autem beatum Iob de elationis tumore reprobauit. Sequitur: Et iratus indignatusq; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatiõe Rã.] Bene hæc ipsa uel eius, uel parẽtis, uel loci, uel cognationis nomina notam propriæ exprimunt actionis. Heliu quippe interpretatum sonat Deus meus iste, uel Deus Dominus. Per quem, sicut superius diximus, designatur recta fides arrogantiũ intra Ecclesiam positorũ. Vnde eis & hoc ipsum eius etiam nomen congruit. Nam quamuis iuxta dominica præcepta non uiuunt, Deum tamẽ dominum esse recognoscunt: quia in ueritate carnis etiam formam deitatis intelligunt, sicut per pro-
Psal. 99. phetam dicitur: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Barachel uerò interpretatum, dicitur benedictio Dei: Buzites autẽ, cõtemptibilis. Quod arroganter prædicantibus bene utrunq; concordat: quia in prædicationis facundia benedictionẽ quidem gratiæ diuinæ percipiũt, sed in elatis suis moribus esse eam contemptibilẽ ostendunt. Ipsa quippe quæ acceperunt bona, eo despicabilia faciunt, quo nequaq̃ eis bene uti nouerũt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur: Rã quippe interpretatur excelsus. Excelsus nanq; est fidelium populus, qui huius uitæ infima & abiecta contemnit. Excelsi sunt qui dicere cum Paulo nouẽ-
Phil. 3. runt: Nostra conuersatio in cœlis est. Heliu itaq; de cognatione Ram dicitur: quia unusquisq; prædicator arrogans intra uniuersalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei ueritate sociatur, quam uis ab eorum uita elationis prauitate disiungitur. Sequitur:

Quòd sectatores uanæ gloriæ, dum se omnib. præferunt, alios nihil scire, nec recte uiuere iudicant. Caput III.

IRatus est autem aduersus Iob, eo quòd iustum se diceret corã Deo. Porrò aduersus amicos e- A tus indignatus est, eo quòd nõ inuenissent responem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.] Solerter intuendũ est quòd beatum Iob ideo reprehẽdit, quòd corã Deo se iustũ esse dixerit: amicos uerò eius ideo redarguit, quòd cõ demnantes eum, responsionem cõtra illum rationabilem non dederunt. Istis nanq; indicijs apertè colligitur, quòd per eum species amatorum uanæ gloriæ designatur. Iob quippe de præsumpta iustitia, amicos uerò eius de stulta responsione redarguit. Cuncti enim uanæ gloriæ sectatores, dum se omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autẽ de indignis meritis reprehendunt: id est alios censent nihil scire, alios non bene uiue re. Et quamuis iustè omnes extra ecclesiam positos praua sentire redarguunt, tamen etiã eos qui B intus sunt, pro uitæ despectu contemnunt, & contra illos ex magnitudine rectè sentiendi, contra istos uerò quasi ex merito bene uiuendi superbiunt. Bene autem Heliu modò beatum Iob, modò 6 amicos eius increpare perhibetur: quia amatores uanæ gloriæ aliquando intra sanctam Ecclesiam constituti, & aduersarios premunt dum uera prædicant, & eiusdem sanctæ Ecclesiæ moribus contradicunt, dum de ipsa prædicatione gloriantur. Premunt aduersarios uirture dicti, premunt sanctam Ecclesiam qualitate dicendi. Illos prædicatione ueritatis, istam uitio elationis impugnant. Sequitur: Igitur Heliu expectauit Iob loquentẽ, eo quòd seniores essent qui loquebãtur. Cùm au- C tem uidisset quòd tres respõdere non potuissent, iratus est uehementer.] Quamuis sancta Ecclesia sit proculdubio aduersarijs suis antiquior, quia de illa ipsi, non autẽ ex ipsa de illis: sicut de eis per Ioannem dicitur: Ex nobis exierunt, sed non erãt ex nobis: rectè tamen eisdem aduersarijs Heliu iunior fuisse describitur: quia nimirum post exorta hæreticorum bella, esse intra sanctam Ecclesiam fastu scientiæ inflati arrogantes cœperunt. Cùm enim grauiora hostium prodiere certamina, tunc sunt profectò subtiliora sensuum spicula requisita, tunc argumentorũ obstacula, tunc perplexior indago uerborum. Quæ sepe uiri feruentes ingenio, dum congruè inueniunt, arroganter intumescunt, & quod per elationis uitium plerunq; con- D tingit, ijsdem acutis sensibus quibus hostẽ ferũt, prosternuntur: dum in his quę rectè de Deo senti unt, non Deũ, sed suam gloriam quęrũt. Vnde He liu quoq; multa quidem rectè loquitur: & tamen diuina uoce ac si peruersa dixerit, increpatur. Cũ uerò dicit, quia Heliu expectauit Iob loquentẽ, eo q̃ seniores essent qui loquebãtur: apertè beato Iob non pro sua, sed pro amicorũ reuerẽtia honorem reseruasse monstratur: quia uidelicet arrogantes intrà positi eandẽ sanctã Ecclesiã quam defendunt despiciunt: & plerunq; contingit ut plus ingenia malè sapientiũ, quàm simplicem uitã inno centium uenerentur: plus referuent linguis extrà loquentium, quàm meritis intrà positorũ: quamuis utrisq; ex diuerso obuient, cùm & ab illis rectitudine sensuũ, & à sancta Ecclesia morũ prauitate discor-

discordēt. Sequitur: Respondens sc̄ḡ Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore, uos autem antiquiores. Idcirco demisso capite ueritus sum indicare uobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.] Cuncta hęc quæ ab eo per tumorem superbiæ proferuntur, cursim potius perstringenda sunt, quàm attentius exponenda. Quæ enim soliditate grauitatis carent, expositionis subtilitate non indigent. Sed solum puto breuiter intimandum, quòd Heliu quādiu pro ætatis suæ respectu tacuit, sapientior fuit: cùm uerò in alijs annorū multitudinem semetipsum præferens despexit, quàm pueriliter despiat ostendit. Nam contra eius sententiam, & ætas prolixior loquitur, & per annorum multitudinem sapientia docetur: quia etsi longęuitas sensum non præbet, usum tamen uehementer exercet. Sequitur:

Quòd quatuor modis arrogantium tumor dignoscitur. Cùm aut bonum à seipsis habere se æstimant, aut à Deo, sed meritis suis, aut cùm se iactant habere quod non habent, aut cum ex eo quod singulariter sibi habere uidentur, cæteros contemnunt. Caput IIII.

SEd ut uideo, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam.] Hęc rectè dicerer, si eandem intelligentiā sibi præ cæteris non arrogaret. Neq; enim parua cōdemnatio est eo bono quod communiter datur, priua te gloriari, fcire bonum unde acceperit, & nescire quomodo bono uti debeat quod accepit. Quatuor quippe sunt species quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certè cùm se iactant se habere quod nō habent, aut despectis cæteris singulariter uideri appetunt habere quod habēt. A semetipso enim bonum se habere iactabat, cuiper Apostolum dicitur: Quid autem habes quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratię pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet dicens: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Qui etiam de semetipso ait: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam cōsecutus sum. Quibus uerbis aperte declarat, quòd gratia non meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, & quid de malitia meruit, & quid de beneuolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere quod non habent, sicut diuina uoce per prophetam de Moab dicitur: Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non sit iuxta cum uirtus eius. Et sicut angelo Ecclesiæ Laodiciæ dicitur: Quia dicis quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cęcus, & nudus. Rursum nōnulli despectis cæteris uideri appetūt singulari ter bonū habere quod habent. Vnde & Phariſæus idcirco de templo absq; iustificatione descendit: quia bonorum operum meritum sibi quasi singulariter tribuens oranti publicano se prętulit. Sancti quoq; Apostoli ab hoc elationis uitio reuocātur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: ne de hac miraculorū singularitate gauderent, illico eis respōdit Dominus, dicens: Videbam Satanam, uelut fulgur de cœlo cadentē. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: Super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis: similis ero altissimo. Et mirē Dominus ut in discipulorū cordib. elationem premeret, mox iudiciū ruinę retulit, quod ipse magister elatiōis accepit: ut in authore superbiæ discerent, quid de elationis uitio formidarēt. In hac itaq; arrogantiæ quarta specie crebrò humanus animus labit: ut id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamē simi litudini diabolicæ uicinius appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis uideri sublimior cæteris quærit, illum ut delicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & altissimi similitudinem superbè appetens, per inquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erūpere. Heliu ergo quam uis dari à domino sapientiam confiteatur, in hac tamen elationis specie labitur, ut sapientiorē se cęteris gaudeat, & quasi de singulari bono sese inaniter extollat. Quod uerbis sequentibus indicat, dicens: Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium, ideo dicam: Audite me, ostēdam uobis & ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones uestros, audiui prudentiam uestram donec diſceptaretis sermonibus, & donec putabam uos aliquid dicere, considerabam.]

Quantum ad intentionem literæ spectat, loquēs Heliu indicat quàm superbè tacuerit. Cùm enim dicit: Expectaui enim sermones uestros, & putabam uos aliquid dicere: aperte declarat se ad uerba senum iudicātis potius studio, quàm tacentis uoto tacuisse. Quamuis hęc melius uitam arrogantium designant, qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cùm eiusdē sanctæ Ecclesiæ aduersarios conspiciunt, non in eis annos temporū, sed intentionem solent pensare uerborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogātibus antiquiores hæretici, eos audaciter comprimunt, in quorum uerbis dogmata peruersa reprehendunt. Sequitur: Sed ut uideo, non est qui arguere possit Iob, & respondere ex uobis sermonibus eius: ne forte dicatis: Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.] Sæpe hæretici per hoc quòd esse & hominibus despicabiles solent, cùm à cunctis fere gentibus sanctam Ecclesiam uenerari conspiciunt, opinionem eius quibus ualent obtrectationibus lacerare contendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta temporalia suppetunt: quia ei præmia æternorum munerū subtrahuntur. Quorum uocibus Heliu obuiat, dicens: Ne forte dicatis, Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eū, non

homo. ac si arrogantes intra sanctam Ecclesiam, sed tamen fideles contra hæreticos dicat: Per hoc quòd sanctam Ecclesiam in honore hominũ florere temporaliter cernitis, proiectam eam à domi no non credatis. Scit enim redemptor cius, & in hoc itinere solatia uenienti tribuere, & peruenienti ad æternam patriam superna præmia reseruare. Incassum igitur dicitis: quia Deus eam, & nõ homo proiecerit, cùm uenerari illam à cunctis fere hominibus uidetis, quia sic ei terrenæ gloriæ adiumentum tribuitur, ut per hoc multiplicius etiã ad cœlestia subuehatur. Sequitur: Nihil locutus est mihi, & ego non secundum uestros sermones respondebo illi.] Quid est quod ait: Nihil locutus est mihi? Nunquid sancta Ecclesia per prædicatores iustos cùm intra se arrogantes conspicit, erudire ac redarguere prætermittit? Exercet hæc, & quotidie exercere non cessat. Sed Heliu qui loquentem publicè beatum lob audierat, dicat: Nihil locutus est mihi: quia nimirum omnes arrogantes uoces quidem sanctæ Ecclesiæ audiunt, sed fibi eas dici dissimulant, quando elationis uitium emendare contemnunt. Nec se de superbia redargui æstimant, quia esse se humiles putãt, qui etiam redargui despiciunt, dum sapientiores se & ipsis redarguentibus arbitrantur. Quod uerò ait: Et ego non secundum sermones uestros respondebo ei: bene beato lob non secundum sermones eorum respondere se dicit. Arrogãtes enim intra sanctã Ecclesiam positi, respondent contra eam: sed non sicut hæretici exterius constituti. Neque enim contradicunt ei prauа prædicando, sed peruersè uiuendo: quia nec de Deo ut hæretici indigna sentiũt, sed de se plus quàm necesse est, digna
9 suspicantur. Sequitur: Extimuerunt nec respõderunt ultrà, abstuleruntq; à se eloquium.] Bene ad Heliu uerba amici lob extimuisse referuntur: quia nonnunquam arrogantes Ecclesiæ defensores, quamuis ordinem dicendi nõ teneant, tamen aduersarios ipsa dictorum uirtute perturbant.

Sequitur: Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec responderunt ultrà.] Finis esse locutionis sapientium solet, ut eousq; dicant quo aduersarijs silentium imponãt. Non eũ se ostendere, sed praua docentes compescere cupiunt. Postquam uerò de amicis lob dictum est: Extimuerunt, nec responderunt ultrà, abstuleruntq; à se eloquium: Heliu subiungens, ait: Expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec responderunt ultrà. Et illis iam silentib. adhuc uerba multiplicat: quia uidelicet uir arrogans, & formã in se arrogantium intentans, non aduersariorum dicta superare, sed suã sapientiã ostẽtare festinat. Vnde & sequitur: Respondebo & ego partẽ meam, & ostendam scientiã meam. Hanc enim partẽ suam omnis arrogans æstimat, si scientiam non tam habeat quàm ostendat: quia nimirum omnes elati scientiã habere non appetũt, sed ostentare. Quo contrà bene per Moysen dicitur: Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. Tegmen quippe operculi uel ligatura, est censura disciplinæ: qua quisquis non premitur, quasi uas immundum pollutumq; reprobatur. An non uas sine operculo Heliu fuerat, qui hanc esse partem suam æstimauerat, si ostenderet scientiam quam habebat? Quasi enim uas sine operculo uel ligatura polluitur, qui per studium ostentationis patẽs, nullo uelamine taciturnitatis operitur. Prædicatores aũt sancti partem suam reputant, si intus quidem ipsi de sapientia gaudeant, foris autem alios ab errore compescant: neq; à se ipsi ita loquendo exeunt, ut gaudium mentis in ostensione ponant dissertæ locutionis: sed bonum scientiæ in cordis secreto meditantur, & ibi gaudent ubi hoc percipiunt, non ubi inter tot tentationũ laqueos innotescere compellũtur: quamuis cùm bonum quod accipiunt, innotescunt: media interueniente charitate, ex profectu audientium & nõ ex propria ostensione gratulantur. Arrogantes enim cùm scientiã accipiunt, nihil se accepisse æstimant, si hanc eos occultam habere cõtingat. Nusquam quippe suũ gaudium, nisi in ore hominum ponunt. Vnde & fatuæ uirgines in uasis suis oleum non sumpsisse referuntur: quia arrogantes omnes cùm se ab aliquibus fortasse uitijs continent, bonum gloriæ intra conscientias habere non possunt. In uase autem proprio sumpserat Paulus oleum, qui dicebat: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Inane ergo uasculum ferre, est intus corde uacuo, foris humani fauoris iudicium quærere. Heliu itaq; quia gloriã dum exterius quærit, intra uas oleum non habet, dicit: Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam. Vnde & hoc ipsum quod de feruore uanæ glorię intus patitur, uerbis sequẽtibus aperit, dicens:

Quòd superbi, spiritu sancto plenos se esse asserunt, cuius feruor in uirtute minoris intelligentiæ animos superat & transcendit. Cap. V.

PLenus sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uenter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagũculas nouas disrumpit. Loquar & respirabo paululum, aperiã labia mea, & respondebo.] Nonnunquam arrogantes uiri, dum prædicatores sanctos magna eloqui, ac pro locutione sua uenerari conspiciunt, locutionis eorum cellitudinẽ & non utilitatem intentionis imitantur: neq; hoc amant quod illi appetũt, sed hoc summopere appetũt quòd clari hominibus ostendantur. Nam sæpe contingit ut sapientes uiri cùm se non audiri considerant, ori suo silentium indicant: sed dum plerunq; conspiciunt quòd iniquorum facinora ipsis tacentibus, & non corripientibus crescunt, uim quandam spiritus sustinent, ut in locutionem aperte correptionis erumpãt. Vnde de prophetа Hieremias cum prædicationis sibi silentium indixisset dicens: Non recordabor eius, neque loquar ultrà in nomine illius, ilico adiunxit: Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususq; in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Audiui enim contumelias multorum. Pro eo enim quòd se minùs audiri conspexit, silentium

Matt. 25

2. Cor. 1

Hier. 20

lentium appetijt: sed cum crescentia mala cerneret, in eodem silentio non permansit. Quia enim foris tacuit, ex tedio locutionis intus ignem perculit de zelo charitatis. Inflammantur quippe cor da iustorum, cum non correpta crescere conspiciuntacta malorum: eorumq; culpæ se participes credunt, quod in iniquitate crescere silendo permittunt. Dauid propheta postquam sibi silentium indixerat dicens: Posui ori meo custodiam, dum consisteret peccator aduersum me: obmutui & humiliatus sum, & silui a bonis: in ipso suo silentio, iusto zelo charitatis exarsit, qui ilico subdidit: Et dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ardor per admonitionē locutionis exterius emanare recusauit. Ignis in meditatione cordis exarsit: quia increpatio delinquentium à correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat: quando contra iniquorum opera per uocem correptionis emanat: ut & quæ corrigere non ualet, increpare non desinat: ne se participem delinquentium, ex consensu taciturnitatis addicat. Sed quia sæpe nonnulla uitia uirtutes se esse mentiuntur, sicut effusio nonnunquam misericordia: & tenacia, nonnunquam parsimonia: & crudelitas aliquando iustitia uult uideri: ita plerunque mentē ad loquendi impetum, uanæ gloriæ anxietas nequaquam se intra silentium capiens, quasi zelus charitatis inflammat: atq; appetitæ ostensionis uis ad effrenationem locutionis impellit, & quasi sub studio cō sulendi libido erumpit apparendi. Non enim curat loquendo quid prosit, sed quid appareat: nec studet ut malum quod cernit corrigat, sed bonum quod sentit ostendat. Vnde & Heliu quoq; spiritu elationis extensus, & se se intra silentij claustra non capiens ait: Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uēter meus qua si mustum absq; spiraculo, quod lagunculas nouas disrūpit. Quod si intelligere spiritaliter debemus, hoc loco uidelicet uentrem sinum cordis appellat. In musto uerò sancti spiritus feruor accipitur, de quo in Euangelio dominus dicit: Vinum nouum mittunt in utres nouos. Ex quo dum repente repleruntur Apostoli, dum linguis omnibus loquerentur, à Iudæis nescientibus, sed tamen uera attestatibus dictum est: Hi musto pleni sunt. Lagunculas uerò infirmas ipsa humanitate conscientias, uel certè hæc terrena corporum uascula, non inconuenienter accipimus: de quibus Paulus Apostolus ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Heliu autem, quia, sicut superius diximus, fic inflatione elationis extenditur, ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore spiritus sancti accēdatur, sensus sui spiritū in eo quod tacuit, quasi musto absq; spiraculo comparauit. Et bene ait: Quod lagunculas nouas disrumpit: quia sancti spiritus feruor non solum ueteri, sed etiam noua uita uix capitur. Mustum ergo lagunculas nouas disrumpit: quia feruoris eius potētia etiam spiritalia corda transcendit. Lo quar & respirabo paululum, aperiam labia mea, et respondebo. Bene ait, respirabo: quia sicut labor iustorum est uidere praua nec corigere: ita grauis est labor arrogantium, si quod sapiunt non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstuantem ferre uix possunt, si omne quod sentiunt, paulo tardius innotescūt. Vnde necesse est ut cùm res bona agit, prius eius elatio in corde uincat, ne si à radice miseræ intentionis pdeat, amaros nequitiæ fructus producat.

Quòd bi qui adhuc uitijs impugnari se sentiunt, aliorum curam suscipere omnino non præsumant. Cap. VI.

Hi ergo qui adhuc uitiorum bello subiacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio cæterorum debent. Hinc est enim quod iuxta diuinæ dispensationis uocem, ab anno uigesimo & quinto Leuitæ tabernaculo seruiunt, sed à quinquagesimo custodes uasorum fiunt. Quid enim per annum quintum ac uigesimū in quo flos iuuentutis oboritur, nisi ipsa contra unumquodq; uitium bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo & iubilei requies continetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid uerò per uasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Leuitæ ergo ab anno uigesimo & quinto tabernaculo seruiunt, & à quinquagesimo custodes uasorum fiunt: ut uidelicet qui adhuc impugnantium uitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant: cùm uerò tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima tranquillitate securi sunt, animarum cu stodiam sortiantur. Sed quis hæc tentationum prælia sibi perfectè subigat, cùm Paulus dicat: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati? Sed aliud est bella fortiter perpeti: aliud, bellis eneruiter expugnari. In istis exercetur uirtus, ne extolli debeat: in illis omnimodo extinguitur, ne subsistat. Qui igitur scit fortiter tentationem ferre certaminis, & cum tentatione contuitur, in alta arce præsider quietis: quia etiam apud semetipsum sub seipso esse contentiones uitiorum cōspicit, quibus nulla fractus delectatione consentit. Sequitur:

Non accipiam personam uiri, & Deum hominī non æquabo. Nescio enim quandiu subsistam, etsi post modicum tollat me factor meus.] Recta consideratio quòd Deum homini idcirco non æquat: quia quandiu hic subsistat, uel quando ad Dei iudicium tollatur, ignorat. Et bene ait: Post modicum tollat me factor meus: quia quamlibet longum fuerit tempus uitę præsentis, eo ipso breue est, quo permanens non est. Neque enim dignum est ut diutinum iudicetur, quicquid fine cit cumscribit. Sed inter has sententias quas ex ueritate solidas profert, ad uerba rursum elationis erumpit, dicens:

Textus capitis trigesimitertij libri beati Iob.

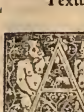

Vdi igitur Iob eloqa mea & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meū: loquatur lingua mea in faucib.meis. Simplici è corde sermōes mei & sententiam labia mea puram loquentur. Spiritus Dei fecit me,& spiraculū omnipotentis uiuificauit me.Si potes, respondemihi:& aduersus faciem meam consiste. Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem lu to ego quoq; formatus sum. Veruntamen miraculum meum nō te terreat,& eloquentia mea non sit tibi grauis. Dixisti ergo in auribus meis:& uocem uerborum tuorum audiui. Mundus sum ego, & absq; delicto immaculatus: & non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicū sibi. Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas. Hoc est ergo in quo non es iustificatus.Respōdebo tibi,quia maior sit Deus homine. Aduersus eum cōtendis, quòd nō ad omnia uerba responderit tibi. Semel loquitur Deus:& secundò idipsum non repetit. Per somnium in uisione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures uirorum, & erudiens eos instruit disciplina: ut auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia, eruens animam eius à corruptione,& uitam illius ut non transeat in gladium. Increpat quoq; per dolorem in lectulo:& omnia ossa eius marcescere facit.Abominabilis ei fit in uita sua panis,& animæ illius cibus antè desiderabilis. Tabescet caro eius:& ossa quæ tecta fuerant, nudabūtur. Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquēs unum de similibus, ut annuntiet hominis æquitatem: miserebitur eius, & dicet:Libera eum,& nō descēdat in corruptionem.Inuenī in quo ei propitier.Consumpta est caro eius à supplicijs: reuertatur ad dies adolescētiæ suæ.Deprecabitur Deum,& placabilis erit ei: & uidebit faciē eius in iubilo:& reddet homini iusticiam suam. Respiciet homines,& dicet:Peccaui, & uerè deliqui: & ut eram dignus, non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum,sed uiuens lucem uideret. Ecce hæc omnia operatur Deus tribus uicib. per singulos:ut reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce uiuentium. Attende Iob & audi me, & tace dum ego loquar. Si autem habes quid loquaris:respondemihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quòd si non habes,audi me & tace: & docebo te sapientiam.

Quòd superbi ea ipsa quæ rectè sentiunt, rectè proferre non possunt: unde eos quos infra se uident, non confulendo, sed dominando alloquuntur. Caput VII.

AVdi ergo Iob eloquia mea,& omnes sermones meos ausculta.Ecce aperui os meum,loquatur lingua mea in faucibus meis.] Pensemus de qua elatione descendit, quòd beatum Iob audire se admonet, ꝙ os aperuisse se perhibet, quòd linguam suam in faucibus loqui promittit. Hoc enim habet propriùm doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod docent, & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In uerbis enim eorum proditur, quòd cùm docēt, quasi in quodam sibi uidentur sublimitatis culmine residere, eos ꝙ quos docent ut longè infra se positos,ueluti in ímo respiciunt: quibus non consulendo loqui, sed uix dominando dignantur. Rectè autem his per prophetā Dominus dicit: Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cū potentia. Cum austeritate em & potentia imperant, qui subditos suos nō tranquillè ratiocinādo corrigere, sed asperè inflectere dominādo festinant. At contrà uera doctrina tanto uehementius hoc elationis uitiū fugit per cogitationem, quāto ardentius uerborū suorū iaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cauet enim ne eū magis ela tis moribus prædicet,quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem nanq; quæ magistra est omnium materq; uirtutum, & loquendo dicere,& uiuendo conatur ostendere: ut eam apud discipulos ueritatis plus moribus q̄ sermonibus eloquatur. Vnde Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprij Apostolatus oblitus,ait:Facti sumus paruuli in medio uestrūm. Vnde Petrus apostolus cùm diceret: Paratisemper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem, de ea quæ in uobis est spe, in ipsa doctrinæ scientia qualitatem docendi asseruit esse seruandam, subdens: Sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam. Hoc autem quod discipulo Paulus ait: Præcipe hæc & doce cum omni imperio,non dominationē potentiæ,sed authoritatem suadet uitæ. Cum imperio quippe docetur,quod prius agitur quàm dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando cōscientia prepedit linguam. Non ergo ei potestatem elatæ locutionis

Ezech.37

13

1.Thes.2

1.Pet.3

1.Tim.4

cutionis, sed bonæ fiduciam insinuauit actionis.
Matt. 7 Vnde etiam de domino scriptū est: Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut scribæ & pharisæi. Singulariter nanq; ac principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex diuinitatis quippe potētia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministrauit.

Quòd rectus ordo sit in doctrina, ut consideremus in primis quales sumus, & quales fuimus. Si nec sumus, nec fuimus, quales illi sunt quos emendare curamus, non extollamur. Item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corrigimus, summopere attēdendum est, quòd ita illos potejt diuina gratia permutare, ut nos posterius in bonis quæ ante accepimus, præueniant. Cap. VIII.

14 NOs enim quia infirmi homines sumus, cùm de Deo hominib. loquimur, debemus primùm meminisse quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus quo docēdi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, etsi iam diuina gratia operante non sumus: ut tanto temperantius humilt corde corrigamus, quanto nosmetipsos uerius in his quos emendamus agnoscimus. Si autem tales nec sumus nec fuimus, quales adhuc illi sunt quos emendare curamus: ne cor nostrum fortè superbiat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum ma la corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus: quia sicut nos meri tis nullis hoc ipsum bonum quod habemus, acce pimus: ita illos quoq; potest gratia supernæ uirtu tis infundere, ut excitati posterius etiam ipsa possint bona quæ nos ante recepimus præuenire. Quis eñ crederet quòd per Apostolatus meritū Saulus lapidatū Stephanum præcessurus erat: qui in morte eius lapidantium uestimenta seruabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari. Sed hunc, ut sæpe dictum est, locutionis modum Heliu ignorare ostenditur, qui in locutione sua elationis typo quasi potentia cuiusdā authoritatis inflatur, dicens: Audi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis. In faucibus uerò loqui, est silenter dicere, & non clamoribus uociferari. Quibus uerbis arrogantes intra sanctam Ecclesiā positos signat. Hi eñ uelut in faucibus loqui dicunt, quando non cōtra aduersarios extrà uiuentes clamāt: sed quosdam intra sinū sanctæ Ecclesiæ quasi ulcinos, ac iuxtà positos increpant. Sæpe uerò arrogantes eandem quam tenent arrogantiā se fugere ostendunt, & dum sic cuncta agunt ut nullum lateant, hæc priuatè singulis quasi latenter narrāt: quatenus non solum de sensu intelligentię, sed de ipso apud homines etiam arrogantiæ contemptu glorientur. unde nunc dicitur: Loquatur lingua mea in faucibus meis. ac si apertè dicatur: Quæ contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. Aliquando autem in tantam impudentiæ elationē prosiliunt, ut alijs tacentibus, ipsi soleant laudare quod dicunt. Vnde subiungit: Simplici è corde meo sermones mei, & sententiam labia mea puram loquentur. Magnæ uitutis laus est, simplicitas locutionis. Quam quia arrogantes non habent, habere se hanc solicitius asserūt, ut securius audiantur. Et purè se locuturos denunciant: quia duplicitatis suæ malitiam deprehendi formidant. Sæpe autem & falsis uera permiscent: ut inde eorum mendacio cuius credatur, unde inesse eis assertio ueritatis agnoscitur. Quia igitur Heliu & purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appellando sententias fauore pręcucurrit, eandē iam sententiam quam præmisit adiungit, dicens:

Quòd sermo inordinatè prolatus, scientiam quam in auditoribus fenibus gignere debuerat, fœdat: & quid sit, quòd uir qui seminis fluxum sustinebat, immundus erat. Cap. IX.

15 SPiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis uiuificauit me.] Subditurus uera præmisit elata, & dicturus hoc quod rectè sapuerat, antè innotuit quantum tumeret. Sic nimirum sic arrogantium mentes insanium, ut & in eis quæ rectè sentiunt, elationis suæ tortitudine depraventur. Vnde fit ut etiam eorum recta auditores nequaq; instruant: quia profectò illos per ea quæ tu mide sentiunt, non ad sui reuerentiam, sed ad contemptum uocant. Dumq; dictis prudentibus stultitiæ uerba miscent, quia stultitia ab audiente despicitur, etiam prudentia non tenetur. Hinc enim per Moysen dicitur: Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit. Quid est enim sermo, nisi semen? Qui dum ordinatè emittit, audientis mens quasi concipientis uterus ad boni operis prolem fœtatur. Si uerò importunè desluit, emittentem polluens, generandi uirtutem perdit. Nam si sermo semen non esset, dè prædicante Paulo nequa quam Athenienses dicerent: Quid uult sibi semiuerbius hic dicere? De quo & Lucas dicit: Ipse enim erat dux uerbi. Semen ergo usui propagānis dicatum ineompetenter fluens, cætera membra coinquinat: cùm sermo per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinatè prodeat, etiā quæ rectè senserit fœdat. Vnde Heliu quoq; etiam quæ rectè potest sentire, commaculat, dum cui uel quid loquatur ignorat: & quasi fluxum seminis sustinet, cùm linguam utilitati cōgruam, per uerba uanæ locutionis mouet. Bono autem ordine & factum se astruit, & animarum. Per spiritum factum, & per spiraculum se narrat animatum. Facto quippe Adam, scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in animam uiuentem. Sed hæc quę rectè astruit, utrum rectè exequatur, audiamus. Sequitur: Si potes, respōde mihi: & aduersus faciem meam resiste.] Ecce dum narrat ordinem ueræ conditionis, in fastum subitò superbę elatio nis erumpit, atq; alijs uerbis hoc idem replicat, dicens: Ecce & me sicut & te fecit Deus: & de eodē

luto ego quoq; formatus sum. Veruntamen mira culum meum nō te terreat,& eloquentia mea nō sit tibi grauis.] Quid est hoc quòd Heliu ordinē uerǽ conditionis agnoscit, & modum rectæ locutionis ignorat? Quid est quòd se beato Iob & conditus exęquat, & locuturus exaltat: nisi hoc quòd arrogantes omnes cunctis quidem hominibus se ǽqualiter conditos meminerunt, sed per fastum scientiæ auditores suos ǽquales sibi uel esse uel credere dedignantur: eisq; se per naturæ conditionem conferunt, sed per tumorem scientiæ superponunt? Æquales quidem se iudicant extitisse nascendo, sed nō ǽquales remansisse uiuendo. Atque in eo quòd ǽquales quasi uiuendo iam non sunt, illud ad maius miraculum reuocāt, quòd ǽquales nascendo fuerunt. Vnde inflatus Heliu dicit: Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodē luto ego quoq; formatus sum. Veruntamen miraculum meum non te terreat,& eloquen
16 tia mea non sit tibi grauis. Habent hoc etiam arrogantes proprium quòd prius quàm dicant, mira se dicere semper existimant, & locutionem suam admirando præueniunt: quia uel in acutis sensibus ipsa elatio quanta sit fatuitas, ignorant. Notandum quoque est quòd Paulus dum mirè
Heb.13 Hebræos admoneret, adiunxit: Rogo autem uos fratres ut sufferatis uerbum solatij: etenim perpaucis scripsi uobis. Heliu autem inania protulit, & quasi consolando subiunxit: Miraculum meum non te terreat,& eloquentia mea non sit tibi grauis. Ille dicta sua uerbum solatij: hic uerò eloquen
C tiam & miraculum uocat. Ecce quàm distincti sapores prodeunt fructuum ex diuersa radice cogitationum. Ille de magnis humiliter sensit: iste de minimis se inaniter erigit. Quid ergo inter hæc nisi hoc solerter est intuendum, quòd & ascensuri in imo se esse considerāt, & casuri semper in præcipiti stant? Salomone attestante, qui ait: Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur. Sequitur:

Quòd superbi non tam consolari, quàm increpare desiderant. Cap. X.

Dixisti ergo in auribus meis: & uocem uerbo
rum uorum audiui.] Atq; eandem uocem subiungens, ait: Mundus sum ego, & absq; delicto immaculatus, & nō est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.] Moxq; contra hæc uerba quæ beatum Iob dixisse narrauit, sententiam suam proferens, ait: Hoc est ergo in quo non es iustificatus.] Profectò beatus Iob ueraciter dixerat, quòd absq; culpa fuerit flagellatus. Hoc enim ipse de se quod de illo ad diabolum Dominus dixit: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem illum frustra. sed Heliu non credidit cessante culpa potuisse eum etiam pro gratia flagellari. Nesciebat enim flagellis eius non deleri uitium, sed meritum augeri: & pro eo quòd sine delicto se dixerat flagellatum, hac eum sententia increpat, dicens: Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Habent enim hoc arrogantes proprium, ut plus arguere appetant, quàm consolari: & quæq; hominibus euenire cognoscūt, ex solis euenisse iniquitatibus arbitrentur. Nesciunt quippe occulta iudicia subtiliter quærere, atq; id quod non intelligunt, humiliter perscrutari: quia eos sæpe à secretis inuestigationibus iudiciorum Dei, ipsa scientiæ suæ elatio deijcit dum extollit. Obstaculum nanque ueritatis est tumor mentis: quia dum inflat obnubilat. Qui etsi quando scientiam uidētur adipisci, quasi de quodam rerum cortice, & nō de secretæ dulcedinis medulla pascuntur, micantibusq; ingenijs sæpe exteriora tantummodo attingunt, sed interni gustum saporis ignorant: uidelicet foris acuti, sed intus cæci sunt. Neq; id de Deo
B sentiunt quod dulcè interius sapiat, sed quod excussum exterius sonet. Qui etsi secreta quædā intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri nō possunt: etsi nouerūt quomodo sunt, ignorant, ut dixi, quomodo sapiunt. Et fit plerunq; 17.
ut fortiter dicant: sed tamen iuxta ea quæ dicunt, uiuere nesciant. Vnde bene quidam sapiens dixit: Mihi autem det Deus, hęc dicere ex sententia. Sententia quippe à sensu uocata est. Et recta quæ intelligit, non ex sola scientia, sed ex sententia dicere appetit, qui nequaquam tantummodo scien do dicere, sed sentiendo desiderat experiri quod dicit. Sed mens arrogantium dictorum suorum sensum non penetrat: quia ab interno gustu recto iudicio in eos fauores redigitur, quos foris amat.
C Vera autem scientia afficit, non extollit: nec superbientes quos repleuerit, fel lamentātes facit. Qua quisq; cùm repletus fuerit primo loco se scire appetit, & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa uerius recognoscit, atque ampliorem uiam huius scientiæ ipsa ei humilitas aperit: dum' que imbecillitatem suam conspicit, ipsa ei cognitio secretorum sublimium absconditos sinus pandit: qua cognitione pressus subtilior redditur, quo ad occulta rapiatur. Heliu ergo in flagellis beati Iob idcirco ueracem rationem non inuenit: quia eam quærere humiliter nescit, & increpare potius quàm consolari paratior dicit: Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Notandum quoq; est, quòd beatus Iob in
D neruo pedem suum positū dixit: sed nequaq; mūdum se hoc modo quo ei obijcitur, absq; peccato uel immaculatum & sine iniquitate fuisse memorauit. Sed Heliu dum cum austeritate studuit increpare quæ dicta sunt, mentiens addidit quæ dicta non sunt. Qui enim semper increpare appetunt, & nunquā fouere, multa plerunq; increpando mentiuntur. Nam ut arguere docte uideantur, fingunt nonnunquā quæ redarguant: & cùm ipsi equino more in cursum suæ ostentationis inferueant, in subiectorum inuectionibus ex fictis sibi iniquitatibus campum parant. Sciendum præterea est, sicut & superius dixi, quòd arrogantes uiri inflatis suis sermonibus sæpe fortia dicta permiscent. nec considerant aliquando quid inuenti, sed pensant studiosè quid doceāt. Quorum nunc

Heliu

Helius speciem tenet, qui non rectè uiuere appetit, sed docere. Quia ergo sciens, sed arrogans loquitur, taceamus iam quod tumidum uiuit, & audiamus quod solidum dicit. Post tot itaq; elationis uerba, tandem scientiā suam ostendere inchoans, ait: Reſpondebo tibi quòd maior sit Deus homine.] Dicatur fortasse ab aliquo: Quis istud uel cùm nō audit, ignorat? Sed nimirum hæc sententia uilis creditur, si non ex ipsa intentionis suæ radice pensetur. Flagellato uidelicet loquebatur, qui & percussionis uerbera acceperat, & causas
18 uerberum nesciebat. Idcirco ergo intulit: Reſpondebo tibi quòd maior sit Deus homine: ut flagellatus homo considerās quia illo maior est Deus, in omne quod patitur, eius iudicio se postponat, cui se minorem esse non dubitat: & quod à meliore patitur, iustum credat, etiamsi eiusdem iustitiæ causas ignorat. Quisquis eñ etiam pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso iam iustus esse inchoat, quo ferientis iustitiam non accusat. Homo nanq; sub Deo est cōditus: & ad conditionis ordinem redit, quando sibi æquitatem iudicis sui etiam quam nō intelligit, anteponit. Bene ergo dicitur: Reſpondebo tibi quòd maior sit Deus homine: ut considerata potentia creatoris, deferueat tumor mentis per memoriam conditionis. Vnde Dauid propheta cùm percussionis pondere in excelsum uocis erumpere cogeretur, ad considerationē conditionis suæ se recolli-
Psal. 37 gens, ait: Obmutui, & non aperui os meū: quoniā tu fecisti me. Pensauit enim conditionis suæ ordinem, & iustitiā percussionis inuenit: quia qui benem, & iustitiā percussionis inuenit: quia qui benē, & iustitiā percussionis inuenit: quia qui benigne eum qui non erat condidit, eum profectò qui erat, non nisi iuste percussit. Sequitur:

Quòd in scriptura sancta semel dixit Deus quicquid expedit hominibus: nec singulis cogitationibus hominum per prophetarum uoces uel angelorū ministeria interrogatus respondeat. Cap. XL.

A Duersus eum contendis, quòd non ad omnia uerba reſponderit tibi. Semel loquitur Deus & secūdò idipsum nō repetit.] Afflicti cordis est proprium, ut in omne quod appetit, & tamen rerū ordinem cōtrarium sentit, si possit fieri, cur ita uel non ita sit, diuinis sibi reſponderi uocibus uelit: ut Deum de cuncta rerum controuersia consulat, & reſponſionis eius cognita ratione cōquiescat. Helius autē præuidens quòd scripturam sacram Dominus condereret: ut in ea uel publicis uel occultis cunctorum quæstionibus reſponderet, ait: Aduersus eum cō tendis, quòd non ad omnia uerba reſponderit tibi. Semel loquitur Deus, & secundò idipsum nō repetit. ac si diceret: Deus singulorum cordibus priuatis uocibus nō reſpondet, sed tale eloquiū cōstruit, per quod cunctorū
19 quæstionib. satisfacit. In scripturæ quippe eius eloquio causas nostras singuli si requirimus, inuenimus: nec opus est ut in eo quod specialiter quisque tolerat, reſpōderi sibi diuina uoce specialiter quærat. Ibi eñ nobis omnibus in eo qd' specialiter patimur, cōmuniter reſpondetur: ibi uita præcedentium, fit forma sequentium. Vt enim unum è pluribus proferamus: ecce dum passione aliqua uel molestia carnis afficimur, scire fortasse occultas causas passionis eiusdē uel molestiæ optamus, quatenus in eo quod patimur, ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationibus nostris nequaquam nobis singulis specialiter reſpondetur, ad scripturā sacram recurrimus. Ibi uidelicet inuenimus quòd Paulus carnis suæ infirmitate tentatus, audiuit: Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus in infirmitate perficitur. Quod idcirco illi in infirmitate propria dictum est, ne singillatim nobis omnibus diceretur. In scriptura igitur sacra uocē Dei afflicto Paulo audiuimus, ne cùm fortasse affligimur, singuli audire eam priuata cōsolatione quæreremus. Non ergo Dominus ad omnia uerba nobis reſpondet: quia semel loquitur, & secundò idipsum non repetit: id est in his quæ per scripturam sacram ad patres nostros protulit, nos erudire curauit. Discant itaque sanctæ doctores Ecclesiæ, discant & arrogantes cùm intra eam laborare quosdam pusillanimitate conſpiciunt: quia nobis Deus ad uerba omnia non reſpondet, quia semel loquitur Deus, & idipsum secundò non repetit, id est cogitationibus uel tentationibus singulorum non iam passim per prophetarum uoces, non iam per angelica officia satisfacit: quia in scriptura sacra quicquid potest singulis euenire comprehendit: atque in illa per exempla præcedentium, etiam uitam sequentium curauit. Quamuis quod ait: Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit, hoc intelligi subtilius potest, quòd pater unigenitum consubstantialem sibi filium genuit. Loqui enim Dei, est uerbum genuisse. Semel autē loqui Dei, est uerbum aliud præter unigenitum non habere. Vnde & aptè subditur: Et secundò idipsum non repetit: quia uidelicet hoc ipsum uerbum, id est, filium non nisi unicum genuit. Quod autem non ait: Locutus est, sed loquitur: nō uidelicet tempus præteritum nec futurum ponens: liquet omnibus, quia Deo nec præteritum tempus cōgruit, nec futurum. Tanto ergo in eo quodlibet tempus ponitur liberè, quanto nullum uerè. Nec enim quodlibet liberè dici poterat, si saltem unum propriè diceretur. Inde itaq; dicti in Deo tempus audaciter quodlibet licet, unde in eo dici propriè nullum licet. Verbum nanq; pater sine tempore genuit. Et quis dignè fari queat illam ineffabilem natiuitatē, quòd de æterno natus est cæternus, & existens ante secula genuit æqualem, quòd gignēte natus posterior non est? Quæ uidelicet nos mirari possumus, sed in ueri minimè ualemus. Illius autē natiuitatis uim iam mirari posse, aliquatenus uidere est. Sed quomodo uidemus quod nequaquā comprehendimus? Est aūt quod de usu carnis pertrahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris clausis oculis iaceat, atq; ante eum subitum lucernæ lumē erumpat, clausi eius oculi ipso aduentu luminis feriuntur ut pateſcant. Cur ergo turbati sunt, si clausi nihil uiderunt: Nec tamē ali-

quid perfectum fuit, quod uidere clausi potuerūt. Nam si perfectè totum uidissent: cur aperti quæ rent quod uiderent? Sic itaq; sic sumus, cùm de incomprehensibili natiuitate intueri aliquid conamur. Eo ipso enim quod fulgoris admiratiõe percutitur animus, & quasi uidet quod uideri non ualet: uelut in tenebris positus, uim lucis oculus clausus uidet. Heliu nanq; ait: Semel loquitur Deus. Dauid uerò uerbi unigeniti natiuitatẽ intuens ait: Semel locutus est Deus. Quia enim unigenitus filius idem uerbum patris & perfectione natus dicitur, & pro æternitate semper nasci perhibetur: sacra scriptura liberè dicere de Deo consueuit: quia locutus est, & loquitur. In eo enim quòd perfectũ uerbum genuit, & locutus est pater: in eo autem quòd semper gignit, utiq; loquitur: quamuis hoc quod perfectum diximus, propriè non dicamus. nec; enim quod factũ non est, propriè dicitur esse perfectum: sed eius plenitudinem per quandam angustiam nostræ locutionis exprimimus: sicut etiam de patre Dominus dicit: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est. Quia ue rò hæc diuinæ naturæ secreta admiratio non facilè occuparis per terrena desideria mentibus innotescit: aptè Dei locutio qualiter ad nos fiat insinuat dicens: Per somnium in uisione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo.

Matt. 5

Quòd in nocte uitæ præsentis diuina natura ad plenum non agnoscitur: & idipsum quod quasi in caligine cõspici potest, tunc demum uidemus, cum ab huiusmodi mundi tumultuosa concupiscentia segregati, quasi clausis corporalibus sensibus in quiete contemplationis diuinæ dormimus. Cap. XII.

20 QVid est quòd per somnium nobis locutio diuinitatis innotescit, nisi quòd Dei secreta nõ cognoscimus, si in terrenis desideriis uigilemus? In somnio enim exteriores sensus dormiũt, & interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari uolumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox uidelicet Dei quasi per somnium auditur, quando tranquilla mente ab huius seculi actione quiescitur: & in ipso mentis silentio diuina præcepta pensantur. Cùm enim ab externis actionibus mens sopitur, tunc plenius mandatorũ Dei pondus agnoscitur. Tunc uerba Dei mens uiuacius penetrat, cum ad se admittere curarum secularium tumultus recusat. Malè autẽ homo uigilat, quando eum secularium negociorum æstus insolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perstrepit claudit: atq; in secretario mentis, quanto minus curarum tumultuantiũ sonus compescitur, tanto amplius uox præsidentis iudicis nõ auditur. Nec; enim perfectè homo sufficit ad utraq; diuisus: sed dum sic interius eruditi appetit ut tamen exterius implicetur: unde ex terius auditum aperit, inde interius obsurdescit.

Exod. 3. Moyses admixtus Ægyptijs quasi uigilabat: & idcirco uocẽ Domini in Ægypto positus non audiebat. Sed extincto Ægyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis degit, quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus obdormiuit, atq; idcirco diuinã uocem percipere meruit: quia per supernam gratiã quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto uerius ad cognoscenda interiora uigilauit. Rursus Israelitici populi turbis prælatus, ut legis præcepta percipiat, in montem ducitur: atq; ut interna penetret, ab externis tumultibus occultatur. *Exod. 19*

Vnde & sancti uiri qui exterioribus ministe- 21
rijs deseruire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt: ibiq; cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legẽ quasi in monte percipiunt: dum post positis tumultibus actionũ temporalium, in cõtemplationis suæ uertice supernę uoluntatis sententiã perscrutantẽ. Hinc est quod idẽ Moyses crebrò de rebus dubijs ad tabernaculũ redit: ibiq; secretò Dominũ consulit, & quid certi decernat agnoscit. Relictis quippe turbis ad tabernaculũ redire, est post positis exteriorum tumultibus, secretum mentis intrare. Ibi enim Dñs consulitur: & quod foris agendum est publicè, intus silenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cùm se res dubias discernere nõ posse cognoscũt: ad secretum mentis uelut ad quoddam tabernaculum reuertunt: diuinaq; lege perspecta, quasi coràm posita arca Dominũ consulunt: & quod prius intus tacẽtes audiũt, hoc foris post modum agentes innotescũt. Vt enim exterioribus officijs insolenter deseruiant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curãt: & sic uocem Dei quasi per somnium audiunt, dum in meditatione mentis à carnalibus motibus abstrahuntur. Hinc est q; sponsa in Canticis canticorum sponsi uocem quasi per somnium audierat, quæ dicebat: Ego dormio, & cor meum uigilat. ac si diceret: Dum exteriores sensus ab huius uitæ sollicitudinibus sopio, uacante mente uiuacius interna cognosco. Foris dormio, sed intus cor uigilat: quia dum exteriora quasi non sentio, interiora solerter apprehendo. Bene ergo Heliu ait: Quia per somnium loquitur Deus: atq; aptè subdidit, In uisione nocturna. Nocturna enim uisio apparere contemplationi mentis sub quibusdã imaginibus solet. In diurna aũt luce certius cernimus, in nocturna uerò uisione cunctanter uidemus. Et quia sancti omnes quamdiu in hac uita sunt, diuinę naturę secreta quasi sub quadam imaginatione conspiciunt, quia uidelicet necdum sicut sunt, ea manifestius contemplantur, bene Heliu post quam dixit Deũ nobis per somniũ loqui, subdit: In uisione nocturna. Nox quippe est uita præsens: in qua quãdiu sumus, per hoc q; interna conspicimus, sub incerta imaginatiõe caligamus. Propheta nanq; ad uidendũ Dominũ quadam se premi caligine sentiebat, dicẽs: Anima mea desiderauit te in nocte. Ac si apertè diceret: In hac obscuritate uitæ præsentis uidere te appeto, sed adhuc infirmitatis nubilo circumscribor. Dauid quoq; huius nocti caliginem uidens, claritatem ueri luminis præstolatus ait: Mane astabo tibi, & uidebo. Adhuc ergo in nocte minus se uidere conspicit: quia ad uidendum

Exod. 19

Esa. 26

Psal. 5

dum Deum futurum mane concupiscit. Quia uerò, ut diximus, ab exteriori actione cessare dormire est: bene Heliu subdit: Quando irruit sopor super homines.] Quia autem sancti uiri cum exteriori actioni non deseruiunt, intra mentis cubilia conquiescunt, aptè subiungit: Et dormiunt in lectulo.] Sanctis enim uiris dormire in lectulo, est intra mentis suæ cubile quiescere. Vnde scriptum est: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Dicatur ergo q̃ semel nobis loquitur Deus per somniũ in uisione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: quia nimirum tunc secreta diuinitatis agno scimus, cùm ab huius mundi tumultuosa concupiscentia intra mentis nostræ cubilia segregamur. Quia uerò, ut sæpe iam diximus, aurem cordis tumultus secularium negociorum claudit: & quies secretæ considerationis aperit, aptè subiungit: Tunc aperit aures uirorum, & erudiẽs eos instruit disciplina. Cùm enim ab exterioribus actionibus sopiuntur, aperta aure interni examinis causas audiunt. Qui dum subtiliter uel flagella publica uel iudicia occulta considerant, semetipsos afficere flendo non cessant. Vnde bene dictum est:

Quòd quatuor modis in compunctione afficimur.
Cap. XIII.

ET eruditos eos instruit disciplina: quia consideranti menti & sese per pœnitentiam laceranti, quasi quædã plagę percussionis, sunt lamenta compunctionis. Vnde etiam Salomon rectè uim percussionis utrisuq; coniungens, ait: Liuor uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris. Per liuorem quippe uulneris, disciplinam insinuat corporeæ percussionis. Plagæ uerò in secretioribus uentris, sunt interna mentis uulnera, quę per compunctionẽ fiunt. Sicut enim uenter cibis repletus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata subleuat. Abstergunt igitur mala & liuor uulneris & plagæ in secretioribus uentris: quia & disciplina exterior culpas diluit, & extensam mentem compunctio pœnitentię ultione transfigit. Sed hoc inter se utraq; hæc differunt: q̃ plagæ percussionũ dolent, lamenta compunctionum sapiunt. Illæ affligentes cruciant: ista reficiũt dum affligunt. Per illas in afflictione mœror est: per hæc in mœrore lætitia. Quia tamen ipsa compunctio mentem lacerat: eandem compunctionẽ nõ incongruè disciplinã uocat. Quatuor quippe sunt qualitates quibus iusti uiri anima in compunctione uehemẽter afficitur. Cùm aut malorũ suorum reminiscitur, considerãs ubi fuit: aut iudicium Dei sententiã metuens & secum quærens, cogitat ubi erit: aut cùm mala uitæ præsentis solerter attendẽs, mœrẽs cõsideratubi est: aut cùm bona supernæ patriæ contemplatur: quę quia necdũ adipiscitur, lugẽs conspicit ubi non est. Malorum suorum Paulus meminerat, & ex eis se in quibus fuerat affligebat, cum diceret: Nõ sum dignus uocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Rursum diuinũ iudicium subtiliter pensans, in futuro malè esse metuebat dicens: Castigo corpus meum, & seruituti subiicio: ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Rursus mala præsentis uitæ pensabat cùm diceret: Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino. Et, Video aliã legẽ in mẽbris meis, repugnantẽ legi mentis meæ: & captiuũ me ducentẽ in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Etrursum bona æternæ patriæ considerabat dicẽs: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autẽ facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Atq; iterũ: Scimus quoniã si terrestris domus nostra huius habitatiõis dissoluatur, q̃ ædificationẽ ex Deo habemus, domum non manufactã, æternã in cœlis. Cuius domus bona intuens, Ephesijs dicit: Vt sciatis quæ sit spes uocationis eius, & quę diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis: & quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credidimus. Mala uitæ præsentis B. Iob considerans ait: Tentatio est uita humana super terrã. Vnde Dauid quoq; ait: Vniuersa uanitas omnis homo uiuens. Et quanquã in imagine Dei ambulet homo: tamẽ uane cõturbatur. Qui rursum æternã patriã contemplatus, & hæc mala pensans in quibus erat, atq; illa bona cõsiderãs in quibus adhuc nõ erat, ait: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est. Et, Ego dixi in pauore meo: proiectus sum à uultu oculorũ tuorum. Subleuatus in ecstasi, quod nostri interpretes pauorem nõ propriè uocauerunt, à uultu oculorum Dei uidit se esse proiectũ. Post interni quip pe luminis uisionem, quæ in eius anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad semetipsum redijt, & cognitiõe percepta, uel quibus illic bonis deesset, uel quibus malis hic adesset, inuenit. Neq; enim quis præsentis uitæ mala fi sut cõspicere præualet, si bona æternæ patrię per cõtemplationis gustum cõtingere necdũ ualet. Vnde & à uultu oculorum Dei proiectũ se esse cognouit. Subleuatus quippe uidit, quod se hic uidere non posse ad se relapsus fingemuit. Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere facile est, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium species, ad se intus ex infirmitate corporis traxit. Sed perfectè compuncta hic summopere inuigilatine cum ueritatem quærit, eam imaginatio circumscriptæ uisionis illuda: cunctasq; sibi obuian tes imagines refpuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, fine illis super se ire conatur, & postquã per multa indecenter sparsa est, in unum se colligere nititur: ut si magna ui amoris prævalet, esse unum atque incorporeum contempletur. Vnde aliquando ad quandam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, ac raptim aliquo modo ardenti spiritu affilata renouatur: tãtoq; magis inhiat, quanto magis quod amet deguftat: atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinse-

Ecclesiast. 20

Psal. 149

Psal. 115

2. Cor. 15

A 1. Cor. 9

2. Cor. 5

Rom. 7

1. Cor. 13

B Ephe. 1

Psal. 13

Psal. 118

Psal. 30

C

D

intrinsecus sentit: quia uidelicet eius amore dulcedinis sibi coram se uiluit: & postquam hanc utcunq; percipere potuit, quid sine illa dudum fuisset inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius fortitudine, sua adhuc infirmitate repellitur: & quia eius munditiæ contemperari non ualet, flere dulce habet, sibiq; ad se cadẽti infirmitatis suæ lachrymas sternere. Neq; enim mentis oculum potest in id quod intra se raptim conspexerit figere: quia ipso uetustatis fuæ usu deorsum ire cõpellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad familiares tenebras suas uicta fatigatione relabitur. Quia ergo sic affecta anima cõtra semetipsam graue certamen tolerat, & quia omnis hæc de nobis controuersia cum nos afficit, affligit: quamuis delectatione permixta non modicum dolorẽ parit: Heliu postquam dixit Deum nobis per somnium loqui, & locutione eius nostras aures aperiri, non immeritò eandem apertionem aurium disciplinã uocat: quia eo magis nos afficiendo conterit, quo magis ad nos per occultam eius inspirationis gratiam internæ intelligentiæ sonus erumpit. Neq; enim fleret extrinsecus quisq; quod est: si nõ intrinsecus potuisset sentire quod nondum est. Nanq; cum nosmetipsos inspicimus bene condítos, sed ad persuasionem diabolicam pestifera consensione deceptos, in nobismetipsis attendimus aliud esse quod fecimus, aliud quod facti fumus, conditione nos integros, sed culpa uitiatos. Proinde compuncti appetimus uitare quod fecimus: ut ad id quod facti fuimus, reformemur. Vn-
22 de & aptè sequitur: Vt auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia.] Quid enim homo de seipso nisi peccatum fecit? Et scriptũ est:
Eccl. 10 Initiũ omnis peccati superbia. Bene ergo dicitur: Quia homo cum ab his quæ fecit auertitur, de superbia liberatur. Contra conditorẽ quippe superbire, est præcepta eius peccando trãscendere: quia quasi à se iugũ dominationis eius excutit, qui per obedientiam subesse contemnit. At contrà qui id quod fecit uitare appetit, id quod à Deo factus est recognoscit: & ad conditionis sui ordinem humiliter redit, dum sua opera fugiẽs, talem se esse qualiter à Deo factus est diligit. Quia uerò per hanc intelligentiam gloria sempiterna recipitur, supplicia æterna uitantur, aptè subiungitur:

Quòd de corruptione transeunt ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapiuntur. Cap. XIIII.

ET Ruens animam eius de corruptione, & uitam illius ut non transeat in gladium.] Omnis quippe peccator ab hac corruptiõe uitiorum illuc ad gladium compellitur transire pœnarum: ut unde hic iniquè delectatus est, inde illic iustè crucietur. Notandum est ergo quòd Deus nobis per somnium loquens, prius nos à corruptione & postmodum à gladio liberat: quia nimirum illius uitam illic eripit ab ultione suppliciꝰ, cuius hic mentem subtrahit à delectatione peccati. Neque enim illic habet qd' formidare debeat de gladio sententiæ, quem hic post emendationem suam pollutio nõ corruperit culpæ. Bene ergo dicitur: Eruens animam eius de corruptione, & uitam illius ut non transeat in gladium. De corruptione namq; ad gladium transire, est post peracta uitia ad toleranda supplicia peruenire. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio agitur, ut in cuiusq; ordinis loco, in cuiusq; secreti recessu homo sine tentationibus non uiuat: & plerunq; quod sibi ad requiem parat, mutetur in perturbationem. Cap. XV.

INcrepat quoq; per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.] In scriptura sacra lectus siue grabbatus seu stratum, aliquando uoluptas carnis, aliquando repausatio in bonis operibus, aliquando requies temporalis accipitur. Quid est enim quod in Euangelio sanato cuidam Dominus dicit: Surge, tolle grabbatũ tuum, & uade in domum tuam: nisi quòd per grabbatum uoluptas corporis designatur? Et iubetur uti; ut hoc sanus portet, ubi infirmus iacuerat: quia nimirũ omnis qui adhuc uitijs delectatur, infirmus iacet in uoluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat, ubi infirmus iacuerat: quia diuino adiutorio ereptus à uitijs, eiusdem carnis contumelias postmodum tolerat, in cuius prius desideriis requiescebat. Rursum per lectum uel stratum repausatio in bonis operibus designatur. Vnde in Apostolorum actibus Petrus apostolus dicit: Ænea sanet te Dominus Iesus Christus: surge & sterne tibi. Quid est dicere, surge: nisi mala quæ perpetrasti derelinquere? Et quid est dicere, sterne tibi: nisi mercedis causas in quibus requiescere debeas operari: ut & deferat resurgendo quæ fecit, & inueniat sternendo quid fecerit. Quod utrunq; propheta breuiter comprehendit dicens: Declina à malo, & fac bonum. Declinare quippe à malo, est ab eo quo iacuit surgere: bonum uerò facere, est mercedis opera in quibus requiescere debeat præparare. Qui enim declinat à malo, sed bona adhuc nõ facit: surrexit quidem ab eo quo iacuit: sed ubi requiescere debeat nondum transit. Et rursum lectus uel stratum requies temporalis accipitur, sicut scriptum est: Vniuersum stratũ eius uersasti in infirmitate eius. Cùm enim quisq; curis seculari-
D bus fatigatus, deferre per diuinam gratiam huius mundi itinera laboriosa compungitur: cogitare solet quomodo præsentis uitæ desideria fugiat, & ab eius laboribus requiescat: sibiq; mox desideratæ quietis ordinem quærit, & uelut quoddam stratum sicut à cunctis laboribus cessationis locum inuenire concupiscit. Sed quia in hac uita adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu uiuere sine tentationibus nullatenus potest: plerunq; in id quod ad requiẽ constituitur, maior dolor tentationis inuenitur. Vnde rectè per prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius. ac si diceret: Omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei cõsilio agitur, ut huius pe regrinationis tempore electorum uita turbetur.

Via quip-

A

B

C

Iob 5.

Act. 9

Psal. 36

Psal. 40.

24 Vta quippe est uita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione cõterimur, ne uiam pro patria di ligamus. Solẽt etenim nõnulli uiatores cum amœna fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorumq; gressus tardat pulchritudo itineris dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius mũdi iter asperum facit: ne dum quisq; uitæ præsentis requie, quasi amœnitate uiæ pascit: magis eum diu pergere cẽpti citius perueníre delectet: ne dum oblectatur in uia, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac uita omnis nostra quã fortasse parauimus requies turbatur, recte dicitur: Increpat quoq; per dolorẽ in lectulo: id est in præsentis uitæ requie, uel rẽtationis nos stimulis, uel flagelli afflictione cõturbat. Nam sæpe humanus animus quamlibet breui tempore sine tentatione in bonis studijs fuerit, mox de eisdem studijs, in quibus quiescẽdo se exerit de ipsis uirtutibus quibus multiplicari nititur, dum proficere se sentit eleuatur. Vnde pio rectoris nostri moderamine, impulsu tẽtationis affligitur, ut in eo ipsa profectus sui elatio comprimatur. Quapropter postquam dixit: Increpat quoq; per dolorem in lectulo, aptè subiunxit:

Quòd tentationum profectus sit, cùm infirmitatem nostram recolimus, & cognoscimus quid diuino munere possimus, & quid ex nobis sumus. Cap. XVI.

ET omnia ossa eius marcescere facit.] Ossa in scriptura sacra uirtutes accipimus: sicut scriptum est: Dominus custodit omnia ossa eorũ, unum ex eis non cõteretur. Quod utiq; nõ de ossibus corporis, sed de uiribus dicit mentis. Nam certè nouimus q; & multorũ martyrum corporaliter ossa confracta sunt: & persecutores Domini, latronis illius cui dictum est, Hodie mecũ eris in paradiso, sicut latronis alterius in cruce crura fregerũt. Cùm ergo increpat per dolorem in lectulo, omnia ossa facit marcescere: quia cùm in ea requie quam nobis ab hoc seculo præparamus, flagello tẽtationis afficimur: qui fortasse de uirtutibus nostris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis nostræ tædio extenuamur. Cùm enim sicut cupimus ad Deum proficimus: si profectũ nostrũ tentatio nul la pulsaret, alicuius nos fortitudinis esse credereemus. Sed quia nobis cum superna dispensatione agitur, ut infirmitatis nostræ quia proficientes obliuiscimur, tentati recolamus: & in profectu nostro quid de diuino munere, & in tentatione cognoscamus, quid de propriis uiribus sumus. Quæ nos profectò tentatio ad plenũ raperet, nisi protẽtio superna feruaret. Sed pulsat, nec frangit: impellit, nec mouet: quatit, nec dejcit: ut de nostra infirmitate sentiamus esse quod quatimur, & de diuino munere esse quod ſtamus. Et quia sæpe anima alicuius boni sibi conscia, cùm uirtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quòd tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum uirtuum uelut pinguis uiriditas gratulatio, subito anxietatis mœrore siccatur: & qui nos alicuius esse momenti bona nostra pensando credidimus, pulsati paulo amplius perituros nos iam sanctã formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudium uertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehẽdimus, qui sanctos paulo antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi: omne quod prius prosperum arridebat euanescit, lux ipsa fastidio est: & solæ se in animo tenebræ mœroris effundunt: nihil quod delectet aspicitur, triste est quicquid occurrit. Vnde & aptè sequitur:

Quòd homini in tentationibus constituto præsentis uitæ dulcedo amarescit: & nihil aliud quàm gemere & flere deleëctat. Cap. XVII.

A Bominabilis ei fit in uita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.] Ac si apertè dicat: Afflicta mens sibi in amaritudinem uerti considerat, quicquid se antea blandè libenterq; satiabat. In scriptura enim sacra panis, aliquando ipse Dominus, aliquando spiritalis gratia, aliquando diuinæ doctrinæ eruditio, aliquando hæreticorum prædicatio, aliquando subsidium uitæ præsentis, aliquando iocunditas humanæ delectationis accipitur. In pane Dominus signatur: sicut ipse in Euangelio dicit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Rursum per panem gratia doni spiritalis accipitur: sicut per prophetam dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne uideat malum, iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est. Quid est enim obturare aures suas ne audiat sanguinem: nisi peccatis suadentibus, quæ de sanguine & carne nascuntur, non præbere consensum? Et quid est, ne malum uideat, oculos claudere: nisi omne quod rectitudini aduersum est, non approbare? Iste in excelsis habitabit: quia quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem iam in sublimibus fixit. Munimenta saxorum sublimitas eius: quia qui obiecta desideria terrenæ conseruationis calcat, ad supernam patriam per præcedentium patrum exempla se subleuat. Et quia per contemplationis donum gratia spiritali satiatur, aptè subiungitur: Panis ei datus est, id est, refectionem spiritalis gratiæ percipit: quia se à bonis insimis cœlestia sperando suspendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per Dauid Dominus dicit: Pauperes eius saturabo panibus: quia in illa mentes humilium positæ, spiritalium implentur refectione donorum. Rursum per panem diuinæ doctrinæ eruditio designatur: sicut per prophetam dicitur: Qui habitatis in terra Austri, cum panibus occurrite fugienti. In terra quippe Austri habitant: qui in sancta Ecclesia positi, superni spiritus charitate perflantur. Fugit autem, qui huius mundi mala euadere concupiscit.

cupiscit. Qui ergo in terra Austri habitat, fugienti cum panibus occurrat, id est, is qui iam sancto spiritu intra Ecclesiam plenus est, eum qui mala sua euadere nititur, eruditionis alloquio consoletur. Fugienti scilicet cum panibus occurrere, est metuenti æterna supplicia, doctrinæ sacræ escas offerre: & modò tumorē terrore comprimere, modò pauorem exhortatione refouere. Quia panis refectio scripturæ sacræ non inconuenienter accipitur: per eundem prophetam Iudæis solam lite
Esa.55 ram seruantibus dicitur: Quare appenditis argen tum, & non in panibus? ac si diceret: Pensatis sacra eloquia, sed non in refectione: quia dum solā literæ speciem custoditis, de spiritali intelligentia pinguedinem internæ refectionis amittitis. Vnde illic apte subiungitur: Et laborem uestrum non
26 de illic apte subiungitur: Et laborem uestrum non in saturitate. Rursum per panem hæreticorum prædicatio designatur: licut per Salomonem mulier hæreticæ Ecclesiæ typū gestans & stultos con uocans dicit: Panes occultos libenter edite. Vel si
Prou.9 cut in nostra translatione scripturæ est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Sunt enim nonnullę hæreses quæ aperte metuunt prædicare quod sentiunt: & apud infirmorū mentes uerba sua tanto magis condiunt, quanto quasi amplius reuerēter abscondunt. Vnde nō immeritō dicit: Panes occultos libenter edite. Miseris enim cordibus occulta hæreticorum uerba eo magis sapiunt, quo cum reliquis cōmuniter non habentur. Rursum per panē subsidium præsentis uitæ
Gen.28 accipitur, sicut Iacob ad Laban trāsiens ait: Do mine Deus si dederis mihi panē ad manducandū, & uestem ad induendū. Et licut in Euangelio Do
Ioan.6 minus turbis se sequentibus dicit: Quæritis me, nō quia uidistis signa: sed quia manducastis ex panibus meis, & saturati estis. De septem enim panibus fuerant satiati. Et per eorum personam Dominus illos intra sanctam Ecclesiam detestatur, qui per sacros ordines ad Dominum propinquantes, non in eisdem ordinibus uirtutum merita, sed subsidia uitæ præsentis exquirunt: nec cogitant quid uiuendo imitari debeant, sed quæ compendia percipiendo patientur. Satiatos quippe de panibus Dominum sequi, est de sancta Ecclesia tem poralia alimēta sumpsisse. Et nō pro signis est Do minū, sed pro panibus quærere: ad religionis offi
D cium non pro augendis uirtutibus, sed pro requirendis subsidijs inhiare. Rursum per panē iocunditas humanæ delectationis accipitur. Vnde Hieremias propheta cum synagogæ perditos mores
Thren.1 defleret, dixit: Omnis populus eius gemēs & quę rens panem: dederunt preciosa quęq; pro cibo ad refocillandam animam. Gemens enim populus quærit panem, dum praua hominum multitudo affligitur: quia nō ad uorum de præsentis uitæ iocunditate satiatur. Sed & preciosa quęq; pro cibo dat: quia uirtutes mentis in appetitum delectationis transitoriæ inclinat. Et refocillare animam nititur: quia peruerlis suis desideriis satisfacere conatur. Vnde bene mox ex uoce illic electæ multitudinis subdit: Vide Domine, & cōsidera: quia fa

A cta sum uilis. Vilis quippe plebs Dei efficit, quando prauorum numero crescente in eis nō summa & cœlestia, sed abiecta & terrestria sectatur.

Heliu itaq; quid aliud panem quàm præsentis 27
uitæ delectationem uocat? Qui postq; uim tentationis expellit, illico subdidit: Abominabilis est sit in uita sua panis, & animæ illius cibus antè desi derabilis: quia uidelicet omne quod prius de ipsa prosperitate uiuendi dulce sapiebat, postmodum per uim tētationis amarescit. Nōnunq; uerō quic quid gaudij, quicquid uirtutis fauere uidebat, subitō in pauore tētationis amittit, & quasi euacuatus eisdem uirtutibus tristis animus solo mœrore possidetur. Cùm enim paulo uehementius impul
B su tētationis afficitur, quia exercere uim solitæ fortitudinis nō ualet, eam iam uelut perditam dolet: sed ex se uacuū sentiens, infirmitatē suam ex ipsa sua uanitate recognoscit. Vnde ab omni mox iocunditate quasi frangitur: & escas prioris lætitiæ respuēs, eo quē solā libenter appetit, luctu satiat. Vnusquisq; em̄ cū sibi bene uiuēdi prosperitas arridet, hilarescit: atq; ipsa hilaritas animū uelut desiderabilis cibus reficit. Sed cùm tētatione paulo amplius imminēte pulsat, á mente eius per mœroris fastidium gaudiū omne respuit, quæ prius eodem gaudio quasi satiata lætabatur. Quia igit̄ homo tentatus, ab ore cordis omnē cibū respuit dele
C ctationis, nihilq; ei aliud quàm semetipsum & cognoscere & flere delectat, bene dicitur: Abominabilis ei sit in uita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Sed sicut superius diximus idcirco moderamine occultæ dispensationis ita tētari permittimur: ut qui ex diuino munere in uirtute proficimus, etiā quid sumus ex propria infirmitate memeremur: & qui ex perceptione muneris opera uirtutis inferimus, ex infirmitatis nostræ memoria sacrificiū humilitatis offeramus. Aliquā do autē post profectū uirium nō solum tentāt uitia, sed etiam flagella castigāt. Cùm aūt tentamur uitijs, pia dispēsatione nobiscū agit: ne his uirtutibus quibus proficimus extollamur. Cùm uerō flagellis atterimur, malis increpātibus admonemur, ne mundo blandiētē seducamur. Vitia dū nos tentant, proficientes in nos uirtutes humiliant: flagella dum tentāt, surgentes in corde huius mundi uo
D luptates eradicāt. per tentātia uitia discimus, quid de nobis simus: per feriēta flagella cognoscimus, quid de hoc mundo fugiamus. Per illa restringimur ne intrinseca extollamur: per ista comprimimur ne quid extrinsecus appetamus. In hac ergo uita dum sumus, & flagellis atteri, & aliquando tentari uitijs necesse est. Siue enim in laboribus, flagellorum seu in certamine uitiorum, nō solum nobis nostra infirmitas innotescit, sed etiam in quanta uirtute profecerimus agnoscimus.

De utilitate tentationis: & quòd in aduersis magis se agnoscat homo quàm in prosperis. Cap. XVIII.

NEmo quippe uires suas in pace cognoscit. Si enim bella desunt, uirtutum experimenta non prodeunt. Improuidus miles est, qui fortè se in

28 se in pace gloriatur. Quia ergo sæpe uirium meritа per flagellorum aduersa patefiunt, aptè Heliu subiungit dicens: Tabescet caro illius: & ossa quæ tecta fuerant nudabuntur.] Cùm enim flagellis prementibus omnis exterior uoluptas atteritur, internæ fortitudinis ossa nudantur. Quid autem hoc loco carnis nomine, nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per ossa nisi uirtutes animæ designantur? Tabescit ergo caro, & ossa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quæ dudum quasi sub carne latuerant uirtutum fortia patefiunt. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit. Cùm enim affluunt prospera, cerni uirium documenta non possunt. Vnde aliàs

Pſal.41 scriptum est: In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte declarauit: quia uidelicet unusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: sed quantum perceperit, in aduersitate perturbationis ostendit. Tabescat ergo caro, ut nudentur ossa. Feriamur paternis perturbationibus, ut quantum proficimus agnoscamus. Flagellis enim Domini, pinguedo carnalis delectationis atteritur: sed uirtutum nostrarum ossa patefiũt. Decus nostrum exterius ipsa huius mundi auersitate fœdatur: sed quid in nobis intrinsecus latebat ostenditur. Cæsis nanq; Apostolis denunciatum est, ne loquerentur ultrà in nomine Iesu: sed magna exultatione gauisi sunt, quòd digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati:

Act. 5 suisq; aduersarijs cum fiducia responderunt: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Ecce inter aduersa ualidius fidei robur emicuit, ecce cõcisa est integritas carnium: sed patefacta sunt ossa

Sap.3 uirtutum. Hinc de eis per sapiẽtiam dicitur: Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tentati sunt quippe aduersitate plagarum: sed digni inuenti sunt nudatione ossium. Nam quia hoc illorum illa tentatio est, quæ ex flagellis adhibetur, illic apertè declaratur, dum sequitur: Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Quia ergo uniuscuiusq; uires non nisi per aduersa patefiũt, bene dicitur: Tabescet enim caro eius: & ossa quæ tecta fuerant, nudabũtur. Tabescit enim caro dum omne quod fluxum infirmumq; est, flagellis atteritur. Nudantur ossa, dum per hæc in nobis etiam quod ualidum latet aperitur. Quia uerò sicut & superius dictum est, in ipsa aduersitate tentationis non solum detegitur robur fortitudinis, sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis: & tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit: sed in ipsis flagellorum afflictionibus etiam quantum de semetipso sit infirmus agnoscit: quia non tantummodo nudantur ossa, sed etiam tabescit caro, aptè subiungitur:

Quòd qui tentantur, corruptioni & morti appropinquant, nisi per Dei gratiam liberentur, quæ utiliter plerunq; se subtrahit: & quàm nihil sit homo sine illa, ex propria infirmitate intelligit. Cap. XIX.

A Ppropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis.] Tentati enim uniuscuiusq; iusti anima corruptioni appropitquare dicitur: quando ne eam uirtus pollit extollere, per flagella compellitur, quid sit ex propria infirmitate, sentire. Corruptioni uidelicet appropinquat: quia ex suis se uiribus perditioni proximum non ignorat: ut hoc quod à perditione longè est, non sibi, sed Domino tribuat. Appropinquat uerò mortiferis: quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit: à quibus diuino munere tanto magis longè fit, quanto se eis proximum ex suis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis suæ Dauid corruptioni appropinquauerat, cum dicebat: Memento Pſal.102
B Domine quòd puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius. Per contemplationem quoq; infirmitatis propriæ Paulus mortiferis appropinquauerat, cùm dicebat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducẽtem in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Corruptioni ergo & mortiferis appropinquare, est considerata infirmitate humanitatis suæ peccatorem se ex suis meritis cernere, atq; apud se arrogantiam ex propriis uiribus non habere. Quid enim sumus, si a conditoris nostri protectione deseramur? Quæ nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed utiliter plerunq; subtrahitur, ut sibimetipsi homo quàm sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per aduersa insinuat: quæ etiam nescientes nos in proC speris portat. Qua destituti dum cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur: & doctrina fit quòd in lapsu trepidamus, & custodia quòd in sta tu permanemus. Nemo ergo se alicuius uirtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter poterit: quia si diuina protectio deserat, ibi repente eneruiter obruitur, ubi se ualenter stare gloriabatur. Quid est enim quòd uir Dei contra altare Samariæ ad pro- 3.Reg.13
D pherandum directus, præsente rege authoritatem liberæ uocis exercuit: eiusdemq; regis extensum brachium in rigorem miserabiliter astrinxit: quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cuius in domo inuitatus comedere noluit: quia ne in ea comederet, prohibitionis dominicę præcepta seruauit. Qui tamen in eadem uia & seductus comedit, & pastus interijt. Qua in re quid subtili consideratione colligimus: quid, ut ita dixerim, formidandum suspicamur: nisi quòd forsitan quia apud semetipsum tacitus, pro præceptis dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est: & inde et in opere culpa surrepsit, unde gloria in cor de surrexit: ut prophetæ falsi uerbis deceptus disceret, quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, quòd regis uerbis restitisset? Bene autem ex eius ore mortis sententiam accepit, cuius seductione à uitæ præcepto deuiauit: ut inde pœnam ueraciter sumeret, unde culpam negligenter ad-

L mississet.

misisset. Quia igitur unumquemq; electum suum A diuina gratia tũc magis eruditendo custodit, cum quasi percutiens deserit, dicatur rectè: Appropin quabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis: ut quo se suis uitiis uicinũ morti per aduersa considerat, eo in cunctis quæ fortiter egerit, ad diuinæ spei munimen fugiens solidius uiuat.

B▸ GREGORII MORA LIVM LIBER VIGESIMVSQVARTVS,

continuans textum capitis trigesimitertij.

Caput I.

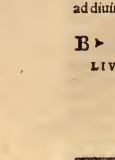

Eliu uim supernæ dispensationis insinuãs, de electi uniuscuiusq; percussione intulit dicẽs: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Et dum tentatum hominem demonstrat unum, in qua tẽtatione sit positum humanũ genus ostendit uniuersum: dumq; narrat quid specialiter agatur in singulis, liquidò intimat quid generaliter agatur in cunctis. Sic enim tentationem expressit quorundam, propriè singulorũ: ut possit intelligi & uniuersaliter omnium. Cunctum quippe electorum genus in hac uita huius tædio laboris afflictur. Vnde & mox C huic generali pestilentiæ generale subintulit remedium medicinæ, dicens:

Quòd Christus, magni consilij angelus, similis nobis locutus est æquitatem, homo pro hominibus interpellans: & impetrauit indulgentiam, exauditus pro sua reuerentia. Cap. II.

SI fuerit pro eo angelus loquens unum de similibus, ut annunciet hominis æquitatem, miserebitur eius.] Quis enim est iste angelus, nisi ille
Esa.11 qui per prophetam dicitur magni consilij angelus? Quia enim Græca lingua euangelizare denũciare dicitur: semetipsum nobis annuncians Dominus, angelus uocatur. Et bene ait: Si fuerit pro eo angelus loquiens: quia sicut ait Apostolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur, audiamus: Vnum de similibus. Mos medicinæ est, ut aliquando similia similibus, aliquando contraria contrarijs curet. Nam sæpe calida calidis, frigida frigidis: sæpe autem frigida calidis, calida frigidis sanare consueuit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster, tantisq; nos inueniens languoribus pressos: quiddam nobis simile, & quiddam contrarium apposuit. Ad hominesquippe homo uenit, sed ad peccatores iustus: concordauit nobis ueritate naturæ, sed discrepauit à nobis rigore iustitiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat, nisi per Deum. Videri autem debuit qui corrigebat: ut præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret usum. Sed uideri ab homine non poterat Deus: ergo homo factus est, ut uideri potuisset. Iustus igitur atq; inuisibilis Deus apparuit similis nobis homo uisibilis, ut dum uideretur ex simili, curaret ex iusto: & dũ ueritate generis concordat conditioni, uirtute artis obuiaret ægritudini. Quia ergo in carne uenies Dominus non culpam nostram ex uitio, non pœnam ex necessitate suscepit: nulla enim labe peccati pollutus, reatus nostri teneri conditione non potuit, atq; ideo mortem nostram omni necessitate calcata, cùm uoluit, sponte suscepit: rectè dicitur quòd pro tentato homine iste angelus unum de similibus loquitur: quia nec ita natus ut reliqui, nec ita mortuus, nec ita resuscitatus. Non enim cooperante coitu, sed spiritu sancto superueniente conceptus est. Natus autem materna uiscera & fœcunda exhibuit, & incorrupta seruauit. B Rursum nos omnes cũ nolumus morimur: quia ad soluendæ pœnæ debitum culpæ nostræ condítione coarctamur. Ille autem quia nullà admixtus est culpæ, nulli ex necessitate succubuit pœnæ. Sed quia culpam nostram dominando subdidit, pœnam nostram miserãdo suscepit, sicut ipse ait: Ioan.10 Potestatem habeo ponendi animã meam: & potestatem habeo iterum sumendi eam. Qui etiam præmisit: Nemo tollit eam à me, sed ego pono eã à meipso. Rursum nõ ut reliqui suscitatus est: quia nostra resurrectio in seculi finem dilata est: illius uerò die tertio celebrata. Et nos quidem per illũ resurgimus: nam ipse per se. Neq; enim qui Deus erat, sicut nos ab alio ut resuscitari potuisset indigebat. In eo ergo eius resurrectio distat à nostra: quòd non per nosmetipsos resurgimus, sicut ipse. Pro eo enim quòd simpliciter homines sumus, superiori adiutorio ut resurgere ualeamus indigemus. Illeautem eiusdem resurrectionis uim cum patre & spiritu sancto Deus exhibuit: quam tamen solus in humanitate percepit. Quia igi- 3 tur Dominus uerè natus, uerè mortuus, uerè suscitatus, in omnibus tamen distat à nobis magnitudine potentiæ, fed sola concordat nobis ueritate naturæ: bene dicitur quia pro nobis angelus iste unum de similibus loquitur. Cum enim in cunctis operationibus suis immensa nos uirtute transcendat: in uno tamen à nobis, id est, in formæ ueritate non discrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur, per quod semetipsum nobis similem ostendit. Loqui quippe eius uel interpellare, est ipsum se pro hominibus hominem demonstra re. Et bene cum dixisset, Vnum de similibus loquitur: sico adiunxit: Vt annunciet hominis æquitatem.] Quia nisi ille hominibus similis fieret, æquus homo ante Deum non appareret. Inde quippe annunciat æquitatem nostram, unde suscipere dignatus est infirmitatem nostram. Omnes uidelicet nos inimica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat: nullusq; erat qui apud Deum pro peccatoribus loquens, à peccato liber appareret: quia ex eadem massa editos æquè cunctos par reatus inuoluerat. Proinde uenit ad nos unigenitus patris: assumpsit ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine pec-

cato

cato quippe esse debuit, qui pro peccatoribus interuenire potuisset: quia nimirū alienæ pollutionis contagia non tergeret, si propria sustineret. Bene ergo dicitur: Quia in eo quòd similis apparuit, æquitatem hominis annunciauit. Intercedens enim pro peccatoribus, semetipsum iustum hominem qui pro alijs indulgentiam mereretur ostendit. Sequitur:

Quòd in eo quòd uerbum caro factum est, & in proprio sanguine Christus introiuit in sancta, nostra redemptio inuenta est. Cap. III.

Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.] Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus in eo misereturhomini, quo formā hominis sumpsit: qua misericordia pro redempto homine dicit patri: Libera eum ut non descendat in corruptionem. Sicut iam suprà diximus, dicere eius est liberare hominem: naturam hominis assumendo liberam demonstrare. Ex ea quippe carne quam sumpsit, etiam hanc ostendit liberam quam redemit. Quæ redēpta uidelicet caro nos sumus, qui cognitione nostri reatus astringimur. Sed mediatoris tanti æquitate liberamur: sicut ipse ait: Si uos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Et bene pro hoc redempto homine dicitur: Non descendat in corruptionem. Superius enim dictum fuerat: Appropinquabit corruptioni anima eius: postmodum dicitur: Non descendat in corruptionem, ac si diceret: Quia cognoscendo infirmitatē suam, esse se corruptioni proximum non ignorat: idcirco ad corruptionis interitum non descendat. Ad corruptionem enim iustè descenderet, si suis uitibus longè se à corruptione esse iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter, debet ab ea misericorditer liberari: ut eo contra impugnantia uitia fortis sit, quo se suis meritis agnoscit infirmum. Quisquis enim supra se extollitur, ipso elationis suæ pondere grauatur: & eo se in infimis mergit, quo in superbiæ uitium prorues, ab eo qui uere excelsus est elongauit. atq; inde magis ima appetit, unde se coniunctum summis æstimauit: sicut per prophetam extollenti se animæ dicitur: Quo pulchrior es descende, & dormi cum incircumcisis. Omnis enim qui fœditatem infirmitatis suæ considerare negligit, sed per elationis fastū uirtutis suæ gloriam attendit, unde pulchrior est, inde descendit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corruit, unde gloriosius se esse iudicauit. Qui descendens cum incircumcisis dormit: quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus. deficit. Quia ergo homo iste humiliter corruptioni se propinquū esse cognouit, bene de eo dicitur: Libera eum ut non descēdat in corruptionem: ut eo magis euadat pœnā, quo oculos suos nō auertit à culpa. Quia uerò nullus erat cuius meritis nobis Dominus propitiari debuisset: unigenitus patris formā infirmitatis nostræ suscipiens, solus iustus apparuit, ut pro peccatoribus intercederet. Et bene pro redempto homine isto loquēs angelus dicit: Inueni in quo propitier ei. ac si aperte mediator Dei & hominū dicat: Quia nullus hominū fuit, qui corā Deo intercessor iustus pro hominibus appareret: memetipsum ad propitiandū hominibus hominē feci: & dum me hominē exhibui, in quo hominibus propitiarer inueni. Et quia infirmitatē suscipiens Dominus dum pœnā nostrā moriendo tolerauit, corruptionē nostrā rerfurgendo mutauit. Bene ergo iste angelus morta litatis nostræ flagella subiungit, eorumq; miseret, dicens: Cōsumpta est caro eius à suppliciis: reuertat̄ ad dies adolescentiæ suæ.] In illo quippe primo homine à Deo recedente, repulsi à paradisi gaudijs, in hāc mortalis uitæ ærumnā cecidimus: & quā grauē culpā serpentis suasione cōmisimus, pœna nostræ ultionis sentimus. Huc enim lapsi nihil extra Deū nisi quo affligeremur inuenimus. Et quia per oculorum uisum carnē secuti sumus, de ipsa carne quā præceptis Dei præposuimus flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitū, in ipsa cruciatum, in ipsa interitum patimur: ut hoc nobis mira dispositione Dominus in pœnam uerteret, per quod fecimus culpam: nec aliunde esset interitus censura supplicij, nisi unde fuerat causa peccati: ut eius carnis amaritudine homo eruditretur ad uitā, cuius oblectatione superbiæ peruenit ad mortē. Quia ergo innumeris humanum genus carnalis uitæ supplicijs premebatur: sed redēptore nostro ueniente, & uitia corruptionis nostræ & tormenta deleta sunt, dicatur de hoc redempto homine:

Quòd Christo interpellante pro nobis, genus humanum tentationum tormentis consumptum, reuertsum est ad id unde ce ciderat antequam peccaret. Cap. IIII.

Consumpta est caro eius à suppliciis: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.] Ac si diceret: Mortalitatis suæ pœna in quadam uetustatis suæ senectute deiectus est: reuertatur ad dies adolescētiæ suæ, id est, prioris uitæ integritate renouetur: ut eo modo maneat quo lapsus est, sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiēdum conditus fuit. Scriptura enim sacra sæpe adolescentiā pro nouitate uitæ ponere cōsueuit. Vnde uenienti sponsō dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te, id est, electo rum animæ gratia baptismatis renouatæ: quę non in uitæ ueteris usu deficiunt, sed noui hominis cō uersatione decorantur. Senectutē quippe ueteris hominis inter uitia tabescentem deflebat ille, qui ait: Inueterauī inter omnes inimicos meos. Econtrā alius gaudere in uirtutibus admonet, dicens: Lætare iuuenis in adolescentia tua. ac si diceret: Fortis quisq; gaudeat in renouatione sua, id est, lætitia suā nō in uitæ ueteris uoluptate, sed in cōuersationis nouæ uirtute cōstituat. Quia uerò ad hoc nouitatis robur non nostris uiribus, sed redēptore interueniēte reuocamur: pro hoc flagellato homine deprecans angelus dicat: Reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Et quia dum redēptor noster patrē pro nobis interpellat: nos quoq; uitæ pristīng torpore discusso, ad sitim orationis accēdimur, aptē de hoc homine redēpto subiungitur: De-

preçabitur Deũ, & placabilis ei erit.] Prius enim A
poſtulare angelũ, & poſtmodum hominem dicit:
quia niſi ante ipſe Dominus per incarnationẽ ſuã
interpellans patrẽ, uitam noſtrã peteret: nũquam
ſe inſenſibilitas noſtra ad poſtulanda ea quæ æter
na ſunt excitaret Sed incarnationis eius præceſſit
oratio, ut torporis noſtri euigilatio ſubſequatur.

Quòd poſt labores tentationum, orationum inſtantiam, pla cato Deo ferui Dei quaſi in exceſſu mentis ſuſpenſi, dum præ ſentia contemnunt, quædam de Deo ſentiunt, quæ tamen effa ri non poſſunt. Cap. V.

4 QVia uerò poſt tentationes ſæpe poſt immẽ
ſas amaritudines menti noſtræ in occulto
gaudio lux ueritatis erumpit: bene de hoc
tentato homine & deprecante ſubiungitur: Et B
uidebit faciem eius in iubilo.] Superius dictum
eſt quomodo Deus innoteſcendo afflicit: nunc ue
rò dicitur, quomodo dũ innoteſcit exhilarat. Alit
er enim quiſq; compungitur, cũm interna intuẽs,
malorum ſuorum pauore terretur: aliter uerò cõ
pungitur, cùm gaudia ſuperna cõſpiciẽs, ſpe qua
dam & ſecuritate roboratur. Illa compunctio affi
cientes & triſtes, hæc uerò lætas lachrymas mo
uet. Iubilum nanq; dicitur, quando ineffabile gau
dium mente cõcipitur, quod nec abſcondi poſſit,
nec ſermonibus aperiri: & tamen quibuſdam mo
tibus proditur, quamuis nullis proprietatibus ex
primatur Vnde Dauid propheta intuens electo
rum animas tantum gaudium mente conſpere,
Pſal. 88 quantum ſermone non ualent aperire, ait: Beatus C
populus qui ſcit iubilationẽ Non enim ait, qui lo
quitur: ſed, qui ſcit: quia ſciri quidẽ iubilatio intel
lectu poteſt, ſed dicto exprimi non poteſt. Sentiẽ
per illam quippe quod ultra ſenſum eſt. Et cũ uix
ad hoc contemplandum ſufficiat conſcientia ſen
tientis: quomodo ad hoc exprimendum ſufficiat
lingua dicẽtis? Quia ergo cordibus noſtris lux ſe
ueritatis inſinuans, modò diſtrictam iuſtitiã præ
tendendo contriſtat, modò interna gaudia aperiẽ
do lætificat, poſt tentationum amaritudines, poſt
tribulationum luctus, apte ſubiungitur: Vide
bit faciem eius in iubilo.] Menti enim noſtræ de
conſideratione cæcitatis ſuæ prius ignis tribula
tionis immittitur, ut omnis uitiorum grugo cõcre
metur: & tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia D
patriæ cœleſtis aperitur: ut prius purgemus lugẽ
do quod fecimus, & poſtmodum manifeſtius cõ
templemur per gaudia quod quæramus. Prius à
mentis acie exurente triſtitia interpoſita malorũ
caligo detergitur: & tunc reſplendente raptim co
ruſcatione incircũſcripti luminis illuſtratur Quo
utcunq; conſpectu in gaudio cuiuſdam ſeueritatis abſorbetur: & quaſi poſt defectum uitæ præſen
tis ultra ſe rapta, in quadam nouitate aliquo mo
do recreatur. Ibi mens ex immenſo fonte infuſio
ne ſuperni roris aſpergitur: tibi non ſe ſufficere ad
id quod rapta eſt contemplatur: & ueritatẽ ſentiẽ
do uidet, quia quanta eſt ipſa ueritas, non uidet.
Cui ueritati tanto magis ſe longè exiſtimat, quan
to magis appropinquat: quia niſi illã utcunq; con

ſpiceret, nequaquam eam conſpicere ſe non poſ
ſe ſentiret. Adniſus ergo animi dum in illam inten
ditur, immenſitatis eius coruſcante circumſtantiæ
reuerberatur. Ipſa quippe cuncta implens, cuncta
circumſtat: & idcirco mens noſtra nequaquam ſe
ad comprehendendam incircumſcriptam circum
ſtantiam dilatat: quia eam inopia ſuæ circumſcu
ptionis anguſtat. Vnde & ad ſemetipſam citius la
bitur, & proſpectis quaſi quibuſdam ueritatis ue
ſtigijs, ad ſua ima reuocatur. Hæc ipſa tamen per
contemplationem facta non ſolidè & permanẽs
uiſio: ſed, ut ita dixerim, quaſi quædam uiſionis i
mitatio, Dei facies dicitur. Quia enim per fa 7
ciem quemlibet agnoſcimus, nõ immerito cogni
tionẽ Dei, facié eius uocamus. Vnde Iacob poſt
quam cum angelo luctatus eſt, ait: Vidi Dominũ *Gen. 32*
facie ad faciem. ac ſi diceret: Cognoui Dominum:
quia me cognoſcere ipſe dignatus eſt. Quam co
gnitionem pleniſſimè fieri Paulus teſtatur in fine,
dicens: Tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. *1. Cor. 13*
Quia ergo poſt laborum certamina, poſt tentatio
num fluctus ſæpe in exceſſu anima ſuſpenditur: ut
cognitionẽ diuinæ præſentiæ contempletur, quã
tamen præſentiam & ſentire poſſit, & explere nõ
poſſit: rectè poſt tot labores de hoc tentato homi
ne dicitur: Videbit faciem eius in iubilo. Quia ue
rò unuſquiſq; quanto amplius cœleſtia contem
platur, tanto magis à terrena operatione corrigi
tur: bene poſt gratiam contemplationis, iuſtitiam
ſubdidit operationis, dicens: Et reddet homini iu
ſtitiam ſuam. Iuſtitia noſtra dicitur, non quę ex no
ſtro noſtra eſt, ſed quæ diuina largitate ſit noſtra:
ſicut in dominica oratione dicimus: Panem no- *Matth. 6*
ſtrum quotidianum da nobis hodie. Eece & no
ſtrum dicimus: & tamen ut detur oramus. Noſter
quippe ſit cum accipitur, qui tamen Dei eſt: quia
ab illo datur. Et Dei ergo eſt ex munere: & noſter
ſit ueraciter per acceptionẽ. Ira ergo hoc loco ho
mini ſuam iuſtitiam Dominus reddit: non quã ex
ſemetipſo habuit, ſed quam conditus ut haberet
accepit: & in qua lapſus perſeuerare noluit. Illam
ergo iuſtitiam reddet Deus homini, ad quam con
ditus fuit, ut inhærere Deo libeat, ut minacẽ eius
ſententiam pertimeſcat, ut ſerpentis callidi blan
diſiam promiſſionibus non credat. Quod enim
in paradiſo egit, hoc quotidie antiquus hoſtis age
re non deſiſtit. Verba quippe Dei de cordibus ho
minum molitur euellere, atq; in eis ficta promiſ
ſionis ſuæ blandimenta radicare: quotidie hoc
quod Deus minatur leuigat, & ad hoc credẽdum
quod falſum promittit inuitat. Falſõ enim pollice
tur temporalia, ut mentibus hominum ea ſuppli
cia leuiget, quæ Deus minatur æterna. Nam cùm
præſentis uitæ gloriam ſpondet, quid aliud dicit
quàm guſtate & eritis ſicut dij? ac ſi apertè dicat:

Temporalem concupiſcentiam tangite: & in 8
hoc mundo ſublimes apparete. Et cùm timorem
diuinæ ſententiæ amouere conatur: quid aliud lo
quit quàm id quod primis hominibus dixit: Cur *Gen. 3*
præcepit uobis Deus, ut non comederetis de om
ni ligno paradiſi? Sed quia diuino munere redem

ptus

ptus homo iustitiam recepit, quam dudum condi tus amisit robustiorem se iam contra blandimenta callidę persuasionis exercet: quia experimento didicit quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad pœnam, nunc pœna sua restringit a culpa: ut tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio & ipse iam quod perpetrauit accusat. Vnde & sequitur:

Quòd qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit. Cap. VI.

RESpiciet homines, & dicet: Peccaui.] Sed peccatorem se non cognosceret, si iustitiam non haberet. Nemo quippe tortitudinem suam nisi cum rectus esse cœperit, deprehendit. Nam qui omnino peruersus est, nec; hoc potest uidere quod est. Qui uerò peccatorem se intelligit, iam ex parte aliqua iustus esse inchoauit: atq; id quod non iustus fecerat, ex eo quod iustus est accusat. Qua accusatione sua Deo inhærere inchoat, dum rectum contra se iudicium proferens, hoc in se quod illi sentit displicere, condemnat. Recepta ergo iustitia sua dicit homo iste: Peccaui. Et notandum quod præmittitur, Respiciet homines: & tunc demde subiungitur, Et dicet, Peccaui. Ideo enim nonnulli peccasse se nesciunt: quia homines non attendunt. Nam si considerarent homines, ci tius agnoscerent quantum peccando infra homines cecidissent. Et quamuis scriptura sacra aliquando homines ponere soleat humana sapientes, sicut ait Apostolus: Cum enim sit inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis? & paulo post subiicit dicens: Nonne homines estis? nonnunquam tamen homines dicit eos quos à bestijs ratio distinguit, id est, quos non atteri bestiali passionum motu demonstrat. Quibus per prophetam Dominus dicit: Vos autem greges pascuæ meæ homines estis: quia illos nimirum Dominus pascit, quos uoluptas carnis iumentorum more non afficit. At contra hi qui carnali affectio ni succumbunt, non iam homines sed iumenta nominantur: sicut de quibusdam qui in peccato suo moriuntur, per prophetam dicitur: Computrue runt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ uitam finire. Non enim esse homines, sed iumenta declaratur: de quibus per prophetam dicitur: Vnusquisq; ad uxorem proximi sui hinniebat. Et de quibus propheta alius dicit: Vt carnes asinorum, carnes eorum: & fluxus equorum, fluxus eorum. Vnde & per Dauid dicitur: Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Cùm ergo uocentur homines hi qui iustitiæ ratione suffulti sunt: & irrationabilia iumenta nominentur hi qui carnali delectationi deseruiunt: rectè de hoc pœnitente dicitur:

9 RESpiciet homines, & dicet, Peccaui.] ac si dicatur: Sanctorum uirorum exempla conspicit: atq; eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit. Qui enim plenissimè intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere qualis non est: ut ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe quibus plenissimè bona assunt, perpendit rectè quæ sibi minus sunt: atque in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in semetipso & potest perpeti, & sentire non potest. Lucem nanq; debet conspicere, qui uult de tenebris iudicare, ut in illa uideat quid de tenebris æstimet, per quas uidere præpeditur. Peccator nanq; si incognita uita iustorum semetipsum conspicit, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se non potest, quia fulgorem lucis nesciens, sum semetipsum conspicit, quid aliud quàm tenebras attendit? Iustorum ergo debemus uitam conspicere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum uidelicet species quasi quædam forma nobis imitanda proponitur, quia uita lectio est uita bonorum. Vnde & non immeritò ijdem iusti in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Liber nanque uitæ est ipsa uilio aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum uiderit, mox teste conscientia quicquid non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc uita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris: quia in ostensa uita iustorum quasi in expansione librorum legunt bonum quod agere ipsi noluerunt, atq; ex eorum qui fecerunt comparatione damnantur. Ne ergo unusquisque tunc uidens eos, quod non fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem nanque uitam considerant, & deteriorisusus conuerfationem mutant. Vnde sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dicitur: Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Quæ enim sunt duo ubera, nisi ex lucæa ac Gentilitate ueniens uterq; populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis insixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis comparantur: quia per humilitatem quidem paruos se ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obuiant, transeunt, & datis contemplationis saltibus, ad superna transcendunt. Qui ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla cõspiciunt. Vnde & in liliis pasci referũtur. Quid enim per lilia, nisi illorum uita declaratur, qui ueraciter dicunt: Christi bonus odor sumus Deo? Electi ergo ut affequi summa præualeant, conspecta odorifera, & candida iustorũ uita satiantur. Iam quidẽ uidere Dominũ sitiũt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac uita positi, necdum

ualent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Vnde & aptè illic tempus de ipso filiorum pastu diffinitur, dum dicitur: Donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Tamdiu quippe re fici iustorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis umbras æterno die aspirãte transeamus. Cùm enim huius temporalitatis umbra transacta hac mortalitate fuerit inclinata, quia ipsius diei internũ lumen cernimus, nequaquam iam appetimus, ut ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum eũ intueri possumus, summopere necesse est, ut eorũ qui illum perfectè secuti sunt, conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quàm pulchra est agilitas sequentium, & uideamus quàm turpis sit hebetudo pigrorum. Statim nanq; ut bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione in tima ulcíscente iudicamus: mox uerecundia men tem concutit, mox iuste se quiens reatus addicit, & uehementer hoc etiam displicet, quod adhuc fortasse turpiter libet. Vnde per Ezechielem dicitur: *Ezech.14* Fili hominis ostende domui Israel templũ, ut con fundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fabricam, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt. Templum quippe Dei filius Israel ad cõfusionem ostenditur, quando uniuscuiusq; iusti anima quã inspirando Deus inhabitat, quanta sanctitate fulgeat, ad confusionem suam peccatoribus demonstratur: ut in illa bonum quod negliguñt uideant, & in seipsis malum quod operantur erubescant. Metiri uerò fabricam, est pensare subtiliter iustorum uitam. Sed dum metimur fabricam, necesse est ut ex cíctis quæ facimus erubescamus: quia bonorum uitam quanto subtilius pensando discutimus, tanto feuerius in nobis omnia iniquè gesta reprobamus. Bene autem prophetæ dicitur, ut ostendat templum. Quia enim iustorum rectitudinem considerare peccator dissimulat: saltem hãc ex uoce prædicantis agnoscat. Templum quippe peccatoribus ostendere, est sponte sua considerare nolentibus rectorum opera narrare. Qui itaq;, sicut diximus, perduci ad summa desiderant, semper necesse est ut meliorum professibus intendãt: quatenus tanto districtius in se culpas iudicent, quanto in illis altius quod admirentur uidẽt. Sed quid ista de peccantibus dicimus, cùm ipsos quoque operatores iustitiæ tanta prouehi dispensatione uideamus? Alius nanq; donum scientiæ accipit: & tamen ad uirtutem miræ abstinentiæ non pertingit. Alius magna abstinentiæ uirtute accingitur: nec tamen in summa scientiæ contemplatione dilatatur. Alius per prophetiæ spiritũ ualet omnia uentura præuidere: sed tamen per curationis gratiam non ualet præsentis molestiæ mala subluere. Alius per curationis gratiam mala præsentis molestiæ subleuat: sed tamen quia prophetiæ spiritum non habet, quid sequatur ignorat. Alius indigentibus multa iam propria largiri potest: sed tamen iniustè agentibus obuiare liberè non potest. Alius iniustè agẽtibus audaciter pro Deo obviat: sed tamen indigentibus quæ habet tribuere

A omnia recusat. Alius iam & ab ocioso se sermone restringens, linguæ lasciuiam superat: sed tamen adhuc insurgentes iræ stimulos perfectè non calcat. Alius insurgẽtem iram iam perfectè edomat: sed tamen adhuc linguam in lætitiã relaxat. Quid est hoc quod ista eo bono indiget quo alius pollet: & ille cùm multis polleat, abundè alijs bonum adesse consideret, quod sibi deesse suspiret? nisi quòd mira nobiscum dispensatione agitur, ut per hoc quod alter habet & iste non habet, unus altero melior ostendatur, quatenus tanto ardẽtius ad humilitatem quisq; proficiat, quãto ex bonis quæ non habet, inferiorem se habentibus pensat. Sicq; fit, ut dum ille in isto atq; hic in illo respicit quod admiretur, distincta bona & ab altitudine elationis reprimant, & ad studium profectus accendãt. Magna nanq; sollicitudine ad curam nostræ meliorationis accingimur, quando id uirtutis in alijs cernimus quod non habemus. Vnde Ezechiel propheta cùm uolantia animalia descripsisset, ad- *Ezech.5* iunxit: Et audiui post me uocem cõmotionis magnæ, benedicta gloria Domini de loco sancto suo: & uocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quid nanq; alas animalium nisi uirtutes debemus sentire sanctorum. Qui dũ terrena despiciunt, ad cœlestia uolando subleuantur. Vnde rectè etiam per Esaiam dicitur: Qui 11
confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem: *Esa.40*
assument pennas ut aquilæ. Volantia itaq; anima
lia alis suis se uicissim feriũt: quia sanctorum men
tes in eo quòd superna appetunt, consideratis in
uicem alternis uirtutibus excitãtur. Ala enim sua
me peruetit, qui exemplo sanctitatis propriæ me
ad melius accendit. Et ala mea uicinum animal se
rio, si aliquando alteri opus bonum quod imitetur ostendo. Sed quia sanctorum uitam significari
per istis animalibus diximus, libet in ipso uolatu a
nimalium oculos mentis attollere, & quanta uicissim alarum percussione se excitent, subtili consideratione pensare. Paulus nanq; cum cæterorũ sanctorum sollicitudinem in prædicatione robustius laborando transceãderet, ut ab elatione se premeret, & uires suas in humilitatis gremio nutriret, crudelitatis suæ antiquæ non immemor, Apostolorum omnium innocentiam contemplatus ait: Ego enim sum minimus Apostolorũ, quinõ *1.Cor.15*
sum dignus uocari Apostolus, quia persecutus
sum Ecclesiam Dei. Et tamẽ eorundem omnium
Apostolorum primus quasi accepti principatus
oblitus, ac si minus ipse aliquid saperet, in Paulo
sapientiam miratur dicens: Sicut & charissimus *2.Pet.3*
frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis, sicut & in omnibus epistolis,
loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu. Ecce Paulus in Apostolis miratur innocẽtiam. Ecce Apostolorum princeps miratur in Paulo sapientiam. Quid est hoc nisi 12
quòd sancti uiri dum uirtutum considerationem uicissim sibi alios præferunt, uolantia animalia alarum percussione se tangunt: ut eo ad uolatum se altius excitẽt, quo humilius alter in altero.

quod

quod admiretur uidet? Hinc itaque colligendum A est, quanta debemus sollicitudine meliorum uitam conspicere, nos qui in infimis iacemus, si & hi qui iam tanta sanctitate sublimes sunt, ut per humilitatis gressum ad maiora proficiant, adhuc quærunt in alijs quod imitantes admirentur. Sed hæc reprobi nesciunt: quia mentis oculos semper in infimis premunt, qui & si quando in uiam Domini ueniunt, non ad meliorum uestigia, sed ad intuenda semper deteriorum exempla uertuntur. Neque enim eorum uitam considerant, quibus se humiliando postponant, sed quibus superbiendo se præferant. Deteriores nanque respiciunt, quibus meliores se esse gloriantur: & idcirco proficere ad melioranon possunt: quia hoc sibi sufficere æstimant, quòd pessimos antecedũt. B O miseri, uiam pergunt, & in terga respiciunt. Per spem quidem quasi ante se pedem proferunt, sed per consideratione m prauorum hominum, post se oculos tendunt. Recti uideri appetunt, sed ad inueniendum se tortam regulam sumunt. Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appetunt, non deteriorum conspicere, sed meliorum exempla debebaunt. Idcirco ergo peccatores se esse non intelligunt, quia homines non attendũt. Nam si homines attenderẽt, quantum peccando distarent à bonis hominibus, inuenirent. De hoc ergo pœnitente qui idcirco bonorum exempla considerat, ut sibimetipsi quantum à bono recessi tinnotescat, bene dicitur: Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & uerè deliqui, & ut C eram dignus non recepi.] Peccatores se esse plerunque confitentur, etiam qui se peccasse non credunt. Nam sæpe contingit, ut passim se homines iniquos esse fateantur: sed eum peccata sua uel aliqualiter alijs arguentibus audiunt, defendunt se summopere, atque innocentes uideri conantur. Vnusquisque ergo cùm talis est, si deliquisse se dicit, uerè non dicit: quippe qui peccatorem se nõ ex cordis intimo, sed uerborenus asserit. Quia enim scriptum est: Iustus in principio accusator est sui: iste de confessione peccati ornari uoluit, non humiliari: per accusationem suam humilis appetijt uideri, non esse. Nam si confitendo peccatum esse humilis ueraciter appeteret, de perpetratione peccati arguentes se alios non impugnaret. Itaque iustus uitam suam iudicans, per exempla meliorum ex corde intimo cognoscit se esse quod dicit. Ait enim: Peccaui, & uerè deliqui: atque de eo ipso quod tolerat flagello subiungit: Et ut eram dignus non recepi. Vnusquisque enim in flagello positus, minus adhuc peccata sua considerat: si uel tantum, uel amplius se percussum quàm merebatur existimat. Iste autem quia quanto maiorum exempla considerat, tanto districtiori examinatione se pensat, minus se percussum quàm merebatur agnoscit: quia in illorum iustitia conspicit quàm grauis sibi culpa fuerit quòd errauit, & idcirco hoc quod patitur, districtum esse non sentit: quia districte nouit pensare quod fecit. Valde autem facile est ut peccatorem se quisque cum nihil pro peccato suo patitur, fateatur. Secure uidelicet iniquos nos dicimus, cum uindictam nullam de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem in tranquillitate loquimur, sed cùm de peccatis ipsis flagello interueniente corripimur, murmuramus. Pœna ergo nos interrogat, si ueraciter cognoscimus culpam. Virtaque iustus quia culpam suam districtè considerat, etiam in flagello positus dicat: Et ut dignus eram, non recepi. Sequitur:

Liberauit enim animam suam, ne pergeret in interitum. Quia præueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitrium sequimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. Vnde Pau- 1. Cor. 15
lus cùm diceret: Abundantius illis omnibus laborauí: ne labores suos sibi tribuisse uideretur, ilicò adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim præuenientem Dei gratiam, etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecutus, aptè subiungit: Mecum: ut & diuino muneri non esse ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, rectè dicit: Liberauit animam suam, ne pergeret in interitum. Sequitur: Sed uiuens lucem uideret.] Lucem scilicet ueritatis, quam corde mortuus uidere non posset. Vel etiam cer- Ioan. 8
tè quia Dominus dixit: Ego sum lux mundi, uidebit lucẽ etiã mortui: quando oẽs iniusti eũ uenire ad iudiciũ in humanitatis forma cõspexerint. Sed uiuens tũc lucẽ respicit, qui liberis oculis cordis in forma eum diuinitatis attendit. Sequitur:

Quòd illa tentationum genera quæ numerata sunt, operatur Deus in nobis: ut labore conuersionis, & pronocatione tentationis, & timore mortis attriti purgentur, & post amaritu dines gaudia subsequantur. Cap. VII.

HÆc omnia operat Deus tribus uicibus per singulos.] De hoc etiam flagellatoq; homine dictũ superius fuerat: Abominabilis ei fuit in uita sua panis, & appropinquauit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Inferius uerò subnexum est: Deprecabitur Deũ, & placabilis ei erit, & uidebit facie eius in iubilo, & liberauit animam suã ne pergeret in interitũ, sed uiuẽs lucem uideret. In his itaque iam collectis coaceruatisq; sententijs & supra mœror amaritudinis, & infrà subiuncta est lætitia securitatis, moxq; post hæc dicitur: Hæc omnia operatur Deus tribus uicibus per singulos. ac si diceret: Quod semel de uno dixi, hoc tribus uicibus per singulos agitur. Sed solerter intuendum est, quæ tres istæ uices sint, quibus unusquisq; homo anxietate mœroris afficitur, & post mœrorem protinus ad securitatẽ lætitiæ reuocatur. Id enim superius, sicut iam dixi, narrauerat, quòd & grauis prius mœror afficit, & magna postmodum lætitia attollit. Igitur si uigilanter intendimus, has tres uices mœroris & lætitiæ in uniuscuiusque electi animo istis alternari modis inuenimus: id est, conuersione, tentatio-

ne, & morte. In prima quippe quam diximus con-
uerſionis uice, grauis mœror eſt, cùm ſua unuſ-
quiſque peccata conſiderans, curarum ſeculari-
um uult compedes rumpere, & uiam Dei per ſpa-
cium ſecuræ conuerſationis ambulare, deſideriorum temporalium onus graue abijcere, & lene iu-
gum Domini libera ſeruitute portare. Cogitanti enim iſta, occurrit illa familiaris ſua delectatio car-
nalis, quæ inueterata dudum, quanto eum diutius tenuit, tanto actius aſtringit, atq; à ſe tardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quãdo hinc ſpiritus uocat, hinc caro reuo-
cat: hinc amor nouæ cõuerſationis inuitat, hinc uſus uetuſtæ peruerſitatis impugnat: hinc deſiderio ad cœleſtẽ patriã flagrat, & hinc in ſemetipſo car-
nalem concupiſcentiam tolerat, quæ eum etiam aliquo modo inuitũ delectat? Rectè ergo de hoc amareſcẽte homine dici poteſt, Abominabilis ei ſit in uita ſua panis, & appropinquauit corruptio-
ni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia diuina gratia diu nos iſtis difficultatibus affici non permittit, ruptis peccatorũ noſtrorũ uinculis citius nos ad libertatẽ nouæ cõuerſationis conſo-
lando perducit, & præcedentẽ triſtitiã ſubſequẽs lætitia refouet: ita ut conuerſi uniuſcuiuſque ani-
mus eo magis ad uotum ſuum perueniendo gau-
deat, quo magis ſe pro illo meminit laborando doluiſſe. Fit cordi immenſa lætitia: quia ei quem deſiderat, iam per ſpem ſecuritatis propinquat, ut rectè de hoc dici debeat: Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit, & uidebit faciem eius in ſubi-
lo: uel certè liberauit animam ſuam ne pergeret in interitum, ſed uiuens lucem uideret. At ne cõ-
uerſus quiſq; iam ſanctum ſe eſſe credat, & quem mœroris pugna ſuperare non ualuit, ne ipſa poſt-
modum ſecuritas ſternat, diſpẽſante Deo permitti-
tur, ut poſt conuerſionem ſuam tentationum ſti-
mulis fatigetur. Iam quidem per conuerſionem rubrum mare tranſitum eſt, ſed adhuc in eremo ui-
tæ præſentis ante faciem hoſtes occurrunt. Iam peccata præterita uelut extinctos Ægyptios poſt terga relinquimus, ſed adhuc nocentia uitia quaſi alij hoſtes obuiant, ut ad terram promiſſionis per gentibus cœptum iter intercludant. Iam priores culpæ uelut inſequẽtes aduerſarij ſola diuina uir-
tute proſtratæ ſunt, ſed tentationum ſtimuli qua-
ſi hoſtes alij contra faciem ueniunt, qui & cum no-
ſtro labore ſuperentur. Conuerſio uidelicet ſecu-
ritatem parit: mater autem negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. Ne ergo ſecuritas negligentiam gene-
Eccleſ. 2 ret, ſcriptum eſt: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Nõ enim ait ad requiem, ſed tenta-
tionẽ: quia hoſtis noſter adhuc in hac uita nos poſitos, quanto magis nos ſibi rebellare cõſpicit, tanto amplius expugnare cõtendit. Eos enim pul ſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit. Contra nos uerò eo uehementius incitatur, quo ex corde noſtro quaſi ex iure propriæ habitatio-
nis expellitur. Hoc enim in ſeipſo Dominus ſub quadam diſpenſatione figurauit, qui diabolum

A non niſi poſt baptiſma ſe tentare permiſit: ut ſi-
gnum nobis quoddam futuræ conuerſionis in-
ueniret, quòd membra eius poſtquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum inſidias tolerarent. Poſt primam igitur uicem mœroris atque lætitiæ, quam unuſquiſque per ſtudium cõ-
uerſionis agnoſcit, hæc ſecunda ſuboritur: quia ne ſecuritatis negligẽtia diſſoluatur, impulſu ten-
tationis efficitur. Et quidem quiſque in ipſo con-
uerſionis initio magna plerunq; excipitur dulce-
dine conſolationis, ſed durum laborem poſtmo-
dum experitur probationis. Tres quippe mo- 13
di ſunt conuerſorum: inchoatio, medietas, atque
B perfectio. In inchoatione autem inueniunt blan-
dimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum uerò per-
fectionem plenitudinis. Prius ergo illos dulcia ſuſcipiunt, quæ conſolentur: poſtmodum amara, quæ exerceant: & tunc demum ſuauia atque ſublimia, quæ confirment. Nam & ſponſam ſuam uir quiſque prius dulcibus blandimentis fouet, quam tamen iam conjunctam aſperis in-
crepationibus probat, probatam uerò ſecuris co-
gitationibus poſſidet. Vnde & plebs Iſraelitica cùm deſpondente ſe Deo ad ſacras mentis nu-
ptias ex Ægypto uocaretur, quaſi arrarum uice prius accepit blandimenta ſignorum: coniunctæ autem probationibus exercetur in eremo, pro-
batæ uerò in repromiſſionis terra uirtutis pleni-
C tudine confirmatur. Antè igitur in miraculis deguſtauit quod appeteret, poſtmodum in labo-
re tentata eſt, ſi cuſtodire nouerit quod guſtaſ-
ſet. Ad extremum quoque plenius accipere me-
ruit, quod laboribus probata cuſtodiuit. Ita er-
go uitam uniuſcuiuſque conuerſi, & inchoatio blanda permulcet, & aſpera medietas probat, & plena poſt perfectio roborat. Nam ſæpe con-
uerſi quiq; in ipſo adhuc aditu inchoationis ſuæ, uel tranquillitatem pacatiſſimam carnis, uel do-
na prophetiæ, uel prædicamenta doctrinæ, uel ſignorum miracula, uel gratiam curationis acci-
piunt: poſt hæc autem duris tentationum pro-
bationibus fatigantur, à quibus tentationibus adhuc cum inciperent, ualde liberos ſe eſſe cre-
diderunt. Quod diuinæ gratiæ diſpenſatione a-
D gitur, ne in inchoatione ſua tentationum aſpe-
ritate frangantur: quia ſi eorum initia amaritu-
do tentationis exciperet, tam facilè ad ea quæ re-
liquerant redirent, quàm nec longius diſceſſe-
rant: nam contemptis prius utrijs quaſi iuxtà po-
ſitis replicarentur. Vnde & ſcriptum eſt: Cum Exod. 13
emiſiſſet Pharao populum, non eos duxit domi-
nus per uiam terræ Philiſtijm, quæ uicina eſt: re-
putans ne forte pœniteret eum ſui diſſet aduer-
ſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægy-
ptum. Ex Ægypto itaq; exeuntibus è uicino bel-
la ſubtrahuntur: quia derelinquentibus ſeculum, quædam prius tranquillitas oſtenditur: ne in ipſa ſua teneritudine atque inchoatione turbati, ad hoc territi redeant quod euaſerunt. Prius ergo ſuauitatem ſecuritatis ſentiunt: prius pacis

quiete

quiete nutriuntur: post cognitā uerò dulcedinem tanto iam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto in Deo altius cognouere quod amauerunt. Vnde & Petrus prius in montem ducitur: prius claritatem transfigurationis dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur: ut per tētationem factus sibi ex infirmitate cōscius, ad illud flendo & amando recurreret quod uidisset: & eùm eum timoris unda in peccati pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora quæ retineret. Sæpe etenim tam diutina sunt tentationum certamina, quàm longa inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe uerò maius datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis. Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, maius in labore probationis. Nunquam uerò laborem tentationis dispar sequitur perfectio firmitatis: quia iuxta summam certaminis, remuneratur quisq; plenitudine perfectionis. Plerunq; autem in eo quisq; conuersus labitur, quod dum quibusdam donis gratię dulce dine inchoationis excipitur, confirmationem accepisse se perfectionis arbitratur, & plenitudinis cōsummationem æstimat quę adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat. Vnde fit ut dum subita tentationis procella tāgitur, de spectum se Deo & perditum suspicetur. Qui si inchoationi suæ non passim crederet, adhuc in prosperis positus, mentem ad aduersa præpararet, & uitijs uenienti bus postmodū tā firmius resisteret quàm ea etiam sagacius præuidisset. Quæ quidē trāquillius si præuideret tolerat. Eorū tamen omnino certamina, etiam si præuideat, nō declinat: quia cursus nostri iti neris nequaquā peragit sine puluere tentationis. Plerunq; autem conuersus quisq; talibus tentationum stimulis agitat, qualibus ante conuersionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur: non quia tunc hæc eadē radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. Humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus, sæpe sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino qd' tolerat nesciat: quia dū per multa spargitur, ab interna sui cognitione remouetur. Si autē Deo uacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abscindat, tunc liberè consp icit, quod de intima radice carnis procedit. Carduus nanq; si nascatur in uia, itinerantiū pedibus teritur, atq; ipso usu transeuntiū eius superficies ne appareat confringitur. Sed quamuis desuper fruticantes spinæ non appareant, subter tamen radix occulta perdurat. Si autem eum transeuntiū pedes terere & calcare cessauerint, mox in superficiem surgēdo progredit, & per spinam prodit in publicum, quicquid in radice uiuebat occultū. Ita & in corde secularium sæpe occulta quædam tentationum radix non facile apparet exurgere: quia uelut in uia actionum sita, transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur, ne uideatur. Si autem per conuersionis gratiam à uia cordis curarum turba remouetur, ut nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationū tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice uitiorum pungit liberè spina tentationum. Contra quam bene uiuentis manu agitur, ut in quantum potest fieri, non tegatur occulta, sed radicitùs euellatur. Quod donec fiat, uniuscuiusq; conuersi animum ita hæc spina conturbat, ut sæpe percussione subita pene superari se sentiat, eiusq; uulnus medullitùs inflictum exitialiter pertimescat.

Plerunq; uerò ipsi tentationum stimuli dum in usum ueniunt, dilatantur, & non quidem acriores, sed longiores existunt. Minus autem dolent, sed magis inficiunt: quia dum menti diutius adhęrent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis assueti. Inter hæc ergo depressa mens huc illucq; distenditur, & multiplicibus tentationum æstibus dissipatur, & sæpe hincinde prouocata, cui tentanti uitio obuiet, uel quod primū impugnet, ignorat. Vnde plerunq; euenit, ut dum nimis insurgentia uitia cruciant, dum repugnantis animū iamiamq; quasi in lapsum desperationis inclinat, conuersus quisque hanc ipsam sublimitatis uiam quam sibi ad remedium eligit expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidius stabat. Ita uerò circumfrementibus tentationum motibus angustat, ut rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in uita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis. uel certè, Appropinquauit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia misericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari, sicut scriptū est: Fidelis autem Deus qui non patitur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere: citius nobis consolationis ope succurrit, & surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantes cę se cogitationū motus interna pace tranquillat. Moxę anima immensam de spe cœlesti lætitiam percipit, dum deuictum malum respicit quod tolerauit, ut iure de hoc tentato liberatoq; homine dicī debeat: Videbit faciem eius in iubilo, &: Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed uiuens lueem uideret. Istis itaq; duabus uicibus, id est, conuersionis & ptobationis, per mœrorem lætitiamq; transactis, supereſt tertia, cuius mœrorem adhuc sustineat, & gaudia consequatur.

Post conuersionis nanq; certamina, post probationis ærumnam, restat adhuc dura tentatio: quia uenire non potest ad perfectæ gaudia libertatis, nisi prius debitum soluerit humanæ conditionis. Conuersus autem quisq; sibi cautè sollicitus, taciteſecum considerare non cessat: æternus iudex quàm districtus aduenīat, suumq; terminū quotidie prospicit, & ante seueritatē tantę iustitiæ quas ratiōes uitę suę sit posituras attēdit. Ersi cūcta prauа opera quæ intelligere potuit deuitauit, uentus tamē corā districtio iudice illa magis quæ in semetipso nō intelligit pertimescit. Quis em cōsidērare ualeat quāta mala per momēta temporū ipsis incōstantibus cogitationū motib. perpetramus? Facile est enim opera peruersa uitare, sed nimis difficile

Mar. 9.
Matth. 26
14
15
B
C
1. Corin. 10
D
16

difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Et
Mich.2 tamen scriptum est: Væ uobis qui cogitatis inuti-
Rom.2 le. Et rursum: In die cū iudicabit Dominus occul-
ta hominum. Qui etiam præmisit: Inter se inuicem
cogitationum accusantium, aut etiam defendentiū. Et rursum: Labia dolosa in corde, & corde lo-
Psal.11 cuti sunt mala. Et rursum: Etenim in corde iniquitates operamini in terra. Humana autem anima
Psal.57 semel æternitatis statum deserens, ad fluxum tem-
poralitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet uolēs appetijt, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare. Inde quippe punita est unde delectata: quia inde
17 conuersa habet laborē certaminis, unde peruersa appetijt gaudium uoluptatis. Sæpe ergo electis etiam nolentibus in cogitatione surrepitur: quod in se quidem solerter inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit reatus attendunt: & cùm de his omnibus semper iudicia districta pertimescant, tunc tamen hæc uehementer metuunt, cum ad soluendum humanæ conditionis debitum uenientes, districto iudici appropinquare se cernunt. Et sit tanto timor actior, quanto & retributio æterna uicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transuolat de phantasmate cogitationis: quia subducti à medio omnibus, se & illum tantummodo considerant cui appropinquant. Crescit pauor uicina retributione iustitiæ, & urgente solutione carnis quanto magis districtū iudicium iamiamq; quasi tangitur, tanto uehementius formidatur. Etsi ea quæ sciunt, nunquam se prætermi sisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nescient: quia uidelicet semetipsos diiudicare & comprehendere omnino non possunt, atque urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Vnde redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruans speciem, factus in agonia, cœpit prolixius orare. Quid enim pro se ille cum in agonia esset peteret, qui in terra positus cœlestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui uim quandam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neq; enim tunc cuiuslibet anima immeritò terretur, quando post pusillum
18 hoc inuenit quod in æternum mutare non possit. Consideramus quippe quòd uitam uitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus: consideramus etiam quia nec hoc quidē sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrūm uitam præcedentium patrū ualeat uel superare uel
Psal.142 assequi? Et tamē Dauid dicit: Ne intres in iudiciū cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Paulus cum diceret: Nihil
1.Cor.4 mihi cōscius sum, cautè subiunxit: Sed nō in hoc
Iaco.3 iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis eñ offen-
1.Ioan.1 dimus omnes. Ioānes dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quid ergo facient tabulæ si tremunt columnæ? Aut quomodo uirgulta im-
A mobilia stabunt, si huius pauoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore uindictæ etiam iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac uita sapere potuit, mortis articulo interueniente concutitur, ut iure dici debeat: Abominabilis fit ei panis in uita sua, & animæ eius cibus antè desiderabilis. Vel certè propter pauoris pœnam hoc quod illic subditur: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Sed quia iustorum animæ à leuibus quibusq; contagijs, ipso sæpe mortis pauore purgantur, & æternæ retributionis gaudia iam ab ipsa carnis solutione percipiunt, plerunque uerò contemplatione quadam retributionis internæ etiam priusquā B carne expoliantur, hilarescunt: & dum uetustatis debitum soluunt, nouitam muneris lætitia perfruuntur, rectè dicitur: Videbit faciem eius in iubilo. Vel certè liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed uiuens lucem uideret. Iusti itaque anima in iubilo faciem Dei conspicit: quia tantum de lætitia interna percipit, quantum capere uel assumpta uix possit. Ibi igitur lucem uiuens uidet: quia spiritalem oculum in radios interni solis insigit. Ibi lucem uiuens uidet: quia omni tam mutabilitatis uicissitudine atq; umbratione calcata, ueritati æternitatis inhæret, eiq; inhærendo quem cernit, ad similitudinem incommutabilitatis assurgit, atq; in semetipsam authoris sui C incōuertibilem speciē dum respicit assumit. Quæ enim ad mutabilitatem per semetipsam lapsa est, ad immutabilitatis statum immutabilem uidendo formatur. Igitur Heliu de afflicto boc libera- Epilogus
toq; homine: quia prius mœroris amaritudinem, & postmodum gaudia consolationis expressit, aptè subiunxit: Hæc omnia operatur Deus tribus uicibus per singulos, uidelicet conuersionis, probationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris prius stimulis mœroris afficitur, & magnis postmodum fecunditatis gaudijs refouetur. Et quia electi unusquisq; mēs ipsdem tribus uicibus, id est, uel labore conuersionis, uel tentatione probationis, uel formidine solutionis atteritur, atq; ipsa attritione purgata liberatur, aptè subiungitur:

D Vt reuocet animas eorum à corruptione, & 19
illuminet luce uiuentium.] Lux quippe morientium est, quā corporeis oculis cernimus. Qui autē adhuc huic mundo uiuunt, luce morientiū tenebrescunt. Illuminantur autē luce uiuentiū, qui despecto temporali lumine, ad spiplendorem internæ claritatis recurrunt, ut ibi uiuāt, ubi uerum lumen sentiendo uideant: ubi nō aliud lumen, atq; aliud uita, sed ubi ipsa lux uita sit: ubi sic nos lux exterius circumscribat, ut interius impleat: sic interius impleat, ut incircumscripta exterius circumscribat. Illuminantur ergo hac luce uiuentium, quam tanto tunc subtilius cōspiciūt, quanto nunc ad illam purius uiuunt. Magna Heliu ac ualde fortia protulit, sed hoc unusquisq; arrogans habere, ppriū solet, q; dum uera ac mystica loquiē, subitò per tumorē cordis quædā inānia & superba permiscet.

Foris

Foris enim placere appetit in hoc quod ueraciter sentit, & inde mox inanescit à uero, unde per elationis typum recedit ab intimo. Quia enim approbari doctus exterius quærit, intus plenitudinem qua docebatur amittit. Vnde & Heliu quem tenere arrogantiæ typum sæpe iam diximus, postquã multa sapientiæ profunda digessit, subitò post eadem sententias ueraces ac mysticas, fastu scientiæ inflatus extollitur, cuius mox inflationis merito eius sensus ad inania uerba deriuatur. Nam subdidit dicens: Attende Iob, & audi me, & tace dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris, responde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quòd si non habes, audi me, tace, & ego docebo te sapientiam.] Qualem se apud se habeat, hac locutione manifestat qua dicit: Attende Iob, & audi me, & tace dum ego loquor.] Immensa enim superbia est, à seniore sibi reuerentiam exigere, & silentium imperare meliori se. Quia autem prædicatores iusti dum quoslibet corripiunt, sæpe per humilitatis gratiam ad cogitationum suarum intima reuertuntur, atq; in eo ipso quod corripiunt, ne quid fortasse fallantur exquirunt, correptisq; licentiam tribuunt, ut si quid proseipsis iustius sentiant, fateantur, hoc nonnunquã etiam arrogantes imitari appetũt. Pauliſper enim in uerbis elatione postposita, quasi eorũ quos corripiunt, si fortè reperire potuerint, iustitiam quærunt: non quia ita sentiunt, sed quia ornari per humilitatis speciem concupiscunt. Metuunt enim ne superbi ac tumidi, quia sunt, esse uideãtur. Vnde Heliu statim subdidit, dicens: Si autem habes quod loquaris, respõde mihi. Loquere. Volo eñ te apparere iustum. Sed quia hæc ex corde non protulit, audire quod quæsierat non expectauit. Nam illicò subiunxit: Quòd si nõ habes, audi me, tace, & docebo te sapientiam. Qui enim ueraciter quærunt audire quod iustum est, æquanimiter expectãt audire quod quærunt. Heliu autem qui ueraciter requisitionis uerba nõ protulit, dici qd' quęsierat nõ permisit, sed mox qd' intrinsecus gestabat erupit, qualẽq; se in oculis suis habebat ostendit, dicẽs: Tace, & docebo te sapientiã. Arrogantes enim uiri quado aliquid humiliter sonant, diu in eiusdem humilitatis specie non perdurant. Cum fortasse quærunt ut audiant, mox loquendo obuiant ne doceantur: quia superficiem uocis quam protulerant, citius ostentationis intentio comprimit, quæ ex radice cordis exurgit: atq; eandem humilitatis formam specietenus sumptam, eo celerius probant, quia aliena est, quo illam diutius tenere non possunt. Ecce Heliu iustitiã cum requirit ut discat, promittit quia doceat. Ecce qua si requirendo quod iustum est, aliquid planum sonuerat lingua, sed mox eclare non potuit hoc qd' altum tumebat cõscientia. Nam repentè subiunxit: Tace, & docebo te sapientiam. Quia uerò arrogantes omnes in eo quod proferunt typo super biæ inflantur, & uelut in alto positi, sic doctorum speciem sumunt, ac si eorũ uerba dignatione quadam super indignos homines cœlitùs effundantur, bene à scriptore huius historiæ uersus interpolatur quo dicatur.

A

B

C

D

Textus capitis trigesimi quarti, libri beati Iob.

Ronuncians itaq; Heliu etiã hæc locutus est: Audite sapientes uerba mea, & eruditi auscultate me. Auris eñ uerba probat, & guttur escas gustu dijudicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos uideamus quid sit melius: quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meũ. In iudicãdo eñ me, mendaciũ est, & uiolenta est sagitta mea absq; ullo peccato. Quis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum uiris impijs? Dixit enim: Non placebit uir Deo, etiã si cucurrerit cũ eo. Ideo uiri cordati audite. Absit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta uias singulorum restituet eis. Verè enim Deus non condẽnabit frustra, nec omnipotens subuertet iudicium. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta uocẽ eloquij mei. Nunquid qui non amat iudicium, sanari poterit? Et quo modo tu eum qui iustus est, in tantum condemnas? Qui dicit regi apostata, qui uocat duces impios. Qui nõ accipit personas principum, nec cognouit tyrannum cum discerpaterit contra pauperem. Opus enim manuum eius sunt uniuersi. Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent uiolentum absq; manu. Oculi enim eius super uias hominũ, & omnes gressus eorum considerat. Nõ sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscõdantur ibi qui operãtur iniquitatem. Neq; eñ ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deũ in iudiciũ. Cõteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Nouit eñ opera eorũ, & ideirco inducet nocte & cõterẽtur. Quasi impios percussit eos in loco ui-

co uidentium. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes uias eius intelligere noluerūt, ut peruenire facerēt ad eū clamorem egeni, & audiret uocem pauperū. Ipso enim cōcedente pacem, quis est qui cōdemnet? Ex quo absconderit uultū, quis est qui contempletur eum? Et super gentes & super omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoq; nō prohibebo. Si errauī, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, ultrà non addam. Nunquid à te Deus expetit eam quia displicuit tibi? Tu enim cœpisti loqui, & non ego. Quòd si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, & uir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est, & uerba illius non sonant disciplinam. Pater mi probetur iob usq; ad finē. Ne desinas ab homine iniquitatis qui addidit super peccata sua blasphemiam. Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.

Caput VIII.

PRonuncians quoq; Heliu etiam hæc locutus est.] Quid enim per huius pronunciationis uocabulū, nisi inflatio elationis ostenditur? ut uerba quæ de alta superbiæ radice ueniebant, cū qua dam quasi altitudine & distinctione procederēt. Ita uidelicet prædicare omnes arrogantes solent. Cum quodam enim fastu proferunt hoc quod sin gulariter intellexisse se credunt: & fortasse etiē humilitatem prædicant, cùm per elationis typum exempla superbiæ ostentant. Vnde fit ut eorū prædicatio concors sibi manere non possit: quia id quod rectum loquentes semināt, peruersè tumentes impugnant. Humilibus nāq; auditoribus uerba sua non compatiendo, sed uix dedignando largiuntur. Longè quippe se in altum positos æstimant, & super eosdem auditores suos quasi præcedentes doctrinæ respectū uix de summo dignanter inclinant. At contrà uerba iustorum ex radice ueniunt humilitatis, ut fructum ualeant ferre pietatis: & quicquid salubre potuerint, nō tumendo, sed compatiendo subministrant. Per uerba quippe charitatis uel seīn auditoribus suis, uel auditores suos in se ita transformant, ac si & illi per istos hoc quod audiunt docent, & isti per illos hoc quod docendo proferunt discant. Heliu ergo typum arrogantium tenens, & cum pronunciationis ostentatione inchoans, quid dicat audiamus.

Sequitur: Audite sapientes uerba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim uerba probat, & guttur escas gustu dijudicat.] Ac si diceret: Sicut nec auris escas, nec gutt uerba cognoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sa

A pientes ergo atq; eruditi audite quod dico, qui potestis ea quæ fuerint dicta cognoscere. Videamus igitur quantū tumeat, qui uerba sua non nisi à sapientibus audiri decēter existimat. Verus autem sapientiæ prædicator dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. At contrà arrogans in prædicatione sua autres tantummodo sapientium expectat: quia non ideo prædicat, ut possit quoslibet sapientes efficere, sed ideo sapientes quærit, ut possit quod senserit superbiendo monstrare. Sicut enim superius dictum est, non illos apperit erudire, sed se ostendere: nec intuetur, quàm iusti qui audiunt fiant, sed ipse quàm doctus cùm audiatur appareat. Quia uerò prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non aliquid de B humilitatis imagine permiscerent: bene Heliu postquā per tumida uerba se extulit, rursum quasi ad equalitatis concordiam cōdescendit, dicens:

Iudicium eligamus nobis, & inter nos uideamus quid sit melius.] Sed utrum hoc iudicium ex humili corde quæsierit, facilè cognoscimus si sub sequentia eius uerba pensemus. Sequitur:

Quia dixit iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me mēdacium est, & uiolenta sagitta mea absq; ullo peccato.] Hæc beatum iob dixisse querit, quæ tamen quia minimè dixerit, requisita sacræ historiæ uerba testantur. Sed qui iudicium æquè quæsierat, ex culpa quam finxit protinus sententiam promulgat. Nam sequitur:

Quòd superbi sine ullo timore Deum derideant, ite blasphemias prō nihilo habentes sicut aquam deglutiens, in sorbendo non moratur. Cap. IX.

QVis est uir ut est Iob, qui bibit subsannatiō nē quasi aquam, qui gradit cū operantibus iniquitatē, & ambulat cū uiris impijs?] Ec ce iudiciū quæres, iudicium protulit, & post allegationem suam nulla beati iob expectata sententia, cum damnatione dignum ex reprobori socie tate iudicauit. Ait enim: Quis est uir ut est Iob? Vt utiq; subaudiamus, nullus. Atq; subiungit: Qui bibit subsannationem quasi aquam. Aqua autem cùm bibitur, ita liquidè sumitur, ut ad sorbendum nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationē uerò ut aquam bibere, est Deū sine aliquo obstaculo cogitationis irridere, ut in eo quòd superbit lingua uel conscientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem eius sententia super beatum Iob quantum à tramite ueritatis exorbitet, illa Domini attestatione cognoscimus, qua ad diabolum dicit: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra? Ecce quem ueritas dicit absq; cōparatione iustum, eum Heliu asserit absq; comparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogantium prædicatorum solent, ut etiam afflictos audirores suos magis districtè corripere appetant, quàm blandè refouere. Plus enim studentut mala obiurgando increpent, quàm bona laudando confirment. Superiores quippe uideri desiderant, & magis gaudent cùm eorum animum

ira

ira eleuat, quàm cùm charitas exæquat. Semper A
inuenire optant quæ increpando rigidè seriant.
Prou.14 Vnde scriptum est: In ore stulti virga superbiæ:
quia uidelicet percutere rigidè scit, sed cõpati hu-
militer nescit. Solent etiam prædicatores iusti au-
ditores suos obiurgando corripere, solent in eo-
rum uitijs districta increpatione sæuire. Vnde scri-
Eccle.12 ptum est: Verba sapientium quasi stimuli, & sicut
claui in altum defixi. Rectè autem eorum uerba
claui uocati sunt: quia culpas delinquentium ne-
sciunt palpare, sed pungere. An Ioannis uerba cla-
Matth.3 ui non erant, cùm dicebat: Progenies uiperarum,
quis uobis demonstrauit fugere ab ira uentura?
An uerba Stephani claui non erant, cùm dice-
Actor.7 bat: Vos semper Spiritui sancto resistitis? An uer B
Galat.3 ba Pauli claui non erant, cùm dicebat: O insensa-
ti Galatæ, quis uos fascinauit? Et rursum cùm Co-
1.Cor.3 rinthijs diceret: Cùm enim sit inter uos zelus &
contentio, nónne carnales estis, & secundum ho-
23 minem ambulatis? Sed necesse est ut cautè ui-
deamus: quia prædicatores iusti in ipsis quos cor-
rigunt, cum ex parte alia fortasse aliquid bonæ o-
perationis inueniũt, ad eadem obiurgationis ue-
ba cum quanta dispensatione descendunt. Ecce
Paulus Corinthios docens, eos in culpa diuisio
1.Cor.2 nis aspicies exorsus est, dicens: Gratias ago Deo
meo semper pro uobis, in gratia Dei quæ data est
uobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites fa-
cti estis in illo. Multum profectò laudauit quos in
Christo diuites in omnibus dixit. Et ecce adhuc C
blandimenta multiplicat, dicens: In omni uerbo
& in omni scientia, sicut testimonium Christi con-
firmatum est in uobis. Testimonium Christi con-
firmatũ est in uobis dixit, ac si opere peregissent,
quod doctrina didicerant. Et mox in laudis con-
summatione subiunxit: Ita ut nihil uobis desit in
ulla gratia, expectantibus reuelationem Domini
nostri Iesu Christi. Quæso te Paule istis tot fauori-
1.Cor.1 bus iam quò tendas insinues. Et ecce paulo pòst
sequitur: Obsecro uos autem fratres per miseri-
cordiam Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum di
catis omnes, & non sint in uobis schismata. Signi-
ficatum est enim mihi de uobis fratres mei, ab his
qui sunt Cloes: quia contentiones inter uos sunt.
De quibus contentionibus paulo pòst subdidit, D
dicens: Cum enim sit inter uos zelus & contenti-
o, nónne carnales estis, & secundum hominem
ambulatis? Ecce quibus laudibus ad aperta cor-
reptionis uerba descendit: ecce in corde audien-
tium quàm blanda fauoris manu uiam districtæ
increpationis aperuit. Prius nanq; superborum
brachia studuit per blandimentorum uincula reli
gare, ut postmodum potuisset uulnus superbiæ
ferro correptionis incidere. Erant profectò in Co
rinthijs & quæ laudari debuissent, erant & quæ ar
guí. Peritus itaq; medicus prius sana membra quæ
circa uulnus erãt laudãdo palpauit, & postmodũ
putridum sinũ uulneris feriendo transfixit. Habet
ergo in sanctis prædicatorib. ad utraq; aptũ doctri
næ regula pondus suũ, ut & recta facientes nutri-
ant, & peruersa animaduertentes abscindant.

Quomodo iusti aliquando seuerè corrigunt, & quanto mo deramine sancti in correctione utantur. Cap. X.

NOnnunquam uerò etiam prædicatores iu- 24
sti rigidè seriunt. Sed aliud est cùm iustitia
stimulat, aliud cum superbia inflat. Iusti cum seue-
rè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non a-
mittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrenanda
prauorum, duritiam districti rigoris assumũt: sed
intus charitatis igne liquefiunt, atq; eorum amo-
re ardent, in quos aspera correptione sæuiunt:
secq; etiam eis intrinsecus in secreto cordis humi-
liant, quos foris duris animaduersionum stimu-
lis quasi despiciendo castigant. Plerunque autem
& non despiciendo despiciunt, & non desperan-
do desperant: ut tanto eos celerius à culpa reuiui-
scere ac resilire faciant, quanto iam quasi uicinius
mortis foueam ostentant. Sæpe etiam quodam
decenti moderamine suas culpas coram discipu-
lis indicant, ut illi audientes discant, quomodo se
metipsos de suis actionibus subtiliter reprehen-
dant. Tanta autem dispensatione se temperant,
ut neq; cùm se erigunt, intrinsecus rigidi sint, ne-
que rursum cùm se humiliant, extrinsecus remis-
si: quia & in disciplina humilitatem custodiunt,
& in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam
tenuit, cùm Corinthijs diceret: Cùm enim sit in- 1.Cor.3
ter uos zelus & contentio, nónne carnales estis,
& secundum hominem ambulatis? Sed humilita
tem in disciplina non perdidit: quia deprecando
præmisit, dicens: Obsecro uos fratres per miseri- 1.Cor.1
cordiã Dei, ut idipsum dicatis omnes, & non sint
in uobis schismata. Rursum humilitatem tenuit,
cum eisdem Corinthijs loquens paulo latius for-
tasse quàm uoluerat, semetipsum reprehendit, di-
cens: Factus sum insipiens. Sed disciplinã in hac 2.Cor.12
humilitate nõ perdidit: quia illicò adiunxit: Vos
me coegistis. Exemplum magnæ humilitatis ex-
hibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmeti- 2.Cor.4
psos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum
nostrum, nos autem seruos uestros per Christum.
Sed in hac humilitate disciplinam iustitiæ non a-
misit, qui eisdem delinquentibus dicit: Quid uul- 1.Cor.4
tis, in uirga ueniam? & c. Sciunt ergo prædicato-
res sancti utroque moderamine artem magisterij
temperare, & cùm delinquentium reatus inueni-
unt, sciũt modò seuerè corripere, modò humili-
ter deprecari. Sed cùm arrogantes uiri eos imitari
appetũt, sumũt ab eis aspera uerba correctionis,
& sumere ab eis ueraciter nescíunt preces humi-
litatis. Magis enim terribiles uolũt esse quàm mi-
tes: & idcirco discũt unde se erigãt, & discere ne-
gligunt, ut animũ submittant. Cũq; admonere de-
linquentes placidè nesciũt, nimio rigoris usu per
inuectionis iracundiam etiam contra rectè agen-
tes effrenantur. Quorum iste Heliu speciem te-
nens, beatum Iob non refouet, sed obiurgat, di-
cens: Quis est uir ut est Iob, qui bibit subsanna-
tionem quasi aquam, qui graditur cum operan-
tibus iniquitatem, & ambulat cum uiris impijs.
Et quia aliena semper est à ueritate superbia, 25

mox & ad falſa prorumpit, dicens: Dixit enim: A Nõ placebit ur Deo, etiam ſi cucurrerit eum eo. Quod ꝓfectò quia minimè dixerit, quiſquis beatilob uerba legit agnoſcit. Sed qui idcireo loquitur, ut ſemetipſum oſtẽdendo ſuperbiat, quid mirum ſi in altero fingit quod reprehẽdat? Quo eñ ueritati cohæreat in uerbis increpationis, quem intra ſemetipſum longè ab eadem ueritate diri-mit tumor mentis? Sequitur: Ideo uiri corda ti audite me.] Ecce iterum faſtu ſuperbiæ inflatus, eos tantummodo qui quaſi digne intelligendo ſe aſſequi ualeant quærit: & ſic quod ſentiebat eum pit, dicens: Ablitã Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta uias ſingulorum reſtituet eis.] Bene dixit: B quia in omnipotente Deo iniquitas uel impietas non eſt. Sed in hac uita nequaquam ſemper hoc agitur quod ſubiunxit: quia iuxta opus ſuum ſingulis, & iuxta uias proprias reddit. Nam & multos illicita ac peruerſa perpetrantes gratuitò præueniut, atq; ad opera ſanctia conuertit, & nonnullos rectis actibus deditos, flagello interueniente corripit, ac ſi placentes quaſi diſpliceant affli- Eccleſ. 8 git, Salomone atteſtante qui ait: Sunt iuſti quibus multa eueniunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impij qui ita ſecuri ſunt, ac ſi iuſtorũ facta habeant. Quod nimirum omnipotens Deus inæſtimabili pietate diſpenſat, ut & iuſtos flagella crucient, ne opera extollant, & iniuſti ſaltem ſine pœna hanc uitam peragant: quia ad tor- C menta quæ ſine fine ſunt, malè agendo feſtinant. Nam quia aliquando iuſti nequaquam iuxta opera flagellantur, hac ipſa hiſtoria quam tractamus oſtenditur. Neque enim idem beatus Iob pro culpa fuerat flagellatus, qui ante flagelli ſtimulum ipſo iudice atteſtante laudatus eſt. Verius ergo Heliu diceret, ſi dixiſſet, Quia in omnipotente Deo impietas atque iniquitas non eſt, etiam cũm iuxta uias proprias hominibus reddere non uidetur. Nam & quod à nobis non intelligitur, ex occulti iudicij non iniuſta lance profertur. Quia uerò prædicatores arrogantes dum multa inania ſpargunt, etiam ſæpe uera ac ſolida profe- 26 runt, Heliu rectè ſubiungit: Verè enim Deus non condemnabit: fruſtra, nec omnipotens ſubuerteret iudicium.] Ad diabolum Dominus dixit: D Commouiſti me aduerſus eum, ut affligerem eum fruſtra. Heliu autem dicit: Quia non condemnabit Dominus fruſtra. Quod utique diſcordare dictis ueritatis creditur, niſi ſubtili conſideratione penſetur. Aliud nanq; eſt damnare, aliud affligere. Affligit ergo iuxta aliud fruſtra, ſed fruſtra non damnat. An non iuxta aliquid fruſtra Iob afflixerat, cũm non delebatur uitium, ſed meritum auge batur? Fruſtra enim condemnare nõ poteſt: quia damnatio fieri nõ ex parte ad aliquid poteſt, quæ uidelicet in extremo punit omne quod hic quiſq; iniquè commiſerit. Nec omnipotens Deus ſubuertit iudicium: quia etſi minus recta uidentur eſſe quæ patimur, rectè tamen in occulto examine decernuntur. Sequitur:

Quòd ad amorẽ ſuũ nõnullos Deus et corpore & ſpiritu tra-bit, ut nihil caro, nihil mẽs de exterioribꝰ appetat. Ca. XI.

QVem conſtituit alium ſuper terrã, aut quẽ poſuit ſuper orbẽ quẽ fabricatus eſt?] Videlicet ſubaudias, nullũ. Per ſe quippe mundũ regit, quẽ per ſe condidit: nec eget alienis adiutorijs ad regendum, qui non eguit ad faciendum. Sed hæc idcirco colligũtur, ut liquidò indi cet: quia omnipotens Deus ſi per ſemetipſum regere non negligit quod creauit, quod bene creauit, utiq; bene regit: quia quod pie condidit, impie non diſponit, & qui necdum facta curauit ut eſſent, quæ ſunt facta non deſerit. Quia ergo præſens eſt in regimine, qui author extitit in creatione, ideo curam noſtri non præterit. Vnde & aptè ſubiungit: Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritũ illius & flatũ ad ſe trahet.] Curuum cor eſt, cum ima appetit: dirigitur, cum ad ſuperna ſubleuatur. Si ergo homo cor ſuum ad Dominum dirigit, ſpiritum & flatum illius Dominus ad ſe trahit. Spiritum uidelicet pro internis cogitationibus, flatũ uerò qui per corpus trahitur, pro externis actionibus ponit. Deo ergo ſpiritũ hominis & flatum ad ſe trahere, eſt ad conuerſionem ſui deſiderij & interiora noſtra & exteriora commutare, ut nihil iam menti exterius libeat, nihil caro inferius uel ſi appetit adipiſci coneſ, ſed omne quod homo eſt, ad eum uidelicet à quo eſt & interius deliderãdo feruear, & exterius ſe edomando conſtringat. Vnde & aptè ſubiungit:

Quòd ſancti, ſpiritu humilitatis tacti, in nulla uoluptate obe diunt carni: & hic mortiendo mundo, uitioriũ appetitus con-ſideratione diſſolutionis ſuæ in cinerem redigũt. Cap. XII.

DEficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerẽ reuertetur.] Simul eñ omnis caro deficit, quando iam nullis ſuis motibus ſeruit: quia præſidens ſpiritus cuncta eius fluxa reſtringit, & quodam diſtrictiõis ſuæ gladio omne quod in illa mãlè uiuebat interficit. Hoc nimirum diſciplinæ gladio ſemetipſum Hieremias interfecerat, cũm dicebat: Poſtquam conuertiſti me, egi pœnitentiam: & poſtq; oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum. Quid enim in ſemore niſi uoluptas carnis accipi turr? Et quid eſt quod ait: Poſtquã oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum? niſi quod poſtquã ſuperna ſpiritaliter uidit, omne quod in ſe inferius carnaliter uiuebat extinxit: ut quanto magis ſumma pateſceret, tanto amplius ima quæ tenuerat non líberent. Nam quanto incipit quiſq; ſuperius uiuere, tanto & inchoat inferius interire. Iuxta affectum nanq; carnalis operationis, omnis caro Pauli ſimul interierat, cum dicebat: Viuo autem iam non ego: uiuit uerò in me Chriſtus. Bene etiam 27 Heliu hoc loco ſubdidit: Et homo in cinerem reuertetur. In peccato enim quiſq; poſitus, mortalitatis ſuæ obliuiſcitur: & terram ſe eſſe non memínit, dũ adhuc per ſuperbiam inflatur. Poſt conuerſionis uerò ſuæ gratiã, cũm humilitatis ſpiritu tangitur, quid eſſe ſe aliud & cinerem recordat? Iam in cinerem

in cinerem Dauid reuersus fuerat, cùm dicebat: Memento Domine quòd puluis sumus. Abrahã in cinerem reuersus fuerat, dicens: Loquar ad Dominum meũ, cùm sim puluis & cinis? Et si uiuentem carnem necdũ in terra mors soluerat, hoc tamen apud se erãt quod se futuros absque dubitatione præuidebant. Hinc aliàs dicitur: Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Qui autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum ut deficiant: id est, subducto superbiæ spiritu, nihil se de se esse cognoscant. Et reuertantur in puluerem: id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc puluerem, ad cuius memoriam qui semetipsos considerant reuocantur, per sapientiam dicitur: Iusti fulgebunt, & sicut scintillæ in arundineto discurrent. Sancti enim uiri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorũ suorum igne succendunt, atque per omne quod nitent, in cinerem redeunt: quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem cõditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quàm fauillam se esse cognoscunt, ut à superbiæ furæ duritia resoluti, per pœnitentiam dicant id quod suprà protulimus: Memento Domine quia puluis sumus. Bene ergo dicitur: quia cùm ad se spiritum hominis Dominus trahit, deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

Psal.103

Sapien.3

Quòd superbia ubi nasci intelligitur, eradicanda est: quia dif ficile inuenitur, & deprehenditur. Cap. XIII.

HÆc Heliu & uera sunt & magna quæ dicit: sed quia malè mox ex eo quod bene sensit intumuit, uerbis sequentibus prodit dicens: Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur: & auscul-
38 ta uocem eloquij mei. Habent hoc proprium omnes arrogãtes, ut cùm fortasse acutum aliquid sentiunt, inde mox ad uitium elationis erumpãt, sensusq; omnium in sui comparatione despiciant, secp; in suo iudicio aliorum meritis anteponant. Quibus contingit miseris, ut plus uidendo tenebrescant: quia dum subtilia attendunt, semetipsos intueri nesciunt, & quo intelligentiam acutius percipiunt, eo per superbiam deterius cadunt. Qui bene quidem subtilia conspicerent, si in eo quod proferunt se uiderent. Superius namq; Heliu dixerat: Si habes quod loquaris, responde mihi. Loquere: uolo enim te apparere iustum. Nunc autem ait: Si habes intellectũ, audi quod dicitur. Ecce quomodo pauliſper elatio per uerborum ineremẽta proficit. Superius dubitauit si posset beatus Iob proferre quod iustum est: nunc uerò discutit, si hoc quod dicitur, saltem possit audire. Ibi dixit: Si habes quod loquaris, responde mihi. ac si diceret: Dic aliquid, si tamen dignus poteris esse qui dicas. Hic autem ait: Si habes intellectum, audi quod dicitur. ac si apertè dicat: Audi me, si tamen dignus poteris esse qui audias. Isti sunt quotidiani defectus qui in cordibus reproborum fiunt, quibus indesinenter ad deteriora descenditur, quia dum minora incautè negligunt, ad maiora pernicioſe prorumpunt. Iam & hoc de superbia fuerat, quòd beatum Iob id quod iustum est, loqui posse dubitabat. Sed dum hanc in semetipso considerare negligit, ad nequiora peruenit, ut non solum posse ab eo dici quod iustum est dubitet, sed etiam dicentem se iusta ab eo intelligi posse desperet. Vnde uitium superbiæ ab ipsa mox radice secandum est, ut cùm latenter oritur, tunc uigilanter abscindatur, ne prouectu uigeat, ne usu roboretur. Difficile enim in se quisq; inueteratam superbiam deprehendit: quia nimirum hoc uitium quanto magis patitur, tanto minus uidemus. Sic quippe in mente superbia, sicuti in oculis caligo generatur. Quo se hæc latius dilatat, eo uehementius lumen angustat. Pauliſper ergo elatio in præ-
B cordijs crescit: & cùm se uastius extenderit, oppresse mentis oculum funditus claudit, ut captiuus animus typum elationis & pati possit, & tamen id quod patitur, uidere non possit. Sed quia arrogantes uiri aliquando ut diximus, recta non recte sentiunt, & bona inuenire nouerũt, sed hæc bene proferre contemnunt, Heliu post elationis typum quo dixerat: Si habes intellectum audi qd dicitur, subdit dicens: Nunquid qui non a- 29
mat iudicium, sanari poteſt? Quomodo tũ eum qui iustus est, in tantum condemnas? Bonam quidem sententiam protulit, sed beato Iob proferenda non fuit. In omni enim quod dicitur, summopere intuendum est quid dicatur, cui dicatur, quando dicatur, quomodo dicatur. Heliu autem
C attendit quid diceret: sed cui diceret non attendit. Beatus quippe Iob amabat iudicium: quia causas suas cum Domino penſare subtiliter nouerat. Nec condemnauerat eum qui iustus est, sed cur sine peccato perculsus fuerat, in dolore positus cum humilitate requirebat. Amat iudicium quisquis uias suas subtiliter discutit, & secretarium cordis ingressus, quid Dominus ipsi tribuat, quid ipse Domino debeat penſat. Quod beatus Iob quomodo non fecerat, qui tã crebra sacrificia in expiatione filiorum etiam pro cogitationibus offerebat? Quia ergo Heliu dixit, quòd is qui iudicium non amat, sanari non possit, arguens beatum Iob quòd iudicium non amaret: & quia eum qui iustus est cõdemnasset, illicò eiusdem iusti, id
D est, Domini iustitiam, subdit dicens:

Quòd ex imitatione diaboli apostatæ culpam incurrunt, qui honoris sui gloria lætantes, præesse hominibus poteſtate & dominatione delectantur. Cap. XIIII.

QVi dicit regi apostata, qui uocat duces impios. Bæpe nouimus quòd plerique qui præsunt, inordinatum sibi merũ à subditis exigunt, & nõ tam propter Dominũ, quàm pro Domino uenerari uolunt. Intus enim se tumore cordis extollunt, cunctosq; subditos in sui cõparatione despiciunt, nec cõdescendendo consulunt, sed dominando premunt: quia uidelicet alta cogitatione se erigunt, & æquales se illis quibus eos præesse contigit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem per Ecclesiasticum librum dicitur: Ducem te *Eccle.32*

constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus exillis. Hunc tumorem Dominus per prophetam in pastoribus increpans, ait: Vos autem Ezech.34 cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Ipsa enim bona quæ subditis dicunt, dominando potius quàm consulendo proferunt: quia uidelicet quicquid eis quasi ex æquo dicere, semetipsos existimant deiecisse. Singularitate enim gaudent culminis, & non equalitate conditionis. Sed quia hæc tumetia corda rectorum subtiliter Dominus pensat, bene cõtra eos dicitur: Qui dicit regi, apostata. Vnusquisq; enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur, quoties præesse homi nibus delectatus, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim sit non considerat, & quòd æqualibus quasi non sit æqualis exultat. Vnde autem hæc uitiorum radix pullulat in corde regentium, nisi ex imitatione illius, qui despectis angelorum societatibus dixit: Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo? Quia ergo unusquisq; rector quoties extollit in eo quòd cæteros regit, toties per lapsum superbiæ à summi rectoris seruitio separatur: & cum æquales sibi subditos despicit, eius super le dominium sub quo omnes æquales sunt non agnoscit, recte dicitur: Qui dicit regi, apostata.

Isa.14

Quòd impij duces sint qui uerbo & exemplo ducatum præbent erroris. Cap. XV.

QVia uerò cum dominando præsunt, exemplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahũt, apte subiungit: Qui uocat duces impios.] Ad uiam nanq; pietatis ducerent, si subditorum oculis, humilitatis exempla monstrarent. Dux autem est impius qui à tramite ueritatis exorbitat, & dũ ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes inuitat. Dux est impius qui per tumoris exemplum uiam ostendit erroris. Paulus dux esse impietatis metuebat, cum potestatis suæ celsitudinem reprimebat dicens: Nec quærentes ab hominibus gloriam, neq; à uobis, neq; ab alijs, cum possimus oneri esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus in medio uestrũm paruuli. Paruulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis uendicaret, exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potentiæ quæreret, grex subditus per abrupta sequeretur, & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officiũ susceperisset. Vnde necesse est ut is qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat, & tantis se sciat uiuere, quantis præest, ac usq; ianter inspiciat, ne in eo quod prælatus est intumescat, ne iura debitæ potestatis immoderatius exigat, ne disciplinæ ius muteturin rigorem superbiæ: & unde à peruersitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda peruertat, ne, ut dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non autem debet hominum ducatũ susciperе, qui nescit homines bene uiuendo præire, ne qui ad hoc eligit, ut aliorũ culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse cõmittat. Hinc inde ergo se qui præsunt circũspiciant, ut sibi & subditis uiuant. ut bonũ quod faciunt, & intra sinum mentis abscõdant, & tamen ex eo ad profectũ sequentiũ exempla rectæ operationis impertiãt: & subditorũ animaduertentes culpas corrigant, nec tamẽ per uim eiusdem animaduersionis intumescant: ut quædam leniter correpta tolerent, nec tamen disciplinæ uincula eadem lenitate dissoluãt: ut quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulãdo permittant. Laboriosa sunt ista, & nisi diuina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Recte uerò de audentu districti iudicis per sapientiæ librũ dicitur: Horrende & citò appa rebit, quoniam iudicium durissimum his qui præ sunt, fiet. Quia ergo plerunq; per potestatem regiminis ad culpam prorumpitur elationis, atq; apud districtum iudicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de Domino per Heliu dicit: Qui uocat duces impios. De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatẽ trahunt. Vnde magnopere curandũ est ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretariũ mentis in cathedra præsideat humilitatis. Cumq; iudicanti ei à cæteris foris assistitur, uigilanti oculo incessanter aspiciat, cui quandoq; iudici ipse de his iudicantibus assistat, ut quãto nunc ante eum, quem non uidet, sollicitius trepidat, tanto eũ cum uiderit securior cernat.

Sap.6

Quòd rectores Ecclesiæ sollicitè cogitare oporteat, quoniam de animabus eorum qui sibi commissi sunt, in iudicio reddent rationem. Cap. XVI.

PEnset ergo qui ad satisfaciendum districto iudici de sua tantummodo anima fortasse uix sufficit: quia quòd regendis subditis præsit, reddendæ apud eum rationis tempore, ut ita dicam, tot solus animas habet. Quæ nimirum cogitatio si assiduè mentem excoquit, omnem superbiæ tumorem premit. Et rector prouidus tanto iam neque rex apostata, neque dux impius uocabitur, quanto ei cogitatione sollicita potestas quæ accepta est, non honor, sed onus æstimatur. Nam cui esse nunc iudicem libet, huic uidere tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quæ habendę potestatis amore perpetrantur. Tunc solum uero potestas bene geritur, cum non amando, sed timendo retinetur. Quæ ut ministrari rectè ualeat, oportet primum ut hanc non cupiditas sed necessitas imponat. Percepta autem nec pro formidine debet deseri, nec ex libidine amplectiñe aut peius quis quasi ex humilitate superbiat, si diuinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat, aut eo iugum superni rectoris abijcat, quo eum super cæteros priuatum regimen delectat. Potestas ergo cum percipitur, non ex libidine amanda est, sed ex longanimitate toleranda, ut inde tunc ad iudicium salubriter leuis sit, unde nunc ad ministerium patienter grauis innotescit.

Libri uigesimiquarti finis.

B. GRE-

B. GREGORII MORALIVM LIBER VIGESIMVSQVINTVS, continuans caput trigesimum quartum textus beati Iob.

Caput I.

Quòd personam hominis Deus non accipiat, & oppressores pauperum in tremendo iudicio non agnoscat.

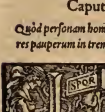

PSA humanę cõpunctionis qualitas indicat, & longè reb. cæteris præstat. Nã colla ta homini ratio asserit, quantũ omnia quæ uel uita uel sensu uel ratione carent, natura rationalis antecedit. Et tamẽ quia ab internis atq; inuisibilibus oculos claudimus, & uisibilibus pascimus, plerunq; hominẽ non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, ueneramur. Cumq; non intuemur quid ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum, non ex personis, sed ex rebus adiacentibus ducimur. Sicq; fit, ut is quoque apud nos intus in despectionem ueniat, qui foris honoratur: quia dum pro his quæ circa illum sunt honorabilis habetur, reb. suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus uitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorum, & sæpe inde plus punit, unde huic maiora ad ministerii contulit, ueritate attestante quæ ait: Cui multum datum est, multũ quæritur ab eo. Vnde bene nũc per Heliu dicitur: Qui non accipit personã principum, nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.] Potest autem per principem uel tyrannum quisque superbus intelligi: per pauperem uerò humilis designari. Tyrannum ergo dicceptantem contra pauperem nõ cognoscit: quia superbos omnes uitam nunc humiliũ deprimentes, iudicio nescire se perhibet, dicens: Nescio uos unde sitis. Et quia sic potenter cum uult destruit, sicut eum uoluit potenter creauit, aperte ratiocinando subiungitur:

A te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus, Paulus apostolus dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehẽdat. Omnes enim uos filij lucis estis & filij diei: non sumus nocti is neque tenebrarum. Dies enim exitus tanquam fur in nocte ita comprehendit, quando stultorum animas futura non præuidentes eijcit. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Et in media nocte curuabuntur populi, & pertransibunt.] In media enim nocte curuat pertranseunt, qui obscuritate suæ negligentię humiliati rapiuntur. Tunc curuabuntur per sententiam iudicis, quinunc curuari negligunt per humilitatem cordis. Electi autem ne inuiti curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Vnde sanctæ Ecclesiæ de conuersa prole persecutorum dicitur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te. Et bene de morientibus populis non ait: Trãsibunt, sed pertransibunt: quia etiam ujuendo temporaliter quotidie ad finem tendimus, & præsentem uitam quasi quandam uiam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros uiuere, quasi ad mortem ire est. Et quot dies uitæ peragimus, quasi in itinere ad locũ propositũ tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporũ: quia uitæ nostræ spatia quanta esse cœperint, incipiunt iam tanta nõ esse.

B *Psal.85*

C Primus uerò homo ita conditus fuit, ut manens tẽ illo decederẽt tẽpora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus: quia nequaquam ad uitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Stabat tãto robustius, quan to semper stanti ardentius inhærebat. At ubi uerò tum cõtigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore. Statu uidelicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit. Et dum iuuentute ad senium, senio traheretur ad mortẽ: transeundo didicit, stando quid fuit. Cuius nos quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem quasi in uirgulto retipemus. Nam quia ex illo originem ducimus, eius cursum nascendo fortimur, ut eo ipso quotidiano momento quo uiuimus, inceſſanter à uita transeamus, & uiuendi nobis spatiũ unde crescere creditur, inde decrescat. Quia ergo ad summam moriendi quotidie tendimus per incrementa uiuendi, bene de moriẽtibus nequaquam transibunt dicitur, sed pertransibunt: quia transeunt etiam dum uiuunt, sed pertranseunt dum moriuntur. Sequitur:

Quòd subita & impræmeditata mors, incuratos & huius mundi amore captos rapiat. Cap. II.

D Opus enim manuum eius sunt uniuersi.] Atque mox subditur: Subitò morientur, & in media nocte curuabuntur populi, & pertransibũt. Quamlibet serò de hac uita tollantur iniqui, subitò & repentè tolluntur: quia finem suum cogitando præuidere nesciunt. Subitum est homini quod antè cogitare non potuit. Subitò diues ille stultus raptus est, qui horrea quæ præparabat deseruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam. Aliud dum uiueret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit enim diu tractata temporalia, & inopinata inuenit æterna. Vnde ei propter hãc ignorantiam cæcitatis suæ bene per diuinam sententiam dicitur: Hac nocte repetunt animam tuam à te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus, Paulus apostolus dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, ut uos dies illa tanquam fur comprehẽdat. Omnes enim uos filij lucis estis & filij diei: non sumus nocti is neque tenebrarum. Dies enim exitus tanquam fur in nocte ita comprehendit, quando stultorum animas futura non præuidentes eijcit. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Et in media nocte curuabuntur populi, & pertransibũt.] In media enim nocte curuat pertranseunt, qui obscuritate suæ negligentię humiliati rapiuntur. Tunc curuabuntur per sententiam iudicis, quinunc curuari negligunt per humilitatem cordis. Electi autem ne inuiti curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Vnde sanctæ Ecclesiæ de conuersa prole persecutorum dicitur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te. Et bene de morientibus populis non ait: Trãsibunt, sed pertransibunt: quia etiam ujuendo temporaliter quotidie ad finem tendimus, & præsentem uitam quasi quandam uiam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros uiuere, quasi ad mortem ire est. Et quot dies uitæ peragimus, quasi in itinere ad locũ propositũ tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporũ: quia uitæ nostræ spatia quanta esse cœperint, incipiunt iam tanta nõ esse.

1. *Thess.5*

Luc.12

Luc.13

Luc.12

Quòd dum patientia Dei peccatores ad pœnitentiam expectat, ipsi cõmentes, & rapientis diaboli nõ uidẽt manũ, & uiolẽtia malitiæ uiolẽter trahũtur in gehennam. Cap. III.

ET auferent uiolentum absq; manu.] Subaudis, diuina iudicia. Absq; manu uerò auferẽt eum qui manu uiolentus fuit. Absq; manu auferent: quia uidelicet subito exitu urgente inuisibiliter rapiẽt, qui uisibiliter rapiebat. Viditipse quos

rapuit, sed quis illum in morte rapiat non uidet. Absq; manu ergo uiolentus auferi: quia & rapto rem suum non intuetur, & tamen ducitur. Quem tanto sequitur districtior sententia, quãto peccanti ei magna est patientia prorogata: quia diuina seueritas eo iniquũ acrius punit, quo diutius pertulit. Sæpe uerò euenit, ut dum peccatores superna clementia expectat, in maiorem cordis cęcitatẽ prosiliant. Vnde scriptũ est: An ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Tu aũt secundũ duritiã tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Et ecce dum uiolentus quisq; quos ualuerit rapit, dũ inualidos opprimit, & dũ diu omne quod nequiter cõcupiscit exercet: quia nõ subitò percutitur, sed eius in finem pœna differtur, nequissima eius actio à Deo uideri nõ creditur. Vnde aptè postq; eius narrauit interitum, illicò de dño adiungit dicens: Oculi enim eius super uias hominum, & omnes gressus eorum considerat. Tunc enim nequaquam considerare credebatur, quãdo violentus iste omne malum quod poterat inultè perpetrabat. Æstimabaẽ Deus iniustè acta nõ cernere, quia differebat iustè damnare: & magna eius patientia quasi quædã negligentia putabaẽ. Iniquus quoque ipse toties se in peccatis suis non uideri à Deo credidit, quoties inultè peccauit. Cui per quendã sapiẽtem dicit: Ne dicas, peccaui, & quid accidit mihi triste? Emendare non uult nequitiã, pro qua dignã non pertulit pœnam. Qui quo pię expectatus est, eo est ad peccandũ nequiter instigatus: & patientię supernæ longanimitatẽ despiciens, unde corrigere culpã suam debuit inde cumulauit, sicut per eundẽ Iob dicit: Dedit ei Deus locum pœnitentię, & ille abutitur eo in superbia. Sæpe etiã quia pœnã quam meretur repẽtè nõ suscipit, hoc ipsum Deo nõ æstimat displicere quod facit. Eat itaq; nũc, & ad quaslibet blasphemias præsumendo prorumpat. Voluptatũ suarũ nequitias impletat, aliena rapiat, innocentiũ oppressione satietur. Et quia necdum percutitur, uias suas à Domino aut non uideri æstimet, aut quod peius est, approbari. Veniet profectò, ueniet æterna & repentina percussio, & tũc cognoscet à Deo cuncta cõspici, quãdo se improuiso exitu uiderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna sua oculos aperiet, quos diu tenuit clausos in culpa. Tunc considerabit omnia uerum iudicem sentiet, quando malorum suorum meritum tam euadere sentiendo non possit. Iniquus ergo qui diu expectatus est, idcirco est repente sublatus: quia oculi Domini super uias hominũ, & omnes gressus eorum cõsiderat. ac si diceret: Quia ea quę diu patienter conspicit, quandoq; inulta non deserit. Nam ecce subitò uiolẽtũ rapuit, & mala eius quę expectando pertulit, animaduertendo rescecauit. Nemo igitur tum dicat humana facta Deũ nõ cernere, cum iniquum quempiam iniquitates suas liberè prosperè cumulare. Subitò enim tollitur, qui diu toleratur. Gressus uerò hominum uocat uel singulas operationes quibus innitimur, uel alternantes motus intimæ cogitationis, quibus quasi passibus uel longè à Domino recedimus, uel piè Domino propinquamus. Ad Deũ enim quasi tot gressibus mens accedit, quot bonis motibus proficit. Et rursum tot gressibus longè fit, quot malis cogitationibus decrescit. Vnde plerunq; contingit, ut necdũ procedat in opere motus mentis: & tamen perfecta iam culpa sit ex ipso reatu cogitationis, sicut scriptum est: Manus in manu nõ erit innocens malus. Manus enim manui iungi solet, quando quiescit in ocio, & nullus eam usus laboris exercet. Manus ergo in manu nõ erit innocens malus. ac si diceret: Ercùm manus cessãt ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo nouimus quòd districtè omnia nõ solum facta, sed saltẽ cogitata pensentur: quid faciemus de incessũ mali operis, si sic subtiliter Deus iudicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominũ uidet, & tñ ante Dei oculos tot gressus ponimus, quot affectus mouemus. Tot ies ante illũ labimur, quot ies à recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus. Nisi enim in cõspectu eius ille assiduus nostrarũ mentiũ lapsus incresceret, per prophetã feliciter non clamaret: Auferte malum cogitationum uestrarũ ab oculis meis. Hæc nimirũ dicens, uim cooperte nostræ malitiæ quasi ferre se non posse testatur. Quæ cooperta illi esse non poterit: quia uidelicet importunè eius cõspectui ingerit, quicquid à nobis illicitum occultè cogitat. Omnia enim, sicut scriptũ est, nuda & aperta sunt oculis eius. Vnde hic quoq; aptè subiungitur:

Quòd nihil Deus ignorat, nihil obfuscatur, ut ab eius iudicio aliquis possit abscondi. Cap. IIII.

NOn sunt tenebræ & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquita tem.) Quid per tenebras nisi ignorantiã, & quid per umbram mortis, nisi obliuionem studuit designare? De quorundam quippe ignorantia dicit: Tenebris obscuratum habentes intellectum. Et rursum de obliuione quæ in morte contingit, scriptum est: In illa die periburt omnes cogitationes eorum. Quia ergo per mortem funditus obliuioni traditur quicquid uiuendo cogitat, quasi quædam umbra mortis obliuio est. Sicut enim agit mors interueniẽs non esse quod fuit in uita, ita interueniens agit obliuio non esse quod fuit in memoria. Rectè itaq; umbra eius dicit: quia uelut de ipsa exprimit, dum uim illius sopiendo sensus imitatur. Deus aũt quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliuiscit, nisi ab eius oculis pœnitendo deleantur, congruè dictum est: Nõ sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. ac si diceret: Idcirco eius iudicio nullus absconditur: quia nullatenus potest aut non uidere quod facimus, aut obliuisci quod uidet. Quamuis intelligi tenebræ uel umbra mortis etiam aliter possunt. Omnis nanq; immutatio uelut quædam mortis imitatio est. Id enim quod mutat, quasi ab eo quod erat

Eccles. 5

3

A

B

C

D

4

Esa. 1

Heb. 4

Ephe. 4

Psal. 145

erat interficit, ut desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur uerum, creator uidelicet noster: quia nulla mutabilitatis uicissitudine tenebresc̃it, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed eius esse sine mutabilitate fulgere est, tenebræ uel umbra mortis dicitur ei non in-
Luc. 1 esse. Vnde aliàs scriptum est: Apud quem non est trãsmutatio nec uicissitudinis obumbratio. Et
1. Tim. 6 Paulus apostolus dicit: Qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibi-
5 lem. Sed cũm cuncti nouerimus, quòd & humana anima & angelici spiritus sint immortales instituti, curab Apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur, nisi quia solus Deus uerè non moritur, qui solus nunc̃ mutatur? Humana quippe anima in lapsum non caderet, si mutabilis nõ fuisset, quæ à paradisi quoc̃ gaudijs expulsa, si mutabilis non esset, ad uitam nunquam re diret. In hoc ipso uerò quod ad uitam redire nititur, defectus suos cogitur alternante semper mutabilitate tolerare. Quia ergo ex nihilo est condita, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni dẽ siderij statum artificis sui manu teneatur. Ex eo i tac̃ quòd creatura est, deorsum ire habet. Virtute nanc̃ propria in præceps posse se ire considerat: sed ad creatorem suum amoris manu se retinet, ne cadat, quousc̃ ad immutabilitatem transeat, & eo uerè immortaliter, quo immutabiliter uiuat. Ipsi quoc̃ angelici spiritus mutabiles ex natura sunt conditi, quatenus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. Sed quia humiliter elegerũt ei in hærere à quo creati sunt, hanc ipsam in se mutabilitatem suam stãdi i am immutabilitate uicerunt, ut hoc ipsum meritò transeenderent, quod naturę sitæ ordine mutabilitati fubesse potuissent. Quia ergo solius diuinæ naturæ est, umbras ignorantiæ mutabilitatisc̃ nõ pati, dicatur recte: Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut absc̃ondantur
6 ibi qui operantur iniquitatem. Lux enim æterna, quæ Deus est, quanto immutabiliter fulget, tã to penetrabiliter uidet: & nec̃ occulta nescit, quia cuncta penetrat: nec̃ penetrata obliuiscitur, quia incommutabilis durat. Proinde quoties indignũ aliquid eorde concipimus, totiens in luce peccamus: quia ipsa nobis & non sibi præsentibus præstò est, & peruersę gradientes in ipsam impingimus, à qua per meritum longè fumus. Cùm uerò nos uiderinon credimus, in sole clauso oculos te nemus. Illum uidelicet nobis absc̃ondimus, non nos illi. Nunc ergo dum possumus, à cõspectu æterni iudicis & malè cogitata, & peius perpetrata deleamus, reuocemus ante oculos cordis quicquid peruerse egimus per nequitiam præsumptionis. Nihil sibi nostra blanditur infirmitas, atc̃ in his quæ recolit, semetipsam delicatè non palpet, sed quanto sibi mali sit conscia, tanto in se benignius sit seuera, proponat contra se futurum iudicium: & quæc̃ in se sentit districtè ferriẽda per sen tentiam iudicis, hæc in se pie feriat per pœnitentiam conuersionis. Vnde aptè post quam uiolenti huius pœna descripta est, sequitur:

A *Quòd nemo post mortem ad illud iudicium reduci possit, de quo Apostolus ait: Si nosmetipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur.* Cap. V.

NEc̃ enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium.] Versus iste tanto maiore dispvtatione indiget, quanto hoc quod dicit: si negligitur acrius dolet. Hic nimirũ non illud iudicium designatur quod per æternam retributionem punit, sed quod mẽte conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe uenire non desideratur, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur: Nec̃ enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium: profectò ostenditur, esse quoddam iudicium
B quod quandoc̃ etiam à damnatis ac reprobis desideretur. Et quod est illud, nisi hoc de quo Paulus apostolus dicit: Si nosmetipsos dijudicaremus, nõ utiq; iudicaremur? & de quo per prophetam dicitur: Nõ est iudicium in gressibus eorum. Et de quo David ait: Homo regis iudicium diligit: ut uidelicet qui iam Deum honorat ex fide, sollicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Vn de rursum scriptum est: Iudicare coram Domino, & expecta eum. Coram Domino scilicet iudicatur, qui corde Dominum conspicit, & actus suos sub eius præsentia sollicita inquisitione discernit. Quem tanto quis securius expectat, quanto quotidie uitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium uenit, nõ iam coram
C illo, sed ab illo iudicatur. De hoc quoc̃ mentis iudicio obliuiscenti animæ per prophetam Dominus dicit: Reduc me in memoriam, ut iudicemur simul. Narra si quid habes, ut iustificeris.

1. Cor. 11
Esa. 59
Psal. 58
Iob 35
Esa. 43

Quòd in iudicio mentis nullum cause mysterium desit: ubi & conscientia accusat, & ratio iudicat. Cap. VI.

DEbet enim unusquisquisc̃ mens & causas suas apud Dominum, & causas Domini contra se sollicita inquisitione discutere: debet cautè perspicere, uel quæ ab eo bona perceperit, uel quæ mala bonis illius peruersè uiuẽdo reddiderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Vnde bene Salomon ait: Cogitationes iusto
Prou. 11 rum iudicia. Accedunt enim ad secretarium iudicis intra sinum cordis: considerant quàm districtè quandoc̃ feriat, qui diu patienter expectat: metuunt in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo quod perpetrasse se intelligunt: timẽt subtilia diuina iudicia etiam de his quæ in semetipsis intelligere fortasse nõ possunt. Vident enim uideri diuinitùs quod ipsi in se per humanitatem non uident, conspiciunt districtum iudicem, qui quo tardius uenit, eo seuerius percutit: sanctorum etiam patrum relidere cõuentum cum eo pariter contemplantur, corumc̃ uel exempla uel dicta se contemplisse reprehendunt, atc̃ in hoc secreto in teriorisiudicij ipsa mentis suę executionè constri cti pœnitendo feriunt, quod superbiendo cõmisserũt. Ibi nãc̃ aduersum se quicquid se impugnat enumerãt, ibi ante oculos suos omnè quod defleãt

coaeruant: ibi quicquid per iram districti iudicis decerni possit inuentur, ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent: nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat: timor ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius seuit: quia uidelicet ab exteioribus non accedit. Vnusquisq; enim cùm causam huius examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibetur: odit se qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit: atq; ab ipso homine aduersus semetipsum fit quædam rixa in animo, per turiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Do

Hier. 8 minus requirebat, cùm per prophetam diceret: Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Ista cordis humani rixa placata est, cùm prophetæ suo de Achab rege semetipsum reprehendente loqueretur, di-

3. Reg. 21 cēs: Vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa: non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in potestate est, internum mentis nostræ contra nos subire iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos, & quales fuimus pœnitendo torqueamus, non cessemus dum licet iudicare quod fecimus, audiamus caute quod dicitur: Neq; enim ultrà in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium. Reproborum nanq; esse proprium solet, semper praua agere, & nunquam quæ egerint retractare. Omne enim quod faciunt, cæca mente pertranseunt, factumq; suum nisi cùm punīti fuerint, non agnoscunt. At contrà electorum est, actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profuit ab

7 intimis exsiccare. Sicut enim non sentimus quomodo crescunt membra, proficit corpus, mutatur species, nigredo capillorum albescit in canis, hæc quippe omnia nobis nescientibus agun tur in nobis: ita mens nostra per momenta uiuendi ipso curarum usu à semetipsa permutatur, & non agnoscimus, nisi uigilanti custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie defectusq; pensemus. Hoc ipsum enim in hac mortali uita consistere, quasi ad uetustatem ire est, & cùm indiscussa mens relinquitur, in quodam senio torporis sopitur: quia sui negligens, & propositum robur insensibiliter perdens, à forma prioris fortitudinis dum nescit senescit. Vnde & per prophetam sub Ephraim spe-

Osee 7 cie dicitur: Comederunt alieni robur eius, & nescierunt: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Cùm uerò semetipsam quærit, & subtiliter pœnitendo se discutit: ab ipsa hac uetustate sua lota lachrymis & mœrore incensa renouatur, & quæ iam penè inueterata frixerat, per submissa interni amoris studia nouum calet. Vnde Paulus apostolus usu mortalis uitæ

Ephes. 4 ueteratescentes discipulos admonet, dicens: Re-

A nouamini spiritu mentis uestræ.

Quid sit quod per Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem sacerdos nutriet, subijciens mane ligna per singulos dies: & quòd patrum exempla ad formam bene uiuendi multum nos adiuuent. Cap. VII.

SEd ad hæc agenda ualde exempla patrum & sacri eloquij præcepta nos adiuuant. Si enim sanctorum opera inspicimus, & diuinis iussionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita succendunt, & cor nostrum torpore non constringitur, dum imitatione prouocatur. Vnde bene ad Moysen dicitur: Ignis in Leuit. 6 altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subijciens mane ligna per singulos dies. Alta-

B re quippe Dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est eis illo ad Dominum charitatis flammam indesinenter accendere. Cui per singulos dies sacerdos ligna subijciat, ne extinguatur. Omnis enim Christi fide præditus, membrum utique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus apostolus dicit: Vos autem genus electum, regale sa- 1. Pet. 2 cerdotium. Et sicut Ioannes apostolus dicit: Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotium. Sacerdos ergo in altari ignem nutriens, quotidie ligna subijciat: id est, fidelis quisque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quàm sacræ scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quæ-

C dam fomenta igni dare, est in excitatione charitatis, uel exempla patrum, uel præcepta dominica ministrare. Quia etenim interna nouitas nostra ipsa quotidie huius uitæ conuersatione ueteratcit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est: ut dum per usum fenostræ uetustatis extenuat, per patrum testimonia & exempla reuiuiscat. Et bene illic præcipitur, ut mane ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cùm nox cæcitatis extinguitur. Vel certè, quia mane prima pars diei est, post positis cogitationibus uitæ præsentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, ut quod in se iam iamq; quasi deficit, quibus ualet nisibus studium charitatis in-

D flammet. Ignis enim iste in altari Domini, id est, in corde nostro citius extinguitur, nisi soleter adhibitis exemplis patrum & dominicis testimonijs reparetur. Bene autem illic subiungitur: Et impositio holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Nam quisquis in se ignem hunc charitatis accendit, semetipsum utiq; holocaustum desuper imponit: quia omne uitium quod in se maleuiuebat exurit. Cùm enim cogitationum suarum interna considerat, & uitam reprobam per immutationis gladium mactat: in ara se sui cordis imposuit, & igne charitatis incendit. De qua hostia pacificorum adipes redolent: quia interna nouæ charitatis impinguatio pacem inter nos & Deum faciens, odorem de nobis suauissimū reddit. Quia uerò eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, aptè illic subditur:

Ignis

Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. Nunquam profectò de altari ignis iste deficiet: quia etiam post hanc uitam eorum mentibus feruor charitatis accrescit. Æterna quippe cõtemplatione agitur, ut omnipotens Deus quo magis
S uiſus fuerit, eo amplius diligatur. Quod autem diuinis admonitionibus & præcedentium exẽplis adiuti, de huius uitæ profundo liberamur,
Hier. 38 bene etiam per prophetam Hieremiam in puteũ missum ſignatum eſt, quiut leuetur ex puteo, funes ad cũ & panni uteres deponunt. Quid enim funibus niſi præcepta dominica figurant? Quæ quia nos in mala operatione poſitos, & conuincunt, & eripiunt, quaſi ligant & trahunt, coarctãt & leuant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur incidatur, ſimul etiam panni uteres deponũtur: quia ne diuina præcepta nos terreant, antiquorũ patrum nos exẽpla cõfortant: & ex eorum comparatione facere nos poſſe præſumimus, quod ex noſtra imbecillitate formidamus. Si ergo leuari de hoc profundo feſtinamus, ligemur funibus, id eſt, præceptis dominicis aſtringamur. Interſint etiam panni uteres, cum quibus meliùs teneantur funes: id eſt, præcedẽtium cõfortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta ſubtilia uulnerent, dum leuant. Quaſi quoſdam pãnos uteres Paulus apoſtolus ſubiungebat, cùm leuandis diſcipulis ſuis, præceptis ſpiritalibus exempla ue-
Heb. 11 terum commodaret dicẽs: luſti ludibria & uerbera experti, inſuper & uincula & carceres. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij
Heb. 12 mortui ſunt. Et paulo poſt: Habẽtes itaq; tantam impoſitam nubem teſtiũ, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patiẽtiam curramus ad propoſitum nobis certamẽ. Et iterũ:
Heb. 13 Memẽtore præpoſitorum ueſtrorum, qui uobis locuti ſunt uerbum Dei. Quorum intuentes exitũ conuerſationis, imitamini fidẽ. Superius uidelicet dum ſpiritalia præcepta loqueretur, quaſi funes miſerat, poſtmodum uerò memorans exẽpla maiorum quaſi uteres pãnos adhibebat. Excitati ergo tot uocibus præceptorum, adiuti tot comparationibus exemplorum, ad corda noſtra redeamus: diſcutiamus omne quod agimus, & quicquid in nobis diuinæ rectitudinis regulam offendit, accuſemus: ut apud diſtrictum iudicẽ ipſa nos
D accuſatio excuſet. In hoc enim mẽtis noſtræ iudicio tanto citius abſoluimur, quanto nos diſtrictius reos tenemus. Nec ad hæc agenda prætermittẽda ſunt tempora quibus uacat: quia ad hæc agenda poſt huius uitæ tẽpora non uacat. Vacuè quippe non dicitur. Neq; enim ultrà in hominis poteſtate eſt, ut ueniat ad Deum in iudicium. Idcirco nanq; memoramur quod tunc non poſſumus, nenunc quod poſſumus negligamus. Sed ecce negocia occupant, quæ nobis inceſſanter aſſidua, à conſideran dis nobiſmetipſis mẽtis noſtræ oculum declinant. In iſtis nanq; uiſibilibus quæ intuetur cor noſtrum, extra ſe ſpargitur: & quid de ſe intrinſecus agatur obliuiſcitur, dum extrinſecus occupatur. Diuina autẽ uox terribilibus ſen-
A tentijs ſuis quaſi quibuſdam clauis illud pungit ut euigilet: ut homo occulta ſuper ſe iudicia quæ preſſus torpore diſſimulat, terrore ſaltem pulſatus expaueſcat. Vt enim ſuperius diximus, ipſo uſu uitæ ueteris mens malè aſſueta deprimitur, & in hæc quæ ſpectãt exterius, quaſi dormiens ſopitur: quia poſtq; ſemel ſe ad appetenda uiſibilia foràs ſudit, à contemplandis inuiſibilibus intus euanuit. Vnde nunc neceſſe eſt, ut quæ per uiſibilia ſpargitur, de inuiſibilibus iudicijs feriatur: & quia in ijs ſe exterioribus malè delectata proſtrauit, ſaltem percuſſa requirat quod deſeruit. Ecce autem ſcriptura ſacra terrore quodam torpentia corda transfigit: ne in his inhæreant quæ exterius deſluunt, ſed quæ interius æterna perdi-
B derunt. Indicat quid ſentẽtia occulta decernitur, ne immoderatè à nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid ſuper nos agatur de nobis, ut ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad ſecretum internæ diſpoſitionis. Nam
9 poſtquam multa narrata ſunt de pœna malorum, ſubitò infertur occultum iudicium, quod piè ſuper nos ſuſtẽq; diſponitur, quomodo alij perdunt quod tenere uidebantur, & alij accipiunt quod alij ex meritis perdunt. Ait enim: Conteret multos & innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis. Hoc quotidie agitur. Sed quia adhuc finis partium utrarumq; non cernitur, minus timetur. Nunquam enim culpam ſuam reprobi niſi in pœna cognoſcunt. Et quia pœna diſſertur, culpa deſpiciC tur. Labuntur uerò à ſtatu iuſtitiæ, & locum uitæ illis cadentibus alij ſortiuntur. Sed eo lapſum ſuũ negligunt, quo interitum qui ſe in æternum maneat non attendunt. Si enim ad illud quod illic paſſuri ſunt, oculos ſuos mitterent, hoc quod hic faciunt timerent. Cunctis autem liquet, quòd in illa extrema requiſitione examẽ publicum factu-rus eſt omnipotens Deus: ut alios ad tormẽta deſerat, alios ad participationem regni cœleſtis admittat. Sed hoc nunc ſecreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonſtratur. Nam iuſtè ac miſericorditer ſingulorum corda uel examinans, uel diſponens, alios in exteriora reſpuit, alios ad ea quæ ſunt intrinſecus trahit: hos accendit interna appetere, illos pro uoluptatibus ſuis
D deſerit exteriora cogitare: horum mentem ad ſuperna erigit, illorum per ſuperbiam in infimis deſiderijs mergit. Aliena autem corda humanis oculis clauſa ſunt, & neſcitur qui repellitur: quia penetrare nequeunt quæ ab unoquoq; cogitantur. Nã ſæpe de corde peruerſo, necdũ proceſſit uſq; ad effectum operis deliberatio cogitationis, & ad huc fortaſſe per habitũ intus aſtringitur, qui iã mẽte foris uagaſ. Sed ralis quiliber iſte tunc ante oculos interni iudicis cecidit, cùm ab appetendis interioribus per deſiderij exſuit. Nonnunq; uerò alij poſt malæ operationis uſum, ad ſpem cœleſtẽ ſubito amore reuiuiſcunt, & qui in peruerſa actio ne ſe ſparſerant, ad ſinum internæ retractationis ſemetipſos increpando recolligunt. Hos adhuc reſpicientes homines, quales dudũ in opere nouerant,

rant, tales putant. At contrà illi per districtæ considerationis examẽ, uitam suam qualem fuisse recolunt insequuntur: sciuntq; quid fuerũt, sed quid iam cœperint esse, nescitur. In hoc ergo utroque genere hominum sæpe contingit, ut & qui uiden tur stare humano iudicio, iam in conspectu æterni iudicis iaceant: & qui adhuc coram hominibus iacent, iam in conspectu eterni iudicis stent. Quis enim hominum æstimare potuisset, Iudam uiuen di sorte etiam post ministerium Apostolatus amittere? Et quis contrà latronem crederet causam uitæ etiam in ipso articulo mortis inuenire? Occultus autem Iudex præsidens, & utrorumq; corda discernens, alterum pie statuit, alterum iuste confregit. Illum districte exterius repulit, hunc introrsus misericorditer traxit. Vnde bene etiam per prophetam casuros alios passionis suæ tem-
Vsal. 101 pore atq; alios resurrecturos annuncians, ait: Potum meum cum fletu temperabam. Potus quippe ab exterioribus interius trahitur, fletus autem ab interioribus exterius emanat. Potum ergo Domino cum fletu temperare, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare.

Quòd superbi perdant quæ acceperunt, dum ex gratia intumescunt, & humiles quorum uita ex peccato contemptibilis erat, eorum loco per eandem gratiam statuuntur: unde & il lud est: Qui stat, uideat ne cadat. Cap. VIII.

10 CONteret ergo multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.] Sicut autẽ superius diximus, hæc contritio prius intus agitur, ut pòst extrinsecus ostendatur. Hac contritione nõnunquam adhuc quorundam exteriora quasi sana sunt: & iam interiora putruerunt. Scriptũ nan-
Prou. 16 que est: Ante ruinam exaltatur cor. Ibi ergo feri-
Ezech. 6 untur, ubi superbiunt. Vnde scriptum est: Contriui cor eorum fornicans & recedens à me. Interius enim fornicari, est exterius uetitis delectari. Magna autem contritio cordis est hæc eadem elatio superbientis. Eo quippe ipso ab integritate salutis corruit, quo iactantia cuiuslibet uirtutis intumescit. Superbientes enim Deum despiciunt, & relicta creatoris sui gloriã propriã quærunt. Quibus sam hoc ipsum cecidisse, est amissa superioris sui potentia in se uenisse. Cõteruntur etiam, quia relictis cœlestibus terram quærunt. Quæ autem maior poterit esse contritio, quàm deserto creatore creaturam quærere: desertis supernis gaudijs, infimis rebus inhiare?
Vsal. 146 Vnde bene per prophetam dicitur: Humiliat autem peccatores usque ad terram. Amissis enim cœlestibus, terrenum est omne quod sitiunt: & dum plus uidere conantur, minus est quod appetunt. De quibus rectè per
Hier. 17 Hieremiam dictum est: Recedentes à te, in terra
Luc. 10 scribuntur. At contrà de electis dicitur: Gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in cœlis. Ista ergo contritio prius serpit in mente, ut postmodũ præcedat in opere: prius fundamentum cogitationis concutit, ut postmodum fabricã operationis alliA tetur, ubi oritur. Scriptum namq; est: Omni cu- Prou. 4
stodia serua cor tuum, quoniam ex ipso uita procedit. Et rursum scriptum est: Ex corde exeunt Matth. 15
cogitationes malæ. Intus ergo uigilandum est, ne mens dum extolli ur cadat. Intus seruemus omne quod foris agimus. Si enim semel medullam cordis elationis putredo consumpserit, citius corruit cortex uacua externæ uisionis. Notandum uerò est, quia dum alijs cadentibus ad standum alij solidari perhibentur, electorum numerus certus ac definitus ostenditur. Vnde etiam Philadel
B phiæ Ecclesiæ per angelum dicitur: Tene quod Apoc. 3
habes, ne alius accipiat coronam tuam. Hac 11
ergo sententia qua narratur aliorum erigi, aliorum autem uita confringi, & spes nutritur humilium, & elatio premitur superborum, dum & illi bona possunt amittere de quibus superbiunt, & isti ea percipere, quæ quia non habebant contem nuntur. Formidemus igitur in his quæ accepimus, nec eos qui illa necdum assecuti sunt, despiciamus. Quid enim sumus hodie, nouimus: quid autem post paululum possimus esse, nescimus. Hi uerò quos fortasse despicimus, & tardè possunt incipere: & tamen uitam nostram seruentioribus studijs anteire. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat, qui à nobis stantibus irridetur, quamuis stare iam non nouit, qui non stantem nouit irridere. Hunc autem superC norum iudiciorum metum Paulus apostolus discipulorum cordibus incutiens, ait: Qui se exi- 1. Cor. 10
stimat stare, uideat ne cadat. Quod autem dicens, Conterit multos, illico adiunxit: Innumerabiles, uel multitudinem exprimere studuit reprobrum, quæ humanæ rationis numerum transit: uel certè indicare uoluit, quòd omnes qui pereunt, intra electorum numerum non habentur: ut eo sint innumerabiles, quo extra numerum currunt. Vnde propheta intuens tãtos hoc Ecclesiæ tempore specietenus credere, quantos nimirum certum est electorum numerum summamq; transire, ait: Multiplicati sunt super numerum. ac si dice- Vsal. 39
ret: Multis Ecclesiam intrantibus, etiam hi ad fidem specietenus regni ueniunt, qui à numero regni cœlestis excludũtur: quia electorum summã, sua uidelicet multiplicitate transcendunt. Vnde
D & per Hieremiam prophetam dicitur: Ædificabi Hier. 31
tur ciuitas Domino à turre Ananehel usq; ad portam anguli, & exibit ultra norma mẽsuræ. Ciuitatem quippe esse Domini sanctam Ecclesiã, nullus ignorat: Ananehel uerò Dei gratia interpretatur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciuitas ergo Domini à turre Ananehel usq; ad portã anguli ædificari perhibetur: quia sancta Ecclesia à celsitudine supernæ gratiæ inchoans, usq; ad ingressum susceptionemq; construitur utrorumq; populorũ, Iudaici uidelicet atq; Gẽtilis. Sed quia in ea crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, aptè subditur: Et exibit ultra normam mensuræ: quia usque ad eos quoque extenditur, qui normam iustitiæ transeuntes intra mensuræ cœlestis numerum non sunt. Vnde per Esaiam

quoq;

Psa.54 quoq; eidem Ecclesiæ dicitur: Ad dexterã enim & ad leuam dilataberis, & semen tuum gentes hæreditabit. In tanta quippe multitudine gẽtium ad dexteram extenditur, dum quosdam iustificãdos suscipit. Ad læuã quoq; dilatatur, dum ad se quosdam etiam in iniquitate permansuros admittit. Propter hãc multitudinem quæ extra electorum
Matth.20 numerũ iacet, in Euãgelio Dominus dicit: Multi sunt uocati, pauci uero electi. Sed quia hoc quod electis alijs alij conteruntur, demerito patientis est, non de iniquitate punientis: nõ enim iniquus Deus qui infert iram: apte subiungitur:

Quòd exigentibus præcedentibus peccatis peccatores excæcantur, ut lumen iustitiæ uidere non possint, quod cùm possent uidere contempserunt: & quòd idem peccatis interdum & peccatum sit, & causa peccati, & pœna peccati. Cap. IX.

NOuit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur.] Sciendum summopere est, quòd iniquus quisq; duobus modis in nocte conteritur: uel cum exterioris pœnæ tribulatione percutitur, uel cum occulta sententia interius cæcatur. In nocte corruit, cùm per extremum iudicium uiuendi lumen in perpetuum a-
Matth.22 mittit. Vnde scriptum est: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittit, quia nunc in interioribus excæcatur uoluntarie. Rursum in nocte iniquus conteritur: cùm peccatorũ præcedentium confusione damnatus, ueritatis lumen non inuenit, & quid deinceps agere debeat,
22 non agnoscit. Omne quippe peccatum quod tamen citius pœnitendo non tergitur: aut peccatum est, & causa peccati: aut peccatum, & pœna peccati. Peccatum nanq; quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit ut non solum peccatum sit, sed peccatum & causa peccati. Ex illo quippe uitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mẽs ducitur, ut peius ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non tam peccatum tantummodo, sed peccatum est, & pœna peccati: quia iusto iudicio omnipotens Deus eor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in alijs cadat. Quem enim liberare nouit, deferendo percusit. Non ergo immeritò pœna peccati dicitur, quod iusta desuper irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati ultione perpetratur. Quod uidelicet agitur dispositione superius ordinata, sed inferius iniquitate eõ fusa, ut & præcedens culpa sit causa subsequentis: & rursum culpa subsequens sit pœna præcedentis. Quod bene in infidelibus & lubricis, Paulus quasi quoddam semen erroris aspexerat, cùm di-
Rom.1 cebat: Qui cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis. Sed quod ex huius erroris semine pullularet, ilico adiungit, dicens: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam: ut contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Quia enim cognoscentes Deum, peccatum superbiæ A intelligendo cõmiserunt, cæcantur etiam ne intelligant quod committunt. Et qui intelligẽtiam suam sequi noluntin peccato & causa peccati: & ipsum lumen intellligentiæ perdunt in peccato & pœna peccati. Prioris ergo peccati merito, peccatorum subsequẽtium fouea tegitur: ut qui malum sciens perperrat, deinceps iustè in alijs etiam nesciens cadat. Hoc quippe agitur ut culpæ culpis feriantur, quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incrementa uitiorum. Nam quia omnipotens Deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad usum suæ iniquitatis intorquet: nimirum iusto Dei iudicio augeri culpa permittitur, ut ad feriendum altius quandoq; cumuletur. Hinc enim rursum de quibusdam Apo-
B stolus dicit: Vt impleãt peccata sua semper. Hinc uoce angelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, ut non intrent in iustitiam tuam. Hinc rursum de Domino ab eodem Psalmista dicitur: Immissiones per angelos malos. Viam fecit semitæ iræ suæ. Cor quippe Dominus prioribus meritis aggrauatum iuste permittit etiam subsequẽtibus malignorum spiritum persuasionibus falli: quod cum digne in culpa trahitur, reatus eius in pœna cumulatur. Vnde & iræ suæ Dominus uiam de semita facisse perhibetur. Latior enim est uia quàm semita. Ex semita uerò iræ fuæ uiam facere, est iræ causas districtè iudi-
C cando dilatare: ut qui illuminati agere rectè noluerunt, iustè cæcati adhuc faciant, unde amplius puniri mereantur. Hinc per Moysen dicitur: Nondum completa sunt peccata Ammorræorum. Hinc per eundem Moysen Dominus dicit: Ex uinea enim Sodomorum uitis eorum, & propago eorum ex Gomorra. Vua eorum uua fellis, & botrus amaritudinis in ipsis. Furor draconum uinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Nonne hæc omnia congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam eis. Quàm multa eorum mala narrauit, & tamen ilico adiungit: In tempore quo lapsus fuerit pes eorum. Ecce atrocissima illorum facinora deseruntur, & tamen ad ultionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quò eorum culpæ cumulentur. Habent sam quidem unde feriri mereantur: sed sustinetur tamen adhuc peccatum crescere, ut peccantes possit atrocior pœna cruciare. Iam meretur supplicium peccatum, & causa peccati: sed expectatur adhuc ut augmentum suppliciꝰ subroget peccatum & pœna peccati. Plerunq; uerò unum atq; idem peccatum, & peccatum est, & pœna & causa peccati. Quod melius ostendimus si res ipsas ad medium deducamus. Effrenata enim uentris ingluuies in feruorem luxuriæ plenitudinem carnis instigat. Perpetrata autem luxuria sæpe aut periurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum ultione puniatur. Ponamus ergo ante oculos quòd quidam uoracitatis sibi frena laxauit, qua uoracitate superatus;

Psal.68 1. Thess.2 Apoc.22 Psal.77 13 Gen.15 Deut.32

peratus,adulterij facinus admisit:deprehensus au- A tem in adulterio, latenter uirum adulteræ, ne ad iudicium traheretur occidit. Hoc igitur adulterium inter uoracitatem & homicidium positum,de illa uidelicet nascens, hoc generās: peccatum est, & pœna & causa peccati. Peccatum profectò est per semetipsum:pœna uerò peccati est, quia culpam uoracitatis auxit: causa autem peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Vnum ergo ídemq; peccatum est, & pœna præcedentis,& causa culpæ subsequentis:quia & transacta dum exaggerat,damnat: & adhuc sequentia quę damnari debeant,seminat.Igitur quia peccatis præcedentibus cæcatur oculus cordis,ipsa cæcitas quæ peccantis animum ex anteactæ culpæ damnatione confundit,meritò nox uocatur:quia per hanc ab oculis delinquentis lumen ueritatis absconditur. Bene itaq; dicitur:Nouit enim opera eorum,& ideirco inducet nocte & conteret eos:quia, ut sæpe dictum est, præcedentia nimirum mala faciunt,ut ad peccandum iterum tenebris subsequentibus inuoluantur : ut eo iam lumen iustitiæ uidere non possint, quo illud & quando poterant uidere noluerunt. Inducere autem noctem Dominus dicitur:non quòd ipse tenebras inferat, sed quòd obscura corda peccantium misericorditer non illustret:ut hoc ipsum in nocte cæcasse sit à cæcitatis tenebris liberare noluisse. Sequitur:

Quòd locus uidentium Deum,sit sancta Ecclesia: à quo iusto iudicio falsi & ficti repellantur, quis ueritatem fidei scientes contemnunt. Cap. X.

QVasi impios percussit eos in loco uidentium.] In scriptura sacra, quasi aliquādo pro similitudine, aliquando pro ueritate poni consueuit. Pro similitudine enim quasi ponitur,si 2.Cor.6 cut Apostolus dicit: Quasi tristes, semper autem gaudentes.Pro ueritate uerò ponitur, sicut Ioan- Ioan.1 nes ait: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre.Hoc autem loco nihil differt utrum pro similitudine,an pro ueritate sit positum: quia quolibet dicatur ordine, aperté praua malorum uita signatur.Impios uerò scriptura sacra propriè infideles appellat. Hac nanq; distantia peccatores ab impijs discernuntur:quia cùm omnis impius sit peccator, non tamen omnis peccator est im pius. Peccator enim dici etiam qui in fide pius est 1.Ioan.1 potest. Vnde Ioānes ait:Si dixerimus quia peccatum non habemus,ipsi nos seducimus.Impius uerò propriè dicitur,qui à religionis pietate separa- Psal.1 tur. De talibus enim propheta ait: Non resurgent 14 impij in iudicio. Locus autem uidentium, sancta Ecclesia uocatur.In ipsa enim rectè constituit,ut lumen uerum quod Deus est,uideat. Vn Exod.33 de ad Moysen dicitur:Est locus penes me: & stabis supra petram cùm transeat mea maiestas. Et post paulum:Auferam manum meam, & uidebis posteriora mea. Per locum quippe Ecclesia, per petram Dominus, per Moysen uerò multitudo plebis Israeliticæ figuratur, quæ Domino in terra B prædicante non credidit. Ipsa ergo in petra stetit, terga Domini transeuntis aspiciens: quia uidelicet post passionem ascensionemq; dominicam, intra sanctam Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit: & cuius præsentiam non uidit, eius posteriora cognouit.Dicaſ ergo de his quos intra sanctam Ecclesiam diuina ultio inuenit, in iniquitatibus perdurantes:dicatur de his quorum uitam Paulus apostolus notat, qui confitentur sē 2.ad Tit.1 nosse Deum,factis autem negant: Quasi impios percussit eos in loco uidentium. Ibi quippe stabant ubi Deum uidere uidebantur. Ibi tenebras dilexerunt,ubi lumen ueritatis aspicitur. Et quāuis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamen eos clausos in opere. Vnde bene & de lu- B dæa dicitur:Speculatores eius cęci:quia uidelicet Esa.56 non uidebant opere,quod professione cernebāt. Vnde etiam de Balaam scriptum est:Qui cadens Num.24 apertos habet oculos.Cadens quippe in opere,apertos tenuit oculos in contemplatione,Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, & non uidentes in opere,intra Ecclesiam positi pia specie, extra Ecclesiam inuenti sunt impia conuersatione. De quibus aliàs bene scriptum est: Vidi impios se Eccl.8 pultos,qui cùm adhuc uiuerent, in loco sancto erant,& laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum.Multos enim pestę proprię prauitatis obsessos sub Christiano nomine, ipsa tranquillitas Ecclesiasticæ pacis abscondit. Quos tamen si leuis persecutionis aura pulsauerit, mox extra aream C uelut paleas tollit. Quidam uerò idcirco Chri 15 stianitatis uocatione signantur; quia Christi nomine sublimiter exaltato, penè omnes iam uidentium Ecclesiam aspiciunt:& pro eo quòd hoc uocari alios cernunt, ipsi non uideri fideles erubescunt, sed esse negligunt quod dici gloriantur. Rem enim uirtutis intimæ ad decorem sumunt uisionis externæ: & qui ante supernum iudicem nudi con scientiæ infidelitate consistunt, ante humanos oculos professione sancta uerborenus pallantur.Nonnulli autem fidem medullitùs tenent,sed uiuere fideliter nullatenus curant. Insequuntur enim moribus quod credulitate uenerantur.Qui bus diuino iudicio sæpe contingit, ut per hoc quod nequiter uiuunt, & illud perdant quod fa- D lubriter credunt. Incessanter nanque se prauis actionibus polluunt, & super hoc uindictam iustiiudicij retribui posse diffidunt: & sæpe cùm bene uiuere negligunt, etiam persequente nullo usque ad perfidiam dilabuntur. Nam qui immi nere districtum iudicium non credunt, qui inultę se peccare suspicantur,quo pacto uel esse uel di ci fideles possunt? Fidem quippe perdidisse,est in correctis malis operibus, digna supplicia reddi posse nō credere. Quia ergo digna fidei opera ser uare contēnunt,etiā fidē perdūt quam tenere uidebantur. Super quos bene per prophetam sub Hierusalē specie inimicorum destruentium uerba memorantur,à quibus scilicet dicitur: Exina- Psal.136 nite usq; ad fundamentum in ea. Paulus quippe 1.Cor.3 ait:Fundamētum aliud nemo potest ponere præter id

ter id quod positū est, quod est Christus Iesus. Inimici ergo destruentes, usq; ad fundamentum Hierusalē exinaniunt, quando peruersi spiritus à corde fidelium destructo prius ædificio boni operis, sodalitatem quoq; exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic super fidem opera construuntur. Vsq; ad fundamentum ergo exinanitur, est euersio bene uiuendi opere, etiā robur fidei dissipatur. Hinc etiā ad ludæam per Hieremiam dicitur: Filij quoq; Mempheos & Taphneos constuprauerunt te usq; ad uerticem. Vsque ad uerticem quippe constuprari, est post malæ operationis ulsum etiā in ipsa fidei sublimitate corrumpi. Cùm em̄ nequissimi spiritus uniuscuiusq; animam in prauis operibus inuoluunt, sed integri tatem fidei uitiare non possunt, quasi adhuc interiora membra polluunt, sed ad uerticē non pertingunt. Quisquis aūt in fide corrumpitur, iam usq; ad uerticē constupratur. Malignus em̄ spiritus quasi ab inferioribus membris usq; ad summa pertingit, quando actiuā uitam polluens, castam celsitu dinē fidei diffidentiæ morbo corrumpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis absconsa sunt, sed diuinis obtutibus patent, & multi in hac domo fidei sine fide moriunt, dicatur rectè: Quasi impios percussit eos in loco uidentiū. Pios enim se in Ecclesia hominibus ostendunt, sed quia diuina iudicia latére non possunt, quasi impij feriuntur. Quibus hoc magis ad supplicij cumulū crescit, quòd unusquisq; eorum in Ecclesia fidelibus admixtus, ueritatem fidei sciendo cōtemnit: atq; eo grauior ultio sequitur, quo per exempla rectorum etiam bene uiuendi eos scientia comitat. Quot enim eis modò rectè ac fideles fratres ostendunt, tot in futuro iudicio testibus impugnantur. Sciūt ergo qd' sequi negligunt. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, & studio: & quòd ex industria peccare sit, cùm quis quod scit & potest, contemnit. Cap. XL

16 VI quasi de industria recesserunt ab eo.] Sciendum quippe est q; peccatū tribus modis cōmittitur. Nam aut ignorātia, aut infirmitate, aut studio perpetrat. Et grauius quidē infirmitate quàm ignorantia: sed multo grauius studio & infirmitate peccat. Ignorantia Paulus peccauerat, cùm dicebat: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiā consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Petrus uerò infirmitate peccauit, quando in eo omne robur fidei quod Domino perhibuit, una uox puellę cōcussit, & Deum quem corde tenuit, uoce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa uel ignorantiæ eo facilius tergitur, quo nō studio perpetratur: Paulus quę ignorauit, sciendo correxit: & Petrus motam & quasi arescentē fam radicem fidei lachrymis rigando solidauit. Ex industria uerò peccauerūt ij de quibus ipse per se magister docebat: Si non uenissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulo pòst: Et uiderunt & oderunt me & patrem meum. Aliud est enim bona non facere, aliud bonorū odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatio ne cōmittitur, quod tamen consilio & deliberatio ne damnatur. Ex infirmitate enim plerunq; solet accidere amare bonum, sed implere non posse. Ex studio uerò peccare, est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius est peccatum diligere, quàm perpetrare: ita nequius est odisse iustitiā, quàm non fecisse. Sunt ergo nonnulli in Ecclesia qui non solum bona non faciunt, sed etiam persequuntur, & quæ ipsi facere negligunt, etiam in alijs detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate uel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur: quia uidelicet si uellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligūt, saltem in alijs amarent. Si enim ea ipsi uel solo uoto appeterent, facta ab alijs non odissent: sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, uiuendo despiciunt, animaduertendo perseqūuntur, rectè dicitur: Qui ex industria recesserunt ab eo. Vnde & aptè subiungitur: Et omnes uias eius intelligere noluerunt.] Non enim ait: Infirmitate non intelligunt, sed intelligere noluerunt: quia sæpe quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est: Seruus nesciens uoluntatē Domini sui, & faciens digna plagis, uapulabit paucis: & seruus sciens uoluntatem Domini sui, & non faciens iuxta eam, plagis uapulabit multis: impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbiæ caligine tenebrescūt: atq; ideo non differunt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim, ignorantia est: scire noluisse, superbia. Et tanto magis excusationē non possunt habere, quia nesciant, quanto magis eis etiam nolentibus opponitur quod cognoscāt. Vnde per Salomonem dicitur: Nunquid non sapientia clamitat, & prudentia dat uoce suam in summis excelsis? in uertice super uiā in medijs stans semitis? Transire fortasse per uiam uitæ tem poralis, cum eius ignorantia poteramus, si hęc eadem sapientia in semitæ angulis cōstitisset. Inuestigando fuerat, si occultari uoluisset. Sed post quam incarnationis suę mysteria publicè ostendit, postquam humilitatis exempla superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi træuentibus in medijs semitis fixit: ut uidelicet in eam quam quærere nolumus impingamus: & quam transeuntes uidere negligimus, tangamus offendentes. Dicatur itaq; Et omnes uias eius intelligere noluerūt. Via quippe est incarnatę sapientię, omnis actio quam temporaliter gessit. Viæ eius sunt uiuēdi ordines, quos ad se uenientibus strauit. Tot itaq; ad se uenientibus uias præbuit, quot bene uiuendi exempla monstrauit. Humilitatis eius uias propheta aspexerat, cū suspirabat, dicēs: In mandatis tuis me exercebo, & considerabo uias tuas. Hinc rursum de unoquoq; iusto dicitur, qui curat ut per dominica exempla gradiatur: A Domino gressus hominis diriguntur, & uiam eius cupit nimis.

17 Quia ergo superbi quíq; humilitatis dominicę A facta contemnunt, recte dicitur: Vias eius intelligere noluerunt. Viæ enim illæ visione despectæ sunt, sed intellectu reuerendę. Aliud quippe est in eis quod cernitur, aliud quod expectatur. Quid enim in hac uita aliud quàm deiectionē, sputa, lubdria, mortemq; intuentium oculis ostenditur? Sed per hæc infima transitur ad summa: per hæc dedecora quæ præcedūt, æterna nobis & gloriosa pol licentur. Viderūt ergo superbi uias Dei, sed intellígere noluerunt: quia dum abiecta quæ in se ille ostendit despiciunt, perdiderūt iuste sublimia quę promittit. Vias itaq; Dei intelligere, est & humili ter tolerare transitoria, & perseueranter expectare mansura, ut exemplo Domini coæterna quæra tur gloria opprobriis temporalibus comparata, & non quod hic quisq; tolerat, sed id quod expectat, intēdat. Ad hæc ergo superbi clausos oculos tenuerunt: quia dum in gloria præsentis uitæ superbiunt, humilitatis dominicę cęlsitudinem non uiderunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. Nam secretū quoddam pietatis est, & tanto minus ad illud animus peruenit, quanto magis intumescit: quia eo ipso forās re pellitur, quo inlanius inflatur. Sequitur:

Quòd egeni & pauperes ad Deū clamant, cùm prætenti cu ris secularib. dediti, prædicationis officiū deserūt. Cap. XII.

VT peruenire faceremt ad eum clamorē egeni, & audiret uócē pauperum.] Cùm enim isti superbiunt, clamāt ad Deum hi qui ab ipsis superbiētibus opprimuntur. Vnde certè idcirco dicitur quòd ad Deum fecerūt clamorē pauperum peruenire: quia istis cadentibus, in eorum locum pauperes, id est spiritu humiles subroganſ, & quia hoc eorum casu factum est, ipsi feciſſe referuntur: eo uidelicet locutionis genere, quo pugnare castra dicimus, quia pugnatur ex illis. Vel certè quia cuncta quæ superius dicta sunt, referri etiam ad rectores ecclesiasticos possūt, qui relicto prædicationis studio, sub occasione regiminis terrenis negocijs inuoluuntur, aprè subiungitur: Vt peruenire faceremt ad eum clamorem egeni, & audiret uocem pauperum: quia nimirum dum ipsi curis secularibus occupati, prædicationis officium deserūt, gregem subditum in querelarum prorumpere cla B morem compellunt: ut quasi iure unusquisq; subiectus de uita ficti pastoris immurmuret, cur teneat magistri locum qui non exercet officium.

18 Quamuis fortasse melius per tumorem potentium, superbia ludæorū, & per clamorem pauperum, desideria gentium figurantur: sicut attestante ueritate per epulantem splendidè diuitē Iudæus populus designatur: copiam scilicet legis non ad necessitatem salutis, sed ad pompam elationis assumens, atq; in præceptorum uerbis non semetipsum ordinatè reficiens, sed iactanter ostendens: & per uulneratū Lazarum, qui interpretatur adiutus, forma populi gentilis exprimitur, quem diuinum adiutorium tanto magis erigit, quanto minus de suarum uirtium facultate confidit. Qui pau per & plenus ulceribus esse describitur: quia gentilitas corde humilis peccatorum suorum aperuit confessiones. Nam sicut in uulnere ab internis tra hitur uirus in cute, ita in confessione peccati dum in publicum secreta panduntur, quasi mali humo res à uisceribus intimis forās prorumpunt. Illis ergo peccantibus pauperum clamor auditur: quia dum Iudæi contra Deum superbiūt, ad Deum uo ta gentilium peruenerunt. Vnde & mox hæc ipsa immensa ac profunda iudicia perhorrescens, non ea curat ratione discutere, sed admiratione uenerari, atq; ait:

Quòd temerè discutitur, quare hunc Deus trahat, illum repel lat: cùm de beneplacito eius ratio nō reddatur. Cap. XIII.

IPso enim concedente pacem, quis est qui con demnet: & ex quo absq; deriti uultū suum, quis est qui contempletur eum? Nemo ergo discutiat cur stante Iudaico populo, dudum in infidelitate gentilitas iacuit: & cur ad fidē gentilitate surgente, Iudaicum populum infidelitatis culpa prostrauit. Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem mi raris assumptā, ipso concedente pacē, quis est qui condemnet? Si Iudæam obstupescis perditam, ex quo absconderit uultum suum, quis est qui cōtem pletur eum? Itaq; confilio summæ & occultæ iurtutis, satisfactio sit apertæ rationis. Vnde & in Euangelio Dominus cùm de huius rei causa loque retur, ait: Confiteor tibi pater Domine cœli & ter C ræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater. Atq; mox tanquam rationem quandam absconsionis ac reuelationis adiungens, ait: Quia sic fuit placitū ante te. Quibus nimirum uerbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna consilia de aliorum uocatione, aliorum uerò repulsione præsumamus. Cùm enim intulisset utrunq; nō mox rationem reddidit, sed sic Deo placitū dixit: hoc uidelicet ostendens, quia iniustum esse nō potest quod placuit iusto. Vnde & in uinea laborantibus mercedem reddēs, cùm quosdam operarios inæquales in opere, æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret, qui labori amplius insudasset, ait: Nōnne ex denario conuenisti mecū? Volo au D tem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. An non licet mihi quod uolo facere? In cunctis ergo quæ exterius disponuntur, aperta causa rationis est oc cultæ iustitiæ uoluntatis. Dicatur itaq: Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit uultum suum, quis est qui cōtem pletur eum? Et quia sic minima sicut maxima, 19 sic singula Deus iudicat sicut cuncta, aptè subiungitur: Et super gentē, & super omnes homines.] Ac si aperte admoneamur intendere, quia hoc iudicium quod super unam gentē describitur, etiam super omnes homines inuisibili examinatione celebratur: ut alius eligatur, alius repellatur occultè, sed nullus iniustè. Hoc ergo quod in maximis fieri cernimus, etiā in nobis singulis cautè timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia super

Matt. 11

Matt. 20

unam animam, sicut super unam urbem: sic super unam gentem, sicut super unius ſam generis humani multitudinē: quia & ſic intendit Dominus ſingulis, ac ſi uacet à cunctis, & ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi uacet à ſingulis. Qui enim omnia adminiſtrādo implet, regit implendo: nec uniuerſis deeſt cùm diſponit unū, nec uni deeſt, cùm diſponit uniuerſos, cuncta ſeilicet naturæ ſuæ potentia quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non angustatur intentus, qui operatur quietus? Dicatur itaq; quia hoc ſubtile iudicium exercet, & ſupergentem, & ſuper omnes homines.

Quòd ſecundum merita ſubditorum dentur ſæpe rectores, & pro iniquitate mali gregis, delinquat uerè bonus uitæ paſtoris: & quòd à uirtutis eſt meritis, dum ſalus fide res agitur, tolerare & celare mala rectorum. Cap. XLIII.

QVia igitur de ſpecie tranſiuit ad genus, nūc de genere ſe cōuertit ad ſpeciem, & quid lu dæa proprie mereatur oſtendit dicēs: Qui regnare facit hominē hypocritā, propter peccata populi. Verū nanq; regē ſuper ſe ludæa regnare noluit, & idcirco exigentibus meritis hypocritam accepit: ſicut ipſa quoq; ueritas in Euangelio dicit: Ego uenī in nomine patris mei, & non accepiſtis me: ſi alius uenerit in nomine ſuo, illum accipietis. Et ſicut Paulus ait: Pro eo quòd charitatem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent: ideo mittet illis Deus operationē erroris, ut credant mendacio. In eo ergo quod dicitur: Qui regnare facit hominē hypocritam propter peccata populi, poteſt ipſum omnium hypocritarum caput antichriſtus deſignari. Seductor quippe ille tunc ſanctitatem ſimulat, ut ad iniquitatem trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirū tunc ipſi ſub illius regimine prędinantur, qui eius dominio digni ante ſecula præſciuntur, qui peccatis ſubſequentibus exigunt, ut ſub illo iudicijs præcurrentibus diſponantur. Quòd ergo tūc antichriſtus ſuper impios regnat, non eſt ex iniuſtitia iudicantis, ſed ex culpa patientis: quamuis plerique & principatum illius non uiderunt, & tamen eius principatui peccatorum ſuorum conditione deſeruiunt: quia & quem dominantem ſibi minimè conſpiciunt, eum proculdubio peruerſe uiuendo uenerantur. An non eius membra ſunt, qui per affectatæ ſanctitatis ſpeciem appetūt uideri quod non ſunt? Ille nanq; principaliter hypocriſim ſumit, qui cùm ſit damnatus homo & nequaq; ſpiritus, Deum ſe eſſe mētitur. Sed proculdubio ex eius nūc corpore prodeūt qui iniquitates ſuas ſub tegmine ſacri honoris abſcondunt, ut profeſſione uideri appetāt quod eſſe operibus recuſant. Quia enim ſcriptum eſt: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: quanto nūc liberius peragūt peruerſa que uolūt, tanto eius ſeruitio obnoxius obligantur. Sed nullus qui talem rectorē patitur, eum quem patitur accuſet: quia nimirum ſui fuit meriti, peruerſi rectoris ſubiacere ditioni. Culpam ergo proprij magis accuſet operis, quàm iniuſtitiā gubernantis. Scriptum nanq; eſt: Dabo tibi reges

A in furore meo. Quid ergo illos nobis præeſſe deſpicimus, quorum ſuper nos regimina ex Domini furore ſuſcipimus? Si igit̄ iraſcente Deo ſecundū noſtra merita rectores accipimus, in illorū actione colligimus, quid ex noſtra æſtimatione penſemus, quamuis plerunq; & electi ſubiacent reprobis. Vnde & diu Dauid Saulem pertulit, ſed ſubſequente culpa adulterij proditur: quia dignus tunc fuit qui tanta præpoſiti aſperitate premeretur. Sic ergo ſecundum merita ſubditorū tribuuntur perſonæ regentium, ut ſæpe qui uidentur boni, accepto mox regimine permutentur: ſicut ſcriptura ſacra de eodem Saule intulit, qui cor eum dignitate mutauit. Vnde ſcriptum eſt: Cùm eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael. 1.Reg.18 1.Reg.15

B Sic pro qualitatibus ſubditorū diſponuntur acta regentium: ut ſæpe pro malo gregis etiā uerè boni delinquat uita paſtoris. Ille enim Deo atteſtāte laudatus, ille ſupernorum myſteriorum conſciius Dauid propheta, tumore repentinæ elationis inflatus, populū numerando peccauit, & tamen uiri dicta populus Dauid peccante ſuſcepit. Cur hoc? quia uidelicet ſecundum meritum plebium diſponuntur corda rectorum. Iuſtus uerò iudex peccantis uitium ex ipſorūm animaduerſione corripuit, ex quorum cauſa peccauit. Sed quia ipſe ſcilicet ſua uoluntate ſuperbiēs, à culpa alienus non fuit: uindictam culpæ etiam ipſe ſuſcepit. Nam ira ſæuiens quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoq; populi intimo cordis dolore proſtrauit. Certū uerò eſt, quòd ita ſibi inuicem & rectorum merita connectantur & plebium: ut ſæpe ex culpa paſtorū deterior fiat uita plebium, & ſæpe ex plebium merito mutetur uita paſtorum. Sed quia rectores habent iudicem ſuum, magna caute a ſubditorū eſt non temerè uitam iudicare regentiū. Neq; enim fruſtra per ſemetipſum Dominus nummulariorū fudit, & cathedras uendentium columbas euertit: nimirū ſignificans quia per magiſtros quidem uitam iudicat plebium, ſed per ſemetipſum facta examinat magiſtrorū. Quamuis etiam ſubditorum uitia quæ à magiſtris modò uel diſſimulantur iudicari uel nequeunt, eius proculdubio iudicio reſeruanē. Igitur dum ſalua fide res agitur, uirtutis eſt meritum, ſi quicquid prioris eſt D toleratur. Debet tamen humiliter ſuggeri, ſi fortaſſe ualeat quod diſpliceat emendari. Sed curandum ſummopere eſt, ne in ſuperbiam tranſeat iuſtitię inordinata defenſio: ne dum rectitudo incautè diligitur, ipſa magiſtra rectitudinis humilitas amittatur, ne eum ſibi præeſſe quiſq; deſpiciat, quē fortaſſe cōtingit ut in aliqua actione reprehēdat. Contra hunc tumorem ſuperbiæ, ſubditorū mens ad cuſtodiam humilitatis edomatur, ſi infirmitas propria inceſſanter attendatur. Nam uires noſtras proprias inceſſanter examinare negligimus: & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis præſunt, diſtrictè iudicamus. Quo enim noſmetipſos minus agnoſcimus, eo illos quos reprehendere nitimur, plus uidemus. Cōmunia hæc mala ſunt quę ſæpe à ſubditis in prælatos, ſæpe à prælatis in ſub-

Ioan.5 2.Theſ.2 Ioan.8 Oſee.13 Matt.21

ditos cõmittuntur: quia & omnes subditos hi qui præsunt, minus quàm ipsi sunt sapientes arbitrantur, & rursum qui subiecti sunt, rectorum suorum actiones iudicant, & si ipsos regimen habere contingeret, se potuisse agere melius putãt. Vnde ple rumq; fit ut & rectores minus prudenter ea quæ agenda sunt uideant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat, & nonnunquam is qui subiectus est, hoc cùm prælatus fuerit faciat, quod dudum fieri subiectus arguebat: & pro eo quòd illa quæ iudicauerat perpetrat, saltem quia iudicauit erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientię locus superior extollat, ita subiectis prouidendum
22 est, ne sibi rectorum facta displiceant. Si autem magistrorum uita iure reprehenditur, oportet ut eos subditi etiam cùm displicent uenerentur.

Quòd mali pastores non semper imitandi sunt, tamẽ necesse est uenerari. Cap. XV.

SEd hoc est solerter intuendum, ne aut quę uenerari necesse est, imitari appetas: aut quę imitari despicis, uenerari contemnas. Subtilis etenim uita tenenda est rectitudinis & humilitatis: ut sicre prehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noe debriato exprimitur, cuius nudata uerecunda boni filij auersi ueniendo texerunt. Auersari quippe dicimur, quod reprobamus. Quid est ergo quòd filij uerecũda patris superiecto dorsis pallio euersi ue nientes aperiunt: nisi quòd bonis subditis sic prępositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab alijs occultent? Operimentum auersi deferũt, quia iudicantes facta, & uenerantes magisteriũ, nolunt uidere quod tegunt.

Quòd multi dũ sibi iusti uidẽtur, in eo quòd rectores suos seculoribus negocijs occupatos iudicãt, Deũ accusant: & cùm ipse per Moysen pellibus & cilicijs tabernaculũ operiri præcepit, quasi hæc detrahentes, diuinis dispositionibus contradicunt. Cap. XVI.

SVnt uerò nonnulli qui si parum quid de spirituali cõuersatione inchoant, cùm rectores suos temporalia agere, & terrena considerant, mox ordinem supernæ dispositionis accusant, quòd nequaquã bene ad regendum prælati sint, per quos conuersationis insimę exempla monstrantur. Sed hi nimirum dum temperare se à rectorũ suorũ reprehensione negligunt, culpæ suæ exigentibus meritis, usq; ad reprehensionem conditoris excedunt: cuius profectò dispensatio inde ab humilibus rectior agnoscitur, unde ab elatis nõ rectè iudicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari non potest sine studio curæ temporalis, aliquãdo omnipotens Deus mira dispensatione pietatis ut tenerę spiritalium mentes à terrena cura disiunctæ sint, onus regiminis duris ac laboriosis cordibus iniungit: ut tanto illæ ab hoc mundo securius lateant, quanto hæc in terrenis sollicitudinibus ualenter elaborant. In exhibitione quippe suscepti
A oneris pro ipsis quoq; utilitatibus subditorũ durę uitę sunt mundanę seruitutis. Et sæpe, ut dictũ est, misericos Deus quo suos tenerè diligit, eo sollicitè ab externis actionib. abscõdit. Nam & plerũq; paterfamilias ad eum laborẽ seruos dirigit, à quo subtilius filios suspẽdit: & inde filij sine uexatione decori sunt, unde serui in puluere fœdãtur. Quod ẽt rectè in Ecclesia diuinitùs agitur, ipsa tabernaculi cõstructione signat. Ad Moysen quippe diui na uoce præcipitur, ut ad tegenda interius sancta sanctorũ ex byſſo, cocco atq; hyacintho uela texantur, iussumq; est ut ad protegendũ tabernaculum, uela cilicina & pelles extenderet, quę nimirũ uel pluuias uel uentos uel puluerẽ tolerarẽt. Quid ergo per pelles, & cilicia quibus tabernaculũ tegi
B tur, nisi grossas hominũ mentes accipimus: quę aliquando in Ecclesia occulto Dei iudicio quãuis duræ sint præferunt? Quæ quia seruire curis tẽpo ralibus nõ timent, oportet ut tentationum uentos & pluuias de huius mundi contrarietatibus portent. Quid uerò per hyacinthum, coccũ byssumq; signat, nisi sanctorũ uita tenera, sed clara? quæ dũ cautè in tabernaculo sub cilicijs & pellibus absconditur, sua integra pulchritudo seruat. Vt enim in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus coruscet, hyacinthus ceruleo colore resplendeat: desuper pelles & cilicia, imbres, uentos & puluerem portant. Qui igit magnis uirtutibus in sanctæ Ecclesiæ sinu proficiunt: præpositorũ suorum uitam despicere non debent, cùm uacare eos rebus exte
C rioribus uident: quia hoc quòd ipsi securi intima penetrant, ex illorum adiumento est, qui contra procellas huius seculi exterius laborant. Quam enim candoris fui gratiam retineret, si byssum pluuia tãgeret? Aut quid fulgoris atq; claritatis coccus uel hyacinthus ostẽderet: si lię susceptus pul uis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij fortis ad puluerẽ: sit inferius color hyacinthinus aptus ad decorem. Ornent Ecclesiam qui solis rebus spiritalibus uacant, tegant Ecclesiam quos & labor rerum corporalium non grauat. Nequaquam ergo contra rectorẽ suum exteriora agentem murmuret is qui intra Ecclesiam sanctam iam spiritaliter fulget. Si enim tu securè interius ut coccus rutilas, cilicium quo protegeris cur accusas? Sed 23
D à quibusdam quæritur, quia dum saltem pro utilitate subditorum rectores nimium temporalibus curis inseruiunt, plericq; in Ecclesia eorum exemplo detereſcunt. Quod uerum ualde esse quis abneget, cùm curari à pastoribus terrena quàm cœlestia sollicitius uideat? Sed neq; hæc iniusta sunt, sicut superius diximus, si mores præsidentiũ iuxta subditorum merita disponuntur. Occultæ nanq; & sponte perpetratæ culpæ exigunt, ut praua & à pastoribus exempla præbeant, quatenus iusto iudicio is qui de uia Dei superbus exorbitat, in uia qua graditur, etiam per ducatũ pastoris offendat. unde per prophetam quoq; prænuncianti us studio dicitur, non maledicentis animo: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua. ac si dicat: Qui humanæ uitæ actionibus

Exech. 24

Psal. 68

quas

quasi præuidendis itineribus præsunt, ueritatis lucem non habeant, ut & qui sequuntur subditi, iniquitatum suarum oneribus incuruati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum procul dubio in Iudæa nouimus, cũ in ipso nostri redemptoris aduentu Phariſeorũ turba atq; ſacerdotum à uero lumine mentis oculos clauſit, & per præpoſitorum exempla gradiẽs, in infidelitatis tenebris populus errauit. Sed quæri rationabiliter poteſt quomodo hoc in loco dicitur, quòd regnare hypocritã Dominus facit, cùm de illac re ſpecialiter per prophetam conqueritur, dicens: Ipſi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui. Quis enim rectè ſentiens dicat: quia facit Dominus quod minimè cognoſcit? Sed quia ſcire Dei approbare eſt, neſcire reprobare: unde quibuſdam quos reprobat dicit: Neſcio uos unde ſitis, diſcedite à me omnes operarij iniquitatis: & aliquãdo facere Dei, eſt id quod fieri prohibet, ira ſcendo permittere: unde & regis Ægypti cor ſe obdurare aſſeruit, quia uidelicet obdurari permiſit: miro modo hypocritas Dominus & regnare facit, & neſcit: facit ſinendo, neſcit reprobando. Vn de neceſſe eſt ut ad omne quod in hac uita concupiſcitur, prius uoluntas interna requiratur. Quam cum humani corũ auris percipere appetit, ſciat quia hæc non uerbis, ſed rebus ſonat. Locus ergo regiminis cum regendus offertur, in ſe prius neceſſe eſt ut quiſq; diſcutiat, ſi loco uita congruit, ſi ab honore actio non diſſentit: ne iuſtus omnium rector eo pôſt in tribulatione preces non audiat, quo ipſa quoq; eius de quo tribulatio oritur, exordia honoris ignorat.

Oſee 8

Luc. 13

Exod. 3

A

B

C

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER trigeſimusſextus.

Quòd proprijs ſit ſuperborũ doctorũ dum bene locutos ſe no uerint, quaſi pro æquitate inquirere ab auditorib ſuis utrũ in aliquo offenderint: ut eo modo Ludẽ ab eis extorqueãt. Cap. I.

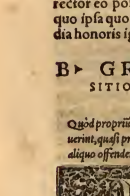

IN locutiõibus ſuis hoc arrogantes uiri habere inter alia proprium ſolent, quòd ab auditoribus ſuis ne quid forteſſe inordinatũ dixerint, tũc requirunt, cùm ſe lauda biliter aliquid dixiſſe cognouerũt. Hæc uidelicet faciũt, nõ quo de dictis ſuis ambigant, ſed quo ab audientium iudicio fauores quærant. Nam inueniri facilè poterunt quo animo percunctantur, ſi quiſquã cùm eorum bona laudat, etiam mala reprehendat. Certum quippe eſt, quia ſicut inflantur laudibus, ita correctionibus inflammanẽ, & à quolibet ſe uel iuſtè reprehendi deſpiciunt, moxq; in malis ſuis ſomitẽ defenſionis exquirũt. Quomodo ergo de bonis ſuis humiliter ambigũt, qui mala ſua defendere etiam peruerſè molluntur? Ille eſt enim uerè humilis in bonis, qui non eſt defenſor in malis. Nam qui de malis ſuis arguitur, & contra uerba arguentis accenditur, quando de bonis ſuis quaſi humiliter titubat, per humilitatis uocem ornari appetit, non doceri. Heliu itaq; uitã arrogantiũ ſignans, poſtq; multa interna & ſublimia intulit, ecce in uerbis formam humilitatis aſſumit, & quitate propoſita ſub quadam diſcipulatus imagine beatum Iob alloquitur, dicẽs: Quia ego locutus ſum ad Deũ, te quoq; non prohibebo. Si erraui, tu doce me: ſi iniquitatem locutus ſum, ultrò nõ addam.] Sicut ſæpe contingit ut bona loquantur & mali, multa Heliu fortia paulo ſuperius ſe dixiſſe meminerat, & ſecurus ideirco ne fortaſſe errauerit requirebat. Necq; enim requireret, ſi ſe erraſſe crediditſſet. Eſt nanq;, ut dixi, propria arrogantium fraus, ut tunc de errore requirere ſtudeant, quando ſe nouerint non erraſſe. Qui rurſum requirere uel arguí de errore deſpiciunt, ſi quando ſe erraſſe ueraciter prẽcognoſcunt. Non enim eſſe, ſed uideri humiles appetunt, & tunc requirendo ſpeciẽ humilitatis aſſumunt, quando de ipſa magis requiſitione laudantur. Sed quia omnino difficile eſt, ut elatio quæ regnat in corde, non erumpat in uoce: auditores arrogantiũ ſi eorum dicta pauliſper taciti expectãt atq; conſiderant, citius corde illorum ſubſequẽtia uerba manifeſtant. Diu quippe morari non poſſunt in ipſa humilitatis imagine quã ſpecietenus ſumunt. Superbis enim mentibus humilitas alta eſt, & cùm eius formã conſcendere ambiunt, laſſa tis animi greſſibus quaſi à cliuoſis atq; aſperis itineribus dilabuntur. Alienum eſt ſcilicet quod uideri appetunt, & idcirco eius imagini diu inhærere nequaquam poſſunt. Graue pondus æſtimant, cùm eam ſaltem ſpecietenus portant, & quouſq; hanc abijciant, uim quandam in corde patiuntur: quia uidelicet elationis uſui malè dominanti deſeruiunt, atq; eius imperio ſemetipſos quales ſint prodere cõpelluntur, ne diu poſſint uideri quod non ſunt. Vnde Heliu quoq; poſtq; de errore doceri ſe petijt, poſtq; iniquitatem non ſe ultrà locuturũ promiſit, ſubitò ab humilitatis ſpecie ad uerba tumidæ excuſationis exiliuit. Nam ſubdidit dicens: Nunquid à te Deus expetit eam: quia diſplicuit tibi?] Ac ſi diceret: Ego coram Domino rationes poſituras ſum, cur modò iniquitas mea à te reprehenditur, quę conſtat quòd in iudicio à te non requiratur.

D

Quòd ſancti humanũ iudicium non timeant, ſed diuinũ: cùm contrarió ſuperbi iudicium Dei non metuant, & ab hominibus iudicari erubeſcunt. Cap. II.

RECtũ uiri cum iniuſtè ab hominibus impetuntur, ad ſupernum iudicium recurrunt. Vnde & ab eodem ad beatum Iob dicitur: Ecce in cœlo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.] Et quia ei placere ſummopere cupiũt, eius ſolius teſtimonium requirunt. Peruerſi quoq; quia iuſtorum uitam deſerunt, ſed nonnunquã eloquia ſequuntur, cùm de ſuis malè geſtis increpantur, hoc aſſumũt in argumentum defenſionis, quod iuſti proferunt

cum testimonio puritatis. Vnde eis consuetudo A iam facta est, ut si quis eos de factis suis arguat, Dei magis iudiciū quàm hominū quærāt. A Deo enim & cùm fe damnandos nouerint, iudicari nō metuunt, & iudicari ab hominibus erubescunt. Proponunt ergo maius quod non metuunt, ut minus declinare ualeant, quod erubescūt. Scriptum
Rom. 14. quippe est: Vnusquisq; nostrūm pro se rationem reddet Deo. Quia ergo tunc dānatio uniuscuiusq; manifesta est, exinde modo iniqui colligūt, ut iam peruersa uniuscuiusq; actio sit secura, ne modò eā quilibet iustus arguendo discutiat, à qua constat quod in iudicio alienus existat. At contrà piorum conscientiæ grande sibi conferri præmiū credunt, cùm de quibusdam modò suis actionibus illicitis arguuntur. Proponūt etenim ante oculos cordis, B quia districtum Dei iudiciū tanto uerius tunc super eo mitigabitur, quanto nunc acrius arguente homine præcucritur: & temporalem iram super se sacrum computant, per quam se æternam posse euadere non ignorant. Heliu ergo typum cunctorum arrogantium tenens, & magis eligens æternam uindictionem percuti, quàm temporaliter increpari, dicat: Nunquid à te Deus expetit eam, quia disp[illegible]icuit tibi? Quia uerò esse culpabiliores solent hi qui loqui in contentione inchoant, q̄m qui respondent, subdidit dicens: Tu enim cœpisti loqui, & nō ego. Eo se innocentē credidit, quo pulsatus crupit, nimirū nesciens quia innocentia non semper defenditur, sed ratione. Quid enim eius defensionibus adminiculatur, quod etsi tacēt nul C la inquit, recta tamen inchoanti praua respondit? Postquā uerò in uerbis elationis ostenditur, ecce rursū sub requisitionis uelamine palliatur, atq; infert, dicens: Quòd si quid melius nosti, loquere. Quāuis dum nō ait: Quia melius nosti, sed si quid melius nosti loquere: nimis hoc ipsum superbisse, est de melioris scientia dubitasse. Hoc tamē quod beato lob locū loquendi tribuit, humilitatē se exhibuisse iudicauit. Sed sicut suprà dictum est, quia ut actione arrogantium omne quod superducto sermone tegitur, prorumpente rursum intentione elationis aperitur, citius Heliu innotuit qua mente beatum lob loqui postulauit. Nam sequitur:

Quòd Heliu uerba lob non intellexerit, quæ sine disciplina fuisse actionabat. Cap. III.

VIri intelligentes loquantur mihi, & uir sapiēs audiat me. lob autē stultè locutus est, & uerba illius nō sonant disciplinam.] Ecce dum quasi humiliter beato lob loqui tribuit, quod intrinsecus gestaret ostendit, dicens: Viri intelligentes loquantur mihi: dedignatus uidelicet si beatus lob loqui præsumeret, qui quasi eius intelligere uerba non posset. Et quia non solum ad loquendum, sed etiam ad audiendum beatum lob indignum fuisse iudicauit, illicò adiunxit: Vir sapiēs audiat me. ac si diceret: Huic loqui iniustè conceditur, qui etiā audire uerba sapientium non meretur. Atq; mox aperte quàm despecta de illo sentiat, manifestat, dicens: lob autem stultè locutus est, & uerba illius non sonant disciplinam. Sine disciplina locutum beatum lob credidit, quia iustum se in suis operibus fuisse memorauit. Vera fortasse Heliu diceret, si ea quæ beatus lob de seipso narraueràt, non de illo hæc eadem ipse disciplinæ author æstimasset. Innocenter enim lob se asseruit flagellatum, quē Deus etiā perhibuit frustra percussum. Quid ergo uox percussi superbum sonuit, quæ à sententia ferientis nullatenus discrepauit? Incautè sunt humiles qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam uitant, imò mentiendo superbiunt, quia contra ue ritatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim ne cessitate cogente uera de se bona loquitur: tanto magis humilitati iūgitur, quanto & ueritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quando æmula- 1. Tim. 2 tione ueritatis contra falsos Apostolos tot de se di & Act. 19 scipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum ueritati inimicus existeret, si abscondendo uirtutes propriās, prædicatores errorū præualere permisisset. Sed quia arrogantes uiri in eo quòd bonorum dicta superbè examinant, uerborum magis superficiem, quàm rerū cardinē pensant, Heliu beati lob sententias disciplinam credidit nō sonasse. Quia 3 uerò sæpe asperitas superborum uscp ad duritiam maledictionis extenditur, illicò contra beatū lob, quasi ad Deum faciens uerba, subiungit:

Quòd superbi afflictorum tribulationibus nulla compassione condescendunt, sed super dolorem uulnerum addunt, & eos confringunt. Cap. IIII.

PAter mi probetur lob usq; ad finē.] Ecce hoc quod quasi de arrogantiæ tumore conceperat, in uerbis etiam maledictionis exaltat. Sed tot sibi beneuolæ uim probationis optaret, si fe tisse cum in probatione iudicasset. Vt ergo apertè malitia eius crudelitatis appareat, probari eū adhuc per flagella deprecatur, quē inter flagella lapsum fuisse iam queritur. Præmisit quod sensit, ut apertius cognosci debeat quod optauit. Adhuc ferirī postulat, quem iam peccasse sub manu ferientis ac cusat. Propria hæc arrogantiū uota sunt, ut uitam dolentiū examinari actius deprecent: quia quanto sibimetipsis iustiores sunt, tanto alienis doloribus duriores existunt. Nesciunt enim in se passionem alienæ infirmitatis trahere, & sicut suæ, ita D etiam proximi imbecillitati misereri. Quia enim de se alta sentiunt, idcirco humilibus nullatenus con descendunt. Heliu beatum lob pro culpa percussum credidit, atq; ideo exhibenda ei pietatis uiscera, nec inter tot dolores æstimauit. Viri autem ueraciter sancti cùm flagellari quempiam etiam pro culpa cognoscunt: etsi quædam eius inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiūtur: & sic sciunt tumentia premere, ut sciant etiam cruenta refouere: quatenus in eis cùm dura emolliuntur, infirma roborentur.

Quòd sancti doctores ex quibusdam signis, sicut boni medici, solent etiam occulta rimari, ut cognita castigent et sanent. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem, etc. Et quid sit quòd Ezechiel fumere laterem iubetur, & describere in eo ciuitatem Hierusalem. Caput V.

At con-

4 AT contrà arrogantes uiri, quia charitatis ui- A
scera nõ habent, nõ solum nõ compatiunt
etiam iustis dolentibus, sed eos insuper sub specie
iustæ increpationis affligunt: & uel si qua in eis
sunt, parua mala exaggerant: uel ea quæ uerè bo-
na sunt, malè apud se interpretando commutant:
quamuis etiam sancti doctores sæpe exaggerare
soleant delinquentium uitia, & ex quibuldam si-
gnis publicis occulta rimari, ut possint ex minimis maiora cognoscere. Vnde ad Ezechielem di
Exech.8 citur: Fili hominis fode parietem. Vbi mox subdidit: Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum, & dixit ad me: Ingredere, & uide abomina tiones pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus uidi; & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi asperis correptionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm perfodisset, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia asperis correptionibus aperitur, quasi quædam ianua ostenditur: ex qua omnia in eo qui corripitur, cogitationum interiora uideantur. unde & bene illic sequitur: Et dixit ad me: Ingredere, & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur, ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innotescant. unde & subdidit: Et ingressus uidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur: in animalibus uerò iam quidem aliquantulum à terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent: animalia autem uentre à terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes uoluuntur in mente, quę à terrenis desiderijs nun quam leuantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris tempora libus honoribusq; deseruiunt: & per semetipsa quidem iam quasi à terra suspensa sunt: sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. unde & bene subditur: Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete.
Coloss.3 Scriptum quippe est: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Rectè ergo post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione, quasi à terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: Depicta erant: quia dum exteriorũ rerum intrin-
secus species attrahuntur, in corde quasi depingitur, quicquid fictis imaginibus cogitatur.

5 Notandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostiũ cernitur, & tunc demum occulta abominatio demõstratur: quia nimirum uniuscuiusq; peccati prius signa foris ostendun-
de ianua apertæ iniquitatis ostenditur: & tunc de num omne malum quod intus latet, aperitur. Idcirco ergo solent etiam sancti doctores grauiter minuta discutere, ut ab externis erroribus ad occulta possint maiora peruenire. Verba asperæ increpationis mouent, ut spinas mortiferæ cogitationis eradicẽt: & hæc cùm agunt, charitatis amore fœuiunt, non inflatione elationis intumescunt. morí enim pro ipsis parati sunt, quos quasi usque ad mortem læuientes affligunt. Seruant in cogitatione quod diligunt, sumũt in specie quod persequuntur. Bona prædicantes insinuant, mala autem cauentes prænunciant, non ut Heliu desiderantes exorant. Erga comm:ssos sibi ita nonnunquam in correptione feruent, ac si de tranquillitia tenihil habeant: sed ita in dilectione tranquilli sunt, ac si nullus eos feruor accendat. Valde enim metuunt, ne si à prauorum correptione cessauerint, ipsi pro eorũ damnatione puniantur, & cùm ad uerba inuectionis inflammãtur: inuiti quidem ad hæc uenũt, sed tamẽ hæc defensionẽ sibi apud districtum iudicẽ præparant. Vnde & eidem rursus Ezechieli dicitur: Fili hominis fume tibi later- Ezech.4
rem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatẽ Hierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Cuius enim Ezechiel, nisi magistrorum speciem tenet? cui dicitur: Sume tibi later em, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Doctores quippe sancti sibi laterem sumunt, quando terrenum cor auditorum ut doceant, apprehendunt. Quem lateꝛẽ coram se ponunt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiunt. In quo & ciuitatem Hierusalem iubentur describere: quia prædicãdo terrenis cordibus curant summoperé quanta sit supernæ pacis uisio demonstrare. Cui bene etiam dicitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones. Sancti emꝑ prædicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas describitur, ordinant: quando terrenæ menti, sed iã supernam patriam requirenti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorum impugnet aduersitas, demõstrant. Cùm enim unumquodq; peccatum quomodo mẽti insidiet, ostenditur, quasi obsidio circa Hierusalem ciuitatem uoce prædicatoris ordinatur. Sed quia non solum insinuant quomodo mentẽ insidiantia uitia expugnẽt, sed etiã quomodo custodiæ uirtutes roborẽt, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ uirtutes quibus uitijs obuient, insinuare non cessat. Et quia usrtutibus crescentibus plerunq; bella tentationis augentur, rectè adhuc additur: Et comportabis aggerẽ, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; comportat, quando prædicator quisq; molem crescentis tentationis indicat. Et cõtra Hierusalẽ castra erigit, quan-

do rectæ intentioni audientium, hostis callidi circ cunuentiones quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atq; in gyro arietes ponit, quando tentationum aculeos in hac uita nos undiq; circundantes, & uulturum murum perforantes innotescit. ubi bene additur: Et tu sume tibi fartaginem ferream, & pones eam murum ferreum, inter te & inter ciuitatem. Per fartaginem nanq; frixura, per ferrum uerò fortitudo ostenditur. Quid autem ita magistri atque doctoris mentem, quàm zelus Domini frigit & excruciat? Vnde Paulus huius
2.Cor.11 fartaginis incẽdebatur frixura, cùm diceret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non uror? Et quia quisquis zelo Dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis & regiminis cura damnetur, rectè dicitur: Pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Sartago enim ferrea, murus ferreus inter propheram & ciuitatem ponitur: quia cùm nunc fortem zelum doctores exhibent, eũdem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem mutationem tenent: ne tunc ad uindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti.
Hanc fartaginem propheta idem, ut inter se & auditores suos murum sumeret, audiebat, cùm ei
Ezech.3 diuina uox præmitteret, dicens: Si tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à uia sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Hanc fartaginem inter se & discipulos murum
Act.20 Paulus posuerat, cùm dicebat: Mundus sum à sanguine omnium uestrũm: non enim subterfugi quo minus annunciarẽ omne consilium Dei uobis. Nunc ergo doctores necesse est ut appetãt zeli ardoribus frigi, ne coganť post de torpore negligẽtiæ igne gehennæ cruciari. Sed aliud est quod iniustis & subditis, aliud quod iustis & non subditis debemus. Ad illorũ correptionẽ atq; custodiã reddendarũ rationũ debet timor accedere: ad istorũ uerò uenerationẽ ipsa consideratа æquitas inclinare. Sed arrogãtes uiri, quia huius formã discretionis ignorant, hoc iustis & nõ subditis exhibẽt, quod à bonis prædicatoribus fieri, & iniustis & subditis uident. Qui cùm ad feruorẽ inuectionis iniustè prosiliũt, etiã per uerba maledictionis execedunt. Qui enim nequaq; proximos sicut se diligũt, proximis optare non desinũt, quod ipsi sibimet euenire pertimescunt. Vnde Heliu occultũ odium in manifestatione maledictionis exudans ait: Pater mi, probetur Iob usq; ad finẽ, ne desinas ab homine iniquitatis. Hominem iniquitatis uocat, quem Deus iustum præ omnibus superna atte statione denunciat. Et quia multa adhuc sub hac indiscretione subiuncta sunt, breuiter ea æstimo transcurrenda. Dicta enim quæ grauitate carent, intenta expositione non indigent. Sequitur:

Quòd in usu & consuetudine habeant superbi derogando mentiri. Cap. VI.

QVi addit super peccata sua blasphemiam.] Accusat eum & pro peccatis flagella meru

A isse, & post flagella peccasse. Lõgè uerò aliter Dominus iudicat, qui & frustra flagellatũ insinuat, & bona duplicia post flagella retribuit. Pœna enim debetur culpæ, non præmiũ. Beatus ergo sine culpa locutus ostenditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Heliu itaq; quia pro Domini defensionibus loquens, de beato Iob aliud quàm Dominus sentit, quasi dũ pro ueritate uerba multiplicat, à ueritate discordat. Sequitur: Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum. ac si diceret: Ex nostra assertione cognoscat: quia nequaquam diuinæ examinationi sufficiat. Et quia arrogantes uiri non solum studentinepta dicere, sed etiam multa: uersus qui sequitur, bene de illo frequenter
B infertur.

Caput trigesimum quintũ beati Iob.

IGitur Heliu hæc rursum locutus est: Nunquid æqua tibi uidetur tua cogitatio, ut diceres: Iustior Deo sum? Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: uel quid tibi proderit si ego peccauero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suspice cœlum, & intuere. & contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies cõtra eum?
C Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eiulabunt propter uim brachij tyrannorum. Et nõ dixit: Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli eruditnos. Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum. Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens sin-
D gulorum causas intuebitur. Etiam cùm dixeris: Non considerat, iudicare coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus ualde. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia uerba multiplicat.

Caput VII.

IGitur Heliu hæc rursum locutus est.] Omnis 7
qui multa loquitur, in locutione sua semper incipere studet: quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat: ut eo attẽtius taceãt, quo qua si nouũ audire aliquid expectant. Heliu uerò alia finiẽs, alia incessanter exorditurut immẽsa loquacitas per subiuncta semper initia continuetur. Se quitur:

quitur: Nunquid æqua tibi uidetur tua cogitatio, ut diceres: Iustior sum Deo?] Quia beatus Iob iustiorem se Deo non dixerit, omnis qui textum historiæ legit, agnoscit, fed ait: Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meum. Vitam suam uidelicet pensans, & causas percussionis ignorans, ut spe tam dictum est, pro diluendis peccatis se credidit, & non augendis meritis flagellari: & idcirco iudicium suum ad uictoriam peruenire confisus est, quia culpam in se pro qua debuisset percuti, non inuenit. Quod quidem de illo & Dominus ad diabolum dixit: Commouisti me aduersus eum, ut affligerē eum frustra. Quid ergo hæc loquendo peccauit, qui uerbis istis diuinæ de se & occultæ sententiæ etiā nesciendo consensit? Aut quid obest, si à rectitudine ueritatis humana iudicio uerba nostra superficietenus discrepant, quando in cordis cardine ei compaginata concordant? Humanæ aures uerba nostra talia iudicant, qualia foris sonant: diuina uerò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex uerbis, apud Deum uerò uerba pensantur ex corde. Beatus ergo Iob dum hoc ait exterius quod interius Dominus dixit: Omne quod loquutus est, tanto iustè exterius intulit, quanto pie ab interna sententia non recessit. Quamuis prophetico spiritu repletus, in eo quod ait: Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meū: intueri redemptoris nostri præsentiam potuit. Ipse enim qui est uirtus patris & sapientia, etiā eius æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: Qui factus est nobis à Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio. Quam scilicet æquitatem quia Deus iniquis fugientibus incarnatam ostendendo contrà posuit: eos protinus ab iniquitate reuocauit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduersarium uicit, quo æquitatem Dei aduersantem suis itineribus inuenit. Sequitur:

Dixisti enim, non tibi placet quod rectum est: uel quid tibi proderit, si ego peccauero?] Si tota libri series attenditur, nihil horum beatus Iob dixisse monstratur. Sed arrogantes uiri, sicut & superius diximus, habere hoc proprium solent, ut dum inimia inuectione prodeunt, etiā inuehendo mentiantur: & cùm nō possint reprehēdere iustè quæ sunt, reprehendunt mentiendo quæ non sunt. Sequitur: Itaq; ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecū.] Dictis superioribus, quasi beatus Iob culpabilia uerba narrauit, atq; ex eis sibi materiā loquēdi proposuit: fed uerbis subsequētibus sorti acumine discutit hoc quod sibi ad dicēdi materiā fallaciter finxit. Et fortes quidē sunt sententiæ quæ sequunt, fed beati Iob personę nō cōgruunt: tātoq; esū increpationis huius tela nō feriūt, quāto contra eum iniustè mittuntur. Sequitur:

Quòd ex ipsa creaturæ dispositione, & altitudine ad quam attingere non possumus, quia supra nos est, considerare debemus quantum supra intellectum sit creator: cuius omnipotentiam nec augent bona nostra, nec minuunt mala. Cap. VIII.

SVspice cœlum, & intuere, contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis: & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? porrò si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?] Quī uis beato Iob scienti maiora, nequaquam dici illa debuerint: uera tamen sunt quę dicuntur, quòd uti delicet Deo nec peccata nostra nocēt, nec bene gesta concurrant. Vnde subsequutus adiunxit: Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua.] Sed inter hæc illud est folerter intuendum quod ait: Suspice cœlum, & intuere, contēplare æthera, quòd altior te sit. Hæc enim dicens, nimirum colligit, ut cōsideare debeat quanto minus Deo actione sua aut prosit, aut noceat, qui altitudini cœli atq; ætheris prodesse uel nocere non possit. Quamuis in cœlo uel æthere possimus supernas potestates accipere, diuinis semper obtutibus inhærentes, ut cūm angelicos spiritus longē adhuc à nobis dī stare conspicimus, ipsi creatori atque dominatori spirituum quāto distamus, inferius agnoscamus: corpoream tamen cœli ætheriscq; materiam hoc loco sentiri nil obstat. Nam si uigilanter exteriora conspicimus, per ipsa eadem ad interiora re uocamur. Vestigia quippe creatoris nostri, sunt mira opera uisibilis creaturæ. Ipsum namq; adhuc uidere non possumus, fed iam ad eius uisionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur. Eius ergo uestigia creatura dicimus, quia per hæc quæ ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Vnde Paulus ait: Inuisibilia eius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas. Vnde & in libro Sapientiæ scriptum est: Per magnitudinem enim creaturæ & speciem poteſt intelligibiliter creator uideri. Menti enim nostræ peccato suo exterius sparsę, necdum Deus sicut est, interius innotescit: fed dum faciuræ suæ decus foris proponit, quasi quibusdā se nobis nutibus innuit, & quæ intus sequamur, ostendit: ac miro modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: innuit immēsa admiratione quod est, mira hæc exterius ostendēdo quę nō est. Hinc enim de sapiētia scriptū est: In uijs ostendit se illis hilariter, & omni prouidentia occurrit illis. Viæ quippe ad creatorem sunt, opera cōsiderata creatoris. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis uijs à sapiētia omni nobis prouidentia occurritur: quia factoris nobis uirtus inquirenda proponit in omne quod mirabiliter factum uidet: & quocunq; se uerterit anima, si uigilanter intēdit, in ijsdem ipsis Deū inuenit per quæ reliquit, eiusq; potentiam ex eorum consideratione cognoscit, quorum amore deseruit: & per quæ peruerse cecidit, per hæc cōuersa reuocatur. Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus ut surgamus: & quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negligendo iacebamus. Quia enim ab inuisibilibus per uisibilia cecidimus, dignum est ut ad inuisibilia ipsius rursum uisibilibus innitamur: ut quo casu anima

a 1. Cor. 1

b

c

d Rom. 1

Sap. 13

Sap. 6

anima uenit ad infima,eo gradu reuertat' ad sum-
ma, atque eisdem quibus corruit passibus surgat:
dum,sicut dictum est, illa nos ad Deum bene cō-
siderata reuocant, quæ nos ab eo male electa diui
serunt. Heliu itaq; ut uim considerationis admo-
ueret,atq; ex corporeis rebus ostenderet, quanto
sit homine excelsior Deus, bene intulit: Suspice
cœlum,& intuere, & contemplare æthera, quòd
altior te sit. Ipsis enim rebus creatis atq; corporeis
agnoscimus,quantum à creatoris nostri sublimi-
tate distamus: quia per omne quod cernimus,esse
humiles admonemur: ut quasi quædam sit lectio
mentis nostræ,species considerata creaturæ. Di-
cat ergo: Suspice cœlum,& intuere, contemplare
æthera,quòd altior te fit. Si peccaueris,quid ei no
cebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ,
quid facies cōtra eum? Porrò si iuste egeris, quid
donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? acsi
diceret: Ex ipsis creaturis intellige, quas altiores
te esse corporaliter uides,quantū à diuinæ potenti-
æ sublimitate diſiungeris: atq; ex hac tua consi-
deratione collige, quia Deum nec bene uiuendo
adiuues,nec rursus malis actionibus graues. Si ue
rō,sicut superius diximus, in cœlo uel æthere su-
pernas potestates accipimus,uerbis istis Heliu cō
siderare nos admonet: quia ipsi angelici spiritus
creatoris nostri potētiam plenè contemplari non
possunt: de quibus tamen certum est, quia nobis
eo ipso altiores sunt, quo lapsi in infimis nō sunt:
ut uidelicet colligamus quāto Deo inferiores exi
stimus: quia etiam creaturis sublimibus, sed lon-
gè illo inferioribus subiaceamus: ac si diceret: Vi-
de quātum à diuina celsitudine separaris, à cuius
potentia etiam potestates illæ humilitate contre-
miscunt, quæ te immensa sublimitate transcen-
dunt: & quanto ipso summo inferior es, qui infe-
riorem te esse etiam in inferioribus deprehendis.
Ostendēdo uerò summa reducit ad æqualia, atq;
ait: Homini qui similis tui est, nocebit impietas
tua, & filium hominis adiuuabit iusticia tua.] Hu
mana impietas ei nocet, quem peruertendo in-
quinat: & rursus, eum adiuuat nostra iusticia, quē
à prauis actionibus mutat. Nocere enim uel iuua-
re nescíunt ea quæ uel à bono corrumpere, uel à
malo permutare non possunt. Supernæ igitur po
testates eo lædi uel iuuari nequeunt, quo esse iam
incommutabiles acceperūt. Sed considerare hæc
nequeunt, qui terrenis desiderijs implicant. Spar
sis enim foris mentibus ad semetipsas redire diffi
cile est: quia prauа itinera semel captas tanto de-
lectabiliter tenent, quāto in eis omne quod libue
rit licet. Nullus quippe disciplinæ murus obuiat
qui constringat, nulla retributionis prospicit pœ
na quæ terreat: sed claulis oculis cordis eo anima
precipitatur in infimis,quo obscuratur à summis:
& tāto securius mala temporalia perpetrat,quan-
to durius bona æterna desperat.

Quòd in hac uita iusti ab impijs affligi permittuntur, sicut Moyse uocante ad promissionis terram, urgente Pharaone de Aegypto egredi cōpellitur plebs inuita. Cap. IX.

SEd ista reproborum nequitia trituræ more e- 9
lectorum uitam,quasi grana à paleis separans
premit ut purget. Mali enim bonos magis ab hu-
ius mundi delideriis expediunt dum afflignt:
quia dum multa eis hic uiolenta ingerūt, festina
re illos ad superna compellunt. Quod bene de Is- Exod. 5
raelitico populo uocante Moyse, & Pharaone re
ge sæuiente signatum est. Tunc nanq; Moyses ad
uocandum missus est, cùm iam Pharao duris o-
peribus ad opprimendum fuerat excitatus: ut Is-
raelitarum mentes Ægypto deformiter inhęren-
tes, aliùs dum uocaret quasi traheret, aliùs quasi
impelleret dum sæuiret: & plebs in seruitio turpi
ter fixa, uel prouocata bonis, uel malis impulsa
moueretur. Hoc quotidie agitur, dum prædica-
tis cœlestibus præmiis, sæuire in electos reprobi
permittuntur: ut si ad repromissionis terram uo-
cati exire negligimus, pressuris saltem sæuienti-
bus impellamur: atque hæc Ægyptus, uidelicet
uita præsens quæ nos oppressit blandiens, adiu-
uet premens: & quæ dum souit, seruitutis fugo cō
triuit, libertatis uiam dum crucíat, ostendat. Hæc
utiq; causa est, quòd ab iniustis iusti finuntur affli-
gi: ut scilicet dum futura audiunt bona quæ cu-
piant, patiantur etiam mala præsentia quæ per-
horrescant, atque ad faciliorem exitum dum a-
mor prouocat, crucíatus impellat. Vnde Heliu
eosdem labores electorum sub oppressionibus
reproborum exequens, ait:

Quòd reprobi bona nostra calumniantur, dum detrahunt, & in nos tyrannide utuntur. Cap. X.

PRopter multitudinem calumniatorum cla- 1
mabunt, & eiulabunt propter uim brachij ty
rannorum.] Calūniatores rectè dicere possumus
omnes iniquos: non solùm qui exteriora bona ra
piunt, sed etiam qui malis suis moribus, & uitæ re
probæ exemplo interna nostra dissipare conten-
dunt. Illi nanq; ea quæ nobis extrà sunt, inuadere
ambiūt, isti uerò nos prædari interius quærūt. Illi
amore rerū, isti non cessant odijs fœuire uirtutū. Il-
li inuident quod habemus, isti quod uiuimus. Illi
studēt rapere bona exteriora quia placēt, isti sata-
gūt interiora bona dissipare, quia displicēt. Quan
to igitur morū uita à rerum distat subsitantia, tāto
grauior calumniator est, qui malè uiuēdo uim nō
stris infert moribus, ꝙ qui uiolenter opprimendo
damna ingerit rebus. Nihil iste de nostra sustenta
tione subtraxit, fed exempla nobis perditionis ap
posuit. Eo ergo grauiorē calumniam intulit, quo
quietū cor in tentatione cōmouit. Qui & si nequa
quā nobis actionis suæ opera persuasit, pugnā tā-
mē tentationis ingessit. Grauē igitur de uita eius
calūniam sustinemus: quia nimirū intus patimur,
quod cum labore uincamus. Et quia in hoc mun-
do abundat malorum uita quæ crucíet, rectè dici
tur: Propter multitudinem calumniatorū clama-
bunt. Quia uerò ea quę uerbis suadere nō ualent,
extorquere nonnunquā etiam effrenatis uitibus
student, aptè subiungitur: Et eiulabunt propter
uim brachij tyrannorū. Quisquis em̄ male ui- 10
uere suo nos exēplo cōpellit, adhuc in nobis uoce

calumnia-

calumniatoris utitur. Quisquis uerò peccatũ suadens etiam terrere nos appetit, iam cõtra nos bra-
ehio tyrannidis fæuit. Aliud est enim uitia suadere uiuẽdo, aliud iubere terrẽdo. Dum ergo exempla malę actionis aspicimus, quasi adhuc strepitũ calumniatoris audimus: dum uerò ui peccare cogimur, iam tyrannum in corde sustinemus. Sed ro
busto rum mẽtes in Deo immobiliter fixæ, tanto ista despiciunt, quanto cernunt cõtra præcepta cõditoris excrescũt. Æternitatis quippe præmia præstolantes, utres ex aduersitatibus sumũt: quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigũt manere uictoriam. Sic itaq; electorum desideria dum premuntur, aduersitate proficiũt, sicut ignis flatu premit̃ ut crescat: & unde quasi extingui cer
nitur, inde roboratur. In eo nãq; ostẽdimus quanta ad dominum cupiditate flagramus, si nõ solum
ad eum per tranquilla & mollia, sed etiã per aspe-
Psal. 17. ra & dura transimus. Hinc nãq; prophera ait: Qui perfecit pedes meos quasi cerui. Ceruus eñ cùm montium iuga conscendit, quæq; aspicit aspera, quæq; se obijciunt sentib. illigata, dato saltu transgreditur, & absq; ullo cursus sui obstaculo in supe
rioribus eluatur. Ita etiã electorum mẽtes quæq; sibi in hoc mundo obsistere atq; obuiare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt: & mo
re ceruorum despectis terrenorum sentibus in su
Ibidem perna se euehũt. hinc rursum dicit: Et in Deo meo trãsgrediar murũ. Murus quippe est omne quod itineri nostro obijcitur, ne ad eum qui diligitur, transeatur. Sed murum transgredimur, cùm præ amore supernæ patrię quæq; in hoc mũdo fuerint obiecta calcamus. Hinc per eundem prophetam
Psal. 80 certãti animæ Dominus dicit: Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te ad aquas cõtradictionis. Absconditum quippe tempestatis est, cùm in corde contrito cogitationum tentantium fluctus intumescunt, cùm cõtra amoris sancti studia curarum secularium se tumultus illidunt. In absc5dito ergo tempestatis auditur: quia clamor deprecantis est hæc ipsa tribulationis fluctuatio. Quia uerò omnino non desunt, qui bona quærẽtibus suadere peruersa moliantur, aquæ contradictionis sunt populi resistentes. Et quia tunc probatur desiderium, cùm aliqua ei aduersitate resistitur, rectè dicitur: Probaui te ad aquas contradictionis. His itaq; uirtutum nisibus robusti ex aduersitate proficiunt, sed infirmi sæpe in desideriis suis si qua eis fuerint ex aduersa obiecta languescunt: & cùm ualida tribulatione pulsantur, pusillanimitate deficiunt. Vnde Heliu beato Iob probra pusillanimitatis impingens, præmissis malorum oppressionibus, infirmorum mox pusillanimitates exequitur, dicens:

Quòd ideo tentationibus quilibet frangitur, quia factorem & liberatorem despexerat, non contemplatur. Cap. XI.

ET nõ dixit: Vbi est Deus qui fecit me?] Mos sacræ scripturæ est, ut à singulari numero ad pluralem subitò transeat, atque à plurali sæpe se ad singularem uertat. Atq; inde Heliu cùm diceret:

A Clamabunt & eiulabunt, nequaq; subdidit: Non dixerũt, ubi est Deus: sed, Non dixit ubi est Deus. A plurali quippe numero in singularem ueniens, ad personam subitò insirmi uniuscuiusq; trãsiuit: fortasse quia à singulis melius recognoscitur quic quid de eis singulariter audiũ, ut ad cor suũ quisq; redeat, & in semetipso hoc quod de unoquoq; dicitur, reprehendat. Singularem igitur numerũ tenuit, dicens: Non dixit ubi est Deus qui fecit me? Quisquis enim aduersitatum tribulatione frangitur, à quo factus est minimè contemplatur. Nam qui quod non erat, fecit, factum sine gubernatione non deserit: & qui benignè hominem cõdidit, nequaquã iniustè erucians permittit: nec sinit neB glectè perire quod est, qui hoc etiã quod nõ fuit, creauit ut esset. Cùm ergo causam tribulationis nostræ requirimus, & fortasse tardius inuenimus: est ista consideratio, quòd nihil iniustè patiamur: quia si Deo authore sumus quod non fuimus, Deo regente non affligimur iniustè qui sumus. Sequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius uitæ carnẽ habemus lætitiæ, diuinum consolationem. Cap. XII.

QVi dedit carmina in nocte.] Carmen in no 11
cte, est lætitia in tribulatione: quia & si presuris temporalitatis affligimur, spe iam tamen de æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens: Spe gaudentes, in tribulatio- Rom. 12
ne patientes. Carmen in nocte Dauid sumpserat, Psal. 31
qui dicebat: Tu mihi es refugium à pressura quæ circumdedit me, exultatio mea, redime me à circumdantibus me. Ecce noctem pressuram nominat, & tamen liberatorem suum inter angustias exultationẽ uocat. Foris quidem nox erat in circumdatione pressuræ, sed intus carmina resonabant de consolatione lætitiæ. Quia enim ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta: tota sacræ scripturæ intentio est, ut spes manentis lætitiæ nos inter hæc transitoria ad
C uersa corroboret. Vnde & Ezechiel propheta li- Ezech. 2
brum se accepisse testatur, in quo scriptæ erant lamentationes, carmen, & uæ. Quid enim libro hoc nisi diuina eloquia figurantur? Quæ quia nobis lachrymas luctusq; præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoque & uæ cõ
D tinent: quia sic de spe gaudium prædicant, ut in præsenti tamen pressuras atq; angustias indicent. Carmen & uæ continent: quia & si illic dulcia appetimus, prius necesse est ut hic amara toleremus. Carmen & uæ discipulis prædicabat Dominus, cùm dicebat: Hæc loquutus sum uobis, ut in me Ioan. 16
pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis. ac si apertè diceret: Sit uobis de me interius quod consolando reficiat, quia erit de mundo exterius quod sæuiendo grauiter premat. Quia ergo infirmus quisque cùm premitur, à spe gaudij nimia pusillanimitate lassatur: & dum foris aduersa tolerat, intus obliuiscitur quo gaudebat, bene dicitur: Non dixit, ubi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Si enim ista diceret, uim quã patitur tẽperaret: & per hoc quod manſurum intus

íntus quærereť, id quod foris transitoriũ sustinet, esse intolerabile non æstimaret. Sequitur:

Quòd doctrina Euangelica abstrahat hominem à vtilijs in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, & ut immunditiã carnis per castitatem refrenet. Cap. XIII.

QVi docet nos super ſumẽta terrę, et super uo lucres cœli erudit nos.] Iumẽta terræ sunt, qui usu uitæ carnalis íma appetunt: uolucres uerò cœli sunt, qui superbæ curiositatis studio subtilia perscrutantur. Illi uiuendo se deponunt infrà quàm sunt: isti inquirendo se eleuant ultrà quàm possunt. Illos in infimis uoluptas deijcit carnis: istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. Illis per sacra eloquia dicitur: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Istoru superbus labor increpatur, dũ dicitur: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Illis dicitur: Mortificate membra uestra quæ sunt super terram: fornicationem, im munditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Istis dicitur: Nemo uos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Docet igitur nos Deus super ſumẽta terræ, & uolucres cœli: quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas deijcit, nec superbiæ spiritus eleuat, nec desfluendo imis subijcimur, nec superbiẽdo de sublimib. inflamur. Qui enim carne labiť, iumentorũ appetitu prosternitur. qui uerò extollit mente, more uolucrũ quasi leuitatis penna subleuať. Sed si uigilanter intendiť, ut & mẽtis humilitas, & carnis castimonia teneatur, cítò cognoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxurię semina rium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum ere xit, caro in infimis mersit. Hi enim prius secretò eleuantur, sed postmodum publicè corruũt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi: ut quia superbiendo se hominibus præferunt, luxuriando usq; ad iumentorum similitudinem deuoluantur. Homo quippe cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quasi scientiæ enim illos in altũ pẽna subleuauerat: de quibus Paulus hoc quod & superius protulimus, dicebat: Quia cũ cognouissent Deũ, nõ sicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. Quomodo aũt in iumentorũ, aut plus quàm in iumentorum uoluptatem deciderint, subdidit dicens: Tradidit eos Deus in desideria cordis sui, in immũditiam. Ecce caro merśit, quos superba scientia subleuauit, & à uolatu uolucrũ ultra appetitum lapsi sunt iumentorum: atq; inde sub se prostrati sunt, unde super se ire uidebantur. Curandũ itaq; est, & omni custodia mẽs à superbiæ tumore seruãda. Non enim ante oculos Dei uacuę trãsuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeũt sine statu retributionis. Intus ergo uidet Deus quod mentẽ eleuat, & idcirco permittit foris inualescere quod deponat. Intus prius ex tollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultũ uidelicet culpam sequitur aperta percussio, ut malis exterioribus interiora puniantur, & cor publicè corruat, quod latẽter tumebat. Hinc quippe per Osee contra Israelitas dicitur: Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. Qui ſut ostenderet, quòd causa libidinis ex culpa prorumperet elationis, mox subdidit dicens: Et respondebit arrogantia Israel in faciem eius. ac si diceret: Culpa quæ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondit. Proinde per humilitatis custodiam seruanda est munditia castitatis. Si enim pię spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritũ non leuatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamẽ sub Deo recognoscitura legitimę seruitutis. Nam si authorem suum superbiendo contemnit, iure & à subiecta carne prælium suscipit. Vnde & ille primus inobediẽs mox ut superbiendo peccauit, pudenda contexit: quia enim contumeliam spiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis inuenit. Et qui authori suo esse subditus noluit, ius carnis sub ditæ quam regebat, amisit: ut in seipso uidelicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superatus discereť, quid elatus amisisset. Nullus ergo qui postquam superna appetere cœperit, carnis uoluptate prosternitur, tunc se uictum iudicet, cùm aperte superatur. Si enim plerunque uirus libidinis de radice nascitur elationis, tunc caro uincit, cùm spiritus latenter intumuit: iam tunc anima per originem culpæ in petulantiam iumentorum cecidit, cùm efferendo se more uolucrũ ultrà quàm debuit, euoluit. Hinc est enim, quòd lõga continentia repentè soluitur, hinc quòd plerunq; & usq; ad senium uirginitas seruata uitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex de spicit etiam integritatem corporis: & quandoque per apertum malũ reprobos annunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatum bonum subitò perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subitò erupit: per quod ab omnipotẽte Deo etiã tunc alienus extitit, quãdo se ei per munditiam corporis inhærere monstrauit. Quia igitur mẽtis elatio ad pollutionem pertrahit carnis, reproborum cor à uolatu uolucrum ad petulantiam mergitur iumentorum. Sancti autem uiri ne appetitu bestiali ad luxuriæ uoraginem deuoluantur, follicitæ cogitationes mentis à superbiæ uolatu custodiunt: ac ne in infima despiendo corruant, omne quod sublimiter sapiunt, humiliter premũt. Rectè itaq; dicitur: Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos: subaudis, hoc quoq; non dixit. Hoc itaq; quod iumentis ac uolucribus antecellit, eum non dicit in tribulatione memorari: ac si diceret: Infirmus quisq; idcirco nequaquã se in perturbatione corroborat, quia & in trãquillitate non temperat: & ideo nescit aduersa tolerare: quia cõstitutus in prosperis, cogitatiõe se non nouit à uolatu uolucrum prætemere, nec carnales

motus

Psal.31

Eccles.3

Coloss.2

ibidem

12

Rom.1

A

B

C

D

Osee 5

Gen.3

13

motus à ſumẽtorum ingluuie ſubleuare. Sed hoc beato iob tanto inẽoüenienter dicit, quanto uita eius inter alta & infima mirabiliter cõperat. quod quidem intelligi & aliter poteſt. Qui docet nos ſu per iumenta terræ, & ſuper uolucres cœli erudit nos. Nam ſicut iumentorũ uocabulo ſignat uita hominũ carnis adhuc motibus ſubditorum, ita appellatione uolucrũ figurat elatio ſpirituum ſuper borũ: ut per iumẽta quidem terreni homines, per uolucres uero dæmonia deſignent. Vnde cùm ſemina Dominus iuxta uia diceret eccidiſſe, ſubiungit: Venerũt uolucres cœli, & comederũt ea: nimirum per uolucres ſignãs aereas poteſtates. Sancti aũt uiri, quia nec infima hominũ exẽpla appetũt, nec turſum dæmoniaca ſubtilitate falluntur, & ſu per iumenta terræ, & ſuper cœli uolucres uirtute eruditionis excreſcũt. Super iumenta enim terræ edocti ſunt: quia quiſquid in ſimis poteſt ambiri, deſpiciũt. ſuper uolucres quoq; cœli eruditi ſunt: quia omnes immundorũ ſpirituũ inſidias cõprehendunt. ſuper iumẽta terræ edocti ſunt: quia nihil in hac uita quod præterit quærũt. ſuper uolucres cœli eruditi ſunt: quia poteſtates aereas quas adhuc per carnis infirmitatẽ tolerant, iam uitę me ritis calcant. Paulus iã ſuper iumẽta terrę edoctus fuerat, dicẽs: Multi enim ambulãt. Et paulo poſt: Philip. 3 Quorum finis interitus, quorũ Deus uẽter eſt, & gloria in confuſione ipſorũ qui terrena ſapiũt. Noſtra aũt conuerſatio in cœlis eſt. Et turſum, ſuper uolucres cœli eruditum ſe nouerat, cùm dicebat: 1. Cor. 6 Neſcitis quoniã angelos iudicabimus? Sub ſe iumenta cernebat: quia uidelicet in terra adhuc poſitus calcabat motes hominũ qui in infimis cõuerſabant. Et rurſum uolatũ uolucrũ meritorũ dignitate tranſcẽderat: quia ſubiturus cœleſtia, iudicaturũ ſe angelos nõ ignorabat. In illis immundorũ 14 infima, in iſtis ſuperborũ ſumma calcabat. Mentes quippe ſanctorũ tranſitoria cuncta deſpiciũt: & ſub ſe labi quiſquid ſuperbit, quiquid præterit contemplant: & quaſi in quodã rerũ uertice conſtitutæ, tanto ſibi omnia ſubeſſe conſpiciũt, quanto ſemetipſas ucrius authori omniũ ſubdunt: atq; inde cuncta tranſcendũt, unde creatori cunctorũ uera ſe humilitate ſubſternũt. Dicat ergo: Qui docet nos ſuper iumenta terræ, & ſuper uolucres cœli eruditos nos. ac ſi diceret: Infirmus puſillanimita te uictus iſta non dixit: & idcirco eum aduerſitas tentationis perculit, quia tranquillitatis tempore hæc cuncta tranſeuntia nulla perfectione ſuperauit. Huius ẽm uitæ aduerſa non perhorreſceret, ſi perfectionis merito etiã ſecũda calcaſſet. Sequit:

Quòd omnipotens Deus clamantes ad ſe ſeruos ſuos ideo de tribulatione non eripit, quia & ipſi ex aduerſis proficiunt: & reproborum malitia tanto in iudicio diſtrictius punitur, quanto hic in ſanctos exarſit crudelius. Cap. XIII.

IBi clamabunt, & non exaudiet propter ſuperbiam malorum.] Ibi uidelicet in tribulatione, ut econtrà de gaudio ſcriptum eſt: Filij ſeruorum Pſal. 101 ruorũ habitabũt ibi. Sed uidelicet incertũ, utrũ dicat, Propter ſuperbiam malorũ non exaudiet: an, Propter ſuperbiã malorum clamabunt. Intelligi aũt melius poteſt, ſi non exaudiri potius propter malorum ſuperbiam q̃ clamare referant. Nam quòd propter malorum ſuperbiã clamant, iam ſupra dictum eſt, eo uerſu quo dicit: Propter multitudinẽ uiolẽtorum clamabunt. Aliquid ergo nobis hoc uerſu innuit, quòd paulo ſubtilius attendaſ: quia ſæpe opprelli quidã dum clamauerint, ex ſe quidem merenẽ audiri, ſed tamen eorũ defideria pro pter opprimentiũ ſuperbiã differunt. Iuſtus quippe Deus, & ſuos permittit temporaliter opprimi, & uiolẽtorum malitiam nequiter augeri: ut dum horum uita in purgatione terri, illorum nequitia conſummetur. Plerunque uerò accidit, ut iuſti 15 in tribulatione deprehenſi, ſupernũ ſolatiũ etiam temporaliter percipiant: quod tamen non temporaliter implorant. Saluari enim nõ propter ſe, ſed propter aduerſariorum ſalutem concupiſcunt: ut dum illos omnipotens Deus ab immenſis pericu lis facto quodam miraculo liberat, uirtutẽ ſuam ipſis etiam perſecutoribꝫ innotefcat: atq; inde aduerſarios ad æternitatem redimat, unde ſuos tem poraliter ſaluat: ſicut propheta quoq; uocem mar tyrum ſuſcipiẽs, ait: Propter inimicos meos eripe Pſal. 68 me. ac ſi diceret: Propter me quidẽ eripi de temporali tribulatione non appeto, ſed tamen eripi propter aduerſarios meos concupiſco: ut dũ mea uita ſaluari mirabiliter cernitur, ipſo miraculorũ uiſu inimicorum duritia conuertatur. Sicut ergo ſæpe Dominus ſuorum uitã temporaliter pro inimicorum conuerſione eripit: ita ſæpe ſuorum uoces propter damnationẽ perſequentium nõ exaudit: ut uidelicet inde reatum ſuum cumulẽt, unde prævaluiſſe ſe nequiter gaudent. Nam qui inuiſibilia deſpiciunt, mouerinonnunq; uiſibilibus miraculis poſſunt. Sed idcirco cum iuſtis plerũq; nil mirum uiſibiliter agitur: quia eorũ aduerſarij illuminari uiſibiliter non merentur. Dicatur ergo: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter ſuperbiã ma lorum. ac ſi diceret: Reatus opprimentium auditi uoces prohibet oppreſſorũ. Nec eripiunt uiſibiliter iuſti: quia ſaluari inuiſibiliter non merentur iniuſti. Vnde rurſum per prophetam dicit: Cùm Pſal. 48 uiderit ſapientes moriẽtes, ſimul inſipiens & ſtultus peribunt. Quos enim uiſibiliter mori conſpiciunt, inuiſibiliter uiuere poſſe non credunt: atq; eo reatum infidelitatis ſuæ cumulãt, quo uiſa mor te fidelium de æternitate deſperant. Igitur uiolen ti quiq; inde interius deficiunt, unde cõtra uitam innocentium exterius conualeſcunt: tanto q; illos intima ueritas à ſe foràs ejcit, quanto eos contra ſuos temporaliter quod uolunt poſſe permittit. Quiſquis itaq; bonorum uita perſequit, tunc peiore ultione damnat, cùm nulla ei aduerſitate reſiſtitur: & tunc fortioris iræ periculis ſubiacet, cùm proſperè peragit, quod nequiter cõcupiſcit: quia uidelicet uindicta ſuperni iudicij ad futurũ eum ſuppliciũ reſeruando deſeruit, cui hic in malo obuiare contempſit. Hinc enim per prophetam Dominus dicit: Dimiſi eos ſecũdum deſideria cordis eorum, & ijs in uoluntatibus ſuis. Hinc rurſum

dicitur: Nō est uirga Dei super illos. Hinc etiā de ipsō eorū capite scriptū est: Faciet, & prosperabit. Hinc rursus de eodē dicit: Et dolus in manu eius dirigetur. In manu quippe Antichristi dolus dirigitur: quia hoc quod cōtra bonos proposuerit, im plere rēporaliter nulla aduersitate prepedit. Hinc
Prouer. 1 rursus per Salomonem dicitur: Prosperitas stulto
16 rum perdet illos. Manifestum ergo perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus sub sequens fauet effectus: & nulla contrarietas impe dit, quod mens peruersa concepit. Nam sæpe pra uorum hominū dum tardanē, uota mutantur: & dum difficultatē perfectionis sentiunt, reatū ma læ actionis agnoscunt: & quibus prius inuitis cō tradicit, uolentes postmodum hoc quod cōcepe rant, auersanē. Quia igitur malos cùm deserit Do B minus præualere permittit, & unde superborum nequitia perficitur, inde humilium longanimitas consummat, dicatur rectè: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiā malorum. Sequitur:

Quòd Deus non frustra nos audiat, quos illico non adiuuat: cùm desiderii dilatione proficiant ut exerceatur uirtus certamine. Cap. XV.

NEc enim frustra audiet Deus, & omnipotēs singulorum causas intuebit.] Notādum q duo sunt dicta: quia & clamantē nō frustra audit, & tamē quod patitur, respicit, & exaudire uoces dissimulat: & quod unusquisq; tolerat, non ignorat. Nemo ergo qui tardius audit, credatq; à super na cura negligat. Sæpe enim nostra desideria quia celeriter nō fiūt, exaudiunt: & quod impleri con- C citē petimus, ex ipsa melius tarditate ptoiperat. Sæpe uox nostra eo perficitur quo differt: & cùm superficietenus petitio negligitur, uota nostra altius in cogitationum radice complentur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur: & quo ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugē multiplicior a consurgunt. Desideria itaq; nostra dilatione extendunt, ut proficiāt: proficiūt, ut ad hoc quod percepturа sunt, conualescant: exercitātur in certamine, ut maioribus cumulentur præmijs in retributione: labor protrahitur pugnę, ut crescat co rona uictoriæ. Suos ergo Dominus cùm uelocior non exaudit, quo repellere credit, trahit. Inter nus quippe est medicus, & peccatorū in nobis cō tagia quę inesse medullitus reprobat, secat, absci dit uirus putredinis ferro tribulationis: & quo uo ces ægri audire dissimulat, eo ægritudinis finem
Psal. 21 procurat. hinc enim propheta ait: Deus meus cla mabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. ac si diceret: Nequaq; mihi ad insipientiā proficit, q die ac nocte clamantem me continuò nō exaudis: quia unde me in tempo rali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sa
Psal. 9 pientiam plus erudis. hinc etiam dicit: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatiōe. Tribulationem quippe dicīurus, opportunitatem prǽmisit: quia sæpe & tribulatione conterimur, & tamen oppor tunum nondum est, ut desiderio ereptionis adiuuemur. Dicat ergo: Neq; em frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur.

Sed quia plerunq; nōnulli ab ipsa adiutorij tar- 17
A ditate franguntur, aptè subiungit:

Quòd qui facta sua discutit & dijudicat, etiamsi quasi non consideranS de tribulatione, nō statim eum Deus eripiat, nec quaquā tamē de clementia diuina desperet. Cap. XVI.

ETiam cùm dixeris, non consideraT, iudicare coram illo, & expecta eum.] Fortassē enim dum clamor noster quasi negligitur, spes quę cor di nerat, infirmatur, & superna adiutoria defutu ra credimus, quia tardius impetramus: ac penē in considerata Deo esse ingemiscimus, quæ inulta toleramus. Sed cùm ista nos desperationis procel la cōturbat, cōcussa mēs citius in portū spei se col locat, si causas suas cū Domino subriliter pensat, si bona eius ad memoriā reuocat: si mala quæ bo nis eius reddidit, apud semetipsam callidè nō ex cusat: si perpendit quid ab eo iustè meruit, & quid clemēter accepit, si uitam suam uiuaciter discutit: si ante Dei oculos omne quod agit examinans se metipsam sibimet nō absc ōdit, si factam quæ nō erat meminit: si illuminatam se atq; subleuatā quę in tenebris iacebat, agnoscit. Hæc ergo in semet ipsa cuncta recolligens, dum bona accepta consi derat, aduersa quæ tolerat, nō accusat: nec despe ratione frangitur, quæ tantorum munerum cōso latiōe roborat: quia spem de futuris recipit, dum transacta beneficia recognoscit. dicat itaq;: Etiam cùm dixeris, non consideraT, iudicare corā eo, & expecta eum. ac si diceret: Cùm idcirco Deus cō- C siderare non creditur, quia tardè miseretur, intima cogitationis ingredere, atque illic coram eius o culis causas tuæ iudicium suscipe: & quæ ipse ui uendo contulisti, uel quæ misericorditer percepi sti, discerne: & tūc ad spei fiduciam redis, dum bo na tantę benignitatis erubescis, quatenus inter ad uersa fidenter expectes, quem & post delicta pro pitium recolis. Speradа enim fuerant superna ad iutoria, etiam si nulla beneficia præcessissent. Sci endumq;, quia Deus hominē quem benignè con didit, iniquè non spernit. Pensandum est igitur, quanti est periculi trāsacta munera cernere, & fu tura desperare: quāti est periculi si in hac procella tribulationum, desperationis naufragio frangi mur, qui ad portum spei uelut immensis funibus D præteritis donis ligamur. Dicatur itaq; rectè: Iudi care corā Deo, & expecta eum. Nam qui semet ipsum coram Deo nō iudicat, eum dum affligitur, non expectat. Cuius enim bona præcessisse dissi mulat, adiutoria subsequi posse desperat: & cùm præteritorum obliuiscitur, etiam subsequentium largitate fraudatur. Sed ecce dum nos affligimur, dum consolationis gratiam longanimiter sustine mus, mali ad peiora prorumpunt: atq; eo iniquita tis aggregatione proficiunt, quo sine uerbere re linquuntur. Et tamen omnipotens Deus peccan tes misericorditer expectat, tempus ad pœnitēn tiam tribuit, quod non conuersis ad grauioris rea tus testimonium uertit, patienter iram retinet, quam quandoq; irretractabiliter effundit. Vnde aptè subiungitur:

Quòd

Quòd in hoc mundo non omnia impiorum scelera puniat Deus, quorum tormenta examini supremo reseruat. Cap. XVII.

18 NVnc enim nō infert furorem suum, nec ulci scitur ualde Deus.] Diu quippe Deus tolerat, quia in perpetuum damnat: & furorem nunc inferre dissimulat, quia effundendum sine fine in posterum seruat. Electorum nanq; est hic contereri, ut ad præmia debeant æternæ hæreditatis erudiri. Nostrū est hic flagella percipere, quibus seruatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum
Apoc.3 est: Flagellat omnē filium quem recipit. Hinc ad Ioannē dicitur: Ego quos amo, arguo & castigo.
1.Pet.4 Hinc Petrus ait: Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei. Vbi mox admirando subiungit: Si
B autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Euāgelio? Peccata quippe nequaq; diuina seueritas inulta remanere permittit: sed ira iudicij à nostra hic correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat. Eant ergo nunc reprobi, & uoluptatum suarum desideria in ulta iniquitate consumment, atq; eo temporalia flagella nō sentiant, quo æterna eos supplicia expectāt. Bene autem inulta eorum nequitia Cham
Gen.3 peccante signata est, cui à patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, seruus erit fratribus suis. Chanaan uidelicet Cham filius fuit. Et quid est quòd Cham peccante, Chanaan eius filius sententiam ultionis accipit? Quid est q; nō in se, sed in posteritate percutitur: nisi quòd reproborum nequitiæ hic quidem inultæ proficiunt, sed in posterum se
C triunt? Dicatur ergo: Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscit ualde scelus. Notandum uerò est, quòd subintulit ualde: quia etsi quædam longanimiter tolerat, quædam tamen etiam in hac ulta flagellat: & hic nonnunquam ferire incheat, quos æterna damnatione consummat. Ergo & nonnulla percutit, & nonnulla inulta derelinquit: quia si nulla resecaret, quis Deum res humanas curare crederet? Et rursus: Si hic cūcta per cuteret, extremū iudicium unde restaret? Quædā igit̄ feriunt, ut rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus: quędā uerò inulta seruant, ut adhuc iudiciū restare sentiamus. Bene ergo dicit: Nec ulciscit ualde scelus: quia dum exiguū quiddam de iniquitate percutitur, inconuertis mentibus æterni iam iudicij sententia propinatur. Totum itaq; hoc ab Heliu rectum dicitur, si rectè diceretur: Scit enim quid loqui debeat, sed cui loquatur ignorat. Vera sunt nanq; quæ dixit, sed à beati Iob increpationibus aliena: quia tanto hac correptione non eguit, quanto nec aliqua pusilla
19 nimitate peccauit. Sed quia iustis uiris solet occasio esse uirtutum, elatio superborum, occulto iudicio cum beato Iob agitur: ut post flagella pœnarum, etiam per uerba arrogantium crescat. Ecce enim tanto magis à superbiæ ministro despicitur, quanto à ueritate intrinsecus, id est humilitatis magistra refouetur. Nam Heliu postquam tot fortia se dixisse cognouit, quid elationis gestaret, aperuit: atq; beatum Iob alta de se sentiēdo despe
A xit, dicens: Ergo Iob frustra aperit os suū, & absq; sciētia uerba multiplicat. Hęc nimirum inferens, beatum Iob & nil scisse asserit, & multa dixisse: & cùm ipse quæ sentit loquaciter inferat, hunc de uitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoq; esse proprium arrogantium uitium solet: ut & pauca credant, quæ ipsi multa dixerint, & multa credāt quę ipsis pauca dicuntur. Quia enim sua dicere semper uolunt, aliena audire non possunt: uim se pati existimant, si ea quæ immoderatè sentiunt, immo deratius nō effundant. Et quamuis beatus Iob ad eius uerba tacuerit, Heliu tamen de locutione illius quam amicis responderat, causam inuectionis inuenit: ut sibi exhibere latius eius silentium possit, atq; ut ipse multa respondeat, illum uerba multiplicasse confirmat. nam & mox initia prolixę locutionis exorditur: & quasi adhuc nihil dixerit, inchoare conatur. Vnde subditur:

Textus capitis trigesimisexti libri beati Iob.

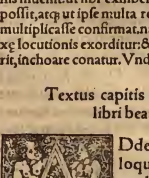

Ddens quoq; Heliu hæc loquutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar. re petam scientiam meam à
C principio, & operatorem meum probabo iustum. Verè enim absq; mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens: sed nō saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic erigūtur. Et si fuerint in catenis, & uinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia uiolenti fuerunt. Reuelabit quoq; aurem eorum, ut corripiat, & loquetur ut reuertantur ab iniquitate. Si audierint, & obD seruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia. Simulatores & callidi prouocāt iram Dei, nec; clamabunt cùm uincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorū, & uita eorum inter effœminatos. Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentū subter se. Requies aūt mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; reci-

pies. Non te ergo superet ira, ut aliquē oppimas, nec multitudo donorū inclinet te. Depone magnitudinē tuā absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctē, ut ascendāt populi pro eis. cauē ne declines ad iniquitatē. hanc enim cœpisti sequi post miseriā. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterat scrutari uias eius, aut quis audet ei dicere: Operatus es iniquitatē? Memēto q; ignores opus eius, de quo cecinerūt uiri. Omnes homines uidēt eū, & unusq;sq; intuetur procul. Ecce Deus magnus uincēs scientiam nostram. Numerus annorum eius inæstimabilis. Qui aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitū, qui de nubibus fluunt, quæ præte xunt cuncta desuper. Si uoluerit extendere nubes quasi tentoriū suū, & fulgurare lumi ne suo desuper, cardines quoq; maris operiet. Per hæc etenim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus. Immanibus absc̄ dit lucem, & præcipit ei ut rursus adueniat. Annūciat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

Caput XVIII.

20 ADdens quoq; Heliu, etiam ligē locutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi.] Multa iam dixerat, & sustineri adhuc paululū postulat: quia uidelicet arrogātes graue se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam loquendi breuitate constringant. Tanto enim semetipsos credunt doctiores ostēdere, quāto se potuerint multiplicitate loquacitatis aperire. Sed quia sæpe sibi sentiunt silentij reuerentiam non deferri: domini nonnunquam potentiā de quo quasi loquuntur, insinuant, ac sub prætextu illius sibi silentium exigunt, quod minimē meretur: & dum specietenus Deum proferunt, auditum sibi exreuerentia eius exigentes, se studēt magis ostendere, quàm illius facta prædicare. Vnde & Heliu subiungit, dicēs: Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.] Quia uerò nonnunquam doctores sancti crebrò repetunt, si qua obscurius dicunt, ut quæ occulta prædicant, auditorum cordibus uoce hæc iterationis infundant, plerunq; hoc appetunt etiam arrogantes imitari: & insolenter ea quæ dixerint replicāt: non quo auditorum cordibus insinuare res appetant, sed quo eorum iudicio uideri eloquentes uolunt. Vnde Heliu subiungens, ait: Repetam scientiam meā à principio.] Sed quia nominata scientia, tumor cordis in uoce claruerat: arrogās aperte cognoscitur, si non citius aliquo uelamine pallietur. Vnde mox in occultatione suæ arrogantię Domini iustitiam subinferēs ait: Et operatorem meū probabo iustum.] Vt dum quasi pro Dei iustitia loquitur, apud humana iudicia quæcunq; arroganter effluit, excusēt. Sequitur: Vere enim absq; mendacio sermones mei. Cum ab infirmis audito ribus se intelligi non posse conspiciūt, solent plerunq; etiam iusti laudare bona quæ dicūt: nō quo ipsi tuis laudibus inhient, sed quo auditores suos ad audiendi sollicitudinē accendant: ut dū eorum uoce proferuntur, ab illorum cordibus ardentiori affectu rapiantur. Vnde Paulus cùm mira Corinthijs & multa dixisset, adiūgit: Os nostrum patet ad uos, ô Corinthij, cor nostrū dilatatū est. Sed arrogantes dū cor bonorū nesciunt, & solas aliquan do uoces imitant: efferunt laudando quæ dicunt, nō quo eis torpor audientiū displiceat, sed quo sibi inhianter placēt. Iustorū uocem imitātes simulāt, sed utm uocis ignorāt. Vident q; iusti iusta proferunt, sed nescīunt quid requirūt. Cùm enim sancti doctores laudē prædicationis exaltant, quasi manu uocis ab imis cogitationibus corda audientiū leuant, ut excussa uelociter dictis sequentibus uelut in itinere occurrāt: & tanto ea intelligētiæ amplexu constringāt, quanto illa & quasi priusq; cernerent, in uoce laudantis amauerāt. Sed hæc, ut dixi, arrogantes nescīunt. Quia enim foris est quod appetunt: quid sit intus desiderabile, sentire non possunt. De electorū quippe Ecclesia scriptū est: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Et sapientes uirgines in uasis oleū portare referunt. Vnde & sanctorum uoce dicit: Gloria nostra hęc est, testimoniū conscientiæ nostræ. Arrogantes aūt, quia corā Deo conscientiæ suæ testimoniū nō habent, quærunt coram hominibus testimoniū uocis aliænæ, quam cùm tardè reperiūt, ipsi etiam in impudentiam sui fauoris erumpunt. Si enim non inueniunt uoces hominū quas inhianter expectant, ipsi scientiā suam laudātes prædicant. Vnde & Heliu subdit, dicens: Et perfecta scientia probabitur tibi.] Nimirū sensit se magna dicturū, sed tumēti corde hoc quod de semetipso sublimiter æstimauit, tacere nō potuit: & idcirco quod rectū sensit, laudando præcucurrit. Quia sam quidē diuino iudicio reus esset, si magna de se saltē silendo sensisset. Ante subtile enim ueritatis examē securi omnimodē non sumus: etiā si humano iudicio quod in nobis reprehendi debeat, non habemus. Nam plerunq; negligentius cogitantes elatione pulsamur, quam tamen tacentes premimus. Sed nisi retractatione concita tumor occultus in ipso cubili cordis in quo oritur, suffocet, coram districto iudice omne meritum nostræ actionis extinguitur. Hinc ergo pensandum est, illa cordis elatio quanta animaduersione damnabitur, quæ usq; ad audaciam uocis nutrit: si neq; hæc est excusabilis, quæ in corde latēter oboritur. Considerandum quoq; qualis intrinsecus regnat, quæ cousq; seruata est, ut etiam forās erumpere non erubescat. Heliu ergo, quia magna sensit, semetipsum humiliter temperare nescīuit, scientiæ celsitudinem tenuit, humilitatis gratiam recusauit: & dum sequitur bonū quo bene diceret appetrit, bonum quo bene uiuere potuisset, amisit. Scientia quippe inflat, charitas

uerò

uerò ædificat. Sed iam nunc rectum dicat, quod tamen rectè dicere ignorat. Nam postquam inflatas animi cogitationes per uerba elationis exhalauit, fortem sententiam subdidit, dicens:

Quòd res immensæ uirtutis sit in honore premere gloriam, & in potentia se nescire esse potentem: & quòd in crimine sit fuisse elationis, non ordo potestatis. Cap. XIX.

21 DEus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens.] In usu uitæ mortalis quædã ex fomentipsis sunt noxia, quædam uerò ex his quæ circa ipsa uersant. Ex fomentipsis quędam sunt noxia, sicut peccata atq; flagitia. Quædam uerò nõnunquam nobis ex his quæ circa ipsa sunt, nocent: sicut tem poralis potentia, ucl copula coniugalis. Bonum namq; est coniugiũ, sed mala sunt quæ circa illud ex huius mundi cura succrescũt. unde Paulus ait: 1.Cor.7 Qui autem cum uxore est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Vnde & quibusdam meliora persuadens, eos à cõiugio reuocat, dicẽs: Hoc autem dico, non ut laqueum uobis iniciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecran di. Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxtà positis committitur plerunq; quod nocet: si cut fœpe rectum mundumq; iter pergimus, & tamen ortis suxta uiam uepribus, per uestimenta re tinemur. In uia quidem mũda nõ offendimus, sed à latere nascitur quo pungamur. Magna est etiam potẽtia temporalis, quæ habet apud Deum meritum suũ de bona administratione regiminis: non nunquam tamen eo ipso quo præeminet cæteris, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subiacẽt, dum ad uotũ uelociter iussa cum plent, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferũt: malè gestis aũt nulla authoritate contradicunt, dum plerunq; laudãt, etiã quod ob surgare debuerũt, seductus ab his quæ intrà subdunt, super se animus tollit: & dum foris immenso fauore circundat, intus ueritate uacuat, atq; oblitus sui, in uoces se spargit alienas: talemq; se credit, qualẽ foris audit, nõ qualem intus discernere debuit: subiectos despicit, eosq; æquales sibi natu ræ ordine nõ agnoscit: & quos sorte potestatis ex cesserit, transcendisse se etiam uitæ meritis credit: cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet amplius posse. In quodam quippe se cõstituit culmine apud semetipsum: & qui æqua cæteris natu ræ conditione conflngit, ex æquo respicere cæteros dedignat: sicq; usq; ad eius similitudinẽ ducitur, de quo scriptũ est: Omne sublime uidet, & Iob 41 ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Et de Prouer.30 cuius corpore dicitur: Generatio eius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altũ surrectæ. Ad eius si Esa.14 militudinẽ ducitur, qui singulare culmẽ appetẽs, & socialem angelorũ uitam despiciens, ait: Ascendam super altitudinẽ nubiũ, similis ero altissimo. Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe angelo similis efficit, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul ab humilitatis merito in tumorẽ superbiæ culmine potestatis excreuit. Per humilitatẽ quippe prælatus est, per superbiam reprobatus: Domino attestãte qui ait: Nonne cùm esses paruulus in oculis tuis, caput te constituì in tribubus Israel? Paruulum se ante potestatem uiderat, sed fultus temporali potentia, iam se paruulum non uidebat. Cæterorum nanq; cõparatione se præferẽs, magnum se apud se esse iudicabat. Miro autem modo cùm apud se paruulus, apud Dominũ magnus: cùm uero apud se magnus, apud Dominũ paruulus fuit. Magnos nos Dominus apud nos esse, phibet per prophetam, dicẽs: Vę qui sapiẽtes estis in oculis uestris, & corã uobismetipsis prudẽtes. Ne magni apud nos esse debeamus, Paulus admonens, ait: Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Plerunq; ergo dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Sed aliud est quælibet bona non esse, aliud bona bene habere nescire. Bona nanq; est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget uita. Igitur bene hanc exercet, qui & retinere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc exercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa cæteris æqualitate componi. Humana enim mẽs plerunq; extollitur, etiam cùm nulla potestate fulcitur: quanto magis in altum se erigit, cùm se etiam ei potestas adiungitur? Et tamen corrigendis aliorum uitijs apta executione præparatur. Vnde & per Paulum dicitur: Minister enim Dei est, uindex in iram ei qui malum agit.

1.Reg.15

Esaie 5

Rom.12

Rom.13

Cùm ergo potentiæ temporalis ministerium 22 suscipitur, summa cura uigilandũ est, ut sciat quisque & sumere ex ea quod adiuuat, & expugnare quod tentat: & æqualem se cum illa cæteris cerne re, & ramen se peccantibus zelo ultionis præferre. Quam discretionẽ plenius cognoscimus, si etiam potestatis Ecclesiasticę exempla cernamus. Petrus nanq; authore Deo Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, teq; illi similem recognouit, dicens: Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum. Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam repetit, mox quanta super cæteros potentia excreuisset, ostendit. Verbo enim eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi uehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis sus aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus præfatum se esse nesciebat, cùm diceret: Non quia do minamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij uestri. Atque illico adiunxit: Fide enim statis. ac si diceret: Ideo non dominamur fidei uestræ, quia fide statis. Æquales enim uobis sumus, ubi uos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cùm diceret: Facti sumus paruuli in medio uestrũm. &: Nos autem seruos uestros per Iesum Christum. Sed cùm culpam quæ

Act.10

Act.5

2.Cor.1

1.Thes.2

2.Cor.14

corrigi debuisset, inuenit: illico magistrum se esse
1.Cor.4 recoluit, dicens: Quid uultis? In uirga ueniam ad uos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest, uitijs potius quàm fratribus dominatur. Cunctos quippe natura æquales genuit. Vt autem alij ad regendum alijs committantur, non eos natura, sed culpa posuit. Vitijs ergo se debent rectores erigere, quorum & causa præferuntur: & cùm delinquentes corrigunt, sollicitè attendant, ut per disciplinam culpas quidem iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus qui corriguntur, agnoscant. Quamuis plerunque etiam dignum est, ut eosdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namq; per nos uitia discipli-
B næ rigore feriuntur, in his uerò quæ ipsi cõmittimus, ne uerbi quidem ab aliquo inuectione lacessamur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inultè peccamus.

23 Disciplina autem nostra subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorũ culpas sine uindicta non deserit. Seruanda itaque est & in corde humilitas, & in opere disciplina. Atque inter hæc solerter intuendum, ne dum immo deratius custoditur uirtus humilitatis, soluantur iura reginiminis: & dum prælatus quisque plus se quàm decet deijcit, subditorum uitam stringete sub disciplinæ uinculo non posit. Tencamus ergo exterius, quod pro aliorum utilitate suscipimus: teneamus interius, quod de nostra æstimatione sentimus. Sed tamen decenter quibusdam
C erumpentibus signis tales nos apud nos esse ipsi nos etiam qui nobis commissi sunt, non ignorẽ: ut de authoritate nostra quod formident, uideãt: & de humilitate quod imitentur, agnoscant. Seruata autem autoritate reginimis, ad cor nostrum sine cessatione redeamus, & consideremus assiduè quòd sumus æqualiter cum cæteris conditi, non q; temporaliter cæteris prælati. Potestas eĩ quanto exterius eminet, tanto premi interius debet: ne cogitationem uincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne iam sub se mens eam regere non posit, cui se libidine dominandi supponit. Bene Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiusdem potentię semetipsum pre-
Psal.130 mendo uincebat, dicens: Domine non est exaltatum cor meum. Quique in eius humilitatis augmento subiungit: Neque elati sunt oculi mei. atque addidit: Neq; ambuaui in magnis. Et adhuc subtilissima semetipsum inquisitione discutiens ait: Neque in mirabilibus super me. Omnesq; etiam cogitationes suas à fundo cordis exhauriens, subiungit dicens: Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. Ecce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatam crebrò replicat, & iterum atque iterum confitendo offert ne non cessat: eamq; multipliciter loquens, iudicis sui oculis ostentat. Quid est hoc? Et quomodo istud sacrificiũ Deo placere cognouerat, quod in conspectu eius tanta iteratione uocis immolabat: nisi quòd uicina esse superbia potentibus so-
A let, & penè semper rebus affluentibus elatio sociatur: quia & sæpe humoris abundantia duritiam dat tumoris. Mirum uerò ualde est cùm in cor- 24
dibus sublimium regnat humilitas morum. Vnde pensandum est: quia potentes quique cùm humiliter sapiunt, culmen extraneæ & quasi longè positæ uirtutis attingunt: & rectè hæc uirtute Dominum quantocyus placant, quia illud ei sacrificium humiliter offerunt, quod potentes inuenire uix possunt. Subtilissima namq; ars uiuendi est culmen tenere, gloriam premere, esse quidem in potentia, sed potentem se esse nescire: ad largiendabona potentem se cognoscere, ad rependenda noxia omne quod potẽter ualet ignorare. Rectè itaq; de talibus dicitur: Deus potẽtes nõ abjicit, cùm & ipse sit potens. Deum quippe imitari
B desiderat, qui fastigium potentiæ alienis intentus utilitatibus, & non suis laudibus elatus administrat, qui prælatus cæteris prodesse appetit, non præesse. Tumoris nanque elatio, non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem uerò potentiæ malitia nostræ mentis inuenit. Tollamus ergo quod de nostro cõtulimus, & bona sunt quę Deo largiẽte possidemus. Quia enim nequaquam iusta potentia, sed actio praua damnatur, aptè subiungitur:

Quòd alij iudicentur & pereant, alij non iudicentur & regnent. Cap. XX.

Sed nõ saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.] Scriptura sacra plerũq; pauperes humiles uocare consueuit. Vnde in Euangelio cum
C adiectione spiritus nominãtur, dum dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Quos enim diuitiæ uisibiliter potentes ostendũt, apud semetipsos pauperes sunt, qui elati in suis cõscientijs nõ sunt. Eos uerò impios uocat, qui aut à fidei pietate disiuncti sunt, aut in hoc quod fideliter credunt, prauis sibi moribus cõtradicunt. Quia ergo omnipotẽs Deus malitię super biam, non potentiæ cessitudinem damnat, posteà dictum est: Deus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens, rectè subiungitur: Sed nõ saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit: id est elatos destruit, humiles uerò per iudicium liberos reddit. uel certè iudicium pauperibus tribuit: quia hi
D qui nunc nequiter opprimunt, ipsi tunc super oppressores suos iudices ueniunt. Duæ quippe sunt partes, electorum scilicet atq; reproborũ. Sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alij nanq; iudicantur & pereũt, alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicantur & regnãt, alij non iudicantur & regnant. Iudicantur & pereunt, qui bus dominica uoce in damnatiõe dicit: Esuriui, Matt.25
& non dedistis mihi manducare: sitiui, & nõ dedistis mihi potum: hospes erã, & nõ collegistis me: nudus, & nõ operuistis me: æger & in carcere, & nõ uisitastis me. quibus præmittit: Discedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Alij uerò in extremo iudicio non iudicanẽ & pereũt, de quib. ꝓpheta ait: Nõ resurgũt impij in iudicio. & de quibus Dominus dicit: Psal.1

Qui

Quia autem non credit, iam iudicatus est. & de qui
Rom. 2 bus Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine le-
ge peribunt. Resurgunt ergo etiam omnes infide
les, sed ad tormentum, nõ ad iudicium. Non enim
eorum tunc causa discutitur: quia ad conspectum
districti iudicis iam cum damnatione suæ infide-
litatis accedunt. Professionem uerò fidei retinen-
tes, sed professionis opera non habentes, redar-
guunt ut pereant. Qui uerò nec fidei sacramenta
tenuerunt, increpationem iudicis in extrema exa
mination one non audiunt: quia præiudicati infideli
tatis suæ tenebris, eius quẽ despexerant inuectione
ne redarguí non merentur. Illi saltem iudicis uer-
ba audiunt: quia eius fidei saltem uerba tenuerũt.
Isti in dãnatione suæ æterni iudicis nec uerba per-
cipiunt: quia eius reuerentiã nec uerbotenus ser- B
uare uoluerunt. Illi legaliter pereunt, quia sub le-
ge positi peccauerunt: isti in perditione sua de le
ge nihil dicit, quia nihil legis habere conati sunt.
25 Princeps nanq; terrenam rempublicam regens,
aliter punit ciuem interius delinquentem, atq; a-
liter exterius hostem rebellantem. In illo iura sua
consulit, eumq; sub uerbis dignę inuectionis addi
cit: contra hostem uerò bella mouet, instrumenta
perditionis exercet, dignaq; eius malitiæ tormen-
ta retribuit, de malo uerò eius quid lex habeat, nõ
requirit. Neq; enim lege necesse est perimí, qui le
ge nunquam potuit teneri. Ita ergo in extremo iu
dicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo
quod professione tenuit, actiõe declinauit: & ille
sine iudicij inuectione perimit, qui lege fidei non C
tenetur. Ex electorũ uerò parte alij iudicantur &
regnant, qui uitæ maculas lachrymis tergunt, qui
mala præcedentia factis sequentibus redimentes,
quicquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis
iudicis eleemosynarum superductione cooperi-
unt. Quibus iudex ueniens in dextera consistenti
Matt. 25 bus dicit: Esuriui, & dedistis mihi manducare: siti
ui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegi
stis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & uisita-
stis me: in carcere eram, & uenistis ad me. Quibus
præmittit, dicens: Venite benedicti patris mei,
possidete paratum uobis regnum à constitutione
mundi. Alij autem non iudicantur & regnant: qui
etiam præcepta legis perfectione uirtutum trans-
cendunt, qui nequaquam hoc solum quod cun- D
ctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed
præstantiori desiderio plus exhibere appetunt,
quàm præceptis generalibus audire potuerunt.
Matt. 19 Quibus dominica uoce dicitur: Vos qui reliqui-
stis omnia, & secuti estis me, cùm sederit filius ho
minis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super
duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus
Iſal. 3 Israel. Et de quibus prophęta ait: Dominus ad iu-
dicium ueniet cum senioribus populi sui. Et de qui-
bus Salomon cùm de sanctæ Ecclesiæ sponso lo-
Prou. 31 queretur, intulit dicens: Nobilis in portis uir eius,
quando sederit cum senatoribus terræ. Hi itaq; in
extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia
cum authore suo etiã iudices ueniunt. Relinquen
tes quippe omnia plus prompta deuotiõe execu- A

ti sunt, quàm iubere generaliter audierunt. Spe-
ciali nanq; iussione paucis perfectioribus, & non
generaliter omnibus dicitur hoc quod adolescẽs
diues audiuit: Vade & uende omnia quæ habes, Matt. 19
& da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo, Mar. 10
& ueni, & sequere me. Si enim sub hoc præcepto Luc. 18
cunctos iussio generalis astringeret, culpa profe-
ctò esset aliquid nos de hoc mũdo possidere. Sed
aliud est quod per sacram scripturam omnibus ge
neraliter præcipitur: aliud quod specialiter perfe-
ctioribus imperatur. Hi ergo rectè sub generali iu
dicio non tenentur, qui & præcepta generalia ui-
uendo uicerunt. Sicut enim non iudicantur, & pe
reunt, qui suadente perfidia legem tenere cõtem-
nunt: ita non iudicantur & regnant, qui suadente
pietate etiam ultra generalia diuinæ legis præce-
pta proficiunt. Hinc est quòd Paulus etiam spe-
cialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit
quàm institutione permissionis accepit. Cùm e-
nim accepisset ut Euangelium prædicãs de Euan
gelio uiueret, & Euangelium audientibus contu-
lit, & tamen Euangelij sumptibus sustentari recu-
sauit. Cur ergo iste iudicetur ut regnet, qui minus
quod seruaret, accepit: sed maius quod uiueret,
inuenit? Dicatur igitur rectè: Iudicium pauperi-
bus tribuit: quia quanto huic mundo magna hu-
militate despecti fuit, tanto tunc acceptis sedibus
maiore culmine potestatis excrescunt. Vnde &
sequitur:

Quòd sanctos in perfectionibus & laboribus tunc maximè
Dominus uidet, cùm eorũ patientia delectatur. Cap. XXI.

NOn aufert à iusto oculos suos, & reges in so
lio collocat in perpetuum, & illic erigunt.] Ab-
stulisse eũ à iustis oculos suos fortasse Domi-
nus creditur, quia iniustorum crudelitatibus hic
sine uindicta laceranturs: sed famulos suos tũc ma-
gis respicit, cùm iniustè eos nequitia persequentis
affligit. Videns enim quid hic humiliter tolerent,
nimirum iam præuidet quid illic eis misericordi-
ter recompenset. Non ergo aufert à iusto oculos
suos. Ecce iste humiliter ingemiscit, ille superbit
& nequiter floret. Iste cor conterit, ille se de gloria
iniquitatis extollit. Horum ergo quis diuinis ob-
tutibus longè est, qui iniustitiam pertulit, an qui
eam patientibus irrogauit, qui supernam gratiam
inter mœroris tenebras tenuit: an qui inter exte-
riora gaudia lumen iustitiæ intus amisit? Bene 26
autem sancti uiri scripturæ sacræ testimonio rẽ-
ges uocantur: quia prælati cunctis motibus car-
nis modò luxuriæ appetitũ frenant, modò æstum
auaritiæ temperant, modò gloriam elationis incli
nant, modò suggestionem liuoris obruunt, modò
ignem furoris extinguunt. Reges ergo sunt: quia
tentationũ suarũ motibus non consentiendo suc-
cumbere, sed regendo præesse nouerũt. Quia igit
ab hac potestate regiminis ad potestatẽ transeunt
retributionis, dicatur rectè: Reges in solio collo-
cat in perpetuum. Semetipsos enim regendo, ad
tẽpus fatigati sunt, sed in regni erectionis interne
solio in perpetuum collocanẽ, & eo illic accipiũt

alios digne iudicare, quo hic nescitis sibimetipsis
Psal. 93 nequiter parcere. Hinc enim alias dicitur: Donec
iustitia conuertatur in iudicium. Paulus de se suisq;
2. Cor. 5 consortibus dicit: Vt nos efficeremur iustitia Dei
in ipso. Iustitia ergo in iudicium uertitur: quia hi
qui nunc iuste atq; irreprehensibiliter uiuunt, tunc
iudicandi potentiam nancisc untur. Hinc Laodi-
Apoc. 3 ciæ Ecclesiæ Dominus dicit: Qui uicerit, dabo ei
sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici, &
sedi cum patre meo in throno eius. Vincens Do-
minus in throno cum patre sedisse se asserit: quia
post passionis certamina, post resurrectionis pal-
mam, clarius se omnibus quòd potestati patris es-
set æqualis indicauit, eiq; se non disparem calcato
mortis aculeo innotuit. Vnde & Mariæ necdum
Ioan. 20 credenti se patri similem dicit: Noli me tangere:
nondum enim ascendi ad patrem. Nobis enim in
throno filij sedere, est ex eiusdem filij potestate iu
27 dicare. Quia enim iudicij principatum ex eius
uirtute percipimus, uelut in throno eius reside-
mus. Nec abhorret à uero quòd aliàs super duode
cim thronos uenturos testatur esse discipulos, hic
uerò in throno suo perhibet esse sessuros. Per thro
nos quippe duodecim uniuersale iudicium, per
thronum uerò filij singulare culmen iudiciarię po
testatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis,
quod uno throno filij designatur: quia uidelicet
uniuersale iudiciū ex mediatoris nostri interuen-
tione percipitur. Dicatur ergo: Reges in solio col
locat in perpetuum. Aptè autem in perpetuū sub-
dens, aperte quid dicat, insinuat. Si enim de terre-
ni regni solio diceret, nullatenus in perpetuū sub-
diditset: quia quicq; illud arripiunt, profectò non
in eo in perpetuum, sed temporaliter collocātur.
bene autem subdidit: Et illic eriguntur. ac si in-
tentioni audientis innueret dicens: Quia qui hic
humiliati sunt, illic eriguntur. Sanctis nanq; uiris
iste locus humilitatis est, ut ille sit celsitudinis. Vn
Psal. 43 de aliàs scriptum est: Humiliasti nos in loco afflic-
tionis. Locus quippe afflictiōis est uita præsens.
Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc se-
metipsos temporaliter in afflictionis loco despi-
ciunt, ut tunc in loco gaudij ueraciter sublimen-
tur. Sequitur:

Quòd sancti cùm huius mundi habitatione quasi catenas & uincula sua perfectè oderint, tunc maximè intelligunt quales essent, cùm mundum amarent. Cap. XXII.

FTsi fuerint in catenis, & uinciantur funibus
paupertatis, indicabit eis opera eorum & sce
lera eorum: quia uoluenti fuerint] Catenæ obliga-
tionis sunt, ipsa adhuc retentio peregrinationis.
Ligatum se his catenis Paulus aspexerat, cùm di-
Philip. 1 cebat: Desiderium habēs dissolui, & cum Christo
esse. Paupertatis funibus uinctū se esse cernebat,
quando uaras diuitias intuens, eas etiam discipu-
Ephe. 1 lis enarrabat, dicens: Vt sciatis quæ sit spes uoca-
tionis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in
sanctis. Bene autem posit ista subditur: Indicabit
eis opera eorum & scelera eorū, quia uoluenti fue-
rint. Cùm enim supernam gloriam magis aman-
do cognoscimus, tunc mala quæ egimus, grauio-
ra fuisse sentimus. Vnde & Paulus post perceptā
gratiam supernorum, ea quæ in se studia uirtutum
crediderat fuisse, iam scelera cognoscebat, dicens:
1. Tim. 1 Qui prius fui blasphemus & persecutor & contu
meliosus, sed misericordiam consecutus sum: quia
ignorans feci in incredulitate. Vel certè: Sed quæ
Philip. 3 mihi fuerūt lucra, hęc arbitratus sum propter Chri
stum detrimenta. Vnde & aptè subditur: Reue-
labit quoq; aurem eorum ut corripiat, & loque-
tur, ut reuertantur ab iniquitate.] Aurem ab in-
quitate reuelare, est intellectum cognitionis ape-
rire. Reuelata uerò aure unusquisque corripitur,
quando intrinsecus æternorum bonorum deside
rium percipit, & quæ mala extrinsecus perpetra-
uit, agnoscit. Potest uerò in catenis & funibus pa
pertatis, pœna etiam temporalis afflictionis intel
ligi: quia sæpe qui iubentis uerba non audiunt, fe-
rientis uerberibus admonentur, ut ad bona æter-
na saltem pœnæ trahant, quos præmia non inuitant. Vnde per prophetā dicitur: In chamo & fre- Psal. 31
no maxillas eorum constringe, qui non approxi-
mant ad te. Si uerò etiam flagella despiciunt, con-
stat nimirum quòd tanto illic grauioris uindictæ
supplicia sentiant, quanto hic maioris prouiden-
tiæ gratiam calcant. Vnde & sequitur: Si audie-
rint & obseruauerint, complebūt dies suos in bo-
no, & annos suos in gloria. Si autē non audierint,
transibunt per gladium, & cōsumentur stultitia.]
Per bonum recta actio, per gloriam uerò superna
retributio designatur. Qui ergo obedire præce-
piis cœlestibus studēt, dies suos in bono cōplent,
annos in gloria: quia & cursum præsentis tempo-
ris in recto opere, & consummationem suam per-
ficiunt fœlici retributione. Si uerò non audierint,
transibunt per gladium, & consumentur stultitia:
quia & uindicta eos in tribulatione percutit, & fi
nis in fatuitate concludit. Sunt enim nonnulli, 28
quos à perditis moribus nec tormenta compe-
scunt. De quibus per prophetam dicitur: Percussi- Hier. 5
sti eos, nec doluerunt: flagellasti eos, & renuerunt
accipere disciplinam. Et de quibus sub Babylonis
specie dicitur: Curauimus Babylonem, & non est Hier. 51
sanata. De quibus rursum dicitur: Interfeci & per Hier. 15
didi populum meum, & tamen à uijs suis nō sunt
reuersi. Hi nonnunquā deteriores existunt ex uer
bere: quia pulsati doloribus, aut contumaci pertī-
nacia duriores existūt, aut, quod peius est, in blas-
phemiæ etiam exasperationē prosiliunt. Bene er-
go dicitur quòd per gladium transeūt, & stultitia
consumuntur: quia peccata quæ flagellis emenda
re debuerant, flagellis exaggerant. Et hic nanq;
pœnas percussionis sentiunt, & illic iuste retribu-
tionis supplicia nō euadunt. Fatuitas quippe stul-
titiæ est quòd illos sic iniquitas obligat, ut à culpa
eos nec pœna compescat. Sequitur:

Quòd hypocrite nec etiam tunc cùm uincti ad pœnas inferni trahuntur, confiteri peccata sua hominibus nolunt, quæ fatuti tamen Deum latere non posse. Caput XXIII.

Simula-

Simulatores & callidi prouocant iram Dei.] Cùm simulatores dicerat, aptè subiunxit & callidi: quia nisi ingenio calleant, quod uideri appetunt, congruè simulare non possunt. Sunt enim nonnulla uitia quæ etiam à sensu tardioribus facilè perpetrantur. Elatione nanq; intumescere, auaritiæ æstibus inhiare, luxuriæ pulsanti succumbere, etiam qui libet obtusis sensibus potest: simulationis uerò falsitatem exequi, nisi qui subtilioris ingenij fuerit, non potest. Quisquis enim talis est, ad custodienda duo uidelicet continua obseruatione diuidit, ut callidè nouerit & occultare quod est, & ostentare quod non est, & uera mala premere, & falsa bona monstrare: nec se aperte in hoc quod uidetur extollere, atq; ut maiorem gloriam teneat, sæpe se simulat gloriam declinare. Quia enim ante oculos hominum sequendo eam apprehendere nō potest, studet plerunq; gloriam tenere fugiendo. Hæc itaq; simplicibus minimè congruunt: quia si congruūt, iam simplices non sunt. Bene autem cùm dicerat simulatores & callidi, non subdidit, merentur: sed, prouocant iram Dei. Iram quippe Dei mereri, est etiam nesciendo peccare. Prouocare uerò, est mandatis illius sciendo cōtraire, scire bonum, sed despicere: facere posse, nec uelle. Hi enim perpetratione nequitiæ intrin secus tenebrescunt, & ostentatione iustitiæ superficietenus dealbantur. Quibus uoce dominica
Matt. 23 dicitur: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ: quia similis estis sepulchris dealbatis, quæ foris parent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt ossibus mortuorū, & omni spurcitia: ita & uos qui dem foris apparetis hominibus iusti, intus aūt pleni estis hypocrisi & iniquitate. Foris ergo ostendendo seruant, quæ uiuendo intus impugnāt. Intus uerò mala cogitantes exaggerant, quę foris alia superducentes occultāt. Ante districtum itaq; iudicem excusationem iam de ignorantia habere non possūt: quia iam ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostentāt, ipsi sibi sunt testimonio, quia bene uiuere nō ignorant. Dicatur igitur recte: Simulatores & callidi prouocāt iram Dei. Quid uerò eos ad extremum sequatur, adiungit dicens: Neq; clamabunt cùm uincti fuerint.] Omnis iniquus qui cùm iniquus sit, sanctus uiderinō appetit, in flagelli percussione deprehensus, fateri quòd iniquus sit, nō erubescit. Qui uerò iniqua agens, humana de se iudicia sub specie sanctitatis intercipit, etiam cùm flagello percutitur iniquum se prodere refugit: quia sanctus uideri consueuit. Si quando autem grauiter coarctatur, iniquum se uix superficietenus cōfitetur: quia intima sua detegere, ueraci confessione confunditur. Quasi liberi uerò sumus, cùm nulla correptione castigamur: quasi autem uincimur, cùm flagello percussionis astringimur. Vincti igitur tanto clamamus altius, quanto in percussione positi, pecca ta nostra ueracius cōfitemur. Apud aures quippe Dei uox ualida deuota cōfessio est. Quia ergo simulatores quoq; etiam cùm percussionis flagella corripiunt, ad confessionē simplicem non perducunt. Angoscei enim peccatores refugiunt: quia sancti omniū opinione ferebantur: quamuis eos ad extremum iam flagella ferīāt, quamuis ducī se ad æterna supplicia non ignorent, tales tamen cu piūt apud humana iudicia remanere, quales se fu duerāt semper ostendere. Deprehensi ergo etiam flagella percussionis extremæ, quia cōscissionem puram uel afflicti exerere negligunt, quasi uincti clamare cōtemnunt. Bene ergo dicitur: Neq; clamabūt cùm uincti fuerint. Quasis intelligi etiam aliter potest. Omnis enim qui cùm iniquus sit, dici sanctus ab hominibus non pertimescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehēdit, tamē dum sæpius sanctum audire se cœperit, hoc quod de se intrinsecus tenebat, amittit. Cor quippe extrinsecus fundit, & quia libenter foris falsum de se testimonium recipit, qualem se intus habeat, non requirit. Vnde fit ut uacuæ laudis fomenta etiam cùm defuerint, quærat, & oblitus quod est, appetat uideri quod non est. Igitur qui tales sunt, dum iustos se ante humana iudicia simulant, dum actiones suas laudibus dignas intuentium oculis ostentant, occulta cum eis iustitia agitur: ut quo nituntur foris alios fallere, eo de se intus etiā ipsi fallantur. Nam omnem circa se sollicitæ inuestigationis oculum perdunt. Vitam enim suam discutere & perscrutari dissimulant, sed tales se quales audiūt, putant: sanctosq; se esse, non quia ita uiuunt, sed quia ita dicuntur, existimant. Subtile autē Dei iudicium seq; ipsos intueri negligunt: quia fidem sui meriti in attestatione ponunt ori alieni. Cùm uerò subita percussione feriuntur, iniquos se uel ueraciter fateri, uel sicut sunt deprehendere omnino nō possūt: quia uidelicet sanctos se humana professione crediderunt. Bene ergo dicitur, Nec clamabunt cùm uincti fuerint. Spe enim uacua tales se ante supernum iudicem uenire confidunt, quales se hominibus innotuisse cognoscūt, seq; ipsos miseri nec inter tormenta deprehendunt, & dum testimonium falsæ laudis aspiciunt, remedium uræ confessionis amittunt. Etiam uincti ducuntur, & non clamant: quia humanæ laudis importunitate superati, sanctos se miseri & cùm in peccatis moriuntur, putant. Quibus bene per prophetam dicitur: Redite prævaricatores ad cor. Si enim ad Esa. 46 corredirent, per exterioris attestationis se uerba non funderent. Nam quid uicinius nobis est corde nostro? Quid uicinius nobis est ea re quæ intra nos est? Et tamen cum per prauas cogitationes spargitur, à nobis cor nostrum longius euagatur. Longè ergo propheta prævaricatorē mittit, cùm eum ad cor suum redire compellit: quia quo se exterius fudit, eo ad se unde pollit redire uix inuenit. Quia uerò simulatorum mens pro eo quòd ab una æternitatis intentione diuiditur, cogitationū multiplicium inundatione uastatur, recte subiungitur: Moriētur in tempestate anima eorū. Quasi tranquille nanq; uidebantur uiuere, cùm de sanctitatis curarent laude gaudere. Sed tempestate subita eorum anima moritur, quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lærabatur. Plerunq; subitò inopinata

inopinata tẽpestas omne quod aer serenus blanditur, inmutat: & eo periculum uitari non potest, quo nec prouisi prædixerit. Vnde simulatores qui uitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur. Hinc quippe eos turbo subitus inter ne perfectionis ejicit, quos arrogantia externi fauoris extollit: & dum amplectũtur in laude quod non sunt, repente inueniunt in ultione quod sunt.

30 Bene autem per Salomonem dicitur: Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in forna
Prou. 17 ce aurum, sic probatur homo ore laudantis. Laus quippe sua iustos cruciat, iniquos exaltat. Sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, re probos mõstrat. Isti enim sua laude pascunt: quia authoris sui gloriam non requirunt. Illi autem qui authoris gloriam quærunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus quod foris dicitur: ne si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus uacuetur, ne humana laus robur mentis emolliat, eamq; in sui delectatione proferat, & quæ adiumentum debet esse augendi operis, iam retributio sit laboris. Cum uerò sua præconia in Dei laudem tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Scriptum namq; est: Videãt opera uestra
Matt. 5 bona, & glorificent patrem uestrum, qui est in cœlis. uiam se ergo hominibus faciunt, quotiẽs in se aliquid quo Deus cognoscaꝫ, ostendunt: quia nõ studeant in se humanam laudem figere, sed quærũt eam per se medios ad auctoris gloriam pertransire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituũt, quia suis amoribus corrumpun-
2. Tim. 3 tur. De quibus alias dicitur: Erũt homines seipsos amantes. Aptè uerò hic de hac eorum corruptione subiungitur: Et uita eorũ inter effœminatos.] Si enim uiriliter uiuerẽt, laus transitoria nulla eos corruptione uitiaret. Vnde electus propheta per-
Psal. 26 suadet dicens: Viriliter agite, & cõfortetur cor uestrum. Dicens enim uiriliter agite, & confortetur cor uestrum, quod illicò subdidit: quasi sexum cordis munire curauit. Luxuriosi quippe mens corrumpitur, si rebus transitoriis delectatur. Igitur simulatorum uita inter effœminatos moritur: quia laudis luxuria corrupta reperitur. Trãslatione uerò alia non habetur, Vita eorum inter effœminatos: sed, Vita eorũ uulneretur ab angelis. Vtrunq; tamen & si sermone discrepat, ratione concordat: quia effœminatorũ uitam angeli uulnerant, dum nuncij ueritatis eam faculis sanctæ prædicationis imponant. Quia igitur de damnatione reproborum quid agatur audiuimus: de ereptione humilium quid sequatur audiamus. Eripiet pauperẽ de angustia sua.] Pauper de angustia sua eripitur, cùm unusquisq; humilis de hac peregrinationis suæ afflictione liberatur. Nam & assiduis hic tribulationibus premitur, ut ad requirendum ueræ con solationis gaudiũ prouocetur. Vnde & sequitur: Et reuelabit in tribulatione aurem eius.] Aurem in tribulatione reuelare, est auditum cordis uerberum plagis aperire. Cùm enim præcepta despicimus, pia districtione nobiscum agitur, ut flagella timeamus. Aurem itaq; cordis tribulatio aperit,

A quam sæpe huius mundi prosperitas claudit. Per Salomonem namq; dicitur: Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Sequitur: Prou. 1

Quòd peccatũ latum os habeat, cùm in ipsum descenditur: ac despiciũ uerò, cùm quis de eo egredi conatur. Cap. XXIIII.

IGitur saluabit te de ore angusto latissimè.] Omnis qui uitæ uiam deserens, in peccatorum se tenebras deijcit, semetipsum quasi in puteum uel foueam mergit. Si uerò diutina perpetratione etiam cõsuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora iam possit exurgere, quasi angusti ore putei coarctatur. Vnde Dauid propheta sub specie peccantium exorat, dicẽs: Non me demergat tem *Psal. 68*
B pestas aquæ, neq; absorbeat me profundum, neq; urgeat super me puteus os suum. Quem enim mala operis iniquitas à bona stabilitate cõmouit, quasi tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa consuetudine non prælauit, non demersit. Iam in puteum cecidit, qui hoc quod diuina lex prohibet, perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquam os suum puteus coangustauit. Tanto ergo facilius egreditur, quanto minori consuetudine coarctatur. Vnde Hieremias propheta dum ludæam iniquitatibus longa cõsuetudine obrutam fuisse conspiceret, in lamentis suis sub eius specie semetipsum deplorat, dicẽs: Lapsa *Thren. 3*
est in lacum uita mea, & posuerunt lapidem super me. In lacum quippe uita labitur, cùm labe ini- 31
C quitatis inquinatur. Lapis uerò superponit, cùm etiam dura consuetudine mens in peccato deuoratur, ut etsi uelit exurgere, iam utcunq; non possit: quia moles desuper malæ consuetudinis premit. Sed quia diuinæ potentiæ subiacet, & post angustiam prauæ cõsuetudinis ad bonę actionis amplitudinẽ reuocaꝫ, idcirco dicitur: Saluabit te de ore angusto latissimè.] Latissimè quippe de ore angusto saluatur, qui & post iniquitatis iugum, ad libertatẽ boni operis pœnitendo reducitur. Quędam namq; quasi conclusionis angustia est, ab opprimente mala consuetudine exurgere uelle, nec posse: iam quidem desiderio ad superna tendere, sed adhuc actu in infimis remanere, præire corde, nec tamen sequi opere, atq; in semetipso contra-
D dictorem perpeti semetipsum. Cùm uerò ita tendens anima manu gratię exaltantis adiuuatur, ab angusto ore ad latitudinem peruenit: quia uictis difficultatibus, opera bona perficit, quæ concupiscit. Dauid propheta conclusionem angusti oris conspexerat, cùm dicebat: Saluã fecisti de necessi *Psal. 30*
tatibus animã meã, nec cõclusisti me in manus inimici. Latissimè aũt saluatũ se nouerat, cũ subdidit *ibidem*
dicẽs: Statuisti in loco spatioso pedes meos. In spatioso quippe loco pedes stabiliti sunt, quãdo & adcongruentia bona tendimus, & nulla difficultate præpedimur. Quasi ẽm per latum locũ quo uolumus, pergimus: quia nullis obiectis difficultatib. angustamur. Sed hęc Heliu rectè diceret, si beato Iob eius sententia cõueniret. Pro culpa eñ flagella tũ credidit, & idcirco eum in os angusti cecidisse iudicauit.

iudicauit. Quo enim ualidioribus uidit eum plagis affici, eo deterioribus credidit iniquitatibus prægrauari, profectò nesciens quòd flagella eius augmentū essent meriti, non pœna peccati. Cùm uerò eum in os angustū cecidisse fateatur, adhuc quasi latius exequitur in quanta lob profunditate teneatur, dicens: Et non habente fundamentum subter se.] Omne peccatum fundamentum non habet: quia nō ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est. Quod tamē utcunq; sit, in boni natura coalescit. Igitur os angustū nullum subter se dicitur habere fundamentum: quia peccati iniquitas subsistendi ius nō habet propriū. Quia uerò à fundo dicitur fundamētū, possumus etiam fundamentum pro fundo positum non inconuenienter accipere: sicut auditus ab aure dicitur, & tamen plerunq; ipsa auris auditus nomine designatur. Cùm ergo diceret os angustum, exple re profundi uoraginē uolens subdidit: Et non habente fundamentum subter se. Quem enim rapit iniquitas, infernus absorbet. Infernus uerò recte fundum non habere creditur: quia quisquis ab illo rapitur, in immenso profundo deuorat. Immen sam nanq; eius explere latitudinē uolens prophe ait: Dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absq; ullo termino. Sicut ergo sine termi no dilatatus dicitur, qui ad se plurimos trahit: ita sine fundo altus non incongruè creditur: quia eos quos in se suscipit, quasi in quadam abysso suæ im mensitatis absorbet. Itaq; cùm diceret: Saluabit te de ore angusto latissimè, aptè subiunxit: Et nō habente fundamentū subter se. ac si diceret: De ore angusto saluabit, quod sub se fundum non habet. Quia enim per peccatum tenditur ad infernum, quē à peccato saluat, de ore angusto liberat. Quē uerò de ore angusto eripit, ab inferni profundo subducit. Quāuis etiā aliter intelligi potest. Nam sicut qui in puteum mergitur, putei profundo retinetur: ita corruens quasi in quodam fundi loco cōsisteret anima, si semel lapsa in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cùm peccato in quo labit, non potest esse contenta, dum quotidie ad deteriora deijcit, quasi in puteo quo cecidit, fundum non inuenit quo figatur. Esset enim fundus putei, si fuisset mensura peccati. unde bene aliàs dicitur: Peccator cùm uenerit in profundum malorū, contemnit. Redire nanq; dissimulat: quia misereri sibi posse desperat. Sed cùm desperando amplius pecc at, quasi puteo suo fundum subtrahit, ne ubi retineri possit, inueniat. Sequitur: Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.] Requies men sæ, est refectio satietatis interne. Quæ pinguedine plena dicitur: quia in æternæ uoluptatis delectatione præparatur. Huius mensæ epulas esuriebat propheta, cùm diceret: Satiabor dum manifestabitur gloria tua. Huius mensę pocula sitiebat, dicēs: Sitiuit anima mea ad Deū uiuum, quādo ueniam & apparebo ante faciem Dei? Heliu itaq; beatum lob in temporali uerbere, æternorum uolens retributione consolari, quod iure ei debebatur ex meritis, ex semetipso quasi gratuitò promittit, dicens: Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Sequitur:

Quòd sancti quasi impij ab hoc mundo iudicentur, apud Deū uerò iustitiæ suæ coronam accipiant. Cap. XXV.

CAusa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.] Bonorum causa iustitia est. Quorum causa quasi impij iudicatur: quia eorū hic iustitia paterno flagello fatigatur, ut ad amplior em uigilantiā præceptione non solum mandatorum, sed etiam uerberū percussione doceantur. Sed causam iudiciumq; recipiunt: quia ex ea iustitia qua modò uiuunt, tūc in culmine iudiciariæ potestatis enitescunt, ut tanto tunc potentius cuncta iudicent, quanto nunc in eis subtilius cuncta iudicantur. Hęc Heliu quasi noua spondendo intulit, quæ beatus lob semper credendo stabiliter tenuit. Habent profectò hęc propria omnes arrogantes, ut & malum mentientes exaggerent, & si quod forsitan bonum dicunt, hoc uelut incognitum proferant. Vnde fit ut etiam doctiores se docere audeant: quia uidelicet se scire talia solos putant. Cùm uerò ad aliqua consolationis uerba descendunt, statim uiluisse se æstimant, & per increpationis tumidæ asperitatem quasi quoddam sibi ingenium reformant: ut qui cōdescendisse blandimentis uisi sunt, exorta subitò increpatione timeantur. Vnde & mox Heliu subdidit, dicens:

Quòd qui hominibus placere uolunt, crudelitatē iudicant & iram, quic quid à doctoribus sanctæ Ecclesiæ zelo agitur discipline: & dum benigni uolunt uideri, neminem censent seueritatis districtione coercendum. Cap. XXVI.

NOn te ergo superet ira, ut aliquē opprimas: nec multitudo locorū inclinet te. Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatē. Hanc enim cœpisti sequi post miseriam.] In plerisq; codicibus, donorū: in paucis uerò, sed antiquioribus, locorū inuenimus. Sed quia expositione non indiget si dicatur: Nec multitudo donorū inclinet te: hoc magis exponi placuit, quod cum difficultate aliquantula uidetur aperiri. Hæc autem quantæ elationis uerba sint, ipse qui ea for mauit tumor ostēdit. Sed qui quasi Heliu arrogantiū, & beatum lob tenere typum diximus electorum, si ea subtilius discernimus, etiam nunc intra Eccle siam quomodo arrogantibus congruant demonstramus. Sancti uiri aliena opera etiam parua mirantur, sua uerò etiam magna despiciunt. At contrà arrogantes aliena etiam magna despiciunt, sua uel quæ parua sunt admirantur: & plerūq; de suis malis bona æstimant, de alienis autē bonis mala sentire non cessant. Nam dum propriam gloriam quærunt, pernicioſè student ut quicquid uirtutis ab alijs agitur, iniquitatis nota laceretur, & bonæ pondus actionis uertūt in maculā criminis. Sæpe eñ cū uident ab Ecclesia districtè prauos corrigi, quasi queruntur iniustè nocentes affligi, & nitorem disciplinæ eius commutant appellatione nequitiæ.

quitiæ. Vnde Heliu figuram arrogantiũ ſeruans, beatum lob quaſi admonẽs ait: Non te ergo ſupe
34 ret ira, uraliquem opprimas. Arrogantes enim itæ motũ depurant, quicquid à ſanctis geritur cẽ ſura diſciplinæ. Et quia humanæ laudis appetitu benigni ſtudent ſemper apparere, nullos cenſent diſtrictione ſeueritatis corrigẽdos. Vnde & à bonis rectoribus, ſicut ſuperius dictum eſt, opprimi eſtimant, quos inuitos cernũt à uitijs coerceri. Au thore autem Domino, quia in cunctis mundi par tibus ſancta Eccleſia culmine religionis excreuit, hanc ipſam temporalem potentiam qua quidem bene utitur, obtectando in uitium elationis inſle ctunt. Vnde Heliu ſubiungit dicens:

Quòd ueneratio ſanctis uiris impenſa non debeat illos in alia quam extollentiam eleuare. Cap. XXVII.

NEcmultitudo locorum inclinet te.] Ac ſi ei dem ſanctę Eccleſię humilitatẽ magis inter proſpera conſeruanti, arrogantium uoce dicatur: Quia ubiq; fidei reuerentia coleris, caue ne eiuſdẽ reuerentiæ faſtibus extollaris. Quoſdam quippe conſpiciũt qui ſub religionis obtentu, uitio elatio nis intumeſcunt, & quod in quibuſdã iure repre hendunt, hoc iniuſte ad crimen omnium pertra hunt: nequaq; uidelicet perpendentes ꝙ ſint in ea qui & deſpiciẽtes nouerint perfectè ſeruoralia re gere, & amãtes æterna plenis deſiderijs expecta re, & diſpenſationẽ potestatis acceptæ peragere, & humilitatis inſitæ miniſteriũ cuſtodire: ut nec humilitatis cauſa curas ſuſcepti regiminis negli gant, nec rurſum occaſione regiminis in eis humi litas intumeſcat. Et ſi quidam fortaſſe intra ſpſam ſunt, qui nõ Dei, ſed ſuæ gloriæ ſub religionis pręs textu deſeruiunt: ſtudet tamen eos, aut, ſi ualet, di ſtrictè corrigere, aut, ſi non ualet, equanimiter to lerare: & uel corrigendo illos quaſi filios ample ctitur, uel tolerãdo quaſi ab hoſtibus exercet. Scit nanq; ꝙ per eorũ ſuperbiã laceretur uita iuſtorũ, ſcit ꝙ in eius crimen extenditur quicquid talium prauitate peccaſ: ſed notã alieni criminis ſuſtine re tanto minus metuit, quanto & caput ſuũ talia toleraſſe cognoſcit. De illo quippe ſcriptũ eſt: Et
Mat.15 cũ iniquis deputatus eſt. De illo rurſum dicit: Lan
Eſa.53 guores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Eant ergo arrogantes, & æſtimatione prauorũ uitam mordeant innocentũ. Scit em electorum Eccleſia, & illorum facta & horum uerba tolerare, ſcit prauorum mentes tolerando couer tere. Qui etſi conuerti nequiuerint, eorum tamen ignominiam æquanimiter ſuffert. Perpendit quip pe quia ad duplex eius præmiũ proficit, quòd ex eorum meritis foris deſpicitur, quorum & intus uita laceratur. Notandum uerò quòd nõ ait: Nec multitudo locorum extollat te: ſed ait: Nec multi tudo locorum inclinet te. Omnis enim qui tempo raliter extollitur, eo ipſo quo extollitur inclina tur: quia cùm ſe externus erigit, intus cadit. Heliu itaq; caſum cordis in elatione intuens, ait: Nec multitudo locorũ inclinet te. ac ſi uoce arrogan tium ſanctæ Eccleſiæ diceretur: Caue ne ſi uniuer ſitatis ueneratione extolleris, ab interna intentio ne curueris. Sequitur:

Quòd arrogantes ſe ſolos ſapientes & dignos honore eſtimant, eos uerò qui pro patribus in Eccleſia doctores poſiti ſunt, illudunt, & quaſi idiotas eſtimant. Cap. XXVIII.

DEpone magnitudinẽ tuam abſq; tribulatio ne, & omnes robuſtos fortitudine.] Quos alios ſanctæ Eccleſię robuſtos accipimus, niſi eos qui ad uincenda mundi huius deſideria & cœptis ſublimibus & conſummatis profectibus conuale ſcunt? Magnitudo itaq; eius in robuſtorũ ſuorum uita conſiſtit: quia tunc glorioſior reddit cùm pro defenſione ueritatis ad mortẽ uſq; ab electis illius cõſtanti uirtute certaſ. Arrogantes igitur uiri ſub ductis de hoc mundo Apoſtolis, ſubductis ad ſu perna martyribus: quia fortaſſe doctores ualentio resq; præpoſitos abunde deeſſe cõſpiciunt, quaſi ſolos ſe remanſiſſe intra eccleſiã ſuſpicãtur. Vnde dum ſe præferũt, ei uelut conſulentes illudunt, di centes: Depone magnitudinẽ tuã abſq; tribulatio ne, & omnes robuſtos fortitudine. ac ſi apertis ex probrationibus dicant: Nequaq; te magnitudinẽ habere confidas, quia ſubductis prioribus patri bus, iam non habes de quorũ uita glorieris. Dicũt hæc profectò, neſcientes quia omnipotens Deus Eccleſiã ſuam digna ſine adminiſtratione nõ deſe rit. Nam cùm fortes ad præmiũ uocat, eorum uice debiles ad certamina roborat: cùm illos ſuſcipien do remunerat, iſtis laborũ uires quas remuneret ſubminiſtrat. De quibus eidem ſanctæ Eccleſię di citur: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, cõſtitues *Pſal.44* eos principes ſuper omnẽ terrã. In uitute quippe antiquorũ patrũ, hi qui poſtmodũ prælati ſunt ſub rogantur: quia & cum annoſa arbuſta ſuccidunt, in eorum robore tenera uirgulta ſuccreſcunt. Sed arrogantes uiri cõualeſcere non credunt, quos in firmos aliquando nouerant: & permuratos uene rari deſpiciunt, quos deſpicabiles fuiſſe meminer runt. Quia uerò in ea iuſtiores paucos, iniquos 35 autẽ numeroſiores aſpiciunt, ſicut & in tritura fru gum maior eſt multitudo palearum, etiam iuſto rum uitam ex iniquorũ æſtimatione cõtemnunt. Vident profectò ꝙ nõnulli rectores illius tempo rali poteſtate ſubnixi, eiuſdem poteſtatis elatione paſcuntur. Vident ꝙ religiones reuerentiã quam huic mundo patres moriendo ſeruerunt, hi exul tando in terrenis gaudijs metunt, & perpendunt quidẽ quia robuſti ſunt, ſed non fortitudine. Nam dum temporali poteſtate fulciũtur, quaſi quadam debilitate roborantur. Quanto enim exterius for tes ſunt, tanto à cunctis fortitudinis uiribus intus inaneſcunt. Et ideirco ab arrogantibus ei dicitur: Depone robuſtos fortitudine. ac ſi apertè dica tur: Illi tibi ueraciter robuſtè inhæſerant, qui in te hoc quod docendo locuti ſunt, uiuẽdo tenuerũt: nunc uerò hi qui tibi præſident, uiſione robuſti ſunt, non fortitudine: quia honorabiles quidem ſe oſtentare nõ deſinunt, ſed tanto imbecilliores & contemptibiliores ſunt, quanto honoris ſui glo riam deſpici pro ueritate pertimeſcũt. Quod arro

gantes

gantes quidem de plerisq; ueraciter sentiunt, sed eo in elationis uitium corruunt, quo omnes quos præesse conspiciunt tales arbitrantur. Neq; enim debet plurimorum malum tendere in æstimationem cunctorũ: quia esti iniqui sunt quos cognoscentes dijudicant, nonnulli tamen sancti sunt quos ignorant. Trituræ quippe tempus est, & adhuc grana sub paleis latent. Nullus ergo ex aream fructus expectabitur, si hoc solum in ea esse creditur quod superficie tenus uidetur. Igit quia quos cernunt despiciunt, & in antiquorum patrum ordinibus hos quos norunt subrogari contemnunt, apte subiungitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.] ac si aperte arrogantes dicant: Ignorantiæ tuæ obscuritate non agas, ut in loco fortium numerositatem subroges infirmorum. Populi quippe nomine designantur, qui qua si uulgari consuetudini dediti, in cunctis quæ appetunt, passim uiuunt. Noctem uerò protrahere, est ut pro robustis populi ascendant, si per negligentiam agitur, ut doctorum & fortium loca indocti ac debiles sortiantur. Populi pro robustis ascendunt, quando hi qui uiuere iniquè didicerunt, pastorum locum percipiũt. Quod recte qui dem dici poterat, si humiliter diceretur. Arrogantes enim etiam cùm bona admonent, superstitionis suæ uitium exercent. Nam plus, sicut & superius dictum est, increpando ferire appetũt, quàm consolãdo refouere. Vnde mox subiungitur: Nec declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.] Hoc profectò arrogantes Ecclesiæ miseriam uocant, quòd despectam Deo eius multitudinem suspicantur, & eo illam altiori elatione contemnũt, quo & despectam Deo funditùs suspicantur. His igitur figurata expositione transcursis, iam nunc inferenda sunt quæ moraliter sentiuntur, ut figura Ecclesiæ cognita, quã expressam generaliter credimus, audiamus etiã quid ex uerbis in singulis specialiter colligamus. Ait itaq; 36 Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas.] Omnis per quem necesse est aliena uitia corrigi, semetipsum prius debet solerter intueri, ne dum aliorum culpas ulciscitur, ipse ulciscendi furore superet. Plerunq; enim mentem sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas uastat, & dum quasi æmulo zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, iusteq; se facere æstimat, quicquid ira nequiter dictat. Vnde & modum sæpe ulciscendi transgredi tur: quia mensura iustitiæ non frenatur. Dignum quippe est ut cum aliena corrigimus, prius nostra metiamur, ut prius mens à sua accensione deferueat, prius intra semetipsam zeli sui impetum trãquilla æquitate componat, ne si ad animaduertenda uitia abrupto furore trahimur, peccatum corrigendo peccemus, & qui culpam dijudicando insequimur, immoderatè feriendo fœuiamus. Non autem iam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in ultione ira ultrà quàm culpa meretur, extenditur. In correptione quippe uitiorum subesse menti debet iracundia, non præesse: ut executionem iustitiæ non dominãdo præ A ueniat, sed famulando subsequatur: & notum iudicium possessa impleat, non possidens præcurrat. Bene itaq; dicitur: Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: quia uidelicet si is qui corrige re nititur, ira superatur, opprimit antequam corrigat. Nam dum plus quàm debet, acceditur, sub iustæ ultionis obtentu, ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Quod plerunq; fdcirco euenit: quia corda rectorum minus amori sunt solius creatoris intenta. Nam dum multa in hac uita appetunt, innumeris cogitationibus disperguntur: & cùm subitò subditorum culpas reperiunt, digné cum Deo eas iudicare nequeunt: quia corda sua in curis transitoriis sparsa, ad discretionis culmen colligere repentè non possunt. Commoti ergo tanto minus ad ulciscenda peccata libram æquitatis inueniunt, quanto eam tranquillitatis suæ tempore non requirunt. Vnde cùm Heliu diceret: Non te superet ira, ut aliquem opprimas: quatenus easdem causas iniustitiæ & iræ superantis exprimeret, illicò adiunxit: Nec multitudo locorum inclinet te. In tot quippe locis inclinamur, in quot superuacuis curis extendimur. Nam sicut locus est corporis spatium corporale: ita locus est mentis unaquæq; intentio cogitationis. Quæ dum huc illucq; pellitur, si delectatione aliqua cogitationis suæ libenter occupatur, uelutin quodam loco ponitur ut requiescat. Nam quoties uicti tædio à cogitatione in cogitationem ducimur, quasi sessa mente de loco ad locum migramus. Tot itaque loca culmen mentis inclinant, quot subortæ cogitationes unitatem bonæ intentionis dissipant. Recta etenim mens staret, siuni cui debuerat cogitationi semper inhæreret. Recta mens staret, si non se innumeris motibus fluxa mutabilitate prosterneret. Sed dum nunc ista pertractat, nunc ad alia labitur, quasi per locorum multitudinem, à statu suæ rectitudinis inclinatur: & dum per plura se tendit, ab una cui adhæ rere debuit, intentione se deiicit. Qui tamen nui tabilitatis usus ex primæ præuaricationis uitio, iam quasi in naturam uenit. Nam cùm stare animus in semetipso nititur, à semetipso aliquo modo etiam ne sciendo deriuatur. Humana nanq; anima ab unaquaq; re cui intenditur, fastidio impelD lente remouetur. Sed dum inhianter cogitanda appetit, & repentè cogitata fastidit, docet quòd aliunde pendet, quæ quolibet posita non requiescit. Ad illum quippe suspensa est à quo formata. Et quia ad Deum solum appetendum facta est, omne autem quod infrà appetit minus est, iure ei non sufficit, quod Deus non est. Hinc est quòd huc illucq; spargit, & ab unaquaq; re, ut diximus, fastidio impellente remouetur. Delectationis uidelicet auida, quærit quo pausет: unum uerò quẽ sufficienter habere poterat, amisit. Vnde nunc per multa ducitur: ut quia qualitate rerum nõ poteſt, saltem uarietate satietur. Sancti autem ui 37
ri quia cauta se obseruatione custodiunt, ne ab intentione sua mutabiliter dissoluantur, & quia idẽ esse appetunt, ad cogitationem qua Deum dili-

 gunt,

gunt, se solerter astringunt. In contemplatione nanq; creatoris hoc accepturi sunt, ut una semper mentis stabilitate perfruantur. nulla eos tunc mutabilitas dissipat: quia scilicet eorum cogitatio sibimetipsi semper indissimilis perseuerat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitantur, quod post in munere gaudentes accipiunt. Cui se Propheta immutabilitati uirtute amoris astrinxerat, cùm dicebat: Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini. Huic Paulus unitati intentione adhærat, dicens: Vnum autem quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei in Christo. Nam si quid in eorum corde humanitùs diffluit, mox hoc discussio seuera restringit, & cùm quasi pueriliter cogitatio labitur, iuue nili mox coercitione refrenatur. Vnde fit ut sparsam mentem continuò colligant, & in una quantum præualent cogitatione componant. Quia igitur status mentis cogitationum mutabilitate curuatur, rectè ab Heliu dicitur: Nec multitudo locorum inclinet te. Sed sæpe dum uiri iusti animus in ipsa intentionis suæ arce consistit, dum ab omni mutabilitatis se sparsione colligit, dum quicquid in se superfluè oboritur, premit, ipsa suæ rectitudinis gloria tangitur, & in tumore propriæ præsumptionis eleuatur. Qui enim magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse quæ agit. Nam si magna esse nescit, ea procul dubio minimè custodit. Quæ dum custodire negligit, aut in eis minus proficit, aut ea funditùs amittit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est ut custodiamus, ex ipsa eorũ scientia elationis aditus panditur, & ad operantis cor culpæ manus admittitur, qua uastante rapiantur. Mira autem dispensatione agitur, ut conditor noster subleuatum prospetis animum subita concuti tentatione permittat: quatenus semetipsum in infirmitate uerius uideat, & ab eo quem de uirtutibus sumpserat, iam seipso melior elationis fastu descendat. Vnde & bene nunc subditur: Depone magnitudinem tuã absq; tribulatiõe, & omnes robustos fortitudine.] Robusti quippe sunt motus cordis, cùm nulla nisi quæ uirtutis sunt sentiunt. Sed magnitudinem & robustos motus deponimus, quando pulsante uitio cogimur pensare quid sumus. Robustos motus deponimus, quando iam non de uitu te attollimur, sed in culpa consentiendo, obrui de ipsa quam patimur infirmitate formidamus. Multum nanq; de se animus confidit, quando sibi ad uotum uires suppetere conspicit. Iam sibi fiducia sanctitatis arrogat, iam se idoneum etiam ad cuncta uirtutum culmina quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cùm hunc tentatio subitò obortа transuerberat, eas quæ natæ de uirtutibus fuerant, elatas cogitationes funditùs turbat. Quasi se curam quippe urbem inopinatus hostis ingreditur: & repentino gladio superborum ciuium colla feriuntur. Nihil ergo tunc nisi continuus luctus agitur, dum capta urbs animi, à magnatum suorum gloria cæde intereuenientе uacuatur. Vnde nunc dicitur: Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. ac si aperte diceret: Omne quod intrinsecus de bona actione intumueras, reprime, & cordis motus quos ex recto opere robustos habueras depone: quia iam in ipsa aduersitatis tentatione consideras, quàm frustra prius de te magna elatus æstimabas. Quæ uidelicet magnitudo idcirco absq; tribulatione deponenda dicitur: quia nimirum cum per tentationem humilitas proficit, prospera est ipsa aduersitas quæ mentem ab elatione custodit.

Sed tamen sine magna tribulatione non agitur, cùm tranquilla mens irruẽte tentatione quasi repentino hoste turbatur. Ipsa nanq; tentationis aduersitas dum se menti inserit, quasdam in illa tenebras gignit, eamq; obscuritate suæ amaritudinis turbat, quæ apud se dudum uirtutum dulcedine irradiante elatuerat. Vnde & aptè subiungitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.] Nox quippe protrahitur, cum suborta de tentatione tristitia consolatione concita non finitur. Nox protrahitur: quia mœror animi confusis cogitationibus elongatur. Nam dum mens posita in tentatione considerat quòd à uirtutis suæ pristina soliditate repellitur, superducẽtis mœoribus quasi quibusdam tenebris cæcatur: atq; ab omni luce gaudij eius oculus clauditur, dum sollicita trepidat, ne hoc quod esse dudum cœperat, fundi tùs amittat. Vnde & bene dicitur quòd in hac nocte pro robustis populi ascendunt: quia uidelicet in hoc mœrore tentationis pro robustis motibus indignæ cogitationes & multiplices in corde pro siliunt. Nam dum se in perturbatione conspicit iam penè amississe quod fuerat, fluctus in se innumeros tumultus q; coaceruat, modò tranquillitatem suam quia perdidit, dolet: modò ne ulsq; ad praua opera corruat, pertimescit: modò in quo culmine steterat, meminit: modò in quo utiorum profundo per delectationem iacerat, attendit: modò ad resumendas uires se reparat: modò se eas posse resumere quasi uictus iam fractus q; desperat. Cum ergo ad supradictam mentem tam multiplices cogitationes prodeunt, hanc quasi in nocte populi consurgentes premunt. Quos nimirum populos non per se, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumpserat, cum dicebat: Protector meus, & in ipso spe rabo, subijciens populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ seueritatis præsentiam, cogitationes stultæ diffiliunt, ut non per abrupta phantasmatum rapiant, sed rationi subditæ, à corde humiliter conquiescant. Quia ergo positus in tentatione animus qui de se in prosperis maiora præsumebat, tumultus spei desperationis q; tolerat, rectè nunc dicitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. ac si aperte diceretur: In tentatione deprehensis citius tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deteriùs cogitationum te caligine confundas. Quod rectè Heliu diceret, si tamen

A

B

C

D

Psal. 26

Phil. 3

39

Psal. 143

men cui diceret, sciret. Nam hæc beato Iob tanto minus congruunt, quanto ab illo omnia altius sciuntur. Quia uerò, ut sæpe diximus, arrogantes dũ præsumunt docere quos non debent, usq; ad cumeliosa increpationum uerba dilabuntur, subditur:

Quòd iniquitatem post miseriam sequitur, qui post correptionem uitium incurrit impatientiæ: & de modo corrigendi arrogantium. Cap. XXIX.

CAue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriã.] Iniquitatẽ post miseriam sequitur, qui post mala quæ pro correctione sustinet, feruenti corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Iob perpetrasse Heliu credidit, qui eum inter flagella positum, liberis effari uocibus audiuit: uidelicet nesciens quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientiæ, sed de uirtute ueritatis protulit: quia ab interni iudicis sententia nec cùm se iustificaret, erraut.

39 Sed considerandum ualde est quomodo cùm diceret, Ne declines ad iniquitatem, de eadem iniquitate protinus subdidit: Hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quid est hoc, quòd dum ad eã declinare uetat, de ea protinus quasi ad quam declinatum iam fuerit, damnat: nisi quòd arrogantes uiri plus uideri iudices quàm consolatores uolunt? Vnde & nonnunquam ea districtis sententijs feriunt, quæ nata in corde suspicantur, & prius quam certa sit culpa delinquentium, profertur inuectio districta uerborum, & antè per sententiam percutitur, quàm prodeat quod feriatur. Quamuis & iusti uiri plerunq; prauis & occultis cogitationibus arguendo obuiant, sed cùm per easdem cogitationes aliqua quæ præeunt opera demonstrant, plerunq; ab auditorum suorum cordibus ea uitia quæ necdũ prolata sunt, manu correctionis eradicant, sed iam illa subsequi conspiciunt ex alijs quæ præcedunt. Sicut enim corporales medici quasdam ægritudines iam uenisse inueniunt, quasdam uerò ne ueniant metuentur: ita doctores sancti aliquando inuenta uulnera saluti restituunt, aliquando uerò agunt in mentibus ne uulnerẽtur. In quibus hoc solerter intuendum est: quia sicut certa plerunque cum asperitate tedarguunt, ita incertis uitijs & cum tranquillitate contradicunt, certa ferientes increpant, incerta præmunientes deuitant. Quam quia arrogantes uiri discretionis regulam nesciunt, sententiarum suarum iaculis sicut nota, sic incognita, sicut certa, sic etiam incerta configunt. Vnde nunc ab Heliu dicitur: Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quia uerò ea quæ subnexa sunt, longiori allegatione protrahuntur, istum libellum hoc fine constringimus, ne immoderatius extendamus.

Libri uigesimisexti Moralium sancti Gregorij finis.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uigesimus septimus.

Quòd multi prophetiæ spiritum accipiunt, sed tamen ad sanctitatis meritum non attingunt. Cap. I.

Visquis de magnis dictis arrogantium sumere scientiam nititur, prouidere solerter debet, ne hoc quod eorum scientia altum tumet, imitetur: ne cum uirtutum flore, morum uitia colligat, & in eo quod loquẽdi notitiam assequitur, uiuendi se imperitia transfigat. Hos nanq; cum fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortib. tumere conspicimus, quasi doctrinæ hortum ingressi, de spinis rosas attingimus. Discreta ergo nobis sollicitudine opus est & carpere quod redolet, & cauere quod pungit: ne si fortasse improuidè dictorum flos legitur, incautè legentis manus morum spina laceretur. Heliu itaq; doctus & arrogans, profert aliquãdo quod redoleat, aliquando quod pungat. Sic igitur sumendum est de eius doctrina quod fragrat: ut tamen sollicitè cauendum sit de elatione quod uulnerat. Qui multa quidẽ superius moraliter intulit, sed in uerbis sequentibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima enim iam mortalitatis deserit, & ad prophetiæ summa conscendit. Nec mirãdum quod uir arrogans impleri prophetico spiritu potuit, cùm Saul etiam in numero prophetarum fuit. Sed hoc de Saule cur dicimus, cùm ex uisione angeli accepisse uerba rationabilia & asinam nouerimus? Sed sicut irrationale animal rationis uerba edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis accessit: ita sæpe quilibet indignus sancta uerba per prophetiæ spiritum accipit, sed tamen ad promerendam sanctitatis gloriam non pertingit: ut & supra se loquendo emineat, & infra se uiuendo torpescat. Vnde nunc Heliu redemptoris nostri aduentum humilem non humilis conspicit, & eum prophetando prædicat, quem elatis moribus impugnat, dicens: Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.] ac si aperte dicat: Qui humilis uidebitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestante, qui ait: Quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. De quo rectè subiungitur: Nullus ei similis in legislatoribus. Legislator Moses, legislator Iosue, legislatores etiam prophetæ, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuitò uocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra semetipsos experti sunt, prædicãdo alios reducunt. Redẽptor autem noster sine peccato est, homo filius sine adoptione: nec perpetrauit unq; quod redarguit, & sic mũdo ex humanitate loquit, ut tamẽ eidem

mundo ante secula ex diuinitate domineť. Hunc mediatorē Dei & hominū quidā legislatorib. fimilē fuisse crediderūt. Nā requirēti quē dicūt homines esse filiū hominis, respōderunt discipuli dicētes: Alij Ioannē Baptistā, alij Heliam, alij Hieremiā, aut unū ex ꝓphetis. Sed nimirū Petrus ꝑ excelsus in fortitudine esset, apparuit, cūm eum ueraciter intuens, à legislatorum æqualitate discreuit, dicens: Tu es Christus filius Dei uiui. Vnde re cte de illo sponsa in Canticis canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. Et paulo pōst: Inuenerūt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. De quibus rursum dicit: Vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum. Quos iterum percutiam, dicens: Num quem diligit anima mea uidistis? Paululum cūm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectus namq; per noctes in lectulo quæritur: quia intra secreta cordis cubilia in tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa non inuenit: quia electa quæq; anima iam quidem amoris eius facibus flagrat, sed adhuc quæsiti negatur species, ut amantis desiderium crescat, & quasi in siti aqua subtrahitur, ut eiusdem sitis æstus augeatur, & quo hanc diutius sitiens desiderat, eo quandoq; cūm inuenerit, auidius sumat. Sed hāc quærentē uigiles inueniunt, eamq; uulnerāt, & eius pallium tollunt: quia unamquamq; animam redemptoris sui iam speciem requirētem, cūm solliciti doctores inueniunt, hanc per prædicationis uerbum cœlestis amoris spiculis uulnerāt: & si quod ei adhuc de uetusta cōuersatione tegmē inest, subtrahūt, ut quo exuta ab huius mundi onere reddiť, eo is qui quæritur, ab illa citius inueniatur. Bene autē subditur: Paululum cūm pertransissem eos, inueni quē diligit anima mea: quia uisionis eius mens auida, nisi prophetarum æstimationem, nisi patriarcharum cellitudinē, nisi cunctorum hominum mensuram transcenderet, eum qui est super homines non inueniret. Transire ergo est uigiles, etiam eos quos miratur anima, in eius comparatione postponere. Et tunc is qui quærebatur, cernit, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur. Vnde bene nunc dicitur: Nullus ei similis in legislatoribus. Sed is uidelicet per infirmitatem carnis, nostris obtutibus apparens, dum alios reprobat, alios uocat, mira iudicia exhibuit: quæ à nobis & cogitari possint, & comprehendi non possint. Ait namq; : In iudicium ergo in hunc mundum ueni, ut qui non uidēt, uideāt: & qui uident, cæci fiant. Et rursum: Cōfiteor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientib. & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. In quibus ni mirum iudicijs ludæa repellitur, Gentilitas aggregatur. Quod uidelicet factū mirari possumus, sed perscrutari nullatenus ualemus. Vnde & bene nūc ab Heliu subditť: Quis poterit scrutari uias eius, aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatē? ac si dicat: Cuius perscrutari actio non potest, quo pacto reprehendi potest? Nemo enim bene iudicat quod ignorat. Tanto ergo debemus sub eius iudicijs silendo quiescere, quanto & rationē iudiciorum illius nos cernimus non uidere. Vnde & bene subditur:

Matth. 16

Cant. 3

Ioan. 9

Matth. 11

A

Quòd nostræ scitiæ mēsura Christi opera excedāt. Ca. LI.

MEmēto quòd ignoras opus eius de quo cecineruntuiri.] In scriptura sacra aliquando uiri angeli, aliquando autem perfectæ uitæ homines memorantur. Nam quia aliquando uir angelus dicitur, Daniel prophetа testatur, dicens: Ecce uir Gabriel. Rursum quia uirorum nomine perfectæ uitæ homines exprimuntur, in prouerbijs sapientia loquitur, dicēs: O uiri, ad uos clamito. De Domino igitur uiri canunt, cūm eius operibus tam ꝑ superni spiritus, uel perfecti quiq; doctores innotescunt. Sed tamen opus eius ignoratur: quia nimirum iudicia illius ipsi etiā qui hunc prædicant, impenetrata uenerantur. Et sentunt ergo quem prædicant, & tamen eius opera ignorant: quia cognoscunt per gratiā eum à quo facti sunt, sed eius iudicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quòd enim omnipotens Deus perspicuē in sua actione non cernit, Psalmista testatur, dicens: Quī posuit tenebras latibulum suū. Et rursum: Iudicia tua abyssus multa. Atq; iterum: Abyssus sicut pallium amictus eius. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Sicut ignoras quæ sit uia spiritus, & qua ratione compingantur ossa in uentre prægnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omniū. Vt enim unū e mulris loquar, duo ad hanc lucem paruuli ueniunt, sed uni datur ut ad redemptionem per baptismа redeat, alter antè subtrahitur, quàm hunc regenerans unda perfundat. Et ꝑ fidelium filius sine fide rapitur, ꝑ infidelium conceſſo fidei sacramento renouatur. Sed fortasse aliquis dicat, quòd hunc Deus acturum prauè etiā post baptismа nouerat, & idcirco eum ad baptismatis gratiā non perducat. Quod si ita est, peccata quorundam proculdubio priusquam sint perpetrata puniunt. Et quis ista rectè sentiens dixerit: quia omnipotēs Deus qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in alijs etiam non perpetrata condemnat? Occulta itaq; sunt eius iudicia: & quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta debēt humilitate uenerari. Dicat ergo: Mementò quòd ignoras opus eius, de quo cecinerūt uiri. ac si aperte diceret: De quo fortes quiq; locuti sunt, eius opera tuæ mētis oculis abscōdunť: quia mensuræ tuæ notitiæ eo ipso quo humanitate circumscriberis, transeunt. Sequitur:

B

C

D

Quòd Deū quidem esse scimus, quod maius est: et eius iudicia ignoramus, quod minus est. Cap. LII.

OMnes homines uident eum, & unusquisq; intuer procul.] Omnis homo eoipso quo rationalis est conditus, debet ex ratione colligere eum qui se condidit Deum esse. Quem nimirū ita uidere, est dominationem illius rationicinādo conspicere. Cūm uerò dictum sit, Omnes homines uidere

uident eum, re¸tè subiungitur: Vnusquisq; intuetur procul. Procul quippe eum intueri, est nō iam illum per speciem cernere, sed adhuc ex sola operum suorum admiratione pensare. Procul illū hic etiam electi conspiciunt: quia necdum claritatem illius per acumen intimæ uisionis apprehendunt. Cui etsi iam per amorem iuxtā sunt, adhuc tamen ab illo terrenę inhabitationis pondere disiungun tur: & quamuis bene uiuendo inhæreant, à contemplationis eius specie longè se esse suspirant. Quem nimirum reprobi etiam cùm ad iudicium uenientem uiderint, procul intuentur: quia non eum in diuinitatis forma, sed in sola qua comprehendi potuit humanitate conspiciunt: quia uideli cet eorū oculos reducta tunc ad memoriā sua male gesta reuerberant, & dum eius humanitatem uident cuius diuinitatis claritatem non uidēt, miro modo ab eius uisione quę conspiciūt, longè fiunt.

3 Sed cum dicitur: Memento quod ignores opus eius, ac deinde subiungitur: Omnes homines uident eum, quem sicut diximus, uidere, est transcendentem omnia eius essentiam extratione colligere, ualde mirandum est quòd & ipsum cernimus, & eius opus ignoramus. Dubij quippe de eius essentia non sumus, & tamen in eius iudicijs incerti remanemus. Patet nobis quod summum est, absconditur quod minimum. Minus quippe sunt eius opera quàm ipse, & agentem cernimus, sed in actione caligamus: quia uidelicet cur quid fiat, incertū est: sed quis sit qui hæc incerta faciat, incertū non est. Dicat ergo: Memento quòd ignores opus eius de quo cecinertūt uiri, omnes homines uident eum: unusquisq; intuetur procul, quia eum cuius iudicia minimè comprehendimus, esse per rationem uidemus: quem tanto adhuc procul cernimus, quanto ab eius fortitudine nubilo infirmitatis nostræ separamur. Sequitur:

Quòd infirmum Christi secundum carnem fortius est hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei uel in patribus uel prophetis posit æquari. Cap. IIII.

FEce Deus magnus uincens scientiā nostrā.] Superius dixerat: Ecce Deus excelsus, nunc iterū dicit: Ecce Deus magnus. Quid est quod de Deo loquens, ecce dicit, & ecce repetit: nisi q; ecce dicimus de eare quā in præsenti monstramus? & quia Deus ubiq; præsens est, cū de illo ecce dicitur: etiā non uidentibus adesse memoraē. Bene aūt eum uincere scientiā nostrā narrat, quē uideri ab omnibus dixerat: quia & sic ex ratione conspicitur, ut magnitudo tamen illius nulla nostri sensus subtilitate penetretur. Quicquid nanq; de claritate eius magnitudinis scimus, infra ipsum est: et tanto ab eius scientia longè repellimur, quanto eius potentiam nos comprehendisse suspicamur. Nam quamuis in altum mēs nostra rapiatur, eius tamen magnitudinis immensitate transcenditur. Cuius tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quādo eum nos dignè cognoscere non posse sentimus. Sequitur: Numerus annorum eius inæstimabilis.] Dicere utcunq; æternitatem uoluit, & ipsam æternitatis longitudinem annos uocauit. Cum enim breuitatē temporis dilatare uolumus, momenta per horas, horas per dies, dies per menses, menses autem per annos extēdimus. Quia ergo peramplum quiddam dicere uoluit, sed quid diceret, latius non inuenit: ideo annos sine æstimatione numeri multiplicauit, dicens: Numerus annorum eius inæstimabilis: ut dum ea quæ apud se sunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinē se metiri non posse infirmitas humana cognoscat. Tende itaq; oculum in æternitatē, ut uideas Deū uel quando est à principio, uel quousque: & nusquam finis superior, quia esse non incipit, nusquā finis inferior, quia esse nō desinit. Intra ipsum omnia coangustantur, ipse uerò circa omnia fine spatio extenditur, sine loco dilatatur. Ecce cuncta quæ facta sunt, ea ipsa circumscriptione qua creata sunt, superiori & inferiori fine cinguntur. Lege enim sru qua ante esse incipiunt, festinant non esse. Sed quædam mirabiliter acceperunt, ut quamuis ea finis superior inchoat, finis tamen inferior non constringat: & licet esse incipiant, esse in perpetuum non desistant. Horum uerò æternitas id circo summæ est æternitati dissimilis: quia æterna esse cœperunt. Cum ad extrema prospicimus, horum finem qui omnino deest, non comprehendimus: eorum tamen initia cernimus, cùm mentem retrò reuocamus: & dum in eis infrā suprāq; animum ducimus, non capimus omnino quousque sunt, fed uidemus ex quo. Deus autem quia quasi quiddam in eo per æternitatem longum est, quod nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo in semetipso recipit, nec quousq;, dicaē ergo: Numerus annorum eius inæstimabilis. Per hoc ergo quòd annorum illius numerus dicitur, diutinum eius esse ostenditur. Per hoc uerò quòd inæstimabilis memoratur, hoc ipsum esse infinitum & incō prehensibile demonstraē. Sed quia humanis mentibus innotescat, agnouimus, dum omnes homines uident eum: & quia eius magnitudinem admiranter cernimus, dum annorū eius numerus inæstimabilis habetur: restat iam ut etiam quid agat, audiamus. Sequitur:

Quòd ablatis prophetis, & ueteris testamenti authoribus, Ecclesiasticos doctrina multiplicitèr exponens quod illi sub breuitate locuti sunt, quasi ex guttis gurgites fecit. Cap. V.

QVi aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.] Duo in hac uita sunt genera iustorum. Vnum uidelicet bene uiuentiū sed nulla docentium: aliud uerò rectè uiuentium, & eadem recta docentiū: sicut & in cœli facie alig stellæ prodeunt quas nullæ pluuię subsequuntur, aliæ prodeunt quæ arentem terram magnis imbribus infundunt. Igitur quoties in sanctā Ecclesia rectè quidam uiuunt, fed tamē prædicare eandem rectitudinem nesciunt, stellæ quidem sunt, sed in siccitate aeris natę: quia per exemplum bene uiuē di lucere ceteris possunt, sed per prædicationis uerbum pluere nequeunt. Cum uerò in ea quidam & rectè uiuunt, & alijs eandem rectitudinem uerbis

prædicationis insluunt, quasi ad proferendas pluuias in cœlum stellæ producunt, quæ sic uitæ suæ meritis luceant, ut etiam sermone prædicationis pluant. An non in hoc cœlo astrum pluuiæ Moyses extitit, qui cū de supernis emicuit, corda peccantium quasi arentem inferius terram sanctę exhortationis pluuia ad ubertatem germinis infudit? An non Esaias astrum pluuiæ ostēsus est, qui in eo quòd lucem ueritatis præuidens tenuit, siccitatem infidelium prophetando annūcians rigauit? An non Hieremias & prophetæ cæteri uelut in cœlo positi astra pluuiæ fuerunt, qui in prædicationis culmine erecti, dum prauitatem peccantium liberè increpare ausi sunt, quasi uerborum guttis obęcrationis humanæ pluuerem rigando presserunt? Quorum uidelicet animas ab hac corruptibili carne susceptas, quia ex præsenti uita superna iudicia auferūt, quasi à cœli facie stellæ pluuiæ subtrahuntur, & ad occultum astra redeunt, dū peractis suis cursib. sanctorū animæ in thesauris dispositionis intimæ recōdunt. Sed quia terra aresceret, si subductis stellis pluuiæ superna fundituis fluenta cessarent, rectè dicit: Qui aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum. Nam cùm prophetas abstulit, eorū uice dns Apostolos misit, qui in similitudinem gurgitum pluerent, postēş subductis antiquis patribus exteriora legis prædicamēta tacuissent. Stellas ergo pluuiæ abscondit, & ad instar gurgitū imbres fudit: quia dum prædicatores legis ad secreta & intima retulit, per dicta sequentium uberior uis prædicationis emanauit. Possunt quoq; per stellas pluuiæ, sancti Apostoli designari, de quibus Iudææ repro-
Hier. 3 batæ per Hieremiam dicitur: Prohibitæ sunt stellæ pluuiarum, & serotinus imber non fuit. Stellas ergo pluuię Dominus abstraxit, atq; ad instar gurgitum imbres fudit: quia cum de Iudæa prædicantes Apostolos abstulit, doctrina nouę gratię mundum rigauit. Quod utrunq; factum in Ecclesia potest non incouenienter intelligi: quia cùm solutis corporib. ad secretos supernorū sinus Apostolorum animas retulit, quasi à cœli facie stellas pluuiæ abscondit. Sed ablatis stellis pluuiæ, in morem gurgitum imbres dedit: quia etiam reductis ad superna Apostolis, per expositorum sequentium linguas, diuinæ fluenta scientiæ diu abscondita largiori effusione patefecit. Nā quod illi sub breuitate locuti sunt, hoc exponendo isti multipliciter auxerunt. Vnde & non immeritò ipsa expositorum prædicatio gurgitibus comparāt: quia dum multorum præcedentium dicta colligunt, ipsi in eo quod astruunt, profundius dilatantur. Nam dum testimonia testimoniis iungunt, quasi ex guttis gurgites faciunt. Quorum uerbis dum quotidie gentilitas docetur, quia peccatorū mens cœlestem scientiam accipit, quasi stans in terra aqua gurgites ostendit. Sed nequaquam se eisdem Apostolis expositores in scientia præferant, cùm exponendo latius loquuntur. Meminisse quippe incessanter debent, per quos eiusdem scientiæ inuentiones acceperint. Vnde & aptè subiungit:

A Qui de nubibus fluunt.] Hi quippe de nubibus gurgites fluūt: quia si ex sanctis Apostolis uis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per doctorum ora largior manaret. In scriptura enim sacra aliquando per nubes mobiles quicq; homines, aliquando prophetæ, aliquādo autem Apostoli designantur. Per nubes quippe mobilitas humanæ mentis exprimit, sicut Salomon ait: Qui uentum Eccle. 11 obseruat, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metit. Ventum proculdubio immundum spiritum, nubes uerò subiectos ei homines appellat, quos toties huc illucq; impellit & reuocat, quoties tentationes eius in eorum cordibus suggestionum flatibus alternat. Qui igitur uentum obseruat, non seminat: quia qui tentationes
B uenturas metuit, cor ad bona opera non proponit. Et qui considerat nubes, non metit: quia is qui ante humanæ mutabilitatis terrorē trepidat, mercedis æternæ retributione se priuat. Per nubes prophetæ figurantur, sicut per Psalmistam dici- Psal. 17 tur: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est, occulta scientia in prophetis. Per nubes quoque 6
Apostoli designantur, sicut per Esaiam dicitur: Esa. 5 Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem. Ipsi igitur stellæ, quia uitæ meritis lucent: ipsi nubes, quia arentem nostri pectoris terram cœlestis intelligentiæ fluentis rigant. Si enim nubes non essent, nequaquam eos intuens propheta dixisset: Qui sunt isti qui ut nubes uolant? Imbrīū Esa. 60
itaque gurgites de nubibus fluunt: quia prosunt dæ prædicationes sequentium, intelligentiæ originem à sanctis Apostolis acceperunt. De quibus adhuc nubibus aptè subiungitur: Quæ prætexunt cunctа desuper.] Nubes cùm desuper aerem prætexunt, si in cœlum oculos attollimus, non cœlum sed ipsas intuemur, nec uisus noster etherеas plagas penetrat: quia et illas ipsa sua infirmitas occultat, & cū de cœlo sol rutilat, prius interfuso aere palscitur, ut pōst in cœlo solis radios contempletur. Quia ergo carnales homines sumus, cùm superna appetere nitimur, quasi in cœlum oculos leuamus, & uelut in cœlum aciem intendimus: quia pressi usu rerum corporalium, docere spiritalia conamur. Sed quia transire intellectus noster ad diuina non sinitur, nisi prius per
D sanctorum præcedentiū exempla formetur, quasi iam cœlū noster oculus suspicit, sed nubes uidet: quia comprehēdere ea quæ Deus tam, appetit, sed uix mirari ea quę hominibus collata sunt, potest. Vnde & aliàs dicitur: Illuminans tu mirabiliter à Psal. 75 montibus æternis. Qui enim orientē solem contemplari non ualet, irradiatos montes aspicit: & quia sol ortus sit, deprehendit. Ex æternis ergo montibus nos Deus illuminat: quia per admiratā uitam patrum præcedentium, radio nos fuę claritatis illustrat. Ecce in studio deuotionis dominicę & charitatis accendimur, sed in hac deuotione atq; charitate melius harū nubium contēplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? quid cha- Matth. 14
rius Ioanne? ille per amorem in ipso autoris Ioan. 13
nostri

nostri pectore requieuit: & qui ad corporalis cœnæ refectionem uenerat, spiritale pabulum de sinu redemptoris sumpsit. Sed quia signari
7 per nubes etiam prophetas diximus, necesse est ut adhuc ad medium superiorum patrum exempla deducamus. Ecce cum præceptis cœlestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis an-
Gen.12 tiquorum patrum uestigijs iuuamur. Quid enim Abraham obedientius, qui ad unam uocem dominicam cognatos ac patriam deserit: & pro adipiscenda æterna hæreditate ipsum ferire non trepidat, quem senex iam & pene morituras accepe rat hæredem? Cum patientiæ uirtutem apprehendere conamur, præcedentium exempla conspici-
Gen.22 mus. Quid enim Isaac patiētius, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atq; posit paululum liga tur, & non loquitur, ar æ superponitur, & non reluctatur? Quid ergo isto uiro dici patientius potest? qui quasi ad solatium ducitur & requirit, ad feriendum ligatur & conficitur, & oblaturus holocaustum interrogat, offerēdus in holocaustum tacet. Cum accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informamur. Quid
Gen.27 enim Iacob laboriosius, qui apud Laban tam longo tempore propinquus iure cognationis, opera exercuit seruitutis, & uice obsecutus est famuli, ut perfrueretur præmijs hæredis? Cum arcem continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exem plis præcedentium subleuamur. Quid enim Io-
Gen.39 seph castius, qui ad desiderium petulantis dominæ iugo luxuriæ premi nō potuit etiam captiuus?
C Et quidem hominibus extitit seruus, sed contra dominantem nequitiam & in seruitio liber fuit. Cum mansuetudine repleri concupiscimus, præ-
Exod.32 cedentium exemplis adiuuamur. Quid em̄ Moyse mansuetius, qui commissīi sibi populi seditionem tolerat, & tamen irascentem Dominum pro eisdem suis persecutoribus rogat, seq; pro illis diuino furori obijcit: quia in sancto eius pectore etiam ex persecutione charitas ignescit? Cum contra aduersa mundi firmare mentem per constantiam nitimur, præcedentium consideratione fulIosue 10 cimur. Quid enim Iosue cōstantius, qui ad explorandam gentium qualitatem missus, nec procerita tis magnitudinem, nec numerositatis multitu dinem expauit? Vnde & easdem gentes quas ex-
D plorando non timuit, etiam prediando prostrauit. Cum benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium exemplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regen di populi deiectus, successorem sibi humiliter requirit, inuentumq; ungit in regem, unctum mox tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: & tamen ne ei Dominus irascatur, rogat. Ipse quippe cum mitteretur, ait: Audiet Saul, & interficiet me. Et ei per semetipsam ueritas dicit: Quousq; tu luges Saulem, cum ego abiecerim eum? Quid ergo isto uiro benignius dici potest, qui & hunc non uult diuinitus percuti, à quo formidat occidi? Cum ad pietatis atq; humilitatis cellitudinem tēdimus, præcedentium exemplis leuamur.

A Quid enim Dauid misericordius, quid humilius dici potest, qui à rege reprobo pro uictoriis con-
1.Reg.16 tumelias recipit, qui de manu hostili Israelitarum gentem fortis eripuit: & tamen ipse ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui & se electum diuino iudicio, & perfecutorem suum reprobum agnoscit, & tamē eidem persecutori suo crebræ satisfactionis humilitate se subijcit: qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atq; ad cacumen montis protinus properat, & uno eodemq; tempore quia occidēdi potestatē habuerit, ostentat, & ne occidatur rogat. Quia ergo in cunctis quæ spiritaliter appetimus, exemplis præcedentibus informamur, bene de his nubibus dicit: Quæ prætexunt cuncta desuper. More enim nubium
B extensa super nos patrum uita tegimur, ut ad fructum fœcundi germinis infundamur. Et quasi intuentes cœlum prius nubes aspicimus: quia antè bonorum facta admirando cernimus, & post illa quæ sunt cœlestia experiendo penetramus. Sed quia nequaquam harum nubium, id est antiquorum patrum uita nobis uirtusq; patefceret, nisi eā nubes aliæ, id est sancti Apostoli lumine suæ prædicationis aperirent: ad has nubes quæ prædicando mundū circumeunt, sermo redeat, & quid per illas Dominus in mūdo egerit, ostēdat. Sequit:

Quòd diffusus per orbē prædicatoribus, māsio præparata est Deo in credētiū cordibus, & dum effectibus miraculi, usq; ad terminos mundi nomen Christi peruenit. Cap. V I.

SI uoluerit extendere nubes quasi tentoriū suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoq; maris operiet.] Extendit nubes Dominus, dum ministris suis uiam prædicationis aperiens, eos in mundi latitudinem circumquaq; diffundit. Bene autem dictū est: Quasi tentoriū suum. Tentorium quippe in itinere poni solet. Et cùm prædicatores sancti in mundo mittunt, iter Deo faciunt. Vnde scriptum est: Ecce mitto angelū meum
Malac.3 ante faciē tuā, qui præparabit uiam tuā ante te. Et unde rursum per Psalmistā dicit: Iter facite ei qui
Psal.67 ascēdit super occasum. Et rursum: Deus cùm egre dereris corā populo tuo, dum transgredereris per desertū, terra mota est. Deus enim qui per semetipsum nō localiter ubiq; est, per prædicatores suos in mūdi partes localiter ambulat. Vnde etiam per Prophetā dicit: Et in ābulabo in eis. Iter quippe per eos agit, dū humanis cordibus eorū se eloquio infundit. Atq; in hoc itinere tētoria Dei sunt hęc eadem corda sanctorum: quibus quasi in uia quiescēdo tegit, dum per hæc ad mentes hominū
E uenies agit quæ disposuit, & nō uidet. Hinc est quòd simul omnis synagoga tentorium uocatur, cùm cessāsse à prædicatione sacerdotes Domi
Hier.10 nus per Hieremiam queritur, dicens: Non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas. Hinc rursum de exterminatione eius dicitur: Dissipauit quasi hortum tentorium suum, de-
Thren.2 molitus est tabernaculum suum. Quia enim in unius populi cultu tunc Dominus inter homines latuit, eundē sibi populum tētorium uocauit. Vn-

de & rectè nunc nubes iſtæ eius tentorium dicun
tur: quia ad nos Deus per gratiam ueniens, intra
Act. 14 prædicatorum ſuorum mentes operitur. An Pau-
lus eius tentorium non erat, cùm ab Hieruſalem
per circuitum uſq; ad Illyricum ad corda mortali-
um ueniens, in eius mente Dominus quieſcebat?
Nubes quippe erat hominibus, tentorium Deo:
quia quem prædicando infundebat audientibus,
Act. 19 hunc inuiſibiliter in mente retinebat. Idem rur-
ſus dum catenis uinctus Romam peteret Paulus
occupaturus mundum, latèſ in eius pectore qua-
ſi ſub tentorio ibat Deus: quia & occultus uideri
non poterat, & per uerba prædicationis proditus
iter inchoatæ gratiæ ſine ceſſatione peragebat.
Nubes eius Moyſes extitit, cùm priuſquam plebi
Iſraeliticæ ducatum præberet, quadraginta annis
in deſerto permanens, & ſublimia appetès, à con-
uerſatione populi ſegregatus uixit. Sed tentorio
Dei factus eſt, cùm ad reuocandum populum in
Ægyptum miſſus ibat, portans inuiſibilem in cor
de ueritatem, cùm omnipotens Deus qui patefce
Exod. 15 bat in opere, latebat in corde. Et ubique præſens
omnia cõtinens, iter in ſuo famulo in Ægyptum
ueniens faciebat. Vnde ſcriptum eſt: Iuit Deus in
Ægyptum ut redimeret ſibi populũ. Ecce ire di-
citur per cuius incircumſcriptam præſentiam cũ-
cta continentur: quia is qui ubiq; ex maieſtate eſt,
quaſi in uia greſſus ponit ex prædicatiõe. Sed eſt
dem ſanctis prædicatoribus nequaquam ad per-
ſuadendum uerba ſufficiunt, niſi etiam miracula
addantur. Vnde cùm dictum ſit: Si uoluerit exten
dere nubes quaſi tentorium ſuum, rectè ſubiun-
Pſal. 143 gitur: Et fulgurare lumine ſuo deſuper. Quid
enim ſentire fulgurã niſi miracula debemus? de
quibus per Pſalmiſtam dicitur: Fulgura multipli-
cabis, & conturbabis eos. Per has ergo nubes lu-
mine ſuo deſuper fulgurat: quia per prædicatores
ſanctos inſenſibilitatis noſtræ tenebras etiam mi-
raculis illuſtrat. Cumq; nubes iſtæ uerbis pluunt,
cumq; miraculis uim coruſcæ lucis aperiunt, ex-
tremos etiam mundi terminos in diuino amore
conuertunt. Vnde rectè ſubditur: Cardines quo-
que maris operiet.] Quod faciendum quidẽ He-
liu uocibus audiuimus, ſed authore Deo iam fa-
ctum cernimus. Omnipotens enim Dominus co
ruſcantibus nubibus cardines maris operuit: quia
emicantibus prædicatorum miraculis, ad fidem
etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim penè
cunctarum iam gẽtium corda penetrauit: ecce in
una fide Orientis limitem Occidentiſq; coniun-
xit: ecce lingua Britanniæ quæ nil aliud nouerat
quàm barbarum frendere, iam dudum in diuinis
laudibus Hebræum cœpit halleluia reſonare. Ec-
ce quondam tumidus iam ſubſtratus ſanctorum
pedibus ſeruit Oceanus, eiusq; barbaros motus
quos terreni principes edomare ferro nequiue-
rant, hos pro diuina formidine facerdotum ora
ſimplicibus uerbis ligant: & qui cateruas pugnã-
tium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc fi-
delis humilium linguas timet. Quia enim perce-
ptis cœleſtibus uerbis, clareſcentibus quoq; mira
culis, uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur, e-
iuſdem diuinitatis terrore refrenãt, ut praua age-
re metuat, ac totis deſideriis ad æternitatis gratiã
peruenire concupiſcat. Vnde hîc quoq; conueni-
enter adiungitur: Per hæc enim iudicat populos,
& dat eſcas multis mortalibus.] Per hęc nimirum
uerba prædicatorum, id eſt guttas nubium, per
hæc fulgura miraculorum Deus populos iudicat:
quia eorum corda territa ad pœnitentiam uocat.
Nam dum ſuperna audiunt, dum mira opera at-
tendunt, mox ad corda ſua redeunt, & ſe de an-
tè actis prauitatibus affligentes, æterna tormenta
pertimeſcunt. Sed per eaſdem nubes per quas ter
ror infligitur, etiam eſca datur: quia magna prædi
catorum diſpenſatio eſt, ut ſic ſciant ſuperbien-
tium mentes affligere, ut etiam afflictas nouerint
cõſolationis eloquio nutrire: quatenus & peccan
tes de æternis ſuppliciis terreant, & pœnitentes
de ſupernireg ni gaudijs paſcant. Vnde bene ipſe
diſpenſationis ordo ſeruatus eſt, ut ordinate He-
liu diceret quòd per has nubes prius iudicat po-
pulos, & poſtmodum eſcas præbet: quia nimirũ
omnipotẽs Deus per prędicatores ſuos prius nos
de praua actione corripiens concutit, & poſtmo-
dum per ſpem conſolans nutrit. Si enim diuina di
ſpenſatio per has nubes iudicium modò non age
ret, nequaquam eiſdem nubibus dixiſſet: Accipi-
te Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis pecca-
ta, remittuntur eis, & quorum retinueritis, reten-
ta ſunt. Et rurſum ſi per eas ieiuna noſtra corda nõ
paſceret, nequaquam de eſurientibus populis diſ-
cipulis Dominus diceret: Date illis uos mãduca-
re. Quod ſic tunc eorum manibus factum credi-
mus, ut hoc eorum uerbis quotidie fieri ſine ceſ-
ſatione uideamus. Quid cẽ agit Petrus, cùm per
epiſtolas loquitur, niſi ut uerbi pabulo corda no-
ſtra male ieiuna ſatientur? Quid Paulus, quid Io-
annes per epiſtolas loquentes operantur, niſi ut
mẽtes noſtræ cœleſtia alimẽta percipiant, & ine-
diæ ſuæ faſtidium quo moriebantur, uincant? Di-
catur ergo: Si uoluerit extendere nubes quaſi ten
torium ſuum, & fulgurare lumine ſuo deſuper,
cardines quoq; maris operiet. Per hæc enim iudi
cat populos, & dat eſcas multis mortalibus. ac ſi
aperte diceret: Si ſanctos ſuos in miniſterio præ-
dicationis extendit, eorumq; uerba miraculis ad-
iuuat, totius mundi limites ad fidẽ uocat, per quæ
& prius ſuperbientes iudicat, & poſt per uerbum
conſolationis nutriens in ſpe humiles roborat.

Sed cùm eſcas dare mortalibus diceret, notan-
dum q; nõ ait omnibus, ſed multis: quia uidelicet
ſcriptũ eſt: Nõ omniũ eſt fides. Et quibuſdã dicit:
Propterea uos nõ auditis: quia ex Deo nõ eſtis. Et
rurſum: Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater qui
miſit me, traxerit eum. Et rurſum: Nouit Domi-
nus qui ſunt eius. Vnde in ipſa quoque ſancta Ec
cleſia plurimi fidem tenent, & uitam fidei non te-
nent: humilitatis dominicæ ſacramẽta percipiũt,
ſed humiliari dominica imitatione contemnunt:
blanda diuini eloquij prædicamenta cõmunicãt,
ſed apud ſe immanes in tumore perſeuerãt. Vnde
hîc quoq;

A

B

C

D

Matth. 14

9

1. Tim. 3

Ioan. 8

Ioan. 6

hic quoq; postquam per cardines maris aggregatæ Ecclesiæ latitudo signata est, aptè subiungitur:

Quòd superbis cognitio denegatur veritatis: et quid sit quòd filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse ultra Iordanem ad dilatanda pecora campestria concupiscant, & in terra promissionis hereditatem non uelint, cùm tamen ante fratres ad bellum armati præcedant. Cap. VII.

IMmanibus abscondit lucem.] Immanes quippe sunt qui se elatis cogitationibus extollunt. Esa. 5 Quos contra per Esaiam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis Rom. 12 prudentes. Quos contra etiam Paulus ait: Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Sed his immanibus lux absconditur: quia nimirum superbientibus ueritatis cognitio denegatur. Vnde per se- Luc. 10 metipsum ueritas dicit: Confiteor tibi pater Do- Matth. 11 mine cœli & terræ: quia absconditi hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Sapientes & prudentes uidelicet superbientes uocans. Qui enim non subiunxit, Reuelasti ea stultis, sed paruulis: tumorem se damnasse innotuit, Psal. 114 non acumen. Vnde & aliàs dicitur: Custodiens paruulos Dominus. Atq; ut ostendatur hæc eadē paruitas quid uocatur, adiungitur: Humiliatus sum, & liberauit me. Quia ergo sunt multi in Ecclesia qui paruuli esse despiciunt, etiam in humili tatis loco immanes apud se esse minimè desistūt. Hos plerunq; uideas honoribus extolli, uoluptatibus perfrui, rerum multiplicitate dilatari. Hi sæpe nil præcipuè nisi præsse cæteris appetunt, à multis timeri gratulantur: rectè uiuere negligūt, & rectæ uitæ famam habere concupiscunt, adulationes quærunt, fauoribus intumescunt. Et quia in rebus sibi copiosè præsentibus prompti sunt, uentura gaudia non requirunt. Cumq; eos multiplex actio occupat, etiam à semetipsis alienos de monstrat. Et tamen si qua fidei tētatio exurgat: quia in ea saltem specietenus continenē, hæc uerbis, hanc laboribus defendunt, & patriam cœlestem uindicant, nec tamen amāt. Quos bene a- Iosue 5 pud Moysen filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse exprimunt, qui multa pecora & iumenta possidentes, dum extra Iordanem ea quæ uiderant, campestria concupiscunt, in repromissionis terra hæreditatem habere noluerunt, dicentes: Terra quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos serui tui habemus iumenta plurima, precamurq; si inuenimus gratiā coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem. Qui igitur iumenta plurima possident, Iordanem transire refugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cœlestis patriæ non requirunt. Sed ipsa eos quam specietenus tenent, fides increpat: ne ocij delectatione torpescant, atq; exemplo suo alios a laboris tolerantia & studio longanimitatis frangant. Vnde eis per Moysen dicitur: Nunquid fratres uestri ibunt ad pugnam, & uos hic se

A debitis? Cur subuertitis mentes filiorum Israel? Num. 32
Sed quia erubescunt non defendere quod confitentur, pro eadem fide quam professi sunt, ad certamen properant, eamq; non sibi sed proximis uendicant. Vnde & ad Moysen dicunt: Caulas ouium fabricabimus, & stabula iumentorum, paruulisq; nostris urbes munitas: nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel. Qui mox fortes pro alijs ueniunt, & repromissionis terrā ab hostibus liberāt, & relinquunt atq; ad pascenda armenta extra Iordanem redeūt. Multi quippe quamuis fideles curis præsentibus occupati, quasi armenta extra Iordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mēte omniq; desiderio rebus perituris inseruiunt. Qui tamen, ut diximus, cùm fidei tentatio oritur, defensionū armis accinguntur. Hostes fidei superando trucidant, & hæreditatem terræ repromissionis, id est, fructum fidei non amant, licq; pro illo pugnant, ut tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim paruulos foris habent, affectum in eius habitatione non habent. Vnde ad campestria redeunt: quia ab altis cacuminibus montiū quasi à specelestium dilabunt, ut extra repromissionis terram bruta animalia nutriāt: quia ad pascendos uarijs desiderijs irrationabiles animi motus elaborant: quia æternæ lucis quanta sit claritas nescīūt, qui transitorijs occupationibus obcæcantur, & dum de terrenis rebus superbiunt, cœlestis sibi luminis aditum claudunt. Vnde rectè nunc dicit C tur: Immanibus abscondit lucem. Sed tamen aliquando hos immanes superna gratia respicit, atq; ipsis rerum abundantiū occupationibus affligit, eorumq; prosperitatibus, aduersas quidem sed utiles tribulationes interserit, ut contristati ad cor reedeant, atq; in perituris rebus quàm inaniter occupentur, agnoscant. Vnde hic quoq; postq; subtracta lux dicit, aptè subiungit: Et præcipit ei, ut ruri sus adueniat.] Quia ueritatis lumen quod elatis occupatisq; mentibus absconditur, afflictis humiliatisq; reuelatur. Lux quippe aduenit, cùm afflicta mens ipsas quas deperituris rebus tribulationum tenebras tolerat, agnoscit: quia nisi aliquid ex lumine interno perciperet, nec hoc ipsum quia lumen perdiderat, uideret. Quod intelligi specialiter etiam de Iudæis potest, qui idcirco redemptori nostro in carne uenienti contradicere ausi sunt: quia apud semetipsos immanes extiterunt. Sed his immanibus lux absconsa est: quia superbi lumen ueritatis dum perseuquuntur, amiserunt. Sed quia in fine mundi ad fidem recipiendi sunt, rectè subiungitur: Et præcipit ei ut rursus adueniat. Vn de etiam per Esaiam dicitur: Si fuerit numerus fi- Esa. 10
liorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluę fiēt. Tunc quippe ad eos lux reuertitur, cùm ipsi ad confitendam redemptoris nostri potēstam reuertuntur. Si autem in manibus nequaquam per datiuum casum unum nomen, sed duas partes orationis accipimus, potest intelligi quia in manibus lux absconditur, cùm apud rectum iudicem iniqui quique in suis operibus cæcantur. Cui ta-

men

men præcipitur ut rursus aduenīat: quia dum pec catores se suis uitiis saluari non posse cognouerint, gratię lumen accipiunt, & protectionis intimæ radijs illustrantur, ut maiore ardore postmodum cœlestem patriam diligāt quàm prius in terrena delectatione flagrabant. Sed hęc cùm de cœlesti patria loquimur, cui ineſſe mira claritate prędicta angelorum agmina audimus: cui rerum omnium conditor præſidet, quam uisione ſua reficiens replet, cui uera hæreditas lux eſt, & defectus eiuſdem luminis nullus eſt: ad noſmetipſos mentem reducimus, & quòd terrena geſtemus membra cogitamus, penſamus quòd nati in tenebris, atq; à radijs intimæ lucis alieni, tanto nequius uiximus, quanto rebus corporalibus dediti, à ſpiritalibus longius degebamus. Qua conſideratione permotum cor ac male ſibi conſcium trepidat, & tantæ illius quam audiit patriæ ciuem ſe fieri poſſe deſperat. Vnde hic quoq; aptè ſubiungitur, quo mens pauida ad fiduciam reducatur. Nam de hac luce mox ſubditur:

Quòd omnipotens Deus patriam cœleſtem poſſeſſionem noſtram fecit, & nos amicos & coheredes Chriſti conſtituit.
Caput VIII.

ANnunciat de ea amico ſuo quòd poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere.] Amicus ueritatis eſt rectę amator actiōis. Vnde et ipſa
Ioan. 15 ueritas diſcipulis dicit: Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio uobis. Amicus quippe animę cuſtos dicitur. Vnde non immeritō qui cuſtodire uolūtatem Dei in præceptis illius nititur, eius amicus uocatur. Hinc eſt quòd rurſum eiſdē diſcipulis ueritas dicit: Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota fec eī uobis. De hac igitur luce æternæ patriæ amico ſuo Deus annūciat quòd poſſeſſio eius ſit, ut nequaquam infirmitatis ſuæ fragilitate deſperet, ne quaqȝ hoc ꝙ creatus, ſed quòd recreatus eſt penſet, ſed tanto certius ſciat quia illius lucis claritatē poſſideat, quanto nūc uitiorum pulſantium tenebras uerius calcat. Bene autē in promiſſione ſubiungitur: Et ad eam poſſit aſcendere. Quid enim difficilius quàm homini in terra edito terrena & fragilia membra geſtanti cœlorum alta conſcendere, ſupernorum ſpirituū arcana penetrare? Sed eorundem ſpirituum ad nos conditor uenit, ſecȝ hominem etiam ſub ipſis exhibuit, ſicut de illo pa
Pſal. 8 tri per prophetam dicitur: Minuiſti eum paulo minus ab angelis. Et quia inter nos & eoſdem ſpiritus diſcordantis uitæ ſcandalū reperit, mira potentia, mirabiliori etiā pietate ſumma creans, ima ſuſcipiēs, ima cum ſummis iunxit. Hinc eſt quod de eodem rege nato angelorū chori in eius annunciatione prodeunt, hymnum dicunt, & deuicta prauæ uitæ diſcordia, hos quos dudum deſperexerant, ciues agnoſcunt, conſono ore prædicātes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominib. bonæ uoluntatis. ac ſi aperte dicant: Quos à nobis malitia diſiunxerat, iam nūc in terra nata bonitas iungat. Hinc eſt ꝙ ante incarnationē eius in teſtamento

A ueteri adoraſſe homo angelum legitur: nec tamē adorare prohibetur, ſed poſt mediatoris aduentū, cùm ſe Ioannes adorando angelo proſtrauiſſet, audiuit: Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrum tuorū. Quid eſt enim ꝙ prius æquanimiter ſe cōcedebant, adorari poſt ab homine angeli recuſant: niſi ꝙ prius hominē carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eiſdē carnalibus corruptionibus redemptum, quo abiectiorem nouerāt, ſuſtius contemnebāt: poſtmodum uerò humanāna turam eo iam ſubſtratam habere nō poterāt, quo hanc in authore ſuo etiā ſuper ſemetipſos ductam uidebant? Necȝ em̄ debebat in membris ſubiecta deſpici, quæ in ipſo membrorum capite meruit
B prælata uenerari. Is ergo qui propter nos minor angelis extitit, æquales nos angelis uirtute ſuæ minorationis fecit. Vnde & moriēdo docuit mortem nō metui, reſurgendo de uita confidi, aſcendendo de cœleſtis patriæ hæreditate gloriari, ut quò caput præiſſe cōſpiciunt, illuc ſe ſubſequi & membra gratulentur. Vnde bene ab eodem noſtro capite dicitur: Vbicunq; corpus fuerit, illuc congregabunt & aquilæ. Vnde Petrus ait: In he-
Matth. 24 *1. Pet. 1* reditatem incorruptibilem & incontaminatam
C & immarceſcibilem conſeruatam in cœlis. Vnde
2. Cor. 5 Paulus dicit: Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluat, quòd ædificationem ex Deo habemus domum nō manu factam, æternam in cœlis. Sed ſi nos quoq; qui
c editi in terra ſumus, cœlum conſcendimus, ubi eſt quod rurſum ueritas dicit: Nemo aſcendit in cœ-
Ioan. 3 lum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo? Cui nimirum ſententiæ ſtatim obuiat quod hæc eadē ueritas dicit: Pater, uolo ut ubi
Ioan. 17 ego ſum, & illi ſint mecum. Quæ ſibi in uerbis ſuis non diſcrepat, ſed ad inquirenda hæc quaſi diſcordantia ſtudium noſtræ mentis inflammat. Omnes enim nos qui in eius fide nati ſumus, eius proculdubio corpus exiſtimus. Quia igitur mira diſpenſatione pietatis membrorum ſuorū Dominus caput factus eſt: repulſa reproborum multitudine, ſolus eſt etiam nobiſcum. Nemo igitur aſcendit in cœlū, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo: quia dum nos unum cū
D illo iam facti ſumus, unde ſolus uenit in ſe, illuc ſolus redit etiam in nobis: & is qui in cœlo ſemper eſt, ad cœlum quotidie aſcendit: quia qui diuinitate ſuper omnia permanet, humanitatis ſuæ compage ſeſe quotidie ad cœlos trahit. Ergo ſi deſperet humana fragilitas, uniganiti ſanguinem conſideret, & in precio ſuo conſpiciat quàm magna eſt quæ tanti ualet. Perpendat ſollicitè quo caput proceſſit, & quo ad uiuendum præceptis aſtringitur, ad ſperandum exemplo roboretur: confidat cœlos, ſperet ſupernam patriam, angelorum ſe ſociam ſciat, atq; in ſuo capite prælatā ſe etiam angelis gaudeat. Dicatur igitur rectè de hac luce æternæ patriæ: Annunciat de ea amico ſuo quòd poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere.

Sed ualde mira ſunt iſta, ualde terribilia, quòd 12
homo in terra editus, atq; à cœleſti patria exigēti bus me-

bus meritis longè damnatus, nō solum ad statum conditionis reducitur, sed etiam gloriosius exaltatur: ut qui paradisum perdidit, cœlum recipiat: & non solum hunc debiti sui reatus non teneat, sed huic post culpam dona cumulatius excrescant, ut ille contemptor Dei, ille imitator diaboli, si ad fructum pœnitentiæ redeat, usq; ad celsitudinē contemplandæ intimæ lucis ascendat. Cuius itaq; cor non in huius pietatis admiratione exiliat? Cuius torpor non in subleuatione tantæ cōsiderationis expauescat? Vnde & apte subiungitur:

A

Caput trigesimumseptimum textus libri beati Iob.

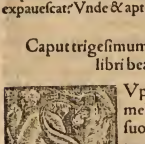

B Vper hoc expauit cor meū, & motū est de loco suo. Audiet auditionē in terrore uocis eius, & sonū de ore illius procedētē. Subter oēs cœlos ipse cōsiderat, & lumen illius super terminos terræ. Post eum rugiet sonitus, tonabit uoce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur cū audita fuerit uox eius. Tonabit Deus in uoce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia. Qui præcipit niui ut descendat in terram, & hyemis pluuijs, c & imbri fortitudinis suæ. Qui in manu omnium hominum signat, ut nouerint singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulū suum, & in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arctūro frigus. Flante Deo cōcrescit gelu, & rursum latissimè funduntur aquæ. Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocunq; eas uolūtas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis, super faciē orbis terrarum, siue in una tribu, siue in terra sua, siue in quocunq; loco misericordiæ suę eas iusserit inueniri. Ausculta hæc Iob: Sta, & cōsidera mirabilia Dei. Nūquid scis quā do præcepit Deus pluuijs ut ostenderēt lucem nubiū eius? Nūquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias? Nónne uestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro? Tu forsitan cū eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Ostēde nobis quid dicamus illi. Nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei quæ loquor? Etiā si locutus fuerit homo deuorabitur. At nunc non uident lucē, Subitò aer cogitur in nubes, & uentus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurū uenit, & à Deo formidolosa laudatio. Dignè eum inuenire nō possumus. Magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest. Ideo timebunt eum uiri, & non audebunt cōtemplari omnes qui sibi uidentur esse sapientes.

Caput i x.

SVper hoc expauit cor meum, & motū est de loco suo.] Quia pauor dum mentem percutit, hanc à semetipsa alienam reddit. nōnunquam Latini interpretes exstasim pauorem uocāt, sicut per Psalmistam dicitur: Ego dixi in pauore meo, proiectus sum à uultu oculorū tuorum. Vbi uidelicet non pauor, sed excessus dici poterat. Sed pauor illic pro excessu ponitur: quia sicut in excessu, ita in pauore alienatur animus. Vnde hic quoq; cōsiderata luce æternæ patriæ rectè subiungitur: Super hoc expauit cor meū. ac si dicat: In admirationis excessu se transtulit, & quia nouæ spei spiritu mens afflata est, semetipsam qualis in uetustā cogitatione fuerat, reliquit. Bene autē dicitur: Et motū est de loco suo. Locus quippe humani cordis est delectatio uitæ præsentis. Sed cùm diuina aspiratione tangitur locus nostri cordis, fit amor æternitatis. Considerationē igitur æternæ patriæ de loco suo animus mouetur: quia derelictis infimis, in superna cogitationibus ponitur. Prius erat quæ essent æterna nesciebat, in præsentium delectatione torpuerat, simulq; ipse transiens, amore transeuntia tenebat. Sed postquam quæ essent æterna cognouit, postquā supernæ lucis radios raptim cōtemplando cōtigit, admiratione summorum se ab infimis suscitatus eleuauit, ut nulla iā ei nisi quæ æterna sunt, libeant: & despectis transeuntibus, sola quæ permanent, requirat. Bene ergo dicit: Super hoc expauit cor meū, & motū est de loco suo: quia pigrum cor & terrenis dudum cogitationibus deditū, cùm repētè per excessum se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locū mutauit. Sed quia per semetipsam in amore præsentis seculi prostrata mēs dormitat, & nisi diuinę gratiæ aspiratione pulsetur, in suis delectationibus frigida insensibilisq; torpescit: necesse est ut quomodo interna cogitatione tangatur, uel quāliter ad spiritalia sensificetur, adiungat. Sequitur:

C

D

Quòd superbus quisq; prius timore iudicij concutitur, deinde data indulgentia Deo familiarius inhæret, & unctus gratia Spiritus sancti, deinde amat ea prædicat. Cap. X.

AVdiet auditionem in terrore uocis eius, & sonum de ore illius procedentem.] Mos sacri eloquij est, ut cùm audiri aliquid per auditum insinuat, audiri eundem auditum dicat, sicut Abacuc ait: Domine audiui auditum tuum, & timui. Vnde hic quoq; dicitur: Audiet auditionem in terrore uocis eius. Notandum uerò est quòd uox Dei non in gaudio, sed in terrore audiri perhibe-

Psal. 30 Vulg. pro Ego

Abac. 3

13

perhibetur: quia nimirū peccator quisq; dum sola quæ terrena sunt, cogitat: dum cor oppressum infimis cogitationibus gestat, si repente diuinæ gratiæ aspiratione tāgitur, hoc ante omnia intelligit, quòd cuncta quæ ait, districta æterni iudicis animaduersione puniātur. Auditio igit̄ uocis Dei prius in terrore fit, ut pōst uertatur in dulcedinē: quia ante nos districti iudicis timore castigat, ut iam castigatos, supernæ dulcedinis castigatione reficiat. Nam cùm nos uiolenta rerum temporalium delectatio possidet, & mentis nostræ oculos in somno torporis premit, si manu subita superni respectus excitamur, diu clausos, mox eosdem ad ueritatis lucem oculos mentis aperimus, quæ egimus, mala meminimus: quām districtus iudex contra hæc ueniat, uidemus: uersatur in mente quantus ille sit tanti iudicis aduentus, quæ tunc illa sit hominum angelorumq; frequentia, quanta ui contra reprobos & ardentia pugnent elementa, quàm terribiliter æterna prodeat de districti iudicis ore sententia, qua reprobis dicitur:

Matth. 25 Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Eorūdem pœna reproborum ante oculos uoluitur, & quæ sint gehennæ tenebræ, cum grauī amaritudinis obscuritate pensatur. Quia ergo superbum cor prius terrore concutitur, ut concussum in amore soli detur, rectè nunc dicitur: Audiet auditionem in terrore uocis eius. ubi & bene subiungitur: Et sonum de ore illius procedentem. Sonus ex Dei ore, est uis timoris de superna irruēs aspiratione: quia cùm nos de uenturis Dominus aspirando repleat, proculdubio de malè gestis præteritis terret. Potest autem per os Dei, unigenitus desīgnari filius, qui sicut brachium eius dicitur, quia per eum

Esa. 53 cūcta pater operatur, de quo prophetа ait: Et brachium Domini cui reuelatū est? de quo Ioannes

Ioan. 1 dicit: Omnia per ipsum facta sunt: ita etiam os dicitur. Hinc est enim quod propheta ait: Os enim

Esa. 58 Domini locutum est hæc. Per quem nobis omnia loquitur, ac si oris nomine patenter diceretur uerbum, sicut nos quoque pro uerbis linguam dicere solemus, ut cùm Græcam uel Latinā linguam dicimus, Latina uel Græca uerba monstramus. Os ergo Domini nō immeritò ipsum accipimus. Vn

Cant. 1 de & ei sponsa in Canticis canticorū dicit: Osculet̄ me osculo oris sui. ac si dicat: Tangat me dulcedine præsentiæ unigeniti filij redemptoris mei.

14 Per somnum uerò oris potest eiusdem Domini sanctus Spiritus desīgnari. Vnde & aliàs in

Act. 2 eiusdem Spiritus significatione scriptum est: Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis. Sonus igitur de ore Domini procedit, cùm substantialis ei spiritus ad nos per filium ueniens, furditatem nostræ insensibilitatis rumpit, sicut de eodem sono incircunscripto

Ioan. 16 atq; incorporeo os Domini loquitur, dicens: De meo accipiet, & annunciabit uobis. Potest ergo & per terrorem uocis uis formidinis, & per sonū oris dulcedo consolationis intelligi: quia quos Spiritus sanctus replet, prius eos de terrena actio

A ne terrificat, & postmodum spe cœlestium consolatur: ut tanto pōst confitendo de præmijs gaudeant, quanto prius sola supplicia cōsiderando metuebant. Hinc est quod de unigeniti spiritu quasi de hoc oris sono Paulus dicit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timorem, sed ac- Rom. 8
cepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Hinc per semetipsā ueritas
Ioan. 20 dicit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittūtur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce conuersorum terror uertitur in potestatem: quia dum mala sua pœnitendo puniunt, usq; ad exercendum iudicium ascendūt, ut hoc in Deo posse accipiāt, quod prius de Deo ipsi metuebant. Iudices quippe fiunt qui supernū
B iudicium perfectè timuerunt: & aliena iam peccata incipiunt dimittere, qui prius formidauerant ne retinerentur sua. Sed quia hoc ipsum iudicium quod spiritaliter agit̄, modò à carnalibus non uidetur, sunt nonnulli qui Deum res humanas cura re non æstimant, & eas ferri fortuitis motibus putant. Contra quos rectè subditur:

De Dei æquas in omnia prouisione: & quòd primitiua Ecclesia miraculorum adiutorijs indigu it, quam perfectionis tribulatio profuit, nunc uerò sola exigat operum merita, nō uirtutum signa. Cap. XI.

SVbter omnes cœlos ipse cōsīderat, & lumen illius super terminos terræ.] Ac si aperte diceretur: Qui summa regit, etiam extrema nō deseC rit: quia sic impenditur maximis, ut tamē hæc eadem cura regiminis nō præpediatur à paruis. Qui enim ubiq; præsens & ubiq; æqualis est, etiam in dissimilibus sibijpsi dissimilis non est. Æquè ergo omnia respicit, æquè cuncta disponit, qui in omnibus locis præsens, nec localiter tenetur, nec uaria curando uariatur. Si autem cœlos sanctos prædicatores accipimus, Propheta attestante, qui

Psal. 18 ait: Cœli enarrant gloriam Dei: pōstquam per solum oris aduentus Spiritus sancti desīgnatur, rectè subiungitur: Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. Sunt nāq; nonnulli qui cùm mira Apostolorum opera audiūt, quòd accepto Spiritu sancto mortuos uer bo suscitarent, ab obsessis dæmonia pellerēt, umD bra infirmitates amouerēt, uentura quęq; prophetando prædicerent, & unigenitū uerbū Dei, omnium gentium loquētes lingua prædicarent: quia has uirtutes nūc in Ecclesia non uidēt, subtractā iam ab Ecclesia supernam gratiā suspicantur, nescientes pēsare quod scriptum est: Aduitor in op-

Psal. 9 portunitatibus, in tribulatione. Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorū adiutorijs indiguit, cùm eam tribulatio persecutionis pressit. Nam pōstquam superbiam infidelitatis edomuit, non iam uirtutum signa, sed sola merita operum requirit: quamuis & illa per multos cùm opportunitas e-

1. Cor. 14 xigit, ostendit. Scriptum quippe est: Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. Vbi ergo omnes fideles sunt, quæ causa exigit ut signa monstrentur? Vnde citius fortasse satisfacimus, si quid

si quid de ipsa Apostolica dispensatione memore mus. Paulus nanque egregius prædicator Meli-
tem ueniens, & plenam infidelibus insulam sci-
ens, patrem Publij dysenteria febribusq; uexatū,
orando saluauit, & tamen ægrotanti Timotheo
1.Tim.5 præcepit, dicens: Modico uino utere, propter sto-
machū tuū, & frequentes tuas infirmitates. Quid
est Paule quòd ægrum infidelem orando ad salu-
tem reuocas, & tantum adiutorem Euangelij mo
re medici per alimenta curas, nisi quòd idcirco fi-
unt exteriora miracula, ut mentes hominum ad
interiora perducantur: quatenus per hoc quod
mirum uisibiliter ostenditur, ea quæ admirabilio
ra sunt inuisibilia credantur? Signo quippe uirtu-
tis pater Publij sanandus fuerat, ut mente reuiui-
sceret, dum miraculo ad salutem rediret. Timo- B
theo autem adhibendum foris miraculum non e-
rat, qui tam totus intus uiuebat. Quid est ergo mi-
rum si propagata fide, crebrò miracula non fiunt,
quando hæc ipsi quoque Apostoli in quibusdam
15 fam fidelibus nō fecerunt? Eleuatis ergo cœ-
lis, Dominus inferiora considerat: quia & ablatis
summis prædicatoribus incessanter etiam infima
nostræ infirmitatis curat. Et quasi subter cœlos lu
men illius terræ terminos respicit: quia posti sub-
limem uitam præcedentium, etiam peccatorum
mores actusq; gratiæ suæ illustratione cōprehen-
dit. Qui etsi uirtutum signa nunc per uitam fide-
lium crebrò non exerit, ab eisdem tamen fidelis-
bus per uirtutem operum nunquam recedit. Po-
test etiam lumen illius super terminos terræ ita in- C
telligi, quòd prædicatio superne gratiæ dum gen-
tes ad fidem collegit, intra semetipsam mundi li-
mites clausit. Vel certè terminī terræ sunt fines
hominum peccatorum. Et sæpe contingit ut ple-
rique Deum deserant, & uitæ suæ tempora in desi
derijs carnalibus expendant: sed tamen superna
gratia respecti, in extremis suis ad Deum rede-
unt, quę sint iudicia æterna cognoscunt, cunctaq;
quæ se peruersè egisse meminerint, fletibus pu-
niunt, atque hæc uerè se insequi rectis operibus
ostendunt. Quibus subsequente iustitia profectò
totum dimittitur, quod antè deliquerunt. Hinc
enim per prophetā spiritum Anna dicit: Domi-
nus iudicabit fines terræ: quia nimirum anteactā
uitam Deus non iudicat, quando posteriora pec- D
catorum respectu supernæ pietatis illustrat. Hinc
Exod.23 Moyses ait: Primogenita asini mutabis oue. Per
asinum quippe immunditia, per ouem uerò innocen-
tia designatur. Asini ergo primogenita oue
mutare, est immundę uitę primordia in innocen-
tię simplicitatē conuertere: ut postquam illa pec-
cator egit, quę ut immunda Dominus respuit: ea
iam agenda proferat, quę Dei sacrificio imponat.
Quia ergo post praua opera peccator cōuertitur,
& ab actionum suarum tenebris ſuxta finem ali-
quando reuocatur, rectè nunc dicitur: Et lumen
illius super terminos terræ. Sed grauī luctu affli-
cit eadem gratia, quæ post facinora mentem re-
plet. Nam malè gesta ad memoriam reducit, si-
bicq; hominem quàm sit iustè damnandus ostēn- A
dit. Vnde fit ut peccatum omne quod se egisse re-
miniscitur, quotidianis fletibus insequat: & quo
magis ualet iam quod fustum est cernere, eo ar-
dentius appetit iniustum sese gemitibus punire.
Vnde apte subiungitur:

Quòd cùm mentem hominis Deus ingreditur, continuò pœ-
nitentiæ gemitus sequatur. Cap. XII.

POst eum rugiet sonitus.] Quem enim Do-
minus illustrando repleuerit, eius uitam pro-
cul dubio in lamētum uertit, atq; illuminatę men-
tī quo magis æterna supplicia insinuat, eo hāc du-
rius de transacta nequitia gemitibus fatigat, & do
let homo quod fuit: quia bonum iam incipit uide
re quod non fuit: odit qualem se fuisse meminit,
amat qualem se esse debuisse cognoscit, & solam
iam pœnitentię amaritudinem diligit: quia cautè
consideratur in quantis uoluptatibus fua delecta-
tione peccauit. Bene ergo dicitur: Post eum rug
it sonitus: quia cùm mentē Deus ingreditur, con
stat proculdubio quòd mox pœnitentię gemi-
tus sequatur, ut ei iam salubriter flere libeat, quę
priùs de iniquitatibus flenda iucunditate gaude-
bat. Sed quo uberius culpa fletur, eo altior 16
cognitio ueritatis attingitur: quia ad uidendum
internum lumen polluta dudum conscientia la-
chrymis baptizata renouatur. Vnde post pœnitē-
tię rugitum apte subiungitur:

Quòd actionē Spiritus sancti siue effectū eius nemo ad plenū
inuestigat: cùm eadē actio per eundē spiritū ordinata, aliis in
resurrectionem, aliis sit in ruinam. Cap. XIII.

TOnabit uoce magnitudinis suę.] Voce e-
nim magnitudinis suę Deus tonat, cū se no-
bis bene iam per lamenta præparātis, quàm sit ma
gnus in supernis insinuat. Quasi enim de cœlo to
nitrus procedit, cùm nos in curia negligētiæ q; tor-
pentes respectus gratiæ pauore subito percutit,
atq; in terra positi, sonum de superioribus audi-
mus: quia terrena cogitantes, superni terroris sen-
tentiam repentè pertimescimus, & mēs bene iam
de summis sollicita trepidat, quę priùs in infimis
malè secura torpescat. Sed istius uisitationis oc-
cultę quibus modis se nobis insinuet terror, igno-
ratur: neq; ipsius mentis acie comprehenditur, cu
ius ad melius intentio commutatur. Vnde apte
subiungitur: Et non inuestigabit, cùm audita fue-
rit uox eius.] Vox Domini auditur, cùm gratię
eius aspiratio mente concipitur, cùm insensibili-
tas occultę suę ditatis rumpitur, & cor ad studium
summi amoris excitatum, uirtutis intimę clamo-
re penetratur. Sed istam uocem superuenientis
spiritus quę se in aures cordis insinuat, nec ipsa
mēs quę per hanc illūstrata fuerit, inuestigat. Pen
sare enim non ualet, inuisibilis uirtus quibus sibi
meatibus influat, quibus ad se modis ueniat, qui-
bus recedat. Vnde & bene per Ioannem dicitur: Ioan. 3
Spiritus ubi uult, spirat: & uocem eius audis, sed
nescis unde ueniat, & quo uadat. Vocē enim spi-
ritus audire, est uim cōpunctionis intimę in amo-

rem inuiſibilis cõditoris aſſurgere. Sed nemo ſcit A Dominus facit, ſed minus magna eſſent, ſi perfecta
unde ueniat: quia ignoratur, per ora prædicantiũ potuiſſent. Facit ergo magna & inſtructibilia:
quibus ſe ad nos occaſionibus fundat. Et nemo quia oſtendit foris perfectionem operis, ſed latet
ſcit quo uadat: quia cùm unam prædicationẽ mul intus ipſa qualitas operationis. Voce ſua foris e-
ti audiunt, intelligi proculdubio non poteſt quẽ tiam per Apoſtolos inſonat, ſed corda audientiũ
deferens abripiat, aut cuius ingrediens in corde re per ſeipſum interius illuſtrat: Paulo attẽtãte, qui
quieſcat. Vna quippe res foris ãgitur, ſed non per ait: Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem in- 1. Cor. 3
hanc uno modo intuentium corda penetrantur: crementum dedit. Neque qui plantat, eſt aliquid,
quia qui inuiſibiliter uiſibilia modificat, in humanis neq; qui rigat, ſed qui incremẽtum dat Deus. Quã
cordibus cauſarum ſemina incomprehenſibi- uis ergo noſtris mentibus ſuperne uocis auditum
Ioan. 11 liter plantat. Hinc eſt q reſuſcitato Lazaro multi non ipſi præbeant, miſſi tamen ſunt, ut uerbis no-
crediderunt, ſed tamen ludæorum plurimi ad per bis exterioribus condeſcendant. Vnde apte ſub-
ſecutionis zelum ex hac ipſa reſuſcitatione com- iungitur:
mori ſunt. Vnum ergo idemq; miraculum quod
alijs lumen fidei præbuit, alios per inuidiæ tene- *Quòd uiri contemplatiui quorum conuerſatio in cœlis eſt, infimis fratribus condeſcendunt, & in eorum amore liqueſiunt, irrigantes arida corda eorum, ut et ipſi fructificẽt Deo. Caput* XIIII.
bras à lumine mentis excæcauit. Hinc eſt quod u- B
tercq; latro & eandem & ſuæ morti ſimilem mor- QVi præcipit niui ut deſcendat in terram, &
tem redemptoris uidit: ſed eum ſuperbiendo al- hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis ſuæ.]
ter contumelijs laceſſere non timuit, quem time Quia Pſalmiſta ait: Lauabis me, & ſuper ni- Pſal. 50
do alter honorauit, atq; in una re una utriuſq; uem dealbabor: quid hoc loco niuem, niſi per lu-
cogitatio nõ fuit: quia hanc internus arbiter inuiſibi cem iuſtitiæ candida accipimus corda ſanctorũ?
liter modificando diſtinxit. Sed hic occultæ ſpi Aquæ autem ductæ in ſuperioribus conſtipant, /
rationis modi quia comprehendi noſtra cogita ut niues fiant. Sed cùm hæ ipſæ niues ad terrã ue-
tione nequeunt, nimirum diuinæ uocis ueſtigia niunt, in aquarum iterum liquorem uertunt. A-
neſciuntur. Bene ergo dicitur: Et non inueſtigabi quæ igitur ſunt prædicatorum mentes: quæ dum
tur eũ audita fuerit uox eius. Vnde & adhuc ſub ad contemplanda ſuperna ſe eriguntur, altiori intel-
iungitur: Tonabit Deus uoce ſua mirabiliter.] lectu ſolidantur. Cumq; in ſumma cõſideratione
Voce ſua Deus mirabiliter tonat: quia occulta ui rapiuntur, uirtutem confirmationis accipiũt. Sed
corda noſtra incomprehenſibiliter penetrat. Quę quia adhuc in terris fraterna dilectione retinen-
dum latentibus motibus premit in timore, & tur, ſemetipſas ab alto intellectu modificãt, & in-
format in amore, quanto ardore ſequendus ſit, ali- C firmis humiliter prædicantes, more niuium cor-
quo modo ſilenter clamat, & ſit cuiuſdam impul da arentium liquarę rigant. Niues ergo ad terram
ſionis nimietas in mente, cùm nihil ſonet in uoce. de cœleſtibus ueniunt, cùm ſublimia corda ſan-
Quæ tanto apud nos ualentius perſtrepit, quan ctorum quæ iam ſolida contemplatione paſcun-
to & ab omni exteriori ſtrepitu aurem noſtri ſur tur, pro fraterna charitate ad humilia prædicatio-
17 deſcere cordis facit. Vnde & anima ad ſe nis uerba deſcendunt. Sicut enim nix terram 18
metipſam mox hoc intimo clamore collecta mi cùm facet operit, cùm uerò liquatur, rigat: ita ſan-
ratur, quod audit: quia uim compunctionis inco ctorum uirtus per firmitatem ſuam apud Deum
gnitæ percipit. Cuius ipſa admiratio bene apud uitam peccatorum protegit, & per condeſcenſio-
Moyſen manna deſuper uenienteſignatur. Dul nem ſuam, quaſi liquefacta arentem terram ut fru
cis enim cibus qui de ſupernis accipitur, manhu ctus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infi-
uocatur. Manhu enim dicitur, quid eſt hoc? Et mis trahitur, ut poſt à ſuperioribus ſparſa reddat:
quid eſt hoc dicimus, quãdo hoc quod cernimus, ſancti quiq; etiam cùm in uirtutis arce conſiſtunt,
neſcientes admiramur. Supernum igitur manna D unde eleuati ſunt conſiderant, ne alienæ infirmi-
anima percipit, cùm per uocem compunctionis tatis abiecta contemnant Quaſi ergo aquæ ad ter
eleuata, noua ſpeciẽ interneę refectionis obſtu ras de quibus ſubleuatæ ſunt, redeunt: dum con-
peſcit, ut diuina duleedine repleta, iure reſponde descendẽtes iuſti peccatoribus, reminiſci nõ deſi-
at, quid eſt hoc? quia dum ab infima cogitatione nunt, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc
ſuſpenditur, ea quæ de ſupernis conſpicit, inſoli Paulus fuerat cùm legem carnaliter ſapiebat: ſed
tẽ miratur. Et quia cum hac uoce torporis noſtri ductus ad cœleſtia, in niuẽ uerſus eſt: quia quod
ſurditas rumpitur, uetuſtæ uitę protinus uſus mu prius infirmum ſapuit, ad ſoliditatem uerę intel-
tatur: ut anima ſuperno ſpiritu afflata, & in ſum ligentiæ commutauit: & tamen condeſcendens
mis appetat quæ contemperat, & contemnat in fratribus, quaſi nix ima repetit: quia & poſt uir-
infimis quæ appetebat, rectè ſubiungitur: Qui fa tutum culmina, quàm fuerat indignus agnoſcit,
cit magna & inſcrutabilia.] Vt enim homo ter dicens: Qui prius fui blaſphemus & perſecutor, 1. Tim. 1
renis ulibus deditus, iniquis deſiderijs preſſus, ſu &c. Ecce quàm clementer ſuæ imbecillitatis re-
bitò ad noua effertur, atq; ad conſueta frigeſcat, miniſcitur, ut aliorum æquanimiter infirma pa-
exterioribus curis renunciet, in internis contem tiatur. Quaſi enim ad terram de qua ſumpta fue-
plationibus anhelet: quis hanc uirtutem ſupernæ rat poſt cœlum aqua redijt, dum poſt tarĩtæ ſuæ
uocis conſiderare ſufficiat? Quis conſiderando contem-
comprehendat? Magna ſunt quæ per uocem ſuã

contemplationis arcana peccatorem se Paulus meminit, ut prodesse humiliter peccatorib. possit. Videamus itaq; aqua hæc in niuis solliditatem
2.Cor.5 uertenda, qualiter trahatur ad summa, ait: Siue mẽte excedimus Deo. Videamus qualiter ad imanixe redeat, ut dum loquatur infundat, ait: Siue sobrij sumus uobis. Videamus qua manu ducit, ut & iacens eleuari ualeat, & subleuata reuocari, ait: Charitas enim Christi urget nos. Quia igitur charitas Christi quæ sanctorum mentes ad superna subleuat, eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiam ad humilitatem condescensionis format, rectè dicitur: Qui præcipit niui ut descendat in terram. Vbi & aptè subiungitur: Et hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ. Hyems quippe est uita præsens, in qua nos esti iam spes ad superna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit: quia scriptum est:
Sap.9 Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem. Habet autem hæc hyems pluuias, rectorum proculdubio prædicationes. De quibus uidelicet
Deut.32 pluuijs per Moysen dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros uerba mea. Hæ nimirum pluuiæ hyemi congruunt, æstate cessabunt: quia cùm nunc carnalium oculis uita cœlestis absconditur, necesse est ut sanctorum nobis prædicationibus irroretur. Cùm ue rò æterni iudicij æstus incanduerit, nullus uerba prædicantium necessaria tunc habebit: quia ueniẽte iudice, ad cor suum quisq; reducitur, ut sancta iam cum agere non ualet, sentiat: & rectum quod sequi debuit, ex tortitudinis suæ pœna co-
Hier.12 gnoscat. Vnde bene per prophetam dicitur: Congrega eos quasi gregem ad uictimam, & sanctifica eos in die occisionis. In die enim occisionis sanctificantur reprobi: quia tunc sancta quæ debuerunt, agere consentiunt: cùm digna prauitatis suæ supplicia iam declinare non possunt. Quia autem prædicationes sanctæ cum uita præsenti, id est pluuiæ cum hyeme cessabunt, rectè exeunti animæ atque ad æternæ felicitatis æstiua properãti, spon
Cant.2 si uoce suadentis dicitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, & ueni. Iam enim hyems transiit, imber abijt & recessit. Trãseunte quippe hyeme, imber recedit: quia cùm uita præsens peragitur, in qua nos ignorantiæ nubilo, carnis corrupti bilis torpor astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc uidebimus hoc quod sanctorum uocibus nunc obscurius audimus. Præcepit igitur Dominus niui & hyemis pluuijs, ut in terram descendant, dum aspiratione sancti Spiritus pro corrigendis peccatoribus corda sanctorum ad ministerium prædicationis humiliat. ubi rectè additur:

Quòd alia sit prædicatio de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine diuinitatis. Cap. XV.

ET imbri fortitudinis suæ.] Imber quippe fortitudinis Dei, est prædicatio diuinitatis. Nã imber infirmitatis, est prædicatio eius incarnatio-

A nis, de qua per Paulum dicitur: Quod infirmum 1.Cor.1
est Dei, fortius est hominibus. Et rursum: Si cruci- 2.Cor.13
fixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Sic autem sancti uiri humanitatis eius infirma prædicant, ut auditorum suorum cordibus etiam diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum nubis, imbrem fortitudinis: In principio erat Ioan.1
uerbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat uerbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Audiamus imbrẽ fortitudinis: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat. Audiamus etiam imbrẽ infirmitatis: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit,
B ut in terram descendat: quia sanctorum suorum uocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prædicat, ut nobis etiam mira & fortia suæ diuinitatis innotescat. Sed cùm uirtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra formidine compellente reducimur, & tantum super nos iudicem perpendentes, quæ dignè quæue egimus indigne, pensamus. Vnde bene subiungitur:

Quòd naturali ratione, quæ est lex mentis, & lege prædicationis, homini Deus quid agat & quid meditetur, insinuat. Cap. XVI.

QVi in manu omnium hominum signat, ut nouerint singuli opera sua.] Mala enim quæ agunt homines, pensare contemnunt.
C Sed cùm uirtutem supernæ districtionis audiunt, prauorum operum hoc quod se deprimit pondus agnoscunt. Prædicationis quippe uerbis pulsati euigilant, ut pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat. Dum ergo imber fortitudinis in terram descendit, in manu uniuscu iusque signatur, ut sua opera sciat: quia dum uirtus incomprehensibilis maiestatis agnoscitur, ab unoquoque subtilius sua uita pensatur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Creator nanque omnipotens à cunctis insensibilibus irrationabilibusq; distinctam rationabilem creaturam hominem condidit: quatenus quod egerit, ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur, seu prauum siue rectum sit quod operatur. Nam
D ad iudicium pro actione cur uenit, si potuit nescire quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis eruditi contemnunt, utrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si male se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malum esse quod agunt, quod uideri ab alijs uerentur. Si enim ueraciter malum esse non crederent, nequaquam hoc ab alijs uideri formidarent. Vnde & bene per quendam sapientem dicitur: Cùm sit timi- Sap.17
da nequitia, dat testimonium condemnationi: quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnabile esse quod agit. Quo contrà per

1.Ioan.3 Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum. Fugiat ergo iniqui humanos oculos, semetipsos certe fu gere non possunt. Quia enim malum quod faciut nouerunt, habent testem conscientiam, habent iudicem rationē suam. In peccato igitur quod committunt, prius contra se iudicium suæ rationis inueniunt, & post ad districtionem æterni examinis perducuntur. Et hoc est fortasse quod per Psal
Psal.41 mistam dicitur: Abyssus abyssum inuocat in uoce cataractarum tuarum: quia dum miro ordine dispositionis occultæ malum non permittitur nesciri, quod agitur, & suo se iam iudicio peccator in conscientia condemnat, & post condemnationem propriam ad æterni iudicis sententiam properat. Abyssum ergo abyssum inuocare, est de iudicio ad iudicium peruenire. Eant ergo prædicatores sancti, redarguant facta peccantium: audito res autem praui contemnant uerba iustorum, defendant quantum uolucrint prauitates suas, atq; impudenter gestas, impudentius defendēdo mul tiplicent, certe ipsi sibi in conscientia testes sunt, quia excusabiles non sunt. Eo enim ipso quo rationabilem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium hominum signat, ut nouerint singuli opera sua. Sed quia Heliu de prauitate singulorum sententiam protulit, illicò ad ipsum prauitatis authorem per quem unumquodq; malum obortur, mentis oculos deflectit: ut quia uno hoc uersu prauicapitis membra perstrinxerat, etiam hocipsum membrorum caput sub breuitate describat. Vel certè, quia superius nubium Dei uirtutes intulerat, agit nunc ut contra bonorum uitam aduersarij impugnationes innotescat. Nam sequitur:

Quòd in reproborum cordibus diabolus quasi in antro suo lateat. Cap. XVII.

29 INgreditur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur.] Quis alius nomine bestiæ nisi antiquus hostis accipitur, qui deceptionem primi hominis sæuus impetijt, & integritatem uitę illius male suadendo laniauit? Contra quē prophetæ uocibus de sancta electorum Ecclesia in
Psa.35 antiquum statum restauranda promittitur: Et mala bestia non trāsibit per eam. Sed hæc bestia cùm post redemptoris aduentum, post prædicatorum uoces, quasi post tonitruum nubium in fine mundi illum damnatum hominem qui Antichristus uocatur, inuaserit: quid aliud quàm latibulum suum ingreditur, ut in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli, antrum ac latibulum bestiæ est, ut insidians hominibus uiam huius uitæ carpentibus, in illo & per signa lateat, & per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc priusquam apertus appareat, possidet: eaq; per occultam malitiam quasi proprium antrum tenet, atque ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum se obscuris mentibus abscondit. An Iudæorum persequentium corda, antrum huius bestiæ non fuerunt, in quo-

A rum diu consilijs latuit, sed repentè uocibus eruppit clamantium, Crucifige crucifige? Et quia ad Ioan. 19
laceratione mentis pertingere tentando nō potuit, in redemptore nostro ad mortē carnis anhelauit. Hęc nimirum bestia multa electorum corda tenuit, sed hanc ab illis moriens agnus excussit. Vnde & in Euangelio dicit: Nunc prin- Ioan. 12
ceps huius mundi ejicietur foràs. Qui miro rectoq; iudicio dum confessiones humilium illuminans suscepit, superborum oculos deferens
B clausit. Vnde eiper Psalmistam dicitur: Posuisti Psal. 103
tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluarum: catuli leonum rugientes ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Tenebras quippe Dominus ponit, cùm peccatis iudicia rependens, lumen suę intelligentię subtrahitur. Et nox efficitur: quia prauorum mens ignorātię suę erroribus cęcatur. In qua omnes bestię sylvę pertranseūt, dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum cordibus prauitates suas explendo pereurrunt. In qua & catuli leonū rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminēntium potestatum ministri spiritus importunis tentationibus insurgunt. Qui tamen à Deo escam ap petunt: quia nimirum capere animas nequeunt, nisi iusto iudicio præualere diuinitùs permittantur. Vbi & apte subiungitur: Ortus est sol, &
C congregati sunt, & in cubilibus suis se collocauerunt: quia ueritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reuersi sunt, dum sola infidelium corda tenuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hic antrum bestiæ dicitur. Notandum uerò magnopere æstimo, quòd bestia hæc non solum antrum suum ingredi, sed in eo etiam morari perhibetur. Aliquando nanq; etiam bonorum mentes ingreditur, illicita suggerit, tentationibus fatigat, rectitudinem spiritus ad delectationem carnis deflectere conatur, delectationem quoque ad consensum perducere nititur: sed tamen resistente superno adiutorio præualere prohibetur. Intrare ergo in mentes bonorum potest, sed in eis morari
D non potest: quia cor iusti huius bestiæ antrum non est. Quos enim quasi proprium antrum possidet, eorum mentes proculdubio immorans tenet: quia & prius in eis cogitationes usque ad inquia desideria, & post iniqua desideria usque ad nequissima opera perducit. Neque enim studeat reprobi suggestiones eius recta iudicij manu repellere, cuius uoluptatibus appetunt subdita delectatione seruire. Cumq; in eorum cordibus pra uum quid oritur, mox per studium delectationis enutritur: & cùm sibi minimè resistitur, protinus ex consensu roboratur, statimq; consensus ad opus perducitur, opus uerò etiam consuetudine grauatur. Rectè ergo in antro suo morari hæc bestia dicitur, quæ tam diu cogitationes reproborū tenet, quousque eorum uitam etiam aculeo prauitatis operis perforet. Vnde bene ad Iudæam Domi- Hier. 4
nus per prophetam dicit: Quousq; morabuntur in te cogitationes noxiæ? Nec enim reprehēdit,

cur ue-

cur ueniant, fed cur morentur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ ueniunt, sed tamen morari prohibentur: quia recti quique ne captiuandam domum conscientiæ præbeant, ab ipso cordis limine hostem fugant. Qui etsi quando repentinis suggestionibus usque ad primum uestibulum surripuerit, ad consensus tamen fanuam
Matth. 26 non pertingit. Huic nimirum bestiæ impulsu subitæ formidinis uictus fanuam cordis Petrus negando aperuit, sed citius cognoscendo restitit, 20 flendo clausit. Quia uerò antiquus hostis persecutorum corda non solum intrando tenuit, sed etiam tenendo possedit, dicatur recte: Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quantum namque in Iudæorum mentibus demorata sit discimus; cùm illorum consilia attestatione Euangelicæ narrationis audimus. In illa nanque describitur cùm redemptorem nostrum uiuificare mortuos cernerent, in morte eius quan ta anxietate crudelitatis insanirent, quot explere contra illum praua desideria ardenter uellent, sed tamen populum timerent: quot occasiones occidendi quærerent, & inuenire non possent: quot ad uotum fuæ sæuitiæ alienigenarum manibus usi sunt: quia eum quem legaliter interimere ipsi non poterant, feriendum gentibus tradiderunt, ut ex sola potestate Romanus præses ageret, quod ex sola malitia ut agi debuisset, ipsi anhelarẽt. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd Christus Iudæis qui zelo legis feruere uidebantur, scandalum fuit: gentibus uerò infidelitatis frigore torpentibus, stultitia. Cap. XVIII.

AB interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.] Scriptura sacra cùm contra arcturum interiora memorat, diuersam Aquilonis partibus Austri plagam designat. Vnde in hoc eodem libro scribitur: Qui facit arcturum & orionas & interiora Austri. Quia igitur interiora Austri sol feruentior tenet, in arcturo uerò cursum omnimodo non habet: interiorum nomine plebs Iudaica, arcturi autem uocabulo, hoc in loco populus gentilis exprimitur. Hi enim qui unum atque inuisibilem Deum nouerant, eiusdẽq; legi saltem carnaliter seruiebant, quasi sub meridiano sole feruentes in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam scientiam supernæ cognitionis attigerant, uelut sine sole frigidi sub Aquilone remanebant. Quia uerò tempestas impellit, frigus autem torpore opprimit, recte nunc dicitur: Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. ac si aperte diceretur: A Iudæis surgit malitia persequens, & à gẽtilibus potestas premens. Neque enim miracula fieri legis præcepta uetuerant, & tamen Iudæi pro eisdem miraculis interimere humani generis redemptorem quærebant. Vnde explere hoc quod cœperant non ualentes, ad Pilati prætorium cucurrerunt, ut ipse hunc perimeret, quem iniustè perimere lex nulla cohiberet. Ab interioribus ergo tempestas, atque ab arcturo frigus prodijt, dum quod Iudæa ex inuidia petijt, hoc gentilis iudex ex Romana authoritate perpetrauit. Vnde bene contra hanc eandem adhuc inuidiam subditur:

Flante Deo concrescit gelu.] Quia quo fidelium cordibus Spiritus sanctus aspirauit, quo mafora uirtutum miracula cõtulit, eo infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit, atq; inde cõtra Deum plebs infidelis obduruit, unde humi lis populus anteactam duritiam qua se astrinxerat, emolliuit. Deo enim flante in gelu uersi fuerant, qui uisis miraculis inuidentes dicebant: Ecce totus mundus post eum abijt. Conspiciebant signa, cernebant per ministros eius miracula, totum iam mundum seruuturum fidei prædicamenta præuidebãt: & tamẽ quo sanctus Spiritus mun dum repleuerat, eo illorum mentes arctius inuidiæ malitia ligabat. Aqua ergo in gelu uersa fuerat, dum eunte post Deum mundo, Iudæa in inuidia pigra remanebat. Sed quia supernæ potestati suppetijt etiam tantæ crudelitatis duritiam soluere, atq; ad amandum se corda infidelium liquare, post hoc gelu mox bene subditur: Et rursum latissimè fundũtur aquæ.] Post gelu quippe Dominus latissimas aquas fudit: quia postquam Iudæorum sæuitiam usq; ad mortem pertulit, eotum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris sui aspiratione liquefecit, ut tanto post desiderabilius ad obediendum currerent, quanto præceptis illius prius obstinatius restitissent. Vnde bene per quendam sapientem dicitur: Sicut glacies in sereno, sic resoluenturpeccata tua. Ab hoc frigidi torporis gelu solui propheta desideraurat, cũ dicebat: Conuerte Domine captiuitatem nostrã, sicut torrens in Austro. De his aquis, id est, ad Deum concurrentibus populis rursum dicitur: Mittet uerbũ suum & liquefaciet ea, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Aquę de gelu currũt: quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aqua liquatur, cum torpor interni frigoris ad irrigationem uertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui accepris epistolis Damascum pergẽs, in corde fidelium quasi in terra Dei tactara uerbi semina, ne ad perfectiõ nem operum surgerẽt, restringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam redijt: quia quos persequendo prius premere studuit, hos postmodum fluentis sanctæ exhortationis infudit, ut tanto uberior electorum messis exurgeret, quanto hanc imber Dei etiam ab ore persecutoris irrigaret. Vnde & bene subditur:

Quòd messis Ecclesiastica operarios desiderat, quorum clunitur doctrina, & exemplis proficiat. Cap. XIX.

FRumentum desiderat nubes.] Quid enim electi quicq; sunt, nisi frumenta Dei cœlestibus horreis recondenda? Quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione sanctæ Ecclesiæ mores contrarios reproborũ portant, quousq; hanc internus agricola uentilabro iudicij dirimat, & in superna habitacula electos suos quasi munda iam grana suscipiens, æternis paleas i-

Matth. 3 gnibus tradat. Vnde bene per Ioannē dicitur: Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Sed hoc frumētum quousq; ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluuias expectat ut crescat: quia bonorum mens prædicantium uerbis in sunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole siccetur. Hoc frumentum super-
Matth. 9 nus agricola in mundo surgere ac nubes desiderare conspexerat, cùm dicebat: Messis quidē multa, operarij autem pauci. Rogate autem Dominū messis, ut mittat operarios in messem suam. Qui igitur hic frumētum, illic messis, qui uerò hic nubes, illic operarij uocantur: quia prædicatores sancti & nubes sunt & operarij: nubes uidelicet per doctrinam, operarij per uitam: nubes quia uerbis influunt, operarij quia non desinunt agere quod loquuntur. Vnde & subditur: Et nubes spargunt lumen suum.] Nubes enim lumen spargere, est prædicatores sanctos exempla uitæ & loquendo & agendo dilatare. Sed quamuis annunciationis intimæ lumen spargant, non tamen ad conuertenda omnium quæ appetūt corda perueniunt. Nam sequitur: Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocunque eas uoluntas gubernantis duxerit.] Sæpe enim prædicatores sancti exhortari quosdam uolunt, sed tamen nequeunt. Sæpe quosdā declinare appetunt, sed tamen internæ instigatio nis impulsu exhortari eos instantissimè compellunt. Videamus nubem Dei quomodo gubernantis manu & ad ea quæ non appetit ducitur, atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu re-
Act. 18 tinetur. Certè Paulus cùm uestimenta sua excuteret, à Corinthijs discedere uellet, audiuit: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod ego tecum sum, & nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam multus est mihi populus in hac ciuitate. Rursum cùm ad Thessalonicēses uoluisset ire,
2. Thes. 2 retentus est, dicens: Volui uenire ad uos ego quidem Paulus, & semel & iterum, sed impediuit me satanas. Neq; enim per semetipsum satan præpedire tanti Apostoli uias potuit, sed occultè dispensationis ubus dum aduersatur, nesciens deseruiuit: ut nimirum Paulus dum ad alios uellet accedere nec ualeret, eis à quibus recedere non poterat, aptius prodesset. Nubes igitur Dei cūcta per circuitum lustrant: quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia diuinis nutibus subditæ nequeunt explere quod uolunt, ire non possunt, nisi quò eas uoluntas gubernantis duxerit. Vnde & adhuc subiungitur: Ad omne quod præcipitur eis super faciem orbis terræ.] Sæpe enim cùm gubernantis uoluntate perducuntur, aliter agere appetunt, sed aliter disponūtur. Nam plerunq; quosdam auditores suos studeant blandè corrigere, & tamen eorum sermo in asperitatem ducitur. Plerunque quosdam resecare asperè appetunt, sed tamen eorum rigor per mansuetudinis spiritum refrenatur. Sicut ergo non possunt ire quà uolunt, ita etiam nequeunt agere sicut uo-

A lunt. Quia enim eos internus arbiter tenet cùm mittit, ita illos etiam modificans suscipit cùm perducit, ut aliquando in cogitatione alia disponant, sed alia in opere peragant, aliquando aliter incho ent, sed aliter consumment. Quia igitur iuxta hoc quod sibi præcipitur seruiunt, dicatur rectè: Quo cunq; eas uoluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terræ. Eo enim apertiorem uiam prædicationis inueniunt, quo ad hanc non suis, sed præceptoris sui nubibus ducuntur. Vnde adhuc subditur:

Quòd secundum gratiam Dei, uerbum fidei ad omnes peruenit, & profectus iustitiæ, neq; uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Cap. XX.

B Siue in una tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.] Vna tribus profectò luda intelligitur, quæ in scriptura sacra clara ac multiplex præ cæteris memoratur. Quæ in hoc quod ex se redemptoris nostri carnem protulit, speciale præ omnibus munus accepit. Terra autem Dei, simul omnis ludæa nominatur. Quæ tunc ei fidei fuæ fructum protulit, cùm totus sub idolorum cultu delapsis gentibus mundus errauit. Locus autem misericordiæ Dei est ipsa gentilitas, cuius culpas districtus iudex si iustè animaduerteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam ueniret. Quæ cùm nulla apud Deum merita habuit, reconcilia-
C tionis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Vnde per Paulum dicitur: Gentes autem super misericordia honorare Deum. Vnde rursus scriptum est: Qui quondam non consecuti mi sericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. Nubes ergo suas Deus ducit, siue in una tribu, siue in terra sua, seu in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri: quia prædicatores ueteris nouiq; testamenti aliquando soli tribui Iudæ contulit, & Israel penè totum ex praua regum gubernatione reprobauit. Aliquando & in terra sua has pluere nubes facit: quia eundem Israelitiem populum ad antiquam gratiam post correptionem captiuitatēq; reuocauit. Aliquando de loco suæ misericordiæ eas clarescere uoluit: quia per prædicatores sanctos etiam gentibus
D uirtutum miracula ostendit, ut sola misericordia iugo erroris absolueret, quos ingenitæ perfidiæ ira deprimebat. Sed ecce Heliu quia futura per propheticum spiritum sensit, quia multa sublimiter protulit, uir arrogans elationis suæ pondere lassatus non ualet portare quæ dicit. Nam per iactantiam protinus adiungit: Ausculta hæc Iob, sta & considera miracula Dei.] Quasi in comparatione sui iacentem uidit, quem ad uerba tanq; prædicationis ut staret admonuit. Quamuis & per hoc quod dicit: Ausculta, grauem beato Iob contumeliam irrogat: quia, sicut tam de illo & superius diximus, arrogantia minoris est, auditum sibi uelle extorquere maioris. Sed licet Heliu bona quę dicit, nescisat pēsare cui dicit, nos qui eruditi ab hominib. quærimus, indagare uerba doctrinę

ba doctrinæ illius subtiliter debemus. Nã magna forta ſsis uirtutis arte dicitur: Sta & conſidera miracula Dei. Sunt nõnulli quippe qui Dei miracula faciẽtes conſideranr: quia operationis eius potentiam non ſequentes admirantur. Stare quippe
1.Cor.10 eſt recta agere. Vnde & per Paulum dicitur: Qui ſe exiſtimat ſtare, uideat ne cadat. Et ſæpe quidam ſuperna iudicia mirantur, prædicamenta cœleſtis patriæ cum audiunt diligunt, mira opera internæ diſpoſitionis obſtupeſcunt: ſed tamen amando & uiuendo ad hæc eadem opera aſſurgere negligũt. Iacentes ergo Dei miracula conſiderant, qui eius potentiã ſciendo penſant, ſed uiuendo non amãt. Per contemplationem quidem in conſideratione oculos tendunt, ſed tamen per intentionem ſeſe à
Nu.24 terra non erigunt. Vnde bene in Balaam exprobratiõe dicitur: Qui cadẽs apertos habet oculos. Multa nanque de aduentu redemptoris dixerat, & quæ in nouiſſimis temporibus erant uentura præuidebat: ſed tamen ei uiuendo aſſurgere noluit, quem præuidendo prædicauit. Iacens ergo apertos oculos habuit, cum eius mentem & prophetia ad cœleſtia tenderet, & auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit: quia eum uidere de ſuperioribus potuit, quem proſtratus in infimis nõ amauit. Heliu itaque qui beatum Iob nequaquam credidit uiuẽdo tenuiſſe quod dixit, quaſi admonens dicit: Sta, & conſidera miracula Dei. Quem adhuc de uẽturis diſcutit, & quaſi de ignorantia humilians adiungit:

Quòd niſi prædicatores loquendo prodãt quales intus ſint, aut reliquis hominibus ſimiles, aut longè deſpectiores uideantur. Cap. XXI.

NVnquid ſcis quando præceperit Deus pluuijs ut oſtenderent lucem nubium eius? Si nubes ſanctí prædicatores ſunt, pluuiæ nubium ſunt uerba prædicatorum. Sed nubes eũ per aeria tranſuolant, niſi pluuiæ deorſum ueniant, neſcitur quantam aquarum immenſitatem portant. Ni ſi coruſcus ſol inter pluuias erumpat, intelligi nõ ualet quid in eis etiam claritatis lateat: quia nimirum prędicatores ſancti ſi taceant, & nequaquam loquentes oſtendant, quanta ſit cœleſtis ſpei claritas quam in cordibus geſtant, aut reliquis hominibus limites, aut longè his deſpectiores uidentur. Cum autem aperire per prædicationem cœperint quæ ſit ſupernæ patriæ remuneratio, quam intrin ſecus tenent, cùm perſecutione preſſi, in qua uirtutis arce profecerint innoteſcunt, cùm uiſione de ſpecti, loquendo inſinuant unde timeantur, ipſæ quæ de nubibus influunt pluuiæ, lucem nobis ea rundem nubium oſtendunt. Per uerba enim prædicatorum agnoſcimus, ut in eis claritatem uitæ quam appetunt, cum magna humilitate uenere mur. Hanc nimirum lucem Paulus diſcipulis oſtẽ
Ephes.1 debat, cùm diceret: Vt ſciatis quæ ſit ſpes uocationis eius, quæ diuitiæ glorię hæreditatis eius in ſanctis, & quæ ſit ſuper eminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credimus. Hanc lucem Corinthij per ſcriptorũ uerba quaſi per pluuię guttas agno-
2.Cor.10 uerant, eũ dicebãt: Epiſtolæ graues ſunt & fortes,

A præſentia aũt corporis infirma, & ſermo contẽptibilis. Sed plerunq; prædicatores ſancti oſtendere ſemetipſos ut proſint cupiunt, nec tamẽ poſſunt. Plerunq; latére ut quieti ſint appetũt, nec tamen permittuntur. Nemo igitur ſcit quando lucem nubium oſtendant: quia nemo comprehẽdit quãdo Deus uirtutem prædicationis præbeat, ut prædicantium gloria clareſcat. Dicit ergo: Nunquid ſcis quando præceperit Deus pluuijs, ut oſtẽderent lucem nubiũ eius? ac ſi aperte dicat: Nunquid ſi uenturos in mundo prædicatores iam conſpicis, quando eos ad prædicandum Dominus repletione ſancti Spiritus impellat, quibus ſúe modis eorum uitæ claritatem mundo innoteſcat, apprehendis? Vnde adhuc apte ſubiungitur: 24

B *Quòd in doctrina Euangelica angustæ semitæ sunt regulæ continentiæ, & perfecta scientia sit de profectu uirtutum, non in se, sed in Domino gloriari.* Cap. XXII.

NVnquid noſtri ſemitas nubium magnas & perfectas ſcientias? Habẽt iſtę nubes ſemitas ſubtiliſſimas, ſcilicet ſanctæ prædicationis uias. Anguſta quippe porta eſt quæ ducit ad uitam. Eos ergo per ſemitas aſtringunt, qui ab intentionis eorum tramite per lata mundi deſideria euagã do non exeunt. Arcta enim bene uiuendi cenſura non eſt ampla uia, ſed ſemita, in qua prædicator quiſq; ſtudioſe conſtringitur: quia ſub præceptorum cuſtodia ſollicitè coangũſtat. An non quaſi quædam anguſtia eſt itineris, in hoc quidem mundo uiuere, ſed de huius mundi cõcupiſcentia nihil habere, aliena non appetere, proprią nõ tenere, laudes mundi deſpicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, deſpectũ ſequi, adulantes deſpicere, deſpicientes honorare, mala nocentiũ ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiã immobilem in corde retinere? Quę uidelicet omnia ſemitę ſunt, ſed magnę: quia quanto in preſenti uita pro ipſa uiuendi cuſtodia anguſtę ſunt, tanto amplius in ęterna retributione dilatantur. Vnde & bene ſubditur: Et perfectas ſcientias. Perfecta quippe ſcientia eſt, & cuncta hæc ſollicitè agere, & ſe de ſuis meritis ſcire nihil eſſe. Vnde & ipſæ nubes de hac perfecta ſcientia docẽtur, cùm eis uoce ueritatis dicitur: Dũ feceritis omnia quæ Luc.17 præcepta ſunt uobis, dicite, Serui inutiles ſumus. Perfecta ſcientia eſt ſcire omnia, & tamen iuxta quendam modũ ſcientem ſe eſſe neſcire: quia etſi iam Dei præcepta nouimus, etſi iam uirtutem uer borũ illius ſollicita intentione penſamus, etſi iam quæ intellexiſſe nos credimus agimus: adhuc tamen acta eadem qua diſtrictione examinis ſint diſcutiẽda neſcimus, necdũ Dei facię cernimus, nec dum occulta eius cõſilia uidemus. Quãta ergo eſt noſtra ſcientia, quę quouſq; mortalitatis noſtræ pondere reprimitur, ipſo ſuę incertitudinis nubilo cęcatur? De qua bene per Paulũ dicitur: Qui ſe 1.Cor.8 exiſtimat ſcire aliquid, nondum cognouit quem admodum oporteat eum ſcire. In hoc itaq; mũdo dum uiuimus, tunc perfectè quæ ſcienda ſunt ſcimus, cùm proficientes per intelligentiã, nihil nos

perfectè scire cognoscimus. Dicitur igitur: Nunquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias? ac si apertè dicat: Nunquid iam summa acta prædicantium conspicis, qui postquam per scientiam ad alta se euexerunt, deorsum se humiliter per cognitionem suæ ignorantiæ inclinãt? Quod quia solo sancti Spiritus dono agitur ut humanum cor non solum de scientia, sed etiã de ipsa sua ignorantia perfectè doceatur, & calore amoris ad superna feruear, dum minora esse quæ cognouit in infimis pensat, rectè subiungitur:

Quòd doctorum & auditorum concordia quæ mutua charitate coaluerit, ex Spiritu sancto est. Cap. XXIII.

NOn ne uestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?] Sæpe beatũ Iob figuram sanctæ Ecclesiæ tenere iam diximus. Vestimenta uerò Ecclesiæ sunt omnes qui ei fidei adunatione iunguntur. De quibus eidem Ecclesiæ
Isa. 49 per prophetã Dominus dicit: Viuo ego: quia omnibus his uelut ornamento uestieris. Per Austrũ uerò qui nimirum calidus uentus est, non immeritò Spiritus sanctus designatur, quo quisq; dum tãgitur, ab iniquitatis suæ torpore liberatur. Vnde
Can. 4 bene in Canticis canticorum dicitur: Surge Aquilo, & ueni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Aquilo enim iubetur ut surgat, ut nimirum is qui mortalium corda restringit aduer sarius spiritus fugiat. Auster enim uenit & hortũ perflat, ut eius aromata diffluant: quia per aduentum sancti spiritus dum mens hominum repletur, ex ea mox opinio uirtutum aspergitur, ut iure iam sanctorum lingua quasi hortus Austro perflatus
2. Cor. 2 dicat: Christi bonus odor sumus Deo. Vestimẽta ergo sanctæ Ecclesiæ calida sunt dũ terra Austro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhærent, feruẽtibus charitatis studijs inardescunt, dum eorum mens sancti spiritus afflatu perfunditur. Quod quidem de eodem beato Iob nil obstat intelligi: quia sic hæc generaliter in sancta Ecclesia dicimus, ut tamen per membra eius singula specialiter teneamus. Vnusquisque enim qui rectè uiuit, atq; hoc & alios docere consueuit, quasi tot uestimenta habet, quòt auditores ei concorditer inhæ
25 rent. Natura nanque uestimentorum est, ut per semetipsa calere non possint, sed adiuncta uiuenti corpori, dum exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem premunt, quo nimirũ calore hæc eadẽ uestimenta calefiunt, sed calefacta calorem quem acceperint, retinendo ad corpus reddunt. Quid ergo per uestimẽta uiuẽti corpori adhærentia, nisi discipulorũ uita magistris bene uiuentib. coniuncta signatur? Quæ quasi per poros calorem accipit: quia ad amorem Dei & exẽplo actionis & impulsu exhortationis igne scit. Quæ uelut frigus propriũ expellit dum à pristina iniquitate discedit, calorẽ quem accepit retinet: quia in eo quem prædicando sum pserit feruore conualescit. Doctores autem sancti dum auditores suos in amorem Dei proficere sentiunt, ipsi amplius in doctrinæ uirtute ferueſcunt, A & quia eos ad summa inardescere & feruescere cõ spiciunt, ad prædicanda bona cœlestis patriæ ualidius succenduntur. Qui etsi quando pro eo quòd adhuc uitam corruptibilem humanæ infirmitatis agunt, de qualibet culpa saltem tenuiter in opere, in locutione, in cognitione tenantur, discipulorum suorum profectum conspiciunt, & ipsi uel in minimis esse reprehensibiles erubescũt, ne qua forte exempla tortitudinis præbeant eis quos prædicationis uoce ad regulam intimæ rectitudinis uocant. Dum ergo uerbo doctorum accenduntur auditores, quasi ex uiuenti corpore uestimenta calefaciunt. Sed dum ex profectu auditorum etiam uita docentium proficit, quasi ex calefactis uestimentis calor ad corpus redit. Sed
B nequaquam sibi doctores tribuant quod per exhortationem suam ad summa proficere auditores uident: quia nisi Spiritus sanctus eorum corda terpleat, ad aures corporum uox docentium incassum sonat. Formare enim uocem magistri exterius possunt, sed hanc imprimere interius nõ possunt. Neque enim qui plantat est aliquid, neque 1. Cor. 3
qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Dicatur ergo: Nõnne uestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro? Quia nimirum tunc auditores qui iam bene uiuentibus doctoribus inhærent, calorem superni amoris accipiunt, cùm per afflatum sancti Spiritus excitantur. ac si apertè beato Iob diceret: Incassum tibi tribuis si quos per te proficisse in uirtutibus contemplaris: quia
C hi quos per te incaluisse æstimas, nisi eos Spiritus sancti feruor attingerat, frigidi in sua insensibilitate remanerent. Postquam uerò hæc fortiter dixit, per arrogantiam leuiter motus, stirisionis ilico uerba subiungit dicens:

Quòd sancti angeli hoc in munere retributionis acceperunt à Deo, ut ad peccatum ultrà moueri non possint. Caput XXIIII.

TV forsitã cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.] Possunt per cœlos hi qui in cœlestibus sunt conditi, angelici spiritus designari. Vnde & in oratione nostra dicere uoce ueritatis instruimur: Fiat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra: ut nimirum uoluntas Dei, Matth. 6
D sicut à superiori creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate seruetur. De quibus bene dicitur: Qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Naturæ nanq; æris est rubigine difficilè consumi. Et uirtutes angelicæ quę in diuino amore fixę perstiterunt, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis acceperunt, ut nulla iam rubigine surripientis culpæ mordeantur, ut in contẽplatione conditoris sine felicitatis fine permaneant, & in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistãt. Quod bene apud Moysen ipsa de mũ Gen. 1
di origine historiæ uerba testantur, cum & prius factum cœlum dicitur, & hoc idem postmodum firmamentum uocatur: quia uidelicet natura angelica, & prius subtilis est in superioribus cõdita, & pòst ne unquam potuisset cadere, mirabilibus confir-

confirmata. Possunt etiam per cœlos, ut sæpe dixi mus, electorum mentes exprimi, à cunctis terrenis contagijs intimo amore suspensæ. Qui quam uis corpore degant in infimis: quia tamen corde
Phil. 3 iam inhærent summis, ueraciter dicunt: Nostra eō uersatio in cœlis est. Qui solidissimi ut æreſusi sunt: quia ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Quibus & fortiter contra aduersa durantibus authoris uo
Ioan. 15 ce dicitur: Vos estis amici mei, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Sed quamuis doctus & arrogans cum irridere sanctum uirum nitatur, irrisioni suæ fortia dicta permisceat, à dictis tamen fortibus semper ad superuacua uerba relabitur. Nam iterum eum deridendo subiungit:

Ostende nobis quid dicamus ei, nos quippe inuoluimur tenebris.] Ac si dicat: Tu qui iam magna intelligentiæ luce perfrueris, docere nos qui ignorātiæ renebris inuoluimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despiciendo subiungit:

Quis narrabit ei quæ loquor?] Ac si apertè dicat: Quę ego ei de suis laudibus acutè sentiens nō audita loquor, quis hæc narrare uel postquam audierit poterit? Sed quia cum doctrina & arrogantia in unius mentis habitatione confligit, à loquētis ore non solum sonat uiuendi leuitas, sed etiam grauitas sentiendi, postquam Heliu per arrogantiam leuiter intumuit, dicēs: Quis narrabit ei quę loquor, mox per doctrinam subdidit:

Quòd ineffabilis sit Deus, & scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Cap. XXV.

26 ETiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.] Omne quod aliquid deuorat, hoc introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rē quæ uideri in superficie potuit, in profundum rapit. Homo igitur cum de Deo tacet, per rationem in qua est conditus, esse aliquid uidetur. At si loqui de Deo cœperit, illico quàm sit nihil ostēdit: quia magnitudinis illius immēsitate deuoratur, & qua si in profundū raptus absconditur: quia sari ineffabilem cupiens, ipsa suæ ignorātiæ angustia deglutitur. Loquitur enim caro de spiritu, circūscriptus spiritus de incircumscripto, creatura de creatore, temporalis de æterno, mutabilis de immutabili, mortalis de uiuificāte, & cum in tenebris positus internum lumen sicut est nesciat, homo de æternitate differere cupiens, cæcus de luce loquitur. Si ergo locutus fuerit homo, deuorabitur: quia si ęssa ri homo æternitatem sicut est appetit, etiam hoc sibi subtrahit quod de illa uel tacitus sentit. Sed ec ce æternitas tunc hominibus uerè innotuit, cùm se eis humanitate susceptra monstrauit. Quę quia necdum reuelata fuerat, de eisdem hominibus rectè subiungitur: At nunc non uident lucem.] De
Psa. 9 qua nimirum luce etiam per prophetā dicitur: Populus qui ambulat in tenebris, uidit lucē magnā. Sed hæc eadē lux qualiter ab hominib. uideat insinuat, cùm protinus subdit: Subitò aer cogit in nubes.] Aer quippe ipsa sua tenuitate spargit, ut nulla firmitate solidetur. Nubes autē tanto firmiores sunt, quanto densiores. Quid ergo per aerem nisi

A mentes seculariū designantur, quæ innumeris huius uitæ desiderijs deditæ, huc illucq; more aeris fluidæ dispęguntur? Sed aer in nubes cōgit, cum fluxæ mentes per superni respectus gratiam, uirtutis soliditate roborantur, ut intra linum cordis recta sentiendo se colligāt, & in uanis cogitationi bus nō liquefcant. Aer Petrus fuerat, cū per terre- Matth. 4
na desideria sparsum, eum quasi aura trāsiens pro uita carnis cura pīscationis agitabat. Aer etiam Apostoli omnes extiterant, qui iam per legem alta didicerant, fed necdum per fidem firma sapiebant. Subitò autem aer in nubes coactus est: quia per respectum supernæ gratiæ, fluxa corda pīscan tium in soliditatem uersa sunt prædicatorum, ut
B eorum infirmæ cogitationes fortia sentiendo den sescerent, ac more nubium aquas scientiæ caperent, & subter iacentem terram uerbis prædicatio nis irrigarent, quo peracto ministerio, ad cœli secreta recurrerent, atq; ad æternam requiem finito labore peruenirent. Vnde & bene mox subditur: Et uentus transiens fugabit eas.] Ventus quippe est transiens, uita præsens. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia mortalis uita percurrens prædicatores sanctos à nostris oculis corporaliter occultat. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia uitæ temporalis excursus à carne Apostolos subtrahit, & eos à terræ superficie in secreta requie quasi in cœlorum cardine absconditos. Sed quia usq; ad mortem prædicare non desinunt, & præsentis
C uitæ spatium more nubiū cum uerborū pluuia ex currunt, quid eorum laboribus in sancta Ecclesia agatur, ad iungit cum protinus subdit:

Quòd filijs regni in tenebras exteriores proiectis, multi ab Oriente & Occidente quasi aurum in thesaurus ueneruntt & multus ex hoc nobis sit timor, quoniam non intelligimus cur reprobato trunco, in ramis insitis complaciti ei. Caput XXVI.

AB Aquilone aurū ueniet.] Quid per Aquilonem nisi peccati frigore constricta gentilitas designatur? quam ille sub iugo suæ tyranni dis tenuit, qui superbiens dixit: Sedebo in monte Esa. 14
testamenti, in lateribus Aquilonis ascendam super altitudinem nubiū, similis ero altissimo. Quid
D uerò aurī nomine, nisi animæ fideles exprimunt? De quibus per Hieremiam dicit: Quomodo ob- Thren. 4
scuratum est aurum, mutatus est color optimus? Aurum quippe obscuratū doluit: quia in quibusdam claritatem in nocētiæ uersam in culpæ nigredinem uidit. Ab Aquilone ergo aurum uenire dicitur: quia per respectum gratiæ redēptoris, à gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam preciosa Deo uita fidelium multiplicatur. Ab Aquilone etenim aurum uenit, cū ab ipsis idolorum cultoribus uera in Domino fides claresci. Sed conuersis ad fidem gentibus, Iudæa contradicit, & ad præmiorum retributionem cœlestium dedignat suscipere cos qui dudū fuerant cultores idolorum. Vnde post conuersionem gentium Petro dicitur: Quare introisti Act. 11
ad uiros præputium habentes, & comedisti cum

eis?

Esaie 43 eis: Quo cõtra recte per Esaiam Dominus dicit: Dicã Aquiloni, da: & Austro, noli prohibere. Sicut enim per Aquilonem Gentilitas, sic per Austrum Iudæa signatur. Quæ quasi meridiano sole incaluit: quia redemptore in carne apparente, feruorem fidei prima fuscepit. Aquiloni ergo da dici tur, cùm offerre Deo suæ fidei munera gentilitas imperatur. Austro autẽ iubeẽ ne prohibeat: quia Hebræis in fide consistentibus præcipitur ne uitã gentium repellendo condemnent. Vnde hic quo que quia dictum est: Ab Aquilone aurum ueniet, apte subiungitur: Et à Deo formidolosa laudatio.] Sic enim formidolosa laudatio à Deo uenire dicitur, ac si ab his qui in parte Dei sunt, id est, à fidelibus uenire diceretur. Auro igitur ab Aquilo ne ueniente, à Deo formidolosa laudatio prodijt: quia dum claritatem suæ fidei gentilitas obtulit, multitudo Hebræorum fideliũ diuina iudicia per timescendo laudauit. Sed quomodo ab Aquilone ueniat aurũ, quomodo ab his qui sub Deo sunt formidolosa laudatio erumpat, ipsa nobis historia sacri eloquij ostendit. Scriptũ quippe est: Cor-
Act. 10 nelius Centurio cohortis quæ dicitur Italica, religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecãs Deũ semper, uidit in uisu manifestè quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Cornueli. At ille intuens eum, timore correptus dixit: Quis es domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Aurum ergo ab Aquilone uenit, dum in conspectu Dei ex gentib. cum eleemosynis ueniens oratio ascendit. Quod cùm Petrus fratribus retulisset, quomodo uel Cornelius angelum, uel ipse de cœlo submitti ad se linte um cum bestijs reptilibus ac uolatilib. uidisset, uel quomodo Spiritus sanctus etiã ante baptismã gẽtiliũ corda perfuderit, qui nunq; in Iudæorũ mentibus nisi post aquam baptismatis uenit, protinus scriptum est: His auditis tacuerũt, & glorificauerunt Deum dicentes: Ergo & gentib. Deus pœnitentiã ad uitam dedit. Multitudo ergo fideliũ formidolosam Deo laudem obtulit, quæ saluatis gẽtib. à suo se murmure, dona cœlestis gratiæ admirãdo, cõpresit. Vnde ipse quoq; Petrus miratꝰ dicens: In ueritate comperi, q̃ non est personarũ acceptor Deus. Sed cùm gentes fidem suscipiũt, cur ab eis qui iam fideles sunt, formidolosa uenire laudatio dicitur, cùm lætа uenire potius quàm formidolosa debuisset? Sed idcirco cõuersis gentibus, ab Hebræis iam fidelibus formidolosa laudatio prodijt: quia nimirũ iustè Iudæa repulsa est, dum pie est gentilitas uocata: & damna suę repulsionis timuit, dum lucra alienæ uocationis uidit. Vnde nos quoq; quotidie dum iniquos quosq; ad inopinatam uitæ cælsitudinem prouehi repente conspicimus, sub occultis Dei iudicijs timendo gaudemus: ne per occulta iudicia quosdã Deus qui digni putant deferat, q per hęc ad se eos qui indigni æstimantur uocat. Sequitur: Digne eum inuenire non possumus, & si inuenire iam eum possi-

A mus, non tamẽ digne.] Quia quicquid in illo sentimus, ex fide est, & non ex specie. Hoc tamen q̃ iam se inuenisse considerat, adiungit dicens:

Magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest.] Magnus quippe est fortitudi ne: quia fortẽ aduersariũ superat, & de domo illius uasa cõtumeliæ auferens, in misericordiæ uasa permutat. Magnus iudicio: quia & si hic electos suos per aduersa deprimit, eos quandoq; in gloria æterną, pfperitatis extollit. Magnus iustitia: quia etsi hic diu tollerat, quandoq; tamen reprobos sine termino damnat. Bene autem subditur: Et enarrari non potest. Qui enim sentiri dignẽ nõ uaB let, quanto minus dici? Sed melius hunc utcunq; dicimus, si sub considerationis eius formidine admirando taceamus. Sequitur:

Quòd Deum contemplari non possint qui humiles nõ sunt: & quid sit quòd Dauid cum reduceret arcam Dei in Hierusalem, nudus saltabat. Cap. XXVII.

IDeo timebunt eum uiri, & non audebunt contemplari oẽs qui sibi uidentur esse sapientes.] Hoc loco Heliu uiros eos quiad intelligentiam sunt fortes appellat. Et notandũ q̃ non ait: Et non audebunt contemplari sapientes: sed, qui sibi uidẽtur esse sapientes. Quibus uidelicet uerbis peritos quidem, sed arrogantes insinuat. Heliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se retigit. Viri nanq; arrogantes & docti cùm rectè nõ uiuunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsio nibus compelluntur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones fiunt: quia dum ea quæ agere erC spuunt, prædicantes insinuãt, suis se uocibus dam natos clamãt. Contra quos bene per Psalmistã dicitur: Cõuersi sunt in arcũ peruersum. Arcus quip pe peruersus ipsum à quo intenditur percutit. In dictis aũt suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes: quia dum contra elationem uerba faciunt, in suis autoribus sagittas figũt. Vnde sum ma cura prouidendum est, ne accepta sapientia cùm ignorantiæ tenebras illuminat, lumẽ humiliD tatis tollat, ut iam sapientia esse nequeat. Quæ etsi uirtute locutionis fulgeat, elationis tamẽ uelamine cor loquentis obscurat. Alia nanq; sunt bona summa, alia bona media. Bona enim summa sunt: fides, spes, charitas. Quæ cum ueraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem sunt media: prophetia, doctrina, curationum uirtus, & cætera: quæ ita intra utrunque sunt posita, ut aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando uerò gloria terrena requiratur. Medias ergo has uirtutes dicimus, quas ad quodcunque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita uti animus sicut terrenis diuitijs poteſt. Per terrenas nãque diuitias alij in gloriæ ostentatione superbiunt, alij erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cùm per doctrinam igitur atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales diuitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cùm uerò doctrina atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo

Psal. 77

sæpe

sæpe per ipsa dona quæ se percipere exultat, à ma
nu dantis incautus animus elongat: uigilanti pro
uisione curãdum est, ut & prius subigantur uitia,
& pòst sub circũspectione dona teneanẽ. Nam si
in eis mens incaute se deserit, non per hæc adiuta
subuehit, sed quasi pro anteactis laboribus remu-
nerata reprobatur. Vnde fit etiã ut accepta uirtus
dum in usu transitoriæ laudis assumitur: quia utio
militat, uirtus nõ sit. Quia enim origo uirtutis hu-
militas est, illa in nobis uirtus ueraciter pullulat,
quæ in radice propria, id est, in humilitate perdu-
rat. A qua nimirum si abscinditur, aresc it: quia ui-
uificantem se in intimis humorem charitatis per-
dit. Sed quia per hoc quod ab Heliu dicitur: Non
audebunt contemplati omnes qui sibi uidentur
esse sapientes, occulta cordis elatio reprobatur:
intueri libet, quanta uirtutum munera Dauid per
ceperat, atq; in his omnibus quãm forti se humili-
tate seruabat. Quem enim non extolleret ora leo-
num frangere, ursorum brachia dilliipare, despe-
ctis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad re
gni gubernacula ungi, timendum cunctis uno la-
pide Goliã sternere, a rege proposita extinctis al-
lophylis numerosa præputia reportare, promis-
sum tandem regnum percipere: cunctumq; Israe-
liticum populum sine ulla contradictione possi-
dere? Et tamen cum arcam Dei in Hierusalem re
uocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admi-
xtus populis ante arcam saltat. Et quia coram ar-
ca saltare, ut creditur, uulgi mos fuerat: rex se in
diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Do
minus cunctis singulariter prætulit, sese sub Do-
mino, & exequendo minimis, & abiecta exhiben
do contemnit. Non potestas regni ad memoriam
reducitur, non subiectorum oculis saltando uile-
scere metuit: non se honore prælatum cæteris,
ante eius arcam qui honorem dederat recogno-
scit. Coram Deo egit ulia uel extrema: ut ut illa ex
humilitate soliderat, quæ corã hominib. gesserat
fortia. Quid de eius factis ab aliis sentiat ignoro:
ego Dauid plus saltantem stupeo quàm pugnan-
tem. Pugnando quippe hostes subdidit: saltando
autem coram Domino semetipsum uicit. Quem
Michol filia Saul adhuc ex tumore regij generis
insana, cùm humiliatũ despiceret dicens: Quàm
gloriosus fuit hodie rex Israel discooperies se an-
te ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi
si nudetur unus de scurris, protinus audiuit: Vi-
uit Dominus, quia ludam ante Dominum qui ele
git me potius quàm patrem tuum. Ac paulo pòst
ait: Et ludam, & uilior fiam plus quàm factus sum,
ero; humilis in oculis meis. ac si aperte dicat: Vi
lescere coram hominib. appeto: quia seruare me
coram Domino ingenuũ per humilitatẽ quæro.
Sunt uerò nonnulli qui de semetipsis humilia sen
tiunt: quia in honoribus positi nil se esse nisi pul
uerem fauillamq; perpendunt, sed tamen corã ho
minib. despecti apparere refugiunt: & contra hoc
quod de se interius cogitant, quasi rigida exterius
uenustate pallianturi. Et sunt nonnulli qui uiles ui
deri ab hominibus appetũt, atq; omne quod sunt,
deiectos se exhibendo contemnunt, sed tamen a-
pud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ uili-
tatis intumescunt, & tanto magis in corde elati
sunt, quãto amplius in specie elationem premũt.
Quæ utraq; unius elationis bella, magna Dauid
circumspectione deprehendit, mira uirtute sup-
rauit. Quia enim de semetipso intus humilia sen-
tiens, honorem exterius non quærit, insinuat di-
cens: Ludam & uilior fiam. Et quia per hoc quòd
uilem se exterius præbuit, nequaq; interius intu-
mescit, adiungit: Eroq; humilis in oculis meis. ac
si dicat: Qualem me exterius despicieus exhibeo;
talem me & interius attendo. Quid ergo acturi
sunt quos doctrina eleuat, si Dauid ex carne sua
uenturum redemptorem nouerat, eiusq; gaudia
prophetando nunciabat, tamen in semetipso cer-
uicem cordis ualida discretionis calce deprime-
bat, dicens: Eroq; humilis in oculis meis? Bene
ergo per Heliu dicitur: Ideo timebũt eum uiri, &
non audebunt cõtemplari oẽs qui sibi uidenẽ esse
sapiẽtes. Contẽplari eñ Dei sapientiã nõ possũt,
qui sibi sapientes uidentur: quia tanto ab eius lu-
ce longè sunt, quãto apud semetipsos humiles nõ
sunt: quia in eorũ mentib. dum tumor elatiõis crẽ
scit, aciem cõtemplationis claudit, & unde se luce
re præ cæteris æstimãt, inde se lumine ueritatis pri
uant. Si igitur ueraciter sapientes esse, atq; ipsam
sapientiam contẽplari appetimus, stultos nos hu-
militer cognoscamus. Relinquamus noxiã sapiẽ-
tiam, discamus laudabilẽ fatuitatẽ. Hinc quippe
scriptũ est: Stulta mundi elegit Deus, ut cõfundat
sapientes. Hinc rursum dicit: Si quis uidẽ inter
uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sa-
piens. Hinc Euangelicæ historiæ uerba testantur:
quia Zacchæus cùm uidere præ turba nihil pos-
set, sycomori arborem ascẽdit, ut trãseuntem Do-
minũ cerneret. Sycomorus quippe ficus fatua di-
citur. Pusillus itaq; Zacchæus sycomorũ subijt, &
Dominum uidit: quia qui mundi stultitiam humi
liter eligũt, ipsi Dei sapientiam subtiliter contem-
plantur. Pusillitatem nãq; nostram ad uidendum
Dominum turba præpedit: quia infirmitatem hu
manæ mentis ne lucem ueritatis intendat, cura-
rum secularium tumultus premit. Sed prudenter
sycomorum ascendimus, si prouidẽ eam quæ diũ
nitũs præcipit stultitiã mente tenemus. Quid eñ
in hoc mundo stultius cũ amissã nõ quærere, pos-
sessã rapientib. relaxare, nullã, p acceptis iniurijs
iniunã reddere, imò adiunctis alijs patientiã præ-
bere? Quasi enim sycomorũ nos ascẽdere Domi-
nus præcipit, cùm dicit: Qui aufert quæ tua sunt,
ne repetas. Et rursum: Si quis te pereusserit in de-
xtram maxillam, præbe illi & alteram. Per sycо-
morum Dominus transiens cernitur: quia per hãc
sapientem stultitiã etsi necdum ut est solidè, tam
tamen per contemplationis lumen Dei sapiẽtia
quasi in transitu uidetur. Quam iuxta Heliu
uerba uidere nequeunt, qui sibi sapientes esse ui-
dentur: quia ad conspiciendum Dominũ in elata
cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sy
comori arborem non inuenerunt.

2.Reg.6

B. GRE-

B. GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS LIBER

uigesimusoctauus.

Caput I.

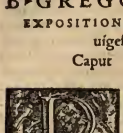

OST damna rerum, post funera pignorum, post uulnera corporis, post uerba malè suadentis uxoris, post contumeliosa dicta consolantiũ, post susceptа fortiter iacula tot dolorum, de tanta uirtute constantię laudãdus à iudice beatus Iob fuerat, si tam de præsenti seculo esset euocandus. At post quam hic adhuc duplicia recepturus est, postquam saluti pristinæ restituitur ut rebus redditis diutius utatur, ne per elationis gladium ipsa illum sua uictoria sternat, debet omnipotẽs Deus increpare per districtam iustitiam quem seruat ad uitam. Quid enim peius plerunque animam quàm conscia uirtus interficit? Quæ illam dum considerationе sua inflat, à plenitudine ueritatis euacuat: & dum se ad percipiẽda præmia sufficere suggerit, eam à meliorationis intentione distendit. Iustus igitur Iob ante flagella extitit, sed iustior post flagella permansit: & laudatus antea Dei uoce, postmodũ creuit ex uerbere. Pro fectò uelut tuba ductilis ex percussiõe producta, in laudẽ Dei tanto altius eleuatus est, quãto maior esset castigatione percussus. Sed humiliãdus erat iste qui prostratus ut ceribus sic uirtutibus stabat. Humiliandus erat, ne tam robustissimum pectus elationis tela confoderent, quod constabat certè quia & illata uulnera non uicissent. Requirendus nimirum fuit homo cuius debuisset cõparatione superari. Sed quid est quod de eo uoce Domini dicitur: *Vidi seruum meum Iob quòd non sit ei similis uir super terram?* Cuius ergo comparatione poterat uinci, de quo Deo attestãte dicitur quia nullius hominis comparatione possit æquari? Quid itaq; agendũ est nisi ut ex persona sua ipse Dominus suas illi uirtutes narret, & dicat ei? Nunquid producis luciferum in tempore suo, & uesperum super filios terræ consurgere facis?] Et iterum: Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa uidisti? Vel certè: Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo: & ostendisti auroræ locum suum? Quis uerò ista, nisi Dominus potest? Et tamen interrogatur homo, ut cognoscat quia ista non potest, quatenus uir qui tam im mensis uirtutibus creuit, & nullius hominis exemplo uincitur, ne extolli debeat, Dei comparatiõe superetur. Sed ô quam potenter erigitur, qui tam sublimiter humiliatur. O quãta est hominis uictoria, hãc ex Dei comparatione perdidisse. O quanto hominibus maior est, qui testimoniis conuincitur Deo minor. Multum quippe potens est qui tali interrogatione ostẽditur quia potẽs nõ est. Sed quia ad obscura nimis disserẽda ducimur, ad eiusdem textus iam uerba ueniamus.

A Textus capitis trigesimi octaui libri B. Iob.

ESpõdens autem Dominus Iob de turbine, dixit: Quis est iste inuolues sentias sermonibus imperitis? Accinge sicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi. Vbi eras quãdo ponebã fundamẽta terræ? Indica mihi si habes intelligentiã. Quis posuit mẽsuras eius, si nosti, uel quis tetẽdit su B per eã lineã? Super quo bases illius solidatæ sunt? Aut quis demisit lapidẽ angularẽ eius cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent oẽs filij Dei? Quis cõclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de uulua procedens, cum ponerem nubem uestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem? Circundedi illud terminis meis, & posui uectẽ & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & non procedes amplius, & hic cõfringes tumẽtes fluctus tuos. Nunquid post ortũ tuũ præcepisti diluculo: et ostendisti auroræ locũ suũ, & tenuisti concu C tientes extrema terræ, & excussisti impios ex ea? Restituetur ut lutũ signaculũ, & stabit sicut uestimẽtũ. Auferetur ab impijs lux sua, & brachiũ excelsum cõfringetur. Nunquid ingressus es profundũ maris, & in nouissimis abysi deãbulasti? Nũquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa uidisti? Nunquid considerasti latitudinẽ terræ? Indica mihi si nosti omnia, in qua uia lux habitet, & tenebrarũ quis locus sit, ut ducas unũquodq; ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius? Sciebas tũc cp nascitu D rus esses, & numerũ dierũ tuorũ noueras? Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grãdinis aspexisti, quæ præparaui in tẽpus hostis, in diẽ pugnæ & belli? Per quã uiã spargitur lux, diuiditur æstus super terrã? Quis dedit uehemẽtissimo imbri cursum, & uiã sonãtis tonitrui, ut plueret super terram absq; homine in deserto, ubi nullus mortaliũ cõmoratur, ut impleret inuiã et desolatã, & produceret herbas uirẽtes? Quis ẽ pluuię pater, uel qs genuit stellas roris? De cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit? in similitudinẽ lapidis aquæ durantur, & superficies abysi cõstringitur.

Nunquid

Nunquid cõiungere ualebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſsipare? Nunquid producis luciferum in tempore ſuo, & ueſperum ſuper fines terræ con ſurgere facis? Nũquid noſti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra? Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam, & impetus aquarum operiet te? Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi aſſumus? Quis poſuit in uiſceribus hominis ſapientiã? uel quis dedit gallo intelligentiã? Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet? Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ com pingebantur? Nunquid capies leænæ præ dam, & animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, & in ſpecubus inſidiantur? Quis præparat coruo eſcã ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum, uagantes eo quòd non habeant cibos?

Quibus modis hominibus loquatur Deus. *Cap.* 11.

REſpondens autẽ Dñs Iob de turbine dixit.] Notandũ uideo: quia ſi ſano atq; incolumi loquerer, ex trãquillitate dominica locutio facta diceretur: ſed quia flagellato loquiſ, de turbine locutus fuiſſe delcribitur. Aliter em Dñs ſeruis ſuis loquiſ, cùm eos intrinſecus per cõpunctionẽ prouehit, aliter cùm per diſtrictionẽ ne extollanſ premit. Per blandã enim locutionẽ Domini amanda dulcedo eius oſtendit: per terribilẽ uerò poteſtas eius metuenda monſtrat. In illa perſuadetur animæ ut proficiat, in iſta reprimit quę proficit. In illa diſcit quod appetat, in iſta quod metuat. Per illam dicit: Gaude & lætare filia Sion: quia ecce uenio & habitabo in medio tui. Per iſtam dicitur: Dñs in tempeſtate ueniet, & in turbine uiæ eius. Blandus quippe eſt, qui ut in medio inhabitet uenit. Cùm uerò ſe per tempeſtatẽ & turbinẽ inſinuat, nimirum quæ tangit corda perturbat, atq; ad eo mandam elationẽ ſe exerit, quando potens & terribilis innoteſcit. Sciendũ præterea eſt quia duobus modis locutio diuina diſtinguitur. Aut per ſe metipſum nanq; Dominus loquitur, aut per creaturam angelicã eius ad nos uerba formantur. Sed cùm per ſemetipſum loquitur, ſola nobis uis interna inſpirationis aperitur. Cùm per ſemetipſum loquitur, de uerbo eius ſine uerbis ac ſyllabis cor do cetur: quia uirtus eius intima quadam ſubleuatione cognoſcitur. Ad quam mens plenã ſuſpendiſ, uacua grauatur. Pondus enim quoddam eſt, quod omnẽ animã quam replet leuet. Incorporeũ lumẽ eſt, quod & interiora repleat, & repleta exterius circumſcribat. Sine ſtrepitu ſermo eſt, qui & auditum aperit, & habere ſonitũ neſcit. Quod enim de adũctu ſancti ſpiritus ſcriptũ eſt: Factus eſt repẽtè de cœlo ſonus tanq; aduenientis ſpiritus uehemen

A tis, & repleuit totã domũ ubi erant ſedentes, & apparuerũt illis diſpertitæ linguæ quaſi ignis, ſeditq; ſupra ſingulos eorũ: per ignẽ quidẽ Dominus apparuit, ſed per ſemetipſum locutionem interius fecit. Et neq; ignis Deus, neq; ille ſonitus fuit: ſed per hoc qđ exterius exhibuit, expreſſit hoc quod interius geſſit. Quia enim diſcipulos & zelo ſuccenſos, & uerbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas oſtẽdit. In ſignificatione igitur admota ſunt elementa, ut ignẽ & ſonitũ ſentirent corpora, igne uerò inuiſibili, & uoce ſine ſonitu docerẽtur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, ſed intus qui ſcientiã dedit. Et cùm reginæ Candacis eunuchus currui præſidens iter caperet, atq; Eſaiã non intelligẽs in manibus haberet, in corde nimirum ſpiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad currum. Et cùm ad uocandũ Petrũ timentes Deũ milites Cornelius dimiſiſſet, in mente proculdubio ã ſpiritu Petrus audiuit: Ecce tres uiri quærunt te. Surge itaq;, deſcende & uade cũ eis. Spiritũ enim Dei quaſi quędã nobis uerba dicere, eſt occulta uia quæ agenda ſunt intimare, & cor hominis ignarum non adhibito ſtrepitu & tarditate ſermonis, peritũ repentè de abſconditis reddere. Nam quia auditus ea quæ ad ſe fiunt non ſimul omnia dicta comprehendit, quippe qui & cauſas per uerba, & particulatim uerba per ſyllabas percipit, uiſus autem noſter in eo q; ſe dirigit, totũ ſubitò & ſimul apprehendit, Dei locutio ad nos intrinſecus facta uidetur potius q̃ audiatur: quia dum ſemetipſum ſine mora ſermonis inſinuat, repẽtina luce noſtræ ignorãtiæ tenebras illuſtrat. Vnde & Baruch Neriæ filius cùm requiſitus exponeret, quemadmodum uerba Hieremiæ prophetantis audiſſet, ait: Ex ore ſuo loquebatur quaſi legẽs, & ego ſcribebam. Qui enim legens loquitur, aliò intendit, ſed aliò uerbum facit: quia quod uider dicit. Prophetæ ergo Dei quia eius uerba uidẽt potius in corde q̃ audiunt, quaſi legentes loquuntur. Cùm uerò per angelũ uoluntatẽ ſuam Dominus indicat, aliquando eam uerbis, aliquando rebus demõſtrat, aliquando ſimul uerbis & rebus, aliquando imaginibus cordis oculis oſtenſis, aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere aſſumptis, aliquando cœleſtibus ſubſtantiis, aliquando terrenis, aliquando ſimul terrenis & cœleſtibus. Nonnunq; uerò etiã per angelũ humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipſe quoq; angelus mentis obturibus præſentetur. Verbis nanq; per angelũ loquitur Deus, cùm nil in imagine oſtẽditur, ſed ſupernæ uerba locutionis audiuntur, ſicut dicẽte Domino: Pater clarifica filiũ tuũ, ut & filius tuus clarificet te, protinus reſpondetur: Clarificauſ, & iterum clarificabo. Neq; enim Deus qui ſine tempore ui impulſionis intimæ clamat, in tempore per ſuam ſubſtantiã illam uocẽ edidit, quam cir cumſcripta tempore per humana uerba diſtinxit: ſed nimirũ de cœleſtibus loquens, uerba ſua quæ ab hominibus audiri uoluit, rationali creatura administrante formauit. Aliquando rebus per angelos loquitur Deus, cũ nil uerbo dicitur, ſed ea quę

B

C

D

Zach.2
Eſa.66

Baruch 1

Act.10
ibidem

Act.8

Ioan.17

Act.2

futura sunt, assumpta de elementis imagine nun- A
Ezech.1 ciantur: sicut Ezechiel nil uerborū audiēs, electri speciem in medio ignis uidit, ut uidelicet dum solam speciē aspiceret, quæ essent in nouissimis uentura sentiret. Electū quippe ex auri argentiq; metallo misceretur, in qua permixtione argentū quidē clarius redditur, sed tamē fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro nisi mediator Dei & hominū demonstratr? Qui dum semetipsum nobis ex diuina atq; humana natura cōposuit, & humanā per deitatē clariorē reddidit, & diuinā per humanitatē nostris aspectibus temperauit. Quia enim uirtute diuinitatis eius tot miraculis humanitas fulsit, ex auro creuit argentū: & q; per carnem Deus cognosci potuit, quod q; per carnē tot aduersa tolerauit, quasi ex argento temperatū est aurū. Quod be B
ne & in medio ignis ostēditur: quia incarnationis eius mysteriū subsequentis iudicij flamma comi-
Ioan.5 tatur. Scriptū quippe est: Pater nō iudicat quenq;,
3 sed omne iudiciū dedit filio. Aliquando per angelos uerbis simul & rebus loquit Deus, cùm qui busdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neq; enim Adam post culpam in diuinitatis substantia uidere Dominū potuit, sed increpationis uerba per angelū audiuit, de quo scriptum
Gen.3 est: Cùm audisset uocē Domini Dei deambulātis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi. Quid est enim q; post peccatū hominis in paradiso Dominus iam nō stat, sed de ambulat: nisi q; irruente culpa se à corde hominis motū demonstrat? Quid est, q; ad aurā post meri- C
diem, nisi q; lux feruentior ueritatis abscesserat, & peccatricē animā culpæ suę frigora cōstringebāt? Increpauit ergo Adam deambulans, ut cęcis mentibus nequitiā suā non solū sermonibus, sed etiam rebus aperiret, quatenus peccator homo & per uerba quod fecerat audiret, & per deambulationē amissō æternitatis statu mutabilitatis suæ inconstantiā cerneret, & per aurā feruore charitatis expulso, torporē suū animaduerteret, & per declinationem solis cognosceret q; ad tenebras propin-
4 quaret. Aliquando imaginibus cordis oculis ex-
Gen.28 tensis per angelos loquit Deus: sicut Iacob subni-
Act.10 xam cœlo scalam dormiens uidit: sicut Petrus lin teū reptilibus ac quadrupedibus plenū in ecstasi raptus aspexit, qui nisi in corporeis oculis hæc cer D
Act.16 neret, in ecstasi non fuisset: sicut Paulo in uisione nocturna uir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniā rogauit. Aliquādo imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis per angelos loquitur Deus: sicut Abrahā nō solū tres uiros uidere potuit, sed etiā habitaculo terreno suscipere, & non solum suscipere, sed eorū usibus etiā cibos adhibere. Nisi enim angeli quædā nobis interna nunciantes ad tempus ex aere corpora sumerent, exterioribus profectò nostris obtutibus non apparerent: nec cibos cū Abrahā caperent, nisi propter nos solidū aliquid ex cœlesti elemento gestarent. Nec mirū q; illic ipsi qui susceptisunt, modò angeli, modò Dominus uocantur: quia angelorū uocabulo exprimunt qui exterius

ministrabāt, & appellatione Domini ostenditur, A
qui eis interius præerat: ut per hoc præsidentis im perij, & per illud claresceret officiū ministrantiū.

Aliquando cœlestibus substantijs per angelos 5
loquitur Deus, sicut baptizato Dño scriptum est: quia de nube uox sonuit, dicēs: Hic est filius meus
Matt.3 dilectus in quo mihi bene complacui. Aliquando terrenis subsitātijs per angelos loquit Deus: sicut
Num.22 cùm Balaā corripuit, in ore asinæ humana uerba formauit. Aliquando simul & terrenis & cœlestibus substātijs per angelos loquitur Deus: sicut ad Moysen in mōte cùm iussionis suæ uerba edidit, ignem rubumq; fociauit, atq; aliud superius, aliud inferius iunxit. Quod tamē tunc solū agitur, cùm ex ipsa aliquid cōiunctione signatur. Nam per suc
Exod.3 censum rubum Moysen alloquens, quid aliud o- B
stenditur, nisi q; eius populi ductor fierer, qui & le gis flammā perciperet, & tamen peccati spinā nequaquā uitaret: uel q; ex illo populo exiret qui in igne deitatis carnis nostræ dolores quasi rubi spinas susciperet, & incōsumptā humanitatis nostræ substantiā, etiam in ipsa diuinitatis flamma seruaret? Nonnunq; uerò humanis cordibus etiā per 6
angelos Deus, secreta eorū præsentia, uirtutē suæ
Zach.1 aspirationis infundit. Vnde & Zacharias ait: Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Dum ad se quidem, sed in se tamen loqui angelū dicit, liquidò ostēdit q; is qui ad ipsum uerba faceret, per cor poream speciē extrà nō esset. Vnde & paulo pōst subdidit: Et ecce angelus qui loquebatur in me, e-
C grediebaꝫ. Sæpe enim non exterius apparent, sed sicut sunt angelici spiritus, uoluntatē Dei prophetarū sensibus innotescunt, atq; eos ita ad sublimia subleuant, & quæ in rebus futura sunt, in causis originalibus præsentia demonstrant. Humanum nanq; cor ipso carnis corruptibilis pondere grauatum, hanc ipsam corpulentiā suam quasi obicē sustinens, interna non penetrat, & graue exterius ta cet: quia leuantē manū interius non habet. Vnde fit, sicut dictū est, ut prophetarum sensibus ipsa ut est subtilitas angelicæ uirtutis appareat, eorumq; mens quo subtili spiritu tangitur leuetur, & non iam pigra torpensq; in imis iaceat, sed repleta intimis afflatibus, ad superna conscendat, atq; inde quasi de quodam rerū uertice quæ infra se uentura sunt uideat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ uerbis angeli designatū nomine uel patrē uel filiū uel spiritū sanctū putet, si textū scripturæ sacrę cōsiderat, quod sentit uelociter emendat, quæ nunc̄ patrē, nunc̄ spiritū sanctū, & non nisi per incarnationis suæ prædicationē filiū angelū uocat. Vnde & in eiusdē Zachariæ uerbis apertè ostenditur q; in illo uerè angelus, id est, creatura loquereꝫ, cùm diceretur: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur. Statimq; subiungitur: Et alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eū: Loquere ad puerū istū, dicēs: Absq; muro habitabitur Hierusalem. Non est itaq; Deus angelus qui mittitur, cui uerba ab angelo q; dicere debeat iubentur. Sed quia in conspectu conditoris angelica ministeria ordinata graduum positione distincta

cta sunt, ut & pro cõmuni fœlicitate beatitudinis opificem suum simul uidentes gaudeãt, & tamen pro dispositione dignitatis alijs alij subministrẽt, ad prophetam angelus angelũ mittit, & quem secum de Deo gaudere cõmuniter conspicit, & docet & dirigit: quia eum & per superiorẽ scientiam uirtute cognitionis, & per præstantiorem gratiam culminẽ potestatis excedit. Hæc igitur dicta sunt, ut quibus modis loquat Deus hominibus demonstraretur. Cùm uerò beato Iob respondisse Dominus de turbine dicitur, utrum per semetipsum, an ei per angelum sit locutus ambigitur. Potuerunt quippe per angelum commotiones aeris fieri, & hæc ei quæ subiuncta sunt per eũ uerba mandari. Rursumq; potuit & exterius angelus in turbine aerem excutere, & tamẽ interius per semetipsum Dominus uim suę sententię cordi eius sine uerbis insonare: ut credatur quòd dicta dominica quæ sequuntur, ipse iam per uerba protulit, qui repletus Deo, hæc sine uerbis audiuit.

A

B

Quòd arrogantes Deus se nescire dicit cum improbat. Cap. III.

7 ITaq; dicitur: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?] Sicut & superiori parte iam diximus, prima exprobratio est talis interrogatio qua dicitur, quis est iste? Heliu enim arroganter locutus fuerat. Et quis est iste non diximus, nisi de eo utiq; quem nescimus. Scire autem Dei, approbare est: nescire, reprobare. Vnde quibusdam quos reprobat dicit: Nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogãte requirere, quis est iste: nisi apertè dicere, ego arrogãtes nescio, id est, eorum uitam in sapientię meę arte non approbo? Quia dum laudibus humanis inflantur, à uera gloria æternæ retributionis inanescunt. In eo uerò quod ait sententias, & non addidit quales, bonas utiq; accipimus, quas quidem imperitis asserit sermonibus inuolutas: quia cum uerbis iactãtiæ fuerant prolatæ. Imperitię quippe uitium est, rectum non rectè sapere: id est cœlestę donum ad appetitum terrenę laudis inclinare. Sicut enim sæpe contingit ut & bona malè, & mala bene proferantur, ita Heliu arrogans recta non rectè protulit: quia humiles in Dei defensione sententias nõ humiliter dixit. Vnde & eorum qui intra catholicã Ecclesiam inani gloriæ student, nõ immeritò typum tenet, qui dum se præ cæteris peritos credunt, diuino iudicio de imperitia redarguũtur: quia sicut Apostolus ait: Si quis se existimat scire aliquid, nondum cognouit quem ad modũ oporteat eum scire. Quia enim prima stultitia angeli elatio cordis fuit, uera sapientia efficit hominis, humilitas suæ æstimationis. Quam quisquis uel magna sapiendo deserit, eo ipso uehemẽter desipit, quo semetipsum nescit. Vnde Heliu & sententias protulit, & imperitis sermonibus inuolutas: quia & de Deo rectum quod diceret nouerat, & tamẽ de semetipso dicta illius elatio stulta infatuabat. Hoc itaq; despecto, ad eruiendum Iob uerba uertuntur, ac dicitur:

Quòd res perfectæ uirtutis sit, non esse castum tantum corpore, sed etiam mente. Cap. IIII.

A Accinge sicut uir lumbos tuos.] Scriptura sacra uiros uocare cõsuescit, qui nimirum uias Domini fortibus & nõ dissolutis gressibus sequũtur. Vnde per Psalmistam dicitur: Viriliter agite, & confortetur cor uestrum. Vnde Paulus ait: Remissas manus & dissoluta genua erigite. Vnde & sapientia in Prouerbijs dicit: O uiri ad uos clamito. ac si apertè diceret: Ego non fœminis sed uiris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea uerba percipere nequaquam possũt. Lumbos uerò accingere, est uel in opere luxuriam, uel in cogitatione laudis appetitũ refrenare. Delectatio namq; carnis in lumbis est. Vnde & sanctis prædicatoribus dicitur: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernę ardentes. per lumbos enim luxuria, per lucernas autẽ bonorũ operũ claritas delignatur. Iubentur ergo lumbos accingere, & lucernas tenere. ac si apertè audiant: Prius in uobis mc tipsis luxuriã restringite, & tũc de uobis alijs bonorũ operũ exempla monstrate. Sed cùm beatũ Iob tanta prædituũ castitate nouerimus, cur ei post tot flagella dicit: Accinge sicut uir lũbos tuos, id est, sicut fortis restringe luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis qua castitatẽ corrumpimus, alia uerò luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: Accinge sicut uir lumbos tuos, ut qui prius luxuriam corruptionis uicerat, nunc luxuriã restringat elationis: ne de patientia uel castitate superbiens, tanto peius intus ante Deũ oculos luxuriosus existeret, quãto magis ante oculos hominũ & pactens & castus appareret. Vnde bene per Moysen dicitur: Circũcidite præputia cordis uestri: id est, postẽ luxuriam à carne extinguitis, etiam superflua cogitationum resecate. Sequitur:

B

C

D

Quibus modis Deus hominem interroget. Cap. V.

INterrogabo te, & responde mihi.] Tribus modis nos conditor noster interrogare consueuit: cùm aut flagelli districtione nos percutit, & quanta nobis insit uel desit patientia ostendit: aut quædam quæ nolumus præcipit, & nostrã nobis obedientiam uel inobedientiam patefacit: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensurã humilitatis nostræ innotescit. Flagello namq; interrogat, cùm mentem bene sibi per tranquillitatẽ subditã, afflictionibus pulsat, sicut idem Iob & laudat attestatione iudicis, & tamẽ ictibus conciditur percussoris, ut eius patientia tanto uerius clareſceret, quãto inquisita durius fuisset. Præcipiendo aũt dura nos interrogat: sicut Abraham terrã suam iubetur egredi, & pergere quò nesciebat: in montẽ unicũ filium ducere, & quem ad consolationẽ senex acceperat, immolare. Cui nimirũ ad interrogationẽ bene respõdenti, id est, ad iussionem obedienti dicitur: Nunc cognoui quia times Deum: uel sicut scriptũ est: Tentat uos Dñs Deus uester, ut sciat si diligitis eũ. Tentare quippe Dei, est magnę nos iussionib. interrogare. Scire quoq; eius, est nostrã obedientiã nosse nos facere.

1.Cor.8

Matt.25 Luc.13

Pſal.26 Heb.12 Prou.8 Luc.12 Gen.22 Ibidem Deut.13

8 Aperiendo uerò nobis quædam, atq; claudendo quædã, nos interrogat Deus, sicut per Psalmistam dicitur: Psal.10 Palpebræ eius interrogant filios hominũ. Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil uidemus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi eius iudicia accipimus? Quæ iuxta aliquid clauduntur hominibus, & iuxta aliquid reserantur, ut homines qui se nescíunt, sibimetipsis innotescãt, quatenus dum quædam intelligendo comprehendunt, quædam uerò cognoscere omnino nõ possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos diuina iudicia uel clausa non stimulant, uel aperta nõ inflant. Hac enim interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internã sapientiam, post aperta claustra paradisi, post ascensum tertij cœli, post supernæ locutionis mysteria adhuc dicit: Philip.3 Ego me non arbitror comprehendisse. Et rursum: 1.Cor.15 Ego sum minimus Apostolorũ, qui non sum 1.Cor.3 dignus uocari Apostolus. Et rursum: Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Aperitis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus, rectè respondit: qui & superna secreta attigit, & tamen in humilitate cordis humiliter stetit. Qui rursum cùm secreta Dei iudicia de repulsione Iudæorũ, & gentiũ uocatione disceret, atq; ad ea peruenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum ualde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorãtia scienter inclinauit, dicens: Rom.11 O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inue stigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ecce enim absq; hoc mysteriis quasi clausis palpebris inquisitus, placita ac recta respõdit, qui secreti aditũ pulsans, quia per cognitionẽ intromitti ad interiora nõ ualuit, per confessionem ante sanuas humilis stetit: & quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudauit. Vnde nunc quoq; beatus Iob post interrogationẽ uerberis discutitur interrogatione sermonis, ut quæ sint superna cõsideret, quæ dum minimè comprehendit, ad semetipsum redeat, & quàm sit iuxta nihilum in supernorũ comparatione agnoscat. Audiat itaque: Interrogabote, & respondemihi. ac si apertius dicatur: Veribis meis ad sublimia consideranda te excito, & dum ea quæ super te sunt, nescire te perspicis, tibimetipsi te notiorem reddo. Tunc enim mihi uerè respondes, si quæ ignoras intelligis. Sequitur:

Quòd fundator mundi sit Deus, & mensurã & lineas super eum ponat, cùm diuidit singulis prout uult, cõsiluit ut nõ pro stio nu tu, sed secundũ mensurã donatiõis eius quisq; proficiat. Cap. V I.

VBi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si habes intelligentiã. Quis posuit mensuras eius si nosti, uel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatæ sunt? Ecce omnia quasi de mundi origine narratione historica cõtexuntur. Repente uerò subiungitur quod non de mundi, sed de Ecclesię dictum conditione uideatur. Nam dicitur: Aut quis dimi- A sit lapidem angularem eius? Per hoc enim q; non in mundi origine factũ est, & illud superius ostenditur, quia de mundi origine dictum nõ est. Idcirco nanq; rebus planis ac patentibus obscura quædam ac dissona permiscentur, ut per hoc quod intellectu literæ discrepat, & illud inquiratur mysticè quod dictum iuxta literam sonat. Nanq; sicut alijs apertis rebus, alia clausa cognoscimus, ita alijs clausis cõpellimur & illa altiori intellectu pulsare quę aperta credebamus. Dicat ergo: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? In scriptu- 9 ra sacra quid aliud fundamenta quàm prædicatores accipimus? Quos dum primos Dominus in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricę structura surrexit. Vnde & sacerdos cùm taber Exod.28 B naculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore iubetur: quia uidelicet semetipsum pro nobis sacrificiũ offerens pontifex noster, dum fortes in ipso exordio prædicatores exhibuit, duode cim lapides sub capite in prima sui corporis parte portauit. Sancti itaq; Apostoli & pro prima ostensione ornamẽti lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate ædificij in solo fundamenta. Vnde Dauid prophetа cùm sanctam Ecclesiam in sublimibus Apostolorum mẽtibus poni ædificariq; conspiceret: Fundamenta eius, inquit, in montibus sanctis. Cùm uerò in sacro eloquio non fun- Psal.86 damenta sed singulari numero fundamentũ dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per cuius diuinitatis potentiam, nutantia infirmitatis nostræ corda solidanẽ. De quo & Paulus ait: Fun C 1.Cor.3 damentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positũ est, quod est Christus Iesus. Ipse quip pe fundamentũ fundamentorũ est: quia & origo est inchoantiũ, & constantia robustorũ. Quia igitur fundamenta nostra sunt hi qui intquitatẽ nostrarum pondera portauerunt: ne beatus Iob in superbia de uirtutũ surarum potentia subleuetur, in ipsa dominici prima parte sermonis de sanctorũ prædicatorũ cõmemoratione discutitur: ut quanto illos admirabiles uenire conspiceret, tanto in eorũ comparatione de se uilius æstimaret. Quod idcirco à Domino sam quasi præteritum describitur: quia quicquid foris futurũ est in opere, intus iam factũ est in prædestinatione. Dicitur itaq; ei: D Vbi eras quando ponebã fundamenta terræ? ac si apertè diceretur: Virtutem fortium considera, meq; eorum ante secula authorem pensa: & cùm eos quos in tempore condidi, mirabiles suspicis, perpende quantum mihi subdi debeas, quem authorem mirabilium sine tempore esse cognoscis. Sequitur: Indica mihi si habes intelligentiã, quis posuit mensuras eius si nosti: uel quis tetendit super eam lineam? Mensurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur, ut dimensionis æquitas ex ipsa linearum tensione teneatur. In carne aũt Dominus in Ecclesiã ueniens, mensuras terræ lineis mensus est: quia fines Ecclesię occulti iudicij subtilitate distinxit. Huius terræ occultæ mẽsuræ uel lineæ tendebantur, quando prædicatores sancti agente spiritu in alias partes mũdi uocabantur ut irent:

irent: ab alijs uerò partibus arcebantur ne accederẽt. Paulus nanq; apostolus cùm Macedoniæ præ-
Act. 16 dicare negligeret, per uisum illi apparuit uir Ma-
ibidem cedo, qui diceret: Transiens in Macedoniam adiu-
va nos. At contrà sicut scriptum est: Tentabãt Apostoli ire in Asiam, & non permisit eos spiritus
Iesu. Dum ergo prædicatores sancti & uocantur
ad Macedoniam, & ab Asia prohibenturiista oc-
cultarum mensurarũ linea illic ducta est, hinc re-
ducta illic tendit, ut Macedonia intra sanctæ Ec-
clesiæ spacia colligantur: hinc attrahitur, ut extra fi-
nes fidei Asia relinquatur. Erant quippe tũc in ea
qui colligendi non erant: quibus iuxta meritum
suum perditis, iam nũc Asia intra mensuras Eccle
siæ Deo largiente suscepta est. Intra has ergo men
suras sunt omnes electi, extra has omnes reprobi:
etiam si intra fidei limitem esse uideãtur. Vnde &
Apoc. 11 in Apocalypsi scriptum est: Atriũ quod foris tem
plũ est, ejice foràs: & ne metiaris illud. Quid enim
aliud atrium quàm latitudinẽ significat uitæ præ-
sentis? Et rectè foris templum sunt, qui per atrium
designantur: atq; ideo metiendi nõ sunt, quia an-
gusta est porta quæ ducit ad uitam: & latitudo uiæ
præuorum non admittitur ad mensuras & regu
las electorum. Istæ spirituales lineæ occulto iudicio
Matt. 8 tendebantur, quando cuidam dicenti: Magister,
sequar te quocunq; ieris: eiusdem magistri uoce
responsum est: Vulpes foueas habent, & uolucres
cœli nidos: filius autem hominis nõ habet ubi ca-
put suũ reclinet. Istæ mensuræ & lineæ tendeban-
Luc. 19 tur cùm cuidam dicẽti: Domine, permitte me pri-
mùm ire sepelire patrem meum: eiusdem magistri
uoce responsum est: Sine, ut mortui sepeliant mor
tuos suos: tu autem uade, annuncia regnũ Dei. Ec
ce alius secuturũ se promittit, & repellitur: alius re
laxandum se postulat, & retinetur. Vnde hoc, nisi
quia super occulta cordis spatia supernorum iudi
ciorum lineæ tendebant, ut & hunc intus incom-
prehensibiles mensuræ cõstringerent, & ille foris
non inuisũ remanerent? Sed cũ nullus nesciat quia
Deus has occultorũ iudiciorũ lineas rẽdat, cur ad
lob dicitur: Indica mihi si habes intelligentiã: quis
posuit mensuras eius si nosti: uel quis tetendit su-
per eam lineã? An idcirco requiritur ut quod nosse,
sed tamen prætermittere poterat memoretur: qua
tenus pondus secretorũ Dei sollicitius pẽset: dis-
pensationẽ uidelicet hominis non in humanis ui
ribus, sed in manu cõsistere cõditoris: ut dum con
sideratinuisibiliter ista quis agat, suæ uirtuti nihil
tribuat: nec iam de se audeat aliquid, cùm Dei iudi
cia occulta formidat: sed perpendẽs desuper men
suras & lineas incomprehensibiliter tensas, tanto
magis in humilitate formidinis consistat, quanto
magis pendere uidet omnia in potestate mẽsoris.
Sequitur: Super quo bases illius solidatæ sunt?
Quid aliud huius terræ bases, cẽ sanctæ Ecclesiæ
doctores accipimus? In basibus quippe columnę,
in columnis autẽ totius fabricæ pondus erigitur.
Non ergo immeritò doctores sancti basiũ nomi-
ne designantur: quia dum recta prædicant, & præ
dicationi suę uiuendo concordant, omne pondus
A Ecclesiæ fixa morũ suorũ grauitate sustentãt: aspe-
ras ab infidelibus tentationes ferunt: & quæcũ in
præceptis Deiuelut difficilia à fidelibus formidan
tur, exemplis operum facilia ostendunt. Vnde &
bene cùm in typo Ecclesię tabernaculum figeretur,
ad Moysen dicitur: Facies columnas quatuor, & ba
ses earũ uestries argento. In argento enim quid
aliud cẽ claritas diuini sermonis accipit? sicut scri-
ptum est: Eloquia Domini eloquia casta: argentũ Psal. 11
igne examinatum, probatum terrę, purgatũ septu
plum. Bases ergo argento uestitæ quatuor colum
nas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ec-
clesię diuino eloquio decorati, ut cunctis se exem
plũ præbeant, quatuor Euangelistarũ dicta & ore
& operibus portãt. Possunt per bases etiam pro-
phetæ signari: qui dum primi apertè de dominica
B incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos
conspicimus à fundamento consurgere, & super-
positæ fabricæ pondere sustinere. Vnde ad Moy- Exod. 26
sen rursum Dominus cùm tabernaculi tabulas erĩ
gi præcepit, fundi earum bases argenteas iubet.
Quid enim per tabulas, nisi Apostoli extensa in
mundum prædicatione dilatati: quid per bases ar
genteas, nisi prophetę signanturr qui superimpo-
sitas tabulas ipsi firmi ac fusiles sustinẽt: quia Apo
stolorũ uita dum eorũ prædicatiõe instruitur, eo-
rum & authoritate solidatur. Vnde & coniunctæ
binæ bases singulis tabulis superponuntur: quia
dum prophetæ sancti in uerbis suis de mediatoris
incarnatione concordant, subsequentes prædica-
C tores Ecclesię indubitanter ædificãt: ut cùm à se-
metipsis nõ discrepant, illos in se robustius figãt.
Nec immeritò bases quibus prophetæ signantur,
ut ex argento fundi debeant præcipitur. Argenti
quippe claritas ex usu seruatur: sine usu autem in
nigredinẽ uertitur. Prophetarũ quoq; dicta ante
mediatoris aduentum quia in usu spiritalis intelli-
gentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate
non poterant, quasi nigra remanebant. At postẽ
mediator ueniens, ea ante oculos nostros incarna
tionis suæ manu tersit, quicquid in eis lucis late-
bat inclaruit: sensusq; patrum præcedentiũ in u-
sum dedit, quia uerba rebus exposuit. Siue itaq;
prophetas seu doctores extremis temporibus sub
D sequentes basiũ appellatione significet, dicat: Su-
per quo bases illius solidatæ sunt? subaudis, nisi su
per me, qui cuncta mirabiliter teneo: & bonis ex-
terioribus intus principaliter originẽ præsto. Qui
enim sibi quod bonum est tribuit, solida basis non
est: quia dum fundamento non innititur, ipso suo
pondere in ima præcipitatur. Sed cùm sam multa
de sanctæ Ecclesię constructione referantur, audi
re mens appetit, inimicę nationes qua uirtute cõ-
iunctæ sint: id est, diuersa huius domus ædificia
qua sibi arte concordent. Sequitur: Aut quis di
misit lapidem angularem eius? Iam per diuinam
gratiam omnibus liquet, quem scriptura sacra an-
gularem lapidem uocet: illum profectò qui dum
in se hinc iudaicum, illinc gentilem populum su-
scipit, in una Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes
iungit, illum de quo scriptũ est: Fecit utraq; unũ.

Qui angularem se lapidem non solum in inferio- A
ribus,sed & in supernis exhibuit: quia in terra ple
bi Israelitice nationes gentiũ,& utrancq; simul an-
gelis in cœlo sociauit.Eo quippe nato clamauerũt
Luc.2 angeli:In terra pax hominibus bonæ uoluntatis.
In ortu enim regis nequaq; pro magno offerrent
hominibus pacis gaudia, li diſcordiam non habe
Pſal.117 rent.De hoc lapide per propheram dicitur: Lapi-
dem quem reprobauerunt ædificantes,hic factus
est in caput anguli. Huius lapidis typũ lechonias
Matt.1 rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas ge
nerationes deſcriberet, ſecundò numerauit. Quẽ
enim fini ſecundæ, ipſum rurſum inirio tertiæ ge-
nerationis inſeruit. Ipſe namq; in Babylonĩa cum
Iſraelitica plebe migratus eſt, qui dum ab alijs ad
alia ducitur, pro utriuſq; parietis latere non imme B
ritò ſecundò numeratur. Cuius migrationis fluxu
angularem lapidem deſignat. Vbi enim ordo à re
ctitudine flectitur, ut eat in diuerſum, tanquã an-
gulum facit.Rectè ergo numerari bis potuit:quia
per utrunq; parietem quaſi duo in ſe latera oſten-
dit:unde & eius bene imaginem tenuit, qui in lu-
dæa ortus,gentilitatem colligens, quaſi ab Hiero
ſolymis Babyloniã uenit, atq; hanc in ſemetipſo
fidei fabricam prius diſcordiæ ſtudio ſciſſam,arte
charitatis intexuit.Sed hæc quæ de ſignificatione
ſanctæ Eccleſiæ dicta ſunt, placet ut breuiata re-
plicatione moraliter diſſerantur. Dignum namq;
eſt ut per ea quæ beato lob dicí cognoſcimus, ad
corda noſtra reuocemur: quia uerba Dei tũc mẽs
uerius intelligit,cũ in eis ſemetipſam quærit.Ecce C
enim dicitur: Vbi eras quando ponebam funda-
menta terræ? Si pectoris animus puluis eſt, quia
in ſuperficie attollitur, & tentationis aura rapta-
Pſal.1 tur: unde ſcriptum eſt: Non ſic impij non ſic: ſed
tanquam puluis quem proiecit uentus à facie ter-
ræ:nil obſtat terram intelligi animam iuſti,de qua
Heb.6 ſcriptum eſt: Terra enim ſæpe uenientem ſuper ſe
bibẽs imbrem,& generans herbam,opportunam
10 illis à quibus colitur,accipit benedictionẽ. Sed
huius terræ fundamentum fides eſt. Huius terræ
fundamentum facitur, quando in occultis cordis
prima ſoliditatis cauſa diuinus timor inſpiratur.
Iſte necdum creditæterna quæ audit:huic cùm fi-
des datur, ad ædificium ſubſequentis operis iam
fundamentum ponitur.Ille æterna iam credit, nec D
tamen metuit, uenturi iudicij terrorem deſpicit,
peccatis ſe carnis & ſpiritus audenter inuoluit.
Huic repentè cùm futurorum timor infunditur,
ut bonæ uitæ ſurgat ædificium, iam fundamenta
eõſtruuntur.Poſito itaq; proſpere fortitudinis fun
damento,cùm uirtutum fabrica in altum ducitur,
neceſſe eſt ut unuſq; uſiq; proficiens uires ſuas cau
tè metiatur:ut cùm diuina conſtructione magnus
eſſe iam coperit, ſemetipſum reſpiciat ſine ceſſa-
tione quod fuit : quatenus attendens humiliter
quod per meritum inuentus eſt, nequaquam ſibi
arroget quod per gratiam factus eſt. Vnde & nũc
beatus Iob per ſupernam uocem ad ſemetipſum
reducitur: & ne de uirtutibus gloriari audeat, de
anteacta uita memoratur, eiq; dicitur: Vbi eras

quando ponebam fundamenta terræ? Ac ſi iuſti-
ficato peccatori apertè ueritas dicat: Veritas ã
me acceptas tibi non tribuas , noli contra me de
meo munere extolli. Recole ubi te inueni, quan-
do meo timore prima in te fundamenta uirtutum
poſui.Recole ubi te inueni,quando meo te timo-
re ſolidaui. Vt ergo ego in te non deſtruam quod
conſtruxi,ipſe non ceſſes conſiderare quod repe-
ri. Quẽ enim ueritas niſi aut in flagitijs , aut in ex-
ceſſibus inuenit?Sed poſt hæc bene poſſumus ſer-
uare quod ſumus,ſi nunquam negligimus penſa-
re quod fuimus. Nonnunquam tamẽ clandeſtina
elatio etiam ſollicitis cordibus ſurrepere ſolet: ut
bonorum cogitatio licet ſubtilis ſit ac preſſa, cùm
ualde in uirtutibus creſcit,oblita infirmitatis pro-
priæ nequaquam ad memoriam reuocet quid in
uitijs fuerit. Vnde & omnipotẽs Deus quia auge-
ri infirmitatem etiam de remedijs ſalutis conſpi-
cit, menſuram ipſis noſtris profectibus imponit:
ut habeamus quædam uirtutum bona quæ nun-
quam quæſiuimus,& quæramus quædam,nec ta-
men habere ualeamus: quatenus mẽs noſtra dum
hæc non poteſt habere quæ appetit, & illa ſe in-
telligat de ſemetipſa non habere quæ habet: &
per ea quæ aſſunt, conſideretur illa quæ deſunt:
& per ea quæ utiliter deſunt , ſeruentur humiliter
bona quæ aſſunt. Vnde & rectè pro huius terræ,
id eſt,iuſtæ animæ diſpenſatione ſubiungitur: In-
dica mihi ſi habes intelligentiam:quis poſuit men
ſuras eius ſi noſti : uel quis tetendit ſuper eam li-
neam? Quis enim niſi conditor noſter huius ter-
re menſuras ponit? Qui interni iudicij ſecreto mo
deramine, alij ſermonem ſapientiæ , alij ſermonẽ
ſcientiæ,alij plenam fidem,alij gratiam ſanitatum,
alij operationem uirtutum , alij prophetiam , alij
diſcretionem ſpirituum , alij genera linguarum,
alij interpretationem ſermonum tribuit : quate-
nus in uno eodemq; ſpiritu iſte uerbo ſapientiæ
polleat,nec tamen ſermone ſcientiæ, id eſt,doctri
na fulciatur:quia ſentire atq; inuenire ſufficit etiã
quod per diſcendi ſtudium non apprehendit. Ille
ſermone ſcientiæ fulgeat , nec tamen in uerbo ſa-
pientiæ conualeſcat: quia & explere ſufficit quan
tum didicit , & tamẽ ad ſentiendum ex ſemetipſo
ſubtile aliquid non aſſurgit.Iſte per fidem elemen
tis imperat : nec tamen per ſanitatum gratiam in-
firmitates corporum curat.Ille orationis ope mor
bos ſubtrahit: nec tamen arenti terræ uerbo plu-
uias reddit . Iſte operatione uirtutum ad præſen-
tem uitam etiam mortuos reuocat: & tamen pro-
phetiæ gratiam non habens , quæ ſibi uentura
ſunt ignorat . Ille uentura quæque uelut præſen-
tia attendit:& tamen in nulla ſignorum operatio-
ne ſe exerit. Iſte per diſcretionem ſpirituum in fa-
ctis ſubtiliter mentes conſpicit: ſed tamen diuerſi
generis linguas neſcit. Ille diuerſi generis linguas
examinat: ſed tamen in rebus ſimilibus diſſimilia
corda non penſat. Aliusin una lingua quam no-
uit,ſermonum pondera interpretando prudenter
diſcutit : & tamen reliquis bonis quæ non habet
patienter caret. Sic itaq; creator noſter atq; diſpo-
ſitor

sitor cuncta moderatur: ut qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex uirtute quã non habet. Sic cuncta moderatur, ut cùm per impensam gratiam unumquęq; subleuat, etiam per disparem alteri alterum subdat, & meliorem quisq; dono alio eum quisibi subijcitur attendat: ac licet ſe præire & alijs ſentiat, eidem tamen quem ſuperat, ſe in alijs poſtponat. Sic cuncta moderatur, ut ſingula quæ ſunt omnium, interpoſita quadam charitatis neceſſitudine fiant omnia ſingulorum: & unuſquiſq; ſic quod non accipit, in altero poſſi deat, ut ipſe alteri poſſidendum quod accepit, hu militer impendat. Hinc enim per Petrum dicitur: Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratię Dei. Tunc nanq; bene multiformis Dei gratia diſpęſatur, quando acceptum donum & eius qui hoc non habet creditur: quando propter eum cui impenditur, ſibi datum putatur. Hinc per Paulum dicitur: Per charitatem ſeruite inuicem. Tunc enim nos charitas à iugo culpæ liberos reddit, cùm uiciſſim nos noſtro per amorem ſeruitio ſubijcit: cùm & aliena bona noſtra credimus, & noſtra alijs quaſi ſua offerentes exhibemus. Hinc rurſum per Paulũ dicitur: Nam & corpus non eſt unum membrum, ſed multa. Si dixerit pes, Quoniam nõ ſum manus, non ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore. Et ſi dixerit auris, Quoniam non ſum oculus, non ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore. Si totum corpus oculus, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi odoratus? Et paulo poſt: Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum uerò corpus. Quid enim ſancta Eccleſia, niſi ſuperni ſui capitis corpus eſt? In qua alius alta uidẽdo oculus, alius recta operãdo manus, alius ad inſuncta diſcurrendo pes, alius præceptorũ uocem intelligẽdo auris, alius malorum fœtorem, bonorumq; fragrantiam diſcernendo naris eſt. Qui corporaliſm more membro rum, dum uiciſſim ſibi accepta officia impendũt, unum de ſemetipſis omnibus corpus reddunt: & cùm diuerſa in charitate peragunt, diuerſum eſſe prohibent ubi continentur. Si autem unum quid cunctì agerent, corpus utiq; quod ex multis conti netur non eſſent: quia uidelicet multipliciter eom pactum non exiſteret, ſi hoc concors mẽbrorum diuerſitas non teneret. Quia ergo ſanctis membris Eccleſię uirtutum dona Dominus diuidit, ter ræ menſuras ponit. Vnde iterum Paulus dicit: Vnicuiq; ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Et rurſum: Ex quo totum corpus compactum & conne xum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſe cundum operationem in menſura uniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate. Sed cùm miro cõſilio author ac diſpoſitor noſter huic illa largitur, quæ alij denegat, alij hæc denegat, quæ iſti largitur, mẽſuras ſibi poſitas egredi nitìſ, quiſquis poſſe plus ſ̃p̃ acceperit conatur: ut ſi fortaſſe is cui tantũmodo datum eſt præceptorũ occulta diſſerere, tentet etiam miraculis coruſcare: aut is quem ſuperna uirtutis donum ad ſola miracula roborat, etiam diuiuæ legis pandere occulta cõtendat. In præcipitio enim pedem porrigit, qui menſuram ſuarum limitem non attẽdit. Et plerunq; amittit & quod poterat, qui audaciter ea ad quæ pertingere non ualet, arri pere feſtinat. nã & membroru noſtrorũ tunc bene miniſterijs utimur, cũ ſua eis officia diſtinctè ſeruamus. lucẽ quippe oculis cernimus, uocem uerò auribus audimus. Si quis aũt mutato ordine uoci oculos, luci aures accõmodet, huic incaſſum uita que patent. Si quis odores uelit ore diſcernere, ſapores nare guſtare, utriuſq; ſenſus ſibi miniſteriũ quia peruertit, interimit. Dũ em̃ propriis hęc uſi bus non aptantur, & ſua officia deſerunt, & ad extranea non aſſurgunt. Bene itaque Dauid prophe ta intra acceptas ex diuina largitate menſuras pedem cordis preſſerat, cùm dicebat: Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Super ſe quippe in mirabilibus ambularet, ſi appare re magnus ultrà quàm poterat quæreret. Super ſe namque in mirabilibus attollitur, qui & in his ad quæ non ſufficit, uidẽri idoneus conatur. Bene intra has menſuras etiam in ipſa Paulus prædicationis ſuæ ſe latitudine coarctabat, cùm diceret: Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Chriſtus. Tunc autem rectè accepta menſura ſeruatur, cùm antepoſita oculis uiro rum ſpiritualiũ uita reſpicitur. Vnde & ſequitur:

Vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super chanc enim terram linea tenditur, quando electæ unicuiq; animæ ad ſumendam uiuendi regulam patrum præcedentium exempla monſtrantur: ut ex illorum uita conſideret, quid in ſuis actibus ſer uet: quatenus reſpecto iuſti limitis tramite, nec in fra minima negligens deficiat, nec ultra maxima ſuperbiens tendat: nec minus conetur explere ꝙ ſufficit, nec plus arripiat quàm accepit: ne aut ad menſurã quam debet, non peruenìat, aut eandem menſuram deſerens extra limitem cadat. Anguſta quippe porta eſt quæ ducit ad uitam: & ille hanc ingreditur, qui in cunctis quæ agit diſcretionis ſubtilitate propter hanc ſollicitè coarctatur. nam qui per uoluntates proprias ſecura mente ſe dilatat, anguſtæ ſibi portæ aditum damnat. Vt ergo huius terræ menſura ſeruetur, ſuper eam diuinitus linea tenditur: quia ut noſtra opera uel minora proficiant, uel maiora moderentur, per ſacra eloquia ſubtilis ante nos ſanctorum uita expanditur, & quid nobis quantumq; agendum ſit, oſtenſa illorum diſcretione definitur. Ece aliquis uel damna rerum, uel afflictionem corporis metuẽs, minas terrenæ potentiæ pertimeſcit, & contra uim reſiſtentium ueritatem defendere non præſumit. Hunc Petrus quia in timore anguſtum reſpicit, oſtenſa exemplorum ſuorum linea, ad uirtutis latitudinem tendit. Ipſe quippe flagellatus à principibus populi, cùm idcirco ſe relaxari conſpiceret, ut à prædicatione ceſſaret: cùm prohiberetur loqui in poſterum, nequaquam ſaltẽ in præſens ceſſit. Nam reſpondens protinus dixit: Obe-

dire oportet Deo magis quàm hominibus. Et rur A fideliter fecit. Plerunq; enim uirtus cùm indiſcre-
ſum: Non enim poſſumus quæ uidimus & audiui tè tenetur, amittitur: cumq; diſcrete intermittitur,
mus, non loqui. At ille dudum debilis & præſen- plus tenetur. Nec mirum ſi in corporeis intelli-
tia damna formidans, dum exempla tantæ fortitu gimus, quod agi & in corporeis rebus uidemus.
dinis contemplatur, in authoritate uerbi iam Pe Ex ſtudio nanque arcus diſtenditur, ut in ſuo tem
tri lineã ſequitur: iam nil aduerſitatis metuit: iam pore cum utilitate tendatur. Qui ſi otium relaxa
reſiſtentes Deo poteſtates ſeculi etiã cum corpo tionis non accipit, feriendi uirtutem ipſo uſu ten
ris laceratione contemnit. Sed tamen tanto uires ſionis perdit. Sic aliquando in exercitatione uir
perſequentium patiendo fortiter deſtruit, quanto tus cùm per diſcretionem prætermittitur, reſerua
inter aduerſa nullis terroribus cedit. Alius plerun tur: ut tanto poſt uitia ualenter ſeriat, quanto à
que & in his etiam quæ inter fideles poſitus ſen percuſſione interim prudenter ceſſat. Subtili igi
ſerit, ſe ceteris præponit, ſua magis conſilia eligit, tur diſcretione ſuper hanc terram linea tenditur,
& ſibi potius quàm alijs credit. hic nimirum dum quando oſtenſis unicuique animæ exemplis pre-
iniuſtis obiectionibus non cedens, in uirtute ſe cedentium patrum, & utiliter ad operationem
exerit, etiam recta aliorum conſilia non recipiens, uirtus accenditur, & nonnũquam utilius tempe-
Act.15 pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra B ratur. Sed cùm parumper ab opere zeli forti- 13
menſuræ lineam reuocat, qui poſtquam libertate tudo ſeponitur, alta conſideratione opus eſt, ne
uocis authoritatem principum preſſit, per humi fortaſſe nequaquam communis boni conſilio,
litatem cordis de non circumcidendis gentibus ſed timore proprio, uel cuiuslibet ambitionis ſtu
Pauli conſiliũ audiuit. Sic enim ſemetipſum con dio à uirtutis exercitatione ceſſetur. Quod nimi
tra aduerſarios ex authoritate curabat erigere, ut rum cùm agitur, iam non diſpenſationi, ſed cul
tamen ſibimetipſi non crederet in his quæ non re pæ ſeruitur. Vnde curandum ſollicitè eſt, ut cùm
ctè ſentiret: ut & libertate fortitudinis tumentes quis ſuſceptum negocium cum uirtutis ceſſatio
poteſtates excederet, & humilitate manſuetudi ne diſpenſat, ſemetipſum prius in radice cordis
nis obedientiam in recto conſilio etiam minori inſpiciat: ne ſibi per hoc aliquid auarus apperat,
bus fratribus exhiberet: & modò per ſemetipſum ſibi per hoc ſoli timidus parcat: & eo fiat prauum
alijs, & modò ſibimetipſi cum alijs obuiaret. In ſta quod in opere ſequitur, quo non ex recta cogita
bilis igitur Petri quædam ante oculos noſtros au tionis intentione generatur. Vnde bene in Euan
thoritatis & humilitatis linea tenditur, ne mens gelio ueritas dicit: Lucerna corporis tui eſt ocu- Matt. 6
noſtra aut per timorem ad menſuram non perue lus tuus. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum cor
niat, aut per tumorem limitem excedat. Dictum C pus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus ne
eſt quomodo linea tenditur, ne per alterius actio quam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum e-
nis formidinem, ad alterius cauſæ uitium tranſea rit. Quid enim per oculum exprimitur, niſi opus
tur: dicatur nunc quemadmodũ in una eademq; ſuum præueniẽs cordis intentio? quæ priuſquam
uirtute diſcretionis lineam deſerimus: ſi hanc & ſe in actione exerceat, hoc iam quod appetit, con
aliquando agere, & aliquando poſtponere ne templatur. Et quid appellatione corporis deſigna
ſciamus. Non enim res eadem ſemper eſt uirtus: tur, niſi unaquæq; actio quę intentionẽ ſuam qua
quia per momenta temporum ſæpe merita mu ſi intuentem oculum ſequitur? Lucerna itaq; cor
tantur actionum. Vnde ſit ut cùm quid bene agi poris eſt oculus: quia per bonæ intẽtionis radium
mus, plerunque melius ab eius actione ceſſemus: merita illuſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſim
& laudabilius ad tẽpus deſerat, quod in ſuo rem plex fuerit, totum corpus tuũ lucidum erit: quia ſi
pore laudabiliter mens tenebat. Nam ſi pro no rectè intendimus per ſimplicitatem cogitationis
ſtris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec bonum opus efficitur, etiam ſi minus bonum eſſe
tamen intermiſſis interimus, maiora laborum uideatur. & ſi oculus tuus nequam fuerit, totũ cor
mala proximis imminent, neceſſariò nos uirtu pus tuum tenebroſum erit: quia cùm peruerſa in-
tum augmenta ſeponimus, ne infirmioribus pro- D tentione quid uel rectum agitur, & ſi ſplẽdere co
ximis fidei detrimenta generemus: ne tanto iam ram hominibus cernitur, apud examẽ tamẽ inter
quod agimus uirtus non ſit, quanto per occaſio ni iudicis obſcuratur. Vnde & rectè ſubiungitur
nem ſui, in alienis cordibus fundamẽta uirtutum Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Ibidem
deſtruit. Quam diſcretionis lineam bene ante in Si lumẽ quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ
tuentium oculos Paulus tetendit, qui & Gentiles quantæ erunt? quia ſi hoc quod bene agere credi
ad libertatem fidei uenientes circumcidi pro mus, ex mala intẽtione fuſcamus: quanta ipſa ma
hibuit, & tamen Liſtris atque Iconium tranſiens, la ſunt, quæ mala eſſe etiam cùm agimus nõ igno
Ibidem ipſe Timotheum qui Gentili patre editus fuerat, ramus? Et ſi ibi nil cernimus, ubi quaſi diſcretio
circumcidit. Videns enim quòd niſi ſe mandata nis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendi
literę ſeruare oſtẽderet, ludæorum rabiem etiam mus, quæ ſine diſcretione perpetramus? Vigilan
in his qui ſibi tunc comites aderant excitaret, aſ ti igitur cura per cuncta opera intentio nobis no
ſertionis ſuæ uim propoſuit, & ſine damno fidei ſtra penſanda eſt, ut nil temporale in his quæ agit
ſe ſuoſq; comites à perſecutionis immanitate cu appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat: ne
ſtodiuit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit, ſi ex tra fundamentum actionis noſtræ fabrica po
ſed ad fidei retorſit miniſterium, quod quaſi non nitur, terra dehiſcente ſoluatur. Vnde hic quoq;
apte

aptè subiungitur: Super quo bases illius solidatæ sunt.] Bases quippe uniuscuiusq; sunt animæ, intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita uita nostra in uirtutibus, uirtutes uerò in intima intentione
2. Cor. 3 subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus: tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassum uerò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & uitæ uetæ præmia non requirunt: tanto q; grauiora ruinæ super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portât: quia cùm æternæ uitæ præmijs nõ intendunt, quo plus se quasi in uirtutibus erigunt, eo in gloriæ inanis foueam profundius cadunt. Non ergo pensandum est, bases quid sustinent, sed ubi sustinentur: quia profectò humana corda diuinitùs perseuerantur nõ solum quæ faciunt, sed quid in operibus quærunt. Vnde cùm districtum iudicem Paulus describeret, atq;
Rom. 2 actionum bona narraret dicens: Qui reddet unicuiq; secũdum opera eius: his quidem secundum patientiã boni operis, gloriã & incorruptionem: quia nominata boni operis patiẽtia, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat: subtiliter ilico ubi bases eiusdem fabricæ consisterent exquisiuit, dicens: Gloriam & honorem & incorruptionem quærentibus uitam æternam. ac si apertè diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt: si intentiones cordis, id est bases fabricæ in fundamento non figunt: quia uidelicet Deus uel honestæ uitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum non ipse sustentat. Quia igitur intentiones electę uniuscuiusq; animę, spei eternitatis innituntur, rectè uoce dominica de hac terra dicit: Super quo bases illius solidatæ sunt: ac si apertè diceret: nisi super me. Cui dum iusta quæq; anima intendit, omne quod tẽporaliter facit, in me proculdubio non temporaliter constituit. Quia uerò tunc robustius in fundamẽto solidamur, cùm uerba Dei & in exterioribus præceptis sequimur, & in intimis sensibus subtilius intelligendo pensa-
14 mus, rectè subiungitur: Vel quis dimisit lapidem angularem eius?] Lapis quippe angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui nunc diuinitùs dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantiæ suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruit, dum in præceptis Dei sufficit uel exequẽdo exteriora agere, uel cõremplando interna sentire. ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiẽdam naturam nostram ipse noster conditor non ueniret. Qui aliter angularis lapis dicit, quia duos in se populos sunxit: atq; aliter, quia coniunctæ utriusq; uitæ actiuæ uidelicet & contemplatiuæ in se exempla monstrauit. Ab actiua enim uita longè contemplatiua distat: sed incarnatus redemptor noster ue nẽns, dum utranq; exhibuit, in se utranq; societ. Luc. 6 uit. Nam cùm in urbe miracula faceret, in monte uerò orando continue pernoctaret: exẽplum suis fidelibus præbuit, ut nec contemplationis studio proximorum curam negligant, nec rursum cura proximorum immoderatius obligati, contemplationis studia derelinquant: sed sic in utriscq; mentẽ partiendo cõiungant, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcẽdit, abijciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignoranti, Dei atq; hominis mediator appatuit, qui & agendo transitoria disponeret, & cõtemplando ostenderet unde cun cta penderent, rectè dicitur: Vel quis dimisit lapidem angularem eius? ac si apertè Dominus diceret: Nisi ego, qui unicũ quem sine rempore genui, seruandis hominibus cum tempore ostendi: in cuius uita discerent etiam diuersa uiuendi studia nõ discreparent? Et notandum quòd cum non se emisisse, sed dimisisse asserit: quia profectò humanam naturam filius suscipiẽs, ad ima de sublimibus uenit. Cuius incarnationis mysterium quia & electi angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, rectè subiungitur:

Quòd angeli à mane creationis suæ laudent Deum, iubilent uerò homines sancti, qui præ angustia interius deficiunt, nec quod affectant hoc possunt. Cap. VII.

CVm me laudarent simul astra matutina.] Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium spirituum creditur, nõ immeritò matutina astra angeli uocant. Quod si ita est, dum terra esset inuisibilis & incõposita, dum tenebræ essent super abyssum, uenturum diem subsequentis seculi per lucem sapientiæ existendo prœuenerunt. Nec negligenter audiẽdum est quod addit, Simul: quia nimirum astra matutina etiã cum uespertinis redemptoris potentiam laudant, dum electi angeli etiam cum redemptis in mũdi fine hominibus largitatem gratiæ superne glorificãt. Ipsi quippe ut nos ad laudem conditoris accenderẽr, hoc quod superius dixímus, orta per carnem luce clamauerũt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax Luc. 2 hominibus bonæ uoluntatis. Simul ergo laudãt: quia redemptioni nostræ uoces suæ exultationis accõmodant. Simul laudant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent repleri. Qui & fortasse ideo matutina astra memorantur: quia æpe ad exhortandos homines missi sunt, & dum uenturum mane nunciant, ab humanis cordibus præsentis uitæ tenebras fugãt. Sed ecce angeli diuinam porrẽtiam laudant: quia ipsa eos tantæ claritatis usũ delectat. Nos autem qui redimimur, sed tamen corruptione adhuc carnis grauamur, donum quod percipimus, qua uirtute lauda mus? Quomodo eñ ualebit lingua dicere, quod non sufficit mens nostra sentire? Sequitur: Et iubilarẽt omnes filij Dei.] Iubilatio quippe dicit, cùm cordis lętitia oris efficacia nõ explet, sed qui busdã modis gaudiũ prodit, quod ipse qui gaudet

nec

nec tegere prævalet,nec explere. Laudent itaque angeli qui iam tantæ claritatis altitudinem in sub limibus uident. Iubilent uerò homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinēt. quę quia certò futura Dominus nouerat, non tam facienda instituat, quàm facta narrat. Sed quid agimus, quòd cùm boni de redemptionis suæ mysterio iubilāt, malos inuidia inflammat: dū electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris excitātur: & bona nascentia quia nolunt imitari, persequuntur.

Sed tamen inter hæc etiam qui redemit, non re-
1.Cor.10 linquit. Scriptū quippe est: Fidelis aūt Deus qui non patietur uos tentari suprà quàm potestis: sed faciet cum tentatione etiam prouentū, ut possitis sustinere. Nouit enim conditor noster quando exurgere persecutionis procellā sinat: quādo exur
B gentem reprimat. Nouit pro custodia nostra restringere, quod cōtra nos egredi pro nostra exercitatione permittit: ut sæuiēs nos diluat procella, & non mergat. Vnde & se quitur:

Quòd miraculis sanctorum fracta est uiolentia tyrannorum.

Caput VIII.

15 QVis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de uulua procedēs?] Quid enim mare niſi ſeculum: quid uuluā niſi cōceptū carnalis cogitationis accipimus? hoc em̄ loco uuluę nomine occulta & malitioſa carnaliū cogitatio deſignatur. Quæ uuluа non ad proferendā prolē cōcipit ſubſtantiā corporis, ſed ad explēdā nequitiā cauſam doloris. De hac uulua cordis iniquorum
C
Pſal. 7 aliàs dicitur: Concepit dolorē, & peperit iniquitatem. Per hanc uuluam pravi concipiunt, cū mala cogitant. Per hanc uuluam pariunt, cùm mala quæ cogitauerint operantur. Erūpebat ergo mare quaſi de uulua procedens, cùm miſeriarum ſecularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti, in ſanctæ Eccleſiæ interiūs ſcirent. Sed authore Deo oſtijs hoc mare cōcluſum eſt: quia contra tumores perſequentium ſanctī uiri quaſi quædam oſtia oppoſiti ſunt: ut eorum mi raculis atq; reuerentia iræ perſequentium frangerētur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus per eos ſanctam Eccleſiam ſupra mundi culmen euexit: & fœuientis maris impetus erecta eiuſdem Eccleſiæ poteſtate coercuit. Sed huic ſe-
D quenti mari quid Dñs fecerit audiamus. Sequitur:

Quòd persecutorum malitia puerili inſipientiæ ueſtita, id eſt, pannis infantiæ obuoluta conſtringatur, cum ſæuire in ſanctos diuina diſpenſatione prohibetur. Cap. IX.

CVm ponerē nubē ueſtimentū eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerē.] Mare ſæuiens nube inuitur: quia crudelitas perſequentium ſtultitiæ ſuæ uelamento ueſtitū. Interpoſita enim caligine inſidelitatis ſuæ perſpicuam ueritatis lucē uidere non ſufficit: & id quod agit per crudelitatis impulſum, per cæcitatis ſuæ me-
1.Cor.2 ritum non agnoſcit. Nam ſi cognouiſſent, ut ait Apoſtolus, nūquam Dominū glorię crucifixiſſent. Hæc nubes non ſolum ſolet infideles extrà poſitos premere: ſed quoſdā etiam uiuētes carnaliter
A intra Eccleſiam tenebrare. Vnde ſancti uiri qui etiam alienæ negligentiæ compatiuntur, & ſe pati æſtimant quod perpeti alios ſentiunt, Deo orātes dicunt: Oppoſuiſti nubem ne tranſeat oratio. ac ſi Thren.3 apertè dicāt: Menti noſtræ terrenis uoluptatibus aſſuetæ curarum ſuarum phantaſmata iuſto iudicio obſcis, quibus eam in ipſa orationis ſuæ intētione confundis: & quam deſiderijs infirmis dedi tam non ignoras, rectè cæcatā ab intuenda lucis tuæ perſpicuitate reuerberas: ut cùm in te intendi tur, ipſo a te cogitationū ſuarum nubilo reflectat: & quæ terrena hæc aſſiduè cogitat quia uult, hæc etiam toleret in oratione cùm non uult. Quia igitur ipſa perſecutorū nequitia ſuperna diſpēſatione conſtringitur, ne contra ſanctos uiros in quan
B tum uolueriteffrenetur, poſtq; dixit: Cùm ponerē nubem ueſtimentum eius, apte ſubdidit: Et caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerē. Pannis quippe infantiæ pedes ac brachia conſtringunē, ne huc atq; illuc diſſoluta libertate iactētur. Quia ergo perſecutores ſanctæ Eccleſiæ inſtabilitate cordis inquieti, atq; huic ſeculo dediti, non grandęua ſed puerilia ſapiunt: qui quidem obſcuritate atq; caligine, non intellecti ſuperni iudicij cōſtringuntur: ne tantum perſequi ualeant quantum uolunt, pannis infantiæ referuntur obuoluti: quia ſic ut dictum eſt, puerilia quidem ſapiunt, ſed diuina diſpenſatione conſtricti, ad quod uolunt brachia non extendunt: & ſi cuncta mala leuiter perpetra re appetunt, nequaquam tamen implere cuncta
C quæ appetunt permittuntur. Sequitur: Circumdedi illud terminis meis.] Terminis ſuis Dominus mare circumdat: quia iras perſequentium, iudiciorum ſuorum diſpenſatione modificat: ut inſani tumida unda feruoris plano frangatur littore occultæ diſpenſationis. Sequitur: Et poſui 16
uectem & oſtia, & dixi: Hucuſq; uenies, & non procedes amplius: & hic confringes tumētes fluctus tuos.] Quid per oſtia, niſi prædicatores ſancti: quid per uectem, niſi incarnatus Dominus de ſignatur? qui hæc uidelicet oſtia contra fœuientis maris impetum tanto ualentiora oppoſuit, quan to ea ſua obſeruatione roborauit. Quia enim iſta ſanctæ Eccleſiæ oſtia uectis huius oppoſitione ſolidata ſunt: potuerunt quidem tundi fluctibus,
D ſed effringi nequiuerunt: ut ea exterius unda perſecutionis illideret, ſed nequaq; cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores ſancti prædicatione quidem ſequentibus aperti ſunt, authoritate aūt ſua reſiſtentibus clauſi, non immeritò oſtia uocantur: id eſt aperta conuerſationi humilium, & clauſa terroribus ſuperborum. Non immeritò oſtia uocantur: quia & ingreſſum fidelibus aperiunt, & rurſum ſeſe perfidis ne ingredīantur opponunt. Penſemus quale Eccleſiæ oſtium extitit Petrus, qui inueſtigantem fidem Cornelium rece pit, precio quærentem miracula Simonē repulit, illi dicens: In ueritate cōperi quoniā nō eſt perſo- Act.10
narum acceptor Deus: ſecreta regni benignè aperuit, huic inquiēs: Pecunia tua tecū ſit in perditionem, per diſtrictæ dānationis ſentētiam cœleſtis

aulæ

aulæ aditum claudit. Quid cuncti Apostoli, nisi sanctæ Ecclesiæ ostia existunt, cùm uoce redemptoris sui audiunt: Accipite spiritũ sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta sunt? ac si illis aperte diceretur: Per uos ingredientur ad me hi quibus uos mentis pos pandi tis, & repellentur quibus obseratis. Igitur dum mare sæuit, Dominus uectem & ostia opponit: quia ab amaris & perfidis cordibus dum persecutionis procella se dilatat in mundo, Deus unigeniti sui gloriam, prædicatorumq; eius reuerentiam exaltat: & dum innotescit mysteria diuinæ fortitudinis, frangit in impijs fluctus furoris. Bene aũt dicitur: Hucusq; uenies, & non procedes amplius: quia nimirum diuini iudicij occulta mensura est, & quando persecutionis procella prosiliat, & quando conquiescat: nec aut non exagitata elcẽtos non exerceat, aut immoderata in profundũ mergat. Cùm uerò noticia fidei usq; ad persequẽtes extendit, turbati maris tumor sedat, ibiq; fluctus suos mare frãgit: quia ad cognitionẽ ueritatis uenies, omne quod nequiret egit, erubescit. Fracta quippe unda in se reliditur: quia uicta nequitia etiam per cogitationẽ sui cordis accusatur, & quasi ipsam uim quã intulerat recipit: quia de prauitate quã gesserat, reatus sui stimulos sentit. Vnde quibusdam per Paulum dicit: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? ac si diceret: Quid se in altum fluctus uestræ prauitatis extulerunt, qui nunc in semetipsis fracti, unde peruersos uos inflauerant, cõuersos inde confundunt? recte itaq; dicit: Et hic cõfringes tumentes fluctus tuos. Quod uerò in hac conclusione maris secundò de ostijs dicitur, more sacri eloquij res semel dicta pro confirmatione replicatur. Si autem hoc in loco mare accipere nõ specialiter turbam persequẽtium, sed generaliter seculum debemus: secundò contra hoc mare Dominus ostia opposuit, quia & prius humano genere præcepta legis, & postmodum nouæ gratiæ testamentũ dedit. Secundò obiectis ostijs huius maris impetum clausit: quia eos quos ad obsequium sui cultus assumpsit, & prius ab idolis data lege coercuit, & pòst ab intellectu carnali gratia reuelata correxit. Secũdò mare ostia accepit: quia humanum genus prius Deus ab operib. iniquitatis prohibuit, postmodum uerò etiam à cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodũ prima tumẽti mari Dominus ostia imponat. Ecce enim per legẽ dicit: Nõ occides, nõ mœchaberis, non furtum facies, nõ falsum testimonium dices. Videamus quemadmodũ secundis hoc mare Dominus ostijs claudat. Ecce in Euangelio dicit: Audistis quia dictum est antiquis, Nõ mœchaberis: ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Rursumq; dicit: Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos. Qui igitur prius nequitias opeA ris prohibuit, & postmodũ culpas cordis exhausit, nimirum tumẽti mari, ne circumducta iustitiæ littora transeat, bis ostia imponit. Bene autem 17
cùm diceret: Quis cõclusit ostijs mare: ilico & tẽpus adiunxit, dicẽs: Quando erumpebat quasi de uulua procedens: quia uidelicet tunc humano genti præceptis legis obuiauit, quãdo adhuc secum sue origini uicinum, quasi ab ortu proprio ad profectũm uitæ carnalis exibat. De uulua quippe procedere, est in luccm præsentis gloriæ carnaliter apparere. Et rectè subiungitur: Cùm ponerem nubem uestimentum eius.] Quia nimirum Deus hominibus nõ tũc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidiæ eripuit, nec tamen illis claritatẽ sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube uestiuit: ut & pristina prauitatis acta relinquerent, & tamen uentura bona adhuc certius non uiderent. Vbi & aptè subdit: Et caligine illud quasi pãnis infantiæ obuoluerẽ.] Dũ enim rudes populos non aperta spiritus prædicatiõe edocuit, sed figurata locutionc præceptis literę astrinxit: adhuc infirma sapientes, ucrborũ suorũ caligine quasi pannis infantiæ obuoluit: ut mandatis grossioribus ligati crescerent, nc malè liberi in suis uoluptatibus perirent. quos ad uiã iusticię dũ nõ tam charitas, sed adhuc timor astringeret, diuina dispẽsatio quasi pressit ut nutrirct. Infirmus nãq; populus cùm præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorẽ statũ ex ipsa sua ligatione peruenit: quia enim timor eum prius à culpa coercuit, competẽter, postmodũ in libertatẽ spiritus exiuit. Hos pãnos infantiæ quos inchoãtibus dedit, ipse per prophetãDominus re
prehendit, dicens: Ego dedi eis præcepta nõ bo- Ezech.20
na. Mala enim quasi mala esse delinunt cõparatione peiorũ, & bona quasi bona nõ sunt cõparatione meliorũ. Nã sicut pcius delinquẽti ludææ de Sodoma atq; Samaria dicitur: Iustificasti sorores Ezech.16
tuas in omnib. abominationib. tuis, quas operata es: ita meliorib. nouí testamenti præceptis subsequẽtib. præcepta bona quæ rudibus data sunt, nõ bona esse memorantur. Neq; enim mẽtes usui uitæ carnalis inhærentes, euelli ab infimis possent, nisi gradatim ducta prędicatiõe proficerẽt. Hinc Exod.3
quippe est q̃ in Aegypto positis pio iustoq; moderamine latenti eorũ cõcupiscẽtiæ cõdescendit, & uicinorum suorum ualis aureis argenteisq; sublatis discedere iubentur. qui ad Sina montem ducti, accepta lege mox audiũt: Non cõcupisces Exo.21
rem proximi tui. Et hinc est quòd in eadem lege oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere: & quãdoq; tamẽ reuelata gratia, percussi maxillam alteram iubentur præbere. Quia enim plus semper ira in uindicta exigit, quàm iniuria accepit: dum discunt mala non multiplicius reddere, quandoque discerent ea & multiplicatis spõte tolerare. Hinc est quòd eundem rudem populum à quibusdam prohibuit, quædam uero ci in usum pristinum seruauit, sed hæc ipsa tamen in melioris uitę figura cõposuit. Bruta namq; anima
lia idolis in Aegypto mactabãt: eisq; in usum post
modum

Exod.20

Matth.5

modum animalium mactationē retinuit, sed idolorum cultum uertuit: ut dum de usu suo aliquid amitteret, confolarēt eius infirmitas per hoc quod de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilij: quod ei Dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentius uertit. Quid enim sacrificia illorū animalium, nisi unigeniti mortem designant? quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctionem carnalis nostrae uitae significant? Vnde ergo imbecillitati populi rudis condescendit, inde ei per obumbratas allegoriarum species maior fortitudo spiritus nunciatur. Recte itaque dicitur: Et caligine illud quasi pānis infantiae obuoluerem: quia unde eius tenuitudinis infirma pertulit, inde altam significationum spiritalium nubem fecit. Quae quia praeceptorum limite ab immoderatis animi euagationibus cinxit, recte subiecit: Circumdedi illud
28 terminis meis.] Et quia huius humani generis motus missō mediatore coercuit, apte subiungit: Et posui uectem & ostia.] Vectem quippe & ostia posuit: quia redemptore nostro contra culpas delinquentium misso, nouae uitae praedicamenta firmauit. Clausa nanq; ostia opposito uecte robo rantur. Vectem ergo Deus opposuit: quia contra lasciuos motus humani generis unigenitum misit: qui praecepta spiritalia quae loquendo docuit, agendo solidauit. Bene autem subditur: Et dixi: Hucusq; uenies, & non procedes amplius: & hic cōfringes tumentes fluctus tuos.] Hoc quippe mare ostia priora transcenderat: quia clausura legis opposite humani tumoris unda transiliebat. at postquam mūdus oppositum sibi unigenitum reperit, elationis suae impetum fregit, & transire non ualuit: quia eius fortitudine furoris sui terminum clausum inuenit. unde recte per prophetam
Psal.113 dicitur: Mare uidit & fugit. Possunt etiam per ostia apertae passiones eius non inconuenienter intelligi. Quibus ex occulto uectem posuit: quia eas ex inuisibili diuinitate roborauit. Contra quas mundi fluctus ueniunt, sed fracti dissiliunt: quia superbi eas uiuendo despiciunt, sed earum uires experiendo pertimescunt. Nam dum passiones unigeniti humanum genus prius irrisit, postmodum expauit: quasi contra oppositа ostia more elidendi maris & rumore elatum mare uenit, & fractum uirtute dissiliuit. Sed quia idcirco hoc ad beatum Iob dicitur, ut de tot uirtutibus cordis eius gloria premeret: ne sibi fortasse tribuat quod se stare sublimiter non ignorat: cum quanta eius aedificatione sint dicta perpendimus, si haec etiam moraliter disseramus. Dicat itaq; Quis concluserit ostijs mare? Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione superbię tumidum, fraude malitiae obscurum? quod mare quantum saeuiat attendit, quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim iam peruersa relinquimus, iam desiderijs rectis inhaeremus, iam praua opera foris abscindimus, sed tamen latēter intus ea cum qua huc uenimus, uitae ueteris procella fatigamur, quam nisi respectu iudicij, & aeterni pauore tormenti, immensi timoris clausura constringerent: cuncta in nobis penitus superaedificati operis fundamenta corruissent. Si enim quod per suggestionem seuit intrin secus, per deliberationem foras erumperet: uitae nostrae fabrica funditus euersa iacuisset. In iniquitate nanq; concepti, & in delicto editi, per insitae corruptionis molestias pugnā nobiscum huc deferimus, quam cum labore uincamus. unde & recte de hoc mari dicitur: Quādo erumpebat quasi de uulua procedens. Vulua enim prauae cogitationis adolescētia est. De qua per Moysen Domi
Gen.8 nus dicit: Sensus enim & cogitatio humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua. Corruptionis nanq; malū quod unusquisq; nostrum ab ortu defideriorum carnaliū sumpsit, in prouectu ętatis exercet: & nisi hoc citius diuinae formidinis manus reprimat, omne conditae naturae bonum repente culpa in profundum uorat. Nemo igitur sibi cogitationū suarum uictoriam tribuat, cum ueritas dicat: Quis cōclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de uulua procedens? Quia nisi ab ipso cogitatiōis primordio cordis fluctus gratia diuina retineret, tentationum procellis mare saeuiens, terram proculdubio humanae mentis obruisset: ut falsis fluctibus perfusa arescere, id est perniciosis carnis uoluptatibus delectata deperiret. Solus ergo Dominus ostijs mare concludit, qui prauis motibus cordis claustra insperatae formidinis obijcit. Quia uerò ea quae cernimus, sequi prohibemur, quia à corporearum rerum de lectatione retundimur: libet etiam ad inuisibilia oculos mentis attollere, atq; haec ipsa quae sequi praecipimur uidere. Sed quid agimus? Infirmis illa obturibus necdum patent. Ecce ad eorum amorem uocamur, sed tamen à uisione restringimur: quia esti quando aliquid furtim parumq; aspicimus, sub incerto nimis adhuc uisu caligamus. unde apte subiungitur: Cūm ponerem nubem 19
uestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiae obuoluerem.] Hoc mare tumultuosum uidelicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube uestitur: quia ne interna quietem pure conspiciat, inquietudinis suae confusione tenebratur. Hoc mare caligine quasi pannis infantiae obuoluitur: quia à contemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus sua infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi infantiae pannis obuolutum, dum ait: Videmus nūc per speculum 1.Cor.13
in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Qui si se ad contemplanda coelestia infantem non cerneret, ætatis suę ad haec com
parationem nullo modo prǽmisisset, dicēs: Cùm Ibidem
essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Tunc ergo ad robur iuuenile consecndimus, cùm forti sensu eam ad quam tendimus uitam uidemus: nunc autem quia intentionis nostrae acies per infirmitatē suam ab interna luce retunditur, mens nostra ligata infantiae pannis tenetur. ubi apte subiungitur:

Circum

Circundedi illud terminis meis. Terminis enim suis Dominus hoc mare circundat: quia cor nostrum adhuc corruptiõis suæ molestia & cura turbulentum sub mẽsura contemplationis humiliat: ut licet plus a ppetat, ultrà tamẽ quàm sibi conceditur, non ascendat. Vel certè terminis suis Dominus hoc mare circundat: quia cor nostrum tentationibus tumidum, occultis donorum distributionibus mitigat: modò agẽs ne praua suggestio ad delectationem ueniat, modò ne praua delectatio usq; ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis respicit, & in quibusdã eos usq; ad consensum uenire prohibet, in quibusdam uerò illos etiam à delectatione restringit: nimirum furenti mari terminos imponit, ut nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis tentationum B submurmurans se unda collidat. Quæ quia tunc ualenter restringitur, cum ei dilectione Dei atque inspiratis uirtutibus obuiatur, recte subiungitur:

2 Et posui uectem & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quid enim moraliter per ostia nisi uirtutes, quid per uectem nisi robur charitatis accipimus? Hæc itaque ostia, scilicet operationum uirtutes, mare fæuiens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas adstringat. Facilè autem omne uirtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate soliditur. Vnde & Paulus in suis prẽdicationibus dum quædam uirtutum ostia mari tentationis opponeret, illico eisdem ostijs quasi C robur uectis adiunxit, dicens: Super omnia autem hęc charitatem habentes, quod est uinculum perfectionis. Perfectionis enim uinculum charitas dicitur: quia omne bonum quod agitur, nimirum per illam ne pereat ligatur. A tentatore nanque citiùs quodlibet opus euellitur, si solutum à uinculo charitatis inuenitur: si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cùm tentationum motus quelibet ei iniusta suggesserint, obiicem sibi in ipsa dilectio opponit, & prauæ suasionis undas uirtutum ostijs ac uecte intimi amoris frangit. Quia ergo Dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascẽtia in corde uitia reprimit, insurgentis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperati: sed ne quis superna perdatur, perturbationi mentis officium linguæ subtrahitur, ne usq; ad uocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptæ immunditiæ ea quę famulari poterant, membra castigat, ne usq; ad corruptionem exhalet corporis, fœtor cordis. Auaritia stimulat: sed ne cœlestì regno mens careat, intra claustra se par simoniæ contenta proprijs ligat, ne in prauo se opere dilatet, & usque ad exteriores actus internæ concupiscentiæ æstus exudet. Superbia inflatì: sed ne ueram celsitudinẽ amittat, cõsiderando quisq; quia puluis est, ab altitudine se conceptæ elationis humiliat: certans nimirum ne quod in sugge- A stione cogitationis tolerat, in exercitationẽ operis erumpat. Bene ergo dicitur: Posui uectem & ostia, & dixi: Hucusq; uenies, & nõ procedes amplius: & hic cõfringes tumẽtes fluctus tuos: quia dum electus quisq; & tentatur utijs, & tamen facere malè suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene uiuendi littora nõ excedit. Quod mare quidem in tumorem se erigit, sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Iob ne sibi tribuat quòd contra procellas cordis stat, uoce diuina audiat: Quis conclusit ostijs mare quando erumpebat quasi de uulua procedens, & cæt. ac si ei apertè diceretur: Incassum te exteriùs in bonis operibus pensas, si non me interius qui in te tentationis undas compescо consideras. Vt enim tu fluctus ferre possis in opere, meæ uirtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

B ▸ GREGORII IN IOB

EXPOSITIONIS MORALIS LIBER uicesimus nonus.

Caput I.

OMINVS Deus noster Iesus Christus in eo quòd uirtus & sapientia Dei est, de patre ante tempora natus est: uel potius quia nec cœpit nasci nec desiit, dicamus uerius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur: ne im perfectus uideatur. At uerò ut æternus designari ualeat & perfectus, semper dicamus & natus: qua tenus & natus ad perfectionẽ pertineat, & semper ad æternitatẽ: ut quocunq; modo illa essentia sine tẽpore, tẽporali ualeat designari sermone: quamuis hoc ipso quòd perfectum dicimus, multũ ab illius ueritatis expressione deuiamus: quia quod ex tum non est, non potest dici perfectum. Et tamẽ infirmitatis nostræ uerbis Dominus cõdescendẽs ait: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est. In illa itaq; natiuitate diuina ab humano genere cognosci nõ poterat: proinde in hu D manitate uenit ut uideretur, uideri uoluit ut imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta uisa est sapientibus mundi: cõtempserunt nanq; infirma humanitatis eius, Deo hęc indigna iudicãtes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo Deus etiam indigna suscepit. Quia eñ nõ cognouit mũdus per sapientiam Deũ, placuit Deo per stultitiã prædicationis saluos facere credẽtes. ac si diceret: Cùm Deum qui est sapiẽtia, nequaq; per sapientiã suam mũdus inueniret, placuit ut Deũ hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus eius sapiẽtia ad nostram stultitiã descenderet, & lucem supernæ prudẽtiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas uideret. Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tẽpore, ut per hoc quòd ortũ suum inter initium

S finemq;

Coloss. 3

Matt. 5

1. Cor. 1

finemq; concluderet, humanę mentis oculis ortū quinec initio sumitur, nec fine angustatur aperiret. Vnde bene nunc ad beatum Iob dicitur:

Quòd nato in carne Domino sancta Ecclesia de tenebris non dilis egrediens quærit suum locum in luce beatitudinis æternæ. Cap. II.

NVnquid post ortū tuum præcepisti diluculo, & ostēdisti aurorę locum suum? Subaudis, ut ego. Ortus quippe diuinitatis eius antè & pòst nō habet. Cui dum semper esse est per æterni tatē, dum omne quod labi & circumscribi, intra se metipsum tēporum discursus claudit. Ortus uerò humanitatis eius quia & cœpit & desiit, & antè & pòst habere à tempore accepit. Sed quia dum ipse umbras nostrę tēporalitatis suscepit, lumē nobis suæ æternitatis infudit: rectè per hunc ortum quem creator sibi in tempore condidit, locū suum sine tempore aurora cognouit. Quia enim diluculum uel aurora à tenebris in lucē uertitur, nō immeritò diluculi uel aurorę nomine, omnis electorum Ecclesia designatur. Ipsa nanq; dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, uelut auroræ more in diem post tenebras splēdore supernæ clarita tis aperit. Vnde & bene in Canticis canticorū dicitur: Quæ est ista quæ progredit quasi aurora cōsurgēs? Sancta enim Ecclesia cœlestis uitę præmia appetens, aurora uocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, iusticiæ luce fulgescit.

2 Habemus tamē subtilius aliquid quod cōsiderata qualitate diluculi uel aurorę pensemus. Aurora nanq; uel diluculum nocte quidē præcurrente nunciant, nec tamē diei claritatem integrā ostentant: sed dum illam pellunt, hanc suscipiūt, lucem tenebris permixtam tenēt. Quid itaq; in hac uita omnes qui ueritatem sequimur, nisi aurora uel di luculū sumus? quia & quædā iam quæ lucis sunt agimus: & tamen in quibusdam adhuc tenebrarū reliquijs non caremus. Per prophetā quippe Deo dicitur: Non iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuens. Rursumq; scriptum est: In multis offendimus omnes. Paulus quoq; ait: Video aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meę, & captiuum me ducentem in lege peccati quæ est in mēbris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profectò adhuc aurora est: quia lux quæ iam emicuit, necdum prætereuntes funditus tenebras prestit. Adhuc aurora est: quia dum lex carnis legem mētis, & lex mentis legē carnis percutit, inter se uicissim lux & umbra confligit. Vnde rursum Paulus cùm diceret: Nox præcessit, nequaq; subdidit, Dies uenit: sed, Dies autem appropinquauit. Qui em̄ pòst discessum nocti is iam non uenisse, sed appropinquasse diem insinuat, esse se proculdubio ante solē post tenebras adhuc in aurora demonstrat. Tunc autē plenè sancta electorum ecclesia dies erit, cùm ei admixta pe cati um bra iam non erit. Tunc plenè dies erit, quando interni luminis perfecto tenore clarucrit. Tūc plenè dies erit, quando nullam malorum suorum tēnantem memoriam tolerans, omnes à se tenebrarum etiam reliquias absc̄ondit. Vnde & bene hæc aurora quasi adhuc in transitu demonstratur, cùm dicitur: Et ostendisti aurorę locū suum. Cui enim locus suus ostenditur, profectò ex alio ad aliud uocatur. Quid est enim locus aurorę, nisi perfecta claritas uisionis internæ? Ad quem cùm ducta uenerit, iam de transactę noctis tenebris ni hil habebit. Nunc autem adhuc tentationum molestias sustinet: quia per intentionem cordis ad aliud festinat Ecclesia, ad locum suum tendit auro ra. Quem locum si mente nō cerneret, in huius uitę nocte remaneret. Sed cùm quotidie contēdit perfici, & in lucem quotidie augeri, locum suum iam conspicit, & plenè sibi claresc̄ere solem quærit. Locum suum aurora considerat: quādo sancta anima ad contemplandā conditoris sui speciē flagrat. Ad locū suum pertingere aurora satagebat, cùm Dauid diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuū, quando uenia & apparebo ante faciem Dei? Locū suum ueritas aurorę monstrabat, cùm per Salomonē diceret: Quid habet amplius sapiēs à stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? Quem profectò locum etiam præcedentibus incarnationē suam patribus post ortum suum Dominus ostendit: quia nisi per prophetiæ spiritum incarnandum supernæ patrię regem cognoscerent, bona eiusdem patrię quàm essent desiderabilia non uiderent. Locum suum ueritas au rorę patefecit, cùm patrem corā discipulis petijt, dicens: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecū. Locum suum aurorę monstrauit, cùm diceret: Vbi cunq; fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Ad hunc locū quę co gnouerat, peruenire aurora festinabat, cùm Paulus desiderātū habere se diceret dissoluī, & cū Christo esse. Et rursum: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrū. Et rursum: Scimus quoniā si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, o; edificationē ex Deo habemus: domū non manu factā, ęternam in cœlis. Bene aūt post ortū suū locū pro prium aurorę ostendisse se perhibet: quia futuræ retributionis beatitudinē prius q̄; per corpus ipse innotesc̄etet, in paucorū intellectu cōtinuit. Cùm uerò humanæ natiuitatis infirma susc̄epit, uenturæ claritatis noticiā in multitudinis innumeræ amore dilatauit. Sed cùm diuini operis mysterium sic misericordia peragat, ut tamē & ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios respiciens redimat, alios deserēs perdat: quia cognouimus quomodo per incarnationē suā electos illuminet, audiamus nūc quomodo reprobos damnet. Sequit:

Quòd iudaica perfidia uiso Christo concussa est: & aliis sic, aliis aliter de eo sentientibus, paucis ex illa tanta plebe assumptis, Scribas & Phariseos meritò reprobauit.

Cap. III.

NVnquid tenuisti concutiēs extrema terræ, & excussisti impios ex ea? Extrema terræ Dominus tenuit, quia in fine seculorū ad destitutam iam & alienigenis regibus subditam synagogam uenit, atq; ex illa impios excussit: quia spiritu lia fidei prædicamenta renuentes, etiam à carnalis sacrificij gloria repulit. Vel certè extrema terræ

Can. 6

Psal. 142 Iac. 3 Rom. 7

Rom. 13

Psal. 41

Eccl. 6

Matt. 24

Luc. 17

Ioan. 17

Phil. 1

1. Cor. 5

ræ tenuit: quia ex Iudæa paucos abiectos & humiles elegit. Extrema terræ tenuit: quia legis doctores deserens, piscatores assumpsit. Dumq; eius extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles dānat. Rectè uerò etiam cōcutiens addidit: quia per aduentum suum immensa formidine etiam reprobo-
rum corda cōmouit. Concussi quippe fuerant qui
Ioan. 12 dicebāt: Nihil proficimus, ecce totus mūdus post eum abijt. Res autem quæ concutitur, huc illucq; ducta fatigatur. Concussa ergo Iudæa fuerat, quæ de Christo per alios dicebat: Quia bonus est. &
Ioan. 7 per alios resistebat, dicens: Nō, sed seducit turbas.
Ioan. 9 Per alios dicebat: Nisi hic esset à Deo, nō poterat
Ioan. 18 facere quicquam. Atq; ad extremum per alios ela-
mat: Si non esset hic malefactor, nō tibi tradidisse
mus eum. Concussi quidem, sed nō prostrati sunt reprobi, cum modò miracula obstupescentes cernerēt, modò infirmitatis opprobria despicientes irriderent. An non concussi fuerāt qui dicebant:
Ioan. 10 Quousq; animam nostram tollis? si tu es Christus dic nobis palàm. Vel certè extrema terræ cōcussit & tenuit: quia cùm infirma corda humilium pio timore terruit, nequaq; ea iudicio districto derelinquit. Inde enim multitudo credentiū in Deum robustius stetit, unde in se humiliata trepidauit. Nā quia eum Deus quem cōcutit tenet, insinuat per prophetam dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietū, & tremen
Prouer. 28 tem sermones meos? Quia eum quem cōcutit tenet, Salomone attestāte intimatur, qui ait: Beatus
uir qui semper est pauidus, qui autem mentis est duræ, corruit in malū. Igitur quia extrema Iudææ Dominus in apostolis tenuit, atq; ex illa scribas & Phariſæos ac pōtifices impietatis suę merito exigente reprobauit: quid adhuc de eorum damnatione subdatur audiamus. Sequitur: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimentum.] Quid aliud Dominus plebem Israelitarum, nisi lutum reperat, quam obsequijs gentilium deditam, in Ægypto seruientem lateribus inuenit? Quam dum tot miraculis ad terram repromissionis duxit, dum perductam cognitionis suæ scientia impleuit, dum tot arcana secretorū ei per prophetiam contulit: quid eam aliud quàm seruandi mysterij signaculum fecit? Ipsa quippe diu in pro
phetia clausum continuit, quicquid de se ueritas in fine reuelauit. Sed dum post tot diuina secreta, post tot percepta miracula in redemptoris sui aduentu, plus terram quàm ueritatem dilexit, per sa
Ioan. 11 cerdotes dicēs: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & uenient Romani, & tollent nostrū locum & gentem: quasi ad eos quos in Ægypto reliquerat lateres redijt: & quę facta iā Dei signaculum fuerat, ad hoc se iterum quod deseruerat inflexit: lutumq; se post signaculum in oculis ueritatis exhibuit, cùm per impietatis maliciam accepti uerbi mysteria perdidit, & sola terrena spere quę inquinant elegit. Vbi aptè subiungit: Et stabit sicut uestimentum. Impolita namq; & grossiora uestimenta etiam cùm induta fuerint, quia induen-

A tis membris bene applicata non inhærent, stare se runtur. Iudæa igitur circa ueritatis notitiam etiam cùm seruire uideretur, sicut uestimentum stetit: quia per exteriora mandata seruire se Domino ostendit, sed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Dum solam in præceptis Dei literam tenuit, & nequaquam se per spiritum sensibus intimis iunxit, quali ei qui se induerat non adhæsit. Vbi & aptè subiungitur: Auferetur ab impijs lux sua.] Quia dum uiuere ueritati renuunt, cognitio nem legis in perpetuū amittunt: & dum de acce-
pta lege superbiunt, nimirum de scientiæ suæ glo
ria cæcantur. Scriptum quippe est: Obscurentur Psal. 68
oculi eorum, ne uideant. Rursumq; scriptum est: Esa. 6
Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua.
B Et rursum scriptum est: In iudicium ego in hunc Ioan. 9
mundum ueni, ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et quia semetipsos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, aptè subditur: Et brachium excelsum conteretur.]
Excelsum quippe brachium conteritur, quando prædicata fidei gratia, superba legis operatio reprobatur, cùm dicitur: Ex operibus legis nō iusti- Rom. 3
ficabitur omnis caro. Cuncta tamen hæc intelligi & aliter possunt. Terram quippe scriptura sacra uocare cōsueuit Ecclesiam. Extrema igitur terræ Dominus tenet & cōcutit: quia Ecclesiæ suæ ultima per aduentum Antichristi persecutione immanissima turbari permittit, nec tamen permittendo deserit. Hanc terram aliquando Dominus tenet & non concutit, aliquando tenet & concutit:
C quia modò eam trāquilla pace fideī possidet, modò commouerī impetu persecutionis iubet. Bene autem cùm diceret: Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, illico adiunxit: Et excussisti impios ex ea? Attestāte enim Paulo, plerique in ea sunt qui Tit. 1
confitētur se nosse Deum, factis autem negāt. Impios ergo ex ea Dominus excutit: quia hi quos nunc intima uitia possident, tunc in uoraginem apertæ infidelitatis cadent, atq; in aceruum palearum transeunt, cùm tentationis illius aura cōmouentur. Et quamuis se nunc sub specie fidei intra aream sinum tegāt, tunc nimirum extra granorum cumulum districti examinis uentilabro resilient. Vnde & aptè subiungitur:

D *Quòd tudei qui legis seruandæ signaculum acceperant, in iudicio tanquā lutum restituentur: quia quòd terrenas supue-rint, omnibus demonstrabitur.* Cap. III.

RESTITUETUR UT LUTUM SIGNACULUM.] ac si aperte diceret: Hi qui nunc uidentur in Ecclesię sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur ut lutum: id est, nequaquam iudicia hominum de professione religionis fallunt, sed quòd terrena sapiant demonstrātur. Solet enim scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro iniqui
tate lutum. Nam filius iunior qui consumpta sub- Luc. 15
stantia ad patrem redijt, in munere annulum accepit. Gentilis enim populus qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo reuertit, per fidei signaculum munitur. Vnde & à sponso suo Ecclesię di

citur: Ponc me ut signaculū super cor tuū. Idcirco nanq; signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostræ cogitationis imprimit: ut ille insidelis seruus nimirum noster aduersarius, cùm signata fide corda cōsiderat, tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum uerò quia terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista, qui ait: Eduxisti me de lacu miseriæ, & de lu- *Psal.39*
to fecis. Quia igitur multi in terrenis contagijs inuenti, perducti ad Ecclesiam, cœlestis fidei sacramento signantur, & tamē ab iniquis operibus nō recedunt: seq; nunc fidei uelamine conteguntur, sed cùm tempus inuenerint, quid sint ueraciter ostendunt, recte dicitur: Restituetur ut lutum signaculum. Quos enim nunc fideles credimus, ipsos tūc fidei hostes inueniemus: & quamuis appareant non tentati signaculum, erunt procul dubio tenta ti lutum. Vnde & rectè dicitur, Restituetur: quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba uita conuincit. De quibus aptè subiungitur: Et stabit sicut uestimentum.] Tot nunc quasi uestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium ueneratione decoratur. Vnde & ei ostensis gentilibus à Domino per *Esa.49*
prophetam dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his uelut ornamēto uestieris. Multis tamen quasi fidelibus nunc specietenus induitur: sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur: de quorum sorte hic dicitur: Et stabit sicut uestimentum. Stare uerò hoc loco ponitur, in peccato persistere. Vnde scriptum est: Et in uia peccatorum non stetit. Vel certè reprobus quisq; sicut uestimentum stare dicitur, ut non posse stare mōstretur: quia sicut induta uestis in usionis suæ specie per corpus tenditur, exuta aūt fracta complicatur: ita unusquisq; qui à sanctæ Ecclesię tunc statu recesserit, tēlus ac decorus quasi dū induerēt fuit, sed exutus postmodū cōfractus atq; abiectus facebit. Si uerò stare intelligimus perdurare, sicut uestimentum stat quisq; reprobus, qui in hac uita quam diligit, breuiter durat. Vnde & per prophe- *Psal.101*
tam dicitur: Omnia sicut uestimentū ueterascent, & sicut opertorium mutabis ea, & mutabuntur. Hæc itaque quæ allegoriarum nube tecta intulit, nunc uerbis apertioribus innotescit, subdens:

Quòd impiorum lux sit, hoc quod eis ex fide lucet: quæ tunc auferitur, quando pulsante persecutionis articulo, quod retentum credere uidebantur amittunt. Cap. V.

3 AVsquequo ab impijs lux sua.] Neq; enim cos nunc Dei lumē illustrat, qui iniquitatis suæ malitiam fidei nomine palliant. Nam dum iuxta prædicationem fidei uiuere negligunt, & tamen eandem sidem specietenus uenerantur, honorem uitæ præsentis ex nomine religionis quærunt. Hoc q; eis ex fide lucet, quòd eos fides coram hominibus refouet. Sunt uerò nonnulli qui æterna quæ audiunt ueraciter credunt, & tamen eidem quam tenent fidei malè uiuendo contradicūt. Ha- A bent hi quoq; in tenebris lucem suam: quia dum peruersa agunt, & tamen de Deo recta sentiūt, ne tenebrescant funditus, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quàm cœlestia, plus quæ uident quàm quæ audiunt dili gunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectè credere uidebantur amittunt. Quod illo maximè tempore multiplicius agitur, quando surgente ipso insquorū capire, in sancta Ecclesia persecutio ne ultima liberis suis uiribus eius fortitudo grassa tur. Ibi tūc cor uniuscuiusq; ostenditur, ubi quicquid in occultis latebat aperitur: & qui nunc ore sunt pij, & corde sunt impij, publicata malitia cor ruunt, & lucem fidei quam specietenus tenuerāt, perdunt. Sed inter hæc necesse est ut unusquisque nostrūm ad cordis sui secretum redeat, & actionis suæ dāna pertimescat, ne exigentibus meritis per districtam iusticiam iudiciorum Dei in talium ho minum numerum incurrat.

Quòd omnia moraliter ad Antichristum tempora referuntur, in quibus concussio persecutionum erit: & fictos quosq; qui modò in Ecclesia sunt infideles, etiam nunc reproba uita conuincit. Cap. VI.

NEmo autem sibi incautè blandiatur, & idcir co se à tali occasu extraneū credat, quia ad illius tempestatis procellam peruenire se non exi stimat. O quāti illius tentationis tempora non uiderunt, & tamen in eius tentationis procella uersantur. Cain tempus Antichristi nō uidit, & tamē membrum Antichristi per meritum fuit. Iudas sæ uitiam persecutionis illius ignorauit, & tamen ui ribus crudelitatis eius auaritia suadēte succubuit. Simon diuisus longè ab Antichristi temporibus extitit, & tamē eius se superbiæ miraculorum potentiam peruersè appetendo coniunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra iunguntur, cùm & cognitione se nesciunt, & tamen praua sibi actione copulantur. Neq; enim Pergamus Balaam libros aut uerba cognouerat, & tamen eius nequitiam sequens, uoce supernæ increpationis audiebat: Habes illic tenētes doctrinam *Apoc.2*
Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum co ram filijs Israel, edere & fornicari. Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Hiezabel noticia & tepora & loca diuidebāt: sed quia eam par uitę reatus astrin xerat, inesse ei Hiezabel dicit, atq; operib. peruersis insistere, angelo attestāte qui ait: Habeo aduer *Ibidem*
sus te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetā, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & māducare de idolothytis. Ecce quia reperiri potuerunt qui Hiezabel uitam reproba actione secuti sunt, Hiezabel illic inuenta memoratur: quia uidelicet prauum corpus coniuncti mores unum faciunt, etiam si hoc loca uel tempora scindūt. Vnde sit ut in peruersis suis imitatoribus & iniquus quisq; maneat qui iam præterijt, & in suis operatoribus ipse iniquorum author iam appareat, qui nec dum uenit. Hinc loan- *1.Ioan.2*
nes ait: Nunc Antichristi multi facti sunt, quia ini qui omnes iam eius membra sunt, quę scilicet per uersę

uersę edita, caput suum malè uiuendo præuene-
2.Thes.2 runt. Hinc Paulus ait: Vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis. ac si diceret: Tunc Antichristus manifestus uidebitur: nam in cordibus iniquorum secreta sua iam nunc occultus operatur. Vt enim de apertioribus. criminibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus inuidet, & si occasionē reperiat, eum supplantare contendit. Cuius alterius membrū est, nili eius de
Sap.2 quo scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbē terrarū. Alius magni meriti esse se æstimans, per tumorē cordis cunctis se præferens, omnes se metipso inferiores credit. Cuius alterius membrum
Iob 41 est, nisi eius de quo scriptū est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Alius mundi huius potentiā quęrit, non quo alijs
B profit, sed quo ipse alteri subditus nō sit. Cuius alterius membrum est, nisi eius de quo scriptum est
Esa.14 qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Solus quippe altissimus ita dominaē super omnia, ut alteri subesse non possit. Quē diabolus imitari peruersè uoluit, cùm suum dominium quærens, ei subesse recusauit. Imitaē er go diabolum quisquis idcirco potestatē suam appetit: quia ei qui sibi est superna ordinatione præ-
4 positus, subesse fastidit. Sunt præterea plurima quæ quosdam in ipsa pace Ecclesiæ cōstitutos, in fideles esse renunciēt. Video nanq; nonnullos ita personam potēstis accipere, ut requisiti ab eo, pro
C fauore eius non dubitent in causa proximi uerita tem negare. Et quis est ueritas, nisi ille qui dixit:
Ioan.14 Ego sum uia, ueritas & uita? Necp eñ Ioannes Baptista de cōfessione Christi, sed de iustitiæ ueritate requisitus occubuit: sed quia Christus est ueritas, ad mortem usq; idcirco pro Christo, quia uide licet pro ueritate peruenit. Ponamus ergo ante oculos, cp aliquis per cunctatus personam potentis accepit, & ne uerbi saltem iniuriam pateretur, ueritatem negauit. Quid rogo iste faceret in dolore pœnarū, qui Christum erubuit inter flagella uerborum? Ecce & post hæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, & tamen si eum Dominus districtē disposuit iudicare, iam non est. Video autem alios quibus per locum magisterij exhortandi sunt officia arguendicp cōmissa, qui uident ali-
D quid illicitum admitti, & tamē dum quorundam potentum offendere gratiam metuūt, arguere nō præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi uidit lupum uenientē, & fugit? Fugit, quia tacuit: tacuit, quia despecta ęterna gratia, temporalē gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentij absc̄dit, & sicut persecutio nipublicę, sic occultè locū dedit timori. Bene de
Ioan.11 talibus dicitur: Dilexerunt gloriam hominū magis cp Dei. Quisquis igitur talis est, si hæc districtē iudicantur, etsi persecutio publica defuit, tamē tacendo Christum negauit. Non ergo desunt uel in pace Ecclesiæ Antichristi tentamēta. Nemo itaq; illa persecutionis extremæ tēpora quasi sola perhorrescat. Apud iniquos nanq; quotidie res An-
A tichristi agitur, quia in eorū cordibus mysterium suum iam nunc occultus operaē. Etsi multi nunc specietenus intra Ecclesiam cōstituti simulant se esse quod non sunt, in aduentu tamen iudicis pro
Eccl.8 dentur quod sunt. de quib. bene Salomon ait: Vidi impios sepultos, qui etiam cum adhuc uiuerēt, in loco sancto erāt, & laudabanē in ciuitate quasi iustorum operum. Igitur postquam de iniquis dictum est: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimentū, & auferetē ab impijs lux sua: quod utiq; in illa est Antichristi persecutione faciendum, mox de eiusdem Antichristi persecutio ne nos consolans ait: Et brachiū excelsum cōfringetur. Quid nanq; aliud excelsum brachium accipitur, nisi superba Antichristi celsitudo, quæ superbos reprobas mentes hominū fastu gloriæ seculari erigit, ita ut homo peccator, & tamen æstimari homo despiciens, Deum se super homines men
2.Thes.2 tiatur? Vnde & Paulus apostolus dicit: Ita ut in tēplo Dei sedeat, ostendens se tanq; sit Deus. Cuius ut tumorem plenius ostenderet, præmisit: Qui aduersaē & extollit̄ super omne quod dicit̄ Deus, aut quod colit̄. Deus enim dici aliquando & homo potest, iuxta quod ad Moysen dicit̄: Ecce con
Exo.7 stitui te Deū Pharaonis. Deus uerò coli purus homo nō potest. Quia uerò se Antichristus & super sanctos quosq; homines, & super ipsius potētiam diuinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ, & hoc qđ Deus dicit̄, & hoc quod Deus coli tur transire conatur. Notandum uerò est in quantam superbiæ foueam cecidit, qui in mensura ruinæ qua lapsus est, non permansit. Diabolus quippe uel homo à statu cōditionis proprię elata men
Esa.14 te corruerunt, ut uel ille diceret: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: uel iste audiens crederet: Aperient̄ oculi uestri, & eritis si
Gen.3 cut dij. Idcirco ergo uterq; cecidit: quia esse Deo similis non per iustitiam, sed per potentiam concupiuit. Sed homo per gratiā liberatus, qui Dei si militudinē peruerse appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longè Deo imparem se esse cognoscens clamat: Domine quis similis tibi? Diabolus
Psal.88 uerò in lapsu sui criminis iustè dimissus, in mensura ruinæ suę minimè permāsit: sed quanto diutius ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatū criminis cumulauit. Nā qui ideo cecidit, quia per uersionē Deo esse similis uoluit: eousq; perdu ctus est, ut in Antichristum ueniēs, uideri Deo similis dedignetur, atq; eum quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus inferiorem putet. Nam cùm de illo hoc quod iam præmissimus dicitur: Extollēs se super omne quod dicit̄ Deus, aut quod colitur: apertè mōstratur, quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi iuxta Deum erigere se uoluit, sed in superbiæ culpa crescendo iam se supra omne quod Deus dicitur & colitur, extollit. Quia ergo hæc eius superbia districti iudicis erit aduentu feriēda, sicut scriptū est: Quem
1.Thes.2 Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, rectè dicitur: Et brachium excelsum confringetur. Cuncta tamen

hæc quæ bis discussa sunt, adhuc intelligi & aliter possunt. Verba enim Dei quasi pigmēta quędam nostri sunt adiutorij. Et sicut pigmentum quanto plus teritur, tanto plus in poculo eius uirtus auget tur: ita diuina eloquia quo magis exponēdo conterimus, eo audientes amplius quasi bibentes iuuamur. Quia igitur misericors Deus diu peccata hominum tolerat, & cūm iam uicinū finem respicit, plerunq; mentes peccantiū immutat, reclē de se uim tantæ pietatis insinuās ait: Nunquid tenuisti conuictiens extrema terræ, & excussisti impios ex terra?] Per terram quippe homo insima sapiens designatur, cui peccanti dictum est: Terra es, & in terrā ibis. Sed quia pius cōditor factu-
Gen.3 ram suam nō deserit, mala hominum & per suam patientiam tolerat, & per eorum quandoq; conuersionem relaxat. Cūm autem duras atq; insensibiles mentes respicit, modō eas minis, modō uerberibus, modō reuelationibus terret, ut quę pessima securitate duruerāt, salubri timore molliscāt, quatenus uel serō redeant, & hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt erubescāt. Scit enim Dominus, quia extrema uitæ nostræ plus indicat, & idcirco electos suos in fine sollicitius purgat. Scriptum quippe est: Deus iudicabit fines terræ. Tan-
1.Reg.2 to ergo impensius ultimis nostris inuigilat, quanto in ipsis pendere initia uitæ sequentis pensat. Quod quia misericorditer facit pietate sua in medium deducta, qua etiam serō conuersos peccatores recipit, beati Iob iusticiam erudit dicens: Num quid tenuisti cōcutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea: subaudis, ut ego, qui in suis ultimis sæpe peccatores terrendo concutio, conuertendo teneo, atq; ab eorum cordibus impios cogitationum motus euello. Et rectē beato Iob Dominus, quomodo iuxta finem peccatores conuertat, insinuat, ac si aperte dicat: Misericordiæ meæ potentiam respice, & tuę iusticię elationē preme. Quæ extrema hominis quia etiā cūm conuertitur per carnis mortē, illa antiquæ culpæ uindicta comitat, protinus insinuat cūm dicit: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimentum.] Hominē quippe Dominus quem ad suam similitudinem condidit, quasi quoddam suæ potentiæ signaculum fecit. Quod tamen ut lutum restituetur: quia liceat æterna supplicia per conuersionem fugiat, in ultione tamen perpetratæ superbiæ carnis morte damnat. Ex luto quippe homo conditus, & mentis accepta ratione, similitudine diuinæ imaginis decoratus, elatione cordis intumescens, quòd de infimis formatus esset, oblitus est. Vnde mira conditoris iusticia actū est, ut quia per sensum intumuit, quem rationabilem accepit, rursus terra per mortem fieret, quam esse se considerare humiliter noluit: & quia peccādo Dei similitudinem perdidit, moriendo uerō ad limi sui materiam redit, rectē dicitur: Restituetur ut lutum signaculum. Et quia de corpore dum spiritus uocatur, quodam quasi inuolucro suæ carnis exuitur, aptē de eodem luto subiungitur: Et stabit sicut uestimentum.] Lutum nanq; nostrum sicut uestimentum stare, est usq; ad resurrectionis tempus A
inane exutumq; perdurare. Sed quia hāc pœnam superbiæ nec illi transeunt, qui & eandem superbiam uiuendo humiliter uincunt, quę sit superbientium specialis pœna, subiungit dicens: Auferetur ab impijs lux sua, & brachiū excelsum confringetur.] Mors enim carnis electos luci suæ restituit, lucem suam reprobis tollit. Lux nanq; superbientis est gloria uitæ præsentis. Quæ ei lux tunc subtrahitur, cūm per carnis interitum ad retributionem suarum tenebras uocatur. Ibi tunc excelsum brachium confringitur: quia celsitudo cordis ultra naturæ ordinē uiolenter arrepta, opprimentis se diuinæ iusticiæ mole dissipatur: ut quia se peruersē in breui erexerat, per pondus iu-
B dicij in æternum fracta cognoscat. Nullus autem nostrūm quid post mortem sequerere agnoscereat, nisi uitæ nostræ conditor ad pœnā usq; mortis nostræ ueniret. Nisi enim ipse misericorditer infima peteret, nequaquam nos post suam imaginem perditos iustē ad summa reuocaret. Vnde & rectē subiungitur:

Quòd Dominus ad inferna descendens, carcerem gehennæ uitam & transitum fecit: ipse uerò liberans alligatos, liber deambulauit, & aperti portis mortis, exitum de tenebris ad lucem fecit. Cap. VII.

NVnquid ingressus es profundum maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?] Ac si di-
C cat: Vt ego, qui nō solum mare, id est seculum per assumptam humanā carnem atq; animā petij, sed etiam per eam sponte in morte positus, usq; ad ultima inferni quasi ad maris profunda descendi. Si eūm mare, more diuini eloquij, seculū debet intelligi, nil prohibet profunda maris, inferni claustra sentiri. Quod profundum maris Dominus perijt, cūm inferni nouissima electorū suorū animas ere pturus intrauit. Vnde & per prophetam dicitur: Posuisti profundum maris uiam, ut transirēt liberati. Hoc nanq; profundum maris ante redemptoris aduentum non uia, sed carcer fuit: quia in se etiam bonorum animas, quamuis non in locis pœnalibus clausit. Quod tamē profundum uiam Dominus posuit: quia illuc ueniēs electos suos à claustris inferni ad cœlestia transire cōcessit. Vnde & aptē illic dicitur: Vt transirent liberati. Quod ue-
D rō profundum maris dixerat, hoc alijs uerbis replicans, abyssi nouissimum uocat: quia sicut aqua rum abyssus nulla nostra uisione comprehēditur, ita occulta inferni nullo à nobis cognitionis sensu penetrantur. Qui enim hinc subtrahanē cernimus, sed quæ illos iuxta meritū retributio suppliciorum maneat, non uidemus. Vigilanti uerō
6 est cura pensandum, quòd in nouissimo abyssi de ambulasse se perhibet. Deambulare quippe non cōstricti, sed liberi est. Quem enim uincula stringūt, eius nihilominus gressus impediūt. Quia igitur Dominus nulla peccati uincula pertulit, in inferno deambulauit. liber quippe ad ligatos uenit. Vnde scriptū est: Factus sum sicut homo sine ad- Psal.87
iutorio, inter mortuos liber. In nouissimis ergo abyssi Dño deambulare, est in loco dānationis nil suæ

suæ retentionis inuenire, attestante Petro, qui ait:
Act. 2 Solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile
erat teneri illum ab eo. Vel certè quia deambulan
do nos cùm de loco ad locum ducimur, hic illicq;
præsentes inuenimur: deambulasse in inferno Do
minus dicitur, ut electis animabus in locis singu
lis per diuinitatis potentiã præsens fuisse monstra
Sap. 7 retur. Vnde & Spiritus sapientiæ mobilis describi
tur, ut per hoc quod nusquã deest, ubiq; nobis oc
currere dedignetur. Quam descensionẽ suam Dñs
tanto mirabilẽ respicit, quanto eam redempto ho
mini crebrius infundit. Eam nanq; adhuc replicãs
subdit: Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis,
& ostia tenebrosa uidisti? Portæ em̃ mortis sunt
potestates aduersæ. Quas descendẽs Dominus a
peruit, quia earũ fortitudinẽ moriendo superauit.
Quæ appellatione quoq; alia tenebrosa ostia uo
cant? quia dum per occultationis suæ insidias non
uidẽt, deceptis mentibus uiam mortis aperiunt.
Quæ tenebrosa ostia Dñs uidet: quia immundo
rum spirituũ fraudulentã malitiã & respicit & pre
mit. Quos nisi ipse nobis nescientibus uidẽdo pro
hiberet, & nil de insidijs eorũ mens nostra cogno
sceret, & eisdẽ insidijs capta deperiret. Quæ tene
brosa etiã nos ostia cernimus, quando supernæ lu
cis radijs illustramur. Vnde & per prophetã dicit:
Psal. 117 Dominus mihi adiutor est, & ego uidebo inimi
cos meos. Hostes igitur nostros ipse uidet, qui suo
eos munere nobis uisibiles facit. Vel certè tenebrosa tũc ostia Dominus uidit, cùm clausitra inser
ni penetrans, crudeles spiritus perculit, & mortis
præpolitos moriẽdo damnauit. Quod idcirco hic
non adhuc de futuro, sed iam de præterito dicitur:
quia hoc quod facturus erat in opere, nimirũ iam
fecerat in prædestinatione. Quia uerò post mortẽ
resurrectionem̃q; eius creuit Ecclesia, atq; in cun
7 ctis est gentibus dilatata, aptè subiungitur: Nun
quid cõsiderasti latitudinẽ terræ? Dum enim Do
minus angustias mortis petijt, fidẽ suã in gentibus
dilatauit, atq; ad innumera corda credentium, san
ctam Ecclesiam extendit. Cui per prophetã dici
Esa. 54 tur: Dilata locũ tentorij tui, & pelles tabernaculo
rum tuorũ extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos, & clauos tuos cõsolida. Ad dexteram enim & ad læuam penetrabis, & semen tuum gen
tes hæreditabit. Quæ latitudo terræ profectò non
fieret, nisi ipse prius & uitã quã nouimus moriẽdo
despiceret, & uitã quã non nouimus, resurgendo
monstraret. In morte quippe sua nostræ oculos
mentis aperuit, & quæ esset uita quæ sequeretur
ostendit. Vnde & hunc in Euãgelio ordinẽ tenẽs
Luc. 24 discipulis dicit: Sic oportebat Christũ pati, & re
surgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiã & remissionẽ peccatorũ per
omnes gentes. Pauci enim ex plebe Israelitica ip
so prædicante crediderũt, innumeri uerò gentiũ
populi uitam uitę moriente illo secuti sunt. Superbos nanq; dum adhuc passibilis uiueret, pertulit,
& passibili uerò uita multos dum moreret strauit.
Iudic. 16 Quod bene Samson in semetipso dudum figuraliter expressit, qui paucos quidẽ dum uiueret in-

A teremit, destructo aũt templo, hostes innumeros
cùm moreret occidit. Quia nimirũ Dominus ab
elatione superbiæ paucos cùm uiueret, plures ue
rò cùm templũ sui corporis solueret extinxit, atq;
electos ex gentibus quos uiuendo sustinuit, simul
omnes moriẽdo prostrauit. Rectè itaq; positũ in
ferna penetrasse le docuit, considerandã mox ter
ræ latitudinẽ subiunxit: ac si flagellato homini di
ceret: Perpende quid pertuli, & pensa quod emi:
nec queraris ipse de uerbere, dũ nescis quę te præ
mia maneãt in retributione. Inter hæc itaq; uerba
creatoris operæpreciũ puto, si à bono cõmuni ac
publico parumper oculos flectimus, & quid in sin
gulis nobis latenter agat, intuemur. Dicit enim:

B *Quòd moraliter mentem humanam Deus in profundo uitio rum immersam uisitando ingreditur, & cor quasi abyssum obscuram illustratione sua irradians, uitijs calcatis uictor ingreditur.* Cap. VIII.

NVnquid ingressus es profundũ maris? Ma re quippe est mens humana, cuius profunda Deus ingreditur, quando per cognitionẽ suã ad lamenta pœnitentię ab intimis cogitationibus perturbatur, quãdo prioris uitæ nequitias ad memoriam reducit, fluctuantem in cõfusione sua animum concutit. Profundũ maris Deus penetrat, quando etiã desperata corda permutat. Ipse enim mare intrat, quando cor seculare humiliat: profundum maris ingreditur, quando uisitare mentes etiam pressas sceleribus non dedignatur. Vnde &
C recte percunctando subiungitur: Et in nouissimis abyssi deambulasti? Quæ enim est abyssus
nisi mẽs humana, quę dũ semetipsam cõprehende re non ualet, sese in omne qđ est, uelut obscura abyssus latet? Vnde bene per prophetã dicit: Dedit abyssus uocẽ suã ab altitudine phantasiæ suæ: Abacuc 3
quia dum semetipsam mẽs humana nõ penetrat, ex cõparatione sui, diuinæ naturę potentiã quam cõprehendere nõ sufficit, humilius laudat. In nouissimis ergo abyssi Deo deambulare, est etiã nequissimorũ corda hominũ cõuertere, & desperatas mẽtes uisitationis suę uestigijs tangẽdo mirabiliter reformare. Cùm em̃ post immensa scelera
D unusquisq; cõpungit, quid aliud q̃m in nouissimis abyssi Deus deambulãs uidetur? Quasi in abyssũ nanq; Deus deãbulat, cùm obscurũ cor penentãs, fluctus inusitabiles uitiorũ calcat. Plerũq; em̃ prętę rita alsa plangimus, & alijs præsentib. urgemur: ut modò superbia, modò ira, modò luxuria, modò auaritia tentante fatigemur. Sed cùm cętera hæc in corde nostro Dñs occultæ uisitationis suæ timore reprimit, quid aliud q̃m in abyssũ gressus ponit? Quos gressus mẽte cõspicimus, quãdo cõtra insurgẽtia uitia quomodo timoris cius obuiẽt dona pẽsamus. Hos nanq; gressus prophęta conspexerat, Psal. 67
cùm dicebat: Vidi sunt ingressus tui Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto ipsius. Qui em̃ inordinatos motus animi, diuinorũ iudiciorũ memoria in se ingressus Dñi uidet. Dicat ergo beato Iob: Nunquid ingressus es profundum maris, & in no

uissimis abyssi deambulastis? subaudis, ut ego, qui miram misericordia in peccatorum cordibus modò ira, modò luxuria, modò auaritia, modò surgentes superbiam calcor? ac si ei aperte diceretur: Si latentia cordis uitia me solà reprimere conspicis, tu extolli de propria iustificatione cessabis. Et quia cùm diuinitùs uisitamur, etiam de occultis & illicitis motibus mentis ad confessionẽ ducimur, recte subiungitur: Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis? Portæ enim mortis sunt cogitationes prauæ quas Deo pandimus, quando eas in pœnitentia flendo cõfitemur. Quas etiã non confessas intuetur, sed confessas ingreditur. Tunc quippe uita sibi in portis mortis aperit, quando solutis prauis cogitationibus, ad nos post confessionẽ uenit. Quæ portæ mortis idcirco uocatæ sunt: quia profectò uita ad interitum per iniquas semper cogitationes aperitur. Quod adhuc replicatur cùm subditur: Et ostia tenebrosa uidistis? Tenebrosa nãque ostia sunt latentia mẽtis mala, quę & haberi intrin secus possunt, & tamen ab altero uideri non possunt. Quæ tamen Dominus cernit, quando ea occulto respectu gratiæ destruxit. Scriptum quippe est: Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum intuitu suo. Et quia omne uitiũ angustat, omnis nerò uirtus animã dilatat, post destructa uitia rectè subiungitur: Numquid considerastis latitudinem terræ?] Si enim uirtus animũ dilataret, neque Paulus Corinthijs diceret: Dilatamini & uos. & nolite fugum ducere cum infidelibus. Solerter nerò intuendũ est quod dicitur: Cõsiderastis latitudinem terræ? Latitudo nanq; bonorũ interiorũ nequaquã cõprehenditur, nisi cautè consideretur. Nam plerũq; eos exterius inopia humiliat, pœna cruciatus angustat, sed tamẽ inter hæc sem per interior fortitudo se usq; ad speranda cœlestia dilatat. Angustati Apostoli exterius fuerãt, quando flagella sustinebãt: sed in magna stabant intus latitudine liberi, qui apud se hæc eadem flagella in gaudium uerterant. Scriptũ nanq; est: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati. Hanc latitudinẽ inter angustias Paulus inuenerat qui dicebat: Scire autem uos uolo fratres, quia quę circa me sunt, magis ad profectũ uenerunt Euangel ij, ita ut uincula mea manifesta fierent in omni prætorio. Hanc latitudinẽ Dauid inter angustias obtinebat, dicẽs: In tribulatione dilatasti me. Tunc itaq; hæc terra, id est, sanctorũ conscientia dilatatur, cùm mundi huius aduersitatibus exteriùs premitur. Nam cùm à præsentis uitæ securitate repellitur, intus ad te impingitur ut ad speranda superna rendatur. Cumq; euagari exterius non permittitur, quasi in sinum suum reuocata dilatatur. Nos autẽ quæ boni uiri aduersa tolerent cernimus, sed intus quantũ gaudeant non uidemus. Mentis eorũ latitudinẽ modò in uerbis, modò in operibus considerando cognoscimus, sed tamen quanta in eis amplitudo sit eiusdem latitudinis ignoramus. Audiat ergo humana sapiẽtia, & se inspicẽtè dicat: Numquid considerastis latitudinem terræ? ac si dicat, ut ego, qui flagellis cinctam, occultã iustorũ lætitiã solus plane considero, quia solus misericorditer firmo. Vel certè idcirco beatus Iob utrũ terræ latitudinẽ cõsideraueritinquiritur, ut exemplo alienæ latitudinis humilietur. ac si aperte diceretur: Eos quos innumera mala præsentis uitæ nequeunt angustare, considera, & de statu cordis tui inter uerba gloriari cessa. Sequitur:

Quòd iudicia Dei nemo in hac uita intelligat, cùm latro de patibulo in regnum transeat, iudas de apostolatu mergatur in tartarum: nec aliquis sciat qui redeũt de bonis ad mala, uel qui conuertantur de malis ad bona. Cap. IX.

INdica mihi si nosti omnia, in qua uia habitet lux, & tenebrarũ quis locus sit, ut ducas unumquodq; ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius?] Beatus Iob grauí quæstione discutit, ut & de uia lucis & tenebrarum loco requiratur, ut unumquodq; ad suos terminos ducat, ac semitas domus eius intelligat. Quid enim lucis nomine nisi iustitia accipitur? Et quid per tenebras nisi iniquitas delignatur? Vnde quibusdam conuersis à peccatorũ nequitia dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Et de quibusdam in peccato manentibus memoratur: Qui dormiunt, nocte dormiũt. Beato itaq; Iob dicitur: Indica mihi si nosti omnia, in qua uia habitet lux, & tenebrarum quis locus sit? ac si dicatur ei: Si plenam te habere scientiã suspicaris, dic uel in cuius corde ea quæ nunc deest innocentia ueniat, uel in cuius corde ea quæ nunc est malitia perseueret. In qua uia habitet lux, id est, cuius mentẽ ueniens iustitia impleat: & tenebrarũ quis locus sit, id est, in quo iniquitas cæca perdureat: ut ducas unũquodque ad terminos suos, id est, ut dijudices si uel is qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate uitam finiat, uel is qui iustus cernitur, extremitatem uitæ suæ cũ iustitiæ perfectione cõcludat: & intelligas semitas domus eius, id est, consideres atq; discernas uel cui bona actio perseuerãs æternã mansionẽ præstet in regno, uel quẽ usq; ad terminũ suum actio praua cõstringens in æternũ damnet supplicij. Domus quippe pro mansione ponitur, semita pro actione. Semita igitur ad domũ ducit, quia actio ad mansionẽ pertrahit. Sed quis hominum ista discussus dicat? Quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim uidemus quotidiè qui iustitiæ luce resplendent, & tamen ad finẽ suum nequitiæ obscuritate tenebrantur: & multos cernimus peccatorũ tenebris obuolutos, & tamen iuxta uitæ suæ terminum repentè reddi lucí iustitiæ liberos. Multos etiam nouimus semel inuentam uiam iustitiæ illibatè usq; ad mortẽ tenuisse, & plerosq; conspeximus usq; ad exitum cœpta semel crimina sine cessatione cumulasse. Quis uerò inter ista occultorum iudiciorũ nubila, mentis suæ radium mittat, ut aliqua consideratione discernat uel quis perduret in malo, uel quis perseuret in bono, uel quis ab infimis cõuertat ad summa, uel quis à summis reuertat ad infima? Latẽt hæc sensus hominũ, nec quisquã de cuiuslibet fine cognoscitur, quia diuinorum

A

B

C

D

Prou.20

2.Cor.6

Act.5

Philip.1

Psal.4

Ephe.5

1.Thes.5

diuinorũ iudiciorũ abyssus, humanæ mentis oculo nullatenus penetrat. Videmus namq; quòd illa aduersa Deo gentilitas iustitiæ luce perfusa est, & Iudæa dudũ dilecta, perfidiæ est nocte cæcata. Scimus etiam q; latro de patibulo transiuit ad regnũ, Iudas de Apostolatus gloria est lapsus in tartarũ. Rursumq; quia aliquãdo sortes quæ cœperint nõ mutantur, & latronem nouimus alium peruenisse ad suppliciũ, & Apostolos seimus percepisse pro positũ quod desiderauerant regnũ. Quis ergo discutiat in qua uia habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, ut ducat unumquodq; ad terminos suos, Act.9 & intelligat semitas domus eius? Video Paulum ex illa persecutiõis sæuitia, ad gratiã Apostolatus uocatum: & tamen sic inter iudicia occulta formi dat, ut reprobari se etiã postẽ uocatus est, timeat. 1.Cor.9 Ait enim: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Et rursum: Ego me nõ arbitror cõprehẽdisse: Philip.3 unum autẽ, quæ quidem retrò sunt oblitus, ad ea uerò quæ sunt priora extendẽs me ipsum ad destinatũ, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei in Iesu Christo. Sequor autem si cõprehendam in quo & cõprehẽsus sum. Et certè iam de illo uoce Act.9 Dominica dictũ fuerat: Vas electionis mihi est: & tamẽ adhuc castigans corpus suũ metuit ne reprobetur. Væ miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei uocẽ cognouimus, & iam in ocio quasi de securitate torpemus. Debet profectò debet in ipse esse non solum securitas, sed etiam timor in cõuersatione, ut & illa certantes foueat, & iste torpẽtes pungat. Vnde rectè per prophetã dictũ est: Qui timẽt Dominũ, sperent in Domino. ac si aperte diceret: De spe incassum præsumit, qui timere Deum in suis operibus renuit. Sed cur beatus Iob de tam ualida quæstione requiritur, quæ omnino ab hominib. ignoratur, ut iustorum iniquorumq; terminũ comprehendat, nisi ut aliorum finem cognoscere non ualens, ad suum recurrat: quia sicut aliorũ, sic etiã suũ nescit, & nescies timeat, timens humilietur, humiliatus iam de operibus suis extolli non debeat, & non elatus, in gratiæ arce persistat? Dicatur ergo ei: Indica mihi si habes intelligentiã, in qua uia habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, ut ducas unumquodq; ad terminos suos? ac si diceretur: Sicut qui de malis conuertantur ad bona, uel qui de bonis ad mala redeant nescis, ita etiam nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur, intelligis. Et sicut alienum nullatenus comprehendis, ita etiam tuũ terminum prænoscere non uales. Iam enim quantũ ipse profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in occultis sentiã nescis. Iam iustitiæ tuæ acta cõlideras, sed quàm districtè apud me pensẽt ignoras. Væ etiam laudabili uitæ hominum, si remota pietate iudicetur: quia districtè discussa, inde ante oculos iudicis, unde se placere suspicatur, obruitur. Vnde Psal.142 rectè Deo per prophetam dicitur: Nõ intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Vnde bene per Sa- Eccl.9 lomonem dicitur: Sunt iusti atq; sapientes, & opera eorũ in manu Dei, & tamẽ nescit homo utrum, amore an odio dignus sit, sed omnia in futurũ seruantur incerta. Hinc rursum per eundem Salomonem dicitur: Quis hominum intelligere potest Prou.20 uiam suam? Et nimirum bona malaue quis faciẽs conscientia attestante cognoscitur. Se d idcirco dicitur quòd uia sua ab hominibus nesciatur: quia etiamsi recta se quisq; opera agere intelligat, sub di stricto tamen examine quò rendat ignorat.

Quòd sicut nemo nouit suum initium, ita nec etiam exitum.
Cap. X.

IGitur postquam illum de ista finis sui consideratione perterruit, ad examinandum eius exordium redit: ac ne cõqueratur cur finem suum nesciat, cõmemoratur etiam quia nec quo huc initio accessit intelligat. Nam sequitur: Sciebas tunc quòd nascituras esses, aut numerum dierum tuorum noueras? ac si illi aperte diceret: Quid mirum si terminum uitum non intelligis, qui nec initium comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio uenis, quid mirum si nescias quo fine subtraharis? Si ergo meum fuit te per initium ex occultis ad prompta producere, meum quoq; erit etiam te ex promptis ad occulta reuocare. Cur de uitæ tuæ dispensatione aliquid quereris, qui in manu artificis temetipsum nescientes teneris? Extolli itaq; tanto magis non debes in eo quod agis, quanto intra signum æternitatis clausus, nec quo huc ordine ueneris, nec quando uel quomodo hinc educaris agnoscis. Hæc tamẽ intelligi & aliter possunt. Sciebas tunc quòd nascituras esses, & numerũ dierum tuorum noueras? subaudis, ut ego: qui me nascituru nouisti, qui & ante humanitatis ortum in diuinitate semper substantialiter uixi. Homines quippe tunc esse incipiunt, cùm in matrum suarũ uentre nascuntur. Nam ipsa quoq; conceptio natiuitas dicitur, iuxta hoc quod scriptum est: Quod in Matt.1 ea natum est, de Spiritu sancto est. Et idcirco se nascituros nesciunt: quia nec priusquã creentur existũt. Deus uerò qui sine initio semper exstitit, præscisuit de se hoc quod in utero uirginis per initium sumpsit: & quia præscisuit, disposuit: quia disposuit, nihil profectò in humana forma sine sua uoluntate tolerauit. Cõuincatur ergo cur de flagellis suis homo queratur, qui ortum suum præscire non potuit, si ipse etiã qui ortum suũ præscieẽdo disposuit, se inter homines ad flagella præparauit. Sequit:

Quòd Deus peccatores in malis congelatos, tanquã in niue uel grandine thesauros habeat, quos à uita peruersa ad medium educens fidei constituit defensores.
Cap. XI.

NVnquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grãdinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, & in diẽ pugnæ & belli? Quid aliud niue uel grandine nisi frigida ac dura intelligẽda sunt corda prauorũ? Sicut enim feruore charitas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia designari. Scriptũ namq; est: Sicut frigidã facit cisterna aquã suã, sic frigidã facit animã malitia sua. Et Hier.6 rursum: Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas Matt.24

tas multorum. In frigore ergo niuis uel in duritia grandinis quid accipi aptius potest q̃ uita prauo rum, quæ & per torporem frigescit, & per duritiæ malitiam percutit? Quorũ tamẽ uitam Dominus tolerat, quia eos ad iuitorũ suorũ probationẽ ser uat. Vnde & recte subiunxit: Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli: ut cum ad uersarius noster diabolus tentare nos nititur, eorũ moribus quasi suis contra nos armis utatur. Per ipsos quippe nos seuiens cruciat, sed nescien s pur gat. Peccatis nãq; nostris ipsi flagella fiũt, de quo rum tali uita dum percutimur, ab æterna morte li beramur. Vnde agitur ut electorum uitę proficiat etiam perdita uita reproborum, & utilitati nostræ dum illorum perditio militat, mira dispensatione fiat. quatenus electis Dei nõ pereat etiam omne quod perit. Intelligi hoc quoq; aliter potest, ut quia uerbis præcedentibus uidetur annexum, à superioris uersus expositione non discrepet. Nam quia indicauerat uel bonos ad malum, uel malos ad bonum posse conuerti, ilicò secutus adiunxit: Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli? In niue uel grandine frigida uel dura, ut dictum est, accipimus cordaprauorũ. Sed quia omnipotens Deus sanctos suos de ralibus eligit, & q̃ multos electos adhuc inter prauorũ uitam repositos habeat nouit, aptè in niue uel grãdine thesauros habere se perhibet. Thesaurus quippe ἀφ' ἑτοιμότητος, id est, à positione nominatur. Et plerosq; in uita frigida diu latenter respicit, quos ad medium cum iubet producit, & instituæ nitore candidos per supernam gratiam ostendit. Scriptum quippe est: Laudabis me, & super mitè dealbabor. Quos ad diem belli pugnæq; præparatos, dii rinta suæ præscientiæ finum tegit, sed cùm repentè eos eduxerit, resistentia aduersariorum pectora illorum uerbis ac redargutionibus, quasi quibusdã grandinibus percutit. Vnde alibi scriptum est: Præfulgore in conspectu eius nubes transierunt, grandes & carbones ignis. Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt: quia prædicatores sancti uniuersa mundi sparsa miraculorum charitate percurrunt. Qui etiã grando & carbones ignis uocati sunt: quia & per correptionẽ feriunt, & per flammã charitatis accendunt. Ipsa quoq; libera sanctorum increpatio, natura grandinis cõuenienter exprimit. Grando enim ueniens percutit, liquata rigat. Sancti autem uiri corda audientiũ & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodũ feriant propheta testatur dicens: Virtutẽ terribilium tuorũ dicent, & magnitudinẽ tuã narrabunt. Et quemadmodũ blandientes rigent, secutus adiunxit: Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabũt. In niue ergo uel grandine habentur thesauri: quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à superna gratia assumpti, in sancta Ecclesia iustitię luce fulgescunt, & prauam aduersariorũ scientiã doctrinæ suæ ictibus tundunt. Vnde & aptè subditũ est. Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli. Nix quippe uel grando fuerat Saulus per frigidam insensibilitatẽ: ted nix & grando contra aduersariorũ pectora factus est uel candore iustitiæ, uel districti eloquij correptiõe. O qualem hunc thesaurum in niue & grandine habuit, quando illũ inter prauorũ uitam positũ, iam tunc electũ suum Dominus latenter uidit. O ad quanta aduersariorũ pectora ferienda hanc in manu sua grandinẽ sumpsit, per quam tot sibi resistentia corda prostrauit. Nemo itaq; de suis operibus extollatur, nemo desperet eos quos adhuc frigidos uidet: quia thesaurus Dei in niue & grandine nõ uidet. Quis enim crederet quod per Apostolatus gratiam lapidatũ Stephanũ ille præcederet, qui in morte eius omniũ lapidantiũ uestimẽta seruauit? Si ergo ad ista dona uel iudicia occulta recurrimus, nullos omnino desperantes, nec illis nos in corde nostro præcedentibus quibus pro tẽpore prælati sumus: quia & si iam uidemus quantũ præcessimus, nescimus quantũ cum currere cœperint præcedamur. Bene ergo ad beatũ Iob dicit: Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli? ac si aperte diceretur: Nulli te de operibus tuis præferas, quia de his quos intueris adhuc per culpam frigidos, quantos operatores iustitiæ, & defensores rectæ fidei sim factu rus, ignoras. Quod quia per aduentum mediatoris agitur, recte subiungitur:

Quòd sparsit per mundum fidei prædicatoribus, æstus persecutionis incaluit. Cap. XII.

PEr quã uiam spargitur lux? Ipse quippe uia est qui ait: Ego sum uia, ueritas & uita. Per hanc ergo uiã lux spargitur: quia per eius præsentiam cuncta gẽtilitas illustrat. Spargitur aũt eõue nienter dixit: quia per Apostolorũ uoces nõ angu stata atq; coarctata, sed late fulgẽs lux prædicationis emicuit. Quia uerò accepta luce cõuersionis, in ardescit intrinsecus uis amoris, ut uel transacta mala anxiẽ lugeanẽ, uel uentura bona flagrantissimè requirant, cõpetenter adiungitur: Diuiditur æstus super terrã. Sparsit eñ luce æstus super terram diuidit: quia per apertũ orbẽ iustitia prædicata, ad requirendũ Deũ cordis anxietas in uirtutũ exercitatione dilatat, ut iste in sermone sapientię, ille in sermone scientię fulgeat: hic in curationũ gratia, ille in uirtutũ operatiõe cõualescat: & dona sancti spiritus dũ dispariliter singuli accipiũt, necessariò sibimet iuncti omnes unanimiter accendãtur.

Sed postquam spargi lux dicitur, potest conuenienter intelligi quòd per æstum persecutio designatur: quia ut lux prædicationis inclaruit, mox à perfidorum cordibus ardor persecutionis exarsit. Nam quòd per æstum persecutio exprimitur, Dominicus sermo testatur, de iactatis seminibus super petrosam terram dicens: Sole orto æstuauerũt omnia, & quia non habebãt radicẽ, aruerũt. Quod paulo post cùm exposuit, æstũ persecutionẽ uocauit. Sparsa igitur luce æstus super terrã diuisus est: quia clarescente uita fidelium, accensa est crudeli-

tas persidorum. Diuisus nanq; æstus erat, quando nunc Hierosolymis, nunc Damasci, nunc in alijs
Act.8 longè regionibus persecutio sæuiebat. Scriptum quippe est: Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ. Rur-
Act.9 sumq; scriptū est: Saulus adhuc spirans minarū & cædis in discipulos Domini, accessit ad principē sacerdotum, & petijt ab eo epistolas quas deferret in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uię uiros ac mulieres, uinctos deduceret in Hierusalem. Quia ergo nunc hic, nunc illic persecutio excreuerat, hi qui lucē ueritatis agnouerant, quasi sub ardore diuisi æstus anhelabant. Sed quia beatū Iob de occultis iudicijs requisitū superiorib. dictis audiuimus: oportet ut hoc quod de sparsa luce uel diuiso æstu dictum est, subtilius perscrutemur. Adhuc enim alta interrogatione di scutitur, ut saltem quia nesciat doceatur, eiq; dicatur: Per quam uiam spargitur lux, diuiditur æstus super terram? Quid enim lucis nomine nisi iustitia designatur? De qua scriptum est: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Omne autem quod spargitur, non continuè, sed sub quadam intermissione iactatur. Et idcirco spargi lux dicitur: quia etsi iam quædā ut sunt perspicimus, quędam tamen ita ut uidenda sunt, non uidemus. Cor nanq; Petri lux sparsa tenuerat, qui tāto fidei, tanto miraculorū fulgore claruerat, & tamen con uersis gentibus dum circuncisionis pondus impo neret, quid rectum diceret nesciebat. Lux ergo in hac uita spargitur: quia ad omnis rei intelligentiā continua non habetur. Dum enim aliud sicut est comprehendimus, & aliud ignoramus, quasi sparsa luce & ex parte cernimus, & in obscuritate ex parte remanemus. Tūc uerò lux nobis sparsa iam non erit, quando mens nostra ad Deum funditus rapta fulgescet. Et quia hęc eadem lux quibus modis humano cordi insinuet ignoratur, rectè in per eunctatione dicitur: Per quā uiam spargitur lux? ac si apertè diceretur: Dic quo ordine iustitiam meam occultis finibus eordium infundo, cūm & per accessum non uideor, & tamen uisibilia opera hominum inuisibiliter immuto, cum unam eandemq; mentem modò hac, modò illa uirtute irradio, & tamen per sparsam lucē adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remanere permitto. Requiratur homo nesciēs per quam uiam spargitur lux. ac si patenter dicatur: Dum dura corda emollio, dum rigida insflecto, dum aspera mitigo, dum frigida accēdo, dum debilia roboro, dum uaga stabilio, dum nutantia confirmo: intuere si uales incorporaliter ueniens quibus ea meatibus illustro. Hæc quippe omnia nos facta cernimus: nam qualiter intrinsecus efficiantur, ignoramus.
Ioan.3 Hanc uiam lucis esse nobis insinsibilē in Euangelio ueritas ostendit dicēs: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, & nescis unde ueniat & quò
14 uadat. Sed quia cùm lux spargitur, mox ab occulto aduersario cōtra fulgentē mentē tentamenta succrescūt, rectè subiungitur: Diuiditur æstus

A super terram. Hostis nanq; callidus quos iustitiæ luce enitescere conspicit, eorū mentes illicitis desideriis insflammare contendit, ut plerunq; plus se urgeri tentationibus sentiant, quām tunc cùm lucis internæ radios nō uidebant. Vnde & Israelitæ postęq; uocati sunt, cōtra Moysen & Aaron de excrescente labore conqueruntur, dicentes: Videat Exod.5
Dominus & iudicet, quoniā fœtere fecistis odorē nostrū corā Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladiū ut interficeret nos. Subtrahitur. quippe ex Ægypto discedere, Pharao paleas subtraxerat, & tamen eiusdem mensuræ opera requirebat. Quasi ergo cōtra legē mens submurmurat, post cuius cognitionē tentationū stimulos actiores portat: & cùm sibi labores crescere conspicit, in eo q; aduersario diuplicet, quasi fœtere se in oculis Pharaonis
B dolet. Post lucē ergo æstus sequitur: quia post illuminationē diuini muneris, tentationis certamen augetur. Rectè uerò etiā diuidi æstus dicitur: quia nimirū non singuli omnibus, sed quibusdam uicinis ac iuxtā politis uitijs fatigantur. Prius enim cō spernit unusquisq; antiquus aduersarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius nanq; lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit. Quō ergo occultus aduersarius facile capiat, uicinas cōspersionib. deceptiones parat. Quia etenim lætitiæ uoluptas iuxtā est, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facilè labitur, tristibus peculiarē discordiæ porrigit. Quia timidi supplicia formidant, pauen-
C tibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæcq; uoluerit blandis fauoribus trahit. Singulis igit hominibus uitijs con uenientibus insidiatur. Neq; enim facile captiuaret, si aut luxuriosis præmia, aut auaris scorta proponeret, si aut uoraces de abstinentiæ gloria, aut abstinentes de gulę imbecillitate pulsaret, si mites per studium certaminis, aut iracundos capere per fauorem formidinis quæreret. Quia ergo in tentationis ardore callidè lingulis insidiās, uicinos moribus laqueos absconditi, rectè dicitur: Diuiditur æstus super terrā. Sed cùm præmittitur: Per quam uiam spargitur lux, statimq; subiungitur: Diuiditur æstus super terram, nimirum per eandem uiam per quam lux spargitur, etiā diuidi æstus indicat.
D Alta quippe atq; incōprehēsibilis Spiritus sanctū gratia cùm luce sua nostras mentes irradiat, etiam tentationes aduersarij dispensando modificat, ut simul multæ non ueniant, aut ipsæ tantummodo quæ ferri possunt, illustratā iam à Deo animā tangant, ut cùm tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio nō exurāt: Paulo attestante qui
1.Cor.10 ait: Fidelis autem Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere. Hunc ergo æstū aliter diuidit callidus supplantator, aliter misericors cōditor. Ille diuidit ut per illum citius interimat, iste ut eū tolerabilē reddat. Et quia cū tentatione fatigamur, nō solū interno Dei spiritu instruimur, sed etiā exterioribus prædicantiū uerbis adiuuamur, rectè post diuisum æstum subditur:

Quòd

Quòd Euangelica tonitrua, & nubes Apostolicæ doctrinæ currunt usq; ad fines terræ, nec impediri potuit ab hominibus consilium Dei. Cap. XIIII.

15 QVis dedit uehementissimo imbri cursum?] Si uerò ut superius diximus, diuisi æstus nomine illa in ludææ regionibus persecutio designatur, ut ipsa persecutiõis asperitas prædicatores sanctos superno munere adiutos, à prædicationis suę ministerio nullo timore compescuit, aptè subiungit: Quis dedit uehementissimo imbri cursum? ac si diceret, Niſi ego. Diuiſo enim æſtu, cursum uehementissimo imbri dedisse, est inter ipsas persecutionis angustias prædicationis impetũ roborasse: ut tanto magis uirtus prædicantiũ creſceret, quan to magis persequentium credulitas obuiaret, qua tenus arentia corda audientium pluuiæ guttis infunderent, & siccitatẽ perfidiæ uberius irrigarent, ut quamuis contra eos fœuitiæ æstus candesceret, per eos tamen uox gratiæ non taceret. Hunc persecutionis æstum Paulus & tolerabat & irrigabat

1.Tim.1 cùm diceret: Laboro usq; ad uincula quasi male operans, sed uerbum Dei non est alligatũ. De hoc

Esa.5 imbre aliàs dicitur: Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. De hoc cursu imbris qui in electorum cordibus agitur, Psalmiſta teſtat dicẽs:

Psal.147 Velociter currit sermo eius. Plerunq; uerò imber eſt, & cursum non habet: quia prędicatio ad aures uenit, sed ceſſante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cuius prædicationis uer-

Psal.76 bis propter electos dicit: Etenim sagittæ tuę pertransierũt. Sagittæ quippe Dei pertransĕũt, quando uerba prædicationis eius ab auribus ad corda descendunt. Quod quia solo diuino munere agitur, imbri cursum Dominus se dediſſe teſtat. Sed notandum uideo quòd eundem imbrem non uehementem, sed uehementiſſimũ uocat. Imber uehemens est uis magna: imber uerò uehementiſſimus, uis immensa prædicationis. Vehemẽs nanq; imber erat, cùm prædicatores sancti credere gaudia æterna fuadebant: imber autem uehementiſſimus, quando propter spem admonebant rem deseri, cuncta uilibilia propter inuiſibilia contemni, & propter audita gaudia, præsentis seculi pœnas crucisatusq; tolerari. Sed cùm fide cognita fœuiens æſtu perſecutionis, tot electi poſſeſſa reliquerunt, carnalis affectus obliti sunt, & præ gaudio

D ſpiritus in crucifatibus membra poſuerunt: quid aliud Dominus fecit, niſi etiã uehementiſſimo imbri cursum præbuit, qui usq; ad exequenda summa præcepta per uerba corporis inuiſibilia cordis

16 irrigauit? Vbi & aptè subiungitur: Et uiam sonantis tonitrui.] Quid enim per tonitruum niſi prædicatio superni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiũt humana corda quatiuntur. Aliquando uerò in tonitruo ipſe incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum cõueniente prophetia ad notitiam noſtrã quaſi ex nubium concurſione prolatus eſt. Qui inter nos uiſibiliter apparens, ea quæ ſuper nos erant, terribili-

Mar.1 ter ſonuit. Vnde & ipſi ſancti Apoſtoli de eius gratia generati, boanerges, id eſt filij tonitrui ſunt uocati. Aliquando autem, sicut dictum eſt, tonitrua ipſa eius prædicatio accipitur, per quam ſuperno-

A rum iudiciorum terror auditur. Sed quia quiſibet prædicator uerba dare auribus poteſt, corda uerò aperire non poteſt: & niſi per internã gratiã ſolus omnipotẽs Deus prædicantiũ uerbis ad corda audientiũ inuiſibiliter aditũ præſtet, incaſſum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad intima corde ſurdo prohibetur: ſe Dominus uiam ſonantis tonitrui dare aſſerit, qui cùm prędicationis uerba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc uiã Paulus prędicator egregius dum ſuperna myſteria terribiliter intonaret, ſe à ſe habere nõ poſſe conſpiciens, diſcipulos admonebat dicens:

Col.4 Orãtes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis

B oſtium uerbi, ad loquendũ myſteriũ Chriſti. Qui ergo loquebatur myſteria, ſed in corde audientiũ eiſdem myſterijs à Domino aperiri oſtiũ precabatur, habebat quidem ſam tonitruũ, ſed dari ei deſuper uiam quærebat. Hanc uiam nequaquã ſe loan nes dare poſſe cognouerat, qui dicebat: Non ne-

1.Ioan.2 ceſſe habetis ut aliquis doceat uos, ſed unctio eius docet uos de omnibus. Hanc uiã rurſum Paulus quis dare intimabat dicens: Neq; qui plantat

1.Cor.3 eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementũ dat Deus. Accepta igitur uia quidiſte imber ac tonitruus agar audiamus. Sequitur:

Quòd gentibus ad fidem Christi conuersis, plebs iudaica sicas rodens legis ſtipulas, ad uiriditatem ſpiritalis intellectus peruenire nõ præualẽs, in ſua cæcitate permaſit. Cap. XIIII.

VT plueret ſuper terram abſq; homine in deſerto, ubi nullus mortaliũ cõmoratur.] Super terram abſq; homine in deſerto pluere, eſt uer bum Dei gentilitati prædicarẽ. Quæ dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullamq; in ſe ſpeciẽ boni operis oſtendit, uidelicet deſertum fuit. In qua quia legislator non fuit, & qui rationabiliter Deũ quæreret non fuit, quaſi hominũ nullus fuit, & ue lut ſolis beſtijs occupata, uacua à mortalibus extit. De hac deſerti terra aliàs dicitur: Poſuit in de-

Esa.43 ſerto uiam. De hac prædicatione gentilitati conceſſa Pſalmiſta teſtatur dicens: Poſuit flumina in

Pſal.106 deſerto. Notandũ uerò eſt, q̃ poſtq̃ æſtus ſuper terram diuiſus eſt, curſum uehemẽtiſſimus imber accepit, ut in deſerto pluereꝛ quia poſtq̃ in ludæa aſperitas perſecutionis inhorruit, ut non ſolum ſi dem minimè reciperet, ſed etiam eam gladijs impugnaret, ad Iſrael miſſus quiſque prædicator, ad uocandas gentes deflexit. Vnde ſancti Apoſtoli Hebræis perſequẽtibus quos deſerunt dicũt: Vo-

Act.13 bis oportebat primũ loqui uerbũ Dei: ſed quia repulſiſtis illud, & indignos uos iudicaſtis æternæ uitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Diuiſo igitur æſtu, deſerta & abſq; homine terra cõpluit: quia diſperſa in ludææ regionibus perſecutione fideliũ, derelicta dudum & quaſi ab inſuſione rationis aliena, prędicationis guttis gentilitas irroratur. Quę gentilitas qualis adhuc à prædicatoribus ſit inuenta oſtenditur, cùm ſubditur: Vt impleret inuiam & deſolatam.] Quid uerò cõpluta reddidit, monſtratur

stratur cùm ilico adiungitur: Et produceret herbas uirentes.] Inuia nanque dudum gentilitas fuit, ad quam uia Dei uerbo non patuit. Redemptore quippe nostro ueniente, sic accepit uocationem gratiæ, ut non in ea prius fuerit uia prophetiæ. Desolata etiam rectè uocata est: uel ratione ui delicet consilij, uel fructu boni operis destituta. Dedit ergo Dominus uehementissimo imbri cursum, & uiam sonantis tonitrui, ut in deserto pluereт, & impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas uirentes: id est, exteriori prædicationi internam aspirationem contulit, ut corda gentilium arentia uirescerent, clausa patescerent, inania complerentur, infœcunda germinarent. In
18 scriptura enim sacra aliquando herba uiror gloriæ temporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prædicatorum, aliquando bona operatio, aliquando æternæ uitæ scientia atque doctrina. Viror nanq; gloria temporalis accipitur, sicut propheta ait: Mane sicut herba trãseat, mane floreat & pertranseat. Mane nãq; sicut herba florere atq; transire, est in prosperitate huius seculi temporalis gloriæ decus uelociter arescere. Herba refectio diaboli accipit, sicut de illo à Domino dicitur: Huic montes herbas ferunt. ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionibus efferunt, suis illum iniquitatibus pascunt. Herba sustentatio prædicatium demõstratur, cum dicitur: Producit in montibus fœnum & herbam, seruituti hominũ. In mõtibus quippe fœnum & seruituti hominum herba producitur, cum sublimes huius seculi ad fidei cognitionem uocati, sanctis prædicatoribus. in huius uitæ itinere transitoria alimenta largiuntur. Herba bona operatio ponitur, sicut scriptum est: Germinet terra herbam uirentem. Quod licet in conditione mundi ita historicè factum teneamus, ter ram tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam uirentem, in quo ad uerbum Dei fœcunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam æternæ uiriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt uentos quasi dracones, defecerunt oculi eorum quia nõ erat herba. Quo dicto superba ac nequissima ludæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro uirulenta cogitatione uocati sunt. Qui steterunt in rupibus: quia non in Deo, sed in summis potestatibus huius mundi confisi sunt, dicentes: Regem non habemus nisi Cæsarem. Traxerunt uentos quasi dracones: quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum: quia scilicet spes eorum ab eo quod intendebat corruit. Qui temporalia diligens, præstolari æterna neglexit, & terrena ideo quia Deo præposuit amisit. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & uenient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Timuerunt ne locum non occiso Domino perderent, & tamen occiso perdiderũt. Sed cur ista miseris euenerint subdit: Quia non erat herba: id est, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia, & nullo eos refecit pabulo uiriditatis internæ doctrina. Hoc igitur loco quid aliud uirentes herbas, nisi sanctæ doctrinæ scientiam, uel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra complutur, ut ab ea uirentes herbæ producantur: quia dũ sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, & uitæ operа & doctrinæ uerba germinauit. Ista uiriditas uoce prophetica desertæ terræ pollicetur, cùm dicitur: In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur uiror calami & iunci. Quid enim per calamum nisi prædicatores, quid per iuncum qui iuxta aquæ humorem semper nascitur, nisi pusillia c teneri auditores sacri eloquij designantur? In draconum ergo cubilibus uiror calami & iunci oritur: quia in eis populis quos antiqui hostis malitia possidebat, & doctorum scientia, & auditorum obedientia coaceruatur. Hęc tamen quę
19 generaliter de gentilitate dicta sunt si solerter inspicimus, intra sinum sanctæ Ecclesiæ agi in singulis uidemus. Sunt enim plerique ad uerba Dei uocati insensibiles, qui fidei quidem nomine censentur, uerba uitæ auribus audiunt, sed ea transire usq; ad interna cordis minimè permittũt. Hi quid aliud quàm deserta terra sunt? Quæ scilicet terra hominem non habet: quia eorum mens sensu rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra commoratur: quia & si quando in eorum cõscientiara tionabilium sensuum cogitationes ueniunt, non persistunt. Praua enim desidera in eorum cordibus sedẽ inueniunt, recta uerò si quãdo uenerint, ac si impellantur decurrunt. Sed cùm misericors Deus imbri suo cursum & sonanti tonitruo uiam dare dignatur, compuncti per internam gratiam uerbis uitæ aures cordis aperiunt. Et impletur terra in uia: quia dum præbet auditum uerbo, cumulatur mysterio. Et producit herbas uirentes: quia per gratiam compunctionis infusa prædicationis uerba non solum libenter recipit, sed etiam ubertim reddit: ut quod audire non poterat, iam loqui cõcupiscat: & quę nõ audiendo etiã intrinsecus aruerat, iam loquendo quæ sancta sunt, uiriditate sua quoslibet eiurientes pascat. Vnde bene
D per prophetã dicitur: Emitte spiritum tuũ & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Sic enim sic facies terræ uirtute renouationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia ueniente compluitur, & post ariditatem pristinam quasi productis herbis scientiæ uiriditate uestitur. Quæ cõditoris nostri gratia adhuc nobis altius commendatur, cùm subditur:

A

B

C

Psal. 89

Iob. 40

Psal. 146

Gen. 1

Hier. 14

Ioan. 19

Ioan. 11

Psal. 103

Quòd à Deo patre & gratia est & doctrina, & ipse omnis creaturæ sit conditor, non tantum hominum, sed angelorum: non tãtum sanctorum angelorum, sed malignorum spirituũ. Caput XV.

20 QVis est pluuiæ pater, uel quis genuit stellas roris?] Ac si diceret, nisi ego: qui siccã terrã humani cordis guttis scientię gratuitò asper

Psal. 67 go. De hac enim pluuia aliàs dicitur: Pluuiam uoluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ. Voluntariam quippe pluuiam hæreditati suæ Dominus segregat: quia non eam nobis pro nostris meritis, sed pro suæ munere benignitatis præstat. Et idcirco hoc loco pater pluuiæ dicit, quia superna nobis præ dicatio non de nostro merito, sed de eius gratia generatur. Stellæ enim roris ipsi sancti prædicatores sunt, qui arua pectoris nostri inter mala uitæ præsentis, quasi inter tenebras siccę noctis arentia, gratia supernæ largitatis infundunt. De

Mich. 3. his stellis contumaci Iudęę dicitur: Propterea pro hibitæ sunt stellæ pluuiarum, & serotinus imber non fuit. Ipsæ quippe stellæ roris sunt, quæ stellæ pluuiarum. Quādo enim dispēsatione aliqua prædicationem temperāt, quasi rorem tenerū aspergunt. Quādo uerò ea quę de supernis sentiūt, uirtute qua præualent loquuntur, quasi ubertim manantem pluuiam fundūt. Rorem aspergebat Pāu-

1. Cor. 2 lus cum Corinthijs dicens: Nō enim iudicaui scire me aliquid inter uos, nisi Christū Iesum, & hunc

2. Cor. 6 crucifixū. Et rursum pluuiam manabat dicēs: Os nostrum patet ad uos ô Corinthij, cor nostrum di latatum est. Hinc est quòd Moyses qui & ualida

Deut. 32 fortibus & tenera infirmis dicturum se nouerat, di cebat: Expectetur sicut pluuia eloquiū meum, & descendent sicut ros uerba mea. Sed ecce audiuimus quo munere gentilitas uocatur: audiamus nunc qua districtione Iudęa repellit. Audiuimus quomodo deserta excolat, arentia infundat: audiamus nunc quomodo ea quæ quasi uidētur interna proijciat. Neq; enim sic colligit electos suos, ut nō etiam iudicet reprobos, neq; sic quibusdam culpas relaxat, ut nō & in quibusdam feriat. Scri-

Eccl. 5 ptum quippe est: Misericordia enim & ira ab illo. Vnde hic quoq; postquam tot dona gratiæ intulit, etiam iræ suæ iudicia non abscondit. Nam se-

21 quitur: De cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit?] Quid enim aliud in gelu uel glacie, nisi frigida & perfidiæ torpore cō stricta accipimus corda Iudęorum? Qui quondā per acceptionē legis, per custodiam mādatorum, per ministeria sacrificij, per mysteria prophetiæ, sic intra sinum gratiæ, quasi intra uterum creatoris habebantur. Sed quia ueniente Domino constricti frigore perfidiæ, feruorē fidei & charitatis amiserunt, à secreto gratiæ sinu proiecti, quasi glacies de utero creatoris egressi sunt. Et gelu de cœlo quis genuit?] Quid hic aliud cœlum, nisi sublimis debet intelligi uita sanctorū? cui cœlo dicit:

Deut. 32 Attende cœlum, & loquar. Non enim insensibili, sed rationabili creaturę loquebatur. De hoc cœlo Dominus ait: Cœlum mihi sedes est. De qua se

Esa. 66 de aliàs scriptum est: Anima iusti sedes sapientiæ est. Quia ergo sapiētia est Deus, si sedes Dei cœlū est, & anima iusti sedes est sapiētiæ, cœlum est uti que anima iusti. Cœlum fuit Abraham, cœlum Isaac, cœlum Iacob. Sed quia persecutores Domini pontifices Iudęorum perfidiæ torpore frigidi, de illorum patrum progenie processerunt, quasi de cœlo gelu exijt: quia de sublimi prole sanctorum processit frigida plebs infidelium. Cùm enim de Abraham natus est Caiphas, quid aliud nisi gelu de cœlo processit: Quod tamē gelu idcirco Dominus genuisse fe dicit: quia Iudæos quos natura liter ipse bonos condidit, iusto iudicio per eorum malitiam frigidos à se exire permisit. Dominus enim autor est naturæ, nō culpę. Genuit ergo creando naturaliter, quos iniquos permisit uiuere tolerādo patienter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Iudæorū, in perfidiæ post modum obstinatione durata sunt, recte subiungitur: In similitudinē lapidis aquę durantur.] Aquas enim populos accipi, iam sępius edocuisse me memini. In lapide uerò pro ipsa duritia aliquā do gentiles populi designantur. Ipsi quippe lapides coluerunt. Et de his per prophetam dictū est: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui con Psal. 113 fidunt in eis. Vnde loannes Iudæos aspicies se de stemmate generationis extollere, & gētiles præuidens ad Abrahæ prolē fidei cognitione transire, ait: Ne uelitis dicere intra uos, patrē habemus Mat. 3 Abraham. Dico enim uobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahę. Lapides utiq; duros perfidia gentiles uocans. Quia ergo primùm Iudęa Deo credidit, gentilitate omni in perfidię suę obstinatione remanēte: postmodū uerò ad fidem gentilium corda mollita sunt, & Iudęorum infidelitas obdurata, bene dictū est: In similitudinē lapidis aquę durantur. ac si diceret: Illa mollia ac penetrabilia fidei corda Iudęorum, in insensibilitatē uertuntur gentium. Cùm ēm misericors Deus gentes traxit, fratus Iudęam repulit: actumq; est ut sicut dudum ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata, ita postmodū ad fidem gentilitate suscepta Iudęę populus perfidię torpore durescęret. Vnde Paulus apostolus eis-

Rom. 11 dem gentibus dicit: Sicut aliquando uos non cre didistis Deo, nunc autē misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatē: ita & isti non crediderunt in uestra misericordia, ut & ipsi misericordiā consequanf. Concluśit enim Deus omnia in incredulitate, ut omniū misereatur. Quam sententiam suam primùm quidem de uocatione Iudęorum & repulsione gētium, postmodum uerò de uocatione gētium & repulsione Iudęorū subtiliter pensans, sęq; occulta Dei iudicia cōprehendere non posse confiderans, exclamando subiunxit: O altitudo diuitiarum sapiētię & scientię Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uię eius. Vnde hic quoq; cùm de Iudęorum perfidia Dominus diceret: In similitudinem lapidis aquę durantur, ut de repulsione eorū occulta esse sua iudicia demonstraret, aptè subdidit: Et superficies abyssi constringitur.] Quia 22 superiecto quodam ignorantię nostrę uelamine, incomprehensibilitatem diuini iudicij humanæ mētis oculus nullatenus penetrat. Scriptum quippe est: Iudicia tua abyssus multa. Nemo ergo Psal. 35 perscrutari appetat cur cùm alius repellitur, alius eligatur, uel cur cùm alius eligitur, alius repellatur: quia superficies abyssi constringitur, & ac-

Rom.11 & attestãte Paulo: Inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Per hoc uerò quod dictum est: De cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit: etiam satan in gelu & glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de Dei utero glacies processit: quia à calore secretorum eius malitiæ torpore frigidus, magister iniquitatis exiuit. Ipse gelu de cœlo est genitus: quia constricturus corda reproborum, à summis cadere est ad ima permissus. Qui bene in cœlestibus conditus, in culpæ frigore mentes sequacium quasi gelu dũ cecidit à strinxit. Qui ad terram ueniens, quid in hominibus egerit, expletur cùm subditur: In lapidis similitudinem aquæ durantur.] Per aquas nãque populi, per lapidem uerò eiusdem satanæ duritia delignatur. Ille igitur ad ima ueniente, in similitudinem lapidis aquæ duratæ sunt: quia eius malitiam imitati homines, mollia uiscera charitatis amiserunt. Cuius fraudulenta consilia quia à se ductis hominibus deprehendi non possunt, rectè subiungitur: Et superficies abyssi constringitur. Aliud quippe ei intrin secus latet, atq; aliud extrin secus ostendit. Transfigurat enim se uelut angelum lucis, & callida deceptionis arte plerunq; proponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat. Abyssi ergo superficies constringitur: quia dum quasi bona persuasionis eius species uelut solida desuper glacies ostenditur, in profundo latens eius malitia non uidetur. Cuncta tamen hæc intelligere & aliter possumus, si moraliter exquiramus.

23 Mentes nanq; hominum omnipotens Deus dum in in suo timore format, quasi concipit, easq; ad apertas uirtutes dum prouehit gignit, sed si de acceptis uirtutibus extolluntur, relinquit. Et sæpe quoddam cognouimus malorum suorum considerationem compũgi, diuini terroris pauore ferueſcere, & per pauoris exordia usque ad uirtutum summa peruenire, sed dum de eisdem uirtutibus quas accipiunt extolluntur, inanis gloriæ laqueo astricti, ad antiquum torporem redeunt. Rectè ergo cùm tales Dominus proficit, dicit: De cuius utero egressa est glacies? Quasi enim de Dei utero glacies egreditur, quando hi qui iam intus incaluerant, ex uirtutum dono frigeſcunt: & inde exteriorem gloriam torpẽtes appetunt, unde ad interna diligenda ardẽtius flagrare debuerũt. Dũq; iste signis, ille scientia, iste prophetia, ille magnis operibus pollet, atq; per hæc dona placere hominibus appetit: omne quod prius intimum caluerat, exteriorem laudem diligẽs, in torporẽ uertit. quasi ergo glacies de utero egreditur, dum post donorum beneficia à uisceribus pietatis supernæ separatur. An non sunt glacies qui in uirtutibus quas accipiunt, laudes ab hominibus quærũt? Et tamen uenienti iudici dona sua ad eius memoriã
Matth.7 reuocãtes dicunt: Domine, domine: nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Sed quomodo hãc glaciẽ Dominus proiiciat ostẽdit, dicens: Nescio uos unde sitis, discedite à me oẽs operarij iniquitatis. Hanc glaciẽ

A nunc in utero Dominus portat, quia intra sinũ Ecclesiæ tolerat. Sed tunc apertè ejicit, cùm tales à se cretis cœlestibus per extremum & publicum iudicium repellit. His itaq; uerbis quid apertè agitur, nisi ut beatus Iob de summis suis uirtutibus humilietur, ne in hoc quod bene uiuendo caluerat, superbiendo frigeſcat, & à diuinitatis utero repulsus exeat, si intra sinum sui cordis se tumidus extollat? Et quia iusto iudicio superbas mentes ad culpam egredi ex accepta uirtute permittit, rectè adhuc subiungitur: Et gelu de cœlo quis genuit?] Plerunq; enim sacri eloqui scientiam præstat, sed dum de eadem scientia is qui accipit extollitur, ira districti iudicis in ipso sacro e-
B loquio cæcatur, ut exteriores fauores per illam se quens, eius iam interna nõ uideat, & qui intus mana nens calere poterat, exeundo frigeſcat, duratusq; in ima corruat, qui ad cognitionem Dei prius tractabilis in summis liquidus stabat. An sacrum elo quiũ cœlum nõ est, quod diem nobis intelligentiæ aperiens, sole nos iustitiæ illustrat, quod dum nos uitæ præsentis nox cõtinet, stellis nobis man datorum fulget? Sed quia oportet esse hæreſes, ut 1. Cor. 11
probati manifesti fiant, cũ ab intellectu sano mẽs superba repellitur, ultione districti iudicis gelu de cœlo generatur: ut cùm ipsa scriptura sacra in electorum cordibus caleat, eos qui se superbè scire appetunt, à se frigidos emittat. Ibi quippe errant, ubi corrigere errata debuerant, & dum à superna intelligentia refplendentis eloquij & obduratipsi & seductури cæteros corruunt, ad ima uenientes ut gelu & alios astringunt. Semetipsum tamẽ Dominus hoc gelu gignere perhibet, nõ quo pra uorum mentes ipse ad culpam format, sed quo à culpa non liberat, sicut scriptum est: Ego obdu- Exod. 10
C rabo cor Pharaonis. Quod quia misericorditer emollire noluit, profectò se obdurare nunciauit. Quia uerò cùm inchoata diuini timoris uirtus amittitur, propter humanas laudes uirtutis imago retinetur, rectè subiungitur: In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi cõstringitur.] Aquæ enim per glaciem in superficie dureſcunt, sed fluidæ in intimis remanent. Et quid per aquas nisi fluxa accipimus corda reproborũ?
D Quæ cùm ex proposito uirtutem deserunt, fortes se in bonis operibus per hypocrisin ostendunt: dumq; in intimis suis ad uitia defluunt, & foris se sanctorum ac fortium imitatores fingunt, aquę in similitudinem lapidis durantur: & superficies abyssi cõstringitur, quia per superductam sanctitatis speciem fluxa ac instabilis eorum conscientia hominibus tegitur. Nam cùm sibimetipsis intrinsecus turpes sint, ante alienos tamen oculos quadam uisuendi uenustate uestiuntur. Sed ne quis hæc uerba Domini in bonam intelligi partem uelit, debemus sic etiam quærentibus astruere, dummodo minimè iudicemur quæ perfectũda fuerant neglexisse. Superiori enim uersu dicitur: Quis est pluuiæ pater: uel, Quis genuit stellas roris? statimq; additur: De cuius utero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit? Si ergo

dictis præcedentibus ſequens ſententia non diſpari ſenſu coniungitur, profectò & in bonam partem nobis eius intelligentia ſine obſtaculo diffi-
25 cultatis aperitur. Terra enim cùm compluitur, iactata in eam ſemina feracius rigantur. Sed rurſum ſi illã pluuia immoderatius irrigat, in culmi pinguedinem frumenti uirtutẽ mutat. Sin uerò iactatum ſemen poſt pluuiam gelu premitur, quo foris citius apparere repellitur, eo intus fœcundius radicatur, & quo uetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cũ ab immaturo ortu reſtrin gitur, ex conceptionis ſuæ tarditate laxatum ad fructum uberius implet. Quid eſt ergo quòd Dominus prius quidem patrem ſe pluuiæ inſinuat, poſtmodum uerò de ſuo egredi utero glaciẽ narrat, ſcꝫ gelu ignere de cœlo pronunciat: niſi quòd miro modo noſtri pectoris terram ad ſuſcipienda uerbi ſemina & prius per occultæ gratiæ pluuiam infundit, & poſtmodum ne in conceptis uirtutibus immoderatius profluat, diſciplina intimæ diſpenſationis premit: ut quam acceptæ gratiæ pluuia irrigat, etiam diſciplinę rigor altringat, ne ſi aut antequã debet aut plus quam neceſſe eſt cõceptas uirtutes proferat, fruges in herbam uertat. Plerunq; enim ab inchoantibus opus bonum dum priuſquam oportet oſtenditur, à grano perfectionis inanitur, & plerunq; uirtutes dum plus quàm neceſſe eſt exuberant, exhalant. Vnde & electorum ſuorum Dominus uel ante tempus de ſideria renuit, uel rurſum in tempore ultra menſuram profectus premit: ne ſi aut antè quàm debent, aut plus quàm debẽt proficiant, per profectus ſui magnitudinem in elationis defectum cadant. Nã cùm cor poſt peccata compungitur, terra quæ aruerat, infuſioẽ pluuiæ rigatur, & cùm relictis iniquitatibus bona exequi opera proponit, quaſi poſt infuſionem ſemen accipit. Et plerúq; cùm deſideria ſancta cõcipiunt, in ſummis iam exerceri uirtutibus inardeſcũt, ut non ſolũ culpa operationem non inquinet, ſed nec cogitationẽ pulſet. Et adhuc quidẽ in corpore poſiti ſunt, ſed nil iam per petí de cõmunione præſentis uitæ uolunt: imitari per intentionem internam mentis ſtabilitatem appetunt, ſed interuenientibus tentationibus reuerberantur: ut uidelicet infirmitatis ſuæ meminerint, & elati de uirtutibus quas accipiunt non
p ſint. Quod dum mira diſciplinæ repreſſione agitur, quid aliud quàm ſuper infuſam terrã gelu de cœlo generatur? Quid aliud quàm de Dei utero glacies producitur, quando de interno ſecreto dí ſpenſatio egreditur, & uoluntates noſtræ etiam in bonis deſiderijs frenantur? Videamus Paulus infuſa uidelicet terra, quanta diſciplinæ glacie pre-
Rom. 7 matur, dum ait: Velle adiacet mihi, perficere autẽ bonũ non inuenio. Qui enim uelle habere ſe aſſerit, iam per infuſionem gratiæ quæ in ſe lateant ſemina, oſtendit. Sed dum perficere bonum non inuenit, profectò indicat quanta illum diſpenſationis ſuperne glacies premat. An iſta glacies eorum corda non preſſerat quibus dicebat: Vt non quæcunq; ultis, illa faciatis? ac ſi apertè diceret: Occulta cordis veſtri ſemina iam prodire in frugem
A quærunt, ſed ſuperni moderaminis gelu premuntur, ut tanto poſt fœcundius exeant, quanto diuiſi iudicij prementia pondera patientius portant.

Et quia plerunq; humana corda quoniam e- 26
rumpere ad uirtutes quas appetunt non ualent, eo ipſo quo ab intentionis ſuæ perfectione reſiliunt, tentationum ſtimulis fatigantur, ſed tamen eaſdem tentationes cogitationum comprimunt, ſecꝫ per exercitationis uſum in quodam uiuendi rigore componunt, bene ſubditur: In ſimilitudinẽ lapidis aquæ durantur. Quia etſi fluxæ cogitationes interius laceſſunt, nequaquam tamen uſcꝫ ad conſenſum praui operis trahunt. Sed mens ſub
B inolita bene uiuendi conſuetudine quaſi ſub qua dam duritia exteriùs abſcẽdit, quicquid intus ex tentationis pulſatione molleſcit. Vnde & bene ſubiungitur: Et ſuperficies abyſſi conſtringitur. Quia praua cogitatio & ſi uſcꝫ ad ſuggeſtionem uenit, uſcꝫ ad conſenſum nõ proſilit: quia fluctuantes motus animi ſuperductus rigor ſanctæ deliberationis premit. Poteſt etiam in gelu uel glacie præſentis uitæ aduerſitas deſignari, quæ dum aſperitate ſua ſanctos comprimit, ualentiores red dit. Dum enim nos omnipotens Deus moleſtijs exerceri permittit, atcꝫ ad melioris uitæ ſtatum in terueniente triſtitia prouchit, miro conſilio ſuper futuram frugem gelu & glaciẽ gignit, ut electus quiſcꝫ in hac uita tanquam in hyeme aduerſa uen-
C torum & frigorum toleret, & uelut in æſtiua ſerenitate poſtmodum fructus quos hic conceperit demonſtret. Vnde & ſponſi uoce unicuiqꝫ animę poſt huius mundi turbines, ad illa æternitatis amœna properanti dicitur: Surge, propera amica Can. 2
mea, formoſa mea, & ueni: iam enim hyems tranſijt, imber abijt & receſſit. Et quia ſi ſola nobis aſſunt proſpera, ſoluitur: ad uirtutem uerò melius per aduerſa ſolidamur, rectè ſubiungitur:

In ſimilitudinem lapidis aquę durantur. Men 27
tes enim quæ per proſpera molliter fluerent, conſtrictæ aduerſitatibus durẽſcunt: & ad ſimilitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quiſque per acceptam deſuper tolerantiam paſſiones ſui redemptoris imitatur. In ſimilitudinem quippe lapidis aqua durueratur, cùm ille prius impatiens perfectorꝰ poſtmodum Paulus dicebat: Impleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne Col. 1
mea. Et quia cùm deprimuntur aduerſis, ſolertius interna dona cuſtodiunt, rectè additur: Et ſuperficies abyſſi conſtringitur. Solet enim lætitia arca na mentis aperire, atcꝫ aperiendo amittere: aduet ſa uerò cùm nos exterius deprimunt, interius cautiores reddunt. Poſt gelu itaqꝫ uel glaciem ſuper ficies abyſſi conſtringitur: quia mens noſtra ad conſeruanda profunda dona quæ acceperit, ipſis aduerſitatibus munitur. Abyſſi enim ſuæ ſuperfi-
ciem Eſaias conſtrinxerat, cùm dicebat: Secretũ Eſa. 24
meum mihi, ſecretum meum mihi. Abyſſi ſuæ ſuperficiem Paulus conſtrinxerat, qui tot periculis ac aduerſitatibus inſudans, ſub prætextu cuiuſdã de ſemetipſo loquitur, dicẽs: Audiuit arcana uerba, quæ

ba, quæ non licet homini loqui. Et rursum: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod uidet in me, aut audit aliquid ex me. Qui igitur foris aduersa tolerans, ne fortasse in laudibus deflueret, arcana sua aperire metuebat, quid aliud quàm secretorum suorum abyssum per constrictam superficiem præferat? Sequitur:

Quòd arcturum & pleiades Dominus iungit, cùm de diuersis mundi partibus unũ Ecclesiam, & sanctorum uaticinia licet diuersa, una eademq; intentione prolata ostendit. Caput XVI.

NVnquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Pleiades stellæ ἀπὸ πολλῶν, id est, à plura litate uocatæ sunt. Ita autem uicinæ sibi & diuisæ sunt conditæ, ut & simul sint, & tamen coniungi nequaquam possint, quatenus uicinitate quadã coniunctæ sint, sed tactu disiunctæ. Arcturus uerò ita nocturna tempora illustrat, ut in cœli axe positus per diuersa se uertat, nec tamen occidat. Neque enim extra se currens uoluitur, sed in loco situs, in cunctis mundi partibus nequaquam casurus inclinatur. Quid ergo est quòd homo ex terra factus, atq; in terra politus de cœlesti administratione discutitur: quia pleiades coniungere non ualet, quas uicinas sibimetipsis conditas & penè coniunctas uidet: quia arcturi gyrum dissipare non potest, quem tamẽ cernere ipsa sua uer tigine pene dissipatum potest? An ut in istis minis terijs authoris potentiam pensans, infirmitatis suæ meminerit, & eum quem adhuc in maiestate sua uidere non poterat quàm sit inæstimabilis, in ipsa ministeriorum cœlestium gubernatione perpendat? Sed cur ista loquimur qui stimulo rationis urgemur, ut hæc uerba mysticis sensibus grauida cognoscamus? Quid enim micantes pleiades, quæ & septem sunt, aliud quàm sanctos omnes denunciãt, quæ inter præsentis uitæ tenebras septiformis spiritus gratiæ nos lumine illustrant, qui ab ipsa mundi origine usque ad eius terminũ diuersis temporibus ad prophetandum missi & iuxta aliquid sibi coniunctæ sunt, & iuxta aliquid disiunctæ? Stellæ enim pleiades, sicut suprà dictũ est, uicinitate sibi coniunctæ sunt, & tactu disiunctæ. Simul quidem sitæ sunt, & tamen lucis suæ uaria tatim radios fundunt. Ita omnes sancti alijs atque alijs ad prædicandum temporibus apparẽtes, & disiuncti sunt per uisionem suę imaginis, & coniuncti per intentionem mentis. Simul micãt, quia unum prædicant: sed non semetipsos tangunt, quia in diuersis tẽporibus partiũtur. Quàm diuersis temporibus Abel, Esaias & Ioannes apparuerunt. Diuisi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione. Nam Abel redemptoris nostri passionem significans, agnum in sacrificio obtulit, de cuius passione Esaias ait: Sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. De quo Ioannes quoque ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ecce diuisis quidem temporibus missi, & tamen concorditer de redemptoris nostri innocentia sentientes, eundem agnum Ioannes ostendendo, Esaias prædicendo, Abel offerẽdo locutus est: & quẽ Ioannes in ostensione, quem Esaias in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. Quia igitur quomodo pleiades stellæ de humanitate redemptoris sibi concinant diximus: nunc quomodo in ostendenda unitate trinitatis cõcorditer luceant demonstremus. Diuersis quippe temporibus huic mundo Dauid, Esaias, & Paulus apparuit, sed tamen nullus eorum alteri diuersum sensit: quia etsi semetipsos non nouerant facie, unũ tamen didicerant ex diuina cognitione. Dauid quippe ut authorem omnium Deum in trinitate ostenderet, dixit: Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Ac ne tertiò Deum nominans, tres Deos dixisse putaretur: illico unitatẽ eiusdem trinitatis insinuans addidit: Et metuant eum omnes fines terræ. Qui enim non eos, sed eũ subdidit, unum tria quæ dixerat intimauit. Esaias quoque cùm laudem de unitate trinitatis aperiret, Seraphin uoces exprimens, ait: Sanctus sanctus sanctus. ac ne tertiò sanctum nominans, unitatem diuinæ substãtiæ scindere uideretur, adiunxit: Dominus Deus sabaoth. Qui ergo non Dominũ dij, sed Dominus Deus addidit, unum existe re quod tertiò sanctum uocauerat indicauit. Paulus quoq; ut operationem sanctæ trinitatis ostenderet, ait: Ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia. atq; ut unitatem eiusdem trinitatis intimaret, protinus addidit: Ipsi gloria in sæcula sæculorum, amen. Qui igitur nõ ipsis, sed ipsi subdidit, unum naturaliter, tria secũdum personas innotuit, quod superius tertiò idipsum dixit. Quasi ergo & uno in loco pleiades sitæ sunt, quia de Deo cõcorditer sentiunt, & tamen semetipsas non tangunt: quia, sicut dictum est, per huius mundi tempora diuersa patiuntur. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta describit, qui cùm diuersi generis animalia uidere se diceret, adiunxit. Iunctæq; erant pennæ eorum alterius ad alterum. Pennæ quippe animalium alterius ad alterũ iunctę sunt: quia etsi dissimilia sunt quæ agunt, tamẽ uno eodẽq; sensu sibi sanctorũ uoces uirtutesq; sociantur. Et quãuis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius in passionibus fortis aduersa mundi nõ timendo sit leo, alius per abstinentiam semetipsum uiuam hostiam offerendo sit uitulus, alius se in alta rapiendo contemplationis uolatu sit aquila: pennis sẽ tamen dum uolant tangunt, quia & confessione uocum & uirtutũ sibi unanimitate iũgunt. Quod quia solius diuinæ uirtutis est & disiunctis tempo ribus missos in fidei prædicatione coniungere, & dissimilibus uirtutibus prædictos fulgore intentionis unire, rectè dicitur: Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades? As si dicat, ut ego, qui unus omnia impleo, atque in unitatis sensu electorum mentes implendo coniungo. In arcturo autem qui per gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, nequaquam particulatim edita uita sanctorum, sed tota simul Eccle-

sia designatur: quæ fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum proprij status inclinatur, gyrum laborum tolerat, sed ad occasum cum tempore bus non festinat. Neq; enim ad ima poli arcturus cum nocturno tempore ducitur, sed dum ipse uoluitur, nox finitur. Quia nimirū dum sancta Ecclesia innumeris tribulationibus quatitur, præsentis uitæ umbra terminatur, eaq; stante nox præterit: quia illa in sua inconcussa stante perdurāte, morta
29 litatis huius uita percurrit. Est in arcturo quod consideratius possimus intueri. In septem quippe stellis uoluitur, & modò quidem tres ad summa eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modò quatuor superius erigit, & tres inferius premit. Sancta quoque Ecclesia cum modò infidelibus trinitatis notiam, modò autem fidelibus uirtutes quatuor, id est, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam prædicat, quasi rotatu prædicatiōis status sui speciē quodāmodo immutat. Nā cùm quibusdam de operibus suis gloriantibus confidentiam proprij laboris euacuat, & fidē trinitatis exaltat, quid aliud facit nisi tres stellas arcturus eleuat, quatuor inclinat? Et dum quosdā bona opera nō habētes de sola fide præsumere prohibet, sed operari enixius quæ præcepta sunt iubet, quid aliud arcturus facit, nisi quatuor stellas erigit, tres deponit? Videamus quomodo tres eleuet, quatuor deponat. Ecce per Paulum contrā fidem de opere su-
Rom.4 perbientibus dicitur: Si Abrahā ex operibus iustificatus est, habet gloriam: sed nō apud Deū. Quid
Gen.15 enim scriptura dicit? Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Videamus quomodo quatuor eleuet, tres deponat. Ecce per lacobū
Luc.2 de side sine opere superbientibus dicit: Sicut corpus sine spiritu mortuū est, ita fides sine operibus mortua est. Arcturus itaq; uoluit: quia sancta Ecclesia iuxta auditorum suorum mentes in diuerso latere prædicationis arte uersatur. Arcturus uoluitur: quia hæc in nocte huius tribulationibus rotatur. Sed hunc arcturi gyrum quandoq; Dominus dissipat, quia labores Ecclesiæ ad requiem permutat. Tunc & pleiades plenius iungit, cum gyrū arcturi destruit: quia tunc nimirum sancti omnes etiam uisionis sibi specie copulantur, quando in fine mundi sancta Ecclesia ab his quos nō sustinet laboribus soluit. Dicat ergo: Nunquid cōiungere
D ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrū arcturi poteris dissipare? subaudis, ut ego, qui tūc sancto rum uitam etiam per speciem unio, cum gyrum uniuersalis Ecclesiæ corporaliter soluo. Et quis homin̄ solius diuinæ hoc esse uirtutis ignorat? Sed ut cognoscat homo quid ipse sit, memoretur assidue quid solus Dominus possit. Habemus adhuc quod de stellis pleiadibus atq; arcturo aliud sentiamus. Pleiades quippe ab Oriente, arcturus uerò ex parte Aquilonis surgit. Quocunq; autem sese per gyrum suum arcturus uerterit, pleiades ostendit: & cùm lux diei iam uicina efficitur, stellarum eius ordo distenditur. Potest igitur per arcturum qui à plaga frigoris nascitur, lex: per pleiades uerò quæ ab Oriente surgunt, testamenti noui gra-

A tia designari. Quasi enim ab Aquilone lex uenerat, quæ tanta subditos rigiditatis asperitate terrebat. Nam dum pro culpis suis alios præciperet lapidibus obrui, alios gladij morte mulctari, plaga torpens & uelut à sole charitatis aliena, præcepto rum suorum semina plus premebat ex frigore, quæ ex calore nutriebat. Cuius oppressionis pondus
Act.15 Petrus horruerat, cùm dicebat: Quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruicē discipulorū, quod neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus? Nec mirum quòd per arcturi septem stellas testamentum uetus exprimitur: quia & uenerationē legis dies septimus extitit uenerabilis, & per hebdomadam integram constituti sacrificij uota tendebantur. Pleiades uerò quæ ipse quoq; dicit
B superius diximus, septem sunt, testamēti noui gratiam tanto apertius indicant, quāto cūctis liquidò cernimus, quòd per illā fideles suos Spiritus sanctus septiformis muneris lumine illustrat. Quaqua igitur se arcturus uertit, pleiades ostēdit: quia per omne quod testamentum uetus loquitur, testamenti noui opera nunciantur. Sub textu enim literæ, regit mysterium prophetiæ. Et quasi inclinat se arcturus & demonstrat: quia dum ad spiritalem intellectum flectitur, significata per illud lux gratiæ septiformis aperitur. Et propinquante die, luce, stellarum eius ordo distenditur: quia postquam per semetipsam nobis ueritas innotuit, ab obsequijs carnalibus literæ præcepta laxauit.

Redemptor autem noster in carne ueniens, 30
pleiades iunxit: quia operationes septiformis spiritus simul in se & cunctas & manētes habuit. Dequo per Esaiam dicitur: Egredietur uirga de radi-
Esa.11 ce Iesse, & flos de radice eius ascender, & requiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. De quo Zacharias ait: Super lapi-
Zach.3. dem unum septem oculi sunt. Atq; iterum: Et in 4
C candelabro aureo lucernæ septem. Nullus uerò hominum operationes sancti spiritus simul omnes habuit, nisi solus mediator Dei & hominum, cuius est idē spiritus qui de patre ante secula procedit. Bene ergo dicitur: Super lapidem unum septem oculi sunt. Huic enim lapidi septem oculos habere, est simul omnem uirtutē spiritus septiformis gratiæ in operatione retinere. Alius nāq; pro
1.Cor.12 phetiam, alius scientiā, alius uirtutes, alius genera linguarū, alius interpretationes sermonū iuxta distributionē sancti spiritus accipit: ad habenda uerò cuncta eiusdem spiritus munera nemo pertingit. At uerò conditor noster infirma nostra suscipiens, quia per diuinitatis suæ potētiam simul se habere omnes sancti spiritus uirtutes edocuit, micātes proculdubio pleiades iunxit. Dum uerò pleiades iungit, arcturi gyrū dissipat: quia dum semetipsum factum hominem habere cūctas sancti spiritus operationes innotuit, in testamento ueteri literæ laborem soluit, ut fidelis quisq; iam cū libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot disciplinas seruiebat. Audiat itaq; beatus Iob:

tus Iob: Nunquid cōiungere ualebis micantes stellas pleiades?] Ac si aperte diceretur: Habere quidem lumina quarūdam uirtutum potes, sed nunquid exercere simul omnes operationes sancti Spiritus sufficis? Me ergo coniungentem pleiades in cunctis uirtutibus contemplare, & tu de paucis ab elatione compesce. Audi quod dicitur: Aut gyrum arcturi poteris dissipare?] Ac si ei aperte diceretur: Et si ipse iam quæ recta sunt sentis, nunquid uirtute tua etiā in alienis cordibus laborem grossioris intelligentiæ destruis? Me itaq; considera, qui carnalium stultitiam corrigo, dum me per carnis stultitiam manifesto: ut tanto magis hæc quæ putas uirtutum tuarum fortia humilies, quāto nec uestigia me æ infirmitatis apprehendis. Quia uerò in ipso dominicæ incarnationis mysterio alias lux ueritatis ostenditur, aliorum uerò per scandalum corda tenebrantur, re cte subiungitur:

Quòd cùm uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suū natū ex muliere, factum sub lege: eo apparēte in fine mūdi, reuelabitur homo peccati, filius perditionis. Cap. XVII.

NVnquid producis luciferū in tempore suo, & uesperum super filios terræ cōsurgere facis?] Pater quippe in tempore suo luciferum produxit, quia scriptū est: Cùm uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Qui natus ex uirgine, uelut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit: quia fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum uerò se innotuit: quia diluculo ex morte surrexit, & fulgore sui luminis mortalitatis nostræ tetram caliginem pressit. Cui bene per Ioannem dicitur: Stella splendida & matutina. Vius quippe apparens post mortē, matutina nobis stella factus est: quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequæ indicaret. Vesperū uero super terræ filios Dns cōsurgere facit: quia infidelibus Iudęorū cordib. dominari antichristum eorum merito exigente permittit. Qui idcirco Domino huic uesperi iuste subdūtur: quia ipsi sponte sua filij terræ esse uoluerunt. Terrena quippe & non cœlestia requirentes, à perspicienda luciferi nostri claritate excæcati sunt: & dum præsse sibi uesperū expetunt, subsequentis damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & non accepistis me: alius ueniet in nomine suo, & ipsum recipietis. Hinc Paulus ait: Eo quòd charitatem ueritatis non receperūt ut salui fierēt, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Nequaquam ergo super eos uesper cōsurgeret, si cœli sil. esse uoluissent. Sed dum uisibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebrescūt. Quod tamen si moraliter discutimus, quomodo quotidie agatur inuenimus: quia nimirum & electus lucifer oritur, & reprobis Deo permittente uesper dominatur. Vnus enim atq; idē sermo Dei est in ore prædicantis. Quem dū isti gaudendo, illi uerò inuidendo audiunt, claritatem sibi luciferi in uesperi tenebras uertūt. Dum isti humilitate uocē sanctę prædicationis accipiunt, quasi ad stellæ lucem oculos cordis aperiunt: dum uerò illi bene dicenti inuident, & nō salutis causam, sed elationis gloriam quærunt, prorumpente iniquitatis suæ uespere, in somnū mortis oculos claudūt. Per occultum ergo iudicium is qui electus est lucifer, reprobis auditorib. fit uesper: quia exhortatione sancta qua boni ad uitam redeunt, praui deterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum scribitur: Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt: alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor uitæ in uitam. Verbum itaq; fuum auditoribus esse lucifer rum simul & uesperum uidit, per quod & alios ab iniquitate fuscitari, & contra alios sopiri iniquitate conspexit. Quòd quia occultis Dei iudicijs agitur, quæ in hac uita ab hominibus cōprehendi nō possunt, recte illic subdidit: Et ad hæc quis tā idoneus?] Ac si diceret: Idoneī quidē sumus ad hæc consideranda quæ fiunt, sed idonei non sumus ad hæc inuestiganda cur fiant. Vnde hic quoq; Dominus quia alijs produci luciferū, alijs uerò cōsurgere uesperū dixerat, ne perscrutari homo occulta Dei iudicia audeat, illicò subiungitt

Quòd causas iudiciorū Dei, uel prædestinationē eius in hac uita nemo cognoscat. Cap. XVIII.

NVnquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?] Ordinem cœli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes uidere. Rationem uerò eius in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem uidelicet cœli in terra ponere, est supernorum iudiciorū mysteria uel considerando discutere, uel loquendo manifestare. Quod utique facere in hac uita positus nullus potest. Vt enim à paruis ad maiora ueniamus, quis intelligat quæ esse secretorum subtilitas possit, quod sæpe uir iustus à iudicio non solum nō uindicatus, sed etiam punitus redeat: & iniquus eius aduersarius non solum non punitus, sed etiam uictor absedat? Quis intelligat cur uidit alius instantis mortibus proximorum, & moritur alius qui profuturus esset uitæ multorum? Alius culmen potestatis assequitur, qui non nisi lædere studet: alius tantummodo læsos defendere concupiscit, & tamen ipse oppressus iacet. Alius uacare appetit, & innumeris negocijs implicatur: alius negocijs implicari desiderat, & coactus uacat. Alius malè inchoans, usque ad uitæ suæ terminum ad peiora prorrahitur: alius bene incipiens, per longitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum. At contrā malè uiuens diu reseruatur ut corrigat: alius uerò bene qui dem uidetur uiuere, sed in hac uita cousque durat quoad in peruersa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit: alius in catholicæ

licę fidei rectitudine genitus in catholicę fidei rectitudine consummatur. Et contrà uerò alius catholicę matris uentre editus, fixta uitę terminum erroris uoragine deuoratur: alius autem uitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat uirus erroris. Alius celsitudinem bene uiuendi appetere & uult & ualet, alius nec uult nec ualet. Alius uult & nõ ualet, alius ualet & non uult. Quis ergo ista iudicia rum cœlestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquitatis occultæ? Ad cognoscendos quippe istos iudiciorum secretorum sinus, nullus ascendit. Dicatur ergo homini ut se ne scire cognoscat: nescientem uerò se cognoscat ut timeat: timeat ut humilietur, humilietur ne præsumat in se: non præsumat in se, ut conditoris sui auxilium requirat: & qui in se fidens mortuus est, au thoris sui adiutorium appetens uiuat. Audiat itaque uir iustus iam quidem se scies, sed adhuc quæ supra se sunt nescientes: Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra? id est, Nunquid occultos ordines iudiciorũ cœlestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus Igitur Iob de iudiciorum incomprehensibilium inuestigatione requiritur, ac si ei aperte diceretur: Cuncta quæ pateris, tanto tolerare patientius debes, quanto secretorũ cœlestium ignarus, cur hæc pateris nescis.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER XXX.

continuans trigesimumoctauum caput beati Iob.

Quòd Iudæis in ænigmatibus & nebula multipliciter per patres locutus sit Deus: & quòd contra illum sæuiens populorũ turba surrexerit, clamauerit, Crucifige. Cap. I.

BEATVS Iob talia utrũ ne fecerit Domino interrogãtere quiritur, qualia utique facere nõ potest homo: ut dũ se ista facere non posse deprehendit, ad eum refugiat quem solũ talia quia facere possit intelligit, atq; ante oculos iudicis sui magis potens appareat, si sua uerius infirma cognoscat. Quod ergo mirè à Dño fieri non ignoratur, de eo diuina lob uoce requiritur, dicitur q; ei: Nunquid eleuabis in nebula uocẽ tuã, & impetus aquarum operiet te? Vocem quippe suam in nebula Dominus leuat, quãdo per prædicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationem format: eumq; aquarum impetus operit, dum bene agentia membra ecclesiæ turba resistentium populorũ premit. Hinc est eñ quod scriptum est: Factũ est uerbum Domini ad Hieremiã prophetã, dicẽs: Sta in atrio domus Domini, loquẽs ad omnes ciuitates Iuda, de quib. ueniunt ut adorent in domo Domini, uniuersos sermones quos ego mandaui tibi. Et paulo post: Et audierunt sacerdotes & prophetę & omnis populus Hieremiã loquentem uerba hæc in domo Domini. Cũq; compleuisset Hieremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ & omnis populus, dicens: Morte morieris. Quare prophetauit in nomine Domini? Ecce in nobula Dominus uocem leuauit, quia obscuras mentes superbientium directò propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eum protinus operuit, quia ab insurgentibus populis & causa suæ correptionis instigatis, ipse in Hieremia cuncta pertulit, qui correptionis uerba mandauit. Per semetipsum quoq; Dominus in nebula uocem leuauit, quãdo præsentem se etiam assumpto corpore exhibens, multa suis perfectoribus, sed figuris ænigmatũ uelata prædicauit. In nebula autem uocem leuauit, quia ueritatem suam non secuturis infidelib. quasi per caliginem sonuit. Vnde & bene in libris Regum scriptum est: Nebula impleuit domum Domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. Exigentibus enim meritis, dum superbi Iudæorum pontifices diuina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domo Domini quasi propter nebulã ministrare nequiuerunt. Qui & in testamẽto ueteri dum sensus mysticos literæ uelamine coopertos inter obscuras allegoriarũ caligines inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministeriũ propter nebulam perdiderunt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ suæ uocem Dominus protulit, cùm de se etiam aperta narrauit. Quid est enim apertius q̃, Ego & pater unum sumus? Quid apertius diceret, quàm: Antequam Abraham fieret, ego sum? Sed quia auditorũ mentes infidelitatis caligo repleuerat, quasi emissum solis radium nebula interiacens abscondebat. Ad hanc nanq; eleuationem uocis cum aquarum impetus operuit, quia cõtra illum mox sæuiens populorum turba surrexit. Scriptũ quippe est: Propterea ergo quærebãt eum Iudæi interficere, quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. De hoc aquarum impetu per prophetã clamat: Circundederunt me sicut aqua tota die, circundederunt me simul. Et rursum: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ usq; ad animã meam. Quas profectò aquas in semetipso ante mortem, in suis autem & post ascensionem pertulit. Hinc est enim quòd de superioribus clamat: Saule, Saule, quid me persequeris? Ecce iam cœsum conscenderat, & tamen adhuc eum Saulus aquarum infidelium impetu persequens, & tumidior cæteris unda tẽgebat. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipse qui in bonorum pectore loquitur. Vt ergo mirifica Dominus charitatis unitate monstraret se esse, qui indignis auditoribus per sanctorũ suorũ ora prædicaret, ait: Nunquid eleuabis in nebula uocem tuam? Vt uerò ostenderet se esse qui in sanctis suis omnia aduersa pateretur, subdidit: Et impetus aquarum operiet te? subaudis, ut me: quę iniqui oẽs neq; per prædicantes sanctos loquentẽ intelligũt, neq; per morientes

A

Iuan. 10

Iuan. 8

Psal. 78

Psal. 68

Act. 9

B

C

D

Hier. 26

rientes patientem uident. Narrat ergo Dominus, quod ab hominibus patitur, ut dolor afflicti hominis mitigetur. ac si illi aperte dicat: Mea subtiliter pensa, & tua æquanimiter tẽpera. Multo enim minus est te uulnera quàm me humana tolerare. Adhuc tamẽ uerba hæc subtilius perscrutari possumus, si inter dona cœlestia nostra sollicite corda pensamus. Iam quidem fideles sumus, iam quæ audimus, superna credimus, iam quæ credimus, amamus. Sed dum quibusdam superuacuis curis premimur, obducta cõfusione caligamus, & cum nobis etiam talibus mira quedam Dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebula uocem leuat. Dũ caliginosis nostris mentibus per semetipsum loquitur, uelut in nebula is qui non cernitur audi tur. Summa sunt nãque quæ de illo cognoscimus, sed tamen adhuc eum in secreta inspiratione qua instruimur non uidemus. Qui igitur cordibus nostris præbet quidem locutionem, sed occultat speciem, uelut in nebula formatuocem. Sed ecce iam uerba Dei intrinsecus per semetipsum loquentis audimus, iamq; amori eius qua continuatione, quo studiò inhærere debeamus agnoscimus, & tamen ab interne cõsiderationis culmine ad cõsueta nostra ex ipsa mortalitatis huius mutabilitate relabimur, & imminentium peccatorum mole sedula importunitate tentamur. Cùm ergo cæcis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in
3 nebula uocem leuat. Cum uerò tentatione uitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarũ impetu in uoce sua Deus operitur. Toti enim super illum aquas admittimus, quot post inseparationem eius gratiæ, cogitationes illi citas in corde uersamus. Nec tamen nos uel oppressos deserit. nam dicò ad mentẽ redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, & subtilis intelligentiæ solem reducit, atq; sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cum resputitur relinquit: ut ſaltem erudita humana con scientia ad se rẽtationes erubescat admittere, quã redemptor suus & uagantem non cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie prædicatores portat. Eius enim donum superbia in nobis tentatione repellitur, & tamen ab infundendo intrinsecus munere nequaquam nostra infirmitate reuocat. Eius publicè uerba respuuntur, & tamen ab erogandæ gratiæ largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cùm praui homines prædicamenta despiciunt, adiungit etiam miracula quæ uenerantur. Vnde post editam uocem, post inundantium aquarum impetum apte subiungitur:

Quòd prædicatores ſancti à Deo miſi, nõ ſibi ſed Deo proſectum prædicationis aſſcribunt. Cap. II.

NVnquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi, assumus? Fulgura quippe ex nubibus exeunt, cùm mira opera ex sanctis prædicatoribus ostenduntur. Qui, ut sæpe diximus, idcirco nubes uocari solent: quia & coruscant miraculis, & uerbis pluunt. Et quia humana corda A postquam per prædicationem mota non fuerint, istis miraculorum fulgoribus conturbantur, propheta attestante didicimus, qui ait: Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. ac si diceret: Dum uerba prædicationis tuæ non audiunt, per prædicantium miracula perturbantur. Vnde aliàs scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorũ. Iacula Dei in lumine ire, est uerba eius aperta ueritate resonare. Sed quia sæpe homines uerba uitæ etiam intellecta despiciunt, adiungũtur etiam miracula. Vnde illic subdit: In splendore fulgoris armorum tuorum. Fulgor quippe armorum est claritas miraculorũ. Armis nãq; nos ruemur, iaculis aduersa destruimus. Arma ergo cum iaculis, sunt miracula cum prædi
B camentis. Sancti enim prædicatores uerbis suis quasi quibusdam iaculis aduersarios ferũt: armis uerò, id est miraculis, semetipsos tuentur: ut & quantum sint audiendi, sonent per impetum iaculorum, & quantum sint reuerendi, claresçant per arma miraculorum. Dicitur ergo ad beatum Iob: Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi, assumus? subaudis, ut mihi. Vadunt enim fulgura, cùm prædicatores miraculis coruscant, & superna reuerentia auditorũ corda transfigunt. Reuerentia uerò dicunt assumus, cum non sibi, sed Dei uiribus tribuunt, quicquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est enim Deo dicere assumus? quoddam nãq; in hoc uerbo obsequium declaratur. Reuerentes itaque prædi-
C catores sanctos dicere assimus, est illi laudem tribuere gratiæ, à quo se accepisse sentiunt uictoriam pugnæ, ne sibi tribuant quod operantur. Et ire quidem fulgura operando possunt, sed reuerti superbiendo non possunt. Videamus itaque
* fulgur uadens. Claudo cuidam ait Petrus: Argen Act. 3
tum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa eius manu dextra al leuauit eum, & protinus consolidatæ sunt basis eius & plantæ, & exiliens stetit & ambulabat. Sed cùm hoc de facto Iudeorũ fuisset turba commota, uideamus nunc fulgur rediens quod ait: Viri Israelitæ quid admiramini in hoc, aut nos ibidem
D quid intuemini quasi nostra uirtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulo post: Cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hunc quem uidistis & nostis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatẽ istam in conspectu omnium uestrũ. Iuit ergo fulgur cùm Petrus miraculum fecit, redijt cùm nõ sibi tribuit, sed authori quod fecit. Vadunt fulgura cum prædicatores sancti mira opera ostendunt, sed reuertẽdo dicunt assumus, cùm in eo quod faciunt ad potentiam authoris recurrunt. Quod tamen intelligi & aliter potest. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti uiri mittuntur & eunt, cùm à secreto contemplationis in publicum operationis exeunt. Mittuntur & uadunt, cum

4

de

de absconditio speculationis intimę in actiuę uitæ latitudinem diffundunt. Sed reuertentes dicũt Deo, assumus: quia post opera exteriora quę pera gunt, semper ad sinum cõtemplationis recurrũt, ut illic ardoris sui flammam reficiant, & quasi ex tactu supernæ claritatis ignescant. Citius enim in ter ipsa licet bona exteriora opera frigescerent, ni si intentione sollicita ad contemplationis ignem incessanter redirent. Vnde bene per Salomonem
Eccles.1 dicitur: Ad locum de quo exeunt flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Ipsi quippe illic flumina, qui hic fulgura sunt uocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia uerò accendunt, fulgura uocantur. De quibus alias
Psal.92 scriptum est: Eleuauerunt flumina Domine, ele-
Psal.95 uauerunt flumina uoces suas. Et rursum: Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Ad locum ergo de quo exeunt flumina reuertuntur: quia sancti uiri etsi à cõspectu creatoris sui cuius claritatem mentę conspicere conantur, foràs propter nos ad actiuæ uitæ ministerium ueniunt, incessanter tamen ad sanctum contemplationis studium recurrunt: & si in prædicatione sua exterius nostris auribus per corporalia uerba se fundant, mente tamen tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis reuertuntur. De quibus & bene dicitur: Vt iterum fluant. Nisi enim ad cõtemplandum Deum sollicita semper mente recurrerẽt, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorum uerba sicca ret. Sed dum uidere Deum indesinenter sitiunt, quasi decursura foràs flumina intus semper oriuntur, quatenus illic amando sumant, unde ad nos prædicando defluant. Dicatur igitur recte: Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, assumus? Subaudis, ut ego, qui prædicatores meos cùm uoluero post contemplationis gratiam ad actiuæ uitæ ministerium compono: quos tamen semper à bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis reuoco, ut modò iusti ad exercenda opera exeant, modò reuocati ad speculationis studium apud me familiarius uiuant. Reuertentes itaq; dicunt, assumus: quia quamuis per exteriora acta parum quid contẽplationi deesse uideant, per ardorem tamen desiderij quem in mente sua continuè accendunt, obsequentes Deo suam præsentiã ostendunt. Assumus namq; dicere, est presentes se amando monstrare. Sequitur:

A quæ bene gradiuntur, & quartum quod feliciter incedit, Leo fortissimus bestiarum qui ad nullius pauebit occursum. Gallus succinctus lumbos, & aries, nec est rex qui resistat ei. Ipse quippe hoc loco ponitur, de quo scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarum dicit, quia in illo hoc qđ infirmũ est Dei, fortius est hominib. Qui ad nullius pauci occursum. Dicit eñ: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Gallus succinctus lumbos, id est, prędicatores sanctiinter huius nõctis tenebras uerum mane nunciãtes. Qui succinctilumbis sunt, qui à membris suis luxuriæ fluxa restringunt. In lumbis quippe luxuria est. Vnde & eisdem à Domino dicit: Sint lumbi uestri præcincti. Et aries, nec est rex qui resistat ei. Quẽ alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum? De quibus scriptum est: Afferte Domino filios arietum, qui per exempla sua gradientem populum quasi subsequentem ouium gregem trahunt. Quibus spiritaliter rectecp uiuentibus nullus rex sufficit omnino resistere: quia quilibet per secutor obuiet, intentionem eorum nõ valet præpedire. Sciunt enim ad eum quem desiderant & anxiè currere, & moriendo peruenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prædicatores Apostoli, & tunc demum spiritales patres Ecclesiarum præpositi, uidelicet duces gregũ, quia doctores sequentium populorum. Sed hęc adhuc melius affirmamus, si eiusdem loci etiam reliqua exponendo subiicimus. Nã quia post hęc & Antichristus apparebit, hoc illic quartum subdidit, dicens: Et qui stultus apparuit, postcp eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum. Ipse quippe in sublime eleuabitur, cùm Deum se esse mentietur. Sed eleuatus in sublime stultus apparebit, quia in ipsa eleuatione sua per aduentum ueri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manũ: id est, si supplicium suũ cùm superbire exorsus est, prędidisset, bene aliquando cõditus, in tanta iactatione superbię non fuisset elatus. De quo nequaquã moueat quod superius dictum est: Quartũ quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene dixit, & quartũ feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene: necp in hac uita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus & aries bene incedũt, sed nõ hic feliciter: quia persecutionum bella patiuntur. Quartum uerò feliciter & non bene incedit: quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed iuxta breue tempus uitæ presentis ipsa illi fallacia prosperat, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielem dictũ est: Robur datũ est ei contra iuge sacrificiũ, propter peccata, & prosternet ueritas in terra, & faciet & prosperabit. Quod Salomon ait: Incedit feliciter, hoc Daniel dicit, Prosperabit. Iuxta hoc itaq; testimoniũ quod per Salomonem dicitur: Gallus succinctus lumbos, apte etiã hoc loco gallũ sanctos prędicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dñs dicit: Quis posuit in uisceribus hominis sapientiam, uel quis

Prou. 30

Apoc. 5

1. Cor. 1
Ioan. 14

Luc. 12

Psal. 28

Dan. 8

Quòd sapientia uel doctrina sanctorũ à Deo est. Cap. III.

QVis posuit in uisceribus hominis sapientiam, uel quis dedit gallo intelligentiam?] Qui hoc loco alij gallũ nomine designant, nisi modo alio repetiti ijdẽ prædicatores sancti, q inter tenebras uitæ præsentis studentes uenturam lucem prædicando quasi cantando nunciare? Dicunt enim: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui uocibus suis somnum nostri torporis excitant, clamantes: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, & nolite pecca re. De hoc gallo rursum scriptum est: Tria sunt

Rom. 13

5

uel quis dedit gallo intelligentiam? Ac si diceret: In cor hominis humana sapientis superne sapientiæ gratiam quis infudit? uel ipsis sanctis prædicatoribus quis nisi ego intelligẽtiam dedit, ut sciant quando uel quibus debeant uenturum mane nun ciare? Idcirco enim quando & quid agant sentiũt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum uerò est quòd sapientia diuinitus inspirata in uisceribus hominis ponitur: quia nimirum quantum ad electorum numerũ spectat, non in solis uocibus, sed etiã in sensibus datur, ut iuxta quod loquitur lingua, uiuat conscientia, ut lux eius tanto clarius resplendeat in superficie, quanto uerius in ardescit in corde.

A

Quòd pro qualitate audientium formari debeat sermo docto rum: & pro personis & officijs & ætatibus aliter atq; aliter admonendi sint homines. Cap. IIII.

B

MAgni autem laboris est hoc quod additum: Vel quis gallo dedit intelligẽtiam, subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligẽtia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetranda inuisibilia exercet, quanto nil materiale discutit, quanto & per uocem corporis loquẽs, omne quod est corporis transit. Quæ profectò nullatenus summis cõgruerent, nisi cantanti eã gallo, id est, prædicanti doctori ipse summorũ conditor ministraret. Intelligentiã quoq; gallus accepit, ut prius nocturni temporis horas discutiat, & tunc demũ uoces excitationis emittat: quia uidelicet sanctus quisq; prædicator in auditoribus suis C prius qualitatem uitæ conliderat, & tunc demum ad eruditionem congruam uocem prædicationis formar. Quasi ẽm horas noctis discernere, est prædicatorum merita dijudicare: quasi horas noctis discernere, est actionũ tenebras apta increpationis uoce corripere. Gallo itaq; intelligentia desuper tribuitur: quia doctori ueritatis, uirtus discretionis ut nouerit quibus, quid, quando, uel quomodo inferat, diuinitus ministratur. Non enim una eademq; cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe enim aliis officiunt quæ aljs prosunt. Nam & plerunq; herbæ quæ lacæ animalia reficiunt, alia occidunt: & lenis fibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum quod hunc morbum imD fminuit, alteri uires iungit: & panis qui uitam fortium roborat, paruulorũ necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut & ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte nunquã recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorũ, nisi quasi quædam in cithara tensiones straţę chordarũ: quas tangendi artifex, ut non sibimetipsis dissimile canticũ faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordæ cõlonam modulationem reddũt, quia uno quidẽ plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisq; ut in una cunctos uirtute charitatis ædificet, ex una doctrina non una eademq; exhortatione tangere corda audientium debet. Aliter nanq; uiri, aliter admonendæ sunt fœminæ: aliter iuuenes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, aliter prælati: aliter serui, aliter domini: aliter huius mũdi sapientes, aliter hebetes: aliter impudẽtes, aliter uerecundi: aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter patiẽtes: aliter beneuoli, aliter inuidi: aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ægri: aliter qui flagella metuũt, & propterea innocenter uiuunt: aliter qui sic in iniquita te duruerunt, ut nec per flagella corrigan ſ: aliter nimis taciti, aliter multiloquio uacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter manſueti, aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconſtantes: aliter gulæ dediti, aliter abſtinẽtes: aliter qui ſua fam misericorditer tribuũt, aliter qui aliena rapere cõtendunt: aliter qui nec aliena rapiũt, nec ſua largiuntur, aliter qui & ea quæ habẽt ſua tribuũt, & aliena rapere non deſiſtunt: aliter diſcordes, aliter pacati: aliter ſeminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi ſunt qui ſacræ legis uerba non rectè intelligunt, aliter qui rectè quidem intelligũt, ſed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cùm prædicare digna ualeant, præ nimia humilitate formidant, aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: alter qui in hoc quod temporaliter appetũt proſperantur, aliter qui quidem quæ mundi ſunt cõcupiſcunt, ſed tamẽ aduerſitatis labore fatigant: aliter coniugijs obligati, aliter à cõiugij nexibus liberi: aliter cõmixtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter qui peccata deplorant operũ, aliter qui cogitationum: aliter qui cõmiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, aliter qui deſerunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant, aliter qui accuſant praua, nec tamen deuitant, aliter qui repentina concupiſcentia ſuperanſ: aliter qui in culpa ex conſilio liganſ, aliter qui licet minima, crebrò tamen illicita faciunt, atq; aliter quiſe à paruis cuſtodiunt, ſed aliquando in grauibus demergunt: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè cõſummant: aliter qui mala occultè agũt, & bona publicè, aliter qui bona quę faciunt abſcondunt, & tamen quibuſdam factis publicè, malè de ſe opinari permittũt. Et quidem de ſingulis quis ſit admoniționis ordo, ſubtiliter infinitare debuimus, ſed formidata locutiõis prolixitate præpedimur. Authore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, ſi tamen laborioſæ huius uitæ adhuc aliquantulũ tẽpus reſtauerit.

Habemus uerò aliud quod de galli huius intelligentia conſiderare debeamus: quia profundiori bus horis noctis ualentiores ac productiores æ dere cantus ſolet, cùm uerò matutinum iam tempus appropinquat, leniores & minutiores omnimodo uoces format. In quibus galli huius intelligentia quid nobis innuat, conſideranda prædicatorum diſcretio demonſtrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prędicant, altis & magnis uocibus æterni iudicij terrores intimant, quia uidelicet quaſi in profundæ noctis tenebris clamant.

7

Cùm

Cùm uerò iam auditorum suorum cordibus veritatis lucem adesse cognouerit, clamoris sui magnitudinem in lenitatem dulcedinis uertunt, & nō tā illa quæ sunt de pœnis terribilia, q̄ ea quæ sunt blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis tunc uocibus cantāt: quia appropinquāte mane, subtilia quæq; de mysterijs prædicāt, ut sequaces sui eo minutoria quæq; de cœlestibus audiāt, quo luci ueritatis appropinquāt, & quos dormientes longus galli clamor excitauerat, succisior uigilantes delectet: quatenus correcto cuilibet de regno cognoscere subtiliter dulcia libeat, q̄ prius aduersa iudicij formidabat. Quod bene per Mosen exprimit, cùm ad producendum exercitū tubę clangere concisius iubet. Scriptū nanq; est: Fac tibi duas tubas argēteas ductiles. Et paulo pōst: Cùm concisius clangor increpuerit, mouebūtur castra. Per duas enim tubas exercitus ducitur: quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus uocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præciptuntur, ut prædicatorū uerba lucis nitore pateāt, & auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autē ductiles: quia necesse est ut hi qui uenturam uitā prædicant, tribulationū p̄sentiū tunsionib. crescant. Bene aūt dicitur: Cùm concisius clangor increpuerit, mouebūtur castra: quia nimirum prædicationis sermo cùm subtilius ac minutius agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentius excitantur. Est adhuc aliud in gallo solerter intuendum: quia cùm iam ædere cātus parat, prius alas excutit, & semet ipsum feriens, uigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, si sanctorum prædicatorū uitā uigilanter uidemus. Ipsi quippe cùm uerbū prædicationis mouent, prius se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent uoce: sed antè se per sublimia facta excutiūt, & tunc ad bene agendum alios sollicitos reddūt. Prius cogitationū alis semetipsos feriūt: quia quic quid in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendunt, districta animaduersione corrigunt. Prius sua punire fletibus curāt, & tunc quæ aliorum sunt punienda denunciant. Prius ergo alis insonant, quàm cantus emittant: quia antequā uerba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant, & cùm perfectè in semetipsis uigilant, tunc dormientes alios ad uigilias uocant. Sed unde tanta hæc doctori intelligentia, ut & sibi perfectè uigilet, & domientes ad uigilias sub quibusdam clamoris profectibus uocet, ut & peccatorum tenebras prius cautè discutiat, & discretè postmodum lucem prædicationis ostendat, ut singulis iuxta modum & temporā congruat, & simul omnibus quæ illos sequantur ostendat? Vnde ad tanta & tam subtiliter tenditur, nisi intrinsecus ab eo à quo est conditus doceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris uirtus est sed authoris, rectè per eundem authorem dicitur: Vel quis dedit gallo intelligentiam? ac si diceret: Nisi ego, qui doctorū mentes quas mirè ex nihilo cōdidi, ad intelligenda quæ occulta sunt, mirabilius instruxi. Vnde bene ut in dictis prædicantium non solum inspirato rem se intelligentiæ, sed etiam autorem locutionis ostendat, adiungit:

Quòd redemptor cùm in sua maiestate uidebitur, silebit omnis doctrina: et quomodo unum diuisibiliter tria sint, & tria diuisibiliter tria unum, & manifestato ipso qui est causa eius rum, creaturarum ratio palàm erit. Cap. V.

QVis enarrabit cœlorum rationem?] Quorum tamen uerba quia cum sese nobis per speciē ostenderit, subtrahit, protinus subdidit: Et concentum cœli quis dormire faciet?] In hac enim uita infirmitati nostræ Dominus non aperta specie maiestatis suæ, sed prædicatorum suo rū uoce locutus est, ut corda adhuc carnalia carna lis lingua pulsaret, & tāto facilius insueta percipe rent, quanto ea per sonitum consuetæ uocis audirent. At postquam per mortem in puluerē caro rē soluitur, & per resurrectionē puluis animaē, tunc de Deo audire uerba non quærimus: quia unū ipsum quod implet omnia, iam per speciē Dei uer bū uidemus. Quod nobis tanto altius sonat, quan to & mentes nostras ui intimę illustrationis pene trat. Sublatis nanq; oriētibus & occidentib. uerbis, quasi quidā sonus æternę prædicatiōis fit ipsa imago internæ uisionis. Vnde & rectè nūc ad beatū Iob Dñs dicit: Quis enarrabit cœlorū rationē, & concentum cœli quis dormire faciet? Quid enim cœlorū ratio accipitur, nisi uis superna secretorum? Quid per cœli concentū, nisi concors prædicantium sermo signatur? Conditor igitur noster cùm cœlorum rationem narrare cœperit, dormire cœli cōcentū facit: quia cùm iam nobis per speciem ostēditur, nimirū prædicantiū uerba subtrahunt. Hinc em̄ per Hieremiā Dominus dicit: Non docebit ultrà uir proximū suum, & frater suum dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me, à minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus. Hinc Paulus ait: Siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur. Vel certè cœlorum ratio, est ipsa uiuificatrix uirtus quæ spiritus format angelorū. Deus enim sicut est causa causarū, sicut uita uiuentium, ita etiā ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo cœlorum rationē Dominus narrat, cùm semetipsum nobis quomodo electis spiritibus præstet insinuat. Tunc cœlorum rationē narrat, cùm deterſa mentis nostræ caligine, clara se ui sione manifestat. Vnde & in Euāgelio Dominus dicit: Venit hora cū iam non in prouerbijs loquar uobis sed palàm de patre annunciabo uobis. Palàm quippe de patre annūciare se asserit: quia per patefactam tunc maiestatis suæ speciem, & quomodo ipse genitori nō impar oriatur, & quomodo utrorumq; spiritus utriq; coæternus procedat, ostendit. Aperte nanq; tunc uidebimus, quomodo hoc quod oriundum est, ei de quo oritur, subsequens non est, quomodo is qui per processionem producit, à proferentib. non præitur. Aperte tūc uidebimus quomodo & unū diuisibiliter tria sint,

Num. 10

Hier. 31

sint,& inuisibiliter tria unum. Lingua ergo tūc narrantis Dei,est uisa claritas subleuantis. Et concentus cœli tunc dormiet: quia apparente in iudicio retributore operum, exhortationum sam uerba cessabūt. Vnde & aperte ipsum resurrectionis tempus adiungitur, cùm ilicò proferetur: Quando fundabatur puluis in terrā,& glebæ cōpingebantur.] More em suo quę adhuc futura sunt, quasi sam præterita diuinus sermo describit, hoc in se ui delicet seruans, quod per eum dicitur: Qui fecit quæ futura sunt. Puluis it aque tunc in terram fundatur: quia in solida membra corpus reducitur. Et glebæ compinguntur: quia nimirū firma corpora ex puluere collecta consurgunt. Sed postāq; uerba hæc dominica quomodo de futuro intelligenda sint diximus, nūc etiam quid de præsenti insinuēt indicemus. Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?] Cœlorum rationem Dominus narrat, dū nunc insinuando superna secreta, electorum suorum mentes illuminat. Concentū uerò cœli dormire facit, dum concordes angelorum hymnos, atq; illa cœlestium uirtutum gaudia reproborum cordibus iusto iudicio abscondit. Qui concentus cœli quamuis in se intrinsecus uigilet, in ipsa tamen reproborū ignorātia extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti cœlestis ratio, & tamen concentus cœli dormire permittitur: quia & alijs per inspirationem supernæ retributionis scientia panditur, & alijs quæ sit internæ laudis suauitas occultatur. Narratur cœlorū ratio, quia electorum mentibus quæ sit supernorum retributio indesinenter aperitur: ut nimirum sine cessatione proficiant, & transcurrentes uisibilia, fese ad inuisibilia extendant. Omne enim uisibile quod in hac uita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit: quia dum bona quæ facta sunt respiciunt, in eum à quo facta sunt inardescunt: tanto q; eum præstantius amāt, quanto si lum hoc quod ipse bonum condidit præire considerāt. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus, quod silenter sonat inuisibilis lingua compunctionis. Quam tanto plenius intus audiūt, quanto ab exteriorum desiderium strepitu perfectius auertuntur. His itaq; concentus cœli non dormit: quia eorum mens quæ sit laudis supernæ suauitas, apposita amoris aure cognoscit. Intus enim quod appetunt audiunt, & de cœlestium bonorum præmijs ipso desiderio diuinitatis instruuntur. Vnde & præsentem uitam non solum aduersantem, sed etiam fauentem grauiter tolerant: quia eis onerosum est omne quod cernitur, dum ab eo quod intus audiunt differuntur. Omne quod sibi præstò est, graue æstimant: quia illud non est ad quod anhelant. Indesinenter autem eorū mens ipsis temporalitatis laboribus fessa, in illud cœleste gaudium resumendo suspenditur, dum in aure cordis intrò erumpente concentu cœli, societatem sibi quotidie supernorum ciuium præstolantur. Iste concentus supernæ laudis in aurem illius erupe-
Psal. 41 rāt, qui dicebat: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usq; ad domum Dei. In uoce exultationis & confessionis, sonus ciuitatis epulantis. Qui igitur intus uocem exultationis & confessionis ac sonum ciuitatis epulantis audierat, quid illum aliud nisi cœli concentus excitabat? Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cor dibus nequaquam per uocem cōpūctionis innotescit. Non etim considerare illam desiderabilem superniorum ciuium frequentiā student, nullo ardoris radio illa solennitatis internæ festa cōspiciunt, nulla in intimis contēplationis penna subleuantur. Solis nanq; uisibilibus seruiunt, & ideirco nil superne suauitatis intrinsecus audiūt: quia eos, sicut superius diximus, in aure cordis curarum secularium surdi tumultus premūt. Quia igitur occulta dispensatione iudicij quod alijs aperitur, alijs clauditur, quod alijs detegitur, alijs occultat, dicaē recte: Quis enarrabit cœlorum rationē, & concentū cœli quis dormire faciet? Quod tamen tunc nobis latius innotuit, cùm redemptor noster per dispēlationis mysteriū apparens, & indignis misericordiam præbuit, & eos à se qui digni uidebanē exclusit. Vnde hic quoq; apte subiungitur:

Quòd peccatores ad Ecclesiā uocati, per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti: & quòd in diuersis Ecclesiasticis ordinibus peccatores conuersi tanquam diuersæ glebæ in unitatis sacramenti concordiam conuenerunt. Cap. V I.

10 QVando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebātur.] Quid in puluere nisi peccatores accipimus? qui nullo rationis pondere solidati, cuiuslibet tentationis flatu rapiuntur. De quibus scriptū est: Non sic impij nō sic, Psal. 1
sed tanquam puluis quem proiicit uentus à facie terræ. Puluis ergo in terram fundatus est, cùm pec catores uocati in Ecclesiā, traditæ fidei sunt ratione solidati, ut qui prius incōstantia mobiles tentionis aura leuabantur, immobiles postmodum contra tentamenta consisterent, & Deo perseueranter inhærētes, fixum bene uiuendi pondus tenerent. Glebę uerò ex humore coagulanē & puluere. In hac itaq; terra glebæ compactæ sunt: quia uocati peccatores & per Spiritus sancti gratiā infusi, in collectione sunt charitatis uniti. Istæ glebę in terra compactæ sunt, quando populi qui prius quasi in dispersione pulueris diuersa sentiebant, postmodū sancti Spiritus gratia accepta, in illa pacatissima unanimitatis concordia conuenerūt: ut cum essent tria milia, uel rursum quinq; milia, scriptura teste diceretur, quia erat in eis cor unum & anima una. Has glebas ex uno quidem puluere, sed quasi diuersa mole distinctas quotidie Dominus in terra compingit: quia seruata unitate fracramenti, iuxta uarietatem morum atq; linguarū fideles in Ecclesia populos colligit. Has glebas Matth. 14
sam tunc Dominus deligenauit, quando ad esum panis & piscium quinquiagenos discumbere uel centenos iussit. Quas tamen glebas si in Ecclesia ex diuersitate meritorum attendimus, fortasse adhuc distinguere subtilius ualemus. Nam dum alius est ordo prædicantium, alius auditorum, alius

regentium, atq; alius subditorum: alius cõiugum, alius continentium: alius pœnitentium, alius uirginum: quasi ex una terra est diuersa glebarũ forma distincta, dum in una fide, in una charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significauit, quiad construẽdum tabernaculi sub uno studio diuersa donaria obtulit, de quo scriptũ est: Quicquid in cultum tabernaculi & ad uestes sanctas necessariũ erat, uiri cum mulieribus præbuerunt, armilias & inaures, annulos & dextralia. Omne uas aureum in donaria Domini separatum est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumq; bis tinctum, byssum & pilos caprarum. In ornamento ergo tabernaculi uiri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum ualide laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorũ obedientia exprimit? Quid per annulos, nisi signaculum secretorũ? Plerunq; enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorant? Quid per uas aureum in donaria Domini separatũ, nisi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto ab inferiorum amore disiungitur, quãto ad sola quæ æterna sunt amanda subleuantur. Quid per hyacinthũ, nisi spes cœlestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionũ, amore regni per petui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur, quæ pro perfectione bis tingit, quia Dei & proximi dilectione decoratur? Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarũ, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alij per armilias & annulos forte magisteriũ exercent: alij per inaures & dextralia deuotã obedientiã rectamq; operationem exhibent: alij per separatum uas aureum præclaram subtilioremq; Dei intelligẽtiam tenent: alij per hyacinthũ, purpuram & coccũ, audita cœlestia sperare, credere, amare non desinũt, etiam quæ adhuc subtiliori intellectu minimẽ cognoscunt: alij per byssum incorruptionem carnis offerunt: alij per caprarum pilos deplorant aspere, quod libenter commiserunt: quasi ex una terra innumeræ glebæ proferuntur, quia ex uno & pari obsequio facta fidelium disparia procedunt. Quæ nimirum glebæ nequaquam concretæ ex puluere surgerent, nisi aquam prius puluis acciperet, & concepto se humore solidaret: quia nisi peccatores quosq; sancti spiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera charitatis unitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit cœlorum rationem, uel concentum cœli dormire facit, aperiat. Ait enim: Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur.] ac si diceret: Tunc primum uocatione & discretione manifesta secreta spiritalia & non sine miseA ricordia alijs aperui, & non sine iustitia alijs clausi, cùm alios respuerem, & alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem. Quæ sancta Ecclesia quia perfidia Iudæorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit atq; in suo corpore conuertendas, quod quidem nõ suis sed Domini uiribus fecit, apte subiungitur.

Quòd catuli Ecclesiastici noui testamenti prædicatores intelligantur. Cap. VII.

NVnquid capies leænæ prædam, aut animã catulorum eius implebis?] Ista nimirũ illa leæna est de qua Iob dicebat, cùm superbientẽ Iudæã cerneret prædicante Ecclesia prætermissam: Non calcauerũt eam filij insultorũ: nec pertrãsiuit per cam leæna. Huic ergo leænæ Dominus prædã capit, ut animam catulorum eius impleat: quia ad augmentũ huius Ecclesiæ, innumeros de gentilitate diripuit, & per animarum lucrũ esurientia Apostolorum uota satiauit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate uocati sunt, qui passo Domino clausis foribus residebant, sicut de illis scriptũ est: Cum esset sero die illo una sabbatorũ, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metũ Iudæorũ, uenit Iesus, et stetit in medio eorũ. Vnde hic quoque de eisdem catulis aptè subiũgitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiant.] Cũ enim nequaquam sancti Apostoli contra membra diaboli in uoce liberæ prædicationis exurgerẽt, & necdum post passionem Domini sancti Spiritus effusione solidati, redemptorem suũ firma authoritate prædicarent, adhuc cõtra aduersarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundũ cubabant, ut animarũ prædam postmodũ præsumentes diriperent, de quibus tũc certum est quòd mundi imperum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem mortis nostræ insidiati quæsierũt, ut culpam nostram interficerẽt, omnemq; in nobis peccati uitam necarent. Horum primo illi esurĩti catulo, sed iam ualenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: Macta & manduca. His catulis uelut adhuc infirmis, ut cubare, in antris debeãt iubetur, cum eis Dominica uoce dicitur: Sedete hic in ciuitate quoadusq; induamini uirtute ex alto. An non rectè leænæ catuli uocantur, qui in Ecclesia editi, aduersantem mundũ ore rapuerunt: Et hæc quidẽ facta à sanctis Apostolis nouimus, hæc nunc etiam fieri à perfectis doctoribus uidemus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamen præcedentium filij, unde & non immeritò catuli uocantur. Vel certè quia, etsi quorũdam fidelium magistri sunt, uniuersalis tamen Ecclesiæ discipulos se esse gloriantur. Leænæ itaq; prædã Dominus capit: quia uirtute suæ inspirationis ab errore uitam delinquentium diripit: & animas catulorum illius replet, quia conuersione multorum pijs doctorum desiderijs satisfacit. De quibus catulis bene subiungitur:

B

C

D

Iob. 28

Ioan. 20

Luc. 24

Act. 10

Luc. 24

sungitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Neq; enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plerunq; dictorum uirtus perditur, si intempestiue proferantur. Sæpe uero & quod lenius dicitur, cõuentui temporis congruentia animatur. Ille ergo scit recte dicere, qui & ordinatè nouit tacere. Quid em̃ prodest eo tempore irascentẽ corripere, quo alienata mente non solum aliena uerba percipere, sed semetipsum uix ualet tolerare? Furentem quippe qui per inuectionẽ corripit, quasi ei qui non sentiat plagas ebrio imponit. Doctrina itaq; ut peruenire ad cor auditantis ualeat, quæ sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.] Doctores enim sancti quando & arguendo conspiciunt, & tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, & uelut in antris se contegunt, quia in suis cordibus occultentur. Sed cùm opportunum tempus inuenerint, repentè prosiliunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, & ceruicem superbientem morsu asperæ increpationis tenent. Siue itaq; per Apostolos siue doctores quos in Apostolorum locum subrogauit, huic lexnæ Dominus quotidie prædam capit, & per eos quos cepit, alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe iusti huius mũdi peccatores rapiunt, ut per cõuersos eos etiam alij ex mundo rapiantur. Vnde & ipsa gẽtilitas quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta tunc fame alios esurit, quanta se ab Apostolis concupitam fuisse cognoscit. Proinde & aptè subiungitur:

Quòd non tantum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discussione Euangelij longè lateq; euagati sunt. Cap. VIII.

12 QVis præparat coruo escam suam, quãdo pulli eius ad Deum clamãt, uagantes eo quòd non habeant cibos?] Quid em̃ corui pullorumq; eius nomine, nisi peccatis nigra gentilitas
Psal.146 designatur? De qua per prophetam dicitur: Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorũ inuocantibus eum. Iumenta quippe escam accipiũt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis uerò coruorũ, filijs scilicet gentium esca datur, cùm eorum desiderio nostra conuersatione reficiũ. Iste coruus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quereret. Sed nunc escam accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirit. Cuius uidelicet pulli, id est, prædicatores ex eo editi, nõ in se præsumunt, sed in uiribus redemptoris sui. Vnde bene dicitur: Quando pulli eius ad Deum clamant. Nihil enim sua uirtute posse se sciunt. Et quamuis animarum lucra pijs uotis esuriãt, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia neq; qui plãtat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quod uerò dictũ est: Vagantes eo quòd non habeant cibos, in hac uagatione nihil aliud quàm æstuantium prædicatorum uota signantur. Qui dum in Ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succenſi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desideri um mittunt. Quasi quædã quippe uagatio est ipsa cogitationis æstuatio, & uelut ad loca uaria mutatis nutibus transeunt, dũ pro adunandis animab. in modos innumeros, ac in partes diuersas esuriẽtes mente discurrunt. Hanc uagationem pulli coruorum, id est, filij gentilium ab ipso gentium magistro didicerũt. Ipse quippe quàm ualida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se uagatione permutat, transire ad alia ex alijs appetit: quia ipsa eũ quæ implet, charitas impellit. Longè nanq; à Romanis positus scribit: Memoriã uestri facio semper in orationib. meis, obsecrans si quo modo tandẽ aliquãdo prosperum iter habeam in uoluntate Dei ueniendi ad uos: desidero em̃ uidere uos. Rursũ Ephesi Corinthijs scribit: Ecce tertiò paratus sum uenire ad uos. Rursum Ephesi cõmorans Galatis loquit, dicẽs: Vellẽ modò ese apud uos, & mutare uocẽ meã. Romę quoq; cu stodia carceris clausus, quia ire ad Philippẽses per semetipsum nõ permittit, transmittere se discipulum pollicet, dicẽs: Spero in Dño Iesu Timotheũ me citò mittere ad uos, ut & ego bono animo sim cognitis quæ circa uos sunt. Constrictus etiã uinculis atq; Ephesi retentus, Colossensibus scribit: Nam si corpore absens sum, sed spiritu uobiscum sum. Ecce quõ sancto desiderio quasi uagatur: hic corpore tenetur, illuc spiritu ducitur: & paterni amoris affectum istis præsentib. exhibet, illis absentibus ostendit: coram positis impendit opera, audientibus exprimit uota, efficaciter præsens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cuius uagationem melius cognosci mus, si eius adhuc ad Corinthios uerba pẽsamus. Ait enim: Veniam ad uos cùm Macedoniam per transiero. nam Macedoniam pertransibo. apud uos autem forsitan manebo, uel etiam hyemabo. Perpendamus quæso quæ sit ista uagatio. Ecce alió interim manet, alió se iturum perhibet, atq; alió deflexurum promittit. Quid est quòd tam anxiè per tot loca partitur, nisi quòd circa omnes una charitate constringitur? Charitas enim quæ diuisa unire consueuit, unum cor Pauli per multa diuidi compellit. Quod tamen tanto arctius in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus uult simul omnia dicere, amando uult simul omnes uidere: quia & in carne permanendo, uult omnibus uiuere, & de carne transeundo, per sacrificium fidei uult omnibus prodesse. Vagentur itaq; pulli coruorũ, id est, magistrum suum imitentur filij gentium, torporem mentis excutiant, & cum animarum lucrum, id est, cibum suum minimè reperiunt, non quiescant: ad profectum se ex profectibus extendant, & æstuantes in utilitate multorum, refectio nem suam quasi uagantes esuriant. Quia uerò per prædicationum opera discurrendo, refectione fidei gentilitatem satiare non cessant, dicatur rectè: Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, uagantes eo quòd nõ ha-

14 beant cibos? Poteſt etiam coruí nomine, nigra per infidelitatis meritum plebs Iudaica deſignari. Nam pulli eius ad Deum clamare referũtur, ut eidem coruo à Domino eſca præparetur: quia nimirum ſanctis Apoſtoli plebis Iſraeliticæ carne genera-
rati, dum pro gente ſua preces ad Dominum funderent, quaſi pulli coruorum cum de quo carnaliter editi ſunt, ſpiritali intelligentia parentem populum pauerunt. Igitur dum pulli eius clamant, coruo eſca præparatur: quia dum Apoſtoli exorant, plebs dudum perfida ad cognitionem fidei ducitur, & ex prædicatione filiorum quaſi ex pullorum uoce ſatiatur. Illud tamen in hoc uerſu debemus ſolerter intueri, quòd huic coruo eſca dicitur primùm pullis clamantibus, & poſtmodũ uagantibus præparari. Clamantibus nãq; pullis coruo eſca præparata eſt, cùm prædicãtibus Apoſtolis uerbum Dei Iudæa audiens, modò in tribus mi-
libus, modò in quinq; millib. ſpiritali eſt intelligen-
tia ſatiata. Sed cum reproborum multitudo crude litatem ſuã contra prædicantes exerceret, & quaſi pullorum uitam necaret, ijdem pulli in uniuerſa mundi ſpatia diſperſi ſunt. Vnde & eiſdem carnalibus patribus ſpiritali prædicationi reſiſtentibus
Act. 13 dicunt: Vobis oportebat primũ loqui uerbũ Dei, ſed quia repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes: ſcientes profectò, q; poſtẽ gẽtilitas crederet, etiam Iudæa
Rom. 11 ad fidem ueniret. Vnde & ſcriptũ eſt: Donec plenitudo gentiũ introiret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Quia igit̃ ſummo perfancti Apoſtoli, & ſtuduerunt priusaudientibus prædicare, & poſtmodũ reſiſtentib. exẽpla cõuerſę gẽtilitatis oſtẽdere: quaſi eſurientes pulli huic coruo eſcã ſuã prius clamãdo, & poſtmodũ uagãdo quæſierũt. Vnde ẽm uagantur pulli, inde eſcã coruus inuenit: quia dũ per laborem prædicantium conuerſam ad Deum gentilitatẽ Iudaicus populus reſpicit, ad extremũ quandoq; ſtultitiam ſuæ infidelitatis erubeſcit: & tunc ſcripturæ ſacræ ſententias affligit, cum pri uſquã ſibi gẽtib. innotuiſſe cognoſcit, atq; expleta uagatione pullorũ, ad percipiẽda ſacra eloquia os cordis aperit: quia peracti is in mundum curſib. Apoſtolorũ, ferò ea ſpiritaliter percipit, à quibus diu ſe perfidia aſtringente ieiunauit. Quæ quia omnia ſolius diuinæ potentiæ uirtus operatur, recte dicit: Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius ad Deũ clamant, uagantes eo q; non habeant cibos? Subaudis, niſi ego, qui infidelem populum filijs ſuis & exorantibus tolero, & prædicantibus pareo, atq; ad alia uagantibus conuer
15 tendũ quãdoq; in fine ſuſtineo. Eſt adhuc aliud quod de coruo moraliter poſſit intelligi. Editis nanq; pullis, ut fertur, eſcam plene præbere difficile eſt: priuſquam plumeſcendo nigreſcant: eosq; inedia affici patitur, quoadusq; in illis per pennarum nigredinẽ ſua ſimilitudo uideatur. Qui huc illucq; uagantur in nido, & ciborum expetũt aperto ore ſubſidium. At cum nigreſcere cœperint, tãto eis præbenda alimenta ardẽtius requirit, quanto illos alere diutius diſtulit. Coruus profectò eſt A doctus quiſque prædicator, qui magna uoce clamat dum peccatorum ſuorum memoriam atq; eo gratiũ onem infirmitatis propriæ, quaſi quandã coloris nigredinem portat. Cui quidam naſcunt in fide diſcipuli, ſed fortaſſe adhuc cõſiderare nigredinem infirmitatis propriæ neſciunt: fortaſſe à peccatis præteritis memoriam auertunt, & per hoc eam quam aſſumi oportet contra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem nõ oſtendũt. Hi ſi ut ad accipiendas eſcas os aperiũt, cùm doceri de ſecretis ſublimibus quærũt. Sed eis doctor ſuus alimenta prædicamentorum ſublimium tanto minus tribuit, quãto illos peccata præterita minus dignè deflere cognoſcit. Expectat quippe atque admonet, ut à nitore uitæ præſentis prius per
B pœnitentiæ lamenta nigreſcant, & tunc demum congrua prædicationis ſubtiliſſimæ nutrimenta percipiant. Coruus in pullis ora inhiãtia reſpicit, ſed ante in eis pennarum nigredine induí corpora quærit. Sic & diſcretus doctor interna myſteria eorum ſenſibus non miniſtrat, quos adhuc ab hoc ſeculo nequaquam ſe abieciſſe conſiderat. Quanto igitur diſcipuli exterius per cultum uitæ præſentis minus quaſi nigri ſunt, tanto per cibum uerbi interius minus replentur: & quo ſe à corporali gloria non euacuant, eo à ſpirituali refectione ieiunant. Si uerò in confeſſione uitæ præteritę lamenti ſui gemitus uelut nigreſcentes pulmas proferant, illicò in cõtemplationem doctor ad eſcam de ſublimibus deferendam quaſi pullorum refectionem cogitans coruus uolat: eſcq; hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea intelligentia quam ceperit, eſurientibus diſcipulis alimenta uitæ loquendo ſubminiſtrat. Quos tãto ardentius de ſupernis reficit, quanto uerius à mundi nitore nigreſcere pœnitentiæ lamentatione cognoſcit. Pulli autem dum nigro ſe pennarum colore ueſtiũt, de
C ſe etiam uolatum promittunt: quia quo magis diſcipuli abiecta de ſe ſentiũt, quo magis ſeſe deſpicientes affligũt, eo amplius ſpem profectus ſui in altiora pollicenr. Vnde & curat doctor feſtinantius alere, quos ſam per quædam indicia prouidet poſſe & alijs prodeſſe. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, uelut plumeſcentes pullos ſollicitius nutrire, dum dicit: Quæ audiſti à me per 2. Tim. 2
D multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Quæ doctrinę diſcretio dum cautè à prædicatore cuſtoditur, ei diuinitus largior copia prædicationis daf. Dũ enim per charitatem compati afflictis diſcipulis nouit, dum per diſcretionem congruum doctrinę tempus intelligit, ipſe non ſolum pro ſe, ſed etiam pro eis quibus laboris ſui ſtudia impendit, maiora intelligentię munera præcipit. Vnde hic quoq; aperè dicitur: Quis præparat coruo eſcam ſuam quando pulli eius ad Deum clamant, uagãtes eo quòd non habeant cibos? Cum enim pulli ut patientur clamant, coruo eſca præparatur: quia dum uerbũ Dei boni auditores eſuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentię dona tribuuntur. Sequitur:

Textus

Textus capitis trigesimi noni beati Iob.

Vnquid nosti tempus partus ibicũ in petris, uel parturientes ceruas obserua sti? Dinumerasti menses cõceptus earum, & scisti tẽpus partus earũ? Incuruantur ad fœtũ, & pariũt, & rugitus emittunt. Separantur filij earũ, et pergunt ad pastũ: egrediuntur, & nõ reuertuntur ad eas. Quis dimisit onagrũ liberũ, & uincula eius quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Cõtemnit multitudinẽ ciuitatis, clamorẽ exactoris non audit. Circumspicit montes pascuæ suæ, & uirentia quæq; perquirit. Nunquid uolet rhinoceros seruire, aut morabitur ad præsepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerotẽ ad arãdum loro tuo, aut confringet glebas uallium post te? Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Nũquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget? Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris. Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea. Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laborauit, nullo timore cogente. Priuauit enim eã Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Gloria nariũ eius terror, terrã ungula fodit. Exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, uibrabit hasta & clypeus. Feruẽs & fremẽs sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorẽ. Vbi audierit buccinã, dicit uah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducũ, & ululatum exercitus. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, & de longè oculi eius prospiciũt. Pulli eius lambunt sanguinem, & ubicunq; cadauer fuerit, statim adest. Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtiq; qui arguit Deum, debet & respondere ei. Respõdens autem Iob Domino dixit: Qui leuiter locutus sum, respõdere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Vnum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alterum, quibus ultrà non addam.

Quòd præpositi sanctæ Ecclesiæ, quia eorum onera portãt, quos affectu nimio Deo pariunt, ceruæ uocantur: ibices uerò auditores, qui patrum prouocati exemplis, scilicet patientia Dauid, castitate Ioseph, abstinentia Danielis, quasi in hunc mundi petris sanctis hæ similia parturiũt opera. Ca. IX.

NVnquid nosti tempus partus ibicum in petris, uel parturientes ceruas obseruasti?] Meridiana pars ibices aues uocat, quæ Nili fluctis inhabitant. Oriẽtalis uerò Occidẽtalisq; plaga paruа quadrupedia ibices nominat, quibus & moris est in petris párere, quia neq; sciunt nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt. Caput quippe ruentes feriunt, cuius dum prima cornua opponunt, fit omne corpus à tactu casus alienum. Ceruarum uerò moris est, inuentos serpentes extinguere, eorumq; membra morsibus dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeunt, capitum suorum onera dorsis prægredentium superponunt, sibiq; inuicem succedentes, laborem ponderis omnino non sentiũt. Quid est ergo quòd beatus Iob de partu ibicum ceruarumq; discutitur, nisi quia in ceruis uel ibicibus magistrorum spiritalium persona signatur? Ipsi quippe uelut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrũ, qui petræ pro soliditate uocati sunt, ad conuersionem animas gignunt. Ipsi uelut ibices nullius casus damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiuntur: quia quicquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis sacræ scripturæ se suscipiunt, & quasi cornuũ exceptione saluantur. De his enim testamentis dictum est: Cornua sunt in manibus eis. Ad scripturarum ergo cõsolationem refugiunt, dum aliqua temporalis casus iactura feriũtur. An non more ibicum huius mundi diaduersitatibus, quasi in suis se cornibus cadens excipiebat Paulus, cum diceret: Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinã scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus? Ipsi etiam ceruæ uocati sunt, sicut per Hieremiam de doctoribus genitos filios incautè deserentibus dicitur: Cerua in agro peperit, & reliquit

liquit. Ipsi more ceruarum interemptis uitijs, quasi extinctis serpentibus uiuunt: & de ipsa extinctione uitiorum, ad fontem uitæ acrius inardescunt. Vnde Psalmista ait: Sicut seruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Ipsi etiam dum labentia huius temporalitatis momenta, quasi quædam flumina transeunt, compatientes charitate onera sua sibi inuicem superponunt: quia cauta obseruatione custodiunt, quod scriptum est: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quia uerò post aduentum Domini spiritales magistri per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conuersione pārere prædicando potuissent: & quia hoc idem tempus incarnationis Domini an te prophetarum uoces cognitum non fuit, quamuis futura ipsa incarnatio præcognita omnibus electis fuit: bene beatus Iob de tempore partus ibicum ceruarumq; discutitur, eiq; dicitur:

Psal. 41

Galat. 6

Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris, uel parturientes ceruas obseruasti?] Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis, quia illud tempus necdum præuides, quo spiritales magistri in mundum missi, per doctrinā an tiquorum patrum filios generant, fuisq; laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum, ceruarumq; partus aspiceres, ualde humiliter de tua uirtute sentires. Magna quippe quæ agimus, quasi minima ducimus, cum hæc per fortia exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescunt per meritum, cùm apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt.

17 Possunt uerò ceruarum significatione doctores, appellatione autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris uerò ibices pariūt: quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentiam fœcundantur, ut cùm fortasse præcepta sublimia audiunt, & infirmitatis propriæ conscij, ea se implere posse diffidunt, maiorum uitam conspiciant, atq; in eorum considerata fortitudine bonorum operum fœtus ponant. Vt eñ pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, iste uer borum cōtumelijs pressus, cùm uirtutem patientiæ seruare non sufficit, Dauid factum ad memoriam reducit, quem cùm tot Semei conuitijs urgeret, & armati proceres ulcisci contenderent, ait: Quid mihi & uobis filij Saruiæ? Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret Dauid. Et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et paulo pōst: Dimitte eum ut maledicat iuxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonū pro maledictione hac hodierna. Quibus profectò uerbis indicat, quia pro perpetrato Berſabeæ scelere, exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malum quod perpetrauit, & æquanimiter pertulit quod audiuit: & contumeliosa uerba non tam conuitia quàm adiutoria credidit, quibus se purgari, sibiq; misereri posse iudicauit. Tunc enim illata conuitia bene

2. Reg. 14

A toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe uidebitur, q iniuria percutimur, dū in actione nostra cōspicimus, quia peius est quod meremur: sicq; fit, ut cōtumelijs gratia magis quàm ira debeatur, quarū interuentu Deo iudice pœna grauior declinari posse confidimus. Ecce alius dum mundi huius succeſſibus proficit, lenocinante cordis lætitia tentari se luxuriæ stimulis sentit: sed si Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce se castitatis seruat. Qui dū sibi à domina conspiceret pudicitię damna suaderi, ait: Ecce dominus meus omnib. mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod non in mea sit potestate, uel non tradiderit mihi præter te, quæ uxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Quibus uerbis ostenditur, quia bona quæ assecutus fuerat, repentè memoriæ intulit, & malum quod se pulsabat, euicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, uim culpæ imminentis fregit. Cùm enim uoluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda: ut eo erubescamus praua cōmittere, quo nos à Deo meminimus gratuitò bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum uertamus in arma uirtutum, ut sint ante oculos quæ percipimus, & quæ nos alliciunt, fugamus. Quia enim uoluptas ipsa ex prosperitate nascitur, eiusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Consideradum quippe est, ne acceptum munus uertamus in uitium, ne per fauorem uitæ nos absorbeat uorago nequitiæ. Iram nanq; contra nos superni iudicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius, etiā ex ipsa sua largitate pugnamus. Alius interna scientię dulcedinem quærens, nec tamen secreta eius contingere prævalens, Danielis uitam ad imitandum conspicit, & desideratum scientię cul men apprehēdit. Ille quippe qui possmodum uoce angelica pro cognitionis internæ concupiscentia uir desideriorum dicitur, prius in aula regia carnis in se desideria edomuisse memoratur: ut nil ex deliciabilibus cibis attingeret, sed lautis ac mollioribus duriora atq; asperiora cibaria præferret: ut dum sibi exterioris cibi blandimenta subtra heret, ad interni paduli delectamenta peruenire t: & tanto auidius gustum sapietię intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadem sapientia foris robustius repressisset. Si enim à carne hoc quod libet abscindimus, mox in spiritu qđ delectet, inuenimus. Intentioni quippe animę, si exterior euagatio claudatur, interior se cessus aperitur. Nā quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se tendere per prospectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibet. Et cùm riuos fontis obstruimus, fluēta surgere ad superiora, puo camus. Igitur dum studiosi quiq; sanctorum uitā imitando cōspiciunt, in petris ibices fœtus ponūt. Hinc est quòd auditores suos quasi ibices in petris pārere

Gen. 39

18

B

C

Dan. 10

D

rere Paulus admonet, cùm enumeratis maiorum
Heb.12 uirtutibus diceret: Habentes tantam impositā nu
bem testium: deponentes omne pondus, & circū
stans nos peccatum, per patientiam curramus ad
Heb.13 propositum nobis certamen. Et rursum: Quorum
intuentes exitum conuersationis, imitamini fidē.
19 Sed cùm diuina pectoris corde concipimus,
non statim quasi iam solidè cogitata parturimus.
Vnde & beatus Iob non de partu ibicum, sed tem
pore partus inquirit ur. Quod uidelicet tempus,
dum in nobismetipsis usx comprehendimus, mul
to magis in aliena mente nescimus. Prius enim sit
pernī timoris semina utero cordis suscepta, per
meditationē studij coagulantur ut maneāt: post-
modū strictā intentione cogitationis affixa, dum
ad discretionē rationis tendunt, quasi in membro
rum distinctionem formantur: dehinc usu perse-
uerantiæ confirmata, uelut in soliditatem ossium
ueniunt: ad extremum uerò perfecta authoritate
roborata, quasi in partum procedunt. Quæ incre-
menta diuinorum seminum nullus in aliena men-
te considerat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemli-
bet iam uim superuæ concupiscentiæ concepisse
quarundam rerū attestatione cognoscimus: quan
do tamen in partu erumpat, ignoramus. Sæpe au-
tem concepta mente semina peruenire ad perfe-
ctionem nequeunt, quia oriendo tempus partus
antecedūt. Et quia necdum plenè in cogitatione
formata ante humanos oculos prodeūt, uelut ab-
ortiua moriuntur. Bona quippe adhuc tenera ple
runq; humana lingua, dum iam quasi fortia lau-
dat, extinguit. Tanto enim celerius occidunt, quā
to ad fauoris notitiam impensiùs prorumpūt.
Nonnunquam uerò imperfecta nostra cogitatio
necdum roborata, dum citius hominibus ostendi
tur, resistentium aduersitate dissipatur: & cùm co
natur ante tempus uideri quia sit, quasi agitur ut
non sit. Sanctī autē uiri, quia cuncta quæ bene co
gitant, student ut occultè conualescant, & quasi
processuros fœtus prius intra uterum mentis for-
mant: rectè B. Iob de partus tempore discutitur,
quod uidelicet unicuiq; quando sit congruum, ni
si à creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis
aspicit, quando ad humanam notitiam bona no-
stra congruè nascantur, apprehendit. Bene itaq;
dicitur: Nunquid nosti tempus partus ibicū in
perris? Ac si apertè dicat: ut ego, qui idcirco ele-
ctorum fœtus uiuaces facio, quia præscito in tem
pore produco. Bene autē expleto fœtu auditorū
subditur: Vel parturientes ceruas obseruasti? Par
turientes enim ceruas obseruare, est illos labores
patrū qui spiritales filios generant, cauta consi-
ratione pensare. Solerter quippe intuendū est, q
hic sermo tam uigilāter imprimit, ut dicatur Ob-
seruasti: quia utiq; perpaucorum est pensare quis
labor sit in prædicationibus patrum: quantis dolo
ribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide
& conuersatione parturiūt, quām cauta se obser-
uatione conspiciūt: ut sint fortes in præceptis, cō-
patientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in
exhortationibus blandi, in ostendendo magistē-

A rio humiles, in rerum temporalium cōtemptu do
minantes, in tolerandis aduersitatibus rigidi, & ra
men dum uires suas sibimet non tribuunt infirmi:
quantus sit eis dolor de eadentibus, quātus sit de
stantibus timor, quo feruore alia adipiscī appetūt,
quo pauore alia adepta conseruant. Quia igitur
perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: Vel
parturientes ceruas obseruasti? Nil uerò ob- 20
B stat, quòd uerba Deus de doctoribus faciens, non
ceruorum, sed ceruarum eos specie designat: quia
nimirum illi ueri doctores sunt, qui cùm per uigo
rem disciplinæ patres sunt, per pietatis uiscera es-
se matres nouerunt. Qui labores sanctæ cōceptio
nis tolerant, & proferendos Deo filios intra ute-
rum charitatis portant. In edenda enim prole am-
plius matres laborant, quæ crescētem intra uterū
conceptionem longo mensium tempore sustī-
nent: & quæ ex utero procedentem non sine ma-
gnis doloribus deponunt. Vnde & hic apta consi
deratione subiungitur

*Quòd discreti uiri non passim ad prædicandum exiliunt, sed in tempore mensuram tritici erogandam per conceptum desi-
derium intra se fouent, donec congruè formentur, similem in
omnibus formam iustitiæ præbentes: quorum non solum fru
ctus, sed etiam pios conatus iustus dinumerat arbiter. Ca. x.*

C Dinumerasti menses cōceptus eorum? Sanctī enim uiri cùm de profectu auditorū cogi
tant, quasi iam in utero conceptionē portant. Sed
cùm nōnulla quę dicēda sunt, differūt, & aptū suis
exhortationibus tēpus quærūt, uelut à partu quē
fieri appetūt, in mensiū prolixitate dilatanē. Et sæ
pe dum quædā quæ sentiūt, intempestiuè dicere au-
dientibus nolūt: in ipsa tarditate proferendæ sen-
tētiæ, siue ad hęc quę suadēda sunt, seu ad illa quæ
increpanda, cōsilio altiori firmanē. Et dū cogitaē
uita filiorū, nec tamē ante tēpus lingua consilium
mētis ejicit, quasi iam cōcepta soboles intra uterū
crescit: ut ad auditorū notitiā tūc sententia cordis
exeat, quādo prolata utilitet, quasi per cōgruū tē
pus partus uiuat. Et quia hæc homines in magi-
strorū mente, quando uel quomodo agant, ignō-
rant: Deus uerò ad retributionis gloriā nō solū ef-
fectū cōsiderat, sed etiā momēta cogitationum si-
gnat, rectè ad B. Iob dicit: Dinumerasti mēses cō
D ceptus earū? Subaudis: ut ego, qui in sanctis præ-
dicatoribus non solū fructus exteriorū operū, sed
ipsas diutinas cogitationes numero, qui & eas ad
retributionem seruo. Possunt per menses, quia 21
congesti dies sunt, etiam multiplicatæ uirtutes in-
telligi. In mensibus quoq; Luna renascitur, nilq;
obstat, si per menses noua regenerationis creatu-
ra signet. De qua Paulus apostolus dicit: In Chri- *Gal. 5. & 6*
sto Iesu neq; circumcisio aliquid ualet, neq; præ-
putium, sed noua creatura. Sancti igitur uiri cùm
se ad prædicandum parant, prius se interius uirtu-
tibus innouant: ut ad hoc quod loquendo docēt,
uiuendo concordent. Prius sua interna conside-
rant, atq; à cunctis se uitiorum sordibus emundā:
curantes summopere ut contra iram patientiæ lu
ce resplendeant, contra carnis luxuriam, etiā cor-

dis munditia fulgescant, contra torporem zelo cã deant, contra confusos præcipitationis motus serena grauitate rutilent, contra superbiam uera humilitate luceant, contra timorem radijs authoritatis clarescant. Quia ergo tãta in se prius studia cõgerunt, quasi in conceptu sanctæ prædicationis menses uirtutum fuint. Quos mẽses Dominus solus dinumerat: quia eadem bona in eorum cordibus non nisi qui dedit, pensat. Et quia iuxta mensuram uirtutum, effectus etiam subsequitur fructuum, recte subiungitur: Et scisti tempus partus earum.] Subaudis: ut ego, qui dum in cogitatione uirtutum menses dinumero, quando hoc quod implere appetunt, pãrere ualeant, scio: quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum foris effectum operis, intus in pondere cogitationis penso. Sequitur: Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.] Rugiunt quippe dum per incuruationem suam in conuersatione lucis auditorum animas gignunt: quia ab æternis nos supplicijs remouere, nisi flendo & dolendo non possunt. Prædicatores enim sancti nunc in lachrymis seminant, ut segetem postmodũ gaudiorum metant. Nunc quasi ceruæ in dolore partus sunt, ut spiritali prole postmodum sint fœcundi. Et enim unum de multis loquar, uideo Paulum quasi quandam ceruam quosdã in partu suo
Gal. 4 magni doloris rugitus emittentem. Ait enim: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis: uellem esse apud uos modò, & mutare uocem meam, quoniam confundor in uobis. Ecce mutare uult uocem in partu suo, ut prædicationis sermo in rugitum uertat doloris. Vult mutare uocem suam: quia quos iam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerua pariens emittebat, quando eisdem post se redeuntibus exclama
Gal. 3 re cogebatur, dicẽs: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit: & sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis,
Gal. 5 nunc carne consummamini? Vel certè: Curreba tis bene, quis uos impediuit ueritati non obedire? Qualis in huius ceruæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultatibus pepe rit, & quandoq; partos ad malitiæ uterum redisse cognouit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & postquam potuit concepta edere, rursum compulsa est extincta suscitare.

22 Notandum uerò summopere est, quòd istæ ceruæ incuruantur ut pariant: quia nimirum si erectæ starent, pãrere non ualerent. Nisi enim præ dicatores sancti ab illa immensitate contemplationis interneam quam capiunt, ad infirmitatem nostram humillima prædicatione quasi quadam incuruatione descenderẽt, nunquam utiq; in fide filios procrearent. Nobis quippe prodesse nõ possent, si in suæ altitudinis erectione persisterẽt. Sed
1. Cor. 3 uideamus ceruam sese ut pariat incuruãtem: Ego, inquit, non potui uobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Atq; mox exsuscitè incuruatiõis causas exequit, dicẽs: Nõdum

A enim poteratis, sed nec adhuc quidẽ potestis. Sed hãc ceruam quæ propter nos incuruata est, quæso uideamus erectam. Ait: Sapientiam loquimur 1. Cor. 2
inter perfectos. Et rursum: Siue mẽte excedimus 2. Cor. 5
Deo. Cum uerò mente excedit Deo, excessum eius nos omnino nõ capimus. Vt ergo nos lucretur, incuruat ad nos. Vnde illic apte subiungit: Siue sobrij sumus uobis. Si enim sancti uiri ea nobis prædicare uellẽt quæ capiunt, cùm in superna cõ templatione debrianr, & non magis scientiã suã quodã moderamine & sobrietate temperarẽt, adhuc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis fluenta quis caperet: Incuruatæ autẽ istæ ceruæ, aliàs cœli uocati sunt, de quibus dicit: Domine in- Psal. 143
B clina cœlos tuos, & descende. Cùm enim inclinãtur cœli, descẽdit Dominus: quia cũ se in prædicatione sua sancti doctores attrahunt, diuinitatis no titiã nostris cordibus infundunt. Nequaq; quippe ad nos Dominus descẽderet, si prædicatores eius in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinant ergo cœli ut descendat Dominus, incuruant ceruæ ut nos in noua fidei luce nascamur. Istæ incuruatæ ceruæ in Canticis canticorũ sponsæ uberaſunt uocatæ, sicut scriptũ est: Melio Cap. 1
ra sunt ubera tua uino. Ista enim sunt ubera quę in arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipsi arcanis summæ cõtemplationis inhærẽtes, subtili nos prædicatione nutriũt. Vt igit ab æterno gemitu & dolore nos retrahãt, nũc incuruant ceruæ, atq; iti partu rugitus emittunt. Quia uerò ipsi qui sancta patrũ prędicatiõe nascunt, aliquãdo doctores fuos patiẽdo præueniũt, ut eis adhuc in hac uita durantibus ipsi iã martyrio cõsummẽt, apte sequit:

Quòd qui ad pascua æternæ uitæ fuerint separati, doctrinæ temporali ultrà non indigent, quibus in ipso uitæ libro cuncta perspicua erunt. Cap. XI.

SEparantur filij earum, & pergunt ad pastũ: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.] Pastũ scriptura sacra illud uiriditatis æternæ pabulũ uocat, ubi iam nostra refectio nullius defectus aridi tate marcescet. De quo pastu per Psalmistam dicitur: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in lo- Psal. 23
co pascuæ ibi me collocauit. Et rursum: Nos autẽ Psal. 94
populus eius, & oues pascuæ eius. De quibus ni
D mirum pascuis ueritas per semetipsam dicit: Per Ioan. 10
me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Pergũt ergo ad pastum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula internæ uiriditatis inueniũt. Egrediũt & nõ reuertuntur ad eas: quia in illa suscepti cõtemplatione gaudiorum, iam nullatenus indigẽt uerba audire docentiũ. Egressi itaq; ad eas iam nõ redeũt: quia angustias uitæ præsentis euadẽtes, ultrà à doctoribus prędicationẽ uitę accipere non requirũt. Tũc quippe implẽt quod scriptũ est: Nõ docebit ultrà Hier. 31
uir proximũ suũ, & uir fratrẽ suũ dicẽs: Cognosce Dominũ: oẽs enim cognoscẽt me à minimo eorũ usq; ad maximũ, dicit Dominus. Tũc implet quod in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo Ioan. 19
annunciabo uobis. Filius quippe de patre palàm annunciat

annunciat: quia sicut superius diximus, per hoc q̃ A uerbū est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Verba enim tunc docentiū, quasi quosdā humanæ lin guæ riuulos non quærunt, quando de ipso iam ue ritatis fonte debriantur. Igit̃ posit̃q̃ figurata incur uatione ceruarū, multa de magistrorū uirtute nar rata sunt: nunc ad eorū uitā qui remotæ conuersa tionis secreta appetunt, uerba uertuntur: quia & ipsa uacandi otia, quia diuino adiutorio & non suis utribus assequuntur, de eis à Domino dicitur:

Quòd uiri contemplatiui solitudinem mentie inhabitent, & liberi à secularium negociorum tumultibus, Deum sitient.

Caput XII.

23 QVis dimisit onagrum liberū in solitudinē, B & uincula eius quis soluit? Subaudis, nisi ego. Onager enim qui in solitudine cōmo ratur, non incōgruē uitā eorū significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui apte etiam liber dicitur: quia magna est seruitus seculariū negociorum, quibus mens uehementer attenditur, quamuis in eis sponte defudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nil con cupiscere. Quasi enim quodā iugo seruitutis premunt prosperā dum appetuntur, premunt aduersa dum formidantur. At si quis semel à dominatio ne desideriorum temporaliū colla mētis excussit: quadam iam etiā in hac uita libertate perfruitur, dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coārctatur. Hoc graue seruitu C tis iugum, Dominus uidit secularium ceruicibus impressum, cùm diceret: Venite ad me omnes qui Matth. 11 laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tol lite iugum meū super uos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Asperum quippe iugū & dūrę, sicut diximus, seruitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, uelle stare in non stantibus, appetere quidem trāseuntia, sed cum trānseuntibus nolle trānsire. Dum enim cōtra uotum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerāt, pōst ex pauore amissionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui cal caris terrenis desideriis, ab appetitō rerum temporaliū securitate mentis exoneratur. Et uincula eius quis soluit? Subaudis, nisi ego. Soluuntur uerò uniuersiusq; uincula, dum diuino adiutorio interna desideriorū carnalium retinacula dirumpuntur. Cùm enim pta intentio ad conuersionem uocat, sed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas reuocat, quasi quibusdam uinculis anima ligata præpeditur. Multos enim sæpe uidemus uitam quidē sanctæ conuersationis appetere: sed ne hāc assequi ualeant, modò irruentes casus, modò futura aduersa formidare. Qui incerta mala dum quasi cauti prospiciūt, in peccatorum suorum uinculis incauti retinētur. Multa enim ante oculos ponūt, quæ si eis in conuersatione euenīant, subsistere se Prou. 15 non posse formidant. De quibus bene Salomon ait: Iter pigrorum, quasi sepes spinarū. Nam cùm A uiam Dei appetant, eos uelut spinæ obstantiū sepium, sic formidinum strarū oppositæ suspiciones pungunt. Quod quia electos præpedire nō solet, bene illic secutus adiūgit: Via iustorū absq; offendiculo. Iusti quippe in cōuersatiōe sua quodlibet eis aduersitatis obuiauerit, non impingūt: quia ręporalis aduersitatis obstacula, æternę spei & interiæ cōtemplationis saltu trancendūt. Quod uidelicet Deus onagri uincula, quādo ab electi uniusciuiusque animo, infirmarū cogitationū nodos rūpit, & propitius dissipat omne quod illectā mentē ligabat. Sequitur: Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsūginis.] Hoc loco pro solitudine corporis debemus intelligere solitudinē cordis. Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus uiuit, sed tumultibus conuersationis humanæ, terrenorū desideriorū cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si uerò premat aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarū seculariū tumultus in corde patiat, non est in urbe. Itaq; bene conuersantibus primùm solitudo mentis tribuitur, ut exurgentē intrinsecus stre pitum terrenorū desideriorū premant: ut ebullien tes ab infimis curas cordis per superni gratiā restringat amoris, omnesq; motus importunè se offerentiū leuiū cogitationū, quasi quasdā circūuolantes muscas ab oculis mentis abigant manu gratuitatis, & quoddā sibi cū Domino intra se secretū quærant, ubi cū illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc 24 secreto cordis, aliàs dictū est: Factū est silentiū in Apoc. 8 cœlo, quasi dimidia hora. Cœlū quippe Ecclesia uocatur electorū, quæ ad æterna sublimia dū per subleuationē contemplationis intendit, surgētes ab infimis cogitationū tumultus premit, atq; intra se Deo quoddā silentium facit. Quod quidē silentium contemplationis, quia in hac uita non potest esse perfectū, factū dimidia hora dicitur. Nolenti quippe animo dum cogitationū tumultuosi se strepitus ingerunt, etiā sublimibus intendentē, rursum ad respiciendā terrena cordis oculū uiolenter trahunt. Vnde scriptum est: Corpus quod Sap. 9 corrumpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantē. Bene ergo factū hoc silentiū non integra, sed dimidia hora describitur: quia hic contemplatio nequaquam perficitur, quamuis ardenter in choetur. Quod etiam per Ezechielē prophetam congruenter exprimitur, qui pro mensura ciuitatis in monte condita, in manu uiri calamū sex cubitorū, & palmi se uidisse testatur. In monte quippe electorū Ecclesia sita est, quia fundata in infimis desideriis non est. Quid autē per cubitum nisi operatio, quid per senarīū numerum nisi perfectio operationis ostēditur: quia & sexto die cuncta opera Dominus ex plesse memorat? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat, nisi contēplationis uim, quæ iam intiā, æternæ & septimę quietis demonstrat? quia enim æternorū cōtēplatio hic minimè perficit, mē sura septimi cubiti non expletur. Electorum itaq;

Ecclesia,

Ecclesia, quia cuncta quæ operanda sunt perficit, in sex cubitis sese in monte posita ciuitas ostendit. Quia uero hic adhuc sola initia contemplationis in spicit, de septimo cubito non nisi palmum tangit. Sciendū uero est, quia nequaq; culmē cōtemplationis attingimus, si nō ab exterioris curę oppressione cessemus. Nequaq; nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale quod regit, nisi ad secretum huius silentij recurrētes, ab omni exterius perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrū bene etiā
Gen.2 Adam dormiēs figurauit, de cuius mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligēda rapit, a rebus uisibilibus oculos claudit: & tūc in semetipso uel quæ præesse uiriliter debeāt, uel quæ subesse possint, infirma distinguit: ut aliud in illo sit quod regere ualeat tanq; uir, aliud tāquam fœmina quod regatur. In hoc itaq; silentio cordis, dum per cōtemplationem interius uigilamus, ex terius quasi obdormiscimus. Quia ergo remoti uiri, id est, à desideriis carnalibus alieni, hoc silentiū mentis inhabitant, huic onagro Dominus in solitudine domū dedit, ut turba desideriorum tempo
25 ralium non prematur. Sequitur: Et tabernacula eius in terra salsuginis. Salsugo accendere sitim solet. Et quia sancti uiri quādiu in huius uitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriā desiderij sui quotidianis æstibus accendunt, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessan ter quippe accenduntur ut sitiant, sitiunt ut satien turlicut scriptum est: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Sequitur: Contemnit multitudinem ciuitatis.] Multitudinem ciuitatis contemnere, est humanæ conuersationis praua studia deuitare, ut iam non libeat terrenorum hominum, qui præ abundantia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis nanq; ingredi angustā portam desiderant: non cū multis lata itinera ingredi appetunt, quæ ad interi tum ducūt. Soleter quippe à quo & ad quid sunt creati, conspiciunt: & recta consideratione accepta imaginis, sequi uulgi multitudinem dedignā
Can.1 tur. Vnde & sponsi uoce sponsæ in Canticis canti corum dicitur: Nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos. Semetipsam nanq; ea quæ est pulchra inter mulieres cognoscit, quando electa quæq; anima etiam inter peccātes posita, quia ad authoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit, & iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentijs dissipatur. Egressa uerò abit post uestigia gregum: quia sua interna deserens, ad latam uidelicet uiam ducitur, & sequitur exempla populorū. Nec iam agnos, sed hœdos pascit: quia non innoxias cogitationes mētis, sed nutrire prauos motus carnis intēdit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum uestigia despicit, dicatur rectè: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vbi & aptè subiungitur:

A *Quòd uiri abstinentes uentris garritus non audiunt, sed gustę flammam, quæ si nutriatur, omnem uirtutum messem exurit, studioseq; restringunt: scientes quòd Nabuchodonosor uincente princeps cocorum Hierusalem muros destruxerit.*

Caput XIII.

CLamorem exactoris non audit.] Quis intelligi exactor alius nisi diabolus potest, qui se mel in paradiso homini malæ persuasionis nummum cōtulit, & quotidie ab eo huius debiti exigere reatum quærit? Huius exactoris sermo est malę suggestionis inchoatio. Huius exactoris clamor est iam nō leuis sed uiolēta tentatio. Hic exactor loquitur, cùm leniter suggerit. Hic exactor clamat, cùm fortiter tētat. Clamorē ergo exactoris nō audire, est uiolentis tentationū motibus mi
B nimè consentire. Audiret ēm si ea quæ suggerit fieret. Sed cùm peruersè agere despicit, recte dicitur: Clamorem exactoris non audit. Nonnul- 26
li uerò hoc loco per exactorē intelligi uentrē uolunt. Ipse nāq; à nobis quoddā debitū exigit: quia quotidianū fructū sibi humani laboris impēdi etiam per naturā quærit. Abstinentes igit uiri (qui hoc loco onagri uocabulo figurantur) dum uiolenta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris uerba cōtemnunt. Sed cùm continenti uiro contra innumera uitia multa uirtutū certami na suppetant, cur sub exactoris clamore contempto, de solo hic uētre dicitur q eius impetū impul sum q; restringat: nisi quòd nullus palmā spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso
C prius per afflictā uētris cōcupiscentiā, carnis incētiua deuicerit? Nec; enim ad cōflictū spiritalis agonis assurgit, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ uidelicet appetitus edomatur: quia si non ea quæ nobis sunt uiciniora prosternimus, nimirū inaniter ad ea quę longius sunt impugnan da trāsimus. Incassum nanq; cōtra exteriores inimicos in cāpo bellū geritur, si intra ipsa urbis mœnia ciuis insidiās habeē. Mēs quoq; ipsa certā tis sub graui cōfusionis dedecore à spiritalis certa minis cōgressione repellit, quādo infirma in carnis prælio, gulę gladijs cōfossa superatur. Nā cum se paruis prosterni conspicit, cōfligere maioribus erubescit. Nōnulli uerò ordinē certaminis ignorantes, edomare gulā negligūt, et iam ad spiritalia
D bella consurgūt. Qui aliquādo multa etiā quæ ma gnę sunt fortitudinis, faciūt: sed dominātę gulæ uitio, per carnis illecebram omne quod fortiter ege rint perdunt: & dū uenter nō restringit, per carnis concupiscentiā simul cuncta uirtutes obruuntur. Vnde & Nabuchodonosor uincente scribit: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalē. Quid enim per muros Hierusalem significans scriptura exprimit, nisi uirtutes animæ, quæ ad pacis uisionem tendit? Aut quis cocorum princeps nisi uenter accipitur: cui diligentissima à coquētibus cura seruitur? Muros igitur Hierusalem princeps cocorum destruit: quia uirtutes animæ dum nō restringit uēter, perdit. Hinc est q; Paulus cōtra Hierusalē mœnia decertāti uires cocorū principi sub 1.Cor.9
trahebat, cùm diceret: Castigo corpus meū, & seruituti

uituti subijcio: ne forte alijs prædicans, ipse repro bus efficiar. Hinc etiam præmisit dicens: Sic curo, non quasi in incertū: sic pugno, non quasi aerē uerberans. Quia cūm carnem restringimus, ipsis abstinentiæ nostræ ictibus non aerē, sed immundos spiritus uerberamus: & cūm hoc quod est intra nos subijcimus, extrā positis aduersarijs pugnas damus. Hinc est quòd cūm rex Babylonis Dan.3 iuccendi fornacē iubet, naphthæ, stuppæ, picis & malleoli ministrari congerīē præcepit: sed tamen abstinentes pueros hoc igne minimē consumit: quia antiquus hostis licet innumeras ciborū concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamē mentibus superni spiritus gratia insibilat, ut à carnalis concupiscētiæ æstibus illæsæ perdurent: ut etsi usq; ad tentationem cordis flamma ardeat, usq; ad consensum 27 tamen tentatio non exurat. Sciendum præterea est quia quinq; nos modis gulæ uitium tentat. Aliquādo nanq; indigentiæ tempora præueniti aliquādo uerō tempus nō præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumēda sint præparari accuratius expetit: aliquādo autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumēdi mensuram moderatæ refectiō nis excedit. Nonnunquam uerō & abiectius est quod desiderat: & tamē ipso æstu immensi desidē 1.Reg.14 rij deterius peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis con Num.11 stitutum edendi tempus anteceſſit. Et ex Ægypto populus eductus, in ereino occubuit: quia de spectō mānā, cibos carnium petijt, quos lautiores 1.Reg.2 putauit. Et prima filiorum Heli culpa fuborta est, q; ex eorū uoto sacerdotis puer non antiquo more coctas uellet de sacrificio carnes accipere, sed Ezech.16 crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cū ad Hierusalem dicit: Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia: aperte ostenditur q; ideirco salutem perdidit, cūm superbiæ uitio mēsuram moderatæ refectiōnis excesſit. Et primogenitorū gloriam Esau amisit: quia magno æstu desiderij uilem cibū, scilicet lenticulam cōcupiuit: quam dum uendendis etiā primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neq; enim cibus, sed appetitus in uitio est. Vnde & lautiores cibos plerūq; sine cul pa sumimus, & abiectiores nō sine reatu conseētiæ degustamus. Hic quippe quem diximus, Esau primatum per lenticulam perdidit: & Helias in eremo per uirtutem spiritus carnes edendo seruauit. Vnde & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi cōcupiscentiam esse cauſam damnationis intelligit: & primum sibi hominem nō carne sed pomo subdidit, & secundum nō carne, sed pane tentauit. Hinc est q; plerunq; Adam culpa committitur, etiam cum abiecta & uilia sumuntur. Neq; Gen.3 Matth.4 nūn Adam solus ut à uetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cūm alimenta quędam saluti nostræ Deus cōtraria indicat: ab his nos quasi per sententiam uetat. Et dum concupiscentes noxia attinginus: profectō quid

A aliud quam uetita degustamus? Ea itaq; sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit.

Quòd summa discretione moderandum sit, ut non carnem quis, sed uitia carnis occidat: et sic parcat ciui, ut eum hosti non nutrist. Cap. XIIII.

SEd magnus discretionis labor est huic exacto ri & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturā nutrire. Quæ fortasse discretio subinde fallitur, cum dicitur: Clamorem exactoris non audit. Sermo nāq; huius exactoris, est necessaria postulatio naturæ. Clamor uerō eius, est mēsuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaq; onager exactoris B huius sermonem audit, clamorem nō audit: quia discretus uitæ cōtinens & usq; ad temperandam necessitatē uentrem reficit, & à uoluptate restringit. Sciendum uerō est quia sic uoluptas sub 28 necessitate se palliat, ut uix eam perfectus quisq; discernat. Nam dum solui debitum necessitatis petit, uoluptas explere desiderium suppetit: & tanto gula securius in præceps rapit, quanto sub honesto nomine necessitas explendę se contegit. Sæpe autem in ipsa edendi uia furtiuę adiūcta uoluptas subsequitur: nonnunq; uerō impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere cūm uoluptas eius necessitatē præuenit: sed ualde est difficile discernere, cūm in ipso esu necessarioſe occulta subiungit. Nam quia præuentum naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo uenientes tardius uidetur. Eo enim tempore quo necessitati debitum soluitur, quia per esum uoluptas necessi tati miscetur, quid necessitas perat, & quid, sicut dictum est, uoluptas suppetat, ignoratur. Sæpe uero & discernimus: & quia utranq; per experientiā sibi coniunctam nouimus, in hoc quod extra metas rapimur, libere reficiendo fallimur: & dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex uoluntate decipitur. Scriptum quippe est: Carnis curā ne feceri- Rom.13 tis in desideriis. Quæ igitur fieri in desiderio prohibetur, in necessitate conceditur. Sed sæpe dum incauta necessitati condescendimus, desiderijs deseruimus. Nonnunq; uerō dum desiderijs immoderatius obuiare nitimur, necessitatis miserias au gemus. Sic enim necesse est ut tartem quisq; continentiæ teneat, quatenus non carnem, sed uitia carnis occidat. Nā plerūq; dū plus iusto caro restringi, etiā ab exercitatiōe boni operis eneruatur: ut ad orationē quoq; uel prædicationē nō sufficiat, dum incūtius uitiorū in se fundit⁹ fusticare festinat. Adiutorē q;ppe habemus intētionis internæ, hūc hominē quē exterius gestamus: & ipsi insunt motus lasciuiæ, ipsi effectus suppetūt operationis bonæ. Sæpe uerō dū in illo hostē insequimur, etiā ciuē quē diligimus trucidanus: & sæpe dū quasi cōciui parcimus, ad prælia hostē nutrimus. Eisdē nanq; alimētis uitia superbiūt, quibus nutriæ uirtutes uiuunt. Et cūm uirtus alię, plerūq; uires uitijs augenī. Cūm uerō immensa cōtinentia, uitiorū ui res extenuat: etiam uirtus deficiens anhelat. Vnde ne-

de necesse est ut interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se & eum quem exterius gestat: quatenus ei homo sinus exterior & sem per ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbe libera cervice contradicat: nec moueat si quid fuggerendo submurmurat, dum modò eum semper superposita calce dominationis premat. Sicq; fit ut dū repressa uitia reniti quidem nobis patimur: & tamen hæc nobiscum congredi ex æquo prohibemus, nec uitia contra uirtutem præualeant, nec rursum uirtus cum uitiorum omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditus extinguitur: quia quamuis uictoriæ seruiat, ad edomandam tamen cogitationum superbiam continua nobis pugna seruatur. Vnde bene hic quia unusquisq; uir continens, & debitæ necessitati congruit, & uiolentæ uoluptati contradicit, uoce Dominica dicitur: Clamorem exactoris non audit. Quia autem discretus uir eo ad intelligenda superiora se eleuat, quo in se carnis incentiua castigat: rectè post cōtemptum exactoris clamorem subditur:

Quòd uiri sancti incentiuis carnis ieiuniorum uirtute extinctis, cœlesti dulcedine pascantur. Cap. XV.

CIrcumspicit montes pascuæ suæ.] Montes pascuæ sunt altæ contemplationes internæ refectionis. Sancti enim uiri quanto magis se exterius despiciendo deijciunt, tanto amplius interius reuelationū contemplatione pascuntur. Vnde scriptum est: Ascensus in corde eius disposuit in conualle lachrymarum: quia quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis. Montes etiam pascuæ sunt sublimes uirtutes angelorum. Quæ idcirco hic nos ministrando & adiuuādo reficiunt: quia illic interno cōtemplationis rore pinguescunt. Quæ quia largiente Deo in omni nos certamine protegunt, rectè circumspici dicūtur. Vndique enim nobis adesse circumspicimus, quorum defensione contra aduersarios ex omni latere munimur. Possunt adhuc montes pascuæ accipi altæ sententiæ scripturæ sacræ, de quibus per Psalmistā dicitur: Montes excelsi ceruis. quia hi qui iam dare contemplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarum uertices quasi cacumina montium ascendunt: ad quæ profectò ea cumina, quia infirmi peruenire non ualent, rectè illic subditur: Petra refugium erinaceis: quia uidelicet inualidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet. Sequitur: Virentia quæq; perquirit. Arentia quip pe sunt omnia quæ temporaliter condita, uentu ro fine à iocunditate uitæ præsentis quasi æstiuo sole siccantur. Virentia autem sunt uocata, quæ nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro uirentia perquirere, est sancto unicuiq; utro despectis rebus transitoris in æternum mansura desiderare. Cuncta uerò hæc quæ de onagro dicta sunt, intelligi etiam & aliter possunt. Quæ repetito superiori uersu exponimus, ut lectoris iudicio quod eligendum crediderit, relinquamus. Igitur postquam prædicatorū dispensatio sub erroris prætextu descripta est, ut ostenderetur per quem hæc eadem uirtus prædicationis datur: illico cōmemoratio de Dominica incarnatione subnectitur, ut dicat: Quis dimisit onagrum liberū?] Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum Dominum posse figurari: dum constat omnibus quia per significationem quandam in scriptura sacra & uermis & scarabeus ponat: sicut scriptum est: Ego autem sum uermis, & nō homo. Et sicut apud septuagīnta interpretes per prophetā dicitur: Scarabeus de ligno clamauit. Cum ergo nominatis rebus tam abiectis & uilibus figuratur: quid de illo cōtumelioſe dicitur, de quo constat q̄ propriè nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed propter innocētiam. Vocatur leo, sed propter potentiam. Aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter sapientiam. Atq; ideo per hæc omnia dici figuraliter potest: quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim unum horum quodlibet essentialiter existeret, alterum iam dici non posset. Nam si agnus propriè diceretur, leo iam uocari non poterat. Si leo propriè diceretur, per serpentem signari non posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tanto latius in figura, quanto longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Dominum designare. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus Dominus gen tilitati magis quàm ludææ profuit, animale corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum uenit. De quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est. Incarnatus itaq; Dominus qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui minor est patre, qua minor est etiā seipso. Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui: Quis dimisit onagrum liberum, & uincula eius quis soluit? Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo aliàs scriptum est: Inter mortuos liber. Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde & postquam liber dimissus dicitur, rectè de illo adiungitur: Et uincula eius quis soluit?] Vincula quippe eius tūc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam cōmutatæ. Quasi quædā uincula Dominus habuit, ea quæ nos nequitiæ merito patimur, nostræ mortalitatis infirma, quibus & usq; ad mortem sponte ligari se uoluit, & quæ per resurrectionem mirabiliter soluit. Efurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis uincula fuit. Sed cùm explera morte uelum templi rumpe retur, scinderentur petræ, monumenta pandenterntur, inferni claustra patescerent: quid aliud tot argumentis tantæ uirtutis ostenditur, nisi quòd illa infirmitatis uincula soluebantur: ut is qui ad suscipien-

Psal. 83 29 Psal. 103

suscipiendam seruiformā uenerat, in ipsa seruiforma ab infernivinculis absolutus, ad cœlum etiam cū membris liber rediret? De quibus eius uinculis Petrus apostolus attestatur, dicens: Quē Deus 1.Pet.1
suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod im possibile erat illum teneri ab eo. Et quia post mortem suam atq; resurrectionē ad gratiam fidei gentilitatem uocare dignatus est, postq; dicta sunt soluta eius uincula, aptē subiungitur: Cui dedi in
solitudine domū, & tabernacula eius in terra salsuginis.] In gentilitate enim in qua patriarcha non fuit, propheta nō fuit: quia ad intelligendū Deum qui ratione uteretur non fuit, homo pene nō fuit.
Esa.35 De hac solitudine per Esaiā dicitur: Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit qua
Esa.51 si lilium. Et rursum de Ecclesia dicitur: Ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinē eius quasi hortū Domini. Terra uerò salsuginis hæc eadem solitudo repetita est, quę priusquam ueram Dei sapientiam cognosceret, salsuginē protulerat: quia nullam utiliditatē boni intellectus proferens, peruersa sapiebat. Domum ergo in solitudine & tabernaculum in terra salsuginis accepit: quia incarnatus pro hominibus Deus, derelicta ludæa, gentilitatis corda possedit. Vnde ei patris uoce per
Psal.2 prophetam dicitur: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionē tuam terminos terræ. Qui iuxta hoc quòd Deus est, cū patre dat omnia: iuxta hoc uerò quòd homo est, à patre
Ioan.5 accipit omnia, sicut scriptum est: Potestatē dedit ei & iudiciū facere, quia filius hominis est. Et rur-
Ioan.13 sum scriptū est: Sciens quia omnia dedit ei pater
Ioan.6 in manus. Vel sicut ipse dicit: Omne quod dat mihi pater, ad me uenietIam uerò si quęritur quid inter domum ac tabernaculum distet: domus in habitatione est, tabernaculum in itinere. Corda itaque gentilium quasi quædam tabernacula habitat ueniendo, sed ea per iustitiam firmans, domū fecit habitando. Et quia eorum uitam ad quos uenerat, imitari despexit, rectè dicitur: Contemnit multitudinem ciuitatis.] id est mores despicit humanæ conuersationis. Homo quippe inter homines factus, usum tenere hominū noluit. Idcirco nanq; inter nos homo factus est: ut non solū nos sanguine suo redimeret, sed etiam ostenso exemplo cōmutaret. In conuersatione igitur nostra & uenien do alia inuenit, & uiuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti, pro spera uitæ præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos Dominus incarnatus aduersa appetens, prospera spernēs, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cùm ludæi illum regem sibi constituere uoluissent, fieri rex refugit. Cùm uerò eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum uenit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiunt. Sed cùm fugit quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiūt, fecit quod omnes mirarentur: ut & mortuus ipse resurgeret, &
31 morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quippe uitæ sunt hominis in corpore consistentis, una

A ante mortem, alia post resurrectionem: quarum unam omnes agendo nouerāt, alterā nesciebant, & humanum genus soli huic quam nouerat intendebat. Venit per carnem Dominus, & dum susce
pit unam, alterā demonstrauit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quæ nobis est incognita ostendit. Moriendo quippe uitam exercuit quam tenemus, resurgendo aperuit quam queramus: exemplo suo nos docēs quòd hæc uita quam ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo noua conuersatione usus inter homines, mores Babyloniæ
B fecutus non est, bene de eo scriptum est: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vel certè quòd multos per spatiosam uiam uagantes deseruit, & per angustam gradientes paucos elegit. Multitudinē nanq; ciuitatis contenere, est humani generis pars tem quæ latam uiam ingreditur, quæ & pro abundantia iniquitatis multa est, à regni sui forte reprobare. Sequitur: Clamorem exactoris non audit.] Sicut suprà dictum est, quis hoc loco exactor accipi nisi diabolus potest? qui malè suadēdo spem contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tributum mortis: qui suadendo intulit culpā, sæviendo exigit pœnam. Huius exactoris sermo, est ante mortem hominis astuta persuasio. Clamor uerò
C eius, est uiolenta iam rapina post mortem. Quos enim ante mortem latenter intercipit, hos ad supplicij sui cōsortium post mortem uiolenter rapit. Sed quia ad mortē ueniens Dominus huius exactoris uiolentos impetus non expauit, sicut ipse ait: Venit enim princeps huius mūdi, & in me nō habet quicquam, bene dicitur: Clamorem exactoris non audit. Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem uidit. Sed quē infirmitate despectum hominem credidit, uirtute supra hominem sensit.

Quid sit quòd Laban idola apud Iacob posita non reperit.

Caput XVI.

HVius nimirum exactoris typum Laban tenuit quando cum furore ueniens, sua apud Gen.32
Iacob idola requisiuit. Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non inconuenienter diabolus accipitur, qui cùm sit tenebrosus ex
D merito, transfigurat se uelut angelum lucis. Huic seruiuit Iacob, id est ex parte reproborū Iudaicus populus, cuius ex carne incarnatus Dominus uenit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Iacob persequitur: quia electos quoscq; qui redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Huius filiam, id est siue mundi siue diaboli Iacob absolutè, cū sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate coniunxit. Quam & de domo patris abstrahit, quia ei per prophetam dicit: Obliuiscere populum tuum & domum pa- Psal.44
tris tui. Quid uerò in idolis nisi auaritia designat? Vnde per Paulum dicitur: Et auaritia, quæ est ido Col.3
lorum seruitus. Laban ergo ueniens apud Iacob idola non inuenit: quia ostensis mundi thesauris, diabolus in redemptore nostro uestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Iacob non

habuit,ea Rachel sedendo cooperuit.Per Rachel A quippe quæ & ouis dicitur,Ecclesia figuratur.Sedere autem est humilitatē pœnitentiæ appetere,
Psal.126 sicut scriptum est:Surgite postquam sederitis.Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ecclesia Christum sequens,terrenæ concupiscentiæ uitia pœnitendo texit.De hac coopertione utio-
Psal.31 rum per Psalmistam dicitur:Beati quorum remissæ sunt iniquitates,& quorum tecta sunt peccata. Nos igitur Rachel illa signauit,qui idola sedendo premimus, si culpas auaritiæ pœnitendo damnamus.Quæ utiq; auaritia illis non solet euenire qui in ua Domini uiriliter currunt,quibus dicitur:Vi
Psal.30 riliter agite,& confortetur cor uestrū. sed his maximè qui quasi effœminato gressu gradientes,per blandimenta seculi resoluuntur.Vnde & illic eiuſ B
Gen.31 dem Rachelis hæc uerba sunt: Iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban non reperit:quia exactor callidus quid in redemptore nostro reprehenderet nō inuenit. De quo exactore redemptori nostro gentilitatem ab eius dominio liberāti per prophetam
Isa.9 dicitur: Iugum enim oneris eius & uirgam humeri eius,& sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Eripiens quippe gentilitatem Dominus superauit iugum oneris eius, cùm eam aduentu suo ab illa dæmoniacę tyrannidis seruitute liberauit.Superauit uirgam humeri eius, cùm per cussionem illius quæ ex peruerso opere grauiter deprimebat,ab humano genere redemptor compescuit.Superauit sceptrū exactoris eius, cùm re- C gnum eiusdem diaboli qui pro pestifera perpetra tione uitiorum exigere consueuerat debita tributa pœnarum,de fidelium eorde destruxit.

Quid sit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus,per præceptum Domini quosdam flexis genibus ad bibendum aquas haurire compſexit,repulit à conflictu eos uerò qui stantes manibus aquas quasi canes lambebant,tubis et lampadibus & lagenis armauit. Caput XVII.

32 SEd quomodo hæc acta sunt audiamus. Subiunctum est illico: Sicut in die Madian. Non ab re arbitror si hoc Madianitarū bellum quod in comparatione aduentus Dominici à propheta ui
Iudic.7 libro quippe Iudicum, Gedeon contra Madianitas dimicasse describitur.Is cùm exercitus multitudinem ad bella produceret,diuina illi admonitione præceptum est, ut ad fluuium ueniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, à bellorum conflictu remoueret. Actumq; est ut trecenti uiri tantūmodo qui stantes manibus aquas hauserant, remanerent. Cum his ad prælium pergit,eosq; non armis,sed tubis,lampadibus & lagenis armauit.Nam sicut illic scriptum est:Accensas lampades miserunt intra lagunculas: & tubas in dextra, lagænas autem in sinistra tenuerunt: & ad hostes fuos communs uenientes cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades aperuerunt: & hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruſca tione territi hostes sunt in fugam conuersi. Quid

hoc est quòd tale bellum per prophetam ad medium adducitur, & aduentui redemptoris nostri istius pugnæ uictoria comparat? An indicare propheta nobis studuit quòd aduentum redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnæ uictoria designauit? Talia illic nimirum acta sunt:quæ quanto magis usum pugnandi transeunt,tanto amplius à prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim unquā cum lagænis & lampadibus ad prælium uenire? Quis contra arma uenies,arma deseruit? Ridicula nobis hæc profectò fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed uictoria ipsa testante didicimus, ne parua hæc quæ facta sunt perpendamus. Gedeon itaq; ad prælii ueniens,redemptoris nostri signat aduentum: de quo scriptum est: Tollite portas principes uestras, Psal.23
& eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ.Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens,dominus potēs in prælio.Hic redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine profetauit. Gedeon nanq; interpretat circumiens in utero. Dominus enim noster per maiestatis potentiam omnia complectitur,& tamē per dispensationis gratiam intra uterum uirginis humanitatem sumēs uenit.Quis est ergo circumiens in utero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens,diuinitate cuncta complectens, & humanitatem intra uterum sumens? in quo utero & incarnatus est,& clausus non est: quia & intra utero fuit per infirmitatis substantiā,& extra mundum per potentiam maiestatis.Madian uerò inter pretatur de iudicio.Vt enim hostes eius repellendi destruendiq; essent,nō de uitio repellentis, sed de iudicio iudicantis fuit.Et idcirco de iudicio uocantur: quia alienā à gratia redemptoris,iustæ damnationis meritum etiam in uocabulo nominis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecen 33
tis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi.Quid ergo per ductum centenarium numerum designatur,ni si perfecta cognitio trinitatis? Cū his quippe Dominus noster aduersarios fidei destruxit: cum his ad prædicationis bella descendit:qui possunt diuina cognoscere,qui seiunt de trinitate (quæ Deus est)perfecta sentire. Notandum uerò est quia iste trecentenarius numerus in Tau litera continetur, D
quæ crucis specien tenet. Cui si super transfam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non iam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in Tau litera continetur: & per Tau literam,sicut diximus, species crucis ostenditur:non immeritò in his trecētis Gedeonem sequentibus illi designatur sunt , quibus dictū
Luc.9 est: Si quis uult post me uenire , abneget semetipſum,& tollat crucem suam, & sequatur me. Qui sequentes Dominū tanto uerius crucem tollunt, quanto acrius & se edomant: & erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Vnde & per Ezechielem prophetam dicitur:Signa Tau su
Ezech.9 per frontes utrorum gementium & dolentiū. Vel certe in his trecentis qui in Tau litera cōtinentur,

hoc

hoc exprimitur, ꝙ ferrum hostium crucis ligno superetur. Ducti ꝙ sunt ad fluuiū ut aquas biberent, & qui aquas flexis genibus hauserūt, ii bellica intentione remoti sunt. Aquis nāq; doctrina sapientiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genu flexisse perhibentur, à bellorū certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cūm doctrinæ fluenta hauriunt, rectitudinē operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu flexisse narrati sunt. Reprobati ꝙ sunt, qui genua dum aquas biberent inflexerunt: quia attritante Apostolo, non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quia enim, ut diximus, dissolutio operū in ipsa genuū in curuatione signatur, recte rursum per Paulum dicitur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris. Hi ergo Christo duce ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt, qui fluenta doctrinæ spiritaliter hauriunt, nec tamen in prauis operibus inflectunt carnaliter, quia sicut scriptū est: Non est speciosa laus in ore peccatoris. Itū ergo est ad prælitū cum tubis, cum lampadibus, cum lagænis. Inuitatus iste, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, & sinistris lagænæ tenebantur: intra lagænas autem sunt missæ lampades, confractis uero lagænis lampades ostensæ sunt; quarum coruscante luce, hostes territi in fugā uertuntur. Designatur itaq; in tubis clamor prædicationum, in lampadibus claritas miraculorū, in lagænis fragilitas corporū. Tales quippe secū duxnoster ad prædicationis prelium duxit, qui despecta salute corporū, hostes suos moriendo prosternerent: eorumq; gladios non armis, non gladijs, sed patientia superarent. Armati enim uenerunt sub duce suo ad prelium martyres nostri: sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonuerūt tubis, dum prædicant: confregerunt lagænas, dum soluenda in passione sua corpora hostilibus gladijs supponunt: resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporū, miraculis coruscauerunt. Moxq; hostes in fugam conuersi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce ueritatis fracti quod impugnauerūt crediderūt. Cecinerūt ergo tubis, ut lagænæ frangerentur, lagænæ fractæ sunt, ut lampades apparerent, apparuerunt lampades, ut hostes in fugā uerterentur: id est prædicauerunt martyres, donec eorum corpora in morte soluerenť, corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent, coruscauerunt miraculis, ut hostes suos ex diuina luce prosternerent: quatenus nequaq; Deo erectire sistèrent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quòd steterunt hostes ante lagænas, fugerūt ante lampades: quia nimirū persecutores sanctæ Ecclesiæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore positis resistèrunt, post solutionē uerò corporum apparentibus miraculis in fugam uersi sunt: quia pauore conterriti, à persecutione fidelium cessauerunt. Prædicatione scilicet tubarum, fractis lagænis corporum, uisis timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendum est etiam id quod illic scriptum est: quia in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur, quicquid pro magno pensamus: pro sinistro uerò, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est ꝙ in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum uero utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quàm gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atq; in dextera lagænam tenet. Si enim priori loco gratia prædicationis attenditur, & posteriori utilitas corporis, certū est quia in dextris tubæ, & sinistris lagænæ teneanť. Hinc Dominus in Euangelio, ait: Neq; accendūt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. In modio enim commodū temporale, in lucerna autem lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo sub modio ponere, est propter temporale commodū, gratiam prædicationis absconderе, quod nemo utiq; electorum facit. Et bene illic additur: Sed super candelabrum. In candelabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponit. dum eidē corpori cura prædicationis ante ferť. Bene itaq; per ,,pheтā dictū est: Sceptrū exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Sed quia exponendi prophetici testimonij gratia longe digressi sumus, ad operis nostri ordinē reuertamur.

A

B

C

D

Rom. 2

Psal. 15

Esa. 9

Quòd onager iste ad Christū referatur, qui uocē exactoris despoliti nō audiuit, quia in illo nil malignum inuenit. Cap. XVIII.

IGitur postq; dictum est: Clamorem exactoris non audit, quia uidelicet antiqui hostis insidias Dominus in carne manifestatus despexit, quid etiam de electis suis fecerit, recte subiungit, dicens:

Circumspicit montes pascuæ suæ.] Montes accipimus omnes elatos huius seculi, qui in corde suo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales Dominus Ecclesiæ suæ corpori cōuersos in uisceratur, eosq; à priori elatione commutans, in sua membra transformat, isti mōtes pascuę eius sunt: quia nimirū de conuersione errantiū, & de superborum humilitate satiatur, sicut ipse ait: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui me misit. Et sicut Apostolis ad prædicationē missis præcepit, dicens: Operamini non cibū qui perit, sed qui permanet in uitam æternā. De his montibus per prophetā dicitur: Nō repeller Dominus plebē suam, quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ, & altitudines montiū ipse conspicit. Altitudines enim montiū, elationes sunt utiq; superborū. Quas Dominus cōspicere dicit, id est, ab iniquitate sua in melius commutare. Conuertit nanq; Dominus eum quem conspicit. Vnde scriptum est: Conuersus Dominus respexit Petrū, & recordatus est Petrus uerbi Domini sicut dixerat: Quia priusq; gallus canter, ter me negabis: & egressus foràs fleuit amarè. Et sicut Salomon ait: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. De

Ioan. 4

Ioan. 6

Psal. 114

Matt. 26

Prou. 20

hoc respectu montium rursum per prophetam dicitur: Montes sicut cera fluxerũt à facie Domini: quia post peruersitatis suæ duritiam, diuina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore subtracti sunt. Intuendũ etiam q̃ non ait inspicit, sed circumspicit montes pascuę suę. In Iudæa quippe incarnatus est Dominus: quę posita in medio gentium fuit. Atq; inde circumspexit montes: quia elatos huius seculi circumquaq; positos ex gentili tatis uniuersitate collegit. in his itaq; mõtibus pascitur: quia bonis operibus conuersorũ quasi herbis uirẽtibus satiatur. Hinc est q̃ ei sponsę uoce in Cantic. 1 Canticis canticorũ dicit: Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. Pascitur quippe Dominus, cùm bonis nostris actibus delectatur. Cubat uerò in meridie, cũ ex desideriis carnalibus ardenti cor de reproborũ, apud electorũ suorũ pectora refrigerii inuenit cogitationis bonæ. Mons enim qui Luc. 5 dam Matthæus fuerat, quando in telonij lucris tu mebat: de quo & scriptũ est: Quia postẽ credidit, inuitato in domũ suã Domino, conuiuiũ magnũ fecit. Mons itaq; iste huic onagro uirentis pascuæ herbas protulit: quia & foris eum conuiuio, & intus epulis uirtutũ pauit. Quod adhuc plenissime expletur, cùm subditur: Virentia quæq; perquirit.] Arentia enim deserit, & uirentia quæq; perquirit. Arentia nanq; corda sunt hominũ, quæ in huius seculi spe peritura plantata, æternitatis fidem non habent. Virent autẽ quæ illi hæreditati 1. Pet. 1 inhærent, de qua Petrus apostolus dicit: In hæreditatẽ incorruptibilẽ & incõtaminatã & immar cescibilẽ. Tanto enim uerius quisq; uirentes sunt, quanto in hæreditatis immarcescibilis sorte cogitationis radicem figunt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arentia extrinsecus mundi huius desideria fugiat. Quisquis à Domino perquirit desideratæternã patriã appetens, in interna cordis plantatione uiridescat. Hæc aũt de onagro exposita sub duplici intellectu sufficiãt. Lectoris uerò iudicio relinquendũ est, quid magis duxerit eligendũ. Etsi utriusq; expositionis intelligentiam fortasse desperexerit, libenter ipse lectorẽ meũ subtilius ueriusq; sentientẽ uelut magistrũ discipulus sequar: quia mihi propriẽ donatũ credo, quicquid 35 illum me melius sentire cognosco. Omnes enim qui fide pleni de Deo aliquid sonare nitimur, organa ueritatis sumus, & in eiusdẽ ueritatis potestate est, utrũ per me sonet alteri, an per alterũ mihi. Ipsa quippe in medio nostri, etiã non æquè uiuentibus omnibus æqua est, & sæpe aliũ tangit, ut bene audiat, quod per alium ipsa sonuerit: sæpe uerò alium tangit, ut bene quod ab alijs audiatur sonet. Sæpe doctori uerbũ pro gratia tribuit auditoris, & sæpe propter auditoris culpã subtrahitur sermo doctori. In his ergo quę ubertim prędicat doctor, nulla elatione se efferat, ne fortasse nõ pro sua, sed pro auditoris gratia eius repleat lingua: & in his quæ doctor sterilirer dicit, auditor nõ succenseat, ne fortasse doctoris lingua non pro sua, sed pro auditoris reprobatione torpescat. Pro auditoris nanque gratia datur bonus etiam malis sermo doctoribus, sicut potuerunt pharisæis suppetere uerba prædicationis, de quibus scriptum est: Omnia ergo quæcũq; dixerint uobis, seruate & facite: secundum uerò opera eorum nolite facere. Propter auditorum uerò reprobationem bonis etiam doctoribus sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem contra Israel dicitur: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans, quia domus exasperans est. Aliquando autem sermo prædicationis propter utroq; datur, aliquando propter utroq; subtrahitur. Propter utroq; enim datur, sicut diuina uoce Paulo apud Corinthios dicitur: Noli timere, sed loquere. Et paulo post: Quia populus multus est mihi in hac ciuitate. Propter utroq; uerò subtrahit: sicut Heli facer dos & prauam filiorum cognouit actionem, & dignam increpationis non exercuit uocẽ, cùm profecto futurum esset ut in mortis supplicio, & istos reatus flagitij, & illum silentij pœna mulctaret. In ter hæc igitur cùm uel pro quo sermo deẽ, uel propter quem subtrahatur ignoramus: unum est salubre remedium, nec de his quæ alijs magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alterũ quòd minus acceperit irridere, sed fixo humilitatis pede, grauiter & constanter incedere: quia in hac uita tanto ueracius docti sumus, quanto doctrinam nobis à nobismetipsis suppetere non posse cognoscimus. Cur ergo quilibet de doctrina superbiat, quæ occulto iudicio, uel cui quando detur, uel quando cui subtrahatur ignorat? Quamuis enim securitati timor semper longè uideatur abesse, no bis tamen nihil est securius, quàm sub spe semper timere, ne incauta mens aut desperando se in uitijs deijciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti enim ac pij iudicis oculos quanto de se sub spe humilius trepidat, tanto in illo robustius stat.

Matt. 23

Ezech. 3

Act. 18

1. Reg. 3

B. GREGORII IN IOB
EXPOSITIONIS MORALIS
liber trigesimus primus.

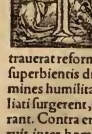

NOn paradiso sano homini diabolus inuidens superbiæ uulnus inflixit, ut qui mortẽ non acceperat conditus, moreretur elatus. Sed quia diuinę potentię suppetit non solum bona de nihilo facere, sed ea etiã ex malis quæ diabolus perpetrauerat reformare: contra hoc inflictum uulnus superbientis diaboli, medicina apparuit inter homines humilitas Dei, ut authoris exemplo humiliati surgerent, qui imitatione hostis elati ceciderant. Contra ergo superbientem diabolum apparuit inter homines homo factus humilis Deus. Hunc potentes huius seculi, id est membra diabo li superbientis, eo despicabilem crediderunt, quo humilem conspexerunt. Vulnus enim cordis eorum quanto magis tumuit, tanto amplius medicamentũ uitæ despexit. Repulsa igitur à uulnere superborum

perborũ medicina nostra peruenit ad uulnus humillium. Infirma quippe mundi elegit Deus ut cõfundat fortia, actumq; est cum pauperibus, quod pòst etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis uirtutes aspicitũt, eorum quorum prius contempsere uitam, postmodum obstupuere miracula. Vnde mox pauidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerunt in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia: quia dum in uenerationem uita surgeret humilium, elatio cecidit superborũ. Igitur quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, & omni potens Deus præuidit quòd in primordijs nascentis Ecclesię, potentes huius seculi leue eius iugum susciperе crassa cordis ceruice recusarent, dicat: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Rhinoceros eñ indomitę omnino naturę est, ita ut si quãdo captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiẽs quippe, ut fertur, illico moritur. Eius uerò nomen Latina lingua interpretatũ sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare nisi fatuitas, quid in cornu nisi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas solet intelligi, Salomone attestante didicimus, qui ait: Prou. 11 Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Hæreticam nanq; doctrinã nitore uidit eloquij resplendere, nec tamen sapientię apto intellectu congruere, & ait: Circulus aureus in naribus suis, id est, pulchra & circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex ferrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora nõ respicit. Quod secutus expositor, dicens: Mulier pulchra & fatua, id est, doctrina hæretica: pulchra per uerbum, fatua per intellectũ. In cornu uerò quia elatio frequenter accipit, Psal. 74 propheta attestante didicimus, qui ait: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Quid ergo in rhinocerote hoc, nisi potentes huius seculi designantur, uel ipsæ in eo summæ principatuũ potestates: qui typo fatuę factationis elati, dum falsis exterius inflantur honoribus ueris miseriis intus inanes sunt? Quibus Eccle. 10 bene dicitur: Quid superbis terra & cinis? In ipsis uerò initijs nascentis Ecclesiæ, dum contra illam diuitum se potestas extolleret, atq; in eius necem immensitate tantę crudelitatis anhelaret, dum tot cruciatibus anxia, tot persecutionibus pressa succumberet: quis tunc credere potuit quòd illa erecta & aspera superborum colla sibi subijceret, & iugo sancti timoris edomita, mitibus fidei loris ligaret? Diu quippe in exordijs suis rhinocerotis huius cornu uentilata, & quasi funditus interimẽda percussa est. Sed diuina gratia dispensante, & illa moriendo uiuificata conualuit, & cornu suum rhinoceros iste seriẽdo lassatus inclinauit, quodq; impossibile hominibus fuit, Deo difficile nõ fuit: qui potestates huius mundi rigidas nõ uerbis, sed miraculis fregit. Ecce enim quotidie seruire rhinocerotes agnoscimus, dum potentes mundi huius qui in uitribus suis fatua dudum fuerant elatione confisi, Deo subditos iam uidemus. Quasi de quodam indomito rhinocerote Dominus loquebat, cùm diceret: Diues difficile intrabit in regnũ ecclesiarum. Cui cùm respõsum esset: Et quis poterit saluus fieri? ilico adiũxit: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autẽ omnia possibilia sunt. ac si diceret: Rhinoceros iste humanis uiribus mansuefcere non potest, sed tamen diuinis subdi miraculis potest. Vnde hic quoq; aptè beato Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti, dicitur: Matt. 19

Quòd potestates huius seculi in statu suo elatæ, nec doctrina, nec ratione, sed miraculis cõuersę sunt ad fidẽ Christi. Cap. 11

NVnquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis: ut mihi, qui eum præcdicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamen repentè cùm uoluit miraculis strauit, ac si apertius dicat: Nunquid hi qui fatua elatione superbiunt, fine meis adiutorijs tuæ prædicationi subduntur? Per quem itaq; præualeas considera, & in omne quod præuales, elationis sensum inclina. Vel certè ad beati Iob notitiam pro humilianda eius uirtute deducitur, quàm mira quandoq; per Apostolos agantur, qui mundum Deo subijciũt, eiq; edo mitam potentum huius seculi superbiam flectũt, ut tanto de se beatus Iob minus æstimet, quanto aggregari Deo tam difficiles animas per alios uidet. Dicat ergo: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis, sicut per eos quos misero seruit mihi. Sequitur: Aut morabitur ad præsepe tuum? Præsepe hoc loco ipsa scriptura sacra non incõuenienter accipitur, in qua uerbi pabulo animalia sanctа fatiantur, de quibus per prophetam dicitur: Animalia tua habitabũt in ea. Hinc etiam Psal. 67 natus Dominus à pastoribus in præsepi reperitur: quia eius incarnatio in ea qua nos reficiunt prophetarum scriptura cognoscitur. Rhinoceros itaque iste, uidelicet omnis elatus in primordijs nascentis Ecclesiæ cùm patriarcharum dicta, cùm prophetarum mysteria, cùm Euangelij arcana audiret, irridebat: quia tanto in prædicatorum præsepi clausi fatiarię contemplerat, quanto in uolupratibus proprijs dimissus desperationis fuæ eam pum tenebat. Quem superborum campum bene Paulus insinuat, dicens: Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam. Tanto enim se quisque in malis præsentibus latius relaxat, quanto post hanc uitam se assequi bona æterna desperat. Sed omnipotens Deus diu quidem rhinocerotẽ hunc per prauæ uoluptatis campum uagantẽ pertulit, & tamen cùm uoluit, repentè ad suum præsepe religauit: ut uitæ pabulum bene clausis acciпiat, ne uitam funditus malè liber amittat. Ecce enim iam cernimus quòd potentes huius seculi eiusq; principes prædicamenta dominica libenter audiunt, constanter legunt, pastiq; à præsepi non exeunt: quia præcepta Dei quæ aut legendo aut audiendo cognoscunt, ne quaquam uiuendo transeendunt, sed ad uerbi pabulum quasi clausi stare æquanimiter rolerant, ut edendo & permanendo pinguescãt. Quod cùm Deo agente cõspicimus, quid aliud quàm rhinocerotem hunc ad præsepe Ephe. 4

morantem uidemus: Quia uerò post acceptū pabulum prædicationis rhinoceros iste fructum debet ostendere operis, rectè subiungitur:

Quòd fidei persecutores fuisti sunt prædicatores, & principes mundi iam sub diui nomini Christiano, rebelles quoq; qui quasi glebæ in Ecclesiæ campo alios impediunt ne fructificēt Deo, pede potestatis terrenæ premūt, quos Ecclesiæ frangere non potuit disciplina. Cap. III.

3 NVnquid alligabis rhinocerotē ad arandum loro tuo?] Lora sunt Ecclesiæ, præcepta disciplinæ: arare uerò est, per prædicationis studiū humani pectoris terram uomere linguæ proscindere. Hic igitur rhinoceros quondam superbus ac rigidus, iam nunc loris fidei tenetur ligatus, atq; à præsepi ad arandum ducitur: quia eam prædicationem qua ipse refectus est, innotescere & alijs conatur. Scimus enim rhinoceros iste, terrenus ui delicet princeps, quanta prius contra Dominum crudelitate sæuierit, & nunc agente Domino cernimus quanta se ei humilitate substernit. Hic rhinoceros non solum ligatus, sed etiam ad arandum ligatus est: quia uidelicet disciplinæ loris astrictus non solum se à prauis operibus retinet, sed etiam in sanctæ fidei prædicationibus exercet. Ecce enim sicut superius dictum est, ipsos humanarum rerum rectores ac principes dum metuere Deum in suis actionibus cernimus, quid aliud quàm loris ligatos uidemus? Cùm uerò eam fidem quam dudum persequendo impugnauerant, nunc prolatis legibus prædicare non cessant, quid aliud faciunt nisi aratri laboribus insudant? Libet uidere hunc rhinocerotem, id est, terræ principem fidei loris ligatum, quemadmodū & cornu portat per potentiam seculi, & fugum fidei sustinet per amorem Dei. Timeri ister rhinoceros ualde poterat, ni si ligatus esset. Cornu quippe haber, sed ligatus est. Habent ergo in loris eius quod humiles diligant, habeat in cornu eius quod elati pertimescant. Strictus enim loris, seruat pietatem mansuetudinis, sed fultus cornu terrenæ gloriæ, exercet dominium potestatis. Plerunq; autē cùm exigente ira ad feriendum rapitur, diuino timore reuocatur. Et quidem per exasperatam potentiam in furorem se eleuat, sed quia æterni iudicis reminiscitur, cornu ligatus se inclinat. Sæpe ipse uidisse memini, quòd cùm ad se feriendum grauiter hic rhinoceros accenderet, & quasi eleuato cornu bestiolis minimis mortes, exilia, damnationesq; subiectis immensis terroribus intentaret, repētè frons ei signo crucis impressō, omne in se incendium furoris extinxit, conuersus minas deposuit, & quia ad deliberata progredi non posset, ligatus agnouit. Et non solum in se ira edomat, sed in subiectorum etiam sensibus omne quod rectum est, inserere festinat: ut quia omnes sanctam Ecclesiam ex intima cogitatione uenerentur, exemplo ipse suæ humilitatis demonstret. Dicatur igitur beato Iob: Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? ac si apertè dicat: Nunquid potentes huius seculi in sua fatua elatione confidentes, ad laborem prædicationis dirigis, & sub disciplinæ uinculo restringes? Subaudis, ut ego: qui id egi cùm uolui, qui persecutores meos quos prius hostes pertuli, ipsos post modum rectę fidei defensores feci. Sequitur: Aut confringet glebas uallium post te?] Solēt excultæ terræ superiacentes glebæ iactata semina premere, & nascentia suffocare. Quibus glebis hoc loco illi signantur, qui per duritiam suam atq; pestiferam uitam, nec ipsi semina uerbi recipiunt, nec receptorum seminum fructus alios ferre permittunt. Sanctus enim quisque prædicator in mundum ueniens euangelizando pauperibus, quasi molles uallium terras arauerat: sed quorundam duritiam electorum Ecclesia rum pere non ualens, eos quasi superiectas labori suo glebas oppressa tolerabat. Multi enim peruersæ mentis ipsa terrenorū principum infidelitate confisi, surgentem Ecclesiam malè uiuendi pondere premebant, cùm diu quos possent modò damnabilibus exemplis, modò minis, modò blandimentis destruerent, ne terra cordis auditorum, ad spiritalis seminis fructū exculta perueniret. At cùm omnipotens Deus hunc rhinocerotem loris suis subdidit, per eum ilico glebarum duritiam fregit. Mox quippe terrenum principatum suæ fidei subiugauit, dura perfequentium corda contriuit, ut quasi confractæ glebæ non iam obturatæ premerent, sed ad percepta uerbi semina resolutæ germinarent. Vnde rectè nunc ait: Aut confringet glebas uallium post te? ac si diceret: Sicut post me, qui postquam mentem cuiuslibet elatæ potestatis ingredior, non solum eam mihi subditam reddo, sed etiam ad conterendos fidei hostes exerceo, ut potentes huius seculi meę formidinis loris ligati, nō solum in me credentes permaneant, sed & pro me alieni cordis duritiam zelantes frangant. Hoc autem quod de infidelibus diximus, in plerisque etiam qui fidei nomine censentur, uidemus. Multi nanque in medio humilium fratrum positi, fidem uerbotenus tenent, sed dum elationis typum non deferunt, dum quos possunt illa tis uiolentijs premunt, dum fructificantibus alijs, ipsi nequaquā semina uerbi recipiunt, sed ab exhortantis uoce aurem cordis auertunt: isti quid aliud quàm obduratæ glebæ in exaratis uallibus iacent? Qui eo nequiores sunt, quo nec ipsi humilitatis fructum proferunt, & quod est deterius, proferentes humiles premunt. Ad horum duritiam dissoluendam nonnunquam sancta Ecclesia, quia propria uirtute non sufficit, rhinocerotis huius, id est terreni principis opitulationem quærit, ut ipse superiacentes glebas conterat, quas Ecclesiarum humilitas quali planities uallium portat. Has itaque glebas rhinoceros pede premit ac comminuit: quia prauorum potentiumq; duritiam cui Ecclesiastica humilitas resistere non ualet, principalis religio ex potestate dissoluit. Quod quia sola diuina uirtute agitur, ut terreni regni culmina ad perfectum regni cœlestis incliuentur, rectè nunc dicitur: Aut confringet glebas uallium post te? Vt uerò de suis uirtutibus beatus

Iob humilia sentiat, & adhuc de huius mundi po-
testatibus sub rhinocerotis nomine sublimia co-
gnoscat, sequitur: Nunquid habebis fiduciam
in magna fortitudine eius, & derelinques ei labo-
res tuos? In rhinocerotis fortitudine fiduciã Do
minus habere se asserit: quia uires quas temporali
ter terreno principi contulit, ad cultum suæ ue-
nerationis inclinauit: ut ex accepta potestate per
quam dudum cõtra Deum tumuerat, religiosum
nunc Deo obsequium latius impẽdat. Quo enim
in mundo plus potest, eo pro mundi authore plus
præualet. Nam qui à subiectis ipse metuitur, tãto
facilius persuadet, quanto & cum potestate indi-
cat qui uerè metuatur. Dicat ergo: Nunquid habe
bis fiduciam in magna fortitudine eius? Ac si di-
ceret: ut ego, qui uires terrenorum principum
meo cultui seruituras aspicio? Tanto enim ea quę
nunc agis minora æstimo, quanto iam præuideo,
quia & maiores huius mundi mihi potestates in-
clinabo. Bene autem subditur: Et derelinques ei
labores tuos? Labores enim suos huic rhinoce-
roti Dominus reliquit: quia cõuerso terreno prin
cipi eam quam sua morte mercatus est Ecclesiam
credidit: quia uidelicet in eius manu quanta solli-
citudine pax fidei sit tuenda cõmisit. Sequitur:

Quòd principes huius mundi semè uerbi diuini multiplicãt, dum pro Ecclesia contra hæreticos & tyrannos leges promulgant. Cap. IIII.

NVnquid credes ei quòd reddat sementẽ ti-
bi, & aream tuam congreget? Quid aliud
semen nisi uerbum prædicationis accipitur: sicut
in Euangelio ueritas dicit: Exijt qui seminat semi
nare. Et sicut propheta ait: Beati qui seminatis su-
per omnes aquas. Quid aliud area, nisi Ecclesia
debet intelligi? De qua præcursoris uoce dicitur:
Et permundabit aream suam. Quis ergo in initio
nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille
indomitus principatus terræ tot minis & crucia-
tibus sæuiret: quia rhinoceros iste Deo semen
tem redderet, id est acceptum prædicationis uer-
bum operibus repensaret? Quis posset tunc infir-
morum credere, quòd eius aream congregaret?
Ecce enim modò pro Ecclesia leges promulgat,
qui dudum contra eam per uaria tormenta sæuie-
bat. Ecce quaslibet gentes capere potuerit, ad fi-
dei illius gratiam suadendo perducit, eisq; æter-
nam uitam indicat, quibus captis præsentem ser-
uat. Cur hoc? Quia uidelicet aream nunc congre-
gat, quam aliquando superbo cornu dispergen-
do uentilabat. Audiat igitur beatus Iob quid gen
tilitatis principes faciant, & nequaquam se apud
semetipsum de gloria tantæ suæ uirtutis extollat.
Audiat & rex potens, potentiores huius mundi
reges quãta Deo deuotione famulentur, & uirtu-
tem suam quasi pro singularitate non trahat in e-
lationis uitium qui habet in alijs exemplum quia
& si tunc ei similem Dominus nõ uidit, multos tã
men per quos eius gloriam retunderet, præuidit.
Igitur quia terreni principes magna se Deo humi
litate substernunt, prauí homines qui dudum con
tra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersi-

tate sæuiebant, nunc ad alia fraudis argumenta
uertuntur. Quia enim illos religionem uenerari
conspiciunt, ipsi cultum religionis assumunt, &
bonorũ uitam sub despectis uestibus iniquis mo-
ribus premunt. Mundi quippe dilectores sunt,
hocq; in se quod homines uenerentur ostendunt,
atque eis qui uerè semetipsos despiciunt, nõ me
te, sed ueste copulantur. Quia enim præsentem
gloriam amantes assequi non possunt, quasi de-
spicientes sequuntur. Qui quid sentirent contra
bonos ostenderent, si aptum nequitiæ tempus in-
uenirent. Sed hæc etiam argumenta prauorum
ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim
Ecclesia sine labore tentationis non potest tem-
pora peregrinationis, quæ est foris apertos ho-
stes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres.
Nam contra uitia semper in acie est, & habet e-
tiam tempore bellum suum: & fortasse grauius af-
fligitur, cùm non extraneorum ictibus, sed suo-
rum moribus impugnatur. Siue itaque illo seu i-
sto tempore, est tamen semper in labore. Nam &
in persecutione principum timet ne amittant bo-
ni quod sunt, & in conuersione principum tole-
rat, quia mali simulant bonos se esse quod non
sunt. Vnde omnipotẽs Deus quia rhinocerotem
hunc loris ligatum dixit, illico prauorum hypocri-
sim subdidit, dicens:

Quòd hypocritæ sanctitatis speciem habeant, sed doctrinam superuenon habent: & in his quos uerbo doctrinæ gignunt, quæ sua sunt quærunt, non quæ ieſu Christi. Cap. V.

PEnna struthionis simílis est pennis herodij &
accipitris. Quis herodium & accipitrem ne
sciat, aues reliquas quanto uolatus sui uelocitate
transcendant? Struthio uerò pennæ eorum simili
tudinem habet, sed uolatus eorum celeritatẽ non
habet. A terra quippe eleuari non ualet, & alas
quasi ad uolatum specietenus erigit, sed tamen
nunquam se à terra uolando suspendit. Ita sunt ni
mirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum ui-
tam simulant, imitationem sanctę conuersationis
habent, sed ueritatem sanctæ actionis non habẽt.
Habent quippe uolandi pennas per speciem, sed
in terra repũt per actionem: quia alas per figuram
sanctitatis extendunt, sed curarum secularium
pondere prægrauati, nullatenus à terra sublcuan-
tur. Speciem nanq; Pharisæorum reprobans Do-
minus, quasi struthionis pennam redarguit, quæ
in opere aliud exercuit, & in colore aliud osten-
dit, dicens: Væ uobis scribæ & Pharisæi hypocri-
tæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ fo-
ris quidem apparẽt hominibus speciosa, intus ue-
rò sunt plena ossibus mortuorum: ita & uos foris
apparetis hominibus iusti, intus uerò pleni estis
auaritia & iniquitate. ac si diceret: Subleuare uos
uidetur species pennæ, sed in infimis uos depri-
mit pondus uitæ. De hoc pondere per prophe-
tam dicitur: Filij hominum usquequo graui cor-
de? Huius struthionis conuersurum se hypocri-
sim Dominus pollicetur, cùm per prophetã dicit:
Gloriscabũt me bestiæ agri, dracones & struthio

nes. Quid enim draconum nomine, nisi in aperto malitiosæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repūt? Quid uerò per struthionū uocabulum, nisi hi qui se bonos simulant, defignantur, qui sanctitatis uitam quasi uolatus pennam per speciē retinent, sed per opera nō exercēt? Glorificaritaq; se Dominus à dracone uel struthione asserit: quia & apertè malos, & ficte bonos plerunq; ad sua obsequia ex intima cogitatione cōuertit. Vel certè agri bestiæ Domini num, id est dracones struthionesq; glorificāt, cùm fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mūdo dudum membrum diaboli fuerat gētilitas exaltat. Quam & propter malitiā draconum nomine exprobrat, & propter hypocrisin uocabulo struthionum uocat. Quasi enim pennas accepit gentilitas, sed uolare non potuit, quæ & naturam rationis habuit, & actionem rationis ignorauit. Habemus adhuc quod in consideratione struthionis huius de acceptre & herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe & herodij parua sunt corpora, sed pēnis densioribus fulta, & idcirco cū celeritate trāsuolant: quia eis parum inest quod aggrauat, multum quod leuat. At contrà struthio raris pēnis indutur, & immani corpore grauatur: ut etsi uolare appetat, ipsa pennarum paucitas molem tanti corporis in aere nō suspendat. Bene ergo in herodio & accipitre electorū persona signatur, qui quàm diu in hac uita sunt, sine quātulocunq; culpæ contagio esse non possunt. Sed cùm eis parum quid inest quod deprimit, multa uirtus bonæ actionis C suppetit quæ illos in superna sustollit. At contrà hypocrita etsi facit pauca quæ eleuent, perpetrat multa quæ grauēt. Neq; enim nulla bona agit hypocrita, sed quib. ea ipsa deprimat, multa peruersa committit. Paucæ igitur pēnæ corpus struthionis non subleuant: quia paruum bonum hypocritæ multitudo prauæ actionis grauat. Hæc quoq; ipsa struthionis penna ad pennas herodij & accipitris similitudinem coloris habet, uirtutis uerò si militudinem nō habet. Illorum nanq; cōclusæ & firmiores sunt. & uolatu aerē premere uirtute suæ soliditatis possunt. At contrà struthionis pennæ dissolutæ, eo uolatum sumere nequeunt, quo ab ipso quem premere debuerant, aere transcendun tur. Quid ergo in his aspicimus, nisi q; electorum D uirtutes solidæ euolant, ut uentos humani fauoris premant? Hypocritarum uerò actio qualibet recta uideatur, uolare nō sufficit: quia uidelicet fluxæ uirtutis pennā humanæ laudis aura pertrāsit.

7 Sed ecce cùm unum eundemq; bonorum malorumq; habitum cernimus, cùm ipsam in electis ac reprobis professionis speciem uidemus, unde nostræ intelligentiæ suppetat, ut electos à reprobis, à falsis ueros cōprehendēdo discernat: quod tamen citius agnoscimus, si intemerata in memoriam præceptoris nostri uerba signamus, qui ait: Matth.7. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Neq; enim pensanda sunt quæ ostendūt in imagine, sed quæ seruāt in actione. Vnde hic postquā speciem struthionis huius intulit, mox facta subiungit, dicēs:

A Quæ derelinquit in terra oua sua.] Quid enī per oua nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fouenda est, ut ad uiuum uolatile perducat? Oua quippe insensibilia in semetiplis sunt, sed tamē ea lefacta, in uiuis uolatilibus conuertūtur. Ita nimirum paruuli auditores ac filij certum est q; frigidi insensibilesq; remaneāt, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum uoce fouendi sunt, quousq; ualeant & per intelligentiam uiuere, & per cōtemplationem uolare. Quia uerò hypocritę quamuis peruersa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt, bene autem loquendo in fide uel conuersatione filios pariūt, sed eos bene uiuendo nutrire non possūt, rectè B de hac struthione dicitur: Quæ derelinquit in terra oua sua. Curam nanq; filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit: in quibus quanto magis extollitur, tāto minus de prolis suæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquisse, est natos per conuersionē filios nequaquam à terrenis actibus interpositio exhortationis nido suspēdere. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis uitę filijs exemplum prębere. Quia enim hypocritæ per charitatis uiscera non calent, de torpore prolis editæ, id est de ouorū suorum frigore nequaquam dolēt: & quanto se liberius terrenis actibus inserunt, tanto negligentius eos quos generant, agere terrena permittunt: sed quia derelictos hypocritarum filios superna cura non deserit: nonnullos nanq; etiam ex talibus intima electione præcitos, largitæ gratiæ respectu calefacit, rectè subiungitur:

Quòd eos quos prauorum doctorum negligentia puluere peccati inuolutos deserit, gratia Dei calefacit: & sine hominum ministerio, multos desperatos per se Deus iustificat & uiuificat. Cap. VI.

TV forsitan in puluere calefacies ea:] Ac si dicat: ut ego, qui illa in puluere calefacio: quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas, amoris mei igne succēdo. Quid enī puluis nisi peccator accipitur? Vnde & ille hostis huius peccatoris perditione fatiatur, de quo per prophetā dicitur: Serpēti puluis panis eius. Quid Esa.65 per puluerē, nisi ipsa iniquorū instabilitas demonstratur? De qua Dauid ait: Non sic impij, non sic, Psal.1 sed tanquā puluis quem proijcit uētus à facie terræ. Oua ergo Dominus in puluere derelicta calefacit: quia paruulorū animas prædicatorū suorum sollicitudine destitutas, etiā in medio peccantium positas amoris sui igne succendit. Hinc est q; plerosq; cernimus & in medio populorū uiuere, & tamen uitam torpentis populi non tenere. Hinc est q; plerosq; cernimus & malorum turbas nō fugere, & tamē superno ardore flagrare. Hinc est q; plerosq; cernimus, ut ita dixerim, in frigore calere. Vnde enim nonnulli in terrenorum hominū torpore positi, supernæ spei desiderijs inardescunt, unde & inter frigida corda succensi sunt: nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam in puluere calefacere, & frigoris pristini insensibilitate

tate discussa, per sensum spiritus uitalis animare, ut nequaquam facentia in infimis torpeant, sed in uiuis uolatilibus uersa, sese ad cœlestia contemplan do, id est uolando suspendat: Notandum uero est, quòd in his uerbis nõ solũ hypocritarũ actio peruersa reprobatur, sed bonorũ etiã magistrorum si qua fortasse subrepserit elatio premitur. Nam cùm de se Dominus dicit, quòd derelicta oua in pulue re ipse calefaciat: profectò aperte indicat, quia ipse operat intrinsecus per uerba doctoris, qui & sine uerbis ullius hominis calefacit quos uoluerit in frigore pulueris. ac si apertè doctoribus dicat: Vt sciatis quia ego sum qui per uos loquẽtes operor, ecce cũ uoluero, cordibus hominũ etiã sine uobis lo quor. Humiliata igitur cogitatiõe doctorũ, ad exprimendum hypocritam sermo conuertitur, & qua fatuitate torpeat, adhuc sub structionis facto plenius indicatur. Nam sequitur:

Quòd hypocritæ nulla sollicitudine infirmis prouideant, nec aliquem charitatis affectionem impendant his quos bestiarũ morsibus expositos uident: sed duri ad filios, quasi sui non sint, reputant alienos. Cap. VII.

OBliuiscitur quòd pes cõculcet ea, aut bestia agri conterat.] Quid in pede nisi transitus operationis accipitur: quid in agro nisi mundus iste signatur? de quo in Euãgelio Dominus dicit: Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte fatiat? De qua per prophetam pollicẽte Domino dicitur: Et mala bestia non transibit per eam. Struthiõ itaq; oua sua deserens, obliuiscitur quòd pes conculcet ea: quia uidelicet hypocrita eos quos in conuersatiõne filios generant derelinquunt, & omnino nõ curant ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operũ exempla perurtant. Si enim oua quæ gignunt diligerent, nimirum metuerent ne quis ea peruersa opera demonstrando 'calcaret. Hunc Paulus pedem infirmis discipulis, quasi ouis quę posuerat metuebat, cùm diceret: Multi ambulant quos sæpe dicebam uobis, nũc autem & flens dico inimicos crucis Christi. Et rursum: Videte canes, uidete malos operarios. Et rursum: Denũciamus uobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulãte inordinatè, & nõ secundum traditionem quam acceperũt à nobis. Hunc pedem Ioannes Gaio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala præmisisset, adiunxit: Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Hũc ipse synagogæ dux infirmo suo gregi metuebat, dicẽs: Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, caue ne imitari uelis abominationes illarum gentium. Obliuiscitur etiã quòd bestia agri conterat: quia nimirum si diabolus in hoc mundo sæuiens editos in bona conuersatione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hanc autem agri bestiam Paulus ouis quæ posuerat metuebat, dicẽs: Timeo ne sicut serpẽs Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus uestri à charitate, quæ est in Christo Iesu. Hanc agri bestiã discipulis metuebat Petrus, cùm diceret: Aduersarius uester diabolus, quasi leo rugiẽs circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Habent ergo ueraces magistri super discipulos timoris uiscera ex uirtute charitatis: hypocritæ autem tanto minus commissis sibi metuunt, quanto nec sibimetipsis quid timere debeant deprehendunt. Et quia obduratis cordibus uiuunt, ipsos etiam quos generãt filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur: Duratur ad filios quasi non sint sui.] Quem enim charitatis gratia non infundit, proximũ sum etiã si ipse hunc Deo genuit, extraneũ respicit: ut profectò sunt omnes hypocritæ, quorum uidelicet mẽtes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt: & in cunctis quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectũ proximi nulla charitatis compassione mollescunt. O quàm mollia uiscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens: Nos uiuimus, si uos statis in Domino: & testis mihi est Deus, quomodo cupiã omnes uos in uisceribus Christi. Romanis quoq; ait: Testis est mihi Deus cui seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriã uestri sem per facio in orationibus meis: obsecrãs si quo modo tandem aliquando prosperũ iter habeã in uoluntate Dei ueniẽdi ad uos: desidero enim uidere uos. Timotheo quoq; ait: Gratias ago Deo meo, cui seruio à progenitoribus meis in cõscientia pura, quia sine intermissione habeã tui memoriã in orationibus meis, nocte ac die desiderans te uidere. Thessalonicensibus quoq; amorẽ suũ indicans dicit: Nos autẽ fratres desolati à uobis ad tempus horæ, aspectu non corde, abundantius festinauimus faciem uestram uidere cum multo desiderio. Qui duris persecutionib. pressus, & tamẽ de filiorum salute sollicitus adiũxit: Misimus Timotheũ fratrem nostrũ, & ministrũ Dei in Euangelio Christi, ad confortãdos uos, & exhortãdos pro fide uestra, ut nemo moueat in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis quia in hoc positi sumus. Ephesijs quoq; ait: Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro uobis, quæ est gloria uestra. Ecce in tribulatione positus, alios exhortat: & in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorũ suorũ fuerat more structionis oblitus, sed metuebat nimis, ne eius discipuli in prædicatore suo tot persecutionũ probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quam innumeræ passionũ contumeliæ præualerent. Et idcirco minus dolebat in tormẽtis, sed magis filijs de tormentorum suorum tentatione metuebat. Paruipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filijs plagas cordis. Ipse patiendo sustinebat uulnera tormentorum, sed filios consolando, curabat uulnera cordium. Pensemus ergo cuius charitatis fuerit, inter dolores proprios alijs timuisse: pensemus cuius charitatis fuerit, filiorũ salutẽ inter sua detrimẽta requirere, & statum mentis in proximis etiam ex sua deiectione custodire.

Sed hæc hypocritæ charitatis uiscera nescium: quia

Matth. 13
Esa. 35
Phil. 3
2. Thes. 3
Deut. 18
2. Cor. 11
1. Pet. 5
Phil. 1
Rom. 1
2. Tim. 1
1. Thes. 2
1. Thes. 3
Ephes. 3

quia eorũ mens quanto per mundi concupiscentiam in exteriora resoluitur, tanto per inaffectionem suam interius obduratur: & torpore insensibili frigescit intrinsecus, quia amore damnabili mollescit foris: seq; ipsam considerare non ualet, quia cogitare se minime studet. Cogitare uerò se mens non potest, quæ tota apud semetipsam non est. Tota uerò esse apud semetipsam non sufficit: quia per quot concupiscentia rapitur, per tot à se metipsa species dissipatur, & sparsa in infimis iacet, quæ collecta fuellet, ad summa consurgeret. Vnde iusto rum mẽs quia per custodiam disciplinæ, à cunctorum usibilium fluxo appetitu constringitur, collecta apud semetipsam intrinsecus integratur: qualisq; Deo uel proximo esse debeat, plenè conspicit, quia nihil suum exterius derelinquit: & quanto ab exterioribus abstracta compescitur, tanto aucta in intimis inflammatur: & quo intus magis ardet, eo ad deprehendenda uitia amplius lucet. Hinc est enim quòd sancti uiri dum se intra semetipsos colligunt, mira ac penetrabili acie occulta etiã aliena delicta deprehendũt: unde bene per Ezechielem prophetã dicit: Emissa simi litudo manus apprehẽdit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus inter terrã & cœlũ, & adduxit me in Hierusalem in uisione Dei iuxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonẽ: ubi erat statutum idolum zeli, ad prouocandam æmulationẽ. Quid est enim cincinnus capitis, nisi collectæ cogitationes mentis: ut non sparsæ diffluãt, sed per disciplinam constrictæ sublistant? Manus ergo de super mittitur, & propheta per cincinnũ capitis eleuatur: quia cùm nostra mẽs sese per custodiã colligit, uis superna sursum nos ab infimis trahit. Bene uerò inter terram & cœlũ sublatum se asserit: quia quilibet sanctus in carne mortali positus, plenè quidem adhuc ad superna non peruenit, sed iam tamen ima derelinquit. In uisione uerò Dei in Hierusalem ducitur: quia uidelicet unusquisq; proficiens per charitatis zelum, qualis esse Ecclesia debeat contemplatur. Bene quoque addit: Quia iuxta ostiũ interius ductus est, quod respiciebat ad Aquilonem: quia nimirum sancti uiri dum per aditum internæ cõtemplationis aspiciunt, plus praua inter ecclesiam fieri quàm recta deprehendunt: & quasi in Aquilonis parte oculos, id est ad solis sinistram flectunt: quia cõtra uitiorum frigora, charitatis se stimulis accendunt. Vbi & rectè subiungitur: Quia illic erat statutum idolum zeli ad prouocandã æmulationem. Dum enim intra sanctam Ecclesiam à nonnullis specie sola fidelibus, rapinas & uitia perpetrari considerant, quid aliud quàm in Hierusalem idolum uidentẽ quod è idolum zeli dicitur: quia per hoc contra nos æmulatio superna prouocatur: ut tanto districtius delinquentes feriat, quanto nos charius redemptor amat. Hypocritæ igitur quia cogitationes mentis non colligunt, per cincinnum capitis minimè tenentur. Et quid sua nescíunt, commissorum sibi quando delicta deprehendunt? Hi itaq; torpentes cœlestibus, ad quæ flagrare debue

A rant, & flagrant terrenis rebus anxiẽ, à quibus laũ dabiliter torpuissent. Postposita quippe filiorum cura, sæpe eos uideas se contra pericula immensi laboris accingere, maria trãsmeare, adire iudicia, pulsare principatus, palatia frrumpere, iurgantibus populorum cuneis interesse, & terrena patrimonia laboriosa obseruatione defendere. quibus si fortasse dicatur, Cur ista uos agitis, qui seculum reliquistis? respondent ilico Deum se metuere, & idcirco tanto studio defendendis patrimoniis insudare. unde bene adhuc de struthionis huius stul to labore subiungitur:

Quòd hypocritæ animarum damna non curant, sed temporalium rerum iactura anxiè perturbantur. Cap. VIII.

B FRustra laborauit, nullo timore cogẽte. Illic *Psal.13* nanq; trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Ecce enim diuina uoce præcipitur: Si quis tibi tulerit tunicam, & uoluerit tecum iudicio contendere, dimitte illi & pallium. Et rursum: Si quis quod tuum est tulerit, ne repetas. Paulus quoque apostolus discipulos suos cupiens exteriora despicere, ut ualeant interna seruare, admonet dicens: Iam quidem omnino delictum est in uobis, quòd *1.Cor.6* iudicia habetis inter uos: quare non magis iniuriã accipitis, quare non magis fraudem patimini? Et tamen hypocrita assumpto sanctæ conuersationis habitu, filiorum custodiam deserit, & temporalia quæq; defendere etiam iurgijs quærit. Exempło suo eorum perdere corda non trepidat, & qua si per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errorem discipulus labitur, & tamen cor hypocritæ nullo dolore saucíat. Ire in iniquitatis uoraginem commissos sibi conspicit, & hæc quasi inaudita pertransit: at si quod sibi leuiter inferri temporale damnũ senserit, in ultionis irã repentè ab intimis inardescit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in uocibus effrenatur: quia dum animarũ damna æquanimiter tolerat, iacturam uerò rerum temporaliũ repellere, etiam cum C spiritus cõmotione festinat, cunctis ueraciter indicat teste mentis perturbatione quid amat. Ibi quippe est grãde studium defensionis, ubi & grauior uis amoris. Nam quanto magis terrena diligit, tanto priuari eis uehemẽtius pertimescit. qua D enim mente aliquid in hoc mundo possidemus, non docemur, nisi cùm amittimus. Sine dolore nanq; amittitur, quicquid sine amore possidetur. Quæ uerò ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata. Quis autem nesciat quia nostris usibus res terrenas Dominus condidit, suis autẽ animabus hominum creauit? Plus ergo Deo se ama re conuincit, qui neglectis his quæ eius sunt, propria tuetur. Perdere nanq; hypocritæ ea quæ Dei sunt, id est animas hominum non timẽt, & ea quę sua sunt, amittere: uidelicet res cum mundo transeuntes, quasi districto iudici posituri rationes timent, ac si placatũ inueniãt, cui de ideratis rebus, id est rationabilib. perditis, insensibilia & nõ quæ sita cõferunt. Possidere aliquid in hoc mũdo uolumus, & ecce ueritas clamat: Nisi quis renũciaue

rit

rit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Perfectus igitur Christianus quomodo deber res terrenas iurgando defendere, quas nunc præcipitur non possidere? Ita q̃ cùm res proprias amittimus, si perfectè Deũ sequimur, in huius uitæ itinere à magno onere leuigati sumus. Cũ uerò curam rerum, eiusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dum eas rapiunt, solummodo tolerandi sunt: quidam uerò conseruata charitate prohibendi, nõ tamẽ sola cura ne nostra subtrahant, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant. Plus quippe ipsis raptoribus debemus metuere, q̃ rebus irrationabilibus defendendis inhiare. Ista namq; etiam non rapta morientes amittimus, cum illis uerò & nunc conditionis ordine, & si corrigi studeant, post perceptionem muneris unum sumus. Quis autem nescit, quia minus ea quibus utimur, & plus debemus amare quod sumus? Si ergo & pro sua utilitate raptoribus loquimur, iam nõ solum nobis quæ temporalia, sed ipsis etiam quæ sunt æterna uendicamus. Qua in re illud est solerter intuendum, ne per necessitatis metum, cupiditas surrepat rerum: & zelo succensa prohibitio, impetu immoderatiore distẽsa, usq; ad odiosa uerba & turpitudinem contentionis erumpat. Dumq; pro terrena re pax à corde cũ proximo scinditur, liquidò apparet: quia plus res q̃ proximus amatur. Si enim charitatis uiscera etiã circa raptorem proximum nõ habemus, nosmetipsos peius ipso raptore persequimur, grauiusq; nos q̃ alter poterat deuastamus: quia dilectionis bonũ sponte desertes, à nobis ipsis intus est quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus. sed hanc hypocrita formã charitatis ignorat: quia plus terrena q̃ cœlestia diligens, contra eum qui tẽporalia diripit, sese in intimis immani odio inflãmat. Scienduẽ uerò est, quia sunt nonnulli quos charitatis gremio nutriens mater Ecclesia tolerat, quousq; ad spiritalis ætatis incrementa perducat, qui nonnunquã & sanctitatis habitũ tenẽt, & per sectionis meritum exequi non ualent. Ad dona namq; spiritalia minime assurgunt, & idcirco his qui sibi coniuncti sunt, ad tuenda ea quæ terrena sunt, seruiunt, & nõnunq; in defensionis eiusdem fraudia excedunt. Hos nequaq; credendum est hypocritarum numerum incurrere: quia aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaq; inter hos & hypocritas distat, q̃ isti infirmitatis conscij, malunt à cunctis de culpa sua redargui, q̃ de ficta sanctitate laudari: illi uerò & iniqua se agere certi sunt, & tamen apud humana iudicia de nomine sanctitatis intumescunt. Isti non metuunt prauis hominibus etiã de bona actione displicere, dum supernis tantummodo iudicijs placeant: illi uerò nunquam quid agant, sed quomodo de actione qualibet hominibus possint placere considerant. Isti iuxta modum suæ intelligẽtiæ, etiam in rebus seculi militant causis Dei: illi uerò pro causis Dei, intentioni deseruiunt seculi: quia inter ipsa quoq; quæ se agere sancta opera ostendunt, non conuer-

A sionem quærunt hominum, sed auras fauorũ. Igitur dum quosdã non despectæ conuersationis uiros, iracundẽ uel nimiẽ defendere terrena conspicimus, debemus hoc in illis per charitatem repte hendere, nec tamen eos reprehendendo desperare: quia plerunq; uni eidẽq; homini & insunt quę dam iudicabilia quæ apparent, & magna quæ latent. In nobis autẽ sæpe magna in facie prodeunt, & nonnunquã quæ reprehẽdenda sunt, occultantur. Hinc ergo humilianda est nostræ mentis elatio, quòd & illorũ infirma sunt publica, & nostra secreta: & rursum fortia illorum secreta sunt, & in
B publico nostra uulgãtur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, superẽst ut de occultæ fortitudinis æstimatione ueneremur: & si de aperta se firmitate nostra mens eleuat, occulta sua infirma considerans, sese in humilitate premat. Sæpe enim nõnulli multis præceptis obsequunt, & quę dam pauca præterunt: & nos multa prætermittimus, cùm pauca seruamus. Vnde fit plerunq; ut quía quod seruare nos nouimus, hoc præterire aliosuidemus, ilico nostra se in elatione mens eleuet, obliuiscẽs quàm multa præterear, cùm ualde sint pauca quæ seruat. Necesse est igitur ut in quibus alios reprehendimus, elationem sollicitè nostræ cogitationis inclinemus: quia si sublimiorem se cæteris noster animus conspicit, quasi in præcipitio singularitatis ductus, eo peius ruit. Sed cur hypocrita cœlestia lucra deserens, terrena elaboret, sub struthionis adhuc nomine subiũgit, dicẽs:

C *Quòd hypocritæ dedit Deus in reprobum sensum: & ita execati sunt mente, ut electorum sanctitatem, & eorum recto rem Deum contemnant.* Cap. IX.

PRiauuit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Quãuis aliud sit priuare, aliud non dare: hoc tamen repetit subdendo, non dedit, quod præmisit, priuauit. ac si diceret: Quod dixit priuauit, non iniustè sapientiam abstulit, sed iustè non dedit. Vnde & Pharaonis cor Dominus *Exod. 7* obdurasse dicitur, non quòd ipse duritiam contulit, sed quòd exigentibus eius meritis, nulla illud desuper insufi timoris sensibilitate molliuit. Sed nunc hypocrita quòd sanctum se simulat, quòd sub imagine boni operis occultat, sanctę Ecclesię
D pace premitur, & idcirco ante nostros oculos religionis uisione uestitur. Si qua ergo tẽtatio fidei erumpat, statim lupi mens rabida, habitu se ouinæ pellis expoliat: quantumq; contra bonos fæuiat, perfequens demonstrat. Vnde & rectè subditur: Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius.] Quid enim alas huius struthionis accipimus, nisi pressas hoc tẽpore quasi cõplicatas hypocritæ cogitationes? Quas cùm tempus fuerit, in altum eleuat: quia op portunitate cõperta, eas superbiendo manifestat. Alas in altum erigere, est per effrenatam superbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia sanctum se simulat, quia in semetipso stringit quę cogitat, quasi alas in corpore per humilitatẽ plicat.

Notan-

12 Notandum uerò est quòd non ait: Deridet equum & ascensorem, sed equitem & ascensorem eius. Equus quippe est unicuiq; sanctę animę corpus suum, quod uidelicet nouit & ab illicitis continctiæ freno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti uiri exprimit, quæ iumentum corporis bene subditum regit. Vnde & Ioannes apostolus in Apocalypsi Dominum Apoc.19 contemplatus ait: Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eum in equis albis. Multitudinę quippe sanctorum quæ in hoc martyrij bello sudauerat, rectè exercitum uocat, qui idcirco in equis albis sedere referuntur: quia nimirum eorum corpora & luce iusticiæ, & castimoniæ candore claruerunt. Deridet ergo hypocrita equitem: quia cùm ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorũ despicit sanctitatẽ: & elatus fatuos appellat, quos pace pressus fidei, callida arte simulabat. Quis uerò alius huius ascensus est equitis, nisi omnipotẽs Deus, qui & ea quę non erant prouidens cõdidit, & ea quæ sunt possidens regit? Ascendit quippe equitem: quia iusti uniuscuiusq; uiri animũ possidet, sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritæ deridere est equitem, sanctos despicere: deridere uerò est ascensorem equitis, prosilire usque ad iniuriam creatoris. Quia enim in unoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur, rectè hypocritæ huius iniquitas per supposita detrimenta distinguitur: ut dicatur prius bonũ se quod non sit ostendere, postmodum uerò bonos apertè despicere, ad extremum quoq; usq; ad iniuriam Iac.3 conditoris exilire. Nunquam quippe illic anima quò ceciderit iacet: quia uoluntarie semel lapsa ad peiora pondere suæ iniquitatis impellitur: ut in profundũ corruens, semper adhuc profundius obruatur. Eat ergo hypocrita, & nunc suas laudes appetat, postmodum uitam proximorũ premat, & quandoq; se in irrisione sui conditoris exerceat: ut quo elatiora semper excogitat, eo se supplicijs atrocioribus immergat. O quàm multos tales nunc sancta Ecclesia tolerat, quos cùm tempus eruperit, tentatio aperta manifestat. Qui uoluntates suas quia contra eam modò non exerunt, quasi cõplicatas interim alas cogitationum premunt. Quia enim à bonis malisq; hæc uita communiter ducitur, nunc Ecclesia ex utrorumq; numero ussi bsiliter congregatur, sed Deo inussibiliter iudicante discernitur, atq; in exitu suo à reproborum societate separatur. Modò uerò esse in ea, nec boni sine malis, nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore cõiuncta utraq; pars sibi necessariò congruit, ut & mali mutẽtur per exempla bonorum, & boni purgentur per tentamenta malorum. Atque ideo Dominus postquam sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mox ad electorum sortem uerba conuertit: ut qui in illis audierant quod fugientes tolerent, in istis audiant quod imitantes ament. Sequitur:

A *Quòd ea quæ de rhinoceote dicta sunt, intelligi & aliter possunt.* Caput X.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum? Sed fortasse prius ex huius equi fortitudinem hinnitumq; disseramus, ab aliquibus quæritur, ut aliter etiam moralitate posita, & rhinocerotis uirtus, & struthionis huius fatuitas exponat. Manna quippe est uerbum Dei, & quicquid bene uoluntas sui scipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis sapit. Terra est uerbum Dei, quã quanto labor inquirentis exigit, tanto largius fructum reddit. Debet ergo intellectus sacri eloquij multiplicin quisitione uentilari: quia & terra quæ sæpius aratur, & uertit, ad frugem uberius aptatur. Quæ igitur & aliter de rhinocerote ac struthione sentimus, B sub breuitate perstringimus: quia ad ea quæ obligatoria sunt, enodanda properamus. Rhinoceros iste, qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur, tante esse fortitudinis dicitur, ut nulla uenantium uirtute capiatur. Sed sicut hi esse runt, qui describendis naturis animaliũ laboriosa inuestigatione sudauerunt, uirgo ei puella proponitur, quæ uenienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate posita caput deponit, sicq; ab eis à quibus capi quæritur, repetè uelut inermis inuenitur. Buxei quoq; colores esse describũ, qui etiam cum elephantis quando certamen aggreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, uentrem aduersantium ferire perhibetur, ut cùm ea quæ C molliora sunt uulnerat, impugnantes se facilè sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem uel certè monocerotem, scilicet unicornem, ille populus intelligi, qui dum acceptà lege, non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter ceteras bestias cornu singulare ge- z stauit. Vnde passionem suam Dominus prophetæ canenti pronunciãs ait: Libera me de ore leonis, Psal.21 & de cornibus unicornium humilitatem meam. Tot quippe in illa gente unicornes, uel certè rhinocerotes extiterunt, quot contra prædicamenta ueritatis de legis operibus singulari, & fatua elatione consisi sunt. Beato igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur: Nunquid uoletrhinoceros seruire tibi? ac si aperte dicatur: Nunquid D illum populum quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub iure tuæ prædicationis inclinas: subaudis, ut ego, qui & contra me illum singulari cornu extolli conspicio, & tamen mihi cùm uoluero, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo & prius in superbia, & postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad mediũ Paulus ducatur, qui dum contra Deum fe quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestauit. Vnde & hoc ipsum nasis cornu per humilitatem postmodum inclinans dicit: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & 1.Tim.1 contumeliosus, sed misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci. In nare cornu gestabat, qui

qui placiturum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Huius autem rhinocerotis fortitudinē omnis uenator extimuit: quia Sauli fœuitiam unusquisque prædicator expauit. Scriptum namq; est: Saulus adhuc spirans minarū & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uiæ uiros ac mulieres, uinctos perduceret in Hierusalem. Cùm flatus nare reddendus trahitur, spiritū uocatur: & illud sæpe per odorē nare deprehendimus, quod oculis non uidemus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu quo percuteret: quia minarum & cædis in Domini discipulos spirans, postquam præsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum uenator absconditur: id est omnis homo rationale sapiēs opinione timoris eius effugatur. Vt ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum uirgo, id est secretum suum ipsa per se inuiolata in carne Dei sapientia expandat. Scriptum quippe est, quòd cùm Damascū pergeret, subitò circumfulsit illum die media lux de cœlo, & uox facta est dicēs: Saule Saule quid me persequeris? Qui prostratus in terra respondit: Quis es domine? Cui ille dicitur: Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cùm Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium, de cœlo loquendo patefecit: & fortitudinē suam rhinoceros perdidit: quia prostratus humi, omne quod superbū tumebat amisit. Qui dum sublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet iam rhinoceros iste quibus Dei loris astringitur: quia uidelicet uno in tempore cæcitate, prædicatione, baptismate ligatur. Qui etiam ad Dei presepe moratus est: quia ruminare uerba Euangelij dedignatus non est. Ait enim: Ascendi Hierosolymam cum Barnaba assumpto & Tito. Ascēdi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium. Et qui prius iejunus audierat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare: mira postmodum uirtute præsidentis pressus, ex uerbi pabulo ubres obtinuit, & calcem superbiæ amisit. Loris quoq; Dei nō tantum à feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur: ut non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectioni seruiens, aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de euangelizantibus quasi de arantibus dicit: Debet enim in spe qui arat arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Qui igitur tormenta prius fidelibus irrogauerat, & pro fide postmodum flagella libenter portat, qui scriptis etiam epistolis humilis ac deiectus prædicat quod dudum terribilis impugnabat: profectò bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui uiuebat in campo malè liber à timore.

14 De quo rectè dicitur: Aut confringet glebas uallium post te? Iam scilicet Dominus quorundam mentes intrauerat, qui illum ueraciter humani generis redemptorem credebant. qui tamen cùm nequaquam à pristina obseruatione recederent, cùm dura literæ prædicamenta custodirent, eis prædicator egregius dicit: Si circuncidamini, Christus uobis nihil proderit. Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contriuit, quid aliud quàm in ualle post Dominū glebas fregit? ne uidelicet grana seminum, quæ exciſus aratro fidei sulcus cordis excíperet, per custodiam literæ pressa deperirent. De quo bene adhuc subditur: Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? In rhinocerotis huius fortitudine fiduciā Deus habuit: quia quanto illum crudelius sibi dura insérentem pertulit, tanto pro se constantius tolerantem aduersa præsciuit. Cui labores etiam quos ipse in carne pertulerat dereliquit: quia cōuersum illum usq; ad imitationem propriæ passionis traxit. Vnde & per eundem rhinocerotem dicitur: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. De quo adhuc subditur: Nunquid credes ei quòd reddat sementem tibi, & aream tuam congreget? Consideremus Saulum quis fuerit, cùm ab ipsa adolescētia lapidantium aditor existeret, cùm alia Ecclesiæ loca uastaret, & acceptis epistolis uastanda alia peteret, cùm mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum alijs extinctis anhelaret: & profectò cognoscimus quia nullus tunc fidelium crederet, quòd ad iugum Deus suæ fortitudinis, uim tantæ elationis inclinaret. Vnde & Ananias uoce dominica hunc & postquam conuersum audiuit extimuit, dicens: Domine audiui à multis de uiro hoc, quā tā mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem. Qui tamen repentè cōmutatus ab hoste prædicator efficitur, & in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro ueritate tolerat, pati se quæ irrogauerat exultat, alios blandimentis uocat, alios ad fidem terroribus reuocat. Istis regnum pollicetur cœlestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ. Hos per authoritatem corrigit, illos ad uitam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manum se sui rectoris inclinat: & tanta arte Dei aream congregat, quanta illam prius elatione uentilabat. Sed neq; hoc abhorret à Paulo, quòd rhinoceros buxei coloris dicitur, & elephantorum uentres cornu ferire perhibetur. Quia enim uiuere sub rigore legis assueuit, arctius cæteris in illo custodia unusquisque uirtutis inoleuit. Quid enim per colorem buxeum nisi abstinentiæ pallor exprimitur? Cui ipse se tenaciter adhærere testatur dicens: Castigo corpus meum, & seruituti subijcio, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Qui diuinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluuiem redarguit, cornu elephantes in uentrem ferit. In uentrem quippe elephantes percusserat, cùm dicebat: Multi ambulant quos sæpe dicebam uobis: nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi,

ſti, quorum finis interitus, quorum Deus uenter est, & gloria in cõfusione ipsorum. Et rursum: Huiusmodi Christo Domino nõ seruiunt, sed suo uẽtri. Cornu suo igitur rhinoceros iste non iam homines, sed bestias percutit: quando illa Paulus do ctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos uentris cultores occidit. Quæ ergo in Paulo scripta cognouimus, superesse ut facta & in alijs credamus. Multi quippe ad humilitatis gratiã ex eius populi elatione conuersi sunt, quorũ sequitiam Dominus dum sub iugo inspirati timoris edomuit, nimirum rhinocerotis sibi fortitudinem subegit. Sed quia mira Dei potentia quid de electis egerit audiuimus, nunc mira eius patientia in his quos reprobat quid tole rauerit audiamus. Penna struthionis similis est pẽnis herodij & accipitris.] Quid struthionis nomine, nisi synagoga signatur? quæ alas legis habuit, sed corde in infimis repẽs, nunquam se à terra subleuauit? Quid uerò per herodium & accipitrem, nisi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea quæ potuerũt intelligendo perspicere, ualuerunt etiam uiuẽdo peruolare? Pẽna igitur struthionis, herodij & accipitris pennæ est similis: quia synagogę uox priorum doctrinam loquendo tenuit, sed uiuendo nescíuit. Vnde & eiusdem synagogæ populos de Pharisæis atq; scribis ueritas admonet dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint uobis, seruate & facite: secundum opera uerò eorum nolite facere. Multa autem dicere de herodij uita potuimus: sed quia penna eius tantummodo ad memoriam deducit, de uita loqui prohibemur.

16 Quando derelinquit in terra oua sua, tu forsitan in puluere calefacies ea?] In ouis aliud est quod cernitur, aliud quod sperarur: & uideri spes non potest, Paulo attestante qui ait: Quod enim uidet quis, quid sperat? Quid ergo per struthionis oua, nisi de synagogæ carne editi Apostoli designantur? qui dum se in mundo despectos atque humiles exhibent, sperare gloriam in supernis docent. Abiecti nanque & quasi nullius momenti apud elatos habiti, in terra uelut oua iacuerunt: sed intus in eis latebat unde uiuerent, & subleuati spei pennis ad cœlestia uolarent. Quæ oua struthio in terra derelinquit: quia eos quos carne genuerat synagoga Apostolos audire contemnens, uocandæ gentilitati deseruit. Mira autem potentia Dominus hæc eadem in puluere oua calefacit: quia uiuos Apostolorum fœtus in illa abiecta dum gentilitate fuscitauit: & quos synagoga uelut insensatos inuiuificatosq; despexerat, ipli nũc in uenerationc gentium per doctrinæ magisterium uiuentes uolant. Oua sua struthio in puluere derelinquit: quia omnes quos prædicando synagoga genuit, à terrenis desiderijs minimè suspendit. Quę nimirũ desiderja quia antiquus hostis concepta in corde inuenit, obsessas mentes etiam in sceleribus rapit. Vnde & subditur: Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, & bestia agri conterat.] Tunc oua pes calcat, & bestia agri conterit, cùm in terra deseruntur: quia uidelicet humana corda dum semper terrena cogitare, semper quæ ima sunt agere appetunt, ad conterendum se agri bestiæ, id est diabolo sternunt: ut cum diu in infima cogitatione abiecta sunt, quandoq; etiam maiorum criminum perpetratione frangantur. Synagoga ergo oua quæ genuit, à terra suspende re bene uiuendo neglexit. Sed omnipotens Deus multos eius filios ẽquis in terrenis desiderijs mortuos ac frigidos reperit, calore tamen sui amoris animauit. Sed uitã quam filijs synagoga nõ dedit, hanc postmodum inuidit, dum moliretur persequendo extinguere, quos se ad bona opera non meminerat fouẽdo genuisse. Vnde & aptè de hac struthione subditur: Duratur ad filios quasi non sint sui.] Quasi non suos despicit, quos aliter uiuere quàm docuit ipsa deprehendit: & durescẽte fæ uitia terrores admouet, secp in eorum cruciatibus exercet, atq; inuidiæ facibus inflammata, in quibus non laborauit ut possint uiuere, laborat ut de beant interire: & cùm Domini membra persequi tur, placere se per hoc Domino suspicatur. Vnde & eisdem struthionis ouis ueritas dicit: Venit hora ut omnis qui interficit uos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Quia ergo dũ crudelitate ad persequẽdum synagoga ducitur, hoc se agere impulsu diuini timoris arbitratur, recte subiungitur: Frustra laborauit, nullo timore cogente.] In labore quippe persecutionis illam anhelare non timor sed crudelitas coegit. Sed quia plerunque uitia colore uirtutum tincta, tanto nequiora sunt, quanto & esse uitia minimè cognoscuntur: eo in persecutione synagoga durior extitit, quo religiosiorem se fieri fidelium mortibus æstimauit: & id circo quæ ageret, discernere omnino non potuit: quia lumen ibi intelligentiæ per superbiæ abiectionem clausit. Vnde & bene subditur: Priuauit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Districtum quippe est occultæ retributionis examen: & quia sciens humilitatem perdidit, etiam ueritatis intelligentiã nescíens amisit. Valde autem minora sunt uulnera quæ in redemptoris aduentu fidelibus intulit, quàm ea quibus sanctam Ecclesiam adhuc per aduentum Antichristi ferire contendit. Ad illud nanque se tempus præparat, ut uitam fidelium coaceruatis uiribus premat. Vnde & aptè subditur: Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equitẽ & ascensorem eius.] In altum struthio alas erigit, quando suo conditori synagoga nõ ut antea formidando, sed apertè iam repugnando contradicit. In membra quippe diaboli transiens, & mendacij homínem Deum credens: contra fideles tanto in altum extollitur, quanto & Dei corpus se esse gloriatur. Quæ quia non solum humanitatem Domini, sed ipsam etiam diuinitatem despicit, non tantum equitem, sed ascensorem etiam equitis irridet. nam custodita unitate personæ ualet intelligi: quia uerbum Dei tunc equitem ascendit, quando animatã carnem sibi intra uterum uirginis cõdidit. Tunc equitem ascendit, quando humanã animam propriæ

Matth.23

Rom.8

10 17

priæ carni præfidentē, diuino cultui semetipsum creādo subiugauit. Carnem quippe diuinitas anima mediante suscepit, & per hoc totum simul equitem tenuit: quia in semetipso non solum illam quæ regebatur, sed hanc etiam quę regebat astrinxit. Iudæa igitur per aduentum superbientis, Anti christi laqueo seductionis capta, quia redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despicit, deridet equitem: quia eius in omnibus diuinitati contradicit: deridet nihilominus & ascensorem. Sed redemptor noster unus idemq; & eques & equitis est ascensor: & cùm in mundum uenit, sortes contra mundum prædicatores exhibuit: & cùm in mundi termino Antichristi fallaciam tolerat, uirtutem pro se certantibus subministrat: ut cùm antiquus hostis in illa sua citius finiēda liber tate laxatur, fideles nostri tanto maiores uires accipiant, quanto contra aduersarium solutum pugnant. Vnde hic cùm struthio alas eleuare, ascensorem & equitem deridere describitur, ilico fortium prædicatorum memoria subrogatur, & dicitur:

Nunquid præbebis equo fortitudinē, aut circundabis collo eius hinnitum?] In scriptura sacra equi nomine aliquando lubrica uita prauorum, aliquando dignitas temporalis, aliquando hoc ipsum præsens seculum, aliquādo præparatio rectę intentionis, aliquando sanctus prædicator exprimitur. Equi enim nomine lubrica prauorum uita signat, sicut scriptū est: Nolite fieri sicut equus & mulus. Et sicut per prophetā dicitur: Equi amatores & emissarij facti sunt: unusquisq; ad uxorem proximi sui hinniebat. Equi nomine dignitas temporalis accipitur, Salomone attestāte, qui ait: Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram. Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati: & serui in equis sunt, cùm peccatores præsentis uitæ dignitatibus efferunt. Principes uerò quasi serui ambulant, cùm multos dignitate uirtutum plenos nullus honor erigit: sed summa hic aduersitas, uelut indignos, deorsum premit. Hinc rursum dicitur: Dormitauerunt qui ascenderunt equos: id est, in morte animæ mentis oculos à ueritatis luce clauserunt, qui in præsentis uitæ honore confisi sunt. Equi nomine hoc ipsum præsens seculum designatur, sicut Iacob uoce dicitur: Fiat Dan coluber in uia, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retrò. Quo in testimonio quid equus significet melius ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulo subtilius exponamus. Nonnulli eñ de tribu Dan uenire Antichristum ferunt: pro eo quòd huc loco Dan & coluber asseritur & mordens. Vnde & non immeritò dum Israeliticus populus terras in castrorum partitionē susciperet, primus Dan ad Aquilonē castrametatus est: illum scilicet signās, qui in corde suo dixerat: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. De quo & per prophetam dicitur: A Dan auditus est fremitus equorum eius. Qui non solum coluber, sed etiam cerastes uocatur. Cerata enim Græcè cornua dicuntur, serpensq; hic cornutus esse perhibetur: per quem dignè Antichristi aduentus asserit: quia contra fidelium uitā cū morsu pestiferę prædicationis, armat etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorē esse cę uiam? Fit ergo Dan coluber in uia: quia in præsentis uitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus qua si parcendo blanditur: sed in uia morder: quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui ueneno consumit. Fit cerastes in semita: quia quos fideles reperit, & sese ad præcepti cœlestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit: & in persecutionis languore post beneficia fidei dulcedinis exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursu labentium temporum supmat. Et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cerastes iste equi ungulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere, est extrema seculi feriendo contingere. Vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, & nō in faciem: sicut Saulus cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac uita suas unumquenque culpas agnoscere, easq; pœnitendo deflere. Retrò uerò quo non uidetur cadere, est ex hac uita repente decedere, & ad quæ sup plicia ducatur ignorare. Et quia Iudæa erroris sui laqueis capta, pro Christo Antichristum expectat: bene Iacob eodem loco repentè in electorum uoce conuersus est, dicens: Salutare tuum expectabo Domine: id est, non sicut infideles Antichristum, sed eum qui in redemptionem nostram uenturus est, uerum credendo fideliter Christum. Equi nomine præparatio rectæ intentionis accipitur, sicut scriptum est: Equus paratur in diem belli, sed Dominus salutem tribuit: quia cōtra tentationem quidem se animus præparat, sed nisi auiuuetur de super, salubriter non decertat. Equi nomine sanctus quisque prædicator accipitur, propheta attestante, qui ait: Missisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas. Quietæ quippe aquæ iacuerunt: quia humanæ mētes diu sub uitiorum furorum torpore sopitæ sunt. Sed equis Dei mare turbatum est: quia missis sanctis prædicatoribus omne cor quod pestifera securitate torpuit, impul su salutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco equi nomine sanctus prædicator accipitur, cùm beato Iob dicitur:

Quòd prædicatores à Deo & uitam habeant & doctrinam. Caput XI.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitū?] Sed quid est quòd huic equo Dominus se prius dare fortitudinē, & postmodum collo eius hinnitū circundare asserit? Hinnitu enim uox prædicationis exprimitur. Verus autem quisque prædicator ante fortitudinem, & post hinnitum accipit: quia cùm in se prius uitia extinxerit, tunc pro eruditionis aliis ad uocem prædicationis uenit. Equus iste habet

bet fortitudinem: quia aduersa cõstanter tolerat. Habet hinnitum: quia ad superna blandiens uocat. Huic equo Dominus & fortitudinem & hinnitum se dare testatur: quia in prædicatore eius ni si & uita & sermo conueneriut, nequaquã uirtus perfectionis apparebit. Non emi multũ prodest, si sublimis uitæ operatione suffultus fit, si tamen loquendo non ualet ad hoc alios excitare quod fentit. Vel quid prodeſt bene loquendo alios accendere, ſi temetipſum indicat malè uiuendo torpuiſſe? Quia ergo in prædicatore neceſſe eſt ut ad perfectionem utraque conueniant, equo ſuo Dominus & cum actionis fortitudine hinnitum uocis, & cum hinnitu uocis fortitudinem miniſtrat actionis. Et notandum cur hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circundari, id eſt, quaſi per gyrum trahi exterius dicatur: quia uidelicet prædicationis uox de internis emanat, ſed extrà circundat. Nam quo alios ad bene uiuendum ſuſcitat, eo ad bene agendum & opera prædicantis ligat: ne extra ſermonem actio tranſeat, ne uoci uita contradicat. Collo ergo equi hinnitus eireumducitur: quia ne ad perueria opera prodeat, ſuis uocibus etiam uita prædicantis obſidetur. Hinc eſt enim quòd potenter diminicantibus in munere torques dãtur: ut quia ſigna uirtutum geſtant, maſora ſemper exerceant: & debilitatis crimen incurrere metuant, dum in ſemetipſis iam fortitudinis eſt præmium quod oſtentant. Vnde & rectè in laude ſapientiæ auditori cuilibet per Salomonem dicitur: Coronam gratiarũ accipies capiti tuo, & torquem aureum collo tuo. Sequitur:

Quòd ſancti uiri in tentationum ardoribus feruentiores inueniuntur, & impellentes ſe ualidis conatibus ad cœleſtia tendunt. Cap. XII.

NVnquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas?] Locuſtarum nomine aliquãdo ludæicus populus, aliquando conuerſa gentilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando uerò per compara tionem reſurrectio dominica uel prædicatorum uita ſignatur. Quia enim ludæorum populum locuſtæ exprimant, uita Ioannis ſignat, de quo ſcriptum eſt: Locuſtas & mel ſylueſtre edebat. Ioannes quippe eum quem prophetiæ autoritate pronunciat, etiam ſpecie ciborum elamat. In ſemetipſo enim deſignauit Dominum, quem præuenit. Qui nimirum in redemptionem noſtram ueniẽs, quia inſtructuoſæ gentilitatis dulcedinem ſumpſit, mel ſylueſtre edit. Quia uerò ludæorum plebem in ſuo corpore ex parte conuertit, in cibo locuſtas accepit. Ipſos nanque locuſtæ ſignificant, ſubitos ſaltus dantes, ſed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta Domini ſe implere promitterent: ſed citius ad terram ca debant, cùm per praua opera hæc ſe audiſſe dene garent. Videamus in eis quaſi quendam loeuſtarum ſaltum: Omnia uerba quæ locutus eſt Dominus, & faciemus & audiemus. Videamus autem quomodo citius ad terram ruunt: Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in hac uaſta ſolitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam. Locuſtæ ergo erãt: quia ſaltebant ſaltũ per uocem, & caſum per actionem.

Locuſtarum quoq; nomine gentilitas deſigna tur, Salomone atteſtante, qui ait: Florebit amygdalum, impinguabitur locuſta, diſſipabitur capparis. Amygdalum quippe florem prius cumctis arboribus oſtendit. Et quid in flore amygdali, niſi ſanctæ Eccleſiæ primordia deſignantur? quæ in prædicatoribus ſuis primitiuos uirtutũ flores aperuit, & ad inferẽda poma bonorũ operũ, uenturos ſanctos quaſi arbuſta ſequentia præuenit. In qua mox locuſta impinguata eſt: quia ſicca gẽtilitatis ſterilitas pinguedine eſt gratiæ cœleſtis infuſa. Capparis diſſipatur: quia cùm gratiam fidei uocata gentilitas attigit, ludæa in ſua ſterilitate remanens, bene uiuendi ordinem amiſit. Hinc rurſum per eundem Salomonem dicitur: Regem locuſta non habet, & egreditur uniuerſa per turmas ſuas: quia uidelicet derelicta gentilitas, aliena dudum à diuino regimine extitit: ſed tamẽ ordinata poſt modum contra aduerſantes ſpiritus ad fidei bellum proceſſit. Locuſtæ uocabulo lingua adulantis exprimitur: quod exhibitæ cœlitus Ægyptiæ plagæ teſtantur: quæ exigentibus meritis corporaliter ſemel illatæ ſunt, ſed quę mala prauas mentes quotidie feriant, ſpiritaliter ſignauerunt. Scriptum nanq; eſt: Ventus urens leuabat locuſtas, quæ aſcenderunt ſuper uniuerſam terrã Ægypti: operueruntq; uniuerſam faciem terræ, uaſtantes omnia. Deuorata eſt igit herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit. His enim Ægyptus plagis affecta eſt, in quibus exteriori percuſſione commota dolensq; perpenderet, quæ deuaſtationis damna interius negligẽs toleraret: ut dum foris perire minima, ſed amplius dilecta cerneret, per eorum ſpeciem quę intus pertulerat grauiora ſentiret. Quid autem per ſignificationem locuſtæ portendunt, quæ plus ꝯ cætera minima quæq; animantia humanis frugibus nocent: niſi linguas adulantium, quæ terrenorum hominum mentes ſi quando bona aliqua proferre conſpiciunt, hæc immoderatius laudando corrumpunt? Fructus quippe Ægyptiorum eſt operatio cenodoxorũ, quam locuſtæ exterminãt, dum audantes linguæ ad appetendas laudes tranſitorias cor operãtis inclinant. Herbam uerò locuſtæ comedunt, quãdo adulatores quiq; uerba loquentium fauoribus extollunt. Poma quoq; arborum deuorant, quando uanis laudibus quorundam iam quaſi fortium & opera eneruãt. Locuſtæ nomine per comparatio nem redemptoris noſtri reſurrectio deſignatur.

Vnde & uoce eius per prophetam dicitur: Excuſſus ſum ſicut locuſta. Teneri enim à perfecuto ribus uſq; ad mortem pertulit: ſed ſicut locuſta ex cuſſus eſt: quia ab eorum manibus ſaltu ſubitæ reſurrectionis euolauit. Quod referri quoq; ad prædicatorum numerum poteſt. In ipſis quippe ſicut locuſta excuſſus eſt: quia ludæa in ſua perſecutione læſiente, dum per diuerſa fugiũt, quaſi quoſdã receſſionis ſuæ ſaltus dederũt. Quia uerò ille prædicator

Eccleſ.33

Matt.3

Exo.24

Num.14

Eccleſ.12

Prouer.30

Exod.10

Pſal.108

dicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non actiua solummodo, sed etiam contemplatiua uita solidatur: rectè ipsa prædicatorum perfectio locustis exprimitur: quę quoties se in aera attollere conantur, primũ se cruribus impellentes subleuant, & postmodum alis uolant. Ita nimirum sunt sancti uiri: qui dum superna appetunt, primùm quidem actiuæ uitæ bonis operibus innituntur, & tũc demum se ad sublimia per cõtemplationis saltum uolando suspendunt. Crura figunt, & alas exerũt: quia recte agendo stabiliunt, & alta uidendo sub leuantur. Qui in hac uita positi, diu in diuina contemplatione manere non possunt: sed quasi locustarum more, à saltu quem dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum per contemplationum sublimia, ad necessaria actiuæ uitę opera reuertuntur: nec tamen in eadem uita actiua remanere contenti sunt. Sed dum ad contemplationem desideranter exiliunt, quasi rursus aera uolantes petunt, uitamq; suam quasi locustæ ascendentes descendentesq; peragũt: dum sine cessatione semper & summa uidere appetunt, & ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Est adhuc aliud quod locustæ simile sanctis prædicatoribus gerunt. Matutinis namq; horis, id est teporis tempore uix à terra se sublueuant: cùm uerò æstus exarserit, tanto altius, quanto alacrius uolant. Sanctus autem quisq; prædicator dum quieta fidei tempora conspicit, humilis ac despectus aspicit, & locustæ more quasi uix à terra subleuatur. Si autem persecutionis ardor incãdeat, corde cœlestibus inhærẽs, mox quãte ipse sublimitatis ostẽdit: & pulsatus alis in altum rapitur, qui quietus in imis torpuisse uidebat. De hoc ergo equo, id est prædicatore suo beato Iob Dominus dicit: Nũquid suscitabis eum quasi locustas? Subaudis, ut ego: qui eo illum ad altiora excitando subleuo, quo grauiori persecutionis æstu excruciari permitto: ut tunc in illo robustior uirtus euigilet, cum se ei ardentior infidelium crudelitas illidit. Sed cùm multa exterius sanctus prædicator patitur, cùm dira persequentium uexatione cruciatur: quis intueri ualet quid est id quod intus conspicit, qui tot sua exterius damna non sentit? Nisi enim essent mira quæ salubriter intus pascerent, ea procul dubio quę admouent exterius, usq; ad cor termẽ pertenerent. Sed inarescente spei se animus subleuat, & idcirco obiectæ seditionis iacula minimè formidat. Vnde & hoc loco Dominus ut ostendat, equus iste quàm suauia iam de internis odoretur, cùm tot aduersa in exteriorib. patiẽ, rectè subiũgit: Gloria narij eius terror.] In scriptura sacra uocabulo narij aliquando fatuitas, aliquãdo antiqui hostis instigatio, aliquãdo uerò præscientia solet intelligi. Naribus namq; fatuitas designatur, sicut iam superius Salomone attestante didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Narij nomine exhalantes insidiæ atq; instigatio antiqui hostis accipit, quod in hoc eodẽ libro de illo Dominus attestat, dicens: De naribus eius procedit fumus. ac si dicat: De peruersa instigatione illius in humanis cordibus caligo nequissimæ cogitationis surgit, per quam uidentium oculi tenebrescant. Naribus quoque præscientia designatur, sicut per prophetam dicitur: Quiescite ab homine, cuius spiritus est in naribus eius: quia excelsus reputatus est ipse. Sæpe enim id quod nõ uidemus, odore comprehendimus, ita ut nonnullæ res etiam cùm longè iaceant, fragrantiam nobis suæ qualitatis innotescant: dumq; per nares spiritum ducimus, plerunq; aliqua & inuisa præscimus. Redem ptoris ergo nostri spiritus esse in eius naribus dicitur, ut uidelicet scientia illius esse in præscientia designetur: quia quæcunque se scire in natura humanitatis innotuit, hæc nimirum ante secula ex diuinitate præscíuit. qui unde spiritum in naribus habuerit, mox per prophetam subiungit, dicens: Quia excelsus reputatus est ipse. ac si diceret: In inferioribus uentura desuper præciuit: quia ad ima de cœlestibus uenit. Sancti etiam uiri quia ab illo audita credidерunt, ipsi quoq; iam uẽtura præsciunt: dumq; eius fideliter præceptis inseruiunt, aduentum illius spe certa præstolantur. Vnde & hoc loco equi huius naribus prædicatoris sancti præscientia ac præstolatio designatur. Dum enim uenire extremum iudicium, ostendi cœlestem patriam, perfolui iustis præmia appetit, quasi per nares spiritum de futuris trahit. Sed gloria narium eius terror est: quia usionẽ districti iudicis, quam iustus uehementer expectat, iniustus uenire formidat. Iste namq; labores suos considerans, mercedem retributionis quærit: & causæ suæ meritum sciens, præsentiam iudicis expetit: eumq; ut ueniat in flamma ignis dans uindictam impijs, & contemplationis suæ speciem in retributione referens, pijssimo ardore concupiscit. Ille uerò qui iniustitiæ suę meminit, uenire in iudicium perhor reſcit, actusq; suos examinari metuit: quia damna rei examinentur nouit. Gloria ergo narium eius terror est: quia iustus inde gloriatur, unde peccator pœnæ addicitur. Videamus equum quomodo de his quæ adhuc non uidet, iam per nares spiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cùm iam uentura præstolatur. Ecce labores suos intuens prædicator egregius dicit: Ego iam deliber, & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. De reliquo posita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in die illa iustus iudex. Vbi & aptè subiungit: Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. ac si dicat: Sed & omnibus qui sibi de bona operatione sunt conscij. Aduentum enim iudicis nõ diligunt, nisi qui in causa sua se habere iustitiæ meritum sciunt. Quia igitur unde gloriatur iustus, inde terretur iniustus, dicatur rectè: Gloria narium eius terror.] Sed sanctus iste prædicator dum uenturam gloriam præstolatur, dum uenire ante faciem iudicis nititur, dumq; á laboris sui adhuc mercede differtur, in hac uita interim positus quid agat, audiamus. Sequitur:

A

Esa. 2

B

ibidem

C

D

Prov. 11

Iob 41

Quòd sancti viri quasi fodientes puteos terrenas cogitationes de cordibus auditorum ejiciunt, nec Allophylis volentibus implere quæ effodiunt, ab ipsa effossione quiescunt. Cap. XIII.

TErram ungula fodit.] Solet in equi ungula laboris fortitudo cognosci. Quid ergo per ungulam, nisi in prædicatore sancto uirtutum per fectio designatur? Qua uidelicet ungula terram fodit, cùm de corde audientium exemplo suorum operum terrenas cogitationes ejicit. Vngula terram fodit: quia auditorum corda à secularibus curis euacuat, cùm doctor bonus cõtemni seculum opere ostentat. Videamus Paulum terram cordis audientium, qua ostenſæ uirtutis ungula fodiat. Ipſe nanque diſcipulis dicit: Hæc cogitate, quæ didiciſtis & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me, hęc agite: & Deus pacis erit uobiſcũ. Et rurſum: Imitatores mei eſtote fratres, ſicut & ego Chriſti. Qui igitur exemplo ſui operis alios corrigit, nimirum ungula terram fodit. Habemus aliud quod adhuc ſubtilius de huius ungulæ effoſſione tractemus. Sancti enim uiri quamuis intẽto mentis oculo ſupernis euigilent, quamuis cuncta quæ in ima præterfluunt, pede rigidi contemptus calcent: ex corruptione tamen terrenæ carnis cui ad huc alligati ſunt, plerunque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cumq; foris alijs ad appetenda cœleſtia perſuadent, ſemetipſos ſemper intrinſecus ſubtili inquiſitione diſcutiunt: ne qua immorante in ſe diu infima cogitatione polluantur. Equus ergo iſte ungula terram fodit, cùm prędicator quiſq; inquiſitione ſorti terrenas in ſe cogitationes diſcutit. Equus ungula terram fodit, quando is cui iam Dominus præſidet, quæ ſibi moles congeritur ex uetuſta cogitatione conſiderat, ſeq; ab illa ſlendo euacuare non ceſſat. Vnde bene & Iſaac apud alienam gentem puteos fodiſſe deſcribitur. Quo uidelicet exemplo diſcimus, ut in hac peregrinationis ærumna poſiti, cogitationum noſtrarum profunda penetremus: & quouſq; mobis ueræ intelligentię aqua reſpõdeat, nequaquã noſtræ inquiſitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpeſcat. quos tamen puteos Allophyli inſidiantes replent: quia nimirum immundi ſpiritus cùm nos ſtudioſe cor fodere conſpiciunt, congeſtas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Vnde ſemper mens euacuanda eſt, inceſſanterq; fodienda: ne ſi indiſcuſſa relinquit, uſq; ad tumorem peruerſorum operum cogitationum ſuper nos terra cumuletur. Hinc ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, fode parietem: id eſt, cordis duritiam crebris perſcrutationũ ictibus rumpe. Hinc ad Eſaiam Dominus dicit: Ingredere in petram, abſcõdere foſſa humo à facie timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius. Petrã quippe ingredimur, cùm cordis noſtri duritiã penetramus: atq; à facie timoris Dñi foſſa humo abſcõdimur, ſi terrenas cogitationes egerentes, ab ira diſtricti iudicis in humilitate noſtræ mentis celamur. quo enim plus terra fodiendo proſicitur, eo pauimentum ſemper inferius demonſtratur. Vnde & nos ſi à nobis ſtudioſius terrenas cogitationes ejecimus, quo apud noſmetipſos abſcondamur, humilius inuenimus. Ecce enim quia diuini iudicij dies imminet, quaſi ipſa iam timoris eius facies apparet: tantoq; magis neceſſe eſt ut unuſquiſque ſi lum terribilius timeat, quanto iam gloria maieſtatis eius appropinquat. Quid ergo agendum eſt, quo ue fugiendum? Quo enim quis latére poteſt eum qui ubiq; eſt? Sed ecce petram ingredi, foſſa humo occultari præcipimur: ut uidelicet cordis noſtri duritiam dirumpentes, eo iam inuiſibilem declinemus, quo ab amore rerũ uiſibilium apud noſmetipſos in corde ſubtrahimur: ut cùm prauæ cogitationis terra ejcitur, mens apud ſemetipſam tanto tutius, quanto & humilius abſcondatur. Hinc Iſraelitico populo per Moyſen à Domino iubetur, ut cùm egrediẽ ad requiſita naturæ, mittat paxillum in balteo: & foſſa humo abſcondat quæ egeſta fuerint. Naturæ eñ corruptibilis pondere grauati, à mentis utero quædam cogitationum ſuperflua, quaſi uentris grauamina erumpunt. Sed portare paxillum ſub balteo debemus, ut uidelicet ad reprehendendos noſmetipſos ſem per accincti, acutum circa nos ſtimulum compunctionis habeamus: qui inceſſanter terrã mentis noſtræ pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc quod à nobis fœtidum erumpit abſcondat. Ventris quippe egeſtio, foſſa humo pex paxillum tegitur: cùm mentis noſtræ ſuperfluitas ſubtili redargutione diſcuſſa, ante Dei oculos per compũctionis ſuæ ſtimulum celatur. Quia igitur ſancti uiri quæque non inutilia cogitant, reprehendere ac dijudicare non ceſſant, de quo Dominus dicat: Terram ungula fodit: id eſt, quicquid in mente ſua terrenum uerſari conſpicit, hoc nimirum ſuperductæ pœnitentiæ dutis percuſſionibus rumpit. Cùm uerò ſe interius diſtricta ſubtilitate dijudicant, iam nihil eſt quod exterius pertimeſcant. Tanto enim minus ad mala præſentia trepidant, quanto ſemetipſos plenius bonis uenturis parãt. Vnde & ſubditur:

Quòd sancti viri cùm locus & causa exigit, pro defensione pietatis debent semetipsos persecutoribus objcere, & etiam cùm non queruntur obuiare. Cap. XIIII.

EXultat audacter, in occurſum pergit armatus.] Exultat audacter: quia ſic aduerſis non frangitur, ſicut nec proſperis eleuatur. Aduerſa nanque non deſiciunt, quem proſpera nulla corrumpunt. Equus itaque iſte & fortis & ſub freno eſt. Ne ergo prematur aduerſis, habet uim fortitudinis: ne eleuetur proſperis, habet põdus deſuper inſidentis. Decurrunt quippe tempora, ſed idcirco ſuſtum trahere non ualent: quia leuare nõ poſſunt. Illos nimirum trahunt, quos leuant: irata deſiciunt, quos blanda ſuſtollunt. Vir autem bene Deo ſubditus ſcit inter iranſeuntia ſtare, ſcit inter lapſus decurrentium temporum mentis greſſum figere, ſcit nec ad ſubiecta ſe erigere, nec ad obiecta trepidare. Plerunque autem quia exerceri ſe utilius contritionis ſuæ laboribus nouit, in aduerſis

Gen. 26 Vbidem

Ezech. 8

Eſa. 2

B Deut. 23

C

D 23

uersis hilarescit: quæ dum constanter pro ueritate tolerat, augeri sibi uirtutis meritum lætatur. Hinc est quòd tunc Apostolos exultasse legimus, cùm pro Christo illos contigit flagella toleraſſe, sicut scriptum est: Ibant gaudentes à cõspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Paulus cùm duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quòd se afflictũ insinuat, etiã iocundatũ demonstrat, dicens: Nam cùm uenissemus Macedoniã, nullam requiem habuit caro nostra. ac si apertè diceret: Quia spiritus requiẽ habuit, dum per profectum animæ, persecutionũ supplicia caro toleravit. Cõtra hunc itaq; equum ab aduersarijs sanctæ Eccleſiæ parantur gladij de dolore pœnarum, parantur arma de patrocinijs seculariũ potestatum. Solent nanq; hæretici potentũ mũdi defensionibus quasi quibusdam armis se tegere, solẽt omnes infideles prædicationẽ fidei excitatis etiam seculi potestatibus impugnare. Sed equus Dei exultat audacter, & exteriora tormenta non metuit: quia internam delectationem quærit, potestatum mundi iracundiam non formidat: quia ipsius quoq; uitæ præsentis desiderium per mentis excessum calcat. Hinc per Salomonem dicitur: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc in eo rursum scriptum est: Iustus quasi leo confidens absq; terrore erit. In occursum bestiarum idcirco leo nõ trepidat: quia prædualere se omnibus non ignorat. Vnde iusti uiri securitas rectè leoni comparatur: quia contra se cùm quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit: & scit quia cunctos aduersantes superat, quia illum solum diligit quem inuitus nullo modò amittat. Quisquis enim exteriora quæ & nolenti subtrahuntur appetit, sua se sponte extranco timori substernit. Infracta autem uirtutes sit concupiscentia uitæ æternæ, terrenæ contemptus: quia & in alto mẽs ponitur, cùm à rebus infimis spei suæ iudicio subleuatur, atq; à cunctis aduersantibus tanto minus attingitur, quanto in supernis sita tutius munitur. Equus itaq; iste non solum contra se uenientes minimè metuit, sed eis etiam in occursum pergit. Vnde bene hic additur: In occursum pergit armatis. Plerunq; enim quieti atq; inconcussi relinquimur, si obuiare prauis per iustitiam non curamus. Sed si ad æternæ uitæ desiderium animus exarsit, si iam uerum lumẽ intrin secus respicit, si in se flammam sancti feruoris accendit: in quantũ locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione iustitiæ nosmetipsos obijcere, & peruersis ad iniusta erumpentibus, etiam cùm ab eis non quærimur obuiare. Nam cùm iustitiam quam nos amamus, in alijs feriunt, nos nihilominus sua persecutione confodiunt, etiam si uenerari uideantur. Quia ergo uir sanctus prauis ac malè agentibus sese etiam cùm non quæritur opponit, rectè de equo Dei dicitur: In occursum pergit armatis. Intueri libet illum sessoris sui calcaribus excitatum contra armatos hostes, quantus Paulum feruor accenderat, quando eum Ephesi ad ũrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptũ quippe est: Repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorũ: & impleta est ciuitas confusione, & impetũ fecerunt uno animo in theatrũ, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. At que mox subditur: Paulo autem uolẽte intrare in populum, non permiserunt discipuli. Quidam autem & de Asiæ principibus qui erant amici cius miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrũ. in quibus profectò uerbis agnoscimus quo impetu cõtra cuneos aduersantes irrucret, nisi eum per amicos & discipulos charitatis frena tenuissent. Sed si obuiare hostibus, si ultrò pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri seruoris debemus, quid est quòd idem prædicator egregius de semetipso fatetur dicẽs: Damasci præpositus gẽtis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me cõprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius? Quid est ęq; equus iste modò sponte armatos cuneos impetit, & modò se abarmatis hostibus quasi trepidus absondit: nisi hoc quòd necesse est ut in eius artificiosa uirtute discamus aduersariorũ pugnam & constanter aliquan do appetere, & prudenter aliquando declinare?

Necesse quippe est ut per omne quod agimus, in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructũ nostri laboris æstimemus: & cùm pondus fructũ superat, laborẽ quisq; innoxiè decliner, dummodo se in alijs exerceat, in quibus lucro fructuũ põdus laboris uincat. Cùm uerò subsequẽti quan titate fructuũ, mensura laboris aut æquaẽ aut uincitur, labor non sine graui culpa declinatur. Vnde prædicator sanctus cùm Damasci ualde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorũ noluit aduersitati cõfligere: quia & semetipsum quẽ pro futurũ multis nouerat, uidit posse deficere, & aut nullis se ibi aut paucis prodesse. Secessum ergo à certamine petijt, & pugnaturum fœlicius ad alia se bella seruauit. Non em loco uirtus, sed locus uir tuti defuit: & idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia, certaminis campum quæsiuit. Vbi autem subiuganda regi proprio multa aduersariorum colla conspexit, subire bellum uel cum morte non timuit: sicut ipse cùm Hierosolymam pergeret, eumq; discipuli passione illius per prophetiam prescita prohiberent, sibimetipsi attestatur dicens: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu. Neq; enim facio animam meam pretiosiorem quàm me. Qui igitur hic hostiles cuneos etiam præcita passione sua imperterritus petijt, illic de dispensatione fuisse edocuit, non de timore quòd fugit. Qua in re pensandum est: quia ille labores quosdam per dispensationis iudicium laudabiliter declinat, qui pro Deo maiores alios fortiter tolerat. Nam sæpe ab hominibus timor debilis cauta dispensatio uocatur: & quasi prudenter impetum declinasse fe asserunt, cùm fugientes turpiter in terga feriuntur. Vnde necesse est ut in causa Dei cùm res dispẽsationis agitur, metus cor

dis subtilissima librationepensetur:ne per infirmi A tatẽ timor surrepat, & sese per dispensationis imaginem,rationẽ confingat,ne culpa se prudentiam nominet:iamq; nec ad pœnitentiã animus redeat, quãdo hoc quod iniquè perpetrat, uirtutẽ uocat. Restat igitur ut in dubijs quisq; deprehensus,cùm quælibet sibi aduersitas imminet, prius intra semetipsum cõtra formidinem & præcipitationem pugnet, quatenus nec formidolosè se subtrahat, nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps est qui semper se aduersis obijcit,&qualde pauidus qui semper abscondit.Sed hæc melius in bellis spiritalibus discimus, si formam exercitij à corporalibus bellis trahamus . Non enim ille dux sapiens est, qui semper contra hostiles cuneos exercitum præceps admouet: neq; ille dux fortis,qui semper B hunc ab hostis facie cauendo subducit. Scire nãq; dux debet modò ab hostili impetu exercitũ cauẽ subtrahere, modò hostem circunfusis cornibus coarctare.Quod nimirum sollicitè perfecti prædicatores exhibẽt:cùm modò persecutionis rabiem declinantes, nouerunt sapienter sed nõ enerùiter cedere: modò autem persecutionis impetum contemnentes,nouerunt ei fortiter. sed non præcipitanter obuiare. Quia autem sanctus uir cum congruum cernit,ictibus pectus obijcit, & uenientia iacula uel moriẽs retundit,rectè dicitur:In occursum pergit armatis.De quo adhuc bene subditur: Contemnit pauorẽ,nec cedit gladio.] Videamus quomodo pauorem despiciat , qui ipsos aduersa-
Rom.8 riorum gladios enumerans calcat.Ait enim: Quis nos separabit à charitate Dei:tribulatio, an angustia,an fames,an persecutio?In pauore autem uentura pœna metuitur: in gladio uerò iam dolor de præsenti percussione sentitur. Quia ergo uir sanctus uentura aduersa non metuit,pauorem despicit:quia uerò nec superueniente percussione uincitur , nequaq; gladijs cedit. Contra hunc itaq; equum tot sunt gladij hostium, quot genera persecutionum,quæ cuncta obuians superat:quia amore uitæ sese ad interitum parat. Sed quia tam robustissimũ pectus quomodo se iaculis opponat audiuimus:nunc quid ab aduersarijs agatur audiamus. Sequitur: Super ipsum sonabit pharetra.] In scriptura sacra pharetræ nomine aliquando iustum Dei occultumq; consilium , aliquando uerò D clandestina prauorũ machinatio designatur . Per pharetram iustum Dei occultumq; consiliũ exprimitur, sicut idem beatus Iob superiore parte testatur dicens:Pharetram enim suam aperuit, & affixit me:id est, occultum suum consilium detexit,& publica me percussione uulneratit. Sicut enim in pharetra sagittæ, sic in occulto Dei cõsilio latent sententiæ: & quasi ex pharetra sagitta educitur, quando ex occulto consilio apertã Deus sententiam iaculatur. Pharetræ quoq; nomine prauorũ machinatio designatur,sicut per prophetam dicitur:Parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagit-
25 tent in obscuro rectos corde. Iniqui enim cum dolos quos bonis excogitãt,secretis machinationibus occultant,quasi in pharetra sagittas parant, & in hac præsentis uitæ caligine uelut in obscuro rectos corde feriunt: quia malitiosa eorum iacula & sentiri per uulnus possunt , & tamen uenientia deprehendi nõ possunt.Igit quia equus Dei nulla aduersitate terretur, eiq; quo magis obuiatur, eo ui intentionis suæ super armatos hostes feruẽtior ducitur: perfecutores eius qui se etiã ferientes uin ci sentiunt,turbati ad cõsilium reuertuntur,dolos præparant, & uelut ex longinquo mittendo uulnera occultant. Vnde nunc rectè dicitur:

Quòd sancti uiri nec insidijs, nec minis, nec disputationibus, nec pœnis terrentur. Cap. XV.

SVper ipsum sonabit pharetra.]ut eum ex absconsa machinatione longè ferãt, cui apertis congressionibus inaniter appropinquant . Hæc tunc super equũ Dei pharetra sonuerat, cum qua- Act.23
draginta uiri qui in eius mortem coniurauerant, educi de carcere Paulum quærebant: ut consiliorum ictibus, quasi clàm sagittarum dolo interficerent , quem congressione persecutionis publicæ superare nequaquã possent.Pharetra ergo sonuit: quia occultę machinationis ad Paulũ causa peruenit.Quãuis si uigilanter quærimus,adhuc in pharetræ sonitu aliquid subtilius inuenimus. Sæpe enim aduersarij consilia contra bonos ineunt, prauis inuẽtionibus inniuntur, ad excogitandos dolos se conferunt : sed tamẽ qui eosdem dolos prodere bonis debeant, ipsi instituunt latenter , ipsi transmittũt: ut crudelis suppliciorum præparatio dum quasi furtiminnotescitur, amplius timeatur:
C & audientis animum plus suspecta uulnera quàm percepta perturbẽt.In pharetra enim sagittæ dum latent & sonant, mortem etiam non uisæ denunciant. Pharetra ergo contra equum sonitũ reddit, cùm cõtra prædicatorẽ sanctũ occulta prauorum machinatio consiliũ suũ quod fraudulenter operit, fraudulentius innotescit: ut præmissis minis quasi ex sonitu pharetræ terreat, cùm prædicator Dei apertas cõtumelias uelut cominus ferientia iacula non formidat.Cùm uerò eisdẽ minis minimè terretur, mox persecutorũ crudelitas ad supplicia manifesta perducitur.Vnde bene postẽ dictũ est: Super ipsum sonabit pharetra,ilicò additur: Vibrabit hasta.] Cõtra prædicatorẽ Dei post pharetræ sonitũ hasta uibratur,quando post terrores ex
D hibitos è uicino iam ferìens aperta pœna producti tur.Prædicatores autẽ sancti cùm pro defensione fidei supplicia subeunt, ad eandem fidem, quòs ualent,rapere & inter uerbera non desistunt: & cùm patienter uulnera suscipiunt , prudenter cõtra cor da infidelitũ sagittas prædicationis reddunt. Vnde nonnunq; agitur ut ipsi qui in persecutione sæuiunt , non tam doleant q; cor prædicatoris non emolliunt,quàm q; per eius uerba etiam alios amittant . Quia igitur eum feriendo non superant , ne fortasse & alij qui illum audiunt, se derelinquant: mox contra loquentis uerba scutũ responsionis parant. Vnde cùm dicerет: Vibrabit hasta, rectè subiũgit,Et clypeus. Persecutor emẽ sæuiẽs postẽ prædicatoris corpus supplicio percutit , auditorũ cor quasi clypeo uerbis suæ disputationis munit

nit. Vir igitur sanctus ut ferire debeat, hasta utibra A
tur, sed ne audiri possit, clypeus opponit. Habent
nanq; defensores Dei in prælio sagittas suas: quas
eo citius auditorum cordibus iniiciunt, quo illas
de spiritali arcu, id est, de intima cordis tensione di
stringunt. His quippe se in bello fidei Paulus ar-
2.Tim.2 mauerat, cùm dicebat: Laboro usque ad uincula
quasi malè operans, sed uerbum Dei nō est alliga
tum. ac si diceret: Hasta quidem suppliciorum fe-
rior, sed tamen uerborū sagittas emittere non de-
sisto. Vulnera crudelitatis accipio, sed cor infide-
lium uera loquendo transfigo. Dicatur ergo: Su-
per ipsum sonabit pharetra, utibrabit hasta & cly-
peus. Contra equum quippe Dei quia prauorum
consilia perstrepunt, pharetra sonat: quia aperta
pœna exquiritur, hasta utibrat: quia uerò ei etiam B
dispurationes resistitur, clypeus anteferit. Sed nun-
quid à feruore suo persista compescitur? Vir enim
sanctus quo maiore persecutione premitur, eo ad
prædicandam ueritatem acrius instigatur: & cùm
patienter persecutores tolerat, ardenter ad se au-
ditores trahere festinat. Vnde & bene adhuc de
equo Dei subditur: Feruens & fremens forbet
terram: nec reputat tubæ sonare clangorem.] Pri-
Gen.3 mo nanq; peccanti homini dictum est: Terra es,
& in terram ibis. Tubæ autē clangunt, cùm huius
seculi potestates loqui sanctos terribiliter prohi-
bent. Quia igitur prædicator zelo sancti spiritus
inflammatus, uel inter supplicia positus, quoslibet
peccatores ad se trahere non desistit, feruens
proculdubio terram sorbet: quia uerò persecuto-
rum minas minimè formidat, clangorem tubæ so-
nare non reputat. Tuba enim quæ discrimen belli
denunciat, quid est aliud quàm uox seculariū po-
testatum: quæ contempta resistentibus mortis cer
tamen parat? Hæc à principibus sacerdotum tu-
ba sonuerat, cùm flagellatos Apostolos de Deo
Act.5 loqui prohibebāt, sicut scriptum est: Cæsis denun
ciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu. Sed ui-
deamus quomodo equum Dei clangor tubæ non
Ibidem terreat. Ait Petrus: Obedire oportet Deo magis
quàm hominibus. Qui alijs quoq; persequētibus
Act.4 dicit: Non enim possumus quæ uidimus & audiui
mus, non loqui. Equus ergo clangorem tubæ nō
metuit: quia prædicator egregius despectis pote-
statibus seculi, nullos minarum sonitus pertime- D
scit. Videamus aliū equū Dei quomodo terram
sorbeat, quomodo nullus eum tubæ terror attin-
Act.14 gat, sicut scriptum est: Superuenerunt autem qui-
dam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis
turbis lapidantes Paulum traxerunt extra ciuita-
tem, æstimantes eum mortuum esse. Circundan-
tibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciui-
tatem, & postero die profectus est cum Barnaba
in Derben. Cumq; euangelizassent ciuitati illi, &
docuissent multos, reuersi sunt Lystrā & Iconium
& Antiochiam, confirmantes animas discipulo-
rum. Perpendamus ergo quæ hūc possent equum
minę compescere, quando eum ab intentione sua
nō ualet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus ob-
ruitur, nec tamen à ueritatis sermone remouetur.

Occidi potest, superari nō potest: ueluti extinctus
extra urbem proijcitur, sed intra urbem die alio
illæsus prædicator inuenitur. O quàm fortis huic
uiro inest infirmitas: ô q̄ uictrix pœna: ô quàm do
minatrix patientia. Ad arguendū repulsione pro-
uocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur,
ad propellendam laboris lassitudinem pœna refo
uetur. Quæ ergo hunc aduersitas superet, quē pœ
na fouet? Sed equus Dei est, & pharetræ sagittas
despicit: quia malitiæ consilia contemnit. Vibra-
tam hastam superat, quia & contra apertæ perse-
cutionis uulnera pectus firmat. Oppositum cly-
peum rumpit, quia disputationem resistentium ra
tiocinando subigit. Terram sorbet: quia peccato-
res in suo corpore exhortando conuertit. Clango
rem buccinæ sonare non reputat: quia uocem
quamlibet terribilis prohibitionis caleat. Minus
est autem quod dicitur, quia fortis persecutor in la
boribus: adhuc, quod maius est, exultat in aduer-
sis. Vnde sequitur:

Quòd sancti absq; vlla formidine etiam inter tormenta sint: & potestatibus huius seculi prædicare prohibentibus, non desistunt: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur victo ria triumpho: & quasi odoratis bellū præparant se in per secutionis occursum. Caput XVI.

VBi audierit buccinam, dicit uah.] Quibus profectò uerbis & illud ostēditur quòd hoc loco à Domino de equo irrationabili nil dicatur. nec; enim uah dicere brutum animal potest. sed dum asseritur dicere quod omnino dicere non ua let, innuitur quē delignet. Vah quippe sermo exultatiōis est. Equus ergo cùm audit buccinā, uah dicit: quia fortis quisq; prædicator cùm certamen passionis sibi propinquare considerat, de exercitio uirtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo, quia uictorię lętatur triumpho. Equo itaq; est uah dicere, prædicatorē sanctū de uentura passiōe gau dere. Sed si prædicator fortis gloriam passionis 26
appetit, si discrimē mortis subire pro Domino læ tus quærit, quid est q̄ ipsi fortissimo prædicatori qui ex robusto corde uirtutem traxit nominis, Pe tro ueritas dixit: Cū senueris, extēdes manus tuas, Ioan.21
& alius te cinget, & ducet quò non uis? Quomodo de passione gaudet, qui cinctus ab alio ire quò ducit nō uolet? Sed si pensamus qualiter animus appropinquante passione & mortis metu quatit, & tamen de uenturo regni præmio lætatur, intelli gimus quomodo gloriosi certaminis subire periculum uolens nolit: quia & in morte considerat quod tolerans paueat, & in fructu mortis aspicit quod appetens quærat. Videamus Paulum quo modo amet q̄d refugit, quomodo refugiat quod amat. Ait enim: Desideriū habens dissolui, & cū Philip.1
Christo esse: & mihi uiuere Christus est & mori lu crum. & tamen dicit: Qui sumus in hoc habitacu- 2.Cor.5
lo, ingemiscimus grauati, eo q̄ nolumus expoliari, sed superuestiri: ut absorbeat quod mortale est à uita. Ecce & mori desiderat, & tamē carne expo liari formidat. Cur hoc? Quia etsi uictoria in per petuū lętificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat: & quamuis uincat amor subsequentis

muneris,

muneris, tangit tamen non sine mœrore animum A pulsus doloris. Sicut enim uir fortis cū uicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat & festinat, tremit & fæuit: quasi pauere per pallorē cernitur, sed per iram uehementer urgeturita uir sanctus cùm passionis se propinquare conspicit, & natura suæ infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roboratur, & de uicina morte trepidat, & tamen cp moriēdo uerius uiuat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire: & idcirco confidendo quasi ambigit, & quasi am bigendo confidit, & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit cp ad brauium quietis non peruenīat, nisi hoc quod interiacet, cum labore trāscendat. Sic nos cùm morbos à corpore repellere cupimus, tristes quidem amarū purgationis poculum B sumimus, certi autem de subsequenti salute gaudemus. Quia enim peruenire corpus aliter ad salutē non ualet, in potu libet etiam quod tædet: cumcp amaritudini ineſſe uitam animus conspicit, mœrore turbatus hilarescit. Dicatur ergo: Vbi audierit buccinam, dicit uah: quia prædicator fortis cogni to certaminis nuncio, etsi ut homo ad uim percussionis trepidat, per spei tamē certitudinē ad præmiū remunerationis exultat. Sed nequacp ad hoc passionis bellū inconcussus existeret, nisi eandem passionem intenta cogitatione meditando præueniret. Malum nancp quod cōfilio præuenitur, decertanti cōtra se animo ex ratione subijcitur: quia tanto quisq; minus aduersitate uincitur, quanto contra illam præsciendo paratus inuenitur. Sæpe C enim graue timoris pondus usus leuigatur: sæpe mors ipsa sicut inopinata perturbat, ita deliberatione præuenta lætificat. Vnde & rectè de hoc equo subiungitur: Procul odoratur bellum.] Ac si apertius dicatur: Idcirco quodlibet certamen exuperat: quia mentem certamini ante certamen parat. Bellum quippe procul odorari, est aduersa quecp longè adhuc polita cogitando præuiscere, ne fortasse ualeant improuisa superare. Hoc bellum procul odorari discipulos Paulus admone-
2.Cor.13 bat, cùm diceret: Vosmetipsos tentare si estis in fide, ipsi uos probate. ac si aperte præciperet dicēs: Perfectionū certamina ad mentem reducite, & cordis uestri intima atcp occulta penſantes, quales inter supplicia existere ualeatis inuenite. Hoc D bellum sancti utri procul odorantur, quando & in pace uniuersalis Ecclesiæ positi, uel hæreticorum bella, uel imminentia ab infidelibus persecutionū tormenta conspiciunt. Qui dum rectè uiuunt, fæpe pro bonis mala recipiunt, detractionū cōtume liās æquanimiter ferunt: ut si persecutionis occasio suppetat, tanto illos fortiores aperti hostes inueniant, quanto eos & intra Ecclesiam falsorū fratrum iacula non expugnant. Nam qui à statu patientiæ ante linguarū uulnera corruit, ipse sibi restis est quia cōtra manifestæ percussionis gladios non subsistit. Quia ergo uir Dei exercitatus præsentibus contra uentura, & exercitatus minimis contra maiora nititur: rectè de equo Dei dictū est cp bellū procul odoratur. Sequitur: Exhortatio-

nem ducum, & ululatū exercitus.] Duces aduersæ partis sunt errorīs autores: de quibus per Psalmistam dicitur: Effusa est contentio super princi- *Psal.106*
pes eorū, & feduxerunt eos uana eorū, & errare fe cit eos in inuio, & nō in uia. De quibus per semet ipsam ueritas dicit: Cæcus si cæco ducatū præbet, *Matt.15*
ambo in foueam cadunt. Hos autem duces exercitus sequitur, prauorū scilicet turba: quæ iniquis eorū præceptionibus famulatur. Notandū quoq; quòd duces exhortari, exercitum uerò dicit ululare: quia uidelicet hi qui infidelibus uel hæreticis præsunt, prauaquæ teneri præcipiunt, quasi ex ratione persuadent. Turba uerò eis subdita, quia sine iudicio eorum uoces sequitur, dum per confusionis infantiam perstrepit, bestiali mente ululare perhibetur. Lupis quippe propriè ululatus conuenit. Et quia cateruæ reproborū cōtra uitā moresq; fidelium soli rapacitati inhiant, quasi per ululatū clamant. Equus ergo Dei exhortationem ducū 27
& ululatum exercitus procul odoratur, dum sanctus quisq; prædicator longè antè cōsideraī, quid uel authores errorū contra electos ualeant præcipere, uel turba eis subdita cp possit immaniter insanire. Hāc exhortationē ducū odorabatur Paulus, cùm diceret: Per dulces sermones & benedictiones *Rom.16*
seducūt corda innocentiū. Hunc ululatū exercitus odorabaī dicēs: Intrabūt post discessionem *Act.20*
meam lupi graues in uos. Exhortationē ducū odoratus est Petrus, cū de quibusdā discipulos admoneret dicens: In auaritia fictis uerbis de uobis ne- *2.Pet.2*
gociabuntur. Vlulatū quoq; exercitus odorabaī, cùm præmitteret dicens: Et multi sequentur eorū *ibidem*
luxurias, per quos uia ueritatis blasphematur.

Quòd ea quæ de equo Dei dicta sunt, moraliter ad unumquemq; militem Christi referri possunt. Cap. XVII.

IGitur quia sanctus quisq; prædicator atque in perfectionis bello dux fidei, qualem se possit exhibere narrauimus: nunc sub huius equi specie unumquemcp Christi militem describamus: ut & qui ad prædicationis culmen necdū se peruenisse conſiderat, hac tamen uoce dominica, si iam bene uiuere cœperit, expressum se esse cognoscat, quatenus hinc colligat quantū Deo notus sit, si ad maiora peruenerit, quem signanter Deus eloquinec in minimis prætermittit. Singula itaq; quæ de equo dicta sunt repetentes, intimemus quomodo miles Dei à primæua cōuersatione proficiat: quo modo à minimis ad maiora sucrescat, uel quibus gradibus ab infimis ad superna perueniat. Dicatur ergo: Nūquid præbebis equo fortitudinē, aut circumdabis collo eius hinnitū? Vnicuiq; animæ cui Dominus misericorditer præsidet, ante omnia fidei fortitudinē præbet: de qua Petrus ait: Aduer- *2.Pet.5*
sarius uester diabolus sicut leo rugiēs circuit, quærens quē deuoret: cui resistite fortes in fide. Huic autē fortitudini hinnitus iungitur, dum fit quod scriptum est: Corde creditur ad iustitiam, ore au- *Rom.10*
tem cōfessio fit ad salutem. Sequitur: Nunquid 28
suscitabis eū quasi locustas? Vnusquisq; qui Deū sequitur, in ipso suo exordio ut locusta suscitatur: quia

quia etsi in quibusdam actionibus locustarū more flexis poplitibus terræ inhæret, in quibusdam tamen expansis alis sese in aera suspendit. Conuersionum quippe initia, bonis moribus malisq; permixta sunt: dum & noua iam per intentionem agitur, & uetus adhuc uita ex usu retinetur. Tanto autē minus permixtis interim malis lædimur, quanto contra illa quotidie fine cessatione pugnamus. Nec suos nos iam culpa uendicat, cuius prauo usui nostra sollicita mēs resultat. Minus itaq; nobis inchoantibus terrena opera officiunt: quia in nobis diutius demorari prohibentur. Proinde quoniam in ipso nostræ conuersationis initio infirma quędā pię de nobis Dominus tolerat, ut nos quan doq; ad cœlestia ex perfectione perducat, quasi locustas nos in exordio suscitat: quia etsi in uolatu uirtutis subleuat, non tamen de terreni operis casu desperat. Sequitur: Gloria narij eius terror.] Pro eo quōd non uisa res odore deprehendit, nō immeritō narium nomine, spei nostræ cogitationes exprimuntur: quibus uenturū iudicium quod etsi oculis adhuc non cernimus, iam tamē sperando præuidemus. Omnis autē qui bene uiuere incipit, audiens quōd per extremum iudicium iusti ad regnum uocentur, hilarescit: sed quia quædam mala adhuc ex reliquijs sibi inesse considerat, hoc ipsum iudicium de quo exultare inchoat, appropinquare formidat. Vitam quippe suā bonis malisq; permixtam conspicit, & cogitationes suas aliquo modo spe & timore cōfundit. Nam cum audit quæ sint regni gaudia, mox mentē lætitia subleuat: & rursum cum respicit quæ sint gehēnæ tormenta, mox mentem formido perturbat. Bene ergo gloria narij eius terror dicit: quia inter spem & metum positus, dum futurum iudicium mente conspicit, hoc ipsum timet unde gloriatur. Ipsa ei sua gloria terror est: quia inchoatis iam bonis, spe de iudicio lætus est: & necdū finitis omnibus malis, perfectē securus non est. Sed inter hęc sollicitē ad mentem reuertitur, & procellas tantę formidinis renuens, secū in solius pacis tranquillitate disponens totis uiribus à districto iudice inuenire liber conatur. Seruile quippe æstimat dominicam præsentiā formidare: ac ne conspectū patris metuat, illa agit per quæ se filium recognoscat. Discit ergo iudicem tota expectatione diligere: atq; ut ita dixerim, timendo renuit timere. Oriri autē cordi formidinē pro carnali actione considerat, & idcirco ante omnia carnem forti edomatione castigat. Vnde posteā dictum est: Gloria narium eius terror, tectę subiungitur: Terrā ungula fodit.] Vngula nanq; terrā fodere, est districta abstinentia carnem edomare. Quo autem plus caro premitur, eo de cœlesti spe animus securius lætatur. Vnde effossa terra aptē subnectitur: Exultat audacter.] Quia enim ualenter reprimit quod impugnat, audaciter exultat de his quæ in æterna pace desiderat: tanto q; mens melius ad superna appetenda componitur, quanto abillicitis arctius eorpus edomatur. Vnde rectē per Salomonē dicitur: Diligenter exerce agrū tuum, ut postea ædifices domum tuam. Ille quippe bene mentis domū ædificat, qui prius agrū corporis à spinis uitiorū purgat: ne si desideriorum sentes in carnis agro proficiant, intus tota uirtutū fabrica fame boni operis crescente destruatur. In ipso autē quisq; belli certamine positus, tanto subtilius fraudem hostium conspicit, quanto & districtius corpus proprium quasi quendam hostium adiutorem premit. Vnde & post contritionem corporis, post lętitiā cordis rectē subiungitur: In occursum pergit armatis.] Hostes armati sunt immundi spiritus, innumeris cōtra nos fraudibus accincti. Qui cūm suadere nobis iniqua nequeunt, ea sub uirtutum specie nostris obtutibus opponūt, & quasi sub quædam arma se contegunt, ne in sua malitia à nobis nudi uideanē. Quibus armatis hostibus in occursum pergimus, quando eorū insidias longē præuidemus. Effossa igitur terra, armatis hostibus in occursum pergere, est edomita carnis superbia, dolos immundorum spirituum mirabiliter explorare. Effossa terra armatis hostibus in occursum pergere, est deuicta carnali nequitia, contra spiritalia uitia certamen subire. Nam qui adhuc secum eneruiter pugnat, frustra contra se bella extrā posita suscitat. Qui enim semetipsum carnalibus subiugat, quomodo spiritalib. uitijs resultat? Aut quo modo de labore externi certaminis triumphare appetit, qui adhuc apud semetipsum domestico li bidinis bello succumbit? Vel certē armatis hostibus in occursum pergimus, quando per exhortationis studium, eorum insidias & in alieno corde præuenimus. Quasi em ex loco in quo sumus, ad locum alium obuiam hostibus uenimus, quando nostra cura ordinatē post posita, accessum immundorum spirituum à proximi mente prohibemus. Vnde sit plerūq; ut hostes callidi militē Dei iam etiam de intestino bello uictorem, tanto de se metipso terribilius tentent, quanto illum contra se & in alieno corde præualere fortiter uident: ut dum illum ad se tuendum reuocant, aliena corda liberius quæ exhortatione eius protegebātur, inuadant. Cumq; eum superare non possint, saltem occupare conantur, quatenus dum miles Dei de semetipso cō cutitur, nō ipse sed is quem defendere consueuerat, perimatur. Sed mens in Deum immobiliter fixa, tentationū impetū despicit: nec cuiuslibet terroris iacula pertimescit. Supernæ enim gratiæ fretus auxilio, sic uulnera infirmitatis suæ curat, ut aliena non deferat. Vnde & bene de hoc equo subiungitur: Contemnit pauorē, nec cedit gladio.] Cōtemnit pauorē: quia nullius tentationis formidine ad hoc usq; terretur ut taceat. Nec cedit gladio: quia etsi uiolenta illum tentatio percutit, à cura tamen proximi non repellit. Vnde & Paulus exemplū nobis inuictę cōuersationis instruens, & quos ab hoste gladios suscipiat dicit, & quomodo eisdē gladijs nō cedat ostēdit. omni enī iā carnalis operis pugna superata, carnalis tētationis gladiū ab hoste susceperat, qui dicebat: Video aliā legē in membris meis repugnantē legi mētis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ

A B C D

Rom. 7

quę est in membris meis. Sed eidem gladio quem in se uiscerat, etiam in alijs non cedebat, cùm profecto proximis diceret: Non regnet peccatum in uestro mortali corpore, ad obediendum desideriis eius. Et rursum: Mortificate membra uestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Grauis illum tentationū gladius feriebat, de quibus ipse ait: In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequēter. A Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi: ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui: & cætera quæ ipse tolerare potuit, & nos enumerare lassamur. Sed quomodo eidem gladio in proximi dilectione non cedat, post multa ipse subiungit: Præterilla quę extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana: sollicitudo omniū Ecclesiarū. Equus ergo Dei & gladio percutit: nec tamen percussio ne eadem à cursu prohibetur, dum fortis spiritalis certaminis miles, & ipse uulnera ab hoste suscipit, & tamen ad salutē alios strīngit. Sed erga tam durum cœlestis militis pectus antiquus hostis tanto acutiora spicula perquirit, quanto se despici robustius conspicit. Vnde & sequitur. Super ipsum sonabit pharetra: uibrabit hasta & clypeus. Quia enim uidet sanctæ mentis studium contra se & alijs prodesse: multiplicata hanc satagit tentatione confodere. Vnde sæpe contingit ut hi qui regendis alijs præsunt, tentationum certamina fortiora patiantur: quatenus corporalium more bellorum dum dux ipse ad fugam uertitur, resistentis exercitus constipata unanimitas sine labore diffugetur. Hostis itaq; callidus contra cœlestem militem diuersa percussionum uulnera exquirens, modò ex pharetra per insidias eum sagitta uulnerat, modò ante eius faciem hastam uibrat: quia uidelicet uitia & alia sub uirtutum specie contegit, & alia ut sunt aperta eius oculis opponit. Vbi enim infirmari Dei militem conspicit, illic fraudis uelamina non requirit. Vbi autem sibi resistere fortem considerat, illic cōtra uires proculdubio dolos parat. Nam cum infirmū quempiam in carnis illecebra uidet, aperte speciem corporis quæ concupiscitur a Ieat, eius obtutibus obijcit. Si autem fortasse ualidum contra auaritiam cernit, importunè eius cogitationibus domestīcorum suorū inopiam suggerit: ut dum mens ad prouisionis curā quasi pie flectitur, seducta furtim in rerum ambitu iniquè rapiatur. Equum ergo Dei sagitta per insidias impetit, quando ei hostis callidus sub uirtute uitium abscondit. Hasta autē cominus uulnerat, cùm manifesta nequitia etiam fcientem tentat. Sæpe uerò cœlesti militi uno eodemq; tempore utrūq; ab hoste obijcitur: ut in qualibet una percussione peri-matur. Dolosus nanq; aduersarius simul ferire nititur & apertè fœuiens, & in insidijs latens: ut dum de occulto sagitta metuitur, minus ante faciem hasta timeatur: uel dum ante faciem hastæ resistitur, nequaquam ex occulto ueniens sagitta uideatur. Sæpe enim tentationem proponit de libidine: & subitò fraudulentius cessans, elationem suggerit de seruata castitate. Et sunt nonnulli qui dum multos ex castitatis arce in elationis foueam cecidisse conspiciunt, uitæ suæ custodiam negligentes, in immunditiam libidinis demerguntur. Sunt uerò ediuersō nonnulli qui dum libidinis immunditiā fugiūt, per castitatis culmen in uoraginem elationis ruunt. Quasi ergo aperte feriens hasta, est culpa de uitio: & quasi ex occulto uulnerans de pharetra sagitta, est culpa de uirtute. Sed equus Dei & ante faciem hastam superat, cùm libidinē caleat: & à latere sagittam circumspicit, cùm in castitatis mūditia se ab elatione custodit. Vnde & bene inter utraq; certanti per Salomonem dicitur: Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. Pes nanq; in anteriora tendit. Anteriora autem non uidet, qui ea quæ sunt à latere conspicit. Rursumq; qui pedis custodiam præuidens anteriora cernit, circumspectionem lateris deserit. Dum uerò ante faciem positæ uirtutis aliquid agimus, quasi quò pes debeat poni prouidemus: sed dum ex uirtute eadem furtim culpa subrepit, quasi dum in anteriora respicitur, ad sagittam latus nudatur. Sæpe uerò dum subrepentē culpam metuimus, uirtutem quę agenda est declinamus: & quasi dum latus circumspicitur, nequaq; cernitur pes in anteriora quomodo ponatur. Bene ergo dicitur: Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedē tuum ne capiaris: quia miles Dei diuinę gratię cly peo protectus, & quę ex latere possint prodire cir cumspiciendo considerat, & gressum ante faciem ferre proficiendo non cessat. Cui fraudulentus hostis inuidens quia per pharetram & hastam nequaquam se prævalere cōspicit, clypeum opponit: ut si resistentis pectus feriendo non perforat, saltem quibusdam obiectionibus proficientis iter intercludat. Quasdam nanq; difficultates ipsis eius conatibus obijcit: & cùm superare non ualet, uel resistit. Sed quid contra tot argumenta bellorum equus Dei agat audiamus: Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem. Contra equum clangor tubæ insonat, quando electi mentem in eo quod agit fortiter, euicuo quædā posita culpa terribiliter tentat. Sed feruens & fremens sorbet terram: quia nimio ardore semetipsum discutit: & quicquid in se terrenum reperit, quotidie proficiendo cōsumit. Et clangorem tubæ sonare non reputat: quia consideratione forti omne uitium quod de uirtutis gloria nascitur, follicitus declinat. Sonare enim clangorem tubæ reputaret, si fortasse propter aliud quod praue suboritur, alia agere recta metueret. Quia ergo ad agenda fortia ante insonantia tentamenta non trepidat: in feruore suo positus, clangorē tubæ minimè formidat. Sæpe autem dum prosperari se uir tutibus conspicit, ne ipsa illum uirtutum prosperitas eleuet, pulsari se tentationibus gaudet. Vnde & apte subiungitur: Vbi audierit buccinā, dicit uah. Multos enim peius sua felicitas strauit, multos diuturna pax inertes reddidit: eo q; illos inopinatus hostis grauius perculit, quo longo quietis usu

Rom. 6
Col. 3
2. Cor. 11
Ibidem
30
Prou. 9

usu negligẽtes inuenit. Vnde sancti uiri cùm multa se proficere uirtutum prosperitate cõsiderant, quodam dispensationis supernæ moderamine, exerceri se etiam tentationibus exultant: quia tanto robustius acceptam uirtutum gloriam custodi unt, quanto tentationis impulsu concussi, infirmi tatem suam humilius cognoscunt. Equus ergo audita buccina uah dicit: quia uidelicet præliator Dei cùm uim tentationis incũbere conspicit, utili tatẽ supernæ dispensationis cõsiderans, ex ipsa ua lidius aduersitate confidit. Cuius aduersitatis certamina idcirco illum non superant: quia nunquã improuisa tentant. Longè quippe prænotat ex unaquaq; re cuius uitij pugna suscrescat. Vnde & sequitur: Procul odorat bellũ.] Bellum nanq; procul odorari, est ex causis præcedentibus quæ uitiorũ pugnæ subsequanr agnoscere. Quia enim sicut iam sæpe dictũ est, odore res non uisa cognoscitur: bellum, procul odorari est, sicut flatu nariũ, sic prouisione cogitationum nequitias latentes indagare. De quo odoratu Dominus rectè in Ecclesiæ suæ laudibus dicit: Nasus tuus sicut turris Can. 7 quæ est in Libano. Per nasum quoq; odores fœtoresq; discernimus. Et quid per nasum nisi sanctorum prouida discretio designat? Turris uerò speculationis in altum ponitur, ut hostis ueniens longè uideatur. Rectè ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum prouida discretio dum sollicitè circunquaq; conspicit in altũ posita, priusquam ueniat culpa deprehẽdit: eamq; quo uigilãter prænotat, eo fortiter declinat. Hinc Abac. 2. 31 Hier. 31 Abacuc ait: Super custodiam meã stabo. Hinc unusquisq; electi animam Hieremias admonet dicens: Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines. Speculam quippe sibi statuere, est uentura uitiorum certamina ex alta consideratione prænoscere. Sibiq; electi mens amaritudines ponit, quãdo & in uirtutum pace constituta, dum mala insidiantia conspicit, secura quiescere non consentit. Primo autem ne mala quælibet, secundo uerò loco cõsiderat, ne bona incautè faciat: & postquam prauа subegerit, ipsa etiam sibi subijcere rectè cõtendit: ne si mentis dominium transeant, in elationis culpam uertantur. Quia enim, sicut superius dictum est, plerunq; ex bonis per incuriæ uitium mala nascuntur: uigilanti studio contemplatur, quomodo ex doctrina arrogantia, ex iustitia crudelitas, ex pietate remissio, ex zelo ira, ex mansuetudine torpor oriat. Cumq; bona hæc agit, quòd hi contra se hostes per hæc exurgere ualeant, conspicit. Nam cùm adspiscendis doctrinæ studijs elaborat: mentem sollicitè contra certamen arrogantiæ præparat. Cùm culpas delinquentium iustè ulciscì deliberat: sagacissimè cauitat, ne modum iustitiæ crudelitas uindictæ transcendat. Cùm pietate frenare se nititur: foleret prospicit ne qua disciplinæ dissolutione uincatur. Cùm se rectì zeli stimulis excitat: summopere prouidet ne plus quàm ne cesse est ira se flamma succẽdat. Cùm magna manA lis militis cogitatione omne uitium priusquam surripere possit aspicitur, rectè de equo Dei dicitur: Procul odoratur bellum. Perpendit etiam quæ turba iniquitatum proruat, si mala ad se ingredi uel pauca permittat. Vnde & sequitur: Exhortationem ducum & ululatum exercitus.] Tentantia quippe uitia quæ inuisibili contra nos prælio regnanti super se superbiæ militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus subsequuntur. Neque enim culpæ omnes pari accessu cor occupant. Sed dum maiores & paucæ negligentiam mentem præueniunt, minores & innumeræ ad illam se cæteratim fundunt. Ipsa nanq; uitiorum regina superbia cùm deuictum plene cor ceperit: mox illud septem principalibus uitijs, quasi quibusdam suis ducibus deuastandũ tradit. Quos uidelicet duces exercitus sequiť: quia ex eis proculdubio importunæ uitiorum multitudines oriunť. Quod melius ostendimus, si ipsos duces atq; exercitum specialiter, ut possumus, enumerando proferamus. Radix quippe cunctì mali superbia B est, de qua scriptura attestante dicitur: Initiũ omnis peccati est superbia. Primæ autem eius soboles, septem nimirum principalia uitia, de hac uiru lenta radice proferuntur: scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, uentris ingluuies, luxuria. Nam quia his septem superbiæ uitijs nos captos doluit, idcirco redemptor noster ad spiritale liberationis præliũ, spiritu septiformis gratiæ plenus uenit. Sed habent contra nos hæc singula exercitum suum. Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, & nouitatum præsumptiones oriuntur. De inuidia odium, susurratio, detractatio, exultatio in aduersis proximi, afflictio aũt in prosperis nascitur. De ira rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur. De tristitia malitia, rancor, pusillanimitas, de desperatio, torpor circa præcepta, uagatio mentis ergà illicita nascitur. De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, uiolentiæ, & cõtra misericordiã obdurationes cordis oriuntur. De uentris ingluuie ineptæ lætitia, scurrilitas, immundiC cia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, horror autem uel desperatio futuri generantur. Quia ergo septem principalia uitia tantam de se uitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor ueniũt, quasi subsequentis exercitus cæteruas trahunt. Ex quibus uidelicet septẽ quinq; spiritalia, duoq; carnalia sunt. Sed unumquodq; eorum tanta sibi cognatione iungitur, ut nõ nisi unum de altero proferatur. Prima nanq; superbiæ soboles inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit, mox inuidiam gignit: quia nimirũ dum uani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipisci ualeat tabescit. Inuidia quoq; iram generat: quia quãto interno liuoris uulnere animus saucia tur, tanto etiã mansuetudo tranquillitatis amittiť:

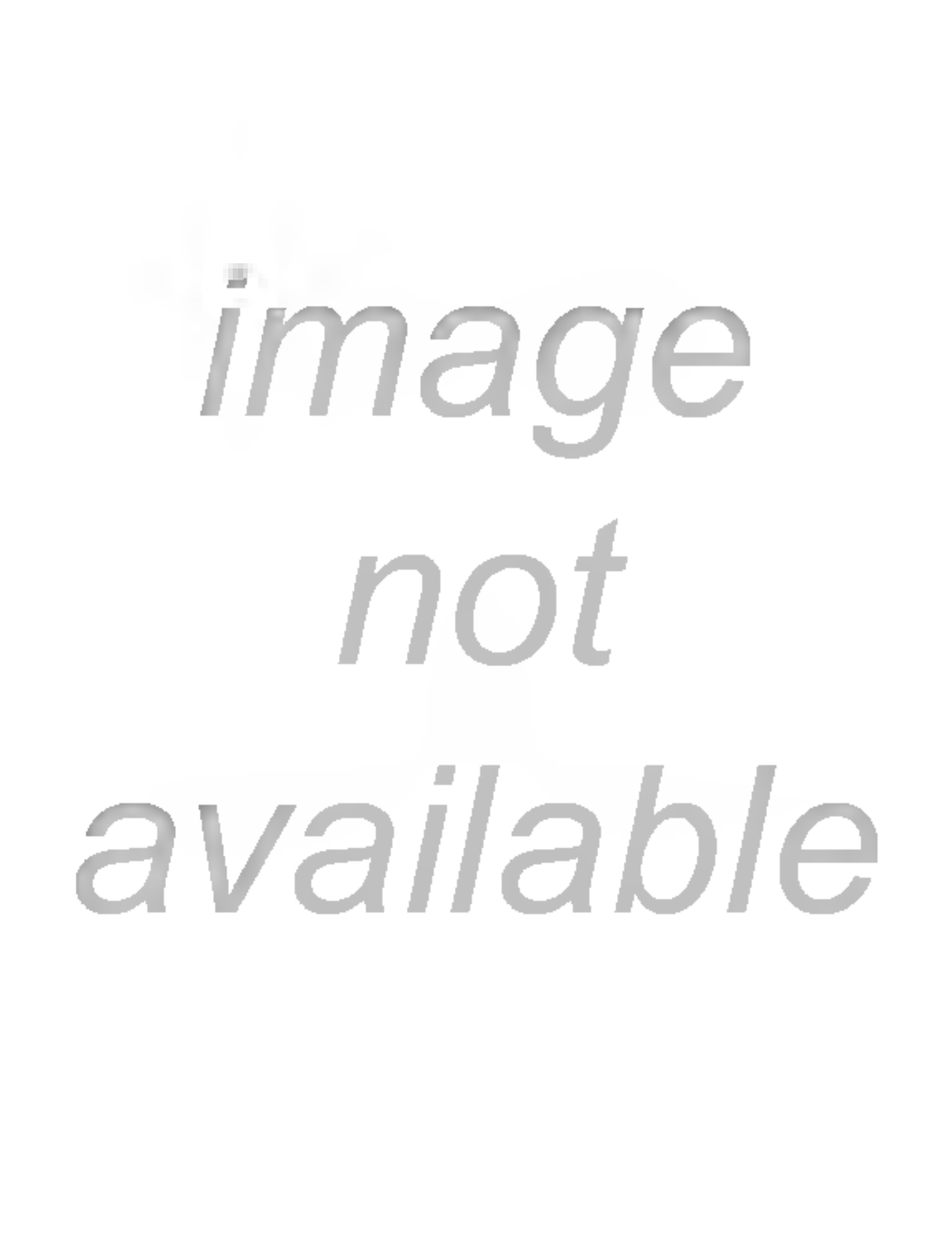
image
not
available

do non detegit, nouæ uitæ opera minimè produ-
cit: qui nescit lugere quod grauat, nō ualet profer
re quod subleuat. Ipsa nanq; cōpunctionis uis po
ros cordis aperit, & plumas uirtutū fundit: cumq;
se studiosè mens de pigra uetustate redarguit, ala-
cri nouitate iuuenescit. Dicatur ergo beato Iob:
Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipi-
ter, expandens alas suas ad Austrum? id est, Nun-
quid cuilibet electo tu intelligentiam contulisti,
ut flante sancto spiritu, co gitationum alas expan-
dat, quatenus pondera uetustæ conuersationis ab
ijciat, & uirtutum plumas in usum nouæ uolatus
sumat? Vt hinc uidelicet colligat: quia uigilantiã
sensus in semetipso ex se non habet, qui hanc ex se
conferre alijs nequaquam ualet. Potest etiam per
hunc accipitrem, renouata gentilitas designari. ac
si beato Iob apertè diceretur: Futuras uirtutū plu
mas in gentilitate respice, & uetustas superbiæ pē
nas amitte. Sequitur:

Quòd uiri contemplatiui cum mente Deo excedunt, uniuer-
sam corpoream creaturam transgrediuntur. Cap. XIX.

NVnquid ad præceptum tuū eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suū? In scriptu
ra sacra uocabulo aquilæ, aliquando maligni spi-
ritus, raptores animarum, aliquando præsentis se-
culi potestates, aliquando uerò uel subtilissimæ
sanctorum intelligētiæ, uel incarnatus Dominus
ima celeriter transuolãs, & mox summa repetens
designatur. Aquilarum nomine insidiatores spíri
Thren. 4 tus exprimuntur, Hieremia attestante, qui ait: Ve
lociores sunt persecutores nostri aquilis cœli. Per
secutores eñ nostri aquilis cœli uelociores sunt,
cùm tanta contra nos maligni homines faciunt,
ut ipsas etiam aereas potestates inuētionibus ma-
litiæ præire uideantur. Aquilæ etiã uocabulo po-
Ezech. 17 testas terrena figuratur. Vnde per Ezechielē pro
phetã dicitur: Aquila grandis magnarũ alarũ, lon
go membrorum ductu, plena plumis & uarietate,
uenit ad Libanum, & tulit medullã Cedri, & sum
mitatē frondium eius euulsit. Quæ uidelicet aqui
la quis alius quàm Nabuchodonosor rex Babylo
niæ designatur? Qui pro immensitate exercitus,
magnarũ alarũ: pro diuturnitate temporũ, longo
membrorũ ductu: pro multis uerò diuitijs, plenus
plumis: pro innumera aũt terrenæ gloriæ cōposi-
tione, plenus uarietate describi. Qui uenit ad Li-
banũ & tulit medullã Cedri, & summitatē frōdiũ
eius euulsit: quia ludeæ cellitudinem petens, no-
bilitatē regni eius quasi medullã Cedri abstulit,
& dum tenerrimam regum prolem à regni sui cul
mine captiuando sustulit, quasi summitatē frondi
um eius euulsit. Aquilæ uocabulo uel subtilis san-
ctorum intelligentia, uel uolatus dominicæ ascen
Ezech. 1 sionis exprimitur. Vnde idem propheta dum sub
animalium specie Euangelistas quatuor se uidisse
describeret, in eis sibi hominis', leonis, bouis, &
aquilæ faciem apparuisse testatur, quartum pro-
cludubio animal Ioannem per aquilam designās,
qui uolando terram deseruit: quia per subtilem in
telligentiam interna mysteria uerbi uidendo pe-

A netrauit. Cui nimirum propheticæ sententiæ, ipse
quoq; Ioānes in reuelatione sua de semetipso nō
Apoc. 4 dissonat, dicens: Animal primum simile leoni, se-
cundum animal simile uitulo, tertium animal ha-
bens faciem quasi hominis, quartum animal simi-
le aquilæ uolanti. Et quãuis singula ad unūquēq;
Euangelistam rectè conueniant, dum alius huma
næ natiuitatis ordinem, alius per mundi sacrifi-
cij mactationem quasi uituli mortem, alius pote-
statis fortitudinem quasi leonis clamorem insinu
at, alius natiuitatem uerbi intuens quasi ortum so
lem aquila aspectat: possunt tamen hæc quatuor
animalia ipsum ipsum caput cuius sunt membra si
gnare. Ipse nanque & homo est quia naturam no-
B stram ueraciter suscepit, & uitulus quia pro nobis
patienter occubuit, & leo quia per diuinitatis for-
titudinem suscepræ mortis uinculum rupit, & ad
extremum aquila, quia ad cœlum de quo uenerat
redijt. Homo ergo nascendo, uitulus moriendo,
leo resurgendo, aquila ad cœlos ascendendo uo-
catus est. Sed hoc loco aquilæ nomine, subti- 34
lis sanctorum intelligentia, & sublimis eorũ con-
templatio figuratur. Cùctarum quippe auium ui-
sum acies aquilę superat, ita ut solis radius fixos in
se eius oculos nulla lucis suæ coruscatione reuer-
beranscludat. Ad præceptum ergo Dei eleuat
aquila, dum iussionibus diuinis obtemperans, in
supernis suspenditur fidelium uita. Quæ & in ar-
duis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena
C despiciens, spe iam de cœlestibus nutritur. In ardu
is nidum ponit: quia habitationē mentis suæ in ab
iecta & infima conuersatione nō construit. Hinc
est quòd Cineo Balaam prophetante dicitur: Ro Num. 24
bustum quidem est habitaculum tuum, sed si in
petra posueris nidum tuum. Cineus nanque pos-
sessor interpretatur. Et qui sunt qui presentia pos-
sident, nisi hi qui ingenio sapientiæ seculari cal-
lent? Qui in hoc ueraciter robustū sibi habitacu-
lum cōstruunt, si per humilitatē paruuli apud se-
metipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur: si
semetipsos infirmos sentiant, & in excelsa humi-
litate cogniti, redemptori fouendam mentis fidu-
ciam ponant: si ima non appetant, si omne quod
præterit, cordis uolatu transcendant. Videamus
D aquilam nidum spei sibi in arduis construentem,
qui ait: Nostra cōuersatio in cœlis est. Et rursum: Phil. 3
Qui conresuscitauit & consedere nos fecit in cœ- Ephe. 2
lestibus. In arduis habet nidum: quia profectò in
supernis figit consilium. Non uult mētem in ima
deijcere, non uult per abiectionem conuersatio-
nis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus for-
tasse in carcere tenebatur, cùm se consedere Chri-
sto in cœlestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi arden
tem iam mentem fixerat, non illic ubi illum ne-
cessariò pigra adhuc caro retinebat. Hoc nanque
esse speciale specimē electorum solet, quòd sic sci
unt præsentis uitæ iter carpere, ut per spei certitu-
dinē nouerint iam se ad alta peruenisse, quatenus
cuncta quæ præterfluunt, sub se esse uideant, atq;
omne quod in hoc mundo eminet, amore æterni
tatis calcēt. Hinc est enim q; sequēti se animæ per

Esa.58 prophetā Dominus dicit: Sustollā te super altitudines terræ. Quasi quædam nanq; inferiora terræ sunt, damna, cōtumeliæ, egestas, abiectio, quæ ipsi quoq; amatores seculi dū per latæ uiæ planitiē amb ulant, uitādo calcare nō cessant. Altitudines aūt terræ sunt, lucra rerum, blandimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatum: quæ quisquis per ima adhuc desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quo magna putat. Ar sis me l cor in cœlestibus figitur, mox quām abiecta sint cernit quæ alta uidebant. Nā sicut qui in mōtem consc ndit, eo paulisper cætera subteriacentia despicit, quo ad altiora gressum amplius tēdit: ita qui in summis intentionem figere nititur, dum annisu ipso nullā præsentis uitæ gloriā esse deprehendit, super terræ altitudines eleuaē, & quod prius in imis desiderij s positus super se credidit, post ascendendo proficiēs sibi subesse cognoscit. Quæ ergo illic Dominus facturum se esse pollicetur dicens: Sustollā te super altitudines terræ: hæc apud beatū Iob solum sese facere posse testatur, dicens: Nunquid ad præceptū tuū eleuabit aquila, & ponet in arduis nidum sibi? ac si diceret: V rtad meū, qui quod exterius præcipio hoc intrinsecus gratia occultæ largitatis inspiro. Sequit: In petris manet.] In sacro eloquio cūm singulari numero petra nominaē, quis alius quām Christus accipitur?

1.Cor.10 Paulo attestante, qui ait: Petra autē erat Christus. Cum uerò petræ pluraliter appellantur, membra eius, uidelicet sanctī uiri, qui illius robore solidati sunt, exprimuntur. Quos nimirū Petrus apostolus lapides uocat, dicens:

1.Pet.2 Vos tāquam lapides uiui ædificamini domus spiritales. Ista itaq; aquila quæ ad ueri solis radios cordis oculos exerit, in petris manere dicitur: quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis statione collocatur. Eorum quippe uitam quos in uia Dei præisse conspicit, ad memoriā reducit, atq; in cellitudine illorū fortitudinis studendo, nidū sibi construit sanctæ meditationis. Cumq; eorū acta dictaq; tacitè cogitat, cum præsentis uitæ gloriā in cōparatiōe æternæ excellentiæ q̄si stercora despicit, quasi sub se esse ima terrarum in petris residens obseruat.

35 Possunt etiam petræ sublimes uirtutum cœlestium potestates intelligi, quas non iam quasi more arborū huc atq; illuc uentus nostræ mutabilitatis inclinat: quia uelut petræ in arduis sitæ, ab omni motu mutabilitatis alienæ sunt, & ad soliditatē fixæ celsitudinis, ipsa cui inhærent æternitate durantur. Vir itaq; sanctus cum terrena despicit, more suæ aquilæ ad altiora suspēdit, & per contemplationis spiritum subleuatus, perennem angelorum gloriam præstolatur, atq; huic mundo hospes, illa appetendo quæ aspicit, iam in sublimibus figitur. Rectè ergo dicitur: In petris manet, idest, intentio ne cordis inter illas cœlestes uirtutes resident, quæ & per æternitatis suæ fortitudinem tanta iam soliditate fixæ sunt, ut in illo culpæ latere mutabilitatis uarietate flectantur. Vnde & aptè sequitur: Et in præruptis silicibus cōmorat, atq; inaccessilis rupibus.] Qui enim sunt alij præruptisilices, nisi illi fortissimi angelorum chori, qui quamuis non integri, sed tamen in proprio statu fixi, cadente cū suis angelis diabolo remanserunt: Præruptiens sunt: quia pars eorū cecidit, pars remansit. Qui integri quidem stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatem prærupti. Hanc præruptionē restituere mediator uenit, ut redempto humano genere, illa angelica dāna farciret, & mensurā cœlestis patriæ locupletius fortasse cumularet. Propter hanc præruptionem de patre dicitur: Propo- Ephes.1
suit in eo in dispensatione plenitudinis temporū instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terra sunt in ipso. In ipso quippe restaurantur ea quæ in terra sunt, dū peccatores ad iustitiā conuertuntur. In ipso restaurantur ea quæ in cœlis sunt, dum illuc humiliati homines redeunt, unde apostatæ angeli superbiendo ceciderunt. Quod uerò ait: Inaccessis rupibus: nimirum qui prærupti silices, ipsi sunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorū hominum ualde inaccessa est claritas angelorum: quia quo ad pulchra corporalia cecidit, eo à spiritali specie oculos claudit. Sed quisquis ista cōtemplatione rapitur, ut per diuinam gratiam subleuatus, intentionem suam iam angelorum choris interserat, & fixus in sublimibus, ab omni se in ima actione suspendat, non ei sufficit gloriam angelicæ claritatis aspicere, nisi eum etiam qui est sur per angelos, ualeat uidere. Sola nanq; eius uisio, uera mētis nostræ refectio est. Vnde cum dixisset hāc aquilā in petris manere, & in præruptis silicib. atq; in inaccessilis rupibus cōmorari, ilico subdidit:

Quòd quantumlibet quis in hac uita per speculum in ænigmate Deum uideat, & eum degustet, fatuuitatem tamen illius dulcedinis efluriat sabor. Cap. XX.

INde cōtemplatur escam.] id est, ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplādam gloriam supernæ maiestatis, qua non uisa, adhuc esurit, qua tandem uisa satiatur. Scriptum Esa.53
quippe est: Pro eo quòd laborauit anima eius, uidebit & saturabitur. Et rursum: Beati qui esuriunt Matth.5
& sitiunt iustitiā, quoniam ipsi saturabūtur. Quia uerò mentis nostræ cibus sit, indicatur aperte cū dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum ibidem
uidebunt. Et quia interpositiōe corruptibilis carnis grauati, Deum sicut est uidere non possumus, rectè subiungitur: Oculi eius de longè prospiciunt. Quantumlibet enim in hac uita positus quisque profecerit, necdum Deum per speciē, sed per ænigma & speculum uidet. Euicino autem cum respicimus, uerius cernimus: cum uerò lōgius aci em tēdimus, sub incerto uisu caligamus. Quia igitur sancti uiri in alta se contemplatione erigūt, & tamen Deū, sicut est, uidere non possunt, bene de hac aquila dicit: Oculi eius de longè prospiciunt, ac si diceret: Intentionis aciem fortiter tendunt, sed necdum propinquum aspiciunt cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaq; possunt. A luce enim incorruptibili caligo nos nostræ cor ruptiōis obscurat, cumq; & uideri aliquatenus potest, & tamen uideri lux ipsa, sicut est non potest, quām

quàm longè sit indicat. Quam si mens utcunq; nõ A cerneret, nec quia longe esset uideret. Si autẽ perfectè sam cerneret, profectò hanc quasi per caligi nem nõ uideret. Igit quia nec omnino cernit, nec rursum omnino non cernit, rectè dictũ est quia à longè Deus uidetur. Illet ad mediũ Esaiæ uerba deducere, atq; hæc & illa quia uno spiritu proferã tur indicare. Qui cũ actiuæ uitæ uirtutes exprime
Esa.33 ret dicens: Qui ambulat in iustitijs & loquitur ueritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, & claudit oculos suos ne uideat malum: illico ab eiusdẽ actiuæ uitæ gradibus ad quæ contẽplationis culmina ascẽdatur, adiũxit dicẽs: Iste in excelsis habitabit, munimẽta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est, aquæ B eius fideles sunt. Regẽ in decore suo uidebũt oculi eius, cernẽt terrã de longè. In excelsis nãq; habitare, est cor in cœlestibus ponere. Et munimẽta saxorum sublimitas nostra est, cum fortiũ patrũ præcepta & exempla respicimus, atq; ab infima cogitatione seiungimur. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cũ mẽte choris castrisq; cœlestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tunc nobis etiã panis daẽ: quia in supernis erecta intentio æternitatis contẽplatione reficit. Aquæ enim nostræ fideles sunt: quia doctrina Dei quod hic per spem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia nanq; huius mũdi infidelis est: quia C mansura post mortẽ non est. Aquæ nostræ fideles sunt, quia uerba uitæ quod ante mortem insinuãt, hoc etiã post mortem demonstrant. Regẽ in decore suo oculi nostri conspiciunt: quia redẽptor noster in iudicio & à reprobis homo uidebit, sed ad diuinitatis eius intuendam celsitudinem, soli qui electi sunt subleuantur. Quasi enim quandam fœditatem regis uidere, est solã seruilẽ formã in qua ab iniquis despectus est cernere. Sed ab electis in decore suo rex cernit: quia ultrà semetipsos rapti in ipso diuinitatis fulgore oculos cordis figunt. Qui quandiu in hac uita sunt, quia illam uidentium patriam, sicut est, uidere non possunt, rectè ad iungitur: Cernent terrã de longè. Quod ergo hic ait: Eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suũ, hoc illic dicitur: In excelsis habitabit. Quod hic D dicitur: In petris manet, & in præruptis silicibus commorat, atq; in inaccessilis rupibus, hoc illic subiicitur: Munimenta saxorũ sublimitas eius. Quod rursus hinc subinfertur: Inde cõtemplatur escam, hoc illic quoq; subditur: Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, regem in decore suo uidebũt oculi eius. Et quod hic subiũgitur: Oculi eius de longè prospiciunt, hoc illic apte subijcitur: Cernent
36 terram de longè. Consideremus quàm sublimis aquila fuerit Paulus, qui usq; ad tertium cœlum uolauit, fed tamen in hac uita positus, è lon-
1. Cor.14 ginquo adhuc Deum prospicit, qui ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Et rursum: Ego me non arbitror comprehẽdisse. Sed quãuis æterna ualde minus quàm

A sumi ipse conspiciat, quãuis ea se cognoscere perfectè non posse cognoscat: infirmis tamen auditoribus ea ipsa infundere prædicãdo nõ potest, quæ uidere saltem per speculum & imaginem potest. De semetipso quippe tanquam de alio loquitur, dicens: Audiuit arcana uerba quæ non licet homi- 2.Cor.12
nil loqui. Interna ergo quamuis minima & extrema uideantur, fortibus tamẽ prædicatoribus sum ma sunt, infirmis uerò auditoribꝰ incapabilia. Vnde & prædicatores sancti cum auditores suos diuinitatis uerbum capere non posse conspiciunt, ad sola incarnationis dominicæ uerba descendũt. Vnde bene hic dum subleuatus in arduis aquila lõgè uidere dicitur, illico subinfertur:

Quòd dum in hac uita uiuimus, non pulli sanctorum sanguine crucifixi & morte saluatoris nutrimur. Cap. XXI.

B PVlli eius lambunt sanguinem.] Ac si aperte diceretur: Ipsa quidem diuinitatis cõtẽplatione pascitur, sed quia auditores eius diuinitatis percipere arcana nequaquã possunt, cognito crucifixi Domini cruore satiantur. Sanguinem nãq; lambere, est passionis dominicę infirma uenerari. Hinc est quod idem Paulus, qui sicut paulo antè iam diximus, ad tertij cœli secreta uolauerat, discipulis dicebat: Non enim iudicaui me scire aliquid 1.Cor.2
inter uos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixũ. ac si aperte hæc aquila diceret: Ego quidem escã meam, diuinitatis eius potẽtiam de longè prospicio, sed uobis adhuc paruulis incarnationis eius tantummodo lambẽdum sanguinẽ trado. Nã qui per prædicationem suam tacita diuinitatis celsitu dine, infirmos auditores de solo cruore crucis edocet, quid aliud ꝙ sanguinem pullis præbet? Quia uerò unusquisq; sancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eum mox ducit qui pro nobis sponte sua in mortem cecidit, & de morte surrexit, aptè de hac aquila subditur:

Quòd in Christo sancti uiuificabuntur: & illuc tendit humilitas gregis, ubi secundum carnem est celsitudo pastoris. Caput XXII.

ET ubicunque cadauer fuerit, statim adest.] Cadauer quippe à casu dicitur. Et non immeritò corpus Domini propter casum mortis cadauer uocatur. Quod autem hic de hac aquila dicitur: Vbicunq; cadauer fuerit, statim adest: hoc de egredientibus animabus fieri ueritas spopondit, dicens: Vbicunque fuerit corpus, illic congre- Matth.24
gabuntur & aquilæ. ac si aperte dicat: Qui cœlesti sede incarnatus redemptor uester prælideo, electorum quoq; animas cum carne soluero ad cœlestia subleuabo. Sed hoc quod de hac aquila 37
dicitur: Vbicunq; fuerit cadauer, statim adest: intelligi & aliter potest. Omnis enim qui in peccati mortem ceciderit, non inconuenienter poterit cadauer uocari. Quasi exanimis nanq; iacet, qui iustitiæ uiuificantem spiritum non habet. Quia ergo sanctus quisq; prædicator ubi peccatores esse cõsiderat, illuc anxiè peruolat, ut in peccati morte iacẽtib. lucẽ uiuificationis ostẽdat, bene de hac

aquila dicitur: Vbicunq; eadauer fuerit, statim ad-
est, id est illuc tendit ubi utilitatem prædicationis
prospicit: ut ex eo q; iam spirituliter uiuit, alijs in
morte sua sæcentibus prosit, quos corripiẽdo qua
si edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutã-
do, in sua membra quasi edendo conuertit. Ecce
ipse, quem ad testimonium iam sæpe deduximus,
Paulus cum nunc Iudæam, nunc Corinthũ, nunc
Ephesum, nunc Romã, nunc Hispaniás peteret,
ut in peccati morte sæcentibus, æternæ uitæ gratiã
nunciaret, quid se aliud quàm esse aquilam demõ
strabat, quæ uelocitermomnia transuolans, ubicum
que sæcens cadauer quærebat: ut dum uolũtatem
Dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suã
in cadauere reperiret? Esca quippe iustorũ est con
Ioan. 6 uersio peruersorũ, de qua dicitur: Operamini non B
cibum qui perit, sed qui permanet in uitã æternã.
Auditis itaq; tot sanctorũ uirtutibus, beatus Iob
obstupuisse intelligitur, & sub admirationis terro
re siluisse. Nam sequitur:

Quòd consideratio meliorum multum proficiat ad humilita tem sanctorum. Cap. XXIII.

A Diecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nũ-
quid qui contendit cum Deo, tam facilè cõ
quiescit? Vtiq; qui arguit Deũ, debet & respõde
re illi.] Vir sanctus tanta hac districtione flagelli
nõ æstimauit augeri sibi merita, sed uitia resecari.
Quæ quia in se nulla cognouit, percussum iniustè
se credidit: & percutientem prorsus arguere, est
de percussione murmurare. Considerans aũt Do- C
minus q; ea quæ protulit, nõ ex tumore superbiæ,
sed ex qualitate collegerat uitæ, pie illũ increpat
dicens: Nunquid qui contendit cũ Deo, tam facilè
conquiescit? Vtiq; qui arguit Deũ, debet & re-
spondere illi. ac si apertius diceret: Qui tãta de tua
actione locutus es, cur audita sanctorũ uita siluisti?
Me enim fuit arguere, de percussione mea an
fuerit iusta dubitasse. Et bona quidẽ tua ueraciter
protulisti, sed hæc quo tenderent flagella nescisti:
qui etsi nõ habes ãm quod corrigas, habes adhuc
tamen quo crescas. In quanta uero uirtutis arce cũ
plurimos subleuẽ, me ecce narrante cognouisti. Ip-
se considerabas tuã, fed aliorũ celsitudinẽ nescie
bas. Auditis igit alienis uirtutibus, si quid uales,
respondeat de tuis. Scimus aũt quòd cordis sui ocu- D
lum per elationis tenebras extinguit, qui cùm re-
cta agit, considerare meliorũ merita negligit. At
cõtra magno humilitatis radio sua opera illustrat,
qui aliorũ bona subtiliter pensat: quia dum ea quę
ipse fecerit, facta foris & ab alijs conspicit, eũ qui
de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ
3. Reg. 19 tumore premit. Hinc est quòd uoce Dei ad Heliã
solũ se æstimantẽ dicitur: Reliqui mihi septẽ milia
uirorũ qui non curuauerũt genua ante Baal: ut dũ
non solus se remansisse cognosceret, elationis glo-
riam quæ ei de singularitate surgere poterat, enĩ-
tare posset. Beatus itaq; Iob nihil peruersè egisse
reprehenditur, sed de aliorũ etiam bene gestis do-
cet: ut dum se æquales & alios habere cõsideret, ei
qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

A B▸ GREGORII EXPO-
SITIONIS MORALIS IN IOB LI-
ber trigesimus secundus.

Quòd sancti ea quæ cum minori sollicitudine attendũt quanto do cogitant uel agunt, & quasi leuia negligunt, cùm fuerint compuncti diuinitus, quasi grauia illa & mortifera perhorrescunt. Cap. I.

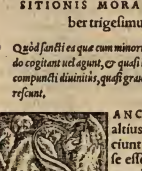

SANCTI uiri quo apud Deũ altius uirtutũ dignitate profi ciunt, eo subtilius indignos se esse deprehendũt: quia dũ proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat inueni-unt, & tanto magis foris sibi deformes apparent, quanto minus pulchrũ est quod intus uident. Vnusquisq; enim sibi dum tactu ueri luminis illustratur ostendi tur, & unde agnoscit quid est iustitia, inde erudi tur ut uideat quid est culpa. Hinc est q; sæpe mens nostra quamuis frigida in cõuersationis humanæ actiõe torpescat, quamuis in quibusdã delinquat & nesciat, quãuis peccata quædã quasi nulla per-pendat: cùm tamen ad apprehendã sublimia oratio nis cõpunctione se erigit, ipso suæ compunctiõis oculo excitata, ad circũlspiciendã se post fletũ uigi lantior redit. Nã cùm neglectã se deserit, & noxio tepore torpescit, uel otiosa uerba uel inutiles cogi tatiões minoris esse reatus omnimodo credit. At si igne cõpunctionis incalescens, à torpore suo ta cta subito afflatu contẽplationis euigilet, illa quæ leuia paulo antè credidit, mox ut grauia ac mortifera perhorrescit. Cũcta enim uel in minimis no xia quasi atrocissima refugit: quia uidelicet per cõceptionẽ spiritus grauida, introire ad se iam in-ania nulla permittit. Ex eo enim quod intus cõspi cit, q; sint horrenda hæc quæ exterius perstrepunt sentit, & quanto amplius subleuata profecerit, tã-to magis refugit infima in quibus prostrata defec-it. Nihil quippe eam nisi id quod interius uiderat pascit, atq; eo grauius tolerat, quicquid se ei extrin secus ingerit, quo illud nõ est quod interius uidit, sed ex his interiorib. quæ raptim uidere potuit, ad exteriora quæ tolerat iudicandi regulã sumit. Su-per se enim rapitur dum sublimia contemplat, & se metipsam iam liberius excedendo conspiciens, quicquid ei ex seipsa remanet, subtilius cõprehen dit. Ex qua re miro modo agitur, ut sicut superius dictũ est, unde dignior efficit, inde sibimet indig-na uideat, & tũc rectitudini se longè esse sentiat, cùm appropinquat. Vnde Salomon ait: Cuncta Eccl. 7
tentaui in sapientia, & dixi: Sapiẽs efficiar, & ipsa longius recessit à me. Quæ sita enim sapientia lon gè recedere dicitur: quia appropinquanti altior uẽ detur. Qui uerò hanc nequaquã quærunt, tanto se ei propinquos æstimant, quãto & eius rectitudi-nis regulã ignorant: quia sitiẽtenebris, mirari lu cis claritatem nescit quæ num quidẽ uiderũt, cumq; in forma eius pulchritudinis non tenduntur, in se metipsis libenter quotidie deformiores fiunt. Nã

quisquis

quisquis eius radijs tãgitur, sua illi manifestius tor A ne meo in me displicuisse cõsidero, ante eius ocu-
titudo monstratur: & eo uerius inuenit quantum los sub uelamine recti operis abscondo. Sequit:
flectatur in uitio, quo sagacius summa consideras
conspicit quantum distat à recto. Vnde B. Iob hu
manũ genus uirtutibus transiens, amicos loquen
do superauit, sed loquente Deo, sublimius eruditus semetipsum cognoscendo reticuit. Illos namq;
iniuste loquentes subdidit, sed ad uerba locutiõis
intimæ reum se iuste cognouit. Et quidem cur flagellatus sit nescit; sed tamen cur flagella uenerata diuina non sit, silendo redarguit. Diuina enim
iudicia cum nesciunt, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio uneranda:
quia & cum causas rerum cõditor in flagello non
aperit, eo iustas indicat, quo se eas facere qui summe iustus est demonstrat. Vir ergo sanctus & pri- B
us de locutione, & post de silentio reprehensus,
quid de semetipso senserat innotescat. Ait enim:

Quòd de uerbo otioso nec sancti possint excusari, licet manu operis in conspectu Dei studeant operare. Cap. II.

QVi leuiter locutus sum, respõdere quid pos
sum? actũ dicat: Sermonem meum defendere, si hunc cũ rationis pondere protulissem. At postq; lingua leuitate usa conuincit, quid restat nisi ut cõticendo refrenet? Sequitur: Manum meam ponam super os meũ.] Vsu sacri eloqui in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manũ ergo super os ponere, est uirtute boni operis culpas tegere incautæ locutionis. Quis ue
ro inuenire potest qui quamlibet perfectus sit, de C
otioso tamẽ sermone nõ peccet? Iacobo attestan
Iacob.3 te, qui ait: Nolite plures magistri fieri: in multis ẽnim offendimus omnes. Et rursum: Linguam nul
lus hominũ domare potest. Cuius culpas redargu
Matth.12 ens per semetipsam ueritas dicit: Dico autem uobis, quoniã omne uerbũ otiosum quod locuti fuerint homines, reddẽt de eo rationẽ in die iudicij. Sed sancti uiri ante Dei oculos studentes culpas lin
guæ tegere meritis uitæ, studentbonorũ operum pondere premere immoderata uerborũ. Vnde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dũ in electis eius quotidie otiosæ locutionis uitiũ bonę a-
Psal.31 ctionis uirtute operitur. Scriptũ namq; est: Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta
Heb.4 sunt peccata. Sed rursum cùm scriptum sit: Omnia nuda & aperta sunt oculis eius, quomodo tegi possunt quæ eius oculis cui cuncta nuda sunt, abscondi ne quaq; possunt? Sed quia hoc quod tegimus in seruis ponimus, atq; hoc unde tegimus nimirum superducimus, ut quod est subterpositũ tegamus, tegere peccata dicimur, quæ quasi subterposimus dum abdicamus, eisq; aliud superdu
cimus dum bonæ actionis opus ad hoc post eligimus ut præferamus. Qui ergo priora mala deleret, & bona posteriusfacit, per hoc quod addit, trã sactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit. Beatus igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typũ tenẽs, & in uerbis suis sua allegãs, nostra designãs, dicat ex se, dicat ex nobis, manũ meã ponã super os meũ: id est, hoc quod districto iudici de sermo-

Quòd Iob correctus non defendit, sed humiliter confitetur se peccasse in eo quòd se credidit iustũ & frustra percussum: & innocentia propriè conscientiæ contentus, districtionem superni examinis attendit. Cap. III.

VNum locutus sum, quod utinã nõ dixissem, & alterũ, quibus ultrà nõ addã.] Si transacta B. Iob uerba discutimus, nihil eũ nequiter dixisse reperimus. Si uerò dicta eius quæ cũ ueritate ac libertate prolata sunt, in aliquo superbiæ uitio flectimus, duo iam solummodo non erũt: quia multa sunt. Sed quia loqui nostrũ, est hominibus occultũ sensum uerbis aperire, loqui uerò nostrũ ad diuinas aures, est motũ mentis etiã exprebine actionis ostẽdere: B. Iob ad libram se subtilissimi examinis pẽsans, locutione sua secũdò se deliquisse cõfitetur. Vnũ eũ loqui illicitè, est res flagello dignas agere: aliud loqui illicitè, est etiam de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationẽ dominicam in omni opere hominũ, prælatus fuit, ipsa in altũ increpatione proficiẽs, & minus se rectum prius in opere, & minus se patienter pòst in uerbere agnouit. Vnde semetipsum redarguit dicens: Vnũ locutus sum, quod utinã non dixissem, & alterũ, quibus ultrà nõ addã: quia sam quanto nunc te loquentem subtilius intelligo, tanto meipsum humilius inuestigo.

Quid sit quòd per Moysen agnum uel caprum iubetur offerre qui bene uel malè se facturũ iuramẽto protulerit, & hoc ipsum obliuione transcendit. Cap. IIII.

ET quia B. Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenẽt, A
possunt electis omnibus hæc eius uerba con
gruere, qui cognoscentes Dominum, in uno & alio deliquisse se sentiunt: quia se intelligunt uel in cogitatione & opere, uel in Dei ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt ultrà nil addere: quia per conuersionis gratiam curant pœnitendo quotidie etiam transacta purgare. Per hoc tamen quòd beatus Iob de duobus se pœnitendo redarguit, liquidò ostendit quòd peccator omnis in pœnitẽtia duplicem habere gemi tũ debet: nimirũ quia & bonũ quod oportuit non fecit, & malũ quod nõ oportuit fecit. Hinc est ẽm p̃ per Moysen de eo qui iuramẽtũ protulit ut uel malè quid uel bene faceret, & hoc ipsum obliuiõe transcẽdit, dicitur: Offerat agnam de gregibus si- Leuit.4
ue capram, ꝙ abitiq; pro eo sacerdos & pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turturẽs uel duos pullos columbarum, unũ pro peccato, & alterũ in holocaustum. Iuramentum namq; proferre, est uoto nos diuinæ seruitutis alligare. Et cùm bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cùm uerò abstinentiam cruciatũq; carnis nostræ uouemus, malè ad præsens nos nobis facere iuramus. Sed quia nul-

lus in hac uita ita perfectus est, ut quamlibet Deo deuotus sit, inter ipsa quantumcunq; pia uota nō peccet, pro peccato agna offerri de gregibus siue capra præcipitur. Quid enim per agnam nisi actiuæ uitæ innocentia, quid per capram quæ in summis sæpe extremis q; rupibus pendens pascitur, nisi contemplatiua uita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non impleſſe, ad sacrificium Dei ſeſe ſtudioſius debet uel innocentia bono operis, uel ſublimi paſtu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra uerō offerri de gregibus non iubet: quia actiua uita multorum est, contemplatiua paucorum. Et cùm hæc agimus quæ multos agere & egiſſe conſpicimus, quaſi agnam de gregibus damus. Sed cùm offerentis uirtus ad agnam capram q; non ſufficit, in remedio pœnitentis adiungitur, ut duo pulli columbarum uel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli uel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos uel duos turtures, niſi duplex pœnitentiæ noſtræ gemitus deſignatur? ut cùm ad offerenda bona opera non aſſurgimus, noſmetipſos duplici ter deſleamus: quia & recta non fecimus, & prauta operati ſumus. Vnde & unus turtur pro peccato, alter uerō offerri in holocauſtum iubetur. Holocauſtum nam q; totum incenſum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cùm pro culpa gemitum damus: de altero uerō holocauſtū facimus, cùm pro eo quòd bona negleximus, noſmetipſos funditùs ſuccendentes igne doloris ardemus. Quia igitur duplex in pœnitentia gemitus debeſt, B. Iob diuinæ uocis increpatione proficiens, actq; in ſua reprehenſione ſuccreſcens, dixiſſe ſe unum & alterum pœnitens fatetur. ac ſi aperte dicat: Et erga bona per negligentiā torpui, & ad mala per audaciam prorupi.

A Ecce Behemoth quem feci tecū, fœnū quaſi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umbilico uentris eius. Stringit caudam ſuā quaſi cedrū, nerui teſticulorū eius perplexi ſunt. Oſſa eius uelut ſiſtulæ æris, cartilago illius quaſi lamnæ ferreæ. Ipſe eſt principiū uiarū Dei. Qui fecit eum, applicabit gladiū eius. Huic montes herbas ferūt. Omnes beſtiæ agri ludent ibi. Sub umbra dormit, in ſecreto calami, in locis humentibus. Protegunt umbræ umbram eius, circundabūt eum ſalices torrentis. Ecce abſorbebit fluuium, & nō mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. In oculis eius quaſi hamo capiet eum, & in fudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Nūquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum ſeruum ſempiternum? Nunquid illudes ei quaſi auí, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eū amici, diuidēt illum negociatores. Nunquid implebis ſagenas pel le eius, & gurguſtiū piſciū capite illius? Pones ſuper eum manū tuam. Memento belli, nec ultrà addas loqui. Ecce ſpes eius fruſtra bitur eū, & uidētibus cūctis præcipitabitur.

B

C

D

Quòd qui in flagellis poſitus murmurat, iuſtitiam ſeruentis accuſat. Cap. V.

REſpondens autem Dominus Iob de turbine 3
dixit: Accinge ſicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi.] Quid ſit Dominū de turbine reſpondere, quid beatum Iob lumbos accingere, quid interrogare Deū, quid hominis indicare, primo ſam domini ſermone tractatum eſt. Quia ergo lectoris tædio parcimus, curamus ſum mopere ne dicta replicemus. Sequitur:

Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iuſtificeris?] Quiſquis contra Domini flagella ſemetipſum defendere nititur, flagellantis iudicium euacuare conatur. Nam cùm culpa ſua ferit ſe denegat, quid aliud quàm iuſtitiam ferientis accuſat? Beatum itaque Iob non idcirco flagella cœleſtia percuſſerūt ut in eo culpas extingueret, ſed potius ut merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tēpore in tāta ſanctitate clarueràt, & ex percuſſione patefeceret quę in eo etiā patiētiæ uirtus larebat. Qui quidē culpā ſuā inter flagella nō inueniēs, nec tamē flagella eadē cauſam ſibi eſſe augēdi meriti de prehēdens, iniuſtè ſe ferīri credidit, cum quid in ſe debuiſſet

Textus capitis quadrageſimi beati Iob.

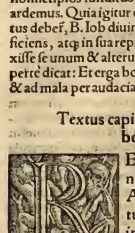

ESpondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge ſicut uir lūbos tuos, interrogabo te, & indica mihi. Nūquid irrita facies iudiciū meū, & condēnabis me ut tu iuſti ficeris? Si habes brachiū ſicut Deus, & uoce ſimili tonas, circūda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſus induere ueſtibus. Diſperge ſuperbos in furore tuo, & confunde eos, & reſpiciens omnē arrogantem humilia. Reſpice cūctos ſuperbos, & confunde eos, & contere impios in loco ſuo. Abſconde eos in puluere, ſimul & facies eorum demerge in foueam, & ego cōfitebor q; ſaluare te poſſit dextera tua.

debuisset corrigi nõ inuenit. Sed ne ipsa innocentia in tumorẽ elationis insletur, diuina uoce corripitur, & mens eius ab iniquitate libera, sed uerberibus pressa, ad iudicia occulta reuocatur: ut super natã sententia, etsi nõ est cognita, non tamen creda tur iniusta, sed eo saltem iustũ credat omne quod patiẽ, quo nimirũ cõstat quia Deo authore patiaẽ. Magna enim satisfactio percussionis est, uolũtas iusta cõditoris. Quæ cùm iniustum facere nil solet, iusta agnoscit etiam si latet. Nam cùm pro iniustitiæ peccato percutimur, si in percussione nostra diuinæ uoluntati coniungimur, mox à nostra iniustitia ipsa coniunctione liberamur. Quisquis enim iam percussionem tolerat, sed adhuc causas percussionis ignorat, si iustum credẽs hoc ipsum contra se iudicium amplectitur, eo ipso ab iniustitia sua iam correctus est, quo percussum se iustè gratulatur. In uindicta enim sua Deo se socians, se contra se erigit, & magna est iam iustitia quòd uoluntati iudicis concordat in pœna, cui discrepauit in culpa. Virigit sanctus quia in nulla Deo culpa discrepauerat, quasi cum difficultate ei inter supplicia concordabat. Neque enim credidit quòd flagella quæ solent uitia extinguere, in illo sola merita augerent. Vnde nunc iustè corripitur, ut occultis iudiciis &nescientibus subderetur, eiq; dicitur: Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iustificeris? ac si apertè diceretur: Tua quidem bene acta consideras, sed mea occulta iudicia ignoras. Si ergo ex tuis meritis contra mea flagella disputas, quid aliud cũ me de iniustitia addicere te iustificando festinas? Sequitur:

Quòd ex considerata magnitudine & iustitia creatoris, cuiusq; meriti sint homines, infirmos se cognoscant & peccato res: & quòd Anthropomorphitarum hæresis sit Deum esti mare in sua natura secundum membra humana & lineamenta corporea. Cap. VI.

4 SI habes brachium sicut Deus, & si uoce similitonas.] Quia humanum genus B. Iob meritis transcendebat, eum pius conditor & eruditor ad considerandam similitudinem suæ magnitudinis prouocat, ut cognita tanta dissimilitudine, in humilitate se premat. Sed cùm in Deo uox & brachium dicitur, cauendum summopere est, ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In Anthropomorphitarum nãq; hæresim cadere, est eũ qui incircũscripte implet & circumplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, usq; ad nostra se humiliat, atq; ut alta insinuet, humilib. condescendit: quatenus paruulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atq; ab eo qui longè super ipsum est, quædã iuxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus mouеatur. Vnde sit ut per scripturã suam aliquando à corporibus hominum, aliquãdo à mentibus, aliquando uerò ab auibus, aliquando eiiam ab insensatis rebus quasdam longè dissimiles in se similitudines trahat. Plerunq; enim à corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo propheta ad Israelitas dicit: Qui tetigerit uos, tanget pupillam oculi eius. Et sicut de eo rursum speranti homini per prophetam dicitur: In scapulis suis obumbrabit tibi. Constat nimirum quòd in natura sua nec oculum Deus nec scapulas habeat; sed quia nos per oculũ cernimus, in scapulis uerò onera sustinemus, Deus quòd omnia uidet, oculũ habere perhibet, q̃ uerò nos tolerat atq; eo ipso quo tolerat seruat, obũbrare nobis in scapulis dicit. Ait emi: In scapulis suis obũbrabit tibi. Ac si diceret peccatori homini, & post peccatum uenia deprecãti: Ea pietate Dominus te pregit, qua te pietate tolerauit. Obumbrat emi in scapulis suis: quia dum portat defendit. Aliquando uerò à mentibus in se similitudinem trahit, sicut per prophetam ad Israel dicit: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam. Et rursum per sponsę comparationem loquens ait: Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Quis emi nesciat quia Dei memoria nec obliuione rũpitur, nec recordatione sarcitur? Sed dum aliqua deserens prętermittit, more mentium obliuisci dicitur: & cùm post longũ tẽpus quæ uoluerit uisitat, nostræ mutabilitatis cõsuetudine recordatus uocat. Quo enim pacto diuinitatis eius uim obliuio dissipat, cui ipsa quoq; laudabilis memoria essentialiter cõcordat? Nulla nãq; nisi aut præterita aut absentia recordantur. Quomodo ergo Deus præteritorũ reminiscitur, cùm ipsa quæ in semetipsis præterent, eius nutui semper presentia assistũt? Aut quo modo absentiũ recordatur, dum omne quod est, per hoc illi præstò est quod in ipso est? Quod si ei præstò nõ esset, omnino nõ esset: nam nõ existentia uidendo creat, exister̃tia uidẽdo cõtinet. Quicquid ergo creator non uidet, essentia subsistendi caret. Aliquando autem ab auibus in illum simili tudo trahitur, sicut per Moysen dicitur: Expandit alas suas, & assumpsit eos. Et sicut propheta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Quia enim nos paruulos dum protegit nutrit, & nõ grauiat aque onerosa, sed leui & blanda protectione nos refouet, dum suas in nos miserricordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit. Aliquando etiam insensatis rebus propter infirmitatem nostram ala condescensione se comparat, sicut per prophetam dicit: Ecce ego stridebo super uos sicut stridet plaustrum onustum sceno. Quia enim fœnum est uita carnalium, sicut scriptum est: Omnis caro fœnum: in eo quòd Dominus uitam carnalium patitur, more plaustri fœnum se portare testatur. Cui sub fœni onere stridere, est ponderа & iniquitates peccantium cum querela tolerare. Cùm ergo longè dissimiles in se similitudines trahat, solerter intuendũ est quòd quædã talia aliquando dicãtur in Deo propter effectũ operis, ali quando autẽ ad iudicandam eius subsistantiã maiestatis. Nam cùm in Deo oculus, scapulæ atque alę nominantur, effectus quidam operationis ostendirur. Cùm uerò manus, brachium, dextera uel uox in Deo dicitur, per hæc uocabula cõ substantialis

Zach. 2
Psal. 90
Hier. 2
Esa. 49
Deut. 32
Psal. 16
Amos 2
Esa. 40

tialis eius filius demonstratur. Ipse quippe est & manus & dextera, de cuius ascensione per Moysen pater loquitur dicens: Tollam in cœlum manum meam, & iurabo per dextram meam. Ipse brachium, de quo propheta ait: Et brachium Domini cui reuelatum est? Ipse uox: quia eum pater gignendo dixit: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et de quo scriptum est: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deū, & Deus erat uerbum. Per hoc uerbum fecisse patrem omnia Dauid asserit dicēs: Dixit, & facta sunt. Deum ergo brachium habere, est operantem filium gigne re. Voce tonare, est consubstantialem sibi filium mundo terribiliter demonstrare. Beato igitur Iob cùm dicit Dominus: Si habes brachiū sicut Deus, & si uoce simili tonas, mira dispensatione pietatis eum dum increpat exaltat: quia eū quem sua compatione superat, superiorē cunctis demonstrat. Cui in hac propositione subiungit:

Quòd sancti in consortiu Dei gloria & honore & speciosa fortitudine uestibus induantur, superbos uerò extremæ confusionis nuditas maneat. Cap. VII.

CIrcunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere uestibus.] Subaudis, ut ego. Ipse enim sibi circundat decorem, de quo scriptum est: Dominus regnauit, decorem induit. Ipse apud nos in sublime erigitur, cum nostris mentibus in natura sua esse impenetrabilis demonstratur. Ipse uerò gloriosus est, qui dum seipso perfruitur, accedentis laudis indigens non est. Ipse speciosis induitur uestibus: quia sanctorum angelorum choros quos condidit, in usum sui decoris assumpsit, & uelut quandā uestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet, non habentē rugam aut maculam. Vnde ei per prophetam dicitur: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut uestimēto. Hic quippe confessionem induit, illic decorem: quia quos hic per pœnitentiā confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem iustitiæ ostendet. Lucē ergo sicut uestimento amictus est: quia sanctis omnibus, quibus dictū est: Vos estis lux mundi, in illa æterna gloria uestietur. Vnde per Euangelium dicitur, quia transfiguratus in monte Domino, uestimēta eius facta sunt candida sicut nix. In qua trāsfiguratione quid aliud quàm resurrectionis ultimæ gloria nunciatur? In monte enim uestimenta eius sicut nix facta sunt: quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt. Sed quia speciosarum uestium nomine iustos sibi quomodo adiungat insinuat, iniustos etiam quomodo a se distinguat ostendit. Sequitur: Disperge superbos in furore tuo.] Subaudis, ut ego: qui eos & trāquillitatis tempore unitos contra me tolero, & districtus quandoq; uenientes, in meo eos furore dispergo. Sed inter hæc solerter intuendum est, quòd grauis perfidiæ error admittitur, si fortasse quis æstimet, quòd in illa diuinitatis subsistantia, furor & tranquillitas uarietur. Creator nanque omnium eo summè immortalis est, quo creaturæ more mutabilis non est. Hinc de ipso per Iacobum dicitur: Apud quem nō est transmutatio nec uicissitudinis obumbratio. Hinc rursum scriptum est: Tu autem Domine, cum trāquillitate iudicas. Hinc propheta ait: Deserta facta est terra à facie iræ eius, à facie furoris Domini. Quod iram columbę prædixerat, hoc furorē Domini subiunxit. Columba nanq; ualde simplex est animal: & quia in Deum nulla furoris inæqualitas serpit, furorem Domini iram columbæ nominauit. Vt enim diuinæ districtionis uim impertur babilem demonstraret, & iram dixit, & columbę. ac si apertius diceret: Districtum iudicium in conclusis exerit, qui permanens manſuetus iniustos punit. Vnde & in extremo iudicio in semetipso incommutabilis manens, nulla uicissitudine ac mutabilitate uariatur, fed tamen electis ac reprobis nequaquam sub specie eiusdem incōmutabilitatis ostenditur: quia & tranquillus iustis, & iratus apparebit iniustis. Teste enim conscientia, intra semetipsos deferunt, unde eorum mentes æquè unum respiciant, fed nō æqualiter modificentur: quia & istis eum benignum ostenditanteacta iustitia, & illis terribilem culpa. Quorum pauorē quis explicet, cùm cōtigerit miseris & intra se culpas cernere, & ante se iudicem iustum uidere? Hoc nimirum quotidie in usu uitæ præsentis agitur, ut de qualitate uenturi iudicis mortalium cor da doceātur. Nam cùm duo ad iudicium pergūt, alius innocentiæ sibi conscius, alius culpæ: ante prolatam sententiam adhuc tacētem iudicem utrīq; conspiciunt, & ramen culpæ debitor grauem contra se iram hoc ipsum iudicis silentiū suspicat. Quam iram sibi non denunciat perturbatio iudicis, sed recordatio prauitatis: quia etsi adhuc foris reum sentētia nō clamat, intus tamē grauiter consentia accusat. Ac contrà iustitiæ amicus decernentis uultum conspicit, sed intus de testimonio bonæ recordationis hilarescit: & quo apud se qđ metuat, non habet, omne quod erga semetipsum est, blandum uidet. Hoc itaq; loco furor Domini dicitur nō perturbatio diuinæ substantiæ, sed super peccatores malè sibi conscios examinatio iusta uindictæ. Quamuis em eum tranquillum in iudicio uideant, tamen quia feriendos se ab illo non dubitant, eum suis moribus perturbatum putant. Sequitur: Et respiciens omnem arrogantem humiliat.] Ac si dicat, ut ego. Aptè autem ad uindictæ ordinem arrogantibus, superborum culpa præponitur: quia nimirum non superbia de arrogantia, sed generatur arrogātia de superbia. Duobus autem modis à Domino peccator unusquisq; respicitur, cùm aut à peccato conuertitur, aut ex peccato punitur. De respectu enim conuersionis dicitur: Quia respexit Dominus Petrum, & recordatus Petrus uerbi Iesu fleuit amarè. De respectu ultionis rursus dicitur: Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum. Vtrisq; autem modis in humilitate arrogans sternitur: quia aut pœnitendo cognoscit culpam, aut pereundo percipit pœnam. Sequitur:

Respice

Deut. 32 Psal. 2 Ioan. 1 Psal. 32 Psal. 92 Psal. 103 Matth. 5 Mar. 9 Esa. 53 Luc. 1 Sapien. 12 Hier. 25 Luc. 22 Psal. 33

7 Respice cunctos superbos, & confunde eos, & cōtere impios in loco suo.] Subaudis, ut ego. Superbi enim ex respectu Domini confunduntur, aut hic de pietate Domini cognoscentes & damnantes crimina, aut illic supplicia de iustitia sentientes. Impiorū uerò locus ipsa superbia est: quia
Eccles.10 cùm scriptum sit: Initiū omnis peccati superbia, unde oritur impietas, ibi cōtinetur: quamuis nec quie quam à superbia distat impietas. Valde enim superbire est impia de authore sentire. Impius ergo in loco suo conteritur: quia ipsa superbia qua eleuatur opprimitur: cumq; efferendo se in cogitationibus erigit, lumen sibi iustitiæ quod inuenire debuisset absconditur. Sæpe autem dum cōtra Deū falsa gloria exterius proficit, uera miseria interius
Psal.72 inanescit. Vnde propheta ait: Deiecisti eos dum alleuarentur. Nō enim ait: Deiecisti eos postquā eleuati sunt, sed dum alleuarētur: quia hoc ipsum fit superbis interius deijci, quòd eis falsa contingit gloria exterius eleuari. Ordināte enim diuino iudicio, non eis hic aliud culpa est, atq; aliud pœna, sed sua illis in pœnam uertitur culpa, ut elatis falsæ superbiæ, hocipsum fit uerè intus cadere, q; foris ostenditur profectisse. Sequitur: Abscondere eos in puluere, simul & facies eorum demerge in foueam.] Ac si dicat, ut ego. Superbos enim atq; impios iusto iudicio Dominus in puluere absondit: quia eorum corda ipsis, quæ despecto amore creatoris eligūt, terrenis opprimi negocijs permittit. Vnde & illorū uitam cum in extremo iudicio discutit, tāquam sibi absconditam non a-
Luc.13 gnoscit, dicens: Nescio qui estis. Vita prauorū sub puluere absconditur: quia abiectis & infimis desiderijs grauatur. Quisq; enim adhuc ea quæ mundi sunt appetit, quasi ante faciem ueri luminis nō apparet: quia nimirum sub puluere terrenæ cogitationis latet. Hunc prauarum cogitationum pulueremoppressa mens tolerat, quē uentus nequissimæ tentationis apportat.

8 Hinc est enim quod de unaquaq; anima terrenis desiderijs aggrauata sub Ephraim specie per prophetam dici-
Osee7 tur: Factus est Ephraim panis subcinericius, qui non reuertatur. Ex natura quippe bene cōdita est nobis intentio quæ surgat in Deum, sed ex cōuersatione nequiter assueta inest uoluptas, quæ præsens premat in seculum. Panis autem subcinericius ex ea parte est mundior, quā inferius occultat, atq; ex ea parte fordidior, qua desuper cinerē portat. Quisquis ergo intentionē qua Deum debuisset quærere negligit, quasi more panis subcinericij quærit mundiorem partem inferius premit, & cùm cuncta seculi libenter tolerat, quasi congestum cinerem superius portat. Reuersaretur autem panis subcinericius, si desideriorum carnalium cinerem repelleret, & intentionem bonam quam in se dudum despiciendo oppresserat, superius ostentaret. Sed reuersari renuit, cùm mens amore curarū secularium pressa, molem superpositi cineris abijcere negligit: dumq; assurgere in intentionem bonam non appetit, quasi mundiorem faciem subter premit. Apte autem subiungitur: Simul &

A facies eorum demerge in foueam. ac si dicat, ut ego. Iusto nanque iudicio superborum facies Dominus in foueam mergit: quia intentionem cordis eorum sese ultra homines erigentem inferius deijcit. Ima enim respicit cuius facies foueam attendit. Et bene de superbis dicitur quòd eorum facies in foueam demerguntur: quia ima petunt, dum superbiendo altiora appetunt, & quo magis extollendo se erigunt, eo magis ruendo inferius tendunt. Terrenam quippe gloriam quærunt, & infima sunt quæ prospiciunt dum superbiendo alta sequuntur. Vnde miro & diuerso modo res agitur, ut humiles cœlum petant, dum se inferius deijciunt: superbi infima appetant, dum despiciendo cæteros quasi in altioribus extolluntur. Iltisfe dum despiciunt, cœlestibus iunguntur: illi dum se erigunt, à superioribus diuiduntur: atque, ut ita dixerim, illi se eleuantes deprimunt, illi deprimentes eleuant. Et
B bene de superbientibus per Psalmistam dicitur: Psal.14
Humiliat autem peccatores usq; ad terram: quia ea quæ infra sunt ambientes, dum extollendo se erigunt, amisso cœlo quid aliud quàm terram petunt? Quibus hoc ipsum tam in imis cecidisse, est relictis superioribus ima quæ sisse. Recte ergo eorum facies in foueam demergi perhibentur, quia sequentes infima ad infernibarathrum tendunt. Iusto enim iudicio agitur, ut quos hic uoluntaria auersio excæcat, illic ab intutu ueri luminis digna supplicij fouea absondat. Igitur quia uir sanctus tanto diuinæ potentiæ terrore discussus est, ut ei diceretur: Si habes brachiū ut Deus, & si uoce simili tonas, disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogātem humilia, & cætera quæ Deus quidem facere, sed homo uix sufficit audire: euncta hęc qua Dominus intentio ne præmiserit, sine subditæ conclusionis ostendit, dicens:

Pelagianorū hæresis præsenti capite destruitur, qui sine adiutorio gratiæ, propria uirtute quenquam posse saluari assirmant. Cap. VIII.

9 ETego cōfitebor quòd saluare te possit dextera tua.] Ac si aperte diceret: Si potes terribilia hæc facere, ipse quæ protuli, tibi & non mihi deputo bona omnia quæ fecisti. Si uerò peccantes alios respiciendo non potes perdere, liquet quòd à reatu nequitiæ tua te non uales uirtute liberare. Ecce diuina uoce ad beatum Iob dictur quòd sua dextera non saluetur: & tamen nonnulli hominum qui ab huius utri uiribus longè sunt, despectо Dei adiutorio, sua se fortitudine saluari posse confidunt. Pro quibus quid deprecari aliud debemus, nisi ut si iam dona bonorū operum perceperunt, hoc quoq; donum accipiant, ut à quo hæc acceperint discant: Quia autem præmissis uerbis Dominus potentiam suę magnitudinis intulit: nunc in subsequentibus nequitiā antiqui hostis ostendit: ut bonus famulus & auditis prius uirtutibus Domini seiret quantum diligeret, & cognita posi calliditate diaboli, disceret quantum

quantum timeret. Vnde bene per prophetam dicitur: Leo rugiet: quis non timebit? Dominus Deus locutus est: quis non prophetabit? Postquam enim uirtus ei sui cōditoris innotuit, nequaquam illum uires aduersarij latere debuerunt: ut eo magis defensori suo se humilius subderet, quo hostis sui nequitias subtilius agnouisset: protectoremq; suum tanto ardentius quæreret, quanto terribilio rem hostem cognosceret quē uitaret. Certū quippe est quia minus diligit ereptorem suum, qui minus intelligit periculum quod euasit: & uile solatium deputat defensoris, qui uirtutem aduersarij debilem putat. Vnde bene ereptionem suam Domino tribuens propheta dicebat: Diligam te Domine uirtus mea: apertè uidelicet dicens, eo te magis diligo, quo infirmitatem propriam sentiens, uirtutē meam te esse cognosco. Hinc rursum ait: Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te: quia tūc nimirū misericordię Dñi mirę apud nos metipsos qui eripimur fiunt, cūm per easdem misericordias quàm grauia fuerint pericula quæ euasimus agnoscimus. Et quia sermone præcedēti Dominus beato Iob mira opera sanctorum sequentium patefecit, ut his auditis disceret, de uirtutum suarum culmine quàm humilia sentire debuisset, nunc ei cum quo hoste bellum gerat ostenditur, & uires fraudesq; illius subtilius indicantur, ut qui ad colloquium authoris sui perducius est, argumenta aduersarij apertè cognoscat. Verbis enim sequētibus fideli famulo Dominus cūctas hostis callidi machinationes insinuat, omne quod opprimendo rapit, omne quod insidiando circumuolat, omne quod minando terret, omne quod suadendo blanditur, omne quod desperando frangit, omne quod promittendo decipit. Cuncta ergo tergiuersationis eius certamina exorditur dicēs: Ecce Behemoth quē feci tecum.

Amos 3

Psal. 17

Psal. 16

Quòd Manichæorū hæresis qui astruūt duo principia, Deū scilicet, & nescio quā tenebrarū gentē, cōuincatur: cùm manifestū sit quòd in principio Deus omnē spiritalē & corporalē creaturam fecerit, primò in substantia materię, deinde in formarum distinctione. Cap. IX.

20 QVem sub Behemoth nomine, nisi antiquū hostem insinuat? qui interpretatus ex hebræa uoce in Latina lingua animal sonat. Cuius inferius dū malitia subditur, patēter persona mōstrat. Sed cùm de Deo scriptū sit, quia fecit omnia simul: cur hoc animal cum homine fecisse se indicat, dum cuncta quia simul fecerit constat? Rursum quærendum est, quomodo Deus cuncta simul cōdidit, dum Moyses sex dierum mutatione uariante distinctè creata describat? Quod tamen citius agnoscimus, si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est, sed simul species formata nō est: & quod simul extitit per substantiam materię, nō simul apparuit per speciem formæ. Cūm enim simul factum cœlum terraq; describitur, simul spiritalia atq; corporalia, simul quicquid de cœlo oritur, simul factum quicquid de terra producitur

A indicatur. Sol quippe, luna & sidera quarto die in cœlo facta perhibentur: sed quod quarto die processit in specie, primo die in cœli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicit, & tertio arbusta condita, & cuncta terræ uirentia describuntur: sed hoc quod die tertio se in specie protulit, nimirum primo die in ipsa de qua ortum est terræ substantia conditum fuit. Hinc est quod Moyses & distinctè per dies singulos cōdita omnia retulit, & tamen simul omnia creata subiunxit, dicens: Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt in die quo fecit Dominus cœlum & terram, & omne uirgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis. Qui enim diuersis diebus creatum cœlum & terrā, uirB gultum, herbamq; narrauerat, nunc uno die facta manifestatur. Liquidò ostenderet q; creatura omnis simul per substantiam extitit, quam uis non simul per speciem processit. Hinc illic quoq; scriptum est: Creauit Deus hominē ad imaginē suā, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & fœminam fecit eos. Necdum enim Eua facta describitur, & iā homo masculus & fœmina perhibet. Sed quia ex Adæ latere proculdubio fœmina erat processura, in illo iam computatur per substantiam, à quo fuerat producenda per formam. Considerare tamen hæc in minimis possumus, ut ex minimis maiora pensemus. Herba nanq; cùm creatur, necdū in illa fructus, necdum fructus in semen ostenditur. Inest uerò ei etiam cùm non apC paret fructus & semen: quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ non simul prodeunt per temporis incrementa. Sed quia hæc simul creata per substantiam dicimus, quæ prodire alia ex alijs inuenimus: quo pacto cum beato Iob Behemoth creatus asseritur, cùm necp; una sit substantia angeli & hominis, necp; homo ex angelo, necp; angelus ex homine proferatur? Si uerò propter hoc factus Behemoth cum beato Iob dicit, quòd creatura omnis ab authore, qui in actione sua nequaquam temporis protelatione distenditur, simul condita nō dubitatur: cur de Behemoth specialiter dicitur, quod commune cū creaturis omnibus generaliter habetur? Sed si terū causam subtili discussione pensamus, simul angelum factum D hominemq; cognoscimus: simul uidelicet non unitate tēporis, sed cognitione rationis, simul per acceptam imaginem sapientiæ, & non simul per coniunctam substantiam formæ. Scriptum nanq; de homine est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et per Ezechielem adsatan dicit: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti. In cuncta igitur creatura, homo & angelus simul conditus extitit: quia ab omni creatura irrationabili distinctus processit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal nisi angelus & homo est, quicquid ratione uti non potest, cum homine factum non est. Dicatur itaq; homini, dicatur de angelo, qui etsi potentiam sublimitatis perdidit, subtilitatem tamē naturæ

Gen. 2

Gen. 5

Ezech. 28

turæ rationalis nõ amisit: Ecce Behemoth quem feci tecum: ut dum homo eum qui in ratione secum factus est perisse consideraꝛ, uicinum sibi casum superbię ex ipsa propinqui sui perditiõe pertimescat. In his autem uerbis solerter intuendum est, quòd aperte uoce dominica nefarium Manichæi dogma reprehenditur, qui dum duo principia loquitur, tenebrarum gentem non factam asserere conatur. Quomodo enim non facta gens nequissima dicitur, dum Behemoth istum, uidelicet autorẽ nequitiæ per naturam bene conditũ se Dominus fecisse testatur? Sed quia Behemoth iste cum quo sit factus audiuimus, perditus quid agat audiamus. Sequitur:

A

Quòd ese & diaboli electa sint, & hypocritarum simulatione maximè saturetur. Cap. X.

B

FOenum sicut bos comedet.] Si prophetarũ sollicitè uerba discutimus, hæc & illa uno spiritu prolata reperimus. Esaias nanq; cùm cerneret uitam peccantium ab antiquo & insatiabili hoste deuorari, ait: Leo sicut bos comedet paleas. Quid autem fœni palearumq; nomine nisi carnalium uita signatur? De qua per prophetam dicitur: Omnis caro fœnũ. Qui ergo hic Behemoth, illic leo: qui hic fœnum, illic paleæ nominantur. Sed perscrutari mens nititur cur iste uel apud Esaiam leo, uel hic dominica uoce Behemoth, in comestione fœni uel paleæ, utroq; loco nõ equo, sed boui comparetur. Quod tamẽ citius agnoscimus, si in utrisq; animalibus quæ sit nutrimentorum di stantia perpendamus. Equi nanq; fœnum quamlibet sordidum comedunt, aquam uerò non nisi mundam bibũt. Boues autem aquam quamlibet sordidã bibunt, sed fœno non nisi mundo uescun tur. Quid est ergo quòd boui qui mundo pabulo pascitur, Behemoth iste comparatur, nisi hoc qđ de isto antiquo hoste per prophetam aliũ dicitur: Esca eius electa? Neq; enim se eos gaudet rapere, quos prauis ac sordidis actionibus implicatos in imis secum respicit uoluntariè iacere. Fœnum ergo comedere sicut bos appetit: quia suggestionis suæ dente conterere mundam uitã spiritalium quærit. Sed quærendum uideo quomodo Behemoth iste fœnum sicut bos comedẽs, uitam spiritalium consumere dicitur, cùm sicut supradictum est, fœni nomine uita carnalium designatur. Esca quoq; eius electa iam non erit, si fœnum comedens, carnales rapit. Sed ad hęc citius occurrit: quia nonnulli hominum & apud Deum fœnum sunt, & apud homines sanctitatis nomine censentur: cùm & ante humanos oculos aliud ostendit uita, & ante diuina iudicia aliud intendit cõsciẽtia. Ii itaq; apud humana iudicia electi sunt, sed apud subtile Domini examen fœnum. An ante diuinos oculos Saul fœnũ non erat, de quo Samuel propheta populo dicebat: Certè uidetis quem elegit Dominus. & de quo paulo superius dicit: Electus & bonus: Quem enim peccãs populus meruit, & apud Deũ reprobus extitit, & tñ causarũ ordine electus & bonus fuit. Quia multi fœnũ sunt, & electos se ex humana æstimatiõe suspicantur, bene per Salomonẽ dicit: Vidi impios sepultos, qui etiam dum adhuc uiuerent, in loco sancto erant, & laudabãtur in ciuitate quasi iustorum operum. Quia multi fœnum sunt, sed tamen sanctitatis fauore uallantur, bene quidam sapiens indicat dicens: Transi hospes, & orna mensam. Transeundo nanq; hospes, ornare mẽsam dicitur: quia si ad altare Dei quis positus per bona opera gloriam propriam quærit: & de ostentatione sanctitatis eius laus altaris extenditur, & ipse tamen apud Deum in numero ciuium non habetur. Alijs eius opinio proficit, & tamẽ à Deo extraneus ipse pertransit. Mensam itaq; transeundo decorauit: quia stare ad sacra noluit, qui per omne quod age re studuit, ad humanas laudes mente decurrit. Quia ergo nonnulli mundam quidem uitam per studium ducunt, sed ex illa intus placere non appetunt, rectè & esca eius electa dicitur: & tamen fœnum sicut bos comedere Behemoth iste perhibetur. Quasi enim ante os Behemoth istius mundum fœnum in terra, atq; in infimis iacet, cùm & uita quasi innocens per mandatorum custodiam agitur, & tamen inter actionem quæ bona ostendit, cor ad appetenda sublimia nõ eleuatur. Quid itaq; utilitatis agit qui in se munditiam uitæ custodit, si per intentionem infimam in ore Behemoth huius inueniendum se in terra derelinquit? Quia igitur omnipotens Deus quid hostis nosteꝛ agat insinuat, nunc quomodo præualeat innotescit, ut calliditatis eius nequitia quo apertius cognoscẽs, eo facilius superetur. Sequitur:

C

Quòd malorũ mẽtes diabolus in uirtute possideat. Ca. XI.

FOrtitudo eius in lumbis eius, & uirtus eius in umbilico uentris eius.] Seminaria coitus uiris in lumbis esse, ineste autem fœminis in umbilico perhibentur. Hinc est enim quod ueritas discipulis dicit: Sint lumbi uestri præcincti. Hinc Petrus cùm luxuriam à corde restringeret, admonebat dicens: Succincti lumbos mentis uestræ. Hinc Paulus cùm per Abrahæ sacrificium Melchisedech tempore Leui sacerdotium diceret decimatum, ubi tunc in Abrahæ corpore Leui lateret ostendens, ait: Adhuc enim in lumbis patris erat. Quia uerò seminarium luxuriæ fœminis in umbilico continetur, propheta testatur, qui sub specie fœminæ prostitutæ ludææ petulantiã increpans, ait: In die quippe ortus tui, nõ est præcisus umbilicus tuus. In die quippe ortus umbilicum præcidere, est conuersionis tempore carnis luxuriam resecare. Quia enim difficile est malè inchoata corrigere, & semel formata deformiter in melius reformare: de ortu suo ludæa reprehenditur, quæ dum in Deo nata est, impræcisum umbilicum retinuit: quia fluxa luxuriæ non abscidit. Quia igitur potestate diaboli utriusq; generis sexus ualde ex luxuriæ infirmitate substernitur, & fortitudo eius in lumbis contra masculos, & uirtus illius cõtra fœminas in umbilico perhibetur. Sed cùm Behemoth istum fœnum comedere in-

tulit, prima deceptionis eius argumenta luxuriæ damna subiunxit: nisi quòd liquidò omnibus patet, quia postquã semel hominis spiritũ superbia ceperit, mox se ad corruptionem carnis extẽdit.

Gen. 3 Quod in ipsis quoq; hominibus primis agnoscimus, qui dum post perpetratam superbiã pudenda membra contegunt, patenter indicarunt, quia postquam apud semetipsos intus arripere alta conati sunt, mox in carne foris erubescenda pertulerunt. Behemoth itaq; iste insatiabiliter fæuiens, & deuorare totum simul hominem quærens, modò in superbiam mentem erigit, modò carnem luxuriæ uoluptate corrumpit. Bene autem nequaquã fortitudo eius in lumbis nel umbilico eorum dicitur, qui prosternuntur: sed fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus illius in umbilico uentris eius. ac si aperte diceretur: Fortitudo eius in lumbis suis, & uirtus illius in umbilico uentris sui: quia nimirum eius proprie corpus fiunt, qui suggestio num turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur:

Quòd tota uirtus diaboli in Antichristo stringatur: qui in sit ne huius mundi causa omnis erit malitiæ, & quasi esset Deus, immensitate prodigiorum sublimis apparebit. Caput XII.

STringit caudam suam quasi cedrum.] Multa sin his suppetunt quæ instruendis moribus proferantur: sed prius Behemoth istius uiolenta discutimus, ut post subtilius astuta detegamus. In scriptura sacra cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cœlestis exprimitur: aliquãdo autem prauorum rigida elatio designatur. Cedri nomine cœlestis gloriæ cœlsitudo exprimitur, sicut

Psal. 91 Psalmista testatur: Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Cedri rursus nomine superba prauorum potentia designatur, si-

Psal. 28 cut per eundem prophetam dicitur: Vox Domini confringentis cedros. Quid autem cauda Behemoth istius, nisi ilia antiqui hostis extremitas dicitur, cùm nimirum uas proprium illum perditum hominẽ ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur. Qui quoniam modò honoribus seculi, modò signis & prodigijs ficticæ sanctitatis in tumorem potentiæ eleuari permittitur, rectè uoce dominica cauda illius cedro comparatur. Si cut enim cedrus arbusta cæteras in altum crescendo deserit, ita tunc Antichristus mũdi gloriã tem poraliter obtinens, mensuras hominum & honoris culmine & signorum potestate trãscendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ non perdidit uel deiectus. Cuius idcirco uirtus nunc minimè ostenditur, quia dispensatione diuinæ potentiæ ligatur.

Apoc. 20 Vnde per Ioannem dicitur: Vidi angelũ descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas: & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit & signauit super eum. Ligatus quippe missus in abyssum perhibet: quia retrusus in prauorum cordibus, potentia diuinæ dispensationis astringitur, ne in quantum nocere ualet, effrenetur: ut quamuis per eos occultè sæuiat, ad uiolentas tamen rapinas superbia non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine sit seuiendus intimatur, cùm dicitur: Et post quam consummati fuerint mille anni, soluetur satan de carcere suo, & exibit, & seducet gentes. Millenario nãq; numero unius sum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit Ecclesiæ sanctæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis uiribus traditus, pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos uirtute laxatur. Quem quamuis sæuitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia dierum breuitate coangustat. Hinc em uerbis per semetipsam dicit: Erit tunc tribulatio ma

Matth. 24 gna, qualis non fuit ab initio mundi usq; modò, neq; fiet. Hinc rursum ait: Nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro. Quia enim & superbos nos & infirmos Dominus cõspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer breuiatos dicit: profectò ut & superbiam terreat de auctoritate temporis, & infirmitatem refoueat de breuitate. Sed considerandum ualde est, cùm Behemoth iste caudam suam sicut cedrum subleuat: in quo tunc atrocior quàm nunc se exerit surgat. Quæ em pœnarũ genera nõ nouimus, quæ non iam uires martyrum exercuisse gaudemus? Alios nanq; improuiso ictu immersus iugulo gladius strauit, alios crucis patibulum afflixit: in quo & mors prouocata repellit, & repulsa pro uocatur. Alios hirsutis ferra dentibus attriuit: alios armato ferro insulcãs ungula carpsit: alios bestia rabies morsibus detruncando comminuit: alios ab intimis uiscerum per cutem pressa uis uerberum rupit: alios effossa terra uiuentes operuit: alios in altum demersos in mortem præcipitium fregit: alios in se proiectos aqua replendo absorbuit: alios edax flamma usque ad cineres depasta consumpsit. Cùm igitur Behemoth iste caudam suam in hac mũdi nequitia dilatat, quid est quòd in his tormẽtis tũ atrocius crescat, nisi hoc quod in Euãgelio ueritas per semetipsam dicit: Surgẽt Matth. 24 pseudo christi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem mittantur, si fieri potest etiam electi? Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cùm peruersa patiuntur: tunc autem Behemoth huius satellites etiam cùm perueria inferunt, mira faciuri sunt. Pensemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quãdo pius martyr & corpus tormentis subijcit, & tamen ante eius oculos tortor miracula facit? Cuius tunc uirtus nõ ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, signis coruscat? Dicatur igitur recte: Stringit caudam suam quasi cedrum: quia nimirum & altus tunc erit ucneratione prodigij, & durus crudelitate tormenti.

Non enim sola tunc potestate erigitur, sed et 14 iam signorum ostensione fulcitur. Vnde & per Dauid dicitur: Insidiãt in occulto, quasi leo in cubili suo. Ad apertam nanq; potentiam sufficisset ut leo

ut leo esset, etiam si insidians nō fuisset: rursumq; ad occultas uersutias sufficeret, ut insidians surriperet, etiam si leo non esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis uitribus effrenatur, sæuire per utraque permittitur: ut contra electos in certamine & fraude & uirtute laxetur: uirtute per potentiam, fraude per signa. Recte ergo & leo & insidians dicitur: insidians per miraculorum speciem, leo per fortitudinem secularem. Vt enim eos qui aperte iniqui sunt pertrahat, secularem potentiam ostentat: ut uero iustos etiam fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationem magnitudinis, istos decipit ostensione sanctitatis. De hac cauda Behemoth istius sub draconis specie per Ioannem dicitur: Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram. Cœlum nanque est Ecclesia, quę in hac nocte uitæ præsentis dum in se innumeras sanctorum uirtutes continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget. Sed draconis cauda in terram stellas deijcit: quia illa satanæ extremitas per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam quos uelut electos Dei in Ecclesia inuenit, obtinendo reprobos ostendit. Stellas itaque de cœlo in terram cadere, est relicta nonnullos spe cœlestium illo duce ad ambitum gloriæ secularis inhiare. Hinc Daniel sub Antiochi specie contra hanc draconis caudam loquitur, dicens: Deiecit de fortitudine & de stellis, & conculcauit eas, & usque ad principem fortitudinis magnificatus est, & ab eo abstulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium, propter peccata: & prosternetur ueritas in terra, & faciet, & prosperabitur. De fortitudine quippe & de stellis deijcit, cum nonnullos & luce iustitiæ resplendentes, & uirtute operis robustos frangit. Qui usque ad principem fortitudinis magnificatur: quia contra ipsum authorem uirtutis extollitur. Iuge uero sacrificium tollit: quia studium conuersationis Ecclesiæ in eis quos ceperit interrumpit. Robur uero ei propter peccata cōtra iuge sacrificium datur: quia nisi pereuntiū merita exigerēt, eos quos recti credebantur, obtinere aduersarius nequaquā posset. Veritas in terra prosternitur: quia fides tunc rerum cœlestium ad desiderium uitæ temporalis inclinatur. Et faciet, & prosperabitur: quia tunc non solum in reproborum mentibus, sed etiam in electorum corporibus crudelitate ineſtima bili, fine qualibet obiectione grassatur. Hinc rursum per Danielem dicitur: Consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed non in suis uiribus. Illius nanque hominis fortitudo non in suis uiribus roboratur: quia satanæ uirtute in gloriam perditionis attollitur. Hinc rursum ait: Interficiet robustos & populum sanctorum secundum uoluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius. Robustos nanque interficit, cùm eos qui mente inuicti sunt, corporaliter uincit. Vel certè robustos & populum sanctorum secundum uoluntatem

Apoc. 12

Dan. 8

ibidem

A suam interficit, cùm eos qui robusti ac sancti credebantur, ad nutum suæ uoluntatis trahit. In cuius manu dolus dirigitur: quia in illo fraus per opus adiuuatur. Quod enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit: nam quicquid mendax lingua simulat, hoc quasi uerum esse manus operis ostentat. Hinc rursum dicit: Contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. Hinc Paulus ait: Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Hinc rursum ait: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Quod enim per Danielem dictum est: Contra principem principum consurget, hoc per Paulum dicitur: Ita ut in templo Dei sedeat, ostēdens se tanquam

B sit Deus. Et quod per Danielem subiungitur: Sine manu conteretur, hoc per Paulum exprimitur: Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Sine manu quippe conteretur: quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris spiritu eterna mors te ferietur. De huius Behemoth elatione item per Paulum dicitur: Qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. De quo Daniel cùm quartam bestiam diceret decem cornibus fultam, protinus adiunxit: Consideradam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt a facie eius: & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. Vndecimum quippe huius bestiæ cornu esse scribitur: quia regni eius potentia iniquitate roboratur. Omne enim peccatum undenarium est: quia dum peruersa agit, præcepta decalogi transit. Et quia in cilicio plangitur, hinc est quòd in tabernaculo uela cilicina undecim fiunt. Hinc per undecimum Psalmum dicitur: Saltum me fac Domine, quoniam defecit sanctus. Hinc in undenario numero remanere Apostolos Petrus metuens, Mathiam duodecimum sorte missa requisiuit. Nisi enim signari culpam per undenarium cerneret, impleri Apostolorum numerum tam festinè duodenario nō curaret. Quia ergo per undenarium transgressio exprimitur, huius bestiæ cornu undecimo ipse author transgressionis indicatur. Quod uidelicet paruulum oritur, quia purus homo generatur: sed immaniter crescit, quia usque ad conjunctam sibi uim angelicæ fortitudinis proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem sunt, euellit: quia dictioni suæ regna totidem quæ sibi uicina sunt subigit. Cuius oculi sunt ut oculi hominis, sed os ingenta loquitur: quia in illo humana quidem forma cernitur, sed uerbis suis ultra homines eleuatur. Quod ergo per Paulum dicitur: Extollens se super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, hoc Daniel propheta testatur dicens: Os loquens ingentia. Quod uero illum uel Daniel ingentia loqui, uel Paulus perhibet supra cultum deitatis extolli: hoc est quòd apud beatum Iob diuino eloquio cedro comparatur. More enim cedri ad

Dan. 7

C

15

Deut. 32

D

ibidem

alta nititur, dum in omni fastu fallacíæ & uirtutis robore & culminis elatione prosperatur. Bene autem stringere caudam dicitur: quia tota eius uirtus in uno illo damnato homine congesta den fatur, ut tanto per illum fortia ac mira faciat, quan to illum collectis suis uitiis instigat. Sed quia quale sit iniquorum caput audiuimus: nunc huic capiti quæ membra adhæreant, agnoscamus. Sequitur:

A

Quòd multiplicia sint argumenta diaboli, quibus animas prostratas sibi polluit & corrumpit. Cap. XIIII.

B

NErui testiculorum eius perplexi sunt.] Tot iste Behemoth testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores possidet. An eius testes non sunt, qui prauis persuasionibus corda hominum uitiulenta erroris sui semina fundendo corrumpunt? Apte autem dicitur, quòd testiculorum eius nerui perplexi sunt: quia uidelicet prædicatorum illius argumenta dolosis assertionibus inno dantur, ut recta esse simulent quæ peruersa persuadent: ut allegationum implicatio quasi neruorum perplexitas etsi uideri possit, solui non possit. Neruos eius testiculi perplexos habent: quia acumina prædicatorum illius sub argumentis duplicibus latent. Plerunque autem cum uerbis corda inficiunt, in opere innocentiam ostendunt. Neque enim ad se bonos persuasione sua traherent, si se & in actionibus peruersos exhiberent. Sed quia testes sunt huius beluæ, & perplexis neruis illigantur, & rectos se ostentant ut lateant, & peruersa prædicant ut corrumpant: ipsum nimirum suum caput imitantes, qui quasi leo in insidijs & fœuit per potentiam terreni culminis, & blanditur per speciem sanctitatis. Sed hæc belua utinam tunc solum talia ageret, & nunc quoque ad corrumpenda fidelium uiscera, hos luxuriæ testiculos non haberet. Neque enim malum sola locutione oris infundit ur, sed peius & à pluribus operis exemplo propinatur. Quàm multi enim Antichristum non uiderunt, sed tamen testiculi eius sunt: quia corda innocentium actionis suæ exemplo corrumpunt. Quisquis nanq; in superbia extollitur, quisquis auaritiæ desiderijs cruciatur, quisquis luxuriæ uoluptatibus soluitur, quisquis iniustæ atque immoderatæ iræ flagris ignitur: quid aliud quàm Antichristi testis est? Qui dum se libenter eius usibus implicat, exemplo suo alijs erroris fœtus ministrat. Iste praua agit, ille praua agentibus adhæret, & non solum non obuiat, sed etiam fauet. Quid ergo aliud quàm Antichristi testis est, qui perdita authoritate promissæ Deo fidei, ecclimonium perhibet errori? Quos tamen si quis redarguat, mox se sub quodam uelamine defensionis occultant: quia uidelicet eorum neruiperplexi sunt & malèimpliciti, correptione solui nequaquam possunt. Sequitur:

C

D

Quòd ossa diaboli hæresiarchæ sint & principes malitiæ, qui fistulis æreis comparantur: quia bene quidem & honorè loquuntur, sed quæ dicunt, hæc nec agunt, nec sentiunt. Cap. XIIII.

OSsa eius uelut fistulæ æris.] In corpore ossa sunt quæ continent membra, & quæ continentur. Habet ergo carnes hæc belua, habet & ossa: quia & iniqui sunt alij, qui tamen ab alijs in errore retinentur: & nequiores alij, qui in errore & alios retinent. Quid itaque aliud ossa Antichristi, quàm quoslibet in eius corpore ualentiores accipimus? In quorum corde iniquitas dum uehementer induruit, per eos tota eius corporis cõpago subsistit. Multi nanq; in hoc mundo diuites uidentur, qui dum rebus opibusq; subnixi sunt, quasi ex fortitudine solidantur: sed largiendo hæc ipsa quibus fulti sunt, ad suum alios errorem trahunt. Modò nonnullos ut praui fiant, donis illicit unt: modò nonnullos ut prauipermaneant, munere bus astringunt. Quid itaque hi nisi Antichristi ossa sunt, qui dũ malos continendo multiplicant, in eius corpore carnes portant? Hi nonnunquam in decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines, quia & spinæ proferunt flores: & apparet quidem in eis quod oleat, sed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxijs blanda permiscent, & potestate quidem admirandi uideri appetunt, sed fallendi arte per missa colloquia quasi humiliter substernuntur: & per sermonem de se insinuant, quod per exhibitionem negant. Vnde & rectè ossa Behemoth istius æris fistulis comparantur: quia nimirum more metalli insensibilis, sonum bene loquendi habent, sed sensum bene uiuendi non habent. Hoc nanq; quasi humiliter loquendo asserunt, quod clatè uiuendo contemnunt. Vnde bene per Paulum dicitur: Si linguis hominũ loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniẽs. Bona quippe loquẽs, sed per amorem eadem bona non sequens, uelut æs aut cymbalum sonitum reddit: quia ipse non sentit uerba quæ ipse facit. 16

1. Cor. 13

Sunt uerò nonnulli in huius beluæ corpore non honoribus clari, non diuitijs fulti, non uirtutum specie decorati, non scientia calliditatis periti: sed tamen uideri quales nõ sunt ambiunt, & idcirco contra bonorum uitam nequiores fiunt. De quibus & sequitur: 17

Quòd quidam cum membra diaboli sint, quia ad seditiones nec; per miracula, nec; per argumẽta sufficiunt, in cultum eliasæ & mortes sanctorum ferro armantur. Cap. XV.

CArtilago illius quasi laminæ ferreæ.] Cartilago nanq; ossis quidem speciem habet, sed ossis fortitudinem non habet. Quid est ergo quòd cartilago eius laminis ferreis comparatur, nisi quòd hi qui in illo debiliores sunt ad perpetranda mala nequiores existunt? Ferro quippe cætera metalla conciduntur, & cartilago eius ferro similis dicitur: quia hi qui in eius corpore ad ostensionem uirtutum non sufficiunt, contra necem fidelium acrius accenduntur. Quia enim est eo se

eo se facere signa & prodigia non posse confide- A rant, fideles se illi per crudelitatem probât: & pro eo quòd innocentium corda corrumpere persuadendo non possunt, multiplicius cæteris bonorum corpora se extinguere gloriantur. Bene ergo dicitur: Cartilago eius ut laminæ ferreæ: quia in eius corpore quo infirmius quisque crediderit, eo nequius incidit. Qui rectè non ferro tantummodo, sed laminis ferreis comparâtur: quia dum se circumquaque in crudelitate dilatare ambiunt, quasi in ferri se laminas extendunt.

Quòd ea quæ de Behemoth dicîtur, etiâ alio intellectu accipi possint, & ad sanctorũ tentamenta referri. Cap. XVI.

LIbet arctiori inquisitionis manu hæc eadem uerba conditoris, quæ iam uidentur discussa, B distinguere, atq; uberiores intelligentiæ fructus instruendis moribus apportare. Nam quia antiquus hostis quid per assumptum hominem contra homines agat audiuimus: superest ut nunc quid in hominibus etiam per semetipsum sine homine moliatur, exploremus. Ecce enim dicitur:

Stringit caudam suam quasi cedrum.] Prima quidem serpẽtis suggestio mollis ac tenera est, & facile uirtutis pede conterenda: sed si hæc inualescere negligenter permittitur, eiq; ad cor aditus licenter præbetur, tanta se uirtute exaggerat, ut captam mentem deprimens, usque ad intolerabile robur excrescat. Caudam itaq; quasi cedrum stringere dicitur: quia semel eius in corde recepta tentatio, in cunctis quæ subsequenter intulerit, ue- C lut ex iure dominatur. Huius ergo Behemoth caput herba est, cauda cedrus: quia ex prima quidẽ suggestione blandiens substernitur, sed per usum uehementer inualescens, succrescente tentationis fine roboratur. Superabile nanq; est omne quod initiò suggerit, sed inde sequitur quod uinci uix possit. Prius enim quasi consulens blanda ad animum loquitur: sed cum semel dentem delectationis infixerit, uiolenta pòst consuetudine pœnæ insolubiliter innodatur. Vnde & bene stringere caudam dicitur. Dente enim uulnerat, cauda ligat: quia suggestione prima percutit, sed percussam mentem ne euadere ualeat, inualescente fine tentationis astringit. Quia enim peccatum tribus modis admittitur, cum uidelicet serpentis sugge- D stione, carnis delectatione, spiritus consensione perpetratur: Behemoth iste prius illicita suggerens, linguam exerit, pòstad delectationem pertrahens, dentem figit ad extremum uerò per consensionem possidens, caudam stringit. Hinc est enim quòd nonnulli peccata longo usu perpetrata, in semetipsis ipsi reprehendunt, atque hæc ex iudicio fugiunt, sed uitare opere nec decertantes possunt: quia dum Behemoth istius caput non conterunt, plerunque cauda & nolentes ligantur. Quæ contra eos cedri more induruit: quia à blanda uoluptate exordij usque ad uiolentiam retentionis excreuit. Dicatur ergo: Stringit caudam suam quasi cedrum: ut tanto quisque debeat initia tentationis fugere, quanto finem eius intelligit citius solui non posse. Sciendum quoq; 18
est, quòd plerunque eis quos ceperit, tunc grauiores culpas ingerit, cùm præsentis uitæ termino illos propinquare cognoscit, & quo se consummaturum tentationem considerat, eo eis iniquitatum pondera grauiora coaceruat. Behemoth igitur caudam suam quasi cedrum stringit, quia quos per praua initia ceperit, ad finem deteriores reddit: ut tentamenta eius quo citius cessatura sunt, eo ualentius compleantur. Quia enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eis ardentius ante mortem nititur omne exaggerare peccatum. Plerunque uero Behemoth iste iam cor male subditum possidet, sed tamen diuina illum gratia repellit: & manus misericordiæ eijcit, quem ad se captiua uoluntas introduxit. Cumq; à corde expellitur, acriores infigere iniquitatum stimulos conatur, ut eos tentationum sluctus mens ab illo impugnata sentiat, quos etiam possessa nesciebat. Quod bene in Euangelio exprimitur, cùm exire ab homine immundus spiritus Domino iubente narratur. Nam cùm dæmoniacus puer fuisset oblatus, scriptum est: Comminatus est Iesus spiritui immundo, dicens: Surde & mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum: & exclamans, & multum discerpens eum, exiuit ab eo. Ecce eum non discerpserat cùm tenebat, exiens discerpsit: quiâ nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cùm iã termino egressus fui diuina uirtute com pulsus appropinquat. Et quem mutus possederat, cum clamoribus deserebat: quia plerũq; cùm possidet, minora tentamẽta irrogat: cùm uerò de cor de pellitur, acriori infestatiõe perturbat. Bene ita que dicitur: Stringit caudam suam quasi cedrum: quia & cor possidens semper in malitia ex posteriorib. crescit, & cor deserens uehementioribus cogitationum stimulis percutit. *Mar. 9*

Quòd quædã peccata ita perplexa sint, ut ea fi figere appetat, tamen sine alio peccati laqueo non euadat. Cap. XVII.

ADhuc autem Behemoth istius mira pietate conditoris astutiora argumenta pandun tur, cùm subditur: Nerui testiculorũ eius perplexi sunt.] Nerui testiculorũ eius pestifera argumenta machinationum. Per ipsa quippe calliditatis suæ uires exerit, & fluxa mortalium corda corrũpit. Testiculi eius sunt suggestiones prauæ, quibus in mentis corruptione feruescit, atque in construpata anima iniqui operis prolem gignit. Sed horum testiculorũ nerui perplexi sunt: quia suggestionum illius argumenta implicatis intentionibus illigantur: ut plerosque ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant: & culpam faciant dum uitant, ac nequaquam se ab una ualeant soluere, nisi in alia consentiant ligari. Quod melius ostendimus si 19
qua ex cõuersatione hominum illigationis huius exempla conferamus. Quia uerò in tribus ordinibus sancta Ecclesia constat, coniugatorum uide-

Ezech. 14 licet, continentium, atq; rectorum. unde & Eze-
chiel tres uiros liberatos uidit, uidelicet Noe, Da-
Matth. 24 niel, & Iob. & in Euangelio Dominus dum alios
in agro, alios in lecto, atq; esse in molendino alios
perhibet, tres procul dubio in Ecclesia ordines o-
stendit: liquido satisfacimus si singula ex singu-
lis exquiramus. Ecce enim quidam dum mundi
huius amicitias appetit, cuilibet alteri similē fibi
uitā ducenti, quod secreta illius omni silentio con
tegat, se iureiurando constringit: sed is cui iuratū
est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiā
maritum adulterę occidere conetur. Is autem
qui iusiurandum præbuit, ad mentem reuertitur:
& diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur,
atq; hoc silere formidat, ne silētio, adulterij simul
& homicidij particeps fiat: & prodere trepidat,
ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo te-
sticulorum neruis ligatus est: quia in quamlibet
partem decliner, metuit ne à transgressionis con
tagione liber nō sit. Alius cuncta quæ mundi sunt
deserens, atq; per omnia frangere proprias uolun
tates quærens, alieno se subdere regimini appe-
tit: sed eum qui sibi apud Deum præesse debeat,
minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is
qui sine iudicio eligitur, cùm præsse iam cœpe-
rit, agi quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt iu
bet. Pensans ita que subditus uel quæ sit culpa in-
obedientiæ, uel quod contagium secularis uitæ,
& obedire trepidat, & non obedire formidat: ne
aut obediens Deum in suis præceptis deserat, aut
rursum non obediens Deum in electo priore con
temnat: & aut illicitis obtemperās, hoc quod pro
Deo appetit, contra Deū exerceat, aut rursum nō
obtemperans, eum quem suum iudicem quæriē-
rat, suo iudicio supponat. Apertè ergo iste per di-
scretionis suæ uitium perplexis testiculorum ner-
uis astringitur: quia aut obtemperās, aut certè nō
obtemperans, in culpa trāsgressionis ligatur. Stu-
debat proprias uoluntates frangere, & curat eas
etiam contempto priore solidare. Decreuit mun
dum funditus relinquere, & ad mundi curas uel
ex aliena uoluntate compellitur redire. Perplexi
ita nerui sunt, cùm sic nos argumenta hostis alli-
gant, ut culparum nodi quo quæruntur solui, du-
rius astringāt. Alius pensare pondus honoris Ec-
clesiastici negligens, ad locum regiminis præmijs
ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus
mœroribus afficit, quàm honoribus gaudet, dum
cor tribulationibus premitur, ad memoriam cul-
pa reuocatur: doletq; se ad laborē cum culpa per-
uenisse, & quàm sit in quum quod admiserit, ex
ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se
cum impensis præmijs agnoscens, uult adeptæ su
blimitatis locum deserere, sed timet ne grauius de
lictum sit susceptī gregis custodia reliquisse: uult
susceptī gregis curam gerere, sed formidat ne de-
terior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta
possidere. Per honoris ergo ambitū ligatum cul-
pa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu
criminis neutrum uidet, si aut susceptus semel
grex relinquatur, aut rursum sacra actio seculari-

A ter empta teneatur. Vndiq; metuit, & suspectus
latus omne pertimescit, ne aut stans in empto re-
gimine non digne lugeat, quod non etiam dese-
rens, dum aliud emendat, aut certè regimen dese-
rens, flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis desti-
tutione committat. Quia ergo Behemoth iste ita
inexplicabilibus nodis ligat, ut plerunq; mens in
dubium adducta, unde se à culpa soluere nititur,
inde in culpa arctius astringat, rectè dicitur: Ner-
ui testiculorum eius perplexi sunt. Argumenta
nanque machinationum eius quasi quo laxantur
ut relinquant, eo magis implicantur ut teneant.

Est tamen quod ad destruendas eius uersuti- 20
as utiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxi-
ma peccata constringitur, si omnino nullus sine
B peccato cuadendi aditus paret, minora semper e-
ligantur: quia & qui murorum undiq; ambitu ne
fugiat clauditur, ibi se in fugā præcipitat, ubi bre-
uior murus inuenitur. Et Paulus dum quosdam in
Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit mi-
nus, ut maiora declinarent, dicens: Propter forni- 1. Cor. 7
cationem autem unusquisque uxorem suam habe
at. Et quia tunc solum coniuges in admixtione si-
ne culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed
pro susceipienda prole miscentur: ut hoc etiā quod
concesserat sine culpa quamuis minima non esse
monstraret, illicò adiunxit: Hoc autem dico secun
dum indulgentiam, non secundum imperiū. Non
enim est sine uitio quod ignoscitur, & non præci-
pitur. Peccatum profectò uidit, quod posse indul
geri præuidit. Sed cùm in dubijs constringimur,
utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine ue-
nia peccemus. Itaque plerunq; neruorum Behe-
moth istius perplexitas soluitur, dum ad virtu-
tes maximas per commissa minora transitur.

Sequitur: Ossa eius sicut fistulæ æris.] Quid
per ossa Behemoth istius nisi consilia designar-
C tur? Nā sicut in ossibus positio corporis roburq;
subsistit, ita in fraudulentis consilijs tota se eius
malitia erigit. Neque enim ui quempiam premit,
sed callidit ate pestiferæ persuasionis interficit. Et
rursum, sicut ossa quæ irrigant medullæ confor-
tant, ita eius consilia per spiritalis naturæ potes-
tiam infusa ingenij subtilitas roborat. Hoc uerò
testiculi eius ab ossibus, id est, suggestiones à con
D silijs distant: quòd per illas aperte noxia inferit,
per hæc autem quasi ex bono consulens ad cul-
pam trahit: per illas pugnando superat, per hæc
uelut consulendo supplantat. Vnde & bene e-
ius ossa, id est, hæc eadem cōsilia, æris fistulis com
parantur. Æris quippe fistulæ sonoris aptari can-
tibus solent, quæ admotæ auribus dum blandum
carmen subtiliter concinunt, interiora mentis
in exteriora delectationis trahunt: & dum dul-
ce est quod auribus sonant, utriliter atem cordis in
uoluptatis fluxu debilitant: cumq; auditus ad de-
lectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitu-
dinis eneruatur. Ita quoq; astuta eius cōsilia dum
quasi blanda prouisione consulunt, cor à forti
intentione inuertunt: & dum dulcia resonant, ad
noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt, quæ
dum li-

dum libenter audiūtur, ab interna intentione animum in exteriorꝭ uitæ delectationem deijciunt. Hoc enim Behemoth iſte magnopere ad exequēdam deceptionē ſatagit, ut dum peruerſitatis ſuæ conſilium quaſi utile oſtendit, ſuauiter ualeat ſonare quod dicit, quatenus & oſtenſa utilitate mentem mulceat, & abſconſa iniquitate corrumpat.

21 Quæ apertius in cunctis oſtendimus, ſi pauca breuiter conſiliorum eius argumenta pandamus. Ecce enim quidā rebus contentus proprijs, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, ualde formidans quietis ſuæ cōmoda perdere, & ualde deſpiciēs cum peccatis lucra cumulare. Ad hunc hoſtis callidus ueniens, ut intentionem bonæ deuotionis ſubruat, quaſi utilitatis cōſilium ſubminiſtrat, dicens: Ea quidem quæ ſunt in præſenti ſufficiunt: ſed his deficientibus quid acturus es? ſi enim poſt hæc nulla prouidentur, aſſunt quæ ad præſens impendenda ſunt filijs, ſed tamen paranda ſunt quæ ſeruentur. Deeſſe poteſt citius etiā quod adeſt, ſi ſollicitudo prouida eſſet parare quod deeſt. An non & terrena poteſt actio peragi, & tamen in actione culpa declinari: quatenus & exteriora ſtipendia præbeat, & tamē internā rectitudinem non inflectat? Hæc interim blandiens inſinuat, & ſeorſum iam in negocio terreno quod prouidet, peccati laqueos occultat. Oſa itaq; eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia pernicioſa eius conſilia auditori ſuo conſulentis uocis ſuauitate blandiuntur. Alius quoq; non ſolum decreuit terrena commoda non quærere, ſed etiam cun ctis quæ poſſidet renunciare: ut in diſcipulatu cœleſtis magiſterij tanto ſe liberior exerceat, quanto & expeditior redditus ea quæ poſſidentē premere poterant, deferens calcat. Huius cor hoſtis inſidians occulta ſuggeſtione alloquitur, dicens: Vnde hæc temeritatis tantæ ſurrexit audacia, ut credere audeas quòd omnia relinquendo ſubſiſtas? Aliter te creator condidit, atq; aliter tu teipſum diſponis: ualentiorem te robuſtioremq; faceret, ſi ſequi te ſua ueſtigia cū inopiæ neceſſitate uoluiſſet. An non plenꝭ & terrena patrimonia nequaquam deſerunt, & tamen ex his per miſericordiæ opera ſupernæ ſortis bona æterna mercantur? Hæc blandiēs ſuggerit: ſeorſum uerò in eiſdē rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes peſtiferas decipiens apponit, quatenus ſeductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis uota peruertat. Oſſa itaq; eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia doloſa eius conſilia dum blandum de exterioribus ſonum reddunt, pernicioſum diſpendium de interioribus ingerunt. Alius relictis omnibus, quæ exterius poſſederat, ut ordinem ſubliſmioris diſcipulatus apprehendat, etiam intimas frangere uoluntates parat: ut rectioribus ſe alterius uoluntatibus ſubdens, non ſolum prauis deſiderijs, ſed ad perfectionis cumulum etiam in bonis uotis ſibimetipſi renunciet, & cūcta quæ ſibi agenda ſunt, ex alieno arbitrio obſeruet. Hunc hoſtis callidus tanto mollius alloquitur, quanto ab excellentiori deijcere ardentius conatur, moxq; uirulenta ſuggeſtione blandiēs dicit: O quāta per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquam te iudicio alterius ſubdis. Cur profectum tuū ſub ſtudio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuæ bonum, dum ultrā q̄ neceſſe eſt extendere niteris frāgis? Quæ enim dum uolūtate propria uſus es, peruerſa perpetraſti? Qui ergo tibi plene ad bene uiuendum ſufficis, alienum ſuper te iudicium curre quid ris? Hæc blandiēs intimat, ſeorſum uerò in uoluntatibus eius proprijs exercendæ ſuperbiæ cauſas parat: & dum laudat cor de interſtina rectitudine, inueſtigat callide ubi ſubruat in prauitate. Oſſa itaq; eius ſicut fiſtulæ æris ſunt: quia clandeſtina eius conſilia unde quaſi animū blandè delectant, inde perniciosè à recta intentione diſſipant. Alius fractis plenè uoluntatibus ſuis, multa iam uetuſti hominis uitia & mutatione uitæ, & lamentatione pœnitentiæ correxit: & tanto maiori zelo contra aliena peccata accenditur, quanto ſibimet ipſi fundituſ mortuus iniquitatibus proprijs non tenetur. Hunc hoſtis callidus, quia zelo iuſtitiæ etiam cæteris prodeſſe cognoſcit, quaſi proſperè conſulentibus uerbis impetit, dicens: Quid te ad aliena curanda dilatas? Vtinam tua conſideraret conualeſcas. An non perpendis, quia cùm ad aliena extenderis, ergā ea curāda quæ tua ſunt minor inueniris? Et quid prodeſt alieni uulneris cruorē tergere, & putredinem proprij negligendo dilatare? Hæc dum quaſi conſulens dicit, zelum charitatis adimit, & omne bonum quod prodire ex charitate poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit. Si enim proximos ſicut noſmetipſos diligere præcipimur, dignum eſt ut ſic eorum zelo contra uitia, ſicut & noſtro flagremus. Quia igitur dum ſuauiter conſulit, mentem ab intentione propria alienam reddit, rectè dicitur: Oſſa eius ſicut fiſtulæ æris. Quando enim per fraudulenta conſilia audientis animo blandum ſonat, quaſi cum fiſtula æris cantat, ut unde mulceat, inde decipiat. Sed Behemoth iſte ualde mollius cer tamen mouet, quando ſe in inſidijs ſub prætextu infirmitatis exercet. Tunc autem duriores tentationes excitat, quando ante tentati oculos iniquitatis laqueos ſub ſpecie uirtutis occultat. Vnde & rectè ſubiungitur: Cartilago eius quaſi lamināe ferreæ.] Quid enim per cartilaginem niſi ſimilatio eius accipitur? Cartilago nanq; oſſis oſtendit ſpeciem, ſed oſſis nō habet firmitatē. Et ſunt nonnulla uitia quæ oſtendūt in ſe rectitudinis ſpeciē, ſed ex prauitatis prodeunt infirmitate. Hoſtis eñ noſtri malitia tanta ſe arte palliat, ut plerunq; ante deceptæ mentis oculos culpas uirtutes fingat: ut inde quiſque quaſi expectet præmia, unde dignus eſt æterna inuenire tormēta. Plerunq; enim in ulciſcendis uitijs crudelitas agitur, & iuſtitia putatur: atque immoderata ira, iuſti zeli meritum creditur: & eùm à diſtortis moribus peccantes dirigi eaute debeant, uiolenta inflexione frangūtur. Plerunq; diſſoluta remiſſio quaſi manſuetudo ac pietas habetur: & dum plus quā decet

delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna supplicia crudeliter reseruantur. Nonnunquam effusio misericordia creditur: & dum malè seruare culpa fit, peius spargi quod acceptum est, non timetur. Nonnunquam tenacia parcitas putatur: & cum graue sit uitium non tribuere, uirtus creditur accepta retinere. Sæpe malorum pertinacia constantia dicitur: & dum mens à prauitate sua fletu non patitur, quasi ex recti defensione gloriatur. Sæpe inconstantia quasi tractabilitas habet: & quo quisq; fidem integram nulli seruat, eo amicum se omnibus æstimat. Aliquando timor incompetens humilitas creditur: & cum temporali formidine prælius quisq; ad defensionem ueritatis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat. Aliquando uocis superbia, ueri libertas æstimatur: & cum per elationem ueritati contradicitur, loquendi procacitas, ueritatis defensio putatur. Plerunque pigritia quasi continentia quietis attenditur: & cum grauis culpæ sit, recta studiosè non agere, magnæ uirtutis meritum creditur, à praua tantū actione cessare. Plerunq; inquietudo spiritus uigilans sollicitudo nominatur: & cum quietem quisq; non tolerat, agendo quæ appetit, uirtutis debitæ implere se exercitium putat. Sæpe ad ea quæ agenda sunt, incauta præcipitatio, laudandi studij feruor credi tur: & cum desideratum bonum intempestiua actione corrumpitur, eo agi melius quo celerius æstimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas consilium putatur: & cum expectatur ut ex ratione proficiat, hoc insidians mora supplantat. Igitur cum culpa uelut uirtus aspicitur, necessariò pensandum est, quia tanto tardius mens uitium suum deserit, quanto hoc quod perpetrat nō erubescit: & tanto mens tardius uitium deserit, quanto per uirtutis speciem decepta, præmiorum etiam de eo retributionem quærit. Facilè autem culpa corrigitur quæ & erubescitur, quia esse culpa sentitur. Quia itaque error cum uirtus creditur, difficilius emendatur, recte dicitur: Cartilago eius quasi lamina ferrea. Behemoth enim iste quo sub prætextu boni calliditatem suam fraudulentius exhibet, eo in culpa mentem durius tenet. Hinc est quòd nonnunquam hi qui quasi usam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. Rectum quippe æstimant esse quod agunt, & sicut excolendæ uirtuti, sic uitio perseuerātiam iungunt. Rectum existimant quod agunt, & idcirco suo iudicio enixius seruiunt. Vnde bene Hieremi

Thren. 4 as cum diceret, Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: ili eo adiunxit, Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum. Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinentium & continentium uita signatur, quæ niue & lacte nitidior dicitur? Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper uenit: lac autem ex carne exprimitur, quæ in inferioribus nutritur. Quid ergo per niuem, nisi candor uitæ cœlestis: quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demōstratur? Et quia plerunq; continentes uiri in Ecclesia tam mira opera faciunt, ut ab eis multi qui cœlestem uitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispensauerunt superari uideantur, & candidiores niue, & nitidiores lacte referuntur. Qui etiam quia per feruorem spiritus antiquorum ac fortium patrum nonnunquam uincere uitam uidentur, rectè subiungitur: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim rubor is nomen imprimitur, sancti desiderij flamma signatur. Ebur uerò esse os magnorū animalium non ignoramus. Ebore itaq; antiquo rubicundiores sunt: quia sæpe ante humanos oculos nonnulli præcedentibus patribus studij feruentioris exstunt. De quibus ut totum simul ostēdatur adiungitur: Sapphiro pulchriores. Ætherei quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes per cœlestem conuersationem uidētur uincere: narrantur sapphiro pulchriores extitisse. Sed plerunq; dum uirtutum copia etiam plus quàm expedit prosperatur, in quādam sui fiduciam mens adducitur, & decepta præsumptione propria repente peccato surripiente suscatur. unde rectè subiūgitur: Denigrata est super carbones facies eorum. Nigri enim post candorem fiunt: quia amissa Dei iustitia, cū de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt peccata dilabuntur: & quia post amoris ignem ad frigus torporis ueniunt, extincti is carbonibus ex compassione præferuntur. Nonnunquam enim dum timorem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè subiungitur: Non sunt cogniti in plateis. Platea quippe sermonis Græci ratione pro latitudine dicitur. Quid uerò est humanæ menti angustius cū uoluntates proprias frangere? De qua fractione ueritas dicit: Intrate per angustam portam. Quid autem latius quàm nullis propriis uoluntatibus reluctari, & quaquauersum impulsus arbitrij duxerit, se sine retractatione diffundere? Quī ergo per fiduciam sanctitatis post posito meliorum iudicio se sequuntur, quasi per plateas pergūt. Sed nō sunt cogniti in plateis: quia de uita sua aliud ostenderant, quando frangendo uoluntates proprias in angusto se calle retinebāt. Et bene additur: Adhæsit cutis eorum ossibus. Quid in osse nisi duritia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur: quia ab eis praua sentientibus infirmitas uitij duritia uirtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus ea suspicionibus iungunt, & quo de se magna sentiunt, eo de sua nequitia emendari contemnunt. Vnde & rectè adiungitur: Aruit, & facta est quasi lignum. Culpa quippe eorum tanto insensibilior redditur, quanto apud eos etiam laudabilis habetur. Quam rectè aridā asserit: quia nulla sui cognitiōe uiridescit. Quod ergo apud Hieremiā per infirmitatem cutis, hoc apud beatū Iob per fragilitatē dicitur cartilago: & quod illic ossa per duritiā, hoc

Matth. 7

24 hoc hic laminæ ferreæ dicuntur. Sed Behemoth iste qui per membra sua extremo tempore contra electos Dei tanta se arte iniquitatis exercet, qui etiã per semetipsum ad decipiendas mentes in tanta insidiarum tergiuersatione se exhibet, cuius naturæ, cuius sit conditionis audiamus. Neque enim tam mira uel magna operari posset, si nõ ex magna cõditione subsisteret. Vnde & mox mira pietate Dominus ac si causas tantæ astutiæ tantæq; fortitudinis redderet, adiunxit dicens:

Quòd prima creatura Dei sit angelus: & quãto subtilior est illa spiritalis creatura, tanto in illa similitudo Dei plenius est expressa. Cap. XVIII.

IPse est principium uiarum Dei.] Velut si apertè diceret: Idcirco ad tam multa fortiter sufficit, quia in natura rerum hunc creãdo per substantiam conditor primum fecit. Quid enim uias Dei, nisi eius actiones accipimus? De quibus per pro-
Esa.55 phetam dicit: Non enim sunt uiæ meæ sicut uiæ uestræ. Et principium uiarum Dei Behemoth dicitur: quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quẽ reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam cõ-
Ezech.32 spicit propheta cum dicit: Cedri non fuerũt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, platani non fuerunt æquæ frondibus illius. Omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi & pulchritudini eius: quoniam speciosum fecit eum in multis condensisq; frondibus. Qui nanq; accipi in cedris, abietibus & platanis possunt, nisi illa uirtutum cœlestium proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ uiriditate plantata? Quæ quamuis excelsa sunt condita, huic tamen nec prælata sunt, nec æquata. Qui speciosus factus in multis condensisq; frondibus esse dicitur: quia prælatum cæteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta & supposita angelorum multitudo decorauit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi condensas frondes habuit, quot sub se positas supernorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans sine uenia damnatus est: quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundẽ prophe-
Ezech.28 tam dicitur: Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia & perfectius decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Multa enim de eius magnitudine locuturus, primo uerbo cuncta complexus est. Quid nanq; boni non habuit, si signaculum Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis si mitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: ut quo subtilior est in natura, eo in illo similitudo Dei plenius credatur expressa. Hinc est quòd primatus eius potentiam adhuc in
25 sinuans, idem prophera subiungit. Omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius & topazius & iaspis, chrysolitus, onyx, & berillus, sapphi rus, carbunculus, & smaragdus. Nouem dixit generalapidum: quia nimirum nouem sunt ordines angelorum. Nam cum per ipsa sacra eloquia, angeli, archangeli, throni, dominationes, uirtutes, principatus, potestates, Cherubin, & Seraphin, aperta narratione memorantur: quantæ sint superi norum ciuium distinctiones ostenditur. Quibus tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos quasi uestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiungit: Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata sunt. Aurum opus decoris eius extitit: quia sapientiæ claritate canduit, quã bene creatus accepit. Foramina uerò idcirco in lapidibus fiunt, ut uinculati auro, in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia uidelicet capax charitatis est conditus. Qua si repleri uoluisset, stantibus angelis tanquam positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiæ uitium charitatis auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste
C cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris uinculis ligari contempsit. Nunc autem cæteri lapides qui huic similiter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, ut nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius principatus celsitudinem adhuc
Ezech.29 idem propheta intuens, adiungit: Tu Cherub extentus & protegens in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, & idcirco iste Cherub dicitur: quia transcendisse cunctos scientia non dubitatur. Qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa, cla
D rus gloria conditionis extitit. Quem bene extentum ac protegentem dicit. Omne enim quod extenti protegimus obumbramus. Et quia comparatione claritatis suæ, cæterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extentus & protegens fuisse perhibetur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excel lentia maiore transcendit. Quod ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur: hoc in uoce dominica Behemoth iste uiarum Dei principium uocatur. De quo 26
idcirco tam mira in quibus fuit, & quę amisit instruat, ut territo homini ostendat, quid ipse si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Consideret ergo homo quid elatus

elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis, angelus in cœlo prosternitur. Vnde & bene per pro
Esa.34 pheram dicitur: Inebriatus est in cœlo gladius meus. ac si aperte diceret: Qua ira feriam superbos terræ, perpendite, si ipsos etiã quos in cœlo iuxta me condidi, pro elationis uitio percutere non peperci. Tot itaq; hostis antiqui uirtutibus auditis, tanta conditionis eius magnitudine cognita, quis non immensa formidine corruat, quis non de superationis percussione succumbat? Sed quia elationem nostram ostensa hostis nostri potentia reprimit, etiã infirmitatem nostrã Dominus patefacta gratiæ suæ dispensatione fouet. Vnde cum eum principium uiarum Dei diceret, illico adiunxit:

Quòd diaboli malitia dispensatione diuina cohibetur, ne quã tum uult, mentes hominum ferire permittatur. Cap. XL

QVi fecit eum, applicauit gladiũ eius.] Gladius quippe Behemoth istius ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo à quo bonus per naturam factus est, eius gladius applicatur: quia eius malitia diuina dispensatione restringitur, ne ferire tantum mentes hominum quantum appetit, permittat. Quia ergo hostis noster & multũ potest, & minus percutit, eius gladium pietas conditoris astringitur: et replicatus intra eius conscientiam lateat, & ultrà q̃ desuper iustè disponit, sese in mortes hominum eius malitia non extendat. Quod igitur ad multa fortiter præualet, hoc de principio magnæ conditionis potest: quod uerò a quibusdã
C uincitur, eius nimirum gladius ab authore replicatur. Iste nanq; Behemoth qui principium uiarum Dei est, cùm contra sanctum uirum licentiam tentationis accepit, gentes mouit, greges abstulit, ignem de cœlo deposuit, perturbato aere uentos excitauit, domum concutiens subruit, conuiuantes filios extinxit, uxoris mentẽ in dolo prauæ suasionis exercuit, mariti carnẽ inflictis uulneribus confodit: sed eius gladius à conditore replicatur,
Iob 2 cùm dicitur: Animam illius serua. Qui replicato gladio quante sit infirmitatis, Euangelista testante describitur: quia nec manere in obsessio homine potuit, nec rursus inuadere bruta animalia nõ iusMatth.8 sus præsumpsit, dicens: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Malitiæ quippe eius gladius quàm sit replicatus ostenditur, cui si poteſtas sum
D ma licentiam non præberet, nec grassari in porco rum gregem ualeret. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginẽ hominibus audeat, de quo nimirum constat quòd non iussus contingere nec porcos presumat? Notandum quoq; est, quòd dum uiarum Dei principium Behemoth dicitur, ueſanum dogma Arij aperta ratione dissipatur. Factum quippe Dei filiũ fatetur, & ecce Behemoth in factura rerum primus creatus ostenditur. Superest ergo ut Arius aut non factum filium prædicet, aut eum post Behemoth conditum stultus putet. Quia uerò omne quod applicatur, in semetipsum reducitur, recte applicatus Behemoth gladius dicitur. In semetipsa nanq; se eius malitia decoquit, cùm ad uotum suum sese contra electo
A rum uitam prohibita non exercet. Multos autem exigentibus meritis ferire permittitur, ut cùm De um deserunt, damnato hosti famulentur. Ab electis uerò eo ualentius uincitur, quo soli authori omnium humilius substernuntur. Quia igitur per hoc quòd uiarum Dei principiũ dicitur, per hoc quòd permittẽte Domino ualde intolerabilis demonstrat: aperte cognoscimus cum quanto hostie pugnemus. Superest igit̃ ut unusquisq; nostrũm tanto se plenius authori subijciat, quãto contra se uerius uiolẽtas aduersarij uires pensat. Quid nãq; nos nisi puluis sumus? Quid uerò ille nisi unus ex cœlestibus spiritibus, & quod adhuc maius est, summus? Quid ergo de propria uirtute audeat,
B quando contra angelorum principem puluis pugnat? Sed quia supernorum spirituũ conditor terrenum corpus assumpsit, recte iam superbientem angelum humilis puluis uincit. Inhærendo quippe ueræ fortitudini uires accipit, quas trãsfuga spiritus cùm semetipsum sequitur amisit. Et dignum est ut uincatur à puluere, qui fortem se credidit de sterco creatore, ut superatus inueniat quia deficit elatus. Valde autem anhelat sæuiens, quòd cùm ipsum ima cruciant, homo ad summa conscendat: q̃ in illa celsitudine subuecta caro permanet, à qua tantus ipse spiritus, fine fine proiectus iacet. Sed loca mentiũ mutauit ordo meritorũ. Sic sic ſu perbia meruit deijci, sic humilitas exaltari: quatenus & cœlestis spiritus erigẽdo se, tartarũ toleret,
C & terra humilis sine termino super cœlos regnet.

B▸ GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER TRIGESIMUS TERTIUS, continuans caput quadragesimum beati Iob.

Quòd in superborum lubricis mentibus pastus sit demonium. Cap. I.

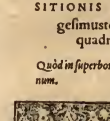

NTiquo hosti qui sub Behemoth nomine dominica uoce describitur, superbi quiq; tanto familiarius seruiũt, quã to huius uitæ succeſſibus apud semetipsos altius intumescunt. His nanq; eũ gloria augetur elatio, cum elatione uerò additur cura: huc illucq; animus tendit, quia & desiderio cum rebus crescunt. Cumq; cogitationes innumeras quasi agri fœnũ proferũt, ei ſdẽ cogitationib. uelut desiderato pabulo Behemoth istius famem pascunt. Vnde nunc rectè dicitur:

Huic montes herbas ferunt.] In scriptura sacra eũ numero singulari mons ponit̃, aliquãdo incarnatus Dominus, aliquãdo sancta Ecclesia, aliquãdo testamentũ Dei, aliquando apostata angelus, aliquando quilibet hæreticus designat. Cùm uerò montes plurali numero nominãtur, aliquando celsitudo Apostolorum atq; prophetarũ, aliquando uerò seculariũ potestatum rumor exprimitur. Mons nanq; Dominum designat, sicut scriptũ est:

Et

Isa.2 Et erit in nouissimis diebus præparatus mons do-
mus Domini in uertice montium. Mons quippe
est in uertice montium incarnatus Dominus, tran
scendens cellitudinem prophetarū. Rursum per
montem sancta designatur Ecclesia, sicut scriptū
Psal.124 est: Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion.
Sion nanq; speculatio dicitur, per quā scilicet spe
culationem contemplans Deum Ecclesia figura-
tur. Rursum per montem testamentum Dei expri
mitur, sicut Abacuc ait: Deus à Libano ueniet, &
sanctus de monte umbroso & cōdenso. Qui enim
ueneturū se per testamenti sui paginas spopondit,
quasi inde uenit, unde uelut sub promissione se te
nuit. Quod uidelicet testamētum bene mons um
brosus & condensus dicitur: quia spissis allegoria
rum obscuritatibus opacatur. Rursum per montē
angelus apostata designatur, sicut sub Babylonis
regis specie de antiquo hoste prædicatoribus dici
Esa.13 tur: Super montem caliginosum leuate signum.
Prædicatores quippe sancti super caliginosum
montem signum eleuant, quando contra faranæ
superbiam qui sæpe sub nebula simulationis ab-
sconditur, uirtutem crucis exaltant. Rursum per
montem hæreticus quilibet exprimitur, sicut ex
Psal.10 uoce Ecclesiæ Psalmista ait: In Domino confido,
quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in mon
tem sicut passer? Cùm enim fideli animæ unitate
relicta in tumenti doctrina cōfidere hæretici præ
dicatoris dicitur, deserto Domino quasi in mon-
tem transmigrare suadetur. Rursum per montes
Psal.35 Apostolorum atq; Propheratum cellitudo desi-
gnatur, sicut scriptum est: Iustitia tua sicut montes
2.Cor.5 Dei. Et uoce Pauli dicitur: Vt nos efficeremur iu-
stitia Dei in ipso. Vel sicut iterum uoce speranris
Psal.120 Ecclesiæ Psalmista ait: Leuaui oculos meos in mō
tes, unde ueniet auxilium mihi. Rursum per mon
tes seculariū potestatū tumor exprimitur, de qui-
Psal.96 bus Psalmista ait: Montes sicut cera fluxerunt à fa
cie Domini: quia multi qui prius alta rigiditate tu
muerant, Deo in carne apparēte, magno sunt per
pœnitentiam timore liquefacti. Vel licut idē pro
Psal.103 pheta iterum dicit: Ascendunt montes, & descen
dunt campi. Plerique enim persecutores Domini su
perbi contra eum ueniūt, sed ab eo humiles reuer
tuntur. Quimontes ascendunt per tumorem po-
tentię, sed campi descendunt, plani uidelicet facti
2 per cognitionem culpæ. Sed quia nonnulli in
elationis suæ altitudine remanēt, & ad diuina ob-
sequia flecti humiliter dedignantur, eo quòd iu-
xta desiderium antiqui hostis praua cogitare ac
perpetrare non desinunt: rectè hoc loco de Behe-
moth dicitur: Huic montes ferunt herbas.] Et-
iam nanq; seculi huius Behemoth herbas ferunt:
quia ex eo illum reficiunt, quòd nequiter operan-
tur. Huic Behemoth herbas ferūt: quia suas illi of-
ferunt fluxas & lubricas uoluptates. Erunt enim,
2.Tim.3 ait Apostolus, homines seipsos amantes. Quorū
descriptionem complexus est dicens: Voluptatū
amatores magis quàm Dei. Quæ est ergo herba
montium, nisi uoluptas fluxa, quæ ex corde gigni
tur superborū? Quia nisi Deum superbiendo con

A temnerent, nequaquā tot lubrica lasciuiendo per-
petrarēt. Quibus nimirum herbis iste Behemoth
pascitur: quia in eis pœnam æternæ mortis esuri-
ens, eorū perditis moribus satiatur. Superbi enim
huius seculi etsi quādo supernæ dispensationis or
dine præpediti, ab expletione prauorum operum
cessant, praua tamen in cogitatione multiplicant,
modò ut se potentiores cæteris rebus & honori-
bus ostendant, modò ut eandem suam potentiam
in studio alienæ læsionis exerceant, modò ut lu-
bricis motib. ducti, per leuia se facta uoluptates q;
dissoluant. Qui dum rebus diuinitus acceptis ne-
quaquam recta, sed praua semper agere cogitant,
quid aliud faciunt nisi suis cōtra Deum donis pu-
gnare? Quia igitur Behemoth iste in superborum
B mentibus sua semper desideria recognoscit, quasi
herbas in montibus inuenit, quibus refectum suæ
malitiæ uentrem tendit. Bene autem subditur:

Quòd ludus demonum sit, cùm uagas & instabiles animas de
uitio rotant in uitium. Cap. 11.

OMnes bestiæ agri ludent tibi.] Quid per be
stias, nisi immundi spiritus: quid per agrum,
nisi præsens seculū designatur? Vnde de ipso mali
gnorum spirituum principe contra Ephraim dici
tur: Bestia agri scindet eos. Vel sicut Esaias ait: Et Osee 13
mala bestia non ascendet per eam. Quia autē agri Esa. 35
nomine mundus accipitur, dominicus per Euan-
gelium sermo testatur, qui ait: Ager autē est mun- Matth. 13
dus. Agri ergo bestiæ in herbis montium ludunt:
C quia proiecta de superioribus in hoc mundo dæ-
monia, prauis superborū operibus delectanē. Be-
stiæ in herbis ludunt, cùm reprobi spiritus humana
corda in illicitas cogitationes pertrahunt. An
non immundis spiritibus ludere, est mentes homi
num ad imaginē Dei cōditas, modò ficta promis-
sione decipere, modò uacuis terroribus irridere,
modo eis transitoria gaudia quasi manfura impri
mere, modò mansuras pœnas quasi transitorias le
uigare? Harū proculdubio bestiarū illusionē per-
timuerat qui dicebat: Deus meus in te cōfido, nō Psal. 24
erubescam: neq; irrideant me inimici mei. Quia i-
gitur superborum cor ad omne uitium sternitur,
ut cuilibet maligno spiritui irruenti praua cogita-
tione præparetur, rectè de herbis montium dicit:
D Omnes bestiæ agri ludent ibi. Pro eo enim q; su-
perbi quiq; nullū malum cogitando prætereunt,
nulla est agri bestia quæ non horum montiū her-
bis fatietur. Nam etsi quando carnis luxuriam fu-
giunt, interioris luxuriæ uitium de ipsa castitate
gloriando cōmittunt. Si quādo nil auarē exterius
rapiunt, nequaquam ab illecebra auaritiæ mundi
sunt: quia etsi res nullas ambiunt, fauore tamē ho-
minum laudem de continentia rapere conantur.
Huic ergo Behemoth montes herbas ferūt, & om
nes bestiæ agri ludūt ibi: quia in superborum cor-
de quilibet malignus spiritus tāto latius pascitur,
quanto & omne uitium de superbia generatur.

Sed quia audiuimus quid iste Behemoth co- 3
medat: nūc audiamus necesse est, ubi interim per
prauum desiderium requiescat. Sequitur:

Quòd

Quòd in illis mèribus Satanas dormiat, quas uel nequitiæ torpor obumbrat, uel temporalis altitudo instat. Cap. III.

SVb umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus.] Obumbratio in sacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, uel mentis refrigerium à feruore carnalium cogitationũ: unde appellatione umbræ ex superna protectione hoc ipsum refrigerii cordis insinuari solet. Aliquando uerò umbra recedente charitate torpor frigidæ mentis accipit. Nam quòd dominica incarnatio seruata ueritate historiæ obumbrationis appellatione signetur, angelicus sermo testatur, qui ad Mariam ait: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quia enim umbra non aliter exprimitur nisi per lumen & corpus, uirtus ei altissimi obumbrauit: quia in eius utero lux in corpora corpus sum psit. Ex qua uidelicet obumbratione omne in se refrigerium mentis accepit. Rursum per umbram ex superna protectione refrigerium cordis exprimitur, sicut Psalmista ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Vel sponsa in Cantícis cãticorum aduentum sponsi præstolata prænunciat dicens: Sub umbra illius quem desideraueram sedi. ac si dicat: Ab æstu desideriorum carnalium sub aduentus illius protectiõe requiesci. Rursum per umbram recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, sicut de peccante homine scriptũ est, quia secutus est umbram. Calorem enim charitatis fugiens ueritatis solem homo deseruit, & sub umbra se interni frigoris abscondit. Vnde & uoce eiusdem ueritatis dicitur: Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorũ. Vnde primus homo post culpam inter arbores paradisi ad auram post meridiem absconsus inuenitur. Quia enim meridianum charitatis calorem perdiderat, iam sub peccati umbra quasi sub frigore auræ torpebat. Iste igit Behemoth quia in illis quasi quan dam requiem inuenit, quos à ueri Solis ardore subtrahendo frigidos facit, sub umbra dormire perhibetur. Nonnunquam uerò per umbram, si tamen cum adiectione mortis ponatur, uel mors carnis exprimitur, uel quilibet reprobi qui antiqui hostis tenebras studio prauæ operationis imitant. Vnde uoce martyrũ per Psalmistã dicit: Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. umbra enim mortis electos Dei opprimit, cùm mors carnis, quæ imago mortis æternæ est, ab hac eos uita diffungit: quia sicut illa animam à Deo, ita hæc ab anima separat corpus. Vel certè umbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoste scriptum est: Nomen illi mors. Vmbra ergo mortis sunt omnes reprobi: quia illius nequitiam elationis imitãtur, eiusq; imaginem qua si umbram exprimunt, dum eius in se malitiæ similitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, dum contra illos in atrocitate persecutionis temporaliter conualescunt. Hoc autem loco umbra nequitiæ torpor accipitur, in qua iste Behemoth dormit: quia contra corda charitate calentia solli citus uigilat, in frigidis autem mẽtibus securus iacet. Dormire enim in sanctorum mentibus non potest: quia etsi quando se in eis ad breue momẽtum collocat, ipse eum desideriorum cœlestium æstus fatigat, & quasi totiens ut recedat pungitur, quotiens ab eis amore intimo ad æterna suspiratur. Tantæ eum uoces excitant, quãtæ ex illorum mentibus sanctæ cogitationes ad cœlum clamãt. Vnde fit ut bonarum actionum armis territus, ac suspiriorum spiculis percussus fugiat, & ad corda reproborum frigida rediens, eam quam securus possidebat, malitiæ umbram quærat. Quæ ubi ab illo inueniatur ostenditur, cùm protinus subinfertur: In secreto calami. In sacro eloquio calami uel arundinis appellatione aliquando uerbũ manens, aliquando doctorum peritia, aliquãdo mobilitas mentis, aliquando nitor gloriæ temporalis accipitur. Per calamum quippe uerbi æternitas designatur, cùm uoce patris per Psalmistam dicit: Lingua mea calamus scribæ, uelociter scribentis. Quia em quod loquimur transit, quod scribimus permanet, lingua patris scribæ calamus dicitur: quia ab eo est uerbum illi coæternum, ac sine tran situ generatum. Rursum per calamum scriptorũ doctrina exprimitur: sicut de sancta Ecclesia propheta pollicetur, dicens: In cubilibus in quibus dracones prius habitabant, orietur uiror calami & iunci. Qua nimirum sententia sicut in hoc o pere longè superius diximus, per calamum exprimitur doctrina scribentium, per iuncum uiriditas auditorum. Rursum per calamum seu certè arundinem, mentis mobilitas designatur: sicut Iudæorum turbis in Ioannis laude à Domino dicitur: Quid existis in desertum uidere? arundinem uento agitatam? ut uidelicet subintelligatur, non. Ioannes quippe arundo uento agitata nõ erat: quia eius mentem Spiritu sancto solidam per diuersas partes nullus linguarum flatus inclinabat. Rursum per calamum uel arundinem nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut de iustis per sapientiam dicitur: Fulgebunt iusti, & tãquam scintillæ in arundineto discurrent. Arundinetum nanq; uitam secularium appellat: qui more aruãdinum per temporalem gloriam foris quasi ad alta proficiunt, sed intus à soliditate ueritatis inanescũt. Vnde & Iudæorum regnum calamo cõparatur, cùm per prophetam apparente in ueritate carnis Domino dicitur: Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Quid enim calami nomine nisi Iudaici populi temporale regnum denũciat? uirens quidem exterius, sed interius uacuum. Et quia in eodẽ populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena possidebat: aptè hoc idem regnum calamũ quassatum uocat. Quid uerò per linum nisi eius sacerdotium exprimitur, quod lineis nimirum uestibus utebatur? Quod quia in aduẽtu Domini charitatis ardorem perdidit, quasi amisso iam igne fidei, non ardens sed fumigans fuit. Incarnatus autẽ Dominus calamũ quassatum nõ cõfregit, & linũ fumigans nõ extinxit: quia Iudææ regnum quod pene destructũ iam fuerat, eiusq; sacerdotiũ quod ignem

Psal. 16 Gen. 2 Matth. 24 Gen. 3 Psal. 34 Apoc. 6 Psal. 44 Esa. 35 Matth. 11 Sap. 3 Esa. 42

ignẽ fidei non tenebat, non poteſtate iudicij perculit, ſed cum patientiæ longanimitate toleravit. Hoc ergo loco quid aliud appellatione calami, ni ſi mentes ſecularium temporalí gloriæ deditæ deſignant? Qui tanto apud ſemetipſos intus inaneſcunt, quanto aliẽ & nitidi exterius oſtenduntur: quia dum ad exteriorem gloriam per ſuperficiem defluunt, nulla intus firmitate ſolidantur. More quippe calami intus ſunt quidem per fatuitatem uacui, ſed foris per ſpeciem & oſtentationem pulchri: ſed quanto ab eis exterior gloria ſtudioſius quæritur, tanto eorum corda grauioribus cogitationum ſtimulis agitantur. Vnde rectẽ nũc Behemoth iſte in ſecreto calami dormire perhibetur: quia quorum ſtudia ad appetitum temporalis nitoris atq; altitudinis cõmouet, eorum corda tenacius tenet. & quaſi ipſe ibi quietus dormit, ubi eos quos poſſidet quieſcere nõ permittit. Dum enim excedere cæteros bonorum altitudine ambiunt, dum more calami per nitorem exterioris munditiæ, iuſtorum ſpeciem quaſi ſolidarum arborũ coticem uincuntcin hoc quod ipſi interius uacui remanent, locum Behemoth iſti, ubi apud ſe requieſcere debeat præbent. Vnde & in Euangelio Dominus dicit quòd ſpiritus exiẽs qui in locis aridis & inaquoſis requiem non inuenit: quia domum quam reliquerat, uacuam, ſcopisq; mundatam reperit, hãc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa fit terra quæ infunditur, loca arentia atq; inaquoſa ſunt corda iuſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis cõcupiſcentiæ humore ſiccantur. Vnde hic quoq; adhuc ubi Behemoth iſte dormiat, neceſſariò demonſtratur, cùm protinus ſubditur: In locis humẽtibus. Loca enim humentia ſunt terrenorũ hominum mentes: quas humo carnalis concupiſcentiæ quia replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iſte iniquitatis ſuæ veſtigia tanto altius imprimit, quanto in eiſdẽ mentibus pertranſitus illius quaſi in fluxa terra deſcendit. Loca quippe humentia ſunt opera uoluptuoſa. Pes quippe in arida terra non labitur: fixus uerò in lubrica uix tenetur. In locis ergo humentibus iter uitæ præſentis faciunt, qui in hac ad iuſtitiã recti ſtare non poſſunt. In his itaq; locis humentibus Behemoth dormit: quia in reproborum hominum lubrica operatione requieſcit. Nonnulli uerò loca humentia membra genitalia ſuſpicanẽ. Quod ſi ita eſt, quid apertè aliud locis humẽtibus niſi luxuria deſignatur: ut & per calamum gloriæ ſuperbia, & per loca humentia luxuria corporis exprimatur? Duo quippe hæc ſunt uitia quæ humano generi immaniter dominantur, unũ uidelicet ſpiritus, atq; aliud carnis. Elatio nanq; ſpiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaq; hoſtis humanum genus uel per elationẽ præcipuè, uel per luxuriam premens, in ſecreto calami atq; in locis humentibus dormit: quia hominẽ damnatum ſub ditione ſuæ dominationis aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionẽ tenet. Quoſdã uerò in utroq; poſſidet: quia cùm eos ſuperbiæ ſpiritus eleuat, à tumore ſuæ altitudinis nec uerecundia corruptionis inclinat. Sed nunquid contra hos intra ſanctam Eccleſiam inceſſanter quotidie uirtutum magiſtri nõ uigilant? Nunquid redarguere uoluptates infimas, & ſuadere gaudia patriæ cœleſtis ceſſant? Sed prauorũmentes tanto obſtinatius ſumma non audiunt, quanto arctius infimis inhæſerũt. Quibus neq; hoc ſufficit ut ipſi pereant, ſed adhuc quod eſt deterius, cùm quoslibet arguí emendarique conſpiciunt, iuſtorũ increpationibus obuiant, ne ſaltem alij corrigantur. Vnde bene ſubditur:

Quòd reprobi in quibus eſt imago diaboli, ſimilibus ſuis pæ trocinia parant, & ſe inuicem defendentes, nullum correctio ni locum relinquunt. Cap. IIII.

PRotegunt umbræ umbrã eius.] Vmbræ quippe ſunt diaboli omnes iniqui, qui dum imitationi iniquitatis eius inſeruiunt, quaſi ab eius corpore imaginis ſpeciem trahunt. Sicut autem umbræ eius ſunt pluraliter reprobi: ita ſingulariter umbra eius eſt unuſquiſq; peccator. Sed dum doctrinæ iuſtorũ mali contradicunt, dum ab eis iniquum quemlibet corrigi non permittunt, umbræ Behemoth iſtius umbram eius protegunt: quia peccatores quiq; in quo ſibi malè ſunt conſcij, in eo & alium peccantem defendunt. Vmbræ umbram eius protegunt, dum nequiſſimorum facta nequiores peruerſiis patrocinijs tuentur. Quod hoc nimirum ſtudio faciunt: ne dum culpa in qua & ipſi obligati ſunt, in alijs corrigitur, ad ipſos quan doq; ueniatur. Se igitur tegunt dum alios protegunt: quia ſuam uitam præuident impeti, unde alios conſiderant libera correctione cõfundi. Sicq; fit ut ſumma criminũ dum defenditur augeatur, & unuſcuiuſq; nequitia eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Sceleraquip pe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defenſionẽ potentium diu inſultatolerantur. Sed tales quiq; ſeu extra ſeu intra ſanctã Eccleſiam eſſe uideantur, tanto ſe apertiores Dei hoſtes exhibent, quanto maiores ſunt patroni uitiorum. Cõtra illum quippe ſuis defenſionibus pugnant, cui ea quæ diſplicent, defendendo multiplicant. Quod factum bene per prophetam Dominus ſub Babylonis ſpecie redarguit, dicens: Oriuntur in domibus eius ſpinæ & urticę & paliurus in munitionibus eius. Quid nanq; per urticas, niſi cogitationum prurigines: quid uerò per ſpinas, niſi uitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis urticę & ſpinę pullulant: quia in confuſione mentis reprobæ & deſideria cogitationum ſurgunt quæ exaſperãt, & operum peccata quæ pugnunt. Sed paliurus in munitionibus eius. Paliurus quippe tanta ſpinarum circumdatione denſeſcit, ut præ aſperitate tangi uix poſſit. Intus igitur urtica & ſpina naſcitur, ſed utrunq; hoc exterius per paliurum munitur: quia uidelicet minores iniqui mala quælibet faciunt, ſed ea nequiſſimi maiores tuentur. Vnde bene & hic dicitur: Protegunt umbræ umbrã eius.] Dum enim

malum peior vindicat, quasi umbra umbram ne à A
ueritatis lumine irradietur obscurat. Sequitur:

Quòd amatores huius seculi licet speciem sanctitatis in popu lo quasi uirentia folia habeant, fructum tamen eius non ha bent. Cap. V.

6 CIrcundabunt eum salices torrentis.] Infructuosæ quidem arbores sunt salices, sed tamen tantæ uiriditatis sunt, ut arescere uel abscissæ radicitùs & proiectæ uix possint. Vnde in sacro eloquio salicum nomine, aliquando pro uiriditate boni, aliquãdo pro sterilitate reprobi designantur. Nisi enim electorũ uitam per constantiam suę uiriditatis exprimerent, nequaquã de sanctæ Ec-
Isa.44 clesiæ filijs propheta dixisset: Germinabunt inter herbas, sicut salices iuxta præterfluentes aquas. sanctæ enim Ecclesię filij inter herbas sicut salices germinant, dum inter arescentem uitam carnalium hominũ, & multiplicí numerositate, & perpetua mentis uiriditate perdurãt. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare pethibẽtur: quia unusquisq; eorum ubertatẽ ad fructum percipit, ex doctrina sacri eloquij quę temporaliter percurrit. Et rursum nisi per sterilitatem salicum, uita pec cantium signaretur, nequaq; ex uoce prædican-
Psal.136 tium contra Babyloniam Psalmista dixisset: In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Babylonis quippe medio inesse salices describun tur: quia nimirum infructuosi quiq; atq; ab amore patriæ cœlestis alieni totis uisceribus cordis in hac seculi confusione radicantur. Vnde & prædicatores sancti in istis salicibus non exercent organa, sed suspendũt: quia cùm infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, ùtm suæ prædicationis non exhibent, sed potius lugentes silent. Quid enim etiam per torrentem, nisi huius mortalis uitę cursus exprimitur? De quo rursum per prophetam dici-
Psal.109 tur: De torrente in uia bibet, propterea exultabit caput. quia uidelicet redẽptor noster mortalis uitæ pœnam in quodam tranситu attigit, & idcirco diu eidem morti cui spontè succubuit, non inhæsit. Vnde die tertia hoc quod moriendo posuerat, resurgẽdo caput eleuauit. Quid est ergo quod de Behemoth isto dicitur: Circundabunt eum salices torrentis: nisi quòd amatores uitæ mortalis, à bonis actibus quasi à fructibus alieni, tanto illi ar B
ctius inhærẽt, quanto eos largius delectatio transitoriæ uoluptatis infundit? Hos enim quasi in radicibus torrens rigat, dum in suis cogitationibus amor uitæ carnalis inebriat. Qui scilicet more salicum fructus non ferunt, sed in folijs uiridescunt: quia eæ quæ grauia ad dicendum nõ sunt, aliquan do honestatis uerba proferunt, sed nullũ uitæ pon dus ex bonis operibus ostendunt. Bene igitur dicitur: Circundabunt eum salices torrentis: quia infructuosi quiq; dum amori uitæ temporalis inseruiunt, antiquo hosti peruersis moribus familia
7 rius obsequũtur. Sed quia quid ei à suis clientibus impendatur audiuimus: nunc etiam quid in il lis agat ipse, audiamus. Sequitur:

Quòd non solum ante aduentũ Christi diabolus ad se rapue rit infideles, sed etiã multos ex his quì renati sunt in Christo, deglutire se posse confidat. Caput VI.

ABsorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.] Quid enim hoc loco fluuij nomine, nisi humani generis decursio designatur? quæ uelut à fontis sui origine nascẽdo surgit, sed quasi ad ima defluens moriendo pertransit. Qui autem signantur appellatione Iordanis, nisi qui iam imbuti sunt sacramento baptismatis? Quia enim redemptor noster in hoc flumine baptizari dignatus est, eius nomine debẽt omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipsum contigit sacramentum baptismatis inchoa ri. Quia igitur Behemoth iste à mundi origine exortum (uix paucis electis exadẽtibus) humanũ
B genus in ima defluens, usq; ad redemptoris tempora quasi quendam in se fluuiũ traxit, bene nunc dicitur: Absorbebit fluuium, & non mirabitur. Quia uerò & post mediatoris aduentũ quosdam qui rectè uiuuet negligunt, etiam fideles rapit, rectè subiungitur: Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. ac si apertè diceretur: Ante redemptorem mundi mundum non miratus absorbuit, sed quod est grauius, etiam post redemptoris aduentum quosdam qui baptismatis sacramento signati sunt, deglutire se posse confidit. Alios nãq; sub Christianitatis nomine positos deuorat: quia in ipso eos fidei errore supplantat. Alios à rectitu dine fidei nequaquam deuiat, sed ad uitam prauæ operationis inclinat. Alios quantum uult in ope-
C ratione immunditiæ inflectere nõ ualet, fed apud semetipsos intus in studio intentionis intorquet: ut dum à charitate mentem diuidunt, rectum non sit quicquid intrinsecus operentur. Et fidem tenent, fed uitam fidei non tenent: quia aut apertè illicita faciunt, aut ex peruerso corde quæ agunt, praua sunt, etiam si sancta uideantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles sunt, non uiuendo, hinc est quod uoce ueritatis dicitur: Non omnis Matt.7
quí dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnũ cœlorũ. Hinc rursum ait: Quid autem uocatis me Luc.6
Dñe Domine, & non facitis quæ dico? Hinc Pau lus ait: Confitentur se nosse Deum, factis autẽ ne- ad Titũ 1
gant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit se Deũ nosse, 1.Ioan.2
& mandata eius non custodit, mendax est. Hinc
D est quod de ipsa sua prima plebe Dominus cõque ritur dicens: Populus hic labijs me honorat, cor Mar.7
autem eorum longè est à me. Hinc etiam Psalmista ait: Dilexerunt eũ in ore suo, & lingua sua men Psal.77
titi sunt ei. Sed minimè mirum fuit quòd Behemoth iste ante lauacri undam, ante sacramẽta cœlestia, ante corpoream præsentiã redemptoris humani generis fluuium hiatu profundæ perfusionis absorbuit: sed hoc ualde mirum, hoc ualde terribile est, quia multos aperto ore etiam post cognitionẽ redemptoris suscepit, post lauacri undã polluit, post sacramẽta cœlestia ad infernũ profun dum rapit. Dicatur ergo, dicatur terribiliter uoce ueritatis: Absorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius. Nec enim pro magno diabolus habuit quòd infideles

fideles tulit, sed toto nunc anni ſu in illorum mor-
tem ſe erigit, quos contra ſe regeneratos tabeſcit.
Nemo igitur ſibi fidē ſine operibus ſufficere poſ-
Iacob 2 ſe confidat, cùm ſcimus quòd ſcriptum ſit: Fides
ſine operibus mortua eſt. Nullus Behemoth mor
ſum ex ſola confeſſione fidei plenè euaſiſſe ſe exi-
ſtimet: quia iam quidem fluuiū abſorbuit, ſed ad-
huc Iordanem ſitit, & rotiens in os illius Iordanis
fluit, quotiens Chriſtianus quiſq; ad inſquitatem
defluit. Os quidē eius iam fide non ſubleuante fu-
gimus: ſed magno ſtudio cutandum eſt, ne in hac
lubrica operatione dilabamur. Si ambulandi cau
tela negligitur, incaſſum credendo rectum iter te-
netur: quia uia quidem fidei ad cœleſtem patriam
8 proficit, ſed offendentes minimè perducit. Ha-
bemus adhuc quod hac in re ſubtilius perpenda-
mus. Hi enim quos per Iordanem diximus expri-
mi, poſſunt per fluuiū deſignari. Qui enim ſidem
iam ueritatis agnouerunt, ſed uiuere fideliter ne-
gligunt, rectè fluuius dici poſſunt: quia uidelicet
deorſum fluunt. Iordanis uerò Hebræo uocabulo
deſcenſio eorum dicitur. Et ſunt nonnulli qui uitā
ueritatis appetentes ſemetipſos abijciunt, atq; à
uitę ueteris elatione deſcēdunt: eumq; æterna cu-
piunt, ualde ſe ab hoc mūdo alienos reddūt, dum
non ſolum aliena non appetunt, ſed etiam ſua de-
relinquunt, & non ſolum in eo gloriam non quæ-
runt, ſed hanc cūm ſe obtulerit etiam cōtemnunt.
Luc. 9 Hinc eſt enim quod uoce ueritatis dicitur: Si quis
uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum. Semet-
ipſum enim abnegat, qui calcato typho ſuperbię,
ante Dei oculos eſſe ſe à ſe alienum demonſtrat.
Pſal. 41 Hinc Pſalmiſta ait: Memor ero tui de terra Iorda-
nis & Hermonijm. Iordanis quippe, ut dixi, de-
ſcenſio: Hermonijm autem anathema, id eſt alie-
natio interpretat. De terra igitur Iordanis & Her
monijm Deo reminiſcitur, qui in eo quòd ſemetip-
ſum deijcit, atq; à ſe alienus exiſtit, ad conditoris
ſui memoriā reuocatur. Sed antiquus hoſtis hoc
pro magno non habet, quòd ſub iure ſuę tyranni-
dis terrena quærentes tenet. Propheta quippe at-
teſtante cognouimus, quia cſca eius electa. Neq;
enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuper
bia erigit, auaritia tabefacit, uoluptas dilatat, ma
litia angūſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, in-
uidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Abſor-
bebit ergo fluuiū, & non mirabitur: quia pro ma-
gno nō æſtimat cùm eos deuorat, qui per ipſa ſuæ
uitæ ſtudia deorſum currunt, ſed illos magnopere
rapere nititur, quos deſpectis terrenis ſtudijs, iun-
gi iam cœleſtibus contemplatur. Vnde abſorpto
9 fluuio rectè ſubiungitur. Et habet fiduciam q;
influat Iordanis in os eius. Quia illos inſidiando
rapere appetit, quos pro amore ſuperną patriæ à
præſentis uitæ gloria ſemetipſos deijcere agno-
ſcit. Nonnulli quippe mundum deſerunt, honore
tranſeuntium uana derelinquunt, & ima humilita-
tis appetentes, humanæ cōuerſationis morem be
ne uiuendo tranſcendunt, atq; in tanta ſtudiorum
arce proficiunt, ut ſignorum iam uirtutes operen-
tur: ſed quia ſemetipſos circunſpiciendo tegere

A negligunt, inanis gloriæ telo percuſſi, peius de al-
to ruunt. Hinc eſt enim quòd æternus iudex qui
occulta cordis examinat, eiuſdē ruinę caſum præ-
nuncians intentat, cùm dicit: Multi dicent mihi in Matt. 7
illa die: Domine Domine, nonne in nomine tuo
prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecī-
mus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus?
Et tunc confitebor illis, quia nunquam nouī uos:
diſcedite à me qui operamini iniquitatem, neſcio
quī eſtis. Hinc etiam per prophetam dicitur: Vo- Amos 7
cauit Dominus iudicium ad ignem, & deuorabit
abyſſum multam, & comedet partem domus Do
mini. Iudicium quippe ad ignem uocatur, cùm iu-
ſtitiæ ſententia ad pœnam iam æternæ concrema
tionis oſtenditur. Et multā abyſſum deuorat: quia
iniquas atq; incomprehenſibiles hominum men-
B tes concremat, quæ nunc ſe hominibus etiam ſub
ſignorum miraculis occultāt. Pars autem domus
Domini comeditur: quia illos quoq; gehenna de-
uorat, qui nunc quaſi in ſanctis actibus de electo-
rum numero ſe eſſe gloriantur. Qui ergo hic Ior-
danis, ipſi illic pars domus Domini uocātur. An-
tiquus ergo hoſtis habet fiduciam quòd in os eius
& Iordanis influat: quia nonnunquam calliditā
tis ſuæ inſidijs eos etiam qui iam electi putantur
necat. Sed cuius cordis duritiam non iſta Domi 10
ni uerba perturbent? cuius mentis conſtantia non
ab intimis cogitationū radicibus quatiatur, cùm
hoſtis noſter tantę eſſe cōtra nos fortitudinis de-
monſtratur? Nullūm ne erit conſolationis adiuto
C rium? Erit certè. Nam ſubditur:

Quòd in carne ſua Chriſtus diuinitatem abſcondit, & quòd hamo captus ſit diabolus in oculis. Caput VII.

IN oculis eius quaſi hamo capiet eum.] Notan-
dum ualde eſt quòd ſcripturæ ſuæ uerba miſe-
ricorditer temperās Deus, modò nos aſperis inci
tationibus terret, modò blandis conſolationibus
refouet, & terrorem ſomentis miſcet, & ſomenta
terrori: ut dum circa nos utrunq; mira magiſterij
arte temperatur, nec deſperatē inueniamur terri-
ti, nec incaute ſecuri. Nam cùm Behemoth aſtu-
tas inſidias atq; effrenatas uires multiplicibus ſen
tētijs indicaſſet: protinus unigeniti filij ſui redem
ptoris noſtri cōmendat aduentum, & quo ab illo
D ordine Behemoth iſte ſit perimendus inſinuat: ut
quia cor noſtrū narrata illius uirtute perculerat,
mœrorem noſtrum citius indicata eius perditio-
ne releuaret. Igitur poſtquam dixit: Abſorbebit
fluuiū & non mirabitur, & habet fiduciam quod
influat Iordanis in os eius: ipſum ilicò dominicæ
incarnationis aduentum annunciat, dicens: In o-
culis eius quaſi hamo capiet eum. Quis neſciat q;
in hamo eſca oſtenditur, aculeus occultatur? Eſca
enim prouocat, ut aculeus pungat. Dominus itaq;
noſter ad humani generis redemptionē ueniens,
uelut quendam de ſe in necem diaboli hamum ſe
cit. Aſſumpſit enim corpus, ut in eo Behemoth
iſte quaſi eſcam ſuam mortem carnis appeteret.
Quam mortem dum in illo iniuſtè appetit, nos
quos quaſi iuſtè tenebat amiſit. In hamo ergo eius

incarnationis captus est: quia dum in illo appetit A traditus coactus in pœnam, cui sponte est substra-
escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. tus in culpa: ut qui author fuerat ad uitium nequi-
Ibi quippe incrat humanitas quæ ad se deuoratorem duceret, ibi diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouocaret, ibi occulta uirtus quæ raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est: quia inde interijt unde deuorauit. Et quidem Behemoth iste filium Dei incarnatū nouerat, sed redemptionis nostræ ordinem nesciebat. Sciebat enim quòd pro redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quòd idē redemptor noster illum moriendo trāsfigeret, nesciebat. Vnde & bene dicitur: In oculis eius quasi hamo capiet eum. In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis positum uidemus. Antiquus uerò hostis humani generis redemptorem B
ante se positum uidit, quem cognoscendo confessus, confitendo pertimuit dicens: Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti ante tēpus torquere nos? In
Matt. 8 oculis itaq; suis hamo captus est: quia & nouit & momordit, & cognouit prius quem pertimescere: & tamen pōst non timuit, cùm in illo quasi escam propriā mortem carnis esuriret. Igitur quia
11 caput nostrum per se quid fecit audiuimus: nunc per membra sua quid faciat, audiamus. Sequitur:

Quòd subtilissimas astutias demonū perforare posit & penetrare acutissima intentio & infatigabilis repugnantia sanctorum. Cap. VIII.

ET in fudibus perforabit nares eius.] Quid aliud fudes, id est palos accipimus, qui uidelicet acuuntur ut figantur: nisi acuta sanctorū consiliaQuæ huius Behemoth nares perforant, dum sagacissimas eius insidias & uigilando circunspiciunt, & superando transfigunt. Per nares uerò odor trahitur, & deducto flatu hoc agitur, ut res etiam quæ longè est posita, cognoscatur. Naribus ergo Behemoth callidæ eius insidiæ designantur, per quas sagacissimè nititur, & occulta cordis nostri bona cognoscere, & hæc pessima persuasione dissipare. In fudibus itaq; Dominus nares eius perforat: quia callidas eius insidias acutis sanctorum sensibus penetrās eneruat. Sæpe autem bonorum uias tanta insidians arte circunuolat: ut per ea quę ab eis bene gesta cognouerit, ad malitiam aditum quærat. Nam unde alium largiri quid cōspicit, in- D
de alium in discordiæ flamma succendit, & cùm hunc respicit misereri, illi persuadet irasci: ut dum bonum quasi non cōmuniter factū insinuat, concordes animos à bono gratiæ cōmunis abscindat. Quia enim iusti orum mentes ad mala suadendo non ualet frangere, bonis fatagit actibus inter eas mala seminare. Sed sancti uiri has eius insidias tan to celerius uincunt, quanto & subtilius deprehendunt. Quod melius ostendimus, si unum é multis assertoribus ueritatis in testimonium Paulum uo-
1.Cor.5 cemus, sub quo quidam Corinthius dum incesti facinus perpetrasset, eum doctor egregius in carnis interitum ad satisfactionem pœnitentiæ satanę tradidit, & in die Domini saluum eius spiritum reseruauit. Magna quippe arte magister ipsi est

tus in culpa: ut qui author fuerat ad uitium nequitiæ, ipse flagellum fieret disciplinę. Qua tamen bene gesta pœnitētia, dum cognouisset Corinthios super eum iam misericorditer motos, ait: Cui aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter uos in persona Christi. Cōmunionis uerò gratiam cogitans ait: Cui aliquid donastis, & ego. ac si diceret: A bono uestro non 2.Cor.2
dissentio, meū sit quicquid ipsi fecistis. Atq; mox subdidit: Et ego si quid donaui, propter uos. ac si diceret: Vestris actibus bonum addidi, quicquid propter uos misericorditer feci. Vestra ergo est utilitas, bonitas mea: mea est utilitas, bonitas uestra. Qui ipsam mox compagem cordium, in qua sic tenetur, adiūgēs subdidit: In persona Christi. Cui uelut si dicere præsumamus, quare te ita cautè discipulis copulas? quare uel te illorum, uel illos tuis actionibus tam sollicita mente cōformas? licèò subiunxit: Vt non circumueniamur à satana. Cuius fagaces insidias quàm acuto sensu transfigat, insinuat subdens: Non enim ignoramus cogitationes eius. ac si uerbis alijs dicat: Acuti authore Dño sudes sumus, & nares Behemoth istius subtiliter circunspiciendo penetramus: ne hoc ꝙ bene mens inchoat, ipse in malitiæ finem uertat.

Possunt per sudes acuta ipsius per carnē manifestatę sapientiæ uerba signari: ut quia naribus odor trahit, per Behemoth nares illa antiqui hostis exploratio figuretur. Qui cùm Deū incarnatū esse dubitaret, hoc expetitis miraculis uoluit tētando cognoscere, dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides isti Matt. 4
panes fiant. Quia ergo signorū indicijs odorē diuinitatis eius cognoscere cōcupiuit, quasi flatum naribus traxit. Sed dum ei protinus respondetur, Non in pane solo uiuit homo: &, Non tentabis Dominū Deum tuum: quia sententiarū fœtū acu minibus indagationē antiqui hostis ueritas percu lit, quasi nares eius fudib. perforauit. Sed quia Behemoth iste per uaria fraudū argumēta distendit, adhuc adiuncto & alio nomine notat. Nā subdit:

Quòd per incarnationem Christi captus sit diabolus: & lingua totius falsitatis ad Euangelij ueritatem ligata & conclusa conticuit. Cap. IX.

AN extrahere poteris Leuiathan hamo? Leuiathan quippe additamentum eorum dicitur. Quórum uidelicet, nisi hominum? quibus semel culpam præuaricationis intulit, & hanc usq; ad æternam mortem quoridie pessimis suggestionibus extendit. Quibus dum reatum fœnore peccati multiplicat, pœnas proculdubio sine fine coacerua t. Potest quoq; Leuiathan etiam per irrisionē uocari. Primo quippe homini persuasione callida diuinitatē additurum se perhibuit, sed immortalitatem tulit. Additamentū ergo hominum per irrisionem dici potest, quibus dum hoc quod non erant se addere spopondit, etiam hoc quod erant fallēdo subtraxit. Sed Leuiathā iste hamo captus est: quia in redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis mo mordit, diuinitatis illum.

aculeus

aculeus perforauit. Quasi hamus quippe fauces glutientis tenuit: dum in illo & esca carnis patuit quam deuorator appeteret, & diuinitas passionis tempore latuit quæ necaret. In hac quippe aquarum abysso, id est in hac immensitate generis humani, ad omnium mortem inhians, uitam penè omnium uorans, huc illucq; aperto ore cetus iste fere batur, sed ad mortē ceti istius hamus in hac aquarum profunditate caliginosa, mira est dispositione suspensus. Huius hamilinea illa est per Euangelium antiquorū patrū propago memorata. Nam
Matt. 1 cùm dicitur: Abrahā genuit Isaac: Isaac genuit Iacob: cumq; cæteri successores interposito Ioseph nomine usq; ad Mariā uirginē desponsatā describuntur, quasi quædā linea torquetur, in cuius extremo incarnatus Dominus, id est hamus iste liga retur: quē in his aquis humani generis dependen tem aperto ore iste cetus expeteret, sed eo per fatellitum suorum sæuitiam morso, mordendi uires ulteriùs non haberet. Ne ergo iste humanis moribus cetus insidians, quos uellet ultrà deuoraret: hamus hic raptoris fauces tenuit, & sese mordentem momordit. Incarnationē igitur unigeniti filij fideli famulo indicans Deus, ait: An extrahere potes Leuiathan hamo? Subaudis, ut ego: qui ad ratoris mortē incarnatū unigenitū filium mitto, in quo dum mortalis caro conspicitur, & immortalitatis potentia non uidetur: quasi hamus quidam inde deuorantem perimit, unde acumen potentię quo trāsfigat occultat. Sequitur: Et fune ligabis linguam eius? Subaudis, ut ego. Scriptura enim sacra fune aliquando dimensionū sortes, aliquando peccata, aliquando fidem designare cōsueuit. Nam propter hæreditarias dimensionū sortes di-
Psal. 15 citur: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem uitæ, sortes nos patriæ melioris excipiūt. Rursum quia fu-
Esa. 5 ne peccata signantur, per prophetam dicitur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis. Iniquitas nanq; in funiculis uanitatis trahit, dum per augmentum culpa protelatur. Vnde & per Psal-
Psal. 118 mistam dicitur: Funes peccatorum circumplexi sunt me. Quia enim funis addendo torquetur ut crescat, non immeritò peccatū in fune figuratur, quod peruersò corde sæpe dum defenditur, multiplicatur. Rursum fune fides exprimitur: Salomo
Eccle. 4 ne attestante, qui ait: Funiculus triplex difficile rumpitur: quia fides uidelicet quæ de cognitione trinitatis ab ore prædicantiū texitur, fortis in electis permanens, in sole reproborum corde dissipatur. Hoc itaq; loco funis nomine sine peccatū sine
13 fidem nil obstat intelligi. Incarnatus etenim Dominus noster fune Leuiathan linguā ligauit: quia in similitudine carnis peccati apparuit, & omnia errorum eius prędicamenta damnauit. Vnde Pau
Rom. 8 lo attestante dicitur: Et de peccato damnauit peccatum. Fune ling u.m ligauit: quia per similitudinem carnis peccati, ab electorū suorum cordibus cuncta eius fallaciæ argumēta destruxit. Ecce em apparente in carne Domino, Leuiathan lingua ligata est: quia eius ueritate cognita illæ falsitatis doctrinæ tacuerunt. Vbi enim nunc est Academi eorum error: qui certè conantur astruere certum nil esse, qui impudenti fronte assertionibus suis fidem ab auditoribus exigunt, cùm uera esse nulla testantur? Vbi mathematicorum superstitio: qui dum signorum cursus suspiciunt uitas hominum in siderum momenta suspendunt? Quorum apertè doctrinam sæpe geminorum natiuitas dissipat, qui cum uno eodemq; momento horæ prodeant, non in una conuersationis qualitate perdurant. Vbi tot prædicamenta falsitatis quæ numerare fugimus: ne ab exponendi ordine longè recedamus? Sed cuncta iam erroris doctrina conticuit: quia Leuiathan linguam Dominus incarnationis suæ fune constrinxit. Vnde bene etiam per pro-
Esa. 11 phetam dicitur: Et desolabit Dominus linguā maris Ægyptij. Lingua quippe maris est scientia doctrinæ secularis. Bene autem mare Ægyptium dicitur: quia peccati obscuritate fuscatur. Linguam ergo maris Ægyptij Dominus desolauit: quia huius mundi falsam sapientiam per carnem se ostendendo destruxit. Fune ergo Leuiathan lingua cō stringitur: quia per similitudinem carnis peccati, ligata est prædicatio uerutti peccatoris. Si autem fides fune signatur, idem nobis iterum intellectus innuit: quia dum per prædicatores sanctos in mundo fides trinitatis innotuit, contra electorū mentes erumpere mūdi doctrina cessauit. Vnde bene
Psal. 73 Domino per prophetā dicitur: Tu dirupuisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethan. Ethan quippe interpretat fortis. Et quis est hic fortis, nisi de quo per Euangelium Dominus dicit: Nemo
Mar. 3 potest uasa fortis ingressus domum diripere, nisi prius fortem alliget? Fontes itaq; & torrentes Dominus dirupit, dum in Apostolorum suorum cordibus fluenta ueritatis aperuit. De quibus rursum
Esa. 12 per prophetam alium dicitur: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Ad eorum quippe doctrinam sitientes pergimus, ut ueritatis plenas cordium nostrorum lagunculas reportemus. Sed emanantibus suis fontibus Ethan fluuios exiccauit, dum doctrinā fortis & malignī spiritus ostenso radio fuæ ueritatis arefecit. Leuiathan ergo lin gua fune stringitur: quia extensa fide trinitatis, errorum prædicamenta siluerunt. Sed quia iam se aperte extollere non ualet, huc illucq; circumiens per insidias mordet. Mira aūt misericordia cōtra 14
hūc pro nobis Dominus uigilat, atq; eū & in hoc quod fraudibus molitur expugnat. Vnde subdit:

Quòd astutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat & odoratur, Deus omnipotens iudicij sui potestate confringat, & perforata eius maxilla homines quos iam per peccata commissionem inter fauces tenebat, inde extrahat: si per pœnitentiam exitum & reditum ad uitam aperiat. cap. X

NVnquid pones circulum in naribus eius?] Sicut per nares insidiæ, ita per circulum diuinę uirtutis omnipotentia designatur. Quæ cùm apprehendi nos tentationibus prohibet, miris or

dinibus antiqui hostis insidias circumplectēs tenet. Circulus ergo ei in naribus ponitur, dum circumducta protectionis supernæ fortitudine, eius sagacitas retinetur: ne contra infirmitatem hominum tantum præualeat, quantū perditionis argumenta latenter explorat. Potest etiam circuli nomine, occulti iudicij adiutorium designari, quod in huius Behemoth naribus ponitur, cùm à callida sua crudelitate refrenatur. Vnde bene per prophetam cùm ab Israelitarum læsione prohibetur,

Esa.37 regi Babyloniæ dicitur: Ponam circulum in naribus tuis. ac si apertè diceretur: Cogitando insidias suspiras: sed explere quod appetis non ualendo omnipotentiæ meæ circulum in naribus portas, ut cùm bonorum mortem ardentius anhelas, ab eorum uita uacuus redeas. Quod uerò hoc loco circulum, hoc scriptura sacra per Ioannem in

Apoc.14 Apocalypsi falcem uocat. Ait enim: Vidi, & ecce nubē candidam: & super nubem sedentē similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Potestas enim diuini iudicij, quia undiq; stringit, circulus dicitur: & quia intra se omnia incidendo amplectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quicquid inciditur, quaquauersum flectitur, intus cadit. Et quia potestas superni iudicij nullatenus euitatur, intra ipsam quippe sumus, quolibet fuge re conemur, recte cum uenturus iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur: quia cùm potenter ad omnia obuiat, incidendo circumdat. Esse se in-

Psal.138 tra iudicij falcem propheta uidit, cùm diceret: Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descēdero ad infernū, ades. Si sumpsero pennas meas ante lucem, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Intra quandam falcem se uidit, cùm ex nullo sibi loco patere fugæ aditum posse cognouit, dicens:

Psal.74 Quia neque ab oriente, neq; occidente, neque à desertis montibus: subaudis, patet uia fugiendi. atq; mox ipsam supernæ potentiæ omnimodā cō prehensionem subdēs, ait: Quoniam Deus iudex est. ac si diceret: Fugiendi uia undiq; deest: quia ille iudicat, qui ubiq; est. Diuina itaq; iudicia sicut signantur falce, quia circumuallantia incidunt: ita exprimuntur circulo, quia undiq; stringunt. In Leuiathan itaq; naribus à Domino circulus ponitur: quia iudicij eius potentia in insidijs suis ne quantum uult præualeat coarctatur. Dicat ergo: Nunquid pones circulum in naribus eius? Subaudis, ut ego, qui astutas eius insidias omnipotenti iudicio constringo: ut nec tantum tentet, quantum appetit: nec tantum capiat, quantū tentat. Sequitur:

Aut armilla perforabis maxillam eius?] Ab intellectu circuli armilla nō discrepat: quia ipsa hoc quoq; ubi ponitur, ambiendo cōstringit. Sed quia armilla latius tenditur, per armillam occulti eius iudicij erga nos protectio impensior designatur. Armilla ergo Dominus maxillā Leuiathan istius perforat: quia ineffabili misericordiæ suæ potentia sic militiæ antiqui hostis obuiat, ut aliquando eos etiam quos iam cœpit amittat: & quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeūt. Quis enim ore illius semel raptus maxillam eius euaderet, si perforata non esset? An non in ore Petrum tenuit, cùm negauit? An non in ore Dauid tenuit, cùm in tantam se luxuriæ uoraginem mersit? Sed cùm ad uitam uterq; per pœnitentiam redijt, Leuiathan illæ eos aliquo modo quasi per maxillæ suæ foramina amisit. Per foramen ergo maxillæ ab eius ore subtracti sunt, qui post perpetrationem tantæ nequitiæ pœnitendo redierūt. Quis autem hominū Leuiathan istius os euadat, ut nulla illicita cōmittat? Sed hinc cogno scimus quantum redemptori humani generis debitores sumus, qui non solū nos in os Leuiathan ire prohibuit, sed ab ore etiam redire cōcessit: qui

B spem peccatori non abstulit, quia maxillam eius ut euadendi uiam tribueret, perforauit: ut saltem post morsum fugiat, qui incautus prius morderi nequaquam metuebat. Vbiq; ergo nobis occurrit superna medicina: quia & dedit homini præcepta ne peccet, & tamē peccanti dedit remedia ne desperet. Vnde cauendum summopere est, ne quis delectatione peccati Leuiathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit, non desperet: quia si peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit per quod euadat. Iam dentibus teritur, sed adhuc si euadendi uia quæritur, in maxilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus quo exeat, qui prędere noluit ne caperet. Quisquis ergo nondū captus est, maxillam eius fugiat:

C quisquis uerò iam captus est, in maxilla foramen quærat. Pius enim ac iustus est conditor noster. 15 Sed nemo dicat, quia pius est, uenialiter pecco. Et nemo qui peccauerit dicat, quia iustus est, de peccati remissione despero. Relaxat enim Deus facinus quod detestur: sed perpetrare quisque timeat, quod si dignè detiere possit ignorat. Ante culpam ergo iustitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat: nec ita iustitiā timeat, ut nulla spei consolatione conualescat: nec ita confidat de misericordia, ut adhibere uulneribus suis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam, sed quem præsumit sibi piè parcere, semper etiam cogitet & districtè iudicare. Sub pietate itaque eius spes peccatoris gaudeat, sed sub districtione illius pœnitentis cor

D rectio cōtremiscat. Spes igitur præsumptionis no stræ habeat etiam morsum timoris: ut ad corrigen da peccata iustitia iudicantis terreat, quem ad fiduciam ueniæ gratia parcentis inuitat. Hinc enim per quendam sapientē dicitur: Ne dixeris, miserationes Domini multæ sunt, peccatorū meorū nō memorabitur. Pietatē nanq; eius protinus & iustitiam subdit, dicens: Misericordia enim & ira ab illo. Diuina itaq; clementia maxillam Behemoth istius perforans, ubiq; humano generi & misericorditer & potenter occurrit: quia nec libero admonitionem præcauendi tacuit, nec capto remedium fugiendi subtraxit. Ad hoc quippe in scriptura sacra uirorum talium, id est Dauid & Petri peccata sunt indita, ut cauteła minorū sit ruina maiorum. Ad hoc uerò utrorūq; illic & pœnitētia insi-

Ecd.5

nuatur

nuatur & uenia, ut spes pereuntium sit recupera- A tio perditorum. De statu ergo suo Dauid cadente nemo superbiat. De lapsu etiã suo Dauid surgente nemo desperet. Ecce quàm mirabiliter scriptura facta eodem uerbo superbos premit, quo humiles leuat. Vnam nanque rem gestã retulit, & diuerso modo superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles uerò ad spei fiduciam reuocauit. O ineſtimabile nouigeneris medicamentũ, quod uno eodemq; ordine poſitum & premẽdo tumentia exiccat, & ſubleuãdo arentia infundit. De maiorum nos lapſu terruit, ſed de reparatione roborauit. Sic quippe ſemper, ſic nos diuinæ diſpenſationis miſericordia & ſuperbiẽtes reprimit, & ne ad deſperationem corruamus fulcit.

Quid ſit quòd Moyſes dicit: Non accipies loco pignoris ſuperiorem uel inferiorem molam. Cap. XL.

16 VNde etiam per Moyſen admonet, dicens: Deut. 24 Nõ accipies loco pignoris ſuperiorem aut inferiorem molam. Accipere nanq; aliquãdo dicimus auferre. Vnde & aues illæ quæ ſunt rapiẽtes dis auibus auidæ, accipitres uocantur. Vnde Pau- 2. Cor. 11 lus apoſtolus dicit: Suſtinetis enim ſi quis deuorat, ſi qs accipit. ac ſi diceret: Si quis rapit. Pignus uerò debitoris, eſt confeſsio peccatoris. A debito re enim pignus accipitur, cũm à peccatore iã peccati confeſſio tenetur. Superior autem & inferior mola, eſt ſpes & timor. Spes quippe ad alta ſubuehit, timor autem cor inferius premit. Sed mola ſuperior & inferior ita ſibi neceſſariò iunguntur, ut C una ſine altera inutiliter habeatur. In peccatoris itaque pectore inceſſanter debet ſpes & formido coniungi: quia incaſſum miſericordiam ſperat, ſi nõ etiam iuſtitiam timeat: incaſſum iuſtitiam metuit, ſi non etiam de miſericordia confidat. Loco igit pignoris mola ſuperior aut inferior tolli prohibetur: quia qui peccatori predicat, tanta diſpenſatione componere prædicationem debet, ut nec derelicta ſpe timorẽ ſubtrahat, nec ſubtracta ſpe, in ſolo eũ timore derelinquat. Mola enim ſuperior aut inferior tollitur, ſi per prædicantis linguam in peccatoris pectore aut timor à ſpe, aut ſpes à timore diuidatur. Sed quia exigente cauſa Dauid ad medium deducto, tanti facinoris memoriam ſe cimus, lectoris fortaſſe animus mouetur, cur eos D omnipotẽs Deus quos in perpetuum elegit, quos ad donorum quoq; ſpiritalium culmẽ aſſumpſit, illæſos à corporalibus uitijs non cuſtodit. Vnde quia ſatisfieri citius credimus, breuiter reſpondemus. Nonnulli enim per accepta dona uirtutum, per impenſam gratiam bonorum operum, in ſuperbiæ uitium cadunt, ſed tamen quò ceciderint, non cognoſcunt. Proinde contra eos hoſtis antiquus, quia iam interius dominatur, etiam exterius ſæuire permittitur: ut qui in cogitatione elati ſunt, per carnis luxuriam proſternãtur. Scimus autem quia aliquando minus eſt in corporis corruptione me cadere, quàm cogitatione tacita ex de liberata elatione peccare: ſed cũm minus turpis ſuperbia creditur, minus uitatur. Luxuriam uerò eo magis erubeſcunt homines, quo ſimul omnes turpem nouerunt. Vnde fit plerunque, ut nonnulli poſt ſuperbiam in luxuriam corruentes, ex aperto caſu malum culpæ latentis erubeſcant: & tunc etiam maiora corrigunt, cũm proſtrati in minimis grauius confundũtur. Reos enim ſe inter minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauiora crediderunt. Pia ergo Domini diſpenſatione laxatus nonnunquam Behemoth iſte de culpa ad culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum quem ceperat amittit: atque unde uſciſſe cernitur, inde ſuperatur. Conſideranda libet in ita munitum gratiæ ſinum, quanto Deus fauore miſericor diæ nos continet. Ecce qui de uittute ſe extollit, per uitium ad humilitatem redit. Qui uerò 17 B acceptis uirtutibus extollitur, non gladio, ſed (ut ita dixerim) medicamento uulneratur. Quid eſt enim uirtus, niſi medicamentum? & quid eſt uitium, niſi uulnus? Quia ergo nos de medicamento uulnus facimus, facit ille de uulnere medicamentũ: ut qui uirtute percutimur, uitio curemur. Nos nanq; uirtutum dona retorquemus in uſum uitiorum: ille uitiorũ illecebras aſſumit in artem uirtutũ, & ſalutis ſtatum percutit ut ſeruet: ut qui humiliter ſtantes ruinam fugimus, ei ſaltem cadentes liæreamus. Sed inter hæc ſciendum eſt, quòd plerique hominum quo in multis corruunt, arctius ligantur: cumq; eos Behemoth iſte ex uno uitio percuit ut concidant, ex alio quoq; ſilligat ne reſurgant. Conſideret itaque homo cum quo hoſte beſſum gerat, & ſi iam ſe in aliquo deliquiſſe perpendit, ſaltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimeſcat: ut ſtudioſe uitentur uulnera, quibus frequenter interficit: quia ualde rarum eſt quod hoſtis noſter electorum ſaluti etiam uulneribus ſeruit. Maxilla ramen Behemoth iſtius perforata intelligi & aliter poteſt: ut in ore tenere dicatur nõ quos iam perfectè peccato implicauit, ſed quos iam adhuc peccati perſuaſionibus tẽtat, quatenus ei quemlibet mandere, ſit de peccati eum delectatione tentare. Mandendum quidem, ſed non deglutiendũ acceperat Paulum, quando illum poſt 2. Cor. 12 tot reuelationum ſublimia, ſtimulis carnis agitabat. Tunc ergo cũm contra illum licentiam tentationis accepit, in maxilla eum tenuit: ſed perforata. qui uerò elatus perire poterat, tentatus eſt nè perîret. Tentatio ergo illa non uorago uitiorum, ſed cuſtodia meritorum fuit: quia Leuiathan iſte fatigando eum in afflictione contriuit, ſed non in culpa capiendo deuorauit. Elatos autem in ſanctitate uitros non amitteret, niſi tentaret. Sanctũ quippe non eſſent qui de ſanctitatis gloria ſuperbirẽt: & tanto ſub eius iure caderent, quanto ſe in ſuis uirtutibus eleuarent. Sed miro diſpenſationis ordine dum rentantur, humiliantur: dum humiliantur, eius eſſe iam deſinunt. Bene ergo maxilla Behemoth iſtius perfotata dicitur: quia electos Dei unde conterit, inde amittit: unde tentat ut perdat, agit inde ne pereant. Antiquus itaque hoſtis occultis Dei diſpenſationibus ſeruiẽs, ſanctorum animas ad interitum tẽtat uolens, ſed ad regnum

tentando seruat inuitus. Maxilla ergo eius perfo-
rata est: quia eos quos tentando, id est mandendo
cõterit, quasi cùm deglutit amittit. Quod quia nõ
humana sed diuina prouidentia agitur, ut utilitati
iustorum ipsa uetusti aduersarij astutia suffragetur,
quatenus cùm electos tentat, eo magis tentando
custodiat, bene ad beatum lob dicitur: Aut armil-
la perforabis maxillã eius? Subaudis, ut ego: qui
prouidè cuncta dispones, electos meos inde ro
bustius in integritate custodio, unde eos per ma-
xillam Leuiathan istius labefactari aliquo modo
ab integritate permitto. Sequitur:

Quòd in die iudicij supplicium & pœnitentia impiorum in irritum erit. Cap. XII.

18 NVnquid multiplicabit ad te preces, aut lo-
quetur tibi mollia? Subaudis, ut mihi. Si em
ad personam filij hæc uerba referant, incarnato ei
Luc. 4 mollia loquebat cùm diceret: Scio qa fis sanctus
Dei. Ad quẽ Leuiathan iste multiplicauit preces,
Matt. 8 cùm per subditam sibi legionẽ dixit: Si eijcis nos,
mitte nos in gregem porcorũ. Quamuis intelligi
potest apertius: quia ad Dominũ preces multipli
cat, cùm extremi die iudicij iniqui qui eius corpus
Matth. 25 sunt, fibi parci deprecant: cùm mẽbra eius uidelicet reprobi serò clamãtes dicunt: Domine domine
aperi nobis. Quibus protinus dicitur: Nescio
uos unde sitis. Tũc etiã Domino per membra sua
mollia loquẽt, quando multi ex eius corpore di-
Matt. 7 cturi sunt: Domine, dñe, nõne in nomine tuo pro
phetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus,
& in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Mol-
lia quidem deprecantes dicunt, cùm eius nomine
replicant quæ fecerunt: sed duro corde illa cùm fa
cerent, in suam laudem rapuerunt. Vnde mox au-
diunt: Nescio qui estis. Sequitur:

Quòd diabolus in hac uita nescientes sanctorum usibus seruit: & tentationis licentia, quasi ex pacto accepta, uoluntatem suam implet tentando, sed uoluntate Dei ligatur ut electos & uolens tentet, & nesciens probet. Cap. XIII.

NVnquid feriet tecum pactum?] Subaudis,
ut mecum. Et accipies eum seruum sempi-
ternum? Subaudis, ut ego. Sed ualde solerter in-
tuendum est, quòd pactum cum Domino Leuia-
than iste feriat, ut sempiternus ab eo seruus habea
tur. In pacto enim discordantium partium uolun
tas impletur, ut ad uotum suum quæq; perueniat,
& iurgia desiderato fine concludat. Antiquus ita
que hostis à fine ritate diuinæ innocẽtiæ malitiæ
suæ face succensus discordat, sed ab eius iudicio
etiam discordando nõ discrepat. nam uiros iustos
semper maleuole tentare appetit: sed tamen hoc
Dominus uel misericorditer fieri, uel iustè permit
tit. Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum uo-
catur, in qua & desiderium tentatoris agitur, & ta
men per eam miro modo uoluntas iusti dispensa-
toris impletur. Erudiendos enim (sicut nuper di-
ximus) electos suos Dominus sæpe tẽtatori subij
cit: sicut post paradisi clausura, post tertij cœli se-
creta, ne reuelationũ magnitudine Paulus extolli
potuisset, ei satanæ angelus datus est. Sed (ut præ
fati sumus) ipsa hac tentatione disponitur, ut qui
elati perire poterãt, humiliati à perditione seruen
tur. Secreto ergo dispensationis ordine, unde fæ-
uire permittitur iniquitas diaboli, inde pię perfici
tur benignitas Dei. Et bene ex hoc pacto quod
cum Domino ferire dicitur, seruus accipi perhibe
tur: quia inde obtẽperat nutibus supernæ gratiæ,
unde exercet iram nequissimæ uoluntatis suæ.

Seruus ergo ex pacto est, qui dum uoluntatem 19
suam implere permittitur, à superni cõsilij uolun
tate ligatur: ut electos Dei (sicut dictũ est) uolens
tentet, & tentando nesciens probet. Sed quia tam
diu in hac uita electorum usibus seruit, quàm diu
malitiæ suæ nequitiam rẽtationibus exercere po-
terit: hoc autem in loco à Domino nõ solum ex
pacto seruus, sed sempiternus seruus accipi dicit:
inuestigare compellimur quomodo & post præ-
sentis uitæ terminum seruire eum in perpetuũ Do
mino demonstremus. Neq; enim tunc iustos cæ-
lesti felicitate pollentes adhuc tẽtare permittitur,
cùm ante eorum oculos æternis gehẽnæ ignibus
mancipatur: quia nequaquam in illa superna pa-
tria tentationibus eruditendi sunt, in qua iam pro
tentationum laboribus remunerantur. Sed tunc
Leuiathan iste cum suo corpore, reprobis uideli-
cet omnibus, flammis ultricibus traditur, quibus
sine fine crucietur. quos sciliçet cruciatus dum iu-
sti conspiciunt, in Dei laudibus crescũt: quia & in
se cernũt bonũ quo remunerati sunt, & in illis in-
spiciunt supplicium quod euaserũt. Ita enim tunc
pulchra erit uniuersitas, dũ & gehenna iustè cru-
ciat impios, & æterna felicitas iustè remunerat pi-
os. Sicut ẽ niger color in pictura substernit, ut
superiectus albus uel rubeus pulchrior ostendat:
ita tunc etiam malos bene ordinans Deus, felicio
ra exhibet gaudia beatorum, ostensis antè eorum
oculis supplicijs reproborũ. Et quamuis illud ex
uisione dominica eorum gaudiũnon sit quo cre-
scat: magis tamẽ authori suo esse se debitores sen-
tiunt, quando & bonum cernũt quod iustè remu-
nerati percipiunt, & malum quod misericorditer
aduiti uicerunt.

Quid sit quòd diabolus modò Behemoth, id est belua uel iumentum: modò Leuiathan, id est serpens marinus: modò auis uocatur: & quòd in passione Christi illusus sit. Cap. XIIII.

IGitur si utilitati iustorum & hic tẽtatio Leuia-
than istius, & illic damnatio proficit, sempiter-
nus seruus est, dum Dei laudibus nesciẽs seruit: &
illic pœna eius iusta, & hic uoluntas iniusta. Sequi
tur: Nunquid illudes ei quasi aui?] Quid est q 20
aduersarius noster prius Behemoth, postmodum
Leuiathan dicitur: nunc uerò auis in perditionis
suæ illusione comparatur: Behemoth quippe (ut
diximus) belua interpretatur: quæ quadrupes o-
stenditur, dum sicut bos fœnũ comedere perhibe
tur. Leuiathan uerò quia hamo capitur, proculdu
bio serpens in aquis innotescit. Nunc uerò ad
auis similitudinem ducitur, cùm dicitur: Nũquid
illudes ei quasi aui? Cur ergo belua uel iumen-
tum, cur draco, cur auis appelletur, indagemus.

Citius

Citius enim nomina eius agnoscimus, si tergiuersationis illius astutiam subtiliter exploremus. De cœlo quippe ad terrā uenit, & ad spē cœlestium nulla iam respiratione se erigit. Irrationabile ergo & quadrupes animal est, per actionis immūdæ fatuitatem, draco per nocendi malitiā, auis per subtilis naturæ leuitatem. Quia enim hoc quod contra se agit, ignorat, bruto sensu belua est: quia malitiose nobis nocere appetit, draco est: quia uerò de naturæ suæ subtilitate superbè extollitur, auis est. Rursum quia in hoc quod iniquè agit, ad utilitatem nostram diuina uirtute possidetur, sumentum est: quia uerò latēter mordet, serpēs est: quia autem nonnunquam per indomitam superbiam se etiam lueis angelum simulat, auis est. Humanū etenim genus quamuis inexplicabili iniquitatis arte lacessīat, tribus tamen uitijs ualde tentat: ut uti delicet alios sibi per luxuriā, alios per malitiam, alios per superbiam subdat. Non ergo immeritò in eo quod agere nititur, ex ipso suarū actionum nomine uocatur, cūm iumentum, draco uel auis dicitur. In eis quippe quos ad stultitiā luxuriæ excitat, iumentum est: in eis quos ad nocēdi malitiā inflammat, draco est: in eis autem quos in fastum superbiæ quasi alta sapientes eleuat, auis est: in illis uerò quos pariter in luxuria & superbia & malitia polluit, iumētum, draco, simul & auis existit. Per tot nanq; ad deceptorum eor se species intuit, in quot eos nequitias implicauit. Multarū igitur rerum nomine uocat: quia ante deceptorum mentes in uarias formarum species uertitur. Cūm enim hunc per carnis luxuriam tentat, & tamen minimè superat, mutata suggestione eor illius in malitiam inflāmat. Quia ergo ad eum uenire bellua non ualuit, draco uenit. Illum ueneno malitiæ corrumpere non ualet: sed tamen bona sua eius oculis opponit, & cor illius in superbiam extollit. Huic ergo ut draco surrepere nō ualuit: sed tamen adducto phantasmate inanis gloriæ, coram cogitationis eius obtutib. quasi auis uolauit. quæ nimirum auis tanto contra nos immanius extollitur, quanto nulla naturæ suæ infirmitate præpedi tur. Quia enim carnis morte non premitur, & redemptorem nostrum carne mortalem uidit, altioris fastu elationis intumuit: sed ubi contra authorem suum penna se superbiæ extulit, ibi laqueum suæ mortis inuenit. nam ea eius carnis morte pro stratus est, quam expetijt elatus: & inde pertulit laqueum, unde quasi escam suæ malitiæ mortem iusti concupiuit. Dicatur ergo: Nunquid illudes ei quasi aui? Quasi aui quippe Dominus illus it, dum ei in passione unigeniti filij sui ostendit escam, sed laqueum abscondit. Vidit enim quod ore perciperet, sed non uidit quod gutture teneret. Nam quamuis eum fuerat ipse cōfessus filium Dei, uelut purū tamen illum hominem mori credidit, ad cuius mortem iudæorum persequētium animos concitauit. Sed in ipso traditionis tempore tarde iam cognouisse intelligitur, quòd ipse eius illa morte puniret. Vnde & Pilati coniugem somnijs terruit, ut uir illius à iusti persequutione cessaret. Sed res interna dispensatione disposita, nulla ualuit machinatione refragari. Expediebat nanq; ut peccatorum mortem iustè morientium solueret mors iusti iniustè morientis. Quod quia Leuiathan iste usque ad tempus passionis illius ignorauit, qua si more auis illusus, diuinitatis eius laqueum pertulit, dum humanitatis eius escam momordit. Sequitur:

Quòd infirma mundi & ignobilia & stulta elegit Deus, & fortitudinem armati hostis humilium prædicatione destruxit. Cap. XV.

Vt alligabis eum ancillis tuis?] Subaudis, ut ego. In seruis etsi despecta est conditio, uirilitas uiget: in ancillis autem eum cōditione patriter sexus iacet. Bene ergo Dominus Leuiathan istum non seruis, sed ancillis suis ligare se asserit: quia ad nostram redemptionem ueniens, & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit. ancillis ergo suis Leuiathan huius fortitudinem Dominus ligauit: quia attestante Paulo, Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit uictimas, miscuit uinum, proposuit mensam, misit ancillas suas ut uocarent ad arcem & mœnia ciuitatis. Sapientia quippe domum sibi condidit, cùm unigenitus Dei filius in semetipso intra uterum uirginis mediante anima humanum sibi corpus ereauit. Sic quippe corpus unigeniti domus Dei dicitur, sicut etiam templum uocatur: ita ut unus idemq; Dei atq; hominis filius ipse sit qui inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen recte & aliter accipitur, si domus sapientiæ Ecclesia uocatur. quæ septē sibi columnas excidit: quia ab amore præsentis seculi dissunctas ad portandā ejusdem Ecclesiæ fabricam mentes prædicatium erexit. Quæ pro eo quòd perfectionis uirtute sub nixę sunt, septenario numero designantur. Immolauit uictimas: quia ultas prædicatium mactari in persecutione permisit. Vinum miscuit: quia diuinitatis & humanitatis suæ nobis pariter arcana prædicauit. Mensam quoq; proposuit: quia scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparauit. Ancillas etiā suas misit, quæ ad arcē nos atq; ciuitatis mœnia uocarēt: quia prædicatores infirmos absectosq; habere studuit, qui fideles populos ad spiritalis patriæ ædificia superna colligerēt. Vnde in Euangelio Dominus Nathanaelem laudat, nec tamen in sorte prædicantiū numerat. quia ad prædicandum eum tales uenire debuerant, qui de lau de propria nihil habebant: ut tanto solidius ueritatis esse cognosceretur quod agerent, quanto & aperte eerneretur, quia ad hoc agēdum per se idonei non fuissent. Vt ergo mira potentia per prædicatorū linguas elareſceret, prius mirabilius actū est, ut eorundem prædicantium meritum nullum esset. Ancillas ergo Dominus misit, & Leuiathan huius fortitudinem ligauit: quia infirmos prædicatores mundo exhibuit, & potentes quosque

qui

1. Cor. 7
Prouer. 9

Ioan. 1

qui eius corpus fuerãt, sub terroris sui vinculo re-
strinxit. Et in semetipso Leuiathan iste ancillis li-
gatur: cùm infirmis prædicantibus, ueritatis cla-
rescente lumine, contra electorum mentes anti-
quus hostis nõ quantum uult sæuire permittitur:
sed ne sub insidelitatis captiuitate cunctos quos
appetit teneat, signis & uirtutibus coarctatur. Ip-
se ergo per se hoc fortiter facit, qui cõtra illũ uir-
tutes non fortibus tribuit. Sed quia quos cõtra eum
Dominus mittat insinuat: nunc etiam quid ipsi a-
gant qui mittuntur, adiungit. Sequitur:

*Quòd prædicatorum officio (qui de Euangelico talento ne-
gociantur) à capite diabolo concidantur & separentur, qui
prius ei quasi membra carnes adhærebant.* Cap. XVI.

32 COncident eum amici, diuident illum nego-
ciatores.] Leuiathan iste totiens cõciditur,
quotiẽs diuini uerbi gladio sua ab illo membra se
parantur. Iniqui enim cùm uerbum ueritatis au-
diunt, & sanctio timore perculli, ab antiqui se ho-
stis imitatione suspenduntipse in corpore suo di-
uiditur, cui hi qui præue inhęrerant, subtrahuntur.
Ipsos uerò amicos nominat, quos superius ancil-
las uocatipsos etiam negociatores appellat, quos
amicos dixerat. Sancti enim prædicatores prius
ancillæ sunt per formidinem, pòst amici per fidẽ,
ad extremum quoq; negociatores per actionem.
Luc.12 Ipsis quippe infirmantibus dicitur: Nolite timere
pusille grex, quia complacuit patri uestro dare uo
bis regnum. Ipsis rursum conualescentibus dici-
Ioan.15 tur: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcun
que audiui à patre meo, nota feci uobis. Ipsis ergo
ad extremũ in negocij operationem pergentibus
Mar.16 iubetur: Euntes in mundum uniuersum, prædica-
te Euangelium omni creaturæ. In prædicatione
quippe fidei quasi quoddam negocium geritur,
dum uerbum datur, & fides ab auditoribus sumi-
tur. Quasi quoddam negocium faciunt qui prædi
cationem pręrogant, & à populis fidem reportãt.
Fidem impartiunt, & eorum sanctam protinus ui
tam sumunt. Si enim iusti orum prædicatio negoci-
um non fuisset, profectò Psalmista non diceret:
Psal.80 Sumite psalmum, & date tympanũ. In tympano
etenim corij ficcat ut sonet. Quid est ergo dicere:
Sumite psalmum, & date tympanum: nisi, Accipi
te spiritale canticum cordis, & reddite tempora-
lem macerationem corporis? Si superna prædica
tio negocium non fuisset, nequaquam sub typo
fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia dice-
Prouer.31 ret: Sindonẽ fecit & uendidit, & cingulum tradi-
dit Chananæo. Quid enim signatur per linteum
sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicatio-
nis? in qua molliter quiescitur: quia mens in illa fi
Act.10 delium spe superna refouetur. Vnde & Petro ani-
malia in linteo demonstrantur: quia peccatorum
animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei
quiete continentur. Hanc ergo sindonem Eccle-
sia fecit & uendidit: quia fidem quam credendo
texuerat, loquendo dedit, & ab infidelibus uitam
rectæ conuersationis accepit. Quæ & Chananæo
cingulum tradidit: quia per uigorem demonstra-

A tæ iusticiæ, fluxa opera gẽtilitatis a stringit. Et hoc
quod præcipitur uiuẽdo teneatur: Sint lumbi ue- Luc.12
stri præcincti. Prædicatores ergo suos Dominus
quærendo ancillas inuenit. permutando amicos
facit, ditãdo negociatores exhibet. Qui eñ mun-
di prius minas infirmi timuerũt, pòst ad agnoscen
da diuina consilia ascendunt. Ditati autem uirtu-
tibus usq; ad exercendum fidei negocium perdu-
cuntur: ut Leuiathan istius membra increpando
atq; suadendo tanto fœuerius incidant, quanto &
amici facti, amori ueritatis semetipsos uerius co-
pulant: atq; ab eo peccantium animas tãto celeri-
us subtrahant, quãto negociatores idonei effecti,
in semetipsis amplissimas apothecas uirtutũ mon
strant. Quia enim per prædicatores Dei ualde lau
B dabiliter à Leuiathan isto res possessa diuiditur,
ueritatis uox per prophetam pollicetur, dicens:
Et si separauer is preciosum à uili, quasi os meum
eris. preciosum quippe à uili separat, qui humanas
mẽtes à reproba antiqui hostis imitatione diffun-
git. Rectè os Dei dicitur: quia per eum proculdu
bio eloquia diuina formantur. Sequitur:

*Quòd sancta Ecclesia prius pelle diaboli, id est infimis imple
ta sit, deinde capite, id est prudentibus, & sapientibus. Prius
enim piscatores habuit, deinde per piscatores, philosophos
& rhetores, principes & imperatores.* Cap. XVII.

NVnquid implebis sagenas pelle eius, & gur
gustium piscium capite illius?] Quid per sa
genas uel gurgustium piscium, nisi Ecclesiæ fide-
lium, quæ unum Ecclesium catholicam faciũt de-
signantur? Vnde in Euangelio scriptum est: Simi
le est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, &
ex omni genere piscium congreganti. Regnũ cœ
lorum scilicet uocatur Ecclesia, cuius dum mores
Dominus ad superna subleuat, iã hæc ipsa in Do-
mino per cœlestem conuersationem regnat. quæ
rectè etiam sagenæ missæ in mare comparatur, ex
omni genere piscium cõgreganti: quia missa in hoc
gẽtilitatis seculum nullũ respuit: sed malos cũ bo-
nis, superbos cum humilibus, iracundos cum mi-
tibus, & fatuos cum sapientibus cepit. In pelle ue
rò Leuiathan istius, stultos eius corporis, in capi-
te autẽ prudentes accipimus. Vel certè pelle quæ
est exterius, subditi ad hæc extrema seruientes, ca
pite autem præpositi designantur. Et bene Domi
D nus seruato ordine, has sagenas uel gurgustiũ pi-
scium, id est Ecclesiam suam, & uota fidelium pri-
us de pelle eius, & postmodum capite asserit im-
pleturum: quia (sicut superius diximus) prius
elegit infirma, ut pòst confunderet fortia. Ele- 1.Cor.1
gitquippe stulta mundi, ut confunderet sapien-
tes. Prius nanque collegit indoctos, & postmo-
dum philosophos: & non per oratores docuit pi-
scatores, sed mira potentia per piscatores subegit
oratores. Dicit ergo: Nunquid implebis sage-
nas pelle eius, aut gurgustium piscium in capite
illius? Subaudis, ut ego: qui intra Ecclesiam fide-
lium prius quasi pellem diaboli extremos atq; in-
fimos colligo, & postmodũ caput illius, id est pru
dentes mihi aduersarios subdo. Sequit: Pones 23
super eum manũ tuã?] Id est, ut ego: qui fortiũ illũ

potentia

potentia reprimens, non plus quàm expediat fæ- A
uire permitto: efusq; ſæuitiam quantum permiſe-
ro, in electorum meorum utilitatem retorqueo.
Vel certè manum ſuper eum ponere, eſt uirtutis
poteſtate ſuperare. Beato igitur Iob per interro-
gationem dicitur: Pones ſuper eum manum tuã?
ac ſi apertè diceretur: Nunquid uirtute illum pro-
pria reprimis? Vnde & aptè mox ſubditur: Me-
mento belli, nec ultrà addas loqui.] Alta diſpen-
ſatio iudiciorũ Dei idcirco ſæpe bene meritos fa-
mulos uel nimis impetit, uel flagellis premit, uel
quibuſdam ſuperimpoſitis oneribus grauat, uel la
borioſis occupationibus implicat: quia mira po-
tentia præuidet, quòd ſi quieti ac liberi in trãquil-
litate perſiſterent, tentationes ferre aduerſarij nõ B
ualentes, mentis proſtrati uulneribus iacerent.
Dum ergo eos foris tolerandis flagellis uel oneri-
bus occupat, à ſuſcipiendis intus tentationum fa-
culis occultat. Moris quippe medicinalis eſt, ut
ſæpe feruorem uiſcerum in pruriginem cutis tra-
hat, & plerunq; inde interius curat, unde exterius
ſauciat. Ita nonnunquam diuinæ diſpenſationis
medicamine agitur, ut exterioribus doloribus in-
ternum uulnus admatur, & flagellorum ſectioni
bus repellatur ea quæ occupare mentem poterat
interior putredo uitiorum: & tamen ſæpe dum pa
tentis culpæ ſibi homines conſcij non ſunt, & aut
doloribus cruciantur, aut laboribus de primũtur,
contra iuſtum atq; omnipotẽtem iudicem in que
relam proſiliunt, ſcilicet minus intuentes contra
quàm fortem aduerſarium bellum gerunt. Cuius C
ſi intolerabiles uires ſollicitè attenderent, nequa-
quam de his quę exterius tolerant murmurarent.
Sed ideo uidẽtur nobis hæc grauia, quia bella oc-
culti aduerſarij nolumus penſare grauiora. A qui-
bus plerunq; bellis (ut diximus) dum flagella-
mur, defendimur: dum affligimur, occultamur.
Caro enim noſtra prius quàm reſurrectionis in-
corruptione ſolidetur, ſi nullo mœrore afficitur,
in tentationibus effrenatur. Quis autem neſciat
quòd multo melius ſit ardere flamma febrium, q̃ſ
igne uitiorum? Et tamen cùm febre corripimur,
quia uitiorum æſtum, qui occupare nos poterat,
cõſiderare negligimus, de percuſſione murmura-
mus. Quis neſciat quòd multo melius ſit duris in
ſeruitio hominibus ſubiici, quàm blandientibus D
dæmoniacis ſpiritibus ſubdi? Et tamen cùm alto
Dei iudicio iugo humanæ conditionis aſteritur,
in querelam proſilimus: nimirum quia minus at-
tendimus quòd ſi nos nulla cõditio ſeruitutis op-
primeret, forteſſe mens noſtra multis iniquitati-
bus peius libera deſeruiret. Ideo ergo hæc quæ to
leramus, grauia credimus: quia bella hoſtis callidi
quàm ſint contra nos dura atq; intolerabilia non
uidemus. Menti enim noſtræ omne põdus uileſce
ret, ſi ea quæ ſe opprimere poterat, occulti aduer-
ſarij bella penſaret. Quid enim ſi omnipotens De-
us onera quæ patimur ſubleuet: ſed tamen ſua no
bis adiutoria ſubtrahat, & inter Leuiathan iſtius
nos tentamenta derelinquat? Sæuiente tanto ho-
ſte quò ibimus, ſi nullis authoris noſtri protectio
nibus defendamur? Quia ergo beatus Iob culpæ
ſibi conſcius non erat, & dura tamen flagella to-
lerabat, ne fortaſſe in uitio murmurationis exce-
dat, memoretur quòd timeat, & dicatur ei:

Quòd qui tentamẽta uel percuſſiones diabuli diligenter con
ſiderat, & illud bellum mente retractat, de flagellis & per-
cuſſionibus Dei, quæ ſunt correctio uel diſciplina, ſi filius eſt,
nequaquam murmurat. Cap. XVIII.

MEmento belli, nec ultrà addas loqui.] Acſi
ei apertè diceretur: Si occulti hoſtis contra
te bellum conſideras, quicquid à me pateris, non
accuſas. Si impetentem te aduerſarij gladium pro
ſpicis, flagellum patris nullatenus perhorreſcis.
Vides enim quali flagello te ferio: ſed intueri ne-
gligis, à quanto te hoſte flagellando liberum ſer-
uo. Memento ergo belli, nec ultrà addas loqui: id
eſt tanto te ad diſciplinam patris exhibe tacitum,
quanto te proſpicis ad bella hoſtis infirmũ. Dum
ergo me corripiẽte pẽcuteris, ut æquanimiter fe
ras hoſtem tuum, ad memoriã reuoca: & durum
nõ æſtimes omne quod pateris, dum externis cru
ciatibus ab interna paſſione liberaris. quia autem
Leuiathã iſte de diuina miſericordia falſa ſibi pro
miſſione blanditur, poſtquam terrorem fortitudi
nis eius intulit, & beati Iob animũ in eius circum-
ſpectione commouit dicens: Memento belli, nec
ultrà addas loqui, ut ſtremiſſibilem reatum eius
oſtenderet, ſilico adiunxit:

Quòd iudicium ultimum ſine miſericordia ſit. Cap. XIX.

ECce ſpes eius fruſtrabitur eum.] Quod ſic 24
de eo debet intelligi, ut referri etiam ad illius
corpus poſſit: quia iniqui omnes qui diſtrictionẽ
iuſtitiæ diuinæ non metuunt, incaſſum ſibi de mi
ſericordia blandiuntur. Moxq; ad conſolationem
noſtram rediens, extremi iudicij futurum eius in-
teritum prænunciat, dicens: Et uidentibus cun-
ctis præcipitabit.] Cunctis enim uidentibus præ
cipitabitur: quia cæterno tunc iudice terribiliter ap
parente, aſtantibus legionibus angelorũ, aſſiſten
te cuncto miniſterio cœleſtium poteſtatum, atq;
electis omnibus ad hoc ſpectaculum deductis, i-
ſta belua crudelis & fortis in medium captiua de-
ducitur, & cum ſuo corpore, id eſt cum reprobis
omnibus æternis gehennæ incendijs mancipa-
tur, cùm dicitur: Diſcedite à me maledicti in- *Matt.25*
gnem æternum, qui præparatus eſt diabolo & an-
gelis eius. O quale erit illud ſpectaculum, quan-
do hæc immaniſſima beſtia electorum oculis oſ-
tenditur: quæ hoc belli tempore nimis illos ter-
rere potuerat, ſi uiderentur. Sed occulto ac miro
Dei conſilio agitur, ut & nunc per eius gratiam à
pugnantibus non uiſa uincatur, & tunc à lætis uic-
toribus iam captiua uideatur. Tuncautem iuſto
diuino adiutorio quantum debitores ſunt, plenis
recognoſcunt: quando tam fortem beſtiam ui-
derint, quam nunc infirmi uicerunt, & in hoſtis
ſui immanitate conſpiciunt, quantũ debeant gra-
tiæ defenſoris ſui. Redeũt enim de hoc prælio tũc
milites noſtri uirtutum trophæa referentes: & re-
ceptis corporib. cùm iam in illo iudicio cœleſtis
regni

regni introitum sortiuntur, prius immanissimas A
uires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne uile æ-
stiment quod euaserunt. Bene ergo dicitur: Et ui-
dentibus cunctis præcipitabitur: quia uisa mors
eius tunc gaudiū exhibet, cuius tolerata uita, nūc
iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet. Sed
audientes ista, ac si protinus quereremur Domi-
no dicentes: Domine qui Leuiathan istum tantæ
esse fortitudinis non ignoras, eum in certamine in
firmitatis nostræ cur suscitas? ilico adiunxit:

Textus capitis quadragesimiprimi
libri beati Iob.

On quasi crudelis suscita B
bo eum. Quis enim resistere potest uultui meo,
& quis antè dedit mihi, ut
reddam ei? Omnia quæ
sub cœlo sunt, mea sunt.
Non parcam ei uerbis potētibus, & ad de-
precandum compositis. Quis reuelabit fa-
ciem indumenti eius, & in medium oris e-
ius quis intrabit? Portas uultus eius quis
aperiet? Per gyrum dentium eius formido,
corpus illius quasi scuta fusilia, compactum
squamis se prementibus. Vna uni coniun-
gitur, & ne spiraculum quidem incedit per C
eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se ne-
quaquam separabuntur. Sternutatio eius
splendor ignis, & oculi eius ut palpebræ di
luculi. De ore eius lampades procedent sic
ut tędæ ignis accensæ. De naribus eius pro
cedit fumus sicut ollæ succensæ atq; feruen
tis. Halitus eius prunas ardere facit, & flam
ma de ore eius egreditur. In collo eius mo-
rabitur fortitudo, & faciem eius præcedet
egestas. Membra carnium eius cohærentia
sibi. Mittet cōtra eum fulmina, & ad locum
alium non ferentur. Cor eius indurabitur
tanquam lapis, & stringetur quasi mallea- D
toris incus. Cùm sublatus fuerit, timebunt
angeli, & territi purgabuntur. Cùm appre-
henderit eum gladius, subsistere non pote-
rit neq; hasta neq; thorax. Reputabit enim
quasi paleas ferrum, & quasi lignum putri-
dum æs. Non fugabit eum uir sagittarius.
In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ. qua
si stipulam æstimabit malleum, & deride-
bit uibrantē hastā. Sub ipso erūt radij solis,
& sternet sibi aurum quasi lutum. Feruesce-
re faciet quasi ollam profundum maris, &
ponet quasi cùm unguenta bulliunt. Post

eū lucebit semita. Æstimabit abyssum qua-
si senescentē. Non est super terram potestas
quæ cōparetur ei, qui factus est ut nullum
timeret. Omne sublime uidet, ipse est rex su
per uniuersos filios superbiæ.

Quòd non crudeliter sed rationabiliter Deus agit cum dia-
bolo, qui iusto iudicio electos recipit, & impios dam-
nat. Cap. XX.

NOn quasi crudelis suscitabo eum.] Et uelut 25
si mox à nobis causa rationis quæreretur,
quomodo non eum quasi crudelis suscitas, quem
scimus, quia tantos inuadere & deuorare permit-
tis? statim subdidit, dicens: Quis enim resistere po
test uultui meo? & quis antè dedit mihi, ut reddā
ei?] Quibus duobus uersibus & uirtutem suæ po
tentiæ, & omne pondus rationis expleuit. Nam
propter potētiam dixit: Quis enim potest resiste-
re uultui meo? Et propter rationē subdidit: Quis
antè dedit mihi, ut reddam ei? ac si diceret: Non
eum quasi crudelis suscito: quia de eius fortitudi-
ne & electos meos potenter eripio: & rursum re-
probos non iniustè sed rationabiliter damno: id
est, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter
possum: & eos quos respuo, non iniustè derelin-
quo. Nemo quippe ut diuina illum gratia subse-
quatur, prius aliquid cōtulit Deo. Nam si nos Deū
bene operādo præuenimus, ubi est quod pro
pheta ait: Misericordia eius præueniet me? si quid *Psal. 58*
nos bonæ operationis dedimus, ut eius gratiam
mereremur, ubi est quod Apostolus dicit: Gratia *Ephes. 2*
saluati estis per fidem, & hoc nō ex uobis, sed Dei
donū est, nō ex operibus? Si nostra dilectio Deū
præuenit, ubi est quod Ioannes apostolus dicit: *1. Ioan. 4*
Non quia nos dilexerimus Deum, sed quia ipse
prior dilexit nos? Vbi est quod per Osee Domi-
nus dicit: Diligam eos spōtanee? Si sine eius mu- *Osee 14*
nere nostra uirtute Deum sequimur, ubi est quod
per Euangelium ueritas profitetur, dicens: Sine *Ioan. 15*
me nihil potestis facere? Vbi est quod ait: Nemo *Ioan. 6*
potest uenire ad me, nisi pater qui misit me traxe-
rit eum? Vbi est quod iterum dicit: Non uos me *Ioan. 15*
elegistis, sed ego elegi uos? Si saltem dona bono-
rum operum uirtute nostra bene cogitando præ-
uenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam fa-
lubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fi-
ducia ab ipsa cordis radice succidatur, cùm dicit:
Non quia sufficientes simus aliquid cogitare à no- *2. Cor. 3*
bis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo
est? Nemo ergo Deum meritis præuenit, ut tenere
eum quasi debitorē possit: sed nūro modo æquus
omnibus cōditor, & quosdam præelegit, & quos-
dam in suis prauis moribus iustè derelinquit. nec
tamen electis suis pietatem sine iustitia exhibet,
quia hic eos duris afflictionibus premit: nec rur-
sum reprobis iusticiam sine misericordia exercet,
quia hic æquanimiter tolerat, quos quandoq; in
perpetuum damnat. Si ergo & electi præuenien-
tem se gratiam sequuntur, & reprobi iuxta quod
merentur accipiunt: & de misericordia inueniunt
electi quod laudent, & de iusticia non habent re-
probi

probi quod accusent. Bene itaq; dicitur: Quis ante dedit mihi, ut reddam ei? ac si apertè diceretur: Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor: quia eis debitor ex sua actione non teneor. Id circo enim nequaquam cœlestis patriæ præmia æterna percipiunt: quia ea nunc dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempserũt. Quod uidelicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis desiderijs gratia aspirante suspenditur. Bonum quippe quod agimus, & Dei est, & nostrum. Dei per præuenientem gratiam, nostrum per obsequentem liberam uoluntatem. Si enim Dei non est, unde ei gratias in æternum agimus? Rursum si nostrum non est, unde nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immeritò gratias agimus, scimus quòd eius munere præuenimur: & rursum quia non immeritò retributionẽ quærimus, scimus quòd obsequente libero arbitrio, bona eligimus quæ ageremus. Sequitur: Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.] Omnibus liquet quòd non solum ea quæ sub cœlo sunt, sed ipsa quoq; quæ super cœlos condita cœlestia uocantur, eius uoluntati seruiunt, à quo se creata esse meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferioribus loquens ait: Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt? Sed quia de Leuiathan loquitur, qui iam non in ætherei cœli sede continetur, cuncta quæ sub cœlo sunt, asserit sua esse: ut eum quoq; qui de cœlo cecidit, suę doceat potestati seruire. ac si diceret: Leuiathan iste beatitudinem quidem meam perdidit, sed dominium non euasit: quia & ipsæ mihi potestates inseruiunt, quæ mihi prauis actionibus aduersantur. Sequitur:

Quòd in extraneo examine uel etiam in præsenti Ecclesiæ frustra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit: & quòd uirtus orationis non sit in uerbo, sed in perseuerantia compunctionis. Cap. XXI.

NOn parcam eis uerbis potentibus, & ad deprecandum compositis.] Quis hoc quod legisse se nequaquam nouit, existimet: quia culpa rum suarum diabolus sit ueniam petiturus? Sed il le fortasse homo quem Leuiathan iste in mundi termino uas sibi proprium facit, quem attestante Paulo, Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui, territus tantæ maiestatis præsentia: quia exercere uires suas non ualet, ad preces inclinatur. Quod tamen de eius corpore, id est iniquis omnib. intelligi aptius potest, qui serò ad petitionum uerba ueniunt: quia nunc exequi facta contemnunt. Vnde per Euangelium ueritas dicit: Nouissimè ueniunt & reliquæ uirgines dicẽtes: Domine domine, aperi nobis. Quibus illico respondetur: Amen dico uobis, nescio uos. Sed cùm uerba potentia ad deprecandum componere dicitur: urget magis ut quod de eius corpore in futuro diximus, in hoc tempore sentiamus. Sunt nanque intra sanctam Ecclesiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, sed uitam deprecãtium non habent: nam promissa cœlestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lachrymas in oratione percipiũt, sed cùm post orationis tempora eorum mentem superbia pulsauerit, illico in fastu elationis intumescũt. Cùm auaritia instigat, mox per incendia auidæ cogitationis exæstuant. Cùm luxuria tentauerit, in illicitis protinus desiderijs anhelant. Cùm ira fuaserit, mox manu seu tudinem mentis flamma insaniæ concrematTergo diximus, & fletus in prece percipiunt, & tamè expletis precibus, cùm uitiorum suggestione pulsantur, nequaquam pro æterno regni desiderio se fleuisse meminerunt. Quòd apertè de se Balaam innotuit, qui iustorum tabernacula conspiciens, ait: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed cùm compunctionis tempus abcessit, cõtra eorum uitam quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium præbuit: & cùm occasionem de auaritia reperit, ilico oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Quo contrà bene de Anna flente perhibetur: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati: quia uidelicet mens eius nequaquã post preces inepta lætitia lasciuiendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituũ rigore exquisiuit. Nonnullis uerò in usum negociationis uertitur labor orationis. De quibus in Euangelio ueritas dicit: Deuorant domos uiduarum sub obtentu prolixæ orationis. Hi accipient prolixius iudicium. Quia ergo iniquorum petitionibus qui Leuiathan istius corpus sunt, nullo modo parcitur, cùm eorum preces opere destruuntur, rectè nunc dicitur: Non parcam ei, & uerbis potentibus ad deprecandum compositis: quia & per hoc quòd uerba potentia & ad deprecandum composita referuntur, aperte inanitas orationis ostenditur. Veraciter nanque orare, est amaros in compunctione gemitus, & non composita uerba resonare. Sed quia antiquus hostis quo districtius frangitur, eo nequius per multiplicia argumenta dilatatur: cuius tamen insidias Dominus quanto subtilius occultari considerat, tanto nobis misericordius manifestat, rectè subiungitur:

Quòd diabolus reprobos patenter ad quæcunque flagitia uocat, cum sanctis uerò in malitiæ suæ consilijs aliter agit, & suggesturus pessima, transfigurat se in angelum lucis. Caput XXII.

QVis reuelabit faciẽ indumẽti eius?] Leuiathan iste aliter religiosas hominũ mentes, aliter uerò huic mundo deditas tẽtat: nam prauis mala quæ desiderant, aperte obijcit, bonis autem latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit. Illis uelut familiaribus suis iniquum se manifestius insinuat. Istis uerò uelut extraneis cuiusdã quasi honestatis prætextu se palliat, ut mala quæ eis publicè non ualet, tecta bonæ actionis uelami ne subintromittat. Vnde & membra eius sæpe cum aperta nequitia nocere non possunt, bonæ actionis

nis habitum sumũt: & praua quidem se opere exhibent, sed sancta specie mentiuntur. Iniqui enim si apertè mali essent, à bonis recipi omnino non possent: sed sumunt aliquid de uisione bonorum, ut dum boni uiriin eis recipiunt speciem quam amant, permixtum sumant etiam uirus quod uitant. Vnde quosdam Paulus apostolus intuens sub prædicationis uelamine uẽtris studio seruientes, ait: Ipse enim satanas transfigurat se in angelũ lucis. Quid ergo mirum si ministri eius transfigurantur uelut ministri iusticiæ? Hanc trãsfigurationem Iosue timuit, quando uidens angelum, cuius
Iud. 2 esset partis inquisiuit, dicens: Noster es, an aduersariorum? ut uidelicet si aduersæ uirtutis esset, eo ipso quo se suspectũ cognosceret, ab illusione resiliret. Quia ergo Leuiathan iste in eo quòd iniquitatis opus molitur, sæpe specie sanctitatis induit: & quia nisi per diuinam gratiã simulationis eius detegi indumenta nõ possunt, bene dicitur: Quis reuelabit faciem indumenti eius? Subaudis, nisi ego, qui seruorum meorum mentibus gratiã subtilissimæ discretionis insp̃iro, ut reuelata malitia faciem eius nudam uideãt, quam coopertã ille sub habitu sanctitatis occultat. Et quia aliquãdo fidelium mentes corrumpere ostensione sua, aliquando suggestione conatur: agit enim modò opere, modò persuasione, rectè subiungitur: Et in medium oris eius quis intrabit?] Subaudis, nisi ego, qui per discretas electorum mẽtes suggestionum eius uerba discutio, & non ita hæc esse ut sonuerunt manifesto. Bonum nanq; uidentur promittere, sed ad perditum finem trahunt. In medium igitur oris eius intrare, est calliditatis eius uerba penetrare, ut nequaquam pensetur quid resonãt, sed quò intendant. Intrare Adam in medium oris eius uoluit, quando intentionem persuasionis illius cautè pensare neglexit: diuinitatem quippe se per illum accipere credidit, & immortalitatem amisit. unde ergo ab intellectu uerborum eius incautè exterius stetit, inde se ori illius deuorãdum funditus præbuit. Sequitur:

A deprehendendum ergo clausæ sunt: quia ne intrinsecus cognosci ualeant, exteriori simulatione muniuntur. Quas tamẽ mira potentia Dominus aperit: quia electis suis hypocritarũ mentes comprehensibiles facit. Portas ergo uultus eius quis aperiet? Subaudis, nisi ego, qui electis meis magistros errorũ sub specie sanctitatis absconditos, perspicua cognitione manifesto. Et quia Antichristus ueniens, ipsas etiam summas huius seculi potestates obtinebit, qui duplici errore sæuiens conatur ad se corda hominum & missis prædicatoribus trahere, & commotis potestatibus inclinare, bene de Leuiathan isto Dominus subdidit, dicens: Per gyrum dentium eius formido.] 29
Mutato nanque nomine, hos eius dentes insinuare aliter uoluit, quos superius portas uocauit. Peruersi enim prædicatores portæ eius sunt: quia ingressum perditionis aperiũt. Dẽtes eius sunt: quia quos in errore capiunt, à ueritatis soliditate confringunt. Sicut enim sanctæ Ecclesiæ dentes ac cipimus eos, qui prædicationibus suis peccantium duritiam conterunt, unde ei per Salomonem dicitur: Dentes tui sicut greges detõsatum ascendentium de lauacro, qui non immeritò detonsis ac lotis ouibus comparantur: quia innocuam uitam sumentes, in lauacro baptismatis conuersationis pristinæ uellera uetusta posuerunt: ita etiam dentibus Leuiathan istius errorum magistri figurantur: quia reproborum uitam mordendo dilaniant, & eos à ueritatis integritate subductos in sacrificio falsitatis mactant. Quorum quidem prædicatio facilè despici ab auditoribus poterat: sed hanc ante humana iudicia adiunctus seculatum potestatum terror exaltat. Rectè ergo dicitur: Per gyrum dentium eius formido: id est, per iniquos prædicatores Antichristi peruersæ huius seculi protegunt potestates. Nam quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student sæuiendo terrere. Per gyrum ergo dentium eius formido est. ac si aperte diceretur: Idcirco isti peruersi prædicatores aliquos suadentes conterunt: quia circa ipsos sunt alij qui infirmorum mentes terrentes affligunt. Quale itaque illud tempus perse quutionis apparebit, quando ad peruertendam fidelium pietatem, alij uerbis sæuiunt, alij gladijs? Quis enim etiam infirmus, Leuiathan istius dentes non despiceret, si nõ eos per circuitum potestatum secularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agitur: quia quod eis ab alijs uerbis blandientibus dicitur, hoc ab alijs gladijs ferientibus imperatur. Quæ utrorumque actio, id est potentium atque loquentium, in Ioannis Apocalypsi breui est sententia comprehensa, qua dicitur: Potestas eorum Apoc. 9
in ore & in caudis eorum erat. In ore nanq; doctorum scientia, in cauda uerò secularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retrò est, huius seculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus apostolus dicit: Vnum au- Phil. 3
tem, quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus. Retrò enim est omne quod transit: an-

Quòd pseudoprædicatores & falsæ persuasionis doctrina et secularium uiolentia potestatum utantur Cap. XXIII.

POrtas uultus eius quis aperiet?] Portæ uultus eius sunt iniqui doctores, qui idcirco portæ uultus eius uocati sunt, quia per ipsos quisque ingreditur, ut Leuiathan ille quasi in potestatis suæ principatu uideatur. Sicut enim scriptura sacra sanctos uiros portas Sion uocare consueuit, Sion quippe speculatio interpretatur, & non immerito prædicatores sanctos uiros portas Sion dicimus: quia per eorum uitam atq; doctrinam abscondita supernæ contemplationis intramus: ita etiam portis Leuiathan istius errorum magistri signantur, quorum dum prædicatio peruersa recipitur, miseris auditoribus uia perditionis aperitur. Sed portæ istæ ante oculos hominum plerunque ad introducendum quidem apertæ sunt, sed tamen ad deprehendendum clausæ: quia recta in specie exhibent, sed opere praua persuadent. Ad

te uerò est omne quod ueniens permanet. Istis ergo equis, id est nequissimis prædicatoribus ubique carnali impulsu currentibus, in ore & in cauda potestas est: quia ipsi quidem peruersa suadendo prædicant, sed temporalibus potestatibus sulti, per ea se quæ retrò sunt, exaltant. Et quia ipsi ap parere despicabiles possunt, ab iniquis auditoribus suis per eos sibi reuerentiam exigunt, quorum patrocinijs fulciuntur. Vnde hic quoq; non immeritò per gyrum dentium eius formido inesse describitur: quia multis terroribus agitur, ut in peruersis eorum prædicationibus & si non ueritatis sententia, certè temporalis potentia timeatur. Vnde bene eundem Antichristum Psalmista describsit, dicens: Sub lingua eius labor & dolor, sedet in insidijs cum diuitibus in occultis. Propter enim peruersa dogmata sub lingua eius labor & dolor est, propter miraculorum uerò spe cies sedet in insidijs, propter seculares autem potestatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia enim simul & miraculorum fraude & terrena potestate utitur, & in occultis, & cum diuitibus sedere perhibetur.

Psal. 9

Quòd reprobi scuto defensionis corripientium se uerba repellunt, & concordi pertinacia alterna se ad inuicem defensione tuentur. Cap. XXIIII.

CORpus illius quasi scuta fusilia.] Sacra scriptura scuti nomine aliquando uti in parte pro ipsa, aliquando in aduersa consueuit. Nam sæpe scuti defensio pro diuina protectione ponitur, nonnunquam uerò pro humana repugnatione memoratur. Pro diuina enim protectione ponitur, sicut per Psalmistam dicitur: Scuto bonæ uoluntatis tuę coronasti nos. Scuto nos Dominus coronari perhibetur: quia quos protegens adiuuat, remunerās coronat. Rursum pro humana repugnatione per eundem prophetam scutum ponitur, sicut alibi ait: Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium & bellum. In cornibus quippe elatio superborum: in arcu enim insidiæ longè fe rientium: in scuto autem obstinata duritia defensionum, in gladio uicina percussio, in bello uerò ipsa contra Dominum mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confrin gitur, dum mentes Deo resistentium, superpo sito iugo humilitatis edomantur. Hinc rursum per eundem Psalmistam dicitur: Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Arcum enim Dominus conterit, cùm occulta insidiantium machinamenta dissoluit. Arma confringit, cùm ea quæ contra se erecta fuerant patrocinia humana comminuit. Scuta igni comburit, cùm peccantium mētes obstinata se duritia defendentes ad pœnitentiæ & confessionis ardorem sancti spiritus calore succendit. Quod uerò in hoc loco corpus Leuiathan istius scutis fusilibus comparatur, perscrutandum nobis innuitur: quia durum quidem, sed tamen cùm labitur, fragile solet esse uas omne quod fusile est. scuta ergo si sunt fusilia, in susciplenda sagittarum percussione robusta sunt, sed casu fragilia. Ictu quidem ferientium minimè penetrantur, sed suo se lapsu per fragmenta dissoluunt. Corpus ergo Leuiathan istius, id est omnes iniqui, quia per obstinationem duri sunt, sed per uitam fragiles, scutis fusilibus comparantur. Cùm enim uerba prædicationis audiunt, nulla correptionis iacula se penetrare permittunt: quia in omni peccato quod faciunt, scutum superbæ defensionis opponūt. Nam cùm talium quisq; de reatu suæ iniquitatis arguitur, non mox cogitat quomodo culpam corrigat, sed quid in ad iutorio suæ defensionis opponat. Nulla igitur ueritatis sagitta penetratur: quia uerba sanctæ correctionis in scuto excipit superbæ defensionis.

A

Vnde bene de ludæis cōtra præcepta Domini superba se defensione tuentibus per Hieremiam dicitur: Reddēs eis uicem Domine iuxta opera manuum suarum. Mox eandem uicem expressius subdidit, dicens: Dabis eis scutum cordis laborem tuum. Labor quippe Domini apparens inter homines passibilis eius humanitas fuit, quam ludæi superbè sapientes dum cernerent, despexerunt: cumq; immortalem credere dedignati sunt, quem natura passibili mortalem uiderūt. Cumq; eius humilitatem conspicerent, superbiæ fastibus obdurati, summa cura moliti sunt, ne eorum mentes sancta prædicantium uerba penetrarent. Dum ergo eis Dominus uicem malorū operum redderet, dedit illis scutum cordis laborem suum: quia recto iudicio inde illos contra se superbè obstinatos exhibuit, unde ipse pro nobis in infirmitate laborauit. Repulerunt quippe à se uerba prædicantium: quia dedignati sunt in Domino infirma passionum. Laborem igitur Domini contra eundem Dominum scutum cordis habuerūt: quia superba sapientibus eo despectus apparuit, quo propter eos humilis fuit. Hoc scutum, sicut iam superius diximus, primus ille peccator tenuit, qui requirente Domino cur lignum uetitum contigisset, non ad se culpam retulit, sed à muliere quam Dominus dederat, se accepisse respondit: ut quasi reatum suum obliquè in authorem relideret, qui ei mulierem dederat, quæ talia persuaderet. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit, quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud persuasionibus replicauit, dicens: Serpens decepit me, & comedi: ut ipsa quoque reatum suum obliquè in creatorem reduceret, qui illuc intrare serpentem persuasurum talia per misisset. Serpens uerò iam non requiritur: quia nec eius pœnitentia quærebatur. Hi autem quorum pœnitentia quæsita est, scutum nequissimæ defensionis contra iustissimæ correptionis uerba protulerunt. Vnde nunc usque in usum peccantium trahitur, ut culpa cùm arguitur, defendatur: & unde finiri reatus debuit, inde cumuletur. Bene ergo dicitur: Corpus illius quasi scuta fusilia: quia omnes iniqui ne ad se corripientium uerba perueniant, quasi contra aduersariorum iacu-

B

C

D

Psal. 5

Psal. 75

Psal. 40

Thren. 3

31

Gen. 3

la scuta defensionum parant. Quod uidelicet eius corpus adhuc nobis expressius detegit, dum subiungit: Compactum squamis se prementibus. Fertur quia draconis corpus squamis tegitur, ne citius faculatione ullius penetretur. Ita corpus omne diaboli, id est multitudo reproborum, cùm de iniquitate sua corripitur, quibus ualet tergiuersationibus se excusare conatur, & quasi quasdam defensionis squamas obijcit, ne transfigi sagitta ueritatis possit. Quisquis enim dum corripitur, peccatū suum magis excusare appetit, quam deflere, quasi squamis tegitur, dum à sanctis prædicatoribus gladio uerbi faculatur. Squamas habet, & idcirco ad eius præcordia transeundi uiam uerbi sagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne spiritalis ei gladius infigatur. Carnali sapientia contra Deum Saulus obdurauerat, quando coruius nulla prædicationis Euangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam forti cœlius increpatione faculatus, & superno respectu cæcatus est, lumen quippe ut acciperet, amisit: ad Ananiam ueniens illuminatur. In qua illuminatione, quia defensionum suarum duritia caruit, bene de
Act. 9 eo scriptum est: Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius. Carnalis uidelicet tegumenti illum duritia pressérat, & idcirco radios ueri luminis non uidebat. Sed postquam superbæ repugnationes eius uictæ sunt, defensionum eius squamæ ceciderunt. Quæ quidem sub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed antè iam sub dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis.
Cùm enim altæ inuectionis faculo confossus face ret, humili iam & pœnitrato corde requirebat, di-
Ibidem cens: Domine quid me uis facere? Repulsis uidelicet squamis, iam ad cordis uiscera ueritatis sagitta peruenerat, quando deposita elatione superbiæ eum quem impugnauerat Dominum constitens, & quid ageret nescíens requirebat. Intueri liber ubi est fœuus ille perfequutor, ubi lupus rapax.
32 Ecce in ouem iam uersus est qui percutiebatur pastoris femitam quam sequatur. Et notan dum quod cùm diceret, Quis es Domine? non ei à Domino respondetur: Ego sum unigenitus patris, ego principium, ego uerbum ante secula. Quia enim Saulus incarnatum Dominum crede re contemnebat, & eius humanitatis infirma despexerat, de cœlo hoc quod contempserat audiuit: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu perseque tris. acsi diceret: Hoc à me audi de superioribus, quod in me de inferioribus despicis. Authorem cœli uenisse despexeras in terrā. ex terra ergo hominē cognosce de cœlo, ut tāto in me amplius sacramenta infirmitatis metuas, quāto & hęc perdu cta in cœlestibus ad excellentiam poreſtatis probas. Prosternens igitur te, nequaquam tibi hoc ad struo quod ante secula Deus sum, sed illud à me audis, quod de me credere dedignaris. Postquā enim dixit Iesus, adhuc in expressione terrenæ inhabitationis subdidit, Nazarenus: uelut si apertius diceretur: Humilitatis meæ infirma suscipe,

A & tuæ superbiæ squamas amitte. Scilēdum tamen est quòd istæ defensionum squamæ quamuis penè omne humanum genus contegant, hypocrita rum tamen specialiter & callidorum hominum mentes premunt. Ipsi etenim culpas suas tanto ue hementius confiteri refugiunt, quanto se citius uideri ab hominibus peccatores erubescunt. Corre pta itaque sanctitatis simulatio & malitia occulta deprehensa, squamas obijcit defensionis, & ueritatis gladium repellit. Vndebene per prophetam contra ludæam dicitur: Ibi cubauit lamia, & Gen.34
inuenit sibi requiem: ibi habuit foueam hericius. Per lamiam quippe hypocritæ, per hericium uerò malitiosi quique, qui diuersis se defensionibus contegunt, designantur. Lamia etenim humanam habere dicitur faciem, sed corpus bestiale.
B Sic & omnes hypocritæ in prima facie quod ostē dunt, quasi ex ratione sanctitatis est, sed bestiale est corpus quod sequitur: quia ualde iniqua sunt, quæ sub boni specie moliuntur. Hericij autem no mine, malitiosarum mētium defensio designatur: quia uidelicet hericius cùm apprehenditur, eius & caput cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne conspicitur: sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphæram colligit, pedes introrsus subtrahit, caput absondit, & intra tenentis manum totum simul amittitur, quod totum simul antè uidebatur. Sic nimirum sic malitiosæ mentes sunt, cùm in suis excessibus comprehenduntur.
C Caput enim hericij cernitur: quia quo initio peccator ad culpam accesserat, uidetur. Pedes hericij conspiciuntur: quia quibus uestigijs nequitia sit perpetrata cognoscitur: & tamen adductis repentè excusationibus, malitiosa mens introrsus pedes colligit, quia cuncta iniquitatis suæ uestigia absondit. Caput subtrahit: qui miris defensionibus nec inchoasse se prauum aliquid ostendit, & quasi sphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, subitò amittens, inuolutum intra conscientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo uiderat, tergiuersatione prauæ defensionis illusus, totum pariter ignorat. Foueam ergo hericius in reprobis habet: quia malitiosa mens se se intrà se colligens, in tenebris defensionis absondit. Sed in hoc quòd se peccator excusat, in
D hoc quòd caliginosis defensionibus fixum in se oculum corripientis obnubilat, diuinus nobis sermo etiam quomodo à similibus fulciatur, ostendit. Sequitur: Vna uni coniungitur, & ne 33
spiraculum quidem incedit per eas. Istæ squamæ peccantium ne ab ore prædicantium aliquo uitæ spiraculo penetrentur, & obduratæ sunt & coniunctæ. Quos enim similis reatus fociat, concordi pertinacia etiam defensio peruersa constituit, ut de facinoribus suis alterna se inuicem defensione tucantur. Sibi enim quisque metuit, dum admoneri uel corrigi alterum cernit: & idcirco contra corripientium uerba unanimiter assurgit, quia se in altero protegit. Bene ergo dicitur: Vna

uni

uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas: quia in iniquitatibus suis dum uicissim superba se defensione protegunt, sanctæ exhortationis spiracula ad se nullatenus intrare permittunt. Quorum pestiferam concordiam adhuc apertius subdidit, dicens: Vna alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur.] Qui enim diuisi corrigi poterant, in iniquitatum suarum pertinacia uniti perdurant: & tanto magis quotidie à cognitione iusticiæ separabiliores sunt, quanto à se inuicem nulla increpatione separantur. Nam sicut esse noxium solet si unitas desit bonis, ita perniciosum est si non desit malis. Peruersos quippe unitas corroborat, dum cõcordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto unanimes facit. De hac unitate reproborum per sapientem dicitur: Stupa collecta synagoga peccantium. De hac Naum propheta ait: Sicut spinæ inuicem se complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium. Conuiuium nanque reproborum, est delectatio temporalium uoluptatum. In quo nimirum conuiuio pariter potãt, qui delectationis suæ illecebris se concorditer debriant. Igitur quia mẽbra Leuiathan istius, id est iniquos omnes, quos Dei sermo squamarum compactionibus comparat, ad defensionem suam par culpa concordat, bene dicitur: Vna alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur. Tenentes enim se, separari nequeunt: quia eo ad defensionem fuam uicissim constricti sunt, quo se sibi per omnia similes esse meminerunt. Descripto itaq; eius corpore, ad caput sermo reducitur, & quid per semet ipsum extremæ persecutionis tempore antiquus hostis exerceat, nunciatur. Nam sequitur:

Quòd in extrema iudicij commotione Antichristus in signis & miraculis tantus erit, ut à multis Christus æstimetur. Cap. XXV.

34 STernutatio eius splendor ignis.] Quod melius exponimus, si prius sternutatio quomodo agaf, indagemus. In sternutatione quippe inflatio à pectore exurgit, quæ cùm apertos ad emanandum poros non inuenit, cerebrum tangit, & congesta per nares exiens, totum caput protinus concutit. In hoc itaque Leuiathan corpore, id est siue in malignis spiritibus, siue in reprobis hominibus, qui illi per similitudinem iniquitatis inhærent, quasi inflatio surgit à pectore, dum elatio se erigit ex præsentis seculi potestate. Quæ quasi ad emanandum poros non inuenit: quia in hoc quòd cõtra iustos extollitur, displicet Deo quãtum appetit prælare prohibetur. Exurgens autem cerebrum tangit & concutit: quia collecta elatio satanæ, sensum in fine mundi arctius percutit, & caput turbat, dum ipsum autorem malignorum spirituum per eum qui Antichristus dicitur, in persequutione fidelium uehementius excitat. Tunc congesta inflatio per eius nares egreditur: quia tota superbiæ eius iniquitas apertis malitiæ flatibus demonstratur. Quia ergo sternutatio caput maximè concutit, Leuiathan istius sternutatio uocatur illa eius extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur. Qui tanta tum uirtute se commouet, ut membra Domini, si potest fieri, etiã electa perturbet: tantis signis & prodigijs utitur, ut miraculorum potentia quasi quodã ignis lumine respledere uideatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis clarescere nititur, rectè eius sternutatio splendor ignis uocatur. In eo enim quòd se ad persequendos iustos commouet, ante reproborum oculos signorum uirtutibus lucet. Et quia eius tyrannidi sapientes mundi adhærent, eorumq; consilijs omne quod prauum molitur, exercet: rectè subiungitur: Et oculi eius ut palpebræ diluculi.] Per oculos qui inhærentes capiti, utilitati uisionis inseruiunt, nõ immeritò eius consiliarij designantur, qui dum peruersis machinationib. quæ qualiter agenda sunt, præuident, malignis eius operarijs quasi ostensum pedibus iter præbent. Qui rectè palpebris diluculi comparantur. Palpebras nanq; diluculi extremas noctis horas accipimus, in quibus quasi nox oculos aperit, dum ueniente lucis iam initia ostendit. Prudentes igitur seculi malitiæ Antichristi peruersis consilijs inhærentes, quasi palpebræ sunt diluculi: quia fidem quam in Christo inuenunt, quasi erroris noctem asserunt, & ueneration em Antichristi uerum esse mane pollicentur. Spondent enim se tenebras repellere, & ueritatis lucem signis clarescentibus nunciare: quia nec persuadere quę uolũt possunt, nisi exhibere se meliora fateantur. Vnde hic ipse coluber in paradiso primis hominibus loquens, in eo quòd se melius aliquid prouidere simulauit, quasi diluculi palpebras aperuit, quando in inno centibus mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, & scientiam diuinitatis promisit. Quasi ignorantiæ enim tenebras repellebat, & æternæ scientiæ diuinum mane nunciabat, dicens: Aperientur oculi uestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Ita in illo tunc damnato homine ueniens, eius oculi palpebris diluculi comparantur: quia sapientes illius simplicitatem ueræ fidei quasi transactæ noctis tenebras respuunt, & eius signa mendacia quasi exurgẽtis solis radios esse dunt. Sed quia Leuiathan iste non solum habet oculos qui malignis consilijs peruersa prouideãt, sed os quoq; ad peruertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatores prauos ad diligendam erroris fallaciam auditorũ corda succendit, aptè subiungitur:

Quòd prædicatores Antichristi multos ad perfidiam accendent, sed lux & odor signorum mendacium in carbonum ni gredinem redigetur. Cap. XXVI.

DE ore eius lampades procedũt.] Qui enim prouident, oculi: qui autem prædicãt, os uocantur. Sed de hoc ore lampades exeũt: quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt, & unde quasi per sapientiam lucent, inde proculdubio per nequitiam concremant. Sed qualis i-

psa sapientia eorum lux sit, ostenditur, cùm protinus subinfertur: Sicut tædæ ignis accenſæ.] Ecce iam hypocriſis eorũ aperte deſcribit, quorum prædicatio tædarũ lampadibus comparatur. Tæda enim cùm accẽditur, odorem quidem ſuauem habet, ſed lumen obſcurum. Ita iſti prædicatores Antichriſti quia ſanctitatis ſibi ſpeciem arrogãt, ſed tamen opera iniquitatis exercent, quaſi blandum quiddam eſt quod redolẽt, ſed nigrum quod lucent. Olent enim per ſimulationem iuſticiæ, ſed obſcurum ardent per nequitiæ perpetrationem. Quorum ſimulationis malitiam Ioannes in Apocalypſi breui deſcriptione comprehendit, dicens: Apoc.13 Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, habentem duo cornua ſimilia agni, & loquebatur ut draco. Priorem quippe beſtiam, id eſt Antichriſtum ſuperiore iam deſcriptione narrauerat, poſt quem etiam hæc alia beſtia aſcendiſſe dicitur: quia poſt eum multitudo prædicatorum illius ex terrena poteſtate gloriatur. De terra quippe aſcẽdere, eſt de terrena gloria ſuperbire. Quæ habet duo cornua agni ſimilia: quia per hypocriſin ſanctitatis, eam quam in ſe uereaciter Dominus habuit ſingularẽ, ſibi ineſſe et ſapientiã mentitur & uitam. Sed quia ſub agni ſpecie auditoribus reprobis ſerpẽtinum uirus infundit, recte illic ſubditur: Et loquebatur ut draco. Iſta ergo beſtia, id eſt prædicantium multitudo, ſi aperte ut draco loqueretur, agno ſimilis non appareret: ſed aſſumit agni ſpeciem, ut draconis exerceat operationem. Quod hic utrunq; per tẽdarum lampades exprimitur: quia & obſcurum ardent per effectum malitiæ, & quaſi ſuaue redolent per ſimulationem uitæ. Sed nequaquam eſt mandum eſt quòd tunc ſolum Antichriſti prædicatores appareãt, & nũc ab humanis deceptionibus deſint. Modò nanq; priuſquam per ſemetipſum appareat, nonnulli illum uocibus, plerique autem moribus prædicãt. An prædicatores ſimulationis illius nõ ſunt, qui cùm ſacros Dei ordines obtinent, fugientem totis deſiderijs mundum tenent: qui uirtutes eſſe oſtendunt quæ faciunt, ſed 37 uitium eſt omne quod agunt? Sed electorum mens quãto magis internæ luci inhæret, tãto ſubtilius quomodo uirtutes à uitijs diſcernere debeat, uidet. Quid aũt mirum eſt hoc nos ſpiritaliter agere, quod quotidie corporaliter cernimus nũmularios implere? Qui cùm numiſma percipiũt, prius qualitatem illius, poſt figuram, ad extremũ uerò pondus examinãt, ne aut ſub auri ſpecie æs lateat, aut hoc quod ueraciter aurũ eſt, moneterẽ probæ figura deformẽtet: aut quod & aurũ & rectæ figuræ eſt, hoc nõ integrũ pondus leuiget. Cũ igitur mira ſignotorũ hominũ facta conſpiciãmus, reſidere ad mentis noſtræ trutinam quaſi ſolertes nummularij debemus, ut prius diſcretio aurũ examinet, ne ſub uirtute ſe uitiũ occultet, & quod prãua intentione agit, recti uiſione palliet. Cuius ſi intentionis qualitas approbaẽ, impreſſæ mox formulæ figura quærẽda eſt, ſi à probatis monetarijs, id eſt ab antiquis patribus ducit, & ab eorũ uitæ ſi militudine nullo errore uitiat. Cùm uerò & per intentionẽ qualitas, & recta per exemplũ figura cognoſcitur, reſtat ut integrũ eius pondus exquiratur. Bonum quippe quod per ſigna & miracula coruſcat, ſi perfectionis ſummã nõ habet, penſari ſollicitè per cautelã circũſpectiõis debet, ne dũ imperfecta res quaſi pro perfecta accipit, in accipientis damnũ uertat. Prædicatores itaq; Antichriſti quo modo uerã numiſmatis qualitatẽ tenẽt, qui in his quæ agũt, intentionis rectæ uim neſciũt: quia per hæc non cœleſtem patriã, ſed culmen gloriæ tem poralis exquirunt? Quomodo à monetæ figura nõ diſcrepant, quiab omni pietate iuſtorũ iuſtos perſequendo diſcordant? Quomodo in ſe integri tatis pondus oſtendunt, qui nõ ſolum humilitatis perfectionẽ nequaq; aſſecuti ſunt, ſed neq; ipſam primam eius ſanuam contigerũt? Hinc ergo hinc electi cognoſcãt, quomodo eorũ ſigna deſpiciãt, quorũ profectò actio omne quod à ꝑfis patribus geſtum memoratur, impugnat. Sed ipſi quoq; electi dum tot ſigna conſpiciunt, dum contemnẽtes uitã tanta eius miracula perhorreſcunt, quoddam dubietatis nubilum in corde patiũtur: quia dum ſe per prodigia illius malitia leuat, in iſtis aliquate nus uiſus certior caligat. Vnde rectè ſubditur:

Quòd in perſecutione Antichriſti in errorem penè mittantur electi. Cap. XXVII.

DEnaribus eius procedet ſumus.] Oculorũ quippe acies fumo faciũt. Fumus ergo de eius naribus procedere dicit: quia de miraculorũ eius inſidijs ad momentum caliginoſa dubietas etiam in electorum corde generat. De Leuiathan narium ſumus exit: quia ex eius prodigijs mẽdacib. etiã bonarũ mentiũ oculus trepidatiõis caligo cõfundit. Tũc nanq; in electorũ cordib. cõſpectis terribilib. ſignis, obſcura cogitatio conglobat. un de hoc quod ita ſuprà protulimus, ueritatis ore per Euangeliũ dicit: Surgẽt pſeudo chriſti & pſeudo Mat.13 prophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia: ita ut in errorẽ inducãt, ſi fieri poteſt, etiã electi. Qua in re ualde quærendum eſt, quomodo aut hi qui electi ſunt, induci in errorem poſſunt, aut eur, ſi fieri poteſt, quaſi ex dubietate ſubditur: cùm quid faciendum ſit, Dominus omnia prəſciens præſto latur. Sed quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum cõſtantia non mouetur, una hæc ſententia Dominus utrumque complexus eſt, dicens: Ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Quaſi enim iam errare, eſt in cogitatione titubare, ſed protinus ſi fieri poteſt ſubiungitur: quia proculdubio fieri non poteſt, ut in errore plenè electi capiantur. Bene autem in hac ſumi ealigine, ipſe etiam animorum feruor exprimitur, cùm protinus ſubinfertur: Sic ut ollæ ſuccenſæ atq; feruentes.) Velut enim olla feruens eſt unaquæq; tunc anima, cogitationum ſuarum impetus quaſi ſpumas ardentium undarum ſuſtinens. quas & ignis zeli commouet, & ipſa tẽporalis oppreſſio more ollę intrinſecus elauſas tenet. Vnde Ioannes quoq; cùm huius beſtiæ ſigna

signa narraret, adiunxit: Ita ut ignem faciat de cœlo descendere. Ignē quippe de cœlo descēdere, est de cœlestibus electorū animis sancti zeli flāmas
38 emanare. Quia uerò Leuiathan iste aliàs non solum serpens, sed etiā regulus dicitur, pro eo q̄ immundis spiritibus uel reprobis hominibus princi-
Esa.14 patur, sicut Esaias ait: De radice colubri egredietur regulus: insp iciendū nobis summopere est qualiter regulus perimat, ut ex operatione reguli huius nobis malitia aperta innotescat. Regulus nanq; non morsu perimit, sed flatu cōfumit. Sæpe quoq; aerē flatu afficit, & quicquid uel positū longe contigerit, sola narium inspiratione tabefacit. Hinc ergo pensare cōpellimur, per hoc quod de naribus eius fumus procedere dicit etiā priusquā apertus appareat, quid quotidie in humanis cordibus fu-
B mo pestiferę exhalationis operetur. Quia enim sicut & superius diximus, fumo oculorū acies infirmatur: non immeritò de eius naribus fumus procedere asseritur, cuius noxijs inspirationibus prava in humanis cordibus cogitatio nascit, per quā acies mentis obtunditur, ne lux interna uideatur. Quasi enim flatu narium caligině emittit: quia in reproborū cordibus insidiarū suarū aspirationibus ex amore uitæ temporalis æstum congerit multiplicis cogitationū. Et uelut fumi globos multipli cat: quia inanissimas præsentis uitæ curas in terrenorum hominū mente coacernat. Iste fumus ex eius naribus prodiens, aliquando ad tempus etiam electorū oculos tangit. Hunc nanq; intrinsecus fu-
Psal.6 mum patiebatur Propheta, cùm dixit: Turbatus C est præ ira oculus meus. Huius inundatione præmebatur dicens: Cor meū conturbatum est in me, & lumen oculorū meorum non est mecū. Fumus quippe iste obtundit aciem cordis: quia caliginis suæ nubilo serenitatem intimæ turbat quietis. Cognosci uerò nisi trāquillo corde nō potest Deus.
Psal.40 Vnde per eundem Prophetam rursus dicitur: Vacate & uidete quoniam ego sum Deus. Vacare autem mens non potest; quæ huius fumi inundationibus premitur: quia in ea terrenarum cogitationum uolumina ex præsentis uitæ amore glomerantur. Lumen ergo quietis internæ hoc fumo amittitur: quia curarum prurigine cordis oculus dum confunditur, tenebratur. Sed fumus iste aliter electorum animos turbat, aliter repro-D borum oculos excæcat. A bonorum quippe oculis spiritalium desideriorum flatu respergitur, ne prævalente misera cogitatione densetur, In prauorum uerò mentibus quo se licentius per tetras cogitationes colligit, eo ab eis funditùs ueritatis lumen tollit. Fumus iste reproborum cordibus quot illicita desideria ingerit, quasi per totante il-
39 los globos intumescit. Et certè fumi globos non uimus: quia cùm alij superius inanescunt, alij interius surgunt, sicut & in cogitatione carnali & si alia prauitatis desideria transeunt, alia succedunt. Sæpe autem mens misera quid iam transierit, uidet: sed ubi adhuc retineatur, non uidet. Gaudet de quibusdam uitijs quòd eis subiecta iam nō sit, & præcauere ac gemere negligit: quia eorum ul-

A ce succesſerunt alia, quibus fortasse nequius succumbit: sicq; fit ut dum alia uitia transeunt, & semper alia succedunt, ab hoc serpente cor reproborum sine intermissione teneatur. Vnde bene per
lohel prophetā dicitur: Residuum eruce comedit locusta, & residuum locustæ comedit brucus, & residuum bruci comedit rubigo. Expergiscimini ebrij, & flete. Quid enim per erucam, quæ toto corpore in terra repit, nisi luxuria delignatur? quæ cor quod tenet, ita polluit, ut in superioris munditiæ surgere amorem non possit. Quid per locustam quæ saltibus euolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se uanis præsumptionibus exaltat? Quid per brucum cuius pene totum corpus in uentrem colligitur, nisi edendi ingluies figuratur? Quid per rubiginem quæ dum rangit, incendit, nisi ira innuitur? Residuum ergo erucæ locusta comedit: quia sæpe cùm luxuriæ uitium à mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia iam per amorem carnis non sternitur, quasi sanctam se ex caſtitate gloriatur. Et residuum locustæ brucus comedit: quia sæpe cùm inani gloriæ quæ quasi ex sanctitate ueniebat, relisitur, uel uentri uel quibuslibet ambitionis desiderijs immoderatius indulgetur. Mens enim Dei nescia, tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur, quanto nullo uel humanæ laudis amore refrenatur. Residuum bruci rubigo consumit: quia sæpe dum uentris ingluies per abstinentiam restringitur, iræ impatientia acrius dominatur, quæ more
C rubiginis quasi exurendo messem comedit: quia uirtutum fructus impatientiæ flamma tabescit. Cùm ergo uitia uitijs succedunt, agrum mentis alia pestis deuorat, dum alia relinquit. Bene autem illic subditur: Expergiscimini ebrij & flete. Ebrij 40
quippe uocati sunt, qui mundi huius amore con- Ibidem
fusi, mala non sentiunt quæ patiuntur. Quid est ergo dicere: Expergiscimini ebrij & flete: nisi, Somnum uestræ insensibilitatis excutite, & in deuasta-
D tione cordis tot sibi succedentibus uitiorum pestibus, uigilantibus lamentis obsuitate? Per tot igitur globos de Leuiathā naribus fumus fugit, per quot nimirū pestes frugem cordis reprobi occulta aspiratione cōfumit. Cuius adhuc fumi uim sollicite Dominus exprimit, cùm illicò subiungit: Sint ollæ succensæ atq; feruentes.] Olla enim succenditur, cùm mens humana maligni hostis suasionibus instigatur. Olla autem feruet, cùm iam etiam per consensum in desiderijs prauę persuasionis accenditur. Et tot undas quali feruendo proijcit, per quot nequitias usq; ad exteriora opera extendit. Hunc nanq; carnalis conscientiæ, id est ollæ feruorem, ex Leuiathan fumo uenientem propheta conspexerat, cùm dicebat: Ollā succensam Hier.1
ego uideo, & faciem eius à facie Aquilonis. Ab Aquilonis nanq; facie humani cordis olla fuscen ditur, dum instigatione aduersarij spiritus illicitis desideriis inflammatur. Ille nanq; qui ait: Sede- Esa.14
bo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: mentem quam semel ceperit, malignis persuasionis suæ flatibus, quasi suppositis ignibus accen-

dit: quatenus non contenta præsentibus, indesinenter per desideria æstuet, ut alia contemnenda appetat, alia adepta cõtemnat: ut modò suis compendijs inhiet, modò alienis cõmodis etiam cum proprio detrimento contradicat, modò carnis fllecebris satisfaciat, modò quasi in quodam culmine per cogitationis superbiam rapta, carnali cura posposita, totã se in typo elationis attollat. Quia ergo cor per uaria desideria abducitur, quod insti gatiõibus Leuiathan istius inflammat, recte eius fumus succensæ & feruenti ollæ similis esse perhibetur: quia per tot se feruores efflata eius tentatiõnibus conscientia erigit, per quot intra se cogitationes intumescit. Quod uerbis alijs adhuc ueritas apertius exequitur, dum subiungit:

Quòd perfusione diabolica ad diuersa uitia reproborum anime inflammentur, & flãma malitie eius infructuosa ligna comburat. Cap. XXVIII.

HAlitus eius prunas ardere facit.] Quid enim prunas nisi succensas in terrenis cõcupiscentijs reproborum hominum mentes appellat? Ardent enim cùm quodlibet temporale appetunt: quia animirũ urunt desideria, quæ quietum ac integrum esse animum non permittunt. Toties igitur Leuiathan halitus prunas accendit, quoties eius occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias nanq; superbiæ, alias inuidiæ, alias luxuriæ, alias auaritiæ facibus in
Gen.3 flammat. Superbiæ quippe facem menti Euæ supposuit, cùm hãc ad cõtemnenda uerba dominicæ
Gen.4 iussionis instigauit. Inuidię quoq; flamma Cain animum succendit, cùm de accepto fratris sacrificio doluit, & per hoc usque ad fratricidij facinus
3.Reg.11 peruenit. Luxurię facibus cor Salomonis exussit, quem tanto mulieribus amore subdidit, ut usq; ad idolorum ueneratiõnẽ deductus, dum carnis delectationẽ sequeretur, conditoris reuerentiæ obli-
3.Reg.21 uiscereturit. Auaritiæ quoq; igne Achab animum concremauit, cùm eum ad appetendam alienam uineam impatientibus desideriis impulit, & per hoc usq; ad reatum homicidij pertraxit. Tanto igitur Leuiathan iste halitu in prunis flat, quanto animisu suggestionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammat. Vnde & bene mox subditur:

41 Et flamma de ore eius egredit.] Flamma quip
de oris eius est ipsa instigatio occultæ locutionis. Prauæ enim suasionis uerba ad uniuscuiusq; animum facit, sed flamma est quod de eius ore egreditur: quia ardet in desideriis animus, cũ eius suggestionibus instigatur. Hæc quotidie suggerit, hæc usq; ad præsentis uitæ terminũ suggerere nõ desistit: sed tunc se nequius dilatat, cũ per illũ damnatum hominem ueniens, in huius mundi se gloria apertius ostẽdit. Tunc ab eius naribus uastior fumus procedit: quia humana corda signorum eius admirationibus territa amplior instigatio percutit. Tunc eius halitus uehementius prunas arde re facit: quia reprobo rum mentes quas iam calentes amore gloriæ temporalis inuenerit, suggestionis suæ flatibus usq; ad nequitiam exercendæ cru
A delitatis incendit. Tunc de ore eius flamma egreditur: quia quicquid per se, quicquid per prædicatores suos loquitur, ignis est, quo infructuosa ligna concremantur. Igne autem terrenæ concupiscentię eorum mens tangitur, qui nequaquam fieri preciosa metalla concupiscũt. Qui ergo oris eius non sulla flamma affici, iuxta doctoris ueri sententiam, non lignum, fœnum, stipula: sed aurum, 1.Cor.3
argentum, & preciosus lapis curet inueniri: quia tanto ignis suasionis illius amplius incendit, quanto se ei ad consentiendum molliorem quisq; præbuerit. Sed quia nulla ratione cõceditur, ut mens in hac corruptibili carne posita, nequaquam suasionis illius ardore tangatur: restat ut malignis flatibus adusta, ad orationis opem se sine cessatione
B conuertat. Flammam quippe suggestionum illius extinguit citius unda lachrymarum.

Libri trigesimitertij Moralium sancti Gregorij finis.

B▸GREGORII IN IOB
EXPOSITIONIS MORALIS LIBER trigesimusquartus.
Caput I.

VIa ex hoc mũdo corpus gerimus, unius fritatis terminũ ex ea qua nos fumus, parte pensemus. Citius quippe qualis sit mũdi finis agnoscimus, si sollicitè aspicimus, hoc quẽ de mũdo gestamus. Ætas etenim nostra per iuuenilesan nos robustior uiget, in senili autem tempore crebrescentibus morbis excoquitur, & dum diutius
C distenditur ut subsistat, moriendi uice quotidie deficit per momenta uiuendi. Ita etiã mundi tempus dum uenientibus annis augetur, crebrescentibus malis afficitur: & unde ætatis augmentum percipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes nanq; illi cum temporibus crescunt, & eo detrimenta uitæ debilior tolerat, quo quasi ad uitam proiectior durat. Totis enim cõtra illum hostis antiquus uiribus soluit; qui quamuis iam nũc interijt, pro eo quòd supernæ conditionis beatitu
dinẽ amisit: tunc tamẽ plenius extinguitur, quando & à tentandi licentia abstractus, æternis incendẽ diis religatur. Vnde & extrema mũdi atrocius tentaturus aggreditur: quia tanto fit feruentior ad fœ
D uitatem, quanto se uicinior ẽ sentit ad pœnam. Considerat quippe quòd iuxtà sit ut licentiam nequissimæ libertatis amittat: & quantum breuitate temporis angustat, tantũ multiplicitate credulitatis expandit, sicut de illo uoce angelica ad Ioannẽ dicitur: Væ terræ & mari, quia descẽdit diabolus ad Apoc.12
uos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet. Tunc ergo in magnę iræ feruorẽ se dilatat,

dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foueam cum paucis ruat. Tunc quicquid nequiter ualuerit, callidius exquiritur: tũc ceruicem superbiæ altius erigit, & per damnatum illum quem gestat hominem, omne quod tempo raliter præualet, nequiter ostendit. Vnde & diuina uoce recte nunc dicitur:

Quòd in fine mundi superbiæ Antichristi potentia suffragetur. Cap. II.

IN collo eius morabitur fortitudo.] Quid enim collo Leuiathan iſtius, niſi elationis oſtẽſio designatur: qua cõtra Deum ſe erigens, cum ſimulatione ſanctitatis etiam tumore poteſtatis extollitur. Quia enim per collum ſuperbia exprimitur, Eſaias propheta teſtatur, qui Hieruſalem filias re- B darguit dicens: Ambulauerunt extento collo. In collo ergo Leuiathan iſtius fortitudo demoratur: quia elationi illius etiam ſubiuncta potentia ſuffragatur. Nam quicquid tunc ſuperbè extollitur, quicquid callidè machinatur, etiam cum uirtute potentiæ ſeculariſ exequitur. Quod Daniel propheta intuens ait: Dolus in manu eius dirigetur. Dolus quippe in manu eius, eſt fraus in uirtute: quia omne quod nequiter uoluit, hoc ad tempus exequi etiam fortiter poteſt. Dolus uerò eius dirigi dicitur: quia fraudis eius malitia nulla difficultate præpeditur. Hoc enim Leuiathan iſte uel uaſa eius habere crebrò proprium ſolent, quòd ad iniquitatis ſuæ cumulum ea quæ nequiter appetunt, explere nequius poſſiunt. Nam cùm fortaſſe C infirmantur electi, atq; in deſiderijs illicitis ruunt, in hoc plerunq; diuini muneris manu retinentur, quòd uoluntatis miſeræ nullos effectus inueniũt. Cumq; eorum uotis ualida contrarietas naſcitur, plerunq; ex ipſa impoſſibilitate corrigunt, & miro internæ diſpoſitionis ordine, per cõuerſionem mutatio malæ uoluntatis ſequitur, dum per infirmitatẽ perfectio denegatur. Hinc eſt enim quòd ſub ſpecie uniuſcuiuſq; animæ de infirmitate ludæa, atq; in prauis itineribus gradiente, per pro- Oſee 2 phetam Dominus dicit: Ecce ego ſepiã uiam tuã ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inueniet, & ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & non inueniẽs dicet: Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ: quia mihi bene erat tunc magis q̃ nunc. Spinis enim electorum uiæ ſepiuntur, dum dolorem punctionis inueniunt in hoc quod temporaliter concupiſcunt. Quaſi interpoſita maceria uis eorũ obuiat, quorum nimirum deſideria perfectionis difficultas impugnat. Horum profectò animæ amatores ſuos quærunt, & non inueniunt, dum ſequendo malignos ſpiritus, nequaquam eas quas appetunt huius ſeculi uoluptates apprehendũt. Bene autẽ ſubditur, quòd ex ipſa difficultate mox dicat: Vadam & reuertar ad uirum meum priorẽ: quia melius mihi erat tunc magis quàm nunc. Prior quippe uir Dominus eſt, qui caſtam ſibi animã ſancti ſpiritus interpoſito amore coniunxit. Quem tunc mens uniuſcuiuſq; deſiderat, cùm multiplices a- A maritudines uelut quaſdã ſpinas inuenit in ijs delectationibus quas temporaliter cõcupiſcit. Nam dum aduerſitatibus mundi quem diligit, animã morderi cœperit, tunc plenius intelligit, quanto illi cum priori uiro melius fuit. Eos ergo quos uoluntas praua peruertit, plerunq; aduerſitas corrigit. Vnde & nimis timendũ eſt, ne ſequantur proſpera cùm deſiderantur iniuſta: quia difficilius ma lum corrigitur, quod profectionis etiam proſperitate fulcitur. Leuiathan itaq; iſte qui cum membris ſuis æternis eſt cruciatibus deputatus, & dolus in manu eius dirigitur, & in collo eius fortitudo demoratur: quia hoc quod temporaliter peruerſa cõtra bonos uoluntate deſiderat, peruerſione facultate conſummat, ut tanto ei de aduerſitate in præſenti nil obſtet, quanto ei in poſterũ de proſperitate nihil remanet. Et quia omnis qui peruerſis moribus amicitijs eius innoteſcit, priùs ueras mentis diuitias amittit, aptè ſubiungitur:

Quòd ſubtiliſſima fraude diabolus conſentientium ſibi mentes proprijs uirtutibus ſpoliat priùs quàm qui tentatur agno ſcat: & quòd Antichriſto ueniẽte, prophetiæ et miracula ceſſabunt. Cap. III.

ET faciem eius præcedet egeſtas.] Per faciem 2
quippe ſolet notitia deſignari. Vnde ſcriptũ
eſt: Et facies mea præcedet te, id eſt, notitia ducatus præbebit. Sciendum uerò eſt quòd egeſtas in ſacro eloquio aliter electorum ponitur, atq; aliter reproborum. Egeſtas nanq; electorum, eſt cùm ueræ diuitiæ cœleſtis patriæ ad eorum animum redeunt, & in hoc æternoſo præſentis uitæ exilio poſiti, pauperes ſe eſſe meminerunt. Illas quippe diuitias ſine ceſſatione ſuſpirant, de quibus Paulus dicit: Vt ſciatis quæ ſit ſpes uocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis. Et quia adhuc eas nequaquam conſpiciunt, ſtudioſe interim in ærumna iſtius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertatem Hieremias inſpexerat, cùm dicebat: Ego uir uidens pauperta tem meam, in uirga indignationis eius. uirga enim indignationis Dei, eſt perculſio diſtributionis. Quam indignationem tunc homo pertulit, cùm ex paradiſo pulſus, ueras interni gaudij di uitias amiſit. Sed quia electi quiq; inceſſanter con D ſpiciunt quòd in præſenris uitæ penuriam ab illa poteſtatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur: Ego uir uidens pauperta tem meam. Quiſquis enim hæc adhuc uiſibilia appetit, peregrinationis ſuę malum nõ intelligit, & hoc ipſum quod patitur, uidere neſcit. Hanc pauperta tem Dauid propheta intuens ait: Infirma eſt in pauperta te uirtus mea. In paupertate etenim uirtus infirmari dicitur: quia lapſus in hac peregrinatione animus, & corruptionis ſuæ moleſtijs reuerberatus, hoc quod perdidit, contemplari præpeditur. Sed hanc paupertatem reprobi conſiderare neſciunt: quia dum ſequuntur ea quæ conſpiciunt, cogitare inuiſibilia negligunt quæ perdiderunt. Vnde & egeſtas eorum proprie dicitur: quia dum replentur uitijs, uirtutum diuitijs uacuantur.

Thren. 3

Pſal. 30

Exod. 33

Epheſ. 1

Quibus

Quibus sæpe euenit ut per elationis dementiam A lia neglígunt, dum signis uisibilibus nõ tenentur.
subleuati, dum nequaquam ruinę suæ damna con Dum igitur humilitas fidelitũ, multitudine & ma-
siderant, esse se etiam à bonis actionibus inopes nifestatione signorum quasi destituitur, terribili
non cognoscant. Vnde uoce angelica prædicato occultæ dispositionis examine inde bonis miseri-
Apoc.3 ri Laodiciæ dicitur: Dicis quòd diues sum & locu cordia largit, unde malis iusta ira cumulat. Quia
pletus & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, ergo Leuiathan iste priusquam manifestus & con
& miserabilis & pauper, & cæcus & nudus. Quasi spicuus ueniat, ex magna parte in sancta Ecclesia
diuitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis signa uirtutum cessant, rectè nunc dicitur: Faciem
extollitur, sed pauper, cæcus & nudus arguitur. eius præcedet egestas. Antè enim à fidelibus mi-
Pauper utique, quia uirtutum diuitias non habet: raculorum diuitiæ subtrahunt, & tunc contra eos
cæcus, quia nec paupertatem quam patitur, uidet: antiquus ille hostis per aperta prodigia ostendit:
nudus, quia primã stolam perdidit: sed peius, quia ut quo ipse per signa extollitur, eo à fidelibus sine
nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, ut dixi- signis robustius laudabiliusq; uincatur. Quamuis
mus, egestas reproborum, est defraudatio meri- etiam fidelibus in eius certamine signa non dee-
torum, rectè de Leuiathan dicitur: Faciem eius præ- runt, sed tanta erunt illius ut nostrorum aut pauca
cedet egestas. Nemo quippe cognitioni eius iun- B aut nulla uideantur. Quorum nimirum uirtus om
gitur, nisi prius uirtutum diuitijs denudetur. Prius nibus signis fit potior, cùm omne quod ab illo ter
enim bonas cogitationes subtrahit, & tunc eis a- ribiliter fieri conspicitur, per internæ constantiæ
pertiorem notitiam suæ iniquitatis infundit. Ege- calcem premunt. Sed malignus hostis tanto con-
stas ergo facie illius præcedere dicitur: quia prius tra eos acriori immanitate se exhibet, quanto se
facultas uirium perditur, ut quasi per familiarita- despici etiã clarescentibus miraculis dolet. Totũ
tem postmodum eius notitia cognoscatur. Vel ergo se in eorum interitum colligit, cunctosq; re-
certè quia multis ita fraudulenter surrepit, ut ab ijs probos in necem fidelitũ unanimi crudelitate con
deprehendi nequaquam possit, & sic eorum uir- iungit, ut sequitiam suam tanto robustius exerceat,
tutes euacuat, quatenus astutiæ suæ malitiam non quanto & in eis quæ peruerse agere appetit, nulla
ostendat, faciem eius egestas præire perhibetur. sibi sui corporis membra discordant. Vnde & re-
ac si aperte diceretur: Quia cùm insidians tentat, ctè dicitur:
priusquã uideatur expoliat. Hinc est enim quòd
Osee 7 de Ephraim per prophetam dicitur: Comederunt

Quanta uirtutis in fine futura sit fortitudo reproborum.
Cap. IIII.

alieni robur eius, & ipse ignorauit. Alieni quippe
intelligi apostatæ angeli solent: qui robur come- C dunt, dum uirtutem mentis peruertendo consu-
munt. Quod Ephraim & pertulit & nescíuit: quia in tentatione malignorum spirituum & robur a-
nimæ perdidit, & hoc ipsum quia perdiderit, non
intellexit. Leuiathan ergo faciem egestas antece-
dit: quia negligentium mentes ante tentando spo-
liat, quàm eius insidias is qui tentatur, agnoscat.
Per hoc ergo quod dictum est: In collo eius mora
bitur fortitudo, uirtus uiolentiæ ostenditur. Per
hoc uerò quod subditur: Et faciem eius præcedet
egestas, fraudis subtilitas designatur. Quamuis de
eo quòd eius faciem egestatem præire cognoscí-
mus, fuppetit aliud quod tamen tristius expona-
mus. Terribili quippe ordine dispositionis occul-
tæ, priusquam Leuiathan iste in illo damnato ho- D
mine quẽ assumit, appareat, à sancta Ecclesia uir-
tutũ signa distrahuntur. Nam prophetia absco-
ditur, curationum gratia aufertur, prolixioris ab-
stinentię uirtus imminuitur, doctrinę uerba con-
ticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ
quidem nequaquam superna dispensatio fundi-
tùs subtrahit, sed non hæc sicut prioribus tempo-
ribus aperte ac multipliciter ostendit. Quod tamẽ
mira dispensatione agit, ut una ex re diuina simul
pietas & iustitia cõpleatur. Dum enim subtractis
signorum uirtutibus, sancta Ecclesia uelut abie-
ctior apparet, & bonorum præmium crescit, qui
illam pro spe cœlestium, & non propter præsentia
signa uenerantur, & malorum mens contra illam
citius ostenditur, qui se qui quę promittit inuisibi-

MEmbra carnium eius cohærentia sibi.] Car
nes uerò Leuiathan istius, sunt omnes re-
probi, qui ad intellectum spiritalis patriæ per desi
derium non assurgunt. Membra uerò sunt carnũ,
hi qui eisdem peruersę agentibus & sese ad iniqui
tatem præcedentibus iunguntur, sicut econtra per
Paulum de dominico corpore dicitur: Vos estis 1.Cor.12.
corpus Christi, & membra de mẽbro. Aliud quip
pe est membrum corporis, aliud membrum mem
bri. Membrum quippe corporis pars ad totum,
membrum uerò membri est particula ad partem.
Membrum nanq; membri est digitus ad manum,
manus ad brachium, membrum uerò est corporis
totum hoc simul ad corpus uniuersum. Sicut ergo
in spiritali dominico corpore membra de mem-
bro dicimus eos qui in eius Ecclesia ab alijs regun
turita in illa Leuiathan istius reproba congrega-
tione membra sunt carnũ, qui iniquo opere qui-
busdam se nequioribus iunguntur. Sed quia ho-
stis malignus sibi in peruerso opere à primis usq;
ad extrema concordat, diuinus sermo in eo mem
bra carnũ sibimet cohærentia memorat. Sic nan-
que peruersa unanimiter sentiunt, ut nulla contra
se uicissim disputatione diuidantur. Nulla eos di-
uersitatis altercatio tunc scindit, & idcirco contra
bonos uehementer præualent: quia in malo se
concorditer tenent. Sicut enim tam superius di 3
ximus, ut pernicíosius est si unitas desit bonis: ita
pernicíosius est, si non desit malis. Reproborum quippe unitas, bonorum uitam tanto durius præpedit, quanto ei se per collectionem durior opponit.

opponit. Hanc unitatem reproborum pernicio-
sam sibi Paulus cõspexerat, cùm in medio Saddu-
Act.23 cæorũ Pharisæorumq; deprehensus dicebat: De
spe & resurrectione mortuorũ ego iudicor. Qua
nimirum voce percussa, protinus contra se uicis-
sim audientium turba dissiluit. Cumq; in duas par
tes tumultuantiũ multitudo diuidit ur, Paulo uia
ereptionis aperitur: quia quem turba persequen-
tium unita constrinxerat, diuisa laxabat. Eripiun-
tur ergo iusti dum diuidũtur iniusti, & electorum
Exod.13 uota ad perfectum perueniunt, dum reproborum
agmina per discordiam confunduntur. Quod be
ne etiã maris rubri scissione designatur. Dum e-
nim in duas partes unda diuidit ur, ab electo popu-
lo ad terrã promissionis tenditur: quia dum ma-
lorum unitas scinditur, bonæ mẽtes ad hoc quod B
Gen.11 appetunt, perducuntur. Si malorum unitas noxia
non fuisset, nequaquã diuina prouidentia super-
bientiũ linguas in tanta diuersitate dissipasset. Si
malorum unitas noxia non fuisset, de sanctæ Ec-
Psal.54 clesiæ hostibus Propheta non diceret: Præcipita
Domine, & diuide linguas eorum. Quia ergo Le
uiathan iste tunc cõtra electos Dei in suis uiribus
effrenatur, ad augmentum suæ malitiæ, unitatem
quoq; in reprobis habere permittitur, ut tanto cõ-
tra nos robustius uires suas exerat, quanto non so
lum non ictu fortitudinis, sed etiam mole aduna-
tiõis impugnat. Sed quis cõtra ista sufficiat? Quæ
mẽs ad tantæ elationis & compagis pondera, nõ
ab ipsa cogitationum radice contremiscat? Vnde
C quia trepidare nos per infirmitatem cõspicit, pro-
tinus diuina clemẽtia quid per semetipsam faciat,
adiungit. Nam sequitur:

Quòd in die iudicij iusti gaudẽtibus impij maledictionis sul mine ferientur. Cap. V.

MIttet contra eum fulmina, & ad locũ alium non ferentur.] Quid appellatione fulmi-
num, nisi tremendæ illæ extremi iudicij sententiæ
designantur? Quę idcirco fulmina uocantur: quia
nimirum eos quos ferunt, in perpetuum incen-
dunt. Fulmina nanq; super eum Paulus uenire cõ
2.Thes.2 spexerat, cùm dicebat: Quem Dominus Iesus in-
terficiet spiritu oris sui, & destruet illustratiõe ad-
uentus sui. Hæc autem quæ in eum mittuntur ful-
mina, ad locum alium nõ feruntur: quia iustis gau
dentibus solis tunc reprobos feriũt. Nam post tri-
turam uitæ præsentis, in qua nunc triticum sub pa
leis gemit, ita illo extremi iudicij uentilabro inter
triticum paleasq; discernitur, ut nec in tritici hor-
reum palea transeant, nec in palearum ignem hor
rei grana delabantur. Illa ergo fulmina locũ alium
nequaquam tangunt: quia uidelicet igne suo non
grana, sed paleas incendunt. Sed quia Leuiathan
istum pœna nõ corrigit, insinuat dum subiungit:

Quòd diabolus sit impœnãtẽs, & nos illo persequente modò proficiamus: ipse verò sicut incus semper percutitur, nec tamẽ mutatur. Cap. VI.

COr eius indurabitur quasi lapis.] Cor enim
antiqui hostis ut lapis indurabitur: quia nul
la unquã conuersionis pœnitentia mollietur. Qui A
quia solis ictibus æternæ ultionis aptabitur, recte
protinus subinfertur. Et stringetur quasi mal-
leatoris incus.] Incudem quippe malleator solis
aptam percussionibus figit. Ad hoc nanq; incus
fratuitur, ut crebris ictibus feriatur. Leuiathan er-
go ut malleatoris incus stringitur: quia infernũ uin
culis coarctabit ur, ut æterni fupplicij continua per-
cussione tundatur. Qui modò quoq; percutitur,
dum iusti quiq; illo in insidijs uigilante, sed dolo-
ribus tabescente saluantur. In incude autem alia
uasa formãtur, ipsa uerò rot percussionibus in uas
aliud non transfertur. Recte ergo Leuiathan iste
incudi comparatus est: quia nos illo persequente
componimur, ipse autem & semper percutitur, &
in uas utile nunquam mutatur. Æterne illum per-
cussioni relinquimus, & nos superni artificis ma-
nu in eius tentatione percussi, per illum quasi uas-
cula formata transimus. In ipso enim tundimur,
sed ut ad usum domus supernæ ueniamus. Ipse ue
rò quasi incus stringitur: quia etsi nunc tentan-
do mundum circuit, in inferno tamen positus, iam
sub ictu sententiæ non uagatur. Sequitur:

Quòd in ruina diaboli sancti angeli territi sint ne peccarent, & purgati, ut in munditia stabiles permanerent. Cap. VII.

CVm sublatus fuerit, timebunt angeli, & ter-
riti purgabuntur.] Scriptura sacra ita non-
nunquam tempus præteritum futurumq; permi-
scet, ut aliquando futuro pro præterito, aliquãdo
uerò utatur præterito pro futuro. Futuro nauque Apoc.12
C pro præterito utitur, cùm Ioanni mulier paritura
masculũ, qui regat gentes in uirga ferrea, demon-
stratur. Quod quia incarnatio Domino ueniente
iam tunc factũ fuerat, res gesta nunciabatur. Rur-
sum præterito utitur pro futuro, sicut per Psalmi-
stam Dominus loquitur, dicens: Foderũt manus Psal.21
meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa
mea. Quibus uidelicet uerbis species dominicæ
passionis, quasi iam transacta describitur, sed ta-
men adhuc longè pòst futura nunciatur. Hoc er-
go loco quo dicitur: Cùm sublatus fuerit, timebũt
angeli, nil obstat intelligi: quia sub futuri tempo-
ris modo præterita describuntur. Nec rectæ intel-
ligentiæ sensum relinquimus, si credamus Leuia-
than isto ab arce beatitudinis cadẽte, in ruina eius
D etiã electos angelos expauisse, ut cùm istũ ex illo-
rũ numero superbiæ lapsus ejiceret, illos ad robu-
stius standũ timor ipse solidaret. Vnde & sequit:

Et territi purgabũtur.] Purgati uerò sunt: quia 4
nimirũ isto cum reprobis legionibus exeunte, soli
in cœlestibus sedibus qui beatè in æternũ uiuerẽt,
remanserũt. Huius itaq; lapsus eos territ & pur-
gauit. Territ, ne conditorẽ suum superbè despi-
cerent: purgauit uerò, quia exeuntibus reprobis,
actũ est ut electi soli remanerent. Et quia eunctо-
rum opifex Deus scit ad bonorũ custodiã etiã be-
ne uti mala actione reproborũ, lapsum cadentiũ
uertit in profectum manentiũ: & unde punita est
culpa superbientium, inde humilibus angelis &
inuenta & solidata sunt augmenta meritorum.
istis nanque cadentibus, illis in munere datum
est, ut

est, ut cadere omnino non possent. Sancti enim angeli dum in ipsis naturæ suæ damna conspiciũt, in seipsis iam cautius robustiusq; consistunt. Vnde fit, authore omniũ rerum Domino cuncta mirabiliter ordinante, ut illi electorum spirituũ patriæ etiam ruinæ suæ damna proficiant, dum inde firmius constructa sit, unde fuerat ex parte destructa. Sed quia sæpe scriptura sacra prædicatores Ecclesiæ pro eo quòd gloriã patriæ cœlestis annunciant, angelorum solet nomine designare, possumus hoc loco angelos sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quòd Ioannes in Apocalypsi septem ecclesijs scribens, angelis Ecclesiarum loquitur, id est prædicatoribus populorum. Hinc
Esa.33 propheta ait: Et angeli pacis amarè flebunt. Hinc
Mal.2 rursum Malachias propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem inquirunt ex ore eius: quia angelus Dñi exercituum est. Hinc Pau-
1.Tim.3 lus ait: Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Qui igitur dispensationis mysterium postquã apparuisse angelus dixit, prædicatum esse gentibus subdidit, profectò angelorum nomine prædicatores sanctos, id est ueritatis nuncios designauit. Si ergo hoc quod dicitur: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur, ad futurum tempus refertur, adueniente districto iudice, extrema hic istius Leuiathan damnatio designatur: qua de hoc mundo per iram iudicij tollitur, qui nunc mira manſuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris excutitur, ut sanctorum etiam prædicatorũ fortitudo turbetur. Cùm enim sublatus fuerit, timebũt angeli: quia cùm iudicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri potuerint, immenso terrore cõcussi, etiam supernæ patriæ nuncij contremiscunt. Quamuis enim fortes iam atq; perfecti sint, adhuc tamen quia in carne sunt positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine cõcuti. Sed cum Leuiathan iste rapitur, cumq; omnia in eius interitu elementa quatiuntur, prædicatores sanctos quos, ut dixi, adhuc in suis corporibus illud tempus iudicij inuenerit, spes de regni propinquitate lætificat, & carnis infirmitas de iræ ostensione perturbat. Erit ergo in eis aliquo modo tremor lętus, & timor securus: qui & cœlesti regno se remunerari certi sunt, & per tanti turbinis metum, pro carnis infirmitate contremiscunt. Consideremus ergo quomodo tunc iniquorum conscientia concutitur, quando etiam iustorum uita turbatur. Hi qui oderunt aduentum iudicis, quid facient, si terrorẽ tanti iudicij etiam qui diligunt, expauescunt? Et quia in sanctis prædicatoribus hoc pauore excequitur si qua eis ineſſe potuit leuium rubigo uitiorũ, postquam dixit: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, aptè mox subdidit: Et territi purgabuntur. Sed quia hæc de Leuiathan istius fine cognouimus, interim priusquam pereat quid agat, audiamus. Sequitur:

A *Quòd in persecutione Antichristi prædicatio & patientia sanctorum periclitetur. Cap. VIII.*

CVm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neq; hasta neq; thorax.] In scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hostis ira uel persuasio designat. Gladius enim sancta præ-
Ephes.6 dicatio ponitur, sicut Paulus ait: Et gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Gladij nomine æterna damnatio designatur, sicut de prædicante hæretico scriptum est: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erũt: quia quãtalibet hic numerosi rate germinent, æterna dãnatione consumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut Mariæ de se-
Luc.2 cuturis tribulationibus dicitur: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Rursum per gladium ira uel persuasio maligni hostis exprimitur, sicut
Psal.143 Psalmista ait: Qui liberasti Dauid seruũ tuum de gladio magno. Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius, quo percutimur, ut à culpa moriamur. Malignus uero est diabolicæ persuasionis gladius, quo malè quisq; percutitur, ut à uita recti tudinis extinguatur. Antiqui ergo hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in usum ministerij eius assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exacuit, & infirmorũ corda transfigit. Hunc ergo Leuiathan gladiũ apprehendit, cum eum suus damnatus homo susceperit. Si autem gladij nomine eius ira signatur, rectè non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi describitur. In tantam quippe tunc insaniam uertitur, ut dominari omnibus appetens, nequaquam suæ iræ dominetur. Nos nanq; cùm iram in usum iustitiæ assumimus, gladium tenemus: quia eam sub æquitate iudicij possidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi perhibetur. Non enim iram possidens tenet, sed ab ira sæuiens tenetur. Cunctis autem liquet quòd hasta aduersariũ percutimus, thoracẽ uerò ab aduersario munimur. Per hastam uulnera inferimus, per thoracem tegimur ne uulneremur. Quid igitur per hastam nisi prædicationis faculum, quid per thoracẽ nisi fortitudo patientiæ designatur? Leuiathan ergo iste quia per assumptum reprobum hominem in ira omnimodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi à gladio dicitur. Nam per ostensionem immensæ tunc fortitudinis exhibet, quicquid nequiter poterit. Et neque hasta neq; thorax subsistere poterit: quia in Antichristum ueniens, tantæ uirtutis apparebit, ut si supernum adiutorium desit & prædicantium acumen obtundat, & longanimitatem patientium destruat. Nisi enim iustorum uitam superna gratia soliderit, non subsistit hasta, quia prædicatorum uirtus frangitur: non subsistit thorax, quia constantium patientia dirupta penetratur. Vnde & subditur: Reputabit enim ut paleas ferrum, quasi lignum putridum æs. Quod superius hastam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicauit: & quod thoracem protulit,

tulit, hoc rursum aeris commemoratione signauit. Ferrum nanque acuitur, ut aduersarius uulneretur, Æs autem rubigine penè nulla consumitur. Ferro ergo prædicationis iacula, ære autem longanimitatis constantia designatur. Vnde & sub Deut. 33 Aser specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur: Ferrum & æs calciamentum eius. Calciamentum quippe in scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Calciati pedes Ephe. 6 in præparatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum uirtus, per æs autem perseuerantia exprimitur, ferrum & æs calciamentum eius dicitur, cùm prædicatio eius acumine simul & constantia munitur. Per ferrum enim mala aduersantia pene trat, per æs autem bona quæ propositi, longanimiter seruat. Cuius profectò perseuerantiam illic apertius infinuat, dicens:

Quòd ab initio mundi usq; ad finem perfectio diaboli non quiescat: & quòd multi qui se ferrum uel æs æstimant, id est fortes uel longanimes, infirmos & contemptibiles ut paleas & putrida ligna tunc se agnoscent. Cap. IX.

SIcut dies iuuentutis eius, ita erit & senectus illius.] Sed Leuiathan iste quando illum gladium quem sacra eloquia Antichristum uocant, in exercitationem suæ iniquitatis assumpserit, & ferrum uelut paleas, & æs uelut lignum putridum reputabit: quia nisi diuina gratia protegat, & prædicantium uires uelut paleas nequitiæ suæ igne consumet, & patientium constantiam quasi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumen igitur ferri & æris fortitudo deficit, dum peruidentiam uirtutis illius, & prædicationis sensus obtunditur, & patientiæ longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio diuina roboret, ubi tunc infirmi erunt, si fortes sicut paleæ reputantur? Quid tunc Leuiathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridum æris fortitudinem soluet. Sed ô quàm multi qui suis uiribus ferrum se uel æs æstimant, in illo tunc tribulationis igne se paleas esse deprehendunt: & quàm multi qui per infirmitatem pro priam se esse paleas metuunt, per diuinum adiutorium fulti, in ferri atque æris soliditate roborantur, ut contra aduersarium suum tanto magis in Deo fortes sint, quanto de se amplius infirmos se esse meminerunt. Sed quanto altius Behemoth iste contra electos Dei per miracula erigitur, tanto contra eum sancti quique uehementius ad prædicationis se uerba constringunt. Qui tamen ita reproborum mentes possidet, ut eas nulla confossius ueritatis iaculatione relinquat. Vnde & subditur:

Quòd Leuiathan à cordibus reproborum nullis prædicatorum sagittis tùc repellatur, & totum robur Ecclesiæ ipsumq; diuini iudicij malleum in illo damnato homine absq; timore contemnat. Cap. X.

NOn fugabit eum uir sagittarius.] Quid enim per sagittas, nisi uerba prædicatorũ accipimus? Quæ dum uoce bene uiuentium distringuntur, audientium corda transfigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: Psal. 63 Vulnerata charitate ego sum. De his sagittis Psalmista uoce narrat: Sagittæ paruulorũ factæ sunt Psal. 44 plagæ eorum: quia scilicet uerba humilium penetrauerunt animos superborum. De his sagittis uenienti propheta monstrat dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ, populi sub te cadent in corde. Vir itaq; est sagittarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus uerba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leuiathan iste uerba prædicantium despicit, & cùm reproborũ mentes male suadendo momorderit, durus inter iacula omni modo eas non relinquit, rectè dicitur: Non fugabit eũ uir sagittarius. ac si apertè dicatur: A reproborum cordibus eum sancti prædicatoris sagitta non excutit: quia quisquis ab illo apprehenditur, uerba iam prædicantiũ audire contemnit. Vnde bene peccatis præcedentibus irascẽs, de his quos in manu antiqui hostis deserit, Dominus per prophetam dicit: Immittam uobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. ac si diceret: Iusto iudicio talibus uos immundis spiritibus tradam, qui à uobis excuti exhortatione prædicantiũ quasi incantantium sermone non ualeant. Quia uerò Leuiathan iste à cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non mouetur, ipse etiam sanctorum uirorũ contemptus adducitur, cùm ilico subinfertur: In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ.] Quid per fundã nisi sancta Ecclesia figuratur? Funda nanq; dum in gyrum mittitur, sic ut de illa lapides exeant, quibus aduersariorũ pectora feriãtur: ita sancta Ecclesia dum uolubilitate temporũ per tribulationum circumitum ducitur, fores ex il la uiri prodeunt, quibus quasi lapideis ictibus ini quorum corda tundantur. Vnde & ad prophetam de bonis doctoribus Dominus dicit: Deuorabunt, & subijcient lapidibus fundæ. Sancti quippe doctores qui ad uirtutem & alios instruũt, hostes deuorãt, dum eos intra corpus suum per uim conuersionis immutant. Quos lapidibus fundæ subijciunt: quia dum fortes quosq; in sancta Ecclesia uiros instituunt, per eos aduersariorum superbientium pectora dura confringunt. Vnde & Golias immanissimus saxo fundæ moritur: quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitu do superatur. Leuiathan itaq; iste quia damnato illo homine assumpto, quosliber fortes Ecclesiæ uelut infirmos despicit, eorumq; uires temporaliter premit, rectè nũc dicitur: In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ. ac si apertè diceretur: Sanctorum robur quasi in stipulæ mollitiem redigit, quorũ lingua prius pectus illius duris ictibus tutudit. Omnem quippe tunc fortitudinem suæ iniquitatis exercens, quanto se ab eis uinci spiritaliter dolet, tanto atrocius contra eos corporaliter prævalet. Et quia nil se contra eorum spiritũ prævalere considerat, in eorum carne crudelitatis suæ omnia argumenta consummat. Sed quid mirum si humanas uires despicit, qui ipsa etiam su-

perni in se iudicij æterna tormenta cõtemnit? Un A
de & subditur: Quasi stipulam æstimabit malleum.] Ac si diceret: Etiam pondus eius animaduersionis despicit, quisquis per supplicium desuper ueniens ferit. In scriptura enim sacra mallei nomine aliquando diabolus designatur, per quem nunc delinquentium culpæ feriuntur. Aliquando uerò percussio cœlestis accipitur, qua uel electi supernos ictus sentiunt, ut à prauis itineribus corrigãtur, uel iusta ira reprobos percutit, ut iam supplicia æterna præueniens, quid etiam in posterum mereantur, ostendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hostis exprimitur, propheta testatur, cùm super eum uim extremi iudicij con-
Hier. 50 templatur, dicens: Quomodo confractus est & B
contritus malleus uniuersæ terræ? ac si diceret: Eum per quem uascula ira Dominus in ministerij usum formanda percutit, quis perpendat quo turbine ueniente extremo iudicio in æterna dam natione confringit? Rursus per malleum percussio cœlestis exprimitur, quod Salomone templũ
3. Reg. 6 ædificante signatur, cùm dicitur: Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atq; perfectis ædificata est, & malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo cùm ædificaretur. Quid enim domus illa nisi sanctam Ecclesiam, quam in cœlestibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cuius ædificationem electorum animæ quasi quidam expoliti lapides deferunt. Qui cùm ædificantur in cœlis, nullus illic iam disciplinæ malleus resonat: quia dolati atq; perfecti illuc C
lapides ducimur, ut locis iuxta meritum congruis disponamur. Hic enim foris tundimur, ut illuc sine reprehensione ueniamus. Hic malleus, hic securis, hic omnia runsionum resonant ferramenta. In domo autem Dei nulli ictus audiuntur: quia in æterna patria omnis sam percussionum strepitus conticescit. Nequaquã ibi malleus percutit: quia nulla animaduersio affligit. Nequaquam securis incidit: quia receptos interius nulla foràs seuerita tis sententia projcit. Nequaquam ferramẽta perstrepunt: quia nec quælibet minima ultrà iam flagella sentiuntur. Quia ergo per malleum desuper uenientem cœlestis pondus percussionis exprimitur, quid est quòd Leuiathan iste malleum despicit, nisi quòd supernæ animaduersionis ictus D
formidare cõtemnit? Et quasi stipulam malleum deputat: quia ad iustæ iræ se pondera uelut contrà terrores leuissimos parat. Vnde & adhuc expressius subditur:

Quòd imminentibus tormentis exceccatus malitia, ad exercenda mala diabolus acrius insurgit. Cap. XLI.

ET deridebit uibrantem hastam.] Contra Leuiathan enim Dominus hastam uibrat: quia in eius interitu districtam minatur sententiam. Hastam quippe uibrare, est æternam ei mortem ex districta animaduersione præparare. Sed apostata spiritus autorem uitæ etiam cum sua morte despiciens, hastam uibrantem deridet: quia ex districto iudicio quicquid horribile esse præuidet, patinon metuit, sed quo se æterna tormenta non posse euadere conspicit, eo in exercẽda nequitia durior iurgit. Quem cùm plericq; huius mundi sapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine stringi considerant, corda sua ad famulatum eius tyrannidis inclinant, & omne quod Deo largiente sapiunt, hoc contra eum ad seruitiũ hostis illius inflectunt. Vnde & rectè subditur:

Quòd bi qui videbantur radijs uirtutum splẽdere, nel minis territi, uel cruciatibus uicti, Leuiathã sedi tionem subintrent. Caput XLII.

SVb ipso erunt radij solis.] In scriptura enim sacra cum figuratè sol ponitur, aliquãdo Dominus, aliquando persecutio, aliquãdo de re qualibet manifestæ ullionis ostensio, aliquãdo aũt intelligentia sapientiũ designatur. Per solẽ quippe Dominus figuratur, sicut Sapientię libro perhibetur ꝙ omnes impij in extremi die iudicij cognita sua damnatione dicturi sunt: Errauimus à uia ueri Sap. 5
tatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. ac si apertè dicant: Interni nobis lu minis radius nõ refulsit. Vnde & Ioannes ait: Mu Apoc. 22
lier amicta sole & luna sub pedibus eius. In sole uerò illustratio ueritatis, in luna aũt quæ mẽstruis suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta aũt Ecclesia quia supernę luminis splẽdore protegitur, quasi sole uestita: quia uerò cuncta temporalia despicit, lunã sub pedib. premit. Rursum sole persecutio designatur, sicut in Euangelio ueritas dicit ꝙ nata fine radicibus se Matth. 13
mina orto sole aruerunt: quia uidelicet uerba uitæ in corde terrenorũ hominũ tẽporali momento uiuentia, superueniente persecutionis ardore siccantur. Rursum sole manifestæ uisionis ostensio designatur, sicut Propheta Dominũ cunctorũ oculis apparentem denunciat, dicens: In sole posuit Psal. 18
tabernaculum suum. ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentũ in lumine manifestæ uisionis ostendit. Et sicut eidẽ prophetæ diuina uoce per Nathan dicitur: Tu fecisti in abscondito, e- 2. Reg. 12
go uerò faciam uerbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis. Quid enim per conspectum solis, nisi cognitionem insinuat manifestæ uisionis? Rursum solis nomine, sapientiũ intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptũ Apoc. 16
est: Quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datũ est illi æstu afflcere homines & igni. Phialam uidelicet in solem effundere, est perfectionis supplicia uiris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datũ est illi ut afficeret homines æstu & igni: quia dum sapiẽtes uiri cruciatibus uicti, malè agendi errore tanguntur, illorum exẽplo perfusi infirmi quicq; temporalibus desiderijs inardescunt. Ruinæ nanq; fortiũ augmenta præstat perditionibus infirmorum. Quia tale acumen sapientię designatur, per comparationem quoq; à Salomone dicitur: Sapiens ut sol permanet, stul- Eccl. 27
tus ut luna mutatur. Hoc ergo loco quid per so 8
lis radios nisi acumina sapientium demonstrantur? Quia enim multi qui in sanctã Ecclesia luce sapien-

sapientiæ resplendere uidebãtur, tunc uel persua-
sionibus capti, uel minis territi, uel cruciatib. fra-
cti, Leuiathan istius seditioni subijciuntur, recte
dicitur: Sub ipso erunt radij solis. ac si aperte dice-
retur: Hi qui intra sanctam Ecclesiam per acumi-
na sapientiæ quasi radios uidebãtur lucis asperge
re, & per authoritatẽ rectitudinis de super resplen
dere, potestati Leuiathan istius iniquæ se operatio
ne substernũt: ut non iam recta prædicando de-
super luceant, sed ei perueršẽ obsequẽdo famulenť.
Solis ergo radij sub ipso sunt, cùm nonnulli etiam
doctiuiri sapientiæ suæ acumina non liberẽ agen
do subleuant, sed ad ueštigia Leuiathan istius &
perueršitate operis, & blandimento adulationis
inclinãt: ut intelligentia quæ illis sicut sol de super
fuit ex cœlestii munere, antiqui hostis pedib. sub-
sternatur ex terrena cupiditate. Vnde & nũc cùm
quiscp sapientium uel doctorum pro cõmodo uel
gloria uitę temporalis per adulationis lapsum ter
renis se potestatibus prauè agentib. subijcit, quasi
sub ueštigijs uenientis Antichristi solis se radius
sternit: & uelut cœli lucẽ sibi Behemoth humili-
at, dum per pestiferum assensum sapientium men
tes calcat. Toties uerò Leuiathan istius pedibus
se radij solis subdũt, quoties hi qui doctrinæ uidẽ-
tur lumine resplẽdere, immoderato acumine pra-
ua in sacro eloquio sentiũt, peruersisq; sensib. eius
se erroribus substernũt: quia dum cõtra fidelia ue-
ritatis prædicamenta se erigunt, Leuiathan istius
ueštigijs falsa fentiendo famulantur. Toties radij
solis sub ipso sunt, quoties docti quicp & intelligẽ
tiæ luce pollentes, uel despectis cæteris in elatio-
ne se erigunt, uel summa quæ sapiunt postponen-
tes foridis carnis desideriis inquinantur, uel obli
ti cœlestiũ, terrena ambiunt: uel non reminiscen-
tes quia terra sunt, de cognitione cœlestium inani
ter gloriantur. Vnde & rectè ibi subiungitur:

Quòd hi qui ante hum.nos oculos quasi aurum singularitate
splendere iustitię uidentur, sed fic cadunt ut non pœnitẽ-
ant, ante Dei oculos nunquam aurum sed lutum fuerunt.
Caput XIII.

SEd ternet sibi aurum quasi lutum.] Appellatio-
ne quippe auri, in sacro eloquio aliquando di
uinitatis claritas, aliquando splendor supernæ ci-
uitatis, aliquando charitas, aliquando nitor gloriæ
secularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accẽ-
pitur. Auri enim nomine, ipsa intima diuinitatis
claritas designatur, sicut in Canticorum canticis
sponsi species describitur: Caput eius aurum opti
mum. Quia uerò caput Christi Deus, nil uerò est
in metallis auro fulgentius, sponsi caput aurũ dici
tur: quia eius humanitas ex diuinitatis suæ nobis
claritate principatur. Rursum auri nomine splen-
dor supernæ ciuitatis accipitur: sicut hanc Ioan-
nes se uidisse testatur, dicens: Ipsa ciuitas aurum
mundum, simile uitro mundo. Aurũ nanq; ex quo
illa ciuitas cõstat, simile uitro dicitur: ut & per au-
rum clara, & per uitrũ perspicua designetur. Rur-
sum auri nomine charitas intimatur, sicut angelũ
quem sibi loqui idem Ioannes aspexit, ad mamil-

A las zona aurea cinctum uidit: quiã nimirum super
norum ciuiũ pectora dum pœnali iam nequa quã
timori subiecta sunt, atq; a se uicissim nulla scissio
ne soluuntur, ex sola se charitate constringũt. Zo-
nam uerò auream circa mamillas habere, est cun-
ctos mutabilium cogitationum motus, per solius
iam amoris uinculа restringere. Rursum auri no-
mine, nitor gloriæ temporalis exprimit, sicut per
prophetam dicitur: Calix aureus Babylon. Quid *Hier. 51*
enim Babylonis nomine, nisi huius mundi gloria
designatur? Quæ calix aureus dicitur: quia dum
pulchra esse temporalia ostentat, stultas mẽtes in
sua concupiscentia deebriat, ut pecciosa tempora
lia appetant, & inuisibilia pulchra contemnant.
B Hoc aureo calice prima sponte sua Eua deebria- *Gen. 3*
ta est, de qua historia ueritatis dicit: Quia cùm ue
titum lignum cõcupiscęret, uidit quòd esset pul-
chrum uisu, aspectuq; delectabile, & comedit. Au
reus ergo Babylon calix est: quia dum uisum exte
rioris pulchritudinis ostendit, sensum interiorę re-
ctitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splen-
dor sanctitatis accipitur, sicut Iudaicum populũ
à splendore iustitiæ ad nequitiæ tenebras commu
tatum Hieremias deplorat, dicens: Quomodo *Thren. 4*
obscuratus est aurum, mutatus est color optimus?
Sicut enim superius diximus, aurum obscuratur,
cùm consequentibus iniquitatum tenebris, iusti-
tiæ pulchritudo deseritur. Color optimus muta-
tur, cùm splendor innocentiæ in fœditatem uerti-
C tur culpę. Luti quoq; nomine, in sacro eloquio 9
aliquãdo terrenarũ rerum multiplicitas, aliquan-
do sordidum sapiens inquia doctrina, aliquando
desiderij carnalis ille cebræ designantur. Per lutũ
quippe terrenarum rerum multiplicitas figurat,
sicut per Abacuc propheram dicitur: Væ ei qui *Abac. 2*
multiplicat non sua, usquequo aggrauat contra se
densum lutum? Denso enim se luto aggrauat, qui
per auaritiam terrena multiplicans, peccati sui se
oppressione coangustat. Rursum luti nomine, do
ctrina sordidum sapiens designatur, sicut per eun
dem prophetam Domino dicitur: Viam fecisti in *Abac. 3*
mari equis tuis in luto aquarum multarum. ac si
diceret: Aperuisti iter prædicatoribus tuis inter
doctrinas huius seculi sordida & terrena sapien-
tes. Per lutum quoq; desiderium sordidæ uoluptа
D tis exprimitur, sicut Psalmista deprecans ait: Eri- *Psal. 68*
pe me de luto, ut non inhæream. Luto quippe inhæ
rere, est sordidis desideriis concupiscentiæ carna-
lis inquinari. Hoc ergo loco aurum claritas sancti
tatis accipitur, lutum uerò uel terrenarum rerum
auaritiam, uel prauarum contagia doctrinarũ, uel
sordes carnalium uoluptatum nil obstat intelligi.
Quia enim multos Leuiathan iste qui intra san-
ctam Ecclesiam fulgore iustitiæ resplendere vi-
debantur, tunc uel terrenarum rerum concupi-
scentia, uel errantis doctrinæ contagio, uel carna
libus sibi uoluptatibus subijcit, aurum sibi procul
dubio quasi lutum sternit. Aurum enim quasi lu-
tum sternere, est in quibusdam uitæ munditiam
per sllicita desideria conculcare, ut hi etiam sor-
didis eius ueštigijs seruiant, qui cõtra illum prius

uirtutum splendore rutilabāt. Antiquus itaq; hostis alios tunc sub specie sanctitatis illudit, alios autem per fœda uitia uitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc apertè grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè dominatur, sicut Paulus
2.Thess.2 apostolus dicit: Vereueletur in suo tēpore: nam mysterium iam operatur iniquitatis. Toties igitur etiam nunc aurum sibi quasi lutū subijcit, quoties castitatem fidelium per carnis uitia sternit. Toties aurum uelut lutum calcat, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Quod tunc tanto uehementius peragit, quanto suæ perditæ libertati commissus, hoc quod appetit, effrenatius perpetrat. Et fortasse quēpiā moueat, cur misericors Deus fieri ista permittat: ut Leuiathan iste seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illum quem replet hominem, uel solis sibi radios, id est doctos quosq; sapientesq; subijciat: uel aurum, hoc est uiros sancti tatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi uitijs coinquinando subliternat. Sed citius respondemus: quia aurum quod prauis eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduct quandoq; non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum uidentur amittere: sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe nanq; homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in una aliqua uitate magnus uidetur. Quæ ipsa quoque uirtus inanescēs deficit: quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur, eiusq; laus inhianter appetitur. Vnde fit ut & ipsa uirtus ante Dei oculos uirtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit quod placet. Quæ itaq; esse merita apud Deum possunt, quādo & mala occulta sunt & bona publica? Plerunq; enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit: atq; ideo ostensa diu castitas circa uitæ finem perditur: quia cooperta superbia usq; ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis uacat, propria distribuit: sed tamen multis iniustitijs seruit, uel fortasse linguam in detractationibus exercet. Et sit plerunq; ut is qui misericors fuerat, iuxta uitæ suæ terminum, rapacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod ualde iusto iudicio agitur, ut perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc unde Deo displicuit, corrigere nunquā curauit. Alius patientiæ studet: sed dum inuidere alijs, & seruare in eor de malitiam non cauet, fit quandoq; impatiēs, qui diu latuit dolens. Hi itaq; & per aliquid aurū sunt, & per aliquid lutum sunt. Atq; hoc aurum quasi lutum sternitur, quādo occultis peccatis exigenti bus etiam uirtus quæ publicè claruerat, dissipat. Sed operæ precium credimus, si in his uirtutem su
10 perni ordinis subtilius perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorundā mala tolerat, ut aperta eorum bona electorum suorum usibus profutura disponat. Nam nonnulli mundum nequaquam sunditus deserentes, non persecuturi angustium iter arripiunt, sed ad quærendam angustiam uitam exemplo suo eos qui perseA neraturi sunt, accendunt. Vnde plerunq; contingit, ut ipsum hoc quod bene uidentur uiuere, non sibi, sed solis potius electis uiuant: dum exemplis suis ad bene uiuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe uerò quosdā uidemus uiam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij quia euntes conspiciunt, sequuntur, eundemq; locum pariter petunt. Sed fit plerunq; ut irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant qui præibant, & hi ad locū perueniant, qui sequebant. Ita nimirū sunt qui non perseueraturi uitā sanctitatis arripiunt. Idcirco enim uirtutis iter non perucnturi inchoant, ut eis qui peruenturi sunt, quasi gradiantur, ostendant. Quo-
B rum etiam casus utilitate non modica electorum profectibus seruit: quia illorum lapsum dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt, & ruina quæ illos damnat, istos humiliat. Discū enim in superni aduitoris protectione confidere, dum plerosq; conspiciunt de suis uitibus cecidisse. Quando ergo bene agere uidentur reprobi, quasi planū iter electis sequentibus monstrant: quando uerò in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cauēdam superbiæ foueam ostendūt. Eat ergo Leuiathan iste, & solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subijciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium, bene uti malo reproborum, quando hi qui ad illum perucnturi sunt, & suis ad eum meritis proficiunt,
C & sæpe in eo quod superbè sapiunt, alienis lapsibus corrigimtur. Sed si hæc Leuiathan iste agit in eis etiam quos claros aliqua uirtus ostendit, quid de illis faciturus est quorum mens uel ex parte aliqua subleuata à terrenis concupiscentijs non est? Quos tamē diuinus sermo apertè exprimit, dum subiungit:

> *Quòd in tantum cæci erunt qui adhærebunt Antichristo, ut feruentes in contumelijs & morte sanctorū, arbitrentur obsequium se præstare Deo.* Cap. XLIIII.

FEruescere faciet quasi ollam profundum mare.] Quid per mare nisi uita secularium, quid per profundum nisi alcæ & abditæ eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leuiathan iste quasi ollam facit feruescere: quia ni-
D mirum constat quòd persecutionis extremæ tempore, contra electorum uitam studeat animos reproborum per flāmam crudelitatis excitare. Tūc profundum mare quasi olla feruescit, cùm corda reproborum ualido ardore succendūt: & quæ hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tunc in æstum immanissimæ persecutionis ebulliunt, ac per abruptam crudelitatis apertæ licentiam, ea quæ diu presserant odia antiqui liuoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur Antichristo, ut tunc ueris precibus fe æstiment obsequium Christo: postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profun dum mare, aptè subiunxit: Ponct quasi cūm 11
unguēta bulliunt.] Vnguenta quippe cùm bulliunt, fragrantiā suauitatis reddunt. Quia ergo Leuiathan

uiathan iſte ita ſeducet corda reproborũ, ut quic- A quid agunt ex iniquitate perfidiæ, pro uctitate re-
ctæ fidei ſe agere ſuſpicentur, quaſi bene eis olet,
id quod zelo religionis exercẽt. Vnde in Euange
Ioan. 16 lio diſcipulis ueritas dicit: Vt omnis qui interfici
uos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Igitur
ſicut olla feruent, dum crudeliter perſequuntur:
ſed apud eos ipſa perſecutio, unguentorum fra-
grantiam redolet, dum mens eorum uanis ſuſpi-
cionibus decepta æſtimat quia Deo obſequium
perſoluat. In ſcriptura enim ſacra unguentorum
odoribus opinio ſolet ſignari uirtutũ. Vnde ſpon
ſa in Canticis canticorum ſponſum deſideransdi
Can. 1 cit: In odore unguentorum tuorum curremus. Et
2. Cor. 2 unde Paulus apoſtolus uirtutum laude fragrare ſe
ſciens, ait: Chriſti bonus odor ſumus Deo. Itaque B
quia Leuiathan iſte miniſtros illius perditi uaſis
ſui in crudelitatis opera ſub opinione laudis &
prætextu uirtutis intercipit, poſtquam dixit: Fer-
ueſcere faciet quaſi ollam profundum mare, rectè
mox ſubdidit: Ponet quaſi cum unguenta bulliũt.
Quod enim per crudelitatis incendium mare fer-
uet, hoc in eorundem iudicio qui excæcantur fal-
ſo nomine uirtutis ac ſi unguenta bulliant, oſten-
dit: ut tanto atrociores ad crudelitatem fiant, quã-
to ſe etiam mereri præmia quaſi pro zelo religio-
nis exiſtimant. Iuſtumq; hoc eſt diuino iudicio, ut
qui pietatis uim perpendere & cuſtodire negli-
gunt, ſuſpicionis ſuæ odore fallantur. Vnde & ad
illuſionis augmentum, eos crudelia perpetrantes,
ſigna quoq; ac prodigia ſubſequuntur, ſicut & re- C
ctè ſubiungitur:

Quòd Antichriſtis ſemita multis miraculis fulgeat. Cap. XV.

12 POſt eum lucebit ſemita.] Poſt Leuiathã quip
pe ſemita lucere perhibetur: quia quaqua trã
ſit, admirationem nimiam ex miraculorum ſuo-
rum claritate derelinquit, & ſiue per ſe, ſeu per mi
niſtros ſuos quoslibet prodeat, mẽdacibus ſignis
coruſcat. Vnde & hoc quod iam ſæpe protulimus
Matt. 13 in Euangelio ueritas dicit: Surgent pſeudochriſti
& pſeudoprophetæ, & dabũt ſigna magna & pro
digia: ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt,
etiam electi. Semita igitur poſt Leuiathan lucet:
quia quorum corda penetrat, eorum opera pro-
digijs illuſtrat, ut nimirũ tanto altius eorum men-
tes in erroris tenebris teneat, quanto per eos foris
quaſi potentius lucem de miraculis oſtentat. Sed
ſunt nonnulli qui in memoria & uerba prophetica
& Euangelica præcepta retinentes, ſciant & fal
ſa eſſe ſigna quæ exhibet, & uera ſupplicia ad quę
decipiens trahit. Horũ corda Leuiathan iſte quia
ſanctitatis oſtentatione nõ intercipit, in alia ſe eis
illuſione componit. Quoſdã nanq; hæc ſcientes,
ſed tamen præſentem uitam diligentes conſpicit,
quorum protinus mentibus uictura ſupplicia leui
gat, finienda quandoq; diſtrictionis iudicia aſſe-
rit, & deceptos callidè ad præſentes uoluptates ra
pit. Vnde & apte mox ſubditur:

Quòd ita inſatuati ſint quidam hæretici, quòd iudicium Dei finem habere exiſtiment, & minas tormẽtorum ad terrorem

*tantum intentatas à Deo, ut à peccatorum perpetratione ge-
nus humanum compeſceret. Cap. XVI.*

AEſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.] A
Quòd æterna incomprehẽſibiliaq; iudicia
abyſſi ſoleant nomine deſignari, Pſalmiſta teſta-
tur dicens: Iudicia tua abyſſus multa. Senectus ue Pſal. 35
rò aliquãdo pro finis propinquitate ponitur. Vn
de Apoſtolus ait: Quod antiquat & ſeneſcit, pro- Heb. 8
pe interitũ eſt. Leuiathan itaq; iſte æſtimabit abyſ
ſum quaſi ſeneſcentẽ: quia reproborũ corda ſic in
fatuat, ut ſuſpicionem eis de uctuto iudicio quòd
quaſi finiãt, infundat. Abyſſum nãq; ſeneſcere eſti
mat, qui terminari quandoq; in ſupplicijs ſuperna
animadueriſionẽ putat. Igit antiquus iſte perſua-
ſor in membris ſuis, id eſt in mentibus iniquorum
futuras pœnas quaſi certo fine determinat, ut eo- B
rum culpas ſine termino correptionis extendat,
& eo magis hic peccata nõ finiunt, quo iſtic æſti-
mant peccatorũ ſuppliciafiniẽda. Sunt eñ nunc
etiã qui idcirco peccatis ſuis ponere finem negli-
gunt, quia habere quandoq; finem futura ſuper ſe
iudicia ſuſpicãtur. Quibus breuiter reſpõdemus,
ſi quãdoq; finienda ſunt ſupplicia reproborũ, quã
doq; finienda ſunt ergo & gaudia beatorũ. Per ſe-
metipſam nanq; ueritas dicit: Ibunt hi in ſuppliciũ Matth. 25
æternũ, iuſti aũt in uitã æternã. Si igit hoc uerum
nõ eſt quod minatus eſt, neq; illud uerũ eſt quod
promiſit. At inquiunt, Ideo æternã pœnã peccan
tibus minatus eſt, ut eos à peccatorũ perpetratio
ne cõpeſceret: quia creatur æ ſuę æterna ſupplicia
minari debuit, non inferre. Quibus citius reſpon- C
demus: Si falſa minatus eſt ut ab iniuſtitia corrige
ret, etiam falſa pollicitus eſt ut ad iuſtitiam prouo
caret. Et quis hãc eorum uæſaniã roleret, qui dum
promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri
aſſerunt, aſſertione ſua etiam electorum præmia
remunerationesq; cõfundunt? Quis hãc eorũ uæ
ſaniam toleret, qui conanſ aſtruere uerũ non eſſe
quod ueritas de æterno igne minata eſt, & dũ ſata
gunt Deum perhibere miſericordem, non uereã- D
tur prædicare fallacem? At inquiunt: Sine fine
punirí non debet culpa cum fine. Iuſtus nimirum
eſt omnipotens Deus: & quod non æterno pecca
to cõmiſſum eſt, æterno nõ debet puniri tormen
to. Quibus citius reſpondemus, quòd rectè dice-
rent, ſi iudex iuſtus diſtrictusq; ueniens, non cor-
da hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo
tunc cum fine deliquerunt: quia cum fine uixe-
runt. Voluiſſent quippe ſine fine uiuere, ut ſine fi-
ne potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nãma
gis appetũt peccare quàm uiuere: & ideo hic ſem
per uiuere cupiũt, ut nunq; deſinant peccare, cum
uiuũt. Ad diſtrictũ ergo iudicis iuſtitiã pertinet, ut
nunq; careant ſupplicio, quorũ mens in hac uita
nunq; uouluit carere peccato: & nullus deſiniquo
terminus ultionis, qui quãdiu ualuit, habere nolu
it terminũ criminis. At inquiunt: Nullus iuſtus 13
crudelitatibus paſcitur, & delinquens ſeruus à iu-
ſto Domino idcirco cædi præcipit, ut à nequitia
corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cũ non eius
Dominus cruciatibus delectatur. Inique autẽ ge-

hennæ ignibus traditi, quo fine semper ardebūt? A
Et quia certū est quòd pius atq; omnipotēs Deus
non pascitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miseri si non expiantur? Quibus citius reſpondemus, quòd omnipotens Deus qui pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autē iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedaſ. Sed iniqui omnes æterno supplicio & quidē sua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concremantur: scilicet ut iusti omnes & in Deo uideant gaudia quę percipiunt, & in istis respiciant supplicia quæ euaserunt: ut tanto in ęternum magis diui næ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio uitare potuerunt. Ac inquiunt: Et ubi est q̄ sancti sunt, si pro inimicis suis quos tunc ardere ui B
Mar. 5 derint, non orabunt: quibus utiq; dictū est: Pro inimicis uestris orate? Sed citius respondemus: Orāt pro inimicis suis eo tempore, quo possūt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipsa coueršione saluare. Quid enim aliud pro
2. Tim. 2 inimicis orandū est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam, & resipiscāt à diaboli laqueis, à quo capti tenentur, ad ipsius uoluntatem? Et quomodo pro illis tunc orabitur, quando iam nullatenus possūt ad iustitiæ opera ab ini quitate commutari? Eadem itaq; causa est cur nō oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiā causa est, ut non oretur pro diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est ut non orent sancti ho- C
mines pro hominibus infidelibus impijsq; defunctis, qui de eis utiq; quos æterno deputatos suppli cio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritū cassari refugiūt. Quod si nunc quoq; uiuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc ali quid iudicabile de sua carne se perpeti etiam ipsi nouerunt: quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciūt, quando ab omni uitio corruptio nis exuti, ipsi iam iustitiæ uicinius atq; arctius inhærebunt? Sic quippe eorū mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent, uis districtionis absorbet, ut omnino eis nō libeat quicquid ab illius interna regula fubtilitate discordat. Sed quia suborto occasionis articulo, hæc contra Origenistas D
breuiter diximus, ad eum quem prætermisimus, exponendi ordinē recurramus. Posteq̄ misericors Dominus callida machinamēta Leuiathan istius indicauit, aperte prædicēs omne quod electos ex terius uel hementer opprimit, omne quod interius suggestione sua reprobis blandienter infundit: mox immanitatē uirtutis illius breuiter insinuās, subdit: Non est super terram potestas quæ comparetur ei.

Quòd reprobus angelus anteq̄ peccaret, omni creaturæ præ Latus sic factus est, ut Deū & amās timeret, & timēs amaret: sed sua peruersitate talis factus est, ut nullū timeret. Cap. VII.

24 POtestas eius super terrā cunctis eminentior perhibetur: quia etsi actionis suæ meritō infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturæ angelicæ cōditione trāscēdit. Quamuis enim internæ felicitatis beatitudinem perdidit, naturæ tamen suæ magnitudinem non amisit: cuius adhuc uiribus humana omnia superat, licet sanctis hominibus meritorum suorum deiectione subiaceat. Vnde & eisdem sanctis contra hunc decertantibus eo retributionis suæ meritum crescit, quo ille ab eis uincitur, qui per naturæ potentiam quasi iure se hominibus superesse gloriatur. Sequitur: Qui factus est ut nullum timeret.]
Sic quidem factus est per naturam, ut cōditorem suum castè timere debuisset: timore uidelicet sobrio, non timore quem foris charitas mittit, sed timore qui in seculum seculi permanet, id est quem charitas gignit. Aliter enim timet cōiugem uxor amans, aliter dominum ancilla peccans. Sic ergo fuerat ille conditus: quatenus timore læto authorem suum & amans metueret, & metuens amaret. Sed sua peruersitate talis factus est, ut nullum timeret. Et quippe à quo conditus fuerat, subesse despexit. Ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit. Leuiathan uero iste eius est elsitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetit, ut & præesset cæteris, & nulli subesset, dicens: Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Cuius eo ipso similitudinem perdidit, quo esse ei superbè similis in celsitudine concupiuit. Qui enim charitatem eius imitari debuit, subditus ambijt eius celsitudinem, & hoc quod imitari poterat, amisit: elatus. Celsus nimirum esset, si ei qui ueraciter celsus est, inhærere uoluisset. Celsus esset, si participatione uerę celsitudinis cōtentus fuisset. Sed dum priuatā celsitudinem superbè appetit, iure perdidit participatā. Relicto enim eo cui debuit inhærere principio, suum sibi apperijt quodammodo esse principium. Relicto eo qui uerè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse fudicauit: & tanto magis intra se cecidit, quanto magis se contra gloriam sui conditoris erexit. Nam quem exaltabat libera seruitus, deiecit captiua libertas. Qua libertate nunc ut nullum timeat, effrenatur: sed ipsa grauiter effrenatione restringitur. Superno enim iudicio cuncta mirabiliter ordinā te, unxit illum libertas quam appetijt: quia nunc omnimodo non timens omnibus suppliciis subiacet, qui elementis etiam superesse poterat, si unā quem debuit timere uoluisset. Vnum profectò timeret omnia possidens, qui nūc unū non timens omnia patitur. Factus est ergo ut nullum timeret, nullum uidelicet, quia nec Deum: sed neque hoc quod passurus est, metuit. Cui nimirum felicius fuerat, timendo uitare supplicia, quàm non timendo tolerare. Appetitum itaq; celsitudinis uertit in rigorem mentis, ut damnatus iam per diritiam se male egisse non sentiat, qui præesse per gloriam quærebat. Nam quia sus quæsitæ potestatis non obtinuit, quasi quoddam superbiæ suæ remediū insaniam insensibilitatis inuenit, & quia prouectu transgredi cuncta non potuit, despectu se cōtra cuncta præparauit.

Cuius

15 Cuius adhuc superbia studiosè describitur, cũ protinus subinfertur: Omne sublime uidet. Id est, cunctos uelut infra se positos quasi de sublimi respicit: quia dum per intentionem contra autho rem nititur, æstimare sibi quemlibet similem dedignatur. Quod aptè etiam eius membris congruit: quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt, superbiæ fastu despiciunt: & si quando exterius uenerantur, intus tamen in secreto cordis, ubi apud se sua æstimatione magni sunt, cunctoruni sibi uitam meritumq; postponunt, eosq; infra se esse respiciunt: quia per elatam cogitationem cordis in cuiusdam se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per prophetam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes. Hinc etiam Paulus ait: Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Hinc ad Saul diuina increpatione dicitur: Nonne cùm esses paruulus in oculis tuis, caput te constituì in tribubus Israel? Paruulus quippe in oculis suis est, qui in eo ꝙ semetipsum considerat, imparem se alicuius meritis pensat. Nã quasi grandem se aspicit, quisquis se super alienа merita elatione cogitationis extẽdit. Saul autem reprobus in bono quod cœperat, non permansit: quia fastu susceptæ potestatis intumuit.

16 At contrà Dauid semper de se humilia sentiens, eiusdemq; Saul se comparationi postponẽs, postquam feriendi locum reperit & pepercit, eidem fæuienti aduersario, humili se professione prostrauit, dicens: Quem persequeris rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum, & pulicem unum? Et certè iam unctus in regem fuerat, iam exorante Samuele & cornu super se oleũ fundente didicerat quòd cum diuina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula possidendo seruabat: & tamen persequenti aduersario mente humili se substernebat, cui diuino iudicio prælatum se esse nouerat. Illi itaque se humiliter postponebat, cui per elationis gratiam incomparabiliter se nouerat esse meliorem. Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur nesciunt, si fic se electi etiam illis humiliant, quibus iam se per interna iudicia antepositos deprehẽdunt. Hoc autem proprium esse specimen electorum solet, quòd de se semper sentiunt infrà quàm sunt. Hinc nanque ab eodem Dauid dicitur: Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. Hinc Salomon ad sapientiam paruulos uocat, dicens: Si quis est paruulus, ueniat ad eam. Qui enim necdum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc in Euangelio Dominus dicit: Confitcor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Hinc rursum Psalmista ait: Custodiens paruulos Dominus. Hinc magister gentium dicit: Facti sumus paruuli in medio uestri. Hinc discipulos admonens ait: Superiores sibi inuicem arbitrantes. Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognouit, putat: A ẽ diuerso iustus studet ut superiorem quemlibet proximum attendat. ac ne dum se alij alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem, bene utranq; partem admonuit dicens: Superiores sibi inuicem arbitrantes: ut in cogitationibus cordis & ego mihi illum præferam, & uicissim ille me sibi: ut cùm ab utraq; parte cor inserius premitur, nullus ex impenso honore subleuetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi, quia Leuiathan huius membra sunt, uel cognoscere uel tenere contemnunt, qui & si quando se humiles specietenus ostendunt, humilitatis uim seruare intrinsecus negligunt. Quibus sæpe accidit, ut si quando unumquodlibet bonum uel minimum faciant, à malis suis omnibus respectum mentis protinus auertant, atq; hoc quod uel extremum bonum fecerint, tota intentione sempcr inspiciant, & ex eo sese iam quasi sanctos aspiciant, obliti malorum omnium quæ commiserunt, unius sui tantummodo boni memores, quod fortasse facere nec perfectè potuerunt: sicut eucnire contrà electis solet, ut cùm multarum uirtutum gratia polleant, unum eos uel tenuissimum uitium ualde defatigans pulset: quatenus dum ex quadam parte sese infirmari considerant, de his uirtutibus in quibus præualent, se minimè extollant: dumq; de infirmitate trepidant, hoc quoq; ubi fortes sunt, humilius seruant. Sæpe ergo reprobi per hoc quòd unum uel minimum bonum suum incautè conspiciũt, mala multa & grauia in quibus demersi sunt, non agnoscunt. Et sæpe electi per hoc quòd ad tenuissimum malum suum infirmari crpidãt, mira dispensatione agitur, ut magna bona ad quæ proueeti sunt, non amittant. Iulti itaq; & occulti examinis mensura disponitur, ut & istos mala adiuuent, & illos bona grauent, dum & isti ad prouectum boni utũtur leuibus malis, & illi ad augmentum mali utuntur minimis bonis. Isti quippe inde perfectius in bono proficiunt, unde de malo tentantur: illi autem inde ad maius malum deficiunt, unde de bono gloriantur. Sic itaq; male bono utitur reprobus, & bene malo utitur probus: sicut sæpe contingit ut alius ex cibo salutifero inordinatè sumpto, pestem languoris incurrat, alius uencno serpentis in medicamine ordinatæ confectionis adhibito, languoris molestiam uincat. Ille ergo qui cibo salutifero uti rectè noluit, inde pernciosè morĩ, unde alij salubriter uiuunt: iste autem qui ueneno serpentis eaute uti studuit, inde salubriter uiuit, unde alij pernicioſè moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam, sed suggestionem nequitiæ dicimus, qua nolentes sæpe renitentesq; tentamur. Quod tunc in medicamen uertitur, cùm mens uirtutibus erecta conspectis contra se tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi, quælibet opera faciant, in quibusliber uirtutibus enitescant, humilitatis sensum penitus ignorant: quia nimirum Leuiathan huius membra sunt, de quo superna uoce dicitur:

15 Esa.5
Rom.12
1.Reg.15
16 1.Reg.24
B
C
Psal.130
Prou.9
Matth.11
Psal.114
1.Thes.2
Phil.2
D

De regula humilitatis, & de superbia disputatio. Caput XVIII.

OMne sublime uidet.] Quia non solum per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos in-
17 ferius despicit. Notandum uerò quòd Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublime uidere describitur: quia uidelicet cordis superbia cùm exterius usque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Ipsi quippe per saltum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quo se deprimunt, altius extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquam Deo Psal-
Psal. 17 mista dixisset: Populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque
Prou. 30 de Iudææ elatione non diceret: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. Quia ergo per corporeum animal Leuiathan iste signatur, & superbia usque ad corpus prodiens, apertius oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi omnes uidere descri bitur. Sed quia multa de ostendendo humani generis inimico prolata sunt, ualde mens appetit, ut in fine locutionis dominicæ, unum aliquid manifestius exprimatur, unde membra illius breui nobis designatione monstrentur. Sequitur: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.] Vt Leuiathan iste in cunctis quæ superius dicta sunt, caderet: sola se superbia perculit. Neque enim per tot illos uitiorum ramos arescet, nisi per hanc prius in radice putruisset. Scriptum
Eccle. 10 est nanque: Omnis peccati initium superbia. Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem strauit. Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetijt, quo uitam suæ beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suæ locutionis inseruit, ut cùm post mala omnia Leuiathan istius superbiam diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret. Quamuis etiam per hoc quòd in imo ponitur, uitiorum radix esse monstretur. Sicut enim inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur: ita se superbia intrinsecus cælat, sed ab illa protinus aperta uitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Hæc est quæ Leuiathan istius sensum feruescere sicut ollam facit. Vnde & humanas mentes in quodam feruore insaniæ con cutit, sed per aperta opera qualiter concussi animam euertat, ostendit. Intus nanque prius ebullit in elatione, quod foris postmodum spumat in
18 opere. Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hanc subtilius sollicitiusq; discutere, atque ad humanas mẽtes quan ta uel qualis ueniat, & quibus qualitertue furripiat demonstrare. Alia quippe uitia eas solummodo uirtutes impetunt qui bus ipsa destruuntur: ut uidelicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam uitiorum radicem diximus, nequaquam unius uirtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit: ut quicquid illa inuadente agitur, etiam si esse uirtus ostenditur, non per hoc Deo, sed foli uanæ gloriæ seruiatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem intercipit, cum mentem superbia irrumpit, & quo ditiorem quemq; ceperit, eo in Domino durior exurgit: quia quo amplius res uirtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur. Quisquis uerò eius in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab alijs bene geruntur, displicent: & sola ei quæ ipse uel prauè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit: quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimetipsi fauet per cogitationem: & cùm se in cunctis transcendere cæteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam uerò ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrenetur. Sed tanto facilius ruina sequitur, quanto apud se quisq; impudentius exaltatur. Hinc enim scriptum est: Prou. 16
Ante ruinam exaltatur cor. Hinc per Danielem Dan. 4
dicitur: In aula Babylonis deambulabat rex, respondit; & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei? Sed hunc tumorem quàm concita uindictæ ira repressit, ilicò adiunxit dicens: Cùm adhuc sermo esset in ore regis, uox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum transiit à te, & ab hominibus te ejcient, & cum bestijs feriscerit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te. Ecce quia tumor mentis usque ad aperta uerba se protulit, patientia iudicis protinus usque ad sententiam erupit, tantoq; hunc districtius perculit, quanto eius se superbia immoderatius erexit: & quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala in quibus feriretur, audiuit. Sci- 19
endum uerò est quòd ipsa hæc de qua tractamus elatio, alios ex rebus secularibus, alios uerò ex spiritalibus possidet. Alter nanq; intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cœlestibusq; uirtutibus: una tamen eademq; res ante oculos Dei agitur, quamuis ad humana corda ueniens, in eorum obtutibus diuersa amictu pallietur. Nam cum is qui de terrena prius gloria superbierat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor eius elatio deseruit, sed ad eum confueta ueniens, ut cognosci nequeat, uestem mutauit. Sciendum quoq; est quòd aliter hæc præpositos, atq; aliter subditos tẽtat. Prælato nanq; in cogitationib, suggerit: quia solo uitæ merito

merito super cæteros excreuit, & si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, hæc importunè eius animo obijcit, & cum hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quo facilius suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem uocat, dicens: Quia nisi omnipotens Deus te his omnibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset: eiusq; mox mentem erigit; uiles atque inutiles eos qui subiecti sunt, ostendit: ita ut nullum iam quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mox mentis tranquillitas in iram uertitur: quia dum cunctos despicit, dum sensum uitamq; omnium sine moderamine reprehendit, tanto efferenatius se in iracundiam dilatat, quanto eos qui sibi commissi sunt, esse sibimet indignos putat.

20 At contrà cùm subiectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta consideranda funditùs negligant, & semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiant: qui dum in illo quod reprehendere debeant, importunè respiciunt, in semetipsis quod corrigant nunquam uident. Vnde & tanto atrocius pereunt, quanto à se oculos auertunt: quia in huius uitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantum ut tam noxiæ in regimine personæ traderentur, consideranti. Et dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usq; insaniam deuoluuntur, ut Deum res humanas curare nõ æstiment: quia ei qui quasi iure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicq; dum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt: & dum pastoris sui uitam dijudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe autem rectoris sui dictis proteruè obuiant, & eandem uocis superbiam libertatem uocant. Sic quippe elatio se quasi pro libertatis rectitudine obijcit, sicut sæpe se & timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate: ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterua quę sentiunt, nequaquam produnt, & hi quorum loquacitas uix compescitur, nonnunquam ex sola amaritudine intimi rancoris obmutescũt. Qui per dolorem mentis, procacitatis suæ uerba subtrahentes, cùm malè loqui soleant, peius tacent: quia cùm peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam responsionis uerba suspẽdunt. Cum his quando asperè agitur, sæpe ad quę relæuocem de hac ipsa asperitate prosiliũt. Cum uerò eos magistri sui blandè præueniunt, de hac ipsa humilitate qua præuenti sunt, grauius indignãtur: & tanto eorum mens uastius acceditur, quanto consideratius infirmari iudicatur. Hi nimirum quia humilitatem, quæ uirtutũ mater est, nescunt, usum laboris sui perdunt, etiam si qua bona sunt quæ operari uideantur: quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quę nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit quod ædificãt: quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamina non procurãt. Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis nanq; fusperba apud se cogitatione rumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rãcor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias ualida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessẽdos uerò alios importuna, ad ea quæ facere & debet & præualet ignaua, ad ea autem quæ facere nec debet nec præualet parata. Hæc in eo quod sponte non appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc autem quod latenter desiderat, quærit ut cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo uilescere, optat uim in ipsa sua uoluntate tolerare.

Igitur quia humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex spiritalibus diximus, audiant illi: Omnis caro fœnum, & gloria eius sicut flos fœni. Audiant & isti quod quibusdam post miracula dicitur: Nescio uos unde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Audiant illi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Audiant isti quia fatuæ uirgines quæ cum uacuis uasculis ueniunt, ab internis nuptijs excludũtur. Rursum quia aliter tentari prælatos, atque aliter subditos præfati sumus, audiant illi quod per quendam sapientem dicitur: Ducem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex eis. Audiant isti: Obedite præpositis uestris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus uestris. Audiant illi cùm de accepta potestate gloriantur, hoc quod Abrahæ uoce ardenti diuiti dicitur: Memento fili, quia recepisti bona in uita tua. Audiant isti cùm contra rectores suos in querela prosiliunt, hoc quod murmuranti populo Moysi & Aaron uocibus respondetur: Nec contra nos est murmur uestrum, sed contra Dominum. Nos enim quid sumus? Audiant illi: Turbabuntur in conspectu eius patres orphanorum & iudices uiduarum. Audiant isti quid contra contumaciam subditorum dicitur: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Audiant simul omnes: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Audiant omnes: Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum. Audiant omnes: Quid superbis terra & cinis? Contra huius languoris pestem audiamus cuncti quod magistra ueritas docet dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

Ad hoc nanq; unigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc inuisibilis, non solum uisibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumq; tormenta tolerauit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis uirtus est, propter quam solam ueraciter edocendam, is qui

A

B

C

D

21

Esa.40

Luc.13

Psal.61

Matth.25

Eccle.32

Heb.13

Luc.16

Exod.16

Psal.67

Rom.13

Iaco.4

Eccl.10

Matth.11

22

sine

sine æstimatione magnus est, usq; ad passionē fa-
ctus est paruus? Quia enim originem perditionis
nostræ superbia præbuit diaboli, instrumentum
redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei.
Hostis quippe noster magnus inter omnia con-
ditus, uideri super omnia uoluit elatus. Redem-
ptor autem noster magnus manens super omnia,
fieri inter omnia dignatus est paruus. Sed melius
& elationis causam detegimus, & fundamēta hu-
militatis aperimus, si breui cōmemoratione per-
stringimus, quid mortis author, quid uitæ condi-
Esa.14 tor dicat. Ille nanq; ait: In cœlum ascendam. Iste
Psal.87 autem per propheram dicit: Repleta est malis ani
ma mea, & uita mea inferno appropinquauit. Ille
Esa.14 dicit: Supra astra cœli exaltabo solium meum. Iste
humano generi à paradisi sedibus expulso dicit:
Zach.2 Ecce uenio citò, & habitabo in medio tui. Ille di-
Esa.14 cit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus A-
Psal.21 quilonis. Iste dicit: Ego sum uermis & nō homo,
opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ille di
Esa.14 cit: Ascendam super altitudinem nubium, & simi
Phil.2 lis ero altissimo. Iste cùm in forma Dei esset, non
rapinam arbitratus est se æqualem Deo, sed semet
ipsum exinaniuit, formam serui accipiens: & per
Psal.85 membra sua loquitur dicens: Domine quis simi-
Exod.5 lis tibi? Ille per membra sua loquitur dicens: Ne-
scio Dominum, & Israel nō dimittam. Iste per se-
Ioan.8 metipsum dicit: Si dixero quia non noui eum, e-
ro similis uobis mendax: sed noui eum, & sermo-
Ezech.29 nem eius seruo. Ille dicit: Mea sunt flumina, & e-
Ioan.14 go feci ea. Iste dicit: Non possum à meipso facere
Ibidem quicquam. Et rursum: Pater meus in me manens,
Luc.4 ipse facit opera. Ille regna omnia ostendens dicit:
Tibi dabo potestatem hāc uniuersam & gloriam
illorum: quia mihi tradita sunt, & cui uolo do illa.
Matth.20 Iste dicit: Calicem quidem meum bibetis, sedere
autem ad dexteram uel ad sinistram meam, non
est meum dare uobis, sed quibus paratum est à pa
Gen.3 tre meo. Ille dicit: Eritis sicut dij, scientes bonum
Actio.1 & malum. Iste dicit: Non est uestrum nosse tem-
pora uel momenta quæ pater posuit in sua pote-
state. Ille ut uoluntas diuina despici, & ut possit
Gen.3 propria suaderi, dicit: Cur præcepit uobis Deus ut
nō comederetis ex omni ligno paradisi? Et pau-
lo post: Scit enim Deus quòd in quacunq; die eo-
mederetis ex eo, aperientur oculi uestri. Iste dicit:
Ioan.5 Non quæro uoluntatem meam, sed uoluntatem
Eap.2 eius qui misit me. Ille per membra sua loquitur, di
cens: Nullum pratum sit quod non pertranseat
luxuria nostra, coronemus nos rosis antequam
marcescant, ubiq; relinquamus signa lætitiæ no-
Ioan.16 stræ. Iste membris suis præmunciat dicens: Plora-
bitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Ille
nihil aliud mentes sibi subditas docet quàm cel-
situdinis culmen appetere, cuncta æqualia men-
tis tumore transcendere, societatem omnium ho-
minum alea elatione transire, ac sese & contra po
tentiam conditoris erigere, sicut de eisdem per
Psal.72 Psalmistam dicitur: Transierunt in dispositionem
cordis, cogitauerunt & locuti sunt nequitias, ini-
quitatem in excelso locuti sunt. Iste ad sputa, ad A
palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad
crucem, ad lanceam, atque ad mortem ueniens,
membra sua admonet dicens: Si quis mihi mi- Ioan.12
nistrat, me sequatur. Quia igitur redemptor 23
noster corda regit humilium, & Leuiathan iste
rex dicitur superborū, aperte cognoscimus quòd
euidentissimum reproborum signum superbia
est, at contrà humilitas electorum. Cùm ergo
quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo re-
ge militet, inuenitur. Vnusquisque enim quasi
quendam titulum portat operis, quo facile osten-
dat sub cuius seruiat potestate rectoris. Vnde &
per Euangelium dicitur: Ex fructibus eorum co- Matth.7
gnoscetis eos. Ne igitur nos Leuiathan istius
membra uel mira faciendo fallerent, apertum
signum Dominus quo deprehendi ualeant de-
monstrauit, dicens: Ipse est rex super uniuersos
filios superbiæ. Qui esti quando fictam speciem
humilitatis assumunt, semetipsos tamen celare
in omnibus nequaquam possunt: quia eorum su-
perbia diu latere non sustinens, cùm ex alia tegi-
tur, ex alia actione denudatur. Qui uerò sub re-
ge humilitatis militant, semper pauidi, atque ex
omni latere circunspecti, aduersum iacula ela-
tionis pugnant, & quasi contra uenientes ictus
solum magis in suo corpore oculum custodiunt,
dum in semetipsis principaliter humilitatem tu-
entur.

Libri trigesimiquarti Moralium sancti Gregorij
FINIS.

B. GREGORII EXPOSITIONIS MORALIS LIBER TRIGESIMUSQUINTUS, & ultimus, explicans quadragesimumsecundum caput beati Iob.

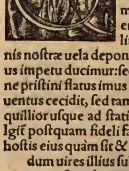

VIA iste ultimus huius operis liber est, & locis difficilioribus pertractatis, minus obscura sunt quæ supersunt: libet hunc indulgentius remissius q; transcurrere. Velut emenso ēm magno mari, iam littus cernimus, & intentionis nostræ uela deponentes, non eodem quo prius impetu ducimur: sed tamen adhuc ex impulsio ne pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ uentus cecidit, sed tamen eius uis iam seipsa tranquilliór usque ad stationem nos littoris impellit. Igit postquam fideli famulo Dominus Leuiathā hostis eius quàm sit & fortis & callidus ostendit, dum uires illius subtiliter fraudesq; patefecit, beatus Iob ad utraq; respondit, dicens:

Textus

Textus capitis quadragesimi secundi beati Iob.

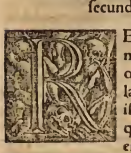

Respondens autē Iob Domino, dixit: Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui cælat cōsiliū absque scientia? Ideo insipienter locutus sum, & quę ultra modū excederent scientiā meā. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi. Auditu auris audiui te, nūc autē oculus meus uidet te. Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiā in fauilla & cinere. Postquam autem locutus est Dominus ad Iob uerba hæc, dixit ad Eliphan Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectū sicut seruus meus Iob. Sumite ergo uobis septem tauros & septē arietes, & ite ad seruū meū Iob, & offerte holocaustū pro uobis. Iob autē seruus meus orabit pro uobis. Faciem eius suscipiam ut non uobis imputetur stultitia. Neq; em̄ locuti estis coram me rectū sicut seruus meus Iob. Abierūt ergo Eliphas Themanites & Baldath Suites & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciē Iob. Dominus quoq; cōuersus est ad pœnitentiā Iob, cùm oraret pro amicis suis. Et addidit Dominus oīa quęcunq; fuerāt Iob duplicia. Venerūt aūt ad eū omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cūcti qui nouerāt eū prius, & comederūt cū eo panē in domo eius. Et mouerūt super eū caput, & cōsolati sunt eū super omni malo quod intulerat Dñs super eum, & dederūt ei unusquisq; ouē unam & inaurē aureā unā. Dominus aūt benedixit nouissimis Iob magis ēp principio eius. Et facta sūt ei quatuordecim milia ouiū, & sex milia camelorū, & mille iuga boū, & mille asinæ, & fuerūt ei septē filij, & tres filiæ. Et uocauit nomē unius Diē, & nomē secundę Casiā, & nomē tertiæ Cornustibij. Nō sunt autem inuētæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in uniuersa terra. Dedit q; eis pater suus hæreditatem inter fratres earū. Vixit autē Iob post flagella hæc cētū quadraginta annis, & uidit filios suos, & filios filiorū suorum usq; ad quartā generationem, & moritus est senex & plenus dierum.

A

Libri Iob finis.

Quòd omnis sapientia humana sapientiæ diuinæ comparata, insipientia est. Cap. 11.

SCio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.] Contra immanes quippe uires eius intulit: Scio quia omnia potes. contra occultas uerò machinationes illius subiūxit: Et nulla te latet cogitatio. Vnde & mox Leuiathan eidem exprobrat dicens: Quis est iste qui cælat consilium absque scientia?] Absq; scientia em̄ Leuiathan cælat consilium: quia quamuis cōtra infirmitatē nostram multis fraudibus occultetur, protectoris tamē nostri sancta nobis inspiratione detegit. Absque scientia cælat consilium: quia licet tentatos latet, latēre tamen protectorem non potest tentatorum. Igitur audita fortitudine & calliditate diaboli, audita etiam creatoris nostri potentia, quæ & illum ualenter reprimit, & nos misericorditer tegit, quæ sumus beate Iob, ut quæ de temetipso sentis, nobis minimè occultes. Sequitur: Ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.] Omnis humana sapientia quantolibet acumine polleat, diuinæ sapientiæ comparata, nec iusta nec pulchra, sed insipientia est. Omnia enim humana quæ iusta, quæ pulchra sunt, Dei iustitiæ & pulchritudini cōparata, nec iusta nec pulchra sunt, nec omnino sunt. Beatus itaq; Iob ea quę dixerat, sapienter se dixisse credereret, si uerba superioris sapientiæ non audiret. In cuius comparatione stultum est nostrum omne quod sapit. Et qui sapienter quidem locutus hominibus fuerat, diuinas tamen sententias audiens sapientius se cognoscit non esse sapientem. Hinc est quòd Abraham inter uerba dominica nil se nisi puluerem uidit, dicēs: Loquar ad Dominum meū, cùm sim puluis & cinis? Hinc est quòd Moyses omni Ægyptiorum sapientia instructus, ex quo loquentem Dominum audiuit, impeditioris & tardioris linguæ se esse deprehendit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens: ab heri em̄ & nudiustertius ex quo locutus es ad seruum tuū, impeditoris & tardioris linguæ sum. Hinc est q; Esaias postquam sedentem Dominum super solium excelsum atq; eleuatum uidit, postquam Seraphin duabus alis faciem, duabus uelare pedes, & duabus uolare cōspexit, postquam id quod est, sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, alterum ad alterum clamare audiuit, ad seipsum rediens ait: Væ mihi quia tacui, quoniam uir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito. Moxq; ipsam pollutionem unde cognouerat subdens, ait: Et regem Dominum exercituū uidi oculis meis. Hinc etiam Hieremias diuina uerba audiens, uerba se non habere cognouit, dicens: A, a, a, Domine Deus ecce nescio loqui: quia puer ergo sum.

B

C

D

Gen. 18

Exod. 4

Esa. 6

Ibidem

Hier. 1

Hinc

2 Hinc Ezechiel loquens de quatuor animalibus dicit: Cùm fieret uox supra firmamentum quod erat supra caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Quid enim per uolatum animaliũ nisi Euangelistarum atq; doctorum sublimitas designatur? Vel quid sunt alæ animaliũ, nisi sanctorum contemplationes, eos ad cœlestia subleuantes? Sed cùm fit uox supra firmamentum quod sit per caput eorum est, stantes submittunt alas suas: quia cùm internam uocem supernæ sapientiæ audiunt, quasi uolatus sui alas deponunt: quia uide licet ipsam ueritatis altitudinem minus contemplari posse cognoscunt. Ad uocem ergo desuper uenientem alas deponere, est cognita superna potentia, uirtutes proprias humiliare, & considerationẽ creatoris nil de se aliud quàm abiecta sentire. Sancti itaq; uiri dum diuinitatis arcana audiunt, quanto magis cõtemplando proficiunt, tanto am plius despiciendo quod sunt, aut nihil, aut propè nihil se esse cognoscunt. Respondeat ergo diuinis sermonibus beatus Iob, & sapienter proficiẽs, stultum se esse deprehendat, dicens: Insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam. Ecce tãto se amplius redarguit, quanto amplius proficit, & scientiam suam ultra modũ excelsisse se credidit: quia in uerbis Domini plus quàm æstimauerat, secreta eius sapientię agnouit. Sequitur:

Quòd serui Dei ignorantiam suam profitentes, non arrogũt sibi quod nesciunt, sed docerì à Deo uolunt. Cap. III.

A Vdi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.] Audire nostrum, est sono aliunde uenienti aurem alió posítam commodare. At cõtrà Deo, cui nil extrà est, audire propriè est, sub semetipso surgentia desideria nostra percipere. Ad Deum ergo, qui & tacẽtium corda cognoscit, loqui nostrum est, nõ uocibus gutturis id qđ sentimus prodere, sed promptis ad illum desideriis inhiare. Et quia ideo quisque interrogat, ut discere ualeat quod ignorat, hominí Deum interrogare, est in conspectu eius nescientem se cognoscere. Respondere autem Dei, est eum qui se bene humiliter nescientem cognouerit, occultis inspirationibus erudire. Ait ergo beatus Iob: Audi, & ego loquar. ac si diceret: Misericorditer desideria mea percipe, ut dum hæc tua pietas percipiens adiuuat, ad te multipliciora consurgant. Bona quippe uota quotes effectum percipiunt, multi-
Psal.16 plicantur. Vnde aliàs scriptum est: Ego clamaui, quoniam exaudisti me. Nõ enim ait: Quia clama ui exaudistí me: sed, Clamaui quoniam exaudisti me. Qui enim loquẽs exauditus fuerat, uotis proficientibus exauditus clamabat: Interrogabo te, & responde mihi. ac si diceret: Nescientem me ex tuæ scientiæ contemplatione cognosco. Interroganti igitur responde: id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce. Quia enim interrogaret ipse ex desiderio humilitatis, & Deum sibi respondere quæreret ex magisterio aspirationis, uerbis sequentibus declaratur. Interrogaturũ quippe se perhibuit, sed nihil interrogãdo subiungit. Nã sola de se humilia sentiẽs, & quę misericor diter à Dño perceperit agnoscẽs, protinus subdit:

A

Quòd sanctus Iob tantum ex percussione profecerit, ut interne mentis oculo flagelli sui utilitatem reuelante Deo intelexerit. Cap. IIII.

A Vditu auris audiui te, nunc autem oculus meus uidet te.] His nimirum uerbis aperte indicat: quia quãto uisus superior est auditu, tãto differt ab eo quod prius extitit, & hoc qđ' postmodũ per flagella profecit. Et quia interno oculo ueritatis lumẽ magis cõspexerat, humanitatis sug tenebras dijudicãs plus uidebat. Vnde & sequit:

B

Quòd tunc utilis sit reprehensio, cùm correctio sequitur & pœnitudo. Cap. V.

I Dcirco ipse me reprehendo.] Quanto enim quisq; se minus uidet, tãto sibi minus displicet: & quanto maioris gratiæ lumen percepit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Cùm enim intrinsecus subleuatur per omne quod est, ad eam quam super se conspicit regulam congrue re nititur. Et quia adhuc humana infirmitas præpedit, cernit quia ei ex non minima parte dissentit, totumq; ex se illi onerosum est, quod internæ regulæ conueniens non est. Quam regulam beatus Iob post flagella proficiens amplius suspicit, & à semetipso in magna sui redargutione dissentit, dicens: Idcirco ipse me reprehendo. Sed quia
C nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta pœnitudinis, rectè post reprehensionem subditur: Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere.] In fauilla etenim & cinere pœnitentiam agere, est contemplata summa essentia, nil aliud quàm fauillam se cineremq; cognoscere. Vnde & ciuitati reprobæ in Euãgelio Dominus dicit: Si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes Matth.11 quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. In cilicio quippe asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem puluis ostenditur mortuorum. Et idcirco utrũq; hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in pũctione cilicij cognoscamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quid per iudicia facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia uitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequẽs iusta pœna uitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, ui deat homo in asperitate cilicij superbiendo ouid fecit, uideat in cinere usquequo peccando peruenit. Potest quoq; cilicio ipsa per recordationem atq; pœnitentiam dolorum pũctio designari. Nã hoc quod ait B. Iob: Ipse me reprehẽdo: quasi quo dam cilicio pungitur, dum in mente sua asperis re dargutionum stimulis conficiatur. In cinere autem agit pœnitentiã: quia ex primo peccato quid per iustum iudicium factus sit, solerter attẽdit, dicens: Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. ac si apertè dicat: De nullo authoris mei dono superbio: quia sumptus ex puluere, per illatę mortis
D
sententa-

sententiam ad puluerem me redire cognosco.

3 Auditis igitur cunctis sermonibus Iob, cognitis etiam responsionibus amicorum, libet ad interni iudicis sententiam speculationem mentis nostræ conuertere, eique dicere: Ecce Domine utraque in conspectu tuo dissentium partes audiuimus, & Iob quidem in hoc certamine uirtutis suæ facta reuoluere, & amicos eius contra eum cognouimus tuæ iustitiæ gloriam defensare. Inter hæc autem quid nostra mens sentiat agnoscis. Ne que enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensioni tuæ cognoscimus deseruire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiam. proferego Domine ex inuisibili regula subtilissimũ tuæ discretionis examen, & quis in cõtentione ista sit rectius locutus ostende. Sequitur:

Quòd ex Dei sententia uerba amicorum Iob reprobentur, ipsius uerò Iob responsio & patientia probatur. Cap. VI.

POstquam autem locutus est Dominus uerba hæc ad Iob, dixit ad Elipham Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob.] O Domine, iudicij tui sententia indicat, quantum à luce tuæ rectitudinis exciatas nostra discordat. Ecce te iudice beatum Iob uidetur esse cognoscimus, quem in te peccasse loquendo credebamus. Te iudice addicti sunt, qui beati Iob se merita transcendere pro te loquendo crediderunt. Quia igitur ex diuina sententia quid de partibus æstimemus agnouimus, nunc eiusdẽ sententiæ paulo subtilius uerba pensemus. Quomodo enim superius beatus Iob reprehenditur, si in comparatione eius rectitudinis amici illius nequaquã coram Domino locuti rectũ memorantur? An adhuc illa de eo sententia confirmatur, qua antiquo hosti dicitur: Vidisti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram? Sed quid est hoc quòd & laudatur hosti, & in seipso reprehenditur, in seipso autem reprehenditur, & tamen amicis loquentibus antefertur: nisi quòd sanctus uir cunctos meritorum suorum uirtute transcendit, sed eo ipso quòd homo fuit, ante Dei oculos sine reprehensione esse non potuit? In sancto quippe homine in hac interim uita commorante, diuini examinis regula habet adhuc quod iudicet, quamuis iam ex comparatione cæterorum hominum habeat quod laudet. Beatus igitur Iob pro culpa se credidit & non pro gratia flagellari, refecari in se æstimauit uitia, non autem merita augeri, & in eo reprehenditur quòd intentionem flagelli fuisse aliam suspicatur, & tamen amicis resistentibus interni iudicij definitione prælatus est. 4 Vnde aperte colligitur, quantæ iustitiæ fuerit in eo quòd contra amicorum turba inuocentiam furæ operationis astruxit, qui diuino iudicio etiam ipsis eiusdem diuini iudicij defensoribus antefertur. In exordio autem libri huius agnouimus, quia de illo satan Domino dixerat: Mitte manum tuam & tange eum, & uide si non in faciem benedicat tibi. Ad quam petitionem beatus Iob damnis, orbitate, uulneribus, & uerborum scandalis tangi permittitur: quia uidelicet certus qui eum laudauerat extitit, & nequaquam iuxta assertionem diaboli sanctus uir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo & superius diximus, quisquis beatum Iob in locutione sua æstimat post flagella peccasse, aperte Dominum iudicat in fia assertione errasse. Et quauis Dominus ad diabolum loquens, bona illius præsentia prætulit, non autem eius perseuerantiã spopondit: sciendum tamen est quia nequaquam eius iustitiam permittendo tentatori prætulisset, si eum iustum in tentatione perstitere nõ posse prouideret. Permisso itaq; diuinitus in eius tentatione diabolo, quisquis eum in tentatione succubuisse existimat, ignorantiam permittentis accusat. Approbemus igit in dictis fuis ueraciter Iob, ne Deũ in sua prouidentia nequiter accusemus. Et quidem quantum ad humana iudicia, in uerbis sui is amici eius multa illo rectius dixisse crederentur, sed ueritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: Non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob. Coram me, ait, id est intus, ubi sine pemultorum uita displicet, quæ etiam foris homi nibus placet. Vnde cauẽ nimis in laudẽ iustorũ coniugum dictum est: Erãt iusti ambo ante Deũ. Luc. 1 Non enim secura laus est, iustos ante homines apparere. Sæpe enim humana sentẽtia uelut in Deo magnum quempiam approbat, sed hunc omnipotens Deus qui quasi ex se approbatur ignorat. C Hinc est enim quòd Psalmista uigilanter exorat dicens: Dirige in conspectu tuo uiam meam. Nimirum quia plerunq; in conspectu hominum recta uia creditur etiam quæ à ueritatis itinere deprauatur. Et notandũ quòd non dicitur, Non estis locuti coram me rectũ sicut Iob: sed, sicut seruus meus Iob: ut uidelicet interpositione seruitutis, dum eũ quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ in defensione sua dixerat, quia non contumaci superbia, sed humili ueritate dixerit ostendat. Sed quia iustus est & misericors Deus, amicos eius & per iustitiam districtè redarguit, & per misericordiam benigne conuertit. Nam sequitur: Psal. 5 5

Quòd hæretici ad catholicam Ecclesiam redeuntes per humilitatem confessionis & pœnitentiæ, sancti spiritus gratiam orantibus orthodoxis accipiant: nec sit aliquis extra communionem Ecclesiæ, indulgentiæ locus. Caput VII.

SVmite uobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro uobis. Iob autem seruus meus orabit pro uobis, faciem eius suscipiam, ut non uobis imputetur stultitia.] Ecce iustus & misericors Deus nec culpas sine increpatiõe deserit, nec reatum sine conuersione derelinquit. Quia enim internus est medicus, primò putredinem uulneris innotuit, et pòst remedia consequendæ salutis indicauit. Quia autem sæpe iam diximus quòd amici B Iob hæreticorũ speciem teneant, qui Deum

dum defendere nituntur offendunt, quoniam in dictis suis ueritati rebelles sunt, cui famulari se in falsa assertione suspicantur, omnipotens Deus fæ pe illos corporis sanctę Ecclesię per cognitionem ueritatis inuiserat: bene ipsa quoq; eorum conuersio, quæ fæpe misericorditer agitur, per hanc ueniam quam amici Iob percipiunt, delignatur. Notandum uerò magnopere est q conuersionis suę sacrificium Domino non per se, sed per Iob fu bentur offerre. Nimirum hæretici cùm ab errore redeunt: quia erga se iram Domini suo per se obla to sacrificio placare nequaquam possunt, nisi ad catholicam Ecclesiam, quã B. Iob significat, conuertantur, ut salutem suam eius precibus obtineant, cuius fidem peruersis assertionibus impugna bant. Ait enim: Iob seruus meus orabit pro uobis, faciem eius suscipiam, ut non uobis imputetur stultitia. ac si apertè hæreticis dicat: Sacrificia uestra non accipio, petitionum uestrarum uerba non audio, nisi per intercessionem illius, cuius profectio nis urba de me ueracia recognosco. Et uos quidem tauros atq; arietes ad exhibẽda sacrificia conuersionis uestræ deducite, sed à me salutem uestrã per catholicam Ecclesiam, quam diligo, postulate. Ipsi enim uolo dimittere id quod mihi in ipsa deliquistis, ut hæc uestram incolumitatem obti-
6 neat, quæ ex uestro languore laborabat. Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus
Exod. 12 præcepit dicens: In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foràs. In una nanq; domo agnus comeditur: quia in una catholica Ecclesia uera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex efferri foràs prohibet: quia dari sanctum canibus uetat. Sola est in qua opus bonũ fructuosè peragitur, unde & mercedem denarij non nisi qui intra uineam laborauerant acceperunt. Sola est quæ intra se positos ualida charita-
Gen. 7 tis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcã quidem ad sublimiora sustulit, omnes autẽ quos extra arcam inuenit extinxit. Sola est in qua superna mysteria ueraciter contemplemur. Vnde
Exod. 33 & ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulo pòst: Tollam ma nũ meam, & uidebis posteriora mea. Quia enim ex sola catholica Ecclesia ueritas cõspicitur, apud se esse locũ Dominus perhibet de quo uideatur. In petra Moyses ponitur, ut Dei speciẽ cõtemple tur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diu-
Matth. 16 turnam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quid est ergo hoc loco dicere ad amicos Iob: Ite ad Iob, nisi per eram ascendite? Quid est, faciem eius pro uobis suscipiam, ut non uobis imputetur stultitia, nisi, id quod illic dicitur: Posteriora mea uidebis? id est, eius quę post modum futura est mysteria incarnationis intelliges. Hæretici autẽ pro eo quòd in petra stare contemnunt, transeuntis Domini posteriora nõ aspiciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis

A eius sicut sunt mysteria non agnoscunt. Sicut autem & superius diximus, per tauros ceruix superbiæ, per arietes uerò ducatus exprimitur, quiab hæreticis persuasis plebibus quasi seductis gregibus agitur. De hæreticis nanq; superbientibus dicitur, qui infirmorum mentes malè suadendo cor rumpunt: Consilium taurorum inter uaccas po- Psal. 67
pulorum. Et quia sequentes se populos uelut greges trahunt, arietes aliquando nominantur. Gregem scilicet arietes ducunt. Vnde per increpatio- Thren. 1
nem Hieremias ait: Principes tui uelut arietes. Quia igitur hæretici cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, superbiæ elationem deserunt, & nequaquam iam quasi sequẽtes greges, populorum cuneos ad interitum ducunt, amici beati Iob offer-
B re tauros & arietes iubentur. Tauros enim & arietes offerre in sacrificio, est superbum ducatũ conuersionis humilitate mactare, ut ea domita cerusce superbiæ, discant obediẽdo sequi, qui dudum docendo præire conabantur. Rectè quoq; eorũ hæc superbia septem sacrificijs expiatur: quia hæretici ad Ecclesiam reuertentes, per humilitatis hostiam dona spiritus gratiæ septiformis accipiunt, ut qui elationis fuæ uetustate tabuerant, nouitate gratię reformentur. Septenarius autem numerus apud sapientes huius seculi quadam sua habe tur ratione perfectus, quòd ex primo pari & ex primo impari consummatur. Primus enim impar ternarius est, primusq; par quaternarius. Ex quibus duobus septenarius consitat, qui eisdem parti
C bus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nã siue tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium peruenimus. Sed nos quia à superno munere ueritatis prædicamenta percipimus, hæc fixa scientiæ altitudine dispiciendo calcamus. Hoc proculdubio inconcussa fide retinentes: quia quos spiritus gratiæ septiformis repleuerit, perficit, cisq; non solum trinitatis notiam, sed etiam uirtutum quatuor, id est, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, atq; iustitiæ operationem præbet. Qui in ipsis quoq; quos ingreditur, suis quodammodo partibus augetur, dum & per trinitatis notitiam quatuor uirtutum actio accipitur, & per operationem uirtutum quatuor usque ad manifestam trinitatis speciem peruenitur.
D Et apud nos ergo septenarius, sed longè dissimiliter: quia plene & non inaniter in duodenarij surgit, dũ & per fidẽ opera, & rursum per opera perficit fidem. Sancti quoq; Apostoli gratiæ septifor mis spiritu implẽdi, duodecim sunt electi. In quatuor enim mundi partibus trinitatem, quæ Deus est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo electi sunt, ut etiam ex ipsius numeri ratione causa clarescaret, quòd per quatuor infirma tria summa prædicarent. Siue itaque hac seu alia qualibet forte ratione, in scriptura tamen sacra septenario numero aliquando secura requies æternitatis, aliquando uniuersitas præsentis huius temporis, aliquando autem sanctæ Ecclesiæ uniuersitas designatur. Septenario quippe numero perfectio æternitatis innuitur, cùm dies septimus in requiem Gen. 2
Domi-

Domini sanctificatus uocatur. Cui iam uespera A
inesse non dicitur: quia æternæ beatitudinis re-
quies nullo termino coarctatur. Hinc est etiam
quòd lege data dies septimus feriatus esse præci-
pitur, ut æterna per illũ requies designetur. Hinc
est quòd in annorum curriculo septenarius nu-
merus septies multiplicatus monade addita ad
quinquagenarium ducitur, ut perpetuam beati-
tudinem signans iubilæi sacratissima requies ob-
seruetur. Hinc est quòd resurgens Dominus &
frequenter apparens, ultimo iam conuiuio cum
septem discipulis comedisse describitur: quia hi
qui in illo nunc perfecti sunt, æterna per illum re-
7 fectione satiantur. Rursum per septenarium
numerum hæc uniuersitas temporalitatis accipi-
tur. Hinc est enim quòd per septem dies hoc to- B
Iosue 6 tum uitæ præsentis tempus euoluitur. Hinc est
quòd in typo sanctæ Ecclesiæ, quæ omni tempo-
re hunc mundum prædicando circuit, arca Do-
mini tubis clangentibus muros Hiericho diebus
Vsal. 118 septem circumacta confregit. Hinc propheta ait:
Septies in die laudem dixi tibi. Quod ipse rursum
Vsal. 33 pro toto atque uniuerso suæ deprecationis tem-
pore se dixisse significans, ait: Semper laus eius
in ore meo. Quod uerò per septenarium nume-
rum præsentis uitæ uniuersitas designatur, tunc
magis ostenditur, cum post eum quoque etiam
octonarius subinseritur. Septenarij quippe cũm
adhuc alius sequitur, ex ipso eius argumento ex-
primitur, quòd finienda temporalitas æternitate
concluditur. Hinc est enim quòd Salomon ad- C
Eccl. 11 monet dicens: Da partes septem, necnon & octo.
Per septenarium quippe numerum hoc quod se-
ptem diebus agitur, præsens tempus expressit.
Per octonarium uerò uitam perpetuam designa-
uit, quam sua nobis Dominus resurrectione pa-
tefecit. Domnico scilicet die resurrexit: qui dum
diem septimum, id est, sabbatum sequitur, à con-
ditione octauus inuenitur. Bene autem dicitur:
Da partes septem necnon & octo: quia ignoras
quid mali futurum sit super terram. ac si aperte di-
ceretur: Sic dispensa temporalia, ut appetere
non obliuiscaris æterna. Oportet nanque ut in
posterum bene agendo prouideas, qui de uentu-
ro iudicio quanta tribulatio sequatur ignoras.
Hinc est quòd quindecim gradibus templum a- D
scenditur, ut ex ipsa eius ascensione discatur, qua-
tenus per septem & octo & temporalis sollicitè
dispensetur actio, & prouidè mansio æterna re-
quiratur. Hinc est etiam quòd dum monas in de-
narium surgit, centum quinquaginta Psalmos
propheta cecinit. Propter hunc septenarium nu-
merum temporalia, octonarium uerò æterna si-
gnantem, super centum uiginti fideles in cœna-
culo residentes Spiritus sanctus effusus est. Per
septem quippe & octo quindecim componun-
tur, & si ab uno usque ad quindecim numerando
paulatim per incrementa consurgimus, usque ad
centesimum & uigesimum numerum peruenì-
mus. Qua scilicet effusione Spiritus sancti didi-
cerunt, ut & temporalia tolerando transirent, &
æterna inhianter appeterent. Rursum septena-
rio numero sanctæ Ecclesiæ uniuersitas designa-
tur. Vnde Ioannes in Apocalypsi septem Ec-
clesijs scribit, sed per eas quid aliud quàm uni-
uersalem Ecclesiam intelligi uoluit? Quæ nimi-
rum uniuersalis Ecclesia ut plena septiformis gra
tiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum 4. Reg. 4
mortuum septies oscitasse describitur. Super ex-
tinctum quippe populum Dominus ueniens,
quasi septies oscitat: quia ei dona spiritus septi-
formis gratiæ misericorditer tribuit. Quia igi-
tur sæpe septenario numero sanctæ Ecclesiæ u-
niuersitas figuratur, uenſant ad beatum Iob amì-
ci illius, & iussum diuinitus offerant holocau-
stum. Sed uigilanter omnino septenarij numeri
B arcana custodiant: ut uidelicet hi qui extrà sunt
positi, prius se uniuersitati sanctæ Ecclesiæ misce-
ant, & tunc demum ueniam de reatu pristinæ e-
lationis exquirant. Pro culpa sua septem sacrifi-
cia offerant: quia reatus sui ablutionem non ac-
cipiunt, nisi gratiæ septiformis spiritu uniuersa-
li paci à qua excisi fuerant aggregentur. Dica-
tur igitur: Sumite uobis septem tauros & septem
arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte ho-
locaustum pro uobis. Iob autem seruus meus o-
rabit pro uobis, faciem eius suscipiam, ut non uo
bis imputetur stultitia. ac si hæreticis redeuntibus
apertè diceretur: Vniuersali uos Ecclesiæ per
humilitatem pœnitentiæ iungite, atque eam quæ
per uosmetipsos digni non estis ueniam, eius à
C me precibus obtinete: qui cùm per hanc ueracì-
ter sapere dicitis, prioris apud me uestræ sapien-
tiæ stultitiam deletis. Sequitur: Neque e- 8
nim locuti estis coram me rectum sicut seruus
meus Iob.] Hæc paulo antè iam Dominus pro-
tulit, & tamen hæc eadem iterando subiungit.
Quid est hoc nisi quòd sententiam quam semel ìu
dicando dixerat, iterum replicando confirmat?
atque ut manifestius beati Iob iustitia, amico-
rumq; eius iniustitia demonstretur, eius laus, illo-
rumq; reprehensio iterata uoce depromitur, ut re
plicata foris, appareant quàm fixa intus habean-
tur. Nanque cùm rex Ægypti metuenda uentu- Gen. 41
ræ famis tempora sub boum spicarumq; specie ge
mina ussione cognouisset, uoce sancti interpretis
D audiuit: Quòd uidisti secundò ad eandem rẽ per-
tinens somnium, firmitatis indicium est. Qua ex
re aperte colligitur, quia quicquid in eloquio di-
uino repetitur, robustius confirmatur. Sed quia
quid iudex decreuit audiuimus: addicti quoque
quid faciant audiamus. Sequitur: Abierunt
ergo Eliphas Themanites, & Baldath Suites, &
Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus
fuerat ad eos Dominus, & suscepit Dominus fa-
ciem Iob.] Horum interpretationem nominum
idcirco reticemus: quia in huius operis exordio
de eanos latius disseruisse meminimus. Intuen-
dum uerò est, quia ita eauté, sicut prædictum fue-
rat, ordo accepte ueniæ custoditur, ut in sacrificijs
Dominus non illorum sed beati Iob faciem suscę-
pisse referatur. Sed quia quisquis pro alijs inter-

cedere nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur, recte subiungitur: Dominus quoq; conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis.] Iam enim superius pro amicis suis exauditus ostenditur, cùm factum quod prædiximus memoratur: Fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus, & suscepit Dominus faciem Iob. Sed cùm protinus subinfertur: Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob cùm oraret pro amicis suis, apertè ostenditur: quia etiam pro semetipso pœnitẽs tanto citius exaudiri meruit, quanto deuotè pro alijs intercessit. Plus enim pro se ualere preces suas efficit, qui has & alijs impendit. Libentius quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc ueraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro aduersarijs impendat. Hinc est enim quod magistra
Luc. 6 veritas dicit: Orate pro persequentibus & calum
Matth. 11 niantibus uos. Hinc rursum ait: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester qui in cœlis est, dimittat uobis peccata uestra. Quantum uerò pro se obtinuit qui pro alijs interuenit, ilicò demonstratur, cùm subditur:

Quòd in regno Dei simplex sit adhuc stola sanctorum. Caput VIII.

ADdidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia.] Cuncta quæ amiserat, duplicia recepit: quia per pietatem benigni iudicis tentationis nostræ dispendium uincunt suffragia consolationum. Minus autem tentat probatio, quàm remuneratio consolatur, ut ex retributionis merito leue fuisse quòd tolerauit agnoscat, qui ex persecutionis pondere graue se aliquid tolerare iudicabat. Vnde afflictæ quoque Iudææ dici-
Esa. 54 tur: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Aliquando uerò iuxta afflictionis põdus dispõnitur men-
Psal. 93 sura consolationis. Vnde aliàs scriptum est: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animã meam. In ea enim mensura consolatum se in qua afflictus fuerat indicat, qui lætificatum se secundum multitudinem dolorum clamat. Non autem minimè lector instruitur, si ipsum remunerationis ordinem contempletur. Excessum quippe correctio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam uenia, ueniam uerò munera subsequuntur. Sed quia diuinæ dispensationis permissione percussus, etiam amicorum uerbis afflictus est, diuinæ pietatis muneribus consolatus, etiam humana debet charitate refoueri: ut undique ei consolationis gaudia respondeant, quem undiq; dolorum tristia & aduersa lacerabant. Vnde & subditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput suum.] Quid in comestione panis nisi charitas, quid ueA rò in motione capitis nisi admiratio designatur? Bene autem subditur: Et consolati sunt eum super omne malum quod intulerat Dominus super eum.] Percussi enim mœrorem consolari, est ei post percussionem de uenia congaudere. Nam quanto quisque de restituta proximi salute cernitur hilarescere, tanto se indicat de ablata doluisse.

Quòd in fine mundi de Gentibus & Iudæis una erit Ecclesia: & innocentiam & obedientiam utraque populus offeret Deo. Cap. IX.

ET dederunt ei unusquisq; ouem unam, & inaurem auream unam.] Licet cuncta hæc iuxta historiã ueraciter dicta sint, ipsis tamen obla-
B tionis muneribus cogimur, ut ad allegoriæ mysteriũ recurramus. Neq; enim ociosè debemus accipere, quòd ouem, quòd unam, quòd inaurem auream obtulere, quòd unam. Etsi fortasse iuxta literam mirum non est, ouis oblata cur una, ualde tamen mirum est, inauris oblata cur una. Quid uerò aut ouis ad inaurem pertinet, aut quid inauris ad ouem? Ex ipso ergo munerum fine compellimur, ut priora quoq; quæ superficietenus iuxta solam historiam contingendo transcurrimus, in allegoriæ mysterijs indagemus. Quia igitur Christus & Ecclesia, id est, caput & corpus una persona est, sæpe beatum Iob diximus modò capitis, modò figuram corporis designare. Seruata ergo 9
historiæ ueritate, sub typo gestum sanctæ Ec-
C clesiæ sentiamus id quod scriptum est: Addidit Dominus omnia quæcunq; fuerant Iob duplicia.] Sancta quippe Ecclesia etsi multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tamen hu ius seculi ea quæ sua sunt duplicia recipit, quando susceptis ad plenum gentibus, ad eius fidem currere omnis quæ tunc inuenta fuerit etiam Iudæa consentit. Hinc nanque scriptum est: Donec
Rom. 11 plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Hinc in Euangelio quoque ueritas
Matth. 17 dicit: Helias ueniet, & ille restituet omnia. Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos conuertere prædicando non ualuit: sed tunc Helia prædicante, dum quotquot inuenerit colligit, uelut plenius recipit quod amisit. Vel certè sanctæ Ecclesiæ
D in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis & de beatitudine animæ & de carnis incorruptio ne gaudere. Hinc est enim quod per prophetam de electis dicitur: In terra sua duplicia possidebũt.
Esa. 61 Hinc est quod Ioannes apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: Datæ sunt illis sin-
Apoc. 6 gulæ stolæ albæ, & dictum est eis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Sicut enim lõgè superius diximus, ante resurrectionem sancti singulas stolas accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam possidebunt. Sed ea quæ subnexa sunt, in fine magis huius seculi conuersionẽ se Iudaici populi nunciare testantur.

Nam

Nam subditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius.] Tunc quippe fratres sui ac sorores ad Christum ueniunt, quando ex plebe Iudaica quotquot inuenti fuerint conuertuntur. Ex illo enim populo carnis materiam sumpsit. Tũc ergo ad eum fratres ac sorores accedunt; quando ex ea plebe quæ ei per cognationem iuncta est, uel qui fortes futuri sunt, uelut fratres, uel infirmi, uelut sorores, ad eum per cognitionem fidei deuota gratulatione concurrunt. Tunc apud eum celebre festiuitatis cõuiuium exhibẽt, quando eum iam nequaquam quasi purum hominem cõtemnentes, propinquitatis suæ memores, diuinitati se eius inhærere congaudent. Tunc in domo eius panem comedunt, cùm postposita obseruatione subiacentis literæ, in sancta Ecclesia mystici eloquij quasi frugis medulla pascuntur. Bene autem subiungitur:

10 Cuncti qui nouerant eum prius. Prius quippe nouerant, quem in passione sua quasi incognitum contemperunt. Nam nasciturum Christũ nullus qui plene legem didicit ignorauit. Vnde & Herodes rex Magorũ occursiõe perterritus, sacerdotes & principes sti
Matth.2 duit sollerter inquirere, ubi Christum nasciturum esse præscirent. qui protinus responderunt: In Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerant, quem passionis suæ tẽpore dum despicerent ignorabãt. Quorũ & notitia prior, & ignorantia posterior bene
Gen.27 breuiter Isaac caligante signatur. Qui dum Iacob benediceret, & quid eueniret in futuro præuidebat, & quis illi præsens assisteret nesciebat. Sic quippe Israeliturum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos in contemplatione oculos habuit, qui eum præsentem non uidit, de quo tam multa in futuro præuidit. Ante se enim positum nequaquam cernere ualuit, cuius aduentus portẽtiam longè ante nunciauit. Sed ecce in fine mũdi ueniunt, & eum quem prius non uerant recognoscunt. Ecce in domo eius panem comedunt: quia in sancta Ecclesia sacri eloquij fruge pascuntur, & omnem insensibilitatem pristini torporis excutiunt. Vnde & subditur: Et mouerunt super eum caput.] Quid enim in ca-
Psal.22 pite nisi principale mẽtis accipitur? sicut per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. ac si apertè diceretur: Arentem in suis cogitationibus mentem meam charitatis unctione rigasti. Caput ergo mouetur, cùm per formidinem ueritatis tacta, ab insensibilitate sua mens quatit. Veniant ergo parentes ad conuiuium, atque excusso torpore moueant caput: id est, hi qui redemptori nostro carne coniuncti fuerant, refectiõe quandoq; uerbi in fide percipiãt, & insensibilitatis pristinæ duritiam amittant. Vnde bene per Abacuc dicitur: Pedes eius stetterũt, & mota est terra. Stante enim Domino terra procul dubio mouet: quia cùm cordi nostro timoris sui uestigia imprimit, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit. Hoc itaq; loco caput mouere, est immobilitatem

A mentis excutere, & ad cognitionem fidei credulitatis gressibus propinquare. Sed quia sancta Ecclesia nunc Hebræorum auersione afficitur, & tunc conuersione releuatur, rectè subiungitur:

Et cõsolati sunt eum super omni malo quod 11
intulerat Dominus super eum.] Consolantur uidelicet Christum, consolantur Ecclesiam, qui ab infidelitatis pristinæ errore resipiscunt, & prauitatem uitæ per quam recta docentibus repugnauerant deserũt. An nõ grauis mœror est duris cordibus infructuosè prædicare, laborem in ostẽdenda ueritate sumere, sed nullum de conuersione audientium fructum laboris inuenire? At contrà magna prædicatorum consolatio est, subsequens profectus auditorum. Releuatio quippe
B docentis, est immutatio proficientis. Et notãdum quòd in flagello positum consolari noluerũt, sed ad consolandum eum post flagellum ueniũt: quia nimirum passionis eius tempore Hebræi præstigia fidei contemnentes, quem hominem ex morte probauerant, Deum credere despexerunt. Vnde per Psalmistã Dominus dicit: Sustinui qui Psal.68
simul mecum cõtristaretur, & non fuit: consolantem me quæsiui, & nõ inueni. Consolantem quip pe in passione minimè inuenit, qui in despectu mortis etiam ipsos hostes pertulit, pro quibus ad mortẽ uenit. Post flagella ergo propinqui ad consolationem ueniunt, quia in membris suis nunc quoq; Dominus patitur: sed extremo tẽpore Israelitæ omnes ad fidem cognita Heliæ prædica-
C tione cõcurrũt, atq; ad eius protectionem quem fugerant redeunt: & tunc illud eximium mulẽpli ci aggregatione populorum conuiuium celebratur. Tunc post flagella quasi lob sanus ostenditur, quando à conuersis atq; credẽtibus post passionem suam a resurrectionem Dominus in cœlis immortalis uiuere per certitudinem fidei sentitur. Tunc quasi remuneratus lob eernitur, quando in maiestatis suæ potentia sicut est Deus creditur, & eius fidei subijci hi qui prius resistebant uidentur. In fine igitur mundi credentes Hebræi cõueniant, & humani generis redemptori in potentia diuinitatis quasi sano lob oblationum suarum uota persoluant. Vnde & bene subditur:

Et dederunt ei unusquisq; ouem unam, & in- 12
D aurem auream unam.] Quid per ouem nisi innocentia, quid per inaurem nisi obedientia designatur? Per ouem quippe simplex animus, per inaurem uerò ornatus humilitatis gratia auditus expriuitur.

Quanta sit uirtus obedientiæ. Cap. X.

SEd quia ad ostendendam uirtutem obedientiæ occasio opportuna se præbuit, libet hanc paulo uigilantius sollicitiusq; discutere, & quanti sit meriti demonstrare. Sola nanq; uirtus est obedientia quæ uirtutes cæteras menti inserit, insertasq; custodit. Vnde & primus homo præceptum quod seruare accepit, cui se subtraxit obedi-

1.Reg.15 dientia quàm uictimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietū: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Obedientia quippe uictimis iure præponitur: quia per uictimas aliena caro, per obedientiam uerò uoluntas propria macratur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quàto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo cōtra ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quāta sit uirtus obedientiæ demonstretur. Ex aduerso igitur melius ostēditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere: fōla est quæ fidei meritum possideat, sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse uideatur. Hinc per Salomonem in-ostensione obedientiæ dicitur: Vir obediens loquitur uictorias. Vir quippe obediēs uictorias loquitur: quia dum alienæ uoci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc in Euangelio ueri
Ioan.6 tas dicit: Eum qui uenit ad me, non ejsciam forās, quia de cœlo descendi, nō ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me. Quid enim? si suam faceret, eos qui ad se ueniunt, repulisset? Quis autem nesciat quòd uolūtas filij à patris uoluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam facere uoluntatem uoluit, à paradisi gaudio exiuit: secundus ad redemptionem hominum ueniens, dum uoluntatem se patris & nō suam facere ostēdit, permanere nos intus docuit. Cùm igit non suam, sed patris uoluntatem facit, eos qui ad se ueniunt, forās non ejcit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subjcit, uitam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait:
Ioan.5 Nō possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio iudico. Nobis quippe obedētia usq; ad mortem seruanda præcipitur. Ipse autem si sicut audit iudicat, tūc quoq; obedit, cùm iudex uenit. Ne igitur nobis usq; ad præsentis uitæ terminum obedientia laboriosa appareat, redemptor noster indicat, quia hāc etiam cùm iudex uenerit seruat. Quid ergo mirum si homo peccator se obedientiæ in præsentis uitæ breuitate subjcit, quando hanc mediator Dei & hominum, & cùm obedientes re
13 munerat, non relinquit? Sciendum uerò est quòd nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Neq; em̄ mala in paradiso arbor extitit, quā Deus homini ne cōtingeret interdixit. Sed ut per melius obedientiæ meritū, homo bene conditus cresceret, dignū fuerat ut hunc etiā à bono prohiberet: quatenus tāto uerius hoc quod ageret, uirtus esset, quāto & à bono cessans, authori suo se subditū humilius exhiberet. Sed no
Gen.2 tandum q̄ illic dicitur: Ex omni ligno paradisi eo medite, de ligno aūt sciētiæ boni & mali ne tetigeritis. Qui enim ab uno quolibet bono subiectos uetat, necesse est ut multa cōcedat, ne obedientis mens funditus intereat, si à bonis omnibus penitus repulsa iciunat. Omnes autē paradisi arbores

A ad esum Dominus cōcessit, cùm ab una phibuit, ut creatura suam quā nolebat extingui sed prouehi, tanto facilius ab una restringeret, quāto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nōnunq; nobis huius mūdi prospera, nōnunquam uerò subētur aduersa: sciēdū summopere est q̄ obediētia aliquan do si de suo aliquid habeat, nulla est, aliquādo autem si de suo aliquid nō habeat, minima. Nam cū huius mūdi successus præcipit, cū locus superior imperatur, is qui ad percipiēda hæc obedit, obedientiæ sibi uirtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neq; em̄ se sub obedientia dirigit, qui ad accipiēda huius uitę prosperaB libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cū mūdi despectus præcipit, cū probra adipisci & cō tumeliæ iubent, nisi ex seipso animus hæc appetat, obediētię sibi meritū minuit: quia ad ea quę in hac uita despecta sunt, inuitus nolensq; descendit. Ad detrimētum quippe obediētia ducit, cùm mentē ad suscipiēda probra huius seculi nequaq; ex parte aliqua etiā sua uota comitātur. Debet ergo obediētia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo nō habere: quatenus & in aduersis tāto sit gloriosior, quāto diuino ordini etiā ex desiderio iungit: & in prosperis tāto sit uerior, quāto à præsenti ipsa
C quam diuinitus percipit gloria, funditus ex mēte separatur. Sed hoc uirtutis pōdus melius ostendimus si cœlestis patriæ duorum hominū facta memoremus. Moyses nāq; cùm in deserto oues pascseret, Domino per angelum in igne loquēte uocatus est, ut eripiendæ omni Israelitarum multitudini præesset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatam protinus tāti regiminis gloriam expauit, moxq; ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens: Exod.4
ab heri enim & nudiustertius ex quo cœpisti loqui ad seruū tuū, tardioris & impeditoris linguæ sum factus. Et se postposito, alium deposcit dicēs: Mitte quem missurus es. Ecce cū author ne linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse caūsatur. Paulus quoq; diuinitus fuerat ut in Hierusalem debuisset ascendere admonitus, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post Galat.2
annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam, assumpto Barnaba & Tito, ascendi autem
D secundum reuelationem. Isq; in itinere cùm prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret audiuit. Scriptum quip pe est quòd idem Agabus zonam Pauli suis pedi bus inserens dixit: Virum cuius hæc zona est sic Actq.21
alligabunt in Hierusalem. A Paulo autem protinus respondetur: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu: neque enim pretiosiorē facio animam meam quàm me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolymam pergens, aduersa cognouit, & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, sed ad hæc ardētior anhelat. Moyses itaq; ad prospera de suo nihil habet: quia precibus renititur, ne Israeliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduersa etiam ex suo uoto

uoto ducitur: quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora ſe ſrueſcit. Ille præſentis poteſtatis gloriam Deo uoluit iubente declinare: iſte Deo aſpera & dura diſponente, ſe ſtuduit ad grauiora præparare. Præunte ergo utrorunq; ducum infracta uirtute inſtituimur, ut ſi obedientiæ palmam apprehendere ueraciter nitimur, proſperis huius ſeculi ex ſola iuſſione, aduerſis autem etiam ex deuotione
14 militemus. Notandum uerò eſt quòd hoc loco cum inaure ouis, cum oue inauris offertur: quia nimirum innocuis mentibus ornamẽtum ſemper
Ioan. 10 obedientiæ iungitur, Domino atteſtante, qui ait: Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me. Beato igitur Iob nemo inaurem ſine oue, nemo ouem ſine inaure obtulit: quia profectò redemptori ſuo non obedit, qui in nocens non eſt: & innocens eſſe non poteſt, qui obedire contẽnit. Quia uerò ipſa obedientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt, nõ terrore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ, cuncti qui ad cõ uiuium ueniunt, auream in aurem obtuliſſe perhibentur: ut uidelicet in ea quæ exhibetur obedientia charitas fulgeat, quæ uirtutes omnes quaſi auri more cætera metalla tranſcendat. Sed quia nulla eſſe innocẽtia, nulla eſſe uera obedientia in multiplicibus hæreticorum diuiſionibus poteſt, ad cognitionem fidei uenientes offerant ouem, ſed unam, offerant inaurem, ſed unam: id eſt, tales ueniant, qui in unitate ſanctæ Eccleſiæ innocui obedientesq; perſiſtant. Vnum quippe diuidi per numeros non poteſt: quia & hoc ipſum unũ quod dicimus, numerus non eſt. Offerant igitur ouem, ſed unam: offerant inaurem, ſed unam: id eſt, ad ſanctã Eccleſiam cum innocentia atq; obedientia uenientes, eam mentem deferant, quam ſectarũ ſchiſ-
15 mata non diuidant. Aperire libet oculos fidei, & illud extremum ſanctæ Eccleſiæ de ſuſceptione Iſraelitici populi conuiuium contemplari. Ad quod nimirum conuiuium magnus ille ueniens Helias conuiuantium inuitator adhibetur, & tunc propinqui, tũc noti ad eum cum muneribus ueniũt, quem in ſtagello paulo ante poſitum contẽpſerunt. Appropinquante enim die iudicij, uel præcurſoris uocibus, uel quibuſdam erumpentibus ſignis, ipſa eis iam aliquo modo aduenientis Domini uirtus interlucet. Cuius iram dum præ uenire feſtinant, conuerſionis ſuæ tempus acceleraſſe. Conuerſi autẽ cum muneribus ueniunt: quia cum quem paulo antè in paſſione deriſerũt, tunc uirtutum opera quaſi munera offerendo ueneranſtur. Illud procludubio hæc ſua oblatione complẽtes, quod & cernimus magna ex parte iam factũ,
Pſal. 44 & adhuc credimus ex magna parte faciendũ: Adorabũt eum filiæ Tyri in muneribus. Tunc nanq; illum plenius filiæ Tyri in muneribus adorant, cũ Iſraelitarum mentes huius nunc mundi ſubditæ deſiderẽs, ei quem ſuperbientes negauerunt, quã docẽ cognito ſuæ hoſtias cõfeſſionis apportant. Et quamuis eiſdem temporibus quibus Antichriſtus appropinquat, aliquatenus uitæ fidelis minoris eſſe uirtutis appareat, quamuis in conflictu ſilius perditi hominis grauis etiam corda fortium formido conſtringat: Helia tamen prædicante roborati, non ſolum fideles quiq; in ſanctæ Eccleſiæ ſoliditate perſiſtũt, ſed ſicut ſuperius diximus, ad cognitionem fidei multi quoq; ex infidelibus conuertuntur: ita ut Iſraeliticæ gentis reliquiæ, quæ repulſæ prius fundituſ fuerant, ad ſinum matris Eccleſiæ pia omnimodo deuotione concurrant. Vnde & bene nunc ſubditur: Dominus
16 autẽ benedixit nouiſſimis iob magis quàm principio eius. Hæc hiſtoricè facta credimus, hæc myſticè facienda ſperamus. Magis enim nouiſſimis iob quàm principio benedicitur: quia quantum ad Iſraelitici populi ſuſceptionem pertinet,
B. urgente fine præſentis ſeculi, dolorem ſanctæ Eccleſiæ Dominus animarum multiplici collectione conſolatur. Tanto quippe locupletius ditabitur, quanto & manifeſtius innoteſcit, quòd ad finem præſentis uitæ temporalitas urgetur. Prædicatores nanq; ſanctæ Eccleſiæ benedictione extremi temporis Pſalmiſta ditari conſpexerat, cùm dicebat: Adhuc multiplicabuntur in ſenecta ubere, & bene patientes erunt ut annuncient. In ſenecta ſcilicet uberi multiplicantur: quia cùm eorum uita differtur, ſemper ad meliſus fortituđo producitur, eiſq; per augmentum temporum creſcunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes ſunt ut annuncient: quia cœleſtia prædicantes, tanto robuſtius aduerſa tolerant, quanto & per tolerantiam ſuam animarum commoda locupletius reportant. Sequitur:

Pſal. 91

C

> *Quòd ideo Iob duplicii numeri ſobolem non accepit, ſicut in alia ſubſtantia acceperat: quia apud Deum filij eius & filiæ non pereunt, qui in occulta animarum æternitate uiuebant: & quòd per quatuordecim milia ouium pleniuſq; uirtutum ex gratia ſancti ſpiritus intimatur, quæ electis quidem in hac uita, ſed amplius conceditur in futura.* Cap. XLii.

ET facta ſunt ei quatuordecim milia ouium, & ſex milia camelorum, & mille iuga boum, & mille aſinæ, & fuerunt ei ſeptem filij & tres filiæ.) Quòd ſeptem milia ouium, & tria milia camelorum, & quingenta iuga boum, & quingẽtas aſinãs ante probationem percuſſionis habuerit, ipſa eiuſdẽ hiſtoriæ præfatio oſtendit: quæ per ſigellum perdita, ei nũc ſunt duplicia reſtituta. Filij autem totidem ſunt redditi quot amiſit. Septem quippe filios & tres filias habuit, ſeptem aũt nunc filios & tres filias recepiſſe deſcribit: ut & hi qui extincti fuerant, uiuere demonſtrenẽ. Dum enim dicitur: Addidit Dominus quæcunq; fuerant iob duplicia, & ramen totidem filios ei reſtituit quot amiſit, & liberos dupliciter addidit, cui decẽ poſtmodũ in carne reſtituit, decẽ uerò qui amiſſi fuerant, in occulta animarũ uita reſeruauit. Si quis
17 autem in prædictis animalibus poſtpoſito culmo hiſtoriæ, ut intellectuale uidelicet animal, paſci myſteriorũ fruge deſiderat, ne eſſe eſt ut quæ ſæpe timus agnoſcat. Intelligere enim poſſumus, quòd in his animalibus aggregata fidelium uniuerſitas

D

Psal. 8 desígnatur. Hinc est nanq; quod per Psalmistam patri de filio dicit: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi. Hinc est quòd idem propheta sanctam Ecclesiam simplices quoscq; inhabitare conspiciens Psal. 67 ait: Animalia tua habitabũt in ea. Quid ergo in ouibus, nisi innocẽtes: quid in camelis, nisi eos qui cæterorum mala transeunt extuberanti & tortuosa mole uitiorum: quid in iugatis bobus, nisi Israelitas legi subditos: quid in asinis, nisi simplices gẽtilium mentes accipimus? Nam quia innocentes Psal. 78 quiq; ouium nomine designantur, restatur Psalmista qui ait: Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Neq; enim qui seruare innocentiam negligunt, illa interna pascuæ refectione satiantur. Cameli uerò nomine, aliquando in sacro eloquio Dominus, aliquando gentilitũ superbia exprimit, quasi excrescente desuper tumore tortuosa. Quia enim ad suscipiẽda onera spõte se camelus humiliat, nõ immeritò redẽptoris nostri gratiã designat, qui in eo quòd infirmitatis nostrę onera suscipere dignatus est, à potestatis suę celsitudine sponte descendit. Vnde & per Euangeliũ dicit: Potestatẽm habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumẽdi eam, & nemo tollit eam à me. Matth. 19 Et unde iterum dicit: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Quid enim nomine diuitis, nisi quemlibet elatum: quid cameli appellatione, nisi propriam condescensionẽ signat? Camelus enim per foramen acus transijt, cum idem redemptor nostrer usq; ad susceptionem mortis per angustias passionis intrauit. Quæ passio uelut acus extitit: quia dolore corpus pupugit. Facilius autẽ camelus per foramen acus quàm diues cœlorũ regnum ingreditur: quia nisi ipse prius infirmitatis nostrę onera susceperit, de passionem suam formam nobis humilitatis ostẽderet, nequaquam se ad humilitatem illius superba nostra rigiditas inclinaret. Rursum cameli nomine, tortuosa ac plena uitijs Gen. 34 gentilitas designat, sicut per Moysen dicit: quòd inclinata iam die egressum in agro Isaac in camelo sedens Rebecca conspexit, ac protinus de camelo descẽdit, & sese pallio ad usionem illius uerecundata cooperuit. Quem enim Isaac aliũ in eo quòd inclinata iam die in agro egressus fuerat designabat, nisi eum qui extremo huius mundi tempore, uelut in diei fine ueniens, quasi in agrum forãs exijt: quia cum sit inuisibilis, in hoc mundo se uisibilem demonstrauit. Quem in camelo sedens Rebecca cõspexit: quia eum Ecclesia ex gentibus ueniens, dum adhuc uitijs esset innixa, & necdum spiritalib. sed animalib. motibus inhæreret, attendit. Sed protinus de camelo descendit: quia uitia quibus prius fuerat superbè elata, deseruit, fecq; etiam pallio operire curauit: quia uiso Domino, in firmitatẽ suæ actionis erubuit, & illa quæ prius in camelo libera gestabatur, descendẽs postmodum uerecũda tegitur. Vnde eidẽ Ecclesiæ à priore elatione cõueniæ, per Apostolicã uocẽ quasi Rebeccæ de camelo descendẽti, sibiq; pallio superducẽti dicitur: Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? In bobus uerò aliquando luxuriosorum dementia, aliquando laboriosa fortitudo prædicantium, aliquando humilitas exprimit Israelitarũ. Quia enim bouis nomine per comparationem luxuriosorum dementia designat, Salomon indicat, qui cũ malè suadentis mulieris petulantiã præmisisset, adiũxit: Statimq; eam sequit, quasi bos ductus ad uictimã. Rursum quia bouis nomine, labor prædicatoris exprimit, legis uerba testant quæ ait: Non obturabis os bouis trituranti. ac si apertè diceret: Prædicatores uel ubi à stipendijs suorũ perceptione non prohibeas. Rursum quia bouis nomine plebs Israelitica figuratur, prophetæ asserit, qui redemptoris aduentum denunciãs dicit: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. Per bouẽ scilicet Israeliticum populum, iugo legis edomitum signans, per asinum uerò gentilem populum indocãs, uoluptatibus dediti, & gratuius brutũ. Asinorum quoq; & asinarũ nomine, aliquando luxuriosorum petulantia, aliquando mansuetudo simplicium, aliquãdo uerò, ut prædiximus, stultitia gentilium designatur. Quia enim luxuriosorum petulantia asinorum appellatiõe per comparationem exprimitur, aperte declarat, cum per prophetam dicitur: Quorum carnes sunt ut carnes asinorum. Ezech. 23 Rursum quia asinarum nomine simplicium uita figuratur, redemptor noster cùm Hierusalem peregeret, sedisse asinam describitur. Hierusalem quippe uisio pacis dicit. Quid igitur signat quòd Dominus sedendo asinam Hierusalẽ ducit, nisi quòd simplices mentes dum præsidendo possidet, eas usq; ad uisionẽ pacis sua sacra sessione perducit? Rursum quia asinorum nomine, stultitia gentilitũ Esa. 32 designatur, propheta testatur, dicens: Beati qui seminatis super oẽs aquas immittẽtes pedẽ bouis & asini. Super omnes quippe aquas seminare, est cunctis populis fructuosa uitæ uerba prædicare. Pedẽ uerò bouis & asini immittere, est uias Israelitici & gentilis populi per præceptorũ cœlestiũ uincula religare. Literæ igitur ueritate seruata sub beati Iob nomine cunctis his animalibus non immeritò credimus sanctæ Ecclesię populos desygnari, quatenus ea quæ scripta sunt, dispensatione sancti spiritus cũcta mirabiliter ordinãte, & transacta nobis referant, & futura prædicent. Agnos eamus ergo in ouibus fideles atq; innocentes ex Iudęa populos, legis dudũ pascuis satiatos. Agnos eamus in camelis ad fidem simplices ex gentilitate uenientes, qui prius sub ritu sacrilego quasi quadam deformitate membrorum ualde turpes ostensi sunt, ut delicet fœditate uitiorum. Et quia sæpe, ut prædiximus, sacra eloquia curant repetere quod affirmant, possunt rursum in bobus Israelite accipi, quasi iugo legis attriti: asinis uerò, ut dictum est, gentiles populi designari: qui dum se colendis lapidibus inclinabant non reluctante mente, quasi dorso stulte suppositos, quibus liber idolis bruto sensu seruiebãt. Sancta ergo Ecclesia quæ in exordijs suis innumeris tentationibus pressa, uel Israe-

Deut. 25

Prou. 7

Esa. 1

1 Cor. 10

uel Israeliticũ populũ uel multos ex gentibus ami sit, uidelicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit: quia in ea ex utraq; natione fideliũ numerus multiplicior excrescit. Possunt etiã per iugatos boues, prædicatores intelligi. Vnde cũ eos
Mar. 6 ad annunciandũ Dominus mitteret, teste Euangelio, binos misisse describitur: ut quia uel duo sunt præcepta charitatis, uel quia haberi societas minus quàm inter duos nõ potest, prædicatores sancti ex ipsa qualitate sue missionis cognoscerent, quantũ concordiã societatis amarent. Possunt, sicut præmiximus, per asinas mentes simplicium designari. Sancta uerò Ecclesia duplices boues atq; asinas recipit: quia prædicatores sancti qui presti formidine in eius dudũ tentatione tacuerant, & mentes simplicium quæ uictæ terroribus ueritatẽ illius confiteri formidabant, tanto iam nunc robustius in confessione ueritatis uoces suas exerunt, quanto debilius aute timuerunt. Hæc in significatione Ecclesiæ breuiter diximus: quæ quomodo eiusdẽ sanctæ Ecclesiæ capiti seruiant, in exordio huius operis latius nos dixisse memoramus. Qui ergo de his sibi plenius satisfieri nititur, secũdum huius operis librũ legere dignetur. Iã uerò si quærimur ut etiã de ipso animalium numero differamus, cur mille iuga boũ, uel mille asinæ, & sex milia camelorũ, & quatuordecim milia ouium numerentur: dicere breuiter possumus quòd apud scularẽ quidẽ scientiã millenarius numerus idcirco perfectus habetur, quia denarij numeri quadratum solidũ reddit. Decẽ quippe decies ducta sunt centũ, quæ iam figura quadrata, sed plana non est. Vt autẽ in latitudinẽ surgat & solida fiat, rursus cẽ tum decies multiplicantur, & mille sunt. Senarius autẽ numerus idcirco perfectus est: quia primus in numeris cõpletur partibus suis, id est, sexta sui parte & tertia & dimidia, quæ sunt unum & duo & tria, quæ in summam ducta sex fiunt. Nec alius ante senariũ numerum reperitur, qui in suis partibus dum diuiditur, tota eius summa compleatur.

Quòd bi qui peccato mortui sunt, & in quibus uitiorum struma quassata est, per Dei gratiam in bonis operibus consummantur. Cap. XLI.

20 SEd quia cuncta hæc per sacræ scripturæ celsitudinem proficiẽdo transcendimus, ibi senarium, ibi septenarium, ibi denariũ, ibi millenariũ unde sit perfectus inuenimus. Senarius quippe numerus in scriptura sacra perfectus est: quia in mũdi origine Dominus ea quæ primo die cœpit, sexto die opera impleuit. Septenarius in ea perfectus est: quia omne opus bonũ septem per spiritũ uirtutibus agitur, ut & fides simul & opera cõsummẽt. Denarius numerus in ea perfectus est: quia lex in decẽ præceptis conclusa, omnis q; culpa non amplius quàm per decẽ uerba cohibeat, atq;
Matth. 20 enarrãte ueritate, operatores uineæ denario remunerantur. In denario quippe tria iunguntur ad septem. Homo autem qui ex anima constat & corpore, in septẽ qualitatibus continet. Nã tribus spiritaliter, & quatuor corporaliter uiget. In dilectione etenim Dei tribus qualitatibus spiritaliter exci tatur, cum ei per legem dicitur: Diliges Dominũ Matth. 22 Deum tuũ ex tota mẽte tua, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Corporaliter uerò quatuor qualitatibus continetur: quia uidelicet ex materia calida & frigida, humida & sicca componitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat, denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione sui rectoris patriæ, septem nostra ad tria iunguntur æterna, ut homo contemplationem trinitatis accipiat, & de remuneratione operis quasi quodã denario cõsummatus uiuat. Vel certè quod septem uirtutes sunt quibus in hac ulta laboratur, dumq; eis in remuneratione contemplatio trinitatis reditur, uita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisq; etiã in hac uita denarium accipit, dum eisdẽ septẽ uirtutibus, spẽ, fidẽ, charitatemq; cõiungit. Millenarius quoq; numerus in sacro eloquio perfectus accipitur: quia appellatione eius uniuersitas designatur. Vnde scriptum est: Verbi Psal. 104 quod mandauit in mille generationes. Cùm enim nequaquam credendum sit quòd ad centum generationes mũdus extenditur, quid aliud mille generationibus, nisi uniuersitas generationum figuratur? Beatus igitur lob quatuordecim milia ouiũ recepit. Quia enim in sancta Ecclesia uirtutũ perfectio ad utrunq; sexum ducitur, septenarius in ea numerus duplicatur. Et sex milia camelorũ: quia plenitudinẽ in illa operis accipiunt qui ab illa dudum uitiorum suorum fœditate perierunt. Mille quoq; iuga boum ac mille asinas recepit: quia Israelitas atq; gentiles, doctos ac simplices, post tentationũ casus in culmine perfectionis assumit.

Quòd septem filijs Iob septiformis uirtutum operatio accipiatur: & in nominibus filiarum eius, conditio & redemptio & assumptio generis humani posita intelligi. Cap. XLII.

SEptẽ quoq; filios & tres filias recepit.] Quia eorum mentibus quos septem uirtutibus genuerat, ad perfectionis summam, spem, fidem, charitatemq; coniungit: ut tanto uerius prole sua gaudeat, quãto in suis fidelibus nil deesse uirtutis pensat. Sed quia hæc fuc incẽtè transcurrimus, nũc 21 ipsis quoq; indagandis filiarum uocabulis intendamus. Sequit: Et uocauit nomẽ unius Diẽ, & nomen secũdæ Casiã, & nomen tertiæ Cornustibij.] Hęc nomina pro eo q; a uirtutibus sumpta sunt, aptè curauit interpres non ea sicut in Arabico sermone inuẽta sunt ponere, sed in Latinũ eloquium uersa apertius demonstrare. Quis enim nescit diẽ uel Casiã Latina esse uocabula? At uerò Cornus tibij, quamuis non cornus, sed cornu dicitur, nec cantantium fistula tibiũ sed tibia uocatur, in Latina tamẽ lingua sermõis genere minimè cuiquam displicet, cum credendo prodere maluit, atq; in eius linguæ de qua trãsferebat, proprietate perdurare. Vel quia per cornu & tibiã unum uerbũ ex utroq; cõpositum, utrunq; uerbũ per unã orationis partem in Latina lingua trãsfusum, quo uoluit genere licẽtè uocauit. Quid est ergo quòd prima filia bea- 22 ti Iob Dies dicitur, secunda Casia, tertia uerò Cornustibij

nustibij uocata memorat, nisi quia uniuersum genus humanum quod benignitate conditoris atq; eiusdem misericordia redemptoris eligitur, istis nominibus designatur? Homo nanq; quasi dies ex conditione claruit: quia hunc author suus ingenitæ innocentiæ splendore resparsit. Sed sponte sua ad peccati tenebras lapsus: quia ueritatis lucem deseruit, quasi in nocte se erroris abscondit: quia aliàs dicitur secutus umbrã. Sed quia author nostro nõ defuit largitas bonitatis suæ etiã contra tenebras iniquitatis nostræ, eum quem prius potenter ad iustitiam cõdidit, potentius redimendo postmodũ ab errore reuocauit. Cui quia post casum suum illa conditionis suæ pristina firmitas defuit, eum contra bella intima repugnantis corruptionis multiplicibus donorum suorum uirtutibus fulsit. Quæ nimirum uirtutes proficientium in notitia cæterorum hominũ quasi suauitate fragrant odorum. Hinc est enim quod per Paulum
2.Cor.2 dicitur: Christi bonus odor sumus Deo. Hinc est quòd sancta Ecclesia in electis suis quandam fragrantiam suauitatis odorata, in Canticorum can-
Can.1 tico loquitur dicens: Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum. ac si apertè dicat: Quousq; meis obtutibus rex apud se in requie secreti cœlestis absconditur, electorum uita miris uirtutũ odoribus exercetur, ut quo adhuc eum quem appetit non uidet, ardentius per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat: dum quiescente in sua beatitudine Domino, sanctorũ uirtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suauitatis administrat. Quia ergo & conditum luce innocentiæ claruit, & redemptum genus humanum exercitio bonorum operum odorem suauitatis asperfit, prima filia rectè Dies, & secunda non incongruè Casia nominatur. Bene autem Casia dicitur, quæ in tanto sub limis uitæ odore dilatatur. In ipsa quippe sua origine in qua iustus homo conditus fuerat, tantis quantis nunc opus est uirtutibus non indigebat: quia si stare sicut est cõditus uellet, hostrem extrà positum uincere fine difficultate potuisset. Postcũ uerò per assensum hominis semel aduersarius ad intima irrupit, laboriosius iam uictor eijcitur, qui adhuc impugnãs sine labore repelleretur. Multa nanq; nunc exhibenda sunt, quæ in paradiso necessaria non fuerunt. Nunc quippe opus est uirtute patientiæ, laboriosa eruditione doctrinæ, castigatione corporis, assiduitate precis, confessione delictorum, inundatione lachrymarum, quorum profectò omnium conditus homo nõ eguit: quia salutis bonum ex ipsa sua conditione percepit. Ægro quippe poculum amarum porrigitur, ut ad salutis statum morbo sublato reuocetur. Sano autem nequaquã præcipitur quid accipiat ut conualescat, sed à quib. caueat ne languescat. Nunc ergo maioribus studijs utimur, cùm salutem nequaquã seruamus habitam, sed reparare curamus ablatã. Et quia omnes hi annisus nostræ reparationis magnis intra sanctam Ecclesiam opinionibus pollent, nomen se cundæ filiæ uelut Casia ex merito

A redolet: ut quia prima filia quasi dies extitit per dignitatem conditionis, secunda Casia sit per fragrantiam fortitudinis ex gratia redemptionis.

Vnde & eidem uenienti redemptori per pro- 23
phetã dicitur: Myrrha & gutta & casia à uestimẽ- Psal.44
tis tuis à gradibus eburneis: ex quibus te delectauerũt filiæ regum in honore tuo. Quid enim myrrhæ, guttæ & casiæ nomine, nisi uirtutum suauitas designatur? quid eburneis gradibus, nisi magna nitens fortitudine proficientium ascensus ex primitur? Redemptor igitur ueniens, myrrha, gutta, & casia in uestimento utitur: quia ex electis suis quibus se misericorditer induit, miræ uirtutis fragrantiam aspergit. In quibus iste odor ab e-
B burneis gradibus ducitur: quia in eis uirtutum opinio non ex ostensione simulationis, sed ex ueri ac solidi operis ascensu generatur. Bene autem subditur: Ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. Sanctæ nanque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem ueritatis editæ redemptorem suum in eius honore delectant: quia ex eo quòd bene agunt, suæ laudi nihil uendicãt. Quia uerò tertio ordine est humanum genus etiam carnis resurrectione renouatum: in illo concẽtu æternæ laudis assumitur tertia filia, quæ Consurgite uocatur. Quid enim per consurgite nisi lætantium cantus exprimitur? Ibi enim ueraciter adimpletur, quod modò per prophetam dicitur:
C Cantate Domino canticum nouum. Ibi ueraciter Psal.105
adimpletur, ubi canticum laudis Dei non iam ex fide, sed ex specie contemplata cantabitur. Ibi à nobis conditor noster laudum suarum ueraces cantus recipit: qui humanum genus & condendo diem, & redimendo casam, & assumendo cornu stibij fecit. Qui enim lux fuimus conditi, & nunc sumus casia redempti: erimus quandoq; cornu stibij, in exultatione æternæ laudis assumpti. Sed prius quam ad nuptiarum thalamum sponsa perueniat, omnem à se uitæ fœditatem repsuit: & sponsi amori præparans sese per species uirtutum comit. Studet quippe interni arbitri iudicio placere: & intimis desiderijs subleuata, fœdos mores conuersationis humanæ transcendere. Vnde bene & de eisdem filiabus beati Iob subditur:

D *Quòd pulchritudo sanctarum animarum ad hæc terrena incomparabilis sit: & licet inter se quasi stellæ differant, in claritate tamen eadem actiuis & contemplatiuis est hæreditas.*
Caput XLIIII.

NOn sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in uniuersa terra.] Electorum quippe animæ omne humanũ genus quod in terra secundum hominem conuersatur, suæ pulchritudinis decore transcendunt: quantocq; se exteriùs affligendo despiciunt, tanto se uerius intus cõponunt. Hinc est enim quòd & sanctæ Ecclesiæ quæ electorum pulchritudine decoratur, per Psalmistam dicitur: Concupiuit rex speciem tuam. De Psal.44
qua paulo post subditur: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Nã si foris gloriã quæreret, intus speciem quam rex concupisceret, non haberet.

In

24 In qua quidem quamuis multi uirtutum deco-
re fulgeant: atq; ipsa usuendi perfectione cæterorum
merita excedant: non nulli tamen quia ad al-
tiora assequenda non sufficiunt, infirmitatis suæ
consen, pietatis eius gremio continentur. Qui in
quantū præualent, mala uitant: quamuis in quan-
tum appetunt, altiora bona non impleant. Quos
tamen benigne Dominus suscipit, eosq; apud se
pro modo dignæ retributionis admittit. Vnde &
sequitur: Dedit eis pater suus hæreditatem
inter fratres eorum.] Ipse ergo ex perfectorum
merito speciosæ memorantur: ipsæ etiam quasi ex
imperfectorum typo uelut infirmæ hæreditatem
inter fratres accipiunt. Vius nanq; uitæ ueteris nō
habebat ut hæreditatem fœminæ inter masculos
sortirentur: quia legis seueritas fortia eligens, in-
firma contemnens, districta potius studuit, quam
benigna sancire. Sed pio nostro redemptore ue-
niente, nullus infirmitatis suæ conscius, de sortien
da cœlestis patrimonij hæreditate desperet. Pater
enim noster inter masculos etiā fœminis iura suc-
cessionis tribuit: quia inter fortes atq; perfectos,
infirmos & humiles ad sortem supernæ hæredita
tis admittit. Vnde ipsa ueritas in Euangelio dicit:
Ioan.14 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quia
in illa beatitudinis uita non dispari, unusquisq; iu
xta dispar meritum, locum dispares percipit, sed
eiusdem disparilitatis damna non sentit: quia tan-
tum sibi, quantū perceperit sufficit. Sorores ergo
cum fratribus ad hæreditatem ueniunt: quia in-
firmi illuc cum fortibus admittuntur: quatenus
si quis per imperfectionem non erit summus,
ab hæreditatis tamen sorte per humilitatem non
sit extraneus. Quas bene Paulus mansiones iuxta
1.Cor.15 merita distributas insinuat, cum ait: Alia claritas
solis, & alia claritas lunæ, & alia claritas stella-
rum. Stella enim ab stella differt in claritate.
Sequitur:

> Quòd sancta Ecclesia post huius uitæ terminū, depositio cōr-
> ruptionis pondere, peccato emortuo, in plenitudine dierum
> eternitatis, cum functorum sobole, bonorum operum multi-
> plicata retributiōe, in æternū cum Christo quiescat. Ca. XV.

VIxit autem post hæc flagella Iob centū qua-
draginta annis: & uidit filios suos, & filios fi
liorum suorum usq; ad quartam generationem: &
mortuus est senex & plenus dierum.] In scriptu-
ra sacra non facile plenus dierum ponitur, nisi is
cuius per eandem scripturam uita laudatur. Vacu
us quippe dierum est, qui & quamlibet multum
uixerit, ætatis suæ tempora in uanitate cōsumpsit.
At contrā plenus dierum dicitur, cui nequaquam
dies sui pereundo transeūt, sed ex quotidiana mer
cede boni operis, apud iustum iudicem & post-
25 quam transacti fuerint, reseruantur. Sed quia
sunt qui hæc etiam in typo sanctæ Ecclesiæ inter-
pretari desiderant, quorum uotis tanto magis ob-
ediendum est, quanto & eorum spiritali intelligē-
tiæ congaudendum: si quatuordecim per denarii
ducimus, ad centesimum & quadragesimum nu-

A merum peruenimus. Et rectè usta sanctæ Eccle-
siæ multiplicata per decem & quatuor comput-
tur: quia utrunq; testamentum custodiens, & tam
secundum legis decalogum, quàm secundum
quatuor Euangelij libros utuens, usque ad perfe-
ctionis culmen extenditur. Vnde & Paulus apo-
stolus quamuis epistolas quindecim scripserit:
sancta tamen Ecclesia non amplius quàm qua-
tuordecim tenet: ut ex ipso epistolarum numero
ostenderet quòd doctor egregius Legis & Euan
gelij secreta rimasset. Bene autem beatus Iob post
flagella uiuere dicitur: quia & sancta Ecclesia pri-
us disciplinæ flagello percutitur, & postmodum
uitæ perfectione roboratur. Quæ etiam filios
suos & filios filiorum suorum usque ad quartam
B generationem conspicit: quia in hac ætate quæ
annuis quatuor temporibus uoluitur, usque ad fi-
nem mundi per ora prædicantium nascentes sibi
quotidie soboles contemplatur. Nec abhorret
a uero quòd per generationes dicimus tempora
designari. Quid enim unaquæq; successio, nisi
quædam propago est generis? Et in pincerna regis
Ægypti cum uidisset somnium quòd tres propa- Gen.39
gines duceret, Ioseph prædixit in solutione som-
niorum, tres propagines tres dies renunciare de-
signare. Si ergo per tres propagines spacium trīū
dierum exprimitur, cur non etiam per quatuor
generationes annua quatuor tempora figuren-
tur? Sancta itaq; Ecclesia uidet filios suos, cum
primam fidelium sobolem conspicit. Videt filios
C filiorum, cùm ab eisdem fidelibus ad finem gigni
& filios cognoscit. Quę etiam senex & plena die-
rum moritur: quia subsequente luce ex merce-
de quotidianorum operum, deposito corruptio-
nis pondere, ad incorruptionem spiritalis patriæ
mutatur. Plena uidelicet dierum moritur: cui la-
bentes anni non transeunt, sed stantium actuum
retributione solidantur. Plena dierum moritur:
quæ per hæc transeuntia tempora id quod non
transit operatur. Vnde & Apostolis dicitur: Ope Ioan.6
ramini non cibum qui perit, sed qui permanet in
uitam æternam. Dies itaq; suos sancta Ecclesia ē-
tiam cùm præsentem uitam deserit, non amittit:
quia in electis suis tanto eorū lucem multiplicius
inuenit, quanto nunc in eius ab omni tentatione
D se cautius sollicitiusq; custodit. Dies suos Eccle-
sia non amittit: quia ese in hac uita utgiliter quo-
tidie pensare non negligit, & ad omnia quæ rectè
facere ualeat, inertia nulla torpescit. Hinc est em
quòd de illa per Salomonem dicitur: Considerat Prou.31
semitas domus suæ, & panem ociosa non come-
dit. Semitas quippe domus suæ considerat: quia
cunctas suæ conscientiæ cogitationes subtiliter
inuestigat. Panem ociosa non comedit: quia hoc
quod de sacro eloquio intelligendo perceperit,
ante æterni iudicis oculos exhibēdo operibus o-
stendit. Mori autem dicitur: quia cum illam æter-
nitatis cōtēplatio absorbuerit, ab hac murabilita-
tis fuæ uicissitudine funditus extinguit, ut in ea iā
hoc quod acumen intimæ uisionis impediat, ullo
modo

modo nihil uiuat. Tanto enim uerius tunc interna conſpicit, quãto cunctis exterioribus plenius occumbit. Hanc itaq; mortem, hanc dierum plenitudinem & in beato Iob, uno ſcilicet membro Eccleſiæ credamus factam, & in tota ſimul Eccleſia ſperemus eſſe faciendam: quatenus ita teneatur rei geſtæ ueritas, ut non euacuetur rei gerendæ prophetia. Bona enim quæ de ſanctorum uita cognoſcimus, ſi ueritate carent, nulla ſunt: ſi myſteria non habent, minima. Quæ ergo per ſpiritum ſanctum bonorum uita deſcribitur, & per intellectum nobis ſpiritalem fulgeat, & tamen ſenſus à fide hiſtoriæ non recedat: quatenus tanto fixior animus in ſuo intellectu permaneat, quanto hunc quaſi in quodam medio conſtitutum, & erga futura ſpes, & erga præterita fides ligat.

Quòd ſanctus Gregorius in his quæ ſuo recta intentione protulit, uanæ gloriæ uel laudis humanæ fauorem ſubrepſiſſe ſibi formidat: & pro recompenſatione operis poſtulat oratio nem lectoris. Cap. XVI.

26 EXpleto itaque hoc opere, ad me mihi uideo eſſe redeundum. Multum quippe mens noſtra etiam cum rectè loqui conatur, extra ſemetipſam ſpargitur. Integritatem nanq; animi, dum cogitantur uerba qualiter proferantur, quia cum trahunt extrinſecus, minuunt. Igitur à publico locutionis redeundum eſt ad curiã cordis, ut quaſi in quodam concilio conſultationis ad meipſum diſcernendũ conuocem cogitationes mentis: quatenus ibi uideam ne aut incauté mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cùm is qui dicit, ſoli ei à quo accipit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua etſi dixiſſe non inuenio: tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona uerò ſi qua diuinitùs accipiens dixi, meo uidelicet uitio minus me dixiſſe profiteor. Nam ad me intrinſecus rediens, poſtpoſitis uerborum ſoliis, poſtpoſitis ſententiarũ ramis, dum ipſam ſubtiliter radicem meæ intentionis inſpicio: Deo quidem ex ea me ſummopere placere uoluiſſe cognoſco: ſed eidem intentioni quã Deo placere ſtudeo, furtim ſe, neſcio quomodo, intentio humanæ laudis interſerit. Quod cùm ſam poſtmodum tardeq; diſcerno, inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic enim ſæpe intentionem noſtrã dum ante Dei oculos rectè incipit, occultè ſibi ſubiuncta, & eam uelut in itinere comprehenderis, intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſſitate quidem cibus ſumitur, ſed in ipſo eſu dum furtim gula ſurrepit, edẽdi delectatio permiſcet. Vn de plerunq; contingit, ut refectionẽ corporis quã ſalutis cauſa cepimus, cauſa uoluptatis expleamus. Fatendum eſt igitur q; rectã quidẽ intentionem noſtram quæ ſoli Deo placere appetit, nonnunquam intẽtio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, inſidiando comitatur. Si autẽ de his diuinitùs diſtrictè diſcutimur, quis inter iſta remanet ſalutis locus, quãdo & mala noſtra pura mala ſunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona eſſe nequaquam poſſunt? Sed hoc mihi facere operæ precíũ credo, quòd fraternis auribus omne quod in me latenter ipſe reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo quod ſenſi: confitendo non abſcondo quod patior. Per expoſitionem patefeci dona: per confeſſionem detego uulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec paruuli deſunt qui dictis meis debeant inſtrui, nec magni deſunt qui cognitæ meæ ualeant infirmitati miſereri: per hæc utraq; alijs fratribus quantum poſſum curam confero, ab alijs ſpero. Illis dixi exponẽdo quod faciant: iſtis aperio confitendo quod pareant. Illis uerborum medicamenta non ſubtraho: iſtis laceratione uulnerum nõ abſcondo. Igitur quæſo ut quiſquis hæc legerit, apud diſtrictum iudicem ſolatium mihi ſuæ orationis impendat: & omne quod in me ſordidũ deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atq; expoſitionis uirtute collata, lector meus in recompenſatione me ſuperat: ſi cùm per me uerba accipit, pro me lachrymas reddat.

B. GREGORII MAGNI PAPAE, DOCTORIS ECCLESIAE inſignis, Moralium librorum in grauiſſimas beati Iob ſententias finis.

Tabula capitum libri Pastoralis beati Gregorij papæ. Et primò Summaria primæ partis.

1 NE imperiti venire ad magisterium audeant.
2 Ne locum regiminis subeant qui uiuendo nõ perficiunt quæ meditando didicerunt.
3 De pondere regiminis: & quòd aduersa quæq; despicienda sunt, & prospera formidanda.
4 Quòd plerunq; occupatio regiminis soliditatem diffipiet mentis.
5 De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo uirtutis possunt: sed quietem propriam sectando refugiunt.
6 Quòd hi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc uerè sunt humiles cùm diuinis iudicijs non resistunt.
7 Quòd nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.
8 De his qui præesse cõcupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt.
9 Quòd mens præsse uolentium plerunq; sibi ficta bonorum operũ promissione blanditur.
10 Qualis quisq; ad regimen uenire debeat.
11 Qualis quisq; ad regimen uenire non debeat.

Summaria secundæ partis.

1 Is qui ad regimen ordinatè peruenerit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere.
2 Vt rector cogitatione sit mundus.
3 Vt rector sit semper operatione præcipuus.
4 Vt sit rector discretus in silentio, utilis in uerbo.
5 Vt sit rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus.
6 Vt sit rector bene agentibus per humilitatẽ socius: contra delinquentium uitia per zelum iustitiæ erectus.
7 Vt sit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentia internorum sollicitudinem non relinquens.
8 Ne placere rector suo studio hominibus appetat: sed tamen ad quid placere debeat intendat.
9 Quòd fcire sollicitè rector debeat quòd plerunq; uitia uirtutes esse mentiuntur.
10 Quòd esse debet rectori discretio correctionis & dissimulationis, seruoris & mansuetudinis.
11 Quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat intentus.

Summa tertiæ partis.

1 Quòd aliter admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ, &c. continẽs in se xxxvi. admonitiones & declarationes earundem.
2 De exhortatione multis adhibenda: ut sic singulorum uirtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uirtutibus uitia non excrescãt.
3 De exhortatione quæ uni adhibenda est contrarijs passionibus laboranti.
4 Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda sunt ut grauiora subtrahantur.
5 Quòd infirmis omnino debent alta prædicari.
6 De opere prædicationis & uoce.

Summarium unicum quartæ partis.

1 Qualiter prædicator omnibus ritè peractis ad semetipsum redeat: ne hunc uel uitijs, uel prædicatio extollant.

PROLOGVS IN PASTORALIA BEATI GREGORII PAPAE, ad sanctissimum Ioannem episcopum ciuitatis Rauennæ.

ASToralis curæ me pondera fugere delitescendo uoluisse, benigna, frater charissime, at que humillima intentione re prehendis: quæ ne quibusdã leuia esse uideantur, præsentis libri stylo exprimo de eorũ grauedine omne qd̃ penso: ut & hæc qui uacat, incautè non expetat: & qui incautè expetit, ademptum se esse pertimescat. Quadripertita uerò disputatione liber iste distinguitur: ut ad lectoris sui animũ ordinatis allegationibus quasi quibusdã passibus gradiat̃. Nam cùm rerum necessitas exposcit, penlandũ ualde est ad cuiusmen quisq; regiminis qualiter ueniat: atq; ad hoc rite perueniens qualiter uiuat, & bene uiuẽs qualiter doceat, & rectè docẽs infirmitatẽ suam quotidie quanta ualeat consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat: aut peruentioni uitia cõtradicat: aut uitam doctrina destituat: aut doctrinam præsumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: pòst autem magisterium quod à non requirente suscipitur uita cõmendet: ac deinde necesse est ut pastoris bonum quod ostenditur uiuendo, etiam loquendo propagetur. Ad extremum uerò superest, ut perfecta quæq; opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia sunt plerique mihi imperitia similes, qui dum metiri se nesciunt, quæ nõ didicerunt docere concupiscunt, qui pondus magisterij tanto leuius æstimant, quanto uim magnitudinis illius ignorant, ab ipso libri huius reprehenduntur exordio: ut qui indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipitationis suæ ausibus in ipsa locutionis nostræ fanua repellantur.

Ne uenire imperiti ad magisterium audeant.

Caput I.

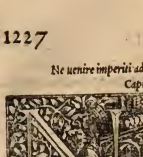

VIlla ars docendi præsumitur, nisi intenta prius meditatio edocuit. Ab imperitis ergo pastoribus magisteriū pastorale suscipit in magna temeritate: quoniā ars est artium regimen animarū. Quis autem cogitationum uulnera occ
culta esse nescíat uulneribus uiscerum? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritalia præcepta cognouerunt, cordis se medicos profiteri non metunt: dum qui pigmentorum uim nesciunt, uideri medici carnis erubescant. Sed quia authore Deo ad religionis reuerentiam omne iam præsentis seculi culmen inclinatur: sunt nonnulli qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriā affectant honoris, uideri doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, atq; attestante ueritate primas salutationes in foro, primos recubitus
Matt.23 in cœnis, primas in conuentionibus quærunt cathedras, qui susceptum curæ pastoralis officiū minístrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisteriū ex sola elatione peruenerunt. Ipsi quippe in magisterio lingua cōfunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Contra quos Dominus per prophetā queritur dicens:
Osee 8 Ipsi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt & ego ignoraui. Ex se autem & non arbitrio summi rectoris regnant qui nullis fulti uirtutibus nequaquā diuinitùs uocati, sed fua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius quàm assequuntur. Quos tamen internus iudex & prouehit, & non agnoscit: quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Vnde ad se quibusdam & post miracula uenientibus dicit: Recedite à me operarij iniquitatis, nescio qui estis uos. Pastorum imperitia uoce ueritatis increpatur, cùm per prophetam dicitur: Ipsi
Esa.6 pastores ignorauerunt intelligentiam. Quos rursum detestatur Dominus dicens: Et tenentes legē
Hier.2 nescierūt me. Et nescíri se ergo ab eis ueritas queritur, & nescire se principatum nescientiū se protestatur: quia profectò hi qui ea quę sunt Domini nesciūt, à Domino nesciunt, Paulo attestante qui
1.Cor.14 ait: Si quis autem ignorat ignorabitur. Quę nimirum pastorum sæpe imperitia meritis congruit sæpe subiectorum: quia quamuis lumen scientię sua culpa exigente non habeant, districto tamen Dei iudicio agitur ut per eorum ignorantiam hi etiā qui sequuntur offendant. Hinc nanq; in Euangelio per semetipsam ueritas dicit: Si cæcus cæco du-
Matt.15 catum præbeat, ambo in foueā cadunt. Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis mini-
Psal.73 sterio denunciat dicens: Obscurētur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorū semper incurua. Oculi quippe sunt qui in ipsa honoris summi facie positi prouidendi itineris officium suscipiūt: quibus hi nimirum qui subsequenter inhærent dorsa nōminantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectit: quia cum lumen scientię perdunt qui præsūt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curuantur qui sequuntur.

Ne locum regiminis subeant qui uiuendo non perficiunt quæ meditando didicerunt. Cap. II.

ET sunt nōnulli qui solerti cura spiritalia præcepta perscrutantur: sed quę intelligendo penetrant, uiuendo conculcant, repente docēt quæ nō opere, sed meditatione didicerūt, & quod uerbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit ut cum pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc nanq; per prophetam Dominus contra contemptibilem pastorum scientiam queritur, dicens: Cum ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedibus uestris turbabatis, & oues meæ quæ conculcata pedibus uestris fuerāt pascebantur, & quæ pedes uestri turbauerant hæc bibebant. Aquam quippe limpidissimā pastores bibunt, cùm fluenta ueritatis rectè intelligentes hauriunt. Sed eandem aquam pedibus perturbare, est sanctę meditationis studia malè uiuendo cor rumpere. Aquam scilicet eorum turbatā pedibus oues bibunt, cùm subiecti quiq; nō sectantur uerba quæ audiunt, sed sola quæ conspiciunt opera prauitatis imitantur. Qui cùm dicta sitiunt & per opera peruertuntur, quasi corruptis fontibus in potibus lutum sumunt. Hinc quoq; scriptum est
Ezech.44 per prophetam: Laqueus ruinæ populi mei facer dotes mali. Hinc rursum de sacerdotibus malis per prophetam Dominus dicit: Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet quàm qui peruerie agens nomen uel ordinem sanctitatis habet. Delinquente nanq; hunc nemo redargūere præsumit, & in exemplum culpa uehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quiq; tanti reatus ponderafugerent, si ueritatis sententiam sollicita cordis aure
Matt.18 penſarent, quæ ait: Qui scandalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, melius erat ei ut ligaretur mola asinaria in collo eius, & proiceretur in profundū maris. Per molam quippe asinariam, seculariscuitæ circuitus ac labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, uel uerbo cæteros destruit uel exemplo, melius profectò fuerat ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quàm sacra officia cæteris in culpa imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, utcunq; hunc tolerabilior inferni poena cruciaret.

De pondere regiminis eo quòd aduersa quæq; despiciendo sunt, & prospera formidando. Cap. III.

HÆc igitur breuiter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstrarcmus: ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, & per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim pie Iacobus prohibet
Iacob 3 dicens: Nolite plures magistri fieri fratres mei.

Hinc

Hinc ipse Dei hominumq; meditator regnū percipere uitauit in terris, qui supernorum quoq; spirituum scientiam sensumq; transcendens ante se-
Ioan. 6 cula regnat in cœlis. Scripturn quippe est: Iesus ergo cùm cognouisset quia uenturi essent ut raperent eum & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Quis enim principari homini bus tam sine culpa potuisset, quam is qui hos nimirū regeret quos ipse creauerat? Sed quia idcirco in carne apparuit, ut non solum nos per passio nem redimeret, uerumetiam per conuersationem doceret exemplū se sequentibus præbens, rex fieri noluit, ad crucis uerò patibulum sponte peruenit. Oblatam gloriam culminis fugit, pœnam pro brosæ mortis appetit: ut membra eius uidelicet discerent fauores mundi fugere, terrores minimè timere, pro ueritate aduersa diligere, prospera formidanda declinare: quia & ista sæpe per tumorē cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit: in illis autem etiam quando se exererat sternit. In istis homo se obliuiscitur: in illis uerò ad sui memoriam nolens etiam coactus reuocatur. In istis sæpe & anteacta bona depereūt: in illis autē longi quoq; temporis admissa tergun tur. Nam plerunq; aduersitatis magisterio sub disciplina cor premitur, quod si ad regiminis culmē eruperit, in elatione protinus usu gloriæ permuta tur. Sic Saul qui indignum se prius considerans fugerat, mox ut regni gubernacula suscepit intumuit: honorari nanq; coram populo cupiēs dum reprehendi publicè uoluit, ipsum qui in regem se unxerat abscidit. Sic Dauid autoris sui iudicio pe nè in cunctis actibus placēs mox ut pressuræ pondere caruit, in tumorem uulneris erupit, factusq; est in morte Uriæ crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminę fuit enerui ter fluxus. Et qui malis antè nouerat piè parcere, in bonorū quoq; nece pōst didicit sine obstaculo retractionis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & pōst cùm dānādo defudantis exercitus etiā deuotum militem extinxit. Quem profectò ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad ueniam flagella reuocassent.

Quòd plerunq; occupatio regiminis soliditatem diſtipat mentis. Cap. IIII.

SÆpe susceptа cura regiminis, cor per diuersa intuendo diuerberat, & impar quisq; inueniē ad singula dum confusa mente diuiditur ad multa. Vnde quidam sapiens prouidè admonet dicēs:
Eccl. 11 Fili ne in multis sint actus tui: quia uidelicet nequaq; penè in uniuscuiusq; operis ratione colligitur, dum mens per diuersa sparsa partitur. Cumq; foris per insolentem curam trahitur, ā timoris intimi soliditate uacuatur: fitq; in exteriorum dispositione sollicita, & sui solummodo ignara, scit cogitare multa, se nescīens. Nam cùm plus quām ne cesse est se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere obliuiscitur quò tendebat, ita ut à studio suæ inquisitionis alienata, ne ipsa quidem quæ patitur damna consideret, & per quanta delinquat ignoret. Neq; enim peccare se Ezechias credidit, A cum uenientibus ad se alienigenis aromatum cel las ostendit, sed in damnationem secuturæ prolis ex eo iram iudicis pertulit, quod se facere licenter æstimauit. Sæpe enim dum multa suppetūt, dum q; agi possunt, quæ subie cti quia acta sunt admirentur: in cogitatione se animus eleuat, & plenè in se iram iudicis prouocat, quamuis per iniqua foris opera non erumpat. Intus quippe est qui iudicat, intus quod iudicatur. Cùm ergo in corde delinquimus, latet homines quod apud nos agimus: sed tamen ipso iudice teste peccamus. Neq; enim Dan. 4 rex Babyloniæ tunc reus extitit de elatione, cùm ad elationis uerba peruenit. Quippe qui ore prophetico & antè cùm ab elatione tacuit, sententiā reprobationis audiuit. Culpam nanq; perpetratæ
B superbiæ iam ante Deum deterserat, qui omnipo tentem Deum quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus prædicauit. Sed post hæc successit suæ potestatis eleuatus, dum magna se fecisse gau deret, cunctis prius in cogitatione se prætulit, & Ibidem pōst adhuc tumidus dixit: Nonne hæc est Babylon magna quam ego ædificaui in domum regni, & in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei? Quæ uidelicet uox illius iræ uindictam aperte protulit, quam occulta elatio accendit. Nam dū strictus iudex prius inuisibiliter uidit, quod postea publicè feriendo reprehendit. Vnde & in irrationale animal hunc uertit, ab humana societate separauit, agri bestijs mutata mente coniunxit: ut districto uidelicet, iustoq; eius iudicio homo quo
C que esse perderet, qui magnum se ultra homines æstimasset. Hęc itaq; proferentes non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infit mitatem munimus: ne imperfecti quiq; culmen arripere regiminis audeant, & qui in planis stantes titubant, in præcipitio pedem ponant.

De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo uirtutum possunt, sed quietem proprium fecīando refugiunt. cap. V.

NAm sunt nonnulli qui eximia dona uirtutū percipiunt, & pro exercitatione cęterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore ualidi, do ctrinæ dapibus refecti, patientię longanimitate humiles, autoritate fortitudinis erecti: pietatis gratia benigni, iustitiæ seueritate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminum, si uocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerunq; dona adimunt: quæ non pro se tantummodo, sed etiā pro alijs acceperūt. Cumq; sua & non aliorum lucra cogitant, ipsi se quæ priuata habere appetunt bonis priuant. Hinc itaq; ad discipulos ueritas dicit: Non potest ciuitas abMatt. 5 scondi supra montem posita, & nemo accendit lucernam & ponit eam lub modio, sed super candelabrū, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Hinc Petro ait: Simon Ioannis amas me? Qui cùm ama Ioan. 21 re se protinus respondisset, audiuit: Si diligis me, pasce oues meas. Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis: quisquis uirtutibus pollens gregem Dei pascere renuit, pastorem summū con 2. Cor. 5 uincitur nō amare. Hinc Paulus dicit: Si Christus

pro omnib. mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est, supereſt ut qui uiuunt iam non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & reſurrexit. Hinc Moyses ait: Deut.25 Vtuxorē fratris sine filijs defuncti superstes frater accipiat, atq; ad nomen fratris filios gignat: quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier expuat: unumq; ei pedem propinquus discalciet, eiusq; habitaculum domus discalciati uocetur. Frater quip pe defunctus ille est qui post reſurrectionis gloriam apparens dixit: Ite nunciate fratribus meis. Qui quasi sine filijs obijt: quia adhuc electorum suorum numerum non impleuit. Huius scilicet uxorem superstes fortiri præcipitur: quia dignum profectò est, ut cura sanctæ Eccleſiæ ei qui hanc bene regere prçualet imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quiſquis ex muneribus quę percepere prodeſſe alijs nō curat, bonis quoque eius sanctæ Eccleſiæ exprobrans & quaſi in faciem ſaliuam iactat. Cui ex uno pede calciamentum tollitur, ut diſcalciati domus eius uocetur. Scriptum quippe eſt: Calciati pedes in prçparatione Euangelij pacis. Si ergo ut noſtram ſic curam proximi gerimus, utrunq; pedem per calciamentum munimus. Qui uerò ſuam cogitans utilitatē proximorum negligit, quaſi unius pedis calciamentum cum dedecore amittit. Sunt itaq; nōnulli qui magnis, ut diximus, muneribus ditati dum ſolius contemplationis ſtudijs inardeſcunt, parere utilitati proximorum prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt. Seceſſum ſpeculationis petunt. De quo ſi diſtrictè iudicentur, ex tantis proculdubio rei ſunt, quantis uenientes ad publicum prodeſſe potuerunt. Quia enim mente is qui proximis profuturus eniteſceret, utilitati cæterorum ſecretum prçponit ſinum: quando ipſe ſummi patris unigenitus ut multis prodeſſet, de ſinu patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum?

Quòd bi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc uerè humiles ſunt cum diuinis iudicijs non reſiſtunt.

Caput VI.

ET ſunt nonnulli qui ex ſola humilitate refugiunt, ne eis quibus ſimpares ſe æſtimāt prçferantur. Quorum profectò humilitas, ſi cæteris quoq; uirtutibus cingitur, tūc ante Dei oculos ut ra eſt, cùm ad reſpuendū hoc quod utiliter ſubire prçcipitur, pertinax non eſt. Neq; enim uerè humilis eſt qui ſuperni nutus arbitrio ut debeat prçeſſe intelligit, & tamen prçeſſe contemnit. Sed dū uinis diſpoſitionibus ſubditus atq; à uitio obſtinationis alienus, cùm ſibi regiminis culmen imperatur, ſi iam donis prçuentus eſt quibus & alijs proſit, & ex corde debet fugere & inuitus obedire.

Quòd nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli coacti pertrahuntur.

Caput VII.

QVamuis nonnunquam prædicationis officium & nōnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nōnulli laudabiliter coacti pertrahunſ: quod liquidò cognoſcimus, ſi duorum prophetarum facta penſamus: quorum unus ut ad prædicandum A mitti debuiſſet ſponte ſe prçbuit: quo tamen alter pergere cum pauore recuſauit. Eſaias quippe Do mino quærenti quem mitteret, ultrò ſe obtulit di- Eſa.6 cens: Ecce ego, mitte me. Hieremias autem mittitur, & tamen ne mitti deberet humiliter reluctatur Hier.1 dicens: A, a, a, Dñe Deus: eccc neſcio loqui, quia puer ego ſum. En ab utriſq; exterius diuerſa uox prodijt: ſed non à diuerſo fonte dilectionis emanauit. Duo quippe ſunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor & proximi. Per actiuam igitur uitam prodeſſe proximis cupiens Eſaias officium prædicationis appetit. Per contemplatiuam uerò Hieremias amori conditoris ſeduló inhærere deſiderans, ne mitti ad prædicandum debeat cōtradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetijt, hoc B laudabiliter alter expauit. Iſte ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille ne damna ſtudioſi operis tacendo ſentiret. Sed hoc in utriſq; eſt ſubtiliter intuendum: quia & is qui recuſauit plenè non reſtitit, & is qui mitti uoluit antè per altaris calculum ſe purgatum uidit: ne aut non purgatus adire quiſq; miniſteria ſacra audeat, aut quē ſuperna gratia eligit, ſub humilitatis ſpecie ſuperbè contradicat. Quia igitur ualde difficile eſt purgatum ſe quemlibet poſſe cognoſcere, prædicatio nis officium tutius declinatur, nec tamen declinā rī, ut diximus, pertinaciter debet, cùm ad ſuſcipiendum hoc ſuperna uoluntas agnoſcitur. Quod Moyſes utrunq; miro opere expleuit, qui præeſſe tantæ multitudini & noluit & obediuit. Superbus enim fortaſſe eſſet, ſi ducatum plebis innumeræ ſine trepidatione ſuſciperet: & rurſum ſuperbus exiſteret, ſi authoris imperio obedire recuſaret. Vtrobiq; ergo humilis, utrobiq; ſubiectus, & præeſſe populis ſemetipſum metiendo noluit, & tamen de imperantis uiribus præſumendo cōſenſit. Hinc ergo quiq; præcipites colligāt, cum quanta culpa ex appetitu proprio cæteris præferri non metuunt, ſi ſanctī uiri plebium ducatum ſuſcipere Deo etiā iubente timuerūt. Moyſes ſuadente Domino trepidat: & infirmus quiſq; ut honoris onus ſuſcipiat anhelat, & qui ad caſum ualde urgetur ex proprijs, humerū libenter opprimendum pon deribus ſubmittit alijs: nisi quę egit ferre non ualet, & auget quæ portet.

De his qui prçeſſe concupiſcunt, & ad uſum ſuæ libidinis inſtrumentum Apoſtolici ſermonis arripiunt. *Cap.* VIII.

PLerunq; uerò qui prçeſſe cōcupiſcunt, ad uſum ſuæ libidinis inſtrumentum Apoſtolici ſermonis arripiunt, quo ait: Si quis epiſcopatum 1.Tim.3 deſiderat, bonum opus deſiderat. qui tamen laudans deſiderium, in pauore uertit protinus quod laudauit, cùm repentè ſubiungit: Oportet autem Ibidem epiſcopum irreprehenſibilem eſſe. Cumq; uirtutum neceſſaria ſubſequenter enumerat, quæ ſit irreprehenſibilitas ipſa manifeſtat. Et fauet ergo ex deſiderio, & terret ex præcepto. ac ſi aperte dicat: Laudo quod quæritis, ſed prius diſcite quid quæratis: ne dum uoſmetipſos metiri negligitis, tanto fœdior ueſtra reprehenſibilitas appareat, quanto & à cunctis cōſpici in honoris arce feſtinatis. Ma

gnus

gnus enim regendi artifex fauoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores suos & descripto irre prehensibilitatis culmine restringat à superbia, & officium laudando quod quærit or cõ ponat ad ui tam: quãuis notandum quòd illo in tempore hoc dicitur, quo quisque plebibus præerat, primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit episcopatũ quærere, quando per hunc quem quam dubium non erat ad supplicia grauiora per uenire. Vnde ipsum quoq; episcopatus officium boni operis expressione diffinitur, cùm dicitur: Si quis episcopatum desiderat, bonũ opus desiderat. Ipse ergo sibi testis est, quia episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non solum nõ diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cæterorum subiectione pascit, laude propria lætatur, ad honorem cor eleuat, rerum affluentiũ abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quærit sub eius honotis specie, quo mundi destrui lucra debuerant. Cumq; mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod fortis appetit intus immutat.

Quòd mens præesse uolentium plerunq; sibi ficta bonorum operum promissione blanditur. Cap. IX.

SEd plerunq; hi qui subire magisterium pastorale cupiunt, nonnulla quoq; opera bona animo proponunt: & quamuis hoc elationis intentione appetunt, operatores tamen se magna pertractant: fitq; ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare quod non amat, de mundi autẽ gloria non amare quod amat: quæ principari appetẽs fit ad hoc pauida cùm quærit, audax cùm peruenerit. Timens enim ne non perueniat trepidat: sed repentè peruenies iure sibi hoc debitũ ad quod peruenerit putat. Cumq; percepti principatus officio perfrui secluriter cœperit, libenter obliuiscitur quicquid religiosè cogitauit. Vnde necesse est ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mẽtis oculus ad opera transacta reuocetur, ac penset quisq; quid subiectus egerit, & repentè cognoscet, si prælatus bona agere quæ proposuerat, possit: quia nequaq; ualet in culmine humilitatẽ discere, qui in imis positus non desinit superbire. Nescit laudem cùm suppetit fugere, qui ad hanc didicit cùm deesset anhelare. Nequaq; uincere auaritiam potest, quando ad multorum sustentationẽ tendit is, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex anteacta ergo uita se unusquisq; inueniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Quamuis plerũq; in occupatione regiminis ipse quoq; boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari recte nauem & imperitus nauta dirigit, turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus se nauta confundit. Quid nanq; est potestas culminis, nisi tempestas mentis? In qua dum cogitatio-

A num semper procellis nauis cordis quatitur, huc illucq; incessanter impellitur, ut per repẽtinos excessus oris & operis quasi per obuiantia saxa frangatur. Inter hæc itaq; quid sequendũ est, quid tenendum: nisi ut uirtutibus pollens coactus ad regimen ueniat, uirtutibus uacuus nec coactus accedat? ille si omnino renitit, cauet ne acceptam pecuniam in fudarium ligans de eius occultatione iudicetur. Pecuniam quippe in fudario ligare, est percepta dona sub ocio lenti torporis abscondere. At contrà, iste cùm regimen appetit, attendat ne per exemplum praui operis Phariseorum more ad ingressus regni cœlorũ tendentibus obstaculum fiat: quia iuxta summi magistri uocẽ nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Cui consideradum quoq; est, quia cùm curam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in eius opere passiones uiuunt, qua præsumptione percussum mederi properat qui in facie uulnus portat?

Qualis quisq; ad regimen debeat uenire. Cap. X.

ILle igitur modis omnibus debet ad exemplum bene uiuendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens iam spiritaliter uiuit, qui prospera mũdi posthabet, qui nulla aduersa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cuius intentioni bene congruẽs, nec omnino per imbecillitatẽ corpus, nec ualde per contumaciã repugnat spiritus. Qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis uiscera citius ad ignoscendũ flectitur, sed nunq; plus quàm deceat ignoscẽs, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicq; in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita se imitabilẽ cæteris in cunctis quę agit insinuat, ut inter eos nõ habeat quod saltem de transactis mens erubescat. Qui sic studet uiuere, ut proximorum quoq; corda arentia doctrinæ ualeat fluentis irrigare. Qui orationis usu & experimento iam didicit q; obtinere à Dño quæ poposcerit possit, cui prophetica uoce iam quasi specialiter dicitur: Adhuc loquente te, dicã, Ecce assum.

Qualis quisq; ad regimen uenire non debeat. Cap. XI.

SI enim fortassis quis ueniat, ut pro se ad intercedendũ nos apud potentẽ quempiã uirum, qui sibi iratus, nobis uerò incognitus est, ducat: protinus respõdemus, Ad intercedẽdũ uenire nõ possumus, quia familiaritatis eius notitiam nõ habemus. Si ergo homo apud hominẽ de quo mini mè præsumit fieri intercessor erubescit: qua mente apud Deũ intercessionis locũ pro populo arripit, qui familiarẽ se eius gratiæ esse per uitæ merita nescit? Aut ab eo quomodo alijs uenia postulat, qui utrũ sit sibi placatus ignorat? Qua in re est adhuc aliud sollicitius formidandũ: ne qui placare fram posse credit, hanc ipse ex ꝓpria reatu mereat. Cũcti enim liquidò nouimus, quia cùm is qui displicet ad intercedendũ mittit, irati animus ad deteriora

prouocatur. Qui ergo adhuc desiderijs terrenis astringitur, cauear ne districti iram iudicis grauius accendens dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis author ruinæ. Soleter ergo se quisq; metiatur ne locum regiminis assumere audeat. si in se adhuc utitiū damnabiliter regnat: ne is quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorū. Hinc etenim superna uoce ad Moysen dicitur: Loquere ad Aaron: homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Vbi & repente subiungitur: Si cæcus fuerit, si claudus, si uel prauo, uel grandi & torto naso, si fracto pede uel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si fugem scabiem, si impetiginem in corpore, uel ponderosus. Cæcus quippe est qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui præsentis uitæ tenebris pressus dum uenturam lucem nequaquā diligendo conspicit, quò gressus operis porrigat nescit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur: Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescēt. Claudus uerò est qui quidē quò pergere debeat, aspicit, sed per infirmitatē mentis uitæ uiam perfectæ non ualet tenere quam uidet: quia ad uirtutis statum dum fluxa cōsuetudine non erigitur, quò per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Paruo autem naso est qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fœtoresq; discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur, per quam uirtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude sponsæ dicitur: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Quia nimirum sancta Ecclesia quæ ex caulis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & uenturæ uitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpe se quibusdam exquisitionibus plus quàm necesse est exercentes ex nimia subtilitate falluntur. Vnde hic quoq; subditur, Vel grandi & torto naso. Nasus enim grandis & tortus est discretionis subtilitas immoderata, quę dum plus quàm decet excreuerit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autē pede uel manu est qui uiam Dei pergere omnino nō ualet, atq; à bonis actibus funditus exors uacat, quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnino do alienus existat. Gibbus uerò est quem terrenę sollicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat: sed solis his quæ in infimis calcanteur intendat. Qui & si quando aliquid ex bono patriæ cœlestis audierit, ad hoc nimirum peruersæ consuetudinis pondere prægrauatus cordis faciem non attollit. Quia cogitationis statum erigere non ualet, quem terrenæ sollicitudinis usus curuum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista dicit: Incuruatus sum & humiliatus usquequaq; Quorum culpam quoq; per semetipsam ueritas reprobans ait: Semen autem quod in spinis cecidit, hi sunt qui audiunt uerbum, & à sollicitudinibus & diuitijs & uoluptatibus uitæ cūtes suffocantur, & non referunt fructum. Lippus uerò est cuius quidem ingenium ad cognitionem ueritatis emicat: sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanę sunt: sed humore defluente infirmatæ palpebræ grosseſcūt. Quę quia infusione crebra atteruntur, etiam acies pupillę uitiatur. Et sunt nonnulli quorum sensum carnalis uitę operatio sauciat, qui uidere recta subtiliter per ingenium potterant, sed usu prauorum actuum caligant. Lippus itaq; est cuius sensum natura excauit: sed conuersationis prauitas confundit. Cui bene per angelum dicitur: Collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Collyrio quippe oculos ut uideamus inungimus, cùm ad cognoscendum ueri luminis claritatē intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem uerò habet in oculo qui ueritatis lucem uidere non finitur: quia arrogantia sapientiæ seu iustitiæ cæcatur. Pupilla nanq; oculi nigra uidet, albuginem tolerans nihil uidet: quia uidelicet sensus humanæ cogitationis si stultum se peccatorem ꝙ intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi iustitiæ siue sapientiæ tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit, & eo claritatem ueri luminis nequaquam penetrat, quo se apud se per arrogantiam exaltat, sicut de quibusdam dicitur: Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Iugem uerò habet scabiem qui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim seruor uiscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usq; ad operationem profilit, nimirum seruor intimus usq; ad cutis scabiem prorumpit, & foris iam corpus sauciat: quia dum in cogitatione uoluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis prurigine Paulus curabat abstergere, cùm dicebat: Tētatio uos non apprehendat, nisi humana. ac si apertè diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, dæmoniacum uerò est in tentationis certamine in operatione superari. Impetiginem quoq; habet in corpore, quisquis auaritia uastatur in mente, quæ si in paruis nō compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absq; occupati tædio exercescēs membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam dum quasi delectat exulcerat, dum adipiscēda quæq; cogitationi obijcit, ad inimicitias accendit, & dolorem in uulnere non facit: quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarum quoq; uirtutum per hanc pulchritudo deprauatur, & quasi totum corpus exasperat: quia per uniuersa uitia animum supplantat, Paulo attestante qui ait: Radix omnium malorum est cupiditas. Ponderosus uerò est, qui turpitudinem non exercet opere: sed tamen ab hac cogitatione

Leuit. 21 Nol.

Cæcus

1. Reg. 2

claudus

Hebr. 12

Nasus parum

Cant. 6

Lippus et manus

Gibbus

Psal. 118

A

B

C

D

Luc. 8

Apoc. 3

Rom. 1

1. Cor. 10

1. Tim. 6

tione continua sine moderamine grauatur in mẽte, qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed eius animus uoluptate luxuriæ sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cùm humor uisceribus ad utrilia labitur, quæ profectò cum molestia decoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui to- A
tis cogitationibus ad lasciuiam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamuis prauanõ exerceat opere, ab his tamen non euellitur mente. Nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere: quia grauat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum uitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profectò diluere alienadelicta non ualeat is quem adhuc propria deuastant. Quia igitur paucis ad magistē- B
rium pastoralem dignus qualiter ueniat, atq; hoc in dignus qualiter perrimescat ostendimus: nunc is qui ad illud digne peruenerit, in eo qualiter uiuere debeat demonstremus.

SECVNDA PARS TRACTANS DE VITA pastoris.

Vt qui ad regimen ordinatè peruenit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere. Cap. I.

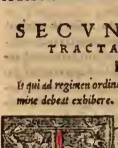

ANTVM debet actionẽ populi actio transcendere præsulis, quantum distare soler à grege uita pastoris. Oportet C
nanque ut metiri se sollicitè studeat, quanta tenendæ rectitudinis necessitate constringitur, sub cuius æstimatione populus grex uocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mũdus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in uerbo, singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspẽsus, bene agentibus per humilitatem socius, cõtra delinquentium uitia per zelum iusticiæ erectus, internorum curam in exteriorum occupatione nõ minuens, exteriorum prouidentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Sed hæc quæ breuiter enumerando perstrinximus, paulo latius replicando differamus.

Vt rector cogitatione sit mundus. Cap. II.

REctor semper cogitatione sit mũdus, quatenus nulla iunc immunditia polluat, qui hoc suscepit officij, ut in alienis quoq; cordibus pollutionis maculas tergat: quia necesse est ut esse munda studeat manus quę diluere aliorũ sordes curat: ne tacta quæq; deterius inquinet, si sordida in se mens iutũ tenet. Hinc nãq; per prophetã Esaiam
Isa. 52 dicit: Mundamini qui fertis uasa Domini. Etenim uasa Domini ferũt, qui proximorũ animas ad æternã sacraria perducẽdas in suæ conuersationis hde suscipiunt. Apud semetipsos ergo quanto debeãt mũdari conspiciãt, qui ad æternitatis templũ uasa uiuentia in sinu propriæ sponsionis portãt. Hinc
Exo. 28 diuina uoce præcipit, ut in Aaron pectore rationale iudicij uittis ligãtibus imprimatur: quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ possit de ant: sed ratio sola constringat, ne indiscrete quid uel inutile cogitet: qui est ad exẽplum aliꝰ constitutus, ex grauitate uitæ semper debet ostendere quanta in pectore rationem portet. In quo etiam rationali uigillanter adiungitur, ut duo decim nomina patriarcharũ describantur. Afferptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum uitã fine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos itre prehensibiliter graditur, cùm exempla patrum præcedentium indefinenter imitatur, cùm sanctorũ uestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale iudicij uocatur: quia debet rector semper subtili examine bona malaq; discernere, & quæ uel quibus, quando uel qualiter congruãt studiosè cogitare, nihil quoq; propriũ quærere, sed sua commoda propinquorum bona deputare. Vnde illic scriptum est: Pones autem in ra- *Ibidem*
tionale iudicij doctrinam & ueritatem, quę erunt in pectore Aaron, quãdo ingredietur coram Domino, & gestabit iudicia filiorũ Israel in pectore suo in cõspectu Domini semper. Sacerdoti quippe iudicium filiorũ Israel in pectore coram Domini conspectu gestare, est subiectorum causas prosola interni iudicis intentione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in eo quod diuina positus uice dispensat, ne corruptionis studia primatus dolor exasperet. Cumq; contra aliena uitia æmulator ostenditur, quæ sua sunt non exequatur, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror eius qui super omnia præsidet, uidelicet iudicis intimi, non sine magno reguntur timore subiecti. Qui nimirum timor dum mentem rectoris humiliat, purgat: ne hanc aut præsumptio spiritus leuet, aut carnis delectatio inquinet, aut per terrenarum rerum cupiditatem importunitas pollutæ cogitationis obscuret: quæ tamen nõ pulsare rectoris animum nequeunt, sed festinare necesse est ut repugnatione uincãtur: ne uiuũ quod per suggestionem tentat, mollitiæ delectationi subiuget. Cumq; hæc ab animo tardè repellitur, D
uereor ne consensus succedat.

Vt rector sit semper operatione præcipuus. Cap. III.

SIt rector operatione præcipuus, ut uitæ usam subditis uiuendo denũcietur, & grex qui pastoris uocem moresq; sequitur, per exempla melius q̃ per uerba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa uox nãq; libentius auditorũ corda penetrat, quã dicẽtis uita commendat: quia dum quid loquendo imperat, ostendendo adimat ut fiat. Hinc enim per prophetam dicit: Super montẽ excelsum ascende tu, qui *Esa. 40*
euangelizas Sion. Vt uidelicet qui cœlesti prædicatione utit, ima tam terrenorũ operum deserens in rerum culmine stare uideãtur: tantoq; facilius subditos ad meliora portrahat, quanto per uitæ

Exod. 29 Nota. metitum de supernis clamat. Hinc diuina lege ar-
mum sacerdos dextrum in sacrificium accipit, &
separatum: ut non solum sit eius operatio utilis,
sed etiam singularis: nec inter malos tantummo-
do quæ recta sunt faciat, sed bene quoq; operan-
tes subditos, sicut honore ordinis superat, ita etiã
morum uirtute transcendat. Cui in esu quoq; pe-
ctusculum cum armo tribuitur: ut quod de sacrifi
cio præcipitur sumere, hoc de semetipso authori
discat immolare. Et non solum pectore quę recta
sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia ar-
mo operis inuitet: nulla prosperа præsentis uitæ
appetat, nulla aduersa pertimescat. Blandimenta
enim mũdi respecto intimo terrore despiciat: ter-
rores autem considerato internæ dulcedinis blan
dimento contemnat. Vnde supernæ quoque uo-
cis imperio in utroque humero sacerdos uelamí-
ne superhumeralis astringitur: ut contra aduersa
ac prospera uirtutum semper ornamento muniа-
2. Cor. 6 tur: quatenus iuxta uocem Pauli, Per arma iustí-
ciæ à dextris siniſtrisq; gradiens, cùm ad sola quæ
anteriora sunt nititur, in nullo delectationis infi-
mæ latere flectatur. Non hunc prospera eleuent,
non aduersa perturbent, non blanda usque ad uo
luptatem demulceant, non aspera usque ad despe
rationem premant: ut dum nullis passionibus in-
tentionem mentis humiliat, quanta in utroq; hu-
mero superhumeralis pulchritudine tegat ostẽ-
dat. Quod rectè superhumerale ex auro, hyacin-
tho, purpura, bis tincto co ceo, & torta fieri byſſo
præcipitur: ut quãta sacerdos clarescere uirtutum
diuersitate debeat demonstretur. In sacerdotis
quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo
intellectus sapientiæ principaliter emicet. Cui hya
cinthus, qui aereo colore resplendet adiungitur:
ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad
fauores infimos, sed ad amorẽ cœlestium surgat:
ne dum incautus suis laudibus capitur, ipso etiam
ueritatis intellectu uacuetur. Auro quoq; & hya-
cintho purpura permiscetur: ut uidelicet sacerdo
tale cor cùm summa quæ prędicat sperat, in semet
ipso suggestiones utiorum reprimat, eisq; uelut
ex regia potestate contradicat: quatenus nobilita
tem semper intimę regenerationis aspiciat, & cœ
lestis regni sibi habitum moribus defendat. De
hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicit:
1. Petri. 2 Vos autem genus electum, regale sacerdotium.
De hac etiam potestate qua uitia subigimus, Ioan
Ioan. 1 nis uoce roboramur, qui ait: Quotquot autem re-
ceperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fie-
ri. Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista consi-
Psal. 138 derat, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt
amici tui Deus, nimis confortatus est principatus
eorum. Quia nimirum sanctorũ mens principali-
ter in summis erigitur, cùm exterius perpeti abie-
cta cernuntur. Auro autem, hyacintho, byſſo,
ac purpuræ bis tincto coccus adiungitur: ut ante
interni iudicis oculos omnia uirtutum bona ex
charitate decorentur: & cuncta quæ coram homi
nibus rutilant, hæc intus conspectu occulti arbitri
flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet cha

A ritas, quia Deum simul & proximum diligit, quasi
ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad au-
toris speciẽ anhelat, ut proximorũ curã negligat,
uel sic proximorum curam exequitur, ut à diuino
amore torpescat: quia unum horum quodlibet
negligit, in superhumeralis ornamento habere
coccum bis tinctum nescit. Sed cùm mens ad pre
cepta charitatis tenditur, restat proculdubio ut
per abstinentiam caro macceretur. Vnde & bis
tincto cocco torta byssus adiũgitur. De terra ete-
nim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byſ-
sum, nisi candens decore munditiæ corporalis ca-
stitas designatur? quæ uidelicet byssus torta pul-
chritudine superhumeralis innectitur: quia tunc
castimonia ad perfectum mũditiæ candorem du-
B citur, cùm per abstinẽtiam caro fatigatur. Cumq;
inter uirtutes cæteras etiam afflictæ carnis meri-
tum proficit, quasi in diuersa superhumeralis spe-
cie byssus torta candescit.

VI sit rector discretus in silentio, utilis in uerbo.
Caput IIII.

SIt rector discretus in silentio, utilis in uerbo:
ne aut tacenda proferat, aut proferenda reti-
cescat. Nam sicut incauta locutio in errorem per-
trahit: ita indiscretum silẽtium hos qui eruditi po
terant, in errore derelinquit. Sæpe nanque rectо-
res improuidi humanam amittere gratiam formi-
dantes loqui liberè recta pertimescũt: & iuxta ue-
ritatis uocem nequaquã iam gregis custodiæ pa-
storum studio, sed mercenariorũ uice deseruiunt:
C quia ueniente lupo fugiũt, dum se sub silentio ab-
scondunt. Hinc nanq; eos per prophetam Domi-
nus increpat, dicens: Canes muti non ualentes la- Esa. 56
trare. Hinc rursum queritur dicens: Non ascendi- Ezech. 13
stis ex aduerso, nec opposuistis murũ pro domo
Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Ex ad-
uerso quippe ascẽdere, est pro defensione gregis
uoce libera huius mundi potestatibꝰ contraire. Et
in die Domini in prælio stare, est prauis decertan
tibus ex iusticię amore resistere. Pastori ẽm recta
timuisse dicere, quid aliud est, q̃ tacẽdo terga præ
buisse? qui nimirũ si pro grege se obijcit, murum
pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum
delinquẽti populo dicitur: Prophete tui uiderunt Ibidem
tibi falsa & stulta, nec aperuerunt iniquitatẽ tuã,
D ut te ad pœnitentiam prouocarẽt. Prophetæ quip-
pe in sacro eloquio nonnunquam doctores uocan
tur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ
sunt uentura manifestãt. Quos diuinus sermo fal-
sa uidere coarguit: quia dum corripere culpas me
tuunt, incassum delinquentibus promissa securita-
te blandiunt, qui iniquitatẽ peccantiũ nequaq; a-
periũt: quia ab increpationis uoce cõticescũt. Cla
uis quippe apertionis, sermo correptiõis est: quia
increpatio culpam detegit, quam sæpe nescit ipse
etiam qui perpetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potens 1. Tim. 5
sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradi-
cunt redarguere. Hinc per Malachiam dicitur:
Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem Malach. 2
requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exer
cituũ est. Hinc per Esaiam Dominus admonet, di
cens:

cens: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta uocē tuā. Prædonis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit: ut ante aduentum iudicis qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamādo gradiat. Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam Act. 2 clamoris uocem daturus est præco mutus? Hinc est enim quōd super pastores primos in linguarū specie Spiritus sanctus insedit: quia nimirū quos Exo. 28 repleuerit, de se protinus loquētes facit. hinc Mosi præcipit ut tabernaculum sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur: ut uidelicet uoces prædicationis habeat, ne superni spectatoris iudiciū ex Ibidem silentio offendat. Scriptum quippe est: Audiat sonitus quando ingreditur uel egreditur sanctuariū in cōspectu Domini, & nō moriat. Sacerdos nāq; ingrediens uel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia ira contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit. Aptē autē tintinnabula uestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud q̄ recta opera debemus accipere? Propheta atte- Psal. 131 stante qui ait: Sacerdotes tui induantur iusticiam. Ve stimentis itaq; illius tintinnabula inhærent, ut utut̄æ uſam cum linguæ sonitu ipsa quoq; bona opera clamēt sacerdotis. Sed cūm rector se ad loquen dū præparat, sub quāto cautelę studio eloquat attendat: ne si inordinatē ad loquendum rapitur, erroris uulnere audientium corda feriantur: & cùm fortassē sapiens uideri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc nanq; ueritas di- Mar. 9 cit: Habete sal in uobis, & pacē habete inter uos. Per sal quippe uerbi sapientia designatur. Qui loquitur sapiēter nititur, magnopere metuat ne eius eloquio audientium unitas confundat. Hinc Rom. 12 Paulus ait: Non plus sapere quām oportet sapere: Exo. 28 sed sapere ad sobrietatem. Hinc in sacerdotis ueste suxta diuinam uocem tintinnabulis mala Punica coniunguntur. Quid enim per mala Punica, nisi fidei unitas designat? Nam sicut in malo Puni co uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diuersitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum prorumpat, hoc quod iam præmissimus, per se- Mar. 9 metipsum ueritas discipulis clamat: Habete sal in uobis, & pacē habete inter uos. ac si figuratē per sal habitum sacerdotis dicat: Mala Punica tintinnabulis iungite: ut per omne quod dicitis, unitatem fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum quatenus sit sollicita intentione rectoribus, ut ab eis quoq; est nō solum praua nullo modo, sed ne recta quidem nimiē & inordinatē proferantur: quia sæpe dicto rum uirtus perditur, cùm apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate leuigatur: & authorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ seruire auditoribus ad usum profectus ignorat. Vnde bene per Moysen dicitur: Vir qui flu- Leu. 15 xum seminis patitur, immundus erit. In mente quippe audientium semen sequuturæ cogitationis, est qualitas auditæ loquutionis: quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente gene A ratur. Vnde & ab huius mundi sapientibus prædicator egregius seminiuerbius est uocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immundus asseritur: quia multiloquio subditus ex eo se inquinat, qđ si ordinatē prōmeret, prolem rectæ cogitationis ædere in audientiū corda potuisset: dumq; incautus per loquacitatē desfuit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Vnde Paulus quoq; cùm discipulū de instantia prædicationis admoneret, dicit: Testificor coram Deo & Christo Iesu qui iudicaturus est uiuos & mortuos, & aduentum ipsius & regnum eius, prædica uerbum, insta opportunè, importunè: dicturus importunè, prōmeriti? opportunè, quia scilicet apud auditoris mentē ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit. seminiuerbius. 2. Tim. 4

B

Vt rector sit singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus. Cap. V.

SIt rector singulis cōpassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus: ut & per pietatis uiscera in se firmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoque inuisibilia appetendo transcendat: ne aut alta petēs proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens, appetere alta derelinquat. Hinc est nanq; quōd Paulus in 2. Cor. 10 paradisum ducitur, cœlicq; tertij secreta rimatur: & tamen illa inuisibilium contemplatione suspensus, ad cubile carnalium aciem mentis reuocat, atque in occultis suis qualiter debeant conuersari dispensat, dicēs: Propter fornicationem autem 1. Cor. 7 C unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquæque suum uirum habeat. Vxori uir debitum reddat: similiter autem & uxor uiro. Et paulo pōst: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. Et iterum: Reuertimini Ibidem in idipsum, ne tentet uos satanas. Ecce iam cœlestibus secretis instritur, tamen per condescensionis uiscera carnalium cubile perscrutat: & quem subleuatus usq; ad inuisibilia erigit, hunc miseratus ad secreta infirmantum oculum cordis flectit. Cœlum contemplatione transcendit, nec tamen statum carnalium sollicitè deserit: quia compage charitatis summis simul & infimis iunctus, & in semetipso uirtute spiritus ad alta ualenter rapitur, & pietate in alijs æquanimiter infirmatur. Hinc D etenim dicit: Quis infirmatur, & ego non infir- 2. Cor. 11 mor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Hinc 1. Cor. 9 rursus ait: Factus sum Iudæis tanquam Iudæus. Quod uidelicet exhibebat nō amittendo fidem, sed ostendendo pietatem: ut in se personam infidelium transfigurans, ex semetipso disceret, qualiter alijs misereri debuisset: quatenus hoc illis impenderet, quod sibijpsi, si ita esset, impendi relle uoluisset. Hinc iterum dicit: Siue mente ex- 2. Cor. 5 cedimus Deo, siue sobrij sumus uobis: quia & semetipsum nouerat contemplando transcendere, & eundem se auditoribus condescendendo temperare. Hinc Iacob Domino desuper innitente & Gen. 28 uncto deorsum lapide ascendentes angelos ac de scendentes uidit: quia scilicet prædicatores sancti

cti non solum sursum sanctum caput Ecclesiæ, ui-
delicet Dominum contemplando appetunt: sed
deorsum quoq; ad membra illius miserando de-
scendunt. Hinc Moyses crebrò tabernaculum in-
trat & exit: & qui intus in contemplationem rapi
tur, foris infirmitium negocijs urgetur. Intus Dei
arcana consideret, foris onerà carnalium portat.
Qui de rebus quoq; dubijs semper ad tabernacu-
lum recurrit, coram testamenti arca Dominum
consulit, exemplum proculdubio rectoribus præ-
bens: u t cùm foris ambigunt quid disponant, ad
mentem semper quasi ad tabernaculum redeant:
& uelut coram testamenti arca Dominum consu
lant. si de his in quibus dubitant, apud semetipsos
Luc 6 intus sacri eloquij paginas requirãt. Hinc ipsa ue-
ritas per susceptionem nostræ humanitatis osten
sa nobis, in monte orationi inhæret, miracula in
urbibus exercet: imitationis uidelicet uiam bonis
rectoribus sternens, ut etsi iam summa contem-
plando appetant, necessitatibus tamen infirmam-
tium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta
charitas mirabiliter surgit, cùm ad ima proximo-
rum se misericorditer attrahit: & cùm benignè de
scendit ad infima, ualenter recurrit ad summa. Ta
les autem esse qui præsunt exhibeant, quibus sub-
jecti occulta quoq; sua prodere non erubescant:
ut cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad
pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrãt:
& hoc quod se inquinari pulsantis culpę sordibus
præuident, exhortationis eius solatio ac lachry-
mis orationis lauent. Vnde & ante fores templi
ad abluendas ingredientium manus mare æneum
id est luteremdecim boues portant: qui quidem
tacie exterius eminent, sed ex posteriori bus
latent. Quid nanq; duodecim bobus, nisi uniuer-
sus pastorum ordo designatur? De quibus Paulo
disserente ex dicit: Non obturabis os boui tritu-
ranti. Quorum quidem nos aperta opera cernimus: sed apud districtum iudicem quę illos poste
rius maneant in occulta retributione nescimus.
Qui tamen cùm confessionis suæ patentiam
diluendis proximorum confessionibus præpa-
rant, uelut ante fores templi luterem portant: ut
quisquis intrare æternitatis ianuam nititur, tenta
tiones suas menti pastoris indicet, & quasi in bo-
um lutere cogitationis uel operis manus lauet. Et
sit plerunque, ut dum rectoris animus aliena ten-
tamenta confessendendo cognoscit, auditis ten-
tationibus etiam ipse pulsetur: quia & hæc eadem
per quam populi multitudo diluitur, aqua procul
dubio luteris inquinatur. nam dum sordes diluen
tium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem per
dit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt:
quia Deo subtiliter cuncta dispensante, tanto faci
lius à sua eripitur, quanto misericordius ex aliena
tentatione fatigatur.

Vt sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium uitia per zelum iustitiæ erectus.

Caput VI.

SIt rector bene agentibus per humilitatem, so-
cius, contra delinquẽtium uitia per zelum iu

A stitiæ erectus, ut & bonis in nullo se præferat, &
cùm prauorum culpa exigit, potestatem protinus
sui priorat⁹ agnoscat: quatenus & honore sup-
presso æqualem se subditis bene uiuentibus pu-
tet, & erga peruersos iura rectitudinis exercere
non formidet. Nam sicut in libris moralibus di-
xisse me memini, liquet quòd omnes homines na
tura æquales genuit: sed uariante meritorum or-
dine alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuer-
sitas quæ accessit ex uitio, diuino iudicio dispen-
satur, ut quia omnis homo æquè stare non ualet,
alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui præsunt,
non in se potestate debent ordinis, sed æqualita
tatem pensare conditionis, nec præesse se homi-
nibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim pa
tres non reges hominum, sed pastores pecorum
fuisse memorantur. Et cùm Noe Dominus filijsq;
B eius benediceret, dicens: Crescite & multiplica- Gen. 9
mini, & replete terram: protinus adiunxit: Et ter-
ror uester ac tremor sit super cuncta animãtia ter-
ræ. Quorum uidelicet terror ac tremor quia esse
super animantia terræ præcipitur, profectò esse
super homines prohibetur. Homo quippe brutis
animalibus, non autem hominibus cæteris natu-
ra prælatus est: & idcireo ei dicitur, ut ab animali-
bus, & non ab hominibus timeatur: quia contra
naturam superbire, est ab æquali uelle timeri. Et
tamen necesse est ut rectores à subditis timeãtur,
quãdo ab eis Deum minimè timeri deprehẽdunt:
ut humana saltem formidine peccare metuãt qui
diuina iudicia non formidant. Nequaquam nan-
què præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt,
in quo non suam gloriam, sed subditorũ iusticiam
quærunt. In eo enim quòd metum sibi à peruersè
uiuentibus exigunt, quasi non hominibus, sed a-
nimalibus dominantur: quia uidelicet ex qua par
te bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formi
dini subiacere substrati. Sed plerunq; rector eo ip
so quo cæteris præeminet, elatione cogitationis
intumescit. Et dũ ad usum cuncta subiacent, dum
ad nutum uelociter iussa complentur, dum om-
nes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus effe-
runt, malè gestis autem nulla authoritate contra-
dicunt, dum plerunq; laudant etiam quod repro-
bare debuerant: seductis ab his quæ infrà suppe-
C runt super se animus extollit, & dum foris immẽ-
so fauore circũdatur, intus ueritate uacuatur, atq;
oblitus sui in uoces se spargit alienas, talemq; se
credit, qualem se foris audit, nõ qualem intus di-
scernere debuit. Subiectos despicit, eosq; equales
sibi naturæ origine nõ agnoscit: & quos sorte po-
testatis excesserit, transcendisse se etiam uitæ me-
ritis credit. Cũctis se æstimat amplius sapere, qui-
bus se uidet amplius posse. In quodam quippe se
constituit culmine apud semetipsum, & qui equa
cæteris naturæ conditione cõstringitur, ex æquo
respicere cæteros dedignatur. Sicq; uscp ad eius si
militudinem dẽcitur, de quo scriptum est: Omne
sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios
superbię. Qui singulare culmẽ appetẽs, & socialẽ
angelorũ uitã despiciens ait: Ponam sedẽ meã ad
Aquilonem,

Ad aduentus Christi
Ad Reg. lib. 3. c. 7. in fin.
Quos postero die.
1. Cor. 9

Aquilonē, & ero ſimilis altiſſimo. Miro ergo iudi A cio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris ſe in culmine poteſtatis extollit. apoſtatæ quippe an gelo ſimilis efficitur, dum homo hominib. eſſe ſi milis deſignat. Sic Saul poſt humilitatis meritū in tumorē ſuperbiæ culminē poteſtatis excreuit. per humilitatē quippe præſatus eſt, per ſuperbiā 1.Reg.15 reprobatus. Dōmino atteſtāte, qui ait: Nōne cū eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtituti in tribubus Iſrael? Paruulum ſe in ſuis prius oculis ui Tenebus ſanct. derat, ſed ſultus tēporali potentia, iam ſe paruulū nō uidebat. Cæterorū nanq; cōparationi ſe præfe rens: quia plus cunctis poterat, magnum ſe præ omnibus æſtimabat. Miro aūt modo cūm apud ſe paruulus, apud Deum magnus, cūm uero apud ſe magnus apparuit, apud Deū paruulus fuit. Plerunq; ergo dum ex ſubiectorum affluētia animus inflatur, in luxum ſuperbiæ pro potentiæ faſtigio lenocinante corrūpitur. Quam uidelicet potentiā bene regit qui & tenere illā nouerit & impugnare. Bene hanc regit qui ſcit per illam ſuper culpas erigi, ſcit & eū illa cęteris æqualitate cōponi. Humana etenim mens plerunq; extollit etiā cūm nul la poteſtate fulcit: quanto magis in altū ſe erigit, cūm ſe ei etiā poteſtas adiungit? quam tamē pote ſtatem rectè diſpenſat, qui ſollicite nouerit & aſſu mere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tē tat, & æqualē ſe cum illa cæteris cernere, & tamen ſe peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hanc diſcretionem plenius agnoſcimus, ſi paſtoris primi exempla cernamus. Petrus nanq; autore Deo C ſanctæ Eccleſiæ principatum tenens, á bene agen te Cornelio, & ſeſe ei humiliter proſternente, immoderatius uenerari recuſauit, ſecq; ei ſimilem re Act.10 cognouit, dicens: Surge ne feceris, & ipſe ego ho Act.5 mo ſum. Sed cum Ananiæ & Saphiræ culpam re perit, mox quanta potentia ſuper cæteros excreuiſſet, oſtendit. Verbo nanq; eorum uitam percu lit, quam ſpiritu perſecutante deprehendit: & ſum mum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit, quod honore ſibi uehementer impenſo, coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic com munionem qualitatis meruit ſanctitas actionis, hic zelus ultionis ſus aperuit poteſtatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum ſe eſſe neſcie- 2.Cor.1 bat, cūm diceret: Non quia dominamur fidei ueſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij ueſtri. Atq; illico adiunxit: Fide enim ſtatis. ac ſi ſtd quod prætule rat aperiret dicens: Ideo non dominamur fidei ue ſtræ, quia fide ſtatis: æquales enim uobis ſumus in quo uos ſtare cognoſcimus. quaſi præſtatū ſe fratri 1.Theſſ.2 bus eſſe neſciebat, cūm diceret: Facti ſumus ſicut 2.Cor.4 paruuli in medio ueſtrūm. Et rurſum: Nos autem ſeruī ueſtri per Chriſtum. Sed cūm culpam qu corrigi debuiſſet inuenit, illico magiſtrum ſe eſſe 1.Cor.4 recoluit, dicens: Quid uultis? In uirga ueniam ad uos? Summus itaque locus bene regitur, cūm is qui præeſt, uitijs potius quam fratribus domina tur. Sed cūm delinquentes ſubditos prępoliti cor rigunt, reſtat neceſſe eſt ut ſolliciti attendant, qua tenus per diſciplinæ debitum culpas quidem tunc

poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam æquales ſe in ipſis fratribus qui corrigitur, agnoſcant: quamuis plerunq; etiā dignum eſt, ut coſdē quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum nanq; per nos uitia diſciplinæ uigore feriuntur, in his uerò quæ ipſi committimus ne uerbi quidē ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores ſumus, quanto apud homines inultę peccamus. Diſcipli na autem noſtra ſubditos diuino iudicio tanto liberiores reddit, quanto hic eorum culpas ſine uin dicta non deſerit. Seruāda itaq; eſt & in corde humilitas, & in opere diſciplina. Atq; inter hæc ſoleter intuendum eſt, ne dum immoderatius cuſtodi tur uirtus humilitatis, ſoluantur iura regiminis, & dum prælatus quiſq; plus ſe quàm decet deijcit, ſubditorum uitam diſtringere ſub diſciplinæ uinculo non poſſit. Teneant ergo rectores exterius quod pro aſſorum utilitate ſuſcipiunt, ſeruent interius quod de ſua æſtimatione pertimeſcunt. ſed tamen quibuſdam ſignis decenter erumpentibus eos apud ſe eſſe humiles etiam ſubiecti deprehendant, quatenus & in authoritate eorū quod formi dent uideāt, & de humilitate quod intuenē agnoſcant. Studeant igitur ſine intermiſſione qui præſunt, ut eorū potētia quanto magna exterius cernitur, tanto apud eos interius deprimat: ne cogitatiopem uincat, ne in delectationē ſui animā rapiat, ne iam ſub ſe mēs eam regere non poſſit, cui ſe libidine dominādi ſupponit. Ne enim præſidentis animus ad elationē poteſtatis ſuæ delectatione rapiat, rectè per quendam ſapientē dicit: Ducē te conſtituerūt, noli extolli, ſed eſto in illis qua ſi unus ex illis. Hinc etiā Petrus ait: Nō dominan tes in clero, ſed forma facti gregi. Hinc per ſemetipſam ueritas ad altiora nos utrutū merita prouocans dicit: Scitis quia principes gentiū dominanē eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatē exercent in eos: nō ita erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, ſiat ſicut miniſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe, erit ueſter ſeruus: ſicut filius hominis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Hinc eſt q; ſeruū ex ſuſcepto regimine elatū, quæ poſt ſupplicia maneāt indicat, dicēs: Quòd ſi dixerit malus ille ſeruus in corde ſuo, moram facit dñs meus uenire, & cœperit percutere cōſeruos ſuos, manducet aūt & bibat cū ebrijs: ueniet dñs ſeruī illius in die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partēq; eius ponet cū hypocritis. In ter hypocritas enim iure deputatur, qui ex ſimulatione diſciplinæ miniſterium regiminis uertit in uſum dominationis, & tamē nonnunquā grauius delinquit ſi inter peruerſos plus æqualitas quàm diſciplina cuſtoditur. Quia enim falſa pietate ſuperatus ſeruire Heli delinquentes filios noluit, apud diſtrictum iudicem ſemetipſum cum filijs crudeli damnatione percuſſit. Hinc nanq; diuina uoce ei dicit: Honoraſti filios tuos magis quàm me. Hinc paſtores increpat per prophetam dicens: Quod fractum eſt non alligaſtis, & quod abiectum fuerat nō reduxiſtis. Abiectū ēm reducit, cū quiſque in culpa

Quia conſiderando ſua non coercet aliena crima

Humiliter, ac diſcipli nam in correctione

Quanta, orquelli ſit ſtra humilitas

Eccleſ.32

1.Petr.5

Matth.20

Matt.24

Ibidem

1.Reg.2

Ibidem

Ezech.34

in culpa lapsus, ad statū iusticiæ ex pastoralis sollicitudinis uigore reuocatur. Fracturam uerò ligamen astringit, cùm culpam disciplina deprimit, ne plaga usq; ad interitum defluat, si hanc districtionis feueritas non coarctat. Sed fæpe deterius franguntur, cùm fractura incautè colligat, ita ut grauius scissuram sentiat, si hanc immoderatius ligamenta constringant. Vnde necesse est ut cùm peccati uulnus in subditis corrigēdo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtor ipse moderetur, quatenus sic iura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis uiscera nō amittat. Curādum quippe est ut rectorem subditis & matrem pietas & patrē exhibeat disciplina. Atq; inter hæ sollicita circūspectione prouidendū, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nā sicut in libris moralib. iā diximus, disciplina uel misericordia multū destituit, si una sine altera teneat. Sed erga subditos suos ineſſe rectorib. debet & iustē cōsolās misericordia, & piē ſeuiēs disciplina. Hinc nāq; est q; docēte ueritate per Samaritani studiū semiuiuus ducitur, & uinum atq; oleum eius uulneribus adhibetur: ut per uinum ſcilicet mordeantur uulnera, per oleum soueantur. Necesse quippe est, ut quiſquis ſanandis uulneribus præsit, in uino mor sum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per uinū mundētur putrida, per oleum soueantur ſananda. Miſcēda ergo est lenitas cum ſeueritate, faciendum quoddam temperamētum ex utroq;, ut neq; multa aſperitate exulceretur ſubditi, neq; nimia benignitate ſoluantur. Quod iuxta Pauli uocē bene illa tabernaculi arca ſignifi cat, in qua cum tabulis uirga ſimul & manna eſt: quia cum ſcripturæ facræ ſcientia in boni rectoris pectore ſi uirga eſt districtionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. Virga ēm percutimur, baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt districtio uirgæ quæ feriat, ſit & conſolatio baculi quæ ſuſtentet. Sit itaq; amor, ſed non emolliēs: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæuiēs: ſit pietas, ſed non plus quām expediat parcens: ut dum ſe in arce reginminis iuſtitiæ clemētiaq; permiſceant, is qui præeſt, corda ſubditorum & terrendo demulceat, & tamen terroris reuerentiam demulcendo conſtringat.

Luc. 10

Pſal. 22

Vt ſit rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, prouidentiam in internorum ſollicitudine non relinquens. Caput VII.

SIt rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentiam in internorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis cor ruat, aut ſolis interioribus occupatus, quæ foris debēt proximis non impendat. Sæpe nanq; non nulli uelut obliti quòd fratribus animarum cauſa præſtāt ſunt, toto cordis adnixu ſecularibus curis inſeruiunt: has, cùm aſſunt, ſe agere exultant: ad has etiam cùm deſunt, diebus ac noctibus cogitationis turbidæ æſtibus anhelāt. Cumq; ab his ceſſante forſitan opportunitate quieti ſunt, ipſā deterius ſua quiete fatigantur. Voluptatē nanq; censenti ſi actionibus deprimuntur, laborem deputāt ſi in terrenis negocijs non laborant. Sicq; fit ut dū urgeri ſe mundanis tumultibus gaudeant, interna quæ alios docere debuerant ignorent. Vnde ſubiectorum quoque procludubio uita torpeſcit: quia cùm proficere ſpiritaliter appetit, in exemplo eius qui ſibi prælatus eſt quaſi in obſtaculo ſui neris offendit. Languente enim capite, incaſſum membra uigent, & in exploratione hoſtium fruſtra exercitus uelociter ſequitur, ſi ab ipſo duce iti neris erratur. Nulla ſubditorum mentes exhortatio ſubleuat, eorumq; culpæ increpatio nulla caſtigat: quia dum per animarum præſulem terreni exercetur officium iudicis, à gregis cuſtodia uacat cura paſtoris, & ſubiecti ueritatis lumē appre hendere nequeunt: quia dum paſtoris ſenſus terrena ſtudia occupant, uento tentationis impulſus Eccleſiæ oculos puluis cæcat. Quo contra rectè humani generis redemptor, cùm nos à uentris uoracitate compeſceret, dicens: Attendite autem uobis, ut non grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate: ileo adiunxit: Aut in curis huius uitæ. Vbi pauorem quoque protinus intentè adijciens, Ne forte, inquit, ſuperueniat in uos repenti na dies illa. Cuius aduentus etiam qualitatem denunciat, dicens: Tanquam laqueus enim ſuperue niet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Hinc iterum dicit: Nemo poteſt duobus domi nis ſeruire. Hinc Paulus religioſorum mentes à mundi conſortio conteſtando, ac potius conueniendo ſuſpendit, dicens: Nemo militans Deo im plicat ſe negocijs ſecularibus, ut ei placeat cui ſe probauit. Hinc Eccleſiæ rectoribus & uacādi ſtudia præcipit, & conſulendi remedia oſtendit, dicens: Seculariа igitur iudicia ſi habueritis, cōtemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum: ut ipſi uidelicet diſpenſationibus terre nis inſeruiant, quos dona ſpiritalia non exornāt. ac ſi apertius dicat: Quia penetrare intima neque unt, ſaltem neceſſaria foris operentur. Hinc Moyſes qui cum Deo loquitur, letro alienigenæ repre henſione iudicatur, quòd terrenis populorum negocijs ſtulto labore deſeruiat: cui & conſilio mox præbet ut pro ſe alios ad iurgia dirimenda conſtituat, & ipſe liberius ad eruditendos populos ſpiritalium arcana cognoſcat. A ſubditis ergo inferiora gerenda ſunt, à rectoribus ſumma cogitanda: ut ſcilicet oculum qui prouidendis greſſibus præeminet, cura puluеris non obſcuret. Caput nanq; ſubiectorum ſunt cuncti qui præſunt, & ut recta ualeant pedes itinera carpere, hæc proculdubio caput debet ex alto prouidere, ne à profectus ſui itinere pedes torpeant, cùm curuata rectitudine corporis caput ſeſe ad terram declinat. qua autem mente animarum præſul honore paſtorali inter cæteros utitur, ſi in terrenis negocijs quæ reprehendere in alijs debuit, & ipſe uerſatur? Quod udelicet ex ira iuſtæ retributionis per prophetam Dominus minaſ, dicens: Et erit ſicut populus, ſic

Luc. 21

Luc. 16

2. Tim. 2

1. Cor. 6

Exod. 18

sacerdos. Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agitis qui spiritali officio fungitur, quæ illi nimirum qui adhuc de studijs carnalibus iudicantur. Quod cum magno dolore, scilicet charitatis, Hieremias propheta cõspiciens, quasi sub destructione templi deplorat, dicens: Quomodo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Quid nanq; auro quod metallis cæteris præeminet, nisi excellentia sanctitatis? quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reuerentia religionis exprimitur? quid per sanctuarij lapides, nisi sacrorum ordinum per sonæ figurantur? quid platearum nomine, nisi præsentis uitæ latitudo designatur? quia enim Græco eloquio πλάτος latitudo dicitur, profectò à latitudine plateæ sunt uocatæ. Per semetipsam uerò ueritas dicit: Lata & spaciosa uia est quæ ducit ad perditionem. Aurũ igitur obscuratur, cùm terrenis actibus sanctitatis uita polluitur. Color optimus cõmutatur, cùm quorundam qui degere religiosè credebantur, æstimatio antea cta minuitur. Nam cùm quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos eius reuerẽtia despecta palleſcit. Sanctuarij quoque lapides in plateas dispergũntur, cùm causarũ secularium foras lata itinera expetũt hi qui ad ornamentum Ecclesiæ internis mysterijs quasi in se cretis sanctuarij uacare debuerũt. Ad hoc quippe sanctuarij la pides fiebant, ut intra sancta sanctorum in ueſtimento summi sacerdotis apparerent. Cùm uerò ministri religionis à subditis honorem redemptoris sui ex merito uitæ non exigunt, sanctuarij lapides in ornamento pontificis non sunt. qui nimirum sanctuarij lapides dispersi per plateas iacent, cùm personæ sacrorum ordinum uoluptatũ suarum libidini deditæ terrenis negocijs inhærent. Et notandum quòd non hos dispersos in plateis, sed in capite platearũ dicit: quia & cùm terrena agunt, summi uideri appetunt, ut & lata intinera teneant ex uoluptate delectationis, & tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis. Nil quoq; obstat si sanctuarij lapides eosdem ipsos quibus constructum sanctuarium exiſtebat accipimus, qui dispersi in platearum capite iacẽt, quando sacrorum ordinum uiri terrenis actibus ex desiderio inseruiunt, ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare uidebatur. Secularia itaque negocia aliquando ex cõpassione toleranda sunt, nunquã uerò ex amore requirenda: ne cùm mentem diligentis aggrauant, hanc suo uiciatam pondere ad ima de cœlestibus immergant. At contrà sunt nonnulli qui gregis quidem curam suscipiũt, sed sic sibimet uacare ad spiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupẽtur. Qui cùm curare corporalia funditùs negligũt, subditorum necessitatibus minimè concurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerunq; despicitur: quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria uitæ præsentis non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egentis etenim mentem dotrinæ sermo non penetrat, si hunc apud eius animum manus misericordiæ non commendat. Tũc autem uerbi semen facilè germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Vn de rectori necesse est, ut interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora prouidere. Sic itaque pastores erga interiora studia subditorum suorum ferueant, quatenus in eis exterioris quoque uitæ prouidentiam nõ relinquant. Nam quasi iure, ut diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur. Si cura exterioris subsidij à pastore negligatur. Vnde & primus pastor sollicitè admonet, dicens: Seniores qui in uobis sunt obsecro, consenior & testis Christi passionũ, qui & eius quæ in futuro reuelanda est gloriæ cõmunicator, pascite qui in uobis est gregem Dei. Qui in hoc loco utrum pastionem cordis, an corporis suaderet, aperuit cùm protinus subiunxit: Prouidentes non coactè sed spõtaneè secundum Deum, neq; turpis lucri gratia, sed uoluntariè. Quibus profectò uerbis pastoribus pie præcauetur, ne dum subiectorum inopiam nimiè latiãt, se mucrone ambitionis occidant: ne cùm per eos carnis subsidijs reficiuntur proximi, ipsi remaneant à iustitiæ pane ieiuni. Hanc pastorum sollicitudinem Paulus excitat, dicens: Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Inter hæc itaq; metuendum semper est & uigilanter intuendum, ne dum cura ab eis exterior agitur, ab interna intentione mergantur. Plerunq; enim, ut præmiximus, corda rectorum dum temporali sollicitudine incaute deseruiunt, ab intimo amore refrigescunt: & foràs fusa obliuiscẽ non metuunt, quia animarum regimina susceperunt. Sollicitudo ergo quæ subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur. Vnde bene ad Ezechielem dicitur: Sacerdotes caput suum non radant, neq; comam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua. Sacerdotes nanq; iure uocati sunt, qui ut sacrum ducatum præbeant fidelibus præsunt. Capilli uerò in capite exteriores, sunt cogitationes in mẽte. Qui dum super cerebrum insensibiliter oriũtur, curas uitæ præsentis exprimũt, quæ ex sensu negligenti, quia importunè aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen uehemẽter eis incumbere, sacerdotes rectè & caput prohibentur rade re, & comam nutrire: ut cogitationes carnis de uita subditorum nec à se funditùs amputẽt, nec rursum ad crescendum nimis relaxent. Vbi & bene dicitur: Tondentes tondeant capita sua: ut uidelicet curę temporalis sollicitudinis & quantum necesse est prouideant, & tamẽ refecentur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur & per administratam exteriorum prouidẽtiam corporum uita protegitur, & rursum per immoderatam cordis intentionem non impeditur, capilli in capite sacerdotis & seruantur ut cutem cooperiãt, & resecantur ne oculos claudant.

Gg Ne

A

B

C

D

Ysaiæ cap. 4. threni. quasi nunc.

color optimus lapides sanctuarij in plateas.

1. Petr. 5

Prouidentes non coacte sed spontaneè secundum Deum. Ambros. in cap. 5. Ambrosij & Gregorij

1. Tim. 5

Ezech. 44

Cur lapides sanctuarij in plateas.

2. Paral. 26. cap.

Ne placere rector suo studio hominibus appetat, sed tantùm ad quid placere debeat intendat. Cap. VIII.

INter hæc quoq; necesse est ut rector solerter in uigiler, ne hũc cupido placendi hominibus pulser, ne cùm studiosè interiora penetrat, cùm prouidè exteriora subministrat, se magis à subditis diligi quàm ueritatẽ quærat, ne cùm bonis actibus fultus à mundo uidetur alienus, hunc authori reddat extraneũ amor suus. Hostis nanq; redemptoris est, qui per recta opera quæ facit, eius uicem ab Ecclesia amari cõcupiscit: quia adulterinæ cogitationis est reus, si placere puer sponsæ oculis appetit per quem sponsus dona transmisit. Quia nimirum amor proprius cùm rectoris mentẽ ceperit, aliquando hanc inordinatè ad mollitiẽ, aliquãdo uerò ad asperitatẽ rapit. ex amore etenim suo mẽs rectoris in mollitiẽ uertit: quia cùm peccãtes subditos respicit, ne erga hunc eorũ dilectio torpeat, corripere nõ præsumit, nonnunq; uerò errata subditorum quæ increpare debuerat, adulatione demulcet. Vnde bene per prophetã dicitur: Væ his qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis ad capiendas animas. Puluillos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes à sua rectitudine animas, atq; in huius mũdi fe dilectione reclinantes, blanda adulatione refouere. Quasi enim puluillo cubitũ, uel cerui calibus caput iacentis excipitur, cùm correptionis duritia peccanti subtrahitur, eiq; mollities fauoris adhibet, ut in errore mol liter iaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc rectores qui semetipsos diligunt, his proculdubio exhibẽt, q̃ uibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. Nam quos nil contra se ualere cõspiciunt, hos nimirũ asperitare rigidè semper inuectiõis premũt, nunq; clemẽter admonent, sed pastoralis mansuetudinis obliti, iure dominationis terrent. Quos rectè per prophetam diuina uox increpat dicẽs: Vos aũt cum austeritate imperabatis eis & cum potẽtia. Plus emẽ se suo authore diligentes, iactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeãt, sed quid ualeãt attendunt. Nil de subsequenti iudicio metuunt, qui improbè de temporali potestate gloriantʒ. Libet ut licẽter & illicita faciant, & subditorũ nemo contradicat. Qui ergo & præua studet agere, & tamen ad hæc uult cæteros tacere, ipse sibimet testis est, quia plus se ueritate appetit diligi, quàm cõtra se nõ uult defendi. Nemo quippe est qui ita uiuat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo seipso amplius ueritatẽ desiderat amari, qui sibi à nullo uult contra ueritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accipit. Hinc Dauid increpationem subditi humiliter audiuit: quia rectores boni dũ priuato diligere amore se nescĩut, liberæ puritatis uerbum à subditis obsequium humilitatis credunt. Sed inter hęc necesse est ut cura regiminis tanti moderaminis arte temperet, quatenus subditorum mens cùm quædam rectè sentire potuerit, sic in uocis libertatẽ prodeat, ut tamẽ libertas in superbiam non erumpat: ne dum fortasse immoderatius linguæ eis libertas concedit, uitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoq; est, quòd non oportet ut rectores boni placere hominibus apperant, sed ut suæ æstimationis dulcedine proximos in affectum ueritatis trahant, non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suã qua si quandam uiam faciant, per quam corda audientium ad amorem conditoris sui introducãt. Difficile quippe est ut quamlibet recta denũcians prædicator, quin non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri: & tamen amorem suum pro seipso non quærere, ne inueniatur ei cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cùm sui nobis studij occulta manifestat, dicens: Sicut & ego per omnia placeo omnibus. Qui tamen rursus dicit: Ego si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Placet ergo Paulus, & non placet: quia in eo quòd placere appetit, non se, sed per se hominibus placere ueritatem quærit.

Quòd scire sollicitè rector debeat, quòd plerunq; uitia uirtutes se esse mentiuntur. Cap. IX.

SCire etiam rector debet, quòd plerunq; uitia uirtutes se esse mentiũtur. Nam sæpe sub parsimoniæ nomine se tenacia palliat, contraq; se effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remissio pietas creditur, & effrenata ira spiritalis zeli uirtus æstimatur. Sæpe præcipitata actio uelocitatis efficacia, atq; agẽdi tarditas grauitatis consilium putatur. Vnde necesse est ut rector animarum, uirtutes ac uitia uigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum se uideri in dispensationibus exulter: aut cùm effusè quid impenditur, largum se quasi miserando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad æterna supplicia subditos pertrahat: aut immaniter feriẽdo quod delinquitur, ipse grauius delinquat: aut hoc quod agit rectè ac grauiter potuit, immaturè prœueniens leuiget, aut bonæ actionis meritũ differendo ad deteriora permuteț.

Quòd esse debet & rectori discretio correctionis & dissimulationis, seuoris & mansuetudinis. Cap. X.

SCiendum quoq; est, quòd aliquãdo subiectorum uitia prudẽter dissimulãda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: aliquando & aperte cognita, maturè toleranda, aliquando uerò subtiliter & occultè perscrutanda: aliquando leniter arguenda, aliquando autem uehementer increpanda. Nonnulla quippe, ut diximus, prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: ut cùm delinquens & deprehendi se cognoscit, & perpeti, has quas in se tacitè tolerari considerat, augere culpas erubescat, secq; se iudice puniat, quem sibi apud se rectoris patiẽtia clementer excusat. Qua scilicet dissimulatione bene Iudæam Dominus corripit, cùm per prophetã dicit: Mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens & quasi non uidens. Et dissimulauit ergo culpas, & innotuit: quia & contra

Ezech. 13

Ezech. 34

2. Reg. 5

Esa. 57

contra peccãtem tacuit,& hoc ipsum tamen quia tacuerit dixit.Nonnulla autem uel apertè cognita,maturè toleranda sunt, cùm uidelicet rerũ minimè opportunitas congruit ut apertè corrigant. Nam secta immaturè uulnera deterius inferuescunt,& nisi cum tempore medicamenta conueniant,constat proculdubio quod medendi officium amittant.Sed cùm tempus subditis ad correptionem quærit, sub ipso culparum pondere patientia præsulis exercetur. Vnde bene per Psalmi
Psal.128 stam dicitur:Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur. ac si apertè dicat: Quos corrigere nequeo,quasi superimpositum onus porto.Nonnul
2.ª pars.c.1 la autem subtiliter & occultè sunt perscrutanda, ut quibusdam signis erumpentibus rector in subditorum mente, omne quod clausum laret, inueniat,& interueniente correptionis articulo,ex minimis maiora cognoscat.Vnde rectè ad Ezechielem dicitur:
Ezech.8 Fili hominis fode tibi parietem. Vbi mox idem propheta subiungit: Et cùm fodissem parietem,apparuit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus uidi. Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum ordo signatur, per parietem duritia subditorum . Et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm fodissiet, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia uel studiosis percunctationibus,uel maturis correptionibus scinditur,quasi quædam ianua ostenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur cogitationũ in teriorauideantur.Vnde & bene illic iequitur:Ingredere & uide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur ut abominatiões aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus ita corda subditorum penetrat,ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innotescant. Vnde & subdit:Et ingressus uidi.Et ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur, in animalibus uerò iam quidem aliquantulũ à terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirẽtes.Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent,animalia autem magna parte corporis à terra suspensa sunt , appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaq; sunt intra parietem,quando cogitationes uoluuntur in mente,quæ à terrenis deliderijs nunquam leuantur.Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si quæ iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusq; deseruiunt,& per semetipsa quidem quasi à terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulæ deliderium sese ad ima submittunt. Vnde & bene subditur: Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe
Col.3 est:Et auaritia quæ est idolorum seruitus. Rectè ergo post animalia idola describuntur: quia etsi honesta actione nonnulli quasi à terra se erigunt, ambitione tamẽ inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, Depicta erant: quia dum exteriorũ rerum intrinsecus species attrahuntur,quasi in corde depingitur quicquid fictis imaginibus deliberando cogitatur. Notandũ itaq; est,quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur,& tũc demum occulta abominatio demonstratur: quia nimirum uniuscuiusq; peccati prius signa forinsecus, deinde ianua aperte iniquitatis ostenditur, & tunc demum omne malum quod intus latet aperitur. Nonnulla aũt sunt leniter arguenda. nam cùm non malitia, sed sola ignorantia uel infirmitate delinquitur, profectò necesse est,ut magno moderamine ipsa delicti cor reptio temperetur. Cũcti quippe quouisq; in hac mortali carne subsistimus,corruptionis nostræ infirmitatibus subiacemus. Ex se ergo debet unusquisq; colligere qualiter alienæ hunc oporteat im becillitati misereri,ne contra infirmitatẽ proximi sũ ad increpationis uocem feruentius rapiatur, oblitus sui esse uideatur. Vnde bene Paulus admonet dicens:Si quis præoccupatus fuerit in aliquo Gal.6 delicto,uos qui spirituales estis,instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cõsiderans teipsum ne & tu tenteris.ac si apertè dicat:Cùm displicet ex aliena infirmitate quod conspicis, pensa quod es, ut increpationis zelo se spiritus tẽperet,dum sibi quoque quod increpat timet. Nonnulla aũt sunt uehe 4.ª pars.c. menter increpanda,ut cùm culpa ab authore non cognoscit quanti sit ponderis, ab increpantis ore lentiatur. Et cùm sibi quis malum quod perpetrauit leuigat,hoc contra se grauiter ex corripientis Licet tibi numquam proprium. asperitate pertimescat. Debitum quippe rectoris est supernæ patriæ gloriã per uocem prædicationis ostendere,quanta in huius uitæ itinere tentamenta antiqui hostis lateant aperire, & subditorũ mala quæ tolerari leniter nõ debent, cum magna zeli asperitate corrigere:ne si minus cõtra culpas accẽditur,culparum omnium reus ipse teneatur.
Ezech.4 Vnde bene ad Ezechielem dicitur: Sume tibi laterem,& pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Statimq; subiungitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones,& comportabis aggerem, & dabis cõtra eam castra,& pones arietes in gyro. Eiq; ad munitionem suam protinus subiunxit: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murũ ferreum inter te & ciuitatẽ. Cuius enim Ezechiel propheta nisi magistrorum speciem tenet? Cui dicitur,Sume tibi laterẽ, & pones eum coram te,& describes in eo ciuitatem Hierusalem. Sic quippe sancti doctores sibi laterem sumunt, quãdo terre num auditorum cor ut doceant apprehendunt. Quem scilicet laterem coram se ponunt: quia tota mentis illud intentione custodiunt. In quo & ciuitatem Hierusalem subẽtur describere:quia prædicando terrenis cordibus curant summopere quæ sit supernæ patriæ ciuis uisio demõstrare. Sed quia incassũm gloria patriæ cœlestis agnoscitur,nisi &

quanta hic irruant hostis callidi tentamenta nosca-
tur, aptè subiungit: Et ordinabis aduersus eam
obsidionē, & ædificabis munitiones. Sancti quip-
pe prædicatores obsidionem circa laterem in quo
Hierusalem ciuitas describitur est ordinant, quan-
do terrenæ menti, fed iam supernam patriā requi-
renti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorū
impugnet aduersitas, demonstrant. Nam cùm u-
numquodq; peccatum quomodo proficientibus
insidietur ostenditur, quasi obsidio circa ciuitatē
Hierusalem uoce prædicatoris ordinat. Sed quia
non solum debent innotescere qualiter uitia im-
pugnēt, uerumetiā quomodo custoditę nos uirtu-
tes roborent, rectè subiungitur: Et ædificabis mu-
nitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator
ædificat, quando quæ uirtutes quibus resistant ui
tijs demonstrat. Et quia crescēte uirtute, plerunq;
bella tentationis augentur, rectè adhuc subditur:
Et comportabis aggerem, & dabis contra eam ca
stra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; cō-
portat, quando prædicator quilq; molem crescen
tis tentationis enunciat. Et contra Hierusalem ca
stra erigit, quando rectæ intentioni audientiū ho-
stis callidi in circunspectas & quasi incomprehen
sibiles insidias prædicit. Atq; arietes in gyro po-
nit, cùm tentationum aculeos in hac uita nos un-
diq; circundantes, & uirtutum murū perforantes
innotescit. Sed cuncta hæc licet subtiliter rector
insinuet, nisi contra delicta singulorum æmulatio
nis spiritu ferueat, nullam sibi in perpetuum absc-
lutionem parat. Vnde illic adhuc rectè subiungi-
tur: Et tu sume tibi fartaginem ferream, & pones
eam murum ferreum inter te & ciuitatem. Per far-
taginem quippe fixura mentis, per ferrum uerò
increpationis fortitudo signatur. Quid uerò acri-
us doctoris mentem quàm zelus Dei fugit & ex-
cruciat? Vnde Paulus huius fartaginis urebatur
frixura cùm diceret: Quis infirmatur, & ego non
infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Et
quia quisquis zelo Dei accenditur ne damnari ex
negligentia debeat, forti in perpetuum custodia
munitur, rectè dicitur: Pones eam murū ferreum
inter te & ciuitatem. Sartago enim ferrea murus
ferreus inter prophetā & ciuitatem ponitur: quia
cùm nunc fortem zelum rectores exhibent, eun-
dem zelum postmodum inter se & auditores fu-
os fortem munitionem tenent: ne tunc ad uindi-
ctam destituti fint, si nunc fuerint in correptione
dissoluti. Sed inter hæc sciendum est, quia dum ad
increpationem se mens doctoris exasperat, difficile
ualde est, ut non aliquādo & ad aliquid quod
dicere non debet erumpat. Et plerunque contin-
git, ut dum culpa subditorum cùm magna inuec-
tione corripitur, magistri lingua usque ad excel-
sus uerba pertrahatur. Cunq; increpatio immode
ratè accēditur, corda delinquentium in desperatione
deprimuntur. Vnde necesse est, ut exasperā
tus rector cùm subditorum mentem plus se quàm
debuit percussisse considerat, apud se semper ad
pœnitentiam recurrat: ut per lamenta ueniam in
conspectu ueritatis obtineat, ex eo etiam quòd
A per zeli eius studium peccat. Quod figuratè Do-
minus præcipit per Moysen dicens: Si quis abie- Deut. 19
rit cum amico suo simpliciter in siluā ad ligna cæ-
denda, & lignū securis effugerit manu, ferrumq;
lapsum de manubrio, amicum eius percusserit &
occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fu-
giat, & uiuet, ne fortè proximus eius, cuius effū-
sus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & ap
prehendat eum, & percutiat animam eius. Ad si-
luam quippe cum amico imus, quotiēs ad intuen-
da subditorum delicta conuertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentiū uitia pia
intentione resecamus. Sed securis manum fugit,
cùm sese increpatio plus quàm necesse est in aspe
ritatem pertrahit. Ferrumq; de manubrio prosilit,
B cùm de correptione sermo durior excedit. Et ami
cum percutit & occidit: quia auditor suum pro-
lata cōtumelia à spiritu dilectionis interficit. Cor
repti nanq; mens repentè ad odium prorui, si hāc
immoderata increpatio plus quàm debuit addi-
cit. Sed is qui incautè ligna percutit & proximū
extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in u-
na harum defensus uiuat: quia si ad pœnitentiæ la
menta conuersus in unitate sacramenti sub spe, fi
de & charitate absconditur, reus perpetrati homi
cidij non tenetur. Eumq; extincti proximus cùm
inuenerit non occidit: quia cùm distinctus iudex
uenerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consor-
tium iunxit, ab eo proculdubio culpę reatum nō
expectat, quam sub eius uenia fides, spes & chari-
tas abscondit.

Quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat in-
tentus. Cap. XI.

SEd omne hoc ritè à rectore agitur, si supernæ
formidinis & dilectionis spiritu afflatus, stu-
diosè quotidie sacri eloquij præcepta meditetur:
ut in eo uim sollicitudinis, & erga cœlestē uitam
prouidæ circunspectionis, quam humanæ cōuer-
sationis usus indesinenter destruit, diuinæ admo-
nitionis uerba restaurent. Et qui ad uetustatem ul
tæ per societatem secularium ducitur, ad amorem
semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratio
ne renouetur. Valde nanq; inter humana uerba
cor defluit. Cunq; indubitanter constet quòd ex-
ternis occupationum tumultibus impulsum à se-
metipso corruat, studere incessabiliter debet, ut
per eruditionis studium resurgat. Hinc est enim
quòd prælatum gregi discipulum Paulus admo-
net dicens: Dum uenio attende lectioni. Hinc Da 1. Tim. 4
uid ait: Quomodo dilexi legem tuā Domine, to- Psal. 118
ta die meditatio mea est. Hinc Moysi Dominus
deportāda arca præcepit dicēs: Facies quatuor cir- Exo. 25
culos aureos quos pones per quatuor arcæ angu-
los, faciesq; uectes de ligni sethim, & operies au-
ro, inducesq; per circulos qui sunt in arcæ laterib.
ut portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec
unquam extrahentur ab eis. Quid per arcam nisi
sanctā Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli au-
rei per quatuor angulos iubentur adiungi: quia in
eo quòd per quatuor mundi partes dilatata ten-
ditur, proculdubio quatuor sancti Euāgelij libris
accin-

accincta prædicat. Vectesq; de lignis sethim fiũt, A qui eisdem ad portandum circulis inseruntˉ: quia fortes perseuerãtesq; doctores uelut imputribilia ligna quærendi sunt, qui institutioni sacrorũ uoluminũ semper inhærentes sanctæ Ecclesiæ unitatem denuncient, & quasi intromissis circulis arcã portent. Vectibus quippe arcã portare, est bonis doctoribus sanctã Ecclesiã ad rudes infideliũ mentes prædicãdo deducere. Qui auro quoq; iubentˉ operiri, ut dum sermone alijs insonant, ipsi etiã ui tæ splendore fulgescãt. De quibus apte subiungitˉ: Qui semper erũt in circulis, nec unquã extrahentˉ ab eis. Quia nimirũ necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc nanq; uectes esse in circulis semper iubentur, ut cũm portari arcam oppor B tunitas exigit, de intromittendis uectibus portandi tarditas nulla generetur: quia uidelicet cũm spiritale aliquid à subditis pastor inquiritur, ignominiosũm ualde est si tunc quærat discere, cũm quæstionem debet enodare. Sed circulis uectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordib. eloquia sacra meditantes, testamenti arcam sine mora eleuent, si quicquid necesse est protinus doceãt. Vnde bene primus pastor Ecclesiæ pastores cæteros
1.Petr.3 admonet dicens: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationẽ de ea quæ in uobis est spe. ac si apertè dicat: Vtad portãdam arcã nulla mora præpediat, uectes nunq; à circulis recedãt.

PROLOGVS TERTIAE PARTIS, DOCENS QVALITER rector bene uiuens debeat docere & admonere subditos.

Via igit̃ qualis esse debeat pastor ostendimus, nũc qualiter doceat demõstremus. ut eñ lõgẽ ante nos reuerẽdæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non una eadẽq; cũctis exhortatio cõgruit, ga nõ cũctos par morũ qualitas astringit. Sæpe nanq; alijs officiũt, quæ alijs prosunt. Quia & plerũq; herbæ quæ hæc animalia enutriũt, alia occidũt: & lenis sibilus equos mitigat, D catulos instigat. Et medicamentũ quod hũc morbum imminuit, alteri uires iungit: & panis qui ultam fortiũ roborat, paruulorũ necat. Pro qualitate igit̃ audientiũ formari debet sermo doctorũ, ut & sua singulis cõgruant, & tamen à cõmunis ædificationis arte nunquã recedat. Quid eñ sunt inter hæ mentes auditorum, nisi ut ita dixerim, quædam in cithara tentiones straturæ chordarum? quas tangendi artifex ut non sibimetipsi dissimile canticũ faciant, dissimiliter pulsat. & idcirco chordę consonam modulationem reddũt: quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisq; ut in una cunctos uirtute charitatis ædificet, ex una doctrina, nõ una eademq; exhortatione corda tangere audientium debet.

Quo pacto pastor, auditorum ratione habita, singulos ad ædificationem horteri possit. Caput L.

Liter nanq; admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ. 1
Aliter admonendi sunt iuuenes, atq; aliter senes. 2
Aliter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. 3
Aliter admonendi sunt læti, atq; aliter tristes. 4
Aliter admonendi sunt subditi, aliter prælati. 5
Aliter admonendi sunt serui, aliter domini. 6
Aliter admonendi sunt sapientes, aliter hebetes. 7
Aliter admonendi sunt impudentes, aliter uerecundi. 8
Aliter admonẽdi sunt, pterui, aliter pusillanimes. 9
Aliter admonendi sunt impatientes, aliter patientes. 10
Aliter admonendi sunt beneuoli, aliter inuidi. 11
Aliter admonendi sunt simplices, aliter impij. 12
Aliter admonendi sunt incolumes, aliter ægri. 13
Aliter admonendi sunt qui flagella metuũt, & ideo innocẽter uiuũt: atq; aliter q sic in iniquitatib. durueruñt, ut necq; per flagella corrigantur. 14
Aliter admonendi sunt nimis taciti, aliter multiloquio uacantes. 15
Aliter admonendi sunt pigri, aliter præcipites. 16
Aliter admonendi sunt mansueti, aliter iracundi. 17
Aliter admonendi sunt humiles, aliter elati. 18
C Aliter admonendi sunt pertinaces, aliter inconstantes. 19
Aliter admonendi sunt gulæ dediti, aliter abstinentes. 20
Aliter admonendi sunt qui iam sua misericordiˉ tribuunt, atq; aliter qui adhuc & aliena rapere contendunt. 21
Aliter admonendi sunt qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: atq; aliter qui & ea quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non desistunt. 22
Aliter admonendi sunt pacati, aliter discordes. 23
Aliter admonendi sunt seminantes iurgia, aliter pacifici. 24
Aliter admonendi sunt qui sacræ legis uerba non intelligunt recte, atq; aliter qui recte quidẽ intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur. 25
Aliter admonendi sunt qui cũm digne prædicare ualeant, præ nimia humilitate formidant: aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit. 26
Aliter admonendi sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur: atq; aliter qui ea quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur. 27
Aliter admonendi sunt coniugijs obligati, aliter coniugij nexibus liberi.] 28
Aliter admonendi sunt peccatorum carnis conscij, aliter ignari. 29
Aliter admonendi sunt qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum. 30

51 Aliter admonendi sunt qui admissa deplangunt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui deserũt, nec tamen plangunt.

52 Aliter admonendi sunt qui illicita quæ faciunt etiam laudant: atq; aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant.

53 Aliter admonendi sunt qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur.

54 Aliter admonendi sunt qui licet minima, tamen illicita faciunt: atque aliter qui se à paruis custo diunt, sed aliquando in grauioribus demerguntur.

55 Aliter admonendi sunt qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè consummant.

56 Aliter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quę faciũt abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè malè de se opinari permittunt.

Sed quid utilitatis est quòd cũcta hæc collecta enumeratione transcurrimus, si non etiam admonitionis modos per singula quanta possumus breuitate pandamus?

De his igitur omnibus à principali sumentes exordiũ, latius ex ordine per singula disseramus.

ADMONITIO I.

ALiter igitur admonendi sunt uiri, atq; aliter fœminæ: quia illis grauia, istis uero iniungenda sunt leuiora, ut illos magna exercẽdo, istas uero lenia demulcendo conuertant.

ADMONITIO II.

ALiter admonendi sunt iuuenes, atq; aliter senes: quia illos plerunq; feueritas admonitionis ad profectum dirigit, istos uero ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scri
1. Tim. 5 ptum quippe est: Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem.

ADMONITIO III.

ALiter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. illis nanq; offerre consolationis solatium contra tribulationẽ, istis uerò inferre merum contra elationem debemus. Inopi quippe à
Esa. 54 Domino per prophetã dicitur: Noli timere, quia non confunderis. Cui non longè pòst blandiens dicit: Paupercula tempestate conuulsa. Rursumq;
Esa. 48 hanc consolatur dicens: Elegi te in camino paupertatis. At contrà Paulus discipulo de diuitibus
1. Tim. 6 dicit: Diuitibus huius seculi præcipe non superbè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum suarum. Vbi notandum ualde est quòd humilitatis doctor memoriam diuitum faciens nõ ait Roga, sed Præcipe: quia etsi impendenda est pietas infirmẽtati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod dicitur, tanto rectius iubetur, quanto & in rebus transitorijs altitudine cogitationis intumescunt. De his in Euangelio Domi
Mat. 14 nus dicit: Væ uobis diuitibus qui habetis consolationem uestram. Quia enim quæ sunt æterna gaudia nescium, ex præsentis uitæ abundantia consolantur. Offerenda est ergo eis consolatio quos caminus paupertatis excoquit, atq; illis inferendus

A est timor, quos consolatio gloriæ temporalis extollit: ut & illi discant, quia diuitias quas non conspiciunt possidebunt, & isti agnoscant, quia eas quas concupiscunt nequaquam tenere possunt.

2 Plerunq; tamen personarum ordinem, permutat qualitas morum: ut si diues humilis sit, pauper elatus. Vnde mox predicantis lingua cum audientis 2. pars debet uita componi: ut tanto districtius in paupere elationem feriat, quanto eum nec illata paupertas inclinat: & tanto lenius humilitatem diuitum mulceat, quanto eos nec abundãtia quę subleuat exaltat. Nonnunquam etiam superbus dies exhortationis blandimento placandus est: quia & plerunq; dura uulnera per lenia fomenta molliscunt, & furor insanorum sæpe ad salutem
B medico blandiente reducitur. Cunq; eis in dulcedine condescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neq; enim negligenter intuendum est, quòd cùm Saulem spiritus aduersus inuaderet, apprehensa Dauid cithara, eius uesaniam sedabat ac temperabat. Quid enim per Saulem nisi elatio potentum, & quid per Dauid innuitur nisi humilis uita sanctorum? Cùm ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, Dauid canente eius uesania tẽperatur: quia cùm sensus potentum per elationem in furorem uertitur, dignum est ut ad salutem mentis quasi ad dulcedinem citharæ locutionis nostræ tranquilli
4 tate reuocetur. Aliquando autem cùm huius seculi potentes arguuntur, prius per quasdam similitudines uelut de alieno negocio requirẽdi sunt.

C Et cùm rectam sententiam quasi in alterum protulerint, tunc modis congruentibus de proprio reatu seriendi sunt: ut mens temporali potentia tumida contra corripientem nequaquam se erigat, quæ suo sibi iudicio superbiæ ceruicem calcari: & in nulla sui defensione se exerceat, quę sententia proprij oris ligat. Hinc est enim quòd Na
2. Reg. 12 than propheta arguere regem uenerat, & quasi de causa pauperis contra diuitem iudicium quærebat: ut prius rex sententiam diceret, & reatũ suum postmodum audiret, quatenus nequaquam iustitiæ contradiceret, quam ipse in se protulisset. Vir itaq; sanctus & peccatorem cõsiderans & regem, miro ordine audacem reum prius per confessionem ligare studuit, & postmodum per inuectionem secare. Celauit paululum quod quæsiuit, sed percussit repentè quem tenuit. Pigrius enim fortasse inciderat, si ab ipso sermonis exordio apertè culpam ferire uoluisset, sed præmissa similitudine eam quam occultabat exacuit increpationẽ. Ad ægrum medicus uenerat, secandum uulnus uidebat, sed de patiẽtia ægri dubitabat. Abscondit igitur ferrum medicinale sub ueste, quod eductum subitò fixit in uulnere, ut secantem gladium sentiret æger antè quàm cerneret: ne si ante cerneret, sentire recusaret.

ADMONITIO IIII.

ALiter admonendi sunt læti, atque aliter tristes. Lætis uidelicet inferenda sunt tristia quę sequũtur ex supplicio, tristibus uerò inferẽda sunt læta quæ promittũtur ex regno. Discant læti ex mina-

exminarum aſperitate quod timeant, audiant triſtes præmiorum gaudia de quibus præſumant. Illis quippe dicitur: Væ uobis qui ridetis nũc, quoniam flebitis. Iſti uerò eodem magiſtro docẽte audiant: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrũ, & gaudium ueſtrum nemo tollet à uobis. Nõnulli autem lætiuel triſtes nõ rebus fiunt, ſed quibuſdam cõſperſionibus exiſtũt. Quibus profectò intimandum eſt quòd quædam uitia quibuſdam cõſperſionibus iuxtà ſunt. Habent enim læti ex propria quo luxuriam, triſtes iram. Vndenecceſſe eſt ut nõ ſolùm quiſq; cõſideret quod ex conſperſione ſuſtinet, ſed etiã quod ex uicino deterius purget: ne dum nequaquam pugnat cõtra hoc quod tolerat, ei quoq; à quo ſe liberum exiſtimat uitio ſuccumbat.

Luc. 6

Col. 4

Prou. 6

ADMONITIO V.

ALiter admonẽdi ſunt ſubditi, atq; aliter prælati. Illos ne ſubiectio conterat, iſtos ne locus ſuperior extollat. Illi ne minus quæ iubentur impleant, iſti ne plus iuſto iubeãt quæ compleantur. Illi ut humiliter ſubiaceant, iſti quoq; ut temperanter præſint. Nam, quod intelligi & figuraliter poteſt, illis dicitur: Filij obedite parentibus ueſtris in Domino. Iſtis uerò præcipitur: Et patres nolite ad iracundiam prouocare filios ueſtros. Iſti diſcant quomodo ante occulti arbitri oculos ſua intentiora componant, iſti quomodo etiam commiſſis ſibi exempla bene uiuendi exterius præbeant. Scire etenim prælati debent, quia ſi peruerſa unquam perpetrãt, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla trãſmittũt. Vnde neceſſe eſt ut tanto ſe cautius à culpa cuſtodiant, quanto per praua quæ faciunt nõ ſoli moriuntur, ſed aliorum animarum quas prauis exemplis deſtruxerunt rei ſunt. Vnde admonendi ſunt illi ne diſtrictius punãtur, ſi abſoluti reperiri nequeunt ſaltem de ſe: iſti ne de ſubditorum erratibus iudicentur, etiã ſi ſe iam de ſe ſecuros inueniunt. Illi ut tanto circa ſe ſollicitius uiuant, quanto eos aliena cura nõ implicat: iſti uerò ut ſic aliorũ curas expleant, quatenus & ſuas agere non deſiſtant: & ſic in propria ſollicitudine ferueant, ut à cõmiſſorum cuſtodia minimè torpeſcãt. Illi enim ſibimet uacanti dicitur: Vade ad formicam ô piger & cõſidera uias eius, & diſce ab ea ſapiẽtiam. Iſte enim terribiliter admonetur cùm dicitur: Fili mi ſi ſpopõderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam, & illaqueatus es uerbis oris tui, & captus propriſs ſermonibus. Spondere nanq; pro amico, eſt alienam animam in periculo ſuæ cõuerſationis accipere. Vnde & apud extraneum manus defigitur: quia apud curam ſui licitudinis quæ ante deerat mens ligatur. Verbis uerò oris ſui illaqueatus eſt, ac proprijs ſermonibus captus: quia dum commiſſis ſibi cogitur bona dicere, ipſum prius neceſſe eſt quæ dixerit cuſtodire. Illaqueatur igitur uerbis oris ſui, dum ratione exigente conſtringitur, ne eius uita ad aliud quàm admoneat relaxetur. Vnde apud diſtrictum iudicem cogitur tanta in opere exoluere, quanta cõſtat eũ aliis uoce præceppiſſe. Vbi & bene mox exhortatio ſubditur ut dicatur: Fac ergo quod dico fili mi, & temetipſum libera, quia incidiſti in manus proximi tui, diſcurre, feſtina, ſuſcita amicũ tuum, ne dederis ſomnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ. Quiſquis enim ad uiuẽdum aliis in exemplum præponitur, nõ ſolum ipſe ut uigilet, ſed etiam ut amicum ſuſcitet admonetur. Et nanq; uigilare bene uiuendo nõ ſufficit, ſi nõ & illum cui præeſt, à peccati torpore diſiungit. Bene autem dicitur, Ne dederis ſomnũ oculis tuis, nec dormitẽt palpebræ tuæ. Somnũ quippe oculis dare, eſt intẽctione ceſſante ſubditorum curam omnì no negligere. Palpebræ uerò dormitant, cùm cogitationes noſtræ ea quæ in ſubditis arguẽda cognoſcũt, pigredine deprimente diſſimulãt. Plenè enim dormire, eſt cõmiſſorum acta nec ſcire, nec corrigere. Nõ autem dormire, ſed dormitare, eſt quæ quidẽ reprehẽdenda ſunt cognoſcere, ſed tamen propter mentis tædium dignis ea increpatio nibus nõ emendare. Dormitando uerò oculus adpleniſſimum ſomnũ ducitur: quia dum plerunq; qui præeſt, malum quod cognoſcit nõ reſecat, ad hoc quandoq; negligentiæ ſuæ merito peruenit, ut quod à ſubiectis delinquitur, nec agnoſcat. Admonendi ſunt itaq; qui præſunt, ut per circumſpectionis ſtudium oculos peruigiles intus & in circuitu habeant, & cœli animalia fieri contendant. Oſtenſa quippe cœli animalia in circuitu & intus oculis plena habentur, & ſic deſcribũtur. Dignũ quippe eſt ut cunctì qui præſunt, intus atq; in circuitu oculos habeant, quatenus & interno iudicio in ſemetipſis placere ſtudeant, & exempla uitæ ex tertius præbentes, ea etiam quæ in aliis ſunt corrigenda deprehendant. Admonendi ſunt ſubditi ne præpoſitorum ſuorum uitam temerè iudicent, ſi quid eos fortaſſe agere deprehenſibiliter uidẽt: ne unde mala rectè redarguũt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur. Admonendi ſunt ne cùm culpas præpoſitorum cõſiderant, cõtra eos audaciores ſint: ſed ſic ſi qua ualde ſunt eorum praua, apud ſemetipſos dijudicent, ut tamen diuino timore conſtricti, ferre ſub eis iugum reuerentiæ nõ recuſent. Quod melius oſtẽdimus ſi Dauid factum ad mediũ deducamus. Saul quippe perſecutor cùm ad purgandum uentrem ſpeluncam fuiſſet ingreſſus, illic cum uiris ſuis Dauid inerat, qui iam tam lõgo tempore perſecutionis eius mala tolerabat. Cumq; eum uiri ſui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos reſponſionibus, quia manum mittere in Chriſtum Domini non deberet. Qui tamen occulte ſurrexit, & oram chlamydis eius abſcidit. Quid enim per Saul niſi mali rectores, quid per Dauid niſi boni ſubditi deſignantur? Saul igitur uentrem purgare, eſt prauos præpoſitos conceptam in corde malitiam uſq; ad opera miſeri odoris extendere, & cogitata apud ſe noxia factis exterioribus exequendo monſtrare. Quem tamen Dauid ferire metuit: quia pixe ſubditorũ mẽtes ab omni ſe peſte obtrectationis abſtinentes, præpoſitorũ uitã nullo lin-

A

B

C

D

officium subiectorum erga superiores

1. Reg. 24

guæ gladio percutiunt, etiam cùm de imperfectione reprehendunt. Qui & si quando pro infirmitate sese abstinere uix possunt ut extrema quædam atq; exteriora præpositorum mala, sed tamē humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia uidelicet dum prælatæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis superpositi uestem secant, sed tamen ad semetipsos redeunt, secq; uehementissimè uel de tenuissima uerbi laceratione reprehendunt. Vnde bene & illic scriptum est: Post hæc Dauid percussit cor suum, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul. Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda iudicantur. Si quando uero contra eos uel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem pœnitentiæ cor premaē quatenus ad semetipsum redeat, & cum præpositę potestati deliquerit, eius contra se iudicium à quo sibi prælata est perhorre scat. Nam cùm in præpositis delinquimus, eius ordinationi qui eos nobis præstulit obuiamus. Vnde Moyses quoq; cùm cōtra se & Aaron cōqueri posset cognouisset ait: Nos enim quid sumus? Nec cōtra nos est murmur uestrū, sed cōtra Dominū.

ADMONITIO VI.

ALiter admonendi sunt serui, atq; aliter domini. Serui scilicet ut in se semper humilitatem cōditionis aspiciant, dñi uerò ut naturæ suæ qua æqualiter sunt cum seruis conditi, memoriā non amittant. Serui admonendi sunt ne do minos despiciant, ne Deū offendant si ordinationi illius superbiendo contradicant. Domini quoque admonendi sunt, quia cōtra Deum de munere eius superbiunt, si eos quos per conditionem tenent subditos, æquales sibi per naturæ consortium non cognoscant. Isti admonendi sunt ut sciant se seruos esse dominorū, illi admonendi sunt ut cognoscant se conseruos esse seruorum. Istis nanq; dicitur: Serui obedite dominis carnalibus. Et rursum: Quicunq; sunt sub iugo seruitutis, dominos suos omni honore dignos arbitrentur. Illis autem dicitur: Et uos domini eadem facite illis, remittentes minas, scientes quòd & illorum & uester Dominus est in cœlis.

ADMONITIO VII.

ALiter admonendi sunt sapientes huius seculi, atq; aliter hebetes. Sapientes quippe admonendi sunt, ut sciāt amittere quæ sciunt. Hebetes quoq; admonendi sunt ut appetant scire quę nescīunt. In illis hoc primum destruendum est quòd se sapientes arbitrantur: in istis ſam ædificandum est quicquid de superna sapientia cognoscitur: quia dum minime superbiunt, quasi ad suscipiendum ædificium corda parauerunt. Cum illis laborandum est, ut sapientius stulti fiant, stultam autem sapientiam deserant, & sapientem Dei stultitiam discant: istis uerò prædicandum est ut ab ea quæ putatur stultitia, ad ueram sapientiam uicinius transeant. Illis nanq; dicitur: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens. Istis uerò dicitur: Non multi sapientes secundum carnem. Et rursum: Quæ stulta sunt huius mundi elegit Deus, ut confundat sapientes. Illos plerunq; ratiocinationis argumenta, istos nonnunquam melius exempla conuertunt. Illis nonnunquam prodest ut in suis allegationibus uicti taceant, istis uerò aliquando sufficit ut laudabilia aliorum facta cognoscant. Vnde & magister egregius dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. cùm Hebræorū quoddā sapientes, quoddā uerò etiā tardiores admoneret, illis de cōpletione testamenti ueteris loquēs, eorū spiritiam argumento superauit dicens: Quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est. cùm uero solis exemplis quosdam trahendos ad se cerneret, in eadem epistola adiunxit: Sancti ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et rursum: Mementote præpositorum uestrorum qui uobis locuti sunt uerbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem, quatenus & illos uictrix ratio frangeret, & istos ad maiora cōscendere imitatio blanda suaderet.

ADMONITIO VIII.

ALiter admonendi sunt imprudētes, atq; aliter uerecundi. illos nanque ab impudentiæ uitio non nisi increpatio dura compescit, istos autem plerunq; ad melius exhortatio modesta compōnit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam à pluribus increpentur: istis plerunq; ad conuersionem sufficit quòd eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit qui inuehendo reprehendit: istis autem maior profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe ludæorum plebem Dominus aperte increpans ait: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Et rursum uerecundantem refouet dicens: Confusionis adolescentiæ tuæ obliuiscēris, & opprobrij uiduitatis tuæ nō recordaberis, quia dominabitur tui qui fecit te. Impudēter quoq; delinquentes Galatas apertè Paulus increpat dicēs: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? Et rursum: Sic stulti estis ut cum spiritu cœperitis, nunc carne cōsummamini? Culpas uerò uerecundantiū quasi compatiens reprehēdit dicēs: Gaudeo quia in Domino uehementer, quoniā tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut & sentiebatis: occupati enim eratis. Vt & illorum culpas increpatio dura detegeret, & horum negligentiam fer mo mollior uelaret.

ADMONITIO IX.

ALiter admonēdi sunt proterui, atq; aliter pusillanimes. Illi enim dum ualde de se præsumunt, exprobrādo cæteros dedignātur: isti autem dum nimis infirmitatis suæ sunt cōsci, plerūq; in desperationem cadūt. Illi singulariter summa æstimant cuncta quæ agunt: isti uehemēter despecta putant esse quæ faciūt, & idcirco in desperatione frangūtur. Subtiliter itaq; ab arguente discutiēda sunt opera proteruorum, ut in quo sibi placent, osten-

Col.3

1.Tim.6

Rom.1

Heb.8

Hier.3

Esa.54

Gal.3

1.Cor.3

ostendantur quia Deo displicent. Tũc enim proteruos melius corrigimus, cùm ea quæ bene egisse credunt, malè acta mõstramus, ut unde adepta creditur gloria, inde utilis subsequatur confusio. Nõnunquam uerò cùm se uitiũ proteruitæ minimè perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correctionem ueniunt, si alterius culpæ manifestioris & ex latere requisitæ improperio confundantur: ut ex eo quod defendere nequeũt, cognoscant se tenere improbè quod defendunt. Vnde cum proteruè Paulus Corinthios aduersum se in uniuersum uideret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ, alius Christi esse se diceret, in cesti culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata fuerat, & incorrecta remanebat, dicẽs: Audituntur inter uos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gẽtes, ita ut uxorẽ patris quis habeat. Et uos inflati estis, & nõ magis luctũ habuistis ut tolleretur de medio uestrũm qui hoc opus fecit. ac si apertè dicat: Quid uos per proteruiã huius uel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ nullius uos esse monstratis? At cõtrà pusillanimes aptius adiuuat bene agendi reducimus, si quædam bona illorũ ex latere requiramus, ut dũ in eis alia reprehendẽdo corripimus, alia amplectẽdo laudemus, quatenus eorum tenerituditiẽ laus audita nutriat, quã culpa increpata castigat. Plerunq; autẽ utilius apud illos proficimus, si & eorum bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinatè gesta sunt, nõ iam tanquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeãt prohibemus: ut & illa quæ approbamus, illatus fauor augeat, & cõtrà ea quæ reprehendimus, magis apud pusillanimes exhortatio uerecũda cõualescat. Vnde idem Paulus cũm Thessalonicenses in accepta prædicatione perdurantes, quasi de uicino mundi termino quodã cognosceret pusillanimitate turbatos, prius in eis quæ fortia prospicit laudat, & caute monendo postmodũ quę infirma sunt roborat. Ait enim: Gratias agere debemus Deo semper pro uobis fratres, ita ut dignũ est, quoniam supercrescit fides uestra, & abundat charitas uniuscuiusq; uestrũm inuicem, ita ut & nosipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei pro patiẽtia uestra & fide. Et cùm blanda hæc uitæ eorum præconia præmisisset, paulo pòst subdidit dicens: Rogamus autem uos fratres per aduentũ Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, ut non citò moueamini à uestro sensu, neq; terreamini, neque per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Egit enim uerus doctor ut prius audirent laudati quod recognoscerent, & postmodum quod exhortati sequerentur: quatenus eorum mentem ne commotio subiuncta concuteret, laus præmissa solidaret: & qui commotos eos uicini finis suspicione cognouerat, non iam redar guebat motos, sed quasi transacta nesciens adhuc commoueri perhibebat: utdum de ipsa leuitate monitionis prædicatori suo se cognitos crederẽt, tanto reprehensibiliores fieri, quanto & cognosci ab illo formidarent.

ADMONITIO X.

ALiter admonendi sunt impatientes, atq; aliter patientes. Dicendum nanq; est impatientibus, quia dum refrenare spiritum negligunt, per multa etiam quæ non appetunt iniquitatum abrupta rapiuntur: quia uidelicet mentem impellit furor quo non trahit desideriũ, & agit cõmota quelut nescies unde pòst doleat sciens. Dicendum quoq; est impatientibus, quia dum motionis impulsu præcipites, quædam uelut alienati peragũt, uix mala sua postquam fuerint perpetrata cognoscunt. Qui dum perturbationi suæ minimè obsistunt, etiam si qua à se tranquilla mente fuerant bene gesta cõfundunt, & improuiso impulsu destruunt quicquid forsitan diu labore prouido construxerunt. Ipsa nanq; quæ mater est omniũ custosq; uirtutum, per impatientiæ uitiũ uirtus amittitur charitatis. Scriptum quippe est: Charitas patiens est. Igitur cùm minimè est patiens, charitas nõ est. Per hoc quoq; impatientiæ uitium ipsa uirtutum nutrix doctrina dilapsatur. Scriptũ nanq; est: Doctrina uiri per patientiam noscitur. Tanto ergo quisq; minus ostenditur doctus, quãto minus cõuincitur patiens. Neq; enim potest uera citer bona docendo impendere, si uiuendo nescit æquanimiter aliena mala tolerare. Per hoc quoq; impatientiæ uitium plerunq; mentem arrogantiæ culpa transfigit, quia dum despici in mundo hoc quisque non patitur, bona si qua sibi occulta sunt, ostentare conatur, atq; sic per impatientiam usque ad arrogantiam ducitur. Dumq; ferre despecti onem non potest, detegendo semetipsum in ostentatione gloriatur. Vnde scriptum est: Melior est patiens arrogante. Quia uidelicet eligit patiens quælibet mala perpeti, quàm per ostentationis uitium bona sua occulta cognosci. At contrà eligit arrogans bona de se uel falsa iactari, ne mala posit uel minima perpeti. Quia igitur cùm patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ iam gesta sunt destruũtur, recte ad Ezechielẽ in altari Dei fieri fossa præcipitur: ut in ea uidelicet superposita holocausta seruentur. Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret superueniens aura dispergeret. Quid uerò accipimus altare Dei, nisi animã iusti, quæ quot bona egerit, tot super se ante eius oculos sacrificia imponit? Quid enim est altaris fossa, nisi bonorũ patientia, quæ dum mentem ad auersa tolerandа humiliat, quasi more fossæ hanc in imo positam demonstrat? Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificiũ aura despergat: id est, electorum mens patientiam custodiat, ne cõmota uento impatientiæ, & hoc quod bene operata est amittat. Bene autẽ hæc eadem fossa unius cubiti esse memoratur: quia nimirũ si patientia nõ deseritur, unitatis mensura seruatur. Vnde & Paulus ait: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Lex quippe Christi est charitas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec cùm grauãtur excedunt. Audiãt impatiẽtes quod scriptũ est in Proueꝛbijs;

A
2. Thes. 1.
B
1. Cor. 5
C
D
2
3
Gal. 5

Prou.16 uerbijs: Melior est uir patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Minor enim est victoria urbiũ, quia extrà sunt quæ subiugantur. Valde autem maius est quod per patientiam uincitur: quia ipse à se animus superatur, & is semetipsum sibimetipsi subijcit, quando eum patientia uestra possidebitis animas uestras. Sic em̃ conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Ius uerò animæ à corporis possessione repellitur, si nõ prius anima à ratione possideatur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstrauit: quia in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiæ culpa cognoscimus, per quam & hoc ipsum amittimus possidere quod sumus. Audiant impatientes quod per Salomonẽ rursum dicitur: Totum spiritum suum profert stultus, sapiẽs autem differt & reseruat in posterum. Impatientia quippe impellẽte agit ut totus foràs spiritus proferatur, quẽ idcirco perturbatio cirius ejicit, quia nulla interius disciplina sapientiæ circũcludit. Sapiens autem differt & reseruat in posterum. Læsus enim in præsenti se ulcisci non desiderat, qui etiam tolerans parci optat, sed tamen iustè uindicari omnia extremo iudicio non ignorat. At contrà admonendi sunt patientes, ne in eo quod exterius portant interius doleant: ne tantæ uirtutis sacrificium quod integrum foràs immolant, intus malitiæ peste corrumpant, & cùm ab hominibus nõ agnoscitur sed tamẽ sub diuina examinatione peccatur, tanto deterior culpa doloris fiat, quãto libi ante homines uirtutis speciẽ uendicat. Dicendum itaq; est patientibus ut studeãt diligere quos sibi necesse est tolerare, ne si patientiã dilectio nõ sequatur, in deteriorem cãlpam odij uirtus ostenditur. Vnde Paulus cum diceret: Charitas patiens est, illicò adiunxit: Benigna est. uidelicet ostendens, quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate nõ cessat. Vnde idem doctor egregius cùm patientiam discipulis suaderet dicens: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferatur à uobis cum omni malitia: quasi cunctis exterius iam bene compositis, ad interiora conuertitur, dum subiungit: Cum omni malitia. Quia nimirum frustra indignatio, clamor & blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interioribus uitiorum mater malitia dominatur. Et incassum foràs nequitia ex ramis inciditur, si furreptura multiplicius intus in radice seruatur. Vnde & per semetipsam ueritas quoq; dicit: Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos, & orate pro persequẽtibus & calumniantibus uos. Virtus itaq; est coram hominibus aduersarios tolerare, sed uirtus corã Deo diligere: quia hoc solũ Deus sacrificiũ accepit, quod quidẽ anre eius oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Hinc est quod rursum quibusdã patientibus nec tamẽ diligẽtibus dicit: Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides? Perturbatio quippe impatientiæ festuca est, malitia uerò in corde, trabes in oculo. Illam nanq; aura tentationis agitat, hanc autem cõsummata nequitia pene immobiliter portat. Rectè uerò illic subiungitur: Hypocrita esse primùm trabẽ de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. Ac si dicatur menti iniquæ interius dolenti, & sanctam se exterius per patientiã demonstranti: Prius à te molem malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ leuitate reprehende: ne dum nõ studes simulatiõnem uincere, peius tibi sit aliena praua tolerare.

Euenire etiam plerunque patientibus solet, ut eo quidẽ tempore quo uel aduersa patiuntur, uel cõtumelias audiũt, nullo dolore pulsentur, & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis innocentiam non omittant: sed cùm post paululum hæc ipsa quæ pertulerũt ad memoriam reuocant, igne se doloris inflammant, argumẽta ultionis inquirunt, & mansuetudinẽ quam tolerantes habuerunt, retractantes in malitiam uertunt. Quibus citius à prædicatione succurrit, si quæ sit huius permutationis causa pandat. Callidus nanq; aduersarius bellũ contra duos mouet, unũ uidelicet inflãmans ut cõtumelias prior inferat, alterum prouocans ut contumelias læsus reddat. Sed plerunq; dum iam huius uictor est qui iniuriam persuasus irrogat, ab illo uincitur qui illatam cõtumeliam sibi æquanimiter portat. Vnius ergo uictor quem cõmouendo subiugauit, tota contra alterum uirtute se erigit, eumq; obsistentẽ fortiter & uincentem dolet: quẽ quia cõmouere in ipsa cõtumeliarum iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim quiescẽs, & secreta suggestione cogitatio nem lacessens, aptum tempus deceptionis inquirit. Quia enim publico bello uictoriam perdidit, ad exercẽdas occultè insidias exardescit. Quietis namq; tempore iam ad uictoris animum redit, & uel rerum damna aut iniuriarum iacula ad memoriã reducit, cunctaq; quæ sibi illata sunt uehementer exaggerãs intolerabilia ostẽdit. Tanto q; mentem mœrore cõturbat, ut plerunq; uir patiens illa se æquanimiter tolerasse post uictoriam captiuus erubescat, secq; non reddidisse cõtumelias doleat, & deteriora repẽdere si occasio prębeatur querat. Quibus ergo isti similes sunt, nisi his qui per fortitudinẽ in campo uictores sunt, sed per negligentiam postmodum intra urbis clausura capiuntur? Quibus sunt similes, nisi ijs quos irruens grauis languor à uita non subtrahit, sed leuiter ueniens frequẽtius febris occidit? Admonẽdi sunt igitur patientes, ut corpus uictoria muniant, ut hostem publico bello superatum insidiari mœnijs mentis in tendant, & languorem plus repentem timeãt, ne hostis callidus eo in deceptione postmodum magis exultatione gaudeat, quo illa dudum contra se rigida colla uictorum calcat.

Prou.29

2.Pet.3

Patientia sine charitate, & charitas sine patientia nihil valet.

1.Cor.13

Ephes.4

Matt.5

Matt.7

Luc.6

ADMONITIO XI.

ALiter admonendi sunt benevoli, atq; aliter inuidi. Admonendi nanq; sunt benevoli, ut sic alienis bonis cõgaudeant, quatenus habere & propria

A

B

C

D

Superuenire se infirmitas mentis, cùm corpus sanitas.

Gennadius.

propria concupiſcant. Sic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent: ne ſi in hoc præſentis uitæ ſtadio ad certamẽ alienum deuoti fautores ſed pigri ſpectatores aſſi
ſtant, eo poſt certamẽ ſine brauio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, & tunc eorum palmas afflicti reſpiciant, in quorum nunc laboribus otioſi perdurant. Valde quippe peccamus, ſi aliena bene geſta non diligimus. Sed nil mercedis agimus, ſi ea quæ diligimus, in quantum poſſumus nõ imitamur. Dicendum itaq; eſt beneuolis, quia ſi imitari bona minimè feſtinent, quæ laudan
tes approbant, ſic eis uirtutum ſanctitas ſicut ſtultis ſpectatoribus ludicrarũ artium uanitas placet. Illi nanq; aurigarum & hiſtrionũ geſta fautoribus efferunt, nec tamen tales eſſe deſiderant, quales illos cõſpiciunt eſſe quos laudant, mirantur eos placita egiſſe, ſed ramẽ deuitant ſimiliter placere. Dicendum eſt beneuolis ut cùm proximorum facta conſpiciunt, ad ſuum cor redeant, & de alienis actibus non præſumant, ne bona laudent & agere recuſent. Grauius quippe extrema ultione feriẽdi
2. Reges 16 Iſmuelis. ſunt, quibus placuit quod imitari noluerunt. Admonendi ſunt inuidi ut perpendant quantæ cæcitatis ſunt, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione cõtabeſcũt. Quantæ infœlicitatis ſunt qui meliorationẽ proximi deteriores fiunt, dumq; augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxij afflicti cordis ſui peſte moriuntur?
Quid iſtis infœlicius, quos dum conſpecta fœlici
tas afficit, poena nequiores reddit? Aliorum uerò C
bona quæ habere non poſſunt, ſi diligerent, ſua faceret. Sic quippe ſunt uniuerſi conſiſtentes in fide ſicut multa membra uno continentur in corpore, quæ per officium quidem diuerſa ſunt, ſed eo quo ſibi uiciſſim cõgruunt, unum fiunt. Vnde fit ut pes per oculum uideat, & per pedes oculi gradiantur, ori auditus auriũ ſeruiat, & ad uſum ſuum auribus oris lingua concurrat, ſuffragetur uenter manibus, uentri operentur manus. In ipſa igitur corporis poſitione accipimus, quod in actiõe ſercucumus. Nimis itaq; turpe eſt non imitari quod ſumus. Noſtra ſunt nimirũ, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in aliis, & amantium fiunt quæq; amantur in nobis. Hinc ergo penſent inuidi, charitas quantæ uirtutis eſt, quæ alieni quoq; laboris D
operanoſtra facit ſine labore. Dicendum itaq; eſt inuidis, quia dum ſe à ſuore minimè cuſtodiunt, in antiquam uerſuti hoſtis nequitiam demergun-
Sapien. 2 tur. De illo nanq; ſcriptũ eſt: Inuidia autẽ diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Quia enim ipſe malignus ſpiritus aduerſarius noſter cœlum perdidit, condito ad hoc homini inuidit, & damnatio nem ſuam perditus adhuc alios perdendo cumulauit. Admonendi ſunt inuidi, ut cognoſcãt quantis lapſibus ſuccreſcentis ruinæ ſubiaceant: quia dum liuorẽ à corde non proiciũt, ad apertas opera nequitias deuoluuntur. Niſi enim Cain inuidiſſet fratris acceptam hoſtiam minimè peruenißet ad extinguendã uitã. Vnde ſcriptũ eſt: Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain
Gen. 4

A uerò & ad munera eius non reſpexit. Iratus q; eſt Cain uehementer, & concidit uultus eius. Liuor itaq; ſacrificij fratricidij ſeminariũ fuit. Nam quẽ meliorem ſe eſſe doluit, ne utcunq; eſſet amputauit. Dicendum eſt inuidis, quia dum ſe iſta intrinſecus peſte conſumunt, etiam quicquid in ſe aliud boni habere uidentur interimũt. Vnde ſcriptum
Prou. 14 eſt: Vita carnium ſanitas cordis, putredo oſſium inuidia. Quid enim per carnes niſi infirma quædam ac tenera, & quid per oſſa niſi fortia acta ſignant? Et plerunq; cõtingit ut quidam cùm cordis innocentia in nõnullis ſuis actibus infirmi uideantur, quidam uerò iam quædam ante humanos oculos robuſta exerceant, ſed tamen erga aliorum bona intus inuidiæ peſtilentia tabeſcant. Bene ergo dicitur, Vita carniũ ſanitas cordis: quaſi ſi mentis inB nocẽtia cuſtodiatur, etiam ſi qua foris infirma ſunt quandoq; roborantur. Et recte illic ſubditur, Putredo oſſium inuidia: quia per liuoris uitium ante Dei oculos pereũt etiam quæ humanis oculis fortia uidentur. Oſſa quippe per inuidiam putreſcere, eſt quædam etiam robuſta deperire.

ADMONITIO XII.

ALiter admonendi ſunt ſimplices, atq; aliter impuri. Laudandi ſunt ſimplices quòd ſtudeant nunquam falſa dicere, ſed admonendi ſunt ut nouerint nonnunquã uera reticere. Sicut enim ſemper dicentem fallitas læſit, ita nonnunquam quibuſdam audita ueritas nocuit. Vnde coram diſcipulis Dominus locutionẽ ſuam ſilentio tempe
rans ait: Multa habeo uobis dicere, ſed nunc non Ioan. 16 poteſtis illa portare. Admonendi ſunt igitur ſimplices ut ſicut fallaciam ſemper utiliter uitant, ita, ueritatem ſemper utiliter proferant. Admonendi ſunt, ut ſimplicitatis bono prudentiam adiungant, quatenus ſic ſecuritatẽ de ſimplicitate poſſideãnt, ut circumſpectionem prudentiæ non amittant. Hinc nanq; per doctorem gentium dicitur: Volo uos ſapientes eſſe in bono, ſimplices au Rom. 16 tem in malo. Hinc electos ſuos per ſemetipſam ueritas admonet dicens: Eſtote prudentes ſicut Matt. 10 ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Quia uidelicet in electorũ cordibus debet & ſimplicitatem columbæ aſtutia ſerpentis acuere, & ſerpentis aſtutiã columbæ ſimplicitas temperare, quatenus nec ſeducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus ſtudio ex ſimplicitate torpeſcant. [At con 2. Cor. 2. Vere ſi impuris in
trà admonendi ſunt impuri, ut quàm grauis ſit plicibus.
quem cum culpa ſuſtinent duplicitatis laborem agnoſceant: dum enim deprehendi metuunt, ſemper improbas defenſiones quærunt, ſemper pauexcuſationes, ac mendacia
dis ſuſpicionibus agitantur. Nihil autem eſt ad reparant hoc ipſo
defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum ueritate facilius. Nam dum falſitatem ſuam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc nanque ſcriptum eſt: Labor laborũ ſuorum operiet eos. Pſal. 139 Qui enim nunc implet tunc operiet: quia cuius nunc animum per blandam inquietudinẽ exerit, tunc per aſperam retributionem premit. Hinc per Hieremiã dicitur: Docuerunt linguã ſuam loqui Hiere. 9 mendacium, ut iniquè agerent laborauerũt. ac ſi aperte

apertè diceret: Qui amici esse ueritatis potuerunt sine labore, ut peccent laborant: cum ꝙ uiuere sim pliciter renuunt, laboribus exigunt ut moriantur. Nam plerũq; in culpa deprehẽsi, dum quales sint cognosci refugiunt, sese sub fallaciæ uelamine abscondunt, & hoc quod peccant, quodꝙ iam apertè cernitur, excusare moliuntur, ita ut sæpe is qui eorum culpas & corripere studet, asperæ falsitatis nebulis seductus, pene amisisse se uideat quod de eis iam certum tenebat. Vnde rectè sub ludẽtæ speciẽ per propheram contra peccantem animam ex cusantemq; se, dicitur: Ibi habuit foueam hericius. Hericij quippe nomine impuræ mentis seleꝙ calide defendentis duplicitas designatur: quia uidelicet hericius cùm apprehenditur, & caput eius cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne conspicitur: sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphæræ colligit, & pedes introrsus subtrahit, caput absondit, & intra tenẽtis manus totus simul amittitur, qui totus simul antè uidebat. Sic nimirum sic impuræ mentes sunt, cùm in suis excessibus cõprehenduntur. Caput enim hericij cernitur: quia quo initio ad culpam peccator accesserit uidetur. Pedes hericij conspiciuntur: quia quibus uestigijs nequitia sit perpetrata cognoscitur: & tamen adductis repentè excusationibus impura mens introrsus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis suæ uestigia absondit. Caput subtrahit: quia miris defensionibus nec inchoasse se malum aliquod ostendit. Et quasi sphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, subitò amittens inuolutum intra con scientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo uiderat; tergiuersatione prauæ defensionis illusus totũ pariter ignoꝛat. Foueam ergo habet hericius in reprobis: quia malitiosę mentis duplicitas sese intra se colligẽs absconditꝛ in tenebris defensionis. Audiant impuri quod scriptũ est: Qui ambulat simpliciter, ambulat cõfidenter. Fiducia quippe magnæ securitatis, est simplicitas actionis. Audiant quod sapientis ore dicitur: Spíritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Audiant quod scriptura rursum testatur: Cum simplicibus sermocinatio eius. Deo enim sermocinari, est per illustrationem suæ præsentiæ humanis mentibus arcana reuelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur: quia de supernis mysterijs illorũ mentes radio sue uisitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Est enim speciale duplicium maluni: quia dum peruersa & duplici actione cæteros fallunt, quasi præstantius cæteris prudentes se esse gloriantur. Et quia districtionem retributionis non considerant, de damnis suis miseri exultant. Audiant autem quomodo super illos propheta Sophonias uim diuinæ animaduersionis intendat dicens: Ecce dies Domini uenit magnus & horribilis, dies illa dies iræ, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super omnes ciuitates munitas, & super omnes angulos excelsos. Quid enim per ciuitates munitas exprimitur, nisi suspectę mentes & fallaci semper defensione circumdatæ, quæ quotiens earum culpa corripitur, ueritatis ad se iaculanon admittunt? Et quid per excelsos angulos, nisi duplicitas impuræ mentis intelligitur? Duplex quippe sẽper est in angulis paries. Quid per angulos parietis nisi impura corda signant? Quæ dum ueritatis simplicitatẽ fugiunt, ad semetipsa quodam modo duplicitatis peruersitate replicant. Et quod est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudentię ex ipsa se culpa impuritatis extollunt. Dies igitur Domini uindictæ arcą animaduersionis plena super ciuitates munitas & super excelsos angulos uenit: quia ira extremi iudicij humana corda & defensionibus cõtra ueritatem clausa destruit, & duplicitatibus inuoluta dissoluit. Tũc enim munitæ ciuitates cadunt: quia mentes Deo suspectæ damnantur. Tunc excelsi anguli corruũt: quia corda quæ se per impuritatis prudentiam erigũt, per iustitiæ sententiam prosternuntur.

Esa. 34

Hericius duplicem hominem accusantem exercet.

Sapien. 1

Prou. 3

Sermocinari Deum cui singulorum quisque placet.

Soph. 1

Tenebræ demonum, id est obscuritates impii.

ADMONITIO XIII.

ALiter admonendi sunt incolumes, atq; aliter ægri. Admonendi sunt incolumes ut salutem corporis exerceant ad salutem mentis: ne si acceptæ incolumitatis gratiam ad usum nequitiæ inclinãt, dono deteriores fiant, & eo pœnitendum supplicia grauiora mereantur quo nunc largioribus bonis Deimale uti non metuunt. Admonendi sunt incolumes, ne opportunitatẽ salutis in perpetuum promerendæ delpiciant. Scriptum namq; est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies saluatis. admonendi sunt ne placere Deo si cũ possunt noluerint, cum uoluerint seró non possint. Hinc est ẽm quòd eos pòst sapientia deserit, quos prius diutius renuentes uocauit, dicens: Vocaui & renuistis, extẽdi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo cùm uobis quod timebatis aduenerit. Et rursum: Tunc inuocabũt me, & non exaudiã, mane consurgent, & non inuenient me. Salus itaq; corporis quando ad bene operandum accepta despicitur, quanti sit munieris amissa sentitur. Et infructuose ad ultimũ quæ ritur quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Vnde bene per Salomonem rursum dicitur: Ne des alienis honorẽ tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnem & corpus tuum. Qui nanq; alieni à nobis sunt, nisi maligni spiritus, qui à cœlestis sunt patriæ forte separati? Quis uero honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad cõditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille angelus apostata, qui & semet ipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaq; suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem cõditus, uitę suæ tempora malignorũ spirituũ uoluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad uoluntatem

Prou. 10

Ibidem

Prou. 1

Alienigenæ crudelissimi.

Prou. 5

luntatē malē dominātis aduersarij accepta uiuendi spacia expendit. Vbi bene subditur: Ne forte impleant extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena. Quisquis enim per acceptam uacationem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis uirtutibus, sed perpetrandis uitijs elaborat, nequaquam suis uiribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat: nimirum uel luxuriando, uel superbiendo agens ut etiam se addito perditorum numero crescat. Bene autē subditur: Et gemas in nouissimis quando consumperis carnem & corpus tuum. Plerunq; accepta salus carnis per uitia expenditur, sed cùm repentè subtrahitur, cùm molestijs caro arteritur, cùm iam egredi anima urgetur, diu malè habita quasi ad bene uiuendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines quòd Deo seruire noluerūt, quando damna negligentiæ fuæ recuperare seruiendo nequaquam possunt. Vnde aliàs dicitur: Cùm occideret eos, tunc requirebant eum. At contrà admonendi sunt ægri, ut eo se filios Dei sentiant quo illos disciplinæ flagella castigant. Nisi enim correctis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per molestias non curaret. Hinc nanq; ad Ioannem Dominus per angelū dicit: Ego quos amo arguo & castigo. Hinc rursum scriptū est: Fili mi noli negligere disciplinā Domini, neq; fatigeris cùm ab eo argueris. Quē enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filiū quem recipit. Hinc Psalmista ait: Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos Dominus. Hinc quoq; beatus Iob in dolore exclamās ait: Si iustus fuero non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Dicendum est ægris, ut si cœlestem patriam suam esse credunt, necessariò in hac labores uelut in aliena patiantur. Hinc est enim quòd lapides extrà tunsi sunt, ut in constructione templi Domini absq; mallei sonitu ponerētur: quia uidelicet nunc foris per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione disponamur: quatenus quicquid in nobis est superfluum, modò percussio refecet, & tunc sola nos in ædificio cōcordia charitatis liget. Admonendi sunt ægri, ut considerent pro percipiendis terrenis hæreditatibus, quomodo dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis diuinæ correptionis pœna grauis est, per quam & nunquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia uitantur? Hinc etenim Paulus ait: Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nonne multo magis obtēperabimus patri spirituum & uiuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum uoluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationē eius. Admonēdi sunt ægri, ut considerēt quāta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem reuocat, quam plerunq; salus abiecti, infirmitatis memoria refor mat: ut animus qui extra se in elationem ducitur,

A cui sit conditioni subditus, ex percussa quam sustinet carne memoretur. Quòd rectè per Balaam, si tamen uocē Dei subsequi obediendo uoluisset, in ipsa eius itineris retardatione signatur. Balaā nāq; ut peruenīret ad propositum tendit, sed eius tortū animal cui præsedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina angelum uidet, quem humana mens non uidet: quia plerunq; caro per molestias tarda flagello suo menti Deū indicat, quem mens ipsa carni præsidens non uidebat: ita ut anxietatē spiritus proficere in hoc mundo cupientis, uelut iter tendentis impediat, donec ei inuisibilem qui sibi obuiat innotescat. Vnde bene per Petrum dicitur: Correptionem habuit fuæ uesaniæ subiuga
B le mutum, quod in hominis uoce loquens prohibuit prophetæ insipientiam. Insanus quippe homo à subiugali muto corripit, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat ab afflicta carne memoratur. Sed huius correptionis donum id circo Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, uocem nō mentem mutauit.

C Admonendi sunt ægri, ut considerent quanti fit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant compescit, quæ sumpta ab exterioribus plagis, concussę mēti pœnitentiæ uulnera inflīgit. Vnde scriptum est: Liuor uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris. Mala enim liuor uulneris abstergit, qa flagellorū dolor uel cogitatas, uel perpetratas nequitias diluit. Solet uerò uentris appellatio ne mēs plerunq; accipi: quia sicut uenter cōsumit escas, ita mens pertractādo excoquit curas. Quia enim uenter mens dicit, ea sententia docetur qua scriptū est: Lucerna Domini spiraculū hominis, quæ inuestigat omnia secreta uentris. ac si diceret: Diuini afflatus illuminatio cūm in mentē hominis uenerit, eam sibimetipsi illuminās ostendit, quę ante Spiritus sancti aduentū cogitatiōes pra uas & portare poterat, & pēsare nesciebat. Liuor ergo uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus uentris: quia dum exterius percutimur, ad peccatorum nostrorū memoriam taciti afflictiq; reuocamur, atq; ante oculos nostros cuncta quæ à nobis sunt malè gesta reducimus, & per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus do
D lemus. Vnde fit ut inter aperta uulnera corporis amplius nos abluat plaga secreta uentris: quia sanat nequitias prauī operis occultū uulnus doloris. Admonendi sunt ægri, quatenus patientiæ uiri tutē seruent, ut incessanter quanta redemptor noster ab his quos creauerat pertulit mala cōsideret: quòd tot obiecta conuitiorū probra sustinuit: q; de manu antiqui hostis captiuorum animas quotidie rapiens insultantiū alapas accepit: quòd à qua salutis nos diluens, à perfidorum sputis facies non abscondit: quòd uocatione sua nos ab æternis suppliciis liberans tacitus flagella tolerauit: quòd inter angelorū choros perennes nobis honores tribuēs, colaphos pertulit: quòd à peccatorum nos pūctionibus saluans, spinis caput supponere nō recusauit: quòd æterna nos dulcedine

Psal. 77
2. part. el informanti
Apoc. 3
Hebr. 12
Psal. 33
Iob 19
in summo templi etc. ad ruinam.
Hebr. 12
2. Pet. 2
Prou. 20
Liuor uulneris, et huius
Psal. 50

debrians, in siti sua fellis amaritudinem accepit: q̃ pro nobis patrẽ quamuis diuinitate esset æqualis adorauit, sub irrisione adoratus tacuit: quòd uitã mortuis præparans, usq; ad mortẽ ipse uita peruenit. Cur itaq; asperum crediturut à Deo homo toleraret flagella pro malis, si tãta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut quis sana intelligẽtia de percussiõe sua ingratus existit, si ipse hinc sine flagello non exit, qui hic sine peccato uixit?

ADMONITIO XIIII.

ALiter admonendi sunt qui flagella metuũt & propterea innocenter uiuunt, atq; aliter admonendi sunt qui sic in iniquitate duruerũt, ut neq; per flagella corrigantur. Dicendũ nanq; est flagella timentibus, ut & bona temporalia nequaquam pro magno desiderent, quæ adesse etiã præuis uident, & mala præsentia nequaquam uelut intolerabilia fugiant, quibus hic plectunq; etiam bonos affici non ignorant. Admonendi sunt qui flagella metuunt, ut si malis ueraciter carere desiderant, æterna supplicia perhorrescant, neq; in hoc suppliciorum timore permaneant, sed ad amoris gratiam nutrimẽto charitatis excrescant. Scriptum quippe est: Perfecta charitas foràs mittit timorem. Et rursum scriptum est: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Vnde idem doctor iterũ dicit: Vbi spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo adhuc à praua actione formidata pœna prohibet, profectò formidan tis animũ nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaq; mẽs gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris. Bona enim pro semetipsis amanda sunt, & non pœnis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bonũ facit, quia tormentorũ mala metuit, uult nõ esse quod metuat, ut audacter illicita cõmittat. Vnde luce clarius cõstat quòd coram Deo innocentia amittitur, ante cuius oculos desiderio peccat. At cõtrà quos ab iniquitatibus nec flagella compescunt, tanto acriori inuectione ferienda sunt, quanto maiore insensibilitate duruerunt. Plerunq; enim sine dedignatione dedignãdi sunt, sine desperatione desperandi, ita duntaxat ut & ostensa desperatio formidinẽ incutiat, & subiuncta admonitio ad spem reducat. Districtæ itaq; contra illos diuinæ sententiæ proferendæ sunt, ut ad cognitionem sui confi derata æterna animaduersione reuocent. Audiãt enim in se impletum esse quod scriptũ est: Si conteraris stultum in pila, quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Contra hos prophetа Domino cõqueritur, dicẽs: Attriuisti eos, & renuerũt accipere disciplinã. Hinc est quòd Dominus dicit: Interfeci & perdidi populum istum, & tamen à uijs suis non sunt reuersi. Hinc rursum ait: Populus non est reuersus ad percutientẽ se. Hinc uoce flagellantiũ prophetа Hieremias conqueritur dicẽs: Curauimus Babylonẽ, & non est sanata. Babylon quippe curatur, nec tamen ad sanitatem reducitur, quando mens in prauа actione cõfusa uerba correctiõis audit, flagella correptionis percipit, & tamen ad rectа salutis iter nequaquam redire cõtemnit. Hinc captiuo populo Israelitico, nec tamen ab iniquitate conuerso Dominus exprobrat dicẽs: Versa est mihi domus Israel in scoriam, omnes isti facti sunt mihi æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis. ac si apertè dicat: Purgare eos per ignem tribulationis uolui, & argentum illos uel aurũ fieri quæsiui: sed in fornace mihi in æs, stannum, & ferrũ, & plumbum uersi sunt: quia non ad uirtutem, sed ad uitia etiam in tribulatione proruperunt. Æs quippe dum percutiẽ, amplius mctallis cæteris sonitũ reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitum murmurationis, in æs uersus est in me dio fornacis. Stannum uerò cum ex arte cõponitur, argenti speciem mentitur. Qui uerò simulationis uitio nõ cæret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro autem utitur, qui uitæ proximi insidiatur. Ferrum itaq; in fornace est, qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoq; cæteris metallis est grauius. In fornace ergo plumbũ inuenitur, qui sic peccati sui ponderepremitur, ut etiam in tribulatiõe positus à terrenis desideriis non leuetur. Hinc rursum scriptum est: Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea rubigo eius neq; per ignem. Ignem quippe nobis tribulationis admouet, ut in nobis rubiginem uitiorũ purget: sed nec per ignem rubiginem amittimus, quando & inter flagella uitio non cæremus. Hinc propheta iterũ dicit: Frustra conflauit conflator, malitiæ eorũ sunt cõsumptæ? Sciẽdum uerò est quòd nonnunquam cùm inter flagellorum duritiam remanent incorrecti, dulci sunt ad monitione mulcẽdi. Quos enim cruciamenta nõ corrigunt, nonnunq; ab iniquis actionibus lenia blandimẽta cõpescũt. Quia & plerũq; egros quos fortis pigmentorum potio curare nõ ualuit, ad salutem pristinam tepens aqua reuocauit: & nõnulla ulnera quę curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantẽ. Et durus adamas incisionẽ ferri minimè recipit, sed leni hircorũ sanguine mollescit.

ADMONITIO XV.

ALiter admonendi sunt nimis taciti, atq; aliter multiloquio uacantes. Insinuari nanq; nimis tacitis debet, quia dum quædam uitia incautè fugiunt, occultè deterioribus implicãtur. Nam sæpe linguam quia immoderatius premũt, in cor de grauius multiloquium tolerant, ut eo plus cogitationes in mente ferueant, quo illas uiolenta custodia indiscreti silentij angustat. Quæ plerunque tanto latius quoque diffluunt, quanto se esse securius æstimãt, quia foris à reprehẽsoribus non uidẽtur. Vnde nonnunquam mens in superbiam tollitur, & quos loquẽtes audit, quasi infirmos despicit. Cumq; os corporis claudit, quantum se uitijs superbiendo aperiat non cognoscit. Linguam etenim premit, mentem eleuat. Et cum suam malitiam atq; ncquitiã minimè considerat, tanto apud se cunctos liberius, quanto & secretius accusat. Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire sollicitè

citè ſtudeant, non ſolum quales exterius oſtendere, ſed etiam quales ſe debeant interius exhibere: ut plus ex cogitationibus occultum iudicium, q̃ ex ſermonibus reprehenſionem metuant proximorum. Vnde per Salomonem quoq; ſcriptum
Prou.5 eſt: Fili mi attende ſapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut cuſtodias cogitationes. Nihil quippe in nobis eſt corde fugacius, quod à nobis totiès recedit, quotiès per prauas cogitationes deffluit. Hinc etenim Pſalmiſta
Pſal.39 ait: Cor meũ dereliquit me. Hinc ad ſemetipſum rediens, ait: Inuenit ſeruus tuus cor ſuũ ut oret te.

Cùm ergo cogitatio per cuſtodiã reſtringitur, cor quod fugere cõſueuit, inuenitur. Plerunq; aũt nimis taciti cùm nõnulla iniuſta patiunt eo in acrio rem dolorem prodeunt, quo ea quæ ſuſtinent nõ loquunt. Nam ſi illatas moleſtias trãquillè linguę ſermone dicerent, à conſcientia dolor emanaret. Vulnera enim clauſa plus cruciant. Nam cùm putredo quæ interius feruet eijcit, ad ſalutem dolor aperitur. Scire igitur debent qui plus quã expedit tacent, ne inter moleſta quæ tolerant dum linguã tenent, uim doloris exaggerent. Admonendi ſunt enim, ut ſi proximos ſicut ſe diligũt minimè illis taceant unde eos iuſtè reprehendant. Vocis enim medicamine utrorunq; ſaluti concurritur, dum & ab illo qui infert, actio praua atq; peruerſa compeſcit, & ab hoc qui ſuſtinet, doloris feruor uulnere aperto temperat. Qui enim proximorũ mala reſpiciũt, & tamẽ in ſilentio linguã premũt, quaſi cõpectis uulneribus uſum medicaminis ſubtrahũt, & eo mortis autores fiunt quo uirus quod
lingua quali Cherubin. poterunt curare noluerũt. Lingua itaq; diſcretè frenanda eſt, non inſolubiliter obliganda. Scriptũ
Eccl.20 nanq; eſt: Sapiens tacebit uſq; ad tempus: ut nimirum cùm opportunum conſiderat, poſtpoſita ceuſura ſilentij, loquendo quæ congruunt, in uſum ſe utilitatis impendat. Et rurſum quoq; ſcriptum eſt:
Eccl.3 Tempus tacendi, tẽpus loquẽdi. Diſcrete quippe iuciſſitudinũ penſanda ſunt tẽpora, ne aut cùm re ſtringi lingua debet, per uerba inutiliter deſluat, aut cùm loqui utiliter poteſt, ſemetipſam pigrè re
Iſai. 140. Pſal.40 ſtringat. Quod bene Pſalmiſta conſiderans dicit: Pone Domine cuſtodiã ori meo, & oſtiũ circumſtantiæ labijs meis. Non enim poni ori ſuo pariem, ſed oſtiũ petit, quod uidelicet aperitur & clauditur. Vnde & nobis cautè diſcendum eſt, quatenus os diſcretè & congruo tẽpore uox aperiat, & rurſum congruo taciturnitas claudat. At cõtrà ad
2. Pars. monendi ſunt multiloquio uacantes, ut uigiliãter aſpiciant à quanto rectitudinis ſtatu depereunt, dum per multiplicia uerba dilabunt. Humana ete
Mens humana nunquã ſ'equat. nim mens aquę more & circumcluſa ad ſuperiora colligitur: quia illud repetit unde deſcendit, & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit. Quot enim ſuper ſe uacuis uerbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur. Vnde & redire interius ad ſui cognitionẽ non ſufficit, quia per multiloquiũ ſparſa à ſecreto ſe intimæ cõſiderationis excludit. Totã uerò ſe inſidiantis hoſtis uulneribus detegit: quia nulla munitio-

A ne cuſtodiæ circumcludit. Vnde ſcriptũ eſt: Sicut urbs patens & abſq; murorũ ambitu, ita uir qui nõ poteſt in loquendo cohibere ſpiritũ ſuũ. Quia enim murũ ſilẽtij nõ habet, patet inimici iaculis ciuitas mẽtis. Et cum ſe per uerba extra ſemetipſam eijcit, apertã ſe aduerſario oſtendit. Quã tanto ille ſine labore ſuperat, quanto & ipſa quæ uincitur, contra ſemetipſam per multiloquiũ pugnat. Plerunq; aũt dum per quoſdã gradus deſidioſa mens in lapſum caſus impellit, dum otioſa cauere uerba negligimus, ad noxia quandoq; peruenimus, ut prius loqui aliena libeat, & poſtmodũ detractionibus corũ uita de quibus loquit mordeat, ad extremum uerò uſq; ad apertas lingua contumelias
B erumpat. Hinc ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax extinguitur cordium. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui diſ-
Prou.17 mittit aquam, caput eſt iurgiorum. Aquam quippe dimittere, eſt linguã in fluxũ eloquij relaxare. Quo contrà in bona etiã parte iterũ dicitur: Aqua
Prou.18 profunda uerba ex ore Dei. Qui ergo dimittit aquã, caput eſt iurgiorũ: quia qui linguã non refrenat, cõcordiã diſſipat. Vnde ediuerſõ ſcriptũ eſt:
Prou.26 Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. Quia autem multiloquio quiſq; ſeruiens linguam frena re nequiuerit, accidit ut rectitudinẽ iuſtitiæ tenere nequaq; poſſit. quod teſtatur propheta qui ait:
Pſal.139 Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. Hinc
Prou.10 quoq; Salomon iterum dicit: In multiloquio non
C deerit peccatũ. Hinc Eſaias ait: Cultus iuſtitiæ, ſilentium: uidelicet indicãs, quia mens à iuſtitiã deſolatur, quando ab immoderata locutione nõ parcitur. Hinc Iacobus ait: Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenans linguã ſuã, ſed ſeducẽs cor ſuũ, huius uana eſt religio. Hinc rurſus ait: Sit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus aũt ad loquendum. Hinc iterũ (uim linguæ definiens) adiungit:
Iac.3 Lingua inquietũ malũ, plena ueneno mortifero.
Iac.1 Hinc per ſemetipſam nos ueritas admoneri dicẽs:
Matth.12 Omne uerbũ otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die iudicij. Otioſum
Verbal otiũ q̃d eſt. quippe uerbũ eſt, quod aut ratiõe iuſte neceſſitatis, aut intẽtione pię utilitatis caret. Si ergo de otioſo ſermõe ratio exigit, pẽſemus quæ pœna multilo-
D quiũ manet, in quo etiã per noxia uerba peccatur.

ADMONITIO XVI.

ALiter admonendi ſunt pigri, atq; aliter præcipites. Illi nanq; ſuadendi ſunt ne agenda bona dum differunt amittant: iſti uerò admonendi ſunt ne dum bonorum tempus incautè feſtinãdo præueniunt, eorum merita immutent. Pigris
Pigris ſ. pigrite. itaq; intimandum, quòd ſæpe dum opportunè agere quæ poſſumus neglumus, paulo poſt cùm uolumus non ualemus. Ipſa quippe mentis deſidia dum congruo feruore non accenditur, à bonorum deſiderio funditus conualeſcente furtim torpore mactatur. Vnde apertè per Salomonem dicitur: Pigredo immittit ſoporem. Piger enim re-
Prou.19 ctè ſentiendo quaſi uigilat, quãuis nil operando torpeſcat. Sed pigredo ſoporem immittere dicitur, quia pauliſper etiam rectè ſentiendi uigilan-

tia amittitur, dum à bene operãdi studio ceſſatur. Vbi rectè ſubiungitur: Et anima diſſoluta eſuriet. Nam mens quia ſe ad ſuperiora ſtringendo nõ dirigit, neglectam ſe inferius per deſideria expãdit. Et dum ſtudiorum ſublimium vigore non conſtringitur, cupiditatis infimæ fame fauciatur: ut quo ſe per diſciplinam ligare diſſimulat, eo ſe eſuriens per uoluptatum delideria ſpargat. Hinc ab eodem rurſum Salomone ſcribitur: In deſiderijs eſt omnis otioſus. Hinc ipſa ueritate prædicante, uno quidem exeunte ſpiritu munda domus dicitur, ſed multiplicius redeunte dum uacat occupatur. Plerunq; piger dum neceſſaria agere negligit quædam ſibi difficilia opponit, quædam uerò incautè formidat: & dum quaſi inuenit quod uelut iuſtè metuat, oſtendit quòd in otio quaſi non iniuſtè torpeſcat. Cui rectè per Salomonem dicitur: Propter frigus piger arare noluit, mẽdicabit ergo æſtate, & non dabit ei. Propter frigus quippe piger nõ arat, dum deſidia & torpore cõtrictus, age re quæ debet bona conſiderat, & diſſimulat. Propter frigus quippe piger non arat, dum parua ex aduerſo mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene aũt dicit: Mendicabit æſtate, & nõ dabitur ei. Qui enim nũc ex bonis operibus nõ exudat, cũm ſol iudicij feruentior apparuerit, quia fructus regni aditũ poſtulat, nihil accipiens æſtate mẽdicat. Bene hinc per eundẽ Salomonem rurſum dicitur: Qui obſeruat uentum, non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquã metit. Quid enim per uentum niſi malignorum ſpiritũ tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ mouentur à uento, niſi aduerſitates prauorũ hominum deſignantur? A uentis quippe impelluntur nubes: quia immundorum ſpirituũ afflatu praui excitantur homines. Qui ergo obſeruat uentum, non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquam metit: quia quiſquis tentationem malignorum ſpirituũ, quiſquis perſecutionem prauorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis ſeminat, neq; tunc manipulos ſanctæ retributionis ſecat. ¶ At contrà admonendi ſunt præcipites, qui à dum bonorũ actuum præueniunt tempus, meritũ peruertũt: & ſæpe in malis corruunt, dum bona minimè diſcernunt. Qui nequaquã quid, quomodo uel quãdo quæq; agant inſpiciunt, ſed plerunq; acta quia ita nõ deberunt agere cognoſcunt. Quibus ſub auditoris ſpecie rectè per Salomonem dicitur: Fili ſine cõ ſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. Et rurſum: Palpebræ tuæ præcedãt greſſus tuos. Palpebræ quippe greſſus præcedunt, cum operationem noſtram conſilia recta præueniũt. Qui enim negligit cõſiderando præuidere quod facit, greſſus tendit, oculos claudit: pergendo iter conficit, ſed præuidendo ſibimetipſi nõ antecedit, atq; idcirco citius corruit: quia quòd pedẽ operis ponere debeat, per palpebram conſilij non attendit.

Ibidem
Matth. 12
Prou. 20
Eccl. 11
Eccl. 33
Prou. 4

A

B

C

D

ADMONITIO XVII.

ALiter admonendi ſunt manſueti, atq; aliter iracundi. Nonnunquam uerò mãſueti cùm præſunt, uicinum & quaſi iuxtà poſitũ torporem deſidiæ patiuntur. Et plerunq; nimia reſolutione lenitatis ultrà quàm neceſſe eſt uigorẽ diſtrictionis emolliunt. At contrà iracundi cum regiminũ loca percipiunt, quo impellente ira in mentis ueſaniam deuoluũtur, eo etiam ſubditorum uitã diſſipata quietis tranquillitate cõfundunt. Quos cũ furor agit in præceps, ignorant quicquid irati faciunt, ignorant quicquid patiuntur irati à ſemetipſis. Nonnunquam uerò quod eſt grauius, fręnum ſuæ ſtimulum iuſtitiæ zelum putant. Et cum uitium uirtus creditur, ſine metu culpa cumulatur. Sæpe ergo manſueti diſſolutionis torpeſcunt tædio, ſæpe iracundi rectitudinis fallũtur zelo. Illorũ itaq; uirtuti uitium latenter adiungitur, his autẽ ſuum uitium quaſi uirtus feruens uidetur. Admonendi ſunt igitur illi, ut fugiant quod iuxta ipſos eſt, iſti quod in ipſis eſt. Attendant illi quod nõ habent, diſcernant iſti quod habent. Ample ctantur manſueti ſollicitudinem, damnent iracundi perturbationem. ¶ Admonendi ſunt manſueti ut habere etiam æmulationem iuſtitiæ ſtudeant. Admonendi ſunt iracundi ut æmulationi quam ſe habere exiſtimant, manſuetudinẽ ſubiungant. Idcirco nanq; Spiritus ſanctus in columba & in igne monſtratur: quia uidelicet omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & ígne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo ſancto Spiritu plenus eſt, qui aut in tranquillitate manſuetudinis feruorem æmulationis deſerit, aut rurſum in æmulationis ardore uirtutem manſuetudinis amittit. Quod fortaſſe melius oſtẽdimus ſi in mediũ Pauli magiſterium proferamus, qui duobus diſcipulis & nõ diuerſa charitate prædictis, diuerſa tamen adiutoria prædicationis impendit. Timotheũ nanq; admonens ait: Argue, obſecra, increpa cũ omni patientia & doctrina. Titum quoq; admonet dicẽs: Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Quid eſt quòd doctrinã ſuam tanta arte diſpenſat, ut in exhibenda hac alteri imperium, atq; alteri patientiam proponat: niſi quòd manſuetioris ſpiritus Titum, & paulo feruentioris uidit eſſe Timotheum? Illum per æmulationis ſtudium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deeſt iungit, huic quod ſupereſt ſubtrahit. Illum ſtimulo impellere nitit, hunc freno moderatur. Magnus quippe ſuſceptæ Eccleſiæ colonus alios palmites ut creſcere debeant rigat, alios cum plus iuſto creſcere cõſpicit reſecat: ne aut nõ creſcendo nõ ferant fructus, aut immoderatè creſcendo quos protulerũt amittant. Sed longè alia eſt ira quæ ſub æmulatiõis ſpecie ſurripit, alia quę turbatum cor & ſine iuſtitiæ prætextu confundit. Illa enim in hoc quod debet inordinatè extendit, hæc autem ſemper in ijs quæ nõ debet inflammatur. Sciendum quippe eſt quia in hoc ab impatientibus iracũdi differunt, quòd illi ab illis illata non tolerant, iſti autem etiam quæ tolerantur important. Nam iracundi ſæpe etiam ſe declinantes inſequuntur, rixæ occaſionem commouent, labore contentionis gaudent: quos tamen melius cogimus, ſi in ipſa iræ ſuæ cõmotione declinamus.

Pertur-

Spiritus ſanctus in columba & in igne monſtratur: quia uidelicet omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & ígne zeli ardentes exhibet.

In Columba, & igne manſuetud.

2. Tim. 4
Ad Tit. 2

S. Paulus magnus Eccleſiæ colonus.

Alia ira æmulationis, alia iracundiæ.

Diſſimiles inquit ſibi ſunt non tolerant, ſed tolerantur ab eis.

Declinare iracundos, eſt eos torquere.

Mortuus resuscitat.

Perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reducti tanto libentius exhortationis uerba recipiunt, quãto se trãquillius toleratos erubescunt.
Menti autem furore ebriæ, omne rectum quod dicitur, peruersum uidet. Vnde & Nabal ebrio culpã suã Abigail laudabiliter tacuit, quã digesto uino laudabiliter dixit: & idcirco malũ quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audiuit. Cũ uerò ira iracundi alios impetunt ut declinari omnino non possint, non aperta exprobratiõe, sed sub quadã sunt cautela reuerentiæ parcẽdo ferendi. Quod melius ostendimus, si Abner factũ ad mediũ deducamus. Hũc quippe cũ Azahel ui incautæ præcipitatiõis impeteret, scriptũ est: Locutus est Abner ad Azahel dicens: Recede à me, noli me persequi: ne cõpellar confodere te in terram. Qui audire cõtẽpsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit eũ, & mortuus est. Cuius enim Azahel typum tenuit, nisi eorũ quos uehemẽter arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodẽ furoris impetu tanto cautè declinãdi sunt, quanto & insanè rapiuntur. Vnde & Abner, qui nostro sermone patris lucerna dicit, fugit: quia do ctorũ lingua quæ supernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentẽ cuiuspiam ferri conspicit, cumq; contra irascentem dissimulat uerborum iacula reddere, quasi perseq uentem nõ uult ferire. Sed cum ira cundi nulla consideratione se mitigãt, & quasi Azahel persequi & insanire non cessant, necesse est ut hi qui furentes conant reprimere, nequaquã in furore se erigant, sed quicquid est tranquillitatis ostendant: quæda uerò subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animũ pungant. Vnde & Abner cum contra persequentẽ subtitit, nõ eum recta sed auersa hasta transforauit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ increpationis obuiare. Auersa uerò hasta persequentẽ ferire, est furentem tranquillẽ ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare. Azahel aũt protinus oc cubuit: quia cõmotæ mentes dũ & parci sibi sentiunt, & tamẽ responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur ab eo quod se erexerãt stãtim cadũt. Qui ergo à furoris sui impetu sub lenitatis percussiõe reliquit, quasi sine ferro moriunt.

ADMONITIO XVIII.

ALiter admonendi sunt humiles, atq; aliter elati. Illis insinuandum est cõ sit uera excellentia quã sperando tenent, illis uerò intimandũ est cõ sit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles cõ sint æternæ quæ appetunt, cõ transitoria quæ contemnũt. Audiant elati quam sint transitoria quæ ambiunt, quàm æterna quæ perdunt. Audiant humiles ex magistra uoce ueritatis: Omnis qui se humiliat exaltabitur. Audiant elati: Omnis qui se exaltat humiliabitur. Audiant humiles: Gloriam præcedit humilitas. Audiant elati: Ante ruinã exaltatur spiritus. Audiant humiles: Ad quem aũt respicit, nisi ad humilẽ & quietũ & trementẽ sermones meos? Audiant elati: Quid superbis terra & cinis? Audiant humiles: Deus humilia respicit. Audiant elati: Et alta à lõgè cognoscit. Audiãt humiles: Quia filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare. Audiant elati: Quia initiũ omnis peccati superbia est. Audiant humiles: Quia redemptor noster humiliauit semetipsum, factus obediens patri usq; ad mortẽ. Audiant elati quod de eorũ capite scriptũ est: Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Occasio igitur perditionis nostræ facta est superbia diaboli, & argumentũ redemptionis nostræ in uenta est humilitas Dei. Hostis enim noster inter omnia conditus, uoluit uideri super omnia elatus: redemptor aũt noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus. Dicat ergo humilibus, quia dum se deijciunt, ad Dei similitudinem ascendunt. Dicat aũt elatis, quia dũ se erigunt, in apostatæ angeli imitatione cadunt. Quid itaq; elatiõe deiectius, quæ dum supra se tẽditur, ab altitudine ueræ celsitudinis elongatur? Quid aũt humilitate sublimius, quę dum se in ima deprimit, authori suo manenti super summa coniungitur? Est tamen aliud quod in eis debeat cautè pensari: quia sæpe quidã humilitatis decipiunt specie, quidã uerò elationis fux ignorantia falluntur. Nam plerunq; nonnullis qui sibi humiles uidentur, is qui hominibus deserri non debet, coniunctus est timor: plerunq; uerò elatos comitari solet libera uocis assertio. Et cum quædã increpãda sunt uitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate: isti loquunt per impatientiã elationis, & tamen se credunt loqui per libertatem rectitudinis. Illos ut peruersa nõ increpent, sub specie humilitatis premit culpa formidinis: istos ad increpanda quæ non debent aut magis cõ debent, sub imagine libertatis effrenatio impellit timoris. Vnde & elati admonendi sunt, ne plus cõ decet sint liberi, & humiles admonendi sunt, ne plus quã expedit sint subiecti: ne aut illi defensione iustitiæ uertant in exercitationẽ superbiæ, aut isti cùm studẽt plus quã necesse est hominibus subijci, cõpellantur eorũ etiã uitia uenerari. Considerandũ uerò est cõ plerunq; elatos utilius corripimus, si eorũ correptionibus quædã laudũ fomenta misceamus. Inferenda nanq; sunt illis aut talia bona quæ in ipsis sunt, aut dicendũ certè quę poterãt esse si nõ sunt: & tunc demũ refecẽda sunt mala quæ nobis displicent, cùm prius ad audiendum eorum placabilẽ mentẽ fecerint præmissa bona quæ placent. Nam & equos indomitos blandã prius manu tangimus, ut eos nobis plenius postmodum etiã per flagella subigamus: & amaro pigmentorũ poculo mellis dulcedo adiungit, ne ea quæ saluti profutura est, in ipso gustu aspera amaritudo sentiatur: & dũ gustus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinẽ uacuat. Ipsa ergo in elatis inuectionis exordia permixta sunt laude temperanda, ut dum admittũr fauores quos diligunt, etiam correptiones recipiant quas oderunt. Plerunq; autem persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quàm illis profuturum dicamus, si eorũ meli

orationem nobis magis quàm illis profuturam di camus, & eam magis nobis quàm sibi impedi postulamus. Facile enim ad bonum elatio flectitur, si & alijs eius inflexio prodesse credatur. Vnde Moses qui regente se Deo deserti iter aeria colũna duce pergebat, cum Obab cognatum suum à gentilitatis conuersatione uellet educere, & om-
Num. 10 nipotentis dominio subiugare, ait: Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis; uenì nobiscum ut benefaciamus tibi, quia Dominus bona promisit Israeli. Cui cũ respondisset ille, Nõ uadam tecũ sed reuertar ad terram meam in qua natus sum: ilico adiunxit: Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris dux noster. Neq; enim Mo simentem ignorantia itineris angustabat, quem & ad prophetiæ scientiam cognitio diuinitatis ex panderat, quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per cõuersationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed uidelicet uir prouidus elato auditori colloquens, solatium petiuit ut daret: ducem eum requirebat in uia, ut dux ei fieri ad uitam potuisset. Egit itaq; ut superbus auditor uoci ad meliora suadenti eo ma gis fieret deuotus, quo putaretur necessarius: & unde se exhortatorem suum præcedere crederet, inde sub uerbis se exhortationis inclinaret.

ADMONITIO XIX.

ALiter admonendi sunt pertinaces, atq; aliter inconstantes. Pertinacibus nanq; dicendum est, quòd plus de se quàm sunt sentiunt, & circo alienis consilijs non acquiescunt. Inconstan tibus uerò intimandũ est, quòd ualde se despicien tes negligunt, & ideo leuitate cogitationum à suo iudicio per temporum momenta flectuntur. Illis dicendum est: quia nisi meliores se cæteris æstima rent, nequaquam cunctorum consilia suæ delibera tioni postponerent. Istis dicendum est: quia si hoc quod sunt uteunq; attenderent, nequaq; eos per tot uarietatis littora mutabilitatis aura uersa-
Rom. 12 ret. Illis per Paulum dicitur: Nolite prudentes esse
Ephe. 4 apud uosmetipsos. At contrà isti audiant: Non cir cumferamur omni uento doctrinę. De illis per Sa
Prou. 1 lomonem dicitur: Comedent fructus uiæ suæ, suis cõsilijs saturabuntur. De istis autem ab eo
Prou. 15 rursus scribit: Cor stultorũ dissimile erit. Cor quip pe sapientium sibimetipsis semper est simile: quia dum rectis persuasionibus acquiescit, constanter se in bono opere dirigit. Cor uerò stultorũ dissimi le est: quia dum mutabilitate se uariũ exhibet, nun quam idem quod fuerat manet. Et quia quædã uitia sicut ex semetipsis signũt alia, ita ex alijs oriuntur, iscendum summopere est quòd tũc ea cor-
Hor. ripiendo melius tergimus, cùm ipsa ab amaritudi nis suæ fonte siccamus. Pertinacia autem ex superbia, inconstantia uerò ex leuitate generatur. Admonendi igitur sunt pertinaces, ut elationem suæ cogitationis agnoscant, & semetipsos uincere stu deant, ne dum rectis aliorũ suasionibus foris superari despiciunt, intus à superbia captiui teneãtur. Admonendi sunt ut solerter aspiciant, quia filius

A hominis cuiuna cum patre semper uoluũtas est, ut exemplũ nobis frangendæ nostræ uoluntatis præ beat, dicit: Non ueni facere uoluntatem meã, sed Ioan. 6
eius qui misit me patris. Qui ut huius adhuc uirtu tis gratiam cõmendaret, seruaturum se hoc in ex tremo iudicio perhibet, cùm ait: Ego à meipso nõ Ioan. 5
possum facere quicquam, sed sicut audio, iudico. Quia itaq; cõscientia dedignatur homo alienæ uo luntati acquiescere, quando Dei & hominis filius cùm uirturis suæ gloriã uenit ostendere, testatur se non à semetipso iudicare? At contrà admonen di sunt inconstantes, ut mentẽ grauitate roborẽt. Tũc enim genimina in se mutabilitatis arefaciũt, cum à corde prius radicem leuitatis abscindunt: quia & tunc fabrica robusta cõstruitur, cùm prius
B locus solidus in quo fundamentum poni debeat prouideritur. Nisi ergo antè mentis leuitas cauea tur, cogitationum inconstantia minimè uincitur, à quibus se alienum Paulus fuisse perhibuit, cùm dicit: Nunquid leuitate usus sum, aut quæ cogito 2. Cor. 1
secundum carnẽ cogito, ut sit apud me, est & nõ? ac si apertè dicat: Idcirco mutabilitatis aura non moueor, quia leuitatis uitio non succumbo.

ADMONITIO XX.

ALiter admonendi sunt gulæ dediti, atq; aliter abstinentes. Illos enim superfluitas locu Ecclesiastes.
tionis, leuitas operis atq; luxuria, istos uerò sæpe impatientia, sæpe uerò superbiæ culpa comitatur. Nisi enim gulæ deditos immoderata loquacitas
C raperet, diues ille qui epulatus quotidiè dicitur splendidè, in lingua grauius non arderet, dicens: Luc. 16
Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refri geret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus profectò uerbis ostenditur, quia epulan do quotidie crebrius in lingua peccauerat, qui to tus ardens refrigerari se in lingua præcipuè requi rebat. Rursum quia gulæ deditos leuitas protinus operis sequitur, authoritas sacra testatur dicens: Exod. 32
Sedit populus manducare & bibere, & surrexe runt ludere. Quos plerunq; edacitas usque ad luxuriam pertralit: quia dum satietate uenter ex tenditur, aculei libidinis excitantur. Vnde & ho sti callido qui primi hominis sensum in concupi scentiam pomi aperuit, sed in peccati laqueo strin
D xit, diuinæ uoce dicitur: Pectore & uentre repes. Gen. 3
ac si ei apertè diceretur: Cogitatione & ingluuie super humana corda dominaberis. Quia gulæ de ditos luxuria sequit, propheta testatur, qui dum aperta narrat, occulta denunciat dicens: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. Princeps nanq; cocorum uenter est, cui magna cura obse quium à cocis imenditur, ut ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Hierusalem uirtutes sunt animæ, ad desideriũ supernæ pacis eleuatæ. Cocorũ igitur princeps muros Hierusalem deji cit: quia dum uenter ingluuie extenditur, uirtutes animæ per luxuriam destruũtur. Quo contrà nisi mentes abstinentium plerunq; impatientia à sinu tranquillitatis excuteret, nequaquã Petrus dum diceret: Ministrate in fide uestra uirtutẽ, in uirtute 2. Pet. 1
scien-

De festis cha. nanum 3. in expositione. 4. mysteria.

scientiã, in scientia aũt abstinẽtiã, protinus vigilan A cer adiungerer dicẽs: In abstinẽtia aũt patientiã. Deesse quippe abstinentibus patientiam præuidit, quæ eis ut adesset admonuit. Rursum nisi cogitationes abstinentium aliquando superbæ culpa transfigeret, Paulus minimè dixisset: Qui non manducat, manducantem non iudicet. Qui rursus ad alios loquens, dum de abstinentiæ uirtute gloriantiũ præcepta perstringeret, adiunxit: Quę sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. Qua in re diligenter quoq; aduertendum est, quòd in disputatione sua prædicator egregius superstitioni humilitatis speciem iungit: quia dum plus quàm necesse est caro atteritur per abstinentiam, humilitas foris ostenditur, sed de hac ipsa hu militate grauiter interius superbitur. Et nisi mens plerunq; ex abstinẽtiæ uirtute tumesceret, nequa quam hanc uelut inter magna merita Phariſæus arrogans studioſè enumeraret dicens: Ieiuno bis in sabbato. Admonendi ergo sunt gulæ dediti, ne in eo quòd escarum delectationi incumbunt, luxuriæ se mucrone transfigant, & quãta sibi per esum loquacitas, quanta mentis leuitas insidietur, aspiciant: ne dum uentri molliter seruiunt, uitiorum laqueis crudeliter astringantur. Tanto enim longius à secundo parente recedit ur, quanto per immoderatum usum dũ manus ad cibum tenditur, parentis primi lapsus iteratur. At contrà admonendi sunt abstinentes ut sollicitè semper C aspiciant, ne cùm gulæ uitium fugiunt, acriora his uitia quasi ex uirtute generentur, ne dum carnem macerant, ad impatientiam spiritus erumpat, & sam nulla uirtus est quòd caro uincitur, si spiritus ab ira superatur. Aliquando autem dum mẽs abstinentium ab ira se deprimit, hanc quasi peregrina ueniens lætitia corrumpit, & eo abstinẽtiæ bonum deperit, quo sese à spiritalibus uitijs minimè custodit. Vnde rectè per prophetam dicitur: Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra. Et paulo pòst: Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Voluntas quippe ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo per abstinentiam caro atteritur, si inordinatis demissa moribus mens uitijs dissipatur. Rursum & admonendi sunt ut abstinentiam suam & D semper sine immutatione custodiant, & nunquam hanc apud occultum iudicem eximiæ uirtutis credant, ne si fortasse cùm magni meriti esse creditur, cor in elationem subleuetur. Hinc nanq; per prophetam dicitur: Nunquid tale est ieiunium quod elegi? Sed frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Qua in re pensandum est uirtus abstinentiæ quàm parua respicitur, quæ non nisi ex alijs uirtutibus commendatur. Hinc Iohel ait: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis alijs bonis dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Admonendi sunt abstinentes, ut nouerint quia tunc placentem Deo abstinentiam offerũt, cùm ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigen tibus largiuntur. Solerter nanque audiendum est quod per prophetam Dominus redargúit, dicẽs: Cùm ieiunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mense per hos septuaginta annos, nũquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cùm comederetis & biberetis, nunquid nõ uobismetipsis comedistis, & uobismetipsis bibistis? Non enim Deo, sed sibi quisq; ieiunat, si ea quæ uentri ad tempus subtrahit, non egenis tribuit, sed uentri postmodum oferenda custodit. Itaq; ne aut illos appetitus gulæ à mentis statu deijciat, aut istos afflicta caro ex elatione supplantet, audiant illi ex ore ueritatis: Attendite enim uobis ne forte grauentur corda uestra in crapula & ebrietate curis huius mũdi. Vbi utilis quoq; pauor adiungitur: Et superueniat in uos repentinus dies ille. Tanquam laqueus enim ueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Audiant isti: Non quæ intrant per os coinquinant hominem: sed quę exeunt de ore illa sunt quæ inquinant hominem. Audiant illi: Esca uenatri, & uenter escis, Deus aũt & hũc & hãc destruet. Et rursum: Non in comessationibus & ebrietatibus. Et rursum: Esca nos nõ cõmẽdat Deo. Audiant isti, quia omnia mũda mũdis, coinquinatis aũt & infidelibus nihil est mũdum. Audiant illi: Quorum Deus uenter est, & gloria in cõfusione ipsorum. Audiant isti: Discedent quidam à fide & ueritate. Et paulo pòst: Prohibentium nubere, præcipiẽtium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & his qui cognouerũt ueritatem. Audiant illi: Bonum est non manducare carnem, neq; bibere uinum, neq; in quo frater tuus scandalizatur. Audiant illi: Modico uino utere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. Quatenus illi discant cibos carnis inordinatè nõ appetere, & isti creaturam Dei quam non appetunt non audeant condemnare.

Ram. 14

Col. 2

B

Luc. 18

Luc. 21

Mar. 7

1. Cor. 6

Rom. 13

1. Cor. 8

Ad Tit. 1

Phil. 3

1. Tim. 4

C

Rom. 14

1. Tim. 5

Iacinthus super. stitiosus ab ira superatur.

Isa. 58

D

Mysticeris immundis abstinere. 11. Act. 11. munda nõ polluta.

Ibidem

Abst. Pul. Ieiunia alijs virtutibus commendatur.

Iohel 1

ADMONITIO XXI.

Aliter admonendi sunt qui sua iam misericorditer tribuũt, atq; aliter qui adhuc & aliena rapere cõtendunt. Admonendi sunt nanq; qui iam sua misericorditer tribuunt, ne cogitatione tumida super eos quibus terrena largiuntur se exto llant, ne idcirco se meliores æstiment, quia contineri per se cæteros uident. Nam terrenæ domus Dominus famulorum ordines ministeriaq; dispertiens, hos ut regant, illos uerò ut statuit ut ab alijs tegantur. Istos iubet ut necessaria cæteris præbeant, illos ut accepta ab alijs sumant. Et tamen plerunq; offendunt qui regunt, & in patrisfamilias gratia permanent qui reguntur. Iram merentur qui dispensatores sunt, sine offensione perdurant qui ex aliena dispensatione subsistunt.

Rom. 14 Quod. Misericordes huius esse

Admonendi sunt igitur qui iam quæ possident misericorditer tribuunt, ut à cœlesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscant, & tanto humiliter præbeant, quanto & aliena esse intelligunt quę dispensant. Cùm

que in illorum ministerio quibus accepta largiun-
tur constituta se esse consideranti, nequaquam
eorum mentes tumor subleuet, sed timor premat.
Vnde necesse est ut sollicitè perpendant ne com-
missa indigne distribuant, ne quædā quibus nul-
la, ne nulla quibus quædā, ne multa quibus pau-
ca, ne pauca præbeāt, quibus impēdere multa de-
buerunt, ne præcipitatione hoc quod tribuūt in-
utiliter spargant, ne tarditate petentes nociue cru
cient, ne recipiendæ hic gratiæ intentio subrepat,
ne dationis lumen laudis trāsitoriæ appetitio ex-
tinguat, ne oblatum munus cōiuncta tristitia ab-
sorbeat, ne in bene oblato munere animus plus
dū decet hilaresc at, ne sibi quicquā cùm totum re-
cte impleuerint tribuāt, & simul omnia postquā
peregerint perdāt. Ne enim sibi uirtutē suæ libe-
ralitatis deputent, audiāt quod scriptū est: Si quis
adminīstrat trāquam ex uirtute quam adminīstrat
Deus. Ne in benefactis immoderatius gaudeant,
audiant quod scriptum est: Cùm feceritis hæc om
nia quę præcepta fuerit uobis: dicite, Serui inutiles
sumus, quæ debuimus facere fecimus. Ne largita-
tem tristitia corrumpat, audiant quod scriptū est:
Hilarem enim datorē diligit Deus. Ne ex impen-
so munere trans litoriam laudem quærant, audiant
quod scriptū est: Nesciat sinistra tua quid faciat
dextera tua: id est, piæ dispensationi nequaquā se
gloria ditæ præsentis admisceat, sed opus rectitu-
dinis appetitionem ignoret favoris. Ne impensæ
gratiæ uicissitudinē requirant, audiant quod scri-
ptum est: Cùm facis prandium aut cœnā, noli uo
care amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cogna-
tos, neq; uicinos diuites, ne forte te ipsi reinuitent,
& fiat tibi retributio. Sed cùm facis cōuiuium, uo
ca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus e-
ris, quia non habent unde retribuant tibi. Ne quæ
prębenda sunt citius, ferò præbeantur, audiant
quod scriptum est: Ne dixeris amico tuo, uade & 3
reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis da-
re. Ne sub obtentu largitatis ea quæ possident, in-
utiliter spargant, audiant quod scriptum est: Su-
det eleemosyna in manu tua. Ne cùm multa ne-
cesse sunt, parua largiantur, audiāt quod scriptum
est: Qui parcè seminat, parcè & metet. Ne cū pau-
ca oportet plurima præbeant, & ipsi postmodum
nimię inopiam tolerantes ad impatientiam erum
pant, audiant quod scriptum est: Nō ut alijs sit re-
missio, uobis autem tribulatio, sed ex æqualita-
te uestra abundantia illorum inopiam suppleat,
ut & illorum abundantia uestræ inopiæ sit sup-
plementum. Cùm enim dantis mens ferre inopiā
nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra
se impatientiæ exquirit. Prius nanq; prępara dus
est patientiæ animus, & tunc aut multa sunt aut
cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter in-
opia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces
pereat, & adhuc mentem deterius murmuratio
subsequens perdat. Ne omnino nihil eis prębe-
ant quibus conferre aliquid paruum debent, au-
diant quod scriptum est: Omni petenti te tribue.
Ne saltem aliquid prębeant quibus omnino con-

ferre nihil debent, audiant quod scriptum est: Da Eccl. 12
bono, & noli recipere peccatorem. Benefac hu-
mili, & non dederis impio. Et rursum: Panem tu- Thob. 4
um & uinum super sepulturam iusti constitue, &
noli ex eo manducare & bibere cū peccatoribus.
Panem enim suū & uinum peccatoribus prębet,
qui iniquis subsidia pro eo quòd iniqui sunt im-
pendit. Vnde & nonnulli huius mūdi diuites, cū
fame crucientur Christi pauperes, effusis largita-
tibus nutriunt histriones. Qui uerò indigenti e-
tiam peccatori panem suum non quia peccator
sed quia homo est tribuit, nimirum non peccato-
rem sed iustum pauperem nutrit: quia in illo non
culpam sed naturam diligit. ¶ Admonendi sunt 4
etiam qui iam sua misericorditer largiūtur, ut sol-
licitè custodire studeant: ne cùm commissa pec-
cata eleemosynis redimunt, adhuc redimēda com
mittant. Ne uenalem Dei iustitiam æstiment, si cū
curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur
se posse inultè peccare. Melior quippe est ani- Matth. 6
ma quàm esca, melius corpus quàm uestimentū. Luc. 12
Qui ergo escam aut uestimentum pauperibus lar
gitur, sed tamen animæ uel corporis iniquitate
polluitur, quod minus est iustitię obtulit, & quod
maius est culpæ commisit. fua enim Deo dedit, &
se diabolo. ¶ At contrà admonendi sunt qui ad- 2. Tars
huc & aliena rapere contendunt, ut sollicitè audi
ant quid ueniēs in iudicium Dominus dicat. Ait
nanq; Esuriui & non dedistis mihi manducare, si- Matth. 25
tiui & non dedistis mihi potum, hospes fui & non
collegistis me, nudus & non operuistis me, infir-
mus & in carcere, & non uisitastis me. Quibus e-
tiam præmittit dicens: Discedite à me maledicti
in ignem æternum qui præparatus est diabolo &
angelis eius. Ecce nequaquam audiunt quia rapi
nas uel alia quælibet uiolenta commiserunt, & ta
men æternis gehennæ ignibus mancipantur.
Hinc ergo colligendum est quanta damnatione
plectēdi sunt qui rapiūt aliena, si tanta animaduer
sione feriuntur qui sua indiscrete tenuerunt. Per-
pendāt quo eos obliget reatu res rapta, si tali sub-
jicit pœnæ non tradita. Perpendant quid mere-
antur iniustitia illata, si tanta percussione digna est
pietas non impensa. Cùm aliena rapere intendūt, 4
audiant quod scriptum est: Væ ei qui multiplicat Abac. 2
nō sua, usquequo aggrauat cōtra se densum lutū?
Auaro quippe contra se densum lutum aggraua-
re, est terrena lucra cū pōdere peccati cumulare.
Cū multiplicare latgæ habitationi spatia cupiūt,
audiant quod scriptum est: Væ qui coniungitis Esa. 5
domū ad domum, & agrum agro copulatis, usq;
que ad terminum loci. Nunquid habitabitis soli
uos in medio terræ? ac si apertè diceret: Quous-
que uos extēditis qui habere in cōmuni modo cō
sortes minimè uultis? Coniuncti os quidem premi
tis, sed contra quos ualeatis uos extendere, sem-
per inuenietis. Cùm augendis pecuniis inhiant? 5
audiant quod scriptum est: Auarus non implebi- Eccle. 5
tur pecunia, & qui amat diuitias, non capiet fruc-
tum ex eis. Fructus quippe ex illis caperet, si eas
bene spargere non amando uoluisset. Qui uerò

eas diligendo retinet, hic utique fine fructu dereliquet. Cùm repleri cunctis simul opibus inardescunt, audiant quod scriptum est: Qui festinat ditari, non erit innocēs. Profectò enim qui auget opes ambit, uitare peccatum negligit, & more auium captus cùm escam terrenarum rerum auidè cōspicit, quo stranguletur peccati laqueo non agnoscit. Cùm quælibet præsentis mundi lucra desiderant, & ea quæ de futuro damno patientur ignorant, audiant quod scriptum est: Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Ex hac quippe uita initium ducimus, ut ad benedictionis sortem in nouissimo ueniamus. Qui itaque in principio hæreditare festinant, sortem sibi in nouissimo benedictione amputant: quia dum per auaritiæ nequitiam hic multiplicari appetunt, illic ab æterno patrimonio exhæredes fiunt. Cumq; plurima ambiunt, uel obtinere cuncta quæ ambierint possunt, audiant quod scriptum est: Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum faciat? ac si aperte ueritas dicat: Quid prodest homini si totum quod extra se est congregat, si hoc ipsum solum quod ipse est damnat? Plerunque autem citius raptorum auaritia corrigitur, si in uerbis admonentis quàm fugitiua sit præsens uita monstretur: si eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diutijs diu manere nequiuerunt: quibus festina mors repentè & simul abstulit, quicquid eorum nequitia nec simul nec repentè congregauit: qui non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicium causas rapinæ detulerunt. Horum itaq; exempla audiant, quos in uerbis suis proculdubio & ipsi condemnant, ut cùm post uerba ad cor redeunt, imitari saltem quos iudicant, erubescant.

ADMONITIO XXII.

ALiter admonendi sunt, qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: atq; aliter qui & ea quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non desistunt. Admonendi sunt qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur: ut sciant sollicitè quòd ea de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est: & idcirco alimenta quoq; omnib. communiter profert. Incassum ergo se innocentes putant, qui cōmune Dei munus sibi priuatim uendicant, qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie perimunt, quot morientiū pauperum apud se subsidia abscondunt. Nam cùm quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, nō nostra largimur: iustitiæ debitū potius soluimus, quàm misericordiæ opus implemus. Vnde & ipsa ueritas cùm de misericordia cautè exhibenda loqueretur, ait: Attēdite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus. Cui quoq; sententiæ etiam Psalmista concinens dicit: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternum. Cùm enim largitatem impensam pauperibus præmisisset, nō

A hanc uocare misericordiam, sed iustitiam maluit: quia quod à cōmuni Domino tribuitur, iustum profectò est ut qui accipiūt, eo cōmuniter utant. Hinc etiam Salomon ait: Qui iustus est, tribuit & non cessabit. Admonendi sunt quoq; ut sollicitè attēdant, q̄ siculnea quæ fructū nō habuit, cōtra hanc dictricti us agricola queritur; q̄ etiā terram occupauit. Terrā quippe siculnea sine fructu occupat: quādo mens tenaciū hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter seruat. Terram siculnea sine fructu occupat: quādo locum quē exercere alius per solem boni operis ualuit, stultus per desidiæ umbram premit. Hi autē dicere nōnunquam solent: Cōcessis utimur, aliena nō quærimus, & si dīgna misericordiæ retributione non agimus, nulla
B tamē peruersa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia uidelicet aurē cordis à uerbis cœlestib. claudūt. Neq; em̄ dīues in Euāgelio qui indutebatur purpura & byſſo, qui epulabat quotidiē splendide, aliena rapuisse, sed infructuosè propriis usus fuisse perhibetur: eūq; post hāc uitā ultrix gehenna suscepit, nō quia aliquid illicitū gessit, sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit. Admonendi sunt tenaces, ut nouerint q̄ hanc primā iniuriam faciunt Deo, quia dāti sibi omnia, nullā mi
C sericordiæ hostiā reddunt. Hinc etenim Psalmista ait: Non dabit Deo placationē suam, nec preciū redēptionis animæ suæ. Precium nanq; redēptionis dare, est opus bonum p̄ueniēnti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes excelamat dicēs: Iam em̄ securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Qui ergo se innoxios quia aliena non rapiunt, æstimant: ictum securis uicinæ præuideant, & torporem improuidæ securitatis amittant: ne cum ferre fructum boni operis negligūt, à præsenti uita fundātus quasi ex uiriditate radicis execētur? At cōtrà admonendi sunt qui & ea quę
D habent tribuunt, & aliena rapere nō desistunt: ne dum ualdē munificī uideri appetūt, de boni speciē deteriores fiant. Hi etenim propria indiscretè tribuentes, nō solum ut suprà iam diximus ad impatientiæ murmurationem proruunt, sed cogente se inopia usq; ad auaritiam deuoluuntur. Quid eorum mente infelicius, quibus de largitate nascitur auaritia, & peccatorum seges quasi ex uirtute seminatur? Prius itaq; admonendi sunt ut tenere sua rationabiliter sciant, & tunc demum ut aliena non ambiant. Si enim radix culpæ in ipsa effusione non exuritur, nunquam per tamos exuberans auaritiæ spina siccatur. Occasio ergo rapiendi subtrahitur, si bene prius ius possidēdi diffinitur. Tunc uerò admonendi audiāt quomodo quæ habent misericorditer tribuant, quando nimirum didicerunt ut bona misericordiæ per interiectam rapinæ nequitiam non confundāt. Vide lenter enim exquirunt quæ misericorditer largiuntur. Sed aliud est pro peccatis misericordiā facere, aliud pro misericordia facienda peccare, quę ūa nequaquā misericordia nunc upari potest: quia ad dulcem fructum non proficīs, quæ per uirus pestiferæ

Prou. 28

Prou. 20

Matth. 16

Quæ sit auaritia, & quomodo corrigenda sit.

Psal. 111

Prou. 3

Luc. 3

Psal. 48

Precium redēptionis animæ quid sit.

Luc. 3

1. Ioan. 3

pestiferæ radicis amaresc̃it. Hinc est enim quòd A & multo maius merebitur supplicium, quia prudenter sui uoluisset potuit euitare peccatum. Quibus quoq; rectè per Iacobū dicit: Quòd si zelum amarū habetis inter uos, & cōtentiones sint in cor de uestro, nolite gloriari, & mendaces esse aduersum ueritatem. Nō est ista sapiētia descendens de sursum, sed terrena, animalis, diabolica. Quæ autē de sursum est sapientia, primū quidē pudica est, deinde pacifica. Pudica uidelicet, quia castè intelligit: pacifica autē, quia per relationē se minimè à proximorū societate dissiungit. Admonendi sunt dissidentes, ut nouerint q̃ tam diu nullū boni operis Deo sacrificiū immolāt, q̃ diu à proximorū charitate discordāt. Scriptū nāq; est: Si offers munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tūc ueniēs offeres munus tuū. Ex qua præceptione pensandū est, quorū hostia repellit̃, q̃ intolerabilis culpa mōstrat. Nā cū mala cuncta bonis sequentibus diluātur, pensemus quāta sint mala discordiæ, quę nisi extincta funditus fuerint bonū subsequi nō permittunt. Admonendi sunt discordes, ut ſi aures à mandatis cœlestibus declinant, mentis oculos ad cōsideranda ea quę in illis scripta sunt uersantur aperiāt. q̃ sæpe aues unius eiusdēq; generis sese socialiter uolādo nō deserūt, & quòd gregatim animalia bruta pascunt. Quæ si solerter aspiciamus, cō cordando libi irrationalis creatura indicat, quātum malū per discordiā rationalis ere atura cōmittat, q̃n hæc à rationis intentione perdidit, quod illa motu naturali custodit. At contrà admonēdi sunt pacati, ne dū plus quā necesse est pacē quam possident amāt, ad perpetuā perue nire nō appetant. Plerunq; em̄ grauius intētionē mētium rerum trāquillitas tentat, ut quo nō sunt molesta quæ obtinēt, eo minus amabilia fiāt quæ uacāt, & quo delectāt præsentia, eo nō requirant æterna. Vnde & per semetipsam ueritas loquens cum terrenam pacem à superna distingueret, atq; ad uenturam discipulos ex præsenti prouocaret, ait: Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Relinquo scilicet trāsitoriam, do mātuam. Si ergo in eam cor quæ relicta est figitur, nunquam ad illam quæ danda est peruenitur. Pax ergo præsens ita tenenda est, ut & diligi debeat & contemni, ne si immoderatè diligitur, diligētis animus in culpa capiatur. Vnde & admonendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, prauos hominum mores nequaquam redarguant, & consentiendo peruersis, ab authoris sui se pace diſiungant, ne dum humana forās iurgia metuūt, ínterni fœderis discissione feriantur. Quid est enim pax transitoria, nisi quoddam uestigium pacis æternæ? Quid esse ergo dementius potest, q̃ uestigia in puluere impressa diligere, sed ipsum à quo impressa sunt non amare? Hinc Dauid dum totum se ad fœdera pacis interne cōstringeret, testatur q̃ cum malis concordiā non teneret dicēs: Nonne qui oderant te Dñe oderam, & super inimícos tuos tabescebā? Perfectò odio oderā illos, ſi

Esa. 61 probat dicens: Ego Dominus diligens iudiciū, & odio habēs rapinam in holocausto. Hinc iterum

Prou. 21 dicit: Hostiæ impiorum abominabiles: quia offeruntur ex scelere. Qui sæpe quoq; & indigentib. subtrahunt quæ Deo largiuntur. sed quāta eos animaduersione renuat, per quendam sapientem

Eccle. 34 Dominus demōstrat dicens: Qui immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui uictimat filium in conspectu patris sui. Quid nanq; esse intolerabilius potest q̃ mors filij ante oculos patris? Hoc itaq; sacrificiū quāta ira aspiciat̃ ostenditur: quòd orbati patris dolori cōparatur. Et tamē plerunq; quanta tribuūt pensant: quanta aūt rapiunt cōsideratè dissimulant. Quasi mercedē numerāt: & perpēdere culpas recusant. Audiāt itaq; quod

Aggai 1 scriptum est: Qui mercedes cōgregauit, misit eas in sacculum pertusum. In facculo quippe pertuso uidet q̃n pecunia mittit̃, sed quādo amittit̃ur non uidet. Qui ergo quāta largiunt̃ aspiciūt, sed quan ta rapiūt nō perpendūt, in pertuso facculo mercedes mittūt: quia profectò has in spem suæ fiduciæ intuentes cōgerunt, sed non intuentes perdunt.

ADMONITIO XXIII.

ALiter admonendi sunt discordes, atq; aliter pacati. Discordes nanq; admonēdi sunt, ut certissimè sciant quia quantislibet uirtutibus pol leāt, spiritales fieri nullatenus possunt, si unin per concordiam proximis negligunt. Scriptum quip

Gal. 5 pe est: Fructus autem spiritus est charitas, gaudiū, pax. Qui ergo seruare pacem non curat, ferre fructum spiritus recusat. Hinc Paulus ait: Cum sit inter uos zelus & contentio, nōne carnales estis?

Hebr. 12 Hinc iterum quoq; dicit: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam: sine qua nemo uidebit Deum. Hinc rursum admonēs ait: Solliciti ser

Ephe. 4 uare unitatē spiritus in uinculo pacis: unum corpus, & unus spiritus: sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ. Ad unā ergo uocationis spem nequaquam pertingitur, si nō ad eam unita cum proximis mente curratur. At sæpe nonnulli quo quædam specialiter dona percipiunt, superbiendo donum concordiæ quod maius est amittunt: ut ſi fortassè carnem præ cæteris gulæ refrenatione quis edomat, concordare eis quos superat abstinendo, contemnat. Sed qui abstinentiam à concordia separat, quid admoneat Psalmista perpen-

Psal. 150 dat: ait enim: Laudate eum in tympano & choro. In tympano nanq; sicca & percussa pellis resonat: in choro aūt uoces sociatæ concordant. Quisquis itaq; corpus affligit, sed concordiā deserit, Deum quidem laudat in tympano, sed tamen eum non laudat in choro. Sæpe uerò dum quoddā maior scientia erigit, à cæterorū societate dissungit, & quasi quo plus sapiūt, eo à cōcordiæ uirtute desipiēūt.

Matth. 9 Hi itaq; audiāt quid per semetipsam ueritas dicat: Habete sal in uobis, & pacē habete inter uos. Sal quippe sine pace nō uirtutis est donū, sed damnationis argumentū. Quo enim quisq; melius sapit, eo deterius desipuit, & idcirco inexcusabiliter

Luc. 3

Matth. 5

Gen. 13

Ioan. 14

Psal. 138

ADMONITIO XXIIII.

Gloss. super illud verum.

inimici facti sunt mihi. Inimicos etenim Dei perfecto odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, & uitæ prodesse. Pensandum ergo est quan do ab increpatione quis cesset, quanta culpa si pax cum pessimis tenetur: si propheta tantus hoc uelut in hostiam Deo obtulit, quod cõtra se pro Domino prauorum inimicitias excitauit. Hinc est q̃

Exod. 32 tribus Leui assumptis gladijs per castrorum media transiens, quia feriendis noluit peccatoribus

Num. 25 parcere, Deo manus dicta est consecrasse. Hinc Phinees peccantium ciuium gratiã spernens, coeunt res cum Madianitis perculit, & iram Domini iratus placauit. Hinc per semetipsam ueritas di-

Matth. 10 cit: Quid putatis? quia pacem ueni mittere in terram? Non utiq; sed gladium. Malorum nanq; cũ incautè amicitijs iungimur, culpis ligamur. Vnde Iosaphat qui tot de ante acta uita præconijs attollitur, de Achab regis amicitijs pene perituras increpatur. Cui à Domino per prophetam dicit: Im

2. Paral. 19 pio præbes auxilium, & his qui oderũt Dominũ, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inuẽta sunt in te, eo quòd abstuleris lucos de terra luda. Ab illo enim qui summè rectus est eoipso iam discrepat, quo peruersorum amicitijs uita nostra concordat.

Admonendi sunt pacati: ne si ad increpationis uerba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbari formident. Rursumq; admonẽdi sunt ut eandem pacem dilectione integra intrinsecus tenean t, quam per inuectionem uocis sibi intrinsecus

Psal. 119 turbant. Quod utrunq; prouidè se Dauid seruasse perhibet, cùm dicit: Cum his qui oderunt pacẽ eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis. Ecce loquens impugnabatur, sed tamen impugnatus erat pacificus: quia nec insanientes cessabat reprehendere, nec reprehensos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait: Si fieri potest quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Hortaturus enim discipulos ut pacem cum omnibus haberẽt, præmisit dicẽs, Si fieri potest: atq; subiũxit, Quod ex uobis est. Difficile quippe erat ut si male acta corriperent, habere pacem cum omnibus possent. Sed cùm temporalis pax in prauorũ cordibus ex nostra increpatione confunditur, inuiolata necesse est ut in nostro corde seruetur. Rectè itaque ait:

Pagnin. Quod ex uobis est. ac si nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium consensu subsistit, si ab eis qui corripiuntur expellitur, integra tamen in uestra qui corripitis mente teneatur. Vnde rur-

1. Thes. 5 sum idem discipulos admonet dicens: Si quis non obedit uerbo nostro, per epistolam hunc notate: & non commisceamini cum illo, ut confundatur. Atque illico subiunxit: Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem. ac si diceret: Pacem cum eo exteriorem solui te, sed interiorem circa illum medullitus custodite: ut peccantis mentem sic uestra discordia feriat, quatenus pax à cordibus uestris nec abnegata discedat.

Pagnin. Quasi dicat interiorem, & exteriorem.

A Liter admonẽdi sunt seminãtes iurgia, atq; aliter pacifici. Admonẽdi nãq; sunt qui iurgia seminant, ut cuius sint sequaces agnoscãt. De apostata quippe angelo scriptũ est, cũ bono messi inserta fuisset zizania: Inimicus homo hoc fecit. Matth. 13
De cuius etiam membro per Salomonẽ dicit: Ho Prou. 19
mo apostata uir inutilis gradiẽ ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquit, prauo corde machinat malũ, & omni tẽpore iurgia seminat. Ecce, quẽ seminantẽ iurgia dicere uoluit, prius apostatã nominauit: quia nisi more superbientis angeli à cõspectu cõditoris prius intus auersione mentis caderet, foràs postmodũ usq; ad seminanda iurgia non ueniret. Qui rectè describit quod annuit oculis, digito loquit, terit pede. Interior nanq; est custodia, quæ ordinata seruat exterius membra. Qui ergo statũ mentis perdidit, subsequenter foràs inconstantia motionis fluit, atq; exteriori mobilitate indicat quòd nulla interius radice stabilitatis subsistat. Audiant iurgiorum seminatores quod scriptum est: Beati pacifici: quoniã filij Dei uocabunt. Atq; ediuerso colligãr, quia filij Dei uocantur qui pacem faciunt, procul dubio fatẽ sunt filij qui confundunt. Omnes autem qui per discordiam separantur à uiriditate dilectionis, arefiunt. Qui etsi boni operis fructus in suis actionibus proferunt, profectò nulli sunt, quia non ex unitate charitatis oriunt. Hinc ergo perpendant seminantes iurgia & multipliciter peccãt: qui dũ unam nequitiã perpetrant, ab humanis cordibus cunctas simul uirtutes eradicant. In uno enim malo innumera peraguntur, quia seminando discordiam, charitatem quæ nimirum uirtutum omnium mater est extinguũt. Quia autem nihil preciosius est Deo uirtute dilectionis: nihil est delectabilius diabolo extinctione charitatis. Quisquis ergo seminãdo iurgia dilectionem proximorũ perimit, hosti Dei familiarius seruit: quia qua ille amissa cecidit, hanc iste uulneratis cordibus subtrahens, eis iter ascensionis abscidit. At contrà admonendi sunt pacifici ne tantæ actionis pondus leuigent, si inter quos fundare pacem debeant ignorent. Nam sicut multum nocet si unitas desit bonis, ita ualde est noxium si nõ desit malis. Si ergo peruersorum nequitia in pacem iungitur, profectò eorũ malis actibus robur augetur: quia quo sibi in malitia congruunt, eo se robustius bonorũ afflictionibus illidunt. Hinc nanq; est q̃ contra damnati illius uasa, uidelicet Antichristi prædicatores, diuina uoce beati lob dicitur: Membra carnium eius lob. 41
coherentia sibi. Hinc sub squamarum specie de eius satellitibus perhibetur: Vna uni coniungitur, & nec spiraculum quidem incedit per eos. Sequaces quippe illius quo nulla inter se discordiæ aduersitate diuisi sunt, eo in bonorum grauius nece glomerant. Qui ergo iniquos paci sociãt, iniquitati uires administrat: quia bonos deterius deprimunt, quos & unanimiter persequunt. Vnde prædicator egregius grauí Phariseorum Sadducæorũq; persecutiõe deprehẽsus, inter semetipsos diui dere

Iniquitatis uires seminãtes.

Charitas rerum uirtutũ mater.

2. Ioan.

dere studuit, quos contra se grauiter unitos uidit, cùm clamauit dicens: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Dumq; Sadducæi ſpem reſurrectionemq; mortuorum eſſe denegarent, quam Phariſæi iuxta præcepta ſacri eloquij crederent: facta in perſecutorum unanimitate diſſenſio eſt, & diuiſa turba illæſus Paulus exiuit, quę hunc unita prius immaniter preſſit. Admonendi itaque ſunt qui faciendæ pacis ſtudijs occupantur, ut prauorum mętibus prius amorem debeant internæ pacis infundere, quatenus eis poſtmodum ualeat exterior pax prodeſſe: ut dum eorum cor in illius cognitione ſuſpenditur, nequaquam ad nequitiam ex huius perceptione rapiatur: dumq; ſupernam prouident, terrenam nullo modo adꝰ uſum ſuæ deteriorationis inclinent. Cùm uerò per uerſi quiq; tales ſunt, ut nocere bonis nequeant, etiamſi concupiſcant: inter hos nimirũ debet terrena pax conſtrui, & priuſquam ab eis ualet ſuperna agnoſci: uthi ſcilicet quos contra dilectionem Dei malitia ſuæ impietatis exaſperat, ſaltem ex proximi amore manſueſcant, & quaſi è uicino ad melius tranſeant, ut ad illam quæ à ſe longè eſt, pacem conditoris aſcendant.

ADMONITIO XXV.

ALiter admonendi ſunt qui ſacræ legis uerba non rectè intelligunt: atque aliter qui re ctè quidem intelligunt, ſed hæc humiliter non loquuntur. Admonendi ſunt qui ſacræ legis uerba non rectè intelligũt: ut perpendant quia ſaluberrimum uini potum in uenenũ ſibi poculum uertunt, ac per medicinale ferrum uulnere mortali ſe feriunt, dum per hoc in ſe ſana perimũt, per quod ſalubriter abſcindere ſauciata debuerunt. Admonendi ſunt ut perpendant, quòd ſcriptura ſacra in nocte uitæ præſentis quaſi quædam nobis lucerna ſit poſita: cuius nimirum uerba dum non rectè intelligunt, de lumine tenebreſcunt. Quos uidelicet ad intellectum prauum intentio peruerſa non raperet, niſi prius ſuperbia inflaret. Dum enim ſe præ cæteris ſapientes arbitrantur, ſequi alios ad melius intellecta deſpiciunt, atq; ut apud imperitum uulgus ſcientiæ ſibi nomen extorqueant, ſtudent ſummopere & ab alijs rectè intellecta deſtruere, & ſua peruerſa roborare. Vnde bene per prophetam dicitur: Secuerunt prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum ſuum. Galaad nanque à cęruus teſtimonij interpretatur. Et quia cun cta ſimul congregatio Eccleſiæ per cõfeſſionem ſeruit teſtimonio ueritatis, nõ incongruè per Galaad Eccleſia exprimitur, quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæ uera ſunt teſtatur. Prægnãtes autem Galaad uocantur animæ, quæ intellectum uerbi ex diuino amore concipiunt, & ſi ad perfectum tempus ueniant, conceptã intelligentiã boni operis oſtenſione pariturę ſunt. Terminum uerò ſuum dilatare, eſt opinionis ſuæ nomen extendere. Secuerunt ergo prægnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum: quia nimirum hæretici mentes fidelium quæ iam aliquid de ueritatis intellectu conceperant, peruerſa prædicatione perimunt, & ſcientiæ ſibi nomen extendunt. Paruulo rum quippe corda iam de uerbi cõceptione grauida, erroris gladio ſcindunt, & quaſi doctrinæ ſibi nomen faciunt. Hos ergo cùm conamur inſtruere ne peruerſa ſentiant, admoneamus prius neceſſe eſt, ne inanem gloriam quærant. Si enim radix elationis abſciditur, cõſequẽter rami prauæ aſſertionis arefiunt. Admonẽdi ſunt etiã, ne erroresdiſcordiasq; generando, legem Dei quę idcirco data eſt ut ſacrificia ſatanæ prohibeat, eandem ipſam in ſatanæ ſacrificium uertãt. Vnde per prophetam Dominus queritur dicens: Dedi eis frumentum, uinum & oleum, & argentum multipli cauieis & aurum, quæ fecerunt Baal. Frumentum quippe à Domino accipimus, quando in dictis obſcurioribus ſubducto regmine literæ per medullam ſpiritus legis interna ſentimus. Vinum ſuum Dominus nobis præſtat, cùm ſcripturæ ſuæ alta prædicatione nos inebriat. Oleum quoq; ſuum nobis tribuit, cùm præceptis apertio ribus uitam noſtram blanda lenitate diſponit. Argentum multiplicat, cum nobis luce ueritatis plena eloquia ſubminiſtrat. Auro quoque nos ditat, quando cor noſtrum intellectu ſummi fulgoris irradiat. Quę cuncta hęretici Baal offerunt: quia apud auditorũ ſuorum corda corruptè omnia intelligendo peruertunt. Et de frumento Dei, uino atq; oleo, argẽto pariter & auro, ſatanæ ſacrificiũ immolãt: quia ad errorẽ diſcordiæ uerba pacis inclinant. Vnde admonẽdi ſunt ut perpẽdant: quia dum peruerſa mente de præceptis pacis diſcordiã faciunt, ſuſto Dei examine ipſi de uerbis uitæ moriuntur. At contrà admonendi ſunt qui rectè quidem uerba legis intelligunt, ſed hęc humiliter non loquuntur: ut in diuinis ſermonibus priſquam alijs eos proferant, ſemetipſos requirant, ne inſequentes aliorum facta, ſe deſerant. Et cùm rectè cuncta de ſacra ſcriptura ſentiũt, hoc ſolum quod per illam contra elatos dicitur non attendant. Improbus quippe & imperitus eſt medicus qui alienum mederi appetit, & ipſe uulnus quod patitur neſcit. Qui igitur uerba Dei humiliter nõ loquuntur, profectò admonendi ſunt ut cum medicamenta ægris apponunt, prius uirus ſuę peſtis inſpiciant, ne alios medendo ipſi moriantur. Admoneri enim debent ut conſiderent ne à uirtute dicendi, uiuendi qualitate diſcordent: ne loquendo aliud, & oſtendendo aliud prędicent. Audiãt itaq; quod ſcriptum eſt: Sí quis loquitur, quaſi ſermones Dei. Qui ergo uerba quę proferũt ex proprijs non habent, cur quaſi de proprijs tumentes? Audiant quod ſcriptum eſt: Sicut ex Deo coram Deo in Chriſto loquimur. Ex Deo eñ corã Deo loquitur, qui prędicatiõis uerbum & quia à Deo accepit intelligit, & placere per illud Deo non hominibus quęrit. Audiant quoq; quod ſcriptũ eſt: Abominatio Dei eſt omnis arrogãs. Quia uidelicet dum in uerbo Dei laudem ac gloriam propriã quęrit, ius dantis inuadit: eumq; laudi ſuę poſtponere nequaquã metuit, à quo hoc ipſum quod

laudatur

Act. 23

Ose. 2

Prou. 16

laudatur accepit. Audiant quod prædicatori per Salomonem dicitur: Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuẽtur fontes tui foràs, & in plateis aquas diuide. Habeto eas solus: ne sint alieni participes tui. Aquã quippe prædicator de cisterna sua bibit: cùm ad cor suum redierit, prius audit ipse quod dicit. Bibit quidem sui fluenta putei, si sui irrigatione uerbi infunditur. Vbi bene subiungitur: Deriuentur fontes tui foràs, & in plateis aquas diuide. Rectum quippe est ut ipse prius bibat, & tunc prædicando alijs influat. Fontes quippe foràs deriuare, est exterius alijs uim prædicationis infundere. In plateis autem aquas diuidere, est in magna auditorum amplitudine iuxta uniuscuiusq; qualitatem diuina eloquia dispensare. Et quia plerunq; inanis gloriæ appetitus subrepit dum sermo Dei ad multorum notitiam currit, post quam dictum est: In plateis aquas diuide: recte subiungitur: Habeto eas solus: nec sint alieni participes tui. Alienos quippe malignos spiritus uocat, de quibus per prophetam tentati hominis uoce dicitur: Alieni insurrexerunt in me: & fortes quæsierunt animam meam. Ait ergo: Aquas in plateis diuide: & tamen solus habe. ac si apertius dicat: Sic necesse est ut prædicationi exterius seruias, quatenus per elationem te immundis spiritibus nõ coniungas: ne in diuini uerbi ministerio hostes tuos ad te participes admiras. Aquas ergo & in plateis diuidimus, & tamẽ soli possidemus: quando & exterius latè prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes assequi minimè ambimus.

Prou. 5.

Psal. 53.

Prou. 5.

Ecclc. 20.

Prou. 11.

A

B

C

D

ADMONITIO XXVI.

ALiter quoq; admonendi sunt qui cùm prædicare dignè ualeant, præ nimia humilitate formidant: atq; aliter admonendi sunt, quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamẽ præcipitatio impellit. Admonendi nanq; sunt qui cùm prædicare utilitèr possint, immoderata tamẽ humilitate refugiunt, ut ex minori cõsidera tione colligant, quantum in maioribus rebus delinquant. Si enim indigẽtibus proximis ipsi quas habent pecunias absconderãt, adiutores procul dubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu cõstringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus uerbum prædicationis subtrahunt, moriẽtibus mẽtibus uitæ remedia absondunt. Vnde & bene quidã sapiens dicit: Sapientia abscondita & thesaurus inuisus: quæ utilitas in utrisq; Si populum fames attereret, & occulta frumenta ipsi seruarent: autores proculdubio mortis existerent. Qua itaq; plectendi sunt pœna considerent, qui cum fame uerbi animę pereãt, ipsi panem percepturæ gratiæ nõ ministrant. Vnde & bene per Salomonem dicitur: Qui absconditfrumenta, maledicitur in populis. Frumẽta quippe abscondere, est prædicationis sanctæ apud se uerba retinere. In populis autẽ talis quisq; maledicitur: quia in stolius culpa silentij pro multorũ quos corrigere potuit pœna damnat. Si medicinalis artis minimè ignarũ secundum uulnus cernerent, & tamen fetare re-

cusarent: profectò peccatum fraternæ mortis ex solo torpore committerẽt. Quanta ergo culpa inuoluantur, aspiciant, qui dum cognoscũt uulnera mentium, curare negligunt ea sectione uerborũ. Vnde & bene per prophetã dicitur: Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. Gladium quippe à sanguine prohibere, est prædicationis uerbum à carnalis uitæ interfectione retinere. Deo quo runsum gladio dicitur: Et gladius meus manducabit carnes. Hi autem cùm apud se sermonem prædicationis occultant, diuinas contra se sententias terribiliter audiãt, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quòd talent tum qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit. Audiãt quòd Paulus eo se à proximorum sanguine mundum credidit, quo seriendis eorum uitijs non pepercit, dicens: Cõtestor uos hodierna die: quia mũdus sum à sanguine omniũ uestrũm. non enim subterfugi quo minus annunciarem omne consilium Dei uobis. Audiãt quòd uoce angelica Ioannes admonetur, cùm dicitur: Qui audit: dicat ueni. Vt nimirũ qui se uox interna instinuat, illuc etiã clamando alios quo ipse rapitur trahat: ne claufas fores etiam uocatus inueniat, si uocanti uacuus appropinquet. Audiant q; Esaias qui à uerbi ministerio tacuit, illustratus superno lumine, magna uoce pœnitentiæ semetipsum ipse reprehendit, dicens: Væ mihi quia tacui. Audiant quòd per Salomonem in illum prædicationis scientia multiplicari promittitur, qui in hoc quod iam obtinuit corporis uitio nõ tenetur. Ait nanq; Anima quæ benedicit impinguabitur, & qui inebriat, ipse quoq; inebriatur. Qui enim prædicãdo exterius benedicit, interioris augmẽti pinguedinem recipit: & dum uino eloquij auditorum mentem debriare non desinit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit. Audiãt quòd Dauid hoc Deo in munere obtulit, q; prædicationis gratiam quam acceperat nõ absondit dicẽs: Eccelabia mea nõ prohibebo, Domine tu cognouisti. Iustitiam autem tuam nõ absondi in corde meo: ueritatem tuam & salutare tuum dixi. Audiant quod sponsi colloquio ad sponsam dicitur: Quæ habitas in hortis, amici auscultãt te: fac me audire uocem tuam. Ecclesia quippe in hortis habitat: quæ ad uiriditatem intimã exculta plantaria uirtutum seruat. Cuius uocem amicos auscultare, est electos quosq; uerbum prædicationis illius desiderare: quam utdelicet uocem sponsus audire desiderat, qui ad prædicationẽ eius per electorum suorum animas anhelat. Audiant quod Moyses cùm irasceretem Deum populo cerneret, & assumi ad ulciscendum gladios iuberet: illos à parte Dei denunciauit existere, qui delinquentiũ scelera incunctanter ferirent, dicens: Si quis Domini est, iungatur mihi: ponat uir gladium super femur suum. Ite & redite de porta usq; ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisq; fratrem suum, & amicũ, & proximum suum. Gladiũ quippe super femur ponere, est prædicatiõis studiũ uoluptatibus carnis anteferre: ut cùm sancta

Gladius pro uerbo prædicationis ponitur. infr. expos. 52.

Hier. 48.

Matth. 25.

Act. 20.

Apoc. 22.

Esa. 6.

Prou. 11.

Psal. 39.

Cant. 8.

Exod. 32.

qualiter sit prædicatore hic recte reprehendat.

quis studet dicere, curet necesse est illicitas sugge A mus docere quis audeat, si ille puer doceri intérro
stiones edomare. De porta uerò uſq; ad portam gando uoluit, qui per diuinitatis potẽtiam uerbũ
ire, est à uitio uſq; ad uitium per quod ad mentem scientiæ ipsis suis doctoribus ministrauit. Hinc ue-
mors ingreditur, increpando discurrere. Per me- rò per Paulum discipulo dicitur: Præcipe hæc & 1.Tim.4
dium uerò castrorum transire, est tanta æqualita- doce, nemo adolescẽtiam tuam cõtemnat. Scien-
te intra Ecclesiã uiuere, ut qui delinquentium cul dum nãq; nobis est, quia in sacro eloquio aliquan- Adolescentia
pas rerdarguit, in nullius se debeat fauorem decli- do adolescẽtia iuuentus uocatur. Quod citius o- pro iuuentute.
nare. Vnde & rectè subiungitur: Occidat uir fra- stenditur si Salomonis ad medium uerba profe-
trem, & amicum, & proximum suum. Fratrem sci rantur, qui ait: Lætare iuuenis in adolescẽtia tua. Eccl.11
licet & amicum & proximum interficit, qui cùm Si enim utraq; unum esse nõ decerneret, quẽ mo-
punienda inuenit, ab increpationis gladio nec eis nebat in adolescentia, iuuenem non succumbat.
quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille
Dei dicitur qui ad ferienda uitia zelo diuini amo ADMONITIO XXVII.
ris excitatur: profectò esse se Dei denegat, qui in A Liter admonẽdi sunt, qui in hoc quod tem-
quantum sufficit increpare uitam carnalium recu poraliter appetunt prosperantur: atq; aliter
sat. At contrà admonendi sunt quos à prædica- qui ea quidẽ quæ mũdi sunt cõcupiscunt,
tionis officio, uel imperfectio, uel æras prohibet, B sed tamẽ aduersitatis labore fatigant. Admonẽ-
& tamen præcipitatione impellit: ne dum tanti sibi di nanq; sunt qui in hoc quod temporaliter appe-
onus officij præcipitatione arrogãt, utam sibi sub tũt prosperant, nec cùm cũcta ad uotũ suppetunt,
sequentis melioration is ab scindant: & cùm arri- dantem quærere negligãt, si in his quæ dantur a-
piunt intempestiuè quod nõ ualent, perdãt etiam nímum figant: ne peregrinationem pro patria di-
quod implere quandoq; tempestiuè potuissent, ligant, ne subsidia itineris in obstacula peruentio
atq; scientiam quam incongruè conantur ostende nis uertãt, ne nocturno lunæ lumine delectati, ela
re, iustè ostendantur amisisse. Admonendi sunt ritatem solis uidere fugiant. Admonẽdi itaque
ut cõsiderent quod pulli auium si ante pennarum sunt, ut quæcũq; in hoc mũdo cõsequũtur, calami
perfectionem uolare appetant, unde ire in alta cu tatis solatia, nõ autem præmia retributionis cre-
piunt, inde in ima merguntur. Admonẽdi sunt dant. sed contra fauores mũdi mẽtem erigant, ne
ut consideremq; struc turis recẽtibus nec dum so in eis ex tota cordis delectatiõe succumbãt. Quis
lidatis, si tignorum pondus superponitur, non ha quis enim prosperitatem qua utitur apud iudici-
bitaculum, sed ruina fabricatur. Admonẽdi sunt um cordis melioris uitæ amoris nõ reprimit, fauo
ut cõsiderent quòd cõceptas soboles fœminæ si C rem uitæ transeuntis in mortis perpetuę occasio-
prisusquam plenè formentur proferunt, nequaq; nem uertit. Hinc est enim q; sub Idumæorum spe-
domos, sed tumulos replẽt. Hinc est q; ipsa uerí cie, qui uincendos se prosperitati suæ reliquerũt,
tas quæ repentè quos uellet roborare potuisset: in huius mundi succellibus lætantes, increpãtur
ut exemplum sequẽtibus daret, ne imperfecti præ cùm dicitur: Dederũt terram meam sibi in hære-
dicare præsumerent, postquam discipulos de uir- ditatem eum gaudio, ex toto corde & ex animo.
tutis prædicatione instruxit, illico adiũxit: Vos au Quibus uerbis perpẽditur q; nõ solum quia gau-
tem sedete in ciuitate quoadusq; induamini uirtu deant, sed q; toto corde & ex animo gaudeant, di
te ex alto. In ciuitate quippe consid emus, si intra stricta reprehẽsione seriãtur. Hinc Salomon ait:
mentium nõstrarum nos claustra cõstringimus, Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperi- Prou.1
ne loquendo exterius euagemur: ut cùm uirtute tas stultorum perdet illos. Hinc Paulus admonet
diuina perfectè induimur, tunc quasi à nobis met- dicens: Qui emũt tanquam nõ possidẽtes, & qui 1.Cor.3
ipsis foràs etiam alios instruentes exeamus. Hinc utuntur hoc mũdo tanquam non utantur. Vtui-
per quendam sapiẽtem dicitur: Adolescẽs loque delicet sic uobis quæ suppetunt exterius seruiant,
re in causa tua uix. Et si bis interrogatus fueris, ha quatenus à supernæ dilectionis studio animam
beat initiũ respõsio tua. Hinc est q; idem redem- nõ inflectant: ne luctum nobis internæ peregri-
ptor noster cùm in cœlis sit cõditor, & ostẽsione D nationis temperent ea quæ in exilium positis sub
suæ potentiæ semper doctor angelorum, ante tri sidium præbent, & quasi felices in trãsitoriis nos
cenale tempus in terra magister noluit fieri homi gaudeamus, qui ab æternis nos interimi miseros
num: ut uidelicet præcipitatis uim salubertimam cernimus. Hinc nãq; est quod electorum uoce di-
timoris infunderet: cùm ipse etiã qui labi non pos cit Ecclesia: Leua eius sub capite meo, & dextera Cant.2
set perfectæ uitæ gratiã nõ nisi perfecta ætate pro illius amplexabitur me. Sinistram Dei prosperita
dicaret. Scriptum quippe est: Cùm factus esset an tem uidelicet uitæ præsentis quasi sub capite po-
norum duodecim, remansit puer Iesus in Hierusa suit, quam intentione summi amoris premit. De- Quare de sinistra
lem. De quo à parentibus requisito paulo post sub xtera uerò Dei eam amplectitur: quia sub æterna ne loquatur.
ditur: Inuenerũt illum in templo sedentem in me eius beatitudine tota deuotione cõtinetur. Hinc Prou.3
dio doctorum, audiẽtem illos & interrogantem. rursum per Salomonem dicitur: Longitudo die-
Vigilanti itaq; cõsideratione pẽsandum est, quòd rum in dextera eius, in sinistra uerò eius diuitiæ
cùm Iesus annorum duodecim dicitur in medio & gloria. Diuitiæ itaq; & gloria qualiter sint ha-
doctorum sedens, nõ docens, sed interrogans in benda docuit, quæ posita in sinistra meminit.
uenitur. Quo exemplo scilicet ostẽditur ne infir- Hinc Psalmista ait: Saluum me fac dextera tua. Psal.107
Neq; enim ait manu, sed dextera: ut uidelicet cum
dex. eram

dexteram diceret, quia æternam salutem quæ-
Psal. 67 rit indicaret. Hinc rursum scriptum est: Dextera manus tua Domine confregit inimicos. Hostes enim Dei etsi in sinistra eius proficiũt, in dextera franguntur: quia plerunq; prauos uita præsens eleuat, sed aduentus æternæ beatitudinis damnat.

Ex huius uita modo quibus pumendi sint. ¶ Admonẽdi sunt qui in hoc mundo prosperantur, ut solerter cõsiderẽt, quia præsentis uitæ prosperitas aliquando idcirco datur ut ad meliorem uitam prouoceat, aliquando uerò ut in æternum plenius damnet. Hinc est enim q; plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoq; ad æterna separanda prouocetur. Necq; enim rudis populus ille promissionibus Dei in lõginquum crederet, si à promissore suo non etiam ei uicina aliquid
Psal. 104 percepisset. Vt ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquã solummodo spe ad res, sed rebus quoq; ad spem trahitur. Quod liquidò Psal-
Psal. 71 mista testatur dicens: Dedit eis regiones gentiũ, & labores populorum possederunt: ut custodiãt iustificationes eius, & legem eius requirant. Sed cùm largientem Deum humana mens boni operis repensatione nõ sequitur, unde nutrita piè creditur, inde iustius damnatur. Hinc enim per Psalmistam rursum dicitur: Deiecisti eos dum alleuarẽtur. Quia uidelicet reprobi cùm recta opera diuinis muneribus non rependunt, cùm totos se hic deserunt, & affluentibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc est quòd in inferno cruciato diuiti dicitur: Recepisti bona in uita tua. Idcirco etenim recepit bona in uita sua malus, ut illic plenius ma la reciperet, quia hic fuerat nec per bona conuersus. At contrà admonendi sunt, qui ea quidẽ quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur, ut sollicita cõsideratione perpendant, creator dispensatorq; cunctorum quantа super eos gratia uigilat, quos in sua desideria non relaxat. Ægro quippe quem medicus desperat, concedit ut cuncta quæ concupiscit accipiat. Nam qui sanari posse creditur, à multis quæ appe tit prohibetur. Et pueris nummos subtrahimus, quibus rota simul patrimonia hæreditibus reseruamus. Hinc ergo de spe æternæ hæreditatis gaudium sumant, quos aduersitas uitæ temporalis humiliat: quia nisi saluandos eos in perpetuum cerneret, erudiendos sub disciplinæ regimine diuina dispẽsatio nõ refrenaret. Admonẽdi itaq; sunt qui in his quæ temporaliter concupiscunt, aduersitatis labore fatigantur, ut sollicitè cõsiderent quòd plerunq; etiam iustos cùm temporalis potentia sustollit, uelut in laqueum culpa comprehendit. Nam sicut in priori huius uoluminis parte iam diximus, Deo Dauid prius amabilis rectior fuit in seruitio, quàm cùm peruenit ad regnum. Seruus nanq; amore iustitiæ, deprehensum aduersarium ferire timuit: rex autem persuasione luxuriæ deuotum militem etiam sub studio fraudis extinxit. Quis ergo opes, quis potestatem, quis gloriam quærat innoxiè, si & illi extiterũt noxia qui hæc habuit non quæsita? Quis inter hæc sine magno discriminis labore saluabitur, si ille in his culpa interueniente turbatus est, qui ad hæc fuerat Deo eligente præparatus? Admonendi sunt ut cõsiderent, quia Salomon qui post tantam sapientiam usq; ad idololatriam cecidisse describitur, nihil in hoc mundo prius quàm caderet aduersitatis habuisse memoratur. Sed concessa sapientia fundituis cor deseruit, quod nulla uel minima tribulationis disciplina custodiuit.

Psal. 67
Psal. 104
Psal. 71
Luc. 16
1. Cor. 7
3. Reg. 11

ADMONITIO XXVIII.

Liter admonẽdi sunt coniugijs obligati, atque aliter à coniugij nexibus liberi. Admonendi sunt nanq; coniugijs obligati, ut cùm uicissim quæ sunt alterius cogitant, fic eorum quisque placere studeat coniugi, ut nõ displiceat conditori: sic ea quæ huius mundi sunt agant, ut tamen appetere quæ Dei sunt non omittant: sic de bonis præsentibus gaudeant, ut tamẽ sollicita intentione mala æterna pertimescant: sic de malis temporalibus lugeant, ut tamen consolatione integra spem in bonis perennibus figant: quatenus dum in transitu cognoscunt esse omne quod agunt, in manſione sciant quod appetunt: nec mala mundi cor confringãt, cùm spes bonorum cœlestium roborat: nec bona præsentis uitæ decipiant, cùm suspecta subsequentis iudicij mala contristant. Itaq; animus Christianorum coniugum & infirmus & fidelis, qui & plenè cuncta temporalia despicere non ualet, & tamen æternis se cõiungere per desiderium ualet: quamuis in delectatione carnis interim iaceat, supernæ spei refectione conualescat. Et si habet quæ mundi sunt in usu itineris, speret quæ Dei sunt in fructu peruentionis: nec totum se ad hoc quod agit conferat, ne ab eo quod robustè sperare debuit, funditùs cadat. Quod bene ac breuiter Paulus exprimit dicens: Qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudẽt, tanquam non gaudentes. Vxorem quippe quasi non habendo habet, qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen nunquam ad praua opera à melioris intentionis rectitudine eius amore flectatur. Vxorem quasi non habendo habet, qui transitoria esse cuncta conspiciens, curam cari nis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia spiritus ex desiderio expectat. Non flendo autem flere, est sic exteriora aduersa plangere, ut tamen nouerit æternæ quoq; spei consolatione gaudere. Et rursum, non gaudendo gaudere, est sic de infimis animum attollere, ut tamen nũquam desinat sum ma formidare. Vbi quoq; aptè paulo pòst idẽ doctor ac prædicator gentium subdit dicens: Præterit enim figura huius mundi. ac si apertè diceret: Nolite constanter mundum diligere, quando & ipse non potest quem diligitis stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse quem amatis. Admonendi sunt coniuges ut ea in quibus sibi aliquando displicent, & patientes inuicem toleraret, & exhortantes inuicem saluent. Scriptum nanq; est: Inuicem onera uestra portate, & sic ad-

1. Reg. 24
2. Reg. 11

implebitis legē Christi. Lex quippe Christi charitas est: quia ille nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portauit. Tunc ergo legem Christi & eius mandata imitādo complemus, quando & nostra bona benigne conferimus, & nostrorum mala pie sustinemus. Admonendi quoque sunt & coniuges, ut eorum quisq; non tam quæ ab altero tolerat, quàm quæ ab ipso tolerentur attendat. Si enim sua quæ portantur consideret, ea quæ ab altero sustinet leuius portat. Admonendi sunt coniuges ut suscipiendæ prolis se meminerint causa coniunctos, & cum immoderatæ admixtioni seruientes propagationis articulum in usum transferūt uoluptatis, perpendant quòd licet extrà non exeant, in ipso tamen coniugio coniugij iura transcendunt. Vnde necesse est ut crebris exhortationibus moneantur ut defleant quòd pulchram copulæ speciem admixtis uoluptatibus fœdant. Hinc est enim q; peritus medicinæ cœlestis Apostolus non tam sa nos instituit quàm infirmis medicamenta monstrauit, dicens: De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unusquisque suam habeat uxorem, & unaquæque suum uirum habeat. Qui enim fornicationis metum præmisit, profectò nō stantibus præceptum contulit: sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Vnde adhuc infirmantibus subdidit: Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor uiro. Quibus dū in magna honestate coniugij aliquid de uoluptate largiretur, paulo post subdidit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Culpa quippe esse inuenitur, quod indulgeri perhibetur. Sed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur: sed hoc quod est licitum, sub moderamine non tenetur. Quod bene Loth in semetipso exprimit, qui ardentem Sodomam fugit: sed tamen Segor ueniens, nequaquam mox montana conscendit. Ardentē quippe Sodomā fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudo uerò montium, est munditia continentium. Vel certè quasi in monte sunt qui & iam carnali copulæ inhærent, sed tamen extra suscipiendæ prolis admixtionem debitam, nulla carnis uoluptate soluūtur. In monte quippe stare quid est nisi fructus propaginis in carne non quærere? In monte stare, est carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt qui scelera quidē carnis deserūt, nec tamen in coniugio positi usus solummodo debiti iura conseruant, exíjt quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non peruenit: quia tam damnabilis uita relinquitur, sed adhuc celsitudo coniugalis continentiæ subuūliter non tenetur. Est uerò in medio Segor ciuitas, quæ fugientem saluet infirmum: quia uidelicet cum sibi per incontinentiam miscentur coniuges, & lapsus scelerum fugiunt, & tamen uenia saluantur. Quasi paruam quippe ciuitatem inuenunt in qua ab ignibus defendantur: quia coniugalis hæc uita non quidem in usrtutibus mira est, sed tamen à supplicijs secura. Vnde idem Loth ad angelum dicit: Est ciuitas hic iuxtà ad quam possum fugere parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & uiuet anima mea in ea? iuxtà ergo Segor dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia coniugalis uita nec à mundo longè diuisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena. Sed tunc in hac actione ultà suam coniuges quasi in parua ciuitate custodiūt, quando pro se assidui deprecationibus intercedunt. Vnde rectè per angelum ad eundem Loth dicitur: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subuertam urbem pro qua locutus es. Quia uidelicet cùm deprecatio funditur Deo, nequaquam talis coniugij uita damnatur. De qua de precatione quoq; Paulus admonet dicens: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. At contrà admonendi sunt qui ligati coniugijs non sunt, ut cœlestibus præceptis eo rectius seruiant, quo eos ad curas mundi nequaquam iugum copulæ carnalis inclinat: ut quos onus licitum coniugij non grauat, nequaquam pondus illicitum terrenæ sollicitudinis premat, sed tanto eos paratiores dies ultionis quanto expeditiores inueniat: ne quo meliora agere uacantes possunt, sed tamen negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. Audiant quod Apostolus cum quosdam ad cœlibatus gratiam instrueret, non coniugium spreuit, sed curas mundi nascentes ex coniugio repulit, dicens: Hoc ad utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis injciam: sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Domino obseruandi. Ex coniugijs quippe terrenæ sollicitudines prodeunt: & idcirco magister gētium auditores suos ad meliora perfusit, ne sollicitudine terrena ligarētur. Quem ergo cœlibem curarum secularium imp edimēctum præpedit, & coniugio se nequaquam subdidit, & tamen coniugij onera non euasit. Admonendi sunt cœlibes, ne sine damnationis iudicio misceri se fœminis uacantibus putent. Cùm enim Paulus fornicationis uitiū tot criminibus execrādis inserit, cuius sit reatus indicauit, dicens: Neq; fornicatores, neque seruientes idolis, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces regnū Dei possidebunt. Et rursum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Admonendi sunt itaque, ut si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petant. Melius est nanque uri. Sine culpa quippe ad coniugium ueniūt, si tamē necdum meliora uouerūt. Nam quisquis bonum maius subire proposuit, bonum minus quod licuit illicitum fecit. Scriptum quippe est: Nemo mittens manum suam ad aratrum & respiciēs retrò, aptus est regno cœlorum. Qui igitur fortiori studio intenderat, retrò conuincitur respicere, si relictis amplioribus bonis ad minima retorquetur.

ADMO-

Greco consistat legis implenatum.

Euiro. n. & propriij debij redire ad res inherentes priebuerē quam S. Gregorius.

Gen. 19

1. Cor. 7

Heb. 13

1. Cor. 7

Luc. 9

ADMONITIO XXIX.

A Liter admonendi sunt peccatorum carnis conscij, atque aliter ignari. Admonendi namque sunt peccata carnis experti, ut mare saltem post naufragium metuant, & perditionis suæ discrimina uel cognita perhorrescant, ne qui piè post perpetrata mala seruati sunt, hæc improbè repetendo moriãtur. Vnde peccanti animæ nunquam à peccato desinenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Admonendi sunt itaque ut studeant, quatenus si accepta naturæ bona integra seruare noluerunt, saltem scissa refarciant. Quibus nimirum necesse est ut perpendant in tam magno fidelium numero, quàm multi & fe illibatos custodiant, & alios ab errore conuertant. Quid ergo isti dicturi sunt, si B alijs in integritate stantibus, ipsi nec post damna resipiscant? Quid dicturi sunt, si cùm multi & alios secum deferunt ad regnum, hi expectanti Domino nec semetipsos reducant? Admonendi sunt ut præterita commissa considerent, & imminentia deuitent. Vnde sub ludææ specie per prophetam Dominus corruptis in hoc mundo mentibus, transactas ad memoriam culpas reuocat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: Fornicate sunt in Ægypto in adolescentia sua, ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. In Ægypto quippe ubera subiguntur, cùm turpi huius mundi deliderio humanæ mentis uoluntas substernitur. In Ægypto pubertatis mammæ franguntur, quando naturales sensus adhuc in semetipsis integri, pulsantis concupiscentiæ corruptione uitiantur. Admonendi sunt carnis peccata experti, ut uigilanti cura conspiciant, post delicta nobis ad se redeuntibus Deus quanta benè uolentia sinum suæ pietatis expandat, cum per prophetam dicat: Si dimiserit uir uxorem suam, & illa recedens duxerit uirum alium, nunquid reuertetur ad eum ultrà? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ecce de fornicante & relicta muliere argumentum iustitiæ proponitur, & tamen nobis redeuntibus post lapsum non iustitia, sed pietas exhibetur. Vt hinc utiq; colligamus, si nobis delinquentibus tanta pietate parcitur, à nobis nec post delictum redeuntibus quanta improbitate peccatur: aut quæ ab illo erit super improbos uenia, qui nõ cessat uocare post culpam? Quæ nimirum bene per prophetam post delictum misericordia uocationis exprimitur, cùm auerso homini dicitur: Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & aures tuæ audient uerbum post tergum monentis. Humanum quippe genus Dominus in faciem monuit, quando in paradiso condito hominiatq; in libero arbitrio stanti, quid facere, quidue non facere deberet indixit. Sed homo in Dei faciem terga dedit, cùm superbiens eius iussa cõtempsit. Nec tamen superbi ctem Deus deseruit, qui ad reuocandum hominem legem dedit, exhortantes

Hier. 3

Ezech. 23

Hier. 3

Esa. 30

A angelos misit, in carne nostræ immortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergum stans admonuit, quid ad recuperationem nos gratiæ etiam cõtemptus uocauit. Quod igitur generaliter simul potuit dici de cunctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis. Quasi enim corã positus Deo quisq; uerba monitionis eius percipit, cum priusquam peccata perpetret, uoluntatis eius præcepta cognoscit. Adhuc enim ante faciem eius stare, est necdum eum peccando cõtemnere. Cùm uerò derelicto bono innocentiæ iniquitatem eligẽs appetit, iam terga in eius faciem mittit. Sed ecce adhuc & post tergum Deus subsequẽs monet, qui etiã post culpam ad se redire persuadet. Auersum reuocat, cum cõmissa nõ respicit, sed reuertenti sinũ pietatis expãdit. Vocem ergo post tergũ monentis audimus, si ad inuitãtem nos Dominũ saltẽ post pec cata reuertimur. Debemus ergo pietatẽ uocatis erubescere, si iustitiam nolumus formidare: quia tãto grauiori improbitate cõtemnitur, quanto & cõtemptus adhuc uocare nõ dedignatur. At contrà admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ut tanto follicitius præcipitẽ ruinã metuãt, quanto altius stant. Admonendi sunt ut nouerint, quia quo magis loco præeminẽti cõsistunt, eo crebrioribus sagittis insidiatoris impetuntur. Quia tanto ardentius solet erigi, quanto robustius se cõspici uinci: tanto cp intolerabilius de dignat uinci, quãto cõtra se uidet per integra infirmæ carnis castra pugnari. Admonẽdi sunt ut inceſſanter præmia C suſpiciant, & libenter proculdubio tentationum quas tolerant labores calcabunt. Si emi attẽdatur felicitas quæ sine trãsitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per prophetã dicitur: Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ uolui, & fœdus meũ tenuerint, dabo eis in domo mea & in muris meis locũ & nomẽ melius à filijs & filiabus. Eunuchi quippe sunt, qui cõpressis motibus carnis, affectũ in se praui operis abscindunt. Quo autem apud patrem loco habeantur ostenditur: quia in domo patris, uidelicet æterna mãsione etiam filijs præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: His sunt qui cum mulieribus nõ sunt coinquinati: uirgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunq; ierit. Et cp canticũ cantant quod D nemo poteſt dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor mila. Singulariter quippe canticũ agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cũctis fidelibus etiã de incorruptiõe carnis gaudere. Quod tamẽ electi cęteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidẽ in illorum cellitudine lęti sunt, quãuis ad eorum prę mia non assurgant. Audiant peccatorum carnis ignari quod per semetipsam de hac integritate ve ritas dicit: Nõ omnes capiũt uerbum hoc. Quod eo innotuit summum esse, quo deneguait omniũ: & dum prędicit quia difficile capiẽ, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur. Admonendi sunt itaq; peccata carnis ignorantes, ut & prę minere uirginitatem cõiugio sciant, & ta-

2. Cor. 11

Diabolus quo magis uincitur plus cruciatur

Esa. 56

Apoc. 13

Matth. 19

men se super cõiuges nõ extollãt, quatenus dum & uirginitatem præferunt & se postponunt, & illud non deserant quod melius esse æstimant, & se custodiant quo se inaniter nõ exaltant. Admonendi sunt ut cõsideret q̃ plerunq; actione secularium uita cõtinentium confunditur, cùm illi ultra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinem proprium nõ excitant corda. Vnde bene per prophetã dicitur: Erubesce Sidon, ait mare. Quasi em̃ per uocẽ maris ad uerecũdiam Sidon adducitur, quando per cõparationem uitæ seculariũ, atq; in hoc mundo fluctuantiũ, eius qui munitus & quasi stabilis cernitur, uita reprobat. Sæpe em̃ nõnulli ad Dominũ post peccata carnis redeuntes, tanto ardentius se in bonis operibus exhibent, quanto dãnabiliores se de malis uident. Et sæpe quidã in carnis integritate perdurãtes, cùm minus se respiciunt habere quod desleant, plenè sibi sufficere uitæ suæ innocentiã putant, atq; ad feruorẽ spiritus nullis se ardoris stimulis inflãmant. Et sit pleruncq; Deo gratior amore ardẽs uita post culpam, quam securitate torpens innocẽtia. Vnde & uoce iudicis dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. &: Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitente, magis quàm super nonagintanouem iustis, quibus non opus est pœnitẽtia. Quod citius ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis iudicia pensemus. Plus nanq; terram diligimus quæ post spinas exarata fructus uberes producit, quàm quæ nullas spinas habuit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit. Admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ne superioris ordinis celsitudine se cæteris præferant, cũ ab inferioribus quãta se melius aganẽ ignorãt. In examine nanq; recti iudicis, mutat merita ordinũ qualitas actionũ. Quis em̃ consideratis rerũ ipsis imaginibus nesciat q̃ in natura gemmarũ carbunculus præfertur hyacinthor: Sed tamen cæruleũ eo floris hyacinthus præfertur pallenti carbunculo: quia & illi quod naturæ ordo subtrahit, species decoris adiungit, & hunc quem naturalis ordo præfert, coloris qualitas fœdat. Sic ergo in humano genere & quidã in meliori ordine deteriores sunt, & quidam in deteriori meliores: quia & isti sortem extremi habitus bene uiuendo transcendunt, & illi superioris loci meritum moribus non exæquando diminuunt.

Esa. 23

Luc. 7

Pſal. 97

ADMONITIO XXX.

ALiter admonẽdi sunt qui peccata deplorãt operum, atq; aliter qui cogitationũ. Admonendi quippe sunt qui peccata deplorant ope rum, ut cõsummata mala perfecto diluant lamento, ne plus astringant in debito perpetrati operis, & minus soluant flectibus satisfactionis. Scriptum quippe est: Potum dedit nobis in lachrymis & in mensura: ut uidelicet uniuscuiusq; mẽs tantũ pœnitendo cõpunctionis suæ bibat lachrymas, quantum se à Deo meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt ut incessanter admissa ante oculos reducant, atq; uiuendo agant ut à districto iudice uideri non debeant. Vnde Dauid cùm peteret dicens: Auerte oculos tuos à peccatis meis, paulo superius intulit: Delictum meũ coram me est semper. ac si diceret: Peccatum meum ne respicias postulo, quia hoc respicere ipse non cesso. Vnde & per prophetam Dominus dicit: Et peccatorũ tuorum memor non ero, tu autem memor esto.

Admonendi sunt ut singula quæq; admissa considerent, & dum per unumquodq; erroris sui inquisitionem defleẽt, simul se ac totos lachrymis mundent. Vnde bene per Hieremiam dicitur, cùm Iudææ singula delicta pensarentẽ: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lachrymas damus. Neq; enim uno eodemq; tẽpore æquẽ mens de omnibus dolet, sed dum nunc huius nũc illius culpæ memoria acrius tangitur, simul de omnibus in singulis commota purgatur. Admonendi sunt, ut de misericordia quã postulant præsumant, ne ut immoderatæ afflictiõis intereãt. Neq; em̃ piẽ Dominus ante delinquentiũ oculos flẽda peccata opponeret, si per semetipsum ea districtè ferire uoluisset. Constat enim q̃ à suo iudicio abscondere uoluit, quos misericordiæ præueniẽs sibimetipsis iudices fecit. Hinc em̃ scriptũ est: Præueniamus faciẽ Domini in confessione. Hinc per Paulũ dicitur: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; iudicaremur. Rursumq; admonendi sunt, ut sic de spe fiduciam habeant, ne tamen incauta securitate torpescant. Pleruncq; enim hostis callidus mentem quam peccato supplantat, cùm de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferæ blanditijs fecidat. Quod figuratè exprimitur, cùm factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe est: Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius: quam cùm uidisset Sichẽ filius Emor Euei princeps terræ illius, adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, ui opprimens uirginem, & conglutinata est anima eius cum ea, tristemq; blanditijs deliniuit. Dina quippe ut mulieres uideat extraneæ regionis egreditur, quando unaquæq; mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atq; extra ordinem proprium uagatur. Quam Sichen princeps terræ illius opprimit: quia uidelicet inuentam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima eius cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cùm mens à culpa respiciscit, ad se ducitur, atq; admissum flere conatur, corruptor autem spes & securitates uacuas ante oculos reuocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, recte illic subiungitur: Tristemq; blanditijs deliniuit. Modò enim aliorum facta grauiora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentã pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat quam nunc mala contristant, & tunc plenius obruat supplicijs quæ nũc etiam gaudet in delictis. At cõtrà admonẽdi sunt qui peccata cogitationum deflent, ut sollicitè considerent intra men-

Thren. 3

Pſal. 94

1. Cor. 11

Gen. 34

tra mentis arcana, utrum delectatione tantūmodo, an etiam consensu delniquerint. Plerunq; enim tentatum cor & ex carnis nequitia delectatur, & tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur, ut in secreto cogitationis & contristet quod libet, & libeat quod contristat. Nonnunquam uerò ita mēs baratro tentationis absorbetur, ut nulla tenus renitatur, sed ex deliberatione sequitur hoc unde ex delectatione pulsatur, & si facultas exterior suppetat, rerum mox effectibus interiora uota consumat. Quod uidelicet si iusta animadmersio districti iudicis respicit, non est iam cogitationis culpa sed operis: quia etsi rerum tarditas foràs peccatū distulit, intus hoc cōsensionis opere uoluntas impleuit. In primo autem parente didicimus quia tribus modis omnis culpe nequi tiam perpetramus: suggestione scilicet, delectatione, & consensu. Primum itaq; per hostem, secundum uerò per carnē, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim praua suggerit, caro se delectationi subijcit, atque ad extremum spiritus uisclus delectatione consentit. Vnde & ille serpens praua suggessit. Eua autē quasi caro se delectationi subdidit. Adam uerò ut iam spiritus suggestione ac delectatione superatus consensit. Suggestione itaq; peccatū agnoscimus, delectatione uincimur, consensu etiā ligamur.

Admonendi sunt igitur qui nequitias cogitationis desiunt, ut sollicitè cōsiderent in qua pecta mensura ceciderunt, quatenus iuxta ruinæ modum quam in semetipsis introrsus sentiunt, etiam mensura lamentationis erigantur: ne si cogitata malà minus excruciant, usq; ad perpetranda opera perducant. Sed inter hæc ita terrendi sunt, ut tamen minimè frangantur. Sæpe enim misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia tanto ei tius soluitur, quanto effectu operis districtius nō ligatur. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Dixi, pronunciabo aduersùm me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Qui autem impietatem cordis subdidit: quia cogitatio num iniustitias pronūciare uellet indicauit. Dūq; ait: Dixi, pronūciabo: atq; ilico adiunxit, Et tu remisisti: quàm sit super hæc facilis uenia ostendit. Et dum se adhuc petere promittit, hoc quod pete re se promittebat obtinuit, quatenus quia usq; ad opus non uenerat culpa, usq; ad crucialū non peruenire pœnitētia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

ADMONITIO XXXI.

Liter admonēdi sunt enim qui admissa plāgunt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui de serunt, nec tamen plangunt. Admonendi sunt enim qui admissa plangunt nec tamen deserunt, ut cōsiderare sollicitè sciant, quia flendo inaniter mundant, qui iuuendo se nequiter inquināt, cùm idcirco se lachrymis lauant ut mundi ad sordes re deāt. Hinc enim scriptū est: Canis reuersus ad suū uomitū, & sus lota in uolutabro luti. Canis quippe cùm uomit, profectò cibū qui pectus deprime bat proijcit: sed cum ad uomitum reuertitur, undè leuigatus fuerat rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profectò nequitiam de qua malè satiati fuerant, & quæ mentis intima deprimebat consistendo proijciunt, quam post confessionem dum repetunt refumūt. Sus uerò in uolutabro luti cùm lauat, fordidior redditur. Et qui admissum plangit, nec tamen deserit, penè grauiori culpæ se subijcit: qui & ipsam quā flendo potuit impetrare ueniam cōremnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum uolut: quia dum illetibus suis uitæ mūditia subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas etiā lachrimas facit. Hinc rursum scriptū est: Ne iteres uerbū in oratione tua. Verbū nanq; in oratione iterare, est post fletum committere quod rursum necesse sit flere. Hinc per Esaiam dicitur: Lauamini, mūdi estote. Post lauacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lachrymas uitæ innocentiam non custodit. Lauantur ergo & nequaquam mūdi sunt, qui commissa flere non desinūt, sed rursus flenda commūtant. Hinc quoq; per quendam sapientem dicitur: Quid prodest si baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe à mortuo qui mundatur fletibus à peccato. Sed post baptisma mortuū tangit, qui culpam post lachrymas repetit. Admonendi sunt qui admissa plangunt nec tamen deserunt, ut ante districti iudicis oculos eis se esse similes agnoscāt, qui uenientes ad faciem quorundā hominum magna eis submissione blandiūtur, receden tes autem inimicitias ac damna quæ ualent atrociter inferunt. Quid enim culpam flere, nisi humilitatē Deo suæ deuotionis ostendere? Et quid est post flerum praua agere, nisi superbas in eū quem rogauerat, inimicitias exercere? Iacobo attestante qui ait: Quicunque uoluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur. Admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut sollicitè considerent quia ita plerunq; mali inutiliter compungūtur ad iustitiam, sicut plerunque boni innoxiè tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentibus meritis dispositionis internæ mensura, ut & illi dum de bono aliquid agunt quod tamen non perficiunt, superbè inter ipsa quæ etiā plenissimè perpetrant mala cōfidant: & isti dum de malo tentantur cui nequaquā consentiūt, quo per debilitatem ac infirmitatem titubant, eo grefsus cordis ad iustitiam per patientiam & humilitatem uerius figant. Balaam quippe tabernacula iustorum respiciens ait: Moriatur anima mea mor te iustorum, & fiant nouissima mea horū similia. Sed cùm compunctionis tempus abfcessit, cōtra eorū uitā quibus se similem fieri etiā morièdo poposcerat, consiliū prædixit. Et cùm occasionem de auaritia reperit, citò oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Hinc uerò doctor & prædicator gentiū Paulus ait: Video aliā legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducētem in lege peccati quæ est in membris meis. Qui profectò idcirco tentatur, ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis suæ cognitione

solidetur. Quid est ergo quòd ille compungitur, & tamen iustitiæ nõ appropinquat: iste tentatur, & tamen eum culpa non inquinat? nisi hoc quod apertè ostenditur, quòd nec malos bona imperfecta adiuuant, nec bonos mala in consummata con-
2. part. demnant. At contrà admonẽdi quoq; sunt etiã qui admissa deserunt, nec tamen plangunt, ne iam relaxatas æstiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor si à scriptione cessauerit, quia alia non addidit, etiam illa quæ scripserat deleuit: & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si folummodo tacuerit, satisfecit: cùm profectò necesse sit ut uerba præmissæ superbiæ uerbis subiunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est quia alia non multiplicat, nisi & illa quæ ligauerat soluat. Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus si ab iniquitate cessamus: nisi uoluptates quoq; quas dileximus, ecõtrario appositis lamentis insequamur. Si enim nulla nos in hac uita operum culpa maculasset, nequaquã nobis hic adhuc degentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret: quia illicita animum multa pullarent. Qua ergo mente securus est, qui perpetratis iniquitatib. ipse sibi testis est, quia innocens non est? Neq; enim Deus noſtris cruciatibus parcitur, sed delictorum morbos medicamentis contrarijs medetur: ut qui uoluptatibus delectati discesſimus, rursum fletibus amaricati redeamus. Et qui per illicita desluendo cecidimus, etiam à licitis nos metipſos restringendo surgamus. Et cor quod insana lætitia infuderat, salubris triſtitia exurat: & quod uulneraverat elatio superbiæ, curet abiectio humilis uitæ. Hinc enim
Psal. 74 scriptum est: Dixi iniquis, nolite iniquè agere: & delinquẽtibus, nolite exaltare cornu. Cornu quip pe delinquentes exaltant, si nequaquã se ad pœnitentiam ex cognitione suæ iniquitatis humiliant.
Psal. 50 Hinc rursum dicitur: Cor contritum & humiliatũ Deus non spernit. Quisquis enim peccata plangit nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare cõtemnit. Qui uerò peccata iam deserit nec tamen plangit, iam quidẽ humiliat, sed tamen cor
1. Cor. 6 conterere recusat. Hinc Paulus ait: Et hæc quidẽ fuiſtis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Quia nimirum illos emendatior uita sanctificat, quos et per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cùm quosdam territos malorum suorum consideratione conspiceret, admonuit di
Act. 2 cens: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrũm. Dicturus enim baptiſma, præmisit pœnitentiæ lamenta: ut prius se aqua suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptiſmatis lauarent. Qua ergo mẽte qui transactas culpas flere negligunt, uiuunt securi de uenia, quando ipse summus pastor Ecclesiæ huic etiam sacramẽto addendam pœnitẽtiam credidit, quod peccata principaliter extinguit?

ADMONITIO XXXII.

ALiter admonẽdi sunt qui illicita quæ faciũt etiã laudant, atq; aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant. Admonendi sunt enim qui illicita quæ faciunt etiam laudant, ut considerent quòd plerunq; plus ore quàm opere delinquant. Opere nanque per ſemetipſos solos praua perpetrant. Ore autem per tot personas iniquitatem exhibent, quot audiẽtium mentes inique laudantes docent. Admonendi ergo sunt ut si eradicare mala dissimulant, saltem seminare pertimeſcant.

Admonendi sunt ut eis perditio priuata sufficiat. Rursumq; admonendi sunt, ut si esse mali non metuunt, erubeſcant saltem uideri quod sunt. Plerunq; enim culpa dum absconditur, effugaſ: quia dum mens erubeſcit uideri quod tamen esse non metuit, erubeſcit quandoq; esse quod fugit uideri. Cum uerò prauus quisque impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiã licitum putat, & quod licitum suſpicatur, in hoc proculdubio multiplicius mergit. Vnde scriptũ Isa. 3
est: Peccatũ suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Peccatũ enim suũ absconderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret. Sed funditùs frena timoris amiſerat, quæ ad culpã nec tenebras requirebat. Vnde & rursum scriptũ est: Cla- Gen. 18
mor Sodomorum & Gomorræ multiplicatus est. Peccatũ quippe cum uoce, est culpa cum actione: peccatum uerò etiã cum clamore, est culpa cum libertate. At cõtrà admonẽdi sunt qui accusant 2. Prou.
praua, nec tamẽ deuitant, ut prouidè perpendant quid in diſtricto Dei iudicio pro sua accusatione dicturi sunt, qui de reatu suorũ criminum etiã semetipſis iudicibus non excusantur. Hi itaq; quid aliud quàm præcones sunt suæ uoces contra culpas proferũt, & semetipſos operibus reos tradũt.

Admonẽdi sunt ut uideãt, quia de occulta iam retributione iudicij est q; eorũ mens malũ quod perpetrat illuminatur ut uideat, sed non conatur ut uincat: ut quo meliùs uideat, eo deterius pereat: quia & intelligentiæ lumen percipit, & actionis prauæ tenebras non relinquit. Nam cum acceptã ad aditorium scientiam negligunt, hanc contra se in testimonium uertunt, & de lumine intelligẽtiæ augent ſupplicia, quod profectò acceperant ut posſent delere peccata. Quorũ nimirũ negligentia dum malũ agit quod dijudicat, uẽturũ iudicium hic degustatur: ut cum æternis ſupplicijs seruaẽt obnoxia, ſuo hic interim examine non sit absoluta: tantoq; illic grauiora tormẽta percipiat, quanto hic malum non deserit, etiam quod ipsa mens cõdemnat. Hinc enim ueritas dicit: Seruus qui co- Luc. 12
gnouit uoluntatem domini sui & non fecit secundum uoluntatẽ eius, plagis uapulabit multis. Hinc Psalmiſta ait: Descendant in infernum uiuentes. Psal. 54
Viui quippe quæ circa illos aguntur, sciunt & sentiunt, mortui autem sentire nihil posſunt. Mortui autem in infernum descendererent, si mala nesciendo perpetrarent. Cùm uerò sciunt mala & tamẽ faciunt, ad iniquitatis infernum uiuentes miseri sentientesq; descendunt.

ADMONITIO XXXIII.

ALiter admonẽdi sunt q; repẽtina cõcupiscẽtia superant, atq; aliter qui in culpa ex cõſilio

lio ligantur. Admonendi itaq; sunt quos repentina concupiscentia superat, ut in bello præsentis vitæ se quotidie positos attendant, & cor quod præuidere uulnera non potest, scuto sollicitudinis tegant: ut occulta insidiantis iacula hostis perhorrescant, & in tam caliginoso certamine intentione cõtinua inter mẽtis castra se muniant. Nam si à circumspectionis sollicitudine cor destituitur, uulneribus aperitur: quia hostis callidus tanto liberius pectus percutit, quãto nudum à prouidentiæ lorica deprehendit. Admonendi sunt qui repentina cõcupiscentia superãtur, ut curare nimis terrena defuescant: quia intentionem suam dum rebus transitorijs immoderatius implicãt, quibus culparum iaculis transfigantur ignorant. Vnde per Salomonem uox percussi & dormientis exprimitur, qui ait: Verberauerunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo, & rursum uina reperiam? Mens quippe à cura suæ sollicitudinis dormiens uerberatur & non dolet: quia sicut imminentia mala non prospicit, sic neq; quæ perpetrauerit agnoscit. Trahitur & nequaquã sentit, quia per illecebras uitiorũ ducit: nec tamen ad sui custodiã suscitat. Quæ quidẽ eui gilare oprat ut rursum uina reperiat: quia quamuis somno torporis à sui custodia prematur, uigilare tamen ad seculi curas nititur: ut semper uoluptatibus debrietur, & cum ad illud dormiat in quo solerter euigilare debuerat, ad illud uigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset. Hinc superius scriptum est: Et eris quasi dormiẽs in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. In medio em mari dormit, qui in huius mũdi tentationibus positus prouidere motus irruentium uitiorum quasi imminentes undarum cumulos negligit. Et quasi clauum gubernator amittit, quando mens ad regendam nauem corporis, studium sollicitudinis perdit. Clauum quippe in ma ri amittere, est intentionem prouidam inter procellas huius seculi non tenere. Si enim gubernator sollicitè clauum strinxit, modò in fluctibus ex aduerso naucm dirigit, modò uentorum impetus per obliquum findit. Ita cum mens uigilanter animam regit, modò alia superans calcat, modò alia prouidens declinat, ut & præsentia laborãdo subijciat, & contra futura certamina prospiciẽdo conualescat. Hinc rursum quoq; de fortibus superne patriæ bellatoribus dicitur: Sit uniuscuiusq; ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ensis enim super femur ponitur, quãdo acumine sanctæ prædicationis praua suggestio carnis edo matur. Per noctem uerò cæcitas nostræ infirmitatis ac debilitatis exprimitur: quia quicquid aduersitatis in nocte imminet, non uidet. Vniuscuiusq; ergo ensis super femur suum ponit propter tentationes siue timores nocturnos: quia uidelicet sancti & perfecti uiri dum ea quę non uident metuunt, ad intentionem certaminis parati semper assistunt. Hinc rursum sponsæ dicitur: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Rem nanq; quã oculis non cernimus, plerunq; odore pręuidemus.

A Per nasum quoq; odores, fœtoresq; discernimus. Quid ergo per nasum Ecclesiæ, nisi sanctorũ prouida discretio designatur? Qui etiam turri similis quæ est in Libano dicitur: quia discreta eorum prouidentia ita in alto posita est, ut tentationum certamina & prius quam ueniant uideat, & contra ea dum uenerint munita subsistat. Quæ enim futura præuidentur, cum præsentia fuerint, minoris timoris fiunt: quia dum contra ictum quisquis paratior redditur, hostis qui se inopinatum credidit, eo ipso quo præuisus est eneruatur. At contra admonendi sunt qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus prouida cõsideratione perpendãt, quia dum mala ex iudicio faciunt, districtius contra se iudicium accendunt, ut tanto eos durior sententia feriat, quanto illos in culpa arctius uincula deliberationis ligant. Citius fortasse delicta pœnitendo abluerent, si in his sola præcipitatione ce cidissent. Nam tardius peccatum soluitur, quod per consilium solidatur. Nisi enim mens omni modo æterna despiceret, in culpa ex consilij iudicio non periret. Hac ergo præcipitatione lapsi & per consilium pereuntes differunt, quòd cùm hi à statu iustitiæ peccando concidunt, plerunq; simul & in laqueum desperationis cadunt, & radice spei fundituꝰ cuelluntur. Hinc est quòd per prophetã Dominus non tam precipitationum prauã, quàm delictorum studia reprehendit, dicens: Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea & succẽdatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum uestrorum. Hinc iterum iratus dicit: Visitabo super uos iuxta fructum studiorum uestrorum. Quia ergo à peccatis alijs differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam prauæ facta Dominus, quàm studia prauitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia, in studijs uerò malitiosa semper intẽtione peccatur. Quo contra rectè beati uiri expressione per prophetam dicitur: Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Cathedra quippe iudicis esse uel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere, est exiudicio praua committere. In cathedra pestilentiæ sedere, est & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in peruersi consilij cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilium conetur. Et sicut assistentibus turbis prælati sunt, qui cathedræ honore fulciuntur: ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt.

Admonendi ergo sunt, ut hinc colligant qui in culpa etiam se per consilium ligant, qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc prauorũ non socij, sed principes sunt.

ADMONITIO XXXIIII.

ALiter admonendi sunt qui licet minima, crebrò tamen illicita faciunt: atq; aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquãdo in grauioribus de mergunt. Admonẽdi sunt qui quãuis in minimis, sed tamen frequẽter excedũt: ut nequaq; cõsidere nt qualia, sed quãta cõmittunt. Facta enim sua ſt despiciunt

Prou. 23

Can. 3

Can. 7

Nasus tuus sicut turris.

Hier. 4

Hier. 21

studio peccatis

Psal. 1

Numeres in omnibus peccatis singendo singula quæque.

despiciunt timere dum pensant, debent formidare cùm numerant. Altos quippe gurgites fluminum paruæ, sed innumeræ, replent guttæ pluuiarum. Et hoc agit sentina latenter excrescẽs, quod patenter procella sæuiens. Et minuta sunt quæ erumpunt in membris per scabiem uulnera: sed cũ multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic uitam corporis sicut unum graue inflictum pectori

Eccl. 19 uulnus necat. Hinc uidelicet scriptũ est: Qui modica spernit, paulatim decidit. Qui enim peccata minima fiere ac deuitare negligit, à statu iustitiæ non quidem repentè, sed partibus totus cadit. Ad monendi sunt qui in minimis frequenter excedunt, ut sollicitè considerent, quia nonnunquam in parua deterius quàm in maiori culpa peccatur. B Maior enim quo citius quia sit culpa agnoscitur, eo etiam celerius emendatur. Minor uerò dũ qua si nulla creditur, eo peius quo & securius in usu retinetur. Vnde fit plerunq; ut mens assueta malis leuibus, nec grauiora perhorrescat, atq; ad quandã authoritatem nequitiæ per culpas nutrita perueniat: & tanto in maioribus contemnat pertimescere, quanto in minimis didicit non timendo peccare. At contrà admonendi sunt, qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauibus demerguntur, ut sollicitè seipsos deprehendant: quia dum cor eorũ de custoditis minimis extollitur, ad perpetranda grauiora ipso elationis suæ baratro deuoratur: & dum foris sibi parua subijciunt, sed per inanem gloriam intus tumescunt, languore superbiæ intrinsecus uicẽtam mentẽ etiam foràs per mala maiora prosternunt. Admonendi sunt ergo qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauibus demerguntur, ne ubi se stare extrinsecus æstimant, ibi intrinsecus cadant, & iuxta districtam di strictí iudicis retributionem elatio minoris iustitiæ, uia fiat ad foueam maioris culpæ. Qui enim uanè elati boni minimi custodiam suis uiribus tributunt, iuste derelicti culpis maioribus obruũtur: & cadendo discunt non fuisse proprium quòd ste terunt, ut mala immensa cor reprimant, quod minima bona exaltant. Admonendi sunt ut consi derent quòd & in culpis grauioribus alto reatu se obligant, & tamen plerunq; in paruis quæ custodiunt deteriùs peccant: quia & in illis iniqua faciunt, & per ista se hominib. quòd iniqui sint tegũt. D Vnde fit ut cum maiora mala perpetrant, coram Deo apertæ iniquitatis sint: cum parua bona custodiũt, corã hominibus simulatæ sanctitatis sint.

Matth. 23 Hinc est enim quòd Pharisæis dicit: Liquãtes culicẽ, camelũ aũt glutientes. ac si apertè diceretur: Minima mala discernitis, maiora deuoratis. Hinc est enim quòd rursum ore ueritatis increpantur cùm audiunt: Decimatis mentã, & anetũ, & ciminum, & relinquitis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiã, & fidẽ. Neq; enim negligẽter audiendũ est, quòd cùm decimari minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit, sed tamẽ bene olentia memorari: ut profectò ostẽderet, quia simulatores cũ parua custodiũt, odorẽ de se ostendere sanctæ opinionis quærũt: & quamuis imple

A re maxima prætermittunt, ea tamen minima obseruant, quę humano iudicio lõgè lateq; redoleãt.

ADMONITIO XXXV.

ALiter admonendi sunt, qui bona nec inchoant, atque aliter qui inchoata minimè consummant. Qui enim bona nec inchoant, non sunt eis prius ædificanda, quæ salubriter diligant, sed destruenda ea in quibus semetipsos nequiter uersant. Neque enim sequuntur quæ inexperta audiunt, nisi prius quàm pernicíosa sint ea quæ sibi sunt experta deprehendant: quia nec leuari appetit, qui hoc ipsum quia cecidit nescit, & qui dolorem uulneris nõ sentit, salutis remedia non requirit. Prius ergo ostendenda sunt quàm sint uana quæ diligunt, & tunc demum uigilanter intimanda quàm sint utilia quæ prætermittunt. Prius uideant fugienda quæ amant, & sine difficultate postmodum cognoscant, amanda esse quæ fugiunt. Melius enim inexperta recipiunt, si de experti sis quícquid dispu tationis audiunt, ueraciter cognoscunt. Tum uerò pleno uoto discunt uera bona quærere, cùm certo iudicio deprehenderint falsa se uacuè tenuisse. Audiant ergo quòd bona præsentia & à delectatione citius transitura sunt, & tamen eorum causa ad ultionem sine transitu permansura: quia & nunc quod libet inuitis subtrahitur, & tunc quod dolet inuitis in supplicium reseruatur. Itaq; eisdem rebus terreantur salubriter, qui bus noxiè delectantur: ut dum percussa mens alta ruinæ damna conspiciens, sese in præcipitium peruenisse deprehendit, gressum post tergum reuocet, & pertimescens quod amauerat, discat dilegere quod cõtemnebat. Hinc est enim quod Hieremiæ missò ad prædicationem dicitur: Ecce ego Hier. 1 nim constituí te hodie super gentes & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Quia nisi prius peruersa destrueret, ædificare utiliter recta non posset: quia nisi ab auditorum suorum cordibus spinas uanæ amoris euelleret, nimirum frustra in eis sanctæ prædicationis uerba plantaret. Hinc est quod Petrus prius euertit, ut postmodum construat, cũ nequaquam Iudæos monuerit quid iam facerent, sed de his quæ fecerant, increpabat dicens: Iesum Act. 2 Nazarenum, uirum approbatum à Deo in uobis in uirtutibus, & prodigijs, & signis quæ per illum fecit Deus in medio uestri sicut uos scitis, hũc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni: ut uidelicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædificationem sanctæ prædicationis quanto anxiè quærerent, tanto utiliter audirent. Vnde & ílico responderunt: Quid ergo faciemus uiri fratres? Quibus mox dicitur: Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque uestrũm. Quæ ædificationis uerba profectò contemnerent, nisi prius sa lubriter ruinam suæ destructionis inuenissent. Hinc est quod Saulus cùm super eum cœlitùs lux emissa resplenduit, non iã quid rectè deberet facere, sed quid prauè fecisset audiuit. Nã cùm prostra

tus requi-

Numeres in omnibus peccatis singendo singula quæque.

Stul.

Ecclesiastes in tyrannos non in pastores.

Curabigo à nimis negligentes custodientes ingressus inuidunt.

2 Reg. 3

tus requireret, dicens: Quis es Domine? respon- Act.22 detur protinus: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et cum repente subiungeret: Domine, quid me uis facere? illico adiungitur: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Ecce dicit Dominus loquēs, persecutoris sui facta corripuit, nec tamen illico quæ essent facienda monstrauit. Ecce elationis eius fabrica iam tota corruerat, & post ruinam suā humilis ædificari requirebat, & cum superbia destruitur, ædificationis tamen uerba retinentur: ut uidelicet persecutor immanis diu destructus faceret: & tanto post in bonis solidior surgeret, quanto prius funditus euersus à pristino errore ce cidisset. Qui ergo adhuc agere nulla bona cœperunt, à rigiditate antea suæ prauitatis, correctionis manu euertendi sunt, ut ad statum postmodum rectæ operationis eriganturquia & idcirco altum siluæ lignum succidimus, ut hoc in ædificij tegmine subleuemus: sed tamen non repente in fabrica ponitur, ut nimirum prius uitiosa eius uiri diras exiccetur, cuius quo plus in infimis humor Simil.° 2. pars excoquitur, eo ad summa solidius leuatur. At contrà admonendi sunt qui inchoata bona minimè consummant, ut cauta circumspectione consideRent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod uidetur gerendum, follicita intentione non creseit, etiam quod fuerat bene gestum decreseit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more nauis Simil.° est, contra æstum fluminis condescendentis, uno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionē non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc quod operatum est pugnat. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Qui mollis & dissolutus in ope Prou.18 re suo fuerit, frater est suæ opera dissipantis. Quia uidelicet qui cœpta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesiæ ab angelo dicitur: Apoc.3 Esto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant: non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena coram Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad uitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc uiuum tenetur. Admonendi sunt etiam ut perpendant, quòd tolerabilius esse potuisset rectā uiam nō arripere, quàm post arreptam post tergum redire. Nisi enim retrò aspicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo quod scriptum est: Melius erat eis non cognoscere uiam iustitiæ quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Audiant 2. Pet.2 quod scriptum est: Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus quippe est qui bona studia & arripit & consummat. Frigidus uerò est qui consummanda nec inchoat. Et sicut à frigore per teporem transitur ad calorem, ita à calore quoq; per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato exardescit ut ferueat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam non amittit: qui uerò post conuersionem tepuit, & spem quæ esse potuit, de peccatore subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus quærit ur, ne tepidus euomatur: ut uidelicet aut necdum conuersus adhuc de se spem conuersionis præbeat, aut iam conuersus in uirtutibus inardescat, ne euomatur tepidus qui à calore quem proposuit, torpore ad noxium frigus redit.

ADMONITIO XXXVI.

ALiter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quæ faciunt, abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt. Admonendi sunt qui mala occultè agunt & bona publicè, ut pensent humana iudicia quanta uelocitate euolant, diuina autem quāta immobilitate perdurant. Admonendi sunt ut in fine rerum mentis oculos figant: quia & humanæ laudis attestatio præterit, & superna sententia quæ & abscondita penetrat, ad retributionem perpetuam conualescit. Dū ergo occulta mala sua diuinis iudicijs, recta autem sua humanis oculis anteponunt, & sine teste est bonum quod publicè faciunt, & non sine æterno teste est quod latenter delinquūt. Cui pas itaq; suas occultando hominibus, uirtutesq; pandendo, & unde pimiri debeant abscondeneres detegunt, & unde remunerari poterant detegentes Matth.23 ciosa exterius, sed mortuorū ossibus plena interius, ueritas uocat: quia uitiorum mala intus contegunt, humanis uerò oculis quorundam demonstratione operū de solo foris iustitiæ colore blandiuntur. Admonendi itaq; sunt ne quæ agunt recta despiciant, sed ea meriti melioris credant. Val de nanq; sua bona dijudicant, qui ad eorum mercedem sufficere humanos fauores putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna uili precio uenundatur. De quo uidelicet precio perceptо ueritas dicit: Amen dico uobis, receperunt mercedem su- Matth.6 am. Admonendi sunt ut considerent, quia dū prauos sein occultis exhibēt, sed tamen exempla de se publicè in bonis operibus præbent, ostendunt sequenda quæ fugiunt, clamant amanda quæ odē runt, uiuunt posterno alijs, & sibi moriuntur. At 2. Pars contrà admonēdi sunt qui bona occultè faciunt, & tamen quibusdam factis publicè de se mala opi nari permittunt, ne cum semetipsos actionis rectæ uirtute uiuificant, in se alios per exemplum prauæ æstimationis occidant: ne minus quàm se proximos diligant, & cum ipsi salubrem potum uini sorbeant, intentis sui consideratione mentibus pestiferum ueneni poculum fundāt. Hi nimi-

rum in

rum in uno proximorum uitam minus adiuuant, in altero multum grauant, dum student & recta occultè agere, & quibusdam factis ad exemplum de se prauа seminare. Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare iam sufficit, ædificationis fraudem perpetrat, si bona quæ agit occultat: & quasi sacrato semine germinandi radices subtrahit, qui opus quod imitandum est non ostendit. Hinc nanq; in Euangelio ueritas dicit: Videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Vbi illa quoq; sententia promitur, quæ longè aliud præcepisse uidetur, dicens: Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Quid est ergo quòd opus nostrum & ita faciendum est ne uideatur, & tamen ut debeat uideri præcipitur: nisi quòd ea quę agimus & occultanda sunt ne ipsi laudemur, & ta men ostendenda sunt, ut laudem cœlestis patris augeamus? Nam cùm nos iustitiam nostram coràm hominibus facere Dominus prohiberet, illico adiunxit: Vt uideamini ab eis. Et cùm rursus uidèda ab hominibus bona opera nostra præciperet, protinus subdidit: Vt glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Qualiter igitur uidenda essent, uel qualiter non uidenda, ex sententiarum fine monstrauit, quatenus operantis mens opus suum & propter se uideri non quæreret, & tamen hoc propter cœlestis patris gloriam non cælaret. Vnde fit plerunq; ut bonum opus & in occulto sit cùm fit publicè, & rursus in publico cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni patris gloriam quærit, quod fecit abscondit: quia solum illum testem habuit, cui placere curauit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit: & nullus fortasse uidit quod exhibuit, tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsiuit. Cùm uerò prauа æstimatio in quantum sine peccato ualet ab intuentium mente non tegitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Vnde & plerunq; contingit ut qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos qui dem nulla insqua faciunt, sed tamen per eos qui se imitati fuerint, multiplicius delinquunt. Hinc est quòd Paulus immunda quędam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tentationis scandalum sua hac comessatione mouentibus dicit: Videte ne forte hæc licentia uestra offendiculum fiat infirmis. Et rursum: Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Hinc est quòd Moyses cùm diceret: Non maledices surdo, protinus adiunxit: Nec coram cęco pones offendiculũ. Surdo quippe maledicere, est absenti & non audienti derogare. Coram cæco uerò offendiculum ponere, est discretam quidem rem agere, sed tamen ei qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem præbere.

De exhortatione militis adhibenda, ut sic singulorum uirtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uitutibus non excrescant. Cap. IX.

HÆc sunt quæ præsul animarum in prædicationis diuersitate custodiat, ut sollicitius cõgrua singulorũ uulneribus medicamina apponat. Sed cùm magni sit studij, ut exhortandis singulis seruiatur ad singula, cùm ualde laboriosum sit unumquęnq; de proprijs sub dispensatione debitæ considerationis instruere: longè tamẽ laboriosius est auditores innumeros, ac diuersis passionibus laborantes, uno eodemq; tempore uoce unius & communis exhortationis admonere. Ibi quippe tanta arte uox temperanda est, ut cùm diuersa sint auditorũ uitia, & singulis inuentiæ congrua, & tamen sibimetipsi non sit diuersa: ut inter passiones medias uno quidẽ ductu trãseat, sed more gladij bicipitis rumores cogitationũ carnaliũ ex diuerso latere incidat: quatenus sic superbis prædicetur humilitas, ut tamen timidis nõ augeatur metus, sic timidis infundatur authoritas, ut tamen nõ crescat superbis effrenatio, sic otiosis ac torpẽtib. prædicetur sollicitudo boni operis, ut tamen inquietis immoderatè licentia non augeatur actionis. Sic inquietis imponatur modus, ut tamen otiosis non fiat torpor securus. Sic ab impatiẽtibus extinguatur ira, ut tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia. Sic lenes accendantur ad zelum, ut tamen iracundis non addatur incendium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis frena minimè laxentur. Sic prodigis prædicetur parcitas, ut tamen tenacibus persturarũ rerũ custodia nõ augeatur. Sic incõtinentibus laudetur coniugiũ, ut tamen iam cõtinentes non reuocentur ad luxum. Sic continentibus laudeť uirginitas corporis, ut tamen in cõiugibus despecta nõ fiat fœcunditas carnis. Sic prædicanda sunt bona, ne ex latere iubeantur mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima. Sic nutrienda sunt ultima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

De exhortatione quæ uni adhibenda est contrarijs passionibus laboranti. Cap. XI.

ET grauis quidem prædicatori labor est, in communis prædicationis uoce ad occultos singulorum motus causasq; uigilare, & palæstrarum more in diuersi lateris artes se uertere: multo tamen acriori labore fatigatur, quando uni & contrarijs uitijs seruienti prædicare compellitur. Plerunq; enim quis lætæ nimis conspersionis existit, sed tamen eum repentè tristitia oborta immaniter deprimit. Curandum est itaque prædicatori quatenus sic regatur tristitia, quæ uenit ex tempore, ut non augeatur lætitia, quæ suppetit ex cõspersione. Et sic denique lætitia frenetur, quæ ex conspersione est, ut tamẽ non crescat tristitia, quæ uenit ex tempore. Iste grauatur usu immoderatæ præcipitationis: & aliquando tamen ab eo quod festinè agendum est, eum uis præpedit subitò natæ formidinis. Ille grauatur usu immoderatæ formidi-

A

B

C

D

quasi faciens sunt opus non bonũ, quasi ostendit, & ex simulatione, ex quasi ficta intentione et simulatione.

1. Cor. 8

1. Mat. 19

formidinis, & aliquando tamen in eo quod appetit, temeritate impellitur præcipitationis. Sic itaq; in isto reprimatur subitò oborta formido, ut non crescat enutrita diu præcipitatio. Sic in illo reprimatur repentè oborta præcipitatio, ut tamen non conualescat impressa ex consperssione formido. Quid autem mirum si mentium medicis ita custodiunt, dum medici corporum tanta discretionis arte se temperant, qui non corda sed corpora medentur? Plerunq; enim debile corpus opprimit languor immanis, cui languori scilicet obuiari ad lutoris fortibus debet, sed tamen corpus debile adiutorium forte non sustinet. Studet igitur qui medetur, quatenus sic superexistentem morbum subtrahat, ut nequaquam suppositæ corporis debilitas crescat, ne fortasse languor cum uita desciscat. Tanta ergo adiutorium discretione componat, ut uno eodemq; tempore & languori obuiet & debilitati. Si ergo medicina corporis indiuisè adhibita seruire diuisibiliter potest: tunc enim uera medicina est, quãdo sic per eam uitio superexistenti succurritur, ut etiam suppositæ consperssioni seruiat: cur medicina mentis una eademq; prædicatione appolita, morum morbis diuerso ordine obuiare non ualeat, quæ tanto subtilior agitur, quanto de inuisibilibus tractatur?

Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda sunt, ut grauiora subtrahantur. Cap. IIII.

SEd quia plerunq; dum duorum uitiorum languor irruit, hoc leuius, illud fortasse grauius premit, ei nimirũ uitio rectius sub celeritate subuenitur, per quod festinè ad interitũ tenditur. Et si hoc à uicina morte restringi non potest, nisi illud etiam quod existit contrarium crescat, tolerandum est prædicatori ut per exhortationem suam artificioso moderamine unum patiatur crescere, quatenus possit aliud à uicina morte retinere. Quod cùm agit, non morbum exaggerat, sed uulnerati sui cui medicamentum adhibet uitam seruat, ut exquirendæ salutis congruum tempus inueniat. Sæpe enim quis à ciborum se ingluuie minimè temperans, famiamq; penè superantis luxuriæ stimulis premitur: qui huius pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur: in quo nimirũ unum uitiũ nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur. Quæ ergo pestis ardẽtius insequẽda est, nisi quæ periculosius premit? Tolerandũ nanq; est, ut per uirtutem abstinentiæ interim arrogantia contra uiuentem crescat, ne eum per ingluuiem à uita funditùs luxuria extinguat. Hinc est quòd Paulus cùm infirmũ auditorem suũ perpenderet, aut prauã adhuc uelle agere, aut de actione rectã humanę laudis retributione gaudere, ait: Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Neq; enim ideo bona agenda sunt, ut potestas huiusmũdi nulla timeatur, aut ut per hæc gloria transitoriæ laudis sumatur: sed cùm infirmam mentem ad tantũ robur ascendere non posse perspicerat, ut & prauitatem uitaret simul & laudem, prædicator egregius ei admonendo aliquid obtu

A lit, & aliquid tulit. concedenda enim leuia subtraxit acriora: ut quia ad deferenda cuncta simul nõ assurgeret, dum in quodã suo animus familiariter relinquitur, à quodam suo fine labore toleretur.

Quòd infirmis mentibus omnino non debent alta prædicari.

Caput V.

SCiendum uerò est prædicatori, ut auditoris sui animum ultra uires non trahat, ne, ut ita dicam, dum plus quàm ualet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alia etenim quæque debent multis audientibus cõtegi, & uix paucis aperiri. Hinc nanq; per semetipsam ueritas dicit: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illi in tempore tritici mensuram? Per mensuram quippe tritici exprimitur modus uerbi, ne cùm angusto cor B ad incapabile aliquid tribuatur, extrà fundatur. Hinc Paulus ait: Non potui uobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Hinc Moyses à secreto Dei exiens, coruscantem coram populo faciem uelat: quia nimirum turbis claritatis intimæ arcana non indicat. Hinc per eum dilúna uoce præcipitur ut is qui cisernam foderit, si operire neglexerit, coruuente in ea boue uel asino, precium reddat. Quia ad alta scientiæ fluenta peruenies, cùm hæc apud bruta audientium cor da non contegit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalum, siue munda siue immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Iob dicitur: Quis dedit gallo intelligentiã? Prædicator etenim sanctus dum caliginoso hoc clamat in tempore, quasi gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ædere cantus solet. Cùm uerò matutinum iam tempus in proximo est, minutas ac tenues uoces format: quia nimirum qui rectè prædicat, obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis mysteriis indicat, ut tunc subtilio ra quæq; de cœlestibus audiant, cùm luci ueritatis appropinquant.

Luc. 7

1. Cor. 3

Cur Moyses faciem velat populo à Deum.

Exod. 34

Iob 38

Rom. 13

De Gallo cantu in nocte

De opere prædicationis & uoce. Caput VI.

SEd inter hæc ad ea quæ iam superius diximus charitatis studia retorquemur, ut prædicator quisq; plus actibus quàm uocibus insonet, & bene uiuendo uicstigia sequacibus imprimat, ut põtius agendo quàm loquendo quo gradiatur ostendat. Quia & gallus iste quem pro exprimenda bona prædicatoris specie in locutione sua Dominus assumit, cùm iam ædere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum seriens uigilantiorem reddit. Quia nimirum necesse est ut hi qui uerbo sanctæ prædicationis monent, prius studio bonæ actionis euigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent uoce. Prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene uiuendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semeti psos ferant, quicquid in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendant, districta animaduersione corrigant, & tunc demum aliorum ui-

Rom. 8

Prædicator admonet Gallum, ut prius in se cantum incipiat, quam in alios.

tam loquendo componant. Prius punire propria flectibus curent, & tunc quæ aliorū puniēda sunt denuncient: & antequā uerba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt, operibus clamēt.

A

QVARTA PARS, TRACTANS QVALITER PRAEDICATOR omnibus ritè peractis ad semetipsum redeat.

CAPVT I.

Ed quia sæpe dum prædicatio modis congruentibus ubertim funditur, apud semetipsum de ostensione sui occulta lętitia loquētis animus subleuatur, magna cura necesse est ut timoris laceratione se mordeat: ne qui aliorum uulnera medendo ad salutem reuocat, ipse per negligentiam suæ salutis intumescat, ne proximos iuuando se deserat, ne alios erigens cadat. Nam quibusdā sæpe magnitudo uirtutis occasio perditionis fuit, ut cūm de confidentia uirium inordinate securi sunt, inopinatè per negligentiā moreren tur. Virtus namque cum uitijs renititur, quadam delectatione eius sibimetipsi animus blanditur. Fitq; ut bene agentis mens metum suæ circumspectionis abijciat, atque in sui confidentia secura requiescat: cui tam torpenti seductor callidus omne quod bene gessit enumerat, eamq; quasi præ cæteris præpollentem in tumore cogitationis exaltat. Vnde agitur ut ante stulti iudicis oculos fouea mentis sit memoria uirtutis: quia reminiscendo quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis authorem cadit. Hinc nanq; superbienti animę dicitur: Quo pulchrior es, descēde, & dormi cum incircumcisis. ac si aperte diceretur: Quia ex uirtutum decore te eleuas, ipsa tua pulchritudine im pelleris ut cadas. Hinc sub Hierusalem specie uirtute superbiens anima reprobatur, cum dicitur: Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus, & habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Fiducia quippe suæ pulchritudinis animus attollitur, cūm de uirtutum meritis læta apud se securitate gloriatur. Sed per hanc eandem fiduciam ad fornicationem ducitur: quia cūm interceptam mētem cogitationes suæ decipiunt, hanc maligni spiritus per innumera uitia seduendo corrumpunt. Notandum uerò quòd dicitur: Fornicata es in nomine tuo: quia cum respectum mens superai rectoris deserit, laudem protinus priuatam quærit, & si bi arrogare incipit omne bonum quod ut largitoris præconio seruiret accepit, opinionis suæ gloriam dilatare desideraț, satagit ut mirabilis cūctis innotescat. In suo ergo nomine fornicatur: quia legalis thori connubium deserens, corruptori spiritui in laudis appetitu substerniť. Hinc Dauid ait: Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. In captiuitatem etenim uirtus, & pulchritudo in manus inimici traditur, cùm deceptæ menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur: quæ tamē uirtutis elatio, quamuis plenè non superat, utcūq; tamen & electorum animum sæpe tentat, sed tamē eleuatus destituitur, & destitutus ad formidinem reuocatur. Hinc etenim Dauid iterum ait: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Sed quia de confidentia uirtutis intumuit, paulo pōst quod pertulit adiunxit: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. ac si aperte dicat: Fortem me inter uirtutes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelictus agnoui. Hinc rursum quoque dicit: Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Sed quia eius uirium non erat manere in custodia qua iurabat, debilitatē suam protinus turbatus inuenit. Vnde ad precis opem repentè se contulit dicens: Humiliatus sum usquequaque Domine, uiuificа me secundum uerbum tuum. Nonnunquā uerò superna moderatio prius quàm per munera prouehat, infirmitatis memoriam ad mentem reuocat, ne de acceptis uirtutibus intumescat. Vnde Ezechiel propheta quotiens ad contemplanda cœlestia ducitur, prius filius hominis uocatur. ac si hunc apertè Dominus admoneat, dicens: Ne de his quæ uides elatione cor subleues, cautus perpende quod es: ut cùm summa penetras, esse te hominem recognoscas, quatenus dum ultra te raperis, ad temetipsum sollicitus insirmitatis tuæ freno reuoceris. Vnde necesse est, ut cùm uirtutum nobis copia blanditur, ad infirmitatem suam mentis oculus redeat, sesēq; salubriter deorsum premat, ne recta quæ agit sed quæ agere negligit aspiciat: ut dum eor ex memoria infirmitatis atteritur, apud humilitatis authorē robustius in uirtute solidetur. Quia & plerunq; omnipotens Deus ideirco rectorū mentes, quamuis ex magna parte perficiț, imperfectas tamen ex parua aliqua parte derelinquit: ut cum miris uirtutibus rutilant, imperfectionis suæ tædio tabescāt, & nequaquam se de magnis erigant dum adhuc contra minima innitentes laborant, sed quia extrema non ualent uincere, de præcipuis actibus nō audeant superbire. Ecce bone uir reprehensionis meæ necessitate compulsus, dum monstrare qualis esse debeat pastor, inuigilo, pulchrum depinxi hominē pictor fœdus, alios q; ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctib. uersor. Sed in huius quæso uitæ naufragio orationis tuæ me tabula sustine, ut quia pondus proprium me deprimit, tui meriti me manus leuet.

B

C

D

Pſal. 77

Pſal. 29

Pſal. 118

Ezech. 32

Ezech. 16

Hamilius 5 Gregorij.

Pastoralium Beati Gregorij finis.

TABVLA

TABVLA CAPITVM PRIMI LIbri Dialogi beati Gregorij Papæ.

1 De Honorato abbate monasterij Fundensis.
2 De Libertino præposito eiusdem monasterij.
3 De monacho bortulano monasterij eiusdem.
4 De Equitio abbate Valeriæ prouinciæ.
5 De Constantio mansionario Ecclesiæ sancti Stephani.
A De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis episcopo. 6
De Nonnoso præposito monasterij in monte qui Soractis dicitur. 7
De Anastasio abbate monasterij quod Suppontonia uocatur. 8
De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis episcopo. 9
De Fortunato Tudertinæ ciuitatis episcopo. 10
De Martyrio monacho prouinciæ Valeriæ. 11
De Seuero presbytero eiusdem prouinciæ. 12

B. GREGORII PAPAE EIVSQVE DIACONI PETRI DIALOGVS, in quatuor libros diuisus: de uita & miraculis patrum Italicorum, & de æternitate animarum.

B Vadam die nimijs quorundam secularium tumultibus depressus, quibus in suis negotijs plerunq; cogimur solu-ere, etiam quod nos certum est non debere, secretum locum petij amicum mœrori, ubi somne quod de mea mihi occupatione displicebat se patenter ostenderet, & cuncta quæ instigere dolorem consueuerant, congesta ante oculos iicenter uenirent. Ibi itaque cùm afflictus ualde & diu tacitus sederē, dilectissimus filius meus Petrus diaconus affuit, qui mihi à primæuo iuuentutis flore in amicitijs familiariter obstrictus est, atque ad sacri uerbi indagationem socius. Qui grauiexcoqui cordis languore C me intuens ait: Nunquid nō noui tibi aliquid accidit quòd plus te solito mœror tenet? Cui inquam: Mœror Petre quem quotidie patior, & semper mihi per usum uetus est, & semper per augmentū nouus. Infelix quippe animus meus occupationis suæ pulsatus uulnere, meminit qualis aliquando in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta subtererant, quantū rebus omnibus quæ uoluunt eminebat, quòd nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat, quòd etiā tetentus corpore, ipsa iam carnis claustra contēplatione trāsibat, quod mortem quoq; quæ penè cunctis pœna est, uidelicet ut ingressum uitæ, & laboris sui præmium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis secularium hominum negocia patitur, & post tam pulchrā quiD tis suæ speciē terreni actus puluere fœdat. Cumq; se pro condescensione multorū ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hæc procul dubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quod amisi. Dumq; intueor illud quod perdidi, fit hoc grauius quod porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atq; in nauimentis tempestatis ualidæ procellis illidor. Et cùm prioris uitæ statum recolo, quasi post tergum reductis oculis uiso littore suspiro. Quodq; adhuc grauius est, dum immensis fluctibus turbatus feror, uix iam portum uidere ualeo quem reliqui: quia & ita sunt casus mentis, ut prius quidem perdat bonum quod tenuit, si tamen se perdidisse memineritt. Cumq; lōgius recesserit, etiam boni ipsius quod perdiderat obliuiscitur: fitq; ut pòst neq; per memoriam quidem uideat, quod prius per actionem tenebat. Vnde hoc agitur quod præmissa: quia cum nauigamus longius, iam nec portum quietis quem reliquimus, uidemus. Nonnunquā uerò ad augmentum mei doloris adiūgitur, quòd quorundam uita qui præsens seculum tota mente reliquerunt, mihi ad memoriā reuocatur. Quorum dum culmen aspicio, quantū ipse in infimis iaceam agnosco: quorum plurimi conditori suo in secretiori uita placuerunt, qui ne per humanos actus à nouitate mentis ueteraf cerent, eos omnipotens Deus huius mundi laboribus noluit occupari. Sed quæ iam prolata sunt melius insinuo, si ea quæ per inquisitionem ac responsionem dicenda sunt, sola nominum prænotatione distinguo.

Petrus:

NOn ualde in Italia aliquorum uitam uirtutibus fulsisse cognoui: ex quorum igitur comparatione accenderis ignoro. Equidem bonos uiros in hac terra fuisse non dubito: signa tamen ac uirtutes aut ab eis nequaquam facta existimo, aut ita sunt hactenus silentio suppressa, ut utrum ne sint facta nesciamus.

Gregorius:

SI sola Petre referam, quæ de perfectis probatisq; uiris unus ego homuncio, uel bonis actis delibus uiris attestātibus agnoui, uel per memetipsum didici, dies ut opinor, antecēs sermo cessabit.

Petrus:

VEllem quærenti mihi de eis aliqua narrares. Neq; hæc pro re interrumpere expositionis studium graue uideatur: quia non dispar ædificatio oritur ex memoria uirtutum. In expositione quippe qualiter inuenienda atq; tenenda sit uirtus agnoscimus, in narratione uerò signorum cognoscimus inuenta ac retenta qualiter declarentur. Et sunt nonnulli quos ad amorem patriæ cœlestis plus exempla quām prædicamenta succendunt. Fit uerò plerunq; in audiētis animo duplex adiutorium in exemplis patrum: quia si ad amorem uenturæ uitæ ex præcedentium comparatione accenditur, etiā si se esse aliquid existimat, dum meliora de alijs cognouerit, humiliatur.

Gregorius:

EA quæ mihi sunt uirorum uenerabilium narratione comperta, incūctanter narro sanctæ authoritatis exemplo, cùm mihi luce clarius constet, quòd Lucas & Marcus Euangelistā quod scripserunt non uisu sed auditu didicerint. Sed ut dubitationis occasionem legentibus subtraham, per singula quæ describo, quibus hæc narrantib. mihi

comperta sint manifestabo. Hoc uerò scire te cupio, quia in quibusdã sensum solummodo, in quibusdam uerò & uerba cum sensu teneo: quia si de personis omnib. ipsa specialiter uerba tenere uoluissem, hoc rusticano usu prolata stylus scribentis non aptè susciperet. Seniorũ ualde uenerabilium didici relatione quod narro.

De Honorato abbate monasterij Fundensis. Caput I.

VEnantiũ quondã patricij in Samnĩ partibus uilla fuit, in qua colonus eius filiũ Honoratum nomine habuit. Qui ab annis puerilib. ad amorem cœlestis patriæ per abstinentiam exarsit. Cumq; tam magna cõuersatione polleret, secq; iam ab otioso quoq; sermone restringeret, multum, ut prefatus fum, per abstinentiã carnem domaret, die quadã parentes eius uicinis suis conuiuiũ fecerũt, in quo ad uescendũ carnes paratæ sunt: quas dum ille ad esum cõtingere pro abstinẽtiæ amorem recusaret, cœperũt eum parentes eius irridere, ac dicere: Comede, nũquid piscẽ in his mõtibus tibi allaturi sumus? Illo uerò in loco pisces audiri cõsueuerant, nõ uideri. Sed cùm his sermonibus Honoratus irrideret, repentè in conuiuio aqua ad mini steriũ defuit, & cum situla ligneа, sicut illic moris est, mancipiũ ad fontẽ perrexit. Dumq; hauriret aquã, piscis situlã intrauit. Reuersumq; mancipium ante ora discumbentiũ piscẽ cũ aqua fudit, qui ad totius diei uictũ potuisset Honorato sufficere. Mirati sunt omnes, totaq; illa parentũ irrisio cessauit. Cœpere nanq; in Honorato uenerari abstinentiã, quã antè deridebant: sicq; à Dei hominc irrisionis detersit opprobria pisces allatus de fonte. Qui cũ magnis uirtutibus creseceret, à prædicto dño suo libertate donatus est, atq; in eo loco qui Fundis dicitur, monasteriũ construxit, in quo ducentorũ fermè monachorũ pater extitit, ibiq; uita illius circumquaq; exempla eximiæ cõuersationis dedit. Nam quadã die ex eo monte qui eius monasterio in excelso prominet, ingentis saxi moles cruta est, quæ per deuexum montis latus ueniens totius ruinam cellæ omniũq; fratrũ interitũ minabat. Quã cùm uenientẽ desuper uir sanctus uidisset, frequenti uoce nomen Christi inuocans, extensa mox dextera signum ei crucis opposuit, eamq; in ipso deuexi montis latere cadentem fixit, sicut religiosus uir Laurentius perhibet. Et quia locus ei non fuerat quo inhærere potuisset, aspicitur ita, ut nunc usq; montem cernentibus, casura pendere uidcatur.

Petrus:

PVtamus, hic tã egregius uir ut pòst magister discipulorũ fierct, prius habuit magistrum?

Gregorius:

NEquaquam hunc fuisse cuiusquam discipulum audiui, sed lege non constringitur sancti spiritus donũ. Vsus quidem rectæ conuersationis est ut præesse non audeat, qui subesse non didicerit, nec obedientiã subiectis imperet, quã prælatis non nouit exhibere. Sed tamen sunt nonnulli qui ità per magisteriũ spiritus intrinsecus docentur, ut etsi cis exterius humani magisterij disciplina desit, magistri intimi censura non desit. Quorũ tamẽ libertas uitæ ab infirmis in exemplũ non est trahenda, ne dum se quisq; similiter sanctо spiritu impletũ præsumit, discipulus hominis esse despiciat, & magister erroris fiat. Mens aũt quæ diuino spiritu implet, habet euidentissima signa suæ: uirtutes scilicet & humilitatẽ, quæ si utraq; perfectè in una mente cõueniũt, liquet q; de præsentia sancti spiritus testimoniũ ferat. Sic quippe etiã Ioannes baptista magistrũ habuisse nõ legit, neq; ipsa ueritas quę corporali presentia apostolos docuit, eũ concrsatus atq; eruditus est. De quo quãuis uirtutcs multas plurimorum narratio certa uulgauerit, prædictus tamẽ Laurentius religiosus uir qui nunc supereſt, & ei ipso in tẽpore familiarissimus fuit multa mihi dicere de illo consueuit, ex quibus ea quæ recolo pauca narrabo.

INeadẽ prouincia Samnĩ, quã suprà memorauí, idẽ uir pro utilitate monasterij carpebat iter. Dumq; Darida Gothorũ dux cũ exercitu in loco eodẽ ueniſſet, Dei seruus ex caballo quo sedebat ab hominibus eius proiectus est. Qui iumẽti perditi damnũ libenter ferens, etiã flagellũ quod tenebat diripientibus obtulit dicẽs: Tollite ut habeatis qualiter hoc iumentũ minare ualeatis. Quibus dictis protinus se in oratiõnẽ dedit. Cursu aũt rapido prędicti ducis exercitus peruenit ad fluuiũ qui uocatur Vulturnus, ibiq; equos suos cœperũt linguli hastis tundere, & calcaribus cruentare: sed tamen equi uerberibus cæsi, calcaribus cruentati fatigari poterãt, moueri nõ poterant: sicq; aquã flumnis tangere quasi mortale præcipitiũ pertimescebant. Cumq; diu cædendo sessõres singuli fatigarentur, unus eorũ intulit, quia ex culpa quã seruo Dei in uia fecerãt, illa sui itineris dispendia tolerabant. Qui statim reuersi post se Libertinũ reperiũt in oratione prostratũ. Cui cùm dicerẽt: Surge tolle caballũ tuum, ille respondit: Ite cum bono, ego caballo opus nõ habeo. Descendentes uerò inuitum eum in caballum de quo depoſuerant leuauerunt, & protinus abscesserunt. Quorũ equi tanto cursu illud quod prius nõ poterãt transire flumen transierũt, ac si ille fluminis alueus aquã minimè haberet. Sicq; factũ est, ut cum seruo Dei unus caballus suus redditur, oẽs à singulis reciperentur.

Eodem

EOdem uerō tempore in Campaniæ partibus Bucellinus cum Francis uenit. De monastērio uerō præfati uiri famuli Dei rumor exierat ꝙ pecunias multas haberet. Ingressi oratoriū Franci, cœperunt sæuientes Libertinum quærere, Libertinū clamare, ubi in oratione ille prostratus iacebat. Mira ualde res, quærentes sæuientesq; Franci, ingredientes in ipso impingebant, & ipsum uidere nō poterant, sicq; sua cæcitate frustrati à monasterio sunt uacui reuersi.

manuella. marbes. febres. & debiles

ALio quoq; tēpore pro causa monasterij abbatis iussu qui Honorato eius magistro successerat, Rauennam pergebat. Pro amore uerō eiusdem uenerabilis Honorati quocunq; Libertinus ibat, eius semper caligulam in sinu portare consueuerat. Itaq; dum pergeret accidit, ut quædam mulier extincti filij corpusculū ferret. Quæ dum seruum Dei fuisset intuita, amore filij succensa, iumentū eius per frenū tenuit, atq; cum sacramento dixit: Nullatenus recedes, nisi filiū meum suscitaueris. At ille inusitatum habēs tale miraculum, expauit petitionem illius, iuramenta declinare mulieris uoluit, sed nequaquam præualens animo hæsit. Considerare libet quale quantumq; in eius pectore certamen fuerit. Ibi quippe pugna bat inter se humilitas conuersationis, ac pietas ma tris: timor ne inusitata præsumeret, dolor ne orba tæ matri non subueniret: sed ad maiorem Dei gloriam uicit pietas illud pectus uirtutis, quod ideo fuit ualidum, quia deuictum: uirtutis enim pectus non esset, si hoc pietas nō uicisset. Itaq; descendit, genua flexit, ad cœlum manus tetendit, caligulam de sinu protulit, & super extincti pueri pectus posuit. Quo orāte anima pueri ad corpus redijt: quē manu comprehendit, ac flenti matri uiuentē reddidit, atq; iter quod cœperat peregit.

mortuū resurrexit Libertino.

Petrus:

QVid ’nam hoc esse dicimus: uirtutē tanti miraculi Honorati egit meritū, an petitio Libertini?

Gregorius:

IN ostensione tam admirabilis signi eū fide fœminæ uirtus conuenit utrorumq;, atq; ideo Libertinum existimo ista potuisse: quia plus didicerat de magistri, quàm de sua uirtute confidere. Cuius enim caligulam in pectus extincti corpusculi posuit, eius nimirum animam obtinere quod petebat æstimauit. Nam Helisæus quoq; magistri pallium ferens, atq; ad Iordanem ueniens, percussit semel, & aquas minimè diuisit. Sed cum repentè diceret: Vbi est Deus Heliæ etiam nūc? percussit fluuiū magistri pallio, ac iter inter aquas fecit. Perpendis Petre quantū in exhibendis uirtutibus humilitas ualet? Tunc exhibere magistri meritū uirtutem potuit, quando magistri nomen ad memoriam reduxit. Quia enim ad humilitatē sub magistro redijt, quod magister fecerat & ipse fecit.

4. Reg. 2

Petrus:

LIbet quod dicis: sed quęso te est’ ne aliquid aliud quod adhuc de ipso ad nostram ædificationem narres?

Gregorius:

ESt plane, sed fi sit qui uelit imitari. Ego enim uirtutem patientię tanti patris signis & miraculis maiorē credo. Quadam nanq; die is qui post uenerabilis Honorati exitum monasterij regimē tenebat, cōtra eundē uenerabilē Libertinū in gra ui iracundia exarsit, ita ut eū manibus cæderet. Et quia uirgā qua eum ferire posset minimè inuenit, cōprehenso scabello suppedaneo faciem ei ac caput turudit, totumq; illius uultū tumentē ac liuidū reddidit. Qui uehementer cæsus ad ſtratū proprij tacitus recessit. Die uerō altera erat pro utilitate monasterij causa constituta. Expletis igit hymnis matutinalibus Libertinus ad lectū abbatis uenit, orationē sibi humiliter petijt. Sciēs uerō ille quantum à cūctis honoraret, quantumq; diligeret, pro iniuria quā ei ingesserat, recedere eum à monasterio uelle putabat, atq; requisiuit dicēs: Vbi uis ire? Cui ille respondit: Monasterij causa cōstituta est pater, quā declinare nequeo, quia hesterno die me hodie iturū promisi, illuc ire dispōsui. Tunc ille à fundo cordis cōsiderās asperitatē & duritiā suā, humilitatem ac mansuetudinē Libertini ex lecto prosiliť, pedes Libertini tenuit, se peccasse, secq; reum esse testatus est, qui tanto talię uiro tam cru delem facere contumeliā præsumpsisset. At cōtrā Libertinus sese in terrā prosternēs, eiusq; pedibus prouolutus, fœ culpæ nō illius sæuitiæ fuisse refe rebat quod pertulerat. Sicq; actū est ut ad magnā mansuetudinē perduceretur pater, & humilitas discipuli magistra fieret magistri. Cumq; pro utilitate monasterij ad constitutionē causę egressus fuisset, multi uiri noti ac nobiles qui eum ualde honorabant uehementer admirati, solliciti requirebāt quidnā hoc esset quod tam tumentē ac liuidam habere tē faciē. Quibus ille dicebat: Hesterno die seruō peccatis meis exigētibus in scabello suppedaneo impegi, atq; hoc pertuli. Sicq; uir sanctus seruans in pectore honorē ueritatis & magistri, nec patris prodebat uitium, nec falsitatis incurrebat peocatum.

Quod humilitas monachi monasterij ejusdem.

Petrus:

PVtasne uir iste uenerabilis Libertinus, de quo tot signa & miracula retulisti, in tam ampla congregatione imitatores suos in uirtutibus non reliquit?

De hortulano monacho monasterij ejusdem. Cap. III.

Gregorius:

FElix qui appellabatur Curuus, quem ipse bene nosti, qui eiusdē monasterij nuper præpositus fuerat, multa mihi de fratribus eiusdem monasterij admiranda narrabat. Ex quib. aliqua quæ ad memoriam ueniunt supprimo: quia ad alia festino. Sed unum dicam quod ab eo narratum prætereundum nullo modo æstimo.

IN eodem monasterio quidam magnæ uitæ monachus erat hortulanus. Fur uerō uenire cōsueuerat, & per sepem ascendere, & oculte olera auferre. Cumq; ille multa plantaret, quæ minus inueniret, & alia pedibus cōculcata, alia direpta cōspiceret: totū hortum circuiens, inuenit iter unde fur

animalia irrationabilia semper eleganter

uenire cõsueuerat. Qui in eodẽ horto deambulãs, reperit ei serpentẽ, cui præcipiẽs dixit: Sequere me, atq; ad aditũ furis peruenies, imperauit serpenti, dicẽs: In nomine Iesu præcipio tibi ut aditũ istũ custodias, ac furẽ huc ingredi nõ permittas. Protinus serpens totũ se in itinere in transuersum tetendit, & ad cellã monachus redijt. Cumq; meridiano tẽpore cunctis fratres quiescerent, more solito fur aduenit, ascendit sepem. Et cùm in hortũ pedẽ poneret, uidit subitò quia extensus serpens clausisset uiam, & tremefactus post semetipsum concidit, ejusq; pes per calciamentum in fude sepis inhæsit, sicq; usq; dum hortulanus rediret, deorsum capite pependit. Cõsueta hora uenit hortulanus, pendentẽ in sepe furẽ reperit, & serpenti dixit: Gratias ago Deo, implesti quod iussi: recede modò. Qui ista tũ abscessit. Ad furẽ uerò peruenies, ait: Quid est frater? tradidit te mihi Deus, quare in labore monachorũ furtum totiens facere præsumpsisti? Qui hæc dicens pedẽ illius à sepe in qua inhæserat solut, eũq; sine læsione deposuit. Cui dixit: Sequere me. Quẽ sequentem duxit ad horti aditũ, & olera quę furto appetebat auferre, ei cũ magna dulcedine præbuit, dicẽs: Vade, & post hæc furtum nõ facias: sed cùm necesse habes huc ad me ingredere, & quæ tu cũ peccato laboras tollere ego tibi deuotus dabo.

Petrus:

NVnc usq; ut inuenio, incassũ ego non fuisse patres in Italia, qui signa facerẽt, æstimabã.

De Equitio abbate prouinciæ Valeriæ. Cap. IIII.

Gregorius:

FOrtunati uiri uenerabilis abbatis monasterij, quod appellatur balneũ Ciceronis, aliorumq; etiã uirorum uenerabilium didici relatione quod narro. Vir sanctissimus Equitius nomine in Valeriæ prouinciæ partibus pro uitę suæ merito apud omnes illic magnæ admirationis habebatur, cui Fortunatus idem familiariter notus fuit. Qui nimirũ Equitius pro fuæ magnitudine sanctitatis multorum in eadem prouincia monasteriorũ pater extitit. Hunc cùm iuuentutis fuæ tẽpore acri certamine carnis incentiua fatigarẽt, ipsæ fuæ tentationis angustiæ eum ad orationis studium solertiorẽ fecerũt. Cumq; hac in re ab omnipotenti Deo reme dium cõtinuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo eunuchizari se uidit, eiusq; uisio ni apparuit quòd omnẽ motum ex genitalib. eius membris abscinderet, atq; ex eo tempore ita alienus extitit à tentatiõe, ac si sexũ nõ haberet in corpore. Qua uirtute fretus ex omnipotentis Dei auxilio ut uiris antè præerat, ita cœpit postmodũ etiam fœminis præesse: nec tamen discipulos suos admonere cessabat, ne se eius exemplo in hac re facilè crederent, & casuri tentarent donum quod non accepissent.

EO autem tempore quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehẽsi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriã fugiẽs petijt. Qui ad uirũ reuerentissimũ, castrorũ Amirtinæ ciuitatis episcopum pergens, petijt ab eo ut eum Equitio abbati committeret, ac sanandũ monasterio illius cõmendaret. Tũc ad monasteriũ uenit episcopus, secumq; Basilius monachũ deduxit, & Equitiũ Dei famulũ rogauit, ut eundẽ monachum in congregatione susciperet. Quem statim uir sanctus intuens, ait: Hunc quem mihi cõmẽdas, pater, ego nõ uideo monachũ esse, sed diabolũ. Cui ille respondit: Occasionẽ quæris, ne debeas præstare qd' peto. Ad quẽ mox Dei famulus dixit: Ego quidẽ hoc eum esse denũcio qd' uideo: ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod iubes. Susceptus itaq; in monasterio est. Post non multos uerò dies idem Dei famulus pro exhortandis ad desideria superna fidelibus paulo longius à cella digressus est. Quo discedente contigit ut in monasterio uirginũ in quo eiusdem patris cura uigilabat, una earũ quæ iuxta carnis huius putredinem speciosa uidebat' febricitare inciperet, & uehementer anxiari, magnisq; uoc ib. uocib. sed stridoribus clamare: Modò moritura sum, nisi Basilius monachus ueniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutẽ reddat. Sed in tanti patris absentia accedere quisquã monachorũ in congregationẽ uirginum nõ audebat, quanto minus ille qui nouus aduenerat, cuiusq; adhuc uitã cõgregatio fratrum nesciebat. Missum repentè est, & Dei famulo Equitio nunciatũ, quòd sanctimonialis illa immensis febribus æstuaret, & Basilij monachi usitationem anxia quæreret. quo audito uir sanctus dedignando subrisit, atq; ait: Nunquid non dixi quòd diabolus est iste, non monachus? ite & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei quę anxietate febriũ urgetur, nolite esse solliciti: quia ex hac hora neq; febribus laboratura est, neq; Basilium quæsitura. Regressus est monachus, & ea hora saluti restitutam Dei uirginem agnouit, qua eandem salutem illius Dei famulus Equitius longè positus nunciauit, in uirtute scilicet miraculi, exemplum tenens magistri: qui inuitatus ad filiũ reguli, eum solo uerbo restituit saluti, ut reuertens pater ea hora filiũ restitutũ uitæ cognosceret, qua uitam illius ex ore ueritatis audisset. Omnes autẽ monachi iussionem patris sui implentes eundem Basilium ex monasterij habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit frequenter se cellã Equitij magicis artibus in aera suspendisse, nec tamen eis quempiam lædere potuisse. Qui nõ post longum tempus in hac Romana urbe exardescente zelo Christiani populi, igne crematus est.

QVadam uerò die una Dei famula ex eodem monasterio uirginum hortum ingressa est, quæ lactucã conspiciens concupiuit, eamq; signo crucis benedicere oblita, auidè momordit, sed arrepta à diabolo protinus cecidit. Cumq; uexaret, eidem patri Equitio sub celeritate nunciatum est, ut ueniret cõcitus, & orando succurreret. Moxq; hortum idem pater ut ingressus est cœpit ex eius ore quasi satisfaciens ipse qui hanc arripuerat diabolus clamare, dicens: Ego quid feci? ego quid feci? Sedebam ibi super lactucã, uenit illa, & momordit me. Cui cum grauí indignatione uir Dei præcepit ut discederet, & locum in omnipotentis

Dei

Dei famula non haberet. Qui protinus abscessit, nec eam ultrà contingere prælauit.

Vidâ uerò Felix nomine Mirsiæ prouincię nobilis, pater huius Castorij qui nũc nobiscum in Romana urbe demorat, cùm eundem uenerabilem uirũ Equitiũ sacrũ ordinẽ nõ habere cõspiceret, & per singula loca discurrere, atque studiosè prædicare, eum quadam die familiaritatis ausu adijt, dicẽs: Qui sacrum ordinem non habes, atq; à Romano põtifice sub quo degis prædicationis licentiam nõ accepisti, prædicare quomodo præsumis? qua eius inquisitione compulsus uir sanctus indicauit prædicationis licentiam qualiter accepit, dicens: Ea quæ mihi loqueris, ego quoq; mecũ ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per uisionem iuuenis astitit, atq; in lingua mea medicinale ferramentum, id est fleubotomum posuit, dicẽs: Ecce posui uerba mea in ore tuo, egredere ad prædicãdum. Atq; ex illo die etiã cùm uoluero, de Deo racere nõ possum. Pet. VEllem etiã patris huius opus agnoscere, qui ferẽ talia dona à Deo percepisse. Greg. Opus Petr ex dono est, nõ donum ex opere: alioquin gratia iã nõ est gratia. Omne quippe opus dona præuenĩsunt, quamuis ex subsequẽti opere ipsa etiam dona succrescunt: ne tamen uitæ eius cognitione fraudẽris, bene hanc reuerentissimus uir Albinus Reatinæ antistes Ecclesię cognouit, & adhuc supersunt multi qui scire potuerunt. Sed quid plus quæris operis, quando concordabat uitæ munditia cum studio prædicationis? Tantus quippe illum feruor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasterijs præesset, quatenus per Ecclesias, per castra, per uicos, per singulorum quoque fidelium domos circunquaque discurreret, & corda audientium ad amorem patriæ cœlestis excitaret. Erat uerò ualde utilis in uestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, falutatus etiam refalutare despiceret: & quotiens alia tendebat ad loca, iumento sedere consueuerat, quod esse despicabilius omnibus iumentis in cella potuisset reperiri, in quo etiam capistro pro freno, & ueruecum pellibus pro sella utebatur. Per semetipsum sacros codices in pelliceis facculis missos dextro læuoq; portabat latere, & quocunque peruenisset, scripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mẽtium. Huius quoque opinio prædicationis, ad Romanæ urbis noticiam peruenit, atque ut est lingua adulantiũ auditoris sui animam amplectendo necans, eodẽ tempore clericis huius Apostolicę sedis antistiti adulando questi sunt dicentes: Quis est iste uir rusticus, qui authoritatem sibi prædicationis arripuit, & officiũ Apostolici nostri domini sibimet indoctus usurpare præsumit? Mittatur ergò si pla cet qui huc eum exhibeat, ut quis sit Ecclesiasticus uigor agnoscat. Sicut autem moris est, ut occupato in multis animo adulatio ualde subrepat si ab ipso cordis ostio nequaquam fuerit citius repulsa, fuadentibus clericis consensum pontifex præbuit, ut ad Romanam urbem duci debuisset, & quæ nam sua esset mensura cognosceret. Iulianum tamen tunc defensorem mittẽs, qui Sabinen si Ecclesiæ postmodũ in episcopatu præfuit, hoc præcepit, ut cum magno honore eũ deduceret, ne quicquam Dei famulus ex cõuentione eadem iniuriæ sentiret. Qui parẽs de eo clericorum utoris concitus uolens festinè ad eius monasterium cucurrit, ibiq; absente illo antiquarios scribentes reperit, ubi abbas esset inquisiuit. Qui dixerunt: In ualle hac quæ monasterio subiacet, fenum secat. Idem uerò Iulianus superbum ualde atq; cõtumacem puerum habuit, cui uix poterat uel ipse domi nari. Hunc ergo misit ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Pertexit puer, & proteruo spiritu pratum uelociter ingressus, omnes q; illic intuens fœnum secantes, requisiuit quis nam esset Equitius. Moxq; ut audiuit quis esset, eum adhuc lõgè positus aspexit, & immẽso timore correptus cœpit timore lassescere, sęq; ipsum nutãti gressu uix portare posse. qui tremẽs ad Dei hominẽ peruenit, atq; ulnis humiliter submissis, eius genua deosculãs strinxit, fuumq; dñm ei occurrisse nũciauit. Cui refalutato Dei famulus præcepit dicẽs: Leua fœnũ uiride, porta pabulũ iumentis in quib. uentistis: ecce ego, quia parũ superest, opere expleto te subsequor. Is aũt qui missus fuerat Iulianus defensor mirabat ualde, quid nam esset q; redire moraretur puer. Cũq; reuertentẽ puerũ cõspicit, atq; in collo fœnum ex prato deferentem, uehemẽter ira tus cœpit clamare, dicens: Quid est hoc? ego te mi si hominem deducere, non fœnum portare. Cui puer respondit: Quem quæris, ecce subsequitur. Tum ecce uir Dei clauatis calciatus caligis, falcẽ fœnariã in collo deferens uenĩebat. Quem adhuc longè positum puer suo domino, quia ipse esset quem quæreret, indicauit. Idem uerò Iulianus repẽte ut uidit Dei famulũ, ex ipso habitu despexit, eumq; qualiter deberet alloqui, proterua mente præparabat. Mox uerò ut seruus Dei cominus affuit, eiusdem Iuliani animum intolerabilis pauor inuasit, ita ut tremeret, atq; in insinuandum hoc ipsum pro quo uenerat, uix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit, orationem pro se fieri petijt: & quia pater eius Apostolicus pontifex eũ uidere uellet indicauit. Vir aũt uenerandus Equitius cœpit immẽsas gratias omnipotenti Deo agere, asserens q; se per summum pontificẽ gratia superna uisitasset. Ilico uocauit fratres, præcepit hora cadẽ iumenta præparari, atq; executorẽ suum cœpit uehementer ut gere ut citò abire debuissent. Cui Iulianus ait: Hoc fieri nullatenus potest, quia lassatus ex itinere hodie nõ ualeo abire. Tunc ille respondit: Cõtristas me fili: quia si hodierna die nõ egredimur, iam cras tina non eximus. Dei itaq; famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadem nocte demoratus est. Sequenti uerò die sub ipso lucis crepusculo uehementer equo in cursu fatigato ad Iulianum puer cum epistola peruenit, in qua præceptum est ei, ne seruum Dei contingere uel mouere de monasterio auderet. Quem cùm

illerequ[i]reret cur sententia esset mutata, cognouit: quia nocte eadem in qua ipse executor illuc missus est, per uisum pontifex fuerat uehementer exterritus, cur ad exhibendum Dei hominem mitte re præsumpsisset. Qui protinus surrexit, secq; uenerandi uiri commendans orationibus, ait: Rogat pater noster ne fatigari debeatis. Cumq; hoc Dei famulus audisset, contristatus ait: Nunquid non die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, sam pergere minimè liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquatulum executorem suum in cella detinuit, eiq; laboris sui cõmodum coacto renitentiq; dedit. Cognosce igitur Petre in quãta Dei custodia sunt, qui in hac uita seipsos despicere nouerunt, cum quibus intus ciuibus in honore numerantur, qui despecti foris hominibus esse non erubescunt: quia & contrà in Dei oculis iacent, qui apud suos & proximorum oculos per inanis gloriæ appetitum tument. Vnde & quibusdam ueritas dicit: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, Deus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est ante Deum. Luc. 16

Petrus:

Miror ualde quòd de tali uiro surripi pontifici tanto potuerit.

Gregorius:

Quid miraris Petre, quia fallimur qui homines sumus? An menti excidit quòd Dauid qui prophetæ spiritum habere consueuerat, contra innocentem Ionathæ filium sententiam dedit, cùm uerba pueri mentientis audiuit? quod tamen quia per Dauid facta est, & occulto Dei iudicio iustum credimus, & tamen humana ratione qualiter iustum fuerit non uidemus. Quid ergo mirum si ore mentientium aliquando in aliud ducimur, qui prophetæ non sumus? Multũ uerò est q; uniuscuiusq; præsulis mentem curarũ densitas uastat. Cumq; animus diuidit ad multa, fit minor ad singula, tãto q; ei in una qualibet re surripit, quanto latius multis occupatur.

Petrus:

Vera sunt ualde quæ dicis.

Gregorius:

Sillere nõ debeo quod de hoc uiro abbate quõdam meo reuerentissimo Valentino narrãte agnoui. Aiebat nãq; quia corpus eius dum in beati Laurentij martyris oratorio esset humatum, super sepulchrũ illius rusticus quidã arcam cum frumento posuit, nec quantus qualisq; uir illic iaceret, perpendere ac uereri curauit. Tunc repente turbo cœlitùs factus, rebus illic omnibus in sua stabilitate manentibus, arcam quæ superposita sepulchro eius fuerat, extulit, lõgeq; proiecit: ita ut palàm cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is cuius illic corpus iaceret.

Etiam ea quæ subiũgo, prædicti uenerabilis uiri Fortunati, qui ualde mihi ætate, opere & simplicitate placet, relatione cognoui. Eandẽ Valeriæ prouinciam Longobardis intrãtibus ex monasterio reuerentissimi uiri Equitij in prædicto oratorio ad sepulchrum eius monachi fugerunt. Cumq; Longobardi sequentes oratoriũ intrassent, cœperũt eosdem monachos foràs trahere, ut eos aut per tormẽta discruciarent, aut gladijs necarent: quorum unus ingemuit, atq; acri dolore commotus clamauit: Heu heu sancte Equiti, placet tibi q trahimur, & non nos defendis? Ad cuius uocem protinus fœuientes Longobardos, immũdus spiritus inuasit. Qui cornuentes in terrã tam diu uexati sunt, quousq; hoc cuncti, etiam qui foris erant, Lõgobardi cognoscerent, quatenus locũ sacrum temerare ulterius non auderent. Sicq; uir sanctus dum discipulos defenderit, etiam multis pòst remedium illuc fugientibus præstitit.

De Constantio mansionario Ecclesiæ sancti Stephani. Cap. V.

Cuiusdã coepiscopi mei didici relatiõe quod narro. Qui in Anchonitana urbe per annos multos in monachico habitu degit, ibiq; uitã non mediocriter religiosam duxit. Cui etiam quidã nõ strì iam prouectioris ætatis qui ex eisdem sunt partibus attestatur. Iuxta eam nanq; ciuitatem Ecclesia beati martyris Stephani sita est: in qua uir uitæ uenerabilis Constantius nomine, mansionarij functus officio deseruiebat: cuius sanctitatis opinio esse ad noticiam hominum lõgè lateq; detenderat. Qui idem uir fundituis terrena despiciens, totoq; animi mentis ad sola cœlestia flagrabat. Quadam ueró die, dum in eadem Ecclesia oleum deesset, & prædictus Dei famulus unde lampades accenderet omnino non haberet, omnes lampades Ecclesiæ impleuit aqua, atq; ex more in medio pa pyrum posuit, quas allato igne succendit: sicq; aqua arsit in lampadibus, ac si oleũ fuisset. Perpendeigitur Petre cuius meriti uir iste fuerit, qui necessitate cõpulsus, elementi naturam mutauit.

Petrus:

Mirum est ualde quod audio: sed uellem nosse cuius humilitatis apud se esse intus potuit iste, qui tantæ excellentiæ foris fuit.

Gregorius:

Inter uirtutes animũ cognoscere congruè queris, quia multum ualde est q; tentatione sua intus mentem laedisse mira quæ foris fiunt. Sed si huius Constantij uenerabilis unum quòd fecit audis, cuius humilitatis fuerit citius agnoscis. Perq.

Postquam mihi facti illius tale miraculum dixisti, supereſt etiam ut me de humilitate mentis eius ædifices.

Gregorius:

Via ualde opinio sanctitatis eius excreuerat, multi hunc ex diuersis prouincijs anxiè uidere sitiebant. Quadam ueró die ex longinquo loco ad uidendum eum quidam rusticus uenit. Eadem ueró hora casu cõtigerat, ut sanctus uir stans in ligneis gradibus, reficiendis deseruiret lampadibus. Erat autem pusillus ualde, exili forma atq; despecta. Cumq; is qui ad uidendum eum uenerat quisnam esset inquireret, atq; obnixè peteret ut sibi debuisset ostendi, hi qui illum nouerant monstrarunt quis esset. Sed sicut stultæ mentes hominum merita ex qualitate corporis metiuntur, eum paruulum atque despectum uidens, ipsum hunc esse cœpit omnino non credere. In mente etenim rustica inter hoc quòd audiẽ-

rat &

rat & uidebat, quasi facta fuerat quædam rixa, & æstimabat tam breuē per uisionem esse nō posse, quem tam ingentem habuerat per opinionē. Cūq; ipsum eum esse à plurib. fuisset assertū, desp exit, & cœpit irridere, dicens: Ego grandem hominē credidi, iste autem de homine nihil habet. Quod ut uir Dei Cōstantius audiuit, lampades quas reficiebat protinus relinquēs, lætus cōcitus descendit, at que in eiusdem rustici amplexū ruit, eūq; ex amore nimio constringere cœpit brachijs & osculari, magnasq; gratias agere, quòd is de se talia iudicasset, dicens: Tu solus es qui in me apertos oculos habuisti. Qua ex re pensandum est cuius apud se humilitatis fuerit, qui despiciētem se rusticū amplius amauit. Qualis em quisq; apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicur superbi honoribus, sic plerunq; humiles sua despectione gratulātur. Cunq; se & in alienis oculis uiles aspiciūt, idcir co gaudent, quia hoc iudicio cōfirmari intelligūt, quòd de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Petrus:

VTagnosco, uir iste magnus, fortis fuit in miraculis: sed maior int' in humilitate cordis.

De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis episcopo. Cap. VI.

Gregorius:

EIusdem quoq; Anchonitanæ antistes Ecclesiæ, uir uitæ uenerabilis Marcellinus fuit, cuius gressum dolore nimio podagra cōtraxerat, eumq; familiares sui sicubi necesse erat in manibus ferebant. Quadā uerò die per culpam incuriæ eadem ciuitas Anchonitana succensa est. Cunq; uehementer arderet, cueurrerūt omnes ut ignem extingerent. Sed illis a quam certatim proficientib. ita crescebat flamma, ut iam totius urbis interitū minari uideretur. Cunq; propinquiora sibi loca quæq; ignis inuaderet, iamq; urbis partem nō modicam consumpsisset, & obsistere nullus ualeret, deductus in manibus uenit episcopus, & tanta periculi necessitate compulsus, familiaribus suis se portantibus præcepit, dicens: Contra ignem me ponite. Quod ita factum est, atq; in eo loco est positus, ubi tota uis flammæ uidebatur incumbere. Cœpit autem mīro modo in semetipsum incendiū retorqueri, ac si reflexionis suæ impetus exclamaret, se episcopum transire nō posse. Sicq; factū est ut flamma incendij illo termino refrenata in se metipsa refrigesceret, & contingere ulterius quicquam ædificij non auderet. Perpendis Petre cuius sanctitatis fuerit ægrum hominem sedere, & exorando flammas premere. Petrus:

Et perpendo & obstupesco.

De Nonnoso præposito monasterij in monte Soractis. Caput VII.

Gregorius:

DEuicino nūc loco tibi aliquid narrabo, quod & uiri uenerabilis Maximiani episcopi, & Laurionis quē nosti ueterani monachi qui uterq; nunc usq; superest, relatione cognoui: qui scilicet Laurio in illo monasterio quod iuxta urbem Suppentonia uocatur, ab Anastasio uiro sanctissimo nutritus est. Qui nimirum Anastasius uitæ uenerabilis uiro Nonnoso præposito monasterij quod in Soractis mōte situ est, & propinquitate loci & morū magnitudine, & uirtutū studijs assiduè iungebatur. Idē uerò Nōnosus sub aspertimo sui monasterij degebat patre: sed eius mores mira semper æquanimitate tolerabat. Sicq; fratribus præerat in māsuetudine, sicut crebrò patris iracundiam ex humilitate mitigabat. Quia uerò eius monasterium in summo mōtis cacumine situ est, ad quālibet paruū hortū fratrib. excolendū nulla patebat planities: unus aūt breuissimus locus in latere mōtis excreuerat, quē ingentis saxi moles naturaliter egrediens occupabat. Quadā uerò die dū Nōnosus uir uenerabilis cogitaret, q; saltē ad condimen ta olerū nutrienda locus idē aptus potuisset existere, si hūc moles saxi illius nō teneret, occurrit animo, q; eandē molem quingenta boū paria mouere nō possent. Cunq; de humano labore facta esset desperatio, ad diuinū se solatiū cōtulit, secq; illic no cturno silentio in orationem dedit. Cunq; mane facto ad eundē locū fratres uenirēt, inuenerunt molem tantæ magnitudinis ab eodem loco longius recessisse, suoq; recessu largum fratribus spacium ad excolendum hortum dedisse.

ALio quoq; tēpore cum idem uir uenerabilis lāpades uitreas in oratorio lauaret, una ex eius manib. ceciderunt, quæ per innumeras partes fracta dissiluit: qui uehementissimū patris monasterij furorē timens, lāpadis protinus omnia fragmēta collegit, atq; ante altare posuit, secq; cū graui gemitu in orationem dedit. Cunq; ab oratione caput leuasset, sanam lampadem reperit, quā timens per fragmenta collegerat, Sicq; in duobus miraculis duorum patrum uirtutes imitatus est: in mole scilicet faxi, factum Gregorij qui montem mouit: in reparatione uerò lampadis, uirtutem Donati, qui fractū calicem pristinæ incolumitati restituit.

Petrus:

HAbemus, ut uideo, de exemplis ueteribus nouа miracula. Gregorius:

VIs' ne aliquid in operatione Nōnosi de imitatiōe quoq; Heliſæi cognoscere? Petrus: Volo, atq; inhiante cupio. Gregorius:

DVm quadā die in monasterio uetus oleū deesset, iamq; colligēdæ oliuæ tēpus incumberet, sed fructus in oleis nullus appareret, uisum patri monasterij fuerat, ut circunquaq; fratres in colligendis oliuis ad exhibenda extraneis opera perderent, quatenus ex mercede sui operis aliquantulum monasterio oleum deportarent. Quod uir Domini Nōnosus fieri cū magna humilitate prohibuit, ne exeuntes fratres ex monasterio dum lucra olei quærerēt, animarum damna paterētur. Sed quia in monasterij arboribus oliuæ paucæ in esse uidebant, eas colligi præcepit, & in prælo mitti, & quālibet paru olei exire potuisset sibimet de ferri. Factumq; est, & fusceptum in paruo uasculo oleū, fratres Nōnosio Dei famulo detulerūt: quod ipse protinus ante altare posuit, cunctisq; egredientibus orauit, atq; accerſitis postmodū fratribus, præcepit ut hoc quod detulerunt oleum leuarēt,

& per

& per cuncta uasa monasterij exiguè fundèdo diuiderèt, quatenus benedictione eiusdem olei omnia infusa uiderentur, quæ protinus ut erãt uacua claudi fecit. Die uerò altera aperta omnia plena reperta sunt. Petrus:

PRobamus quotidie impleri uerba ueritatis quæ ait: Pater meus usque modò operatur, & ego operor. Ioan. 5

De Anastasio abbate monasterij quod Suppentonia uocatur. Cap. VIII.

Gregorius:

FEodem quoq; tempore uenerandus uir Anastasius cuis superius memoriam feci, sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo authore deseruio, notarius fuit. Qui soli Deo uacare desiderans scrinijs deseruit, monasterijq; elegit, atq; in eo loco quem præfatus sum Suppẽtonią uocari, per annos multos in sanctis actib. uitã duxit: eiq; monasterio solerti custodia præfuit. Quo uidelicet in loco ingẽs desuper rupes eminet, & profundũ subter præcipitiũ patet. Quadã uerò nocte cùm iam omnipotens Deus eius uenerabilis uiri Anastasij labores remunerare decreuisset, ab alta rupe uox facta est, quæ producto sonitu clamaret dicẽs: Anastasi uenι. Quo uocato, alij quoq; septẽ fratres uocati sunt ex nomine. Paruo autẽ momẽto ea quæ fuerat emissa uox siluit, & octauũ fratrem uocauit. Quas dum aperte uoces cõgregatio audisset, dubiũ nõ fuit, quin eorũ qui uocati fuerant obitus appropinquasset. Intra paucos igit̃ dies, primus uenerãdus uir Anastasius, cæteri aũt in eo ordine ex carne eductι sunt, quo de rupis uertice fuerãt uocati. Frater uerò ille ad quẽ uocandũ uox parũ siluit, at que eũ tunc nominauit, morienti. alijs paucis die bus uixit, & tũc uitã finiuit: ut apertè monstraret, quia interiectũ uocis silentiũ paruũ uiuẽdi spaciũ signauerit. Sed mira res cõtigit: quia uenerabilis uir Anastasius dũ de corpore exiret, erat quidam frater in monasterio qui superuiuere eũ nolebat: prouolutus uerò eius pedib. cœpit cũ lachrymis ab eo postulare, dicẽs: Per illũ ad quẽ uadis depre cor, te adiuro ne septẽ dies super te in hoc mundo uiuã, ante cuius septimũ diem etiã ipse defunctus est: qui tamen in illa nocte inter cæteros nõ fuerat uocatus: ut apertè clarẽ ceret, quia eius obitum sola uenerabilis Anastasij intercessio obtinere potuisset. Petrus: A B C D

CVm idẽ frater & uocatus inter cæteros non est, & tamẽ sancti uiri intercessionib. ex hac luce subtractus est, quid aliud datur intelligi, nisi q; hi qui apud Dominum magni sunt meriti, obtinere aliquando possunt ea etiam quæ nõ sunt prędestinata? Gregorius:

OBtineri nequaq; possunt quæ prædestinata nõ fuerunt: sed ea quæ sancti uiri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precib. obtineant. Nã ipsa quoq; perẽnis regni prædestinatio ita est ab omnipotẽti Deo disposita, ut ad hoc electi pro labore perueniãt, quatenus postulãdo mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Petrus;

PRobari mihi apertius uellem, si potest prædestinatio precibus iuuari. Gregorius:

HOc quod ego Petre intuli, cõcitẽ ualet probari. Certè etiã nosti, quia ad Abrahã Dominus dixit: In Isaac uocabit̃ tibi semẽ. Cui etiam dixerat: Patrẽ multarũ gentiũ cõstitui te. Cui rursum promisit, dicens: Benedicãtibi, & multiplicabo semẽ tuũ sicut stellas cœli, & sicut arenã maris. Ex qua re apertè cõstat: quia omnipotẽs Deus semen Abrahæ multiplicare per Isaac prædestinauerat, & tamẽ scriptũ est: Deprecatus est Isaac Dominũ pro uxore sua, eo q; esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptũ Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac prædestinata fuit, cur cõiugem sterilem accepit? Sed nimirum cõstat, quia prædestinatio precibus impleť: quando is in quo Deus multiplicare semẽ Abrahę prædestinauerat, oratione obtinuit, ut filios habere potuisset. Petrus: Gen. 22 Gen. 27 Gen. 22. & 26 Gen. 25

QVia secretum ratio aperuit, nihil mihi dubie ratis remansit.

De Bonifacio Ferentine ciuitatis episcopo. Cap. IX.

Gregorius:

VIs tibi aliquid de Thusciæ partibus narrem, ut cognoscas quales in ea uiri fuerint, & om niporẽtis Dei notitię quantũ propinquit? Petrus: Volo, atq; hoc omnimodo expoſco.

Gregorius:

FVit uir uitæ uenerabilis, Bonifacius nomine, qui in ea ciuitate quæ Ferẽtis dicit̃, episcopatus officiũ tenuit, & morib. impleuit. Huius multa miracula is qui adhuc superest Gaudẽtius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius obsequio tan to ualet de illo quæcq; ueracius dicere, quanto eis cõtigerit & hũc interesse. Huius Ecclesiæ grauis ualde paupertas inerat, quæ bonis mentib. esse solet custodia humilitatis, nihil̃q; aliud ad omne ministerium, nisi una tantũmodo uinea habebat: quæ quodã die ita grãdine irruente uastata est, ut in ea paucis in ultibus uix paruí raricq racemi remãsissent. Quã cũ Dei prędictus uir reuerẽtissimus Bonifacius episcopus fuisset ingressus, magnas omni potenti Deo gratias retulit: quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustiari cognouit. Sed cũ eam tẽpus exigeret, ut ipsi quoq; racemi qui remanserãt maturescere potuissent, custodẽ uineæ ex more posuit, eamq; solerti uigilãtia seruari præcepit. Quadã uerò die mãdauit Cõstantio presbytero nepoti suo, ut cũcta uini uascula in episcopio omniaq; dolia ita ut ante cõsueuerat pice superfusa præpararet. Quod cùm nepos illius presbyter audisset, ualde admiratus est quòd quasi insana præciperet, q; uini uascula præparari faceret qui uinũ minimè haberet: nec tamẽ præsumpsit inquirere, cur talia iuberet: sed iussis obtẽperat, & omnia ex more præparauit. Tũc uir Dei uineã ingressus racemos collegit, ad calcatorioũ detulit, omnesq; exinde egredi præcepit, solusq; ibi cũ uno paruulo puerulo remansit, quẽ in eodem calcatorio deposuit, & calcari ipsos paucissimos racemos fecit. Cumq; ex eisdẽ racemis parũ aliquid uini deflueret, cœpit hoc

pit hoc uir Dei suis manib. in paruo uase suscipere, & per cūcta dolia, omniaq; uasa quę parata fuerant pro benedictione diuidere: ut ex eodem uino omnia uascula uix infusa uiderentur. Cūm uerō ex liquore uini parū aliquid in uasis omnibus mississet, uocauit protinus presbyterū: iussitq; pauperes adesse. Tunc cœpit uinum in calcatorio crescere, ita ut omnia quæ allata fuerant pauperum uascula impleret. Quibus cūm se idoneē satisfecisse cōspiceret: ex calcatorio iussit puerum discedere, apothecam clausit: atq; impresso sigillo proprio munitam reliquit: mox ad Ecclesiam rediit. Die uerō tertia prædictum Cōstantium presbyterum uocauit, & oratione facta apothecam aperuit, & uasa in quibus tenuissimum liquorem infuderat, ubertim uinum fundentia inuenit: ita ut pauimentum omne excrescentia uina inuaderet, ũ ad hæc episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter presbytero præcepit, ne quousque ipse in corpore uiueret, hoc miraculum cuiquam indicaret: pertimescens uidelicet ne uirtute facti fauore humano pulsatus, inde intus inanesceret, unde foris hominibus magnus appareret: exemplum magistri sequens, qui ut nos ad uiam duceret humilitatis, de semetipso discipulis præcepit, dicens: Vt ea quæ uidissent nemini dicerēt, quousq; filius hominis a mortuis resurgeret. Petrus:

Via occasio apta se præbuit, libet iniquirere quidnā sit quōd redēptor noster cū duobus ęgcis lumē reddidit, iussit ut nemini diceremt, & illi abeuntes diffamauerūt eum in totam terrā illam. Nunquid nam unigenitus filius patri & sancto spiritui coęternus hac in re uelle habuit, quod non potuit simplere, ut miraculum quod tacere uoluit, minimē potuisset abscondi?

Gregorius:

Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit, ut pro nostrarum uirium modulo eius uestigia sequentes inoffenso pede operis præsentis uitæ carpamus uiam. Miraculum nanq; faciens & tacere iussit, & tamen tacerī non potuit: ut uidelicet & electi eius exempla doctrinę illius sequentes in magnis quæ faciunt, latere quidem in uoluntate habeant, sed ut prosint aliis prodantur inuiti: quatenus & magnę humilitatis sit q; sua opera tacerī appetāt, & magnæ utilitatis sit q; eorum opera tacerī nō possunt. Nō ergo uoluit Dominus quicquam fieri & minimē potuit: sed quid uelle eius membra debeant, quid ue de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ eius magisterio exemplum dedit. Petrus: Placet quod dicis.

Gregorius:

Adhuc pauca aliqua quæ de Bonifacij episcopi opere supersunt, quia eius memoriam fecimus, exequamur. Alio nanq; tępore B. Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco uir nobilis Fortunatus nomine mane bat, qui magnis precib. ab eodē uenerabili uiro po stulauit, ut cum apud beatū martyrem missarum solennia ageret, ad benedictionē dandam in suā domum declinaret. Vir autem Dei negare nō potuit, quod ab eo ex Fortunati mēte charitas popo scit. peractis igitur missarum solēnijs, cùm ad prædicti Fortunati uenisset mensam, priusquam Deo hymnum diceret, sicut quidam ludēdi arte cibum solent quærere, repente ante sanuam cū simia uir astitit & cymbala percussit. Quem sanctus uir dę dignatus audiens sonitum dixit: Heu heu, mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mēsam refectionis uenī, os adhuc ad laudem Dei nō aperui, & ille cum simia ueniēs percussit cymbala. Subissuit quoq; & ait: Ite, & pro charitate ei cibū potumq; tribuite, fcitote tamē quia mortuus est. Qui infelix uir dum panē ac uinū ex eadē domo percepisset, egredi sanuam uoluit, sed saxū ingens subitò de tecto cecidit, eiq; in uerticē uenit. Ex qua percussione prostratus in manibus iam se miuiuus leuatus est. Die uerò altera secundū uiri Dei sententiam funditus finiuit uitā. Qua in re Petre pensandū est, quārus sit uiris sanctis timor exhibēdus: tępla eīm Dei sunt. Et cū ad iracūdiam uir sanctus trahitur, quia alius ad irascēdum nisi eiusdem tępli inhabitator excitat?

Metuēda ergo tan to est ira iusti, quāto & cōstat: quia in eorū cordibus ille præsens est, qui ad inferendā ultionem quam uoluerit, inualidus non est.

Alio quoq; tępore prædictus Cōstātius presbyter nepos eius equū suū duodecim aute is uēdidit, quos in propria arca ponēs ad exercendū opus aliquod discessit. Tūc subitò ad episcopū pauperes uenerūt, qui importunè precabātur, ut eis sanctus uir Bonifacius episcopus ad consolationē fuæ inopię aliquid largiri debuisset. Sed uir Dei quia quid tribuerent nō habebat, ęstua re cœpit in cogitatione ne ab eo pauperes uacui exirent. Cui repentè ad memoriā rediit, quia Constantius presbyter nepos eius equum quem sedere consueuerat uendidisset, atq; hoc ipsum in arca sua precium haberet. Absente igit eodem nepote suo accessit ad arcā, & pię uiolentus clausṫra arcæ cōminuit, duodecim aureos tulit, eosq; indigentibus ut placuit, diuisit. Iraq; Cōstantius presbyter reuersus ex opere, arcam fractam reperit, & cabal li sui precium quod in eam posuerat non inuenit. Cœpit itaq; uoce magna perstrepere, & cum furore nimio clamare: Omnes hic uiuunt, solus ego in domo hac uiuere nō possum. Ad cuius nimirū uoces uenit episcopus, omnesq; qui in eodē episcopio aderāt. Cūq; eū locutiō e blāda uir Dei tęperare uoluisset, cœpit ille cū iurgio respōdere, dicēs: Omnes tecū uiuūt, solus ego autē hic uiuere ante te non possum, redde mihi solidos meos. Quibus uocibus commotus episcopus, B. Mariæ uirginis Ecclesiā ingressus est, & eleuatis manib. extēso ue stimēto stādo cœpit orare ut ei redderet, uñ presbyteri furtis insania mitigari potuisset. Cūq; subitò oculos ad uestimētū suū inter extēsa brachia re duxit, repētē in sinu suo duodecim aureos inuenit ita fulgētes, tanq; si ex igne producti eadē hora fuissent. Qui mox de Ecclesia egressus, eos in sinu furrentis presbyteri, piecit, dicēs: Ecce habes solidos

quos

quos quæsiſti, ſed hoc tibi notũ ſit, quia poſt mortem meam in huius Eccleſiæ epiſcopum non eligéris propter tuam auaritiam. Ex qua ſententia ueritatis colligitur, quia eoſdẽ ſolidos presbyter pro adipiſcendo epiſcopatu præparabat. Sed uiri Dei ſermo præualuit. nam idem Conſtantius in presbyteratus officio uitam finiuit.

A Lio quoq; tempore duo ad eum Gothi hoſpitalitatis gratia uenerunt: qui Rauennã ſe feſtinare profeſſi ſunt. Quib. ipſe paruũ uas ligneum uino plenũ manu ſua præbuit, quod fortaſſe in prandio itineris habere potuiſſent: ex quo illi quoad uſq; Rauennam uenirent, biberunt. Gothi autem aliquantis diebus in eadem ciuitate morati ſunt: & uinum quod à ſancto uiro acceperãt, quotidie in uſu habuerunt. Sicq; uſq; ad eundem uenerabilem patrem ferentes reuerſi ſunt: ut nullo die ceſſarent bibere, & tamen uinum eis ex illo uaſculo nunquam deeſſet: ac ſi in illo uaſe ligneo quod epiſcopus eis dederat, uinum non augeretur, ſed naſceretur.

N Vper quoq; de eiuſdem loci partibus ſenex quidam clericus aduenit, & ea quæ ipſe de narrat ſilentio non ſunt prætereunda. Nam dicit quòd quadam die ingreſſus hortum magna hunc erucarum multitudine inuenit eſſe coopertum: qui omne holus in eo deperire cõſpiciens, ad eaſdem erucas conuerſus dixit: Adiuro uos in nomine Domini Ieſu Chriſti, recedite hinc, atq; hęc holera comedere nolite. Quæ ſtatim ad uiri Dei uerbum ita omnes egreſſæ ſunt, ut nec una quidem intra ſpacium horti remaneret. Sed quid mirum quòd hæc de epiſcopatus eius tẽpore narramus, quando iam apud omnipotentẽ Deum ordine ſimul & moribus creuerat, dum illa magis miranda ſint quæ eum hic ſenex clericus adhuc puerulum feciſſe teſtatur? Nam ait quòd eo tẽpore quo cum matre ſua puer habitabat, egreſſus hoſpitio, nonnunquam ſine linea, crebrò etiam tunica reuertebatur: quia mox ut nudum quempiam inuenit ueſtiebat, nunc ſe expolians ut ſe ante Dei oculos illius mercede ueſtiret. Quem mater ſua frequenter increpare conſueuerat, dicens quòd iuſtum nõ eſſet ut ipſe inops pauperibus ueſtimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingreſſa pene omne triticum quod ſibi in ſtipendium totius anni præparauit, inuenit à filio ſuo pauperibus erogatũ. Cumq; ſemetipſam alapis pugniſq; tunderet, quòd quaſi anni ſubſidia perdidiſſet, ſuperuenit Bonifacius puer Dei, eámque uerbis quibus ualuit conſolari cœpit. Quæ cum nihil conſolationis admitteret, hanc rogauit ut ab horreo exire debuiſſet, in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum eſt remanſiſſe. Puer autem Dei ſeſe illic pro tinis in oratiõe dedit. Qui poſt paululum egreſſus ab horreo matrem reduxit, quod ita tritico plenũ inuentum eſt, ſicut plenum ante non fuerat, cùm mater illius totius anni ſumptus ſe congregaſſe gaudebat. Quo uiſo miraculo, compuncta mater iam ipſa cœpit hortari ut daret, qui ſic celeriter poſſet quæ petiſſet accipere.

A Hæc itaq; in hoſpitij ſui ueſtibulo gallinas nutrire conſueuerat: ſed eas ex uicino rure uulpes ueniẽs auferebat. Quadam uerò die dum in eodem ueſtibulo puer Bonifacius ſtaret, uulpes ex more uenit, & gallinam abſtulit. Ipſe autem conſtitus Eccleſiam intrauit, & ſe in oratione proſternẽs apertis uocibus dixit: Placet tibi Domine, ut de nutrimentis matris meæ manducare non poſſim: ecce enim gallinas quas nutrit, uulpes comedit. Qui ab oratione ſurgens Eccleſiam eſt egreſſus. Mox autem uulpes redijt, gallinam quam ore tenebat dimiſit, atq; ipſa moriens ante eius oculos in terram cecidit. Petrus:

B VAlde mihi mirum uidetur, quòd exaudire preces in ſe ſperantium, etiam in rebus uilibus dignatur Deus.

Gregorius:

HOc Petre ex magna cõditoris noſtri diſpenſatione agitur, ut per minima quæ percipimus, ſperare maiora debeamus. Exauditus nanq; eſt in rebus uilibus puer ſanctus & ſimplex, ut in paruis diſceret quãtum de Deo præſumere in magnis petitionibus deberet. Petrus:

Placet quod dicis.

De Fortunato Tudertinæ ciuitatis epiſcopo. Cap. X.

Gregorius:

C ALius quoq; uir uitę uenerabilis in eiſdẽ partibus fuit Fortunatus nomine, Tudertinæ antiſtes Eccleſiæ, qui in effugandis ſpiritibus immenſæ uirtutis gratia pollebat, ita ut nonnunquã ab obſeſſis corporibus legiones dæmonum pelleret, & cõtinuæ orationis ſtudio intentus, obiectas contra ſe eorum multitudines ſuperaret. Huius uiri familiariſſimus fuit Iulianus noſtræ Eccleſiæ defenſor, qui ante non longum tempus in hac urbe defunctus eſt. Cuius ego quoque hoc didici relatione quod narro: quia læpe geſtis illius auſu familiaritatis interearet. eiuſq; poſt memoriam ad inſtructionem noſtram quali ſaui dulcedinem in ore retinebat.

D MAtrona quædam nobilis in uicinis partibus Thuſciæ, nurũ habebat, quæ intra breue tempus quo filium eius acceperat, cum eadem ſocru ſua ad dedicationem oratorij B. Sebaſtiani martyris fuerat inuitata. Nocte uerò eadem quã ſubſequente die ad dedicationem prædicti oratorij fuerat proceſſura, uoluptate carnis deuicta, à uiro ſuo ſeſe abſtinere nõ potuit: cunq; mane facto conſcientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, proceſſionem uerò imperaret uerecundia, plus erubeſcens uultum hominum, quàm Dei iudicium metuẽs, cũ ſocru ſua ad dedicationem oratorij proceſſit. Mox uerò ut reliquiæ B. Sebaſtiani martyris oratorio ingreſſæ ſunt, eandem prædictæ matronæ nurũ malignus ſpiritus arripuit, & coram omni populo uexare cœpit. Eiuſdem uerò oratorij presbyter, dum eam uehemẽtiſſimè uexari conſpiceret, ex altari protinus ſindonem tulit, eamq; operuit: ſed & hunc ſimul repẽtè diabolus inualit. Et quia ultra uires uoluit quiſquã præſumere,

sumere, cõpulsus est & ipse cognoscere in sua uexatione quid esset. Hi uero qui aderant, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriam reportauerũt. Cunq; hanc antiquus hostis uexatione cõtinua uehementer attereret, propinqui sui eam carnaliter amantes, & amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis trãsiderunt, ut eius animam funditus extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodesse conarentur. Ducta est itaq; ad fluuium, atq; in aquam mersa, ibiq; diutius incantationibus agere malefici moliebantur, ut is qui eam inuaserat diabolus exiret. Sed miro omnipotẽtis Dei iudicio, dum arte peruersa unus ab ea repelleretur, in eam subito legio intrauit. Cœpit ex hora illa tot moribus agitari, tot uocibus clamoribúsque perstrepere, quot spiritib. tenebatur. Tunc inito consilio parentes eius, suæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad uenerabilem uirũ Fortunatũ episcopum duxerunt, eiq; reliquerunt. Qua ille suscepta multis se diebus ac noctibus in orationem dedit, iantoq; annisu precibus incubuit, quanto & in uno corpore cõtra se assistere legionis aciem inuenit. Quam post non multos dies ita sanam atq; incolumem reddidit, ac si in eam ius proprium diabolus nunquam habuisset.

ALio quoq; tempore idem uir omnipotentis Dei famulus, ex obsesso quodam homine immũdum spiritum excussit. Qui malignus spiritus cũm uesperascente iam die secretam ab hominibus horam cerneret, peregrinum quempiam esse se simulans, circuire cœpit ciuitatis plateas & clamare: O uirum sanctum Fortunatum episcopum, ecce quid fecit, peregrinum hominem de hospitio suo expulit. Quæro ubi requiescere debeam, & in ciuitate eius non inueniõ. Tunc quidam in hospitio cum uxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat, qui uocem eius audiens, & quid episcopus ei fecerit requirens, hunc inuitauit hospitio, sedere secum iuxta prunas fecit. Cunq; uicissim aliqua confabularentur, paruulum eius filium idem malignus spiritus intrauit, atq; in eadẽ prunas proiecit, ibiq; mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, uel quem ipse susceperit, uel quẽ episcopus expulit agnouit. Petrus:

QVid nam hoc esse dicimus, ut occidendi autem in eius hospitio antiquus hostis accipe ret, qui hunc peregrinum æstimãs, ad se hospitalitatis gratia uocasset?

Gregorius:

MVlta Petre uidentẽ bona, sed non sunt: quia bono animo nõ fiunt. Vnde & in Euangelio ueritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quia cũm per uersa est intentio quæ præcedit, prauum est omne opus quod sequitur, quamuis esse rectum uideatur. Ego nanq; hunc uirum, qui dum quasi hospitalitatem exhiberet, orbatus est: non pietatis opere delectatum æstimo, sed episcopi derogatione. Iam pœna subsequens innotuit, quia præcedens illa susceptio sine culpa non fuit. Sunt nanque nõnulli qui idcirco bona facere student, ut gratiã alienę operationis obnubisent. Nec parcuntur bono quod faciunt, sed laude boni qua cæteros premunt. Qua de re existimo hunc uirũ qui malignũ spiritum in hospitalitatem susceperit, ostentationi boni potius intendisse q̃ operi, ut meliora quàm episcopus feciſſe uideretur, quarenus ipse suscipere ret eum quem uir Domini Fortunatus expulisset.

Petrus:

ITa est ut dicis. nam finis operis probat, quòd munda intentio operationis non fuerit.

Gregorius:

ALio quoq; tẽpore, dum oculorum quidam lumẽ amisisset, ad hunc deducti intercessionis eius opem petijt, & impetrauit. Nam cũm uir Dei oratione facta, oculis eius signũ crucis im primeret, ab eis protinus luceredidita, nox cæcitas abscessit. Præterea equus cuiusdam militis in ra biem fuerat uersus, ita ut à multis teneri uix potuisset, sed quoscunq; potuit inuaderet, eorum membra moribus dilaniaret. Tunc, utcunq; à multis liberatus, ad uirũ Dei deductus est. Qui mox eius capiti entensa manu signũ crucis ẽdidit, cunctam eius rabiem in mansuetudinem mutauit: ita ut posthea mitior existeret, quàm ante illam insaniam fuisset. Tunc idẽ miles equum suũ quẽ celerrimẽ ex miraculi imperio à sua uesania uidit immutatum, eidem sancto uiro decreuit offerendum. Quẽ cũ suscipere ille renueret, ipse uero in precibus, ne de spiceretur eius oblatio perseueraret, sanctus uir medi am duarum partium uiam tenens, & petitio nem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita uirtute recusauit. prius nanq; dignum precium præbuit, & postea equum quẽ sibi offerebat accepit. Quia em si non susciperet eum contristari cõspexerat, charitate cogẽte emit quod necessarium non habebat. Neq; hoc filere de huius uiri uirtutib. debeo, quod ante dies ferè duodecim audiui. Quidã nanq; ad me deductus est senex pauper, atq; ut mihi senum collocutio esse semper amabilis solet, studiosè hunc unde esset inquisiui. Qui se esse de Tudertina ciuitate respondit. cui in quã: Quæso te pater, num Fortunatũ episcopũ nosti? Qui ait: Noui, & bene noui. Tunc ipse subiunxi: Dic rogo si qua illius miracula nosti, & desideranti mihi qualis uir fuerit innotesce. Qui ait: Homo ille longè fuit ab istis hominib. quos uidemus modò. Nam quicquid ab omnipotẽti Deo petijt, ita ut petierat impetrauit. Cuius hoc unum narro miraculũ, quod ad præsens animo occurrit. Quadam nanq; die, Gothi iuxta Tudertinam ciuitatẽ uenerunt, qui ad partes Rauennæ properabant, & duos paruulos puerulos de possessione abstulerant, quæ possessio præfatæ Tudertinæ ciuitati subiacebat. Hoc cũm uiro sanctissimo Fortunato nunciatum fuisset protinus misit, atq; eosdẽ Gothos ad se uocari fecit. Quos blando sermone alloquens, eorum prius studuit asperitatem placare, ac post intulit dicẽs: Quale uultis precium dabo, & puerulos quos abstulistis reddite, mihique hoc gratiæ uestræ munus præbete. Tunc is qui

Matt. 6

s. Greg. Dolet. colorem sorum

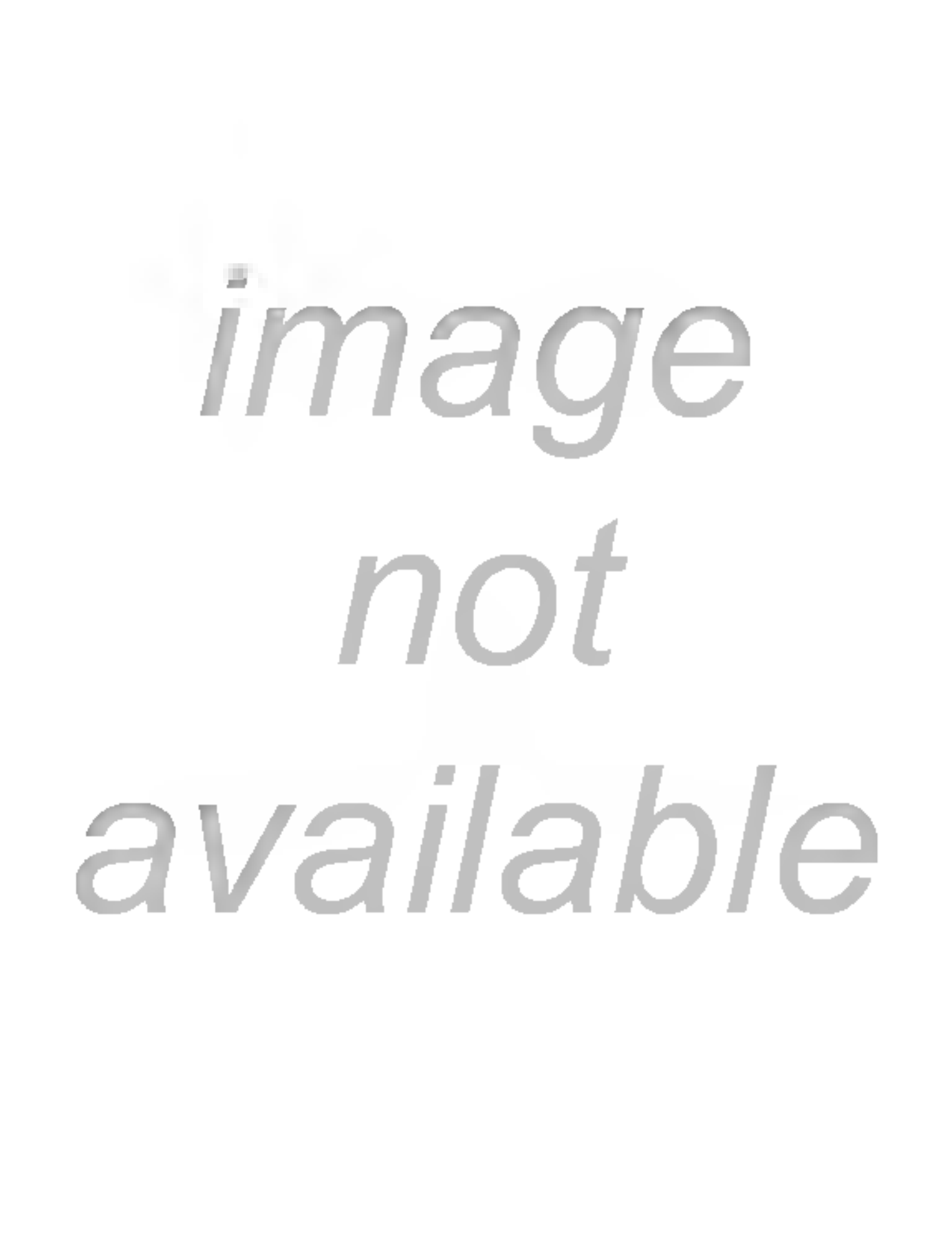
image
not
available

patersamiliâs ad extremum uenisset diem, missis concitò nunciis rogauit ut ad se quantocyus posset uenire, suisq; orationibus pro peccatis eius intercederet, ut acta de malis suis pœnitẽtia solutus culpa ex corpore exiret. Qui uidelicet sacerdos in opinatè contigit ut ad puteandum uineam esset occupatus, atq; ad se uenientibus diceret: Antecedite, ecce ego uos subsequor. Cumq; uideret sibi in eodẽ opere parum aliquid superesse, paululũ moram fecit, ut opus quod minimum restabat, expleret, quo expleto, cœpit ad ægrũ pergere. Euntiue rò in itinere occurrẽtes hi qui prius uenerant, obuiam facti sunt, dicentes: Pater quare tardasti? Noli fatigari, quia iam defunctus est. Quo audito ille contremuit, magnisq; uocibus se interfectore illius clamare cœpit. Flens itaq; peruenit ad corpus defuncti, secq; coram lecto illius cum lachrymis in terrã dedit. Cumq; iam uehemẽter fleret, in terram caput tunderet, secq; reum mortis illius clamaret: repente is qui defunctus fuerat, animam recepit. Quod dum multi qui circũstabant aspicerent, admirationis uocibus emissis cœperunt amplius flere præ gaudio. Cumq; eum requirerẽt ubi fuerit uel quomodo redisset, ait: Tetri ualde erant homines qui me ducebant, ex quorum ore & naribus ignis exibat, quẽ tolerare non poteram. Cumq; per obscura loca me deducerent, subitò pulchræ uisionis iuuenis eũ aliis nobis euntibus obuiam factus est, qui me trahentibus dixit: Reducite illum, quia Seuerus presbyter plangit: eius enim lachrymis Dominus eum donauit. Qui scilicet Seuerus protinus de terra surrexit, eiq; pœnitentiam agenti opẽ suæ intercessionis præbuit. Et dum per dies septẽ de perpetratis culpis pœnitentiã æger rediuiuus ageret, octaua die lętus de corpore exiuit. Perpen de Petre quæso hunc de quo loquimur Seuerum quàm dilectũ Dominus attendit, quem contrista rinec ad modicum pertulit.

Petrus:

ADmiranda sunt ualde quæ dicis, quę me inuenio nunc usq; latuisse. Sed quid esse dicimus, quòd modò tales uiri nequeunt inueniri?

A

Gregorius:

EGo Petre multos tales in hoc seculo nec modò deesse existimo: neque enim si talia signa non faciunt, ideo tales non sunt. Vitæ namq; uera æstimatio in uirtute est operũ, non in ostensione signorum. Nam sunt plerique qui etsi signa non faciunt, signa tamen facientibus dispares non sunt.

Petrus:

VNde mihi rogo ostendi potest, q̃ sint quidam qui signa non faciunt, & tamen signa facientibus dissimiles non sunt?

Gregorius:

NVnquid nam nescis quoniam Paulus apostolus, Petro Apostolorum primo in principatu Apostolico frater est?

B

Petrus:

SCio planè, nec dubium est: quia etsi minimus omnium Apostolorum, plus tamen omnibus laborauit.

Gregorius:

QVod bene ipse reminisceris: Petrus super mare pedib. ambulauit: Paulus in mari naufragiũ pertulit. Et in uno eodẽq; elemẽto ubi Paulus ire cũ nauinõ potuit, ibi Petrus pedib. iter fecit. Apertè igit̃ constat, quia cùm utriusq; uirtus fuerit dispar in miraculo, utriusq; tamẽ meritũ dispar non est in cœlo.

Petrus:

PLacet fateor omnino quod dicis: ecce enim apertè noui, quia uita & non signa quærenda sunt. Sed quoniam ipsa signa quæ fiunt, bonæ uitæ testimonium ferunt: quæso te adhuc si qua sunt referas, ut esurientem me per exempla bonorum pascas.

C

Gregorius:

VEllem tibi in laudibus redemptoris de uiri uenerabilis Benedicti miraculis aliqua narrare, sed ad hæc explenda hodiernum tempus uideo non posse sufficere. Liberius itaq; hæc loquimur si aliud exordium sumamus.

Primi libri Dialogi B. Gregorij finis.

CAPITA SECVNDI LIBRI DE VITA & miraculis beati Benedicti.

1 De capisterio fracto & consolidato.
2 De tentatione carnis superata.
3 De ampulla uitrea, signo crucis rupta.
4 De monacho uagæ mentis ad salutem reducto.
5 De aqua quam in montis uertice ex petra oratio produxit.
6 De ferro ex profundo aquæ in manubrio retruso.
7 De Mauro eius discipulo, qui super aquas pedibus ambulauit.
8 De infecto per uenenum pane per coruum longius proiecto.
9 De ingenti saxo per eius orationem leuato.
10 De sanctimonialium coquinæ incendio.
11 De seruo Dei puerulo ruina confracto & sanato.
12 De feruis Dei, qui cibum contra regulam sumpserunt.
13 De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in uita comedisse in spiritu cognouit.

De simulatione regis Totilæ deprehensa. 14
De prophetia quæ de eodem rege Totila facta est. 15
D De clerico à dæmonio liberato. 16
De prophetia destructionis monasterij sui. 17
De flascone sublato, & per spiritum cognito. 18
De mappularum receptione à seruo Dei cognita. 19
De cogitatione monachi superba, à uiro Dei cognita. 20
De ducentis farinæ modijs semis tempore ante cellam inuentis. 21
De fabrica monasterij Tarracinensis per uisionem disposita. 22
De ancillis Dei quæ post mortem per eius oblationem communioni sunt reddite. 23
De puero monacho quem sepultum terra proiecit. 24
De monacho qui monasterio discedens, draconem in itinere inuenit. 25
De curatione morbi elephantini. 26
De solidis per miraculum debitori redditis. 27
De ampulla uitrea in saxis proiecta & non fracta. 28
De dolio uacuo & oleo repleto. 29

30 De monacho à dæmone liberato.
31 De rustico ligato, & solo eius uisu soluto.
32 De mortuo suscitato.
33 De miraculo Scholasticæ sororis eius.
34 De anima sororis eius uisa qualiter è corpore sit egressa.

A De mundo ante oculos collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. 35
Quòd regulam monachorum scripserit. 36
De prophetia sui exitus, fratribus denunciata. 37
De insana muliere in eius sepcu sanata. 38

LIBER SECVNDVS
DIALOGI BEATI GREGORII, de uita & miraculis sancti Benedicti.

VIT uir uitæ uenerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipso suæ pueritiæ tẽpore eor gerẽs senile. Ætatẽ quippe moribus trãsiens, nulli uoluptati animũ dedit: sed dum in hac terra adhuc esset, quo temporaliter liberè uti potuisset, despexit iam quasi aridum mũdum cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nursiæ exortus, Romæ liberalibus literarum studijs traditus fuerat. Sed cùm in eis multos ire per abrupta uitiorũ cerneret, eum quem quasi in ingressu mũdi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia eius attingeret, ipse quoq; in immane præcipitiũ torus iret. Despectis itaq; literarum studijs, relicta domo rebusq; patris, soli Deo placere desiderãs, sanctæ conuersationis habitum quæsiuit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter indoctus. C Huius ergo omnia gesta nõ didici, sed pauca quæ narro, quatuor discipulis illius referentibus agnoui: Constantino scilicet reuerentissimo ualde uiro, qui ei in monasterij regimine successit: Valentiniano quoq;, qui annis multis Lateranensi monasterio præfuit: Simplicio, qui congregationem illius, post eum tertius rexit: Honorato etiam, qui nunc adhuc cellæ eius in qua prius conuersatus fuerat, præest.

De capisterij fracti reparatione. Cap. I.

HIc itaq; cùm iam relictis literarum studijs pene tere deserta decreuisset, nutrix quę hunc arctius amabat, sola secuta est. Cumq; ad locum uenisset qui dicitur Ensidę, multisq; honestioribus uiris pro charitate se illic detinentibus in beati Petri Ecclesia demorarentur, prædicta nutrix illius ad purgandum triticum à uicinis mulieribus præstari sibi capisterium petijt, quod super mensam incautè derelictum, casu accidente fractum est, sic ut in duabus partib. inueniret diuisum. Quod mox rediens nutrix illius ut ita inuenit, uehementissimè flere cœpit, quia uas quod præstitum acceperat, fractum uidebat. Benedictus autem religiosus & pius puer, cùm nutricem suam flere conspiceret, eius dolori compassus, ablatis secum utrisq; fracti capisterij partibus, sese cum lachrymis in orationem dedit. qui ab oratione surgens, ita fuxta se uas sanum reperit, ut in eo inueniri fractu ræ nulla uestigia potuissent: moxq; nutricẽ suam blandè cõsolatus, ei sanum capisterium reddidit, B quod fractum tulerat. Quæ res in eodem loco à cunctis est agnita, atq; in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisteriũ eius loci incolæ in Ecclesiæ ingressu suspenderent, quatenus præsentes & secuturi omnes agnoscerent, à quanta Benedictus puer conuersationis gratia perfectione cœpisset, quod annis multis illic ante omnium oculos fuit, & usq; ad hæc Longobardorum tempora super fores Ecclesiæ pependit. Sed Benedictus plus appetens mala mundi perpeti quàm laudes, & pro Deo laboribus fatigari, quàm uitę huius fauore extolli, nutricem suam occultè fugiens, deserti loci secessum petijt, cui Sublacus uocabulũ est, qui ab Romana urbe xl. ferè milibus distans, frigidas atq; perspicuas emanat aquas. Quæ illic uidelicet aquarum abundantia in extenso prius lacu colligitur, ad extremum uerò in amnem deriuatur. Quò dum sugiens pergeret, monachus quidam Romanus nomine, hunc euntem reperit, quò tenderet requisiuit. Cuius cùm desideriũ cognouisset, & secretum tenuit, & adiutorium im pẽdit, eiq; sanctæ conuersationis habitum tradidit, & in quantũ licuit ministrauit. Vir autem Dei ad eundem locum peruenies, in arctissimum specum se tradidit, & tribus annis, excepto Romano monacho, hominibus ibi incognitus mansit, qui uidelicet Romanus non longè in monasterio sub Theodati patris regula degebat. Sed piè eiusdem patris sui oculis furabatur horas, & quem sibi ad manducandum surripere poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eundem uerò specum à Romani cella iter non erat: quia excelsa de super rupes eminebat, sed ex eadem rupe in longissimo fune ligatum Romanus deponere panẽ consueuerat, in qua etiam resti paruum tintinabulum inseruit, ut ad eius sonũ uir Dei cognosceret quãdo sibi Romanus panẽ præberet, quẽ exigens acciperet. Sed antiquus hostis unius charitatis inuidens, alterius refectioni, cùm quadam die D submitti panem conspiceret, iactauit lapidem, & tintinabulum fregit. Romanus tamen modis congruentibus, ministrare non desijt. Cùm uerò iam Deus omnipotens & Romanum uellet à labore quiescere, & Benedicti uitã in exemplum hominibus demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna clarescerat, quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret, cuidam presbytero longius manenti, qui refectionem sibi in paschali festiuitate parauerat, per uisum Dominus apparere dignatus est, dicens: Tu tibi delicias præparas, & seruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, atq; in ipsa solẽnitate paschali cum alimentis quæ sibi parauerat, ad locum tetendit, & uirum Dei per abrupta montium, per concauas uallium, per defossa terrarum quæsiuit, eumq; latẽre

tere in specu reperit. Cúnque oratione facta benedicentes Dominum omnipotentem consedissent, post dulcia uitæ colloquia, is qui aduenerat presbyter dixit: Surge sumamus cibum, quia hodie pascha est. Cui uir Dei respondit dicens: Scio quia pascha est, quia hodie uidere te merui. Longè quippe ab hominibus positus, quia die eodem paschalis solennitas esset, ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursus asseruit, dicens: Veraciter hodie resurrectionis Dominicę paschalis dies est, absténere tibi minimè congruit: quia & ego ad hoc missus sum, ut omnipotentis dona Dei pa riter sumamus. Benedicentes igitur Dominum sumpserunt cibum. Expleta itaque refectione & colloquio, ad Ecclesiam suam presbyter recessit. Eodem quoq; tempore hunc in specu latitantem eriam pastores inuenerunt, quem dum uestitum pellibus inter fruteta cernerent, aliquam bestiam esse crediderunt: sed cognoscentes Dei famulum eorum multi ad pietatis gratiam à bestiali mente mutati sunt. Nomen itaq; eius per uicina loca innotuit cunctis. Factumq; est, ut ex illo iam tempo re à multis frequẽtari cœpisset, qui cùm ei cibum afferrent corporis, ab eius ore in suo pectore alimenta referebant uitæ.

De tentatione carnis superata. Cap. II.

QVadam uerò die dum solus esset, tentator affuit. Nam nigra paruáque auis, quæ uulgò merula nominatur, circa eius faciem uolitare cœpit, eiúsque uultui importunè insistere, ita ut manu capi posset, si hanc uir sanctus tenere uoluisset: sed signo crucis edito, recessit auis. Tanta autem carnis tentatio aui eadem recedente secuta est, quantam uir sanctus nunquam fuerat expertus. Quandam nanque aliquando fœminam uiderat, quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit, tantóque igne serui Dei animum in specie illius accendit, ut dum in eius pectore amoris flamma uim caperet, etiam penè deserere eremum uoluptate uictus deliberaret. Tunc subitò supterna gratia respectus, ad semetipsum reuersus est, atque urticarum & uepriũ iuxta densa succrescere fruteta conspiciẽs, exutus indumento nudum se in illis spinarum aculeis, & urticarum incendijs proiecit: ibí que diu uolutatus, toto ex eis corpore uulneratus exijt, & per cutis uulnera eduxit à corpore uulnus mentis: quia uoluptatem traxit in dolorem. Cúnque bene pœnaliter foris arderet, extinxit quod intus illicitè ardebat. Vicit itaque peccatum: quia mutauit incendium. Ex quo uidelicet tempore sicut post discipulis ipse perhibebat, ita in eo est tentatio uoluptatis edomita, ut tale aliquid in se minimè sentiret. Cœperunt postmodum multi eam mundum relinquere, atque ad eius magistrium festinare. Liber quippe à tentationis uitio, uero iure iam factus est uirtutum magister. Vnde & per Moysen in Exodo præcipitur, ut Leuitę à uigintiquinque annis & supra ministrare debeant: ab anno uerò quinquagesimo, custodes uasorum fiant.

A

Petrus:

IAm quidem prolati testimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: sed tamen hoc plenius exponi postulo.

Gregorius:

LIquet Petre quòd in iuuentute carnis tẽtatio ferueat, ab anno autem quinquagesimo, calor corporis frigefcat: uasa autẽ sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cùm adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac seruire necesse est, & ob sequijs, laboribusq; fatigari. Cùm uerò iam mentis ætate tranquilla calor recesserit tentationis, cu stodes uasorũ sunt: quia doctores animarũ fiunt.

Petrus:

FAteor placet quod dicis: sed quia prolati testimonij clausa reserasti, quęso ut de uita iusti debeas ea quæ sunt inchoata percurrere.

B

De uultro fractio per signum crucis. Cap. III.

Gregorius:

REcedente igitur tentatione uir Dei quasi spinis erutis exculta terra de uirtutum segete se racius fructus dedit. præconio itaq; eximiæ conuersationis celebre nomen eius habebatur. Non longè autem monasterium fuit, cuius congregationis pater defunctus est, omnisq; ex illo congregatio ad eundem uenerabilem Benedictum uenit, & magnis precibus ut eis præesse deberet, petijt. Qui diu negãdo distulit, suis illorumq; fratrum moribus conuenire non posse prædixit: sed uictus quandoque precibus assensum dedit. Cunq; in eodem monasterio regularis uitæ custodiam teneret, nullicq; ut prius, per actus illicitos in dextram læuamq; partem deflectere à conuersationis itinere liceret: suscepti fratres insanæ sæuientes, semetipsos prius accusare cœperunt: quia hunc sibi præesse popoſcerant, quorum scilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cunq; sibi sub eo conspicerent illicita non licere, & se dolerent adsueta relinquere, durumq; esset, quòd in mente ueteri cogebantur noua meditari, & quia grauis est semper prauis moribus uita bonorum, tractare de eius morte aliqui conati sunt, qui inito consilio, uenenum uino miscuerunt. Et cùm uas uitreum in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicendum fuisset oblatum, extensa manu Benedictus, signum crucis edidit, & uas quod longius tenebatur, eodem signo rupit: sicq; confractum est, ac si in illo uase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus uir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum uitæ: atq; ilico surgens, uultu placido, mente tranquilla, conuocatos fratres alloquutus est, dicens: Misereatur uestri fratres omnipotens Deus, quare in me facere ista uoluistis? Nunquid non prius dixi uobis: quia uestris ac meis moribus minimè conueniret? Ite, & iuxta uestros mores, patrem uobis quærite: quia posthac me habere minimè potestis. Tunc ad locum dilectæ solitudinis rediit, & solus in superni

C

D

spectatoris oculis habitauit secum. Petus:

MInus patenter intelligo, quid nam sit, habitauit secum.

Gregorius:

SI sanctus uir contra se unanimiter conspirantes, suæq; cōuersationi longè dissimiles, coactos diu sub se tenere uoluisset, fortasse sui uigoris usum, & modum tranquillitatis abscinderet, atq; à cōtemplationis lumine suæ mentis oculum declinasset. Dumq; quotidie illorum correptione fatigatus minus curaret sua, & se forsitā relinqueret, & illos non inueniret. Nam quoties per contagionis motum nimium extra nos ducimur, & nos sumus, & nobiscum non sumus: quia nosmetipsos minimè uidentes per alia uagamur. An illum secū fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abijt, portionem quam acceperat cōsumpsit, uni in ea ciuium adhæsit, porcos pauit: quos cùm māducare uideret illiquas, & has esuriret, tamen cùm postmodum cœpit cogitare bona quæ perdidit, scriptum de illo est, In se reuersus dixit: Luc. 15 Quanti mercenarij in domo patris mei abūdant panibus? Si igitur secum fuit, unde ad se redijt? Hunc ergo uenerabilem uirum secum habitasse dixerim: quia in sua semper custodia circūspectus ante oculos conditoris se semper aspiciens, se sem per examinans, extra se mentis suæ oculum non diuulgauit.

Petrus:

QVid ergo quod de apostolo Petro scriptū est, dum de carcere ab angelo eductus fuisset, Qui ad se reuersus dixit: Nūc scio uerè, Act. 12 quia misit Dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum?

Gregorius:

DVbius modis Petre extra nos ducimur: qa aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recidimus, aut per contēplationis gratiam super nosmetipsos leuamur. Ille itaq; qui porcos pauit, ua gatione mentis & immunditie sub semetipsum ccidit: iste uerò quē angelus soluit eius mē tē in ecstasim rapuit, extra se qdē, sed super semetipsum fuit. Vterq; ergo ad se redijt, quando & ille ab errore operis se collegit ad cor, & iste à contemplationis culmine ad hoc redijt, quod in intellectu cōmuni ut prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa solitudine habitabat secū, in quantum se intra cogitationis claustra custodiuit. nam quotiescunq; hunc contemplationis ardor in altrū rapuit, se proculdubio sub se reliquit.

Petrus:

PLacet quod dicis: sed quæso respondeas, si deserere fratres debuit, quos semel suscepit?

Gregorius:

VTego Petre existimo, ibi adunati æquanimiter portādi sunt mali, ubi inueniuntur ali qui qui adiuuētur boni. Nam ubi omnimodo de bonis fructus deest, fit aliquando de malis labor uacuus, maximè si è uicino causæ suppetant, quæ fructum Deo ferre ualeant meliorē. Vir itaq; sanctus propter quem custodiendum staret, qui omnes unanimiter se persequentes cerneret: Et fæ pe aguturin animo perfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cùm laborem suum sine fructu esse consideret, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoque egregius prædicator qui dissoluī cupit, & cū Christo esse, cui uiuere Christus est & mori lucrum, qui passionum certamina non solum ipse appetijt, sed ad toleranda hæc & alios accendit: Dama sci persecutionem passus ut posset euadere murū, funem sportamq; quæsuit, seq; latenter deponi uoluit. Nunquid non Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro amore Iesu testatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem sibi fructum adesse cōspiceret, graui labore ad laborem se alibi cum fructu seruauit. Fortis etenim prælia tor Dei teneri intra claustra noluit, certaminis cāpum quæsuit. Vnde idem quoq; uenerabilis Benedictus, si libenter audis, citius agnoscis: quia nō tantos ipse indocsles deseruit, quantos in locis alijs à motte animæ suscitauit.

Petrus:

ITa est ut doces, & manifesta ratio & prolatum congruū testimoniū declarat. Sed quæso ut de uita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius:

CVm sanctus uir diu in cadē solitudine uirtutibus signisq; succresceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotētis Dei sunt seruitiū cō gregati, ita ut illic duodecim monasteria cū omni potentis Iesu Christi Domini opiculatione construeret, in quib. statutis patribus, duodenos monachos deputauit, paucos uerò secū retinuit, quos adhuc in sua præsentia aptius eruditi iudicauit. Cœpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles & religiosi concurrere, suosq; ei filios omni potenti Deo nutriendos dare. Tunc quoq; bonæ spei suas soboles, Euticius Maurū, Tertullius uerò patricius Placidum tradidit: è quibus Maurus iunior cùm bonis polleret moribus, magistri adiutor cœpit existere. Placidus uerò puerilis adhuc indolis gerebat annos.

De castigatione monachi uagi. Cap. IIII.

INuna autem ex eis monasterijs quæ circūqua que constructa erat, quidam monachus erat, qui ad orationem stare non poterat, sed mox ut se fratres ad studium orationis inclinabant, ipse egrediebatur foràs, & mente uaga terrena aliqua & ttansitoria agebat. Cunq; ab abbate suo sæpius fuisset admonitus, ad uirū Dei deductus est: qui ipse quoq; stultitiā eius uehementer increpauit, & ad monasterium reuersus, uix duob. diebus uiri Dei admonitionem tenuit. Nam die tertia ad usum proprium reuersus, uagari tempore orationis cœpit. Quod cùm seruo Dei ab eodē monasterij patre quem constituerat, nunciatū fuisset, dixit: Ego uenio, eumq; per memetipsum emendo. Cunq; uir Dei uenisset ad idem monasteriū: & constituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationē dedissent,

dedissent, aspexit quòd eundem monachum qui in oratione manere nō potuit, quidam niger puerulus per uestimenti fimbriā foràs traheret. Tunc eidē patri monasterij Pōpeiano nomine & Mauro Dei famulo secretè dixit: Nunquid non aspicis quis est qui istum monachum foràs trahit? Quire spondentes dixerunt: Nō. Quibus ait: Oremus ut uos etiam uideatis quem iste monachus sequitur. Cumq; per biduū esset oratū, Maurus monachus uidit: Pompeianus uerò eiusdē monasterij pater uidere non potuit. Die igitur alia expleta oratione uir Dei oratorij egressus stantem foris monachum reperit, quem pro cæcitate cordis sui uirga percussit: qui ex illo die nil persuasionis ulterius à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicq; antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione, ac si ipse percussus fuisset ex uerbere.

A

B

De fonte in uertice montis uiri Dei oratione producto.
Caput V.

EX his autem monasterijs quæ in eodem loco construxerat, tria sursum in rupibus montis erant: & ualde erat fratribus laboriosum quod semper ad laeum oportebat descendere ut aquam haurire debuissent: maximè quia é deuexo mōtis latere erat graue descendentibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasterijs ad Dei famulum Benedictum uenerunt dicentes: Laboriosum nobis est propter aquam quotidie usq; ad lacum descendere, & idcireo necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blandè cōsolans dimisit, & nocte eadem cum par uo puerulo nomine Placido, cuius superius memoriā feci, eiusdem montis rupem ascendit: ibiq; diutius oravit. Et oratione completa tres petras in loco eodē pro signo posuit: atq; ad suum, cunctis illis nescientibus, monasterium rediit. Cumq; die alia ad eum pro necessitate aquæ prædicti fratres redijssent dixit: Ite, & rupem illam in qua tres superinuicem positas petras inueneritis, in modicū cauate: ualet enim omnipotens Deus etiam in illo montis eacumine aquā produeere, ut uobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem montis quam Benedictus prædixerat iam sudantem inuenerunt. Cumq; in ea concauū locum fecissēt, statim aqua repletus est: quę tam sufficienter emanauit, ut nunc usq; ubertim defluat, atq; ab illo montis cacumine usq; ad inferiora deriuetur.

C

D

De reuinctione ferri cum manubrio. *Caput VI.*

ALio quoq; tempore Gothus quidam pauper spiritu ad conuersionem uenit: quem Dei uir Benedictus libentissimè suscepit. Quadā uerò die ei dare ferramentū iussit, quod ad faleis similitudinem falcastrum uocatur, ut de loco quo dam uepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet. Locus autem ipse quem mundandum Gothus susceperat, super ipsam lacī ripam iacebat. Cumq; Gothus idem densitatem ueprium totius uirtutis annisu succideret, ferrum de manubrio prosiliens in lacum cecidit, ubi scilicet tanta erat aquarum profunditas ut spes requirendi ferramenti nulla iam esset. Itaq; ferro perdito tremebundus ad Maurum monachū cucurrit Gothus, damnū quod fecerat nunciauit, & reatus sui egit pœnitentiam. Quod Maurus quoq; monachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Dñi Benedictus hæc audiens accessit ad lacum: tulit de manu Gothi manubrii, & misit in lacum, & mox ferrū de profundo redijt, atq; in manubrium intrauit. Qui statim ferramentū Gotho reddidit, dicens: Eece labora, & noli contristari.

De ambulatione Mauri super aquam. *Cap. VII.*

QUadam uerò die dum idem uenerabilis Benedictus in cella cōsisteret, prędicius Placidus puer sancti uiri monachus ad hauriendam de lacu aquā egressus est: qui uas quod tenuerat in aquam incautè submittēs, ipse quoq; cadendo secutus est. Quē mox unda rapuit, & penè ad unius sagittę cursum eum à terra introrsus traxit. Vir autem Dei intra cellam positus hoc protinus agnouit, & Maurum festinè uocauit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille qui ad hauriendā aquā perrexerat in laeum ceeidit: iamq; eum longius unda trahit. Res mira, & post Petrum apostolum inusitata. Benedictiõe etenim postulata atq; percepta, ad patris sui imperium eoneitus perrexit Maurus. Itaq; usq; ad eum loeum quo ab unda deducebatur puer per tertā se ire existimans super aquam eucurrit, eumq; per capillos tenens cursu rapido rediit. Qui mox ut terrā tetigit, ad se reuersus post tergum respexit, & quia super aquas eucurrisset agnouit, & quod præsumere nō potuisset ut fieret, miratus extremuit factū. Reuersus itaq; ad patrem rem gestam retulit. Vir autem uenerabilis Benedictus hoc non suis meritis, sed illius obedientiæ deputare cœpit. At econtrà Maurus pro solo eius imperio factum dicebat: sęq; confessū in illa uirtute nō esse quam nescius fecisset. In hac itaq; mutua humilitatis & amica contentione accessit arbiter puer qui ereptus est. nam dicebat: Ego cum ex aqua traherer, super caput meum melotem abbatis uidebam, atq; ipsum me ex aquis educere considerabam.

Petrus:

MAgna sunt ualde quæ narras, & multorum ædificationi profutura: ego autem boni uiri miracula quo plus bibo, eo plus sitio.

De infecto per uenenum pane, per corvum longius proiecto.
Caput VIII.

Gregorius:

CVm iam loca eadem in amorē Domini Dei nostri Iesu Christi, longē lateq; feruescerent, & secularem uitam multi relinquerent, & sub leni redemptoris iugo ceruicem cordis edomarent: fieut mos prauorum est inuidere alijs uirtutis bonum quod ipsi habere non appetunt: uicinæ Ecclesię presbyter Florentinus nomine huius

nostri subdiaconi Florētij auus, antiqui hostis ma A
litia percussus, sancti uiri studijs cœpit æmulari, e-
iusq; conuersationi derogare, quousq; etiam pos-
set ab illius uisitatione compescere. Cumq; iam se
conspiceret eius profectibus obuiare non posse,
& conuersationis illius opinionem crescere, atq;
multos ad statum uitæ melioris ipso quoq; opi-
nionis eius præconio indesinenter uocare, inuidi-
æ facibus magis magisq; succensus deterior fie-
bat: quia conuersationis illius appetebat habe-
re laudem, sed habere laudabilem uitam nolebat.
Qui eiusdem inuidiæ tenebris cæcatus ad hoc u-
sque perductus est, ut seruo omnipotētis Dei infe-
ctum ueneno panē quasi pro benedictione trans-
mitteret. Quē uir Dei cum gratiarum actione su-
scepit, sed eum quæ pestis lateret in pane, non la- B
tuit. Ad horam uerò refectionis illius ex uicina sil
ua coruus uenire consueuerat, & panem de manu
eius accipere. Qui cùm more solito uenisset,
panem quem presbyter transmiserat uir Dei ante
coruum proiecit, eiq; præcepit dicens: In nomi-
ne Iesu Christi Domini nostri tolle hunc panem,
& tali eum in loco projce, ubi à nullo homi-
num possit inueniri. Tunc coruus aperto ore, ex-
pansis alis circa eundem panem cœpit discurre-
re, crocitare: ac si apertè diceret & obedire se uel-
le, & tamen iussa implere nō posse. Cui uir Domi-
ni præcipiebat iterum atq; iterum dicens: Leua, le
ua securus, atq; ibi projce ubi inueniri non pos-
sit. Quem diu demoratus, quandoq; coruus mo-
mordit, leuauit, & recessit. Post trium uerò hora- C
rum spatium abiecto pane redijt, & de manu ho-
minis Dei annonam quam consueuerat accepit.
Venerabilis autem pater contra uitam suam inar
descere sacerdotis animum uidens: illi magis quā
sibi doluit. Sed prædictus Florentius quia magi-
stri corpus necare non potuit, se ad extinguendas
discipulorum animas accendit: ita ut in horto cel
læ cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nu-
das septem puellas mitteret: quæ coram eis sibi
inuicem manus tendentes & diutius ludentes, il-
lorum mentes ad peruersitatem libidinis inflam-
marent. Quod uir sanctus de cella conspiciens, la
psumq; adhuc tenerioribus discipulis pertime-
scens, idq; pro sua solius persecutione fieri pertra-
ctans, inuidiæ locum dedit, atq; oratoria & cun- D
cta quæ cōstruxerat, subst itutis præpositis adiun-
ctis fratribus ordinauit, & paucis secū monachis
ablatis habitationem mutauit loci. Sicq; uir Dei
eius odia humiliter declinauit, quem omnipotēs
Deus terribiliter percussit. Nam cùm prædictus
presbyter stans in solario Benedictum discessisse
cognosceret & exultaret, perdurante immobili-
ter tota domus fabrica hoc ipsum tantum in quo
stabat solarium cecidit, & Benedicti hostem con-
terens extinxit. Quod uiri Dei discipulus Maurus
nomine stans uenerabili patri Benedicto qui ad
huc à loco eodem uix decē millibus aberat, æsti-
mauit esse nunciandum dicens: Reuertere: quia
presbyter qui te persequebat extinctus est. Quod
uir Dei Benedictus audiens, sese in grauibus la-
mentationibus dedit: uel quia inimicus occubuit,
uel quia de inimici morte discipulus exultauit.
Qua de re factum est ut idem quoq; discipulo pœ
nitentiam indiceret, quòd mandans talia gaudere
inimici interitu præsumpsisset.

Petrus:

Mira sunt & multū stupenda quæ dicis. Nam
in aqua ex petra producta Moyses, in ferro
uerò quod ex profundo aquę redijt Helisæus,
in aquæ itinere Petrum, in corui obedientia He-
liam, in luctu autem mortis inimici Dauid uideo
& perpendo: uir iste spiritu iustorum omnium ple
nus fuit.

Gregorius:

Vir Dei Benedictus Petre unius Dei spiritū
habuit, qui per concessæ redemptionis gra-
tiam electorum corda omnium impleuit, de quo
Ioannes dicit: Erat lux uera quæ illuminat om- Ioan. 1
nem hominem uenientem in hunc mundum. De
quo rursus scripturn est: De plenitudine eius nos
omnes accepimus. Nam sancti Dei homines po-
tuerunt à Domino uirtutes habere, non etiam a-
lijs tradere. Ille autem signa uirtutis dedit subdi-
tis, qui se daturum signum lonæ promisit inimi- Ione 2
cis: ut coram superbis mori dignaretur, coram hu
milibus resurgere, quatenus & illi uiderent quod
contemnerent, & isti quod uenerantes amare de-
buissent. Ex quo mysterio actum est ut dum super
bi aspiciunt despectum mortis, humiles contrà
acciperent gloriam potestatis.

Petrus:

Quæso te post hæc, ad quæ loca uir sanctus
migrauerit, uel si aliquas in eis uirtutes post
modum ostenderit, innotesce.

Gregorius:

Sanctus uir ad alia demigrans loca nō hostem
mutauit. Nam tanto post grauiora prælia per
tulit, quantum cōtra se apertè pugnantem ipsum
malitiæ magistrum inuenit. Castrum namq; quod
Casinum dicitur in excelli montis latere situm
est, qui uidelicet mons distenso sinu hoc idem ca-
strum recipit, sed per tria milia in altum se subri-
gens uelut ad aera cacumen tendit: ubi uetustissi-
mum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gen
tilium à stulto rusticorum populo Apollo coleba
tur. Circumquaq; etiam in cultu dæmonū luci suc
creuerant, in quibus adhuc eodem tempore infi-
delium insana multitudo sacrificijs sacrilegis insu
dabat. Illuc itaq; uir Dei perueniens contriuit ido
lum, subuertit aram, succendit lucos, atque in ip-
so templo Apollinis, oraculum beati Martini,
ubi uerò ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum
sancti Ioannis construxit, & commorantem cir-
cumquaque multitudinem prædicatione contin-
nua ad fidem uocabat. Sed hæc antiquus ho-
stis tacitè non ferens, non occultè, uel per som-
nium, sed aperta uisione eiusdem patris oculis se
se ingerebat, & magnis clamoribus uim se perpe-
ti conquerebatur, ita ut uoces illius etiam fratres

audi-

audirent quamuis imaginem minimè cernerent. Vt enim discipulis suis uenerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idem antiquus hostis terribilis & fucecęsus apparebat, qui in eum ore oculisq; flammantibus sæuire uidebatur. Iam uerò quæ diceret audiebant omnes: prius enim huc uocabat ex nomine. Cui cùm uir Dei minimè responderet, ad eius mox contumelias erumpebat. Nam cùm clamaret dicens: Benedicte Benedicte, & eum sibi nullo modo respondere cõspiceret, protinus adiungebat, Maledicte nõ Benedicte, quid mecum habes? quid me persequeris? Sed iam nunc expectanda sunt contra Dei famulum antiqui hostis noua certamina, cui pugnam quidem uolens intulit, sed occasiones uictoriæ minister uit inuitus.

De ingenti saxo per uiri Dei orationem leuato. Cap. IX.

QVadam die dum fratres habitacula eiusdem cellæ construerent, lapis in medio iacebat, quem in ædificiũ leuare decreuerunt. Cumq; eum duo uel tres mouere non possent, plures adiuncti sunt, sed ita immobilis manſit ac si radicitus in terra teneretur: ut palàm daretur intelligi quòd super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum uirorum manus mouere non possent. Difficultate igitur facta ad uirum Dei missum est ut ueniret, & orando hostem repelleret, ut lapidem leuare possent. Qui mox uenit, & orationem faciẽs benedictionẽ dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

De fantastico coquinæ incendio. Caput X.

TVnc in cõspectu uiri Dei placuit ut in eodẽ loco terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horam casu in coquinam profecto exire ignis repentè uisus est, atq; in cunctorum monachorum oculis quia omne eiusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumq; faciendo frates aquam ad ignẽ quasi extinguendo perstreperẽt, pulsatus eodem tumultu uir Dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrũ esse, in suis uerò non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, & eos quos fantastico reperit igne deludi uocauit: fratres monuit ut oculos suos signarent, ut & fanum illud coquinę ædificium assistere cernerent, & flammas quas antiquus hostis finxerat non uiderent.

De puero confracto à pariete, sanato. Cap. XI.

RVrsus dum fratres parietem, quia res ita exigebat, paulo altius erigerent, uir Dei in orationis studio intra cellæ suæ clausura morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit, & ei quòd ad laborantes fratres pergeret indicauit. Quòd uir Dei per nuncium celerrimè fratribus indicauit dicens: Fratres cautè uos agite: quia ad uos hac hora malignus spiritus uenit. Is qui mandatum detulit uix uerba compleuerat, & malignus spiritus eundem parietem qui ædificabatur euertit, atque unum puerulum monachum cuiusdam curialis filium opprimens ruina contriuit. Contristati omnes, ac uehementer afflicti non damno parietis, sed contritione fratris, uenerabili patri Benedicto celeriter cũ graui luctu nunciarunt. Tunc idem pater Benedictus dilaceratum puerum ad se deferri iubet. Quem portare non nisi in sacco potuerunt: quia collapsi saxa parietis non solum eius membra, sed etiam ossa contriuerant. Præcepitq; uir Dei statim eũ in cella sua in psyacio quo orare consueuerat proijci, missisq; foràs fratribus cellam clausit, qui orationi instantius quàm solebat incubuit. Mira res, eadem hora hunc incolumem, atq; ut prius ualentem ad eundem iterum laborem misit, ut ipse quoq; parietem cum fratribus perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.

De monachis qui extra cellam comederant. Cap. XII.

COepit uerò inter ista uir Dei prophetiæ etiã spiritu pollere, uentura prædicere, præsentibus etiam absentia nunciare. Mos etenim cellæ fuit, ut quoties ad refectionem aliquod egredererentur fratres, cibum potumq; extra cellam minimè sumerent. Cumq; hoc de usu regulæ sollicitè seruaretur, quadam die ad refectionem fratres egressi sunt, & in eo tardiori compulsi sunt hora demorari. Qui manere iuxta religiosam fœminam noluerant, cuius ingressi habitaculum sumpserunt ci bum. Cumq; iam tardius ad cellam rediissent, benedictionem patris ex more petierunt. Quos ille protinus percunctatus est dicens: Vbi comedistis? Qui responderunt: Nusquã. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculum nõ intrastis? Nunquid hos atq; illos cibos non accepistis? Nunquid tot calices nõ bibistis? Cumq; eis uenerabilis pater & hospitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionum diceret, recognoscentes cuncta quæ egerãt, ad eius pedes tremefacti ceciderũt, & se deliquisse confessi sunt. Ipse autem protinus culpæ peperci, perpendens quòd in eius absentia ultrà non faceret quę præsentem sibi esse in spiritu scirent.

De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in uia comedisse carpsit. Caput XIII.

FRater quoque Valentiniani eius monachi, cuius superius memoriam feci, uir erat laicus, sed religiosus. Qui ut ferui Dei orationem perciperet, & germanum fratrem uideret, annis singulis de loco suo ad cellam eius ieiunus uenire consueuerat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter uiator adiũxit, qui sumendos cibos in itinere portabat. Cumq; iam hora tardior excreuisset, dixit: Veni frater sumamus cibũ ne lassemur in uia. Cui ille respondit: Absit frater, hoc non faciam: quia ad uenerabilem patrem Benedictum ieiunus semper peruenire consueui. Quo responso percepto ad horam cõuiator tacuit. Sed cùm post hoc aliquantulũ itineris spatium egissent, rursum admonuit ut manducarent.

ducarent. Noluit cõsentire qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem qui ad manducandum inuitauerat, & cum eo ieiunus adhuc pergere mo dicum consensit. Cumq; iter longius ageretur, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerũt in itinere pratum & fontem, & quæq; poterant ad reficiendum corpus delectabilia uideri. Tunc con uiator ait: Ecce aqua, ecce pratum, ecce amœnus locus in quo possumus refici & parum quiescere, ut ualeamus iter nostrum postmodum incolumes explere. Cum igitur & uerba auribus & loca oculis blandirentur, tertia admonitione persuasus consensit & comedit, uespertina uerò hora peruenit ad cellam. Præsentatus autem uen erabili Benedicto patri, sibi orationem petijt: sed mox ei uir sanctus hoc quod in uia egerat improperauit dicens: Quid est frater quòd malignus hostis qui tibi per conuiatorem tuum locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundò non potuit, tertiò uerò persuasit, & te ad hoc quod uoluit superauit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens eius pedibus prouolutus tãto magis cœpit culpã deflere & erubescere, quanto se cognouit etiã absentem in Benedicti patris oculis deliquisse.

Petrus:

EGo sancti uiri præcordijs Heliſæi spiritum uideo inesse, qui absenti discipulo præsens extitit.

De simulatione regis Totilæ deprehensa. Caput XIIII.

Gregorius:

OPortet Petre ut interim sileas, quatenus ad huc maiora cognoscas. Gothorũ nanq; tem poribus cum rex eorum Totila sanctũ uirum prophetiæ habere spiritum audisset, ad eius monasterium pergens, paulo longius substitit, eiq; se uenturum esse nunciauit. Cui dum protinus mandatũ de monasterio fuisset ut ueniret, ipse sicut perfidę mentis fuit, an uir Dei prophetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidam uerò eius spatarius Riggo dicebatur, cui calciamẽta sua præbuit, eumq; indui uestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominẽ præcepit. In cuius obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere consueuerãt comites misit, scilicet Vultericum, Rudericum, & Blindinum, ut ante seruí Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantes eius lateri obambularent, cui alia quoq; obsequia quasi spatarij præberent, ut tam ex eisdem obsequijs quàm ex purpureis uestibus rex esse putaretur. Cumq; idem Riggo decoratis uestibus obsequentum frequentia comitatus monasteriũ fuisset ingressus, uir Dei eminus sedebat. Quem uenientem conspiciens cum iam ab eo audiri potuisset, clamauit dicens: Pone fili pone hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Et quia tanto uiro illudere præsumpsisset, expauit: omnesq; qui cum eo ad hominem Dei uenierant, terræ consternati sunt. Surgentes autem ad eum propinquare minimè præsumpserunt, sed ad suum regem reuersi nunciauerunt trepidi in quanta uelocitate fuerant deprehensi.

De prophetia regi Totilæ, & Canusinæ antistitis facta.
Caput XV.

TVnc per se idem Totila ad Dei hominẽ accessit. quem cum longè sedentem cerneret, non ausus accedere sese in terram dedit. Cui cum uir Dei bis tẽrue diceret, Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet, Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumq; de terra leuauit, & de suis actibus increpauit, atq; in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant uentura prænunciauit, dicens: Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate cõquiesce. Equidem Roma ingressurus es, mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis rex uehementer territus oratione petita recessit, atq; ex illo iam tẽpore minus crudelis fuit, & non multo pòst Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnum cum uita perdidit. Præterea Canusinę antistes Ecclesię ad eundem Dei famulum uenire consueuerat, quem uir Dei pro uitæ suæ merito ualde diligebat. Is itaq; dum cum illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruetur, ut iam amplius nõ inhabitetur. Cui uir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus coruscis, turbinibus ac terræmotu fatigata, in semetipsa marcescet. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mœnia, euersas domus, destructas Ecclesias turbine cernimus, eiusq; ædificia longo senio lassata quia ruinis crebrescentibus prosternantur uidemus: quãuis hoc honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet. Sed quia hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur.

De clerico à dæmone liberato usq; ad tempus.
Caput XVI.

EOdem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiæ clericus dæmonio uexabatur, qui à uenerabili uiro Constantio eiusdem Ecclesiæ antistite per multa fuerat martyrũ loca transmissus ut sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, ut quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaq; est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum: qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit dicens: Vade, & posthac carnem non comedas, ad sacrũ ordinem nunquam accedere præsumas: quacunq; autem die ad sacrum ordinem accedere præsumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animum pœna recens, ea quæ uir Dei præceperat, interim custodiuit. Cùm uerò post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris ordinib. cerneret, uerba

uerba uiri Dei quasi ex longo tẽpore oblitus post posuit, atq; ad sacrũ ordinem accessit: quẽ mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eũq; uexare quousq; animam eius excuteret non cessauit.

Petrus:

Iste uir Dei diuinitatis, ut uideo, etiã secreta penetrauit: quia perspexit hũc clericũ ideirco diabolo traditũ, ne ad sacrũ ordinẽ audereat accedere.

Gregorius:

QUare diuinitatis secreta non nosset, quia diuinitatis pęrcepta seruaret, cum scriptũ sit: 1. Cor. 6 Qui adhæret Dño unus spiritus est cũ eo?

Petrus:

SIunus sit eum Dño spiritus qui Dño adhæret, quid est q̃ iterũ idẽ egregius prædicator dicit: Rom. 11 Quis cognouit sensum Dñi, aut quis consiliarius B eius fuit? Valde enim esse inconuenięs uidet eius sensum cum quo unus unũ factũ fuerit, ignorare.

Gregorius:

SAncti uiri in quantum cum Deo unum sunt, sensum Domini nõ ignorant. Nam idẽ quoq; 1. Cor. 2 Apostolus dicit: Quis enim scit hominũ quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. qui ut se ostenderet nosse quæ Dei sunt adiunxit: Nos autem nõ spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ qui ex Deo est. Hinc iterũ dicit: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quę præparauit Deus diligentibus se, nobis autem reuelauit per spiritum suum.

Petrus:

SI ergo eidẽ Apostolo ea quæ Dei sunt per Dei C spiritũ sunt reuelata, quomodo super hoc qđ Rom. 11 proposuit præmisit dicens: O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uię eius: Sed rursum mihi hæc dicenti alia suboritur quæstio. Nam Dauid propheta Domino loquitur dicens: Psal. 118 In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cum minus sit nosse quàm etiam pronunciare, quid est quòd Paulus incõprehensibilia esse Dei iudicia asserit: Dauid aũt hæc se omnia nõ solum nosse, sed etiam in labijs pronunciasse testatur?

Gregorius:

ADutraq; hæc tibi superius sub breuitate respondi dicens, q̃ sancti uiri in quantũ cum D Dño unũ sunt, sensum Domini non ignorãt. Omnes enim qui deuotè Dñm sequuntur, etiã deuotione cum Deo sunt, & adhuc carnis corruptibilis grauati pondere cum Deo nõ sunt: occultaq; Dei iudicia in quantum cõtuncti sunt, sciunt: in quantum dissuncti sunt, nesciũt. quia enim secreta eius adhuc perfectè non penetrant, incõprehensibilia eius iudicia esse testantur. Qui uerò mente ei inhærent, atq; inhærendo uel sacris scripturæ eloquijs, uel occultis reuelationib. in quantum accipiũt agnoscunt, & nouerunt hæc & pronunciãt: iudicia enim quæ Deus tacet nesciunt, quæ Deus loquiẽ sciunt. Vnde & Dauid propheta cum dixisset: In Psal. 118 labijs meis pronunciaui omnia iudicia: protinus addidit, Oris tui. ac si apertè dicat: Illa ego iudicia A & nosse & pnunciasse potui, quę te dixisse cognoui. Nam ea quæ ipse non loqueris, à nostra procul dubio cognitione absc̃ndis. Cõcordat ergo prophetia Apostolicaq; sententia: quia & incomprehensibilia sunt Dei iudicia, & tamen quę de ore eius prolata fuerint, humanis labijs pronũciantur, quoniam scirị ab hominibus & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

Petrus:

INobiectione meæ quæstiunculæ patuit causa rationis. Sed quæso te ũ qua sunt adhuc de uiri huius uirtute subiunge.

De destructione monasterij uiri ab ipso prædicti. Cap. XVII.

Gregorius:

VIr quidã nobilis Theoprobus nomine eiusdem Benedicti patris fuerat admonitione conuersus, qui pro uitæ suæ merito magnã apud eum familiaritatis fiduciã habebat. Hic cum quadam die eius cellã fuisset ingressus, hunc amarissimè flentẽ reperit. Cumq; diu subsisteret, eiusq; nõ finiri lachrymas uideret, nec tamẽ uiri Dei cõsecuerat orando plangere sed mœrendo, quæ nã causa tanti luctus existeret inquisiuit. Cui uir Dei illicò respondit: Omne hoc monasteriũ quod construxi & cunctа quæ fratribus præparaui, omnipotentis Dei iudicio gentib. tradita sunt. Vix aũt obtinere potui ut mihi ex hoc loco animę cõcederentur. Cuius uocẽ tunc Theoprobus audiuit, nos aũt cernimus, qui destructũ modò à Longobardorũ gente C eius monasteriũ scimus. Nocturno eñ tẽpore & quiescentibus fratribus nuper illi Longobardi ingressi sunt, qui diripientes omnia ne unũ quidem hominẽ illic tenere potuerũt, sed impleuit omnipotẽs Deus quod fideli famulo Benedicto promiserat, ut si res gentib. traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli uicẽ uideo tenuisse Benedictũ, cuius dum nauis rerũ omniũ iactura pertulit, ipse in cõsolatiõe uitã omniũ qui eũ comitabãt accepit.

De absconsione flasconis à beato Benedicto cognita. Caput XVIII.

QVodã quoq; tempore Exhilaratus noster quẽ ipse conuersum nosti, trãsmissus à Dño suo fuerat, ut Dei uiro in monasteriũ uino D plena duo lignea uascula quę uulgõ flascones uocanẽ deferret: qui unum de ulit, alterum uerò pergens in itinere absc̃ondit. Vir autẽ Dñi quẽ facta absentia latére nõ poterant, unum cum gratiarum actione suscepit, & discedentẽ puerum monuit di cẽs: Vide fili ne de illo flasc̃e quẽ absc̃ondisti bibas, sed inclina illum cautè, & inuenies quid intus habet. Qui cõ suus ualde à Dei hominẽ exiuit. Et reuersus uolẽs adhuc probare quod audierat cum flasconẽ inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc prædictus Exhilaratus puer, per hoc quod in uino reperit, expauit malum quod fecit.

De mappularũ receptione à uiro Dei cognita. Cap. XIX.

NOn longè autem à monasterio uicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidem

fidem Dei ab idolorū cultu Benedicti fuerat exhortatione conuersa. Ibi quoq; quædam sanctimoniales fœminæ inerant, & crebrò illuc exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam uerò die misit ex more, sed is qui missus fuerat monachus post admonitionem factam à sanctimonialibus fœminis rogatus mappulas accepit, sibiq; eas absconditas in sinu. Qui mox ut reuersus est, eum uir Dei uehementissima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinum tuum? At ille obstupuit, & quid egisset oblitus, unde eor ripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic præsens nō erā quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibiq; eas in sinu misisti? Qui mox eius uestigijs prouolutus stultè se egisse pœnituit, & eas quas in sinu absconderat mappulas abiecit.

A

B

De cogitatione monachi superba à Dei uiro cognita.

Caput XX.

QVadā quoq; die dum uenerabilis pater uespertina fam hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiusdā defensoris filius fuerat qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumq; uir Dei ederet, ipse aūt cum lucernę ministerio astaret, cœpit per superbiæ spiritū in mente sua tacitus uoluere, & per cogitationem dicere: Quis est hic cui ego manducanti assisto, lucernā teneo, seruitiū impendo? Quis fum ego ut isti ferūiam? Ad quem uir Dei statim conuersus uehementer cœpit eum increpare dicens: Signa cor tuum frater, quid est quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisq; statim fratribus, præcepit ei lucernam de manibus tolli, ipsum uerò sustit à ministerio recedere, & sibi hora eadem quietum sedere. Qui requisitus à fratribus quid habuerit in corde, per ordinem narrauit quāto superbiæ spiritu intumuerat, & quæ contra uirum Dei uerba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquidò omnibus patuit quod uenerabilem Benedictum latére nil posset, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis uerba sonuissent.

C

De ducentis modijs farinæ ante uiri Dei cellam inuentis.

Caput XXI.

ALio quoq; tempore in eadem Campaniæ regione fames incubuerat, magnaq; omnes alimentorum indigentia coangustabat. Iamq; in Benedicti monasterio tritticum deerat. Panes uerò pene omnes cōsumpti fuerāt, ut nō plus quàm quinq; ad refectionis horam fratribus inueniri potuissent. Cumq; eos uenerabilis pater contristatos cerneret, eorum pusillanimitatē studuit modesta increpatiōe corrigere, & rursum promissione subleuare dicens: Quare de panis inopia uester animus contristat? hodie quidē minus est, sed die crastina abundāter habebitis. Sequēti aūt die ducēti farinę modij ante fores cellę in saccis inuenti sunt, quos omnipotēs Deus quibus deferentibus trāsmisisset, nūc usq; manet incognitū. Quod cum fratres cernerēt Domino gratias referētes didicerūt tam de abundantia nec in egestate dubitare.

D

Petrus:

DIc quæso te. Nunquid non credendum est huic Dei famulo semper prophetiæ spiritū adesse potuisse: an per interualla temporum eius mentem prophetiæ spiritus implebat?

Gregorius:

PRophetiæ spiritus Petre prophetarum mentes non semper irradiat. quia sicut de sancto spiritu scriptum est: Vbi uult spirat: ita sciendum est, quia & quando uult aspirat. Hinc est enim q; Nathan à rege requisitus si construere templum posset, prius consensit, & postmodum prohibuit. Hinc est quòd Helisæus cùm flentem mulierem cerneret, causamq; nescisset, ad prohibentē hanc puerum dicit: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & nō indicauit mihi. Quod omnipotens Deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit: quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, & aliquando subtrahit, prophetantiū mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate: ut & accipientes spiritum inueniant quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum nō habentes cognoscāt quid sint de semetipsis.

to.in.3

4.Reg.4

Petrus:

ITa hoc esse ut asseris magna ratio clamat. Sed quęso de uenerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit exequere.

De dispositione monasterij per uisionē habita. Cap. XXII.

Gregorius:

ALio quoq; tēpore à quodam fideli uiro fuerat rogatus ut in eius prædio iuxta Tarracinensem urbē missis discipulis suis cōstruere monasteriū debuisset. Qui roganti cōsentiens deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset ordinauit. Quibus euntibus spopondit dicens: Ite, & die illo ego uenio & ostendo uobis in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionē hospitū, uel quæcq; sunt necessaria ædificare debeatis. Qui benedictione percepta illicò perrexerunt, & constitutum diem magnopere præstolantes, parauerunt omnia quæ his qui cum tanto patre uenire potuissent, uidebantur esse necessaria. Nocte uerò eadē qua promissus illuc esse debat dies, eidem seruo Dei quē illic patrem cōstituerat, atq; eius præposito, uir Domini in somnis apparuit, & loca singula ubi quid ędificare debuissent, subtiliter designauit. Cumq; utrisq; à somno surgerent, sibi inuicem quod uiderant retulerunt. Non tamen uisioni illi omnimodo fidem dantes, uirum Dei sicut se uenire promiserat expectabāt. Cumq; uir Dei cōstituto die minimè uenisset ad eum cum mœrore reuersi sunt, dicētes: Expectauimus pater ut uenires sicut promiseras, & nobis ostenderes ubi quid ędificare de beremus, & non uenisti. Quibus ipse ait: Quare fratres, quare ista dicitis? Nunquid sicut promisi nō ueni? Cui cùm ipsi dicerent, Quando uenisti? respondit: Nunquid utrisq; uobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? ite & fi-

sui

cut per uisionem uidistis, omne habitaculum monasterij sta construite. Qui hæc audientes uehementer admirati ad prædictum prædium sunt reuersi, & cuncta habitacula sicut ex reuelatione dicerant, construxerunt.

Petrus:

DOceri uelim quo fieri ordine potuit, ut longe iret responsum dormientibus dicere quod ipsi per uisionem audierant & recognoscerent.

Gregorius:

QVid est quod perscrutans, rei gestæ ordinē ambigis Petre? Liquet profectò quia nobilioris naturæ est spiritus q̄ corpus. Et certè scriptura teste nouimus q̄ propheta ex Iudæa subleuatus, repentè est cū prandio in Chaldæa depositus: quo uidelicet prandio prophetā refecit, secq̄ repentè in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tam longe Abacuc potuit sub momento corporaliter ire & prandiū deferre, quid mirū si Benedictus pater obtinuit quatenus iret per spiritū, & fratrum quie scentium spiritibus necessaria narraret: ut sicut ille ad cibū corporis corporaliter perrexit, ita iste ad institutionē spiritalis uitæ spiritaliter pergeret.

Petrus:

MIrum tuæ locutionis terſit meæ fateor dubietatem mentis: sed uelim nosse in cōmuni locutione qualis iste uir fuit.

De *sanctimonialibus fœminis post mortē absolutis.* Ca. XXIII.

Gregorius:

VIx ipsa Petre communis eius locutio à uirtutis erat pondere uacua: qua cuius cor sese in alta sustenderat, nequaquam uerba de ore illius incassum cadebant. Si quid uerò unquam non iam decernendo sed minando diceret, tātas uires sermo illius habebat, ac si hoc non dubiè atq̄ suspensè, sed iam per sententiā protulisset. Nam nō longè ab eius monasterio duæ quędam sanctimoniales fœminæ nobiliori genere exortæ, in loco proprio conuersabantur, quibus quidam religiosus uir ad exteriorīs uitæ usum præbebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatē mentis, ut minus se in hoc mundo despiciant, qui plus se cæteris aliquid fuisse meminerunt, nec dum prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè linguam suam sub habitus sui freno restrinxerant, & eundem religiosum uirū qui ad exteriora necessaria eis obsequium præbebat, incautis sæpe sermonibus ad iracundiam prouocabāt. Qui dum diu ista toleraret perrexit ad Dei hominem, quantasq̄ pateretur uerborum contumelias enarrauit. Vir aūt Dei hæc de illis audiens eis protinus mandauit dicens: Corrigite linguam uestram: quia si non emendaueritis, excommunico uos. Quam uidelicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit, sed minando. Illę autem à priſtinis moribus nihil mutatæ, intra pau cos dies defunctæ sunt, atque in Ecclesia sepultæ. Cumq̄ in eadem Ecclesia missarum solennia celebrarētur, atq̄ ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locum: nutrix earum quæ pro eis oblationem Domino offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi & exire uidebat. Quod dum sæpius cerneret, quia ad uocem diaconi clamantis exibant foras, atq̄ intra Ecclesiā permanere non poterant, ad memoriam reduxit quę uir Dei illis adhuc uiuentibus mādauit. Eas quippe se cōmunione priuare dixerat, nisi mores suos & uerba corrigerēt. Tunc seruo Dei cū grauī mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & ulterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morem clamatum est, ut non communicantes ab Ecclesia exirent, illæ exire ab Ecclesia ulterius uisæ non sunt. Qua ex re indubitāter patuit, quia dum inter eos qui communione priuati sunt, minimē recederent, communionem à Domino per seruum Domini recepissent.

Petrus:

MIrum ualde quod dicis, quamuis uenerabilem & sanctissimum uirum, adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas soluere in illo tā inuisibili iudicio constitutas.

Gregorius:

NVnquid nam Petre in hac adhuc carne non erat qui audiebat: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatū & in cœlis: & quæ soluēris super terram, soluta erunt & in cœlis? Cuius nunc uicem ligando & soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Sed ut tanta ualeat homo de terra, cœli & terræ cōditor in terram uenit è cœlo, atq̄ ut iudicare caro etiam de spiritalibus possit, hoc eilargiri dignatus est, factus pro hominibus Deus caro: quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei. *Matth. 16*

Petrus:

CVm uirtute signorum concorditer loquitur ratio uerborum.

De *puero post sepulturam à terra proiecto.* Cap. XXIIII.

Gregorius:

QVadam quoq; die dum quidam eius puerulus monachus parentes suos ultrà quàm deberet diligēs, atq̄ ad eorū habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exisset, eo dē die mox ut ad eos peruenit defunctus est. Cūq; esset sepultus, die altero proiectū foràs corpus eius inuentū est, quod rursus tradere sepulturæ curauerunt. Sed sequenti die iterū proiectum exterius, atq̄ inhumatū sicut prius inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris uestigia currentes, cū magno fletu petierunt ut ei suā gratiam largiri dignaretur. Quibus uir Dei manu sua protinus communionē dominici corporis dedit dicens: Ite atq̄ hoc dominicum corpus super pectus eius [cū magna reuerentia] ponite, & sic sepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuisset, susceptū corpus eius terra tenuit, nec ultrà proiecit. Perpendis Petre apud Iesum Christum Dominum, cuius meriti iste

uir fuerit, ut eius corpus etiã terra proiecerit, qui Benedicti gratiam non haberet.

Petrus:

Perpendo plane, & uehementer stupeo.

De monacho qui de monasterio discedens draconem in itinere reinuenit. Cap. XXV.

Gregorius:

QUidam aũt eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio nolebat. Dumq; eũ uir Dei assidue corriperet & frequẽter admoneret, ipse uerò nullo modo consentiret in cõgregatione persistere, atq; importunis precibus ut relaxaretur innueret, quadã die idẽ uenerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit ut discederet. Qui mox ut monasteriũ exijt, contra se assistere aperto ore draconem in itinere inuenit. Cunq; eum idẽ draco qui apparuerat deuorare uellet, cœpit ipse tremens et palpitans magnis uocibus clamare dicẽs: Succurrite succurrite: quia draco iste me deuorare uult. Currentes aũt fratres draconem minimè uiderũt, sed trementẽ atq; palpitantem monachũ ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit nunquam se esse à monasterio recessurum, atq; ex hora eadem in sua promissione permansit. Quippe qui sancti uiri orationibus contra se assistere draconem uiderat, quem priusnõ uidẽdo sequebatur.

De puero ab elephantimo morbo curato. Cap. XXVI.

SEd necq; hoc silendum puto quod illustri uiro Antonio narrante cognoui, qui aiebat patris sui puerũ morbo elephantino fuisse correptum, ita ut iam pilis cadentibus cutis intumesceret, atq; increscentem saniem occultare nõ posset. Qui ad uirum Dei ab eodem patre eius missus est, & saluti pristinæ sub omni celeritate restitutus.

De solidis per miraculum presbytero redditis. Cã. XXVII.

NEque illud taceam, quod eius discipulus Peregrinus nomine narrare confueuerat: quia die quadam fidelis uir quidam necessitate debiti compulsus unum sibi fore remedium credidit, si ad Dei uirum pergeret, & quæ eum urgeret debiti necessitas indicaret. Venit itaq; ad monasteriũ, omnipotentis Dei famulum reperit, quia à creditore suo pro duodecim solidis grauiter affligeret intimauit. Cui uenerabilis pater nequaquã se habere duodecim solidos respondit, sed tamen eius inopiam blanda locutione consolatus ait: Vade, & post biduum reuertere: quia deest hodie quod tibi debeam dare. In ipso autem biduo more suo in oratiõe fuit occupatus. Cunq; die tertio is qui necessitate debiti affligebatur rediit, super arcam monasterij, quæ erat frumento plena, subitò trede eim solidi sunt inuẽti. Quos uir Dei deferri iussit, & afflicto petitori tribuit dicẽs, ut duodecim redderet, & unum in expensis proprijs haberet. Sed ad ea nunc redeam quæ eius discipulis in libri huius exordio prædictis referentibus agnoui. Quidam uir grauissima aduersarij sui æmulatione laborabat, cuius ad hoc usq; odium prorupit, ut et

A nescienti in potu uenenum daret. Qui quãuis uitã auferre non ualuit, cutis tamen colorem mutauit, ita ut diffusa in corpore eius uarietas lepræ morẽ imitari uideretur. Sed ad Dei hominem deductus salutem pristinam citius recepit. nam mox ut eum tetigit, omnem cutis illius uarietatem fugauit.

De ampulla uitrea in sacris proiecta & non fracta. Caput XXVIII.

EO quoq; tempore quo alimentorum inopia Campaniã grauiter affligebat, uir Dei diuersis indigẽtibus monasterij sui cuncta tribuerat, ut penè nihil in cellario nisi parũ quid olei in uitreo uase remaneret. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine aduenit, magnopere postulans ut sibi aliquantulum olei dari debuisset. Vir autẽ Domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in cœlo omnia reseruaret, hoc ipsum parum quod re manserat olei iussit petenti dari. Monachus uerò qui cellarium tenebat, audiuit quidẽ iubentis uerba, sed implere distulit. Cumq; post paululum sibi quod iusserat datum esset inquireret, respondit monachus se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tũc iratus alijs præcepit ut hoc ipsum uas uitreum in quo parum olei remansisse uidebatur, per feneſtram proiicerent, ne in cella aliquid per inobedientiam remaneret. Factumq; est. Sub feneſtra autẽ eadem ingens præcipitium patebat saxorum molibus aspersum. Proiectum itaq; uas uitreum uenit in saxis, sed sic manſit incolume, ac si proiectum minimè fuisset, ita ut neq; frangi, neq; oleũ effundi potuisset. Quod uir Domini præcepit leuari, atq; ut erat integrum petenti tribui. Tunc collectis fratribus inobedientem monachum de infidelitate sua & superbia coram omnibus increpauit.

De dolio uacuo oleo impleto. Cap. XXIX.

QUa increpatione completa, sese cum eisdẽ fratribus in orationem dedit. In eo autẽ loco ubi cum fratribus orabat, uacuũ erat ab oleo dolium & coopertũ. Cunq; sanctus uir in oratione perstisteret cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atq; subleuato oleum quod excreuerat ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incubuerat inundabat. Quod Benedictus Dei famulus ut aspexit, protinus orationem compleuit, atq; in pauimentum oleum desluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientemq; fratrem latius admonuit, ut fidem habere discęret & humilitatem. Idem uerò frater salubriter correptus erubuit: quia uenerabilis pater uirtutem omnipotentis Dei quam admonitione intimauerat, miraculis ostendebat: nec erat iam ut quisquã de huius promissionibus dubitare posset, qui in uno eodẽq; momẽto pro uitreo uase penè uacuo plenum oleo dolium reddidisset.

De monacho à demone liberato. Cap. XXX.

QUadam die dum ad beati Ioannis oratoriũ quod in ipsa montis cessitudine situ est pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici

specie

specie obuiam factus est, cornu & trepedicam ferens. Quem cum requisisset dicens: Quò uadis? Ille respondit: Ecce ad fratres uado potionē eis dare. Itaq; perrexit uenerabilis pater Benedictus ad orationem, qua completa concitus redijt. Malignus uero spiritus unum seniorem monachum inuenit aquam hauriētem, in quem statim ingressus est, eumq; in terrā proiecit, uehementissimeq; uexauit. Quem cùm uir Dei ab oratione rediēs tam crudeliter uexari conspiceret, ei solummodo alapam dedit, & malignum ab eo spiritum protinus excussit, ita ut ad eum redire ulterius nō auderet.

A

Petrus:

VElim nosse, si hæc tāta miracula, uirtute sem per orationis impetrabat, an aliquando etiā solo uoluntatis exhibebat nutu?

B

Gregorius:

Vi deuota mente Deo adhærent, cum rerū necessitas exposcit, exhibere signa modo utroq; solent, ut mira quæq; aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cum enim
Ioan. 1 Ioannes dicat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirū si signa facere ex potestate ualeant? Quia enim utroq; modo miracu-
Act. 5 la exhibeant, testatur Petrus qui Thabitham mortuam orando suscitauit: Ananiam uerò & Sapphiram mentientes mortī increpando tradidit. Neq; enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam quam perpetrauerāt increpasse. Constat ergo quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando uerò exhibentur ex postulatione, dum & istis uitam increpando abstulit, & illi reddidit orando. Nam duo quoq; fidelis famuli Dei Benedicti facta nūc replico, in quibus apertè clareat, aliud hunc accepta diuinitus ex potestate, aliud ex oratione potuisse.

C

De ligato rustico ſoluto ſpectu uiri Dei ſoluto. Cap. XXXI.

GOthorum quidam Galla nomine perfidiæ fuit Arianæ, qui Totilæ regis eorum tempore ribus, contra catholicæ Ecclesiæ religiosos uiros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit, ita ut quisquis ei clericus, monachusue ante faciem uenisset, ab eius manibus uiuus nullo modo exiret. Quadam uerò die auaritiæ suæ æstu succensus in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus afflīgeret, eumq; per suppli cia diuersa laniaret, uictus pœnis rusticus sese, res suas Benedicto Dei famulo commendasse profes sus est, ut dum hoc à torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad uitā hora reparetur. Tunc idē Galla cessauit rusticum tormētis afflīgere, sed eius brachia loris fortibus astringens ante equum suū cœpit impellere, ut quis esset Benedictus qui eius res susceperat demōstraret. Quem ligatis brachijs rusticus antecedens duxit ad sanctū uiri monasterium, eumq; ante ingressum cellæ solū sedentem reperit & legentē. Eidem aūt subsequenti & sæuienti Gallæ rustico dixit: Ecce iste est de quo dixerā tibi, Benedictus pater. Quem dum seruido spiritu, cum peruersæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueuerat acturum se existimans, magnis cœpit uocibus clamare dicēs: Surge, surge, & res istius rustici redde quas accepisti. Ad cuius uocem uir Dei protinus oculos leuauit à lectione, eumq; intuitus, mox etiam rusticū qui ligatus tenebatur attendit. Ad cuius brachia dum oculos deflexisset, miro modo tanta se celeritate cœperunt illigata brachijs lora deuoluere, ut dissolui tam concitè nulla hominū festinatione potuissent. Cunq; is qui ligatus uenerat cœpisset subitò astare solutus, ad tantæ potestatis uim tremefactus Galla ad terram corruit, & cernūcem crudelitatis rigidæ ad eius uestigia inclinans, se orationibus illius cōmendauit. Vir autem sanctus à lectione minimè surrexit, sed uocatis fratribus, eum introrsus tolli ut benedictionē acciperet præcepit. Quem ad se reductum ut à tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus recedens nil ulterius petere à rustico præsumpsit, quē uir Domini non tangendo, sed respiciendo solue rat. Ece est Petre quod dixi: quia hi qui omnipotenti Deo familiarius seruiunt, aliquando mira facere etiam ex potestate possūnt. Qui enim ferocitatem Gothi terribilis sedens represit, lora uerò nodosq; ligaturæ quæ innocentis brachia astrinxerant oculis dissoluit, ipsa miraculi celeritate indicat, quia ex potestate acceperat habere quod fecit. Rursum quoq; quale quantumq; miraculum orando ualuit obtinere, subiungam.

D

De mortuo ſuſcitato. Cap. XXXII.

QVadam die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus, quidā uerò rusticus defunctus filij corpus in ulnis ferēs orbitatis luctu æstuans ad monasteriū uenit, Benedictū patrē quæsiuit. Cui cùm dictū esset quia idē pater cū fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterij ianuam corpus extincti filij proiecit, & dolore turbatus ad inuiendū uenerabilē patrē sese in cursum concitus dedit. Eadē uerò hora uir Dei ab agri opere iam cum fratribus reuertebatur. Quem mox ut orbatus rusticus aspexit, clamare cœpit: Redde filiū meū, redde filium meū. Vir aūt Dei in hac uoce substitit dicens: Nunquid ego filium tuū tibi abstuli? Cui ille respondit: Mortuus est, uenī resuscita eum. Quod ut mox Dei famulus audiuit, ualde contristatus est, dicens: Recedite fratres recedite, hæc nostra non sunt, sed sanctorū Apostolorum. Quid nobis onera uultis imponere, quæ non possumus portare? At ille, quem nimius cogebat dolor, in sua petitione perstitit, iurās quòd non recederet, nisi eius filiū resuscitaret. Quē mox Dei famulus inquisiuit, dicens: Vbi est? Cui ille respondit: Ecce corpus eius ad ianuam monasterij iacet. Vbi cum uir Dei cum fratribus peruenisset, flexit genu, & super corpusculum infantis incubuit, seseq; erigens ad cœlum palmas tetendit, dicens: Domine non aspicias peccata mea, sed fidem huius hominis qui resuscitari filium suum rogat, & redde in hoc corpusculum animam quam

abstulisti. Vix in oratione uerba compleuerat, & regrediente anima ita corpusculum pueri omne contremuit, ut sub oculis omnium qui aderant apparuerit concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox manum tenuit, & eum patri uiuentem atq; in columem dedit. Liquet Petre quia hoc miraculum in potestate non habuit, quod prostratus petijt ut exhibere potuisset.

Petrus:

SIc cuncta esse ut asseris, constat patenter: quia uerba quæ proposueras rebus probas. Sed quæso te ut indices li sancti uiri omnia quæ uolūt possunt, et cūcta impetrāt quę desiderāt obtinere.

De miraculo Scholasticæ sororis eius. Cap. XXXIII.

Gregorius:

QVis nam erit Petre in hac uita Paulo sublimior, qui de carnis suæ stimulo ter Dominum rogauit, & tamen quod uoluit obtinere non ualuit? Ex qua re necesse est ut tibi de uenerabili patre Benedicto narrē: quia fuit quiddam quod uoluit, sed non ualuit implere. Soror nanq; eius Scholastica nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annū uenire consueuerat. Ad quā uir Dei non longē extra ianuā in possessione monasterij descē debat. Quadā uerō die uenit ex more, atq; ad eam cū discipulis uenerabilis eius descendit frater, qui totū diem in Dei laudibus, sacrisq; colloquijs ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cunq; adhuc ad mensam sederent, & inter sacra colloquia tardior se hora protraheret, eadē sanctimonialis fœmina soror eius eū rogauit, dicens: Quæso te ut ista nocte non deseras, ut usq; mane de cœlestis uitæ gaudijs loquāmur. Cui ille respondit: Quid est quod loqueris soror? Manere extra cellā nullatenus possum. Tanta uerō erat cœli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis aūt fœmina cum uerba fratris negantis audisset, infertas digitis manus super mensam posuit, & caput in manibus omnipotentem Dominum rogatura declinauit. Cunq; de mensa leuaret caput, tanta coruscationis & tonitrui uirtus, tantaq; inundatio pluuiæ erupit, ut neq; uenerabilis Benedictus, neq; fratres qui cum eo aderant, extra loci limen quo consederant pedem mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fœmina caput in manibus declinans, lachrymarū fluuium in mēsam fuderat, per quas serenitatē aeris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardius post orationē inundatio illa secuta est, sed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, ut de mensa caput sam cū tonitruo leuaret, quatenus unū idemq; esset momētum, & leuare caput, & pluuiam depone re. Tunc uir Dei inter coruscos & tonitruos atque ingentis pluuiæ inundationē uidens se ad monasterium non posse remeare, cœpit eōqueri cōtristatus dicens: Parcat tibi omnipotens Deus soror, quid est quod feci stic? Cui illa respondit: Ecce te rogaui, & audire me noluisti: rogaui Dominum meum, & audiuit me. Modo ergo li potes egredi

A re, & me dimissa ad monasterium recede. Ipse autē exire extra tectū non ualens, quia remanere sponte noluit, in loco mansit inuitus. Sicq; factum est ut totā nocte peruigilē ducerent, atq; per sacra spiritalis uitæ colloquia sese uicaria relatione satiarēt. Qua de re dixi et uoluisse aliquid, sed minimē potuisse: quia si uenerabilis ulti mentē aspicimus, dubium non est quin eandē serenitatē uoluerit in qua descenderat permanere, sed contra hoc quod uoluit, in uirtute omnipotētis Dei ex fœmine pectore miraculū inuenit. Nec mirū q; plus illa fœmina quæ diu fratrē uidere cupiebat, in eodē tēpore ualuit: ga ēm iuxta Ioānis uocē, Deus charitas est, iusto ualde iudicio illa plus potuit quæ amplius amauit.

1. Ioan. 4

B Petrus:

Fateor, multum placet quod dicis.

De animæ sororis eius uisa. Cap. XXXIIII.

Gregorius:

CVnq; die altero eadem uenerabilis fœmina ad cellam propriā recessisset, uir Dei ad monasterium rediit. Cum ecce post triduum in cella consistens, eleuatis in aera oculis uidit eiusdē sororis suæ animā de eius corpore egressam in columbæ specie cœli secreta penetrare. Qui tantæ eius glorię congaudens, omnipotenti Deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiusq; obitum fratribus denunciauit. Quos etiam protinus misit ut eius corpus ad monasterij deferrent, atq; in sepulchro quod sibi ipse parauerat ponerent. Quo facto cōtigit, ut quorū mens una semper in Deo fuerat, eorum quoq; corpora nec sepultura separaret.

C

De mundo ante oculos eius collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. Cap. XXXV.

ALio quoq; tēpore Seruandus diaconus atq; abbas eius monasterij, quod in Campaniæ partibus à Liberio quondā Patricio fuerat cōstructum, ad eū uisitationis gratia ex more uenire consueuerat. Eius quippe monasteriū frequētabat, ut quia idē quoq; uir doctrina gratiæ cœlestis influebat, dulcia sibi inuicē uitæ uerba transfunderēt, & suauē cibum cœlestis patriæ quē adhuc perfectē gaudendo non poterant, saltē suspirādo gustarēt. Cunq; hora iam quietis exigeret, in cuius turris superioribus se uenerabilis Benedictus, in eius quo que inferioribus se Seruandus diaconus collocauit, quo uidelicet in loco inferiora ad superiora peruius cōtinuabat ascensus. Ante eandē uerō turrim largius erat habitaculū in quo utriusq; discipuli quiescebant. Cunq; uir Dei Benedictus quiescē tibus adhuc fratribus instans uigilijs, noctur nę orationis tempora præueniret, ad senestrā stans & omnipotentē Deū deprecans, subitō intempesta noctis hora respiciens, uidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tantoq; splendore clarescere, ut diē uinceret lux illa quæ in tenebris radiasset. Mira autem res ualde in hac speculatione secuta est: quia sicut post ipse narrauit, omnis etiam mundus uelut sub uno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Qui uenerabi-

D

lis

lis pater dum intentam oculorū aciem in hoc splē dore coruscæ lucis infigeret, uidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab angelis in cœlum ferri. Tunc tanti sibi telitem uolēs adhibere miraculi, Seruandum diaconū iterato bis tercię eius nomine cum clamoris magnitudine uocauit. Cunch ille fuisset insolito tanti uiri clamore turbatus, ascēdit, respexit, partemch iam lucis exiguam uidit. Cui tantum hoc obstupescēti miraculum, uir Dei per ordinem quæ fuerant gesta narrauit, statimch in Casinū castrū religioso uiro Theoprobo mandauit, ut ad Capuanam urbem sub eadem nocte transmitteret, & quid de Germano episcopo ageretur, agnoscerer & indicaret. Factūch est, & reuerentissimū uirum Germanū episcopū is qui missus fuerat, iam defunctū reperit, & requirens subtiliter agnouit eodē momēto fuisse illius obitum, quo uir Domini eius cognouit ascēsum.

Petrus:

MIra res ualde & uehementer stupenda. Sed hoc quod dictū est, quia ante oculos ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est, sicut nunquā expertus sum, ita nec conijcere scio quónam ordine fieri poteſt ut mundus omnis ab homine uno uideatur.

Gregorius:

FIxum tene Petre quod loquor: quia animæ uidenti creatorem, angusta est omnis creatura. Quamlibet etenim parūm de luce creatoris aspexerit, breue ei fit omnę quod creatū est: quia ipsa luce uisionis intimæ mentis laxatur sinus, tantūch expādit in Deo ut superior existat mūdo, fit uerò ipsa uidentis anima etiā super semetipsam. Cunch in Dei lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur, & dum sub se conspicit exaltata, comprehendit quàm breue sit quod comprehendere humiliata non poterat. Vir ergo Dei quiin turri globum igneū, angelos quoch ad cœlum redeūtes uidebat, hæc procul dubio cernere nō nisi in Dei lumine poterat. Quid itach mirū si mūdū ante se collectum uidit, qui subleuatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quòd autē collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cœlū & terra contracta est, sed uidentis animus est dilatatus, q in Deo raptus uidere sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. In illa ergo luce quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ uidentis animum cùm ad superiora rapuit, ei quàm angusta essent omnia inferiora, monstrauit.

Petrus:

VIdeor mihi utiliter non intellexisse quæ dixeras, quando ex tarditate mea tantū creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidē meis sensibus insudisti, quęso ut ad narrationis ordinem redeas.

Quòd regulam monachorum scripserit. Cap. XXXVI.

Gregorius:

LIbet Petre adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare, sed quædam eius studiosè præterea: quia ad aliorū gesta uolumenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quòd uir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinę quoch uerbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulā, discretione præcipuā, sermone luculentā. Cuius si quis uelit subtilius mores uitach cognoscere, poteſt in eadē institutione regulæ, omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus uir nullō modo potuit aliter docere quàm uixit.

De prophetica sui exitus fratribus denunciatione. Caput XXXVII.

EOdem uerò anno quo de hac uita erat exiturus quibusdam discipulis secum conuersantibus, quibusdam longè manentibus sanctissimi sui obitus denunciauit diem, præsentibus indicens ut audita per silentium tegerent, absentibus indicās quod uel quale eis signum fieret quando eius anima de corpore exiret. Ante sextū uerò sui exitus diem aperiri sibi sepulturam iubet. Quimox correptus febribus, acri cœpit ardore fatigari. Cunch per dies singulos languor ingraueſceret, sexta die portari se in oratorium à discipulis fecit, ibich exitum suum dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, atque inter discipulorum manus imbecillia membra sustentaris, erectis in cœlum manibus stetit, & ultimum spiritū inter uerba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus de eo fratribus, uni in cella commoranti, alteri autem longius posito, reuelatio unius atch indistimilis uisionis apparuit. Viderūt nanch quia strata pallijs atch innumeris coruſca lampadibus uia rectō Orientis tramite ab eius cella in cœlum usch rēdebatur. Cui uenerando habitu uir desuper clarus assistēs, cuius esset uia quam cernerent inquisiuit. Illi autē se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: Hæc est uia qua dilectus Domino cœlum Benedictus ascendit. Tunc itach sancti uiri obitum sicut præsentes discipuli uiderunt, ita absentes ex signo quod eis prædictum fuerat agnouerunt. Sepultus uerò est in oratorio beati Ioannis Baptistæ, quod destructa ara Apollinis ipse construxit. Qui & in eo spectu in quo prius habitauit, nunc usch, si petentiū fides exigat, miraculis coruscat.

De insana muliere in eo spectu sanata. Cap. XXXVIII.

NVper nanch est res gesta quam narro. Quædam mulier mēte capta, dum sensum funditus perdidisset, per mōtes & ualles, syluas & campos die noctuch uagabatur, ibi tantūmodo quiescebat, ubi hāc quiescere lassitudo coegisset. Quadam uerò die dum uaga nimium erraret, ad beati uiri Benedicti specum deuenit, ibich nesciens ingressa mansit. Mane autem facto ita sanato sensu egressa est, ac si eam nunquam insania capitis ulla tenuisset, quæ omni uitæ suæ tempore in eadem quam accepit salute permansit.

Petrus:

QVid nam esse dicimus q plerunque in ipsis quoq; patrocinijs martyrū sic esse sentimus ut non tanta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendant, atque illic maiora signa faciunt, ubi minimè per semetipsos iacent?

Gregorius:

VBi in suis corporibus sancti martyres iacẽt dubium Petre non est, quòd multa ualeant signa demonstrare: sicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrum ne ad exaudiendum ibi præsentes sint, ubi constat quia in suis corporibus non sint, ibi necesse est eos maiora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare. Quorũ uerò mens in Deo fixa est, tanto maius habet fidei meritum, quanto illic eos nouit & non iacẽte corpore, & tamen nõ deesse ab exauditione. Vnde ipsa quoq; ueritas ut fidẽ discipulis augeret dixit: Si ego non abiero, paracletus nõ ueniet ad uos. Cùm enim constet quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurum dicit, ut ille ueniat qui à filio nunquã recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes, corporeis hunc oculis semper uidere sitiebant, recte eis dicitur: Nisi ego abiero, paracletus non ueniet. ac si apertè diceretur: Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritus, non ostendo: & nisi me delieritis carnaliter cernere, nunquam me discretis spiritualiter amare.

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

ALiquantulum iam à locutione cessandũ est, ut si ad aliorũ miracula enarrãda tendimus, loquendi uires interim per silentium reparemus.

Libri secundi Dialogi de uita sancti Benedicti abbatis finis.

CAPITA TERTII LIBRI.

1 De Paulino Nolanæ ciuitatis episcopo.
2 De Ioanne papa.
3 De Agapito papa.
4 De Datio Mediolanensi episcopo.
5 De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo.
6 De Cassio Narniensis ciuitatis episcopo.
7 De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo.
8 De Constantio Aquinæ ciuitatis episcopo.
9 De Frigidiano Lunensis ciuitatis episcopo.
10 De Sabino Placentino episcopo, qui Padum flumen per literas suas compescuit.
11 De Cerbonio Populonij episcopo.
12 De Fulgentio Viterbianæ ciuitatis episcopo.
13 De Herculano Perusinæ ciuitatis episcopo.
14 De Isaac seruo Dei.
15 De Eutbicio & Florentio seruis Dei.
16 De Marcio monacho de monte Marsico.
17 De monacho ex monte Argentario, qui mortuum suscitauit.
18 De Benedicto monacho.
19 De Ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portam aper. tam inundantes minimè intrauerunt.
20 De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ.
21 De Puella cõuersa, cuius solo imperio homo est à dæmone liberatus.

LIBER TERTIVS
DIALOGI BEATI GREGORII.

VM uicinis ualde partib. intẽdo, maiorũ facta reliquerã, ita ut Paulini miraculũ Nolanæ urbis Episcopi, qui multos, quorũ memini, uirtute & tempore præcessit, memoriæ defuisse uideatur. Sed ad prioranunc redeo, eaq; quanta ualeo breuitate perstringo. Sicut enim bonorũ facta innotescere citius similibus solent, senioribus nostris per iustorũ exempla gradientibus, prædicti uenerabilis uiri celebre nomen innotuit: eiusq; opus admirabile ad eorũ se instruenda studia terendit, quorũ me necesse fuit grauitati tam certò credere, ac si ea quæ dicerent, meis oculis uidissem.

De presbytero prouinciæ Valeriæ, qui iuxtà ad sepulchrũ fuit tentus. 22
De abbate Præneſtini montis, eiusq; presbytero. 23
De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri urbis Romæ. 24
De Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri. 25
De monacho solitario. 26
De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes immolatitias comedere noluerunt, à Longobardis occisi sunt. 27
De multitudine captiuorum, qui pro eo quòd caput capræ adorare noluerunt, occisi sunt. 28
De Ariano episcopo cæcato. 29
De Arianorum Ecclesia quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est. 30
De Ermigildo rege Liuigildi Vuisigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso. 31
De Episcopis Africanis, qui pro defensione catholicæ fidei abscisis ab Arianis Vuandalorum linguis nullum locutionis solitæ sustinuere diffendium. 32
De Eleutherio seruo Dei. 33
Quot sunt genera compunctionis. 34
De Amantio presbytero prouinciæ Thusciæ. 35
De Maximiano Syracusanæ ciuitatis episcopo. 36
De Sanctulo presbytero prouinciæ Nursiæ. 37
De uisione Redempti Terentinæ ciuitatis episcopi. 38

De sancto Paulino Nolanæ urbis episcopo. Cap. I.

CVm fœuientiũ Vuandalorũ tempore fuisset Italia in Cãpaniæ partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in Africanã regionẽ traducti, uir Domini Paulinus cuncta quæ ad episcopij usum habere potuit, captiuis indigẽtibusq; largitus est. Cunctis iã nihil omnino superesset quod petentibus dare potuisset, quodã die quæ damuidua aduenit, quæ à regis Vuandalorũ genero suũ filiũ in captiuitatem fuisse ductũ perhibuit, atq; à uiro Dei eius precibus postulauit, si fortè illius dominus hoc dignaretur accipere, & hũc concederet ad propria remeare. Sed uir Dei mãgnopere petenti fœminæ quid dare potuisset inquirẽs, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentiq; fœminæ respõdit, dicẽs: Mulier, quod possim dare nõ habeo, sed memetipsũ tolle, seruũ me iuris tui esse profitere, atq; ut filiũ tuũ recipias me uice illius in seruitiũ trade.

Quod

Quod dū ex ore tanti uiri audīes, irrisionem potius credidit, quàm compassionem. At ille ut erat uir eloquentissimus, atque apprimè exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti fœminę citius persuasit ut audita crederet, & pro receptione filij sui in seruitium episcopum tradere non dubitaret. Perrexere igitur utrique ad Africam. Procedente autem regis genero, qui eius filiū habebat, uidua rogatura se obtulit, ac prius petijt ut ei filium donare debuisset. Quod cùm uir barbarus typho superbiæ turgidus, gaudio transitoriæ prosperitatis inflatus nō solum facere, sed etiam audire despiceret, uidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominem pro eo uicarium præbeo, folummodo pietatem in me exhibe, mihiq; unicum filium redde. Cumq; ille uenusti uultus hominem cōspexisset, quam artem nosset inquisiuit. Cui uir Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio. Quod uir gentilis ualde libenter accepit, cùm in nutriendis holeribus quia peritus esset audiuit. Suscepit itaque seruum, & rogāti uiduæ reddidit filium. Quo accepto, uidua ab Africana regione discessit. Paulinus uerò excolendi horti suscepit curam. Cumq; idem regis gener crebrò ingrederetur hortum, sumq; hortulanum quædam requireret, & sapientem ualde hominem uideret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpius cum suo hortulano collo qui, atq; eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad mensam holera, uirentesq; herbas de serre consueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare. Cumq; hoc diutius ageret, quadam die suo domino secum secretius loquenti ait: Vide quid agas, & Vuandalorum regnum qualiter disponi debeat prouide: quia rex citius & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur, ei minimè tacuit, sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet uiro, agnouisset indicauit. Quod dum rex audisset, illicò respondit: Ego uellem hunc de quo loqueris hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre consueuit. Has itaq; ad mensam eum deportare facio, ut quis sit qui mihi hæc est locutus agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandendum discubuit, Paulinus ex suo opere holera quæq; & uirentia delaturus aduenit. Cumq; hunc rex subitò conspexisset intremuit, atq; accersito eius domino sibi per filiam propinquo, ei secretum quod prius absconderat indicauit, dicens: Verum est quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus cōtra me iudices uidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tolleba-tur. Sed percunctare quisnam sit. nam ego hunc tanti meriti uirum, populerem, ut conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnam esset inquisiuit. Cui uir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio uiduæ uicarium suscepisti. Cumq; instanter ille requireret ut non quis esset, sed quis in terra sua fuisset indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis exigeret, uir Domini constrictus magnis coniurationibus, iam non ualens negare quid esset, episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens ualde pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod uis, quatenus ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui uir Domini Paulinus ait: Vnum est quod mihi impendere beneficium potes, ut omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cunctis protinus in Africana regione requisiti, cum omnibus frumento nauibus pro uenerandi uiri Paulini satisfactione in eius comitatu saxati sunt. Post non multos uerò dies Vuandalorum rex occubuit, & flagellum quod ad suam perniciem dispensante Deo pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicq; factum est, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus uera præderet, & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum uidelicet imitatus qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens uestigia Paulinus ad tempus uolūtarie seruus factus est solus, ut esset postmodū liber cum multis.

Petrus:

DVm me audire contingit quod imitari non ualeo, flere magis libet quàm aliquid dicere.

Gregorius:

DE cuius etiam morte apud eius Ecclesiam scriptum est, quia cùm dolore esset lateris tactus, ad extrema perductus est. Dumq; eius omnis domus in sua soliditate persisteret, cubiculum in quo iacebat æger, facto terræmotu cōtremuit; omnesq; qui illic aderant nimio terrore cōcussi; sicq; sancta illa anima carne soluta est. Factumq; est ut magnus pauor inuaderet eos qui Paulini mortem uidere potuissent. Sed quia hæc quæ superius dixi, Paulini uirtus ualde est intimata: nūc si placet ad miracula exteriora ueniamus, quæ & multis iam nota sunt, & ego ram religiosorum uirorum relatione didici, ut de his omnimodo ambigere non possim.

De sancto Ioanne papa. Cap. II.

GOthorum tempore cùm Ioannes uir beatissimus huius Romanæ Ecclesiæ pontifex ad Iustinianum seniorem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit, cui necesse fuit ut in ista nere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic quidam uir nobilis audiens equū quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia perueniente cūm alius equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat, propter suam cōiugē retransmitti. Factumq; est, & usq; ad certum locum prædictus uir equo eodem subuehēte perductus est. Qui mox ut alium reperit, illum quem acceperat retransmisit. Cūq; eū prædicti nobilis uiri cōiunx sedere ex more uoluisset, ultrà non ualuit; quia

post sessionem tanti pontificis mulierem ferre recusauit. Coepit namque immenso flatu & fremitu atq; incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra pontificis mu lierem ferre non posset. Quod uir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem uenerabilem uirū protinus remisit, magnis precibus petens ut equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana urbe ad portam quæ uocatur aurea, ueniens, populorum turbis sibi occurrentibus in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

De sancto Agapito papa. *Cap. III.*

POst non multum uerò tẽporis exigente causa Gothorum, uir quoq; beatissimus Agapitus huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ pontifex, cui Deo dispensante deseruio, ad Iustinianum principem accessit. Cui adhuc pergenti quadam die in Græciarum iam partibus curãdus oblatus est mutus & claudus, qui nec; ulla uerba ædere, nec; ex terra unquam surgere ualebat. Cunc; hunc propinqui illius flentes obtulissent, uir Domini sollicite requisiuit an curationis illius haberẽt fidem. Cui dum in uirtute Dei ex authoritate Petri fixã salutis illius spem habere se dicerent, protinus uenerandus uir orationi incubuit, & missarum solennia exorsus, sacrificium in conspectu Dei omnipotentis immolauit. Quo peracto ab altari exiẽs claudi manum tenuit, atq; assistente & aspiciente populo eum mox à terra in propriis gressibus erexit. Cũc; ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. Mirati omnes, fiere præ gaudio cœperunt, eorumq; mentes ilico metus & reuerentia inuasit, cùm uidelicet cernerent quid Agapitus facere in uirtute Domini ex adiutorio Petri potuisset.

De Datio Mediolanensi episcopo. *Cap. IIII.*

EIusdem quoq; principis tempore cùm Datius Mediolanensis urbis episcopus causa fidei exactus ad Constãtinopolitanam urbem pergeret, Corinthi deuenit. Qui dum largam domũ ad hospitandum quæreret, quæ comitatum illius totum ferre potuisset, & uix inueniret, aspexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamq; sibi præparari ad hospitandum iussit. Cunc; eiusdem loci incolæ dicerent in ea hunc manere non posse, quia multis iam annis hanc diabolus inhabitaret, atq; ideo uacua remansisset: uir uenerabilis Datius respondit dicens: Imò ideo hospitari in domo eadem debemus, si hanc spiritus malignus inuasit, & ab ea hominum habitationem repulit. In ea sibi igitur parari præcepit, securusq; illã, anti qui hostis certamina toleraturus, intrauit. Itaq; intempestæ noctis silentio cùm uir Dei quiesceret, antiquus hostis immensis uocibus, magnisq; clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus asinorum, sibilos serpentium, porcorum grunnitus, stridores soricum. Tunc repentè Datius tot bestiarum uocibus excitatus surrexit uehementer iratus, & contra antiquum hostem magnis cœpit uocibus clamare dicens: Bene tibi contigit miser, tu ille es qui dixisti: Ponam sedem meam ad Aquilonẽ, & ero similis altissimo. Ecce per superbiam tuam, porcis & soricibus similis factus es: & qui imitari Deum indigne uoluisti, ecce, ut dignus es, bestias imitaris. Ad quam eius uocem, ut ita dicam, deiectionem suam malignus spiritus erubuit. An non erubuit, qui eandem domum ad exhibenda monstra quæ consueuerat, ulteriùs non intrauit? Sicq; postmodum fidelium habitaculum facta est, quia dum eam unus uersaciter fidelis ingressus est, ab ea protinus mendax spiritus atque infidelis abscessit. Sed oportet iam ut priora taceamus, ad ea quæ diebus nostris sunt gesta, ueniendum est.

De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo. *Cap. V.*

QVidam enim religiosi uiri Apuliæ prouinciæ partibus cogniti, hoc quod apud multorum notitiam lõgè latecp; percrebuit, de Sabino Canusinæ urbis episcopo testari solent: quia idem uir longo iam senio oculorũ lumẽ amisserat, ita ut omnimodo nil uideret. Quem rex Gothorum Totila prophetiæ habere spiritum audiens minimè credidit, sed probare studuit quod audiuit. Qui cùm in ijsdem partibus deuenisset, hunc uir Domini ad prandium rogauit. Cũc; iam uentum esset ad mensam, rex discumbere noluit, sed ad Sabini uenerabilis uiri dexteram sedit. Cũ uerò eidem patri puer ex more poculum uini præberet, rex silenter manum tetẽdit, calicem abstulit, eumq; per se episcopo uice pueri præbuit, ut uideret an spiritu prouidente discerneret quis ei poculum præberet. Tunc uir Dei accipiens calicem, sed tamen ministrum non uidens, dixit: Viuat ipsa manus. De quo uerbo rex lætatus erubuit: quia quamuis ipse deprehensus sit, in uiro tamen Dei quod quærebat inuenit. Huius autẽ uenerabilis uiri cùm ad exemplum uitæ sequẽtium in longum senium uita traheretur, eius archidiaconus ambitione adipiscendi episcopatus accensus, eum extinguere ueneno molitus est. Qui cum uini fusoris animum corrupisset, ut mixtum uino, uenẽi ei poculum præberet, refectionis hora cũ iam uir Dei ad edendum discumberet, ei præmijs corruptus puer hoc quod ab archidiacono eius acceperat, uenenì poculum obtulit. Cui statim uenerabilis episcopus dixit: Bibe tu hoc quod mi hi bibendum præbes. Tremefactus puer deprehensum se esse sentiens, maluit moriturus bibere, quàm pœnas pro illa tanti homicidij culpa tolerare. Cumc; sibi ad os calicem duceret, uir Domini compescuit, dicens: Non bibas, da mihi, ego bibo, sed trade dic ei qui tibi illud dedit: Ego quidem uenenum bibo, sed tu Episcopus non eris. Facto igitur signo crucis uenenũ episcopus bibit securus. Eadẽq; hora in loco alio in quo erat, archidiaco-

chidiaconus eius defunctus est, ac si per os episcopi ad archidiaconi uiscera illa uenena transissent. Cui tamē ad inferendam mortem uenenum quidem corporale defuit, sed hūc in conspectu æterni iudicis uenenum suæ malitiæ occidit.

Petrus:

Mira sunt hæc, & nostris ualde stupenda temporibus: sed talis eiusdem uiri uita perhibetur, ut qui conuersationem eius agnouerit, uirtutē non debeat mirari.

De Castino Narniensis ciuitatis episcopo. *Cap. VI.*

Gregorius:

Nec hoc Petre fileam, quod multi nunc qui hic de Narniensi ciuitate adsunt, mihi sedulo testificantur. Eodem namq; Gothorum tempore cum præfatus rex Totila Narnis uenisset, eiusdem uitæ uenerabilis Castinus eiusdem urbis episcopus occurrit. Cui quia ex consuetudine semper facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non conspectionis esse credidit, sed assiduæ potationis, cumq; omnimodo despexit. Sed omnipotens Deus ut quantus uir esset qui despiciebatur ostenderet, in Narniensi campo quo rex aduenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatarium inuasit, eūq; uexare crudeliter cœpit. Qui cum ante regis oculos ad uenerandum uirum Castinum fuisset adductus, hunc ab eo uir Domini oratione facta signo crucis expulit, qui in eum ingredi ulterius non præsumpsit. Sicq; factum est ut rex barbarus seruum Dei ab illo iam die ueneraretur ex corde, quem despectum ualde iudicauit ex facie. Nam quia uirum tantæ uirtutis uidit, erga illū illa mens effera ab elationis fastu detumuit.

De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo. *Cap. VII.*

Sed ecce dum facta fortium uirorum narro, repentè ad memoriam uenit quid erga Andreā Fundanæ ciuitatis episcopum diuina misericordia fecerit. Quod tamen ad hoc legentibus ut ualeat exopto, quatenus qui corpus suum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præsumant, ne ruina mentem tanto repentina furripiat, quanto ad hoc quod malè concupiscitur, etiam præsentia concupitæ formæ famulatur. Nec res est dubia quam narro: quia penè tanti in ea tempore fuerunt, quanti & eiusdem loci habitatores exstiterunt. Hic namq; uenerabilis uir cum uitā multis plenā uirtutibus duceret, secp; sub sacerdotali custodia in continentiæ arce custodiret, quandam sanctimonialem fœminam quam secum prius habuerat, noluit ab episcopij sui cura repellere, sed certus de sua eiusq; continentia secum hanc permisit habitare. Ex qua re actum est ut antiquus hostis apud eius animum aditum tentationis exquireret. Nam cœpit speciem illius oculis mentis ei⁹ imprimere, ut ille cius nefanda cogitaret. Quadam uerò die Iudæus quidam ex Campaniæ partibus Romam ueniens Appiæ carpebat iter: qui ad Fundanum ciuium peruenīens, cùm iam diem uesperascere cerneret, & quò declinare posset, A minime reperiret, iuxta Apollinis templum sub ipsis sæ ad manendum contulit. Qui ipsum locī illius sacrilegium pertimescēs, quamuis fidem crucis minime haberet, signo tamen se crucis munire curauit. Nocte autem media ipso solitudinis pauore turbatus peruigil iacebat, & repente cuncta spiritum cūs uidit malignorum spirituum turbam quasi in obsequium cuiusdam potestatis præire, cum uerò qui cæteris præerat, in eiusdem gremio loci consedisse: qui cœpit singulorum spirituum obsequentium sibi causas actusq; discutere, quatenus unusquisque quantum nequitiæ gessisset inueniret. Cunq; singuli spiritus ad inquisitionem eius exponerent quid operati contra bonos fuissent, unus in medium prosilijt, qui in Andreæ episcopi animum per speciem sanctimonialis fœminæ quæ in episcopio eius habitabat, quantam tentationem carnis commouisset, aperuit. Cū uerò hoc malignus qui præerat spiritus inhiāter audiret, & tanto sibi facium lucrum grande crederet, quāto sanctioris uiri animam ad lapsum perditionis inclinaret: ille spiritus qui hæc eadem fatebatur, adiunxit, quia usq; ad hoc quoq; die præterito uespertina hora eius mentem traxerit, ut ut erga eiusdem sanctimonialis fœminæ blandiens alapam daret. Tunc malignus spiritus atque humani generis antiquus inimicus exhortatus hunc blandè est ut perficeret quod cœpisset, quatenus ruinæ illius singularem inter cæteros palmam teneret. Cunq; ludæus qui aduenerat, hoc uigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret, ab eodem spiritu qui cunctis illi obsequentibus præerat, iussum est ut requireret quisnam esset ille qui facere in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus pergentes & subtilius intuentes, crucis mysterio signatum uiderunt, minantesq; dixerunt: Væ, uæ: uas uacuum & signatum. Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum spirituum turba disparuit. Iudæus uerò qui hæc uiderat, illicò surrexit, atque ad episcopum sub festinatione peruenit. Quem in Ecclesia sua reperiens, seorsum tulit, qua tentatione urgeretur inquisiuit. Cui confiteri episcopus tentationem suam uerecundatus noluit. Cùm uerò ille diceret quòd in illa tali Dei famula prauī amoris oculos inijcesset, atque adhuc episcopus negaret, adiunxit dicens: Quare negas quod inquiris, qui ad hoc usq; uespere hesterno perductus es, ut posteriora illius ala pa ferires? Ad quæ nimirū uerba deprehensum se episcopus intuens, humiliter confessus est quod prius pertinaciter negauit. Cuius ruinæ & uerecundiæ idem Iudæus consulens, qualiter hoc cognouisset, uel quæin conuentu malignorum spirituum de eo audiuisset, indicauit. Quod ille agnoscens, se ad terram protinus in orationem dedit. Moxq; de suo habitaculo non solum eandem Dei famulam, sed omnem quoq; fœminā quæ in eius illic obsequio habitabat expulit. In eodem uerò templo Apollinis, B. Andreæ, apostoli repētę oratoriū fecit, atq; omni illa tentatione carnis fundinis caruit. Iudæū uerò cuius uisione

fione atq; interpatione saluatus est, ad ęternā salu-
tē traxit. Nam sacramētis fidei imbutū, atq; aqua
baptismatis emundatū, ad sanctæ Ecclesiæ gremi
um perduxit. Sicq; factum est ut Hebræus idem
dum saluti alienæ consulit, peruenireat ad suam, &
omnipotens Deus inde alterum ad bonam uitam
perduceret, unde & bona uita alterū custodisset.

Petrus:

Res hæc gesta quā audiui, & metum mihi præ
bet, & spem.

Gregorius:

Vtiq; sic oportet & de Dei nos semper mise
ratione confidere, & de nostra infirmitate
formidare. Ecce enim paradisi cedrum cōcussam
audiuimus & non euulsam, quatenus infirmis no
bis & de eius cōcussione nascatur timor, & de e-
ius stabilitate fiducia.

De Constantio Aquinæ ciuitatis episcopo. Cap. VIII.

Vlr quoq; uenerabilis uitę Cōstantius Aquī-
næ ciuitatis episcopus fuit, qui nuper præ-
decessoris mei tēpore beatæ memorię Ioannis pa
pæ defunctus est. Hunc prophetiæ habuisse spiri-
tum multi testantur, qui eum familiariter scire po
tuerunt. Cuius inter multa hoc ferunt religiosi ue
races, q; uiri, qui præsentes fuerunt, quòd in die o-
bitus sui cùm à circūstantibus ciuibus, utpote di-
scessurus pater tam amabilis amarissimè plange-
retur, eum flendo requisierunt, dicētes: Quę post
te patrem habebimus? Quibus ipse pater per pro
phetiæ spiritum respondit, dicens: Post Constan-
tium mulionē, post mulionē fullonē. O tu Aquī-
na, & hos habes. Quibus prophetiæ uerbis editis,
uitæ spiritum exhalauit extremū. Quo defuncto
eius Ecclesiæ pastoralem suscepit curam Andre-
as diaconus illius, qui quondam in stabulis itine-
rum, cursum seruauerat equorū. Atq; hoc ex hac
uita subducto, ad episcopatus ordinē Iouinus ac-
cersitus est, qui in eadē ciuitate fullo fuerat. Quo
adhuc superstite ita cuncti inhabitatores ciuitatis
illius & barbarorum gladijs & pestilentiæ imma-
nitate uastati sunt, ut post mortem illius nec quis
episcopus fieret, nec quibus fieret inueniri potu-
isset. Sic itaq; completa est uiri Dei sententia: qua-
tenus post decessum duorū se sequentiū eius Ec-
clesia pastorem minimè haberet.

De Frigidiano Lucensis ciuitatis episcopo. Cap. IX.

Sed neq; hoc silēam quod narrante uiro uene-
rabili Venantio Lunēsi episcopo me ante bi-
duum contigit agnouisse. Lucanæ nāq; Ecclesiæ
sibimet propinquæ, fuisse mirę uirtutis uirū Frigi
dianum nomine narrauit episcopum, cuius hoc
opinatissimū à cunctis illic habitantibus testatur
memorari miraculū: q; Auseris fluuius q; iuxta si-
lius urbis muros influebat, sæpe inundatiõe facta
cursus sui alueum egressus, per agros diffundi cō-
sueuerat, & quæcunq; sata & plantata repererat
euertebat. Cūq; hoc crebrò fieret, & magna eius-
dem loci incolas necessitas urgeret: dato studio
operis eū per loca alia deriuare conati sunt. Sed
quāuis diutius laborauerāt fuisset, à proprio alueo de-
flecti nō potuit. Tunc uir Domini Frigidianus ra
strū sibi paruulū fecit, ad alueum fluminis acce-
sit, & solus oratiōi incubuit: atq; eidē flumini præ-
cipiēs ut sequeretur, per loca quæq; ei uisa sunt, ra-
strū per terrā traxit. Quę relicto alueo proprio to
ta fluminis aqua secuta est: ita ut funditus locum
cōsueti cursus desereret, & ibi silua alueum ubi tra
cto per terrā rastro uir Domini signū fecerat, uēdi
caret: & quæcq; essent alimētis hominū profutura
sata uel plantata ultrà non læderet.

De Sabino episcopo Placentino. Cap. X.

Hvius quoq; uenerabilis uiri Venātij episco
pi aliud miraculū relatione cognoui, quod
in Placētina urbe perhibet gestū, quod uir
quoq; Dei ueracissimus Ioānes in hac modò Ro-
mana ciuitate locū præfectorū seruās, qui in eadē
Placētina urbe est ortus & nutritus, ita ut episco-
pus memorat, quia gestū fuerit attestat. In eanq;
ciuitate Sabinū nomine fuisse asserūt miræ uirtu-
tis episcopū. Cui dū die quadā suus diaconus nun
ciasset q; cursus sui Padus alueū egressus Ecclesiæ
agros occupasset, totaq; illic loca nutriēdis semi-
nibus profuturo, aqua eiusdē fluminis teneret, ue-
nerabilis uitæ Sabinus episcopus respōdit, dicēs:
Vade, & dic ei: Mādat tibi episcopus ut te cōpe-
scas, & ad proprium alueum redeas. Quod diaco
nus eius audiēs, despexit & irrisit. Tūc uir Dei ac-
cersito notario dictauit, dicēs: Sabinus Domini
Iesu Christi seruus cōmonitorū Pado: Præcipio
tibi in nomine Iesu Christi Domini nostri, ut de al
ueo tuo in locis istis ulterius non exeas, nec terras
Ecclesię lædere præsumas. Atq; eidē notario sub-
stūgit, dicēs: Vade, hoc scribe, & in aquā eiusdē flu
minis proijce. Quo facto sancti uiri præceptum
suscipiēs, statim se à terris Ecclesiæ fluminis aqua
cōpescuit, atq; ad proprium alueum reuersa, exie
re ulterius in loca eadē nō præsumpsit. Qua in re
Petre quid aliud q; inobedientium hominum duri
tia cōfundit, quando in uirtute Iesu, & elemētum
irrationabile sancti uiri præceptis obediuit?

De Cerbonio Populonij episcopo. Cap. XI.

Vlr quoq; uitæ uenerabilis Cerbonius Popu-
lonij episcopus magnam diebus nostris san
ctitatis suæ probationē dedit. Nam cùm ho
spitalitatis studio ualde esset intentus, die quā-
dam transeuntes milites hospitio suscepit, quos
Gothis superuenientibus abscondit, eorumq; ui-
tam ab illorum nequitia absecondendo seruauit.
Quod dum Gothorum regi perfido Totilæ nun-
ciatum fuisset, crudelitatis immanissimæ uesania
succēsus, hūc ad locū q octauo huius urbis mīlia-
rio Merulis dicit, ubi tūc ipse eū exercitu sedebat,
fussit deduci, eumq; in spectaculo populi ursis ad
deuorandum proȷci. Cumq; idem rex perfidus in
ipso quoq; spectaculo consedisset ad inspiciendā
mortem episcopi, magna populi turba cōfluxit.
Tūc episcopus deductus in mediū est, atq; ad eius
mortē immanissimus ursus exquisitus, qui dū hu-
mana

mana membra crudeliter carpetet, seui regis ánimũ satiaret. Dimissus itaq; ursus ex cauea est, qui accensus & concitus episcopum petijt, sed subitò suæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, submissoq; humiliter capite, lambere episcopi pedes cœpit: ut patenter omnibus daretur intelligi, quia erga illum uirum Dei & ferina corda essent hominum, & quasi humana bestiarum. Tunc populus qui ad spectaculum uenerat mortis, magno clamore uersus est in admirationem uenerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendam rex ipse per motus est. Quippe cũ quo superno iudicio actum erat, ut qui Deum sequi prius in custodienda uita episcopi noluit, saltẽ ad mãsuetudinẽ bestiam sequeretur. Cui rei hi qui tunc præsentes fuerũt, adhuc nonnulli superstant, eamq; cũ omni illic populo se uidisse testant. De quo etiã uiro aliud quoque miraculũ Venantio Lunẽsi episcopo narrante cognoui. In ea nãq; Populonij Ecclesia cui præerat, sepulchrũ sibi præparauit. Sed cùm Longobardorum gens in Italiam uenięs cũcta uastasset, ad Helbam insulã recessit. Qui ingruente ægritudine ad mortem ueniens, clericis suis sibiq; obsequentibus præcepit, dicens: In sepulchro meo qd̃ mihi præparaui Populonij me ponite. Cui illi cũ diceremt: Corpus tuũ illuc qualiter reducere possumus, qui à Lõgobardis teneri loca eadẽ, & ubique eos illic discurrere scimus? Ipse respondit: Reducite me securi, nolite metuere, sed festinẽ sepeli re me curate: mox q; ut sepultũ fuerit corpus meũ, ex eodẽ loco sub omni festinatione recedite. Defuncti igitur corpus impositum est naui. Cumq; Populonium tenderent, collectis in aere nubibus immẽsa nimis pluuia erupit. Sed ut patescret omnibus cuius uiri corpus nauis illa portaret, per illud maris spatium quod ab Helba insula usq; Populonium duodecim milibus distat: circa utraq; nauis latera procellosa ualde pluuia descendit, & in nauem eandem una pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaque ad locum clerici, & sepulturæ tradiderunt corpus sacerdotis sui. Cuius præcepta seruantes, ad nauem sub festinatione reuersi sunt. Quam mox ut intrare potuerunt, in eundẽ locum ubi uir Domini sepultus fuerat, Lõgobardorum dux crudelissimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu uirũ Dei habuisse spiritũ prophetiæ claruit, quia ministros suos à sepulturæ suæ loco sub festinatione discedere præcepit.

De Fulgentio Vticulano episcopo. Cap. XII.

Gregorius:

HOc uerò quod de diuisa pluuia factum narrauit miraculum, etiam in alterius episcopi uenerationẽ monstratum est. Nam quidam clericus senex, qui adhuc supereſt, eidem reipræsto se fuisse testatur dicens: Fulgentius episcopus qui Vticulensi Ecclesiæ præerat, regẽ crudelissimũ Totilam insensium omnimodo habebat. Cũq; ad easdem partes cũ exercitu propinquasset, curę fuit episcopo per clericos suos xenia ei trãsmittere, eiusq; furoris insaniam si posset muneribus mitigare. Quę ille ut uidit, protinus spreuit, atq; iratus suis hominibus iussit, ut eundem episcopum sub omni asperitate constringerent, eumq; eius examini seruarent. Quem dum feroces Gothi, ministri scilicet crudelitatis illius renuissent, circũdantes eum uno in loco stare præceperunt: eiq; in terra circulum designauerunt, extra quẽ pedem tenderę nullo modo auderet. Cumq; uir Dei in solemnio çstuaret, ab eisdem Gothis circũdatus, & designatione circuli inclusus, repẽtè coruscationes & conitrua, & tanta uis pluuiæ erupit, ut hi qui eũ custodiendum acceperant, immensitatem pluuię ferre non possent. Et dum magna nimis inundatio fieret, intra eandem designationem circuli in qua uir Domini Fulgentius stetit, ne una quidem pluuiæ gutta descendit. Quod dum regi crudelissimo nunciatum esset, illa mens effera ad magnã eius reuerentiam uersa est, cuius pœnam prius in satiabili furore sitiebat. Sic omnipotens Deus cõtra elatas carnalium mentes potentiæ suæ miracula per despectos operatur, ut qui superbè contra præcepta ueritatis se eleuant, eorum ceruicem uę ritas per humiles premat.

De Herculano Perusino episcopo. Cap. XIII.

NVper quoq; Floridus uenerabilis uir uitæ episcopus narrauit quoddam memorabile ualde miraculum, dicens: Vir sanctissimus Herculanus nutritor meus, Perusinæ ciuitatis episcopus fuit, ex conuersatione monasterij ad sacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilæ autem per fidi regis temporibus eandem urbem annis vij. continuis Gothorum exercitus obsedit, ex qua multi ciuium fugerunt, qui famis periculum ferre non poterant. Anno uerò vij. nondũ finito obsessam urbem Gothorum exercitus intrauit. Tũc comes qui eidem exercitui præerat, ad regem Totilam nuncios misit, exquirens quid de episcopo uel populo fieri iuberet. Cui ille præcepit, dicens: Episcopo prius à uertice capitis usq; ad calcaneũ, corrigiam tolle, & tunc caput eius amputa, omnem uerò populum qui illic inuentus est, gladio extingue. Tunc idem comes uenerabilem uirum Herculanum episcopum super urbis murum deductum, capite truncauit, eiusq; cutem iam mortui à uertice usq; calcaneum incidit, ut ex eius corpore corrigia sublata uideretur. Moxq; corpus illius extra murum proiecit. Tunc quidam humanitatis pietate compulsi, abscissum caput ceruici apponentes, eum uno paruulo infante qui illic extinctus inuentus est iuxta murum, corpus episcopi sepulturæ tradiderunt. Cumq; post eandem cædem die xl. rex Totila iussisset, ut ciues urbis illius qui quolibet dispersi essent, ad eam sine aliqua trepidatione remearent, hi qui prius fame fugerant, uiuendi licentia accepta reuersi sunt. Sed cuius uitæ eorum episcopus fuerat memores, ubi sepultum esset corpus illius quæsierunt, ut hoc iuxta honorem debitum in Ecclesia beati Petri apostoli humarẽt. Cũq; itum esset ad sepulchrum, effossa terra inuenerunt corpus

pus pueri pariter humati, utpote iam die xl. tabe corruptum & uermibus plenum, corpus uerò epiſcopi, ac ſi die eodem eſſet ſepultum. Et quod eſt adhuc magna admiratione uenerandum, quia ita caput eius unitum fuerat corpori, ac ſi nequaquam fuiſſet abſciſſum, ſic uidelicet ut nulla ueſtigia ſectionis apparerent. Cumq; hoc & in terga uerterent, exquirentes ſi quod ſignum uel de alia monſtrari inciſione potuiſſet, ita ſanum atq; inteмeratum omne corpus inuentum eſt, ac ſi nulla hoc inciſio ferri tetigiſſet.

Petrus:

QVis non obſtupeſcat talia ſigna mortuorum quæ fiunt pro exercitatione uiuentium?

De Iſaac ſeruo Dei. *Cap.* XIIII.

Gregorius:

PRioribus quoq; Gothorum temporibus fuit iuxta Spoletanam urbem uir uitæ uenerabilis, Iſaac nomine, qui uſq; ad extrema pene Gothorũ tẽpora peruenit, quẽ noſtrorũ multi nouerunt, & maxime ſacra uirgo Gregoria, quæ nũc in hac Romana urbe iuxta Eccleſiam beatæ Mariæ ſem per uirginis habitat. Quæ dum adoleſcentiæ ſuæ tẽpore cõſtitutis iã nuptijs in Eccleſiã fugiſſet, & ſanctimonialis uitæ cõuerſationem quæreret, ab eodẽ uiro defenſa, atq; ad eũ quẽ deſiderabat habitũ Domino protegente perducta eſt. Quæ quia ſponſum fugit in terra, habere ſponſum meruit in cœlo. Multa aũt de eodẽ uiro narrante uenerabili patre Eleutherio agnouì, qui & hunc familiariter nouerat, & eius uerbis uita fidẽ prębebat. Hic itaque uenerabilis Iſaac ortus ex Italia nõ fuit, ſed ea illius narro miracula quæ conuerſatus in Italia fecit. Cũm primũ de Syriæ partibus ad Spoletanam urbem uenìſſet, ingreſſus Eccleſiam à cuſtodibus petijt, ut ſibi quantũ uellet licẽtia cõ cederet oran di, cumq; horis ſecretioribus egredi non urgerẽt. Qui mox ad orandum ſtetit, diemq; totum peregit in oratione, cui ſequentem continuauit & nocte m. Secundo etiam die cum nocte ſubſequenti in precibus perſtitit, diem quoq; tertiũ in oratione coniunxit. Cumq; hoc unus ex cuſtodibus ſuperbiæ ſpiritu inflatus cerneret, unde ꝓficere debuit, inde ad defectus damna peruenit. Nam hũc ſimulatorem dicere, & uerbo ruſtico cœpit impoſtorem clamare, qui ſe tribus diebus & nocte bus orare ante oculos hominum demonſtraret. Qui protinus currens uirũ Dei alapa percuſſit, ut quaſi religioſæ uitæ ſimulator eſſet, de Eccleſia cum contumelia exiret. Sed hunc repentè ultor ſpiritus inuaſit, & ad uiri Dei veſtigia ſtrauit, ac per os illius clamare cœpit: Iſaac me eiìcit, Iſaac me eiìcit. Vir quippe peregrinus quo cenſeretur nomine neſciebatur, ſed eius nomen ille ſpiritus prodidit, qui ſe ab illo poſſe eiìci clamauit. Mox autem ſuper uexati corpus uir Dei incubuit, & malignus ſpiritus qui eum inuaſerat abſceſſit. In tota urbe tunc ſtatim quid in Eccleſia factum fuiſſet innotuit. Currere uiri & fœminæ nobiles atq; ignobiles pariter cœperunt, certatimq; eum in ſuis rapere domibus conabantur. Aliì ad cõſtruendũ monaſterium prædia, aliì pecunias, aliì ſubſidia quæque poterãt offerre uiro Dei ſuppliciter uolebãt. Sed ſeruus omnipotentis Domini horũ nihil accipiens, egreſſus urbem non longè defertum locum reperit, ibiq; ſibi humile habitaculum conſtruxit. Ad quem dum multi pergunt, exemplo illius æternæ uitæ accendi deſiderio cœperũt, atq; ſub eius magiſterio in omnipotẽtis ſe Domini ſeruitium dederunt. Cumq; ei crebrò diſcipuli hunmiter immìnerent, ut pro uſu monaſterij poſſeſſiones quæ offerebantur acciperet, ille ſollicitus ſuæ paupertatis cuſtos fortem ſententiam tenebat, dicens: Monachus qui in terra poſſeſſiones quærit, monachus non eſt. Sic quippe metuebat paupertatis ſuæ ſecuritatem perdere, ſicut auari diuites ſolent periturasdiuitias cuſtodire. Ibi itaque prophetiæ ſpiritu, magnisq; miraculis cunctis longè latèq; habitantibus uita eius inclaruit. Nam die quadam ad ueſperum in horto monaſterij fecit fabri ferramenta, quæ uſitato nos nomine, uangas uocamus. Dixit itaq; diſcipulis ſuis: Tot uangas in horto proijcite, & citius redite. Nocte uerò eadem dum ex more cum fratribus ad exhibendas laudes Domino ſurrexiſſet, præcepit dicens: Ite, & operarijs noſtris pulmentũ coquite, ut mane primo paratũ ſit. Facto autem mane, fecit deferri pulmentũ quod parari iuſſerat, atq; hortum cum fratribus ingreſſus, quot uangas à fabri præceperat, tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingreſſi quippe fures fuerant, ſed mutata mente per ſpiritum apprehenderunt uangas quas inuenerunt, & ab ea hora qua ingreſſi ſunt quouſq; uit Domini ad eos uenìret, cuncta horti illius ſpatia quæ inculta fuerant, coluerunt. Quibus uir Domini mox ut ingreſſus eſt, ait: Gaudete fratres, multum laboraſtis, iam quieſcite. Quibus ſlicò alimenta quæ detulerat, prębuit, eosq; poſt tanti laboris fatigationem refecit. Sufficienter autem refectis, ait: Nolite malum facere, quotiens de horto aliquid uultis ad horti aditum uenite, tranquillè petite, cũ benedictione percipite, & à furti prauitate ceſſate. Quos ſtatim collectis oleribus onuſtari fecit. Actumq; eſt ut qui ad hortum nocturi uenerãt, cum laboris ſui præmio, & repleti ab eo, & innocui redirent.

ALio quoq; tempore acceſſerunt ad eum pegrini quidam miſericordiam poſtulãtes, ſciſſis ueſtimentis, pannis obſiti, ita ut pene nudi uiderentur. Cumq; ab eo ueſtimenta peterẽt, eorum uerba uir Domini tacitus audiuit, qui unum ex diſcipulis ſuis protinus ſilenter uocauit eiq; præcipit, dicens: Vade, atq; in illa ſilua in loco tali cuam arborem require, & ueſtimenta quæ in ea inueneris, defer. Cumq; diſcipulus abiiſſet, arborem ſicut iuſſus fuerat requiſiuit, ueſtimenta reperit, & latenter detulit magiſtro. Quæ uir Dei ſuſcipiens, peregrinis nudis atq; petentibus oſtendit, & præbuit dicens: Venite, quia nudi eſtis, ecce tollite, & ueſtite uos. Hæc illi intuentes recognouerunt quæ poſuerãt, magnoq; pudore conſternati

sternati sunt, & qui fraudulēter uestimēta quęrebant aliena, confusi receperunt sua.

ALio quoq; tempore quidā se eius orationibus commendans, sportas duas plenas alimentis ei per puerum transmisit: quarum unam idem puer furripuit, atq; in itinere abscondit, unā uerò ad Dei hominē detulit, & petitionem illius quise ei per xenium commendauerat enarrauit. Quam uir Domini benignè suscipiens eundē puerum admonuit, dicens: Gratias agimus, sed uide sportam quam in itinere posuisti, ne incautè tangere præsumas, quia in eam serpens ingressus est. Esto ergo sollicitus, ne si tollere incaute uolueris, à serpente feriaris. Quibus uerbis puer ualde con fusus, exultauit quidem quod euaserit mortē, sed tristis ad modicum factus est: quia quamuis salubrem pœnam euaserit, tamen pertulit uerecundiam suam. Qui reuersus ad sportam, cautè ac sollicitè attēdit, sed eam iam sicut uir Dei prædixerat, serpens tenebat. Hic itaq; cùm uirtute abstinentiæ, contemptu rerum transeuntiū, prophetię spiritu, orationis intentione esset incomparabiliter præditus, unū erat quod in eo reprehensibile esse uidebatur: quia nonnunquam tanta ei lætitia inerat, ut illis tot uirtutibus nisi fciretur esse plenus, nullo modo crederetur.

Petrus:

QVidnā quęso te, quidnā hoc esse dicimus: sponte sibi lætitiæ frena laxabat, an tot uirtutibus pollens, aliquando ad præsens gaudium etiam renitens eius animus trahebatur?

Gregorius:

MAgna est Petre omnipotentis Dei dispensatio, & plerunq; contingit ut quibus maiora bona præstat, quædam minora non tribuat, ut semper eorum animus habeat unde se ipse reprehendat: quatenus dum appetūt perfecti esse, nec possunt, & laborant in hoc quod non acceperūt, nec tamen elaborando prævalent, in his quæ accepta habent, se minimè extollant: sed discāt quia ex semetipsis maiora bona nō habēt, qui in semet ipsis uincere parua uitia atq; extrema nō possunt. Hinc est enim quòd perductō Dominus ad terrā repromissionis populo, cunctos fortes atq; præpotentes aduersarios eius extinguens, Philistæos atq; Chananeos diutius reseruauit, ut sicut scriptū est: In eis experiretur Israel, quia nonnunquā, ut dictum est, eis etiam quibus magna dona tribuit, parua quædā reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant, & deuictis magnis hostibus mentem non erigant, quando eos adhuc aduersārij etiam minimi fatigant. Fit itaq; ut miro modo una eademq; mens & uirtute polleat, & ex infirmitate lassescat, quatenus & ex parte constructa sit, & ex parte se conspiciat esse destructam: ut per bonum quod quærit, & habere non ualet, illud seruet humiliter quod habet. Sed quid mirum quòd hoc de homine dicimus, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte damna pertulit, & ex parte fortiter stetit: ut electi angelorum spiritus, dum alios per superbiā cecidisse conspicerēt, ipsi tanto robustius quanto humiliùs starent? Illi ergo religiosis suę etiā detrimenta profecerunt, quæ ad æternitatis statum ex parte fuæ destructionis est solidius instructa. Sic ergo & in una quaq; anima agitur, ut in humilitatis custodiam aliquando ad lucra maxima ex minimo damno seruetur.

Petrus:

Placet quod dicis.

De Euthicio & Florentio seruis Dei. Cap. XV.

Gregorius:

NEc; hoc fileam quòd ex regione eadem uenerabilis uiri Sanctuli presbyteri narratione cognoui, de cuius uerbis ipse nō dubitas, quia eius uitam fidemq; minimè ignoras.

EOdem quoq; tempore in Nursinæ partibus prouinciæ duo uiri in uita atq; habitu sanctę conuersationis habitabant, quorum unus Euthicius, alter uerò Florētius dicebatur. Sed idem Euthicius in spiritali zelo atq; in seruore uirtutis se exercuerat, multorumq; animas ad Deum perducere exhortando satagebat. Florentius uero simpliciтati atq; orationi deditam ducebat uitā. Non longè autem erat monasterium quod rectoris sui morte erat destitutum, ex quo sibi monachi eundem Euthicium præsse uoluerunt. Qui eorum precibus acquiescens, multis annis monasterium rexit, discipulorumq; animas in studio sanctę cōuersationis exercuit. Ac ne oratorium in quo prius habitauerat, solum remanere pateretur, illic uenerabilem uirum Florentiū reliquit. In quo dum solus habitaret, die quadam sese in orationem dedit, atq; ab omnipotenti Domino petijt, ut ei illic ad habitandum aliquod solatium donare dignaretur. Qui mox ut impleuit orationem, oratoriū egressus, ante fores ursum reperit stantē. Qui dū ad terram caput deprimeret, nihilq; feritatis in sūis motibus demonstraret, aperte dabat intelligi quòd ad uiri Dei obsequiū uenisset: quod uir quo que Domini protinus agnouit. Et quia in eadem cella quatuor uel quinq; pecudes remanserāt, qui bus omnino deerat qui pasceret & custodiret, eidem ursō præcepit, dicens: Vade, atq; oues has ad pastū erijce, ad horam uerò sextam reuertere. Cœpit itaq; hoc indefinēter agere. Iniungebatur ursō cura pastoralis, & quas manducare consueuerat, pascebat oues bestia ieiuna. Cùm uir Domini ieiunare uolebat ad nonam, præcipiebat ursō eadem hora cum ouibus reuerti, cùm uerò noluisset, ad sextam. In omnibus itaq; mādatis uiri Dei obtemperabat ursus, ut neq; ad sextam iussus redire ueniret ad nonam, neq; ad nonam iussus redire ueniret ad sextam. Cunq; diu hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ uirtutis fama longè lateq; crebrescere. Sed quia antiquus hostis unde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde peruersos per inuidiam rapit ad pœnam: quatuor uiri ex discipulis uenerabilis Euthicij uehementer inuidentes quòd eorum magister signa non faceret, & is qui solus ab eo relictus fuerat, tanto hoc miraculo clarus appareret, eundem ursum insidiantes occiderūt. Cumq; hora qua iussus fuerat nō redire,

Mediic. 3

diret, uir Dei Florentius suspectus est redditus, & usq; ad horam uesperam expectans, affligi cœpit quòd is quē ex simplicitate multa fratrem uocare consueuerat, ursus minimè reuerteretur. Die uerò altera perrexit ad agrum, ursum pariter ouesq; quæsturus: quē occisum reperit. Sed sollicite inquirēs, citius à quibus fuerat occisus inuenit. Tūc sese in lamentum dedit, fratrum malitiam magis quàm ursi mortem deplorans. Quē uenerandus uir Euthicius ad se deductum consolari studuit, sed idem uir Domini coram eo doloris magnitudinis accēsus, imprecatus est, dicēs: Spero in omnipotēti Deo, quia in hac uita ante oculos omnium ex sua malitia uindictam recipiant, qui nihil se lædētem, ursum meum occiderunt. Cuius uocē protinus ultio diuina secuta est. Nā quatuor monachi qui eundē ursum occiderāt, statim elephantino morbo percussi sunt, ut membris putrescētibus interirēt. Quod factum uir Dei Florētius uehemēter expauit, secq; ita fratrib. maledixisse pertimuit. Omni enim uitæ suæ tēpore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelē, se in eorum morte ela mauit homicidā. Quod idcirco omnipotētē Dominum fecisse credimus, ne uir miræ simplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere ultrà præsumeret iaculum maledictionis.

Petrus:

NVnquidnam uale de graue esse credimus, si fortassē cuilibet exagitante iracūdia maledicemus?

Gregorius:

DE hoc peccato cur me percunctaris an gratue sit, cùm Paulus dicat: Neq; maledici regnum Dei possidebunt? Pensa itaq; quàm grauis culpa est quæ separat à regno cœlestis uitæ. 1. Cor. 6

Petrus:

QVidā homo non fortassē ex malitia, sed ex linguę incuria maledictionis uerbum iacu latur in proximum?

Gregorius:

SI apud districtū iudicē Petre otiosus sermo reprehēdit, quanto magis & noxius? Pēsa ergo quātū sit dānabilis qui à malitia nō uacat, si & ille sermo pœnalis est, q; à bonitate utilitatis uacat.

Petrus:

Assentio.

Gregorius:

IDem uir Dei egit aliud, quod silere nō debeo. Cùm enim magna eius opinio longè lateq; cresceret, quidam diaconus lōgè positus ad eum pergere studuit, ut eius se orationibus commendaret. Qui ad eius cellulam ueniens, omnem locum per circuitum inuenit innumeris serpentibus plenum. Cunq; uehementer expauisset, clamauit dicens: Serue Dei ora. Erat autem tunc mira serenitas. Egressus uerò Florentius, ad cœlum oculos & palmas tetendit, ut illam pestem sicut sciret Dominus auferret. Ad cuius uocem, subitò cœlum intonuit, atq; idem tonitrus omnes illos qui eundem locum occupauerant serpētes interemit. Quos cùm uir Dei Florentius interemptos aspiceret, dixit: Ecce illos occidisti Domine, quis eos hinc leuabit? Moxq; ad eius uocē tantæ aues uenerunt quāti serpētes occisi fuerant, quæ aspor tantes singulos, & longius prōjicientes, locum habitationis illius mundum à serpētibus omnimodo reddiderunt. A B

Petrus:

QVid uirtutis, quid fuisse meriti dicimus, q; eius ori tantum factus est Deus proximus?

Gregorius:

APud omnipotētis Dei singularem munditiam, atq; eius simplicē naturā multum Petre humani cordis munditia atq; simplicitas ualet. Hoc ipsum nanq; quod eius famuli à terrenis actionibus segregati, otiosa loqui nescīūt, & mē tem per uerba spargere, atq; inquinare deuitant, authoris sui præ cæteris exauditionem impetrāt. Cui in quantum est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis, quasi ex quadam iam similitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter otiosa, nonnunquā uerò etiam, quod est grauius, noxia loquimur, os nostrum omnipotēti Deo tanto longinquum fit, quanto huic mundo proximum. Multum quippe deorsum ducimur, dum locutione cōtinua secularibus admiscemur. Quod bene Esaias postquam regem Dominum exercituum uidit, in semetipso reprehendit, & pœnituit, dicēs: Væ mihi, quia tacui: quia uir pollutus labijs ego sum. Qui cur polluta labia haberet, ostendit cùm subiunxit: In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanq; labiorum habere se doluit, sed unde hanc contraxerit indicauit, cū in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valde enim difficile est ut lingua secularium mentē non inquinet quam tangit: quia dum plerunq; cis ad quædam loquenda condescendimus, pauliſper assueti, hanc ipsam locutionem quæ nobis indigna est, etiam delectabiliter tenemus, ut ex ea iam redire non libeat, ad quam uelut ex condescensione deducti uenimus inuiti. Sicq; fit ut ab otiosis ad noxia, à leuioribus ad grauiora uerba ueniamus, & os nostrum ab omnipotenti Domino tanto iam minus exaudiatur in prece, quanto amplius inquinamur stulta locutione. C Esa. 6

D quia sicut scriptum est: Qui auertit aurem suam ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum, si postulantes tardè à Domino audimur, qui præcipientē Dominū, aut tardè, aut nullo modo audimus? Et quid mirum, si Florētius in prece sua citius est auditus, qui in præceptis suis Dominum citius audiuit? Prou. 28

Petrus:

Nihil est quod responderi ualeat apertæ rationi.

Gregorius:

EVthicius uerò qui prædicti Florentij in uia Domini socius fuerat, magnus post mortem claruit in uirtute signorum. Nam cùm multa ciues urbis illius de eo soleant narrare miracula, illud tamē est præcipuum quod usq; ad hæc Longobardorum tempora omnipotens Deus per ue-

stimen-

stimẽtum illius assidue dignabatur operari. Nam quotiens pluuia deerat, & æstu nimio terram longa siccitas exurebat, collecti in unum ciues urbis illius, eius tunicam leuare, atq; in conspectu Domini cum precibus offerre cõsueuerant. Cum qua dum per agros pergerent exorantes repentè pluuia tribuebatur, quæ plenè terram satiare potuisset. Ex qua re patuit, eius anima quid uirtutis intus, quid meriti haberet, cuius foris ostensa uestis iram conditoris auerteret.

De Marcio monacho de monte Marsico. Cap. XVI.

NVper quoq; in parte Cãpaniæ uir ualde uenerabilis Marcius nomine, in monte Marsico solitariam uitam duxit, multisq; annis in specu angustissimo inclusus fuit, quem multi ex nostris nouerunt, eiusq; actibus præsentes extiterũt. De quo multa ipse & beatæ memoriæ papa Pelagius prædecessore meo, & alijs religiosissimis uiris narrantibus agnoui. Cuius hoc miraculum primum fuit, quòd mox ut se in prædicti montis foramine contulit, ex petra eadem quę in semetipsa concaua angustũ specum fecerat, aquæ stilla prorupit, quæ Marcio Dei famulo in usu quotidiano sufficeret, & ne plus adesset, nec necessitati deesset. Qua in re ostendit omnipotens Deus quan tam sui famuli curam gereret, cui uetusto miraculo potum in solitudine ex petræ duritia ministraret. Sed antiquus hostis humani generis inimicus eius uirtutibus inuidens, hunc ulitata arte pellere ex eo specu molitus est. Nam amicam sibi bestiam, serpentẽ fcilicet, ingressus, hunc ab eadem habitatione eijcere facto terrore conatus est. Cœpit etenim serpẽs in speluncam uenire solus cum solo, eoq; orante se ante illum sternere, & cum cubante pariter cubare. Sed uir sanctus omnino im perterritus eius ori manum uel pedem extendebat, dicens: Si licentiam accepisti ut ferias, ego non prohibeo. Cunq; hoc continuè per triennium gereretur, die quadam antiquus hostis tanta hac eius fortitudine uictus infremuit, secq; per deuexum montis latus in præcipitium serpẽs dedit, omniaq; arbusta loci illius flamma ex se exeunte concremauit. Qui in eo quod montis latus omne cõbussit, cogẽte omnipotẽte Deo monstrare cõpulsus est, quantæ uirtutis fuerat, qui uictus abscedebat. Perpẽde quæso, iste uir Domini in quo montis uertice stetit, qui cum serpente per triennium iacuit securus.

Petrus:

Auditu paueo.

Gregorius:

VIr iste uenerabilis inclusionis suæ tempore primo decreuerat, ut ultrà mulierem non uideret: non quia aspernabatur sexum, sed ex contemplatione speciei, tentationis incurrere metuebat ruinam. Quod quædam mulier audiens, audaciter ascendit montem, atq; ad eius specum impudenter prorupit. At ille paulo longius intuens, & uenientis ad se muliebria indumenta conspiciẽs, sese in orationem dedit, in terram faciẽ deprelsit, & eousq; prostratus iacuit, quo impudens mulier à fenestra cellulæ illius fatigata recederet. Quæ die eodẽ mox ut de monte descẽdit, uitam finiuit: ut ex mortis eius sententia daret intelligi, quia ualde omnipotenti Deo displicuit, quòd eius famulum ausu improbo contristauit.

ALio quoq; tempore dum multi ad hunc religiosa deuotione concurrerẽt, atq; arcta esset semita quæ in deuexo mõtis latere, ad eius cellulam properantes ducebat, puer paruulus incautè gradiens, ex eodem monte cecidit, & usque ad uallem corruit, quæ sub monte eodem sita, quasi in profundo conspicitur. In loco quippe eodem tanta mons ipse altitudine excreuit, ut arbusta ingentia quæ ex eadem ualle prodeunt, ex monte aspicientibus quasi fruteta esse uideantur. Pertubati itaq; sunt cuncti qui ueniebant, summaq; cura quæsitum est ficubi corpus elapsi pueri potuisset inueniri. Quis enim aliud nisi extinctum crederet, quis uel corpus ad terram integrum peruenisse suspicaretur, dum interpositis ubiq; scopulis in partes discerpi potuisset? Sed requisitus puer in ualle inuentus est, non solum uiuus, sed etiã incolumis. Tunc cunctis parenter innotuit, quod eo lædi non potuit, quia hunc in casu suo Marcij oratio portauit. In specu uerò illius magna desuper rupes eminebat, quæ cùm ex parte exigua monti uideretur affixa, Marcij cellæ prominens casum suum quotidiè, & illius interitum ruitura minabatur. Ad hũc Mascatus illustris uir Armentarij nepos cum magna rusticorum multitudine ueniẽs, precabatur ut uir Dei de specu eodẽ digneretur exire, quatenus ipse ruituram rupem ex monte potuisset euellere, atq; in specu suo Dei famulus iam securus habiteret. Cunq; hoc uir Dei nequaquam acquiescere et, quod posset ut faceret præcepit: & ipse in cellæ suæ remotiori se parte contulit: si tam ingens moles rueret, dubiũ non erat quòd simul & specum destrueret, & Marciũ necaret. Itaq; dum ea quæ uenerat multitudo conaretur, si posset sine periculo uiri Dei ingens illud quod desuper incubuerat saxum leuare, cunctis uidentibus repentè res ualde admirabilis cõtigit: quia moles ipsa quam conabantur euellere, subitò ab eisdem laborantibus euulsa, ne speluncæ Marcij tectum tangeret, saltim dedit, & quasi seruo Dei læsionẽ fugiẽs, longius cecidit. Quod ad iussum omnipotentis Dei angelico ministerio actum intelligit, qui diuina prouidentia disponi omnia fideliter credit. Hic cum primùm se in eum dem montem contulit, necdum clauso specu habitans, catena sibi ferrea pedem ligauit, eamq; saxo ex parte altera affixit, ne ei ultrà liceret progredi, quàm catenæ eiusdem quantitas tendebatur. Quod uir uitæ uenerabilis Benedictus audiens, cuius superius memoriam feci, ei per discipulum sum mandare curauit: Si seruus Dei es, non teneat te catena ferri, sed catena Christi. Ad quam uocem Marcius protinus eandẽ compedem soluit, sed nunquam postmodum solutum tetendit pedem ultra locum quibũc tenere ligatum con-

fueuerat, atq; in tanto se spatio sine catena coercuit, in quanto & antea ligatus manfit. Qui dum se postmodum in eiusdem loci specu concluisset, cœpit etiam discipulos habere, qui ab eius specu seorsum habitãtes, ad usum uitæ aquam de puteo haurire cõsueuerant. Sed funis in quo ad haurien dũ aquã situla depẽdebat, crebrò rumpebaꝫ. Vnde factum est ut eandem catenã quã ex pede suo uir Domini soluerat, eius discipuli peterẽt, eamq; funi adiungerẽt, atq; in illã situlã ligarent. Ex quo iam rẽpore contigit, ut idẽ funis & quotidie tingeretur aqua, & nunquam rumperetur. Quia enim catenã uiri Dei funis ille contigit, ipse quoq; ad torlerandam aquam ferri in se fortitudinem traxit.

Petrus:

FActa hęc placent, quia mira: & multum, quia recentia.

De monacho ex monte Argẽtario, qui mortuum suscitauit.
Caput XVII.

Gregorius:

NOstris modò temporibus quidam uir Quadragesimus nomine, Buxentinæ Ecclesiæ subdiaconus fuit, qui ouium suarum gregem pascere in eiusdem Aureliæ partibus solebat. Cuius ualde ueracis uiri narratione res mira innotuit, quæ secretò fuerat gesta. Is nanq; ut prædiximus, dum gregis sui in Aurelia curam gereret, in diebus eisdem uir fuit è monte qui Argentarius uocatur, uenerabilis uitæ, qui habitũ monachi quem prætendebat specie, moribus explebat. Hic itaq; ad Ecclesiam beati Petri Apostolorum principis, ab eo dem monte Argentario annis singulis uenire consueuerat, atq; ad hunc, quem prædixi, Quadragesimum subdiaconum, sicut ipse narrauit, hospitalitatis gratia declinabat. Quadã uerò die dũ eius hospitium, quod non longe ab Ecclesia aberat, intrasset, cuiusdam pauperculæ mulieris maritus iuxtà defunctus est: quẽ ex more lotum, uestimentis indutum, & sabano constrictum superueniente uespere sepelire nequiuerunt. Igitur iuxta defuncti corpus uiduata mulier sedit, quæ in magnis fletibus noctem ducẽs, continuis lamentorum uocibus satisfaciebat dolori. Cunq; hoc diutius fieret, & flere nullo modo cessaret, uir Dei qui receptus hospitio fuerat, Quadragesimo subdiacono compunctus ait: Dolori huius mulieris anima mea cõpatitur, rogo surge, & oremus. Perrexerunt igitur utriq; ad uicinam Ecclesiam, sesq; pariter in orationem dederũt. Cunq; diutius orassent, complere orationem Quadragesimum subdiaconum seruus Dei petijt. Qua cõpleta ab altaris crepidine pulueremcollegit, atq; cum eodem Quadragesimo ad defuncti corpus accessit, sesq; ibidem in orationem dedit. Cunq; diutius orasset, iam non sicut prius fecerat, orationẽ compleri per subdiaconum uoluit, sed ipse benedictionem dedit, statimq; surrexit. Et quia manu dextera collectum pulueremgestabat, sinistra pallium quo facies defuncti uelabatur, abstulit. Quod cũ mulier fieri cerneret, contradicere uehementer A cœpit, & mirari quid ueller facere. Ablato itaque pallio, diu eo quẽ collegerat puluere defuncti faciem fricauit. Qui cùm diutius fricaretur, recepit animam, oscitauit, oculos aperuit, sesq; eleuans resedit, quid erga se ageretur miratus est, ac si de grauissimo somno fuisset excitatus. Quod cũ mulier lamẽtis fatigata conspiceret, cœpit ex gaudio magis flere, & uoces amplius ædere. Quã uir Domini modesta prohibitione compescuit, dicens: Tace, tace: sed si quis uos requisiuerit qualiter factum sit hoc, solummodo dicite, quia Dominus Iesus Christus opera sua fecit. Dixit hoc, atq; ab eius hospitio exiuit, Quadragesimum subdiaconũ protinus reliquit, & in loco eodem ultrà non comparuit. Temporalem namq; honorẽ fugiens, B egit ut ab his à quibus uisus in tãta uirtute fuerat, nunquam iam in hac uita uideretur.

Petrus:

QVid alij sentiant ignoro. Ego aũt præcunctis miraculis hoc potius existimo esse miraculũ, quòd ad uitã mortui redeũt, eorũq; animæ ad carnem ex occulto reuocantur.

Gregorius:

SI uisibilia attendimus, ita necesse est ut credamus. Si uerò inuisibilia pensamus, nimirum cõstat quia maius est miraculũ prędicationis uerbo, atq; orationis solatio peccatorem cõuertere, q̃ carne mortuum resuscitare. In isto em̃ resuscitat caro iterũ moritura, in illo uerò anima in æternũ uictura. Cùm em̃ propono duos, in quo horũ exC stimas maiori factũ uirtute miraculum? Lazarum quippe quem iã fidelẽ credimus fuisse, carne Dominus suscitauit: Saulũ uerò resuscitauit in mente. Et quidem post resurrectionem carnis de Lazari uirtutibus tacetur. Nam post resurrectionem animæ, capere nostra infirmitas non ualet, quãta in sacro eloquio de Pauli uirtutib. dicunt. Quòd illæ eius crudelissimæ cogitationes ad pietatis mollia cõuersæ sunt uiscera. Quòd mori cupit p fratribus, in quorũ prius morte gaudebat. Quòd plenus omnis scripturæ scientia nil se scire iudicat, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixũ. Quòd pro Christo uirgis libenter cæditur, quem gladijs insequebaꝫ. Quòd Apostolatus honore sublimis est, sed tamen sponte sit paruulus in medio discipulorum. Quòd ad cœli tertij secreta ducitur, & D tamen mentis oculum per compassionem resecãt ad dispensandum cubile cõiugatorum, dicens: Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor 1.Cor.7 uiro. Quòd admiscetur in contemplatione cœtibus angelorum, & tamen non aspernatur cogitare atq; dispoñere facta carnalium. Quòd gaudet in infirmitatib. sibiq; in cõtumelijs placet. Quòd ei uiuere Christus est, & mori lucrum. Quòd totum iam extra carnem est hoc ipsum quod uiuit in carne. Ecce qualiter uiuit, qui ab inferno mente ad uitam pietatis redijt. Minus est ergo quempiam in carne suscitari, nisi forte per uiuificationem carnis ad uitam reducatur mentis, ut ei hoc agatur per exterius miraculum, quatenus cõuersus interius uiuificetur.

Petrus:

Petrus:

VAlde infrà credidi hoc, quòd modò ẽ fit incomparabiliter superius agnoui. sed quæso cœpta prosequere, ut dum rẽpus uacat, finẽ ædificationehora non transeat.

De Benedicto monacho. Cap. XVIII.

Gregorius:

FRater quidã mecũ est in monasterio conuersatus, in scriptura sacra studiosissimus, qui me ætate præibat: hic ex multis quæ nesciebam, me ædificare consueuerat. Huius itaq; narratione didici, q̃ fuit quidam in Campaniæ partibus intra quadragesimũ Romanæ urbis miliariũ, nomine Benedictus, equidem ætate iuuenis, sed moribus grandæuus, & in sanctæ conuersationis regula sollerter stringens. Quẽ Totilæ regis tẽpore cùm Gothi reperissent, hunc incẽdere cũ sua cella moliti sunt. Ignẽ namq; posuerunt, sed in circuitu arserunt omnia, cella uerò illius, igne comburi non potuit. Quod uidentes Gothi magisq; fœuientes, atq; hunc ex suo habitaculo trahẽtes, non longè aspexerunt succẽsum clibanũ qui coquẽdis panibus parabatur, eumq; in illo proiecerũt, clibanũq; clauserunt. Sed die altero ita illæsus inuentus est, ut non solum eius caro ab ignibus, sed neq; extrema ullo modo uestimenta cremarentur.

Petrus:

ANtiquum trium puerorum miraculum audio, qui proiecti in ignibus læsi non sunt.

Gregorius:

ILlud, ut opinor, miraculũ ex parte aliqua dissimiliter gestum est. Tunc quippe tres pueri ligati pedibus ac manibus in ignẽ proiecti sunt, quos die altera rex requirẽs, in camino illæsis uestibus deambulantes reperit. Ex qua re colligitur, quía ignis in quo iactati fuerant quí eorum uestimenta nõ contigit, eorum uincula consumpsit, ut uno eodemq; tẽpore in obsequio iustorum, & haberet flamma uirtutem suam ad solatium, & non haberet ad tormentum.

De Ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portã apertam inundantes minimè intrauerunt. Cap. XIX.

HVic tam antiquo miraculo diebus nostris res similis ex contrario euenit elemẽto. Nã nuper Ioannes tribunus relatione sua me docuit, q̃ Pronulfus comes cùm illic adesset, se cum rege Autharico eo tẽpore in loco eodem ubi mira res contigit, affuisse: eamq; rem cognouisse testatus est. Prædictus etenim tribunus narrauit, dicens: Quia ante hoc ferè quinquennium quando apud hanc Romanam urbem alueum suum Tiberis egressus est, tantum crescens ut eius unda super muros urbis influeret, atq; inde iam maximas regiones occuparet, apud Veronensem urbem fluuius Athesis excrescẽs, ad beati Zenonis martyris atque põtificis Ecclesiam uenit. Cuius Ecclesiæ dũ essent ianuæ apertæ, aqua in eam minimè intrauit. Quæ paulisper crescens usq; ad fenestras Ecclesiæ quæ erant tectis proximæ, peruenit, sicq; stans aqua Ecclesiæ ianuã clausit, ac si illud elementũ liquidũ in soliditatẽ parietis fuisset mutatũ. Cũq; essent multi inuẽti interius, sed aquarũ multitudine omni Ecclesia circũdata, quæ possent egredi non haberẽt, ibicq; se fiti ac fame deficere formidarent, ad Ecclesiæ ianuã ueniebant, ad bibẽdum hauriebant aquã, quæ, ut prædixi, usq; ad fenestras excreuerat, & tamẽ intra Ecclesiã nullo modo diffluebat. Hauriri itaq; ut aqua poterat, sed diffluere ut aqua non poterat. Stans aũt ante ianuã ad ostendẽdum cunctis meritum martyris, & aqua erat ad adiutoriũ, & quasi aqua nõ erat ad inuadẽdũ locũ. Quod ego antiquo antedicti ignis miraculo uẽre prædixi nõ fuisse dissimile, qui triũ puerorũ & uestimenta non contigit, & uincula incendit.

Petrus:

MIra sunt ualde sanctorum facta quæ narras, & præsenti infirmitati hominũ uehemẽter stupenda. Sed quia tãtos nuper in Italia fuisse audio admiràdæ uirtutis uiros, nosse uelim si nullas eos contigit antiqui hostis insidias pertulisse, aut ex insidijs prosecisse.

Gregorius:

SIne labore certaminis non est palma uictoriæ. Vnde ergo uictores sunt, nisi quòd cõtra anti qui hostis insidias decertauerũt? Malignus quippe spiritus cogitationi, locutioi, atq; operi nostro semper insistit, si fortasse quid inueniat unde apud examen æterni iudicis accusator existat. Vis etenim nosse quõ ad decipiẽdũ semper assistat?

De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ, cui diabolus cã ligas è ubijs traxit. Cap. XX.

QVidam qui nũc nobiscum sunt, rem quam narro testantur. Vir uitæ uenerabilis Stephanus nomine, Valeriæ prouinciæ presbyter fuit, huius nostri Bonifacij diaconi atq; dispẽsatoris Ecclesiæ agnatione proximus. Qui quadã die de itinere domũ regressus, mancipio suo negligenter loquens præcepit, dicens: Veni diabole, discalcia me. Ad cuius uocem mox cœperunt se caligarum corrigiæ in summa uelocitate dissoluere, ut aperte constaret quòd ei ipse qui nominatus fuerat, ad extrahendas caligas diabolus obediret. Quod mox ut presbyter uidit, uehemẽter expauit, magnisq; uocibus clamare cœpit, dicens: Recede miser, recede: non enim tibi, sed mancipio meo locutus sum. Ad cuius uocem protinus recessit, ita ut inuentæ sint magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ remãsisse. Qua in re colligi potest, antiquus hostis qui tam præsto est factis corporalibus, quàm nimijs insidijs nostris cogitationibus insistat.

Petrus:

LAboriosum est ualde atq; terribile cõtra inimici insidias semper intendere, & continuè quasi in acie stare.

Gregorius:

LAboriosum nõ erit, si custodiã nostrã nõ nobis, sed gratiæ supernæ tribuimus: ita tamen ut & ipsi quãtũ possumus, sub protectiõe Dei uigilemus.

gilemus. Si autem antiquus hostis à mente cœpe rit expelli, ex diuina largitate plerunq; agitur, ut non solum iam timeri non debeat, sed ipse etiam bene uiuentium uirtute terreatur.

De puella conuersa, cuius solo imperio homo est à demonio liberatus. Cap. XXI.

REi nāq; quam narro, uir sanctissimus Eleutherius senex pater, cuius memoriā superius feci, testis extitit, mihiq; hoc intimare curauit, qđ in Spolitana urbe puella quædā iam nubilis cuiusdam primarij filia, cœlestis uitæ desiderio exarsit, eiq; pater ad uitā uitæ resistere conatus est, sed cōtepto patre, cōuersationis sanctæ habitū suscepit. Qua ex re factū est ut eā pater suæ substātiæ exhæredē faceret, nihilq; ei aliud nisi sex uncias unius possessiunculæ largiret. Eius uerò exemplo, puo catæ cœperūt apud eā multæ nobilioris generis puellæ cōuerti, atq; omnipotēti Domino dedicata uirginitate seruire. Quadā uerò die idē Eleutherius abbas, uir uitæ uenerabilis, ad eā gratia exhortationis atq; ædificationis accesserat, & cū ea de uerbo Dei colloquēs sedebat, cùm repētè ex eodē fundo quē in sex uncias à patre perceperat, cū xenio rusticus uenit. Qui dum ante eos assisteret, maligno spiritu correptus cecidit, fatigariq; nimijs & tridoribus atq; balatibus cœpit. Tūc sanctimonialis fœmina surrexit, atq; irato uultu magnis clamoribꝰ imperauit, dicēs: Exi ab eo miser, exi ab eo miser. Ad cuius uocē mox per os uexati diabolus respōdit, dicēs: Et si de isto exeo, in quē intrabor: Casu aūt iuxtà porcus paruulus pascebat. Tūc sanctimonialis fœmina præcepit dicēs: Exi ab eo, & in hūc porcū ingredere. Qui statim de homine exiuit, porcū quē iussus fuerat inuasit, occidit, & recessit. Petrus:

VElim nosse, si saltem porcum concedere spiritu immundo debuit.

Gregorius:

PRoposite regulę nostræ actiōis, sunt facta ueritatis. Ipsi etenim redēptori nostro à legione
Matth. 8 quæ hominē tenebat dictū est: Si ejcis nos, mitte nos in gregē porcorū. Qui hāc & ab homine expulit, & in porcos ire, eosq; in abyssum mittere cōcessit. Ex qua re etiā hoc colligit q̄ absq; cōcessione omnipotentis Dei nulla malignus spiritus cōtra hominē poresta tē habeat, qui in porcos intrare nō potuit, nisi permissus. Illi ergo nos necesse est spōte subdi, cui & aduersa omnia subjiciunt in uita, ut tāto nostris hostibus potēriores simus, quāto cū author e omniū unū efficimur per humilitatē. Quid aūt mirū si electi quiq; in carne positi, multa facere mirabiliter possūt, quorū ipsa quoq; ossa mortua plerunq; in multis miraculis uiuunt:

De presbytero prouincię Valeriæ, qui furem ad sepulchrum suum tenuit. Cap. XXII.

IN Valeria namque prouincia res est hæc gesta quā narro, mihiq; beatæ memoriæ abbatis mei Valentionis relatione cognita. Ibi etenim quidā uenerabilis sacerdos erat, qui cū clericis suis Dei laudibus bonisq; operibus intētus, sanctæ cōuersationis uitā ducebat. Superueniēte aūt uocationis die defunctus est, atq; ante Ecclesiā sepultus. Eidē uerò Ecclesiæ caulæ inhærebāt ouiū, atq; idē locus in quo sepultus est, ad easdē oues tēdētibus peruius erat. Quadā aūt nocte cū clericis intra Ecclesiā psallentibus fur ueniſſet, ut ingressus caulas furtū faceret, ueruecē tulit, & concitus exijt. Cùm uerò peruenisset ad locū ubi uir Domini sepultus erat, repētè hæsit, & gressum mouere non potuit. Verueçe quidē de collo deposuit, eūq; dimittere uoluit, sed manū laxare nō ualuit. Cœpit igit̄ stare miser cū præda sua reus & ligatus. Volebat ueruecē dimittere, nec ualebat. Volebat egredi cū ueruece, nec poterat. Miro itaq; modo fur qui à uiuis uideri timuerat, hūc mortuus tenebat. Cùm itaq; gressus manusq; illius fuissent obstricta, immobilis perstitit. Facto aūt mane, expletis laudib. Dei, ab Ecclesia egressi sunt clerici, & inuenerūt ignotū hominē ueruecē tenētē manu. Res uenit in dubium, utrū ueruecem tolleret, an offerret, sed culpæ reus citius indicauit pœnam. Mirati omnes, quia ingressus fur uiri Dei merito ad prædam suā stabat ligatus. Qui se pro eo protinus in orationē dederunt, suisq; precibus uix obtinere ualuerunt, ut qui res eorū uenerat rapere, saltē uacuus exire mereretur. Itaq; fur qui diu steterat cū præda captiuus, quandoq; exijt uacuus & liber.

Petrus:

APparet quantæ sit super nos dulcedinis om nipotens Deus, cuius erga nos fiunt tam iocunda miracula.

De abbate Præneſtini mōtis, eiusq; presbytero. Ca. XXIII.

Gregorius:

PRæneſtinæ urbi mons præeminet, in quo beati Petri apostoli monasterium situm est, uirorum Dei: quorum relatione adhuc in monasterio positum audisse me cōtigit magnū hoc quod narro miraculū, quod eiusdē monasterij monachi nosse se testabantur. In eo nanq; monasterio fuit pater uitæ uenerabilis, qui quendam monachum nutriens, usq; ad reuerēdos prouexit mores. Cūq; eū in timore Domini uideret excreuisse, in eodē li bi monasterio tunc presbyterū fecit ordinari. Cui post ordinationem suam, quia nō lōgè abesset, eius exitus per reuelationē indicatus est. A prædicto aūt patre monasterij petijt, quatenus ei concederet ut sibi sepulchrū pararet. Cui ille respondit: Ante te quidē ego moriturus sum, sed tamen uade, & sicut uis, præpara sepulchrū tuū. Recessit igitur, & præparauit. Cùm nō post multos dies se nex pater febre præuentus, ad extrema peruenit, atq; assistenti presbytero iussit, dicēs: In tuo sepulchro pone me. Cūq; ille diceret: Scis quia ego mo dò te secuturus sum, utrosq; capere nō pōt, abbas, ptinus respōdit, dicēs: Ita fac ut dixi, qa sepulchrū tuū ambos nos capit. Defunctus itaq; est, atq; in sepulchro eodē qđ sibi presbyter parauerat positus. Mox quoq; & presbyterū corporis lāguor secutus est, quo languore crescēte citius presbyter uitam

uitam finiuit. Cuncq; ad sepulchrum quod sibi ipsi parauerat corpus illius fuisset à fratribus deportatum, aperto eodem sepulchro uiderũt omnes qui aderant, locum non esse ubi poni potuisset: quia corpus patris monasterij quod illic ante positum fuerat, omne illud sepulchrum tenebat. Cuncq; fratres qui presbyteri corpus detulerant, factam sibi sepeliendi difficultatem uiderent, unus eorũ exclamauit dicẽs: O pater, ubi est quod dixisti, quia sepulchrum istud ambos uos caperet. Ad cuius uocem subito cunctis uidentibus abbatis corpus quod illic ante positum fuerat, & supinum iacebat, esse uertit in latere, & uacantem sepulchri locum ad sepeliendum presbyteri corpus præbuit, & quia utroscq; ille locus caperet, sicut uiuus promiserat, mortuus impleuit. Sed quia hoc quod prædixi, apud Præneſtinam urbem in beati Petri apostoli monasterio gestum est, uis ne aliquid etiam in hac urbe de eius Ecclesiæ custodibus, ubi sacratissimum corpus illius est positum audire?

Petrus:

Volo, atq; id ut fiat magnopere deprecor.

De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri apostoli urbis Romæ. *Cap.* XXIIII.

Gregorius:

ADhuc superſunt aliqui qui Theodorũ eius Ecclesiæ custodem nouerunt, cuius narratione innotuit res quæ ei contigit ualde memorabilis. Quod quadam nocte dum citius ad melioranda iuxta ianuam lumina surrexisset, ex more liq; gneis gradibus sub lampade positus stabat, & lampadis resouebat lumen. Tunc repente beatus Petrus apostolus in stola candida deorsum in pauimento constitit, eiq; dixit: Colliberte quare tam citius surrexisti? Quo dicto ab oculis aspicientis euanuit, sed tantus in eum pauor irruit, ut tota in illo corporis uirtus deficeret, & per dies multos de strato suo surgere non ualeret. Qua in re quidem beatus Apostolus seruientibus sibi uoluit, nisi præsentia sui reſpectus ostendere, quia quicquid pro eius ueneratione agerent, ipse hoc pro mercede retributionis sine intermissione semper uideret.

Petrus:

MIhi hoc non tam apparet mirum, quia uisus est, sed quia is qui eum uidit, cùm sanus esset, ægrotauit.

Gregorius:

QVid super hac re miraris Petre? Nunquid nam menti excidit, quia cùm Daniel propheta magnam illam ac terribilem uisionẽ uidit, ex qua etiam uisione contremuit, protinus adiunxit: Et ego elangui & ægrotaui per dies plurimos. Caro enim ea quæ sunt spiritus, capere non ualet: & idcirco nonnunquam cùm mens humana ultra se ad uidẽdum ducitur, necesse est ut hoc carneum uasculum quod ferre talenti pondus nõ ualet, infirmetur.

Petrus:

Scrupulũ cogitationis meæ aperta ratio dissoluit.

De Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri. *Cap.* XXV.

Gregorius:

ALius hîc nõ ante longa tẽpora (sicut nostri seniores referunt) cultos Ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atque grauitatis uir, ita omnipotenti Deo fideliter seruiẽs, ut idem beatus Petrus apostolus signis ostenderit quã dẽ illo haberet æstimationẽ. Nã cùm quędam puella paralytica in eius Ecclesia permanẽs manibus reperet, & dissolutis renibus corpus per terrã traheret: diuq; ab eodẽ beato Petro apostolo peteret, ut sanari mereretur, nocte quadã ei per uisionẽ astitit, & dixit: Vade ad Abundiũ mansionariũ, & roga illũ, atq; ipse tibi salutẽ restituet. Cuncq; illa de tanta uisione certa esset, sed quis esset Abundius ignoraret, cœpit huc illucq; per Ecclesiæ loca se trahere, ut quis esset Abundius inuestigaret. Cui repente ipse factus est obuiã quæ sciuit, eiq; dixit: Rogo te pater indica mihi, qui est Abundius custos? Cui illi respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor & nutritor noster B. Petrus apostolus ad te me misit, ut ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respõdit: Si ab ipso missa es, surge. Manucq; eius tenuit, & eã in statũ suũ protinus erexit. Sicq; ex illa hora omnes in eius corpore nerui ac membra solidata sunt, ut solutionis illius signa ulterius nulla remanerẽt. Sed si cũcta quæ in eius Ecclesia gesta cognouimus, euoluere conamur, ab omniũ iã, pculdubio narratiõe cõticescimus. Vnde necesse est, ut ad modernos patres quorũ uita per Italiæ prouincias claruit, narratio se nostra retorqueat.

De monacho solitario. *Cap.* XXVI.

NVper in Samnij prouincia quidã uenerabilis uir Menas nomine, solitariã uitam ducebat, qui nostrorum multis cognitus, ante hoc ferè est decennio defunctus. De cuius operis narratio ne unũ author nõ infero: quia penè tot mihi in eius uita testes sunt, quot Samnij prouinciã nouerunt. Hic itaq; nihil ad usum suũ aliud, nisi pauca apiũ uascula possidebat. Huic cùm Lõgobardus quidã in eisdẽ apibus rapinam uoluisset ingerere, prius ab eodem uiro uerbo correptus est, & mox per malignũ spiritum ante eius uestigia uexatus. Qua ex re factũ est, ut sicut apud oes incolas, ita etiã apud eandẽ barbarã gentẽ eius celebre nomẽ haberetur, nullusq; ultrà præsumeret eius cellulã, nisi humilis intrare. Sæpe uerò ex uicina syluia uenientes ursi apes eius comedere conabant. Quos ille deprehensos, ferula quã portare manu cõsueuerat, cædebat. Ante cuius uerbera immanissimæ bestiæ rugiebãt & fugiebãt. Et quæ gladios formidare uix poterãt, ex eius manu ictus ferulæ pertimescebãt. Huius studiũ fuit, nihil in hoc mũdo habere, nihil quærere: omnes quí ad se charitatis causa ueniebant, ad æternæ uitæ desideria accendere. Si quando autẽ quorumlibet culpas agnosceret, nunquã ab increpatiõe parceret, sed amoris igne succensus, studebat in eis uehementer per linguã sæuire. Consuetudinem uerò uicini uel longe positi eiusdem loci accolæ fecerant, ut diebus certis

per hebdomadam unusquisq; ei oblationes suas A
transmitteret, ut esset quod ipse ad se uenientibus
offerre potuisset. Quodam uero tẽpore possessor
quidam Carterius nomine, immundo desiderio
deuictus, quandam sanctimonialem fœminã ra-
puit, sibiq; illicito matrimonio coniunxit. Quod
mox ut uir Domini cognouit, ei per quos potuit,
quæ fuerat dignus audire, mãdauit. Cunq; ille sce-
leris sui cõscius timeret, atq; ad uirum Dei nequa-
quam accedere præsumeret, ne forte hunc asperẽ
ut delinquentes solebat increparet, fecit oblatio-
nes suas, easq; inter oblationes aliorum misit, ut
eius munera saltem nescientẽ susciperet. Sed cũm
coram eo fuissent oblationes omnium deporta-
tæ, uir Dei tacitus sedit, sigillatim omnes consi-
rare studuit, & omnes alias eligens atq; seorsum
ponens, oblationes quas ideni Carterius transmi-
serat, cognouit per spiritum, spreuit atq; abiecit di-
cens: Ite, & dicite ei: Oblationem tuam omnipo-
tenti Domino abstulisti, & mihi tuas oblationes
transmittis? ego oblationem tuã nõ accipio, quia
tuam abstulisti Deo. Qua ex re factum est, ut præ-
sentes quosque magnus timor inuaderet, cum uir
Domini tam scienter de absentibus iudicaret.

Petrus:

MVltos horum suspicor martyriũ subire po-
tuisse, si eos tẽpus persecutionis inuenisset.

Gregorius:

DVo sunt Petre martyrij genera: unum in oc-
culto, alterũ quoq; in publico. Nã etsi perse-
cutio desit exterius, martyrij meritum in occulto C
est, cũ uirtus ad passionẽ prompta flagrat in ani-
mo. Quia enim esse possit & sine aperta passione
martyriũ, testatur in euangelio Dominus: qui Ze-
bedæi filijs adhuc præ infirmitate mentis maiora
Matth. 20 sessionis loca quærẽtibus dicit: Potestis bibere cã
licẽ quẽ ego bibiturus sum? Cui uidelicet cum re-
sponderent, Possumus: ait utriq; : Calicẽ quidem
meũ bibetis, sedere autẽ ad dextrã meam uel sini-
strã, non est meũ dare uobis. Quid autẽ calicis no
men, nisi passionis poculũ signat? Et cum nimirũ
conster quia Iacobus in passione occubuit, Ioan-
nes uerõ in pace Ecclesiæ quieuit, incunctanter
colligitur esse & sine aperta passione martyrium,
quãdo & ille calicẽ Domini biberẽ dictus est, qui
ex persecutione mortuus non est. De his autẽ tali
bus tantisq; uiris, quorũ superius memoriam feci,
cur dicamus quia si persecutionis tempus extitis-
set, martyres esse potuissent: qui occultẽ antiqui
hostis insidias tolerantes, suosq; in mundo aduer-
sarios diligentes, cunctis carnalibus desideriis re-
sistentes, per hoc quòd se omnipotẽti Deo in cor
de mactauerunt, etiã pacis tempore martyres fue
runt: dum nostris modò temporibus uiles quoq;
& seculares uitæ personas, de quibus nil cœlestis
gloriæ præsumi posse uidebatur, oborta occasio-
ne contigit ad martyrij coronas peruenisse?

De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes comedere immolatitias noluerunt, à Longobardis occisi sunt. Ca-
put XXVII.

NAm ante hos fermẽ annos quindecim sicut
hi testantur qui interesse potuerunt, quadra
ginta rustici à Longobardis capti, carnes immola
titias comedere cõpellebant. Qui cũm ualde resi-
sterent, & contingere cibũ sacrilegũ nollent, coe-
pere Longobardi qui eos tenuerant nisi immola-
ta comederẽt, mortẽ eius minari. At illi æternã po
tius uitã q̃ præsentẽ ac transitoriã diligentes, fir-
miter perstiterũt, atq; in sua cõstãtia simul omnes
occisi sunt. Quid itaq; isti, nisi ueritatis martyres
fuerunt, qui ne uetitũ comedendo, conditorẽ suũ
offenderent, elegerunt gladijs uitam finire?

De multitudine captiuorum, qui pro eo quòd caput capræ adorare noluerunt, occisi sunt. Cap. XXVIII.

B EOdẽ quoq; tẽpore dum ferè quadraginta ca
ptiuos alios Lõgobardi tenuissent: more suo
immolauerũt caput capræ, diabolo, hoc ei per cir-
cuitũ currentes, & carmine nefando dedicantes.
Cunq; illud ipsi prius submissis ceruicibus adora
rent, eos quoq; quos ceperãt, hoc adorare pariter
cõpellebant. Sed ex eisdẽ captiuis maxima multi
tudo magis eligens moriendo ad uitã immortalẽ
tendere, q̃ adorando uitã mortalẽ tenere: obtem-
perare iussis sacrilegis noluit, & ceruicẽ quã sem-
per creatori flexerat, creaturæ inclinare contem-
psit. Vnde factũ est, ut hostes qui eos ceperãt gra-
ui iracundia accensi, cunctos gladijs interficerent
quos in errore suo partícipes non haberẽt. Quid
ergo mirũ si erumpente persecutionis tẽpore illi
martyres esse potuissent, qui in ipsa quoque pace
Ecclesiæ semetipsos semper affligendo, angustã
martyrij tenuerunt uiam: quãdo ingruente perse-
cutionis articulo hi etiã meruerunt martyrij pal-
mas accipere, qui in pace Ecclesiæ latas huius se-
culi uias sequi uidebantur? Nec tamen hoc quod
de eisdẽ electis dicimus uiris, de cũctis iam ex eo
rum fine colligimus. Caderẽ cũ nec in aperta per
D secutione poterãt hi, de quibus cõstat quia & usq;
ad finẽ uitæ in occulta animi uirtute perstiterunt.

Petrus:

VT asseris ita est. sed super indignos nos diui-
nę misericordiæ dispensationem miror, qui
Longobardorum sæuitiam ita moderatur, ut eo-
rum sacerdotes sacrilegos qui esse se fidelium qua
si uictores uident, orthodoxorum fidem persequi
minimè permittat.

De Ariano episcopo cæcato. Cap. XXIX.

Gregorius:

HOc Petre facere plerunq; conati sunt, sed eo
rum seuitię miracula superna restiterũt. Vn
de unũ narro quod per Bonifacium monaste-
rij mei monachum qui usque ante quadriennium
cum

cum Longobardis fuit, adhuc ante triduum agno A ui. Cum ad Spolitanam urbem Longobardorum episcopus, scilicet Arianus uenisset, & locum illic ubi solennia sua ageret nō haberet, cœpit ab eius ciuitatis episcopo Ecclesiā petere quā suo errori dedicaret. Quod dum ualde episcopus negaret, idem qui uenerat Arianus beati Pauli apostoli ecclesiā illic cominus sitā se die altero uiolēter intra turrī esse professus est. Quod eiusdem Ecclesiæ custos audiens festinus cucurrit, Ecclesiā clausit, seris munuit, Facto aūt uespere lampades oēs extinxit, secq; in interioribus abscondit. In ipso autē subsequentis lucis crepusculo Arianus episcopus collecta multitudine aduenit, clausas Ecclesiæ ianuas effringere paratus. Sed repētē cunctæ simul B portæ diuinitus concussæ abiectis longius seris apertæ sunt, atq; cum magno sonitu omnia Ecclesiæ claustra patuerunt. Effusq; desuper lumine omnes quæ extinctę fuerant lampades accensæ sunt. Arianus uerō episcopus qui uim facturus aduenerat, subita cæcitate percussus est, atq; alienis iā manibus ad suū habitaculū reductus. Quod dū Longobardi in eadē regiōe positi oēs agnoscerēt, nequaquā ulterius præsumpserūt catholica loca temerare. Miro ēm modo res gesta est, ut qa eiusdē Ariani causa lampades in Ecclesia beati Pauli fuerant extinctæ, uno eodemq; tempore, & ipse lumen perderet, & in Ecclesiam lumen rediret.

De Arianorum Ecclesia, quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est. Cap. XXX.

C SEd neq; hoc sileam quod ad eiusdem Arianæ hæreseos damnationem in hac quoq; urbe ante biennīū pietas superna monstrauit. Ex his quip pe quæ narro, aliud populus agnouit, aliud autem sacerdos & custodes Ecclesiæ se audisse & uidisse testantur. Arianorum Ecclesia in regione urbis illa quæ Subura dicitur, cum clausa usq; ante biennīū remansisset, placuit ut in fide catholica introductis illic beati Stephani, & sanctæ Marthæ martyrum reliquijs dedicari debuisset: quod factū est. Nam cum magna populi multitudine uenientes, atq; omnipotenti Domino laudes canentes, eandem Ecclesiā ingressi sumus. Cunq; in ea iam missarum solennia celebrarentur, & præ eiusdem loci angustia populi se turba comprimeret, quidam ex his qui extra sacrarium stabant, porcum subitō intra suos pedes hucillucq; discurrere senserunt. Quem dum unusquisq; sentiret, & suxta se stantibus indicaret, idem porcus Ecclesiæ ianuas petijt, & omnes per quos transijt in admirationem commouit, fed uideri a nullo potuit, quāuis sentiri potuisset. Quod idcirco diuina pietas ostēdit, ut cunctis patesceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione missārum recessimus, fed adhuc nocte eadem magnus in eiusdem Ecclesiæ rectis strepitus factus est, ac si in eis aliquis errando discurreret. Sequenti autē nocte grauior sonitus excreuit, ac subitō tanto terrore insonuit, ac si omnis illa Ecclesia a fundamentis fuisset euersa, & protinus recessit, & nulla illic A ulterius inquietudo antiqui hostis apparuit, sed per terroris sonitum quem fecit, innotuit quòd ā loco quem diu tenuerat coactus exibat. Post pau cos uerō dies in magna serenitate aeris super altare ciusdem Ecclesiæ nubes cœlitus descēdit, suoq; illud uelamine operuit: omnemq; Ecclesiam tanto terrore ac suauitatis odore repleuit, ut patentibus ianuis nullus illic præsumeret intrare. Sacerdos quoq; & custodes, & hi qui ad celebrāda misarum solennia uenerāt, rem uidebant, ingrēdi mi nimē poterant, & suauitatem mirifici odoris trahebant. Die uerō alio cum in ea lampades sine lumine dependerent, emisso diuinitus lumine sunt accensæ. Post paucos iterū dies cum expletis missārum solennīs extinctis lampadibus custos ex eadem Ecclesia egressus fuisset, post paululum intra uit, & lampades quas extinctas reliquerat, lucentes reperit. Quas negligēter extinxisse se credens, eas iam sollicitus extinxit, & exiens Ecclesiā clausit. Sed post horarum trium spatium regressus lucentes lampades quas extinxerat iterum accensas inuenit ut uidelicet ex ipso lumine aperte claresceret, quia locus ille à tenebris ad lucē uenisset.

Petrus:

ETsi in magnis sumus tribulationibus positi, quia tamen à cōditore nostro non sumus omnino despecti, testantur ea quæ audio eius stupenda miracula.

Gregorius:

C QVamuis sola quæ in Italia gesta sunt narrare decreueram, uis' ne tamen ut pro ostendenda eiusdem Arianæ hæreseos damnatiō ne transeamus uerbo ad Hispanias, atq; inde per Africam ad Italiam redeamus.

Petrus:

Perge quo libet. Nam lætus duco, lætus reducor.

De Ermigildo rege Liuigildi Vuisigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso. Cap. XXXI.

Gregorius:

SIcut multorum qui ab Hispanis partibus ueniunt, relatione cognouimus, nuper Ermigildus rex Liuigildi regis Vuisigothorum filius ab Ariana hæresi ad fidem catholicam uiro reuerentissimo Leandro Ispalitano episcopo dudum mihi in amicitijs familiariter iuncto prædicante conuersus est. Quem pater Arianus ut ad eandem hæresim rediret, & præmijs suadere, & minis terrere conatus est. Cunq; ille cōstantissimè respondet nunquam se ueram fidem posse relinquere quam semel agnouisset, iratus pater eum priuauit regno, rebusq; expoliauit omnibus. Cunq; nec sic uirtutem mentis illius emollire ualuisset, in arcta illum custodia conclusit, collum manusq; illius ferro ligauit. Cœpit itaq; idem Ermigildus rex iuuenis terrenum regnum despicere, & forti desiderio cœlestē quærens, in cilicijs tinctualibus iacens, omnipotenti Deo ad confortandum se preces effundere, tantoq; sublimius gloriam transeuntis mundi despicere, quanto & religatus agnouerat nil fuisse quod potuerit auferri. Superueniente autem

autem paschalis festiuitatis die, intẽpestæ noctis A
silentio ad eum perfidus pater Arianum episcopum misit, ut ex eius manu sacrilegæ consecrationis cõmunionẽ perciperet, atq; per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed uir Deo deditus Ariano episcopo uenienti exprobrauit ut debuit, eiusq; à se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia exterius iacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaq; reuerso episcopo Arianus pater infremuit, statimq; suos apparitores misit qui cõstantissimũ cõfessorem Dei illic ubi iacebat occiderent: quod & factum est. Nam mox ut ingressi sunt, securem cerebro eius insligentes, uitam corporis abstulerũt, hocq; in eo ualuerũt perimere quod ipsum quoq; B
qui peremptus est in se constiterat despexisse. Sed pro ostendenda uera eius gloria, superna quoque non defuere miracula. Nam cœpit in nocturno silentio psalmodiæ cantus ad corpus eiusdem regis & martyris audiri: atq; ideo ueraciter regis, quia & martyris. Quidam etiam ferunt quòd illic nocturno tempore accensæ lampades apparebant: unde & factum est quatenus corpus illius, ut uide licet martyris, iure à cunctis fidelibus uenerari debuisset. Pater uerò perfidus & parricida, commotus pœnitentia hoc fecisse se doluit, nec tamẽ usq; ad obtinendam salutẽ pertimuit. Nam quia uera esset catholica fides cognouit, sed gentis suæ timore perterritus ad hanc peruenire non meruit. Qui obortа ægritudine ad extrema perductus est, & C
Leandro episcopo quem prius uehementer afflixerat, Richaredum regem filium suum quẽ in sua hæresi reliquerat, commendare curauit ut in ipso quoq; talia faceret, qualia & in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua cõmendatione expleta, defunctus est. Post cuius mortẽ Richaredus rex nõ patrem perfidum, sed fratrem martyrem sequens, ab Arianæ hæreseos prauitate conuersus, totam quoq; Vuisigothorum gentem ita ad ueram perduxit fidem, ut nullum in suo regno militare permitteret, qui regni Dei hostis existere per hæreticam prauitatem non timeret. Nec mirũ quòd ueræ fidei prædicator factus est qui frater est martyris, cuius hunc quoq; merita adiuuant, ut ad omni potentis Dei gremium tam multos reducat. Qua in re considerandum nobis est, quia totum hoc agi nequaquã posset, si Ermigildus rex pro ueritate mortuus non fuisset. Nam sicut scriptum est: Ni
Ioan. 12
si granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Hoc fieri uidemus in membris, quod factum scimus in capite. In Vuisigothorum etenim gente unus mortuus est ut multi uiuerent: & dum unum granum fideliter cecidit, ad obtinendam fidem animarum seges multa surrexit.

Petrus:

Res mira, & nostris stupenda temporibus.

De episcopis Africanis, qui pro defensione catholicæ fidei ab Iussis ab Arianis Vuandalorum linguis, nullum locutionis sobiæ sustinuere dispendium. Cap. XXXII.

Gregorius:

IVstiniani quoq; Augusti temporibus, dũ contra catholicorum fidẽ exorta à Vuandalis persecutio Ariana in Africa uehemẽter insaniret: quidam in defensione ueritatis episcopi fortiter persistentes, ad mediũ sunt deducti. Quos Vuandalorum rex uerbis ac muneribus ad perfidiã flectere non ualens, tormentis frangere posse se credidit. Nam cum eis in ipsa defensione ueritatis silentiũ indiceret, nec tamen ipsi contra perfidiã tacerent, ne tacendo forsitan consensisse uiderentur: raptus in furorem, eorũ linguas abscindi radicitus præcepit. Res mira & multis nota senioribus: quia ita pro defensione ueritatis etiã sine lingua loquebãtur, sicut prius loqui per linguam consueuerant.

Petrus:

Mirandum ualde, & uehementer stupendum.

Gregorius:

SCriptũ Petre est de unigenito summi patris: In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud Deũ, & Deus erat uerbũ. De cuius etiã uirtute subiũgitur: Omnia per ipsum facta sunt. Quid igitur mirамur si uerba ædere sine lingua potuit uerbũ quod fecit linguam? Ioan. 1

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

HItaq; eo tempore profugi ad Constantinopolitanam urbem uenerunt. Eo quoq; tẽpore quo pro explendis responsis Ecclesiæ ad principem ipse transmissus sum, seniorẽ quendã episcopum reperi, qui se adhuc eorũ ora sine linguis loquẽtia uidisse testabat, ita ut apertis oribus clamarent: Ecce uidete, quia linguas nõ habemus, & loquimur. Videbat enim à respicientibus ut ferebat, quia absciss is radicitus linguis quasi quoddã barathrũ patebat in gutture, & tamen ore uacuo plena ad integrũ uerba formabant. Quorũ illic unus in luxuriã lapsus mox priuatus est dono miraculi, recto uidelicet omnipotentis Dei iudicio: ut qui carnis continentiã seruare neglexerat, sine lingua carnea non haberet uerba ueritatis. Sed hæc nos pro Arianæ hæreseos dãnatiõe dixisse sufficiat: nũc ad ea quæ nuper in Italia gesta sunt signa redeamus.

De Eleutherio seruo Dei. Cap. XXXIII.

ISautem (cuius superius memoriam feci) Eleutherius pater monasterij beati Euãgelistæ Marci, quod in Spolitanę urbis pomerijs situm est, diu mecũ est in hac urbe in meo monasterio cõuersatus, ibiq; defunctus est. Quẽ sui discipuli referebãt plorando mortuum fuscitasse. Vir autẽ tantæ simplicitatis erat & compunctionis, ut dubium non esset quòd illæ lachrymę ex tam humili simplicique mente editæ, apud omnipotentem Deum multa obtinere potuissent. Huius ergo aliquod miraculum narrabo, quod inquisitus mihi simpliciter & ipse fatebatur. Quadam nanque die dum iter carperet, facto uespere cum ad fecedendum locus deesset, in monasterium uirginũ deuenit, in quo qui dam puer paruulus erat quẽ malignus spiritus omni nocte uexare consueuerat. Sed sanctimoniales fœminæ

fœminæ ut uirum Dei fuscepérunt, eum rogauerunt dicentes: Tecū pater hac nocte puer iste máneat. Quē ipse benignè fuscepit, secumq; eum nocte eadem iacere permisit. Facto autē mane cœperunt sanctimoniales fœminæ eundem patrem uigilanter inquirere, si quid ei puer quem dederant nocte eadem fecisset. Qui miratus cur ita requirerent, respondit: Nihil. Tunc illæ eiusdem pueri innotuerunt causam: & quòd malignus spiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerunt, summopere postulantes ut hunc secum ad monasterii tolleret: quia iam uexationem illius uidere ipsæ non possent. Consensit senex, puerū ad monasterium duxit. Qui cùm multo tempore in monasterio fuisset: atque ad hunc antiquus hostis accedere minimè præsumpsisset, eiusdem senis animus de salute pueri immoderatius per lætitiā tactus est. Nam coram positis fratribus dixit: Fratres, diabolus sibi cum illis fororibus iocabatur: at uerò ubi ad seruos Dei uentum est, ad hunc puerū accedere non præsumpsit. Postquam uocē emisit, hora eadem ac momento idem puer coram cunctis fratribus diabolo se inuadente uexatus est, quo uiso senex se protinus in lamentum dedit. Quem dum lugent tem diu fratres consolari uoluissent, respondit dicens: Credite mihi, quia in nullius uestrūm orc ho die panis ingreditur, nisi puer iste à dæmonio fuerit ereptus. Tunc se in orationem cum cunctis fratribus strauit, & cousq; oratum est, quousq; puer à uexatiõe sanaretur. Qui tam perfectè sanatus est, ut ad hunc malignus spiritus accedendi ausum ul terius non haberet.

A quis fuerim: quia & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineram recognoscebam. Cunq; in dispositiõe monasterij mēs occupata fuisset, obliuiscebar funditus ægritudinis meæ. Si uerò (ut prædixi) rediret ægritudo ad memoriā, cùm tam fortē me esse sentirē, mirabar si non comedissem. Qui ad uesperā ueniens, tantæ me fortitudinis inueni, ut si uoluissem, ieiuniū usq; ad diem alterum transferre potuissem. Sicq; factum est ut in me probarem ea etiam de illo uera esse, quibus ipse minimè interfuissem.

Petrus:

Redo quòd ei elatio parua surrepserat, sed eius discípulos omnipotēs Deus facti illius esse uoluit adiutores.

Petrus:

QVia eundem uirum magnæ compunctionis fuisse dixisti, ipsam lachrymarū uim largius addiscere cupio. Vnde quæso, ut quot sunt genera compunctionis mihi edisseras.

B

Quot sunt compunctionis genera. Cap. XXXIIII.

Gregorius:

Gregorius:

ITa est. Nam quía pondus miraculi solus portare non potuit, diuulsit hoc cum fratribus & portauit. Huius uiri oratio quãtæ uirtutis esset, in memetipso expertus sum. Nam cum quodam tempore in monasterio positus incisionem uitalium pateret, crebrisq; angustijs per horarum momenta ad exitum propinquarem (quam medici molesti am Græco eloquio syncopin uocant) & nisi me frequenter fratres cibo reficerent, uitalis mihi spiritus funditus intercidi uideretur: paschalis superuenit dies. Et cū sacratissimo sabbato in quo omnes & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non possem, cœpi plus mœrore quàm infirmitate desiscere. Sed tristis animus consilium citius inuenit, ut eundem uirum Dei secreto in oratorium duceremus, eumq; peterem, quatenus mihi ut die illo uirtus ad ieiunandum daretur, suis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret: quod & factū est. Nam mox ut oratorium ingressi sumus, humiliter sese cum lachrymis in orationē dedit, & post paululum completa oratione exijt: & ad uocem benedictionis illius, uirtutem tantam meus stomachus accepit, ut mihi funditus à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cœpi mirari quis essem,

C

Tbren. 2

D

Ioſue 14

Gregorius:

IN multas species compunctio diuiditur, quando singulæ quæq; à pœnitentibus culpæ plánguntur. Vnde ex uoce quoq; pœnitentiū Hieremias ait: Diuisiões aquarū deduxit oculus meus. Principaliter uerò cõpunctiõis genera duo sunt: quia Deum fitiens anima prius timore compungitur, pòst amore. Prius enim sese in lachrymis afficit: quia dum malorū suorum recordatur, pro his perpetī æterna supplicia pertimescit. At uerò cū longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quæ dam iam de præsumptione ueniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur: & qui prius flebat ne ducerentur ad supplicium, postmodū amarissimè flere incipit, quia differtur à regno. Cõtemplatur etenim mens qui sint illi angelorū chori, quę ipsa societas beatorum spirituū, quæ maiestas æternæ uisionis Dei: & amplius plangit quia à bonis perennibus deest, quàm fleuit prius cum mala æterna metuebat. Sicq; fit ut perfecta compunctio formidinis, tradat animū compunctioni dilectiõis. Quod bene in sacra ueracię historia figurata narratiõe describitur: quæ ait quòd Axa filia Calcph sedẽs super asinū suspirauit. Cui dixit pater suus: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictiõē: terram Australẽ & arentem dedisti mihi, iunge & irriguam. Dedit ęq; ei pater suus irriguū superius, & irriguū inferius. Axa quippe super asinū sedet, cū irrationalibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans à patre terrā irriguā petit: quia à creatore nostro cum magno gemitu quęrẽda est lachrymarum gratia. Sunt nanq; nonnulli qui iam in dono perceperunt liberè pro iustitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lachrymarū non habent. Hi nimirum terram Australem & arentem habent, sed adhuc irriguam indigẽt: quia in bonis operibus positi in quibus magni atq; feruẽtes sunt, oportet nimirum ut aut timore suppliciꝫ, aut amore regni cœlestis mala etiam quæ ante à perpetrauerunt, deplorent. Sed quia (ut dixi) duo sunt compunctionis genera: dedit ei pater suus irriguum

irriguum superius, & irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima cum sese in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit. Irriguum uero inferius accipit, cùm inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris, dignitate præeminet: necesse fuit ut prius irriguum superius, & post irriguum inferius comme morari debuisset.

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed postquam hunc uenerandæ uitæ Eleutherium huius meriti fuisse dixisti, libet inquirere si nunc in mundo esse credendum est aliquos tales.

De Anantio presbytero prouincie Thusciæ. Caput XXXV.

Gregorius:

FLoridus Tudertinę Ecclesię episcopus cuius ueritatis atque sanctitatis est, dilectioni tuæ incognitum non est. Hic mihi esse apud se presbyterum quendam, Amantium nomine, præcipuæ simplicitatis narrauit, uirum quem hoc habere uirtutis perhibet, ut Apostolorum more manum super ægros ponat, & salutem restituat: & quantumlibet uehemens ægritudo sit, ad tactum illius absceedat. Quem hoc etiam habere miraculi adiunxit: quia in quolibet loco quamuis immanissimæ asperitatis serpentem repererit, mox ut eum signo crucis signauerit, extinguit: ita ut uirtute crucis quam uir Dei digito æderiderit, diruptis uisceribus moriatur. Quem si quando serpens in foramine fugerit, signo crucis os foraminis benedicit: statimq; ex foramine serpens iam mortuus trahitur. Quem tantæ uirtutis uirum ipse etiam uidere curaui: eumq; ad me deductum in infirmorũ domo paucis diebus manere uolui: ubi, si qua adesset curationis gratia, citius probari potuisset. Ibi autem quidam inter ægros alios mente captus iacebat, quem medici Græco uocabulo phreneticum appellant. Qui nocte quadam cùm magnas uoces (scilicet ut insanus) æderet, cunctosq; ægros immensis clamoribus perturbaret, ita ut nulli illic capere somnum liceret, fiebat res ualde mirabilis: quia unde unus malè, inde omnes deterius habebant. Sed sicut & prius à reuerentissimo Florido episcopo qui tunc cum prædicto presbytero illic pariter manebat, & post à puero qui nocte eadem ægrotantibus seruiebat, subtiliter agnoui, idem uenerabilis presbyter de proprio strato surgens ad lectum phrenitici silentium accessit, & super eum positis manibus orauit. Mox; illum melius habentem tulit, atq; in superiora domus secus ad oratorium duxit: ubi pro eo liberius orationi incubuit, & statim eum sanũ ad lectum proprium reduxit: ita ut nullas ulterius uoces æderet, nec iam ægrotorum quempiam ali quo clamore perturbaret: nec iam ægritudinem auxit alienam, qui perfectè receperat mentem suam. Ex quo eius uno facto didicimus, ut de eo illa omnia audita credere mus.

Petrus:

MAgnæ uitæ ædificatio est uidere uiros tam mira facientes, atq; in ciuibus suis Hierusalem cœlestem in terra conspicere.

De Maximiano Syracusanæ ciuitatis episcopo. Ca. XXXVI.

Gregorius:

NEq; hoc silendum puto quod omnipotens Deus super Maximianũ famulum suũ nunc Syracusanum episcopũ, tunc autẽ mei monasterij patrẽ, dignatus est mõstrare miraculũ. Nam dum iussione pontificis mei in Constantinopolitanæ urbis palatio responsis Ecclesiasticis deseruirem, illuc ad me idem uenerabilis Maximianus charitate exigente cũ fratribus uenit. Qui cùm ad monasteriũ meũ Romã rediret, in mari Adriatico ni mia tempestate deprehensus, inæstimabili ordine atq; inusitato miraculo erga se cunctos q; qui cum eo aderant, omnipotẽtis Dei & iram cognouit & gratiã. Nam cùm in eorũ morte uentorũ nimietatibus eleuati fluctus fœrerent, ex naui clauis perditis arbor abscissa est, uela in undis proiecta, totũq; uas nauis quassatũ nimijs fluctibus ab omni fuerat sua cõpage dissolutum. Rimis itaq; patentibus intrauit mare, atq; usq; ad superiores tabulas impleuit nauem, ita ut non tam nauis intra undas q̃ undæ iam intra nauẽ esse uiderentur. Tunc in eadem naui residentes non iam ex morte uicina, sed ex ipsa eius præsentia ac uisione turbati omnes, semet pacem dederunt, corpus & sanguinem redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut eorum animas benigne susciperet, quorum corpora in tã pauenda morte tradiderat. Sed omnipotens Deus qui eorum mentes mirabiliter terruit, eorum quoque uitam mirabilius seruauit. Nam diebus octo nauis eadem usq; ad superiores tabulas aquis plena iter proprium peragens enatauit. Nono autem die in Cothronensis castri portum deducta est. Ex qua exierunt omnes incolumes qui cum prædicto uenerabili uiro Maximiano nauigabant. Cunctis post eos ipse quoq; fuisset egressus, mox in eiusdem portus profundum nauis demersa est, ac si illis egredientibus præ pondere subleuationem cæpisset: & quæ plena hominibus in pelago aquas portauerat, atque natauerat, Maximiano cum suis fratribus recedente, aquas sine hominib. in portu non ualuit portare: ut hinc omnipotens Deus ostenderet, quia hãc onustam sua manu tenuerat, quæ ab hominibus uacua & derelicta super aquas non potuit manere.

De Sanctulo presbytero prouincie Nursiæ. Cap. XXXVII.

ANte hos dies quoq; ferè xl. uidisti apud me eum cuius superius memoriam feci, uenerabilis uitæ presbyterũ Sanctulum nomine, qui ad me ex Nursia prouincia annis singulis uenire cõsueuit. Sed ex eadem prouincia quidã monachus ante triduum uenit, qui grauis nunci mœrore me perculit, quia eundem uirum obijsse nunciauit. Huius ergo uiri etsi non sine gemitu dulcedinis recolo, iam tamen sine formidine uirtutes narro, quas

quas à uicinis eius sacerdotibus mira uirtute & simplicitate præditis agnouí. Et sicut inter amantes se animos hominum magnum charitatis familiaritas ausum præbet, à me plerúq; ex dulcedine exactius, ipse quoque de his quæ egerat, extrema quædam fateri cogebatur. Hic nanq; quodã tempore cùm in prælo Longobardi oliuam premerent, ut oleum liquari debuisset: sicut iocundus erat & uultu & animo, utrem uacuum ad prælum detulit, laborantesq; Longobardos læto uultu salutauit, utrem protulit, & iubendo potius quàm petendo eum impleri sibi dixit. Sed gentiles uiri quia tota iam die frustra laborauerant, atq; ab oliuis exigere oleum torquendo non poterant, uerba illius molestè susceperunt, eumq; iniurijs insectati sunt. Quibus uir Domini lętiori adhuc uultu respondit dicens: Si pro me oretis, istum utrem Sanctulo impleatis, & sic à uobis reuertetur. Cumq; illi ex oliuis oleum defluere non cernerent, & uirum Dei ad implendum utrem sibi insistere uiderent uehementer accensi, maioribus hunc uerborum contumelijs detestari cœperunt. Vir autem Dei uidens quòd ex prælo oleum nullo modo exiret, aquam sibi dari petijt, quã cunctis uidentibus benedixit, atq; in prælum suis manibus iactauit. ex qua protinus benedictione tanta ubertas olei erupit, ut Longobardi qui prius diu incassum laborauerant, non solum sua uascula omnia, sed utrem quoq; quẽ uir Dei detulerat implentes, gratias agerent: quia is qui oleum petere uenerat, benedicendo dedit quod postulabat.

ALio quoq; tempore uehemens ubiq; fames incubuerat, & beati Laurentij martyris Ecclesia fuerat à Longobardis incensa. Quã uir Dei restaurare cupiens, artifices multos ac plures subministrãtes operarios adhibuit, quib. necesse erat ut quotidiani sumptus laborantibus sine dilatione præberentur. Sed exigente eiusdem famis necessitate panis defuit, cœperũtq; laborãtes instãter uictum quærere: quia uires ad laborem per inopiam non habebant. Quod uir Dei audiens, eos uerbis consolabatur foris promittendo quod deerat, sed ipse grauiter anxiabaẽ intus exhibere cibum non ualens quẽ promittebat. Cùm uerò huc illucq; anxius pergeret, deuenit ad clibanum in quo uicinæ mulieres pridie panes coxerant, ibicq; incuruatus aspexit ne forte panis à coquentib. remansisset. Tũc repentè panẽ miræ magnitudinis, atq; insoliti cãdoris inuenit: quẽ quidem tulit, sed deferre artificibus noluit, ne fortasse alienus esset, & culpam uelut ex pietate perpetraret. Per uicinas itaq; hũc mulieres detulit, eumq; omnibus ostendit, ac ne cui earũ remansisset inquisiuit. Omnes aũt quæ pridie panẽ coxerant, suum hunc esse negauerunt, atq; panes suos numero integro se à clibano retulisse professæ sunt. Tunc lætus uir Domini perrexit ad multos artifices cum uno pane, & ut omnipotenti Deo gratias agerẽt admonuit, & quia eis annonam præbuerat indicauit: eisq; ad refectionẽ protinus inuitatis inuẽtum panem apposuit. Quibus sufficiẽter pleneq; satiatis plura ex eo quàm ipse panis fuerat fragmenta collegit. Quæ die quoq; altero eis ad refectionem intulit, sed id qđ ex fragmentis supererat, ipsa quoq; quæ appolita fuerant fragmenta superabat. Factumq; est ut per dies decem omnes illi artifices atq; operarij ex illo pane satiati, hunc & quotidie ederent, & ex eo quotidiẽ quod edi posset, in crastinum superesset, ac si fragmenta panis illius per eũm crescerent, & cibum comedentium ora repararent.

Petrus:

MIra res, atq; in exemplum dominici operis uehementer omnibus stupenda.

Gregorius:

IPse Petre multos de uno pane pauit per seruũ, qui ex quinq; panibus quinq; milia hominum satiauit per semetipsum, qui pauca seminis grana in innumera segetũ frumẽta multiplicat, qui ipsa quoq; semina produxit ex terra, & simul omnia creauit ex nihilo. Sed ne diutius mireris quid in uirtute Domini uenerandus uir Sanctulus exteri us fecerit, audi ex uirtute Domini qualis interius fuit. Die etenim quadam à Longobardis captus quidam diaconus tenebatur ligatus, eumq; ipsi qui tenuerant interficere cogitabant. Aduesperascente aũt die uir Dei Sanctulus ab eisdem Longobardis petijt ut relaxari eiq; uita concedi debuisset: quod posse se facere omnino negauerunt. Cumq; mortem illius deliberasse eos cerneret, petijt ut sibi ad custodiam tradi debuisset. Cui protinus respondertũt: Tibi quidem eum ad custodiendum damus: sed ea cõditione interposita, ut si iste fugerit, pro eo ipse moriaris. Quod uir Domini libenter accipiens, prædictum diaconum in suam suscepit fidem: quem nocte media cum Longobardos omnes somno grauí depressos aspiceret, excitauit & ait: Surge, & concitus fuge, liberette omnipotens Deus. Sed idem diaconus promissionis eius non immemor, respondit dicens: Fugere pater non possum: quia si ego fugero, pro me sine dubio ipse morieris. Quẽ uir Domini Sanctulus ad fugiendum compulit, dicens: Surge & uade, te omnipotens Deus eripiat. Nam ego in manu eius sum, tantum in me possunt facere, quantum ipse permiserit. Fugit itaque diaconus, & quasi deceptus in medio fideiussor remãsit. Facto igitur mane Longobardi qui diaconum ad custodiendum dederant uenerunt, quem dederant petierunt: sed hunc uenerãdus presbyter fugisse respõdit. Tunc illi inquiunt: Scis ipse melius quid conuenit. Seruus autem Domini constanter ait: Scio. Cui dixerunt: Bonus homo es, nolumus te per uarios cruciatus mori, elige tibi mortem quam uis. Quibus uir Domini respondit dicẽs: In manu Dei sum, ea morte me occidite qua me occidi permiserit. Tũc omnibus qui illic aderãt Longobardis placuit ut eum capite trucare debuissent, quatenus sine graui cruciatu uitam eius compendiosa morte terminarent. Cognito itaq; quòd Sanctulus qui inter eos pro sanctitatis reuerentia magni honoris habebaẽ, occidendus esset: omnes qui in eodẽ loco inuenti sunt Longobardi conuenerunt, sicut sunt

nimiæ crudelitatis, læti ad spectaculum mortis. A Circumsteterunt itaq; acies. Vir autem Domini deductus in mediũ est, atq; ex omnibus uiris fortibus electus est unus, de quo dubiũ non esset quin uno ictu caput eius abscinderet. Venerandus igit uir inter armatos deductus ad sua arma statim cucurrit: nam periit ut sibi paululum orandi licentia daretur. Cui dum concessum fuisset, in terrã se strauit & orauit. Qui dum paulo diutius oraret, hunc electus interfector calce pulsauit ut surgeret, dicens: Surge, & flexo genu tende ceruicẽ. Surrexit autem uir Domini, genu flexit, ceruicem tetendit: sed tenso collo eductã contra se spatã intuẽs, hoc unum publicè fertur dixisse: Sancte Ioannes fusci peillam. Tunc electus carnifex euaginatum gladium tenens, nisu fortiin altum brachium percussurus leuauit, sed deponere nullo modo potuit. nam repentè diriguit, & erecto in cœlum gladio brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Longobardorum turba quæ ad illud mortis spectaculum aderat, in laudis fauorem conuersa mirari cœpit, uirumq; Dei cum timore uenerari, quia profectò clarueratcuius sanctitatis esset qui carnificis sui brachiũ in aere ligasset. Itaq; postulatus ut surgeret, surrexit: postulatus ut brachium sui carnificis sanaret, negauit dicens: Ego pro eo nullo modo orabo, nisi mihi ante iuramentum dederit quia cum ista manu Christianum hominẽ non occidat. Sed Longobardus idem qui (ut ita dicã) brachiũ contra Deum tendendo perdiderat, pœna sua exigente compulsus est iurare se Christianum hominem nunquam occidere. Tunc uir Domini præcepit dicens: Depone manum deorsum. Qui statim deposuit, atq; ilicò adiunxit: Remitte gladiũ in uaginam. Et statim remisit. Omnes ergo tantæ uirtutis hominem cognoscentes, boues & iumẽta quæ deprædati fuerant, certatim ei offerre in munere uolebant. sed uir Dñi tale munus suscipere renuit, munus aũt bonæ mercedis quæsiuit dicens: Si mihi aliquid uultis concedere, omnes captiuos quos habetis mihi tribuite, ut habeam unde pro uobis debeã orare. Factumq; est, & omnes captiui cum eo dimissi sunt, atque superna gratia disponente, cum se unus pro uno morti obtulit, multos à morte liberauit.

Petrus:

MIra res, & quamuis hanc ab alijs & ipse cognouerim: uecrè tamẽ fateor, quia mihi quotiens narratur innouatur.

Gregorius:

NIl in hac re in Sanctulo mireris, sed pensa si potes quis ille spiritus fuerit, qui eius tã simplicem mentem tenuit atq; in tanto uirtutis culmine erexit. Vbi enim eius animus fuit quãdo mori pro proximo tam cõstanter decreuit, & pro temporali uita fratris unius suam despexit, atque sub gladio ceruicem tetendit? Quæ ergo uis amoris illud cor tenuit, quod mortem suam pro unius salute proximi non expauit? Scimus certè quia idem uenerabilis uir Sanctulus ipsa quoq; elementa literarum bene non nouerat, legis præcepta nescie bat: sed quia plenitudo legis est charitas, legem totam in Dei ac proximi dilectiõe seruauit, & quod foris in cognitione non nouerat, ei intus uiuebat in amore. Et qui nunquam fortasse legerat quod de eo promtore Ioannes apostolus dixit, quoniam sicut ille pro nobis animam posuit, sic & nos debemus pro fratrib. animas ponere, tam sublime Apostolicum præceptum faciendo magis quàm scien do nouerat. Comparemus si placet cum hac nostra indocta scientia illius doctam ignorantiam. Vbi hæc nostra facet, ibi illius disciplina eminet. Nos de uirtutibus uacui loquimur, & quasi inter fructifera arbusta positi odoramur poma nec manducamus. Ille uirtutum fructus carpere nouerat, quamuis hos in uerbis odorari nescirebat. B

Petrus:

QVidnã quæso tu esse existimas quòd boni quiq; subtrahuntur: & qui uiuere ad ædificationẽ multorũ poterant, aut penitus inueniri nequeunt, aut certè iam omni modo rarescunt?

Gregorius:

MAlitia remanentium meretur ut hi qui prodesse poterãt, festinè subtrahantur: & cum mundi finis appropinquat, electi tollũtur, ne deteriora uideant. Hinc enim propheta ait: Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo: & uiri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc rursus scriptũ est: Aperite ut exeãt qui cõculcent eam, tollite de uia lapides. Hinc Salomon ait: Tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Quod igitur finis mundi urget, eo necesse est, ut uiui lapides ad ædificium cœleste colligantur, quatenus Hierusalem nostra in mensurã suæ constructionis excrescat. Nec tamen ita omnes electos subtrahi credimus, ut soli in mundo perueršī remaneãt: quia nunquam peccatores ad lamentum pœnitentiæ redirent, si nulla essent bonorum exempla quæ eorum mentem traherent. C

Isa.57

Hiere.50

Eccl.3

Petrus:

INcassum subtrahi bonos queror, quia perire ca teruatim & malos uideo.

De uisione Redẽpti Perẽtine ciuitatis episcopi. Cap. XXXVIII.

Gregorius:

HAc de re nihil Petre mireris: nam Redemptum Ferentinæ ciuitatis episcopum uitæ uenerabilis uirũ qui ante hos fere annos septem ex hoc mundo migrauit, tua dilectio cognitũ habuit. Hic sicut mihi adhuc in monasterio propè polito ualde familiariter iungebatur, hoc quod Ioãnis iunioris prædecessoris mei tẽpore de mundi fine cognouerat, sicut longè lateq; claruerat, ã me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat nanque quia quadam die dum parochias suas ex more circuiret, peruenit ad Ecclesiam beati Euthicij martyris. Adueperascente autem die stratum sibi fieri sibi iuxta sepulchrum martyris uoluit, atq; ibi post laborem quieuit, cùm nocte media ut asserebat, nec perfectè uigilare poterat, nec dormiebat, sed depressus ut solet somno, grauabatur quodã pondere uigilans animus: atq; ante eum idem beatus martyr D

martyr Euthicius astitit dicēs: Redempte uigilas? Cui respondit: Vigilo. Qui ait: Finis uenit uniuersæ carnis, finis uenit uniuersæ carnis, finis uenit uniuersæ carnis. Post quā trinam uocem uisio martyris quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit. Tunc uir Dei surrexit, sec; in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cœlum signa secuta sunt, ut hastæ atq; acies igneę ab aquilonis parte uiderētur. Mox effera Longobardorū gens de uagina suę habitationis educta, in nostram ceruicem grassata est, atq; humanū genus quod in hac terra præ nimia multitudine quasi spissæ segetis more surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatæ urbes, euersa castra, concrematæ Ecclesiæ, destructa sunt monasteria uirorum ac fœminarum, desolata ab hominibus prædia atq; ab omni cultore de stituta, in solitudine uacat terra: nullus hanc possessor inhabitat, occupauerūt bestiæ loca quæ prius multitudo hominum tenebat. Et quid in alijs mundi partibus agat ignoro. Nam in hac terra in qua nos uiuimus, finē suum mundus iam nō nunciat, sed ostēdit. Tanto ergo nos necesse est instan tius æterna quærere, quāto à nobis cognoscimus uelociter temporalia fugisse. Despiciendus à nobis hic mundus fuerat, etiā si blanditetur, si rebus prosperis demulceret animum. At postquam tot flagellis premitur, tanta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat: quid nobis aliud quām ne diligatur clamat? Multa aūt fuerant quæ adhuc de electorū factis narrare debuissem, sed hæc silentio supprimo, quia ad alia festino.

Petrus:

QVia multos intra sanctæ Ecclesiæ gremium cōstitutos, de uita animæ post mortē carnis perpendo dubitare: quæso ut debeas uel qua exratione possit agnosci, uel si qua animarū exēpla animo occurrūt, pro multorū ædificatione dicere, ut hi qui suspicant, discant cū carne animū nō finiri.

Gregorius:

LAboriosum ualde opus est, & maximē occupato animo atq; ad alia tendenti. Sed si sunt quibus prodesse ualeat, uoluntatem meam proculdubio postpono utilitati proximorum, & in quantum Deo largiente ualuero, quòd anima post carnem uiuat, subsequenti hoc quarto uoluminе demonstrabo.

CAPITA LIBRI QVARTI.

1 QVòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credātur, quia ea quæ audiūt per experimentū minimè nouerunt.
2 Quòd fine fide neq; infidelis uiuat.
3 Quòd tres spiritus uitales sunt creati.
4 De quæstione Salomonis qua dicitur, Vnus interitus est hominis & iumentorum.
5 De quæstione animæ inuisibiliter exeūtis, an sit quæ uideri nō possit.
6 Quòd uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum.
7 De egressibus animarum.
8 De egressu animæ Speciosi monachi.
9 De anima cuiusdam inclusi.
10 De egressu animæ Spei abbatis.
11 De egressu animæ Vrsini presbyteri.
12 De anima Probi Reatinæ ciuitatis episcopi.
13 De transitu Gallæ ancillæ Dei.
14 De transitu Seruuli paralytici.
15 De transitu Romulæ ancillæ Dei.
16 De transitu Tharsillæ uirginis.
17 De transitu Musæ puellæ.
18 Quòd quibusdam paruulis regni cœlestis aditus à parentibus claudi tur, cum ab eis malè nutriuntur, ut de puero blasphemo ostenditur & postmodum declaratur.
19 De transitu Stephani serui Dei.
20 Quòd aliquando animæ meritum non in ipso egressu, sed post mortem uerius declaratur.
21 De duobus monachis Valentiū abbatis.
22 De transitu Sorani abbatis.
23 De transitu Diaconi Ecclesiæ Marsorum.
24 De morte uiri Dei qui missus Bethel fuerat.
25 Si ante restitutionē corporis recipiantur in cœlo animæ iustorum.
26 Quibus modis morientes aliqua prædicunt, & de morte cuiusdam aduocati, & de reuelatione Gerontij ac Melliti monachorū, & de morte pueri Armentarij, & de diuersitate linguarum.

Libri tertij finis.

De morte Theophanij comitis. 27
Quòd sicut animæ perfectorū in cœlo, ita post dissolutionem corpo rum iniquorum animæ in inferno esse credendæ sunt. 28
Qua ratione credendū sit ut incorporeos spiritus tenere ignis corpo 29
De morte Theodorici regis Ariani. (reus posit. 30
De morte Reparati. 31
De morte Curialis, cuius sepultura incensa est. 32
Si boni bonos in regno & mali malos in supplicio agnoscunt. 33
De quodam religioso moriente qui prophetas uidit. 34
Quòd se ipsa ignota animæ nonnunquā exitus cognoscit, quæ uel pro culpis tormenta, uel pro bonis actibus similia sunt præmia receptura: & de morte Ioānis & Vrsi atq; Esmorsi & Stephani. 35
De his qui per errorem ducti uidentur è corpore, & de uocatione & reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Stephani: ac de uisione cuiusdam militis, & Deusdedit, cuius domus sabbato nisa est ædificari, & de pœna Sodomorum. 36
Quòd quorundam animæ adhuc in corpore positæ pœnale aliquid de spiritalibus uident: & de Theodoro puero. 37
De morte Chrysorij & monachi cuiusdam iconiæ. 38
An post mortem ignis purgatorius sit. 39
De anima Pascasij diaconi. 40
Cur in extremis temporibus tam multa de animabus clarescant quæ 41
Vbi esse infernus credendus sit. (antè latuerunt. 42
Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi. 43
Si semper ardeant qui gehennæ incendio deputantur. 44
Quomodo anima immortalis dicitur, si constat quòd mortis damnatione puniatur. 45
De quodam sancto uiro qui ad mortem ueniens expauit. 46
Quòd quidā ne in morte timeant reuelatione roborantur, & de Antonio & Merulo & Ioanne monachis. 47
An obseruanda sint somnia, & quot sint modi somniorum. 48
De quodam uiro cui per somniū longa uitæ spatia promissa sunt, & in breui tempore morte resecta. 49
An prosit animabus si mortuorū corpora in Ecclesia fuerint sepulta. 50
De quadam sanctimoniali in Ecclesia sancti Laurentij sepulta, quæ 51
dimidia apparuit incensa.

52 De Valeriani patricij sepulcro.
53 De corpore Valentini sepulti ab Ecclesia post mortem proiecto.
54 De tusticris corpore in Ecclesia sepulto, & postmodum nō inuento.
55 Quid sit quod post mortem iuuent ad absolutionē animas adiuuare, & de Centuncellensi presbytero qui à cuiusdā spiritu petitus est ut per sacrum hostium post mortem potuisset adiuuari, & de anima iusti monachi.

A De uita & transitu Cassij episcopi. 56
De quodā ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora soluebant 57
tur: & de Caracca nauta per salutarē hostiā à naufragio liberato.
De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris. 58
De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post 59
compunctionem.
De relaxandis culpis alienis, ut no stræ relaxentur. 60

LIBER QVARTVS
DIALOGI BEATI GREGORII.

Quòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credantur, quia ea quæ audiunt, per experimentum minimè nouerunt.

CAPVT I.

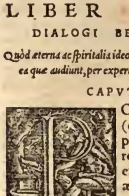

OStquam de paradisi gaudijs (culpa exigēte) expulsus est primus humani generis parens, in huius cæcitatis atque exilij quam patimur uenit ærumnā: quia peccando extra semetipsum fusus, iam illa cœlestis, patriæ gaudia quæ prius cō templabaī, uidere nō potuit. In paradiso quippe assueuerat homo uerbis Dei perfrui, beatorum angelorū spiritibus cordis munditia & cœlitudine uisionis interesse. Sed postquam huc cecidit, ab illo quo implebaī mentis lumine recessit. Ex cuius uidelicet carne nos in huius exilij cęcita te nati, audimus quidē cœlestem esse patriā, audimus eius ciues angelos Dei, audimus eorundē gelorum socios spiritus iustorū & perfectorū. Sed carnales quicq; quia illa inuisibilia scire non ualent per experimentū, dubitāt utrū ne sit, quod corporalibus oculis nō uident. Quæ nimirū dubietas in primo parente nostro esse non potuit: quia exclusus à paradisi gaudijs hoc quod amiserat, quia uiderat recolebat. Hi aūt sentire audita nō possunt, qui eorū nullū sicut ille fuerē de præterito experimentū tenent. Ac si enim prægnās mulier mittaī in carcerē, ibiq; pariat puerū, qui natus puer in carcere nutriatur & crescat, cui si fortasse mater quæ hunc genuit solē, lunā, stellas, montes, & campos, uolantes aues, currentes equos nominet, ille uerò qui est in carcere natus & nutritus nihil aliud q̄ tenebras carceris sciat, & hæc quidem esse audiat, sed quia per experimentū nō nouit, ueraciter esse diffidat: ita in hac exilij sui cæcitate nati homines, dū esse summa & inuisibilia audiūt, diffidūt an uera sint, quia sola hęc infima in quib. nati sunt uisibilia nouerūt. Vnde factū est ut ipse inuisibiliū & uisibiliū creator ad humani generis redemptionē unigenitus patris ueniret, & sanctū spiritū ad corda nostra mitteret: quatenus per eum uiuificati credere mus, quę adhuc scire per experimentū nō possūmus. Quotquot ergo hunc spiritū hæreditatis nostræ pignus accepimus, de uita inuisibiliū non dubitamus. Quisquis aūt in hac credulitate adhuc ſolidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisq; iam per spiritum sanctū inuisibilium experimentū habentibus credere: quia

B Quòd sine fide neq; infidelis uiuat. Caput II.

Gregorius:

AVdacter dico, quia sine fide neq; infidelis uiuit. Nam si ab infideli percunctari uoluero quem patrem uel matrē habuerit, protinus respondebit, illum atq; illam. Quem si statim requiram, utrúm ne nouerit quando conceptus sit, uel uiderit quando natus: nihil horum se uel nosse uel uidisse fatebitur, & tamen quod non uidit credit. Nam illum patrem, illamq; se habuisse matrē absq; dubitatione testabitur.

Petrus:

FAteor: quia nunc usq; nescisti quòd infidelis haberet fidem.

Gregorius:

C HAbent etiam infideles fidem, sed utinam in Deum. Quam si utiq; haberēt, infideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguendi sunt, hinc ad fidei gratiam prouocandi: quia si de ipso suo uisibili corpore credunt quod minimè uiderunt, cur inuisibilia non credunt quæ corporaliter uidere non possunt?

D Quòd tres sint uitales spiritus creati. Caput III.

NAm quia post mortem carnis uiuat anima, patet ratio, sed fidei admixta. Tres quippe uitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur: aliū qui carne tegitur, sed non cum carne moritur: tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nanq; est qui carne non tegitur, angelorum: spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominū: spiritus cum carne tegitur & cum carne morī, iumentorum omniumq; brutorum animalium. Homo itaq; sicut in medio creatus est, ut esset inferior angelo, superior iumento: ita aliquid habet cōmune cum summo, aliquid commune cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum angelo, mortalitatē uerò carnis cum iumento: quousq; & ipsam mortalitatem carnis gloria resurrectionis absorbeat, & inhærendo spiritui caro feruetur in perpetuum: quia & ipse spiritus inhærendo carni seruatur in Deum. Quæ tamen caro nec in reprobis inter supplicia perfectè deficit: quia semper deficien do subsistit, ut qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter uiuentes, & carne & spiritu sine fine moriantur.

Petrus:

Petrus:

RAtioni fideliū placent cuncta quæ dicis. Sed quæso te, dum spiritus hominū atq; iumento rum tanta districtione discernis, quid est quod Salomon ait: Dixi in corde meo de filijs hominū, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs? Idcirco unus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Qui adhuc eandem suam sententiam subtiliter exequens adiungit: Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Quibus adhuc uerbis generalem diffinitionem subinfert dicens: Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur.

Ecclę.3

De quæstione Salomonis qua dicitur: Vnus interitus est hominis & iumentorum. Cap. IIII.

Gregorius:

SAlomonis liber in quo hęc scripta sunt, Ecclesiastes appellatus est. Ecclesiastes autem propriè concionator dicitur. In cōcione uerò sententia promitur, per quam tumultuosa turbæ seditio comprimatur. Et cùm multi diuersa sentiunt, per concionantis rationē ad unam sententiam perducuntur. Hic igitur liber idcirco concionator dicitur: quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbę suscepit sensum, ut ea per inquisitionē dicat, quæ fortassę per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias quasi per inquisitionem mouet, quasi tot in se personas diuersorū suscipit. Sed concionator uerax uelut extensa manu omnium tumultus sedat, eosq; ad unam sententiā reuocat, cùm in eiusdem libri termino ait: Finem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time, & mandata ejus obserua: hoc est enim omnis homo. Si enim in libro eodem per locutionem suam multorum personas non susceperat, cur ad audiendum loquendi finem secum pariter omnes admonebat? Qui igit in fine libri dicit: Omnes pariter audiamus: ipse sibi testis est, quia in se multorū personas suscipiens, quasi solus locutus nō est. Vnde & alia sunt quæ in libro eodem per inquisitionē mouentur, atq; alia quę per rationem satisfaciūt. Alia quæ ex tentati profert animo atque adhuc huius mundi delectationibus deditī: alia uerò in quibus ea quæ rationis sunt differat, atq; animū à delectatione compescat. ibi nanq; ait: Hoc itaq; mihi uisum est bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo. Et longè inferius subiungit: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Si enim bonū est manducare & bibere, melius fuisse uidebatur ad domum conuiuij pergere quàm ad domum luctus. Ex qua re ostenditur: quia illud ex infirmantium persona intulit, hoc uerò ex rationis diffinitione subiunxit. Nam ipsas protinus ratiōis causas edisserit, & de domo luctus quæ sit utilitas ostendit, dicens: In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & uiuens homo cogitat quid futurus sit. Rursus illic scriptū est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Et pau

Ecclę.5

Ecclę.7

Ecclę.11

A lo pòst subditur: Adolescentia enim & uoluptas uana sunt. Quí dum hoc postmodum uanum esse redarguit, quod prius admonuisse uidebatur, patenter indicat quia illa quasi ex desiderio carnali uerba intulit, hæc uerò ex iudicij ueritate subiunxit. Sicut ergo delectationem prius carnalium ex primens, curis postpositis denunciat bonum esse manducare & bibere: quod tamen postmodū ex iudicij ratione reprehendit, cum esse melius dicit ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: & sicut quod ait lætari debere iuuenem in adolescentia sua, quasi ex deliberatione carnalium proponit, & tamen postmodum per diffinitionē sententiæ adolescentiam & uoluptatem uana esse re
B darguit: ita etiā concionator noster uelut ex mente infirmantium humanæ suspicionis sententiam proponit dū dicit: Vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. qui tamen ex diffinitione rationis suam postmodum sententiā protulit dicens: Quid habet amplius sapiens stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? Qui igit dixit: Nihil habet homo iumētis amplius, ipse rursum diffiniuit quia habet aliquid sapiens non solum amplius à iumento, sed etiam ab homine stulto, uidelicet ut pergat illuc ubi est uita. Quibus uerbis primum indicat quia hic hominū uita non est, quam esse alibi testatur. Habet ergo homo hoc amplius iumētis: quia illa
C post mortem non uiuunt, hic uerò tunc uiuere inchoat, cùm per mortem carnis, hanc uisibilem uitam consummat. Qui etiam longè inferius dicit: Quodcunq; potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos, quò tu properas. Quomodo ergo unus interitus est hominis & iumenti, & æqua utriusque conditio? Aut quomodo nihil habet homo iumentis amplius, cùm iumenta post mortem carnis non uiuunt: hominum uerò spiritus pro malis suis operibus post mortem carnis ad inferos deducti, nec in ipsa morte moriuntur? Sed in utraq; tam dispari sententia demonstratur, quia concionator uerax & illud ex tentatione carnali intulit, & hoc postmodum ex spiritali ueritate diffiniuit.

Ecclę.12

D

Petrus:

LIbet nescisse quod requisiui, dum me in tanta subtilitate contigit discere quod nesciui. Sed quæso te ut me æquanimiter feras si ipse quoque apud te more Ecclesiastis nostri infirmantiū in me personam suscepero, ut eisdem infirmantibus prodesse propinquius quasi per eorum inquisitionem possim.

Gregorius:

CVr condescendentē te infirmitati proximorum æquanimiter nō feram? cùm Paulus dicat: Omnib. omnia factus sum, ut omnes facerē saluos. Quod ipse quoq; dum ex cōdescensione charitatis egeris, in hac re amplius uenerari debes, in qua morem egregij prædicatoris imitaris.

De quæstione animæ inuisibiliter exeuntis, an sit quæ uideri non possit. Caput V.

Petrus:

QVodam fratre moriente præsentē me fuisse contigit. Qui repentè dum loqueretur, uita lem emisit flatū, & quem prius mecū loquentē uidebam, subitò extinctū uidi. Sed eius anima utrū egressa sit an non, nō uidi: & ualde durum uidetur ut credatur res esse, quam nullus ualeat uidere.

Gregorius:

QVid mirum Petre si egredientem animam nō uidisti, quam & manentē in corpore nō uides? Nunquid nam modò cùm mecū loqueris, quia uidere in me non uales animā meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atq; ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet.

Quòd uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum. Caput VI.

Petrus:

SEd uitam animę in corpore manentis pensare possūm ex ipsis motib. corporis: quia nisi corpori anima adesset, eiusdē membra corporis moueri non possent: uitam uerò animæ post carnem in quibus motibus quibúsue operibus uideam, dicas: ut ex rebus uisis etiam colligam quod uidere non possūm.

Gregorius:

NOn quidē subtiliter, sed solerter dico: quia sicut uis animæ uiuificat & mouet corpus, sic uis diuina implet quæ creauit omnia: & alia in spirando uiuificat, alijs tribuit ut uiuant, alijs uerò hoc solummodo præstat ut sint. Quia uerò esse non dubitas creantem & regentem, implentem, & circumplectentē, transcendentem & sustinentem, incircumscriptum atq; inuisibilem Deum: ita dubitare non debes hunc inuisibilia obsequia habere. Debent quippe ea quæ ministrāt, ad eius similitudinem tendere cui ministrant: ut & quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, uitam animæ manentis in corpore perpendis ab imo, ita uitam animæ exeuntis ē corpore perpendere debes à summo: quia potest inuisibiliter uiuere, quam oportet in obsequio inuisibilis conditoris manere.

Petrus:

RECtè totum dicitur, sed mens refugit credere, quod corporeis oculis non ualet uideri.

Gregorius:

Heb. 11 CVm Paulus dicat: Est enim fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: hoc ueracitèr dicitur credi, quod non ualet uideri. Nam credi iam non potest quod uideri potest. Vt tamen te breuiter reducam ad te, nulla uisibilia nisi per inuisibilia uidentur. Ecce ēm cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid corporeum uideret, nisi huncres incorporea ad uidendum acueret. Nam tolle mentem quæ non uidetur, & in cassum patet oculus qui uidebat. Subtrahe animā corpori, remanent proculdubio oculi in corpore aperti. Si igitur per se uidebant, cur discedente anima nihil uidēt? Hinc ergo colligē: quia ipsa quo que uisibilia non nisi per inuisibilia uidentur. Ponamus quoq; ante oculos mētis ædificari domus, immēsas moles leuari, pendere magnas in machinis columnas: quis (quæso te) hoc opus operatur, corpus uisibile quod illas moles manibus trahit, an inuisibilis anima quæ uiuificat corpus? Tolle enim quod nō uidetur in corpore, & mox immobilia remanent cuncta quæ moueri uidebantur, sicut uisibilia corpora metallorum. Qua ex re pensandum est, quia in hoc quoq; mūdo uisibili nihil nisi per creaturā inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando uel implendo ea quæ ratione subsistunt, & uiuificat & mouet inuisibilia: ita ipsa quoque inuisibilia implendo mouent atque sensificant carnalia corpora quæ uidentur.

Petrus:

INstis, fateor, allegationibus libenter uictus propè nulla fam esse hæc uisibilia existimare compellor, qui prius in me infirmantium personam suscipiens de inuisibilibus dubitabam. Itaq; placent cuncta quę dicis. Sed tamen sicut uitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco: ita uitam animæ post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus cognoscere cupio.

Quia uita animæ manētis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est in uirtute miraculorum. Cap. VI.

Gregorius:

HAc in re si cor paratum tuæ dilectionis inuenio, in allegatiōe minimè laboro. Nunquid nam sancti Apostoli & martyres Christi præsentem uitam despicerent, & in mortem carnis animas ponerent, nisi certiorem animarū uitam subsequi scirent? Tu uerò ipse inquies, quia uitam animæ in corpore manentis ex motibus corporis agnoscis, & ecce hi qui animas in mortem posue runt, atq; animarū uitam post mortem carnis esse crediderunt, quotidianis miraculis coruscant. Ad extincta nanq; eorum corpora uiuentes ægri ueniunt & sanantur, periuri ueniunt & dæmonio uexantur, dæmoniaci ueniunt & liberantur, leprosi ueniūt & mundantur, deferuntur mortui & suscitantur. Pensa itaq; eorum animæ qualiter uiuunt illic ubi uiuunt, quorū hic mortua corpora in tot miraculis uiuunt. Si igitur uitam animæ manentis in corpore deprehendis ex motu membrorū, cur non perpendis uitam animæ post corpus etiā per ossa mortua in uirtute miraculorum?

Petrus:

NVlla ut opinor huic allegationi ratio obsistit, in qua ex rebus uisibilibus cogimur credere quod non uidemus.

De egressi-

De egressibus animarum. Cap. VII.

Gregorius:

PAulo superius questus es morientis cuiusdã egredientem te animam non uidisse: sed hoc ipsum iam culpæ fuit, quòd corporeis oculis rem uidere inuisibilem quæsisti. Nam multi nostrum mentis oculum fide pura & uberi oratione mundantes, egredientes è carne animas frequenter uiderunt. Vnde nũc mihi necesse est, uel qualiter egredientes animæ uisæ sint, uel quãta spiritus dũ egrederentur, uiderinte enarrare: quatenus fluctuanti animo quod plenè ratio non ualet, exempla suadeant. In secundo namque huius operis libro iam præfatus sum, quòd uir uenerabilis Benedictus, sicut à fidelib. eius discipulis agnoui, lõgè à Capuana urbe positus, Germani eiusdem urbis episcopi animam noctemedia in globo igneo ad cœlũ ferri ab angelis aspexit. Qui eãdem quoq; ascendentem animam intuens, mentis laxato sinu quasi sub uno solis radio cunctum in suis oculis collectum mundum uidit.

De egressu animæ Speciosi monachi. Cap. VIII.

EIsdem quoq; discipulis illius narrantibus dicici, quia duo nobiles uiri atq; exterioribus studijs eruditi germani fratres, quorum unus Speciosus, alter Gregorius dicebatur, eius se regulæ in sancta conuersatione tradidcrunt. Quos idem pater uenerabilis in monasterio quod iuxta Terracinenſem urbem constru xerat, fecit habitare. Qui multas quidem pecunias in hoc mũdo possederant: sed cũcta pauperibus pro animarum sua rum redemptione largiti sunt, & in eodem monasterio permanserunt. Quorum unus, scilicet Speciosus, dum pro utilitate monasterij iuxta Capuanam urbem missus fuisset, die quadam frater eius Gregorius cum fratribus ad mensam sedens atq; conuescens, per spiritum subleuatus aspexit, & uidit Speciosi germani sui animam tam longè à se positi de corpore exire: quod mox fratribus indicauit & cucurrit, tamq; eundem fratrem suum sepultum reperit: quem tamen hora ea qua uiderat exisse de corpore, inuenit.

De anima cuiusdam inclusi. Cap. IX.

VIdam religiosus atque fidelissimus uir ad huc mihi in monasterio posito, narrauit quod aliqui de Siciliæ partib. nauigio Romam pctentes, in mari medio positi, cuiusdam seruti Dei qui in Samnio fuerat inclusus, ad cœlũ ferri animam uiderũt. Qui descendẽtes ad terrã, causamq; an ita esset acta perscrutantes, illo die inuenerũt obijsse Dei famulum, quo eum ad cœlestia regna ascendisse cognouerunt.

De egressu animæ Spei abbatis. Cap. X.

ADhuc in monasterio positus cuiusdam uallis uenerabilis uiri relatione cognoui quod dico. Aiebat enim, quia uenerabilis pater nomine Spes, monasterium construxit, in loco cui uocabulum Cample est, qui sexti fermè miliarij interiacente spacio à uetusta Nursiæ urbe disiungitur. Hunc omnipotens & misericors Deus ab æterno uerbere flagellando protexit, cuius dispensationis suæ maximam securitatem seruauit & grãtiam, quantumq; eum prius flagellando diligeret, postmodum perfectè sanando monstrauit. Eius nanq; oculos per quadraginta annorum spacium continuæ cæcitatis tenebris pressit, nullum eis lumen uel extremę uisionis aperiẽs. Sed quia nemo in uerbere illius gratia se destitutẽ substitit, & ni si idem misericors pater qui pœnam irrogat patientiam præstet, mox per impatientiã peccatum nobis ipsa auget correptio peccatorum: sic & modo miserabili ut culpa nostra unde sperare debuit terminum, inde sumat augmentum: idcirco nostra Deus infirma conspiciens flagellis suis custodiam permisceat, atq; in perculsione sua electis suis nunc misericorditer iustus est, ut sint quibus postea debeat iustè misereri. Vndè uenerabilẽ senem dum exterioribus renebris premerct, interna nunquam luce destituit. Qui cùm flagello fatigaretur corporis, habebat per sancti spiritus custodiam consolationẽ cordis. Cùm uerò iam anni quadragesimi fuisset in cæcitate tempus expletũ, ei Dominus lumẽ reddidit, & uicinum suum obitum denunciauit: atq; ut monasterijs circunquaque constructis uerbum uitæ prædicaret, admonuit, quatenus corporis recepto lumine, uisitatis in circuitu fratribus cordis lumen aperiret. Qui statim iussis obtemperans, fratrum cœnobia circuiuit, mandata uitæ quæ agendo didicerat, prædicauit. Quintodecimo igitur die ad monasterii suum peracta prædicatione reuersus est, ibiq; fratribus conuocatis astans in medio, sacramentum dominici corporis & sanguinis sumpsit, moxq; cũ eis mysticos Psalmorum cantus exorsus est. Qui illis psallentibus, orationi intentus animam reddidit. Omnes uerò fratres qui adcrant, ex ore eius exisse columbam uiderũt, quæ mox aperto tecto oratorij egressa aspicientibus fratribus penetrauit cœlum. Cuius ideirco animã in columbæ specie apparuisse credendum est, ut omnipotens Deus ex hac ipsa specie ostẽderet, quàm simplici cor de eius ille seruisset.

De egressu animæ Vrsini presbyteri. Cap. XI.

SEd neq; hoc sileam quod uir uenerabilis abbas Stephanus, qui nõ longè ante hoc in hac urbe defunctus est, quem ipse etiam bene nosti, in eadem prouincia Nursiæ contigisse referebat. Aiebat enim quòd illic presbyter quidam cõmissam sibi cum magno timore Domini regebat Ecclesiã. Qui ex tempore ordinationis accepræ presbyterã suam ut sororẽ diligens, sed quasi hostẽ ea uẽs, ad se propius accedere nũquã sinebat, eamq; sibimet propinquare nulla occasione permittẽs, ab ea sibi communionẽ funditus familiaritatis ab sciderat. Habẽt quippe sancti uiri hoc proprium, nam ut semper ab illicitis longè sint, & ic plerunq; etiam licita abscindunt. Vnde idem uir, ne unquã per eam incurreret culpam, sibi etiam per illam ministrari recusabat necessaria. Hic ergo uenera-

rabilis presbyter cùm longam uitæ implesset æta-
tem, anno quadragesimo ordinationis suæ inar-
descente grauiter febre correptus, ad extrema de
ductus est. Sed cùm eũ presbytera sua cõspiceret
solutis iam membris quasi in morte distentum, si
quod adhuc ei uitale spiramen inesset, naríb. eius
appolita curauit aure dignoscere. Quod ille sen-
tiens, cui tenuissimus inerat flatus, quantulo ad-
nisu ualuit ut loqui potuisset, inferuescente spíri-
tu, collegit uocem atque erupit, dicens: Recede à
me mulier, adhuc ígniculus uiuit, paleam tolle.
Illa igitur recedente, crescente uirtute corporis,
cum magna cœpit lætícia clamare, dicens: Bene
ueniant domini mei, bene ueniant domini mei:
quid ad tantillum seruulum uestrum estis digna-
ti conuenire? Venio, uenio, gratias ago, gratias a-
go. Cúnque hoc iterata crebró uoce repeteret,
quibus hoc diceret, noti sui qui illum circunstete
rant, requirebant. Quibus ille admirando respon
dit, dicens: Nunquid híc conuenisse sanctos A-
postolos non uidetis? beatum Petrum & Pau-
lum primos Apostolorum nõ aspicitis? Ad quos
iterum conuersus dicebat: Ecce uenio, ecce ue-
nio: atque inter hæc uerba animam reddidit. Et
quia uereaciter sanctos Apostolos uiderit, eos e-
tiam sequendo testatus est. quod plerunque con-
tingit iustis, ut in morte sua sanctorum præcellen
tium uisiones aspiciant, ne ipsam mortis suæ pœ-
nalem sententiam pertimescant: sed dum eorum
menti internorum ciuium societas ostenditur, à
carnis suæ copula sine doloris & formidinis fati-
gatione soluantur.

De anima Probi Reatinæ urbis episcopi. Cap. XII.

QVa de re nec hoc sileam, quod Probus om
nipotentis Dei famulus, qui nunc in hac ur
be monasterio præstò est, quod appellatur
Reatũ, de Probo patruo suo Reatinæ ciuitatis e-
piscopo mihi narrare consueuit, dicens: Quia ap-
propinquante uitæ eius termino, eum grauissima
depressit ægritudo. Cuius pater nomine Maxi-
mus, pueris circumquaque transmissis colligere
medicos studuit, si fortasse eius molestiæ subueni
ri potuisset. Sed congregati ex uicinis locis undi-
que medici, ad tactum uenæ denunciauerunt e-
ius exitum citius affuturum. Sed cùm iam tem-
pus refectionis incumberet, atque diei hora tar-
dior excreuisset, uenerandus Episcopus de illorũ
potius quàm de sua salute sollicitus, eos qui ade-
rant admonuit, cum sene patre in superioris epi-
scopij sui partes ascendere, seq; post laborem refi
ciendo reparare. Omnes igitur ascenderunt do-
mum, unus ei tantummodo paruulus relictus est
puer, quem nunc quoque prædictus Probus asse-
rit superesse. Qui dum lecto ia centis assisteret, su-
bitò aspexit intrantes ad uirum Dei quosdam ui-
ros stolis candidis amictos, qui eundem quoque
candorem uestium uultuum suorũ luce uincebãt.
Qua splẽdoris etiam claritate perculsus, quí nam
illi essent, emissa cœpit uoce clamare. Qua uoce
etiam Probus episcopus commotus, intrãtes eos
aspexit & agnouit, atq; eundem stridentem uagi-
entemq; puerum consolari cœpit, dicens: Noli ti-
mere: quia ad me sanctus Iuuenalis & sanctus E-
leutherius martyres uenerunt. Ille autem tantæ
uisionis nouitatem non ferens, cursu concito ex-
tra fores fugit, atq; eos quos uiderat, patri ac me-
dicis nunciauit. Qui concitè descenderunt, sed æ-
grum quem reliquerant, iam defunctum inuene-
runt: quia illi eum secum tulerant, quorum uisio-
nem puer ferre non potuit, qui hic remansit.

De transitu Gallæ ancillæ Dei. Cap. XIII.

INterea nec hoc silendum arbitror, quod mihi
personarum grauium atq; fidelium est relatio-
ne compertum. Gothorum nanque temporibus
Galla huius urbis nobilissima puella Symachi cõ
sulis ac patricij filia, intra adolescentiæ tempora
marito tradita, in unius anni spacio eius est mor-
te uiduata. Quam dum feruente mundi copia ad
iterandum thalamum & opes & ætas uocaret, e-
legit magis spíritalibus nuptijs copulari Deo, in
quibus à luctu incípitur, sed ad gaudia æterna per-
uenitur, quàm carnalibus nuptijs subíjci, quæ à læ
tícia semper incípiunt, & ad finem cum luctu ten
dunt. Huic autem cùm ualde ígnea conspersio
corporis inesset, cœperunt medici dicere: quia
nisi ad amplexus uíriles rediret, calore nimio con
tra naturam barbas esset habitura: quod ita quo-
que póst factum est. Sed sancta mulier nihil exte-
rius deformitatis timuit, quæ interius sponsi cœ-
lestis speciem amauit: nec uerita est si hoc in illa
fœdaretur, quod à cœlesti spõso in ea non amare-
tur. Mox ergo ut eius maritus defunctus est, ab-
iecto seculari habitu, ad omnipotentis Dei seruí-
tium sese apud beati Petri apostoli Ecclesiam mo
nasterio tradidit, ibí que multis annis simplicita-
ti cordis atque orationi dedita, larga indigenti-
bus eleemosynarum opera impendit. Cunq; om-
nipotens Deus perennem iam mercedem red-
dere eius laboribus decreuisset, cancri ulcere in
mamilla percussa est. Nocturno autem tempore
ante lectum eius duo candelabra lucere consue-
uerant: quia uidelicet amica lucis, non solum spí-
ritales, sed etiam corporales tenebras odio habe-
bat. Quæ dum nocte quadam ex hac eadem iace-
ret infirmitate fatigata, uidit beatum Petrum a-
postolum inter utraque candelabra, ante suum le
ctum cõstitisse, nec perterrita timuit, sed ex amo-
re sumens audaciam exultauit, eique dixit: Quid
est Domine mi, dimissa sunt mihi peccata mea?
Cui ille, benígnissimi ut est uultus, inclinato ca-
pite annuit, dicens: Dimissa, ueni. Sed quia quan
dam sanctimonialem fœminam in eodem mona-
sterio præ cæteris diligebat, ilico Galla subiunxit:
Rogo ut foror Benedicta mecum ueniat. Cui ille
respondit: Non, sed illa talis ueniat tecum. Hæc
uerò quam petis, die te erit trigesimo secutura.
His itaque expletis, uisio Apostoli assistentis &
colloquentis ei ablata est. At illa protinus cun-
ctæ cõgregationis accíuit matrem, eíq; quid uide
rit,

rit, quid ue audierit, indicauit. Tertio autem die cum ea quæ iussa fuerat sorore defuncta est. Illa uerò quam ipsa poposcerat, die est trigesimo subsecuta. Quod factum nunc usque in eodem monasterio manet memorabile, sicq; hoc à præcedentibus matribus traditum, narrare illic solent subtiliter iuniores quæ nunc sunt sanctimoniales uirgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo & ipsę affuissent.

De transitu Seruuli paralytici. Cap. XIIII.

SEd inter hæc sciendum est, quia sæpe animabus exeuntibus electorum, dulces solent laudes cœlestes erumpere, ut dum illas libenter audiunt, dissolutionem carnis ab anima sentire minimè permittantur. Vnde in homelijs quoque Euangelij sam narrasse me memini, quòd in ea portic uquæ euntibus ad Ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidam Seruulus nomine, cuius te quoq; non ambigo meminisse: qui quidem pauper rebus, sed meritis diues erat, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam ex quo illum scire potuimus, usque ad finem uitæ paralyticus iacebat. Quid dicam quia stare nō poterat, qui nunquam in lecto surgere uel ad sedendum ualebat, nunquam manum suam ad os ducere, nunquam se potuit in latus aliud declinare? Huic ad seruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquam literas nouerat, sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosq; in hospitalitatem susceperat, hos coram se studiosè legere faciebat. Factum est ut iuxta modū suum plenè sacram scripturam disceret, cùm, sicut dixi, literas funditùs ignoraret. Stu debat semper in dolore gratias agere, hymnis Dei & laudibus diebus ac noctibus uacare. Sed cùm iam tempus esset ut tanta eius patientia remunerari debuisset, mœbrorum dolor ad uitalia redijt. Cunq; iam se morti proximum agnouisset, peregrinos uiros, atq; in hospitalitatem susceptos admonuit, ut surgerent, & cum eo Psalmos pro expectatione sui exitus decantarent. Cunq; cum eis & ipse moriens psalleret, uoces psallētium repentè compe scuit cum terrore magni clamoris, dicēs: Tacete. Nunquid non auditis quantæ resonent laudes in cœlo? Et dum ad easdem laudes quas intus audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa anima carne soluta est. Qua scilicet exeunte, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, ut omnes qui illic aderant, inæstimabili suauitate repleren-tur, ita ut per hoc patenter cognoscerēt, quòd eas laudes in cœlo suscepisset. Cui rei monachus no ster interfuit, qui nunc usque uiuit, & cum magno fletu attestari solet: quia quousq; corpus eius sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit.

De transitu Romulæ ancillæ Dei. Cap. XV.

IN eisdem quoque homelijs rem narrasse me recolo, quam Speciosus compresbyter meus qui hanc nouerat me narrante attestatus est. Eo nam-

A que tempore quo monasterium perij, anus quædam Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta in urbe hac iuxta beatæ Mariæ semper uirginis Ecclesiam manebat. Hæc illius Herundinis discipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, super Prænestinos montes uitam eremiticam duxisse ferebatur. Huic autem Redempte
B duæ in eodem habitu discipulæ fuerant: una nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, fed nomine nescio. Tres itaque hæ in uno habitaculo commanentes, morum quidem diuitijs plenam, sed tamen pauperem rebus uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum Romula, aliam quam prædixi con discipulam suam magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui ad silentium, studiosa ualde ad continuæ orationis usum. Sed quia plerunq; hi quos iam homines perfectos æstimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sępe imperiti homines necdum perfectè sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quæ tamen adhuc artifex considerat & limat, laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando nō desinit: hæc, quam prædiximus, Romula, ea quam Græco uocabulo medici paralysin uocāt, molestia corporali percussa est, multisque annis in lectulo decubans, penè omni iacebat membrorum officio destituta. Nec tamē hæc eadem eius mētem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incremēta uirtutum: quia tanto sollicitius ad usum orationis excreuerat, quanto & aliud quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus sum, quæ utrafq; discipulas suas filiarum loco nutriebat, uocauit dicens: Mater ueni, mater ueni. Quæ mox cum alia eius cōdiscipula surrexit, sicut utrisque referentibus & multis eadem res claruit, & ego quoq; in eodem tempore agno ui. Cunq; noctis medio lectulo iacentis assisteret, subitò cœlitus lux emissa, omne illius cellulæ spacium implenit, & splendor tantæ claritatis emicuit, ut corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret, atq;, ut pòst ipsæ referebant, omne in eis corpus obrigescerat, ut & in subito stupore manerent. Cœpit nanque quasi cuiusdam magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostiumq; cellulæ concuti, ac si ingredientium turba premeretur: atq;, ut dicebant, intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris & lumi-nis uidere nō poterāt: quia earū oculos & pauor depresserat, & ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quæ lucē protinus est miri odoris fragrantia subsecuta, ita ut earū animū, quia lux emissa ter ruerat, odoris suauitas refoueret. Sed cùm uim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadē Romula assistentem & trementem Redemptam suorum morum magistram blanda uoce consolari, dicens: Noli timere mater, non moriar modò. Cūq; hoc crebrò diceret, paulatim lux quę fuerat emissa, sub-

sa, subtracta est, sed is qui subsecutus est, odor remansit. Sicq; dies secundus & tertius transijt, ut aspersa odoris fragrantia remaneret. Nocte igitur quarta, eandem magistram suam iterum uocauit: qua ueniente uiaticum petijt, & accepit. Necdum uerò eadem Redempta, uel illa alia eius discipula à lectulo sactis abscesserant: & ecce subitò in platea ante eiusdem cellulæ ostium duo chori psallentium constiterant, & sicut se dicebãt sexus ex uocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant uiri, & fœminæ respondebant. Cunq; ante fores cellulæ exhiberentur cœlestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cœlum ducta, quanto chori psallentium altius ascendebãt, tanto cœpit psalmodia lenius audiri, quousq; & eiusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suauitas elongata finiretur.

De transitu Tharsillæ sacræ uirginis. Cap. XVI.

NOnnunquam uerò in consolatione egredientis animæ, ipse apparere solet author ac retributor uitæ. Vnde & hoc quod de Tharsilla amita mea in homelijs Euangelij dixisse me recolo, replicabo: quæ inter duas alias sorores suas uir tute continuæ orationis, grauitate uitæ, singularitate abstinentiæ, ad culmen sanctitatis excreuerat. Huic per uisionem Fœlix atauus meus, huius Romanæ Ecclesiæ antistes apparuit, cíq; mansionem perpetuæ claritatis ostẽdit, dicẽs: Veni, quia in hac te lucis mansione recipiã. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremũ. Et sicut nobilibus fœminis uirisq; morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos consolentur, eadem hora exitus ipsius multi uiri ac fœminæ eius lectulum circunsteterunt. Tunc subitò illa sursum respiciens Iesum uenientem uidit, & cum magna animaduersione cœpit circunstantibus clamare, dicens: Recedite, recedite: Iesus uenit. Cunq; in eum intenderet quem uidebat, sancta illa anima è corpore est egressa. Tantaq; subitò fragrantia mira odoris aspersa est, ut ipsa quoq; suauitas cunctis ostenderet illic authorem suauitatis uenisse. Cunq; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longæ orationis usu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse. Et quid uiuens eius spiritus semper egisset, caro mortua testabatur.

De transitu Musæ puellæ. Cap. XVII.

SEd necq; hoc sileam quod prædictus Probus Dei famulus de sorore sua, nomine Musa, puella parua narrare cõsueuit, dicẽs: Quòd quadam nocte ei per uisionem sancta Dei genitrix uirgo Maria apparuit, atq; cœteris ei in albis uestibus puellas ostendit. Quibus illa cùm admisceri appeteret, sed se eis iungere non auderet, beatæ Mariæ uirginis est uoce requisita an uellit cum eis esse, atq; in eius obsequio uiuere. Cui cũ puella eadem dixeret, Volo, ab ea protinus mandatum accepit, ut nihil ultrà leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia quòd inter easdem uirgines quas uiderat, ad eius obsequium die trigesimo ueniret. Quibus uisis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemq; sẽ feleuitatem puellaris uitæ magna grauitatis deterst manu. Cúnque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi beata Dei genitrix iusserit, uel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post uigesimum quintũ diem febre correpta est. Die autẽ trigesimo, cùm hora eius exitus propinquasset, eandem beatam genitricem Dei cum puellis quas per uisionem uiderat, ad se uenire conspexit. Cui se etiam uocanti respondere cœpit, & depressis reuerenter oculis aperta uoce clamare: Ecce domina uenio, ecce domina uenio. In qua etiam uoce spiritum tradidit, & ex uirgineo corpore, habitatura cum sanctis uirginibus, exiuit.

Petrus:

CVm humanum genus multis atq; innumeris uitijs sit subiectum, Hierusalem cœlestis patriæ maximam partem ex paruulis uel infantibus arbitror posse compleri.

Quòd quibusdam paruulis regni cœlestis aditus à parentibus claudatur, cùm ab eis malè nutriuntur, & de puero blasphemo ostenditur, & postmodum declaratur. Caput XVIII.

Gregorius:

ETsi omnes baptizatos infantes, atque in eadem infantia morientes ingredi regnum cœleste credendum est, omnes tamen paruulos quibus scilicet iam loqui possunt, regna cœlestia ingredi credendum non est: quia nonnullis paruulis seiusdem regni cœlestis aditus à parentibus claudatur, si male nutriantur. Nam quidam uir cunctis in hac urbe notissimus ante triennium filium habuit annorum, sicut arbitror, quinq: quem nimis carnaliter diligens remisse nutriebat. atque idem paruulus, quod dictu graue est, mox ut eius animo aliquid obstitisset, maledicere cœpit. Deq; blasphemare confueuerat, qui in hac ante triennium mortalitate percussus, uenit ad mortem. Cúnque eum suus pater in sinu teneret, sicut hi testati sunt qui præsentes fuerunt, malignos ad se uenisse spiritus trementibus oculis puer aspiciens cœpit clamare: Obsta pater, obsta pater. Qui clamans declinare uitæ faciem, ut se ab eis in sinu patris abscõderet. Quem cùm ille trementem requireret, quid uideret, puer adiunxit, dicens: Mauri homines uenerunt, qui me tollere uolunt. Qui cùm hoc dixisset, maiestatis nomen protinus blasphemauit, & animam reddidit. Vt enim omnipotens Deus ostenderet pro quo reatu talibus fuisset traditus executoribus, unde uiuentem pater suus noluit corrigere, hoc morientem permisit iterare: ut qui diu per diuinitatis patientiam blasphemus uixerat, quandoque per diuinitatis iudicium blasphemaret & moreretur: quatenus reatum suum pater eius agnosceret, qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutrisset. Sed interim hoc triste seponentes ad ea quæ narrare cœperamus, læta redeamus.

De

De transitu Stephani uiri Dei. Cap. XIX.

PRædicto etenim Probo alijsq; religiosis nar rantibus uiris agnoui, ea quæ indicare audi entibus de uenerabili patre Stephano in homeliis Euangelij curaui. Fuit enim uir, sicut idē Probus & multi alij testantur, nihil in hoc mūdo possidens, nihil requirens, solam cum Deo pauperta tem diligens, inter aduersa semper patientiam amplectens, conuentus secularium fugiens, uacare semper orationi conupiscens. De quo unum bo num uirtutis refero, ut ex hoc uno ualeant multa eius bona pensari. Is nanq; cùm quadam die messem quam sua manu secuerat, decisam ad aream deduxisset, nihilq; aliud cum discipulis suis ad totius anni stipendium haberet, quidam peruersæ uoluntatis uir antiqui hostis stimulis instigatus, eandem messem igne suppositio, ita ut erat in area incendit. Quod factum dum alter conspiceret, eidem Dei famulo eucurrit & nūciauit. Quod postquam indicauit, adiūxit dicens: Væ uæ pater Stephane, quid tibi contigit? cui statim uultu ac mente placida ille respondit: Væ quid illi contigit qui mihi hoc fecit, nam mihi quid contigit? In quibus eius uerbis ostenditur in quo uirtutis culmine sedebat, qui unum quod in sumptum mundi habuerat, tam secura perdebat mente: magisq; illi condolebat qui peccatum commiserat, quam sibi qui peccati illius damna tolerabat: nec pēsabat quid ipse exterius, sed culpæ reus quantum perdebat intus. Hunc itaq; cùm dies mortis egredi de corpore urgeret, conuenerunt multi ut tam sanctæ animæ de hoc seculo recedenti suas animas commendarent. Cúnque lecto illius hi qui conuenerant, omnes assisterent, alij ingredientes angelos uiderunt, sed dicere aliquid nullo modo potuerunt, alij omnino nil uiderunt: sed omnes qui aderant, ita uehementissimus timor perculit, ut nullus egrediente illa sancta anima illic stare potuisset. Et hi ergo qui uiderant, & hi qui omnino nil uiderāt, uno omnes timore percussi & territi fugerunt, ut palàm dareť intelligi quæ & quan ta uis esset, quæ illam egredientem animam susciperet, cuius egressum nemo mortalium ferre potuisset.

Quòd aliquando animæ merítum non in ipso suo egressu, sed post mortem uerius declaratur. Cap. XX.

SEd inter hæc sciendum est, quia aliquando animæ meritum non in ipso suo egressu ostenditur, post mortem uerò certius declaratur. Unde & sancti martyres ab infidelibus crudelia multa perpessi sunt, qui tamen, ut prædiximus, ad ossa sua mortua, signis quotidie & miraculis claresc unt.

De duobus monachis Valentiį abbatis. Cap. XXI.

VIræ nanque uenerabilis Valentius, qui post in hac Romana urbe mihi sicut nobis, meo quoq; monasterio præfuit, prius in Valeriæ prouincia suum monasterium rexit. In quo dum Longobardi sæuientes uenissent, sicut eius narratione didici, duos eius monachos in ramis unius arboris suspenderūt: qui suspensi, eodem die defuncti sunt. Facto autem uespere, utrorumq; eorum spiritus claris illic apertisq; uocibus psallere cœperunt, ita ut ipsi quoque qui eos occiderāt, cùm uoces psallentium audirent, nimium mirati terrerentur. Quas uidelicet uoces captiui quoque omnes qui illic aderant, audierunt, atq; eorum psalmodiæ postmodum testes extiterunt. Sed has uoces spirituum omnipotens Deus idcirco pertinge re uoluit ad autes corporum, ut uiuentes quisq; in carne discerent: quia si Deo seruire studeant, post carnis mortem uerius uiuant.

De transitu Suranį abbatis. Cap. XXII.

VIbusdam religiosis quoq; uiris attestantibus adhuc in monasterio positus agnoui, quòd hoc Longobardorū tempore iuxtà in hac prouincia quæ Sura nominatur, quidam monasterij patēr uitæ uenerabilis Suranus nomine fuerit, qui captiuis aduenientibus, atq; à Longobardorum deprædatione fugientibus, cuncta quæ in monasterio uidebatur habere, largitus est. Cunq; in eleemosynis uestimenta sua, ac fratrum omnia, & cellarium consumpsisset, quicquid habere in horto potuit expendit. Expensis uerò rebus omnibus Longobardi ad eum subitò uenerunt, eumq; tenuerunt, & aurum ab eo petere cœperunt. Quibus cùm ille diceret se omnino nihil habere, in uicino monte ab eis ductus est, in quo sylua immensæ magnitudinis stabat. Ibi captiuus quidam fugiens in caua arbore latebat: ubi unus ex Longobardis educto gladio prædictum uenerabilem occidit uirum. Cuius corpore in terram cadente, mons omnis protinus & sylua concussa est, ac si se ferre nō posse pōdus sanctitatis eius diceret terra, quæ tremuisset.

De transitu diaconi Ecclesiæ Marsorum. Cap. XXIII.

ALius quoq; in Marsorū prouincia uitæ ualde uenerabilis diaconus fuit: quem inuentum Longobardi tenuerunt, quorum unus educto gladio caput eius amputauit. Sed cùm corpus eius in terram caderet, ipse qui hunc capite truncauerat, immundo spiritu correptus, ad pedes eius corruit, & quòd amicum Dei occiderit, inimico Dei traditus ostendit.

Petrus:

QVid est hoc quæso te, quòd omnipotens Deus sic permittit mori, quos tamen post mortem cuius sanctitatis fuerint, non patitur cælari?

De morte uiri Dei, qui missus Bethel fuerat. Cap. XXIIII.

Gregorius:

CVm scriptum sit: Iustus quacūq; morte præuentus fuerit, iustitia eius non auferetur ab eo: electi qui proculdubio ad perpetuam uitam tendunt, quid eis obest, si ad modicum duré mori untur? Et est fortasse nonnunquam eorum culpa, licet minima, quæ in eadem debeat morte resecari. Vnde sit, ut reprobi potestatem quidem contra uiuentes accipiant: sed illis morientibus hoc in eis

in eis grauius uindiceatur, quòd contra bonos po- A testatem suę crudelitatis acceperunt: sicut idem carnifex qui eundem uenerabilē diaconū uiuentē ferire permissus est, gaudere super mortuum permissus nō est. Quod sacra quoq; testatur eloquia. Nam uir Dei cōtra Samariā missus, quia per inobedientiam in itinere comedit, hūc leo in eodem
3.Reg.13 itinere occidit. Sed statim illic scriptū est: Quia stetit leo iuxta asinum, & non comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur, quòd peccatū inobedientię in ipsa fuerit morte laxatum: quia idem leo quem uiuentem præsumpsit occidere, contingere non præsumpsit occisum. Qui em occidēdi ausum habuit, de occisi cadauere comedendi licētiam non accepit: quia is qui culpabilis in uita fuerat, punita inobedientia erat iam iustus ex morte. Leo ergo qui prius peccatoris uitam necauerat, custodiuit postmodum cadauer iusti.

Petrus:

PLacet quod dicis: sed nosse uellē si nunc ante restitutionem corporum in cœlo recipi ualeant animæ iustorum.

Si ante restitutionem corporis recipiantur in cœlo animæ iustorum. Cap. XXV.

Gregorius:

HOc neq; de omnibus iustis fateri possumus, neq; de omnibus negare. Nam sunt quorūdam iustorū animæ, quæ à cœlesti regno quibusdam adhuc mansionibus differunt. In quo dilationis damno quid aliud innuitur, nisi quòd de perfecta iusticia aliquid minus habuerunt? Et tamen C luce clarius cōstat: quia perfectorum animæ mox ut huius carnis claustra exeunt, in cœlestis regni sedibus recipiunt: quod & ipsa per se ueritas testa
Luc.17 tur dicens: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabunt & aquilæ. Quia ubi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur iu
Phil.1 storum animæ. Et Paulus: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Qui ergo Christum in cœlo esse nō dubitat, nec Pauli animā esse in cœlo negat. Qui etiam de dissolutione sui corporis, atq; de inhabi-
2.Cor.5 tatione cœlestis patriæ dicit: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitatiōis dissoluatur, quòd ędificationem habemus ex Deo, domū non manu factam, sed æternam in cœlis.

Petrus:

SI igitur nunc sunt in cœlo animæ iustorum, quid est quòd in die iudicij pro iustitiæ suæ retributione recipient?

Gregorius:

HOc eis nimirū crescit in iudicio, quòd nunc animarum sola, postmodū uerò etiam corporum beatitudine perfruuntur: ut in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro Domino cruciatusq; pertulerūt. Pro hac quippe geminata eo
Esa.61 rum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc etiam ante resurrectionis diem de
Apoc.6 sanctorum animabus scriptum est: Datæ sunt illis singulæ stolę albæ, & dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec implerentur numerus conseruorum & fratrū eorum. Qui itaq; nunc singulas acceperunt, binas in iudicio stolas habituri sunt: quia modò animarum tantūmodo, tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur.

Petrus:

ASsentio. Sed uellem scire quónam modo agitur, quod plerunque morientes, multa prædicunt.

Quibus modis morientes aliqua prædicunt. Et de morte cuiusdam aduocati, & de reuelatione Geronti ac Melitij monachorum, & de morte pueri armentarij, & de diuersitate linguarum. Cap. XXVI.

Gregorius:

IPsa aliquando animarum uis subtilitate sua aliquid præuidet. Aliquando autem exiturę de corpore animæ per reuelationem uentura cognoscunt. Aliquando uerò iam dum iuxta fit ut corpus deserant, diuinitùs afflatæ in secreta cœlestia incorporeum mentis oculum mittūt. Nam quòd uis animæ aliquādo subtilitate sua ea quę sunt uētura cognoscit: patet ex eo quòd quidam aduocatus qui in hac urbe ante biduum lateris dolore defunctus est, ante paululum quàm moreretur, uocauit puerum suum, præparari sibi uestimenta ad procedendum iussit. Quem dum puer quasi insanire cerneret, eiusq; præceptis minimè obediret, surrexit, uestimento se induit, & per uiā Appiam ad beati Sixti Ecclesiam se esse processurū dixit. Cunq; post modicum ingraueſcēte molestia esset defunctus, deliberatum fuerat, ut apud beatum Ianuariū martyrem Prænestina uia eius corpus poni debuisset. Sed quia longum hoc his qui sunus eius curauerāt uisum est: repentè orto consilio exēutes cum eius funere per uiam Appiā nescientes quæ ille dixerat, in ipsa eum Ecclesia quā prędixerat, posuerunt. Et cùm eundem uirum curis secularibus obligatum, lucriscę terrenis inhiantē fuisse nouerimus: unde hoc prædicere potuit, nisi quia id quod futurum erat, eius corpori ipsa uis animę ac subtilitas prœuidebat? Quòd autem sępe etiam reuelationibus agitur, ut á morituris futura prędici antur, ex his colligere possumus quę apud nos gesta in monasteriis scimus. In monasterio etenim meo quidam frater ante decennium Gerōtius dicebatur. Qui cùm graui molestia corporis fuisset depressus, in uisione nocturna albatos uiros & clari omnimodo habitus in hoc ipsum monasterium descēdere de superioribus aspexit. Qui dum corā lecto iacentis assisterent, unus eorum dixit: Ad hoc uenimus, ut de monasterio Gregorij quosdam fratres in militiā mittamus. atq; alteri prædicentes adiūxit: Scribe Marcellū, Valentinianum, Agnellum, atq; alios quorum nūc minimè recordor. Quibus expletis addidit, dicēs: Scribe & hūc ipsum qui nos aspicit. Ex qua uisione certus redditus prædictus frater, facto mane innotuit fratribus, qui & qui essent in breui ex eadem cella morituri, quos se etiam denunciauit esse secuturum: cùm die alio prædicti fratres mori cœperunt, atq; sub eodē ordine se in morte secuti sunt, quo fuerant in descriptiōe nominati. Ad extremum uerò

& ipse

& ipse obijt, qui eosdem fratres morituros præui-
dit. In ea quoq; mortalitate quæ ante triennium
hanc urbem uehementissima clade uastauit, in
Portunensis ciuitatis monasterio Melitus dictus
est, monachus adhuc in annis iuuenilibus constī-
tutus, sed miræ simplicitatis atque humilitatis uir,
qui appropinquante uocationis die, eadem clade
percussus, ad extrema deductus est. Quod uir uitę
uenerabilis Felix eiusdem ciuitatis episcopus au-
diens, cuius & hæc relatione cognouī, ad eum ac-
cedere studuit, & ne mortē timere debuisset, uer-
bis hunc persuasoriis cōfortare, cui ēstā adhuc de
diuina misericordia longiora uitæ spacia pollice-
ri cœpit. Sed ad hæc ille respondit, cursus sui tem-
pora esse completa, dicens apparuisse sibi iuuenē,
atq; epistolas detulisse, dicentem: Aperi & lege.
Quibus apertis asseruit, quia se & omnes qui eo-
dem tempore à prædicto episcopo in paschali se
stituitate fuerant baptizati, scriptos in eisdem epi-
stolis literis aureis inuenisset. Primum quidem,
ut dicebat, suum nomen reperit, ac inde omnium
illo in tempore baptizatorum. Qua de re certum
tenuit, & se & illos de hac uita esse sub celeritate
migraturos. Factumq; est ut die eadem ipse more
retur, atq; post eum cūcti illi qui baptizati fuerāt
ita secuti sunt, ut intra paucos dies nullus eorum
in hac uita remaneret. De quibus nimirum con-
stat, quòd eos prædictus Dei famulus idcirco au-
ro scriptos uiderat: quia eorum nomina apud se fi
xa æterna claritas habebat. Sicut itaq; hi reuela-
tionib. potuerunt uētura cognoscere: ita nonnun
quam egressuræ animæ possunt etiā mysteria cœ-
lestia non per somnium, sed uigilando prælibare.
Ammonium nanq; monasterij mei monachū be
ne nosti, qui dum esset in seculari habitu constitu
tus, Valeriani huius urbis aduocati, naturalem fi-
liam in coniugio sortitus, eius obsequijs sedulē at
que incessanter adhærebat, & quæq; in eiusdē do
mo agebantur, nouerat. Qui mihi iam in monaste
rio positus narrauit, q̄ in ea mortalitate quæ pa-
tricij Narsi temporibus hanc urbem uehementer
afflixit, in domo prædicti Valeriani puer armenta
rius fuit præcipuæ simplicitatis & humilitatis. Cū
uerò eiusdem aduocati domus eadem clade uasta
retur, idem puer percussus est, & usq; ad mortem
deductus. Qui subitò fublatus à præsentibus re-
dijt, sibiq; dominū suum uocari fecit. Cui ait: Ego
in cœlo fui, & qui de hac domo morituri sunt a-
gnoui. Ille, ille atq; ille morituri sunt: tu uerò ne ti-
meas, quia in hoc tēpore morituru nō es. Vt ue-
rò scias quòd me in cœlo fuisse uerum fateor, ecce
accepi illic ut linguis omnium loquar. Nunquid
tibi incognitum fuit Græcam me linguam omni-
no non nosse? & tamen Græcè loquar, ut cogno
scas an uerū sit quòd me omnes linguas accepisse
testificor. Cui tunc Græcè dominus suus locutus
est, atq; ita ille in eadem lingua respondit, ut cun-
cti qui aderant, mirarentur. In ea quoque domo
prædicti Narsi spatarius Vulgar manebat. Qui se
stim ad ægrum deductus ei Vulgarica lingua lo-
cutus est: sed ita puer ille in Italia natus & nutri-
tus in eadem barbara locutione respondit, ac si ex
eadem fuisset gente generatus. Mirati sunt om-
nes qui audiebant, atq; ex duarum linguarum ex-
perimento quas eum antea nescisse nouerant, cre
diderunt de omnibus quas probare minimè ua-
bant. Tunc per biduum mors eius dilata est, sed
die tertio, quo occulto iudicio nescitur, manus ac
brachia lacertosq; suos dentibus laniauit, atq; ita
de corpore exiuit. Quo mortuo, omnes illi quos
prædixerat, ex hac protinus luce subtracti sunt,
nullusq; in illa domo eadem tēpestate defunctus
est, qui uoce illius denunciatus non est.

Petrus:

VAlde terribile est, ut qui tale donum perci-
pere meruit, tali etiam post hoc pœna ple-
ctaretur.

Gregorius:

VIs occulta Dei iudicia scire? Ea quę in di-
uino examine cōprehēdere nō possumus,
timere magis quàm discutere debemus.

De morte Theophanij comitis. Cap. XXVII.

VTautem de egredientibus animabus quæ
multa præno scunt, ea quæ cœpimus exe-
quamur, neq; hoc silendum est quod de Theopha
nio Centerelesis urbis comite in eadem urbe po-
situs multis attestantibus agnouī. Fuit nanque uir
misericordiæ actibus deditus, bonis operibus in
tentus, hospitalitati præcipuè studens. Exercen-
dis quidē comitatus curis occupatus, agebat ter-
rena & temporalia, sed ut post in fine claruit, ma-
gis ex debito q̄ ex intentione. Nam dum appro-
pinquante mortis eius tempore grauissima aeris
tempestas obsisteret ne ad sepeliendum duci po-
tuisset, eumq; uxor sua cum fleru uehementissimo
inquireret dicens: Quid faciam? quomodo ne ad
sepeliendum efjcio, quæ ostium domus huius e-
gredi præ nimia tempestate non possum? Tunc
ille respondit: Noli mulier flere, quia mox ut ego
defunctus fuero, aeris serenitas redibit. Cuius pro
tinus uocem mors, & mortem serenitas secuta est.
Quod signum etiā alia signa sunt comitata. Nam
manus eius & pedes podagræ humore tumescen
tes uersi in uulneribus fuerant, & profluente sa-
nie putebant. Sed dum corpus eius ex more ad la
uandum fuisset nudatum, ita manus pedesq; eius
sani inuenti sunt, ac si unquam uulneris nihil ha-
buissent. Ductus itaq; ac sepultus est, eiusq; con-
iugi uisum est, ut quarto die in sepulchro illius
marmor quod superpositum fuerat, mutari debu-
isset. Quod uidelicet marmor corpori eius super-
positum dum fuisset ablatum, tanta ex corpore ip-
sius fragrantia odoris emanauit, ac si ex putrescē
te carne illius pro uermibus aromata scrbuissent.
Quod factum dum narrante me in homelijs inser
mis quibusdam uenisset in dubium, die quadam
sedente me in conuentu nobilium, ipsi artifices
qui in sepulchro illius marmor mutauerant, affue
runt aliquid me de propria causa rogaturi. Quos
ego de eodem miraculo coram clero, nobilibus
ac plebe requisiui, qui & eadem odoris fragrātia
miro modo se repositos fuisse testati sunt. Et quā-
dam alia in augmēto miraculi, quæ nunc narrare

longum æstimo, de eodem sepulchro eius addi- A derint. Petrus:

INquisitioni meæ sufficienter iam uideo satisfactum. sed hoc est adhuc quod quęstione animũ pulsat: quia cũm superius dictum sit, esse iam sanctorum animas in cœlo, restat proculdubio ut ini quorum quoque animæ esse non nisi in inferno credantur. Et quid hac de re ueritas habeat, ignoro. Nam humana æstimatio non habet, peccatorũ animas ante iudicium posse cruciari.

Quòd sicut perfectorum animæ in cœlo, ita post dissolutionem corporum iniquorum animæ in inferno esse credendæ sint. Cap. XXVIII.

Gregorius:

SI esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij satisfactione credidisti, oportet ut per omnia B esse credas & iniquorum animas in inferno: quia ex retributione æternæ iusticiæ ex qua iusti iam gloriantur, necesse est per omnia ut & iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quòd à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Petrus:

ET qua ratione credendum est, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?

Quæ ratione credendum sit, ut incorporeos spiritus tenere ignis corporeus possit. Cap. XXIX.

Gregorius:

SI uiuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cùm incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne tenea tur? Petrus:

INuiuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia uiuificat corpus.

Gregorius:

SI incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod uiuificat, quare non pœnaliter & ibi teneatur ubi mortificatur? Teneri autem spiritum per ignem dicimus, ut in tormento ignis, uidendo atq; sentiendo puniatur. Ignem nanq; eo ipso patitur quod uidet: & quia cremari se aspicit, cruciatur. Sicq; fit ut res corporea incorpoream exurat, dum ex igne ussibili ardor ac dolor inussibilis trahitur, ut per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quanuis colligere ex dictis Euangelicis possumus, D quia incendium anima non solum uidendo, sed etiam experiendo patiatur. Veritatis etenim uoce dicitur mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat uoce di-Luc.16 uitis qui Abraham deprecatur, dicens: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dum ergo peccatorem diuitem damnatum ueritas in ignem perhibet, quis nam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget?

Petrus:

EC ce ratione ac testimonio ad credulitatem flectitur animus, sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodo enim res corporea rem incorpoream teneat, atq; affligere possit, ignoro.

Gregorius:

DIc quæso te, apostatas spiritus à cœlesti gloria deiectos, esse corporeos an incorporeos suspicaris? Petrus:

QVis sanum sapiens esse spiritus corporeos dixerit? Gregorius:

GHennæ ignem esse incorporeum an corporeum fateris? Petrus:

IGnem gehennæ corporeũ esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.

Gregorius:

CErtè reprobis ueritas in fine dictura est: Ite Matt.25 in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur diaboli eiusq; angeli cùm sint incorporei, corporeo sunt igne crucianda: quid mirum si animæ, & antequam recipiant corpora possint corporea sentire tormenta?

Petrus:

PAtet ratio, nec debet animus de hac ulterius quæstione dubitare.

De morte Theodorici regis Ariani. Cap. XXX.

Gregorius:

POstquam laboriosè credidisti, operæpretium credo, si ea quæ mihi à uiris fidelibus sunt digesta, narrauero. Iulianus nanq; huius Romanę Ecclesiæ, cui Deo autore deseruio, secũdus defensor, qui ante septẽ fermè annos defunctus est, ad me adhuc in monasterio positũ crebrò ueniebat, & mecũ colloqui de animæ utilitate cõsueuerat. Hic itaq; mihi quadã die narrauit, dicẽs: Theodorici regis tẽporib. pater soceri mei in Sicilia exactionẽ canonis egerat, atq; iam ad Italiã redibat. Cuius nauis appulsa est ad insulam quæ Liparis appellat. Et quia illic uir quidã solitarius magnæ uirtutis habitabat, dum nautæ nauis armamẽta rare pararent, uisum est prædicto patri soceri mei ad eundem uirum Dei pergere, secq; eius orationibus commendare. Quos uir Domini cùm uidisset, eis inter alia colloquens dixit: Scitis quia rex Theodoricus mortuus est? Cui illi protinus responderunt: Absit, nos eum uiuentem dimisimus, & nihil tale ad nos de eo nunc usq; perlatum est. Quibus Dei famulus addidit, dicens: Etiã mortuus est: nam hesterno die hora nona inter Ioannẽ papam & Symmachum patriciũ discinctus atq; discalcia tus, & uinctis manibus deductus, in hãc uicinam Vulcani ollam tractatus est. Quod illi audientes sollicitè conscripserunt diem, atq; in Italiam reuersi, eo die Theodoricum regem inuenerunt fuisse mortuum, quo de eius exitu atq; supplicio Dei famulo fuerat ostensum. Et quia Ioannem papam affligendo in custodia occidit, Symmachũ quoq; patriciũ ferro trucidauit, ab illis iustè in ignẽ missus apparuit, quos in hac uita iniustè iudicauit.

De morte Reparati. Cap. XXXI.

EOdem quoq; tempore quo primùm remotæ uitæ desiderio anhelabam, quidam honestus senex Deus sedit nomine, ualde huius urbis nobilibus amicus, mihi quoq; in amicitijs sedulè iungebatur, qui mihi narrabat, dicens: Gothorũ tempore quidam spectabilis uir, Reparatus nomine,

uenit

uenit ad mortem. Qui dum diu iam commutatus ac rigidus iaceret, uitium est quód ab eo funditùs flatus uitalis exiſſet, atq; examine remanſiſſet corpus. Cunq; & multi qui conuenerant, & eum iam mortuum familia lugeret, ſubitó redijt, & cuncto rum plangentium in ſtuporem uerſæ ſunt lachrymæ. Qui reuerſus ait: Citius ad Eccleſiá beati Lauren tij martyris, quæ ex nomine conditoris Damaſci uocatur, puerum mittite: & quid de Tyburtio presbytero agatur, uideat, & renunciare feſtinet. Qui uidelicet tunc Tyburtius carnalibus deſideri jis ſubiacere ferebatur. Cuius adhuc uitæ morúq; quoq; bene Florétius eius nũc Eccleſię presbyter meminit. Cùm uerò puer pergeret, narrauit idem Reparatus quí ad ſe reuerſus fuerat, q̃ illũ ubí ductus fuerat, agnouit dicens: Paratus fuerat rogus ingẽs, deductus aũt Tyburtius presbyter in eo eſt ſuperpoſitus, atq; ſuppoſito igne cõcrematus. Alius aũt parabat rogus, cuius à terra in cœlum eacumen tendi uidebat. Cui emiſſa uoce clamatum eſt, cuius eſſet. His igit dictis ſtatim Reparatus de functus eſt, puer uerò qui trãſmiſſus fuerat ad Tyburtiũ, tam eũ mortuũ inuenit. Qui uidelicet Reparatus ductus ad loca pœnarum dum uidit, redijt, narrauit, & obijt, apertè monſtratur: quia nobis illa, non ſibi uiderit, quibus dum adhuc conceſſum eſt uiuere, licet etiam à malis operib. emẽdare. Rogum uerò conſtrui Reparatus uidit, non quòd apud ſnfernum ligna ardeant, ut ignis fiat: ſed narraturus hæc uiuentibus, illa de incẽdio parentes uorum uidit, ex quibus nutriri apud uiuentes cor poreus ignis ſolet: ut per hæc aſſueta uiuentes diſcerent, quid de inſuetis timere debuiſſent.

De morte curialis cuius ſepultura incenſa eſt.

Cap. XXXII.

TErribile etiam quiddam in Valeriæ prouincia contigiſſe, uir uitæ uenerabilis Maximianus Syracuſanus epiſcopus, qui diu in hac urbe meo monaſterio præfuit, narrare conſueuit, dicẽs: Quidam curialis illic ſacratiſſimo Paſchali ſabbato iuuenculam cuiuſdam filiam in baptiſmate ſuſcepit. Qui poſt feſtinium domum reuerſus, multoq; uino inebriatus, eandem filiam ſuam ſecum manere petijt, eámque nocte illa, quod dictu nefas eſt, perdidit. Cúnque mane facto ſurrexiſſet, reus cogitare cœpit ut ad balneum pergeret, ac ſi aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cœpitq; trepidare Eccleſiá ingredi. Sed ſi tanto die non iret ad Eccleſiam, erubeſcebat homines: ſi uerò iret, pertimeſcebat iudicũ Dei. Vicit itaq; humana uerecũdia, perrexit ad Eccleſiã: ſed tremebũdus ac pauens ſtare cœpit, atq; per ſin gula momenta ſuſpectus, qua hora immundo ſpíritui traderetur, & coràm omni populo uexaret. Cũq; uehementer timeret, ei in illa miſſarũ celebritate quaſi aduerſi nihil contigit. Qui lætus exijt, & die altero Eccleſiam iam ſecurus intrauit. Factumq; eſt ut per ſex cõtinuos dies lętus ac ſecurus procederet, æſtimãs quòd eius ſcelus Dominus aut nõ uidiſſet, aut uiſum miſericorditer auertiſſet. Die autem ſeptimo ſubita morte defunctus eſt. Cunctis ſepulturæ traditus fuiſſet, per longum tẽpus cunctis uidentibus de ſepulchro illius flãma exijt, & tam diu oſſa cõcremauit quouſq; omne ſepulchrum conſumeret, & terra quæ in tumulum collecta fuerat, deforſa uideretur. Quod uidelicet omnipotẽs Deus faciens, oſtendit quid eius anima in occulto pertulit, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma conſumpſit. Qua in re nobis quoq; hæc audientibus exemplum formidinis dare dignatus eſt: quatenus ex hac conſideratione colligamus quid anima uiuens ac ſentiens pro reatu ſuo patitur, ſi tãto ignis ſuppliciо etiam inſenſibilia oſſa concrematur.

Petrus:

NOſſe uelim, ſi uel boni bonos in regno, uel mali malos in ſuppliciо agnoſcant.

Si boni bonos in regno, & mali malos in ſupplicio agnoſcunt. Cap. XXXIII.

Gregorius:

HVius rei ſententia in uerbis eſt dominicis, quam iam ſuperius protulimus, luce clarius demonſtrata. In quibus cùm dictum eſſet: Homo quidam erat dives, & induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui ſacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat, ſed & canes ueniebant & lingebant ulcera eius: ſubiunctum eſt, quòd mortuus Lazarus portatus eſt ab angelis in ſinu Abrahæ, & mortuus dives ſepultus eſt in inferno. Qui eleuans oculos ſuos cùm eſſet in tormẽtis, uidit Abraham à lõgè & Lazarum in ſinu eius, & ipſe clamauit dicens: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Cui Abraham dixit: Fili recordare, quia recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Dives autem iam ſpem ſalutis de ſeipſo non habens, ad proximẽdam ſuorum ſalutem conuertit, dicens: Rogo te pater ut mittas eum in domũ patris mei: habeo enim quinq; fratres: ut teſtetur illis, ne & ipſi ueniant in locum hunc tormẽtorum. Quibus uerbis apertè declaratur: quia & boni bonos, ma li malos cognoſcunt. Si enim Abraham Lazarum minimè recognouiſſet, nequaquam ad diuitem in tormentis poſitum, de tranſacta eius contritione loqueretur, dicens quòd mala receperit in uita ſua. Et ſi mali malos non recognoſcerent, nequaquam dives in tormentis poſitus fratrum ſuorum, etiam ab ſentium, meminiſſet. Quomodo enim præſentes nõ poſſet agnoſcere, qui etiã pro abſentium memoria curauit exorare? Qua in re illud quoq; oſtenditur quod nequaquam ipſe requiſiſti: quia & boni malos, & mali cognoſcunt bonos. Nam dives ab Abraham cognoſcitur cui dictum eſt: Recepiſti bona in uita tua. Et electus Lazarus à reprobo eſt diuite cognitus, quem mitti precatur ex nomine dicens: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam. In qua uidelicet cognitione

utriusque partis cumulus retributionis excrescit: ut & boni amplius gaudeant, qui secum eos lætari conspiciunt quos amauerunt, & mali dum cum eis torquentur quos in hoc mũdo, despecto Deo, dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pœna consumat. Iuit autem in electis quiddam mirabilius, quia non solum eos agnoscunt quos in hoc mundo nouerant, sed uelut uiros uisos ac cognitos recognoscũt bonos quos nunquam uiderunt. Nam cum antiquos patres in illa æterna hæreditate uiderint, eis incogniti per uisionem non erunt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?

De quodam religioso qui prophetas moriens uidit.
Caput XXXIIII.

NAm quidã noster religiosus uir & uitæ laudabilis, cũm ante hoc quadriennium moreretur, sicut religiosi alij qui præsentes fuerũt restati sunt, in hora exitus sui Ionam prophetam, Ezechielem quoq; & Danielem cœpit aspicere, eos que dominos suos ex nomine clamare. Quos dum ad se uenisse diceret, & depressis luminibus eis reuerentiæ obsequium præberet, ex carne eductus est. Qua in re apertè datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili uita notitia, si uir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos, quos nimirum nunquam uiderat, agnouit.

Quòd se etiam ignotæ animæ nonnunquam exituræ cognoscunt, quæ uel pro culpis tormenta, uel bonis actibus similia sunt præmia recepturæ: & de morte Ioannis & Vrsi, atq; Eumorphij & Stephani. Cap. XXXV.

SOlet autem plerunq; contingere ut egressura anima eos etiã recognoscat cum quibus pro æqualitate culparum, uel etiam præmiorũ, in una est mansione deputanda. Nam uir uitæ uenerabilis Eleutherius senex, de quo præcedente libro multa narraui, in monasterio suo germanum fratrem nomine Ioannem se habuisse perhibuit, qui ante dies quatuordecim suum fratribus exitum prædixit. Cunq; decrescentes quotidie computarent dies, ante triduum quàm uocaretur ex corpore, febre correptus est. Ad horam uerò mortis ueniens, mysterium dominici corporis & sanguinis accepit. Vocatisq; fratribus coram se psallere præcepit, quibus tamen antiphonam ipse per semetipsum de semetipso impositit, dicẽs: Aperite mihi portas iustitiæ, & ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabũt per eam. Cunq; coram eo assistentes fratres psallerent, emissa subitò & producta uoce clamauit, dicens: Vrse ueni. Quod mox ut dixit, eductus è corpore mortalem uitam finiuit. Mirati sunt fratres: quia hoc quod moriens frater clamauerat, ignorabant. Quo defuncto, in monasterio facta est magna tristitia. Quarto autẽ die quiddam fratribus necessarium fuit, ut ad monasterium aliud longè positum transmitterent. Illuc ergo euntes fratres, omnes A eiusdem monasterij monachos tristes uehementer inuenerunt. Quibus cùm dicerent, Quid habetis, quod uos in tanto mœrore deprimitis? Responderunt dicentes: Loci huius desolationem gemimus: quia unus frater cuius nos uita in hoc monasterio continebat, hodie quartus est dies q; ex hac luce subtractus est. Cunq; fratres qui uenerant studiosè inquirerent qualiter dictus fuisset, respondẽrunt: Vrsus. Qui uocationis eius horam subtiliter inquirentes, ipso eum momento cognouerunt exisse de corpore, quo per Ioannem, qui apud eos defunctus est, fuerat uocatus. Qua exre colligitur, quia utrorumque par fuerat meritum, eisq; datum est utrin una mansione socialiter uiue rent, quibus è corpore contigit socialiter exire.

B Sed neq; hoc silẽam quòd dum adhuc laicus uiue rem, atque in domo mea quæ mihi in hac urbe ex sure patris obuenerat, manerem: de quibusdam uicinis meis me cõtigit agnouisse. Quædam nanque iuxta me uidua, Galla dicebatur. Hæc Eumorphium nomine iuuenem filium habebat, à quo non longè quidam Stephanus qui alio nomine Optio dictus fuit, habitabat. Sed idem Eumorphius ad extrema uitæ ueniens, uocauit puerum suum, eique præcepit, dicens: Vade citius & dic Stephano Optioni ut concitus ueniat, quia ec ce nauis parata est, ut ad Siciliam duci debeamus. Cúnque hunc puer insanire crederet, & obedire recusaret, cœpit ille uehementer imminere, dicens: Vade & nuncia illi quod dico, quia non insanio. Egressus est puer ut ad Stephanum pergeret. Cúnque in medium iter uenisset, ei alius quidam obuius factus est, qui hunc requisiuit, dicens: Quò uadis? Cui ille respondit: Ad Stephanum Optionem à domino meo missus sum. Atque ille protinus dixit: Ab eo uenio, sed ante me hac hora defunctus est. Reuersus uerò est puer ad Eumorphium dominum suum, sed iam eum mortuum inuenit. Sicq; factum est ut dum alter obuiam uenit, & ex medio itinere puer reuersus est, ut ex mensura spacij potuisset colligi, quia uno momento utriq; fuerant uocati.

Petrus:

TErribile est ualde quod dicitur. sed quæso te, cur egredienti animę nauis apparuit, uel cur se ad Siciliam duci moriturus prædixit?

Gregorius:

ANima uehiculo non eget: sed mirum non est, si adhuc hominis in corpore positi, illud apparuit, quod per corpus assueuerat uidere, ut per hoc intelligi daretur quo eius anima spiritaliter duci potuisset. Quòd uerò se ad Siciliam duci testatus est, quid sentiri aliud potest, nisi quòd præteris locis in eius terræ insulis eructante igne tormentorum ollæ patuerunt? Quæ, ut solent narrare qui nouerunt, laxatis quotidie finibus excrescunt, ut mundi termino appropinquante, quanto certum est illuc amplius exurendos colligi, tanto & eadem tormentorum loca amplius uideantur aperiri. Quod omnipotens Deus ad correptionem uiuentium in hoc mũdo uoluit ostendi, ut men-

ut mentes infidelis, quæ inferni tormẽta esse non credunt, tormentorum loca uideant, quæ audita credere recusant. Quòd uerò siue electi siue repro bi, quorum communis causa in opere fuerit, ad lo ea etiam communia deducantur, ueritatis nobis uerba satisfacerent, etiam si exempla deessent. Ioan. 14 Ipsa quippe propter electos in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si enim dispar retributio in illa æterna beatitudine nõ esset, una potius mansio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bono rum ordines, & propter meritorum consortia cõmuniter lætantur, & tamen unum denarium omnes laborantes accipiunt. Qui multis mansionibus distinguuntur: quia & una est beatitudo quã illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur. Que nimi Matth. 13 rum ueritas iudicij sui diem denuncians ait: Tunc dicam messoribus: Colligite zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Messores quippe angeli zizania ad comburendum in fasciculos ligant, cùm pares paribus in tormentis similibus sociantur: ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant. Cùm ergo similes in culpa, ad tormenta similia deducantur: quia eos in locis pœnalibus angeli deputant, quasi zizaniorũ fasciculos ad com burendum ligant.

Petrus:

A D inquisitionem meam responsionis satisfactione patuit causa ratiõis. Sed quid nam est, quæso te, quòd nonnulli quasi per errorem extrahuntur è corpore, ita ut facti examines redeãt: & eorum quisque audisse se dicat, quia ipse non fuerat iussus deduci?

De hiis qui quasi per errorem educi uidentur è corpore, et de uocatione & reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Stephani, ac de uisione cuiusdam militis.

Caput XXXVI.

Gregorius:

HOc cùm sit Petre, si bene perpenditur, non error, sed admonitio est. Superna enim pietas ex magna misericordiæ suæ largitate disponit, ut nonnulli etiam post exitum repentè ad corpus redeant, ut tormẽta inferni quæ audita non crederant, saltem uisa pertimescant. Nam quidam Illyricianus monachus, qui in hac urbe in monasterio mecum uiuebat, mihi narrare consueuerat: quia quodam tempore cùm adhuc in eremo moraretur, angnouerit quòd Petrus quidã monachus ex regione ortus Hiberiæ, qui et in loco uastæ solitudinis, cui Euasa nomẽ est, inhærebat, sicut ipso narrante didicerat, priusquam eremum peteret, molestia corporis interueniẽte defunctus est: sed protinus corpori restitutus, inferni se supplicia at que innumera loca flammarum uidisse testabatur. Qui etiam quosdam huius seculi potentes in eisdem flammis suspensos se uidisse narrabat. Qui cũ iam ductus esset ut in illas & ipse mergeretur, subitò an gelum corusci habitus apparuisse fatebatur, qui eum in ignem mergi prohiberet. Cui etiã dixit: Regredere, & qualiter tibi posthac uiuendum sit cautissimè attende. Post quam uocem pau latim recalescentibus membris ab æternæ mortis somno euigilans, cuncta quæ circa illum fuerant, gesta narrauit. Tantisq; se postmodum sciunijs uigilijsq; constrinxit, ut inferni eum uidisse & pertimuisse tormenta, etiam si taceret lingua, con uersatio loqueretur. Quippe omnipotẽtis Deimi ra largitate in morte actum est, ne mori debuisset. Sed quia humanum cor grauis ualde duritiæ esse solet: ita ipsa quoque pœnarum ostensio non æquè omnibus utilis est. Nam illustris uir Stephanus, quem bene nosti, de semetipso mihi narrare consueuerat: quia in Constantinopolitana urbe pro quadam causa demoratus, molestia corporis superueniente defunctus est. Cunq; medicus atq; pigmentarius ad aperiendum eum atque condiendum esset quæsitus, & die eodem minimè inuentus, subsequente nocte corpus sacuit in humatum. Qui ductus ad inferni loca, uidit multa quæ prius audita non credidit. Sed cùm præsidenti illic iudici præsentatus fuisset, ab eo receptus non est, ita ut diceret: Non hũc adduci, sed Stephanum ferrariũ iussi. Qui statim reductus in corpore est, & Stephanus ferrarius qui iuxta eũ habitabat, ea dem hora defunctus est. Sicq; probatum est uera fuisse uerba quæ audierat, dũ hæc effectus mortis Stephani demonstrauit. Ante triennium quoq; in hac pestilentia quæ hanc urbem crudeliter uehementissima depopulauit, in qua etiã corporali uisu sagittæ cœlitus uenire, & singulos quosq; ferire uidebanẽ sicut nosti: Stephanus idẽ defunctus est. Quidam uerò miles in hac eadem urbe nostra per cussus, ad extrema peruenit. Qui eductus è corpore examinis sacuit, sed citius redijt, & quę cum eo fuerant gesta, narrauit. Aiebat enim, sicut tunc res eadem etiam multis innotuit, quia pons erat: sub quo niger atque caliginosus fœtoris intolerabilis nebulam exhalans fluuius decurrebat. Transacto autem ponte, amœna erant prata atque uirentia, odoriferis herbarum floribus exornata, in quibus albatorum hominũ cõuenticula esse uidebantur. Tantusq; in eodem loco odor fuauitatis inerat, ut ipsa fuauitatis fragrantia illic deambulantes, habitantésque satiaret. Ibi mansiones erant diuersorum singulæ, magnitudine lucis plenæ. Ibi quædam miræ potentiæ ædificabatur domus, quæ aureis uidebatur laterculis construi, fed cuius esset, non potuit agnosci. Erant uerò super ripam prædicti fluminis nonnulla habitacula, sed alia exurgentis fœtoris nebula tangebat, alia autem exurgens fœtor è flumine minimè tangebat. Hæc uerò erat in prædicto ponte probatio, ut quisquis per eum uellet iniustorum tranfire, in tenebrosum fœtentemq; fluuium laberetur. Iustus uerò qui bus culpa non obsisteret, securo per eum gressu ac libero ad loca amœna peruenirent. Ibi se etiam Petrum Ecclesiasticæ familiæ maiorem, qui ante quadriennium est defunctus, deorsum positum

in locis tetertimis magno ferri pondere religatum ac depressum uidiſſe confeſſus eſt. Qui dum requireret cur ita eſſet, ea ſe dixit audiſſe quæ nos qui eum in hac Eccleſiaſtica domo nouimus ſcientes eius acta recolimus. Dicebant nanque eſt: Hæc idcirco patitur: quia ſi quid ei pro facienda ultione uidebatur, ad inferendas plagas plus ex crudelitatis deſiderio quàm obediẽtiæ ſeruiebat. Quod ſic fuiſſe, nullus qui illum nouit, ignorat. Ibi ſe etiã quendam peregrinum presbyterum uidiſſe fatebat, qui ad prædictum pontem ueniẽs, tanta per eum authoritate tranſijt, quanta & hic ſyncerita-
te uixit. In eodem quoq; ponte hunc quem prædiximus Stephanum ſe recognouiſſe teſtatus eſt. Qui dum tranſire uoluiſſet, eius pes lapſus eſt, & ex medio corpore iam extra pontem deiectus, à quibuſdam teterrimis uiris ex flumine ſurgentib. per coxã deorſum, atq; à quibuſdã albatis & ſpecioſiſſimis uiris cœpit per brachia ſurſum trahi. Cunq; hoc luctamen eſſet, ut hunc boni ſpiritus ſurſum, mali deorſum traherent, ipſe qui hæc uidebat, ad corpus reuerſus eſt: & quid de eo plenius geſtum ſit, minimè cognouit. Qua in re de eiuſdẽ Stephani uita datur intelligi: quia in eo mala carnis cum eleemoſynarum operatione certabant. Qui enim per coxas deorſum, per brachia trahebatur ſurſum: patet nimirum quia & eleemoſynas amauerat, & carnis uitijs perfectè non reſtiterat, quæ eum deorſum trahebant. Sed in illo occulto arbitri examine quid in eo uicerit, & nos & eum qui uidit & reuocatus eſt, latet. Conſtat tamen, quia idem Stephanus poſtquã, ſicut ſuperius narrauj, & infera loca uidit, & ad corpus rediit, perfectè uitam minimè correxit, qui poſt multos annos, de corpore adhuc in certamine uitæ & mortis exijt. Qua de re colligitur, quia ipſa quoque in ferni ſupplicia cùm demonſtrantur, alijs hoc ad adiutorium, alijs uerò ad teſtimoniũ fiat: ut iſti uis deant mala quæ cauẽant, illi uerò eo amplius puniantur, quoniam inferni ſupplicia nec uiſa & cognita uitare uoluerunt.

A

B

C

Petrus:

QVid eſt hoc quæſo te, quòd in amœnis locis cuiuſdã domus laterculis aureis ædificari uidebatur? Ridiculũ eſt ualde ſi credimus quòd in illa uita adhuc metallis talibus egeamus.

D

Quid ſibi uult in amœnis locis domus inſtructio: & de Deo ſedit, cuius domus fabbato uidebatur ædificari.

Gregorius:

VIs hoc ſi ſanũ ſapit, intelligat: ſed per hoc quod illic oſtenſum eſt, quiſquis ille eſt cui manſio iſta conſtruebat, apertè datur intelligi quid eſt quod hic operaẽ. Nam qui prægmia æternę lucis eleemoſynarum largitate promerebit, nimirum conſtat, quia auro ædificat manſionem ſuam. Quod enim ſuperius memoriam fugit ut diceremus, idem miles qui hęc uiderat, narrabat, quòd eoſdem laterculos aureos ad ædificationem domus ſenes ac iuuenes, puellæ & pueri ferebant. Qua ex re colligitur, quia hi quibus hic pietas facta eſt, ipſi illic operatores eſſe uideantur. Hic etiã quidam iuxta nos Deuſded it nomine, religioſus habitabat, qui calciamẽta ſolebat operari: de quo alter per reuelationẽ uidit quòd eius domus ædificabatur, ſed in ea cõſtructores ſui ſolo die ſabbati uidebanẽ operari. Qui eiuſdẽ uiri poſtmodum ſubtiliter uitam requirens, inuenit quia ex his quę diebus ſingulis laborabat, quicquid ex uiculi atq; ueſtitu ſupereſſe potuiſſet, die ſabbato ad beati Petri Eccleſiam deferre cõſueuerat, atq; indigentib. erogare. Qua ex re perpende: quia non immeritò domus ipſius fabrica ſabbato creſcebat.

Petrus:

HAc de re mihi idoneè uideo ſatisfactum. ſed quæſo te, quid eſſe dicimus, q̃ quorundã habitacula fœtoris nebula tangebãtur, quorundam uerò rangi non poterant: uel quid quòd pontem quidem & fluuium uidit?

Gregorius:

EX rerum Petre imaginib. penſantur merita ea tranſire iuſtos aſpexit: quia anguſta ualde eſt ſemita quæ ducit ad uitam. Et fœtentem fluuium decurrentẽ uidit: quia ad ima defluit quotidie carnalium hic putredo uitiorum. Et quorundam habitacula fœtoris nebula tangebat, quorundam uerò ab ea tangi non poterant: quia ſunt pleriq; qui multa iam bona opera faciũt, ſed tamen adhuc carnalibus uitijs in cogitatiõis delectatione tanguntur. Et iuſtum ualde eſt, ut illic nebula fœtoris aſſideat, quos hic adhuc carnis fœtor delectat. Vnde & eandem delectationem carnis eſſe beatus Iob in fœtore conſpiciens, de luxurioſo ac lubrico ſententiam protulit dicens: Dulcedo illius uermes. Qui autẽ perfectè eorab omni delectatione carnis excutiunt, conſtat nimirum quia eorum habitacula fœtoris nebula non tanguntur. Et notandum quòd idem fœtor eſſe & nebula uiſa ſit: quia nimirum carnalis delectatio mentem quam inſiteit obſcurat, ut uerri luminis claritatem nõ uideat, ſed unde delectatur inferius, inde caliginem ſupernam patiatur.

Matt. 7

Iob 24

Petrus:

PVtamus ne hoc autoritate ſacri eloquij poſſe monſtrari, ut culpæ carnalium fœtoris pœna puniantur?

De pœna Sodomorum.

Gregorius:

POteſt. Nam libro Geneſeos atteſtante didici mus: quia ſuper Sodomitas Dominus ignem & ſulphur pluit, ut eos & ignis incenderet, & fœtor ſulphuris necaret. Quia eũ amore illicito corruptibilis carnis exarſerant, ſimul incendio & fœtore perierunt: quatenus in pœna ſua cognoſcerent, quia æternæ morti fœtoris ſui ſe delectatione tradidiſſent.

Gen. 19

Petrus:

DE his in quibus dubius fui, nihil mihi fateor quæſtionis remanſiſſe.

Quòd quorundam animę adhuc in corpore poſitæ pœnale aliquid de ſpiritalibus uident, & de Theodoro puero.

Caput XXXVII.

SCiendum quoq; eſt, quia nonnunquã animæ adhuc in ſuis corporibus poſitæ, pœnale aliquid

quid de ſpiritalibus uideant: quod tamen quibuſ-
dam ad ædificationem ſuam, quibuſdam uerò cõ
tingere ad ædificationem audientium ſolet. Nam
is de quo in homelijs coram populo me narraſſe
iam memini, inquietus ualde Theodorus nomine
puer fuit, qui in monaſterium meum fratrem ſu-
um neceſſitate magis quàm uoluntate ſecutus eſt.
Cui nimirum graue erat ſi quis pro ſalute ſua ali-
quid loqueretur. Bona enim nõ ſolum facere, ſed
etiam audire non poterat. Nunquam ſe ad ſanctæ
conuerſationis habitum uenire iurando, iraſcen-
do, deridendo teſtabatur. In hac autem peſtilen-
tia quę nuper huius urbis populum magna ex par
te conſumpſit, percuſſus in inguine, eſt perductus
ad mortem. Cúnque extremum ſpiritum ageret,
cõuenerunt fratres ut egreſſum illius orando pro
tegerent. Iam corpus eius ab extrema parte fuerat
præmortuum, in ſolo tantum pectore uitalis ad-
huc calor anhelabat. Cunctis autem fratres tanto
pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam
uidebant ſub celeritate diſcedere. Tunc repentè
cœpit eiſdem fratribus aſſiſtentibus clamare, atq;
cum magnis uocibus orationes eorum interrum-
pere dicens: Recedite, recedite. Ecce draconi ad
deuorandum datus ſum, qui propter ueſtram præ-
ſentiam deuorare me non poteſt. Caput meũ iam
ſuo ore abſorbuit: date locum ut non me amplius
crucietur, ſed faciat quod facturus eſt. Si ei ad deuo-
randum datus ſum, quare propter uos moras pa-
tior? Tunc fratres cœperunt ei dicere: Quid eſt
quod loqueris frater? ſignum tibi ſanctæ crucis
imprime. Reſpõdit ille, dicens: Volo me ſignare,
ſed non poſſum: quia ſquamis huius draconis pre
mor. Cunq; hoc fratres audirent, proſtrati in terrã
cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius ue-
hementius orare. Et ecce ſubitò cœpit eger clama
re dicens: Gratias Deo, ecce draco qui me ad de-
uorandum acceperat fugit, orationibus ueſtris ex
pulſus, ſtare non potuit. Pro peccatis meis modò
intercedite: quia conuerti paratus ſum, & ſeculare
m uitam funditùs relinquere. Homo ergo qui, ſi
cut iam dictum eſt, ab extrema corporis parte fue-
rat præmortuus, reſeruatus ad uitam, toto corde
ad Deum conuerſus eſt. Et poſtquam mutatus
mente diu eſt flagellis aſtrictus, tunc eius anima
carne ſoluta eſt.

A uocibus inducias petere, filiumq; ſuum nomine
Maximum, quem ipſe iam monachus monachũ
uidi, nimijs & turbatis uocib. uocare dicens: Ma-
xime curre. Nunquam tibi mali aliquid feci, in fi-
de tua me ſuſcipe. Turbatus mox Maximus affui-
it, lugens ac perſtrepens familia conuenit. Eos aũt
quos ille inſiſtẽtes ſibi grauiter tolerabat, ipſũ ma-
lignos ſpiritus uidere non poterant, ſed eorũ præ
ſentiam, in cõfuſione & pallore & tremore illius
qui trahebatur, uidebant. Pauore autem tetræ eo-
rum imaginis huc illucq; uertebatur in lectulo, ſa
cebat in ſiniſtro latere, aſpectum eorũ ferre non
poterat, uertebatur ad parietẽ, ibiq; aderant. Cũq;
conſtrictus nimis relaxari ſe iam poſſe deſperaret,
cœpit magnis uocibus clamare: Inducias uel uſq;
B mane, inducias uel uſq; mane. Sed cùm hæc cla-
maret, in ſpſis uocibus de habitaculo ſuæ carnis
euulſus eſt. De quo nimirum conſtat: quia pro no
bis iſta non pro ſe uiderit, ut eius uiſio nobis proſi
ciat, quos adhuc diuina patientia lõganimiter ex-
pectat. Nam illi tetros ſpiritus ante mortem uidiſ
ſe, & inducias petiiſſe quid profuit, qui eaſdem in
ducias quas petijt, non accepit? Eſt etiam nunc
apud nos Athanaſius ex Iſauria presbyter, qui in
diebus ſuis Iconij rem terribilem narrat euenijſſe.
Ibi nanque, ut ait, quoddam monaſterium Thon-
golaton dicitur, in quo quidam monachus ma-
gnæ æſtimationis habebatur. Bonis quippe cer-
nebatur moribus, atq; in omni ſua actione compo
ſitus, ſed ſicut ex fine res patuit, longè aliter quam
C apparebat, fuit. Nam cùm ſciunare ſe eum fratri-
bus demonſtraret, occulte manducare conſueue-
rat. Quod eius uitium fratres omnino neſciebant.
Sed corporis ſuperueniente moleſtia, ad uitæ ex-
trema perductus eſt. Qui cùm iam eſſet in fine, fra
tres ad ſe omnes qui monaſterio inerant, congre-
gari fecit. At illi talẽ, ut putabant, uiro moriente,
magnum quid ac delectabile ſe ab eo audire cre-
diderant. Quibus ipſe afflictus & tremens com-
pulſus eſt prodere, cui hoſti traditus cogebatur e-
xire. Nam dixit: Quando me uobiſcum credeba-
tis ſciunare, occulte comedebam: & ecce nunc ad
deuorandum draconi traditus ſum, qui cauda ſua
mea genua pedesq; colligauit: caput uerò ſuum
intra meum os mittens, ſpiritum meum ebibens
D extrahit. Quibus dictis ſtatim defunctus eſt, at-
que ut pœnitendo ſe liberare potuiſſet, à dracone
quem uiderat, expectatus nõ eſt. Quod nimirum
conſtat, quia ad ſolam utilitatem audientium ui-
derit, qui eum hoſtem cui traditus fuerat, & inno-
tuit, & non euaſit.

De morte Criſorij & monachi cuiuſdam Iconiæ.

Caput XXXVIII.

ATcõtrà Criſorius ſicut Probus propinquus
illius, cuius ſam ſuperius memoriã feci, narra-
re conſueuit, uir in hoc mundo ualde idoneus
fuit, ſed tantum plenus uitijs quantum rebus, ſu-
perbia tumidus, carnis ſuę uoluptatibus ſubditus,
in acquirendis rebus auaritię facibus accẽſus. Sed
cùm tot malis Dominus finẽ ponere decreuiſſet,
corporali hunc moleſtia percuſſit. Qui ad extre-
mum ueniens, eadem hora qua iam de corpore e-
rat exiturus, apertis oculis uidit terrimos uiros
& nigerrimos ſpiritus coram ſe aſſiſtere, & uehe-
menter imminere, ut ad inferni clauſtra eum rape
rent. Cœpit tremere, palleſcere, ſudare: & magnis

Petrus:

DOceri uellem, ſi poſt mortem purgatorius ignis eſſe credendus eſt.

An poſt mortem purgatorius ignis ſit. *Cap.* XXXIX.

Gregorius:

INEuangelio dicit Dominus: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetam quoque ait: Tempore accepto exaudiui te, in die ſalutis adiu-
ui te. Quod Paulus apoſtolus exponens dicit:

Ioan. 12

Eſa. 49

2. Cor. 6 Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies sa-
Eccles. 9 lutis. Salomon quoq; ait: Quodcunque potest ma-
nus tua facere, instanter operare: quia nec opus,
nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud infe-
Psal. 137 ros quo tu properas. Dauid quoq; ait: Quoniam
in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirum
sententijs constat: quia qualis hinc quisque egre-
ditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de
quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium pur-
Matth. 12 gatorius ignis credendus est, pro eo quòd ueritas
dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam
dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque
in futuro. In qua sententia datur intelligi quasdam
culpas in hoc seculo, quasdam uerò in futuro pos-
se laxari. Quod enim de uno negatur, consequens
intellectus patet, quia de quibusdam conceditur.
Sed tamen ut prædixi, hoc de paruis, minimisq;
peccatis fieri posse credendum est, sicut est assi-
duus ociosus sermo, immoderatus risus, uel pecca
tum curæ rei familiaris: quæ uix sine culpa, uel ab
ipsis agitur qui culpam qualiter declinare debe-
ant, sciunt, aut in non grauibus rebus error igno-
rantiæ: quæ cuncta etiam post mortem grauant,
si adhuc in hac uita positis minimè fuerint relaxa-
1. Cor. 3 ta. Nam cùm Paulus dicat Christum esse funda-
mentum, atq; subiungat: Si quis superædificaue-
rit super hoc fundamentum aurum, argentum, la-
pides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniusCU-
iusque opus quale sit, ignis probabit: si cuius o-
pus manserit quod superædificauit, mercedem ac
cipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur,
ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.
Quanuis hoc de igne tribulationis in hac nobis
uita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de
igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sol
licitè est: quia illum per ignem dixit posse saluari,
non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, uel
plumbum ædificat, id est peccata maiora, & idcir-
co duriora, atq; tunc iam insolubilia: sed lignum,
fœnum, stipulam, id est peccata minuta atque le-
uissima, quæ ignis facilè consumat. Hoc tamen sci
endum est: quia illic saltem de minimis nihil quis-
que purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus
in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat pro-
mereatur.

A licæ sedis præsulis esset defunctus, eius dalmati-
cam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, sta
timq; sanatus est. Post multum uerò temporis Ger
mano Capuano episcopo, cuius superius memo-
riam feci, medici pro corporis salute dictauerant,
ut in Angulanis thermis lauari debuisset. Qui in-
gressus easdem thermas, prædictum Pascasium dia
conum stantem & obsequentem in caloribus in-
uenit. Quo uiso uehementer extimuit, & quid illic
tantus uir faceret, inquisiuit. Cui ille respondit:
Pro nulla alia causa in hoc pœnali loco deputa-
tus sum, nisi quia in parte Laurentij contra Sym-
machum sensi. Sed quæso te, pro me Dominum
deprecare. Atq; in hoc cognosces quòd exaudi-
tus fis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re
uir Domini Germanus se in precibus strinxit, &
post paucos dies redijt, sed iam dictus Pascasium
in loco eodem minimè inuenit. Quia enim non
malitiæ sed ignorantiæ errore peccauerat, purga-
ri post mortem à peccato potuit. Quod tamen cre
dendum est, quia ex illa eleemosynarum suarum
largitate hoc obtinuit, ut tūc posset promereri ue
niam, cùm iam nihil posset operari.

Petrus:

QVid hoc est quæso te, quòd in his extremis
temporib. tam multa de animab. clarescūt,
quæ ante latuerunt: ita ut apertis reuelatio-
nibus atq; ostensionibus, ueturum seculum inser-
re se nobis atq; aperire uideatur?

Cur in extremis temporib. tam multa de animabus clarescūt, quæ antea latuerunt. *Cap.* XLI.

Gregorius:

ITa est, nam quantum præsens seculum propin-
quat ad finem, tantum futurum seculum ipsa
iam quasi propinquitate tangitur, & signis mani-
festioribus aperitur. Quia enim in hoc cogitatio-
nes nostras uicissim minimè uidemus, in illo au-
tem nostra in alterutrum corda cōspicimus: quid
hoc seculum nisi noctem, & quid futurum nisi
diem dixerim? Sed quemadmodum cùm nox fi-
nit & dies incipit oriri, ante solis ortum simul
aliquo modo tenebræ cum luce commixtæ sunt,
quousque discedentis noctis reliquiæ in luce diei
subsequentis perfectæ uertantur: ita huius mun-
di finis iam cum futuri seculi exordio permisce-
tur, atque ipsæ reliquiarum eius tenebræ quadam
iam rerum spiritalium permixtione transluceant.
Et quæ illius mundi sunt, multa iam cernimus, sed
necdum perfectè cognoscimus: quia quasi in quo
dam mentis crepusculo hæc uelut ante solem
uidemus.

De anima Pascasij diaconi. *Cap.* XL.

NAm cùm adhuc essem iuuenculus, atque in
laico habitu constitutus, narrari à maiori-
bus atq; scientibus audiui, quòd Pascasius huius
Apostolicæ sedis diaconus, cuius apud nos rectis-
simi & luculenti de sancto spiritu libri extant, mi-
ræ sanctitatis uir fuerit, eleemosynarum maximè
operibus uacans, cultor pauperum, & contem-
ptor sui. Sed hic in ea contētione quæ inardescen
te zelo fidelium inter Symmachum atque Lau-
rentium facta est, ad pontificatus ordinem Lau-
rentium elegit, & omniū pōst unanimitate supe-
ratus, in sua tamen sententia usq; ad diem sui exi-
tus perstitit, illum amando atq; preferendo, quem
episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refuta-
uit. Hic itaq; cùm temporibus Symmachi Apostō

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed in tanto uiro Pascasio
hoc animum ad inquisitionem mouet, quòd
post mortem ad pœnalem locū ductus est, cuius
feretri uestis tangi potuit, & malignus spiritus ab
obsesso homine fugari.

Gregorius:

HAc in re magna debet omnipotentis Dei di
spensatio, & quàm sit multiplex, agnosci.

Cuius

Cuius iudicio actum est, ut idem uir Paschasius & ipse intus ad aliquãtum temporis reciperet quod peccasset, & tamẽ ante humanos oculos mira per corpus suum post mortẽ faceret, qui ante mortem eis quoq; cognoscẽtibus pia opera fecisset: ut neque hi qui bona eius uiderãt, & de eleemosynarũ illius æstimatione fallerentur, neq; ipsi sine ultione laxaretur culpa, quam nec esse culpam credidit, & idcirco hanc fletibus non extinxit.

Petrus:

PErpendo quæ dicis: uerumtamen hac ratione constrictus, non solum quæ intelligo, sed etiam ipsa quæ in me non intelligo, cogor iam pecata formidare. Sed quæso te, quia paulo superius sermo de locis pœnalibus inferni uersabatur, ubinam esse infernum putamus. Super hanc terram, an sub hac terra esse credendus est?

Vbi esse infernum credendus sit. Cap. XLII.

Gregorius:

HAc de re temere diffinire non audeo. Nonnulli nanq; in quadam terrarum parte infernum esse putauerunt. Alij uerò hunc sub terra esse æstimant. Sed tamẽ hoc animum pulsat: quia si idcirco infernũ dicimus, quia inferius iacet, quod terra à cœlo est, hoc esse debet infernus à terra. Vnde & fortasse per Psalmistam dicitur: Liberasti animam meam ex inferno inferiori: ut infernus superior in terra, infernus uerò inferior sub terra esse uideatur. Et Ioannis uox in æstimatione ista cõcordat, qui cùm signatum librum septem sigillis uidisse se diceret: quia nemo inuentus est dignus neq; in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terram aperire librum & soluere signacula eius, adiunxit: Et ego flebam multum. Quem tamen librum postea per leonem de tribu Iuda dicit aperiri. Quo uidelicet libro quid aliud quàm sacra scriptura signatur? Quã solus redemptor noster aperuit, qui homo factus, moriendo, resurgẽdo, ascẽdendo, cuncta mysteria quæ in eo fuerant clausa patefecit. Et nullus in cœlo, quia neq; angelus: nullus in terra, quia neq; homo uisens in corpore: nullus subtus terram dignus inuentus est, quia neq; animæ corpore exutæ aperire nobis præter Dominum sacri eloquij secreta potuerũt. Cũ ergo ad aperiendum librum nullus sub terra inuẽtus dignus dicit, quid obstet non uideo ut sub terra infernus esse credat.

Psal. 15

Apoc. 5

Petrus:

QVæso te: Vnus esse gehennæ ignis credendus est, an quanta peccatorũ diuersitas fuerit, tanta quoq; æstimanda sunt & ipsa incendia esse præparata?

Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi. Caput XLIII.

Gregorius:

VNus quidẽ est gehẽnę ignis, sed nõ uno modo omnes cruciat peccatores. Vniusc uiusq; etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna. Nam sicut in hoc mũdo sub uno sole multi consistunt, nec tamẽ eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt: quia alius plus æstuat, atq; alius minus: ita illic in uno igne nõ unus est modus incendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, ut & ignem nõ dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Petrus:

NVnquid nam, quæso te, dicimus eos qui semel illic mersi fuerint, semper arsuros?

Si semper ardeãt qui gehennæ incendijs deputantur. Caput XLIIII.

Gregorius:

COnstat nimirum, & incunctanter uerum est: quia sicut finis non est gaudio bonorũ, ita finis nõ erit tormento malorũ. Nam cùm ueritas dicat: Ibunt impij in supplicium æternũ, iusti autem in uitã æternã: quia uerũ est quod promisit, falsum proculdubio non erit quod minatus est Deus.

Matt. 25

Petrus:

QVid si quis dicat: Idcirco peccantibus æternam pœnam minatus est, ut eos à peccatorum perpetratione compesceret?

Gregorius:

SI falsum est quod minatus est, ut ab iniustitia corrigeret: etiam falsa est pollicitus, ut ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere uel insanus præsumat? Et si minatus est quod nõ erat impleturus, dum asserere eum misericordem uolumus, fallacem, quod dici nefas est, prædicare com pellimur.

Petrus:

SCire uelim quomodo iustum sit ut culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur.

Gregorius:

HOc rectè diceretur, si districtus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt: quia cum fine uixerunt. Nam uoluissent utiq; si potuissent sine fine uiuere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper uiuere cupiũt, qui nunquã desinunt peccare dum uiuũt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac uita nunquam uoluerunt carere peccato.

Petrus:

SEd nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquẽs seruus à iusto domino idcirco cædi præcipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad hoc ergo uapulat, ut emendari debeat. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, si ad correctionẽ non perueniunt, quo fine semper ardebunt?

Gregorius:

OMnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia uerò iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamẽ ad aliquid ardebunt: scilicet ut iusti omnes & in Deo uideãt gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æternum gratiæ diuinæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala punirí conspiciunt, quæ eius adiutorio uicerunt.

Petrus:

ETubi est quòd sancti sint si pro inimicis suis quos tunc ardere uident, nō orabunt, quibus utiq; dictum est: Pro inimicis uestris orate?

Gregorius:

PRo inimicis suis orant eo tempore quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipsa cōuersione saluare. Quod em aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum ueritatē, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius uoluntatem.

Petrus:

PLacet quod dicis. Et quomodo pro illis tunc orabunt qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari?

Gregorius:

FAdem itaq; causa est cur nō oretur tunc pro hominibus igni æterno damnatis, quæ nunc etiam causa est ut non oretur pro diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impijsq; defunctis: quia pro eis utiq; quos æterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti cōspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quòd si nūc quoq; uiuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi nouerunt: quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni uitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ uicinius atq; arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent, uis districtionis absorbet, ut omnino eis nō libeat, quæ quid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

Petrus:

NOn est iam quod respondere debeam apertæ rationi. Sed hæc nunc quæstio mentem mouet, quomodo anima immortalis dicitur, dum constet quòd in perpetuo igne moriatur?

Quomodo anima immortalis dicitur, si constat quòd mortis damnatione puniatur. Cap. XLV.

Gregorius:

QVia duobus modis uita dicitur, duobus etiam modis mors debet intelligi. Aliud nanq; est quòd in Deo uiuimus, aliud uerò quòd in hoc quod cōditi uel creati sumus: id est, aliud beatè uiuere, atq; aliud est essentialiter. Anima itaq; & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe, quia beatè uiuere amittit: immortalis autem, quia essentialiter uiuere nunquam desinit, & naturæ suæ uitam perdere non ualet, nec cum in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beata esse perdit, & esse non perdit. Qua ex re cogitur semper ut & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: quatenus ei & mors immortalis sit, & defectus indeficiens, & finis infinitus.

Petrus:

QVis hanc tam inexplicabilē damnationis sententiam, cuiuslibet lit operis, ad exitum ueniens non pertimescat, quando etsi iam nouit quod egit, adhuc tamen facta illius quàm subtiliter iudicentur, ignorat?

De quodam sancto uiro qui ueniens ad mortem expauit. Caput XLVI.

Gregorius:

VTasseris, ita est Petre. Sed plerunq; de culpis minimis ipse solus pauor egredientes iustorum animas purgat, sicut narrari de quodam sancto uiro mecum frequēter audisti. Qui ad mortem ueniens uehementer timuit, sed post mortē discipulis in stola candida apparuit, & quam præclarè sit susceptus indicauit.

Quòd quidam ne in morte timeant reuelatione roborantur. Et de Antonio, & Merulo, & Ioāne monachis. Cap. XLVII.

NOnnunquam uerò omnipotens Deus trepidantium mentes quibusdam prius reuelatiōibus roborat, ut in morte minimè pertimescāt. Nam quidam mecum in monasterio frater Antonius nomine uiuebat, qui multis quotidianis lachrymis ad gaudia patriæ cœlestis anhelabat. Cumq; studiosissimè, & magno feruoris desiderio sacra eloquia meditaretur, nō in eis uerba scientiæ sed fletum compunctionis inquirebat. Quatenus per hæc excitata mēs eius inardesceret, & ima deferens ad regionē cœlestis patriæ per contemplationem uolaret. Huic per uisionem nocturnā dictum est: Paratus esto, quia Dominus iussit migrare te. Cumq; ille nō habere se sumptus ad migrandum diceret, responsum protinus audiuit dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod cùm semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoq; alia eisdē uerbis est admonitus. Tūc post quinq; dies febre correptus, cunctis fratribus orantibus flentibusq; defunctus est.

ALius etiam frater in eodem monasterio Merulus dicebatur, uehementer lachrymis atq; eleemosynis intentus. Psalmodia uerò ex ore illius pene nullo tempore cessare consuescerat, excepto cùm aut alimentum corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna uisione apparuit quòd ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atq; hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulchrū dum Petrus, qui nunc monasterio meo præest, sibi sepulturam facere post annos quatuordecim uoluisset, tanta, ut asserit, de eodem sepulchro illius fragrantia suauitatis emanauit, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congregata. Qua ex re manifestè patuit quàm uerum fuit quod per nocturnā uisionem uidit.

INeodem quoq; monasterio alius quidam Ioannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatē suam intellectu & humilitate, dulcedine & grauitate trāsigebat. Huic ægrotanti atq; ad extremum deducto, per nocturnam uisionem quidam

senex

senex apparuit, & hūc uirga tetigit, eiq; dixit: Surge. Ex hac enim molestia modò minimè morieris, sed paratus esto quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus, repente sanatus est atq; conualuit. Rem quā uiderat, narrauit, secq; per bienniū in Dei seruitio, sicut prædixi, ultra ætatis suæ annos exhibuit. Ante hoc autem triennium, cùm quidam frater fuisset mortuus, atq; in eiusdem monasterij cimiterio à nobis sepultus, cunctis nobis ab eodem cimiterio exeuntibus idem Ioannes, sicut postmodū pallens & tremens indicauit, illic nobis discedentibus inuentus, ab eodem fratre qui mortuus fuerat de sepulchro uocatus est. Quod mox etiā subsequens finis edocuit. Nam post dies decem inuasus febribus, carne solutus est.

Petrus:

DOceri uelim si hoc quod per nocturnas uisiones ostenditur, debeat obseruari.

An obseruanda sint somnia: & quot sint modi somniorum. Capu. XLVIII.

Gregorius:

IN hoc Petre sciendum est, quia sex modis tanguntanimum imagines somniorū. Aliquando nanq; somnia uentris plenitudine uel inanitate, aliquādo uerò illusione, aliquādo cogitatiõe simul & illusiõe, aliquādo reuelatiõe, aliquando aũt cogitatione simul & reuelatione generanť. Sed duo quæ primò diximus, omnes experimento cognoscimus: subiũcta aũt quatuor, in sacræ scripturæ paginis inuenimus. Somnia etenim nisi plerũq; ab occulto hoste per illusionẽ fierẽt, nequaquā hoc uir sapiens indicaret, dicens: Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Et iterum: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Quibus profectò uerbis cuius sint detestationis ostenditur quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione procederent, uir sapiens minimè dixisset: Multas curas sequũtur somnia. Et nisi aliquando somnia ex mysterio reuelatiõis orirentur, nec Ioseph præferendũ se fratribus somnio uideret, nec sponsum Mariæ, ut ablato puero in Ægyptum fugeret, per somnium angelus admoneret. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonosor uisionem differens, à radice cogitationis inchoasset, dicens: Tu rex cœpisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post hæc, & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quę uentura sunt. & paulo post: Videbas, & ecce quasi statua una grandis, statua illa magna & statura sublimis stabat cõtra te, &c. Daniel itaq; dixit somnium, & implendum reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat: patenter ostenditur, quia hoc plerunq; ex cogitatione simul & reuelatione generetur. Sed nimirum, cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulsu ueniant facilius non elucet. Sancti autem uiri inter illusiones atque reuelationes ipsas uisionum uoces aut imagines quodam intimo sapore discernunt: ut sciant uel quid à bono spiritu percipiant, uel quid ab illu sore patiantur. Nam si erga hæc mens cauta non fuerit, per deceptorem spiritum multis se uanitatibus immergit, qui nõnunquam solet multa uera prædicere, ut ad extremum ualeat animam ex una aliqua falsitate laqueare.

De quodam cui per somnium longa uitæ spatia promissa sunt, & in breui tempore morte resecata. Cap. XLIX.

SIcut cuidam nostrũm nuper certum est contigisse, qui dum somnia uehemẽter attenderet, ei per somnium longa spatia huius uitæ promissa sunt. Cumq; multas pecunias pro lõgioris uitę stipendijs collegisset, ita repentè defunctus est ut in ractas omnes relinqueret, & ipse secum nihil ex bono opere portaret.

Petrus:

QVis ille sit meminisse quæso te ea quæ eo pimus exequamur: Putamús ne animabus aliquid prodesse si mortuorum corpora fuerint in Ecclesijs sepulta?

An prosit animabus si mortuorum corpora in Ecclesia fuerint sepulta. Cap. L.

Gregorius:

QVos grauia peccata nõ deprimũt, hoc prodest mortuis si in Ecclesia sepeliãtur, quòd eorũ proximi, quoties ad eadem sacra loca cõueniunt, suorũ quorum sepulchra conspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad absolutionem potius quàm ad maiorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesijs ponuntur. Quod melius ostendere poterimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt, breuiter enarremus.

De quadã sanctimoniali fœmina in Ecclesia sancti Laurentij sepulta, quæ dimidia apparuit incensa. Cap. LI.

VIr nanq; uitæ uenerabilis Felix Portuensis episcopus, in Sabinensi prouincia ortus atque nutritus est. Qui quondam sanctimonialem fœminam in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiam habuit, sed linguę proeacitatem atq; stultiloquium non declinauit. Hęc igitur defuncta, atq; in Ecclesia sepulta est. Eadem autem nocte custos eiusdem Ecclesiæ per reuelationem uidit, quia deducta ante sacrum altare per mediũ secabatur, & pars una illius igne cremabatur, & pars altera intacta remanebat. Cumq; hoc surgens mane fratribus narrasset, & locum ostenderet in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ combustio ita ante altare in marmoribus apparuit, ac si illic eadem fœmina igne corporeo fuisset concremata. Qua ex re aperte datur intelligi, quia hi quibus peccata dimissa non fuerint, ad euitandum iudicium sacris locis post mortem non ualeant adiuuari.

De Valerioni patricij sepultura. Cap. LII.

Ioannes

Ecclꝰ.34
Leuit.19

Eccle.5

IOannes quoq; uir magnificus in hac urbe lo-
cum prætectorum seruans cuius grauitatis at-
que ueritatis sit, nouimus: qui mihi testatus est Va
lerianum patricium in ciuitate quæ Brixtia dicitur
fuisse defunctum. Cui eiusdem ciuitatis Episco-
pus, accepto precio locum in Ecclesia præbuit, in
quo sepeliri debuisset. Qui uidelicet Valerianus
usq; ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extit-
it, modumq; suis prauitatibus ponere contem-
pſit. Eadem uerò nocte qua sepultus est, beatus
Faustinus martyr, in cuius Ecclesia corpus illius
fuerat humatum, custodi suo apparuit dicens: Va
de & dic episcopo ut proiiciat hinc fœtentes car-
nes quas hic posuit: quod si non fecerit, die trige-
simo ipse morietur. Quam uisionem custos Epi-
scopo timuit confiteri, & rursus admonitus decli-
nauit. Die autem trigesimo eiusdem ciuitatis Epi-
scopus cùm uespertina hora sanus atq; incolumis
ad lectum redijsset, subita & inopinata morte de-
functus est.

De corpore Valentini ab Ecclesia post mortem proiecto.

Caput LIII.

ADest quoque in præsenti uenerabilis frater
Venantius, Lunensis episcopus, & magni-
ficus Liberius uir nobilissimus atq; ueracissimus,
qui se scire suosq; homines interfuisse testantur:
eam rem quam narrant nuper in Genuensi urbe
contigisse. Ibi nanq; ut dicunt, Valentinus nomi-
ne, Ecclesiæ Mediolanensis defensor, defunctus
est, uir ualde lubricus & cunctis leuitatibus occu-
patus, cuius corpus in Ecclesia beati martyris Sy-
ri sepultum est. Nocte autem media in eadem Ec-
clesia factæ sunt uoces ac si quis uiolenter ex ea
expelleretur, atq; traheretur foràs. Ad quas nimi-
rum uoces cucurrerunt custodes, & uiderunt duo
quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Va-
lentini pedes quadam ligatura strinxerãt, & eum
ab Ecclesia clamantem ac nimium uociferantem
foràs trahebant, qui uidelicet exterriti ad sua stra-
ta reuersi sunt. Mane autem facto aperientes se-
pulchrum in quo idem Valẽtinus positus fuerat,
eius corpus non inuenerunt. Cumq; extra Eccle-
siam quærerent ubi proiectum esset, inuenerunt
hoc in sepulchro alio positum, ligatis adhuc pedi
bus, sicut ab Ecclesia fuerat abstractum. Ex quare
Petre collige, quia his quos peccata grauia depri-
munt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat ut e-
tiam de sua præsumptione iudicentur: quatenus
eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa teme-
ritatis accuset.

De tinctoris corpore in Ecclesia sepulto, pòst non inuento.

Caput LIIII.

NAm quid quoq; in hac urbe contigerit, tin-
ctorum qui hic habitãt, multitudo testatur,
quòd quidã artis eorũ primus cũ defunctus fuis-
set, in ecclesia beati lanuarij martyris iuxta por-
tam sancti Laurentij à cõiuge sua sepultus est. Se-
quenti aũt nocte ex eadem sepultura audiente cu
stode eius spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo.
Cũ uerò diu has duas uoces emisisset, custos hoc
eius nunciauit uxori. Vxor uerò illius eos qui di-
ligenter inspicerent artis eiusdem uiros transmisit
ad Ecclesiam, uolens cognoscere qualiter eius cor
pus esset in sepulchro de quo talia clamaret. Qui
aperientes sepulchrum uestimenta quidem intac-
ta repererunt, quæ nunc usq; in eadem ecclesia
pro eiusdem causæ testimonio seruantur, corpus
uerò illius omnino non inuenerunt, ac si in sepul-
chro eodem positum non fuisset. Qua ex re colli-
gendum est, qua ultione anima eius damnata sit,
cuius & caro est ab ecclesia proiecta. Quid igitur
sacra loca sepultis prosunt, quando hi qui indigni
sunt, ab eisdem sacris locis diuinitus proijciuntur?

Petrus:

QVidnam ergo esse poterit quod mortuorum
ualeat animabus prodesse?

Quid sit quod post mortem ualeat ad absolutionem animæ adiuuare: & de Centumcellensi presbytero qui à cuiusdã spiritu petitus est, ut per sacram hostiam post mortem potuisset adiuuari: & de anima iusti monachi. Cap. LV.

Gregorius:

SI culpæ post mortem insolubiles nõ sunt, mul
torũ solet animas etiam post mortẽ sacra obla
tio hostiæ saluturis adiuuare: ita ut hanc nonnun-
quam ipsæ defunctorum animæ expetere uideãn
tur. Nam prædictus Felix episcopus à quodam ui-
tæ uenerabilis presbytero, qui usq; ante biennũ
uixit, & in diœcesi Centũcellẽsis urbis habitabat,
atq; ecclesiæ beati Ioannis, quæ in loco qui dicitur
Tauriana sita est, præerat: cognouisse se asserit q;
idem presbyter in eodẽ loco in quo aquæ calidæ
uapores nimios faciunt, quoties corporis necessi-
tas exigebat lauari cõsueuerat. Vbi dũ die quadã
fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum ui
rum ad suum obsequium præparatum, qui sibi de
pedibus calceamẽta abstraheret, uestimenta susci
peret, & exeunti de caloribus sabana præberet, at
que omne ministeriũ cum magno famulatu pera-
geret. Cumq; hoc sæpius fieret, idẽ presbyter die
quadam ad balnea iturus intra semetipsum cogi-
tans dixit: Viro illi qui mihi solet tam deuotissimè
ad lauandum obsequi, ingratus apparere non de-
beo: sed aliquid me necesse est ei pro munere por-
tare. Tunc duas fecum oblationum coronas detu
lit. Qui mox ut peruenit ad locum hominem inue
nit, atq; ex more eius obsequio in omnibus usus
est. Lauit itaq; & cũ iam uestitus uoluisset egredi,
hoc quod secũ detulerat, obsequenti sibi uiro pro
benedictione obtulit, petens ut benigne susciпe-
ret quod ei gratia charitatis offerret. Cui ille mœ-
rens afflictusq; respondit: Mihi ista quare das pa-
ter? Iste panis sanctus est, ego hunc manducare
non possum. Ego etenim quem uides, huius loci
dominus aliquando fui, sed pro culpis meis hic
post mortem deputatus sum. Si autem mihi præ-
stare uis, omnipotenti Deo pro me offer hunc pa
nem, ut pro peccatis meis interuenias. Et tunc e-
xauditum te esse cognosce, cùm huc ad lauandum
ueneris, & me minimè repereris. In quibus uer-
bis disparuit, & is qui homo esse uidebatur, eua-
nescendo

nescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem uerò A presbyter hebdomada continua se pro eo in lachrymis afflixit, salutarem hostiam quotidie obtulit, & reuersus pòst ad balneum cum iam minimè inuenit. Qua ex re quantum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur, quando hanc & ipsi mortuorum spiritus à uiuentibus petunt, & signa indicant quibus per eam absoluti ui deantur.

NEc hoc silendum puto quod actum in meo monasterio ante hoc triénium reminiscor. Quidam nanq; monachus iustus nomine, medici nali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedule obsequi, atq; in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaq; languore corporis præuentus ad extremum B deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus nomine Copiosus seruiebat, qui ipse quoque nõe in hac urbe per eandem medicinæ artem temporalis uitæ stipendia sectatur. Sed prædictus iustus cùm iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultastos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit cælari, sed subtiliter indagantes, atq; illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt absconsos in medicamine. Quod mox ut milii nunciatum est tantum malum de fratre qui nobiscum communiter uixerat, æquanimiter ferre nõ ualui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, ut cunctis fratres ita communiter uiuerent, quatenus C eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc animio mœrore percussus cogitare cœpi, uel quid ad purgationem morientis facerem, uel quid ad exemplum uiuentibus fratribus prouiderè. Preciosoigitur eiusdē monasterij preposito ad me accersito dixi: Vide ut nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorũ ore percipiat, sed cùm in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat, quia propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, atq; à peccato quod perpetrauit, purget. Cùm uerò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed D quoliber in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus eius proijcite: ibiq; super eũ tres aureos quos reliquit, factate, omnes simul clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra operiet. In quibus utrisq; rebus, unam morienti, alteram uerò uolui prodesse fratribus uiuentibus: ut & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atque à culpa prohiberet: quod ita factum est. Nam cùm idem monachus peruenisset ad mortem, atq; anxiè se quærceret commendari fratribus, & nullus è fratribus ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo uehementer ingemuit, atq; in ipsa sua tristitia è corpore exiuit, qui ita est sepultus ut dixeram. Sed fratres omnes ex eadem eius sententia conturbati, cœperunt singuli extrema quæq; & uilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad mediũ proferre, uehementerq; formidare, ne quid apud eos esset unde reprehendi potuissent. Cùm uerò post mortem eius triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiusq; cum dolore grauí supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad me eodem Preciosio monasterij mei præposito tristis dixi: Diu est quòd frater ille qui defunctus est, in igne cruciatur: debemus ei aliquid charitatis impendere, & cum in quantum possumus ut eripiatur adiuuare. Vade itaq;, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium studè, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur. Qui protinus abscessit, & dicta paruit. Nobis autem alia curantibus atq; dies euolutos non numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano copioso per uisionem apparuit. Quem ille cùm uidisset, inquisiuit dicens: Quid est frater, quomodo es? Cui respondit: Nunc usq; malè fui, sed iam modò bene sum, quia hodie communionem receepi. Quod idem Copiosus pergens protinus indicauit fratribus in monasterio. Fratres uerò sollicitè computauerunt dies, & ipse dies extiterat quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta. Cumq; & Copiosus nesciret quid pro eo fratres agerent, & fratres ignorassent, quid de illo Copioso uidisset, uno eodemq; tempore dum cognoscit ille quid isti egerant, atq; isti cognoscunt quid ille uiderat, concordante simul uisione & sacrificio, res apertè elaruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem hostiam euasit supplicium.

Petrus:

MIra sunt ualde quæ dicis, & non mediocriter læta.

De uita & transitu Cæsij episcopi. Caput LVI.

Gregorius:

NE nobis in dubium ueniant uerba mortuorum, cõfirmant læc facta uiuentium. Nam uir uitæ uenerabilis Cassius Narniẽsis episcopus, qui quotidianum offerre consueuerat Deo sacrificium, secũ in lachrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat, mandatum Domini per cuiusdam sui uisionem presbyteri suscepit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non cesset pes tuus, non cesset manus tua: natali Apostolorum uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Qui post annos septem ipso natalitio Apostolorum die cùm missarum solennia peregisset, & mysteria sacræ communionis accepisset, è corpore exiuit.

De quodam ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora solutæ sunt. Et de Baraca nauta per salutarem hostiam à pœnæ ſrægio liberato. Cap. LVII.

Hoc quo-

HOc quoq; quod audiuimus, quendam apud hostes in captiuitate positum, & in uinculis religatum fuisse, pro quo sua coniunx diebus certis sacrificium offerre cõsueuerat. qui longo post tempore ad coniugem reuersus, quibus diebus eius uincula soluerentur, innotuit: eiusq; coniunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificium offerebat recognouit.

EXalia etiã re quæ nobis ante annos septem gesta est, certissimè confirmatur. Agathus enim Panormitanus episcopus, sicut fideles mihi ac religiosi uiri multi testati sunt atq; testantur, cũ beatæ memoriæ anteecessoris mei tempore iussus esset ut Romam ueniret, uim nimiæ tempestatis pertulit, ita ut se ex tanto undarum periculo euadere posse diffideret. Nauta uerò illius Baraca nomine, qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptoq; fune cum eodem carabo quem regebat, inter undarum cumulos repentè disparuit. Nauis autem cui episcopus præerat, tandem post multa pericula ad Vsticam insulam fluctibus quassata peruenit. Cumq; die tertio Episcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte uideret apparere, uehementer afflictus mortuum credidit, sed per obsequium charitatis uiuo unum quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro absolutione eius animæ offerre sacrificium uictimæ salutaris iubet. Quo oblato restaurata naue perrexit ad Italiam. Cumq; ad Romanum portum uenisset, illic nautam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & eum qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo uiuere potuisset, inquisiuit. Qui uidelicet indicauit quoties in illius tempestatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuisset carabo uersatus, qualiter cum illo undis pleno nataue rat: & quoties eo à superiori parte deorsum uerso ipse carinæ eius supersederet, adiungens cùm diebus ac noctibus hoc incessanter faceret, iamq; eius uirtus funditùs ex fame simul & labore ceciderat, quo eum ordine diuina misericordia seruauerit, indicauit. Etenim quod etiam nunc uscq; testatur dicens: Laborans in fluctibus atq; deficiẽs, subitò mentis pondere sum grauatus, ita ut neq; uigilare me crederẽ, neq; depressus somno essem: & ecce in eodem medio mari me positò quidam apparuit qui mihi panem ad refectionem detulit. Quem mox ut comedi, uires recepi, nec longè post nauis transiens affuit, quæ me ab illo undarum periculo suscepit atq; ad terrã deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens requisiuit diem, atq; illum fuisse diem reperit, quo pro eo presbyter in Vstica insula Deo omnipotenti hostiam sacrę oblationis immolauit.

Petrus:

EA quæ narras, ipse quoq; in Sicilia positus agnoui.

Gregorius:

IDcirco credo quia hoc tam apertè cùm uiuẽtibus ac nescientibus agitur, ut cunctis hæc agen

A tibus ac nescientibus ostendatur: quia si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem prodesse etiã mortuis uictima sacræ oblationis possit. Sed sciendũ est quia illis sacræ uictimæ mortuis prosunt, qui hic uiuendo obtinuerũt, ut eos etiã post mortem bona adiuuent quæ hic pro ipsis ab aliis fiunt.

De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris. Cap. LVIII.

INter hæc autem pensandum est quòd tutior sit uita ut bonum quod quisq; post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum uiuit per se. Beatius quippe est liberum exire, quam post uinculatum libertatem quærere. Debemus itaq; præsens seculum uel quia iam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lachrymarũ sacrificia, quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc nanq; singulariter uictima ab æterno interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat: qui licet resurgens a mortuis iam nõ moritur, & mors ei ultrà non dominabitur, tamen in semetipso immortaliter atq; incorruptibiliter uiuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis nõ iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacri ficium quod pro absolutione nostra passionem unigeniti filij semper imitatur. Quis enim fideliũ habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocẽ cœlos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorũ choros adesse, summis imã sociari, terrena cœlestibus iungi, unum quoq; ex uisibilibus atq; inuisibilibus fieri?

B

C

De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionem. Cap. LIX.

SEd necesse est ut cùm hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis cõtritiõe mactemus: quia qui passionis dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo uere pro nobis hostia erit Deo, cùm nosipsos hostiam fecerimus. Sed studendum nobis est ut etiam post orationis tempora in quantum Deo largiente possumus in ipso animum suo pondere & uigore seruemus, ne posito cogitatio fluxa dissoluat, ne uana menti lætitia surrepat, & lucrum compunctionis animæ per incuriã fluxæ cogitationis perdat. Sic quippe quod poposcerat, Anna obtinere meruit, quia se post lachrymas in eodem mentis uigore seruauit. De qua nimirum scriptum est: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati. Quæ igitur non est oblita quod petijt, non est priuata munere quod poposcit.

D

De relaxandis culpis alienis, ut nostræ relaxentur. Caput LX.

SEd inter hæc sciendum est, quia ille rectè sui delicti ueniã postulat, qui prius hoc quod in ipso delinquit, relaxat. Munus enim non accipit, nisi ante

nisi antè discordia ab animo repellatur, dicēte ue-
Matt.5 ritate: Si offers munus tuum ante altare, & ibi re-
cordatus fueris quia frater tuus habet aliquid ad-
uersum te, relinque munus tuum ante altare, & ua
de prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens
offeres munus tuum. Qua in re pensandum est
cùm omnis culpa munere soluatur, quàm grauis
est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur.
Debemus itaque ad proximum, quamuis longè
positum, longeq; disiunctum, mente ire, eiq; ani-
mum subdere, humilitate illum ac beneuolentia
placare: ut scilicet conditor noster dum tale pla-
citum nostræ mentis aspexerit, à peccato nos sol-
uat, qui munus pro culpa sumit. Veritatis autem
uoce attestante didicimus, quia seruus qui decem
milia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret,
absolutionem debiti à Domino accepit. Sed quia Matt.18
conseruo suo centum sibi denarios debenti, debi-
tum nō dimisit, & hoc est fussus exigi quod ei fue-
rat iam dimissum. Ex quibus uidelicet dictis con-
stat, quia si hoc quod in nos delinquitur, ex corde
non dimittimus, & illud rursus exigitur quod no-
bis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaude-
bamus. Igitur dum per indulti temporis spatium
licet, dum iudex sustinet, dum conuersionem no-
stram is qui culpas examinat, expectat, cōfitemus
in lachrymis duritiam mentis, formemus in proxi
mis gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia
salutari hostia posit mortem non indigebimus, si
ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

B.Gregorij operum primi Tomi finis.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T
V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo terniones, quaternio Pp

1.004.812

Primogenitus ex deptrogio matris Hierusalem. vide Psal. xlvi. 20.
Hæreditas sine fructu terræ reuocabitur A. 1290.
Ero iudex eis & ædificator terræ meæ A. 1580. C.